

CENTRAL ARCHITECTURAL MUSEUM

LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. 8844

Date 30.4.57

Call No. 522/1

Set

मुद्रकः प्रकाशकश्च

वसन्त-श्रीपाद-सातवलेकरः (B.A.)

भारतमुद्रणालयम्, ओन्ध-नगरम् (सातारा-प्रदेशे)

Received 30.4.57

ऋग्वेदमुद्रणस्य प्रस्तावः ।

तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचुः सामानि जज्ञिरे ।
छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥

(ऋग्वेदे १०।१०।९; वा० यजुर्वेदे ३।१।७; अथर्ववेदे १९।६।१३)

यस्मादृचो अपातक्षन् यजुर्यस्मादपाकषन् ।
सामानि यस्य लोमान्यथर्वाङ्गिरसो मुखम्
स्कम्भं तं ब्रूहि कतमः स्विदेव सः ॥

(अथर्ववेदे १०।५।२०)

अस्य महतो भूतस्य निःश्वसितमेतद्-
यद्वेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्वाङ्गिरसः ॥

(ऋ० उ० २।४।१०)

वेदानां सर्वाङ्गशुन्दरं स्खलनरहितं निर्दोषं मुद्रणं कर्तव्यमिति विचारोऽस्माकं मनसि चिरकालात्समुत्पन्नः । तदनुसारणैकदा श्रीमता औन्धराज्याधिपतीनां श्रीभवानीरायाभिधानां पण्डितप्रतिनिधीनां सकाशे वेदमुद्रणविषयकः प्रस्तावोऽस्माभिः संस्थापितः । तदा तत्रभवद्भिः शुक्लयजुर्वेदसंहिताया मुद्रणार्थं पञ्चसहस्रपरिमिता मुद्राः प्रादायिषतः । तेन धनेन शुक्लयजुर्वेदीय-
माध्यन्दिन-संहिताया मुद्रणं कृतं, वेदाध्ययनशीलानां पुरस्तात् तत्पुस्तकं प्रकाशितं च ।

शुक्रयजुर्वेदप्रकाशनानन्तरमीशप्रेरणा श्रीस्वामी-हरिप्रसाद-वैदिकमुनीनां प्रोत्साहनैः डाक्टरैस्तुपपदधारिभिः लालचन्द्रामित्रैः शोभारामपुत्रैः सखूजाकुलभूषणैः पूर्वोक्तप्रदेशान्तर्गत-सरगोधास्थानीय-शाहुपुरनिवासिभिः, साम्प्रतं हरिद्वारसमीपे ज्वालापुरक्षेत्रे वानप्रस्थाश्रमं स्वीकृत्य निवसन्निवैदिकधर्मानुयायिभिर्द्विसहस्रपरिमिता रीत्यमुद्रा ऋग्वेदमुद्रणार्थं प्रदत्ताः । एतेन दानेन प्रोत्साहितः स्वाध्यायमण्डलस्थप्रबन्धकगणः ऋग्वेदस्य मुद्रणार्थमयतत ।

ऋग्वेदस्यान्तिमं संशोधनं केन कथं वा कर्तव्यमिति चिन्तायां भाग्यान्महाराष्ट्रिया वेदमूर्तयो घनपाठिनो ब्राह्मणाः पुण्येऽस्मिन् संशोधनकर्मणि स्वाध्यायमण्डलस्य साहाय्यार्थं समागताः । ते वेदमूर्तयः सखारामभट्ट-येड्डकरप्रमुखाः श्रुतिमहोदधयो वेदभास्कराः सर्वथाज्ञ धन्यवादाहोः संमानाहंश्च । विशेषतया यैः पुण्यमूर्तिभ्यो ऋग्वेदीयपत्रसंशोधनं व्यधायि, तेषां पुण्यश्लोकानामेतानि नामधेयानि—

वैदिकाः ।

- १ वेदमूर्तयः सखारामभट्ट-बालकृष्णभट्ट-येड्डकराः,
वेदाचार्या नृसिंहवाटिकास्थाः ।
- २ वेदमूर्तयो गोविन्दभट्ट-भिक्रमभट्ट-फाटकाः,
वेदाचार्या वेदपाठशालाप्रधानाध्यापकाः पुण्यपत्तनस्थाः ।
- ३ वेदमूर्तयः कृष्णभट्ट-रामचन्द्रभट्ट-प्रभुणे,
वेदाचार्या याज्ञिकभूषणाः पुण्यपत्तनीयाः ।
- ४ वेदमूर्तयो बालभट्ट-वासुदेवभट्ट-माणगांवकराः,
वेदपाठशालाप्रधानाध्यापका इचलकरंजीयाः ।
- ५ वेदमूर्तयः शाङ्करभट्ट-गङ्गारामभट्ट-कशाळीकराः,
वेदपाठशालाप्रधानाध्यापकाः सावन्तवाडीयाः ।
- ६ वेदवाचस्पतयः शास्त्रपञ्चानना महोदय-गोपाळभट्ट-पुरोहिताः,
वेदपाठशालाप्रधानाध्यापकाः मलकापुरदेशीयाः ।
- ७ वेदमूर्तयः काशीनाथभट्ट-नारायणभट्ट-केळकराः,
वैदिकचूडामणयो वेदपाठशालाप्रधानाध्यापकाः साङ्गलीयाः ।
- ८ वेदमूर्तयो गोविन्दभट्ट-रामकृष्णशास्त्री-माण्डवगणे,
वेदपाठशालाध्यापकाः साङ्गलीयाः ।
- ९ वेदमूर्तयो गणेशभट्ट-नारायणभट्ट-आठल्ये,
वेदाचार्याः साखर्पेनिवासीया रत्नागिरीयाः ।
- १० वेदमूर्तयः केशवभट्ट-कृष्णभट्ट-दामले,
वेदपाठशालाप्रधानाध्यापका रत्नागिरीयाः ।

शास्त्रिणः ।

११ वेदशास्त्रसम्पन्ना अनन्त-यज्ञेश्वरभट्ट-भूपकरा विद्यालङ्काराः,

विद्याविहारमन्दिरसंस्थापका, माथैल-गोमान्तकीयाः ।

संशोधकाः ।

१२ श्रीयुता नारायण-श्रीपाद-सोनटके,

चिन्तामणि-गणेश-काशीकराः

ति०-सु०-वरदराजशर्माणश्च

वैदिक-संशोधनमण्डलस्थाः, सभाध्ये ऋग्वेदमुद्रणे कृतपरिश्रमाः

पुण्यपत्तनीयाः ।

अध्यापकाः ।

१३ श्रीयुता दत्तात्रेय-गोविन्द-पाध्ये

संस्कृताध्यापकाः पुण्यपत्तनीयाः ।

एते सर्वेऽपि विद्वांसो धन्यवादाहोः । एभिः स्वाध्यायमण्डलस्थैः पण्डितैश्च संशोधित एष ऋग्वेदः पाठकानां पुरस्तात्स्थाप्यते ।

आदर्श-ग्रन्थाः ।

(१) अस्य ऋग्वेदस्य मुद्रणसमये शार्मण्यदेशोद्भवैः पण्डितमोक्षमुल्लरभट्टैः आक्सफोर्डप्रदेशीये यन्त्रालये मुद्रितं ऋग्वेदपुस्तकं अतीवपरिशुद्धं समीचीनतया मुद्रितं चेति प्रमुखतयाऽस्माकमालम्बनीयमासीत् । अस्य पुस्तकस्य प्रथमं द्वितीयं च संस्करणमत्र आदर्शरूपत्वेनास्माभिः स्वीकृतम् ।

(२) मुम्बय्यां निर्णयसागराख्ये यन्त्रालये मुद्रितं वेदशास्त्रज्ञैर्वीरसुदेव-लक्ष्मण-पणशीकरैः संशोधितं पुस्तकं वैदिक-पाठदृष्ट्या अतीवशुद्धम् । तत्रैव मुद्रितः पदपाठः कुम्भकोणप्रकाशितः परिशुद्ध एव । तथा च पं० मोक्षमुल्लरभट्टप्रकाशितं युरोपमुद्रितं, ऋग्वेदस्य पदपाठयुतं पुस्तकमपि समीचीनमासीत्, महामहोपाध्यायै राजारामशास्त्री-बोडसैः संशोधितं गणपति-कृष्णाजी-यन्त्रालयमुद्रितं ऋग्वेदपुस्तकं च । मुद्रितेषु ग्रन्थेष्वेत एव ग्रन्थाः समीचीना इत्यस्माभिराहता आसन् ।

(३) लिखितेषु कतिपयेषु काशी-नासीक-त्र्यम्बकेश्वर-पुण्यपत्तन-वाई-मिरज-साङ्गली-नुसिंहवाटिका-सावन्तवाडी-गोमान्तकादि-स्थानेभ्य आनीतानि वैदिकब्राह्मणैः कुलपरम्परया पारिशोधितानि वर्षशतकात्पूर्वं लिखितानि ऋग्वेदस्यातीवशुद्धानि पुस्तकानि सम्प्राप्त-वतामस्माकं ऋग्वेदपारिशोधनरूपं कर्म अतीव सुकरं जातम् । यैरतानि पुस्तकानि दत्तानि ते सर्वेऽपि धन्यवादाहोः ।

ऋग्वेदस्य मुद्रणसमये पं० मोक्षमुल्लरभट्टमुद्रिते पुस्तके निर्धारिता मन्त्रपाठाः प्रयत्नविशेषेणानेकविधेषां साहाय्येन च निश्चिता इति मत्वाऽस्माभिः प्रथमं तदेव पुस्तकं अन्तिमप्रमाणत्वेन स्वीकृतमासीत् । परन्तु यथा यथा स्वाध्यायमण्डले ऋग्वेदसंशोधनं मुद्रणं च प्रावर्तत, तथा तथा तत्रापि पं० मोक्षमुल्लरीये पुस्तके कतिपयानि स्थलितानि, कतिपये च मुद्रणदोषाः, कतिपयान्यक्षराणि मुद्रणयन्त्रदोषवशात्पुटितानि च सन्तीति सुरुषमभूत् । पं० मोक्षमुल्लरभट्टस्वीकृतः पाठ ऋग्वेदे सर्वत्र 'स्यन्द' इत्येवासीत्, परन्तु वैदिकानामभिमतः पाठः सर्वत्र, 'स्पन्द' इत्येवास्ति, तथा 'मथा रजांस्यदिवना' (ऋ० १।१८।१।५) इत्यत्र 'मथा' इति पाठस्तैः स्वीकृतः । यथा—

मोक्षमुल्लरपाठः ।

‘ स्यन्द्रा ’

१ महिना रथस्य प्र स्यन्द्रा

(सं० ११९८०१९)

२ ते स्यन्द्रासो नोक्षणो०

(५१५२१३)

३ ते शुभे नरः प्र स्यन्द्राः

(५१५२१८)

४ प्र स्यन्द्रासो धुनीनाम् ।

(५१८०१३)

५ सद्यो यः स्यन्द्रो विषितो०

(६१९२१५)

६ धनं न स्यन्द्रं बहुलम् ।

(१०१४२१५)

‘ मथ्ना ’

१ मथ्ना रजांस्यश्विना वि घोषैः ।

(११९८११५)

शुद्धो वैदिकः पाठः ।

‘ स्पन्द्रा ’

महिना रथस्य प्र स्पन्द्रा

ते स्पन्द्रासो नोक्षणो०

ते शुभे नरः प्र स्पन्द्राः

प्र स्पन्द्रासो धुनीनाम् ।

सद्यो यः स्पन्द्रो विषितो०

धनं न स्पन्द्रं बहुलम् ।

‘ मथ्ना ’

मथ्ना रजांस्यश्विना वि घोषैः ।

ऋग्वेदे सर्वत्र शुद्धो वैदिकः पाठः ‘ स्पन्द्र० ’ इत्येव वर्तते, परन्तु पं० मोक्षमुल्लरभट्टैः ‘ स्यन्द्र० ’ इत्येव सर्वत्र स्वीकृतः । ‘ मथ्ना रजांस्यश्विना ’ ((ऋ० ११९८११५) इत्यस्य स्थाने ‘ मथ्ना ’ इति पाठस्तेरनुमोदितः । अग्रतो गत्वा ‘ मथ्ना नेमि ’ (ऋ० ८१४६१२३) इत्यत्र च तैः शुद्धः पाठो ‘ मथ्ना ’ इत्येव स्वीकृतः, परन्तु प्रथमं (ऋ० ११९८११५ इत्यत्र) ‘ मथ्ना ’ इति अशुद्धः पाठो रक्षितः । तथाविधपाठस्वीकरणे च प्रमाणानि तैः स्वकीयप्रस्तावनार्था वाऽन्यत्र वा कुत्रापि न दत्तानि ।

पं० मोक्षमुल्लरानुयायिभिः पं० जलसफील्डमहोदयैः स्वकीये (Vedic Concordance) वैदिकपादानुक्रमणीग्रन्थे मोक्षमुल्लराणामपवाठा एव शुद्धा इति मत्वा स्वीकृताः । पं० विलसनमहोदयैः स्वकीये कोशेऽपि शुद्धम् ‘ स्पन्द्रा ’ इति पाठं दत्त्वा ऋग्वेदे ‘ स्यन्द्रा ’ एव दृश्यत इत्युक्तम् ।

यूरोपीया भट्टमोक्षमुल्लराः, अमेरिका-पातालनिवासिनो भट्टजलसफील्डः, ग्रीष्वाण्डुलकोशकाराः विलसनाः, एते सर्वेऽपि वेदसंवाधनकर्मणि कुशलतमाः कथं नामैवं प्रमाथेयुरिति मनस्यस्माकं महान् संदेहः प्रथमं संजातः । सर्वाण्येव वैदिकानां हस्त-लिखितानि, सर्वाणि वैदिकैर्मुद्रितानि च ऋग्वेदपुस्तकानि खल्वैकमत्येन ‘ स्पन्द्र ’ इत्येव पाठमुरीकुर्वन्ति, नैकमपि वैदिकस्य पुस्तकं ‘ स्यन्द्र ’ इति पाठं स्वीकरोतीति पश्यन्तो, नूनं वयं जानीमाः ‘ स्यन्द्र ’ इति पाठो न सम्भविष्यति ।

‘स्पन्द’ इत्यस्य च शुद्धपाठस्य विनिश्चयार्थमस्माभिर्भारतवर्षे आ-काशि-रामेश्वरं विविधेषु नगरेषु निवसद्भ्यः शतादयश्चि-
कभ्यो वेदपाठिभ्यो माननीयब्राह्मणेभ्यः पत्राणि लिखितानि । तेषामध्ययनपरम्परायां कः पाठोऽभिमत इति च पृष्टास्ते सर्वेऽपि
एकमत्येन ‘स्पन्द’ इत्येव पाठः प्राचीनवैदिकपरम्पराभिमत इत्यत्र न कोऽपि व्युत्क्रमं कर्तुं शक्नोतीत्येवावोचन् । वैदिकानां
पुस्तकेषु वैदिकानां पठनपाठनपरम्परासु च ‘स्पन्द’ इति पाठस्याभावात्, ‘स्पन्द’ इत्यस्य सद्भावाच्च, ‘स्पन्द’ इति
भट्टमोक्षमुद्धरादिभिरभिमतः पाठः सर्वथा अशुद्धोऽवैदिकोऽपपाठ इति, नास्त्यत्र सन्देहः । विद्वद्वरिष्ठैर्भट्टमोक्षमुद्धरैः कथं नाम
सोऽपपाठः स्वीकृत इतीदानीं नैव ज्ञातुं शक्यते ।

एक एव पाठभेदः ।

ऋग्वेदे वैदिकैः सर्वैरपि वेदपाठिभिरेकं एव पदं पाठभेदेन स्वीक्रियते नान्यत्, यत्—

‘ब्रध्नं मँश्चतोर्वरुणस्य बभ्रुं’

इति वा

‘ब्रध्नं माँश्चतोर्वरुणस्य बभ्रुं’

(ऋ० ७।४।३)

इति वा । पाठद्वयेऽपि ‘मँश्चतोः’ इति पाठो बहुसम्मत इति कृत्वास्माभिः स एव पाठोऽस्मिन् ऋग्वेदे स्वीकृतः । सम्पूर्णे
ऋग्वेदे नान्यः कोऽपि पाठभेदो वर्तते इति सर्ववैदिकैरेकमत्येन मन्यते । वस्तुतस्तु नैवोऽपि पाठभेदः किन्तु क्रमपर्यैव सानुनासिकस्य
अकारस्य विवृतसंवृत-भेदेनोच्चारणवैविध्यमात्रमिति ।

विस्तरशो विवरणम् ।

अस्मिन् ऋग्वेदे ऋषि-देवता-छन्दांसि कात्यायनीयसर्वानुक्रमणीं शौनकीयबृहदेवतां चानुसृत्य मुद्रितानि । अन्यत्रोल्लिखितानि
ऋषिदैवतादीनि भाष्यकारादिभिः स्वीकृतानि च सर्वाण्यापि परिशिष्टविभागे विस्तरशः प्रदर्शयिष्यामः । अस्मिन्विषये, ऋग्वेदस्य
शाखाभेदादिविषये च यत्किंचिदपि विशेषेण द्रष्टव्यं विचारयितव्यं चास्ति, तत्सर्वं वयं ‘ऋग्वेदस्वाध्याय’-नामके ग्रन्थे
विस्तरशो विशदीकरिष्यामः ।

सादरं निवेदनम् ।

वैदिकधर्मिणां पुरस्तादेव ऋग्वेदः सादरं समवस्थाप्यते । यावच्छक्यं तावत्संयत्यात्र स्खलनभावः साधितः । तथापि मानवस्य
स्खलनशीलत्वायदि कुत्रापि केचन प्रमादा भवेयुः, ते ‘पुस्तकं संशोध्यं व्रणिनोऽङ्गवदिति’ न्यायेन संशोध्य संशोध्य,
पाठकैर्निवेदनीयाः । अस्य मुद्रणविषयेऽपि यदि किञ्चिदपि विशेषेण सूचनीयं स्यात्, तदपि निवेद्य चानुप्राख्योऽयं स्वाध्यायमण्डलस्यो
जनः सर्वैरपि पाठकप्रवरैरिति सविनयमुक्त्वा विरामः ।

प्रकाशकाः

श्रीपाद-दामोदरभट्ट-सान्तबलेकर-प्रमुखाः ।

मण्डलानुक्रमणिका ।

१ प्रथमं मण्डलम्	पृष्ठसंख्या	१-१४८
२ द्वितीयं मण्डलम्	"	१४९-१८४
३ तृतीयं मण्डलम्	"	१८५-२३२
४ चतुर्थं मण्डलम्	"	२३३-२७८
५ पञ्चमं मण्डलम्	"	२७९-३३४
६ षष्ठं मण्डलम्	"	३३५-३९२
७ सप्तमं मण्डलम्	"	३९३-४६०
८ अष्टमं मण्डलम्	"	४६१-५६०
९ नवमं मण्डलम्	"	५६१-६२६
१० दशमं मण्डलम्	"	६२७-७६६

अष्टकानुक्रमणिका ।

१ प्रथमोऽष्टकः	पृष्ठसंख्या	१- ९२
२ द्वितीयोऽष्टकः	"	९२-१९१
३ तृतीयोऽष्टकः	"	१९१-२८५
४ चतुर्थोऽष्टकः	"	२८६-३८१
५ पञ्चमोऽष्टकः	"	३८१-४७८
६ षष्ठोऽष्टकः	"	४७८-५७६
७ सप्तमोऽष्टकः	"	५७६-६६५
८ अष्टमोऽष्टकः	"	६६५-७६६

ऋग्वेदमन्त्राणामृषिदेवता-सूची ।

सूक्तं । मन्त्रसंख्या । ऋषिः । देवता । मन्त्रसंख्या । सूक्तं । मन्त्रसंख्या । ऋषिः । देवता । मन्त्रसंख्या

प्रथमं मंडलम् ।

१	९	सधुच्छंदा	१-९	अग्निः	९
		वैश्वामित्रः			
२	९	"	१-३	वायुः	३
			४-६	इन्द्रवायू	३
			७-९	मित्रावरुणौ	३
३	१२	"	१-३	अश्विनौ	३
			४-६	इन्द्रः	३
			७-९	विश्वे देवाः	३
			१०-१२	सरस्वती	३
४	१०	"	१-१०	इन्द्रः १०	२३
५	१०	"	१-१०	" १०	
६	१०	"	१-३	" ३	
			४	मरुतः	१
			५	इन्द्रमरुतः	१
			६	मरुतः	१
			७	इन्द्रमरुतः	१
			८-९	मरुतः	२
			१०	इन्द्रः १	५१
७	१०	"	१-१०	" १०	
८	१०	"	१-१०	" १०	
९	१०	"	१-१०	" १०	
१०	१२	"	१-१२	" १२	
११	८	जेता	१-८	" ८	

साधुच्छंदसः

१२	१२	मेघातिथिः काण्वः १-५	अग्निः	५	
			६	निर्मथाहव-	
				नीयावग्नी	१
			७-१२	अग्निः	६
१३	१३	"	१	समिद्धोऽग्निः*	१
			२	तनूनपात्	१
			३	नराशंसः	१
			४	हृळः	१
			५	बर्हिः	१
			६	देवीद्वारः	१
			७	उषासानक्ता	१
			८	दैव्यौ ह्योतारौ	
				प्रचेतसौ	१
			९	सरस्वतीजा-	
				भारत्यः	१
			१०	स्वष्टा	१
			११	वनस्पतिः	१
			१२	स्वाहाकृतयः	१
१४	१२	"	१-१२	विश्वे देवाः+	१२
१५	१२	"	१	इन्द्रः ॐ	१
			२	मरुतः	१
			३	स्वष्टा	१
			४	अग्निः	१
			५	इन्द्रः	१
			६	मित्रावरुणौ	१
			७-१०	द्रविणोदा अग्निः ४	

ॐ (१।१३।१) इध्मो वा ।

+ (१।१४।१-१२) (१-२) अग्निः २, (३) विश्वे देवाः १, (४-१२) अग्निः ९, एवं द्वादश । अत्र विशेषः-अस्य सूक्तस्य विद्वैदेवैः सहितोऽग्निर्देवता । (३) इन्द्रवायुवृहस्पतिमित्राग्निपूषभगादित्यमरुद्गणाः १। (१०) विश्वदेवाग्नीन्द्रवायुमित्रधामानि १; (११) अग्निः १। ॐ (१।१५।१-१२) प्रत्येकं ऋतुसहितदेवताः ।

			११ अश्विनौ	१	२४	१५ शुनःशेष आजीगतिः	५१ कः	१
			१२ अग्निः	१			२ अग्निः	१
१६	९	मेधातिथिः काण्वः	१-९ इन्द्रः	९			३-५ सविता	३
१७	९	"	१-९ इन्द्रावरुणौ	९			६-१५ वरुणः	१० ३१
१८	९	"	१-३ ब्रह्मणस्पतिः	३	२५	२१ "	१-११ "	२१
			४ इन्द्रब्रह्मणस्पति- सोमाः	१	२६	१० "	१-१० अग्निः	१० २२
			५ ब्रह्मणस्पति सोमेन्द्रदक्षिणाः	१	२७	१३ "	१-१२ "	१२
			६-८ सदसस्पतिः	३			१३ देवाः	१
			९ नराशंसः	१	२८	९ "	१-४ इन्द्रः	४
१९	९	"	१-९ अग्रामरुतः	९			५-६ उल्लुखलं	२
							७-८ उल्लुखलसुसले	२
							९ प्रजापतिर्हिरिश्मन्	१
					२९	७ "	१-७ इन्द्रः	७ २३
					३०	२२ "	१-१६ "	१६
							१७-१९ अश्विनौ	३
२०	८	"	१-८ क्रभवः	८			२०-२२ उषसः	३
२१	६	"	१-६ इन्द्राग्नी	६				
२२	२१	"	१-४ अश्विनौ	४	३१	१८ हिरण्यस्तूप आक्षिरसः	१-१८ अग्निः	१८
			५-८ सविता	४	३२	१५ "	१-१५ इन्द्रः	१५ ३०
			९-१० अग्निः	२				
			११ देव्यः	१				
			१२ इन्द्राणीवरुणा- न्यग्राह्यः	१	३३	१५ "	१-१५ "	१५
			१३-१४ शावाणुथिष्यौ	२	३४	१२ "	१-१२ अश्विनौ	१२
			१५ ऋषिधी	१	३५	११ "	१ अग्निमित्रवरुण- रात्रीसवितारः	१
			१६-२१ विष्णुः	६			२-११ सविता	१०
२३	२४	"	१ वायुः	१	३६	२० कण्वो घौरः	१-१२ अग्निः	१२
			२-३ इन्द्रवायू	२			१३-१४ यूपः	२
			४-६ मित्रावरुणौ	३			१५-२० अग्निः	६
			७-९ मरुतः	३	३७	१५ "	१-१५ मरुतः	१५ ४०
			१०-११ विश्वे देवाः	३	३८	१५ "	१-१५ "	१५
			१३-१५ पूषा	३	३९	१० "	१-१० "	१०
			१६-२२ आपः	७	४०	८ "	१-८ ब्रह्मणस्पतिः	८
			२३ अग्न्यापः	१	४१	९ "	१-३ वरुणमित्रावरुणमणः	३
			२४ अग्निः	१			४-६ आदित्याः	३

× (१।१८।६-९) चतुर्णामपि वा सदसस्पतिः । ⊕ (१।२२।१६) देवा वा । + (१।२३।७-९) मरुत्वामिन्द्र
इति केचित् । × (१।२४।१-१५) शुनःशेष आजीगतिः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरात ऋषिः ।

⊙ (१।२४।५) अगभक्त्येत्यस्य भगो वा । + (१।२८।९) अश्विवज्रचर्म वा देवता । सोमो वा ।

		७-९	वरुणमित्रायमणः ३	६३	९	नोधा गौतमः १-९	"	९
४२	१०	कण्वो घोरः १-१०	पूषा १०	६४	१५	"	१-१५	मरुतः १५
४३	९	"	१-२ रुद्रः २	६५	१०	पराशरः शाक्यः १-१०	अग्निः १०	१३२
			३ रुद्रमित्रवरुणाः १	६६	१०	"	१-१०	" १०
		४-६	रुद्रः ३	६७	१०	"	१-१०	" १०
		७-९	सोमः ३	६८	१०	"	१-१०	" १०
४४	१४	प्ररूपवः १-२	अग्न्यद्व्युपसः २	६९	१०	"	१-१०	" १०
		काण्वः		७०	११	"	१-११	" ११
		"	३-१४ अग्निः १२ २१	७१	१०	"	१-१०	" १०
४५	१०	"	१-९ " ९	७२	१०	"	१-१०	" १०
			१० अग्निदेवाः १	७३	१०	"	१-१०	" १०
४६	१५	"	१-१५ अश्विनौ १५ २५	७४	९	गोतमो राहुगणः १-९	"	९
(इति प्रथमाष्टके तृतीयोऽध्यायः)				७५	५	"	१-५	" ५
४७	१०	"	१-१० " १०	७६	५	"	१-५	" ५
४८	१६	"	१-१६ उषसः १६ २०	७७	५	"	१-५	" ५
४९	४	"	१-४ " ४	७८	५	"	१-५	" ५
५०	१३	"	१-१३ सूर्यः १३	७९	१२	"	१-१२	" १२
५१	१५	सव्य आगिरसः १-१५	इन्द्रः १५ ७२	८०	१६	"	१-१६ इन्द्रः १६ ५७	
५२	१५	"	१-१५ " १५	(इति प्रथमाष्टके पंचमोऽध्यायः)				
५३	११	"	१-११ " ११	८१	९	"	१-९	" ९
५४	११	"	१-११ " ११	८२	६	"	१-६	" ६
५५	८	"	१-८ " ८	८३	६	"	१-६	" ६
५६	६	"	१-६ " ६	८४	२०	"	१-२०	" २०
५७	६	"	१-६ " ६	८५	१२	"	१-१२	मरुतः १२ ३४
५८	९	नोधा गौतमः १-९	अग्निः ९	८६	१०	"	१-१०	" १०
५९	७	"	१-७ वैश्वानरोऽग्निः ७	८७	६	"	१-६	" ६
६०	५	"	१-५ अग्निः ५	८८	६	"	१-६	" ६
६१	१६	"	१-१६ इन्द्रः १६ ३८	८९	१०	"	१-१०	+ विश्वे देवाः १० १९
(इति प्रथमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः)				९०	९	"	१-९	" ९
६२	१३	"	१-१३ " १३					

ॐ (१।७।१९) सूर्यो मित्रावरुणौ च । × (१।७।१-३) मध्यमोऽग्निर्वा । (१।८०।१६) अथर्वामनुर्दध्यङ्च ।
 + (१।८९।१-४) विश्वे देवाः ४, (५) इंद्रापूर्वणौ १, (६-९) विश्वे देवाः ४, (१०) अदितिः १, (१।९०।९) विश्वे देवाः ९ (एवं १९) (१।८९।१-१०) अथवा (१-२, ८-९) देवाः किंवा (१) क्रतुदेवाः १, (२) देवाः १, (३) भगमित्रादिति-दक्षार्थमवरुणसोमाश्विनरस्वत्यः १, (४) वातपृथिवीद्युग्मावाश्विनः १, (५) इंद्रापूर्वणौ १, (६) इन्द्रपूर्वाताक्षर्वदृहस्पत्यः १, (७) मरुतः १, (८-९) देवाः २, (१०) अदितिः १।

ॐ (१।९०।१-९) (१-३) वरुणमित्रायमणः ३, (४) इन्द्रमरुतपूर्वभगाः १, (५) पूषाविष्णू १, (६) वातसिन्धोषधयः १, (७) नक्तोषारजोद्यौवः १, (८) वनस्पतिसूर्यगावः १, (९) मित्रवरुणार्थमिन्द्रबृहस्पतिविष्णवः १।

९१	२३	गोतमो राहुगणः	१-२३	सोमः	२३	१००	१९	ऋजाश्वीरीष-	
९२	१८	"	१-१५	उषसः	१५			सहदेवभय-	
			१६-१८	अश्विनौ	३			मानसुराधसो	
९३	१२	"	१-१२	अग्निषोमौ	१२			वार्षागिराः	१-१९ इन्द्रः १९ ५८
९४	१६	कुल आगिरसः	१-७	अग्निः	७	१०१	११	कुल आगिरसः	१-११ " ११
			८	देवाग्नी	१	१०२	११	"	१-११ " ११
			९-१५	अग्निः	७	१०३	८	"	१-८ " ८
			१६	अग्निमित्रवरुणा-		१०४	९	"	१-९ " ९
				दितिसिंधु-		१०५	१९	त्रित आप्यः,	
				पृथिवीद्यावः+	१			कुल आगि-	
								रसो वा	१-१९ *विश्वे देवाः १९ २९
						१०६	७	कुल आगिरसः	१-७ " ७
९५	११	"	१-११	औषसोऽग्निः	११	१०७	३	"	१-३ " ३
९६	९	"	१-९	द्रविणोदा अग्निः	९	१०८	१३	कुल आगिरसः	१-१३ इन्द्राग्नी १३ २१+
९७	८	"	१-८	सुचिरग्निः	८	१०९	८	"	१-८ " ८
९८	३	"	१-३	वैधानरोऽग्निः	३	११०	९	"	१-९ ऋमवः ९ १४
९९	१	कश्यपो मारीचः	१	जातवेदा अग्निः	१	१११	५	"	१-५ " ५

(इति प्रथमाष्टके षष्ठोऽध्यायः।)

+ (१।९४।१६) यद्देवस्य वा सूक्तमिति पक्षेऽग्निरेव देवता ।

× द्वे विरूप (१।९५) इत्यारभ्य जातवेदस्य (१।९९) इत्यंतं शुद्धोऽग्निर्विकल्पेन ।

५ (१।१००।१-१९) इन्द्रो मरुत्वान् १८। (१९) इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः ।

(१।१०१।१-११) इन्द्रो मरुत्वान् १०। (११) मरुदिन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः ।

(१।१०२।११) इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः ।

(१।१०३।११) " "

* (१।१०५।१-१९) (१) रोदसीभ्यां सहिताश्चन्द्रश्चमयः १, (२) रोदसी १, (३) देवाः १, (४) अग्निः १, (५) देवाः १।

(६) देववरुणार्चसाणः १, (७) देवाः १, (८) इन्द्रः १, (९) रश्मयः १, (१०) इन्द्रवरुणाग्न्यर्चमसवितारः (१०) उक्षणः) १, (११) सुपर्णाः (रश्मयः) १, (१२) देवाः १, (१३) अग्निः १, (१४) अग्निः १, (१५) वरुणः १, (१६) आदित्यः १, (१७) बृहस्पतिः १, (१८) अरुणः चन्द्रः १, (१९) इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १।

(१।१०६।१-७) (१) इन्द्रमित्रवरुणाग्निमरुददितयः १, (२) आदित्या देवाः १, (३) पितृद्यावापृथिव्यः, १ (४) नराशंसपृथगौ १, (५) बृहस्पतिः १, (६) इन्द्रः १, (७) अदितिदेवमवितृमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १। (सर्वे वसुभिः सहिताः) (१।१०७।१-३) (१) आदित्याः १, (२) इन्द्रमरुददितयः १, (३) इन्द्रवरुणाग्न्यर्चमसवितृमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः १।

* पक्षान्तरे (१।१०५) (१) विश्वे देवाः १, (२) रोदसी १, (३) विश्वे देवाः १, (४) अग्निरोदसी १, (५-७) विश्वे देवाः ३, (८) इन्द्रोदसी १, (९) सूर्यरश्मीरोदसी १, (१०) विश्वे देवाः १, (११) सूर्यरश्मीरोदसी १, (१२) विश्वे देवाः १, (१३) रोदसी २, (१४) वरुणोदसी १, (१५-१६) विश्वे देवाः २, (१७) रोदसी १, (१८) विश्वे देवाः १ (एवं २९)

+ (१।१०८।१-१३) (१३) इन्द्राग्नीमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः ।

(१।१०९-१।१५) सर्वेषामेषां सप्त सूक्तानां अन्तिमस्य मन्त्रस्य मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः ।

११२	२५	कुत्स आंगिरसः	१	वावापृथिव्य- ग्न्यश्विनः	१
			२-२५	अश्विनौ	२४
(इति प्रथमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)					
११३	२०	"	१	उषोरात्री	१
			२-२०	उषसः	१९
११४	११	"	१-११	रुद्रः	११
११५	६	"	१-६	सूर्यः	६
११६	२५	कक्षीवान् औशिजो			
		दैर्घतमसः	१-२५	अश्विनौ	२५ ८३
११७	२५	"	१-२५	"	२५
११८	११	"	१-११	"	११
११९	१०	"	१-१०	"	१०
१२०	१२	"	१-१२	"	१२
१२१	१५	"	१-१५	इन्द्रः	१५
(इति प्रथमाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)					
[इति प्रथमोऽष्टकः]					
१२२	१५	"	१-१५	विश्वे देवाः	१५
१२३	१३	"	१-१३	उषसः	१३ २६
१२४	१३	"	१-१३	"	१३
१२५	७	"	१-७	स्वनयः	७
१२६	१-५	"	१-५	आवयव्यः	५
		६ भावयव्यः	६	रोमशा	१
		७ रोमशा ब्रह्म-			
		वादिनी	७	भावयव्यः	१
१२७	११	परुच्छेपो			
		दैवोदासिः	१-११	अग्निः	११ १९

१२८	८	परुच्छेपो	१-८	"	८
दैवोदासिः					
१२९	११	"	१-५	इन्द्रः	५
			६	इन्द्रः	१
			७-११	इन्द्रः	५ २७
१३०	१०	"	१-१०	"	१०
१३१	७	"	१-७	"	७
१३२	६	"	१-५	"	+५
			६	इन्द्रापरिवर्तः	१
१३३	७	"	१-७	इन्द्रः	७
१३४	६	"	१-६	वायुः	६ ९
१३५	९	"	१-३	"	३
			४-८	इन्द्रवायू	५
			९	वायुः	१
१३६	७	"	१-५	मित्रावरुणौ	५
			६	सूर्यरोदसीमित्र- वरुणरुद्रैर्द्राग्न्य-	
				यमभगसोमाः	१
			७	देवमरुदक्षिमित्र- वरुणमघवानः	१
(इति द्वितीयाष्टके प्रथमोऽध्यायः)					
१३७	३	"	१-३	मित्रावरुणौ	३
१३८	४	"	१-४	पूषा	४
१३९	११	"	१	विश्वे देवाः	१
			२	मित्रावरुणौ	१
			३-५	अश्विनौ	३
			६	इन्द्रः	१
			७	अग्निः	१
			८	मरुतः	१

× (११२२) (१) रुद्रमरुतः १, (२) उषासानके १, (३) विश्वे देवाः १, (४) अश्विनौ १, (५) विश्वे देवाः १, (६) मित्रावरुणसिन्धवः १, (७-८) विश्वे देवाः २, (९-१०) मित्रावरुणौ २, (११-१५) विश्वे देवाः ५ (एवं १५)
 × यद्वा (११२२) (१) रुद्रमरुतः १, (२) उषासानके १, (३) अग्नि- (आदित्य)-वातेन्द्रपरिवर्तदेवाः १, (४) अपो-
 नपादहोरात्राणि १, (५) देवपृथग्नयः १, (६) मित्रवरुणसिन्धवः १, (७) वरुणमित्रदेवाः १, (८) देवसङ्गः १, (९-१०)
 मित्रावरुणौ २, (११-१४) विश्वे देवाः ४, (१५) मित्रावरुणौ १।

(११३२) ६ प्रथमार्धस्य इन्द्रापरिवर्तौ, मध्यमस्य वज्रः, अन्यस्य इन्द्रः ।

× (११३६) (६) सूर्यरोदसीमित्रवरुणरुद्राग्न्ययमभगसोमाः १, (७) देवेन्द्रमरुदग्निमित्रवरुणाः १। (१-५) देवाश्च ५।

(११३९) (९) दध्यङ्कडङ्गिरःप्रियमेधकण्वात्रिमनवः १।

			९ इंद्राग्नी	१	१४४	७ दीर्घतमाः	१-७	"	७
			१० बृहस्पतिः	१	१४५	५	१-५	"	५
			११ विश्व देवाः	१	१४६	५	१-५	"	५
१४०	१३	दीर्घतमा			१४७	५	१-५	"	५
		औचध्यः	१-१३	अग्निः १३	२६	१४८	५	१-५	"
१४१	१३	"	१-१३	" १३		१४९	५	१-५	"
१४२	१३	"			१५०	३	१-३	"	३
			१ समिद्धोऽग्निः	१	१५१	९	१ मित्रः		१
			२ तनूनपाच	१			२-९ मित्रावरुणौ	८	१९
			३ नराशंसः	१	१५२	७	१-७	"	७
			४ इळः	१	१५३	४	१-४	"	४
			५ बर्हिः	१	१५४	६	१-६	विष्णुः	६
			६ देवीद्वारः	१	१५५	६	१-६	इन्द्राविष्णु	६
			७ उपासानक्ते	१			४-६	विष्णुः	३
			८ वैश्वो होतारौ	१	१५६	५	१-५	"	५
			प्रचेतसौ	१	१५७	६	१-६	अश्विनौ	६
			९ सरस्वतीका-				(इति द्वितीयाष्टके द्वितीयोऽध्यायः)		
			भारत्यः	१	१५८	६	१-६	"	६
			१० त्वष्टा	१	१५९	५	१-५	द्यावापृथिवी	५
			११ वनस्पतिः	१	१६०	५	१-५	"	५
			१२ स्वाहाकृतयः	१	१६१	१४	१-१४	ऋभवः	१४
			१३ इन्द्रः	१	१६२	२२	१-२२	अश्वः	२२
१४३	८	"	१-८ अग्निः	८	१६३	१३	१-१३	"	१३

॥ (११५४) १-६ वैष्णवानि गृहाणि वा ।

॥ (११६२) (१) मित्रावरुणायमवाचिन्द्रप्रजापतिमरुतः १, (२) अजेन्द्रापूषणः १, (३) छागः, त्वष्टा १, (४) अजः १, (५) होत्रः १, (६) इन्द्रावरुणायमवाचिन्द्रप्रजापतिमरुतः १, (७) यूपसंस्कृतायाः ऋविजः १, (८) ऋययोः ऋविजश्च १, (९) अश्वसंस्कृतायाः १, (१०) मांसचनपात्रेदुनश्चादीनि १, (११) अश्वनिषदनादीनि १, (१२) देवाः १, (१३) वासोऽविवासपात्रवन्वनादीनि १, (१४) अश्वः १, (१५) स्वधितिः विशास्तावः १, (१६) विशास्तुनियन्तुक्रुतुद्यावापृथिव्याः १, (१७) स्वधितिः विशास्तासिः, २१ देवाः, २२ अदितिः । (एते अश्वेन सहिता देवाः)

(११६३) (२) यमवाचिन्द्रांशवैवसवः १, (३) यमादित्यतोमाः १, (४) नीयमाना अश्वः १, (५) अजः ऋविजः ।

(११६४) (१) अग्निवायुसूर्याः १, (२-३) सूर्यरथः २, (४) ईश्वरः १, (५-६) आदित्यरूप आत्मा ४, (७) द्यावापृथिव्यौ, वृष्टिः १, (८) आदित्यः १, (९) आदित्यवक्त्रम् १, (१०-११) संवत्सरचक्रम् ३, (१२) सप्तैवः १, (१३) किरणाः ज्ञानी वा १, (१४) गौ १, (१५) विद्वान् १, (१६) सोमसूर्यौ १, (१७) जीवपरमात्मानौ १, (१८) आदित्यमण्डलम्, आत्मा वा १, (१९) वृक्षरूप आदित्य आत्मा वा १, (२०) सवनत्रयमण्डलविविधानम् १,

१६४	५२	दीर्घतमाः	१-४१	विश्वे देवाः	४१	१७२	३	अगस्त्यः	१-३	मरुतः	३
			४२	वाक्समुद्राक्षरापः	१	१७३	१३	"	१-१३	इन्द्रः	१३ ४५
			४३	शकधूमसोमौ	१	१७४	१०	"	१-१०	"	१०
			४४	अग्निवायुसूर्याः	१	१७५	६	"	१-६	"	६
			४५	वाचः	१	१७६	६	"	१-६	"	६
			४६-४७	सूर्यः	२	१७७	५	"	१-५	"	५
			४८	कालचक्रम्	१	१७८	५	"	१-५	"	५
			४९	सरस्वती	१	१७९	६	१-२ लोपासुद्रा	१-६	रतिः	६
			५०	साध्याः	१			३-४ अगस्त्यो			
			५१	सूर्यः+	१			मैत्रावरुणः			
			५२	सरस्वान्	१			५-६ अगस्त्यशिष्यो			
१६५	१५		१-१५	मरुत्वानिन्द्रः	१५			ब्रह्मचारी			
	१, २, ४, ६	इन्द्रः				१८०	१०	अगस्त्य	१-१०	अश्विनौ	१० ३९
	८, १०-१२	"				१८१	९	"	१-९	"	९
	३, ५, ७, ९	मरुतः				१८२	८	"	१-८	"	८
	१३-१५	अगस्त्यो				१८३	६	"	१-६	"	६
		मैत्रावरुणः						(इति द्वितीयाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)			
(इति द्वितीयाष्टके तृतीयोऽध्यायः)						१८४	६	"	१-६	"	६
१६६	१५	अगस्त्यो				१८५	११		१-११	धावापृथिवी+	११
		मैत्रावरुणः	१-१५	मरुतः	१५	१८६	११	"	१-११	विश्वे देवाः	११
१६७	११	"	१	इन्द्रः	१	१८७	११	"	१-११	अन्नं	११
			२-११	मरुतः	१० २०	१८८	११	"	१	समिद्धोऽग्निः	१
१६८	१०	"	१-१०	"	१०				२	तनूनपात्	१
१६९	८	"	१-८	इन्द्रः	८ १३				३	इक्षुः	१
१७०	५	१, ३, ४, इन्द्रः	१-५	"	५				४	बर्हिः	१
		२, ५, अगस्त्यो							५	देवीर्द्वारः	१
		मैत्रावरुणः							६	उषासानक्ते	१
१७१	६	"	१-२	मरुतः	२				७	दैव्यौ होतारौ	१
			३-६	मरुत्वानिन्द्रः	४					प्रचेतसौ	१

(१।१६४) (२४) अक्षरम् १, (२५) जागततरधन्तरगायत्रसामानि १, (२६) घेनुसवितारौ १, (२७-२९) सवत्सा गौः ३, (३०) शरीरं जीवश्च १, (३१) आदित्यः १, (३२) मध्यस्थानवाचवादित्यौ, आत्मा वा १, (३३) धृष्टशिक्ष्यादित्यद्वयः १, (३४-३५) वेदियज्ञसोमब्रह्माणः २, (३६) आदित्यरश्मयः, महदहंकारपञ्चतन्मात्ररूपाणि ससत्त्वानि वा १, (३७) आत्मज्ञानम् १, (३८) देहात्मजीवात्मानौ १, (३९) अक्षरज्ञानिनः १, (४०) गौः १, (४१) माध्यमिका वाक्, गौरी वा १।
 × (४८) संवत्सरः कालः । + (५१) पञ्चन्यासी वा । ☉ (५२) सूर्यो वा । ☼ १।१६९।१-८ मरुत्वानिन्द्रः ।
 + १।१८५।९ देवाश्च । ☼ (१।१८६) (१-४) विश्वे देवाः ४, (५) अहिर्बुध्न्यः १, (६) त्वष्टा १, (७) इन्द्रः १, (८-९) मरुतः २, (१०-११) विश्वे देवाः २ (एवं ११) × (१।१८७।१-११) ९ सोमः, १० करम्भः ।

		८ सरस्वतीळा- भारत्यः	१	१०	६ गुत्समदः शौनकः	१-६	१	६
		९ त्वष्टा	१	११	२१	१-२१	इन्द्रः	२१ १२६
		१० वनस्पतिः	१	१२	१५	१-१५	१	१५
		११ स्वाहाकृतयः	१	१३	१३	१-१३	१	१३
		१२ अग्निः	८	१४	१२	१-१२	१	१२
१८९	८ अगस्त्यः	१-८	८	१५	१०	१-१०	१	१०
१९०	८	१-८	८	१६	९	१-९	१	९
१९१	१६	१-१६	१६	१७	९	१-९	१	९
इति प्रथमं मंडलम् ।				१८	९	१-९	१	९
अथ द्वितीयं मंडलम् ।				१९	९	१-९	१	९
१	१६	गुत्समदः		२०	९	१-९	१	९
		शौनकः × १-१६	अग्निः १६	२१	६	१-६	१	६
२	१३	१-१३	१३	२२	४	१-४	१	४
३	११	१	समिद्धोऽग्निः १	२३	१९	१	ब्रह्मणस्पतिः	१
		२ नराशंसः	१			२-४	बृहस्पतिः	३
		३ इळः	१			५	ब्रह्मणस्पतिः	१
		४ बर्हिः	१			६-८	बृहस्पतिः	३
		५ देवीर्द्वारः	१			९	ब्रह्मणस्पतिः	१
		६ उपासानक्ते	१			१०	बृहस्पतिः	१
		७ देव्यौ होतारौ				११	ब्रह्मणस्पतिः	१
		प्रचेतसौ	१			१२-१६	बृहस्पतिः	५
		८ सरस्वतीळा- भारत्यः	१			१७	ब्रह्मणस्पतिः	१
		९ त्वष्टा	१			१८	बृहस्पतिः	१
		१० वनस्पतिः	१			१९	ब्रह्मणस्पतिः	१
		११ स्वाहाकृतयः	१			(इति द्वितीयाष्टके षष्ठोऽध्यायः)		
		१२ अग्निः	८	२४	१६	१	बृहस्पतिः	१
४	९ सोमाहुतिर्भागवः	१-९	अग्निः ९	२५	५	१-५	ब्रह्मणस्पतिः	८
५	८	१-८	८			१०	बृहस्पतिः	१
६	८	१-८	८			११	ब्रह्मणस्पतिः	१
७	६	१-६	६			१२	इन्द्राब्रह्मणस्पती	१
८	६ गुत्समदः शौनकः	१-६	६			१३-१६	ब्रह्मणस्पतिः	५ १३
(इति द्वितीयाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)				२५	५	१-५	५	
९	६	१-६	६	२६	४	१-४	४	

७ (१।१९१) (२) विषन्मोषविः १, (३) दभीदयस्तृणविशेषाः १, (८-१०) सूर्यः ३, (११) कपिञ्जली १, (१२) चटिका १, (१३) नद्यः १, (१४) मयूर्यो नद्यश्च, (१५-१६) नकुलः १। × (१।२) जातवेदा अग्निः ।

७ (२।१-३) गुत्समद (आंगिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः ।

२७	१७	गृत्समदः शौनकः १-१७	आदित्याः १७	३६	६	गृत्समदः शौनकः १	इन्द्रः १
२८	११	" १-११	वरुणः ११	३७	६	" १-४	द्रविणोदाः ४
२९	७	" १-७	विश्वे देवाः ७		५	अश्विनौ १	
३०	११	" १-५	इन्द्रः ५		६	अग्निः १	
		६	इन्द्रासोमौ १		५	इन्द्रः १	
		७	इन्द्रः १		६	मित्रावरुणौ १	
		८	सरस्वतीर्द्रौ १	(इति द्वितीयाष्टके सप्तमोऽध्यायः)			
		९	बृहस्पतिः १	३७	६	" १-४	द्रविणोदाः ४
		१०	इन्द्रः १		५	अश्विनौ १	
		११	मरुतः १		६	अग्निः १	
३१	७	" १-७	विश्वे देवाः ७	३८	११	" १-११	सविता ११
३२	८	" १	द्यावापृथिव्यौ १	३९	८	" १-८	अश्विनौ ८
		२-३	इन्द्रः २	४०	६	" १-५	सोमापूषणौ ५
		४-५	राका २		६	सोमापूषणा-	
		६-७	सिनीवाली २			दितयः १	
		८	गुंगूसिनीवाली-	४१	२१	" १- २	वायुः २
			राकासरस्वती-		३	इन्द्रवायू १	
			द्राणीवरुणाः १		४-६	मित्रावरुणौ ३	
३३	१५	" १-१५	रुद्रः १५		७-९	अश्विनौ ३	
३४	१५	" १-१५	मरुतः १५		१०-१२	इन्द्रः ३	
३५	१५	" १-१५	अपानपात् १५		१३-१५	विश्वे देवाः ३	

+ (२।२७) (१) मित्रार्थमभगवरुणदक्षांशः १, (२) मित्रार्थमवरुणादित्याः १, (७-८) अदितिश्च २, (१०) वरुणः १, (१४) इन्द्रः १, (१७) वरुणः १। (२।२७-२९) कूर्मो गारुलमदो वा ऋषिः ।

× (२।२८) (३) आदित्याः १, (५) ऋणनाशिनी १।

ॐ (२।२९) (१-६) विश्वे देवाः ६, (७) वरुणः १, (एवं ७) अथवा (१) आदित्यमित्रावरुणाः १, (३) वसुमित्रवरुणादित्येन्द्रमरुतः १, (७) वरुणः १।

(२।३०) (१) सध्यमा वाक् १।

ॐ (२।३१) (१) मित्रावरुणौ १, (२) विश्वे देवाः १, (३-४) विश्वे देवाः २, (५) उषासानक्ता १, (६) द्यावापृथिवी १, (७) इन्द्रः १ (एवं ७)

यद्वा (२।३१) (१) मित्रावरुणौ १, (२) देवाः १, (३) इन्द्रः १, (४) स्वष्टिः भगरोदः पूषाश्विनः १, (५) उषासानक्ता द्यावापृथिव्याः १, (६) अहिर्बुध्न्या जैकपादिन्द्राः १।

(२।३३) ११ मृगरूपो रुद्रः, १३ मरुतः ।

(२।३७) १ द्रविणोदा इषश्च, २ द्रविणोदा ऊर्जश्च, ३ द्रविणोदा सहश्च, ४ द्रविणोदा सहस्यश्च, ५ अश्विनौ तपश्च, ६ अमिक्षपस्यश्च इति केचित् । × (२।३६) इन्द्रमित्यादिनां षण्णामृतुर्विशेषणं वा ।

	१३-१८	सरस्वती	३
	१९-२१	बावापृथिव्यौ-	३
४२	३ गुःसमदः शौनकः १-३	शकुंतः	३
४३	३ " १-३	"	३

(इति द्वितीयं मंडलम् ।)

अथ तृतीयं मंडलम् ।

१	२३ विश्वामित्रो	
	गायिनः १-२३	अग्निः ३३
२	१५ " १-१५ वैश्वानरोऽग्निः १५	२६
३	११ " १-११ " ११	
४	११ " १ समिद्धोऽग्निः १	
	२ तनूनपात् १	
	३ इलः १	
	४ बर्हिः १	
	५ देवीर्द्वारः १	
	६ उषासानक्ता १	
	७ देव्यो ह्योतारौ	
	प्रचेतसौ १	
	८ सरस्वतीळा-	
	भारत्यः १	
	९ रवष्टा १	
	१० वनस्पतिः १	
	११ स्वाहाकृतयः १	

५	११ विश्वामित्रो	
	गायिनः १-११	अग्निः ५१ ३३
६	११ " १-११	" ५१

(इति द्वितीयाष्टके अष्टमोऽध्यायः)

[इति द्वितीयोऽष्टकः]

७	११ " १-११	अग्निः ७११
८	११ " १-५	यूपः ५
	६-१०	यूपाः ५
	११	मन्त्रनः १
९	९ " १-९	अग्निः ९ २७
१०	९ " १-९	" ९
११	९ " १-९	" ९
१२	९ " १-९	इंद्राणी ९
१३	७ ऋषभो वैश्वामित्रः १-७	अग्निः ७ ४९
१४	७ " १-७	" ७
१५	७ उत्कीलः कात्यः १-७	" ७
१६	६ " १-६	" ६
१७	५ कनो वैश्वामित्रः १-५	" ५
१८	५ " १-५	" ५
१९	५ गायी कौशिकः १-५	" ५

+ (१४१) (१९-२१) हविर्धाने वा । ७ (३१३) (६) अपः १, (७) अपो बावापृथिव्यौ च १ । (३१२) शुस्थानोऽग्निः ।
 × (३१५) प्रत्यग्निः (३१६) प्र कारवो इति सूक्तयोर्न्यासां बावापृथिव्यादीनां निपाता इत्यंते अतस्तयोर्लिङ्गोक्त
 देवताः पाक्षिकाः ।

(३१५) (१-२) उषाः २, (३-४) मित्र २, (६) अपः १, (७) बावापृथिव्यौ १, (८) पितरौ १, (९) देवाः १ (३१०) ।
 + (३१६) (१) रुक् १, (२-५) मध्यस्थानोऽग्निः ४, (६-९) विश्वेदेवाः ४, (१०) रोदसी । अत्र निपातिनः = २-५,
 १० बावापृथिव्यौ देवाश्च ।

७ (३१७) निपातिनः- (१) बावापृथिव्यौ १, (२) अग्न्यश्वाः, मध्यसा वाक् १, (३) अग्न्यश्वाः १,
 (४-६) देवाः १, (८) पार्थिवमध्यमौ १, (९) देवाः रोदसी १ (भा०) । ७ (३१७) अत्र सूक्तेऽग्न्या विश्वे देवा वा ।

(३१९) आप्योऽग्निः, ८ ऋत्विजः ।

(३१९) जातवेदाः ।

(३१९) अग्निः प्रदाता ।

(३१५) रक्षोहासिः ।

२०	५	गाथी कौशिकः १ विश्व देवाः	१	४, ६, ८, १० नदी	
		२-४ अग्निः	३	ऋषिका ४ विश्वामित्रः	१
		५ विश्व देवाः	१	५ नदी	१
२१	५	" १-५ अग्निः ५	८	६-७ इंद्रः	५
२२	५	" १-३ "	३	८ विश्वामित्रः	१
		४ पुरीष्याभिः	१	९ नदी	१
		५ अग्निः १	१४	१० विश्वामित्रः	१
२३	५	देवश्रवा देववातश्च		११-१३ नदी	३
		भारती १-५ "	५	३४ ११ विश्वामित्रो गायिनः १-११ इन्द्रः	११ १५३
२४	५	विश्वामित्रो गायिनः १-५ "	५	३५ ११ " १-११ "	११
२५	५	" १-३ "	३	३६ ११ " १-११ "	११
		४ अग्नीर्वा	१	३७ ११ " १-११ "	११
		५ अग्निः	१	३८ x १० " १-१० "	१०
२६	९	" १-३ वैश्वानरोऽभिः	३	३९ ९ " १-९ "	९- ९
		४-६ मरुतः	३	(इति तृतीयाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)	
		७-८ आत्मा +	२	४० ९ विश्वामित्रो गायिनाः १-९ "	९
		९ उपाध्यायः	१	४१ ९ " १-९ "	९
२७	१५	" १-१५ अभिः ॥ १५	३७	४२ ९ " १-९ "	९
२८	६	" १-६ "	६	४३ ८ " १-८ "	८
२९	१६	" १-१६ "	१६	४४ ५ " १-५ "	५
		(इति तृतीयाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)		४५ ५ " १-५ "	५
३०	२१	" १-२१ इंद्रः	२२ ६१	४६ ५ " १-५ "	५
३१	२२	" १-२२ "	२२	४७ ५ " १-५ "	५
३२	१७	" १-१७ "	१७	४८ ५ " १-५ "	५
३३	१३	१-३, ५, ७, ९,		४९ ५ " १-५ "	५
		११-१३ विश्वामित्रो		५० ५ " १-५ "	५
		गायिनः १-३ नदी	३	५१ १२ " १-१२ "	१२
				५२ ८ " १-८ "	८

- (३।२०) (१) अग्न्युषोऽग्निवृद्धिकादेवाः १ (५) दधिक्राम्युषोऽहस्पतिसवित्रश्चित्रवर्णभगवसुहृदादिद्याः १ ।
 (३।२२) (१) आहवनीयः १, (२-३) घुस्यानः २ । (३।२३) (१-३) निर्मेध्यः ३; (४) आहवनीयः १ ।
 (३।२४) (५) अग्निर्वाता १ । (३।२५) मध्वस्यानोऽग्निः । + (३।२६) ७ ब्रह्म वा अग्निर्वा ।
 ॥ (३।२७।१) प्र वो वाजा इत्यस्य आद्यावा (३।२९।१०) अयं ते योनिरित्यस्याश्च ऋषिजो वा । (३।२७)
 ऋतवो वा । ऋतुर्वा । (३।२८) जातवेदोऽग्निः । (३।२९।५) ऋषिजो वा । (३।३१) (१-२) दुहिता २,
 (३) अग्निश्च १ । (३।३१) कुशिक ऐषीरथिर्वा ऋषिः । (३।३२) मरुत्वानिन्द्रः । (३।३३।६) इन्द्रसवितारौ ।
 (३।३५) मरुत्वानिन्द्रः । ॥ (३।३६।१०) वोर आक्रिरसो वा ऋषिः । x (३।३८) प्रज, पतिर्वैश्वामित्रः प्रजापतिर्वाच्यो
 वा, सांजुभावयि वा । (३।४७) (१-२, ४-५) मरुत्वानिन्द्रः ४, (३) ऋतवः १ । (३।५१) मरुत्वानिन्द्रः ।

५३	२४	१ इन्द्रापूर्वतौ	१	१
		२-१४ इन्द्रः		१३
		१५-१६ सरपरी वाक्	१	
		१७-२० रथोगानि	४	
		२१-२४ इन्द्रोऽभिशापो वा ४		
५४	२२	प्रजापतिवैश्वामित्रः १-२२ विश्वे देवाः २२ × ५८		
५५	२२	१-२२ " २२		
		(इति तृतीयाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)		
५६	८	१-८ " ८		
५७	६	विश्वामित्रो गायनिः १-६ " ६		
५८	९	१-९ अश्विनौ	९	
५९	९	१-९ मित्रः	९	
६०	७	१-७ ऋभवः	७	
		५-७ इन्द्रस्यै	३	
६१	७	१-७ उपसाः	७	
६२	१८	१-३ इन्द्रावरुणौ	३	
		४-६ बृहस्पतिः	३	
		७-९ पूषा	३	
		१०-१२ सविता	३	
		१३-१५ सोमः	३	
		+ १६-१८ मित्रावरुणौ	३	

इति तृतीयं मंडलम् ।				
अथ चतुर्थं मण्डलम् ।				
१	२०	वामदेवो गौतमः	१ अग्निः	१
			२-५ अग्निवरुणौ	४
			६-२० अग्निः	१५ ३५
२	२०	" १-२० " २०		
३	१६	" १ रुद्रः		१
		२-१६ अग्निः		१५
४	१५	" १-१५ रक्षोहाऽग्निः		१५
(इति तृतीयाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)				
५	१५	" १-१५ वैश्वामितोऽग्निः		१५
६	११	" १-११ अग्निः	११	७४
७	११	" १-११ " ११		११
८	८	" १-८ " ८		८
९	८	" १-८ " ८		८
१०	८	" १-८ " ८		८
११	६	" १-६ " ६		६
१२	६	" १-६ " ६		६
१३	५	" १-५ " ५		+ ५
१४	५	" १-५ " ५		+ ५
१५	१०	" १-६ " ६		६

(३।५३) १७-१८ अनडुहौ च । × (३।५४) (१) अग्निः १, (२-३) विश्वे देवाः २, (४) द्यावापृथिवी १, (५) विश्वे देवाः १, (६) सूर्यद्यावापृथिव्यः १, (७-८) द्यावापृथिवी २, (९) द्यौः १, (१०) विश्वे देवाः १, (११) सविता १, (१२-१३) विश्वे देवाः २, (१४) विष्णुः १, (१५) इन्द्रः १, (१६) अश्विनौ १, (१७-२१) विश्वे देवाः ५, (२२) अग्निः १ । यद्वा (३।५४) (१) द्यावापृथिव्यौ १, (१०) द्यावापृथिव्यौ १, (१२) स्वष्टुभवः १, (१३) मरुतः, सरस्वती १, (१७) देवेन्द्रर्भवः १, (१८) अर्यमादितिदेववरुणाः १, (१९) अग्निपृथिवीदृष्टवृष्यान्तरिक्षाणि १, (२०) पर्वतादित्यादितिमरुतः १, (२१) देवाः अग्निः १, (२२) अग्निः १ ।

(३।५५) (१) उषासाहनी १, (२-१०) अग्निः २, (११) अहोरात्रे १, (१२-१४) रोदस्यौ ३, (१५) अहोरात्रे रोदस्यौ वा १, (१६) दिवाः १, (१७-१८) इन्द्रो वर्षण २, (१९) स्वष्टुसवितारौ १, (२०-२२) इन्द्रः ३ ।

(३।५६) (१-३) संवत्सरादित्याः ३, (४) सिधुः १, (५) सविता १ । यद्वा (३।५६) (१) देवाः १, (२-३) संवत्सराः २, (४) संवत्सरादित्याः १, (५) सिधुसंवत्सरेऽसंस्वतीभारत्यः १, (६) सवितुषिणे १, (७) सवितु-मित्रवरुणाभ्रोदांसि १, (८) अग्निवायुसूर्याः १ । (३।५७) (१-५) विश्वे देवाः ४, (५-६) अग्निः २ । यद्वा (३।५७) (१) इन्द्राग्निदेवाः १, (२) इन्द्रपूषाश्विविश्वेदेवाः १, (३) ओषधयः सूर्यमरीचयो वा १, (४) रोदोऽग्निदीप्तयः १, (५-६) अग्निः १ (एवं ५८) (३।६०) ३-४ इन्द्रश्च । + (३।६२।१६-१८) जमदग्निर्वा ऋषिः ।

(४।१) (१३-१६) अङ्गिरसः, १८ विश्वेदेवमित्रवरुणाः । (४।२) (४) अर्यमवरुणमित्रेन्द्राविष्णुमरुदग्निः (१५) वामदेवस्यागिरसिः संवादः, (१७) अग्नीन्द्रागिरसः (भा० ।) (४।३) (१४) रक्षोहाग्निः ।

+ (४।१३) (१) अग्निरश्विनौ च १, (२) सवितुवरुणमित्राः १, (३) सूर्यः १, (४) रश्मयः १, (५) सूर्यः १,

७-८ सोमकः				२३-२४ इंद्राश्वौ			
२-१० अश्विनौ				(इति तृतीयाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)			
१६	२१	१-२१ इंद्रः	२१ ४२	३३	११	वामदेवो गौतमः १-११ ऋभवः	११ ४८
१७	२१	१-२१ "	२१	३४	११	" १-११ "	११
१८	१३ (२-३॥, ८-१३			३५	९	" १-९ "	९
	वामदेवो गौतमः)	१ वामदेवः	१	३६	९	" १-९ "	९
	(१ इंद्रः)	२-३ इंद्रः	२	३७	८	" १-८ "	८
	४ (उत्तरोऽर्धः)			३८	१०	" १ थावापृथिवी	१
	७ अदितिः)	४ इंद्रवामदेवौ	१			२-१० वधिका	९ १९
		५-७ वामदेवः	३	३९	६	" १-६ "	६
		८-१३ इंद्रः	६ ८०	४०	५	" १-४ "	४
(इति तृतीयाष्टके षष्ठमोऽध्यायः ।)						५ सूर्यः	१
१९	११	वामदेवो गौतमः १-११	११	४१	११	" १-११ इंद्रावरुणौ	११
२०	११	" १-११ "	११	४२	१०	त्रसदस्युः	
२१	११	" १-११ "	११			पौरुकुत्स्यः १-६	त्रसदस्युः × ६
२२	११	" १-११ "	११			७-१० इंद्रावरुणौ	४
२३	११	" १-११ "	११	४३	७	पुरुमीकहाज-	
२४	११	" १-११ "	११			मीकहौ सौहोत्रौ १-७	अश्विनौ ७ २१
२५	८	" १-८ "	८	४४	७	" १-७ "	७
२६	× ७	" १-३ इंद्रास्मानौ	३	४५	७	" १-७ "	७
		४-७ इयेनः	४ ९	४६	७	" १ वायुः	१
२७	४ ५	" १-५ "	५			२-७ इंद्रवायू	६
२८	५	" १-५ " +	५ १८	४७	४	" १ वायुः	१
२९	५	" १-५ "	५			२-४ इंद्रवायू	३
३०	२४	" १-८ इंद्रः	८	४८	५	" १-५ वायुः	५
		९-११ इंद्रोषसौ	३	४९	६	" १-६ इंद्रावृहस्पती	६
		१२-२४ इंद्रः	१३ ५०	५०	११	" १-९ वृहस्पतिः	९
३१	१५	" १-१५ "	१५			१०-११ इंद्रावृहस्पती	२
३२	२४	" १-२२ "	२२	(इति तृतीयाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)			

(४।१४) (१) उषा १, (२) सविताथावापृथिविसूर्यान्तरिक्षसूर्यरश्मयः १ । (३) उषासूर्यरश्मयः १, (४) उषसः १, (५) दिवः स्कन्मः सूर्यः १, (४।१३-१४) प्रत्यग्नीतिसूक्तद्वयेऽत्रायं पाक्षिकौ देवताविभागः । (४।१३) (१) अग्न्युषोऽश्विनः १, (२) सवित्रवरुणमित्रदेवाः १, (३) देवसूर्याः १, (४-५) सूर्यः २ । (४।१४) (१) अग्न्युषोऽश्विनः १, (२) सूर्यः १, (३) उषाः १, (४) अग्न्युषसः १, (५) सूर्यः १ । × (४।१३) कथामहामिति सूक्तं-त्यतिसृणां ऋतं वा देवता । × (४।२९) १-३ इन्द्रो वा ऋषिः । ४ इयेन देवताया अष्टर्चत्वे (४।२७।५) अषथेत-मित्यस्या इंद्रदेवता पाक्षिकी । + अत्र (४।२८) स्वायुजेति पंचर्चे सूक्ते इन्द्रासोमौ वा देवते । (४।३१) १५ सूर्यः (वृ०) । × (४।४२) (अहं राजा वरुणः ।) आत्मा वा । (४।५०) ४-९ पुरोहितकर्म ।

५१	११	वामदेवो गौतमः	१-११	उषाः	११	१८
५२	७	"	१-७	"	७	
५३	७	"	१-७	सविता	७	१३
५४	६	"	१-६	"	६	
५५	१०	"	१-१०	विश्वे देवाः	१०	१०
५६	७	"	१-७	द्यावापृथिवी	७	
५७	८	"	१-३	क्षेत्रपतिः	३	
			४	शुनः	१	
			५	शुनासीरौ	१	
			६-७	सीता	२	
			८	शुनासीरौ	१	
५८	११	"	१-११	अग्निः	११	३७

(इति चतुर्थं मण्डलम् ।)

अथ पंचमं मण्डलम् ।

१	१२	ब्रह्माविष्टिरावात्रेयौ	१-१२	"	१२	
२	१२	कुमार आत्रेयः,				
		वृशो वा जानः,				
		उभौ वा,	१-१२	"	१२	
		२, ९ वृशो जानः				
३	१२	वसुश्रुत आत्रेयः	१-२	"	२	
		३ मरुद्भूविष्णवः	३			
		४-१२ अग्निः	९	२०		
४	११	"	१-११	"	११	
५	११	"	१	समिद्धोऽग्निः +	१	
		२ नराशंसः	१			
		३ इलः	१			
		४ बर्हिः	१			
		५ देवीर्द्वारः	१			
		६ उषासानक्ता	१			
		७ दैव्यौ होतारौ				
		प्रचेतसौ	१			
		८ सरस्वतीलामारुतः	१			

				९ त्वष्टा	१	
				१० वनस्पतिः	१	
				११ स्वाहाकृतयः	१	
६	१०	वसुश्रुत आत्रेयः	१-१०	अग्निः	१०	१२७
७	१०	इष्ट आत्रेयः	१-१०	"	१०	
८	७	"	१-७	"	७	
(इति तृतीयाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)						
९	७	गय आत्रेयः	१-७	"	७	
१०	७	"	१-७	"	७	
११	६	सुतभर आत्रेयः	१-६	"	६	
१२	६	"	१-६	"	६	
१३	६	"	१-६	"	६	
१४	६	"	१-६	"	६	
१५	५	धरुण आङ्गिरसः	१-५	"	५	
१६	५	गुरुरात्रेयः	१-५	"	५	
१७	५	"	१-५	"	५	
१८	५	द्वितो मृक्तवाह।				
		आत्रेयः	१-५	"	५	
१९	५	वज्रिरात्रेयः	१-५	"	५	
२०	४	प्रयस्वन्त आत्रेयाः	१-४	"	४	
२१	४	सस आत्रेयः	१-४	"	४	
२२	४	विश्वलामा आत्रेयः	१-४	"	४	
२३	४	सुप्तो विश्वचक्षुः				
		रात्रेयः	१-४	"	४	
२४	४	बन्धुः सुबन्धुः				
		श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुश्च				
		क्रमेण गोपायना				
		लौपायना वा	१-४	"	४	
२५	९	वसूयव आत्रेयाः	१-९	"	९	
२६	९	"	१-८	"	८	
				९ विश्वे देवाः	१	
२७	६	अथरुणस्त्रैवृणः,				
		त्रसदस्युः पौरुकुलः,				

॥ (४।५५) (१-७) विश्वे देवाः ७, (८) अग्निः १, (९) उषाः १, (१०) विश्वे देवाः १, (एवं १०)

* (४।५७।८) कृषिः, कृषिजीविनः, पञ्चमः, धनं (शुनं) च (पादशो देवताः) ।

× (४।५८) सुभो वा गावो वा इतस्तुतिर्वा आदित्यो वा । + (५।५।१) इध्मो वा ।

अश्वमेधश्च		३८	५ अत्रिमौमः	१-५	"	५
भारता राजानः +	१-५ अग्निः	५	३९	५	"	५
"	६ इंद्राग्नी	१	४०	९	"	४
२८ ६ विश्ववारात्रेयी	१-६ अग्निः	६				
२९ १५ गौरिवीतिः वावयः	१-१५ इंद्रः × १५	२६			५ सूर्यः	१
३० १५ वरसुरात्रेयः	१-११ " ११				६-९ अग्निः	४
	१२-१५ अर्णचर्यद्वौ	४	४१ २०	"	१-२० विश्वे देवाः	२० ३०
३१ १३ अवसुरात्रेयः	१-८ इंद्रः *	८	४२ १८	"	१-१० " १०	
	९ इंद्राकुत्सौ *	१			११ रुद्रः	१
	१०-१३ इंद्रः	४ ६८			१२-१८ विश्वे देवाः	७ ५६
३२ १२ गातुरात्रेयः	१-१२ " १२		४३ १७	"	१-१७ " १७	
(हृति चतुर्थाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)			४४ १५ अवत्सारः			
३३ १० संवरणः प्राजापत्यः	१-१० " १०				काश्यपः *	१-१५ " १५
३४ ९ " १-९ " ९			४५ ११ सदापृण आत्रेयः	१-११ " ११		
३५ ८ प्रभूवसुराङ्गिरसः	१-८ " ८		४६ ८ प्रतिक्षत्र आत्रेयः	१-६ " ६		
३६ ६ " १-६ " ६					७-८ देवपत्नी	२
३७ ५ अत्रिमौमः	१-५ " ५				(हृति चतुर्थाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)	

+ (५।२७) अत्रिमौमः हृति केचित् । × (५।२९।९) प्रथमपादस्य उक्तानां वा । (५।३०) १२-१५ मध्यमोऽग्निर्वि
(बृ०) । * (५।३१।८) तृतीयपादस्य कुत्सौ वा, चतुर्थपादस्य उक्तानां वा ।

(५।४१) (१) मित्रावरुणौ १, (२) विश्वे देवाः १, (३) अश्विनौ १, (४) विश्वे देवाः १, (५) मरुतः १,
(६) विश्वे देवाः १, (७) उषासानक्ता १, (८-९) विश्वे देवाः २, (१०) अग्निः १, (११-१२) विश्वे देवाः २,
(१३) मरुतः १, (१४) विश्वे देवाः १, (१५) भूमिः १, (१६-१८) विश्वे देवाः ३, (१९) भूमिर्निहृत्वा १,
(२०) विश्वे देवाः १, (एवं २०) ।

(५।४२) (१४) इक्ष्स्पतिः, पर्जन्याग्नी, पूषा, इन्द्रो, वैश्वानरो वा १ (बृ०) । यद्वा (५।४२) (१-२) विश्वे
देवाः २, (३) सविता १ (४) इंद्रः १, (५) विश्वे देवाः १, (६) इंद्रः १, (७-९) बृहस्पतिः ३, (१०)
मरुतः १, (११) रुद्रः १, (१२) विश्वे देवाः १, (१३-१४) पर्जन्यः २, (१५) मरुतः १, (१६-१७) विश्वे
देवाः २, (१८) अश्विनौ १, (एवं १८) । (५।४३) ९ वायुः, (१०) अश्विनौ १, (११) मध्यमा वाक् १,
(१२) बृहस्पतिः १ । यद्वा (५।४३) (१) नदी १, (२) धावापृथिवी १, (३) वायुः १, (४) सोमः १,
(५) इंद्रः १, (६) अग्निः १, (७) घर्मः १, (८) अश्विनौ १, (९-१०) विश्वे देवाः २, (११) सरस्वती १,
(१२) बृहस्पतिः १, (१३-१५) अग्निः ३, (१६) विश्वे देवाः १, (१७) अश्विनौ १ (एवं १७) ।

(५।४४) (१-२) इंद्रः २, (३) अग्निः १, (४) सूर्यः १, (५) अग्निः १, (६) विश्वे देवाः १, (७) सूर्यः
१, (८) अग्निः १, (९-१०) सूर्यः २, (११-१२) विश्वे देवाः २, (१३) सुतंभरः १, (१४-१५) अग्निः २
(एवं १५) । यद्वा (५।४४) १२ अवत्सारेण सह सदापृण-यजत-बाहुवृक्त-क्षुतमिद-तयाः वा ऋषयः १३ सुतंभरश्च ।
यद्वा (१०) क्षत्र-मनस-एवावद-यजत-सग्नि-अवत्साराः १, (११) विश्ववार-यजत-साथी-अवत्साराः १ ।

(५।४५) (१) इंद्रसूर्यौ १, (२-३) विश्वे देवाः २, (४) इंद्राग्नी १, (५-१०) विश्वे देवाः ६, (११) आपः १
एवं (११) । (५।४६) (१-६) विश्वे देवाः ६, (७-८) देवपत्नी २ (एवं ८) ।

४७ + ७	प्रतिरथ आग्नेयः	१-७	विश्वे देवाः + ७	२५
४८	५ प्रतिमालु आग्नेयः	१-५	"	५
४९	५ प्रतिमल आग्नेयः	१-५	"	५
५०	५ स्वस्वपात्रेयः	१-५	"	५
५१	१५	"	१-३	३
			४ इंद्रवायू	१
			५ वायुः	१
			६-७ इंद्रवायू	२
			८-१५ विश्वे देवाः	८
५२	१७ इयावाश्च आग्नेयः	१-१७	मरुतः	१७
५३	१६	"	१-१६	१६
५४	१५	"	१-१५	१५
५५	१०	"	१-१०	१०
५६	९	"	१-९	९
५७	८	"	१-८	८
५८	८	"	१-८	८
५९	८	"	१-८	८
६०	८	"	१-८ अग्नमरुतः	८
६१	१९	"	१-१९ मरुतः	१९
			५-८ तरंतमहिषी	४
			शशीयसी	४
			९ पुरुमीळः	१
			१० तरंतः	१
			११-१६ मरुतः	६
			१७-१९ रथवीतिः	३
६२	९ श्रुतविद्याग्नेयः	१-९	मित्रावरुणौ	९
			(इति चतुर्थाष्टके तृतीयोऽध्यायः)	
६३	७ अर्चनाना आग्नेयः	१-७	"	७
६४	७	"	१-७	७

६५	६ रातहव्य आग्नेयः	१-६	"	६
६६	६	"	१-६	६
६७	५ यजत आग्नेयः	१-५	"	५
६८	५	"	१-५	५
६९	४ उरुचक्रिआग्नेयः	१-४	"	४
७०	४	"	१-४	४
७१	३ बाहुवृक्त आग्नेयः	१-३	"	३
७२	३	"	१-३	३
७३	१० पौर आग्नेयः	१-१०	अश्विनौ	१०
७४	१०	"	१-१०	१०
७५	९ अवरुद्राग्नेयः	१-९	"	९
७६	५ अत्रिभौमः	१-५	"	५
७७	५	"	१-५	५
७८	९ सप्तवधिराग्नेयः	१-९	"	९
७९	१० सप्तश्रवा आग्नेयः	१-१०	उषा	१०
८०	६	"	१-६	६
८१	५ इयावाश्च आग्नेयः	१-५	सविता	५
८२	९	"	१-९	९
८३	१० अत्रिभौमः	१-१०	पर्जन्यः	१०
८४	३	"	१-३	३
८५	८	"	१-८	८
८६	६	"	१-६	६
८७	९ एवथामरुद्राग्नेयः	१-९	मरुतः	९
			इति पंचमं मण्डलम् ।	
			अथ षष्ठं मण्डलम् ।	
१	१३ भरद्वाजो			
			बार्हस्पत्यः	१-१३ अग्निः
			(इति चतुर्थाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)	१३
२	११	"	१-११	११

+ (५।४७) (१) उषाः १, (२) सूर्यरश्मयः १, (३-५) सूर्यः ३, (६) विश्वे देवाः १, (७) मित्रावरुणाग्रयः १, (एवं ७) । (५।४८) (१) वैश्वतोऽग्निः १, (२) उषाः १, (३) इन्द्रसूर्यौ १, (४-५) अग्निः २, (एवं ५) । (५।४९) (१) विश्वे देवाः १, (२) सूर्यः १, (३-५) विश्वे देवाः ३ (एवं ५) । (५।५०) (१-२) सविता २, (३) विश्वे देवाः १, (४-५) सविता २, (एवं ५) । (५।५१) (१-२) अग्निः २, (३) विश्वे देवाः १, (४) इंद्रवायू १, (५) वायुः १, (६-७) इंद्रवायू २, (८-१५) विश्वे देवाः ८ (एवं १५)
 × (५।६०) मरुतो वा । (८) पार्थिवमध्यमावशी मरुतश्च १ ।
 * (५।७८।५-९ गर्भंजाविण्युपनिषद्) (७-९) गर्भः ।

३	८	भरद्वाजो बार्हस्पत्यः	१-८	अग्निः	८	२	गर्वेद्वी	१				
४	८	"	१-८	"	८	३-७	गावः	५				
५	७	"	१-७	"	७	८	गर्वेद्वी	१				
६	७	"	१-७	"	७	(इति चतुर्थाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)						
७	७	"	१-७	वैश्वानरोऽग्निः	७	२९	६	भरद्वाजो बार्हस्पत्यः	१-६	हन्तः	६	१२८
८	७	"	१-७	"	७	३०	५	"	१-५	"	५	
९	७	"	१-७	"	७	३१	५	सुहोत्रो भारद्वाजः	१-५	"	५	
१०	७	"	१-७	अग्निः	७	३२	५	"	१-५	"	५	
११	६	"	१-६	"	६	३३	५	अश्विनहोत्रो भारद्वाजः	१-५	"	५	
१२	६	"	१-६	"	६	३४	५	"	१-५	"	५	
१३	६	"	१-६	"	६	३५	५	नरो भारद्वाजः	१-५	"	५	
१४	६	"	१-६	"	६	३६	५	"	१-५	"	५	
१५	१९	"	१-१९	"	१९	३७	५	भरद्वाजो बार्हस्पत्यः X	१-५	"	५	
१६	४८	"	१-४८	"	४८	३८	५	"	१-५	"	५	
(इति चतुर्थाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)												
१७	१५	"	१-१५	हन्तः	१५	३९	५	"	१-५	"	५	
१८	१५	"	१-१५	"	१५	४०	५	"	१-५	"	५	
१९	१३	"	१-१३	"	१३	४१	५	"	१-५	"	५	
२०	१३	"	१-१३	"	१३	४२	४	"	१-४	"	४	
२१	१२	"	१-८	"	८	४३	४	"	१-४	"	४	
			९	विश्वे देवाः	१	४४	२४	संयुर्बाहस्पत्यः	१-२४	"	२४	
			१०	हन्तः	१	४५	३३	"	१-३०	"	३०	
			११	विश्वे देवाः	१	४६	१४	"	१-१४	हन्तः	१४	
			१२	हन्तः	१	४७	३१	गर्गो भारद्वाजः	१-५	सोमः	५	
२२	११	"	१-११	"	११			६-१९	हन्तः	१४		
२३	१०	"	१-१०	"	१०			२०	देवभूमिबृहस्पतीन्द्राः	१		
२४	१०	"	१-१०	"	१०			२१	हन्तः	१		
२५	९	"	१-९	"	९			२२-२५	प्रस्तोकः	४		
२६	८	"	१-८	"	८			२६-२८	रथः	३		
२७	८	"	१-७	"	७			२९-३०	तुन्दुभिः	२		
			८	चायमानः	१			३१	तुन्दुभीद्वौ	१		
२८	८	"	१	गावः	१	(इति चतुर्थाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)						

X (६।३) मिश्रावरुणौ निपातिनौ (वृ०) । + (६।१५) वीतहव्य आज़िरसो वा ।
 (६।३।३) इन्द्रवायु, वायुनिपातभाग्वा (वृ०) (६।४४।२२-२४) सोमो वा । (वृ०) (६।४५।३३) शंभोः पिता । (वृ०)
 (६।४४) (५) इन्द्रः सोमो निपातभाक् १, (२०) (क्रमेणपादाः) देवः, भूमिः, बृहस्पतिः, इन्द्रः, १,
 (६।४७।२२-२५) सार्ज्यस्य प्रस्तोकस्य दानस्तुतिः । ४ (३१) (उत्तरार्धस्य) इन्द्रः । (वृ०)

४८	२२	शंयुर्बाहस्पत्यः १-१०	अग्निः	१०
		११-१५	मरुतः	५
		१६-१९	पृथा	४
		२०-२१	मरुतः	२
		२२	द्यावाभूमिर्वा	
			पृथिवी	१
४९	१५	क्रजिष्वा भारद्वाजः १-१५	विश्वे देवाः + १५	६३
५०	१५	"	१-१५	" १५
५१	१६	"	१-१६	" १६
५२	१७	"	१-१७	" १७
५३	१०	भरद्वाजो बाहस्पत्यः १-१०	पृथा	१० ३२
५४	१०	"	१-१०	" १०
५५	६	"	१-६	" ६
५६	६	"	१-६	" ६
५७	६	"	१-६	इन्द्रापूर्णा ६
५८	४	"	१-४	पृथा ४
५९	२०	"	१-२०	इन्द्रासौ १० २५
६०	२५	"	१-२५	" १५
६१	२४	"	१-२४	सरस्वती २४
(इति चतुर्थाष्टके अष्टमोऽध्यायः)				
६२	११	"	१-११	अश्विनौ ११ २२
६३	११	"	१-११	" ११
६४	६	"	१-६	उषा ६ १२
६५	६	"	१-६	" ६
६६	११	"	१-११	मरुतः ११
६७	११	"	१-११	मित्रावरुणौ ११

६८	११	भरद्वाजो बाहस्पत्यः १-११	इन्द्रावरुणौ	११
६९	८	"	१-८	इन्द्राविष्णु ८
७०	६	"	१-६	द्यावापृथिवी ६
७१	६	"	१-६	सविता ६
७२	५	"	१-५	इन्द्रासौ ५
७३	३	"	१-३	बृहस्पतिः ३
७४	४	"	१-४	सोमरुद्रौ ४
७५	१९	पायुर्भारद्वाजः	१	वर्म १
			२	धनुः १
			३	उषा १
			४	धनुर्वक्रोडिः १
			५	हव्यः १
			६	सारथिरहिमः १
			७	अश्वः १
			८	रथः १
			९	रथगोपाः १
			१०	ब्राह्मणपितृसोम-
				द्यावापृथिवीपूषाणः १
			११-१२	इषवः २
			१३	प्रतोदः १
			१४	हस्तत्राणः १
			१५-१६	इषवः २
			१७	युद्धभूमिकवच-
				ब्राह्मणस्पत्यादयः १
			१८	वर्मसोमवरुणाः १
			१९	देवब्रह्माणि १
[इति षष्ठं मंडलं]				

(६४८) (१३-१५) लिङ्गोक्ताः ३, (१३) धनुः १ (१४) इन्द्र-वरुणा-यम-विष्णवः १ (१५) मरुःपृथाः १ (ऋषिः शंयुर्बाहस्पत्यः, तुणपाणिः) ।

(६४९) (१) अग्निमित्रावरुणाः १ (१७) सविता १, + यद्वा (६४९) (१) विश्वे देवाः १, (२) अग्निः १, (३) अहोरात्रे १, (४) वायुः १, (५) अश्विनौ १, (६) विश्वे देवाः १, (७) सरस्वती १, (८) पृथा १, (९) अग्निवृष्टारौ १, (१०) रुद्रः १, (११-१२) मरुतः २, (१३) विष्णुः १, (१४-१५) विश्वे देवाः २ (एवं १५) ।

(६५०) (१) विश्वे देवाः १, (२) सूर्यः १, (३) द्यावापृथिवी १, (४-५) रोदसी, मरुतः २, (६) इन्द्रः १, (७) अपः १, (८) सविता १, (९) अग्निः १, (१०) अश्विनौ १, (११-१५) विश्वे देवाः ५ (एवं १५) (६५१) (१-२) सूर्यः २, (३-१२) विश्वे देवाः १०, (१३) अग्निः १, (१४) सोमः १, (१५-१६) विश्वे देवाः २, (एवं १६) । (६-५२) (१-२) विश्वे देवाः २, (३) सोमः १, (४-११) विश्वे देवाः ८, (१२) अग्निः १, (१३-१५) विश्वे देवाः ३ (१६) अग्निर्जन्यौ १, (१७) विश्वे देवाः १, (एवं १७)

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

१	२५	वसिष्ठा मैत्रावरुणः १	अग्निः	२५	१२	वसिष्ठो मैत्रावरुणः १-१२	अग्निः १२
		(इति पंचमाष्टके प्रथमोऽध्यायः)			१७	७	" १-७ "
२	११	"	१ समिद्धोऽग्निः १	१८	२५	" १-२१	इन्द्रः २१
			२ नराशंसः १			२२-२५	सुदाः पैजवनः ४
			३ इळः १	१९	११	" १-११	इन्द्रः ११ १२२
			४ बर्हिः १			(इति पंचमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)	
			५ देवीद्वारः १	२०	१०	" १-१० "	१०
			६ उषासानके १	२१	१०	" १-१० "	१०
			७ दैव्यौ होतारौ १	२२	९	" १-९ "	९
			८ प्रचेतसौ १	२३	६	" १-६ "	६
			९ सरस्वतीळामारुतः १	२४	६	" १-६ "	६
			१० त्वष्टा १	२५	५	" १-५ "	५
			११ वनस्पतिः १	२६	५	" १-५ "	५
			१२ स्वाहाकृतयः १	२७	५	" १-५ "	५
३	१०	"	१-१० अग्निः १० २०	२८	५	" १-५ "	५
४	१०	"	१-१० " १०	२९	५	" १-५ "	५
५	९	"	१-९ वैश्वानरोऽग्निः ९ १६	३०	५	" १-५ "	५
६	७	"	१-७ " ७	३१	१२	" १-१२ "	१२
७	७	"	१-७ अग्निः ७ ३३	३२	२७	" १-२७ "	२७
८	७	"	१-७ " ७	३३	१४ १-९	१-९ वसिष्ठपुत्राः ९	
९	६	"	१-६ " ६			१०-१४ वसिष्ठपुत्रः १०-१४ वसिष्ठः ५	
१०	५	"	१-५ " ५	३४	२५ वसिष्ठो		
११	५	"	१-५ " ५			मैत्रावरुणः १-२५ विश्वे देवाः ४ १५	
१२	३	"	१-३ " ३			१६ अहिः १	
१३	३	"	१-३ वैश्वानरोऽग्निः ३			१७ अहिर्बुध्न्यः १	
१४	३	"	१-३ अग्निः ३७			१८-२५ विश्वे देवाः ८ ४०	
१५	१५	"	१-१५ " १५	३५	१५	" १-१५ " १५	

(इति पञ्चमाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)

(६।७५) (१) वर्मी १, (८) आयुधागरं १, (१२) कवचं १, (१५) [प्रथमपादे] दिग्बहुषु; [द्वितीयपादे] अयोमुखी, [उत्तरार्धे] वारुणाश्वं १, (१६) धनुर्युक्त इवुः १, (१७) कवचं १, (१८) युयुत्सुः १ ।

॥ (७।३२) २६ क्रविः- पूर्वाधेय्य शक्तिर्वासिष्ठो वा (शाक्यायने ब्राह्मणे), २६-२७ शक्तिर्वासिष्ठो वा (ताण्ड्यब्राह्मणे) ।

* (७।३३।१-९) इन्द्रो वा । × (७।३४) (१) देवाः १, (२) अपः १, (३-४) इन्द्रः २, (५-७) यज्ञः ३, (८-९) देवाः २, (१०) वरुणः १, (११-१३) देवाः ३, (१४) अग्निः १, (१५) अपानपात १, (१६) अहिः १, (१७) अहिर्बुध्न्यः १ (१८-१९) देवाः २, (२०) देवपत्नीः त्वष्टारौ १, (२१) त्वष्टा १, (२२-२५) विश्वे देवाः ४ (एवं २५)

॥ (७।३४।१८-२५) यद्वा (१८-२०) विश्वे देवाः ३, (२१) त्वष्टा १, (२२) रोदसी १, (२३) आरः १, (२४) वरुणम्-मरुतः १, (२५) इन्द्रवरुणमित्राग्निरवोषधिमरुतः १ ।

३६	९	वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १-९	विश्वे देवाः ९	५८	६	वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १-६	मरुतः ६
३७	८	" १-८	" ८	५९	१२	" १-११	" ११
३८	८	" १-६	सविता ६			१२ रुद्रः १	
		७-८	वाजिनाः २				
३९	७	" १-७	विश्वे देवाः ७ १४	६०	१२	" १ सूर्यः १	
४०	७	" १-७	" ७			२-१२ मित्रावरुणौ ११ १८	
४१	७	" १	अर्धद्विमित्रावरुणा- श्विभरापूपब्रह्मण- स्पतिसोमरुद्राः १	६१	७	" १-७	७
		२-६	भगः ५	६२	६	" १-३ सूर्यः ३	
		७	उषाः १			४-६ मित्रावरुणौ ३	
४२	६	" १-६	विश्वे देवाः ६ ११	६३	६	" १-४ सूर्यः ४	
४३	५	" १-५	" ५			५ सूर्यमित्रावरुणाः १	
४४	५	" १	दधिक्राद्व्युषोऽग्नि- भर्गोद्विष्णुपुषब्रह्म- णस्पत्यादित्यद्यावा- पृथिव्यापः १	६४	५	" १-५	" ५
		२-५	दधिक्राः ४	६५	५	" १-५	" ५
४५	४	" १-४	सविता ४	६६	१९	" १-३	" ३
४६	४	" १-४	रुद्रः ४			४-१३ आदित्यः १०	
४७	४	" १-४	आपः ४	६७	१०	" १-१० सूर्यः ३	
४८	४	" १-४	ऋभवः ४	६८	९	" १-९ मित्रावरुणौ ३	
४९	४	" १-४	आपः ४	६९	८	" १-८	" ८
५०	४	" १	मित्रावरुणौ १	७०	७	" १-७	" ७
		२	अग्निः १	७१	६	" १-६	" ६
		३	विश्वे देवाः १	७२	५	" १-५	" ५
		४	नदी १	७३	५	" १-५	" ५
५१	३	" १-३	आदित्याः ३ ६	७४	६	" १-६	" ६
५२	३	" १-३	" ३	७५	८	" १-८	उषाः ८ ४०
५३	३	" १-३	द्यावापृथिवी ३	७६	७	" १-७	" ७
५४	३	" १-३	वास्तोष्पतिः ३ ४	७७	६	" १-६	" ६
५५	८	" १	" १	७८	५	" १-५	" ५
		२-८	प्रस्वापिनी (इंद्रः) ७	७९	५	" १-५	" ५
५६	२५	" १-२५	मरुतः २५ ४९	८०	३	" १-३	" ३
५७	७	" १-७	" ७	८१	६	" १-६	" ६

(इति पंचमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)

(इति पंचमाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)

× (७।३८।६ उत्तरार्धः) भगो वा । * (७।४९।४) विश्वे देवाः वा ।

८२	१०	वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १-१०	इन्द्रावरुणौ १० ३०
८३	१०	" १-१०	" १०
८४	५	" १-५	" ५
८५	५	" १-५	" ५
८६	८	" १-८	वरुणः ८ २७
८७	७	" १-७	" ७
८८	७	" १-७	" ७
८९	५	" १-५	" ५
९०	७	" १-७	वायुः ७
		५-७	इन्द्रवायू ३
९१	७	" १	वायुः १
		२	इन्द्रवायू १
		३	वायुः १
		४-७	इन्द्रवायू ४
९२	५	" १	वायुः १
		२	इन्द्रवायू १
		३	वायुः १
		४	इन्द्रवायू १
		५	वायुः १
९३	८	" १-८	इन्द्रासौ ८ २०
९४	१२	" १-१२	" १२
९५	६	" १-२	सरस्वती २
		३	सरस्वान् १
		४-६	सरस्वती ३ ६
९६	६	" १-३	" ३
		४-६	सरस्वान् ३
९७	१०	" १	इन्द्रः १
		२	बृहस्पतिः १
		३	इन्द्राग्रहणस्पती १
		४-८	बृहस्पतिः ५
		९	इन्द्राग्रहणस्पती १
		१०	इन्द्राबृहस्पती १
९८	७	" १-६	इन्द्रः ६
		७	इन्द्राबृहस्पती १

९९	७	वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १-३	विष्णुः ३
		४-६	इन्द्राविष्णू ३
		७	विष्णुः १ ८
१००	७	" १-७	" ७

(इति पंचमाष्टके षष्ठोऽध्यायः)

१०१	६	"X १-६	पर्जन्यः ६ ९
१०२	३	"X १-३	" ३
१०३	१०	" १-१०	मंजूकाः १०
१०४	२५	" १-७	इन्द्रासोमौ ७
		८	इन्द्रः १
		९	सोमः १
		१०	अग्निः १
		११	विश्वे देवाः १
		१२-१३	सोमः २
		१४	अग्निः १
		१५	इन्द्रासोमौ १
		१६	इन्द्रः १
		१७	ग्रावाणः १
		१८	मरुतः १
		१९-२२	इन्द्रः ४
		२३	वसिष्ठाशीःपृथि-
			व्यंतरिक्षाणि १
		२४-२५	इन्द्रासोमौ २

(इति सप्तमं मंडलं ।)

अथ्याष्टमं मण्डलम् ।

१	३४	१-२	प्रगाथः काण्वः	
		३-२९	मेधातिथि-	
		मेधातिथी	१-२९	इन्द्रः २३
		३०-३३	आसङ्गः	
		ज्ञायोगिः	३०-३३	आसङ्गमारमा ४
		३४	आश्वती आङ्गिरसी	
		आश्विका	३४	आसङ्गः १
२	४२	१-४०	मेधातिथिः	
		काण्वः	प्रियमेध-	
		आङ्गिरसः	१-४०	इन्द्रः

X (७।१०१, १०२) वसिष्ठो मैत्रावरुणिः (वृष्टिकामः) कुमार आमेयो वा । (७।१०३) पर्जन्योः वा ।

४१-४२ मेधातिथिः				१९	३७ सोमदिः काण्वः १-३३	अग्निः	३३	
काण्वः ४१-४२ विभिन्दुः					३४-३५	आदित्याः	२	
३	२४ मेधातिथिः काण्वः १-२०	इन्द्रः	२०		३६-३७	वसवस्तुः पौरुक्त्वाः	२	
	२१-२४ पाकस्थामा		४	२०	२६	१-२६	मरुतः	२६
४	२१ देवातिथिः काण्वः १-१८	इन्द्रः X	१८	(इति षष्ठाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)				
	१९-२१	कुरुगः	३	२१	१८	१-१६	इन्द्रः	१६
(इति पंचमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)						१७-१८	चित्रः	२
५	३९ ब्रह्मातिथिः काण्वः १-३६	अश्विनौ	३६	२२	१८	१-१८	अश्विनौ	१८
	३७	अश्विक्कुः	१	२३	३०	विश्वमना		
	३८-३९	कशुः	२		वैश्वन्तः	१-३०	अग्निः	३०
६	४८ वरुः काण्वः १-४५	इन्द्रः	४५	२४	३०	१-२७	इन्द्रः	२७
	४६-४८	तिरिदिः	३			२८-३०	वरुः सौषामिणः	३
७	३६ पुनर्वसुः काण्वः १-३६	मरुतः	३६	२५	२४	१-९	मित्रावरुणौ	९
८	२३ सध्वंसः काण्वः १-२३	अश्विनौ	२३ ५०			१०-१२	विश्वे देवाः	३
९	२१ शशकर्णः काण्वः १-२१	"	२१			१३-२४	मित्रावरुणौ	१२
१०	६ प्रगाथो घौरः काण्वः १-६	"	६	२६	२५	१-१९	अश्विनौ	१९
११	१० वरुः काण्वः १-१०	अग्निः	१०			२०-२५	वायुः	६
(इति पंचमाष्टके अष्टमोऽध्यायः ।)				२७	२२	मनुवैवस्वतः १-२२	विश्वे देवाः	२२ ४१
१२	३३ पर्वतः काण्वः १-३३	इन्द्रः	३३ १२१	२८	५	१-५	"	५
१३	३३ नारदः काण्वः १-३३	"	३३	२९	१०	१-१०	"	१०
१४	१५ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ			३०	४	१-४	"	४
	काण्वायनौ १-१५	"	१५	३१	१८	१-२	यज्ञः	२
१५	१३ " १-१३	"	१३			३-४	यजमानः	२
१६	१२ हरिम्बिः					५-९	दंपती	५
	काण्वः १-१२	"	१२			१०-१८	दंपत्यातिथिः	९
१७	१५ " १-१५	"	१५	(इति षष्ठाष्टके द्वितीयोऽध्यायः ।)				
१८	२२ " १-३	आदित्याः	३	३२	३० मेधातिथिः काण्वः १-३०	इन्द्रः	३० ६७	
		४	४	३३	१९	१-१९	"	१९
		५	५	३४	१८	तीपातिथिः काण्वः १-१५	"	१५
		६-७	६		१६-१८	सहस्रं वसु-		
		८	८		रोचिषोऽङ्गिरसः १६-१८	"	३	
		९	९	३५	२४ द्यावाश्च आग्नेयः १-२४	अश्विनौ	२४	
		१०-२२	१३					

X (८४) १५-१८) एषा वा । (८१२-१७) शौनकीयमते तु इन्द्रः ११९, (८१७) (१४) वास्तोष्पतीन्द्रौ १, (१५) इन्द्रः १, इति त्रिमेवः (एवं १२१) । (८१७) १४) वास्तोष्पतीन्द्रौ । (८१६) व्यशो वाङ्मिस्तत्त्वः । (८१९) कश्यपो मारीचो वा ।

३६	७ इयावाश्च आग्नेयः १-७	हृद्गः	७ १४
३७	७ ,, १-७	,,	७
३८	१० ,, १-१०	हृद्ग्रासी	१०
३९	१० नाभाकः काण्वः १-१०	अग्निः	१०
४०	१२ ,, १-१२	हृद्ग्रासी	१२
४१	१० ,, १-१०	वरुणः	१० १३
४२	६ ,, १-३	,,	३
	४-६	अश्विनौ	३
४३	३३ विरूप आक्षिरसः १-३३	अग्निः	३३ ६३
४४	३० ,, १-३०	,,	३०
४५	४२ त्रिशोकः काण्वः १	अग्निद्वौ	१
	२-४२	हृद्गः	४१ ६१
(इति षष्ठाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)			
४६	३३ वशोऽह्यः १-२०	,,	२०
	२१-२४	पृथुश्रवाः कानीतः ४	
	२५-२८	वायुः	४
	२९-३१	हृद्गः	३
	३२	वायुः	१
	३३	हृद्गः	१
४७	१८ त्रित आप्यः १-१३	आदित्याः	१३
	१४-१८	आदित्योषसः	५
४८+	प्रगाथो घोराः		
	काण्वः १-१५	सोमः	१५
६०	२० अर्गः प्रागाथः १-२०	अग्निः	२०
६१	१८ ,, १-१८	हृद्गः	१८ ४१
६२	१२ प्रागाथः काण्वः १-१२	,,	१२
६३	१२ ,, १-११	,,	११
	१२	देवाः	१
६४	१२ ,, १-१२	हृद्गः	१२ ३९

६५	१२ प्रगाथः काण्वः १-१२	हृद्गः	१२
६६	१५ कलिः प्रागाथः १-१५	,,	१५
६७	२१ मत्स्यः साम्भदः		
	मानयो मैत्राव-		
	रुणिः, बहवो वा		
	मत्स्या जालनद्धाः १-९	आदित्याः	९
	१०-१२	अदितिः	३
	१३-२१	आदित्याः	९
(इति षष्ठाष्टके चतुर्थोऽध्यायः ।)			
६८	१९ प्रियमेध		
	आक्षिरसः १-१३	हृद्गः	१३
	१४-१९	ऋक्षाश्चमेधौ	६
६९	१८ ,, १-१०	हृद्गः	१०
	११	विश्वदेववरुणाः	१
	१२	वरुणः	१
	१३-१८	हृद्गः	६ २१
७०	१५ पुरुहन्मा		
	आक्षिरसः १-१५	,,	१५
७१	१५ सुदीतिपुरुमीळहौ १-१५	अग्निः	१५ ३३
७२	१८ हव्यतः प्रागाथः १-१८	,,	१८
७३	१८ गोपवन आग्नेयः		
	सप्तववग्निर्वा १-१८	अश्विनौ	१८
७४	१५ गोपवन आग्नेयः १-१२	अग्निः	१२
	१३-१५	श्रुतर्वा आर्क्षः	३
७५	१६ विरूप		
	आक्षिरसः १-१६	अग्निः	१६
७६	१२ कुरुसुतिः काण्वः १-१२	हृद्गः	१२ ३३
७७	११ ,, १-११	,,	११
७८	१० ,, १-१०	,,	१०

× अत्र २७ विश्वश्रोतरं बभ्रुसुक्ते मेदपक्षे (८।२९) (१) सोमः १, (२) अग्निः १, (३) त्वष्टा १, (४) हृद्गः १, (५) रुद्रः १, (६) पूषा १, (७) विष्णुः १, (८) अश्विनौ १, (९) मित्रावरुणौ १, (१०) अश्विनौ १, (एवं १०) (८।३१) (१-२) हृद्गः २, (३-४) यजमानः २, (५-९) दंपती ५, (१०) यजमानपत्न्याशिशः १, (११-१२) पूषा २, (१३) मित्रावरुणौ १, (१४) अग्निः १, (१५-१८) यजमानः ४ (एवं १८) ।

(+ अत्र वालखिल्यसूक्तानि सू० ४९-५९ न संगृहीतानि) ✽ (८।४२) अर्चनानां वाग्नेयः ।

+ अत्रैकादशसूक्तात्मकवाल्खिल्याध्यायस्य देवतान्वाधानुसृत्यायां (८।४९-५४) हृद्गः ५०, (३-४) विश्वे देवाः २, (५-८) हृद्गः १३, अग्निसूर्यौ १, अश्विनौ ४, विश्वे देवाः ३, हृद्गवरुणौ ७, इति क्रमः । परमभियुक्ताः स्वाहाकारे नेमसुपुञ्जन्ति ।

(८।७१) सुदीतिपुरुमीळहाविरसौ तयोर्वाग्व्यतरः । (८।७२) हव्यं वा ।

७९	९ कृत्स्नभार्गवः	१-९	सोमः	९
८०	१० एकधूनीधसः	१-९	इंद्रः	९
	१० देवाः			१
८१	९ कुसीदी काण्वः	१-९	इंद्रः	९ १८
(इति षष्ठाष्टके पंचमोऽध्यायः ।)				
८२	९ " १-९	"		९
८३	९ " १-९	विश्वे देवाः		९
८४	९ उशना काण्वः	१-९	अग्निः	९
		६४	इंद्रर्भवः	१
८५	९ कृष्ण			
	आङ्गिरसः	१-९	अश्विनौ	९ २०
८६	५ " १-५	"		५
८७	६ " १-६	"		६
८८	६ नोधा गौतमः	१-६	इन्द्रः	६ ९२
८९	७ नृमेध-पुरुमेधा-			
	वाङ्गिरसौ	१-७	"	७
९०	६ " १-६	"		६
९१	७ अपाला आत्रेयी	१-७	"	७
९२	३३ अतकक्षः	१-३३	"	३३
९३	३४ सुकक्ष			
	आङ्गिरसः	१-३३	"	३३
		३४	इन्द्र-क्तभवश्चः	१
९४	१२ बिन्दुः पूतदक्षो			
	वा आङ्गिरसः	१-१२	मरुतः	१२
९५	९ तिरश्चाराङ्गिरसः	१-९	इंद्रः	९ २२
९६	२१ " १-२३	"		२३
		१४	इंद्रामरुतौ	१
		१५	इंद्रावृहस्पती	१
		१६-२१	इंद्रः	६ ४८
९७	१५ रेभः काश्यपः	१-१५	इन्द्रः	१५
(इति षष्ठाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)				

९८	१२ नृमेध आङ्गिरसः	१-१२	इन्द्रः	१२
९९	८ " १-८	"		८
१००	१२ १-३, ६-१२			
	नेमो भार्गवः			
	४-५ इन्द्रः	१-७	"	७
८-१२	नेमः	८	सुपर्णः	१
			९ वज्रः	१
		१०-११	वाक्	२
		१२	इंद्रः	१
१०१	१६ जमदग्निभार्गवः	१-४	मित्रावरुणौ	४
		५	मित्रावरुणादित्याः	१
		६	आदित्याः	१
		७-८	अश्विनौ	२
		९-१०	वायुः	२
		११-१२	सूर्यः	२
		१३	उषाः	१
		१४	पवमानः	१
		१५-१६	गौः	२
१०२	२२ प्रयोगो भार्गवः	१-२२	अग्निः	२२ ३५
१०३	१४ सोभरिः काण्वः	१-१३	"	१३
		१४	अग्रामरुतः	१

[इति अष्टमं मंडलं ।]

अथ नवमं मंडलम् ।

१	१० मधुच्छंदा	१-१०	पवमानः	१० ४०
	वैश्वामित्रः		सोमः	
२	१० मेधातिथिः काण्वः	१-१०	"	१०
३	१० छुनः शेषः आजी-			
	गर्तिः	१-१०	"	१०
४	१० हिरण्यस्तुप			
	आंगिरसः	१-१०	"	१०

(८१८३) (१-३) विश्वे देवाः ३, (४) अर्यमावरुणौ १, (५-९) विश्वे देवाः

(८१८६) विश्वको वा काण्विः । (८१८७) शुक्नीको वा वासिष्ठः प्रियमेध आङ्गिरसो वा ।

(८१९२) सुकक्षो आङ्गिरसोः वा । (८१९६) शुवानो मारुतो वा । (८१९७) पावकोऽग्निर्वाहस्पसो वा, गृहपति-यविष्ठी सहसः पुत्रान्यवतरो वा ।

५	११ असितः	१ समिद्धोऽग्निः	१	१६	८ असितः	१-८ पवमानः सोमः	८
		२ तनूनपात्	१	१७	८ "	१-८ "	८
		३ इळः	१	१८	७ "	१-७ "	७
		४ बर्हिः	१	१९	७ "	१-७ "	७
		५ देवीर्द्वारः	१	२०	७ "	१-७ "	७
		६ उषासामके	१	२१	७ "	१-७ "	७
		७ दैव्यौ होतारौ	१	२२	७ "	१-७ "	७
		८ प्रचेतसौ	१	२३	७ "	१-७ "	७
		९ सरस्वतीकाभारत्यः	१	२४	७ "	१-७ "	७
		१० त्वष्टा	१	२५	६ इळहच्युत		
		११ वनस्पतिः	१		आगस्थः	१-६ "	६
		१२ स्वाहाकुतीः	१	२६	६ इधमवाहो		
६	९ "	१-९ पवमानः			दाहच्युतः	१-६ "	६
		सोमः ९ ५१५		२७	६ नृमेध आङ्गिरसः	१-६ "	६
७	९ "	१-९ "	९	२८	६ प्रियमेध		
८	९ "	१-९ "	९		आङ्गिरसः	१-६ "	६
९	९ "	१-९ "	९	२९	६ नृमेध आङ्गिरसः	१-६ "	६
१०	९ "	१-९ "	९	३०	६ बिन्दुराङ्गिरसः	१-६ "	६
११	९ "	१-९ "	९	३१	६ गोतमो राहूगणः	१-६ "	६
१२	९ "	१-९ "	९	३२	६ इषावाध आत्रेयः	१-६ "	६
		(इति षष्ठाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)		३३	६ त्रित आप्यः	१-६ "	६
१३	९ "	१-९ "	९	३४	६ "	१-६ "	६
१४	८ "	१-८ "	८	३५	६ प्रभूवसुराङ्गिरसः	१-६ "	६
१५	८ "	१-८ "	८	३६	६ "	१-६ "	६

(१।५-२४) काश्यपो देवलो वा ।

(९) अस्मिन्नवमे मण्डले सर्वा देवताः पवमानगुणविशिष्टाः । प्रायः सर्वत्र सोमो देवता, निपातभाजस्तु लिख्यन्ते ।

(१।१) १,९-१० इन्द्रः, ४ देवाः, ६ अश्वः । (१।२) १,९ इन्द्रः, ६ सूर्यः । (१।३) ९ देवाः । (१।४) ४ इन्द्रः, ५-६ सूर्यः । (१।५) ९ इन्द्रप्रजापती, ११ विश्वे देवाः, वायुबृहस्पतिस्वर्वाग्नीन्द्राः । (१।६) ४,७,९ इन्द्रः । (१।७) ७ वाचिन्द्राश्विनः, ८ मित्रावरुणभगाः, ९ रोदसी । (१।८) १,३,९ इन्द्रः, २ वाचवश्विनः, ५ देवाः । (१।९) ३ छावापृथिव्यौ, ५ इन्द्रः । (१।१०) ५ इन्द्रोपोभगाः, ९ सूरः । (१।११) ६,८,९ इन्द्रः । (१।१२) १-२ इन्द्रः । (१।१३) १,८ इन्द्रः । (१।१४) ३ विश्वे देवाः । (१।१५) १ इन्द्रः । (१।१६) ३,५ इन्द्रः । (१।१७) २ इन्द्रः, ५ सूर्यः । (१।१८) ३ विश्वे देवाः, ५-६ रोदसी । (१।१९) २ इन्द्रः । (१।२०) १ इन्द्रः । (१।२१) ६ इन्द्रदेवाः, ७ इन्द्रः । (१।२२) ३,५ इन्द्रः । (१।२३) १ देवमरुद्वायवः, २ देवाः, ५-६ इन्द्रः । (१।२४) २ इन्द्रवायू, ५ सूर्यः, ६ इन्द्रः । (१।२५) १ देवमरुद्वायवः, २ देवाः, ५-६ इन्द्रः । (१।२६) १ देवाः । (१।२७) २ इन्द्रवायू, ५ सूर्यः, ६ इन्द्रः । (१।२८) ५ सूर्यः । (१।२९) १ देवाः । (१।३०) ५-६ इन्द्रः । (१।३१) २ इन्द्रः । (१।३२) ३ इन्द्रवायुवरुणमरुद्विष्णवः । (१।३३) २ इन्द्रवायुवरुणमरुद्विष्णवः ।

३७	द रङ्गाण आङ्गिरसः १-६	पवमानः सोमः ६
३८	द " १-६	" ६
३९	द बृहन्मति- राङ्गिरसः १-६	" ६
४०	द " १-६	" ६
४१	दमेष्यातिथिः काण्वः १-६	" ६
४२	द " १-६	" ६
४३	द " १-६	" ६
(इति षष्ठाष्टकेऽष्टमोऽध्यायः)		
४४	दभ्यास्य आङ्गिरसः १-६	" ६
४५	द " १-६	" ६
४६	द " १-६	" ६
४७	५ कविर्भागवः १-५	" ५
४८	५ " १-५	" ५
४९	५ " १-५	" ५
५०	५ उच्चथ आंगिरसः १-५	" ५
५१	५ " १-५	" ५
५२	५ " १-५	" ५
५३	४ अवत्सारः काश्यपः १-४	" ४
५४	४ " १-४	" ४
५५	४ अवत्सारः काश्यपः १-४	" ४
५६	४ " १-४	" ४
५७	४ " १-४	" ४
५८	४ " १-४	" ४

५९	४ अवत्सारः काश्यपः १-४	पवमानः सोमः ४
६०	४ " १-४	" ४
६१	३० अमहीयुराङ्गिरसः १-३०	" ३०
६२	३० जमदग्निर्भागवः १-३०	" ३०
६३	३० निधुविः काश्यपः १-३०	" ३०
६४	३० कश्यपो मारीचः १-३०	" ३०

(इति सप्तमाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)

६५	३० भृगुर्वारुणिर्जम- दग्निर्भागवो वा १-३०	" ३०
६६	३० शतं वैखानसाः १-३८	" ३८
	१९-२१	अग्निः पवमानः ३
	२२-३०	पवमानः सोमः ९ ३१
६७x	३२ १-३ भरद्वाजो १-२२	" २२
	बार्हस्पत्यः ४-६	
	कश्यपो मारीचः	
	७-९ गौतमो राङ्गाणः,	
	१०-१२ अग्निर्जमः	
	१३-१५ विश्वामित्रो	
	गायितः १६-१८,	
	जमदग्निर्भागवः	
	१९-२१, वसिष्ठो	
	मैत्रावरुणिः	
	२२-३२, पवित्र २३-२७	अग्निः पवमानः ५
	आंगिरसो वा २८-३०	पवमानः सोमः ३
	वसिष्ठो वा । ३१-३२	पवमानाध्येता २

(१।३७) ६ इन्द्रः । (१।३८) २ इन्द्रः । (१।३९) ५ इन्द्रः । (१।४२) ४-५ देवाः । (१।४३) २ इन्द्रः । (१।४४) १, ३ देवाः, ५ भगवायुदेवाः । (१।४५) १ इन्द्रः, २ इन्द्रदेवाः । (१।४६) ३, ६ इन्द्रः । (१।४८) ३-४ सुपर्णः । (१।५०) ४ देवाः, ५ इन्द्रः । (१।५१) १-२ इन्द्रः, ३ देवाः । (१।५३) ४ इन्द्रः । (१।५६) २ इन्द्रः, ४ इन्द्राविष्णुः । (१।६०) ३-४ इन्द्रः । (१।६१) ७ आदिष्याः, ८ इन्द्रवायुसूर्यरश्मयः, ९ भगवायुपुष्यवह्णाः, १२ इन्द्रवह्णमरुतः, १४-२५ इन्द्रः, १६ वैश्वानरः । (१।६२) ८, १४-१५, २९ इन्द्रः, २०-२१ देवाः । (१।६३) २-३, ५-६, ९-१०, १५, १७, १९, २२ इन्द्रः । (१।६४) १२, १५, २२ इन्द्रः, २४ मित्रार्यमवह्णमरुतः । (१।६५) ३ देवाः, ८, १०, १४ इन्द्रः, २० इन्द्रवायुवह्णमरुद्विष्णवः । (१।६६) ७, १५, २९ इन्द्रः, २६ मरुतः । (१।६७) २, ७-८, १६ इन्द्रः ।

× यद्वा (१।६७) (१-९) पवमानः सोमः ९, (१०-१२) पवमानः पूषा वा ३, (१३-२२) पवमानः सोमः ११, (२३-२४) पवमानोऽग्नि ३, (२५) पवमानः सविता वा १, (२६) पवमानाग्नि सवितारः १, (२७) विश्वे देवाः वा १, (२८-३०) पवमानः सोमः ३, (३१-३२) पवमानाध्येता २ ।

६८	१० वत्सप्रिभालन्दनः १-१० पवमानः	
	सोमः १० ४९८	
६९	१० हिरण्यस्तूप	
	आङ्गिरसः १-१० " १०	
७०	१० रेणुवैश्वामित्रः १-१० " १०	
७१	९ ऋषभो वैश्वामित्रः १-९ " ९	
७२	९ हरिमन्त आङ्गिरसः १-९ " ९	
७३	९ पवित्र आङ्गिरसः १-९ " ९	
७४	९ कक्षीवान्देवतमसः १-९ " ९	
७५	५ कविभोगवः १-५ " ५	
	(इति सप्तमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः)	
७६	५ " १-५ " ५	
७७	५ " १-५ " ५	
७८	५ " १-५ " ५	
७९	५ " १-५ " ५	
८०	५ वसुभारद्वाजः १-५ " ५	
८१	५ " १-५ " ५	
८२	५ " १-५ " ५	
८३	५ पवित्र आङ्गिरसः १-५ " ५	
८४	५ प्रजापतिर्वाच्यः १-५ " ५	
८५	१२ वेनो भार्गवः १-१२ " १२	
८६	४८ १-१० अकृष्टा भावाः,	
	११-२० सिकता निवावरी,	
	२१-३० पृश्निषोऽजाः,	
	३१-४० (अकृष्टमाषादयः) त्रयः,	

४१-४५ अत्रिमौमः,
४६-४८ गृत्समदः शौनकः ।

१-४८ पवमानः सोमः ४८

८७	९ उशाना काण्वः १-९ " ९	
८८	८ " १-८ " ८	
८९	७ " १-७ " ७	
९०	६ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः १-६ " ६	
	(इति सप्तमाष्टके तृतीयोऽध्यायः)	
९१	६ कश्यपो मारीचः १-६ " ६	
९२	६ " १-६ " ६	
९३	५ नोधा गोतमः १-५ " ५	
९४	५ कण्वो वौरः १-५ " ५	
९५	५ प्रस्कण्वः काण्वः १-५ " ५	
९६	२४ प्रतर्दनो देवोदासिः १-२४ " २४	
९७	५८ १-३ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः	
	४-६ इंद्रप्रमतिर्वासिष्ठः	
	७-९ वृषगणो वासिष्ठः	
	१०-१२ सन्युर्वासिष्ठः	
	१३-१५ उपसन्युर्वासिष्ठः	
	१६-१८ व्याघ्रपाद्वासिष्ठः	
	१९-२१ शक्तिर्वासिष्ठः	
	२२-२४ कर्णश्रुद्वासिष्ठः	
	२५-२७ मृळीको वासिष्ठः	
	२८-३० वसुक्रो वासिष्ठः	
	३१-४४ पराशरः शाक्यः	

(१।६८) १० छावापृथिव्यौ (तु.) देवाः ('च) । (१।६९) ६ इन्द्रवाम, १० इन्द्रः, छावापृथिव्यौ देवाः (च) । (१।७०) ८ मित्रवरुणवायव्यः, ९-१० इन्द्रः । (१।७२) ४-५ इन्द्रः । (१।७३) २ इन्द्रः, ७ वाक्, मरुतः । अग्नीरक्षोहा (वृ० दे०) (१।७४) २ छावापृथिव्यौ, ३ इन्द्रः, ५ आदितेर्गर्भः, ९ इन्द्रः । (१।७५) ५ इन्द्रः । (१।७६) इन्द्रः । (१।७७) १ इन्द्रः । (१।७८) २ इन्द्रः । (१।८०) २, ३, ५ इन्द्रः, ४ विश्वेदेवाः । (१।८१) १ इन्द्रः, ४, पूषामित्रवरुणवृहस्पतिमरुद्वायवश्वितृ-सवितृत्वरस्वयः, ६ शुषुथिष्यर्षमादितिधातृभगविश्वदेवाः । (१।८३) १ ब्रह्मणस्पतिः, ३ सोमः, सूर्योमा, (वृ० दे०) (१।८४) १ इन्द्रावरुणौ, ३ इन्द्रः । (१।८५) १, ४-६ इन्द्रः, ६ इन्द्रमित्रवरुणवैश्विबृहस्पतयः, १२ आदित्यः । (१।८६) २, ९, १३, १६, १९, २२-२३, ३५, ४१ इंद्रः, २० इंद्रवायु । (१।८७) ३ उशानाः, (द्वि) (वृ० दे०) ; ४, ९ इंद्रः । (१।८८) १ इंद्रः । (१।८९) ७ इंद्रः । (१।९०) १ इंद्रः, ५ वरुणमित्रेन्द्रविष्णुमरुदेवाः । (१।९१) ५ देवाः । (१।९५) ५ इंद्रः । (१।९६) ३, ८-९, १२, २१ इंद्रः, ११ पितरः सोमवज्रः (आश्वः ०) (१।९७) १, ४, ७, १२, २०, देवाः, ५-६ इंद्रदेवाः, २५ इंद्रवायु, १२, १४, ३२, ३६, ४४, ४६ इंद्रः, २७ रोदसी, ४२ वायुमित्रवरुणमरुदेवशुषुथिष्यः, ४९ वायुमित्रवरुणाश्वीन्द्राः, ५८ मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीछावाः ।

४५-५८ कुल आङ्गिरसः १-५८ प० सोमः ५८	
९८ १२ अम्बरीषो वार्षागिरः,	
ऋजिश्वा भारद्वाजश्च १-१२ , १२	
९९ ८ रेभसू काश्यपौ १-८ , ८	
१०० ९ , १-९ , ९	
(इति सप्तमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः)	
१०१ १६ १-३ अन्धीगुः श्यावाश्विः	
४-६ ययातिर्नाहुषः	
७-९ नहुषो मानवः	
१०-१२ मनुः सांबरणः	
१३-१६ प्रजापतिर्वैश्वामित्रो	
वाच्यो वा । १-१६ , १६	
१०२ ८ त्रित आप्यः १-८ , ८	
१०३ ६ द्वित आप्यः १-६ , ६	
१०४ ६ पर्वतनारदौ काण्वौ,	
शिखण्डिन्यावप्सरसौ	
काश्यपौ वा १-६ , ६	
१०५ ६ पर्वतनारदौ काण्वौ १-६ , ६	
१०६ १४ १-३, १०-१४ अग्निश्वाश्वः	
४-६ चक्षुर्मानवः	
७-९ मनुराप्सवः १-१४ , १४	
१०७ २६ सप्तर्षयः	
१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः,	
२ कश्यपो मारीचः,	
३ गौतमो राहुगणः,	

४ अत्रिर्भौमः,	
५ विश्वामित्रो गाथिनः,	
६ जमदग्निर्भार्गवः,	
७ वसिष्ठो भैरवावरुणः ।) १-२६ प० सोमः २६	
१०८ १६ १-२ गौरीवीतिः शाक्यः,	
३, १४-१६ वाकिर्वासिष्ठः,	
४-५ ऊरुराङ्गिरसः,	
६-७ ऋजिश्वा भारद्वाजः,	
८-९ ऊर्ध्वसद्या आङ्गिरसः,	
१०-११ कृतयशा आङ्गिरसः	
१२-१३ ऋणचयो राजर्षिः १-१६ , १६	
१०९ २२ अन्नयो धिष्ण्या ऐश्वराः १-२२ , २२	
११० १२ व्यरुणस्त्रैवृणाः,	
त्रसदस्युः पौरुकुत्स्यः १-१२ , १२	
१११ ३ अनानतः पारुच्छेपिः १-३ , ३	
११२ ४ शिष्टुराङ्गिरसः १-४ , ४	
११३ ११ कश्यपो मारीचः १-११ , ११	
११४ ४ , १-४ , ४	
(इति नवमं मंडलं समाप्तम् ।)	
अथ दशमं मंडलं ।	
१ ७ त्रित आप्यः १-७ अग्निः ७ ५५	
२ ७ , १-७ , ७	
३ ७ , १-७ , ७	
४ ७ , १-७ , ७	
५ ७ , १-७ , ७	
(इति सप्तमाष्टके पञ्चमोऽध्यायः)	

(१।९८) ६, १० इंद्रः, ७ विश्वे देवाः । (१।९९) ३, ८ इंद्रः, ५, ७ देवाः । (१।१००) ५ इंद्रमित्रवरुणाः, ६ इंद्रदेव-विष्णवः । (१।१०१) ४ इंद्रदेवाः, ५, १६ इंद्रः । (१।१०२) ४ विश्वे देवाः । (१।१०३) ५ इंद्रः, ६ देवाः । (१।१०४) ३ मित्रवरुणौ । (१।१०५) ३ देवाः । (१।१०६) १-५ इंद्रः, ६ देवाः, ८ इंद्रदेवाः । (१।१०७) १५ मित्रावरुणौ, १७ इंद्रः, १८, २२, २३ देवाः । (१।१०८) १-२, १५, इंद्रः, १४ इंद्रमरुद्वैर्यमभगमित्रवरुणाः, १६ इंद्रमित्रवरुणवायवः । (१।१०९) १ इंद्रमित्रवृषभगाः, २ इंद्रविश्वदेवाः, ४ देवाः, ५ देवसुप्रथिव्यः, १२ देवाः, १३ इंद्रः, १५ विश्वदेवाः, १८-२० इंद्रः । (१।११०) ८, ११ इंद्रः । (१।१११) ३ इंद्रः । (१।११२) इंद्रः । (१।११३) इंद्रः । (१।११४) इंद्रः, ३ दिक्सुराँहिगादित्याः ।

दशमं मण्डलम् ।

(१।११) १ अग्निर्ज्योतिष्मान् (आश्व. सू० ३, १२), ३ विष्णुः, ५ अग्निरतिथिः, ६-७ अग्निदेवाः । (१।१२) १-५ अग्नि-देवाः, ३ अग्निः पथिकृत् (आ. श्रौ. ३, १०), ४ अग्निर्वैतपतिः (आश्व. ६, १), । (१।१३) ७ अग्निर्वैष्णवाज् (आश्व. ३, १) । (१।१५) ५ अग्निपृणौ (उद्गी. भा.) ।

६ ७ त्रित आपः	१-७ पचमानः सोमः ७				१३-१६ यमः	४
७ ७ ,,	१-७ ,,	७			१५ १४ गङ्गो यामायनः १-१४ पितरः	१४
८ ९ त्रिशिरास्वाष्टः	१-६ ,,	६			१६ १४ दमनो यामायनः १-१४ अग्निः	१४
	७-९ इंद्रः		३		१७ १४ देवश्रवा यामायनः १-२ सरण्युः	२
९ ९ त्रिशिरास्वाष्टः					३-६ पूषा	४
सिंधुद्वीप आम्बरीषो वा १-९ आपः		९			७-९ सरस्वती	३
१० १४ १ यमी	१ यमः	१			१०-१४ आपः	५
	२ यमः	२ यमी			१८ १४ संकुलुको	
	३ यमी	३ यमः	१		यामायनः	१-४ मरुतुः
	४ यमः	४ यमी	१			५ धाता
	५-७ यमी	५-७ यमः	३			६ स्वष्टा
	८-१० यमः	८-१० यमी	३			७-१४ पितृमेधाः
	११ यमी	११ यमः	१		(इति सप्तमाष्टके षष्ठोऽध्यायः ।)	
	१२ यमः	१२ यमी	१		१९ ८ मथितो यामायनः,	१ अग्नीषोमे
	१३ यमी	१३ यमः	१		२-८ आपः	७
	१४ यमः	१४ यमी	१		२० १० विमद ऐन्द्रः,	१-१० अग्निः
११ ९ हविर्धान आग्निः	१-९ अग्निः	९	१८		२१ ८ ,,	८
१२ ९ ,,	१-९ ,,	९			२२ १५ ,,	१-१५ इंद्रः
१३ x ५ हविर्धान आग्निः	१-५ हविर्धानः	५			२३ ७ ,,	१-७ ,,
१४ ७ १६ यमो वैवस्वतः	१-५ यमः	५			२४ ६ ,,	१-३ ,,
	६ अंगिरःपित्रधर्व-					४-६ अश्विनौ
	भृगुसोमाः	१	२५	११		१-११ सोमः
	७-९ यमः	३	२६	९		१-९ पूषा
	१०-१२ यमश्वा नौ	३	२७	२४ वसुक ऐन्द्रः	१-२४ इंद्रः	२४

(१०१७) १ अग्निः स्वस्तिमान् (आश्व. २, ८,) ६ अग्निदेवाः । (१०१८) ६ अग्निमृषेध्वान् (आश्व. २, १०,) । (१०१९) ९ अग्निदेवरोदस्यः । (१०१२) १. ४ अग्निरोदस्यः, ४ अग्निदेवाः, ८ अग्निः । वरुणः । (१०१३) ३ यमपितृदेवाः । (१०१४) ६ पितरोऽङ्गिरोऽथैश्वर्यगवः । ७-९ प्रेतात्मा, १०-१२ यमश्वा नौ, १२ यमदूतौ, १५ यमः । पूर्वे ऋषयः । (१०१५) १. ५ पितरः सोमवन्नः (आश्व. २-१९,) २-४ पितरो बर्हिषदः ९, १२, १३ अग्निः कव्यवाहनः, १० पितृदेवेन्द्रात्मयः, ११ पितरोऽङ्गिष्वात्ताः, । (१०१६) ३, ७ प्रेतः, ६ सृतशरीरम्, ९, ११ अग्निः कव्यवाहनः, १४ पृथिवी । (१०१९) १ अपः अग्नीषोमी, २ ऋषेरात्मा, इन्द्रः, अग्निः, ३ अग्निः (तु), ६ इन्द्रः, ७ देवाः । (१०२०) १ मनः (उद्गी०) ६ अग्निदेवाः । (१०२७) १३-१४, २४ इन्द्र आदित्यात्मा, १४ इन्द्रो विबुधयः (उद्गी०) १५ इन्द्रः प्रजापतिरूपः मरुतः (बृ. दे.) । १६ पर्जन्यः (बृ. दे.) । १७ अग्नीन्द्रसोमाः पर्जन्यवायु (बृ. दे.) । १८ प्रजापतिः सविता, अग्निः (बृ. दे.) । १९ सूर्यः, २१ वज्रः, २२ ऐन्द्रं धनुः, २३ पर्जन्यानिर्लसूयाः, सूर्यानिर्लो (बृ. दे.) । २४ इन्द्रोऽन्तरात्मा, इन्द्रः सूर्यो वा (बृ. दे.) ।
x (१०१३) विवस्वानादित्यो वा ऋषिः । ७ (१०१४) ५-९ लिङ्गोकदेवताः पितरो वा । (१०१५) ११-१३ सोमो वा । (१०१६) १४ प्रजापतिर्वा । (१०१९) भृगुर्वांरुणिवो, च्यवनो भार्गवो वा ऋषिः । गावो वा । (१०१९-१) उत्तारधर्चस्य अग्नीषोमी वा देवते । (१०२०-२६) प्राजापत्यो वा, वसुकृद्वा वासुकः ऋषिः ।

२८	१२	१	इन्द्रस्वुषा	१	इन्द्रः	१	२५	३४	१४	,	१	अक्षाः	१
			वसुकपस्वी	२	वसुकः	१					२-६	अक्षकितवः	५
			कषिका, २, ६, ८,								७	अक्षाः	१
			१०, १२ इन्द्र कषिः	३-५	इन्द्रः	३					८	अक्षकितवः	१
			३, ४, ५, ७, ९, ११								९	अक्षाः	१
			वसुक कषिः	६	वसुकः	१					१०-११	अक्षकितवः	२
					७ इन्द्रः	१					१२	अक्षाः	१
					८ वसुकः	१					१३	कषिः	१
					९ इन्द्रः	१					१४	अक्षकितवः	१
					१० वसुकः	१	३५	१४	लुप्तो धानाकः	१-१४	विश्व देवाः	१४	२८
					११ इन्द्रः	१	३६	१४	"	१-१४	"	१४	
					१२ वसुकः	१	३७	१२	अभितपाः सौर्यः	१-१२	सूर्यः	१२	
२९	८	वसुक ऐन्द्रः	१-८	इन्द्रः	८	३८	५	इन्द्रो मुष्कवान्	१-५	इन्द्रः	५		
३०	१५	कवष ऐल्लवः	१-१५	आपः	१५	३९	१४	घोषा काक्षीवती	१-१४	अश्विनौ	१४	३१	
३१	११	"	१-११	विश्व देवाः	११	४०	१४	"	१-१४	"	१४		
३२	९	"	१-९	इन्द्रः	९	४१	३	सुहस्यो चौषेयः	१-३	"	३		
			(इति सप्तमाष्टके सप्तमोऽध्यायः ।)			४२	११	कृष्ण आङ्गिरसः	१-११	इन्द्रः	११	३३	
३३	९	"	१	विश्व देवाः	१	४३	११	"	१-११	"	११		
			२-३	इन्द्रः	२	४४	११	"	१-११	"	११		
			४-५	कुरुश्रवण-		४५	१२	वत्सभिर्मालिन्दनः	१-१२	अग्निः	१२	२२	
				आसदस्यवः	२	४६	१०	"	१-१०	"	१०		
			६-९	उपमश्रवाः	४	४७	८	सप्तगुरागिरसः	१-८	इन्द्रो वैकुण्ठः	८		

(१०।२८) ८, ११-१२ इन्द्रदेवाः । (१०।२९) १ अश्विनौ वा । (१०।३०) १ अपः मित्रावरुणौ, ७, १३ इन्द्रापाः, १० अप आबृताः (कौ. ब्रा. १२, १), १३ अपः प्रतिख्याताः (कौ. ब्रा. १२, १), १४ अल्पः साद्यमानाः, १५ आपः सन्तः (कौ. ब्रा.) । (१०।३१) ४ सवितृभगार्थमदेवाः ५, देवर्भवः, ७-८ हिरण्यगर्भः, ९ आदित्यवातप्रजापतिमित्रवरुणाः, १० क्षमी गोत्वेन रूपिता, ११ कण्वः । (१०।३२) २ इन्द्रः प्रजापतिर्वा । (१०।३३) १, ८-९, १२ अक्षाः, २-५, १०-११ कितवनिन्दा, ६ कितवाक्षनिन्दा, ७, १४ अक्षनिन्दा, १३ कषिः । (१०।३४) १ अग्निद्युष्यविदेवाः, २ धुष्यविवीसिन्धुष्वन्त सूर्यः सोमाः, ३ धुष्यविद्युषोऽस्यः, ४-५ उपासास्यः, ६ उषोऽन्यश्विनः, ७ सविता, धिष्यणा, अग्निः, ८ देवप्रवाचनम् । सूर्यः, अग्निः । ९, १२ आदित्याग्नी, १० देवेन्द्रमित्रवरुणभगानीत्, ११ आदित्याः । बृहस्पतिपुषाश्विभगानयः, १३ मरुद्-द्राग्निदेवाः, १४ देवाः । (१०।३६) १ उषोवक्त्रधुष्यविवीवरुणमित्रार्थमेन्द्रमरुत्स्वन्तबादित्यान्तरिक्षस्वर्गाः, २ धावा-धुष्यवि । निर्कृतिः, ३ आदितिः । देवाः, ४ धावा । देवाः, ५ इन्द्रेणबृहस्पतिदेवाः, ६ अश्विनौ, ७ मरुद्गणः, ८ सोमः, ९-११ देवाः, १२ अग्निमित्रवरुणसवितारः, १३ देवाः, १४ सविता । (१०।३७) ५ सूर्यदेवाः, ६ धुष्यविष्यविन्द्रमरुत्सूर्याः, ११-१२ देवाः । (१०।४०) १० पत्ययः । (१०।४२) १ अश्विरथः, ११ बृहस्पतिः । इन्द्रः । (१०।४३) ९ वज्रः । वाक् । इन्द्रः । (१०।४५) ४ अग्निर्दोवरुणः, अग्निः क्षामवान् (ऐ. ब्रा. ३२।५), १२ अग्निर्वैश्वानरः । धावाधुष्यवि, देवाः । (१०।४७) ६ सप्तगोः, स्ववर्णनम्, ८ धावाधुष्यवि ।

४८	११	इंद्रो वैकुण्ठः	१-११	इंद्रः	११	२९	५९	१०	बन्धुः	१-३	निक्रैतिः	३
४९	११	,,	१-११	,,	११					४	निक्रैतिसोमौ	१
५०	७	,,	१-७	,,	७					५-६	असुनीतिः	१
५१	९.	१ देवाः	१ अग्निः		१					७	पृथिवीद्यावन्तरिक्ष-	
		२ अग्निः	२ देवाः		१						सोमपुत्रपथ्या-	
		३ देवाः	३ अग्निः		१						स्वस्तयः	१
		४ अग्निः	४ देवाः		१					८-९	द्यावापृथिवी	२
		५ देवाः	५ अग्निः		१					१०	इंद्रद्यावापृथिव्यः	१
		६ अग्निः	६ देवाः		१		६०	१२	,,	१-४	असमातिः	४
		७ देवाः	७ अग्निः		१					५	इंद्रः	१
		८ अग्निः	८ देवाः		१					६	असमातिः	१
		९ देवाः	९ अग्निः		१					७-११	जीवः	५
५२	६	अग्निः सौचीकः	१-६	विश्वे देवाः	६					१२	हस्तः	१
५३	११ देवाः,	१-३ अग्निः			३		६१	२७	नामानेदिष्टो			
	४-५ सौचीकोऽग्निः	४-५ देवाः			२				मानवः	१-२७	विश्वे देवाः	२७ ३४
		६-११ अग्निः			६				(इत्यष्टमाष्टके प्रथमोऽध्यायः ।)			
५४	६	बृहदुक्थो वामदेव्यः	१-६ इन्द्रः		६	१४	६२	११	,,	१-७	,,	७
५५	८	,,	१-८	,,	८					८-११	सविणिः	४
५६	७	,,	१-७	विश्वे देवाः	७	१३	६३	१७	गयः	१-१४	विश्वे देवाः	१४
५७	६	बन्धुः श्रुतबन्धुः	१-६	,,	६					१५-१६	पथ्यास्वस्तिः	२
		विप्रबन्धुर्गोपायनाः								१७	विश्वे देवाः	१ ४८
५८	१२	,,					६४	१७	,,	१-१७	,,	१७
		,,	१-१२ मनः		१२							

(१०।४८) ११ आदित्यवसुरुद्रे (मरुत्) न्द्राः । (१०।५०) ४ इन्द्रो ज्येष्ठः (आश्वः ४, १३.) (१०।५०) २ मित्रावरुणौ, ४, ६ वरुणः । (१०।५२) २ मरुदश्विचन्द्राः । (१०।५३) २ अग्निदेवाः, ३ अग्निः सुरभिमान् (ऐ. ब्रा. ३२, ८.) ५ देवाः । पृथिव्यन्तरिक्षे, ६ प्रजापतिः अग्निस्तन्तुमान् (ऐ. ब्रा. ८), अहमन्वती नदी, २ स्वष्टा, १० त्वष्टृशिष्यः । (१०।५५) ३ इंद्रः सूर्यारमकः, ४ उषा, ५ इंद्रः कालारमकः, सूर्योचन्दमसौ (बृ. दे.) ६ इंद्रः सुपर्णात्मा, ७ इंद्रमरुतः । (१०।५६) १ अग्निवायुसूर्याः, प्राण आत्मा वा, २ पृथिवीदेवसूर्याः, ३ बुधमंदेवादित्याः, ४ अक्षिरसः ऋषः पितरः, ७ बृहदुक्थः । (१०।५७) १ इंद्रः, २ तन्तुरग्न्याख्यः ३-५ पितरः मनआवर्तनम्, ६ सोमः । (१०।५९) ६ अनुमतिः (च.) (बृ. दे.) । (१०।६१) १-६ रुद्रः, ३-४ अश्विनौ, ५-६ रुद्रसृष्टिः, ७-८ रुद्रोवास्तोष्पतिः, ९ वास्तोष्पत्यग्नी, १० अक्षिरसः ११-१३, २२, इंद्रः, १४, २० अग्निः, २५ नासत्येन्द्रौ, १६ सोमः, १७ अग्निमित्रवरुणार्थमाणः, १८ आदित्यद्यावौ, १९ माध्यामिकावाक्, नामानेदिष्टश्च, २१ इंद्राग्नी, २३, २५ मित्रावरुणौ, २४-२६ वरुणः, २७ देवाः । (१०।६२) गाराशाराम् (नूर्णां स्तुतिः) कौ. ब्रा. २३, ८, ७ विश्वे देवाः । (१०।६३) ९ इंद्राग्निमित्रवरुणभगवृषपृथिविमरुतः, १० द्यौः, अदितिः (बृ. दे.) १४ इंद्र देवाः, १७ विश्वदेवादितयः । (१०।६४) ३ नराशंसपूर्वाग्निस्सूर्यचन्द्रमौयमेन्द्रवायुपौराण्यश्विनः, ४ अग्निबृहस्पत्यजैकपादहि-
र्बुध्न्याः, ५ आदित्ययैमाणौ, ६ देवाश्वाः, ७ वान्निन्द्रप्राणः, ८ एकविंशतिनदीवनस्पतिपर्वताग्निः कृशान्वस्तृतिप्यरुद्राः, ९ एकविंशतिनद्यः, १० देवमातृ (देवदेवपत्नी) त्वष्टिन्द्रवाजभगमरुतः, ११ मरुतः, १२ मरुदेन्द्रवरुणमित्राः, १३ मरुतः । अदितिः, १४ द्यावापृथिव्यौ, १५ होत्रायज्ञौ, १६ गयः, १७ विश्वदेवादितयः ।

६५	१५ वसुकर्णो वासुकः १-१५	१५	७२	९ बृहस्पतिर्लोक्यः,	
६६	१५ " १-१५	१५		बृहस्पतिराङ्गिरसो	
६७	१२ अयास्य आङ्गिरसः १-१२	१२	७३	वा, अदिति-	
६८	१२ " १-१२	१२		दांश्चायणी वा १-९ देवाः	९
६९	१२ सुमित्रो			गौरीवीतिः	
	वाध्यश्वः १-१२ अग्निः	१२		शाक्यः १-११ इंद्रः	११ १७
७०	११ " १ समिद्धोऽग्निः	१	७४	६ " १-६ "	६
	२ नराशंसः	१	७५	९ सिंधुश्चिरपैयमेधः १-९ नदी	९
	३ इळः	१	७६	८ जरत्कर्णः सर्प	
	४ बर्हिः	१		ऐरावतः १-८ प्रावाणः	८
	५ देवीद्वारः	१	७७	८ स्यूमरदिमर्भागैवः १-८ मरुतः	८ १६
	६ उषासानक्ते	१	७८	८ " १-८ "	८
	७ दैव्यौ होतारौ		७९	७ अग्निः सौचीको,	
	प्रचेतसौ	१		वैश्वानरो वा,	
	८ सरस्वतीळा-			ससिर्वाजंभरो वा १-७ अग्निः	७ १४
	भारत्यः	१	८०	७ " १-७ "	७
	९ त्वष्टा	१	८१	७ विश्वकर्मा भौवनः १-७ विश्वकर्मा	७ १४
	१० बृहस्पतिः	१	८२	७ " १-७ "	७
	११ स्वाहाकुल्यः	१	८३	७ मनुष्टापसः १-७ मनुष्टुः	७ १४
७१	११ बृहस्पति-		८४	७ " १-७ "	७
	राङ्गिरसः १-११ ज्ञानं	११	८५	४७ सूर्यो सावित्री	
	(इत्यष्टमाष्टके द्वितीयोऽध्यायः) ।			ऋषिका १-५ सोमः	५

(१०१६५) १ अग्नीन्द्रवरुणामित्रार्थमवायुपृषत्सरस्वत्यादित्यविष्णुमरुतस्यः सोमरुद्रादितिब्रह्मणस्पतयः, २ इंद्राग्नि-सोमाः, ५ मित्रावरुणौ, ६ गौः, वाक् बृ. दे., ८ छावापृथिव्यौ, ९ पर्जन्यवातेन्द्रवायुवरुणामित्रार्थमादित्यादितिपाथिव्यदिव्या-न्तरिक्ष्यदेवाः, १० ऋधुसोमाः, १२ अश्विनौ, १३ माध्यमिकवागजैकपात् सिन्ध्वदिविश्वदेवसरस्वत्यः । (१०१६६) १ देवा इंद्रज्येष्ठाः (मरुतः), २ मरुतः, ३ इंद्रस्वादित्यादितिरुद्रमरुत्वष्टुदेवपत्नयः, ४ अदितिद्युपृथिव्यग्नीन्द्रविष्णुमरुदादित्य-वसुस्वरुद्रसवितारः, ५ सरस्वद्वरुणपृषत्वायवश्मिनः, ६ यज्ञदेवविगिगध्वश्वादिद्युपृथिवीन्द्राः, ७ अग्नीषोमौ, १० देववात पर्जन्यायोषधिमगार्थमवाजिनः, ११ सिन्ध्वन्तरिक्षाजैकपान्मेधाहिबुध्न्यदेवाः, १२ देवादित्यवसुर्द्राः, १३ अग्न्यादित्यक्षेत्र-पतिदेवाः । (१०१६७) ६ इंद्रः (भा. कः), ७ ब्रह्मणस्पतिः, ११ देवरोदस्यः, १२ इंद्रः, देवछावापृथिव्यः (च.), ३ बृहस्पतिर्वाचस्पतिः (आश्व. ४-१३) । (१०१७०) ११ अग्निवरुणन्द्रमरुद्विश्वदेवाः । (१०१७१) १ बृहस्पतिर्वाचस्पतिः (आश्व. ४, १३) । १० सोमः (ऐ. ब्रा. ३, २) । ११ होत्रादिकृत्विक्कर्माणि ।

(१०१७२) ५ अदितिः आश्व. सू. १ (१०१७३) इन्द्रोमरुत्वात् कौ. ब्रा. १५-३ । ३-४ इंद्राश्विनः । (१०१७४) २-३ इन्द्रदेवाः । (१०१७५) । (१०१७५) १ प्राच्याः प्रतीच्या दाक्षिणात्याश्वत्थसप्ततनयः २-४, ६ सिन्धुः, ५ गङ्गायमुना-सरस्वतीश्रुतुविरुवण्यसिक्ती मरुद्वृद्धावितरत्ताजिकीयासुषोमाः, ६ सिन्धुतृष्टामासुसर्तुरसाश्वेयातिकुभाभेहृत्तुगोमत्यः, ७-८ सिन्धुः, ९ सिन्धुसिन्धुरथौ । (१०१७६) १ प्रावेन्द्रमरुद्रोदस्यः । (१०१७७) ७ मरुदेवाः । (१०१७९) ४ अग्निरोदस्यः । (१०१८४) ७ वरुणमन्यू । (१०१८५) १ सत्यसूर्यतंसोमाः, २-४ सोमाओषधि, ५ चन्द्रमाः, १४-१५ अश्विनौ, १६ सूर्यो सूर्यः । चन्द्रमाः, २० सूर्य, पत्युरथमास्तेगनी, २१-२२ विश्वावसुः, २३ दम्पतीयान्तौ (अथमभगदेवाः, २४ वधुः, २५

६-१६ सूर्याविवाहः	११	९४ अर्जुनः काङ्गवेधः	
१७ देवाः	१	सर्पः	१-१४ ब्राह्मणः १४
१८ सोमाकौ	१	(इति अष्टमाष्टके चतुर्थोऽध्यायः)	
१९ चन्द्रमाः	१	९५ १८ १, ३, ६, ८-१०,	
२०-२८ सूर्यासावित्री आशीः	९	१ पुरुरवाः	१ उर्वशी १
२९-३० वधूवासः संस्पर्शनिंदा	९	२ उर्वशी	२ पुरुरवाः १
३१ देवतीराजयक्षमहा	१	३ पुरुरवाः	३ उर्वशी १
३२-४७ सूर्यासावित्री	१६	४-५ उर्वशी	४-५ पुरुरवाः २
(इत्यष्टमाष्टके तृतीयोऽध्यायः ।)		६ पुरुरवाः	६ उर्वशी १
८६ २३ १, ८, ११-१२, १४,		७ उर्वशी	७ पुरुरवाः १
१९-२२ इंद्रः		८-१० पुरुरवाः	८-१० उर्वशी ३
७, १३, २३ बृषा		११ उर्वशी	११ पुरुरवाः १
कपिरिन्द्रः, २-६,		१२ पुरुरवाः	१२ उर्वशी १
९-१०, १५-१८		१३ उर्वशी	१३ पुरुरवाः १
इन्द्राणी १-२३ इंद्रः	२३	१४ पुरुरवाः	१४ उर्वशी १
८७ २५ पायुर्भारद्वाजः १-२५ रक्षोहाग्निः	२५	१५-१६ उर्वशी	१५-१६ पुरुरवाः २
८८ १९ सूर्यैश्वानराङ्गिरसो,		१७ पुरुरवाः	१७ उर्वशी १
वामदेव्यो वा १-१९ सूर्यैश्वानरा	१९	१८ उर्वशी	१८ पुरुरवाः १
८९ १८ रेणुवैश्वामित्रः १-४ इंद्रः	४	९६ १३ वरुणाङ्गिरसः, १-१३ इंद्रः (हरिः)	१३
५ इंद्रासोमौ	१	९७ २३ भिषगाथर्वेणः १-२३ ओषधयः	२३
६-१८ इंद्रः	१३	९८ १२ देवापिराष्टिषेणः	
९० १६ नारायणः १-१६ पुरुषः	१६	(वृष्टिकामः) १-१२ देवाः	१२
९१ १५ अरुणो वैतहव्यः १-१५ अग्निः	१५	९९ १२ वज्रो वैश्वानसः १-१२ इंद्रः	१२
९२ १५ वार्यातो मानवः १-१५ विश्वे देवाः १५	२०	१०० १२ दुवस्युवान्दन्तः १-१२ विश्वे देवाः १२	२४
९३ १५ तान्वः पार्थ्वः १-१५ ,, १५			

इन्द्रः, २६ पूषाश्विनः, २४-२८ वधूर्युहान्प्रपथमाता (बृ. दे.), ३६ भगार्थमसवितृप्राणः, ३७ पूषा, ३८-३९ अग्निः, ४०-४१ सोमगन्धर्वानयः, ४३ प्रजापत्यार्थमाणौ, ४५ इंद्रः, ४७ विश्वदेवाः कामातिश्विधातृस्त्वयः । (१०।८६) ६-२३ इंद्राणी । (१०।८७) १५ देवाः, १८ सविता । (१०।८८) अग्निः सूर्यैश्वानराः (बृ. दे.) । (१०।८९) सोमेन्द्रौ, सोम एव वा (बृ. दे.) । (१०।९०) १६ यज्ञोपास्तिः ।

(१०।९२) २-४ अग्निः, ५ अम्मरुद्विन्द्रपञ्जन्वाः, ६ मरुद्वरुणमित्रार्थमेन्द्राः, ७ इन्द्रास्यौ, ८ इंद्रः, ९ रुद्रः, १० बृहस्पतिसोमजान्यथर्वदेवभृगवः, ११ छुष्टिवीनरातोसयमादित्वबृहद्विणोदक्षभुनोदसीमरुद्विणवः, १२ अहिर्बुध्न्य-सूर्यचन्द्रमोक्षुष्टिष्यः । (१०।९२) १३ पूषापारंपाद्वाच्यश्विनः, १४ अग्निदेवपत्न्यदितिचन्द्रसूर्येन्द्राः, १५ अङ्गिरोप्रावेन्द्र-वस्वदितयः । (१०।९३) १ धावापृथिव्यौ, ४ अर्थममित्रवरुणरुद्रमरुत्यूषभागाः, ५ अश्विसूर्यचन्द्रमोक्षिर्बुध्न्याः, ६ अश्विमित्रवरुणाः, ७ अश्विपुष्यं विश्वदेवसुंश्वणः, ८, ११ इंद्रः, ९ सवित्रिन्द्रमरुतः, १० धावावृथिव्यौ, १२-१४ देवस्तुतिः, १५ गोधाच्या । (१०।९४) १, ४, ९ इन्द्राब्राह्मणः । (१०।९६) इन्द्राश्वौ । (१०।९८) १-३, ७ बृहस्पतिः, ४-६ देवाः, ८-१२ अग्निः । (१०।१००) १ इन्द्रदेवसवित्रदितयः (सर्वत्रादितिरूपेवात्र सूक्ते), २ इन्द्रवायु, ३ सवितृदेवाः, ४ इन्द्रासोमौ, ५ इन्द्रबृहस्पतिवज्रमनुप्रमत्तयः, ६ इन्द्राग्नियज्ञाः, ७ देवाः, ९ सवितृब्राह्मणः, १० गावः, ११-१२ इंद्रः ।

१०१ १२ बुधः सौम्यः १-१२ ,, १२		४ बर्हिः १
१०२ १२ सुदलो आर्यश्चः १-१२ बुधणः १२		५ देवीर्द्वारः १
१०३ १३ अप्रतिरथ ऐन्द्रः १-३ इंद्रः ३		६ उषासामक्ते १
४ बृहस्पतिः १		७ दैव्यौ होतासौ १
५-११ इंद्रः ७		प्रचेतसौ १
१२ आपोदेवी १		८ सरस्वतीळाभारत्यः १
१३ मरुतः १		९ स्वष्टा १
१०४ ११ अष्टको वैआमित्रः १-११ इंद्रः ११ २२		१० वनस्पतिः १
१०५ १२ कुमित्रः (सुमित्रो वा) कौस्तः १-११ ,, ११		११ स्वाहाकृतिः १
१०६ ११ सूतांशः काश्यपः १-११ अश्विनौ ११		१११ १० अष्टादंष्ट्रो वैरूपः १-१० इंद्रः १० ३०
१०७ ११ दिव्य आङ्गिरसः १-११ दक्षिणा ११		११२ १० नभःप्रभेदनो वैरूपः १-१० ,, १०
१०८ ११ १, ३, ५, ७, ९		११३ १० शतप्रभेदनो वैरूपः १-१० ,, १०
१ पणयः (असुराः) १ सरमा १		११४ १० सध्रिवैरूपः १-१० विश्वे देवाः १०
२ सरमा २ पणयः १		११५ ९ उपस्तुतो वाहिहृव्यः १-९ अग्निः ९
३ पणयः ३ सरमा १		११६ ९ अभिनयुतः १-९ इंद्रः ९
४ सरमा ४ पणयः १		११७ ९ भिक्षुराङ्गिरसः १-९ धनाक्षदानं ९
५ पणयः ५ सरमा १		११८ ९ उरुक्षय आमहीयवः १-९ रक्षोहृग्निः ९
६ सरमा ६ पणयः १		११९ १३ लव ऐन्द्रः १-१३ ऐन्द्रो लवः (आत्मा) १३
७ पणयः ७ सरमा १		(ह्यष्टमेऽष्टके षष्ठोऽध्यायः)
८ सरमा ८ पणयः १		१२० ९ बृहद्वि आधर्वणः १-९ इंद्रः ९
९ पणयः ९ सरमा १		१२१ १० हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः १-१० कः (प्रजापतिः) १०
१०-११ सरमा १०-११ पणयः २		१२२ ८ चित्रमहा वासिष्ठा १-८ अग्निः ८
१०९ ८ जुह्वन्नृक्षजाया १-९ विश्वे देवाः ७		
११० ११ जमदग्निर्भोगेवः १ समिद्धोऽग्निः १		
२ तनूनपात् १		
३ इक्षुः १		

(१०१०१) १ दक्षिणाग्न्युष्ट्रहन्त्रर्त्विजः, १२ हन्त्रर्त्विजः । (१०१०२) १, ३, ७, १२ हन्त्रः । (१०१०३) ८ हन्त्रबृहस्पतिदक्षिणायज्ञसोममरुतः, ९ हन्त्रवरुणादित्यमरुतः । देवाः, ११ हन्त्रः, हृषवः, वीराः, देवाः । (१०१०४) ८ हन्त्रापः । (१०१०७) ८-११ भोजाः, (बृ. दे.) ।

(१०१०८) ११ पणिगोबृहस्पतिसोमप्रावर्षयः । (१०१०९) आदित्यवरुणवाक्वग्निसोमपः, २ सोमवरुणमित्राः, ३ देवब्रह्मजायाः, ४ देवससर्षिबृहस्पतिब्रह्मजाया, ५ देवबृहस्पतयः, ६ देवमनुष्यराजानः, ७ देवाः । (१०१११) ७ हन्त्रः सूर्यात्मा (उषसः,) ८-१० हन्त्रापः । (१०११३) १ हन्त्रशुषुथिवीविश्वदेवाः, २ विष्णुदेवेन्द्राः, ३ हन्त्रामरुतः, ८ हन्त्र-विश्वेदेवाः । (१०११४) १ अम्बादित्यवायुसूर्यरश्मयः, २ अग्निवायुसूर्योः, ३ वेदिद्वस्पति (यज्ञमानब्रह्मणौ वा) देवाः, ४ अग्निर्मध्यमः (बृ. दे.), ५ अग्निच्छन्दांसि, कवयो वा, ६-७ यज्ञः, ८ ब्रह्मसर्वरूपा वाक्, ९ छन्दोयोगादिवैतुप्रभः, १० ससाधसूर्योः । (१०११६) अग्निर्जातवेदः (कौ. ब्रा. २१, ३) । १७ हन्त्राग्निदेवाः । (१०१२०) ३ आप्याः (नि.) (बृ. दे.), ९ । नद्यः । (१०१२२) अग्निर्जातवेदाः (कौ. ब्रा. २२, ९) ।

११३	८ वेनो भार्गवः	१-८ वेतः	८	१३५	७ कुमारो यामायनः	१-७ यमः	७
१२४	९ २-४ अग्निः १,			१३६	७ १ जूतिः, २ वात-		
	५-९ अग्निवरुण				जूतिः, ३ विप्रजूतिः		
	-सोमाः	१-४ अग्निः	४		४ वृषाणकः, ५ करिकतः,		
		५ वरुणः	१		६ पृतनाः, ७ ऋष्यशृङ्गः,		
		६ सोमः	१		एते वातरशना मुनयः		
		७-८ वरुणः	२		१-७ केदशसिर्सूर्यवायवः ७		
		९ सोमैर्द्वौ	१	१३७	७ १ भरद्वाजः, २ कश्यपः,		
१२५	८ वागाम्भृणिः	१-८ आंभृणीवाक्	८		३ गोतमः, ४ अग्निः,		
१२६	८ कुलमलबर्हिषः				५ विश्वामित्रः, ६ जट-		
	दौल्लिषः	१-८ विश्वे देवाः	८		दग्निः, ७ वसिष्ठः १-७ विश्वे देवाः	७	
१२७	८ कुशिकः सौभरः	१-८ रात्रिः	८	१३८	६ अङ्ग औरवः	१-६ इन्द्रः	६
१२८	९ विहृष्य आंगिरसः	१-९ विश्वे देवाः	९	१३९	६ विश्वावसुर्देवगंधर्वः १-३	सविता	३
१२९	७ प्रजापतिः परमेष्ठी	१-७ भाववृत्तम्	७ १४		४ देवगंधर्वः ३		१
१३०	७ यज्ञः प्राजापत्यः	१-७ "	७		५-६ विश्वावसुः	२	
१३१	७ सुकीर्तिः काक्षीवतः	१-३ इन्द्रः	३	१४०	६ अग्निः पावकः	१-६ अग्निः	६
		४-५ अश्विनौ	२	१४१	६ अग्निस्तापसः	१-६ विश्वे देवाः	६
		६-७ इन्द्रः	२	१४२	८ १-२ जरिता, ३-४ द्रोणः,		
१३२	७ शकपुतो नार्मेधः	१ युभृष्यश्विनः	१		५-६ सारित्थः,		
		२-६ मिश्रावरुणौ	६		७ ८ स्तम्भमित्रः		
१३३	७ सुदाः पेजवनः	१-७ इन्द्रः	७ ११		(एते शाङ्गाः) १-८ अग्निः	८	
१३४	७ (१-५) मान्धाता				(इति अष्टमाष्टके सप्तमोऽध्यायः।)		
	यौवनाश्वः, दंपूर्वाधः			१४३	६ अग्निः सांख्यः	१-८ अश्विनौ	६
	मान्धाता यौवनाश्वः			१४४	६ सुपर्णस्ताड्यः	१-६ इन्द्रः	६
	दं(उत्तरार्धः), ७ गोधा			१४५	६ इन्द्राणी	१-६ सपत्नीनाशनम्	६
	ऋषिका	१-४ "	४	१४६	६ देवसुतिरैरम्भदः	१-६ अरण्यानी	६
	५-७ गोधेद्रः		३				

(१०।१२३) इन्द्रः (कौ. ब्रा. ६, ५) प्रजापतिः (ऐ. ब्रा.) । (१०।१२४) सोमः, इन्द्रः (च) (बृ. दे.) ।
 (१०।१२६) १ देवार्थमग्निवरुणाः, २-४, ६ वरुणमित्रार्थमाणः, ५ आदित्यवरुणमित्रार्थमरुद्रेन्द्रात्मयः, ७ वरुण-
 मित्रार्थमादित्याः, ८ अग्निः (च) । (१०।१२८) १, ६ अग्निः, २ देवेन्द्रविष्णुमरुदग्न्यन्तरिक्षवायवः, ५ पद्मेदेवी (बुधृथि-
 व्यहोराव्यबोधधि) देवसोमाः, ७ सवित्र(इन्द्रो वा) श्विबृहस्पतिदेवाः ८ इन्द्रः, ९ इन्द्राग्निवरुणरुद्रादित्याः । (१०।१२९)
 परमेष्ठी, (बृ० दे०) परमात्मा । (१०।१३०) परमेष्ठी (बृ० दे०) परमात्मा । (१०।१३४) ७ विश्वेदेवाः (बृ० दे०) । (१०।१३५)
 आदित्यो वा, ३-४ नचिकेतः, ७ यमगृहम् । (१०।१३६) २-३ वातरशनाः, ४ वृषाणकः । (१०।१३७) २ वातौ, ३ वातः,
 ४ स्तोता, ५ देवमरुद्वतानि, ६ आपः, ७ हस्तजिह्वे । (१०।१४१) १ अग्निः, २ अर्थमभगबृहस्पतिदेववारदेव्यः, ३ सोमा-
 ग्न्यादित्यविष्णुसूर्यवसुवृहस्पतयः, ४ इन्द्रवायुवृहस्पतयः, ५ अर्थमबृहस्पतीन्द्रवातविष्णुवरस्वतीः सवितारः । (१०।१४५)
 १ ओषधिक्षिन्ननम्, २-५ ओषधिः (पा०), ६ पतिः । (१०।१४६) २ अपानपासवितारौ, ३ सवितृसुपर्णौ ।

१४७	५ सुवेदाः सैरीषिः १-५	इन्द्रः	५	५	१६७	४ विश्वामित्र-जमदग्नी १-२	इन्द्रः	२
१४८	५ पृथुर्वैद्यः १-५	"	५	५			३ सोमवरुणबृहस्पत्यनु-	
१४९	५ अर्चन् हवैष्यस्तुपः १-५	सविता		५			मतिधातृविधातारः १	
१५०	५ मृळीको वासिष्ठः १-५	अग्निः		५			४ इन्द्रः	१
१५१	५ श्रद्धा कामायनी १-५	श्रद्धा		५	१६८	४ अनिलो वातायनः १-४	वायुः	४
१५२	५ शासो भारद्वाजः १-५	इन्द्रः	५	१०	१६९	४ शबरः काक्षीवतः १-४	गौवः	४
१५३	५ देवजामय				१७०	४ विभ्राद् सौर्यः १-४	सूर्यः	४
	इन्द्रमातरः १-५	"		५	१७१	४ इटो भागेवः १-४	इन्द्रः	४
१५४	५ यमी वैवस्वती १-५	भाववृत्तम्		५	१७२	४ संवर्त आङ्गिरसः १-४	उषाः	४
१५५	५ शिरिम्बिदो				१७३	६ ध्रुव आङ्गिरसः १-६	राजा	६ ११
	भारद्वाजः १	अलक्ष्मीनाशनम्	१		१७४	५ अभीवर्त आङ्गिरसः १-५	"	५
	२-३	ब्रह्मणस्पतिः	२		१७५	४ ऊर्ध्वमावा आर्बुदिः		
	४	अलक्ष्मीनाशनम्	१			सर्पः १-४	प्रावाणः	४
	५	विश्वे देवाः	१		१७६	४ स्युरामवः	१	कभवः १
१५६	५ केतुराग्रेयः १-५	अग्निः		५		२-४	अग्निः	३
१५७	५ भुवन आप्त्यः १-५	विश्वे देवाः		५	१७७	५ पतङ्गाः प्राजापत्यः १-५	मायाभेदः	३
१५८	५ चक्षुः सौर्यः १-५	सूर्यः		५	१७८	३ अरिष्टनेमिस्त्राक्षर्यः १-३	ताक्षर्यः	३
१५९	६ शची पौलोमी १-६	शची		६	१७९	३ १ शिविरीशानरः,		
१६०	५ पूरणो वैश्वामित्रः १-५	इन्द्रः		५		२ प्रतर्दनः काशिराजः,		
१६१	५ यक्षमनाशनः					३ वसुमान रौहिदशः १-३	इन्द्रः	३ ६
	प्राजापत्यः १-५	इन्द्राग्नी		५	१८०	३ जय ऐन्द्रः १-३	"	३
१६२	६ रक्षोहा ब्राह्मः १-६	प्राजापतिः		६	१८१	१ प्रभो वासिष्ठः,		
१६३	६ विवृहा काश्यपः १-६	यक्षमनाशनम्		६		२ सप्रथो भारद्वाजः		
१६४	५ प्रचेता आङ्गिरसः १-५	दुःस्वप्ननाशनम्		५		३ घर्माः सौर्यः १-३	विश्वे देवाः	३
१६५	५ कपोतो नैर्ऋतः १-५	विश्वेदेवाः		५	१८२	३ तपुर्मूर्खा बार्हस्पत्यः १-३	बृहस्पतिः	३
१६६	५ ऋषभो वैराजः १-५	सपत्ननाशनम्		५	१८३	३ प्रजावान् प्राजापत्यः	१	यजमानः १
							२	यजमानपत्नी १
							३	होता १

(१०१५०) १ अग्न्यादित्यरुद्रवसवः, ३ अग्निदेवाः । (१०१५४) विश्वे देवाः (बृ०दे०) त्रियमाणा यजमानादयः (सा०) । (१०१५५) ४ इन्द्रः (बृ०दे०) (१०१५७) १ इन्द्रदेवाः, २ इन्द्रादित्याः, इन्द्रादित्यमरुतः । (१०१५८) १ सुवैवाताग्रेयः, ३ सवितृपर्वतधातारः । (१०१६१) ४ इन्द्राभिसवितृबृहस्पतयः । (१०१६२) १-२ ब्रह्माग्नी । (१०१६३) इन्द्रोऽग्निश्च (बृ०दे०), ३ अग्निः, ४ इन्द्राब्रह्मणस्पती । (१०१६५) ४ यमः । (१०१६६) १-२ इन्द्रः, ३ वाचस्पतिः, ४-५ सपत्नाः । (१०१६९) १ रुद्रगाः, २ पर्जन्यगाः, ३ इन्द्रगाः, ४ प्रजापतिदेवपितृगाः । (१०१७३) ३ इन्द्रसोमब्रह्मणस्पतयः, ४ शुषुथिवीपर्वतराजानः, ५ वरुणबृहस्पतीन्द्राग्रेयः, ६ इन्द्रः । (१०१७४) १ ब्रह्मणस्पतिः, ३ सवितृसोमविश्वभूतानि, ४ देवाः । (१०१७६) अग्निः प्रणीयमानः (ऐ० ब्रा०, ५-२) । (१०१७७) वायुः (कौ० ब्रा० ८.४) सूर्यः (बृ०दे०) । (१०१७७) २ वाक्, ३ आदित्यः । (१०१८०) १ इन्द्रो ज्येष्ठः (आश्वः श्रौ० ४.१३) । (१०१८१) १ धातृसवितृविष्णवः, २ धातृ-सवितृविष्णवग्रेयः, ३ धातृसवितृविष्णुसूर्याः । (१०१८२) यजमानाग्निः (बृ०दे०) । २ अग्निबृहस्पती । (१०१८३) १ पुत्रकामः, २ पुत्रकामाः, ३ प्रजावान् ।

१८४	३ त्वष्टा गर्भकर्ता	१ विष्णुत्वष्टप्रजापति-धातारः	१	१८७	५ वस्त आग्नेयः	१-५ अग्निः	५
		२ सिनीवाक्सिरस्वत्य-धिनः	१	१८८	३ इयेन आग्नेयः	१-३ जातवेदोऽग्निः	३
		३ आश्विनौ	१	१८९	३ सापर्वाङ्गी	१-३ सूर्यः	३
१८५	३ सत्य ऋषिर्वाङ्गिः	१-३ आदित्यः	३	१९०	३ अथमर्षणो	माधुच्छन्दसः	१-३ भाववृत्तम्
१८६	३ उलो वातायनः	१-३ वायुः	३	१९१	४ संवनन आङ्गिरसः	१ अग्निः	१
						२-४ संज्ञानम्	३

(इति अष्टमाष्टके अष्टमोऽध्यायः)

इति दशमं मण्डलम् ।

(१०।१८५) मित्रार्थमवरुणाः (बृ० दे०) । (१०।१८७) अग्निर्जातवेदाः (ऐ० ब्रा०) । (१०।१८९) १ क्षितिस्थाना वाक्, २ अन्तरिक्षस्थाना वाक्, ३ द्युस्थाना वाक् (बृ० दे०) । (१०।१९०) १ ऋतसत्यतपोरात्रि-समुद्राः, २ समुद्र-संवरमराहोरात्रविधातारः, ३ सूर्यचन्द्रमोधातुदिवपृथिव्यन्तरिक्षस्वः । (१०।१९१) २-४ स्तोतारः ऋत्विजो वा ।

अनुक्रमणिकानुक्रमदेवतासूचिका मिता । कृता धूपकरणेयं प्रीणानु परमेश्वरम् ॥

ऋग्वेदीयसर्वानुक्रमण्यनुक्रमदेवता-तद्विशेष-सूची ।

नामाक्षराणि कथमप्यधिगम्य यस्मिन् । स्वीयान्यहस्प्रीयमिकामवलम्ब्य देवाः ॥

धावन्त्यधीतिजनवाञ्छितपूराणाय । तं वेदमाद्रिममनादिमुपाश्रितोऽस्मि ॥

कात्यायनेन मुनिना तानुक्रान्ताः कुतोऽपि याः । देवतास्ताः प्रदर्शयन्ते सायणोक्त्यनुसारतः ॥

कौषीतक्यैतरेयास्थे ब्राह्मणारण्यके तथा । आश्वलायनसूत्रं च बृहद्देवतया सह ॥

कचिच्छ्रुन्दस्वामिनाप्यमौद्गीथमपि च कवित् । दृष्ट्वार्थमनुवन्धाय लिख्यन्त इह देवताः ॥

अनन्तयज्ञेश्वरशर्मा, धूपकरः महाशालीक्षेत्रम्, गोवा; १८६२ शकाब्दे, ऋषिपञ्चमी

प्रथमं मण्डलम् ।

(१) १ अग्निराहवनीयः, ५ अग्निर्देवैः सहितः । (४) १ प्रजापतिः (ऐ० ब्रा० १३।६), ४ (यजमानः, इंद्रः), ५ (ऋत्विजः, इंद्रः), ७ (यजमानः, इंद्रः) । (५) १ (ऋत्विजः, इंद्रः), ५ सोमाः । (६) १ आदित्याभिवायुनक्षत्ररूपीन्द्रः २ इंद्राश्वौ हरी, ३ आदित्यरूपीन्द्रः, ६ (ऋत्विजः), ८ मरुतः, इन्द्रश्च । (८) ८ इन्द्रवाक् । (१२) ६ अमिरशिवाग् (ऐ० ब्रा० ३२।६), अग्निः समिद्धमानः (कौ० ब्रा० ८।१), ९ अग्निर्वीतिः (ऐ० ब्रा० ३२।६), १० अग्निः पावकः (कौ० ब्रा० २।१), देवाः । (१३) इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्राग्निनृपभगादित्यमरुद्गणाः, ५ अग्निः, ६-९ अग्निः देवाश्च, १० देवान्मन्त्र-वायुमित्राः, ११ अग्निः, १२ अग्निर्देवाश्च । (१५) १ ऋतुनासहेन्द्रः, २ ऋतुना मरुतः, ३ ऋतुना त्वष्टा, ४ ऋतुनाग्निः,

५ ऋतुमिरिन्द्रः, ६ ऋतुना मित्रवरुणौ, ७-१० ऋतुभिर्द्विविणोदाः, ११ ऋतुनाश्विनौ, १२ ऋतुना गार्हपत्यः । (१८)
 ७-८ अग्निः (सं० ब्रा०) । (१९) मध्यमस्थानैर्मरुद्भिः पार्थिवोऽग्निः । (२२) ९ अग्निदेवपत्नीत्वष्टारः (कौ० ब्रा० २८।२),
 १० अग्निदेवपत्नीधिषणाः, १७-१८ विष्णुस्त्रिविक्रमः, २०-२१ विष्णोःपदम् । (२३) १०-१२ मरुतः, १३-१५ पूषा-
 आवृणिः (बृ० दे०), २२ उ० धं० अग्निः पयस्वान्, २४ देवा, ऋषिमिरिन्द्रः । (२५) ६ मित्रावरुणौ, (२६) ४ वरुण-
 मित्रार्यमाणः, १० विश्वरक्षिभिः सहितोऽग्निः । (२७) ४ अग्निर्देवाश्च, १० मध्यमोऽग्निः सूर्यः (बृ० दे०) । (३१) अग्नि-
 जातवेदाः (कौ० ब्रा० २२-५), १८ अग्निब्रह्मणवान् (श्रौ० सू० ३-१) । (३४) ११ त्रयस्त्रिंशदेवैः सहश्विनौ, (३५) ५
 इयावाः=सवितुरश्वाः । ७ सूर्यः, (३७) ७ मरुतः क्रीलिनः (आ० श्रौ० २।१९) । (३८) ६ निर्रक्षितः, १३-१७ मरुत्सोता
 ऋत्विगणः । (४०) १ ब्रह्मणस्पतिर्मरुदिन्द्रश्च, २ ब्राह्मणस्पतिर्मरुतश्च, ३ ब्राह्मणस्पतिर्वाग्देवाः, ४ यजमानब्रह्मणस्पतीळा
 ६ देवाः । (४३) ३ मित्रवरुणरुद्राविश्वे देवाः (बृ० दे०) । (४४) ६-७, ९ अग्निर्देवाः, ८ अग्निस्त्रिषोषोऽग्निभगाः,
 १३ अग्निमित्रार्यमप्रातर्यावाणः, १४ मरुद्ब्रह्मणश्चयुषसः । (४५) १ अग्निवसुरुद्रादित्याः (बृ० दे०), २ अग्निस्त्रयस्त्रिंश-
 देवाश्च, १० देवाः (बृ० दे०) । (४६) १, १४ उषाः अश्विनौ च, ४ आदित्यः (बृ० दे०) । (५०) ३ सूर्यरश्मयः, ६ सूर्यो
 वरुणस्वरूपः, वरुणः (भाक्तः) । (५८) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २२।२) । (५९) ६ वैद्युतोऽग्निः, (६०) यज्ञियोऽग्निः । (६१)
 ७ विष्णुः (भाक्तः) । (६२) ८ रात्र्युषसी, १० हस्ताङ्गुल्यः । (६४) ३ रुद्राः (भाक्ताः), ६ मरुदिन्द्रविष्णवः
 (ऐ० ब्रा० १२।७) । (७१) २ (अंगिरसः), ९ सूर्यो मित्रावरुणौ । (७३) ६ धेनवो नद्यश्च । (७७) ६ अग्निर्देवाः । (७८) ५
 मित्रावरुणदेवयज्ञाग्नयः । (७९) २ अग्निरोदस्यः, ३ अग्निरक्षोहा, ४ अग्निदेवाः । (७७) ५ अग्निजातवेदाः (७८) १
 अग्निजातवेदाः । (७९) १-२ अग्निर्हिरेण्यवान् (ऐ० ब्रा० ३२।८), ३ अर्थममित्रवरुणमरुतः, ४ अग्निजातवेदाः, ११-१२
 अग्निर्हिरेण्यरक्षोहा वा । (८२) ६ इन्द्रःपृषण्वान् । (३) २ वसतीवरीरेकधनाश्वायः (ऐ० ब्रा० ८।२) होतृचमसेऽजनीयमाना
 आपः (कौ० ब्रा० १२।१) ४ अङ्गिरसः, ५ अथर्वौ, सूर्यरूपीन्द्रः, उशनाकाश्वः । (८४) १०-१२ इन्द्रस्य गावः १५ चन्द्रमाः,
 आदित्यरश्मयश्च, १६-१८ कः प्रजापतिः (आ० श्रौ०) । (८५) २ रुद्राः (भाक्ताः), ६ ऋभवः (ऐ० ब्रा० २८।४) ९ स्वहा
 इन्द्रश्च । (८६) १ इन्द्रामरुतः (ऐ० ब्रा० २८।२), अग्निर्मरुवान् (ऐ० ब्रा० ३२।८) । (८९) १ ऋतुदेवाः, २ देवाः, ३ भग-
 मित्रादितिदिक्षमरुदर्यमवरुणसोमश्वितरस्त्वयः, ४ वातपृथिवीसुग्नावाश्विनः, ५ इन्द्रः पूषा, ६ (१ इन्द्रः, २ पूषा, ३ तार्क्ष्यः
 ४ बृहस्पतिः), ७ मरुतः, ८-९ देवाः, १० अदितिः । (९०) १-३ वरुणमित्रार्यमग्नयः, ४ इन्द्रमरुपृषभगाः, ५ पूषाविष्णु-
 मरुतः, ६ वातसिन्धोषधयः, ७ नेत्रोषाःपृथिवीद्यावः, ८ वनस्पतिसूर्यगावः, ९ मित्रवरुणार्यमेन्द्रबृहस्पतिविष्णवः ।
 (९१) १, २० सोमः पितृमान् (आ० श्रौ० २।१९), ६ सोमोवनस्पतिः (आ० श्रौ० ४।३) । (९५) जातवेदाः (कौ० ब्रा०
 २३।८), इन्द्रभंवः (ऐ० ब्रा० २८।१२) । (९५) १ अहोरात्रे, अदित्याग्नी, ५ अग्निर्वावापृथिव्यौ च, ११ अग्निमित्र-
 वरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः । (९६) ५ नक्तोषसी । (१००) इन्द्रो मरुत्वान् (आ० श्रौ०) ८।१, विव०), १६ इन्द्रस्याश्व-
 पङ्क्तिः, १९ इन्द्रमित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावः । (१०१) इन्द्रो मरुत्वान् (सं० वि०), ७ रुद्राः (भाक्ताः), ११ इन्द्र-
 मित्रवरुणा०... । (१०२) २ [सूर्याचन्द्रमसौ, इन्द्रश्च] ११ इन्द्रमित्र०... । (१०३) ८ इन्द्रमित्र०... । (१०४) २।१ यजमानाः,
 २ इन्द्रः, ७ देवाः, ३-५ कुपवाख्यासुरनाशक इन्द्रः । (१०५) १ चन्द्ररश्मिः (अस्मिन् सुक्ते सर्वत्र रोदसी देवते अनुवर्सेते)
 २ रोदसी, ३ देवाः, ४ अग्निः, ५ देवाः, ६ देवाः वरुणः, अर्थमा, ७ देवाः, ८ इन्द्रः, ९ सूर्यरश्मयः १० इन्द्र-
 वरुणाग्नेर्यमसवितारः, अग्निवायुसूर्यश्चन्द्रविश्वतो वा ११ सूर्यरश्मयः, १२ देवाः, १३-१४ अग्निः, १५ वरुणः, १६
 आदित्यः, १७ बृहस्पतिः, १८ चन्द्रः, १९ इन्द्रमित्र०... । (१०६) १ इन्द्रमित्रवरुणाग्नेमरुद्वितः (वसवः सर्वमन्त्रेष्व-
 भिक्ताः), २ आदित्याः, ३ पितरः, छावापृथिव्यौ, ४ नराशंसपूषणौ, ५ बृहस्पतिः, ६ इन्द्रः ७ देवादितिसवितुमित्र०...
 (१०७) १ आदित्याः, २ देवाः, इन्द्रमरुद्रादित्यादित्यः, इन्द्रवरुणाग्नेर्यमसवितुमित्र० । (१०८) १३ इन्द्राग्निमित्र० ।
 (१०९) ७ इन्द्राग्निः, सूर्यरश्मयः, ८ इन्द्राग्निमित्र० । (११०) ७ ऋत्विन्द्रौ, देवाः, ८ ऋभुमान्, इन्द्रमित्र० ।
 (१११) ४ इन्द्रभुमरुमित्रवरुणाश्विनः, ५ ऋभुयः मित्र० । (११२) १ छावापृथिव्यौ, २ अग्निः, अश्विनौ, २५ अश्विनौ
 मित्र० । (११३) २-३ रात्र्युषसी, २० उषाः मित्र० । (११५) ३ सूर्यस्याद्वाः, ५ सूर्यः सूर्योद्वा रश्मयो वा ६ सूर्यः, मित्र०

(११९) १-३ अश्विरथः । (१२०) १०-११ अश्विरथः । (१२२) रुद्रः, मरुतः, २ उषासानके, ३ अग्निरादित्यो वा, वातः । इन्द्रापूर्वतौ, देवाः, ४ अश्विनौ, अपां नपात्, अहोरात्रे, ५ अश्विनौ, पूषा, अग्निः, ६ मित्रावरुणौ, सिन्धुः, ७ वरुणमित्रौ, देवाः, ८ देवसङ्गः, ९-१०, १५ मित्रावरुणौ । (१२३) ११ दक्षिणा, ३ सविता । (१२९) १ इन्द्रो मरुत्वान् ३ इन्द्रसुहृदमित्रवरुणाः, ११ इन्द्रो रक्षोहा । (१३०) ९ सूर्यो वा । (१३२) ६ इन्द्रापूर्वतौ, वज्रः, इन्द्रः । (१३६) ३, ५ मित्रावरुणौ, अर्थमा च निपातभाक्, ४ मित्रावरुणौ, विश्वे देवाः (नि०), ६ सुरोदसीमित्रवरुणहन्त्रेन्द्रग्न्ययमभगलोमाः । ७ देवेन्द्रमरुदमिमित्रवरुणाः । (१३९) ९ दध्यङ्कुक्षिः मियमेधकण्वात्रिमनवः (बृ० दे०) । (१४०) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २५।१३), ३ अरण्यौ, ४, ७-८ अग्नेर्ज्वाला, ५ स्फुलिङ्गाः, ९ दावाग्निः । (१४१) जातवेदाः (कौ० आ० २।१८) । (१४३) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २२।१२) । (१४४) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २०।२) । (१४६) ३ पत्नीयजमानौ । (१५२) ४ आदित्यः । ६ धेनवः अदितिः (बृ० दे०) । (१५४) १-५ विष्णुस्त्रिविक्रमः, ६ इन्द्राविष्णु (बृ० दे०), ६ विष्णोर्गृहाणि (बृ० दे०) । (१५५) विष्णुस्त्रिविक्रमः, ६ विष्णुरादित्यात्मा । (१५६) ४-५ विष्णुर्यजामा । (१५७) १ अश्विनौ, सविता, ३ अश्विरथः । (१५८) ६ दीर्घतमाः । (१५९) ५ (पु०) सविता । (१६०) १ सूर्यः (ऐ० ब्रा० १७।४) । (१६१) १ अग्निः, २ ऋभवः, २ अग्निः । (१६२) १ मित्रवरुणायमवाश्विनन्द्रप्रजापतिमरुद्राजिनः, ५ होत्रध्वर्युप्रतिप्रस्थात्राज्ञोद्वावस्तुप्रशा-स्तुब्रह्मणः, ६ अश्वयूपकर्तारः, १२ अश्वमांसकामा देवाः, १५ देवाः (नि०), २ इन्द्रापूर्वणौ (नि० बृ० दे०) ३ पूष-विश्वेदेवस्वष्टारः (नि०) ४ पूषा (नि०) । (१६३) २ वसवः, १० अश्वः (बृ० दे०) । (१६४) १ आदित्यवायवस्रयः, २ सूर्यरथचक्रादिवः, ३ आदित्यमण्डलरश्मयः, सावयवं संवत्सरचक्रं वा, ४-६ दुर्जयमादित्यसलम् ७ आदित्यस्तद्रश्मयश्च, ८ पृथिव्यादित्यौ, ९ सुपृथिवीवृष्टयः, १० आदित्यदेवाः, संवत्सराक्षकालो वा, ११ आदित्यचक्रानौ, १२-१४ संवत्सरचक्रम्, १५ सप्तर्षयः, १६ सूर्यरश्मयः तत्त्वविद्धा, १७ गोरूपिणाह्वतिः, १८ आभ्यादित्ययोर्व्यतिहारोपोपासकः, १९ सोमसूर्यचक्रभ्रमणनि, २० जीवपरमात्मनौ, २१ परमात्मा, आदित्यवृद्धयो वा, २२ परमात्मा, आदित्यो वा वृक्ष-रूपः, २३ अग्निवाय्वादित्यपदान्धानवेत्तारः, २४ अक्षरम्, २५ सूर्यगात्रसामनी, २६ गोसवितारौ, मेघवायु वा १७-२८ गौः, २९ वसतागवौ, ३० शरीरजीवौ, ३१ आदित्यः, परमात्मा, ३२ संसारः, ३३ सुपृथिवीन्द्रवृष्टयः, ३४ अश्वमेधकर्ता-यजमानः (प्रश्नाः), ३५ होत्रादयः (प्रतिवचनानि), ३६ आदित्यरश्मयः, विष्णुर्वा (भाक्ताः), ३७ अनात्मज्ञः (तत्परिवेदनम्) ३८ देहात्मपरमात्मनौ, ३९ आत्मज्ञानाज्ञाने, ४० गौः, ४१ वाक् माध्यमिका । (१६६) २ रुद्राः (भाक्ताः) । (१६७) ३ ऋष्टिः, ८-९ रोदसी-मरुत्पत्नी, १० इन्द्रः । (१६८) १ मरुतः रोदसी, ९ पृथ्वीमरुत्मावा (पु०) । (१६९) इन्द्रो मरुत्तश्च (निपातिनः) (बृ० दे०) । (१७०) २, ५ इन्द्रो मरुत्तश्च, ४ ऋत्विजः । (१७३) ३ अग्निः, ११ इन्द्रयज्ञमार्गातभिज्ञः, १२ इन्द्रो मरुत्तश्च । (१७४) १ इन्द्रदेवाः । (१७९) ५ सोमः, ६ अगस्त्यः । (१८०) १० (अश्विरथः), (१८१) २ (अभ्यश्रवाः), ३ (अश्विरथः), ४ चन्द्रादित्यौ । (१८६) १ इन्द्रान्निसवितारः, २ मित्रार्थमवरुणदेवाः, ३ देवाग्निवरुणाः, ४ देवोपासानकाः (नि०) ५ अहिर्बुध्न्यः, सिन्धुः, अपानपात्, ६ स्वष्टा, इन्द्रः, ७ इन्द्रः, ८-९ मरुतः, १० अश्विनौ, पूषा विष्णुवाश्विनन्द्रदेवाः, ११ देवदीप्तिः । (१८७) ९ सोमः, १० करम्मः । (१९१) २ विवच्योयधिः, ३ तृणानि, ६-७ सर्पाः, ८-१० सूर्यः ।

द्वितीयं मण्डलम् ।

(१) जातवेदाः [कौ० ब्रा० २१।४], अश्विदेवतारूपः । (२) जातवेदाः [कौ० ब्रा० २१।३] । (४) जातवेदाः [कौ० ब्रा० २२।९] । (५) अग्निर्कैत्रिवृषः । ५ अग्निपरिचारिका अङ्गुल्यः, ६ अध्वर्युः । (८) ६ अग्नीन्द्रसोमदेवाः । (९) १-२ अग्निः प्रणीयमानः [ऐ० ब्रा०], ६ अग्निरनीकवान् [आश्व० सू० २।१८] । (११) इन्द्रो मरुत्वान् [कौ० ब्रा० २२।७] [आश्व० ७.११], ८ माध्यमिका वाक् । (१३) १ सोमरसः, २ नद्यः, इन्द्रः, ३ यजमानहोत्रध्वर्युब्रह्मेन्द्राः । (१६) १ इन्द्ररथः, यज्ञो वा, २ यज्ञः सोमो वा । (२३) १९ देवाः । (२४) ६-७ अक्षिरसः, १६ देवाः । (२६) २ ऋदेः संवत्स्री पुरुषः । (२७) मित्रार्थमभगनुविजातवरुणांशाः [बृ० दे०], ७ अदितिः [अ० पा०], १० वरुणः, १२-१३ आदित्यानां

परिचारको यजमानः, १५ (पूर्ववदेव), १४ इन्द्रः [तृ० पा० भाक्तः], १७ वरुणः । (२८) ३ आदित्याः । (२९) १ आदित्याः, वरुणमित्रेदेवाः, २ देवाः, ३ वसवः, मित्रवरुणादितोन्द्रमरुतः, ४-६ देवाः, ७ वरुणः । (३०) ३ बृहस्पतिः (भाक्तः) । (३१) १ आदित्यरुद्रवसुसहितौ मित्रावरुणौ, २ देवाः, (३१) ३ इन्द्रो मरुत्वान्, ४ त्वष्टा, इन्द्राभगरोदःप्राश्विनः, ५ उषासानक्ता, छावापृथिव्यौ, ६ देवादिर्बुध्न्याजैकपादिन्द्रसवित्रपांनपातः, ७ देवाः । (३२) ८ गुह्यूसिनीवालीराकासर-स्वतीन्द्राणीवरुणान्धः । (३३) ११ रुद्रो मृगरूपः, (३३) १३ मरुद्वान्, (३४) १३ रुद्राः [भाक्ताः], (३५) ३ आपः समायतोः [कौ० ब्रा० १२।१], ५ तिस्रो देव्योऽपांनपाच, १५ अग्निः, देवाः, (३६) ३ ऋभवश्च (ऐ० ब्रा०), (३७) १ द्रविणोदा इषश्च, २ द्रविणोदा ऊर्जश्च, ३ द्रविणोदा सहस्र, ४ द्रविणोदा सहस्रश्च, ५ अश्विनौ तपाश्च, ६ अग्निः तपस्यश्च, (३८) ५ अग्निसवितारौ, ८ वरुणः, १० भगनराशंससवितारः

तृतीयं मण्डलम् ।

(१) अग्निरभ्युमान् (ऐ० ब्रा०) । (५) आग्नेये एतदादिसूक्तत्रये (वृ० दे०) मतेन भाष्यार्थपर्यालोचनेन च एता देवता निपातिन्यो दृश्यन्ते—, १-२ उषाः, ३-४ मित्रः, ७ छावापृथिव्यौ, ८ आपाः, छावापृथिविमित्रावुषोदेवाः । (६) १ कारवः, स्रक्, २-५ छावापृथिव्यौ, ६-९ देवाः, १० रोदसी । (७) १, ६ पितरौ, ४ आपः, ७ देवाः, ८ देव्यौ होतारौ, ९ देवरोदांसि, १० उषाः । (८) १, ३ वनस्पतिः (वृ० दे०), ६ यूपाः, वनस्पतिः, ७ यूपाः, ८ आदित्यरुद्रवसुबुध्न्यन्तरिक्षयूपाः, ११ वनस्पतिः । (९) १-२ अपांनपात् । ४ (१०) देवैः सहाग्निः । (११) ५ जातवेदाः (कौ० ब्रा० २६।१७), ४ अग्निदेवाः । (१३) ३ अग्निदोता (आश्व० सू० ३।१३) । (१४) ३ अग्न्युषामासानक्ताः, ४ अग्निः सूर्यश्च (भाक्तः) (१७) अग्निदेवाः । (२०) १ अग्न्युषोऽश्विदक्षिणाः, ५ दक्षिणाग्न्युषो बृहस्पतिसवित्रश्चिमित्रवरुणभगवसुरुद्रादित्याः । (२२) ४ अग्नयो विष्णवाः (वृ० दे०) । (२३) १-३ अग्निमैथितः । (२४) ५ अग्निदोता (आश्व० सू० ३।१३) । (२५) २ अग्निदेवाः, ३ अग्निछावापृथिव्यः । (२६) ९ विश्वामित्रोपाध्यायरोदस्यः । (२८) अग्निः पुरोलाशादः । (२९) १, ३ अग्न्यध्वन्यू, ५-६ अग्निरध्वन्वाणा कृत्विजश्च, ७-९ अग्निदेवाः, १० अग्न्यरणी, १२ अग्निदेवाः, १३ ऋत्विगग्नयः, १५ अग्निकुशिकाः, १६ होता (भाक्तः) । (३०) इन्द्रसूर्यौ, १५-१७ इन्द्रो रक्षोहा । (३१) १ पुत्रिकाकरणम्, २ पुत्रिकायाः पितृरिक्थामागित्वम्, ४ इन्द्रमरुद्वसुसः, ५ इन्द्राक्षिरसः, ६ सरमेन्द्रौ, ११ इन्द्रः, गौः । १६ इन्द्रापाः, १७ इन्द्रछावा-पृथिव्यः, २० अविन्द्राः । (३२) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २२।९), २-३ इन्द्रमरुद्वान् । (३३) १-३ विपाक्षुतृग्र्यौ, ६ इन्द्र-सवितारौ (वृ० दे०) । (३५) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २१।४) । (३८) ५-६ इन्द्रावरुणौ, ७ इन्द्रयष्टारः, ८ सविता ९ इन्द्रावरुणौ । (३९) १-२ इन्द्रस्त्ववाक्, ३ अग्न्युषसः, ४-५ इन्द्राक्षिरसः, ७ इन्द्रः सूर्यामा, ८ सूर्यवसवः । (४०) ३ विश्वेदेवैः सहेन्द्रः । (४७) इन्द्रो मरुत्वान् । (५०) इन्द्रो मरुत्वान् । (५१) ७-९ इन्द्रो मरुत्वान्, (आश्व० औ० ८।९) (५२) इन्द्रः पुरोलाशादः । (५३) ३ अध्वर्युर्गन्धश्च, ७ भोजाक्षिरोमरुतः, ९ विश्वामित्रेन्द्रौ, १० देवकुशिकाः, ११ कुशिकसुदासाः, १२ रोदसीन्द्राः, १७, १९ अनवेन्द्रौ, २० वनस्पतिः, कौशिकस्यात्मश्रेय आर्शासा । (५४) १ अग्निः, २, ४-८ छावापृथिव्यौ, ३ छावापृथिव्यग्नयः, ९ द्यौः, १० रोदोमित्रवरुणादित्याः, ११ सविता, १२ त्वष्टृपुषर्भवः, १३ मरुत्सरस्त्वान्, १४ विष्णुः, १५ इन्द्रः, १६ अश्विनौ, १७ देवेन्द्रर्भवः, १८ अर्भमादितिदेववरुणाः, १९ अग्निपृथिवीध्वप्सूर्यान्तरिक्षाणि, २० पर्वतादित्यादितिमरुतः, २१ अग्निदेवाः, २२ अग्निः । (५५) १ उपसः, (अस्मिन् सूक्ते सर्वत्र देवाः सम्प्लेव), २-५ अग्निः, ६ सूर्यमित्रावरुणाः, ७ अग्निः सूर्यामा, ८ अग्निः, ९ अग्निमसूर्यौ, १० विष्णवन्नी, ११ अहोरात्रे, १२-१३ छावापृथिव्यौ, १४ भूम्यादित्यौ, १५ अहोरात्रे, छावापृथिव्यो वा, १६ दिशः, मेघा वा १७ इन्द्रो वर्षन्, १८ इन्द्रः कालात्मा, १९ त्वष्टा, २०-२१ इन्द्रः, २२ इन्द्रः पर्जन्यात्मा । (५६) १ देवाः, २-३ संवत्सरः, ४ संवत्सरादित्यापः, ५ सिन्धुसंवत्सर (सूर्य) तिस्रो देव्यः, ६ सवितृविषणे, ७ सवितृमित्रावरुणाब्रोदांसि, ८ अग्निवासुसूर्यौ । (५७) १ इन्द्राग्निदेवाः, २ इन्द्रपृषाश्विदेवाः, ३ ओषधीन्द्राः, ४ रोदसी, अग्निदीप्तयः, ५ अग्नि-जिह्वा विश्वे देवाः, ६ अग्निप्रमल्ली । (५९) २-३ मित्राः सत्यः (आश्व० सू० ४।११-१२) । (६०) ३-४ ऋभवः,

इन्द्रश्च (नि० बृ० दे०) । (६१) दं उषोजनी । (६२) २ इन्द्रावरुणौ मरुतिर्द्यावापृथिविर्भ्यां च सहितौ, ३ इन्द्रवरुणमरु-
देवपत्नीभारत्यः, ७ एषा आशुणिः, १८ मित्रावरुणावृतावृधौ ।

चतुर्थं मण्डलम् ।

(१) १६ अक्षिरसः, १७ प्रातःकालः, १८ विश्वेदेवमित्रवरुणाः । (२) ३ अग्नेरश्वौ । अग्निः, ४ अग्निः (अर्यम-
वरुणमित्रेन्द्रविष्णुमरुदश्विनः, नि०), १४-१८ अग्न्यक्षिरसः, १६ अग्निः क्षामवान् (ऐ० ब्रा० ३२।५), १९ अग्न्युपसः ।
(३) १० सूर्यः (च० पा०), ११ अग्न्यक्षिरसः, १२ अग्निनद्याः, १४ अग्नी रक्षोहा । (४) ८ अग्निः क्षत्रभृत् (आश्व०
सू० ४-१), १० अग्नी रथवान् (कौ० ब्रा० ८, २), १२-१३ अग्निरश्मयः । (५) १३ उपसः । (६) ३ सुकृस्वर-
स्वधितयः, ४ यज्ञकर्म, ९ अग्न्यश्वाः, १० अग्निरश्मयः । (८) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २६।१३) । (११) ८ अग्निः
स्वास्तिमान् (आश्व० सू० २.८) । (१२) ३ अग्निः क्षत्रभृत् (आ० सू० ४-१) । (१३) १ अग्न्युपसः, अश्विनौ, सूर्यः,
२ सवित्रा, वरुणमित्रदेवाः, ३ देवसूर्याः, ४ सूर्यः, सूर्यरश्मयः, ५ सूर्यः । (१४) १ अग्न्युपसी, अश्विनौ, २ सूर्यः,
३ उषाः, ४ अश्विनौ, ५ सूर्यः । (१५) १-३ अग्निर्हवीषि परितः क्रियमाणः । (१६) ५ स्वर्गः, सूर्यः । (१८) ६ नद्याः,
११ विष्णुः । (२१) ३ इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २२-१ आ. सू. ७.१), ९ इन्द्रः प्रदाता (आ० सू० ३-१३) ।
(२४) ९ क्रयविक्रयवहाराश्रियमः, १० वामदेवस्य इन्द्रविचिकीषया प्रभः । (२५) ३ देवादिस्वादित्यइवीन्द्राश्मयः,
४ अग्नीन्द्रौ । (३०) ७ इन्द्रस्य मन्त्र्यद्रीकरणम् (ऐ०) (बृ० दे०), २४ इन्द्रार्थमपूषभगाः । (३१) १ कः
(आश्व० २-२७), ५-६ इन्द्रः ससूर्यः, १५ सूर्यः (बृ० दे०) । (३२) १९-२१ इन्द्रो मृगिदाः । (३४) ६ ऋभव
इन्द्रवन्तः, ७ इन्द्रो वरुणमरुतुपमास्तरनीसहितः, ८ ऋभव आदित्यपर्वतसवितुस्त्रिधुतहितः, ११ ऋभव इन्द्रमरुदेवो-
पेताः । (३५) १, ७ इन्द्रर्भवः (सर्वा० भा०) । (३७) ६ इन्द्रर्भवः, ८ ऋभ्विन्द्राश्विनः । (३९) १ उपसः, २
मित्रावरुणौ, ३ अदितिमित्रवरुणाः (नि०), ४ वरुणमित्राग्नीन्द्राः, ५ दधिकामित्रवरुणाः । (४०) १ दधिक्राः,
उपसः । अवग्न्युपः सूर्यबृहस्पत्याक्षिरसजिष्णवः (नि०), ५ अग्निवानुसूर्याः (बृ० दे०) । (४२) १-६ वसदस्युः,
८ सप्त ऋषयः । (४३) १ कः, २ अश्विरथः । (५०) ७-९ पुरोहितप्रशंसा (बृ० दे०), १० ऋभवः (ऐ० ब्रा०
२८-४) । (५१) ११ उपसः, द्यावापृथिव्यौ । (५४) ४ सविता सत्यप्रसवः (आश्व० सू० ४-१३), ६ सविता,
इन्द्रमुपृथिविसिन्धुत्रादित्यादितयः (नि०) । (५५) १ देवभूमिस्ववरुणमित्राः, २ देवाः, ३ अदितिस्त्रिधुस्त्र्युपासानक्ताः,
४ अर्यमवरुणाग्नीन्द्रविष्णवः, ५ पर्वतमरुद्भगवरुणमित्राः, ६ रोदस्यहिर्बुध्न्याः, ७ देवादितीन्द्रमित्रवरुणाश्मयः, ८ अग्निः,
९ उषाः, १० सवितृभगवरुणमित्रार्थमेन्द्राः । (५७) ७ सीतेन्द्रपूषणः, ८ कृषिः, कर्षकाः, पर्जन्यः, धान्यप्रार्थना
(बृ०) । (५८) आदित्यो वा ।

पञ्चमं मण्डलम् ।

(१) ६ अग्निः सुरभिमान् (ऐ० ब्रा० ३२.८), ११ अग्निदेवाः । (२) ७ अग्निराहवनीयः (ऐ० ब्रा० ७-१७) ।
(४) २ अग्निर्गृहपतिः (आश्व० सू० १-१३), ४ अग्निदेवाः, १० अग्निः पुत्रीदः (आश्व० सू० २-८) । (५) ११ अग्नि-
वरुणेन्द्रमरुदेवाः । (८) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २०-४), ३ अग्निर्विचिचिः (ऐ० ब्रा० ३२.५) । (११) जातवेदाः
(कौ० ब्रा० २१-२) । (१३) जातवेदाः (कौ० ब्रा० २६-१०) । (१४) १ अग्निर्बुद्धिमान् (कौ० ब्रा० ३.४) । (२२)
१ अग्निदेवाः । (२५) ५-६ अग्निः पुत्रदः । (२६) १ अग्निः पावकः (आश्व० सू० २-१), १-२ अग्निः सदेवः, ४-५ अग्निः,
सदेवः । (२७) १-२ व्यरुणामी, ३ व्यरुणत्रसदस्यवस्यः, ४-६ अश्वमेधो राजा । (२८) अग्निः समिद्धः । (२९)
इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २२-४), ७ अग्नीन्द्रौ । (३०) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २१-३), १२-१५ अग्न्येन्द्राश्मयः
(बृ० दे०), (३१) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २०-२) । (३३) ८ वसदस्योर्दानम्, ९ विदथस्य दानम्, १० धवन्त्यस्य
दानम् । (३४) ९ शन्ध्यमी (शत्रोन्मौ) । (३६) ६ श्रुतरथस्य दानम्, मरुतः । (३७) १ इन्द्राग्न्युपसः, २ यजमानाध्वर्युः,

३ इन्द्राग्निन्द्रौ, ४-५ इन्द्रयष्टस्तुतिः । (३८) ३ इन्द्रमरुतः । (३९) ५ इन्द्राग्नी (बृ० दे०) । (४१) १ मित्रावरुणौ, २ मित्रवरुणार्थमवाचित्रन्द्रमरुद्भ्याः, ३ अश्विनौ, रुद्रः, ४ वाताग्निपृषभगाः, ५ मरुतः, ६ वायुः, देवपत्न्यः, ७ उषासानक्ते, ८ वासरोपतित्वष्टृषिणवन्नस्पत्योषधयः, ९ पर्वताः, आपः (मेवादित्यौ), १० अगं नपात्, अग्निः, ११ मरुद्-गावोपृथिव्युवनगिरयः, १२ वायुः, आपः, १३ मरुतः, १४ मरुदीर्घयः, १५ मही, १६ मरुतः, अहिर्बुध्न्यः, १७ देवाः, निर्वर्तितः, १८ इह, १९ इलोर्वेद्यौ, २० देवसङ्घः, उर्वशी, मरुद्गणो वा, (४२) १ वरुणमित्रभगादितयः, वायुः, २ अदितिः, मित्रावरुणौ, ३ सविता (बृ० दे०), ४ इन्द्रः, ५ भगसवित्रंशेन्द्राः, ६ इन्द्रो मरुत्वान्, ७-९ बृहस्पतिः (बृ० दे०), १० मरुतः, ११ रुद्रः (बृ० दे०), १२ क्रश्चिन्द्रपत्नीनदीसरस्वतीराकाः, १३ इन्द्रः पजैन्यो वा, १४ इहस्पतिः पजैन्याग्नी पूषा इन्द्रः, वैश्वानरो वा (बृ. दे.), १५ मरुतः (बृ० दे०), १६ पृथिव्यन्तरिक्षवनस्पत्योषधयः, १७ देवाः, १८ अश्विनौ (बृ० दे०) । (४३) १ एकधना आपः (ऐ० ब्रा० ८-२), २ छावापृथिव्यौ, ३ वायुः (बृ० दे०), ४ सोमः (बृ० दे०) इन्द्रो वा, ५ इन्द्रः (बृ० दे०), ६ अग्निः (बृ० दे०) सा वा, ७ घर्मः, अघ्यमानो महावीराख्यः पात्रविशेषः (ऐ० ब्रा०) ८ अश्विनौ (बृ० दे०), ९ पूषवायु (बृ० दे०), १० अग्निः, देवाः (बृ० दे०), मरुतः, ११ सरस्वती (बृ० दे०), १२ बृहस्पतिः (बृ० दे०), १३-१४ अग्निः, १५ अग्निः, पृथिवी (च० पा०), १६ देवाः, १७ अश्विनौ । (४४) १ सोम-इन्द्रो देवाः प्रजापतिर्वा (बृ० दे०), २ इन्द्रः, ३ अग्निः, ४ अग्निरादित्यो वा, ५ अग्निः, ६ देवाः, ७-९-१० सूर्यः, ८ अग्निः सूर्यो वा, ११ सदाः, १२ सदाष्टगुणजतबाहुवृक्षभुतचित्तर्षदेवाः, १३ सुतम्भरः, १४-१५ अग्निः । (४५) १ इन्द्रोष-आदित्याः, २ सूर्यः, उषाः, नद्यः, स्यौ, ३ पर्वतद्वयज्जिरसः, ४ इन्द्राग्नी (मरुतश्च), ५-६ अज्जिरसः, ७-८ अज्जिरः सरमाः, ९-१० सूर्यः, ११ देवाः । (४६) १ प्रतिक्षत्रानार्थमिणौ, २ अग्नीन्द्रवरुणमित्रदेवमरुद्विष्णुनासत्यरुद्रभ्रा-पृषभगसरस्वत्याः, ३ इन्द्राग्निमित्रवरुणादितिसवः पृथिवीसुमरुपर्वताविष्णुपृषभ्रज्जस्रस्पतिभगसवितारः, ४ विष्णुवातसोम-श्वश्रिः वज्राः, ५ मरुद्बृहस्पतिपूषवरुणमित्रार्थभागः, ६ पर्वताः, नद्यः, भगः, अदितिः, ७-८ देवपत्न्यः (बृ० दे० ८), इन्द्राग्रभ्रनायश्वश्रिनीरोदसीवरुणान्यः । (४७) १ उषाः, २ सूर्यरश्मयः, ३-५ सूर्यः, ६ सूर्य-सूर्यरश्मयः, ७ मित्रावगा-नयः । (४८) १ अग्निर्वैश्वतः, २ उषसः, ३ इन्द्रः, इन्द्रात्मादित्यः, ४ अग्निः ५ अग्निवरुणसवितारः, (४९) २ सवितृभगश्चिनः, ३ सविता, ऋषेरात्मा, ३ पूषभगादितिसूर्येन्द्रविष्णुवरुणमित्राग्नयः, ४ सवितृनदीः, ५ देवमित्रवरुणाः । (५०) १-२ नेता (सविता), ३ देवदेवपत्नीः, ४ अग्निसवितारौ, ५ नेता (सविता) । (५१) १-३ अग्निदेवाः, ८ देवाश्च्युपोऽनयः, ९ मित्रावरुणसोमविष्णवग्नयः, १० आदित्यवस्विन्द्रवाचवग्नयः, ११ अश्विभगादि-तिपूषयावापृथिव्यः, १२ वायुसोमबृहस्पत्यादित्याः, १३ देवान्यृसुरुद्राः, १४ मित्रवरुणपथ्यास्वस्तीन्द्राग्नयदितयः, १५ प्रवसतां तद्वन्धूनां चाशोसा (पन्थाः) । (५६) ८ मरुद्दधत्रसदस्यौ (बृ० दे०), ९ मरुन्मीळहुद्यौ । (५७) १ रुद्राः (भाक्ताः) । (५८) ५ अग्निमरुत्वान् । (ऐ० ब्रा० ३२.८) । (५९) ८ द्वयदित्युपोमरुतः । (६०) १, ६-८ अग्नामरुतः । ८ पृथिव्यध्यमाग्निमरुतः । (६१) १-४ ऋषेर्मरुद्विषयिणी जिज्ञासा, १७-१८ रात्री (बृ० दे०) । (६२) ७ मित्रावरुण-यो रथः । (६३) ४ मित्रवरुणसूर्यपजैन्याः, ५, ६ मरुन्मित्रवरुणाः । (६४) ३ मित्रः । (६५) ४ मित्रः । (६६) ५ पृथिवी । (६७) १, ३, ४ वरुणमित्रार्थमणः । (६९) २ वरुणमित्रधेनुसिन्ध्वसिवायवादित्याः, ३ अदितिमित्रवरुणाः, ४ मित्रवरुणदेवाः । (७५) ९ उपोऽग्न्यश्विनः । (७६) १ उपोऽग्न्यश्विनः, ७-९ गर्भः । (८२) १-३ भगो वा, ४-५ सविता दुःस्वप्नः, ६ अदितिसवितारौ, ७ सविता सत्यप्रसवः (आश्व० सू० ४-३३) । (८३) ६ मरुत्पजैन्याः । (८४) भूमिमेध्यस्थाना । (८७) १ इन्द्रो विष्णुर्वा मरुत्वान्, मरुतः, ७ रुद्राः (भाक्ताः),

पष्ठं मण्डलम् ।

(१) १३ अग्निः क्षत्रवान् । (आश्व० सू० ४-१) । (२) ९ अग्निधामच्छत, ११ अग्निदेवाः । (३) १ अग्निः मित्रावरुणौ (नि. प्र.) । (४) १ अग्निदेवाः । (७) ७ अग्निः क्षत्रवान् । (आश्व० सू० ४-१) । (८) २ अग्निर्नृपाः । (९) १ अहोरात्रे, छावापृथिव्यौ, २ यज्ञस्य वक्ष्मात्मना रूपकम्, २-३ यज्ञस्य जगत्सुष्टेर्वा दुष्टैर्यत्नम् । (११) १

अग्निमरुत्तमित्रवरुणाश्विषुप्रथिव्यः, ४ अग्निरौदस्यः । (१२) १ अग्निरौदस्यः । (१३) ३ अग्निरपा नपाक्च । (१४) ६ अग्निदेवाः । (१५) अग्निजोतवेदाः (कौ० ब्रा० २३-३), १३, १९ अग्निगृहपतिः, १६ प्रणीयमानः (ऐ० ब्रा० ५-२), १८ अग्निदेवाः । (१६) अग्निहोता, ३ अग्निः पथिकृत् । (आश्व० ३-१०), १० अग्निर्वीति, १३-१५ अग्नि-संथितः, १६ अग्निरसुरजः (ऐ० ब्रा० १६-५), २४ मित्रवरुणादित्यमरुद्भोरुदस्यनयः, ४० अग्निजोयमानः, ४१ अग्निः प्रहियमाणः (ऐ. ब्रा. ३-६), ४४ अग्निदेवाः । (१९) १ इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २१-४) । (२१) इन्द्रो मरुत्वान् (कौ० ब्रा० २०-३; आश्व० ८, ८), ९ वरुणमित्रेन्द्रमरुत्पुत्रविष्णवग्निसवित्रोषधिपर्वताः, ११ इन्द्रदेवाः । (२७) ५ इन्द्रमित्रवरुणपूषसवितारः (सा० भा०) । (२६) ८ इन्द्रक्षत्रत्रियौ । (२७) ८ अग्निः । (२८) १ इन्द्रगाः, २ इन्द्रः, ५, ८ इन्द्रगाः । (३६) १-३ इन्द्रं प्रति प्रश्नाः (३७) २ इन्द्रासोमी, ३ इन्द्रवायु (वृ० दे०) । (४०) १२ इन्द्रो मरुत्वान् । (४४) २-२-४ सोमः (वृ० दे०) । (४६) ३३ शंभोः पिता । (च० पा०) (वृ० दे०) । (४७) १-५ इन्द्रः (ऐ० ब्रा०), सोमो निपाती वा (वृ० दे०), ११ इन्द्राता (आश्व० सू० २-१०) २० देवाः, भूमिः, बृहस्पतिः, इन्द्रः, (वृ० दे०), १२-१३ इन्द्रः सुत्रामा, १८ परमात्मा वा । (४८) ११-१२ धेनुः (मरुतः), १३ धेनुः, १८ (च०) १४ इन्द्रवरुणार्थमविष्णवः, १७ वनस्पतिः । (४९) १ मित्रवरुणाग्निदेवाः, २ अग्निः, ३ अहोरात्रे, ४ वायुः ५ अश्विरथाश्विनः, ६ पर्जन्यवातौ, मरुतः, ७ सरस्वती (ऐ० ब्रा० १३-१३ वाक्), ८ पूषा, ९ खष्टा, १० रुद्रः, ११ मरुतः, १२ मरुद्भगाः, १३ विष्णुः, १४ अहिर्बुध्न्यपर्वतसवितृदेवभगाः, १५ विश्वे देवाः । (५०) १ देवादितिवरुण-मित्राग्न्यर्थमसवितृभगाः, २ सूर्योदेवाः, ३ द्यावापृथिव्यौ, ४-५ मरुतः, ५ रोदसी (वृ० दे०), ६ इन्द्रः, ७ अपाः, ८ सविता, ९ अग्निदेवाः, १० अश्विनौ, ११ आदित्यवसुमरुद्भगाः, १२ रुद्रसरस्वतीविष्णुवायुसुवाजविधातुपर्जन्यवाताः, १३ सवितृभगापातपात्रघृष्टुप्रथिव्यः (देवसमुद्राः), १४ अहिर्बुध्न्याजैकपाःपृथिवीसमुद्रविश्वदेवाः, १५ देवदेवपत्ययः । (५१) १-२ सूर्यः, ३ अदितिमित्रवरुणार्थमभगाः, ४ आदित्यादितयः, ५ युयुधित्यग्निवस्वादित्यादितयः, ६-९ देवाः, १० वरुणमित्राग्नयः, ११ इन्द्रपृथिवीपूषभगादितिवज्रननाः, १२ देवाः, १३ अग्निः, १४ सोमः, १५ देवा इन्द्रज्येष्ठाः, १६ पन्थाः । (५२) १ अतियाजछाताः (तस्त्रिाकृतिः), २ मरुत्पावाः, ३ सोमः, ४ उषाः, सिन्धवः, पर्वताः, पितरः, ५ देवसूर्योपनयः, ६ इन्द्रसरस्वतीपर्जन्यौषधनयः, ७-१० विश्वे देवाः, ११ इन्द्रमरुद्भूमित्रार्थमभगाः, १२ अग्निः, १३ विश्वे देवाः, १४ विश्वे देवाः रौदस्यपातपाताः, १५ देवाः, १६ अग्निपर्जन्यौ, १७ विश्वे देवाः । (५६) २ पूषेन्द्रौ । (६०) १० अग्निः । (६१) १ सरस्वती देवतारूपा, २ सरस्वती नदीरूपा । (६२) ८ रौदस्यदित्यवसुमरुतः, ९ मित्रवरुणाश्विनः । (६६) १, ३ शुशिमरुतः, ९ अरुनामरुतः । (६८) ४ मित्रवरुणघृष्टुप्रथिव्यः । (७५) ८ आयुधा-गारम् (वृ० दे०), १२ कवचम् (वृ० दे०), १५ दिग्धा इषुः, अयोमुखी इषुः, वारुणाखम्, १६ धनुर्मुका इषुः (वृ० दे०), १७ योद्धुः कवचबन्धनः (वृ० दे०), १८ युयुस्सुस्तुतिः (वृ० दे०), १९ ऋतोरामन आसीः (च. पा०) (वृ० दे०) ।

सप्तमं मण्डलम् ।

(१) अग्निजोतवेदाः (ऐ० ब्रा० २१-५) । (५) ८ औरसपुत्रप्रसांसा । (६) ९ अग्निः सरुद्रवसुः । (९) ५ विश्वदेवसरस्वतीमरुद्भगादित्यवसुमरुतः । (१०) २ अग्निर्विधिविः । (ऐ० ब्रा० ३२-५) ४ अग्निमरुद्भगादित्यवसुमरुतः, (११) १-५ अग्निः सदेवः । (१४) ३ अग्निः सदेवः । (१५) ११ अग्निर्भगी (आश्व० सू० २-८), भगाः (निपा.), १२ अग्निसवितृभगादितयः । (१६) ४ अग्निदेवाः । (१७) २ अग्निर्द्विदेवाः, ३, ४, ६ अग्निदेवाः । (१९) ७ इन्द्राता (आश्व० सू० २-८) । (२१) ३ सोमामिषवम्रावाणः । (३०) ३ इन्द्राग्निदेवाः । (३१) ८ इन्द्र-वाण्यौ । (३२) १० इन्द्रो मरुत्वान् (ऐ० ब्रा० २१-१) (औ० सू० ७-१), २२ सूर्यः (ऐ० ब्रा०) । (३४) १ देवा, २ अपाः, ३-४ इन्द्रः, ५-७ यज्ञः, ८-९ देवाः, १०-११ वरुणः, १२-१३ देवाः, १४ अग्निः, १५ अपांनपात्, १६ अहिः, १७ अहिर्बुध्न्यः, १८-१९ देवाः, २० देवपत्नीखष्टारः, २१ खष्टा, २२ देवपत्नीरौदसीवरुणासीखष्टारः, २३ पर्वता-न्देवपत्नीवोषधिवसुवनस्पत्यन्तरिक्षाद्यापृथिव्यः, २४ शुप्रथिवीवरुणमरुतः, २५ इन्द्रवरुणमित्राग्न्यवोषधिवसुवनस्पत्यः ।

(३५) १ इंद्राग्नी, इंद्रावरुणौ, इंद्राश्विनौ, इंद्रावृषणौ, २ भगनराशंसपुरंधिरैस्तथायैमणः, ३ धातुधर्तृपृथिवीरोदस्याद्रि-
देवस्तुतयः, ४ अग्निमित्रावरुणाश्विसुकृतवाताः, ५ छावापृथिव्यौ, अन्तरिक्षम्, ओषधिवृक्षाः, इंद्रः, ६ इंद्रवरुणादित्यवरुणरुद्र
त्वष्टृदेवपरमयः, ७ सोमब्रह्मप्रावयज्ञयूपमित्योषधिवेदयः, ८ सूर्यः, चतस्रो दिशः, पर्वताः, सिन्धवापः, ९ अदितिमरुद्विष्णु-
सवित्रवायवः, १० सविता, उषसः, पर्जन्यः, क्षेप्रपतिः, ११ देवसरस्वतीथ्यभिषाड्विषाद्विष्याथिवाष्यान्, १२ सत्य-
पतयः, अर्वागवः, कभवाः, पितरः, १३ अजैकपादिहोष्यसमुद्रापांनपात्पृथयः, १४ आदित्यरुद्रवसुदेवाः, १५ देवदेवाः ।
(३६) १ ब्रह्म, सूर्यः, पृथिवी, अग्निः, २ मित्रावरुणौ, ३ वाताः, धेनवः, पर्जन्यः, ४ इंद्रः, अर्यमा, ५ रुद्रः, ६ सर-
स्वती, नद्यः, ७ मरुद्वायवः, ८ मही, पूषा, भगः, वाजः, ९ मरुद्विष्णवः । (३७) १-२ कभवः, ३-७ इंद्रः, ८ सविता,
पर्वतः, इंद्रः देवाः । (३८) ५ सवित्रहिहोष्यवरुण्येकधेनवः, ६ सवितृभगौ । (३९) १ अग्निः उषाः, परतीयजमानौ, होता,
२ बर्हिर्वीयुषपुषणः, ३ वसुमरुतः, ४ विश्वदेवाग्निभगाश्वीन्द्राः, ५ मित्रवरुणेन्द्राग्न्यैमादितिविष्णुसरस्तीमरुतः, ६ देवाः,
७ रोदसीवरुणमित्राग्निदेवाः । (४०) १ देवाः, सविताः, २ मित्रवरुणरोदसीन्द्रार्यमादितिविष्णुभगाः, ३ मरुद्वसिर-
स्वत्याः, ४ वरुणमित्रार्यमादितयः, ५ विष्णुः, रुद्रः, अश्विनौ, ६ पूषसरस्वतीदेवपरनीवायवः, ७ रोदसीवरुणमित्राग्निदेवाः ।
(४१) ४-५ भगदेवाः, ६ भगोषसी । (४२) १ अक्षिरसः, पर्जन्यः, नद्यः, परतीयजमानौ, २ अग्निदेवाः, ३ देवाः,
होता, यजमानः, ४ अग्निः, ५ अग्निमरुद्विन्द्राव्युषोमित्रवरुणाः, ६ अग्निदेवाः । (४३) १ देवछावापृथिव्यः, २ देव-
द्विवागमयः, ३ देवागमयः, ४ देवाः ५ अग्निः, देवाः । (४४) १ दक्षिक्काव्युषोऽग्निभगेन्द्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यु-
पृथिव्यसूर्याः, २ दक्षिक्काः, यज्ञः, इळा, अश्विनौ, ३ दक्षिक्कावाग्न्युषःसूर्यगोवरुणाश्वदेवाः, ४ दक्षिक्कावोषःसूर्यादित्य-
वस्वक्षिरसः, ५ दक्षिक्काग्निविश्वेदेवाः । (४५) २ सवितृसूर्यौ, ४ सवितृदेवाः । (४६) २-३ कभ्विन्द्राः । (५१)
३ आदित्यमरुदेवमिन्द्राग्न्यश्विनः । (५२) १ आदित्यमित्रावरुणछावापृथिव्यः, २ मित्रवरुणादित्याः, ३ सवितृवरुण-
(प्रजापति) विश्वेदेवाः । (५३) २ छावापृथिव्यौ दैव्यजनसहितौ । (५५) २-४ सारमेयः, ५-६ वारुणौ जनः, ७ सूर्यः
वारुणजनाश्च, ८ वारुण्यः स्त्रियः । (५६) १६ मरुतः क्रीकितः । (आश्व. श्रौ. २-१९), २५ इन्द्रवरुणमित्राग्न्यवोषधि-
वृक्षमरुतः । (५९) १ देवाग्निवरुणमित्रार्यमरुतः, २ देवाः, ३-९ मरुतः सान्तपनाः । (आश्व. सू. २-१८-१०)
मरुतो गृहमेधाः, ११ मरुतः स्वतवसः । (६०) १ अर्यमा (उ०), २-३ सूर्यमित्रवरुणाः, ४-११ मित्रार्थमवरुणाः ।
(६१) मित्रवरुणसूर्याः, ४ यज्ञा (उ०) । (६२) २ मित्रवरुणार्थमागमयः (नि०), ३ वरुणमित्रारमयः, ४ छावाभूमौ,
वरुणवायुमित्राः । (६३) ६ मित्रवरुणार्थमणः । (६४) १३-५ मित्रवरुणार्थमणः । (६५) २ मित्रवरुणाहोरात्राणि ।
(६६) ४-६ मित्रार्थमसवितृभगाः, ७ मित्रवरुणार्थमणः, ९ वरुणमित्रो, १० सूर्यः, (ऐ० ब्रा० ११-१२), मित्रवरुणार्थमणः ।
(६७) २ अग्निः, सूर्यः । (७२) ३ अद्व्युषोरोदस्यः, ४ अद्व्युषःसवित्रगम्ययः । (७६) ४-५ अक्षिरसः । (७७)
१ अग्न्युषसी । (७८) १ अग्न्युषसी । (७९) १ सूर्योषसी । (८१) २ सूर्योषसी । (८२) १० इंद्रवरुणमित्रार्थ-
मादितिसवितारः । (८३) ७ देवाः । (८७) ७ वरुणदेवाः । (८८) २ अग्निवरुणौ । (९०) ४ अक्षिरसः । (९१)
३ वायुर्निधुत्वान् (आश्व. सू. ०) । (९२) ५ वायुर्निधुत्वान् । (आश्व. सू. ०) । (९३) ७ अग्निमित्रवरुणेन्द्रार्थमादि-
तयः, १६ अग्नीन्द्रविष्णुमरुतः । (९९) ७ विष्णुः शिपिविधः (आश्व. सू. ३-१३) । (१००) ५ विष्णुः शिपिविधः
(आ० सू. ३-१३) । (१०४) वशिष्ठस्य शपथः ।

अष्टमं मण्डलम् ।

(१) ९ सोमः, १८ देवाः । (५) १ उषाः । (६) २९-३० इंद्रः सूर्यात्मा । (९) १६-१८ उषोऽश्विनः ।
(१०) २ वृहस्पतिविश्वदेवेन्द्रविष्णवश्विनः । (११) १ अग्निमैत्रपतिः (आश्व. सू. ०) । (१३) २० रुद्रः, २८ इंद्र-
रुद्रमरुतः । (१७) १० इंद्रः प्रदाता (आश्व. सू. ३-१३) । (१८) ३ सवितृभगवरुणमित्रार्थमणः, १६ पर्वताद्यु-
पृथिव्यः, २० इन्द्राश्विमित्रवरुणाः, २१ मित्रार्थमवरुणमरुतः । (१९) ३५ वरुणमित्रार्थमणः । (२१) १७ इंद्रसरस्वती-
चित्राः (बृ० दे०) । (२३) ३० मित्रावरुणौ (नि०) । (२४) २८-३० उषाः (बृ० दे०) । (२५) १०

अदित्यश्चिमरुतः, ११ मरुतः, १२ विष्णुः, १३ मित्रवरुणार्थमणः, १४-१५ पर्जन्यमरुद्वीन्द्रविष्णवः, १६-१७-१८ मित्रः, २१ सूर्यरोदृत्यः, २२-२४ वरोदानम् । (२६) ११ अश्विवरुणमित्रार्थमणः, १८ अश्विश्चतयावर्षौ । (२७) १ अग्नि-मरुद्विष्णुरूपतिदेवाः, २ अग्निः, विश्वे देवाः, ३ यज्ञादित्यवरुणमरुतः, ४ विश्वे देवाः, ५ देवमरुद्वितयः, ६ मरुग्मित्रेन्द्र-वरुणादित्याः, ७ वरुणाद्या देवाः, ८ मरुद्विष्णवश्चिपूषाणः, इंद्रः, ९-११ देवा (वसवः), १२ मरुत्सवितारः, १३-१४ विश्वे देवाः, १५ वरुणमित्रदेवाः, १६ देवाः, १७ अर्यममित्रवरुणाः, १८-२२ देवाः । (२८) १ त्रयस्त्रिंशद्देवाः, २-३ वरुणमित्रार्थमाग्निदेवपत्नयः, ४ देवाः, ५ मरुतः । (२९) १ सोमः, २ अग्निः, ३ त्वष्टा, ४ इंद्रः, ५ रुद्रः, ६ पूषाः, ७ विष्णुः, ८ अश्विनौ, ९ मित्रावरुणौ, १० अन्नयः । (३१) १-२ यजमानेन्द्रो (वृ० दे०), ३ यजमानः, ४ इत्या, ११ पूषा, १२ पूषा, आदित्याः, १३ मित्रार्थमवरुणाः, १४ अग्निः (वृ० दे०) । (३२) २९-३० इंद्रेन्द्राक्षी । (३३) १९ प्लायोगिः, स्त्रीरूप इंद्रः (वृ० दे०) । (३५) [सूक्तेऽत्र, २१ पर्यन्तं उषःसूर्यसंहितावधिनौ, तन्मध्ये निपातिन्यस्तु दश्यन्ते,] १ अग्नीन्द्रवरुणविष्णवादित्यरुद्रवसवः, २ विश्वधीशुवनसुपृथिव्यद्रव्यः, ३ त्रयस्त्रिंशद्देवाः, ४ मरुद्विष्णवः, १३ मित्र-वरुणधर्ममरुतः, १४ अङ्गिरोविष्णुमरुतः, १५ मरुतः । (३६) इंद्रो मरुवान् (आश्व० सू० ७-१) । (३८) १० इन्द्राग्नी सरस्वतीवन्तौ । (४०) ९-११ इंद्रः । (४२) २ वरुणः, चावापृथिव्यौ । (४३) ९ अग्निरप्सुमान् (ऐ० ब्रा० ३२-७-१४) अग्निरपितमान् (ऐ० ब्रा० ३२-५ २८), अग्निरप्सुमान् (आश्व० सू० ३-१३) । (४४) १ अग्नि-रतिथिः । (ऐ० ब्रा० ३-६) ३-१४ अग्निदेवाः, १६ अग्निर्मूर्ध्वमान् (आश्व० सू० २-११), १७ अग्निः द्युधिः (ऐ० ब्रा०), अग्निरप्योतिष्ठमान् (आश्व० सू० ३-१२), २१ अग्निः द्युधिः (ऐ० ब्रा० ३२-७) । (४६) ४-५ मरुद्वर्धममित्राः (वृ० दे०), २१-३३ पृथुश्रवसो दानप्रशंसा, ३३ कानीतदत्ता स्त्री, (२९-३१-३३ इंद्रः इति केचित्) (४७) १ वरुणमित्रादित्याः, ५ इन्द्रादित्याः, ९ अदितिः (वृ० दे०) । (४८) १० सोमोन्द्रौ, १३ सोमः पितृमान् (आश्व० सू० २-१९), १४ देवसोमाः । (६१) १३ इन्द्रोऽभयंकरः । (६३) १० इन्द्रो मरुवान् । (६५) १०-१२ इंद्रदेवाः विश्वे देवा वा (वृ० दे०) । (६६) १५ कलयः । (६७) २, ४ वरुणमित्रार्थमणः, १०-११ अदितिः (वृ० दे०) १४-१८ आदित्यादित्याः । (६८) इन्द्रो मरुवान्, १४ कृतवः (वृ० दे०) । (६९) २ इंद्रः सूर्यपर्जन्यादिरूपी, ३ गावः, ११ इन्द्राग्निविश्वदेववरुणापः । (७१) ३ अग्निविश्वदेवाः । (७२) ३ रुद्रः (भाक्तः), १२-१४ गावः, इन्द्राक्षी, १६ वायुसूर्यवाचः, १७ मित्रावरुणौ । (७३) १६ उषाः, १८ सप्तविधः । x

x अवशिष्टा नवमदशममण्डलयोरेषाऽनुक्तदेवतासूची (पूर्वत्र ३२-४५ पृष्ठेषु) नवमदशममण्डलयोरधस्तादेव द्रष्टव्या ।

ऋषिसूची ।

[संग्राहकः— श्रीपण्डितः अनन्तशर्मा दिनकरसूनु रास्ते इत्युपाङ्गः पुण्यपत्तनस्थः]

अं हो सुक् वामदेव्यः × १०१२६ । (८) । [८]

अकृष्ट (ष्टाः) मापाः, 'मापाः' अकृष्टाः । पश्य ।

अश्वो मौजवान् १०१३४ । (१४) । [१४]

अगस्त्यो मैत्रावरुणः ११२६५ । १३-१५ (२); १६६-
१६९ । (४४); १७० । २, ५ (२);
१७१-१७८ । (५४); १७९ । ३, ४
(२); १८०-१९१ । (११५) । [२२०]

अगस्त्यशिष्यो ब्रह्मचारी ११७९ । ५, ६ । [२]

अगस्त्यस्त्वसा ऋषिका १०१६० । (६) । [६]

अग्निः १०१२४ । २, ३, ४ । [३]

" चाक्षुषः ९११०६ । १-३, १०-१४ । [८]

" तापसः १०१११ । (६) । [६]

" पावकः ८११०२ । (२२) । १०११४० । (६); [२८]

" बार्हस्पत्यः ८११०२ । (२२) । [२२]

" वैश्वानरः १०१७९-८० । (१४) । [१४]

" सौचीकः १०५१ । २, ४, ६, ८ (४); ५२ । (६); ५३ ।
४, ५ (२) । ७९-८० । (१४) । [२६]

अग्नयः शिष्याः ऐश्वराः ९११०९ । (२२) । [२२]

अग्नियुतः स्यौरः १०११६ । (९) । [९]

अग्निगृध्रः स्यौरः १०११६ । (९) । [९]

अग्निवरुणसोमाः १०१२४ । १, ५-९ । [६]

अवमर्षणः माधुच्छन्दसः १०११० । (३) । [३]

अङ्ग औरवः १०१३८ । (६) । [६]

अंगिरसः सहस्रं वसुरोचिषः ८१३४ । (१६-१८) । [३]

अजमीकहः सौहोत्रः ४१४३ । (७); ४४ (७) । [१४]

अजाः पुद्गिनयः, 'पुद्गिनयः अजाः' पश्य ।

अग्निः १०१३७ । ४ । [१]

अग्निः भौमः ५१२७ । (६); ३७-४३ । (७९); ७६ । (५);

७७ । (५); ८३-८६ । (२७); ९१६७ ।

१०-१२ (३); ८६ । ४१-४५ । (५) । [१३०]

अग्निः भौमः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः (४) अग्निः भौमः ।

अग्निः सांख्यः १०१४३ । (६) । [६]

अदितिः ऋषिका ४१२८ । ७ । [१]

" दाक्षायणी १०७२ । (९) । [९]

अनानतः पारुच्छेपिः ९११११ । (३) । [३]

अनिलः वातायनः १०१६८ । (४) । [४]

अग्नीगुः इयावाक्षिः ९११०१ । १-३ । [३]

अपाला आत्रेयी ८१९१ । (७) । [७]

अप्रतिरथः ऐन्द्रः १०१०३ । (१३) । [१३]

अप्सरसो शिखण्डिन्यौ 'शिखण्डिन्यौ अप्सरसौ'

अभितपाः सौर्यः १०३७ । (१२) । [१२]

अभीवतः आंगिरसः १०१७४ । (५) । [५]

अमहीयुः आंगिरसः ९१६१ । (३०) । [३०]

अम्बरीषः वाषांगिरः ११०० । (१९); ९१९८ । (१२) । [३१]

अयास्यः आंगिरसः ९१४४-४६ । (१८); १०६७ । (१२);

६८ । (१२) । [४२]

अरिष्टनेमिः ताक्ष्यः १०१७८ । (३) । [३]

अरुणः वैतहव्यः १०९१ । (१५) । [१५]

अर्चन् हिरण्यस्तूपः १०११७ । (५) । [५]

अर्चनाना आत्रेयः ५१६३ । (७); ६४ । (७);

८१४२ । (६) । [२०]

अर्जुनः काद्रवेयः (सर्पः) १०९४ । (१४) । [१४]

अवत्सारः काश्यपः ५१४४ । (१५); ९१५३-६० । (३२) । [४७]

अवस्तुः आत्रेयः ५१३१ । (१३); ७५ । (९) । [२२]

अश्वमेधः भारतः राजा ५१२७ । (६) । [६]

अश्वसूक्तौ काण्वायनः ८११४ । (१५); १५ (१३) । [२८]

अश्व्यः वसः 'वसः अश्व्यः'

अष्टकः वैश्वामित्रः १०१७४ । (११) । [११]

अष्टादंष्ट्रः वैरूपः १०१११ । (१०) । [१०]

असितः काश्यपः ९१५-२४ । (१६४) । [१६४]

(काश्यपः देवलः ?)

× अत्र प्रथमं मण्डलाङ्कः, तदूर्ध्वं सूक्ताङ्कः, अनन्तरं सूक्तस्था () मन्त्रसंख्या, तत्पश्चात् तस्यर्षेर्मन्त्राणां सर्वयोगस्य [] संख्यास्तीति बोद्धव्यम् ।

असुराः पणयः	पणयः असुराः
आगस्त्यः दळहच्युतः	दळहच्युतः आगस्त्यः
आग्नेयः कुमारः	कुमारः आग्नेयः
" केतुः	केतुः "
" वस्सः	वस्सः "
" इयेनः	इयेनः "
आंगिः हविर्धोनः	हविर्धोनः आंगिः
आगिरसः अभीवर्तः	अभीवर्तः आगिरसः
" अमहीयुः	अमहीयुः "
" अयास्यः	अयास्यः "
" उचथ्यः	उचथ्यः "
" ऊरुः	ऊरुः "
" ऊध्वैसघ्ना	ऊध्वैसघ्ना "
" कुस्तः	कुस्तः "
" कृतयशाः	कृतयशाः "
" कृष्णः	कृष्णः "
" चोरः	चोरः "
" तिरश्चीः	तिरश्चीः "
" दिव्यः	दिव्यः "
" धरुणः	धरुणः "
" ध्रुवः	ध्रुवः "
" नृमेधः	नृमेधः "
" पवित्रः	पवित्रः "
" पुरुमीळहः	पुरुमीळहः "
" पुरुमेधः	पुरुमेधः "
" पुरुहन्मा	पुरुहन्मा "
" पूतदक्षः	पूतदक्षः "
" प्रचेताः	प्रचेताः "
" प्रभूवसुः	प्रभूवसुः "
" प्रियमेधः	प्रियमेधः "
" वरुः	वरुः "
" बिन्दुः	बिन्दुः "
" बृहन्मतिः	बृहन्मतिः "
" भिक्षुः	भिक्षुः "
" सूर्धन्वान्	सूर्धन्वान् "
" रङ्गाणः	रङ्गाणः "

आगिरसः विरूपः	विरूपः आगिरसः
" विहव्यः	विहव्यः "
" वीतहव्यः	वीतहव्यः "
" व्यभ्यः	व्यभ्यः "
" शिशुः	शिशुः "
" शौनहोत्रः (भागवः)	शौनहोत्रः "
" श्रुतकक्षः	श्रुतकक्षः "
" संवननः	संवननः "
" संवर्तः	संवर्तः "
" ससगुः	ससगुः "
" सव्यः	सव्यः "
" सुकक्षः	सुकक्षः "
" सुदीतिः	सुदीतिः "
" हरिमन्तः	हरिमन्तः "
" हिरण्यस्तूपः	हिरण्यस्तूपः "
आगिरसी शश्वती (कृषिका)	शश्वती आगिरसी ।
आजीगतिः झुनःशेषः	झुनःशेषः आजीगतिः ।
आग्नेयः अर्चनाना	अर्चनाना आग्नेयः ।
" अवस्तुः	अवस्तुः "
" हृषः	हृषः "
" उरुचक्रिः	उरुचक्रिः "
" एवयामरुत्	एवयामरुत् "
" कुमारः	कुमारः "
" गयः	गयः "
" गविष्ठिरः	गविष्ठिरः "
" गातुः	गातुः "
" गोपवनः	गोपवनः "
" शुम्नः विश्वचर्षणिः	शुम्नः विश्वचर्षणिः "
" द्वितः मृक्तवाहाः	द्वितः मृक्तवाहाः "
" पूरुः	पूरुः "
" पौरः	पौरः "
" प्रतिक्षत्रः	प्रतिक्षत्रः "
" प्रतिप्रभः	प्रतिप्रभः "
" प्रतिभातुः	प्रतिभातुः "
" प्रतिरथः	प्रतिरथः "
" बभ्रुः	बभ्रुः "
" बाहुवृक्तः	बाहुवृक्तः "

आत्रेयः	बुधः	बुधः	आत्रेयः
" यजतः	यजतः	"	"
" रातह्वयः	रातह्वयः	"	"
" वभिः	वभिः	"	"
" वसुश्रुतः	वसुश्रुतः	"	"
" विश्वसामा	विश्वसामा	"	"
" श्यावाश्वः	श्यावाश्वः	"	"
" श्रुतवित्	श्रुतवित्	"	"
" सत्यश्रवाः	सत्यश्रवाः	"	"
" सदायुणः	सदायुणः	"	"
" सप्तवभिः	सप्तवभिः	"	"
" सप्तः	सप्तः	"	"
" सुतम्भरः	सुतम्भरः	"	"
" स्वस्ति	स्वस्ति	"	"
आत्रेयाः प्रयस्वन्तः	प्रयस्वन्तः	आत्रेयाः ।	
" वसूयवः	वसूयवः	"	
आत्रेयी अपाला	अपाला	आत्रेयी ।	
" विश्ववारा	विश्ववारा	"	
आथर्वणः बृहद्विः	बृहद्विः	आथर्वणः ।	
" भिषक्	भिषक्	"	
आदित्यः विवस्वान्	विवस्वान्	आदित्यः ।	
आप्यः त्रितः	त्रितः	आप्यः ।	
" द्वितः	द्वितः	"	
" सुवनः	सुवनः	"	
आप्सवः मनुः	मनुः	आप्सवः ।	
आमहीयवः उरुक्षयः	उरुक्षयः	आमहीयवः ।	
आम्बरीषः सिन्धुद्वीपः	सिन्धुद्वीपः	आम्बरीषः ।	
आम्भृणी वाक्	वाक्	आम्भृणी ।	
आयुः काण्वः ८।५२ । (१०) [१०]			
आर्द्धविः ऊर्ध्वयावाः (सर्पः)	ऊर्ध्वयावाः	आर्द्धविः (सर्पः)	
आर्भवः सुनुः	सुनुः	आर्भवः ।	
आर्ध्रिणः देवापिः (वृष्टिकामः)	देवापिः	आर्ध्रिणः (वृष्टिकामः)	
आसंगः प्लामोनिः ८।१ । (३०-३३) [४]			
इटः भार्गवः १०।१७१ । (४) [४]			
इन्द्रः १।१६५ । १, २, ४, ६, ८, १०-१२, (८); १७० । १, ३, ४ (३); ४।१८ । १, ४			

उत्तरार्धः (१॥); ४।२६। १-३ । (३); ८।१००। ४, ५ (२); १०।८६ । १, ८, ११, १२, १४, १९-२२ (९) । [२६॥]			
इन्द्रः ऋषिः १०।२८ । २, ६, ८, १०, १२ । [५]			
इन्द्रः सुष्कवान् १०।३८ । (५) [५]			
इन्द्रः वैकुण्ठः १०।४८ । (११); ४९ । (११); ५० । (७) [२९]			
इन्द्रप्रमतिः वासिष्ठः ९।९७ । ४-६ [३]			
इन्द्रमातरः देवजामयः, 'देवजामयः इन्द्रमातरः ।'			
इन्द्रस्तुवा वसुकपत्नी (ऋषिका) १०।२८ । १ [१]			
इन्द्राणी १०।८६ । २-६, ९, १०, १५-१८ (११); १४५ । (६) [१७]			
इरिम्बिभिः काण्वः ८।१६ । (१२); १७ । (१५); १८ । (२२) [४९]			
इषः आत्रेयः ५।७ । (१०); ८ । (७) [१७]			
इधमवाहः दार्विच्युतः ९।२६ । (६) [६]			
उच्चथः आंगिरसः ९।५०।(५); ५१।(५); ५२।(५) [१५]			
उत्कीलः कात्यः ३।१५ । (७); १६ । (६) [१३]			
उपमन्युः वासिष्ठः ९।९७ । १३-१५ । [३]			
उपस्तुतः वाष्टिह्वयः १०।११५ । (९) [९]			
उरुक्षयः आमहीयवः १०।११८ । (९) [९]			
उरुचक्रिः आत्रेयः ५।६९ (४); ७० । (४) [८]			
उर्वशी (ऋषिका) १०।९५ । २, ४, ५, ७, ११, १३, १५, १६, १८ । [९]			
उलः वातायनः १०।१८६ । (३) [३]			
उशना काव्यः ८।८४ । (९); ९।८७ । (९); ८८ । (८); ८९ । (७) । [३३]			
ऊरुः आंगिरसः ९।१०८ । ४, ५ । [२]			
ऊर्ध्वकुशनः यामायनः १०।१४४ । (६) [६]			
ऊर्ध्वप्रावा आर्द्धविः (सर्पः) १०।१७५ । (४) [४]			
ऊर्ध्वनाभा ब्राह्मः १०।१०९ । (७) [७]			
ऊर्ध्वसद्या आंगिरसः ९।१०८ । ८-९ । [२]			
ऋजिश्वा भारद्वाजः ६।४९-५२ । (६३); ९।९८ । (१२); १०८ । ६, ७ (२) । [७७]			
ऋज्राश्वः वाष्पोगिर १।१०० (१९) [१९]			
ऋणचयः (राजर्षिः) ९।१०८ । १२, १३ । [२]			
ऋषभः वैजनाः १०।१६६ । (५) [५]			

ऋषभः वैद्वामित्रः ३।१३।(७), १४।(७), २।७१।(९)। [२३]

" शाकरः १०।१६६।(५)। [५]

ऋषिः इन्द्रः इन्द्रः ऋषिः ।

" पुरुरवाः ऐलः पुरुरवाः ऐलः "

ऋषिः यमः वैवस्वतः यमः वैवस्वतः (ऋषिः)

" वसुकः वसुकः (ऋषिः)

ऋषयः सप्त ९।१०७। (२६) [२६]

ऋषिका अगस्त्यस्वसा अगस्त्यस्वसा (ऋषिका)

" अदितिः अदितिः "

" इन्द्रस्तुपा इन्द्रस्तुपा "

" उर्वशी उर्वशी "

" गोधा गोधा "

" नदी नदी "

" यमी वैवस्वती यमी वैवस्वती "

" शश्वती आंगिरसी शश्वती आंगिरसी (ऋषिका)

" सरमा देवशुनी सरमा देवशुनी "

" सूर्या सावित्री सूर्या सावित्री "

ऋष्यशृंगः (वातरशनः) १०।१३६। ७। [१]

एकभूः नौधसः ८।८०।(१०)। [१०]

एतशः (वातरशनः) १०।१३६। ६। [१]

परम्मदः देवमुनिः देवमुनिः परम्मदः ।

एवयामस्तु आत्रेयः ५।८७। (९)। [९]

एवावदः ५।४४। १०। [१]

ऐन्द्रः अप्रतिरथः अप्रतिरथः ऐन्द्रः ।

ऐन्द्रः जयः जयः ऐन्द्रः

" लवः १०।११९।(१३) [१३] लवः "

" वसुकः वसुकः "

" विमदः विमदः "

" वृषाकपिः वृषाकपिः "

" सर्वहरिः सर्वहरिः "

ऐरावतः जरकर्णः (सर्पः) जरकर्णः ऐरावतः (सर्पः)

ऐलः पुरुरवाः (ऋषिः) पुरुरवाः ऐलः (ऋषिः)

ऐल्लः कवषः कवषः ऐल्लः ।

ऐश्वराः धिष्ण्याः अश्वयः अश्वयः ऐश्वराः धिष्ण्याः ।

ऐषीरथिः कुशिकः कुशिकः ऐषीरथिः ।

औचध्यः दीर्घतमाः औचध्यः औचध्यः ।

औरवः अङ्गः अङ्गः औरवः ।

औशजः दैवतमसः

कक्षीवान् औशजः

कक्षीवान्

दैवतमसः

औशीनरः शिबिः

शिबिः औशीनरः

कक्षीवान् औशजः दैवतमसः १।११६-१२५। (१४६)

१२६। १-५ (५)। [१५१]

कक्षीवान् दैवतमसः ९।७४। (९) [९]

कण्वः घोरः १।३६-४३ (९६), २।७४। (५)। [१०१]

कतः वैश्वामित्रः ३।१७। (५), १८। (५) [१०]

कपोतः नैर्ऋतः १०।१६५। (५) [५]

करिक्तः (वातरशनः) १०।१३६। ५। [१]

कर्णश्रुत् वालिष्ठः १।२७। २२-२४। ३। [३]

कलिः प्रागाथः ८।६६। (१५)। [१५]

कवषः ऐल्लः १०।३०-३४। (५८)। [५८]

कविः भार्गवः २।४७-४९। (१५), ७५-७९। (२५)। [४०]

कश्यपः मारीचः १।९९। (१), ८।२९। (१०), ९।६४।

(३०), ६७।४-६ (३), ९।१। (६), ९२।

(६), ११३। (११), ११४। (४)। [७१]

मारीचः १०।१३७। २। [१]

" (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः-कश्यपः मारीचः ।

काक्षीवतः शबरः शबरः काक्षीवतः ।

" सुकीर्तिः सुकीर्तिः "

काक्षीवती घोषा घोषा काक्षीवती ।

काण्वः आयुः आयुः काण्वः

" हरिश्मिदिः हरिश्मिदिः "

" कुसीदी कुसीदी "

" कुरुसुतिः कुरुसुतिः "

" कृषाः कृषाः "

" त्रिशोकः त्रिशोकः "

" देवातिथिः देवातिथिः "

" नाभाकः नाभाकः "

" नारदः नारदः "

" नीपातिथिः नीपातिथिः "

" पर्वतः पर्वतः "

" पुनर्वत्सः पुनर्वत्सः "

" पुष्टिगुः पुष्टिगुः "

" पृषप्रः पृषप्रः "

" प्रगाथः प्रगाथः "

काण्वः प्रगाथः (घौरः)	प्रगाथः (घौरः) काण्वः ।
” प्रस्कण्वः	प्रस्कण्वः काण्वः ।
” ब्रह्मातिथिः	ब्रह्मातिथिः ”
” मातरिश्वा	मातरिश्वा ”
” मेघातिथिः	मेघातिथिः ”
” मेध्यः	मेध्यः ”
” मेध्यातिथिः	मेध्यातिथिः ”
” वस्सः	वस्सः ”
” शशकर्णः	शशकर्णः ”
” श्रुष्टिगुः	श्रुष्टिगुः ”
” सध्वंसः	सध्वंसः ”
” सुपर्णः	सुपर्णः ”
” सोभरिः	सोभरिः ”
काण्वायनः अश्वसूक्ती	अश्वसूक्ती काण्वायनः ।
काण्वायनः गोघूक्ती	गोघूक्ती काण्वायनः ।
काल्यः उत्कीलः	उत्कीलः काल्यः ।
काद्रवेयः अर्बुदः (सर्पः)	अर्बुदः काद्रवेयः (सर्पः) ।
कामायनी अश्व	अश्व कामायनी ।
कार्णिः विश्वकः	विश्वकः कार्णिः ।
काश्यः उशना	उशना काश्यः ।
काशिराजः प्रतर्दनः	१०।१७९। २ [१]
	प्रतर्दनः काशिराजः ।
काश्यपः अवत्सारः	अवत्सारः काश्यपः ।
” असितः	असितः ”
” देवलः	देवलः ”
” निधुविः	निधुविः ”
” भूताशः	भूताशः ”
” रेभः	रेभः ”
” विवृहा	विवृहा ”
काश्यपौ रेभसूनु	रेभसूनु काश्यपौ ।
” शिखण्डिन्यौ	शिखण्डिन्यौ ”
कुत्सः आंगिरसः	१।९४-९८ । (४७), १०१-११५ (१६५), १।९७।४५-५८ । (१४) । [२२६]
कुमारः आग्नेयः	७।१०१ । (६), १०२ । (३) । [९]
” आग्नेयः	५।२ । (१२) । [१२]
” यामायनः	१०।१३५ । (७) । [७]

कुत्सुतिः काण्वः	८।७६ । (१२), ७७ । (११), ७८ । (१०) । [३३]
कुत्समलबर्हिषः शैलुषिः	१०।१२६ । (८) । [८]
कुशिकः ऐषीरथिः	३।३१ । (२२) । [२२]
” सौभरिः	१०।१२७ । (८) [८]
कुसीदी काण्वः	८।८१ । (९), ८२ । (९), ८३ । (९) । [२७]
कूर्मः गार्त्समदः	२।२७ । (१७), २८ । (११), २९ । (७) । [३५]
” गृत्समदः	२।२७ । (१७), २८ । (११), २९ । (७) । [३५]
कृतयशाः आंगिरसः	२।१०८ । १०, ११ । (२) । [२]
कुत्सुः भार्गवः	८।७९ । (९) । [९]
कुशः काण्वः	८।५५ [७] । (५) । [५]
कृष्णः आंगिरसः	८।८५ (९), ८६ । (५), ८७ । (६), १०।४२ । (११), ४३, (११), ४४ । (११) । [५३]
केतुः आग्नेयः	१०।१५६ । (५) । [५]
कौत्सः दुर्मित्रः	दुर्मित्रः कौत्सः ।
” सुमित्रः	सुमित्रः ”
कौशिकः गाथी	गाथी कौशिकः ।
क्षत्रमनसः	५।४४ । १० । [१]
गयः आग्नेयः	५।९ । (७), १० (७) । [१४]
” ह्यतः	१०।६३ । (१७), ६४ । (१७) । [३४]
गर्गः भारद्वाजः	६।४७ । (३१) । [३१]
गर्भकर्ता स्वष्टा	स्वष्टा गर्भकर्ता ।
गविष्टिरः आग्नेयः	५।१ । (१२) । [१२]
गानुः	” ५।३२ । (१२) । [१२]
गाथिनः विश्वामित्रः	विश्वामित्रः गाथिनः ।
गाथी कौशिकः	३।१९-२२ । (२०) । [२०]
गार्त्समदः कूर्मः	कूर्मः गार्त्समदः ।
गृत्समदः	२।२७ । (१७), २८ । (११), २५ । (७) । [३५]
गृत्समदः शौनकः	(आंगिरसः शौनहोत्रः) भार्गवः २।१-३ । (४०), ८-२६ । (१८८), ३०-४३ । (१३५), ९।८६ । ४६-४८ (३) । [३६६]
गृहपतिः सहस्रपुत्रः	८।१०२ । (२२) । [२२]

गोतमः (सप्तर्षीणां एकः) १०।१३७। ३ [१]
 " राहूगणः १।७७-९३। (२०४), ९।३१। (६),
 ६७। ७-९। (३)। [२१३]
 " " (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः गोतमो
 राहूगणः
 गोधा (वृषिका) १०।१३४। ६ उत्तरार्धः ७। [१॥]
 गोपवनः अत्रेयः ८।७३। (१८), ७४। (१५)। [३३]
 गोपायनः बन्धुः बन्धुः गोपायनः।
 " विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः "
 " श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः "
 " सुबन्धुः सुबन्धुः "
 गोपुष्की काण्वायनः ८।१४। (१५), १५। (१३)। [२८]
 गौतमः नोधा नोधा गौतमः।
 " वामदेवः वामदेवः "
 गौपायनः बन्धुः बन्धुः गौपायनः।
 " विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः "
 " श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः "
 गौरिवीतिः ब्राह्मणः ५।२९। (१५), ९।१०८। १-२ (२),
 १०।७३। (११), ७४। (६)। [३४]
 वमैः तापसः १०।११४। (१०)। [२०]
 " सौर्यः १०।१८१। ३। [१]
 घोरः आगिरसः ३।३६। १०। [१]
 घोषा काक्षीवती १०।३९। (१४), ४०। (१४)। [२८]
 घौरः कण्वः कण्वः घौरः।
 घौरः काण्वः प्रगाथः प्रगाथः काण्वः घौरः।
 घोषेयः सुहस्यः सुहस्यः घोषेयः।
 चक्षुः मानवः १।१०६। ४-६ (३)। [३]
 " सौर्यः १०।१५८। (५) [५]
 चाक्षुषः अग्निः अग्निः चाक्षुषः।
 चित्रमहा वासिष्ठः १०।१२२। (८)। [८]
 च्यवनः भार्गवः १०।१९। (८)। [८]
 जमदग्निः ३।६२। १६-१८ (३), १०।१३७। ६
 (१)। [४]
 " भार्गवः ८।१०१। (१६), ९।६२। (३०), ६५।
 (३०), ६७। १६-१८ (३)। [७९]
 जमदग्निः भार्गवः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः
 (६ जमदग्निः भार्गवः)

जमदग्निविश्वामित्रौ १०।१६७। (४)। [४]
 जयः ऐन्द्रः १०।१८०। (३)। [३]
 जरकर्णः ऐरावतः (सर्वः) १०।७६। (८)। [८]
 जरिता (शार्ङ्गः) १०।१४२। १-२। [२]
 जानः बृशः बृशः जानः।
 जामदग्निः परशुरामः परशुरामः जामदग्निः।
 जामदग्न्यः रामः रामः जामदग्न्यः।
 जुहुः ब्रह्मजाया १०।१०९। (७)। [७]
 जूतिः (वातरशनः) १०।१३६। १। [१]
 जेता माधुच्छन्दसः १।११। (८)। [८]
 तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः १०।१८२। (३)। [३]
 तर्कः ५।४४। १२ [१]
 ताम्रवः प्रार्थ्यः १०।९३। (१५)। [१५]
 तापसः अग्निः अग्निः तापसः।
 " घर्मः घर्मः "
 " मन्थुः मन्थुः "
 तार्क्ष्यः अरिष्टनेमिः अरिष्टनेमिः तार्क्ष्यः।
 " सुपर्णः सुपर्णः "
 तिरस्त्रीः आगिरसः ८।९५। (९), ९६ (२२)। [३०]
 तृणपाणिः ५।४९। ५ (१), ६।४८। (२२)। [२३]
 त्रसदस्युः पौलकुत्स्यः ४।४२। (१०), ५।२७। (६),
 ९।१२०। (१२)। [२८]
 त्रितः आपत्यः १।१०५। (१९), ८।४७। (१८), ९।३३।
 (६), ३४। (६), १०।२। (८), १०।१-७।
 (४९) [१०६]
 त्रिशिराः स्वाष्ट्रः १०।८। (९), ९ (९)। [१८]
 त्रिशोकः काण्वः ८।४५। (४२)। [४२]
 त्रैवृष्णः त्र्यरुणः (भारतः राजा) त्र्यरुणः त्रैवृष्णः।
 त्र्यरुणः त्रैवृष्णः (भारतः राजा) ५।२७। (६),
 ९।१२०। (१२)। [१८]
 त्वष्टा गर्भकती १०।१८४। (३)। [३]
 त्वाष्ट्रः त्रिशिराः त्रिशिराः त्वाष्ट्रः।
 दक्षिणा प्राजापत्या १०।१०७। (११)। [११]
 दमनः यामायनः १०।१६ (१४)। [१४]
 दाक्षायणी अदितिः अदितिः दाक्षायणी।
 दार्ढ्ययुतः इधमवाहः इधमवाहः दार्ढ्ययुतः।
 दिव्यः आगिरसः १०।१०७। (११) [११]

दीर्घतमाः औक्थ्यः १।१४०-१६४। (२४२)। [२४२]
 दुर्मित्रः कौत्सः १०।१०५। (११)। [११]
 दुवस्युः वान्दनः १०।१००। (१२)। [१२]
 दृढहृद्युतः आगस्त्यः ९।२५। (६)। [६]
 देवगन्धर्वः विश्वावसुः विश्वावसुः देवगन्धर्वः।
 देवजामयः इन्द्रमातरः १०।१५३। (५)। [५]
 देवसुनिः ऐरम्भदः १०।१४६। (६)। [६]
 देवरातः वैश्वामित्रः (शुनःशेषः आजीगतिः)
 १।२४। (१५)। [१५]
 देवलः काश्यपः ९।५-२४। (१६४)। [१६४]
 देववातः भारतः ३।२३। (५)। [५]
 देवशुनी सरमा (ऋषिका) सरमा देवशुनी (ऋषिका)
 देवश्रवाः भारतः ३।२३। (५)। [५]
 " यामायनः १०।१७। (१४)। [१४]
 देवाः १०।५१। १,३,५,७,९ (५);
 ५३।१-३, ६-११ (९)। [१४]
 देवातिथिः काण्वः ८।४।२१। [२१]
 देवापिः आर्द्धिषेणः (वृष्टिकामः) १०।९८। (१२)। [१२]
 देर्वतमसः कक्षीवान् कक्षीवान् देर्वतमसः।
 देर्वतमसः कक्षीवान् कक्षीवान् औशिजः
 औशिजः देर्वतमसः।
 देवोदासिः परुच्छेपः परुच्छेपः देवोदासिः।
 " प्रतर्दनः प्रतर्दनः "
 सुवानः सारुतः ८।९६। (२१)। [२१]
 सुस्रः विश्वचर्षणिः आश्रयः ५।२३। (४)। [४]
 सुश्रीकः वासिष्ठः ८।८७। (६)। [६]
 त्रोगः (शाङ्गः) १०।१४२। ३,४ (२)। [२]
 द्वितः आप्यः ९।१०३। (६)। [६]
 द्वितः सुक्तवाहाः आश्रयः ५।१८। (५)। [५]
 शरुणः आंगिरसः ५।१५। (५)। [५]
 धानाकः लुशः लुशः धानाकः।
 धिष्ण्याः ऐश्वराः अश्रयः अश्रयः धिष्ण्याः ऐश्वराः।
 ध्रुवः आंगिरसः १०।१७३। (६)। [६]
 नदी ऋषिका ३।३३। ४,६,८,१०। (४)। [४]
 नभः प्रसेद्वनः वैरूपः १०।११२। (१०)। [१०]
 नरः भारद्वाजः ६।३५। (५), ३६। (५)। [१०]
 नहुषः सानवः ९।१०१। ७-९ (३)। [३]

नामाकः काण्वः ८।३९ (१०), ४० (१२), ४१ (१०),
 ४२ (६)। [३८]
 नामानेदिष्टः मानवः १०।६१ (२७), ६२ (११)। [३८]
 नारदः काण्वः ८।१३ (३३), ९।१०४ (६), १०५ (६)।
 [४५]
 नारायणः १०।९०। (१६)। [१६]
 नार्मेधः शकपूतः शकपूतः नार्मेधः।
 नाहुषः ययातिः ययातिः नाहुषः।
 निधुविः काश्यपः ९।६३ (३०)। [३०]
 निवावरी सिकता सिकता निवावरी।
 नीपातिथिः काण्वः ८।३४। १-१५। [१५]
 नृमेधः आंगिरसः ८।८९ (७), ९० (६), ९८ (१२),
 ९९ (८), १।२७ (६), २९। (६)। [४५]
 नेमः मार्गवः ८।१०० (१-३, ६-१२)। [१०]
 नैर्ऋतः कपोतः कपोतः नैर्ऋतः।
 नोवा गौतमः १।५८-६४ (७४), ८।८८। (६),
 ९।९३। (५)। [८५]
 नौघसः एकवृः एकवृः नौघसः।
 पण्यः असुराः १०।१०८। १, ३, ५, ७, ९। [५]
 पतङ्गः प्राजापत्यः १०।१७७। (३)। [३]
 परमेष्ठी प्रजापतिः प्रजापतिः परमेष्ठी।
 परासरः शाक्यः १।६५-७३। (९१),
 ९।९७। ३१-४४ (१४)। [१०५]
 परुच्छेपः देवोदासिः १।१२७-१३९। (१००)। [१००]
 पर्वतः काण्वः ८।१२। (३३), ९।१०४। (६),
 १०५। (६), [४५]
 पवित्रः आंगिरसः ९।६७। २२-३२ (११)। ७३। (९)
 ८३। (५)। [२५]
 परशुरामः जामदग्निः १०।११०। (११)। [११]
 [निषेयसागरोक्तः पाठः]
 पायुः भारद्वाजः ६।७५। (१९), १०।८७। (२५)। [४४]
 पारुच्छेपिः अमानतः अमानतः पारुच्छेपिः।
 पावकः अग्निः ८।१०२। (२२), १०।१४०। (६)। [२८]
 पुनर्वत्सः काण्वः ८।७। (३६)। [३६]
 पुरुमीळहः आंगिरसः ८।७१। (१५)। [१५]
 " सौहोत्रः ४।४३। (७), ४४। (७)। [१४]

पुरुमेधः आंगिरसः ८।८९। (७), ९०। (६)। [१३]

पुरुवारः ऐलः (ऋषिः) १०।९५। (१, ३, ६, ८-१०, १२, १४, १७)। [९]

पुरुहन्मा आंगिरसः ८।७०। (१५)। [१५]

पुष्टिगुः काण्वः ८।५० [२]। (१०)। [१०]

पुनदक्षः आंगिरसः ८।९४। (१२)। [१२]

पूरणः वैश्वामित्रः १०।१६०। (५)। [५]

पूरुः आत्रेयः ५।१६। (५), १७। (५)। [१०]

पृथुः वैन्ध्यः १।१४८। (५)। [५]

पृथिव्यः अजाः ९।८६। (२१-३०, ३१-४०)। [२०]

पुषप्रः काण्वः ८।५६ [८]। (५)। [५]

पैजवनः सुदाः सुदाः पैजवनः ।

पौरः आत्रेयः ५।७३। (१०), ७४। (१०)। [२०]

पौरकुत्स्यः त्रसदस्युः त्रसदस्युः पौरकुत्स्यः ।

पौलोमी शची १०।१५९। (६)। [६]

प्रगाथः काण्वः ८।६३। (१२), ६४। (१२), ६५। (१२)। [३६]

प्रगाथः चौरः काण्वः ८।१। १.२ (२), १०। (६), ४८। (१५), ६२। (१२)। [३५]

प्रचेताः आंगिरसः १०।१६४। (५)। [५]

प्रजापतिः परमेष्ठी १०।१२९। (७)। [७]

प्रजापतिः वास्यः ३।३८। (१०), ५४। (२२), ५५। (२२), ५६। (८), ९।८४। (५), १०१। १३-१६ (४)। [७१]

,, वैश्वामित्रः ३।३८। (१०), ५४। (२२), ५५। (२२), ५६। (८), ९।१०१। १३-१६ (४)। [६६]

प्रजावान् प्राजापत्यः १०।१८३। (३)। [३]

प्रतर्दनः काशिराजः १०।१७९। [१]

,, देवोदासिः ९।९६। (२४)। [२४]

प्रतिक्षत्रः आत्रेयः ५।४६। (८)। [८]

प्रतिप्रभः ,, ५।४९। (५)। [५]

प्रतिभानुः ,, ५।४८। (५)। [५]

प्रतिरथः ,, ५।४७। (७)। [७]

प्रथः वासिष्ठः १०।१८१। (१), [१]

प्रभूवसुः आंगिरसः ५।३५। (८), ३६। (६), ९।३५। (६), ३६। (६)। [२६]

प्रयस्वन्तः आत्रेयाः ५।२०। (४)। [४]

प्रयोगः भार्गवः ८।१०२। (२२)। [२२]

प्रस्कण्वः काण्वः १।४४-५०। (८२), ८।४९ [१]। (१०), ९।२५। (५)। [९७]

प्रागाथः कलिः कलिः प्रागाथः ।

,, भर्गः भर्गः प्रागाथः ।

,, हर्षतः हर्षतः ,,

प्राजापत्यः पतङ्गः पतङ्गः प्राजापत्यः ।

,, प्रजावान् प्रजावान् ,,

,, यक्षमनाशनः यक्षमनाशनः ,,

,, यज्ञः यज्ञः ,,

,, विमदः विमदः ,,

,, विष्णुः विष्णुः ,,

,, संवरणः संवरणः ,,

,, हिरण्यगर्भः हिरण्यगर्भः ,,

प्राजापत्या दक्षिणा दक्षिणा प्राजापत्या ।

प्राथ्यः तान्वः तान्वः प्राथ्यः ।

प्रियमेधः आंगिरसः ८।२।१-४० (४०), ६८। (१९), ६९। (१८), ८७। (६), ९।२८। (६)। [८९]

प्रैयमेधः सिन्धुक्षित् सिन्धुक्षित् प्रैयमेधः ।

प्लातः गायः गायः प्लातः ।

प्लाथोगिः आसंगः आसंगः प्लाथोगिः ।

बन्धुः गोपायनः ५।२४। १। [१]

,, गोपायनः १०।५७-६०। (४०)। [४०]

,, कौपायनः ५।२४। (१)। [१]

बभ्रुः आत्रेयः ५।२०। (१५)। [१५]

बरुः आंगिरसः १०।९६। (१३)। [१३]

बाहैस्पत्यः (अग्निः) ८।१०२। (२२)। [२२]

,, तपुर्धर्मा तपुर्धर्मा बाहैस्पत्यः ।

,, भरद्वाजः भरद्वाजः ,,

,, शंयुः शंयुः ,,

बाहुवृकः (आत्रेयः) ५।४४। १२ (१), ५।७१।

(३), ७२। (३)। [७]

बिन्दुः आंगिरसः ८।९४। (१२), ९।३०। (६)। [१८]

बिभ्राद् सौर्यः १०।१७०। (४)। [४]

बुधः आत्रेयः ५।१। (१२)। [१२]

,, सौम्यः १०।१०१। (१२)। [१२]

बृहदुक्थः वामदेव्यः १०।५४।(६), ५५।(८),
५६।(७), [२१]
बृहद्विवः आथर्वणः १०।१२०।(९)। [९]
बृहन्मतिः आगिरसः ९।३९।(६), ४०।(६),
१०।७१।(११), ७२।(९)। [३२]
बृहस्पतिः कौक्यः १०।७२।(९)। [९]
ब्रह्मचारी अगस्त्यशिष्यः अगस्त्यशिष्यः ब्रह्मचारी।
ब्रह्मजाया उहूः उहूः ब्रह्मजाया।
ब्रह्मवादिनी रोमशा रोमशा ब्रह्मवादिनी।
ब्रह्मातिथिः काण्वः ८।५।(३९)। [३९]
ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा ऊर्ध्वनाभा ब्राह्मः।
ब्राह्मः रक्षोहा रक्षोहा ब्राह्मः।
भयमानः वार्षागिरः १।१००।(१९)। [१९]
भरद्वाजः बार्हस्पत्यः ६।१-३०।(३१६), ३७-४३।
(३३), ५३-७४।(१८०), ९।६७।
१-३।(३)। [५३२]
भरद्वाजः १०।१३७।(१)। [१]
भरद्वाजः बार्हस्पत्यः (सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षयः (१
भरद्वाजो बार्हस्पत्यः)
भर्गः प्रागायः ८।६०।(२०), ६१।(१८)। [३८]
भारतः देववातः देववातः भारतः।
भारतः राजा अश्वमेघः अश्वमेघः भारतः राजा।
" " व्रसदस्युः व्रसदस्युः " "
" " व्यरुणः व्यरुणः " "
भारद्वाजः कजिश्वा कजिश्वा भारद्वाजः।
भारद्वाजः गर्गः गर्गः भारद्वाजः।
" नरः नरः "
" पायुः पायुः "
" वसुः वसुः "
" शसः शसः "
" शिरिम्बिष्ठः शिरिम्बिष्ठः "
" शुनहोत्रः शुनहोत्रः "
" सप्रथः सप्रथः "
" सुहोत्रः सुहोत्रः "
भारद्वाजी रात्रिः रात्रिः भारद्वाजी।
भार्गवः इटः इटः भार्गवः।
" कविः कविः "

भार्गवः कृत्तुः कृत्तुः भार्गवः।
" गुत्समदः शौनकः गुत्समदः शौनकः भार्गवः।
" आगिरसः शौनहोत्रः "
च्यवनः च्यवनः भार्गवः।
" जमदग्निः जमदग्निः "
" नेमः नेमः "
" प्रयोगः प्रयोगः "
" वेनः वेनः "
" सोमाहुतिः सोमाहुतिः "
" स्यूमरश्मिः स्यूमरश्मिः "
भार्ग्यश्चः मुद्रलः मुद्रलः भार्ग्यश्चः।
भालन्दनः वत्सप्रिः वत्सप्रिः भालन्दनः।
भावयव्यः १।१२६।६। [१]
भिष्णुः आगिरसः १०।११७।(९)। [९]
भिषक् आथर्वणः १०।९७। [२३]। [२३]
भुवनः आप्यः १०।१५७।(५)। [५]
भृतांशः काश्यपः १०।१०६।(११)। [११]
भृगुः वारुणिः ९।६५।(३०), १०।१९१।(८)। [३८]
भौमः अग्निः अग्निः भौमः।
भौवनः विश्वकर्मा विश्वकर्मा भौवनः।
" साधनः साधनः "
मत्स्यः साम्मदः ८।६७।(२१)। [२१]
मत्स्याः (जालनद्धाः बहवः) ८।६७।(२१)। [२१]
मथितः यामायनः १०।१९।(८)। [८]
मधुच्छन्दाः वैश्वामित्रः १।१-१०।(१०२),
९।१।(१०)। [११२]
मनुः आप्सवः ९।१०६।७-९। [३]
" वैवस्वतः ८।२७-३१।(५९)। [५९]
" सांवरणः ९।१०१।१०-१२।(३)। [३]
मन्युः तापसः १०।८३।(७), ८४।(७)। [१४]
" वालिष्ठः ९।२७।१०-१२।(३)। [३]
मरुतः १।१६५।३, ५, ७, ९।(४)। [४]
मातरिश्वा काण्वः ८।५४।[६]।(८)। [८]
माधुच्छन्दसः अधमर्षणः अधमर्षणः माधुच्छन्दसः।
" जेता जेता "
मानवः चक्षुः चक्षुः मानवः।
" नहुषः नहुषः "

मानवः नाभानेदिष्ठ नाभानेदिष्ठः मानवः
 ,, शायीतः शायीतः ,,
 मान्धाता यौवनाद्वः १०।१३४। १-५, ६ पूर्वार्थः । [५॥]
 मान्यः मैत्रावरुणिः ८।६७ । (२२) । [२१]
 मायी ५।४४। ११ । [१]
 मारीचः कश्यपः कश्यपः मारीचः ।
 मारुतः सुतानः सुतानः मारुतः ।
 माषाः अकृष्टाः ९।८६ । १-१०, ३१-४० (२०) [२०]
 मुद्रलः मान्यैश्वः १०।१०२ । (१२) । [१२]
 मुष्कवान् इंद्रः इंद्रः मुष्कवान् ।
 मूर्धनवान् आगिरसः १०।८८ । (१९) । [१९]
 ,, वामदेव्यः १०।८८ । (१९) । [१९]
 मुक्तवाहाः आत्रेयः द्वितः द्वितः मुक्तवाहाः आत्रेयः ।
 मृलीकः वासिष्ठः ९।९७ । २५-२७ (३);
 १०।१५० । (५) । [८]
 मेधातिथिः काण्वः १।१२-२३ । (१४३); ८ । १ ।
 ३-२९ (२७); २ । १-४२ (४२) ।
 ३२ । (३०); ९।२ । (१०),
 ४१ । (६), ४२ । (६),
 ४३ । (६) । [२७०]
 मेथ्यः ,, ८।५३ [५] । (८), ५७ [९]
 (४), ५८ [१०] । (३) । [१५]
 मेध्यातिथिः ,, ८।१ । ३-२९ (२७); ३ । (२४);
 ३३ । (१९), [७०]
 मैत्रावरुणः अगस्त्यः अगस्त्यः मैत्रावरुणः ।
 मैत्रावरुणिः मान्यः मान्यः मैत्रावरुणिः
 ,, वासिष्ठः वासिष्ठः ,, ।
 यक्षमनाशनः प्राजापत्यः १०।१६१ । (५) । [५]
 यजतः ५।४४ । १०-१२ (३) । [३]
 यजतः आत्रेयः ५।६७ । (५), ६८ । (५) । [१०]
 यज्ञः प्राजापत्यः १०।१३० । (७) । [७]
 यमः वैवस्वतः (ऋषिः) १० । १०।२, ४, ६, ८, ९, १०,
 १२, १४ (८); १४। (१६) । [२४]
 यमी वैवस्वती (ऋषिका) १०।१० । १, ३, ५, ७,
 ११, १३ (६), १५४ । (५) । [११]
 ययातिः नाहुषः ९।१०१ । ४-६ । [३]
 यविष्ठः सहसः पुत्रः ८।१०२ । (२२) । [२२]

यामायनः ऊर्ध्वकुशनः ऊर्ध्वकुशनः यामायनः ।
 ,, कुमारः कुमारः ,,
 ,, दमनः दमनः ,,
 ,, देवश्रवाः देवश्रवाः ,,
 ,, मथितः मथितः ,,
 ,, शंखः शंखः ,,
 ,, संकुसुकः संकुसुकः ,,
 यौवनाद्वः मान्धाता मान्धाता यौवनाद्वः ।
 रक्षोहा ब्राह्मः १०।१६२ । (६) [६]
 रङ्गुगणः आगिरसः ९।३७ । (६), ३८ । (६) [१२]
 राजर्षिः ऋणचयः ऋणचयः राजर्षिः ।
 रातहव्यः आत्रेयः ५।६५ । (६), ६६ । (६) [१२]
 रात्रिः भारद्वाजी १०।१२७ । (८) [८]
 रामः जामदग्न्यः १०।११० । (११) [११]
 राहूगणः गौतमः गौतमः राहूगणः ।
 रेणुः वैश्वामित्रः ९।७० । (१०), १०।८९ । (१८) [२८]
 रेभः काश्यपः ८।९७ । (१५) [१५]
 रेभसूनुः काश्यपः ९।९९ । (८); १०० । (९) [१७]
 रेभसूनुः काश्यपौ ९।९९ । (८), १०० । (९) [१७]
 रोमसा ब्रह्मवादिनी १।१२६ । ७ । [१]
 रौहिदश्वः वसुमनाः वसुमनाः रौहिदश्वः ।
 लवः ऐन्द्रः १०।११९ । (१३) [१३]
 लुप्तः घानाकः १०।३५ । (१४), ३६ । (१४) [२८]
 लोपासुद्रः १।१७९ । १, २ । [२]
 लौक्यः बृहस्पतिः बृहस्पतिः लौक्यः ।
 लौपायनः बन्धुः बन्धुः लौपायनः ।
 ,, विप्रबन्धुः विप्रबन्धुः ,,
 ,, श्रुतबन्धुः श्रुतबन्धुः ,,
 ,, सुबन्धुः सुबन्धुः ,,
 वत्सः आग्नेयः १०।१८७ । (५) [५]
 ,, काण्वः ८।६ । (४८), ११ । (१०) [५८]
 वस्तभिः भालन्दनः ९।६८ । (१०), १०।४५ । (२२),
 ४६ । (१०) [३२]
 वसुः वैखानसः १०।९९ । (२२) [२२]
 वरुणः अग्निः सोमः १०।१२४ । (१, ५-९) [६]
 वसिः आत्रेयः ५।१९ । (५) [५]
 वशः अश्व्यः ८।४६ । (३३) [३३]

वसिष्ठः मैत्रावरुणिः ७।१-३२ । (२९२), ३३ । १-९
 (९), ३४-१०४ । (५३५); ९।६७ ।
 १९-२१ (३), ९० । (६), ९७ ।
 १-३ (३) । [८४८]
 वसिष्ठः ९।६७ । २२-३२ (११);
 १०-१३७ । ७ (१) । [१२]
 वसिष्ठः मैत्रावरुणिः (सप्तर्षिणां एकः) सप्तर्षयः ।
 वसिष्ठपुत्राः ७।३३ । १०-१४ (५) । [५]
 वसुः भारद्वाजः ९।८० । (५), ८१ । (५),
 ८२ । (५) । [१५]
 वसुकर्णः वासुकः १०।६५ । (१५), ६६ । (१५) । [३०]
 वसुकृत् वासुकः १०।२०-२६ । (६६) । [६६]
 वसुकः ऋषिः १०।२८ । ३, ४, ५, ७, ९, ११ । [६]
 ,, ऐन्द्रः १०।२७ । (२४), २९ । (८) । [३२]
 ,, वासिष्ठः ९।९७ । २८-३० (३) । [३]
 वसुकपत्नी इन्द्रस्तुषा (ऋषिका) १०।२८ । १ । [१]
 वसुमनाः रौहिदशः १०।१७९ । ३ । [१]
 वसुरोचिषः अंगिरसः सहस्रम् ८।३४ । १६-१८ । [३]
 वसुश्रुतः आत्रेयः ५।३ । (१२), ४ । (११), ५ ।
 (११), ६ । (१०) । [४४]
 वस्यवः आत्रेयाः ५।२५ । (९), २६ । (९) । [१८]
 वाक् आम्भृणी १०।१२५ । (८) । [८]
 वाच्यः प्रजापतिः प्रजापतिः वाच्यः ।
 वाजम्भरः ससिः ससिः वाजम्भरः ।
 वातजूतिः (वातरशनः) १०।१३६ । २ । [१]
 वातरशनाः (१ ऋष्यशृंगः, २ एतशः, ३ करिकतः, ४
 जूतिः, ५ वातजूतिः, ६ विप्रजूतिः, ७ वृषा-
 णकः ।) १०।१३६ । (७) । [७]
 वातायनः अनिलः अनिलः वातायनः ।
 ,, उलः उलः ,,
 वाष्प्यश्वः सुमित्रः सुमित्रः वाष्प्यश्वः
 वान्दनः दुवस्युः दुवस्युः वान्दनः ।
 वामदेवः गौतमः ४।१-१७ । (२०६); १८ । २-३॥,
 ८-१३ (८॥), १९-४१ । (२३९),
 ४५-५८ । (१०७) । [५६०॥]
 वामदेव्यः अंहोसुक अंहोसुक वामदेव्यः ।
 ,, बृहदुक्थः बृहदुक्थः ,,

वामदेवः सूर्यन्वान् सूर्यन्वान् वामदेव्यः ।
 वारुणिः भृगुः भृगुः वारुणिः ।
 ,, सत्यधृतिः सत्यधृतिः ,,
 वार्षागिरः अम्बरीषः अम्बरीषः वार्षागिरः ।
 ,, ऋज्राश्वः ऋज्राश्वः ,,
 ,, भयमानः भयमानः ,,
 ,, सहदेवः सहदेवः ,,
 ,, सुराधाः सुराधाः ,,
 वाष्टिहव्यः उपस्तुतः उपस्तुतः वाष्टिहव्यः ।
 वासिष्ठः इंद्रप्रमतिः इंद्रप्रमतिः वासिष्ठः ।
 ,, उपमन्युः उपमन्युः ,,
 ,, कर्णश्रुत् कर्णश्रुत् ,,
 ,, चित्रमहाः चित्रमहाः ,,
 ,, शुभ्रीकः शुभ्रीकः ,,
 ,, प्रथः प्रथः ,,
 ,, मन्थुः मन्थुः ,,
 ,, मृलीकः मृलीकः ,,
 ,, वसुकः वसुकः ,,
 ,, वृषगणः वृषगणः ,,
 ,, व्याघ्रपाद् व्याघ्रपाद् ,,
 वासुकः वसुकर्णः वसुकर्णः वासुकः ।
 ,, वसुकृत् वसुकृत् ,,
 विप्रजूतिः (वातरशनः) १०।१३६ । ३ । [१]
 विप्रबन्धुः गोपायनः ५।२४ । (४) । [४]
 ,, गौपायनः १०।५७-६० । (४०) । [४०]
 ,, लौपायनः ५।२४ । (४) । [४]
 विमदः ऐन्द्रः १०।२०-२६ । (६६) । [६६]
 ,, प्राजापत्यः १०।२०-२६ । (६६) । [६६]
 विरूपः आंगिरसः ८।४३ । (३३), ४४ । (३०),
 ७५ । (१६) । [७९]
 विवस्वान् आदित्यः १०।१३ । (५) । [५]
 विवृहः काश्यपः १०।१६३ । (६) । [६]
 विश्वाद् सौर्यः १०।१७० । (४) । [४]
 विश्वकः कार्ष्णिः ८।८६ । (५) । [५]
 विश्वकर्मा भौवनः १०।८१ । (७), ८२ । (७) । [१४]
 विश्वचर्षणिः आत्रेयः शुक्रः शुक्रः विश्वचर्षणिः आत्रेयः ।
 विश्वमनाः वैयश्वः ८।२३-२६ । (१०९), [१०९]

विश्ववारः	५।४४। ११। [१]
विश्ववारा आत्रेयी	५।२८। (६)। [६]
विश्वसामा आत्रेयः	५।२१। (४)। [४]
विश्वामित्रः गाथिनः	३।१-१२ (१४०), २४-३२ (११७), ३३। १-३, ५, ७, ९, ११- १३। (२), ३४। (११)। ३५। (११), ३६। १-९, ११। (१०), ३७-५३ (१४४)। ५७-६२। (५६)। ९। ६७। १३-१५ (३)। [५०१]

विश्वामित्रः गाथिनः	(सप्तर्षीणां एकः) सप्तर्षेयः ।
विश्वामित्रः	१०।१३७। ५। [१]
विश्वामित्रः जमदग्निः	१०।१६७। (४)। [४]
विश्वामित्रः देवगन्धर्वः	१०।१३७। (६)। [६]
विष्णुः प्राजापत्यः	१०।१०४। (३)। [३]
विद्वज्यः आंगिरसः	१०।१२८। (९)। [९]
वीतहृदयः	" ६।१५। (२९)। [१९]
वृषाः जानः	५।२। (१२)। [१२]
वृषगणः वासिष्ठः	९।९७। ७-९ (३)। [३]
वृषाकपिः ऐन्द्रः	१०।८६। ७, १३, २३ (३)। [३]
वृषाणकः वातरशनः	१०।१३६। ४। [४]
वेनः भार्गवः	९।८५। (१२); १०।१२३। (८)। [२०]
वैकुण्ठः इन्द्रः	इन्द्रः वैकुण्ठः।
वैखानसः वज्रः	वज्रः वैखानसः।
वैखानसाः (शतम्)	९।६६। (३०)। [३०]
वैतहृदयः अरुणः	अरुणः वैतहृदयः।
वैन्याः पृथुः	पृथुः वैन्याः।
वैयश्वः विश्वमनाः	विश्वमनाः वैयश्वः।
वैराजः ऋषभः	ऋषभः वैराजः।
वैरूपः अष्टादंष्ट्रः	अष्टादंष्ट्रः वैरूपः।
" नभःप्रभेदनः	नभःप्रभेदनः "
" शतप्रभेदनः	शतप्रभेदनः "
" सभिः	सभिः "
वैवस्वतः मनुः	मनुः वैवस्वतः।
" यमः	यमः "
वैवस्वती यमी	यमी वैवस्वती।

वैखानसः अभिः	अभिः वैखानसः।
वैश्वामित्रः अष्टकः	अष्टकः वैश्वामित्रः।
" ऋषभः	ऋषभः "
" कतः	कतः "
" देवरातः	देवरातः "
" पूरणः	पूरणः "
" प्रजापतिः	प्रजापतिः "
" मनुचन्द्राः	मनुचन्द्राः "
" रेणुः	रेणुः "

व्यश्वः आंगिरसः	८।२६। (२५)। [२५]
व्याघ्रपादः वासिष्ठः	९।९७। १६-१८ (३)। [३]
शंयुः बार्हस्पत्यः	६।४४। (२४), ४५। (३३), ४६ (१४), ४८। (२२)। [९३]
शकपुतः नामधेः	१०।१३२। (७)। [७]
शक्तिः वासिष्ठः	७।३२। २६। २७ (२), २। ९७। १२-२१ (३) १०।८३, १४-१६ (४)। [९]
शंखः यामायनः	१०।१५। (१४)। [१४]
शची पौलोमी	१०।१५। (६)। [६]
(शतम्) वैखानसाः	वैखानसाः (शतम्)।
शतप्रभेदनः वैरूपः	१०।११३। (१०)। [१०]
शवरः काक्षीवतः	१०।१६९। (४)। [४]
शशकर्णः काण्वः	८।९। (२१)। [२१]
शश्वती आंगिरसी (ऋषिका)	८।१। ३४। [१]
शाकल्यः गौरिवीतिः	गौरिवीतिः शाकल्यः।
" पराशरः	पराशरः "
शाकरः ऋषभः	ऋषभः शाकरः।
शाङ्गः जरिता	१-२
" द्रोणः	३-४
" सारिचुकः	५-६
" सन्त्रामित्रः	७-८

शार्पातः मानवः	१०।९२। (१५)। [१५]
शासः भारद्वाजः	१०।१५। (५)। [५]
शिखण्डिभ्यो अप्सरसौ	९।१०४। (६)। [६]
" काश्यपौ	
शिबिः आशीनरः	१०।१७९। (१)। [१]
शिरिम्बिः भारद्वाजः	१०।१५। (५)। [५]

शिष्टः आंगिरसः १।११२। (४) । [४]
शुनःशेषः आजीगतिः १।१५-२० (८२) ; १।३। (१०) ।

[९२]

शुनःशेषः आजीगतिः कुत्रिमः देवरातः वैश्वामित्रः वा-
१।२४। (१५) । [१५]

शुनहोत्रः भारद्वाजः ६।३३। (५) । ३४। (५) ; [१०]

शैरीषिः सुवेदाः सुवेदाः शैरीषिः ।

शैलूषिः कुल्लमलबर्हिषः कुल्लमलबर्हिषः शैलूषिः ।

शौनकः गुत्समदः गुत्समदः शौनकः ।

शौनहोत्रः आंगिरसः आंगिरसः शौनहोत्रः ।

श्यावाश्वः आत्रेयः ५।१२-६१। (११८) ; ८१। (५) ,

८२। (९) , ८।३५-३८। (४८) ,

९।३२। (३) । [१८६]

श्यावाश्विः अन्धीगुः अन्धीगुः श्यावाश्विः ।

श्येनः आश्वेयः १०।१८८। (३) । [३]

श्रद्धा कामायनी १०।१५१। (५) । [५]

श्रुतकक्षः आंगिरसः ८।९२। (३३) । [३३]

श्रुतबन्धुः गोपायनः १०।५७। (६) , ५८। (१२) , ५९। (१०) ,

६०। (१२) । [४०]

" गोपायनः ५।२४। (३) । [३]

" लोपायनः ५।२४। (३) । [३]

श्रुतवित् ५।४४। १२ । [१]

" आत्रेयः ५।६२। (९) । [९]

श्रुष्टिगुः काण्वः ८।५१ [३]। (१०) । [१०]

संवननः आंगिरसः १०।१९१। (४) । [४]

संवरणः प्राजापत्यः ५।३३। (१०) ; ३४। (९) । [१९]

संवर्तः आंगिरसः १०।१७२। (४) । [४]

संकुल्लुकः सामायनः १०।१८। (१४) । [१४]

सत्यधृतिः वारुणिः १०।१८५। (३) । [३]

सत्यश्रवाः आत्रेयः ५।७९। (१०) । ८०। (६) । [१६]

सदापृगः " ५।४४। १२ (१) , ४५। (११) । [१२]

सध्वंसः काण्वः ८।८। (२३) । [२३]

सभिः " ५।४४। १०। [१]

सभिः वैरूपः १०।११४। (१०) । [१४]

सप्तर्षयः षष्ठभिः भौमः

रेकश्यपः मारीचः

रेगोतमः राहुगणः

दंजमदभिः भार्गवः

१भरद्वाजः बार्हस्पत्यः

उवसिष्ठः मैत्रावरुणिः

पविश्वामित्रः गायिनः ९।१०७। (१६) । [१६]

ससगुः आंगिरसः १०।४७। (८) । [८]

ससवभिः ८।७३। (१८) । [१८]

" आत्रेयः ५।७८। (९) । [९]

ससिः वाजम्भरः १०।७९। (७) , ८०। (७) । [१४]

सप्रथः भारद्वाजः १०।१८१। १। [१]

सरमा देवशुनी (ऋषिका) १०।१०८। २, ४, ६, ८, १० ,

११, (६) । [६]

(सर्पः) अर्बुदः काद्रवेयः अर्बुदः काद्रवेयः सर्पः ।

" ऊर्ध्वमावा आर्बुदिः ऊर्ध्वमावा आर्बुदिः "

" पुरावतः जरत्कर्णः पुरावतः जरत्कर्ण "

सर्वहतिः ऐन्द्रः १०।९६। (१३) । [१३]

सव्यः आंगिरसः १।५१-५७। (७२) । [७२]

ससः आत्रेयः ५।२१। (४) । [४]

सहदेवः वार्षांगिरः १।१००। (१९) । [१९]

सहसःपुत्रः गृहपतिः गृहपतिः सहसःपुत्रः ।

" " यविष्ठः यविष्ठः " "

सहस्रम् वसुरोचिषः आंगिरसः ८।३४। १६-१८। (३) । [३]

सांवरणः मनुः मनुः सांवरणः ।

सांख्यः अग्निः अग्निः सांख्यः ।

साधनः भौवनः १०।१५७। (५) । [५]

साम्मदः मत्स्यः मत्स्यः साम्मदः ।

सारिसृक्ः शाङ्गः १०।१४२ । ५, ६ (२) । [२]

सापराज्ञी १०।१८९। (३) । [३]

सावित्री सूर्या (ऋषिका) सूर्या सावित्री ऋषिका ।

सिकता निवावरी ९।८६। ११-२०, ३१-४० २०। [२०]

सिन्धुक्षितः प्रैथमेधः १०।७५। (९) । [९]

सिन्धुद्वीपः आम्बरीषः १०।९। (९) । [९]

सुकक्षः आंगिरसः ८।९२। (३३) , ९२। (३४) । [६७]

सुकीर्तिः काक्षीवतः १०।२३१। (७) । [७]

सुतंभरः ५।४४ । १३ । [१]

सुतंभरः आत्रेयः ५।११। (६) , १२। (६) , १३। (६) ,

१४। (६) । [१४]

सुदाः पैजवनः	१०।१३३। (७)। [७]
सुदासः "	
सुदीतिः आगिरसः	८।७१। (१५)। [१५]
सुपर्णः काण्वः	८।५९ [११]। (७)। [७]
" ताक्ष्यः	१०।१४४। (६)। [६]
सुबन्धुः गोपायनः	५।२४। २। [१]
" लोपायनः	
सुमित्रः वाध्रयथः	१०।६९। (१२), ७०। ११। [२३]
सुमित्रः कौत्सः	१०।१०५। ११। [११]
सुराधाः वापांगिरः	१।१००। १९। [१९]
सुवेदाः क्षैरीषिः	१०।१४७। (५)। [५]
सुहस्यः वीषेयः	१०।४१। (३)। [३]
सुहोत्रः भारद्वाजः	६।३१। (५), ३२। (५)। [१०]
सूनुः आर्भवः	१०।१७६। (४)। [४]
सूर्या सावित्री ऋषिका	१०।८५। (४७)। [४७]
सोभरिः काण्वः	८।१९-२२। (९९), १०३। (१४)। [११३]
सोमः अग्निः वरुणः	१०।१२४। १, ५-९ (६)। [६]
सोमाहुतिः भार्गवः	२।४। (९), ५। (८), ६। (८), ७। (६)। [३१]

सौचीकः अग्निः	अग्निः सौचीकः ।
सौभरिः काण्वः	काण्वः सौभरिः ।
सौम्यः बुधः ।	बुधः सौम्यः ।
सौर्यः अभितपाः	अभितपाः सौर्यः ।
" धर्मः	धर्मः "
" चक्षुः	चक्षुः "
" विश्राद्	विश्राद् "
सौहोत्रः अजमीकहः	अजमीकहः सौहोत्रः ।
" पुरुमीकहः	पुरुमीकहः "
साम्भमित्रः शार्ङ्गः	१०।१४२। ७, ८ (२)। [२]
स्यौरः अभियुतः	अभियुतः स्यौरः ।
" अभियूयः	अभियूयः "
स्वस्वयात्रेयः	५।५०। (५), ५१। (१५)। [२०]
हरिमन्तः आंगिरसः	९।७२। (९)। [९]
हयैतः प्रागाथः	८।७२। (१८)। [१८]
हविषांतः आंगिः	१०।११। (९), १२। (९), १३। (५)। [२३]
हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः	१०।१२१। (१०)। [१०]
हिरण्यस्तुपः आंगिरसः	१।३१-३५। (७१), ९।४। (१०), ६९। (१०)। [९१]
हैरण्यस्तुपः अर्चन्	अर्चन् हैरण्यस्तुपः ।

॥ अनुवाकसूत्रम् ॥

अग्निमीळे, सु०रूपकृत्स्न, मे०द्र सानसि, म०ग्नि द्रुतं, सोमानं स्वरणं, कैस्य नूनं, त्वमग्ने
प्रथमः, प्र वो यद्वा, मे०ग्ने विवस्व, वृ०भि त्वं मे०प, नू चित्सहोजाः, प०श्वा न तापु, मु०पप्र-
यंतुः, प्र ये शु०भंते, इ०मं स्तोम, मि०न्द्र मित्रं वरु०ण, नांस्तयाभ्यां, क०द्रित्या, मि० होतार,
—मां त्वा जुवो, वे०दिषदे, उ०बोध्यग्निः, के०यांशुभा, यु०वो रजांसि, त्वमग्ने द्यु०भि, यो जात
एव, म०गानां त्वा, ऽऽत० पितः, सोमस्य मा, प्र वो दे०वाये, च्छ०तित्वे, द्र०मतिरि, म० महे;
त्वां ह०ग्ने, मे०द्रं ते, य०ज्ञ इ०न्द्रः, प्र क्र०मुभ्यो, उ०ग्रं पिबा, उ०बोध्यग्निः, प्र वे०धसे, म०हि महे,
वि०दा वि०व, आ० रु०द्रासो, य०दृद्य स्थः, स्त्वं ह०ग्ने प्रथम, स्त्वंमग्ने य०ज्ञातां, वृ०षां म०वो, यो
रि०षिबो, वृ०वे वः, स्तु०पे नरा, मि० नर, स्त्वे ह० यत, प्र शु०क्रेतु, के० ह०व्यस्ता, अप० स्वसुः

प्र^१ वीर्या; म^२ चिद्वन्, न^३महा इन्द्र, इन्द्रः सुतेषु, व^४यमुत्वां, य^५ यजाती, म^६ विप्रस्या, —
 म^७ आ याहि, यो राजा, ऽऽतू न इन्द्र क्षुमंतं, ग^८ोधयति; स्वादिष्ठया, प^९र्वस्व दक्षसाधनो,
 ऽयं वीती, प्र^{१०} देवमच्छा, प्र^{११} त आशवो, — ऽस्य प्रेषा, संखायऽआ निर्धावता; — ऽम^{१२} बृहन्, —
 त्वंष्टा दुहित्रे, प्र^{१३} देवत्रा, ऽच्छं म इन्द्रमि, द^{१४}मित्था, म^{१५}द्रा अग्नेः, स^{१६}त्येनोत्तमिता, स^{१७}
 जागुवद्भि, रि^{१८}द्धं हव्य, त^{१९}मस्य द्यावापृथिवी, न^{२०}सदासीत्, छ^{२१}स इत्येत्थनुवाकाः पंचाशीतिः
 ॥८५॥

अनुवाकानुक्रमणी ।

अनु- वाकः	प्रारंभः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	मंडलानां मंत्रसंख्या	अनु- वाकः	प्रारंभः	सूक्तानि	मंत्र- संख्या	मंडलानां मंत्रसंख्या
१	अग्निमीळे	३(१-३)	३०		२३	कया शुभा	१५(१६५-१७९)	१२४	
२	सुरूपकृतुसुतेये	४(४-७)	४०		२४	युवो रजोसि	१२(१८०-१९४)	११५	
३	पुन्द्र सानसिं	४(८-११)	४०						
४	अग्निं दूतं	६(१२-१७)	६६		१९१				
५	सोमानं स्वरणं	६(१८-२३)	७७						प्रथम-मंडलस्य मंत्रसंख्या २००६
६	कस्य नूनं	७(२४-३०)	९७		२५(१)	स्वमग्ने शुभिः	११(१-११)	११०	
७	त्वमग्ने प्रथमो	५(३१-३५)	७१		२६(२)	यो जात एव	११(१२-२२)	१०५	
८	प्र वो यज्ञं	८(३६-४३)	९६		२७(३)	गणानां स्वा	१०(२३-३२)	१०५	
९	अग्ने विवस्वद्	७(४४-५०)	८२		२८(४)	आ ते पितः	११(३३-४३)	१०९	
१०	अग्नि त्वं मेघं	७(५१-५७)	७२						४३
११	नू चित् सहोजा	७(५८-६४)	७४						द्वितीय-मंडलस्य मंत्रसंख्या ४२९
१२	पश्वा न तायुं	९(६५-७३)	९१		२९(१)	सोमस्य मा	१२(१-१२)	१४०	
१३	उपप्रयन्तो	११(७४-८४)	९८		३०(२)	प्र वो देवाय	१७(१३-२९)	११८	
१४	प्र ये शुक्रमग्ने	९(८५-९३)	१०६		३१(३)	हृच्छन्ति स्वा	९(३०-३८)	१२८	
१५	इमं स्तोममर्हते	१२(९४-१०५)	१२५		३२(४)	इन्द्रं मतिर्हृद्	१५(३९-५३)	१२३	
१६	इद्रं मित्रं	१०(१०६-११५)	१०७		३३(५)	इमं महे	९(५४-६२)	१०८	
१७	नासस्याभ्यां	५(११६-१२०)	८३						६२
१८	कदित्था नूः	६(१२१-१२६)	७०						तृतीय-मंडलस्य मंत्रसंख्या ६१७
१९	अग्निं होतारं	७(१२७-१३३)	६०		३४(१)	त्वां ह्यग्ने	१०(१-१०)	१३२	
२०	आ स्वा जुवो	६(१३४-१३९)	४०		३५(२)	मद्रं ते अग्ने	११(११-२१)	१२०	
२१	वेदिषदे	१७(१४०-१५६)	११९		३६(३)	यज्ञ इन्द्रो	११(२२-३२)	१२६	
२२	अवोधयमिन्मर्	८(१५७-१६४)	१२३						

अनुवाकः प्रारंभः	सूक्तानि संख्या	मंत्र-मंडलानां संख्या
३७(४) प्र ऋभुभ्यो	१३(३३-४५) १११	
३८(५) अग्रं पिबा	१३(४६-५८) १००	
	५८	
	चतुर्थ-मंडलस्य मंत्रसंख्या ५८९	
३९(१) अबोधयविनः	१४(१-१४) १२३	
४०(२) प्र वेधसे	१८(१५-३२) १३०	
४१(३) महि महे	१२(३३-४४) १२७	
४२(४) विदा दिवो	१२(४५-५६) १२३	
४३(५) आ रुद्रासः	१६(५७-७२) ११०	
४४(६) यदद्य स्थः	१५(७३-८७) ११४	
	८७	
	पंचम-मंडलस्य मंत्रसंख्या ७२७	
४५(१) त्वं ह्यग्ने	१५(१-१५) १२५	
४६(२) त्वमग्ने यज्ञानां	८(१६-२३) १३७	
४७(३) वृषा मदः	२०(२४-४३) ११७	
४८(४) यो रयिवो	६(४४-४९) १३९	
४९(५) हुवे वो	१२(५०-६१) १२९	
५०(६) स्तुषे नरा	१४(६२-७५) ११८	
	७५	
	षष्ठ-मंडलस्य मंत्रसंख्या ७६५	
५१(१) अग्निं नरो	१७(१-१७) १४५	
५२(२) त्वे ह यत्	१६(१८-३३) १६१	
५३(३) प्र शुक्रिनु	२२(३४-५५) १४६	
५४(४) क ईं वयक्ता	१५(५६-७०) १४४	
५५(५) अप स्वसुः	१९(७१-८९) ११९	
५६(६) प्र वीरया	१५(९०-१०४) १२६	
	१०४	
	सप्तम-मंडलस्य मंत्रसंख्या ८४१	
५७(१) मा चिद्वन्यद्	५(१-५) १६०	
५८(२) महौ हन्द्रो	७(६-१२) १७७	
५९(३) इन्द्रः सुतेषु	८(१३-२०) १७३	
६०(४) वयसु त्वाम्	१०(२१-३०) १८६	
६१(५) यो यजाति	१२(३१-४२) १७१	
६२(६) इमे विप्रस्य	६(४३-४८) १७१	

अनुवाकः प्रारंभः	सूक्तानि संख्या	मंत्र-मंडलानां संख्या
६३(७) अग्न आ	१०(६०-६९) १५९	
६४(८) यो राजा	११(७०-८०) १४९	
६५(९) आ तू न	१३(८१-९३) १४९	
६६(१०) गौर्धयति	१०(९४-१०३) १४१	
	९२	१६३६
[वालखिल्यस्य सूक्तानि (४९-५९) ११ मंत्रसंख्या ८०]		
	१०३	
	अष्टम-मंडलस्य मंत्रसंख्या १७१६	
६७(१) स्वादिष्ठया	२४(१-२४) २०४	
६८(२) पवस्व दक्ष	३६(२५-६०) १९४	
६९(३) अया वीवी	७(६१-६७) २१२	
७०(४) प्र देवमच्छा	१८(६८-८५) १२८	
७१(५) प्र त आशवः	११(८६-९६) १२९	
७२(६) अस्य प्रेषा	७(९७-१०३) ११७	
७३(७) सखाय आ	११(१०४-११४) १२४	
	११४	
	नवम-मंडलस्य मंत्रसंख्या ११०८	
७४(१) अग्ने वृहन्तु	१६(१-१६) १४८	
७५(२) त्वष्टा वृहिजे	१३(१७-२९) १४६	
७६(३) प्र देवत्रा	१३(३०-४२) १४५	
७७(४) अच्छा म	१८(४३-६०) १६८	
७८(५) इदमित्या	८(६१-६८) १२६	
७९(६) मद्रा अग्नेः	१६(६९-८४) १३५	
८०(७) सत्येनोचमिता	६(८५-९०) १४२	
८१(८) सं जागृवमिः	९(९१-९९) १४३	
८२(९) इंद्र द्रव्य	१३(१००-११२) १४२	
८३(१०) तमस्य यावा	१६(११३-१२८) १४६	
८४(११) नासदासीनो	२३(१२९-१५१) १४४	
८५(१२) शास इत्या	४०(१५२-१९१) १६९	
	१९१	
	दशम-मंडलस्य मंत्रसंख्या १७५४	
सूक्तानि १०२८ दशानां मंडलानां मंत्रसंख्या १०५५२		

अध्या- प्रारंभः	वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- अष्टकानां संख्या मंत्रसंख्या
४५ आत्वा रथे ३८	१४(६८-८१)	१९५	
४६ आ प्र ब्रव ३८	१६(८२-९७)	१९७	
४७ इन्द्राय साम ३९	१८(९८-१०३)	१९८	
	९।१-१२)	१९८	
४८ सोमः पुनानो ३३	३१(१३-४३)	२०४	
	३३१ १३५		

यष्टाष्टकस्य मंत्रसंख्या १७३०

४९ प्र ण इन्द्रो ४१	२१(४४-६४)	२००
५० हिन्वन्ति ३३	११(६५-७५)	१६३
५१ अर्वा दिवः २६	१५(७६-९०)	१३५
५२ असनि वक्ता २८	१०(९१-१००)	१३८
५३ पुरोजिती वो ३३	१९(१०१-११४)	१८९
	१०।१-५)	१८९

५४ अयं स यस्य २८	१३(६-१८)	१४१
५५ नि वर्तध्वं ३०	१४(१९-३२)	१५३

अध्या- प्रारंभः	वर्गः	सूक्तानि	मंत्र- अष्टकानां संख्या मंत्रसंख्या
५६ प्र मा युयुज्रे	२९ १३(३३-४५)	१४४	
	२४८ ११६		
			सप्तमाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२६३

५७ प्र होता ३०	१६(४६-६१)	१६१
५८ ये यज्ञेन २४	१०(६२-७१)	१३३
५९ देवानां नु २८	१४(७२-८५)	१४८
६० वि हि सोतोः ३१	९(८६-९४)	१६०
६१ हये जाये २७	११(९५-१०५)	१४९
६२ उभा उ नूनं २७	१४(१०६-११९)	१४०
६३ तदिदास ३०	२३(१२०-१४२)	१७२
६४ त्वं चिदन्निम् ४९	४९(१४३-१९१)	२१८
	२४६ १४६	

अष्टमाष्टकस्य मंत्रसंख्या १२८१

अध्यायाः ६४, वर्गाः २०२८, सूक्तानि १०२८, मन्त्राः १०५५२।

अथ ऋग्वेदीयः सांख्यायन-सांहिताक्रमः ।

अग्निमिले० (ऋ० १।१।१)...	वा पुस्तकान् ॥ [ऋ० ८।१८।१।५]
अग्निं प्र वः० [ऋ० ८।४९।१]...	न आयुः ॥ [ऋ० ८।५९।७]
अग्ने आ याच्छ० [ऋ० ८।६०।१]	सुसदासति ॥ ऋ० १०।१९।१४
संज्ञानसुज्ञाना०	॥ १॥ [परिशिष्ट. ३६]
संज्ञानं वः०	॥ २॥ "
यत् कक्षीर्वा०	॥ ३॥ "
सं वो मनीषि०	॥ ४॥ "
तच्छंयोरौ वृणीमहे०	॥ १५॥ [१] "
नैहैस्त्र्यं सेनादरणं०	॥ ५॥ "
परिवत्साम्येवा०	॥ ६॥ "
ऐषु नष्टावृषा०	॥ ७॥ [२] "
प्राध्वराणां०	॥ ८॥ "
गोकामो अन्नकासः०	॥ ९॥ "
यक्षरं भूतकृतं०	॥ १०॥ "

जमदग्निराप्यायते ० ॥ ११॥ [परिशिष्ट. ३६]

शिवा नः प्रदिशः सत्या नः प्रदिशो दिशः ॥ १२॥ [३] "

अजो वसेजो ददशे शुक्रं ज्योतिः परो गुहा ॥ १२॥ "

यदपिः कश्यपः० ॥ १३॥ "

यद्देवानां ज्यायुषं० ॥ १४॥ "

तच्छंयोरौ वृणीमहे० ॥ १५॥ [४] "

इति सांख्यायनीयसंहिता ।

[१] शांख्यायनीये ऋग्वेदे वालखिल्यसूक्तानि संहितान्त-
गतान्येव सन्ति। अतोऽत्र 'अथ वालखिल्य' इति
वालखिल्यं । इत्यारम्भान्तसूचकं न विद्यते।

[२] 'संज्ञानमुज्ञाना' इति शाकलकेऽन्ते यत्परिशिष्टं
वर्तते, तत्तु शांख्यायनीय-संहिताया अन्ते एव
संहितांगभूतं वर्तते, तस्य चत्वारो वर्गास्ते त्वत्र
यथाक्रमं दर्शिताः ।

अथ ऋग्वेदीयो बाष्कलसंहिताक्रमः ।

गौतमादौशिजः कुत्सः परुच्छेपाहवेः परः । कुत्सादीवन्तमा इत्येष तु बाष्कलकः क्रमः ॥२१॥

(अनुवाकानुक्रमणी)

ऋषयः	प्रारंभः	अन्ताः	ऋषयः
(मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः)	अग्निमीळे ११११—	श्रुष्टिमन्तम् ११९३१२	(गोतमो राहूगणः)
(कक्षीवान् औशिजः)	नासत्याभ्यां ० १११६११—	जुषध्वम् ११२३१११	(परुच्छेपो देवोदासिः)
(कुत्स आंगिरसः)	इमं स्तोमम् ० ११९४११—	उत द्यौः ११११५६	(कुत्स आंगिरसः)
(दीर्घतमा औचध्यः)	वेद्विषदे प्रियम् ० १११४०११—	हरिभ्रियम् ८१५०१०	(पुष्टिगुः काण्वः)
(भर्गः प्रागाथः)	अग्न आ याह्य ० ८६०११—	सोमस्य पीतये ८१९४१२	(विन्दुराङ्गिरसः)
(पुष्टिगुः काण्वः)	यथा मनौ सां ० ८१५१११—	चन संनशे ८१५५५	(कृशः काण्वः)
(तिरश्चिराङ्गिरसः)	आ त्वा गिरे ० ८१५५११—	विन्दने कम् १०८८८१८	(सूर्यन्वानाङ्गिरसः)
(मेध्यः काण्वः)	एक एवाग्नि ० ८१५८१२—	सर्वम् ८१५८२	(मेध्यः काण्वः)
" "	यमुत्विजो ० ८१५८११—	संवित् ८१५८१	" "
(सूर्यन्वानाङ्गिरसः)	यावन्मात्रमुषसो १०८८८१९—	सुसहासति १०१९११४	(संवनन आङ्गिरसः)
	संज्ञानमुज्ञान ० —	चतुष्पदे [१५ ऋचः (परिशिष्टं ३६)]	

॥ इति ऋग्वेदीया बाष्कलसंहिता ॥

(३७) परिशिष्टम् ।

[७ निविदुपनिषदौ ब्रह्मवादिन्यौ । अश्विनौ, ७ इन्द्रावरुणौ । जिह्वुप्, ६ द्विपदा ।]

प्रधारयन्तु मधुनो घृतस्य	यद्विन्दधुः सुरी उस्त्रियायाः ।	
मित्रावरुणौ भुवन्स्य कारू	तावश्विनां जुषतां समीके	१
आवां रथं शतयावान्मागुं	प्रातर्थावाणं सुषदं हिरण्ययम् ।	
अतिष्ठद्यत्र दुहिता विवस्वतस्	तं मांमर्वाश्चमवसे करामहे	२
आवामश्वांसो रथिरा विपश्चितो	वाग्धुषजः सुयुजो घृतश्रुतः ।	
येभिर्थाथोप सूर्या वरेयं	तेभिर्नो दस्त्राववतं समस्तु	३
यद्वा रेतो अश्विना पोषयित्नु	यद्वांसो वधिमन्त्र्यै सुदानू ।	
यस्माज्जज्ञे देवकांमः सुदक्षस्	स्तदस्यै दत्तं मिषजावमिद्यु	४
यन्नासत्या भेषजं चित्रमानू	येनावथुस्तोककामां च घोषाम्	
तदस्यै दत्तं त्रिषु प्रसुवध्यै	येनाविन्दुत्तनयं सा सुहस्त्यम्	५
वर्षइ वां दस्त्रावस्मिन् सुतो	नासत्या होता कृणोतु वेधाः	६
इन्द्रावरुणा सौमनसमहंतं	रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।	
प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं	दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आयुः	७

ऋग्वेद-संहिता ।

प्रथमं मण्डलम् ।

॥ प्रथमोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ वर्गाः १-३७]

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सूक्तानि १-३]

(१)

१ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

॥३॥ अग्निमीळि पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् १
अग्निः पूर्वैर्भिक्षिषिभि रीड्यो नूतनैरुत । स देवाँ एह वक्षति २
अग्निना रयिमभवत् पोषमेव द्विवेदिवे । यशसं वीरवत्तमम् ३
अग्ने यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसि । स इद् देवेषु गच्छति ४
अग्निर्होता कविक्रतुः सत्यश्चित्रश्रवस्तमः । देवो देवभिरा गतम् ५ [१]
यदृङ्ग दाशुषे त्वमग्ने भद्रं करिष्यसि । तवेत् तत् सत्यमङ्गिरः ६
उप त्वाग्ने द्विवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम् । नमो भरन्त एमसि ७
राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीर्घिविम् । वधेमानं स्वे दमे ८
स नः पितेव सूनवे अग्ने सूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ९ [२] (१)

(२)

१ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ वायुः, ४-६ इन्द्र-वायुः

७-९ मित्रा-वरुणौ । गायत्री ।

वायवा याहि दर्शते मे सोमा अरंकृताः । तेषां पाहि श्रुधी हवम् १
वायं उक्थेभिर्जरन्ते त्वामच्छा जरितारः । सुतसोमा अहर्विदः २
वायो तवं प्रपृञ्चती धेना जिगाति दाशुषे । उरूची सोमपीतये ३
इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोभिरा गतम् । इन्द्रवो वामुशान्ति हि ४
वायविन्द्रश्च चेतथः सुतानां वाजिनीवम् । तावा यातमुप द्रवत् ५ [३]
वायविन्द्रश्च सुन्वत् आ यातमुप निष्कृतम् । मश्विस्तथा धिया नरा ६ (१५)

मित्रं हवि पूतदक्षं वरुणं च त्रिशादंसम् ।	धियं धृताचीं साधन्ता ७
कृतेन मित्रावरुणा वृतावृधावृतस्पृशा ।	क्रतुं बृहन्तमाशाये ८
कवी नो मित्रावरुणा तुविजाता उरुक्षया ।	दक्षं दधाते अपसम् ९ [४] (१८)

(३)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-२ अश्विनौ; ४-६ इन्द्रः; ७-९ विश्वे देवाः, १०-१२ सरस्वती । गायत्री ।

अश्विना यज्वरीरियो द्रवत्पाणी शुभस्पती ।	पुरुभुजा चनस्यतम् १
अश्विना पुरुदंससा नरा शर्वीरया धिया ।	धिण्यन वनतं गिरः २
दक्षा युवाकवः सुता नासत्या वृकवर्हिषः ।	आ यातं रुद्रवर्तनी ३
इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः ।	अण्वीभिस्तनां पूतासः ४
इन्द्रा याहि धियेयितो विप्रजुतः सुतावतः ।	उप ब्रह्माणि वाधतः ५
इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः ।	सुते दधिष्व नश्वनः ६ [५]

ओमांसश्चर्यणीधृतो विश्वे देवास आ गंत ।	दाश्वांसो दाशुपः सुतम् ७
विश्वे देवासो अन्तरः सुतमा गन्त तूण्यः ।	उसा इव स्वसराणि ८
विश्वे देवासो अक्षिध एहिमायासो अदुहः ।	मेधं जुपन्त बह्वयः ९
पावका नः सरस्वती वाजंभिर्वाजिनीवती ।	यज्ञं वदु धियावसुः १०
चोवृषित्री सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनाम् ।	यज्ञं दधे सरस्वती ११
महो अणः सरस्वती प्र चेतयति केतुना ।	धियो विश्वा वि रजति १२ [६] (३०)

(४)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ४-७]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

सुरूपकृत्नुमृतये सुदुर्धामिव गोदुहे ।	जुहुमसि द्यविद्यावि १
उप नः सवना गहि सोमस्य सोमपाः पिब ।	गोदा इद रेवतो मदः २
अथा ते अन्तमानां विद्याम सुमतीनाम् ।	मा नो अति ख्य आ गहि ३
परेहि विश्वमस्तुत मिन्द्रं वृच्छा विपश्चितम् ।	यस्ते सखिभ्य आ वरम् ४
उत भुवन्तु नो निदो निरन्यतश्चिदारत ।	दधाना इन्द्र इद दुवः ५ [७]
उत नः सुमगां अरि-वोचिपुदंसम् कृष्टयः ।	स्यामेदिन्द्रस्य शर्मणि ६
एमाशुमाशवे भर यज्ञश्रियं नृमार्दनम् ।	पतयन् मन्द्यत्सखम् ७
अस्य पीत्वा शतक्रतो धनो वृत्राणामभवः ।	प्रावो वाजेषु वाजिनम् ८ (३८)

तं त्वा वाजेषु वाजिनं वाजयामः शतक्रतो । धर्तानामिन्द्र सातये १
 यो रायोऽवनिर्महान् सुपारः सुन्वतः सखा । तस्मा इन्द्राय गायत १० [८] (४०)

(५)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वेता नि पीदुतेन्द्रमभि प्र गायत । सखायः स्तोमवाहसः १
 पुरुतमं पुरुणा मीशानं वार्याणाम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते २
 स घानो योग आ भुवत् स राये स पुरंध्याम् । गमद्वाजेषिरा स नः ३
 यस्य संस्थे न वृण्वते हरीं समत्सु शत्रवः । तस्मा इन्द्राय गायत ४
 सुतपात्रे सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये । सोमासो दध्याशिरः ५ [९]

त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः । इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ६
 आ त्वा विशन्वाशवः सोमास इन्द्र गिर्वणः । शं ते सन्तु प्रचेतसे ७
 त्वां स्तोमा अवीवृधन् त्वामुक्त्वा शतक्रतो । त्वां वर्धन्तु नो गिरः ८
 अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणम् । यस्मिन् विश्वानि पौस्या ९
 मा नो मतां अभि ब्रुहन् तनूनामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो ययवा वधम् १० [१०] (५०)

(६)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । १-३ इन्द्रः, ४, ६, ८, ९ मरुतः,

५, ७ मरुत इन्द्रश्च, १० इन्द्रः । गायत्री ।

युञ्जन्ति ब्रह्मरूपं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना द्विवि १
 युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृबाहसा २
 केतुं कृण्वन्नकृतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ३
 आदह स्वधामनु पुनर्गर्भत्वमेरिरे । दधाना नाम युजिर्यम् ४
 वीळु चिदारुजत्नुमि गुहां चिदिन्द्र वह्निभिः । अविन्द उभिया अनु ५ [११]

देवयन्तो यथा मति मच्छा विदद्रसु गिरः । महामनूषत श्रुतम् ६
 इन्द्रेण सं हि दृक्षसे संजग्मानो अविग्युषा । मन्दू समानवर्चसा ७
 अनवद्यौरभिद्युभिर्मखः सहस्वदर्चति । गुणैरिन्द्रस्य काम्यैः ८
 अतः परिज्मन्ना गहि द्विवो वा रोचनादधि । समस्मिन्वृजते गिरः ९
 इतो वा सातिमीमहे द्विवो वा पार्थिवादधि । इन्द्रं महो वा रजसः १० [१२] (६०)

(७)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रमिद्राथिनो बृह	दिन्द्रमर्केभिरर्किणः	१	इन्द्रं वाणीरनूषत	१
इन्द्र इन्द्रयोः सचा	संमिश्र आ वचोयुजा	२	इन्द्रो वज्री हिरण्ययः	२
इन्द्रो दीर्घाय चक्षस	आ सूर्य रोहयद् द्विवि	३	वि गोभिरद्विभैरयत्	३
इन्द्र वार्जेषु नोऽव	सहस्रप्रयनेषु च	४	उग्र उग्राभिर्भूतिभिः	४
इन्द्रं वयं महाधन	इन्द्रमर्भे हवामहे	५	युजै वृत्रेषु वज्रिणम्	५ [१३]
स नो वृषन्नमुं चरं	सत्रादावन्नपा वृधि	६	अस्मभ्यमप्रतिष्कृतः	६
तुञ्जेतुञ्जे य उर्त्तरे	स्तोमा इन्द्रस्य वज्रिणः	७	न विन्दे अस्य सुष्ठुतिम्	७
वृषा युथेव वंसंगः	कृष्टीरियुत्यर्जसा	८	ईशानो अप्रतिष्कृतः	८
य एकश्चरणीनां	वसूनामिरज्यति	९	इन्द्रः पञ्च क्षितीनाम्	९
इन्द्रं वो विश्वतस्परि	हवामहे जनेभ्यः	१०	अस्माकमस्तु केवलः	१० [१४] (७०)

(८)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ८-११]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

एन्द्र सानसिं रयिं	सजित्वानं सदासहम्	१	वर्षिष्ठमृतये भर	१
नि येन मुष्टिहृत्यया	नि वृत्रा रुणधामहै	२	त्वोतासो न्यर्वता	२
इन्द्र त्वोतासु आ वयं	वज्रं घना ददीमहि	३	जयेम सं युधि स्पृधः	३
वयं शूरेभिरस्तृभि	रिन्द्र त्वया युजा वयम्	४	सासह्याम पृतन्यतः	४
महौ इन्द्रः परश्च नु	महित्वमस्तु वज्रिणे	५	द्यौर्न प्रथिना शवः	५ [१५]
समोहे वा य आशत	नरस्तोकस्य सन्तिता	६	विप्रांसो वा धियायवः	६
यः कुक्षिः सोमपातमः	समुद्र इव पिन्वते	७	उर्वारपो न काकुदः	७
एवा ह्यस्य सूनृता	विरप्शी गोमती मही	८	एका शाखा न दाशुपे	८
एवा हि ते विभूतय	ऊतय इन्द्र मावते	९	सद्यश्चित् सन्ति दाशुपे	९
एवा ह्यस्य काम्या	स्तोम उक्थं च शस्या	१०	इन्द्राय सोमपीतये	१० [१६] (८०)

(९)

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो	विश्वेभिः सोमपर्वभिः	१	महौ अमिष्टिरोजसा	१
एमेन सृजता सुते	मन्दिमिन्द्राय मन्दिने	२	चाक्रं विश्वानि चक्रये	२ (८२)

मत्स्वा सुशिप्र मन्दिभिः स्तोमैर्भिर्विश्वचर्षणे । सचैषु सर्वेण्वा ३
 असृगमिन्द्र ते गिरः प्रति त्वामुर्वहासत । अजोषा वृषमं पतिम् ४
 सं चोदय चित्रमवाग् राध इन्द्र वरेण्यम् । असदित ते विभु प्रभु ५ [१७]
 अस्मान्छु तत्र चोदयेन्द्र राये रभस्वतः । तुर्विद्युम्न यशस्वतः ६
 सं गोमदिन्द्र वाजव दस्मे पृथु श्रवो बृहत् । विश्वार्युर्ध्वह्यक्षितम् ७
 अस्मे धेहि श्रवो बृहद् द्युम्नं सहस्रसातमम् । इन्द्र ता इथिनीरिषः ८
 वसोरिन्द्रं वसुपतिं गीर्भिर्गुणन्तं ऋग्मिर्यम् । होम गन्तारमूतये ९
 सुतेसुते न्योकसे बृहद् बृहत् एदुरिः । इन्द्राय श्रुपमंचति १० [१८] (९०)

(१०)

१२ मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

गायन्ति त्वा गायत्रिणो ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः । ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद् वंशमिव येमिरे १
 यत् सानोः सानुमारुहद् भूर्यस्पष्ट कर्त्तव्यम् । तदिन्द्रो अर्थं चेतति युथेन वृष्णिरेजति २
 युक्त्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्षयुग्रा । अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ३
 एहि स्तोमौ अमि स्वरा ऽमि गृणीह्या रुव । ब्रह्म च नो वसो सचेन्द्र यज्ञं च वर्धय ४
 उक्थमिन्द्राय शंस्यं वर्धनं पुरुनिष्विधे । शक्रो यथा सुतेषु णो राणत सख्येषु च ५
 तमित सखित्व ईमहे तं राये तं सुवीर्ये । स शक्र उत नः शक्र-दिन्द्रो वसु दयमानः ६ [१९]

सुविवृतं सुनिरज-मिन्द्र त्वादातमिद्यशः । गवामप व्रजं वृधि कृणुष्व राधो अद्रिवः ७
 नहि त्वा रोदसी उभे ऋचायमाणमिन्वतः । जेषः स्वर्वतीरपः सं गा अस्मभ्यं धूनुहि ८
 आश्रुत्कर्ण श्रुधी हवं नू चिह्वाधिष्व मे गिरः । इन्द्र स्तोममिमं मम कृष्वा युजश्चिदन्तरम् ९
 विद्वा हि त्वा वृषन्तमं वाजेषु हवनश्रुतम् । वृषन्तमस्य ह्रमह ऊतिं सहस्रसातमाम् १०
 आ तू न इन्द्र कौशिक भन्दसानः सुतं पिब । नव्यमायुः प्र सूतिर कृधी सहस्रसामुषिम ११
 परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः । वृद्धायामनु वृद्धयो जुष्टो भवन्तु जुष्टयः १२ [२०]

(१०२)

(११)

८ जेता मधुच्छन्दसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् १
 सख्ये तं इन्द्र वाजिनो मा भेम शवसस्पते । त्वामभि प्र णोनुमो जेतारमपरराजितम् २
 पूर्वीरिन्द्रस्य रातयो न वि दस्यन्त्युतयः । यद्वी वाजस्य गोमतः स्तोतृभ्यो महंते मघम् ३
 (१०५)

पुरां भिन्दुर्युवा कवि रमितौजा अजायत । इन्द्रो विश्वस्य कर्मणो धृती वज्री पुरुदुतः ४
 त्वं वलस्य गोमतो ऽपारद्विवो बिलम् । त्वां देवा अबिभ्युषस्य तुज्यमानास आविषुः ५
 तवाहं शूर रातिभिः प्रत्यायं सिन्धुमावदन् । उपातिष्ठन्त गिर्वणो विदुष्टे तस्य कारवः ६
 मायाभिर्निन्द मायिनं त्वं शुण्णमवातिरः । विदुष्टे तस्य मेधिंरास तेषां श्रवांस्युतिर ७
 इन्द्रमीशानमोजसा भि स्तोमा अनूपत । सहस्रं यस्य रातय उत वा सन्ति भूयसीः ८ [२१]
 (११०)

(१२)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० १२-१७]

१२ मेधातिथिः काण्वः । अग्निः, ६ प्रथमपादस्य [निर्मथ्याहवनीयौ] अग्नी । गायत्री ।

अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्ववेदसम् । अस्य यज्ञस्य सुकृतम् १
 अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विश्वपतिम् । हव्यवाहं पुरुप्रियम् २
 अग्ने देवाँ इहा वह जज्ञानो वृक्तबर्हिषे । असि होता न ईड्यः ३
 ताँ उशतो वि बोधय यदग्ने यासि दूत्यम् । देवैरा ससि बर्हिषि ४
 घृताहवन् दीदिवः प्रति ष्म रिषतो दह । अग्ने त्वं रक्षस्विनः ५
 अग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा । हव्यवाह जुह्वांस्यः ६ [२२]
 कविमग्निमुप स्तुहि सत्यधर्माणमध्वरे । देवममीवचार्तनम् ७
 यस्त्वामग्ने हविष्पति दूतं देव सपर्याति । तस्य स्म प्राविता भव ८
 यो अग्निं देववीतये हविष्मँ आविवासति । तस्मै पावक मृळय ९
 स नः पावक दीदिवो अग्ने देवाँ इहा वह । उप यज्ञं हविश्च नः १०
 स नः स्तवान् आ भर गायत्रेण नवीयसा । रयिं वीरवतीमिषम् ११
 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वामिदेवहूतिभिः । इमं स्तोमं जुषस्व नः १२ [२३] (१२२)

(१३)

१२ मेधातिथिः काण्वः । (अभीसूक्तं, अग्निरूपा देवताः=) १ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः,
 ४ इड्यः, ५ बर्हिः, ६ देवीर्द्वारः, ७ उपासानका, ८ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिष्ठो
 देव्यः सरस्वतीलाभारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः । गायत्री ।

सुसमिद्धो न आ वह देवाँ अग्ने हविष्मते । होतः पावक यक्षि च १
 मधुमन्तं तनूनपाद् यज्ञं देवेषु नः कवे । अद्या कृणुहि वीतये २
 नराशंसमिह प्रिय मस्मिन् यज्ञ उप ह्वये । मधुजिह्वं हविष्कृतम् ३
 अग्ने सुखतमे रथे देवाँ ईळित आ वह । असि होता मनुहितः ४
 स्तुणीत बर्हिरानुषग् वृतपृष्ठं मनीषिणः । यज्ञामृतस्य चक्षणम् ५ (१२७)

वि श्रयन्तामृतावृधो द्वारो देवीरसश्चतः	। अद्या नूनं च यष्टवे ६ [२४]
नक्तोषासा सुपेक्षासा ऽस्मिन् यज्ञ उर्प ह्वये	। इदं नो बर्हिःसदे ७
ता सुजिह्वा उर्प ह्वये होतासा दैव्या कवी	। यज्ञं नो यक्षतामिमम् ८
इळा सरस्वती मही तिस्रो देवीर्मयोभुवः	। बर्हिः सीदन्त्वग्निधः ९
इह त्वष्टारमग्निं विश्वरूपमुर्प ह्वये	। अस्माकमस्तु केवलः १०
अव मृजा वनस्पते देव देवेभ्यो हविः	। प्र दातुरस्तु चेतनम् ११
स्वाहा यज्ञं कृणोतनेन्द्राय यज्वनो गृहे	। तत्र देवा उर्प ह्वये १२ [२५] (१३४)

(१४)

१२ मेधातिथिः काण्वः । विश्वे देवाः (विश्वेदैवैः सहितोऽग्निः), ३ इन्द्रवायुबृहस्पतिमित्रा-
शिषूषभगादित्यमरुद्गणाः, १० विश्वदेवाग्नीन्द्रवायुमित्रधामानि, ११ अग्निः । गायत्री ।

ऐभिर्गने दुवो गिरो विश्वेभिः सोमपीतये	। देवेर्मियाहि यक्षि च १
आ त्वा कण्वा अहूषत गृणन्ति विप्र ते धियः	। देवेभिर्गन् आ गहि २
इन्द्रवायु बृहस्पतिं मित्राग्निं पूषणं भगम्	। आदित्यान् मरुतं गुणम् ३
प्र वो भ्रियन्त इन्द्रो मत्सरा मादघिण्वः	। इत्सा मध्वश्चसूषदः ४
ईळते त्वामवस्यवः कण्वासो वृक्तबर्हिषः	। हविष्मन्तो अरंकृतः ५
घृतपृष्ठा मनोयुजो ये त्वा वहन्ति वह्नयः	। आ देवान्तोसोमपीतये ६ [२६]
तान् यज्ञत्रां क्रतावृधो ऽग्ने पत्नीवतस्कृधि	। मध्वः सुजिह्व पायय ७
ये यज्ञत्रा य ईडशास् ते ते पिबन्तु जिह्वा	। मधोर्गने वर्षद्वृति ८
आकीं सूर्यस्य रोचनाद् विश्वान्देवा उर्पुर्ध्वः	। विप्रो होतेह वक्षति ९
विश्वेभिः सोम्यं मध्व-ऽग्न इन्द्रेण वायुना	। पिबा मित्रस्य धामभिः १०
त्वं होता मनुहिंते ऽग्ने यज्ञेषु सीदसि	। सेमं नो अध्वरं यज ११
युक्ष्वा हरुषी रथे हरितो देव रोहितः	। तामिर्देवा इहा वह १२ [२७] (१४६)

(१५)

१२ मेधातिथिः काण्वः । [प्रतिदैवतं क्रतुसहितम्=] १ इन्द्रः, २ मरुतः, ३ त्वष्टा, ४ अग्निः,
५ इन्द्रः, ६ मित्रावरुणौ, ७-१० द्रविणोदाः, ११ अश्विनौ, १२ अग्निः । गायत्री ।

इन्द्र सोमं पिब क्रतुना ऽऽ त्वा विशन्विन्द्वः	। मत्सरास्तदोक्तसः १
मरुतः पिबत क्रतुना पोत्राद् यज्ञं पुनीतन	। यूयं हि षा सुदानवः २
अभि यज्ञं गृणीहि नो ग्नावो नेष्टुः पिब क्रतुना	। त्वं हि रत्नधा असि ३
अग्ने देवा इहा वह सादया योनिषु त्रिषु	। परि भूष पिब क्रतुना ४ (१५०)

ब्राह्मणादिन्द्र राधसः पिबाम सोममूतूरनु	। तवेद्वि सख्यमस्तुतम्	५
युवं दक्षं धृतवत मित्रावरुण दूळभम्	। ऋतुना यज्ञमांशाथे	६ [२८]
द्रविणोदा द्रविणसो ग्रावहस्तासो अध्वरे	। यज्ञेषु देवमीळते	७
द्रविणोदा ददातु नो वसूनि यानि शृण्वरे	। देवेषु ता वनामहे	८
द्रविणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत	। नेष्ट्राहतुभिर्णिष्यत	९
यत् त्वा तुरीयमूतुभिर्द्रविणोदो यजामहे	। अर्धं स्मा नो दृदिमैव	१०
अश्विना पिबन्तं मधु दीद्यग्नी शुचिब्रता	। ऋतुना यज्ञवाहसा	११
गार्हपत्येन सन्त्य ऋतुना यज्ञनीरांसि	। देवान् देवयते यज	१२ [२९] (१५८)

(१६)

९ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ त्वा वहन्तु हरयो वृषणं सोमपीतये	। इन्द्रं त्वा सूरचक्षसः	१
इमा धाना वृतस्नुवो हरी इहोप वक्षतः	। इन्द्रं सुखतमे रथे	२
इन्द्रं प्रातर्हवामह इन्द्रं प्रयुत्यध्वरे	। इन्द्रं सोमस्य पीतये	३
उप नः सुतमा गहि हरिभिरिन्द्र केशिभिः	। सुते हि त्वा हवामहे	४
सेमं नः स्तोममा गृह्युपेदं सर्वनं सुतम्	। गौरो न तृषितः पिब	५ [३०]
इमे सोमांस इन्द्रवः सुतासो अधि बर्हिषि	। तां इन्द्र सहसे पिब	६
अयं ते स्तोमो अग्रियो हविस्पृगस्तु शतंमः	। अथा सोमं सुतं पिब	७
विश्वमित्सर्वनं सुतमिन्द्रो मदाय गच्छति	। वृत्रहा सोमपीतये	८
सेमं नः काममा पृण गोभिरश्वैः शतक्रतो	। स्तवाम त्वा स्वाध्वः	९ [३१] (१६७)

(१७)

९ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । गायत्री, ४-५ पादनिवृत् (५ हसीयसी वा) गायत्री ।

इन्द्रावरुणयोरहं सप्राजोरव आ वृणे	। ता नो मुळ्यात ईदृशे	१
गन्तारु हि स्थोऽवसे हवं विप्रस्य मावतः	। धृतीरा चर्षणीनाम्	२
अनुकामं तर्पयेथा मिन्द्रावरुण राय आ	। ता वां नेदिष्ठमीमहे	३
युवाकु हि शचीनां युवाकु सुमतीनाम्	। भूयाम वाजदाज्ञाम्	४
इन्द्रः सहस्रदाज्ञां वरुणः शंस्यानाम्	। क्रतुर्भवत्युक्थ्यः	५ [३२]
तयोरिदवसा वयं सनेम नि च धीमहि	। स्याद्वत प्ररेचनम्	६ (१७३)

इन्द्रावरुण वामहं हुवे चित्राय राधसे	। अस्मान्सु जिग्युषस्कृतम् ७
इन्द्रावरुण नू नु वां सिपासन्तीषु धीष्वा	। अस्मभ्यं शर्म यच्छतम् ८
प्र वामश्रोतु सुदुति-रिन्द्रावरुण यां हुवे	। यामुधार्थे सधस्तुतिम् ९ [३३] (१७६)

(१८)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० १८-२३]

९ मेधातिथिः काण्वः । १-३ ब्रह्मणस्पतिः, ४ इन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः सोमश्च, ५ ब्रह्मणस्पतिः सोम इन्द्रो दक्षिणा च, ६-८ सदसस्पतिः, ९ सदसस्पतिर्नराशंसो वा । गायत्री ।

सोमानं स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते	। कक्षीवन्तं य औगिजः १
यो रेवान् यो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्धनः	। स नः सिषक्तु यस्तुरः २
मा नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणङ् मर्त्यस्य	। रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ३
स घा वीरो न रिण्यति यमिन्द्रो ब्रह्मणस्पतिः	। सोमो हिनोति मर्त्यम् ४
त्वं तं ब्रह्मणस्पते सोम इन्द्रश्च मर्त्यम्	। दक्षिणा पातवहसः ५ [३४]
सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम्	। सनिं मेधामयासिषम् ६
यस्माद्भुते न सिध्यति यजो विप्रश्चितश्चन	। स धीनां योगमिन्वति ७
आहृष्टोति हविष्कृतिं प्राश्नं कृणोत्यध्वरम्	। होत्रां देवेषु गच्छति ८
नराशंसं सुधृष्टम् मर्त्यस्य सप्रथस्तमम्	। दिवो न सन्नमस्वसम् ९ [३५] (१८५)

(१९)

९ मेधातिथिः काण्वः । अग्निर्मरुतश्च । गायत्री ।

प्रति त्वं चारुमध्वरं गोपीथाय प्र हूयसे	। मरुद्भिर्गन् आ गहि १
नहि देवो न मर्त्यो महस्तव क्रतुं परः	। मरुद्भिर्गन् आ गहि २
ये महो रजसो विदुर्विश्वे देवासो अद्भुतः	। मरुद्भिर्गन् आ गहि ३
य उग्रा अर्कमानुचरनाधृष्टास ओजसा	। मरुद्भिर्गन् आ गहि ४
ये शुभ्रा घोरवर्षसः सुक्षत्रासो रिशादसः	। मरुद्भिर्गन् आ गहि ५ [३६]
ये नाकस्यार्धे रोचने द्विवि देवास आसते	। मरुद्भिर्गन् आ गहि ६
य ईङ्घ्रन्ति पर्वतान् तिरः समुद्रमर्णवम्	। मरुद्भिर्गन् आ गहि ७
आ ये तन्वन्ति रश्मिभिस् तिरः समुद्रमोजसा	। मरुद्भिर्गन् आ गहि ८
आमि त्वां पूर्वपीतये सृजामि सोम्यं मधु	। मरुद्भिर्गन् आ गहि ९ [३७] (१९४)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३८]

(२०)

८ मेधातिथिः काण्वः । ऋभवः । गायत्री ।

अयं देवाय जन्मने	स्तोमो विप्रभिरासया	।	अकारि रत्नधातमः	१
य इन्द्राय वचोयुजा	ततक्षुर्मनसा हरी	।	शमीभिर्यज्ञमाशत	२
तक्षन् नास्त्याभ्यां	परिजमानं सुखं रथम्	।	तक्षन् धेनुं संबुद्धवाम	३
युवाना पितरा पुनः	सत्यमेन्द्रा ऋजूयवः	।	ऋभवो विष्ट्यकत	४
स वो मदासो अगमते	न्द्रेण च मरुत्वता	।	अदित्येभिश्च राजभिः	५ [१]
उत त्वं चमसं नवं	त्वदुर्व्वस्य निष्कृतम्	।	अकर्त चतुरः पुनः	६
ते नो रत्नानि धत्तन्	त्रिरा सात्तानि सुन्वते	।	एकमेकं सुशस्तिभिः	७
अधारयन्त बह्व्यो	ऽभजन्त सुकृत्या	।	भागं देवेषु यज्ञियम्	८ [२] (२०२)

(२१)

६ मेधातिथिः काण्वः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इहेन्द्राग्नी उप ह्वये	तयोरित स्तोममुद्गमसि	।	ता सोमं सोमपातमा	१
ता यज्ञेषु प्र शंसते	न्द्राग्नी शुम्भता नरः	।	ता गायत्रेषु गायत	२
ता मित्रस्य प्रशस्तय	इन्द्राग्नी ता हवामहे	।	सोमपा सोमपीतये	३
उग्रा सन्ता हवामह	उपेदं सर्वनं सुतम्	।	इन्द्राग्नी एह गच्छताम्	४
ता महान्ता सदस्पती	इन्द्राग्नी रक्ष उज्जतम्	।	अप्रजाः सन्वत्रिणः	५
तेन सत्येन जागृत	मधि प्रचेतुने पदे	।	इन्द्राग्नी शर्म यच्छतम्	६ [३] (२०८)

(२२)

२१ मेधातिथिः काण्वः । १-४ अश्विनौ; ५-८ सविता; ९-१० अग्निः ११ देव्यः; १२ इन्द्राग्नी-
वरुणाग्न्याग्नयः; १३-१४ द्यावापृथिव्यौ; १५ पृथिवी; १६ विष्णुर्देवा वा;
१७-२१ विष्णुः । गायत्री ।

प्रातर्युजा वि बोधया	श्विनावेह गच्छताम्	।	अस्य सोमस्य पीतये	१
या सुरथा रथीतमो	भा देवा दिविस्पृशा	।	अश्विना ता हवामहे	२
या वां कशा मधुमत्य	श्विना सूनृतावती	।	तया यज्ञं मिमिक्षतम्	३
नहि वामस्ति दूरके	यत्रा रथेन गच्छथः	।	अश्विना सोमिनो गृहम्	४
हिरण्यपाणिभूतये	सवितारमुप ह्वये	।	स चेत्ता देवता पदम्	५ [४]
अपां नपातमवसे	सवितारमुप स्तुहि	।	तस्य व्रतान्युद्गमसि	६ (२१४)

विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः ।	सवितारं नृचक्षसम्	७
सखाय आ नि पीदत सविता स्तोम्यो नु नः ।	दाता राधोसि शुम्भति	८
अग्ने पत्नीरिहा वह देवानामुशतीरुप ।	त्वष्टारं सोमपीतये	९
आ ग्ना अग्न इहावसे होत्रां यविष्ठ भारतीम् ।	वरुणीं ध्रिषणां वह	१० [५]
अभि नो देवीरवसा महः शर्मणा नृपत्नीः ।	अच्छिन्नपत्राः सचन्ताम्	११
इहेन्द्राणीमुप ह्वये वरुणानीं स्वस्तये ।	अग्नार्यां सोमपीतये	१२
मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं भिमिक्षताम् ।	पिपृतां नो भरीमभिः	१३
तयोरिदं घृतवत् पयो विप्रो रिहन्ति धीतिभिः ।	गन्धर्वस्य ध्रुवे पुदे	१४
स्योना पृथिवि भवा—नृक्षरा निवेशनी ।	यच्छा नः शर्म सुप्रथः	१५ [६]
अतो देवा अबन्तु नो यतो विष्णुर्विचक्रमे ।	पृथिव्याः सप्त धामभिः	१६
इदं विष्णुर्वि चक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् ।	समूहमस्य पांसुरे	१७
त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः ।	अतो धर्माणि धारयन्	१८
विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे ।	इन्द्रस्य युज्यः सखा	१९
तद् विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः ।	दिवी चक्षुराततम्	२०
तद् विप्रोसो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते ।	विष्णोर्यत् परमं पदम्	२१ [७] (२२९)

(२३)

२४ मेधातिथिः काण्वः । १ वायुः २-३ इन्द्रवायूः ४-६ मित्रावरुणौः ७-९ इन्द्रो मरुत्वान्;

१०-१२ विश्वे देवाः १३-१५ पूषाः १६-२२, २३ (पूर्वार्धस्य) आपः २३ (उत्तरार्धस्य), २४ अग्निः ।

१-१८ गायत्री, १९ पुरउष्णिक्, २१ प्रतिष्ठाः २०, २२-२४ अनुष्टुप् ।

तीव्राः सोमांस आ गह्या—शीवेन्तः सुता इमे ।	वायो तान् प्रस्थितान् पिब	१
उभा देवा दिविस्पृशे—न्द्रवायू हवामहे ।	अस्य सोमस्य पीतये	२
इन्द्रवायू मनोजुवा विप्रो हवन्त ऊतये ।	सहस्राक्षा धियस्पती	३
मित्रं वयं हवामहे वरुणं सोमपीतये ।	जज्ञाना पूतदक्षसा	४
कृतेन यावृतावृधा—वृतस्य ज्योतिपस्पती ।	ता मित्रावरुणा हुवे	५ [८]
वरुणः प्राविता भुवन् मित्रो विश्वाभिरुतिभिः ।	करतां नः सुरार्धसः	६
मरुत्वन्तं हवामहे इन्द्रमा सोमपीतये ।	सजूर्गणेन तृम्पतु	७
इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवांसः पूर्परातयः ।	विश्वे मम श्रुता हवाम	८
हत वृञ्चं सुदानव इन्द्रेण सहसा युजा ।	मा नो दुःशंस ईशत	९
विश्वान् देवान् हवामहे मरुतः सोमपीतये ।	उग्रा हि पृथिमातरः	१० [९] (२३२)

जयतामिव तन्युतु मरुतामेति धृष्णया । यच्छुभं याथना नरः ११
हस्काराद् विद्युत्स्पर्शः—ऽतो जाता अवनतु नः । मरुतो मृळयन्तु नः १२
आ पूषञ्चित्रबर्हिष माधुणे धरुणं दिवः । आजा नष्टं यथा पुशुम् १३
पूषा राजानमाधुणि रपगूहं गुहा हितम् । अविन्दच्चित्रबर्हिषम् १४
उतो स मह्यमिन्दुभिः पद् युक्तौ अनुसेषिधत् । गोभिर्यव न चक्रेषत् १५[१०]

अम्बयो यन्त्यध्वभिर्जामयो अध्वरीयताम् । पृञ्चतीर्मधुना पर्यः १६
अमूर्वा उप सूर्ये यामिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वरम् १७
अपो देवीरूपं ह्वये यत्र गावः पिबन्ति नः । सिन्धुस्यः कत्व हविः १८
अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजं—मपामुत प्रशस्तये । देवा भवन्त वाजिनः १९
अप्सु मे सोमो अब्रवी दन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुव मापश्च विश्वभेषजीः २० [११]

आपः पूणीत भेषजं वरुथं तन्वेष्टं मम । ज्योक् च सूर्यं दृशे २१
इदमापः प्र बहेतु यत् किं च दुरितं मयि । यद् वाहमभिदुद्रोह यद् वा शेष उतानृतम् २२
आपो अद्यान्वचारिणं रसेन समगस्महि । पर्यस्वानग्न आ गोहि तं मा सं सृज वचसा २३
सं माग्ने वचसा सृज सं प्रजया समायुषा । विद्युर्मे अस्य देवा इन्द्रो विद्यात् सह कपिभिः २४[१२]

(२४)

[पष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० २४-३०]

१५ आजीगर्तिः शुनःशेषः स कृतिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १ कः (प्रजापतिः); २ अग्निः, ३-५ सविता,
५ भगो वा, ६-१५ वरुणः । १, २, ६-१५ विष्टुष्ट, ३-५ गायत्री ।

कस्य नूनं कृतमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
को नो मह्या अदितये पुनर्दात् पितरं च हृशेयं मातरं च १
अग्नेर्वयं प्रथमस्यामृतानां मनामहे चारु देवस्य नाम ।
स नो मह्या अदितये पुनर्दात् पितरं च हृशेयं मातरं च २
अभि त्वा देव सवित—रीशानं वार्याणाम् । सशिवन् भागमीमहे ३
यश्चिन्द्रि तं इत्या भगः शशमानः पुरा निदः । अद्वेषो हस्तयोर्दधे ४
भगभक्तस्य ते वयं—मुदंशेम् तवावसा । मूर्धानं राय आरभे ५[१३]

नाहि ते क्षत्रं न सहो न मन्यु वयश्चुनामी पतयन्त आपुः ।
नेमा आपो अनिमिषं चरन्ती—न ये वातस्य प्रमिनन्त्यभ्वम् ६
अबुध्ने राजा वरुणो वनस्यो—ध्वं स्तूपं ददते पूतदक्षः ।
नीचीनाः स्थुरुपरि बुध्न एषा—मस्मे अन्तर्निहिताः केतवः स्युः ७ (२६०)

उरुं हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।	
अपदे पादा प्रतिधातवेऽक-रुतापवृक्ता हृदयाविधश्चित्	८
ज्ञातं ते राजन् भिषजः सहस्रं-मुर्वी गभीरा सुमतिष्टे अस्तु ।	
बाधस्व दूरे निर्वृतिं पराचैः कृतं चिदेमः प्र मुमुग्ध्यस्मत्	९
अमी य ऋक्षा निहितास उच्चा नक्तं ददृथे कुहं चिद दिव्युः ।	
अदब्धानि वरुणस्य व्रतानि विचारकशच्चन्द्रमा नक्तमेति	१० [१४]
तत् त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस् तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।	
अहेळमानो वरुणेह बोध्यु-रुशंस मा न आयुः प्र मौषीः	११
तदिन्नक्तं तद् दिवा मह्यमाहुस् तदयं केतो हृद आ वि चष्टे ।	
शुनःशेषो यमहृद् गृभीतः सो अस्मान् राजा वरुणो मुमोक्तु	१२
शुनःशेषो ह्यहृद् गृभीतस् त्रिष्वादित्यं हुपदेषु बद्धः ।	
अवैनं राजा वरुणः ससृज्याद् विद्वौ अदब्धो वि मुमोक्तु पाशान्	१३
अव ते हेळो वरुण नमोभि-रव यज्ञेभिरीमहे हविर्भिः ।	
क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेता राजन्नेनौसि शिश्रथः कृतानि	१४
उत्तुतमं वरुण पाशमस्म-दवाधमं वि मध्यमं अथाय ।	
अथा वयमादित्य व्रते तवा-नागसो अदितये स्याम	१५ [१५] (२६८)

(२५)

२१ आजीमार्तिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । वरुणः । गायत्री ।

यच्चिच्छि त्रे विशो यथा प्र देव वरुण व्रतम् । मिनीमसि द्यविद्यवि	१
मा नो वधाय ह्रतवै जिहीष्ठानस्य रीरधः । मा हृणानस्य मन्यवै	२
वि मृष्टीकाय ते मनो रथीरश्वं न सदिताम् । गीर्भिवरुण सीमहि	३
परा हि मे विमन्यवः पतन्ति वस्यइष्टये । वयो न वंसतीरुप	४
कदा क्षत्रत्रियं नर-मा वरुणं करामहे । मृष्टीकायोरुचक्षसम्	५ [१६]
तदित् समानमाशते वेनन्ता न प्र युच्छतः । धृतव्रताय दाशुषे	६
वेदा यो वीनां पद-मन्तरिक्षिण पतताम् । वेदं नावः समुद्रियः	७
वेद मासो धृतव्रतो द्वादश प्रजावतः । वेदा य उपजायते	८
वेद वातस्य वर्तनि-मुरोर्कृष्वस्य बृहतः । वेदा ये अध्यासते	९
नि पसाद् धृतव्रतो वरुणः पस्त्याइस्वा । साम्राज्याय सुक्रतुः	१० [१७] (२७८)

अतो विश्वान्यद्भुता विकित्वाँ अभि पश्यति । कृतानि या च कर्त्वा ११
 स नो विश्वाहा सुकृतु रादित्यः सुपथां करत । प्र ण आसूवि तारिषत १२
 बिभ्रद् द्रुपिं हिरण्यं वरुणो वस्त निर्णिजम् । परि स्पशो नि वैदिरे १३
 न यं दिप्सन्ति दिप्सवो न दुह्वाणो जनानाम् । न देवमभिमातयः १४
 उत यो मानुषेष्वा यशश्चक्रे अस्मभ्या । अस्माकमुदरेष्वा १५ [१८]
 परां मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु । इच्छन्तीरुरुचक्षसम् १६
 सं नु वोचावहै पुनर्यतो मे मध्वाभृतम् । होतैव क्षदसे प्रियम् १७
 दशं नु विश्वदर्शतं दशं रथमधि क्षमि । एता जुषत मे गिरः १८
 इमं मे वरुण शुधी हवमद्या च मृळय । त्वामवस्युरा चक्रे १९
 त्वं विश्वस्य मेधिर दिवश्च गमश्च राजसि । स यामनि प्रति शुधि २०
 उदुतमं मुमुग्धि नो वि पाशं मध्यमं चृत । अवाधमानि जीवसे २१ [१९] (२८९)

(२६)

१० आजीगर्तिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । अग्निः, गायत्री ।

वसिष्ठा हि मियेध्य वस्त्राण्यूर्जां पते । सेमं नो अध्वरं यज १
 नि नो होता वरेण्यः सदा यविष्ठ मन्मभिः । अग्नें दिविस्मता वचः २
 आ हि ष्मां सूनवे पिता-पिर्यजत्यापये । सखा सख्ये वरेण्यः ३
 आ नो बर्ही रिशादसो वरुणो मित्रो अर्यमा । सीदन्तु मनुषो यथा ४
 पूर्वं होतरस्य नो मन्दस्व सख्यस्य च । इमा उ पु शुधी गिरः ५ [२०]
 यच्चिद्धि शश्वता तना देवदेवं यजामहे । त्वे इद्धयते हविः ६
 प्रियो नो अस्तु विशपति-होता मन्द्रो वरेण्यः । प्रियाः स्वग्नयो वयम् ७
 स्वग्नयो हि वार्य देवासो दधिरे च नः । स्वग्नयो मनामहे ८
 अथा न उभयेषा मभृत मर्यानाम् । मिथः सन्तु प्रशस्तयः ९
 विश्वेभिरग्ने अग्निभि-रिमं यजमिदं वचः । चनो धाः सहसो यहो १० [२१] (२९९)

(२७)

१३ आजीगर्तिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१२ अग्निः १३ देवाः । १-१२ गायत्री, १३ त्रिष्टुप् ।

अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः । सम्राजन्तमध्वराणाम् १
 स वा नः सुनुः शर्वसा पृथुप्रगामा सुशेवः । मीढ्वाँ अस्माकं बभूयात् २ (३०१)

स नो दूराच्छासाच्च नि मर्त्यादद्यायोः । पाहि सद्रुमिद् विश्वायुः ३
 इमम् षु त्वमस्माकं सनिं गांयत्रं नव्यांसम् । अग्ने देवेषु प्र वोचः ४
 आ नो भज परमेष्वा वाजेषु मध्यमेषु । शिक्षा वस्त्रो अन्तमस्य ५ [२२]
 विभुक्तसि चित्रमानो सिन्धोरुर्मा उपाक आ । सद्यो दाशुषे क्षरसि ६
 यमग्ने पुत्सु मर्त्यं मवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः ७
 नकिरस्य सहन्त्य पर्येता कयस्य चित् । वाजो अस्ति श्रवाय्यः ८
 स वाजं विश्वचर्षणि रवीन्द्रिस्तु तरुता । विप्रैर्मिरस्तु सनिता ९
 जराबोध तद् विविद्धि विशेर्विशे यज्ञियाय । स्तोमं रुद्राय दृशीकम् १० [२३]
 स नो मुहं अनिमानो धूमकेतुः पुरुश्चन्द्रः । धिये वाजाय हिन्वतु ११
 स रेवो इव विरपति दैव्यः केतुः शृणोतु नः । उक्थैरग्निर्वृहद्भानुः १२
 नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आशिनेभ्यः ।
 यजाम देवान् यदि शक्रवाम मा ज्यायसः शंसमा वृक्षि देवाः १३ [२४] (३१२)

(२८)

९ आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-४ इन्द्रः, ५-६ उलूखलं, ७-८ उलूखलमुसले,
 ९ प्रजापतिर्हरिश्चन्द्रः, (अधिषवण-) चर्म सोमो वा । १-६ अनुहुप्, ७-९ गायत्री ।

यत्र गावां पृथुबुध ऊर्ध्वो भवति सोतवे । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः १
 यत्र द्वाविंश जघनाधिषवण्या कृता । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः २
 यत्र नार्यपच्यव मुपच्यवं च शिक्षते । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ३
 यत्र मन्थां विबुधते रश्मीन् यमित्वा इव । उलूखलसुताना मवेद्विन्द्र जलगुलः ४
 यच्चिद्धि त्वं गृहेगृहे उलूखलक युज्यसे । इह द्युमत्तमं वद जयतामिव दुन्दुभिः ५ [२५]
 उत स्म ते वनस्पते वातो वि वात्यग्रमित् । अथो इन्द्राय पातवे सुनु सोममुलूखल ६
 आयजी वाजसातमा ता ह्युच्चा विजभृतः । हरी इवान्धांसि वपसाता ७
 ता नो अद्य वनस्पती ऋष्ववृष्वेभिः सोतृभिः । इन्द्राय मधुमत् सुतम् ८
 उच्छिष्टं चम्बोर्मर सोमं पवित्र आ सृज । नि धेहि गोरधि त्वचि ९ [२६] (३२१)

(२९)

७ आजीगर्तिः शुनःशेषः स रुत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

यच्चिद्धि संत्य सोमपा अनाशस्ता इव स्मसि ।
 आ तू न इन्द्र शंसय गोष्वध्वेषु शुश्रिषु सहस्रेषु तुविमघ १ (३२२)

शिप्रिन् वाजानां पते	शचीवस्तव दुंसना ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहभेषु तुवीमघ २
निष्वापया मिथुहशा	सस्तामबुध्यमाने ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहभेषु तुवीमघ ३
ससन्तु त्या अरातयो	बोधन्तु शूर रातयः ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहभेषु तुवीमघ ४
समिन्द्र गर्वमं मृण	नुवन्तं पापयामुया ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहभेषु तुवीमघ ५
पताति कुण्डूणाच्या	दूरं वातो वनादधि ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहभेषु तुवीमघ ६
सर्वं परिक्रोशं जहि	जम्भया कृकदुश्वम् ।	
आ तू न इन्द्र शंसय	गोष्वश्वेषु शुभिषु	सहभेषु तुवीमघ ७ [२७] (३२८)

(३०)

२२ आजीगतिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । १-१६ इन्द्रः, १७-१९ अश्विनौ, २०-२२ उषाः । १-१०, १२-१५, १७-२२ गायत्री, ११ पादतिरिचुद्गायत्री, १६ त्रिष्टुप् ।

आ व इन्द्रं क्रिषिं यथा वाजयन्तः शतक्रतुम् ।	मंहिष्ठं सिञ्च इन्दुभिः १
शतं वा यः शुचीनां सहस्रं वा समाशिराम् ।	एदुं निन्नं न रीयते २
सं यन्मदाय शुष्मिणा एना ह्यस्योदरे ।	समुद्रो न व्यचो दधे ३
अयमुं ते समतसि कपोत इव गर्भधिम् ।	वचस्तर्धिन्न ओहसे ४
स्तोत्रं राधानां पते गिर्वाहो वीर यस्य ते ।	विभूतिरस्तु सूनृता ५ [२८]

ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊतये ऽस्मिन् वाजे शतक्रतो ।	समन्येषु ब्रवावहे ६
योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे ।	सखाय इन्द्रमूतये ७
आ घां गमुद्यावि श्रवत् सहस्रिणीभिः ।	वाजेभिरुप नो हवम् ८
अनुं प्रत्नस्यौकसो हुवे तुविप्रति नरम् ।	यं ते पूर्वं पिता हुवे ९
तं त्वा वयं विश्ववारा ऽऽ शास्महे पुरुहूत ।	सखे वसो जरितृभ्यः १० [२९]

अस्माकं शिप्रिणीनां सोमपाः सोमपात्राम् ।	सखे वज्रिन्तसखीनाम् ११
तथा तदस्तु सोमपाः सखे वज्रिन् तथा कृणु ।	यथा त उदमसीदये १२
रेवतीर्नः सधमाव इन्द्रं सन्तु तुविवाजाः ।	क्षुमन्तो याभिर्मेदम १३

(३४१)

आ घ त्वावान् त्मनातः स्तोतृभ्यो धृष्णावियानः । ऋणोरक्षं न चुक्रयोः १४
 आ यद् दुर्वः शतक्रतुवा कर्म जरितृणाम् । ऋणोरक्षं न शचीभिः १५ [३०]

शश्वदिन्द्रः पोयुथद्भिर्जिगाय नानदद्भिः शाश्वसद्भिर्धनानि ।

स नो हिरण्यरथं वृंसनावान् त्स नः सनिता सनये स नोऽदात् १६
 आश्विनावश्ववावत्ये वा यातं शवीरया । गोमद दद्या हिरण्यवत् १७
 समानयोजनो हि वां रथो दद्यावमर्त्यः । समुद्रे अश्विनेयते १८
 न्यध्न्यस्य मूर्धनि चुक्रं रथस्य येमथुः । परि द्यामन्यदीयते १९
 कस्त उषः कधप्रिये भुजे मर्तो अमर्त्ये । कं नक्षसे विभावरी २०
 वयं हि ते अमन्मह्याऽऽस्तादा पराकात । अश्वे न चित्रे अरुषि २१
 त्वं त्येमिरा गहि वाजेभिर्दुहितर्दिवः । अस्मे रयि नि धारय २२ [३१] (३५०)

(३१)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ३१-३५]

१८ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अग्निः । जगतीः ८, १६, १८ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्वैवो देवानामभवः शिवः सखा ।
 तव व्रते कुवर्यो विश्वनापसो ऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः १
 त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरस्तमः कविर्वैवानां परि भूषसि व्रतम् ।
 विभुर्विश्वस्मै भुवनाय मेधिरो द्विमाता शयुः कतिधा चिदायवं २
 त्वमग्ने प्रथमो मातरिष्वन आविर्भव सुक्रतूया विवस्वते ।
 अरेजितां रोदसी होतवूर्ये ऽसंघोर्भारमयजो महो वसो ३
 त्वमग्ने मनवे द्यामवाशयः पुरुवसे सुक्रते सुक्रतरः ।
 श्वात्रेण यत् पित्रोर्मुच्यसे पर्या ऽऽ त्वा पूर्वमनयन्नापरं पुनः ४
 त्वमग्ने वृषमः पुष्टिवर्धन उद्यतमुचे भवसि श्रवाय्यः ।
 य आहुतिं परि वेदा वर्षद्रुति मेकायुरग्रे विशं आविवांससि ५ [३२]

त्वमग्ने वृजिनवर्तनि नरं सक्रमन् पिपार्षि विदथे विचर्षणे ।
 यः शरसाता परितक्म्ये धने वृध्रेभिश्चित् समृता हंसि भूयसः ६
 त्वं तमग्ने अमृतत्व उक्तमे मर्तं दधासि श्रवसे दिवेदिवे ।
 यस्तातृषाण उभयाय जन्मने मयः कृणोषि प्रय आ च सूर्ये ७ (३५७)

त्वं नो अग्ने सनये धनानां यशसं कारुं कृणुहि स्तवानः ।
 ऋध्याम कर्मापसा नवेन देवैर्द्यौवापृथिवी प्रार्वतं नः
 त्वं नो अग्ने पित्रोरुपस्थ आ देवो देवेध्वनवद्यु जागृविः ।
 तनुकृद् बोधि प्रमतिश्च कारवे त्वं कल्याण वसु विश्वमोपि
 त्वमग्ने प्रमतिस्त्वं पितासि नस् त्वं वयस्कृत तव जामयो वयम् ।
 सं त्वा रायः श्रुतिनः सं संहस्त्रिणः सुवीरं यन्ति व्रतपामदाभ्य

८

९

१० [३३]

त्वमग्ने प्रथममायुमायवे देवा अकृण्वन् नहुषस्य विशर्पतिम् ।
 इळामकृण्वन् मनुषस्य शासनीं पितुर्यत् पुत्रो मर्मकस्य जायते
 त्वं नो अग्ने तव देव प्रायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
 ज्ञाता लोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव वृते
 त्वमग्ने यज्यवे प्रायुरन्तरो ऽनिषङ्गय चतुरक्ष इध्यसे ।
 यो रातहव्यो ऽवृकाय धार्यसे कीरिश्चिन् मन्त्रं मनसा वनोषि तम्
 त्वमग्ने उरुशंसाय वाघते स्पार्हं यद् रेवणः परमं वनोषि तत् ।
 आध्रस्य चित् प्रमतिरुच्यसे पिता प्र प्राक्तं शास्मि प्र दिशो विदुष्टरः
 त्वमग्ने प्रयतदक्षिणं नरं वमैव स्यूतं परि पासि विश्वतः ।
 स्वादुक्षत्रा यो वसतौ स्योनकृज् जीवयाजं यजते सोपमा दिवः

११

१२

१३

१४

१५ [३४]

इमामग्ने शरणिं मीमृषो न इममध्वानं यमगाम दूरात् ।
 आपिः पिता प्रमतिः सोम्यानां भूमिरस्यृषिकृन् मर्त्यानाम्
 मनुष्वदग्ने अङ्गिरस्वदङ्गिरो ययातिवत् सदेने पूर्ववच्छुचे ।
 अच्छं याह्या वहा देव्यं जनु मा सादय बर्हिषि यक्षि च प्रियम्
 एतेनाग्ने ब्रह्मणा वावृधस्व शक्ती वा यत् ते चकृमा विदा वा ।
 उत प्र णेव्युभि वस्यो अस्मान् त्सं नः सृज सुमत्या वाजवत्या

१६

१७

१८ [३५] (३६८)

(३२)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्र बोधं यानि चकार प्रथमानि वज्री ।
 अहन्नहिमन्वपस्तर्तुं प्र वृक्षणा अभिनत् पर्वतानाम्

१

(३६९)

अहन्नहिं पर्वते शिथियाणं त्वष्टास्मै वज्रं स्वयं ततक्ष । वाथा इव धेनवः स्यन्दमाना अश्वः समुद्रमव जग्मुरापः	२
वृषायमाणो ऽवृणीत सोमं त्रिकद्वकेष्वपिबत सुतस्य । आ सार्यकं मघवांस्त वज्रमहन्नेन प्रथमजामहीनाम्	३
यद्विन्द्राहन् प्रथमजामहीनामान्मायिनामर्मिनाः प्रोत मायाः । आत् सूर्यं जनयन् द्यामुषासं तादीला शत्रुं न किला विविस्ते	४
अहन् वृत्रं वृत्रतरं व्यसमिन्द्रो वज्रेण महता वधेन । स्कन्धासीव कुलिशेना विवृक्णाऽहिः शयत उपपृक् पृथिव्याः	५ [३६]
अयोद्वेव दुर्मव आहि जुह्वे महावीरं तुविबाधमृजीपम् । नातारिदस्य समृतिं वधानां सं रुजानाः पिपिप इन्द्रशत्रुः	६
अपादहस्तो अपृतन्यदिन्द्रमास्य वज्रमधि सानौ जधान । वृष्णो वध्रिः प्रतिमानं बुभूषन् पुरुत्रा वृत्रो अशयद् व्यस्तः	७
नदं न भिन्नममुया शयानं मनो रुहाणा अति यन्त्यापः । याश्चिद् वृत्रो महिना पर्यतिष्ठत् तासामहिः पत्सुतः शीर्षभूव	८
नीचावया अभवद् वृत्रपुत्रेन्द्रो अस्या अव वर्धर्जभार । उत्तरा सूरधरः पुत्र आसीद् दानुः शये सहवत्सा न धेनुः	९
अतिष्ठन्तीनामनिवेशनानां काष्ठानां मध्ये निहितं शरीरम् । वृत्रस्य निष्यं वि चरन्त्यापो वीर्यं तम आशयदिन्द्रशत्रुः	१० [३७]
वृसपत्नीरहिगोपा अतिष्ठन् निरुद्धा आपः पणिनेव गावः । अपां बिलमपिहितं यदासीद् वृत्रं जघन्वा अप तद् ववार	११
अश्च्यो वारो अभवस्तदिन्द्र सूके यत् त्वा प्रत्यहन् देव एकः । अर्जयो गा अर्जयः शूर सोममवांसृजः सतवे सप्त सिन्धून्	१२
नास्मै विद्युन्न तन्यतुः सिषेध न यां मिहमकिरद् धातुनि च । इन्द्रश्च यद् युयुधाते अहिश्चोतापरीभ्यो मघवा वि जिग्ये	१३
अहेर्यातारं कर्मपश्य इन्द्र हृदि यत् ते जघ्नुषो भीरगच्छत् । नव च यन् नवति च सर्वन्तीः श्येनो न भीतो अतरो रजांसि	१४ (३८२)

इन्द्रो यातो ऽवसितस्य राजा शर्मस्य च शृङ्गिणो वज्रबाहुः ।
सेदु राजा क्षयति चर्षणीना मरान् न नेमिः परि ता बभूव

१५ [३८] (३८३)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३५]

(३३)

१५ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एतायामोर्प गव्यन्त इन्द्रं मस्माकं सु प्रमतिं वावुधाति ।
अनामूणः कुविदादस्य रायो गवां केतुं परमावर्जते नः
उपेदुहं धनदामप्रतीतं जुष्टां न श्येनो वसतिं पतामि ।
इन्द्रं नमस्यन्नुपमेभिरकैर्यः स्तोतृभ्यो हव्यो अस्ति यामन्
नि सर्वसेन इषुधीरसक्त समर्थो गा अजति यस्य वार्ष्टि ।
चोष्क्यमाण इन्द्र भूरि वामं मा पुणिभूरस्मदधि प्रवृद्ध
वधीर्हि दस्युं धनिनं धनेनै एकश्चरन्नुपशाकेभिरिन्द्र ।
धनोरधि विषुणक् ते व्यायन्नयज्वानः सनुकाः प्रेतिमीयुः
परां चिच्छीषां ववृजुस्त इन्द्रा ऽयज्वानो यज्वभिः स्पर्धमानाः ।
प्र यद् द्विवो हरिवः स्थातरुगु निरव्रतां अधमो रोदस्योः

१
२
३
४
५ [१]

अयुत्सन्ननवद्यस्य सेना मयातयन्त क्षितयो नवर्वाः ।
वृषायुधो न वध्रयो निरष्टाः प्रवह्निरिन्द्राच्चितर्यन्त आयन्
त्वमेतान् रुदतो जक्षतश्चा योधयो रजस इन्द्र पुरे ।
अवाद्दहो द्विव आ दस्युमुच्चा प सुन्वतः स्तुवतः शंसमावः
चक्राणासः परीणहं पृथिव्या हिरण्येन मणिना शुम्भमानाः ।
न हिन्वानास्तितिरुस्त इन्द्रं परि स्पर्शो अदधात् सूयैण
परि यद्विन्द्र रोदसी उमे अबुभोजीर्महिना विश्वतः सीम ।
अमन्यमानौ अभि मन्यमानौ निर्विहाभिरधमो दस्युमिन्द्र
न ये द्विवः पृथिव्या अन्तमापुर्न मायाभिर्धनदां पर्यभूवन् ।
युजं वज्रं वृषभश्चक्र इन्द्रो निज्योतिषा तमसो गा अतुक्षत

६
७
८
९
१० [२]

अनु स्वधामक्षरन्नापो अस्या ऽवर्धत मध्य आ नाव्यानाम् ।
सधीचीनेन मनसा तमिन्द्र ओजिष्ठेन हर्मनाहन्नमि द्यून्

११ (३९४)

न्याविध्यदिलीविशस्य हृह्ला वि शृङ्गिणामभिनच्छृणामिन्द्रः ।	
यावत्तरो मघवन् यावदोजो वज्रेण शत्रुमवधीः पृतन्युम्	१२
अभि सिध्मो अजिगादस्य शत्रून् वि तिग्मेन वृषभेणा पुरोऽभेत् ।	
सं वज्रेणासृजद् वृत्रमिन्द्रः प्र स्वां मतिमतिरच्छाशदानः	१३
आवः कुत्समिन्द्र यस्मिन्नाकन् प्रावो युध्यन्तं वृषभं दशद्युम् ।	
शफच्युतो रेणुर्नक्षत द्या मुच्छैत्रेयो नृषाह्रायं तस्थौ	१४
आवः शर्म वृषभं तुरग्यासु क्षेत्रजेभ्य मघवन्निष्ठ्यं गाम् ।	
ज्योक् चिदत्र तस्थिवासो अक्र-अच्छत्रयुतामधरा वेदनाकः	१५[३] (३९८)

(३४)

१२ हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । अश्विनौ । जगती; ९, १२ त्रिष्टुप् ।

त्रिर्श्विन् नो अद्या भवतं नवेदसा विभुर्वा याम उत रातिरश्विना ।	
युवोर्हि युन्त्रं हिम्येव वाससो ऽभ्यायंसेन्या भवतं मनीषिभिः	१
त्रयः पवयो मधुवाहने रथे सोमस्य वेनामनु विश्व इद् विदुः ।	
त्रयः स्कम्भासः स्कमितास आरभे त्रिनर्क्तं याथस्त्रिर्विश्विना दिवा	२
समाने अहन् त्रिरवद्यगोहना त्रिरद्य यज्ञं मधुना मिमिक्षतम् ।	
त्रिर्वाजवतीरिषो अश्विना युवं द्रोणा अस्मभ्यमुपसंश्च पिन्वतम्	३
त्रिर्वर्तिर्योतं त्रिस्तुवते जने त्रिः सुप्राव्यं त्रेधैव शिषतम् ।	
त्रिर्नान्द्यं वहतमश्विना युवं त्रिः पृक्षो अस्मे अक्षरेव पिन्वतम्	४
त्रिर्नो रयिं वहतमश्विना युवं त्रिर्देवताता त्रिरुतावतं धियः ।	
त्रिः सौभगत्वं त्रिरुत श्रवांसि नस् त्रिष्ठं वां सूरं दुहिता रुहद् रथम्	५
त्रिर्नो अश्विना द्विव्यानि भेषजा त्रिः पार्थिवानि त्रिरु दत्तमज्यः ।	
ओमानं शंयोर्ममकाय सूनवे त्रिधातु शर्म वहतं शुभस्पती	६ [४]
त्रिर्नो अश्विना यजता द्विवेदिवे परि त्रिधातु पृथिवीमशायतम् ।	
तिस्रो नासत्या रथ्या परावर्त आत्मेव वातः स्वसराणि गच्छतम्	७
त्रिरश्विना सिन्धुभिः सुप्तमातृभिस् त्रयं आहावास्त्रेधा हविष्कृतम् ।	
तिस्रः पृथिवीरुपरि प्रवा द्विवो नाकं रक्षेथे द्युभिर्स्तुभिर्हितम्	८ (४०६)

क॒ऽ त्री उ॒क्ता त्रि॒वृ॒तो रथ॑स्य क॒ऽ त्रयो॑ व॒न्धुरो॑ ये स॒नी॒लाः ।	
क॒दा यो॒गो वा॒जिनो॑ रास॑भस्य येन॑ य॒ज्ञं ना॑सत्योप॒याथः	९
आ ना॑सत्या गच्छ॑तं हूयते॑ ह॒विर्म॑ध्वः पि॒बतं॑ मधु॒पेभि॑रासभिः ।	
यु॒वोर्हि पूर्वं॑ स॒वितो॑षसो रथ॑—मृ॒ताय॑ चि॒त्रं घृ॒तव॑न्त॒मिप्य॑ति	१०
आ ना॑सत्या त्रिभि॑रै॒कादु॑शैरिह दे॒वेभि॑र्यातं मधु॒पेय॑मश्विना ।	
प्रायु॑स्तारि॒ष्टं नी र॑पांसि मृ॒क्षतं॑ से॒धतं॑ द्वे॒षो भ॑वतं स॒चाभु॑वा	११
आ नो॑ अश्विना त्रि॒वृ॒ता रथे॑ना—ऽर्वा॒ञ्च र॑यिं व॒हतं॑ सु॒वीर॑म् ।	
शृ॒ण्वन्ता॑ वाम॒वसे॑ जोह॒वीमि॑ वृ॒धे च॑ नो भवतं वा॒जसा॑तौ	१२ [५] (४१०)

(३५)

११ हिरण्यस्तूप आजिरसः । १ (पादानां क्रमेण) अग्निः, मित्रावरुणौ, रात्रिः, सविता च ।
२-११ सविता । त्रिष्टुप्, १, ९ जगती, ।

ह॒व्याम्य॑ग्निं प्रथ॑मं स्वस्तये ह॒व्यामि॑ मि॒त्रावरु॑णाविहा॒वसे॑ ।	
ह॒व्यामि॑ रा॒त्रीं जग॑तो नि॒वेश॑नीं ह॒व्यामि॑ दे॒वं स॒वितार॑मृत॒ये	१
आ कृ॑ष्णेन रज॑सा वर्त॑मानो नि॒वेश॑य॒न्नमृतं॑ म॒र्त्यं च॑ ।	
हि॒रण्य॑येन स॒विता रथे॑ना—ऽऽ दे॒वो या॑ति भु॒व॒नानि॑ पश्य॑न्	२
याति॑ दे॒वः प्र॒वता॑ यात्यु॒द्रता॑ याति॑ शु॒भ्राभ्या॑ य॒ज्ञतो॑ ह॒रिभ्या॑म् ।	
आ दे॒वो या॑ति स॒विता प॑रा॒वतो॑ ऽप॒ विश्वा॑ दु॒रिता॑ बा॒धमानः॑	३
अ॒भीवृ॑तं क॒शनै॑र्वि॒श्वरूपं॑ हि॒रण्य॑श॒म्यं य॒ज्ञतो॑ वृ॒हन्ते॑म् ।	
आस्था॑द् रथं स॒विता चि॒त्रभा॑नुः कृ॑ष्णा र॒जांसि॑ त॒र्विषी॑ द॒धानः॑	४
वि जना॑ञ्छ॒द्यावाः शि॑तिपादो॑ अ॒ख्यन् रथं॑ हि॒रण्य॑प्रउ॒गं व॑हन्तः ।	
श॒श्वद् वि॒शः स॒वितु॑र्दे॒व्यस्यो॑—प॒स्थे विश्वा॑ भु॒व॒नानि॑ तस्थुः	५
ति॒क्षो द्या॒वः स॒वितु॑र्द्वा उ॒पस्थाँ॑ ए॒का यम॑स्य भु॒व॒ने वि॒शुपा॑द् ।	
आ॒णि न रथ्य॑ममृ॒ताधि॑ तस्थु—रिह॑ ब्रवीतु य उ तच्चि॒कैतत्	६ [६]
वि सु॑पु॒र्णा अ॒न्तरि॑क्षाण्य॒ख्यद् ग॒भीर॑वे॒षा असु॑रः सु॒नीथः॑ ।	
क्ते॒ऽदानीं॑ स॒त्यः कश्चि॑कैत॒ कत॑मां द्यां र॒श्मिर॑स्या त॒तान	७
अद्यै॑ व्य॒ख्यत् क॒कुपः॑ पृथि॒व्याम् त्री॑ धन्व॒ योजना॑ स॒प्त सिन्धू॑न् ।	
हि॒रण्य॑ाक्षः स॒विता॑ दे॒व आगा॑द् द॒धद्र॑त्ना द्वा॒शुषे॑ वा॒र्याणि॑	८ (४१८)

हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणि—रुमे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।

अपामीवां बाधते वेति सूर्य—मभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति

९

हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमुलीकः स्वर्वा यात्वर्वाद् ।

अपसेधन् रक्षसो यातुधाना—नस्थाद् देवः प्रतिदेवां गृणानः

१०

ये ते पन्थाः सवितः पूर्व्यासो ऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।

तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव

११ [७] (४२१)

(३६)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥ ८ ॥ सू० ३६-४३]

२० कण्वो घोरः । अग्निः, १३-१४ यूपो वा । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः,

समाः सतोबृहत्यः (१३ उपरिष्ठाद्बृहती । ऐ० ब्रा० २१२ चरणच्छेदः)

प्र वो यद्दं पुरुणां विशां देवयतीनाम् ।

अग्निं सूक्तेभिर्वचोभिरीमहे यं सीमिद्वन्य ईळते

१

जनासो अग्निं दधिरे सहोवृधं हविर्धन्तो विधेम ते ।

स त्वं नो अद्य सुमना इहाविता भवा वाजेषु सन्त्य

२

प्र त्वा दूतं वृणीमहे होतारं विश्वेदेवसम् ।

महस्ते सुतो वि चरन्त्यर्चयो द्विवि स्पर्शान्ति भानवः

३

देवासस्त्वा वरुणो मित्रो अर्यमा सं दूतं प्रत्नभिन्धते ।

विश्वं सो अग्ने जयति त्वया धनं यस्ते दृदाश मर्त्यः

४

मन्द्रो होता गृहर्पति—रग्ने दूतो विशामसि ।

त्वे विश्वा संगतानि व्रता ध्रुवा यानि देवा अकृण्वत

५ [८]

त्वे इदग्ने सुमने यविष्ठ्य विश्वमा हूयते हविः ।

स त्वं नो अद्य सुमना उतापरं यक्षिं देवान्सुवीर्या

६

तं धेमिन्त्वा नमस्विन उप स्वराजमासते ।

होत्राभिरग्निं मनूयः सर्भिन्धते तितिर्वासो अति सिधः

७

धन्तो वृत्रमतरन् रोदसी अप उरु क्षयाय चक्रिरे ।

भुवत् कण्वे वृषा द्युमन्याहुतः क्रन्दुदश्वो गर्विष्ठिषु

८

सं सीदस्व मुहौ असि शोचस्व देववीतमः ।

वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम्

९

यं त्वा देवासो मनवे दधुरिह यजिष्ठ हव्यवाहन ।

यं कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतं यं वृषा यमुपस्तृतः

१० [९] (४३१)

यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध क्रतादधि ।	
तस्य प्रेषो दीदियुस्तमिमा कचस् तमग्निं वर्धयामसि	११
रायस्पूर्धि स्वधावोऽस्ति हि ते ऽग्ने देवेष्वाप्यम् ।	
त्वं वाजस्य श्रुत्यस्य राजसि स नो मृळ महाँ असि	१२
ऊर्ध्व ऊ षु ण ऊतये तिष्ठा देवो न संविता ।	
ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदुत्तिभिर्वाघन्दिर्विहियामहे	१३
ऊर्ध्वो नः पाह्यंहसो नि केतुना विश्वं समन्त्रिणं दह ।	
कूधी न ऊर्ध्वोऽश्वाथाय जीवसे विदा देवेषु नो दुर्वः	१४
पाहि नो अग्ने रक्षसः पाहि धूर्तेरराण्यः ।	
पाहि रीषत उत वा जिघांसतो बृहद्भानो यविष्ठय	१५ [१०]
घनेव विष्वाग्वि जह्यराण्यसू तपुर्जम्भ यो अस्मभ्युक् ।	
यो मर्त्यः शिशीति अत्यक्तुभिर् मा नः स रिपुरीशत	१६
अग्निर्वेत्ते सुवीर्यं मग्निः कण्वाय सौभगम् ।	
अग्निः प्रावन् मित्रोत मेध्यातिथि मग्निः साता उपस्तुतम्	१७
अग्निना तुर्वशं यदु परावत उग्रादेवं हवामहे ।	
अग्निर्नयन्नववास्त्वं बृहद्रथं तुर्वीति दस्यवे सहः	१८
नि त्वामग्ने मनुर्दधे ज्योतिर्जनाय शश्वते ।	
वीक्ष्य कण्व क्रतजात उक्षितो यं नमस्यन्ति कूटयः	१९
त्वेषासो अग्नेरमवन्तो अर्चयो भीमासो न प्रतीतये ।	
रक्षस्विनः सवमिद् यातुमावन्तो विश्वं समन्त्रिणं दह	२० [११] (४४१)

(३७)

१५ कण्वो घौरः । मरुतः । गायत्री ।

क्रीळं वः शर्धो मारुत मनर्वाणं रथेशुभम् । कण्वा अभि प्र गायत	१
ये पृषतीभिर्कृष्टिभिः साकं वाशीभिर्ऋग्भिः । अजायन्त स्वभानवः	२
इहेव शृण्व एषां कशा हस्तेषु यद् वदान् । नि यामश्चित्रमृञ्जते	३
प्र वः शर्धाय घृण्वये त्वेषद्युन्नाय शुष्मिणे । देवतं ब्रह्म गायत	४
प्र शसा गोष्वध्र्यं क्रीळं यच्छर्धो मारुतम् । जम्भे रसस्य वावृधे	५ [१२] (४४६)

को वो वर्षिष्ठ आ नरो	दिवश्च रमश्च धूतयः । यत् सीमन्तं न धूनुथ	६
नि वो यामाय मानुषो	बुध उग्राय मन्यवे । जिहीत पर्वतो गिरिः	७
येषामज्मेषु पृथिवी	जुजुर्वो इव विस्पतिः । मिया यामेषु रेजते	८
स्थिरं हि जानमेषां	वयो मातुर्निरतवे । यत् सीमन्तं द्विता शर्वः	९
उतु त्वे सूनवो गिरः	काष्ठा अज्मेष्वलत । वाश्वा अभिजु यातवे	१० [१३]
त्यं चिद् वा कीर्यं पृथुं	मिहो नपातममृध्रम् । प्र च्यावयन्ति यामभिः	११
मरुतो यद्ध वो बलं	जनो अचुच्यवीतन । गिरिरचुच्यवीतन	१२
यद्ध यान्ति मरुतः	सं हं ब्रुवतेऽध्वन्ना । शृणोति कश्चिदेषाम्	१३
प्र यात शीर्षमाशुभिः	सन्ति कण्वेषु वो दुवः । तत्रो षु मादयाध्वै	१४
अस्ति हि ष्मा मदाय वः	स्मसिं ष्मा वयमेषाम् । विश्वं चिदायुर्जीवसे	१५ [१४] (४५६)

(३८)

१५ कण्वो घोरः । मरुतः । गायत्री ।

कद्ध नूनं कंधप्रियः	पिता पुत्रं न हस्तयोः । दुधिवे वृक्तवर्हिषः	१
कं नूनं कद् वो अर्थं	गन्तां द्विवो न पृथिव्याः । कं वो गावो न रणयन्ति	२
कं वः सुन्ना नव्यांसि	मरुतः कं सुविता । क्रोडं विश्वानि सौमगा	३
यद् यूयं पृश्निमातरो	मर्तांसः स्यातन । स्तोता वो अमृतः स्यात्	४
मा वो मृगो न यवसे	जरिता भूदजोष्यः । पथा यमस्य गादुव	५ [१५]

मो षु णः परापरा	निक्रतिर्दुर्हणा वधीत् । प्रदीष्ट तृष्ण्या सह	६
सत्यं त्वेषा अमवन्तो	धन्वस्त्रिदा रुद्रियासः । मिहं कृण्वन्त्यवाताम्	७
वाश्रेव विद्युन्मिमाति	वत्सं न माता सिषक्ति । यदेषां वृष्टिरसंजि	८
दिवा चित् तमः कृण्वन्ति	पर्जन्येनोदवाहेन । यत् पृथिवीं व्युन्दन्ति	९
अर्धं स्वनान्मरुतां	विश्वमा सन्न पार्थिवम् । अरेजन्त प्र मानुषाः	१० [१६]

मरुतो वीळुपाणिभिश्च	चित्रा रोधस्वतीरनु । यातेमखिद्रयामभिः	११
स्थिरा वः सन्तु नेमयो	रथा अश्वास एषाम् । सुसंस्कृता अमीशवः	१२
अच्छां वदा तनां गिरा	जरायै ब्रह्मणस्पतिम् । अग्निं मित्रं न दर्शतम्	१३
मिमिहि श्लोकभास्ये	पर्जन्य इव ततनः । गायं गायत्रमुक्थ्यम्	१४
वन्दस्व मारुतं गुणं	त्वेषं पनस्युमर्किणम् । अस्मे वृद्धा असन्निह	१५ [१७] (४७१)

(३९)

१० कण्वो घौरः । मरुतः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

प्र यद्विस्था परावतः शोचिर्न मानमस्यथ ।

कस्य क्रत्वा मरुतः कस्य वर्षसा कं याथ कं ह धूतयः १

स्थिरा वः सन्त्वायुधा पराणुदे वीळू उत प्रतिष्कभे ।

युष्माकमस्तु तविषी पनीयसी मा मर्त्यस्य मायिनः २

परा ह यत स्थिरं ह्यथ नरो वर्तयथा गुरु ।

वि याथन वनिनः पृथिव्या व्याशाः पर्वतानाम् ३

नहि वः शत्रुर्विविदे अधि यवि न भूम्यां रिशादसः ।

युष्माकमस्तु तविषी तना युजा रुद्रासो नू चिदाधृषे ४

प्र वेपयन्ति पर्वतान् वि विश्रन्ति वनस्पतीन् ।

प्रो आरत मरुतो दुर्मदा इव देवासः सर्वया विशा ५ [१८]

उपो रथेषु पृषतीरयुग्ध्वं प्रष्टिर्वहति रोहितः ।

आ वो यामाय पृथिवी चिदश्रो दवीभयन्त मानुषाः ६

आ वो मक्षू तनाय कं रुद्रा अवो वृणीमहे ।

गन्ता नूनं नोऽवसा यथा पुरे त्या कण्वाय बिभ्युषे ७

युष्मेषितो मरुतो मर्त्येषित आ यो नो अभ्व ईषते ।

वि ते युयोत शवसा व्योजसा वि युष्माकाभिरुतिभिः ८

असामि हि प्रयज्यवः कण्वं वृद् प्रचेतसः ।

असामिभिर्मरुत आ न ऊतिभिर्गन्ता वृष्टि न विद्युतः ९

असाम्योजो बिभृथा सुदानवो ऽसामि धूतयः शवः ।

ऋषिद्विषे मरुतः परिमन्यव इषुं न सृजत द्विषम् १० [१९] (४८१)

(४०)

८ कण्वो घौरः । ब्रह्मणस्पतिः । प्रगाथः= विषमा बृहत्यः, समाः सतोबृहत्यः ।

उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे ।

उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्र प्राशूर्भवा सचा १

त्वामिन्द्रि सहसस्पुत्र मर्त्य उपब्रूते धने हिते ।

सुवीर्यं मरुत आ स्वश्व्यं दधीत यो व आचुके २ (४८३)

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता ।

अच्छा वीरं नयं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः

३

यो वाघते ददाति सूनरं वसु स धत्ते अक्षिति श्रवः ।

तस्मा इळां सुवीरामा यजामहे सुप्रतूर्तिमनेहसम्

४

प्र नूनं ब्रह्मणस्पति—मन्त्रं वदत्युक्थ्यम् ।

यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांसि चक्रिरे

५ [२०]

तमिद् वोचेमा विदथेषु शंभुवं मन्त्रं देवा अनेहसम् ।

इमां च वाचं प्रतिहर्यथा नरो विश्वेद् वामा वो अश्रवत्

६

को देवयन्तमश्रवज्जं जन् को वृक्तबर्हिषम् ।

प्रप्र दाश्वान् पुस्त्याभिरस्थिता—ऽन्तर्वावत् क्षयं दधे

७

उप क्षत्रं पृथ्वी हन्ति राजभि—मये चित् सुक्षितिं दधे ।

नास्य वर्ता न तरुता महाधने नार्मे अस्ति वज्रिणः

८ [२१] (४८९)

(४१)

९ कण्वो घौरः । वरुणमित्रार्यमणः, ४-६ आदित्याः । गायत्री ।

यं रक्षन्ति प्रचेतसो वरुणो मित्रो अर्यमा । नू चित् स दभ्यते जनः १

यं बाहुतेव पिप्रति पान्ति मर्त्यं रिषः । अरिष्टः सर्व एधते २

वि दुर्गा वि द्विषः पुरो भ्रन्ति राजान एषाम् । नयन्ति दुरिता तिरः ३

सुगः पन्था अनुक्षर आदित्यास क्रतुं यते । नात्रावखादो अस्ति वः ४

यं यज्ञं नयथा नर आदित्या क्रजुना पथा । प्र वः स धीतये नशत् ५ [२२]

स रत्नं मर्त्यो वसु विश्वं लोकमुत त्मना । अच्छा गच्छत्यस्तृतः ६

कृथा राधाम सखायः स्तोमं मित्रस्यार्यमणः । महि प्सरो वरुणस्य ७

मा वो भ्रन्तं मा शर्पन्तं प्रति वोचे देवयन्तम् । सुन्नैरिद् व आ विवासे ८

चतुरश्रिचद् ददमानाद् विभीयादा निधातोः । न दुर्गुक्ताय स्पृहयेत् ९ [२३] (४९८)

(४२)

१० कण्वो घौरः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन्नध्वनस्तिर व्यंहो विमुचो नपात् । सक्ष्वा देव प्र णस्पुः १

यो नः पूषन्नधो वृको दुःशेव आदिर्दशति । अप स्म तं पथो जहि २

(५००)

अप त्वं परिपन्थिनं मुषीवाणं हुरश्चितम् ।	दुर्मधि सुतेरंज ३
त्वं तस्य द्रव्याविनो ऽधर्शसस्य कस्य चित् ।	पदामि तिष्ठ तपुषिम् ४
आ तत् तै दस्य मन्तुमः पूषन्नवो वृणीमहे ।	येन पितृनचोदयः ५ [२४]
अधा नो विश्वसौभग हिरण्यवाशीमत्तम ।	धनानि सुषणां कृधि ६
अति नः सश्चतो नय सुगा नः सुपथां कृणु ।	पूषन्निह क्रतुं विदः ७
अभि सूयवसं नय न नवज्वारो अध्वने ।	पूषन्निह क्रतुं विदः ८
शग्धि पूरधि प्र यंसि च शिशीहि प्रास्युदरम् ।	पूषन्निह क्रतुं विदः ९
न पूषणं मेथामसि सूक्तैरभि गृणीमसि ।	वसूनि दुस्ममीमहे १० [२५] (५०८)

(४३)

१. कण्वो घौरः । रुद्रः, ३ रुद्रः, मित्रावरुणौ च, ७-९ सोमः ।
गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

कद् रुद्राय प्रचेतसे मीळुष्टमाय तव्यसे ।	वोचेम शंतमं हृदे १
यथा नो अदितिः कर्त्त पश्वे नृभ्यो यथा गवे ।	यथा तोकाय रुद्रियम् २
यथा नो मित्रो वरुणो यथा रुद्रश्चिकेतति ।	यथा विश्वे सजोषसः ३
गाथपतिं मेधपतिं रुद्रं जलापमेधजम् ।	तच्छ्रयोः सुधर्ममहे ४
यः शुक्र इव सूर्यो हिरण्यमिव रोचते ।	श्रेष्ठो देवानां वसुः ५ [२६]

शं नः कर्त्त्यवते सुगं मेपाय मेघ्ये ।	नृभ्यो नारिभ्यो गवे ६
अस्मे सोम श्रियमधि नि धेहि शतस्य नृणाम् ।	महि श्रवस्तुविनृम्णम् ७
मा नः सोमपरिबाधो मारातयो नुहुन्त ।	आ न इन्द्रो वार्ये भज ८
यास्ते मृजा अमृतस्य परस्मिन् धामन्वृतस्य ।	
मूर्ध्ना नाभां सोम वेन आभूषन्तीः सोम वेदः ।	९ [२७] (५१७)

(४४)

(नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ४४-५०)

१४ प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १-२ अग्निः, अश्विनौ, उषाश्च ।
प्रगाथाः= विषमा बृहत्याः, समाः सतोबृहत्याः ।

अग्ने विवस्वदुपसंश् चित्रं राधो अमर्त्यं ।
आ वृक्षुषे जातवेदो बहा त्व मद्या देवौ उपबुधः

१ (५१८)

जुष्टो हि दूतो असि हव्यवाहनो ऽग्ने रथीरध्वराणाम् ।
सजूरश्विभ्यामुपसा सुवीर्यं मरुमे धेहि श्रवो बृहत्

२

अद्या दूतं वृणीमहे वसुमग्निं पुरुप्रियम् ।

धूमकेतुं भाक्रजीकुं व्युष्टिषु यज्ञानामध्वरश्रियम्

३

श्रेष्ठं यविष्ठमतिथिं स्वाहुतं जुष्टं जनाय दाशुषे ।

देवाँ अच्छा यातवे जातवेदस मग्निमीळे व्युष्टिषु

४

स्तविष्यामि त्वामहं विश्वस्यामृत भोजन ।

अग्ने त्रातारममृतं मियेध्य यजिष्ठं हव्यवाहन

५ [२८]

सुशंसो बोधि गृणते यविष्ठ्य मधुजिह्वः स्वाहुतः ।

प्रस्कण्वस्य प्रतिरन्नायुर्जीवसे नमस्या देव्यं जनम्

६

होतारं विश्ववेदसं सं हि त्वा विशं दन्धते ।

स आ वह पुरुहूत प्रचेतसो ऽग्ने देवाँ इह द्रवत्

७

सवितारमुपसमश्विना भग मग्निं व्युष्टिषु क्षपः ।

कण्वांसस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर

८

पतिह्यध्वराणा मग्ने दूतो विशामसि ।

उषर्बुध आ वह सोमपीतये देवाँ अद्य स्वर्दशः

९

अग्ने पूर्वा अनुषसो विभावसो वृदिथ विश्वदर्शतः ।

असि ग्रामेण्वविता पुरोहितो ऽसि यज्ञेषु मानुषः

१० [२९]

नि त्वा यज्ञस्य साधन मग्ने होतारमृत्विजम् ।

मनुष्वद् देव धीमहि प्रचेतसं जीरं दूतममर्त्यम्

११

यद् देवानां मित्रमहः पुरोहितो ऽन्तरो यासि दृत्यम् ।

सिन्धोरिव प्रस्वनितास ऊर्मयो ऽग्नेध्रीजन्ते अर्चयः

१२

श्रुधि श्रुत्कर्णं वह्निभि देवैरेषे सयावभिः ।

आ सीदन्तु बर्हिषि मित्रो अयमा प्रातर्यावाणो अध्वरम्

१३

शृण्वन्तु स्तोमं मरुतः सुदानवो ऽग्निजिह्वा कृतावृधः ।

पिबन्तु सोमं वरुणो धृतव्रतो ऽश्विभ्यामुपसा सजूः

१४ [३०] (५३१)

(४५)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अग्निः, १० (उत्तरार्धस्य) देवाः । अनुष्टुप् ।

त्वमग्ने वसूँरिह रुद्राँ आदित्याँ उत । यजाँ स्वध्वरं जनं मनुजातं घृतपुष्यम् १
शुशीवानो हि वाशुषे देवा अग्ने विचैतसः । तान् रोहिदश्व गिर्वणस् त्रयस्त्रिंशत्तमा वहं २
प्रियमेधवर्दन्निवज् जातवेदो विरूपवत् । अङ्गिरस्वन्महिवत् प्रस्कण्वस्य शुधी हवम् ३
महिकेरव ऊतये प्रियमेधा अहूषत । राजन्तमध्वराणां मग्निं शुकेण शोचिषा ४
घृताहवन सन्त्ये मा उ पु शुधो गिरः । याभिः कण्वस्य सूनवो हवन्तेऽवसे त्वा ५ [३१]

त्वां चित्रश्रवस्तम् हवन्ते विश्व जन्तवः । शोचिष्केशं पुरुप्रिया—ऽग्ने हव्याय वोह्वे ६
नि त्वा होतारमुत्विजं दधिरे वंसुवित्तमम् । शुत्कर्णं सप्रथस्तमं विषां अग्ने दिविष्टिषु ७
आ त्वा विषां अचुच्यवुः सुतसोमा अभि प्रयः । बृहद् भा विश्रतो हवि—रग्ने मर्ताय वाशुषे ८
प्रातर्याग्नः सहस्कृत सोमपेयाय सन्त्य । इहाद्य दैव्यं जनं बर्हिषा सादया वसो ९
अर्वाञ्च दैव्यं जनु मग्ने यक्ष्व संहृतिभिः । अयं सोमः सुदानवस् तं पात त्रिरोअह्वयम् १० [३२] (५४१)

(४६)

१५ प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । गायत्री ।

एषो उषा अपूर्व्या व्युच्छति प्रिया त्रिवः । स्तुषे वामश्विना बृहत् १
या वृषा सिन्धुमातरा मनोतरा रयीणाम् । धिया देवा वंसुविदा २
वच्यन्ते वां ककुहासो जूणांयामर्धे विष्टपि । यद् वां रथो विभिष्पतात् ३
हविषा जारो अपां पिपेति पपुर्निरा । पिता कुट्स्य चर्षणिः ४
आदारो वाँ मतीनां नार्सत्या मतवचसा । पातं सोमस्य धृष्णुया ५ [३३]

या नः पीपरदश्विना ज्योतिष्मती तमस्तिरः । तामस्मे रासाथामिषम् ६
आ नो नावा मतीनां यातं पाराय गन्तवे । युञ्ज्वाथामश्विना रथम् ७
अरित्रं वां त्रिवस्पृथु तीर्थे सिन्धूनां रथः । धिया युयुञ्ज इन्दवः ८
त्रिवस्कण्वास इन्दवो वसु सिन्धूनां पदे । स्वं वज्रिं कुहे धित्सथः ९
अभूदु भा उ अंशवे हिरण्यं प्रति सूर्यः । व्यस्यज्जिह्वासातः १० [३४]

अभूदु पारमेतवे पन्था क्रतस्य साधुया । अर्दशि वि सुतिर्विवः ११
तत्तादिवृश्विनोरवो जरिता प्रति भूषति । मदे सोमस्य पिप्रतोः १२ (५५३)

वावसाना विवस्वति सोमस्य पीत्या गिरा । मनुष्वच्छंभू आ गतम् १३
 युवोरुषा अनु श्रियं परिज्मनोरुपाचरत् । ऋता वनथो अकुभिः १४
 उभा पिबतमश्विनो—भा नः शर्म यच्छतम् । अविद्वियाभिर्हृतिभिः १५ [३५] (५५६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(४७)

१० प्रस्कण्वः काण्वः । अश्विनौ । प्रगाथः=विषमा बृहत्याः, समाः सतोबृहत्याः ।

अयं वां मधुमत्तमः सुतः सोमं ऋतावृधा ।
 तमश्विना पिबतं तिरोअह्वयं धत्तं रत्नानि वाशुषे १
 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेशसा रथेना यातमश्विना ।
 कण्वांसो वां ब्रह्म कृण्वन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हवम् २
 अश्विना मधुमत्तमं पातं सोममृतावृधा ।
 अथाद्य दंष्ट्रा वसु बिभ्रता रथे वाश्वांसमुप गच्छतम् ३
 त्रिषधस्थे बर्हिषि विश्ववेदसा मध्वा युजं मिमिक्षतम् ।
 कण्वांसो वां सुतसोमा अभिद्यवो युवां हवन्ते अश्विना ४
 याभिः कण्वमभिष्टिभिः प्रावतं युवमश्विना ।
 ताभिः ध्वस्माँ अवतं शुभस्पती पातं सोममृतावृधा ५ [१]
 सुदासे दंष्ट्रा वसु बिभ्रता रथे पृक्षो बहतमश्विना ।
 रथिं समुद्रादुत वा त्रिवस्पत्यस्मे धत्तं पुरुस्पृहम् ६
 यन्नासत्या परावति यद् वा स्थो अधि तुर्वशे ।
 अतो रथेन सुवृता न आ गतं साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ७
 अवाश्वा वां सतयोऽध्वरश्रियो वहन्तु सवनेदुप ।
 इषं पुञ्चन्तां सुकृते सुदानव आ बर्हिः सीदतं नरा ८
 तेन नासत्या गतं रथेन सूर्यत्वचा ।
 येन शश्वद्वहथुर्वाशुषे वसु मध्वः सोमस्य पीतये ९
 उक्थेभिर्वागीवसे पुरुवस् अर्केश्च नि ह्वयामहे ।
 शश्वत् कण्वानां सदासि प्रिये हि कं सोमं पृथुरश्विना १० [२] (५६६)

(४८)

१६ प्रस्कण्वः काण्वः । उपाः । प्रगाथः= विषमा बृहत्याः, समाः सतोबृहत्याः ।

- सह वामेन न उषो व्युच्छा दुहितर्दिवः ।
 सह द्युक्षेन बृहता विभावरी राया देवि दास्वती १
- अश्वीवतीर्गोमतीविश्वसुविदो भूरि च्यवन्त वस्तवे ।
 उदीरय प्रति मा सनुता उषश् चोदु राधो मघोनाम् २
- उवासोषा उच्छाच्च नु देवी जीरा रथानाम् ।
 ये अस्या आचरणेषु दधिरे समुद्रे न श्रवस्यवः ३
- उषो ये ते प्र यामेषु युञ्जते मनो दानाय सुरयः ।
 अत्राह तत् कण्व एषां कण्वतमो नाम गृणाति नृणाम् ४
- आ घा योषेव सूनर्युषा याति प्रभुञ्जती ।
 जरयन्ती वृजनं पद्वदीयत उत्पातयति पक्षिणः ५ [३]
- वि या सृजति समनं व्युत्थिनः पदं न वेत्योदती ।
 वयो नकिंटे पन्तिवांस आसते व्युद्यौ वाजिनीवति ६
- एषायुक्त परावतः सूर्यस्योदयनादधि ।
 शतं रथेभिः सुभगोषा इयं वि यात्यभि मानुषान् ७
- विश्वमस्या नानाम चक्षसे जगज् ज्योतिष्कृणोति सूनरी ।
 अप द्वेषो मघोनी दुहिता दिव उषा उच्छदप सिधः ८
- उष आ भाहि भानुना चन्द्रेण दुहितर्दिवः ।
 आवहन्ती भूर्यस्मभ्यं सौमगं व्युच्छन्ती दिविष्टिषु ९
- विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं त्वे वि यदुच्छसि सूनरि ।
 सा नो रथेन बृहता विभावरी श्रुधि चित्रामघे हवम् १० [४]
- उषो वाजं हि वंस्व यश्चित्रो मानुषे जने ।
 तेना वह सुकृतो अध्वरौ उप ये त्वा गृणन्ति वह्नयः ११
- विश्वान् देवो आ वह सोमपीतये अन्तरिक्षादुपस्त्वम् ।
 सास्मासु धा गोमदश्वावदुक्थ्यम्—मुषो वाजं सुवीर्यम् १२
- यस्या रुशन्तो अर्चयुः प्रति मुद्रा अर्हक्षत ।
 सा नो रथि विश्ववारि सुपेशस—मुषा ददातु सुगम्यम् १३ (५७९)

ये चिद्धि त्वामृषयः पूर्वं ऊतये जुहुरऽवसे महि ।	
सा नः स्तोमो अभि गृणीहि राधसो षः शुकेण शोचिषा	१४
उषो यद्वद्य भानुना वि द्वारवृणवो दिवः ।	
प्र नो यच्छतादवृकं पृथु च्छविः प्र देवि गोमतीरिषः	१५
सं नो राया बृहता विश्वपेशसा मिमिक्ष्वा समिच्छामिरा ।	
सं द्युन्नेन विश्वतुरोषो महि सं वाजैर्वाजिनीवति	१६ [५] (५८२)

(४२)

४ प्रस्कण्वः काण्वः । उषाः । अनुष्टुप् ।

उषो भद्रेभिरा गहि दिवश्चिद् रोचनादधि । वहन्त्वरूपस्व उप त्वा सोमिनो गृहम् १	
सुपेशसं सुखं रथं यमध्यस्था उपस्त्वम् । तेनां सुश्रवसं जन्तं प्रावाद्य बृहितदिवः २	
वयश्चित् ते पतत्रिणो द्विपच्चतुष्पदजुनि । उपः प्रारञ्जतूरनु दिवो अन्तैश्चस्पारि ३	
व्युच्छन्ती हि रश्मिभिर्विश्वमाभासि रोचनम् । तां त्वामृषवर्षसूयवो गीभिः कणां अहूपत ४ [६]	(५८२)

(५०)

१३ प्रस्कण्वः काण्वः । सूर्यः (११-१३ रोगण्य उपनिषदः, १३ अन्त्योऽर्धर्चः द्विषद्ब्रश्च) ।
गायत्री, १०-१३ अनुष्टुप् ।

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । हृशे विश्वाय सूर्यम् १	
अप त्ये तायवो यथा नक्षत्रा यन्त्यक्तुभिः । सूराय विश्वचक्षसे २	
अहश्मस्य केतवो वि रश्मयो जनां अनु । भ्राजन्तो अग्रयो यथा ३	
तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचनम् ४	
प्रत्यङ् देवानां विशः प्रत्यङ्मुदेषि मानुषान् । प्रत्यङ् विश्वं स्वहृशे ५ [७]	
येनां पावक चक्षसा सुरण्यन्तं जनां अनु । त्वं वरुण पश्यसि ६	
वि द्यामेधि रजस्पृथ्वहा मिमानो अक्तुभिः । पश्यञ्जन्मानि सूर्य ७	
सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति देव सूर्य । शोचिष्केशं विचक्षण ८	
अयुक्त सप्त शुन्ध्युवः सूरौ रथस्य नृत्यः । तारिष्याति स्वयुक्तिभिः ९	

उद् वयं तमसस्पति ज्योतिष्पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् १०
उद्यन्नद्य मित्रमह आरोहन्तुत्तरां दिवम् । हृद्रोगं मम सूर्य हरिमाणं च नाशय ११

(५९७)

शुकैषु मे हरिमाणं रोपणाकांसु दध्मसि । अथो हारिद्रवेषु मे हरिमाणं नि दध्मसि १२
उदगादयमादित्यो विश्वेन सहसा सह । द्विषन्तं मह्यं रन्धयन् मो अहं द्विषते रधम् १३
[८] (५९९)

(५१)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ५१-५७]

१५ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

अभि त्वं मेघं पुरुहुतमृग्मिय—मिन्द्रं गीर्भिर्मदता वस्वो अण्वम । १
यस्य द्यावो न विचरन्ति मानुषां भुजे मंहिष्ठमभि विप्रमर्चत १
अभीमवन्वन्स्वभिष्टिमूतयोऽन्तरिक्षप्रां तविषीभिरावृतम् । २
इन्द्रं दक्षास क्रभवो मदच्युतं शतक्रतुं जवनी सूनृतारुहत २
त्वं गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरपो—तात्रये शतदुरिषु गातुवित् । ३
ससेन चिद् विमदार्पावहो वस्वा जावर्दि वावसानस्य नृतयन् ३
त्वमपामपिधानावृणोरपा—ऽधारयः पथैते दानुमद् वसु । ४
वृत्रं यद्विन्द्रं शवसावधीरहि—मादित् सूर्यं दिव्यारोहयो हुशे ४
त्वं मायाभिरप मायिनोऽधमः स्वधाभिर्ये अधि शुप्तावजुह्वत । ५
त्वं पिप्रोर्नृमणः प्रारुजः पुरः प्र ऋजिश्वांनं दस्युहृत्येष्वाविथ ५ [९]

त्वं कुत्सं शुष्णहृत्येष्वाविथा—ऽरन्धयोऽतिथिगवाय शम्बरम् । ६
महान्तं चिदबुद्धं नि क्रमीः पदा सनादेव दस्युहृत्याय जज्ञिषे ६
त्वे विश्वा तविषी सध्वग्निता तव राधः सोमपीथाय हर्षते । ७
तव वज्रश्रिकिते बाह्वोहितो वृश्चा शत्रोरव विश्वानि वृष्ण्या ७
वि जानीह्यार्यान् ये च दस्यवो बहिष्मन्ते रन्धया शासदव्रतान् । ८
शाकी भव यजमानस्य चोदिता विश्वेत् ता ते सधमादेषु चाकन ८
अनुव्रताय रन्धयन्नपवता नामभिन्द्रः श्रथयन्ननाभुवः । ९
वृद्धस्य चिद् वर्धते द्यामिनक्षतः स्तवानो वज्रो वि जघान संविहः ९
तक्षद् यत् त उशना सहसा सहो वि रोदसी मज्मना बाधते शर्वः । १०
आ त्वा वातस्य नृमणो मनोयुज आ पूर्यमाणमवहन्नभि श्रवः १० [१०]

मन्दिष्टं यदुशनं काव्ये सचौ इन्द्रो वडू वडुतराधि तिष्ठति । ११
उग्रो ययिं निरपः स्रोतसासृजद् वि शुष्णस्य हंहिता ऐरयत् पुरः ११ (६१०)

आ स्मा रथं वृषपाणेषु तिष्ठसि शार्यातस्य प्रभृता येषु मन्दसे ।	
इन्द्र यथा सुतसेमिषु चाकनोऽनर्वाणं श्लोकमा रोहसे द्विवि	१२
अर्द्धा अभी महते वृक्षस्यवे कक्षीर्वते वृक्षयामिन्द्र सुन्वते ।	
मेनाभवो वृषणश्वस्य सुक्रतो विश्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या	१३
इन्द्रो अश्रायि सुध्यो निरेके पञ्जेषु स्तोमो दुर्यो न यूपः ।	
अश्वयुर्गव्य रथयुर्वसु रिन्द्र इन्द्रायः क्षयति प्रयन्ता	१४
इदं नमो वृषभार्य स्वराजं सत्यशुभाय तवसेऽवाचि ।	
अस्मिन्निन्द्र वृजने सर्ववीराः स्मत् सूरमिस्तव शर्मन्त्याम	१५ [११] (६१४)

(५२)

१५ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; १३, १५ त्रिष्टुप् ।

त्यं सु मेषं महया स्वविदं ज्ञातं यस्य सुभ्वः साकमीरति ।	
अत्यं न वाजं हवन्स्यदं रथमेन्द्रं ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः	१
स पर्वतो न धरुणेष्वच्युतः सहस्रमूतिस्तविषीषु वावृधे ।	
इन्द्रो यद् वृत्रमवधीन्नदीवृतमुजान्रणींसि जहपाणो अन्धसा	२
स हि द्वरो द्वरिषु वज्र ऊर्धनि चन्द्रबुध्नो मद्वृद्धो मनीषिभिः ।	
इन्द्रं तमहे स्वपस्यया धिया मंहिष्ठारति स हि पप्रिन्धसः	३
आ यं पूणन्ति द्विवि सन्नवर्हिषः समुद्रं न सुभ्वः स्वा अभिष्टयः ।	
तं वृत्रहत्ये अनु तस्थुरुतयः शुष्मा इन्द्रमवाता अहुतप्सवः	४
अभि स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यतो रध्वीरिव प्रवणे संस्रुतयः ।	
इन्द्रो यद् वज्री धूषमाणो अन्धसा भिनद् वलस्य परिधौरिव त्रितः	५ [१२]

परीं घृणा चरति तित्विषे शवोऽपो वृत्वी रजसो बुध्नमाशयत् ।	
वृत्रस्य यत् प्रवणे दुर्गुभिश्वनो निजघन्थ हन्वोरिन्द्र तन्यतुम्	६
हृदं न हि त्वा न्युषन्त्यूर्मयो ब्रह्माणीन्द्र तव यानि वर्धना ।	
त्वष्टा चित् ते युज्यं वावृधे शवस्ततश्च वज्रमभिभूत्योजसम्	७
जघन्योऽनु हरिभिः संभृतकृतविन्द्रं वृत्रं मनुषे गातुयज्ञपः ।	
अयच्छथा बाह्वोर्वज्रमायसमधारयो द्विव्या सूर्यं दृशे	८ (६२२)

बृहत स्वर्चस्मममवद् यदुक्थ्यः । मकृण्वत मियसा रोहेणं दिवः ।

९

यन्मानुषप्रधना इन्द्रसूतयुः स्वर्नृपाचो मरुतोऽमदुन्ननुं

द्यौश्चिदुस्यामवाँ अहेः स्वना दयोयवीद् मियसा वज्र इन्द्र ते ।

१० [१३]

वृत्रस्य यद् बद्धधानस्य रोदसी मदे सुतस्य शवसाभिनुच्छिरः

११

यदिन्निन्द्र पृथिवी दशभुजि रहानि विश्वा ततनन्त कूटयः ।

अत्राहं ते मघवन् विश्रुतं सद्यो द्यामनु शवसा बर्हणा भुवत्

१२

त्वमस्य पारे रजसो व्योमिनः स्वभूत्योजा अवंसे धूपनमनः ।

चकूपे भूमिं प्रतिमानमोर्जसो ऽपः स्वः परिभूरेण्या दिवंम्

१३

त्वं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या ऋष्ववीरस्य बृहतः पतिभूः ।

विश्वमाप्रा अन्तरिक्षं महित्वा सत्यमन्द्रा नकिरन्यस्त्वावान्

१४

न यस्य द्यावापृथिवी अनु व्यचो न सिन्धवो रजसो अन्तमानशुः ।

नोत स्ववृष्टिं मदे अस्य युध्यन्त एको अन्यच्चकूपे विश्वमानुषक्

१५ [१४] (६२९)

आर्चन्नत्र मरुतः सस्मिन्नाजौ विश्वे देवासो अमदुन्ननुं त्वा ।

वृत्रस्य यद् भूष्टिमता वधेन नि त्वमिन्द्र प्रत्यानं जघन्य

(५३)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ चिष्टुप् ।

न्यूते पु वाचं प्र महे भरामहे गिर इन्द्राय सदेने विवस्वतः ।

नू चिद्धि रत्नं ससतामिवाविदुन्न दुष्टुतिर्द्विणोदेषु शस्पते

दुरो अश्वस्य दुर इन्द्र गोरसि दुरो यवस्य वसुन् दुरस्पतिः ।

शिक्षानरः प्रदिवो अकामकर्शनः सखा सखिभ्यस्तमिदं गृणीमसि

शचीव इन्द्र पुरुकृद् द्युमतम् तवेद्विदमभितश्चेकिते वसु ।

अतः संगृभ्याभिभूत आ भर मा त्वायतो जरितुः काममूनयीः

एभिद्युभिः सुमना एभिरिन्दुभिर्निरुन्धानो अमतिं गोभिरश्विना ।

इन्द्रेण दस्युं दुरयन्त इन्दुभिर्युतद्वेषसः समिषा रभेमहि

समिन्द्र राया समिषा रभेमहि सं वार्जेभिः पुरुश्चन्द्रैरभिद्युभिः ।

सं देव्या प्रमत्या वीरशुभ्रया गोअग्रयाश्वावत्या रभेमहि

५ [१५] (६३४)

ते त्वा मदा अमदन् तानि वृष्ण्या ते सोमांसो वृत्रहृत्येषु सत्यते ।

यत् कारवे दश वृत्राण्यमति बर्हिष्मते नि सहस्राणि बर्हयः ६

युधा युधमुप धेदेषि धृष्ण्या पुरा पुरं समिदं हंस्योर्जसा ।

नम्या यद्विन्द्र सख्या परावति निबर्हयो नमुचिं नाम मायिनम् ७

त्वं करञ्जमुत् पर्णयं वधी स्तेजिष्ठयातिथिग्वस्य वर्तनी ।

त्वं शता वङ्गदस्याभिन्नत् पुरो ऽनानुदः परिषूता ऋजिर्वना ८

त्वमेताञ्जनराजो द्विदशा ऽबन्धुना सुश्रवसोपजग्मुषः ।

षष्टिं सहस्रा नवतिं नव श्रुतो नि चक्रेण रथ्या दुष्पदावृणक् ९

त्वमाविथ सुश्रवसं तवोतिभिस्तव त्रामभिरिन्द्र तूर्वायणम् ।

त्वमस्मै कुत्समतिथिग्वमायुं महे राजे यूने अरन्धनायः १०

य उहचीन्द्र देवगोपाः सखायस्ते शिवतमा असां ।

त्वां स्तोषाम त्वया सुवीरा द्राचीय आयुः प्रतरं दधानाः ११ [१६] (६४०)

(५४)

११ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती; ६, ८-९, ११ विष्णुः ।

मा नो अस्मिन् मघवन् पृत्स्वंहसि नहि ते अन्तः शवसः परीणशे ।

अक्रन्दयो नद्योऽरुरुवद् वना कथा न क्षोणीर्भियसा समारत १

अर्चा शक्राय शाकिने शचीवते शृण्वन्तमिन्द्रं महयज्ञभि षुहि ।

यो धृष्णुना शवसा रोदसी उभे वृषा वृषत्वा वृषभो न्यूञ्जते २

अर्चा दिवे बृहते शृण्यं वचः स्वक्षत्रं यस्य धृषतो धृषन्मनः ।

बृहच्छ्रवा असुरो बर्हणा कृतः पुरो हरिभ्यां वृषभो रथो हि षः ३

त्वं दिवो बृहतः सानु कोपयो ऽव त्मना धृषता शम्बरं भिनत् ।

यन्मायिनो ब्रन्दिनो मन्दिना धूषच्छ्रितां गर्भस्तिमशानि पृतन्यसि ४

नि यद् वृणाक्षि श्वसनस्य मूर्धनि शृष्णास्य चिद् ब्रन्दिनो रुरुवद् वना ।

प्राचीर्निन मनसा बर्हणावता यदुद्या चित् कृणवः कस्तवा परि ५ [१७]

त्वमाविथ नयं तुर्वशं यदुं त्वं तुर्वीति वयं शतक्रतो ।

त्वं रथमेतशं कृत्ये धने त्वं पुरो नवतिं दम्भयो नव ६ (६४६)

स वा राजा सत्पतिः शूशुवज्जनो रातहव्यः प्रति यः शासमिन्वति ।
उक्था वा यो अभिगृणाति राधसा दानुरस्मा उपरा पिन्वते विवः

७

असमं क्षत्रमसमा मनीषा प्र सोमपा अपसा सन्तु नेमै ।

८

ये त इन्द्र वृद्धो वर्धयन्ति महि क्षत्रं स्थविरं वृष्णयं च

९

तुभ्येदेते बहुला अद्रिदग्धाश्चमूषदश्चमसा इन्द्रपानाः ।

व्यश्रुहि तर्पया काममेषा मथा मनो वसुदेयाय कृष्व

अपामतिष्ठद्भरुणह्वरं तमो ऽन्तर्वृत्रस्य जठरेषु पर्वतः ।

अभीमिन्द्रो नद्यो वविणा हिता विश्वा अनुष्ठाः प्रवणेषु जिघ्रते

१०

स शेवृधमधि धा द्युन्नमस्मे महि क्षत्रं जनापाळिन्द्र तव्यम् ।

रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरिन् राये च नः स्वपत्या इषे धाः

११ [१८] (६५१)

(५५)

८ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

विवश्चिदस्य वरिमा वि पप्रथ इन्द्रं न मद्वा पृथिवी च न प्रति ।

१

भीमस्तुविष्माश्चर्षणिभ्य आतपः शिशीति वज्रं तेजसे न वंसंगः

२

सो अर्णवो न नद्यः समुद्रियः प्रति गृभ्णाति विश्रिता वरीमभिः ।

इन्द्रः सोमस्य पीतये वृषायते सनात् स युध्म ओजसा पनस्यते

त्वं तमिन्द्र पर्वतं न भोजसे महो नृम्णस्य धर्मणाभिरज्यसि ।

३

प्र वीर्येण वृवताति चोकिते विश्वस्मा उग्रः कर्मणे पुरोहितः

स इद वने नमस्युभिर्वचस्यते चारु जनेषु प्रबुवाण इन्द्रियम् ।

४

वृषा छन्दुर्भवति हर्यतो वृषा क्षेमेण धेनो मघवा यदिन्वति

स इन्महानि समिथानि मज्जना कृणाति युध्म ओजसा जनेभ्यः ।

अर्धा च न श्रद् दधति त्विषीमत इन्द्राय वज्रं निघनिघ्नते वधम्

५ [१९]

स हि श्रवस्युः सदनानि कृत्रिमा क्षमया वृधान ओजसा विनाशयन् ।

ज्योतीषि कृण्वन्नवृकाणि यज्यवे ऽव सुक्रतुः सत्त्वा अपः सृजत्

६

द्वानाय मनः सोमपावन्नस्तु ते ऽर्वाक्षा हरी वन्दनश्रुदा कृधि ।

यमिष्ठासुः सारथयो य इन्द्र ते न त्वा केता आ दम्बुवन्ति भूर्णयः

७ (६५८)

अप्रक्षितं वसुं बिभर्षि हस्तयो रषाह्णं सहस्तन्वि श्रुतो दधे ।
आवृतासोऽवृतासो न कर्तुमिस्तनूषु ते कर्तव इन्द्र भूरयः

८ [२०] (६५९)

(५६)

६ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

एष प्र पूर्वीरिव तस्य चञ्चिषो ऽत्यो न योषामुदयंस्त भुवर्णिः ।
दक्षं मेहे पाययते हिरण्ययं रथमावृत्वा हरियोगमुभ्वसम् १
तं गूर्तयो नेमन्निषः परीणसः समुद्रं न संचरणे सन्निष्वयः ।
पतिं दक्षस्य विदथस्य नू सहो गिरिं न वेना अधि रोह तेजसा २
स तुर्वर्णिर्महौ अरेणु पौंस्ये गिरेर्भुष्टिर्न भ्राजते तुजा शवः ।
येन शुष्णं मायिनमायसो मदे दुध आभूषु रामयन्नि दामनि ३
देवी यद्वि तर्विषी त्वावृधोतय इन्द्रं सिर्षक्त्युषसं न सूर्यः ।
यो धृष्णुना शर्वसा बाधते तम् इयति रेणुं बृहदहंरिष्वणिः ४
वि यत् तिरो धुरुणमच्युतं रजो ऽतिष्ठिषो द्विव आतांसु बृहणा ।
स्वर्मीह्लि यन्मद इन्द्र हर्ष्याहन् वृत्रं निरपामौडो अणवम् ५
त्वं द्विवो धुरुणं धिष ओजसा पृथिव्या इन्द्र सदनेषु मार्हिनः ।
त्वं सुतस्य मदे अरिणा अपो वि वृत्रस्य समया पाष्यारुजः ६ [२१] (६६५)

(५७)

६ सव्य आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती ।

प्र मंहिष्ठाय बृहते बृहदये सत्यशुभाय तवसे मतिं भरे ।
अपामिव प्रवणे यस्य दुधरं राधो विश्वायु शर्वसे अपावृतम् १
अध ते विश्वमनु हासद्विष्टय आपो निन्नेव सर्वना हविर्मतः ।
यत् पर्वते न समशीत हयत इन्द्रस्य वज्रः श्रथिता हिरण्ययः २
अस्मै भीमाय नमसा समध्वर उषो न शुभ्र आ भ्रा पनीयसे ।
यस्य धाम शर्वसे नार्मेन्द्रियं ज्योतिरकारि हरितो नार्यसे ३
इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो ।
नहि त्ववृन्यो गिर्विणो गिरः सघत श्रोणीरिव प्रति नो हर्यं तद् वचः ४ (६६९)

भूरिं त इन्द्र वीर्यं । तव स्मस्य—स्य स्तोतुर्मधवन् काममा पृण ।
अनु ते द्यौर्वृहती वीर्यं मम इयं च ते पृथिवी नम ओजसे
त्वं तमिन्द्र पर्वतं महामुरुं वज्रेण वज्रिन् पर्वशश्चकतिथ ।
अवासृजो निवृताः सतंवा अपः सूत्रा विश्वं दधिषु केवलं सहः

५

६ [२२] (६७१)

[एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० ५८-६४]

(५८)

१ नोधा गौतमः । अग्निः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

नू चित् स होजा अमृतो नि तुन्दते होता यद् दूतो अभवद् विवस्वतः ।
वि साधिष्ठेभिः पृथिवी रजो मम आ देवताता हविषा विवासति
आ स्वमद्ग युवमानो अजर—स्तृण्वविष्यन्नतसेषु तिष्ठति ।
अन्यो न पृष्ठं प्रुषितस्य रोचते द्विवो न सानु स्तनयन्नचिकदत्
क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः पुरोहितो होता निर्वतो रयिषाळमर्त्यः ।
रथो न विश्वं अस्मान आयुषु व्यानुषग्वार्यां देव क्रण्वति
वि वार्तजूतो अतसेषु तिष्ठते वृथा जुहूमिः सृण्यां तुविष्वणिः ।
तृषु यदग्ने वनिनो वृषायसे कृष्णं त एम रुशद्भूमे अजर
तर्पुर्जम्भो वन आ वार्तचोदितो यूथे न साह्वौ अव वाति वंसंगः ।
अभिव्रजन्नक्षितं पार्जसा रजः स्थातुश्चरथं भयते पत्त्रिणः

१

२

३

४

५ [२३]

दुधुङ्गा भृगवो मानुषेष्वा रयिं न चारुं सुहवं जनेभ्यः ।
होतारमग्ने अतिथिं वरेण्यं मित्रं न शेवं दिव्याय जन्मने
होतारं सप्त जुहोत यजिष्ठं यं वाधतो वृणते अध्वरेषु ।
अग्निं विश्वेषामरतिं वसूनां सपत्यामि प्रयसा यामि रत्नम्
अच्छिद्रा सूनो सहसो नो अद्य स्तोतृभ्यो मित्रमहः शर्म यच्छ ।
अग्ने गुणन्तमंहस उरुष्यो—जो नपात् पूर्विरायसीभिः
भवा वरुथं गृणते विभावो भवा मघवन् मघवज्यः शर्म ।
उरुष्याग्ने अंहसो गृणन्तं प्रातर्मक्ष धियावसुर्जगम्यात् ।

६

७

८

९ [२४] (६८०)

(५९)

७ नोधा गौतमः । अग्निर्वैश्वानरः । त्रिष्टुप् ।

वया इदं अग्रयस्ते अन्ये त्वे विश्वे अमुता मादयन्ते ।	
वैश्वानर नाभिरसि क्षितीनां स्थूणेव जना उपमिद् ययन्थ	१
मूर्धा दिवो नाभिरग्निः पृथिव्या अथाभवदरती रोदस्योः ।	
तं त्वा देवासोऽजनयन्त देवं वैश्वानर ज्योतिरिदार्पाय	२
आ सूर्ये न रश्मयो ध्रुवासो वैश्वानरे दधिरेऽग्रा वसूनि ।	
या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु या मानुषेष्वसि तस्य राजा	३
बृहती इव सूनवे रोदसी गिरो होता मनुष्योऽन दक्षः ।	
स्वर्वते सत्यशुष्माय पूर्वा वैश्वानराय नूतमाय युह्वीः	४
द्विवश्चित ते बृहतो जातवेदो वैश्वानर प्र रिरिचे महित्वम् ।	
राजा कृष्टीनामसि मानुषीणां युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथं	५
प्र नू महित्वं वृषभस्य वोचं यं पूरवो वृत्रहणं सचन्ते ।	
वैश्वानरो दस्युमग्निजैश्चन्वा अधूनोत काष्ठा अव शम्बरं भेत	६
वैश्वानरो महिम्ना विश्वकृष्टिर्भरद्वाजेषु यजतो विभावा ।	
शातवनेये शानिनीभिरग्निः पुरुणीथे जरते सूनृतावान्	७ [२५] (६८७)

(६०)

५ नोधा गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वह्निं यशसं विदथस्य केतुं सुपाव्यं दूतं सद्योऽर्थम् ।	
द्विजन्मानं रयिमिव प्रशस्तं रातिं भरद् भृगवे मातरिश्वा	१
अस्य शासुरुभयासः सचन्ते हविष्मन्त उशिजो ये च मर्ताः ।	
द्विवश्चित पूर्वा न्यसादि होता ऽऽपुच्छथो विरपतिर्विश्वे वेधाः	२
तं नव्यसी हृद् आ जायमान मरुमत सुकीर्तिर्मधुजिह्वमरयाः ।	
यमृत्विजो वृजने मानुषासः प्रयस्वन्त आयवो जीर्जनन्त	३
उशिक् पावको वसुमानुषेषु वरेण्यो होताधाय विश्वु ।	
दमूना गृहपतिर्दम आँ अग्निर्भुवद् रयिपती रयीणाम्	४ (६९१)

तं त्वा वयं पतिमग्ने रयीणां प्र शंसामो मतिभिर्गोर्तमासः ।
आशुं न वाजंभरं मर्जयन्तः प्रातर्मक्षु धियावसुर्जगम्यात्

५ [२६] (६९२)

(६१)

१६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्मा इदु प्र तवसे तुराय प्रयो न हर्मि स्तोमं माहिनाय ।
अस्मा इदु प्रयं इव प्र यंसि भराभ्याङ्गुषं बाधे सुवृक्ति ।
इन्द्राय हुदा मनसा मनीषा प्रत्ताय पत्ये धियो मर्जयन्त
अस्मा इदु त्यमुपमं स्वर्षा भराभ्याङ्गुषमास्येन ।
महिष्ठमच्छोक्तिभिर्मतीनां सुवृक्तिभिः सूरि वावृधध्वै
अस्मा इदु स्तोमं सं हिनोमि रथं न तष्टेव तत्सिनाय ।
गिरिश्च गिर्वीहसे सुवृक्तीन्द्राय विश्वमिन्वं मेधिराय
अस्मा इदु सप्तिमिव श्रवस्येन्द्रायार्कं जुह्वाद् समञ्जे ।
वीरं दानौकसं वन्दध्वै पुरां गूर्तश्रवसं दुर्माणम्

१

२

३

४

५ [२७]

अस्मा इदु त्वष्टा तक्षद् वज्रं स्वपस्तमं स्वयं रणाय ।
वृत्रस्य चिद् विद् येन मर्मं तुजन्नीशानस्तुजता किंयेधाः
अस्येदु मातुः सर्वनेषु सद्यो महः पितुं पपिवाश्चावन्ना ।
मुषायद् विष्णुः पचतं सहीयान् विध्यद् वराहं तिरो अद्रिमस्ता
अस्मा इदु ग्राहिचद् देवपत्नी रिन्द्रायार्कमहिहत्य ऊवुः ।
परि द्यावापृथिवी जभ्र उर्वी नास्य ते महिमानं परि द्यः
अस्येदेव प्र रिरिचे महित्वं दिवस्पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात् ।
स्वराळिन्द्रो दम आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय
अस्येदेव शर्वसा शुषन्तं वि वृश्चद् वज्रेण वृत्रमिन्द्रः ।
गा न त्राणा अवनीरमुञ्च कृभि श्रवो दावने सचेताः

६

७

८

९

१० [२८]

अस्येदु त्वेषसा रन्त सिन्धवः परि यद् वज्रेण सीमयच्छत् ।
ईशानकृद् द्वाशुषे दशस्यन् त्वीर्तये गाधं तुर्वणिः कः

११ (७०३)

अस्मा इदु प्र भरा तूतुजानो वृत्राय वज्रमीशानः कियेधाः ।	
गोर्न पर्व वि रंदा तिरश्चे व्यन्नर्णास्यपां चरध्वै	१२
अस्येदु प्र ब्रूहि पूव्याणि तुरस्य कर्माणि नव्य उक्थैः ।	
युधे यदिष्णान आयुधा न्यूवायमाणो निरिणाति शत्रून्	१३
अस्येदु भिया गिरयश्च इह्नां द्यावा च भूमां जनुषस्तुजेते ।	
उपो वेनस्य जोगुवान ओणिं सद्यो भुवद् वीर्याय नोधाः	१४
अस्मा इदु त्यदनु दाय्येषा मेको यद् वने भुरेरीशानः ।	
प्रेतशं सूर्ये पस्पृधानं सौवश्ये सुष्विमावदिन्द्रः	१५
एवा ते हारियोजना सुवृक्तीन्द्र ब्रह्माणि गोतमासो अक्रन् ।	
ऐषु विश्वपेशसं धियं धाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्	१६ [२९] (७०८)

पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३१]

(६२)

१३ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र मन्महे शवसानाय शूष माङ्गूषं गिर्वर्णसे अङ्गिरस्वत् ।	
सुवृक्तिभिः स्तुवत क्रमियायाऽर्चामाकं नरे विश्रुताय	१
प्र वो महे महि नमो भरध्व माङ्गूष्यं शवसानाय साम ।	
येना नः पूर्वे पितरः पदुजा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अर्विन्दन्	२
इन्द्रस्याङ्गिरसां चेदौ विदत् सरमा तनयाय धासिम् ।	
बृहस्पतिर्भिन्निदद्रिं विदद् गाः समुस्त्रियाभिर्वावशन्तु नरः	३
स सुष्टुभा स स्तुभा सप्त विप्रैः स्वरेणाद्रिं स्वर्योऽ नवगवैः ।	
सरण्युभिः फलिगमिन्द्र शक्र वलं खेण दुरयो दशगवैः	४
गृणानो अङ्गिरोभिर्दस्म वि वरुषसा सूर्येण गोभिरन्धः ।	
वि भूम्या अप्रथय इन्द्र सानुं द्विवो रज उपरमस्तभायः	५ [१]
तदु प्रयक्षतममस्य कर्म दुस्मस्य चारुतममस्ति दंसः ।	
उपह्वरे यदुपरा अपिन्वन् मध्वर्णसो नद्यश्चतस्रः	६
द्विता वि ववे सनजा सनीळे अयास्यः स्तवमानेभिरकैः ।	
भगो न मेने परमे व्योम ब्रधारयद् रोदसी सुदंसाः	७ (७१५)

सनाद् दिवं परि भूमा विरूपे पुनर्भुवा युवती स्वेभिरिवैः ।
 कृष्णेभिरक्तोषा रुशङ्गिर्वपुर्भिरा चरतो अन्यान्या
 सनेमि सुख्यं स्वपस्यमानः सुनुदीधार शर्वसा सुदंसाः ।
 आमासु चिद् दधिषे पक्रमन्तः पर्यः कृष्णासु रुशद् रोहिणीषु
 सनात् सनीळा अवनीरवाता व्रता रक्षन्ते अमृताः सहोभिः ।
 पुरू सहस्रा जनयो न पत्नीर्द्ववस्यन्ति स्वसारी अह्रयाणम्
 सनायुवो नमसा नव्यो अकैर्वसूयवो मृतयो दस्म ददुः ।
 पतिं न पत्नीरुशतीरुशन्तै स्पृशन्ति त्वा शवसावन् मनीषाः
 सनादेव तव रायो गभस्तौ न क्षीयन्ते नोप दस्यन्ति दस्म ।
 द्युमाँ अंसि क्रतुमाँ इन्द्र धीरः शिक्षा शचीवस्तव नः शचीभिः
 सनायते गोतम इन्द्र नव्यमर्तक्षद् बह्व हरियोजनाय ।
 सुनीथाय नः शवसान नोधाः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

८

९

१० [२]

११

१२

१३ [३] (७२१)

(६३)

९ नोधा गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

त्वं महां इन्द्र यो ह शुष्मैर्यावा जज्ञानः पृथिवी अमे धाः ।
 यन्द्र ते विश्वा गिर्यश्चिदभ्वा मिया हृह्लासः किरणा नैर्जन
 आ यन्द्ररी इन्द्र विव्रता वेरा ते वज्रं जरिता बाह्वोर्धातु ।
 येनाविहर्यतक्रतो अमित्रान् पुर इष्णासि पुरुहूत पूर्वाः
 त्वं सत्य इन्द्र धृष्णुरतान् त्वमृभुक्षा नर्यस्त्वं पाद् ।
 त्वं शुष्णो वृजने पृक्ष आणौ यूने कुत्साय द्युमते सचाहन्
 त्वं ह त्यदिन्द्र चोद्वीः सखा वृत्रं यद् वज्रिन् वृषकर्मन्नुभ्नाः ।
 यन्द्र शूर वृषमणः पराचैर्वि दस्यूर्योनावक्रतो वृथापाद्
 त्वं ह त्यदिन्द्रारिषण्यन् हृह्लास्यं चिन्मर्तानामनुष्टौ ।
 व्यस्मदा काष्ठा अवैते वधुनेव वज्रिन् वृथिह्यमित्रान्
 त्वां ह त्यदिन्द्रार्णसातौ स्वर्मह्नि नर आज्ञा हवन्ते ।
 तव स्वधाव इयमा समर्य ऊतिर्वाजैष्वतसाय्या भूत्
 त्वं ह त्यदिन्द्र सप्त युध्यन् पुरो वज्रिन् पुरुकुत्साय ददः ।
 बर्हिर्न यत् सुदासे वृथा वग्गहो राजन् वरिवः पूरवे कः

१

२

३

४

५

६

७

[४]

(७२८)

त्वं त्वां न इन्द्र देव चित्रा मिषमापो न पीपयः परिज्मन् ।
 यया शूर प्रत्यस्मभ्यं यंसि त्वमनमूर्जं न विश्वध क्षरध्वै
 अकारि त इन्द्र गोतमिभिर्ब्रह्माण्योक्ता नमसा हरिभ्याम् ।
 सुपेशसं वाजमा भरा नः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात्

९ [५] (७३०)

(६४)

१५ नोधा गौतमः । मरुतः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

वृष्णे शर्धाय सुमखाय वेधसे नोधः सुवृक्तिं प्र भरा मरुद्भयः ।
 अपो न धीरो मनसा सुहस्त्यो गिरः समञ्चे विदथेष्वाभुवः
 ते जज्ञिरे दिव ऋष्यास उक्षणो रुद्रस्य मर्या असुरा अरेपसः ।
 पावकासः शुचयः सूर्या इव सत्वानो न द्रप्सिनो घोरवर्षसः
 युवानो रुद्रा अजरा अभोग्धनो ववक्षुरधिगावः पर्वता इव ।
 दृह्वा चिद् विश्वा भुवनानि पार्थिवा प्र च्यावयन्ति दिव्यानि मज्जना
 चित्रैरञ्जिभिर्वपुषे व्यञ्जते वक्षःसु रुक्मा अधि येतिरे शुभे ।
 अंसेष्वेषां नि मिमृक्षुर्ऋतयः साकं जज्ञिरे स्वधया दिवो नरः
 ईशानकृतो धुनयो रिशादसो वातान् विद्युतस्तविषीभिरकृत ।
 दुहन्त्यूर्ध्वदिव्यानि धूतयो भूमिं पिन्वन्ति पर्यसा परिञ्चयः

१

२

३

४

५ [६]

पिन्वन्त्यपो मरुतः सुदानवः पर्यो घृतवद् विदथेष्वाभुवः ।
 अत्यं न मिहे वि नयन्ति वाजिनमुत्सं दुहन्ति स्तनयन्तमक्षितम्
 महिषासो मायिनश्चित्रमानवो गिरयो न स्वतवसो रघुप्यदः ।
 मृगा इव हस्तिनः खादथा वना यदारुणीषु तविषीरयुग्ध्वम्
 सिंहा इव नानदति प्रचेतसः पिशा इव सुपिशो विश्ववेदसः ।
 क्षपो जिन्वन्तः पृषतीभिर्ऋदिभिः समित सबाधः शवसाहिमन्यवः
 रोदसी आ वदता गणश्रियो नृपाचः शूराः शवसाहिमन्यवः ।
 आ वन्धुरेष्वमतिर्न दर्शता विद्युन्न तस्थौ मरुतो रथेषु वः
 विश्ववेदसो रयिमिः समोकसः संमिश्लासस्तविषीभिर्विरुग्निनः ।
 अस्तार इषुं दधिरे गर्भस्त्यो रनन्तशुष्मा वृषखादयो नरः

६

७

८

९

१० [७] (७४०)

हिरण्ययेभिः पविभिः पयोवृध उज्जिघ्नन्त आपथ्योऽ न पर्वतान् ।

मखा अयासः स्वसृतो ध्रुवच्युतो दुधकृतो मरुतो भ्राजहृदयः

वृधुं पावकं वनिनं विचर्षणिं रुद्रस्य सूनुं हवसां गृणीमसि ।

रजस्तुरं तवसं मारुतं गुणमृजीषिणं वृषणं सश्रत श्रिये

प्र नू स मर्तः शर्वसा जनां अति तस्थौ व ऊती मरुतो यमावत ।

अवीन्द्रिर्वाजं भरते धना नृभिः रापृच्छयं क्रतुमा क्षेति पुण्यति

चकृत्यं मरुतः पुत्सु दुष्टं शुभन्तं शुष्मं मघवत्सु धत्तन ।

धनस्पृतमुद्वथ्यं विश्वचर्षणिं तोकं पुष्येम तनयं शतं हिमाः

नू छिरं मरुतो वीरवन्तमृतीषाहं रयिमस्मानु धत्त ।

सहस्रिणं श्रुतिनं शूशुवांसं प्रातर्मधू धियावसुर्जगम्यात्

११

१२

१३

१४

१५ [८] (७४५)

(६५)

[द्वादशोऽनुवाकः ॥१२॥ सू० ६५-७३]

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

पश्वा न तापुं, गुहा चतन्तं नमो युजानं, नमो वहन्तम्

सजोषा धीराः, पदैरनु गमच्छुपं त्वा सीदुन्, विश्वे यजत्राः ॥१॥

ऋतस्य देवा, अनु वता गुर्भुवत् परिद्विद्यैर्न भूमं

वर्धन्तीमापः, पुन्वा सुशिश्विमृतस्य योना, गर्भं सुजातम् ॥२॥

पुष्टिर्न रण्वा, क्षितिर्न पृथ्वी गिरिर्न भुज्म, क्षोदो न शंभु

अत्यो नाज्मन्, त्सर्गप्रतक्तः सिन्धुर्न क्षोदुः, क ई वराते ॥३॥

जामिः सिन्धूनां, भ्रातैव स्वस्त्रा मिभ्यान्न राजा, वनान्यति

यद् वातजूतो, वना व्यस्था वृग्निर्हं दाति, रोमां पृथिव्याः ॥४॥

श्वसित्यप्सु, हंसो न सीदुन् कत्वा चेतिष्ठो, विशासुषुभुव

सोमो न वेधा, ऋतप्रजातः पशुर्न शिश्वा, विभुर्दूरेभाः ॥५॥

१

२

३

४

५

६

७

८

९

१०

१० [९] (७५५)

(६६)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

रयिर्न चित्रा, सूर्यो न संहगायुर्न प्राणो, नित्यो न सूनुः

तक्त्वा न भूर्णिर्वनां सिषाक्ति पयो न धेनुः, शुचिर्विभावा ॥१॥

वृधाः क्षेममोक्षो न रण्वो यत्रो न पृक्षो, जेता जनानाम्

१

२

३

(७५८)

ऋषिर्न स्तुभ्वा, विक्षु प्रशस्तो वाजी न प्रीतो, वयो दधाति ॥२॥	४
दुरोकशोचिः, क्रतुर्न नित्यो जायेव योनावरं विश्वस्मै	५
चित्रो यदभ्राद्, ह्रतो न विक्षु रथो न रुक्मी, त्वेषः समस्तु ॥३॥	६
सेनेव सुधामं दधात्यस्तुर्न विद्युत्, त्वेषप्रतीका	७
यमो ह जातो, यमो जनिष्वं जारः कुनीनां, पतिर्जनीनाम् ॥४॥	८
तं वश्वरथा, वयं वसत्यास्तं न गावो, नक्षन्त इन्द्रम्	९
सिन्धुर्न क्षोदुः, प्र नीचीरिन्तो ब्रवन्त गावः, स्वर्हशीके ॥५॥	१० [१०] (७६५)

(६७)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनेषु जायुर्मतेषु मित्रो वृणीते श्रुष्टिं, राजेवाजुर्मम	१
क्षेमो न साधुः, क्रतुर्न भद्रो भुवत् स्वाधी, हर्ता हन्यवाद् ॥१॥	२
हस्ते दधानो, नृमणा विश्वा न्यमे देवान् धाद्, गुहा निषीदन्	३
विदन्तीमत्र, नरो धियं धा हृदा यत् तद्वान्, मन्त्रो अशंसन् ॥२॥	४
अजो न क्षां, द्वाधारं पृथिवीं तस्तम्भ द्यां, मन्त्रेभिः सत्यैः	५
प्रिया पदानि, पद्वो नि पाहि विश्वायुरग्ने, गुहा गुहं गाः ॥३॥	६
य ईं चिकेत, गुहा भवन्त मा यः सुसादु, धारामृतस्य	७
वि ये चूतन्त्युता सर्पन्त आदिद् वसूनि, प्र ववाचास्मै ॥४॥	८
वि यो वीरुत्सु, रोधन्महित्वो त प्रजा, उत प्रसूष्वन्तः	९
चित्तिरपां, दमे विश्वायुः सद्येव धीराः, संमायं चक्रुः ॥५॥	१० [११] (७७५)

(६८)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

श्रीगन्धर्पं स्थाद्, दिवं भुरण्युः स्थातुश्चरथमकून् व्यूणीत्	१
परि यदेषामेको विश्वेषां भुवद् देवो, देवानां महित्वा ॥१॥	२
आदिद् ते विश्वे, क्रतुं जुषन्त शुष्काद् यद् देव, जीवो जनिष्ठाः	३
भजन्त विश्वे, देवत्वं नाम कृतं सर्पन्तो, अमृतमेवैः ॥२॥	४
कृतस्य प्रेषां, कृतस्य धीति विश्वायुर्विश्वे, अपांसि चक्रुः	५
यस्तुभ्यं दाशाद्, यो वा ते शिक्षात् तस्मै चिकित्वान्, रयिं दयस्व ॥३॥	६ (७८१)

होता निषत्तो, मनोरपत्ये स चिद्वासां, पतीं रथीणाम्	७
इच्छन्त रेतो, मिथस्तनूषु सं जानत स्वैर्दक्षैरमूराः	८
पितुर्न पुत्राः, कर्तुं जुषन्त श्रोषन् ये अस्य, शासं तुरासः	९
वि राय और्णोद, दुरः पुरुक्षुः पिपेक्ष नाकं, स्तुभिर्दमूनाः	१० [१२] (७८५)

(६९)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

शुकः शुशुक्लौ, उषो न जारः पृषा समीची, द्विवो न ज्योतिः	१
परि प्रजातः, कृत्वा बभूथ भुवो देवानां, पिता पुत्रः सन्	२
वेधा अहंती, अग्निर्विजानन् ब्रूधुर्न गोनां, स्वाद्यां पितृनाम्	३
जने न शेव, आह्वयः सन् मध्ये निषत्तो, रण्वो दुरोणे	४
पुत्रो न जातो, रण्वो दुरोणे वाजी न प्रीतो, विशो वि तारीत्	५
विशो यद्वह्ने, नृभिः सनीळा अग्निर्देवत्वा, विश्वान्यश्याः	६
न किष्ट एता, व्रता मिनन्ति नृभ्यो यदेभ्यः, श्रुष्टिं चकथ	७
तत् तु ते दंसो, यदहन्तस्मान् नृभिर्यद् युक्तो, विवे रपांसि	८
उषो न जारो, विभावोस्रः संज्ञातरूपश्चिकेतदस्मै	९
त्मना वहन्तो, दुरो वृषण्वन् नर्वन्त विश्वे, स्वर्हर्शीके	१० [१३] (७९५)

(७०)

११ पराशरः शाक्यः । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

वनेम पूर्वीर्यो मनीषा अग्निः सुशोको, विश्वान्यश्याः	१
आ दैव्यानि, व्रता चिकित्वा ना मानुषस्य, जनस्य जन्म	२
गर्भो यो अपां, गर्भो वनानां गर्भश्च स्थातां, गर्भैश्च रथाम्	३
अद्वौ चिदस्मा, अन्तर्दुरोणे विशां न विश्वो, अमृतः स्वाधीः	४
स हि क्षपावौ, अग्नी रथीणां दाशद् यो अस्मा, अरं सूक्तैः	५
एता चिकित्वा, भूमा नि पाहि देवानां जन्म, मर्ताश्च विद्वान्	६
वर्धन्यं पूर्वीः, क्षपो विरूपाः स्थातुश्च रथमृतप्रवीतम्	७
अराधि होता, स्वर्निषत्तः कृण्वन् विश्वान्यपांसि सत्या	८
गोषु प्रशस्ति, वनेषु षिषे भरन्त विश्वे, बलिं स्वर्णः	९ (८०४)

वि त्वा नरः, पुरुत्रा संपयन् पितुर्न जित्रेर्वि वेदो भरन्त ॥ ५ ॥

१०

साधुर्न गृध्नुस्तेव शूरो यातेव भीमस्तेवः समन्तु ॥ ६ ॥

११ [१४] (८०६)

(७१)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उप प्र जिन्वन्नृशतीरुशन्तं पतिं न नित्यं जनयः सनीळाः ।

१

स्वसारः श्यावीमरुषीमजुषञ् चित्रमुच्छन्तीमुषसं न गावः

वीळु चिद् दृह्ला पितरो न उक्थैरदि रुजन्नाङ्गिरसो रवेण ।

२

चक्रुर्दिवो बृहतो गातुमस्मे अहः स्वविदुः केतुमुष्माः

दर्धन्तं धनयन्नस्य धीतिमादिदुर्यो दिधिष्वोऽ विभृत्राः ।

३

अतृण्यन्तीरपसो यन्त्यच्छा देवाञ्जन्म प्रयसा वर्धयन्तीः

मथीद् यदीं विभृतो मातरिश्वा गृहेगृहे श्येतो जेन्यो भूत ।

४

आर्दी राज्ञे न सहीयसे सचा सन्ना दूत्यं भृगवाणो विवाय

महे यत् पित्र हँ रसं दिवे क रवं त्सरत् पृशान्यश्चिकित्वान् ।

सृजदस्ता धृषता विद्युमस्मे स्वायां देवो दुहितरि त्विधिं धात्

५ [१५]

स्व आ यस्तुभ्यं दम आ विभाति नमो वा दाशादुशतो अनु द्यून् ।

६

वर्धो अग्ने वयो अस्य द्विबर्हा यासद् राया सरथं यं जुनासि

अग्निं विश्वा अभि पृक्षः सचन्ते समुद्रं न स्रवतः स्रत यहीः ।

७

न जामिभिर्वि चिकिते वयो नो विदा देवेषु प्रमतिं चिकित्वान्

आ यद्विषे नृपतिं तेज आनद् द्युचि रेतो निषिक्तं द्यौरभीके ।

८

अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्वं जनयत् सुदयच्च

मनो न योऽध्वनः सद्य एत्येकः सन्ना सूरौ वस्व ईशे ।

९

राजाना मित्रावरुणा सुपाणी गोषु प्रियममृतं रक्षमाणा

मा नो अग्ने सख्या पित्र्याणि प्र मर्षिष्ठा अभि विदुष्कविः सन् ।

नभो न रूपं जरिमा मिनाति पुरा तस्या अभिशस्तेरधीहि

१० [१६] (८१६)

(७२)

१० पराशरः शाक्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि काव्या वेधसः शश्वतस्क हस्ते धर्धानो नर्यो पुरुषिण ।

अग्निर्भुवद् रयिपतीं रयीणां सन्ना चक्राणो अमृतानि विश्वा

१

(८१७)

अस्मे वत्सं परि पन्तं न विन्द-ञ्चिच्छन्तो विश्वे अमृता अमूराः ।

अमयुवः पद्व्यो धियंथा स्तस्थुः पदे परमे चार्विग्रेः

तिस्रो यदग्रे शरदस्वामि-च्छुचिं घृतेन शुचयः सपर्यान् ।

नामानि चिद् दधिरे यज्ञियान्य सूदयन्त तन्वः । सुजाताः

आ रोदसी बृहती वेविदानाः । प्र रुदियां जाधिरे यज्ञियांसः ।

विदन्मतो नेमर्धिता चिकित्वा नग्निं पदे परमे तस्थिवासम्

संजानाना उप सीदन्नभिजु पत्नीवन्तो नमस्यं नमस्यन् ।

रिरिक्तांसस्तन्वः कृण्वत स्वाः सखा सख्युनिमिषि रक्षमाणाः

त्रिः सप्त यद् गुह्यानि त्वे इत् पदाविदुन्निहिता यज्ञियांसः ।

तेभी रक्षन्ते अमृतं सजोषाः पशूश्च स्थातृश्चरथं च पाहि

विद्वाँ अग्रे वयुनानि क्षितीनां व्यानुषक् ह्युरुधो जीवसे धाः ।

अन्तर्विद्वाँ अध्वनो देवयाना नतन्द्रो दूतो अभवो हविर्वाद्

स्वाध्वो द्विव आ सप्त यद्वा रायो दुरो व्यृतज्ञा अजानन् ।

विदद् गव्यं सरमा हृल्लभूर्व येना नु के मानुषी भोजते विद्

आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः कृण्वानासो अमृतत्वाय गातुम् ।

महा महद्भिः पृथिवी वि तस्थे माता पुत्रैरदितिर्धायसे वेः

अधि श्रियं नि दधुश्चारुमस्मिन् द्विवो यदुक्षी अमृता अकृण्वन् ।

अध क्षरन्ति सिन्धवो न सृष्टाः प्र नीचीरग्ने अरुषीरजानन्

(७३)

१० पराशरः शाक्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

रथिनं यः पितृवित्तो वयोधाः सुप्रणीतिश्चिकितुषो न शासुः ।

स्थोनशीरतिथिर्न प्रीणानो होतैव सदा विधुतो वि तीरित

देवो न यः संविता सत्यमन्मा क्त्वा निपाति वृजनांनि विश्वा ।

पुरुप्रशस्तो अमतिर्न सत्य आत्मेव शेवो दिधिषाग्यो भूत्

देवो न यः पृथिवी विश्वधाया उपक्षेति हितमित्रो न राजा ।

पुरःसदः शर्मसदो न वीरा अनवद्या प्रतिजुष्टेव नारी

तं त्वा नरो दम आ नित्यमिन्द्र—मग्ने सचन्त क्षितिषु ध्रुवासु । अधि द्युम्नं नि दधुर्भूर्यस्मिन् भवा विश्वायुर्धरुणो रयीणाम्	४
वि पृक्षो अग्ने मघवानो अश्व्युर्वि सूरयो ददतो विश्वमायुः । सनेम वाजं समिथेष्वर्यो भागं देवेषु श्रवसे दधानाः	५ [१९]
ऋतस्य हि धेनवो वावशानाः स्मद्वृद्धीः पीपयन्त द्युभक्ताः । परावतः सुमतिं भिक्षमाणा वि सिन्धवः समयं ससुरादिम्	६
त्वे अग्ने सुमतिं भिक्षमाणा द्विवि श्रवो दधिरे यज्ञियासः । नक्ता च चक्रुरुषसा विरूपे कृष्णं च वर्णमरुणं च सं धुः ।	७
यान् राये मर्तान्तसुषूदो अग्ने ते स्याम मघवानो वयं च । छायेव विश्वं भुवनं सिसक्षया पप्रिवान् रोदसी अन्तरिक्षम्	८
अर्वन्दिग्ने अर्वतो नृभिर्नृन् वीरैर्वीरान् वनुयामा त्वोताः । ईशानासः पितृवित्तस्य रायो वि सूरयः शतहिमा नो अश्व्युः	९
एता ते अग्न उचथानि वेधो जुष्टानि सन्तु मनसे हृदे च । शकेम रायः सुधुरो यमं ते ऽधि श्रवो देवभक्तं दधानाः	१० [२०] (८३६)

(७४)

[त्रयोदशोऽनुवाकः ॥१३॥ सू० ७४-८४]

९. गीतमो राहुराणः । अग्निः । गायत्री ।

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्रये । आरे अस्मे च शृण्वते	१
यः स्नीहितीषु पूव्यः संजग्मानासु कृष्टिषु । अरक्षद् दाशुषे गर्यम्	२
उत भुवन्तु जन्तव उदग्निर्वृत्रहार्जनि । धनंजयो रणेरणे	३
यस्य दूतो असि क्षये वेषि हव्यानि वीतये । दुस्मत् कृणोष्यध्वरम्	४
तमित सुहव्यमङ्गिनः सुदेवं सहसो यहो । जना आहुः सुबर्हिषम्	५ [२१]
आ च वहासि ताँ इह देवाँ उप प्रशस्तये । हव्या सुश्रन्द्र वीतये	६
न योरुपद्विरश्व्यः शृण्वे रथस्य कच्चन । यदग्ने यासि दुर्यम्	७
त्वोतो वाज्यह्वयो ऽभि पूर्वस्मादपरः । प्र दाश्वो अग्ने अस्थाय	८
उत द्युमत सुवीर्यं बृहदग्ने विवाससि । देवेभ्यो देव दाशुषे	९ [२२] (८४५)

(७५)

५ गोतमो राह्वगणः । अग्निः । गायत्री ।

जुषस्व सुप्रथस्तमं वचो देवप्सरस्तमम् । हव्या जुह्वान आसनि १
अथा ते अङ्गिरस्तमाग्ने वेधस्तम प्रियम् । वोचेम ब्रह्म सानसि २
कस्ते जामिर्जनानाग्ने को दार्श्वध्वरः । को ह कस्मिन्नसि श्रितः ३
त्वं जामिर्जनानाग्ने मित्रो असि प्रियः । सखा सखिभ्य ईड्यः ४
यजा नो मित्रावरुणा यजा देवाँ ऋतं ब्रूत । अग्ने यक्षि स्वं दमम् ५ [२३] (८५०)

(७६)

५ गोतमो राह्वगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

का त उपेतिर्मनसो वराय भुवदग्ने शंतमा का मनीषा ।
को वा युज्ञेः परि दक्षं त आप केन वा ते मनसा दाशेम १
पह्यम इह होता नि धीदा दध्यः सु पुरेता भवा नः ।
अवतां त्वा रोदसी विश्वमिन्वे यजा महे सौमनसाय देवान् २
प्र सु विश्वान् रक्षसो धक्ष्यग्ने भवा युज्ञानामभिज्ञस्तिपावा ।
अथा वह सोमपतिं हरिभ्या मातिथ्यमस्मै चकृमा मुदाग्ने ३
प्रजावता वचसा वह्निगसा ऽऽ च हुवे नि च सत्सीह देवैः ।
वेषि होत्रमुत पोत्रं यजत्र बोधि प्रयन्तर्जनितर्वसूनाम् ४
यथा विप्रस्य मनुषो हविर्भिर्देवाँ अयजः कविभिः कविः सन् ।
एवा होतः सत्यतर त्वमद्याग्ने मन्द्रया जुहा यजस्व ५ [२४] (८५५)

(७७)

५ गोतमो राह्वगणः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

कथा दाशेसाग्रये कास्मै देवजुष्टोच्यते भामिने गीः ।
यो मर्त्येष्वभुत ऋतावा होता यजिष्ठ इत् कृणोति देवान् १
यो अध्वरेषु शंतम ऋतावा होता तमू नमोभिरा कृणुध्वम् ।
अग्निर्यद् वेर्मताय देवा न्तस ता बोधाति मनसा यजाति २
स हि क्रतुः स मर्यः स साधु मित्रो न भूदद्भुतस्य रथीः ।
तं मेधेषु प्रथमं देवयन्ती विशा उप ब्रुवते दुस्ममारीः ३ (८५८)

स नो नृणां नृतमो रिशादा अग्निगिरिऽवसा वेतु धीतिम् ।

तनां च ये मघवानः शर्विष्ठा वाजप्रसूता दृषयन्त मन्म

४

एवाग्निगौतमभिर्ऋतावा विप्रैर्भिरस्तोष्ट जातवेदाः ।

स एषु द्युम्नं पीपयत् स वाजं स पुष्टिं याति जोषमा चिकित्वान्

५[२५] (८६०)

(७८)

५ गोतमो राह्वगणः । अग्निः । गायत्री ।

अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदो विचर्षणे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः १

तमु त्वा गोतमो गिरा शयस्क्रामो दुवस्यति । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः २

तमु त्वा वाजसातम मङ्गिरस्वद्ध्रवामहे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ३

तमु त्वा वृत्रहन्तमं यो दस्यूरवधूनुषे । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ४

अवोचाम रह्वगणा अग्नये मधुमद वचः । द्युम्नैरभि प्र णोनुमः ५[२६] (८६५)

(७९)

१२ गोतमो राह्वगणः । १-३ अग्निः मध्यमोऽग्निर्वा; ४-१२ अग्निः । १-३ त्रिष्टुप्;

४-६ उष्णिक्; ७-१२ गायत्री ।

हिरण्यकेशो रजसो विसारे ऽहिर्धुनिर्वीत इव धर्जीमान् ।

शुचिभ्राजा उषसो नवेदा यशस्वतीरपस्युवो न सत्याः १

आ ते सुपर्णा अभिनन्त एवैः कृष्णो नोनाव वृषभो यद्वीदम् ।

शिवाभिर्न स्मर्यमानाभिरागात् पतन्ति मिहः स्तनयन्त्युभ्रा २

यदीमृतस्य पर्यसा पिबानो नयन्नृतस्य पथिमी रजिष्ठैः ।

अर्यमा मित्रो वरुणः परिजमा त्वर्चं पृञ्चन्त्युपरस्य योनौ ३

अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ४

स ईधानो वसुष्कवि रग्निरीळिन्यो गिरा । रेवदुस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ५

क्षपो राजन्नुत त्वनाग्ने वस्तोरुतोषसः । स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ६ [२७]

अवां नो अग्न ऊतिभिर्गायत्रस्य प्रभर्मणि । विश्वासु धीषु वन्द्य ७

आ नो अग्ने रयि भर सत्रासाहं वरेण्यम् । विश्वासु पृतसु दुष्टरम् ८

आ नो अग्ने सुचेतुनां रयि विश्वायुषोषसम् । माडीकं धेहि जीवसे ९ (८७४)

प्र पूतास्तिग्मशोचिषे वाचो गोतमाग्रये । भरस्व सुम्नयुगिरः १०
यो नो अग्नेऽभिदासत्यन्ति दूरे पदीष्ट सः । अस्माकमिदं वृधे भव ११
सहस्राक्षो विचर्षणि-रग्नी रक्षांसि सेधति । होतां गृणीत उक्थ्यः १२ [२८] (८७७)

(८०)

१६ गोतमो राह्वगणः । इन्द्रः, १६ इन्द्रः, (अथर्वा, मनुः दध्यङ् च) । पंक्तिः ।

इत्था हि सोम इन्मदे ब्रह्मा चकार वर्धनम् ।
शर्विष वज्रिभोजसा पृथिव्या निः शशा अहि-मर्चन्ननु स्वराज्यम् १
स त्वामदुद वृषा मदुः सोमः श्येनाभृतः सुतः ।
येना वृत्रं निरुद्धयो जघन्थ वज्रिभोजसा-चर्चन्ननु स्वराज्यम् २
प्रेह्यभीहि धृष्णुहि न ते वज्रो नि र्यसते ।
इन्द्रं नुम्णं हि ते शवो हनो वृत्रं जया अपो उर्चन्ननु स्वराज्यम् ३
निरिन्द्र भूम्या अर्धं वृत्रं जघन्थ निर्विवः ।
सृजा मरुत्वतीरव जीवधन्या इमा अपो उर्चन्ननु स्वराज्यम् ४
इन्द्रो वृत्रस्य दोधतः सानु वज्रेण हीळितः ।
अभिक्रम्याव जिघ्रते ऽपः समीय चोदय-चर्चन्ननु स्वराज्यम् ५ [२९]
अधि सानौ नि जिघ्रते वज्रेण शतपर्वणा ।
मन्दान इन्द्रो अन्धसः सखिभ्यो गातुमिच्छ-त्यर्चन्ननु स्वराज्यम् ६
इन्द्र तुभ्यमिदं द्विवो ऽनुत्तं वज्रिन् वीर्यम् ।
यद्ध त्वं मायिनं मृगं तमु त्वं माययावधी-रर्चन्ननु स्वराज्यम् ७
वि ते वज्रासो अस्थिर-न्नवतिं नाव्याऽनु ।
महत् तं इन्द्र वीर्यं बाह्वोस्ते बलं हित-मर्चन्ननु स्वराज्यम् ८
सहस्रं साकमर्चत परि द्योमत विंशतिः ।
शतैनमन्वन्नो नवु-रिन्द्राय ब्रह्मोद्यत-मर्चन्ननु स्वराज्यम् ९
इन्द्रो वृत्रस्य तर्विषां निरहन्तसहसा सहः ।
महत् तदस्य पौंस्यं वृत्रं जघन्वा अंसुज-दर्चन्ननु स्वराज्यम् १० [३०]
इमे चित् तव मन्यवे वेपेते भ्रियसा मही ।
यदिन्द्र वज्रिभोजसा वृत्रं मरुत्वा अवधी-रर्चन्ननु स्वराज्यम् ११ (८८८)

न वेपसा न तेन्युते—न्द्रं वृत्रो वि बीभयत् ।

अभ्येनं वज्र आयसः सहस्रभृष्टिरायता—र्वन्ननु स्वराज्यम् १२

यद् वृत्रं तव चाशनिं वज्रेण समयोधयः ।

अहिमिन्द्र जिघांसतो विवि ते बद्धधे शवो ऽर्वन्ननु स्वराज्यम् १३

अभिष्टने ते अद्रिवो यत् स्था जगच्च रेजते ।

त्वष्टा चित् तव मन्यव इन्द्र वेविज्यते भिया—र्वन्ननु स्वराज्यम् १४

नहि नु यादधीमसीन्द्रं को वीर्यो पुरः ।

तस्मिन्नुष्णमुत क्रतुं देवा ओजांसि सं दधुर—र्वन्ननु स्वराज्यम् १५

यामथर्वा मनुष्पिता बुध्यद् धियमन्तत ।

तस्मिन् ब्रह्माणि पूर्वथे—न्द्र उक्थ्या समरमृता—र्वन्ननु स्वराज्यम् १६ [३१] (८९३)

— ❧ —

(८१)

षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

९ गोतमो राहृगणः । इन्द्रः । पंक्तिः ।

इन्द्रो मदाय वावृधे शर्वसे वृत्रहा नृभिः ।

तस्मिन्महत्स्वाजिषू—तेमर्भे हवामहे स वाजेषु प्र नोऽविषत् १

असि हि वीरु सेन्यो ऽसि भूरि परादृदिः ।

असिं दुभ्रस्य चिद् वृधो यजमानाय शिक्षासि सुन्वते भूरि ते वसु २

यदुदीरत आजयो धृष्णवे धीयते धना ।

युक्त्वा मवृच्युता हरी कं हनः कं वसौ दधो ऽस्माँ इन्द्र वसौ दधः ३

क्रत्वा महाँ अनुष्वधं भीम आ वावृधे शर्वः ।

श्रिय ऋष्व उपाकयो नि शिप्री हरिवान् दधे हस्तयोर्वज्रमायसम् ४

आ पौरो पार्थिवं रजो बद्धधे रौचना विवि ।

न त्वावो इन्द्र कश्चन न जातो न जनिष्यते ऽति विश्वं ववाक्षिथ ५ [१]

यो अर्यो मर्तभोजनं पराददाति दाशुषे ।

इन्द्रो अस्मभ्यं शिक्षतु वि मजा भूरि ते वसु भक्षाय तव राधसः ६

मदेमदे हि नो दृदि युथा गवामृजुक्रतुः ।

सं गृमाय पुरु शतो मयाहृस्त्या वसु शिश्रीहि राय आ भर ७ (९००)

मादयस्व सुते सचा शर्वसे ह्युराधसे ।
विद्या हि त्वां पुरुवसुमुप कामान्त्ससृज्महे ५थां नोऽबिता भव
एते तं इन्द्र जन्तवो विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।
अन्तर्हि ख्यो जनानां मर्यो वेदो अदाशुषां तेषां नो वेदु आ भर

८

९ [२] (१०२)

(८२)

६ गोतमो राह्वगणः । इन्द्रः । पंक्तिः; ६ जगती ।

उपो घु गृणुही गिरो मध्वन् मातथा इव ।
यदा नः सूनृतावतः कर आदुर्थयांस इद योजा न्विन्द्र ते हरीं १
अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत ।
अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा न्विन्द्र ते हरीं २
सुसंहर्षं त्वा वयं मध्वन् वन्दिषीमहि ।
प्र नूनं पूर्णवन्धुरः स्तुतो याहि वशां अनु योजा न्विन्द्र ते हरीं ३
स वा तं वृषणं रथमधि तिष्ठाति गोविदम् ।
यः पात्रं हारियोजनं पूर्णमिन्द्र चिकेतति योजा न्विन्द्र ते हरीं ४
युक्तस्ते अस्तु दक्षिण उत सव्यः शतक्रतो ।
तेन जायामुप प्रियां मन्दानो याह्वन्धसो योजा न्विन्द्र ते हरीं ५
युनज्मि ते ब्रह्मणा केशिना हरी उप प्र याहि दधिधे गर्भस्त्योः ।
उत् त्वां सुतासो रभसा अमन्दिषुः पूषण्वान् वज्रिन्त्समु पत्न्यामदः ६ [३] (१०८)

(८३)

६ गोतमो राह्वगणः । इन्द्रः । जगती ।

अश्वावति प्रथमो गोषु गच्छति सुप्रावीरिन्द्र मर्त्यस्तवोतिभिः ।
तमित् पृणक्षि वसुना भवीयसा सिन्धुमाणो यथाभितो विचेतसः १
आपो न देवीरुपं यन्ति ह्येन्नियं भवः पश्यन्ति विततं यथा रजः ।
प्राचैर्दुवासः प्र णयन्ति देवयुं ब्रह्मप्रियं जोषयन्ते वरा इव २
अधि द्वयोर्दधा उक्थयं वचो यत्सुचा मिथुना या संपुषतः ।
असंयत्तो व्रते ते क्षेति पुष्यति भद्रा शक्तिर्यजमानाय सुन्वते ३ (१११)

आदङ्गिराः प्रथमं दधिरे वयं इन्द्राग्रयः शम्या ये सुकृत्यया ।

सर्वं पुणेः समविन्दन्त भोजनं मर्श्वान्तं गोमन्तमा पशुं नरः

४

यज्ञैरथर्वा प्रथमः पथस्तते ततः सूर्यो व्रतपा वेन आजनि ।

आ गा आजदुशाना काव्यः सचा यमस्य जातममूर्तं यजामहे

५

बहिर्वा यत् स्वपत्याय वृज्यते ऽर्को वा श्लोकमाघोषते दिवि ।

ग्रावा यत्र वर्दति कारुरुक्थयः—स्तस्येदिन्द्रो अभिपित्वेषु रण्यति

६ [४] (९१४)

(८४)

२० गीतमो राहगणः । इन्द्रः । १-६ अनुष्टुप्; ७-९ उष्णिक्; १०-१२ पंक्तिः;

१३-१५ गायत्री; १६-१८ त्रिष्टुप्; (प्रगाथाः) १९ बृहती; २० सतोबृहती ।

असावि सोमं इन्द्र ते शर्विष्ठ धृष्णवा गहि ।

आ त्वां पुणक्त्विन्द्रियं रजः सूर्यो न रश्मिभिः

१

इन्द्रमिन्द्रां बृहतो ऽप्रतिधृष्टशवसम् ।

ऋषीणां च स्तुतीरुपं यज्ञं च मानुषाणाम्

२

आ तिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी ।

अर्वाचीनं सु ते मनो ग्रावां कृणोतु वगुनां

३

गान् शशिमानीं सुतं पिब ज्येष्ठममर्त्यं मदम् ।

शुभ्रं क्षिरं धारां क्रतस्य सादने

४

इन्द्राय नूनमर्चतो कथानि च ब्रवीतन ।

सुता अमत्सुरिन्दवो ज्येष्ठं नमस्यता सहः

५ [५]

नकिङ्क्ष्व रथीतरो हरी यदिन्द्र यच्छसे ।

नकिङ्क्ष्वानु मज्मना नकिः स्वश्वे आनशे

६

य एक इदं विदयते वसु मर्ताय दाशुषे ।

ईशानो अप्रतिष्कृत इन्द्रो अङ्ग

७

कदा मर्तमराधसं पदा क्षुम्पमिव स्फुरत् ।

कदा नः शुश्रवद् गिर इन्द्रो अङ्ग

८

(९२२)

यश्चिद्धि त्वां बहुभ्य आ सुतावाँ आविवासति ।
 उग्रं तत् पत्यते शव इन्द्रो अङ्ग ९
 स्वादोरित्था विषूवतो मध्वः पिबन्ति गौर्यैः ।
 या इन्द्रेण सयावरी वृष्णा मदन्ति शोभसे वस्वीरनु स्वराज्यम् १० [६]
 ता अस्य पृशनायुवः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।
 प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति सायकं वस्वीरनु स्वराज्यम् ११
 ता अस्य नमसा सहः सपर्यन्ति प्रचेतसः ।
 व्रतान्यस्य सश्विरे पुरुणि पूर्वचित्तये वस्वीरनु स्वराज्यम् १२
 इन्द्रो दधीचो अस्थभि वृत्राण्यप्रतिष्कृतः । जघान नवतीर्नव १३
 इच्छन्नश्वस्य यच्छिरः पर्वतेष्वपश्रितम् । तद् विदच्छर्युणावति १४
 अत्राह गोरमन्वत् नाम त्वष्टरपीच्यम् । इत्था चन्द्रमसो गृहे १५ [७]

को अद्य युङ्क्ते धुरि गा ऋतस्य शिमीवतो भामिनो दुर्हणायुन् ।
 आसन्नपून् हृत्स्वसो मयोभून् य एषां भृत्यामृणधत् स जीवात् १६
 क ईषते तुज्यते को विभाय को मंसते सन्तमिन्द्रं को अन्ति ।
 कस्तोकाय क इभायोत राये ऽधि ब्रवत् तन्वेष्ट को जनाय १७
 को अग्निमीष्टे हविषा घृतेन सुचा यजाता ऋतुभिर्धुवेभिः ।
 कस्मै देवा आ वहानाशु होम को मंसते वीतिहोत्रः सुदेवः १८

त्वमङ्ग प्र शंसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यम् । नदः ६
 न त्वदन्यो मधवन्नस्ति मर्द्धितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः १९
 मा ते राधांसि मा त ऊतयो वसो ऽस्मान् कदा चना दमन् ।
 विश्वा च न उपमिमीहि मानुष वसूनि चर्षणिभ्य आ २० [८] (९३४)

(८५)

[चतुर्दशोऽनुवाकः ॥ १४ ॥ सू० ८५-९३]

१२ गोतमो राह्वगणः । मरुतः । जगतीः ५, १२ त्रिष्टुप् ।

प्र ये शुम्भन्ते जनयो न सतयो यामन् रुद्रस्य सुनवः सुदंससः ।
 रोदसी हि मरुतश्चक्रिरे वृधे मदन्ति वीरा विदथेषु घृध्वयः १
 त उक्षितासो महिमानमाशत द्विव रुद्रासो अधि चक्रिरे सदः ।
 अर्चन्तो अर्कं जनयन्त इन्द्रियमधि श्रियो दधिरे पृश्निमातरः २ (९३६)

गोमार्तरो यच्छुभयन्ते अञ्जिभिस्तनूषु शुभ्रा दधिरे विरुक्मन्तः ।

बाधन्ते विश्वमभिमातिनमप वत्सीन्येषामनु रीयते घृतम्

वि ये भ्राजन्ते सुमखास ऋष्टिभिः प्रच्यावयन्तो अच्युता विदोर्जसा ।

मनोजुवो यन्मरुतो रथेष्व वा वृषवातासुः पृषतीरयुग्धम्

प्र यद् रथेषु पृषतीरयुग्धं वाजे अद्रिं मरुतो रंहयन्तः ।

उतारुषस्य वि प्वन्ति धाराश्चर्मैवोदमिव्युन्दन्ति भूमं

आ वो वहन्तु सस्यो रघुष्यदो रघुपत्वानः प्र जिगात बाहुभिः ।

सीदता बहिरुरु वः सदर्स्कृतं मादयध्वं मरुतो मध्वो अन्धसः

तेऽवर्धन्त स्वतवसो महित्वना नाकं तस्थुरु चक्रिरे सवः ।

विष्णुर्यद्वावद् वृषणं मदच्युतं वयो न सीदन्नाधि बर्हिषि प्रिये

शूरा इवेद् युयुधयो न जग्मयः श्रवस्यवो न घृतनासु येतिरे ।

भयन्ते विश्वा भुवना मरुद्भ्यो राजान इव त्वेषसंहशो नरः

त्वष्टा यद् वज्रं सुकृतं हिरण्यं सहस्रभृष्टिं स्वपा अवर्तयत् ।

धत्त इन्द्रो नर्यपांसि कर्तवे सहेन वृत्रं निरपामौजादण्वम्

ऊर्ध्वं नुनुद्रेऽवतं त ओजसा दादृहाणं चिद् बिभिदुर्व पर्वतम् ।

धमन्तो वाणं मरुतः सुदानवो मदे सोमस्य रण्यानि चक्रिरे

जिह्वं नुनुद्रेऽवतं तया विशासिञ्चुत्सुं गोतमाय तृष्णजे ।

आ गच्छन्तीमवसा चित्रमानवः कामं विप्रस्य तर्पयन्त धामभिः

या वः शर्म शशमानाय सन्ति त्रिधातूनि दाशुषे यच्छताधि ।

अस्मभ्यं तानि मरुतो वि यन्त रयि नो धत्त वृषणः सुवीरम्

(८६)

१० गोतमो राहुराणः । मरुतः । गायत्री ।

मरुतो यस्य हि क्षये पाथा द्विवो विमहसः । स सुंगोपातमो जनः

यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनाम् । मरुतः शृणुता हवम्

उत वा यस्य वाजिनो ऽनु विप्रमत्क्षत । स गन्ता गोमति ब्रजे

अस्य वीरस्य बर्हिषि सुतः सोमो दिविष्टिषु । उक्थं मदश्च शस्यते

अस्य श्रोषन्त्वा भुवो विश्वा यश्र्षणीरभि । सूरं चित ससृषीरिषः

पूर्वाभिहिं ददाशिम	शरद्भिर्मरुतो वयम् । अवोभिश्चर्षणीनाम्	६
सुभगः स प्रयज्यवो	मरुतो अस्तु मर्त्यः । यस्य प्रयांसि पर्षथ	७
शशमानस्य वा नरः	स्वेदस्य सत्यशवसः । विदा कामस्य वेनतः	८
यूयं तत् सत्यशवस	आविष्कर्त महित्वना । विध्यता विद्युता रक्षः	९
गूहता गुह्यं तमो	वि यात विश्वमन्त्रिणम् । ज्योतिष्कर्ता यदुश्मसि	१० [१२] (९५६)

(८७)

६ गोतमो राहगणः । मरुतः । जगती ।

प्रत्वक्षसः प्रतवसो विरिषिनो	ऽनानता अविथुरा ऋजीषिणः ।	१
जुष्टमासो नृतमासो अस्त्रिभिर्व्यानजे	के चिदुस्रा इव स्तुभिः	२
उपह्वरेषु यदचिध्वं युयिं	वयं इव मरुतः केन चित् पथा ।	३
श्चोतन्ति कोशा उप वो रथेष्ववा	घृतमुक्षता मधुवर्णमर्चते	४
प्रेषामज्मेषु विथुरेव रेजते	भूमिर्यामेषु यद्ध युञ्जते शुभे ।	५
ते क्रीळ्यो धुनयो भ्राजद्वष्टयः	स्वयं महित्वं पनयन्त धृतयः	६
स हि स्वसुत पृषदश्चो युवां गणोऽ	ऽया ईशानस्तविषीभिरावृतः ।	७
असिं सत्य ऋणयावानेद्यो	ऽस्या धियः प्रविताथा वृषां गणः	८
पितुः प्रतस्य जन्मना वदामसि	सोमस्य जिह्वा प्र जिगाति चक्षसा ।	९
यदीमिन्द्रं शम्यृकाण आशता	दिन्नामानि युज्ञियानि दधिरे	१०
श्रियसे कं भानुभिः सं मिमिक्षिरे	ते रुश्मिभिस्त ऋक्नाभिः सुखादयः ।	११ [१३] (९६२)
ते वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो	विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धान्नः	१२

(८८)

६ गोतमो राहगणः । मरुतः । त्रिष्टुप्, १, ६ प्रस्तारपंक्तिः, ५ विराड् रूपा ।

आ विद्युन्मद्भिर्मरुतः स्वर्के	रथेभिर्यात ऋष्टिमद्भिश्चर्षणैः ।	१
आ वर्षिष्ठया न इषा	वयो न पतता सुमायाः	२
तेऽरुणोभिर्वरमा पिशङ्गैः	शुभे कं यान्ति रथतूर्भिश्चैः ।	३
रुक्मो न चित्रः स्वधितीवान्	पृथ्वा रथस्य जङ्घनन्त भूमि	४ (९६४)

श्रिये कं वो अर्धि तनूषु वाशीर्मेधा वना न कृणवन्त ऊर्ध्वा ।

युष्मभ्यं कं मरुतः सुजाता स्तुविद्युन्नासो धनयन्ते अद्रिम् ३

अहानि गृध्राः पर्या व आगु रिमां धियं वार्क्यां च देवीम् ।

ब्रह्म कृणवन्तो गोतमासो अकै रूध्वं नुनुद्र उत्सधिं पिबध्वै ४

एतत् त्यन्न योजनमचेति सस्वर्ह यन्मरुतो गोतमो वः ।

पश्यन् हिरण्यचक्रानयोदंष्ट्रान् विधावतो वराहून् ५

एषा स्या वो मरुतोऽनुभर्त्री प्रति द्योभति वाचतो न वाणी ।

अस्तोभयुद् वृथासा मनु स्वधां गर्भस्त्योः ६ [१४] (९६८)

(८९)

१० गोतमो राह्वगणः । विश्वेदेवाः (१-२, ८-९ देवाः, १० अदितिः) । जगती;

६ विराट्-स्थानाः ८-१० त्रिष्टुप् ।

आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतो ऽर्द्धासो अपरीतास उद्भिदः ।

देवा नो यथा सदुमिद वृधे असन्नप्रायुवो रक्षितारो विवेदिवे १

देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजूयतां देवानां रातिरभि नो नि वर्तताम् ।

देवानां सख्यमुप सेदिमा वयं देवा न आयुः प्र तिर्न्तु जीवसे २

तान् पूर्वया निविदां हूमहे वयं भगं मित्रमर्दिति दक्षमस्त्रिभम् ।

अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मर्यस्करत् ३

तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत् पिता द्यौः ।

तद् ग्रावाणः सोमसुतो मयोभुवस्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवम् ४

तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिं धियंजिन्वमर्वसे हूमहे वयम् ।

पूषा नो यथा वेदसामसद् वृधे रक्षिता पायुरदधः स्वस्तये ५ [१५]

स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।

स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ६

पुषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभंयावानो विदथेषु जग्मयः ।

अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसा गमन्निह ७

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।

स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेम देवाहितं यदायुः ८ (९७६)

शतमिच्छु शंखो अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनाम् ।
 पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीषितायुर्गन्तोः
 अदितिद्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
 विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनिन्त्वम्

९

१० [१६] (९७८)

(९०)

९ गोतमो राह्वगणः । विश्वेदेवाः । गायत्री; ९ अनुष्टुप् ।

ऋजुनीती नो वरुणो मित्रो नयतु विद्वान् । अर्यमा देवैः सजोषाः १
 ते हि वस्वो वसवानास्ते अप्रमूरा महोभिः । व्रता रक्षन्ते विश्वाहा २
 ते अस्मभ्यं शर्म यंसं ब्रूमता मर्त्येभ्यः । बाधमाना अप द्विषः ३
 वि नः पृथः सुविताय चियन्विन्द्रो मरुतः । पूषा भगो वन्द्यासः ४
 उत नो धियो गोअग्राः पूषन् विष्णवेवयावः । कर्तो नः स्वस्तिमतः ५ [१७]

मधु वाता क्रतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः ६
 मधु नक्तसुतोषसो मधुमत पार्थिवं रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ७
 मधुमात्रो वनस्पतिर्मधुमो अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ८
 शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वर्यमा ।
 शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्कमः

९ [१८] (९८७)

(९१)

२३ गोतमो राह्वगणः । सोमः । त्रिष्टुप्; ५-१६ गायत्री; १७ उष्णिक् ।

त्वं सोम प्र चिकितो मनीषा त्वं रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।
 तव प्रणीती पितरो न इन्द्रो देवेषु रत्नमभजन्तु धीराः १
 त्वं सोम क्रतुभिः सुकतुभूस्त्वं दक्षैः सुदक्षो विश्वेवेदाः ।
 त्वं वृषा वृषत्वेभिर्महित्वा द्युन्नेभिर्द्युमन्यभवो नृचक्षाः २
 राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद् गभीरं तव सोम धाम् ।
 शुचिष्ठमसि प्रियो न मित्रो वृक्षाव्यौ अर्यमेवांसि सोम ३
 या ते धामानि दिवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वनु ।
 तेभिर्नो विश्वैः सुमता अहेळन् राजन्त्सोम प्रति हव्या गृभाय ४

(९९१)

त्वं सोमासि सत्यति—स्त्वं राजोत वृत्रहा । त्वं भद्रो असि क्रतुः ५ [१९]

त्वं च सोम नो वशो जीवातुं न मरामहे । प्रियस्तोत्रो वनस्पतिः ६
 त्वं सोम महे भगं त्वं यूनां क्रतायते । दक्षं दधासि जीवसे ७
 त्वं नः सोम विश्वतो रक्षां राजन्नघायतः । न रिष्येत् त्वावतः सखा ८
 सोम यास्ते मयोभुव ऊतयः सन्ति द्वाशुषे । तार्भिर्नोऽविता भव ९
 इमं यज्ञमिदं वचो जुजुषाण उपागहि । सोम त्वं नो वृधे भव १० [२०]

सोम गीभिर्द्वा वयं वर्धयामो वचोविदः । सुमूळीको न आ विश ११
 गयस्फानो अमीवहा वसुवित पुष्टिवर्धनः । सुमित्रः सोम नो भव १२
 सोम रारन्धि नो हृदि गावो न यवसेष्वा । मयं इव स्व ओक्थे १३
 यः सोम सख्ये तव रारणं देव मर्त्यः । तं दक्षः सचते कविः १४
 उरुण्या णो अभिशस्तेः सोम नि पाह्यंहसः । सखा सुशेवं एधि नः १५ [२१]

आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृण्यम् । भवा वाजस्य संगथे १६
 आ प्यायस्व मदिन्तम् सोम विश्वेभिरंशुभिः । भवानः सुश्रवस्तमः सखा वृधे १७
 सं ते पर्यासि समु यन्तु वाजाः सं वृण्यान्यभिमातिषाहः । १८
 आप्यायमानो अमृताय सोम विवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व १८
 या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम् । १९
 गयस्फानः प्रतरणः सुवीरो ऽवीरहा प्र चरा सोम दुयीन् १९
 सोमो धेनुं सोमो अर्वन्तमाशुं सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति । २०
 सावुन्यं विदुथ्यं सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै २० [२२]

अषाहं युत्सु पृतनासु परिं स्वर्षामप्सां वृजनस्य गोपाम् । २१
 भरेषुजां सुक्षितिं सुश्रवसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोम २१
 त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वा—स्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः । २२
 त्वमा ततन्थोर्वन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ २२
 देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं सहसावन्नभि युध्य । २३
 मा त्वा तनदीशिषि वीर्यस्यो भयेभ्यः प्र चिकित्सा गर्विष्टौ २३ [२३] (१०१०)

(९२)

१८ गोतमो राद्वरणः । उषाः, १६-१८ अश्विनौ । १-४ जगती;
५-१२ त्रिष्टुप्; १३-१८ उणिक् ।

- एता उ त्या उपसः केतुमक्रतु पूर्वे अर्धे रजसो भानुमञ्जते ।
निष्कृण्वाना आयुधानीव धृष्णवः प्रति गावोऽरुषीर्यन्ति मातरः १
- उदपत्तन्नरुणा भानवो वृथा स्वायुजो अरुषीर्गा अयुक्षत ।
अक्रन्नुषासो वयुनानि पूर्वथा रुशन्तं भानुमरुषीरशिथयुः २
- अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः समानेन योजनेना परावतः ।
इष्टं वहन्तीः सुकृते सुदानवे विश्वेदह यजमानाय सुन्वते ३
- अधि पेशांसि वपते नूतुरिवा पोर्णुते वक्ष उस्त्रेव बर्जहम् ।
ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वती गावो न व्रजं व्युषा आवर्तमः ४
- प्रत्युर्ची रुशदस्या अदार्शि वि तिष्ठते वार्धते कृष्णमश्वम् ।
स्वर्कं न पेशो विदथेष्वाञ्ज्र चित्रं द्विवो दुहिता भानुमश्नत ५ [२४]
- अतारिष्म तमसस्फारमस्यो वा उच्छन्तीं वयुनां कृणोति ।
श्रिये छन्दो न स्मर्यते विभाती सुप्रतीका सौमनसायाजीगः ६
- भास्वती नेत्री सूनृतानां द्विवः स्तवे दुहिता गोतमभिः ।
प्रजावतो नूवतो अश्वबुध्या नुषो गोअग्राँ उर्ष मासि वाजान् ७
- उषस्तमश्या यशसं सुवीरं दासप्रवर्गं रयिमश्वबुध्यम् ।
सुदंससा श्रवसा या विभासि वाजप्रसूता सुभगे बृहन्तम् ८
- विश्वानि देवी भुवनाभिचक्ष्या प्रतीची चक्षुरुर्विया वि भाति ।
विश्वं जीवं चरसं बोधयन्ती विश्वस्य वार्चमविदन्मनायोः ९
- पुनःपुनर्जयमाना पुराणी समानं वर्णमभि शुम्भमाना ।
श्वघ्नी च कृतुर्विज आमिनाना मर्तस्य देवी जरयन्त्यायुः १० [२५]
- व्युण्वती द्विवो अन्तौ अबोध्यप् स्वसारं सनुतयुषोति ।
प्रमिनती मनुष्या युगानि योषां जारस्य चक्षसा वि भाति ११
- पृथान्न चित्रा सुभगा प्रथाना सिन्धुर्न क्षोद उर्विया व्यश्वैत् ।
अमिनती दैव्यानि व्रतानि सूर्यस्य चेति रुदिमभिर्दृशाना १२ (१०२२)

उषस्तच्चित्रमा भर्गु-स्मभ्यं वाजिनीवति । येनं तोकं च तनयं च धामहे १३
 उषो अद्येह गौम-त्यश्वावति विभावरी । रेवदुस्मे व्युच्छ सूनृतावति १४
 युक्ष्वा हि वाजिनीव-त्यश्वा अद्यारुणौ उषः । अथा नो विश्वा सौमगान्या बह १५ [२६]

अश्विना वर्तिरस्मदा गोमद दसा हिरण्यवत् । अवाग्रथं समनसा नि यच्छतम् १६
 यावित्था श्लोकमादिवो ज्योतिर्जनाय चक्रथुः । आ न ऊर्जं वहतमश्विना युवम् १७
 एह देवा मयोभुवा दसा हिरण्यवर्तनी । उष्वुधो वहन्तु सोमपीतये १८ [२७] (१०२८)

(९३)

१२ गीतमो राहूगणः । अग्नीषोमौ । १-३ अनुष्टुप्; ४-७, १२ त्रिष्टुप्; ८ जगती त्रिष्टुप्वा;
 ९-११ गायत्री ।

अग्नीषोमाविमं सु मे शृणुतं वृषणा हवम् ।
 प्रति सूक्तानि हर्यतं भवतं द्वाशुषे मयः १
 अग्नीषोमा यो अद्य वा-मिदं वचः सपर्यति ।
 तस्मै धत्तं सुवीर्यं गवां पोषं स्वश्व्यम् २
 अग्नीषोमा य आहुतिं यो वां दाशान्द्रविष्कृतिम् ।
 स प्रजया सुवीर्यं विश्वमायुर्व्यश्नवत् ३
 अग्नीषोमा चेति तद् वीर्यं वां यदमुष्णीतमवसं पुणिं गाः ।
 अवातिरतं वुसंस्य शेषो ऽविन्दुतं ज्योतिरेकं बहुभ्यः ४
 युवमेतानि दिवि रौचिना-न्यग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तम् ।
 युवं सिन्धूरभिर्शस्तेरवद्या दग्नीषोमावमुश्नतं गृभीतान् ५
 आन्यं दिवो मातरिश्वा जभारा मथ्नादुन्यं परि श्येनो अद्रेः ।
 अग्नीषोमा ब्रह्मणा वावृधानो-रुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकम् ६ [२८]
 अग्नीषोमा हविषः प्रस्थितस्य वीतं हर्यतं वृषणा जुषेथाम् ।
 सुशर्माणा स्ववसा हि भूत-मथा धत्तं यजमानाय शं योः ७
 यो अग्नीषोमा हविषा सपर्याद देवद्रीचा मनसा यो घृतेन ।
 तस्य व्रतं रक्षतं पातमंहसो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम् ८
 अग्नीषोमा सवेदसा सहुती वनतं गिरः । सं देवत्रा बभूवथुः ९
 अग्नीषोमावनेन वां यो वां घृतेन दाशति । तस्मै दीदयतं बृहत् १० (१०३८)

अग्नीषोमाविमार्ति नो युवं हव्या जुजोषतम् । आ यांतमुप नः सचा ११
अग्नीषोमा पिपुतमर्वती न आ प्यायन्तामुस्रिया हव्यसूदः ।
अस्मे बलानि मघवन्तु धत्तं कृणुतं नो अध्वरं श्रुष्टिमन्तम् १२[२९](१०४०)

(९४) [पञ्चदशोऽनुवाकः ॥१५॥ सू० ९४-१०५]

१६ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः (जातवेदाः) ; ८ (त्रयः पादाः) देवाः, १६ उत्तरार्धस्य अग्निः,
मित्रवरुणादितिसिन्धुपृथिवीद्यावो वा । जगतीः १५-१६ त्रिष्टुप् ।

इमं स्तोममर्हते जातवेदसे रथमिव सं महेमा मनीषया ।
भद्रा हि नः प्रमतिरस्य संसद्यग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव १
यस्मै त्वमायजसे स साधत्यनवां क्षेति दधते सुवीर्यम् ।
स तूताव नैनमश्रोत्यंहतिरग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव २
शक्रेम त्वा समिधं साधया धियोऽस्वे देवा हविरदन्त्याहुतम् ।
त्वमाकित्याँ आ बह तान् ह्युश्मस्यग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव ३
भरामेधमं कृणवामा हवींषि ते चितयन्तः पर्वणापर्वणा वयम् ।
जीवार्तवे प्रतरं साधया धियोऽग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव ४
विशां गोपा अस्य चरन्ति जन्तवो द्विपच्च यदुत चतुष्पदकुभिः ।
चित्रः प्रकृत उपसो महौ अस्वग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव ५ [३०]

त्वमध्वर्युरुत होतासि पूव्यः प्रशास्ता पोतां जुनुषा पुरोहितः ।
विश्वा विद्वाँ आर्विज्या धीर पुष्यस्यग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव ६
यो विश्वतः सुप्रतीकः सहङ्कुसि दूरे चित् सन्तच्छिद्रिवार्ति रोचसे ।
रात्र्यश्चिदन्धो अति देव पश्यस्यग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव ७
पूर्वो देवा भवतु सुन्वतो रथोऽस्माकं शंसो अभ्यस्तु दृढ्यः ।
तदा जानीतोत पुष्यता वचोऽग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव ८
वधैर्दुःशसाँ अप दृढ्यो जहि दूरे वा ये अन्ति वा के चिद्रुत्रिणाः ।
अथा यज्ञाय गृणते सुगं कृध्यग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव ९
यदयुक्था अरुषा रोहिता रथे वार्तजूता वृषभस्यैव ते रवः ।
आर्दिन्वासि वनिनो धूमकेतुनाऽग्नें सुख्ये मा रिषामा वयं तव १० [३१](१०५०)

अर्धं स्वनादुत बिभ्युः पतत्रिणो द्रप्सा यत् ते यवसादो व्यस्थिरन् ।	
सुगं तत् ते तावकेभ्यो रथेभ्यो ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	११
अयं मित्रस्य वरुणस्य धारसि ऽवयातां मरुतां हेळो अद्भुतः ।	
मृळा सु नो भूत्वेषां मनः पुनरग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१२
देवो देवानामसि मित्रो अद्भुतो वसुर्वसूनामसि चारुरध्वरे ।	
शर्मन्स्याम तव सप्रथस्तमे ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१३
तत् ते भद्रं यत् समिद्धः स्वे दमे सोमाहुतो जरसे मृळ्यत्तमः ।	
दधासि रत्नं द्रविणं च द्वाशुषे ऽग्नें सख्ये मा रिषामा वयं तव	१४
यस्मै त्वं सुद्रविणो ददाशो ऽनागास्त्वमदिते सर्वताता ।	
यं भद्रेण शवसा चोदयासि प्रजावता राधसा ते स्याम	१५
स त्वमग्ने सौभगत्वस्य विद्रा नस्माकमायुः प्र तिरेह देव ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	१६[३२](१०५६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३२]

(९५)

११ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, औषसोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वत्समुप धापयेते ।	
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ्छु लुक्रो अन्यस्यां ददृशे सुवर्चाः	१
दशेमं त्वष्टुर्जनयन्त गर्भं मतेन्द्रासो युवतयो विभृत्रम् ।	
तिग्मानीकं स्वयंशसं जनेषु विरोचमानं परि धीं नयन्ति	२
त्रीणि जाना परि भूषन्त्यस्य समुद्र एकं द्विन्येकमप्सु	
पूर्वामनु प्र दिशं पार्थिवानां मृतून् प्रशासद् वि दधावनुष्टु	३
क इमं वो निण्यमा चिकेत वत्सो मातृर्जनयत स्वधाभिः ।	
बह्वीनां गर्भो अपसांमुपस्था न्महान् कविनिश्चरति स्वधावान्	४
आविष्ट्यो वर्धते चारुरासु जिह्वानामूर्ध्वः स्वयंशा उपस्थे ।	
उभे त्वष्टुर्बिभ्यतुर्जायमानात् प्रतीची सिंहं प्रति जोषयेते	५ [१]
उभे भद्रे जोषयेते न मेने गावो न वाश्रा उप तस्थुरेवैः ।	
स दक्षाणां दक्षपतिर्बभूवा अन्ति यं दक्षिणतो हविर्भिः	६ (१०६२)

उद् ययमीति सवितेव बाहू उभे सिचौ यतते भीम ऋश्मन् ।
 उच्छृक्कमत्कमजते सिमस्मा अवा मातृभ्यो वसना जहाति
 त्वेषं रूपं कृणुत उत्तरं यत् संपृश्चानः सवने गोभिरन्दिः ।
 कुविर्बुधं परि मयुज्यते धीः सा देवताता समितिर्बभूव
 उरु ते जयः पयैति बुधं विरोचमानं महिषस्य धाम ।
 विश्वेभिरग्रे स्वयंशोभिरिन्द्रो ऽदग्धेभिः प्रागुभिः पाह्यस्मान्
 धन्वन्त्वोतः कृणुते गातुमूर्मि शुक्रैरुर्मिभिरभि नक्षति क्षाम् ।
 विश्वा सनानि जठरेषु धत्ते ऽन्तर्वासु चरति प्रसृष्टं
 एवा नो अग्ने समिधा वृधानो रेवत पावक श्रवसे वि भाहि ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दतिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

७

८

९

१०

११[२](१०६७)

(९६)

९. कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, द्रविणोदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

स प्रतथा सहसा जायमानः सद्यः काव्यानि बलधत्त विश्वा ।
 आपश्च मित्रं धिषणां च साधन् देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्
 स पूर्वया निविदा कव्यतायो रिमाः प्रजा अजनयन्मनूनाम् ।
 विवस्वता चक्षसा द्यामपश्च देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्
 तमीळत प्रथमं यज्ञसाधं विश आरीराहुतमुञ्जसानम् ।
 ऊर्जः पुत्रं भरतं सुप्रदानं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्
 स मानुरिश्वा पुरुवारपुष्टि विदद् गातुं तनयाय स्ववित् ।
 विशां गोषा जनिता रोदस्यो देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्
 नक्तोषासा वर्णमाभेम्यनि धापयति शिशुमेकं समीची ।
 द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्वि भाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम् ।

१

२

३

४

५[३]

रायो बुधः संगमनो वसूनां यज्ञस्य केतुर्मन्मसाधनो वेः ।
 अमृतत्वं रक्षमाणास एनं देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्
 नू च पुरा च सदनं रथीणां जातस्य च जायमानस्य च क्षाम् ।
 सतश्च गोपां भवतश्च भूरे देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाम्
 द्रविणोदा द्रविणसस्तुरस्य द्रविणोदाः सनरस्य प्र यंसत ।
 द्रविणोदा वीरवतीमिषं नो द्रविणोदा रासते वीर्यमायुः

६

७

८ (१०७५)

एवा नो अग्ने समिधा वृधानो रेवत पावक श्रवसे वि भाहि ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

१ [४] (१०७६)

(९७)

८ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, शुचिरग्निर्वा । गायत्री ।

अप नः शोशुचदुधम् मग्ने शोशुग्ध्या रयिम् । अप नः शोशुचदुधम् १
सुक्षेत्रिया सुगातुया वसूया च यजामहे । अप नः शोशुचदुधम् २
प्र यद् भन्दिष एषां प्रास्माकांसश्च सूरयः । अप नः शोशुचदुधम् ३
प्र यत् ते अग्ने सूरयो जायेमहि प्र ते वयम् । अप नः शोशुचदुधम् ४
प्र यदुग्नेः सहस्वतो विश्वतो यन्ति भानवः । अप नः शोशुचदुधम् ५
त्वं हि विश्वतोमुख विश्वतः परिभूरसि । अप नः शोशुचदुधम् ६
द्विषो नो विश्वतोमुखाति नावेव पारय । अप नः शोशुचदुधम् ७
स नः सिन्धुमिव नावयाति पर्षा स्वस्तये । अप नः शोशुचदुधम् ८ [५] (१०८४)

(९८)

३ कुत्स आङ्गिरसः । अग्निः, वैश्वानरोऽग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम् राजा हि कुं भुवनानामग्निश्रीः ।
इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण १
पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश ।
वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम् २
वैश्वानर तव तत् सत्यम् स्त्वस्मान् रायौ मुघवानः सचन्ताम् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ३ [६] (१०८७)

(९९)

१ कश्यपो मारीचः । अग्निः, जातवेदा अग्निर्वा । त्रिष्टुप् ।

जातवेदसे सुनवाम सोम मरातीयतो नि दहाति वेदः ।
स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः १ [७] (१०८८)

(१००)

१९ वर्षागिराः ऋज्राश्वाम्बरीष-सहदेव-भयमान-सुराधसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

स यो वृषा वृष्यैभिः समोका महो दिवः पृथिव्याश्च सम्राट् ।	
सतीनसत्वा हव्यो भरेषु मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	१
यस्यानाप्तः सूर्यस्येव यामो भरेभरे वृत्रहा शुभ्रो अस्ति ।	
वृषन्तमः सखिभिः स्वेभिरेवै मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	२
दिवो न यस्य रेतसो दुर्वाणाः पन्थासो यन्ति शवसापरीताः ।	
तरङ्गेषाः सासहिः पौंस्यैभि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	३
सो अङ्गिरोभिरङ्गिरस्तमो भूद् वृषा वृषभिः सखिभिः सखा सन् ।	
ऋग्मिर्भिर्ऋग्मी गातुमिर्ज्यैष्ठो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	४
स सूनुभिर्न रुद्रेभिर्ऋग्वा नृपाह्यै सासह्यै अमित्रान् ।	
सनीळेभिः श्रवस्यानि तूर्वेन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	५ [८]
स मन्थुमीः समर्दनस्य कर्ता ऽस्माकैभिर्नुभिः सूर्यै सनत् ।	
अस्मिन्नहन्तस्त्पतिः पुरुहूतो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	६
तमूतयो रणयुञ्छ्वरसातो तं क्षेमस्य क्षितयः कृण्वत त्राम् ।	
स विश्वस्य कुरुणस्येश एको मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	७
तमप्सन्त शवस उत्सवेषु नरो नरमवसि तं धनाय ।	
सो अन्धे चित् तमसि ज्योतिर्विदन् मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	८
स सव्येन यमति ब्राधतश्चित् स दक्षिणे संगृभीता कृतानि ।	
स कीरिणा चित् सनिता धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	९
स ग्रामेभिः सनिता स रथेभि विदे विश्वाभिः कृष्टिभिर्नव्यैश्च ।	
स पौंस्यैभिरभिभूरशस्ती मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	१० [९]

स जामिभिर्यत् समजाति मीळे ऽजामिभिर्वा पुरुहूत एवैः ।	
अपां तोकस्य तनयस्य जेषे मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	११
स वज्रभूद् दस्युहा भीम उग्रः सहस्रचेताः शतनीथ ऋग्वा ।	
चक्षीषो न शवसा पाश्र्वजन्यो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती	१२ (११००)

तस्य वज्रः क्रन्दति स्मत् स्वर्षा द्विवो न त्वेषो रुवथः शिमीवान् ।
 तं संचन्ते सनयस्तं धनानि मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १३
 यस्याजस्रं शर्वसा मानमुक्थं परिभुजद् रोदसी विश्वतः सीम् ।
 स परिषत् क्रतुभिर्मन्दसानो मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १४
 न यस्य देवा देवता न मता आपश्च न शर्वसो अन्तमापः ।
 स प्ररिक्वा त्वक्षसा क्षमो द्विवश्च मरुत्वान् नो भवत्विन्द्र ऊती १५ [१०]

रोहिच्छयावा सुमर्दंशुर्ललामी द्युक्षा राय क्रज्राश्वस्य ।
 वर्षणन्तं बिभ्रती धूषु रथं मन्द्रा चिक्रेत् नार्हुषीषु विश्व १६
 एतत् त्यत् तं इन्द्र वृष्णा उक्थं वार्षागिरा अभि गृणन्ति राधः ।
 क्रज्राश्वः प्रतिभिरम्बरीषः सहदेवो भयमानः सुराधाः १७
 दस्पृञ्छिम्युश्च पुरुहूत एवै हृत्वा पृथिव्यां शर्वा नि बर्हीत् ।
 सनत् क्षेत्रं सखिभिः श्वित्नेभिः सनत् सूर्यं सनदपः सुवज्रः १८
 विश्वाहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्वपरिहृताः सनुयाम वाजम् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [११] (११०७)

(१०१)

११ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः (१ गर्भस्त्राविण्युपनिषद्) । जगती; ८-११ त्रिष्टुप् ।

प्र मन्दिने पितुमर्दचता वचो यः कृष्णगर्भा निरहन्तृजिश्चना ।
 अवस्यवो वर्षणं वज्रदक्षिणं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे १
 यो व्यसं जाह्मघाणेन मन्युना यः शम्बरं यो अहन् पिप्रुमव्रतम् ।
 इन्द्रो यः शुष्णमशुषं न्यावृणद् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे २
 यस्य द्यावापृथिवी पौंस्यं महद् यस्य व्रते वरुणो यस्य सूर्यः ।
 यस्येन्द्रस्य सिन्धुवः सश्वति व्रतं मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ३
 यो अश्वानां यो गवां गोपतिर्वशी य आरितः कर्मणि कर्मणि स्थिरः ।
 वीळोश्चिदिन्द्रो यो असुन्वतो वधो मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ४
 यो विश्वस्य जगतः प्राणतस्पतिर्यो ब्रह्मणे प्रथमो गा अविन्दत् ।
 इन्द्रो यो दस्यूरधरो अवातिरन् मरुत्वन्तं सख्याय हवामहे ५ (१११२)

यः क्षुरेभिर्हव्यो यश्च भीरुमि—र्यो धावाद्भिर्हूयते यश्च जिग्मुमिः ।
इन्द्रं यं विश्वा भुवनाभि संवधु—मरुत्वन्तं सखायं हवामहे

६ [१२]

रुद्राणामिति प्रदिशा विचक्षणो रुद्रेभिर्योषां तनुते पृथु जयः ।
इन्द्रं मनीषा अभ्यर्चति श्रुतं मरुत्वन्तं सखायं हवामहे

७

यद् वा मरुत्वः परमे सधस्थे यद् वावृमे वृजने मादयासि ।
अत आ याह्यध्वरं नो अच्छा त्वाया हविश्चक्रमा सत्यराधः
त्वायेन्द्र सोमं सुषुमा सुदक्ष त्वाया हविश्चक्रमा ब्रह्मवाहः ।

८

अर्धा नियुत्वः सर्गणो मरुद्भिर्—रस्मिन् यज्ञे बर्हिषि मादयस्व
मादयस्व हर्षिभिर्यं तं इन्द्रं वि ध्वस्व शिषे वि सृजस्व धेने ।
आ त्वां सुशिप्र हरयो वहन्तू—शान् हव्यानि प्रति नो जुषस्व
मरुत्स्तोत्रस्य वृजनस्य गोपा वयमिन्द्रेण सनुयाम वार्जम् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

९

१०

११ [१३] (१११८)

(१०२)

११ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगतीः ११ त्रिष्टुप् ।

इमां ते धियं प्र भरे महो मही—मस्य स्तोत्रे धिषणा यत् तं आनजे ।

१

तमुत्सवे च प्रसवे च सासहि—मिन्द्रं देवासुः शर्वसामदृक्षन्तु
अस्य श्रवो नद्यः सप्त बिभ्रति द्यावाक्षामा पृथिवी दर्शतं वपुः ।

२

अस्मे सूर्याचन्द्रमसाभिचक्षे अन्द्रे कर्मिन्द्रं चरतो वितर्तुमस्म
तं स्मा रथं मघवन् प्राव सातये जैत्रं यं ते अनुमदाम संगमे ।

३

आजा न इन्द्र मनसा पुरुहुत त्वायन्द्रयो मघवञ्छर्म यच्छ नः
वयं जयेम त्वया युजा वृत्—मस्माकमेशमुदवा भरेभरे ।

४

अस्मभ्यमिन्द्र वरिवः सुगं कृषि प्र शत्रूणां मघवन् वृष्ण्या रुज
नाना हि त्वा हवमाना जना इमे धनानां धर्तरवसा विपन्यवः ।

५

अस्माकं स्मा रथमा तिष्ठ सातये जैत्रं हीन्द्रं निभृतं मनस्तव

[१४]

गोजिता बाहू अर्मितक्रतुः सिमः कर्मन्कर्मञ्छ्रुतमूर्तिः खजंकरः ।

६

अकल्प इन्द्रः प्रतिमानमोजसा—था जना वि ह्वयन्ते सिषासवः

(११२४)

उत् ते ज्ञातानमघवन्नुच्च भूर्यस उत सहस्राद् रिरिचे कृष्टिषु श्रवः ।

अमात्रं त्वा धिषणां तित्विषे म ह्यधा वृत्राणि जिघ्रसे पुरंदर ७

त्रिविहिधातु प्रतिमानमोजस स्तिस्रो भूमीर्नृपते त्रीणि रोचना ।

अतीदं विश्वं भुवनं ववक्षिथा शत्रुरिन्द्र जनुषां सनादसि ८

त्वां देवेषु प्रथमं हवामहे त्वं बभूथ पृतनासु सासहिः ।

सेमं नः कारुमुपमन्युमुद्भिदु मिन्द्रः कृणोतु प्रसवे रथं पुरः ९

त्वं जिगेथ न धनां रुरोधिथा भेषाजा मघवन महत्सु च ।

त्वामुग्रमवसे सं शिशीम स्यथा न इन्द्र हवनेषु चोदय १०

विश्वहेन्द्रो अधिवक्ता नो अस्त्वपरिहृताः सनुयाम वाजम् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ११[१५](११२९)

(१०३)

८ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तत् त इन्द्रियं परमं पराचै रधारयन्त कुवयः पुरेदम् ।

क्षमेदमन्यद् द्विव्यं न्यदस्य समीं पृच्यते समनेव केतुः १

स धारयत् पृथिवीं पप्रथच्च वज्रेण हृत्वा निरपः संसर्ज ।

अहन्नहिमभिर्नद्रौहिणं व्यहन् व्यसं मघवा शचीभिः २

स जातुर्भर्मा श्रद्धधान ओजः पुरो विभिन्द्रन्नचरद् वि दासीः ।

विद्वान् वज्रिन् दस्यवे हेतिमस्या ऽऽर्यं सहो वधया द्युम्नामिन्द्र ३

तद्वचुषे मानुषेमा युगानि कीर्तेन्यं मघवा नाम बिभ्रत् ।

उपप्रयन् दस्युहत्याय वज्री यन्द्रं सूनुः श्रवसे नाम वृधे ४

तदस्येदं पश्यता भूरि पुष्टं श्रदिन्द्रस्य धत्तन वीर्याय ।

स गा अविन्दुत् सो अविन्दुदश्वान् त्स ओषधीः सो अपः स वनानि ५ [१६]

भूरिकर्मणे वृषभाय वृष्णे सत्यशृष्णाय सुनवाम सोमम् ।

य आहृत्या परिपन्थीव शूरो ऽर्यज्वनो विभजन्नेति वेदः ६

तदिन्द्र प्रेवं वीर्यं चकर्त्त यत् ससन्तं वज्रेणाबोधयोऽहिम् ।

अनु त्वा पत्नीर्हृषितं वर्यश्च विश्वे देवासो अमनुज्जनु त्वा ७

शृष्णं पिपुं कुरवं वृत्रमिन्द्र यदावधीर्वि पुरः शम्बरस्य ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ८ [१७](११३७)

(१०४)

९ कुत्स आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनित् इन्द्र निषेदे अकारि तमा नि षीद स्वानो नार्वा ।	
विमुच्या वयोऽवसायाश्वान् द्रोषा वस्तोर्वहीयसः प्रपित्वे	१
ओ त्वे नर इन्द्रमुतये गुनू चित तान् त्सद्यो अध्वनो जगम्यात् ।	
देवासो मनुं दासस्य श्रमन् ते न आ वंक्षन् त्सुविताय वर्णम्	२
अव त्मना भरते केतवेद्वा अव त्मना भरते फेनमुदन् ।	
क्षीरेण स्नातः कुर्यवस्य योषे हते ते स्यातां प्रवणे शिफायाः	३
युयोप नाभिरुपरस्यायोः प्र पूर्वाभिस्तिरते राष्टि शूरः ।	
अञ्जसी कुलिशी वीरपत्नी पर्यो हिनवाना उदभिर्भरन्ते	४
प्रति यत् स्या नीथादर्शि दस्यो रोको नाच्छा सदेन जानती गात ।	
अर्ध स्मा नो मघवञ्चकृतादिन्मा नो मघेव निष्पृपी परा दाः	५ [१८]
स त्वं न इन्द्र सूर्ये सो अण्स्व नागास्व आ भंज जीवशंसे ।	
मान्तरां भुजमा रीरियो नः शन्द्रितं ते महत इन्द्रियाय	६
अधा मन्ये अत् ते अस्मा अधायि वृषा चोदस्व महते धर्नाय ।	
मा नो अकृते पुरुहूत योना विन्द्र क्षुध्यद्भ्यो वयं आसुतिं दाः	७
मा नो वधीरिन्द्र मा परा दा मा नः प्रिया भोजनानि प्र मोषीः ।	
आण्डा मा नो मघवञ्छक्र निर्भेन्मा नः पात्रा भेत् सहजानुपाणि	८
अर्वाडेहि सोमकामं त्वाहु र्यं सुतस्तस्य पिबा मदाय ।	
उरुव्यचा जठर आ वृषस्व पितेव नः शृणुहि ह्यमानः	९ [१९] (११४६)

(१०५)

१९ त्रित आन्यः, कुत्स आङ्गिरसो वा । विश्वे देवाः । पंक्तिः,

८ यममध्या महाबृहतीः १९ त्रिष्टुप् ।

चन्द्रमा अण्स्वन्तरा सुपणो धावते विवि ।	
न वो हिरण्यनेमयः पदं विन्दन्ति विद्युतो वित्तं मे अस्य रोदसी	१
अर्थमिदं वा उ अर्थिन आ जाया युवते पतिम् ।	
तुआते वृष्ण्यं पर्यः परिदाय रसं दुहे वित्तं मे अस्य रोदसी	२ (११४८)

मो पु देवा अदः स्वर्गं पादि दिवस्पति ।		
मा सोम्यस्य शुभुवः शूने भूम कदा चन	वित्तं मे अस्य रोदसी	३
यज्ञं पृच्छाम्यवमं स तद् दूतो वि वीचति ।		
कं ऋतं पूर्य गतं कस्तद् विभर्ति नूतनो	वित्तं मे अस्य रोदसी	४
अमी ये देवाः स्थनं जिह्वा रोचन दिवः ।		
कद् व ऋतं कदनृतं कं प्रत्ना व आहुति	वित्तं मे अस्य रोदसी	५ [२०]
कद् व ऋतस्य धर्णसि कद् वरुणस्य चक्षणम् ।		
कदर्यम्णो महस्पथातिं क्रामेम दूढ्यो	वित्तं मे अस्य रोदसी	६
अहं सो अस्मि यः पुरा सुते वदामि कानि चित् ।		
तं मा व्यन्याधयो वृको न तूष्णजं मृगं	वित्तं मे अस्य रोदसी	७
सं मा तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पशवः ।		
मूषो न शिश्रा व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो	वित्तं मे अस्य रोदसी	८
अमी ये सप्त रश्मयस्तत्रा मे नाभिरातता ।		
त्रितस्तद् वेदुपत्यः स जामित्वायं रेमति	वित्तं मे अस्य रोदसी	९
अमी ये पञ्चोक्षणो मध्ये तस्थुर्महो दिवः ।		
देवत्रा नु प्रवाच्यं सधीचीना नि वावृतु	वित्तं मे अस्य रोदसी	१० [२१]
सुपर्णा एत आसते मध्यं आरोधने दिवः ।		
ते संधन्ति पथो वृकं तरन्तं युहतीरपो	वित्तं मे अस्य रोदसी	११
नव्यं तदुक्थ्यं हितं देवांसः सुप्रवाचनम् ।		
ऋतमर्षन्ति सिन्धवः सत्यं तातान् सूर्यो	वित्तं मे अस्य रोदसी	१२
अग्रे तव त्यदुक्थ्यं देवेष्वस्त्याप्यम् ।		
स नः सत्तो मनुष्वदा देवान् यक्षि विदुष्टरो	वित्तं मे अस्य रोदसी	१३
सत्तो होता मनुष्वदा देवाँ अच्छा विदुष्टरः ।		
अग्निहव्या सुप्रदति देवो देवेषु मेधिरो	वित्तं मे अस्य रोदसी	१४
ब्रह्मा कृणोति वरुणो गातुविदं तमीमहे ।		
व्यूणीति हृदा मतिं नव्यो जायतामृतं	वित्तं मे अस्य रोदसी	१५ [२२]
असौ यः पन्था आवित्यो दिवि प्रवाच्यं कृतः ।		
त स देवा अतिक्रमे तं मर्तासो न पश्यथ	वित्तं मे अस्य रोदसी	१६ (११६२)

जितः कूपेऽवहितो देवान् हवत ऊतये ।

तच्छ्रुत्वा बृहस्पतिः कृण्वन्नह्वरणादुर वित्तं मे अस्य रोदसी १७

अरुणो मां सकृद् वृकः पथा यन्तं ददर्श ह ।

उज्जिहीते निचाय्या तष्टेव पृष्ट्यामयी वित्तं मे अस्य रोदसी १८

एनाङ्गुणेण वयमिन्द्रवन्तो अभि ज्याम वृजने सर्ववीराः ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १९ [२३] (११६५)

(१०६) [षोडशोऽनुवाकः ॥१६॥ सू० १०६-११५]

७ कुत्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । जगतीः ७ त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमुतये मारुतं शर्धो अर्दितिं हवामहे ।

रथं न दुर्गाद् वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन १

त आदित्या आ गता सर्वतातये भूत देवा वृत्रतूर्येषु शंभुवः ।

रथं न दुर्गाद् वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन २

अर्वन्तु नः पितरः सुप्रवाचना उत देवी देवपुत्रे क्रतावृथा ।

रथं न दुर्गाद् वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ३

नराशंसं वाजिनं वाजयन्निह क्षयद्वीरं पूषणं सुघ्नेरीमहे ।

रथं न दुर्गाद् वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ४

बृहस्पते सदुमिन्नः सुगं कृधि शं योर्यत् ते मनुहितं तदीमहे ।

रथं न दुर्गाद् वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ५

इन्द्रं कुत्सो वृत्रहणं शचीपतिं काटे निबाह्ण कार्ष्णिग्रह्णूतये ।

रथं न दुर्गाद् वंसवः सुदानवो विश्वस्मान्नो अंहसो निष्पिपर्तन ६

देवेनो देव्यर्दितिर्नि पातु देवस्त्राता त्रायतामप्रयुच्छन् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ७ [२४] (११७२)

(१०७)

३ कुत्स आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

यज्ञो देवानां प्रत्येति सुन्न—मार्दित्यासो भवता मृळयन्तः ।

आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्वृत्त्या—द्वंद्वोश्चिद्या वरिवोवित्तरासव १ (११७३)

उप नो देवा अवसा गमन्त्वङ्गिरसां सामभिः स्तूयमानाः ।

इन्द्र इन्द्रियैर्मरुतो मरुद्भिः—रादित्यैर्नो अदितिः शर्म यंसत्

२

तन्न इन्द्रस्तद् वरुणस्तदग्निस्तदयमा तत् सविता चनो धात ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता—मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

३ [२५] (११७५)

(१०८)

१३ कुत्स आंगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

य इन्द्राग्नी चित्रतमो रथो वा मभि विश्वानि भुवनानि चष्टे ।

तेना यातं सरथं तस्थिवांसा—था सोमस्य पिबतं सुतस्य

१

यार्वादिदं भुवनं विश्वम—स्त्युरुव्यचा वरिमतां गभीरम् ।

तावौ अयं पातवे सोमो अ—स्त्वरमिन्द्राग्नी मनसे युवभ्याम्

२

चक्राथे हि सध्व्यङ्गाम भद्रं संधीचीना वृत्रहणा उत स्थः ।

ताविन्द्राग्नी सध्व्यञ्चा निषद्या वृष्णः सोमस्य वृष्णा वृषेथाम्

३

समिद्वेष्वग्निष्वानजाना यत्सुचा बहिरु तिस्तिराणा ।

तीत्रैः सोमैः परिषिकेभिरवा गेन्द्राग्नी सौमनुसाय यातम्

४

यानीन्द्राग्नी चक्रथुर्वीर्योणि यानि रूपाण्युत वृष्ण्यानि ।

या वां प्रत्नानि सख्या शिवानि तेभिः सोमस्य पिबतं सुतस्य

५ [२६]

यदब्रवं प्रथमं वा वृणानोऽ ५यं सोमो असुरैर्नो विहव्यः ।

तां सत्यां श्रद्धामभ्या हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

६

यदिन्द्राग्नी मदथः स्वे दुरोणे यद् ब्रह्मणि राजनि वा यजत्रा ।

अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

७

यदिन्द्राग्नी यदुषु तुर्वशेषु यद् द्रुह्युष्वनुषु पूरुषु स्थः ।

अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

८

यदिन्द्राग्नी अवमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां परमस्यामुत स्थः ।

अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

९

यदिन्द्राग्नी परमस्यां पृथिव्यां मध्यमस्यां अवमस्यामुत स्थः ।

अतः परि वृषणावा हि यात—मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य

१०

(११८५)

यदिन्द्राग्नी द्विवि द्यो यत् पृथिव्यां यत् पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु ।

अतः परि वृषणावा हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य ११

यदिन्द्राग्नी उदिता सूर्यस्य मध्ये द्विवः स्वधया मादयेथे ।

अतः परि वृषणावा हि यात मथा सोमस्य पिबतं सुतस्य १२

एवेन्द्राग्नी पपिवासां सुतस्य विश्वास्मभ्यं सं जयतं धनानि ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः १३ [२७] (११८८)

(१०९)

८ कुत्स आगिरसः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

वि ह्यस्यं मनसा वस्यं दृच्छन्निन्द्राग्नी जास उत वा सजातान् ।

नान्या युवत् प्रमतिरस्ति मह्यं स वां धियं वाजयन्तीमतक्षम् १

अश्रवं हि भूरिदावत्तरा वां विजामातुरुत वा धा स्यालात् ।

अथा सोमस्य प्रयती युवभ्यामिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नव्यम् २

मा च्छेद्य रश्मीरिति नाधमानाः पितृणां शक्तीरनुयच्छमानाः ।

इन्द्राग्निभ्यां कं वृषणो मदन्ति ता ह्यर्दी धिषणाया उपस्थे ३

युवाभ्यां देवी धिषणा मदायेन्द्राग्नी सोममुशती सुनोति ।

तार्वाश्विना भद्रहस्ता सुपाणी आ धावतं मधुना पृङ्गमुप्सु ४

युवामिन्द्राग्नी वसुनो विभ्रागे तवस्तमा शुश्रव वृत्रहत्ये ।

तावासद्या बर्हिषि युजे अस्मिन् प्र चर्षणी मादयेथां सुतस्य ५ [२८]

प्र चर्षणिभ्यः पृतनाहवेषु प्र पृथिव्या रिरिचाथे द्विवश्रं ।

प्र सिन्धुभ्यः प्र गिरिभ्यो महित्वा प्रेन्द्राग्नी विश्वा भुवनात्यन्या ६

आ भरतं शिक्षतं वज्रबाहू अस्मौ इन्द्राग्नी अवतं शचीभिः ।

इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य येभिः सपित्वं पितरो न आसन् ७

पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्ता स्मौ इन्द्राग्नी अवतं भरेषु ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ८ [२९] (११९६)

(११०)

९ कुत्स आङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५, ९ त्रिष्टुप् ।

ततं मे अपस्तुतुं तायते पुनः स्वादिष्टा धीतिरुचथाय शस्यते ।
 अयं समुद्र इह विश्वदेव्यः स्वाहाकृतस्य समुं तृणुत ऋभवः १
 आभोगयं प्र यद्विच्छन्त ऐतना पाकाः प्राश्चो मम के चिंदापर्यः ।
 सौधन्वनासश्चरितस्य भूमना गच्छत सवितुर्दुर्गुणो गृहम् २
 तत् सविता वोऽमृतत्वमासुव दगोह्यं यच्छ्रवयन्त ऐतन ।
 त्यं चिच्चमसमसुरस्य भक्षणं मेकं सन्तमकृणुता चतुर्वयम् ३
 विष्ठी शमी तरणित्वेन वाघतो मतोसुः सन्तो अमृतत्वमानशुः ।
 सौधन्वना ऋभवः सूरचक्षसः संवत्सरे समपृच्यन्त धीतिभिः ४
 क्षेत्रमिव वि ममुस्तेर्जनेन एकं पात्रमृभवो जेहमानम् ।
 उपस्तुता उपमं नार्धमाना अमर्त्येषु श्रवं हृच्छमानाः ५ [३०]

आ मनीषामन्तरिक्षस्य नृभ्यः सुचेवं घृतं जुह्वाम विद्वान् ।
 तरणित्वा ये पितुरस्य सश्चिर ऋभवो वाजमरुहन् द्विवो रजः ६
 ऋभुर्न इन्द्रः शर्वसा नवीया नृमुर्वाजेभिर्वसुभिर्वसुर्द्विदिः ।
 युष्माकं देवा अवसाहनि प्रियेऽभि तिष्ठेम पृत्सुतीरसुन्वताम् ७
 निश्चर्मण ऋभवो गार्मपिशत सं वत्सेनासृजता मातरं पुनः ।
 सौधन्वनासः स्वपस्यया नरो जिह्री युवाना पितराकृणोतन ८
 वाजेभिर्नो वाजसातावविड्धृ भुमो इन्द्र चित्रमा दर्षि राधः ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ९ [३१] (१२०५)

(१११)

५ कुत्स आङ्गिरसः । ऋभवः । जगती; ५ त्रिष्टुप् ।

तक्षन् रथं सुवृत्तं विद्वानापस स्तक्षन् हरीं इन्द्रवाहा वृषण्वसू ।
 तक्षन् पितृभ्यामृभवो युवद् वयं स्तक्षन् वत्साय मातरं सचाभुवम् १
 आ नो यज्ञाय तक्षत ऋभुमद्रयः क्रत्वे दक्षाय सुप्रजावतीमिषम् ।
 यथा क्षायाम् सर्ववीरया विशा तन्नः शर्धाय धासथा स्विन्द्रियम् २ (१२०७)

आ तक्षत सातिमस्मभ्यमृभवः सातिं रथाय सातिमर्वते नरः ।
 सातिं नो जैत्रीं सं महेत विश्वहां जामिमजाभिं पृतनासु सुक्षणम् ३
 ऋभूक्षणमिन्द्रमा हुव ऊतयं ऋभून् वाजान् मरुतः सोमपीतये ।
 उभा मित्रावरूणा नूनमश्विना ते नो हिन्वन्तु सातये धिये जिषे ४
 ऋभूर्भराय सं शिशातु सातिं संमयंजिद्वारो अस्माँ अविष्टु ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ५ [३२] (१२१०)

(११२)

२५ कुत्स आङ्गिरसः । १ (आद्यपादस्य) द्यावापृथिव्यौ, १ (द्वितीयपादस्य) अग्निः,
 १ (उत्तरार्धस्य) अश्विनौ; २-२५ अश्विनौ । जगती; २४-२५ त्रिष्टुप् ।

ईळे द्यावापृथिवी पूर्वचित्तये ऽग्निं घर्मं सुरुचं यामश्निष्टये ।
 यामिभेरे कारमंशाय जिन्वथ स्तामिर्हू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् १
 युवोर्दानाय सुभरा अस्रथतो रथमा तस्थुर्वचसं न मन्तवे ।
 यामिधिषोऽवथः कर्मश्निष्टये तामिर्हू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् २
 युवं तासां दिव्यस्य प्रशार्सने विशां क्षयथो अमृतस्य मज्जना ।
 यामिधिनुमस्वं पिन्वथो नरा तामिर्हू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ३
 यामिः परिज्मा तनयस्य मज्जना द्विमाता तूषु तराणिर्विभूर्षति ।
 यामिस्त्रिमन्तुरभवद् विचक्षण स्तामिर्हू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ४
 यामी रेभं निवृतं सितमन्द्रय उद् वन्दनमेरयतं स्वर्द्धशे ।
 यामिः कण्वं प्र सिषासन्तुमावतं तामिर्हू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ५ [३३]

यामिरन्तंकं जसमानमारणे भुज्युं यामिरव्यधिभिर्जिजिन्वथुः ।
 यामिः कर्कन्धुं वयं च जिन्वथ स्तामिर्हू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ६
 यामिः शुचन्ति धनसां सुषंसदं तप्तं घर्ममोम्यावन्तमत्रये ।
 यामिः पृश्निगुं पुरुकुत्समावतं तामिर्हू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ७
 यामिः शचींभिर्वृषणा परावृजं प्रान्धं श्रोणं चक्षंस एतवे कृथः ।
 यामिर्वर्तिकां प्रसिताममुञ्चतं तामिर्हू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ८
 यामिः सिन्धुं मधुमन्तमसञ्चतं वसिष्ठं यामिरजरावर्जिन्वतम् ।
 यामिः कुत्सं श्रुतयं नर्यमावतं तामिर्हू पु ऊतिभिरश्विना गंतम् ९ (१२१९)

याभिर्विशपलां धनुसामथर्व्यं सहस्रमील्ल आज्ञावजिन्वतम् ।
याभिर्विशमद्रव्यं प्रेणिमावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १० [३४]

याभिः सुदानू औशिजायं वणिजं द्वीर्घश्रवसे मधु कोशो अक्षरत् ।
कक्षीवन्तं स्तोतारं याभिरावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् ११

याभी रसां क्षेदसोद्वः पिपिन्वथु रनश्वं याभी रथमावतं जिषे ।
याभिस्त्रिशोकं उम्रिया उदाजत ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १२

याभिः सूर्यं परियाथः परावति मन्धातारं क्षैत्रपत्येष्वावतम् ।
याभिर्विशं प्र भरद्वाजमावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १३

याभिर्महामतिथिग्वं कशोजुवं दिवोदासं शम्बरहत्य आवतम् ।
याभिः पूभिर्घे त्रसदस्युमावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १४

याभिर्विशं विपिपानमुपस्तुतं कलिं याभिर्वित्तजानिं दुवस्यथः ।
याभिर्विश्वमुत पृथिमावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १५ [३५]

याभिर्नरा शयवे याभिरत्रये याभिः पुरा मनवे गातुमीषथुः ।
याभिः शारीराजतं स्यूमरश्मये ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १६

याभिः पठवां जठरस्य मज्जनाग्निर्दीदिच्छित इद्धो अज्मन्ना ।
याभिः शर्यातमवथो महाधने ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १७

याभिरङ्गिरो मनसा निरण्यथो ऽग्रं गच्छथो विवरे गोअर्णसः ।
याभिर्मनुं शूरमिषा समावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १८

याभिः पत्नीर्विमदाय न्यूहथु रा घं वा याभिररुणीरशिक्षतम् ।
याभिः सुदास ऊहथुः सुद्वयं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् १९

याभिः शताती भवथो ददाशुषे भुज्यं याभिरवथो याभिरधिगुम् ।
ओम्यावतीं सुभरामृतस्तुमं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् २० [३६]

याभिः कृशानुमसने दुवस्यथो जवे याभिर्यूनो अर्वन्तुमावतम् ।
मधुं मिघं मरथो यत् सरद्रभ्यस्ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् २१

याभिर्नरं गोषुयुधं नृषाह्ये क्षेत्रस्य साता तनयस्य जिन्वथः ।
याभी रथो अवथो याभिरवतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् २२

याभिः कुत्समार्जुनेयं शतक्रतू प्र तुर्वीति प्र च दूभीतिमावतम् ।
याभिर्विशन्तिं पुरुषन्तिमावतं ताभिर्ह पु ऊतिभिरश्विना गतम् २३ (१२३३)

अप्रस्वतीमश्विना वार्चमस्मे कृतं नो दप्ता वृषणा मनीषाम् ।
अद्युत्येऽवसे नि ह्वये वां वृधे च नो भवतं वाजसातौ
द्युभिरक्तुभिः परि पातमस्मा नरिष्टेभिरश्विना सौभगेभिः ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

२४

२५ [३७] (१२३५)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥ व० १-२६]

(११३)

२० कुत्स आङ्गिरसः । १ उषाः (उत्तरार्धस्य) रात्रिश्च ; २-२० उषाः । त्रिष्टुप् ।

इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागां चित्रः प्रकृतो अजनिष्ट विश्वा ।
यथा प्रसूता सवितुः सवार्य एवा रात्र्युषसे योनिमरैक
रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागा दारैर्गु कृष्णा सदनान्यस्याः ।
समानबन्धू अमृतं अनुची द्यावा वर्णं चरत आमिनामे
समानो अध्वा स्वप्नोरनन्तस्तमन्यान्या चरतो देवशिष्टे ।
न मेथेते न तस्थतुः सुमेके नक्तोषासा समनसा विरूपे
भास्वती नेत्री सूनूताना मर्चति चित्रा वि दुरो न आवः ।
प्राप्यां जगद्वर्यु नो रायो अरुय दुषा अजीगर्भुवनानि विश्वा
जिह्वश्येऽ चरितवे मवो न्यामोगय इष्टये राय उ त्वम् ।
दुधं पर्यद्भ्य उर्विया विचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा

१

२

३

४

५ [१]

क्षत्राय त्वं श्रवसे त्वं महीया इष्टये त्वमर्थमिव त्वमित्यै ।
विसदृशा जीविताभिप्रचक्ष उषा अजीगर्भुवनानि विश्वा
एषा विवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती युवतिः शुक्रवासाः ।
विश्वस्येशाना पार्थिवस्य वस्व उषो अद्येह सुभगे व्युच्छ
परायतीनामन्वेति पार्थ आयतीनां प्रथमा शश्वतीनाम् ।
व्युच्छन्ती जीवमुदीरय न्त्युषा मृतं कं च न बोधयन्ती
उषो यदग्निं समिधे चकथ वि यदावश्चक्षसा सूर्यस्य ।
यन्मानुषान् यक्ष्यमाणं अजीगस्तद् देवेषु चकृषे भद्रमग्नः
कियात्या यत् समया भवति या व्युष्यार्थं नूनं व्युच्छान् ।
अनु पूर्वाः कृपते वावज्ञाना प्रदीध्याना जोषमन्याभिरिति

६

७

८

९

१० [२] (१२४५)

इयुष्टे ये पूर्वतरामर्षयन् व्युच्छन्तीमुषसं मर्त्यासः । अस्माभिर्हू नु प्रतिचक्ष्याभूदो ते यन्ति ये अपरीषु पश्यान्	११
यावयद् द्वेषा ऋतुपा ऋतेजाः सुम्नावरीं सूनृतां ईरयन्ती । सुमङ्गलीर्विभ्रती देववीति मिहाद्योषः श्रेष्ठतमा व्युच्छ	१२
शश्वत् पुरोषा व्युवास देव्यथो अद्येदं व्यावो मघोनी । अथो व्युच्छादुत्तरां अनु द्यू नजरामृतां चरति स्वधाभिः	१३
व्युऽञ्जिभिर्दिव आतास्वद्यो दप कृष्णां निर्णिजं देव्यावः । प्रबोधयन्त्यरुणेभिरश्वैरोषा याति सुयुजा रथेन	१४
आवहन्ती पोण्या वार्याणि चित्रं केतुं कृणुते चेकिताना । इयुर्वाणामुपमा शश्वतीनां विभातीनां प्रथमोषा व्यश्वैत्	१५ [३]
उदीर्ध्व जीवो असुर्न आगा दप प्रागात् तम आ ज्योतिरिति । आरेक् पन्थां यातवे सूयाया गन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः	१६
स्यूमना वाच उदियति वह्निः स्तवानो रेभ उपसो विभातीः । अद्या तदुच्छ गृणते मघो न्यस्मे आयुर्नि विदीहि प्रजावत्	१७
या गोमतरिषसः सर्ववीरा व्युच्छन्ति द्वाशुषे मर्त्याय । वायोरिव सूनृतानामुदुर्के ता अश्वदा अश्ववत् सोमसुत्वा	१८
माता देवानामदितेरनीकं यज्ञस्य केतुर्बृहती वि भाहि । प्रशस्तिकृद् बह्वर्णे नो व्युच्छा नो जने जनय विश्ववारे	१९
यच्चित्रमग्रं उपसो वहन्ती जानार्यं शशमानार्यं भद्रम् । तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	२० [४] (१२५५)

(११४)

११ कुत्स आङ्गिरसः । रुद्रः । जगती; १०-११ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्र भरामहे मतीः । यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्नानातुरम्	१
मृळा नो रुद्रोत नो मर्यस्कृधि क्षयद्वीराय नमसा विधेम ते । यच्छं च योश्च मनुरायेजे पिता तदस्याम तव रुद्र प्रणीतीषु	२ (१२५७)

अश्याम ते सुमतिं देवयज्यया क्षयद्वीरस्य तव रुद्र मीढुः ।

सुम्नायन्निदं विशो अस्माकमा चरा-रिष्टवीरा जुहवाम ते हविः

त्वेपं वयं रुद्रं यजसाधं वहुं कविमवसे नि ह्वयामहे ।

आरे अस्मद् देव्यं हेळो अस्यतु सुमतिमिदं वयमस्या वृणीमहे

द्विवो वराहमरुषं कपर्दिनं त्वेषं रूपं नमसा नि ह्वयामहे ।

हस्ते बिभ्रद् भेषजा वार्याणि शर्म वर्म छर्दिस्मभ्यं यंसत

इदं पित्रे मरुतामुच्यते वचः स्वादोः स्वादीयो रुद्राय वर्धनम् ।

रास्वा च नो अमृत मर्तभोजनं त्वनें तोकाय तनयाय मृळ

मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।

मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिपः

मा नस्तोके तनये मा न आयौ मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिपः ।

वीरान् मा नो रुद्र भासितो वधी-हविष्मन्तः सदमित् त्वा हवामहे

उप ते स्तोमान् पशुषा इवाकरं रास्वा पितर्मरुतां सुभ्रमस्मे ।

भद्रा हि ते सुमतिमृळयत्तमा-था वयमव इत ते वृणीमहे

आरे ते गोघ्नमुत पूरुषघ्नं क्षयद्वीर सुभ्रमस्मे ते अस्तु ।

मृळा च नो अधि च ब्रूहि देवा-धा च नः शर्म यच्छ द्विवर्हीः

अवोचाम नमो अस्मा अवस्यवः शृणोतु नो हवै रुद्रो मरुत्वान् ।

तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता-मर्दितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः

(११५)

६ कुत्स आङ्गिरसः । सूर्यः । त्रिष्टुप् ।

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।

आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्यं आत्मा जगत्स्तस्थुषश्च

सूर्यो देवीमुषसं रोचमानां मर्यो न योषामभ्येति पश्चात् ।

यत्रा नरो देवयन्तो युगानि वितन्वते प्रति भद्राय भद्रम्

भद्रा अश्वा हरितः सूर्यस्य चित्रा एतंवा अनुमाद्यासः ।

नमस्यन्तो द्विव आ पृथमस्थुः परि द्यावापृथिवी यन्ति सद्यः

३

४

५ [५]

६

७

८

९

१०

११ [६] (१२६६)

१

२

३

(१२६९)

तत् सूर्यस्य देवत्वं तन्महिम्नं मध्या कर्तोर्विततं सं जमार ।	
यदेदयुक्त हरितः सधस्था दाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै	४
तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।	
अनन्तमन्यद् रुद्रश्च पार्जः कृष्णमन्यद्भरितः सं भरन्ति	५
अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरंहसः पिपृता निरवद्यात् ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी जत द्यौः	६ [७] (१२७२)

(११६) [सप्तदशोऽनुवाकः ॥ १७ ॥ सू० ११६-१२०]

२५ कक्षावान् दधतमस औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

नासत्याभ्यां बर्हिर्वि प्र वृत्रे स्तोमो ह्यभ्युभ्रियेव वातः ।	
यावभगाय विमदाय जायां सेनाजुवा न्युहतु रथेन	१
वीळुपत्नाभिराशुहेमभिर्वा देवानां वा जूतिभिः शाशदाना ।	
तद् रासभो नासत्या सहस्रमाजा युमस्य प्रधने जिगाय	२
तुमो ह भुज्युमश्विनोदमेधे रयिं न कश्चिन्ममूवा अवाहाः ।	
तमूहथुनोभिरात्मन्वतीभि रन्तरिक्षमुद्गिरपौदकाभिः	३
तिस्रः क्षपश्चिरहातिमर्जद्भिर्नासत्या भुज्युमूहथुः पतङ्गैः ।	
समुद्रस्य धन्वन्त्राद्रस्य पारे त्रिभी रथैः शतपद्भिः पलश्वैः	४
अनारम्भणे तद्वीरयेथा मनास्थाने अग्रभणे संमुद्रे ।	
यदश्विना ऊहथुर्भुज्युमस्तं शतारित्रां नावमातस्थिवासं	५ [८]

यमश्विना वृद्धुः श्वेतमश्वं मवाश्वाय शश्वदित स्वस्ति ।	
तद् वा वृत्रं महिं कीर्तन्य भूत पैद्वो वाजी सवृमिद्वय्यो अयः	६
युवं नरा स्तुवते पञ्चियाय कक्षीवति अरदत्तं पुरंधिम् ।	
कारोतराच्छफादश्वस्य वृष्णाः शतं कुम्भो असिञ्चत् सुरायाः	७
हिमेनाग्निं ग्रंसमवारयेथां पितुमतीमूर्जमस्मा अधत्तम् ।	
ऋवीसे अत्रिमश्विनावनीत मुञ्चिन्त्यथुः सर्वगणं स्वस्ति	८
परावतं नासत्यानुदेथा मुच्चावुधं चक्रथुर्जिह्वाबारम् ।	
क्षरन्नापो न पायनाय राये सहस्राय तुष्यते गोतमस्य	९ (१२८१)

जुजुरुषो नासत्योत वृधि प्रासृज्यतं ह्रापिमिव च्यवानात् ।
प्रातिरतं जहितस्यायुर्दुस्मादित् पतिमकृणुतं कनीनाम्

१० [९]

तद् वां नरा शंस्ये राध्यं चाभिष्टिमन्नासत्या वरूथम् ।
यद् विद्वांसो निधिमिवापगूह्य मुद् दंशतादुपथुर्वन्दनाय
तद् वां नरा सनये देसं उग्रमाविष्कृणोमि तन्यतुर्न वृष्टिम् ।
दुध्यद् ह यन्मध्वाथवणो वा मध्वस्य शीष्णां प्र यदीमुवाच
अजोहवीन्नासत्या कुरा वां महे यामन् पुरुभुजा पुरंधिः ।
श्रुतं तच्छासुरिव वधिमत्या हिरण्यहस्तमश्विनावदत्तम्
आसनो वृकस्य वर्तिकासमीके युवं नरा नासत्याभुमुक्तम् ।
उतो कविं पुरुभुजा युवं ह कृपमाणमकृणुतं विचक्षे
चरित्रं हि वेरिवाच्छेदि पूर्णमाजा खेलस्य परितकम्यायाम् ।
सद्यो जङ्घामार्यसीं विश्रपलाथि धने हिते सतंवे प्रत्यधत्तम्

११

१२

१३

१४

१५ [१०]

शतं मेपान् वृकथे चक्षवान् मृज्जाश्वं तं पितान्धं चकार ।
तस्मा अक्षी नासत्या विचक्ष आधत्तं दस्मा भिषजावनर्वन्
आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य कार्ष्णैवातिष्ठद्वंता जयन्ती ।
विश्वे देवा अन्वमन्यन्त हृद्भिः समु श्रिया नासत्या सचेथे
यदयातं दिवोदासाय वर्ति भृशद्वाजायाश्विना हर्यन्ता ।
रेवदुवाह सचनो रथो वां वृषभश्च शिशुमारश्च युक्ता
रयिं सुक्षत्रं स्वपत्यमायुः सुवीर्यं नासत्या बहन्ता ।
आ जह्वावीं समनसोप वाजैश्चिरहो भागं दधतीमयातम्
परिविटं जाह्रुवं विश्वतः सीं सुगेभिर्नक्तमूहथू रजोभिः ।
विभिन्दुना नासत्या रथेन वि पर्वतो अजरयू अयातम्

१६

१७

१८

१९

२० [११]

एकस्या वस्तोरावतं रणाय दशमश्विना सनये सहस्रा ।
निरहतं वृच्छुना इन्द्रवन्ता पृथुश्रवसो वृषणावरातीः
शरस्य चिदार्चकस्यावतादा नीचादुवा चक्रथुः पातंवे वाः
शयवे चिन्नासत्या शचीमि जसुरये स्तयै पिप्यथुर्गाम्
अवस्यते स्तुवते कृष्ण्याय ऋजूयते नासत्या शचीभिः ।
पशुं न नष्टमिव दर्शनाय विष्णावर्चं ददथुर्विश्वकाय

२१

२२

२३

(१२९५)

दश राज्ञिरश्विना नव द्यू नव नन्दं श्रथितमप्सवन्तः ।

विप्रुतं रेभमुदनि प्रवृक्तं मुनिन्यथुः सोममिव सुवर्णं

२४

प्र वां दंसांस्यश्विनाववोच मस्य पतिः स्यां सुगवः सुवीरः ।

उत पश्यन्नश्ववन् दीर्घमायु रस्तमिवैज्रिमाणं जगम्याम्

२५ [१२] (१२९७)

(११७)

२५ कक्षीवान् वैर्धतमस औशिजः । अश्विनो । त्रिष्टुप् ।

मध्वः सोमस्याश्विना मदाय प्रतो होता विवासते वाम ।

बर्हिष्मती रातिर्विशिता गीरिषा यातं नासत्योप वाजैः

१

यो वामश्विना मनसो जवीयान् रथः स्वश्वो विश आजिगाति ।

येन गच्छथः सुकृतो दुरोणं तेन नरा वर्तिरस्मभ्यं यातम्

२

ऋषिं नरावहंसः पाश्र्वजन्य मूवीसादत्रिं सुश्रथो गुणेन ।

मिनन्ता दस्योरश्विन्स्य माया अनुपूर्वं वृषणा चोदयन्ता

३

अश्वं न गूळमश्विना दुरवै ऋषिं नरा वृषणा रेभमप्सु ।

सं तं रिणीथो विप्रुतं दंसांभिर्न वां जूर्यन्ति पूर्वा कृतानि

४

सुषुप्त्वांसं न निर्कृतेरुपस्थे सूर्यं न दंसा तमसि क्षियन्तम् ।

शुभे रुक्मं न दंशतं निखातं मुदृपथुरश्विना वन्दनाय

५ [१३]

तद् वां नरा शंस्यं पञ्जियेण कक्षीवता नासत्या परिजम्न ।

शफादश्वस्य वाजिनो जनाय शतं कुम्भौ असिञ्चतं मधूनाम्

६

युवं नरा स्तुवते कृष्णिषाय विष्णाप्वं ददथुर्विश्वकाय ।

घोषायै चित् पितृषदे दुरोणे पतिं जूर्यन्त्या अश्विनावदत्तम्

७

युवं श्यावाय रुशतीमदत्तं महः क्षोणस्याश्विना कण्वाय ।

प्रवाच्यं तद् वृषणा कृतं वां यत्रार्धदाय श्रवो अध्यर्धत्तम्

८

पुरू वर्षास्यश्विना दर्शना नि पेदव ऊहथुराशुमश्वम् ।

सहस्रसां वाजिनमप्रीती महिहर्न श्रवस्यं तरुत्रम्

९

एतानि वां श्रवस्या सुदानू बह्माङ्गुयं सदनं रोदस्योः ।

यद् वां प्रजासो अश्विना हवन्ते यातमिषा च विदुषे च वाजम्

१० [१४] (१३०७)

सूनोर्मर्निनाश्विना गृणाना वाजं विप्राय भुरणा रदन्ता ।
 अगस्त्ये ब्रह्मणा वावृधाना सं विस्पलीं नासत्यारिणीतम् ११
 कुह यान्तां सुधुतिं काव्यस्य दिवौ नपाता वृषणा शयुत्रा ।
 हिरण्यस्येव कुलशं निखातं मुदूपथुर्दशमे अश्विनाहन् १२
 युवं च्यवानमश्विना जरन्तं पुनर्युवानं चक्रथुः शचीभिः ।
 युवो रथं दुहिता सूर्यस्य सह श्रिया नासत्यावृणीत १३
 युवं तुग्राय पूर्व्येभिरेवैः पुनर्मन्यावभवतं युवाना ।
 युवं भुज्युमर्णसो निः समुद्राद् विभिरूहथुर्कुञ्जैर्भिरश्वैः १४
 अजोहवीदश्विना तौऽयो वां प्रोह्लः समुद्रमव्यथिर्जगन्वान् ।
 निटमूहथुः सुयुजा रथेन मनोजवसा वृषणा स्वस्ति १५ [१५]

अजोहवीदश्विना वर्तिका वा मास्नो यत् सीममुञ्चतं वृकस्य ।
 वि जयुषां ययथुः सान्वद्रे जातं विष्वाचो अहतं विषेणं १६
 शतं मेषान् वृकथे मामहानं तमः प्रणीतमश्विनि पित्रा ।
 आक्षी ऋज्ज्वाश्वे अश्विनावधत्तं ज्योतिरन्धाय चक्रथुर्विचक्षे १७
 शुनमुन्धाय भरमहयत् सा वृकीरश्विना वृषणा नरेति ।
 जारः कुनीन इव चक्षदान ऋज्ज्वाश्वेः शतमेकं च मेषान् १८
 मही वामुतिरश्विना मयोभू रूत स्नामं धिष्ण्या सं रिणीथः ।
 अथा युवामिदं हयत् पुरंधि रागच्छतं सीं वृषणाववोभिः १९
 अथेनुं दस्त्रा स्तूर्यं विषक्ता मर्षिन्वतं शयवे अश्विना गाम् ।
 युवं शचीभिर्विमदाय जायां न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषाम् २० [१६]

यवं वृकेणाश्विना वपन्ते षं दुहन्ता मनुषाय दस्त्रा ।
 अभि दस्युं बकुरेणा धर्मन्तो रु ज्योतिश्चक्रथुरायीय २१
 आथर्वणायाश्विना दधीचे ऽश्व्यं शिरः प्रतैरयतम् ।
 स वां मधु प्र वोचद्वतायन् त्वाग्रं यद् दस्त्रावपिकृक्ष्यं वाम् २२
 सदा कवी सुमतिमा चके वां विश्वा धियो अश्विना प्रारवं मे ।
 अस्मे रयिं नासत्या बृहन्तं मपत्यसाचं श्रुत्यं रराथाम् २३
 हिरण्यहस्तमश्विना रराणा पुत्रं नरा वधिमत्या अदत्तम् ।
 त्रिधा ह श्यावमश्विना विकस्तं मुञ्जीवसं ऐरयतं सुदानू २४ (१३२१)

एतानि वामश्विना वीर्याणि प्र पूर्याण्यायवोऽवोचन् ।
ब्रह्मं कृण्वन्तो वृषणा युवश्यां सुवीरांसो विदधमा वदेम

२५ [१७] (१३२२)

(११८)

११ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां रथो अश्विना श्येनपत्वा सुमृत्लीकः स्ववौ यात्ववाङ् ।

यो मर्त्यस्य मर्त्तसो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृषणा वार्तरहाः

१

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण सुवृता यातमवाङ् ।

पिन्वन्तं गा जिन्वन्तमर्वतो नो वर्धयन्तमश्विना वीरमस्मे

२

प्रवद्यामना सुवृता रथेन दस्राविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः ।

किमङ्ग वां प्रत्यर्वति गमिष्ठा हुर्विप्रांसो अश्विना पुराजाः

३

आ वां श्येनासो अश्विना वहन्तु रथे युक्तास आशवः पतङ्गाः ।

ये अन्तुरो विव्यासो न गृध्रा अभि प्रयो नासत्या वहन्ति

४

आ वां रथं युवतिस्तिष्ठदत्र जुष्टी नरा दुहिता सूर्यस्य ।

परि वामश्वा वपुषः पतङ्गा वयो वहन्त्वरुषा अभीकं

५ [१८]

उद् वन्दनमैरतं दुंसनाभि रुद्रेभं दद्या वृषणा शचीभिः ।

निष्टौड्यं पारयथः समुद्रात् पुनश्च्यवानं चक्रथुर्युवानम्

६

युवमत्रयेऽवनीताय तप्तमूर्जमोमानमश्विनावधत्तम् ।

युवं कण्वायापिरिप्ताय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुष्टुतिं जुजुषाणा

७

युवं धेनुं शयवं नाधिताया पिन्वन्तमश्विना पूर्याय ।

अमुञ्चत वतिकामहंसो निः प्रति जङ्घां विस्पलाया अधत्तम्

८

युवं श्वेतं प्रेक्षु इन्द्रजित महिहर्नमश्विनादत्तमश्वम् ।

जोहूत्रमर्यो अभिभूतिसुधं सहस्रसां वृषणं वीङ्गङ्गम्

९

ता वां नरा स्वर्वसे सुजाता हवामहे अश्विना नार्धमानाः ।

आ न उप वसुमता रथेन गिरो जुषाणा सुविताय यातम्

१०

आ श्येनस्य जर्वसा नूतनेना स्मे यातं नासत्या सजोषाः ।

हवे हि वामश्विना रातहव्यः शश्वत्तमाया उपसो व्युष्टौ

११ [१९] (१३३३)

(११९)

१० कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ । जगती ।

- आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं जीराश्वं यज्ञियं जीवसें हुवे ।
सहस्रकेतुं वनिनं शतद्वसुं श्रुष्टीवान् वरिवोधामभि प्रयः १
- ऊर्ध्वा धीतिः प्रत्यस्य प्रयामि न्यधायि शस्मन्तसमयन्त आ दिशः ।
स्वदामि घर्मं प्रति यन्त्यतय आ वामूर्जानी रथमश्विनारुहत् २
- सं यन्मिथः पस्पृधानासो अगमन्त शुभे मखा अमिता जायवो रणे ।
युवोरहं प्रवणे चैकिते रथो यदश्विना वहथः सूरिमा वरम् ३
- युवं भुज्युं भूरमाणं विभिर्गुतं स्वयुक्तिभिर्निवहन्ता पितृभ्य आ ।
यासिष्टं वतिवृषणा विजेन्यं दिवोदासाय महि चेति वामवः ४
- युवोरश्विना वपुषि युवायुजं रथं वाणीं येमतुरस्य शर्धर्म ।
आ वां पतित्वं सख्याय जग्मुषी योषावृणीत जेन्या युवां पती ५ [२०]
- युवं रेभं परिष्पूतेरुष्यथो हिमेनं घर्मं परितप्तमन्त्रे ।
युवं शयोरवसं पिप्यथुर्गवि प्र दीर्घेण वन्दनस्तायायुषा ६
- युवं वन्दनं निर्व्रतं जरण्यया रथं न दक्षा कणा समिन्वथः ।
क्षेत्राद्वा विप्रं जनथो विपन्यया प्र वामत्रं विधुते दुंसनां भुवत् ७
- अगच्छतं कृपमाणं परावति पितुः स्वस्य त्यजसा निवाधितम् ।
स्ववर्तितं ऊतीयुवोरहं चित्रा अभीके अभवन्नभिष्टयः ८
- उत स्या वां मधुमन्मक्षिकारपन्मदे सोमस्यौशिजो हुवन्यति ।
युवं दधीचो मन आ विवासथो ऽथा शिरः प्रति वामश्व्यं वदत् ९
- युवं पेदवे पुरुवारमश्विना स्पृधां श्वेतं तरुतारं दुवस्यथः ।
शैर्यैरभिष्टुं पृतनासु दुष्टरं चकृत्यमिन्द्रमिव चर्षणीसहम् १० [२१] (१३४३)

(१२०)

१२ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । अश्विनौ (१२ दुःस्वप्ननाशनम्) । १ गायत्री,

२ ककुप्, ३ का-विराट्, ४ नष्टरूपी, ५ तनुशिरा, ६ उष्णिक्, ७ विष्टार-बृहती,

८ कृतिः, ९ विराट्, १०-१२ गायत्री ।

का राधन्द्रोत्राश्विना वां को वां जोषं उभयोः । कथा विधात्यप्रचेताः १

(१३४४)

विद्वांसाविदं दुरः पृच्छे—दर्विद्वानित्थापरो अचेताः । नू चिन्तु मर्ते अक्रौ २
 ता विद्वांसा हवामहे वां ता नो विद्वांसा मन्म वोचेतमद्य । पार्वद् दयमानो युवाकुः ३
 वि पृच्छामि पात्र्यां न देवान् वर्षद्वृतस्याद्भुतस्य दक्षा । पातं च सहासो युवं च रभ्यसो नः ४
 प्र या घोषे भृगवाणे न शोभे यया वाचा यजति पञ्जियो वांम् । प्रैषयुर्न विद्वान् ५ [२२]

श्रुतं गांयुत्रं तर्कवानस्या—हं चिद्धि रिरेमांश्चिना वाम् । आक्षी शुभस्पती दन् ६
 युवं ह्यास्तं महो रन् युवं वा यन्निरतंतंसतम् । ता नो वसू सुगोपा स्यातं पातं नो वृकादद्यायोः ७
 मा कस्मै धातमभ्यमित्रिणे नो माकुत्रां नो गृहेभ्यो धेनुवो गुः । स्तनाभुजो अशिंश्चीः ८
 दुहीयन् मित्रधितेय युवाकुं राये च नो मिमीतं वाजवत्यै । वृषे च नो मिमीतं धेनुमत्यै ९
 अश्विनोरसनं रथं—मनश्च वाजिनीवतोः । तेनाहं भूरि चाकन १०
 अयं समह मा तनू—ह्याते जनां अनु । सोमपेयं सुखो रथः ११
 अध स्वप्नस्य निर्विदेऽभुञ्जतश्च रेवतः । उभा ता बन्धि नश्यतः १२ [२३] (१३५५)

(१२१) [अष्टादशोऽनुवाकः ॥१८॥ सू० १२१-१२६]

१५ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । इन्द्रो विश्वे देवा वा । विश्वपू ।

कद्वित्था नूः पात्रं देवयुतां श्रवद् गिरो अङ्गिरसां तुरण्यन् ।
 प्र यदानङ्गिश्च आ हर्म्यस्यो—रु क्रंसते अध्वरे यजत्रः १
 स्तम्भीन्द्र द्यां स धरुणं प्रुषाय—हृभुर्वाजांय द्रविणं नरो गोः ।
 अनु स्वजां महिषश्चक्षत् वां मेनामश्वस्य परि मातरं गोः २
 नक्षन्द्रवमरुणीः पूर्व्यं राट् तुरो विशामङ्गिरसामनु द्यून् ।
 तक्षद् वज्रं नियुतं तस्तम्भद् द्यां चतुष्पदे नर्याय द्विपादे ३
 अस्य मदे स्वयं दा क्रताया—पीवृतमुस्रियाणामनीकम् ।
 यद्ध प्रसर्गे त्रिककुम्भिवर्त—दप दुहो मानुषस्य दुरो वः ४
 तुभ्यं पयो यत् पितरावनीतां राधः सुरेतस्तुरणे भुरण्यू ।
 शुचि यत् ते रेक्ण आर्यजन्तं सवर्दुधायाः पय उस्रियायाः ५ [२४]

अधु प्र जज्ञे तुरणिर्ममत्तु प्र रोच्यस्या उपसो न सुरः ।
 इन्दुर्येमिराष्ट स्वेदुहव्यैः सुवेण सिञ्चत्तरणाभि धाम ६
 स्विध्मा यद् वनर्धितिरपस्यात् सुरो अध्वरे परि रोधना गोः ।
 यद्ध प्रभासि कृत्यां अनु द्यू—नर्नविशे पश्विधे तुराय ७ (१३६२)

अथा महो दिव आदो हरीं इह यमुन्नासाहमभि योधान उत्सम् ।

हरिं यत् ते मन्दिनं दुक्षन् वृधे गोरभसमद्विभिर्वाताप्यम्

त्वमायसं प्रति वर्तयो गो दिवो अश्मानमुपनीतमुभ्वा ।

कुत्साय यत्र पुरुहूत वन्व ऋष्णमननैः परियासि वधैः

पुरा यत् सूरस्तमसो अर्पीते स्तमद्विवः फलिगं हेतिमस्य ।

शुष्णस्य चित् परिहितं यदोजो दिवस्परि सुग्रथितं तदादः

अनु त्वा मही पाजसी अचुके द्यावाक्षामा मदतामिन्द्र कर्मन् ।

त्वं वृत्रमाशयानं सिरासु महो वज्रेण सिष्वपो वराहुम्

त्वग्निन्द्र नयो याँ अबो नृन् तिष्ठा वातस्य सुयुजो वहिष्ठान् ।

यं ते काव्य उशाना मन्दिनं दाद वृत्रहणं पायं ततक्ष वज्रम्

त्वं सूर्यो हरितो रामयो नृन् भरच्चक्रमेतशो नायमिन्द्र ।

प्रास्य पारं नवति नाव्यानामपि कर्तमवर्तयोऽयं यून

त्वं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः पाहि वज्रिवो दुरितादृभीकं ।

प्र नो वाजान् रथ्योऽ अश्वबुध्या निषे यन्धि श्रवसे सूनृतायै

मा सा ते अस्मत् सुमतिर्वि वसद् वाजप्रमहः समिपो वरन्त ।

आ नो भज मघवन् गोष्वर्यो महिष्ठास्ते सधुमार्दः स्याम

१५ [२६] (११७०)

॥ इति प्रथमोऽष्टकः ॥ १ ॥

-०००००-

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२६]

(१२२)

१५ कक्षीवान् वैधतमस औशिजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ५-६ विराड् रूपः ।

प्र वः पान्तं रघुमन्यवोऽन्यो यज्ञं रुद्राय मील्लुधं भरध्वम् ।

दिवो अस्तोष्यसुरस्य वीरै र्षिषुध्वेव मरुतो रोदस्योः

पत्नीव पूर्वहृति वावृधया उषासानक्ता पुरुषा विदनि ।

स्तरीनात्कं व्युतं वसाना सूर्यस्य श्रिया सुहृशी हिरण्यैः

ममत्तु नः परिज्मा वसर्हा ममत्तु वातो अपां वृषण्वान् ।

शिशीतमिन्द्रापर्वता युवं न स्तशो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः

उत त्या मे यशसा श्वेतनायै व्यन्ता पान्तौशिजो हुवध्वै ।

प्र वो नपातमपां कृणुध्वं प्र मातरा रास्पिनस्यायोः

१

२

३

४

(१३७४)

आ वो रुच्युमौशिजो हुवधै घोषेव शंसमर्जुनस्य नशे ।

प्र वः पूष्ण द्वावन आ अच्छा वोचेय वसुतातिम्रेः

५ [१]

श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमोत श्रुतं सदेने विश्वतः सीम् ।

श्रोतु नः श्रोतुरातिः सुश्रोतुः सुक्षेत्रा सिन्धुरद्भिः

६

स्तुषे सा वा वरुण मित्र राति गवां शता पृक्षयामेषु पञ्चे ।

श्रुतरथे प्रियरथे दधानाः सद्यः पुष्टिं निरुन्धानासो अगमन्

७

अस्य स्तुषे महिमघस्य राधः सचा सनेम नहुषः सुवीराः ।

जनो यः पञ्चेभ्यो वाजिनीवा नश्वावतो रथिनो मह्यं सूरिः

८

जनो यो मित्रावरुणावभिधु गपो न वां सुनोत्यक्षणाधुक् ।

स्वयं स यक्ष्मं हृदये नि धत्त आप यदीं होत्राभिर्कृतावा

९

स बाधतो नहुषो दंसुजुतः शर्धस्तरो नरां गूर्तश्रवाः ।

विसृष्टरातिर्याति बाल्लसुत्वा विश्वासु पुत्सु सवमिच्छूरः

१० [२]

अध गमन्ता नहुषो हवं सूरिः श्रोता राजानो अमृतस्य मन्द्राः ।

नभोजुवो यन्निर्वस्य राधः प्रशस्तये महिना रथवते

११

एतं शर्धं धाम यस्य सूरि रित्यवोचन् दशतयस्य नशे ।

द्युन्नानि येषु वसुताती रागन् विश्वे सन्वन्तु प्रभृथेषु वाजम्

१२

मन्दांमहे दशतयस्य धासे द्विर्धत् पञ्च बिभ्रतो यन्त्यन्ना ।

किमिष्टाश्व इष्टरश्मिरेत ईशानासुस्तरुष कञ्जते नृन्

१३

हिरण्यकर्णं मणिग्रीवमर्णस्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु देवाः ।

अर्यो गिरः सद्य आ जग्मषीरो साश्वाकन्तुभयेष्वस्मे

१४

चत्वारो मा मशशरस्य शिश्व स्त्रयो राज आर्यवसस्य जिष्णोः ।

रथो वा मित्रावरुणा दीर्घापसाः स्यूर्मगमस्तिः सूरौ नाद्यौत

१५ [३] (१३८५)

(१२३)

१३ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

पृथू रथो दक्षिणाया अयोज्यै न देवासो अमृतासो अस्थुः ।

कृष्णाबुद्धस्थादुयां विहाया श्रिकित्सन्ती मानुषाय क्षयाय

१

(१३८६)

पूर्वा विश्वस्माद् भुवनादबोधि जयन्ती वाजं बृहती सनुत्री ।

उच्चा व्यस्यद् युवतिः पुनर्भू रोषा अगन् प्रथमा पूर्वहृतौ

यद्यद्य भ्रागं विभजासि नृभ्य उषो देवि मर्त्यत्रा सुजाते ।

देवो नो अत्र सविता दमूना अनागसो वोचति सूर्योय

गृहंगृहमहना यात्यच्छा विवेदिवे अधि नामा दधाना ।

सिषासन्ती द्योतना शश्वदागा द्यमग्रमिद् भजते वसूनाम्

भगस्य स्वसा वरुणस्य जामि रूपः सूनृते प्रथमा जरस्व ।

पश्चा स दद्या यो अघस्य धाता जयेम तं दक्षिणया रथेन

उदीरतां सूनृता उत पुन्यधी रुद्रग्रयः शुशुचानासो अस्थुः ।

स्पर्हा वसूनि तमसापगृह्णा विष्कृण्वन्त्युपसो विभातीः

अपान्यदेत्यभ्यन्यदेति विषुरूपे अहनी सं चरेते ।

परिक्षितोस्तमो अन्या गृहाक रद्यौषाः शोशुचता रथेन

सहशीर्य सहशीरिदु श्वो दीर्यं सचन्ते वरुणस्य धाम ।

अनवद्यास्त्रिशतं योजना न्येकैका क्रतुं परि यन्ति सद्यः

जानत्यह्नः प्रथमस्य नाम शुक्रा कृष्णादजनिष्ट श्वितीची ।

ऋतस्य योषा न सिनाति धामा हरहनिष्कृतमाचरन्ती

कन्येव तन्वाष्ट शशदानां एषि देवि देवमियक्षमाणम् ।

संस्मयमाना युवतिः पुरस्ता द्वाविर्वक्षांसि कृणुषे विभाती

सुसंकाशा मातृमृष्टेव योषा विस्तन्व कृणुषे दृशे कम् ।

भद्रा त्वमुषो वितरं व्युच्छ न तत् तै अन्या उपसो नशन्त

अश्वावतीर्गोमतीर्विश्ववारा यतमाना रुश्मिभिः सूर्यस्य ।

परां च यन्ति पुनरा च यन्ति भद्रा नाम वहमाना उपासः

ऋतस्य रुश्मिर्मानुयच्छमाना भद्रंभद्रं क्रतुमस्मासु धेहि ।

उषो नो अद्य सुहवा व्युच्छा स्मासु रायो मघवत्सु च स्युः

(१२४)

१३ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उषा उच्छन्ती समिधाने अशा उद्यन्तसूर्य उर्विया ज्योतिरश्रेत् ।

देवो नो अत्र सविता न्वर्थ प्रासावीद् द्विपत् प्र चतुष्पवित्यै

१ (१३९९)

अग्निं नती दैव्यानि वृतानि प्रमिन्नती मनुष्या युगानि ।
 ईयुषीणामुपमा शश्वतीनामायतीनां प्रथमोषा व्यद्यौत २
 एषा द्विवो दुहिता प्रत्यदर्शि ज्योतिर्वसाना समना पुरस्तात् ।
 ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु प्रजानतीव न दिशो मिनानि ३
 उपो अदर्शि शुन्ध्यवो न वक्षो नोधा इवाविरकृत प्रियाणि ।
 अद्भ्यसन्न संसृतो बोधयन्ती शश्वत्तमागात् पुनरेयुषीणाम् ४
 पूर्वे अर्धे रजसो अप्यस्य गवां जनित्र्यकृत प्र केतुम् ।
 व्यु प्रथते वितरं वरीय ओभा पूणन्ती पित्रोरुपस्था ५ [७]

एवेदेषा पुरुतमा हृशे कं नाजामिं न परि वृणक्ति जामिम् ।
 अरेपसा तन्वाद् शशदाना नासीदीपति न महो विभाती ६
 अन्नातिव पुंस एति प्रतीची गर्तारुणिव सनये धनानाम् ।
 जायेव पत्य उशती सुवासा उषा हृषेव नि रिणीति अप्सः ७
 स्वसा स्वस्त्रे ज्यायस्यै योनिमारै गपैत्यस्याः प्रतिचक्ष्येव ।
 व्युच्छन्ती रश्मिभिः सूर्यस्या ज्यङ्गं समन्ता इव वाः ८
 आसां पूर्वासामहसु स्वसृणा मपरा पूर्वासम्येति पश्चात् ।
 ताः प्रतनवन्नव्यसीर्नूनमस्मे रेवदुच्छन्तु सुदिना उषासः ९
 प्र बोधयोषः पृणतो मन्त्रो न्यवुध्यमानाः पणयः ससन्तु ।
 रेवदुच्छ मधवद्भ्यो मधोनि रेवत् स्तोत्रे सूनुते जारयन्ती १० [८]

अवेयमश्वेद् युवतिः पुरस्ताद् युङ्क्ते गवामरुणानामनीकम् ।
 वि नूनमुच्छादसति प्र केतु गृह्णुहमुप तिष्ठते अग्निः ११
 उत ते वयश्चिद् वसतेरपन्तु नरश्च ये पितुभाजो व्युद्यौ ।
 अमा सते वहसि भूरि वाम मुषो देवि द्वाक्षुषे मर्त्याय १२
 अस्तोङ्क् स्तोम्या ब्रह्मणा मे ऽवीवृधध्वमुशतीरुणासः ।
 युष्माकं देवीरवसा सनेम सहस्रिणीं च शतिनं च वाजम् १३ [९] (१४११)

(१२५)

७ कक्षीवान् दैर्घतमस औशिजः । स्वनयस्य दानस्तुतिः । त्रिष्टुप्, ४-५ जगती ।

प्राता रत्नं प्रातुरित्वा दधाति तं चिकित्वा प्रतुगृह्या नि धत्ते ।
 तेन प्रजां वर्धयमान आयू रायस्पोषेण सचते सुवीरः १ (१४१२)

सुगुरंसत सुहिरण्यः स्वध्वो बृहदस्मै वय इन्द्रो दधाति ।
यस्त्वायन्तं वसुना प्रातरिवो मुक्षीर्जयेव पदिमुत्तिनाति २
आर्यमद्य सुकृतं प्रातरिच्छ-निष्ठेः पुत्रं वसुमता रथेन ।
अंशोः सुतं पायय मत्सरस्य क्षयद्वीरं वर्धय सुनुताभिः ३

उप क्षरन्ति सिन्धवो मयोभुव ईजानं च युक्ष्यमाणं च धेनवः ।
पुणन्तं च पपुर्णि च श्रवस्यवो घृतस्य धारा उप यन्ति विश्वतः ४
नार्कस्य पृष्ठे अधि तिष्ठति श्रितो यः पूणाति स ह देवेषु गच्छति ।
तस्मा आपो घृतमर्षन्ति सिन्धव-स्तस्मा इयं दक्षिणा पिन्वते सदा ५

दक्षिणावतामिद्विमानि चित्रा दक्षिणावतां द्विवि सूर्यांसः ।
दक्षिणावन्तो अमृतं भजन्ते दक्षिणावन्तः प्र तिरन्तु आयुः ६
मा पूणन्तो दुरितमेन आरन् मा जारिषुः सूरयः सुव्रतासः ।
अन्यस्तेषां परिधिरस्तु कश्चि-दपूणन्तमभि सं यन्तु शोकाः ७ [१०] (१४१८)

(१२६)

७ (१-५) कक्षीवान् दैर्घ्यतमस औशिजः, (६) स्वनयो भावयव्यः, (७) रोमशा । १-५ स्वनयो भावयव्यः,
६ रोमशा, ७ स्वनयो भावयव्यः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

अमन्वान् त्तोमान् प्र भरे मनीषा सिन्धवर्धि क्षियतो भावयस्य ।
यो मे सहस्रममिमीत सवा नतूर्तो राजा श्रव इच्छमानः १
शतं राजो नार्धमानस्य निष्काञ्छतमश्वान् प्रयतान् त्सद्य आदम् ।
शतं कक्षीवाँ अश्वस्य गोनां द्विवि श्रवोऽजरमा ततान २
उप मा श्यावाः स्वनयेन वृत्ता बधून्मन्तो दश रथासो अस्थुः ।
षष्टिः सहस्रमनु गव्यमागात् सनत कक्षीवाँ अभिपित्वे अह्नाम् ३
चत्वारिंशद् दशरथस्य शोणाः सहस्रस्याग्रे श्रेणिं नयन्ति ।
मद्वच्युतः कृशनावतो अत्यान् कक्षीर्वन्त उदमृक्षन्त पञ्जाः ४
पूर्वामनु प्रयतिमा ददे व स्त्रीन् युक्तौ अष्टावरिधायसो गाः ।
सुबन्धवो ये विश्या इव वा अनस्वन्तः श्रव ऐषन्त पञ्जाः ५

आगंधिता परिगंधिता या कशीकेव जङ्गहे ।

ददाति मद्यं यादुरी यार्शनां भोज्यां शता ६

(१४२५)

उपोष मे परा मूश मा मे वृभ्राणि मन्यथाः ।
सर्वाहर्मस्मि रोमशा गुन्धारीणामिवाविका

७ [११] (१४२५)

(१२७) [एकोनविंशोऽनुवाकः ॥१९॥ सू० १२७-१३३]

११ परुरुच्छेपो दैवोदासिः । अग्निः । अस्यष्टिः, ६ अतिधृतिः ।

अग्निं होतारं मन्ये दास्वन्तं वसुं सूनुं सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्यां कृपा ।

वृतस्य विभ्राष्टिमनुं वष्टि शोचिषा ऽऽजुह्वानस्य सर्पिषः १

यजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम ज्येष्ठमङ्गिरसां विप्रं मन्मभिर्विप्रेभिः शुक्रं मन्मभिः ।

परिजमानमिव द्यां होतारं चर्षणीनाम् ।

शोचिष्केशं वृषणं यमिमा विशः प्रावन्तु जूतये विशः २

स हि पुरु चिदोर्जसा विरुक्मता दीद्यानो भवति दुहन्तरः परश्चुन दुहन्तरः ।

वीळु चिद् यस्य समृतौ श्रुवद् वनेव यत् स्थिरम् ।

निष्पहमाणो यमते नार्यते धन्वासहा नार्यते ३

हुळा चिदस्मा अनुं दुर्यथा विदे तेजिष्ठाभिरराणिभिरुष्ट्यवसे ऽग्रये वृण्यवसे ।

प्र यः पुरुणि गाहते तक्षद् वनेव शोचिषा ।

स्थिरा चिदन्ना नि रिणान्योर्जसा नि स्थिराणि चिदोर्जसा ४

तमस्य पृक्षमुपरासु धीमहि नक्तं यः सुदर्शितरो दिवातरा द्वाप्रायुषे दिवातरात् ।

आवृस्यायुर्ग्रमणवद् वीळु शर्म न सुनवे ।

भक्तमर्धभक्तमवो व्यन्तो अजरा अग्रयो व्यन्तो अजराः ५ [१२]

स हि शर्थो न मारुतं तुविष्वणि रप्रस्वतीषूर्वरसिष्टनिरातनास्विष्टानिः ।

आदद्भ्यान्यादुदि र्यज्ञस्य केतुरहणा ।

अधं स्मास्य हर्षतो हर्षीवतो विश्वे जुषन्त पन्थां नरः शुभे न पन्थाम् ६

द्विता यदी कीस्तासो अभिद्यवो नमस्यन्त उपवोचन्त भृगवो मधन्तो वृशा भृगवः ।

अग्निरीशे वसूनां शुचिर्यो धर्णिरेषाम् ।

प्रियाँ अपिधीवनिषीष्ट मेधिर आ वनिषीष्ट मेधिरः ७ (१४३२)

कृत्वा यदस्य तविषीषु पृथ्वते ऽग्नेरवेण मरुतां न भोज्ये—पिराय न भोज्या ।

स हि ष्मा दानमिन्वति वसूनां च मज्जना ।

स नञ्चासते दुरितार्दभिद्रुतः शसादुवादभिद्रुतः

५ [१४]

विश्वो विहाया अरतिर्वसुर्दधे हस्ते दक्षिणे तरणिर्न शिश्रथ—च्छ्रवस्यया न शिश्रथत ।

विश्वस्मा इदिषुध्यते देवत्रा हव्यमोहिषे ।

विश्वस्मा इत् सुकृते वारमृणव—त्यग्निद्वीरा व्यृणवति

६

स मानुषे वृजने शंतमो हितो—ऽग्निर्धृषे जेन्यो न विश्रपतिः प्रियो यज्ञेषु विश्रपतिः ।

स हव्या मानुषाणा—मिळा कृतानि पत्यते ।

स नञ्चासते वरुणस्य धूर्ते—महो देवस्य धूर्तेः

७

अग्निं होतारमीळते वसुधितिं प्रियं चेतिष्ठमरति न्येरिरे हव्यवाहं न्येरिरे ।

विश्वार्युं विश्ववेदसं होतारं यजतं कविम् ।

देवासो रण्वमवसे वसूयवो गीर्भी रण्वं वसूयवः

८ [१५] (१४४४)

(१२९)

११ परच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः, ६ इन्द्रुः । अत्यष्टिः, ८-९ अतिशक्यौ, ११ अष्टिः ।

यं त्वं रथमिन्द्र मेधसांतये ऽपाका सन्तमिषिर प्रणयसि प्रानवद्य नयसि ।

सद्यश्चित्तमभिष्टये करो वशश्च वाजिनम् ।

सास्माकमनवद्य तूतुजान वेधसा—मिमां वाचं न वेधसाम्

१

स श्रुषि यः स्मा पृतनासु कासु चिद् दुक्षाप्य इन्द्र भरंहृतये नृभि—रसि प्रतूर्तये नृभिः ।

यः शूरैः स्वर्गः सनिता यो विप्रैर्वाजं तरता ।

तमीशानास इरधन्त वाजिनं पृक्षमत्यं न वाजिनम्

२

दस्मो हि ष्मा वृषणं पिन्वसि त्वचं कं चिद् यावीररुं शूर मत्यं परिवृणाक्षि मत्यम् ।

इन्द्रोत तुभ्यं तद् द्विवे तद् रुद्राय स्वयंशसे ।

मित्रार्यं वोचं वरुणाय सप्रथः सुमूलीकार्यं सप्रथः

३

अस्माकं व इन्द्रमुश्मसीष्टये सखायं विश्वार्युं प्रासहं युजं वाजेषु प्रासहं युजम् ।

अस्माकं बह्योतये ऽवा पृतसुषु कासु चित् ।

नहि त्वा शत्रुः स्तरते स्तृणोषि यं विश्वं शत्रुं स्तृणोषि यम्

४

निषू नमातिमतिं करस्य चित् तेजिष्ठाभिररणिभिर्नोतिभि—रुग्राभिरुग्रोतिभिः ।

नेषि णो यथा पुरा—ऽनेनाः शूर मन्यसे ।

विश्वानि पूरोरप पथि वह्नि—रासा वह्निर्तो अच्छ

५ [१६] (१४४९)

प्र तद् वेचेयं भव्यायेन्द्वे हव्यो न य इषवान् मन्म रेजति रक्षोहा मन्म रेजति ।

स्वयं सो अस्मदा निदो वधैरेजत दुर्मतिम् ।

अव स्रवेदुघशंसोऽवतुरमव क्षुद्रमिव स्रवेत्

६

वनेम तद्धोत्रया चितन्त्या वनेम रयि रयिवः सुवीर्यं गुणं सन्तं सुवीर्यम् ।

दुर्मन्मानं सुमन्तुभि रेमिषा पुचीमहि ।

आ सत्याभिरिन्द्रं द्युमहृतिभि र्यजत्रं द्युमहृतिभिः

७

प्रमा वो अस्मे स्वयंशोभिहृती परिवर्ग इन्द्रो दुर्मतीनां दरीमन् दुर्मतीनाम् ।

स्वयं सा रिष्यध्वे या न उपेषे अत्रैः ।

हतेमस्रन्न वक्षति क्षिप्ता जुर्णिनं वक्षति

८

त्वं न इन्द्र राया परीणसा याहि पृथौ अनेहसा पुरो याहारक्षसां ।

सचस्व नः पराक आ सचस्वास्तमीक आ ।

पाहि नो दूरादारावुभिष्टिभिः सदा पाह्यभिष्टिभिः

९

त्वं न इन्द्र राया तरूषसो ग्रं चित् त्वा महिमा सक्षदवसे महे मित्रं नावसे ।

ओजिष्ठ त्रातरविता रथं कं चिदमर्त्य ।

अन्यमस्मद् रिरिषेः कं चिद्विबो रिरिक्षन्तं चिद्विबः

१०

पाहि न इन्द्र सुदुत सिधोऽवयाता सदुमिद् दुर्मतीनां देवः सन् दुर्मतीनाम् ।

हन्ता पापस्य रक्षसं ह्याता विप्रस्य मावतः ।

अधा हि त्वा जनिता जीजनद् वसो रक्षोहणं त्वा जीजनद् वसो

११[१७](१४५५)

(१३०)

१० परच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः । १० त्रिष्टुप् ।

एन्द्र याह्युप नः परावतो नायमच्छा विद्वथानीव सत्पति रस्तं राजेव सत्पतिः ।

हवामहे त्वा वयं प्रयस्वन्तः सुते सचा ।

पुत्रासो न पितरं वाजसातये मर्हिष्ठं वाजसातये

१

पिबा सोममिन्द्र सुवानमर्द्धिभिः कोशेन सिक्तमवतं न वंसंगं स्तातृषाणो न वंसंगः ।

मदाय हर्यताय ते तुविष्टमाय धार्यसे ।

आ त्वा वच्छन्तु हरितो न सूर्य महा विश्वेव सूर्यम्

२

(१४५७)

अविन्दद् द्विवो निहितं गुहा निधिं वेन गर्भं परीवृतमश्मन्यन्ते अन्तरश्मनि ।

व्रजं व्रजौ गवामिव सिषासुर्वाङ्गिरस्तमः ।

अपावृणोदिव इन्द्रः परीवृता द्वार इषः परीवृताः ३

द्राहृणो वज्रमिन्द्रो गर्भस्त्योः क्षत्रेव तिममसनाय सं श्य दहिहत्याय सं श्यत् ।

संविद्यान ओजसा शवोभिरिन्द्र मज्मना ।

तष्टेव वृक्षं वनिनो नि वृश्वासि परश्वेव नि वृश्वासि ४

त्वं वृथा नद्य इन्द्र सतवे ऽच्छा समुद्रमसृजो रथा इव वाजयतो रथा इव ।

इत ऊतीरयुञ्जत समानमर्थमक्षितम् ।

धेनूरिव मनवे विश्वदेहसो जनाय विश्वदेहसः ५ [१८]

इमां ते वाचं वसूयन्त आयवो रथं न धीरः स्वपा अतक्षिषुः सुम्नाय त्वामतक्षिषुः ।

शुम्भन्तो जेन्यं यथा वाजेषु विप्र वाजिनम् ।

अत्यमिव शवसे सातये धना विश्वा धनानि सातये ६

भिनत् पुरो नवतिमिन्द्र पूखे दिवोदासाय महि द्राशुषे नृतो वज्रेण द्राशुषे नृतो ।

अतिथिगवाय शम्बरं गिरुग्रो अवाभरत् ।

महो धनानि दयमान ओजसा विश्वा धनान्योजसा ७

इन्द्रः समत्सु यजमानमार्यं प्रावद् विश्वेषु शतमूतिराजिषु स्वर्मीह्वेज्वाजिषु ।

मनवे शासद्व्रतान् त्वचं कृष्णामरन्धयत् ।

दक्षन्न विश्वं ततृषाणमोषति न्यर्शसानमोषति ८

सूरश्चक्रं प्र बृहज्जात ओजसा प्रपित्वे वाचमरुणो मुषायती शान आ मुषायति ।

उशाना यत् परावतो ऽजगन्नूतये कवे ।

सुम्नानि विश्वा मनुषेव तुर्वणि रहा विश्वेव तुर्वणिः ९

स नो नव्येभिर्वृषकर्मन्नुक्थैः पुरां दतः प्रायुभिः पाहि शग्मैः ।

दिवोदासेभिर्निन्द्र स्तवानो वावृधीथा अहोभिरिव द्यौः १० [१९] (१४६५)

(१३१)

७ परुच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । अत्यष्टिः ।

इन्द्राय हि द्यौरसुरो अनम्नन्ते न्द्राय मही पृथिवी वरीमभि द्युम्नसाता वरीमभिः ।

इन्द्रे विश्वे सजोषसो देवासो दधिरे पुरः ।

इन्द्राय विश्वा सर्वनानि मानुषा रातानि सन्तु मानुषा १ (१४६६)

विश्वेषु हि त्वा सर्वनेषु तुञ्जते समानमेकं वृषमण्यवः पृथक् स्वः सनिष्यवः पृथक् ।
तं त्वा नावं न पर्षणिं शूषस्य धुरि धीमहि ।

इन्द्रं न यज्ञैश्चित्तयन्त आयवः स्तोभैभिरिन्द्रमायवः २

वि त्वा ततस्त्रे मिथुना अवस्यवो वृजस्य साता गव्यस्य निःसृजः सक्षन्त इन्द्र निःसृजः ।
यद् गव्यन्ता ह्या जना स्वयन्ता समूहसि ।

आविष्कारिक्रद वृषणं सचाभुवं वज्रमिन्द्र सचाभुवं ३

विदुष्टे अस्य वीर्यस्य पूरवः पुरो यद्विन्द्र शारदीरवातिरः सासहानो अवातिरः ।
शासुस्तमिन्द्र मर्त्यं मर्यज्यं शवसरूपते ।

महीममुष्णाः पृथिवीमिमा अपो मन्दसान इमा अपः ४

आवित् तं अस्य वीर्यस्य चकिरन् मदेषु वृषन्नुशिजो यदाविथ सखीयतो यदाविथ ।
चकर्थ कारमेभ्यः पृतनासु प्रवन्तवे ।

ते अन्यामन्यां नद्यं सनिष्णत श्रवस्यन्तः सनिष्णत ५

उतो नो अस्या उषसो जुषेत ह्यु-कस्य बोधि हविषो हवीमभिः स्वर्पाता हवीमभिः ।
यद्विन्द्र हन्तवे मृधो वृषा वज्रिञ्चितसि ।

आ मे अस्य वेषसो नवीयसो मन्मं श्रुधि नवीयसः ६

त्वं तमिन्द्र वावृधानो अस्मयु रमित्रयन्तं तुविजात मर्त्यं वज्रेण शूर मर्त्यम् ।
जहि यो नो अघायति शृणुष्व सुश्रवस्तमः ।

रिष्टं न यामन्नप भूत दुर्मति विश्वाप भूत दुर्मतिः ७ [२०] (१४७२)

(१३२)

६ परच्छेपो देवोदासिः । इन्द्रः, ६ (१ अर्धर्चस्य) इन्द्रापर्वतौ । अत्यष्टिः ।

त्वया व्यं मघवन् पूर्य धन इन्द्रत्वोताः सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतः ।
नेदिष्ठे अस्मिन्नह न्यधि वोचा नु सुन्वते ।

अस्मिन् यज्ञे वि चयेमा भरे कृतं वाजयन्तो भरे कृतम् १

स्वर्जेभे भरे आपस्य वक्म न्युषवुधः स्वस्मिन्नज्ञांसि क्राणस्य स्वस्मिन्नज्ञांसि ।

अहन्निन्द्रो यथा विदे शीर्णाशीर्णापवाच्यः ।

अस्मन्ना ते सध्यक् सन्तु रातयो भद्रा भद्रस्य रातयः २ (१४७४)

तत् तु प्रयः प्रन्था ते शुशुक्वन् यस्मिन् यज्ञे वारमकृण्वत् क्षयं—मृतस्य वारसि क्षयम् ।

वि तद् वोचेरधं द्विता—ऽन्तः पश्यन्ति रश्मिभिः ।

स घा विवे अन्विन्द्रो गवेर्षणो बन्धुक्षिन्द्रो गवेर्षणः ३

नू इत्था ते पूर्वथा च प्रवाच्यं यदङ्गिरोभ्योऽवृणोरप ब्रज—मिन्द्र शिक्षन्नप ब्रजम् ।

ऐभ्यः समान्या दिशा ऽस्मभ्यं जेषि योत्सि च ।

सुन्वद्भ्यो रन्धया कं चिदव्रतं हृणायन्तं चिदव्रतम् ४

सं यजनान् क्रतुभिः शूर ईक्षयु—द्भने हिते तरुषन्त श्रवस्यवः प्र यक्षन्त श्रवस्यवः ।

तस्मा आयुः प्रजावदिद् बाधे अर्चन्त्योर्जसा ।

इन्द्र ओक्यं दिधिषन्त धीतयो देवाँ अच्छा न धीतयः ५

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिन्द्रतं वज्रेण तंतमिन्द्रतम् ।

दूरे चत्तार्यं च्छन्तस्द गहनं यदिर्नक्षत ।

अस्माकं शत्रून् परि शूर विश्वतो दुर्मा दर्षादि विश्वतः ६ [२१] (१४७८)

(१३३)

७ परच्छेपो दैवोदासिः । इन्द्रः । १ त्रिष्टुप्, २-४ अनुष्टुप्, ५ गायत्री, ६ धृतिः, ७ अष्टिः ।

उभे पुनामि रोदसी क्रतेन दुहो दहामि सं महीरनिन्द्राः ।

अभिन्लग्न्य यत्र हता अमित्रा वैलस्थानं परि तूह्या अशेरन् १

अभिन्लग्न्या चिदद्विवः शीर्षा यातुमतीनाम् ।

छिन्धि वंदूरिणां पदा महावंदूरिणा पदा २

अवासां मघवञ्जहि शर्धो यातुमतीनाम् ।

वैलस्थानके अर्मके महावैलस्थे अर्मके ३

यासां तिस्रः पञ्चाशतो ऽभिन्लङ्गैरुपावपः ।

तव सु ते मनायति तव सु ते मनायति ४

पिशङ्गभृष्टिमम्भुणं पिशाचिमिन्द्र सं मृण ।

सर्वं रक्षो नि बर्हय ५

अवर्मह ईन्द्र दाहहि शुधी नः शुशोच हि द्यौः क्षा न भीषाँ अद्रिवो घृणान् भीषाँ अद्रिवः ।

शुष्मिन्तमो हि शुष्मिभि—वधैरुगेमिरीयसे ।

अपूरुषघ्नो अप्रतीत शूर सत्वभि—क्षिसतेः शूर सत्वभिः ६ (१४८४)

वनोति हि सुन्वन् क्षयं परीणसः सुन्वानो हि प्मा यजत्यव द्विषो देवानामव द्विषः ।

सुन्वान इत् सिंषासति सहस्रा वाज्यवृतः ।

सुन्वानायेन्द्रो ददात्याभुवं रयिं ददात्याभुवं

७ [२२] (१४८५)

(१३४)

[विशोऽनुवाकः ॥२०॥ सू० १३४-१३९]

६ परच्छेपो वैवोदासिः । वायुः । अत्यष्टिः, ६ अष्टिः ।

आ त्वा जुवो रारहाणा अभि प्रयो वायो वहन्तिवह पूर्वपीतये सोमस्य पूर्वपीतये ।

ऊर्ध्वा ते अनु सुनृता मनास्तिष्ठतु जानती ।

नियुत्वता रथेना याहि दावने वायो मुखस्य दावने

१

मन्दन्तु त्वा मन्दिनो वायुविन्दवो ऽस्मत् क्राणासः सुकृता अभिद्यवो गोभिः क्राणा अभिद्यवः ।

यन्द्र क्राणा इरध्वे दक्षं सचन्त ऊतयः ।

सधीचीना नियुतो दावने धिय उर्ध्ववतः धियः

२

वायुर्ध्वे रोहिता वायुररुणा वायू रथे अजिरा धुरि वोह्वे वहिष्ठा धुरि वोह्वे ।

प्र बोधया पुरीधिं जार आ संसतीमिव ।

प्र चक्षय रोदसी वासयोषसः श्रवसे वासयोषसः

३

तुभ्यमुषासः शुचयः परावति भद्रा वस्त्रा तन्वते दंसु रश्मिषु चित्रा नव्येषु रश्मिषु ।

तुभ्यं धेनुः संबर्द्धया विश्वा वस्त्रानि दोहते ।

अर्जनयो मरुतो वृक्षणाभ्यो द्विव आ वृक्षणाभ्यः

४

तुभ्यं शुक्रासः शुचयस्तुरण्यवो मर्देषूग्रा इषणन्त भुवण्य-पामिषन्त भुवणि ।

त्वां त्सायी दर्शमानो भर्गमीडि तक्ववीर्ये ।

त्वं विश्वस्माद् ध्रुवनात् पासि धर्मणा-ऽसुर्यात् पासि धर्मणा

५

त्वं नो वायवेषामपूर्व्यः सोमानां प्रथमः पीतिमर्हसि सुतानां पीतिमर्हसि ।

उतो विहृत्मतीनां विशां ववर्जुपीणाम् ।

विश्वा इत् ते धेनवो दुह आशिरं घृतं दुहत् आशिरम्

६ [२३] (१४९१)

(१३५)

९ परच्छेपो वैवोदासिः । १-३, ९ वायुः ४-८ इन्द्रवायू । अत्यष्टिः, ७-८ अष्टिः ।

स्तीर्णं बर्हिरूपं नो याहि वीतये सहस्रेण नियुता नियुत्वते श्रुतिनोभिर्नियुत्वते ।

तुभ्यं हि पूर्वपीतये देवा देवाय येमिरे ।

प्र ते सुतासो मधुमन्तो अस्थिरन् मदाय क्रत्वे अस्थिरन् ।

१

(१४९२)

तुभ्याय सोमः परिपूतो अद्रिभिः स्पर्हा वसानः परि कोशमर्षति शुक्रा वसानो अर्षति ।

तवायं भाग आयुषु सोमो देवेषु हूयते ।

वह वायो नियुतो याह्यस्मयु-जुषाणो याह्यस्मयुः २

आ नो नियुद्धिः श्रुतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।

तवायं भाग कृत्वियुः सरश्मिः सूर्ये सचा ।

अध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत ३

आ वां रथो नियुत्वां वक्षदवसे ऽभि प्रयांसि सुधितानि वीतये वायो हव्यानि वीतये ।

पिबन्तं मध्वो अन्धसः पूर्वपेयं हि वां हितम् ।

वायुवा चन्द्रेण राधसा गतु-मिन्द्रश्च राधसा गतम् ४

आ वां धियो ववृत्युरध्वरो उपे-ममिन्दुं ममृजन्त वाजिन-माशुमत्यं न वाजिनम् ।

तेषां पिबतमस्मयू आ नो गन्तमिहोत्या ।

इन्द्रवायू सुतानामद्रिभिर्युवं मदाय वाजदा युवम् ५ [२४]

इमे वां सोमा अण्वा सुता इहा-ध्वर्युभिर्भरमाणा अयंसत वायो शुक्रा अयंसत ।

एते वामभ्यसृक्षत तिरः पवित्रमाशवः ।

युवायवोऽति रोमाण्यव्यया सोमासो अत्यव्यया ६

अति वायो ससतो याहि शश्वतो यत्र ग्रावा वदति तत्र गच्छतं गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् ।

वि सूनृता ददृशे रीर्यते धृत-मा पूर्णया नियुता याथो अध्वर-मिन्द्रश्च याथो अध्वरम् ७

अत्राह तद् बहेथे मध्व आहुतिं यमश्चत्थमुपतिष्ठन्त जायवो ऽस्मे ते संन्तु जायवः ।

साकं गावः सुर्वते पच्यते यवो न ते वायु उपं दस्यन्ति धेनवो नापं दस्यन्ति धेनवः ८

इमे ये ते सु वायो बाह्वो जसो ऽन्तर्नदी ते पतर्यन्त्युक्षणो महि वाधन्त उक्षणः ।

धन्वञ्चिद ये अनाशवो जीराश्चिदगिरौकसः ।

सूर्यस्येव रश्मयो दुनिर्यन्तवो हस्तयोर्दुनिर्यन्तवः ९ [२५] (१५०)

(१३६)

७ परच्छेपो दैवोदासिः । १-५ मित्रावरुणौ, ६-७ लिङ्गोक्ताः । अत्यष्टिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्र सु ज्येष्ठं निचिराभ्यां बृहन्नमो हव्यं मतिं भरता मृळ्यन्द्वां स्वादिष्ठं मृळ्यन्द्वां ।

ता सम्राजा धृतासुती यजेयन्त उपस्तुता ।

अथैनोः क्षत्रं न कुतश्चनाधृषे देवत्वं नू चिदाधृषे

१ (१५०१)

अर्वांशं गातुरखे वरीयसी पन्थां ऋतस्य समयंस्त रश्मिभिः—श्चक्षुर्भगस्य रश्मिभिः ।

द्युक्षं मित्रस्य सार्दन—मर्यम्णो वरुणस्य च ।

अथा दधाते बृहदुक्थ्यं वयं उपस्तुत्यं बृहद् वयः २

ज्योतिष्मतीमर्दिति धारयद्विंतिं स्वर्वातीमा संचेते द्विवेदिवे जागृवांसां द्विवेदिवे ।

ज्योतिष्मत् क्षत्रमाशाते आवित्या दानुनस्पती ।

मित्रस्तयोर्वरुणो यातयज्जनो ऽर्यमा यातयज्जनः ३

अयं मित्राय वरुणाय शंतमः सोमो भूत्ववपातेष्वाभगो देवो देवेष्वाभगः ।

तं देवासो जुषेरत् विश्वे अद्य सजोषसः ।

तथा राजाना करथो यदीमहं क्रतावाना यदीमहं ४

यो मित्राय वरुणायारविधज्जनो ऽनर्वाणं तं परि पातो अंहसो द्वाश्वांसं मर्तमंहसः ।

तमर्यमाभि रक्ष—त्यजुयन्तमनु व्रतम् ।

उक्थैर्य एनोः परिभूषति व्रतं स्तोमैराभूषति व्रतम् ५

नमो देवे बृहते रोदसीभ्यां मित्राय वोचं वरुणाय मीळुषे सुमृष्टीकार्य मीळुषे ।

इन्द्रमग्निमुपं स्तुहि द्युक्षमर्यमणं भगम् ।

ज्योग्जीवन्तः प्रजयां सचेमहि सोमस्योती संचेमहि ६

ऊती देवानां वयमिन्द्रवन्तो मंसीमहि स्वयशसो मरुद्भिः ।

अग्निमित्रो वरुणः शर्म यंसुन् तदंश्याम मुघर्वाणो वयं च ७ [२६] (१५०७)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २॥ वर्गाः १-२७] (१३७)

३ परच्छेपो दैवोदासिः । मित्रावरुणौ । अतिशकरी ।

सुषुमा यातमद्रिभिर्गोश्रीता मत्सरा इमे सोमांसो मत्सरा इमे ।

आ राजाना दिविस्पृशा ऽस्मन्ना गन्तमुपं नः ।

इमे वां मित्रावरुणा गवांशिरः सोमाः शुक्रा गवांशिरः १

इम आ यातमिन्द्रवः सोमांसो दध्यांशिरः सुतासो दध्यांशिरः ।

उत वामुषसो बुधि साकं सूर्यस्य रश्मिभिः ।

सुतो मित्राय वरुणाय पीतये चारुऋताय पीतये २

तां वां धेनुं न वांसरी—मंशुं दुहन्त्यद्रिभिः सोमं दुहन्त्यद्रिभिः ।

अस्मन्ना गन्तमुपं नो ऽवाञ्छा सोमपीतये ।

अयं वां मित्रावरुणा नृभिः सुतः सोम आ पीतये सुतः ३ [१] (१५१०)

(१३८)

४ परच्छेपो दैवोदासिः । पूषा । अत्यष्टिः ।

प्रपूष्णस्तुविजातस्य शस्यते महित्वमस्य तवसो न तन्दते स्तोत्रमस्य न तन्दते ।

अर्चामि सुम्नयन्नह मन्त्युति मयोभुवम् ।

विश्वस्य यो मन आयुयुवे मुखो देव आयुयुवे मुखः १

प्र हि त्वा पूषन्नजिरं न यामनि स्तोमेभिः कृण्व ऋणवो यथा मृध उद्रो न पीपरो मृधः ।

हुवे यत् त्वा मयोभुवे देवं सख्याय मर्त्यः ।

अस्माकमाङ्गुषान् द्युम्निनस्कृधि वाजेषु द्युम्निनस्कृधि २

यस्य ते पूषन् त्सख्ये विपन्यवः कृत्वा चित् सन्तोऽवसा बुभुजिर इति कृत्वा बुभुजिरे ।

तामनु त्वा नवीयसीं नियुतं राय ईमहे ।

अहेळमान उरुशंस सरीं भव वाजेवाजे सरीं भव ३

अस्या ऊ पु ण उप सातये भुवो ऽहेळमानो रविं अजाश्व श्रवस्यतामजाश्व ।

ओ पु त्वा ववृतीमहि स्तोमेभिर्दस्म साधुभिः ।

नहि त्वा पूषन्नतिमन्य आघृणे न ते सख्यमपह्नुवे ४ [२] (१५१४)

(१३९)

११ परच्छेपो दैवोदासिः । १ विश्वे देवाः, २ मित्रावरुणौ, ३-५ अश्विनौ, ६ इन्द्रः, ७ अग्निः, ८ मरुतः,

९ इन्द्राग्नी, १० बृहस्पतिः, ११ विश्वे देवाः । अत्यष्टिः, ५ बृहती, ११ त्रिष्टुप ।

अस्तु श्रौषद् पुरो अग्निं धिया दध आ नु तच्छर्धो दिव्यं वृणीमह इन्द्रवायू वृणीमहे ।

यद्ध क्राणा विवस्वति नाभां संदायि नव्यसी ।

अध प्र सू न उप यन्तु धीतर्यो देवाँ अच्छा न धीतर्यः १

यद्ध त्वन्मित्रावरुणावृतादध्यादुदाथे अनृतं स्वेन मन्युना दक्षस्य स्वेन मन्युना ।

युवोरित्थाधि सद्यस्वर्षयाम हिरण्ययम् ।

धीभिश्चन मनसा स्वेभिरक्षभिः सोमस्य स्वेभिरक्षभिः २

युवां स्तोमेभिर्देवयन्तो अश्विना ऽऽश्रावयन्त इव श्लोकमायवो युवां हव्याभ्याऽयवः ।

युवोर्विश्वा अधि श्रियः पृक्षश्च विश्ववेदसा ।

पृषायन्ते वां पवयो हिरण्यये रथे दसा हिरण्यये ३ (१५१७)

अचेति दस्रा न्युनाकमृण्वथो युञ्जते वां रथयुजो दिविष्टि—वध्वस्मानो दिविष्टिषु ।

अधि वां स्थाम वन्धुरे रथे दस्रा हिरण्यये ।

पथेव यन्तावनुशासता रजो दस्रा शासता रजः

४

शचीभिर्नः शचीवसू दिवा नक्तं दशस्यतम् ।

मा वां रातिरुप दसत कदा चना—स्मद् रातिः कदा चन

५ [३]

वृषांश्चिन्द्र वृषपाणांस इन्द्रव इमे सुता अद्रिषुतास उज्जिदु—स्तुभ्यं सुतास उज्जिदः ।

ते त्वा मन्दन्तु वावनें महे चित्राय राधसे ।

गीभिर्गीर्वाहः स्तवमान आ गहि समुच्छीको न आ गहि

६

ओ पू णो अग्ने शृणुहि त्वमीळितो देवेभ्यो ब्रवसि यज्ञियेभ्यो राजभ्यो यज्ञियेभ्यः ।

यद्ध त्यामङ्गिरोभ्यो धेनुं देवा अदत्तन ।

वि तां दुहे अर्यमा कर्तरी सचा एष तां वेद मे सचा

७

मो घु वो अस्मद्भूमि तानि पौस्या सना भूवन् द्युन्नानि मोत जाँरिषु—रस्मत पुरोत जाँरिषु ।

यद वञ्चित्रं युगेयुगे नव्यं घोषादमर्त्यम् ।

अस्मासु तन्मरुतो यच्च दुष्टरं विधृता यच्च दुष्टरम्

८

दृध्यद्द हे मे जनुषं पूर्वा अङ्गिराः प्रियमेधः कण्वो अज्निर्मनुर्विदु—स्ते मे पूर्वं मनुर्विदुः ।

तेषां देवेष्वायति—रस्माकं तेषु नाभयः ।

तेषां पुदेन मह्या नमे गिरे—न्द्राग्नी आ नमे गिरा

९

होता यक्षद् वानिनो वन्त वार्य बृहस्पतिर्यजति वेन उक्षभिः पुरुवारैर्भिरुक्षभिः ।

जगृभ्मा दूरआदिशं श्लोकमद्वेरध त्मना ।

अधारयदरिन्दानि सुकतुः पुरु सन्नानि सुकतुः

१०

ये देवासो विज्येकादश स्थ पृथिव्यामध्येकादश स्थ ।

अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो यज्ञमिमं जुषध्वम्

११ [४] (१५२५)

(१४०) [एकविंशोऽनुवाकः ॥ २१॥ सू० १४०-१५६]

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती, १० त्रिष्टुप्वा, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

वेत्तिषदे प्रियधामाय सु—मिष प्र भरा योनिमग्रये ।

वत्त्रेपोव वासया मन्म—ज्योतीरथं शुक्रवर्णं तमोहनम्

१ (१५२६)

अभि द्विजन्मा त्रिवृद्धं मृज्यते संवत्सरे वावृधे जग्धमी पुनः ।
 अन्यस्यासा जिह्वया जेन्यो वृषा न्यून्येन वनिनो मृष्ट वारणः २
 कृष्णपुतौ वेविजे अस्य सक्षिता उभा तरेते अभि मातरा शिशुम् ।
 प्राचाजिह्वं ध्वसयन्तं तपुच्युत मा साच्यं कुप्यं वर्धनं पितुः ३
 मुमुक्ष्वोऽ मनवे मानवस्यते रघुदुवः कृष्णसीतास ऊ जुवः ।
 असमना अजिरासो रघुज्यको वार्तजूता उप युज्यन्त आशवः ४
 आदस्य ते ध्वसयन्तो वृथेरते कृष्णमभ्वं महि वर्षः करिकतः ।
 यत् सीं महीमवनिं प्राभि मर्मृश दभिश्वसन् तस्तनयन्नेति नानंदत् ५ [५]

भूषन् न योऽधि बभूषु नन्नते वृषेव पत्नीरभ्येति रोरुवत् ।
 ओजायमानस्तन्वश्च शुम्भते भीमो न शुक्ला द्विधाव दुर्गुभिः ६
 स संस्तिरो विष्टिः सं गृभायति जानन्नेव जानतीनित्य आ शये ।
 पुनर्वर्धन्ते अपि यन्ति देव्यं मन्यद् वर्षः पित्रोः कृण्वते सचा ७
 तमश्रुवः केशिनीः सं हि रेभिर ऊर्ध्वास्तस्थुर्मश्रुणीः प्रायवे पुनः ।
 तासां जरां प्रमुञ्चन्तेति नानंदत् दसु परं जनयश्चीवमस्तुतम् ८
 अधीवासं परि मातू रिहन्नहं तुविधेभिः सत्त्वमियाति वि जयः ।
 वयो दधत् पद्वते रोहिहत् सदाऽनु श्येनीं सचते वर्तनीरहं ९
 अस्माकमग्ने मधवत्सु दीवि ह्यधु श्वसीवान् वृषभो दमूनाः ।
 अवास्या शिशुमतीरदीवे वर्मैव युत्सु परिजर्मुराणः १० [६]

इदमग्ने सुधितं दुधितादधि प्रियाहु चिन्मन्मनः प्रयो अस्तु ते ।
 यत् ते शुक्रं तन्वोऽ रोचते शुचि तेनास्मभ्यं वनसे रत्नमा त्वम् ११
 रथाय नार्वमुत नो गृहाय नित्यारित्रां पद्वतीं रास्यग्ने ।
 अस्माकं वीरौ उत नो मघोनो जनौश्च या प्रायाच्छर्म या च १२
 अभी नो अग्र उग्रथमिज्जुग्यां द्यावाक्षामा सिन्धवश्च स्वर्गताः ।
 गदयं यव्यं यन्तो वीर्याहि पं वरमरुण्यो वरन्त १३ [७] (१५३८)

(१४१)

१३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

बह्विथ्या तद् वपुषे धायि दर्शतं देवस्य भर्गः सहस्रो यतो जनि ।
 यवीमुप ह्वति सार्धते मति कृतस्य धेना अनयन्त सुसुतः १ (१५३९)

पुक्षो वपुः पितृमान् नित्यं आ शये द्वितीयमा सप्तशिवासु मातृषु ।
तृतीयमस्य वृषभस्य द्रोहसे दशप्रमतिं जनयन्त योषणः २

निर्यदा बुध्नान्महिषस्य वर्षस ईशानासः शर्वसा क्रन्तं सूरयः ।
यद्रीमनु प्रविशो मध्व आधुवे शुहा सन्तं मातरिश्वा मथायति ३

प्र यत् पितुः परमास्त्रीयते पर्या पृक्षुधो वीरुधो दंसु रोहति ।
उभा यदस्य जनुषं यद्विन्वत् आदिद यविधो अभवद् घृणा शुचिः ४

आदिन्मातृराविशद् यास्वा शुचि र्हिंस्यमान उर्विया वि वावृधे ।
अनु यत् पूर्वा अरुहत् सनाजुवो नि नव्यसीज्वरामु धावते ५ [८]

आदिद्धोतारं वृणते दिर्विष्टिषु भगमिव पपृचानासं ऋक्षते ।
देवान् यत् कृत्वा मज्मना पुरुष्टुतो मर्तं शंसं विश्वधा वेति धायसे ६

वि यदस्थाद् यजतो वार्तचोदितो ह्वारो न वक्रा जरणा अनाकृतः ।
तस्य पत्नम् दृक्षुषः कृष्णजहसः शुचिजन्मनो रज आ व्यध्वनः ७

रथो न यातः शिकभिः कृतो द्यामङ्गेभिररुषेभिरीयते ।
आदस्य ते कृष्णासो दक्षि सूरयः शूरस्येव त्वेषथादीषते वयः ८

त्वया ह्यशे वरुणो धृतव्रतो मित्रः शाश्वदे अयमा सुदानवः ।
यत् सीमनु क्रतुना विश्वथा विभु ररान्न नेमिः परिभूरजायथाः ९

त्वमग्ने शशमानाय सुन्वते रत्नं यविष्ठ देवतातिमिन्वसि ।
तं त्वा नु नव्यं सहसो युवन् वयं भगं न कारे महिरत्न धीमहि १०

अस्मे रयिं न स्वर्थं दमूनसं भगं दक्षं न पपृचासि धर्णसिम् ।
रश्मीरिव यो यमति जन्मनी उमे देवानां शंसमृत आ च सुक्रतुः ११

उत नः सुद्योत्मा जीराश्चो होता मन्द्रः शृणवच्चन्द्ररथः ।
स नो नेषन्नेषतमैरमूरो ऽग्निर्वांम सुवितं वस्यो अच्छ १२

अस्ताव्यग्निः शिमीवद्भिरर्कैः साम्राज्याय प्रतरं दधानः ।
अमी च ये मघवानो वयं च मिहं न सरो अति निष्टतन्युः १३ [९] (१५५१)

(१४२)

१३ दीर्घतमा औचथ्यः । (आप्रीसुक्तं) = १ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ नराशंसः, ४ इक्षः,
५ बर्हिः, ६ देवीः द्वारः, ७ उपासानका, ८ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ९ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळा-
भारत्यः, १० त्वष्टा, ११ वनस्पतिः, १२ स्वाहाकृतयः, १३ इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

समिद्धो अग्र आ वह देवाँ अद्य यतसुचे । तन्तुं तनुष्व पूव्यं सुतसोमाय दाशुषे १
घृतवन्तमुप मासि मधुमन्तं तनूनपात् । यज्ञं विप्रस्य मावतः शशमानस्य दाशुषः २
शुचिः पावको अद्भुतो मध्वा यज्ञं मिमिक्षति । नराशंसश्चिरा द्विवो देवो देवेषु यज्ञियः ३
इक्षितो अग्र आ वहेन्द्रं चित्रमिह प्रियम् । इयं हि त्वां मतिर्ममाच्छां सुजिह्व वच्यते ४
स्तृणानासो यतसुचो बर्हिर्यज्ञे स्वध्वरे । वृश्ने देवव्यचस्तममिन्द्राय शर्म सप्रथः ५
वि श्रयन्तामृतावृधः प्रयै देवेभ्यो महीः । पावकासः पुरुस्पृहो द्वारो देवीरसश्चतः ६ [१०]

आ भन्दमाने उपाके नक्तोषासां सुपेशसा । यही ऋतस्य मातरा सीदतां बर्हिषा सुमत ७
मन्द्रजिह्वा जुगुर्वणी होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतमिमं सिध्रमद्य द्विविस्पृशम् ८
शुचिर्वैवेष्वर्पिता होत्रा मरुत्सु भारती । इक्षा सरस्वती मही बर्हिः सीदन्तु यज्ञियाः ९
तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरु वारं पुरु त्मना । त्वष्टा पोषाय विष्यतु राये नाभां नो अस्मयुः १०
अवसुजन्तुप त्मना देवान् यक्षि वनस्पते । अग्निर्हव्या सुषूदति देवो देवेषु मेधिरः ११
पूषण्वते मरुत्वते विश्वेदेवाय वायवे । स्वाहा गायत्रवेपसे हव्यमिन्द्राय कर्तन १२
स्वाहाकृतान्या गृह्यप हव्यानि वीतये । इन्द्रा गहि शुधी हवं त्वां हवन्ते अध्वरे १३ [११]
(१४३)

८ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र तव्यसीं नव्यसीं धीतिमग्रये वाचो मतिं सहसः सुनवे भरे ।
अपां नपाद् यो वसुभिः सह प्रियो होता पृथिव्यां न्यसीद्वृत्विष्यः १
स जायमानः परमे व्योम न्याविरागिरभवन्मातरिर्वने ।
अस्य कत्वा समिधानस्य मज्जमा प्र द्यावा शोचिः पृथिवी अरोचयत् २
अस्य त्वेषा अजरा अस्य मानवः सुसंहशः सुप्रतीकस्य सुद्युतः ।
भात्वक्षसो अत्यक्तुर्न सिन्धवो अग्ने रेजन्ते असंसन्तो अजराः ३ (१५६७)

यमेरि भृगवो विश्ववेदसं नाभा पृथिव्या भुवनस्य मज्जना ।
 अग्निं तं ग्रीभिर्हिनुहि स्व आ दमे य एको वस्वो वरुणो न राजति ४
 न यो वराय मरुतामिव स्वनः सेनेव सुष्टा दिव्या यथाशनिः ।
 अग्निर्जम्भैस्तिगितैरत्ति भवति योधो न शत्रून् त्स वना न्यूञ्जते ५
 कुविन्नो अग्निरुचर्थस्य वीरसद् वसुष्कुविद् वसुभिः काममावरत् ।
 चोदः कुवित तुतुज्यात् सातये धियः शुचिप्रतीकं तमया धिया गृणे ६
 घृतप्रतीकं व क्रतस्य धूर्षद् मग्निं मित्रं न संमिधान ऋञ्जते ।
 इन्धानो अक्रो विदथेषु दीद्यच्छुक्रवर्णामुदं नो यंसते धियम् ७
 अप्रयुच्छन्नप्रयुच्छद्भिरे शिवेभिर्नः पायुभिः पाहि शग्भैः ।
 अदब्धेमिरदृषितेभिरिष्टे ऽग्निमिषद्भिः परि पाहि नो जाः ८ [१२] (१५७२)

(१४४)

७ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । जगती ।

एति प्र होता व्रतमस्य माययो ध्वां दधानः शुचिपेशसं धियम् ।
 अभि सुचः क्रमते दक्षिणावृत्तो या अस्य धाम प्रथमं ह निंसते १
 अभीमृतस्य कुहनां अनूषत् योनौ देवस्य सद्ने परीवृताः ।
 अपामुपस्थे विभृतो यदावस दधं स्वधा अधयद् याभिरीयते २
 युयूषतः सर्वयसा तदिद् वपुः समानमर्थं वितरिज्जता मिथः ।
 आर्वा भगो न हव्यः समस्मदा वोह्वुर्न रश्मीन् त्समयस्त सारथिः ३
 यमीं द्रा सर्वयसा सपर्यतः समाने योनां मिथुना समोकसा ।
 दिवा न नक्तं पलितो युवाजनि पुरु चरन्नजरो मानुषा युगा ४
 तमीं हिन्वन्ति धीतयो दश विशो देवं मतीस ऊतये हवामहे ।
 धनोरधि प्रवत् आ स ऋण्वत्यभिब्रजद्भिर्वयुना नवाधित ५
 त्वं ह्यग्ने दिव्यस्य राजसि त्वं पार्थिवस्य पशुपा इव त्मना ।
 एनी त एते बृहती अभिभ्रिया हिरण्ययी वक्ररी बर्हिशांशते ६
 अग्ने जुषस्व प्रति हर्य तद् वचो मन्त्र स्वधाव कर्तजात् मुक्तो ।
 यो विश्वतः प्रत्यङ्मुसि दर्शतो रणवः संद्वेष्टै पितुमौ इव क्षयः ७ [१३] (१५७२)

(१४५)

५ दीर्घतमा औचध्यः। अग्निः। जगती, ५ त्रिष्टुप्।

तं पृच्छता स जंगामा स वेदुः स चिक्त्वा ईयते सा न्वीयते।	
तस्मिन् त्सन्ति प्रशिषस्तास्मिन्निष्टयः स वाजस्य शवंसः शुष्मिणस्पतिः	१.
तमित् पृच्छन्ति न सिमो वि पृच्छति स्वेनेव धीरो मनसा यदग्रभीत्।	
न मृष्यते प्रथमं नापरं वचो ऽस्य क्त्वा सचते अप्रहृषितः	२
तमिद् गच्छन्ति जुह्वस्तमर्वती विश्वान्येकः शृणवद् वचांसि मे।	
पुरुषैषस्ततुरिर्यज्ञसाधनो ऽच्छिद्रोतिः शिशुरादत्त सं रभः	३
उपस्थायं चरति यत् समारत सद्यो जातस्तत्सार युज्येभिः।	
अभि श्वान्तं मृशते नान्द्यं मुदे यदीं गच्छन्त्युशतीरपिष्ठितम्	४
स ईं मृगो अप्यो वनगुरुं रूपं त्वच्युपमस्यां नि धायि।	
व्यम्बवीद् वयुना मर्त्येभ्यो ऽग्निर्विद्रां ऋतचिद्धि सत्यः	५ [१४] (१५८५)

(१४६)

५ दीर्घतमा औचध्यः। अग्निः। त्रिष्टुप्।

त्रिमूर्धानं सप्तर्षिभि गृणीषे ऽनूनमग्निं पित्रोरुपस्थे।	
निषत्तमस्य चरतो ध्रुवस्य विश्वा दिवो रौचुनापप्रिवांसम्	१
उक्षा महौ अभि ववक्ष एने अजरस्तथावितऊतिकृष्वः।	
उन्याः पदो नि दधाति सानौ रिहन्त्यूधो अरुषासो अस्य	२
समानं वत्समभि संचरन्ती विष्वग्धेनू वि चरतः सुमेके।	
अनपवृज्यौ अध्वनो मिमानि विश्वान् केतां अधि महो दधाने	३
धीरांसः पदं कवयो नयन्ति नानां हृदा रक्षमाणा अजुयम्।	
सिषासन्तः पर्यपश्यन्त सिन्धुमाविरेभ्यो अभवत् सूर्यो नृन्	४
द्विदृक्षेण्यः परि काष्ठासु जेन्य ईलेन्यो महो अर्भाय जीवसे।	
पुरुजा यदभवत् सूरह्येभ्यो गर्भेभ्यो मधवा विश्वदर्शतः	५ [१५] (१५८९)

(१४७)

५ दीर्घतमा औचध्यः। अग्निः। त्रिष्टुप्।

कथा ते अग्रे शुचयन्त आयोर्द्विद्वारुर्वाजेभिराशुषाणाः।	
उभे यत् तोके तनये दधाना ऋतस्य सामन् रुणयन्त देवाः	१ (१५९०)

बोधो मे अस्य वर्चसो यविष्ठ मंहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।	
पीर्यति त्वो अनु त्वो गृणाति वन्दारुस्ते तन्वं वन्दे अग्ने	२
ये पायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।	
ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेवु दिप्सन्त इद रिपवो नाह देभुः	३
यो नो अग्ने अररिवाँ अघायु ररातीवा मर्चयति ह्येन ।	
मन्त्रो गुरुः पुनरस्तु सो अस्मा अनु मृक्षीष्ट तन्वं दुरुक्तैः	४
उत वा यः सहस्य प्रविद्वान् मर्तो मर्त मर्चयति ह्येन ।	
अतः पाहि स्तवमान स्तुवन्त मग्ने मार्किनो दुरिताय धायिः	५ [१६] (१५५४)

(१४८)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । विष्टुप् ।

मथीद् यदीं विश्वो मातरिश्वा होतारं विश्वाप्सुं विश्वदेव्यम् ।	
नि यं वृधुर्मनुष्यासु विश्व स्वर्गं चित्रं वपुषे विभावंम्	१
वृद्धानमिन्न ददभन्त मन्मा शिर्वरुथं मम तस्य चाकन् ।	
जुषन्त विश्वान्यस्य कर्मा पस्तुति भरमाणस्य कारोः	२
नित्ये चिच्छु यं सदर्ने जगृभ्रे प्रज्ञस्तिभिर्दधिरे युजियासः ।	
प्र सू नयन्त गृभयन्त इष्टा वश्वांसो न रथ्यो रारहाणाः	३
पुरुणि दुस्मो नि रिणाति जम्भै राद् रोचते वन आ विभावा ।	
आदस्य वातो अनु वाति शोचि रस्तुर्न शर्यामसनामनु द्यून्	४
न यं रिपवो न रिषण्यवो गर्भे सन्त रेष्णा रेषयन्ति ।	
अन्धा अप्रिया न दभन्नभिख्या नित्यास ई प्रेतारो अरक्षन्	५ [१७] (१५९९)

(१४९)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । अग्निः । विराट् ।

महः स राय एषते पतिर्दन्निन इनस्य वसुनः पद आ ।	
उप ध्रजन्तमद्रयो विधन्नित्	१
स यो वृषा नरा न रोदस्योः श्रवोभिरस्ति जीवपीतसर्गः ।	
प्र यः संभ्राणः क्षिथ्रीत योनौ	२ (१६०१)

आ यः पुरं नार्मिणीमदीवि दत्यः कविर्नभन्योऽ नार्वा ।

सूरो न रुक्काञ्छतात्मा

३

अभि द्विजन्मा त्री रौचनानि विश्वा रजांसि शुशुचानो अस्थात् ।

होता यजिष्ठो अपां सधस्थे

४

अयं स होता यो द्विजन्मा विश्वा दधे वार्याणि श्रवस्या ।

मर्तो यो अस्मै सुतुको वृदाश

५ [१८] (१६०४)

(१५०)

३ दीर्घतमा औचध्यः । अग्निः । उष्णिक् ।

पुरु त्वां दाश्वान् वेंचि ऽरिंरग्निं तव स्विदा । तोदस्येव शरण आ मुहस्य

१

व्यनिनस्य धनिनः प्रहोषे चिदररुषः । कदा चन प्रजिगंतो अदेवयोः

२

स चुन्द्रो विप्र मर्त्यो महो बाधन्तमो निवि । प्रप्रेत ते अग्ने वनुषः स्याम

३ [१९] (१६०७)

(१५१)

९ दीर्घतमा औचध्यः । १ मित्रः, २-९ मित्रावरुणौ । जगती ।

मित्रं न यं शिष्या गोषु गव्यवः स्वाध्यां विदथे अप्सु जीर्जनन् ।

अरेजितां रोदसी पाजसा गिरा प्रति प्रियं यजतं जनुषामवः

१

यद्ध त्यद् वा पुरुमीळहस्य सोमिनः प्र मित्रासो न दधिरे स्वाभुवः ।

अध क्रतुं विदतं गातुमर्चत उत श्रुतं वृषणा पुर्यावतः

२

आ वा भूषन् क्षितयो जन्म रोदस्योः प्रवाच्यं वृषणा दक्षसि महे ।

यदीमृताय भरथो यदवैते प्र होत्रया शिष्या वीथो अध्वरम्

३

प्र सा क्षितिर्सुर या महि प्रिय कर्तावानावृतमा घोषथो बृहत् ।

युवं दिवो बृहतो दक्षमाभुवं गां न धुर्युषे युञ्जाथे अपः

४

मही अत्र महिना वारमृणवथो ऽरेणवस्तुज आ सद्गान् धेनवः ।

स्वरन्ति ता उग्रताति सूर्यमा निष्ठुवं उषसस्तकवीरिव

५ [२०]

आ वामृताय केशिनीरनूषत मित्र यत्र वरुण गातुमर्चथः ।

अव त्मनां सृजतं पित्रवतं धियो युवं विप्रस्य मन्मनामिरज्यथः

६

यो वां यज्ञैः शशमानो ह दाशति कविर्होता यजति मन्मसायनः ।

उपाह तं गच्छथो वीथो अध्वरमच्छा गिरः सुमतिं गन्तमस्मयू

७ (१६१४)

युवां यज्ञैः प्रथमा गोभिरेञ्जत ऋतावाना मनसो न प्रयुक्तिषु ।
भरन्ति वां मन्मना संयता गिरो ऽहंप्यता मनसा रेवदाशाथे
रेवद् वयो दधाथे रेवदाशाथे नरा मायाभिरेतर्कति माहिनम् ।
न वां द्यावोऽहभिर्नोति सिन्धवो न देवत्वं पणयो नानश्मधम्

१[२१](१६१६)

(१५२)

७ दीर्घतमा औचथ्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

युवं वस्त्राणि पीवसा वसाथे युवोरच्छिद्वा मन्तवो ह सर्गाः ।
अवातिरतमनृतानि विश्वं ऋतेन मित्रावरुणा सचेथे
एतच्छ्वन त्वो वि चिकेतद्वां सत्यो मन्त्रः कविशस्त ऋधावान् ।
त्रिरथि हन्ति चतुरशिरुगो देवनिदो ह प्रथमा अजूर्यन्
अपादेति प्रथमा पद्धतीनां कस्तद् वां मित्रावरुणा चिकेत ।
गर्भो भारं भरत्या चिदस्य ऋतं पिपुत्यन्तं नि तारीत्
प्रयन्तमित् परि जारं कुनीनां पश्यामसि नोपनिपद्यमानम् ।
अनवपुग्णा वितता वसानं प्रियं मित्रस्य वरुणस्य धाम
अनश्वो जातो अनभीशुरवा कर्निकद् पतयदूर्ध्वसानुः ।
अचित्तं ब्रह्म जुजुषुर्युवानः प्र मित्रे धाम वरुणे गूणन्तः
आ धेनवो मामतेयमवन्ती ब्रह्मप्रियं पीपयन् तस्मिन्नुधन् ।
पित्वो भिक्षेत वयुनानि विद्वा नासाविवांस्रदिति मुरुष्येत
आ वां मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं नमसा देवावर्सा ववृत्याम् ।
अस्माकं ब्रह्म पृतनासु सद्या अस्माकं वृष्टिविष्या सुपारा

१

२

३

४

५

६

७[२२](१६२३)

(१५३)

४ दीर्घतमा औचथ्यः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यजामहे वां महः सजोषा हव्येभिर्मित्रावरुणा नमोभिः ।
घृतैर्घृतस्नू अध यद् वामस्मे अर्ध्वर्यवो न धीतिभिर्भरन्ति
प्रस्तुतिर्वा धाम न प्रयुक्ति रयामि मित्रावरुणा सुवृक्तिः ।
अनक्ति यद् वां विदथेषु होता सुभ्रं वां सूरिर्वृषणाविरक्षन्

१

२

(१६२५)

पीपाय धेनुरदितिऋताय जनाय मित्रावरुणा हविर्दे ।

हिनोति यद् वा विदथे सपर्यन् त्स रातहव्यो मानुरो न होता ।

३

उत वा विश्व मद्यास्वन्धो गाव आपश्च पीपयन्त देवीः ।

उतो नो अस्य पूव्यः पतिर्दन् वीतं प्रातं पर्यस उन्नियायाः

४ [२३] (१६२७)

(१५४)

६ दीर्घतमा औचथ्यः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

विष्णोर्नु कं वीर्याणि प्र वोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।

यो अस्कभायदुत्तरं सधस्थं विचक्रमणस्त्रेधोरुगायः

१

प्र तद् विष्णुः स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचुरो गिरिष्ठाः ।

यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणे प्वधिक्षियन्ति भुव्नानि विश्वा

२

प्र विष्णवे शूषमेतु मन्म गिरिक्षितं उरुगायाय वृष्णे ।

य इदं वीर्यं प्रयतं सधस्थमेको विममे त्रिभिरित् पदेभिः

३

यस्य त्री पूर्णा मधुना पदा न्यक्षीयमाणा स्वधया मर्दन्ति ।

य उ त्रिधातु पृथिवीमुत द्यामेको द्वाभार भुव्नानि विश्वा

४

तदस्य प्रियमभि पाथो अश्यां नरो यत्र देवयवो मर्दन्ति ।

उरुक्रमस्य स हि बन्धुरित्था विष्णोः पदे परमे मध्व उत्सः

५

ता वा वास्तून्पुश्मसि गर्मध्वे यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः ।

अत्राह तर्दुरुगायस्य वृष्णः परमं पदमव भाति भूरि

६ [२४] (१६३३)

(१५५)

६ दीर्घतमा औचथ्यः । विष्णुः, १-३ इन्द्राविष्णू । जगती ।

प्र वः पान्तमन्धसो धियायते महे शूराय विष्णवे चार्चत ।

या सानुनि पर्वतानामदाभ्या महस्तस्थतुरर्वतेव साधुना

१

त्वेषमिथा समरणं शिमीवतो रिन्द्राविष्णू सुतपा वासुरुज्यति ।

या मर्त्याय प्रतिधीयमानमित कृशानोरस्तुरसनामुरुज्यथः

२

ता इ वधन्ति महास्य पौंस्यं नि मातरा नयति रेतसि भुजे ।

दधाति पुत्रोऽवर्षं परं पितु नामं तृतीयमर्थं रोचने दिवः

३

(१६३६)

तत्तदितदिदस्य पौंस्यं गृणीमसी-नस्य त्रातुरवृकस्य मीळ्हुपः ।
यः पार्थिवानि त्रिभिरिदं विगामभि-रुरु कर्मिष्टोरुगायाय जीवसे ४
द्वे इदस्य कर्मणे स्वर्हशो ऽभिख्याय मर्त्यो भुरण्यति ।
तृतीयमस्य नकिरा दधर्षति वयश्चन पतर्यन्तः पतत्रिणः ५
चतुर्भिः साकं नवति च नामभि-श्चक्रं न वृत्तं व्यतीरवीविपत् ।
बृहच्छरीरो विमिमान् ऋक्भि-र्बुवाकुमारः प्रत्येत्याहवम् ६ [२५] (१६३९)
(१५६)

५ दीर्घतमा औचध्यः । विष्णुः । जगती ।

भवा मित्रो न शेव्यो धृतासुति-विभूतद्युन्न एवया उं सुप्रथाः ।
अधा ते विष्णो विदुषा चिदध्यः स्तोमो यज्ञश्च राध्यो हविर्मता १
यः पूव्याय वेधसे नवीयसे सुमज्जानये विष्णवे ददांशति ।
यो जातमस्य महतो महि ब्रवत् सेदु अर्बोभिर्गुज्यं चिदुभ्यसत् २
तमु स्तोतारः पूव्यं यथा विदुः क्रतस्य गर्भं जनुषा पिपर्तन ।
आस्यं जानन्तो नाम चिद विवक्तन महस्ते विष्णो सुमतिं भजामहे ३
तमस्य राजा वरुणस्तमश्विना क्रतुं सचन्त मारुतस्य वेधसः ।
द्राधार दक्षमुत्तममहर्विदं ब्रजं च विष्णुः सखिवाँ अपोर्णुते ४
आ यो विवार्य सचथाय वैव्य इन्द्राय विष्णुः सुकृते सुकृत्तरः ।
वेधा अजिन्वत् त्रिषध्रस्थ आर्य-मृतस्य भागे यजमानमभजत् ५ [२६] (१६४४)

(१५७) [द्वाविंशोऽनुवाकः ॥२२॥ सू० १५७-१६४]

६ दीर्घतमा औचध्यः । अश्विनौ । जगती, ५-६ त्रिष्टुप् ।

अर्बोध्यगिर्ज्म उदेति सूर्यो व्युधाश्चन्द्रा मह्यावो अर्चिषा ।
आयुक्षातामश्विना यातवे रथं प्रासावीदु देवः सविता जगत् पृथक् १
यद् युञ्जाथे वृषणमश्विना रथं धृतेन नो मधुना क्षत्रमुक्षतम् ।
अस्माकं बह्व पुतनासु जिन्वतं वयं धना शूरसाता भजेमहि २ (१६४६)

अर्वाङ् त्रिचक्रो मधुवाहनो रथो जीराश्वो अश्विनोर्यातु सुदुतः ।	
त्रिवन्धुरो मघवा विश्वसौभगः शं न आ वक्षद् द्विपदे चतुष्पदे	३
आ न ऊर्जे वहतमश्विना युवं मधुमत्या नः कश्या मिमिक्षतम् ।	
प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतं सेधतं द्वेषो भवतं सचामुवा	४
युवं ह गर्भं जगतीषु धत्थो युवं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।	
युवमग्निं च वृषणावपश्च वनस्पतीराश्विनाविरयेधाम्	५
युवं ह स्थो म्रिपजां मेघजेभि रथो ह स्थो रथ्याऽ राथ्येभिः ।	
अथो ह क्षत्रमग्निं धत्थ उग्रा यो वां हविष्मान् मनसा वृदाशं	६ [२७] (१६५०)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(१५८)

६ दीर्घतमा औचध्यः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

वसू रुद्रा पुरुमन्तू वृधन्ता दशस्यतं नो वृषणावभिष्टौ ।	
दक्षा ह यद् रेकर्ण औचध्यो वां प्र यत् सस्राथे अर्कवाभिरुती	१
को वां दाशत सुमतये चिदस्यै वसू यद् धेथे नमसा पदे गोः ।	
जिगृतमस्मे रेवतीः पुरंधीः कामप्रेणैव मनसा चरन्ता	२
युक्तो ह यद् वां तौऽयार्य पेरुर्वि मध्ये अर्णसो धार्यि पञ्जः ।	
उप वामवः शरणं गमियं शूरो नाज्म पतर्यन्तिरेवैः	३
उपस्तुतिरौचध्यमुरुष्येन्मा मामिमे पतत्रिणी वि दुग्धाम् ।	
मा मामेधो दशतयश्चितो धाक् प्र यद् वां बद्धस्तमनि खादति क्षाम्	४
न मा गरन् नद्यो मातृत्मा दासा यद्वीं सुसमुब्धमवाधुः ।	
शिरो यदस्य त्रैतनो वितक्षत स्वयं दास उरो अंसावपि गध	५
दीर्घतमा मामतेयो जुजुर्वान् दशमे युगे ।	
अपामर्थं यतीनां ब्रह्मा भवति सारथिः ।	६ [१] (१६५६)

(१५९)

५ दीर्घतमा औचध्यः । यावापृथिवी । जगती ।

प्र यावा यज्ञैः पृथिवी क्रतावृधा मही स्तुषे विदथेभु प्रचेतसा ।	
देवेभिर्ये देवपुत्रे सुदंससे तथा धिया वार्याणि प्रभूषतः	१ (१६५७)

उत मन्ये पितुर्द्रुहो मनो मातुर्महि स्वतवस्तद्भवीमभिः ।
 सुरेतसा पितरा भूमं चक्रतु रुरु प्रजाया अमृतं वरीमभिः २
 ते सूनवः स्वपसः सुदंससो मही जङ्गुमातरा पूर्वचित्तये ।
 स्थातुश्च सत्यं जगत्तश्च धर्मणि पुत्रस्य पाथः पदमद्वयाविनः ३
 ते मायिनो ममिरे सुप्रचेतसो जामी सयोनी मिथुना समोकसा ।
 नव्यनव्यं तन्तुमा तन्वते विवि संमुद्रे अन्तः कुवयः सुदीतयः ४
 तद् राधो अद्य संवितुर्वरेण्यं वयं देवस्य प्रसवे मनामहे ।
 अस्मभ्यं द्यावापृथिवी सुचेतुना रयि धत्तं वसुमन्तं शतग्विनम् ५ [२] (१६६१)

(१६०)

५ दीर्घतमा औचथ्यः । द्यावापृथिवी । जगती ।

ते हि द्यावापृथिवी विश्वशंभुव क्रुतावरी रजसो धारयत्कवी ।
 सुजन्मनी धिषणे अन्तरीयते देवो देवी धर्मेणा सूर्यः शुचिः १
 उरुव्यचसा महिनी असुश्रता पिता माता च भुवनानि रक्षतः ।
 सुधृष्टमे वपुष्ये न रोदसी पिता यत् सीमभि रूपैरवासयत् २
 स वह्निः पुत्रः पित्रोः पवित्रवान् पुनाति धीरो भुवनानि मायया ।
 धेनुं च पृथिं वृषभं सुरेतसं विश्वाहां शुक्रं पयो अस्य दुक्षत ३
 अयं देवानामपसामपस्तमो यो जजान रोदसी विश्वशंभुवा ।
 वि यो ममे रजसी सुकृतयया ऽजरेभिः स्कर्मन्नेभिः समानृचे ४
 ते नो गृणाने महिनी महि श्रवः क्षत्रं द्यावापृथिवी धासथो बृहत् ।
 येनाभि कृष्टीस्ततनाम विश्वहा पनाय्यमोजो अस्मे समिन्वतम् ५ [३] (१६६६)

(१६१)

१४ दीर्घतमा औचथ्यः । ऋभवः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

किमु श्रेष्ठः किं यविष्ठो न आर्जगन् किमीयते दूत्यं कद् यद्वृचिम ।
 न निन्दिम चमसं यो महाकुलो ऽग्नें भ्रातृद्वृण इद् भूतिर्मूदिम १
 एकं चमसं चतुरः कृणोतन तद् वो देवा अनुवन् तद् व आगमम् ।
 सौधन्वना यद्येवा करिष्यथ साकं देवैर्यज्ञियासो भविष्यथ २ (१६६८)

अग्निं दूतं प्रति यदब्रवीतना—श्वः कर्त्तव्यं रथं उतेह कर्त्तव्यः ।
 धेनुः कर्त्तव्यं युवशा कर्त्तव्यं द्वा तानि भ्रातरनु वः कृत्वयेमसि ३
 चक्रुर्वांसं ऋभवस्तदपृच्छत् केदंभूद यः स्य दूतो न आजगन् ।
 यदावाख्यञ्चमसाञ्चतुरः कृता—नादित् त्वष्टा शास्वन्तन्यानिजे ४
 हनामैनाँ इति त्वष्टा यदब्रवी—चमसं ये देवपानमनिन्दिषुः ।
 अन्या नामानि कृण्वते सुते सचाँ अन्यैरैनान् कन्यादे नामभिः स्परत् । ५ [४]

इन्द्रो हरीं युयुजे अश्विना रथं बृहस्पतिर्विश्वरूपामुणाजत ।
 ऋभुर्विभ्वा वाजोँ देवाँ अगच्छत् स्वर्पसो यज्ञियं भागमेतन ६
 निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिमि—र्या जरन्ता युवशा ताकृणोतन ।
 सौधन्वना अश्वादश्वमतक्षत युक्त्वा रथमुप देवाँ अयातन ७
 इदमुदुकं पिबतेत्यब्रवीतने—दं वा घा पिबता मुञ्जनेजनम् ।
 सौधन्वना यदि तत्रेव हयथ तृतीयै घा सर्वान् मादयाध्वै ८
 आपो भूयिष्ठा इत्येकोँ अब्रवी—दुग्धिभूयिष्ठ इत्यन्यो अब्रवीत् ।
 वधयन्तीं बहुभ्यः प्रैकोँ अब्रवी—हता वदन्तश्चमसाँ अपिशत ९
 श्रोणामेकं उदुकं गामवाजति मांसमेकं पिशति सूनयामृतम् ।
 आ निष्ठुचः शकृदेको अपाभरत् किं सिवत् पुत्रेभ्यः पितरा उपावतुः १० [५]

उद्वत्स्वस्मा अकृणोतना तुणं निवत्स्वपः स्वप्स्यया नरः ।
 अगोह्यस्य यदसस्तना गृहे तदृद्येदधुमवो नानु गच्छथ ११
 समील्य यद भुवना पर्यसर्पत् कं स्वित् तात्या पितरा व आसतुः ।
 अशपत् यः कुरक्षं व आदुदे यः प्राब्रवीत् प्रो तस्मा अब्रवीतन १२
 सुपुष्वांसं ऋभवस्तदपृच्छता—गोह्य क इदं नो अब्रुवधत् ।
 श्वानं ब्रुतो बोधयितारमब्रवीत् संवत्सर इदमद्या व्यख्यत १३

निवा यान्ति मरुतो भूम्याऽग्नि—र्यं वातोँ अन्तरिक्षेण याति ।
 अद्भिर्याति वरुणः समुद्रे—युष्माँ इच्छन्तः शवसो नपातः १४ [६] (१६८०)

(१६२)

२२ दीर्घतमा औचध्यः । अद्वः । त्रिष्टुप्, ३, ६ जगती ।

मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायु—रिन्द्रं क्रमुक्षा मरुतः परि ख्यन् ।

यद् वाजिनो देवजातस्य सतेः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि

यज्ञिर्णिजा रेकर्णा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।

सुपाङ्गजो मेम्यद् विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमन्येति पाथः

एष च्छागः पुरो अश्वेन वाजिना पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।

अग्निप्रियं यत् पुरोळाशमर्वता त्वष्टेदेनं सौश्रवसाय जिन्वति

यद्धविष्यमृतुशो देवयानं त्रिमानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।

अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नृजः

होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो गावग्राभ उत शंस्ता सुविप्रः ।

तेन यजेन स्वरंकृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पूणध्वम्

यूपवस्का उत ये यूपवाहा इक्ष्वालं ये अश्वयुपाय तक्षति ।

ये चार्वते पचनं संभरन्त्युतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु

उप प्रागात् सुमन्मेऽधाधि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।

अन्वेनं विप्रा ऋषयो मदन्ति देवानां पुष्टे चक्रमा सुबन्धुम्

यद् वाजिनो दामं सदानमर्वतो या शीर्षिण्या रशना रज्जुरस्य ।

यद् वा घास्य प्रभृतमास्येर्दं तृणं सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु

यदश्वस्य कृविषो मक्षिकाश यद् वा स्वरौ स्वर्धितौ रितमस्ति ।

यद्धस्तयोः शमितुयंज्ञखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु

यद्वक्ष्यमुदरस्यापवाति य आमस्य कृविषो गुन्धो अस्ति ।

सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तु त मेधं शृतपार्कं पचन्तु

यत् ते गात्रादुग्निना पच्यमाना दूभि शूलं निर्हतस्यावधावति ।

मा तद् भूम्यामा श्रिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशान्द्रचो रातमस्तु

ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं य ईमाहुः सुरभिर्मिहरेति ।

ये चार्वतो मांसमिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु

१

२

३

४

५ [७]

६

७

८

९

१० [८]

११

१२ (१६१२)

यन्नीक्षणं मांसपचन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।

उष्मण्यापिधानां चरुणा मङ्गाः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम् १३

निक्रमणं निषर्दनं विवर्तनं यच्च पङ्क्तिशमवैतः ।

यच्च प्रपौ यच्च वासिं जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु १४

मा त्वाग्निध्वनयीद् धूमगन्धि मौखा भ्राजन्त्यभि विक्त जघ्निः ।

इष्टं वीतमभिगूर्तं वर्षद्वृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम् १५ [९]

यदश्वाय वास उपस्तृणन्त्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै ।

संदानमवैन्तं पङ्क्तिशं प्रिया देवेष्वा यामयन्ति । १६

यत् ते सादे महसा शूकृतस्य पाण्यौ वा कशया वा तुतोद् ।

सुचेव ता हविषो अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सुदयामि १७

चतुर्भिश्चाद् वाजिनो देवबन्धोर्वङ्गीरश्वस्य स्वधितिः समैति ।

अच्छिद्रा गात्रा वयुना कृणोत परुष्परुरुनुबुण्या वि शंसत १८

एकस्त्वष्टुरश्वस्या विशस्ता द्वा युन्तारो भवतस्तथ क्रतुः ।

या ते गात्राणामृतथा कृणोमि ताता पिण्डानां प्र जुहोम्यग्नी १९

मा त्वा तपत् प्रिय आत्मापियन्तं मा स्वधितिस्तन्व आ तिष्ठिपत् ते ।

मा ते गृध्नुरविशस्तातिहार्य छिद्रा गात्राण्यसिना मिथू कः २०

न वा उ एतन्त्रियसे न रिण्यसि देवा इदेषि पृथिभिः सुगेभिः ।

हरीं ते युञ्जा पृषती अभूता मुपास्थाद् वाजी धुरि रासंभस्य २१

सुगन्धं नो वाजी स्वश्वं पुंसः पुत्रा उत विश्वापुषं रयिम ।

अनागास्त्वं नो अर्दितिः कृणोतु क्षत्रं नो अश्वो वनतां हविष्मान् २२ [१०] (१७०२)

(१६३)

१३ दीर्घतमा औचश्यः । अश्वः । त्रिष्टुप् ।

यदक्रन्दः प्रथमं जायमान उद्यन् त्समुद्रादुत वा पुरीषात् ।

इयेनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तृत्य महिं जातं ते अवं १ (१७०३)

यमेन द्रुत्तं त्रित एनमायुन गिन्द्र एणं प्रथमो अध्यतिष्ठत् ।
गन्धर्वो अस्य रक्षानामगृभ्णात् सूर्यादश्वं वसवो निरतष्ट

२

असि यमो अस्यादित्यो अर्वं चसि त्रितो गुह्येन व्रतेन ।
असि सोमेन समया विपृक्त आहुस्ते त्रीणि द्विवि बन्धनानि

३

त्रीणि त आहुद्विवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।
उतेवं मे वरुणश्छन्त्सर्वेन यत्रा त आहुः परमं जनित्रम्

४

इमा ते वाजिन्नवमार्जनानी मा शफानां सनितुर्निधाना ।
अत्रा ते भद्रा रक्षाना अपश्य गृतस्य या अभिरक्षन्ति गोपाः

५ [११]

आत्मानं ते मनसा रादजाना मवो द्विवा प्रतयन्तं पतङ्गम् ।
शिरो अपश्यं पृथिभिः सुगेभि ररेणुभिर्जेहमानं पतत्रि

६

अत्रा ते रूपमृतममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पदे गोः ।
यदा ते मर्तो अनु भोगमान् लादिद ग्रसिष्ठ ओषधीरजीगः

७

अनु त्वा रथो अनु मयीं अर्वं चनु गावोऽनु भगः कुनीनाम् ।
अनु वातांसस्तव सख्यमीयु रनु देवा मभिर वीर्यं ते

८

हिरण्यशङ्कोऽयो अस्य पादु मनोजवा अवर् इन्द्र आसीत् ।
देवा इदस्य हविरद्यमायन् यो अर्वन्तं प्रथमो अध्यतिष्ठत्

९

ईमन्तांसः सिलिकमध्यमांसः सं शूरणासो दिव्यासो अत्याः ।
हेसा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिषुर्द्विच्यमज्ममश्वः

१० [१२]

तव शरीरं पतत्रिण्वर्वन् तव चित्तं वात इव धर्जीमान् ।
तव शृङ्गाणि विष्ठिता पुरुत्रा रण्येषु जभुराणा चरन्ति

११

उप प्रागाच्छसनं वाज्यवीं देवद्रीचा मनसा दीर्घानः ।
अजः पुरो नीयते नाभिरस्या नु पश्चात् कवयो यन्ति रेभाः

१२

उप प्रागात् परमं यत् सुधस्थ मवीं अच्छा पितरं मातरं च ।
अथा देवाश्चुष्टमो हि गम्या अथा शास्ते दाक्षुषे वार्याणि

१३ [१३] (१७१५)

(१६४)

५२ दीर्घतमा औचथ्यः । १-४१ विश्वे देवाः; ४२ आद्यर्धर्चस्य वाक्, द्वितीयस्य आपः; ४३
आद्यर्धर्चस्य शकधूमः, द्वितीयस्य सोमः; ४४ केशिनः (अग्निः सूर्यो वायुश्च) ४५
वाक्; ४६-४७ सूर्यः; ४८ संवत्सरकालचक्रम्; ४९ सरस्वती, ५० साध्याः;
५१ सूर्यः; पर्जन्याग्नयो वा; ५२ सरस्वान्, सूर्यो वा । विष्टुपः १२,
१५, २३, २९, ३६, ४१ जगती; ४२ प्रस्तारपंक्तिः; ५१ अनुष्टुप् ।

अस्य वामस्य पलितस्य होतुस्तस्य भ्राता मध्यमो अस्त्यश्रः ।

तृतीयो भ्राता घृतपृष्ठो अस्यात्रापश्यं विस्पतिं सप्तपुत्रम् १

सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रमेको अश्वो वहति सप्तनामा ।

त्रिनाभिं चक्रमर्जरमनर्वं यत्रेमा विश्वा भुवनाधि तस्थुः २

इमं रथमधि ये सप्त तस्थुः सप्तचक्रं सप्त वहन्त्यश्वाः ।

सप्त स्वसारो अभि सं नवन्ते यत्र गवां निहिता सप्त नाम ३

को ददर्श प्रथमं जायमानमस्थ्यन्वन्तं यदनस्था विभर्ति ।

भूम्या असुरसृगात्मा कं स्वित् को विद्वांसमुप गात प्रष्टुमेतत् ४

पाकः पृच्छामि मनसाविजानन् देवानग्निना निहिता पदानि ।

वत्से वृकयेऽधि सप्त तन्तून् वि तन्निरे कवय ओतवा उ ५ [१४]

अचिकित्वाश्चिकितुषश्चिदत्र कवीन् पृच्छामि विद्वाने न विद्वान् ।

वि यस्तस्तम्भ पलिमा रजांस्यजस्य रूपे किमपि स्वदेकम् ६

इह ब्रवीतु य ईमङ्ग वेदस्य वामस्य निहितं पदं वेः ।

शीर्ष्णः क्षीरं दुहते गावो अस्य वधिं वसाना उदुकं पदापुः ७

माता पितरमृत आ बभाज धीत्यग्रे मनसा सं हि जग्मे ।

सा बीभर्तुर्गर्भरसा निर्विद्धा नमस्वन्त इदुपवाकमीपुः ८

युक्ता मातासीद् धुरि दक्षिणाया अतिष्ठद् गर्भो वृजनीष्वन्तः ।

अमीमेद् वत्सो अनु गामपश्यद् विश्वरूप्यं त्रिषु योजनेषु ९

तिस्रो मातृस्त्रीन् पितृन् बिभ्रदेक ऊर्ध्वस्तस्थौ नेमव ग्लापयन्ति ।

मन्त्रयन्ते दिवो अमुष्यं पृष्ठे विश्वविदुं वाचमविश्वमिन्वाम १० [१५]

द्वादशारं नहि तज्जराय वर्धति चक्रं परि द्यामृतस्य ।

आ पुत्रा अग्रे मिथुनासो अत्र सप्त शतानि विशतिश्च तस्थुः ११

(१७२६)

पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं द्विव आहुः परे अर्धे पुरीषिणाम् ।	
अथेमे अन्य उपरे विचक्षणं सप्तचक्रे षष्ठं आहुरपितम्	१२
पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने तस्मिन्ना तस्थुर्भुवनानि विश्वा ।	
तस्य नाक्षस्तप्यते भूरिमारः सनादेव न शीर्यते सनाभिः	१३
सनेभि चक्रमजरं वि वावृत उत्तानायां दश युक्ता बहन्ति ।	
सूर्यस्य चक्षू रजसैत्यावृतं तस्मिन्नापिता भुवनानि विश्वा	१४
साकंजानां सप्तथमाहुरेकुजं षष्ठिद् यमा कषयो देवजा इति ।	
तेषामिष्टानि विहितानि धामशः स्थात्रे रजन्ते विकृतानि रूपशः	१५ [१६]

स्त्रियः सतीस्तां उ मे पुंस आहुः पश्यदक्षणाञ्च वि चेतदन्धः ।	
कविष्यः पुत्रः स ईमा चिकित् यस्ता विजानात् स पितृष्पितासत्	१६
अवः परेण पर एनावरेण पदा वृत्सं बिभ्रती गौरुदस्थात् ।	
सा कद्रीची कं स्विदधं परागात् कं स्वित् सूते नहि युथे अन्तः	१७
अवः परेण पितरं यो अस्या नुवेदं पर एनावरेण ।	
कवीयमानः क इह प्र वोचद् देवं मनः कुतो अधि प्रजातम्	१८
ये अर्वाञ्चस्तां उ पराच आहु र्ये पराञ्चस्तां उ अर्वाच आहुः ।	
इन्द्रश्च या चक्रथुः सोम तानि धुरा न युक्ता रजसो बहन्ति	१९
द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया समानं वृक्षं परि षस्वजाते ।	
तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वत्त्यनश्नन्नन्यो अभि चाकशीति	२० [१७]

यत्रां सुपर्णा अमृतस्य भाग मनिमेषं विदथाभिस्वरन्ति ।	
इनो विश्वस्य भुवनस्य गोपाः स मा धीरः पाकुमत्रा विवेश	२१
यस्मिन् वृक्षे मध्वदः सुपर्णा निविशन्ते सुवते चाधि विश्वे ।	
तस्येदाहुः पिप्पलं स्वाद्वत् तन्नोन्नशद्यः पितरं न वेद	२२
यद् गायत्रे अधि गायत्रमाहितं त्रैष्टुभाद् वा त्रैष्टुभं निरतक्षत् ।	
यद् वा जगज्जगत्याहितं पदं य इत् तद् विदुस्ते अमृतत्वमानशुः	२३
गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कं मर्केण साम त्रैष्टुभेन वाकम् ।	
वाकेन वाकं द्विपदा चतुष्पदा ऽक्षरेण मिमते सप्त वाणीः	२४
जगता सिन्धुं दिव्यस्तभायद् रथंतरे सूर्य पर्यपश्यत् ।	
गायत्रस्य समिधस्तिस्र आहु स्ततो मूढा प्र रिरिचे महित्वा	२५ [१८] (१७४०)

उप ह्वये सुदुर्घां धेनुमेतां सुहस्तो गोधुगुत दोहदेनाम् ।
 श्रेष्ठं सुवं सविता साविषहो ऽभीच्छो घर्मस्तदु पु प्र वोचम् २६
 हिङ्गुण्वती वंसुपत्नी वसूनां वत्समिच्छन्ती मन्साभ्यागात् ।
 दुहामश्विभ्यां पयो अघ्नयेयं सा वर्धतां महते सौभगाय २७
 गौरमीमेदनु वत्सं मिषन्तं मूर्धानं हिङ्गुणोन्मातवा उ ।
 सूक्ताणं घर्ममभि वावशाना मिमाति मायुं पर्यते पयोभिः २८
 अयं स शिङ्गे येन गौरभीवृता मिमाति मायुं ध्वसनावधि श्रिता ।
 सा चित्तिभिर्नि हि चकार मर्त्यं विद्युद् भवन्ती प्रति वविमौह २९
 अनच्छये तुरगातु जीव मेजद् ध्रुवं मध्य आ पुस्त्यानाम् ।
 जीवो मृतस्य चरति स्वधाभि रमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ३० [१९]

अपश्यं गोपामनिपद्यमान मा च परां च पृथिग्विश्वरन्तम् ।
 स सुधीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ३१
 य ई चकार न सो अस्य वेदु य ई दृदशं हिरुगिन्नु तस्मात् ।
 स मातुर्योना परीवीतो अन्त बह्वृजा निष्कृतिमा विवेश ३२
 द्यौर्म पिता जनिता नाभिरत्र बन्धुर्म माता पृथिवी महीयम् ।
 उत्तानयोश्चम्बोर्दयोर्निरन्त रत्रा पिता दुहितुर्गर्भमाधात् ३३
 पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।
 पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम ३४
 इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।
 अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ३५ [२०]

सुसार्धगर्भा भुवनस्य रेतो विष्णोस्तिष्ठन्ति प्रदिशा विधर्मणि ।
 ते धीतिभिर्मन्सा ते विपश्चितः परिमुवः परि भवन्ति विश्वतः ३६
 न वि जानामि यद्विदमस्मि निण्यः संनद्धो मन्सा चरामि ।
 यदा मार्गन् प्रथमजा क्रतुस्या दिद् वाचो अश्रुवे भागमुस्याः ३७
 अपाङ्क प्राडैति स्वधयां गुभीतो ऽमर्त्यो मर्त्येना सयोनिः ।
 ता शश्वन्ता विषूचीना वियन्ता न्यून्यं चिक्युर्न नि चिक्युरन्यम् ३८
 क्रुचो अक्षरे परमे व्योमन् यस्मिन् देवा अधि विश्वे निषेदुः ।
 यस्तन्न वेदु किमुचा करिष्यति य इत् तद् विदुस्त इमे समासते ३९ (१७५४)

सूयवसाद् भगवती हि भूया अथो व्यं भगवन्तः स्याम ।
अद्धि तृणमध्न्ये विश्वदानीं पिबं शुद्धमुदुकमाचरन्ती

४० [२१]

गौरीर्मिमाय सलिलानि तक्षत्येकपदी द्विपदी सा चतुष्पदी ।
अष्टापदी नवपदी बभूवुषीं सहस्राक्षरा परमे व्योमन्
तस्याः समुद्रा अधि वि क्षरन्ति तेन जीवन्ति प्रदिशश्चतस्रः ।
ततः क्षरत्युक्षरं तद् विश्वमुप जीवति

४१

४२

शकमयं धूमसारादपश्यं विषूवतां पर एनावरेण ।

उक्षाणं पृश्निमपचन्त वीरास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्

४३

त्रयः केशिनं ऋतुथा वि चक्षते संवत्सरे वपत् एक एषाम् ।

विश्वमेको अभि चैष्टे शचीभिर्भ्राजिरेकस्य ददृशे न रूपम्

४४

चत्वारि वाक् परिमिता पदानि तानि विदुर्बाह्वणा ये मनीषिणः ।

गुहा त्रीणि निहिता नेङ्गयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्ति

४५

इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहु रथो दिव्यः स सुपर्णा गुरुत्मान् ।

एकं सद् विप्रा बहुधा वदन्त्यग्निं यमं मातरिश्वानमाहुः

४६ [२२]

कृष्णं नियानं हरयः सुपर्णा अपो वसाना दिवमुत्पतन्ति ।

त आववृञ्चन् त्सर्दनादृतस्या दिद् घृतेन पृथिवी व्युद्यते

४७

द्वादश प्रधर्यश्चक्रमेकं त्रीणि नभ्यानि क उ तच्चिकेत ।

तस्मिन् त्साकं त्रिशता न शङ्कवोऽर्पिताः षष्टिर्न चलाचलासः

४८

यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभूर्येन विश्वा पुष्यसि वायांणि ।

यो रत्नधा वसुविद् यः सुदन्नः सरस्वति तमिह धातवे कः

४९

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नार्क महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः

५०

समानमेतदुदुकमुच्चैत्यव चाहभिः ।

भूर्मि पर्जन्या जिन्वन्ति दिवं जिन्वन्त्यग्नयः

५१

दिव्यं सुपर्णं वायुसं बृहन्तं मुपां गर्भं दशतमोषधीनाम् ।

अभीपतो वृष्टिभिस्तर्पयन्तं सरस्वन्तमवसे जोहवीमि

५२ [२३] (१७६७)

(१६५) [त्रयोविंशोऽनुवाकः ॥ २३ ॥ सू० १६५-१७९]

(१५) १, २, ४, ६, ८, १०-१२ इन्द्रः ३, ५, ७, ९ मरुतः १३-१५ अगस्त्यो

मैत्रावरुणिः । मरुत्वानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कया शुभा सर्वयसः सर्नीळाः समान्या मरुतः सं मिमिक्षुः ।

कया मती कुत एतास एते ऽर्चन्ति शुष्मं वृषणो वसूया १

कस्य ब्रह्माणि जुजुषुर्युवानः को अध्वरे मरुत आ वर्तत ।

श्येनो ईव ध्रजतो अन्तरिक्षि केन महा मनसा रीरमाम २

कुतस्त्वमिन्द्र माहिनुः सन्नेको यासि सप्तते किं त इत्था ।

सं पृच्छसे समराणः शुभानैर्वोचेस्तन्नो हरिवो यत् ते अस्मे ३

ब्रह्माणि मे मृतयः शं सुतासः शुष्म इयति प्रभृतो मे अद्रिः ।

आ शासते प्रति हर्यन्त्युक्थे मा हरीं वहतस्ता नो अच्छ ४

अतो वयमन्तमेभिर्गुजानाः स्वक्षत्रिभिस्तन्वः शुर्ममानाः ।

महोभिरेतो उप युज्महे त्विन्द्र स्वधामनु हि नो बभूथ ५ [२४]

क्र॑ स्या वो मरुतः स्वधासीद् यन्मामेकं समधत्ताहिहृत्वे ।

अहं ह्यु॑ग्रस्तविषस्तुर्विष्मान् विश्वस्य शत्रोरनमं वधुस्नैः ६

भूरि चकर्थ युज्येभिरस्मे समानेभिर्वृषभ पौंस्येभिः ।

भूरीणि हि कृणवामा शविष्ठेन्द्र क्रत्वा मरुतो यद् वशाम ७

वधीं वृत्रं मरुत इन्द्रियेण स्वेन भामेन तविषो बभूवान् ।

अहमेता मनवे विश्वश्चन्द्राः सुगा अपश्चकर वज्रबाहुः ८

अनुत्तमा ते मवव्रजकिर्नु न त्वावाँ अस्ति देवता विद्वानः ।

न जायमानो नशते न जातो यानि कण्डिया कृणुहि प्रवृद्ध ९

एकस्य चिन्मे विश्व॑स्त्वोजो या नु दधृष्वान् कृणवै मनीषा ।

अहं ह्यु॑ग्रो मरुतो विद्वानो यानि च्यवमिन्द्र इदीश एषाम् १० [२५]

अमन्दन्मा मरुतः स्तोमो अत्र यन्मे नरः श्रुत्यं ब्रह्म चक्र ।

इन्द्राय वृष्णे सुर्मखाय मह्यं सख्ये सखायस्तन्वे तनूभिः ११

एवेदेते प्रति मा रोचमाना अनेष्टुः श्रव एषो दधानाः ।

संचक्ष्या मरुतश्चन्द्रवर्णा अच्छान्त मे छुदपाथा च नूनम् १२

को न्वत्र मरुतो मामहे वः प्र यातनु सखीरच्छा सखायः ।

मन्मानि चित्रा अपिवातयन्त एषां भूत नवेदा म क्रतानाम् १३ (१७८०)

आ यद् हुवस्याद् हुवसे न कारु रस्माञ्चक्रे मान्यस्य मेधा ।
ओ घु वर्त्त मरुतो विप्रमच्छे मा ब्रह्माणि जरिता वो अर्चत
एष वः स्तोमो मरुत इयं गी मीन्दुर्यस्य मान्यस्य कारोः ।
एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम्

१४

१५ [२६] (१७८२)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२९]

(१६६)

१५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगती; १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तन्नु वोचाम रभसाय जन्मने पूर्वं महित्वं वृषभस्य केतवे ।
ऐधेव यामन् मरुतस्तुविष्वणो गुधेव शक्रास्तविषाणि कर्तन
नित्यं न सूनं मधु बिभ्रत उप कीळन्ति कीळा विदथेषु घृष्वयः ।
नक्षन्ति रुद्रा अर्वसा नमस्विनं न मर्धन्ति स्वतवसो हविष्कृतम्
यस्मा ऊर्मासो अमुता अरांसत रायस्पोषं च हविषा दवाशुषे ।
उक्षन्त्यस्मै मरुतो हिता इव पुरू रजांसि पर्यसा मयोभुवः
आ ये रजांसि तविषीभिरव्यन्त प्र व एवासः स्वयतासो अधजन् ।
भयन्ते विश्वा भुवन्नानि हर्म्या चित्रो वो यामः प्रयतास्वुष्टिषु
यत् त्वेषायामा नदयन्त पर्वतान् द्विवो वा पृष्ठं नया अचुच्यवुः ।
विश्वो वो अजमन् भयते वनस्पती स्थीयन्तीव प्र जिहीत ओषधिः

१

२

३

४

५ [१]

यूयं न उग्रा मरुतः सुचेतुना ऽरिष्टग्रामाः सुमतिं पिपर्तन ।
यत्रा वो द्विद्युद् रदति क्रिविर्दती रिणाति पश्वः सुधितेव बर्हणा
प्र स्कम्भेष्णा अनवध्राधसो ऽलातृणासो विदथेषु सुदृताः ।
अर्चन्त्यकं मविरस्य पीतये विदुर्वीरस्य प्रथमानि पौंस्या
शतमुजिभिस्तमभिहृतेरघात् पूभी रक्षता मरुतो यमावत ।
जन् यमुग्रास्तवसो विरक्षिनः प्राथना शंसात् तनयस्य पुष्टिषु
विश्वानि भद्रा मरुतो रथेषु वो मिथस्पृध्वेव तविषाण्याहिता ।
अंसेष्वा वः प्रपथेषु स्वादयो ऽक्षो वरचक्रा समया वि वावृते
भूरीणि भद्रा नयेषु बाहुषु वक्षःसु रुक्मा रभसासो अञ्जयः ।
अंसेष्वेताः पविषु क्षुरा अधि वयो न पक्षान् व्यनु श्रियो धिरे

६

७

८

९

१० [२] (१७९२)

महान्तो महा विश्वोऽत्र विभूतयो दूरेदृशो ये दिव्या इव स्तुभिः । मन्त्राः सुजिह्वाः स्वरितार आसभिः समिश्रा इन्द्रे मरुतः परिदुमः	११
तद् वः सुजाता मरुतो महित्वनं वीर्यं वो वृत्रमर्दितेरिव व्रतम् । इन्द्रश्चन त्यजसा वि ह्नुणाति तज्जनाय यस्यै सुकृते अराध्वम्	१२
तद् वो जामित्वं मरुतः परं युगे पुरु यच्छंसमयुतासु आवत । अया धिया मनवे श्रुष्टिमाव्या साकं नरो दुसनैरा चिकित्रिरे	१३
येन वीर्यं मरुतः शूशवाम युष्माकेन परीणसा तुरासः । आ यत् ततनन् वृजने जनास एभिर्यज्ञेभिस्तदुभीष्टिमश्याम्	१४
एष वः स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्दार्यस्य मान्यस्य कारोः । एषा यासीष्ट तन्वे वया विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम्	१५ [३] (१७९७)

(१६७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । १ इन्द्रः, २-११ मरुतः । त्रिष्टुप्, (१० पुरस्ताज्ज्योतिः ।)

सहस्रं त इन्द्रोतयो नः सहस्रमिषो हरिवो गूर्ततमाः । सहस्रं रायो मादुयध्वै सहस्रिण उप नो यन्तु वाजाः	१
आ नोऽवोभिर्मरुतो यान्त्वच्छा ज्येष्ठेभिर्वा बृहद् दिवैः सुमायाः । अथ यदेषां नियुतः परमाः समुद्रस्य चिद् धनयन्त पारे	२
मिम्यक्ष येषु सुधिता घृताची हिरण्यनिणिगुपरा न ऋष्टिः । गुहा चरन्ती मनुषो न योषा सभावती विदुथ्येव सं वाक्	३
परां शुभ्रा अयासो यव्या साधारण्येव मरुतो मिमिक्षुः । न रोदुसी अप नुदन्त घोरा जुषन्त वृधं सख्याय देवाः	४
जोषद् यदीमसुर्या सुचध्वै विधितस्तुका रोदुसी नृमणाः । आ सूर्येव विधृतो रथं गात् त्वेषप्रतीका नभसो नेत्या	५ [४]
आस्थापयन्त युवतिं युवानः शुभे निमिश्रां विदथेषु पञ्चाम् । अर्को यद् वो मरुतो हविष्मान् गायद् गाथं सुतसोमो दुवस्यन्	६
प्र तं विवक्मि वक्म्यो य एषां मरुतां महिमा सत्यो अस्ति । सचा यदीं वृषमणा अहंयुः स्थिरा चिज्जनीर्वहते सुमागाः	७ (१८०४)

पान्ति मित्रावरुणाववृद्धा च्यत ईमर्यमो अप्रशस्तान् ।
 उत च्यवन्तो अच्युता ध्रुवाणि वावृध ई मरुतो दातिवारः
 नही नु वो मरुतो अन्त्यस्मे आरात्ताच्चिच्छवसो अन्तमापुः ।
 ते धृष्णुता शर्वसा शूशुवांसो ऽर्णी न द्वेषो धृषता परि दुः
 वयमद्येन्द्रस्य प्रेठा वयं श्वो वोचिमहि समर्ये ।
 वयं पुरा महि च नो अनु द्यून् तन्न क्रमुक्षा नरामनु ज्यात्
 एष वः स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्द्वार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
 एषा यासीष्ट तन्वं वयां विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम्

८

९

१०

११ [५] (१८०८)

(१६८)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । जगतीः ८-१० त्रिष्टुप् ।

यज्ञायज्ञा वः समना तुतुर्वणिर्धियं धियं वो देवया उं द्विध्वे ।
 आ वोऽर्वाचः सुविताय रोदस्यो महे ववृत्यामवसे सुवृक्तिभिः
 ववांसो न ये स्वजाः स्वतवस इयं स्वरभिजायन्त धूतयः ।
 सहाभिर्यासो अपां नोर्मर्य आसा गावो वन्द्यासो नोक्षणः
 सोमांसो न ये सुतास्तृतांशवो हस्तु पीतासो दुवसो नासते ।
 ऐषामंसेषु रन्मिणीव शरभे हस्तेषु खादिश्च कृतिश्च सं दधे
 अव स्वयुक्ता द्विव आ वृथा ययु रमर्त्याः कशया चोदत त्मना ।
 अरेणवस्तुविजाता अचुच्यवु ह्वहानि चिन्मरुतो भ्राजदृष्टयः
 को वोऽन्तमरुत ऋधिविद्युतो रेजति त्मना हन्वेव जिह्वया ।
 धन्वच्युत इषां न यामनि पुरुषैषा अह्नयोऽ नैतशः

१

२

३

४

५ [६]

क्रं स्विदस्य रजसो महस्पर्ं कावरं मरुतो यस्मिन्नायय ।
 यच्चयावयथ विथुरेव संहितं व्यद्विणा पतथ त्वेषमर्णवम्
 सातिर्न वोऽमवती स्वर्वती त्वेषा विपांका मरुतः पिपिष्वती ।
 भद्रा वो रातिः पृणतो न दक्षिणा पृथुज्ययी असुर्येव जज्ञती
 प्रति द्योमन्ति सिन्धवः पविभ्यो यदुभ्रियां वाचमुद्वीरयन्ति ।
 अव स्मयन्त विद्युतः पृथिव्यां यदी घृतं मरुतः पुष्णुवन्ति

६

७

८ (१८१६)

अस्मत् पृथ्वीमहते रणांय त्वेषमयासां मरुतामनीकम् ।

ते सप्तरासोऽजनयन्ताभ्य—मादित् स्वधार्मिषिरां पर्यपश्यन्

९

एष वः स्तोमो मरुत इयं गी—मीन्द्रार्यस्य मान्यस्य कारोः ।

एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

१० [७] (१८१८)

(१६९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, २ चतुष्पदा विराट् ।

महश्चित् त्वमिन्द्र यत् एतान् महश्चिदसि त्यजसो वरुता ।

स नो वेधो मरुतां चिकित्वान् त्सुम्ना वनुष्व तव हि प्रेडा

१

अयुञ्जन्त इन्द्र विश्वकृष्टी—विद्वानासो निषिधो मर्त्यत्रा ।

मरुतां पृत्सुतिर्हासमाना स्वर्माळहस्य प्रधनस्य सातौ

२

अभ्यक् सा त इन्द्र ऋष्टिरस्मे सनेम्यभ्यं मरुतो जुनन्ति ।

अग्निश्चिच्छि ज्मातसे शुशुक्ला—नापो न द्वीपं दर्धति प्रयांसि

३

त्वं तू न इन्द्र तं रयिं वा ओजिष्ठया दक्षिणयेव रातिम् ।

स्तुतश्च यास्ते चकनन्त वायोः स्तनं न मध्वः पीपयन्त वाजैः

४

त्वे राय इन्द्र तोशतमाः प्रणेतारः कस्य चिद्वतायोः ।

ते षु णो मरुतो मृळयन्तु ये स्मा पुरा गातूयन्तीव देवाः

५ [८]

प्रति प्र याहिन्द्र मीळ्हुषो नृन् महः पार्थिवे सदर्ने यतस्व ।

अध यदेषां पृथुबुधास एता—स्तीर्थे नार्यः पौंस्यानि तस्थुः

६

प्रति घोराणामेतानामयासां मरुतां शृण्व आयतासुपुब्धिः ।

ये मर्त्यं पृतनायन्तमूर्मै—ऋणावानं न पृतयन्त सर्गैः

७

त्वं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्त्या रदा मरुद्भिः शुरुधो गोअग्राः ।

स्तवनिभिः स्तवसे देव देवै—विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

८ [९] (१८२६)

(१७०)

(५) १, ३, ४ इन्द्रः; (४) अगस्त्यो वा; २, ५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । १ वृहती, २-४ अनुष्टुप्, ५ त्रिष्टुप् ।

न नूनमस्ति नो श्वः कस्तद् वेदं यदद्भुतम् ।

अन्यस्य चित्तमभि संचरेण्य—मुताधीतं वि नश्यति

१

(१८२७)

- किं न इन्द्र जिघांससि भ्रातरौ मरुतस्त्वत् ।
 तेभिः कल्पस्व साधुया मा नः समरणे वधीः २
 किं नो भ्रातरगस्त्य सखा सन्नति मन्यसे ।
 विद्या हि ते यथा मनो ऽस्मभ्यमिन्न दिव्ससि ३
 अरं कृण्वन्तु वेदिं समग्निमिन्धतां पुरः ।
 तन्नामृतस्य चेतने यज्ञं ते तनवावहै ४
 त्वमीशिषे वसुपते वसूनां त्वं मित्राणां मित्रपते धेष्ठः ।
 इन्द्र त्वं मरुजिः सं वदस्वा ध प्राशान क्रतुया हवीर्षि ५ [१०] (१८३१)
 (१७१)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः ३-६ मरुत्वानिन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- प्रति व एना नमसाहमेमि सूक्तेन भिक्षे सुमतिं तुराणाम् ।
 रराणतां मरुतो वेद्याभिर्नि हेळो धुत वि मुचध्वमश्वान् १
 एष वः स्तोमो मरुतो नमस्वान् हुवा तद्यो मनसा धायि देवाः ।
 उपेमा यात मनसा जुषाणा यूयं हि धा नमस इद वृधासः २
 स्तुतासो नो मरुतो मूळयन्तु त स्तुतो मघवा शंभविष्ठः ।
 ऊर्ध्वा नः सन्तु क्रोम्या वना न्यहानि विश्वा मरुतो जिगीषा ३
 अस्मादहं तविषादीषमाण इन्द्राद् भिया मरुतो रजमानः ।
 युष्मभ्यं हव्या निशितान्यासन् तान्यारे चक्रुमा मूळतां नः ४
 येन मानासश्चित्तयन्त उवा व्युष्टिषु शर्वसा शश्वतीनाम् ।
 स नो मरुद्धिर्वृषभ श्रवो धा उग्र उग्रेभिः स्थविरः सहोदाः ५
 त्वं पाहीन्द्र सहीयसो नून भवा मरुद्धिर्वयातहेळाः ।
 सुप्रकेतेभिः सासहिर्दधानो विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् ६ [११] (१८३७)
 (१७२)

३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । मरुतः । गायत्री ।

- चित्रो वोऽस्तु यामश्चित्र ऊती सुदानवः । मरुतो अहिमानवः १
 आरे सा वः सुदानवो मरुत क्रज्जती शरुः । आरे अश्मा यमस्यथ २
 तूष्कन्दस्य नु विशः परि वृङ्क सुदानवः । ऊर्ध्वान नः कर्त जीवसे ३ [१२] (१८४०)

(१७३)

१३ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्; ४ विरादस्थाना, विषमपदा वा ।

गायत् सामं नभन्यं ^१ यथा वे रचीम तद् वावृधानं स्वर्वत् ।	
गावो धेनवो बर्हिष्यदधा आ यत् सद्धानं दिव्यं विवासान्	१
अर्चद् वृषा वृषभिः स्वेदुहव्यै मृगो नाशो अति यज्जुगुयात् ।	
प्र मन्वयुर्मनां गूर्तं होता भरते मर्यो मिथुना यजत्रः	२
नक्षत्रोता परि सन्न मिता यन् भरद् गर्भमा शरदः पृथिव्याः ।	
ऋग्वदश्वो नयमानो रुवद् गौ रन्तर्दूतो न रोदसी चरद् वाक्	३
ता कर्माषतरास्मै प्र च्यौत्तानि देवयन्तो भरन्ते ।	
जुजोषदिन्द्रो वृषमर्च्य नासत्येव सुग्म्यो रथेष्ठाः	४
तमु द्रुहीन्द्रं यो ह सत्वा यः क्षूरो मधवा यो रथेष्ठाः ।	
प्रतीचश्चिद् योधीयान् वृषणवान् ववृषश्चित्तमसो विहन्ता	५ [१३]
प्र यद्वित्था महिना नृभ्यो अस्त्यरं रोदसी कक्षये ^२ नास्मै ।	
सं विव्य इन्द्रो वृजनं न भूमा भर्ति स्वधावाँ ओपशमिन् द्याम्	६
समत्सु त्वा शूर सतामृगणं प्रपथिन्तमं परितंसयध्वै ।	
सजोषस इन्द्रं मदं क्षोणीः सूरिं चिद् ये अनुमदन्ति वाजैः	७
एवा हि ते शं सर्वना समुद्र आपो यत् तं आसु मदन्ति देवीः ।	
विश्वा ते अनु जोष्या भूद् गौः सूरिश्चिद् यदि धिषा वेवि जनान्	८
असाम् यथा सुषखाय एन स्वमिदयो नरां न शंसैः ।	
असुद् यथा न इन्द्रो वन्दनेष्टा स्तुरो न कर्म नयमान उक्था	९
विष्वर्धसो नरां न शंसै रस्माकसदिन्द्रो वज्रहस्तः ।	
मित्रायुवो न पूर्पतिं सुशिष्टौ मध्यायुव उप शिक्षन्ति युजैः	१० [१४]
यज्ञो हि ध्मेन्द्रं कश्चिद्वृधं शुहुराणश्चिन्मनसा परियन् ।	
तीर्थे नाच्छां तातृषाणमोको कीर्षो न सिधमा कृणोत्यध्वा	११
मो पू ण इन्द्रात्र पृतसु कुटै रस्ति हि प्मा ते शुष्मिन्नवयाः ।	
महश्चिद् यस्य मीळुधुषो युव्या हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः	१२
एष स्तोम इन्द्र तुभ्यमस्मे एतेन गातुं हरिवो विदो नः ।	
आ नो ववृत्याः सुविताय देव विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्	१३ [१५] (१८५३)

(१७४)

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- त्वं राजेन्द्र ये च देवा रक्षा नृन् पाह्यसुर त्वमस्मान् ।
 त्वं सत्पतिर्मधवा नस्तर्हत्र—स्त्वं सत्यो वसवानः सहोदाः १
- दन्नो विश इन्द्र मूध्रवाचः सप्त यत् पुरः शर्म शारङ्गीर्दत् ।
 ऋणोरपो अनवद्याणा यूने वृत्रं पुरुकुत्साय रन्धीः २
- अजा वृत् इन्द्र शूरपत्नी—र्या च येभिः पुरुहूत नूनम् ।
 रक्षो अग्निमशुषं तूर्वयाणं सिंहो न दमे अपांसि वस्तोः ३
- शेषन् नु त इन्द्र सस्मिन् योनौ प्रशस्तये पवीरवस्य मुहा ।
 सृजदर्णास्यव यद् युधा गा—स्तिष्ठन्द्ररी धृषता मृष्ट वाजान् ४
- वह कुत्समिन्द्र यस्मिन्वाकन् त्सूम्न्यू ऋत्रा वातस्याश्वा ।
 प्र सूरश्चक्रं वृहतादुभीके ऽभि स्पृधो यासिषद् वज्रबाहुः ५ [१६]
- जघन्वाँ इन्द्र मित्रे—ओदप्रवृद्धो हरिवो अदाश्नृ ।
 प्र ये पश्यन्नर्यमणं सचायो—स्त्वया शूर्ता वहमाना अपत्यम् ६
- रपत् कुविरिन्द्रार्कसातौ क्षां द्रासायोपवर्हणीं कः ।
 करत् तिस्रो मधवा दानुचित्रा नि दुर्व्योणि कुर्यवाचं मूधि श्रेत् ७
- सन्ता ता त इन्द्र नव्या आगुः सहो नभोऽविरणाय पूर्वीः
 भिनत् पुरो न भिक्षो अदेवी—नूनमो वधरदेवस्य पीयोः ८
- त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती—ऋणोरपः सीरा न स्रवन्तीः ।
 प्र यत् संमुद्रमति शूर पथि पारया तूर्वशं यदुं स्वस्ति ९
- त्वमस्माकमिन्द्र विश्वर्ध स्या अवृकतमो नरां नृपाता ।
 स नो विश्वासां स्पृधां सहोदा विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् १० [१७] (१८६३)

(१७५)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । १ स्कंधोप्रीवी बृहती; २-५ अनुष्टुप्; ६ त्रिष्टुप् ।

मत्स्यपायि ते महः पात्रस्येव हरिवो मत्सरो मदः ।

वृषां ते वृष्ण इन्दु—वाजी सहस्रसातमः १

आ नस्ते गन्तु मत्सरो वृषा मत्रो वरेण्यः । सहावाँ इन्द्र सानसिः पृतनाषाळमर्त्यः २

(१८६५)

त्वं हि शूरः सन्तिता चोदयो मनुषो रथम् । सहावान् दस्युमव्रत-मोषः पात्रं न शोचिषां ३
 मुषाय सूर्यं कवे चक्रमीशान् ओजसा । वह शुष्णाय वधं कुत्सं वातस्याश्वैः ४
 शुभ्रिन्तमो हि ते मर्षो द्युम्निन्तम उत क्रतुः । वृत्रघ्ना वरिवोविदां मंसीष्ठा अश्वसातमः ५
 यथा पूर्वभ्यो जरितुभ्य इन्द्र मय इवापो न तृप्यते बभूथ ।
 तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ६ [१८] (१८६९)

(१७६)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ; ६ त्रिष्टुप् ।

मत्सि नो वस्य इष्ट्य इन्द्रमिन्द्रो वृषा विश ।

ऋचायमाण इन्वासि शत्रुमन्ति न विन्दसि १

तास्मिन्ना वेशया गिरो य एकश्चरणीनाम् ।

अनु स्वधा यमुप्यते यवं न चर्कृषद् वृषा २

यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च क्षितीनां वसु ।

स्पाशयस्व यो अस्मधु-ग्विद्येवाशानिर्जहि ३

असुन्वन्तं समं जहि वृणाशं यो न ते मयः ।

अस्मभ्यमस्य वेदनं वृद्धि सूरिश्चिदोहते ४

आवो यस्य द्विर्हसो ऽर्केषु सानुषगसत् ।

आजाविन्द्रस्येन्द्रो प्रावो वाजेषु वाजिनम् ५

यथा पूर्वभ्यो जरितुभ्य इन्द्र मय इवापो न तृप्यते बभूथ ।

तामनु त्वा निविदं जोहवीमि विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ६ [१९] (१८७५)

(१७७)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ चर्षणिप्रा वृषभो जनानां राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः ।

स्तुतः श्रवस्यन्नवसोप मद्रि-ग्युक्त्वा हरी वृषणा याह्यवाङ् १

ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र बह्ययुजो वृषरथासो अत्याः ।

तां आ तिष्ठ तेभिरा याह्यवाङ् हवामहे त्वा सुत इन्द्र सोमं २

आ तिष्ठ रथं वृषणं वृषा ते सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि ।

युक्त्वा वृषभ्यां वृषभ क्षितीनां हरिभ्यां याहि प्रवतोप मद्रिक् ३ (१८७८)

अयं यज्ञो देव्या अयं मिषेध इमा ब्रह्माण्ययमिन्द्र सोमः ।
स्तीर्णं बर्हिर्वा तु शक्र प्र याहि पिवा निषद्य वि मुञ्चा हरीं इह
ओ सुहृत इन्द्र याह्यर्वा ह्युप ब्रह्माणि मान्यस्य कारोः ।
विद्याम वस्तोरवसा गूणन्तो विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम्

४

५[२०](१८८०)

(१७८)

५ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यद्ध स्या त इन्द्र श्रुतिरस्ति यया बभूव जसितृभ्य ऊती ।
मा नः कामं महयन्तमा धृ-ग्विश्वा ते अस्यां पर्याप आयोः
न घा राजेन्द्र आ इमहो या नु स्वसारा कृणवन्त योनौ ।
आपश्चिदस्मै सुतुका अवेषन् गमन्न इन्द्रः सख्या वयश्च
जेता नृभिरिन्द्रः पुंसु शूरः श्रोता हवं नार्धमानस्य कारोः ।
प्रमती रथं द्वाशुष उपाक उद्यन्ता गिरो यदि च त्मना भूत्
एवा नृभिरिन्द्रः सुश्रवस्या प्रखादः पृक्षो अभि मित्रिणो भूत् ।
समयं इषः स्तवते विवाचि सत्राकरो यजमानस्य शंसः
त्वया वयं मघवन्निन्द्र शत्रू-नभि प्याम महतो मन्यमानान् ।
त्वं ज्ञाता त्वमुं नो वृधे भू-विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम्

१

२

३

४

५[२१](१८८५)

(१७९)

(३) १-२ लोपासुद्रा; ३-४ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः; ५-६ अगस्त्यशिष्यो ब्रह्मचारी । रतिः । त्रिष्टुप्; ५ बृहती ।

पूर्वीरहं शरदः शश्रमाणा क्रोषा वस्तोरुषसो जुरयन्तीः ।
मिनाति श्रियं जरिमा तनूना मप्यु नु पत्नीवृषणो जगम्युः
ये चिद्धि पूर्व क्रतुसाप आसन् त्साकं देवेभिरवदन्नृतानि ।
ते चिदवापुर्नह्यन्तमापुः समू नु पत्नीवृषभिर्जगम्युः
न मृषां भ्रान्तं यदवन्ति देवा विश्वा इत् स्पृधो अभ्यश्नवाव ।
जयावेदत्र शतनीथमार्जि यत् सम्यज्वा मिथुनावभ्यजाव
नदस्य मा रुधतः काम आगं ह्रित आजानो अमुतः कुतश्चित् ।
लोपासुद्रा वृषणं नी रिणाति धीरमर्धरा धयति श्वसन्तम्

१

२

३

४

(१८८९)

इमं नु सोममन्तितो हृत्सु पीतमुपं ब्रुवे ।

यत् सीमार्गश्चक्रुमा तत् सु मृळतु पुलुकामो हि मर्त्यः

५

अगस्त्यः खनमानः खनित्रैः प्रजामपत्यं बलमिच्छमानः ।

उभौ वर्णावृषिरुग्रः पुपोष सत्या देवेष्वाशिषो जगाम

६ [२२] (१८९१)

(१८०) [चतुर्विंशोऽनुवाकः ॥२४॥ सू० १८०-१९१]

१० अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

युवो रजांसि सुयर्मासो अश्वा रथो यद् वां पर्यणींसि दीर्यत ।

हिरण्यया वां पवयः प्रुषायन् मध्वः पिबन्ता उपसः सचेथे

१

युवमत्यस्याव नक्षथो यद् विपत्मनो नर्यस्य प्रयज्योः ।

स्वसा यद् वां विश्वगूर्ती भराति वाजायेद्वै मधुपाविषे च

२

युवं पर्य उस्त्रियायामधत्तं पक्रमायायामव पूर्य गोः ।

अन्तर्यद् वृनिनो वामुतप्सु ह्यारो न शुचिर्यजति हविष्मान्

३

युवं हं घर्म मधुमन्तमत्रये ऽपो न क्षोदोऽवृणीतमेपे ।

तद् वां नरावश्विना पश्वदृष्टी रथ्येव चक्रा प्रति यन्ति मध्वः

४

आ वां दानाय ववृतीय दस्रा गोरारहेण तौड्यो न जिर्विः ।

अपः क्षोणी संचते माहिना वां जूणीं वामक्षुरहंसो यजत्रा

५ [२३]

नि यद् युवेथे नियुतः सुदानु उपं स्वधार्मिः सृजथः पुरंधिम् ।

प्रेषद् वेष्टद् वातो न सूरि-रा महे ददे सुवतो न वाजम्

६

वयं चिद्धि वां जरितारः सत्या विपुन्यामहे वि पुणिहितावान् ।

अथा चिद्धि ष्माश्विनावनिन्द्या पाथो हि ष्मा वृषणावन्तिदेवम्

७

युवां चिद्धि ष्माश्विनावनु द्यून् विरुद्रस्य प्रस्रवणस्य सातौ ।

अगस्त्यो नरां नृषु प्रशस्तः काराधुनीव चितयत् सहैरैः

८

प्र यद् वहथे महिना रथस्य प्र स्पन्द्रा याथो मनुषो न होता ।

धत्तं सूरिभ्य उत वा स्वश्वयं नासत्या रथिषाचः स्याम

९

तं वां रथं वयमद्या हुवेम स्तोमैरश्विना सुविताय नव्यम् ।

अतिष्ठनेमिं परि द्यार्मियानं विद्यामेधं वृजनं जीरदानुम्

१० [२४] (१९०१)

(१८१)

९ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

कदु प्रेष्ठाविषां रयीणां मध्वर्यन्ता यदुन्निनीथो अपाम् ।
अयं वां यज्ञो अंकृत प्रशस्तिं वसुधिती अर्वितारा जनानाम् १
आ वामश्वांसः शुचयः पयस्पा वार्तरंहसो दिव्यासो अत्याः ।
मनोजुवो वृषणो वीतपृश्ना एह स्वराजो अश्विना वहन्तु २
आ वां रथोऽवनिर्न प्रवत्वान् त्सुप्रवन्धुरः सुवितार्य गम्याः ।
वृष्णः स्थातारा मर्त्सो जवीया नहंपूर्वा यंजतो धिष्ण्या यः ३
इहेह जाता समवावशीता मरेपसा तन्वाऽ नामभिः स्वैः ।
जिष्णुर्वामन्यः सुमंस्वस्य सूरि दिवो अन्यः सुभगः पुत्र ऊहे ४
प्र वां निचेरुः ककुहो वशां अनु पिशङ्गरूपः सदनानि गम्याः ।
हरी अन्यस्य पीपयन्त वाजै मध्रा रजोऽस्यश्विना वि घोषैः ५ [२५]

प्र वां शरद्वान् वृषभो न निष्वाद् पूर्वीरिषश्चरति मध्वं हृष्णन् ।
एवैरन्यस्य पीपयन्त वाजै वैधन्तीरुध्वा नद्यो न आर्गुः ६
असर्जि वां स्थविरा वेधसा गी बाळ्हे अश्विना त्रेधा क्षरन्ती ।
उपस्तुताववतं नाधमानं यामन्नयामञ्जृणुतं हव मे ७
उत स्या वां रुशतो वप्ससो गी स्त्रिवर्हिषि सदसि पिन्वते नृन् ।
वृषा वां मेघो वृषणा पीपाय गोर्न सेके मनुषो दशस्यन् ८
युवां पूषेवाश्विना पुंरधि रग्निमुधां न जरते हविष्मान् ।
हुवे यद् वां वरिवस्या गृणानो विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ९ [२६] (१९१०)

(१८२)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । जगतीः ६, ८ त्रिष्टुप् ।

अभूविदं वयुजमो पु भूषता रथो वृषण्वान् मदता मनीषिणः ।
धिर्यजिन्वा धिष्ण्या विश्पलावसू दिवो नपाता सुकृते शुचिंवता १
इन्द्रतमा हि धिष्ण्या मरुत्तमा कुसा दंसिष्ठा रथ्या रथीतमा ।
पूर्णं रथं वहथे मध्व आर्चितं तेन द्वाश्वांसमुप याथो अश्विना २ (१९११)

किमत्र दद्या कृणुथः किमासाथे जनो यः कश्चिदहंविर्महीयते ।
 अतिं क्रमिष्टं जुरतं पुणेरसुं ज्योतिर्विप्राय कृणुतं वचस्यवे ३
 जम्भयतमभितो रायतः शुनो हतं मृधो विदथुस्तान्यश्विना ।
 वार्चवाचं जरितू रत्निनीं कृतमुभा शंसं नासत्यावतं मम ४
 युवमेतं चक्रथुः सिन्धुषु प्लवमात्मन्वन्तं पक्षिणं तौड्याय कम ।
 येन देवत्रा मनसा निरुहथुः सुपप्तनी पेतथुः क्षोदंसो महः ५ [२७]

अवविद्धं तौड्यमृष्वन्तं रनारम्भणे तमसि प्रविद्धम् ।
 चतस्रो नावो जठलस्य जुष्टा उदुश्विभ्यामिषिताः पारयन्ति ६
 कः स्विद्वृक्षो निष्ठितो मध्ये अर्णसो यं तौड्यो नाधितः पर्यषस्वजत् ।
 पूर्णा मृगस्य पतरोरिवारम्भ उदश्विना ऊहथुः श्रोमताय कम ७
 तद् वां नरा नासत्यावनुं ग्याद् यद् वां मानास उचथ्रमवोचन् ।
 अस्मादृद्य सदेसः सोम्यादा विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् ८ [२८] (१९१८)

(१८३)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं युञ्जाथां मनसो यो जवीयान् त्रिवन्धुरो वृषणा यश्चिचक्रः ।
 येनोपयाथः सुकृतो दुरोणं त्रिधातुना पतथो विर्न पूर्णैः १
 सुवृद् रथो वर्तते यन्नमि क्षां यत् तिष्ठथुः क्रतुमन्तानुं पृक्षे ।
 वपुर्वपुष्या संचतामियं गीर्दिवो दुहित्रोपसा सचेथे २
 आ तिष्ठतं सुवृत्तं यो रथो वामनु व्रतानि वर्तते हविष्मान् ।
 येन नरा नासत्येषयधै वर्तिर्याथस्तनयाय तमने च ३
 मा वां वृको मा वृकीरा दधर्षीन्मा परिं वर्कमुत मातिं धक्तम् ।
 अयं वां भागो निहित इयं गीर्दस्त्राविमे वां निधयो मधूनाम् ४
 युवां गोतमः पुरुमीळ्हो अत्रिर्दस्त्रा हवतेऽवसे हविष्मान् ।
 दिशं न विष्टार्मुजुयेव यन्ता मे हवँ नासत्योर्प यातम् ५
 अतारिष्म तमसस्पाारमस्य प्रति वां स्तोमो अश्विनावधापि ।
 एह यातं पथिभिर्देवयानैर्विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम् ६ [२९] (१९२९)

[पञ्चमोऽध्यायः । ॥५॥ व० १-२९]

(१८४)

६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ता वा॑मद्य ताव॑परं हु॒वेमो॑ च्छन्त्यामुषसि वह्नि॑रुक्थैः ।
 नास॑त्या कुहं चित् सन्ता॑वयो द्विवो नपा॑ता सु॒दास्तरा॑य १
 अ॒स्मे ऊ पु वृष॑णा मादयेथा॒ मुत् पु॑णीर्हत॑मूर्ध्या म॒दन्ता ।
 भुतं मे॑ अ॒च्छोक्ति॑भिर्मतीना॒ भेष्टा॑ नरा॒ निचे॑तारा च॒ कौणैः २
 श्रिये॑ पूष॒न्निपु॑कृतैव दे॒वा नास॑त्या वह॑तुं सूर्या॑याः ।
 वृच्यन्ते॑ वां ककुहा अ॒प्सु जा॑ता युगा॒ जूर्ण॑व वरु॑णस्य भूरेः ३
 अ॒स्मे सा वा॑ माध्वी॒ गति॑रंस्तु॒ स्तोमै॑ हि॒नोत॑ मान्यस्य॒ कारोः ।
 अनु॑ यद् वा॑ श्रव॒स्या सु॑दानू सुवी॒र्याय॑ च॒र्षण॑यो म॒दन्ति ४
 एष॑ वां स्तोमो॑ अश्वि॒नावका॑रि॒ माने॑भिर्मघ॒वाना सु॑वृक्ति ।
 यातं॑ वर्ति॒स्तर्न॑याय॒ तमे॑ चा॒गस्त्ये॑ नास॒त्या म॒दन्ता ५
 अ॒तारि॑ष्म तम॑स॒स्पार॑मस्य॒ प्रति॑ वां स्तोमो॑ अश्वि॒नावधा॑यि ।
 एह॑ यातं॑ पृथि॒भिर्दे॒वयानै॑ विद्यामे॒ष वृ॒जं जी॑रदा॒नुम् ६ [१] (१९३०)

(१८५)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । द्यावापृथिव्यौ । त्रिष्टुप् ।

क॒तरा॑ पूर्वा॒ कतरा॑परा॒योः क॒था जा॑ते क॒वयः॑ को वि वे॒द ।
 विश्वं॑ त्मना॒ बिभृ॑तो यद्वा॒ नाम वि॑ वर्ति॒ते अ॒हनी॑ च॒क्रिये॑व १
 भूरि॑ द्वे अ॒चर॑न्ती चर॒न्तं प॒द्वन्तं॑ गर्भ॑मपदी॒ दधा॑ते ।
 नित्यं॑ न सूनुं पि॒त्रोरु॑पस्थे॒ द्यावा॑ रक्ष॒तं पृथि॑वी नो अ॒भ्वात॑ २
 अ॒नेहो॑ वृ॒त्रम॑र्दितेर॒नर्व हु॒वे स्व॑र्वद॒वधं॑ नम॒स्वत् ।
 तद् रो॑दसी॒ जन॑यतं ज॒रित्रे॑ द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्वात॑ ३
 अ॒तप्य॑माने॒ अव॑साव॒न्ती अनु॑ प्याम॒ रोद॑सी दे॒वपु॑त्रे ।
 उ॒मे दे॒वाना॑मु॒भये॑भिर॒ह्ना द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्वात॑ ४
 स॒ंगच्छ॑माने॒ युव॑ती॒ सम॑न्ते॒ स्वसा॑रा॒ जामी॑ पि॒त्रोरु॑पस्थे ।
 अ॒भिजिघ्र॑न्ती॒ भुव॑नस्य॒ नामि॑ द्या॒वा रक्ष॑तं पृथि॒वी नो॑ अ॒भ्वात॑ ५ [२] (१९३५)

उर्वी सन्नानी बृहती ऋतेन	हुवे देवानामवसा जनित्री ।	
वृधाते ये अमृतं सुप्रतीके	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	६
उर्वी पृथ्वी बह्वले दूरेअन्ते	उप हुवे नमसा यज्ञे अस्मिन् ।	
वृधाते ये सुभगे सुप्रतीके	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	७
देवान् वा यच्चकृमा कच्चिदागः	सखायं वा सदमिज्जारूपतिं वा ।	
इयं धीर्भूया अवयानमेषां	द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्	८
उभा शंसा नयां मार्मविष्टा	मुभे मामूती अवसा सचेताम् ।	
भूरि चिदुर्यः सुदास्तराये	पा मदन्त इषयेम देवाः	९
ऋतं द्विषे तदवोचं पृथिव्या	अभिश्चावायं प्रथमं सुमेधाः ।	
पातामवद्याद् दुरितादुभीके	पिता माता च रक्षतामवोभिः	१०
इदं द्यावापृथिवी सत्यमस्तु	पितर्यातिर्यद्विहोपहुवे वाम् ।	
भूतं देवानामवमे अवोभि	विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्	११ [३] (१९४१)

(१८६)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ न इळाभिर्विदथे सुशस्ति	विश्वानरः सविता देव एतु ।	
अपि यथा युवानो मत्सथा नो	विश्वं जगदभिपित्वे मनीषा	१
आ नो विश्व आस्का गमन्तु देवा	मित्रो अयमा वरुणः सजोषाः ।	
भुवन् यथा नो विश्वे वृधासः	करन्तसुपाहा विश्वरं न शवः	२
प्रथं वो अतिथिं गृणीषे ऽग्निं	शस्तिभिस्तुर्वणिः सजोषाः ।	
असद यथा नो वरुणः सुकीर्ति	रिषश्च पर्यदरिगुर्तः सूरिः	३
उप व एषे नमसा जिगीषो	पासानक्ता सुदुधेव धेनुः ।	
समाने अहन् विमिमानो अर्क	विषुरूपे पर्यसि सस्मिन्नूधन्	४
उत नोऽर्हिर्बुध्न्योऽमर्यस्कः	शिशुं न पिप्युषीव वेति सिन्धुः ।	
येन नपातमपां जुनाम	मनोजुवो वृषणो यं वहन्ति	५ [४]

उत न ई त्वष्टा शन्त्वच्छा स्मत् सूरिभिरभिपित्वे सजोषाः ।

आ वृत्रहेन्द्रश्चरषणिप्रा स्तुविष्टमो नरा न इह गम्याः

६

(१९४७)

उत न ई मृतयोऽश्वयोगाः	शिष्टं न गावस्तरुणं रिहन्ति ।	
तमीं गिरो जनयो न पत्नीः	सुरमिष्टं नरां नसन्त	७
उत न ई मरुतो वृद्धसेनाः	स्मद् रोदसी समनसः सदन्तु ।	
पृषदश्वासोऽवनयो न रथा	रिशार्दसो मित्रयुजो न देवाः	८
प्र नु यदेषां महिना चिकिञ्चे	प्र युञ्जते प्रयुजस्ते सुवृक्ति ।	
अथ यदेषां सुदिने न शरु	विश्वमेरिणं प्रुषायन्त सेनाः	९
प्रो अश्विनावर्से कृणुध्वं	प्र पूषणं स्वतवसो हि सन्ति ।	
अद्वेषो विष्णुवार्ति ऋभुक्षा	अच्छा सुन्नायं ववृतीय देवान्	१०
इयं सा वो अस्मे दीधितिर्यजत्रा	अपिप्राणी च सदनी च भूयाः ।	
नि या देवेषु यतते वसूयु	विद्यामेघं वृजनं जीरदानुम्	११ [५] (१९५२)

(१८७)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अञ्जं । १ अनुष्टुप्गर्भा उष्णिक्; २, ५-७, ११ अनुष्टुप्; ११ बृहती वा;
२, ४, ८-१० गायत्री ।

पितुं नु स्तोषं	महो धर्माणं तर्विषीम्	। यस्य त्रितो व्योजसा	वृत्रं विपर्वमर्दयत्	१
स्वादो पितो मधो पितो	वयं त्वा ववृमहे ।	अस्माकमविता भव		२
उप नः पितवा चर	शिवः शिवामिह्रितिभिः ।	मयोभुरद्विषेण्यः	सखा सुशेवो अद्वयाः	३
तव त्वे पितो रसा	रजांस्यनु विष्टिताः ।	द्विवि वाता इव श्रिताः		४
तव त्वे पितो ददत्	स्तव स्वादिष्ट ते पितो ।	प्र स्वान्नानो रसानां	तुविग्रीवा इवरेते	५ [६]

त्वे पितो महानां	देवानां मनो हितम्	। अकारि चारुं केतुना	तवाहिमवसावधीत्	६
यद्वो पितो अर्जगन्	विवस्व पर्वतानाम्	। अत्रा चिन्नो मधो पितो	ऽरं भूक्षायं गम्याः	७
यदुपामोषधीनां	परिशमारिशामहे	। वातापि पीव इद् भव		८
यत् ते सोम गवाशिरो	यवाशिरो भजामहे ।	वातापि पीव इद् भव		९
क्रम्भ ओषधे भव	पीवो वृक उदारथिः ।	वातापि पीव इद् भव		१०

तं त्वा वयं पितो वचोभिर्गात्रो न हव्या सुषूदिम ।

देवेभ्यस्त्वा सधुमादं मस्मभ्यं त्वा सधुमादम्

११ [७] (१९६३)

(१८८)

११ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । आग्नीसूक्तं = [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इलः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्धारः, ६ उषासानका, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळामारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । गायत्री ।

समिद्धो अद्य राजसि देवो देवैः सहस्रजित् । द्रुतो हव्या कविर्वह १
तनूनपादृतं यते मध्वा यज्ञः समज्यते । दधत् सहस्रिणीरिषः २
आजुह्वानो न ईड्यो देवाँ आ वक्षि यज्ञियान् । अग्नें सहस्रसा अंसि ३
प्राचीनं बर्हिरोजसा सहस्रवीरमस्तृणन् । यत्रादित्या विराजन्थ ४
विराद् सम्राड्भिः प्रभ्वी बर्हीश्च भूर्यसीश्च याः । दुरो घृतान्यक्षरन् ५ [८]

सुरुक्मे हि सुपेशसा ऽधि श्रिया विराजतः । उषासावेह सीदताम् ६
प्रथमा हि सुवार्चसा होतारा दैव्या कवी । यज्ञं नो यक्षतामिमम् ७
भारतीले सरस्वति या वः सर्वा उपबुवे । ता नश्चोदयत श्रिये ८
त्वष्टा रूपणि हि प्रभुः पृथ्वी विश्वान् त्समानजे । तेषां नः स्फातिमा रज ९
उप त्मन्या वनस्पते पार्थो देवेभ्यः सृज । अग्निर्हव्यानि सिष्वदत् १०
पुरोगा अग्निर्देवानां गायत्रेण समज्यते । स्वाहाकृतीषु रोचते ११ [९] (१९७४)

(१८९)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने नयं सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यः स्मज्जुहुराणमेनो भूर्यिठां ते नमउक्तिं विधेम १
अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान् त्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा ।
पूश्च पृथ्वी बहुला न उर्वी भवां तोकाय तनयाय शं योः २
अग्ने त्वमस्मद् युयोध्यमीवा अनग्नित्रा अभ्यमन्त कृष्टीः ।
पुनरस्मभ्यं सुविताय देव क्षां विश्वेभिरमृतेभिर्यजत्र ३
पाहि नो अग्ने पायुभिरजसैरुत प्रिये सदन आ शुशुकान् ।
मा ते भयं जरितारं यविष्ठ नूनं विदुन्मापरं सहस्वः ४
मा नो अग्नेऽव सृजो अघाया ऽविष्यवे रिषवे दुच्छुनायि ।
मा वृत्वते दशति मादते नो मा रीषते सहसावन् परा वाः ५ [१०] (१९७५)

वि घृ त्वावाँ ऋतजात यंसद् गृणानो अग्निं तन्वेष्टे वरुथम् ।
 विश्वाद् रिश्वोरुत वा निनिस्सो रभिहृतामसि हि देव विण्द्रप्
 त्वं ताँ अग्र उभयान् वि विद्वान् वेपिं प्रपित्वे मनुषो यजत्र ।
 अभिपित्वे मनवे शास्यो भू-र्ममृजेन्य उशिग्भिर्नाक्रः
 अवोचाम निवर्चनान्यस्मिन् मानस्य सूनुः संहसाने अग्रौ ।
 वयं सहस्रमुषिभिः सनेम विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

६

७

८ [११] (१९८२)

(१९०)

८ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । बृहस्पतिः । विण्द्रप् ।

अनर्वाणं वृषभं मन्द्रजिह्वं बृहस्पतिं वर्धया नव्यमर्कैः ।
 गाथान्यः सुरुचो यस्य देवा आशूण्वन्ति नवमानस्य मर्तः
 तमृत्विद्या उप वाचः सचन्ते सर्गो न यो देवयतामसर्जि ।
 बृहस्पतिः स ह्यश्वो वरांसि विश्वाभवत् समृते मातरिश्वा
 उपस्तुतिं नमस उद्यतिं च श्लोकं यसत् सवितेव प्र बाहू ।
 अस्य क्त्वाहन्योऽ यो अस्ति मृगो न भीमो अरक्षस्तुविष्मान्
 अस्य श्लोको दिवीयते पृथिव्या मृत्यो न यंसद् यक्षभुद् विचेताः ।
 मृगाणां न हेतयो यन्ति चेमा बृहस्पतेरहिमायाँ अभि द्यून्
 ये त्वा देवोषिकं मन्यमानाः पापा भद्रमुपजीवन्ति पञ्जाः ।
 न बृहयेष्टे अनु ददासि वामं बृहस्पते चर्यस इत् पियारुम्

१

२

३

४

५

[१२]

सुपैतुः सुयवसो न पन्था वुर्नियन्तुः परिप्रीतो न मित्रः ।
 अनर्वाणो अभि ये चक्षते नो ऽपीवृता अपोर्ण्वन्तो अस्थुः
 सं यं स्तुभोऽवर्नयो न यन्ति समुद्रं न स्रवतो रोधचक्राः ।
 स विद्वान् उभयं चष्टे अन्त बृहस्पतिस्तत् आपश्च गृध्रः
 एवा महस्तुविजातस्तुविष्मान् बृहस्पतिंवृषभो धायि देवः ।
 स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद् विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम्

६

७

८

[१३] (१९९०)

(१९१)

१६ अगस्त्यो मैत्रावरुणिः । अन्वृणसूर्याः (विषमोपनिषद्) । अनुष्टुप्, १०-१२ महापंक्तिः, १३ महावृहती ।

कङ्कतो न कङ्कतो ऽथो सतीनकङ्कतः ।

द्वाविंति प्लुषी इति न्यहृष्टा अलिप्सत

१

अहृष्टान् हन्त्याय—त्यथो हन्ति परायुती ।

अथो अवध्नती हन्त्याथो पिनष्टि पिषती

२

शरासः कुशरासो दुर्भासः सैर्या उत ।

मौञ्जा अहृष्टा वैरिणाः सर्वे साकं न्यलिप्सत

३

नि गावो गोष्ठे अंसदुन् नि मृगासो अविक्षत ।

नि केतवो जनानां न्यहृष्टा अलिप्सत

४

एत उ त्वे प्रत्यहश्नन् प्रदुषे तस्करा इव ।

अहृष्टा विश्वहृष्टाः प्रतिबुद्धा अभूतन

५ [१४]

द्यौर्वैः पिता पृथिवी माता सोमो भ्राताविंतिः स्वसा ।

अहृष्टा विश्वहृष्टा—स्तिष्ठतेत्यता सु कम्

६

ये अस्या ये अङ्ग्याः सूचीका ये प्रकङ्कताः ।

अहृष्टाः किं चनेह वः सर्वे साकं नि जस्यत

७

उत् पुरस्तात् सूर्य एति विश्वहृष्टो अहृष्टहा ।

अहृष्टान् त्सर्वीश्रम्भयन् त्सर्वीश्र यातुधान्यः

८

उदपसदुसौ सूर्यः पुरु विश्वानि जूर्वेन् ।

आदित्यः पर्वतेभ्यो विश्वहृष्टो अहृष्टहा

९

सूर्ये विषमा संजामि हतिं सुरावतो गृहे ।

सो चिन्नु न मराति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १० [१५]

इयत्तिका शकुन्तिका सका जघास ते विषम् ।

सो चिन्नु न मराति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार ११ (२००१)

त्रिः सप्त विष्णुलिङ्गका विषस्य पुष्पमक्षन् ।

ताश्चिच्छु न मरन्ति नो वयं मरामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १२

नवानां नवतीनां विषस्य रोपुषीणाम् ।

सर्वासामग्रभं नामाऽऽरे अस्य योजनं हरिष्ठा मधु त्वा मधुला चकार १३

त्रिः सप्त मयूर्यः सप्त स्वसारो अगुर्वः ।

तास्ते विषं वि जश्निर उदुकं कुम्भिनीरिव १४

इयुत्तकः कुषुम्भकस्तकं भिनद्वयश्मना ।

ततो विषं प्र वावृते पराचीरनु संवतः १५

कुषुम्भकस्तदब्रवीद् गिरेः प्रवर्तमानकः ।

वृश्चिकस्यारसं विषमरसं वृश्चिक ते विषम् १६ [१६] (२००६)

॥ इति प्रथमं मण्डलं समाप्तम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-११]

१६ शुत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

- त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणि स्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ।
 त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः १
- तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्विचं तव नेद्रं त्वमग्निहतायुतः ।
 तव प्रशास्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहर्पतिश्च नो दमे २
- त्वमग्ने इन्द्रो वृषभः सतामसि त्वं विष्णुरुरुगायो नमस्यः ।
 त्वं ब्रह्मा रयिविद् ब्रह्मणस्पते त्वं विधतः सचसे पुरन्ध्या ३
- त्वमग्ने राजा वरुणो धृतव्रतस्त्वं मित्रो भवसि दुस्म ईड्यः ।
 त्वमर्यमा सत्पतिर्यस्य संभुजं त्वमंशो विदथे देव भाजयुः ४
- त्वमग्ने त्वष्टा विधते सुवीर्यं तव ग्रावो मित्रमहः सजात्यम् ।
 त्वमाशुहेमा रयि स्वइव्यं त्वं नरां शर्धो आसि पुरुवसुः ५ [१७]
- त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवस्त्वं शर्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे ।
 त्वं वातिररुणैर्यासि शंगयस्त्वं पूषा विधतः पासि नु त्वना ६
- त्वमग्ने द्रविणोदा अरंकृते त्वं देवः सविता रत्नधा असि ।
 त्वं भर्गो नृपते वस्व ईशिषे त्वं पायुर्दमे यस्तेऽविधत ७
- त्वमग्ने दम आ विशपतिं विशस्त्वां राजानं सुविद्वज्मृज्जते ।
 त्वं विश्वानि स्वनीक पत्यसे त्वं सहस्राणि शता दश प्रति ८
- त्वमग्ने पितरमिष्टिभिर्नरस्त्वां भ्रात्राय शम्या तनुरुचम् ।
 त्वं पुत्रो भवसि यस्तेऽविधत त्वं सखा सुशेवः पास्याधुषः ९

(९)

त्वमग्ने क्रभुराके नमस्य ।—स्त्वं वाजस्य क्षुमतो राय ईशिषे ।

त्वं वि भास्यनु दक्षि द्वावने त्वं विशिक्षुरसि यज्ञमातनिः

१० [१८]

त्वमग्ने अर्दिर्तिर्वेव दाशुषे त्वं होत्रा भारती वर्धसे गिरा ।

त्वमिळा शतहिंमासि दक्षसे त्वं वृत्रहा वंसुपते सरस्वती

११

त्वमग्ने सुभृत उत्तमं वयस्त्वर्हं स्पार्हं वर्णं आ सुदृशि श्रियः ।

त्वं वाजः प्रतरणो बृहन्नसि त्वं रयिर्बहुलो विश्वतस्पृथुः

१२

त्वमग्ने आदित्यासं आस्यं । त्वां जिह्वां शुचंयश्चक्रिरे कवे ।

त्वां रातिषाचो अध्वरेषु सश्चिरे त्वे देवा हविरदुन्याहुतम्

१३

त्वे अग्ने विश्वे अमृतासो अनुह आसा देवा हविरदुन्याहुतम् ।

त्वया मतीसः स्वदन्त आसुति त्वं गर्भो वीरुधौ जज्ञिषे शुचिः

१४

त्वं तान् त्सं च प्रति चासि मुज्मना अग्ने सुजात प्र च देव रिच्यसे ।

पुक्षो यदन्नं महिना वि ते भुवदनु द्यावापृथिवी रोदसी उभे

१५

ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशसमग्ने रातिमुपसृजन्ति सूरयः ।

अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

१६ [१९] (१६)

(२)

१३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । जगती ।

यज्ञेन वर्धत जातवेदसमग्निं यजध्वं हविषा तनां गिरा ।

समिधानं सुप्रयसं स्वर्णरं द्युक्षं होतारं वृजनेषु धूर्षदम्

१

अभि त्वा नक्तीरुषसो ववाशिरि अग्ने वृत्सं न स्वसरेषु धेनवः ।

द्विव इवेदरतिमानुषा युगा क्षपो भासि पुरुवार संयतः

२

तं देवा बुध्ने रजसः सुदंसं द्विवस्पृथिव्योररति न्येरिरे ।

रथमिव वेद्यं शुक्रशोचिषमग्निं मित्रं न क्षितिपुं प्रशंस्यम्

३

तमुक्षमाणं रजसि स्व आ दमे चन्द्रमिव सुरुचं ह्यार आ दधुः ।

पुङ्गव्याः पतरं चितयन्तमक्षभिः पाथ्यो न पायुं जनेसी उभे अनुं

४

स होता विश्वं परि भूत्वध्वरं तमुं हव्यैर्मनुष क्रञ्चते गिरा ।

हिरिणिप्रो वृषसानासु जभुर्द द्यौर्न स्तुमिश्चितयद् रोदसी अनुं

५ [२०] (२१)

स नो रेवत समिधानः स्वस्तये संदनुस्वान् रयिमस्मासु दीदिहि ।	
आ नः कृणुष्व सुविताय रोदसी अग्ने हव्या मनुषो देव वीतये	६
दा नो अग्ने बृहतो दाः सहस्रिणो दुरो न वाजं श्रुत्या अपां वृधि ।	
प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि स्वर्णं शुक्रमुषसो वि दिद्युतः	७
स ईधान उषसो राम्या अनु स्वर्णं दीदेदरुषेण भानुना ।	
होत्राभिरग्निर्मनुषः स्वध्वरो राजा विशामतिथिश्चारुण्यवे	८
एवा नो अग्ने अमृतेषु पूर्य धीष्णीपाय बृहद् दिवेषु मानुषा ।	
दुर्हाना धेनुर्वृजनेषु कारवे तमनां शतिनं पुरुषमिषणिं	९
व्यमग्ने अर्वता वा सुवीर्यं ब्रह्मणा वा चितयेमा जनां अति ।	
अस्माकं द्युन्नमधि पञ्च कृष्टिषु च स्वर्णं शुशुचीत दुष्टरम्	१०
स नो बोधि सहस्य प्रशंस्यो यस्मिन् त्सुजाता इषर्यन्त सूरयः ।	
यमग्ने यज्ञमुपयन्ति वाजिनो नित्ये तोके दीद्विवांसं स्वे दमे	११
उभयासो जातवेदः स्याम ते स्तोतारो अग्ने सूरयश्च शर्मणि ।	
वस्वो रायः पुरुश्चन्द्रस्य भूर्यसः प्रजावतः स्वपत्यस्य शग्धि नः	१२
ये स्तोतृभ्यो गोअग्रामश्वपेशसु मग्ने गतिमुपसृजन्ति सूरयः ।	
अस्माञ्च तांश्च प्र हि नेषि वस्य आ बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः	१३ [२१] (२९)

(३)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । आग्नीस्तुक्तं = [१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा,
२ नराशंसः, ३ इलः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उपासानका, ७ दैव्यौ होतारौ
प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा,
१० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

समिद्धो अग्निर्निर्हितः पृथिव्यां प्रत्यङ् विश्वानि भुवनान्यस्थात् ।	
होता पावकः प्रदिवः सुमेधा देवो देवान् यजत्वग्निर्हन्	१
नराशंसः प्रति धामान्यश्नन् तिस्रो दिवः प्रति मृता स्वर्चिः ।	
घृतपुषा मनसा हव्यमुन्दन् मूर्धन् यज्ञस्य समनक्तु देवान्	२
ईळितो अग्ने मनसा नो अर्हन् देवान् यक्षि मानुषात् पूर्वी अद्य ।	
स आ वह मरुतां शर्धो अच्युत मिन्द्रं नरो बर्हिषद् यजध्वम्	३ (३२)

देवे बहिर्विर्धमानं सुवीरं स्तीर्णं राये सुभरं वेद्यस्याम् ।	
घृतेनाक्तं वंसवः सीदतेदं विश्वे देवा आदित्या यज्ञियासः	४
वि श्रयन्तामूर्विषा हूयमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा नमोभिः ।	
व्यचस्वतीवि प्रथन्तामजुयां वर्णं पुनाना यशसं सुवीरम्	५ [२२]
साध्वपांसि सनतां न उक्षिते उषासानक्ता वृष्येव रणिवृते ।	
तन्तुं ततं संवर्यन्ती समीची यज्ञस्य पेशः सुदुष्टे पर्यस्वती	६
दैव्या होतारा प्रथमा विदुष्टर ऋजु यक्षतः समृचा वृपुष्टरा ।	
देवान् यजन्तावृतुथा समस्ततो नामा पृथिव्या अधि सानुषु त्रिषु	७
सरस्वती साधयन्ती धियं न इळा देवी भारती विश्वतूर्तिः ।	
तिम्रो देवीः स्वधया बहिरेद मच्छिद्रं पान्तु शरणं निषद्य	८
पिशङ्गरूपः सुभरो वयोधाः श्रुष्टी वीरो जायते देवकामः ।	
प्रजां त्वष्टा वि ज्यन्तु नाभिर्मस्मे अथा देवानामप्येतु पाथः	९
वनस्पतिरवसृजन्नुप स्था दुग्निर्हविः सूदयाति प्र धीभिः ।	
त्रिधा समक्तं नयतु प्रजानन् देवेभ्यो दैव्यः शमितोर्ष हव्यम्	१०
घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिं घृते श्रितो घृतम्बस्य धाम ।	
अनुष्वधमा वह मादयस्व स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि हव्यम्	११ [२३] (४०)

(४)

१ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

हवे वः सुद्योत्मानं सुवृक्तिं विशामग्निमतिथिं सुप्रयसम् ।	
मित्र इव यो दिधिषाय्यो भूद् देव आदेवे जने जातवेदाः	१
इमं विधन्तो अपां सुधस्थे द्वितादधुर्भगवो विक्ष्वाङ्योः ।	
एष विश्वान्यभ्यस्तु भूमा देवानामग्निरतिर्जीराश्वः	२
अग्निं देवासो मानुषीषु विक्षु प्रियं धुः क्षेप्यन्तो न मित्रम् ।	
स दीदयदुशतीरुर्म्या आ दृक्षाय्यो यो दास्वते दम आ	३
अस्य रण्वा स्वस्यैव पुष्टिः संहृष्टिरस्य हियानस्य दक्षोः ।	
वि यो भर्षिभ्रदोषधीषु जिह्वा मत्यो न रथ्यो दोधवीति वारान्	४ (४५)

आ यन्मे अभ्वं वनदुः पनन्तो—शिग्भ्यो नाभिमीतु वर्णम् ।
स चित्रेण चिकिते रंसु भासा जुजुर्वो यो मुहुरा युवा भूत

५ [२४]

आ यो वनां तातृषाणो न भाति वार्षं पथा रथ्येव स्वानीत ।
कृष्णाध्वा तपू रण्वश्चिकेत द्यौरिव स्मर्यमानो नभोभिः
स यो व्यस्थादुभि दक्षदुर्वी पशुनैति स्वयुरगोपाः ।
अग्निः शोचिष्मो अतसान्युष्णन् कृष्णव्यथिरस्वदयन्न भूमं
नू ते पूर्वस्यावसो अधीती तृतीयं विदथे मन्मं शंसि ।
अस्मे अग्ने संयद्वीरं बृहन्तं क्षुमन्तं वाजं स्वपत्यं रुयि दाः
त्वया यथा गुत्समदासो अग्ने गुहा वन्वन्त उपरां अभि ध्युः ।
सुवीरासो अभिमात्रिषाहः स्मत् सूरिभ्यो गृणते तद् वयो धाः

६

७

८

९ [२५] (४९)

(५)

८ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

होताजनिष्ट चेतनः पिता पितृभ्य ऊतये ।
प्रयक्षञ्जन्यं वसु शक्रेम वाजिनो यमम्
आ यस्मिन् त्सत् रश्मयस्तता यज्ञस्य नेतरि ।
मनुष्वद् दैव्यमष्टमं पोता विश्वं तदिन्वति
दुधन्वे वा यदीमनु वोचद् ब्रह्माणि वेरु तत् ।
परि विश्वानि काव्या नेमिश्चक्रमिवाभवत्
साकं हि शुचिना शुचिः प्रशास्ता क्रतुनार्जनि ।
विद्वो अस्य व्रता ध्रुवा वया इवानु रोहते
ता अस्य वर्णमायुवो नेदुः सचन्त धेनवः ।
कुवित तिसृभ्य आ वरं स्वसारो या इदं युयुः
यदी मातुरुप स्वसा घृतं भरन्त्यस्थित ।
तासामध्वर्युरागतौ यवो वृष्टीव मोदते
स्वः स्वाय धार्यसे कृणुतामृत्विगृत्विजम् ।
स्तोमं यज्ञं चादरं वनेमा ररिमा वयम्
यथा विद्वो अरं करद् विश्वेभ्यो यजतेभ्यः ।
अयमग्ने त्वे अपि यं यज्ञं चक्रुमा वयम्

१

२

३

४

५

६

७

८ [२६] (५७)

(६)

८ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । गायत्री ।

इमां मे अग्ने समिधं—मिमांसुपसदं वनेः	। इमा उ पु श्रुधी गिरः	१
अया ते अग्ने विधेमो—जो नपादश्वमिष्टे	। एना सूकेन सुजात	२
तं त्वा गीर्भिर्गिर्विणसं द्रविणस्युं द्रविणोदः	। सपर्यमं सपर्यवः	३
स बोधि सूरिर्मघवा वसुपते वसुदावन्	। युयोध्यस्मद द्वेषांसि	४
स नो वृष्टिं दिवस्पति स नो वार्जमन्वाणम्	। स नः सहस्रिणीरिषः	५
ईळानायावस्यवे यविष्ठ दूत नो गिरा	। यजिष्ठ होतरा गंहि	६
अन्तर्ह्येष्ट ईर्यसे विद्वान् जन्मोभया कवे	। दूतो जन्येव मित्र्यः	७
स विद्रां आ च पिप्रयो यक्षि चिकित्व आनुषक् । आ चास्मिन् त्सत्सि बर्हिषि	८ [२७] (६५)	

(७)

६ सोमाहुतिर्भागवः । अग्निः । गायत्री ।

श्रेष्ठं यविष्ठ भारता—ऽग्ने द्युमन्तुमा भर	। वसो पुरुस्पृहं रुचिम्	१
मा नो अरातिरीशत देवस्य मर्त्यस्य च	। पर्षि तस्या उत द्विषः	२
विश्वा उत त्वया वयं धारा उदुन्या इव	। अति गाहेमहि द्विषः	३
शुचिः पावक वन्द्यो ऽग्ने बृहद् वि रौचसे	। त्वं घृतेभिराहुतः	४
त्वं नो असि भारता—ऽग्ने वशाभिरुक्षभिः	। अष्टापदीभिराहुतः	५
द्वेभः सर्पिरासुतिः प्रतो होता वरेण्यः	। सहसस्पुत्रो अद्भुतः	६ [२८] (७१)

(८)

६ गुत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भागवः शौनकः । अग्निः । गायत्री; ६ अनुष्टुप् ।

वाजयन्त्रिव नू रथान् योगौ अग्रेरुपं स्तुहि	। यशस्तमस्य मल्लिहुषः	१
यः सुनीथो द्वाशुषे ऽजुर्यो जरयन्नरि	। चारुप्रतीक आहुतः	२
य उ श्रिया वसेष्वा द्रोषोषसि प्रशस्यते	। यस्य वृतं न मीर्यते	३
आ यः स्वर्णं भानुना चित्रो विभात्यर्चिषा	। अश्वानो अजरैरुभि	४
अत्रिमनुं स्वराज्यं मग्निमुक्थानि वावधुः	। विश्वा अधि श्रियो दधे	५
अग्नेरिन्द्रस्य सोमस्य देवानामुतिर्भिव्यम् । अरिष्यन्तः सचेमह्य—भि प्याम घृतन्यतः	६ [२९]	

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-३२]

(९)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्र पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

नि होता होतृषदने विदान स्वेषो दीदुवाँ असदत् सुदक्षः ।	
अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रभुरः शुचिजिह्वो अग्निः	१
त्वं दूतस्त्वमुं नः परस्पा—स्त्वं वस्य आ वृषभ प्रणेता ।	
अग्नें तोकस्य नस्तने तनूना मप्रयुच्छन् दीद्यद् बोधि गोपाः	२
विधेम ते परमे जन्मन्नग्रे विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे ।	
यस्माद् योनेरुदारिद्र्या यजे तं प्र त्वे हवींषि जुहुरे समिन्द्रे	३
अग्ने यजस्व हविषा यजीया उद्धृष्टी देष्णमभि गृणीहि राधः ।	
त्वं ह्यसि रयिपती रयीणां त्वं शुक्रस्य वचसो मनोतां	४
उभयं ते न क्षीयते वसुव्यं द्विवेदिवे जायमानस्य दस्म ।	
कृधि क्षुमन्तं जरितारमग्रे कृधि पतिं स्वपत्यस्य रायः	५
सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यद्यां देवाँ आर्यजिष्ठः स्वस्ति ।	
अदब्धो गोपा उत नः परस्पा अग्ने द्युमदुत रेवद् दिदीहि	६ [१] (८३)

(१०)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्र पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

जोहृत्रो अग्निः प्रथमः पितेवे लस्पदे मनुषा यत् समिन्द्रः ।	
श्रियं वसानो अमृतो विचेता मर्मजन्यः श्रवस्यः स वाजी	१
श्रूया अग्निश्चित्रभानुर्हव मे विश्वाभिर्गीर्भिरमृतो विचेताः ।	
इयावा रथं वहतो रोहिता वो—तारुषाह चक्रे विमृत्रः	२
उत्तानायामजनयन् त्सूतं भुवदुग्निः पुरुपेशासु गर्भः ।	
शिरिणायां चिदुक्तुना महोमि रपरीवृतो वसति प्रचेताः	३
जिघम्यग्निं हविषा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा ।	
पृथुं तिरश्चा वयसा बृहन्तं व्यचिष्टमन्नै रभसं दृशानं	४
आ विश्वतः प्रत्यश्च जिघम्य रक्षसा मनसा तज्जुषेत ।	
मर्यशीः स्पृहयद्गर्णो अग्निर्नाभिमृशे तन्वा उ जभुराणः	५ (८८)

जेया भागं सहसानो वरेण त्वादूतासो मनुवद् वंदेम ।
अनूनमग्निं जुह्वा वचस्या मधुपुचं धनसा जोहवीमि

६ [२] (८९)

(११)

१२ गृत्समद् (आगिरसः शौनहोवः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । विराट्स्थाना, २१ त्रिष्टुप् ।

श्रुधी हवमिन्द्र मा रिषण्युः स्याम ते वृावने वसूनाम् ।
इमा हि त्वासृजो वर्धयन्ति वसूयवः सिन्धवो न क्षरन्तः
सृजो महीरिन्द्र या अपिन्वः परिक्षिता अहिना शूर पूर्वीः ।
अमर्त्यं चिद् दासं मन्यमानं मवाभिनदुक्थैर्वावृधानः
उक्थेष्विन्द्र शूर येषु चाकन् त्तोमेष्विन्द्र रुद्रेषु च ।
तुभ्येदेता यासु मन्दसानः प्र वायवे सिंस्रे न शुभ्राः
शुभ्रं नु ते शुष्मं वर्धयन्तः शुभ्रं वज्रं बाहोर्वधानाः ।
शुभ्रस्त्वमिन्द्र वावृधानो अस्मे दासीविशः सूर्येण सहाः
गृहा हितं गृहं गूळहमुप्स्व पीवृतं मायिनं क्षियन्तम्
उतो अपो द्यां तस्तुभ्यासं महन्नहि शूर वीर्येण

१

२

३

४

५ [३]

स्तवा नु ते इन्द्र पूर्वा महा न्युत स्तवाम् नूतना कृतानि ।
स्तवा वज्रं बाहोर्वशन्तं स्तवा हरी सूर्यस्य केतू
हरी नु ते इन्द्र वाजयन्ता धृतश्चुतं स्वारमस्वार्थाम् ।
वि समना भूमिरप्रथिता—ऽरस्तु पर्वतश्चित् सरिष्यन्
नि पर्वतः साद्यप्रयुच्छन् तसं मातृभिर्वावृशानो अक्रान् ।
दूरे पारे वाणीं वर्धयन्त इन्द्रेपिता धमनिं पप्रथन् नि
इन्द्रो महां सिन्धुमाशयानं मायाविनं वृत्रमस्फुरन्निः ।
अरेजितां रोदसी भियाने कनिक्रदतो वृष्णो अस्य वज्रात्
अरोरवीद् वृष्णो अस्य वज्रो ऽमानुषं यन्मानुषो निजुर्वीत् ।
नि मायिनो दानवस्य माया अपादयत् पणिवान् त्सुतस्य

६

७

८

९

१० [४]

पिबापिबेविन्द्र शूर सोमं मन्दन्तु त्वा मन्दिनः सुतासः ।
पूणन्तस्ते कुक्षी वर्धयन्ति तथा सुतः पौर इन्द्रमाव

११ (१००)

त्वे इन्द्राप्यभूम विप्रा धियं वनेम क्रतया सपन्तः ।	
अवस्यवो धीमहि प्रशस्तिं सद्यस्ते राग्यो वृावने स्याम	१२
स्याम ते त इन्द्र ये त ऊती अवस्यव ऊर्जी वर्धयन्तः ।	
शुष्मिन्तमं यं चाकनाम देवाऽस्मे रथि रासि वीरवन्तम्	१३
रासि क्षयं रासि मित्रमस्मे रासि शर्थ इन्द्र मारुतं नः ।	
सजोषसो ये च मन्दसानाः प्र वायवः पान्त्यग्रणीतिम्	१४
व्यन्विष्टु येषु मन्दसानस्तुपत् सोमं पाहि ब्रह्मदिन्द्र ।	
अस्मान् त्सु पुत्स्वा तरुत्राऽवर्धयो द्यां बृहद्भिरकैः	१५ [५]
बृहन्त इष्टु ये ते तरुत्रोऽथेभिर्वा सुध्रमाविवासान् ।	
स्तृणानासो बर्हिः पुस्त्यावत् त्वोता इदिन्द्र वाजमग्मन्	१६
उग्रोष्विष्टु शूर मन्दसानस्त्रिकटुकेषु पाहि सोममिन्द्र ।	
प्रवोधुवच्छ्रुषु प्रीणानो याहि हरिभ्यां सुतस्य प्रीतिम्	१७
धिष्वा शवः शूर येन वृत्रमुवाभिन्द दानुमौर्णवाभम् ।	
अपावृणोज्योतिरायौ नि सव्यतः सादि दस्युरिन्द्र	१८
सनेम ये त ऊतिभिस्तरन्तो विश्वाः स्पृध आर्येण दस्यून् ।	
अस्मभ्यं तत् त्वाष्ट्रं विश्वरूपमरन्धयः साख्यस्य त्रिताय	१९
अस्य सुवानस्य मन्दिनस्त्रितस्य न्ययुदं वावृधानो अस्तः ।	
अवर्तयत् सूर्यो न चक्रं भिनद् बलमिन्द्रो अङ्गिरस्वान्	२०
नूनं सा ते प्रति वरं जहित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मधोनी ।	
शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्ति धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	२१ [६] (११०)

(१२)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १२-२२]

१५ शुत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पञ्चाद) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यो जात एव प्रथमो मरस्वान् देवो देवान् क्रतुना पर्यभूषत् ।	
यस्य शुष्माद् रोदसी अभ्यसेतां नुम्णस्य मृहा स जनास इन्द्रः	१
यः पृथिवीं व्यथमानामहंहृद् यः पर्वतान् प्रकुपितो अरम्णात् ।	
यो अन्तरिक्षं विममे वरीयो यो द्यामस्तम्नात् स जनास इन्द्रः	२ (११२)

यो हत्वाहिमरिणात् सप्त सिन्धून् यो गा उदाजदपथा वलस्य ।
 यो अश्मनोरन्तरग्निं जजान संवृक् समत्सु स जनास इन्द्रः ३
 येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि यो दासं वर्णमधरं गुहाकः ।
 श्वघ्नीव यो जिगीवां लक्षमाद्वर्यः पुष्टानि स जनास इन्द्रः ४
 यं स्मा पृच्छन्ति कुह सेति घोर मुतेमाहुर्नैषो अस्तीत्येनम् ।
 सो अर्यः पुष्टीर्विज ह्वा मिनाति श्रदस्मै धत्त स जनास इन्द्रः ५ [७]

यो रथस्य चोद्विता यः कृशस्य यो ब्रह्मणो नाधमानस्य कीरिः ।
 युक्तग्राव्णो योऽविता सुशिप्रः सुतसोमस्य स जनास इन्द्रः ६
 यस्याश्वांसः प्रदिशि यस्य गावो यस्य ग्रामा यस्य विश्वे रथांसः ।
 यः सूर्यं य उषसं जजान यो अपां नेता स जनास इन्द्रः ७
 यं क्रन्दसी संयुती विह्वयेते परेऽवर उभयां अमित्राः ।
 समानं चिद् रथमातस्थिवांसा नाना हवेते स जनास इन्द्रः ८
 यस्मान्न ऋते विजयन्ते जनासो यं युध्यमाना अवसे हवन्ते ।
 यो विश्वस्य प्रतिमानं बभूव यो अच्युतच्युत स जनास इन्द्रः ९
 यः शश्वतो महोनो दर्धाना नमन्यमानाच्छवां जघान ।
 यः शर्धते नानुददाति शूच्यां यो दस्योर्हन्ता स जनास इन्द्रः १० [८]

यः शम्बरं पर्वतेषु क्षियन्तं चत्वारिंश्यां शरद्यन्वविन्दत् ।
 ओजायमानं यो अर्हि जघान दानुं शयानं स जनास इन्द्रः ११
 यः सुतरश्मिर्वृषभस्तुविष्मा नवासृजत् सतेवे सप्त सिन्धून् ।
 यो रौहिणमस्फुरद् वज्रबाहु र्यामारोहन्तं स जनास इन्द्रः १२
 द्यावां चिदस्मै पृथिवी नमेते शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयन्ते ।
 यः सोमपा निचितो वज्रबाहु यो वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः १३
 यः सुन्वन्तभवति यः पचन्तं यः शंसन्तं यः शशमानमूती ।
 यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्पेदं राधुः स जनास इन्द्रः १४
 यः सुन्वते पचते दुध आ चिद् वाजं दर्दपिं स किलासि सत्यः ।
 वयं त इन्द्र विश्वह प्रियांसः सुवीरासो विदथमा वदेम १५ [९] (११५)

(११)

१३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; १३ त्रिष्टुप् ।

ऋतुर्जनित्री तस्या अपस्पतिं मक्षू जात आर्विशद यासु वर्धते ।
 तदाहना अभवत् पिप्युषी पयों ऽशोः पीयूषं प्रथमं तदुक्थ्यम् १
 सध्रीषा यन्ति परि बिभ्रतीः पयों विश्वप्स्न्याय प्र भरन्त भोजनम् ।
 समानो अध्वा प्रवतामनुष्यदे यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युकथ्यः २
 अन्वेको वदति यद् ददाति तद् रूपा मिनन्तर्दपा एकं इयते ।
 विश्वा एकस्य विनुदस्तिक्षते यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युकथ्यः ३
 प्रजाभ्यः पुष्टिं विभजन्त आसते रयिमिव पुष्टं प्रभवन्तमायते ।
 अस्मिन्वनं दंष्ट्रैः पितुरन्ति भोजनं यस्ताकृणोः प्रथमं सास्युकथ्यः ४
 अधाकृणोः पुंथिवीं संदृशे द्विवे यो धौतीनामहिहन्नारिणक् पथः ।
 तं त्वा स्तोमेभिरुदभिर्न वाजिनं देवं देवा अजन्तन् त्सास्युकथ्यः ५ [१०]

यो भोजनं च दयसे च वर्धनं माद्रादा शुष्कं मधुमदं बुदोहिथ ।
 स शेषधिं नि दधिषे विवस्वति विश्वस्वैकं ईशिषे सास्युकथ्यः ६
 यः पुष्पिणींश्च प्रस्वश्च धर्मणा ऽधि दाने व्युत्पत्नीरधारयः ।
 यश्चासमा अजनो द्विद्युतो द्विव उरुरुवां अभितः सास्युकथ्यः ७
 यो नर्मरं सहवसुं निहन्तवे पृक्षायं च दासवैशाय चारवहः ।
 ऊर्जर्यन्त्या अपरिविष्टमास्यं मुतैवाद्य पुरुकृत् सास्युकथ्यः ८
 शतं वा यस्य दशं साकमाद्य एकस्य श्रुष्टो यद्धं चोदमाविथ ।
 अरजौ दस्यूनं त्समुनब्धुभीतये सुप्राव्यो अभवः सास्युकथ्यः ९
 विश्वेदनु रोधना अस्य पौंस्यं ददुरस्मै दधिरे कृतवे धनम् ।
 षष्ठस्तन्ना विष्टिः पञ्चं संदृशः परि परो अभवः सास्युकथ्यः १० [११]

सुप्रवाचनं तव वीर वीर्यं यदेकेन क्रतुना बिन्दसे वसु ।
 जातृष्टिरस्य प्र वयः सहस्वतो या चकर्थं सेन्द्र विश्वासास्युकथ्यः ११
 अरमयः सरपसस्तराय कं तुर्वीतये च वय्याय च सुतिम् ।
 नीचा सन्तमुदैनयः परावृजं प्रान्धं श्रोणं श्रवयन् त्सास्युकथ्यः १२
 अस्मभ्यं तद् वंसो दानाय राधः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम् ।
 इन्द्र यच्चित्रं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः १३ [१२] (१३८)

(१४)

१२ युत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद् भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अध्वर्यवो भरतेन्द्राय सोम—मामत्रेभिः सिञ्चता मद्यमन्धः ।
 कामी हि वीरः सदर्मस्य पीतिं जुहोत वृष्णे तदिदेष वष्टि १
- अध्वर्यवो यो अपो वन्निवासं वृचं जघानाशन्येव वृक्षम् ।
 तस्मा एतं भरत तद्वशाय एष इन्द्रो अर्हति पीतिमस्य २
- अध्वर्यवो यो हभीकं जघान यो गा उदाजदप हि वलं वः ।
 तस्मा एतमन्तरिक्षे न वात—मिन्द्रं सोमैरोर्णुत जूनं वल्लैः ३
- अध्वर्यवो य उर्रणं जघान नवं चख्वासं नवतिं च बाहून् ।
 यो अबुदुमवं नीचा बन्धाधे तमिन्द्रं सोमस्य भूथे हिनोत ४
- अध्वर्यवो यः स्वश्रं जघान यः शुष्णमशुषं यो व्यसम् ।
 यः पिपुं नमुचिं यो रुधिकां तस्मा इन्द्रायान्धसो जुहोत ५
- अध्वर्यवो यः ज्ञातं शम्बरस्य पुरो बिभेदाश्मनेव पूर्वीः ।
 यो वचिनः ज्ञातमिन्द्रः सहस्रं मपार्वपद् भरता सोममस्मै ६ [१३]
- अध्वर्यवो यः ज्ञातमा सहस्रं भूम्या उपस्थेऽवपज्जघन्वान् ।
 कुत्सस्यायोरतिथिगवस्य वीरान् न्यावृणग् भरता सोममस्मै ७
- अध्वर्यवो यन्नरः कामयाध्वे श्रुष्टी वहन्तो नशथा तदिन्द्रं ।
 गर्भस्तिपूतं भरत श्रुतायेन्द्राय सोमं यज्यवो जुहोत ८
- अध्वर्यवः कर्तना श्रुष्टिमस्मै वने निपूतं वन उन्नयध्वम् ।
 जुषाणो हस्त्यमभि वावशे व इन्द्राय सोमं मदिरं जुहोत ९
- अध्वर्यवः पयसोध्वर्यथा गोः सोमैभिरीं पृणता भोजमिन्द्रम् ।
 वेदाहमस्य निमृतं म एतद् दित्सन्तं भूयो यजुतश्चिकेत १०
- अध्वर्यवो यो विव्यस्य वस्त्रो यः पार्थिवस्य क्षम्यस्य राजा ।
 तमूर्ध्वं न पृणता यवेनेन्द्रं सोमैभिस्तदपो वो अस्तु ११ +
- अस्मभ्यं तद् वसो वानाय राघः समर्थयस्व बहु ते वसव्यम् ।
 इन्द्र यच्चित्रं श्रवस्या अनु द्यून् बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १२ [१४] (१५०)

(१५)

१० गुत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र घा न्वस्य महतो महानि सत्या सत्यस्य करणानि वोचम् ।	
त्रिकटुकेष्वपिबत् सुतस्यास्य मध्वे अहिमिन्द्रो जघान	१
अवंशे ग्रामस्तभायद् बृहन्त मा रोदसी अपुणदन्तरिक्षम् ।	
स धारयत् पृथिवीं पृथक्च सोमस्य ता मध्व इन्द्रश्चकार	२
सर्वेव प्राचो वि मिमाय मानैर्वज्रेण खान्यतृणहृदीनाम् ।	
वृथासृजत् पृथिभिर्दीर्घयाथैः सोमस्य ता मध्व इन्द्रश्चकार	३
स प्रवोळ्हुन् परिगत्या दूभीतिर्विश्वमधागायुधमिन्द्रे अग्रौ ।	
सं गोमिर्श्वरसृजद् रथेभिः सोमस्य ता मध्व इन्द्रश्चकार	४
स ईं महीं धुनिमेतोररम्णात् सो अस्तातृनपारयत् स्वस्ति ।	
त उत्क्राय रयिमभि प्र तस्थुः सोमस्य ता मध्व इन्द्रश्चकार	५ [१५]
सोर्दञ्चं सिन्धुमरिणान्महित्वा वज्रेणान् उषसः सं पिपेप ।	
अजवसो ज्विनीभिर्विवृश्नत् त्सोमस्य ता मध्व इन्द्रश्चकार	६
स विद्वौ अपगोहं कनीनां माविर्भवन्नुदतिष्ठत् परावृक् ।	
प्रति श्रोणः स्थाद् व्यनगचष्ट सोमस्य ता मध्व इन्द्रश्चकार	७
मिनद् वलमङ्गिनोभिर्गृणानो वि पर्वतस्य दृष्टितान्यैरत् ।	
निगग्रोर्धोसि कृत्रिमाणयेषां सोमस्य ता मध्व इन्द्रश्चकार	८
स्वप्नेनाभ्युप्या चुमुर्नि धुनिं च जघन्थ दस्युं प्र दूभीतिमावः ।	
रम्भी चिदत्र विविदे हिरण्यं सोमस्य ता मध्व इन्द्रश्चकार	९
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनीं ।	
शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्मघो नो बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः	१० [१६] (१६०)

(१६)

९ गुत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगती; ९ त्रिष्टुप् ।

प्र वः सुतां ज्येष्ठतमाय सुष्टुतिमग्राविं स मिधाने हविर्भरे ।	
इन्द्रमजुयं जरयन्तमुक्षितं सनाद् युवानमवसे हवामहे	१
यस्मादिन्द्राद् बृहन्तः किं चनेमूते विश्वान्यस्मिन् त्संभूताधि वीर्यां ।	
जठरे सोमं तन्वीई सहो महो हस्ते वज्रं भरति शीर्षणि क्रतुम्	२ (१६२)

न क्षोणीभ्यां परिभवे त इन्द्रियं न समुद्रैः पर्वतैरिन्द्र ते रथः ।
 न ते वज्रमन्वश्नोति कश्चन यदाशुभिः पतंसि योजना पुरु ३
 विश्वे ह्यस्मै यजताय धूष्णवे क्रतुं भरन्ति वृषभाय सश्वते ।
 वृषा यजस्व हविषा विदुष्टरः पिबेन्द्र सोमं वृषभेण मानुना ४
 वृष्णः कोशः पवते मध्व ऊर्मि वृषभास्त्राय वृषभाय पार्तवे ।
 वृषणाध्वर्यु वृषभासो अद्रयो वृषणं सोमं वृषभाय सुज्वति ५ [१७]

वृषा ते वज्र उत ते वृषा रथो वृषणा हरी वृषभाण्यायुधा ।
 वृष्णो मदस्य वृषभ त्वमीशिष इन्द्र सोमस्य वृषभस्य तृष्णुहि ६
 प्र ते नावं न समने वचस्युवं ब्रह्मणा यामि सर्वनेषु दार्पुषिः ।
 कुविन्नो अस्य वचसो निबोधिष दिन्द्रमुत्सं न वसुनः सिचामहे ७
 पुरा सँबाधादभ्या ववृत्स्व नो धेनुर्न वृत्सं यवसस्य पिप्युषी ।
 सकृत्सु ते सुमतिभिः शतक्रतो सं पत्नीभिर्न वृषणो नसीमहि ८
 नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।
 शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धग्भगो नो बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः ९ [१८] (१६९)

(१७)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगतीः ८-९ विष्टुप् ।

तदस्मै नव्यमङ्गिरस्वदचतं शुष्मा यदस्य प्रतथोदीरति ।
 विश्वा यद् गोत्रा सहसा परीवृता मदे सोमस्य हंहितान्वैरयत् १
 स भूत यो हं प्रथमाय धार्यस ओजो मिमानो महिमानमातिरत् ।
 द्यौरो यो युत्सु तन्वं परिच्यत शीर्षाणि द्यां महिना प्रत्यमुञ्चत २
 अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं महद् यदुस्याग्रे ब्रह्मणा शुष्ममैरयः ।
 रथेष्ठेन हर्यश्वेन विच्युताः प्र जीरयः सिंसते सध्याक् पृथक् ३
 अथा यो विश्वा भुवनाभि मज्जने शानकृत् प्रवया अभ्यवर्धत ।
 आद् रोदसी ज्योतिषा वह्निरातनोत् सीव्यन् तमांसि दुधिता समञ्जयत् ४
 स प्राचीनान् पर्वतान् हंहदोर्जसा ऽधराचीनमकृणोदुपामपः ।
 अधारयत् पृथिवीं विश्वधांसु मस्तभ्रान्मायया धामवृक्षसः ५ [१९] (१७४)

सास्मा अरं बाहुभ्यां यं पिताकृणोद विश्वस्मादा जनुषो वेदस्परि ।	
येना पृथिव्यां नि क्तिर्वै शयध्वे वज्रेण हृत्यवृणक् तुविष्वर्णिः	६
अमाजूर्षि पित्रोः सचा सुती समानादा सदसस्त्वामिये भगम् ।	
कृधि प्रकृतमुप मास्या भर वृद्धि भागं तन्वोऽरे येन मामहः	७
भोजं त्वामिन्द्र वयं हुवेम वृद्धिस्मिन्द्रापीसि वाजान् ।	
अविद्धीन्द्र चित्रयां न ऊती कृधि वृषन्निन्द्र वस्यसो नः	८
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्तिं धग्भगो नो बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः	९ [२०] (१७८)

(१८)

९ युत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्राता रथो नवो योजि सस्नि—श्वतुर्गुणस्त्रिकृशः सुपरश्मिः ।	
दशरित्रो मनुष्यः स्वर्षाः स इष्टिभिर्मतिभी रंह्यो भूत्	१
सास्मा अरं प्रथमं स द्वितीयं मुतो तृतीयं मनुष्यः स होता ।	
अन्यस्या गर्भमन्य ऊ जनन्त सो अन्येभिः सचते जेन्वो वृषा	२
हरी नु कं रथ इन्द्रस्य योज—मायै सूक्तेन वचसा नवेन ।	
मो पु त्वामत्र बृहवो हि विप्रा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये	३
आ द्वाभ्यां हरिभ्यामिन्द्र या ह्या चतुर्भिर्षा षड्विह्वयमानः ।	
आष्टाभिर्दशभिः सोमपेयं—मयं सुतः सुमस्व मा मृधस्कः	४
आ विंशत्या त्रिंशता याह्यवी—डा चत्वारिंशता हरिभिर्गुजानः ।	
आ पञ्चाशता सुरथैर्भिरिन्द्रा ऽऽ षष्ट्या संतत्या सोमपेयम्	५ [२१]
आशीत्या नवत्या याह्यवी—डा शतेन हरिभिरुह्यमानः ।	
अयं हि ते शुनहोत्रेषु सोम इन्द्र त्वाया परिषिक्तो मदाय	६
मम ब्रह्मेन्द्र याह्यच्छा विश्वा हरी धुरि धिष्वा रथस्य ।	
पुरुत्रा हि विहव्यो बभूथा—स्मिच्छूर सवने मादयस्व	७
न म इन्द्रेण सुख्यं वि योष वृस्मभ्यमस्य दक्षिणा दुहीत ।	
उप ज्येष्ठे वरुथे गर्भस्तौ प्रायेप्रायि जिगीवांसः स्याम	८
नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षां स्तोतृभ्यो मार्तिं धग्भगो नो बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः	९ [२२] (१८७)

(१९)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्पाव्यस्यान्धसो मदाय मनीषिणः सुवानस्य प्रयंसः ।	
यस्मिन्निन्द्रः प्रदिविं वावृधान ओको वृधे ब्रह्मण्यन्तश्च नरः	१
अस्य मन्वानो मध्वो वज्रहस्तो ऽहिमिन्द्रो अणोवृतं वि वृश्चत् ।	
प्र यद् वयो न स्वसंरण्यच्छा प्रयांसि च नदीनां चक्रमन्त	२
स माहिन् इन्द्रो अणो अपां प्रैर्यदहिहाच्छा समुद्रम् ।	
अजनयत् सूर्यं विदद् गा अकुनाह्वा वयुनानि साधत्	३
सो अग्रतीनि मनवे पुरुणीन्द्रो दाशद् वाशुषे हन्ति वृत्रम् ।	
सद्यो यो नृभ्यो अतसाय्यो भूत् पस्पृधानेभ्यः सूर्यस्य सातौ	४
स सुन्वत् इन्द्रः सूर्यमा ऽऽ देवो रिण्डात्ययि स्तवान् ।	
आ यद् रयिं गुहद्वद्यमस्मै भर्दंशं नैतशो दशस्यन्	५ [२३]
स रन्धयत् सदिबः सारथ्ये शुष्णमशुषं कुर्यवं कुत्साय ।	
दिवोदासाय नवति च नवेन्द्रः पुरो व्यैरच्छम्बरस्य	६
एवा तं इन्द्रोचथमहेम श्रवस्या न त्मना वाजयन्तः ।	
अश्याम् तत् सारमाशुषाणा ननमो वधरदेवस्य पीयोः	७
एवा ते गृत्समदाः शूर मन्मा वस्यवो न वयुनानि तक्षुः ।	
ब्रह्मण्यन्त इन्द्र ते नवीय इष्टमूर्जं सुक्षितिं सुम्रमश्रुः	८
नूनं सा ते प्रति वरं जपित्रे दुहीयदिन्द्र दाक्षिणा मघोनी ।	
शिक्षां स्तोतृभ्यो मातिं धग्भगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	९ [२४] (१९६)

(२०)

९ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ विराड् रूपा ।

वयं ते वयं इन्द्र विन्द्रि पु णः प्र भरामहे वाजयुर्न रथम् ।	
विपन्यवो दीध्यतो मनीषा सुम्रमियक्षन्तस्त्वावर्तो नृन्	१
त्वं न इन्द्र त्वार्भिरुती त्वायतो अमिष्टिपासि जनान् ।	
त्वमिनो वाशुषो वरुते त्वाधीरभि यो नक्षति त्वा	२ (१९८)

- स नो युवेन्द्रो जोहूत्रः सखा शिवो नरामस्तु पाता ।
 यः शंसन्तं यः शंशमानमूती पचन्तं च स्तुवन्तं च प्रणेयत ३
 तमु स्तुष इन्द्रं तं गृणीषे यस्मिन् पुरा वावुधुः शाशुदुश्च ।
 स वस्वः कामं पीपरदियानो ब्रह्मण्यतो नूतनस्यायोः ४
 सो अङ्गिरसामुचथा जुजुष्वान् ब्रह्मा तूतोदिन्द्रो गातुमिष्णन् ।
 मुष्णन्नुषसः सुयैष स्तवान् श्रस्य चिच्छिन्नथत् पूर्व्याणि ५ [२५]
 स ह श्रुत इन्द्रो नाम देव ऊर्ध्वो भुवन्मनुषे दुस्मर्तमः ।
 अथ प्रियमर्शसानस्य साहा छिरो भरद् दासस्य स्वधावान् ६
 स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयेनीः पुरंदुरो दासीरैरयद् वि ।
 अर्जनयन् मनवि क्षामपश्च सत्रा शंसं यजमानस्य तूतोत् ७
 तस्मै तवस्य मनु दायि सत्रेन्द्राय देवेभिरर्णसातौ ।
 प्रति यदस्य वज्रं बाहोर्धु—हृत्वी दस्युन् पुर आयसीर्नि तारीत् ८
 नूनं सा ते प्रति वरं जरित्रे दुहीयदिन्द्र दक्षिणा म्रवोनी ।
 शिक्षा स्तोतृभ्यो माति धर्मगो नो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ९ [२६] (२०५)

(२१)

६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः । जगतीः ६ त्रिष्टुप् ।

- विश्वजिते धनजिते स्वर्जिते सत्राजिते नृजिते उर्वराजिते ।
 अश्वजिते गोजिते अजिते भरेन्द्राय सोमं यजताय हर्यतम् १
 अभिभुवेऽभिभङ्गाय वन्वते ऽषाळहाय सहमानाय वेधसे ।
 त्रिविषये वह्नये दुष्टरीतवे सत्रासाहे नम इन्द्राय वोचत २
 सत्रासाहो जनभक्षो जनसह इच्यवर्नो युध्मो अनु जोषमुक्षितः ।
 वृत्तचयः सहुरिर्विद्वारित इन्द्रस्य वोचं प्र कृतानि वीर्या ३
 अनानुदो वृषभो दोधतो वधो गम्भीर ऋष्वो असमष्टकाव्यः
 रधचोदः श्रथनो वीळितस्पृथु रिन्द्रः सुयज्ञ उषसः स्वर्जनत् ४
 यज्ञेन गातुमप्तुरो विविद्विरे धियो हिन्वाना उशिजो मनीषिणः ।
 अभिस्वरा निषदा गा अंवस्यव इन्द्रे हिन्वाना द्रविणान्याशत ५ (२१०)

इन्द्र श्रेष्ठानि द्रविणानि धेहि चित्तिं दक्षस्य सुभगत्वमस्मे ।
पोषं रयीणामरिष्टिं तनूनां स्वाद्यानं वाचः सुदिनत्वमह्नाम्

६ [२७] (२११)

(२२)

४ गृत्समद (आक्षिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः ।
१ अष्टिः, २-३ अतिशकरी; ४ अष्टिः अतिशकरी वा ।

त्रिकंद्दुकेषु महिषो यवांश्चिरं तुविशुष्मस्तूपत् सोममपिबुद् विष्णुना सुतं यथावशत् ।
स ईं ममाद् महि कर्म कर्तवे महामुरुं सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः १
अध त्विषीमौ अभ्योजसा क्रिषिं युधामवदा रोदसी अपृणदस्य मज्जना प्र वावृधे ।
अधत्तान्यं जठरे प्रेमरिच्यत् सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः २
साकं जातः क्रतुना साकमोजसा ववाक्षिथ साकं वृन्दो वीर्यैः सासहिर्मृधो विचर्षणिः ।
दाता राधः स्तुवते काम्यं वसु सैनं सश्वद् देवो देवं सत्यमिन्द्रं सत्य इन्दुः ३
तव त्यन्नयं नूतोऽप इन्द्र प्रथमं पुर्व्यं विवि प्रवाच्यं कृतम् ।
यद् देवस्य शर्वसा प्रारिणा असुं रिणन्नपः ।
भुवद् विश्वमभ्यादेवमोजसा विदादूर्जं शतक्रतुर्विदादिषम्

४ [२८] (२१५)

(२३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २३-३२]

११ गृत्समद (आक्षिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । बृहस्पतिः, १, ५, ९, ११, १७, १९,
ब्रह्मणस्पतिः । जगती; १५, १९ त्रिष्टुप् ।

गणानां त्वा गणपतिं हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।
ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पत आ नः शृण्वन्नृतिभिः सीदु सार्दनम् १
देवाश्चित् ते असुर्यं प्रचेतसो बृहस्पते यज्ञियं भागमानशुः ।
उसा इव सूर्यो ज्योतिषा महो विश्वेषामिज्जनिता ब्रह्मणामसि २
आ विवाध्या परिरापस्तमांसि च ज्योतिष्मन्तं रथमृतस्यं तिष्ठसि ।
बृहस्पते भीममभिन्नदम्भनं रक्षोहणं गोत्रभिदं स्वर्विदम् ३
सुनीतिभिर्नयासि त्रायसे जनं यस्तुभ्यं दाशान्न तमहो अश्रवत् ।
ब्रह्मद्विषस्तपनो मन्युमीरंसि बृहस्पते महि तत् ते महित्वनम् ४
न तमहो न दुस्तिं कुतश्चन नारातयस्तितिरुर्न द्वयाविनः ।
विश्वा इदंस्माद् ध्वरसो वि बाधसे यं सुगोपा रक्षसि ब्रह्मणस्पते ५ [२९] (२२०)

त्वं नो गोपाः पथिकृद् विचक्षणस्तव व्रताय मतिभिर्जगामहे ।	
बृहस्पते यो नो अभि हरो दुधे स्वा तं मर्मतु दुच्छुना हरस्वती	६
उत वा यो नो मर्चयादनागसो ऽरातीवा मर्तः सानुको वृकः ।	
बृहस्पते अप तं वर्तया पथः सुगं नो अस्यै देववीतये कृधि	७
ज्ञातारं त्वा तनूनां हवामहे ऽवस्पतरधिवक्तारमस्मयुम् ।	
बृहस्पते देवनिदो नि बंहय मा दुरेवा उत्तरं सुम्रमुन्नशान्	८
त्वया वयं सुवृथा ब्रह्मणस्पते स्पार्हा वसु मनुष्या वदीमहि ।	
या नो दुरे तुळितो या अरातयो ऽभि सन्ति जम्भया ता अनप्रसः	९
त्वया वयमुत्तमं धीमहे वयो बृहस्पते पप्रिणा सन्निना युजा ।	
मा नो दुःशंसो अभिविप्सुरीशत प्र सुशंसा मतिभिस्तारिषीमहि	१० [३०]
अनानुदो वृषभो जग्मिराहवं निष्टप्ता शत्रुं पृतनासु सासहिः ।	
असि सत्य ऋणया ब्रह्मणस्पत उग्रस्य चिद् दमिता वीळुहर्षिणः	११
अथैवेन मर्नसा यो रिषण्यति शासामुग्रो मन्यमानो जिघांसति ।	
बृहस्पते मा प्रणक् तस्य नो वधो नि कर्म मृत्युं दुरेवस्य शर्धतः	१२
भरेषु हव्यो नर्मसोपसद्यो गन्ता वार्जेषु सन्तिता धनैधनम् ।	
विश्वा इदुर्यो अभिविप्सवोऽष्ट मृधो बृहस्पतिर्वि ववर्हा रथौ द्व	१३
तेजिष्ठया तपनी रक्षसस्तप ये त्वा निदे दधिरे हृष्टवीर्यम् ।	
आविस्तत् कृण्व यदसत् त उक्थ्यं बृहस्पते वि परिगारो अर्दय	१४
बृहस्पते अति यदुर्यो अहीद् द्युमद विभाति क्रतुमजनेषु ।	
यद् वीदयच्छर्वस क्रतप्रजात तदुस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्	१५ [३१]
मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि बृहस्पदे निरामिणो निपवोऽन्त्रेषु जागृधुः ।	
आ देवानामोहेति वि वयो हृदि बृहस्पते न परः सान्नो विदुः	१६
विश्वेभ्यो हि त्वा भुवनेभ्यस्पति त्वष्टार्जनत् सान्नःसान्नः कविः ।	
स ऋणचिह्णया ब्रह्मणस्पतिर्दुहो हुन्ता मह क्रतस्य धृतिरि	१७
तव श्रिये व्यजिहीत पर्वतो गवां गोत्रमुदसृजो यदङ्गिरः ।	
इन्द्रेण युजा तमसा परीवृतं बृहस्पते निरुपामौजो अर्णवम्	१८
ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।	
विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदिम विदथे सुवीराः	१९ [३२] (१३४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२५]

(२४)

१६ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः; १, १० बृहस्पतिः;
१२ इन्द्राब्रह्मणस्पती । जगती; १२, १६ त्रिष्टुप् ।

सेमामविद्धि प्रभृतिं य ईशिषि ऽया विधेम नवया महा गिरा ।
यथा नो मीढ्वान् त्वत्तवति सखा तव बृहस्पते सीषधः सोत नो मतिम् १
यो नन्त्वान्यनमन्नयोजसोता ददमन्युना शम्भराणि वि ।
प्राच्यावयदच्युता ब्रह्मणस्पतिरा चार्विशद् वसुमन्तं वि पर्वतम् २
तद् देवानां देवतमाय कर्त्तुं मथश्चन हृच्छावदन्त वीळिता ।
उद् गा आजदभिन्द ब्रह्मणा बलमगृह्णत तमो व्यचक्षयत् स्वः ३
अश्मास्यमवतं ब्रह्मणस्पतिर्मधुधारमभि यमोजसातृणत् ।
तमेव विश्वे पपिरे स्वर्देशो बृह साकं सिंसिचुरुत्समुद्रिणम् ४
सना ता का चिद् भुवना भवीत्वा माद्भिः शरन्निर्दुरो वरन्त वः ।
अयंतन्ता चरतो अन्यदन्वदिद् या चकार वयुना ब्रह्मणस्पतिः ५ [१]

अभिनक्षन्तो अभि ये तमानशु निधिं पणीनां परमं गुहां हितम् ।
ते विद्वांसः प्रतिचक्ष्यान्ता पुनर्यत उ आयन् तदुदीयुराविशम् ६
ऋतावानः प्रतिचक्ष्यान्ता पुनरात् आ तस्थुः कवयो महस्पथः ।
ते बाहुभ्यां धमितमग्निमश्मनि नाकिः पो अस्त्यरणो जहुर्हि तम् ७
ऋतज्येन क्षिप्रेण ब्रह्मणस्पतिर्यत्र वह्नि प्र तदश्नोति धन्वना ।
तस्य साध्वीरिषवो याभिरस्यति नृचक्षसो हृशये कर्णयोनयः ८
स सैनयः स विनयः पुरोहितः स सुष्टुतः स युधि ब्रह्मणस्पतिः ।
चाक्ष्मो यद् वाजं भरते मती धना ऽऽक्षि सूर्यस्तपति तप्यतुर्वृथा ९
विभु प्रभु प्रथमं मेहनावतो बृहस्पतेः सुविद्व्राणि राध्या ।
इमा सातानि वेन्यस्य वाजिनो येन जना उभये भुञ्जते विशः १० [२]

योऽवरे वृजने विश्वथा विभुर्महामु रणवः शवसा ववक्षिथ ।
स देवो देवान् प्रति पथे पृथु विश्वेदु ता परिभूब्रह्मणस्पतिः ११
विश्वं सत्यं मधवाना युवोरिदा परचन प्र भिनन्ति व्रतं वाम् ।
अच्छेन्द्राब्रह्मणस्पती हविर्नो ऽह्नं युजेव वाजिना जिगातम् १२ (२४६)

उताशिष्टा अनु शृण्वन्ति बह्वयः सभेयो विप्रो भरते मृती धना ।	
वीळुद्रेषा अनु वशं ऋणमावृदिः स ह वाजी संमिथे ब्रह्मणस्पतिः	१३
ब्रह्मणस्पतेरभवद् यथावशं सत्यो मन्युर्महि कर्मा करिष्यतः ।	
यो गा उदाजत स विवे वि चांभजन् महीव रीतिः शर्वसासत् पृथक्	१४
ब्रह्मणस्पते सुयमस्य विश्वहा रायः स्याम रथ्योऽ वयस्वतः ।	
वीरेषु वीरौ उप पृच्छि नस्त्वं यदीशानो ब्रह्मणा वेपि मे हवम्	१५
ब्रह्मणस्पते त्वमस्य युन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।	
विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः	१६ [३] (२५०)

(२५)

५ गुत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

इन्धानो अग्निं वनवद् वनुष्यतः कृतब्रह्मा शूशुवद् रातहव्य इत् ।	
जातेन जातमति स प्र संसृते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	१
वीरेभिर्वीरान् वनवद् वनुष्यतो गोभी रयि पप्रथद् बोधति त्मना ।	
तोक्तं च तस्य तनयं च वर्धते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	२
सिन्धुर्न क्षोदुः शिमीवाँ ऋचायतो वृषेव वधौरमि वृद्योजसा ।	
अग्नेर्विव प्रसितिर्नाह वर्तवे ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	३
तस्मा अर्षन्ति दिव्या अस्रश्चतः स सत्वभिः प्रथमो गोषु गच्छति ।	
अनिमृष्टतविषिर्हन्त्योजसा ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	४
तस्मा इद् विश्वे धुनयन्त सिन्धवो ऽच्छिद्वा शर्म दधिरे पुरुषणि ।	
देवानां सुन्ने सुभगः स एधते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः	५ [४] (२५५)

(२६)

४ गुत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ब्रह्मणस्पतिः । जगती ।

ऋजुरिच्छंसो वनवद् वनुष्यतो देवयन्निददेवयन्तमभ्यसत् ।	
सुप्रावीरिद् वनवत् पुत्सु दुष्टं यज्वेदयज्योर्वि भजाति भोजनम्	१
यजस्व वीर प्र विहि मनायतो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतुर्यै ।	
हविष्कृणुष्व सुभगो यथासंति ब्रह्मणस्पतेरव आ वृणीमहे	२ (२५७)

स इज्जनेन स विंशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः ।
 देवानां यः पितरमाविवासति श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम्
 यो अस्मै हव्यैर्घृतवद्भिरविधत् प्र तं प्राचा नयति ब्रह्मणस्पतिः ।
 उरुण्यतीमंहसो रक्षती रिषोऽहोश्चिद्स्मा उरुचक्रिरुहृतः

३

४ [५] (२५९)

(२७)

१७ कूर्मो गार्त्समदो, गृत्समदो वा । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

इमा गिर आदित्येभ्यो घृतस्तूः सुनाद् राजभ्यो जुह्वा जुहोमि ।
 शृणोतु मित्रो अर्यमा भगो न स्तुविजातो वरुणो दक्षो अंशः
 इमं स्तोमं सक्रतवो मे अद्य मित्रो अर्यमा वरुणो जुषन्त ।
 आदित्यासः शुच्यो धारपूता अवृजिना अनवृद्धा अरिष्टाः
 त आदित्यास उरवो गभीरा अदब्धासो दिप्सन्तो भूर्यक्षाः ।
 अन्तः पश्यन्ति वृजिनोत साधु सर्वं राजभ्यः परमा चिदन्ति
 धारयन्त आदित्यासो जगत्स्था देवा विश्वस्य भुवनस्य गोपाः ।
 दीर्घाधियो रक्षमाणा असुर्यमृतावानश्चयमाना क्रणानि
 विद्यामादित्या अवसो वो अस्य यदर्यमन् भय आ चिन्मयोभु ।
 युष्माकं मित्रावरुणा प्रणीतौ परि श्वभ्रेव दुरितानि वृज्याम्

१

२

३

४

५ [६]

सुगो हि वो अर्यमन् मित्र पन्था अनृक्षरो वरुण साधुरस्ति ।
 तेनादित्या अर्धि वोचता नो यच्छता नो दुष्परिहन्तु शर्म
 पिपतु नो अर्दिती राजपुत्रा ऽति द्वेषांस्यर्यमा सुगेभिः ।
 बृहन्मित्रस्य वरुणस्य शर्मोप स्याम पुरुवीरा अरिष्टाः
 तिस्रो भूर्मीधारयन् त्रीरुत द्यून् त्रीणि वृता विदथे अन्तरेषाम् ।
 क्रतेनादित्या महि वो महित्वं तदर्यमन् वरुण मित्र चारु
 त्री रोचना द्विव्या धारयन्त हिरण्ययाः शुच्यो धारपूताः ।
 अस्वप्नजो अनिमिषा अदब्धा उरुशंसा क्रजवे मर्त्योय
 त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ये च देवा असुर ये च मर्ताः ।
 शतं नो रास्व शरदो विचक्षे ऽश्यामायूषि सुधितानि पूर्वा

६

७

८

९

१० [७] (२६९)

न दक्षिणा वि चिकिते न सुव्या न प्राचीनमादित्या नोत पश्चा ।	
पाक्या चिद् वसवो धीर्यो चिद् युष्मानीतो अभयं ज्योतिरश्याम्	११
यो राजभ्य ऋतनिभ्यो वृदाश यं वर्धयन्ति पुष्टयश्च नित्याः ।	
स रेवान् याति प्रथमो रथेन वसुदावा विदथेषु प्रशस्तः	१२
शुचिरपः सूयवसा अदध उप क्षेति वृद्धवयाः सुवीरः ।	
नकिटं धन्यन्तितो न दूराद् य आदित्यानां भवति प्रणीतौ	१३
अदिते मित्र वरुणोत मृळ यद् वो वयं चकूमा कच्चिदागः ।	
उर्वश्यामभयं ज्योतिरिन्द्र मा नो वीर्या अभि नशान्तमिक्षाः	१४
उभे अस्मै पीपयतः समीची द्विवो वृष्टिं सुभगो नाम पुष्यन् ।	
उभा क्षयावाजयन् याति पूतस्त्र भावधौ भवतः साधू अस्मै	१५
या वो माया अभिदुहे यजत्राः पाशा आदित्या रिपवे विचृत्ताः ।	
अश्वीव तां अति येष रथेना रिष्टा उरावा शर्मन् तस्याम	१६
माहं मुघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विदुं शूनमापेः ।	
मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद वदेम विदथे सुवीराः	१७ [८] (२७६)

(२८)

११ कूर्मो गार्त्समदो, गृत्समदो वा । वरुणः (१० दुःस्वप्ननाशिनी ।) त्रिष्टुप् ।

इदं कवेरादित्यस्य स्वराजो विश्वानि सान्त्यभ्यस्तु मुह्ना ।	
अति यो मन्द्रो यजथाय देवः सुकीर्तिं भिक्षे वरुणस्य भूरेः	१
तव व्रते सुभगांसः स्याम स्वाध्यां वरुण तुष्टुवांसः ।	
उपायन उषसां गोमतीना मग्नयो न जरमाणा अनु द्यून्	२
तव स्याम पुरुवीरस्य शर्म क्षुरांसस्य वरुण प्रणेतः ।	
युयं नः पुत्रा अदितेरदध्वा अभि क्षमध्वं युज्याय देवाः	३
प्र सीमादित्यो असृजद् विधृतां ऋतं सिन्धवो वरुणस्य यन्ति ।	
न श्राम्यन्ति न वि मुचन्येते वयो न पपू रघुया परिज्मन्	४
वि मच्छ्रथाय रशनामिवाग्रं ऋध्याम ते वरुण खामृतस्य ।	
मा तन्तुश्छेद्वि वयतो धियं मे मा मात्रा शार्यपसः पुर ऋतोः	५ [९] (२८१)

अपो सु म्यक्ष वरुण भियसं मत् सञ्जाहृतावोऽनु मा गृभाय ।

दामेव वत्साद् वि मुमुग्ध्यहे नहि त्वदुरे निमिषश्चनेशे ६

मा नो वृधैर्वरुण ये तं दृष्टावेनः कृण्वन्तमसुर भ्रीणन्ति ।

मा ज्योतिषः प्रवसथानि गन्म वि घ्न मृधः शिश्रथो जीवसे नः ७

नमः पुरा ते वरुणोत नून मुतापरं तुविजात ब्रवाम ।

त्वे हि कं पर्वते न श्रिता न्यप्रच्युतानि दूळभ व्रतानि ८

परं ऋणा सावीरध मत्कृतानि माहं राजन्नन्यकृतेन भोजम् ।

अव्युष्टा इष्टु भूर्यसीरुपास आ नो जीवान् वरुण तासु शाधि ९

यो मे राजन् युज्यो वा सखा वा स्वप्ने भयं भीरवे मह्यमाहं ।

स्तेनो वा यो दिप्सति नो वृको वा त्वं तस्माद् वरुण पाह्यस्मान् १०

माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विदुं शूनमापेः ।

मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ११ [१०] (२८७)

(२९)

७ कूर्मो गार्त्समदो, गृत्समदो वा । विश्वेदेवाः । त्रिदुप् ।

धृतवता आदित्या इषिरा आरे मत् कर्त रहसूरिवागः ।

शृण्वतो वो वरुण मित्र देवा भद्रस्य विद्वो अवसे हुवे वः १

यूयं देवाः प्रमतिर्यूयमोजो यूयं द्वेषांसि सनुतयुथोत ।

अभिक्षत्तारो अभि च क्षमध्वमद्या च नो मृळयतापरं च २

किमु नु वः कृणवामापरिण किं सनेन वसव आप्येन ।

यूयं नो मित्रावरुणादिते च स्वस्तिर्मिन्द्रामरुतो दधात ३

हुवे देवा यूयमिदृापयः स्थ ते मृळत नाधमानाय मह्यम् ।

मा वो रथो मध्यमवाळुते भून्मा युष्मावत्स्वापिषु श्रमिध्म ४

प्र व एको मिमय भूर्यागो यन्मा पितेव कितवं शशास ।

आरे पाशा आरे अधानि देवा मा मार्धे पुत्रे विमिव ग्रभीष्ट ५

अर्वाश्चो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्ति भयमानो व्ययेयम् ।

त्राध्वं नो देवा निजुरो वृकस्य त्राध्वं कृतादवपदो यजत्राः ६

माहं मघोनो वरुण प्रियस्य भूरिदात्र आ विदुं शूनमापेः ।

मा रायो राजन् त्सुयमादव स्थां बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ७ [११] (२९४)

(३०)

११ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोवः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । इन्द्रः, ६ इन्द्रासोमौ, ८ (पूर्वाऽर्धर्चस्य)

सरस्वती, ९ वृहस्पतिः, ११ मरुतः । त्रिष्टुप्; ११ जगती ।

- ऋतं देवाय कृण्वते संवित्र इन्द्रायाहिघ्ने न रमन्त आपः ।
 अहरहयात्यक्तरां कियान्या प्रथमः सर्ग आसाम् १
 यो वृत्राय सिनमत्राभरिष्यत् प्र तं जनित्री विदुष उवाच ।
 पथो रदन्तीरनु जोषमस्मै द्विवेदिव धुनयो यन्त्यर्थम् २
 ऊर्ध्वो ह्यस्थादध्यन्तरिक्षे ऽधा वृत्राय प्र वधं जंभार ।
 मिहं वसान उप हीमदुद्रोत तिग्मायुधो अजयच्छत्रुमिन्द्रः ३
 बृहस्पते तपुषाश्वेव विध्य वृकद्वरसो असुरस्य वीरान् ।
 यथा जघन्य धृषता पुरा चि देवा जहि शत्रुमस्माकमिन्द्र ४
 अब क्षिप द्विवो अश्मानमुच्चा येन शत्रु मन्दसानो निजुवीः ।
 तोकरस्य सातौ तनयस्य भूरै रस्मौ अर्धं कृणुतादिन्द्र गोनाम् ५ [१२]
 प्र हि क्रतुं बृहथो यं वनुथो रध्रस्य स्थो यजमानस्य चोदौ ।
 इन्द्रासोमा युवमस्मौ अविष्ट मस्मिन् भयस्थे कृणुतमु लोकम् ६
 न मा तमन्न श्रमन्नोत तन्द्रन्न वोचाम मा सुनोतेति सोमम् ।
 यो मे पूणाद् यो दद्रुद् यो निबोधाद् यो मा सुन्वन्तमुप गोभिरायत् ७
 सरस्वति त्वमस्मौ अविद्धि मरुत्वती धृषती जेषि शत्रून् ।
 त्यं चिच्छर्धन्तं तविषीयमाणं मिन्द्रो हन्ति वृषभं शण्डिकानाम् ८
 यो नः सनुत्य उत वा जिघत्सु रभिख्याय तं तिगितेन विध्य ।
 बृहस्पत आयुधैर्जेषि शत्रून् द्रुहे रीषन्तं परि धेहि राजन् ९
 अस्माकैभिः सत्वाभिः शूर शूरै र्वीर्यां कृषि यानि ते कर्त्वाणि ।
 ज्योगभूवन्ननुधूपितासो हत्वी तेषामा भरा नो वसूनि १०
 तं वः शर्धं मारुतं सुमन्युर्गिरो प ब्रुवे नमसा देव्यं जनम् ।
 यथा रयिं सर्ववीरं नशामहा अपत्यसाचं श्रुत्यं द्विवेदिवे ११ [१३] (३०५)

(३१)

७ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । विश्वे देवाः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

अस्माकं मित्रावरुणावतं रथं—मादित्यै रुद्रेर्वसुभिः सचाभुवा ।	
प्र यद् वयो न पत्नन्वस्मनस्परि श्रवस्यवो हृषीवन्तो वनर्षदः	१
अध स्मा न उद्वता सजोषसो रथं देवासो अभि विश्वे वाजयुम् ।	
यदाशवः पद्याभिस्तित्रतो रजः पृथिव्याः सानौ जङ्घनन्त पाणिभिः	२
उत स्य न इन्द्रो विश्वचर्षणि—र्दिवः शर्षेन मारुतेन सुक्रतुः ।	
अनु नु स्थात्यवृकाभिरुतिभी रथं महे सनये वाजसातये	३
उत स्य देवो भुर्वनस्य सुक्षणि—स्त्वष्टा ग्राभिः सजोषा जूजुवद् रथम् ।	
इळा भगो बृहद्विवोत रोदसी पूषा पुरंधिरश्विनावधा पती	४
उत त्ये देवी सुभगे मिथुदृशो—पासानक्ता जगतामपीजुवा ।	
स्तुषे यद् वां पृथिवि नव्यसा वचः स्थातुश्च वयस्त्रिवया उपस्तिरे	५
उत वः शंसमुशिर्जामिव श्म—स्यहिर्बुध्न्योऽज एकपादुत ।	
त्रित क्रमुक्षाः सविता चनो दधेऽपां नपादाशुहेमा धिया शर्मि	६
एता वो वृश्म्यद्यता यजत्रा अतक्षन्नायवो नव्यसे सम् ।	
श्रवस्यवो वाजं चक्रानाः सप्तिर्न रथ्यो अहं धीतिर्मद्याः	७ [१४] (३२)

(३२)

८ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १ द्यावापृथिवी, २-३ इन्द्रस्त्वष्टा वा, ४-५ राका, ६-७ सिनीवाली, ८ लिङ्गोक्ताः । जगती, ६-८ अनुष्टुप् ।

अस्य मे द्यावापृथिवी क्रतायुतो भूतमन्त्रिणी वचसः सिषासतः ।	
ययोरारुः प्रतरं ते इदं पुर उपस्तुते वसूयुवा महो दधे	१
मा नो गुह्या रिपं आयोरहन् दमन् मा न आभ्यो रीरधो दुच्छुनाभ्यः ।	
मा नो वि यौः सख्या विद्धि तस्य नः सुन्नायता मनसा तत् त्वेमहे	२
अहेळता मनसा श्रुष्टिमा बह दुहानां धेनुं पिप्युषीमसश्चतम् ।	
पद्याभिराशुं वचसा च वाजिनं त्वां हिनोमि पुरुहूत विश्वहा	३
राकामहं सुहवां सुदुती हुवे शृणोतु नः सुभगा बोधतु त्वना	
सीव्यत्वपः सूच्याच्छिद्यमानया ददातु वीरं शतदायसुक्थ्यम्	४ (३३)

यास्ते राके सुमतयः सुपेशसो याभिर्वदासि वाद्युषे वसन्ति ।

ताभिर्नो अद्य सुमना उपार्गाहि सहस्रपोषं सुभ्रगे रराणा ५

सिनीवालि पृथुदुके या देवानामसि स्वसा ।

जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिङ्क्षि नः ६

या सुबाहुः स्वङ्गुरिः सुपूमा बहुसूवरी ।

तस्यै विश्वपत्न्यै हविः सिनीवाल्यै जुहोतन ७

या गुङ्गूर्या सिनीवाली या राका या सरस्वती ।

इन्द्राणीमह ऊतये वरुणानीं स्वस्तये ८ [१५] (३२०)

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४३]

१५ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ ते पितरुतां सुन्नमेतु मा नः सूर्यस्य संहशो युयोथाः ।

अभि नो वीरो अवैति क्षमेत प्र जयिमहि रुद्र प्रजाभिः १

त्वादत्तेभी रुद्र शंतमेभिः शतं हिमा अशीय भेषजेभिः ।

व्यष्टस्मद् द्वेषो वितरं व्यहो व्यमीवाश्वातयस्वा विपूचीः २

श्रेष्ठो जातस्य रुद्र श्रियासि तवस्तमस्तवसां वज्रबाहो ।

पर्षि णः पारमंहसः स्वस्ति विश्वा अभीती रपसो युयोधि ३

मा त्वा रुद्र चुक्रुधामा नमोभिर्मा दुष्टुती वृषभ मा सहती ।

उन्नो वीरौ अर्पय भेषजेभिर्भिषक्तं त्वा भिषजां शृणोमि ४

हवीमभिर्हवते यो हविर्भिरव स्तोमेभी रुद्रं दिधीय ।

ऋद्वदरः सुहवो मा नो अस्यै बभ्रुः सुशिप्रो रीरधन्मनायै ५ [१६]

उन्मा ममन्द वृषभो मरुत्वान् त्वक्षीयसा वर्यसा नाधमानम् ।

वृणीव च्छायामरपा अशीयाऽऽ विवासेयं रुद्रस्य सुन्नम् ६

क्व स्य ते रुद्र मृळयाकुर्हस्तो यो अस्ति भेषजो जलापः ।

अपभतो रपसो दैव्यस्याभी नु मा वृषभ चक्षमीथाः ७

प्र बभ्रवे वृषभाय श्वितीचे महो मही सुदुतिमीरयामि ।

नमस्या कल्मलीकिनं नमोभिर्गृणीमसि त्वेषं रुद्रस्य नाम ८ (३२८)

स्थिरेभिरङ्गैः पुरुरूप उग्रो बभ्रुः शुक्रेभिः पिपिशे हिरण्यैः ।
ईशानादस्य भुवनस्य भूरे—न वा उ योषद् रुद्रादसुर्यम्
अहँन् बिभर्षिं सायकानि धन्वा हँन् निष्कं यजुतं विश्वरूपम् ।
अहँन्निदं दयसे विश्वमभ्वं न वा ओजीयो रुद्र त्वदस्ति

९

१० [१७]

स्तुहि श्रुतं गर्तसङ्गं युवानं मृगं न भीममुपहत्तुमुग्रम् ।
मूळा जनित्रे रुद्र स्तवानो अन्यं ते अस्मन्नि वपन्तु सेनाः
कुमारश्चित् पितरं वन्दमानं प्रति नानाम रुद्रोपयन्तम् ।
भूरेवृतातरं सत्पतिं गृणीषे स्तुतस्त्वं भेषजा रास्यस्मे

११

१२

या वो भेषजा मरुतः शुचीनि या शतमा वृषणो या मयोमु ।
यानि मनुरवृणीता पिता न—स्ता शं च योश्च रुद्रस्य वरिम
परिं णो हेती रुद्रस्य वृज्याः परिं त्वेषस्य दुर्मतिर्मही गात्र ।
अवं स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मूळ

१३

१४

एवा बभ्रो वृषभ चेकितान यथा देव न हृणीषे न हंसि ।
हवनश्रुन्नो रुद्रेह बोधि बृहद् वंदेम विदथे सुवीराः

१५ [१८] (३३५)

(३४)

१५ गृत्तमद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पद्माद्) भार्गवः शौनकः । मरुत् । जगती; १५ त्रिष्टुप् ।

धारावरा मरुतो धृष्णवोजसो मृगा न भीमास्तविषीभिरर्चिनः ।
अग्रयो न शुशुचाना कज्जीषिणो भूमिं धमन्तो अप गा अवृण्वत
द्यावो न स्तुभिश्चितयन्त खादिनो व्यभिधिया न द्युतयन्त वृष्टयः ।
रुद्रो यद् वो मरुतो रुक्मवक्षसो वृषार्जनि पृश्याः शुक्र ऊर्धनि
उक्षन्ते अश्वौ अत्याँ इवाजिषु नदस्य कर्णैस्तुरयन्त आशुभिः ।
हिरण्यशिपा मरुतो दर्विध्वतः पृक्षं याथ पृषतीभिः समन्यवः
पृक्षे ता विश्वा भुवना ववक्षिरे मित्राय वा सद्रमा जीरदानवः
पृषदश्वासो अनवभ्राधस कजिप्यासो न वयुनेषु धूर्षदः
इन्धन्वभिर्धेनुभीं रणशङ्खधमि रध्वस्मभिः पृथिभिर्भ्राजहृष्टयः ।
आ हंसासो न स्वसराणि गन्तन मघोर्मदाय मरुतः समन्यवः

१

२

३

४

५ [१९] (३४०)

आ नो ब्रह्माणि मरुतः समन्यवो नरां न शंसः सर्वानानि गन्तन ।
 अश्वामिव पिप्यत धेनुमूर्धनि कर्ता धियं जरित्रे वार्जपेशसम् ६
 तं नो दात मरुतो वाजिनं रथं आपानं ब्रह्म चितयद् द्विवेदिवे ।
 इषं स्तोतृभ्यो वृजनेषु कारवे सनि मेधामरिष्टं दुष्टं सहैः ७
 यद् युञ्जते मरुतो रुक्मवक्षसो ऽश्वान् रथेषु भग आ सुदानवः ।
 धेनुर्न शिश्वे स्वसरेषु पिन्वते जनाय रातर्हविषे महीमिषम् ८
 यो नो मरुतो वृकताति मर्त्यां रिपुर्बुधे वसवो रक्षता रिषः ।
 वर्तयत् तर्पुषा चक्रियाभि तमव रुद्रा अशसो हन्तना बधः ९
 चित्रं तद् वो मरुतो यामं चेकिते पृथ्व्या यदुधरप्यापयो दुहुः ।
 यद् वा निदे नवमानस्य रुद्रिया खितं जराय जुरतामदाभ्याः १० [२०]

तान् वो महो मरुत एवयात्रो विष्णोरिषस्य प्रभुथे हवामहे ।
 हिरण्यवर्णान् ककुहान् यतस्तुचो ब्रह्मण्यन्तः शंस्यं राध ईमहे ११
 ते दशग्वाः प्रथमा यज्ञमूर्हिरि ते नो हिन्वन्तूषसो व्युष्टिषु ।
 उषा न रामीररुणैरपोर्णुते महो ज्योतिषा शुचता गोअर्णसा १२
 ते क्षोणीभिररुणेभिर्नास्त्रिभी रुद्रा कृतस्य सर्वेषु वावृधुः ।
 निमेघमाना अत्येन पाजसा सुश्चन्द्रं वर्णं दधिरे सुपेशसम् १३
 तां इयानो महि वरूथमूतय उप घेदेना नमसा गृणीमसि ।
 त्रितो न यान् पञ्च होतृनुभिष्टय आववर्तदवराञ्चक्रियावसे १४
 यया रधं पारयथात्यहो यया निदो मुञ्चथं वन्वितारम् ।
 अर्वाची सा मरुतो या व ऊतिरो घु वाश्रेव सुमतिर्जिगातु १५ [२१] (३५०)

(३५)

१५ गुत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । अपानपात् । त्रिष्टुप् ।

उपेयसाक्षि वाजयुर्वचस्यां चनो दधीत नाद्यो गिरो मे ।
 अपां नपादाशुहेमा कुवित स सुपेशसस्करति जोषिषिद्धि १
 इमं स्वस्मै हृद् आ सुतष्टं मन्त्रं वोचेम कुविदस्य वेदत् ।
 अपां नपादसुर्यस्य मत्ता विश्वान्युर्यो भुवना जजान २ (३५२)

समन्या यन्त्युप यन्त्युन्याः समानमूर्ध्वं नद्यः पृणन्ति ।
तमू शुचिं शुचयो दीविवांसं—मपां नपातं परि तस्थुरापः ३
तमस्मेरा युवतयो युवानं मर्मज्यमानाः परि यन्त्यापः ।
स शुक्रेभिः शिक्वभी रेवदस्मे दीदायानिध्मो घृतनिर्णिगप्सु ४
अस्मै तिस्रो अव्यथयाय नारी—कुंवायं देवीर्दिधिषन्त्यन्नम् ।
कृता इधोप हि प्रसुर्से अप्सु स पीयूषं धयति पूर्वसूनाम् ५ [२२]

अश्वस्यात्र जनिमास्य च स्व—कुंहो रिषः संपृचः पाहि सूरीन् ।
आमासु पूरु परो अप्रमृष्टं नारातयो वि नशन्नानृतानि ६
स्व आ दमे सुदुघा यस्य धेनुः स्वधां पीषाय सुभ्वन्नमत्ति ।
सो अपां नपादूर्जयन्नस्व—न्त—र्वसुदेयाय विधते वि माति ७
यो अप्स्वा शुचिना द्वेयेन कृतावाजस उर्विया विभाति ।
वया इवुन्या भुवनान्यस्य प्र जायन्ते वीरुधंश्च प्रजाभिः ८
अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं जिह्वानामूर्ध्वो विद्युतं वसानः ।
तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्ती—हिरण्यवर्णाः परि यन्ति युहीः ९
हिरण्यरूपः स हिरण्यसंष्ट—गपां नपात् सेदु हिरण्यवर्णः ।
हिरण्ययात् परि योनेर्निषद्या हिरण्यदा ददत्यन्नमस्मै १० [२३]

तदुस्यानीकमुत चारु नामा—पीच्यं वर्धते नप्तुरपाम् ।
यमिन्धते युवतयः समित्था हिरण्यवर्णं घृतमन्नमस्य ११
अस्मै बह्वानमवमाय सख्ये यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।
सं सानु मार्जिं द्विधिषामि बिलै—र्दधाम्यन्नैः परि वन्द क्रग्भिः १२
स ईं वृषाजनयत् तासु गर्भं स ईं शिशुर्धयति तं रिहन्ति ।
सो अपां नपादनमिभ्लातवर्णो—न्यस्येवेह तन्वा विवेष १३
अस्मिन् पदे परमे तस्थिवांसं—मध्वस्मभिर्विश्वहा दीविवांसम् ।
आपो नप्त्रे घृतमन्नं वहन्तीः स्वयमत्कैः परि दीयन्ति युहीः १४
अयांसमग्ने सुक्षितिं जनाया—यांसमु मघवद्भ्यः सुवृक्तिम् ।
विश्वं तद् भद्रं यदवन्ति देवा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः १५ [२४] (३३५)

(३६)

६ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः- १ इन्द्रो मधुश्च, २ मरुतो माधवश्च, ३ त्वष्टा शुक्रश्च, ४ अग्निः शुचिश्च, ५ इन्द्रो नभश्च, ६ मित्रावरुणौ नभस्यश्च । जगती ।

तुभ्यं हिनवानो वसिष्ठ गा अपो ऽधुक्षन् त्सीमर्विभिराद्विभिर्नरैः ।

पिबेन्द्र स्वाहा प्रहुतं वर्षदूतं होत्रादा सोमं प्रथमो य ईक्षिवे १

यज्ञैः संमिश्रताः पृषतीभिर्ऋष्टिभिर्-यामिन्द्रुभ्रासो अञ्जिषु प्रिया उत ।

आसद्या बर्हिर्भरतस्य सूनवः पोत्रादा सोमं पिबता दिवो नरः २

अमेव नः सुहवा आ हि गन्तन् नि बर्हिषि सदतना रणिष्ठन ।

अथा मन्दस्व जुजुषाणो अन्धस-स्त्वष्टृवेभिर्जनिभिः सुमद्वजः ३

आ वक्षि देवाँ इह विप्र यक्षि चो-शन् होतारि पदा योनिषु त्रिषु ।

प्रति वीहि प्रस्थितं सोम्यं मधु पिवाग्नीधात् तव भागस्य तृष्णुहि ४

एष स्य ते तन्वो नृम्णवर्धनः सह ओजः प्रदिवि बाह्वोर्हितः ।

तुभ्यं सुतो मघवन् तुभ्यमाभृत-स्त्वमस्य बाह्वणादा तुपत् पिब ५

जुषेथा यज्ञं बोधतं हवस्य मे सत्तो होता निविदः पूर्या अनु ।

अच्छा राजाना नम एत्यावृतं प्रशास्त्रादा पिबतं सोम्यं मधु ६ [२५] (३७१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२७]

(३७)

६ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । ऋतुदेवताः- १-४ द्रविणोदा ऋतवश्च, ५ अश्विनौ ऋतवश्च, ६ अग्निः ऋतुश्च । जगती ।

मन्दस्व होत्रादनु जोषमन्धसो ऽध्वर्यवः स पूर्णा वष्ट्यासिचम् ।

तस्मा एतं भरत तद्गशो दुदि-होत्रात् सोमं द्रविणोदुः पिबं ऋतुभिः १

यमु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे सेदु हव्यो दुदिर्यो नाम पत्यते ।

अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात् सोमं द्रविणोदुः पिबं ऋतुभिः २

मेद्यन्तु ते वह्नयो येभिरियसे ऽरिषण्यन् वीळयस्वा वनस्पते ।

आयूया भृष्णो अभिगूया त्वं नेष्टात् सोमं द्रविणोदुः पिबं ऋतुभिः ३

अपान्द्रोत्रादुत पोत्रादमत्तो-त नेष्टादजुषत् प्रयो हितम् ।

तुरीयं पात्रममृक्तममत्यं द्रविणोदाः पिबतु द्राविणोदुसः ४ (३७५)

अर्वाऽमृद्य यय्यं नृबार्हणं रथं युञ्जामिह वा विमोचनम् ।
 पुङ्कं हवीषि मधुना हि कं गतमथा सोमं पिबत वाजिनीवसू
 जोष्यग्ने समिधं जोष्याहुतिं जोषि ब्रह्म जन्यं जोषि सुद्युतिम् ।
 विश्वेभिर्विश्वैः ऋतुना वसो मह उशन् देवा उशतः पायया हविः

५

६ [१] (३७७)

(३८)

११ गुत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । सविता । त्रिष्टुप् ।

उदु प्य देवः सविता सुवार्यं शश्वत्तमं तदपा वह्निरस्थात् ।
 नूनं देवेभ्यो वि हि धाति रत्नमथाभजद् वीतिहोत्रं स्वस्तौ
 विश्वस्य हि श्रुष्टये देव ऊर्ध्वः प्र बाहवा पृथुपाणिः सिसर्ति ।
 आपश्चिदस्य व्रत आ निमृश्या अयं चिद् वातो रमते परिजमन्
 आशुभिश्चिद्यान् वि मुचाति नूनमरीरमदतमानं चिदेतोः ।
 अह्यर्षूणां चिन्न्ययाँ अविष्यामन् व्रतं सवितुर्मोक्यागात्
 पुनः समव्यद् विततं वयन्ती मध्या कर्तोर्न्यधाच्छक्म धीरः ।
 उत सहायास्थाद् व्युत्तूरदधररमतिः सविता देव आगात्
 नानौकांसि दुर्यो विश्वमायुर्वि तिष्ठते प्रभवः शोको अग्नेः ।
 ज्येष्ठं माता सूनवे भागमाधा दन्वस्य केतमिषितं सवित्रा

१

२

३

४

५ [२]

समाववर्ति विष्ठितो जिगीषु विश्वेषां कामश्चरताममभूत् ।
 शश्वौ अपो विकृतं हित्व्यागा दनु व्रतं सवितुर्देवस्य
 त्वया हितमप्यमप्सु भागं धन्वान्वा मृगयसो वि तस्थुः ।
 वनानि विश्वो नक्तिरस्य तानि व्रता देवस्य सवितुर्मिनन्ति
 याद्वाध्वं वरुणो योनिमप्यमर्निशितं निमिषि जर्भुगणः ।
 विश्वो मातार्ण्डो व्रजमा पशुगीत् स्थशो जन्मानि सविता व्याकः
 न यस्येन्द्रो वरुणो न मित्रो व्रतमयमा न मिनन्ति रुद्रः ।
 नारातयस्तमिदं स्वस्ति हुवे देवं सवितारं नमोभिः
 भगं धियं वाजयन्तः पुरंधि नराशंसो ग्रास्पतिर्नो अद्याः ।
 आये वामस्य संगथे रयीणां प्रिया देवस्य सवितुः स्याम

६

७

८

९

१० (३८७)

अस्मभ्यं तद् द्विवो अद्भ्यः पृथिव्यास्त्वया वृत्तं काम्यं राध आ गात ।

इं यत् स्तोतृभ्य आपये भवात्युरुशंसाय सवितर्जग्निरे

११ [३] (३८८)

(३९)

८ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौमकः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

ग्रावाणेषु तादित्थं जरेथे गृध्रेव वृक्षं निधिमन्तुमच्छ ।

ब्रह्माणेव विदथं उक्थशासा दूतेव हव्या जन्या पुरुत्रा

१

प्रातर्यावाणा रथ्येव वीरा ऽजेव यमा वरमा संचेथे ।

मेने इव तन्वाडं शुम्भेमाने दंपतीव क्रतुविद्रा जनेषु

२

शृङ्गेव नः प्रथमा गन्तमर्वाक् छफाविव जर्भुराणा तरोभिः ।

चक्रवाकेव प्रति वस्तोरुखा ऽर्वाश्वा यातं रथ्येव शक्रा

३

नावेव नः पारयतं युगेव नभ्येव न उपधीव प्रधीव ।

श्वानेव नो अरिषण्या तनूनां खगुलिव विस्त्रसः पातमस्मान्

४

वातेवाजुर्या नद्येव रीति रक्षी इव चक्षुषा यातमर्वाक् ।

हस्ताविव तन्वेडं शंभविष्टा पादेव नो नयतं वर्यो अच्छ

५ [४]

ओष्ठाविव मध्वास्त्रे वदन्ता स्तनाविव पिप्यतं जीवसे नः ।

नासेव नस्तन्वो रक्षितारा कर्णाविव सुश्रुता भूतमस्मे

६

हस्तेव शक्तिमभि संदूदी नः क्षामेव नः समजतं रजांसि ।

इमा गिरो अश्विना युष्मयन्तीः क्षणोत्रेणिव स्वधितिं सं शिशीतम्

७

एतानि वामश्विना वर्धनानि ब्रह्म स्तोमं गृत्समदासो अकन् ।

तानि नरा जुजुषाणोप यातं बृहद् वदेम विदथे सुवीराः

८ [५] (३९१)

(४०)

६ गृत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौमकः । सोमापूषणौ,

६ (अन्यार्थस्य) अदितिः । त्रिष्टुप् ।

सोमापूषणा जनना रयीणां जनना द्विवो जनना पृथिव्याः ।

जातौ विश्वस्य भुवनस्य गोपौ देवा अकृण्वन्नमृतस्य नाभिम्

१

इमौ देवौ जायमानौ जुपन्ते मौ तमांसि गूहतामजुष्टा ।

आभ्यामिन्द्रः पक्वमासास्वन्तः सोमापूषभ्यां जनद्वसियासु

२

(३९८)

सोमापूषणा रजसो विमानं सप्तचक्रं रथमविश्वमिन्वम् ।

विवृवृतं मनसा युज्यमानं तं जिन्वथो वृषणा पञ्चरश्मिम् ३

दिव्यान्यः सदनं चक्र उच्चा पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे ।

तावस्मभ्यं पुरुवारं पुरुक्षुं रायस्पोषं विष्यतां नाभिमुस्मे ४

विश्वान्यन्यो भुवना जजान विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति ।

सोमापूषणाववतं धियं मे युवाभ्यां विश्वाः पृतना जयेम ५

धियं पूषा जिन्वतु विश्वमिन्वो रयिं सोमो रयिपतिर्दधातु ।

अवतु देव्यदितिरनर्वा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ६ [६] (४०२)

(४१)

२१ गुत्समद् (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । १-२ वायुः, ३ इन्द्रवायू, ४-६ मित्रावरुणौ,

७-९ अश्विनौ, १०-१२ इन्द्रः, १३-१५ विश्वे देवाः, १६-१८ सरस्वती, १९-२१ द्यावापृथिव्यौ

हविर्धाने वाः (१९ तृतीयपादस्य अग्निर्वा) । गायत्री; १६-१७ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरा गहि ।

नियुत्वान् त्सोमपीतये १

नियुत्वान् वायुवा गह्ययं शुक्रो अयामि ते ।

गन्तासि सुन्वतो गृहम् २

शुक्रस्याद्य गवाशिर इन्द्रवायू नियुत्वतः ।

आ यातुं पिबन्तं नरा ३

अयं वा मित्रावरुणा सुतः सोमं कतावृधा ।

ममेद्विह श्रुतं हवम् ४

राजानावनभिद्रुहा ध्रुवे सदर्शयुत्तमे ।

सहस्रस्थूण आसते ५ [७]

ता सभ्राजा वृतासुती आदित्या दानुनस्पती ।

सर्चेते अनवह्वरम् ६

गोमदं पु नसत्याऽश्ववद् यातमश्विना ।

वृती रुद्रा नृपाप्यम् ७ (४०९)

न यत् परो नान्तर आबुधर्षद् वृषण्वसू ।
 दुःशंसो मर्त्यो रिपुः
 ता न आ वोळ्हमश्विना रयिं पिशङ्गसंहशम् ।
 धिष्ण्या वरिवोविदम्
 इन्द्रो अङ्ग महद् भय मभी षदप चुच्यवत् ।
 स हि स्थिरो विचर्षणिः

८

९

१० [८]

इन्द्रश्च मुळयाति नो न नः पश्चादुघं नशात् ।
 भद्रं भवाति नः पुरः
 इन्द्र आशाभ्युस्पति सर्वाभ्यो अभयं करत् ।
 जेता शत्रून् विचर्षणिः
 विश्वे देवास आ गत शृणुता म इमं हवम् ।
 एदं बर्हिर्नि षीदत
 तीव्रो वो मधुमौ अयं शुनहोत्रेषु मत्सरः ।
 एतं पिबत काम्यम्
 इन्द्रज्येष्ठा मरुद्गणा देवासः पूषरातयः ।
 विश्वे मम श्रुता हवम्

११

१२

१३

१४

१५ [९]

अम्बितमे नदीतमे देवितमे सरस्वति ।
 अप्रज्ञस्ता इव स्मसि प्रशस्तिमम्ब नस्कृधि
 त्वे विश्वा सरस्वति श्रितायूषि देव्याम् ।
 शुनहोत्रेषु मत्स्व प्रजां देवि दिदिङ्कि नः
 इमा ब्रह्म सरस्वति जुषस्व वाजिनीवति ।
 या ते मन्म गुत्समदा ऋतावरि प्रिया देवेषु जुह्वति
 प्रेतां यज्ञस्य शंभुवा युवामिदा वृणीमहे ।
 अग्निं च हव्यवाहनम्
 द्यावा नः पृथिवी इमं सिधमद्य दिविस्पृशम् ।
 यज्ञं देवेषु यच्छताम्
 आ वांमुपस्थमद्रुहा देवाः सीदन्तु यज्ञियाः ।
 इहाद्य सोमपीतये

१६

१७

१८

१९

२०

२१ [१०] (४२३)

(४२)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिञ्जलरूपीन्द्रः) । त्रिष्टुप् ।

कर्निकदज्जनुषं प्रब्रुवाण इयतिं वार्चमरितेव नावम् ।

सुमङ्गलंश्च शकुने भर्वासि मा त्वा का चिदभिभा विश्व्या विदत् १

मा त्वा इयेन उद् वधीन्मा सुपर्णो मा त्वा विदुदिषुमान् वीरो अस्ता ।

पित्र्यामनुं प्रदिशं कर्निकदत् सुमङ्गलो भद्रवादी वकुह २

अव क्रन्द दक्षिणतो गृहाणां सुमङ्गलो भद्रवादी शकुन्ते ।

मा नः स्तेन ईशत मावशंसो बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ३ [११] (४२६)

(४३)

३ गृत्समद (आङ्गिरसः शौनहोत्रः पश्चाद्) भार्गवः शौनकः । शकुन्तः (= कपिञ्जलरूपीन्द्रः) ।

जगतीः २ अतिशकरी अष्टिर्वा ।

प्रदक्षिणिकुभि गृणन्ति कारवो वयो वर्दन्त ऋतुथा शकुन्तयः ।

उभे वाचौ वदति सामगा इव गायत्रं च त्रैष्टुभं चानु राजति १

उद्गातेव शकुने साम गायसि ब्रह्मपुत्र इव सर्वनेषु शंससि ।

वृषेव वाजी शिशुमतीरपीत्या सर्वतो नः शकुने भद्रमा वद

विश्वतो नः शकुने पुण्यमा वद २

आवयुस्त्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिद्भि नः ।

यदुत्पतन् वर्दसि कर्करियथा बृहद् वदेम विदथे सुवीराः ३ [१२] (४२९)

॥ इति द्वितीयं मण्डलं समाप्तम् ॥२॥

मंत्रसंख्या—

प्रथममण्डलस्य मंत्रसंख्या २००६

द्वितीयमण्डलस्य मंत्रसंख्या ४२९

सर्वयोगः २४३५

अथ तृतीयं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१२]

२३ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । विष्टुम् ।

सोमस्य मा तवसं वक्ष्ये वहिं चकथं विद्ये यजध्वे ।	
देवाँ अच्छा दीद्यद् युञ्जे अग्निं शमाये अग्ने तन्वं जुषस्व	१
प्राञ्चं यज्ञं चकृम वर्धतां गीः समिद्धिरग्निं नमसा दुवस्यन् ।	
दिवः शशासुर्विदधा कवीनां गृत्साय चित् तवसें गातुमीषुः	२
मयो दधे मेधिरः पूतदक्षो दिवः सुबन्धुर्जनुषा पृथिव्याः ।	
अर्विन्दन्तु दर्शतमस्वः न्तर्देवासो अग्निमपहि स्वसृणाम्	३
अर्वर्धयन् त्सुभगं सप्त यहीः श्वेतं जज्ञानमरुपं महित्वा ।	
शिशुं न जातमभ्यारुश्वा देवासो अग्निं जनिमन् वपुष्यन्	४
शुकेमिरङ्गै रजं आततन्वान् कर्तुं पुनानः कविभिः पवित्रैः ।	
शोचिर्वसानः पर्यायुरपां श्रियो मिमीते बृहतीरनूनाः	५ [१३]
ववाजा सीमनदतीरदन्धा दिवो यहीरवसाना अनग्नाः ।	
सना अत्र युवतयः सयोनी रेकुं गर्भं दधिरे सप्त वाणीः	६
स्तीर्णा अस्य संहतो विश्वरूपा घृतस्य योनौ स्रवथे मधूनाम् ।	
अस्थुरत्र धेनवः पिन्वमाना मही दुस्मस्य मातरां समीची	७
बभ्राणाः सूनो सहसो व्यद्यौद् दधानः शुक्रा रभसा वर्ष्षि ।	
श्रोतन्ति धारा मधुनो घृतस्य वृषा यत्र बावुधे काव्येन	८
पितुश्चिदूर्ध्वजनुषा विवेदु व्यस्य धारा असृजद् वि धेनाः	
गुहा चरन्तं सखिभिः शिवेभिर्दिवो यहीभिर्न गुहा बभूव	९

(९)

पितुश्च गर्भं जनितुश्च बभ्रे पूर्वीरिक्तो अधयत् पीप्यानाः ।
वृष्णे सपत्नी शुचये सर्वन्धू उभे अस्मै मनुष्येऽ नि पाहि

१० [१४]

उरौ महौ अनिवाधे ववर्धा—ऽऽपौ अग्निं युशसः सं हि पूर्वीः ।

११

। ऋतस्य योनावशयद् दमूना जामीनामग्निरपसि स्वसृणाम्
अक्रो न बाध्निः समिथे महीनां दिदृक्षेयः सूनवे भार्कजीकः ।

१२

उदुक्षिया जर्निता यो जजाना—ऽपां गर्भो नृतमो युहो अग्निः
अपां गर्भं दर्शतमोर्षधीनां वनां जजान सुभगा विरूपम् ।

१३

देवासश्चिन्मनसा सं हि जग्मुः पनिष्ठं जातं तवसं दुवस्यन्
बृहन्त इद् भानवो भार्कजीक—मग्निं संचन्त विद्युतो न शुक्राः ।

१४

गुहैव वृद्धं सर्वसि स्वे अन्त—रपार ऊर्वे अमृतं दुहानाः
ईळे च त्वा यजमानो हविर्भि—रीळे सखित्वं सुमतिं निकामः ।

१५ [१५]

देवैरवो मिमीहि सं जग्निरे रक्षां च नो दम्येमिरनीकैः

उपक्षेत्तारस्तव सुप्रणीते ऽग्ने विश्वानि धन्या दधानाः ।

१६

सुरेतसा श्रवसा तुञ्जमाना अभि ष्याम पृतनायूरदेवान्
आ देवानामभवः केतुरग्ने मन्द्रो विश्वानि काव्यानि विद्वान् ।

१७

प्रति मतीं अवासयो दमूना अनु देवान् रथिरो यांसि साधन् ।
नि दुरोणे अमृतो मर्त्यानां राजा ससाद विद्वानि साधन् ।

१८

घृतप्रतीक उर्विया व्यद्यौ—दृग्निर्विश्वानि काव्यानि विद्वान्
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभि—महान् महीभिरुतिभिः सरण्यन् ।

१९

अस्मे रयिं बहुलं संतरुत्रं सुवाचं भागं युशसं क्रुधी नः
एता ते अग्ने जनिमा सनानि प्र पूर्याय नूतनानि वोचम् ।

२०

महान्ति वृष्णे सर्वना कुतेमा जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदाः
जन्मन्जन्मन् निहितो जातवेदा विश्वाभिन्नेभिरिध्यते अजस्रः ।

२१

तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्या—ऽपि भद्रे सौमनसे स्याम
इमं युज्ञं सहसावन् त्वं नो देवत्रा धेहि सुकतो रराणः ।

२२

प्र यांसि होतवृहतीरिषो नो ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व
इळांमग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।

२३ [१६] (१३)

स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे

(२)

१५ गाथिनो विश्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

- वैश्वानरायं धिषणांमृतावृधे घृतं न पूतमुग्रये जनामसि ।
 द्विता होतारं मनुषश्च वाघतो धिया स्थं न कुलिशः समृण्वति १
 स रोचयज्जनुषा रोदसी उभे स मात्रोरभवत् पुत्र ईड्यः ।
 हव्यवाळ्मिरजरश्चनोहितो दूळभो विशामतिथिर्विभावसुः २
 क्रत्वा दक्षस्य तरुषो विर्यमाणि देवासो अग्निं जनयन्त चित्तिभिः ।
 रुरुचानं भानुना ज्योतिषा महा मत्यं न वाजं सनिष्यन्तुप बुवे ३
 आ मुन्द्रस्य सनिष्यन्तो वरेण्यं वृणीमहे अह्नयं वाजमुग्मिर्यम् ।
 रातिं भृगूणामुशिजं कविक्रतु मग्निं राजन्तं दिव्येन शोचिषा ४
 अग्निं सुह्रायं दधिरे पुरो जना वाजश्रवसमिह वृक्तबर्हिषः ।
 यत्सुचः सुरुचं विश्वदेव्यं रुद्रं यज्ञानां सार्धदिष्टिमपसाम् ५ [१७]
- पार्वकशोचे तव हि क्षयं परि होतयज्ञेषु वृक्तबर्हिषो नरः ।
 अग्रे दुर्व इच्छमानास आप्य मुपासते द्रविणं धेहि तेभ्यः ६
 आ रोदसी अपृणदा स्वर्मह ज्ञातं यदेनमुपसो अधारयन् ।
 सो अध्वराय परि णीयते कवि रत्यो न वाजसातये चनोहितः ७
 नमुस्यत हव्यदाति स्वध्वरं दुवस्यत दम्यं जातवेदसम् ।
 रथीर्कृतस्य बृहतो विचर्षणि रग्निदेवानामभवत् पुरोहितः ८
 तिस्रो यह्नस्य समिधः परिज्मनो अग्नेरपुनश्चुशिजो अमृत्यवः ।
 तासामेकामदधुर्मर्त्यं भुज मु लोकमु द्वे उप जामिमीयतुः ९
 विशां कविं विस्पतिं मानुषीरिषः सं सीमकृण्वन् त्ववर्धिति न तेजसे ।
 स उद्धतो निवतो याति वेविषत् स गर्भमेषु भुवनेषु दीधरत् १० [१८]
- स जिन्वते जठरेषु प्रजजिवान् वृषां चित्रेषु नानदुन्न सिंहः ।
 वैश्वानरः पृथुपाजा अमर्त्यो वसु रत्ना दयमानो वि दाशुषे ११
 वैश्वानरः प्रतथा नाकमारुहद् दिवस्पृष्ठं भन्दमानः सुमन्मभिः ।
 स पूर्ववज्जनयन्तवे धनं समानमज्मं पर्येति जागृविः १२
 क्रतावानं यजियं विप्रमुक्थ्य मा यं द्रुधे मातरिश्वां दिवि क्षयम् ।
 तं चित्रपामं हरिकेशमीमहे सुदृतिमग्निं सुविताय नव्यसे १३

(३६)

शुचिं न यामन्निषिरं स्वर्द्धंशं केतुं द्विवो रोचनस्थामुषबुधम् ।
अग्निं मूर्धानं द्विवो अप्रतिष्कृतं तर्मीमहे नमसा वाजिनं बृहत्
मन्द्रं होतारं शुचिमद्वयाविनं दमूनसमुक्थ्यं विश्वचर्षणिम् ।
रथं न चित्रं वर्पुषाय दर्शतं मनुर्हितं सद्गमिद् राय ईमहे

१४

१५ [१९] (३८)

(३)

११ गायिनो विश्वामित्रः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती ।

वैश्वानराय पृथुपाजसे विपो रत्ना विधन्त धरुणेषु गातवे ।
अग्निर्हि देवाँ अमृतो दुवस्य त्यथा धर्माणि सनता न दृढुषत्
अन्तर्दृतो रोदसी द्रुम ईयते होता निर्बलो मनुषः पुरोहितः ।
क्षयं बृहन्तं परि भूषति द्युभिर्देवेभिरग्निर्षितो धियावसुः
केतुं यज्ञानां विदथस्य साधनं विप्रासो अग्निं महयन्त चित्तिभिः ।
अपांसि यस्मिन्नाधि संदुधार्गिरस्तस्मिन्सुम्नानि यजमान आ चके
पिता यज्ञानामसुरो विपश्चिता विमानमग्निर्वयुनं च वाघताम् ।
आ विवेश रोदसी भूरिवर्षसा पुरुषियो मन्दते धामभिः कविः
चन्द्रमाग्निं चन्द्ररथं हरिवतं वैश्वानरमप्सुषदं स्वर्विदम् ।
विगाहं तूर्णिं तविषीमिरावृतं भूर्णिं देवास इह सुभियं दधुः

१

२

३

४

५ [२०]

अग्निर्देवेभिर्मनुषश्च जन्तुभिस्तन्वानो यज्ञं पुरुपेशसं धिया ।
स्थीरन्तरीयते साधदिष्टिभिर्जीरो दमूना अभिशस्तिचातनः
अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुर्न्यूजा पितृस्व समिषो दिदीहि नः ।
वयोसि जिन्व बृहत्श्वं जागृव उशिर्देवानामसि सुकतुर्विपाम्
विश्वपतिं यहमतिं धिं नरः सदा यन्तारं धीनामुशिजं च वाघताम् ।
अध्वराणां चेतनं जातवेदसं प्र शंसन्ति नमसा जूतिभिर्दुधे
विभावा देवः सुरणः परि क्षिती रग्निर्बभूव शर्वसा सुमदथः ।
तस्य व्रतानि भूरिपोषिणो वयमुप भूषेम दम् आ सुवृक्तिभिः
वैश्वानर तव धामान्या चके येभिः स्वर्विदमवो विचक्षण ।
जात आपृणो भुवनानि रोदसी अग्ने ता विश्वा परिभूरसि त्मना
वैश्वानरस्य दुसनाभ्यो बृहदरिणादेकः स्वपस्यया कविः ।
उभा पितरा महयन्नजायता शिर्द्यावापृथिवी भूरिरेतसा

६

७

८

९

१०

११ [२१] (९४)

(४)

११ गायिनी विश्वामित्रः । आग्नीसूक्तं [= १ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्वारः, ६ उषासानका, ७ दैव्यो होतारी प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः] । त्रिष्टुप् ।

समित्समित् सुमना बोध्यस्मे शुचाशुचा सुमतिं रांसि वस्वः ।
 आ देव देवान् यजथाय वक्षि सखा सखीन् त्सुमना यक्षयमे १
 यं देवासस्त्रिरहंज्ञायजन्ते द्विवेदिवे वरुणो मित्रो अग्निः ।
 सेमं यज्ञं मधुमन्तं कृधी न स्तनूनपाद् घृतघोनि विधन्तम् २
 प्र दीर्धितिर्विश्ववारा जिगाति होतारमिळः प्रथमं यजध्वै ।
 अच्छा नमोभिर्वृषभं वन्दध्वै स देवान् यक्षद्विषितो यजीयान् ३
 ऊर्ध्वो वा गातुरध्वरे अका—यूर्ध्वा ओचीषि प्रस्थिता रजांसि ।
 द्विवो वा नाभा न्यसान्वि होता स्तृणीमहि देवव्यचा वि बर्हिः ४
 सप्त होत्राणि मनसा वृणाना इन्वन्तो विश्वं प्रति यन्वृतेन ।
 नृपेशंसो विदधेष्पु प्र जाता अभीर्द्धमं यज्ञं वि चरन्त पूर्वीः ५ [२२]

आ भन्दमाने उषसा उपकि उत स्मथेते तन्वा उ विरूपे ।
 यथा नो मित्रो वरुणो जुजोष—दिन्द्रो मरुत्वा उत वा महोभिः ६
 दैव्या होतारा प्रथमा न्यृक्त्रे सप्त पूक्षासः स्वधया मदन्ति ।
 कृतं शंसन्त क्रतमित् त आहु—रनु वृतं व्रतपा दीध्यानाः ७
 आ भारती भारतीभिः सजोषा इळा देवैर्मनुष्यैर्भिरग्निः ।
 सरस्वती सारस्वतेभिर्वाक् तिस्रो देवीर्बहिरेदं सदन्तु ८
 तन्नस्तुरीपमधं पोषयितु देव त्वष्टां रराणः स्पस्व ।
 यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जार्यते देवकामः ९
 वनस्पतेऽव सृजोष देवा—नग्निर्हविः शमिता सुदयाति ।
 सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेद १०
 आ याह्यमे समिधानो अवा—डिन्द्रेण देवैः सरथं तुरोभिः ।
 बर्हिर्न आस्तामद्वितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ११ [२३] (६०)

(५)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुषसश्चेकितानो ऽबोधि विप्रः पदवीः कवीनाम् ।	
पृथुपाजा देवयज्ञिः समिद्धो ऽप द्वारा तमसो वह्निरावः ।	१
प्रेष्टग्निर्वावुधे स्तोमैभिर्गीर्भिः स्तोतॄणां नमस्य उक्थैः ।	
पूर्वाङ्गतस्य संहशश्चकानः सं दूतो अद्यौदुषसो विरोके	२
अधायग्निर्मानुषीषु विश्वः—पां गर्भो मित्र ऋतेन साधन ।	
आ ह्येतो यजतः सान्वस्था दधूदु विप्रो हव्यो मतीनाम्	३
मित्रो अग्निर्भवति यत् समिद्धो मित्रो होता वरुणो जातवेदाः ।	
मित्रो अध्वर्युर्विरो दमूना मित्रः सिन्धूनामुत पर्वतानाम्	४
पाति प्रियं रिपो अग्रं पदं वेः पाति युहश्चरणं सूर्यस्य ।	
पाति नाभां सप्तशीर्षाणमग्निः पाति देवानामुपमादमृष्वः	५ [२४]
ऋभुश्चक्र ईड्यं चारु नाम विश्वानि देवो वयुनानि विद्वान् ।	
ससस्य चर्म घृतवत् पदं वे—स्तद्विदुग्नी रक्षत्यप्रयुच्छन्	६
आ योर्निमग्निर्घृतवन्तमस्थात् पृथुप्रगाणमुशन्तमुशानः ।	
दीद्यान्ः शुचिर्ऋष्वः पावकः पुनःपुनर्मातरा नव्यसी कः	७
सद्यो जात ओषधीर्भिववक्षे यद्वी वर्धन्ति प्रस्वो घृतेन ।	
आप इव प्रवता शुम्भमाना उरुण्यदुग्निः पित्रोरुपस्थे	८
उदु घृतः समिधो यज्ञो अद्यौद वर्ष्मन् द्विवो अधि नाभां पृथिव्याः ।	
मित्रो अग्निरीड्यो मातरिश्वा ऽऽ दूतो वक्षद् यजथाय देवान्	९
उदस्तम्भीत् समिधो नाकमृष्वोऽग्निर्भवन्नुत्तमो रोचनानाम् ।	
यद्वी भृगुभ्यः परि मातरिश्वा गुहा सन्तं हव्यवाहं समीधे	१०
इळांमग्ने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुसतिर्भूत्वस्मे	११ [२५] (७१)

(६)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र कारवो मनना वच्यमाना देवद्रीचीं नयत देवयन्तः ।	
दक्षिणावाङ् वाजिनी प्राच्येति हविर्मरन्त्यग्रये घृताचीं	१
आ रोदसी अपृणा जार्यमान उत प्र रिक्था अध नु प्रयज्यो ।	
द्विवश्चिदग्रे महिना पृथिव्या वच्यन्तां ते वह्नयः सुतजिह्वाः	२
द्यौश्च त्वा पृथिवी यज्ञियासो नि होतारं सादयन्ते दमाय ।	
यद्वी विशो मानुपीर्देवयन्तीः प्रयस्वतीरीळते शुक्रमचिः	३
महान् त्सधस्थे ध्रुव आ निषतो ऽन्तर्यावा माहिनि हर्यमाणः ।	
आस्के सपत्नी अजरे अमृक्ते सबर्द्धये उरुगायस्य धेनू	४
व्रता ते अग्रे महतो महानि तव क्रत्वा रोदसी आ ततन्ध ।	
त्वं द्रुतो अभवो जार्यमानस्त्वं नेता वृषभ चर्षणीनाम्	५ [२६]
ऋतस्य वा केशिनां योग्याभिर्धृतस्नुवा रोहिता धुरि धिष्व ।	
अथा बह्वे देवान् देव विश्वान् त्वध्वरा कृणुहि जतवेदः	६
द्विवश्चिदा ते रुचयन्त रोका उषो विभातीरनु भासि पूर्वीः ।	
अपो यदग्रे उशध्रवनेषु होतुर्मन्द्रस्य पुनयन्त देवाः	७
उरौ वा ये अन्तरिक्षे मदन्ति विवो वा ये रोचने सन्ति देवाः ।	
ऊमा वा ये सुहवांसो यजत्रा आयेमिरे रथ्यो अग्रे अश्वाः	८
ऐमिरग्रे सुरथं याह्यर्वाङ् नानारथं वा विभवो ह्यश्वाः ।	
पत्नीवतस्त्रिंशतं त्रींश्च देवाननुष्वधमा बह्वे मादयस्व ।	९
स होता यस्य रोदसी चिदुर्वी यज्ञयज्ञमभि वृधे गृणीतः ।	
प्राचीं अध्वरेषु तस्थतुः सुमेके ऋतावरी ऋतजातस्य सत्ये	१०
इळामग्रे पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्रे सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	११ [२७] (८२)

॥ इति द्वितीयोऽष्टकः ॥ २ ॥

॥ अथ तृतीयोऽष्टकः ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ व० १-३४ ॥]

(७)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र य आरुः क्षितिपृष्ठस्य धासे मातरां विविशुः सुत वाणीः ।	
परिक्षितां पितरां सं चरेते प्र संसीते वीर्धमायुः प्रयक्षे	१ (८३)

वि॒वक्ष॑सो धे॒नवो॑ वृ॒ष्णो अ॒श्वो दे॒वीरा॑ त॒स्थौ मधु॑मद् ब॒हन्तीः ।	
ऋ॒तस्य॑ त्वा स॒र्वसि॑ क्षे॒मय॑न्तं प॒र्येका॑ च॒रति॑ वर्त॒निं गौः	२
आ सी॒मरो॒हत् सु॒यमा॑ भ॒वन्तीः॑ प॒तिश्चि॑क्रि॒त्वान् र॒यि॒विद् र॒यीणा॑म् ।	
प्र नी॒लपृ॑ष्ठो अ॒तस्य॑ धा॒से—स्ता॑ अ॒वासय॑त् पुरु॒धप्र॑तीकः	३
महि॑ त्वा॒म्रमूर्ज॑र्यन्ती॒रजु॑र्यं स्त॒भूय॑मा॒नं ब॒हतो॑ ब॒हन्ति॑ ।	
व्य॒ङ्गेभि॑र्दि॒द्युता॑नः स॒धस्थ॑ ए॒काभि॑व रो॒दसी॑ आ वि॒वेश	४
जा॒नन्ति॑ वृ॒ष्णो अ॒रुष॑स्य शे॒व—मु॒त ब्र॒ध्नस्य॑ शा॒सने॑ र॒णान्ति॑ ।	
वि॒वोरो॑चः सु॒रुचो॑ रोच॒माना॑ इ॒च्छा येषां॑ ग॒ण्या मा॒हिना॑ गीः	५ [१]

उ॒तो पि॒तृभ्यां॑ प्र॒विदा॑नु धोषं म॒हो म॒हद्भ्या॑मनयन्त शु॒षम् ।	
उ॒क्षा ह॒ यत्र॑ परि॒ धाने॑म॒क्तो—र॒नु स्वं धाम॑ ज॒रितु॑र्व॒क्ष	६
अ॒ध्व॒र्युभिः॑ प॒ञ्चभिः॑ स॒प्त वि॒शाः प्रि॒यं रक्ष॑न्ते नि॒हि॒तं प॒दं वेः ।	
प्रा॒श्नो म॑दन्त्यु॒क्षणो॑ अ॒जु॒र्या दे॒वा दे॒वाना॑म॒नु हि ब्र॒ता गुः	७
दै॒व्या हो॒ता॒रा प्रथ॑मा न्यु॒त्क्षे स॒प्त पृ॒क्षासः॑ स्व॒धया॑ म॒दन्ति॑ ।	
ऋ॒तं शंस॑न्त ऋ॒तमि॑त् त आ॒हु—र॒नु ब्र॒तं व॒तपा॑ दी॒ध्यानाः॑	८
वृ॒षाय॑न्ते म॒हे अ॒त्याय॑ पूर्॒वा—वृ॒ष्णो चि॒त्राय॑ र॒श्मयः॑ सु॒यामाः॑ ।	
दे॒व हो॒त॒र्मन्द्र॑तरश्चि॒क्रि॒त्वान् म॒हो दे॒वान् रो॒दसी॑ ए॒ह वं॑क्षि	९
पृ॒क्षप्र॑य॒जो द्र॒विणः॑ सु॒वाचः॑ सु॒केत॑वं उ॒षसो॑ रे॒वदू॑षुः ।	
उ॒तो चि॑द॒ग्ने मा॒हिना॑ पृ॒थि॒व्याः कृ॒तं चि॑दे॒नः सं म॒हे द॑श॒स्य	१०
इ॒च्छा॒मग्ने॑ पुरु॒दंसं॑ स॒निं गोः॑ श॒श्वत्त॑मं ह॒वमा॑नाय सा॒ध ।	
स्या॒न्नः सू॒नुस्त॑न॒यो वि॒जावा॑ ऽग्ने सा ते॑ सु॒मति॑भू॒त्वस्मे	११ [२] (९३)

(८)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । यूपः, ६-१० यूपः, ८ विश्वे देवा वा, ११ ब्रह्मचरः । त्रिष्टुप्; ३, ७ अनुष्टुप् ।

अ॒ज्जान्ति॑ त्वा॒मध्व॑रे दे॒वय॑न्तो व॒नस्प॑ते म॒धुना॑ दै॒व्येन॑ ।	
यदु॒र्ध्वस्ति॑ष्ठा द्र॒विणे॑ह ध॒त्ताद् यद् वा॑ क्ष॒र्यो मा॒तुर॑स्या उ॒पस्थे॑	१
स॒मिन्द्र॑स्य श्र॒यमा॑णः पु॒रस्ता॑द् ब्र॒ह्म व॑न्वा॒नो अ॒जरं॑ सु॒वीर॑म् ।	
आ॒रे अ॒स्मद॑म॒र्ति बा॑र्ध॒मान॑ उ॒च्छ्रय॑स्व म॒हते॑ सौ॒मगा॑य	२ (९५)

उच्छ्रयस्व वनस्पते वर्ष्मन् पृथिव्या अर्धि ।	
सुमिती मीयमानो वर्चो धा यज्ञवाहसे	३
युवा सुवासाः परिवीत आगात् स उ श्रेयान् भवति जायमानः ।	
तं धीरांसः क्वय उन्नयन्ति स्वाध्योऽ मन्सा देवयन्तः	४
जातो जायते सुदिनत्वे अह्ना समर्थ आ विदथे वर्धमानः ।	
पुनन्ति धीरा अपसो मनीषा देव्या विप्र उर्दियति वार्वम्	५ [३]
यान् वो नरो देवयन्तो निमिम्यु—वर्नस्पते स्वर्धितिर्वा ततक्ष ।	
ते देवासुः स्वरवस्तस्थिवांसः प्रजावदुस्मे दिधिषन्तु रत्नम्	६
ये वृक्षणासो अधि क्षामि निमितासो यतस्तुचः ।	
ते नो व्यन्तु वार्य देवत्रा क्षेत्रसाधसः	७
आदित्या रुद्रा वसवः सुनीथा द्यावाक्षामा पृथिवी अन्तरिक्षम् ।	
सजोषसो यज्ञमवन्तु देवा ऊर्ध्वं कृण्वन्त्वध्वरस्य केतुम्	८
हंसा इव श्रेणिशो यतानाः शुक्रा वसानाः स्वरवो न आगुः ।	
उन्नीयमानाः कविभिः पुरस्ताद् देवा देवानामपि यन्ति पार्थः	९
शृङ्गाणीवेच्छृङ्गिणां स ददथे च्चालवन्तः स्वरवः पृथिव्याम् ।	
वाघन्निर्वा विहवे शोषमाणा अस्मौ अवन्तु पृतनाज्येषु	१०
वर्नस्पते शतवल्गो वि रोह सहस्रवल्गो वि वयं रुहेम ।	
यं त्वामयं स्वर्धितिस्तेजमानः प्रणिनाय महते सौभगाय	११ [४] (१०४)

(९)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । बृहती, ९ त्रिष्टुप् ।

सखायस्त्वा ववृमहे देवं मर्तास ऊतये ।	
अपां नपातं सुभगं सुदीदिति सुप्रतूर्तिमनेहसम्	१
कार्यमानो वना त्वं यन्मातृरजगन्नपः ।	
न तत् ते अग्ने प्रमृषे निवर्तन् यद् दूरे सन्निहाभवः	२
अतिं तृष्टं ववक्षिथा—थैव सुमना आसि ।	
प्रप्राण्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये अस्मि श्रितः	३
ईषिवासमति स्मिधुः शश्वतीरति सश्र्वतः ।	
अन्वीमविन्दन् निचिरासो अनुहो ऽप्सु सिंहमिव श्रितम्	४ (१०५)

ससृवांसमिव त्मना ऽग्निमिन्था तिरोहितम् ।

ऐनं नयन्मातुरिश्वा परावतो देवेभ्यो मथितं परि

५ [५]

तं त्वा मर्ता अशृभ्णत देवेभ्यो हव्यवाहन ।

विश्वान् यद् यज्ञां अमिपासि मानुष तव क्रत्वा यविष्ठा

६

तद् भद्रं तव दुंसना पाकाय चिच्छदयति ।

त्वां यदग्ने पशवः समासते समिद्धमपिश्वरे

७

आ जुहोता स्वध्वरं शीरं पावकशोचिषम् ।

आशुं दूतमजिरं प्रत्नमीड्यं श्रुष्टी देवं संपर्यत

८

त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नवं चासपर्यन् ।

औक्षन् धृतैरस्तृणन् बर्हिरेस्मा आदिन्द्रोतारं न्यसादयन्त

९ [६] (११३)

(१०)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । उष्णिक् ।

त्वामग्ने मनीषिणः सप्राजं चर्षणीनाम् । देवं मर्तास इन्धते समध्वरे १

त्वां युक्षेष्वात्विजमग्ने होतारमीळते । गोपा ऋतस्य दीदिहि स्वे दमे २

स ग्रा यस्ते ददांशति समिधा जातवेदसे । सो अग्ने धत्ते सुवीर्यं स पुष्यति ३

स केतुरध्वराणां मग्निर्देवेभिरा गमत् । अजानः सप्त होतृभिर्हविष्मते ४

प्र होत्रे पूर्वं वचो ऽग्नये भरता बृहत् । विपां ज्योतींषि बिभ्रते न वेधसे ५ [७]

अग्निं वर्धन्तु नो गिरो यतो जायत उग्रध्यः । महे वाजाय द्रविणाय दर्शतः ६

अग्ने यजिष्ठो अध्वरे देवान् देवयते यज । होता मन्द्रो वि राज्ञस्यति सिधः ७

स नः पावक दीदिहि द्युमदस्मे सुवीर्यम् । भवां स्तोतृभ्यो अन्तमः स्वस्तये ८

तं त्वा विप्रा विपुन्यवो जागृवांसः समिन्धते । हव्यवाहममर्त्यं सहोवृधम् ९ [८] (१२२)

(११)

९ गायिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निर्होता पुरोहितो ऽध्वरस्य विचर्षणिः । स वेदं यज्ञमानुषक् १

स हव्यवाहमर्त्यं उशिगदूतश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति २

अग्निर्धिया स चेतति केतुर्यज्ञस्य पूर्ण्यः । अर्थं ह्यस्य तरणिं ३

अग्निं सूनुं सनश्रुतं सहसो जातवेदसम् । वह्निं देवा अकृण्वत ४

(१२६)

अदाभ्यः पुरएता विशामग्निमानुषीणाम् ।	तूर्णां रथः सदा नवः ।	५ [९]
साह्वान विश्वा अभियुजः क्रतुर्ववानामभुक्तः ।	अग्निस्तुविश्रवस्तमः ।	६
अभि प्रयांसि बाहसा द्वाश्वौ अश्रोति मर्त्यः ।	क्षयं पावकशौचिषः ।	७
परि विश्वानि सुधिता ऽग्नेरदयाम् मन्त्रभिः ।	विप्रांसो जातवेदसः ।	८
अग्ने विश्वानि वायां वाजेषु सनिषामहे ।	त्वे देवास एरिरे ।	९ [१०] (१३१)

(१२)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

इन्द्राग्नी आ गतं सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम् ।	अस्य पातं धियेषिता ।	१
इन्द्राग्नी जरितुः सचा यज्ञो जिगाति चेतनः ।	अया पातमिमं सुतम् ।	२
इन्द्रमग्निं कविच्छदा यज्ञस्य जूत्या वृणे ।	ता सोमस्येह तृप्ताम् ।	३
तोशा वृत्रहणा हुवे सजित्वानापराजिता ।	इन्द्राग्नी वाजसार्तमा ।	४
प्र वामर्चन्त्युक्थिनो नीथाविदो जरितारः ।	इन्द्राग्नी इष आ वृणे ।	५ [११]
इन्द्राग्नी नवति पुरो द्वासपत्नीरधूनुतम् ।	साकमेकैः कर्मणा ।	६
इन्द्राग्नी अपंसस्पृणुष प्र यन्ति धीतर्यः ।	ऋतस्य पृथ्याऽनु ।	७
इन्द्राग्नी तविषाणि वां सधस्थानि प्रयांसि च ।	युवोरप्लूयं हितम् ।	८
इन्द्राग्नी रोचना दिवः परि वाजेषु भूषथः ।	तद् वां चेति प्र वीर्यम् ।	९ [१२] (१४०)

(१३)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १३-२९]

७ ऋषभो वैश्वामित्रः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

प्र वो देवायाग्रये बर्हिष्ठमर्चास्मै ।		
गमद् देवेभिरा स नो यजिष्ठो बर्हिर्ग सद्गत् ।		१
ऋतावा यस्य रोदसी दक्षं सचन्त ऊतयः ।		
हविष्मन्तस्तमीळते तं सनिष्यन्तोऽवसे ।		२
स युन्ता विप्र एषां स यज्ञानामथा हि षः ।		
अग्निं तं वो दुवस्यत् दाता यो वर्निता मघम् ।		३
स नः शर्माणि वीतये ऽग्निर्यच्छतु शतमा ।		
यतो नः पुष्णवद् वसु दिवि क्षितिभ्यो अप्सवा ।		४ (१४४)

दीदुिवांसमपूर्व्यं वस्वीभिरस्य धीतिभिः ।
 ऋक्राणो अग्निमिन्धते होतरं विस्पतिं विशाम्
 उत नो ब्रह्मन्नविष उक्थेषु देवद्वृतमः ।
 शं नः शोचा मरुद्भ्यो अग्नें सहस्रसार्तमः
 नू नो रास्व सहस्रवत् लोकवत् पुष्टिमद् वसु ।
 द्युमदग्ने सुवीर्यं वर्षिष्ठमनुपक्षितम्

५

६

७ [१३] (१४७)

(१४)

७ ऋषभो वैश्वामित्रः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

आ होता मन्द्रो विदधान्यस्थात् सत्यो यज्वा कवितमः स वेधाः ।
 विद्युद्वधः सहस्रपुत्रो अग्निः शोचिष्केशः पृथिव्यां पाजो अश्वेत्
 अयामि ते नमउक्तिं जुषस्व कतावस्तुभ्यं चेतते सहस्वः ।
 विद्वो आ वक्षि विदुषो नि पत्सि मध्य आ बर्हिर्हृतये यजत्र
 द्रवतां त उपसा वाजयन्ती अग्ने वार्तस्य पृथ्याभिरच्छ ।
 यत् सीमन्त्रन्ति पूर्व्यं हविर्भि—रा वन्धुरेव तस्थतुर्दुरोणे
 मित्रश्च तुभ्यं वरुणः सहस्वो अग्ने विश्वे मरुतः सुम्रमर्चन् ।
 यच्छोचिषा सहस्रपुत्र तिष्ठा अभि क्षितीः प्रथयन् त्सूर्यो नृन्
 वयं ते अद्य ररिमा हि काम—मुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।
 यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवा नर्षेधता मन्मना विप्रो अग्ने
 त्वद्धि पुत्र सहस्रो वि पूर्वी—र्द्वेवस्य यन्त्युतयो वि वाजाः ।
 त्वं देहि सहस्रिणं रयि नो अद्वोषेण वचसा सत्यमग्ने
 तुभ्यं दक्ष कविक्रतो यानीमा देव मर्तासो अध्वरे अकर्म ।
 त्वं विश्वस्य सुरथस्य बोधि सर्वं तदग्ने अमृत स्वदेह

१

२

३

४

५

६

७ [१४] (१५४)

(१५)

७ कात्य उत्कीलः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

वि पाजसा पृथुना शोशुचानो वाधस्व द्विषो रुक्षसो अमीवाः ।
 सुशर्मणो बृहत् शर्मणि स्या मग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतौ

१

(१५५)

त्वं नो अस्या उषसो व्युद्यौ	त्वं सूर उदिते बोधि गोपाः ।	
जन्मेव नित्यं तनयं जुषस्व	स्तोमं मे अग्ने तन्वा सुजात	२
त्वं नृचक्षा वृषभानु पूर्वीः	कृष्णास्वग्ने अरुणो वि भाहि ।	
वसो नेषि च पर्षि चात्यहः	कृधी नो राय उशिजो यविष्ठ	३
अषाढ्हो अग्ने वृषभो दिदीहि	पुरो विश्वाः सौभगा संजिगीवान् ।	
यज्ञस्य नेता प्रथमस्य पायो	जातवेदो बृहत् सुप्रणीत	४
अच्छिद्वा शर्म जरितः पुरुणि	देवाँ अच्छा दीद्यानः सुमेधाः ।	
स्थो न सक्षिरभि वक्षि वाज	मग्ने त्वं रोदसी नः सुमेके	५
प्र पीपय वृषभ जिन्व वाज	मग्ने त्वं रोदसी नः सुदोधे ।	
देवेभिर्देव सुरुचा रुचानो	मा नो मर्तस्य दुर्मतिः परि षात्	६
इळामग्ने पुरुदंसं सुनि गोः	शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा	ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	७ [१५] (१६१)

(१६)

६ कात्य उत्कीलः । अग्निः । प्रगाथः (= १, ३, ५ बृहती; २, ४, ६ सतोबृहती) ।

अयमग्निः सुवीर्यस्ये	शे मुहः सौभगस्य ।	
राय ईशे स्वपत्यस्य गोमत्	ईशे वृत्रहथानाम्	१
दुमं नरो मरुतः सश्रता वृधं	यस्मिन् रायः शेवृधासः ।	
अभि ये सन्ति पृतनासु दृढ्ये	विश्वाहा शत्रुमादुधुः	२
स त्वं नो रायः शिशीहि	मीढ्वो अग्ने सुवीर्यस्य ।	
तुविद्युम्न वर्षिष्ठस्य प्रजावतो	ऽनमीवस्य शुष्मिणः	३
चक्रियो विश्वा भुवनाभि सासहि	श्चक्रिर्वेष्वा दुवः ।	
आ देवेषु यतत आ सुवीर्य	आ शंस उत नृणाम्	४
मा नो अग्नेऽमृतये	मावीरतायै रीरधः ।	
मागोतयि सहसस्पुत्र मा निदे	ऽप द्वेषास्या कृधि	५
शग्धि वाजस्य सुभग प्रजावतो	ऽग्ने बृहतो अध्वरे ।	
सं राया भूर्यसा सृज मयोभुना	तुविद्युम्न यशस्वता	६ [१६] (१६७)

(१७)

५ कतो वैदवामित्रः । अग्निः । विष्टुप् ।

समिध्यमानः प्रथमानु धर्मा समक्तुभिरज्यते विश्ववारः ।	
शोचिष्केशो घृतनिर्णिक पावकः सुयज्ञो अग्निर्यजथाय देवान्	१
यथार्यजो होत्रमग्ने पृथिव्या यथा दिवो जातवेदश्चिकित्वान् ।	
एवानेन हविषा यक्षि देवान् मनुष्वद् यज्ञं प्र तिरेममद्य	२
त्रीण्यायूषि तव जातवेदस्तिष्ठ आजानीरुषसस्ते अग्ने ।	
तामिर्देवानामवो यक्षि विद्वान् नथा भव यजमानाय शं योः	३
अग्निं सुवीतिं सुदृशं गुणन्तो नमस्यामस्त्वैव जातवेदः ।	
त्वां दूतमरतिं हव्यवाहं देवा अकृण्वन्मृतस्य नाभिम्	४
यस्त्वद्भोता पूर्वो अग्ने यजीयान् द्विता च सत्ता स्वधया च शंभुः ।	
तस्यानु धर्मं प्र यजा चिकित्वो ऽथा नो धा अध्वरं देववीतौ	५ [१७] (१७२)

(१८)

५ कतो वैदवामित्रः । अग्निः । विष्टुप् ।

भवा नो अग्ने सुमना उपेतौ सखेव सख्ये पितरेव साधुः ।	
पुरुद्वहो हि क्षितयो जनानां प्रति प्रतीचीर्देहतादरातीः	१
तपो ष्वग्ने अन्तरां अमित्रान् तपा शंसुमरंरुषः परस्य ।	
तपो वसो चिकितानो अचित्तान् वि ते तिष्ठन्तामजरा अयासः	२
इध्मेनाग्न इच्छमानो घृतेन जुहोमि हव्यं तरसे बलाय ।	
यावदीशे ब्रह्मणा वन्दमान इमां धियं शतसेयाय देवीम्	३
उच्छोचिषा सहसस्पुत्र स्तुतो बृहद् वयः शशमानेषु धेहि ।	
रेवदग्ने विश्वामित्रेषु शं यो मर्मज्जमा ते तन्वं भूरि कृत्वः	४
कृधि रत्नं सुसन्नितुर्धनानां स धेदग्ने भवसि यत् समिद्धः ।	
स्तोतुर्दुरीणे सुभगस्य रेवत सुप्रा कुरक्षा दधिषे वपूषि	५ [१८] (१७७)

(१९)

५ गाथी कौशिकः । अग्निः । विष्टुप् ।

अग्निं होतारं प्र वृणो मियेधे गृत्सं कविं विश्वविदुममूरम् ।	
स नो यक्षद् देवताता यजीयान् राये वाजाय वनते मुधानि ।	१ (१७८)

प्र ते अग्ने हविष्मतीमिय—म्यच्छां सुद्युम्नां रातिनीं घृताचीम् ।	
प्रदक्षिणिद् देवतातिमुराणः सं रातिभिर्वसुभिर्यज्ञमश्नत	२
स तेजीयसा मनसा त्वोत उत शिक्ष स्वपत्यस्य शिक्षोः ।	
अग्ने रायो नृतमस्य प्रभूतौ भूयाम ते सुद्युतयश्च वस्वः	३
भूरीणि हि त्वे दधिरे अनीका ऽग्ने देवस्य यज्यवो जनांसः ।	
स आ वह देवतातिं यविष्ठ शर्धो यदुद्य दिव्यं यजांसि	४
यत् त्वा होतारमनर्जन मियेधे निषादयन्तो यजथाय देवाः ।	
स त्वं नो अग्नेऽवितेह बोध्य—धि श्रवांसि धेहि नस्तनूषु	५ [१९] (१८९)

(२०)

५ गाथी कौशिकः । अग्निः १, ५ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

अग्निमुषसमश्विना दधिकां व्युष्टिषु हवते वहिरुक्थैः ।	
सुज्योतिषो नः शृण्वन्तु देवाः सज्योषसो अध्वरं वावशानाः	१
अग्ने त्री ते वार्जिना त्री षधस्था तिस्रस्ते जिह्वा क्रतुजात पूर्वीः ।	
तिस्र उ ते तन्वो देववातास्ताभिर्नः पाहि गिरो अप्रयुच्छन्	२
अग्ने भूरीणि तव जातवेदो देव स्वधावोऽमृतस्य नाम ।	
याश्च माया मायिनां विश्वमिन्व त्वे पूर्वीः संवुधुः पृष्टबन्धो	३
अग्निर्नेता भग इव क्षितीनां दैवीनां देव क्रतुपा क्रतावा ।	
स वृत्रहा सनयो विश्ववेदाः पश्वं विश्वातिं कुरिता गृणन्तम्	४
वृधिक्रामग्निमुषसं च देवीं बृहस्पतिं सवितारं च देवम् ।	
अश्विना मित्रावरुणा भगं च वसून् रुद्रो आदित्या इह हुवे	५ [२०] (१८७)

(२१)

५ गाथी कौशिकः । अग्निः । १ त्रिष्टुप्, २-३ अनुष्टुप्, ४ विराड्, ५ सतोबृहती ।

इमं नो यज्ञममृतेषु धेही—मा हव्या जातवेदो जुषस्व ।	
स्तोकानामग्ने मेदसो घृतस्य होतः प्राशान प्रथमो निषद्य	१
घृतवन्तः पावक ते स्तोकाः श्रोतन्ति मेदसः ।	
स्वधर्मन् देववीतये श्रेष्ठं नो धेहि वार्यम्	२ (१८९)

तुभ्यं स्तोका घृतश्चुतो ऽग्ने विप्राय सन्त्य ।	
कषिः श्रेष्ठः समिध्यसे यज्ञस्य प्राविता भव	३
तुभ्यं श्रोतन्त्यधिगो शचीवः स्तोकासो ऽग्ने मेदसो घृतस्य ।	
कविशस्तो बृहता भानुनागा हव्या जुषस्व मेधिर	४
ओजिष्ठं ते मध्यतो मेव उद्धृतं प्र ते वयं ददामहे ।	
श्रोतन्ति ते वसो स्तोका अधि त्वचि प्रति तान् देवशो विहि	५ [२१] (१९२)

(२२)

५ गार्गी कौशिकः । अग्निः, ४ पुरीष्या अग्नयः । त्रिष्टुप् । ४ अनुष्टुप् ।

अयं सो अग्निर्यस्मिन् त्सोममिन्द्रः सुतं दधे जठरं वावज्ञानः ।	
सहस्रिणं वाजमत्यं न सति ससवान् त्सन् त्स्तूयसे जातवेदः	१
अग्ने यत् ते द्विवि वर्चः पृथिव्या यदोषधीष्वप्स्वा यजत्र ।	
येनान्तरिक्षमुर्वीततन्त्वं त्वेषः स भानुरणवो नृचक्षाः	२
अग्ने विवो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवौ ऊचिषे धिष्ण्या ये ।	
या रौचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः	३
पुरीष्यासो अग्नयः प्रावणेभिः सजोषसः ।	
जुपन्ता यज्ञमदुहो ऽनमीवा इषो महीः	४
इन्द्रागने पुरुदंसं सनि गोः शश्वत्तमं हवमानाय साध ।	
स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे	५ [२२] (१९७)

(२३)

५ देवश्रवा देववातश्च भारती । अग्निः । त्रिष्टुप्, ३ सतोबृहती ।

निर्मथितः सुधित आ सधस्थे युवा कविरध्वरस्य प्रणेता ।	
जूर्यत्स्वग्निर्जरो वनेष्वत्रा दधे अमृतं जातवेदाः	१
अमन्थिष्ठां भारता रेवदग्निं देवश्रवा देववातः सुदर्क्षम् ।	
अग्ने वि पश्य बृहताभि रायेपां नो नेता भवतादनु द्यून्	२
दश क्षिपः पूर्व्यं सीमजीजनन् त्सुजातं मातृषु प्रियम् ।	
अग्निं स्तुहि दैववातं देवश्रवो यो जनानामसद् वशी	३ (२००)

नि त्वा दधे वर आ पृथिव्या इळायास्पदे सुदितत्वे अह्नाम् ।

हृषद्वेत्यां भानुष आपयायां सरस्वत्यां रेवदग्ने दिदीहि

४

इळामग्ने पुरुदंसं सुनिं गोः शश्वत्तुमं हवमानाय साध ।

स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावा ऽग्ने सा ते सुमतिर्भूवस्मे

५ [२३] (२०२)

(२४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । गायत्रीः १ अनुष्टुप् ।

अग्ने सहस्व पृतना अभिमातीरपांस्य । दुष्टरस्तरन्नरातीर्वचो धा यज्ञवाहसे १

अग्रं इळा समिध्यसे वीतिहोत्रो अमर्त्यः । जुषस्व सू नो अध्वरम् २

अग्ने द्युन्नेन जागृवे सहसः सूनवाहुत । एदं बर्हिः सन्तो मम ३

अग्ने विश्वेभिरग्निभिर्देवेभिर्महया गिरः । युज्ञेषु य उ चायवः ४

अग्ने दा द्वाशुषे रथि वीरवन्तं परीणसम् । जिहीहि नः सूनुमतः ५ [२४]

(२०७)

(२५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । अग्निः ४ अग्नीन्द्रौ । विराट् ।

अग्ने दिवः सूनुरसि प्रचेतास्तना पृथिव्या उत विश्ववेदाः ।

ऋधग्देवाँ इह रजा चिकित्वः

१

अग्निः संनोति वीर्याणि विद्वान् त्सनोति वाजममृताय भूषन् ।

स नो देवाँ एह वहा पुरुक्षो

२

अग्निद्यावापृथिवी विश्वजन्त्ये आ भाति देवी अमृते अमूरः ।

क्षयन् वाजैः पुरुश्चन्द्रो नमोभिः

३

अग्न इन्द्रश्च द्वाशुषो दुरोणे सुतावतो यज्ञमिहोप यातम् ।

अमर्धन्ता सोमपेयाय देवा

४

अग्ने अपां समिध्यसे दुरोणे नित्यः सूनो सहसो जातवेदः ।

सुधस्थानि ग्रहयमान ऊती

५ [२५] (२१२)

(२६)

९ गायथिनो विश्वामित्रः, ७ आत्मा । १-३ वैश्वानरोऽग्निः, ४-६ मरुतः, ७-८ आत्मा (अग्निर्वा),

९ विश्वामित्रोपाध्यायः । १-६ जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वैश्वानरं मनसाग्निं निचाय्यां हविष्मन्तो अनुषत्यं स्वविदम् । सुदानुं देवं रथिरं वसूयवो गीर्भी रणवं कुशिकासो हवामहे	१
तं शुभ्रमग्निमवसे हवामहे वैश्वानरं मातरिश्वानमुक्थ्यम् । बृहस्पतिं मनुषो देवतातये विप्रं श्रोतारमतिथिं रघुष्यदम्	२
अश्वो न क्रन्दुञ्चनिभिः समिध्यते वैश्वानरः कुशिकेभिर्युगेयुगे । स नो अग्निः सुवीर्यं स्वश्यं दधातु रत्नममृतं जागृविः	३
प्र यन्तु वाजास्तविषीभिरग्रयः शुभे समिश्रताः पृषतीरयुक्षत । बृहदुक्षो मरुतो विश्ववेदसः प्र वेपयन्ति पर्वतो अदाभ्याः	४
अग्निश्चियो मरुतो विश्वकृष्टय आ त्वेषमुग्रमव ईमहे वयम् । ते स्वानिनो रुद्रिया वर्षनिर्णिजः सिंहा न हेषक्रतवः सुदानवः	५ [२६]
वातंवातं गुणगणं सुशस्तिभिर्गग्नेभर्म मरुतामोज ईमहे । पूर्वदश्वासो अनवधराधसो गन्तारो यज्ञं विदथेषु धीराः	६
अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतं मे चक्षुरघृतं म आसन् । अर्कस्त्रिधातु रजसो विमानो ऽजस्रो वमो हविरस्मि नाम	७
त्रिभिः पवित्रैरपुणोद्धयर्कं हृदा मतिं ज्योतिरनु प्रजानन् । वर्षिष्ठं रत्नमकृत स्वधाभि रादिद् द्यावापृथिवी पर्यपश्यत्	८
शतधारमुत्समक्षीयमाणं विपश्चितं पितरं वक्त्वानाम् । मेळिं मदन्तं पित्रोरुपस्थे तं रोदसी पिपृतं सत्यवाचम्	९ [२७] (२२१)

(२७)

१५ गायथिनो विश्वामित्रः । अग्निः, १ क्रतवो वा । गायत्री ।

प्र वो वाजा अभिद्यवो हविष्मन्तो घृताच्या । देवास्त्रिगाति सुम्नयुः	१
ईळे अग्निं विपश्चितं गिरा यज्ञस्य साधनम् । श्रुष्टीवानं धितावानम्	२
अग्ने शक्रेम ते वयं यमं देवस्य वाजिनः । अति द्वेषांसि तरेम	३
समिध्यमानो अध्वरेऽग्निः पावक ईड्यः । शोचिष्केऽस्तमीमहे	४ (२२५)

पृथुपाजा अमर्त्यो	वृत्तनिर्णिक् स्वाहुतः ।	अग्निर्यज्ञस्य हव्यवाद्	५ [२८]
तं सुबाधो यतसुच	इत्था धिया यज्ञवन्तः ।	आ चंकुरग्निमूतये	६
होता वेवो अमर्त्यः	पुरस्तदिति मायया ।	विदथानि प्रचोदयन्	७
वाजी वाजेषु धीयते	ऽध्वरेषु प्र णीयते ।	विप्रो यज्ञस्य सार्धनः	८
धिया चक्रे वरेण्यो	भूतानां गर्भमा दधे ।	दक्षस्य पितरं तनां	९
नि त्वा दधे वरेण्यं	दक्षस्येळा सहस्कृत ।	अग्नें सुद्वीतिमुशिजम्	१० [२९]
अग्निं युन्तुर्मपतुर	मूतस्य योगे वनुषः ।	विप्रा वाजैः समिन्धते	११
ऊर्जो नपातमध्वरे	दीदृवांसमुप द्यावि ।	अग्निर्मळि कविकेतुम्	१२
ईळैन्यो नमस्य	स्तिरस्तमांसि दर्शतः ।	समाग्निरिध्यते वृषां	१३
वृषो अग्निः समिध्यते	ऽध्वो न देववाहनः ।	तं हविष्मन्त ईळते	१४
वृषणं त्वा वयं वृषन्	वृषणः समिधीमहि ।	अग्रे दीद्यतं बृहत्	१५ [३०] (२३६)

(२८)

६ गायथिनो विश्वामित्रः । अग्निः । १-२, ६ गायत्री, ३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अग्ने जुषस्व नो हविः	पुरोळाशं जातवेदः ।	प्रातःसावे धियावसो	१
पुरोळा अग्ने पचत	स्तुभ्यं वा घ्रा परिष्कृतः ।	तं जुषस्व यविष्म्य	२
अग्ने वीहि पुरोळाश	माहुतं तिरोअह्वयम् ।	सहसः सूनुरस्यध्वरे हितः	३
माध्यन्दिने सर्वने	जातवेदः पुरोळाशमिह कवे जुषस्व ।		
अग्ने यद्वस्य तव	भागधेयं न प्र भिनन्ति विदथेषु धीराः		४
अग्ने तृतीये सर्वने	हि कानिषः पुरोळाशं सहसः सूनवाहुतम् ।		
अथा वेवेष्वध्वरं	विपन्यया धा रत्नवन्तममृतेषु जागृविम्		५
अग्ने वृधान आहुतिं	पुरोळाशं जातवेदः ।	जुषस्व तिरोअह्वयम्	६ [३१] (२४२)

(२९)

१६ गायथिनो विश्वामित्रः । अग्निः, ५ ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप् ;
१, ४, १०, १२ अनुष्टुप् ; ६, ११, १४, १५ जगती ।

अस्तीदमधिमन्थन्	मास्ति प्रजननं कृतम् ।		
एतां विशपत्नीमा	भराग्निं मन्थाम पूर्वथा		१
अरण्योनिर्हितो	जातवेदा गर्भं इव सुधितो गर्भिणीषु ।		
विबेदिष ईळ्यो	जागृवाद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्येभिराग्निः		२ (२४४)

उत्तानायामव भरा चिकित्वान् तस्यः प्रवीता वृषणं जजान ।

अरुणस्तूपो रुद्रस्य पाज इळायास्पुत्रो वयुनेऽजनिष्ट

इळायास्त्वा पदे वयं नामा पृथिव्या अधि ।

जातवेदो नि धीम ह्यग्ने हव्याय वोळ्वे

मन्थता नरः कविमद्वयन्तं प्रचेतसममृतं सुपतीकम् ।

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरस्तादग्निं नरो जनयता सुशेवम्

यद्वी मन्थन्ति बाहुभिर्वि रोचते ऽश्वो न वाज्यरूपो वनेष्वा ।

चित्रो न यामज्ञाश्विनोरनिवृतः परि वृणक्त्यश्मनस्तृणा दहन

जातो अग्नी रोचते चेकितानो वाजी विप्रः कविशस्तः सुदानुः ।

यं देवास ईड्यं विश्वविदं हव्यवाहमदधुरध्वरेषु

सीदं होतः स्व उं लोके चिकित्वान् त्सादयां यज्ञं सुकृतस्य योनौ ।

देवावीर्देवान् हविषा यजास्यग्ने बृहद् यजमाने वयो धाः

कृणोत धूमं वृषणं सखायो ऽग्नेधन्त इतन् वाजमच्छ ।

अयमाग्निः पृतनापाद् सुवीरो येन देवासो असहन्त दस्यून

अयं ते योनिर्कृत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।

तं जानन्नग्ने आ सीदाथा नो वर्धया गिरः

तनूनपादुच्यते गर्भं आसुरो नराशंसो भवति यद् विजायते ।

मातरिश्वा यदभिमीत मातरि वातस्य सर्गो अभवत् सरीमणि

सुनिर्मथा निर्माथितः सुनिधा निहितः कविः ।

अग्ने स्वध्वरा कृणु देवान् देवयते यज

अर्जोजनन्नमृतं मर्त्यासो ऽग्नेमाणं तुरणिं वीळुजम्भम् ।

दश स्वसारो अग्रुवः समीचीः पुमांसं जातमग्निं सं रभन्ते

प्र सप्तहोता सनकादरोचत मातुरुपस्थे यदशोचदुर्धन ।

न नि मिषति सुरणो द्विवेदिवे यदसुरस्य जठरादजायत

अमित्रायुधो मरुतामिव प्रयाः प्रथमजा ब्रह्मणो विश्वमिदं विदुः ।

द्युम्वद् ब्रह्म कुशिकास एरिर एकैको दर्भे अग्निं समीधरे

यदुद्य त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन् होतश्चिकित्वोऽवृणीमहीह ।

ध्रुवमया ध्रुवमुताशमिषाः प्रजानन् विद्रां उप याहि सोमम्

३

४

५ [३२]

६

७

८

९

१० [३३]

११

१२

१३

१४

१५

१६ [३४] (२५६)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २॥ व० १-२६]

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥ ३॥ सू० ३०-३८]

२२ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयांसि ।

तिर्तिक्षन्ते अभिशस्तिं जनांनामिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकृतः १

न ते दूरे परमा चिद् रजांस्या तु प्र याहि हरिवो हरिभ्याम् ।

स्थिराय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्नौ २

इन्द्रः सुशिप्रौ मधवा तरुत्रो महावातस्तु विकूर्मिकर्वावान् ।

यदुग्रो धा बाधितो मर्त्येषु कर्त्ता त्या ते वृषभ वीर्याणि ३

त्वं हि धर्मा च्यावयन्नच्युता न्येको वृत्रा चरसि जिघ्रमानः ।

तव द्यावापृथिवी पर्वतासो ऽनु व्रताय निमित्तेव तस्थुः ४

उताभये पुरुहूत श्रवोभिरेको हृद्ग्रहमवदो वृत्रहा सन् ।

इमे चिदिन्द्र रोदसी अपारे यत् संगृह्णा मधवन् काशिरित् ते ५ [१]

प्र सू त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां प्र ते वज्रः प्रमृणन्ते शत्रून् ।

जहि प्रतीचो अनुचः पराचो विश्वं सत्यं कृणुहि विष्टमस्तु ६

यस्मै धायुरदधा मर्त्यायाभक्तं चिद् भजते गेह्यं सः ।

भद्रा त इन्द्र सुमतिर्वृताचीं सहस्रदाना पुरुहूत रातिः ७

सहदानं पुरुहूत क्षियन्त महस्तमिन्द्र सं पिणक् कुणारम् ।

अभि वृत्रं वर्धमानं पियारु मपादमिन्द्र तवसां जवन्थ ८

नि सामनामिषिरामिन्द्र भूमिं महीमपारां सदेने ससत्थ ।

अस्तभ्नाद् द्यां वृषभो अन्तरिक्षं मर्षन्वापस्त्वयेह प्रसूताः ९

अलातृणो बल इन्द्र व्रजो गोः पुरा हन्तोभयमानो व्यार ।

सुगान् पथो अकृणोमिन्निरे गाः प्रावन् वाणीः पुरुहूतं धमन्तीः १० [२]

एको द्वे वसुमती समीची इन्द्र आ पप्रौ पृथिवीमुत द्याम् ।

उतान्तरिक्षावुभि नः समीक इवो रथीः सयुजः शूर वाजान् ११

दिशः सूर्यो न मिनानि प्रदिष्टा दिवेदिवे हर्यश्वप्रसूताः ।

सं यदानलध्वन् आदिदश्वं विमोचनं कृणुते तत् त्वस्य १२

दिदृक्षन्त उपसो यामन्नक्तो विवस्वत्या महिं चित्रमनीकम् ।

विश्वे जानन्ति महिना यदागा दिन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि १३ (२७१)

महि ज्योतिर्निर्हितं वक्षणां स्वामा एकं चरति विभ्रती गौः । विश्वं स्वादा संभृतमुखियायां यत् सीमिन्द्रो अर्द्धाद् भोजनाय इन्द्र इह्यं यामकोशा अभूवन् यज्ञाय शिक्ष गृणते सखिभ्यः । दुर्मायवो दुरेवा मर्त्यासो निषङ्गिणो रिपवो हन्त्वांसः	१४ १५ [३]
सं घोषः शृण्वेऽवमैरमित्रैर्जही न्येष्वशनिं तपिष्ठाम् । वृश्चेमधस्ताद् वि रंजा सहस्व जहि रक्षो मघवन् रुन्धयस्व उद् वृह रक्षः सहमूलमिन्द्र वृश्चा मध्यं प्रत्यग्रं शृणीहि । आ कीर्ततः सललूकं चकर्थ ब्रह्मद्विषे तपुषि हेतिमस्य स्वस्तये वाजिभिश्च प्रणेतः सं यन्महीरिष आसत्सि पूर्वीः । शयो वन्तारो बृहतः स्वामा—ऽस्मे अस्तु भग इन्द्र प्रजावान् आ नो भर भगमिन्द्र द्युमन्तं नि ते वैष्णस्य धीमहि प्रके । ऊर्व इव पप्रथे कामो अस्मे तमा पृण वसुपते वसूनाम् इमं कामं मन्द्या गोमिरश्वैश्चन्द्रवन्ता राधसा पप्रथश्च । स्वयवो मतिमिस्तुभ्यं विशा इन्द्राय बाहः कुशिकासो अक्रन् आ नो गोत्रा देहि गोपते गाः समस्मभ्यं मनयो यन्तु वाजाः । दिवक्षा असि वृषभ सत्यशृङ्गो ऽस्मभ्यं सु मघवन् बोधि गोदाः शुनं हवेम मघवानिमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ । शृण्वन्तमुग्रमूतये समस्तु धन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१६ १७ १८ १९ २० २१ २२ [४] (२८०)

(३१)

२२ कुशिक पेपीरथिः, गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शासद् बहिर्दुहितुर्नृण्यं गाद् विद्वौ ऋतस्य दीधितिं सपर्यन् । पिता यत्र दुहितुः सेकमृञ्जन् त्सं शग्म्येन मनसा दधन्वे न जामये तान्वो रिक्थमरिक् चकार गर्भं सनितुर्निधानम् । यदी मातरो जनयन्त बहिर्—मन्यः कर्ता सुकृतोरन्य क्रन्धन् अग्निर्जज्ञे जुह्वान् रेजमानो महस्पृत्रां अरुषस्यं प्रयक्षे । महान् गर्भो मह्या जातमेषां मही प्रवृद्धयैश्चस्प यज्ञैः	१ २ ३ (२८३)
---	-------------------

अभि जैत्रीरसचन्त स्पृधानं महि ज्योतिस्तमसो निरञ्जानम् ।
 तं जानतीः प्रत्युदायन्नुषासः पतिर्गवामभवदेक इन्द्रः
 वीळौ सतीरुभि धीरा अतुन्दन् प्राचाहिन्वन् मनसा सप्त विधाः ।
 विश्वामविन्दन् पृथ्यामृतस्य प्रजानञ्जिता नमसा विवेश

४

५ [५]

विदद् यदी सरमा रुग्णमद्वे—महि पार्थः पूर्व्यं सध्वंक्रः ।
 अग्रं नयत् सुपद्यक्षराणां—मच्छा रवं प्रथमा जानती गात
 अगच्छद् विप्रतमः सखीयं न्नसृदयत् सुकृते गर्भमाद्रिः ।
 ससान मर्यो युवभिर्मखस्य न्नथाभवदङ्गिराः सद्यो अर्चन्
 सतःसतः प्रतिमानं पुरोभू—विश्वा वेदु जनिमा हन्ति शुष्णम् ।
 प्र णो विवः पवुवीगंव्युरर्चन् त्सखा सखीरमुञ्चन्निरवद्यात्
 नि गंव्यता मनसा सेदुरकैः कृण्वानासौ अमृतत्वाय गातुम् ।
 इदं चिच्छु सदर्शनं भूर्येषां येन मासौ असिषासन्नृतेन
 संपश्यमाना अमदन्नभि स्वं पर्यः प्रत्नस्य रेतसो दुधानाः ।
 वि रोदसी अतपद् घोषं एषां जाते निःशामदधुगोषु वीरान्

६

७

८

९

१० [६]

स जातेभिर्वृत्रहा सेदु हव्यै—रुदुसिया असृजदिन्द्रो अकैः ।
 उरुच्यस्मै घृतवद् भरन्ती मधु स्वाद्व दुदुहे जेन्या गौः
 पित्रे चिच्चक्रुः सदर्शनं समस्मै महि त्विषीमत् सुकृतो वि हि ख्यन् ।
 विष्कभ्रन्तुः स्कम्भनेना जनित्री आसीना ऊर्ध्वं रभसं वि मिन्वन्
 मही यदि धिषणा शिश्रथे धात् सद्योवृधं विश्वं रोदस्योः ।
 गिरो यस्मिन्ननवद्याः संसीची—विश्वा इन्द्राय तविंशीरनुत्ताः
 मह्या तं सख्यं वस्मि शक्ती—रा वृत्रघ्ने नियुतो यन्ति पूर्वीः ।
 महि स्तोत्रमव आगन्म सुरे—रस्माकं सु मघवन् बोधि गोपाः
 महि क्षेत्रं पुरु इचन्द्रं विविद्रा—नादित सखिभ्यश्चरथं समैरत् ।
 इन्द्रो नृभिरजनद् दीद्यानः साकं सूर्यमुषसं गातुमग्निम्

११

१२

१३

१४

१५ [७]

अपश्चिद्वेष विश्वोऽं दमूनाः प्र सध्रीचीरसृजद् विश्वश्चन्द्राः ।
 मध्वः पुनानाः कविभिः पवित्रै—द्युर्भिहिन्वन्त्यक्तुभिर्धनुत्रीः
 अनु कृष्णे वसुधितो जिहाते उभे सूर्यस्य मंहना यजत्रे ।
 परि यत् तं महिमानं वृजद्वै सखाय इन्द्र काम्यां क्रजिप्याः

१६

१७

(२९७)

पार्तिर्भव वृत्रहन् त्सुनतानां गिरां विश्वायुर्वृषभो वयोधाः ।	
आ नो गहि सख्येभिः शिवेभिर्महान् महीभिर्हृतिभिः सरण्यन्	१८
तमङ्गिरस्वन्नमसा सपर्यन् नव्यं कृणोमि सन्यसे पुराजाम् ।	
दुहो वि याहि बहुला अवेदीः स्वश्च नो मघवन् त्सातये धाः	१९
मिहः पावकाः प्रतता अभूवन् त्वबुस्ति नः पिपृहि पारमांसाम् ।	
इन्द्र त्वं रथिरः पाहि नो रिषो मक्ष्मक्ष्म कृणुहि गोजितो नः	२०
अदेदिष्ट वृत्रहा गोपतिर्गा अन्तः कृष्णो अरुषैर्धामभिर्गात् ।	
प्र सूनुतां विशमानं क्रतेन दुरश्च विश्वा अवृणोदप स्वाः	२१
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रं मुस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमुतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	२२ [८] (३०२)

(३२)

१७ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । विष्टुप ।

इन्द्र सोमं सोमपते पिबेम माध्यंदिनं सर्वान् चारु यत् ते ।	
प्रपुष्ट्या शिषे मघवन्नृजीषिन् विमुच्या हरी इह मादयस्व	१
गवांशिरं मन्थिनमिन्द्र शुक्रं पिबा सोमं ररिमा ते मदाय ।	
ब्रह्मकृता मारुतेना गुणेन सजोषा रुद्रेस्तृपदा वृषस्व	२
ये ते शुष्मं ये तविष्णीमवधं न्नर्चन्त इन्द्र मरुतस्त ओजः ।	
माध्यंदिने सर्वाने वज्रहस्त पिबा रुद्रेभिः सर्गणः सुशिष	३
त इन्वस्व मधुमद विविप्र इन्द्रस्य शर्धो मरुतो य आसन् ।	
येभिर्वृत्रस्येषितो विवेदा मर्मणो मन्यमानस्य मर्म	४
मनुष्वर्दिन्द्र सर्वान् जुषाणः पिबा सोमं शश्वते वीर्याय ।	
स आ ववृत्स्व हर्यश्व यज्ञैः सरण्युमिरपो अर्णां सिसर्षि	५ [९]
त्वमपो यद्ध वृत्रं जघुन्वा अत्यौ इव प्रासृजः सर्तवाजौ ।	
शयानमिन्द्र चरता वधेन वद्विवांसं परि देवीरदेवम्	६
यजाम इन्नमसा वृद्धमिन्द्रं बृहन्तमुष्वमजरं युवानम् ।	
यस्य प्रिये ममर्तुयज्ञिर्यस्य न रोदसी महिमानं मुमार्ते	७ (३०९)

इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि व्रतानि देवा न मिनन्ति विश्वे । वाधार यः पृथिवीं द्यामुतेमां जजान सूर्यमुषसं सुदंसाः	८
अद्रोघ सत्यं तव तन्महित्वं सद्यो यज्जातो अपिबो ह सोमम् । न द्याव इन्द्र तवस्तु ओजो नाहा न मासाः शरदो वरन्त	९
त्वं सद्यो अपिबो जात इन्द्र मदाय सोमं परमे व्योमन् । यद्वा द्यावापृथिवी आविवेशी रथाभवः पूर्यः कारुधायाः	१० [१०]
अहन्नाहिं परिशयानमर्णो ओजायमानं तुविजात तव्यान् । न ते महित्वमनु भूदध द्यौ र्यदुन्यया स्फुर्याद् क्षामवस्थाः	११
यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भूदुत प्रियः सुतसोमो म्रियेधः । यज्ञेन यज्ञमव यज्ञियः सन् यज्ञस्ते वज्रमहित्वं आवत्	१२
यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अर्वा गैर्न सुधाय नव्यसे ववृत्याम् । यः स्तोमेभिर्वावुधे पूर्येभि र्यो मध्यमेभिर्भूत नूतनेभिः	१३
विवेष यन्मा धिषणा जजान स्तवै पुरा पार्यादिन्द्रमहः । अहसो यत्र पीपरद् यथा नो नावेव यान्तमुभये हवन्ते	१४
आपूर्णी अस्य कलशः स्वाहा सेक्तैव कोशं सिसिचे पिबध्वै । समु प्रिया आववृत्रन् मदाय प्रदक्षिणिदुभि सोमांस इन्द्रम्	१५
न त्वा गभीरः पुरुहूत सिन्धु नद्रियः परि यन्तो वरन्त । इत्था सखिभ्य इषितो यद्विन्द्राः ऽऽहृळ्हं चिदरुजो गव्यमूर्वम्	१६
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ । शृण्वन्तसुग्रमूतये समत्सु व्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१७ [११] (३१९)

(३३)

१३ गाथिनो विश्वामित्रः, ४, ६, ८, १० नद्यः ऋषिकाः । नद्यः, ४, ८, १० विश्वामित्रः;

६, ७ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

प्र पर्वतानामुग्रती उपस्था दध्वे इव विषिते हासमाने । गावैव शुभ्रे मातरां रिहाणे विपादच्छुतुद्री पर्यसा जवेते	१
इन्द्रेपिते प्रसवं भिक्षमाणे अच्छा समुद्रं रथ्येव याथः । समासाणे ऊर्मिभिः पिन्वमाने अन्या वामन्यामप्येति शुभ्रे	२

अच्छा सिन्धुं मातृतमामयासं विपाशमुवीं सुभगामगन्म ।	
वत्समिव मातरां संरिहाणे समानं योनिमनु संचरन्ती	३
एना वयं पर्यसा पिन्वमाना अनु योनिं देवकृतं चरन्ती ।	
न वर्तवे प्रसवः सर्गतक्तः किंयुधिषो नद्यो जोहवीति	४
रमध्वं मे वचसे सोम्याय कतावरीरुपं मुहूर्तमेवैः ।	
प्र सिन्धुमच्छा बृहती मनीषा ऽवस्युरहे कुशिकस्य सूनुः	५ [१२]
इन्द्रो अस्माँ अरवद् वज्रबाहु रपाहन वृत्रं परिधिं नदीनाम् ।	
देवोऽनयत् सविता सुपाणि स्तस्य वयं प्रसवे याम उर्वीः	६
प्रवाच्यं शश्वधा वीर्यं त दिन्द्रस्य कर्म यदाहिं विवृश्चत् ।	
वि वज्रेण परिषदो जघाना ऽऽयन्नापोऽयनमिच्छमानाः	७
एतद् वचो जरितर्मापि मृष्टा आ यत् ते घोषानुत्तरा युगानि ।	
उक्थेषु कारो प्रति नो जुषस्व मा नो नि कः पुरुषत्रा नमस्ते	८
ओ पु स्वसारः कारवै शृणोत युयौ वो दुरादनसा रथेन ।	
नि पू नमध्वं भवता सुपारा अधोअक्षाः सिन्धवः स्रोत्याभिः	९
आ ते कारो शृणवामा वचोसि युयार्थ दुरादनसा रथेन ।	
नि ते नसै पीप्यानेव घोषा मर्यायेव कन्या शश्वचै ते	१० [१३]
यदुङ्ग त्वा भरताः संतरेयु गव्यन् ग्रामं इषित इन्द्रजुतः ।	
अर्षादहं प्रसवः सर्गतक्त आ वो वृणे सुमतिं यज्ञिर्यानाम्	११
अतारिषुर्भरता गव्यवः स मभक्त विप्रः सुमतिं नदीनाम् ।	
प्र पिन्वध्वमिषयन्तीः सुराधा आ वक्षणाः पूणध्वं यात शीभम्	१२
उद् व ऊर्मिः शम्या हन्त्वापो योक्त्राणि मुञ्चत ।	
मादुंस्कृतौ व्येनसा ऽह्न्यौ शूनमारताम्	१३ [१४] (३३२)

(३४)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः पूर्भिदातिरद् दासमकैर्विद्व वसुर्दयमानो वि शत्रून् ।	
ब्रह्मजुतस्तन्वा वावृथानो भूरिदात्र आपृणद् रोदसी उभे	१
मखस्य ते तविषस्य प्र जूति मिर्यमि वाचममृताय भूषन् ।	
इन्द्र क्षितीनामसि मानुषीणां विशां देवीनामृत पूर्वयावा	२ (३३४)

इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः । प्र मायिनाममिनाद् वर्षणीतिः ।	
अहन् व्यसमुशधुग्वने ज्वाविर्धना अकृणोद् राम्याणांम्	३
इन्द्रः स्वर्षा जनयन्नहानि जिगायोशिग्भिः पृतना अभिष्टिः ।	
प्रारोचयुननवे केतुमह्ना मविन्दुज्ज्योतिर्वृहते रणाय	४
इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ विवेश नृवद् दधानो नयीं पुरुणि ।	
अचेतयद् धियं इमा जरीत्रे प्रेमं वर्णीमतिरच्छुक्रमासाम्	५ [१५]
महो महानि पनयन्त्यस्येन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ।	
वृजनेन वृजिनान् त्सं पिपेष मायामिर्दस्यूरभिभूत्योजाः	६
युधेन्द्रो म्हा वरिवश्चकार देवभ्यः सत्पतिश्चर्धणिप्राः ।	
विवस्वतः सदेन अस्य तानि विप्रा उक्थेभिः कवयो गृणन्ति	७
सत्रासाहं वरेण्यं सहोदां संसवांसं स्वरपथ्य देवीः ।	
ससान यः पृथिवी द्यामुतेमा मिन्द्रं मदन्त्यनु धीरणासः	८
ससानात्यौ उत सूर्यं ससानेन्द्रः ससान पुरुमोजसं गाम् ।	
हिरण्ययमुत भोगं ससान हृत्वी दुस्युन् प्रार्य वर्णमावत्	९
इन्द्र ओषधीरसनोदहानि वनस्पतारसनोदुन्तरिक्षम् ।	
विभेदं वलं नुनुदे विवाचोऽथामवद् दमितामिक्तूनाम्	१०
शुनं हुवेम मधवानमिन्द्रं मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शूण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [१६] (३४३)

(३५)

११ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमाना याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छ ।	
पिबास्यन्धो अभिसृष्टो अस्मे इन्द्र स्वाहा ररिमा ते मदाय	१
उपाजिरा पुरुहूताय सप्ती हरी रथस्य धूर्ध्वा युनज्मि ।	
इवद् यथा संभृतं विश्वतीक्ष्णं दुपेमं यज्ञमा वहात इन्द्रम्	२
उपो नयस्व वृषणा तपुषो तेमव त्वं वृषभ स्वधावः ।	
असेतामश्वा वि मुचेह शोणां विवेदिवे सदृशीरद्भि धानाः	३
ब्रह्मणा ते ब्रह्मयुजा युनज्मि हरी सखाया सधमाद आशू ।	
स्थिरं रथं सुखमिन्द्राधितिष्ठन् प्रजानन् विद्वाँ उर्य याहि सोमम्	४ (३४७)

मा ते हरी वृषणा वीतपृष्ठा नि रीरमन् यजमानासो अन्ये ।

अत्यायाहि शश्वतो वयं ते ऽरं सुतेभिः कृणवाम सोमैः

५ [१७]

तवायं सोमस्त्वमेह्यर्वाङ् शश्वत्तमं सुमना अस्य पाहि ।

अस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्या दधिष्वेमं जठर इन्दुमिन्द्र

६

स्तीर्णं ते बर्हिः सुत इन्द्र सोमः कृता धाना अत्तवे ते हरिभ्याम् ।

तदोक्ते पुरुशाकाय वृष्णे मरुत्वति तुभ्यं राता हवीषि

७

इमं नरः पर्वतास्तुभ्यमापः सभिन्द् गोभिर्मधुमन्तमक्रन् ।

तस्यागत्या सुमना ऋष्व पाहि प्रजान् विद्वान् पृथ्याऽ अनु स्वाः

८

यौ आभजो मरुत इन्द्र सोमे ये त्वामवर्धन्नभवन् गुणस्ते ।

तेभिरेतं सजोषा वावशानोऽ ऽग्नेः पिब जिह्वया सोममिन्द्र

९

इन्द्र पिब स्वधया चित् सुतस्या—ऽग्नेर्वी पाहि जिह्वया यजत्र ।

अध्वर्योर्वी प्रयतं शक्र हस्ता—ऽज्रोतुर्वा यज्ञं हविषो जुषस्व

१०

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।

शृण्वन्तमुग्रमृतये समस्तु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धर्मानाम्

११ [१८] (३५४)

(३६)

११ गायिनो विश्वामित्रः, १० चोर आङ्गिरसः । इन्द्रः । विष्टुप ।

इमाम् पु प्रभृतिं सातये धाः शश्वच्छश्वद्वृत्तिभिर्यादमानः ।

सुतेसुते वावृधे वर्धनेभि—र्यः कर्मभिर्महद्भिः सुश्रुतो भूत्

१

इन्द्राय सोमाः प्रवित्रो विद्वाना ऋभुर्येभिर्वृषपवां विहायाः ।

प्रयम्यमानान् प्रति पू गृभाये—न्द्र पिब वृषधूतस्य वृष्णः

२

पिबा वर्धस्व तव धा सुतासु इन्द्र सोमासः प्रथया उतेमे ।

यथापिबः पूर्याँ इन्द्र सोमाँ एवा पाहि पन्यो अद्या नवीयान्

३

महाँ अमत्रो वृजने विरण्डयु—ग्रं शवः पत्यते धृष्णवोजः ।

नाहं विव्याच पृथिवी चनैनं यत् सोमासो हयैश्वममन्दन्

४

महाँ उग्रो वावृधे वीर्यीय समाचक्रे वृषभः काव्येन ।

इन्द्रो भगो वाज्रदा अस्य गावः प्र जायन्ते दक्षिणा अस्य पूर्वीः

५ [१९] (३५९)

प्र यत् सिन्धवः प्रसवं यथाय—ज्ञापः समुद्रं रथ्येव जग्मुः ।	
अतश्चिदिन्द्रः सवसो वरीयान् यवीं सोमः पूणति दुग्धो अंशुः	६
समुद्रेण सिन्धवो यादमाना इन्द्राय सोमं सुषुतं भरन्तः ।	
अंशुं दुहन्ति हस्तिनो भरित्रैर्मध्वः पुनन्ति धारया पवित्रैः	७
हृदा इव कुक्षयः सोमधानाः सभी विव्याच सर्वना पुरुणि ।	
अन्ना यदिन्द्रः प्रथमा व्याश वृधं जघन्वा अवृणीत सोमम्	८
आ तू भरं मार्किरेतत् पारं षाद् विद्वा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम् ।	
इन्द्र यत् ते माहिर्न दृत्रमस्त्यस्मभ्यं तद्धर्यश्च प्र यन्धि	९
अस्मे प्र यन्धि मघवन्नृजीषि—न्निन्द्रं रायो विश्ववारस्य भूरः ।	
अस्मे शतं शरदो जीवसे धा अस्मे वीराञ्छवत् इन्द्र शिप्रिन्	१०
शुनं हुवेम मघवानिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	११ [२०] (३६५)

(३७)

११ गाथिनो विद्वाभिन्नः । इन्द्रः । गायत्री, ११ अनुष्टुप् ।

वात्रहत्याय शवसे पृतनापाह्याय च । इन्द्र त्वा वर्तयामसि	१
अर्वाचीनं सु ते मन उत चक्षुः शतक्रतो । इन्द्रं कृण्वन्तु वाघतः	२
नामानि ते शतक्रतो विश्वाभिर्गीर्भिरीमहे । इन्द्राभिमातिषाहे	३
पुरुहुतस्य धामभिः शतेन महयामसि । इन्द्रस्य चर्षणीधृतः	४
इन्द्रं वृत्राय हन्तव्यं पुरुहुतमुप हुवे । भरेषु वाजसातये	५ [२१]
वाजेषु सासहिर्भेव त्वामीमहे शतक्रतो । इन्द्रं वृत्राय हन्तव्यं	६
द्युन्नेषु पृतनाज्ये पृत्सुतूर्ध्वं श्रवःसु च । इन्द्रं साक्षाभिमातिषु	७
शुष्मिन्तमं न ऊतये द्युन्निर्न पाहि जागृविम् । इन्द्रं सोमं शतक्रतो	८
इन्द्रियाणि शतक्रतो या ते जनेषु पञ्चसु । इन्द्रं तानि त आ वृणे	९
अगन्निन्द्र श्रवो बृहद् द्युन्नं दधिष्व दुष्टरम् । उत ते शुष्मं तिरामसि	१०
अर्वावतो न आ गृह्यथो शक्र परावतः ।	
उ लोको यस्तं अदिव इन्द्रेह तत् आ गहि	११ [२२] (३७६)

(३८)

१० प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा, तावुभावपि वा गाथिनो विश्वामित्रो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अभि तष्टेव दीधया मनीषा—मत्यो न वाजी सुधुरो जिहानः ।	
अभि प्रियाणि मर्मैशत पराणि कवीरिच्छामि संदृशे सुमेधाः	१
इनोत पृच्छ जनिमा कवीनां मनोधृतः सुकृतस्तक्षत द्याम् ।	
इमा उ ते प्रण्योऽर्धं वर्धमाना मनोवाता अध नु धर्मेणि गमन्	२
नि धीमिदन्न गुह्या दधाना उत क्षत्राय रोदसी समञ्जन् ।	
सं मात्राभिर्ममिरे येमूर्ध्वी अन्तर्मही समृते धारसे धुः	३
आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूष—जिह्वयो वसानश्चरति स्वरोचिः ।	
महत तद् वृष्णो असुरस्य नामा—ऽऽ विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ	४
असूत पूर्वो वृषभो ज्याया—निमा अस्य शूरुधः सन्ति पूर्वीः ।	
दिवो नपाता विदथस्य धीमिः क्षत्रं राजाना प्रदिवो दधाथे	५ [२३]
जीर्णिं राजाना विदथे पुरुणि परि विश्वानि भूषथः सदांसि ।	
अपश्यमन्न मनसा जगन्वान् वृते गन्धर्वा अपि वायुकेशान्	६
तदिन्द्रस्य वृषभस्य धेनो—रा नामभिर्ममिरे सक्म्यं गोः ।	
अन्यदन्यदसुर्यं वसाना नि मायिनो ममिरे रूपमस्मिन्	७
तदिन्द्रस्य सवितुर्नकिर्मे हिरण्ययीममर्ति यामशिथित् ।	
आ सुष्टुती रोदसी विश्वमिन्वे अपीव योषा जनिमानि ववे	८
युवं प्रत्नस्य साधथो महो यद् दैवीं स्वस्तिः परि णः स्यातम् ।	
गोपाजिह्वस्य तस्थुषो विरूपा विश्वे पश्यन्ति मायिनः कृतानि	९
शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	१० [२४] (३८६)

(३९)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३९-५३]

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं मतिर्हृद् आ वच्यमाना ऽच्छा पतिं स्तोमतश्चा जिगाति ।

या जागृविर्विदथे शस्यमानेन्द्र यत् ते जायते विद्धि तस्य १ (३८७)

विवस्त्रिद्धा पुण्यां जार्यमाना वि जागृविर्विदथे शस्यमाना ।	
भद्रा वस्त्राण्यर्जुना वसाना सेयमस्मे संनजा पित्र्या धीः	२
यमा चिदत्र यमसूरसूत जिह्वाया अग्रं पतदा ह्यस्थात् ।	
वपूषि जाता मिथुना संचेते तमोहना तपुषो बुध्न एतां	३
नकिंरेषां निन्विता मर्त्येषु ये अस्माकं पितरो गोषु योधाः ।	
इन्द्र एषां वंहिता मारिहावा नुद् गोत्राणि समृजे वृंसनावान्	४
सखा ह यत्र सखिमिर्नवग्वै रभिश्वा सत्वाभिर्गा अनुगमन् ।	
सत्यं तदिन्द्रो दुशभिर्दशग्वैः सूर्यं विवेदु तमसि क्षियन्तम्	५ [२५]
इन्द्रो मधु संभृतमुस्त्रियायां पद्मद विवेद शफवन्नमे गोः ।	
गुहां हितं गुह्यं गूळहमप्सु हस्ते दधे दक्षिणे दक्षिणावान्	६
ज्योतिर्वृणीत तमसो विजानन् ह्यरे स्याम दुरितादुर्भाके ।	
इमा गिरः सोमपाः सोमवृद्ध जुषस्वेन्द्र पुरुतमस्य कारोः	७
ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु व्या द्यारे स्याम दुरितस्य भूरैः ।	
भूरि चिद्धि तुजतो मर्त्यस्य सूपारासो वसवो बर्हणावत्	८
शूनं हुवेम मघवान्मिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वार्जसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रभूतये समस्तु भ्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	९ [२६] (३९५)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१ ॥]

(४०)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

इन्द्र त्वा वृषभं वयं सुते सोमं हवामहे । स पाहि मध्वो अन्धसः	१
इन्द्र क्रतुविदं सुतं सोमं हर्य पुरुष्टुत । पिबा वृषस्व तातृपिम्	२
इन्द्र प्र णो धितावानं यज्ञं विश्वेभिर्विविभिः । तिर स्तवान विस्पते	३
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव प्र यन्ति सत्यते । क्षयं चन्द्रास इन्द्रवः	४
वृधिष्वा जठरं सुतं सोममिन्द्र वरेण्यम् । तव द्युक्षास इन्द्रवः	५ [१]
गिर्वेणः पाहि नः सुतं मधोर्धाराभिरज्यसे । इन्द्र त्वादातमिद यशः	६
अभि द्युम्नानि वनिन इन्द्रं सचन्ते अक्षिता । पीत्वी सोमस्य वावुधे	७
अर्वावतो न आ गहि परावतश्च वृत्रहन् । इमा जुषस्व नो गिरः	८
यदन्तरा परावत मर्वावतं च हूयसे । इन्द्रेह तत् आ गहि	९ [२] (४०४)

(४१)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र मद्रा—ग्धुवानः सोमपीतये	। हरिभ्यां याह्यद्विवः	१
सत्तो होता न ऋत्विर्य—स्तिस्तरे बर्हिः।नुषक्	। अयुञ्जन् प्रातरद्वयः	२
इमा बह्म ब्रह्मवाहः क्रियन्त आ बर्हिः सीद	। वीहि शूर पुरोळाशम्	३
गरन्धि सर्वनेषु ण एषु स्तोमेषु वृत्रहन्	। उक्थेष्विन्द्र गिर्वणः	४
मतयः सोमपासुरं रिहन्ति शर्वसुरपतिम्	। इन्द्रं वृत्सं न मातरः	५ [३]
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वां महे	। न स्तोतारं निवे करः	६
वयमिन्द्र त्वायवो हविष्मन्तो जरामहे	। उत त्वमस्मयुर्वसो	७
मारे अस्मद् वि मुमुचो हरिप्रियार्वाङ् याहि	। इन्द्रं स्वधावो मत्स्वेह	८
अर्वाञ्च त्वा सुखे रथे वहतामिन्द्र केशिना	। घृतस्नू बर्हिःसर्वे	९ [४] (४१३)

(४१)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । गायत्री ।

उप नः सुतमा गंहि सोममिन्द्र गवांशिरम्	। हरिभ्यां यस्तं अस्मयुः	१
तमिन्द्र मदुमा गंहि बर्हिःषां प्रावभिः सुतम्	। कुविन्वस्य तृष्णवः	२
इन्द्रमिथा गिरो ममाच्छागुरिषिता इतः	। आवृते सोमपीतये	३
इन्द्रं सोमस्य पीतये स्तोमैरिह हवामहे	। उक्थेभिः कुविद्वागमत्	४
इन्द्र सोमाः सुता इमे तान् दधिष्व शतक्रतो	। जठरं वाजिनीवसो	५ [५]
विद्या हि त्वा धनंजयं वाजेषु दधुषं कवे	। अधा ते सुन्नमीमहे	६
इममिन्द्र गवांशिरं यवांशिरं च नः पिब	। आगत्या वृषभिः सुतम्	७
तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्येडं सोमं चोदामि पीतये	। एष रास्नु ते हृदि	८
त्वां सुतस्य पीतये प्रत्नमिन्द्र हवामहे	। कुशिकासो अवस्यवः	९ [६] (४२३)

(४२)

८ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ याह्यार्वाङ्गं वन्धुरेष्ठा—स्तवेदनु प्रदिवः सोमपेयम् ।	
प्रिया सर्वाया वि मुचोर्प बर्हि—स्त्वामिमे हव्यवाहो हवन्ते	१ (४२३)

आ याहि पूर्विरति चर्षणीरौ अर्य आशिष उप नो हरिभ्याम् ।	
इमा हि त्वा मृतयः स्तोमंतष्टा इन्द्र हवन्ते सख्यं जुषाणाः	२
आ नो यज्ञं नमोवृधं सजोषा इन्द्र देव हरिभिर्याहि तूर्यम् ।	
अहं हि त्वा मतिभिर्जोहवीमि घृतप्रथाः सधमाद्वे मधूनाम्	३
आ च त्वामेता वृषणा वहांतो हरी सखाया सुधुरा स्वङ्गा ।	
धानावदिन्द्रः सर्वं जुषाणः सखा सख्युः शृणवद् वन्दनानि	४
कुविन्मा गोपां कंसे जनस्य कुविद् राजानं मघवन्नृजीषिन् ।	
कुविन्म ऋषिं पपिवासं सुतस्य कुविन्मे वस्वो अमृतस्य शिक्षाः	५
आ त्वा बृहन्तो हरयो युजाना अर्वागिन्द्र सधमादो वहन्तु ।	
प्र ये द्विता द्विव ऋञ्जन्याताः सुसंसृष्टासो वृषभस्य मूराः	६
इन्द्र पिब वृषधृतस्य वृष्ण आ यं ते श्येन उंशते जभारं ।	
यस्य मदे च्यावयसि प्र कृष्टीर्यस्य मदे अप गोत्रा ववर्थ	७
शुनं हुवेम मघवानिन्द्र मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।	
शृण्वन्तमुग्रमृतयं समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्	८ [७] (४३०)

(४४)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

अर्यं ते अस्तु हर्यतः सोम आ हरिभिः सुतः ।	
जुषाण इन्द्र हरिभिर्न आ ग ह्या तिष्ठ हरितं रथम्	१
हर्यन्नुषसमर्चयः सूर्यं हर्यन्नरोचयः ।	
विद्वांश्चिकित्वान् हर्यश्च वर्षसु इन्द्र विश्वा अमि श्रियः	२
द्यामिन्द्रो हरिधायसं पृथिवीं हरिवर्षसम् ।	
अधारयद्धरितोभूरि भोजनं ययोरन्तर्हरिश्चरत्	३
जज्ञानो हरितो वृषा विश्वमा भाति रोचनम् ।	
हर्यश्चो हरितं धत्त आयुधमा वज्रं बाह्वोहरिम्	४
इन्द्रो हर्यन्तमजुनं वज्रं शुक्रैरभीवृतम् ।	
अपावृणोद्धरिभिराद्रिभिः सुत मुद् गा हरिभिराजत	५ [८] (४३५)

(४५)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । बृहती ।

आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्—र्याहि मयूररोमभिः ।

मा त्वा के चिन्नि यमन्विं न पाशिनो ऽति धन्वेव ताँ इहि

१

वृत्रखादो वलरुजः पुरां दूर्मो अपामजः ।

स्थाता रथस्य हयोरभिस्वर इन्द्रो हृच्छहा चिदारुजः

२

गम्भीराँ उदुधीरिव क्रतुँ पुष्यसि गा इव ।

प्र सुगोपा यवसं धेनवो यथा हृदं कुल्या इवाशत

३

आ नस्तुजं रथिं भरां—शं न प्रतिजानते ।

वृक्षं पक्कं फलमङ्गीव धूनुहीन्द्रं संपारणं वसु

४

स्वयुरिन्द्र स्वराळसि स्मर्द्धिष्टिः स्वयंशस्तरः ।

स वावृधान ओजसा पुरुदुत भवां नः सुश्रवस्तमः

५ [९] (४४०)

(४६)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

युध्मस्य ते वृषभस्य स्वराज उग्रस्य यूनः स्थविरस्य वृष्वेः ।

अजूर्यतो वज्रिणो वीर्याङ्गीन्द्रं श्रुतस्य महतो महानि

१

महाँ असि महिष वृष्ण्येभिर्धनस्पृदुग्र सहमानो अन्यान् ।

एको विश्वस्य भुवनस्य राजा स योधया च क्षयया च जनान्

२

प्र मात्राभी रिरिचे रोचमानः प्र कुवेभिर्विश्वतो अप्रतीतः ।

प्र मज्मनां दिव इन्द्रः पृथिव्याः प्रोरोर्महो अन्तरिक्षादजीवी

३

उरुं गम्भीरं जनुषाम्युग्रं विश्वव्यचसमवतं मतीनाम् ।

इन्द्रं सोमांसः प्रदिवि सुतांसः समुद्रं न स्रवत आ विशन्ति

४

यं सोममिन्द्र पृथिवीद्यावा गम्भीं न माता बिभूतस्त्वाया ।

तं ते हिन्वन्ति तमु ते मुजन्त्यध्वर्यवो वृषभ पातवा उ

५ [१०] (४४५)

(४७)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- मरुत्वौ इन्द्र वृषभो रणांय पिब। सोममनुष्वधं मदाय ।
 आ सिंश्रस्व जठरे मध्व ऊर्मि त्वं राजासि प्रदिवः सुतानाम् १
- सजोषा इन्द्र सर्गणो मरुद्भिः सोमं पिव वृत्रहा शूर विद्वान् ।
 जहि शत्रूरप मूर्धो नुदस्वा—ऽथामयं कृणुहि विश्वतो नः २
- उत क्रतुभिर्ऋतुपाः पाहि सोम—मिन्द्र देवेभिः सखिभिः सुतं नः ।
 यौ आर्भजो मरुतो ये त्वा ऽन्वहन् वृत्रमर्धधुस्तुभ्यमोजः ३
- ये त्वाहिहृत्ये मधवन्नवर्धन् ये शाम्बरे हरिवो ये गविष्ठौ ।
 ये त्वा नूनमनुमदन्ति विप्राः पिबेन्द्र सोमं सर्गणो मरुद्भिः ४
- मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान—मर्कवारिं दिव्यं ज्ञासमिन्द्रम् ।
 विश्वासाहमर्षसे नूतनायो—ग्रं सहोदामिह तं हुवेम ५ [११] (४५०)

(४८)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- सद्यो ह जातो वृषभः कनीनः प्रभर्तुमावृदन्धसः सुतस्य ।
 साधोः पिब प्रतिकामं यथा ते रसाशिरः प्रथमं सोम्यस्य १
- यज्जायथास्तदहरस्य कामे—ऽशोः प्रीयूषमपिबो गिरिष्ठाम् ।
 तं ते माता परि योषा जनित्री महः पितुर्दम आसिंश्चदधे २
- उपस्थाय मातरमन्नमैदु तिग्ममपश्यदुभि सोममूर्धः ।
 प्रयावयन्नचर्द् गृत्सो अन्यान् महानि चक्रे पुरुधप्रतीकः ३
- उग्रस्तुराषाळभिभूत्योजा यथावशं तन्वं चक्र एषः ।
 त्वष्टारमिन्द्रो जनुषाभिभूया—ऽऽमुष्या सोममपिबच्चमृषु ४
- शुनं हुवेम मधवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नूतमं वाजसातौ ।
 शूणवन्तमुग्रभूतये समस्तु व्रन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ५ [१२] (४५५)

(४९)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

शंसा महाभिन्द्रं यस्मिन् विश्वा आ कृष्टयः सोमपाः काममव्यन् । ✓
यं सुकर्तुं धिषणे विश्वतष्टं घनं वृत्राणां जनयन्त देवाः १
यं नु नक्तिः प्रतनासु स्वराजं द्विता तरति नृतमं हरिष्ठाम् ।
इनतमः सत्वभिर्यो ह झूपैः पृथुज्या अमिनादायुर्दस्योः २
सहावा पुत्सु तरणिर्नावा व्यानशी रोर्दसी मेहनावान् ।
भगो न कारे हव्यो मतीनां पितेव चारुः सुहवो वयोधाः ३
धर्ता द्विवो रजसस्पृष्ट ऊर्ध्वो रथो न वायुर्वसुभिर्नियुत्वान् ।
क्षपां वस्ता जनिता सूर्यस्य विभक्ता भागं धिषणेव वाजम् ४
शूनं हुवेम मघवान्मिन्द्रं यस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शूण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ५ [१३] (४६०)

(५०)

५ गाथिनो विश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रः स्वाहा पिबतु यस्य सोमं आगत्या तुभ्रो वृषभो मरुत्वान् । ✓
ओरुव्यचाः पूणतामेभिरज्ञै रास्यं हविस्तन्वः काममुध्याः १
आ ते सपर्यं जवसे युनजिम ययोरन्तु प्रदिवः श्रुष्टिमावः ।
इह त्वा धेयुर्हरयः सुशिप्र पिबा त्वस्य सुपुतस्य चारोः २
गोभिर्मिमिक्षुं दधिरे सुपारमिन्द्रं ज्यैष्ठ्याय धायसे गृणानाः ।
मन्द्वानः सोमं पपिवां कंजीषिन् त्समस्मभ्यं पुरुषा गा इषण्य ३
इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैश्चन्द्रवता राधसा प्रपथश्च ।
स्वयवो मतिभिस्तुभ्यं विप्रा इन्द्राय बाहः कुशिकासो अक्रन् ४
शूनं हुवेम मघवान्मिन्द्रं यस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
शूण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ५ [१४] (४६५)

(५१)

१२ गाथिनो विद्वा मित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-३ जगती, १०-१२ गायत्री ।

चर्षणीधृतं मघवानमुक्थ्य ।—मिन्द्रं गिरो ब्रुहतीरभ्यनुषत ।	
बावृधानं पुरुहूतं सुवृक्तिभि रमर्त्य जरमाणं विवेदिवे	१
शतक्रतुमर्णवं शाकिनं नरं गिरो म इन्द्रमुप यन्ति विश्वतः ।	
वाजसर्पिं पूभिर्दुं तूष्णिमप्लुरं धामसाचमभिषाचं स्वविदम्	२
आकुरे वसोर्जरिता पनस्यते ऽनेहसः स्तुभ इन्द्रो दुवस्यति ।	
विवस्वतः सदन आ हि पिप्रिये सञ्जासाहमभिमातिहनं स्तुहि	३
नूणामुं त्वा नृतमं गीभिर्बुक्थै रभि प्र वीरमर्चता सुबाधः ।	
सं सहसे पुरुमायो जिहीते नमो अस्य प्रदिव एक ईशे	४
पूर्वीरस्य निष्पिधो मर्त्येषु पुरु वसूनि पुथिवी बिभर्ति ।	
इन्द्राय द्याव ओषधीरुतापो रयिं रक्षन्ति जीरयो वनानि	५ [१५]
तुभ्यं ब्रह्माणि गिरं इन्द्र तुभ्यं सञ्जा दधिरे हरिवो जुषस्व ।	
बोध्या ईपिरवसो नूतनस्य सखे वसो जरितुभ्यो वयो धाः	६
इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शायन्ति अपिबः सुतस्य ।	
तव प्रणीती तव शूर शर्मन्ना विवासन्ति कुवयः सुयज्ञाः	७
स बावृज्ञान इह पाहि सोमं मरुद्भिरिन्द्र सखिभिः सुतं नः ।	
जातं यत् त्वा परि देवा अभूषन् महे भराय पुरुहूत विश्वे	८
अप्लुर्यै मरुत आपिरेषो ऽमन्दान्निन्द्रमनु दार्तिवाराः ।	
तेभिः साकं पिबतु वृत्रखादः सुतं सोमं द्वाशुषः स्वे सधस्थे	९
इदं ह्यन्वोजसा सुतं राधानां पते । पिबा त्वत्स्य गर्विणः	१०
यस्ते अनु स्वधामसंत सुते नि यच्छ तन्वम् । स त्वा ममत्तु सोम्यम्	११
प्र ते अश्रोतु कुक्ष्योः प्रेन्द्र ब्रह्मणा शिरः । प्र बाहू शूर राधसे	१२ [१६] (४७७)

(५२)

८ गाथिनो विद्वा मित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-४ गायत्री, ६ जगती ।

धानावन्तं करम्भिणामपूषवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः	१
पुरोळाशं पचत्यं जुषस्वेन्द्रा गुरस्व च । तुभ्यं हव्यानि सिञ्चते	२ (४७९)

पुरोळाशी च नो घसो जोषयासे गिरश्च नः । वधूयुरिव योषणाम्
पुरोळाशी सनश्चुत प्रातःसावे जुषस्व नः । इन्द्र क्रतुर्हितं बृहन्
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य धानाः पुरोळाशमिन्द्र कृष्वेह चारुम् ।
प्र यत् स्तोता जरिता तूषर्यथी वृषायमाण उप गीर्भिरिष्टे

३

४

५ [१७]

तृतीयं धानाः सर्वे पुरुषुत पुरोळाशमाहुतं मामहस्व नः ।
ऋभुमन्तं वाजवन्तं त्वा कवे प्रयस्वन्त उप शिक्षेम धीतिभिः

६

पूषण्वते ते चक्रमा कर्मभं हरिवते हर्यश्वाय धानाः ।
अपूपमद्भिः सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान्
प्रति धाना भरत तूयमस्मै पुरोळाशी वीरतमाय नृणाम् ।
विवेदिवे सदृशीरिन्द्र तुभ्यं वर्धन्तु त्वा सोमपेयाय धृष्णो

७

८ [१८] (४८५)

(५३)

२४ गायिनी विश्वामित्रः । इन्द्रः १ इन्द्रावर्ततः १५, १६ वाक्, (ससर्परी), १७-२० रथाङ्गानि;
२१-२४ अभिजापः । त्रिष्टुप्; १०, १६ जगती; १३ गायत्री;
१२, २०, २२ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

इन्द्रावर्तता बृहता रथेन वामीरिष आ बहतं सुवीराः ।
वीतं हव्यान्यध्वरेषु देवा वर्धेथां गीर्भिरिळ्या मदन्ता
तिष्ठा सु कं मघवन् मा परा गाः सोमस्य नु त्वा सुधृतस्य यक्षि ।
पितुर्न पुत्रः सिचमा रभे त इन्द्र स्वादिष्ठया गिरा शचीवः
शंसावाध्वर्यो प्रति मे गृणीहीन्द्राय वाहः कृणवाव जुष्टम् ।
एदं बर्हिर्जमानस्य सीदाऽथा च भूदुक्थमिन्द्राय शस्तम्
जायेदस्तं मघवन् त्वेदु योनिस्तदित् त्वा युक्ता हरयो बहन्तु ।
यदा कदा च सुनवाम सोमं मग्निष्ठा दतो धन्वात्यच्छ
परा याहि मघवन्ना च याहीन्द्र प्रातरुभयत्रा ते अर्थम् ।
यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो रासभस्य

१

२

३

४

५ [१९]

अपाः सोममस्तमिन्द्र प्र याहि कल्याणीर्जाया सुरणं गृहे ते ।
यत्रा रथस्य बृहतो निधानं विमोचनं वाजिनो दक्षिणावत्

६

(४९१)

इमे भोजा अङ्गिरसो विरूपा विवस्पुत्रासो असुरस्य वीराः ।
 विश्वामित्राय ददतो मघानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आर्युः ७
 रूपंरूपं मघवा बोभवीति मायाः कृष्णानस्तन्वं परि स्वाम् ।
 त्रिर्यद् दिवः परि मुहूर्तमागात् स्वैर्मन्त्रैरनृतुपा कृतावा ८
 मुहूर्तं ऋषिर्देवजा देवजूतो ऽस्तंभ्नात् सिन्धुमर्णवं नृचक्षाः ।
 विश्वामित्रो यदवहत् सुदासमभिधायत् कुशिकेमिरिन्द्रः ९
 हंसा इव कृणुय श्लोकमद्रिभिर्मदन्तो गीर्भिरध्वरे सुते सचा ।
 देवेभिर्विप्रा ऋषयो नृचक्षसो वि पिबध्वं कुशिकाः सोम्यं मधु १० [२०]

उप प्रेतं कुशिकाश्चेतयध्वमश्वं राये प्र मुञ्चता सुदासः ।
 राजा वृत्रं जङ्घन्त प्रागपागुदुग्धा यजाते वर आ पृथिव्याः ११
 य इमे रोदसी उभे अहमिन्द्रमतुष्टवम् ।
 विश्वामित्रस्य रक्षति ब्रह्मेदं भारतं जनम् १२
 विश्वामित्रा अरासत् ब्रह्मेन्द्राय वृजिणे । करद्विजः सुरार्धसः १३
 किं तं कृण्वन्ति कीकटेषु गावो नाशिरं दुह्रे न तपन्ति घर्मम् ।
 आ नो भर प्रमगन्दस्य वेदो नैचाशाखं मघवन् रन्धया नः १४
 ससर्परीरमतिं बाधमाना बृहन्मिमाय जमदग्निदत्ता ।
 आ सूर्यस्य दुहिता ततान श्रवो देवेष्वमुत्तमजुर्थम् १५ [२१]

ससर्परीरभरत् तूयमेभ्यो ऽधि श्रवः पाञ्चजन्यासु कृष्टिषु ।
 सा पृथ्याष्ट नव्यमायुर्दधाना यां मे पलस्तिजमवुग्रयो वृदुः १६
 स्थिरौ गावौ भवतां वीळुरक्षो मेघा वि र्वर्हि मा युगं वि शारि ।
 इन्द्रः पातल्ये ददतां शरीतो ररिष्टनेमे अभि नः सचस्व १७
 बलं धेहि तनूषु नो बलमिन्द्रानलुत्सु नः ।
 बलं तोकाय तनयाय जीवसे त्वं हि बलदा अंसि १८
 अभि व्ययस्व खदिरस्य सारमोजो धेहि स्पन्कुने शिंशपायाम् ।
 अक्ष वीळो वीळित वीळयस्व मा यामावुस्माद्वं जीहिपो नः १९
 अयमस्मान् वनस्पतिमां च हा मा च रीरिषत् ।
 स्वस्त्या गृहेभ्य आवसा आ विमोचनात् २० [२२] (५०५)

इन्द्रोतिभिर्बहुलाभिर्नो अद्य याच्छ्रेष्ठाभिर्मघवच्छूर जिव्व ।	
यो नो द्वेष्ट्यधरः सस्पदीष्ट यमु द्विष्मस्तमु प्राणो जहातु	२१
परशुं चिद् वि तपति शिम्बुलं चिद् वि वृश्चति ।	
उखा चिदिन्द्र येषन्ती प्रयस्ता फेनमस्यति	२२
न सार्यकस्य चिकिते जनासो लोधं नयन्ति पशु मन्यमानाः ।	
नार्वाजिनं वाजिनां हासयन्ति न गर्दुभं पुरो अश्वाञ्जयन्ति	२३
इम इन्द्र भरतस्य पुत्रा अपपित्वं चिकितुर्न प्रपित्वम् ।	
हिन्वन्त्यश्वमरणं न नित्यं ज्यावाजं परि णयन्त्याजौ	२४ [२३] (५०९)

(५४)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५४-६१]

२२ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमं महे विदुध्याय शूषं शश्वत् कृत्व ईड्याय प्र जंभुः ।	
शृणोतु नो दम्भ्येभिरनीकैः शृणोत्वग्निर्विद्वैरजस्रः	१
महिं महे विवे अचां पृथिव्यै कामो म इच्छश्चरति प्रजानन् ।	
ययोहिं स्तोमे विद्वेषु देवाः संपर्यवो मादयन्ते सचायोः	२
युवोक्तं रोदसी सत्यमस्तु महे पु णः सुविताय प्र भूतम् ।	
इदं विवे नमो अग्रे पृथिव्यै संपर्यामि प्रयसा यामि रत्नम्	३
उतो हि वां पुर्व्या आविविद्र ऋतावरी रोदसी सत्यवाचः ।	
नरश्चिद् वां समिधे शूरसातौ ववन्दुरे पृथिवि वेविदानाः	४
को अन्द्रा वेवु क इह प्र वोचद् देवाँ अच्छा पृथ्या इ का समेति ।	
ददंश्च एषामवमा सदांसि परेषु या गुह्येषु व्रतेषु	५ [२४]

कुर्विर्नृचक्षा अभि षीमचट ऋतस्य योना विवृते मर्दन्ती ।	
नाना चक्राते सदनं यथा वेः समानेन क्रतुना संविद्वाने	६
समान्या विद्युते दुरेअन्ते ध्रुवे पदे तस्थतुर्जागुरुकैः ।	
उत स्वसारा युवती भवन्ती आदु ब्रुवाते मिथुनानि नाम	७
विश्वेदेते जनिमा सं विविक्तो महो देवान् बिभ्रन्ती न व्यथिते ।	
एजद् ध्रुवं पत्यते विश्वमेकं चरत् पतञ्जि विषुणं वि ज्ञातम्	८ (५१७)

सनां पुराणमध्येभ्यारा न्महः पितुर्जनितुर्जामि तन्नः ।

देवासो यत्र पनितार एवैरुरौ पथि व्युति तस्थुरन्तः

इमं स्तोमं रोदसी प्र ब्रवी भ्यूदुदराः शृणवन्नग्निजिह्वाः ।

मित्रः सुभ्राजो वरुणो युवान आदित्यासः कवयः पप्रथानाः

९

१० [२५]

हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्वश्चिरा द्विवो विदथे पत्यमानः ।

देवेषु च सवितः श्लोकमश्रे रादुस्मभ्युमा सुव सर्वतातिम्

सुकृत् सुपाणिः स्ववो कृतावा देवस्त्वष्टावसे तानि नो धात् ।

पुषण्वन्तं ऋभवो मादयध्वमूर्ध्वधावाणो अध्वरमतट

विद्युदथा मरुतं ऋश्मिन्तो द्विवो मर्यां कृतजाता अयासः ।

सरस्वती शृणवन् यज्ञियासो धाता रयिं सहवीरं तुरासः

विष्णुं स्तोमासः पुरुदुस्मसर्का भगस्येव कारिणो यामनि गमन् ।

उरुकुमः ककुहो यस्य पूर्वी न मर्धन्ति युवतयो जनित्रीः

इन्द्रो विश्वैर्वीर्यैः पत्यमान उभे आ पथौ रोदसी महित्वा ।

प्रुदुरो वृत्रहा धृष्णपुषेणः संगृभ्या न आ भरा भूरि पश्वः

११

१२

१३

१४

१५ [२६]

नासत्या मे पितरा बन्धुपुच्छा सजात्यमश्विनोश्चारु नाम ।

युवं हि स्थो रयिदौ नो रयीणां वात्रं रक्षथे अकवैरद्वधा

महत् तद् वः कवयश्चारु नाम यन्द्र देवा भवथ विश्व इन्द्रे ।

सर्वं ऋभुभिः पुरुहूत प्रियेभि रिमां धियं सातये तक्षता नः

अर्यमा णो अदितिर्यज्ञियासो उद्वधानि वरुणस्य व्रतानि ।

युयोत नो अनपत्यानि गन्तोः प्रजावान् नः पशुमां अस्तु गातुः

देवानां दूतः पुरुध प्रसूतो जनागान् नो वोचतु सर्वताता ।

शृणोतु नः पृथिवी द्यौरुतापः सूर्यो नक्षत्रैर्वृन्तरिक्षम्

शृणवन्तु नो वर्षणः पर्वतासो ध्रुवक्षेमास इळया मर्दन्तः ।

आदित्यैर्नो अदितिः शृणोतु यच्छन्तु नो मरुतः शर्म भद्रम्

सदा सुगः पितुमां अस्तु पन्था मध्वा देवा ओषधीः संपिपुक्त ।

भगो मे अग्ने सख्ये न मृध्या उद् रायो अइयां सदनं पुरुक्षोः

स्वदस्व हव्या समिपो दिदी ह्यस्मद्युक् सं मिमीहि श्रवांसि ।

विश्वो अग्ने प्लुतु तास्त्रेणि शत्रू नहा विश्वा सुमना दीदिही नः

१६

१७

१८

१९

२०

२१

२२ [२७] (५३१)

(५५)

२२ प्रजापतिर्वेद्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

- उषसः पूर्वा अध यद् व्युषु मंहद् वि जज्ञे अक्षरं पदे गोः ।
 व्रता देवानामुष नु प्रभूषन् मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १
 मो ष णो अत्र जुहुरन्त देवा मा पूर्वे अग्ने पितरः पवुज्ञाः ।
 पुराण्योः सद्गानोः केतुरन्त मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् २
 वि मे पुरुत्रा पतयन्ति कामाः शम्यच्छा दीद्ये पूर्व्याणि ।
 सर्मिन्द्रे अग्रावृतमिदं वंदेम मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ३
 समानो राजा विभूतः पुरुत्रा शये शयासु प्रयुतो वनानु ।
 अन्या वत्सं भरति क्षेति माता मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ४
 आक्षित् पूर्वास्वपरा अनूक्त सद्यो जातासु तरुणीष्वन्तः ।
 अन्तर्वतीः सुवते अप्रवीता मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ५ [२८]
 शयुः परस्तादध नु द्विमाता उबन्धनश्चरति वत्स एकः ।
 मित्रस्य ता वरुणस्य व्रतानि मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ६
 द्विमाता होता विदथेषु सत्रा लन्वग्रं चरति क्षेति बुध्नः ।
 प्र रणयानि रणयवाचो भरन्ते मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ७
 शूरस्येव युध्यतो अन्तमस्य प्रतीचीनं ददृशे विश्वमायत ।
 अन्तर्मतिश्चरति निष्पिधं गो मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ८
 नि वैवेति पलितो द्रुत आ स्वन्तर्महार्श्चरति रोचनेन ।
 वर्ष्षि विश्रवुभि नो वि चष्टे मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ९
 विष्णुर्गोपाः परमं पाति पाथः प्रिया धामान्यमुता दधानः ।
 अग्निदा विश्वा भुवनानि वेद मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १० [२९]
 नानां चक्राते यम्याइ वर्ष्षि तयोरेन्यद् रोचते कृष्णमन्यत ।
 श्यावीं च यदरुषी च स्वसारौ मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् ११
 माता च यत्र दुहिता च धेनू संवदुधे धापयते समीची ।
 ऋतस्य ते सदर्सीळे अन्त मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १२
 अन्यस्या वत्सं रिहती मिमाय कया भुवा नि दधे धेनुर्ध्वः ।
 ऋतस्य सा पर्यसापिन्वतेळा मंहद् देवानामसुरत्वमेकम् १३ (५४४)

पद्या वस्ते पुरुषा वधूँष्वध्वा तस्थौ त्र्यविं रेहिहाणा ।	
ऋतस्य सद्य वि चरामि विद्वान् महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१४
पदे इव निहिते द्रुमे अन्तस्तयोरन्यद् गुह्यमाविरन्यत् ।	
सध्रीचीना पथ्याह सा विधूची महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१५ [३०]
आ धेनवो धुनयन्तामर्शिष्वीः सबर्हुषाः शत्र्या अप्रदुग्धाः ।	
नव्यानव्या युवतयो भवन्ती महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१६
यदुन्यासु वृषभो रोरवीति सो अन्यस्मिन् यूथे नि दधाति रेतः ।	
स हि क्षपावान् त्स भगुः स राजा महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१७
वीरस्य नु स्वश्व्यं जनासः प्र नु वोचाम विदुरस्य देवाः ।	
षोळ्हा युक्ताः पश्वपश्वौ वहन्ति महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१८
देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः पुषोष प्रजाः पुरुधा जजान ।	
इमा च विश्वा भुवनान्यस्य महद् देवानामसुरत्वमेकम्	१९
मही समैरच्चम्वा समीची उभे ते अस्य वसुना न्यूष्टे ।	
शृण्वे वीरो विन्दमानो वसुनि महद् देवानामसुरत्वमेकम्	२०
इमां च नः पृथिवीं विश्वधाया उप क्षति हितमित्रो न राजा ।	
पुरःसदः शर्मसदो न वीरा महद् देवानामसुरत्वमेकम्	२१
निषिध्वरीस्त ओषधीरुतापो रयिं त इन्द्र पृथिवी बिभर्ति ।	
सखायस्ते वामभाजः स्याम महद् देवानामसुरत्वमेकम्	२२ [३१] (५५३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२५]

(५६)

८ प्रजापतिर्वैश्वामित्रः, प्रजापतिर्वाच्यो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

न ता मिनन्ति मायिनो न धीरा वृता देवानां प्रथमा ध्रुवाणि ।	
न रोदसी अद्रुहा वेद्यामिर्न पर्वता निनमे तस्थिवासः	१
षड् भारौ एको अचरन् बिभर्त्युतं वर्षिष्ठमुप गात्र आगुः ।	
तिस्रो महीरुपरास्तस्थुरत्या गुहा द्वे निहिते दश्येका	२ (५५५)

त्रिपाजस्यो वृषभो विश्वरूप उत त्र्युधा पुरुध प्रजावान् ।	
त्र्यनीकः पत्यते माहिनावान् त्स रेतोधा वृषभः शश्वतीनाम्	३
अभीक आसां पदवीरंभो ध्यादित्यानामहे चारु नाम ।	
आपश्चिदस्मा अरमन्त देवीः पृथग् वर्जन्तीः परि पीमवृश्नन्	४
त्री षधस्था सिन्धवस्त्रिः कवीनामुत त्रिमाता विदथेषु स्रष्टा ।	
ऋतावरीर्योपणास्तिस्त्रो अप्यास्त्रिा दिवो विदथे पत्यमानाः	५
त्रिा दिवः सवितर्वायाणि दिवेदिव आ सुव त्रिर्नो अहः ।	
त्रिधातु राय आ सुवा वसूनि भर्गं त्रातर्धिषणे सातये धाः	६
त्रिा दिवः सविता सोषवीति राजाना मित्रावरुणा सुपाणी ।	
आपश्चिदस्य रोदसी चिदुर्वी रत्नं भिक्षन्त सवितुः सुवार्य	७
त्रिरुत्तमा द्रुणशा रोचनानि त्रयो राजन्त्यसुरस्य वीराः ।	
ऋतावान् इषिरा दूळभासस्त्रिा दिवो विदथे सन्तु देवाः	८ [१] (५६१)

(५७)

६ गाथिनो विश्वामित्रः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र मे विविक्ताँ अविदन्मनीषां धेनुं चरन्तीं प्रयुतामगोपाम् ।	
सद्यश्चिद् या दुदुहे भूरि धासे रिन्द्रस्तद्वशिः पनितारो अस्याः	१
इन्द्रः सु पूषा वृषणा सुहस्ता दिवो न प्रीताः शशयं दुदुहे ।	
विश्वे यदस्यां रणयन्त देवाः प्र वोऽत्र वसवः सुम्नमश्याम्	२
या जामयो वृष्ण इच्छन्ति शक्तिं नमस्यन्तीर्जानते गर्भमस्मिन् ।	
अच्छा पुत्रं धेनवो वावशाना महश्चरन्ति बिभ्रतं वृषं वि	३
अच्छा विवस्मि रोदसी सुमेके ग्रावणो युजानो अध्वरे मनीषा ।	
इमा उ ते मनवे भूरिवारा ऊर्ध्वा भवन्ति दर्शता यजत्राः	४
या ते जिह्वा मधुमती सुमेधा अग्ने देवेषूच्यत उरुची ।	
तयेह विश्वो अवसे यजत्रा ना सादय पायया चा मधूनि	५
या ते अग्ने पर्वतस्येव धारा संश्रन्ती पीपयद् देव चित्रा ।	
तामस्मभ्यं प्रमतिं जातवेदो वसो रास्व सुमतिं विश्वजन्त्याम्	६ [२] (५६७)

(५८)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

धेनुः प्रत्नस्य काम्यं दुहाना ऽन्तः पुत्रश्चरति दक्षिणायाः ।
 आ द्योतनिं वहति शुभ्रयामो षसः स्तोमो अश्विनावजीगः १
 सुयुग्ं वहन्ति प्रति वामूतेनो ध्वा भवन्ति पितरेव मेधाः ।
 जरेश्चामस्मद् वि पुणेर्मनीषां युवोरश्वश्चक्रमा यातमर्वाक् २
 सुयुग्मिरश्वैः सुवृता रथेन दस्त्राविमं शृणुतं श्लोकमद्रेः ।
 किमङ्ग वां प्रत्यर्वाति गमिष्ठा ऽऽहुर्विप्रासो अश्विना पुराजाः ३
 आ मन्येथामा गतं कच्चिदेवै र्विश्वे जनासो अश्विना हवन्ते ।
 इमा हि वां गोऋजीका मधूनि प्र मित्रासो न द्रुदुरुषो अग्रं ४
 तिरः पुरु चिदश्विना रजां स्याङ्गपो वां मघवाना जनेषु ।
 एह यातं पथिभिर्देवयानै र्दस्त्राविमं वां निधयो मधूनाम् ५ [३]

पुराणमोकः सख्यं शिवं वां युवोर्नरा द्रविणं जहाव्याम् ।
 पुनः कृष्णानाः सख्या शिबानि मध्वा मदेम सह नू संमानाः ६
 अश्विना वायुनां युवं सुदक्षा नियुन्दिश्च सजोषसा युवाना ।
 नासत्या तिरोऽह्न्यं जुषाणा सोमं पिबतमस्रिधां सुदानू ७
 अश्विना परि वामिषः पुरुची रीयुर्गीभिर्यतमाना अमृधाः ।
 रथो ह वामृतजा अद्रिजृतः परि द्यावापृथिवी याति सद्यः ८
 अश्विना मधुपुत्तमो युवाकुः सोमस्तं पातमा गतं दुरोगे ।
 रथो ह वां मूरि वर्पः करिक्व सुतावतो निष्कृतमार्गमिधः ९ [४] (५७६)

(५९)

९ गाथिनो विश्वामित्रः । मित्रः । त्रिष्टुप्, ६-९ गायत्री ।

मित्रो जनान् यातयति ब्रुवाणो मित्रो दाधार पृथिवीमुत धाम ।
 मित्रः कृष्टीरनिमिषाभि चष्टे मित्राय हव्यं घृतवज्जुहोत १
 प्र स मित्र मर्तो अस्तु प्रयस्वान् यस्त आदित्य शिक्षति व्रतेन ।
 न हन्यते न जीयते त्वातो नैनमहो अश्रोत्यन्तितो न व्रात् २ (५७८)

अनमीवास इळ्या मदन्तो मितज्ञावो वरिमन्ना पृथिव्याः ।
 आदित्यस्य व्रतमुपक्षियन्तो वयं मित्रस्य सुमतौ स्याम ३
 अयं मित्रो नमस्यः सुशेवो राजा सुक्षत्रो अजनिष्ट वेधाः ।
 तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ४
 महौ आदित्यो नमसोपसद्यो यातयर्जनो गृणते सुशेवः ।
 तस्मा एतत् पन्यतमाय जुष्टमग्नौ मित्राय हविरा जुहोत ५ [५]

मित्रस्य चर्षणीधृतो ऽवो देवस्य सानसि । द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम् ६
 अभि यो महिना दिवं मित्रो बभूव सप्रथाः । अभि श्रवोभिः पृथिवीम् ७
 मित्राय पञ्च येमिरे जना अभिष्टिशवसे । स देवान् विश्वान् बिभर्ति ८
 मित्रो देवेष्वायुषु जनाय वृक्तर्वाहिपे । इषं इष्टव्रता अकः ९ [६] (५८५)

(६०)

७ गाथिनो विश्वामित्रः । ऋभवः, ५-७ इन्द्र ऋभवश्च । जगती ।

इहेह वो मनसा बन्धुतां नर उशिजो जग्मुर्गमि तानि वेद्सा ।
 याभिर्मायाभिः प्रतिज्ञूतिवर्षसः सौधन्वना यज्ञियं भागमानश १
 याभिः शचीभिश्चमसो अपिशत यया धिया गामरिणीतु चर्मणः ।
 येन हरी मनसा निरतश्च तेन देवत्वमुभवः समानश २
 इन्द्रस्य सख्यमुभवः समानशुर्मनोर्नपातो अपसो दधन्विरे ।
 सौधन्वनासो अमृतत्वमेरिरे विद्वी शमीभिः सुकृतः सुकृत्यया ३
 इन्द्रेण याथ सरथं सुते सचौ अथो वशानां भवथा सह श्रिया ।
 न वः प्रतिमै सुकृतानि वाधतः सौधन्वना ऋभवो वीर्याणि च ४
 इन्द्रं ऋभुभिर्वाजवन्निः समुक्षितं सुतं सोममा वृषस्वा गर्भस्त्योः ।
 धियेषितो मधवन् दाशुषो गृहे सौधन्वनेभिः सह मत्स्वा नृभिः ५
 इन्द्रं ऋभुमान् वाजवान् मत्स्वेह नो ऽस्मिन् त्सर्वे शच्यां पुरुहुत ।
 इमानि तुभ्यं स्वसराणि येमिरे व्रता देवानां मनुषश्च धर्मेभिः ६
 इन्द्रं ऋभुभिर्वाजिर्वाज्यन्निह स्तोमं जरितुरुषं याहि यज्ञियम् ।
 शतं केतैर्भिरिषिर्भिरायवै सहस्रणीथो अध्वरस्य होमनि ७ [७] (५९२)

(६१)

७ गाथिनो विश्वामित्रः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उषो वाजेन वाजिनि प्रचेताः स्तोमं जुषस्व गृणतो मघोनि ।	
पुराणी देवि युवतिः पुरंधि-रनु ब्रतं चरसि विश्ववारे	१
उषो देव्यमर्त्या वि भाहि चन्द्रस्था सुनुतां हुर्यन्ती ।	
आ त्वा वहन्तु सुयमांसो अश्वा हिरण्यवर्णा पृथुपाजसो ये	२
उषः प्रतीची भुवनानि विश्वो-र्ध्वा तिष्ठस्यमृतस्य केतुः ।	
समानमर्थं चरणीयमाना चुक्रमिव नव्यस्या ववुत्स्व	३
अव स्यूमेव चिन्वती मघो-न्युषा याति स्वर्सरस्य पत्नी ।	
स्वर्जर्जन्ती सुभगा सुदंसा आन्ताद् द्विवः पप्रथ आ पृथिव्याः	४
अच्छा वो देवीमुषसं विभातीं प्र वो भरध्वं नमसा सुवृक्तिम् ।	
ऊर्ध्वं मधुघा द्विवि पाजो अश्रेत् प्र रोचना रुरुचे रणवसंहक्	५
ऋतावरी द्विवो अर्कैरबो-ध्या रेवती रोदसी चित्रमंस्थात ।	
आयतीमग्न उपसं विभातीं वाममेषि द्रविणं भिक्षमाणः	६
ऋतस्य बुध्न उपसामिषण्यन् वृषां मही रोदसी आ विवेश ।	
मही मित्रस्य वरुणस्य माया चन्द्रेर्व भानुं वि दधे पुरुत्रा	७ [८] (५९९)

(६२)

१८ गाथिनो विश्वामित्रः, १६-१८ जमदग्निर्वा । १-३ इन्द्रावरुणौ, ४-६ बृहस्पतिः, ७-९ पूषा,
१०-१२ सविता, १३-१५ सोमः, १६-१८ मित्रावरुणौ । गायत्री, १-३ त्रिष्टुप् ।

इमा उ वां भूमयो मन्यमाना युवावते न तुज्या अभूवन् ।	
कृत्यदिन्द्रावरुणा यशो वां येन स्मा सिनं भरथः सखिभ्यः	१
अयमु वां पुरुतमो रयीय-च्छ्वत्तममवसे जोहवीति ।	
सजोषाविन्द्रावरुणा मरुद्भिर्द्विवा पृथिव्या शृणुतं हवं मे	२
अस्मे तदिन्द्रावरुणा वसु ण्या-दस्मे रुयिर्मरुतः सर्ववीरः ।	
अस्मान् वरुत्रीः शरुणैरेव न्वस्मान् होत्रा भारती दक्षिणाभिः	३ (६०२)

बृहस्पते जुषस्व नो हव्यानि विश्वदेव्य	। रास्व रत्नानि दाशुषे	४
शुचिर्मर्कैर्बृहस्पतिं मध्वेषु नमस्यत	। अनाम्योज आ चके	५ [९]
वृषभं चर्षणीनां विश्वरूपमदाभ्यम्	। बृहस्पतिं वरेण्यम् ।	६
इयं ते पूषन्नाघृणे सुष्टुतिर्वैव नव्यसी	। अस्माभिस्तुभ्यं शस्यते	७
तां जुषस्व गिरं मम वाजयन्तीमवा धियम्	। बुधूयुर्विव योषणाम्	८
यो विश्वाभि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पूषाविता भुवत		९
तत सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि	। धियो यो नः प्रचोदयात्	१० [१०]
देवस्य सवितुर्वयं वाजयन्तः पुरंध्या	। भर्गस्य रातिर्मीमहे	११
देवं नरः सवितारं विप्रा यज्ञैः सुवृक्तिभिः	। नमस्यन्ति धियोविताः	१२
सोमो जिगाति गातुविद् देवानामेति निष्कृतम्	। ऋतस्य योनिमासदम्	१३
सोमो अस्मभ्यं द्विपदे चतुष्पदे च पशवे	। अनमीवा इषस्करत	१४
अस्माकमायुर्वर्धयन्नभिमातीः सहमानः	। सोमः सवस्थमासदत्	१५
आ नो मित्रावरुणा धृतैर्गव्युतिमुक्षतम्	। मध्वा रजांसि सुक्रतू	१६
उरुशंसां नमोवृधा मद्वा दक्षस्य राजथः	। द्वाधिष्ठाभिः शुचिब्रता	१७
गृणाना जमदग्निना योनावृतस्य सीदतम्	। पातं सोममृतावृधा	१८ [११] (६१७)

॥ इति तृतीयं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

द्वितीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं २४३५

तृतीय-मण्डलस्य ६१७

सर्वयोगः- ३०५२

अथ चतुर्थं मण्डलम् ।

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१०]

(१)

२० वामदेवो गौतमः । अग्निः, २-५ अग्नीवदणौ वा । विष्टुप्, १ अष्टिः, २ अतिजगती, ३ धृतिः ।

त्वां ह्यग्निं सदुमितं समन्यवो देवासो देवमरुतिं न्येरिरे इति क्रत्वा न्येरिरे ।

अमर्त्यं यजत मर्त्येष्ववा देवमादेवं जनत प्रचेतसं विश्वमादेवं जनत प्रचेतसम् ।

स भ्रातरं वरुणमग्न आ ववृत्स्व देवाँ अच्छा सुमती यज्ञवर्नसं ज्येष्ठं यज्ञवर्नसम् ।

ऋतावानमादित्यं चर्षणीधृतं राजानं चर्षणीधृतम् २

सखे सखायमभ्या ववृत्स्वाशुं न चक्रं रथ्येव रंहास्मभ्यं दस्म रंहा ।

अग्ने मृच्छीकं वरुणे सचा विदो मरुत्सु विश्वमानुषु ।

तोकार्यं तुजे शुशुचान शं कृध्य-स्मभ्यं दस्म शं कृधि ३

त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेळोऽव यासिसीठाः ।

यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषीसि प्र मुमुग्ध्यस्मत ४

स त्वं नो अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ ।

अव यक्ष्व नो वरुणं रराणो वीहि मृच्छीकं सुहवो न एधि ५ [१२]

अस्य श्रेष्ठा सुभगस्य संहर्ष देवस्य चित्रतमा मर्त्येषु ।

शुचि घृतं न तप्तमध्व्यायाः स्पर्हा देवस्य महेनेव धेनोः ६

त्रिरस्य ता परमा सन्ति सत्या स्पर्हा देवस्य जनिमान्यग्नेः ।

अनन्ते अन्तः परिवीत आगाच्छुचिः शुक्रो अर्यो रोरुचानः ७

स द्रुतो विश्वेद्वभि वष्टि सद्वा होता हिरण्यरथो रंसुजिह्वः ।

रोहिदश्वो वपुष्यो विभावा सदां एणवः पितुमतीव संसत् ८

स चेतयन्मनुषो यज्ञबन्धुः प्र तं मृह्या रश्नया नयन्ति ।

स क्षेत्यस्य दुर्यासु सार्धन् देवो मर्तस्य सधनित्वमाप ९

(९)

स तू नो अग्निर्नयत प्रजान्—नच्छा रत्नं देवमस्तं यदस्य । धिया यद् विश्वे अमृता अकृण्वन् द्यौष्पिता जनिता सत्यमुक्षन्	१० [१३]
स जायत प्रथमः पुस्त्यासु महो बुधे रजसो अस्य योनौ । अपादशीर्षा गृह्मानो अन्ता ऽऽयोर्युवानो वृषभस्य नीळे	११
प्र शर्धं आर्तं प्रथमं विपन्याँ ऋतस्य योनां वृषभस्य नीळे । स्पर्हो युवा वपुष्यो विभावा सप्त प्रियासोऽजनयन्त वृष्णे	१२
अस्माकमत्र पितरो मनुष्या अभि प्र संदुर्कृतमाशुषाणाः । अश्मव्रजाः सुदुर्घा ववे अन्त—रुद्रा आजन्मपसो हुवानाः	१३
ते मर्मजत वृहवांसो अहिं तदेषामन्ये अभितो वि वोचन् । पश्वर्यन्त्रासो अभि कारमर्चन् विदन्त ज्योतिश्चकृपन्त धीभिः	१४
ते गव्यता मनसा हृधमुब्धं गा येमानं परि षन्तमद्रिम् । हृब्धं नरो वर्चसा दैव्येन व्रजं गोमन्तमुशिजो वि बवुः	१५ [१४]
ते मन्वत प्रथमं नाम धेनो—स्त्रिः सप्त मातुः परमाणि विन्दन् । तज्जान्तीरभ्यनूषत वा आविर्भुवदरुणीर्यशसा गोः	१६
नेशत् तमो दुधितं रोचत द्यौ—रुद् देव्या उषसो भानुरतं । आ सूर्यो बृहत्तस्तिष्ठदध्रौ ऋतु मर्तेषु वृजिना च पर्यन्	१७
आदित् पश्चा बुबुधाना व्यख्य—न्नादिद् रत्नं धारयन्त द्युभक्तम् । विश्वे विश्वांसु दुर्घासु देवा मित्रं धिये वरुण सत्यमस्तु	१८
अच्छा वोचेय शुशुचानमग्निं होतारं विश्वभरसं यजिष्ठम् । शुच्यूधो अतृणन्न गवा मन्थो न पूतं परीक्षितमंशोः	१९
विश्वेषामदितिर्गुजियाणां विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम् । अग्निर्देवानामव आवृणानः सुमृच्छीको भवतु जातवेदाः	२० [१५] (२०)

(२)

२० वामदेवो गौतमः । अग्निः । विष्णुप् ।

यो मर्त्येष्वमृतं ऋतावा देवो देवेष्वरतिर्निधायि । होता यजिष्ठो मन्त्रा शुचध्वै हन्यैरग्निर्मनुष ईर्यध्वै	१ (११)
---	--------

इह त्वं सूनो सहसो नो अद्य जातो जातौ उभयौ अन्तरं मे ।
 द्रुत ईयसे युयुजान ऋष्व ऋजुमुष्कान् वृषणः शुक्रांश्च २
 अत्या वृधस्नू रोहिता घृतस्नू ऋतस्य मन्ये मनसा जविष्ठा ।
 अन्तरीयसे अरुषा युजानो युष्मांश्च देवान् विश आ च मतीन् ३
 अयमणं वरुणं मित्रमेषा—मिन्द्राविष्णू मरुतो अश्विनोत ।
 स्वश्वो अग्ने सुरथः सुराधा एतु वह सुहविषे जनाय ४
 गोमौ अग्नेऽविमौ अश्वी यज्ञो नृवत्सखा सदमिदं प्रमुष्यः ।
 इळावाँ एषो असुर प्रजावान् दीर्घो रयिः पृथुवृद्धः सभावान् ५ [१६]

यस्तं इधमं जुभरत् सिष्विदानो मूर्धानं वा ततपते त्वाया ।
 भुवस्तस्य स्वतवाँः प्रायुरग्ने विश्वस्मात् सीमघायुत उरुष्य ६
 यस्ते भरादन्नियते चिदन्नं निशिषन्मन्द्रमतिथिमुदीरत् ।
 आ देवयुरिन्धते दुरोणे तस्मिन् रयिर्ध्रुवो अस्तु दास्वान् ७
 यस्त्वा द्वाषा य उषसि पृशंसात् प्रियं वा त्वा कृण्वते हविष्मान् ।
 अश्वो न स्वे दम आ हेम्यावान् तमंहसः पीपरो दाश्वांसम् ८
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशद् दुवस्त्वे कृण्वते यतमुक् ।
 न स राया शशमानो वि योष—नैनमंहः परि वरदद्यायोः ९
 यस्य त्वमग्ने अध्वरं जुजोषो देवो मर्तस्य सुधितं रराणः ।
 प्रीतिदंसद्भोत्रा सा यविष्ठा—ऽसाम् यस्य विधृतो वृधासः १० [१७]

चिच्छिमचित्तिं चिनवद् वि विद्वान् पृष्ठेव वीता वृजिना च मतीन् ।
 राये च नः स्वपत्याय देव दितिं च रास्वादितिमुरुष्य ११
 कविं शशासुः कवयोऽदब्धा निधारयन्तो दुर्यास्वायोः ।
 अतस्त्वं दृश्यौ अग्र एतान् पङ्क्तिः पश्येरजुताँ अय एवैः १२
 त्वमग्ने वाघते सुप्रणीतिः सुतसोमाय विधृते यविष्ठ ।
 रत्नं भर शशमानाय वृष्वे पृथु इचन्द्रमवसे चर्षणिप्राः १३
 अधा ह यद् वयमग्ने त्वाया पङ्क्तिर्हस्तेमिश्रकुमा तनूभिः ।
 रथं न क्रन्तो अपसा भुरिजो—ऋतं येमुः सुध्य आशुषाणाः १४
 अधा मातुरुषसः सप्त विशा जार्यमाहि प्रथमा वेधसो नृन् ।
 दिवस्पुत्रा अङ्गिरसो भवेमा—ऽदि रुजेम धनिनं शुचन्तः १५ [१८] (३५)

अधा यथा नः पितरः परांसः प्रत्तासो अग्र ऋतमाशुषाणाः ।	
शुचीर्दयन् दीर्घितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरपं व्रन्	१६
सुकर्माणः सुरुचो देवयन्तो ऽयो न देवा जनिमा धमन्तः ।	
शुचन्तो अग्निं ववृधन्त इन्द्रं—मूर्धं गव्यं परिषदन्तो अग्नम्	१७
आ युथेव क्षुमतिं पृथो अरुयद् देवानां यज्जनिमान्त्युग्र ।	
मतीनां चिदुर्वशीरकृपन् वृधे चिदुर्य उपरस्यायोः	१८
अकर्म ते स्वपसो अभूम ऋतमवसन्नपसो विभातीः ।	
अनूनमग्निं पुरुधा सुरचन्द्रं देवस्य मर्मजतश्चाव चक्षुः	१९
एता ते अग्र उचथानि वेधो ऽवोचाम कुवये ता जुषस्व ।	
उच्छोचस्व कृणुहि वस्यसो नो महो रायः पुरुवार प्र यन्धि	२० [१९] (४०)

(३)

१६ वामदेवो गौतमः । अग्निः, १ रुद्रः । त्रिष्टुप् ।

आ वो राजानमध्वरस्य रुद्रं होतारं सत्ययज्ञं रोदस्योः ।	
अग्निं पुरा तनयितोरुचिता—द्विरण्यरूपमवसे कृणुध्वम्	१
अयं योनिश्चक्षुमा यं वयं ते जायेव पत्यं उशती सुवासाः ।	
अवाचीनः परिवीतो नि षेद्वि—मा उ ते स्वपाक प्रतीचीः	२
आशृण्वते अर्हपिताय मन्यं नृचक्षसे सुमृच्छीकार्यं वेधः ।	
देवाय शस्तिममुताय शंस ग्रावेव सोता मधुषुद् यमीळे	३
त्वं चिन्नः शम्या अग्ने अस्या ऋतस्य बोध्यतचित स्वाधीः ।	
कदा त उक्था सधमाद्यानि कदा भवन्ति सरूया गृहे ते	४
कथा ह तद् वरुणाय त्वमग्ने कथा दिवे गर्हसे कन्न आगः ।	
कथा मित्राय मीळ्हुषे पृथिव्यै ब्रवः कदर्यग्ने कद् भगाय	५ [२०]
कद् धिष्ण्यासु वृधसानो अग्ने कद् वाताय प्रतवसे शुभये ।	
परिज्मने नास्त्याय क्षे ब्रवः कदग्ने रुद्राय नृग्ने	६
कथा महे पुंदिभराय पूष्णे कद् रुद्राय सुमन्त्राय हविर्दे ।	
कद् विष्णवे उरुगायाय रेतो ब्रवः कदग्ने शरिव बृहत्यै	७ (४७)

कथा शर्धीय मरुतामृताय कथा सूर वृहेते पृच्छयमानः ।	
प्रति ब्रवोऽर्दितये तुराय सार्धा द्विवो जातवेदश्चिकित्वान्	८
ऋतेन ऋतं नियतमीळ आ गो-रामा सचा मधुमत् एकमग्ने ।	
कृष्णा सती रुशिता धासिनैषा जामर्येण पर्यसा पीपाय	९
ऋतेन हि ष्मा वृषभश्चिदुक्तः पुमाँ अग्निः पर्यसा पृच्छेन ।	
अस्पन्दमानो अचरद् वयोधा वृषा शुक्रं दुदुहे पृश्निरूधः	१० [२१]
ऋतेनाद्वि व्यसन् भिदन्तः समङ्गिरसो नवन्त गोभिः ।	
शुनं नरः परि षदनुषासं-माविः स्वरभवज्जाते अग्नौ	११
ऋतेन देवीरमृता अमृक्ता अर्णोभिरापो मधुमद्भिरग्ने ।	
वाजी न सर्गेषु प्रस्तुमानः प्र सदुमित् सवितवे दधन्युः	१२
मा कस्य यक्षं सदुमिन्द्रो ग्मा मा वेदस्य प्रमिनतो मापेः ।	
मा भ्रातृरग्ने अन्वृजोर्कणं वे-र्मा सख्युर्वक्षं रिपोभुंजम	१३
रक्षां णो अग्ने तव रक्षणेभी रारक्षाणः सुमस प्रीणानः ।	
प्रति ष्फुर वि रुज वीङ्महो जहि रक्षो माहि चिद् वावृधानम्	१४
एभिर्भेव सुमना अग्ने अर्के-रिमान् त्स्पृश मनमभिः शूर वाजान् ।	
उत ब्रह्माण्यङ्गिरो जुषस्व सं ते शस्तिर्वैवता जरेत	१५
एता विश्वा विदुषे तुभ्यं वेधो नीथान्यग्ने निण्या वचांसि ।	
निवर्चना कुवये काव्या-न्यशंसिपं मतिभिर्विप्र उक्थैः	१६ [२२] (५६)

(४)

१५ वामदेवो गौतमः । रक्षोहोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँ इमेन ।	
तृष्वीमनु प्रसितिं तूणानो ऽस्तासि विध्यं रक्षसस्तपिष्ठैः	१
तव भ्रमास आश्रया पतन्त्यनु स्पृश धृषता शोशुचानः ।	
तपूण्यग्ने जुहा पतङ्गा नसंदितो वि सृज विष्वगुल्काः	२
प्रति स्पृशो वि सृज तूणीतमो भवा पायुर्विशो अस्या अदब्धः ।	
यो नो दूरे अघशंसो यो अ-न्यग्ने माकिष्टे व्यथिरा दधर्षीत्	३ (५९)

उदग्ने तिष्ठ प्रत्या तनुष्व न्यमित्रौ ओषतात् तिग्महेते ।
 यो नो अरतिं समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम्
 ऊर्ध्वो भव प्रति विध्याध्वस्य द्वाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने ।
 अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामि प्र मृणीहि शत्रून्

४

५ [२३]

स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ य ईवते ब्रह्मणे गातुमैरत् ।
 विश्वान्यस्मै सुदिनानि रायो द्युमन्यथो वि दुरो अमि द्यौत्
 सेदग्ने अस्तु सुभगः सुदानु र्यस्त्वा नित्येन हविषा य उक्थैः ।
 पिपीषति स्व आयुषि दुरोणे विश्वेदस्मै सुदिना सासङ्गिष्ठिः
 अर्चामि ते सुमतिं घोष्यवाक् सं ते वावाता जरतामियं गीः ।
 स्वश्वास्त्वा सुरथा मर्जयेमाऽस्मे क्षत्राणि धारयेरनु द्यून्
 इह त्वा भूर्या चरेदुप त्मन् दोषावस्तर्दीक्षिवासमनु द्यून् ।
 क्रीळन्तस्त्वा सुमन्तसः सपेमाऽभि द्युम्ना तस्थिवांसो जनानाम्
 यस्त्वा स्वश्वः सुहिरण्यो अग्न उपयाति वसुमता रथेन ।
 तस्य ज्ञाता भवसि तस्य सखा यस्त आतिथ्यमानुष्य जुजोषत

६

७

८

९

१० [२४]

महो रुजामि बन्धुता वचोभिस्तन्मा पितुर्गोतमादन्विष्याय ।
 त्वं नो अस्य वचसश्चिकिद्धि होतर्यविष्ठ सुकृतो दमूनाः
 अस्वप्रेजस्तरणयः सुशेवा अतन्द्रासोऽब्रुका अश्रमिष्ठाः ।
 ते प्रायवः सध्वश्चो निषद्याऽग्ने तव नः पान्त्वमूर
 ये प्रायवो मामतेयं ते अग्ने पश्यन्तो अन्धं दुरितादरक्षन् ।
 ररक्ष तान् त्सुकृतो विश्ववेदु दिप्सन्त इद रिपवो नाहं देभुः
 त्वया वयं सध्वन्यस्त्वोता स्तव प्रणीत्यश्याम् वाजान् ।
 उभा शंसां सूदय सत्यताते ऽनुषुया कृणुह्यह्वयाण
 अया ते अग्ने समिधा विधेम प्रति स्तोमं शस्यमानं गृभाय ।
 द्वाशसो रक्षसः पाह्यस्मान् इहो निदो मित्रमहो अवद्यात्

११

१२

१३

१४

१५ [२५] (७१)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२६]

(५)

१५ वामदेवो गौतमः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

- वैश्वानराय मीळुधे सजोषाः कथा दाशेमाग्रये बृहद् भाः ।
 अर्नूनेन बृहता वक्षथेनोप स्तभायदुपमिन्न रोधः १
- मा निन्दत य इमां मह्यं राति देवो दुदौ मर्त्याय स्वधावान् ।
 पाकाय गृत्सो अमृतो विचेता वैश्वानरो नृतमो यद्वा अग्निः २
- साम द्विवर्हा महि तिग्ममृष्टिः सहस्रेता वृषभस्तुविष्मान् ।
 पदं न गोरपगूळहं विविद्रा नग्निर्मह्यं प्रेढु वोचन्मनीषाम् ३
- प्र तां अग्निर्वभसत् तिग्मजम्भस्तपिष्ठेन शोचिषा यः सुराधाः ।
 प्र ये मिनन्ति वरुणस्य धाम प्रिया मित्रस्य चेततो ध्रुवाणि ४
- अभ्रातरो न योषणो व्यन्तः पतिरिपो न जनयो दुरेवाः ।
 पापासः सन्तो अनुता असत्या इदं पदमजनता गभीरम् ५ [१]
- इदं मे अग्रे किर्यते पावकाऽमिनते गुरुं भारं न मन्म ।
 बृहद् दधाथ धृषता गभीरं यद्धं पृष्ठं प्रयसा सप्तधातु ६
- तमिन्नेवेव समना समानमभि क्रत्वा पुनती धीतिररयाः ।
 ससस्य चर्मन्नधि चारु पृश्ने रथे रुप आरुपितं जवारु ७
- प्रवाच्यं वचंसः किं मे अस्य गुहा हितमुप निणिग् वदन्ति ।
 यदुस्त्रियाणामप वारिव वन् पार्ति प्रियं रुपो अयं पदं वेः ८
- इदमु त्यन्महि महामनीकं यदुस्त्रिया सचत पूर्य गौः ।
 ऋतस्य पदे अग्नि दीद्यान् गुहा रघुष्यद् रघुयद् विवेद ९
- अर्ध द्युतानः पित्रोः सचासा ऽमनुत गुह्यं चारु पृश्नेः ।
 मातुषपदे परमे अन्ति षद् गो वृष्णः शोचिषः प्रयतस्य जिह्वा १० [२]
- ऋतं वोचि नर्मसा पृच्छ्यमानस्तवाशसा जातवेदो यद्विदम् ।
 त्वमस्य क्षयसि यद्ध विश्वं द्विवि यदु द्रविणं यत् पृथिव्याम् ११
- किं नो अस्य द्रविणं कद्ध रत्नं वि नो वोचो जातवेदश्चिकित्वान् ।
 गुहाध्वनः परमं यन्नो अस्य रेकु पदं न निद्वाना अगन्म १२ (८१)

का मर्यादा वयुना कन्द्वं वाममच्छा गमेम रुधवो न वाजम् ।

१३

कदा नो देवीरमृतस्य पत्नीः सूरौ वर्णेन ततनञ्चुपासः

अनिरेण वचसा फल्ग्वेन प्रतीत्येन कूधुनातुपासः ।

१४

अथा ते अग्ने किमिहा वदन्त्यनायुधास आसता सचन्ताम्

अस्य श्रिये समिधानस्य वृष्णो वसोरनीकं दम् आरुरोच ।

१५ [३] (८६)

रुशद् वसानः सुहृदीकरूपः क्षितिर्न राया पुरुवारो अद्यौत्

(६)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्व ऊ पु णो अध्वरस्य होतस्ते तिष्ठ देवताता यजीयान् ।

१

त्वं हि विश्वमभ्यसि मन्म प्र वेधसाश्चित् तिरसि मनीषाम्

अमूरो होता न्यसादि विक्ष्वः । अग्निर्मन्द्रो विदथेषु प्रचेताः ।

२

ऊर्ध्व मानुं संवितेवाग्ने न्मेतेव धूमं स्तभायदुप द्याम्

यता सुजूर्णी रतिनी घृताचीं प्रदक्षिणिद् देवतातिमुराणः ।

३

उडु स्वरुर्नवजा नाक्रः पृथ्वो अनक्ति सुधितः सुमेकः

स्तीर्णो बृहिर्षि समिधाने अग्ना ऊर्ध्वो अध्वर्युर्जुषाणो अस्थाय ।

४

पर्यग्निः पशुपा न होता त्रिविष्ट्येति प्रदिक् उराणः

परि त्मना मितदुरेति होता अग्निर्मन्द्रो मधुवचा क्रतावा ।

५ [४]

द्वबन्त्यस्य वाजिनो न शोका भयन्ते विश्वा भुवना यदध्राट्

भद्रा ते अग्ने स्वनीकं सुहृद्य घोरस्य सतो विषुणस्य चारुः ।

६

न यत् ते शोचिस्तमसा वरन्त न ध्वस्मानस्तन्वीडे रेप आ धुः

न यस्य सातुर्जन्तोरवारि न मातरापितरा नू चिदिष्टौ ।

७

अथा मित्रो न सुधितः पावकोडे अग्निर्दीदाय मानुषीषु विक्षु

द्विष्यं पञ्च जीजनन् त्वं वसानाः स्वसारो अग्निं मानुषीषु विक्षु ।

८

उषर्बुधमथर्योडे न दन्तं शुक्रं स्वासं परशुं न तिग्मम्

तव त्वे अग्ने हरितो घृतस्ना रोहितास क्रज्वञ्चः स्वञ्चः ।

९

अरुषासो वृषण क्रजुमुष्का आ देवतातिमहन्त वस्माः

(९५)

ये ह त्ये ते सहमाना अयासं स्त्वेपासो अग्रे अर्चयश्चरन्ति ।

इयेनासो न दुवसनासो अर्थं तुविष्वाणसो मारुतं न शर्धः

१०

अकारि ब्रह्म समिधानु तुभ्यं शंसान्युक्थं यजते व्यू धाः ।

होतारमग्निं मनुष्यो नि षेदु नमस्यन्त उशिजः शंसमायोः

११ [५] (१७)

(७)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः । विष्टुप्, १ जगती, २-६ अनुष्टुप् ।

अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्हीता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।

यमप्रवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेषे

१

अग्रे कदा त आनुषग भुवद् देवस्य चेतनम् ।

अथा हि त्वा जगृक्षिरे मर्तासो विश्वीड्यम्

२

कृतावानं विचेतसं पश्यन्तो घ्यामिव स्तृभिः ।

विश्वेषामध्वराणां हस्कृतीरु दमेदमे

३

आशु द्रुतं विवस्वतो विश्वा यश्चर्षणीरुभिः ।

आ जभुः केतुमायवो भृगवाणं विशेषे

४

तमीं होतारमानुषक् चिक्त्वांसं नि षेदिरे ।

रणवं पावकशोचिषं यजिष्ठं सप्त धामभिः

५ [६]

तं शश्वतीषु मातृषु वन आ वीतमथितम् ।

चित्रं सन्तं गुहां हितं सुवेदं कूचिदुर्थिनम्

६

सप्तस्य यद् वियुता सस्मिन्नूर्ध्वं द्रुतस्य धामन् रणयन्त देवाः ।

महौ अग्निर्मसा रातहव्यो वेरध्वराय सद्रुमिहृतावा

७

वेरध्वरस्य द्रुत्यानि विद्वा नुमे अन्ता रोदसी संचिक्त्वान् ।

द्रुत ईयसे प्रदिव उराणो विदुदरो दिव आरोधनानि

८

कुष्णां त एम रुशतः पुरो भाश्चरिष्णव चिर्वपुषामिदेकम् ।

यदप्रवीता दधते ह गर्भं सद्यश्चिज्जातो भवसीदु द्रुतः

९

सद्यो जातस्य ददृशानमोजो यदस्य वातो अनुवार्ति शोचिः ।

वृणक्ति तिग्मामतसेषु जिह्वां स्थिरा चिदन्ना दयते वि जम्भैः

१०

(१०७)

तृषु यदन्ना तृषुणा ववक्ष तृषु दूतं कृणुते यद्वो अग्निः ।
वातस्य मेळि संचते निजूर्ध्वं ज्ञाशुं न वाजयते हिन्वे अर्वा

११ [७] (१०८)

(८)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

दूतं वो विश्वेवेदसं हव्यवाहममर्त्यम् । यजिष्ठमुत्तसे गिरा	१
स हि वेदा वसुधितिं महौ आरोधनं द्विवः । स देवाँ एह वक्षति	२
स वेद देव आनमं देवाँ क्रतायते दमे । दाति प्रियाणि चिद वसु	३
स होता सेदु दूत्यं चिकित्वाँ अन्तरीयते । विद्राँ आरोधनं द्विवः	४
ते स्याम ये अग्रये ददाशुर्हव्यदातिभिः । य ई पुण्यन्त हन्धते	५
ते गाय ते सुवीर्यैः ससर्वासो वि शृण्विरे । ये अग्रा दधिरे तुवः	६
अस्मे रायो द्विवेदिवे सं चरन्तु पुरुस्पृहः । अस्मे वाजास ईरताम्	७
स विप्रश्चर्षणीनां शर्वसा मानुषाणाम् । अति क्षिप्रेव विध्यति	८ [८] (११६)

(९)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । गायत्री ।

अग्ने मूळ महौ अंसि य ईमा देवयुं जनम् । ह्येथ बहिर्वासदम्	१
स मानुषीषु दूळभो विश्वु प्रावीरमर्त्यः । दूतो विश्वेपां भुवत्	२
स सद्य परिणीयते होता मन्त्रो दिविष्ठिषु । उत पोता नि धीदति	३
उत मा अग्निरध्वर उतो गृहपतिर्दमे । उत ब्रह्मा नि धीदति	४
वेषि ह्यध्वरीयता मुपवक्ता जनानाम् । हव्या च मानुषाणाम्	५
वेषीद्वस्य दूत्यं । यस्य जुजोषो अध्वरम् । हव्यं मर्तस्य वोळ्हवे	६
अस्माकं जोष्यध्वर अस्माकं यज्ञमङ्गिरः । अस्माकं शृणुधी हव्यम्	७
परि ते दूळभो थो अस्माँ अंशोतु विश्वतः । येन रक्षसि दाशुषः	८ [९] (१२४)

(१०)

८ वामदेवो गौतमः । अग्निः । पदपङ्क्तिः ४, ६, ७, उष्णिग्वा, ५ महापदपङ्क्तिः, ८ उष्णिक् ।

अग्ने तमद्या—ऽवुं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रं हविस्पुशम् । ऋध्यामा तु ओहैः १
अधा हाग्ने क्रतोर्मिदस्य दक्षस्य साधोः । रथीक्रितस्य बृहतो बभूथ २ (१२६)

एभिर्नो अकैर्भवां नो अवाङ् स्वर्णं ज्योतिः । अग्रे विश्वेभिः सुमना अनीकैः ३
 आभिष्टे अद्य गीर्भिरूणन्तो अग्रे दार्शेम । प्र ते विवो न स्तनयन्ति शुष्माः ४
 तव स्वादिष्टा अग्रे संवृष्टि-रिदा चिदहं इदा चिदुक्तोः । श्रिये रुक्मो न रोचत उपाके ५
 घृतं न पूतं तनूरिपाः शुचि हिरण्यम् । तत् ते रुक्मो न रोचत स्वधावः ६
 कृतं चिद्विष्मा सनेमि द्वेषो अग्रं इनोपि मतीत् । इत्था यजमानाहतावः ७
 शिवा नः सख्या सन्तु भ्रात्रा अग्रं देवेषु युष्मे । सा नो नाभिः सदेते सस्मिन्नूर्ध्वं ८ [१०] (१३२)

(११)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० ११-१६]

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

भद्रं ते अग्रे सहसिन्ननीकमुपाक आ रोचते सूर्यस्य ।
 रुशद् दृशे दृशे नक्तया चिदरुक्षितं हुश आ रूपे अन्नम् १
 वि षाह्यग्रे गृणते मनीषां खं वेपसा तुविजातु स्तवानः ।
 विश्वेभिर्यद् वाचनः शुक्र देवैस्तन्नो रास्व सुमहो भृति मन्म २
 त्वदग्रे काव्या त्वन्मनीषा स्त्वदुक्थ्या जायन्ते राधयानि ।
 त्वदेति द्रविणं वीरपेशा इत्थार्थिषे दाशुषे मर्त्याय ३
 त्वद् वाजी वाजंभरो विहाया अभिष्टिकृज्जायते सत्यशुष्मः ।
 त्वद् शयिर्वैवजूतो मयोभु स्त्वदाशुर्जुवौ अग्रे अर्वा ४
 त्वामग्रे प्रथमं देवयन्तो देवं मतीं अमृत मन्द्रजिह्वम् ।
 द्वेषोयुतमा विवासन्ति धीभिर्दमूनसं गृहपतिममूरम् ५
 आरे अस्मदमतिमारे अहं आरे विश्वा दुर्मतिं यन्निपासिं ।
 द्रोषा शिवः सहसः सूनो अग्रे यं देव आ चित् सचसे स्वस्ति ६ [११] (१३८)

(१२)

६ वामदेवो गौतमः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यस्त्वामग्रे इनयते युतसुक् त्रिस्ते अन्नं कृणवत् सस्मिन्नहन् ।
 स सु द्युन्नैरभ्यस्तु प्रसक्षत् तव क्रत्वा जातवेदश्चिकित्वान् १
 इधमं यस्ते जभरच्छ्रमाणो महो अग्रे अनीकुमा संपर्यन् ।
 स हधानः प्रति द्रोषामुषासं पुर्व्यं रयिं सचते ब्रह्ममित्रान् २ (१४०)

अग्निरीशे बृहतः क्षत्रियस्या—ऽग्निर्वाजस्य परमस्य रायः ।	
दधाति रत्नं विधत्ते यविष्ठो व्यानुषङ्गत्यौय स्वधावान्	३
यच्चिन्द्रि ते पुरुषत्रा यविष्ठा—ऽचित्तिभिश्चकृमा कच्चिदागः ।	
कृधी ष्वस्माँ अदितिरनागान् व्येनाँसि शिश्रथो विष्वगग्ने	४
महश्चिदग्न एनसो अभीक ऊर्वाद् देवानामुत मर्यानाम् ।	
मा ते सखायः सवमिद् रिषाम् यच्छा तोकाय तनयाय शं योः	५
यथा ह त्यद् वंसवो गौर्यं चित् पदि षिताममुञ्चता यजत्राः ।	
एवो ष्वस्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तांयग्ने प्रतरं न आयुः	६ [१२] (१४४)

(१३)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुषसामग्रमस्यद् विभातीनां सुमनां रत्नधेयम् ।	
यातमश्विना सुकृतो दुरोण—मुत् सूर्यो ज्योतिषा देव एति	१
ऊर्ध्वं भानुं सविता देवो अश्वेद् द्रुप्तं दर्विध्वद् गवियो न सत्वा ।	
अनु व्रतं वरुणो यन्ति मित्रो यत् सूर्यं दिव्यारोहयन्ति	२
यं सीमकृण्वन् तमसे विपृचे ध्रुवक्षेमा अनवस्यन्तो अर्थम् ।	
तं सूर्यं हरितः सप्त यद्वीः स्पृशं विश्वस्य जगतो वहन्ति	३
वहिष्ठेभिर्विहरन्त्यासि तन्तु—मव्ययन्नसितं देव वस्म ।	
दर्विध्वतो रश्मयः सूर्यस्य चर्मेवावाधुस्तमो अप्स्रवन्तः	४
अनायतो अनिवद्धः कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न ।	
कया याति स्वधया को ददर्श दिवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम्	५ [१३] (१४५)

(१४)

५ वामदेवो गौतमः । अग्निः (लिङ्गोक्तदेवता इति एके) । त्रिष्टुप् ।

प्रत्यग्निरुषसो जातवेदा अख्यद् देवो रोचमाना महोभिः ।	
आ नासत्योरुगाया रथेने—मं यज्ञमुप नो यातमच्छ	१
ऊर्ध्वं केतुं सविता देवो अश्वे ज्योतिर्विश्वस्मै भुवनाय कृण्वन् ।	
आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं वि सूर्यो रश्मिभिश्चेकितानः	२ (१५१)

आवहन्त्यरुणीज्योतिषागां नमही चित्रा रश्मिभिश्चेकिताना ।
 प्रबोधयन्ती सुविताय देव्यु । षा ईयते सुयुजा रथेन ३
 आ वां वहिष्ठा इह ते बहन्तु रथा अश्वास उषसो व्युष्टौ ।
 इमे हि वां मधुपेयाय सोमा अस्मिन् यज्ञे वृषणा मादयेथाम् ४
 अनायतो अनिबद्धः कथायं न्यङ्कुत्तानोऽव पद्यते न ।
 कया याति स्वधया को ददर्श दिवः स्कम्भः समृतः पाति नाकम् ५ [१४] (१५४)

(१५)

१० वामदेवो गौतमः । अग्निः, ७-८ सोमकः साहदेव्यः, ९-१० अभिनौ । गायत्री ।

अग्निर्होता नो अध्वरे वाजी सन् परि णीयते । देवो देवेषु यज्ञियः १
 परि त्रिविष्ट्वध्वरं यात्यग्नी रथीरिव । आ देवेषु प्रयो दधत् २
 परि वाजपतिः कवि रग्निर्हव्यान्यक्रमीत् । दधत् रत्नानि दाशुषे ३
 अयं यः सृष्ट्रये पुरो दैववाते समिध्यते । द्युमौ अमित्रदम्भनः ४
 अस्य चा वीर ईवतो ऽग्नेरीशीतु मर्त्यः । तिग्मजम्भस्य मीळुहुषः ५ [१५]
 तमर्वन्तं न सानसि मरुषं न दिवः शिशुम् । मर्मज्यन्ते दिवेदिवे ६
 बोधयन्मा हरिभ्यां कुमारः साहदेव्यः । अच्छा न हूत उदरम् ७
 उत त्या यंजता हरीं कुमारात् साहदेव्यात् । प्रयता सद्य आ ददे ८
 एष वां देवावश्विना कुमारः साहदेव्यः । दीर्घायुरस्तु सोमकः ९
 तं युवं देवावश्विना कुमारं साहदेव्यम् । दीर्घायुषं कृणोतन १० [१६] (१६४)

(१६)

२१ वामदेवो गातमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ सत्यो यातु मघवाँ ऋजीषी द्रवन्त्वस्य हरय उप नः ।
 तस्मा इदन्धः सुषुमा सुदक्ष मिहाभिपित्वं करते गृणानः १
 अव स्य शूराध्वनो नान्ते ऽस्मिन् नो अद्य सर्वने मुन्दधै ।
 शंसात्युक्थमुशनेव वेधा श्रिक्रितुषे असुर्याय मन्म २
 कविर्न निणयं विदथानि साधन् वृषा यत् सेकं विपिपानो अर्चात् ।
 दिव इत्था जीजनत् सप्त कारू नहा चिच्चक्रुर्वयुना गृणन्तः ३ (१६७)

स्वयं वेदिं सुहृत्कीर्णकैर्महि ज्योतीं रुरुचुर्यद्भु वस्तोः ।
 अन्धा तमांसि दुर्धिता विचक्षे नृभ्यश्चकार नृतमो अभिष्टौ
 ववक्ष इन्द्रो अमितमृजीष्युभे आ पमौ रोदसी महित्वा ।
 अतश्चिदस्य महिमा विरेच्युभि यो विश्वा सुवना बभूव
 विश्वानि शको नयाणि विद्वानपो रिरैच सखिभिर्निकामैः ।
 अश्मानं चिद् ये बिभिदुर्वचोभिर्व्रजं गोमन्तमुशिजो वि ववुः
 अपो वृत्रं वविवांसं पराहन् प्रावत ते वज्रं पृथिवी सचेताः ।
 प्राणांसि समुद्रियाण्येनोः पतिर्भवच्छवसा शूर धृष्णो
 अपो यदग्निं पुरुहूत ददं राविर्भुवत् सुरमा पूर्यं तै ।
 स नो नेता वाजमा दधि भूरि गोत्रा रुजन्नाङ्गिरोभिर्गणानः
 अच्छा क्विं नृमणो गा अभिष्टौ स्वर्षाता मधवन्नाधमानम् ।
 ऊतिभिस्तमिषणो द्युम्रहृत्तौ नि मायावानब्रह्मा दस्युरतं
 आ दस्युघ्ना मनसा ग्राह्यस्तं भुवत् ते कुत्सः सख्ये निकामः ।
 स्वे योनौ नि वदतं सरूपा वि वां चिकित्सद्वतचिद्भु नारी
 यासि कुत्सेन सरथमवस्युस्तोदो वातस्य हयोरीशानः ।
 क्रत्रा वाजं न गध्यं युयुषन् कविर्यदहन् पार्यय भूषात्
 कुत्साय शुष्णामशुषं नि बर्हीः प्रपित्वे अह्नः कुर्यवं सहसा ।
 सद्यो दस्युन् प्र मृण कुत्स्येन प्र सूरश्चक्रं वृहतादुभीकै ।
 त्वं पिपु मृगयं शूशुवांसं मृजिश्चने वैदथिनाय रन्धीः ।
 पञ्चाशत् कृष्णा नि वपः सहस्रा ऽत्कं न पुरो जरिमा वि ददः
 सूर उपाके तन्वं दधानो वि यत् ते चेत्यमृतस्य वपः ।
 मृगो न हस्ती तविषीमुषाणः सिंहे न भीम आयुधानि विश्रव
 इन्द्रं कामा वसूयन्तो अगमन् त्वर्वर्माळ्हे न सर्वे चक्रानाः ।
 श्रवस्यवः शशमानासं उक्थैरोको न रणवा सुहृदीव पुष्टिः
 तमिद् व इन्द्रं सुहवं हुवेम यस्ता चकार नयां पुरुणि ।
 यो मावते जरित्रे गध्यं चिन्मक्षू वाजं भरति स्पार्हाराधाः
 तिम्रा यवन्तराशिः पताति कस्मिंश्चिच्छूर मुहुके जनानाम् ।
 घोरा यदयं समृतिर्भवात्यधं स्मा नस्तन्वो बोधि गोपाः

४

५ [१७]

६

७

८

९

१० [१८]

११

१२

१३

१४

१५ [१९]

१६

१७

(१८१)

भुवोऽविता वामदेवस्य धीनां भुवः सखावृको वाजसातौ ।	
त्वामनु प्रमतिमा जगन्मो—रुशंसो जरित्रे विश्वधं स्याः	१८
एभिर्नुभिरिन्द्र त्वायुभिर्द्वा मघवन्निर्मघवन् विश्वं आजौ ।	
द्यावो न द्युश्चैरभि सन्तो अर्यः क्षपो मदेम शरदश्च पूर्वीः	१९
एवेदिन्द्राय वृषभाय वृष्णे ब्रह्माकर्म भृगवो न रथम् ।	
नू चिद् यथा नः सख्या वियोष—दसन्न उग्रोऽविता तनूपाः	२०
नू द्रुत इन्द्र न गृणान इषं जरित्रे नद्योऽं न पीपिः ।	
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः	२१ [२०] (१८५)

(१७)

२१ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १५ एकपदा विराट् ।

त्वं मुहो इन्द्र तुभ्यं ह क्षा अनु क्षत्रं मुहना मन्यत द्यौः ।	
त्वं वृत्रं शर्वसा जघन्वान् त्वुजः सिन्धुराहिना जग्रसानान्	१
तव त्विषो जनिमन् रेजत द्यौ रेजद् भूमिभियसा स्वस्य मन्योः ।	
ऋचायन्तं सुभ्वतुः पर्वतासु आर्तुन् धन्वानि सरयन्त आपः	२
मिनद् गिरिं शर्वसा वज्रमिष्ण—न्नाविष्कृण्वानः सहसान ओजः ।	
वधीद् वृत्रं वज्रेण मन्दसानः सरन्नापो जर्वसा हतवृष्णीः	३
सुवीरस्ते जनिता मन्यत द्यौ—रिन्द्रस्य कर्ता स्वपस्तमो भूत ।	
य ईं जजान स्वयं सुवज्र—मनपच्युतं सदर्शो न भूर्म	४
य एक इच्छ्यावर्यति प्र भूमा राजा कृष्टीनां पुरुहूत इन्द्रः ।	
सत्यमेनमनु विश्वे मदन्ति राति देवस्य गृणतो मघोनः	५ [२१]
सत्रा सोमा अभवन्नस्य विश्वे सत्रा मदांसो बृहतो मर्दिठाः ।	
सत्राभवो वसुपतिर्वसूनां दत्रे विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः	६
त्वमघं प्रथमं जायमानो ऽमे विश्वा अधिथा इन्द्र कृष्टीः ।	
त्वं प्रति प्रवत आशयान्—महिं वज्रेण मघवन् वि वृश्चः	७
सत्राहणं दाधृषिं तुग्रमिन्द्रं महामपारं वृषभं सुवज्रम् ।	
हन्ता यो वृत्रं सन्तोत वाजं दाता मघानि मघवा सुराधाः	८ (१९३)

- अयं वृत्तश्चातयेत समीचीनं यं आजिषु मघवां शुण्व एकः ।
अयं वाजं भरति यं सनोत्यस्य प्रियासः सुख्ये स्याम ९
- अयं कृण्वे अध जयंस्तुत घ्नन्नयमुत प्र कृणुते युधा गाः ।
यदा सत्यं कृणुते मनुयुमिन्द्रो विश्वं द्रुळ्हं भयत एजदस्मात् १० [२२]
- समिन्द्रो गा अजयत् सं हिरण्या समन्विया मघवा यो ह पूर्वाः ।
एभिर्नृभिर्नृत्तमो अस्य शाकै रायो विभक्ता संभरश्च वस्वः ११
- क्रियत् स्विदिन्द्रो अध्येति मानुः क्रियत् पितुर्जनितुर्यो जनान् ।
यो अस्य शुष्मं मुहुकैरियति वातो न जूतः स्तनयन्द्रिभैः १२
- क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं कृणोतीर्यति रेणुं मघवा समोहम् ।
विभञ्जनुरशनिमां इव द्यौरुत स्तोतारं मघवा वसौ धात १३
- अयं चक्रमिषणात् सूर्यस्य न्येतशं रीरमत ससृमाणम् ।
आ कृष्ण ई जुहुराणो जिघर्ति त्वचो बुधे रजसो अस्य योनौ १४
- असिक्न्यां यजमानो न होता १५ [२३]
- गव्यन्त इन्द्रं सुख्याय विषां अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः ।
जनीयन्तो जनिदामक्षितोतिमा च्यावयामोऽवृते न कोशम् १६
- ज्ञाता नो बोधि ददृशान आपि रमिख्याता मर्दिता सोम्यानाम् ।
सखा पिता पितृत्तमः पितृणां कर्तेषु लोकमुशते वयोधाः १७
- सखीयतामविता बोधि सखा गृणान इन्द्र स्तुवते वयो धाः ।
वयं ह्या ते चक्रुमा सबाध आभिः शर्भीभिर्महयन्त इन्द्र १८
- स्तुत इन्द्रो मघवा यद्ध वृत्रा भूरीण्येको अग्रतीर्नि हन्ति ।
अस्य प्रियो जरिता यस्य शर्मन्नकिर्द्वेवा वारयन्ते न मर्ताः १९
- एवा न इन्द्रो मघवा विरप्शी करत सत्या चर्षणीधृद्वर्वा ।
त्वं राजा जुषां धेह्यस्मे अधि श्रवो मार्हिन्नं यज्जग्नि २०
- नू धुत इन्द्र नू गृणान इषं जग्नि नद्योर्दं न पीपिः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं प्रिया स्याम रुध्यः सक्तासाः २१ [२४] (१०६)

(१८)

१३ वामदेवो गौतमः, १ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य), ७ अदितिः ।

१ वामदेवः, २-४ (पूर्वार्धर्चस्य), ८-१३ इन्द्रः, ४ (उत्तरार्धर्चस्य),

७ वामदेवः । त्रिष्टुप् ।

अयं पन्था अनुवित्तः पुराणो यतो देवा उदजायन्त विश्वे ।	
अतश्चिदा जनिषीष्ट प्रवृद्धो मा मातरममुया पत्नवे कः	१
नाहमतो निरया दुर्गहेतत् तिरश्चता पार्श्वान्निर्गमाणि ।	
बहूनि मे अकृता कर्त्तवनि युधै त्वेन सं त्वेन पृच्छे	२
परायती मातरमन्वचष्ट न नानु गान्यनु नू गमानि ।	
त्वष्टुर्गृहे अपिबत् सोममिन्द्रः शतधन्यं चम्बोः सुतस्य	३
किं स ऋधक् कृणवद् यं सहस्रं मासो जुभारं शरदश्च पूर्वाः ।	
नही न्वस्य प्रतिमानमस्त्यन्तजतिषुत ये जनित्वाः	४
अवद्यमिव मन्यमाना गुहाक्—रिन्द्रं माता वीर्येणा न्यूष्टम् ।	
अथोर्दस्थात् स्वयमत्कं वसान आ रोर्दसी अपृणाज्जायमानः	५ [२५]
एता अर्षेण्यललाभवन्ती—कृतावरीरिव संक्रोशमानाः ।	
एता वि पृच्छ किमिदं भनन्ति कमापो अर्द्रि परिधिं रजन्ति	६
किमु ष्विदस्मे निविदो भनन्ते—न्द्रस्यावद्यं दिधिषन्त आपः ।	
ममैतान् पुत्रो महता वधेन वृत्रं जघन्वाँ अंसृजद् वि सिन्धून्	७
मर्मच्युन त्वा युवतिः परास मर्मच्युन त्वा कुषवा जुगारं ।	
मर्मचिवापः शिशवे ममृड्यु—मर्मचिदिन्द्रः सहसोर्दतिष्ठत्	८
मर्मच्युन ते मघवन् व्यसो निविधिव्वाँ अप हनू जुघानं ।	
अथा निर्विन्द्र उत्तरो बभूवा—छिरो दासस्य सं पिणगवधेन	९
गृष्टिः संसूव स्थविर् तवागा—मनाधूण्यं वृषमं तुष्टमिन्द्रम् ।	
अरीकृहं वृत्तं चरथाय माता स्वयं गातुं तन्व इच्छमानम्	१०
उत माता महिषमन्ववेन—वृमी त्वा जहति पुत्र देवाः ।	
अथाव्वीद् वृत्रमिन्द्रो हनिष्यन् त्सखे विष्णो वितुरं वि क्रमस्व	११ (२१७)

कस्ते मातरं विधवामचक्रच्छयुं कस्त्वामजिघांसञ्चरन्तम् ।
कस्ते देवो अर्थि मार्त्तिक आसीद् यत् प्राक्षिणाः पितरं पादुगृह्य
अवर्त्या शुन आन्त्राणि पेचे न देवेषु विविदे मूर्धितारम् ।
अपश्यं जायामर्महीयमाना मधा मे श्येनो मध्वा जमार

१२

१३ [२६] (११९)

[पद्योऽध्यायः ॥ ६ ॥ व० १-२०]

(१९)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

एवा त्वामिन्द्र वज्रिन्नत्र विश्वे देवासः सुहवास ऊमाः ।
महामुभे रोदसी वृद्धमुष्वं निरेकमिदं वृणते वृत्रहत्ये
अवासृजन्त जिघ्रयो न देवा भुवः सम्राळिन्द्र सत्ययोनिः ।
अहन्नर्हि परिशयानमर्णः प्र वर्तनीररदो विश्वधेनाः
अतृप्णुवन्तं वियतमबुध्य मबुध्यमानं सुषुप्तामिन्द्र ।
सप्त प्रति प्रवत आशयान् महि वज्रेण वि रिणा अपर्वन्
अक्षोदयच्छवसा क्षाम बुध्नं वार्णं वातस्तविषीभिरिन्द्रः ।
हृद्वहान्यौभ्रादुशमान ओजो ऽवाभिनत् कुकुभः पर्वतानाम्
अभि प्र दंदुर्जनयो न गर्भं रथा इव प्र संयुः साकमद्रयः ।
अतर्पयो विसृत उज्ज ऊर्मीन् त्वं वृताँ अरिणा इन्द्र सिन्धून्

१

२

३

४

५ [१]

त्वं महीमवर्नि विश्वधेनां तुर्वीतये वय्याय क्षरन्तीम् ।
अरमयो नमसैजदर्णः सुतरणौ अकृणोरिन्द्र सिन्धून्
प्रायुवो नभन्वो न वक्त्रा ध्वस्त्रा अपिन्वद् युवतीर्कृतज्ञाः ।
धन्वान्यज्रौ अपृणक् तृषाणौ अधोगिन्द्रः स्तरीयौ दंसुपतीः
पूर्वीरुषसः शरदश्च गृता वृत्रं जघन्वाँ असृजद् वि सिन्धून् ।
परिष्ठिता अतृणद् बद्धधानाः सीरा इन्द्रः स्रवितवे पृथिव्या
वज्रीभिः पुत्रमयुवो अदानं निवेशनाद्धरिव आ जमर्थ ।
व्यन्धो अरुयदहिमादवानो निर्भूदुखच्छित् समरन्त पर्व
प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्रा ऽऽविद्वौ आह विदुषे करांसि ।
यथायथा वृष्ण्यानि स्वगृता ऽपांसि राजन् नयाविवेपीः
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्यो न पीपेः ।
अक्रारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रुध्यः सवासाः

६

७

८

९

१०

११ [२] (१३०)

(२०)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ न इन्द्रो दूरादा न आसा—दभिष्टिकृदवसे यासदुग्रः ।
 ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः संगे समत्सु तुर्वणिः पृतन्यून १
 आ न इन्द्रो हरिर्मिषांत्वच्छा—ऽवीचीनोऽवसे राधसे च ।
 तिष्ठाति वज्री मघवा विरप्शी—मं यज्ञमनु नो वाजसातौ २
 इमं यज्ञं त्वमस्माकमिन्द्र पुरो दधत सनिष्यसि कर्तुं नः ।
 श्वघ्नीव वाजिन् त्सनये धनानां त्वया वयमयं आजिं जयेम ३
 उशन्तु पु णः सुमनां उपाक्रे सोमस्य नु सुधृतस्य स्वधावः ।
 पा इन्द्र प्रतिभूतस्य मध्वः समन्धसा ममदः पृष्ठथेन ४
 वि यो ररप्श ऋषिभिर्नैवेभि—वृक्षो न प्रक्वः सृण्यो न जेता ।
 मर्यो न योषामभि मन्यमानो ऽच्छा विवक्त्रि पुरुहूतमिन्द्रम् ५ [३]

गिरिर्न यः स्वतवाँ ऋष्व इन्द्रः सनादेव सहसे जात उग्रः ।
 आदतां वज्रं स्थविरं न भीम उद्रेव कोशं वसुना न्युष्टम् ६
 न यस्य वतां जुनुषा न्वस्ति न राधस आमरीता मवस्य ।
 उद्गावृषाणस्तविषीव उग्रा—ऽस्मभ्यं दद्धि पुरुहूत रायः ७
 ईक्षे रायः क्षयस्य चर्षणीना—मुत व्रजमपवर्तासि गोनाम् ।
 शिक्षानरः समिथेषु प्रहावान् वस्वो राशिमभिनेतासि भूरिम् ८
 कया तच्छृण्वे शच्या शचिष्ठो यया कृणोति मुहु का चिहृष्वः ।
 पुरु व्राशुपे विचयिष्ठो अंहो ऽथा दधाति द्रविणं जरित्रे ९
 मा नो मर्धिरा भरा वृद्धि तन्नः प्र व्राशुपे दातवे भूरि यत ते ।
 नद्ये वृष्णे शस्ते आस्मिन् त उक्थे प्र ब्रवाम वयमिन्द्र स्तुवन्तः १०
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपिः ।
 अकारि ते हरिषो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः ११ [४] (२४१)

(२१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रोऽवसे उप न इह स्तुतः सध्रमादस्तु शूरः ।
 वावृधानस्तविषीर्यस्य पूर्वा—द्यौं क्षत्रमभिभूति पुण्यात् १ (२४१)

तस्येद्विह स्तवथ वृष्ण्यानि तुविद्युन्नस्य तुविराधंसो नून ।
यस्य क्रतुर्विद्वथोऽं न सम्राट् साह्वान् तरुत्रो अभ्यस्ति कृष्टीः
आ यावन्दिनो दिव आ पृथिव्या मक्ष्म संमुद्रादुत वा पुरीषात् ।
स्वर्णरादवसे नो मरुत्वान् परावतो वा सदर्नाहतस्य
स्थूरस्य रायो बृहतो य ईशे तमुं द्रवाम विदथेष्विन्द्रम् ।
यो वायुना जयति गोमतीषु प्र धृष्णुया नयति वस्यो अच्छ
उप यो नमो नर्मसि स्तभाय क्षिर्यति वाचं जनयन् यजध्वै ।
ऋत्नसानः पुरुवार उक्थै रेन्द्रं कृष्णीत सदर्नेषु होत

२
३
४
५ [५]

धिषा यदि धिषण्यन्तः सरण्यान् त्सदन्तो अद्रिमौशिजस्य गोहे ।
आ दुरोषाः प्रास्त्यस्य होता यो नो महान् त्सवरणेषु वहिः
सत्रा यदी भावस्स वृष्णाः सिषक्ति शुष्मः स्तुवते भराय ।
गुहा यदीमौशिजस्य गोहे प्र यद् धिये प्रायसे मदाय
वि यद् वरांसि पर्वतस्य वृण्वे पयोभिर्जिन्वे अपां जवांसि ।
विदद् गौरस्य गवयस्य गोहे यदी वाजाय सुध्वोऽं वहन्ति
भद्रा ते हस्ता सुक्रतोत प्राणी प्रयन्तारा स्तुवते राध इन्द्र ।
का ते निषत्तिः किमु नो ममत्सि किं नोदुदु हर्षसे दातुवा उ
एवा वस्व इन्द्रः सत्यः सम्राड्भन्ता वृत्रं वरिधः पूरवे कः ।
पुरुदुत कत्वा नः शग्धि रायो भक्षीय तेऽवसो दैव्यस्य
नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इधं जरित्रे नद्योऽं न पीपेः ।
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः

६
७
८
९
१०
११ [६] (२५२)

(२२)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥ सू० २२-३२]

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यन्न इन्द्रो जुजुषे यच्च वहि तन्नो महान् करति शुष्म्या चित् ।
ब्रह्म स्तोमं मघवा सोममुक्था यो अश्मानं शवसा विश्रदेति
वृषा वृषन्धिं चतुरश्रिमस्य नृगो बाहुभ्यां नुतमः शचीवान् ।
श्रिये परुष्णीमुषमाण ऊर्णा यस्याः पर्वाणि सखायं विव्ये
यो देवो देवर्तमो जायमानो महो वाजोर्भिर्महद्भिश्च शुष्मैः ।
दधानो वज्रं बाह्वोरुशान्तं द्यामर्मेन रेजयत् प्र भूम

१
२
३ (२५५)

विश्वा रोधांसि प्रवतश्च पूर्वी—द्यौर्ऋग्वाज्जनिमन् रेजत क्षाः ।	
आ मातरा भरति शुष्म्या गो—नृवत् पारिज्मन् नोनुवन्त वाताः	४
ता तू त इन्द्र महतो महानि विश्वेष्वित् सर्वेनेषु प्रवाच्या ।	
यच्छूर धृष्णो धृषता दधृष्वा—नहिं वज्रेण शवसाविंविषीः	५ [७]
ता तू ते सत्या तुविनृम्ण विश्वा प्र धेनवः सिघ्रते वृष्ण ऊग्रः ।	
अर्धा ह त्वद् वृषमणो भियानाः प्र सिन्धवो जवसा चक्रमन्त	६
अत्राह ते हरिस्ता उ देवी—रवोभिरिन्द्र स्तवन्त स्वसारः ।	
यत् सीमनु प्र मुचो बद्धधाना वृधामनु प्रसिति स्यन्दुयध्वै	७
पिपीळे अंशुर्मद्यो न सिन्धु—रा त्वा शमीं शशमानस्य शक्तिः ।	
अस्मद्भ्यक् शुशुचानस्य यम्या आशुर्न रश्मिं तुव्योजसं गोः	८
अस्मे वर्षिष्ठा कृणुहि ज्येष्ठा नृम्णानि सुत्रा सहुरे सहांसि ।	
अस्मभ्यं वृत्रा सुहनानि रन्धि जहि वर्ध्वनुषो मर्त्यस्य	९
अस्माकमित सु शृणुहि त्वमिन्द्रा—ऽस्मभ्यं चित्रां उप माहि वाजान् ।	
अस्मभ्यं विश्वा इषणः पुरंधी—रस्माकं सु मधवन् बोधि गोदाः	१०
नू द्रुत इन्द्र नू गुणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपेः ।	
अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः	११ [८] (२६९)

(२३)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, ८-१० क्रतं वा । त्रिष्टुप् ।

कथा महामवृधत् कस्य होतु—यज्ञं जुषाणो अभि सोममूधः ।	
पिबन्नुशानो जुषमाणो अन्धो ववक्ष ऋषवः शुचते धनाय	१
को अस्य वीरः संधमादमाप समानंश सुमतिभिः को अस्य ।	
कदस्य चित्रं चिकिते कद्वती वृधे भुवच्छशमानस्य यज्योः	२
कथा शृणोति हूयमानमिन्द्रः कथा शृण्वन्नवसामस्य वेद ।	
का अस्य पूर्वीरुपमातयो ह कथैनमाहुः पपुर्णि जरित्रे	३
कथा सुबाधः शशमानो अस्य नश्वुमि द्रविणं दीध्यानः ।	
देवो भुवन्नवेदा म क्रतानां नमो जगृभ्वां अभि यज्जुजोषत्	४
कथा कदस्या उषसो व्युष्टौ देवो मर्त्यस्य सख्यं जुजोष ।	
कथा कदस्य सख्यं सखिभ्यो ये अस्मिन् कामं सुयुजं ततमे ✓	५ [९] (२७८)

किमादमंत्रं सूर्यं सखिभ्यः कदा नु ते भ्रात्रं प्र ब्रवाम ।
 श्रिये सुदृशो वपुंसस्य सर्गाः स्वर्गं चित्रतममिष आ गोः
 दुहं जिघांसन् ध्वरसमनिन्द्रां तेतिक्ते तिग्मा तुजसे अनीका ।
 ऋणा चिद् यत्र ऋणया न उग्रो दूरे अज्ञाता उपसौ ब्रवाधे
 ऋतस्य हि शुरुधः सन्ति पूर्वा ऋतस्य धीतिर्वृजिनानि हन्ति ।
 ऋतस्य श्लोका बधिरा ततर्द कर्णा बुधानः शुचिमान आयोः
 ऋतस्य दृष्ट्वा धरुणानि सन्ति पुरुणि चन्द्रा वपुषे वपुषि ।
 ऋतेन वीर्यमिषणन्त पृक्षं ऋतेन गाव ऋतमा विवेशुः
 ऋते येमान ऋतमिदं वनोत्पृतस्य शुष्मस्तुरया उ गव्युः ।
 ऋताय पृथ्वी बहूले गर्भारे ऋताय धेनू परमे दुहाते
 नू द्रुत इन्द्र नू गृणान इषं जरित्रे नद्योऽ न पीपिः ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्वाम रथ्यः सदासाः

६

७

८

९

१०

११ [१०] (२७४)

(२४)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १० अनुष्टुप् ।

का सुदुतिः शर्वसः सुनुमिन्द्र मर्वाचीनं राधस आ ववर्तत ।
 वृदिहि वीरो गृणते वसूनि स गोपतिर्निषिधा नो जनासः
 स वृत्रहत्ये हव्यः स ईड्यः स सुदुत इन्द्रः सत्यराधाः ।
 स यामन्ना मघवा मर्त्याय ब्रह्मण्यते सुष्वये वरिवो धात
 तमिन्द्रो वि ह्वयन्ते समीके रिंरिक्तांसस्तन्वः कृणवत त्राम् ।
 मिथो यत् त्यागमुभयासो अगमन् नरस्तोकस्य तनयस्य सातौ
 क्रतुयन्ति क्षितयो योग उग्राऽऽशुषाणासौ मिथो अर्णसातौ ।
 सं यद् विशोऽववृत्रन्त युध्मा आदिन्नेम इन्द्रयन्ते अभीके
 आदिन्द्र नेम इन्द्रियं यजन्त आदित् पक्तिः पुरोळाशं रिचिच्यात् ।
 आदित सोमो वि पृच्यादसुष्वी नादिज्जुजोष वृषभं यजध्वै

१

२

३

४

५ [११]

६

(२८०)

कृणोत्यस्मै वरिवो य इत्येन्द्राय सोममुहाते सुनोति ।
 सुधीचीनेन मनसा विवेनन् तमित सखायं कृणुते समन्तं

य इन्द्राय सुनवत् सोममद्य पचात् पक्तीकृत भुज्जाति धानाः ।
 प्रति मनायोरुचथानि हर्यन् तस्मिन् दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्रः
 यदा समर्थं व्यचेहृवावा कीर्षं यदाजिमभ्यख्यदुर्यः ।
 अर्विकवद् वृषणं पत्न्यच्छा दुरोण आ निशितं सोमसुद्धिः
 भूर्यसा वस्नमचरत् कनीयो ऽर्विकीतो अकानिषं पुनर्यन् ।
 स भूर्यसा कनीयो नारिरेचीद् वीना दक्षा वि दुहन्ति प्र बाणम्
 क इमं दशभिर्ममेन्द्रं क्रीणाति धेनुभिः ।
 यदा वृत्राणि जङ्घन-दथैनं मे पुनर्ददत्
 नू द्रुत ईन्द्र नू गृणान इषं जस्त्रि नद्योऽ न पीपे ।
 अकारि ते हरिवो ब्रह्म नव्यं धिया स्याम रथ्यः सदासाः

७

८

९

१०

११ [१२] (२८५)

(२५)

८ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

को अद्य नर्यो देवकाम उशस्मिन्द्रस्य सुख्यं जुजोष ।
 को वा महेऽवसे पार्याय समिन्द्रे अग्नौ सुतसोम ईडे
 को नानाम वचसा सोम्याय मनायुर्वा भवति वस्तं उक्षाः ।
 क इन्द्रस्य युज्यं कः सखित्वं को भ्रात्रं वष्टि कवये क ऊती
 को देवानामवो अद्या वृणीति क आदित्यो अर्दिति ज्योतिरिडे ।
 कस्याश्विनाविन्द्रो अग्निः सुतस्यां ऽशोः पिबन्ति मनसाविवेनम्
 तस्मा अग्निर्भारतः शर्म यंस जज्योक् पश्यात् सूर्यमुच्चरन्तम् ।
 य इन्द्राय सुनवामेत्याह नरे नर्याय नृतमाय नृणाम्
 न तं जिनन्ति बहवो न वृत्रा उर्वस्मा अर्दितिः शर्म यंसत् ।
 प्रियः सुकृत प्रिय इन्द्रे मनायुः प्रियः सुग्रावी प्रियो अस्य सोमी

१

२

३

४

५ [१३]

सुप्राव्यः प्राशुषाष्टेष वीरः सुध्वेः पक्तिं कृणुते केवलेन्द्रः ।
 नासुध्वेरापिर्न सखा न जामि दुष्प्राव्योऽवहन्तेदवाचः
 न रेवतां पणिनां सुख्यमिन्द्रो ऽसुन्वता सुतपाः सं गृणीति ।
 आस्य वेदः खिदति हन्ति नम्रं वि सुध्वये पक्तये केवलो भूत्
 इन्द्रं परेऽवरे मध्यमास इन्द्रं यान्तोऽवसितास इन्द्रम् ।
 इन्द्रं क्षियन्तं उत युध्यमाना इन्द्रं नरो बाजयन्तो हवन्ते

६

७

८ [१४] (२९३)

(२६)

७ वामदेवो गौतमः । १-३ इन्द्रो वा । १-३ इन्द्रः, आत्मा वा, ४-७ इयेनः । त्रिष्टुप् ।

अहं मनु॒रभ॒वं सूर्य॑श्चा—Sहं क॒क्षी॒वाँ ऋ॒षिर॑स्मि वि॒प्रः ।	
अहं कु॒त्स॑मा॒र्जुने॑यं नृ॒य॒श्चे Sहं क॒विरु॑श॒ना प॑र्य॒ता मा	१
अहं भूमि॑म॒द॒दामा॑र्या॒था—Sहं वृ॒ष्टिं वृ॒श॒शुषे॑ म॒र्त्याय॑ ।	
अ॒हम॒पो अ॒नयं॑ वा॒वशा॑ना म॒म दे॒वा सो॑ अनु॒ के॒तमा॑यन्	२
अहं पु॒रो म॒न्दसा॑नो द्यै॒रं न॒वं सा॒कं न॒वतीः॑ शम्ब॒रस्य॑ ।	
श॒तत॑मं वे॒श्यं स॒र्वता॑ता दि॒वो॒दा॒समा॑तिथि॒ग्वं यदा॑वम्	३
प्र सु ष वि॒भ्यो म॑रु॒तो वि॑रस्तु प्र इ॒येनः॑ इ॒येने॒भ्य आ॑शु॒पत्वा ।	
अ॒चक॑या यत् स्व॒धया॑ सु॒पर्णा ह॒व्यं भ॑रन्म॒नवे॑ दे॒वजु॑ष्टम्	४
भ॒रद् यद्वि॑ वि॒रतो॑ वे॒र्वि॒जानः॑ प॒थो॒रुणा॑ म॒नोज॑वा अ॒सर्जि॑ ।	
तू॒र्यं य॒यौ म॑धु॒ना सो॒म्ये॒नो—त श्र॑वो वि॒विदे॑ इ॒येनो॑ अ॒त्र	५
ऋ॒जीपी॑ इ॒येनो॑ द॒द॒मानो॑ अ॒ंशुं प॑रा॒वतः॑ श॒कुनो॑ म॒न्द्रं म॑दम् ।	
सोमं॑ भ॒रद् दा॒दृहा॑णो दे॒वावा॑न् दि॒वो अ॒मुष्मा॑दु॒त्तरा॑दा॒दाय॑	६
आ॒दाय॑ इ॒येनो॑ अ॒भ॒रत् सोमं॑ स॒हस्रं॑ स॒वाँ अ॒युतं॑ च सा॒कम् ।	
अ॒त्रा पु॑रं॒धिर॑ज॒हाद॑रा॒ती म॑दे सोम॑स्य मू॒रा अ॒मूरः॑	७ [१५] (३००)

(२७)

५ वामदेवो गौतमः । इयेनः, ५ इन्द्रो वा । त्रिष्टुप्, ५ शक्वरी ।

ग॒र्भे नु॑ स॒न्नन्वे॑षामवे॒द—म॒हं दे॒वानां॑ ज॒र्निमा॑नि वि॒श्वा ।	
श॒तं मा॑ पु॒र आ॑र्य॒सीर॑र॒क्ष—न्न॒ध इ॒येनो॑ ज॒वसा॑ नि॒रं॒दीय॑म्	१
न घा॑ स मा॒मप॑ जोषं॑ ज॒भारा॑—Sभी॑मा॒सु त्व॑क्ष॒सा वी॒र्ये॑ण ।	
ई॒र्मा पु॑रं॒धिर॑ज॒हाद॑रा॒ती—रु॒त वा॒ताँ अ॒तर॑च्छृ॒शु॒वानः॑	२
अ॒व य॒च्छ॒येनो॑ अ॒स्व॒नी॒दध॑ द्यो—र्वि॑ यद् यद्वि॑ वा॒त ऊ॒हुः पु॑रं॒धिम् ।	
सू॒जद॑ य॒द॒स्मा अ॒व ह॑ क्षि॒पज्ज्यां॑ कृ॒शानु॑र॒स्ता म॑न॒सा भु॑र॒ण्यन्	३
ऋ॒जि॒ण्य ई॒मिन्द्रा॑व॒तो न॑ भु॒ज्युं इ॒येनो॑ ज॒भार॑ बृ॒हतो॑ अ॒धि ष्णाः॑ ।	
अ॒न्तः प॑त॒त् प॑त॒त्तस्य॑ पु॒र्ण—म॒ध॒ याम॑नि प॒रि॒तस्य॑ तद् वेः॑	४ (३०४)

अर्धं श्वेतं कलशं गोभिर्क्त—मापिप्यानं मघवां शुक्रमन्त्रः ।

अध्वर्युभिः प्रयतं मघवो अग्नौ—मिन्द्रो मदायुं प्रति धत् पिबध्वै शूरो मदायुं प्रति धत् पिबध्वै ५
[१६] (३०५)

(२८)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, इन्द्रासोमौ वा । विष्टुप् ।

त्वा युजा तव तत् सोमं सख्य इन्द्रो अपो मनवे समुतस्कः ।

अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धू—नपवृणोदपिहितेव खानि १

त्वा युजा नि सिन्धुर् सूर्यस्ये—न्द्रश्चक्रं सहसा सुद्य इन्द्रो ।

अधि ण्णुना बृहता वर्तमानं महो ब्रुहो अप विश्वायुं धारि २

अहन्मिन्द्रो अदहदुभिर्मिन्द्रो पुरा दस्यून् मध्यदिनादुभीकै ।

दुर्गे दुरोगे क्रत्वा न यातां पुरु सहस्रा शर्वा नि बर्हीत ३

विश्वस्मात् सीमधुमौ इन्द्र दस्यून् विशो दासीरकृणोरप्रशस्ताः ।

अबाधिताममृणतं नि शत्रू—नविन्देथामपचितिं वधत्रैः ४

एवा सत्यं मघवाना युवं त—दिन्द्रश्च सोमोर्वमश्व्यं गोः ।

आदईतमपिहितान्यश्वा रिश्चिथुः क्षाश्चित् ततृकाना ५ [१७] (३१०)

(२९)

५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । विष्टुप् ।

आ नः स्तुत उप वाजेभिरुती इन्द्र याहि हरिभिर्मन्दसानः ।

तिरश्चिदुर्यः सर्वना पुरुण्या—ङ्गुभेभिर्वृणानः सुत्यराधाः १

आ हि ष्मा याति नर्यश्चिक्त्वान् हूयमानः सोतृभिरुप यज्ञम् ।

स्वश्वो यो अभीरुर्मन्यमानः सुष्वाणेभिर्मदति सं ह वीरैः २

श्रावयेदस्य कर्णां वाजयध्वै जुष्टामनु प्र दिशं मन्दुयध्वै ।

उद्वावृषाणो राधसे तुविष्मान् करन्न इन्द्रः सुतीर्थाभयं च ३

अच्छा यो गन्ता नार्धमानमूती इत्था विप्रं हर्वमानं गृणन्तम् ।

उप त्मानि दधानो धूर्यईशून् त्सहस्राणि शतानि वज्रबाहुः ४

त्वोतासो मघवन्मिन्द्र विप्रा वयं ते स्याम सूरयो गृणन्तः ।

मेजानासो बृहदिवस्य राय आक्रायस्य दावने पुरुक्षोः ५ [१८] (३१५)

(१०)

२४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, ९-११ इन्द्रोपसौ । गायत्री, ८, २४ अनुष्टुप ।

नकिरिन्द्र त्वदुत्तरो न ज्यायौ अस्ति वृत्रहन् । नकिरेवा यथा त्वम् १
सत्रा ते अनु कृष्टयो विश्वा चक्रेव वावुतुः । सत्रा महौ अस्ति श्रुतः २
विश्वे चनेतुना त्वा देवास इन्द्र युयुधुः । यदहा नक्तमातिरः ३
यज्ञोत वापितेभ्यश्चक्रे कुत्साय युध्यते । मुषाय इन्द्र सूर्यम् ४
यत्र देवाँ क्रधायतो विश्वाँ अयुध्य एक इत । त्वमिन्द्र वनूरहन् ५ [१९]

यज्ञोत मर्याय क—मरिणा इन्द्र सूर्यम् । प्रावः शचीभिरतेशम् ६
किमादुतासि वृत्रहन् मयवन् मन्युमत्तमः । अत्राह दानुमातिरः ७
एतद् घेदुत वीर्यं—मिन्द्र चक्रे पौंस्यम् । क्षियं यद् दुर्हणायुव वधीदुहितरं दिवः ८
दिवश्चिद् घा दुहितरं महान् महीयमानाम् । उषासमिन्द्र सं पिणक् ९
अपोषा अनसः सर्त संपिष्टादहं बिभ्युषी । नि यत् सीं शिश्रथद् वृषां १० [२०]

एतदस्या अनः शये सुसंपिष्टं विपाइया । सुसारं सीं परावतः ११
उत सिन्धुं विवात्यं वितस्थानामधि क्षमि । परिं ष्ठा इन्द्र मायया १२
उत शुष्णस्य धृष्णुया प्र मृक्षो अभि वेदनम् । पुरो यदस्य संपिणक् १३
उत दासं कौलितरं बृहतः पर्वतादधि । अवाहन्निन्द्र शम्बरम् १४
उत दासस्य वचिनः सहस्राणि ज्ञातावधीः । अधि पञ्च प्रधीरिव १५ [२१]

उत त्वं पुत्रमयुवः परावृक्तं जतक्रतुः । उक्थेष्विन्द्र आर्भजत् १६
उत त्या तुर्वशायदू अस्नातारा शचीपतिः । इन्द्रो विद्रौ अपारयत् १७
उत त्या सुद्य आर्या सरयोरिन्द्र पारतः । अणीचित्ररथावधीः १८
अनु द्वा जहिता नयो ऽन्धं श्रोणं च वृत्रहन् । न तत् ते सुघ्नमष्टवे १९
ज्ञतमश्मन्मर्यानां पुरामिन्द्रो व्यास्यत् । दिवोदासाय वाशुषे २० [२२]

अस्वापयद् दूमीतये सहस्रां त्रिंशतं हथैः । दासानामिन्द्रो मायया २१
स घेदुतासि वृत्रहन् तस्मान् इन्द्र गोपतिः । यस्ता विश्वानि चिच्छुषे २२
उत नूनं यद्विन्द्रियं करिष्या इन्द्र पौंस्यम् । अद्या नक्रिष्टदा मिनत् २३

वामवामं त आदुरे देवो ददात्वयमा । वामं पूषा वामं भगो वामं देवः कळळती २४

[२३] (१३९)

(३१)

१५ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः । गायत्री, ३ पादनिवृत्त ।

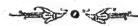
कया नश्चित्र आ भुव—दूती सुदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता	१
करत्वा सत्यो मदानां मंहिष्ठो मत्सुदन्धंसः । हृच्छा चिद्वारुजे वसु	२
अभी पु णः सखीना—मविता जरितूणाम् । शतं भवास्युतिभिः	३
अभी न आ ववृत्स्व चक्रं न वृत्तमर्वतः । नियुद्धिश्चरषणीनाम्	४
प्रवता हि कर्तूना—मा हा पदेव गच्छसि । अमक्षि सूर्ये सचा	५ [२४]
सं यत् त इन्द्र मन्यवः सं चक्राणि दधन्विरे । अध त्वे अध सूर्ये	६
उत स्मा हि त्वामाहुरि—न्मघवानं शचीपते । दातारमविदीधयुम्	७
उत स्मा सुद्य इत् परि शशमानाय सुन्वते । पुरु चिन्महसे वसु	८
नहि ष्मा ते शतं चन राधो वरन्त आमुर्गः । न च्यौत्नानि करिष्यतः	९
अस्माँ अवन्तु ते शत—मस्मान् त्सहस्रमूतयः । अस्मान् विश्वा अभिष्टयः	१० [२५]
अस्माँ इहा वृणीष्व सखायं स्वस्तये । महो राये विवित्मते	११
अस्माँ अविद्धि विश्वहे—न्द्र राया परीणसा । अस्मान् विश्वाभिरुतिभिः	१२
अस्मभ्यं तौ अपा वृधि व्रजाँ अस्तेव गोमतः । नवाभिरिन्द्रोतिभिः	१३
अस्माकं धृष्णया रथो द्युमाँ इन्द्रानपच्युतः । गन्धुर्यश्चयुरीयते	१४
अस्माकमुत्तमं कृधि श्रवो देवेषु सूर्य । वर्षिष्ठं द्यामिवोपरि	१५ [२६] (३५४)

(३२)

२४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रः, २३-२४ इन्द्राश्वो । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र वृत्रह—अस्माकमर्धमा गहि । महान् महीभिरुतिभिः	१
भूमिभिश्च घासि तूतुजि—रा चित्रं चित्रिणीष्व । चित्रं कृणोष्युतये	२
वृत्रेभिश्चच्छशीयांसं हंसि ब्राधन्तुमोजसा । सखिभिर्धे त्वे सचा	३
वयमिन्द्र त्वे सचा वयं त्वामि नोनुमः । अस्माँ अस्माँ इदुद्व	४
स नश्चित्राभिरद्विवो ऽनवद्याभिरुतिभिः । अनाधृष्टामिरा गहि	५ [२७]
भूयामो पु त्वावतः सखाय इन्द्र गोमतः । युजो वाजाय घृष्वधे	६
त्वं ह्येक ईशिष इन्द्र वाजस्य गोमतः । स नो यन्धि महीमिवम्	७ (३६१)

न त्वा वरन्ते अन्यथा यद् दित्ससि स्तुतो मघम् । स्तोतृभ्य इन्द्र गिर्वणः	८
अभि त्वा गोर्तमा गिराऽनूषत प्र दावने । इन्द्र वाजाय चृष्वये	९
प्र ते वोचाम वीर्याँ इ या मन्दसान आरुजः । पुरो दासीरमीत्य	१० [२८]
ता ते गृणन्ति वेधसो यानि चकर्थ पौस्या । सुतेष्विन्द्र गिर्वणः	११
अवीवृधन्त गोर्तमा इन्द्र त्वे स्तोमवाहसः । ऐषु धा वीरवद् यशः	१२
यच्चिद्धि शश्वतामसीन्द्र साधारणस्त्वम् । तं त्वा वयं हवामहे	१३
अर्वाचीनो वंसो भवाऽस्मे सु मत्स्वानधसः । सोमोनामिन्द्र सोमपाः	१४
अस्माकं त्वा मतीनामा स्तोम इन्द्र यच्छतु । अर्वाणा वर्तया हरी	१५
पुरोळाशं च नो घसो ज्योषयसि गिरेश्व नः । वधूयुरिव योषणाश्च	१६ [२९]
सहस्रं व्यतीनां युक्तानामिन्द्रमीमहे । शतं सोमस्य सार्यः	१७
सहस्रा ते शता वयं गवामा च्यावयामसि । अस्मन्ना राध एतु ते	१८
दश ते कुलशानां हिरण्यानामधीमहि । भूरिदा असि वृत्रहन्	१९
भूरिदा भूरि देहि नो मा वृधं भूर्या भर । भूरि चेदिन्द्र दित्ससि	२०
भूरिदा ह्यसि श्रुतः पुरुषा शूर वृत्रहन् । आ नो भजस्व राधसि	२१
प्र ते बभ्रू विचक्षण शंसामि गोषणो नपात् । माभ्यां गा अनुं शिश्रथः	२२
कनीनकेव विद्धये नवे द्रुपदे अर्मके । बभ्रू यामेणु शोभेते	२३
अरं म उन्नयाम्णे ऽरमनुन्नयाम्णे । बभ्रू यामेण्वसिधा	२४ [३०] (३७८)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-२७]

(३३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ३३-४५]

११ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

प्र ऋभूभ्यो दूतमिव वाचमिष्य उपस्तिरे श्वैतरीं धेनुमीले ।	
ये वार्तजूतास्तरणिभिरिवैः परि द्यां सद्यो अपसो बभ्रुवः	१
यदारभकन्नृभवः पितृभ्यां परिविष्टी वेषणां दुंसनाभिः ।	
आदिद् देवानामुप सख्यमायन् धीरांसः पृष्टिमवहन् मनार्यै	२
पुनर्ये चक्रुः पितरा युवाना सना यूपेव जरणा शर्याना ।	
ते वाजो विभ्वौ ऋभुरिन्द्रवन्तो मधुप्सरसो नोऽवन्तु युजम्	३
यत् संवत्समृभवो गामरक्षन् यत् संवत्समृभवो मा अर्पिंशन् ।	
यत् संवत्समभरन् भासो अस्यास्ताभिः शमीभिरमृतत्वमाशुः	४ (३८२)

ज्येष्ठ आह चमसा द्वा करोति कनीयान् व्रीन कृणवामेत्याह ।
कनिष्ठ आह चतुरस्करेति त्वष्ट क्रभवस्तत् पनयद् वचो वः

५ [१]

सत्यमूचुर्नर एवा हि चकु-रन् स्वधामभवो जगमुरेताम् ।
विभ्राजमानांश्चमसाँ अहेवा-ऽवेन्नर त्वष्टा चतुरो ददृश्वान्
द्वादश द्यून् यदगोह्यस्या-ऽऽतिथ्ये रणन्नृभवः ससन्तः ।
सुक्षेत्राकृण्वन्नयन्त सिन्धून् धन्वार्तिष्ठोपधीर्निघ्नमापः
रथं ये चकुः सुवृत्तं नरेष्ठां ये धेनुं विश्वजुर्वं विश्वरूपाम् ।
त आ तक्षन्वृभवो रयिं नः स्ववसः स्वपसः सुहस्ताः
अपो ह्येषामनुपन्त देवा अभि कृत्वा मनसा दीध्यानाः ।
वाजो देवानां सभवत् सुकर्मेन्द्रस्य क्रभुक्षा वरुणस्य विश्वा
ये हरी मेधयोक्था मदन्त इन्द्राय चकुः सुयुजा ये अश्वा ।
ते रायस्पोषं द्रविणान्यस्मे धत्त क्रभवः क्षेमयन्तो न मित्रम्
इदाहः पीतिमुत्त वो मदं धु-र्न क्रते श्रान्तस्य सखाय देवाः ।
ते नूनमस्मे क्रभवो वसूनि तृतीयं अस्मिन् त्वर्वन दधात

६

७

८

९

१०

११ [२] (३८९)

(३४)

११ वामदेवो गौतमः । क्रभवः । त्रिष्टुप् ।

ऋभुर्विश्वा वाज इन्द्रो नो अच्छे-मं युजं रत्नधेयोप यात ।
इदा हि वो धिषणा देव्यह्ना-मधात् पीतिं सं मदा अग्रमता वः
विद्वानासो जन्मनो वाजरता उत ऋतुभिर्क्रभवो मादयध्वम् ।
सं वो मदा अग्रमतं सं पुरंधिः सुवीरामस्मे रयिमरेयध्वम्
अयं वो युजं क्रभवोऽकारि यमा मनुष्वत् प्रदिवो दधिध्वे ।
प्र वोऽच्छा जुजुषाणासो अस्थु-रभूत विश्वे अघ्नियोत वाजाः
अभूदु वो विधुते रत्नधेय-मिदा नरो दाक्षुषे मर्त्याय ।
पिबत वाजा क्रभवो दृदे वो महि तृतीयं सर्वनं मदाय
आ वाजा यातोप न क्रभुक्षा महो नरो द्रविणसो गृणानाः ।
आ वः पीतयोऽभिपित्वे अह्ना-मिमा अस्तं नवस्व इव गमन्

१

२

३

४

५ [३]

आ नपातः शवसो यातनोपे-मं युजं नमसा हूयमानाः ।
सुजोषसः सूरयो यस्य च स्थ मध्वः पात रत्नधा इन्द्रवन्तः

६

(३९५)

सुजोषां इन्द्र वरुणेन सोमं सुजोषाः पाहि गिर्वेणो मरुद्भिः ।
 अग्नेषाभिर्ऋतुपाभिः सुजोषा ग्नास्पतीभी रत्नधामिः सुजोषाः
 सुजोषस आदित्यैर्मादयध्वं सुजोषस ऋभवः पर्वतेभिः ।
 सुजोषसो देव्येना सवित्रा सुजोषसः सिन्धुभी रत्नधेभिः
 ये अश्विना ये पितरा य ऊती धेनुं ततक्षुर्ऋभवो ये अश्वो ।
 ये अंसत्रा य ऋधृयोदसी ये विश्वो नरः स्वपत्यानि चक्रुः
 ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं रयिं धृत्य वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।
 ते अग्नेषा ऋभवो मन्दसाना अस्मे धत्त ये च रातिं गृणन्ति
 नापाभूत न वोऽतीतृषामा—ऽनिःशस्ता ऋभवो युजे अस्मिन् ।
 समिन्द्रेण मदध्वं सं मरुद्भिः सं राजभी रत्नधेयाय देवाः

७

८

९

१०

११ [४] (४००)

(३५)

९ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप् ।

इहोप यात शवसो नपातः सौधन्वना ऋभवो मापं भूत ।
 अस्मिन् हि वः सर्वे रत्नधेयं गमन्त्विन्द्रमनु वो मदासः
 आगन्तृभूणामिह रत्नधेयं—मभूत् सोमस्य सुपुतस्य प्रीतिः ।
 सुकृत्यया यत् स्वपस्यया चै एकं विचक्र चमसं चतुर्धा
 व्यकृणोत चमसं चतुर्धा सखे वि शिक्षेत्यब्रवीत ।
 अथैत वाजा अमृतस्य पन्थां गुणं देवानामृभवः सुहस्ताः
 किमयः स्विच्चमस एष आस यं काव्येन चतुरो विचक्र ।
 अथा सुनुध्वं सर्वेन मदाय पात ऋभवो मधुनः सोम्यस्य
 शच्याकर्त पितरा युवाना शच्याकर्त चमसं देवपानम् ।
 शच्या हरी धनुतरावतटे—न्द्रवाहोवृभवो वाजरत्नाः
 यो वः सुनोत्यभिपित्वे अह्नां तीव्रं वाजासुः सर्वेन मदाय ।
 तस्मै रयिमृभवः सर्ववीर—मा तक्षत वृषणो मन्दसानाः

१

२

३

४

५ [५]

६

प्रातः सुतर्मपिबो हर्यश्व माध्यंदिनं सर्वेन केवलं ते ।
 समुभूभिः पिबस्व रत्नधेभिः सखीयाँ इन्द्र चकूषे सुकृत्या

७

(४०७)

ये देवासो अर्भवता सुकृत्या इयेना इवेदधि विवि निषेद ।
ते रत्नं धात शवसो नपातः सौधन्वना अर्भवतामृतांसः

८

यत् तृतीयं सर्वनं रत्नधेयं मर्कणुध्वं स्वपुस्या सुहस्ताः ।
तर्ह्यभवः परिषितं व एतत् सं मर्देभिरिन्द्रियैर्मिः पिबध्वम्

९ [६] (४०९)

(३६)

९ वामदेवो गोतमः । ऋभवः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अनश्वो जातो अनभीशुरुक्थ्योऽर्थं चित्रकः परि वतंते रजः ।
महत् तद् वो देव्यस्य प्रवाचनं द्यामृभवः पृथिवीं यच्च पुण्यथ

१

रथं ये चक्रुः सुवृत्तं सुचेतसो ऽविह्वरन्तं मनसस्पृधिष्या ।
तां ऊ न्वस्य सर्वनस्य पीतय आ वो वाजा ऋभवो वेदयामसि

२

तद् वो वाजा ऋभवः सुप्रवाचनं देवेषु विश्वो अभवन्महित्वन्म ।
जिह्वी यत् सन्ता पितरा सनाजुरा पुनर्युवाना चरथाय तक्षथ

३

एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयं निश्चर्मणो गामरिणीत धीतिभिः ।
अथा देवेष्वमृतत्वमानश श्रुटी वाजा ऋभवस्तद् व उक्थ्यम्

४

ऋभुतो रयिः प्रथमश्रवस्तमो वार्जश्रुतासो यमर्जीजनन् नरः ।
विभ्वतदो विदथेषु प्रवाच्यो यं देवासोऽवथा स विचर्षणिः

५ [७]

स वाज्यवां स ऋषिर्वचस्यया स शूरो अस्ता पृतनासु दुष्टरः ।
स रायस्पोषं स सुवीर्यं दधे यं वाजो विश्वौ ऋभवो यमाविषुः

६

श्रेष्ठं वः पेशो अधि धायि दर्शतं स्तोमो वाजा ऋभवस्तं जुजुष्टन ।
धीरांसो हि वा कुवयो विपश्चितस्तान् व एना ब्रह्मणा वेदयामसि

७

यूयम्समभ्यं धिषणाभ्यस्परि विद्वांसो विश्वा नर्याणि भोजना ।
द्युमन्तं वार्जं वृषं शुष्ममुत्तममा नो रयिमृभवस्तक्षता वयः

८

इह प्रजामिह रयिं रराणा इह श्रवो वीरवत् तक्षता नः ।
येन वयं चितयेमात्यन्यान् तं वार्जं चित्रमृभवो ददा नः

९ [८] (४१८)

(३७)

८ वामदेवो गौतमः । ऋभवः । त्रिष्टुप्, ५-८ अनुष्टुप् ।

उप नो वाजा अध्वरमृमुक्षा	देवा यात पथिभिर्देवयानैः ।	
यथा यज्ञं मनुषो विश्वाङ्गसु	वधिध्वे रण्वाः सुदिनेष्वह्नाम्	१
ते वो हृदे मनसे सन्तु यज्ञा	जुष्टासो अद्य घृतनिर्णिजो गुः ।	
प्र वः सुतासो हरयन्त पूर्णाः	क्रत्वे दक्षाय हर्षयन्त पीताः	२
अपुत्राय देवहितं यथा वः	स्तोमो वाजा ऋभुक्षणो वृदे वः ।	
जुह्वे मनुष्वदुपरासु विश्व	युष्मे सचा बृहद्विवेषु सोमम्	३
पीवोअश्वाः शुचद्रथा हि भूता	ऽयःशिप्रा वाजिनः सुनिष्काः ।	
इन्द्रस्य सुनो शवसो नपातो	ऽनु वश्चेत्यग्रियं मदाय	४
ऋभुमृमुक्षणो रयिं	वाजं वाजिन्तमं युजम् ।	
इन्द्रस्वन्तं हवामहे	सद्रासातममश्विनम्	५ [९]

सेहभवो यमवथ	युयमिन्द्रश्च मर्त्यम् ।	
स धीभिरस्तु सनिता	मेधसाता सो अर्धता	६
वि नो वाजा ऋभुक्षणः	पथश्चित्तन् यष्टवे ।	
अस्मभ्यं सूरयः स्तुता	विश्वा आशास्तरिषाणि	७
तं नो वाजा ऋभुक्षण	इन्द्र नासत्या रयिम् ।	
समश्वं चर्षणिभ्य आ	पुरु शस्त मघत्तये	८ [१०] (४२९)

(३८)

१० वामदेवो गौतमः । दधिकाः । १ द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

उतो हि वां द्वात्रा सन्ति पूर्वा	या पुरुभ्यंस्त्रसदस्युर्निर्तिशे ।	
क्षेत्रासां ददथुरुर्वरासां	घनं दस्युभ्यो अभिर्भूतिमुग्रम्	१
उत वाजिनं पुरुनिष्विध्वानं	दधिक्रामु ददथुर्विश्वकृष्टिम् ।	
ऋजिप्यं श्येनं प्रुषितप्सुमाशुं	चक्रैत्यमर्यो नृपतिं न शूरम्	२
यं सीमनु प्रवतेव द्रवन्तं	विश्वः पुरुर्मदति हर्षमाणः ।	
पङ्क्तिर्गृध्र्यन्तं मेधयुं न शूरं	रथतुरं वातमिव ध्रजन्तम्	३ (४२९)

यः स्मारुन्धानो गध्या समत्सु सनुतरश्चरति गोषु गच्छन् ।
आविक्रिजीको विदथा निचिक्थ्यत् तिरो अरुति पर्याप आयोः
उत स्मैन वल्लमथि न तायु—मनु क्रोशन्ति क्षितयो भेरुषु ।
नीचायमानं जसुरिं न श्येनं श्रवश्चाच्छा पशुमच्च यथम्

४

५ [११]

उत स्मासु प्रथमः सरिष्यन् नि वेवेति श्रेणिमी रथानाम् ।
स्रजं कृण्वानो जन्यो न शुभ्वा रेणुं रेरिहत् किरणं ददुश्वान्
उत स्य वाजी सहुरिर्क्रतावा शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्थे ।
तुरं यतीषु तुरयञ्चुजिप्यो ऽधि भुवोः किरते रेणुमृञ्जन्
उत स्मास्य तन्यतोर्वि द्यो—कंधायतो अभियुजो भयन्ते ।
यदा सहस्रमभि भीमयोधीद् दुर्वतुः स्मा भवति भीम कञ्जन्
उत स्मास्य पतयन्ति जना जूतिं कृष्टिपो अभिमूतिमाशोः ।
उतैनमाहुः समिथे वियन्तः परा दधिका असरत् सहस्रैः
आ दधिकाः शर्वसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान् ।
सहस्रसाः शतसा वाज्यवीं पूणक्तु मध्वा समिमा वचांसि

६

७

८

९

१० [१२] (४३६)

(३९)

६ वामदेवो गौतमः । दधिकाः । त्रिष्टुप्, ६ अनुष्टुप् ।

आशुं दधिकां तमु नु ष्टवाम दिवस्पृथिव्या उत चर्किराम ।
उच्छन्तीमांमुषसः सुदय—न्त्वति विश्वानि दुरितानि पर्षन्
महर्षेर्कर्म्यर्वतः क्रतुपा दधिकावणः पुरुवारस्य वृष्णः ।
यं पुरुष्यो दीदिवसं नामिं वृद्धुर्मित्रावरुणा ततुरिम्
यो अश्वस्य दधिकावणो अकाशीत् समिद्धे अग्रा उपसो व्युद्यौ ।
अनागसं तमर्दितिः कृणोतु स मित्रेण वरुणेना सजोषाः
दधिकावण इष ऊर्जो महो य—दर्मन्महि मरुतां नाम भद्रम् ।
स्वस्तये वरुणं मित्रमाग्निं हवामह इन्द्रं वज्रबाहुम्
इन्द्रमिवेदुभये वि हयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
दधिकामु सुदनं मर्त्याय वृद्धुर्मित्रावरुणा नो अश्वम्
दधिकावणो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।
सुरभि नो मुखा करत् प्र ण आरूषि तारिषत्

१

२

३

४

५

६ [१३] (४४९)

(४०)

५ वामदेवो गौतमः । दधिकाः, ५ सूर्यः । जगती, १ त्रिष्टुप् ।

दधिकाव्ण इदु नु चर्किराम विश्वा इन्मामुषसः सृदयन्तु ।
 अपामग्रेरुषसः सूर्यस्य बृहस्पतेराङ्गिरसस्य जिष्णोः १
 सत्वा भरिषो गविषो दुवन्यस्य च्छ्रवस्यादिष उपसस्तुरण्यसत् २
 सत्यो द्वो द्रवरः पतङ्गरो दधिकावेषमूर्जं स्वर्जनत् ३
 उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पूर्णं न वेरनु वाति प्रगृधिनः ।
 श्येनस्येव ध्रजतो अङ्कसं परि दधिकाव्णः सहोर्जा तरित्रतः ३
 उत स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिकृक्ष आसनि ।
 क्रतुं दधिका अनु संतवीत्वत् पथामङ्कांस्यन्वापनीफणत् ४
 हंसः श्विषद् वसुरन्तरिक्षसद्भोता वेद्विषदतिथिर्दुरोणसत् ।
 नृषद् वरसहस्रसद् व्योमसद्भुजा गोजा क्रतुजा अङ्गिजा क्रतुम् ५ [१४] (४७७)

(४१)

११ वामदेवो गौतमः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रा को वां वरुणा सुस्रमाप स्तोमो हविष्माँ अमृतो न होता ।
 यो वां हृदि क्रतुमाँ अस्मदुक्तः परस्परीदिन्द्रावरुणा नमस्वान् १
 इन्द्रा ह यो वरुणा चक्र आपी देवौ मर्तः सुख्याय प्रयस्वान् ।
 स हन्ति वृत्रा समिथेषु शत्रू नवोभिर्वा महाग्निः स प्र शृण्वे २
 इन्द्रा ह रत्नं वरुणा धेष्टे तथा नृभ्यः शशमाभेभ्यस्ता ।
 यद्वी सखाया सुख्याय सोमैः सुतेभिः सुप्रयसा मादयैते ३
 इन्द्रा युवं वरुणा विद्युमस्मिन्नोजिष्ठमुग्धा नि वधिष्ठं वज्रम् ।
 यो नो दुरेवो वृकर्तिर्दुभीतिस्तस्मिन् मिमाथामभिभुत्योजः ४
 इन्द्रा युवं वरुणा भूतमुस्या धियः प्रेतारा वृषभेव धेनोः ।
 सा नो दुहीयद् यवसेव गत्वी सहस्रधारा पयसा मही गौः ५ [१५]

तोके हिते तनय उर्वरासु सूरौ हशीके वृषणश्च पौंस्ये ।
 इन्द्रा नो अत्र वरुणा स्याता मवोभिर्वस्मा परितक्म्यायाम् ६ (४५३)

युवामिन्द्रचवसे पूव्याय परि प्रभृती गविषः स्वापी ।	
वृणीमहे सख्याय प्रियाय शूरा मंहिष्ठा पितरैव शंभू	७
ता वां धियोऽवसे वाजयन्तीं राजिं न जग्मुर्युवयूः सुदान् ।	
श्रिये न गाव उप सोममस्थु रिन्द्रं गिरो वरुणं मे मनीषाः	८
इमा इन्द्रं वरुणं मे मनीषा अगमन्नुप द्रविणमिच्छमानाः ।	
उपेमस्थुर्जोष्टार इव वस्वो रध्वीरिव श्रवसो भिक्षमाणाः	९
अदव्यस्य तमना रथ्यस्य पुष्टे नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।	
ता चक्राणा ऊतिभिर्नव्यसीभि रस्मन्ना रायो नियुतः सचन्ताम्	१०
आ नो बृहन्ता बृहतीभिर्बृहती इन्द्र यातं वरुण वाजसातौ ।	
यद् विद्यतः पूतनासु प्रकील्यन् तस्य वां स्याम सनितारं आजेः	११ [१६] (४५८)

(४२)

१० त्रसदस्युः पौरकुत्स्यः । त्रसदस्युः, ७-१० इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

मम द्विता राष्ट्रं क्षत्रियस्य विश्वायोर्विश्वे अमृता यथा नः ।	
क्रतुं सचन्ते वरुणस्य देवा राजामि कृष्टेरुपमस्य वज्रेः	१
अहं राजा वरुणो मह्यं तान्यसुर्याणि प्रथमा धारयन्त ।	
क्रतुं सचन्ते वरुणस्य देवा राजामि कृष्टेरुपमस्य वज्रेः	२
अहमिन्द्रो वरुणस्ते महित्वो र्वीं गभीरे रजसी सुमेके ।	
त्वष्टेव विश्वा भुवनानि विद्वान् त्समैरयं रोदसी धारयं च	३
अहमपो अपिन्वमुक्षमाणा धारयं दिवं सदनं क्रतुस्य ।	
क्रतेन पुत्रो अदितेऽक्रतावो त त्रिधातुं प्रथयद् वि भूमं	४
मां नरः स्वश्वा वाजयन्तो मां वृताः समरणे हवन्ते ।	
कृणोम्याजि मघवाहमिन्द्र इयमि रेणुमभिमूत्योजाः	५ [१७]

अहं ता विश्वा चक्रं नकिर्मा दैव्यं सहो वरते अप्रतीतम् ।	
यन्मा सोमासो ममदुन्यबुक्थो मे भयेते रजसी अपारे	६
विदुष्टे विश्वा भुवनानि तस्य ता प्र ब्रवीषि वरुणाय वेधः ।	
स्व वृत्राणि शृण्विषे जघन्वान् स्वं वृतां अरिणा इन्द्र सिन्धून्	७ (४६५)

अस्माकमत्र पितरस्त आसन् त्सत ऋषयो दौर्गहे बध्यमाने ।
 त आर्यजन्त त्रसदस्युमस्या इन्द्रं न वृत्रतुरमर्धदेवम्
 पुरुकुत्सानी हि वामदाश इन्द्रव्येभिरिन्द्रावरुणा नमोभिः ।
 अथा राजानं त्रसदस्युमस्या वृत्रहणं ददधुरर्धदेवम्
 राया वयं संसवांसो मदेम हव्येन देवा यवसिन् गावः ।
 तां धेनुमिन्द्रावरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्तीम्

८

९

१० [१८] (४६८)

(४३)

७ पुरुमीळहाजमीळहौ सौहोत्रौ । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

क उ श्रवत् कतमो यज्ञियानां वन्दारु देवः कतमो जुषाते ।
 कस्येमां देवीममृतेषु प्रेष्ठां हृदि श्रेष्ठाम सुदृतिं सुहव्याम्
 को मृळाति कतम आगमिष्ठो देवानामु कतमः शंभविष्ठः ।
 रथं कमाहुर्देवदश्वमाशुं यं सूर्यस्य दुहितावृणीत
 मक्षू हिष्मा गच्छथ ईवतो द्यूनिन्द्रो न शक्तिं परितक्म्यायाम् ।
 विव आजता विव्या सुपर्णा कया शर्चीनां भवथः शर्चिष्ठा
 का वां भूदुपमातिः कया न आश्विना गमथो हूयमाना ।
 को वां महाश्चित् त्यजसो अभीक उरुष्यतं माध्वी दक्षा न ऊती
 उरु वां रथः परि नक्षति द्यामा यत् समुद्रादुमि वर्तते वाम् ।
 मध्वा माध्वी मधु वां पुषायन् यत् सीं वां पूक्षो मुरजन्त पक्वाः
 सिन्धुर्ह वां रसया सिञ्चदश्वान् घृणा वयोऽरुषासः परि रमन् ।
 तवु पु वामजिरं चेति यानं येन पती भवथः सूर्यायाः
 इहेह यद् वां समना पंपुक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरता ।
 उरुष्यतं जरितारं युवं ह श्रितः कामो नासत्या युवद्विक्

१

२

३

४

५

६

७ [१९] (४७५)

(४४)

७ पुरुमीळहाजमीळहौ सौहोत्रौ । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुज्यमश्विना संगतिं गोः ।
 यः सूर्या वहति वन्धुरायुर्गिर्वीहसं पुरुतमं वसुयम्

१

(४७६)

युवं श्रियमश्विना देवता तां दिवो नपाता वनथः शर्चीभिः ।	
युवोर्वपुरभि पृक्षः सचन्ते वहन्ति यत् ककुहासो रथे वाम्	२
को वामद्या करते रातहव्य ऊतये वा सुतपेयाय वार्कैः ।	
ऊतस्य वा वनुषे पूर्याय नमो येमानो अश्विना ववर्तत	३
हिरण्ययेन पुरुभू रथेनेमं यज्ञं नासत्योपं यातम् ।	
पिवाथ इन्मधुनः सोम्यस्य दधथो रत्नं विधते जनाय	४
आ नो यातं द्विवो अच्छा पृथिव्या हिरण्ययेन सुवृता रथेन ।	
मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः सं यद् वृदे नाभिः पूर्या वाम्	५
नू नो रयिं पुरुवीरं ब्रूहन्तं दसा मिमांथामुभयेष्वस्मे ।	
नरो यद् वामश्विना स्तोममावन् त्सधस्तुतिमाजमीळ्हासो अगमन्	६
इहेह यद् वा समुना पंपृक्षे सेयमस्मे सुमतिर्वाजरता ।	
उरुण्यतं जरितारं युवं ह श्रितः कामो नासत्या युवद्विक्	७ [२०] (४८२)

(४५)

७ वामदेवो गौतमः । अश्विनौ । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

एष स्य भानुरुदियति युज्यते रथः परिज्मा द्विवो अस्य सानवि ।	
पृक्षासो अस्मिन् मिथुना अधि त्रयो हतिस्तुरीयो मधुनो वि रंकाते	१
उद् वा पृक्षासो मधुमन्त ईरते रथा अश्वास उपसो व्युष्टिपु ।	
अपोर्णुवन्तस्तम् आ परीवृतं स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः	२
मध्वः पिवतं मधुपेभिः रासभि रूत प्रियं मधुने युञ्जाथां रथम् ।	
आ वर्तनिं मधुना जिन्वथस्पथो हतिं बहेथे मधुमन्तमश्विना	३
हंसासो ये वा मधुमन्तो अस्मिधो हिरण्यपणी उहुव उपबुधः ।	
उवृधुतो मन्दिनो मन्दिनिस्पृशो मध्वो न मक्षः सर्वनानि गच्छथः	४
स्वध्वरासो मधुमन्तो अग्रय उसा जरन्ते प्रति वस्तोरश्विना ।	
यश्चिहस्तस्तरणिर्विचक्षणः सोमं सुपाव मधुमन्तमद्रिभिः	५
आकेनिपासो अहभिर्दिविध्वतः स्वर्णं शुक्रं तन्वन्त आ रजः ।	
सुरश्चिदश्वान् युयुजान ईयते विश्वो अनु स्वधया चेतथस्पथः	६
प्र वामवोचमश्विना धियंधा रथः स्वश्वो अजरो यो अस्ति ।	
येन सद्यः परि रजोसि याथो हविर्मन्तं तरणिं भोजमच्छ	७ [२१] (४८९)

(४६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ४६-५८]

७ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । गायत्री ।

अग्रं पिबा मधूनां सुतं वायो दिविष्टिषु ।	त्वं हि पूर्वपा असि	१
शतेनां नो अमिष्टिमि नियुत्वाँ इन्द्रसारथिः ।	वायो सुतस्य तृम्पतम्	२
आ वाँ सहस्रं हरय इन्द्रवायू अभि प्रयः ।	बहन्तु सोमपीतये	३
रथं हिरण्यवन्धुरं मिन्द्रवायू स्वध्वरम् ।	आ हि स्थाथो दिविस्पृशम्	४
रथेन पृथुपार्जसा द्वाश्वासमुप गच्छतम् ।	इन्द्रवायू इहा गतम्	५
इन्द्रवायू अयं सुतस्तं देवेभिः सजोपसा ।	पिबतं द्वाशुषो गृहे	६
इह प्रयाणमस्तु वा मिन्द्रवायू विमोचनम् ।	इह वाँ सोमपीतये	७ [२२] (४६६)

(४७)

४ वामदेवो गौतमः । इन्द्रवायू, १ वायुः । अनुष्टुप् ।

वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु ।		
आ याहि सोमपीतये स्पाहो देव नियुत्वता		१
इन्द्रश्च वायवेषां सोमानां पीतिर्मह्यः ।		
युवाँ हि यन्तीन्द्रवो निम्नमाणे न सध्यक्		२
वायुविन्द्रश्च शुष्मिणा सुरथं शवसस्पती ।		
नियुत्वन्ता न ऊतय आ यातं सोमपीतये		३
या वाँ सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो द्वाशुषे नरा ।		
अस्मे ता यज्ञवाहसेन्द्रवायू नि यच्छतम्		४ [२३] (५००)

(४८)

५ वामदेवो गौतमः । वायुः । अनुष्टुप् ।

विहि होत्रा अवीता विपो न रायो अयः ।		
वायुवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये		१
नियुत्वाणो अशस्ती नियुत्वाँ इन्द्रसारथिः ।		
वायुवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये		२ (५०२)

अनु कृष्णे वसुधिति येमाते विश्वर्षेऽसा ।
 वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये ३
 वहन्तु त्वा मनोयुजो युक्तासो नवतिर्नव ।
 वायवा चन्द्रेण रथेन याहि सुतस्य पीतये ४
 वायो शतं हरीणां युवस्व पोष्याणाम् ।
 उत वा ते सहस्रिणो रथ आ यातु पाजसा ५ [२४] (५०५)

(४९)

६ वामदेवो गौतमः । इन्द्राबृहस्पती । गायत्री ।

इदं वांसास्ये हविः प्रियमिन्द्राबृहस्पती । उक्थं मदश्च शस्यते १
 अयं वां परि पिच्यते सोम इन्द्राबृहस्पती । चारुर्मदाय पीतये २
 आ न इन्द्राबृहस्पती गृहमिन्द्रश्च गच्छतम् । सोमपा सोमपीतये ३
 अस्मे इन्द्राबृहस्पती रयिं धत्तं शतग्विर्नम । अश्वावन्तं सहस्रिणाम् ४
 इन्द्राबृहस्पती वयं सुते ग्रीर्भिर्हवामहे । अस्य सोमस्य पीतये ५
 सोममिन्द्राबृहस्पती पिबंतं वागुषो गृहे । मादयेथां तदोक्ता ६ [२५] (५११)

(५०)

११ वामदेवो गौतमः । बृहस्पतिः, १०-११ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप्, १० जगती ।

यस्तस्तम्भ सहसा वि ज्मो अन्तान् बृहस्पतिस्त्रिष्टुप्स्थो रवेण ।
 तं प्रलास ऋषयो दीध्यानाः पुरो विप्रा दधिरे मन्द्रजिह्वम् १
 धुनेतयः सुप्रकेतं मदन्तो बृहस्पते अभि ये नस्ततमे ।
 पृषन्तं सुप्रमद्वधमूर्ध्वं बृहस्पते रक्षतादस्य योनिम् २
 बृहस्पते या परमा पंगवदत आ तं क्रतस्पृशो नि धेदुः ।
 तुभ्यं स्वाता अंवता अद्रिदुग्धा मध्वः श्रोतन्त्यमितां विरप्ताम् ३
 बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो महो ज्योतिषः परमे व्योमन् ।
 सप्तास्यस्तुविजातो रवेण वि सप्तरेक्षिरधमत् तमांसि ४
 स सुदुष्मा स ऋक्वता गुणेन वलं रुरोज फलिगं रवेण ।
 बृहस्पतिरुन्निर्या हव्यसूनुः कर्निकनुद् वावशतीरुदाजत् ५ [२६] (५१६)

एषा पित्रे विश्वदेवाय वृष्णे यज्ञैर्विधेम नमसा हविर्भिः ।

बृहस्पते सुप्रजा वीरवन्तो वयं स्याम परतयो रयीणाम्

६

स इदं राजा प्रतिजन्यानि विश्वा शुष्मेण तस्थावभि वीर्येण ।

बृहस्पतिं यः सुश्रुतं बिभर्ति वल्गुयति वन्दते पूर्वमाजम्

७

स इत क्षेति सुधित ओकसि स्वे तस्मा इळां पिन्वते विश्वदानीम् ।

तस्मै विशः स्वयमेवा नमन्ते यस्मिन् ब्रह्मा राजनि पूर्वं एति

८

अप्रतीतो जयति सं धनानि प्रतिजन्यान्युत या सजंन्या ।

अवस्यवे यो वरिवः कृणोति ब्रह्मणे राजा तमवन्ति देवाः

९

इन्द्रश्च सोमं पितवं बृहस्पते ऽस्मिन् यज्ञे मन्दसाना वृषणवसू ।

आ वां विशन्तिवन्दवः स्वाभुवो ऽस्मे शयिं सर्ववीरं नि यच्छतम्

१०

बृहस्पत इन्द्र वर्धतं नः सचा सा वां सुमतिर्भूत्वस्मे ।

अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जज्ञस्तमर्यो वनुषामरातीः

११ [२७] (५२२)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ व० १-२६]

(५१)

११ वामदेवो गौतमः । उवाच । त्रिष्टुप् ।

इवमु त्यत पुरुतमं पुरस्ता ज्योतिस्तमसो व्युनावदस्तात् ।

नूनं द्विवो दुहितरो विभाती गांतुं कृणवद्भुषसो जनाय

१

अस्थुरु चित्रा उपसः पुरस्ता न्मिता इव स्वरवोऽध्वरेषु

व्यू व्रजस्य तमसो द्वारे च्छन्तीरवच्छुचयः पावकाः

२

उच्छन्तीरद्य चितयन्त भोजान् राधोदेयायोषसो मघोनीः ।

अचित्रे अन्तः पुणयः ससन्त्वबुध्यमानास्तमसो विमध्वे

३

कुवित स देवीः सनयो नवो वा यामो बभूयादुषसो वो अद्य ।

येना नवगवे अङ्गिरे दशगवे सप्तार्ये रेवती रेवद्रूप

४

युयं हि देवीर्कृतयुग्मिरश्वैः परिप्रयाथ भुवनानि सद्यः ।

प्रबोधयन्तीरुषसः ससन्तं द्विपाच्चतुष्पाच्चरथाय जीवम्

५ [१]

क्व स्विदासां कतमा पुराणी यया विधानां विदुधुर्कभूणाम् ।

शुभं यच्छुभ्रा उपसश्चरन्ति न वि ज्ञायन्ते सदृशीरजुष्याः

६

(५२८)

ता घा ता भद्रा उषसः पुरासु—रभिष्टिद्युम्ना ऋतजातसत्याः ।	
यास्वीजानः शशमान उक्थैः स्तुवच्छंसन् द्रविणं सद्य आपं	७
ता आ चरन्ति समना पुरस्तात् समानतः समना पप्रथानाः ।	८
ऋतस्य देवीः सवसो बुधाना गवां न सर्गा उषसो जरन्ते	
ता इहवेदेव समना समानी—रमीतवर्णा उषसश्चरन्ति ।	
गृहन्तीरभ्वमसितं रुशद्भिः शुक्रास्तनूभिः शुचयो रुचानाः	९
रयिं दिवो दुहितरो विभातीः प्रजावन्तं यच्छतास्मासु देवीः ।	
स्योनादा वः प्रतिबुध्यमानाः सुवीर्यस्य पतयः स्याम	१०
तद् वो दिवो दुहितरो विभाती—रुपं ब्रुव उषसो यज्ञकैतुः ।	
वयं स्याम यशसो जनेषु तद् द्यौश्च धृतां पृथिवी च देवी	११ [२] (५३३)

(५२)

७ वामदेवो गौतमः । उषः । गायत्री ।

प्रति ष्या सूनरी जनी व्युच्छन्ती परि स्वसुः ।	
दिवो अदशि दुहिता	१
अश्वेव चित्रारुषी माता गवामृतावरी ।	
सखाभूदुश्विनोरुषाः	२
उत सखास्यश्विनो—रुत माता गवामसि ।	
उतोषो वस्व ईशिषे	३
यावयद्वेषसं त्वा चिकित्वित् सूनृतावरि ।	
प्रति स्तोमैरभुत्स्महि	४
प्रति भद्रा अदृक्षत गवां सर्गा न रुमयः ।	
ओषा अग्रा उरु जयः	५
आपपुषीं विभावरि व्यावज्योतिषा तमः ।	
उषो अनु स्वधामव	६
आ द्यां तनोषि रुश्मिभि—रान्तरिक्षमुरु प्रियम् ।	
उषः शुकेण शोचिषा	७ [३] (५४०)

(५३)

७ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती ।

तद् देवस्य सवितुर्वार्यं महद् वृणीमहे असुरस्य प्रचेतसः ।	
छर्दियेन दाशुषे यच्छति त्मना तन्नो महो उदयान् देवो अक्तुभिः	१
द्विवो धर्ता भुवनस्य प्रजापतिः पिशङ्गं द्वापि प्रति मुश्वते कृविः ।	
विचक्षणः प्रथयन्नापूणस्तुर्व जीजनत् सविता सुभ्रमुक्थ्यम्	२
आप्रा रजांसि दिव्यानि पार्थिवा श्लोकं देवः कृणुते स्वायु धर्मेणे ।	
प्र बाहू अस्माक् सविता सर्वाभानि निवेशयन् प्रसुवन्नकुभिर्जगत्	३
अदाभ्यो भुवनानि प्रचाकेशद् व्रतानि देवः सविताभि रक्षते ।	
प्राप्ताग्बाहू भुवनस्य प्रजाभ्यो धृतवतो महो अजमस्य राजति	४
त्रिन्तरिक्षं सविता महित्वना त्री रजांसि परिभूस्त्रीणि रोचना ।	
तिस्रो दिवः पृथिवीस्तिष्ठ इन्वति त्रिभिर्द्वैतरभि नो रक्षति त्मना	५
बृहत्सुम्नः प्रसवीता निवेशानो जगतः स्थातुरुभयस्य यो वशी ।	
स नो देवः सविता शर्म यच्छ त्वस्मे क्षयाय त्रिवरूथमंहसः	६
आगन् देव ऋतुभिर्वर्धतु क्षयं दधातु नः सविता सुप्रजामिषम् ।	
स नः क्षपामिरहमिश्च जिन्वतु प्रजावन्तं रयिमुस्मे समिन्वतु	७ [४] (५४७)

(५४)

६ वामदेवो गौतमः । सविता । जगती, ६ त्रिष्टुप् ।

अमूद् देवः सविता वन्द्यो नु न इदानीमहं उपवाच्यो नृभिः ।	
वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः श्रेष्ठं नो अन्नं द्रविणं यथा दधत्	१
देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्यो ऽमृतत्वं सुवासि भागमुत्तमम् ।	
आदिद् कामानं सवितुर्व्यूणुषे ऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः	२
अचिन्ती यच्चकूमा दैव्ये जने वृनिर्दक्षैः प्रभृती पूरुषत्वता ।	
देवेषु च सवितरानुषेषु च त्वं नो अन्नं सुवतादनागसः	३
न प्रमिये सवितुर्दैव्यस्य तद् यथा विश्वं भुवनं धारयिष्यति ।	
यत् पृथिव्या वरिमुन्ना स्वङ्कुरिर्वर्धमन् द्विवः सुवति सुत्यमस्य तत्	४ (५५१)

इन्द्रज्येष्ठान् बृहद्भ्यः पर्वतेभ्यः क्षयौ एभ्यः सुवसि पुस्त्यावतः ।

यथायथा पतयन्तो विवेमिर एवैव तस्थुः सवितः सुवार्य ते ५

ये ते त्रिरहन् त्सवितः सुवासो द्विर्वादेव सौमगमासुवन्ति ।

इन्द्रो द्यावापृथिवी सिन्धुरग्निं रादित्येनो अदितिः शर्म यंसत् ६ [५] (५५३)

(५५)

१० वामदेवो गौतमः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ८-१० गायत्री ।

को वञ्छाता वंसवः को वरूता द्यावाभूमी अदिते त्रासीथां नः ।

सहीयसो वरुण मित्रं मतात् को वोऽध्वरे वरिवो धाति देवाः १

प्र ये धामानि पूर्याण्यर्चान् वि यदुच्छान् विद्योतारो अमूराः ।

विधातारो वि ते दधुरजसा ऋतधीतयो रुरुचन्त दुस्माः २

प्र पुस्त्याऽमदितिं सिन्धुमर्कैः स्वस्तिमाले सुख्याय देवीम् ।

उभे यथा नो अहनी निपात उषासानकां करतामदब्धे ३

व्यर्थमा वरुणश्चेति पन्थां मिषस्पतिः सुवितं गातुमग्निः ।

इन्द्राविष्णू नृवदुषु स्तवाना शर्म नो यन्तममवद वरूथम् ४

आ पर्वतस्य मरुतामवांसि देवस्य त्रातुरग्नि भगस्य ।

पात् पतिर्जन्यादहंसो नो मित्रो मित्रियादुत न उरुष्येत ५ [६]

नू रोदसी अहिना बुध्न्येन स्तुवीत देवी अप्येभिरिष्टैः ।

समुद्रं न संचरणे सनिग्यवो घर्मस्वरसो नद्योऽपं वन ६

देवैर्नो देव्यदितिर्नि पातु देवञ्छाता त्रायतामप्रयुच्छन् ।

नहि मित्रस्य वरुणस्य धासि मर्हामसि प्रमियं सान्वग्नेः ७

अग्निरीशे वसुव्यस्याऽग्निर्महः सौमगस्य ।

तान्यस्मभ्यं रासते ८

उषो मघोन्या वह सूनुते वायी पुरु ।

अस्मभ्यं वाजिनीवति ९

तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अयंमा ।

इन्द्रो नो राधसा गमत् १० [७] (५६३)

(५६)

७ वामदेवो गौतमः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप्, ५-७ गायत्री ।

मही द्यावापृथिवी इह ज्येष्ठे रुचा भवतां शुचयद्भिरकैः ।

यत् सीं वरिष्ठे बृहती विमिन्वन् रुवन्ध्रोक्षा पप्रथानेभिरेवैः

देवी देवेभिर्यजते यजत्रि रमिनती तस्थतुरुक्षमाणे ।

ऋतावरी अद्भुहा देवपुत्रे यज्ञस्य नेत्री शुचयद्भिरकैः

स इत् स्वपा भुवनेष्वास य इमे द्यावापृथिवी जजान् ।

उर्वी गर्भीरि रजसी सुमेके अवंशे धीरः शच्या समैरत्

न रोदसी बृहज्जिह्वो वरुथैः पत्नीवद्भिरिषयन्ती सजोषाः ।

उरूची विश्वे यजते नि पातं धिया स्याम रथ्यः सदासाः

प्र वां महि धर्वा अभ्यु-पस्तुति भरामहे ।

शुची उप प्रशस्तये

पुनाने तुन्वा मिथः स्वेन दक्षेण राजथः ।

ऊह्यार्थे सनाहृतम्

मही मित्रस्य साधथ-स्तरन्ती पिप्रती ऋतम् ।

परि यज्ञं नि षेदथुः

१

२

३

४

५

६

७ [८]

(५६०)

(५७)

८ वामदेवो गौतमः । १-३ क्षेत्रपतिः; ४ शुनः; ५, ८ शुनासीरौ; ६-७ सीता ।

अनुष्टुप्; ५ पुर उष्णिक्; २, ३, ८ त्रिष्टुप् ।

क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनैव जयामसि ।

गामश्वं पोषयित्वा स नो मृळातीदृशे

क्षेत्रस्य पते मधुमन्तमूर्मि धेनुरिव पयो अस्मासु धुक्ष्व ।

मधुश्चतुर्धुतमिव सुपूतं मृतस्य नः पतयो मृळयन्तु

मधुमतीरोषधीद्याव आपो मधुमन्नो भवत्वन्तरिक्षम् ।

क्षेत्रस्य पतिर्मधुमान् नो अस्त्व-रिष्यन्तो अन्वेनं चरेम

शुनं वाहाः शुनं नरः शुनं कृषतु लाङ्गलम् ।

शुनं वरत्रा बन्ध्यन्तां शुनममृतामुदिङ्गय

१

२

३

४

(५७४)

शुनासीराविमां वाचं जुषेथां यद् विवि चक्रथुः पयः ।
तेनेमामुपं सिञ्चतम्

५

अर्वाचीं सुभगे भव सीति वन्दामहे त्वा ।
यथा नः सुभगासंसि यथा नः सुफलासंसि

६

इन्द्रः सीतां नि गृह्णातु तां पूषानु यच्छतु ।
सा नः पर्यस्वती दुहा मुत्तरामुत्तरां समाम्

७

शुनं नः फाला वि कृषन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अभि यन्तु वाहिः ।
शुनं पर्जन्यो मधुना पयोभिः शुनासीरा शुनमस्मासु धत्तम्

८ [९] (५७८)

(५८)

११ वामदेवो गौतमः । अग्निः, सूर्यो वाऽऽपो वा गावो वा घृतस्तुतिर्वा । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

समुद्रादूर्भिर्मधुमाँ उदारं दुपांशुना सममृतत्वमानद् ।

घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः

१

वयं नाम प्र ब्रवामा घृतस्याऽस्मिन् युजे धारयामा नमोभिः ।

उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद् गौर एतत्

२

चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य ।

त्रिधा बृद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्या आ विवेश

३

त्रिधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गविं देवासो घृतमन्वविन्दन् ।

इन्द्र एकं सूर्य एकं जजान वेनादेकं स्वधया निष्टतक्षुः

४

एता अर्षन्ति हृद्यात् समुद्राच्छतव्रजा रिपुणा नावचक्षे ।

घृतस्य धारा अभि चाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मर्ध्य आसाम्

५ [१०]

सम्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्द्वदा मनसा पूयमानाः ।

एते अर्षन्त्युर्मयो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीषभाणाः

६

सिन्धोरिव प्राध्वने शूघनासो वातप्रमियः पतयन्ति यद्वाः ।

घृतस्य धारा अरुषो न वाजी काष्ठा भिन्दद्भूमिभिः पिन्वमानः

७

(५८५)

अभि प्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्यः स्मर्यमानासो अग्निम् ।
घृतस्य धाराः समिधो नसन्त ता जुषाणो हर्यति जातवेदाः

८

कन्या इव वहतुमेतवा उ अश्रयश्चाना अभि चाकशीमि ।
यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत् पवन्ते

९

अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजि मस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।
इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत् पवन्ते

१०

धामन् ते विश्वं भुवन्नमधि श्रित मन्तः संमुद्रे दृष्टान्तरायुषि ।

अपामनीके समिधे य आभृत स्तमश्याम मधुमन्तं त ऊर्मिम्

११ [११] (५८९)

॥ इति चतुर्थं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

तृतीयमंडलस्यान्तपर्यन्तं ३०५२

चतुर्थमंडलस्य ५८९

सर्वयोगः- ३६४१

अथ पञ्चमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१४]

१२ बुधगविष्टिरावात्रेयौ । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अबोध्यग्निः समिधा जनानां	प्रति धेनुमिवायतीमुपासम् ।	
यद्वा इव प्र वयामुज्जिहानाः	प्र भानवः सिम्रते नाकुमच्छ	१
अबोधि होता यजथाय देवा	नूध्वो अग्निः सुमनाः प्रातरस्थात् ।	
समिद्धस्य रुशददर्शि पाजो	महान् देवस्तमसो निर्मोचि	२
यदी गणस्य रक्षानामजीगः	शुचिरङ्के शुचिभिर्गोभिर्ऋग्निः ।	
आद् दक्षिणा युज्यते वाजय	न्युत्तानामूध्वो अधयज्जुह्वमिः	३
अग्निमच्छा देवयतां मनीसि	चक्षूषीषु सूर्ये सं चरन्ति ।	
यदी सुवति उपसा विरूपे	श्वेतो वाजी जायते अग्रे अह्वाम्	४
जनिष्ट हि जेन्यो अग्रे अह्वानं	हितो हितेष्वरूपो वनेषु ।	
दमेदमे सप्त रत्ना दधानो	ऽग्निर्होता नि षसादा यजीयान्	५
अग्निर्होता न्यसीदद् यजीया	नुपस्थे मातुः सुभ्रा उ लोके ।	
युवा कविः पुरुनिःष्ठ क्रतावा	धृतां कृष्टीनामुत मध्य इन्द्रः	६ [१२]
प्र णु त्वं विप्रमध्वेषु साधु	मग्निं होतारमीळते नमोभिः ।	
आ यस्ततान् रोदसी क्रतेन	नित्यं मृजन्ति वाजिनं धृतेन	७
मार्जाल्यो मृज्यते स्वे दमूनाः	कविप्रशस्तो अतिथिः शिवो नः ।	
सहस्रशृङ्गो वृषभस्तदोज्ञा	विश्वो अग्रे सहसा प्रास्यन्यान्	८
प्र सुद्यो अग्रे अत्येण्यन्या	नाविर्यस्मै चारुतमो बभूव ।	
इँलेन्यो वपुष्यो विभावा	प्रियो विशामतिथिर्मानुषीणाम्	९
तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ	बलिमग्निं अन्तित ओत दुरात् ।	
आ भन्दिष्ठस्य सुमतिं चिकिद्धि	बृहत् ते अग्रे महि शर्म भद्रम्	१० (१०)

आद्य रथं भानुमो भानुमन्तु मग्ने तिष्ठ यजतेभिः समन्तम् ।
विद्वान् पथीनासुर्वान्तरिक्षं मेह देवान् हविरद्याय वक्षि
अवोचाम कवये मेध्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे ।
गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव रुक्ममुख्यश्चमश्चेत्

११

१२ [१३] (१२)

(२)

११ कुमार आत्रेयः, वृशो वा जानः, उभौ वा; २, ९ वृशो जानः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १२ शक्वरी ।

कुमारं माता युवतिः समुब्धं गुहां विभर्ति न ददाति पित्रे ।
अनीकमस्य न मिनज्जनांसः पुरः पश्यन्ति निहितमरुतौ
कमेतं त्वं युवते कुमारं पेपी विभर्षि महिषी जजान ।
पूर्वीर्हि गर्भः शरदो ववर्धा—ऽपश्यं जातं यदसूत माता
हिरण्यदन्तं शुचिवर्णमारात् क्षेत्रादपश्यमायुधा मिमानम् ।
दुवानो अस्मा अमृतं विपृक्वत् किं मामनिन्द्राः कृणवन्ननुकथाः
क्षेत्रादपश्यं सनुतश्चरन्तं सुमद् युथं न पुरु शोभमानम् ।
न ता अगृभ्रन्नर्जनिष्ट हि षः पलिकनीरिद् युवतयो भवन्ति
के मे मर्यकं वि यवन्त गोभिर्न येषां गोपा अरणश्चिदासं ।
य ईं जगृभुरव ते सृजन्—न्त्वाजाति पृश्च उर्यं नश्चिकित्वान्
वसां राजानं वसतिं जनानां मरातयो नि दधुर्मर्त्येषु ।
ब्रह्माण्यत्रैरव ते सृजन्तु निन्दितारो निन्द्यासो भवन्तु

१

२

३

४

५

६ [१४]

शुनश्चिच्छेपं निर्वितं सहस्राद् यूपादमुश्रो अशमिष्ट हि षः ।
एवास्मदग्ने वि मुमुग्धि पाशान् होतश्चिकित्व इह तू निषद्य
हृणीयमानो अप हि मदैयेः प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।
इन्द्रो विद्रौ अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम्
वि ज्योतिषा बृहता भात्यग्निं राविर्विश्वानि कृणुते महित्वा ।
प्रादेवीर्मायाः संहते कुरेवाः शिशीते शृङ्गे रक्षसे विनिक्षे
उत स्वानासो विवि षन्त्वग्ने—स्तिग्मायुधा रक्षसे हन्तवा उ ।
मदै चिदस्य प्र रुजन्ति भामा न वरन्ते परिबाधो अदेवीः

७

८

९

१०

(१२)

एतं ते स्तोमं तुविजात विप्रो रथं न धीरुः स्वपा अतक्षम् ।

यदीदृशे प्रति त्वं देव हर्षाः स्वर्वतीरप एना जयेम

११

तुविजीवो वृषभो वावृधानो ऽशत्रुर्वयः समजाति वेदः ।

इतीममग्निममृता अवोचन् बर्हिर्मते मनवे शर्म यंस—द्विर्विधमते मनवे शर्म यंसत् १२[१५](३४)

(३)

१२ वसुधुत आज्ञेयः । अग्निः, २ मरुद्रुद्रविष्णवः । त्रिष्टुप्, १ विराट् ।

त्वमग्ने वरुणो जायसे यत् त्वं मित्रो भवसि यत् समिद्धः ।

त्वे विश्वे सहसस्पुत्र देवा—स्त्वमिन्द्रो द्वाशुपे मर्त्याय

१

त्वमयमा भवसि यत् कनीनां नाम स्वधावन् गुह्यं विभर्षि ।

अस्त्रन्ति मित्रं सुधितं न गोमि—यद् दंपती समनसा कृणोषि

२

तव श्रिये मरुतो मर्जयन्त रुद्र यत् ते जनिम् चारु चित्रम् ।

पदं यद् विष्णोरुपमं निधायि तेन पासि गुह्यं नाम गोनाम्

३

तव श्रिया सुदृशो देव देवाः पुरु दधाना अमृतं सपन्त ।

होतारमग्निं मनुषो नि धेदु—दंशस्यन्त उशिजः शंसमायोः

४

न त्वद्भोता पूर्वो अग्ने यर्जीयान् न काव्यैः परो अस्ति स्वधावः ।

विशश्च यस्या अतिथिर्भवासि स यज्ञेन वनवद् देव मतीन्

५

वयमग्ने वनुयाम त्वोता वसूयवो हविषा बुध्यमानाः ।

वयं समर्थे विदथेष्वाह्वा वयं राया सहसस्पुत्र मतीन्

६ [१६]

यो न आगो अश्येनो भरा—त्यधीदुधमघशंसि दधात ।

जही चिकित्वो अभिशस्तिमेता—मग्ने यो नो मूर्धयति द्वयेन

७

त्वामस्या व्युषि देव पूर्वे दृतं कृण्वाना अयजन्त हव्यैः ।

संस्थे यदग्ने ईर्यसे रयीणां देवो मूर्तिर्वसुभिरिध्यमानः

८

अव स्पृधि पितरं योधि विद्वान् पुत्रो यस्ते सहसः सून ऊहे ।

कदा चिकित्वो अभि चक्षसे नो ऽग्ने कदाँ क्रतुचिद् यातयासे

९

भूरि नाम वन्दमानो दधाति पिता वंसो यद्वि तज्जोषयासे ।

कविद् देवस्य सहसा चकानः सुममग्निर्वनते वावृधानः

१०

(३४)

त्वमङ्ग जरितारं यविष्ठ विश्वान्यग्ने दुरितातिं पर्षि ।
स्तेना अहश्नन् रिपवो जनासो ऽज्ञातकेता वृजिना अभूवन्
इमे यामासस्त्वद्विगभूवन् वसवे वा तदिदागो अवाचि ।
नाह्नायमग्निरभिदास्तये नो न रीषते वावृधानः परा दात्

११

१२ [१७] (३६)

(४)

११ वसुश्रुत आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वामग्ने वसुपतिं वसूनाम्भि प्र मन्दे अध्वरेषु राजन् ।
त्वया वाजं वाजयन्तो जयेमा—ऽभि ज्याम पृत्सुतीर्मर्त्यानाम्
हव्यवाळग्निरजरः पिता नो विभुर्विभावा सुहृशीको अस्मे ।
सुगार्हपत्याः समिषो दिदी—ह्यस्मद्भृक् सं मिमीहि श्रवांसि
विशां कविं विरपतिं मानुषीणां शुचिं पावकं घृतघृष्टमग्निम् ।
नि होतारं विश्वविदं दधिध्वे स देवेषु वनते वार्याणि
जुषस्वाग्ने इळया सजोषा यतमानो रश्मिभिः सूर्यस्य ।
जुषस्व नः समिधं जातवेद आ च देवान् हविरद्याय वशि
जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोण इमं नो युजमुप याहि विद्वान् ।
विश्वा अग्ने अभियुजो विहत्या शत्रूयतामा मरा भोजनानि

१

२

३

४

५ [१८]

वधेन दस्युं प्र हि चातयस्व वयः कृण्वानस्तन्वेद स्वायै ।
पिपर्षि यत् सहसस्पुत्र देवान् त्सो अग्ने पाहि नृतम् वाजं अस्मान्
वयं ते अग्न उक्थैर्विधेम वयं हव्यैः पावक भद्रशोचे ।
अस्मे रथि विश्ववारं समिन्वा—स्मे विश्वानि द्रविणानि धेहि
अस्माकमग्ने अध्वरं जुषस्व सहसः सूनो त्रिषधस्थ हव्यम् ।
वयं देवेषु सुकृतः स्याम शर्मणा नखिवरुथेन पाहि
विश्वानि नो दुर्गहा जातवेदः सिन्धुं न नावा दुरितातिं पर्षि ।
अग्ने अत्रिवन्नमसा गृणानोऽस्माकं बोध्यविता तनुनाम्
यस्तां हृदा कीरिणा मन्यमानो ऽमर्त्यं मर्त्यो जोहवीमि ।
जातवेदो यशो अस्मासु धेहि प्रजाभिरे अमृतत्वमश्नाम्

६

७

८

९

१०

(३६)

यस्मै त्वं सुकृते जातवेद उ लोकमग्ने कृणवः स्योनम् ।

अश्विनं स पुत्रिणं वीरवन्तं गोमन्तं रयिं नशते स्वस्ति

११ [१९] (४७)

(५)

११ वसुधृत आत्रेयः । आप्रीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्द्धारः
६ उषासानका, ७ दैव्यो होतारो प्रचेतसो, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री ।

सुसमिद्धाय शोचिषे	धृतं तीव्रं जुहोतन	।	अग्नये जातवेदसे	१
नराशंसः सुषूदतीमं	यज्ञमदाभ्यः	।	कुविर्हि मधुहस्त्यः	२
ईळितो अग्र आ वहेन्द्रं	चित्रमिह प्रियम्	।	सुखे रथेमिहूतये	३
ऊर्णम्रदा वि प्रथस्वा	ऽभ्यर्का अनूपत	।	भवा नः शुभ्र सातये	४
देवीर्द्धारो वि श्रयध्वं	सुप्रायुगान न ऊतये	।	प्रप्र यज्ञं पृणीतन	५ [२०]

सुप्रतीके वयोवृधा	यज्ञी कृतस्य मातरा	।	दोषामुपासमीमहे	६
वातस्य पत्नमग्नीळिता	दैव्या होतारा मनुषः	।	इमं नो यज्ञमा गतम्	७
इळा सरस्वती मही	तिस्रो देवीर्मयोभुवः	।	बर्हिः सीदन्त्वसिधः	८
शिवस्त्वष्टनिहा गहि	विभुः पोष उत त्मना	।	यज्ञेयज्ञे न उदेव	९
यज्ञ वेत्थ वनस्पते	देवानां गुह्या नामानि	।	तत्र हुव्यानि गामय	१०
स्वाहाग्नये वरुणाय	स्वाहेन्द्राय मरुद्भ्यः	।	स्वाहा देवेभ्यो हविः	११ [२१] (५८)

(६)

१० वसुधृत आत्रेयः । अग्निः । पङ्क्तिः ।

अग्निं ते मन्ये यो वसु—रस्तुं यं यन्ति धेनवः ।

अस्तमर्वन्त आशवो ऽस्तं नित्यासो वाजिन इषं स्तोतृभ्य आ भर १

सो अग्निर्यो वसुगुणे सं यमायन्ति धेनवः ।

समर्वन्तो रघुद्रुवः सं मुजातासः सूरय इषं स्तोतृभ्य आ भर २

अग्निर्हि वाजिनं विशे ददाति विश्वचर्षणिः ।

अग्नी राये स्वाभुवं स प्रीतो याति वार्यमिषं स्तोतृभ्य आ भर ३

आ ते अग्र इधीमहि द्युमन्तं देवाजर्म ।

यज्ञ स्या ते पर्नीयसी समिद व्रीदयति द्यवी—षं स्तोतृभ्य आ भर ४ (६३)

आ ते अग्र ऋचा हविः शुक्रस्य शोचिषस्पते ।

सुश्वन्त्र दस्म विशपते हव्यवाद् तुभ्यं हूयत इषं स्तोतृभ्य आ भर

५ [२२]

प्रो त्ये अग्रयोऽग्निषु विश्वं पुष्यन्ति वार्यम् ।

ते हिंन्विरे त इन्विरे त इषण्यन्त्यानुष—गिषं स्तोतृभ्य आ भर

६

तव त्ये अग्ने अर्चयो महिं ब्राधन्त वाजिनः ।

ये पर्वभिः शफानां व्रजा भुरन्त गोना—मिषं स्तोतृभ्य आ भर

७

नवां नो अग्र आ भर स्तोतृभ्यः सुक्षितीरिषः ।

ते स्याम य आनुचु—स्त्वाहृतासो दमेदम् इषं स्तोतृभ्य आ भर

८

उमे सुश्वन्त्र सर्पिषो दर्वीं श्रीणीष आसनि ।

उतो न उत पुपूर्या उक्थेषु शवसस्पत इषं स्तोतृभ्य आ भर

९

एवाँ अग्निमेजुर्यमु—गीर्भिर्यज्ञेभिर्गानुषक् ।

दधदस्मे सुवीर्यं मुत त्यद्वाश्वश्च्य—मिषं स्तोतृभ्य आ भर

१० [२३] (६८)

(७)

१० इष आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, १० पङ्क्तिः ।

सखायुः सं वः सम्यञ्च—मिषं स्तोमं चाग्रये ।

वर्षिष्ठाय क्षितीना—मूर्जो नष्ट्रे सहस्वते

१

कुत्रां चिद् यस्य समृतौ गुणा नरो नृषदने ।

अहन्तश्चिद् यमिन्धते संजनयन्ति जन्तवः

२

सं यद्विषो वनामहे सं हव्या मानुषाणाम् ।

उत द्युमस्य शवस ऋतस्य उश्मिमा ददे

३

सः स्मा कृणोति केतुमा नक्तं चिद् दूर आ सते ।

पावको यद् वनस्पतीन् प्र स्मा मिनात्यजरः

४

अव स्म यस्य वेषणे स्वेदं पथिषु जुहति ।

अभीमह स्वर्जेन्यं भूमां पृष्ठेव रुरुहुः

५ [२४]

यं मर्त्यैः पुरुस्पृहं विदद् विश्वस्य धार्यसे ।

प्र स्वादनं पितुना—मस्ततातिं चिद्वायवे

६ (७४)

स हि ष्मा धन्वाक्षितं दाता न दात्या पशुः ।

हिरिश्मश्रुः शुचिदं चूभुरनिभृष्टतविषिः

७

शुचिः ष्म यस्मा अत्रिवत् प्र स्वाधितीव रीयते ।

सुधूरसूत माता क्राणा यदानशे भगम्

८

आ यस्ते सर्पिरासुते ऽग्ने शमस्ति धार्यसे ।

ऐषु द्युन्नमुत श्रव आ चित्तं मर्त्येषु धाः

९

इति चिन्मन्युमधिज-स्त्वादातमा पशुं देदे ।

आदग्ने अपूणतो ऽग्निः सासह्याद् दस्यू-निषः सासह्यान्नृन्

१० [२५] (७८)

(८)

७ इष आत्रेयः । अग्निः । जगती ।

त्वामग्ने कृतायवः समीधिरे प्रत्नं प्रत्नासं ऊतये सहस्कृत ।

पुरुश्चन्द्रं यजतं विश्वधायसं दमूनसं गृहपतिं वरेण्यम्

१

त्वामग्ने अतिथिं पूर्य विशः शोचिष्केशं गृहपतिं निषेदिरे ।

बृहत्केतुं पुरुरूपं धनस्पृतं सुशर्माणं स्ववसं जरद्विषम्

२

त्वामग्ने मानुषीरीळते विशो होत्राविदं विविचिं रत्नधातमम् ।

गुहा सन्तं सुभग विश्वदर्शतं तुविष्णवसं सुयजं घृतश्रियम्

३

त्वामग्ने धर्णासिं विश्वधा वयं गीर्भिर्गुणन्तो नमसोप सेदिम ।

स नो जुषस्व समिधानो अङ्गिनो देवो मर्तस्य यशसा सुदृतिभिः

४

त्वामग्ने पुरुरूपो विशेविशे वयो दधासि प्रत्नथा पुरुष्टुत ।

पुरुष्यज्ञा सहसा वि राजसि त्विषिः सा ते तित्विषाणस्य नाधूषे

५

त्वामग्ने समिधानं यविष्ठय देवा द्रुतं चक्रिरे हव्यवाहनम् ।

उरुजयसं घृतयोनिमाहुतं त्वेषं चक्षुर्दधिरे चोदयन्मति

६

त्वामग्ने प्रदिव आहुतं घृतैः सुम्नायवः सुषमिधा समीधिरे ।

स वावृधान ओषधीभिरुक्षितोऽग्निं जयांसि पार्थिवा वि तिष्ठसे

७ [२६] (८५)

॥ अथ चतुर्थोऽष्टकः ॥४॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३३]

(९)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५, ७ पङ्क्तिः ।

त्वामग्ने हविष्मन्तो देवं मर्तास ईळते ।

मन्ये त्वा जातवेदसं स हव्या वक्ष्यानुषक्

१

अग्निर्होता दास्वतः क्षयस्य वृक्तर्वाहिषः ।

सं यज्ञासश्चरन्ति यं सं वाजासः अवस्यवः

२

उत स्म यं शिशुं यथा नवं जनिह्वरणीं ।

धृतरं मानुषीणां विशामग्निं स्वध्वरम्

३

उत स्म दुर्गुभीयसे पुत्रो न ह्यार्याणाम् ।

पुरू यो दग्धासि वना ऽग्नें प्रशुर्न यवसे

४

अधं स्म यस्याचर्यः सम्यक् संयन्ति धूमिनः ।

यक्ष्मीमहं त्रितो दिव्युप ध्मातेव धर्मति शिशीति ध्मातरीं यथा

५

तवाहमग्ने ऊतिभिर्मित्रस्य च प्रशस्तिभिः ।

द्वेषोयतो न दुःखिता तुर्याम मर्त्यानाम्

६

तं नो अग्ने अभी नरो रयिं सहस्व आ भर ।

स क्षेपयत् स पोषयद् भुवद् वाजस्य सातयं उतैधिं पूत्सु नो वृधे

७ [१] (९२)

(१०)

७ गय आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४, ७ पङ्क्तिः ।

अग्न ओजिष्ठमा भर शुभ्रमुस्मभ्यमग्निगो ।

प्र नो राया परीणसा रत्सि वाजाय पन्थाम्

१

त्वं नो अग्ने अद्भुतं कृत्वा दक्षस्य मंहना ।

त्वे असुर्युमारुहत् क्राणा मित्रो न यज्ञिर्यः

२

त्वं नो अग्न एषां गयं पुष्टिं च वर्धय ।

ये स्तोमेभिः प्र सूरयो नरो मृधान्यानुशुः

३

ये अग्ने चन्द्र ते गिरः शुभ्रमन्यश्वराधसः ।

शुष्मेभिः शुष्मिणो नरो विवश्चिद् येषां बृहत् सुकीर्तिर्बोधति त्मना

४

(९६)

तव त्वे अग्ने अर्चयो भ्राजन्तो यन्ति धृष्णुया ।

परिज्मानो न विद्युतः स्वानो रथो न वाजयुः

नू नो अग्न ऊतये सवार्यसश्च रातये ।

अस्माकासश्च सूरयो विश्वा आशास्तरुषणि

त्वं नो अग्ने अङ्गिरः स्तुतः स्तवान् आ भर ।

होतर्विभ्वासहं रुचिं स्तोतुभ्यः स्तवसे च न उतैधि पुत्सु नो वृधे

५

६

७ [२] (९९)

(११)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । जगती ।

जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृवि—रग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।

घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमद् वि भाति भरतेभ्यः शुचिः

यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहित—मग्निं नरस्त्रिषधस्थे समीधिरे ।

इन्द्रेण देवैः सरथं स बर्हिषि सीदन्नि होता यजथाय सुकतुः

असंमृष्टो जायसे मात्रोः शुचिं—मन्द्रः कविरुदतिष्ठो विवस्वतः ।

घुतेन त्वावर्धयन्नग आहुत धूमस्ते केतुरभवद् द्विवि श्रितः

अग्निर्नो यज्ञमुप वेतु साधुया अग्निं नरो वि भरन्ते गृहेगृहे ।

अग्निर्दूतो अभवद्भ्यवाहनो अग्निं वृणाना वृणते कविक्रेतुम्

तुभ्येदमग्निं मधुमत्तमं वच—स्तुभ्यं मनीषा इयमस्तु शं हृदे ।

त्वां गिरः सिन्धुमिवावनीर्मही—रा पूणान्ति शर्वसा वर्धयन्ति च

त्वामग्निं अङ्गिरसो गुहां हित—मन्वविन्दञ्छ्रियाणं वनेवने ।

स जायसे मथ्यमानः सहो महत त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः

१

२

३

४

५

६ [३] (१०५)

(१२)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्नये बृहते यज्ञियाय ऋतस्य वृष्णे असुराय मन्म ।

घृतं न यज्ञ आस्येके सुपूतं गिरं भरे वृषभाय प्रतीचीम्

ऋतं चिकित्व ऋतमिच्चिकिद्भ्यु—तस्य धारा अनु तृन्धि पूर्वीः ।

नाहं यातुं सहसा न द्वयेन ऋतं संपाम्यरुषस्य वृष्णः

१

२

(१०७)

कया नो अग्न ऋतयश्चूतेन भुवो नवेदा उचथस्य नव्यः ।	
वेदा मे वेव क्रतुपा क्रतूनां नाहं पतिं सनितुरस्य रायः ।	३
के ते अग्ने रिपवे बन्धनासः के प्रायवः सनिपन्त द्युमन्तः ।	
के धासिमग्ने अनृतस्य पान्ति क आसंतो वर्चसः सन्ति गोपाः ।	४
सखायस्ते विषुणा अग्न एते शिवासः सन्तो अशिवा अभूवन् ।	
अधूर्षत स्वयमेते वचोभिर्ऋजूयते वृजिनानि ब्रुवन्तः ।	५
यस्ते अग्ने नमसा यज्ञमीदृं ऋतं स पात्यरुषस्य वृष्णः ।	
तस्य क्षयः पृथुरा साधुरेतु प्रसम्राणस्य नहुषस्य क्षेपः ।	६ [४] (१११)

(१३)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । गायत्री ।

अर्चन्तस्त्वा हवामहे ऽर्चन्तः समिधीमहि । अग्ने अर्चन्त ऊतये ।	१
अग्नेः स्तोमं मनामहे सिध्रमद्य दिविस्पृशः । देवस्य द्रविणस्यवः ।	२
अग्निर्जुषत नो गिरो होता यो मानुषेष्वा । स यक्षद् दैव्यं जनम् ।	३
त्वमग्ने सप्रथा असि जुष्टो होता वरेण्यः । त्वया यज्ञं वि तन्वते ।	४
त्वामग्ने वाज्रसातमं विप्रां वर्धन्ति सुष्टुतम् । स नो रास्व सुवीर्यम् ।	५
अग्ने नेमिरा इव देवाँस्त्वं परिभूरासि । आ राधश्चित्रमृक्षसे ।	६ [५] (११७)

(१४)

६ सुतंभर आत्रेयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम् । हव्या देवेषु नो दधत ।	१
तमध्वरेष्वीळते देवं मतां अमर्त्यम् । यजिष्ठं मानुषे जने ।	२
तं हि शश्वन्त ईळते सुचा देवं घृतश्चुता । अग्निं हव्याय वोळह्वे ।	३
अग्निर्जातो अरोचत घ्नन् दस्युःश्रयोर्तिषा तमः । अविन्दुद् गा अपः स्वः ।	४
अग्निमीळेन्यं कविं घृतपृष्ठं सपर्यत । वेतु मे शृण्वद्वचम् ।	५
अग्निं घृतेन वावृधुः स्तोमेभिर्विश्वचर्षणिम् । स्वाधीभिर्विचस्युभिः ।	६ [६] (११३)

(१५)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १५-३२]

५ धरुण आङ्गिरसः। अग्निः। त्रिष्टुप्।

प्र वेधसे क्वये वेद्याय गिरं भरे यशसे पुर्वार्य।	
घृतप्रसक्तो असुरः सुशेवो रायो धर्ता धरुणो वस्वो अग्निः	१
कृतेन कृतं धरुणं धारयन्त यज्ञस्य शाके परमे व्योमन्।	
द्विवो धर्मन् धरुणं सेदुषो नृणां तैरजातां अभि ये ननक्षुः	२
अंहोयुर्वस्तुर्वस्तुवन्ते वि वयो महद् दुष्टं पुर्वार्य।	
स संवतो नवजातस्तुतुर्यात् सिंहं न कुन्द्रमभितः परि ष्टुः	३
मातेव यद् भर्से प्रपथानो जनंजनं धार्यसे चक्षसे च।	
वयोवयो जरसे यद् दर्धानः परि त्मना विषुरुषो जिगासि	४
वाजो नु ते शर्वसस्यात्वन्तं मुरुं दोषं धरुणं देव रायः।	
पदं न तायुर्गुहा दर्धानो महो राये चितयन्नत्रिमस्पः	५ [७] (१२८)

(१६)

५ पूरुत्रेयः। अग्निः। अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः।

बृहद् वयो हि भानवे ऽर्चां देवायाम्रये।	
यं मित्रं न प्रशस्तिमिर्मतीसो दधिरे पुरः	१
स हि द्युभिर्जनानां होता दक्षस्य ग्राहोः।	
वि हव्यमग्निरानुषग्भगो न वारमृण्वति	२
अस्य स्तोमे मघोनः सख्ये कुन्द्रशोचिषः।	
विश्वा यस्मिन् तुविष्वणि समर्थे शुष्ममादुधुः	३
अध्वा ह्यग्न एषां सुवीर्यस्य मंहता।	
तमिद् यद्वं न रोदसी परि श्रवो बभूवतुः	४
न न एहि वार्यमग्ने गृणान आ भर।	
ये वयं ये च सूरयः स्वस्ति भ्रामहे सचो तैधि पुत्सु नो वुधे	५ [८] (१३३)

(१७)

५ पूरुरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

आ यज्ञैर्देवं मर्त्यं	इत्था तव्यांसमृतये ।	
अग्निं कृते स्वध्वरे	पूरुरीळीतावसे	१
अस्य हि स्वयंशस्तर	आसा विधर्मन् मन्यसे ।	
तं नाकं चित्रशोचिषं	मन्द्रं परो मनीषया	२
अस्य वासा उ अर्चिषा	य आयुक्त तुजा गिरा ।	
दिवो न यस्य रेतसा	बृहच्छोचन्त्यर्चयः	३
अस्य क्त्वा विचेतसो	दुस्मस्य वसु रथ आ ।	
अधा विश्वासु हव्यो	ऽग्निर्विष्णु प्र शंस्यते	४
नू न इद्धि वार्यं	मासा संचन्त सूरयः ।	
ऊर्जो नपादमिष्टये	प्राहि शुग्धि स्वस्तयं	५
	उतैधि पृत्सु नो बृधे	[९] (१३८)

(१८)

५ द्वितो मृक्तवाहा आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ५ पंक्तिः ।

प्रातरग्निः पुरुप्रियो	विशः स्तवेतार्तिथिः ।	
विश्वानि यो अमर्त्यो	हव्या मर्तेषु रण्यति	१
द्वितायं मृक्तवाहसे	स्वस्य दक्षस्य मंहना ।	
इन्दुं स धत्त आनुषक्	स्तोता चित् ते अमर्त्य	२
तं वो क्रीर्यायुशोचिषं	गिरा हुवे मघोनाम् ।	
अरिष्टो येषां रथो	व्यश्वदावज्जीयते	३
चित्रा वा येषु दीधिति	रासन्नुक्था पान्ति ये ।	
स्तीर्णं बर्हिः स्वर्णरे	श्रवांसि दधिरे परि	४
ये मे पञ्चाशतं वृदु	रश्वानां सधस्तुति ।	
द्युमदग्ने महि श्रवो	बृहत् कृधि मघोनां	५
	नूवदमृत नृणाम्	[१०] (१४३)

(१९)

५ वज्रिरात्रेयः । अग्निः । गायत्री, ३-४ अनुष्टुप्, ५ विराड्‌रूपा ।

अभ्यवस्थाः प्र जायन्ते प्र ववेर्वविश्रिकेत । उपस्थे मातुर्वि चष्टे	१
जुहुरे वि चितयन्तो ऽनिमिषं नृम्णं पान्ति । आ हृळ्हां पुरं विविशुः	२
आ श्वैत्रेयस्य जन्तवो द्युमदं वर्धन्त कृष्टयः ।	
निष्करीवो बृहदुक्थ एना मध्वा न वाजयुः	३
प्रियं दुग्धं न काम्यमजामि जाम्योः सचा ।	
वर्मा न वाजंजटरो ऽद्वधः शश्वतो दभः	४
क्रीळन् नो रश्म आ भुवः सं भस्मना वायुना वेविदानः ।	
ता अस्य सन् धृषजो न तिग्माः सुसंशिता वृक्ष्यो वक्षणेस्थाः	५ [११] (१४८)

(२०)

४ प्रयस्वन्त आत्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

यमग्ने वाजसातम त्वं चिन् मन्यसे रुचिम् ।	
तं नो गीभिः श्रवाय्यं देवत्रा पनया युजम्	१
ये अग्ने नेरयन्ति ते वृद्धा उग्रस्य शवसः ।	
अप द्वेषो अप हरो ऽन्यत्रतस्य सश्विरे	२
होतरं त्वा वृणीमहे ऽग्ने दक्षस्य सार्धनम् ।	
यज्ञेषु पूर्य गिरा प्रयस्वन्तो हवामहे	३
इत्था यथा त ऊतये सहसावन् दिवेदिवे ।	
राय क्रताय सुकतो गोभिः प्याम सधमादो वीरैः स्याम सधमादः	४ [१२] (१५२)

(२१)

४ सस आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

मनुष्वत् त्वा नि धीमहि मनुष्वत् समिधीमहि । अग्ने मनुष्वदङ्गिरो देवान् देवयते यज	१
त्वं हि मानुषे जने ऽग्ने सुपीत इध्यसे । सुचस्त्वा यन्त्यानुषक् सुजात सर्पिरासुते	२
त्वा विश्वे सजोषसो देवासो दूतमकत । सपर्यन्तस्त्वा कवे यज्ञेषु देवमीळते	३
देवं वो देवयज्यथा ऽग्निमीळित मर्त्यः ।	
समिद्धः शुक्र दीदिव्य तस्य योनिमासदः ससस्य योनिमासदः	४ [१३] (१५६)

(२२)

४ विश्वसामा आत्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

प्र विश्वसामन्नात्रिव दर्चा पावकशोचिषे । यो अध्वरेष्वीड्यो होता मन्द्रतमो विशि १
न्यग्रिं जातवेदसं दधाता देवमृत्विजम् । प्र युज एतानुष-गद्या देवव्यचस्तमः २
चिकित्विन्मनसं त्वा देवं मतीस ऊतये । वरेण्यस्य तेऽवस इयानासो अमन्माहि ३
अग्ने चिकित्स्वस्य न इदं वचः सहस्य ।

तं त्वा सुशिप्र दंपते स्तोमैर्वर्धन्त्यत्रयो गीर्भिः शुम्भन्त्यत्रयः ४ [१४] (१६०)

(२३)

४ द्युस्रो विश्वचर्षणिरात्रेयः । अग्निः । अनुष्टुप्, ४ पंक्तिः ।

अग्ने सहन्तमा भर द्युस्रस्य प्राप्तहा रयिम् । विश्वा यश्चर्षणीरभ्या-सा वाजेषु सासहत् १
तमग्ने पृतनाषहं रयिं सहस्व आ भर । त्वं हि सत्यो अर्जुतो दाता वाजस्य गोमतः २
विश्वे हि त्वा सजोषसो जनांसो वृक्तवर्हिषः । होतारं सन्नसु प्रियं व्यन्ति वार्यो पुरु ३
स हि ष्मा विश्वचर्षणि-रभिमाति सहो वृधे ।

अग्रे एषु क्षयेष्वा रेवन्नः शुक्र दीदिहि द्युमत् पावक दीदिहि ४ [१५] (१६४)

(२४)

४ गौपायना लौपायना वा वन्धुः सुवन्धुः श्रुतवन्धुर्विप्रवन्धुश्च । अग्निः । द्विपदा विराट् ।

अग्ने त्वं नो अन्तम उत ज्ञाता शिवो भवा वरूथ्यः १
वसुरगिर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमं रयिं दाः ॥१॥ २
स नो बोधि शुधी हव मरुष्या णो अवायतः संस्मर ३
तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुन्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ॥२॥ ४ [१६] (१६८)

(२५)

१ वसूयव आत्रेयाः । अग्निः । अनुष्टुप् ।

अच्छा वो अग्निमवसे देवं गांसि स नो वसुः ।
रासत् पुत्र कषुणा मृतावा पर्यति द्विषः १
स हि सत्यो यं पूर्वं चिद् देवासश्चिद् यमीधिरे ।
होतारं मन्द्रजिह्वमित सुवृतिभिर्विभावसुम् २

(१७०)

स नो धीती वरिष्ठया श्रेष्ठया च सुमत्या ।

अग्ने रायो दिदीहि नः सुवृक्तिभिर्वरेण्य

३

अग्निर्वेवेषु राजत्यग्निर्भर्तृष्वाविशन् ।

अग्निर्नो हन्यवाहनो ऽग्निं धीभिः संपर्यत

४

अग्निस्तुविश्रवस्तमं तुविब्रह्माणमुत्तमम् ।

अतूर्तं श्रावयत्पतिं पुत्रं ददाति दाक्षुषे

५ [१७]

अग्निर्ददाति सत्पतिं सासाह यो युधा नृभिः ।

अग्निरत्यं रघुष्यदं जेता रमपराजितम्

६

यद् बार्हिष्ठं तदुग्रये बृहदर्चं विभावसो ।

महिषीव त्वद् रयिस्त्वद् वाजा उर्दीरते

७

तव द्युमन्तो अर्चयो श्रावेवोच्यते बृहत ।

उतो ते तन्यतुषेथा स्वानो अर्तं त्मना द्विवः

८

एवाँ अग्निं वंसूयवः सहसानं ववन्दिम ।

स नो विश्वा अति द्विषः पर्षेज्ञावेव सुक्रतुः

९ [१८] (१७७)

(२६)

९ वसूयव आज्ञेयाः । अग्निः, ९ विश्वे देवाः । गायत्री ।

अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्वया । आ देवान् वक्षि यक्षि च १

तं त्वा वृतस्त्रवीमहे चित्रभानो स्वहृशम् । देवाँ आ वीतये वह २

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ३

अग्ने विश्वेभिरा गहि देवेभिर्हृद्यदातये । होतारं त्वा वृणीमहे ४

यजमानाय सुन्वत आग्ने सुवीर्यं वह । देवैरा संत्ति बर्हिषि ५ [१९]

समिधानः संहस्रजि दग्ने धर्माणि पुष्यसि । देवानां दूत उक्थ्यः ६

न्यग्निं जातवेदसं होत्रवाहं यविष्यम् । दधाता देवमुत्विजम् ७

अ यज्ञ एत्वानुष गद्या देवव्यचस्तमः । स्तूणीत बर्हिरासदे ८

एवं मरुतो अश्विना मित्रः सीदन्तु वरुणः । देवासः सर्वया विशा ९ [२०] (१८६)

(२७)

६ त्रैवृष्णस्वरुणः, पौरकुत्सस्त्रसदस्युः, भारतोऽश्वमेधश्च राजानः, (अत्रिभौम इति केचित्) । अग्निः ६ इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अनस्वन्ता सत्यतिर्माहे मे गावा चेतिष्ठो असुरो मघोनः ।
 त्रैवृष्णो अग्ने वृशभिः सहस्रैर्वैश्वानर इरुणाश्चिकेत १
 यो मे शता च विंशति च गोनां हरीं च युक्ता सुधुरा ददाति ।
 वैश्वानर सुहृतो वावृधानो ऽग्ने यच्छ इरुणाया शर्म २
 एवा ते अग्ने सुमतिं चकानो नविष्टाय नवमं त्रसदस्युः ।
 यो मे गिरस्तुविजातस्य पूर्वीर्युक्तेनाभि इरुणो गृणान्ति ३
 यो म इति प्रवोचत्यश्वमेधाय सूरये ।
 ददहृचा सनिं यते ददन्मेधामृतायते ४
 यस्य मा परुषाः शत मुद्गर्धयन्त्युक्षणः ।
 अश्वमेधस्य दानाः सोमा इव व्याशिरः ५
 इन्द्राग्नी शतदाव्यश्वमेधे सुवीर्यम् ।
 क्षत्रं धारयतं बृहद् द्विवि सूर्यमिवाजरम् ६ [२१] (१९२)

(२८)

६ विश्ववारात्रेयी । अग्निः । १, ३ त्रिष्टुप्, २ जगती, ४ अनुष्टुप्, ५-६ गायत्री ।

समिन्द्रो अग्निर्विवि शोचिरश्चेत् प्रत्यङ्मुषसंमुर्विया वि भाति ।
 एति प्राचीं विश्ववारा नमोभिर्देवा ईळांना हविषा घृताचीं १
 समिध्यमानो अमृतस्य राजसि हविष्कृण्वन्तं सचसे स्वस्तये ।
 विश्वं स धत्ते द्रविणं यमिन्वस्यातिथ्यमग्ने नि च धत्त इत् पुरः २
 अग्ने शर्धं महते सौमगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु ।
 सं जास्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महौसि ३
 समिन्द्रस्य प्रमहसो ऽग्ने वन्दे तव श्रियम् ।
 वृषभो द्युम्नवाँ असि समध्वरेष्विध्यसे ४
 समिन्द्रो अग्न आहुत देवान यंसि स्वध्वर । त्वं हि हव्यवाळसि ५
 आ जुहोता दुवस्यता ऽग्निं प्रयत्यध्वरे । वृणीध्वं हव्यवाहनम् ६ [२२] (१९०)

(२९)

१५ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः, ९ (प्रथमपादस्य) उशाना वा । जिष्ठपू ।

- त्र्ययमा मनुषो देवताता त्री रोचना द्विव्या धारयन्त ।
 अर्चन्ति त्वा मरुतः पूतदक्षा—स्त्वमेषामृषिरिन्द्रासि धीरः १
- अनु यदीं मरुतो मन्दसान मार्चन्निन्द्रं पपिवांसं सुतस्य ।
 आदत्त वज्रमभि यदहिं ह ज्ञपो यद्वीरसृजत् सतवा उ २
- उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्येन्द्रः सोमस्य सुषुतस्य पेयाः ।
 तद्धि हव्यं मनुषे गा अविन्दु—दहन्नहिं पपिवां इन्द्रो अस्य ३
- आद् रोदसी चितरं वि ष्कभायत् संवियानश्चिद् मियसे मृगं कः ।
 जिगर्तिमिन्द्रो अपजगुराणः प्रति श्वसन्तमव दानवं हन् ४
- अध कृत्वा मघवन् तुभ्यं देवा अनु विश्वे अददुः सोमपेयम् ।
 यत् सूर्यस्य हरितः पतन्तीः पुरः सतीरुपरा एतेशे कः ५ [२३]
- नव यदस्य नवति च भोगान् त्साकं वज्रेण मघवा विवृश्चत् ।
 अर्चन्तीन्द्रं मरुतः सधस्थे त्रैष्टुभेन वर्चसा बाधत् द्याम् ६
- सखा सख्ये अपचत् तूर्यमग्नि—रस्य कृत्वा महिषा त्री ज्ञातानि ।
 त्री साकमिन्द्रो मनुषः सरांसि सुतं पिबद् वृत्रहत्याय सोमम् ७
- त्री यच्छ्रुता महिषाणामघो मा—स्त्री सरांसि मघवा सोम्यापाः ।
 कारं न विश्वे अहन्त देवा भरमिन्द्राय यदहिं जघान ८
- उशाना यत् सहस्यैर्हर्यातं गृहमिन्द्र जूजुवानेभिरश्वैः ।
 वन्वानो अत्र सरथं ययाथ कुत्सेन देवैरवनेर्हं शुष्णम् ९
- प्रान्यच्चक्रमवृहः सूर्यस्य कुत्सायान्यद् वरिवो यातवेऽकः ।
 अनासो दस्यूरमुणो वधेन नि दुर्योणि आवृणद् मृधवाचः १० [२४]
- स्तोमासस्त्वा गौरिवीतेरवर्ध—न्नरन्धयो वैदथिनाय पिष्टुम् ।
 आ त्वामृजिश्वा सख्याय चक्रे पचन् पत्तीरपिबः सोममस्य ११
- नवग्वासः सुतसोमास इन्द्रं दशग्वासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
 गव्यं चिदूर्वमपिधानवन्तं तं चित्ररः शशमाना अप वन् १२
- कथो नु ते परि चराणि विद्वान् वीर्या मघवन् या चकथं ।
 या चो नु नव्या कृणवः शविष्ठ प्रेदु ता ते विदथेषु ब्रवाम १३ (२११)

एता विश्वा चकृवौ इन्द्र भूर्य-परीतो जनुषा वीर्येण ।
 या चिन्तु वज्रिन् कृण्वो दधृष्वान् न ते वर्ता तविष्या अस्ति तस्याः १४
 इन्द्र ब्रह्म क्रियमाणा जुषस्व या ते शविष्ठ नव्या अकर्म ।
 वस्त्रेव भद्रा सुकृता वसूय रथं न धीरः स्वर्पा अतक्षम् १५ [२५] (२१३)

(३०)

१५ बभ्रुरात्रेयः । इन्द्रः, १२-१५ ऋणंचयेन्द्रौ । जिह्नुप ।

क्र०स्य वीरः को अपश्यदिन्द्रं सुखरथमीर्यमानं हरिभ्याम् ।
 यो राया वज्री सुतसोममिच्छन् तदोको गन्तां पुरुहूत ऊती १
 अवाचचक्षं पदमस्य सस्व-रुग्रं निधातुरन्वायमिच्छन् ।
 अपृच्छमन्यां उत ते म आहु-रिन्द्रं नरो बुबुधाना अशेम २
 प्र नु वयं सुते या ते कृतानीन्द्र ब्रवाम यानि नो जुजोषः ।
 वेवुदविद्वाञ्छृणवच्च विद्वान् बर्हेतुस्यं मघवा सर्वसेनः ३
 स्थिरं मनश्चकृषे जात इन्द्र वेपीदेको युधये भूर्यसश्चित् ।
 अश्मानं चिच्छवसा दिद्युतो वि विदो गवामूर्वमुस्त्रियाणाम् ४
 परो यत् त्वं परम आजनिष्ठाः परावति श्रुत्यं नाम बिभ्रत ।
 अतश्चिदिन्द्रादभयन्त देवा विश्वा अपो अजयद् दासपत्नीः ५ [२६]
 तुभ्येवृते मरुतः सुशेवा अर्चन्त्यर्कं सुन्वन्त्यन्धः ।
 अहिमोहानमप आशयानं प्र मायाभिर्मायिनं सक्षदिन्द्रः ६
 वि षू मृधो जनुषा दानमिन्व-न्नहन् गवा मघवन् त्संचकानः ।
 अत्रा दासस्य नमुचेः शिरो य-दवर्तयो मनवे गातुमिच्छन् ७
 युजं हि मामकृथा आदिदिन्द्र शिरो दासस्य नमुचेर्मथायन् ।
 अश्मानं चित स्वयं वर्तमानं प्र चक्रियेव रोदसी मरुद्भ्यः ८
 स्त्रियो हि दास आयुधानि चक्रे किं मां करन्नबला अस्य सेनाः ।
 अन्तर्ह्यस्यदुभे अस्य धेने अथोप प्रैद् युधये दस्युमिन्द्रः ९
 समन्न गावोऽभितोऽनवन्ते-हेह वृत्सैर्वियुता यदासन् ।
 सं ता इन्द्रो असृजदस्य शकै-र्यवीं सोमासः सुषुता अमन्दन् १० [२७]
 यवीं सोमा बुभुधूता अमन्द-न्नरोरवीद् वृषभः सादनेषु ।
 पुंस्रः पपिवा इन्द्रो अस्य पुनर्गवामददादुस्त्रियाणाम् ११ (२१४)

भद्रमिदं रुशमा अग्ने अक्रन गवां चत्वारि ददतः सहस्रा ।	
ऋणंचयस्य प्रयता मधानि प्रत्यग्रभीष्म नृतमस्य नृणाम्	१२
सुपेशंसं माव सृजन्त्यस्तं गवां सहस्रं रुशमासो अग्ने ।	
तीवा इन्द्रमममन्दुः सुतासो ऽक्तोर्व्युष्टौ परितकम्यायाः	१३
औच्छत् सा राज्ञी परितकम्या याँ ऋणंचये राजनि रुशमानाम् ।	
अत्यो न वाजी रुरुरज्यमानो बभ्रुश्चत्वार्यसनत् सहस्रा	१४
चतुःसहस्रं गव्यस्य पृश्वः प्रत्यग्रभीष्म रुशमेष्वग्ने ।	
धर्मश्चित् ततः प्रवृजे य आसीं द्युस्मयुस्तम्बादाम विप्राः	१५ [२८] (२२८)

(३१)

१३ अवस्युरात्रेयः । इन्द्रः, ८ तृतीयपादस्य कुत्सो वा, चतुर्थपादस्य उशना वा, ९ इन्द्राकुत्सौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रो रथाय प्रवतं कृणोति यमध्यस्थान्सववा वाजयन्तम् ।	
यूथेव पृश्वो व्युनोति गोपा अरिष्ठो याति प्रथमः सिषांसन्	१
आ प्र द्रव हरिवो मा वि वेनः पिशङ्गराते अभि नः सचस्व ।	
नहि त्वदिन्द्र वस्यो अन्वदस्त्य मेनोश्चिज्जनिवतश्चकथं	२
उद्यत् सहः सहस्र आजनिष्ट देदिष्ट इन्द्र इन्द्रियाणि विश्वा ।	
प्राचोदयत् सुदुषा वृत्रे अन्तर्वि ज्योतिषा संववृत्वत् तमोऽवः	३
अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन् त्वष्टा वज्रं पुरुहूत द्युमन्तम् ।	
ब्रह्माण इन्द्रं महर्हन्तो अकै रवर्धयन्नर्हये हन्तुवा उ	४
वृष्णे यत् ते वृषणो अर्कमर्चा निन्द्र ग्रावाणो अर्दितिः सजोषाः ।	
अनश्वासो ये पवयोऽरथा इन्द्रेषिता अभ्यवर्तन्त दस्यून्	५ [२९]

प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं प्र नूतना मघवन् या चकथं ।	
शक्तीवो यद् विभ्रश रोदसी उभे जयन्नपो मनवे दानुचित्राः	६
तदिष्टु ते करणं दस्म विप्रा ऽहिं यद् भ्रजोऽजो अत्रामिमीथाः ।	
शृष्णस्य चित् परि माया अंगृभ्णाः प्रपित्वं यन्नप दस्यूरसेधः	७
त्वमपो यद्वे तुर्वशाया ऽरमयः सुदुषाः पार इन्द्र ।	
उग्रमयातमवहो ह कुत्सं सं ह यद् वामुशनारन्त वृवाः	८ (२३६)

इन्द्राकुत्सा वहमाना रथेनाऽऽ वामत्या अपि कर्णे वहन्तु ।
निः पीमद्यो धर्मथो निः पृथस्थान् मवोनो हृदो वरथस्तमसि
वातस्य युक्तान् त्सुयुजश्चिदध्वान् कविश्चिदेवो अजगन्नवसुः ।
विश्वे ते अत्र मरुतः सखाय इन्द्र ब्रह्माणि तविषीमवर्धन्

९

१० [३०]

सूराश्चिद् रथं परितक्मयायां पूर्वं करदुपरं जूजुवांसम् ।
भरच्चक्रमेतशः सं रिणाति पुरो दधत् सनिष्यति कर्तुं नः
आयं जना अभिचक्षे जगामेन्द्रः सखायं सुतसोममिच्छन् ।
वदुन् प्रावाव वेदिं भ्रियाते यस्य जीरमध्वर्यवश्चरन्ति ।
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते मती अमृत मो ते अंह आरन् ।
वावन्धि यज्यूरुत तेषु धेहो जो जनेषु येषु ते स्याम

११

१२

१३ [३१] (२४१)

(३२)

१२ गातुरात्रेयः । इन्द्रः । विश्वदुप ।

अर्दुरुत्समसृजो वि खानि त्वमर्णवान् बद्धधानाँ अरम्णाः ।
महान्तमिन्द्र पर्वतं वि यद् वः सृजो वि धारा अर्ब दानव हन्
त्वमुत्साँ ऋतुमिर्बद्धधानाँ अरंह ऊधुः पर्वतस्य वज्रिन् ।
अहिं चिदुग्र प्रयुतं शयानं जघन्वाँ इन्द्र तविषीमधत्याः
त्यस्य चिन्महतो निर्मृगस्य वर्धर्जवान् तविषीमिरिन्द्रः ।
य एक इदप्रतिर्मन्यमान आर्दस्मादुन्यो अजनिष्ट तव्यान्
त्यं चिद्विषां स्वधया मदन्तं मिहो नपातं सुवृधं तमोगाम् ।
वृषप्रभमा दानवस्य भामं वज्रेण वज्री नि जघान शुष्णाम्
त्यं चिदस्य कर्तुमिनिधत्तम—मर्मणो विददिस्य मर्म ।
यदीं सुक्षत्र प्रभृता मदस्य युयुत्सन्तं तमसि हर्म्ये धाः
त्यं चिद्वित्या कल्पयं शयानं मसूर्ये तमसि वावुधानम्
तं चिन्मन्दानो वृषभः सुतस्यो—चैरिन्द्रो अपगूर्याँ जघान

१

२

३

४

५

६ [३२]

उद् यद्विन्द्रो महते दानवाय वधुर्यमिष्ट सहो अप्रतीतम् ।
यदीं वज्रस्य प्रभृती वृदाभ विश्वस्य जन्तोरधुमं चकार

७

(२४८)

त्यं चिदणीं मधुपं शर्यान् मसिन्वं वधं मह्यादुद्युः ।

अपादमघ्नं महता वधेन नि दुर्योणि आवृणङ् मूधवाचम्
को अस्य शुष्मं तविषीं वरात् एको धनां भरते अप्रतीतः ।

इमे चिदस्य ज्रयसो नु देवी इन्द्रस्यौजसो मियसा जिहाते
न्यस्मै देवी स्वधितिर्जिहीत इन्द्राय गातुरुज्ञातीव येमे ।

सं यदोजो युवते विश्वमाभिर्नु स्वधात्रे क्षितयो नमन्त
एकं नु त्वा सत्पतिं पाश्र्वजन्यं जातं शृणोमि यशसं जनेषु ।

तं मे जगृध आशसो नविष्ठं क्रोधा वस्तोर्हवमानास इन्द्रम्

एवा हि त्वामृतुथा यातर्यन्तं मघा विप्रेभ्यो ददतं शृणोमि ।

किं ते ब्रह्माणो गृहते सखायो ये त्वाया निदुधुः काममिन्द्र

८

९

१०

११

१२[३३](२५३)

— ❦ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-२८]

(३३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३३-४४]

१० प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महिं महे तवसे दीध्ये नृनिन्द्रयित्था तवसे अतव्यान् ।

यो अस्मै सुमतिं वाजसातौ स्तुतो जने समर्थश्चिकेत
स त्वं न इन्द्र धियसानो अकैर्हरीणां वृषन् योक्त्रमथेः ।

या इत्था मघवन्ननु जोषं वक्षो अभि प्रार्यः संक्षि जनान्
न ते त इन्द्राभ्यस्मदृषवाऽयुक्तासो अब्रह्मता यदसन् ।

तिष्ठा रथमधि तं वज्रहस्ताऽऽरिं देव यमसे स्वश्वः

पुरु यत् त इन्द्र सन्त्युक्था गवे चकथोर्वीरासु युध्यन् ।

ततक्षे सूर्याय चिदोक्तसि स्वे वृषा समत्सु दासस्य नाम चित्

वयं ते त इन्द्र ये च नरः शर्धो जज्ञाना याताश्च रथाः ।

आस्माञ्जगम्यादहिशुष्म सत्वा भगो न हव्यः प्रभूथेषु चारुः

पृषुक्षेण्यमिन्द्र त्वे ह्योजो नृम्णानि च नृतमानो अमर्तः ।

स न एनीं वसवानो रयिं दाः प्रार्यः स्तुषे तुविमघस्य दानम्

एवा न इन्द्रोतिभिरेव पाहि गृणतः शूर कारुन् ।

उत त्वच्च ददतो वाजसातौ पिप्रीहि मध्वः सुषुतस्य चारोः

१

२

३

४

५ [१]

६

७

(२६०)

उत त्वे मां पौरुकुत्स्यस्य सूर्ये ~~सुसदस्योर्हि~~ रणिनो रराणाः ।
वहन्तु मा दश इयेतासो अस्य गैरिक्षितस्य कर्तुमिन् संश्रे
उत त्वे मां मारुताद्वस्य शोणाः कत्वांमघासो विद्वत्स्य रातौ ।
सहस्रा मे च्यवतानो दधान आनुकमर्यो वपुषे नार्चत
उत त्वे मां ध्वन्यस्य जुष्टां लक्ष्मण्यस्य सुरुचो यतानाः ।
महा रायः संवरणस्य ऋषेर्वजं न गावः प्रयता अपि गमन्

८

९

१० [२] (२६३)

(३४)

९ प्राजापत्यः संवरणः । इन्द्रः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

अजातशत्रुमजरा स्वर्वीत्यनु स्वधार्मिता दुस्ममीयते ।
सुनोतन् पचत ब्रह्मवाहसे पुरुदुतार्य प्रतरं दधातन
आ यः सोमेन जठरमपिप्रताऽमन्दत मधवा मध्वो अन्धसः ।
यदीं मृगाय हन्तवे महावधः सहस्रभृष्टिमुशनां वधं यमत्
यो अस्मै घ्नंस उत वा य ऊर्धनि सोमं सुनोति भवति द्युमौ अहं ।
अपाप शक्रस्ततनुद्विमूहति तनूशुभ्रं मधवा यः कवास्रसः
यस्यावधीत् पितरं यस्य मातरं यस्य शक्रो भ्रातरं नात ईषते ।
वेतीद्विस्य प्रयता यतंकुरो न किल्बिषादीषते वस्व आकुरः
न पञ्चभिर्दृशभिर्विष्टारभं नासुन्वता सचते पुष्यता चन ।
जिनाति वेदमुया हन्ति वा धुनिरा देवयुं भजति गोमति ब्रजे

१

२

३

४

५ [३]

वित्वक्षणः समृतौ चक्रमासजो ऽसुन्वतो विषुणः सुन्वतो वृधः ।
इन्द्रो विश्वस्य दमिता विभीषणो यथावशं नयति दासमार्यः
समीं पुणेरजति भोजनं मुखे वि दशुषे भजति सुनरं वसु ।
दुर्गे चन धियते विश्व आ पुरु जनो यो अस्य तर्विषीमचुकुधत
सं यजनौ सुधनौ विश्वशर्धसा ववेदिन्द्रो मधवा गोषु शुध्रिषु ।
युजं ह्यन्यमकृत प्रेषणन्युदीं गव्यं सृजते सत्वभिर्धुनिः
सहस्रसामाग्निवेशिं गृणीषे शत्रिमग्न उपमां केतुमर्यः ।
तस्मा आपः संयतः पीपयन्त तस्मिन् क्षत्रममवत् स्वेषमस्तु

६

७

८

९ [४] (२७२)

(३५)

८ प्रभूवसुराङ्गिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ८ पङ्क्तिः ।

यस्ते साधिष्ठोऽवसु इन्द्र क्रतुष्टमा भर ।	
अस्मभ्यं चर्षणीसहं सस्ति वाजेषु दुष्टरम्	१
यदिन्द्र ते चर्तन्नो यच्छूर सन्ति तिस्रः ।	
यद् वा पञ्च क्षितीनामवस्तत सु न आ भर	२
आ तेऽवो वरेण्यं वृषन्तमस्य हूमहे ।	
वृषजूतिर्हि जजिष आभूभिर्निन्द्र तुर्वणिः	३
वृषा ह्यसि राधसे जजिषे वृष्णि ते शवः ।	
स्वक्षत्रं ते धूषन्मनः सत्राहमिन्द्र पौंस्यम्	४
त्वं तमिन्द्र मर्त्यंममित्रयन्तमद्रिवः ।	
सर्वरथा शतक्रतो नि यहि शवसस्पते	५ [५]
त्वामिद् वृत्रहन्तम् जनसो वृक्तवर्हिषः ।	
उग्रं पूर्वाषु पुर्व्यं हवन्ते वाजसातये	६
अस्माकमिन्द्र दुष्टरं पुरोयावानमाजिषु ।	
सयावानं धनेधने वाजयन्तमवा रथम्	७
अस्माकमिन्द्रेहि नो रथमवा पुरंधवा ।	
वयं शविष्ठ वार्यं त्रिवि श्रवो दधीमहि त्रिवि स्तोमं मनामहे	८ [६] (२८०)

(३६)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ३ जगती ।

स आ गमदिन्द्रो यो वसूनां चिकेतद् दातुं दामनो रयीणाम् ।	
धन्वचरो न वंसगस्तृषाणश्चक्रमानः पिबतु दुग्धमंशुम्	१
आ ते हनू हरिवः शूर शिप्रे रुहत् सोमो न पर्वतस्य पृष्ठे ।	
अनु त्वा राजन्नर्वतो न हिन्वन् गीर्भिमं देम पुरुहूत विश्वं	२
चक्रं न वृत्तं पुरुहूत वेपते मनो म्रिया मे अमतेरिदं द्विवः ।	
रथादधि त्वा जरिता सदावृध कुविन्नु स्तोपन्मघवन् पुरुवसुः	३ (२८३)

एष ग्रावेव जरिता तं इन्द्रे यतिं वाचं बृहदाशुषाणः ।
 प्र सव्येन मघवन् यंसि रायः प्र दक्षिणिन्द्ररिवो मा वि वेनः ४
 वृषां त्वा वृषणं वर्धतु द्यौर्वृषा वृषभ्यां वहसे हरिभ्याम् ।
 स नो वृषा वृषरथः सुशिप्र वृषक्रतो वृषा वज्रिन भरे धाः ५
 यो रोहितो वाजिनो वाजिनीवान् त्रिभिः शतैः सचमानावदिष्ट ।
 यूने समस्मै क्षितयो नमन्तां श्रुतरथाय मरुतो दुवोया ६ [७] (२८६)

(३७)

५ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं भानुना यतते सूर्यस्याऽऽजुह्वानो घृतपुष्टः स्वश्र्वाः ।
 तस्मा अमृधा उषसो व्युच्छान् य इन्द्राय सुनवाभेत्याह १
 समिन्द्राग्निर्वनवत् स्तीर्णर्वाहं युक्तग्रावा सुतसोमो जरति ।
 ग्रावाणो यस्येषिरे वदन्त्य यदध्वर्युर्हविषाव सिन्धुम् २
 वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति य इन्द्रो महिषीमिषिराम् ।
 आस्य श्रवस्याद् रथ आ च घोषात् पुरु सहस्रा परि वर्तयति ३
 न स राजा व्यथते यस्मिन्निन्द्र स्तीर्णं सोमं पिबति गोसंखायम् ।
 आ सत्वनैरजति हन्ति वृत्रं क्षेति क्षितिः सुभगो नाम पुष्यन् ४
 पुष्यात् क्षेमं अमि योगे भवात्युभे वृतौ संयती सं जयति ।
 मियः सूर्ये मियो अग्रा भवाति य इन्द्राय सुतसोमो ददाशत ५ [८] (२९३)

(३८)

५ भौमोऽत्रिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

उरोष्ट इन्द्र राधसो विश्वी रातिः शतक्रतो ।
 अधो नो विश्वचर्षणे द्युम्ना सुक्षत्र मंहय १
 यदीमिन्द्र श्रवाप्य मिषं शविष्ठ दधिषे ।
 प्रमथे दीर्घश्रुत्तमं हिरण्यवर्ण दुष्टरम् २
 शुष्मासो ये ते अद्रिवो मेहना केतुसापः ।
 उमा देवावमिष्टये द्विवश्च गमश्च राजथः ३ (२९४)

उतो नो अस्य कस्य चिद् दक्षस्य तव वृत्रहन् ।
 अस्मभ्यं नृमणसा भरा—अस्मभ्यं नृमणस्यसे
 नू त आभिरभिष्टिभि—स्तव शर्मच्छतक्रतो ।
 इन्द्र स्याम सुगोपाः शूर स्याम सुगोपाः

४

५ [९] (२९६)

(३९)

५ भौमोऽग्निः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

यदिन्द्र चित्र मेहना ऽस्ति त्वादातमद्रिवः ।
 राधस्तन्नो विद्वत्स उभयाहस्त्या भर
 यन्मन्यसे वरेण्य—मिन्द्र द्युक्षं तदा भर ।
 विद्याम तस्य ते वय—मकूपारस्य वावने
 यत् ते किंत्सु प्रराध्यं मनो अस्ति श्रुतं ब्रूत ।
 तेन हृळ्हा चिदद्रिव आ वाजं दधि सातये
 मंहिष्ठं वो मघोनां राजानं चर्षणीनाम् ।
 इन्द्रमुप प्रशस्तये पूर्वाभिर्जुषे गिरः

१

२

३

४

अस्मा इत् काव्यं वच उक्थमिन्द्राय शंस्यम् ।

तस्मा उ ब्रह्मवाहसे गिरो वर्धन्त्यत्रयो गिरः शुभ्रन्त्यत्रयः

५ [१०] (३०१)

(४०)

९ भौमोऽग्निः । इन्द्रः, ५ सूर्यः, ६-९ अग्निः । १-९ उष्णिक्;
 ५, ९ अनुष्टुप्; ४, ६-८ त्रिष्टुप्,

आ याहाद्रिभिः सुतं सोमं सोमपते पिब । वर्षन्निन्द्र वृषभिवृत्रहन्तम् १
 वृषा ग्रावा वृषा मद्रो वृषा सोमो अयं सुतः । वर्षन्निन्द्र वृषभिवृत्रहन्तम् २
 वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिष्ठित्राभिस्तृतिभिः । वर्षन्निन्द्र वृषभिवृत्रहन्तम् ३
 ऋजीषी वृज्री वृषभस्तृषाद्—हृष्मी राजा वृत्रहा सोमपावा ।
 युक्त्वा हरिभ्यामुप यासदुर्वाङ् माध्यंदिने सर्वने मत्सदिन्द्रः ४
 यत् त्वा सूर्यं स्वर्भान्—स्तमसाविध्यदासुरः ।
 अक्षेत्रविद् यथा मृगधो सुर्वनान्यदीधुः ५ [११] (३०६)

स्वर्भानोरधु यद्विन्द्र माया अवो द्विवो वर्तमाना अवाहन् ।	
गूळ्हं सूर्यं तमसापवतेन तुरीयेण ब्रह्मणाविन्दुदन्निः	६
मा मामिमं तव सन्तमत्र इरस्या दुग्धो भियसा नि गौरीत् ।	
त्वं मित्रो असि सत्वरं धास्तौ मेहावतं वरुणश्च राजा	७
ग्राव्णो ब्रह्मा युयुजानः संपर्यन् कीरिणा देवान् नमसोपशिक्षन् ।	
अन्निः सूर्यस्य द्विवि चक्षुराधात् स्वर्भानोरप माया अघुक्षत्	८
यं वै सूर्यं स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः ।	
अत्रयस्तमन्विन्दन् नह्यन्ये अशक्नुवन्	९ [१२] (३१०)

(४१)

२० भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६-१७ अतिजगती, २० एकपदा विराट् ।

को नु वां मित्रावरुणावृतायन् द्विवो वां मूहः पार्थिवस्य वा दे ।	
ऋतस्य वा सदर्शि त्रासीथां नो यज्ञायते वां पशुषो न वाजान्	१
ते नो मित्रो वरुणो अर्यमायु-रिन्द्रं ऋभुक्षा मरुतो जुषन्त ।	
नमोभिर्वा ये दधते सुवृक्तिं स्तोमं रुद्राय मीळहुषे सजोषाः	२
आ वां येष्ठाश्विना हुवध्वे वातस्य पत्न्यन् रथ्यस्य पुष्टौ ।	
उत वां द्विवो असुराय मन्म प्रान्धांसीव यज्यवे भरध्वम्	३
प्र सक्ष्णो द्विव्यः कण्वहोता त्रितो द्विवः सजोषा वातो अग्निः ।	
पूषा भगः प्रभूथे विश्वभोजा आजि न जंगमुराश्वश्चतमाः	४
प्र वो रयि युक्ताश्वं भरध्वं राय एषेऽवसे दधीत धीः ।	
सुशेव एवैरौहिजस्य होता ये व एवा मरुतस्तुराणाम्	५ [१३]
प्र वो वायुं रथ्युजं कृणुध्वं प्र देवं विप्रं पनितारमकैः ।	
इषुध्यव ऋतसापः पुरंधीर्वस्वीनो अत्र पत्नीरा धिये धुः	६
उप व एषे वन्द्येभिः शूषेः प्र युही द्विवश्चितयंन्द्रिकैः ।	
उषासानक्ता विदुषीव विश्वमा हा वहतो मर्त्याय यज्ञम्	७
अभि वो अर्चं षोष्यावतो नृन् वास्तोष्पतिं त्वष्टारं रराणः ।	
धन्या सजोषा धिषणा नमोभिर्वनस्पतीरोषधी राय एषे	८
तुजे नस्तने पर्वताः सन्तु स्वैतवो ये वसवो न वीराः ।	
पनित आप्त्यो यजतः सदा नो वर्धान्नः शंसं नयो अभिष्टौ	९ (३११)

वृणो अस्तोषि भूम्यस्य गभं त्रितो नपातमपां सुवृक्ति ।
गृणीति अग्निरेतरी न शूषैः शोचिष्केशो नि रिणाति वना १० [१४]

कथा महे रुद्रियाय ब्रवाम कद् राये चिक्रितुषे भगाय ।
आप ओषधीरुत नोऽवन्तु द्यौर्वना गिरयो वृक्षकेशाः ११
शृणोतु न ऊर्जा पतिगिरिः स नभस्तरीयौ इधिरः परिज्मा ।
शृण्वन्त्वापः पुरो न शुभाः परि सुचो ब्रवहाणस्याद्रेः १२
विदा चिन्तु महान्तो ये व एवा ब्रवाम दस्मा वार्यं दर्धानाः ।
वयश्चन सुम्बु आव यन्ति क्षुभा मर्तमनुयतं वधुसैः १३
आ दैव्यानि पार्थिवानि जन्माऽपश्चाच्छा सुमखाय वोचम् ।
वर्धन्तां द्यावो गिरश्चन्द्राग्रा उदा वर्धन्तामभिषाता अर्णाः १४
पुदेपि मे जरिमा नि धायि वरुन्नी वा शक्रा या पायुभिश्च ।
सिषक्तु माता मही रसा नः स्मत् सूरिभिर्ऋजुहस्तं ऋजुवनिः १५ [१५]

कथा दाशेम नर्मसा सुदानू—नेवया मरुतो अच्छोक्तौ प्रश्रवसो मरुतो अच्छोक्तौ ।
मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषे धा—दस्माकं भूदुपमातिवनिः १६
इति चिन्तु प्रजायै पशुमत्यै देवासो वनन्ते मर्त्यो व आ देवासो वनन्ते मर्त्यो वः ।
अत्रा शिवां तन्वो धासिमस्या जरां विन्मे निक्कतिर्जग्रसीत १७
तां वो देवाः सुमतिमूर्जयन्ती मिषमश्याम वसवः शशा गोः ।
सा नः सुदानुर्मृळयन्ती देवी प्रति द्रवन्ती सुविताय गम्याः १८
अभि न इळा यूथस्य माता स्मन्नदीभिर्वर्शी वा गृणातु ।
उर्वशी वा ब्रह्मिवा गृणानाऽभ्यूर्णाना प्रभुथस्यायोः १९
सिषक्तु न ऊर्जव्यस्य पुष्टेः २० [१६] (३३०)

(४२)

१८ भौमोऽग्निः । विश्वे देवाः, ११ रुद्रः । त्रिष्टुप्, १७ एकपदा विराट् ।

प्र शंतमा वरुणं दीर्घिति गी—मित्रं भगमर्दिति नूनमश्याः ।
पृषद्योनिः पञ्चहोता शृणोत्व—तूर्तपन्था असुरो मयोभुः १
प्रति मे स्तोममर्दितिर्गृभ्यात् सनुं न माता हृद्यं सुशेर्वम् ।
ब्रह्म प्रियं देवहितं यदस्त्य—हं मित्रे वरुणे यन्मयोभु २ (३३२)

उदीरय कवितमं कवीनां मुनसैनमभि मध्वा घृतेन ।

स नो वसूनि प्रयता हितानि चन्द्राणि देवः सविता सुवाति
समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सं सूरिभिर्हरिवः सं स्वस्ति ।
सं ब्रह्मणा देवहितं यदस्ति सं देवानां सुमत्या यज्ञियानाम्
देवो भगः सविता रायो अंश इन्द्रो वृत्रस्य संजितो धनानाम् ।
ऋभुक्षा वार्ज उत वा पुरंधि रवंतु नो अमृतासस्तुरासः

३

४

५ [१७]

मरुत्वतो अप्रतीतस्य जिष्णो रजूर्यतः प्र ब्रवामा कृतानि ।

न ते पूर्वे मघवन् नापरासो न वीर्यं नूतनः कश्चनापं
उप स्तुहि प्रथमं रत्नधेयं बृहस्पतिं सनितारं धनानाम् ।
यः शंसते स्तुवते शोभविष्ठः पुरुवसुरागमज्जोहुवानम्
तवोतिभिः सचमाना अरिष्टा बृहस्पते मघवानः सुवीराः ।
ये अश्वदा उत वा सन्ति गोदा ये वस्त्रदाः सुभगास्तेषु रायः
विसर्माणं कृणुहि विचित्रेषां ये भुञ्जते अपृणन्तो न उक्थैः ।
अपब्रतान् प्रसवे वांबुधानान् ब्रह्मद्विषः सूर्याद् यावयस्व
य ओहते रक्षसो देववीता वचक्रेभिस्तं मरुतो नि यात ।
यो वः शमीं शशमानस्य निन्दात् तुच्छचान् कामान् करते सिध्विद्वानः

६

७

८

९

१० [१८]

तमुं द्रुहि यः स्विषुः सुधन्वा यो विश्वस्य क्षयति भेषजस्य ।

यक्ष्वा महे सौमनसाय रुद्रं नमोभिर्दुवमसुरं दुवस्य
दमूनसो अपसो ये सुहस्ता वृष्णः पत्नीर्निद्यो विभ्वतृष्टाः ।
सरस्वती बृहद्विवोत राका दंशस्यन्तीर्विरिवस्यन्तु शुभ्राः
प्र सू महे सुशरणाय मेधां गिरं भरे नव्यसीं जायमानाम् ।
य ओहना दुहितुर्वक्षणां सु रूपा मिन्नानो अकृणोद्विदं नः
प्र सुष्टुतिः स्तनयन्तं रुवन्तं मिळस्पतिं जरितनूनमश्याः ।
यो अविद्विमां उदनिमां इर्यति प्र विद्युता रोदसी उक्षमाणः
एषः स्तोमो मारुतं शर्धो अच्छा रुद्रस्य सूनूर्युवन्तूरुदश्याः ।
कामो राये हवते मा स्वस्त्यु पं स्तुहि पूर्षदश्वौ अयासः
प्रैषः स्तोमः पृथिवीमन्तरिक्षं वनस्पतीरोषधी राये अश्याः ।
देवोर्देवः सुहवो भूतु मष्ट्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मती धात

११

१२

१३

१४

१५

१६

(३४६)

उरौ देवा अनिवाधे स्याम
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।
आ नो रयि बृहतमोत वीरा—ना विश्वान्यमृता सौभगानि

१७

१८ [१९] (३४८)

(४३)

१७ भौमोऽविः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १६ एकपदा विराद् ।

आ धेनवः पर्यसा तूष्ण्यां अमर्धन्तीरुप नो यन्तु मध्वा ।
महो राये बृहतीः सप्त विप्रो मयोभुवा जरिता जोहवीति
आ सुष्टुती नमसा वर्तयध्वै द्यावा वाजाय पृथिवी अमृध्वे ।
पिता माता मधुवचाः सुहस्ता भरेभरे नो यशसाविष्टाम्
अध्वर्यवश्चकृवांसो मधूनि प्र वायवे भरत चारु शुक्रम् ।
होतेव नः प्रथमः पाह्यस्य देव मध्वो ररिमा ते मदाय
दश क्षिपो युञ्जते बाहू अङ्घ्रिं सोमस्य या शमितारा सुहस्ता ।
मध्वो रसं सुगमस्तिर्गिरिषां चनिश्चद् दुरुहे शुक्रमंशुः
असावि ते जुजुषाणाय सोमः कृत्वे दक्षाय बृहते मदाय ।
हरी रथे सुधुरा योगे अवा—गिन्द्र प्रिया कृणुहि ह्यमानः

१

२

३

४

५ [२०]

आ नो महीमरमतिं सजोषा शान् देवीं नमसा रातह्वयाम् ।
मधोर्मदाय बृहतीमृतज्ञा—माग्ने वह पृथिभिर्देवयानैः
अत्रन्ति यं प्रथयन्तो न विप्रो वपावन्तं नाग्निना तपन्तः ।
पितुर्न पुत्र उपसि प्रेष्ठ आ धर्मो अग्निमृतयन्त्रसादि
अच्छा मही बृहती शतमा गी—दूतो न गन्त्वश्विना हुवध्वै ।
मयोभुवा सरथा यातमर्वा—गन्तं निधिं धुरमाणिर्न नाभिम्
प्र तव्यसो नमउक्तिं तुरस्या—ऽहं पूष्ण उत वायोरदिक्षि ।
या राधसा चोदितारा मतीनां या वाजस्य द्रविणोदा उत त्मन्
आ नामभिर्मरुतो वक्षि विश्वा—ना रूपेभिर्जातवेदो हुवानः ।
यज्ञं गिरो जरितुः सुष्टुतिं च विश्वं गन्त मरुतो विश्व ऊती

६

७

८

९

१० [२१]

आ नो विवो बृहतः पर्वतादा सरस्वती यजता गन्तु यज्ञम् ।
हव देवी जुजुषाणा घृताचीं शग्मां नो वाचमुशती शृणोतु

११ (३५९)

आ वेधसं नीलेपृष्ठं बृहन्तं बृहस्पतिं सदर्ने सादयध्वम् ।	
सादद्योनिं दम आ दीदुवांसं हिरण्यवर्णमरुषं संपेम	१२
आ धर्णासिर्बृहद्विद्यो रराणो विश्वेभिर्गन्त्वोर्मभिर्द्वानः ।	१३
आ वसानं ओषधीर्मृध्ना छिधातुशृङ्गो वृषभो वयोधाः	१४
मातुष्पदे परमे शुक्र आयो विपन्यवो रास्पिरासो अगमन् ।	१५
सुशेव्यं नमसा रातहव्याः शिशुं मृजन्त्यायवो न वासे	१६
बृहद् वयो बृहते तुभ्यमग्ने धियाजुरो मिथुनासः सचन्त ।	१७
देवोदेवः सुहवो भूतु मह्यं मा नो माता पृथिवी दुर्मतौ धात	१८
उरौ देवा अनिवाधे स्याम	१९
समश्विनोरवसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो रयिं बृहत्तमोत वीरा ना विश्वान्यमता सौमंगानि	१७ [२२] (३६५)

(४४)

१५ काश्यपोऽवत्सारः (१० क्षत्र-मनस्-एवावद-यजत-सभि-अवत्साराः ११ विश्ववार-यजत-मायी-अवत्साराः, १२ अवत्सारेण सह सदापृण-यजत-बाहुवृक्त-श्रुतवित्-तयाः, १३ सुतंभरश्च) । विश्वे देवाः । जगती, १४-१५ त्रिष्टुप् ।

तं प्रतथा पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं बर्हिषदं स्वविदंम् ।	
प्रतीचीनं वृजनं दोहसे गिरा ऽऽशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे	१
अग्ने सुदशीरुपरस्य याः स्व-विरोचमानः ककुभांमचोदते ।	
सुगोपा असि न दभाय सुक्रतो परो मायाभिर्कृत आसु नाम ते	२
अत्यं हविः संचते सच्च धातु चा-ऽरिष्टगातुः स होता सहोभरिः ।	
प्रसस्त्रीणो अनु बर्हिर्वृषा शिशु-मध्ये युवाजरो विशुहा हितः	३
प्र व एते सुयुजो यामन्निष्टये नीचीरमुष्मै युम्यं क्रतावृधः ।	
सुयन्तुभिः सर्वशासैरभीष्टुभिः क्विर्विर्नामानि प्रवणे मुषायति	४
संजमुषाणस्तरुभिः सुतेगृभं वयाकिनं चित्तगर्भासु सुस्वरुः ।	
धास्वाकेष्वृजुगाथ शोभसे वर्धस्व पत्नीरभि जीवो अध्वरे	५ [२३]
यादृगेव दृष्टे तादृगुच्यते सं छायायां दधिरे सिधयाप्स्वा ।	
महीमस्मभ्यमुरुषामुरु ज्रयो बृहत् सुवीरमनपच्युतं सहः	६
नेत्यग्रुर्जनिवान् वा अति स्पृधः समर्यता मनसा सूर्यः कविः ।	
घ्नंसं रक्षन्तं परि विश्वतो गर्ग-मस्माकं शर्म वनवत् स्वावसुः	७ (३७२)

ज्यायांसमस्य यतुनस्य केतुनं ऋषिस्वरं चरति यासु नाम ते । याद्वाहिमन् धायि तमपस्यया विदुद् य उ स्वयं वहति सो अरं करत्	८
समुद्रमासामव तस्थे अग्रिमा न रिव्यति सर्वनं यस्मिन्नायता । अत्रा न हार्दि क्रवणस्य रेजते यत्रा मतिर्विद्यते पूतबन्धनी	९
स हि क्षत्रस्य मनसस्य चित्तिभि रेवावुदस्य यजतस्य सधेः । अवत्सारस्य स्पृणवासं रण्वभिः शर्विष्ठं वाजं विदुषा चिदर्थ्यम्	१० [२४]
इयेन आसामादितिः कक्षयोऽं मदे विंश्वारस्य यजतस्य मायिनः । समन्यमेन्यमर्थयन्त्येतव विदुर्विषाणं परिपानमन्ति ते	११
सदापूणो यजतो वि द्विषो वधीद् बाहुवुक्तः श्रुतवित् तथो वः सचा । उभा स वरा प्रत्येति भाति च यदीं गुणं भजते सुप्रयार्चभिः	१२
सुतंभरो यजमानस्य सत्पतिर्विंश्वासामूधुः स धियासुदञ्चनः । भरद् धेनू रसवच्छिभ्रिये पयोऽनुब्रुवाणो अर्धेति न स्वपन्	१३
यो जागाउ तमृचः कामयन्ते यो जागार् तमु सामानि यन्ति । यो जागाउ तमयं सोम आह तवाहमस्मि सूर्ये न्योकाः	१४
अग्निर्जागार् तमृचः कामयन्ते अग्निर्जागार् तमु सामानि यन्ति । अग्निर्जागार् तमयं सोम आह तवाहमस्मि सूर्ये न्योकाः	१५ [२५] (३८०)

(४५)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४५-५६]

११ सदापूण आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

विदा विदो विष्यन्नद्रिमुक्थै रायत्या लुपसो अर्चिनो गुः । अपावुत व्रजिनीरुत स्वर्गाद् वि दुरो मानुषीर्दिव आवः	१
व सूर्यो अमतिं न श्रियं सादो वाद् गवां माता जानती गाव । धन्वर्णसो नद्यः स्वादो अणाः स्थूणेव सुमिता हंहत द्यौः	२
अस्मा उक्थाय पर्वतस्य गर्भो महीनां जनुषे पूष्यार्य । वि पर्वतो जिहीत साधत द्यौ राविवासन्तो दसयन्त भूम	३
सूक्तेभिर्वा वचोभिर्विवजुष्टै रिन्द्रा न्वग्नी अवसे हवधैर् । उक्थेभिर्हिष्मा कवयः सुयज्ञा आविवासन्तो मरुतो यजन्ति	४ (३८४)

एतो न्वद्य सुधोऽं भवाम प्र दृच्छुना मिनवामा वरीयः ।
आरे द्वेषीसि सनुतर्द्धामाऽयाम प्राञ्चो यजमानमच्छ

५ [२६]

एता धियं कृणवामा सखायो ऽप या माताँ कणुत व्रजं गोः ।
यया मनुर्विशिशिप्रं जिगाय यया वणिग्वङ्कुरापा पुरीषम्
अह्नोदन्न हस्तयतो अहि-रार्वन् येन दश मासो नवग्वाः ।
ऋतं यती सरमा गा अविन्दुद विश्वानि सत्याङ्गिराश्चकार
विश्वे अस्या व्युषि मार्हिनायाः सं यद् गोभिरङ्गिरसो नवन्त ।
उत्स आसां परमे सधस्थ ऋतस्य पथा सरमा विदुद् गाः

६

७

८

आ सूर्यो यातु सप्ताश्वः क्षेत्रं यदस्योर्विया दीर्घयाथे ।
रघुः श्वेनः पतयदन्धो अच्छा युवा कविर्दीदयद् गोषु गच्छन्
आ सूर्यो अरुहच्छुक्रमणीं ऽयुक्त यद्धरितो वीतपृष्ठाः ।
उद्गा न नावमनयन्त धीरा आशृण्वतीरापो अवीगतिष्ठन्
धियं वो अप्सु दधिषे स्वर्पा ययातरन् दश मासो नवग्वाः ।
अया धिया स्याम देवगोपा अया धिया तुतुयामात्यंहः

९

१०

११ [२७] (१११)

(४६)

८ प्रतिक्षत्र आत्रेयः । विश्वे देवाः, ७-८ देवपत्न्यः । जगती; २, ८ त्रिष्टुप् ।

हयो न विद्वौ अयुजि स्वयं धुरि तां वहामि प्रतरणीमवस्युवम् ।
नास्या वशिम् विमुचं नावृतं पुनर्विद्वान् पथः पुरएत ऋजु नैषति
अग्र इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतो विष्णो ।
उभा नासत्या रुद्रो अध्र शाः पूषा भगः सरस्वती जुषन्त
इन्द्राग्नी मित्रावरुणादिति स्वः पृथिवीं द्यां मरुतः पर्वता अपः ।
द्वे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भगं नु शंसं सवितारमृतये
उत नो विष्णुरुत वार्तो अग्निधो द्रविणोदा उत सोमो मयस्करत् ।
उत ऋभव उत राये नो अश्विनो त त्वष्टोत विश्वानु मंसते
उत त्यन्नो मारुतं शर्ध आ गमद् दिविक्षयं यजतं बर्हिणामदे ।
बृहस्पतिः शर्म पूषोत नो यमद् वरुण्यं वरुणो मित्रो अयमा

१

२

३

४

५

(३९६)

उत त्वे नः पर्वतासः सुशस्तयः सुकृतयो नद्याः स्वामणे भुवन ।
 भगो विभक्ता शत्रुसावसा गम—दुरुव्यचा अदितिः श्रोतु मे हवम्
 देवानां पत्नीरुशतीरवन्तु नः प्रवन्तु नस्तुजये वाजसतये ।
 याः पार्थिवासो या अपामर्षि व्रते ता नो देवीः सुहवाः शर्म यच्छत
 उत शा व्यन्तु देवपत्नी—रिन्द्राण्यग्निं प्राच्यश्विनी राट् ।
 आ रोदसी वरुणानी शृणोतु व्यन्तु देवीर्यं क्रतुर्जनीनाम्

६

७

८ [२८] (३९९)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३१]

(४७)

७ प्रतिरथ आत्रेयः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रयुञ्जती द्विव एति भुवाणा मही माता दुहितुर्बोधयन्ती ।
 आविवांसन्ती युवतिर्मनीषा पितृभ्य आ सद्ने जोहुवाना
 अजिरासस्तदप ईर्यमाना आतास्थिवांसो अमृतस्य नाभिम् ।
 अन्नन्तासं उरवो विश्वतः सीं परि द्यावापृथिवी यन्ति पन्थाः
 उक्षा समुद्रो अरुषः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेश ।
 मध्ये द्विवो निहितः पृश्निरश्मा वि चक्रमे रजसस्पात्यन्तौ
 चत्वार ईं बिभ्रति क्षेमयन्तो दश गर्भं चरसे धापयन्ते ।
 त्रिधातवः परमा अस्य गावो द्विवश्चरन्ति परि सुद्यो अन्तान्
 इदं वपुर्निवर्चनं जनास—श्चरन्ति यज्ञद्यस्तुस्थुरापः ।
 द्वे यदौ बिभ्रतो मातुरन्ये इहेहं जाते यम्याहं सर्वन्धू
 वि तन्वते धियो अस्मा अपांसि वक्षा पुत्राय मातरौ वयन्ति ।
 उपप्रक्षे वृषणो मोदमाना द्विवस्पथा वध्वो युन्त्यच्छं
 तदस्तु मित्रावरुणा तदग्रे शं योरस्मभ्यमिदमस्तु शस्तम् ।
 अशीमहिं गाधमुत प्रतिष्ठां नमो द्विवे ब्रूते सार्दनाय

१

२

३

४

५

६

७ [१] (४०६)

(४८)

५ प्रतिभानुरात्रेयः । विश्वे देवाः । जगती ।

कटुं प्रियाय धात्रे मनामहे स्वर्क्षत्राय स्वयंशसे महे वयम् ।
 अमेन्यस्य रजसो यदुध्र औ अपो वृणाना वितनोति मायिनी
 ता अन्नत वयुनं वीरवक्षणं समान्या वृतया विश्वमा रजः ।
 अपो अपाचीरर्षा अपेजते प्र पूर्वाभिस्तिरते देवयुर्जनः

१

२

(४०८)

आ ग्रावाभिरह्न्येभिरक्तुमिर्वरिहं वज्रमा जिघर्ति मायिनि ।
 शतं वा यस्य प्रचरन् त्वे दमे संवर्तयन्तो वि च वर्तयन्नहां
 तामस्य रीतिं परशोरिव प्रत्यनीकमख्यं भुजे अस्य वर्षसः ।
 सचा यदि पितुमन्तमिव क्षयं रत्नं दधाति भरहूतये विशे
 स जिह्वा चतुरनीक ऋञ्जते चारु वसानो वरुणो यतन्नरिम् ।
 न तस्य विन्न पुरुषत्वता वयं यतो भगः सविता दाति वार्यम्

३

४

५ [२] (४११)

(४९)

५ प्रतिप्रभ आत्रेयः, (५ तृणपाणिः) । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

देवं वो अद्य सविताऽमेधे भगं च रत्नं विभजन्तमायोः ।
 आ वा नरा पुरुभुजा ववृत्यां द्विवेदिवे चिदश्विना सखीयन्
 प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्वान् त्सूक्तैर्देवं सवितारं दुवस्य ।
 उपं बुवीत् नमसा विज्ञानं अयेष्टं च रत्नं विभजन्तमायोः
 अदृत्रया दयते वार्याणि पूषा भगो अदितिर्वस्त उन्नः ।
 इन्द्रो विष्णुर्वरुणो मित्रो अग्नि-रहानि भद्रा जनयन्त द्रुमाः
 तन्नो अनुवा सविता वरुथं तत् सिन्धव इषयन्तो अनु रमन् ।
 उप यद् वोचे अध्वरस्य होता रायः स्याम पतयो वाजरत्नाः
 प्र ये वसुभ्य ईवदा नमो दु-र्ये मित्रे वरुणे सूक्तवाचः ।
 अवैत्वभ्वं कृणुता वरीयो दिवस्पृथिव्योरवसा मदेम

१

२

३

४

५ [३] (४१६)

(५०)

५ स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप्, ५ पक्षिः ।

विश्वो देवस्य नेतुमंतीं वुरीत सख्यम् ।
 विश्वो राय इषुध्यति युष्मं वृणीत पुष्यसे
 ते ते देव नेतुर्ये चेमां अनुशसे ।
 ते राया ते ह्याऽपृचे सचेमहि सचुथ्यैः
 अतो न आ नूनतिथी नतः पत्नीर्दिशस्यत ।
 आरे विश्वं पथेष्ठां द्विषो युंयोतु यूयुविः

१

२

३

(४१९)

यत्र बहिरभिहितो दुद्रवद् द्रोण्यः पशुः ।

नृमणां वीरपुस्त्यो ऽर्णा धीरेव सनिता

४

एष ते देव नेता स्थस्पतिः शं रयिः ।

शं राये शं स्वस्त्यं इषःस्तुतो मनामहे देवस्तुतो मनामहे

५ [४] (४२१)

(५१)

१५. स्वस्त्यात्रेयः । विश्वे देवाः ४, ६-७ इन्द्रवायुः ५ वायुः । १-४ गायत्रीः

५-१० उष्णिहः ११-१३ अगती विष्टुव्याः १४-१५ अनुष्टुप् ।

अग्ने सुतस्य पीतये विश्वैरुमेभिरा गहि । देवेभिर्हव्यदातये १

ऋतधीतय आ गत सत्यधर्माणो अध्वरम् । अग्नेः पिबत जिह्वया २

विभ्रेभिर्विप सन्त्य प्रातर्यावभिरा गहि । देवेभिः सोमपीतये ३

अयं सोमश्चमु सुतो ऽमत्रे परि पिच्यते । प्रिय इन्द्राय वायवे ४

वायवा याहि वीतये जुषाणो हव्यदातये । पिबा सुतस्यान्धसो अभि प्रयः ५ [५]

इन्द्रश्च वायवेषां सुतानां पीतिर्महंथः । ताश्वेष्वथामरेपसावभि प्रयः ६

सुता इन्द्राय वायवे सोमांसो दध्याशिरः । निम्नं न यन्ति सिन्धवोऽभि प्रयः ७

सजूर्विश्वेभिर्देवेभि रश्विभ्यामुषसा सजूः । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ८

सजूर्मित्रावरुणाभ्यां सजूः सोमेन विष्णुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण ९

सजूरादित्यैर्वसुभिः सजूरिन्द्रेण वायुना । आ याह्यग्ने अत्रिवत् सुते रण १० [६]

स्वस्ति नो मिमीतामश्विना भगः स्वस्ति देव्यादितिरनर्वणः ।

स्वस्ति पुषा असुरो दधातु नः स्वस्ति द्यावापृथिवी सुचेतुना ११

स्वस्तये वायुमुप ब्रवामहे सोमं स्वस्ति भुवनस्य यस्पतिः

बृहस्पतिं सर्वगणं स्वस्तये स्वस्तयं आदित्यासो भवन्तु नः १२

विश्वे देवा नो अद्या स्वस्तये वैश्वानरो वसुरग्निः स्वस्तये ।

देवा अवन्तवृमवः स्वस्तये स्वस्ति नो रुद्रः पात्वहसः १३

स्वस्ति मित्रावरुणा स्वस्ति पथ्ये रेवति ।

स्वस्ति न इन्द्रश्चाग्निश्च स्वस्ति नो अदिते क्रुधि १४

स्वस्ति पन्थामनु चरेम सूर्याचन्द्रमसाविव ।

पुनर्द्वताम्रता जानता सं गमेमहि १५ [७] (४२६)

(५२)

१७ श्यावाश्व आत्रेयः । मरुतः । अनुष्टुप्; ६, १६-१७ पङ्क्तिः ।

प्र श्यावाश्व धृष्णुया ऽर्चां मरुद्भिर्ऋकभिः ।	
ये अद्भोवमनुष्वधं श्रवो मदन्ति यज्ञियाः ।	१
ते हि स्थिरस्य शर्वसः सखायः सन्ति धृष्णुया ।	
ते यामन्ना धृषद्विन्—स्मना पान्ति शश्वतः ।	२
ते स्पन्द्रासो नोक्षणो ऽतिं ष्कन्दन्ति शर्वरीः ।	
मरुतामधा महो दिवि क्षमा च मन्महे	३
मरुत्सु वो दधीमहि स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया ।	
विश्वे ये मानुषा युगा पान्ति मर्त्यं रिषः	४
अर्हन्तो ये सुदानवो नरो असामिश्रवसः ।	
प्र यज्ञं यज्ञियेभ्यो दिवो अर्चां मरुद्भ्यः	५ [८]

आ रुक्मैरा युधा नरं ऋष्या ऋष्टीरसृक्षत ।

अन्वेनां अहं विद्युतो मरुतो जज्झतीरिव भानुरर्तं त्मना दिवः	६
ये वावुधन्त पार्थिवा य उरावन्तरिक्ष आ ।	
वृजने वा नदीनां सधस्थे वा महो दिवः	७
शर्धो मारुतमुच्छंस सत्यशवसमृध्वसम् ।	
उत स्म ते शुभे नरः प्र स्पन्द्रा युजत त्मना	८
उत स्म ते परुष्या—मूर्णा वसत शुन्ध्यवः ।	
उत पुष्या रथानां मद्रिं भिन्दुन्त्योजसा	९
आपथयो विपथयो ऽन्तस्पथा अनुपथाः ।	
एतेभिर्मह्यं नामभि र्यज्ञं विष्टार ओहते	१० [९]

अथा नरो न्योहते ऽथा नियुत ओहते ।

अथा पारावता इति चित्रा रूपाणि दश्यां	११
छन्दःस्तुभः कुम्भन्यव उत्समा कीरिणो नृतुः	
ते मे के चित्र तावव ऊमा आसन् दृशि त्विषे	१२
य ऋष्या ऋष्टिविद्युतः कुवयः सन्ति वेधसः ।	
तमृषे मारुतं गणं नमस्या रमया गिरा	१३ (४४९)

अच्छं ऋषे मरुतं गुणं वृाना मित्रं न योषणा ।	
दिवो वा धृष्णव ओजसा स्तुता धीभिर्निषण्यत	१४
नू मन्वान एषां देवाँ अच्छा न वक्षणा ।	
वृाना संचेत सूरिभिर्—र्यामश्रुतेभिरज्जिभिः	१५
प्र ये मे बन्ध्वेषे गां वोचन्त सूरयः पृश्निं वोचन्त मातरम् ।	
अधा पितरमिष्मिणं रुद्रं वोचन्त शिकसः	१६
सप्त मे सप्त शाकिन एकमेका शता ददुः ।	
यमुनायामधि श्रुतमुद्र राधो गव्यं मृजे नि राधो अश्व्यं मृजे	१७ [१०] (४५३)

(५३)

१६ इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । १, ५, १०-११, १५ ककुपः २ बृहती; ३ अनुष्टुप्, ४ पुरजणिक्,
६-७, ९, १३-१४, १६ सतोबृहती; ८, १२ गायत्री ।

को वेवु जानमेपां को वा पुरा सुन्नेष्वांस मरुताम् ।	
यद् युयुजे किंलास्यः	१
ऐतान् रथेषु तस्थुषः कः शुश्राव कथा ययुः ।	
कस्मै ससुः सुदासे अन्वापय इळाभिर्वृष्टयः सह	२
ते म आहुर्य आययु रूप द्युभिर्विभिर्मदे ।	
नरो मर्या अरेपस इमान् पश्यन्निति षुहि	३
ये अजिषु ये वाशीषु स्वभानवः सक्षु रुक्मेषु खादिषु ।	
श्राया रथेषु धन्वसु	४
युष्माकं स्मा रथाँ अनु मुदे दधे मरुतो जीरदानवः ।	
वृष्टी द्यावो यतीरिव	५ [११]

आ यं नरः सुदानवो दवाशुषे दिवः कोशमचुच्यवुः ।	
वि पर्जन्यं सृजन्ति रोदसी अनु धन्वना यन्ति वृष्टयः	६
तत्तृवानाः सिन्धवः क्षोदसा रजः प्र संसुर्धेनवो यथा ।	
स्युन्ना अश्वा इवा ध्वनो विमोचने वि यद् वर्तन्त एन्यः	७
आ यात मरुतो दिव आन्तरिक्षावृमावुत ।	
मात्रं स्थात परावतः	८ (४६१)

*

मा वो रसानितभा कुभा कुमु—मा वः सिन्धुर्नि रीरमत ।

मा वः परि ष्ठात सरयुः पुरीषिण्य—स्मे इत सुन्नमस्तु वः ९

तं वः शर्धं रथानां त्वेषं गणं मारुतं नव्यसीनाम् ।

अनु प्र यन्ति वृष्टयः १० [१२]

शर्धंशर्धं व एषां व्रातंव्रातं गणंगणं सुशस्तिभिः ।

अनु क्रामेम धीतिभिः ११

कस्मा अद्य सुजाताय रातहव्याय प्र ययुः ।

एना यामेन मरुतः १२

येन तोकाय तनयाय धान्यं बीजं वहध्वे अक्षितम् ।

अस्मभ्यं तद् धत्तन यद् व ईर्महे राधो विश्वायु सौभगम् १३

अतीयाम निदस्तिरः स्वस्तिभिर्हिंत्वावद्यमरातीः ।

वृष्टी शं योराप उस्त्रि भेषजं स्याम मरुतः सह १४

सुदेवः संमहासति सुवीरो नरो मरुतः स मर्त्यः ।

यं त्रायध्वे स्याम ते १५

स्तुहि भोजान् त्स्तुवतो अंस्य यामनि रणन् गावो न यवसे ।

यतः पूर्वा इव सखीरनु ह्वय गिरा गृणीहि कामिनः १६ [१३] (४६९)

(५४)

१५ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

प्र शर्धाय मारुताय स्वभानव इमां वाचमनजा पर्वतच्युते ।

वर्मस्तुभे द्विव आ पृष्ठयज्वने द्युन्नश्चवसे महि नृम्णमर्चत १

प्र वो मरुतस्तविषा उदुन्यवो वयोवृधो अश्वयुजः परिज्रयः ।

सं विद्युता दधति वाशति त्रितः स्वरन्त्यापोऽवना परिज्रयः २

विद्युन्महसो नरो अश्मद्विद्यवो वार्तत्विषो मरुतः पर्वतच्युतः ।

अद्वया चिन्मुहुरा ह्लादिनीवृतः स्तनयदमा रभसा उदोजसः ३

व्यक्तुन् रुद्धा व्यहानि शिक्कसो व्यन्तरिक्षं वि रजोसि धूतयः ।

वि यदज्जो अजथ नाव ई यथा वि दुर्गाणि मरुतो नाह रियथ ४ (४७३)

तद् वीर्यं वो मरुतो महित्वनं वीर्यं ततान सूर्यो न योजनम् । एता न यामे अगृभीतशोचिषो ऽनंश्चदां यङ्गयातना गिरिम्	५ [१४]
अभ्राजि शर्धो मरुतो यदर्णसं मोषथा वृक्षं कपनेव वेधसः । अध स्मा नो अरमतिं सजोषस—श्चक्षुरिव यन्तमनु नेपथा सुगम्	६
न स जीयते मरुतो न हन्यते न स्नेधति न व्यथते न रिप्यति । नास्य राय उप दस्यन्ति नोतय ऋषिं वा यं राजानं वा सुषुदथ	७
नियुत्वन्तो ग्रामजितो यथा नरो ऽर्यमणो न मरुतः कवन्धिनः । पिबन्त्युत्सं यद्विनासो अस्वरन् व्युन्दन्ति पृथिवीं मध्वो अन्धसा	८
प्रवत्वतीयं पृथिवी मरुद्भ्यः प्रवत्वती द्यौर्भवति प्रयज्ञः । प्रवत्वतीः पृथ्या अन्तारिक्ष्याः प्रवत्वन्तः पर्वता जीरदानवः	९
यन्मरुतः सभरसः स्वर्णरः सूर्य उदिते मदथा दिवो नरः । न वोऽश्वाः श्रथयन्ताह सिंस्रतः सद्यो अस्याध्वनः पानमश्रुथ	१० [१५]
अंसेषु व ऋदयः पत्सु खादयो वक्षःसु रुक्मा मरुतो रथे शुभः । अग्निभ्राजसो विद्युतो गर्भस्त्योः शिप्राः शीर्षसु वितता हिरण्यवीः	११
तं नाकमर्यो अगृभीतशोचिषं रुशत् पिप्पलं मरुतो वि धूनुथ । समच्यन्त वृजनातिविषन्त यत् स्वरन्ति घोषं विततमृतायवः	१२
युष्मादसस्य मरुतो विचेतसो रायः स्याम रथ्योऽ वयस्वतः । न यो युच्छति तिष्योऽ यथा दिवोऽ ऽस्मे रारन्त मरुतः सहस्रिणाम् ।	१३
यूयं रयिं मरुतः स्पार्हवीरं यूयमुषिमवथ सामविप्रम् । यूयमर्वन्तं भरताय वाजं यूयं धत्थ राजानं श्रुष्टिमन्तम्	१४
तद् वो यामि द्रविणं सद्यऊतयो येना स्वर्णं ततनाम नूरमि । इदं सु मे मरुतो हर्यता वचो यस्य तरेम तरसा ज्ञतं हिमाः	१५ [१६] (४८४)

(५५)

१० इयावाश्व आत्रेयः । मरुतः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्रयज्यवो मरुतो भ्राजद्वटयो बृहद् वयो दधिरे रुक्मवक्षसः । ईर्यन्ते अश्वैः सुयमैभिराशुभिः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	१
स्वयं दधिध्वे तविषीं यथा विद बृहन्महान्त उर्विथा वि राजथ । जृत्तान्तरिक्षं ममिरे व्योजसा शुभं यातामनु रथा अवृत्सत	२ (४८६)

साकं जाताः सुभवं साकमुक्षिताः श्रिये चिदा प्रतरं वावृधुर्नरः ।

विरोकिणः सूर्यस्येव रश्मयः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ३

आभूषेण्यं वो मरुतो महित्वनं दिहृक्षेण्यं सूर्यस्येव चक्ष्णाम् ।

उतो अस्मां अमृतत्वे दधातु शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ४

उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा पुरीषिणः ।

न वो दस्त्रा उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ५ [१७]

यदश्वान् धूर्धु पृषतीरयुग्धवं हिरण्ययान् प्रत्यत्कां अमुग्धवम् ।

विश्वा इत स्पृधो मरुतो व्यस्यथ शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ६

न पर्वता न नद्यो वरन्त वो यत्राचिध्वं मरुतो गच्छथेदु तत ।

उत द्यावापृथिवी याथना परि शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ७

यत् पूर्यं मरुतो यच्च नूतनं यदुद्यते वसवो यच्च शस्यते ।

विश्वस्य तस्य भवथा नवेदसः शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ८

मृळते नो मरुतो मा वधिष्टनाऽस्मभ्यं शर्म बहुलं वि यन्तन ।

अधि स्तोत्रस्य सख्यस्य गातु शुभं यातामनु रथा अवृत्सत ९

यूयमस्मान् नयत वस्यो अच्छा निरंहतिभ्यो मरुतो गुणानाः ।

जुषध्वं नो हव्यदाति यजत्रा वयं स्याम पतयो रथीणाम् १० [१८] (४९४)

(५६)

९ इयावाश्व आश्रयः । मरुतः । बृहतीः ३, ७ सतोबृहती ।

अग्रे शर्धन्तुमा गुणं पिष्टं रुक्मेभिरश्विभिः ।

विशो अद्य मरुतामव ह्वये दिवश्चिद रोचनादधि १

यथा चिन्मन्यसे हृदा तदिन्मे जग्मुराशंसः ।

ये ते नेदिष्ठं हव्नान्यागमन् तान् वर्ष भीमसँदशः २

मीळहुर्मतीव पृथिवी पराहता मर्दन्येत्युस्मदा ।

ऋक्षो न वो मरुतः शिमीवो अमो दुधो गौरिव भीमयुः ३

नि ये रिणन्त्योर्जसा वृथा गावो न दुर्धुरः ।

अश्मान् चित् स्वयं पर्वतं गिरिं प्र च्यावयन्ति यामभिः ४ (४९८)

उत् तिष्ठ नूनमेषां स्तोमैः समुक्षितानाम् ।

मरुतां पुरुतममपूर्व्यं गवां सर्गमिव ह्वये

५ [१९]

युद्धध्वं ह्यरुषी रथे युद्धध्वं रथेषु रोहितः ।

युद्धध्वं हरीं अजिरा धुरि वोळ्हवे वहिष्ठा धुरि वोळ्हवे

६

उत स्य वाज्यरुषस्तुविष्वणि—रिह स्म धायि दर्शतः ।

मा वो यामेषु मरुतश्चिरं करत प्र तं रथेषु चोदत

७

रथं नु मारुतं वयं श्रवस्युमा हुवामहे ।

आ यस्मिन् तस्यौ सुरणानि बिभ्रती सचा मरुत्सु रोदुसी

८

तं वः शर्धं रथेभ्यो त्वेषं पनस्युमा हुवे ।

यस्मिन् त्सुजाता सुभगा महीयते सचा मरुत्सु मीळ्हवी

९ [२०] (५०३)

(५७)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ५७-७२]

८ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । जगतां, ७-८ त्रिष्टुप् ।

आ रुद्रास इन्द्रवन्तः सजोषसो हिरण्यरथाः सुवितार्य गन्तन ।

इयं वो अस्मत् प्रति हयते मति—स्तृष्णजे न दिव उत्सा उदुन्यवे

१

वाशीमन्त ऋष्टिमन्तो मनीषिणः सुधन्वान इषुमन्तो निषङ्गिणः ।

स्वश्वाः स्थ सुरथाः पृश्निमातरः स्वायुधा मरुतो याथना शुभम्

२

धूनुथ द्यां पर्वतान् वाशुषे वसु नि वो वना जिहते यामनो भिया ।

कोपयथ पृथिवीं पृश्निमातरः शुभे यदुग्राः पृषतीरयुग्ध्वम्

३

वार्तत्विषो मरुतो वर्षनिर्णिजो यमा इव सुसंहशः सुपेशसः ।

पिशङ्गाश्वा अरुणाश्वा अरेपसः प्रत्वक्षसो महिना द्यौरिवोरवः

४

पुरुद्वप्सा अस्त्रिमन्तः सुदानव—स्त्वेषसंहशो अनवभ्राधसः ।

सुजातासो जनुषा रुक्मवक्षसो दिवो अर्का अमृतं नाम भेजिरे

५ [२१]

ऋष्टयो वो मरुतो असंयोरधि सह ओजो बाह्वोर्वो बलं हितम् ।

नृम्णा शीर्षस्वायुधा रथेषु वो विश्वा वः श्रीरधि तनूषु पिपिशे

६

गोसदश्वावद् रथवत् सुवीरं चन्द्रवद् राधे मरुतो ददा नः ।

प्रज्ञस्ति नः कृणुत रुद्रियासो मक्षीय वोऽर्वसो दैव्यस्य

७

ह्वे नरो मरुतो मूळता न—स्तुवीमघासो अमृता ऋतज्ञाः ।

सत्त्वधृतः कवयो युवानो बृहद्विरयो बृहदुक्षमाणाः

८ [२२] (५११)

(५८)

८ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

तमुं नूनं तविषीमन्तमेषां स्तुषे गुणं मारुतं नव्यसीनाम् ।	
य आश्वश्वा अमवद् वहन्त उतोशिरि अमृतस्य स्वराजः	१
त्वेषं गुणं तवसं खादिहस्तं धुनिव्रतं मायिनं दातिवारम् ।	
मयोभुवो ये अमिता महित्वा वन्दस्व विप्र तुविराधसो नृन्	२
आ वो यन्तूदवाहासो अद्य वृष्टिं ये विश्वे मरुतो जुनन्ति ।	
अयं यो अग्निर्मरुतः समिद्ध एतं जुषध्वं कवयो युवानः	३
यूयं राजानुमिर्यं जनाय विश्वतष्टं जनयथा यजत्राः ।	
युष्मदेति मुष्टिहा बाहुजूतो युष्मत् सदश्वो मरुतः सुवीरः	४
अरा इवेदचरमा अहेव प्रप्र जायन्ते अकवा महोभिः ।	
पृश्नेः पुत्रा उपमासो रभिष्ठाः स्वया मृत्या मरुतः सं मिमिक्षुः	५
यन् प्रायांसिष्ट पृषतीभिरश्वैर्वीळुपविभिर्मरुतो रथेभिः ।	
क्षोदन्त आपो रिणते वना न्यवोस्त्रियो वृषभः क्रन्दतु द्यौः	६
प्रथिष्ट यामन् पृथिवी चिदेषां भेतैव गर्भं स्वमिच्छवो धुः ।	
वातान् ह्यश्वान् धुर्यायुयुञ्जे वर्षं स्वेदं चकिरे रुद्रियासः	७
हूये नरो मरुतो मूळता नस्तुर्वमिवासो अमृता क्रतुज्ञाः ।	
सत्यश्रुतः कवयो युवानो बृहद्भिरयो बृहदुक्षमाणाः	८ [२३] (५१९)

(५९)

८ इयावाश्च आत्रेयः । मरुतः । जगती, ८ त्रिष्टुप् ।

प्र वः स्पळकन् त्सुवितारं द्वावने ऽर्चा द्विवे प्र पृथिव्या क्रतं भरे ।	
उक्षन्ते अश्वान् तरुषन्त आ रजो ऽनु स्वं भानुं श्रथयन्ते अण्वैः	१
अमादिषां मियसा भूमिरेजति नौरं पूर्णा क्षरति व्यथिर्युती ।	
दुरेदृशो ये चितर्यन्त एमभि रन्तमहे विदथे येतिरे नरः	२
गवामिव श्रियसे शृङ्गमुत्तमं सूर्यो न चक्षु रजसो विसर्जने ।	
अत्या इव सुश्वश्चरवः स्थन मर्या इव श्रियसे चेतथा नरः	३ (५२२)

को वो महान्ति महतामुदश्वतः कस्काव्या मरुतः को ह पौंस्या ।	
युयं ह भूमिं किरणं न रंजथ प्र यद् भरंध्वे सुवितायं दावने	४
अश्वा इवेदरुषासः सर्वन्धवः शूरा इव प्रयुधः प्रोत युंयुधुः ।	
मर्या इव सुवृधो वावृधुनरः सूर्यस्य चक्षुः प्र मिनन्ति वृष्टिभिः	५
ते अज्येष्ठा अकनिष्ठास उद्भिदो ऽमध्यमासो महसा वि वावृधुः ।	
सुजातासो जनुषा पृश्निमातरो द्विवो मर्या आ नो अच्छा जिगातन	६
वयो न ये श्रेणीः पृत्तुरोजसा ऽन्तान् द्विवो बृहतः सानुनस्परि ।	
अश्वास एषामुभये यथा विदुः प्र पर्वतस्य नभनूरचुच्यवुः	७
मिमातु द्यौरदितिर्वीतये नः सं दानुचित्रा उषसो यतन्ताम् ।	
आचुच्यवुर्विष्यं कोशमेत ऋषे रुद्रस्य मरुतो गृणानाः	८ [२४] (५२७)

(६०)

८ श्यावाश्च आत्रेयः । मरुतोऽश्वामरुतौ वा । त्रिदुषः ७-८ जगती ।

ईळे अग्निं स्ववसं नमोभि—रिह प्रसक्तो वि चयत् कृतं नः ।	
रथैरिव प्र भरे वाजयज्ञिः प्रदक्षिणिन्मरुतां स्तोममृध्याम्	१
आ ये तस्थुः पुषतीषु श्रुतासु सुखेषु रुद्रा मरुतो रथेषु ।	
वनां चिदुग्रा जिहते नि वो भिया पृथिवी चिद् रेजते पर्वतश्चित्	२
पर्वतश्चिन्महि बृद्धो विभाय विवश्चित् सानु रेजत स्वने वः ।	
यत् कीळथ मरुत ऋष्टिमन्त आप इव सधयञ्चो धवध्वे	३
वरा इवेद् रैवतासो हिरण्यै—रभि स्वधामिस्तन्वः पिपिशे ।	
श्रिये श्रेयांसस्तवसो रथेषु सूत्रा महींसि चक्रिरे तनूषु	४
अज्येष्ठासो अकनिष्ठास एते सं भ्रातरो वावृधुः सौभगाय ।	
युवा पिता स्वपां रुद्र एषां सुदुघा पृश्निः सुदिना मरुज्यः	५
यदुत्तमे मरुतो मध्यमे वा यद् दावुमे सुभगासो द्विवि ४ ।	
अतो नो रुद्रा उत वा न्वस्या—ऽग्ने वितान्द्रविषो यद् यजाम	६
अग्निश्च यन्मरुतो विश्ववेदसो द्विवो बहध्व उत्तरादधि ण्णुभिः ।	
ते मन्दसाना धुनयो रिशादसो वामं धत्त यजमानाय सुन्वते	७
अग्ने मरुद्भिः शुभयज्ञिर्ऋकभिः सोमं पिब मन्दसानो गणश्रिभिः ।	
पावर्कभैर्विश्वमिन्वेभिर्गयुभि—र्वैश्वानर प्रदिवा केतुनां सजुः	८ [२५] (५३५)

(६१)

१९ इयावाश्च आग्नेयः । १-४, ११-१६ मरुतः । ५-८ तरन्तमहिषी शशीयसी; ९ वेददक्षिः
पुरुमीळः; १० वेददक्षिस्तरन्तः; १७-१९ दाभ्यो रथवीतिः । गायत्री,
३ निचृत्, ५ अनुष्टुप्, ९ सप्तोबृहती ।

के षां नरः अष्टतमा य एकैक आयय । परमस्याः परावतः १
क्व॑वोऽश्वाः क्वा॑भीशवः कथं शेक कथा यय । पृष्ठे सद्यो नसोर्यमः २
जघने चोद एषां वि सक्थानि नरो यमुः । पुत्रकृथे न जनयः ३
परा॑ वीरास एतन्न मर्यासो भद्रजानयः । अश्रितपो यथासथ ४
सनत् साश्चर्यं पशु—मुत गव्यं ज्ञातावयम् । इयावाश्चस्तुताय या दोर्वीरायोपबृंहत ५ [२६]

उत त्वा स्त्री शशीयसी पुंसो भवति वस्यसी । अदेवत्रादराधसः ६
वि या जानाति जसुरिं वि तृष्यन्तं वि कामिनम् । देवत्रा कृणुते मनः ७
उत या नेमो अस्तुतः पुमाँ इति ब्रुवे पुनिः । स वैरिद्वि इत समः ८

उत मेऽरपद् युवतिर्ममन्दुषी प्रतिं इयावायं वर्तनिम् ।

वि रोहिता पुरुमीळहार्यं येमतु विप्राय दीर्घयशसे

यो मे धेनुनां ज्ञातं वेददक्षिर्वयथा ददत् । तरन्त इव मंहना १० [२७]

य ईं वहन्त आशुभिः पिबन्तो मविरं मधु । अत्र श्रवांसि दधिरे ११
येषां श्रियाधि रोदसी विभ्राजन्ते रथेष्ववा । द्विवि रुक्म इवोपरि १२
युवा स मारुतो गुण—स्त्वेषरथो अनेद्यः । शुभंयाशाप्रतिष्कृतः १३
को वेद नूनमेषां यत्रा मदन्ति धूर्तयः । ऋतजाता अरेपसः १४
यूयं मरि विपन्यवः प्रणेतारं इत्था धिया । श्रोतारो यामहूतिषु १५ [२८]

ते नो वसूनि काम्या पुरुश्चन्द्रा रिशादसः । आ यज्ञियासो ववृत्तन १६
एतं मे स्तोममूर्ध्ने दाभ्याय परा वह । गिरो देवि रथीरिव १७
उत मे वोचतादिति सुतसोमि रथवीतौ । न कामो अप वेति मे १८
एष क्षेति रथवीति—मघवा गोमतीरनु । पर्वतेष्वपश्रितः १९ [२९] (५५४)

(६२)

१ श्रुतविदाग्नेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

ऋतेन ऋतमपिहितं भुवं वा सूर्यस्य यत्र विमुचन्त्यश्वांन ।
दर्श ज्ञाता सह तस्थुस्तदेकं देवानां अष्टं वर्षषामपश्यम् १ (५५५)

तत् सु वां मित्रावरुणा महित्व—भीर्मा तस्थुषीरहभिर्बुद्धे ।	
विश्वाः पिन्वथः स्वर्सरस्य धेना अनु वामेकः पविरा ववर्त	२
अधारयतं पृथिवीमुत द्यां मित्रराजाना वरुणा महोभिः ।	
वर्धयतमोषधीः पिन्वतं गा अव वृष्टिं सृजतं जीरदानू	३
आ वामश्वासः सुयुजो वहन्तु यतररुमय उप यन्वर्वाक् ।	
घृतस्य निर्णिगनु वर्तते वा—भुप सिन्धवः प्रदिवि क्षरन्ति	४
अनु श्रुताममतिं वर्धदुर्वी बर्हिर्वि यजुषा रक्षमाणा ।	
नर्मस्वन्ता धृतदुक्षाधि गर्ते मित्रासाथे वरुणेळास्वन्तः	५ [३०]
अक्रविहस्ता सुकृते परस्पा यं त्रासाथे वरुणेळास्वन्तः ।	
राजाना क्षत्रमहंणीयमाना सहस्रस्थूणं बिभृथः सह द्वौ	६
हिरण्यनिर्णिगयो अस्य स्थूणा वि भ्राजते दिव्यं—श्वाजनीव ।	
भद्रे क्षेत्रे निर्मिता तिल्विले वा सुनेम मध्वो अधिगर्त्यस्य	७
हिरण्यरूपमुषसो व्युष्टा—वयःस्थूणमुदिता सूर्यस्य ।	
आ रोहथो वरुण मित्र गर्त—मर्तश्चक्षाथे अदितिं दितिं च	८
यद् बर्हिष्ठं नातिविधे सुदानू अच्छिद्धं शर्म भुवनस्य गोपा ।	
तेन नो मित्रावरुणावविष्टं सिषासन्तो जिगीवांसः स्याम	९ [३१] (५६३)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३६]

(६३)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । जगती ।

ऋतस्य गोपावधिं तिष्ठथो रथं सत्यधर्माणा परमे व्योमनि ।	
यमत्र मित्रावरुणावथो युवं तस्मै वृष्टिर्मधुमत पिन्वते दिवः	१
सम्राजावस्य भुवनस्य राजथो मित्रावरुणा विदथे स्वर्हशा ।	
वृष्टिं वां राधो अमृतत्वमीमहे द्यावापृथिवी वि चरन्ति तन्यवः	२
सम्राजा उथा वृषमा दिवस्पतीं पृथिव्या मित्रावरुणा विचर्षणी ।	
चित्रेर्मिर्धैरुप तिष्ठथो खं द्यां वर्षयथो असुरस्य मायया	३
माया वां मित्रावरुणा दिवि श्रिता सूर्यो ज्योतिश्चरति चित्रमायुधम् ।	
तमध्रेण वृष्ट्या गूहथो दिवि पर्जन्य इप्सा मधुमन्त ईरते	४ (५६७)

रथं युञ्जते मरुतः शुभे सुखं शूरो न मित्रावरुणा गर्विष्ठिषु ।
 रजांसि चित्रा वि चरन्ति तन्यवो दिवः सञ्जाजा पर्यसा न उक्षतम् ५
 वाचं सु मित्रावरुणाविरावतीं पर्जन्यश्चित्रां वंदति त्विषीमतीम् ।
 अग्रा वंसत मरुतः सु मायया द्यां वर्षयतमरुणामरेपसम् ६
 धर्मणा मित्रावरुणा विपश्चिता वृता रक्षेथे असुरस्य मायया ।
 ऋतेन विश्वं भुवन्नं वि राजथः सूर्यमा धन्वो द्विवि चित्र्यं रथम् ७ [१] (५७०)

(६४)

७ अर्चनाना आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप्, ७ पङ्क्तिः ।

वरुणं वो रिशार्दस-मूचा मित्रं हवामहे । परि व्रजेव बाह्वो जगन्वांसा स्वर्णरम् १
 ता बाहवा सुचेतुना प्र यन्तमस्मा अर्चते । शेवं हि जार्यं वां विश्वांसु क्षासु जोगुवे २
 यन्नूनमृश्यां गतिं मित्रस्य यायां पथा । अस्य प्रियस्य शर्मण्य-हिंसानस्य सश्विरे ३
 युवाभ्यां मित्रावरुणो-पमं धेयामूचा । यद्ध क्षये मघोनां स्तोतृणां च स्पृधसे ४
 आ नो मित्र सुवीतिमि-वरुणश्च सधस्थ आ । स्वे क्षये मघोनां सखीनां च वृधसे ५
 युवं नो येषु वरुण क्षत्रं बृहच्च बिभृथः । उरु णो वारजासातये कृतं राये स्वस्तये ६
 उच्छन्त्यां मे यजता देवक्षेत्रे रुशद्भवि ।
 सुतं सोमं न हस्तिमि-रा पृद्धिर्धीवतं नरा बिभ्रतावर्चनानसम् ७ [२] (५७७)

(६५)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

यश्चिकेत स सुकृतु-देवत्रा स ब्रवीतु नः । वरुणो यस्य दर्शतो मित्रो वा वनते गिरः १
 ता हि श्रेष्ठवर्चसा राजाना दीर्घश्रुतमा । ता सत्यती ऋतावृधं ऋतावाना जनेजने २
 ता वामियानोऽवसे पूर्वा उप ब्रुवे सचा । स्वश्वांसः सु चेतुना वाजं अभि प्र द्वावने ३
 मित्रो अंहोश्चिदादुरु क्षयाय गातुं वनते । मित्रस्य हि प्रतूर्धतः सुमतिरस्ति विधुतः ४
 वयं मित्रस्यावसि स्याम सप्रथस्तमे । अनेहसस्त्वोतयः सत्रा वरुणशेषसः ५
 युवं मित्रेभं जन् यतथः सं च नयथः ।
 मा मघोनः परि ह्यतं मो अस्माकमुषीणां गोपीथे न उरुण्यतम् ६ [३] (५८३)

(६६)

६ रातहव्य आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

आ चिकितान सुकतू देवौ मर्त रिशादसा । वरुणाय ऋतपेशसे दधीत प्रथसे महे १
 ता हि क्षत्रमर्विहृतं सम्यगसुर्यं माशति । अध व्रतेव मानुषं स्वर्णं धायि दर्शतम् २
 ता वामेषे रथानां मुखीं गव्यूतिमेषाम् । रातहव्यस्य सुधृतिं वुधृक् स्तोमैर्मनामहे ३
 अधा हि काव्या युवं दक्षस्य पूभिर्ऋता । नि केतुना जनानां चिकेथे पूतदक्षसा ४
 तहृतं पृथिवि बृहच्छ्रवण ऋषीणाम् । जयसानावरं पृथ्वीं क्षरन्ति यामभिः ५
 आ यद् वामीयचक्षसा मित्रं वयं च सुरयः । व्यचिष्ठ बहुपाथ्ये यतेमहि स्वराज्ये ६ [४] (५८९)

(६७)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । अनुष्टुप् ।

बल्लित्था देव निष्कृत मादित्या यजतं बृहत् । वरुण मित्रार्यमन् वर्षिष्ठं क्षत्रमांशाथे १
 आ यद् योनिं हिरण्ययं वरुण मित्र सद्धयः । धृतीरां चर्षणीनां युन्तं सुस्रं रिशादसा २
 विश्वे हि विश्ववेदसो वरुणो मित्रो अर्यमा । व्रता पदेव सश्चिरे पान्ति मर्त्ये रिषः ३
 ते हि सत्या ऋतस्पृशं ऋतावानो जनेजने । सुनीथासः सुदानवोऽहोश्चिदुरुचकयः ४
 को नु वां मित्रास्तुतो वरुणो वा तनूनाम् । तत् सु वामेषते मति रत्रिभ्य एषते मतिः ५ [५] (५९४)

(६८)

५ यजत आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

प्र वां मित्राय गायत वरुणाय विषा गिरा । महिक्षत्रावृतं बृहत् १
 सम्राजा या वृत्तयोनी मित्रश्चोभा वरुणश्च । देवा देवेषु प्रशस्ता २
 ता नः शक्तं पार्थिवस्य महो रायो विव्यस्य । महिं वां क्षत्रं देवेषु ३
 ऋतमृतेन सर्पन्ते षिर् दक्षमाशाते । अद्रुहा देवौ वर्धते ४
 वृष्टिद्यावा रीत्यपि पस्पती दानुमत्याः । बृहन्तं गर्तमाशाते ५ [६] (५९९)

(६९)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

त्री रोचना वरुण त्रीरुत द्यून् त्रीणि मित्र धारयथो रजांसि ।
 वावूधानावमर्ति क्षत्रियस्याऽनु व्रतं रक्षमाणावजुयम् १ (६००)

इरावतीर्वरुण धेनवो वां मधुमद् वां सिन्धवो मित्र दुहे ।
 त्रयस्तस्थुर्वृषभास्तिसृणां धिषणानां रेतोधा वि द्युमन्तः २
 प्रातर्देवीमर्दिति जोहवीमि मध्यंदिन उदित्ता सूर्यस्य ।
 राये मित्रावरुणा सर्वताते-ळै तोकाय तनयाय शं योः ३
 या धृतांश्च रजसो रोचनस्यो-तादित्या दिव्या पार्थिवस्य ।
 न वां देवा अमृता आ भिनन्ति ब्रतानि मित्रावरुणा ध्रुवाणि ४ [७] (६०३)

(७०)

४ उरुचक्रिरात्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

पुरुषाणां चिन्द्रचस्त्य-वो नूनं वां वरुण । मित्र वांसिं वां सुमतिम् १
 ता वां सुभ्यर्गद्ब्रह्माणे-बमश्याम धार्यसे । वयं ते रुद्रा स्याम २
 पातं नो रुद्रा प्रायुभि-रुत त्रयिथां सुत्रात्रा । तुर्याम दस्यून तनूभिः ३
 मा कस्याञ्जुतक्रतू यक्षं भुजेमा तनूभिः । मा शेषसा मा तनसा ४ [८] (६०७)

(७१)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । गायत्री ।

आ नो गन्तं रिशादसा वरुण मित्र बृहणा । उपेमं चारुमध्वरम् १
 विश्वस्य हि प्रचेतसा वरुण मित्र राजथः । ईशाना पिप्यतं धियः २
 उपं नः सुतमा गंतं वरुण मित्र द्वाशुषः । अस्य सोमस्य पीतये ३ [९] (६१०)

(७२)

३ बाहुवृक्त आत्रेयः । मित्रावरुणौ । उष्णिक् ।

आ मित्रे वरुणे वयं गीर्भिर्जुहुमो अत्रिवत् । नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये १
 व्रतेन स्थो ध्रुवक्षेमा धर्मणा यातयज्जना । नि बर्हिषि सदतं सोमपीतये २
 मित्रश्च नो वरुणश्च जुषेतां यजमिदये । नि बर्हिषि सदतां सोमपीतये ३ [१०] (६१३)

(७३)

[षष्ठीऽनुवाकः ॥६॥ सू० ७३-८७]

१० पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

यदुद्य स्थः परावति यदवावत्यश्विना । यद् वा पुरु पुरुभुजा यदुन्तरिक्ष आ गतम् १
 इह त्या पुरुभूतमा पुरु दंसांसि बिभ्रता । वरस्या ग्राम्याग्निं हुवे तुविष्टमा भुजे २ (६१५)

ईमान्यद् वपुं वपु—श्चक्रं रथस्य येमथुः । पर्यन्या नाहुषा युगा मद्वा रजौसि दीयथः ३
तद् वपु वामिना कृतं विश्वा यद् वामनु द्रवै । नानां जातावरेपसा समस्मे वन्धुमेयथुः ४
आ यद् वां सूर्या रथं तिष्ठद् रघुयद् सदा । परि वामरुषा वयो वृणा वरन्त आतपः ५ [११]

युवोरत्रिश्चितेति नरा सुन्नेन चेतसा । वर्म यद् वामरेपसं नासत्याह्वा मुरण्यति ६
उग्रो वां ककुहो ययिः शृण्वे यामेषु संतनिः । यद् वां दंसोभिरश्विना—ऽत्रिर्नरावर्तति ७
मध्व ऊ पु मधुयुवा रुद्रा सिषक्ति पिप्युषी । यत् समुद्राति पथथः पृक्षाः पृक्षो भरन्त वाम् ८
सत्यामिद् वा उ अश्विना युवामाहुर्मयोभुवा । ता यामन् यामहूतमा यामन्ना मूळयत्तमा ९
इमा ब्रह्माणि वर्धना अश्विभ्यां सन्तु शंतमा । या तक्षाम रथौ इवा—ऽवोचाम बृहन्नमः १० [१२]

(६२३)

(७४)

१० पौर आत्रेयः । अश्विनौ । अनुष्टुप्, ८ निवृत् ।

कूष्ठो देवावश्विना ऽद्या विवो मनावसू । तच्छ्रवथो वृषणवसू अत्रिर्वामा विवासति १
कुह त्या कुह नु श्रुता विवि देवा नासत्या । कस्मिन्ना र्यतथो जने को वां नदीनां सचा २
कं याथः कं ह गच्छथः कमच्छा युत्राथे रथम् । कस्य ब्रह्माणि रण्यथो वयं वामुद्रमसीदये ३
पौर चिन्द्रयुद्रपुतं पौर पौराय जिन्वथः । यदीं गृभीततातये सिंहमिव दुहस्पदे ४
प्र च्यवानाज्जुजुरुषो वत्रिमत्कं न मुञ्चथः । युवा यदीं कथः पुन—रा काममृण्वे बध्वः ५ [१३]

अस्ति हि वामिह स्तोता स्मसिं वां सुदृशि श्रिये । न श्रुतं म आ गतं मवोभिर्वाजिनीवसू ६
को वामद्य पुरुणा—मा वष्ट्रे मत्यांनाम । को विप्रो विप्रवाहसा को यज्ञेर्वाजिनीवसू ७
आ वां रथो रथानां येष्टो यात्वश्विना । पुरु चिदस्मयुस्तिर आङ्गुषो मत्येष्वा ८
शमू पु वां मधुयुवा ऽस्माकमस्तु चर्कृतिः । अर्वाचीना विचेतसा विभिः श्येनेव दीयतम् ९
अश्विना यद्वा किं चिच्छ्रूयात्तमिमं हवम् । वस्वीरू पु वां भुजः पृञ्चन्ति सु वां पृचः १० [१४]

(६३३)

(७५)

९ अवस्युरात्रेयः । अश्विनौ । पङ्क्तिः ।

प्रति प्रियतमं रथं वृषणं वसुवाहनम् ।
स्तोता वामश्विनावृषिः स्तोमेन प्रति भूषति माध्वी मम श्रुतं हवम् १
अत्यायातमाश्विना तिरो विश्वा अहं सना ।
दद्या हिरण्यवर्तनी सुषुम्ना सिन्धुवाहसा माध्वी मम श्रुतं हवम् २ (६३५)

आ नो रत्नानि बिभ्रता—वश्विना गच्छतं युवम् ।

रुद्रा हिरण्यवर्तनी जुषाणा वाजिनीवसू माध्वी मम श्रुतं हवम्
सुष्टुभो वां वृषणवसू रथे वाणीच्याहिता ।

३

उत वाँ ककुहो मृगः पृक्षः कृणोति वापुषो माध्वी मम श्रुतं हवम्
बोधिन्मनसा रथ्ये—षिरा हवन्श्रुता ।

४

विभिश्च्यवानमश्विना नि याथो अद्वयाविनं माध्वी मम श्रुतं हवम्

५ [१५]

आ वाँ नरा मनोयुजो ऽश्वासः प्रुषितप्सवः ।

वयो वहन्तु पीतये सह सुन्नेभिर्श्विना माध्वी मम श्रुतं हवम्
अश्विनावेह गच्छतं नासत्या मा वि वेनतम् ।

६

तिरश्चिदर्थया परि वर्तिर्यातमदाभ्या माध्वी मम श्रुतं हवम्
अस्मिन् युज्ञे अदाभ्या जरितारं शुभस्पती ।

७

अवस्युमश्विना युवं गृणन्तमुप भूषथो माध्वी मम श्रुतं हवम्
अभूदुषा रुशत्पशु—राग्निरधायुत्वियः ।

८

अयोजि वां वृषणवसू रथो दक्षामस्यो माध्वी मम श्रुतं हवम्

९ [१६] (६४२)

(७६)

५ भौमोऽग्निः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ भात्यग्निरुषसामनीकु—मुद् विप्राणां देवया वाचो अस्थुः ।

अर्वाश्वा नूनं रथ्येह यातं पीपिवांसमश्विना घर्ममच्छं

१

न संस्कृतं प्र मिमीतो गमिष्ठा ऽन्ति नूनमश्विनोपस्तुतेह ।

दिवाभिपित्वेऽवसागमिष्ठा प्रत्यवर्तिं दाशुषे शर्मविष्ठा

२

उता यातं संगवे प्रातरहो मध्यंदिन उदिता सूर्यस्य ।

दिवा नक्तमर्वसा शतमेन नेदानीं पीतिरश्विना ततान

३

इदं हि वाँ प्रदिवि स्थानमोकं इमे गृहा अश्विनेदं दुरोणम् ।

आ नो दिवो बृहतः पर्वतादा ऽज्यो यातमिषमूर्जं वहन्ता

४

समश्विनोरर्वसा नूतनेन मयोभुवा सुप्रणीती गमेम ।

आ नो रथिं वहतमोत वीरा—ना विश्वान्यमृता सौमगानि

५ [१७] (६४७)

(७७)

५ भौमोऽत्रिः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं	पुरा गृध्रादररुषः पिबातः ।	
प्रातर्हि यज्ञमश्विनां दूधाते	प्र शंसन्ति कुवर्यः पूर्वभाजः	१
प्रातर्यजध्वमश्विनां हिनोत	न सायमस्ति देवया अर्जुष्टम् ।	
उतान्यो अस्मद् यजते वि चावः	पूर्वःपूर्वो यजमानो वर्नीयान्	२
हिरण्यत्वङ्मधुवर्णो द्युतस्तुः	पृक्षो वहन्ना रथो वर्तते वाम् ।	
मनोजवा अश्विना वार्तरहा	येनातिराथो दुरितानि विश्वा	३
यो भूर्यिष्ठं नासत्याभ्यां विविष	चनिष्ठं पित्वो ररते विभागे ।	
स लोकमस्य पीपरच्छमीभि	रनूध्वभासः सवृमिन् तुतुयात्	४
समश्विनोरवसा नूतनेन	मयोभवा सुप्रणीती गमेम ।	
आ नो रयिं बहत्तमोत वीरा	ना विश्वान्यमृता सौभगाणि	५ [१८] (६५२)

(७८)

१ सप्तवधिरात्रेयः । अश्विनौ (५-१ गर्भस्त्राविष्युपनिषद्) ।

अनुष्टुप्, १-३ उष्णिक्, ४ त्रिष्टुप् ।

अश्विनावेह गच्छतं	नासत्या मा वि वेनतम् । हंसाविं पततमा सुताँ उप	१
अश्विना हरिणाविं	गौराविवान् यवसम् । हंसाविं पततमा सुताँ उप	२
अश्विना वाजिनीवसू	जुषेथाँ यज्ञमिष्टये । हंसाविं पततमा सुताँ उप	३
अत्रिर्यद् वामवरोहंश्रुबीस	मजोहवीन्नाधमानेव योषा ।	
इयेनस्य चिज्वसा नूतनेना	ऽऽगच्छतमश्विना शतंमेन	४ [१९]

वि जिहीष्व वनस्पते	योनिः सूर्यन्या इव । श्रुतं मे अश्विना हवं सप्तवधिं च मुञ्चतम्	५
भीताय नार्धमानाय	ऋषये सप्तवधये । मायाभिरश्विना युवं वृक्षं सं च वि चाचथः	६
यथा वातः पुष्करिणीं	समिद्धयति सर्वतः । एवा ते गर्भं एजतु निरैतु दशमास्यः	७
यथा वातो यथा वनं	यथा समुद्र एजति । एवा त्वं दशमास्य सहावेहि जरायुणा	८
दश मासाञ्छशयानः	कुमारो अधि मातरि । निरैतु जीवो अक्षतो जीवो जीवन्त्या अधि	९

[२०] (६६१)

(७९)

१० सत्यश्रवा आवेयः । उपाः । पङ्क्तिः ।

- महे नो अद्य बोधयो-षो राये द्विवितर्तनी ।
यथा चिद्धो अबोधयः सत्यश्रवसि वाग्ये सुजति अश्वसूनुते १
या सुनीथे शौचद्वये व्यौच्छो दुहितर्दिवः ।
सा व्युच्छ सहीयसि सत्यश्रवसि वाग्ये सुजति अश्वसूनुते २
सा नो अद्याभरद्गु-व्युच्छा दुहितर्दिवः ।
यो व्यौच्छः सहीयसि सत्यश्रवसि वाग्ये सुजति अश्वसूनुते ३
अभि ये त्वा विभावरि स्तोमैर्गूणन्ति वह्नयः ।
मधैर्मघोनि सुश्रियो दामन्वन्तः सुरातयः सुजति अश्वसूनुते ४
यच्चिन्द्रि ते गुणा इमे छदयन्ति मघत्तये ।
परि चिद् वष्टयो दधु-र्वदतो राधो अह्नयं सुजति अश्वसूनुते ५ [२१]
ऐषु धा वीरवद् यज्ञ उषो मघोनि सूरिषु ।
ये नो राधांस्यह्नया मघवानो अरासत सुजति अश्वसूनुते ६
तेभ्यो द्युध्नं बृहद् यज्ञ उषो मघोन्या वह ।
ये नो राधांस्यह्नया गव्या भजन्त सूरयः सुजति अश्वसूनुते ७
उत नो गोमतीरिष आ वह्ना दुहितर्दिवः ।
साक सूर्यस्य रुक्मिभिः शुक्रैः शोचन्द्रिर्चिभिः सुजति अश्वसूनुते ८
व्युच्छा दुहितर्दिवो मा चिरं तनुथा अपः ।
नेत त्वा स्तेनं यथा रिपुं तपाति सूरौ अचिषा सुजति अश्वसूनुते ९
एतावद् वेदुषस्त्वं भूयो वा दातुमर्हसि ।
या स्तोतुभ्यो विभावयु-च्छन्ती न प्रमीयसे सुजति अश्वसूनुते १० [२२] (६७१)

(८०)

६ सत्यश्रवा आवेयः । उपाः । त्रिष्टुपः ।

- द्युतद्यामानं बृहतीमूतेन ऋतावरीमरुणस्पुं विभातीम्
देवीमुषसं स्वरावहन्तीं प्रति विप्रासो मतिभिर्जरन्ते १
एषा जने दर्शता बोधयन्ती सुगान् पथः कृण्वती यात्यग्रे ।
बृहद्वथा बृहती विश्वमिन्वो-षा ज्योतिर्यच्छत्यग्रे अह्नाम् २ (६७३)

एषा गोभिरुणेर्मिथुजाना	ऽस्त्रेधन्ती रयिमप्रायु चक्रे ।	
पथो रदन्ती सुविताय देवी	पुरुषुता विश्ववारा वि भाति	३
एषा व्येनी भवति द्विबर्ही	आविष्कृण्वाना तन्वं पुरस्तात् ।	
ऋतस्य पन्थामन्वेति साधु	प्रजानतीव न दिशो मिनति	४
एषा शुभ्रा न तन्वो विद्वानो	ध्वेर्व स्नाती हृशये नो अस्थाय ।	
अप द्वेवो बार्धमाना तर्मास्यु	पा द्विवो दुहिता ज्योतिषागात्	५
एषा प्रतीची दुहिता द्विवो नृन्	योषेव भद्रा नि रिणीति अप्सः ।	
व्यूण्वती वाशुषे वार्याणि	पुनर्ज्योतिर्युवतिः पूर्वथाकः	६ [२३] (१७७)

(८१)

५ इयावाइव आत्रेयः । सविता । जगती ।

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो	विश्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।	
वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इ	न्मही देवस्य सवितुः परिणुतिः	१
विश्वा रूपाणि प्रति मुञ्जते कविः	प्रासावीद् भद्रं द्विपदे चतुष्पदे ।	
वि नाकमस्यत् सविता वरेण्यो	ऽनु प्रयाणमुपसो वि रजति	२
यस्य प्रयाणमन्वन्य इद ययु	र्देवा देवस्य महिमानमोजसा ।	
यः पार्थिवानि विममे स एतंशो	रजांसि देवः सविता महित्वना	३
उत यांसि सवितुस्त्रीणि रोचनो	त सूर्यस्य रुश्मिभिः समुच्यसि ।	
उत रात्रीमुभयतः परीयस	उत मित्रो भवसि देव धर्मभिः	४
उतेशिषि प्रसवस्य त्वमेक इ	दुत पूषा भवसि देव यामभिः ।	
उतेदं विश्वं भुवनं वि रजसि	इयावाश्चस्ते सवितुः स्तोममानशे	५ [२४] (६८९)

(८२)

९ इयावाइव आत्रेयः । सविता । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

तत् सवितुर्वृणीमहे	वयं देवस्य भोजनम् । श्रेष्ठं सर्वधातमं	तुरं भगस्य धीमहि ।	
अस्य हि स्वयंशस्तरं	सवितुः कच्चन प्रियम् । न मिनन्ति स्वराज्यम्		२
स हि रत्नानि वाशुषे	सुवाति सविता भगः । तं भ्रातं चित्रमीमहे		३
अद्या नो देव सवितः	प्रजावत् सावीः सौभगम् । परा दुःष्वस्य सुव		४
विश्वानि देव सवित	दुरितानि परा सुव । यद् भद्रं तन्न आ सुव		५ [२५]
अनागसो अदितये	देवस्य सवितुः सवे । विश्वा वामानि धीमहि		६ (६८८)

आ विश्वेदेवं सत्पतिं सूक्तैरद्या वृणीमहे । सत्यसंव सवितारम् ७
य इमे उभे अहनी पुर एत्यप्रयुच्छन् । स्वाधीर्देवः सविता ८
य इमा विश्वा जाता न्याश्रावयति श्लोकैर्न । प्र च सुवाति सविता ९ [२६] (६९१)

(८३)

१० भौमोऽत्रिः । पर्जन्यः । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ९ अनुष्टुप् ।

अच्छा वद तवसं गीर्भिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नमसा विवास ।
कनिकदद् वृषभो जीरदान् रेतो दधात्योषधीषु गर्भम् १
वि वृक्षान् हन्त्युत हन्ति रक्षसो विश्वं बिभाय भुवनं महावधात् ।
उतानागा ईषते वृष्ण्यावतो यत् पर्जन्यः स्तनयन् हन्ति दुष्कृतः २
रथीव कश्याश्वा अभिक्षिपन्नाविर्दुतान् कृणुते वर्ष्मैर्ह अह ।
दूरात् सिंहस्य स्तनथा उदीरते यत् पर्जन्यः कृणुते वर्ष्मैर्नभः ३
प्र वाता वान्ति प्रत्यन्ति विद्युत् उदोषधीर्जिह्वे पिन्वते स्वः ।
इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत् पर्जन्यः पृथिवीं रेतसावति ४
यस्य व्रते पृथिवी ननमीति यस्य व्रते शफवज्जभुरीति ।
यस्य व्रत ओषधीर्विश्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ ५ [२७]
दिवो नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः ।
अर्वाङ्घ्रितेन स्तनयितुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः ६
अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उदुन्वता परि दीया रथेन ।
वृतिं सु कर्षे विषितं न्यञ्चं सुमा भवन्तुद्वतो निपादाः ७
महान्तं कोशमुदन्वा नि षिञ्च स्यन्दन्तां कुल्या विषिताः पुरस्तात् ।
वृतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि सुप्रपाणं भवत्वद्भ्याभ्यः ८
यत् पर्जन्य कनिकदत् स्तनयन् हंसि दुष्कृतः ।
प्रतीदं विश्वं मोदते यत् किं च पृथिव्यामधि ९
अवर्षावर्षमुदु घृ गृभ्या—ऽकुर्धन्वान्यत्येतवा उ ।
अजीजन ओषधीर्भोजनाय कमुत प्रजाभ्योऽविदो मनीषां १० [२८] (७०१)

(८४)

३ भौमोऽत्रिः । पृथिवी । अनुष्टुप् ।

बद्धिस्था पर्वतानां खिद्रं बिभर्षि पृथिवि । प्र या भूमिं प्रवत्वति महा जिनोषि महिनि १

(५०२)

स्तोमांसस्त्वा विचारिणि प्रति द्योभन्यक्तुभिः । प्र या वाजं न हेषन्तं ऐरुमस्यस्यर्जुनि २
 इच्छा चिद् या वनस्पतीन् क्षमया दर्शय्योजसा । यत ते अन्नस्य विद्युतो विवो वर्षन्ति वृष्टयः ३
 [२९] (७०४)

(८५)

८ भौमोऽत्रिः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

प्र सञ्जाजे बृहदर्चा गभीरं ब्रह्म प्रियं वरुणाय श्रुताय ।
 वि यो जघानं शमितेव चर्मो—पस्तिरे पृथिवीं सूर्याय १
 वनेषु व्युन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पर्य उस्त्रियासु ।
 ह्रत्सु क्रतुं वरुणो अप्सवृषिं द्विवि सूर्यमदधात् सोममद्रौ २
 नीचीनवारं वरुणः कवन्धं प्र संसर्ज रोदसी अन्तरिक्षम् ।
 तेन विश्वस्य भुवनस्य राजा यवं न वृष्टिर्व्युनक्ति भूमं ३
 उनति भूमिं पृथिवीमुत द्यां यदा दुग्धं वरुणो वष्ट्यादित् ।
 समध्रेण वसत् पर्वतास—स्तविषीयन्तः श्रथयन्त वीराः ४
 इमाम् प्वासुरस्य श्रुतस्य महीं मायां वरुणस्य प्र वोचम् ।
 मानेनेव तस्थिवां अन्तरिक्षे वि यो ममे पृथिवीं सूर्येण ५ [३०]
 इमाम् नु कवितमस्य मायां महीं देवस्य नकिरा दधर्ष ।
 एकं यदुद्रा न पुणन्येनी—रासिञ्चन्तीर्वनयः समुद्रम् ६
 अर्यम्यं वरुण मित्र्यं वा सखायं वा सक्मिद् भ्रातरं वा ।
 वेशं वा नित्यं वरुणारणं वा यत् सीमार्गश्चक्रुमा शिश्रथस्तत् ७
 कितवासो यद् रिरिपुर्न द्रुवि यद् वा घा सत्यमुत यन्न विद्र ।
 सर्वा ता वि ष्यं शिथिरेव देवा—ऽर्धा ते स्याम वरुण प्रियासः ८ [३१] (७१२)

(८६)

६ भौमोऽत्रिः । इन्द्राग्नी । अनुष्टुप्, ६ विराट्पूर्वा ।

इन्द्राग्नी यमवथ उभा वाजेषु मर्त्यम् । इच्छा चित्तस प्र भेदति द्युम्ना वाणीरिव जितः १
 या पृतनासु दुष्टरा या वाजेषु श्रवाय्या । या पञ्च वर्षणीरुभी—न्द्राग्नी ता हवामहे २
 तयोरिदमवच्छेव—स्तिग्मा द्रिद्युन्मघोनेः । प्रति दुणा गर्भस्त्यो—र्गवां वृत्रघ्न एषते ३
 ता वामेषे रथाना—मिन्द्राग्नी हवामहे । पती तुरस्य राधसो विद्रांसा गिर्वेणस्तमा ४
 ता वृधन्तावनु द्यून् मतीय देवावृद्धा । अर्हन्ता चित्त पुरो दधे—ऽशेव देवावर्धते ५ (७१७)

एवेन्द्राग्निभ्यामहावि हव्यं शूष्यं धृतं न पूतमद्रिभिः ।

ता सूरिषु श्रवो बृहद् रयिं गूणत्सु दिधृतमिषं गूणत्सु दिधृतम् ६ [३२] (७१८)

(८७)

१ एवयामरुदात्रेयः । मरुतः । अतिजगती ।

प्र वो महे मतयो यन्तु विष्णवे मरुत्वते गिरिजा एवयामरुत् ।

प्र शर्धाय प्रयज्यवे सुखादये तवसे भन्ददिष्टये धुनिधताय शर्वसे १

प्र ये जाता महिना ये च नु स्वयं प्र विद्वानां ब्रुवत एवयामरुत् ।

कृत्वा तद् वो मरुतो नाधृषे शवो दाना मन्ना तदेषा मधृष्टासो नाद्रयः २

प्र ये दिवो बृहतः शृण्वरे गिरा सुशुक्रानः सुभ्व एवयामरुत् ।

न येषामिरी सधस्थ ईष्ट औ अग्रयो न स्वविद्युतः प्र स्पन्द्रासो धूर्नीनाम् ३

स चक्रमे महतो निरुक्रमः समानस्मात् सद्स एवयामरुत् ।

यदार्युक्त त्मना स्वादाधि ण्णुभिर्विष्वधसो विमहसो जिगाति शवृधो नृभिः ४

स्वनो न वोऽमवान् रेजयद् वृषां त्वेषो ययिस्तविष एवयामरुत् ।

येना सहन्त क्रतव स्वरोचिषः स्थारश्मानो हिरण्ययाः स्वायुधास इष्मिणः ५ [३३]

अपारो वो महिमा वृद्धशवसस्त्वेपं शवोऽवत्वेवयामरुत् ।

स्थातारो हि प्रसितौ सृडाशि स्थन ते न उरुण्यता निदः शुशुक्रांसो नाग्रयः ६

ते रुद्रासुः सुमखा अग्रयो यथा तुविद्युम्ना अवन्त्वेवयामरुत् ।

दीर्घं पृथु पप्रथे सन्न पार्थिवं येषामज्मेष्वा महः शर्धास्यद्भुतैनसाम् ७

अद्वेषो नो मरुतो गातुमेतन् श्रोता हव जरितुरेवयामरुत् ।

विष्णोर्महः समन्यवो युयोतन् स्मद् रथ्योऽ न कुंसना ऽप द्वेषांसि सनुतः ८

गन्ता नो यजं यज्ञियाः सुशमि श्रोता हवमरक्ष एवयामरुत् ।

ज्येष्ठासो न पर्वतासो व्योमनि यूयं तस्य प्रचेतसः स्यात् दुर्धतवो निदः ९ [३४] (७२७)

॥ इति पञ्चमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

चतुर्थ-मण्डलस्यान्तपर्यन्तं ३६४१

पञ्चम-मण्डलस्य ७२७

सर्वयोगः- ४३६८

अथ षष्ठं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१५]

१३ वाहस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । विष्टुप् ।

त्वं हृदि प्रथमो मनोता ऽस्या धियो अभवो दस्म होता ।
 त्वं सीं वृषन्नकृणोदुदरीतु सहो विश्वस्मै सहसे सहध्वै १
 अथा होता न्यसीदो यजीया निळस्पद इषयन्नीड्यः सन् ।
 तं त्वा नरः प्रथमं देवयन्तो महो राये चितयन्तो अनु ग्मन् २
 वृतेव यन्तं बहुभिर्वसव्यैः स्त्वे रयिं जागृवांसो अनु ग्मन् ।
 रुशन्तमग्निं दर्शितं ब्रूहन्तं वपावन्तं विश्वहा दीदृवांसम् ३
 पदं देवस्य नमसा व्यन्तः श्रवस्यवः श्रवं आपन्नमुक्तम् ।
 नामानि चिद् दधिरे यज्ञियाणि भद्रायां ते रणयन्त संघट्टौ ४
 त्वां वर्धन्ति क्षितयः पृथिव्यां त्वां रायं उभयांसो जनानाम् ।
 त्वं ज्ञाता तरणे चेत्यो भूः पिता माता सदृमिन्मानुषाणाम् ५ [३५]

सपर्येण्यः स प्रियो विश्वः । अग्निर्होता मन्द्रो नि पसाकृ यजीयान् ।
 तं त्वा वयं दस्म आ दीदृवांसं मुप जुबाधो नमसा सदेम ६
 तं त्वा वयं सुधोऽहं नव्यमग्ने सुम्नायव ईमहे देवयन्तः ।
 त्वं विशो अनयो दीद्यानो दिवो अग्ने ब्रूहता रोचनेन ७
 विशां कवि विश्पतिं शश्वतीनां नितोशनं वृषभं वर्षणीनाम् ।
 प्रतीषणिमिषयन्तं पावकं राजन्तमग्निं यजतं रयीणाम् ८
 सो अग्र ईजे शशमे च मर्तो यस्तु आनन्द समिधा हव्यदातिम् ।
 य आहुतिं परि वेदा नमोभिर्विश्वेत् स वामा दधते त्वोतः ९
 अस्मा उ ते महिं महे विधेम नमोभिरग्ने समिधोत हव्यैः ।
 वेदीं सूनो सहसो गीर्भिरुक्थैरा ते भद्रायां सुमतौ यतेम १० (१०)

आ यस्तुतन्त्र रोदसी वि भासा श्रवोभिश्च श्रवस्यस्तुतः ।

बृहद्विवाजैः स्थविरोभिरस्मे रेवद्विरग्ने वितरं वि भाहि ११

नृवद् वसो सवमिद्वेहास्मे भूरिं तोकाय तनयाय पश्वः ।

पूर्वीरिषो बृहतीरारेअधा अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु १२

पुरुष्यग्ने पुरुधा त्वाया वसूनि राजन् वसुतां ते अश्याम् ।

पुरूणि हि त्वे पुरुवार सन्त्यग्ने वसुं विधते राजन् त्वे १३ [३६] (१३)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-३०]

(२)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ११ शकरी ।

त्वं हि क्षैतवद् यशो ऽग्ने मित्रो न पत्यसे । त्वं विचर्षणे श्रवो वसो पुष्टिं न पुण्यसि १
त्वां हि ज्मा चर्षणयो यज्ञेभिर्गीर्भिरीळति । त्वां वाजी यात्यवृको रजस्तूर्विश्वचर्षणिः २
सजोषस्त्वा द्विवो नरो यज्ञस्य केतुमिन्धते । यद्ध स्य मानुषो जनः मुम्नायुर्जुह्वे अध्वरे ३
ऋधद् यस्ते सुदानवे धिया मर्तः शशमते । ऊती ष बृहतो द्विवो द्विषो अहो न तरति ४
समिधा यस्त आहुतिं निशितिं मर्त्यो नशत् । व्यावन्तं स पुण्यति क्षयमग्ने शतायुषम् ५ [१]

त्वेषस्ते धूम ऋण्वति द्विवि षड्वृक्क आततः । सूर्यो न हि द्युता त्वं कृपा पावक्क रोचसे ६
अधा हि विश्वीढ्यो ऽसिं प्रियो नो अतिथिः । ण्वः पुरीव जूर्यः सुनुनं त्रयुयात्यः ७
क्रत्वा हि द्रोणे अज्यसे ऽग्ने वाजी न कृत्व्यः । परिज्मेव स्वधा गयो ऽत्यो न ह्यार्यः शिशुः ८
त्वं त्या चिद्व्युता ऽग्ने पशुर्न यवसे । धामा ह यत् तं अजर वना वृश्चन्ति शिक्रसः ९
वेपि ह्यध्वरीयता मग्ने होता दमे विशां । समृधो विशपते कृणु जुषस्व हव्यमङ्गिरः १०

अच्छा नो मित्रमहो देव देवा नग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।

वीहि स्वस्ति सुक्षितिं द्विवो नृन् द्विषो अहोसि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ११

[२] (१४)

(३)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्ने स क्षेपद्वतपा ऋतेजा उरु ज्योतिर्नशते देवयुष्टे ।

यं त्वं मित्रेण वरुणः सजोषा देव पासि त्यजसा मर्तमंहः १

ईजे यज्ञेभिः शशमे शमीभिः ऋधद्वा रायाग्रये वदाश ।

एवा चन तं यशसामर्जुष्टि नहो मर्तं नशते न प्रहंसिः २ (१६)

सूरो न यस्य दृशतिररेषा भीमा यदेति शुचतस्त आ धीः ।	
हेर्षस्वतः शुरुधो नायमुक्तोः कुत्रा चिद् रण्वो वसतिर्वनेजाः	३
तिग्मं चिदेम महि वर्षो अस्थु भसदश्चो न यमसान आसा ।	
विजेहमानः परशुर्न जिह्वां द्विर्न द्रावयति दारु धक्षत्	४
स इदस्तेव प्रति धादसिष्य—जिह्वाति तेजोऽयसो न धाराम् ।	
चित्रध्रजतिररतिर्यो अक्तो—वेन द्रुषद्वा रघुपत्मर्जहाः	५ [३]
स ईं रेभो न प्रति वस्त उस्त्राः शोचिषा रारपीति मित्रमहाः ।	
नक्तं य ईमरुषो यो दिवा नृ—नमर्त्यो अरुषो यो दिवा नृन्	६
द्विवो न यस्य विधतो नवीनोद् वृषा रुक्ष ओषधीषु नूनोत् ।	
घृणा न यो ध्रजसा पत्मना य—न्ना रोदसी वसुना दं सुपत्नी	७
धायोभिर्वा यो युज्येभिर्के—र्विद्युन्न दविद्योत् स्वेभिः शुष्मैः ।	
शर्धो वा यो मरुतां ततक्ष क्रभुर्न त्वेषो रभसानो अद्यौत्	८ [४] (३२)

(४)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यथा होतर्मनुषो वेवताता युजेभिः सूनो सहसो यजासि ।	
एवा नो अद्य समना समाना—नुशर्त्तम उगतो यक्षि वेवान्	१
स नो विभारवा चक्षणिर्न वस्तो—रग्निर्वन्दारु वेद्यश्चनो धात् ।	
विश्वायुर्यो अमृतो मर्त्येषू—षर्भुद् भूदतिथिर्जातवेदाः	२
द्यावो न यस्य पनयन्त्यभ्वं भासीसि वस्ते सूर्यो न शुक्रः ।	
वि य इनोत्यजरः पावको ऽश्रस्य चिच्छिन्नश्चत् पूव्याणि	३
वृक्षा हि सूनो अस्वयस्रसद्वा चक्रे अग्निर्जनुषाज्मात्तम् ।	
स त्वं न ऊर्जसन ऊर्ज धा राजेव जेरवुके क्षेप्यन्तः	४
नितिकि यो वारुणमभ्रमसि वायुर्न राष्ट्रत्येत्यकतून् ।	
तुर्याम यस्त आदिशामराती—रत्यो न हतुः पततः परिहृत	५ [५]
आ सूर्यो न भानुमद्भिर्के—रग्रे ततन्थ रोदसी वि भासा ।	
चित्रो नयत् परि तमींस्थक्तः शोचिषा पत्मनौशिजो न दीर्यन्	६ (३८)

त्वां हि मन्द्रतममकंशोकैर्वैवृमहे माहि नः श्रोण्यग्रे ।

इच्छं न त्वा शर्वसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृतमाः ।

नू नो अग्नेऽवुकेभिः स्वस्ति वेपि रायः पथिभिः पण्यहः ।

ता सूरिभ्यो गृणते रासि सुम्रं मदम शतहिमाः सुवीराः ।

७

८ [६] (४०)

(५)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वः सुनुं सहसो युवान् मद्रोषवाचं मतिभिर्यविष्ठम् ।

य इन्वति द्रविणानि प्रचेता विश्ववाराणि पुरुवारो अधुकृ ।

त्वे वसूनि पुर्वणीक होत द्रोषा वस्तोरेरिरे यज्ञियासः ।

क्षामेव विश्वा भुवनानि यस्मिन् त्सं सौम्रगानि दधिरे पावके ।

त्वं विश्वे प्रदिवंः सीद आसु क्रत्वा रथीरभवो वार्याणाम् ।

अत इनोषि विधते चिकित्वो व्यानुषर्जातवेदो वसूनि ।

यो नः सनुत्यो अभिदासदग्ने यो अन्तरो मित्रमहो वनुष्यात् ।

तमजरेभिर्वृषभिस्तव स्वैस्तपा तपिष्ठ तपसा तपस्वान् ।

यस्ते यज्ञेन समिधा य उक्थै रर्केभिः सूनो सहसो ददाशत् ।

स मर्त्येष्वमृत प्रचेता राया द्युक्षेन श्रवसा वि भाति ।

स तत् कृधीषितस्तूयमग्ने स्पृधो वाधस्व सहसा सहस्वान् ।

यच्छस्यसे द्युभिरक्तो वचोभिस्तज्जुषस्व जरितुर्घोषि मनम् ।

अश्याम तं काममग्ने तत्रोती अश्याम रयि रयिवः सुवीरम् ।

अश्याम वार्जमभि वाजयन्तो अश्याम द्युक्षमजराजरं ते ।

१

२

३

४

५

६

७ [७] (४७)

(६)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र नव्यसा सहसः सुनुमच्छा यज्ञेन गातुमव इच्छमानः ।

वृश्चद्वनं कृष्णयामं रुशन्तं वीती होतारं द्विव्यं जिगाति ।

स श्वितानस्तन्यतु रोचन्नस्था अजरेभिर्नामदक्षिर्यविष्ठः ।

यः पावकः पुरुतमः पुरुणि पृथून्याभिरनुयाति भवेन ।

१

२

(४९)

वि ते विष्णुग्वार्तजूतासो अग्रे भामासः शुचे शुच्यश्चरन्ति ।	
तुविभ्रक्षासो दिव्या नवग्वा वना वनन्ति धृषता रुजन्तः	३
ये ते शुक्रासः शुच्यः शुचिष्मः क्षां वर्पन्ति विषितासो अश्वाः ।	
अर्धं भ्रमस्तं उर्विया वि भाति यातर्यमानो अधि सानु पृश्नेः	४
अर्धं जिह्वा पापतीति प्र वृष्णो गोषुयुधो नाशनिः सृजाना ।	
शूरस्येव प्रसितिः क्षातिरग्रे—दुर्वर्तुर्भूमो दधते वनानि	५
आ भानुना पार्थिवानि जय्यांसि महस्तोदस्य धृषता ततन्ध ।	
स बाधस्वाप भूया सहोभिः स्पृधो वनुष्यन् वनुषो नि जूर्ध्व	६
स चित्र चित्रं चितयन्तमस्मे चित्रक्षत्र चित्रतमं वयोधाम् ।	
चन्द्रं रयिं पुंरुवीरं बृहन्तं चन्द्रं चन्द्राभिर्गृणते युवस्व	७ [८] (५४)

(७)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, ६-७ जगती ।

मूर्धानं द्विवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।	
कविं सभ्राजमर्तिथिं जनानां—मासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः	१
नार्भि यज्ञानां सदर्शनं रथीणां महामाहावमभि सं नवन्त ।	
वैश्वानरं रथ्यमध्वराणां यज्ञस्य केतुं जनयन्त देवाः	२
त्वद् विप्रो जायते वाज्यंश्चे त्वद् वीरासो अभिमातिषाहः ।	
वैश्वानर त्वमस्मासु धेहि वसूनि राजन् त्स्पृहयाध्याणि	३
त्वां विश्वे अमृतं जायमानं शिशुं न देवा अभि सं नवन्ते ।	
तव क्रतुभिरमृतत्वमायुन् वैश्वानर यत् पित्रोरर्दीदिः	४
वैश्वानर तव तानि व्रतानि महान्यंश्चे नक्रिरा दधर्ष ।	
यज्जायमानः पित्रोरुपस्थे ऽविन्दः केतुं वयुनेष्वह्नाम्	५
वैश्वानरस्य विर्मितानि चक्षसा सानूनि द्विवो अमृतस्य केतुनां ।	
तस्येदु विश्वा भुवनार्धि मूर्धनि वया इव रुरुहुः सन्त विसुहः	६
वि यो रजांस्यभिमीत सुक्रतुं—वैश्वानरो वि द्विवो रोचुना कविः ।	
परि यो विश्वा भुवनानि पप्रथे ऽदब्धो गोपा अमृतस्य रक्षिता	७ [९] (६१)

(८)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । जगती, ७ त्रिष्टुप् ।

पूक्षस्य वृष्णो अरुषस्य नू सहः प्र नु वोचं विदथा जातवेदसः ।
वैश्वानराय मतिर्नव्यसी शुचिः सोम इव पवते चारुरग्रये १

स जायमानः परमे व्योमनि व्रतान्युग्मिर्भित्ता अरक्षत ।
व्यन्तरिक्षममिमीत सुकतुर्वैश्वानरो महिना नाकमस्पृशत् २

व्यस्तभ्नाद् रोदसी मित्रो अद्भुतो ऽन्तर्वावदकृणोज्ज्योतिषा तमः
वि चर्मणीव धिषणे अवर्तयद् वैश्वानरो विश्वमधत्त वृष्ण्यम् ३

अपामुपस्थे महिषा अंगृभ्णत् विशो राजानमुप तस्थुर्ऋग्मियम् ।
आ द्रुतो अग्निर्मभरद् विवस्वतो वैश्वानरं मातरिश्वा परावतः ४

युगेयुगे विवृष्य गृणद्भ्यो ऽग्ने रथि यशसं धेहि नव्यसीम् ।
पृथेव राजन्नवशंसमजर नीचा नि वृश्च वनिनं न तेजसा ५

अस्माकमग्ने मववत्सु धारया ऽनामि क्षत्रमजरं सुवीर्यम् ।
वयं जयेम ज्ञातिर्न सहस्रिणं वैश्वानरं वाजमग्ने तवोतिभिः ६

अदग्धेभिस्तव गोपाभिरिष्टे ऽस्माकं पाहि त्रिषधस्थ सुरीन् ।

रक्षां च नो द्रुतुषां शर्धो अग्ने वैश्वानरं प्र च तारीः स्तवानः ७ [१०] (६८)

(९)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप्, (७ प्रस्तारपंक्तिर्वा) ।

अहश्च कृष्णमहरर्जुनं च वि वर्तते रजसी वेद्याभिः ।
वैश्वानरो जायमानो न राजा ऽवातिरज्ज्योतिषाग्निस्तमांसि १

नाहं तन्तुं न वि जानाम्योतुं न यं वयन्ति समरेऽतमानाः ।
कस्य स्वित्र पुत्र इह वक्तवानि परो वदुत्यवरेण पित्रा २

स इत् तन्तुं स वि जानात्योतुं स वक्तवान्युतथा वदाति ।
य ई चिकेतद्रुमृतस्य गोपा अवश्चरन् परो अन्येन पश्यन् ३

अयं होता प्रथमः पश्यतेम मिदं ज्योतिरुमृतं मर्त्येषु ।
अयं स जज्ञे ध्रुव आ निषत्तो ऽमर्त्यस्तन्वा इ वधमानः ४

(७९)

ध्रुवं ज्योतिर्निर्हितं दृश्ये कं मनो जविष्ठं पतयत्स्वन्तः ।

विश्वे देवाः समनसः सकेता एकं क्रतुमभि वि यन्ति साधु ५

वि मे कर्णां पतयतो वि चक्षुर्वीरुदं ज्योतिर्हृदय आर्हितं यत् ।

वि मे मनश्चरति दूरआधीः किं स्विद् वक्ष्यामि किमु नू मनिष्ये ६

विश्वे देवा अनमस्यन् भियानास्त्वामग्ने तमसि तस्थिर्वासम् ।

वैश्वानरोऽवतूतये नो ऽमर्त्योऽवतूतये नः ७ [११] (७५)

(१०)

७ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् । ७ द्विपदा विराट् ।

पुरो वो मन्दं दिव्यं सुवृक्तिं प्रयति युजे अग्निमध्वरे दधिध्वम् ।

पुर उक्थेभिः स हि नो विभावा स्वध्वरा करति जातवेदाः १

तमु द्युमः पुर्वणीक होतॄग्ने अग्निमिर्मनुष इधानः ।

स्तोमं यमरस्मै ममतेव श्रूयं वृतं न शूचिं मतयः पवन्ते २

पीपाय स श्रवसा मर्त्येषु यो अग्र्ये दृदाश विप्र उक्थैः ।

चित्राभिस्तमूतिभिश्चित्रशोचिर्वज्रस्य साता गोमतो दधाति ३

आ यः प्रमौ जायमान उर्वा दूरेदृशा भासा कृष्णाध्वा ।

अर्धं बहु चित् तम ऊर्म्यायास्तिरः शोचिषा दृदृशे पावकः ४

नू नश्चित्रं पुरुवाजाभिरूति अग्ने रयिं मघवञ्च्यश्च धेहि ।

ये राधसा श्रवसा चात्यन्यान् त्सुवीर्यैभिश्चाभि सन्ति जनान् ५

इमं युजं चनो धा अग्र उशान् यं त आसानो जुहुते हविष्मान् ।

भरद्वाजेषु दधिषे सुवृक्तिमवीर्वास्य गध्यस्य सातौ ६

वि द्वेषासीनुहि वर्धयेछां मदेम शतहिमाः सुवीराः ७ [१२] (८२)

(११)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

यजस्व होतरिषितो यजीया नग्ने बाधो मरुतां न प्रयुक्ति ।

आ नो मित्रावरुणा नासत्या द्यावा होत्राय पृथिवी ववृत्याः १ (८३)

त्वं होता मन्द्रतमो नो अधु—गन्तुर्वेवो विदथा मर्त्येषु ।	
पावकया जुह्वा॒ऽ बहिरासा ऽग्ने यजस्व तन्वं॑ । तव स्वाम्	२
धन्या चिद्धि त्वे धिषणा वष्टि प्र देवाश्चर्म गृणते यजध्वै ।	
वेपिष्ठो अङ्गिरसां यद्ध विप्रो मधु च्छन्दो भर्नति रेभ इष्टौ	३
अदिद्युतत् स्वपाको विभावा ऽग्ने यजस्व रोदसी उरुची ।	
आयुं न यं नर्मसा रातह्वया अश्नन्ति सुप्रयसं पञ्च जनाः	४
वृक्षे ह यन्नर्मसा बहिरावा॒वयामि सुगृह्यतवती सुवृक्तिः ।	
अम्यक्षि सद्य सदेन पृथिव्या अथायि यज्ञः सूर्ये न चक्षुः	५
वृक्षस्या नः पुर्वणीक होत—द्वेवेभिर्ग्रे अग्निभिरिधानः ।	
रायः सूनो सहसो वावसाना अतिं स्रसेम वृजनं नाहंः	६ [१३] (८८)

(१२)

६ बाह्विस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् (६ पुरस्ताज्ज्योतिर्वा) ।

मध्ये होता दुरोणे बर्हिषो राळ—श्रिस्तोदस्य रोदसी यजध्वै ।	
अयं स सूनुः सहसं क्रतावा दूरात् सूर्यो न शोचिषा ततान	१
आ यस्मिन् त्वे स्वपाके यजत्र यक्षद् राजन् त्सर्वततिव नु द्यौः ।	
त्रिषधस्थस्ततरुषो न जंहो ह्वया मघानि मानुषा यजध्वै	२
तेजिष्ठा यस्यारतिर्वनेराद् तोदो अध्वन् न वृधसानो अद्यौत् ।	
अद्रोघो न द्रविता चेतति त्म—न्नर्मत्योऽवृत्रं ओषधीषु	३
सास्माकेभिरेतरी न शूषै—रग्निः ध्वे दम आ जातवेदाः ।	
द्वेन्नो वृन्वन् क्रत्वा नावी—सः पितेर्वं जारयायि यज्ञैः	४
अर्धं स्मास्य पनयन्ति भासो वृथा यत् तक्षदनुयाति पृथ्वीम् ।	
सद्यो यः स्पन्दो विषितो धवीया—नृणो न तापुरति धन्वा राद्	५
स त्वं नो अर्वन् निदाया विश्वेभिर्ग्रे अग्निभिरिधानः ।	
वेपि रायो वि यासि दुच्छुना मदेम शतहिमाः सुवीराः	६ [१४] (९४)

(१३)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

त्वद् विश्वा सुभग सौभगा न्यग्ने वि यन्ति वृनिनो न वयाः ।
 श्रुष्टी रयिर्वाजो वृत्रतूर्ये द्विवो वृष्टिरीड्यो रीतिरपाप्म १
 त्वं भगो न आ हि रत्नमिधे परिज्मेव क्षयसि दुस्मवर्चाः ।
 अग्ने मित्रो न बृहत् क्रतस्या ऽसि क्षत्ता वामस्य देव भूरैः २
 स सत्पतिः शर्वसा हन्ति वृत्रमग्ने विप्रो वि पुणेर्मतिं वाजम् ।
 यं त्वं प्रचेत क्रतुजात राया सजोषा नष्ट्रापां हिनोषि ३
 यस्ते सूनो सहसो गीर्भिरुक्थै र्यज्ञैर्मतो निशितिं वेद्यानम् ।
 विश्वं स देव प्रति वारमग्ने धत्ते धान्यं पत्यते वसव्यैः ४
 ता नृभ्य आ सौश्रवसा सुवीरा ऽग्ने सूनो सहसः पुण्यसे धाः ।
 कृणोषि यच्छर्वसा भूरि पश्वो वयो वृकायारये जसुरये ५
 वृद्धा सूनो सहसो नो विहाया अग्ने तोकं तनयं वाजि नो दाः ।
 विश्वाभिर्गीर्भिरभि पूतिर्मश्यां मदेम शतहिमाः सुवीराः ६ [१५] (१००)

(१४)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । अनुष्टुप्, ६ शकरी ।

अग्रा यो मर्त्यो वुवो धियं जुजोष धीतिभिः । भसन्नु ष प्र पूर्य इषं वुरीतावसे १
 अग्निरिन्द्रि प्रचेता अग्निर्वैधस्तम् ऋषिः । अग्निं होतारमीळते यज्ञेषु मनुषो विशः २
 नाना ह्यग्ने ऽवसे स्पर्धन्ते रायो अर्यः । तूर्वेन्तो दस्युमायवो व्रतैः सीक्षन्तो अब्रतम् ३
 अग्निरप्तामृतीषहं वीरं वृद्धाति सत्पतिम् । यस्य त्रसन्ति शर्वसः संचक्षि शत्रवो मिया ४
 अग्निर्हि विद्वाना निदो देवो मर्तमुप्यति । सहावा यस्यावृतो रयिर्वाजेष्ववृतः ५
 अच्छा नो मित्रमहो देव देवा नग्ने वोचः सुमतिं रोदस्योः ।
 वीहि स्वस्ति सुक्षितिं द्विवो नृन् द्विषो अहांसि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम ६
 [१६] (१०६)

(१५)

११ गार्हस्पत्यो भरद्वाजो, वीतहव्य आङ्गिरसो वा । अग्निः । जगती; ३, १५ शकवरी;
६ अतिशकवरी; १०-१४, १६, १९ त्रिष्टुप्, १७ अनुष्टुप्; १८ बृहती ।

इममू पु वो अतिथिमुष्वधं विश्वासां विशां पतिमृत्तसे गिरा ।
वेतीद् द्विवो जुनुषा कच्चिदा शुचिर्ज्योक् चिदन्ति गर्भो यदच्युतम् १
मित्रं न यं सुधितं भृगवो वृधुर्वनस्पतावीड्यमूर्ध्वशोचिषम् ।
स त्वं सुधीतो वीतहव्ये अद्भुत प्रशस्तिभिर्महयसे द्विवेदिवे २
स त्वं दक्षस्यावुको वृधो भू-र्यः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
रायः सूनो सहस्रो मर्त्येष्वा छर्दिर्यच्छ वीतहव्याय सप्रथो भरद्वाजाय सप्रथः ३
द्युतानं वो अतिथिं स्वर्णर-मग्निं होतारं मनुषः स्वध्वरम् ।
विप्रं न द्युक्षवचसं सुवृक्षितभिर्हव्यवाहमरतिं देवमृत्तसे ४
पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुरुच उषसो न भानुना ।
तूर्वनं न यामन्नेतरशस्य नू रण आ यो घृणे न ततृषाणो अजरः ५ [१७]

अग्निमग्निं वः समिधां दुवस्यत प्रियं प्रियं वो अतिथिं गृणीषणि ।
उप वो गीर्भिरमृतं विवासत देवो देवेषु वनन्ते हि वार्यं देवो देवेषु वनन्ते हि नो दुर्वः ६
समिन्द्रमग्निं समिधां गिरा गृणे शुचिं पावकं पुरो अध्वरे ध्रुवम् ।
विप्रं होतारं पुरुवारमद्भुतं कविं सुज्ञेरीमहे जातवेदसम् ७
त्वां द्रुतमग्ने अमृतं युगेयुगे हव्यवाहं दधिरे प्रायुमीड्यम् ।
देवासंश्च मतांसंश्च जग्म्वि विभुं विरपतिं नमसा नि धेदिरे ८
विभूषंश्च उभयाँ अनु वृता वृतो देवानां रजसी समीयसे ।
यत् ते धीतिं सुमतिमावृणीमहे ऽधं स्मा नस्त्रिवरुथः शिवो भव ९
तं सुप्रतीकं सुहृदं स्वञ्च मविद्वांसो विदुष्टं सपेम ।
स यक्षद् विश्वा वयुनानि विद्वान् प्र हव्यमग्निमृतेषु वोचत् १० [१८]

तमग्ने पास्युत तं पिपिर्षिं यस्तु आनन्द कवये शूर धीतिम् ।
यज्ञस्य वा निशितिं वोदिति वा तमित प्रणक्षि शवसोत राया ११
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमु नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदुभ्येतु पाथः सं रयिः स्मृह्याम्यः सहस्री १२ (११८)

अग्निर्होता गृहपतिः स राजा विश्वा वेदुर्जनमा जातवेदाः ।	
देवानामुत यो मर्त्यानां यजिष्ठः स प्र यजतामुतावा	१३
अग्ने यदुद्य विशो अध्वरस्य होतः पार्वकशोचे वेष्टं हि यज्या ।	
ऋता यजासि महिना वि यद् भू-हृव्या बंह यविष्ठ या ते अद्य	१४
अभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यो नि त्वा दधीत रोदसी यजध्ये ।	
अवा नो मघवन् वार्जसाता वग्ने विश्वानि दुरिता तरेम ता तरेम तवावसा तरेम	१५ [१९]
अग्ने विश्वेभिः स्वनीक देवै-रूणावन्तं प्रथमः सीदु योनिम् ।	
कुलायिनं घृतवन्तं सवित्रे यज्ञं नयु यजमानाय साधु	१६
इममु त्यमथर्वव दृष्टिं मन्थन्ति वेधसः ।	
यमङ्कयन्तमानयन्नमूरं श्याव्याभ्यः	१७
जनिष्या देववीतये सर्वताता स्वस्तये ।	
आ देवान् वक्ष्यमुतां ऋतावृधो यज्ञं देवेषु पिस्पृशः	१८
वयमु त्वा गृहपते जनाना मग्ने अकर्म समिधा बृहन्तम् ।	
अस्थुरि नो गार्हपत्यानि सन्तु तिग्मेन नस्तेजसा सं शिशाधि	१९ [२०] (१२५)

(१६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १६-२३]

४८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अग्निः । गायत्रीः १, ६ वर्धमाना,

२७, ४७-४८ अनुष्टुप्, ४६ त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने यज्ञानां होता विश्वेषां हितः । देवेभिर्मानुषे जने	१
स नो मन्द्राभिरध्वरे जिह्वाभिर्यजा मूहः । आ देवान् वक्षि यक्षि च	२
वेत्या हि वेधो अध्वनः पथश्च देवाञ्जसा । अग्ने यज्ञेषु सुकृतो	३
त्वामीळे अर्ध द्विता भरतो वाजिभिः शुनम् । ईजे यज्ञेषु यजिर्यम्	४
त्वमिमा वार्या पुरु दिवोदासाय सुन्वते । भरद्वाजाय दृशुषे	५ [२१]
त्वं दूतो अमर्त्य आ बृहा वैव्यं जनम् । शुण्वन् विप्रस्य सुद्वृतिम्	६
त्वमग्ने स्वाध्योऽं मर्तासो देववीतये । यज्ञेषु देवमीळते	७
तव प्र यक्षि संदृश मुत कर्तुं सुदानवः । विश्वे जुषन्त कामिनः	८
त्वं होता मनुहितो वह्निरासा विदुदरः । अग्ने यक्षि दिवा विशः	९ (१३४)

असु आ याहि वीतये	गुणानो हव्यदातये	। नि होता सत्सि बर्हिषि	१० [२२]
तं त्वा समिद्धिरङ्गिरो	घृतेन वर्धयामसि	। बृहच्छोचा यविष्ठय	११
स नः पुधु श्रवाध्य-मच्छा	देव विवाससि	। बृहदग्ने सुवीर्यम्	१२
त्वामग्ने पुष्कराध्य-थर्वा	निरमन्थत	। मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः	१३
तमु त्वा दध्यङ्कृषिः	पुत्र ईधि अर्थवणः	। वृत्रहणं पुरंदरम्	१४
तमु त्वा पाथ्यो वृषा	समीधि दस्युहन्तमम्	। धनंजयं रणेरणे	१५ [२३]
एह्य पु ब्रवाणि ते	ऽग्र इत्येतरा गिरः	। एमिर्वर्धास इन्दुभिः	१६
यत्र के च ते मनो	दक्षं दधस उत्तरम्	। तत्रा सदैः ऋणवसे	१७
नहि ते पुतर्मक्षिपद्	भुवन्नेमानां वसो	। अथा दुवो वनवसे	१८
आग्निरंगाग्नि भारते	वृत्रहा पुरुचेतनः	। दिवोदासस्य सत्पतिः	१९
स हि विश्वाति पार्थिवा	रयि दाशान्महित्वना	। वन्वन्नवातो अस्तुतः	२० [२४]
स प्रत्नवन्नवीयसा	ऽग्ने युन्नेन संयता	। बृहत् ततन्थ भानुना	२१
प्र वः सखायो अग्रे	स्तोमं यज्ञं च धृष्णुया	। अर्चुं गायं च वेधसे	२२
स हि यो मानुषा युगा	सिक्नुद्धोता कविक्रतुः	। दूतश्च हव्यवाहनः	२३
ता राजाना शुचिं वता	ऽऽदित्वान् मारुतं गुणम्	। वसो यक्षीह रोदसी	२४
वस्वी ते अग्ने संहृदि	रिषयते मर्त्याय	। ऊर्जो नपादुभृतस्य	२५ [२५]
क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठो	ऽद्य त्वा वन्वन् त्सुरेक्षणाः	। मर्ता आनाश सुवुक्तिम्	२६
ते ते अग्ने त्वोता	इषयन्तो विश्वमायुः	। तरन्तो अर्यो अराती वन्वन्तो	अर्यो अरातीः २७
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा	यासद् विश्वं न्यविर्णम्	। अग्निर्नो वनते रयिम्	२८
सुवीरं रयिमा भर	जातवेदो विचर्षणे	। जहि रक्षांसि सुक्रतो	२९
त्वं नः पाह्यहंसो	जातवेदो अघायतः	। रक्षा णो ब्रह्मणस्कवे	३० [२६]
यो नो अग्ने दुरेव आ	मतो उधाय दाशति	। तस्मान्नः पाह्यहंसः	३१
त्वं तं देव जिह्या	परि बाधस्व दुष्कृतम्	। मतो यो नो जिघांसति	३२
भुरद्वाजाय सुप्रथः	शर्म यच्छ सहन्त्य	। अग्ने वरेण्यं वसु	३३
अग्निर्वृत्राणि जह्वनद्	द्विषिणस्युर्विष्यया	। समिद्धः शूक्र आहुतः	३४
गर्मे मातुः पितृपिता	विदिद्युतानो अक्षरे	। सिदिद्युतस्य योनिमा	३५ [२७]
ब्रह्म प्रजावदा भर	जातवेदो विचर्षणे	। अग्ने यद् वीर्यं यद् विवि	३६
उप त्वा रण्वसंहृतां	प्रयस्वन्तः सहस्कृत	। अग्ने ससुवन्तं गिरः	३७ (१६२)

उप च्छायामिव धृणे—रगन्म शर्म ते वयम् । अग्रे हिरण्यसंहशः	३८
य उग्र इव शर्यहा तिग्मशृङ्गो न वंसंगः । अग्रे पुरो रुरोजिथ	३९
आ यं हस्ते न खादिनं शिशुं जातं न विभ्रति । विशामग्निं स्वध्वरं	४० [२८]
प्र देवं देववीतये भरता वसुवित्तमम् । आ स्वे योनौ नि पीदतु	४१
आ जातं जातवेदसि प्रियं शिशीतातिथिम् । स्योन आ गृहपतिम्	४२
अग्रे युक्त्वा हि ये तवा—ऽश्वासो देव साधवः । अरं वहन्ति मन्यवे	४३
अच्छा नो याह्या ब्रह्मा—ऽभि प्रयांसि वीतये । आ देवान् त्सोमपीतये	४४
उदग्ने भारत द्युम—दजज्ञेण दविद्युतत । शोचा वि माह्यजर	४५ [२९]

वीती यो देवं मर्तो दुवस्ये दृग्निमीळीताध्वरे हविष्मान् ।

होतारं सत्ययजं रोदस्यो रूतानहस्तो नमसा विवासेत् ४६

आ ते अग्र ऊचा हवि—हुंदा तष्टं भेरामसि । ते ते भवन्तूक्ष्णं ऋषभासो वृशा उत ४७
अग्निं देवासो अग्रिय—मिन्धते वृत्रहन्तमम् । येना वसून्याभृता तूळ्हा रक्षांसि वाजिना ४८ [३०]
(१७३)

[षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ व० १-२५]

(१७)

१५ बर्हिस्पत्यो भग्द्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् । १५ द्विषदा त्रिष्टुप् ।

पिबा सोममभि यमुग्र तर्दं ऊर्वं गव्यं महि गृणान इन्द्र ।	
वि यो धृष्णो बधिषो वज्रहस्त विश्वा वृत्रममित्रिया शवोभिः	१
स ई पाहि य ऋजीषी तरुत्रो यः शिप्रवान् वृषभो यो मंतीनाम् ।	
यो गोत्रमिदं बंज्रभृद यो हरिष्ठाः स इन्द्र चित्रां अभि तृन्धि वाजान्	२
एवा पाहि प्रत्नथा मन्दंतु त्वा श्रुधि ब्रह्म वावृधस्वोत गीर्भिः ।	
आविः सूर्यं कृणुहि पीपिहीषे जहि शर्व्वरुभि गा इन्द्र तुन्धि	३
ते त्वा मदा बृहदिन्द्र स्वधाव इमे पीता उक्षयन्त द्युमन्तम् ।	
महामनूनं तवसं विभूतिं मत्सरासो जर्हन्त प्रसाहम्	४
येभिः सूर्यमुषसं मन्दसानो ऽवास्योऽप हृळ्हानि दद्रेत् ।	
महामग्निं परि गा इन्द्र सन्तं नृत्था अच्युतं सर्वस्वपरि स्वात्	५ [१]
तव कत्वा तव तद् वंसनाभि—रामासु पक्वं शच्या नि दीधः ।	
और्णोदिरं उन्निराभ्यो वि हृळ्हो—दूवाद गा असृजो अङ्गिरस्वान्	६ (१७९)

प्राथ क्षां महि दंसो व्युर्वी सुप द्यामृष्वो बृहदिन्द्र स्तभायः ।
 अधारयो रोदसी देवपुत्रे प्रने मातरा यद्ही कृतस्य ७
 अथ त्वा विश्वे पुर इन्द्र देवा एकं तवसं दधिरे भराय ।
 अवेवो यदभ्यौहिष्ठ देवान् त्वर्षाता वृणत इन्द्रमर्च ८
 अध द्यौश्चित्ते ते अप सा नु वज्राद् द्वितानमद मियसा स्वस्य मन्योः ।
 अहिं यद्विन्द्रो अभ्योहसानं नि चिद् विश्वायुः शयथे जघान ९
 अध त्वष्टा ते मह उग्र वज्रं सहस्रभृष्टिं ववृतच्छताश्विम् ।
 निकाममरमणसं येन नर्वन्तमहिं सं पिणगृजीपिन १० [२]

वर्धानं यं विश्वे मरुतः सजोषाः पचच्छतं महिषां इन्द्र तुभ्यम् ।
 पूषा विष्णुस्त्रीणि सरांसि धावन् वृत्रहर्णं मदिरमंशुमस्मै ११
 आ क्षोदो महि वृतं नदीनां परिष्ठितमसृज ऊर्मिमपाम् ।
 तासामनु प्रवत इन्द्र पन्थां प्रादयो नीचीरुपसः समुद्रम् १२
 एवा ता विश्वा चक्रुर्वासमिन्द्रं महामुग्रमंजुर्यं संहोदाम् ।
 सुवीरं त्वा स्वायुधं सुवज्रमा ब्रह्म नन्यमवसे ववृत्यात् १३
 स नो वाजाय श्रवस इपे च राये धेहि द्युमत इन्द्र विपान् ।
 भरद्वाजे नुवत इन्द्र सूरीन् त्रिवि च स्मैधि पायै न इन्द्र १४
 अया वाजं देवहितं सनेम मदेम शतहिमाः सुवीराः १५ [३] (१८८)

(१८)

१५ बर्हिस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तमुं दुहि यो अभिभृत्योजा वन्वन्नवातः पुरुहूत इन्द्रः ।
 अषाव्हमुग्रं सहमानमाभिर्गीर्भिर्विधं वृषभं चर्षणीनाम् १
 स युध्मः सत्वा सजकृत समद्रा तुविश्रक्षो नदनुमां कंजीपी ।
 बृहद्वेणुश्चयव्नो मानुषीणा मेकः कृष्टीनामभवत् सहावा २
 त्वं ह नु त्यददमायो दस्युं रेकः कृष्टीरवनोरायाय ।
 अस्ति स्थिञ्चु वीर्यं तत् त इन्द्र न स्विदस्ति तद्वेतुथा वि वोचः ३
 सद्विन्द्रि ते तुविजातस्य मन्ये सहः सहिष्ठ तुरतस्तुरस्य ।
 उग्रमुग्रस्य तवस्तुतवीयो उरधस्य रघतुरो बभूव ४ (१९२)

तन्नः प्रत्नं सख्यमस्तु युष्मे इत्था वदंद्भिर्वलमङ्गिरोभिः ।
हन्नच्युतच्युद दस्मेपर्यन्त—मृणोः पुरो वि दुरो अस्य विश्वाः

५ [४]

स हि धीभिर्हव्यो अस्त्युग्र ईशानकृन्महति वृत्रतुर्यै ।
स तोकसाता तनये स वज्री वितन्तसाव्यो अभवत् समत्सु
स मज्जना जनिम् मानुषाणां मर्मत्येन नाम्नाति प्र संसे ।
स द्युम्नेन स शर्वसोत राया स वीर्येण नूतमः समोकाः
स यो न मुहे न मिथू जनो भूत् सुमन्तुनामा चुमुरि धुनि च ।
वृणक् पिप्पु शम्बरं शुष्णमिन्द्रः पुरां च्यौताय शयथाय नू चित्
उदावता त्वक्षसा पन्यसा च वृत्रहत्याय रथमिन्द्र तिष्ठ ।
धिष्व वज्रं हस्त आ दक्षिणत्रा ऽभि प्र मन्द पुरुदन्न मायाः
अग्निर्न शुष्कं वर्नमिन्द्र हेती रक्षो नि धक्ष्यशनिर्न भीमा ।
गम्भीरय ऋष्वया यो रुरोजा ध्वानयद् दुरिता दुम्भयञ्च

६

७

८

९

१० [५]

आ सहस्रं पृथिभिरिन्द्र राया तुविद्युन्न तुविवाजेभिर्वाक् ।
याहि स्र्नो सहस्रो यस्य नू चि—ददेव ईशे पुरुहूत योतोः
प्र तुविद्युन्नस्य स्थविरस्य वृष्वे दिवो ररक्षो महिमा पृथिव्याः ।
नास्य शत्रुर्न प्रतिमानमस्ति न प्रतिष्ठिः पुरुमायस्य सद्योः
प्र तत् ते अद्या करणं कृतं भूत् कुत्सं यदायुमतिथिग्वमस्मै ।
पुरू सहस्रा नि शिशा अभि क्षा—मुत् तूर्धयाणं धृषता निनेथ
अनु त्वाहिंघ्ने अर्धं देव देवा मदन् विश्वे कवितमं कवीनाम् ।
करो यत्र वरिवो बाधिताय दिवे जनाय तन्वे गृणानः
अनु द्यावापृथिवी तत् त ओजो ऽमर्त्या जिहत इन्द्र देवाः ।
कृष्वा कृत्नो अकृतं यत् ते अस्त्यु—दथं नवीयो जनयस्व यज्ञैः

११

१२

१३

१४

१५ [६] (२०३)

(१९)

१३ बाह्वस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

महाँ इन्द्रो नूवदा चर्षणिप्रा उत द्विबही अमिनः सहोभिः ।
अस्मद्वाग्वावृधे वीर्यायोरुः पृथुः सुकृतः कर्तुर्भिर्भूत्
इन्द्रमेव धिषणां सातये धाद् बृहन्तमृष्वमजरं युवानम् ।
अषाब्धेन शर्वसा शूशुवासं सद्यश्चिद् यो वावृधे असाभि

१

२

(२०५)

पुथू कुरक्षा बहुला गर्भस्ती अस्मद्व्यक् सं मिमीहि श्रवांसि ।
युथेव पश्वः पशुपा दमूना अस्मा ईन्द्राभ्या ववृत्स्वाजौ ३
तं व इन्द्रं चतिनमस्य शाकैरिह नूनं वाजयन्तो हुवेम ।
यथा चित् पूर्वे जरितार आसुरनेद्या अनवद्या अरिष्टाः ४
धृतव्रतो धनदाः सोमवृद्धः स हि वामस्य वसुनः पुरुक्षुः ।
स जग्मिरे पृथ्याइ रायो अस्मिन् त्समुद्रे न सिन्धवो यदमानाः ५ [७]

शविष्ठं न आ भर शूर शव ओजिष्ठमोजो अभिभूत उग्रम् ।
विश्वा युम्ना वृष्ण्या मानुषाणा मस्मभ्यं दा हरिवो मादुयर्घ्य ६
यस्ते मदः पृतनापाठमृध इन्द्र तं न आ भर शूशुवांसम् ।
येन लोकस्य तनयस्य सातौ मंसीमहि जिगीवांसस्त्वोताः ७
आ नो भर वृषणं शुष्ममिन्द्र धनस्पृतं शूशुवांसं सुवक्षम् ।
येन वंसां पृतनासु शत्रून् तवोतिभिरुत जामोरजामीन् ८
आ ते शुष्मो वृषभ एतु पश्चा दोत्तरादधरादा पुरस्तात् ।
आ विश्वतो अभि समेत्स्वा डिन्द्र युम्नं स्वर्वद्रेह्यस्मे ९
नूवत् तं इन्द्र नृतमाभिरुती वंसीमहि वामं श्रोमेभिः ।
ईक्षे हि वस्व उभयस्य राजन् धा रत्नं महि स्थूरं बृहन्तम् १०
मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान मर्कवारिं विव्यं शासमिन्द्रम् ।
विश्वासाहुमवसे नूतनायो ग्रं सहोदामिह तं हुवेम ११
जनं वज्रिन् महि चिन्मन्यमान मेभ्यो नृभ्यो रन्धया येण्वस्मि ।
अधा हि त्वा पृथिव्यां शूरसातौ हवामहे तनये गोण्वप्सु १२
वयं त एभिः पुरुहूत सख्यैः शत्रोः शत्रोरुत्तर इत् स्याम ।
घ्नन्तो वृत्राण्युभयानि शूर राया मदेम बृहता त्वोताः १३ [८] (२१६)

(२०)

१३ बाह्वस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । जिष्टुप्, ७ विराट् ।

द्यौर्न य ईन्द्राभि भूमार्यस्तस्थौ रुयिः शर्वसा पुत्सु जनान् ।
तं नः सहस्रभरमुर्वशासां वृद्धिं सूनो सहसो वृत्रतुरम् १ (२१७)

त्रिवो न तुभ्यमान्विन्द्र सत्राऽसुर्यं देवेभिर्धायि विश्वम् ।
 अहिं यद् वृत्रमपो ब्रविवांसं हन्त्रीजीपिन् विष्णुना सत्तानः २
 तूर्वन्नोजीयान् तवसस्तवीयान् कृतब्रह्मेन्द्रो वृद्धमहाः ।
 राजाभवन्मधुनः सोम्यस्य विश्वासां यत् पुरां कृत्नुमावत् ३
 शतरैपदन् पुण्यं इन्द्रात्र दशोणये कवयेऽर्कसाती ।
 वधेः शुष्णास्याशुषस्य मायाः पित्वो नारिरिचीत् किं चन प्र ४
 महो ब्रुहो अप विश्वायु धायि वज्रस्य यत् पतने पाप्नु शुष्णाः ।
 उरु ष सरथं सारथये क-रिन्द्रः कुत्साय सूर्यस्य सातो ५ [९]

प्र श्येनो न मविरमंशुमस्मै शिरो दासस्य नमुचेर्मथायन् ।
 प्रावन्नमीं साप्यं सुसन्तं पुणश्याया समिषा सं स्वस्ति ६
 वि पिभोरहिमायस्य हृक्काः पुरो वञ्छिच्छवसा न ददः ।
 सुदामन् तद् रेकणो अप्रमृष्य-मृजिष्वने दात्रं दाशुषे दाः ७
 स वेतसु दशमायं दशोणिं तूतुजिमिन्द्रः स्वभित्सुमन् ।
 आ तुमं शश्वदिभं द्योतनाय मातुर्न सीमुप सृजा इयधै ८
 स ई स्पृधो वनते अप्रतीतो बिभ्रद् वज्रं वृत्रहणं गभस्तौ ।
 तिष्ठन्द्री अध्यस्तेव गते वचोयुजा वहत इन्द्रमृष्वम् ९
 सनेम तेऽवसा नव्यं इन्द्र प्र पूरवः स्तवन्त एना युज्ञेः
 सप्त यत् पुरः शर्म शारद्विर्द्धन् दासीः पुरुकुत्साय शिक्षन् १०
 त्वं वृध ईन्द्र पूर्व्यो भू-र्वस्विस्यन्नुशने काव्याय ।
 परा नववास्त्वमनुदेयं महे पित्रे वंदाथ स्वं नपातम् ११
 त्वं धुनिरिन्द्र धुनिमती-र्ङ्गणोरुपः सीरा न स्रवन्तीः ।
 प्र यत् समुद्रमति शूर पर्षि पारया तुर्वशं यदुं स्वस्ति १२
 तव ह त्यविन्द्र विश्वमाजौ सस्तो धुनीचुसुरी या ह सिष्वप् ।
 वीदयदित् तुभ्यं सोमेभिः सुन्वन् कुभीतिरिध्मभूतिः पक्थ्युर्कैः १३ [१०] (२९९)

(२१)

१२ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः ९, ११ विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इमा उ त्वा पुरुतमस्य कारो-हव्यं वीर हव्या हवन्ते ।

धियो रथेष्ठाभजं नवीयो रयिर्विभूतिरीयते वचस्या

१

(२३०)

तमु स्तुष इन्द्रं यो विदानी गिर्वाहसं गीर्भिर्यज्ञवृद्धम् ।
यस्य दिवमतिं मृता पृथिव्याः पुरुमायस्य रिरिचे महित्वम् २
स इत् तमोऽवयुनं ततन्वत् सूर्येण वयुनवच्चकार ।
कदा ते मतीं अमृतस्य धामे—यक्षन्तो न मिनन्ति स्वधावः ३
यस्ता चकार स कुहं स्विदिन्द्रः कमा जनं चरति कासु विश्व ।
कस्ते यज्ञो मर्त्तस्य शं वराय को अर्क इन्द्र कतमः स होता ४
इदा हि ते वेर्विपतः पुराजाः प्रत्तास आसुः पुरुकृत सखायः ।
ये मध्यमास उत नूतनास उतावमस्य पुरुहूत बोधि ५ [११]

तं पृच्छन्तोऽवरासः पराणि प्रत्ता तं इन्द्र श्रुत्यानु येमुः ।
अर्चामसि वीर ब्रह्मवाहो यादेव विद्म तात् त्वा महान्तम् ६
अभि त्वा पाजो रक्षसो वि तस्थे महि जज्ञानमभि तत् सु तिष्ठ ।
तव प्रलेन युज्येन सख्या वज्रेण धृष्णो अप ता नुदस्व ७
स तु श्रुधीन्द्र नूतनस्य ब्रह्मण्यतो वीर कारुधायः ।
त्वं ह्याऽपिः प्रदिवि पितृणां शश्वदं वभूथ सुहव एष्टौ ८
प्रोतये वरुणं मित्रमिन्द्रं मरुतः कृष्वावसे नो अद्य ।
प्र पूषणं विष्णुमग्निं पुरंधि सवितारमोषधीः पर्वतांश्च ९
इम उ त्वा पुरुशाक प्रयज्यो जरितारो अभ्यर्चन्त्यकैः ।
श्रुधी हवमा हुवतो हुवानो न त्वावो अन्यो अमृत त्वदस्ति १०
नू म आ वाचमुप याहि विद्वान् विश्वेभिः सूतो सहसो यजत्रैः ।
ये अग्निजिह्वा ऋतसाप आसु—र्ये मनु चक्रुर्पुं दसाय ११
स नो बोधि पुरेता सुगेषू—त दुर्गेषु पथिकृद् विद्वानः ।
ये अश्रमास उरवो वहिष्ठा—स्तेभिर्न इन्द्राभि वक्षि वाजम् १२ [१२] (२४१)

(२२)

११ वार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । विष्टुप ।

य एक इन्द्रव्यश्वर्षणीना—मिन्द्रं तं गीर्भिरभ्यर्च्य अभिः ।
यः पत्यते वृषभो वृष्ण्यावान् त्सत्यः सत्वा पुरुमायः सहस्वान् १
तमु नः पूर्वे पितरो नर्वग्वाः सप्त विप्रासो अभि वाजयन्तः ।
नक्षत्राभं ततुरिं पर्वतेष्वा—मद्रोघवाचं मृतिभिः शर्बिष्ठम् २ (२४३)

तर्मीमह इन्द्रमस्य रायः पुरुवीरस्य नूततः पुरुक्षोः ।
 यो अस्कृधोयुरजरः सर्वान् तमा भर हरिवो माद्वयध्वं ३
 तन्नो वि वोचो यदि ते पुरा चि जरितार आनशुः सुममिन्द्र ।
 कस्ते भागः किं वयो दुध्र खिद्रः पुरुहूत पुरुवसोऽसुरद्रः ४
 तं पूच्छन्ती वज्रहस्तं रथेष्ठा—मिन्द्रं वेपी वक्वरी यस्य नू गीः ।
 तुविश्राभं तुविकुर्मि रभोदां गातुमिषे नक्षति तुम्रमच्छ ५ [१३]

अया ह त्वं मायया वावृधानं मनोजुवा स्वतवः पर्वतेन ।
 अच्युता चिद् वीळिता स्वोजो रुजो वि हृळ्हा धृषता विरप्तिन ६
 तं वो धिया नव्यस्या शर्विष्ठं प्रत्नं प्रत्नवत् परितंसयध्वं ।
 स नो वक्षदनिमानः सुवह्मेन्द्रो विश्वान्यति दुर्गहाणि ७
 आ जनाय द्रुहणे पार्थिवानि दिव्यानि दीपयोऽन्तारिक्षा ।
 तपां वृषन् विश्वतः शोचिषा तान् ब्रह्मद्विषं शोचय क्षामपश्र्वं ८
 भुवो जनस्य दिव्यस्य राजा पार्थिवस्य जगत्स्वपसंहक् ।
 धिष्व वज्रं दक्षिण इन्द्र हस्ते विश्वा अजुर्य द्यसे वि मायाः ९
 आ संयतमिन्द्र णः स्वस्ति शत्रुतूयीय बृहतीममृध्राम् ।
 यया दासान्यार्याणि वृत्रा करो वज्रिन् सुतुका नाहुपाणि १०
 स नो नियुद्धिः पुरुहूत वेधो विश्ववाराभिरा गहि प्रयज्यो ।
 न या अवेवो वरते न देव आभिर्गोहि तूयमा मद्र्यद्रिक् ११ [१४] (२५२)

(२३)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुत इत् त्वं निमिश्ल इन्द्र सोमे स्तोमे ब्रह्माणि शस्यमान उक्थे ।
 यद् वा युक्ताभ्यां मधवन हरिभ्यां बिभ्रद् वज्रं ब्रह्मेरिन्द्र यासि १
 यद् वा विवि पार्यं सुष्विमिन्द्र वृत्रहत्येऽवसि शूरसातौ ।
 यद् वा दक्षस्य बिभ्युषो अबिभ्यु—दरन्धयुः शर्धत इन्द्र दस्यून २
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीरुग्रो जरितारमुती ।
 कर्ता वीराय सुष्वय उ लोकं दाता वसु स्तुवते कीरये चित् ३ (२५५)

गन्तेयान्ति सर्वना हरिभ्यां बुभ्रिर्वज्रं पपिः सोमं वृदिगाः ।
कर्ता वीरं नयं सर्ववीरं श्रोता हव्यं गृणतः स्तोमवाहाः
अस्मै वयं यद् वावान तद् विविष्म इन्द्राय यो नः प्रविबो अपस्कः ।
सुते सोमं स्तुमसि शंसदुक्थेन्द्राय ब्रह्म वर्धनं यथासत्

४

५ [१५]

ब्रह्माणि हि चंकुषे वर्धनानि तावत् त इन्द्र मतिर्भिविष्मः ।
सुते सोमं सुतपाः शंतमानि रान्द्रा क्रियास्म वक्षणाणि युज्ञैः
स नो बोधि पुरोळाशं रराणः पिब्रा तु सोमं गोक्त्रजीकमिन्द्र ।
एदं बर्हिर्यजमानस्य सीदो—रं कृधि त्वायुत उं लोकम्
स मन्दस्वा ह्यनु जोषमुग्र प्र त्वा युज्ञासं इमे अंशुवन्तु ।
प्रेमे हवासः पुरुहूतमस्मे आ त्वेयं धीरवस इन्द्र यम्याः
तं वः सखायः सं यथा सुतेषु सोमैभिरां पृणता भोजमिन्द्रम् ।
कुवित् तस्मा असति नो भराय न सुष्विमिन्द्रोऽवसे मुधाति
एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि सोमै भरद्वाजेषु क्षयदिन्मघोनः ।
असद् यथा जपित्र उत सूरि—रिन्द्रो रायो विश्ववारस्य दाता

६

७

८

९

१० [१६] (२६२)

(२४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० २४-४३]

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वृषा मद इन्द्रे श्लोकं उक्त्वा सचा सोमेषु सुतपा क्रजीयी ।
अर्चय्यो मघवा नुभ्य उक्थै—द्युक्षो राजा गिरामक्षितोतिः
ततुरिर्वीरि नर्यो विचेताः श्रोता हव्यं गृणत उर्व्यूतिः ।
वसुः शंसो नरां कारुधाया वाजी स्तुतो विद्वथं दाति वाजम्
अक्षो न चक्रयोः शूर बृहन् प्र ते महा रिरिचे रोदस्योः ।
वृक्षस्य नु ते पुरुहूत वया व्युद्धतयो रुरुहुरिन्द्र पूर्वीः
शचीवतस्ते पुरुशाक् शाका गवामिव सुतयः संचरणीः ।
वत्सानां न तन्तयस्ते इन्द्र दामन्वन्तो अद्वामानः सुदामन्
अन्यवृद्य कर्वरमन्यदु श्वो ऽसंच्च सन्मुहुराचक्रिन्द्रः ।
मित्रो नो अत्र वरुणश्च पूषा ऽर्यो वशस्य पर्येतास्ति

१

२

३

४

५ [१७] (२६७)

वि त्वदापो न पर्वतस्य पृष्ठा दुक्थेभिरिन्द्रानयन्त युज्ञैः ।	
तं त्वाभिः सुदुतिभिर्वाजयन्त आजिं न जग्मुर्गिर्वाहो अश्वाः	६
न यं जरन्ति शरद्वो न मासा न द्याव इन्द्रमवकुर्वन्ति ।	
वृद्धस्य चिद् वर्धतामस्य तनूः स्तोमेभिरुक्थैश्च शस्यमाना	७
न वीळ्वे नमते न स्थिराय न शर्धते दस्युजृताय स्तवान् ।	
अञ्जा इन्द्रस्य गिरयश्चिदृष्वा गम्भीरे चिद् भवति गाधमस्मै	८
गम्भीरेण न उरुणामञ्चिन् प्रेषो यन्धि सुतपावन् वाजान् ।	
स्था ऊ पु ऊर्ध्व ऊती अरिषण्य ह्रक्तोव्युष्टौ परितक्मयायाम्	९
सचस्व नायमवसे अभीक इतो वा तमिन्द्र पाहि रिपः ।	
अमा चैनमरण्ये पाहि रिपो मदेम शतहिमाः सुवीराः	१० [१८] (२७२)

(२५)

९ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

या तं ऊतिरवमा या परमा या मध्यमेन्द्र शुष्मिन्नस्ति ।	
तामिरू पु वृत्रहत्येऽवीन एभिश्च वाजैर्महान् न उग्र	१
आभिः स्पृधो मिथतीरिषण्य ह्रमिन्नस्य व्यथया मनुमिन्द्र ।	
आभिर्विश्वा अभियुजो विषूची रायीय विशोऽव तारीर्दासीः	२
इन्द्रं जामय उत येऽजामयो ऽवाचीनासो वनुषो युयुजे ।	
त्वमेषां विश्वरा शवांसि जहि वृष्ण्यानि कृणुही पराचः	३
शूरो वा शूरं वनते शरीरै स्तनूरुचा तरुषि यत् कृण्वैते ।	
तोके वा गोषु तनये यदुप्सु वि क्रन्दसी उर्वरांसु ब्रवैते	४
नहि त्वा शूरो न तुरो न धृष्णुर्न त्वा योधो मन्यमानो युयोध ।	
इन्द्र नकिङ्खा प्रत्यस्त्येषां विश्वा जातान्यभ्यसि तानि	५ [१९]

स पत्यत उभयोर्नुष्णमयो यदी वेधसः समिथे हवन्ते ।	
वृत्रे वा महो नुवति क्षये वा व्यचस्वन्ता यदि वितन्तसैते	६
अर्ध स्मा ते चर्षणयो यदेजा निन्द्र ज्ञातोत भवा वरुता ।	
अस्माकांसो ये नृतमासो अयं इन्द्र सूरयो दधिरे पुरो नः	७
अनु ते दायि मह इन्द्रियाय सुत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्ये ।	
अनु क्षत्रमनु सहो यज्ञेन्द्र देवेभिरनु ते नृपहो	८ (१८०)

एवा नः स्पृधुः समजा समस्त्विन्द्र रारन्धि मिथतीरदेवीः ।
विद्याम वस्तोरवसा गृणन्तो भरद्वाजा उत त इन्द्र नूनम्

९ [२०] (२८१)

(२६)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

श्रुधी न इन्द्र ह्यामसि त्वा महो वाजस्य सातौ वावृषाणाः ।
सं यद् विशोऽयन्त शूरसाता उग्रं नोऽवः पार्थे अहन् दाः
त्वां वाजी हवते वाजिनयो महो वाजस्य गधस्य सातौ ।
त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं तरुत्रं त्वां चंटे मुष्टिहा गोषु युध्यन्
त्वं कविं चोदयोऽकसातौ त्वं कुत्साय शुष्णं द्राशुषे वरु ।
त्वं शिरो अमर्मणः पराहन्नतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन्
त्वं रथं प्र भरो योधमुष्व मावो युध्यन्त वृषभं दशद्युम् ।
त्वं तुग्रं वेतसवे सचाहन् त्वं तुजिं गृणन्तमिन्द्र तूतोः
त्वं तदुक्थमिन्द्र बृहणा कः प्र यच्छता सहसा शूर दधि ।
अव गिरिदांसं शम्बरं हन् प्रावो दिवोदासं चित्राभिहृती

१

२

३

४

५ [२१]

त्वं श्रद्धाभिर्मन्दसानः सोमैर्दुभीतये चुर्गुरिमिन्द्र सिष्वप् ।
त्वं रुजिं पिठीनसे दशस्यन् पृष्टिं सहसा शच्या सचाहन्
अहं चन तत् सूरिभिरानश्यां तव ज्याय इन्द्र सुन्नमोजः ।
त्वया यत् स्तवन्ते सधवीर वीरा स्त्रिवरुथेन नहुषा शविष्ठ
वयं ते अस्यामिन्द्र द्युन्नहृतौ सखायः स्याम महिन प्रेष्ठाः ।
प्रातर्दनिः क्षत्रश्रीरस्तु श्रेष्ठो घने वृत्राणां सनये धनानाम्

६

७

८ [२२] (२८१)

(२७)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः, ८ अभ्यावर्ती चायमानः (दानं) । त्रिष्टुप् ।

किमस्य मदे किम्वस्य पीता विन्द्रः किमस्य सुख्ये चकार ।
रणा वा ये निषदि किं ते अस्य पुरा विविद्वे किमु नूतनासः
सदस्य मदे सदस्य पीता विन्द्रः सदस्य सुख्ये चकार ।
रणा वा ये निषदि सत् ते अस्य पुरा विविद्वे सवु नूतनासः

१

२

(२९१)

नहि नु ते महिमनः समस्य न मघवन् मघवत्त्वस्य विद्म ।	
न राधसोराधसो नूतनस्येन्द्र नकिर्ददृश इन्द्रियं ते	३
एतत् त्यत् त इन्द्रियमचेति येनावधीर्वरशिखस्य शेषः ।	
वज्रस्य यत् ते निहतस्य शुष्मात् स्वनाखिदिन्द्र परमो वृदारं	४
वधीदिन्द्रो वरशिखस्य शेषो ऽभ्यावर्तिने चायमानाय शिक्षन् ।	
वृचीवतो यद्धरियूपीयायां हन् पूर्वं अर्धे भियसापरो दत्तं	५ [२३]
त्रिंशच्छतं वर्मिणं इन्द्र साकं युव्यावत्यां पुरुहूत श्रवस्या ।	
वृचीवन्तः शरवे पत्यमानाः पात्रा भिन्दुाना न्यथान्यायन्	६
यस्य गावावरुषा सूर्यवसू अन्तरू पु चरतो रेरिहाणा ।	
स सुञ्जयाय तुर्वशं परादाद् वृचीवतो देववाताय शिक्षन्	७
द्वयौ अग्ने रथिनो विंशतिं गा वधूमतो मघवा मह्यं सम्राट् ।	
अभ्यावर्ती चायमानो ददाति दूणाश्रेयं दक्षिणा पार्थवानाम्	८ [२४] (२९७)

(२८)

८ बाहस्पत्यो भरद्वाजः । गावः, २, ८ इन्द्रो गावो वा । त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ८ अनुष्टुप् ।

आ गावो अगमन्तु भद्रमकृन् त्सीदन्तु गोष्ठे रणयन्त्वस्मे ।	
प्रजावतीः पुरुरूपा इह स्यु र्निन्द्राय पूर्वोरूपसो दुर्हानाः	१
इन्द्रो यज्वने पृणते च शिक्षत्युपेद् ददाति न स्वं मुषायति ।	
भूयोभूयो रथिमिदस्य वर्धयन्नभिन्ने खिल्ये नि दधाति देवयुम्	२
न ता नशन्ति न दभाति तस्करो नासामामित्रो व्यथिरा दधर्षति ।	
देवाँश्च यामिर्यजते ददाति च ज्योगित्ताभिः सचते गोपतिः सह	३
न ता अवी रेणुककाटो अश्रुते न संस्कृतत्रमुप यन्ति ता अभि ।	
उरुगायमभयं तस्य ता अनु गावो मर्तस्य वि चरन्ति यज्वनेः	४
गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छान् गावः सोमस्य प्रथमस्य भक्षः ।	
इमा या गावः स जनास इन्द्र इच्छामीन्द्रा मनसा चिदिन्द्रम्	५
यूयं गावो मेदयथा कुशं चिदश्रीरं चित् कृणुथा सुप्रतीकम् ।	
भद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचो बृहद् वो वयं उच्यते सभासु	६ (३०३)

प्रजावतीः सूयवसं रिशन्तीः शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः ।
मा वः स्तेन ईशत माघर्शसः परि वो हेती रुद्रस्य वृज्याः
उपेदमुपपर्चनं मासु गोषूप पृच्यताम् ।
उप ऋषभस्य रेतः स्वुपेन्द्र तव वीर्यं

७

८ [२५] (३०५)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३५]

(२९)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं वो नरः सख्यायं सेपुर्महो यन्तः सुमतये चक्रानाः ।
महो हि वाता वज्रहस्तो अस्ति महामुं रणमवसे यजध्वम्
आ यस्मिन् हस्ते नर्या मिमिक्षु रा रथे हिरण्यये रथेष्ठाः ।
आ रुद्रमयो गर्भस्त्योः स्थूरयो राध्वन्नश्वांसो वृषणो युजानाः
श्रिये ते पात्रा दुव आ मिमिक्षु धृष्णुर्वज्री शर्वसा दक्षिणावान् ।
वसानो अर्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नृतविपिरो बभूध
स सोम आर्मिश्रतमः सुतो भूद् यस्मिन् पक्तिः पृच्यते सन्ति धानाः ।
इन्द्रं नरः स्तुवन्तो ब्रह्मकारा उक्था शंसन्तो देववाततमाः
न ते अन्तः शर्वसो धाव्यस्य वि तु बाबधे रोदसी महित्वा ।
आ ता सूरिः पृणति तूतुजानो यूथेवाप्सु समीजमान ऊती
एवेदिन्द्रः सुहवं क्रुष्वो अस्तूती अनूती हिरिशिप्रः सत्वा ।
एवा हि जातो असमात्योजाः पुरू च वृत्रा हनति नि दस्यून्

१

२

३

४

५

६ [१] (३११)

(३०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

भूय इद् वावृधे वीर्यीर्यं एको अजुर्यो दयते वसुनि ।
प्र रिचिचे विव इन्द्रः पृथिव्या अर्धमिदस्य प्रति रोदसी उभे
अर्धा मन्ये बृहदसुर्यमस्य यानि वाधार नकिरा मिनाति ।
विवेदिचे सूर्यो वशतो भूद् वि सन्नान्युर्विया सुकतुर्धात
अद्या चिन्न चित तदर्पो नदीनां यदाभ्यो अरदो गातुमिन्द्र ।
नि पर्वता अद्यसक्तो न सेतुः स्वया हृक्हानि सुकतो रजांसि

१

२

३ (३१४)

सत्यमित् तन्न त्वावाँ अन्यो अस्तीन्द्र वेवो न मर्त्यो ज्यायाँ ।

अहन्नाहिँ परिशयान्मणोँ ऽवाँसुजो अपो अच्छाँ समुद्रम्

४

त्वमपो वि दुरो विषूचीरिन्द्र हृळ्हमरुजः पर्वतस्य ।

राजाँभवो जर्गतश्चर्षणीनाँ साकं सूर्यं जनयन् द्यामुपासम्

५ [२] (३१६)

(३१)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ४ शकरी ।

अभूरेको रयिपते रयीणा—मा हस्तयोरधिथा इन्द्र कृष्टीः ।

वि तोके अप्सु तनये च सूरि ऽवोचन्त चर्षणयो विवाचः

१

त्वद् भ्रियेन्द्र पार्थिवानि विश्वा ऽच्युता चिच्छयावयन्ते रजाँसि ।

द्यावाक्षामा पर्वतासो वनानि विश्वं हृळ्हं भयते अजमुन्ना ते

२

त्वं कुत्सेनाभि शुष्णामिन्द्रा—ऽशुषं युध्य कुर्यवं गविंष्टौ ।

दशं प्रपित्वे अध सूर्यस्य मुषायश्चक्रमर्धिवे रपाँसि

३

त्वं शतान्यव शम्बरस्य पुरोँ जघन्थाप्रतीनि दस्योः ।

अशिक्षो यन्न शच्याँ शचीवो दिवोदासाय सुन्वते सुतके भरद्वाजाय गृणते वसूनि ४

स सत्यसत्त्वन महते रणाय रथमा तिष्ठ तुविनुम्ण भीमम् ।

याहि प्रपथिन्नवसोप मद्रिक् प्र च श्रुत श्रावय चर्षणिभ्यः

५ [३] (३२१)

(३२)

५ सुहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपूर्व्या पुरुतमान्यस्मै महे वीराय तवसे तुराय ।

विरिप्शिनै वज्रिणे शंतमानि वचाँस्यासा स्थविराय तक्षम्

१

स मातरा सूर्येणा कवीना—मवासयद् रुजद्विँ गृणानः ।

स्वाधीमिर्क्रकमिर्वावशान उदुम्रियाणामसृजन्निदानम्

२

स वह्निमिर्क्रकमिर्गोषु शश्वन् मितकुंभिः पुरुकृत्वा जिगाय ।

पुरः पुरोहा सखिभिः सखीयन् हृळ्हा रुरोज कविभिः कविः सन्

३

स नीव्याभिर्जरितारमच्छाँ महो वाजेभिर्महद्भिश्च शुष्मैः ।

पुरुवीराभिर्वृषभ क्षितीना—मा गिर्वणः सुविताय प्र याहि

४

(३२५)

स सर्गेण शर्वसा तत्को अत्यै—एष इन्द्रो दक्षिणतस्तुरापाद् ।
इत्था सृजाना अनपावुवृथं द्विवेदिवे विविषुरप्रमुष्यम्

५ [४] (३२६)

(३३)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

य ओजिष्ठ इन्द्र तं सु नो द्वा मदो वृषन् त्वमिष्टिर्दास्वान् ।
सौवर्च्यं यो वनवत् स्वर्ध्वो वृत्रा समत्सु सासहृदुमित्रान्
त्वां हीहन्द्रावसे विवाचो हवन्ते चर्षणयः शूरसातौ ।
त्वं विप्रैर्भिवि पुणोरशाय—स्वोत इत् सनिता वाज्रमवां
त्वं तां इन्द्रोभयो अमित्रान् दासां वृत्राण्यार्यां च शूर ।
वधीर्वनेव सुधितेभिरत्कै—रा पूत्सु दीर्षि नृणां नूतम
स त्वं न इन्द्राकवाभिरुती सखा विश्वायुरविता वृधे भूः ।
स्वर्षाता यदध्वयामसि त्वा युध्यन्तो नेमर्षिता पूत्सु शूर
नूनं न इन्द्राप्रारय च स्या भवा मृच्छीक उत नो अभिष्टौ ।
इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्मन् विवि ष्याम पायै गोषर्तमाः

१

२

३

४

५ [५] (३३१)

(३४)

५ शुनहोत्रो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सं च त्वे जग्मुर्गिरि इन्द्र पूर्वी—र्वि च त्वद् यन्ति विभ्वो मनीषाः ।
पुरा नूनं च स्तुतय ऋषीणां पस्पृध इन्द्रे अध्युक्थाका
पुरुहूतो यः पुरुगूर्त ऋषाँ एकः पुरुप्रशस्तो अस्ति यज्ञैः ।
रथो न महे शर्वसे युजानो—ऽस्माभिरिन्द्रो अनुमाद्यो भूत्
न यं हिंसन्ति धीतयो न वाणी—रिन्द्रं नक्षन्तीदुमि वर्धयन्तीः ।
यदि स्तोतारः ज्ञातं यत् सहस्रं गृणन्ति गिर्वणसं शं तदस्मै
अस्मा एतद् विव्य—चैव मासा मिमिक्ष इन्द्रे न्ययामि सोमः ।
जनं न धन्वन्नभि सं यदापः सूत्रा वावृधुर्हवनानि यज्ञैः
अस्मा एतन्मह्योङ्गुषमस्मा इन्द्राय स्तोत्रं मतिभिरवाचि ।
असद् यथा महति वृत्रतूर्य इन्द्रो विश्वायुरविता वृधश्च

१

२

३

४

५ [६] (३३६)

(३५)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कदा भुवन् रथक्षयाणि ब्रह्म	कदा स्तोत्रे संहस्रपोष्यं दाः ।	
कदा स्तोमं वासयोऽस्य राया	कदा धियः करसि वाजरत्नाः	१
कर्हिं स्वित्र तर्दिन्द्र यन्नभिर्नृन्	वीरैर्वीरान् नीळयांसि जयाजीन् ।	
त्रिधातु गा अधि जयासि गोष्विन्द्र द्युम्नं स्वर्वद् धेह्यस्मे		२
कर्हिं स्वित्र तर्दिन्द्र यज्जग्नित्रे	विश्वप्सु ब्रह्म कृणवः शविष्ट ।	
कदा धियो न नियुतौ युवासे	कदा गोमघा हव्नानि गच्छाः	३
स गोमघा जरित्रे अश्वैश्चन्द्रा	वाजश्रवसो अधि धेहि पृक्षः ।	
पीपिहीषः सुदुधामिन्द्र धेनुं	भरद्वाजेषु सुरुचो रुरुच्याः	४
तमा नूनं वृजनमन्यथा चिच्छूरो यच्छक्र	वि दुरो गृणीषे ।	
मा निरेरं शुक्रदुर्घस्य धेनो	राङ्गिरसान् ब्रह्मणा विप्र जिन्व	५ [७] (३४१)

(३६)

५ नरो भारद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सत्रा मदांसस्तव विश्वजन्याः	सत्रा रायोऽध ये पार्थिवासः ।	
सत्रा वाजानामभवो विभक्ता	यद् देवेषु धारयथा असुर्यम्	१
अनु प्र येज्ये जन ओजो अस्य	सत्रा दधिरे अनु वीर्याय ।	
स्युसगृभे दुधयेऽवते च	क्रतुं वृश्चन्यपि वृत्रहत्ये	२
तं सध्रीचीकृतयो वृष्ण्यानि	पौर्यानि नियुतः सश्चुरिन्द्रम् ।	
समुद्रं न सिन्धव उक्थशृष्मा	उरुव्यचंसं गिर आ विशन्ति	३
स रायस्वामुप सृजा गृणानः	पुरुश्चन्द्रस्य त्वमिन्द्र वस्वः ।	
पतिर्बभूथासंभो जनानां मेको विश्वस्य	भुवनस्य राजा	४
स तु श्रुषि श्रुत्या यो दुवोयुर्द्यौर्न भूमाभि रायो अयः ।		
असो यथा नः शर्वसा चक्रानो	युगेयुगे वयसा चेकितानः	५ [८] (३४६)

(३७)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अर्वाग्रथं विश्ववारं त उग्रेन्द्र युक्तासो हरयो वहन्तु ।	
कीरिशिचिन्द्रि त्वा हवते स्वर्वा नृधीमहि सधमादस्ते अद्य	१ (३४७)

प्रो द्रोणे हरयः कर्माग्मन् पुनानास ऋज्यन्तो अभूवन् ।
 इन्द्रो नो अस्य पूर्व्यः पपीयाद् द्युक्षो मदस्य सोम्यस्य राजा
 आसन्नाणासः शवसानमच्छे न्द्रं सुचक्रे रथ्यासो अश्वाः ।
 अभि श्रव ऋज्यन्तो वहेयुर्नू चिह्न वायोरमृतं वि दस्येत
 वरिष्ठो अस्य दक्षिणामियतीन्द्रो मयोनां तुविकूर्मितमः ।
 यथा बज्रिवः परियास्यंहो मघा च धृष्णो दयसे वि सूरिन्
 इन्द्रो वार्जस्य स्थविरस्य वातेन्द्रो गीर्भिवर्धतां वृद्धमहाः ।
 इन्द्रो वृत्रं हनिष्ठो अस्तु सत्वा ऽऽ ता सूरिः पूणति तूतुजानः

२

३

४

५ [९] (३५१)

(३८)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अपाङ्कित उदु नश्चित्रतमो महीं भर्षद् द्युमतीमिन्द्रहूतिम् ।
 पन्यसीं धीतिं दैव्यस्य यामञ्जनस्य रातिं वनते सुदानुः
 दूराच्चिदा वसतो अस्य कर्णा घोषादिन्द्रस्य तन्यति ब्रुवाणः ।
 एयमेनं देवहूतिर्ववृत्या न्मद्वा गिन्द्रमियमृच्यमाना
 तं वो धिया परमया पुराजा मजरमिन्द्रमभ्यनूष्यकैः ।
 ब्रह्मा च गिरो दधिरे समस्मिन् महाश्च स्तोमो अधि वर्धदिन्द्रे
 वर्धाद् यं यज्ञ उत सोम इन्द्रं वर्धाद् ब्रह्म गिर उक्था च मन्म ।
 वर्धाहैनमुषसो यामन्नस्तो वर्धान् मासाः शग्दो द्याव इन्द्रम्
 एवा जज्ञानं सहसे असामि वावृधानं राधसे च श्रुताय ।
 महामुग्रमवसे विप्र नून मा विवासेम वृत्रतूयेषु

१

२

३

४

५ [१०] (३५६)

(३९)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मन्द्रस्य कवेर्विष्यस्य वहे विप्रमन्मनो वचनस्य मध्वः ।
 अपा नस्तस्य सचनस्य देवेषो युवस्व गृणते गोअग्राः
 अयमुज्ञानः पर्यद्रिमुष्ठा ऋतधीतिभिर्कृतयुगुजानः ।
 रुजदरुणं वि वलस्य सानुं पर्णावचोभिर्भि योधदिन्द्रः

१

२

(३५८)

अयं द्योतयदुद्युतो व्यस्तून द्रोषा वस्तोः शरदु इन्दुरिन्द्र ।

इमं केतुमदधुनूँ चिदह्नां शुचिजन्मन उपसश्चकार

३

अयं रोचयदुरुचो रूचानोऽयं वासयद् व्युत्तेन पूर्वीः ।

अयमीयत ऋतयुग्मिरश्वैः स्वविद्वा नाभिना चर्षणिप्राः

४

नू गृणानो गृणते प्रल राजन्निषः पिन्व वसुदेयाय पूर्वीः ।

अप ओषधीरविषा वनानि गा अर्वतो नूतूचसे रिरिहि

५ [११] (३६१)

(४०)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिब तुभ्यं सुतो मदाया—ऽव स्य हरी वि मुचा सखाया ।

उत प्र गाय गण आ निषद्या—ऽथा यज्ञाय गृणते वयो धाः

१

अस्य पिब यस्य जज्ञान इन्द्र मदाय कृत्वे अपिबो विरिणान् ।

तमु ते गावो नर आपो अद्वि—रिन्दुं समहान् पीतये समस्मै

२

समिन्द्रे अग्नौ सुत इन्द्र सोम आ त्वा वहन्तु हरयो वरिष्ठाः ।

त्वायता मनसा जोहवीमीन्द्रा याहि सुवितार्य महे नः

३

आ याहि शश्वदुशता ययाथेन्द्र महा मनसा सोमपेयम् ।

उप ब्रह्माणि शृणव इमा नो—ऽथा ते यज्ञस्तन्वेऽवयो धात

४

यदिन्द्र द्विवि पार्ये यदध—ग्यद वा स्वे सदेन यज्ञ वारिं ।

अतो नो यज्ञमवसे नियुत्वान् त्सजोषाः पाहि गिर्वणो मरुद्भिः

५ [१२] (३६६)

(४१)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अहेळमान उप याहि यज्ञं तुभ्यं पवन्त इन्दवः सुतासः ।

गावो न वज्रिन् त्वमोको अच्छेन्द्रा गहि प्रथमो यज्ञियाताम्

१

या ते काकुत् सुकृता या वरिष्ठा यया शश्वत् पिबंसि मध्वं ऊर्मिम् ।

तया पाहि प्र ते अध्वर्युरस्थात् सं ते वज्रो वर्ततामिन्द्र गव्युः

२

एष इप्सो वृषभो विश्वरूप इन्द्राय वृष्णे समकारि सोमः ।

एतं पिब हरिवः स्थातरुग् यस्येशिषि प्रदिवि यस्ते अनाम्

३

(३६९)

सुतः सोमो असुतादिन्द्र वर्या—नयं श्रेयाश्चिकितुषे रणांय ।

एतं तितिवं उर्य याहि यज्ञं तेन विश्वास्तविषीरा पूणस्व

४

ह्वयामसि त्वेन्द्र याह्यवा—डरं ते सोमस्तुन्वे भवाति ।

शतक्रतो मादयस्वा सुतेषु प्रास्मौ अत्र पृतनासु प्र विश्व

५ [१३] (३७१)

(४२)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप्, ४ बृहती ।

प्रत्यस्मै पिपीषते विश्वानि विदुषे भर । अरंगमाय जग्मये ऽपश्वाद्दध्वने नरे १

एमेनं प्रत्येतन सोमैभिः सोमपातमम् । अमत्रिभिर्कजीषिण—मिन्द्रं सुतेभिरिन्दुभिः २

यदीं सुतेभिरिन्दुभिः सोमैभिः प्रतिभूषथ । वेदा विश्वस्य मेधिरो धूषत् तंतमिदेषते ३

अस्माअस्मा इदन्धसो ऽध्वर्यो प्र भरा सुतम् । कुवित समस्य जेन्यस्य शर्धतो ऽभिज्ञस्तेरवस्परंत ४

[१४] (३७५)

(४३)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

यस्य त्यच्छम्बरं मदे दिवोदासाय रन्धयः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब १

यस्य तीवसुतं मदं मध्यमन्तं च रक्षसे । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब २

यस्य गा अन्तरश्मनो मदे ह्रव्हा अवासृजः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ३

यस्य मन्दानो अन्धसो माघोनं दधिषे शवः । अयं स सोम इन्द्र ते सुतः पिब ४ [१५] (३७९)

(४४)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४४-४९]

२४ शंयुबार्हस्पत्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १-६ अनुष्टुप्, ७-९ (८ वा) विराट् ।

यो रयिवो रयितंमो यो द्युधैर्युध्वत्तमः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः १

यः शग्मस्तुविशग्म ते रायो दामा मतीनाम् ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः २

येन वृद्धो न शर्वसा तुरो न स्वाभिर्कृतिभिः ।

सोमः सुतः स इन्द्र ते ऽस्ति स्वधापते मदः ३

त्यमुं वो अप्रहणं गृणीषि शर्वसस्पातिम् ।

इन्द्रं विश्वासाहं नरं मंहिष्ठं विश्वचर्षणिम् ४

(३८३)

यं वर्धयन्तीद् गिरः पतिं तुरस्य राधसः ।

तमिन्द्रवस्य रोदसी देवी शुष्मं सपर्यतः

५ [१६]

तद् व उक्थस्य बर्हणेन्द्रायोपस्तृणीषणि ।

विपो न यस्योतयो वि यद् रोहन्ति सुक्षितः

६

अविदुद् दक्षं मित्रो नवीयान् पपानो देवेभ्यो वस्यो अचैत् ।

ससवान् स्तौलाभिर्धौतरीभि रुरुष्या पायुरभवत् सखिभ्यः

७

ऋतस्य पाथि वेधा अपायि श्रिये मनीसि देवासो अक्रन् ।

दधानो नाम महो वचोभि र्वपुर्दृशये वेन्यो व्यावः

८

द्युमत्तमं दक्षं धेह्यस्मे सेधा जनानां पूर्वीररातीः ।

वर्धीयो वयः कृणुहि शचीभि र्धनस्य सातावस्माँ अविद्धि

९

इन्द्र तुभ्यमिन्मघवन्नभूम वयं दात्रे हरिवो मा वि वेनः ।

नकिरापिर्देदशे मर्त्यत्रा किमुद्ग रध्रचोदनं त्वाहुः

१० [१७]

मा जस्वने वृषभ नो ररीथा मा ते रेवतः सुख्ये रिषाम ।

पूर्वाष्ट इन्द्र निष्पिधो जनेषु जह्यसुष्वाँन् प्र वृहापृणतः

११

उदुध्राणीव स्तनयन्त्रियुतीन्द्रो राधांस्यश्व्यानि गव्यां ।

त्वमसि प्रदिवः कारुधाया मा त्वादामान् आ दभन् मघोनः

१२

अध्वर्यो वीर प्र महे सुताना मिन्द्राय भर स ह्यस्य राजा ।

यः पूव्याभिरुत नूतनाभि र्गीर्भिर्वावृधे गृणतामृषीणाम्

१३

अस्य मदे पुरु वपीसि विद्रा मिन्द्रो वृत्राण्यपृती जवान

तमु प्र होषि मधुमन्तमस्मै सोमं वीराय शिप्रिणे पिबध्वै

१४

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता वृत्रं वज्रेण मन्दसानः ।

गन्ता यज्ञं परावतश्चिदच्छा वसुधीनामविता कारुधायाः

१५ [१८]

इदं त्यत् पात्रमिन्द्रपान मिन्द्रस्य प्रियममृतमपायि ।

मत्सद् यथा सौमनसाय देवं व्यस्मद् द्वेषो युयवद् व्यंहः

१६

एना मन्दानो जहि शूर शत्रू श्नामिमजामिं मघवन्नमित्रान् ।

अभिषेणौ अभ्यार्देदृशानान् पराच इन्द्र प्र मृणा जही च

१७

आसुष्मा गो मघवन्निन्द्र पूत्स्वस्मस्य महि वरिवः सुगं कः ।

अप्रां तोकस्य तनयस्य जेष इन्द्र सूरिन् कृणुहि स्मा नो अर्धम्

१८

(३२७)

आ त्वा हरयो वृषणो युजाना वृषरथासो वृषरश्मयोऽत्याः ।	
अस्मन्नाथो वृषणो वज्रवाहो वृष्णे मर्दाय सुयुजो वहन्तु	१९
आ ते वृषन् वृषणो द्रोणमस्थु र्युतप्रुषो नोर्मयो मर्वन्तः ।	
इन्द्र प्र तुभ्यं वृषभिः सुतानां वृष्णे भरन्ति वृषभाय सोमम्	२० [१९]
वृषासि त्रिवो वृषभः पृथिव्या वृषा सिन्धूनां वृषभः स्तिर्यानाम् ।	
वृष्णे त इन्दुर्वृषभ पीपाय स्वाहू रसो मधुपेयो वराय	२१
अयं देवः सहसा जायमान इन्द्रेण युजा पणिमस्तभायत ।	
अयं स्वस्य पितुरायुधानी न्दुरमुष्णादर्शिवस्य मायाः	२२
अयमकृणोदुषसः सुपत्नी रयं सूर्ये अदधाज्ज्योतिरन्तः ।	
अयं त्रिधातु विवि रोचनेषु त्रितेषु विन्दुदुमुतं निगूळहम्	२३
अयं द्यावापृथिवी वि ष्कभाय क्यं रथमयुनक् सतरश्मिम् ।	
अयं गोषु शच्या पक्कमन्तः सोमो दाधार दशयन्नुत्सम्	२४ [२०] (४०३)

(४५)

३३ शंयुर्बाईस्पत्यः । इन्द्रः, ३१-३३ वृबुस्तक्षा । गायत्री, २९ अतिनिचृत्,
३१ पादनिचृत्, ३३ अनुष्टुप् ।

य आनयत् परावतः सुनीती तुर्वशं यदुम् । इन्द्रः स नो युवा सखा	१
अविप्रे चिद् वयो दध दनाशुनां चिद्वेता । इन्द्रो जेता हितं धनम्	२
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । नास्य क्षीयन्त ऊतयः	३
सखायो ब्रह्मवाहसे ऽचैत् प्र च गायत । स हि नः प्रमतिर्मही	४
त्वमेकस्य वृत्रह च्रविता द्वयोरसि । उतेदृशे यथा वयम्	५ [२१]
नयसीद्विति द्विषः कृणोष्युक्थशंसिनः । नृभिः सुवीर उच्यसे	६
ब्रह्माणं ब्रह्मवाहसं गीभिः सखायमुग्मियम् । गां न क्रुहसे हुवे	७
यस्य विश्वानि हस्तयो रूचुर्वर्धनि नि द्विता । वीरस्य पुतनापहः	८
वि हृळ्हानि चिद्विद्वो जनानां शचीपते । बृह माया अनानत	९
तमु त्वा सत्य सोमणा इन्द्र वाजानां पते । अहमहि श्रवस्यवः	१० [२२]
तमु त्वा यः पुरासिथ यो वा नूनं हिते धने । हव्यः स श्रुधी हवम्	११ (४१४)

धीभिर्विद्विर्ष्वतो वाजाँ इन्द्र श्रवाय्यान् । त्वया जेष्य हितं धनम् १२
अभूरु वीर गिर्वणो महाँ इन्द्र धने हिते । भरे वितन्तुसाय्यः १३
या त ऊतिरमित्रहन् मक्षजवस्तमासति । तया नो हिनुही रथम् १४
स रथेन रथीतमो ऽस्माकैनाभियुग्वना । जेषि जिष्णो हितं धनम् १५ [२३]

य एक इत् तमु ष्टुहि कृष्णीनां विचर्षणिः । पतिर्जज्ञे वृषक्रतुः १६
यो गृणतामिदासिन्हा ऽऽपिरुती शिवः सखा । स त्वं न इन्द्र मृत्य १७
धिष्व वज्रं गर्भस्त्यो रक्षोहत्याय वज्रिवः । सासहीष्ठा अभि स्पृधः १८
प्रत्नं रथीणां युजं सखायं कीरिचोर्दनम् । ब्रह्मवाहस्तमं हुवे १९
स हि विश्वानि पार्थिवाँ एको वसूनि पत्यते । गिर्वणस्तमो अग्निगुः २० [२४]

स नो नियुद्धिरा पृण कामं वाजैभिरश्वभिः । गोमद्भिर्गोपते धृषत् २१ ✓
तद् वो गाय सुते सचा पुरुहूताय सत्त्वेन । शं यद् गवे न शाकिने २२
न घा वसुनि रयते दानं वाजस्य गोमतः । यत् सीमुप श्रवद् गिरः २३
कुवित्सस्य प्र हि व्रजं गोमन्तं दस्युहा गर्भत् । शचीभिरप नो वरत् २४
इमा उ त्वा शतक्रतो ऽभि प्र गोनुवुगिरः । इन्द्र वत्सं न मातरः २५ [२५]

हुणाशं सुख्यं तव गौरसि वीर गव्यते । अश्वो अश्वायते भव २६
स मन्दस्वा ह्यन्धसो राधसे तन्वा महे । न स्तोतारं निदे करः २७
इमा उ त्वा सुतेसुति नक्षन्ते गिर्वणो गिरः । वत्सं गावो न धेनवः २८
पुरुतमं पुरुणां स्तोतृणां विवाचि । वाजैभिर्वाजयताम् २९

अस्माकमिन्द्र भूत ते स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः । अस्मान् राये महे हिनु ३०
अधि बुबुः पणीनां वर्षिष्ठे मूर्धन्नस्थत् । उरुः कक्षो न गाङ्ग्यः ३१
यस्य वायोरेव द्ववद् भद्रा रातिः सहस्रिणी । सद्यो दानाय मंहते ३२

तत् सु नो विश्वे अर्य आ सदा गृणन्ति कारवः । बृबुं सहस्रदातमं सूरिं सहस्रसातमम् ३३ [२६] (४३६)

(४६)

१४ शंयुर्बाहस्पत्यः । इन्द्रः । प्रगाथः (=विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वामिद्धि हवामहे साता वाजस्य कारवः ।

त्वां वृत्रेभिन्दु सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः

१

(४३७)

- स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अद्रिवः ।
गामश्चै र्थ्यमिन्द्र सं किं सत्रा वाजं न जिग्युषे २
- यः सत्राहा विचर्षणि रिन्द्रं तं हूमहे वयम् ।
सहस्रमुष्क तुविंशमृण सत्पति भवा समत्तु नो वृधे ३
- बाधसे जनान् वृषभेव मन्युना घृषौ मीळ्ह कंचीषम ।
अस्माकं बोध्यविता महाधने तनूष्वप्सु सूर्ये ४
- इन्द्र ज्येष्ठं न आ भरं ओजिष्ठं पपुंरि श्रवः ।
येनेमे चित्र वज्रहस्त रोदसी ओमे सुशिप्र प्राः ५ [२७]
- त्वामुग्रमवसे चर्षणीसहं राजन् देवेषु हूमहे ।
विश्वे सु नो विथुरा पिब्वना वसो ऽमित्रान् त्सुषहान् कृधि ६
- यदिन्द्र नाहुषीष्वा ओजो नृमणं च कुष्टिषु ।
यद् वा पञ्च क्षितीनां द्युममा भर सत्रा विश्वानि पौंस्या ७
- यद् वा तूक्षौ मघवन् दुह्यावा जने यत् पुरौ कच्च वृष्ण्यम् ।
अस्मभ्यं तद् रिंरिहि सं नृषाह्ये ऽमित्रान् पुत्सु तुर्वणे ८
- इन्द्र त्रिधातु शरणं त्रिवरुथं स्वस्तिमत ।
छर्दिर्यच्छ मघवञ्चश्च मह्यं च यावया दिद्युर्मेभ्यः ९
- ये गव्यता मनसा शत्रुमावुभु रभिप्रन्नन्ति धृष्णुया ।
अध स्मा नो मघवन्निन्द्र गिर्वेण स्तनूपा अन्तमो भव १० [२८]
- अध स्मा नो वृधे भवेन्द्र नायमवा युधि ।
यदुन्तरिक्षे पतरन्ति पर्णिनो दिद्युर्वस्तिगममूर्धानः ११
- यत्र शूरांसस्तन्वो वितन्वते प्रिया शर्म पितृणाम् ।
अध स्मा यच्छ तन्वे तने च छर्दि रचितं यावय द्वेषः १२
- यदिन्द्र सर्गे अर्धत इचोदयासे महाधने ।
असमने अध्वनि वृजिने पथि श्येनो इव श्रवस्यतः १३
- सिन्धूरिव प्रवण आशुया यतो यद्वि क्लोशमनु ष्वणि ।
आ ये वयो न वर्धतत्यामिधि गृमीता बाह्वोर्गवि १४ [२९] (४५०)

(४७)

३१ गगौ भारद्वाजः । इन्द्रः, १-५ सोमः, २० देव-भूमि-बृहस्पतीन्द्राः, २२-२५ सार्धैः प्रस्तोकः
(दानस्तुतिः), २६-२८ रथः, २९-३० दुन्दुभिः, ३१ दुन्दुभीन्द्रौ । विष्टुपः १९ बृहती, २३ अतुष्टुपः
२४ गायत्री, २५ त्रिपदा विष्टुपः, २७ जगती ।

स्वादुष्किलायं मधुमाँ उतायं तीवः किलायं रसवाँ उतायम् ।	
उतो न्वयस्य पपिवांसमिन्द्रं न कश्चन सहत आहवेषु	१
अयं स्वादुरिह मर्दिष्ठ आस यस्येन्द्रौ वृत्रहत्ये ममाद ।	
पुरुणि यश्च्यौत्ता शम्बरस्य वि नवति नव च देहोऽ हन्	२
अयं मे पीत उद्विरति वाचमयं मनीषामुशतीमजीगः ।	
अयं षट्पूर्वरिमिमीत धीरो न याभ्यो भुवनं कच्चनरे	३
अयं स यो वरिमाणं पृथिव्या वर्माणं द्विवो अकृणोद्वयं सः	
अयं पीयूषं तिसृषु प्रवत्सु सोमो दाधारोर्वन्तरिक्षम्	४
अयं विदच्चित्रहशीकुमर्णः शुक्रसंघनामुषसामनीके ।	
अयं महान् महता स्कम्भेनोद् द्यामस्तभ्राद् वृषभो मरुत्वान्	५ [३०]
भूषत पिब कलशे सोममिन्द्र वृत्रहा शूर समरे वसूनाम् ।	
माध्यंदिने सर्वन आ वृषस्व रयिस्थानो रयिमस्मासु धेहि	६
इन्द्र प्र णः पुरएतेव पश्य प्र नो नय प्रतरं वस्यो अच्छे ।	
भवा सुपापो अतिपाप्यो नो भवा सुनीतिरुत वामनीतिः	७
उरुं नो लोकमनु नेषि विद्वान् त्वर्वज्ज्योतिरभयं स्वस्ति ।	
ऋत्वा त इन्द्र स्थविरस्य बाहू उप स्थेयाम शरणा बृहन्ता	८
वरिष्ठे न इन्द्र वन्दुरे धा वहिष्ठयोः शतावन्नश्वयोरा ।	
इषमा वक्षीषां वर्षिष्ठा मा नस्तारिन्मघवन् रायो अयः	९
इन्द्र मुळ मह्यं जीवातुमिच्छ चोदय धियमयसो न धाराम् ।	
यत् किं चाहं त्वायुरिदं वदामि तज्जुषस्व कृषि मा देववन्तम्	१० [३१]
त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवहेवे सुहवं शूरमिन्द्रम् ।	
ह्वयामि शक्रं पुरहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मधवा धात्विन्द्रः	११
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः सुमुळीको भवतु विश्ववेदाः ।	
(बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम	१२ (४६२)

तस्य वयं सुमत्तौ यज्ञियस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।
 स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराच्छिद् द्वेषः सनुतर्युयोतु
 अव त्वे इन्द्र प्रवतो नोभिर्गिरि ब्रह्माणि नियुतौ धवन्ते ।
 उरू न राधः सर्वना पुरुष्यपो गा वज्रिन् युवसे समिन्दून्
 क ईं स्तवत् कः पृष्णात् को यजाते यदुग्रमिन्मघवा विश्वहावेत् ।
 पादाविव प्रहरन्नयमन्यं कृणोति पूर्वमपुं शचीभिः

१३

१४

१५ [३२]

शृण्वे वीर उग्रमुग्रं दमायन्नन्यमन्यमतिनेनीयमानः ।
 एधमानद्विष्टभयस्य राजा चोष्कूयते विश इन्द्रो मनुष्यान्
 परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति विततुराणो अपरेभिरेति ।
 अनानुभूतीरवधून्वानः पूर्वीरिन्द्रः शरदस्तर्तरीति
 रूपंरूपं प्रतिरूपो बभूव तदस्य रूपं प्रतिचक्षणाय ।
 इन्द्रो मायाभिः पुरुषं ईयते युक्ता हस्य हरयः शता दश
 युजानो हरिता रथे भूरि त्वष्टेह राजति ।

१६

१७

१८

को विश्वाहा द्विष्टः पक्ष आसत उतासीनेषु सूरिषु
 अगव्युति क्षेत्रमार्गन्म देवा उर्वी सती भूमिर्गृह्णाभूत् ।
 बृहस्पते प्र चिकित्सा गर्विष्ठा वित्था सते जरित्र इन्द्र पन्थाम्

१९

२० [३३]

दिवेदिवे सदृशीरन्यमर्थं कृष्णा असेधदप सद्मनो जाः ।
 अहन् दासा वृषभो वसुनयन्तो दवजे वृचिन् शम्बरं च
 प्रस्तोक इच्छु राधसस्त इन्द्र दश कोशयीदश वाजिनोऽदात् ।
 दिवोदासादतिथिगवस्य राधः शाम्बरं वसु प्रत्यग्रभीष्म
 दशश्वान् दश कोशान् दश वस्त्रार्थिभोजना ।

२१

२२

दशो हिरण्यपिण्डान् दिवोदासादसानिषम्
 दश रथान् प्रष्टिमतः शतं गा अथर्वभ्यः । अश्वथः पायवेऽदात्
 महि राधो विश्वजन्त्यं दर्धानान् भग्द्राजान् त्सास्त्रयो अभ्ययष्ट

२३

२४

२५ [३४]

वनस्पते वीङ्मो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।
 गोभिः सन्नद्धो असि वीळयस्वाऽऽस्थाता तं जयतु जेत्वानि
 विवस्पृथिव्याः पर्यो ज उद्धृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतं सहः ।
 अपामोज्मानं परि गोभिरावृतं मिन्द्रस्य वज्रं हविषा रथं यज

२६

२७

(४७७)

इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकं मित्रस्य गर्भो वरुणस्य नार्भिः ।	
सेमां नो हव्यदातिं जुषाणो देवं रथं प्रति हव्या गृभाय	२८
उप श्वासय पृथिवीमुत धां पुरुचा ते मनुतां विष्टितं जगत् ।	
स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद् दर्वीयो अपं सेध शत्रून्	२९
आ क्रन्द्य बलमोजो न आ धा निः ष्टनिहि दुरिता बाधमानः ।	
अपं प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुनां इत इन्द्रस्य मुष्टिरसि वीळ्यस्व	३०
आमूरज प्रत्यावर्तयेमाः केतुमद् दुन्दुभिर्वावदीति ।	
समश्वपर्णाश्चरन्ति नो नरो ऽस्माकमिन्द्र इथिनो जयन्तु	३१ [३५] (४८१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३२]

(४८)

२२ शंयुर्बाह्वस्पत्यः (तृणपाणिः) । १-१० अग्निः; ११-१५, २०-२१ मरुतः (१३-१५ लिङ्गोक्ता वा), १६-१९ वृषा, २२ द्यावाभूमी वा पृथिवी । प्रगाथाः= (१, ३ बृहती; २, ४ सतो बृहती; ५ बृहती, ६ महासतो बृहती; ७ महाबृहती, ८ महासतो बृहती; ९ बृहती, १० सतो बृहती; ११ ककुप्, १२ सतो बृहती), १३ पुरजिष्णु, १४ बृहती, १५ अतिजगती, १६ ककुप्, १७ सतो बृहती, १८ पुरजिष्णु, १९-२० बृहती, २१ महाबृहती यवमध्या, २२ अनुष्टुप् ।

यज्ञार्यज्ञा वो अग्रये गिरागिरा च दक्षसे । प्रपं वयममृतं ज्ञातवदसं प्रियं मित्रं न शंसिषम ?

ऊर्जो नपातं स हिनायमस्मयुर्दीशेम हव्यदातये ।

भुवद् वाजेष्वविता भुवद् बृध उत ज्ञाता तनूनाम्

२

वृषा ह्यग्ने अजरो महान् विभास्यर्चिषां ।

अजस्रेण शोचिषा शोशुचच्छुचे सुदीतिभिः सु दीदिहि

३

महो देवान् यजसि यक्ष्यानुषक् तव क्रत्वोत दुंसना ।

अर्वाचः सीं कृणुह्यग्नेऽवसे रास्व वाजोत वैस्व

४

यमापो अद्रयो वना गर्भमृतस्य पिप्रति ।

सहसा यो मथितो जायते नृभिः पृथिव्या अधि सान्वि

५ [१]

आ यः पप्रौ भानुना रोदसी उभे धूमेन धावते द्विवि ।

तिरस्तमो ददृश ऊर्म्यास्वा श्यावास्वरूपो वृषा श्यावा अरूपो वृषा ६

बृहद्भिरे अर्चिभिः शुक्रेण देव शोचिषा ।

भरद्वाजे समिधानो यविष्ठ्य रेवन्नः शुक्र दीदिहि द्युमत् पावक दीदिहि ७

विश्वासां गृहपतिर्विशामसि त्वमग्ने मानुषीणाम् ।

ज्ञतं पूर्ध्वविष्ट पाह्यंहसः समेद्धारं ज्ञतं हिमाः स्तोतृभ्यो ये च ददति ८

(४८९)

त्वं नश्चित्र ऊत्या वसो राधांसि चोदय ।

अस्य रायस्त्वमग्ने रथीरसि विदा गाधं तुचे तु नः

९

पथिं तोकं तनयं पृथ्विभ्यः—मदधैरप्रयुत्वभिः ।

अग्ने हेळांसि देव्या युयोधि नो देवानि ह्वरांसि च

१० [२]

आ सखायः सबर्दुधां धेनुमजध्वमुप नव्यसा वचः । सूजध्वमनपस्फुराम् ११

या शार्धोय मारुताय स्वर्मानवे श्रवोऽमृत्यु धुक्षत । या मृच्छीके मरुतां तुराणां या सुह्वैरेव्यावरी १२

भरद्वाजायाव धुक्षत द्विता । धेनुं च विश्वदोहस—मिषं च विश्वभोजसम् १३

तं च इन्द्रं न सुक्रतुं वरुणमिव मायिनम् । अर्यमणं न मन्द्रं सूप्रभोजसं विष्णुं न स्तुष आदिशे १४

त्वेषं शार्धो न मारुते तुविष्व—ण्यनर्वाणं पूषणं सं यथा ज्ञता ।

सं सहस्रा कारिषच्चर्षणिभ्य औ आविर्गूळ्हा वसू करत सुवेदां नो वसू करत १५

आ मा पूषच्छुपं द्रव शंसिषं नु ते अपिकृण आघृणे । अघा अर्यो अरातयः १६ [३]

मा काकुम्बीरमुद् बृहो वनस्पति—मशस्तीर्वि हि नीनशः ।

मोत सुरो अह एवा चुन ग्रीवा आदधते वेः

१७

द्वतेरिव तेऽवृकमस्तु सख्यम् । अच्छिद्रस्य दधन्वतः सुपूर्णस्य दधन्वतः १८

पुरो हि मर्त्यैरसि समो देवैरुत श्रिया । अभि ख्येः पूषन् पृतनासु नस्त्व—मवां नूनं यथा पुरा १९

वामी वामस्य धूतयः प्रणीतिरस्तु सूनता । देवस्य वा मरुतो मर्त्यस्य वे—जानस्य प्रयज्यवः २०

सद्यश्चिद् यस्य चक्रीतः परि द्यां देवो नैति सूर्यः ।

त्वेषं शवो दधिरे नाम यज्ञियं मरुतो बृत्रहं शवो ज्येष्ठं वृत्रहं शवः २१

सक्रद्ध द्यौरजायत सक्रद्ध भूमिरजायत । पृथ्वा दुग्धं सक्रत पय—स्तदुन्यो नानु जायते २२ [४]

(४९)

(५०३)

१५ कजिश्वा मारुद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १५ शकरी ।

स्तुषे जनें सुव्रतं नव्यसीभि—गीर्भिर्मित्रावरुणा सुम्नुयन्ता ।

त आ गमन्तु त इह श्रुवन्तु सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निः

१

विशोर्विश इड्यमध्वरे—ष्वहसक्रतुमरति युवत्योः ।

द्विवः शिशुं सहसः सूनमग्निं यज्ञस्य केतुमरुषं यजध्वै

२

अरुषस्य दुहितरा विरूपे स्तुभिरन्या पिपिशे सुरो अन्या ।

मिथस्तुरा विचरन्ती पावके मन्म श्रुतं नक्षत कृच्यमाने

३

(५०६)

प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्वयि विश्ववारं रथपाम् ।
 द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविर्मियक्षसि प्रयज्यो ४
 स मे वपुःछदयदुभिनोर्यो रथो विरुक्मान् मनसा युजानः ।
 येन नरा नासत्येषयध्वै वर्तिर्याथस्तनयाय तमने च ५ [५]

पर्जन्यवाता वृषभा पृथिव्याः पुरीषाणि जिन्वतुमप्यानि ।
 सत्यंश्रुतः कवयो यस्य गीर्भिर्जंगतः स्थातुर्जंगदा कृणुध्वम् । ६
 पावीरवी कन्या चित्रायुः सरस्वती वीरपत्नी धिर्यं धातु ।
 ग्रामिरच्छिद्रं शरणं सजोषा दुराधर्षं गृणते शर्म यंसत् ७
 पृथस्पृथः परिपतिं वचस्या कार्मेन कृतो अभ्यानल्लर्कम् ।
 स नो रासच्छुरुधश्चन्द्राग्रा धिर्यं धिर्यं सीषधाति प्र पूषा ८
 प्रथमभाजं यज्ञसं वयोधां सुपाणिं देवं सुगर्भस्तिष्ठुभ्वम् ।
 होतां यक्षद् यजतं पुस्त्यानां मग्निस्त्वष्टारं सुहवै विभावां ९
 भुवनस्य पितरं गीर्भिराभी रुद्रं दिवा वर्धया रुद्रमक्तौ ।
 बृहन्तमुष्वमजरं सुपुन्नमृधंगधुवेम कविर्नेषितासः १० [६]

आ युवानः कवयो यज्ञियासो मरुतो गन्त गृणतो वरस्याम् ।
 अविचं चिद्धि जिन्वन्था बृधन्त इत्था नक्षन्तो नरो अङ्गिरस्वत् ११
 प्र वीराय प्र तवसे तुरायाऽजा यूथेवं पशुरक्षिरस्तम् ।
 स पिस्पृशति तन्विं श्रुतस्य स्तुभिर्न नाकं वचनस्य विपः १२
 यो रजांसि विममे पार्थिवाणि त्रिश्चिद् विष्णुर्मनवे वाधिताय ।
 तस्य ते शर्मन्नुपदृद्यमानि राया मदेम तन्वाऽतनां च १३
 तन्नोऽहिर्बुध्न्योऽन्द्रिर्कैस्तत् पर्वतस्तत् संविता चनो धातु ।
 तदोषधीभिरभि रतिषाचो भगः पुरंधिर्जिन्वतु प्र राये १४
 नू नो रथिं रथ्यं चर्षणिप्रां पुंरुवीरं मह कृतस्य गोपाम् ।
 क्षयं दाताजरं येन जनान् स्पृधो अर्देवीरभि च क्रमाम विश आर्देवीरभ्यऽश्रवाम १५ [७] (५१८)

(५०)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥ ५ ॥ सू० ५०-६१]

१५ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

हुवे वो देवीमर्दिति नमोभि मूलीकाय वरुणं मित्रमग्निम् ।
 अग्निक्षवामर्यमणं सुशेवं त्रातृन् देवान् त्सवितां भगं च १ (५१९)

सुज्योतिषः सूर्यं दक्षपितृ-ननागास्वे सुमहो वीहि देवान् ।
 द्विजन्मानो य ऋतुसापः सत्याः स्वर्वन्तो यजता अग्निजिह्वाः २
 उत द्यावापृथिवी क्षत्रमुरु बृहद् रोदसी शरणं सुषुम्ने ।
 महस्करथो वरिवो यथा नो ऽस्मे क्षयाय धिषणे अनेहः ३
 आ नो रुद्रस्य सूनवो नमन्ता-मद्या हुतासो वसवोऽधृष्टाः ।
 यदीमर्भे महति वा हितासौ बाधे मरुतो अह्नाम देवान् ४
 मिम्यक्ष येषु रोदसी नु देवी सिषक्ति पूषा अभ्यर्धयज्वा ।
 श्रुत्वा हवं मरुतो यद्ध याथ भूमा रजन्ते अध्वनि प्रविक्ते ५ [८]

अभि त्वं वीरं गिर्वेणसमर्चै-न्द्रं ब्रह्मणा जरितुर्नवेन ।
 श्रवदिन्द्रवमुप च स्तवातो रासद् वाजो उप महो गृणानः ६
 ओमानमापो मानुषीरमृक्तं धातं तोकाय तनयाय शं योः ।
 यूयं हि ष्ठा भिषजो मातृतमा विश्वस्य स्थातुर्जगतो जनित्रीः ७
 आ नो देवः सविता त्रायमाणो हिरण्यपाणिर्यजतो जगम्यात् ।
 यो दत्रवाँ उपसो न प्रतीकं व्यृणुते द्वाक्षुषे वार्याणि ८
 उत त्वं सूनो सहसो नो अद्या देवाँ अस्मिन्नावध्वरे ववृत्याः ।
 स्यामहं ते सवुमिद् रातौ तव स्यामग्नेऽवसा सुवीरः ९
 उत त्या मे हवमा जगम्यातं नासत्या धीमियुवमङ्ग विप्रा ।
 अत्रिं न महस्तमसोऽमुमुक्तं तूर्वतं नरा दुरितादुभीके १० [९]

ते नो रायो द्युमतो वार्जवतो द्वातारो भूत नूवतः पुरुक्षोः ।
 दृशस्यन्तो दिव्याः पार्थिवासो गोजाता अप्या मूळतां च देवाः ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती सजोषा मीळहुष्मन्तो विष्णुर्मूळन्तु वायुः ।
 ऋभुक्षा वाजो दैव्यो विधाता पर्जन्यावाता पिप्यतामिषं नः १२
 उत स्य देवः सविता भगो नो ऽपां नपादवतु दानु पपिः ।
 त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः सजोषा द्यौर्देवेभिः पृथिवी समुद्रैः १३
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणो त्वज एकपात् पृथिवी समुद्रः ।
 विश्वे देवा क्तावृधो हुवानाः स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अवन्तु १४
 एवा नपातो मम तस्य धीमि भेगद्वाजा अभ्यर्धन्यकैः ।
 प्रा हुतासो वसवोऽधृष्टा विश्वे स्तुतासो भूता यजत्राः १५ [१०] (५३३)

(५१)

१६ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, १३-१५ उष्णिक्, १६ अनुष्टुप् ।

उदु त्यच्चक्षुर्महि मित्रयोरौ एति प्रियं वरुणयोरदब्धम् ।
 ऋतस्य शुचिं दर्शतमनीकं रुक्मो न द्विव उर्दिता व्यद्यौत १
 वेदु यस्त्रीणि विदथान्येषां देवानां जन्मं सनुतरा च विप्रः ।
 ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन्नामि चष्टे सूरौ अयं एवान् २
 स्तुष उ वो मह ऋतस्य गोपा नर्दिति मित्रं वरुणं सुजातान् ।
 अर्यमणं भगमदब्धधीती नच्छा वोचे सधन्यः पावकान् ३
 रिशादसः सत्पतारदब्धान् महो राज्ञः सुवसनस्य दातृन् ।
 यूनः सुक्षत्रान् क्षयतो द्विवो नृ नोदित्यान् याम्यदिति दुवोयु ४
 द्यौःपितः पृथिवि मातरधु गग्ने भ्रातर्वसवो मूळतां नः ।
 विश्वं आदित्या अदिते सजोषा अस्मभ्यं शर्म बहलं वि यन्त ५ [११]

मा नो वृकाय वृक्ये समस्मा अघायते रीरधता यजत्राः ।
 यूयं हि ष्ठा रथ्यो नस्तनूनां यूयं दक्षस्य वचसो बभूव ६
 मा व एनो अन्यकृतं भुजेम मा तत कर्म वसवो यच्चयध्वे ।
 विश्वस्य हि क्षयथ विश्वदेवाः स्वयं त्रिपुस्तन्वं रीरिषीष्ट ७
 नम इदुग्रं नम आ विवासे नमो दाधार पृथिवीमुत द्याम् ।
 नमो देवेभ्यो नम ईश एषां कृतं चिदेनो नमसा विवासे ८
 ऋतस्य वो रथ्यः पूतदक्षा नृतस्य पस्त्यसद्वो अदब्धान् ।
 तां आ नमोभिरुरुचक्षसो नृन् विश्वान्व आ नमे महो यजत्राः ९
 ते हि श्रेष्ठवर्चसस्त उ न स्तिरो विश्वानि दुरिता नयन्ति ।
 सुक्षत्रासो वरुणो मित्रो अग्निं कृतधीतयो वक्रमरार्जसत्याः १० [१२]

ते न इन्द्रः पृथिवी क्षामं वर्धन् पूषा भग्नो अर्दितिः पञ्च जनाः ।
 सुशर्माणः स्ववसः सुनीथा भवन्तु नः सुत्रात्रासः सुगोपाः ११
 नू सद्भानं विव्यं नंक्षि देवा भारद्वाजः सुमतिं याति होता ।
 आसानेभिर्यजमानो मियेधै देवानां जन्मं वसूयुर्ववन्द १२
 अप त्यं वृजिनं रिपुं स्तेनमग्ने दुराध्यम् । दुविष्टमस्य सत्पते कुधी सुगम् १३ (५४६)

ग्रावाणः सोम नो हि कं सखित्वनाय वावशुः । जही न्यत्रिणं एणि वृको हि षः १४
यूयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिर्यवः । कर्ता नो अध्वन्ना सुगं गोपा अमा १५
अपि पन्थामगन्महि स्वस्तिगामनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु १६ [१३]
(५४९)

(५२)

१७ ऋजिश्वा भारद्वाजः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ७-१२ गायत्री, १४ जगती ।

न तद् दिवा न पृथिव्यानु मन्ये न यज्ञेन नोत शर्माभिग्राभिः ।
उज्जान्तु तं सुभ्वः । पर्वतासो नि हीयतामतिराजस्य यष्टा १
अति वा यो मरुतो मन्यते नो ब्रह्म वा यः क्रियमाणं निनिंत्सात् ।
तपूषि तस्मै वृजिनानि सन्तु ब्रह्मद्विषमभि तं शोचतु द्यौः २
किमुद्भू त्वा ब्रह्मणः सोम गोपां किमुद्भू त्वाहुरभिः शस्तिपां नः ।
किमुद्भू नः पश्यसि निद्यमानान् ब्रह्मद्विषे तपूषि हेतिमस्य ३
अवन्तु मामुषसो जायमाना अवन्तु मा सिन्धवः पिन्वमानाः ।
अवन्तु मा पर्वतासो ध्रुवासो ऽवन्तु मा पितरो देवहूतौ ४
विश्वदानीं सुमनसः स्याम पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।
तथा कर्द्द वसुपतिर्वसूनां देवाँ ओहानोऽवसागमिष्ठः ५ [१४]

इन्द्रो नेदिष्ठमवसागमिष्ठः सरस्वती सिन्धुभिः पिन्वमाना ।
पर्जन्यो न ओषधीभिर्मयोभु रग्निः सुशंसः सुहवः पितेर्व ६
विश्वे देवास आ गतं शृणुता म इमं हवम् । एवं बर्हिनि पीदत ७
यो वो देवा घृतस्नुना हव्येन प्रतिभूषति । तं विश्व उप गच्छथ ८
उप नः सुनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये । सुमृत्वीका भवन्तु नः ९
विश्वे देवा कृतावधं ऋतुभिर्हवन्श्रुतः । जुपन्तां युज्यं पर्यः १० [१५]

स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्गण स्वष्ट्रमान् मित्रो अयंमा । इमा हव्या जुषन्त नः ११
इमं नो अग्रे अध्वरं होतर्वयुनशो यज । चिकित्वान् वैश्यं जनम् १२
विश्वे देवाः शृणुतेमं हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप दधि ष्ठ ।
ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वम् १३
विश्वे देवा ममं शृण्वन्तु यज्ञिया उमे रोदसी अपां नपाञ्च ममम् ।
मा वो वचांसि परिचक्ष्याणि वोचं सुहोष्विद् वो अन्तमा मदेम १४ (५६३)

ये के च ज्मा महिनो अहिमाया विवो जजिरे अपां सुधस्थे ।	
ते अस्मभ्यमिष्ये विश्वमायुः क्षपं उस्मा वरिवस्यन्तु देवाः	१५
अग्नीपर्जन्याववतं धियं मे ऽस्मिन् हवै सुहवा सुष्टुतिं नः ।	
हृत्वा मन्यो जनयद् गर्भमन्यः प्रजावतीरिष आ धत्तमस्मे	१६
स्तीर्णे बहिषिं समिधाने अग्नौ सूक्तेन महा नमसा विवासे ।	
अस्मिन् नो अद्य विदथे यजत्रा विश्वे देवा हविषि मादयध्वम्	१७ [१६] (५६६)

(५३)

१० बाह्वस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ८ अनुष्टुप् ।

व्यमुं त्वा पथस्पते रथं न वार्जसातये । धिये पूषन्नयुज्महि	१
अभि नो नयं वसुं वीरं प्रयतदक्षिणम् । वामं गृहर्पतिं नय	२
अर्दित्सन्तं चिदाधृणे पूषन् दानाय चोदय । पणेश्चिद् वि भद्रा मनः	३
वि पथो वार्जसातये चिनुहि वि मृधो जहि । सार्धन्तामुग्र नो धियः	४
परि तृन्धि पणीना मारया हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय	५ [१७]

वि पूषन्नारया तुद पणेरिच्छ दृदि प्रियम् । अथेमस्मभ्यं रन्धय	६
आ रिख किकिरा कृणु पणीनां हृदया कवे । अथेमस्मभ्यं रन्धय	७

यां पूषन् ब्रह्मचोर्दनी मारां विमर्ण्याधृणे । तया समस्य हृदय मा रिख किकिरा कृणु ८	
या ते अष्टा गोओपशा ऽऽधृणे पशुसार्धनी । तस्यास्ते सुम्नमीमहे	९
उत नो गोषणिं धियं मश्वसां वाजसामुत । नुवत कृणुहि वीतये	१० [१८] (४७६)

(५४)

१० बाह्वस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

सं पूषन् विदुषां नय यो अश्वसानुशासति । य एवेदमिति ब्रवत	१
समुं पूष्णा गमेमहि यो गृह्णां अभिशासति । इम एवेति च ब्रवत	२
पूष्णश्चक्रं न रिर्यति न कोशोऽव पद्यते । नो अस्व व्यथते पविः	३
यो अस्मै हविषाविधुन्न तं पूषापि मृष्यते । प्रथमो विन्दते वसुं	४
पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रक्षत्वर्वतः । पूषा वाजं सनोतु नः	५ [१९]
पूषन्ननु प्र गा इहि यजमानस्य सुन्वतः । अस्माकं स्तुवतामुत	६ (५८२)

माकिर्नेशन्माकीं रिषन्माकीं सं शारि केवटे । अथारिष्टाभिरा गंहि	७
शृण्वन्तं पूषणं वयं मियमर्नष्टवेदसम् । ईशानं राय ईमहे	८
पूषन् तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन । स्तोतारस्त इह र्मासि	९
परि पूषा पुरस्ताद्भस्तं दधातु दक्षिणम् । पुनर्नो नृष्टमाजतु	१० [२०] (५८६)

(५५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री ।

एहि वां विमुचो नपादाधृणो सं संचावहै । रथीकृतस्य नो भव	१
रथीतमं कपर्दिनमीशानं राधसो महः । रायः सखायमीमहे	२
रायो धारास्याधृणे वसो राशिरजाश्व । धीवतोधीवतः सखा	३
पूषणं न्वजाश्वमुप स्तोषाम वाजिनम् । स्वसुर्यो जार उच्यते	४
मातुर्दिधिषुमव्रत् स्वसुर्जार्ः शृणोतु नः । भ्रातेन्द्रस्य सखा मम	५
आजासः पूषणं रथे निशुम्भास्ते जैनभिर्यम् । कुर्वं वहन्तु बिभ्रतः	६ [२१] (५९२)

(५६)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । गायत्री, ६ अनुष्टुप् ।

य एनसादिदेशति कर्मभादिति पूषणम् । न तेनैव आदिशे	१
उत या स रथीतमः सख्या सत्यतिर्युजा । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते	२
उतादः परुषे गवि सूरश्चक्रं हिरण्यसम् । न्यैरयद् रथीतमः	३
यदुद्य त्वा पुरुष्टुत ब्रवाम दस्र मन्तुमः । तत् सु नो नम्रं साधय	४
इमं च नो गवेषणं सातये सीषधो गुणम् । आरात् पूषन्नसि श्रुतः	५
आ तं स्वस्तिमीमह आरेअधामुपावसुम् । अद्या च सर्वतातये श्वश्च सर्वतातये ६	[२२] (५९८)

(५७)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रापूषणौ । गायत्री ।

इन्द्रा नु पूषणा वयं सख्याय स्वस्तये । हुवेम वाजसातये	१
सोममन्य उपासदत् पातवे चम्बोः सुतम् । कर्मभमन्य ईच्छति	२
अजा अन्यस्य वह्नयो हरी अन्यस्य संभृता । ताभ्यां वृत्राणि जिघ्रते	३
यदिन्द्रो अनयद् रितो महीरपो वृषन्तमः । तत्र पूषामवृत सचा	४ (६०९)

तां पूष्णः सुमतिं वयं वृक्षस्य प्र वयामिव । इन्द्रस्य चा रभामहे ५
उत पूष्णं युवामहे ऽभीशूरिव सारथिः । मह्या इन्द्रं स्वस्तये ६ [२३] (६०४)

(५८)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । पूषा । जिष्णुप्, २ जगती ।

शुक्रं ते अन्यद् यजतं ते अन्यद् विष्णुरूपे अहनी द्यौरिवासि ।
विश्वे हि माया अवसि स्वधावो भद्रा ते पूषश्चिह रातिरस्तु १
अजाश्वः पशुषा वाजपस्त्यो धियंजिन्वो भुवने विश्वे अपितः
अष्ट्रां पूषा शिथिरामुद्धरीवृजत् संचक्षाणो भुवना देव ईयते २
यास्ते पूषन्नावो अन्तः समुद्रे हिरण्ययीरन्तरिक्षे चरन्ति ।
ताभिर्यासि दुत्यां सूर्यस्य कामेन कृत श्रव इच्छमानः ३
पूषा सुबन्धुर्दिव आ पृथिव्या इत्स्पर्तिर्मवचा दुस्मवचाः ।
यं देवासो अर्द्धदुः सूर्यायै कामेन कृतं तवसं स्वञ्चम ४ [२४] (६०८)

(५९)

१० बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । बृहती, ७-१० अनुष्टुप् ।

प्र नु वोचा सुतेषु वां वीर्यादे यानि चक्रथुः ।
हतासो वां पितरो देवशत्रव इन्द्राग्नी जीवथो युवम् १
बळित्था महिमा वा मिन्द्राग्नी पनिष्ठ आ ।
समानो वां जनिता भ्रोतरा युवं यमाविहेहमातरा २
ओकिवांसा सुते सचां अश्वा सती इवादने ।
इन्द्रा न्वग्नी अवसेह वज्रिणां वयं देवा हवामहे ३
य इन्द्राग्नी सुतेषु वां स्तवत् तेष्वृतावृधा ।
जोषवाकं वदतः पञ्चहोषिणा न देवा भसथश्चन ४
इन्द्राग्नी को अस्य वां देवौ मर्तश्चिकेतति ।
विषूचो अश्वान् युयुजान ईयत् एकः समान आ रथे ५ [२५]

इन्द्राग्नी अपादियं पूर्वागात् पट्वतीभ्यः । हित्वी शिरो जिह्वया वावकुचचरत् त्रिंशत् पदा न्यक्रमीत् ६
इन्द्राग्नी आ हि तन्वते नरो धन्वानि बाह्वोः । मा नो अस्मिन् महाधने परा वक्तुं गविष्ठिषु

७ (६१५)

इन्द्राग्नी तर्पन्ति मा—ऽवा अर्यो अरातयः । अप द्वेषांस्या कृतं युयुतं सृयादधि ८
इन्द्राग्नी युवोरपि वसु दिव्यानि पार्थिवा । आ न इह प्र यच्छतं रयिं विश्वायुपोषसम् ९
इन्द्राग्नी उक्थवाहसा स्तोमेभिर्हवनश्रुता । विश्वाभिर्गीर्भिरा गत—मस्य सोमस्य पीतये १०
[२६] (६१८)

(६०)

१५ बर्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राग्नी । गायत्री; १-२, १२ त्रिष्टुप्, १४ बृहती, १५ अनुष्टुप् ।

अथद् वृत्रमुत संनोति वाज—मिन्द्रा यो अग्नी सहृरी सपर्यात् ।
इरज्यन्ता वसव्यस्य भूरः सहस्तमा सहसा वाजयन्ता १
ता योधिष्ठमभि गा इन्द्र नून—मपः स्वरुषसो अग्न ऊक्ताः ।
दिशः स्वरुषस इन्द्र चित्रा अपो गा अग्ने युवसे नियुत्वान् २
आ वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मै—रिन्द्र यातं नमोभिरग्ने अवाक् ।
युवं राधोभिरकवेभिरिन्द्रा—ऽग्ने अस्मे भवतमुत्तमोभिः ३
ता हुवे ययोरिदं पमे विश्वं पुरा कृतम् । इन्द्राग्नी न मर्धतः ४
उग्रा विद्यनिना मृधं इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृळात ईदृशे ५ [२७]

हतो वृत्राप्यार्या हतो दासानि सत्पती । हतो विश्वा अप द्विषः ६
इन्द्राग्नी युवामिमेइ ऽभि स्तोमा अनूषत । पिबतं शंभुवा सुतम् ७
या वां सन्ति पुरुस्पृहो नियुतो द्वाशुषे नरा । इन्द्राग्नी ताभिरा गतम् ८
ताभिरा गच्छतं नरो—पेदं सर्वनं सुतम् । इन्द्राग्नी सोमपीतये ९
तमीळिष्व यो अर्चिषा वना विश्वा परिष्वजन्त । कृष्णा कृणोति जिह्वा १० [२८]

य इन्द्र आविर्वासति सुधमिन्द्रस्य मर्त्यः । द्युम्नाय सुतरा अपः ११
ता नो वाजवतीरिष आशून् पिबृतमर्बतः । इन्द्रमग्निं च वोळ्हे १२
उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह मांनुयध्वै ।
उभा दाताराविषां रयीणा—मुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् १३
आ नो गव्येभिरश्व्यै—र्वसव्यैरुर्गं गच्छतम् ।
सखायौ देवौ सखायं शंभुवे—न्द्राग्नी ता हवामहे १४

इन्द्राग्नी शृणुतं हवं यजमानस्य सुवृतः । वीतं हव्यान्या गतं पिबतं सोम्यं मधु १५

[२९] (६३३)

(६१)

१४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सरस्वती । गायत्री, १-३, १३ जगती; १४ त्रिष्टुप् ।

इयमं ददाद् रभसमृणच्युतं दिवोदासं वध्यश्वायं द्वाशुषे ।

या शश्वन्तमाचखादावसं पुणिं ता ते द्वात्राणि तविषा सरस्वती १

इयं शुष्मेभिर्विसृखा इवारुजत् सानुं गिरीणां तविषेभिरुमिभिः ।

पारावतग्रीमवसे सुवृक्तिभिः सरस्वतीमा विवासेम धीतिभिः २

सरस्वति देवनिवो नि बर्हय प्रजां विश्वस्य वृत्तयस्य मायिनः ।

उत क्षितिभ्योऽवनीरविन्दो विषभेभ्यो अस्रवो वाजिनीवाति ३

प्र णो देवी सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती । धीनामवित्र्यवतु ४

यस्त्वा देवि सरस्वत्युपब्रूते धने हिते । इन्द्रं न वृत्रतूर्यं ५ [३०]

त्वं देवि सरस्वत्यवा वाजेषु वाजिनि । रदा पूषेवं नः सनिम् ६

उत स्या नः सरस्वती घोरा हिरण्यवर्तनिः । वृत्रघ्नी वष्टि मुष्टुतिम् ७

यस्या अनुन्तो अह्वत स्वेष्टश्चरिष्णुरर्णवः । अमश्चरति रोरुवत् ८

सा नो विश्वा अति द्विषः स्वसूरन्या क्रतावरी । अतश्चैव सूर्यः ९

उत नः प्रिया प्रियासु सप्तस्वसा सुजुष्टा । सरस्वती स्तोम्या भूत १० [३१]

आपप्रुषी पार्थिवा न्युरु रजो अन्तरिक्षम् । सरस्वती निदस्पातु ११

त्रिषधस्था सप्तधातुः पञ्च जाता वर्धयन्ती । वाजेवाजे हव्या भूत १२

प्र या महिम्ना महिनासु चेकिंते द्युम्नेभिरन्या अपसामपस्तमा ।

रथं इव बृहती विभ्वने कृतो पस्तुत्या चिकितुषा सरस्वती १३

सरस्वत्यभि नो नेषि वस्यो माप स्फुरीः पर्यसा मा न आ धक् ।

जुषस्व नः सख्या वेश्या च मा त्वत् क्षेत्राण्यरणानि गन्म १४ [३२] (६४७)

॥ इति चतुर्थोऽष्टकः ॥ ३ ॥

॥ अथ पञ्चमोऽष्टकः ॥ ५ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-२७]

(६२)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६२-७५]

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । अभिन्नो । त्रिष्टुप् ।

स्तुषे नरा दिवो अस्य प्रसन्ता ऽश्विना हुवे जरमाणो अर्केः ।

या सद्य उन्ना व्युषि ज्मो अन्तान् युर्युषतः पर्युरु वरांसि १

ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमाणा रथस्य भानुं रुरुचू रजेभिः ।

पुरु वरांस्यमिता मिमाना ऽपो धन्वान्यति याथो अजान् २

(६४९)

ता ह त्यद् वर्तिर्यदंरधमुग्ने—त्या धिय ऊहथुः शश्वदश्वैः ।
मनोजवेभिरिषैः शयध्वे परि व्यर्थिर्वाशुषो मर्त्यस्य ३
ता नव्यसो जरमाणस्य मन्मो—प भूषतो युयुजानसंसी ।
शुभं प्रक्षमिषमूर्जं वहन्ता होता यक्षत प्रत्नो अध्रग्युवाना ४
ता वल्गू वृक्षा पुरुशार्कतमा प्रत्ना नव्यसा वचसा विवासे ।
या शंसते स्तुवते शंभेविष्ठा बभूवतुर्गृणते चित्रराती ५ [१]

ता भुज्युं विभिरश्च्यः समुद्रात् तुयस्य सुनुमूहथू रजोभिः ।
अरेणुभिर्योजनेभिर्मुजन्ता पतत्रिभिरर्णसो निरुपस्थात् ६
वि ज्युषा रथ्या यातमार्द्रिं श्रुतं हवं वृषणा वधिमत्याः ।
दृशस्यन्ता शयवं पिप्यथुर्गामिति च्यवाना सुमतिं भुरण्यू ७
यद् रोदसी प्रदिवो अस्ति भूमा हेळो देवानामुत मर्त्यत्रा ।
तदादित्या वसवो रुद्रियासो रक्षोयुजे तपुरवं दधात ८
य ई राजानाव्रुथा विदधद् रजसो मित्रो वरुणश्चिकेतत् ।
गम्भीराय रक्षसे हृतिमस्य द्रोधाय चिद् वचंस आनवाय ९
अन्तरैश्चकैस्तनयाय वर्ति—द्युमता यातं नृवता रथेन ।
सनुत्येन त्यजसा मर्त्यस्य वनुष्यतामपि शीर्षा ववृक्तम् १०
आ परमाभिरुत मध्यमामि—नियुद्धिर्यातमवमामिर्वाक् ।
हृळहस्यं चिद् गोमतो वि व्रजस्य दुरो वतं गृणते चित्रराती ११ [२] (६५८)

(६३)

११ बाह्वैरुपत्यो भरद्वाजः । अश्विनौ । त्रिष्टुप्, १ विराट्, ११ एकपदा त्रिष्टुप् ।

क्व१ त्या वल्गू पुरुहूताद्य दूतो न स्तोमोऽविद्वन्नमस्वान् ।
आ यो अर्वाङ्कासत्या ववर्त प्रेष्ठा ह्यसंथो अस्य मन्मन् १
अरं मे गन्तं हवनायास्मै गृणाना यथा पिबाथो अन्धः ।
परि ह त्यद् वर्तिर्याथो रिषो न यत् परो नान्तरस्तुत्यात् २
अकारि वामन्धसो वरीम—न्नस्तारि बर्हिः सुप्रायणतमम् ।
उत्तानहस्तो युवयुर्ववृन्दा SS वां नक्षन्तो अद्रय आञ्जन् ३ (६६१)

ऊर्ध्वो वामगिरिध्वरेष्वस्थात् प्र रातिरेति जूणिनीं घृताचीं ।	
प्र होता गुर्तमना उराणो ऽयुक्त यो नासत्या हवीमन्	४
अधि श्रिये दुहिता सूर्यस्य रथं तस्थौ पुरुभुजा शतैतिम् ।	
प्र मायाभिर्मायिना भूतमत्र नरां नृतु जनिमन् यज्ञियानाम्	५ [३]
युवं श्रीभिर्दंशताभिः शुभे पुष्टिमूह्युः सूर्यायाः ।	
प्र वां वयो वपुषेऽनुं पपत् नक्षद् वाणी सुदृता धिण्या वाम्	६
आ वां वयोऽश्वासो वहिष्ठा अभि प्रयो नासत्या वहन्तु ।	
प्र वां रथो मनोजवा असर्जीषः पूक्ष इषिधो अनुं पूर्वीः	७
पुरु हि वां पुरुभुजा देष्णं धेनुं न इषं पिन्वतमसक्राम् ।	
स्तुतश्च वां माध्वी सुदृतिश्च रसाश्च ये वामनुं रातिमग्मन्	८
उत मं ऋजे पुरयस्य रध्वी सुमीळ्हे शतं पेरुके च पक्वा ।	
शाण्डो दाद्विरणिनः स्मर्दिष्टीन् दशं वशासो अभिषाचं ऋष्वान्	९
सं वां शता नासत्या सहस्रा ऽश्वाणां पुरुपन्थां गिरे दात ।	
भरद्वाजाय वीर नू गिरे दाद्विता रक्षीसि पुरुदंससा स्युः	१०
आ वां सुन्ने वरिमन्सूरिभिः व्याम्	११ [४] (६६९)

(६४)

६ बाह्वरूपत्यो भरद्वाजः । उषाः । त्रिष्टुप् ।

उदुं श्रिय उषसो रोचमाना अस्थुरपां नोर्मयो रुशन्तः ।	
कुणोति विश्वा सुपथा सुगान्यभूदु वस्वी दक्षिणा मघोनीं	१
भद्रा दृढक्ष उर्विया वि भास्युत् तं शोचिर्मानवो धामपपत् ।	
आविर्वक्षः कृणुषे शुभमानो यो देवि रोचमाना महोभिः	२
वहन्ति सीमरुणासो रुशन्तो गावः सुभगासुर्विया प्रथानाम् ।	
अपैजते शूरो अस्तेव शत्रून् बाधते तमो अजिरो न वोळ्हा	३
सुगोत तं सुपथा पर्वते ष्ववाते अपस्तरसि स्वमानो ।	
सा न आ वह पृथुयामनृष्वे रयिं दिवो दुहितरिष्यध्वै	४
सा वह योक्षमिरवातो यो वरं वहसि जोषमनु ।	
त्वं दिवो दुहितर्या ह देवी पूर्वद्वतौ मंहना दर्शता भूः	५ (६७४)

उत् ते वयश्चिद् वसतेरपन्तन् नरंश्च ये पितृभाजो व्युष्टौ ।
अमा सते वहसि भूरि वाम—मुषो देवि द्वाशुषे मर्त्याय

६ [५] (६५५)

(६५)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । उवाच । त्रिष्टुप् ।

एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः क्षितीरुच्छन्ती मानुषीरजीगः ।

१

या भानुना रुशता गुम्या—स्वज्ञायि तिरस्तमसश्चिद्वकून्

वि तद् ययुररुणयुगिभिरश्वै—श्चित्रं भान्त्युपसंश्चन्द्ररथाः ।

२

अग्रं यज्ञस्य बृहतो नयन्ती—र्वि ता बाधन्ते तम् ऊर्म्यायाः

श्रवो वाजमिषमूर्जं वहन्ती—नि द्वाशुषं उपसो मर्त्याय ।

३

मधोनीर्वीरवत् पत्यमाना अवो धात विधृते रत्नमद्य

इदा हि वो विधृते रत्नमस्ती—दा वीराय द्वाशुषं उपासः ।

४

इदा विप्राय जरते यदुक्था नि ष्म मावते वहथा पुरा चित्

इदा हि तं उपो अद्रिसानो गोत्रा गवामङ्गिरसो गृणन्ति ।

५

व्युर्केण विभिदुर्ब्रह्मणा च सत्या नृणामभवद् देवहृतिः

उच्छा दिवो दुहितः प्रत्नवन्नो भरद्वाजवद् विधृते मधोनि ।

६

सुवीरं रयिं गृणते रीरीह्य—रुगायमधि धेहि श्रवो नः

[६] (६८१)

(६६)

११ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

वपुर्नु तच्चिकितुषे चिदस्तु समानं नाम धेनु पत्यमानम् ।

१

मतेष्वन्यद् द्रोहोऽपि पीपायं सकृच्छृक् द्रुहो पृश्निरुधः

ये अग्रयो न शोशुचन्निधाना द्विर्यत् त्रिर्मरुतो वावृधन्त ।

२

अरेणवो हिरण्ययास एषां साकं नृभ्यैः पौर्यैभिश्च भुवन्

रुद्रस्य ये मीळुषः सन्ति पुत्रा यांश्चो नु दाधुविभरंश्चै ।

३

विदे हि माता महो मही या सेत पृश्निः सुभ्वेऽर्धं गर्भमाधात्

न य ईषन्ते जनुषोऽया न्व—ऽन्तः सन्तोऽवद्यानि पुत्तानाः ।

४

विष्यद् द्रुहे शुचयोऽनु जोष—मनु श्रिया तन्वमुक्षमाणाः

(६८५)

मक्ष न येषु वोहसे चिव्या आ नाम धृष्णु मारुतं दधानाः ।

न ये स्तौना अयासो म्हा नू चितं सुदानुरव यासदुग्रान्

५ [७]

त इदुग्राः शवसा धृष्णुषेणा उभे युजन्त रोदसी सुमेके ।

अध स्मैषु रोदसी स्वशोचि रामवत्सु तस्थौ न रोकेः

६

अनेनो वो मरुतो यामो अस्त्व नृश्वश्रिद् यमजत्यरथीः ।

अनवसो अनभीशू रजस्तू वि रोदसी पृथ्या याति साधन्

७

नास्य वर्ता न तरुता न्वस्ति मरुतो यमवथ वाजसातौ ।

तोके वा गोषु तनये यमप्सु स व्रजं दतां पार्ये अध द्योः

८

प्र चित्रमर्कं गृणते तुराय मारुताय स्वतवसे भरध्वम् ।

ये सहसिं सहसा सहन्ते रेजते अग्ने पृथिवी मुखेभ्यः

९

त्विषीमन्तो अध्वरस्येव दिद्युत् तृषुच्यवसो जुहोते नाग्नेः ।

अर्चत्रयो धुनयो न वीरा भ्राजज्जन्मानो मरुतो अधृष्टाः

१०

तं वृधन्तं मारुतं भ्राजद्वष्टिं रुद्रस्य सुनुं हवसा विवासे ।

दिवः शर्धाय शुच्यो मनीषा गिरयो नाप उग्रा अस्पृधन्

११ [८] (६९२)

(६७)

११ बाईस्पत्यो भरद्वाजः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

विश्वेषां वः सुतां ज्येष्ठतमा गीर्भिर्मित्रावरुणा वावृधधै ।

सं या रश्मेव यमतुर्यमिष्टा द्वा जना असमा बाहुभिः स्वैः

१

इयं मद वां प्र स्तृणीति मनीषो प प्रिया नमसा बर्हिस्च्छ ।

युन्तं नो मित्रावरुणावधृष्टं हृदिर्द्यद् वा वरुथ्यं सुदानू

२

आ यातं मित्रावरुणा सुशस्त्यु प प्रिया नमसा हूयमाना ।

सं यावज्जन्त्यो अपसेव जना ऋधुधीयतश्चिद् यतथो महित्वा

३

अश्वा न या वाजिना पूतबन्धू ऋता यद् गर्भमदितिर्मरधै ।

प्र या महि महान्ता जायमाना घोरा मतीय रिपवे नि दीधः

४

विश्वे यद् वा मंहना मन्दमानाः क्षत्रं देवासो अदधुः सजोषाः ।

परि यद् भूथो रोदसी चिदुर्वी सन्ति स्पशो अदब्धासो अमूराः

५ [९]

ता हि क्षत्रं धारयेथे अनु द्यून् इहेथे सानुमुपमादिव द्योः ।

हृळ्हो नक्षत्र उत विश्वदेवो भूमिमातान् द्यां धासिनायोः

६

(६९८)

ता विग्रं चैथे जतरं पूणध्या आ यत् सद्य सभृतयः पूणन्ति ।	
न मृष्यन्ते युवतयोऽवाता वि यत् पर्यो विश्वजिन्वा भरन्ते	७
ता जिह्वया सवमेवं सुमेधा आ यद् वां सत्यो अरुतिर्कृते भूत् ।	
तद् वां महित्वं धृतान्नावस्तु युवं द्वाशुषे वि चयिष्ममंहः	८
प्र यद् वां मित्रावरुणा स्पृधन् प्रिया धाम युवर्धिता मिनन्ति ।	
न ये देवास ओहसा न मता अयज्ञसाचो अप्यो न पुत्राः	९
वि यद् वाचं कीस्तासो भरन्ते शंसन्ति के चिन्निविदो मनानाः ।	
आद् वां ब्रवाम सत्यान्युक्था नकिर्देवेभिर्यतथो महित्वा	१०
अवोरित्था वां हृदिषो अभिष्टौ युवोर्मित्रावरुणावस्कृधोगु ।	
अनु यद् गावः स्फुरानृजिप्यं धृष्णुं यद् रणे वृषणं युनजन्	११ [१०] (७०३)

(६८)

११ बाह्वृषत्यो भरद्वाजः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप्, ९-१० जगती ।

श्रुष्टी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा मनुष्वद् वृक्षतर्वाहिषो यजध्वै ।	
आ य इन्द्रावरुणाविषे अद्य महे सुधाय महे आववर्तत	१
ता हि श्रेष्ठा देवताता तुजा शूराणां शर्विष्ठा ता हि भूतम् ।	
मधोनां मंहिष्ठा तुविशुष्मं क्रतेन वृत्रतुरा सर्वसेना	२
ता गृणीहि नमस्येभिः शूषैः सुन्नेभिरिन्द्रावरुणा चक्राना ।	
वज्रेणान्यः शर्वसा हन्ति वृत्रं सिषक्त्यन्यो वृजनेषु विप्रः	३
ग्राश्च यन्नरश्च वावृधन्त विश्वे देवासो नरां स्वगृताः ।	
प्रेम्य इन्द्रावरुणा महित्वा द्यौश्च पृथिवि भूतमुर्वी	४
स इत् सुदानुः स्ववां क्रतावेन्द्रा यो वां वरुण दाशति त्मन् ।	
इषा स द्विषस्तरिद् दास्वान् वंसद् रयिं रयिवतश्च जनान्	५ [११]
यं युवं द्वाश्वध्वराय देवा रयिं धृत्यो वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।	
अस्मे स इन्द्रावरुणावपि प्यात् प्र यो भनक्ति वनुषामशस्तीः	६
उत नः सुत्रात्रो देवगोपाः सूरिभ्य इन्द्रावरुणा रयिः प्यात् ।	
येषां शुष्मः पृतनासु साह्वान् प्र सद्यो द्युम्ना तिरते ततुरिः	७ (७१३)

नू न इन्द्रावरुणा गृणाना पृङ्गं रुयि सौश्रवसाय देवा ।	
इत्था गृणन्तो महिनस्य शर्धो ऽपो न नावा दुरिता तरेम	८
प्र स्रग्राजे बृहते मन्म नु प्रियमर्चं देवाय वरुणाय सप्रथः ।	
अयं य उर्वी महिना महिन्नतः कृत्वा विभात्यजरो न शोचिषा	९
इन्द्रावरुणा सुतपाविमं सुतं सोमं पिबतं मद्यं धृतव्रता ।	
युवो रथो अध्वरं देववीतये प्रति स्वसरमुप याति पीतये	१०
इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य वृष्णः सोमस्य वृषणा वृषेथाम् ।	
इदं वामन्धः परिषिक्तमस्मे आसद्यास्मिन् बार्हिषि मादयेथाम्	११ [१२] (७१४)

(६९)

८ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्राविष्णू । त्रिष्टुप् ।

सं वां कर्मणा समिषा हिनोमीन्द्राविष्णू अपसस्पारे अस्य ।	
जुषेथां युज्ञं द्रविणं च धत्तमरिष्टैर्नः पथिभिः पारयन्ता	१
या विश्वासां जनितारा मतीनामिन्द्राविष्णू कुलशां सोमधानां ।	
प्र वां गिरः शस्यमाना अवन्तु प्र स्तोमांसो गीयमानासो अर्कैः	२
इन्द्राविष्णू मदपती मदानामा सोमं यातं द्रविणो दधाना ।	
सं वामश्चन्त्वक्तुभिर्मतीनां सं स्तोमांसः शस्यमानास उक्थैः	३
आ वामश्वांसो अभिमातिषाह इन्द्राविष्णू सधमादो बहन्तु ।	
जुषेथां विश्वा हवना मतीनामुप ब्रह्माणि शृणुतं गिरों मे	४
इन्द्राविष्णू तत् पनयार्थं वां सोमस्य मदं उरु चक्रमाथे ।	
अकृणुतमन्तरिक्षं वरीयो ऽप्रथतं जीवसे नो रजोसि	५
इन्द्राविष्णू हविषा वावृधाना ऽग्राद्वाना नर्मसा रातहव्या ।	
घृतासुती द्रविणं धत्तमस्मे संमुद्रः स्थः कुलशः सोमधानः	६
इन्द्राविष्णू पिबतं मध्वो अस्य सोमस्य दद्या जठरं पृणेथाम् ।	
आ वामन्धांसि मविराण्यग्मन्नुप ब्रह्माणि शृणुतं हवो मे	७
उभा जिग्यथुर्न परा जयेथे न परा जिग्ये कतरश्चनैनीः ।	
इन्द्रश्च विष्णो यदपस्पृधेथां त्रेधा सहस्रं वि तदैरयेथाम्	८ [१३] (७२२)

(७०)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । द्यावापृथिवी । जगती ।

घृतवती भुवनानामभिधियो	वीं पृथ्वी मधुदुधे सुपेशसा ।	
द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा	विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा	१
असंश्रन्ती भूरिधारे पर्यस्वती	घृतं दुहाते सुकृते शुचिंवते ।	
राजन्ती अस्य भुवनस्य रोदसी	अस्मे रेतः सिञ्चतं यन्मनुर्हितम्	२
यो वांमृजवे कर्मणाय रोदसी	मर्तो दुदाश धिषणे स साधति ।	
प्र प्रजामिर्जायते धर्मणस्परि	युवोः सिक्ता विपुरुपाणि सव्रता	३
घृतेन द्यावापृथिवी अभीवृते	घृतश्रिया घृतपृचा घृतावृधा ।	
उर्वी पृथ्वी होतृवृथे पुरोहिते	ते इद् विप्रा ईळते सुम्रमिष्टये	४
मधु नो द्यावापृथिवी मिमिक्षतां	मधुश्रुता मधुदुधे मधुवते ।	
दधाने यज्ञं द्रविणं च देवता	महि श्रवो वाजमस्मे सुवीर्यम्	५
ऊजै नो द्यौश्च पृथिवी च पिन्वतां	पिता माता विश्वविदा सुदंससा ।	
संरराणे रोदसी विश्वशम्भुवा	सनि वाजं रयिमस्मे समिन्वताम्	६ [१४] (७२८)

(७१)

६ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सविता । जगती, ४-६ त्रिष्टुप् ।

उदु ज्य देवः सविता हिरण्यया	बाहू अयंस्तु सर्वनाय सुकृतुः ।	
घृतेन पाणी अभि प्रुष्णुते मखो	युवा सुदक्षो रजसो विधर्मणि	१
देवस्य वयं सवितुः सर्वामनि	श्रेष्ठे स्याम वसुनश्च वावने ।	
यो विश्वस्य द्विपदो यश्चतुष्पदो	निवेशनि प्रसवे चासि भूमनः	२
अदब्धेमिः सवितः पायुभिर्ध्वं	शिवेभिर्द्य परि पाहि नो गर्यम् ।	
हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे	रक्षा मार्किनो अघशंस ईशत	३
उदु ज्य देवः सविता दग्धना	हिरण्यपाणिः प्रतिद्रोषमस्थान् ।	
अयोहनुर्यजतो मन्द्रजिह्व	आ दाशुषे सुवति भूरि वामम्	४ (७३२)

उद्धू अयौ उपवृक्तेव बाहू हिरण्यया सविता सुप्रतीका ।
 दिवो रोहस्यरुहत पृथिव्या अरीरमत पतयत् कच्चिदध्वम्
 वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेदिव वाममस्मभ्यं सावी ।
 वामस्य हि क्षयस्य देव भूरे राधिया वामभाजः स्याम

५

६ [१५] (७३४)

(७२)

५ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । इन्द्रासोमौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रासोमा महि तद् वा महित्वं युवं महानि प्रथमानि चक्रथुः ।
 युवं सूर्यं विविदथुर्गुवं स्वः विश्वा तमांस्यहतं निदध्वं
 इन्द्रासोमा वासयथ उपासु मुत् सूर्यं नयथो ज्योतिषा सह ।
 उप द्यां स्कम्भथुः स्कम्भनेना प्रथतं पृथिवीं मातरं वि
 इन्द्रासोमावर्हिमपः परिष्ठां हथो वृत्रमनु वां द्यौरमन्यत ।
 प्राणीस्यैरयतं नदीनामा संमुद्राणि पथथुः पुरुणि
 इन्द्रासोमा पक्वामास्वन्त नि गवामिद् दधथुर्वक्षणासु ।
 जगुभथुरनपिनद्धमासु रुशच्चित्रासु जगतीष्वन्तः
 इन्द्रासोमा युवमुङ्ग तरुत्र मपत्यसाचं श्रुत्यं रराथे ।
 युवं शुष्मं नयं चर्षणिभ्यः सं विव्यथुः पृतनाषाहमुग्रा

१

२

३

४

५ [१६] (७३९)

(७३)

३ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

यो अद्विभित् प्रथमजा क्रुतावा बृहस्पतिराङ्गिरसो हविष्मान् ।
 द्विबर्हज्मा प्राघर्मसत् पिता न आ रोदसी वृषभो रोरवीति
 जनाय चिद् य ईवत् उ लोकं बृहस्पतिर्विवर्हती चकार ।
 घ्नन् वृत्राणि वि पुरो दर्दरीति जयञ्छत्रैरामित्रान् पुत्सु साहन
 बृहस्पतिः समजयद् वसूनि महो ब्रजान् गोमतो देव एषः ।
 अपः सिषासन् त्वर्षप्रतीतो बृहस्पतिर्हन्त्यमित्रमर्कैः

१

२

३ [१७] (७४२)

(७४)

४ बार्हस्पत्यो भरद्वाजः । सोमारुद्रौ । त्रिष्टुप् ।

- सोमारुद्रा धारयेथामसूर्यं । प्र वामिष्टयोऽरमश्चवन्तु ।
 दमेदमे सप्त रत्ना दधाना शं नो भूतं द्विपदे शं चतुष्पदे १
- सोमारुद्रा वि वृहत्तं विषूची ममीवा या नो गर्यमाविवेश ।
 आरे बाधित्वां निर्केति पराचै रस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु २
- सोमारुद्रा युवमेतान्यस्मे विश्वा तनूषु भेषजानि धत्तम् ।
 अव स्यतं मुञ्चतं यज्ञो अस्ति तनूषु बद्धं कृतमेनो अस्मत् ३
- तिगमार्युधौ तिगमेहेती सुशेवौ सोमारुद्राविह सु मृळतं नः ।
 प्र नो मुञ्चतं वरुणस्य पाशाद् गोपायतं नः सुमनस्यमाना ४ [१८] (७४६)

(७५)

- १९ पायुमारुद्राजः । (संग्रामाशिषः) १ वर्म, २ धनुः, ३ ज्या, ४ आर्त्ता, ५ इषुधिः, ६ (पूर्वार्धः)
 सारथिः, ६ (उत्तरार्धः) रश्मयः, ७ अश्वाः, ८ रथः, ९ रथगोपाः, १० ब्राह्मण-पितृ-सोम-द्यावा-
 पृथिवी-पूषाणः, ११-१२, १५-१६ इषवः, १३ प्रतोदः, १४ हस्तघ्नः,
 १७ युद्धभूमि-कवच-ब्रह्मणस्पत्यादयः, १८ वर्म-सोम-वरुणाः,
 १९ देवब्रह्माणि । त्रिष्टुप्, ६, १० जगती, १२, १३, १५, १६, १९
 अनुष्टुप्, १७ पङ्क्तिः ।

- जीमूतस्येव भवति प्रतीकिं यद् वर्मा याति समदासुपस्थे ।
 अनाविन्द्रया तन्वा जय त्वं स त्वा वर्मणो महिमा पिपेतुं १
- धन्वना गा धन्वनाजि जयेम धन्वना तीव्राः समदो जयेम ।
 धनुः शत्रोरपक्रामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम २
- वक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिषस्वजाना ।
 योषेव शिङ्गे वितताधि धन्व ज्या इयं समने पारयन्ती ३ (७४९)

ते आचरन्तीं समनेव योषां मातेव पुत्रं बिभृतामुपस्थे ।
 अप शत्रून् विध्यतां संविद्वाने आलीं इमे विष्फुरन्तीं अमित्रान् ४
 बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्वा कृणोति समनावगत्य ।
 इषुधिः सङ्क्राः पृतनाश्च सर्वाः पृष्ठे निनन्दो जयति प्रसूतः ५ [१९]

रथे तिष्ठन् नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुषाराधिः ।
 अभीशूनां महिमानं पनायत् मनः पश्चादनु यच्छन्ति रुमयः ६
 तीवान् घोषान् कृण्वते वृषपाणयो ऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
 अवक्रामन्तः प्रपदैरमित्रान् क्षिणान्ति शत्रूरनपव्ययन्तः ७
 रथवाहनं हविरस्य नाम यत्रायुधं निहितमस्य वर्म ।
 तत्रा रथमुप शर्मं सदेम विश्वाहा वयं सुमनस्यमानाः ८
 स्वादुषंसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेश्रितः शक्तीविन्तो गभीराः ।
 चित्रसेना इषुबला अमृधाः सतोवीरा उरवो वातसाहाः ९

बाह्यणासः पितरः सोम्यासः शिवे नो द्यावापृथिवी अनेहसा ।
 पूषा नः पातु दुरिताहतावृधो रक्षा मार्किनो अवशीस ईशत १० [२०]

सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः संनन्द्या पतति प्रसूता ।
 यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यंसन् ११

ऋजीति परि वृद्धि नो ऽश्मा भवतु नस्तनूः ।
 सोमो अधि ब्रवीतु नो ऽदितिः शर्म यच्छतु १२

आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनो उप जिघ्रते ।
 अश्वोजनि प्रचेतसो ऽश्वान् त्समत्सु चोदय १३

अहिंरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्यायां हेति परिबार्धमानः ।
 हस्तभो विश्वा वयुनानि विद्वान् पुमान् पुमांसं परि पातु विश्वतः १४

आलाक्ता या रुरुशीर्ण्यथो यस्या अयो मुखम् ।
 इदं पुर्जन्यरितसु इष्वै वेत्ये बृहन्नमः १५ [२१] (७६१)

अवसृष्टा परा पतु शरदये ब्रह्मसंशिते ।	
गच्छामित्रान् प्र पद्यस्व मामीषां कं चनोच्छिषः	१६
यत्र बाणाः संपतन्ति कुमारा विशिखा इव ।	
तत्रा नो ब्रह्मणस्पति रर्वितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु	१७
मर्माणि ते वर्मणा ह्यादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानु वस्ताम् ।	
उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु	१८
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्ट्यो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूवन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरम्	१९ [२२] (७६५)

॥ इति षष्ठं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र-संख्या

पञ्चममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ४३६८

षष्ठमण्डलस्य ७६५

सर्वयोगः- ५१३३

अथ सप्तमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१७]

२५ मैत्रावरुणिवंसिष्ठः । अग्निः । विराट्, १९-२५ त्रिष्टुप् ।

अग्निं नरो दीर्घितिभिरण्यो हस्तच्युती जनयन्त प्रज्ञस्तम् । दूरेदृशं गृहपतिमथर्युम् १
 तमग्निमस्ते वसवो न्यृण्वन् त्सुप्रतिचक्षमवसे कुतश्चित् । वृक्षाच्यो यो दम आसु नित्यः २
 प्रेद्धो अग्रे दीदिहि पुरो नो ऽजंसया सूर्या यविष्ठ । त्वां शश्वन्तु उप यन्ति वाजाः ३
 प्र ते अग्नयोऽग्निभ्यो वरं निः सुवीरांसः शोशुचन्त द्युमन्तः । यत्रा नरः समासते सुजाताः ४
 दा नो अग्रे धिया रथिं सुवीरं स्वपत्यं सहस्य प्रज्ञस्तम् । न यं यावा तरति यातुमावान् ५ [२३]

उप यमेति युवतिः सुदक्षं क्रोषा वस्तोहंविष्मती घृताची । उप स्वैनमरमतिर्वसुयुः ६
 विश्वा अग्रेऽप दृहाराती र्येभिस्तपोभिरदहो जहथम् । प्र निस्वरं चातयस्वामीवाम् ७
 आ यस्ते अग्न इधते अनीकं वसिष्ठ शुक्र दीदिवः पार्वक । उतो न एभिः स्तुवैरिह स्याः ८
 वि ये ते अग्रे भेजिरे अनीकं मतां नरः पित्र्यांसः पुरुत्रा । उतो न एभिः सुमनां इह स्याः ९
 इमे नरो वृत्रहत्येषु शूरा विश्वा अदेवीरभि संन्तु मायाः । ये मे धियं पनयन्त प्रज्ञस्ताम् १० [२४]

मा शूने अग्रे नि षदाम नृणां माशेषसोऽवीरता परि त्वा । प्रजावतीषु दुर्यासु दुर्ध ११
 यमश्वी नित्यमुपयार्ति यज्ञं प्रजावन्तं स्वपत्यं क्षयं नः । स्वर्जन्मना शेषसा बावृधानम् १२
 पाहि नो अग्रे रक्षसो अजुष्टात् पाहि धूर्तरंरुषो अघायोः । त्वा युजा पूतनायूरभि ग्याम् १३
 सेदुग्निर्ग्रीरत्यस्त्वन्यान् यत्र वाजी तनयो वीळुपाणिः । सहस्रपाथा अक्षरां समेति १४
 सेदुग्निर्यो वंनुष्यतो निपाति समेन्द्ररमंहस उरुष्यात् । सुजातासः परि चरन्ति वीराः १५ [२५]

अयं सो अग्निराहुतः पुरुत्रा यमीशानः समिद्विन्धे हविष्मान् । परि यमेत्यं ध्वरेषु होता १६
 त्वे अग्न आहवनानि मूरी शानास आ जुहुयाम् नित्या । उभा कृण्वन्तो वहतू मियेधे १७
 इमो अग्रे वीततमानि हव्या ऽजंभो वक्षि देवतातिमच्छ । प्रति न ईं सुरभीणि व्यन्तु १८

मा नो अग्रेऽवीरंते परा दा दुर्वाससेऽमतेये मा नो अस्यै ।

मा नः क्षुधे मा रक्षसं क्रतावो मा नो दमे मा वन आ जुह्वर्थाः

१९ (१९)

नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवन्न्यः सुषुदः ।
रातौ स्यामोभयांस आ ते युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२० [२६]

त्वमग्ने सुहवो रणवसंदक् सुदीती सूनो सहसो दिदीहि ।
मा त्वे सचा तनये नित्य आ धृष्ट्या वीरो अस्मन्नयौ वि दासीत
मा नो अग्ने दुर्भुतये सचेषु देवेन्द्रेष्वग्निषु प्र वीचः ।
मा ते अस्मान् दुर्मतयो भूमाचिद् देवस्य सूनो सहसो नशन्त
स मर्तो अग्ने स्वनीक रेवा नमर्त्ये य आजुहोति हव्यम् ।
स देवता वसुवार्ने दधाति यं सूरिरर्थी पृच्छमान एति
महो नो अग्ने सुवितस्य विद्वान् रथिं सूरिभ्य आ वहा बृहन्तम् ।
येन वयं संहसावन् मदुमा ऽर्विक्षितासु आयुषा सुवीराः
नू मे ब्रह्माण्यग्न उच्छशाधि त्वं देव मघवन्न्यः सुषुदः ।
रातौ स्यामोभयांस आ ते युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२१

२२

२३

२४

२५ [२७] (२५)

— ३३६ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३०]

(२)

११ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । आग्नीषूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इळः, ४ बर्हिः,
५ देवीर्द्धारः, ६ उषासानक्ता, ७ देव्यो होतारौ प्रचेतसो, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीलाभारत्यः,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

जुषस्व नः समिधमग्ने अद्य शोचा बृहद् यजतं धूममण्वन् ।
उप स्पृश दिव्यं सानु स्तूपैः सं रश्मिभिस्ततनः सूर्यस्य
नराशंसस्य महिमानमेषा मुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।
ये सुकतवः शुचयो धियुधाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या
ईळेन्यै वो असुरं सुवक्ष मन्तवूतं रोदसी सत्यवाचम् ।
मनुष्वदग्निं मनुना समिद्धं समध्वराय सवमिन्महेम
सपर्यवो भरमाणा अभिजु प्र वृजते नमसा बर्हिरग्नौ ।
आजुह्वाना घृतपृष्ठं पृषट् दध्वर्षवो हविषा मर्जयध्वम्
स्वाध्योऽं वि दुरो देवयन्तो ऽशिंश्रू रथयुर्देवताता ।
पूर्वीं शिशुं न मातरां रिहाणे समग्रुवो न समनेष्वञ्जन
उत योषणे दिव्ये मही न उषासानक्ता सुदुर्ध्व धेनुः ।
बर्हिषदा पुरुहूते मवोनी आ यज्ञिये सुवितार्य श्रेयेताम्

१

२

३

४

५ [१]

६

(३१)

विषां यज्ञेषु मानुषेषु कारू मन्थे वां जातवेदसा यजध्वै ।
 ऊर्ध्वं नो अध्वरं कृतं हवेषु ता देवेषु वनथो वार्याणि
 आ भारती भारतीभिः सजोषा इळा देवैर्मनुष्यैर्भिरग्निः ।
 सरस्वती सारस्वतेभिर्वाक् तिस्रो देवीर्बहिरेदं संदन्तु
 तन्नस्तुरीपमधं पोषयितु देवं त्वष्टार्वि रराणः स्वस्व ।
 यतो वीरः कर्मण्यः सुदक्षो युक्तग्रावा जायते देवकामः
 वनस्पतेऽव सृजोप देवा नग्निर्हविः श्रमिता सुदयाति ।
 सेदु होता सत्यतरो यजाति यथा देवानां जनिमानि वेदं
 आ याह्यग्ने समिधानो अवा डिन्द्रेण देवैः सुरथं तुरेभिः ।
 बर्हिर्न आस्तामदितिः सुपुत्रा स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम्

७

८

९

१०

११ [२] (३६)

(३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निं वो देवमग्निर्भिः सजोषा यजिष्ठं दूतमध्वरे कृणुध्वम् ।
 यो मर्त्येषु निश्चुर्विस्तृतावा तर्पुर्मूर्धा घृतान्नः पावकः
 प्रोथदध्वो न यवसेऽविष्यन् यदा महः संवरणाद् व्यस्थात् ।
 आर्दस्य वातो अनु वाति शोचि रधं स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति
 उद् यस्य ते नवजातस्य वृष्णो अग्ने चरन्त्यजरा इधानाः ।
 अच्छा धामरुषो धूम एति सं दूतो अग्न ईर्यसे हि देवान्
 वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो अश्वेत् तृषु यदन्ना समवृक्त जम्भैः ।
 सेनेव सृष्टा प्रसितिष्ठ एति एवं न दस्म जुह्वा विवेक्षि
 तमिद् वृषा तमुषसि यविष्ठ मग्निमत्यं न मर्जयन्त नरः ।
 निशिशाना अतिथिमस्य योनौ दीदायं शोचिराहुतस्य वृष्णः

१

२

३

४

५ [३]

सुसंहक् ते स्वनीक प्रतीकं वि यद् रुक्मो न रोचंस उपाके ।
 द्विवो न ते तन्यतुरेति शुष्मश्चित्रो न सूरः प्रति चक्षि भानुम्
 यथा वः स्वाहाग्नये दाशेम परीळाभिर्धृतवद्भिश्च हव्यैः ।
 तेभिर्नो अग्ने अर्मितैर्महोभिः शतं पूर्भिरायसीमिनि पाहि

६

७

(४३)

या वां ते सन्ति द्वागृषे अधृष्टा गिरो वा याभिर्नृवतीरुण्याः ।
ताभिर्नः सूनो सहस्रो नि पाहि स्मत् सूरिश्चरितृञ्जातवेदः
निर्यत पूतेव स्वर्धितिः शुचिर्गात् स्वर्या कृपा तन्वा३ रोचमानः ।
आ यो मात्रोरुशेन्यो जनिष्ट देवयज्याय सुकतुः पावकः
एता नो अग्रे सौभगा दिद्वीह्य पि क्रतुं सुचेतसं वतेम ।
विश्वा स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८

९

१० [४] (४९)

(४)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वः शुक्राय भानवे भरध्वं हव्यं मतिं चाग्नये सुपूतम् ।
यो दैव्यानि मानुषा जनुष्यन्तर्विश्वानि विद्वाना जिगाति
स गृत्सो अग्निस्तरुणश्चिदस्तु यतो यविष्ठो अजनिष्ट मातुः ।
सं यो वना युवते शुचिदुन् भूरि चिदज्ञा समिदंति सद्यः
अस्य देवस्य संसद्यर्नीके यं मतीसः श्येतं जंगुत्रे ।
नि यो गृभं पौरुषेयीमुबोच दुरोकमग्निरायवे शुशोच
अयं कविरकाविषु प्रचेता मर्तेष्वग्निर्मृतो नि धायि ।
स मा नो अत्र जुहुरः सहस्वः सदा त्वे सुमनसः स्याम
आ यो योनिं देवकृतं ससादु कत्वा ह्यग्निर्मृता अतारीत ।
तमोषधीश्च वनिनश्च गर्भं भूमिश्च विश्वधायसं बिभर्ति

१

२

३

४

५ [५]

ईशे ह्यग्निर्मृतस्य भूरे—रीशे रायः सुवीर्यस्य दातेः ।
मा त्वा वयं सहसावन्नवीरा माप्सवः परि षदाम मादुवः
परिषद्यं ह्यरणस्य रेक्णो नित्यस्य रायः पतयः स्याम ।
न शेषो अग्ने अन्यजातम् सत्यचेतानस्य मा पथो वि दुक्षः
नहि प्रभायारणः सुशेवो अन्योदयो मर्नसा मन्तवा उ ।
अथा चिदोकः पुनरित स एत्या ऽऽ नो बाज्यमीषाल्लेतु नव्यः
त्वमग्ने वनुष्यतो नि पाहि त्वमुं नः सहसावन्नवद्यात् ।
सं त्वा ध्वस्मन्वदुष्येतु पाथः सं रायिः स्पृहयाग्यः सहस्री

६

७

८

९

(५५)

एता नो अग्ने सौमगा दिङ्मिह्यपि कर्तुं सुचेतसं वतेम ।

विश्वान् स्तोतृभ्यो गृणते च सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१० [६] (५६)

(५)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्राग्रये तवसे भरध्वं गिरं दिवो अरतये पृथिव्याः ।

यो विश्वेषाममुतानामुपस्थे वैश्वानरो वावृधे जागृवद्भिः

१

पृष्ठो द्विवि धाय्यग्निः पृथिव्यां नेता सिन्धूनां वृषभः स्तिर्यानाम् ।

स मानुषीरभि विशो वि भाति वैश्वानरो वावृधानो वरेण

२

त्वद् भिया विश आयुन्नसिक्ती रसमना जहतीर्भोजनानि ।

वैश्वानर पुरवे शोशुचानः पुरो यदग्ने दुरयन्नदीदेः

३

तव त्रिधातु पृथिवी उत द्यौर्वैश्वानर व्रतमग्ने सचन्त ।

त्वं भासा रोदसी आ ततन्थाऽज्रेण शोचिषा शोशुचानः

४

त्वामग्ने हरितो वावृजाना गिरः सचन्ते धुनयो घृताचीः ।

पतिं कृष्णीनां रथ्यं रथीणां वैश्वानरमुषसां केतुमह्नाम्

५ [७]

त्वे असुर्यं वसवो नृणवन् कर्तुं हि ते मित्रमहो जुषन्त ।

त्वं दस्युरोक्तसो अग्न आज उरु ज्योतिर्जनयन्नार्याय

६

स जार्यमानः परमे व्योमन् वायुर्न पाथः परिं पासि सद्यः ।

त्वं भुवना जनयन्नभि क्रन्नपत्याय जातवेदो दशस्यन्

७

तामग्ने अस्मे इषमेरयस्व वैश्वानर द्युमतीं जातवेदः ।

यथा राधः पिन्वसि विश्ववार पृथु श्रवो वृशुषे मर्त्याय

८

तं नो अग्ने मघवन्नः पुरुक्षुं रथि नि वाजं श्रुत्यं युवस्व ।

वैश्वानर महि नः शर्म यच्छ रुद्रेभिरेमे वसुभिः सजोषाः

९ [८] (६५)

(६)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र सन्नाजो असुरस्य प्रशस्तिं पुंसः कृष्णीनामनुमाद्यस्य ।

इन्द्रस्येव प्र तवसंस्कृतानि वन्दे वारं वन्दमानो विवस्मि

१

(६६)

कविं केतुं घासिं भानुमद्रे हिंन्वन्ति शं राज्यं रोदस्योः ।
 पुरंदरस्य गीमिरा विंवासे ऽग्नेर्द्वैतानि पूर्या महानि
 न्यक्रतुन् ग्रथिनो मूधवाचः पूर्णारंश्चन्द्रौ अवृधौ अयुजान् ।
 प्रप्त तान् दक्ष्युर्गग्निर्विवाय पूर्वश्चकारार्पणं अयंज्यून
 यो अंषाचीने तमसि मदन्तीः प्राचींश्चकार नृतमः शचीभिः ।
 तमीशानं वस्वो अग्निं गृणीषि ऽनानतं दमयन्तं पृतन्यून
 यो देह्योऽं अनमयद् बध्नैर्यो अयं पत्नीरुषसश्चकार ।
 स निरुध्या नहुषो यद्वो अग्निं विशश्चक्रे बलिहृतः सहोभिः
 यस्य शर्मरूप विश्वे जनांस एवैस्तस्थुः सुमतिं भिक्षमाणाः ।
 वैश्वानरो वरमा रोदस्यो राग्निः संसाद पित्रोरुपस्थम्
 आ देवो ददं बुध्याऽं वसूनि वैश्वानर उदिता सूर्यस्य ।
 आ समुद्रादवरादा परंस्मा दाग्निर्देदं विव आ पृथिव्याः

२

३

४

५

६

७ [९] (७१)

(७)

७ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो देवं चित् सहसानमाग्निमश्वं न वाजिनं हिषे नमोभिः ।
 भवां नो दूतो अध्वरस्य विद्वान् त्मना देवेषु विविदे मितद्वुः
 आ याह्यमे पृथ्याऽं अनु स्वा मन्द्रो देवानां सूर्यं जुषाणः ।
 आ सानु शुष्मैर्नदयन् पृथिव्या जम्भैर्भिर्विश्वं मुशधग्वनानि
 प्राचीनो यज्ञः सुधितं हि बर्हिः प्रीणीते अग्निरीडितो न होता ।
 आ मातरां विश्ववारे हुवानो यतो यविष्ठ जज्ञिषे सुशर्वः
 सद्यो अध्वरे रथिरं जनन्त मानुषासो विचेतसो य एषाम् ।
 विशामंधायि विरपतिर्दुरोणेऽं ऽग्निर्मन्द्रो मधुवचा क्रतावा
 असादि वृतो वह्निराजगन्वा नमिर्ब्रह्मा नृषदने विधर्ता ।
 द्यौश्च यं पृथिवी वावृधाते आ यं होता यजति विश्ववारम्
 एते द्युम्नेभिर्विश्वमातिरन्त मन्त्रं ये वारं नर्या अतक्षन् ।
 प्र ये विशस्तिरन्त श्रोषमाणा आ ये मे अस्य दीधयन्नृतस्य

१

२

३

४

५

६

(७८)

नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मघवन्द्ध्य आनङ् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [१०] (७९)

(८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इन्धे राजा समर्थो नमोभि र्यस्य प्रतीकमाहुतं घृतेन ।
नरो हव्येभिरीळते सुबाध आग्निरग्र उपसामशोचि १
अयमु प्य सुमहो अवोदु होता मन्द्रो मनुषो यद्वो अग्निः ।
वि भा अंकः ससृजानः पृथिव्यां कृष्णपविरोषधीभिर्ववक्षे २
कया नो अग्रे वि वसः सुवृत्तिं कामु स्वधामृणवः शस्यमानः ।
कदा भवेम पतयः सुदत्र रायो वन्तारो दुष्टरस्य साधोः ३
प्रप्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत् सूर्यो न रोचते ब्रूहद् भाः ।
अग्नि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ द्युतानो दैव्यो अतिथिः शुशोच ४
असन्नित् त्वे आहव्नानि भूरि भुवो विश्वेभिः सुमना अनीकैः ।
स्तुतश्चिदग्रे शृण्विषे गृणानः स्वयं वर्धस्व त्वन्नं सुजात ५
इदं वचः शतसाः संसहस्र मुदग्रये जनिषीष्ट द्विबर्हीः ।
शं यत् स्तोतृभ्य आपये भवति द्युमर्दमीव चार्तनं रक्षोहा ६
नू त्वामग्र ईमहे वसिष्ठा ईशानं सूनो सहसो वसूनाम् ।
इषं स्तोतृभ्यो मघवन्द्ध्य आनङ् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [११] (८६)

(९)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अवोधि जार उपसामुपस्था द्योता मन्द्रः कवितमः पावकः ।
दधाति केतुमुभयस्य जन्तो हव्या देवेषु द्रविणं सुकृत्सु १
स सुकृतुर्यो वि दुर्गः पणीनां पुनानो अकं पुरुभोजसं नः ।
होता मन्द्रो विशां दमूना स्तिरस्तमो दृष्टशे राम्याणाम् २
अमूरः कविरिदिति विवस्वान् त्सुसंसन्मित्रो अतिथिः शिवो नः ।
चित्रभानुरुषसां मात्यग्रे स्पां गर्भैः प्रस्व आ विवेश ३
इच्छेन्यो वो मनुषो युगेषु समनगा अंशुचज्जातवेदाः ।
सुसंहशा भानुना यो विभाति प्रति गावः समिधानं बुधन्त ४

(९०)

अग्नें याहि दूत्यं । मा रिषण्यो देवाँ अच्छा ब्रह्मकृता गुणेन ।
 सरस्वतीं मरुतो अश्विनापो यक्षि देवान् रत्नधेयाय विश्वान्
 त्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो जळथं हन् यक्षि राये पुरंधिम् ।
 पुरुणीथा जातवेदो जरस्व युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [१२] (९२)

(१०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

उषो न जारः पृथु पाजो अश्वेद दर्विद्युतद दीद्यच्छोशुचानः ।
 वृषा हरिः शुचिरा भाति भासा धियो हिन्वान उशतीरजीगः
 स्वर्णं वस्तोरुषसामरोचि यज्ञं तन्वाना उशिजो न मन्म ।
 अग्निर्जन्मानि देव आ वि विद्वान् ब्रवद् दूतो देवयावा वसिष्ठः
 अच्छा गिरो मृतयो देवयन्तीं रग्निं यन्ति दर्विणं भिक्षमाणाः ।
 सुसंहर्षं सुप्रतीकं स्वर्चं हव्यवाहमरतिं मानुषाणाम्
 इन्द्रं नो अग्ने वसुभिः सजोषा रुद्रं रुद्रेभिरा वहा बृहन्तम् ।
 आदित्येभिरदितिं विश्वजन्त्यां बृहस्पतिमुक्कभिर्विश्ववारम्
 मन्द्रं होतारमुशिजो यविष्ठं मग्निं विश ईळते अध्वरेषु ।
 स हि क्षपावँ अमवद् रयीणा मतन्द्रो दूतो यजथाय देवान्

१

२

३

४

५ [१३] (९७)

(११)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महाँ अस्यध्वरस्य प्रकृतो न ऋते त्वदुमृता मादयन्ते ।
 आ विश्वेभिः सरथं याहि देवैर्न्येष्टे होता प्रथमः सवेह
 त्वामीळते अजिरं दूत्याय हविष्मन्तः सवुमिन्मानुषासः ।
 यस्य देवैरासदो बर्हिर्गने ऽहान्यस्मे सुदिना भवन्ति
 त्रिश्चिक्वक्तोः प्र चिकितुर्वसूनि त्वे अन्तर्वांशेषे मर्त्याय ।
 मनुष्वदग्न इह यक्षि देवान् भवा नो दूतो अभिशस्तिपावा
 अग्निरीशे बृहतो अध्वरस्याऽग्निर्विश्वस्य हविषः कृतस्य ।
 क्रतुं ह्यस्य वसवो जुषन्ताऽथा देवा दधिरे हव्यवाहम्

१

२

३

४

(१०१)

आग्नें वह हविरद्यां देवा—निन्द्रज्येष्ठास इह मादयन्ताम् ।
इमं यज्ञं दिवि देवेषु धेहि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५ [१४] (१०२)

(१२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अगन्म म॒हा नम॑सा यवि॒ष्ठं यो की॑दाय स॒मिन्द्रः॑ स्वे दु॒रोणे ।
चि॒त्रभा॑नुं रोद॑सी अ॒न्तरु॑र्वी स्वाहु॑तं वि॒श्वतः॑ प्र॒त्यश्च॑म् ।
स म॒ह्ना वि॒श्वा दु॒रितानि॑ सा॒ह्वान॑ग्निः प॒र्ये द॑म आ जा॒तवे॑दाः ।
स नो॑ रक्षिषद् दु॒रिता॑द्व॒द्या दु॒स्मान् गृ॑णत उ॒त नो॑ म॒घोनः॑
त्वं वरु॑ण उ॒त मि॒त्रो अ॒ग्ने त्वां व॑र्धन्ति म॒तिभि॑र्वसि॒ष्ठाः ।
त्वे वसु॑ सुषण॒नानि॑ सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१५] (१०५)

(१३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्रा॒ग्रये॑ वि॒श्वशु॑चं धि॒युधे॑ ऽसुर॑ग्रे मन्म॒ धीतिं॑ भर॒ध्वम् ।
भरे॑ ह॒विर्न ब्र॑हि॒षि ग्री॑णानो वै॒श्वान॑राय य॒तये॑ म॒तीना॑म् ।
त्वम॑ग्ने शोचिषा शोशु॒चान् आ रोद॑सी अ॒पृणा॑ जायमानः ।
त्वं दे॒वा अ॒भिशा॑स्तेरमु॒ञ्चो वै॒श्वान॑र जा॒तवे॑दो म॒ह्निवा
जा॒तो यद॑ग्ने भुव॒ना व्य॑र्यः प॒शून् न गो॑पा इ॒यः परि॑ज्मा ।
वै॒श्वान॑र ब्र॒ह्मणे॑ वि॒न्द गा॑तुं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१६] (१०८)

(१४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १ बृहती ।

स॒मिधा॑ जा॒तवे॑दसे दे॒वाय॑ दे॒वहू॑तिभिः ।
ह॒विर्भिः॑ शुक्र॒शोचि॑षे नम॒स्विनो॑ व॒यं दा॑शेमा॒ग्रये॑
व॒यं ते॑ अ॒ग्ने स॒मिधा॑ वि॒धेम॑ व॒यं दा॑शेम सु॒ष्टुती॑ य॒जत्र ।
व॒यं घृ॑तेना॒ध्वर॑स्य होत॒व्यं दे॒व ह॒विषा॑ भद्र॒शोचे॑
आ नो॑ दे॒वेभि॑रुप॒ देव॑हूति—म॒ग्ने या॒हि व॑र्ध॒कृतिं॑ जुषाणः ।
तु॒भ्यं दे॒वाय॑ दा॒शतः॑ स्याम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३ [१७] (१११)

(१५)

१५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । गायत्री ।

उपसद्याय मीळ्हुषं आस्ये जुहुता हविः । यो नो नेदिष्ठमाप्यम् १
यः पञ्च चर्षणीरामि निषसाद् दमेदमे । कविर्गृहपतिर्युवा २
स नो वेदो अमात्यं—मग्नी रक्षतु विश्वतः । उतास्मान् पात्वंहसः ३
नवं नु स्तोममग्रये दिवः श्येनाय जीजनम् । वस्वः कुविद् वनातिं नः ४
स्पार्हा यस्य श्रियो हृशे रयिर्वीरवतो यथा । अग्रे यज्ञस्य शोचतः ५ [१८]

सेमां वेतु वर्षकृतिं मग्निर्जुषत नो गिरः । यजिष्ठो हव्युवाहनः ६
नि त्वा नक्ष्य विशपते द्युमन्तं देव धीमहि । सुवीरमग्र आहुत ७
क्षप उन्नश्च दीदिहि स्वग्नयस्त्वया वयम् । सुवीरस्त्वमस्मयुः ८
उप त्वा सातये नरो विप्रांसो यन्ति धीतिभिः । उपाक्षरा सहस्रिणी ९
अग्नी रक्षांसि सेधति शुक्रशोचिरमर्त्यः । शुचिः पावक ईड्यः १० [१९]

स नो राधांस्या भरे—ज्ञानः सहसो यहो । भगश्च दातु वार्यम् ११
त्वमग्ने वीरवद् यशो देवश्च सविता भगः । दितिश्च दाति वार्यम् १२
अग्रे रक्षां णो अंहसः प्रति ष्म देव रीषतः । तपिष्ठैरजरो दह १३
अधा मही न आयस्य नाधृष्टो नृपीतये । पूर्वैवा ज्ञतभुजिः १४
त्वं नः पाह्वंहसो दोषावस्तरवायतः । दिवा नक्तमदाभ्य १५ [२०] (१२६)

(१६)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अग्निः । प्रगाथः (=विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

एना वो अग्नि नमसो—जो नपातमा हुवे ।
प्रियं चेतिष्ठमरतिं स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् १
स योजते अरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत् स्वाहुतः ।
सुबह्ना यज्ञः सुशमी वसूनां देवं राधो जनानाम् २
उदस्य शोचिरस्था—द्वानुह्वानस्य मीळ्हुषः ।
उद् धूमासो अरुषासो दिविस्पृशः समग्निर्मिन्धते नरः ३
तं त्वा दूतं कृण्महे यशस्तमं देवाँ आ वीतये वह ।
विश्वा सूनो सहसो मर्तभोजना रास्व तद् यत् त्वेमहे ४ (१३०)

त्वमग्ने गृहर्पति—स्त्वं होता नो अध्वरे ।

त्वं पोता विश्ववार प्रचेता यक्षि वेपि च वार्यम्

५

कृधि रत्नं यजमानाय सुक्रतो त्वं हि रत्नधा असि ।

आ न ऋते शिशीहि विश्वमृत्विजं सुशंसो यश्च दक्षते

६ [२१]

त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।

यन्तारो ये मघवानो जनाना—मूर्वान् दयन्त गोनाम्

७

येषामिळा घृतहस्ता दुरोण औ अपि प्राता निषीदति ।

तौन्नायस्व सहस्य द्रुहो निदो यच्छा नः शर्म दीर्घश्रुत

८

स मन्द्रया च जिह्वया वह्निरासा विदुष्टरः ।

अग्ने रयि मघवन्धो न आ वह हव्यदातिं च सूदय

९

ये राधांसि ददुत्यश्वया मघा कामेन श्रवसो महः ।

तौ अंहसः पिपुहि पृथुभिर्द्ध शतं पूभिर्व्यविष्ण्य

१०

देवो वो द्रविणोदाः पूर्णा विवण्टयासिचम् ।

उद वा सिञ्चध्वमुप वा पुणध्व—मादिद् वो देव ओहते

११

तं होतारमध्वरस्य प्रचेतसं वह्निं देवा अकृण्वत ।

दधाति रत्नं विधते सुवीर्यं—मग्निर्जनाय दाशुषे

१२ [२२] (१३८)

(१७)

७ मैत्रावरुणिर्वासिष्टः । अग्निः । द्विपदा त्रिष्टुप् ।

अग्ने भव सुषमिधा समिद्ध उत वह्निरुर्विया वि स्तृणीताम्

१

उत द्वार उशतीर्वि श्रयन्ता—मुत देवा उशत आ वह्नेह

॥१॥

२

अग्ने वीहि हविषा यक्षि देवान् त्वध्वरा कृणुहि जातवेदः

३

स्वध्वरा करति जातवेदा यक्षद् देवा अमृतान् पिप्रयच्च

॥२॥

४

वंस्व विश्वा वार्याणि प्रचेतः सत्या भवन्त्वाशिषो नो अद्य

५

त्वामु ते दधिरे हव्यवाहं देवासो अग ऊर्ज आ नपातम्

॥३॥

६

ते ते देवाय दाशतः स्याम महो नो रत्ना वि दध इयानः

॥४॥

७ [२३] (१४५)

(१८)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १८-३३]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, २२-२५ सुदाः पैजवनः । त्रिष्टुप् ।

- त्वे ह यत् पितरंश्चिन्न इन्द्र विश्वा वामा जरितारो असन्वन् ।
 त्वे गावः सुदुघास्त्वे ह्यश्वास्त्वं वसु देवयते वर्निष्ठः १
- राजैव हि जनिमिः क्षेप्येवाऽव द्युभिरभि विदुष्कविः सन् ।
 पिशा गिरों मघवन् गोभिरश्वैस्त्वायतः शिशीहि राये अस्मान् २
- इमा उ त्वा पस्पधानासो अत्र मन्द्रा गिरों देवयन्तीरुप स्थुः ।
 अर्वाचीं ते पथ्या राय एतु स्याम ते सुमताविन्द्र शर्मन् ३
- धेनुं न त्वां सुयवसे द्रुक्ष्वष्टुप ब्रह्माणि समृजे वसिष्ठः ।
 त्वामिन्मे गोपतिं विश्व आहा ऽऽ न इन्द्रः सुमतिं गन्त्वच्छ ४
- अणांसि चित् पप्रथाना सुदास इन्द्रो गाधान्यकृणोत् सुणारा ।
 शर्धन्तं शिष्यमुचथस्य नव्यः शापं सिन्धूनामकृणोदशस्तीः ५ [२४]
- पुरोळा इत्तुर्वशो यक्षुरासीद् राये मत्स्यांसो निशिता अपीव ।
 श्रुष्टिं चक्रुर्भृगवो ब्रह्मवश्च सखा सखायमतर्द विभूचोः ६
- आ पृक्थासो भलानसो भनन्ता ऽलिनासो विषाणिनः शिवासः ।
 आ योऽनयत् सधमा आर्यस्य गव्या तृत्सुभ्यो अजगन् युधा नृन् ७
- दुराधयोऽदितिं खेवयन्तो ऽचेतसो वि जंगधे परुष्णीम् ।
 महाविव्यक् पृथिवीं पत्यमानः पशुष्कविरशयन्वायमानः ८
- इयुरथं न न्यथं परुष्णीमाशुश्चनेदभित्वं जंगाम ।
 सुदास इन्द्रः सुतुकोऽमित्रा नरन्धयन्मानुषे वध्रिवाचः ९
- इयुर्गावो न यवसादगोपा यथाकृतमभि मित्रं चितार्सः ।
 पृश्निगावः पृश्निनिप्रेषितासः श्रुष्टिं चक्रुर्नियुतो रन्तयश्च १० [२५]
- एकं च यो विंशतिं च श्रवस्या वैकर्णयोरजान् राजा न्यस्तः ।
 वृस्मो न सन्नन् नि शिशाति बर्हिः शूरः सर्गमकृणोदिन्द्र एषाम् ११
- अथ श्रुतं कवर्षं वृद्धमस्वन्नु ब्रह्म नि वृणवज्रबाहुः ।
 वृणाना अत्र सख्यार्य सख्यं त्वायन्तो ये अर्मदन्नन् त्वा १२ (१५७)

- वि सद्यो विश्वा हंहितान्येषां—मिन्द्रः पुरः सहसा सप्त वदः ।
 व्यानवस्य तृत्सवे गयं भाग्जेष्म पुरं विदथे मृधवाचम् १३
- नि गव्यवोऽनवो दुह्यवश्च षष्टिः ज्ञाता सुषुपुः षट् सहस्रा ।
 षष्टिर्वीरासो अधि षट् दुवोयु विश्वेदिन्द्रस्य वीर्या कृतानि १४
- इन्द्रेणैते तृत्सवो वेविषाणा आपो न सृष्टा अधवन्त नीचीः ।
 दुर्मित्रासः प्रकलविन्मिमाणा जहुर्विश्वानि भोजना सुदासे १५ [२६]
- अर्धं वीरस्य शृतपामनिन्द्रं परा शर्धन्तं नुनुदे अभि क्षाम् ।
 इन्द्रो मन्युं मन्युभ्यो मिमाय भेजे पथो वर्तनिं पत्यमानः १६
- आध्रेण चित् तद्वेकं चकार सिंहं चित् पेत्वेना जघान ।
 अव स्रक्तीर्विश्यावृश्चदिन्द्रः प्रायच्छद् विश्वा भोजना सुदासे १७
- शश्वन्तो हि शत्रवो रारधुष्टे भेदस्य चिच्छर्धतो विन्दु रन्धिम् ।
 मती एनः स्तुवतो यः कृणोति तिमं तस्मिन् नि जहि वज्रमिन्द्र १८
- आवदिन्द्रं यमुना तृत्सवश्च प्रात्रं भेदं सर्वताता मुषायत् ।
 अजासश्च शिश्रवो यक्षवश्च बलिं शीर्षाणि जभुरश्व्यानि १९
- न त इन्द्र सुमतयो न रायः संचक्षे पूर्वा उपसो न नृत्वाः ।
 देवकं चिन्मान्यमानं जघ्नन्थाऽव त्मना बृहतः शम्बरं मेत् २० [२७]
- प्र ये गृहादममदुस्त्वाया पराशरः शतयातुवेसिष्ठः ।
 न ते भोजस्य सख्यं मृषन्ताऽधा सूरिभ्यः सुदिना व्युच्छान् २१
- द्वे नप्तुर्विवर्तः ज्ञते गोर्द्वा रथा वधूमन्ता सुदासः ।
 अहिन्नयो पैजवनस्य दानं होतेव सद्य पर्येमि रेभन् २२
- चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः स्मद्विष्टयः कृशनिनो निरेके ।
 कृञ्जासो मा पृथिविष्ठाः सुदासस्तोकं तोकाय श्रवसे वहन्ति २३
- यस्य श्रवो रोदसी अन्तरुर्वी शीर्ष्णीशीर्ष्णी विब्रभाजा विभृक्ता ।
 सतेदिन्द्रं न स्रवतो गृणान्ति नि युध्यामधिर्मशिशादुभीके २४
- इमं नरो मरुतः सश्चतानु दिवोदासं न पितरं सुदासः ।
 अविष्टना पैजवनस्य केतं दूणाशं क्षत्रमजरं दुवोयु २५ [२८] (१७०)

(१९)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

यस्तिग्मशृङ्गो वृषभो न भीम एकः कृष्ठीश्रयावर्यति प्र विश्वाः ।
यः शश्वतो अदाशुषो गर्यस्य प्रयन्तासि सुष्वितराय वेदः १
त्वं ह त्यदिन्द्र कुत्सामावः शुश्रूषमाणस्तन्वा समर्थे ।
दासं यच्छृष्णं कुर्यवं न्यस्मा अरन्धय आर्जुनेयाय शिक्षन् २
त्वं धृष्णो धृषता वीतहव्यं प्रावो विश्वाभिरुतिभिः सुदासम् ।
प्र पौरुकुत्सि त्रसदस्युमावः क्षेत्रसाता वृत्रहत्येषु पूरुम् ३
त्वं नृभिर्नृमणो वेववीती भूरीणि वृत्रा हर्यश्व हंसि ।
त्वं नि दस्युं चुभुरिं धुनि चाऽस्वापयो दृभीतये सुहन्तु ४
तव च्यौत्नानि वज्रहस्त तानि नव यत् पुरो नवति च सद्यः ।
निवेशने शततमाविंविधी रश्च वृत्रं नमुचिमुताहन् ५ [२९]

सना ता ते इन्द्र भोजनानि रातहव्याय वाशुषे सुदासे ।
वृष्णे ते हरी वृषणा युनज्मि व्यन्तु ब्रह्माणि पुरुशाक वाजम् ६
मा ते अस्यां सहसावन् परिण्टा वधाय भूम हरिवः परादै ।
त्रार्यस्व नोऽवृकेभिर्वरुणैस्तव प्रियासः सूरिषु स्याम ७
प्रियास इत् ते मघवन्नभिष्टौ नरो मदेम शरणे सखायः ।
नि तुर्वशं नि याद्वं शिशी ह्यतिथिग्वाय शंस्यं करिष्यन् ८
सद्यश्चिन्तु ते मघवन्नभिष्टौ नरः शंसन्त्युक्थशासं उक्था ।
ये ते हवेभिर्वि पूर्णारदाश त्रस्मान् वृणीष्व युज्याय तस्मै ९
एते स्तोमा नरा नृतम् तुभ्यं मस्मद्यश्चो ददतो मघानि ।
तेषामिन्द्र वृत्रहत्ये शिवो भूः सखा च शूरोऽविता च नृणाम् १०
नू इन्द्र शूर स्तवमान ऊती ब्रह्मजूतस्तन्वा वावृधस्व ।
उप नो वाजान् मिमीह्युप स्तीन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ११ [३०] [१८१]

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-३०]

(२०)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उग्रो जज्ञे वीर्याय स्वधावाञ्जक्रिणो नर्यो यत् कंरिष्यन् ।
 जग्मिषुवां नृषदंनमवीभिस्त्राता न इन्द्र एनसो महश्चित् १
 हन्ता वृत्रमिन्द्रः शूशुवानः प्रावीन्नु वीरो जरितारमूती ।
 कर्ता सुदासे अह वा उं लोकं दाता वसु मुहुरा दाशुषे भूत् २
 युध्मो अनवां खंजकृत् समद्वा शूरः सत्रापाङ् जनुषेमर्षाळहः ।
 व्यास इन्द्रः पृतनाः स्वोजा अधा विश्वं शत्रूयन्तं जघान ३
 उभे चिदिन्द्र रोदसी महित्वा ऽऽप्राथ तर्विषीभिस्तुविष्मः ।
 नि वज्रमिन्द्रो हरिवान् मिमिक्षन् त्समन्धसा मदेषु वा उंवोच ४
 वृषा जजान वृषणं रणांय तमुं चित्रारी नर्यं समूव ।
 प्र यः सैनानीरध नृभ्यो अस्तीनः सत्वां गवेषणः स धृष्णुः ५ [१]

नू चित् स भ्रेषते जनो न रेषन् मनो यो अस्य घोरमाविवासात् ।
 यज्ञैर्य इन्द्रे दधते दुवांसि क्षयत् स राय ऋतुपा ऋतेजाः ६
 यदिन्द्र पूर्वा अपराय शिक्षन्नयज्यायान् कर्नीयसो देष्णम् ।
 अमृत इत् पर्यासीत् दूरमा चित्र चित्र्यं भरा रुयि नः ७
 यस्त इन्द्र प्रियो जनो ददाश दसन्निरके अद्रिवः सखा ते ।
 वयं ते अस्यां सुमतौ चर्निष्ठाः स्याम वरूथे अग्रतो नृपीतौ ८
 एष स्तोमो अचिक्रदुद् वृषा त उत स्तामुर्मधवन्नकपिष्ठ ।
 रायस्कामो जरितारं त आगन् त्वमङ्ग शक्र वस्व आ शक्रो नः ९
 स न इन्द्र त्वर्यताया इषे धास्मना च ये मधवानो जुनन्ति ।
 वस्वी पु ते जग्ने अस्तु शक्तिर्ययं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२] (१९१)

(२१)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि देवं गोक्रजीकमन्धो न्यस्मिन्निन्द्रो जनुषेमुवोच ।
 बोधामसि त्वा हर्यश्च यज्ञे बोधा नः स्तोममन्धसो मदेषु १
 प्र यन्ति यज्ञं विपर्यन्ति बर्हिः सोममादो विदथे दुध्रवाचः ।
 न्यु भ्रियन्ते यज्ञसो गृभादा दूरउपव्दो वृषणो नृषाचः २ (१९३)

त्वमिन्द्र सवित्वा अपस्कः परिष्ठिता अहिना शूर पूर्वीः ।
 त्वद् वाक्के रथ्योऽ न धेना रेजन्ते विश्वा कृत्रिमाणि भीषा
 भीमो विविषायुधेभिरेषा मपांसि विश्वा नर्याणि विद्वान् ।
 इन्द्रः पुरो जहृषाणो वि दूधोत् वि वज्रहस्तो महिना जघान
 न यातव इन्द्र जूजुवुर्नो न वन्दना शविष्ठ वेद्याभिः ।
 स शर्धुयौ विषुणस्य जन्तो मां शिश्रदेवा अपिं गुर्कतं नः

३

४

५ [३]

अभि क्रत्वेन्द्र भूरधु ज्मन् न ते विव्यङ् महिमानं रजांसि ।
 स्वेना हि वृत्रं शर्वसा जघन्थ न शत्रुरन्तं विविदद् युधा ते
 देवाश्चित् ते असुर्याय पूर्वे ऽनु क्षत्राय ममिरे सहांसि ।
 इन्द्रो मघानि दयते विषह्येन्द्रं वाजस्य जोह्वन्त सातौ
 कीरिशिन्द्रि त्वामवसे जुहावे शानमिन्द्र सौमगस्य भूरैः ।
 अवो बभूथ शतमूते अस्मे अभिक्षत्तुस्त्वावतो वरुता
 सखायस्त इन्द्र विश्वह स्याम नमोवुधासो महिना तरुत्र ।
 वन्वन्तु स्मा तेऽवसा समीकेऽ ऽभीतिमर्यो वनुषां शर्वांसि
 स न इन्द्र त्वर्यताया वृषे धा—स्मना च ये मघवानो जुनन्ति ।
 वस्वी पु ते जरित्रे अस्तु शक्तिर्युयं पात स्वास्तिभिः सदा नः

६

७

८

९

१० [४] (२०१)

(२२)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । विराट्, ९ त्रिष्टुप् ।

पिवा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषाव हयंश्वाद्रिः ।
 सोतुर्बाहुभ्यां सुर्यतो नावी
 यस्ते मद्रो युज्यश्चारुस्ति येन वृत्राणि हर्यंश्च हंसि ।
 स त्वामिन्द्र प्रभूवसो ममत्तु
 बोधा सु मे मघवन् वाचमेमां यां ते वसिष्ठो अर्चन्ति प्रशस्तिम् ।
 इमा ब्रह्म सधमादे जुषस्व
 श्रुधी हवं विपिपानस्याद्वे बोधा विप्रस्यार्चतो मनीषाम् ।
 कृष्वा दुर्वास्यन्तमा सचेमा
 न ते गिरो अपिं मृष्ये तुरस्य न सुष्टुतिर्मसुर्यस्य विद्वान् ।
 सदा ते नाम स्वयशो विवक्मि

१

२

३

४

५ [५] (२०६)

भूरि हि ते सर्वना मानुषेषु भूरि मनीषी हवते त्वामित् ।

मारे अस्मन्मघवः कः

६

तुभ्येद्विमा सर्वना शूर विश्वा तुभ्यं ब्रह्माणि वर्धना कृणोमि ।

त्वं नृभिर्हव्यो विश्वधासि

७

नू चिच्छु ते मन्यमानस्य वृस्मो दक्षुवन्ति महिमानमुग्र ।

न वीर्यमिन्द्र ते न राधः

८

ये च पूर्व ऋषयो ये च नूत्ना इन्द्र ब्रह्माणि जनयन्त विप्राः ।

अस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

९ [६] (२१०)

(२३)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

उदु ब्रह्माण्यैरत श्रवस्येन्द्रं समर्थं महया वसिष्ठ ।

आ यो विश्वानि शर्वसा ततानो पश्रोता म ईवतो वचांसि

१

अयामि घोषं इन्द्र देवजामि रिरज्यन्त यच्छ्रुधो विवाचि ।

नहि स्वमार्युश्चिकिते जनेषु तानीदंहांस्यति पर्णस्मान्

२

युजे रथं गवेषणं हरिभ्यामुप ब्रह्माणि जुजुषाणमस्थुः ।

वि बाधिष्ट स्य रोदसी महित्वेन्द्रो वृत्राण्यप्रती जघन्वान्

३

आपश्चित् पिप्युः स्तर्यो न गावो नक्षत्रतं जरितारस्त इन्द्र ।

याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीभिर्दयसे वि वाजान्

४

ते त्वा मदा इन्द्र मादयन्तु शुष्मिणं तुविराधंसं जरित्रे ।

एको देवत्रा दयसे हि मती नस्मिच्छूरु सर्वने मादयस्व

५

एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्युक्तैः ।

स नः स्तुतो वीरवद् धातु गोमद यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [७] (२१६)

(२४)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

योनिष्ठ इन्द्र सदेने अकारि तमा नृभिः पुरुहूत प्र याहि ।

असो यथा नोऽविता वृधे च द्रवो वसनि ममदश्च सोमैः

१

(२१७)

गृभीतं ते मन इन्द्र द्विबर्हीः सुतः सोमः परिषिक्ता मधूनि । विसृष्टधेना भरते सुवृक्तिरियमिन्द्रं जोह्वती मनीषा	२
आ नो द्विव आ पृथिव्या ऋजीषि—स्त्रिदं बर्हिः सोमपेयाय याहि । वहन्तु त्वा हरयो मर्द्वाञ्च—माङ्गयमच्छा त्वसं मदाय	३
आ नो विश्वाभिरुतिभिः सजोषा ब्रह्म जुषाणो हर्यंश्च याहि । वरीवृजत स्थविरेभिः सुशिप्रा—ऽस्मे दधद् वृषणं शुष्ममिन्द्र	४
एष स्तोमो मह उग्राय वाहे धुरीर्वात्यो न वाजयन्नाधायि । इन्द्रं त्वायमर्क ईडे वसूनां विवीव द्यामधि नः श्रोमतं धाः	५
एवा न इन्द्र वार्यस्य पूरि प्र ते महीं सुमति वैविदाम । इषं पिन्व मघवन्धः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [८] (२२२)

(२५)

६ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ ते मह इन्द्रोत्युग्र समन्यवो यत् समरन्त सेनाः । पताति दिद्युन्नर्यस्य बाह्वो—र्मा ते मनो विष्वद्व्यग्वि चारीत	१
नि दुर्ग इन्द्र श्रथिह्यमित्रा—नभि ये नो मतीसो अमन्ति । आरे तं शंसं कृणुहि निनिस्सो—रा नो भर संभरणं वसूनाम्	२
शतं ते शिपिन्नुतयः सुदासे सहस्रं शंसा उत रातिरस्तु । जहि वधर्वनुषो मर्त्यस्या—ऽस्मे द्युन्नमधि रत्नं च धेहि	३
त्वावतो हीन्द्र क्रवे अस्मि त्वावतोऽवितुः शूर रातो । विश्वेदहानि तविषीव उग्र ओकः कृणुष्व हरिवो न मर्षीः	४
कुत्सा एते हर्यंश्वाय शूष—मिन्द्रे सहो देवजूतमियायानाः । सत्रा कृधि सुहना शूर वृत्रा वयं तरुत्राः सनुयाम् वाजम्	५
एवा न इन्द्र वार्यस्य पूरि प्र ते महीं सुमति वैविदाम । इषं पिन्व मघवन्धः सुवीरां यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [९] (२२८)

(२६)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

न सोम इन्द्रमसुतो ममाद् नाब्रह्माणो मघवानं सुतासः । तस्मा उक्थं जनये यज्जुजोषि ब्रूवन्नवीयः शृणुवद् यथा नः	१
उक्थउक्थे सोम इन्द्रं ममाद् नीथेनीथे मघवानं सुतासः । यदीं सबाधः पितरं न पुत्राः समानदक्षा अवसे हवन्ते	२
चकार ता कृणवन्नूनमन्या यानि ब्रुवन्ति वेधसः सुतेषु । जनीरिव पतिरेकः समानो नि मांमृजे पुर इन्द्रः सु सर्वाः	३
एवा तमाहुरुत शृणु इन्द्र एको विभक्ता तुरणिर्मघानाम् । मिथस्तुर ऊतयो यस्य पूर्वी रस्मे भद्राणि सश्रुत प्रियाणि	४
एवा वसिष्ठ इन्द्रमुतये नृन् कृष्टीनां वृषभं सुते गृणाति । सहस्रिण उप नो माहि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१०] (२३३)

(२७)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं नरो नेमर्धिता हवन्ते यत् पायी युनजते धियुस्ताः । शूरो नृषाता शर्वसश्चकान आ गोमति व्रजे भजा त्वं नः	१
य इन्द्र शुष्मो मघवन् ते अस्ति शिक्षा सखिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः त्वं हि हृच्छा मघवन् विचेता अपा वृधि परिवृतं न राधः	२
इन्द्रो राजा जगतश्चरणीनामधि क्षमि विधुरूपं यदस्ति । ततो ददाति दाशुषे वसूनि चोदद् राध उपस्तुतश्चिदुर्वाक्	३
नू चिन्न इन्द्रो मघवा सहृती दानो वाजं नि यमते न ऊती । अनूना यस्य दक्षिणा पीपाय वामं नृभ्यो अभिर्वीता सखिभ्यः	४
नू इन्द्र राये वरिवस्कृधी न आ ते मनो ववृत्याम मघाय । गोमदश्चावद् रथवद् व्यन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [११] (२३८)

(२८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- ब्रह्मा ण इन्द्रोप याहि विद्वा—नर्वाञ्चस्ते हरयः सन्तु युक्ताः ।
विश्वे चिद्धि त्वा विहवन्त मर्ता अस्माकमिच्छृणुहि विश्वमिन्व १
- हवं त इन्द्र महिमा व्यानङ् ब्रह्म यत् पार्सि शवसिन्नृषीणाम् ।
आ यद् वज्रं दधिषे हस्त उग्र योरः सन् क्रत्वा जनिष्ठा अषाळ्हः २
- तव प्रणीतीन्द्र जोहुवानान् त्सं यन्नृन् न रोदसी निनेथ ।
महे क्षत्राय शर्वसे हि जज्ञे ऽतूतुजि चित् तूतुजिरशिश्रत् ३
- एभिर्न इन्द्राहभिर्दशस्य दुर्मित्रासो हि क्षितयः पवन्ते ।
प्रति यच्चष्टे अनृतमनेना अव द्विता वरुणो मायी नः सात ४
- वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१२] (२४३)

(२९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

- अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्व आ तु प्र याहि हरिस्तदोकाः ।
पिबा त्वयस्य सुषुतस्य चारो—र्ददो मघानि मघवन्नियानः १
- ब्रह्मान् वीर ब्रह्मकृतिं जुषाणो ऽर्वाचीनो हरिभिर्याहि त्वयम् ।
अस्मिन्नू षु सर्वेन मादयस्वो—प ब्रह्माणि शृणव इमा नः २
- का ते अस्त्यरकृतिः सूक्तैः कदा नूनं ते मघवन् दाशेम ।
विश्वा मतीरा ततने त्वाया ऽधा मं इन्द्र शृणवो हवेमा ३
- उतो घा ते पुरुष्याः इदासन् येषां पूर्वेषामशृणोर्ऋषीणाम् ।
अधाहं त्वा मघवञ्जोहवीमि त्वं न इन्द्रासि प्रमतिः पितेव ४
- वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्ठा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [१३] (२४८)

(३०)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देव शर्वसा याहि शुष्मिन् भवा बृध इन्द्र रायो अस्य ।	
महे नृम्णाय नृपते सुवज्र महि क्षत्राय पौस्याय शूर	१
हवन्त उ त्वा हव्यं विवाचि तनूषु शूराः सूर्यस्य सातौ ।	
त्वं विश्वेषु सेन्यो जनेषु त्वं वृत्राणि रन्धया सुहन्तु ।	२
अहा यदिन्द्र सुदिना व्युच्छान् दधो यत् केतुमुपमं समत्सु ।	
न्यग्भिः सीवदसुरो न होता हुवानो अत्र सुभगाय देवान्	३
वयं ते त इन्द्र ये च देव स्तवन्त शूर ददतो मघानि ।	
यच्छा सूरिभ्य उपमं वरूथं स्वाभुवो जग्णामश्नवन्त	४
वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं महो रायो राधसो यद् ददन्नः ।	
यो अर्चतो ब्रह्मकृतिमविष्टो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [१४] (२५३)

(३१)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः । गायत्री, १०-१२ विराट् ।

प्र व इन्द्राय मार्दवं हयैश्वाय गायत । सखायः सोमपात्रे	१
शंसिदुक्थं सुदानव उत द्युक्षं यथा नरः । चक्रुमा सत्यराधसे	२
त्वं न इन्द्र वाजयुस्त्वं गव्युः शतक्रतो । त्वं हिरण्ययुर्वसो	३
वयमिन्द्र त्वायवो ऽभि प्र णोनुमो वृषन् । विन्दी त्वस्य नो वसो	४
मा नो निदे च वक्तवे ऽर्यो रन्धीरावणे । त्वे अपि क्रतुर्मम	५
त्वं वर्मासि सप्रथः पुरोयोधश्च वृत्रहन् । त्वया प्रति ब्रुवे युजा	६ [१५]

महाँ उतासि यस्य ते ऽनु स्वधावरी सहः । मन्नाते इन्द्र रोदसी	७
तं त्वा मरुत्वती परि भुवद् वाणीं सयावरी । नक्षमाणा सह द्युभिः	८
ऊर्ध्वासुस्त्वान्विन्दवो भुवन् वृष्ममुप द्यवि । सं ते नमन्त कृण्वध्वः	९

प्र वो महे महिवृधे भरध्वं प्रचेतसे प्र सुमतिं कृणुध्वम् ।

विशः पूर्वीः प्र चरा चर्षणिपाः

१० (२६३)

उरुव्यर्चसे महिनं सुबुक्ति—मिन्द्राय ब्रह्म जनयन्त विपाः ।

तस्य व्रतानि न भिनन्ति धीराः

११

इन्द्रं वाणीरनुत्तमन्युमेव सत्रा राजानं दधिरे सहध्वै ।

हर्यश्वाय बर्हया समापीन

१२ [१६] (२६५)

(३२)

२७ (१-२५) मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः, २६ पूर्वार्धर्चस्य शक्तिर्वासिष्ठो वा (शाठ्यायने ब्राह्मणे),

२६-२७ शक्तिर्वासिष्ठो वा (ताण्डके ब्राह्मणे) । इन्द्रः । प्रगाथः- (बृहती,

सतोबृहती), ३ द्विपदा विराट् ।

मो पु त्वा वाघर्तश्चना—ऽऽरे अस्मान्नि रीरमन् ।

आरात्ताञ्चित् सधमादं न आ गही—ह वा सञ्चुपं शुधि

१

इमे हि ते ब्रह्मकृतः सुते सचा मधौ न मक्ष आसते ।

इन्द्रे कामं जरितारो वसूयवो रथे न पादुमा दधुः

२

रायस्कासो वज्रहस्तं सुदक्षिणं पुत्रो न पितरं हुवे

३

इम इन्द्राय सुन्विरे सोमासो दध्याशिरः ।

ताँ आ मदाय वज्रहस्त पीतये हरिभ्यां याह्योक आ

४

श्रवच्छ्रुत्कर्ण ईयते वसूनां न चिन्नो मर्धिषद् गिरः ।

सद्यश्चिद् यः सहस्राणि शता ददु—न्नकिर्दित्सन्तमा भिनत्

५ [१७]

स वीरो अप्रतिष्कुत इन्द्रेण शूशुवे नृभिः ।

यस्ते गभीरा सर्वनानि वृत्रहन् त्सुनोत्या च धावति

६

भवा वरूथं मघवन् मघोनां यत् समजांसि शधंतः ।

वि त्वाहंतस्य वेदं भजेम—ह्या दृणाशो भगु गर्यम्

७

सुनोता सोमपात्रे सोममिन्द्राय वज्रिणे ।

पचंता पक्तीरवसे कृणुध्वमित् पूणन्नित् पूणते मयः

८

मा संधत सोमिनो दक्षता महे कृणुध्वं राय आतुजे ।

तरणिरिज्यति क्षेति पुष्यति न देवासः कवन्तव

९

नकिः सुदासो रथं पर्यासु न रीरमत ।

इन्द्रो यस्याविता यस्य मरुतो गमत् स गोमति वजे

१० [१८] (२७५)

- गमद् वाजं वाजयन्निन्द्र मर्त्यो यस्य त्वमविता भुवः ।
 अस्मार्कं बोध्यविता रथानां—मस्मार्कं शूर नृणाम् ११
- उदिन्नवस्य रिच्यते—ऽज्ञो धनं न जिग्युषः ।
 य इन्द्रो हरिश्चान् न दभन्ति तं रियो दक्षं दधाति सोमिनि १२
- मन्त्रमखर्वं सुधितं सुपेशंसं दधात यज्ञियेष्व ।
 पूर्वीश्चन प्रसितयस्तरन्ति तं य इन्द्रे कर्मणा भुवत् १३
- कस्तमिन्द्र त्वावसु—मा मर्त्यो दधर्षति ।
 अन्द्रा इत् तं मघवन् पार्ये द्विवि वाजी वाजं सिषासति १४
- मघोनः स्म वृत्रहत्येषु चोदय ये ददति प्रिया वसु ।
 तव प्रणीति हर्यश्व सूरिभिर्विश्वा तरेम दुरिता १५ [१९]
- तवेदिन्द्रावमं वसु त्वं पुष्यसि मध्यमम् ।
 सूत्रा विश्वस्य परमस्य राजसि नकिंष्ट्रा गोषु वृण्वते १६
- त्वं विश्वस्य धनदा असि श्रुतो य ई भवन्त्याजयः ।
 तवायं विश्वः पुरुहूत पार्थिवो ऽवस्युर्नामं भिक्षते १७
- यदिन्द्र यावत्तस्त्व मेतावद्वहमीशीय ।
 स्तोतारमिद् दिधिषेय रदावसो न पापत्वाय रासीय १८
- शिक्षेयमिन्महयते द्विवेदिवे राय आ कुहचिद्विदे ।
 नहि त्वदन्यन्मघवन् न आप्यं वस्यो अस्ति पिता चुन १९
- तरणिरित सिषासति वाजं पुरंध्या युजा ।
 आ व इन्द्रं पुरुहूतं नमे गिरा नेमि तप्तेव सुद्वम् २० [२०]
- न दुष्टुती मर्त्यो विन्दते वसु न स्नेधन्तं रुयिर्नशत ।
 सुशक्तिरिन्मघवन् तुभ्यं मार्वते वेष्णं यत् पार्ये द्विवि २१
- अभि त्वां शूर नोनुमो ऽदुग्धा इव धेनवः ।
 ईशानमस्य जगतः स्वर्हश—मीशानमिन्द्र तस्थुषः २२
- न त्वावाँ अन्यो विव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।
 अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे २३
- अभी प्रतस्तदा भरेन्द्र ज्यायः कनीयसः ।
 पूरुवसुहिं मघवन् त्सनादसि भरेभरे च हव्यः २४ (२८९)

परां पुदस्व मधवन्नमित्रान् त्सुवेदां नो वसू कृधि ।

अस्माकं बोध्यवित्ता महाधने भवा वृधः सर्वाणाम्

२५

इन्द्रं कर्तुं न आ भर पिता पुत्रेभ्यो यथा ।

शिक्षां णो अस्मिन् पुरुहूत यामनि जीवा ज्योतिरशीमहि

२६

मा नो अज्ञाता वृजना दुराध्योऽं माशिवासो अव कमुः ।

त्वया वयं प्रवतः शश्वतीरपो ऽतिं शूर तरामसि

२७ [२१] (२९२)

(३३)

१४ (१-९) मैत्रावरुणिवसिष्ठः, १०-१४ वसिष्ठपुत्राः । १-९ वसिष्ठपुत्राः इन्द्रो वा;

१०-१४ वसिष्ठः । त्रिष्टुप् ।

श्वित्यश्रोमं मा दक्षिणतस्कपर्दा धियंजिन्वासो अभि हि प्रमन्दुः ।

उत्तिष्ठन् वोचे परि बर्हिषो नृन् न मे दूरादवितवे वसिष्ठाः

१

दूरादिन्द्रमनयन्ना सुतेन तिरो वैश्रन्तमति पान्तमुग्रम् ।

पाशद्युध्नस्य वायुतस्य सोमात् सुतादिन्द्रोऽवृणीता वसिष्ठान्

२

एवेष्टु कं सिन्धुमेभिस्ततोरेवेष्टु कं मेदमैभिर्जघान ।

एवेष्टु कं दाशराज्ञे सुदासं प्रावदिन्द्रो ब्रह्मणा वो वसिष्ठाः

३

जुष्टीं नरो ब्रह्मणा वः पितृणा मक्षमव्ययं न किला रिषाथ ।

यच्छक्रीषु बृहता रवेणेन्द्रे शुष्ममर्दधाता वसिष्ठाः

४

उद् द्यामिवेत् तृष्णजो नाथितासो ऽदीधयुर्दाशराज्ञे वृतासः ।

वसिष्ठस्य स्तुवत इन्द्रो अश्रो दुरं तृत्सुभ्यो अकृणोदु लोकम्

५ [२२]

दृण्डा इवेद् गोअर्जनास आसन् परिच्छिन्ना भरता अर्भकासः ।

अभवच्च पुरेता वसिष्ठ आदित तृत्सूनां विशो अपथन्त

६

त्रयः कृण्वन्ति भुवनेषु रेतस्तिष्ठः प्रजा आर्या ज्योतिरग्राः ।

त्रयो धर्मास उषसं सचन्ते सर्वा इत् तां अनु विदुर्वसिष्ठाः

७

सूर्यस्येव वक्षथो ज्योतिरेषां समुद्रस्येव महिमा गर्भीरः ।

वातस्येव प्रजवो नान्येन स्तोमो वसिष्ठा अन्वेतवे वः

८

त इन्निण्यं हृदयस्य प्रकृतैः सहस्रवल्शमभि सं चरन्ति ।

युमेन ततं परिधिं वयन्तो ऽप्सरस उषं सेदुर्वसिष्ठाः

९

(३०१)

विद्युतो ज्योतिः परिं संजिहानं मित्रावरुणा यदपश्यतां त्वा ।
तत् ते जन्मोत्तेकं वसिष्ठोऽगस्त्यो यत् त्वा विश आजभारं

१० [२३]

उतासिं मैत्रावरुणो वसिष्ठोऽवश्या ब्रह्मन् मनसोऽधि जातः ।

द्वप्सं स्कन्नं ब्रह्मणा देव्येन विश्वे देवाः पुष्करे त्वाददन्त

११

स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान् त्सहस्रदान उत वा सदानः ।

यमेन तत् परिधिं वसिष्ठ्य-ज्ञप्सरसः परि जज्ञे वसिष्ठः

१२

सत्रे ह जाताविषिता नमोभिः कुम्भे रेतः सिपिचतुः समानम् ।

ततो ह मान उदियाय मध्यात् ततो जातामृषिमाहुर्वसिष्ठम्

१३

उक्थभृतं सामभृतं बिभर्ति ग्रावाणं बिभ्रत् प्र वंदात्यग्रं ।

उपैनमाध्वं सुमनस्यमाना आ वो गच्छाति प्रतृदो वसिष्ठः

१४ [२४] (३०६)

(३४)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३४-५५]

२५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । विश्वे देवाः, १६ अहिः, १७ अहिर्बुध्न्यः । द्विपदा विराट्, २२-२५ त्रिष्टुप् ।

प्र शुक्रैर्देवी मनीषा अस्मत् सुतंष्टो रथो न वाजी

१

विदुः पृथिव्या त्रिवो जनित्रं शृण्वन्त्यापो अध क्षरन्तीः

२

आपश्चिदस्मै पिन्वन्त पृथ्वी-वृत्रेषु शूरा मंसन्त उग्राः

३

आ भूर्ध्वस्मै दधाताश्वा-निन्द्रो न वज्री हिरण्यबाहुः

४

अभि प्र स्थाताह्वेय यज्ञं यातेव पत्न्यन् त्मनां हिनोत

५

त्मनां समत्सु हिनोत यज्ञं दधात केतुं जनाय वीरम्

६

उदस्य शुष्माद् भानुनार्तं बिभर्ति भारं पृथिवी न भूम

७

हवामि देवां अयातुरग्रे साधन्नुतेन धियं दधामि

८

अभि वो देवीं धियं दधिध्वं प्र वो देवत्रा वाचं कृणुध्वम्

९

आ चष्ट आसां पार्थो नदीनां वरुण उग्रः सहस्रचक्षाः

१० [२५]

राजां राष्ट्रानां पेशो नदीना-मनुत्तमस्मै क्षत्रं विश्वायु

११

अविष्टो अस्मान् विश्वासु विश्व-द्युं कृणोत शंसं निनिस्तोः

१२

व्येतु विद्युद् द्विषामशेवा युयोत विश्वग्रपस्तनूनाम्

१३

अवीन्नो अग्निर्हव्यान्नमोभिः प्रेष्ठो अस्मा अधायि स्तोमः

१४

सजृबुर्वेभिर्पिपां नपातं सखायं कृध्वं शिवो नो अस्तु

१५

(३२२)

अञ्जामुदथैरहिं गृणीषे बुध्रे नदीनां रजःसु पीदन् १६
 मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषे धाम्ना यज्ञो अस्य सिधदतायोः १७
 उत न एषु नृषु श्रवो धुः प्र राये र्यन्तु शर्धन्तो अर्यः १८
 तपन्ति शत्रुं स्वर्णं भूमा महासैनासो अमेभिरेषाम् १९
 आ यज्ञः पत्नीर्गमन्त्यच्छा त्वष्टा सुपाणिर्दधातु वीरान् २० [२६]

प्रति नः स्तोमं त्वष्टा जुषेत स्यावुस्मे अरमतिर्वसुयुः २१
 ता नो रासन् रातिषाचो वसून्त्या रोदसी वरुणानी शृणोतु ।
 वरुचीभिः सुशरणो नो अस्तु त्वष्टा सुदत्रो वि दधातु रायः २२
 तन्नो रायः पर्वतास्तन्न आपस्तद् रातिषाच ओषधीरुत द्यौः ।
 वनस्पतिभिः पृथिवी सजोषा उभे रोदसी परि पासतो नः २३
 अनु तदुर्वी रोदसी जिहाता मनु द्युक्षो वरुण इन्द्रसखा ।
 अनु विश्वे मरुतो ये सहासो रायः स्याम धरुणं धियधै २४
 तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्निराप ओषधीर्विनिनो जुषन्त ।
 शर्भन् तस्याम मरुतामुपस्थे युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः २५ [२७] (३३१)

(३५)

१५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या ।
 शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः शं न इन्द्राप्रपणा वाजसातौ १
 शं नो भगः शम्भु नः शंसो अस्तु शं नः पुरंधिः शम्भु सन्तु रायः ।
 शं नः सत्यस्य सुयमस्य शंसुः शं नो अर्यमा पुरुजातो अस्तु २
 शं नो धाता शम्भु धर्ता नो अस्तु शं न उरुची भवतु स्वधामिः ।
 शं रोदसी बृहती शं नो अग्निः शं नो देवानां सुहवानि सन्तु ३
 शं नो अग्निर्ज्योतिरनीको अस्तु शं नो मित्रावरुणावश्विना शम् ।
 शं नः सुकृतां सुकृतानि सन्तु शं न इषिरो अभि वातु वातः ४
 शं नो द्यावापृथिवी पूर्वहूतौ शमन्तरिक्षं हृशये नो अस्तु ।
 शं न ओषधीर्विनिनो भवन्तु शं नो रजसुस्पतिरस्तु जिष्णुः ५ [२८] (३३६)

शं न इन्द्रो वसुभिर्देवो अस्तु शमादित्येभिर्वरुणः सुशंसः ।
 शं नो रुद्रो रुद्रेभिर्जलापः शं नस्त्वष्टा ग्रामिर्हिह शृणोतु ६
 शं न सोमो भवतु ब्रह्म शं नः शं नो ग्रावाणः शमं सन्तु यज्ञाः ।
 शं नः स्वरूपा मितर्यो भवन्तु शं नः प्रस्वः शम्बस्तु वेदिः ७
 शं नः सूर्य उरुचक्षा उदेतु शं नश्चतस्रः प्रदिशो भवन्तु ।
 शं नः पर्वता ध्रुवयो भवन्तु शं नः सिन्धवः शमं सन्त्वापः ८
 शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः शं नो भवन्तु मरुतः स्वकाः ।
 शं नो विष्णुः शमं पूषा नो अस्तु शं नो भवित्रं शम्बस्तु वायुः ९
 शं नो देवः सविता त्रायमाणः शं नो भवन्तूपसो विभातीः ।
 शं नः पर्जन्यो भवतु प्रजाभ्यः शं नः क्षेत्रस्य पतिरस्तु शंभुः १० [२९]

शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु शं सरस्वती सह धीभिरस्तु ।
 शममिषाचः शमं रातिषाचः शं नो विव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः ११
 शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु शं नो अर्वन्तुः शमं सन्तु गावः ।
 शं नः ऋभवः सुकृतः सुहस्ताः शं नो भवन्तु पितरो हवेषु १२
 शं नो अज एकपाद् देवो अस्तु शं नोऽहिर्बुध्न्यः शं समुद्रः ।
 शं नो अपां नपां पेरुरस्तु शं नः पृथिर्भवतु देवगोपा १३
 आदित्या रुद्रा वसवो जुषन्ते दं ब्रह्म क्रियमाणं नवीयः ।
 शृण्वन्तु नो विव्याः पार्थिवासो गोजाता उत ये यज्ञियांसः १४
 ये देवानां यज्ञियां यज्ञियानां मनोर्यजत्रा अमृता क्रतुज्ञाः ।
 ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १५ [३०] (३५६)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३०]

(३६)

९ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्मैतु सदेनाहुतस्य वि रश्मिभिः समुजे सूर्यो गाः ।
 वि सानुना पृथिवी संस्र उर्वी पृथु प्रतीकुमध्येर्धे अग्निः १
 इमां वा मित्रावरुणा सुवक्ति—मिषं न कृण्वे असुरा नवीयः ।
 इनो वामन्यः पदवीरदध्यो जनं च मित्रो यंतति ब्रुवाणः २
 आ वार्तस्य ध्रजतो रन्त इत्या अपीपयन्त धेनवो न सूदाः ।
 महो दिवः सदेने जायमानो ऽचिक्रदद् वृषभः सस्मिन्नूर्ध्वन् ३ (३४९)

गिरा य एता युनजन्दरीं त इन्द्र प्रिया सुरथां शूर धायू ।
 प्र यो मन्थुं रिरिक्षतो मिनात्या सुकृतुर्मर्यमणं ववृत्याम् ४
 यजन्ते अस्य सुख्यं वयश्च नमस्विनः स्व क्रतस्य धामन ।
 वि पृक्षो बावधे नृभिः स्तवान इदं नमो रुद्राय प्रेष्ठम् ५ [१]

आ यत् साकं यशसो वावशानाः सरस्वती सप्तथी सिन्धुमाता ।
 याः सुष्वयन्त सुदुधाः सुधारा अभि स्वेन पर्यसा पीप्यानाः ६
 उत त्ये नो मरुतो मन्दसाना धियं तोकं च वाजिनोऽवन्तु ।
 मा नः परि ह्यदक्षरा चरन्त्यवीवृधन् युज्यं ते रथि नः ७
 प्र वो महीमरमतिं कृणुध्वं प्र पूषणं वितुथ्यं न वीरम् ।
 भगं धियोऽवितारं नो अस्याः सातो वाजं रातिपाचं पुरंधिम् ८
 अच्छायं वो मरुतः श्लोक एत्वच्छा विष्णुं निषिक्तपामवोभिः ।
 उत प्रजायै गृणते वयो धुयूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ९ [२] (३५५)

(३७)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठाः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ वो वहिष्ठो वहतु स्तवध्वै रथो वाजा क्रमुक्षणो अमुक्तः ।
 अभि त्रिपुष्टेः सर्वनेषु सोमैर्मदे सुशिप्रा महर्भिः पूषध्वम् १
 यूयं ह रत्नं मघवन्सु धत्थ स्वर्दश क्रमुक्षणो अमुक्तम् ।
 सं यज्ञेषु स्वधावन्तः पिबध्वं वि नो राधांसि मतिर्मिदध्वम् २
 उवोचिथ हि मघवन् केष्णं महो अर्भस्य वसुनो विभागे ।
 उभा ते पूर्णा वसुना गर्भस्ती न सुनृता नि र्यमते वसव्या ३
 त्वमिन्द्र स्वयंशा क्रमुक्षा वाजो न साधुरस्तमेष्यववा ।
 वयं नु ते दाम्वांसः स्याम ब्रह्म कृणवन्तो हरिषो वसिष्ठाः ४
 सनितासि प्रवतो दशुषे चिद् यामिर्विवेषो हर्यश्च धीभिः ।
 ववन्मा नु ते युज्यामिहूती कदा न इन्द्र राय आ दशस्येः ५ [३]
 वासयसीव वेधसस्त्वं नः कदा न इन्द्र वचसो बुबोधः ।
 अस्तं तात्या धिया रथि सुवीरं पृक्षो नो अर्वा न्युहीत वाजी ६ (३६३)

अभि यं देवी निर्रतिश्रिदीशे नक्षन्त इन्द्रं शरदः सुपुक्षः ।
 उप त्रिवन्धुर्जरदंष्ट्रिमे—त्यस्ववेशं यं कृणवन्तु मताः ।
 आ नो राधांसि सवितः स्तवध्या आ रायो यन्तु पर्वतस्य रातो ।
 सदा नो दिव्यः पायुः सिषक्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ।

७

८ [४] (३६३)

(३८)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-६ सविता, ६ उत्तरार्धस्य भगो वा, ७-८ वाजिनः । त्रिष्टुप् ।

उदु ष्य देवः सविता ययाम हिरण्ययीममतिं यामाशिंशेत् ।
 नूनं भगो हव्यो मानुषेभिर्वि यो रत्नां पुरुवसुर्दधाति ।
 उदु तिष्ठ सवितः ध्रुव्यस्य हिरण्यपाणे प्रभृतावृतस्य ।
 व्युर्वी पृथ्वीममतिं सृजान आ नृभ्यो मर्तभोजनं सुवानः ।
 अपि ष्युतः सविता देवो अस्तु यमा चिद् विश्वे वसवो गृणन्ति ।
 स नः स्तोमान् नमस्यश्चनो धाद् विश्वेभिः पातु पायुभिर्नि सूरिन ।
 अभि यं देव्यदितिगुणातिं सवं देवस्य सवितुर्जुषाणा ।
 अभि सम्राजो वरुणो गृणन्त्यभि मित्रासो अयमा सजोषाः ।
 अभि ये मिथो वनुषः सर्पन्ते रातिं दिवो रातिषाचः पृथिव्याः ।
 अहिर्बुध्न्य उत नः शृणोतु वरुण्येकधेनुभिर्नि पातु ।
 अनु तन्नो जास्पतिर्मसीष्ट रत्नं देवस्य सवितुरियानः ।
 भगमृगोऽवसे जोहवीति भगमनुगो अर्धं याति रत्नम् ।
 शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।
 जम्भयन्तोऽहिं वृकं रक्षांसि सनेभ्यस्मद् युयवन्नमीवाः ।
 वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता क्रतज्ञाः ।
 अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पृथिभिर्देवयानैः ।

१

२

३

४

५

६

७

८ [५] (३७१)

(३९)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ऊर्ध्वो अभिः सुमतिं वसवो अश्रेत् प्रतीचीं जूणिर्देवतातिमेति ।
 भेजाते अर्दी रथ्येव पन्था—मृतं होता न इषितो यजाति ।
 प्र वावृजे सुप्रया बर्हिषेण—मा विश्पतीव बीरिड इयाते ।
 विशामक्तोरुषसः पूर्वहूतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुवान् ।

१

२

(३७२)

ज्मया अन्न वसवो रन्त देवा	उरावन्तरिक्षे मर्जयन्त शुभ्राः ।	
अर्वाक् पथ उरुजयः कृणुध्वं	श्रोता दूतस्य जग्मुषो नो अस्य	३
ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमाः	सधस्थं विश्वे अभि सन्ति देवाः ।	
तां अध्वर उज्ञतो यक्ष्यग्ने	श्रुष्टी भगं नास्त्या पुरंधिम	४
आग्ने गिरो दिव आ पृथिव्या	मित्रं वह वरुणमिन्द्रमग्निम् ।	
आर्यमणमर्दिंति विष्णुमेषां	सरस्वती मरुतो मादयन्ताम्	५
रे हव्यं मतिभिर्यज्ञियानां	नक्षत् कामं मर्त्यानामसिन्वन् ।	
धाता रयिमविदुस्यं सदासां	संक्षीमाहि युज्येभिर्नृ देवैः	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठै	ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [६] (३७८)

(४०)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

ओ श्रुष्टिर्विदुश्याः समेतु	प्रति स्तोमं दधीमहि तुराणाम् ।	
यदृद्य देवः संविता सुवाति	स्यामास्य रत्निनो विभागे	१
मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी च	द्युभक्तमिन्द्रो अर्यमा ददातु ।	
दिदेष्टु देव्यदिती रेक्णो	वायुश्च यज्ञियुवैते भगंश्च	२
सेदुग्रो अस्तु मरुतः स शुष्मी	यं मर्त्यं पृषदश्वा अवाथ ।	
उतेमग्निः सरस्वती जुनन्ति	न तस्य रायः पर्येतास्ति	३
अयं हि नेता वरुण ऋतस्य	मित्रो राजानो अर्यमापो धुः ।	
सुहवा देव्यदितिरनुवां	ते नो अंहो अति पण्डरिण्टान्	४
अस्य देवस्य मीळ्हुषो वया	विष्णोरिषस्य प्रभूथे हविभिः ।	
विदे हि रुद्रो रुद्रियं महित्वं	यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत्	५
मात्रं पूषन्नाघृण इरस्यो	वरुञ्जी यद् रातिषाचश्च रासन् ।	
मयोभुवो नो अर्वन्तो नि पान्तु	वृष्टिं परिज्मा वातो ददातु	६
नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठै	ऋतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कं	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [७] (३८५)

(४१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ अग्नीन्द्रमित्रावरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पति सोमरुद्राः, २-६ भगः,
७ उपसः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं हवामहे प्रातर्मित्रावरुणा प्रातरश्विनां ।	
प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं प्रातः सोममुत रुद्रं हुवेम	१
प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमर्दितोर्यो विधत्तां ।	
आग्रश्चिद् यं मन्यमानस्तुरश्चिद् राजा चिद् यं भगं भक्षीत्याहं	२
भग प्रणेतुर्भग सत्यराधो भगेमां धियमुदवा ददन्नः ।	
भग प्र णो जनय गोभिरश्वैर्भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम	३
उतेदानीं भगवन्तः स्यामोत प्रपित्व उत मध्ये अह्वाम् ।	
उतोर्दिता मघवन् त्सूर्यस्य वयं देवानां सुमतौ स्याम	४
भग एव भगवाँ अस्तु देवास्तेन वयं भगवन्तः स्याम ।	
तं त्वा भग सर्वं इज्जोहवीति स नो भग पुरेता भवेह	५
समध्वरायोषसो नमन्त दधिकावेव शुचये पदार्य ।	
अवाचीनं वंसुविदुं भगं नो रथमिवाश्वा वाजिन आ वहन्तु	६
अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सद्यमुच्छन्तु भद्राः ।	
घृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [८] (३९२)

(४२)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र ब्रह्माणो अङ्गिरसो नक्षन्त प्र क्रन्दुनुर्नभन्यस्य वेतु ।	
प्र धेनव उक्वुप्रतो नवन्त युज्यातामर्द्रा अध्वरस्य पेशः	१
सुगस्ते अग्ने सनवित्तो अध्वा युक्ष्वा सुते हरितो रोहितश्च ।	
ये वा सन्नन्नरुषा वीरवाहो हुवे देवानां जर्निमानि सत्तः	२
समु वो यज्ञं महयन् नमोभिः प्र होता मन्द्रो रिरिच उपाके ।	
यजस्व सु पुर्वणीक देवा ना यज्ञियांमरमर्तिं ववृत्याः	३
यदा वीरस्य रेवतो दुरोणे स्योनरीरतिथिराचिकेतत् ।	
सुपीतो अग्निः सुधितो दम् आ स विशे दाति वार्यमियत्यै	४ (३९६)

इमं नो अग्ने अध्वरं जुषस्व मरुत्स्विन्द्रं यशसं कृषी नः ।
आ नक्ता बर्हिः संहतामुषासो शन्ता मित्रावरुणा यजेह
एवाग्निं सहस्यं वसिष्ठो रायस्कांमो विश्वस्न्यस्य स्तौत ।
इयं रथि पप्रथद् वार्जमस्मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६ [९] (३९८)

(४३)

५ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् द्यावा नमोभिः पृथिवी इषध्वै ।
येषां ब्रह्माण्यसमानि विप्रा विष्वक्वियन्ति वनिनो न शाखाः
प्र यज्ञ एतु हेत्वो न सप्ति रुद्यच्छध्वं समनसो घृताचीः ।
स्तुणीत बर्हिरध्वराय साधू ध्वा ओचींषि देवयून्यस्थुः
आ पुत्रासो न मातरं विभृत्राः सानौ देवासो बर्हिषः सदन्तु ।
आ विश्वाची विदुष्यामनक्त्वग्ने मा नो देवताता मृधस्कः
ते सीषपन्त जोषमा यजत्रा ऋतस्य धाराः सुदुवा दुहानाः ।
ज्येष्ठं वो अद्य मह आ वसुना मा गन्तुन समनसो यति ष्ट
एवा नो अग्ने विश्वा दशस्य त्वया वयं सहसावन्नास्काः ।
राया युजा सधमादो अरिंष्टा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१०] (४०३)

(४४)

५ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । दधिकाः, १ दधिकाश्च्युषोऽग्निमगेन्द्रविष्णुपूषब्रह्मणस्पत्यादित्यद्यावापृथिव्यापः ।
त्रिष्टुप्, १ जगती ।

दधिकां वः प्रथममश्विनोषसं मग्निं समिद्धं भगमूतये हुवे ।
इन्द्रं विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं मादित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः
दधिकासु नमसा बोधयन्त उदीराणा यज्ञमुपप्रयन्तः ।
इळां देवीं बर्हिषि सादयन्तो ऽश्विना विप्रा सुहवा हुवेम
दधिकावाणं बुबुधानो अग्निमुप बुव उषसं सूर्यं गाम् ।
ब्रध्नं मंश्चतोर्वरुणस्य बुधुं ते विश्वास्मद् दुरिता यावयन्तु
दधिकावा प्रथमो वाज्यवा ऽग्ने रथानां भवति प्रजानन् ।
संविदान उषसा सूर्येणा ऽऽदित्येभिर्वसुभिरादित्योभिः

१

२

३

४

(४०७)

आ नो दधिकाः पथ्यामनक्त्वु—तस्य पन्थामन्वेत्वा उ ।

शृणोतु नो देव्यं शर्धो अग्निः शृण्वन्तु विश्वे महिषा अमूराः

५ [११] (४०८)

(४५)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सविता । त्रिष्टुप् ।

आ देवो यातु सविता सुरात्रोऽन्तरिक्षप्रा वहमानो अश्वैः ।

हस्ते दधानो नर्या पुरुणि निवेश्यश्च प्रसुवञ्च भूमं

१

उदस्य बाहू शिथिरा बृहन्ता हिरण्यया विवो अन्तो अनष्टाम् ।

नूनं सो अस्य महिमा पतिष्ट सूरश्चिदस्मा अनु दादपस्याम्

२

स या नो देवः सविता सहावा ऽऽ साविषद् वसुपतिर्वसूनि ।

विश्वयमाणो अमर्तिमुरुचीं मर्तभोजनमधं रासते नः

३

इमा गिरः सवितारं मुजिह्वं पूर्णगंभस्तिमीलते सुपाणिम् ।

चित्रं वयो बृहदुस्मे दधातु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

४ [१२] (४१२)

(४६)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । रुद्रः । जगती, ४ त्रिष्टुप् ।

इमा रुद्राय स्थिरधन्वने गिरः क्षिप्रैषवे देवाय स्वधात्रे ।

अषाळ्हाय सहमानाय वेधसे तिम्रायुधाय भरता शृणोतु नः

१

स हि क्षयेण क्षम्यस्य जन्मनः साम्राज्येन दिव्यस्य चेतति ।

अवन्नवन्तीरुप नो दुर्धरा—ऽनमीवो रुद्र जासु नो भव

२

या ते विद्युदवसृष्टा विवस्परि क्षमया चरति परि सा वृणक्तु नः ।

सहस्रं ते स्वपिवात भेषजा मा नस्तोकेषु तनयेषु रीरिषः

३

मा नो वधी रुद्र मा परा द्वा मा ते भूम प्रसितौ हीळितस्यं ।

आ नो भज बर्हिषि जीवशंसे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

४ [१३] (४१६)

(४७)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

आपो यं वः प्रथमं देवयन्तं इन्द्रपानमूर्मिमकृण्वतेलः ।

तं वो वयं शुचिर्मणिप्रमद्य घृतपुषं मधुमन्तं वनेम

१

(४१७)

तमुर्मिर्मापो मधुमत्तमं वो ऽपां नपादवत्वाशुहेमा ।
 यस्मिन्निन्द्रो वसुभिर्मादयति तमश्याम देवयन्तो वो अय २
 शतपवित्राः स्वधया मदन्ती—र्वीर्ववानामपि यन्ति पार्थः ।
 ता इन्द्रस्य न भिनन्ति व्रतानि सिन्धुभ्यो हव्यं घृतवज्जुहोत ३
 याः सूर्या रश्मिभिराततान् याभ्य इन्द्रो अरदद् गातुमूर्मिम् ।
 ते सिन्धवो वरिवो धातना नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१४] (४२०)

(४८)

४ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । ऋभयः, ४ विश्वे देवा वा । त्रिष्टुप् ।

ऋभुक्षणो वाजा मादयध्व—मस्मे नरो मघवानः सुतस्य ।
 आ वोऽर्वाचः कर्तवो न यातां विभ्वो रथं नयं वर्तयन्तु १
 ऋभुर्ऋभुभिर्भुभि वः स्याम विभ्वो विभुभिः शर्वसा शर्वांसि ।
 वाजो अस्माँ अवतु वाजसाता—विन्द्रेण युजा तरुषेम वृत्रम् २
 ते चिद्धि पूर्वोरभि सन्ति शासा विश्वो अर्य उपुरताति वगवन् ।
 इन्द्रो विभ्वो ऋभुक्षा वाजो अर्यः शत्रोर्मिथृत्या कृणवन् वि नृष्णम् ३
 नू देवासो वरिवः कर्तना नो भूत नो विश्वेऽवसे सजोषाः ।
 समस्मे इषं वसवो ददीरन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ४ [१५] (४२४)

(४९)

४ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । आपः । त्रिष्टुप् ।

समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य मध्यात् पुनाना युन्यनिविशमानाः ।
 इन्द्रो या वज्री वृषभो रराद् ता आपो देवीरिह मामवन्तु १
 या आपो द्वित्र्या उत वा स्रवन्ति खनित्रिमा उत वा याः स्वयंजाः ।
 समुद्रार्था याः शुचयः पावका—स्ता आपो देवीरिह मामवन्तु २
 यासां राजा वरुणो याति मध्ये सत्यानुते अवपश्यञ्जनानाम् ।
 मधुश्रुतः शुचयो याः पावका—स्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ३
 यासु राजा वरुणो यासु सोमो विश्वे देवा यासूजं मदन्ति ।
 वैश्वानरो यास्वभिः प्रविष्ट—स्ता आपो देवीरिह मामवन्तु ४ [१६] (४२८)

(५०)

४ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ मित्रावरुणौ, २ अग्निः, ३ विश्वे देवाः, ४ नद्यः ।

जगती, ४ अतिजगती शकरी वा ।

आ मां मित्रावरुणेह रक्षतं कुलाययद् विश्वयन्मा न आ गन् ।
 अजक्रावं दुर्हशीकं तिरो दधे मा मां पथेन रपसा विदुत् त्सरुः १
 यद् विजामन् परुषि वन्दनं भुव-दष्टीवन्तो परि कुलफौ च देहत् ।
 अग्निष्टच्छोचन्नप बाधतामितो मा मां पथेन रपसा विदुत् त्सरुः २
 यच्छलमलौ भवति यन्नदीषु यदोषधीभ्यः परि जायते विषम् ।
 विश्वे देवा निरितस्तत् सुवन्तु मा मां पथेन रपसा विदुत् त्सरुः ३

याः प्रवतो निवत उद्वत उदुन्वतीरनुदुकाश्च याः ।

ता अस्मभ्यं पर्यसा पिन्वमानाः शिवा देवीरशिपदा भवन्तु सर्वा नद्यो अशिमिदा भवन्तु ४

[१७] (४३२)

(५१)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यानामवसा नूतनेन सक्षीमहि शर्मणा शंतमेन ।
 अनागास्त्वे अदितित्वे तुरास इमं यज्ञं दधतु श्रोषमाणाः १
 आदित्यासो अदितिर्मादयन्तां मित्रो अयिमा वरुणो रजिष्ठाः ।
 अस्माकं सन्तु भुवनस्य गोपाः पिबन्तु सोममवसे नो अद्य २
 आदित्या विश्वे मरुतश्च विश्वे देवाश्च विश्वे ऋभवश्च विश्वे ।
 इन्द्रो अग्निरश्विना तुष्टुवाना यूयं पात स्वस्तिभिः सर्वा नः ३ [१८] (४३५)

(५२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । आदित्याः । त्रिष्टुप् ।

आदित्यासो अदितयः स्याम पूर्व्वेवत्रा वसवो मर्त्यत्रा ।
 सनेम मित्रावरुणा सनन्तो भवेम द्यावापृथिवी भवन्तः १
 मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन्त शर्म तोकाय तनयाय गोपाः ।
 मा वो भुजेमान्यजातमेनो मा तत् कर्म वसवो यच्चयध्वे २
 तुरण्यवोऽङ्गिरसो नक्षन्त रत्नं देवस्य सवितुरियाणाः ।
 शिवा च तन्नो महान् यज्ञो विश्वे देवाः सर्मनसो जुषन्त ३ [१९] (४३८)

(५३)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । द्यावापृथिवी । त्रिष्टुप् ।

प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः सुवार्ध ईळे बृहती यजत्रे ।
ते चिद्धि पूर्वे कवयों गृणन्तः पुरो मही दधिरे देवपुत्रे १
प्र पूर्वजे पितरा नव्यसीभिर्गीभिः कृणुध्वं सदेने क्रतस्य ।
आ नो द्यावापृथिवी दैव्येन जनेन यातं महि वां वरूथम् २
उतो हि वां रत्नधेयानि सन्ति पुरुणि द्यावापृथिवी सुदासे ।
अस्मे धत्तं यदसदस्कृधेयु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२०] (४४१)

(५४)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः । त्रिष्टुप् ।

वास्तोष्पते प्रति जानीह्यस्मान् त्स्वाविशो अनमीवो भवा नः ।
यत् त्वेमहे प्रति तन्नो जुषस्व शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे १
वास्तोष्पते प्रतरणो न एधि गयस्फानो गोभिरश्वैर्भिरिन्द्रो ।
अजरासस्ते सख्ये स्याम पितेव पुत्रान् प्रति नो जुषस्व २
वास्तोष्पते शम्भया संसदा ते सक्षीमहि रण्वया गातुमत्या ।
प्राहि क्षेम उत योगे वरं नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ३ [२१] (४४४)

(५५)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वास्तोष्पतिः, २-८ इन्द्रः (२-८ प्रस्वापिनी उपनिषद्) ।

१ गायत्री, २-४ उपरिष्ठाद्बृहती, ५-८ अनुष्टुप् ।

अमीवहा वास्तोष्पते विश्वा रूपाण्याविशान् । सखा सुशेवं एधि नः १
यद्वर्जुन सारमेय द्रुतः पिशङ्ग यच्छसे ।
वीव भ्राजन्त क्रष्टय उप सक्तेषु बप्सतो नि षु स्वप २
स्तेनं राय सारमेय तस्करं वा पुनःसर ।
स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि षु स्वप ३
त्वं सकृरस्यं ददहि तव ददतु सूरः ।
स्तोतृनिन्द्रस्य रायसि किमस्मान् दुच्छुनायसे नि षु स्वप ४ (४४८)

सस्तु माता सस्तु पिता सस्तु श्वा सस्तु विशपतिः ।

ससन्तु सर्वे ज्ञातयः सस्त्वयमभितो जनः

५

य आस्ते यश्च चरति यश्च पश्यति नो जनः ।

तेषां सं हन्मो अक्षाणि यथेदं हर्म्यं तथा

६

सहस्रशृङ्गो वृषभो यः समुद्रादुदाचरत् ।

तेना सहस्येना वयं नि जनान् त्वापयामसि

७

प्रोष्ठेऽशया वहेऽशया नारीर्यास्तत्पुशीर्वरीः

स्त्रियो याः पुण्यगन्धास्ताः सर्वाः स्वापयामसि

८ [२२] (४५२)

(५६)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ५६-७०]

२५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप्, १-११ द्विपदा विराट् ।

क ई व्यक्ता नरः सनीळा रुद्रस्य मर्या अधा स्वश्वाः

१

नकिर्ह्येषां जनुषि वेदु ते अङ्ग विद्रे मिथो जनित्रम्

॥१॥ २

अभि स्वपूर्वमिथो वपन्त वातस्वनसः श्येना अस्पृधन्

३

एतानि धीरो निण्या चिकेत पृश्निर्वडूधो मही जभारं

॥२॥ ४

सा विट् सुवीरा मरुद्भिरस्तु सनात् सहन्ती पुण्यन्ती नृमणम्

५

यामं येष्ठाः शुभा शोभिष्ठाः श्रिया संमिष्टा ओजोभिरुग्राः

॥३॥ ६

उग्रं व ओजः स्थिरा शवांस्यधा मरुद्भिर्गणस्तुविष्मान्

७

शुभ्रो वः शुष्मः क्रुध्मी मनांसि धुनिर्मनिरिव शर्धस्य धृष्णोः

॥४॥ ८

सनेम्यस्मद् युयोत द्विद्यु मा वो दुर्मतिरिह प्रणङ्गः

९

प्रिया वो नाम हुवे तुराणा मा यत् तूपन्मरुतो वावशानाः

॥५॥ १० [२३]

स्वायुधासं इग्मिणः सुनिष्का उत स्वयं तन्वः शुम्भमानाः

॥६॥ ११

शुची वो हव्या मरुतः शुचीनां शुचिं हिनोम्यध्वरं शुचिभ्यः ।

ऋतेन सत्यमृतसाप आय ऊलुचिजन्मानः शुचयः पावकाः

१२

अंसेष्वा मरुतः स्वादयो वो वक्षःसु रुक्मा उपशिश्रियाणाः ।

वि विद्युतो न वृष्टिभी रुचाना अनु स्वधामायुधैर्यच्छमानाः

१३

प्र बुध्या व ईरते महांसि प्र नामानि प्रयज्यवस्तिरध्वम् ।

सहस्रियं दम्यं भागमेतं गृहमेधीयं मरुतो जुषध्वम्

१४

(४५६)

यदि स्तुतस्य मरुतो अधीथे—त्वा विप्रस्य वाजिनो हवीमन् ।
मक्षू रायः सुवीर्यस्य दात नू चिद् यमन्य आदभद्रावा

१५ [२४]

अत्यासो न ये मरुतः स्वञ्चो यक्षदृशो न शुभयन्त मयीः ।
ते हर्म्येष्ठाः शिशवो न शुभ्रा वत्सासो न प्रकीळिनः पयोधाः
दृशस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु वरिवस्यन्तो रोदसी सुमेके ।
आरे गोहा नृहा वधो वो अस्तु सुन्नेभिस्मे वसवो नमध्वम्
आ वो होता जोहवीति सत्तः सुत्राचीं राति मरुतो गृणानः ।
य ईवतो वृषणो अस्ति गोपाः सो अद्र्यावी हवते व उकथैः
इमे तुरं मरुतो रामयन्ती—मे सहः सहस्र आ नमन्ति ।
इमे शंसं वनुष्यतो नि पान्ति गुरु द्वेषो अरुरुषे दधन्ति
इमे रधं चिन्मरुतो जुनन्ति मृमिं चिद् यथा वसवो जुषन्त ।
अप बाधध्वं वृषणस्तमांसि धत्त विश्वं तनयं लोकमस्मे

१६

१७

१८

१९

२० [२५]

मा वो वृत्रान्मरुतो निरराम मा पश्चाद् दध्म रथ्यो विभागे ।
आ नः स्पार्हे भजतना वसव्येइ यदीं सुजातं वृषणो वो अस्ति
सं यद्धनन्त मन्युभिर्जनांसुः शूरा यहीष्वोषधीषु विश्व ।
अध स्मा नो मरुतो रुद्रियास—छातारो भूत पृतनास्वर्यः
भूरि चक्र मरुतः पित्र्याण्यु—कथानि या वः शस्यन्ते पुरा चित् ।
मरुद्भिरुयः पृतनासु साळहा मरुद्भिरित सनिता वाजमवा
अस्मे वीरो मरुतः शुष्यस्तु जनानां यो असुरो विधृता ।
अपो येन सुक्षितये तरेमा—ऽध स्वमोको अभि वः स्याम
तन्न इन्द्रो वरुणो मित्रो अग्नि—राप ओषधीर्वनिनो जुषन्त ।
शर्मन् तस्याम मरुतामुपस्थे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२१

२२

२३

२४

२५ [२६] (४७७)

(५७)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । त्रिष्टुप् ।

मध्वो वो नाम मारुतं यजत्राः प्र यज्ञेषु शर्वसा मदन्ति ।
ये रेजर्यन्ति रोदसी चिदुर्वी पिन्वन्त्युत्सं यदयासुरुधाः

१

(४७८)

निचेतारो हि मरुतो गूणन्तं प्रणेतारो यजमानस्य मन्म । अस्माकमद्य विदथेषु बर्हि—रा वीतये सदत पिप्रियाणाः	२
नैतावदुन्ये मरुतो यथेमे भ्राजन्ते रुक्मैरायुधैस्तनूमिः । आ रोदसी विश्वपिशाः पिशानाः समानमश्व्यञ्जते शुभे कम	३
ऋधक् सा वो मरुतो विद्युदस्तु यद् व आगः पुरुषता करांम । मा वस्तस्यामपि भूमा यजत्रा अस्मे वो अस्तु सुमतिश्चनिष्ठा	४
कृते चिदत्र मरुतो रणन्ता—ऽनवद्यासः शुच्यः पावकाः । प्र णोऽवत सुमतिर्मियजत्राः प्र वाजैभिस्तिरत पुष्यसै नः	५
उत स्तुतासो मरुतो व्यन्तु विश्वेभिर्नामिभिर्नरो हवीषि । ददात नो अमृतस्य प्रजयै जिगृत रायः सूनृता मघानि	६
आ स्तुतासो मरुतो विश्व ऊती अच्छा सूरिन् त्सर्वताता जिगात । ये नस्मना श्रतिनो वर्धयन्ति यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२७] (४८४)

(५८)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मरुतः । जिष्णुम् ।

प्र साकमुक्षे अर्चता गणाय यो दैव्यस्य धाम्नस्तुर्विष्मान् । उत क्षोदन्ति रोदसी महित्वा नक्षन्ते नाकं निर्ऋतेरवंशात्	१
जनूश्चिद् वो मरुतस्त्वेष्ट्येण भीमास्तुर्विमन्यवोऽयांसः । प्र ये महोभिरोजसोत सन्ति विश्वो वो यामन् भयते स्वर्दक्	२
बृहद् वयो मघवज्यो दधात जुजोषन्निन्मरुतः सुष्टुतिं नः । गतो नाध्वा वि तिराति जन्तुं प्र णः स्पार्हामिह्रतिभिस्तिरेत	३
युष्मोतो विप्रो मरुतः शतस्वी युष्मोतो अवा सहुरिः सहस्री । युष्मोतः सभ्राळुत हन्ति वृत्रं प्र तद् वो अस्तु धूतयो द्वेष्णम्	४
ताँ आ रुद्रस्य मीळहुषो विवासे कुविन्नसन्ते मरुतः पुनर्नः । यत् सस्वताँ जिहीळिरे यदावि—ख तदेन ईमहे तुराणाम्	५
प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोना—मिदं सुक्तं मरुतो जुषन्त । आराचिद् द्वेषो वृषणो युयोत यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२८] (४९०)

(५९)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १-११ मरुतः; १२ रुद्रः (मृत्युविमोचनी ऋक्) ।

प्रगाथः = (विषमा वृद्धी, समा सतोवृद्धी); ७-८ त्रिष्टुप्, ९-११ गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

यं त्रायध्व इदमिदं देवासो यं च नयथ ।

तस्मा अष्टे वरुण मित्रार्यमन् मरुतः शर्म यच्छत १

युष्माकं देवा अवसाहनि प्रिय ईजानस्तरति द्विषः ।

प्र स क्षयं तिरस्ते वि महीरिणो यो वो वराय दाशति २

नहि वंश्चर्म चन वसिष्ठः परिमंसते ।

अस्माकमद्य मरुतः सुते सचा विश्वं पिबत कामिनः ३

नहि व ऊतिः पृतनासु मर्धति यस्मा अराध्वं नरः ।

अभि व आवर्तं सुमतिर्नवीयसी तूयं यात पिपीषवः ४

ओ सु घृष्टिराधसो यातनान्धांसि पीतये ।

इमा वो हव्या मरुतो ररे हि कुं मो ष्वान्यत्र गन्तन ५

आ च नो बर्हिः सदताविता च नः स्पार्हाणि दातवे वसु ।

अस्त्रेधन्तो मरुतः सोम्ये मधौ स्वाहेह मादयाध्वे ६ [२९]

सस्वश्चिद्वि तन्वः शुभ्रममाना आ हंसासो नीलपृष्ठा अपसन् ।

विश्वं शर्धो अभितो मा नि षेदु नरो न रण्वाः सवने मर्दन्तः ७

यो नो मरुतो अभि दुर्हणायुस्तिरश्चित्तानि वसवो जिघांसति ।

दुहः पाशान् प्रति स मुचीष्ट तर्पिष्ठेन हन्मना हन्तना तम् ८

सातपना इदं हवि मरुतस्तज्जुजुष्टन युष्माकोती रिंशादसः ९

गृहमेधासु आ गत मरुतो माप भूतन युष्माकोती सुदानवः १०

इहेह वः स्वतवसुः कवयः सूर्यत्वचः यज्ञं मरुत आ वृणे ११

ज्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् ।

उर्वारुकमिव बन्धना न्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् १२ [३०] (५०२)

-३०९-

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५॥ व० १- २७]

(६०)

१२ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ सूर्यः, २-१२ मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

यवद्य सूर्यं ब्रवोऽनागा उद्यन् मित्राय वरुणाय सत्यम् ।

वयं देवत्रादिति स्याम तव प्रियासो अर्यमन् गुणन्तः १ (५०३)

एष स्य मित्रावरुणा नृचक्षा उभे उदेति सूर्यो अभि ज्यन् ।
विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च गोपा ऋजु मर्तेषु वृजिना च पश्यन् २
अयुक्त सप्त हरितः सधस्थाद् या वृहन्ति सूर्यं घृताचीः ।
धामानि मित्रावरुणा युवाकुः सं यो यूथेव जनिमानि चष्टे ३
उद् वां पृक्षासो मधुमन्तो अस्थुरा सूर्यो अरुहच्छुक्रमर्णः ।
यस्मा आवित्या अध्वनो रदन्ति मित्रो अर्यमा वरुणः सजोषाः ४
इमे चेतारो अनृतस्य भूरे—मित्रो अर्यमा वरुणो हि सन्ति ।
इम ऋतस्य वावृधुर्दुरोणे शग्मासः पुत्रा अदितेरदब्धाः ५
इमे मित्रो वरुणो वृळभासो ऽचेतसं चिञ्चितयन्ति दक्षैः ।
अपि क्रतुं सुचेतसं वर्तन्त—स्तिरश्चिदंहः सुपथा नयन्ति ६ [१]

इमे विवो अनिमिषा पृथिव्या—श्चिकित्वांसो अचेतसं नयन्ति ।
प्रवाजे चिञ्चद्यो गाधर्मस्ति पारं नो अस्य विष्पितस्य पश्यन् ७
यद् गोपावदितिः शर्म भद्रं मित्रो यच्छन्ति वरुणः सुदासं ।
तस्मिन्ना तोकं तनयं दधाना मा कर्म देवहेळनं तुरासः ८
अव वेविं होत्राभिर्यजेत रिपुः काश्चिद् वरुणधृतः सः ।
परि द्वेषोभिर्यमा वृणक्तू—रं सुदासें वृषणा उ लोकम् ९
सस्वश्चिद्धि समृतिस्त्वेषेषा—मपीच्येन सहसा सहन्ते ।
युष्मद् भिया वृषणो रेजमाना दक्षस्य चिन्महिना मूळता नः १०
यो ब्रह्मणे सुमतिमायजति वाजस्य सातौ परमस्य रायः ।
सीक्षन्त मनुं मववानो अर्य उरु क्षयाय चकिरे सुधातुं ११
इयं देव पुरोहितिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि ।
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १२ [२] (५१४)

(६१)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । मित्रावरुणौ । विष्टुप् ।

उद् वां चक्षुर्वरुण सुप्रतीकं देवयैरेति सूर्यस्तत्त्वान् ।
अभि यो विश्वा भुवनानि चष्टे स मनुं मर्त्येष्व्वा चिकेत

१

(५१५)

प्र वां स मित्रावरुणावृतावा विप्रो मन्मानि दीर्घश्रुर्विदिति ।	
यस्य ब्रह्माणि सुकृतु अवांश्च आ यत् कृत्वा न शरदः पूणैथे	२
प्रोरोमित्रावरुणः पृथिव्याः प्र दिव ऋषाद् बृहतः सुदानू ।	
स्पर्शो दधाथे ओषधीषु विश्वृध्वयतो अनिमिषं रक्षमाणा	३
शंसा मित्रस्य वरुणस्य धाम शुष्मो रोदसी बद्धधे महित्वा ।	
अयन् मासा अयज्वनामवीराः प्र यज्ञमन्मा वृजनं तिराते	४
अमूरा विश्वा वृषणाविमा वां न यासु चित्रं ददृशे न यक्षम् ।	
दुहः सचन्ते अनृता जनानां न वां निष्पान्यचिते अभूवन्	५
समुं वां यज्ञं मह्यं नमोभिर्हृवे वां मित्रावरुणा सबाधः ।	
प्र वां मन्मान्युचसे नवानि कृतानि ब्रह्म जुजुषन्निमानि	६
इयं देव पुरोहिंतिर्युवभ्यां यज्ञेषु मित्रावरुणावकारि	
विश्वानि दुर्गा पिपृतं तिरो नो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [३] (५२१)

(६२)

६ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । १-३ सूर्यः; ४-६ मित्रावरुणौ । ऋषिपु ।

उत् सूर्यो बृहदुर्चीर्ष्यथेत् पुरु विश्वा जनिम मानुषाणाम् ।	
समो दिवा ददृशे रोचमानः कृत्वा कृतः सुकृतः कर्तुर्भिर्भूत	१
स सूर्यं प्रति पुरो न उद् गा एभिः स्तोमैर्भिरेतशेभिरैवैः ।	
प्र नो मित्राय वरुणाय वोचो अनागसो अयम्णे अग्रये च	२
वि नः सहस्रं शुरुधो रदन्वृतावानो वरुणो मित्रो अग्निः ।	
यच्छन्तु चन्द्रा उपमं नो अर्कमा नः कामं पूषन्तु स्तवानाः	३
द्यावाभूमि अदिते त्रासीथां नो ये वां जज्ञः सुजनिमान ऋध्वे ।	
मा हेळे भूम वरुणस्य वायोर्मा मित्रस्य प्रियतमस्य नृणाम्	४
प्र ब्राह्वा सिमृतं जीवसे न आ नो गव्यंतिमुक्षतं वृतेन ।	
आ नो जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा	५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा नस्मने तोकाय वरिवो दधन्तु ।	
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [४] (५२७)

(६३)

६ मैत्रावरुणिवंसिष्ठः । १-४ सूर्यः, ५ सूर्य-मित्रावरुणाः, ६ मित्रावरुणौ अर्यमा च । त्रिष्टुप् ।

उद्वेति सुमगो विश्वचक्षाः साधारणः सूर्यो मानुषाणाम् ।	
चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्य देव—श्चमेव यः समविष्यक् तमौसि	१
उद्वेति प्रसवीता जनानां महान् केतुरर्णवः सूर्यस्य ।	
समानं चक्रं पर्याविवृत्सन् यदेतद्गो वहति धूर्षु युक्तः	२
विभ्राजमान उषसामुपस्थाद् रेभैरुदेत्यनुमद्यमानः ।	
एष मे देवः सविता चच्छन्द यः संमानं न प्रमिनाति धाम्	३
द्विवो रुक्म उरुचक्षा उदेति दुरेअर्थस्तरणिभ्राजमानः ।	
नूनं जनाः सूर्येण प्रसूता अयन्नर्थानि कृणवन्नपांसि	४
यत्रा चक्रमृता गातुमस्मै श्येनो न दीयन्नन्वेति पाथः ।	
प्रति वां सूर उदिति विधेम नमोभिर्मित्रावरुणात हव्यैः	५
नू मित्रो वरुणो अर्यमा न—स्मनेन तोकाय वरिवो दधन्तु ।	
सुगा नो विश्वा सुपथानि सन्तु यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [५] (५३३)

(६४)

५ मैत्रावरुणिवंसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

द्विवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां प्र वां घृतस्य निर्णिजो ददीरन् ।	
हव्यं नो मित्रो अर्यमा सुजातो राजा सुक्षत्रो वरुणो जुषन्त	१
आ राजाना मह ऋतस्य गोषा सिन्धुपती क्षत्रिया यातमर्वाक् ।	
इळो नो मित्रावरुणोत वृष्टि—मव दिव ईन्वतं जीरदानू	२
मित्रस्तन्नो वरुणो देवो अर्यः प्र साधिष्ठेभिः पृथिर्मिनयन्तु ।	
बवद् यथा न आदुरिः सुदास इषा मदेम सह देवगोपाः	३
यो वां गर्तं मनसा तक्ष्वित—मूर्ध्वा धीतिं कृणवद् धारयच्च ।	
उक्षेत्था मित्रावरुणा घृतेन ता राजाना सुक्षितीस्तर्पयेथाम्	४
एष स्तोमो वरुण मित्र तुभ्यं सोमः शुक्रो न वायवेऽयामि ।	
अब्रिष्टं धियो जिगृतं पुरंधी—यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [६] (५३८)

(६५)

५ मित्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

प्रति वां सूर उदिते सूक्तैर्मित्रं हुवे वरुणं पुतदक्षम् ।	
ययोरसुर्यमक्षितं ज्येष्ठं विश्वस्य यामहाचिता जिगलु	१
ता हि देवानामसुरा तावर्था ता नः क्षितीः करतमूर्जर्यन्तीः ।	
अश्याम मित्रावरुणा वयं वां द्यावा च यत्र पीपयन्नहा च	२
ता भूरिपाशावनृतस्य सेतू दुरत्येतू रिपवे मर्त्यांय ।	
ऋतस्य मित्रावरुणा पथा वा मपो न नावा दुरिता तरेम	३
आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं धृतैर्गव्यतिमुक्षतमिळाभिः ।	
प्रति वामन्न वरमा जनाय पृणीतमुद्रो द्विव्यस्य चारोः	४
एष स्तोमो वरुण मित्रं तुभ्यं सोमः शुक्रो न वाचवेऽयामि ।	
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [७] (५४३)

(६६)

१९ मित्रावरुणिर्वसिष्ठः । मित्रावरुणौ, ४-१३ आदित्याः, १४-१६ सूर्यः ।

गायत्रीः १०-१५ प्रगाथः = (समा बृहती, विषमा सतोबृहती,)

१६ पुर उष्णिक् ।

प्र मित्रयोर्वरुणयोः स्तोमो न एतु शूष्यः । नर्मस्वान् तुविजातयोः	१
या धारयन्त देवाः सुदक्षा दक्षपितरा । असुर्याय प्रमहसा	२
ता नः स्तिपा तनुपा वरुण जरितृणाम् । मित्रं साधयतं धियः	३
यदद्य सूर उदिते ऽनागा मित्रो अर्यमा । सुवार्ति सविता भगः	४
सुप्रावीरस्तु स क्षयः प्र नु यामन् त्सुदानवः । ये नो अंहोऽतिपिप्रति	५ [८]
उत स्वराजो अदिति रदब्धस्य वृतस्य ये । महो राजान ईशते	६
प्रति वां सूर उदिते मित्रं गृणीषे वरुणम् । अर्यमणं रिशादसम्	७
शया हिरण्यया मतिरियमवुकाय शर्वसे । इयं विषा मेघसांतये	८
ते स्याम देव वरुण ते मित्र सूरिभिः सह । इषं स्वश्च धीमहि	९
बृहवः सूरवक्षसो ऽग्निजिह्वा क्रतावुधः ।	
त्रीणि ये येमुर्विदधानि धीतिभिर्विश्वानि परिभूतिभिः	१० [९] (५५३)

वि ये वृधुः शरदं मासमादहं यज्ञमकृतं चाहचम् ।

अनाप्यं वरुणो मित्रो अर्यमा क्षत्रं राजान आशत

११

तद् वो अद्य मनामहे सूक्तैः सूर उदिते ।

यदोहते वरुणो मित्रो अर्यमा युयमृतस्य रथ्यः

१२

ऋतावानं ऋतजाता ऋतावृधो घोरासो अनृतद्विषः ।

तेषां वः सुम्ने सुच्छदिष्टमि नरः स्याम ये च सूरयः

१३

उदु त्यद् दर्शितं वपुर्दिव एति प्रतिह्वरे ।

यदीमाशुर्वहति देव एतशो विश्वस्मै चक्षसे अरम्

१४

शीर्ष्णः शीर्ष्णो जगत्स्तस्थुषस्पतिं समया विश्वमा रजः ।

सप्त स्वसारः सुविताय सूर्यं वहन्ति हरितो रथे

१५ [१०]

तच्चक्षुर्वहति शुकमुच्चरत् । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् १६

कान्येभिरदाभ्या ऽऽ यातं वरुण द्युमत । मित्रश्च सोमपीतये १७

द्विवो धामभिर्वरुण मित्रश्चा यातमदुहा । पिबतं सोममातुजी १८

आ यातं मित्रावरुणा जुषाणावाहुतिं नरा । पातं सोममृतावृधा १९ [११] (५६२)

(६७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

प्रति वां रथं नृपती जरधै हविष्मता मनसा यज्ञियेन ।

यो वां दूतो न धिष्ण्यावर्जीगं रच्छां सूनुर्न पितरा विवक्मि

१

अज्ञोच्यग्निः समिधानो अस्मे उपो अहश्चन तमसश्चिदन्ताः ।

अचेति केतुरुषसः पुरस्ताच्छ्रिये द्विवो दुहितुर्जायमानः

२

अभि वां नूनमश्विना सुहोता स्तोमैः सिषक्ति नासत्या विवक्रान् ।

पूर्वीभिर्यातं पथ्याभिरवाक् स्वविदु वसुमता रथेन

३

अवोवां नूनमश्विना युवाकुर्द्वे यद् वां सुते मांधवी वसूयुः ।

आ वां वहन्तु स्थाविरासो अश्वाः पिबाथो अस्मे सुषुता मधूनि

४

प्राचीमु देवाश्विना धियं मे ऽमृधां सातये कृतं वसूयुम् ।

विश्वा अविष्टं वाज आ पुरंधीस्ता नः शक्तं शचीपती शचीभिः

५ [१२] (५६७)

अविष्टं धीष्वाश्विना न आसु प्रजावद् रेतो अह्वयं नो अस्तु ।	
आ वां तोके तनयि तूतुजानाः सुरक्षासो देववीति गमेम	६
एष स्य वां पूर्वगत्वेव सख्ये निधिर्हितो मांधी रातो अस्मे ।	
अहेळता मनसा यातमर्वा गश्मन्ता हव्यं मानुषीषु विश्व	७
एकस्मिन् योगे भुरणा समाने परि वां सप्त स्रवतो रथो गात् ।	
न वायन्ति सुभ्यो देवयुक्ता ये वां धूर्षु तरणयो वहन्ति	८
अस्रश्वा मघवद्भ्यो हि भूतं ये राया मघदेयं जुनन्ति ।	
प्र ये बन्धुं सूनुताभिस्तिरन्ते गव्या पृश्नन्तो अश्व्या मघानि	९
नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।	
धत्तं रत्नानि जरतं च सूरिन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१० [१३] (५७२)

(६८)

१ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । विराट्, ८-९ त्रिष्टुप् ।

आ शुभ्रा यातमश्विना स्वश्वा गिरो दत्ता जुजुषाणा युवाकोः ।	
हव्यानि च प्रतिभृता वीतं नः	१
प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थु ररं गन्तं हविषो वीतर्ये मे ।	
तिरो अर्यो हवनानि श्रुतं नः	२
प्र वां रथो मनोजवा इयति तिरो रजांस्यश्विना शतोतिः ।	
अस्मभ्यं सूर्यावसू इयानः	३
अयं ह यद् वां देवया उ अद्रि रूध्वो विवक्ति सोमसुद् युवभ्याम् ।	
आ वल्लू विप्रो ववृतीत हव्यैः	४
चित्रं ह यद् वां भोजनं न्वस्ति न्यत्रये महिष्वन्तं युयोतम् ।	
यो वामोमानं दधते प्रियः सन्	५ [१४]
उत त्यद् वां जुरते अश्विना भू च्यवानाय प्रतीत्यं हविर्दे ।	
अधि यद् वर्ष इतकृति धृत्यः	६
उत त्यं भुज्युमश्विना सखायो मध्ये जहुर्दुरेवासः समुद्रे ।	
निरी पर्षदरावा यो युवाकुः	७ (५७९)

वृकाय चिज्जसमानाय शक्तमुत श्रुतं शयवे ह्यमाना ।
यावद्भयामर्पिन्वतमुपो न स्तथै चिच्छक्त्यश्विना शचीभिः
एष स्य कारुर्जते सूक्तैरग्रे बुधान उषसां सुमन्मा ।
इषा तं वर्धदुध्या पर्याभिर्युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

८

९ [१५] (५८१)

(६९)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां स्थो रोदसी बद्धधानो हिरण्ययो वृषभिर्यात्वश्वैः ।
घृतवर्तनिः पविर्भी रुचान इषां वोळ्हा नृपतिर्वाजिनीवान्
स पप्रथानो अभि पञ्च भूमा त्रिवन्धुरो मनसा यातु युक्तः ।
विज्ञो येन गच्छथो देवयन्तीः कुत्रा चिद् याममश्विना दधाना
स्वश्वा यज्ञसा यातमर्वाग् दध्ना निधिं मधुमन्तं पिबाथः ।
वि वां रथो वध्वाद् यार्दमानो ऽन्तान् दिवो बाधते वर्तनिभ्याम्
युवोः श्रियं परि योषावृणीत सूरौ दुहिता परितक्म्यायाम् ।
यद् देवयन्तमवथः शचीभिः परिं ग्रसमोमनां वां वयो गात
यो ह स्य वां रथिरा वस्त उस्ना रथो युजानः परियाति वर्तिः ।
तेन नः शं योरुषसो व्युष्टौ न्यश्विना वहतं युज्ञे अस्मिन्
नरा गौरेव विद्युतं तृषाणा ऽस्माकमुद्य सवनोप यातम् ।
पुरुत्रा हि वां मतिभिर्हवन्ते मा वामन्ये नि यमन् देवयन्तः
युवं भुज्युमवविद्धं समुद्र उद्वहथुरणसो अस्त्रिधानैः ।
पतत्रिभिरश्वैरव्यथिभिर्दुसनाभिरश्विना पारयन्ता
नू मे हवमा शृणुतं युवाना यासिष्टं वर्तिरश्विनाविरावत् ।
धत्तं रत्नानि जरतं च सूरीन् युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७

८ [१६] (५८२)

(७०)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

आ विश्ववाराश्विना गतं नः प्र तत् स्थानमवाचि वां पृथिव्याम् ।
अश्वो न वाजी शूनपृष्ठो अस्था दा यत् सेदथुर्ध्रुवसे न योनिम्

१

(५९०)

सिषक्ति सा वां सुमतिश्च निष्ठा स्तापि घर्मो मनुषो दुरोणे ।
यो वां समुद्रान् त्सरितः पिपत्ये तग्वा चित्र सुयुजां युजानः २
यानि स्थानान्यश्विना दधार्थे दिवो यद्वाष्पवोषधीषु विश्व ।
नि पर्वतस्य मूर्धनि सवन्ते वं जनाय द्वाशुषे वहन्ता ३
चनिष्टं देवा ओषधीष्वप्सु यद् योग्या अश्रवैथे ऋषीणाम् ।
पुरुणि रत्ना दधर्तौ न्यस्मे अनु पूर्वाणि चख्यथुर्युगानि ४
शुश्रुवांसां चिदश्विना पुरुण्यमि ब्रह्माणि चक्षाथे ऋषीणाम् ।
प्रति प्र यातं वरमा जनायाऽस्मे वामस्तु सुमतिश्च निष्ठा ५
यो वां यज्ञो नासत्या हविष्मान् कृतब्रह्मा समर्यां भवति ।
उप प्र यातं वरमा वसिष्ठमिमा ब्रह्माण्युच्यन्ते युवभ्याम् ६
इयं मनीषा इयमश्विना गीरिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।
इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ७ [१७] (५९६)

(७१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ७१-८९]

६ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

अप स्वसुरुषसो नग्जिहीति रिणक्ति कृष्णीरुषाय पन्थाम् ।
अश्वामघा गोमघा वां हुवेम दिवा नक्तं शरुमस्मद् युयोतम् १
उपायातं द्वाशुषे मर्त्योय रथेन वाममश्विना वहन्ता ।
युयुतमस्मदनिरामसीवां दिवा नक्तं माध्वी त्रासीथां नः २
आ वां रथमवमस्यां व्युष्टौ सुम्नायवो वृषणो वर्तयन्तु ।
स्यूमग्मस्तिस्रस्तमृतायुग्मिरश्वे राश्विना वसुमन्तं वहेथाम् ३
यो वां रथो नृपती अस्ति वोळ्हा त्रिवन्धुरो वसुमाँ उन्नयामा ।
आ न एना नासत्योप यातममि यद् वां विश्वण्यो जिगाति ४
युवं च्यवानं जरसोऽमुमुक्तं नि पेदवं ऊहथुराशुमश्वम् ।
निरहस्तस्तमसः स्पर्तमग्निं नि जाहुषं शिथिरे धातमन्तः ५
इयं मनीषा इयमश्विना गीरिमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।
इमा ब्रह्माणि युवयून्यग्मन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [१८] (६०९)

(७२)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिदृप् ।

आ गोमता नासत्या रथेना—ऽश्वावता पुरुश्चन्द्रेण यातम् ।
 अभि वां विश्वा नितुतः सचन्ते स्पर्हया श्रिया तन्वां शुभाना
 आ नो देवेभिरुप यातमर्वाक् सजोषसा नासत्या रथेन ।
 युवोहि नः सख्या पित्र्याणि समानो बन्धुरुत तस्य वित्तम्
 उदु स्तोमासो अश्विनोरबुध—आमि ब्रह्माण्युषसश्च देवीः ।
 आविवासन् रोदसी धिण्येमे अच्छा विप्रो नासत्या विवक्ति
 वि चेदुच्छन्त्यश्विना उपासः प्र वां ब्रह्माणि कारवो भरन्ते ।
 ऊर्ध्वं भानुं सविता देवो अश्वेद् बृहदुग्रयः समिधा जरन्ते
 आ पश्चातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधुरादुदक्तात् ।
 आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वास्तिभिः सदा नः

५ [१९] (६०७)

(७३)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । अश्विनौ । त्रिदृप् ।

अतारिष्म तमसरूपारमस्य प्रति स्तोमं देवयन्तो दर्धानाः ।
 पुरुदंसा पुरुतमा पुराजा ऽमर्त्या हवते अश्विना गीः
 न्यु प्रियो मनुषः साद्वि होता नासत्या यो यजते वन्दते च ।
 अश्वीतं मध्वो अश्विना उपाक आ वां वोचे विद्वेषु प्रयच्छेः ।
 अहेम यज्ञं पथामुराणा इमां सुवृक्तिं वृषणा जुषेथाम् ।
 श्रुष्टीवेव प्रेषितो वामबोधि प्रति स्तोमैर्जमाणो वसिष्ठः
 उप त्या वह्नीं गमतो विशं नो रक्षोहणा संभृता वीळुपाणी ।
 समन्धांस्यगमत मत्सराणि मा नो मर्धिष्टमा गतं शिवेन
 आ पश्चातान्नासत्या पुरस्ता—दाश्विना यातमधुरादुदक्तात् ।
 आ विश्वतः पाञ्चजन्येन राया यूयं पात स्वास्तिभिः सदा

७ [२३] (६१६)

१ (६३४)

(७४)

३ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः । अश्विनौ । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

इमा उ वां दिविष्टय वन्ते अश्विना । १
अयं वामहेऽर्वसे शर्च विंशं हि गच्छथः

युवं चित्रं ददश् स्मे । चोदेथां सूनृतावते । २
अर्वाग्रथं समः च्छतं पिबतं सोम्यं मधु

आ यातमुप भूपत जनाया पिबतमश्विना । ३
दुग्धं पयो वृषणा जन्तुसु मा नो मर्षिष्यमा गतम्

अश्वांसो ये वामुप द्युषो गृहं युवां दीयन्ति बिभ्रतः । ४
मक्ष्युभिर्नरा हयेभिश्चिना ऽऽ देवा यातमस्मयू

अधो ह यन्तो अश्विः पृक्षः सचन्त सूरयः । ५
ता यंसतो मुधर्वन्तो ध्रुवरा इक्ष्विस्मभ्यं नासत्या

प्र ये ययुरवृक्षासो रा इव नृपातारो जनानाम् ।
उत स्वेन शर्वसा शर्वनर उत क्षियन्ति सुक्षितिम् ६ [२१] (६१८)

रि (७५)

विश्वारुणर्वसिष्ठः । उपसः = विष्टुः ।

व्युषा आबो दिवि न ऽऽविष्कृण्वाना महिमानमागात् । १
अप दुहस्तम आनुरजुष्टु नमा पृथ्या अजीगः

महे नो अद्य मन्ति सुम्ना हे सौमगाय प्र यन्धि । २
मन्तुगुग्मरश्चै राश्विना वापु मानुषि श्रवस्युम्

वां रथो नृपती अस्ति वोळ्हा उपसो अमृतास आगुः । ३
आ न एना नासत्योप यात मभि तो अन्तरिक्षा व्यस्थुः

युवं च्यवानं जरसोऽमुमुक्तं नि पे क्षितीः परि सद्यो जिगाति । ४
निरंहस्तमसः स्पर्तमत्रि नि जाहुः दुहिता भुर्वनस्य पत्नी

इयं मनीषा इयमश्विना गी रिमां सुधा राय ईशो वसूनाम् ।
इमा बह्माणि युवयून्यगमन् युयं पात उति वह्निभिर्गुणाना ५ (६१३)

प्रति द्युतानामरूपासो अश्वाश्चित्रा अहश्चक्षुषसं वहन्तः ।
 यार्ति शुभ्रा विश्वपिशा रथेन दधाति रत्नं विधत्ते जनाय
 सत्या सत्येभिर्महती महद्भिर्द्वेवी देवेभिर्यजता यजत्रैः ।
 रुजद् दृळ्हानि दददुस्रियाणां प्रति गाव उषसं वावशन्त
 नू नो गोमद वीरवद धेहि रत्नमुपो अश्वावत् पुरुभोजो अस्मे ।
 मा नो बर्हिः पुरुषतां निदे कथूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८ [२२] (६२६)

(७६)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

उदु ज्योतिरमुतं विश्वजन्तं विश्वानरः सविता देवो अश्रेत् ।
 कृत्वा देवानामजनिष्ठ चक्षुः राविरक्रमुर्वन् विश्वमुषाः
 प्र मे पन्था देवयानां अहश्चक्षुषमर्धन्तो वसुभिरिष्कृतासः ।
 अभूदु केतुरुषसः पुरस्तात् प्रतीच्यागादधि हर्म्येभ्यः
 तानीदहानि बहुलान्यासन् या प्राचीनमुदिता सूर्यस्य ।
 यतः परं जार ईवाचरन्त्युषो दृक्षे न पुनर्यतीव
 त इदं देवानां सधमाद आसन्नृतावानः कवयः पूर्यासः ।
 गूळ्हं ज्योतिः पितरो अन्वविन्दन् तस्यमन्त्रा अजनयन्मुषासम्
 समान ऊर्वे अधि संगतासः सं जानते न यतन्ते मिथस्ते ।
 ते देवानां न भिनन्ति वृता न्यमर्धन्तो वसुभिर्यादमानाः
 प्रति त्वा स्तोमैरीळते वसिष्ठा उपबुधः सुभगे तुष्टुवांसः ।
 गवां नेत्री वाजपत्नी न उच्छोषः सुजाते प्रथमा जरस्व
 एषा नेत्री राधसः सुनृतानां मुषा उच्छन्ती रिभ्यते वसिष्ठैः ।
 वीर्यश्रुतं रयिमस्मे दधाना यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [२३] (६३३)

(७७)

६ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

उपो रुरुचे युवतिर्न योषा विश्वं जीवं प्रसुवन्तीं चरायै ।
 अभूवग्निः समिधे मानुषाणां मरुज्योतिर्बाधमाना तमांसि

१

(६३४)

विश्वं प्रतीची सप्रथा उदस्थाद् रुद्राद् वासो बिभ्रती शुक्रमश्वैत् ।
 हिरण्यवर्णां सुहृशीकसंहृग् गवां माता नेत्र्यह्नामरोचि २
 देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ती श्वेतं नयन्ती सुहृशीकमश्वम् ।
 उषा अदशि रश्मिभिर्व्यक्ता चित्रामघा विश्वमनु प्रभूता ३
 अन्तिवामा दूरे अमित्रमुच्छ्रो-वीं गव्यूतिमभयं कृधी नः ।
 यावय द्वेष आ भरा वसूनि चोदय राधो गृणते मघोनि ४
 अस्मे श्रेष्ठेभिर्मानुभिर्वि प्राह्य-षो देवि प्रतिरन्ती न आयुः ।
 इषं च नो दधती विश्ववारे गोमदश्वावद् रथवच्च राधः ५
 यां त्वा दिवो दुहितवर्धयन्त्युषः सुजाते मतिभिर्वसिष्ठाः ।
 सास्मासु धा रयिमृष्वं ब्रूहन्तं यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ६ [२४] (६३९)

(७८)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति केतवः प्रथमा अहश्चन्द्रध्वा अस्या अञ्जयो वि श्रयन्ते ।
 उषो अर्वाचा बृहता रथेन ज्योतिष्मता वाममस्मभ्यं वक्षि १
 प्रति धीमग्निर्जरेते समिद्धः प्रति विप्रासो मतिभिर्गृणन्तः ।
 उषा याति ज्योतिषा बाधमाना विश्वा तमोसि दुरितापं देवी २
 एता उ त्याः प्रत्यहश्च पुरस्ताज्ज्योतिर्यच्छन्तीरुषसो विप्रातीः ।
 अजीजनन् तस्यै यज्ञमग्निं मपाचीनं तमो अगादनुष्ठम् ३
 अचेति दिवो दुहिता मघोनी विश्वे पश्यन्त्युषसं विप्रातीम् ।
 आस्थाद् रथं स्वधया युज्यमाना मा यमश्वासः सुयुजो वहन्ति ४
 प्रति त्वाद्य सुमनसो बुधन्ताऽस्माकासो मघवानो वयं च ।
 तिल्विलायध्वमुषसो विप्राती यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ५ [२५] (६४४)

(७९)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उषसः । त्रिष्टुप् ।

व्युषा आवः पृथ्वाऽं जनानां पञ्च क्षितीर्मानुषीर्बोधयन्ती ।
 सुसंहग्भिरुक्षभिर्मानुमश्वेद् वि सूर्यो रोदसी चक्षसावः १ (६४५)

व्यंश्नते द्विवो अन्तेष्वक्तून् विशो न युक्ता उषसो यतन्ते ।	
सं ते गावस्तम आ वर्तयन्ति ज्योतिर्यच्छन्ति सवितेव बाहू	२
अभूदुषा इन्द्रतमा मधो न्यजीजनत् सुविताय श्रवांसि ।	
वि द्विवो द्वेवी दुहिता दधात्यङ्गिरस्तमा सुकृते वसूनि	३
तावदुषो राधो अस्मभ्यं रास्व यावत् स्तोतृभ्यो अरदो गृणाना ।	
यां त्वा जलुर्वृषभस्या रवेण वि हव्हस्य दुरो अद्रेरीणोः	४
द्वेवंदेवं राधंसे चोदयन्त्य स्मद्व्यक् सनुता ईरयन्ती ।	
व्युच्छन्ती नः सनये धियो धा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	५ [२६] (६४९)

(८०)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । त्रिष्टुप् ।

प्रति स्तोमेभिरुषसं वसिष्ठा गीर्भिर्विप्रासः प्रथमा अनुधन् ।	
विवर्तयन्तीं रजसी समन्ते आविष्कृण्वतीं भुवनानि विश्वा	१
एषा स्या नव्यमायुर्दधाना गूढी तमो ज्योतिषोषा अंबोधि ।	
अग्र एति युवतिरह्मयाणा प्राचिकितत् सूर्यं यज्ञमग्निम्	२
अश्वावतीर्गोमतीर्न उषासो वीरवतीः सदर्मुच्छन्तु भद्राः ।	
धृतं दुहाना विश्वतः प्रपीता यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	३ [२७] (६५२)

[अथ षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२५]

(८१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । उपसः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्रत्यु अदर्यायत्यु१—च्छन्तीं दुहिता द्विवः ।	
अपो महि व्ययति चक्षसे तमो ज्योतिष्कृणोति सूनरी	१
उदुस्त्रियाः सृजते सूर्यः सचो उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् ।	
तवेदुषो व्युषि सूर्यस्य च सं प्रक्तेन गमेमहि	२
प्रति त्वा दुहितर्दिव उषो जीरा अभुत्समहि ।	
या वहांसि पुरु स्पाहं वनन्वति रत्नं न दाशुषे मयः	३
उच्छन्ती या कृणोर्षि मंहना महि प्रख्ये देवि स्वर्हृशे ।	
तस्यास्ते रत्नभाज ईमहे वयं स्याम मातुर्न सूनवः	४ (६५६)

तच्चित्रं राध आ भरो—यो यद् दीर्घश्रुतमम् ।

यत् ते दिवो दुहितर्मतर्भोजनं तद् रास्व भुनजामहे

श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनं वाजौ अस्मभ्यं गोमतः ।

चोदयित्री मघोनः सूनृतावत्युषा उच्छदप स्रियः

५

६ [१] (६५८)

(८२)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो विशे जनाय महि शर्म यच्छतम् ।

दीर्घप्रयज्युमति यो वंनुष्यति वयं जयेम पृतनासु दुह्यः

सम्राष्टन्यः स्वराष्टन्य उच्यते वा महान्ताविन्द्रावरुणा महावसू ।

विश्वे देवासः परमे व्योमनि सं वामोर्जो वृषणा सं बलं दधुः

अन्वर्षा खान्यतुन्तमोजसा सूर्यमैरयतं द्विवि प्रभुम् ।

इन्द्रावरुणा मदं अस्य मायिनो ऽपिन्वतमपितुः पिन्वतं धियः

युवामिद् युत्सु पृतनासु बह्वयो युवां क्षेमस्य प्रसवे मितज्ञवः ।

ईशाना वस्वं उभयस्य कारव इन्द्रावरुणा सुहवां हवामहे

इन्द्रावरुणा यद्विमानं चक्रथुर्विश्वां जातानि भुवनस्य मुज्मनां ।

क्षेमेण मित्रो वरुणं दुवस्यति मरुद्भिर्ह्यः शुभमन्य ईयते

१

२

३

४

५ [२]

महे शुल्काय वरुणस्य नु त्विष ओजो मिमाते ध्रुवमस्य यत् स्वम् ।

अजामिमन्यः श्रथर्यन्तमार्तिरद् दुध्रेभिर्न्यः प्र वृणोति भूयसः

न तमंहो न दुरितानि मर्त्यं मिन्द्रावरुणा न तपः कुतश्चन ।

यस्य देवा गच्छथो वीथो अध्वरं न तं मर्तस्य नशते परिह्वतिः

अवाङ्मना दैव्येनावसा गतं शृणुतं हवं यदि मे जुजोषथः ।

युवोर्हि सख्यमुत वा यदाप्यं माङ्गीकमिन्द्रावरुणा नि यच्छतम्

अस्माकमिन्द्रावरुणा भेरंभरे पुरोयोधा भवतं कृष्ट्योजसा ।

यद् वां हवन्त उभये अध स्पृधि नरस्तोकस्य तनयस्य सातिषु

अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युम्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।

अवधं ज्योतिरादितिक्रतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे

६

७

८

९

१० [३] (६६८)

(८३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

युवां नरा पश्यमानास आप्यं प्राचा गव्यन्तः पृथुपर्शवो ययुः ।
 दासा च वृत्रा हतमार्याणि च सुदासमिन्द्रावरुणावसावतम् १
 यत्रा नरः समर्यन्ते कृतध्वजो यस्मिन्नाजा भवति किं चन प्रियम् ।
 यत्रा भर्यन्ते भुवना स्वर्हृशस्तत्रा न इन्द्रावरुणाधिं वोचतम् २
 सं भूम्या अन्ता ध्वसिरा अहक्षते न्द्रावरुणा द्विवि घोष आरुहत् ।
 अस्थुर्जनानामुप मामरातयो ऽर्वागवसा हवनश्रुता गतम् ३
 इन्द्रावरुणा वृधनाभिरप्रति भेदं वन्वन्ता प्र सुदासमावतम् ।
 ब्रह्माण्येषां शृणुतं हवीमनि सत्या तृत्तनामभवत् पुरोहितिः ४
 इन्द्रावरुणावभ्या तपन्ति साधान्युर्यो वनुषामरातयः ।
 युवं हि वस्व उभयस्य राजथो ऽधं स्मा नोऽवतं पार्थं द्विवि ५ [४]

युवां हवन्त उभयास आजिष्विन्द्रं च वस्वो वरुणं च सातये ।
 यत्र राजभिर्दृशमिनिर्बाधितं प्र सुदासमावतं तृत्सुभिः सह ६
 दश राजानः समिता अयंज्यवः सुदासमिन्द्रावरुणा न युयुधुः ।
 सत्या नृणामद्यसदामुपस्तुतिर्द्वेवा एषामभवन् देवहूतिषु ७
 दाशराज्ञे परियत्ताय विश्वतः सुदास इन्द्रावरुणावशिक्षतम् ।
 श्वित्यश्रो यत्र नमसा कपर्दिनो धिया धीवन्तो असपन्त तृत्सवः ८
 वृत्राण्यन्यः समिथेषु जिघ्रते व्रतान्यन्यो अभि रक्षते सदा ।
 हवामहे वां वृषणा सुवृक्तिभिर्ऋस्मे इन्द्रावरुणा शर्म यच्छतम् ९
 अस्मे इन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा द्युन्नं यच्छन्तु महि शर्म सप्रथः ।
 अवधं ज्योतिरदितेर्कतावृधो देवस्य श्लोकं सवितुर्मनामहे १० [५] (६७८)

(८४)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

आ वां राजानावध्वरे ववृत्यां हव्येभिर्इन्द्रावरुणा नमोभिः ।
 प्र वां घृताचीं ब्रह्मोर्दधाना परि त्मना विषुरुषा जिगाति १ (६७९)

युवो राष्ट्रं बृहादिन्वति द्यौर्यौ सेतुभिस्सृज्जुभिः सिनीथः ।
परि नो हेळो वरुणस्य वृज्या उरुं न इन्द्रः कृणवदु लोकम्
कृतं नो यज्ञं विदथेषु चारुं कृतं ब्रह्माणि सुरिषु प्रशस्ता ।
उपो रयिर्वैवजूतो न एतु प्र णः स्पर्हाभिर्भुतिभिस्तिरेतम्
अस्मे इन्द्रावरुणा विश्ववारं रयिं धत्तं वसुमन्तं पुरुक्षुम् ।
प्र य आदित्यो अमृता मिना त्यमिता शूरो दयते वसुनि
इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत तोके तनये तूतुजाना ।
सुरत्नासो देववीतिं गमेम युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

२

३

४

५ [६] (६८३)

(८५)

५ मैत्रावरुणिवंसिष्ठः । इन्द्रावरुणौ । त्रिष्टुप् ।

पुनीषे वामरक्षसं मनीषां सोममिन्द्राय वरुणाय जुह्वत ।
घृतप्रतीकामुषसं न देवीं ता नो यामस्तुरुष्यतामभीकै
स्पर्धन्ते वा उ देवहूये अत्र येषु ध्वजेषु द्विद्यवः पतन्ति ।
युवं तां इन्द्रावरुणावमित्रान् हतं पराचुः शत्रां विषूचः
आपश्चिद्धि स्वयंशसः सवःसु देवीरिन्द्रं वरुणं देवता धुः ।
कुण्ठीरन्यो धारयति प्रविक्ता वृत्राण्यन्यो अंप्रतीनि हन्ति
स सुकतुर्कृतचिदस्तु होता य आदित्य शवसा वां नमस्वान् ।
आववर्तदवसे वां हविष्मानसदित् स सुविताय प्रयस्वान्
इयमिन्द्रं वरुणमष्ट मे गीः प्रावत तोके तनये तूतुजाना ।
सुरत्नासो देववीतिं गमेम युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [७] (६८८)

(८६)

८ मैत्रावरुणिवंसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

धीरा त्वस्य महिना जनुषि वि यस्तस्तम्भ रोदसी चिदुर्वी ।
प्र नाकमृष्वं नुनुदे बृहन्तं द्विता नक्षत्रं प्रप्रथच्च भूम
उत स्वयां तन्वाइ सं वदु तत् कदा न्वान्तर्वरुणे भुवानि ।
किं मे हव्यमर्हणानो जुषेत कदा मृत्वीकं सुमना अभि स्यम्

१

२

(६९०)

पृच्छे तदेनो वरुण दिदृक्ष—पो एमि चिकितुषो विपृच्छम् ।	
समानमिन्मे कवयश्चिदाहु—रयं ह तुभ्यं वरुणो हृणीति	३
किमाग आस वरुण ज्येष्ठं यत् स्तोतारं जिघांससि सखायम् ।	
प्र तन्मे वोचो वृळभ स्वधावो ऽव त्वानेना नमसा तुर इयाम्	४
अव दुग्धानि पित्र्या सृजा नो ऽव या वयं चकूमा तनूभिः ।	
अव राजन् पशुतुषं न तायुं सृजा वत्सं न दाम्नो वसिष्ठम्	५
न स स्वो दक्षो वरुण धृतिः सा सुरा मन्युर्विभीदको अर्चितिः ।	
अस्ति ज्यायान् कनीयस उपारे स्वप्रश्ननेदनृतस्य प्रयोता	६
अरं दासो न मीळहुषे कराण्यहं देवाय भूर्णयेऽनांगाः ।	
अचेतयद्वचितो देवो अर्यो गृत्सं राये कवितरो जुनाति	७
अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावो हृदि स्तोम उपश्रितश्चिदस्तु ।	
शं नः क्षेमे शमु योगे नो अस्तु यूयं पात स्वास्तिभिः सदा नः	८ [८] (६९६)

(८७)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वरुणः । त्रिष्टुप् ।

रदत् पथो वरुणः सूर्याय प्राणोसि समुद्रिया नदीनाम् ।	
सर्गो न सृष्टो अर्वतीर्कताय—श्चकार महीरवनीरहभ्यः	१
आत्मा ते वातो रज आ नवीनोत् पशुर्न भूर्णिर्यवसे ससवान् ।	
अन्तर्मही बृहती रोदसीमे विश्वा ते धाम वरुण प्रियाणि	२
परि स्पशो वरुणस्य स्मदिष्टा उभे पश्यन्ति रोदसी सुमेके ।	
ऋतावानः कवयो यज्ञधीराः प्रचेतसो य इवयन्त मन्म	३
उवाच मे वरुणो मेधिंराय त्रिः सप्त नामाद्र्या विभर्ति ।	
विद्वान् पदस्य गुह्या न वोचद् युगाय विप्र उपराय शिक्षन्	४
तिस्रो द्यावो निहिता अन्तरस्मिन् तिस्रो भूमिरुपराः षड्विधानाः ।	
गृत्सो राजा वरुणश्चक्र एतं द्विवि प्रेङ्गं हिरण्ययं शुभे कम	५
अव सिन्धुं वरुणो द्यौरिव स्थाद् इप्सो न श्वेतो मृगस्तुर्विष्मान् ।	
गम्भीरशंसो रजसो विमानः सुपारक्षत्रः सतो अस्य राजा	६ (७०२)

यो मूळयाति चक्रुषे चिदागो वयं स्याम वरुणे अनागाः ।
अनु व्रतान्यदितेऽनुन्तो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

७ [९] (७०३)

(८८)

७ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वरुणः, (७ पाशविमोचनी) । त्रिष्टुप् ।

प्र शुन्ध्युवं वरुणाय प्रेष्ठां मातिं वसिष्ठ मीळहुषे भरस्व ।
य ईमर्वाञ्चं करते यजत्रं सहस्रामघं वृषणं बृहन्तम्
अथा न्वस्य संदृशं जगन्वा नग्नेरनीकं वरुणस्य मंसि ।
स्वर्गदृशमन्नधिपा उ अन्धो ऽभि मा वपुर्दृशये निनीयात्
आ यद् रुहाव वरुणश्च नावं प्र यत् समुद्रमीरयाव मध्यम् ।
अधि यदृषां स्नुभिश्चराव प्र प्रेङ्ख ईङ्ख्यावहै शुभे कम्
वसिष्ठं ह वरुणो नाव्याधा दृषिं चकार स्वपा महोभिः ।
स्तोतारं विप्रः सुदिनत्वे अह्नां यान्नु द्यावस्तुतन्न यादुषांसः
क्र॒त्यानि नौ सख्या बभूवुः सचावहे यद्वृकं पुरा चित् ।
बृहन्तं मानं वरुण स्वधावः सहस्रद्वारं जगमा गृहं ते
य आपिनिर्त्यो वरुण प्रियः सन् त्वामागांसि कृणवन् सखा ते ।
मा त एनस्वन्तो यक्षिन् भुजेम युन्धिष्मा विप्रः स्तुवते वरुथम्
भुवासु त्वासु क्षितिषु क्षियन्तो व्यस्मत् पाशं वरुणो मुमोचत् ।
अवो वन्वाना अदितेरुपस्थाद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [१०] (७१०)

(८९)

५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । वरुणः । गायत्री, ५ जगती ।

मो पु वरुण मून्मयं गृहं राजन्नहं गमम् । मूळा सुक्षत्र मूळयं
यदोर्मि प्रस्फुरन्निव हतिर्न ध्मातो अद्रिवः । मूळा सुक्षत्र मूळयं
क्रत्वः समह वीनतां प्रतीपं जगमा शुचे । मूळा सुक्षत्र मूळयं
अपां मध्ये तस्थिवांसं नृष्णां विदज्जगितारम् । मूळा सुक्षत्र मूळयं
यत् किं चेदं वरुण दैव्ये जने ऽभिद्रोहं मनुष्याश्चरामसि ।
अचिन्ती यत् तव धर्मा युयोपिम मा नस्तस्मादेनसो देव रीरिषः

१

२

३

४

५ [११] (७१५)

(१०)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥ ६ ॥ सू० ९०-१०४]

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, ५-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

प्र वीर्या शुचयो दद्विरे वा—मध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।
 वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मदाय
 ईशानाय प्रहृतिं यस्त आनद् शुचिं सोमं शुचिपास्तुभ्यं वायो ।
 कृणोषि तं मर्त्येषु प्रशस्तं जातोजातो जायते वाज्यस्य
 राये नु यं जज्ञतु रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम् ।
 अध वायुं नियुतः सश्वत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके
 उच्छन्नृषसः सुदिना अरिप्रा उरु ज्योतिर्विविदुर्दीध्यानाः ।
 गव्यं चिदूर्वमुशिजो वि ववुस्तेषामनुं प्रदिवः ससुरापः
 ते सत्येन मनसा दीध्यानाः स्वेन युक्तासः क्रतुना वहन्ति ।
 इन्द्रवायू वीरवाहं रथं वा—मीशानयोरभि पृक्षः सचन्ते
 ईशानासो ये दधते स्वर्णां गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्हिरण्यैः ।
 इन्द्रवायू सूरयो विश्वमायु—रर्विर्द्भिर्वीरैः पृतनासु सह्युः
 अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिमिर्वासिष्ठाः ।
 वाजयन्तः स्ववसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५

६

७ [१२] (७२२)

(९१)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १, ३ वायुः, २, ४-७ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

कुविदङ्गः नमसा ये वृधासः पुरा देवा अनवद्यास आसन् ।
 ते वायवे मनवे बाधिताया—ऽवासयन्नृषसं सूर्येण
 उशन्तां दृता न दभाय गोपा मासश्च पाथः शरदश्च पूर्वीः ।
 इन्द्रवायू सुष्टुतिर्वामियाना माडीकमीडि सुवितं च नव्यम्
 पीवोअन्नौ रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिपक्ति नियुतामभिथ्रीः ।
 ते वायवे समनसो वि तस्थुर्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः
 यावत् तरस्तन्वोऽ यावदोजो यावन्नरश्चक्षसा दीध्यानाः ।
 शुचिं सोमं शुचिपा पातमस्मे इन्द्रवायू सवतं बहिरदम्

१

२

३

४

(७२६)

नियुवाना नियुतः स्पर्हवीरा इन्द्रवायू सरथं यातमर्वाक् ।
 इदं हि वां प्रभृतं मध्वो अग्रमर्धं प्रीणाना वि मुमुक्तमस्मे
 या वां शतं नियुतो याः सहस्रमिन्द्रवायू विश्ववाराः सचन्ते ।
 आभिर्यातं सुविदत्राभिरर्वाक् पातं नरा प्रतिभृतस्य मध्वः
 अर्वन्तो न श्रवसो भिक्षमाणा इन्द्रवायू सुष्टुतिभिर्वसिष्ठाः ।
 वाजयन्तः स्वर्वसे हुवेम यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

५

६

७ [१३] (७२९)

(९२)

५ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । वायुः, २, ४ इन्द्रवायू । त्रिष्टुप् ।

आ वायो मूष शुचिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।
 उपो ते अन्धो मर्धमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयम्
 प्र सोता जीरो अध्वरेष्वस्थात् सोममिन्द्राय वायवे पिबध्वै ।
 प्र यद् वां मध्वो अग्रियं भरन्त्यध्वर्यवो देवयन्तः शचीभिः
 प्र याभिर्यासिं द्वाश्वांसमच्छा नियुद्धिर्वायविष्टये दुरोणे ।
 नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्व्यं च राधः
 ये वायव इन्द्रमादनास आदेवासो नितोशनासो अर्यः ।
 भ्रन्तो वृत्राणि सूरिभिः प्याम सासह्वांसो युधा नृभिरमित्रान्
 आ नो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।
 वायो अस्मिन् त्सर्वने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

१

२

३

४

५ [१४] (७३४)

(९३)

८ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्राग्नी । त्रिष्टुप् ।

शुचिं नु स्तोमं नर्वजातमद्येन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् ।
 उभा हि वां सुहवा जोहवीमि ता वाजं सद्य उशते धेष्ठा
 ता सानसी शवसाना हि भूतं साकुंवृधा शवसा शूशुवांस ।
 क्षर्यन्तो रायो यर्वसस्य भूरैः पूङ्कं वाजस्य स्थविरस्य वृष्वेः
 उपो ह यद् विदथं वाजिनो गुधीभिर्विप्राः प्रमतिमिच्छमानाः ।
 अर्वन्तो न काष्ठां नक्षमाणा इन्द्राग्नी जोहुवतो नरस्ते

१

२

३ (७३७)

गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमान इष्टे रथि यशसं पूर्वभाजम् ।
 इन्द्राग्नी वृत्रहणा सुवज्रा प्र नो नव्येभिस्तिरतं देष्णैः ४
 सं यन्मही मिथ्यती स्पर्धमाने तनुरुचा शूरसाता यतैते ।
 अदेवयुं विदथे देवयुभिः सत्रा हतं सोमसुता जनेन ५ [१५]

इमामु पु सोमसुतिमुप न एन्द्राग्नी सौमनसायं यातम् ।
 नू चिद्धि परिमन्नाथे अस्मान्ना वां शश्वद्विर्ववृतीयं वाजैः ६
 सो अग्र एना नर्मसा समिद्धो ऽच्छा मित्रं वरुणमिन्द्रं वोचे ।
 यत् सीमार्गश्चक्रमा तत् सु मृळ तदर्थमादितिः शिश्रथन्तु ७
 एता अग्र आशुषाणासं इष्टीर्युवोः सचाभ्यश्याम वाजान् ।
 मेन्द्रो नो विष्णुर्मरुतः परि ख्यन् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ८ [१६] (७४२)

(९४)

११ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्राग्नी । गायत्री, १२ अनुष्टुप् ।

इयं वामस्य मन्मन इन्द्राग्नी पूर्व्यस्तुतिः । अभ्राद् वृष्टिरिवाजनि १
 शृणुतं जस्तिरुहव—मिन्द्राग्नी वनतं गिरः । ईशाना पिप्यतं धियः २
 मा पापत्वाय नो नरेन्द्राग्नी माभिःशस्तये । मा नो रीरधतं निदे ३
 इन्द्रे अग्रा नमो बृहत् सुवृक्तिमेरयामहे । धिया धेना अवस्यवः ४
 ता हि शश्वन्त ईळत इत्था विप्रांस ऊतये । सबाधो वाजसातये ५
 ता वां गीर्भिर्विपन्यवः प्रयस्वन्तो हवामहे । मेधसाता सनिष्यवः ६ [१७]

इन्द्राग्नी अवसा गत—मुस्मभ्यं चर्षणीसहा । मा नो दुःशंसं ईशत ७
 मा कस्य नो अरुरुषो धूर्तिः प्रणङ्गल्यस्य । इन्द्राग्नी शर्मं यच्छतम् ८
 गोमद्धिरण्यवद् वसु यद् वामश्वावदीमहे । इन्द्राग्नी तद् वनेमहि ९
 यत् सोम आ सुते नर इन्द्राग्नी अजोहवुः । सतीवन्ता सपर्यवः १०
 उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्दाना चिदा गिरा । आङ्गुषैराविवासतः ११
 ताविद् दुःशंसं मर्त्यं दुर्विद्रांसं रक्षास्विनम् । आभोगं हन्मना हत मुवृधि हन्मना हतम् १२
 [१८] (७५४)

(९५)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ३ सरस्वान् । त्रिष्टुप् ।

प्र क्षोर्दसा धार्यसा सन्न एषा सरस्वती धरुणमार्यसी पूः ।	
प्रवाबधाना रथ्येव याति विश्वा अपो महिना सिन्धुरन्याः	१
एकाचित्त सरस्वती नदीनां शुचिर्यती गिरिभ्य आ समुद्रात् ।	
रायश्चेतन्ती भुवनस्य भूरेर्धृतं पयो दुदुहे नार्हुषाय	२
स वावृधे नर्यो योषणासु वृषा शिशुर्वृषभो युजियासु ।	
स वाजिनं मघवन्त्र्यो दधाति वि सातये तन्वं मामृजीत	३
उत स्या नः सरस्वती जुषाणो—प श्रवत् सुभगा युज्ञे अस्मिन् ।	
मितजुभिर्नमस्यैरियाणा राया युजा चिदुत्तरा सस्त्रिभ्यः	४
इमा जुह्वाना युष्मदा नमोभिः प्रति स्तोमं सरस्वति जुषस्व ।	
तव शर्मन् प्रियतमे दधाना उप स्थेयाम शरणं न वृक्षम्	५
अयमु ते सरस्वति वसिष्ठो द्वारावृतस्य सुभगे व्यावः ।	
वर्धं शुभ्रे स्तुवते रासि वाजान् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [१९] (७६०)

(९६)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । सरस्वती, ४-६ सरस्वान् । १-२ प्रगाथाः = (१ बृहती, २ सतो बृहती), ३ प्रस्तारपङ्क्तिः, ४-६ गायत्री ।

बृहदु गायिषे वचो ऽसुर्या नदीनाम् ।	
सरस्वतीमिन्महया सुवृक्तिभिः स्तोमैर्वसिष्ठ रोदसी	१
उभे यत् ते महिना शृभ्रे अन्धसी अधिक्षियन्ति पूरवः ।	
सा नो बोध्यवित्री मरुत्सखा चोदु राधो मघोनाम्	२
भद्रमिद भद्रा कृणवत् सरस्वत्यकवारी चेतति वाजिनीवती ।	
गृणाणा जमदग्निवत् स्तुवाना च वसिष्ठवत्	३
जनीयन्तो न्वग्रवः पुत्रीयन्तः सुदानवः । सरस्वन्तं हवामहे	४
ये ते सरस्व ऊर्मयो मधुमन्तो घृतश्रुतः । तेभिर्नोऽविता भव	५
पीषिवासं सरस्वतः स्तनं यो विश्वदर्शतः । भक्षीमहि प्रजामिषम्	६ [२०] (७६६)

(९७)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । १ इन्द्रः, २, ४-८ बृहस्पतिः, ३, ९ इन्द्राब्रह्मणस्पती,
१० इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप् ।

यज्ञे द्विवो नृषदने पृथिव्या नरो यत्र देवयवो मदन्ति ।
इन्द्राय यत्र सर्वनानि सुन्वे गमन्मदाय प्रथमं वयश्च १
आ दैव्या वृणीमहेऽवांसि बृहस्पतिर्नो मह आ संखायः ।
यथा भवेम मीळहुषे अनागा यो नो दाता परावतः पितेव २
तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः सुशेवं ब्रह्मणस्पतिं गृणीषे ।
इन्द्रं श्लोको महि दैव्यः सिषक्तु यो ब्रह्मणो देवकृतस्य राजा ३
स आ नो योनिं सदतु प्रेष्ठो बृहस्पतिर्विश्ववारो यो अस्ति ।
कामो रायः सुवीर्यस्य तं दातु पर्षन्नो अति सश्रुतो अरिष्टान् ४
तमा नो अर्कममृताय जुष्टं मिमे धांसुरमृतासः पुराजाः ।
शुचिक्रन्दं यजतं पत्न्यानां बृहस्पतिमनर्वाणं हुवेम ५ [२१]

तं श्रग्मासो अरुषासो अश्वा बृहस्पतिं सहवाहो वहन्ति ।
सहश्चिद् यस्य नीलवत् सधस्थं नभो न रूपमरुणं वसानाः ६
स हि शुचिः शतपत्रः स शुन्ध्युर्हिरण्यवाशीरिषिरः स्वर्षाः ।
बृहस्पतिः स स्वाविश ऋष्वः पुरु सखिभ्य आसुतिं करिण्डः ७
देवी देवस्य रोदसी जनित्री बृहस्पतिं वावृधतुर्महित्वा ।
वृक्षाध्याय दक्षता सखायः करद् ब्रह्मणे सुतरां सुगाधा ८
इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृक्तिर्ब्रह्मेन्द्राय वृजिणे अकारि ।
अविष्टं धियो जिगृतं पुरंधीर्जजस्तमर्यो वनुषामरातीः ९
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो दिव्यस्येशाथे जुत पार्थिवस्य ।
धत्तं रयिं स्तुवते कीर्ये चिद् यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १० [२२] (७७६)

(१८)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । इन्द्रः, ७ इन्द्राबृहस्पती । त्रिष्टुप् ।

अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशुं जुहोतन वृषभार्य क्षितीनाम् ।
गौराद् वेदीयां अवपानमिन्द्रो विश्वाहेद् याति सुतसोममिच्छन् १ (७७७)

यद् दधिषे प्रदिवि चार्वन्नं	द्विवेदिवे पीतिमिदस्य बक्षि ।	
उत हृदोत मनसा जुषाण	उशन्निन्द्र प्रस्थितान् पाहि सोमान्	२
जज्ञानः सोमं सहसे पपाथ	प्र ते माता महिमानमुवाच ।	
एन्द्र पप्राथोर्वन्तरिक्षं	युधा देवेभ्यो वरिवश्चकथं	३
यद् योधया महतो मन्यमानान्	त्साक्षाम तान् बाहुभिः शाशदानान् ।	
यद् वा नृभिर्वृत इन्द्राभियुध्या	स्तं त्वयाजिं सौश्रवसं जयेम	४
प्रेन्द्रस्य वोचं प्रथमा कृतानि	प्र नूर्तना मघवा या चकारं ।	
यदेवदेवीरसाहिष्ट माया	अथाभवत् केवलः सोमो अस्य	५
तवेदं विश्वमभितः पशव्यं	यत् पश्यसि चक्षसा सूर्यस्य ।	
गवामसि गोपतिरेकं इन्द्र	भक्षीमहि ते प्रयतस्य वस्वः	६
बृहस्पते युवमिन्द्रश्च वस्वो	दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य ।	
धत्तं रुधिं स्तुवते कीरये चिद्	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२३] (७८३)

(९९)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः, ४-६ इन्द्राविष्णू । जिष्टुप् ।

परो मात्रया तन्वां वृधान	न ते महित्वमन्वश्नुवन्ति ।	
उभे ते विद्म रजसी पृथिव्या	विष्णो देव त्वं परमस्य वित्से	१
न ते विष्णो जायमानो न ज्ञातो	देवं महिम्नः परमन्तमाप ।	
उदस्तभ्ना नाकमुष्वं बृहन्तं	द्वाधर्थं प्राचीं ककुभं पृथिव्याः	२
इरावती धेनुमती हि भूतं	सूर्यवसिनीं मनुषे दशस्या ।	
व्यस्तभ्ना रोदसी विष्णवेते	द्वाधर्थं पृथिवीमभितो मयूखैः	३
उरुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकं	जनयन्ता सूर्यमुषासमग्निम् ।	
दासस्य चिद् वृषशिप्रस्य माया	जघ्नथुर्नरा पृतनाज्येषु	४
इन्द्राविष्णू हंहिताः शम्बरस्य	नव पुरो नवति च श्रथिष्टम् ।	
ज्ञतं वर्चिनः सहस्रं च साकं	हथो अग्रत्यसुरस्य वीरान्	५
इयं मनीषा बृहती बृहन्तो	रुक्रमा तवसा वर्धयन्ती ।	
ररे वां स्तोमं विदथेषु विष्णो	पिन्वतमिषो वृजनेष्विन्द्र	६
वर्षद् ते विष्णवाः आ कृणोमि	तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे	यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२४] (७९०)

(१००)

७ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । विष्णुः । त्रिष्टुप् ।

नू मर्तो द्यते सनिष्यन् यो विष्णाव उरुगायाय दाशत ।	
प्र यः सत्राचा मर्नसा यजात एतावन्तं नर्थमाविवासात्	१
त्वं विष्णो सुमतिं विश्वजंन्या मप्रयुतामेवयावो मतिं दाः	
पर्चो यथा नः सुवितस्य भूरे रश्वावतः पुरुश्चन्द्रस्य रायः	२
त्रिर्देवः पृथिवीमेष एतां वि चक्रमे शतर्चसं महित्वा ।	
प्र विष्णुरस्तु तवसस्तवीयान् त्वेषं ह्यस्य स्थविरस्य नाम	३
वि चक्रमे पृथिवीमेष एतां क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन् ।	
ध्रुवासो अस्य कीरयो जनास उरुक्षितिं सुजनिमा चकार	४
प्र तत् ते अद्य शिपिविष्ट नामा ऽर्यः शंसामि वयुनानि विद्वान् ।	
तं त्वा गृणामि तवसमतं व्यान् क्षयन्तमस्य रजसः पराके	५
किमित् ते विष्णो पतिचक्ष्यं भूत् प्र यद् ववुक्षे शिपिविष्टो अस्मि ।	
मा वर्षो अस्मदप गृह एतद् यदन्यरूपः समिथे बभूथ	६
वर्षद् ते विष्णवाः आ कृणोमि तन्मं जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् ।	
वर्धन्तु त्वा सुष्टुतयो गिरो मे यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	७ [२५] (७९७)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३३]

(१०१)

६ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । त्रिष्टुप् ।

तिस्रो वाचः प्र वंदु ज्योतिरग्रा या एतद् दुह्वे मधुदुधमूधः ।	
स वृत्सं कृण्वन् गर्भमोषधीनां सद्यो जातो वृषभो रौरवीति	१
यो वर्धन् ओषधीनां यो अपां यो विश्वस्य जगतो देव ईशे ।	
स त्रिधातु शरणं शर्म यंसत् त्रिवर्तु ज्योतिः स्वमिष्ट्यस्मे	२
स्तरिरे त्वद् भवति सूत उ त्वद् यथावशं तन्वं चक्र एषः ।	
पितुः पयः प्रति गुष्णाति माता तेन पिता वर्धते तेन पुत्रः	३
यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थु स्तिस्रो द्यार्वस्त्रेधा ससुरापः ।	
त्रयः कोशास उपसेचनासो मध्वः श्रोतन्यभितो विरशाम्	४
इदं वचः पर्जन्याय स्वराजे हृदो अस्वन्तरं तज्जुजोषत् ।	
मयोमुनो वृष्टयः सन्वस्मे सुपिप्ला ओषधीर्देवगोपाः	५

(८०९)

स रेतोधा वृषभः शश्वतीनां तस्मिन्नात्मा जगत्स्तस्थुषश्च ।
तन्म ऋतं पातु शतशारदाय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६ [१] (८०३)

(१०२)

३ मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः (वृष्टिकामः), कुमार आग्नेयो वा । पर्जन्यः । गायत्री, २ पादनिचृत् ।

पर्जन्याय प्र गांयत द्विवस्पुत्राय मीळहुषे । स नो यवसमिच्छतु १

यो गर्भमोषधीनां गवां कृणोत्यवताम् । पर्जन्यः पुरुषीणाम् २

तस्मा इद्रास्ये हविर्जुहोता मधुमत्तमम् । इळां नः संयतं करत् ३ [२] (८०६)

(१०३)

१० मैत्रावरुणिर्वसिष्ठः । मण्डूकाः (पर्जन्यः) । त्रिष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

संवत्सरं शशयाना ब्राह्मणा व्रतचारिणः ।

वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूकां अवादिषुः १

द्विष्या आपो अभि यदेनमायन् हतिं न शुष्कं सरसी शयानम् ।

गवामह न मायुर्वसिनीनां मण्डूकानां वगुरुत्रा समेति २

यदीमेनो उशतो अभ्यवर्षति तुष्यावतः प्रावृष्यार्गतायाम् ।

अक्खलीकृत्या पितरं न पुत्रो अन्यो अन्यमुप वदन्तेति ३

अन्यो अन्यमनु गृभ्णात्येनो र्पां प्रसर्गे यदमन्दिषाताम् ।

मण्डूको यदुभिवृष्टः कनिष्कन् पृश्निः संपृङ्के हरितेन वाचम् ४

यदेषामन्यो अन्यस्य वाचं शाक्तस्यैव वदति शिक्षमाणः ।

सर्वं तदेषां समृधेव पर्व यत् सुवाचो वदथनाध्यप्सु ५ [३]

गोमायुरेको अजमायुरेकः पृश्निरेको हरित एक एषाम् ।

समानं नाम बिभ्रतो विरूपाः पुरुत्रा वाचं पिपिशुर्वदन्तः ६

ब्राह्मणासो अतिरात्रे न सोमे सरो न पूर्णमभितो वदन्तः ।

संवत्सरस्य तदहः परि ष्ट यन्मण्डूकाः प्रावृषीणं बभूव ७

ब्राह्मणासः सोमिनो वाचमक्रत ब्रह्म कृण्वन्तः परिवत्सुरीणम् ।

अध्वर्यवो वृमिणः सिष्विद्वाना आविर्मवन्ति गुह्या न के चित् ८

वेवहिंति जुगुपुर्द्वाविशस्य ऋतुं नरो न प्र भिनन्त्येते ।

संवत्सरे प्रावृष्यार्गतायां तप्ता धर्मा अंशुवते विसर्गम् ९

गोमायुरदावृजमायुरदात् पृश्निर्वान्दरितो नो वसूनि ।

गवां मण्डूका वदतः शतानि सहस्रसावे प्र तिरन्त आयुः १० [४] (८१६)

(१०४)

२५ मैत्रावरुणिवसिष्ठः । (राक्षोघ्नं) इन्द्रासोमौ; ८, १६, १९-२२ इन्द्रः; ९, १२-१३ सोमः;
१०, १४ अग्निः, ११ देवाः, १७ ग्रावाणः, १८ मरुतः, २३ (पूर्वार्धस्य) वासिष्ठादग्नीः, (उत्तरार्धस्य)
पृथिव्यन्तरिक्षे । त्रिष्टुप्; १-६, १८, २१, २३ जगती; ७ जगती त्रिष्टुप्वाः २५ अनुष्टुप् ।

इन्द्रासोमा तर्पतं रक्ष उज्जतं न्यर्पयतं वृषणा तमोवृधः ।
परां शृणीतमचितो न्योषतं हतं नुदेथां नि शिशीतमत्रिणः १
इन्द्रासोमा समघशंसमभ्य १ वं तर्पयस्तु चरुरग्विवां इव ।
ब्रह्मद्विषे क्रव्यादे घोरचक्षसे द्वेषो धत्तमनवायं किमीदिने २
इन्द्रासोमा दुष्कृतो ववे अन्त रनारम्भणे तमसि प्र विध्यतम् ।
यथा नातः पुनरेकश्चनोदयत तद् वामस्तु सहसे मन्थुमच्छवः ३
इन्द्रासोमा वर्तयतं द्विवो वृधं सं पृथिव्या अघशंसाय तर्हेणम् ।
उत् तक्षतं स्वयं १ पर्वतेभ्यो येन रक्षो वावृधानं निजूर्वथः ४
इन्द्रासोमा वर्तयतं द्विवस्पर्धे श्रितसेभिर्व्यवमश्महन्मभिः ।
तर्पुर्वधेभिरजरेभिरत्रिणो नि पशानि विध्यतं यन्तु निस्वरम् ५ [५]

इन्द्रासोमा परिं वां भूतु विश्वत इयं मतिः कक्ष्याश्वेव वाजिना ।
यां वां होत्रां परिहिनोमि मेधये मा ब्रह्माणि नृपतीव जिन्वतम् ६
प्रति स्मेरथां तुजयद्भिरेवै हतं ब्रह्मो रक्षसो भङ्गुरावतः ।
इन्द्रासोमा दुष्कृते मा सुगं भूद् यो नः कदा चिदभिदासति ब्रह्मा ७
यो मा पाकेन मनसा चरन्त मभिवष्टे अनृतेभिर्वचोभिः ।
आप इव काशिना संगृभीता असन्नस्त्वासंत इन्द्र वक्ता ८
ये पाकशंसं विहरन्त एवै र्ये वा भद्रं वृषयन्ति स्वधार्मिः ।
अहये वा तान् प्रददातु सोम आ वा दधातु निर्रक्तेरुपरथे ९
यो नो रसं दिप्सति पित्वो अग्ने यो अश्वानां यो गवां यस्तनूनाम् ।
रिपुः स्तेनः स्तेयकृद् वृध्रमेतु नि ष हीयतां तन्वा ३ तना च १० [६]

परः सो अस्तु तन्वा ३ तना च तिस्रः पृथिवीरधो अस्तु विश्वाः ।
प्रतिं शृण्यतु यशो अस्य देवा यो नो दिवा दिप्सति यश्च नक्तम् ११
सुविज्ञानं चिकितुषे जनाय सच्चासच्च वचंसी पस्पृधाते ।
तयोर्यत् सत्यं यतरहर्जीय स्तदित सोमोऽवति हन्त्यासत् १२ (८२८)

न वा उ सोमो वृजिनं हिंनोति न क्षत्रियं मिथुया धारयन्तम् ।
हन्ति रक्षो हन्त्यासुद वदन्त—मुभाविन्द्रस्य प्रसितौ शयाते १३
यदि बाहमनृतदेव आस मोघं वा देवाँ अप्यूहे अग्ने ।
किमुस्मभ्यं जातवेदो हृणीषे द्रोघुवाचस्ते निर्ऋथं संचन्ताम् १४
अद्या मुरीय यदि यातुधानो अस्मि यद्वि वायुस्ततप पूरुषस्य ।
अथा स वीरैर्दृशमिर्वि यूया यो मा मोघं यातुधानेत्याह १५ [७]

यो मायातुं यातुधानेत्याह यो वा रक्षाः शुचिरस्मीत्याह ।
इन्द्रस्तं हन्तु महता वधेन विश्वस्य जन्तोर्धमस्पदीष्ट १६
प्र या जिगाति खर्गलैव नक्त—मपं द्रुहा तन्वं१ गूहमाना ।
वृत्राँ अनन्ताँ अव सा पदीष्ट ग्रावाणो घ्नन्तु रक्षसं उपवदेः १७
वि तिष्ठध्वं मरुतो विश्वि१च्छतं गुभायतं रक्षसः संपिण्ठन ।
वयो ये भूत्वी पतयन्ति नक्तभि—र्ये वा रिपो दधिरि देवे अध्वरे १८
प्र वर्तय द्विवो अश्मानमिन्द्र सोमशितं मघवन् त्सं शिशाधि ।
प्राक्तादपाक्तादधरादुदक्ता—वृभि जहि रक्षसः पर्वतेन १९
एत उ त्वे पतयन्ति श्वयातव इन्द्रं दिप्सन्ति दिप्सवोऽदाभ्यम् ।
शिशीति शक्रः पिशुनेभ्यो वधं नूनं सृजदृशानि यातुमज्यः २० [८]

इन्द्रो यातुनामभवत् पराशरो हविर्मथीनामभ्या३विवांसताम् ।
अमीदु शक्रः परशुर्यथा वनं पात्रेव भिन्दन् त्सत एति रक्षसः २१
उल्लूकयातुं शुशुलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।
सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्र मृण रक्ष इन्द्र २२
मा नो रक्षो अभि नड्यातुमावता—मपोच्छतु मिथुना या किमीदिना ।
पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वंहसो—ऽन्तरिक्षं द्विष्यात् पात्वस्मान् २३
इन्द्र जहि पुमांसं यातुधान—मुत स्त्रियं मायया शाशदानाम् ।
विग्रीवासो मूरदेवा ऋदन्तु मा ते हंसान् त्सूर्यमुच्चरन्तम् २४
प्रति चक्षु वि चक्ष्वे—न्द्रश्च सोम जागृतम् । रक्षोभ्यो वधमस्यत—मशानि यातुमज्यः २५ [९] (८४१)

॥ इति सप्तमं मण्डलं समाप्तम् ॥ मंत्र-संख्या

षष्ठमण्डलस्यान्तपर्यन्तं ५१३३

सप्तममण्डलस्य ८४१

सर्वयोगः— ५९७४

अथाष्टमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-५]

(३४) १-२ प्रगाथो (घोरः) काण्वः, ३-२९ मेघातिथि-मेघ्यातिथी काण्वौ, ३०-३३ प्लायोनि-
रासङ्गः, ३४ आङ्गिरसी शङ्खती ऋषिका । इन्द्रः, ३०-३४ आसङ्गः । १-४ प्रगाथः=
(विषमा बृहती, समा सतोबृहती), ५-३२ बृहती, ३३-३४ त्रिष्टुप् ।

मा चिदुन्यद् वि शंसत सखायो मा रिषण्यत ।

इन्द्रमित्र स्तोता वृषणं सचा सुते मुहुरुक्था च शंसत १

अवक्रक्षिणं वृषभं यथाजुरं गां न चर्षणीसहम् ।

विद्वेषणं संवननोभयंकरं मंहिष्ठमुभयाविनम् २

यच्चिच्छि त्वा जना इमे नाना हवन्त ऊतये ।

अस्माकं ब्रह्मेदमिन्द्र भूतु ते ऽहा विश्वा च वर्धनम् ३

वि तर्तूर्यन्ते मघवन् विणश्चितो ऽर्यो विषो जनानाम् ।

उप क्रमस्व पुरुषपुमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये ४

महे चन त्वामद्विवः परां शुल्कार्यं देयाम् ।

न सहस्राय नायुताय वज्रिवो न शताय शतामघ ५ [१०]

वस्यौ इन्द्रासि मे पितु रुत भ्रातुरमुञ्जतः ।

माता च मे छदयथः समा वंसो वसुत्वनाय राधसे ६

केयथ केदसि पुरुत्रा चिच्छि ते मनः ।

अलर्षि युध्म खजकृत् पुरंदर प्र गायात्रा अंगासिषुः ७

प्रास्मै गायत्रमर्चत वावातुर्यः पुरंदुरः ।

याभिः काण्वस्योप बर्हिःरासवं यासद् वज्री मिनत् पुरः ८

ये ते सन्ति दशग्विनः शतितो ये सहास्रिणः ।

अश्वानो ये ते वृषणो रघुदुव स्तेभिर्नस्तूयमा गंहि ९

(९)

आ त्व^१द्य संबर्द्धां हुवे गांयत्रवैपसम् ।
इन्द्रं धेनुं सुदुधामन्यामिषं मुरुधारामरंकृतम् १० [११]

यत् तुदत् सूर एतशं ब्रह्म वार्तस्य पुर्णिनां ।
वहत कुत्समार्जुनयं शतक्रतुः त्सरं गन्धर्वमस्तृतम् ११

य ऋते चिदाभिप्रिषः पुरा जनुभ्यं आतुदः ।
संधाता संधिं मयवां पुरुवसु-रिष्कर्ता विह्वृतं पुनः १२

मा भूम निष्ठया हुवेन्द्र त्वदरणा इव ।
वनीनि न प्रजहितान्यद्विबो दुरोपासो अमन्महि १३

अमन्महीर्दनाशवो ऽनुयासश्च वृत्रहन् ।
सकृत् सु ते महता शूर राधसा ऽनु स्तोमं मुदीमाहि १४

यक्वि स्तोमं मम श्रवं वृस्माकमिन्द्रमिन्द्रवः ।
तिरः पवित्रं समवांसं आशवो मन्दन्तु तुष्ट्यावृधः १५ [१२]

आ त्व^१द्य सधस्तुतिं वावातुः सख्युरा गहि ।
उपस्तुतिर्मघोनां प्र त्वाव-त्वधां ते वशिम सुष्टुतिम् १६

सोता हि सोममद्रिमि-रेमैनमप्सु धावत ।
गव्या वल्लेव वासर्यन्त इन्नरो निधुक्षन् वक्षणाभ्यः १७

अधु ज्मो अर्धं वा द्विवो बृहतो रौचनादधि ।
अया वर्षस्व तन्वां गिरा ममा ऽऽ जाता सुक्रतो वृण १८

इन्द्राय सु मदिन्तमं सोमं सोता वरेण्यम् ।
शक्र एणं पीपयद् विश्वया धिया हिंन्वानं न वाजयुम् १९

मा त्वा सोमस्य गल्दथा सदा याचन्नहं गिरा ।
भूर्णिं मृगं न सवनेषु चुक्रुधं क ईशानं न याचिषत् २० [१३]

मदेनेषितं मदं मुग्रमुग्रेण शवसा ।
विश्वेषां तरुतारं मद्रुच्युतं मदे हि ष्मा ददाति नः २१

शेवारि वार्यां पुरु देवो मर्तीय वाशुषे ।
स सुन्वते च स्तुवते च रासते विश्वगूतो अरिष्टुतः २२

एन्द्र याहि मत्स्व चित्रेण देव राधसा ।
सरो न प्रास्युदरं सपीतिमि-रा सोमंभिरु स्फिरम् २३

आ त्वा सहस्रमा शतं युक्ता रथे हिरण्यये ।
 ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो वहन्तु सोमपीतये २४
 आ त्वा रथे हिरण्यये हरीं मयूरशिष्या ।
 शितिपृष्ठा बहतां मध्वो अन्धसो विवक्षणस्य पीतये २५ [१४]

पिबा त्वस्य गिर्वणः सुतस्य पूर्वपा इव ।
 परिष्कृतस्य रसिन इयमासुतिश्चारुर्मदाय पत्यते २६
 य एको अस्ति कुंसना मह्यं उग्रो अभि व्रतैः ।
 गमत् स शिप्री न स येषदा गम्—द्वयं न परि वर्जति २७
 त्वं पुरं चरिष्ण्वं वधैः शुष्णास्य सं पिणक् ।
 त्वं भा अनु चरो अध द्विता यदिन्द्र हव्यो भुवः २८
 मम त्वा सूर उदिति मम मध्यदिनि विवः ।
 मम प्रपित्वे अपिशवरे वस—वा स्तोमासो अवृत्सत २९
 स्तुहि स्तुहीकुते वा ते महिष्ठासो भुवोनाम् ।
 निन्दिताश्वः प्रपथी परमज्या मघस्य मेध्यातिथे ३० [१५]

आ यदश्वान् वनन्वतः श्रद्धयाहं रथे रुहम् ।
 उत वामस्य वसुनश्चिकेतति यो अस्ति याद्वः पशुः ३१
 य क्रज्जा मह्यं मामहे सह त्वचा हिरण्यया ।
 एष विश्वान्यभ्यस्तु सौभगा ऽऽ संगस्य स्वनद्वथः ३२
 अध प्रायोगिरति दासद्वन्या नासंगो अग्ने वृशभिः सहस्रैः ।
 अधोक्षणो दश मह्यं रुशन्तो नळा इव सरसो निरतिष्ठन् ३३
 अन्वस्य स्थूरं दद्वरो पुरस्ता दनस्थ ऊरुवरम्बमाणः ।
 शश्वती नार्यभिचक्ष्याह सुभद्रमयं भोजनं बिभर्षि ३४ [१६] (३४)

(२)

(४२) १-४० मेधातिथिः काण्वः, आङ्गिरसः प्रियमेधश्च, ४१-४२ मेधातिथिः काण्वः ।
 इन्द्रः, ४१-४२ विमिन्दुः । गायत्री, २८ अनुष्टुप् ।

इदं वंसो सुतमन्धः पिबा सुपूर्णमुदरम् । अनाभयिन् रणिमा ते १
 नृभिर्धूतः सुतो अश्वै—रव्यो वारैः परिपूतः । अश्वो न निकतो नदीषु २
 तं ते यवं यथा गोभिः स्वादुर्मकर्म श्रीणन्तः । इन्द्र त्वास्मिन् त्सधुमादे ३ (३७)

इन्द्र इत् सोमपा एक इन्द्रः सुतपा विश्वायुः । अन्तर्देवान् मर्त्याश्च ४
न यं शुक्रो न दुराशीर्न तृपा उरुव्यचंसम् । अपस्पृण्वते सुहार्दम् ५ [१७]
गोभिर्द्यदीमन्ये अस्मन् मृगं न वा मृगयन्ते । अभित्सरन्ति धेनुभिः ६
त्रय इन्द्रस्य सोमाः सुतासः सन्तु देवस्य । स्वे क्षये सुतपात्रः ७
त्रयः कोशासः श्वेतन्ति तिस्रश्चम्बुः सुपूर्णाः । समाने अग्नि भागेन ८
शुचिरसि पुरुनिष्ठाः क्षीरैर्मध्यत आशीर्तः । दुग्धा मन्दिष्ठः शूरस्य ९
इमे तं इन्द्र सोमांस्तीवा अस्मे सुतासः । शुक्रा आशिरं याचन्ते १० [१८]

तां आशिरं पुरोळाशमिन्द्रेमं सोमं श्रीणीहि । रेवन्तं हि त्वा शृणोमि ११
हत्सु पीतासो युध्यन्ते दुर्मदासो न सुरायाम् । ऊधुर्न नम्रा जरन्ते १२
रेवा इद् रेवतः स्तोता स्यात् त्वावतो मघोनः । प्रेढुं हरिवः श्रुतस्य १३
उक्थं च न शस्यमानमगोरुरिरा चिकेत । न गांयत्रं गीयमानं १४
मा न इन्द्र पीयन्तवे मा शर्थे परा दाः । शिक्षा शचीवः शचीभिः १५ [१९]

वयमुं त्वा तदिदं इन्द्र त्वायन्तुः सखायः । कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते १६
न वेमन्यदा पपन वज्रिन्नपसो नविष्टौ । तवेदु स्तोमं चिकेत १७
इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तं न स्वप्राय स्पृहयन्ति । यन्ति प्रमादुमतन्द्राः १८
ओषु प्र याहि वाजंभिर्मा हृणीथा अभ्यस्मान् । महौ इव युवजानिः १९
मो ष्वृद्य दुर्हणावान् त्सायं करदुरे अस्मत् । अश्रीर इव जामाता २० [२०]

विद्वा ह्यस्य वीरस्य भूरिदावरीं सुमतिम् । त्रिषु जातस्य मनांसि २१
आ तू षिञ्च कण्वमन्तं न वा विद्वा शवसानात् । यशस्तरं शतमूतेः २२
ज्येष्ठेन सोतरिन्द्राय सोमं वीराय शक्राय । भरा पिबन्नयीय २३
यो वेदिष्ठो अव्यथिष्वश्वावन्तं जरितृभ्यः । वाजं स्तोतृभ्यो गोमन्तम् २४
पन्यं पन्यमिह सोतार आ धावत मद्याय । सोमं वीराय शूराय २५ [२१]

पाता वृत्रहा सुतमा वा गमन्नारे अस्मत् । नि यमते शतमृतिः २६
एह हरीं ब्रह्मयुजा शग्मा वक्षतः सखायम् । गीभिः श्रुतं गिर्वेणसम् २७

स्वादवः सोमा आ याहि श्रीताः सोमा आ याहि ।

शिभिश्चपीवः शचीवो नायमच्छा सधमादम् २८

स्तुतश्च यास्त्वा वर्धन्ति महे राधसे नुम्णाय । इन्द्र कारिणं वृधन्तः २९

गिरश्च यास्ते गिवाह उक्था च तुभ्यं तानि । सुत्रा दधिरे शर्वांसि ३० [२२]

एवेदेष्टु तुविकूर्मि—वाजाँ एको वज्रहस्तः । सुनादमृक्तो दयते ३१

हन्ता वृत्रं दक्षिणेनेन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीभिः शर्चीभिः ३२

यस्मिन् विश्वाश्रवणय उत ज्यौत्ना अयांसि च । अनु घेन्मन्दी मघोनः ३३

एष एतानि चकारेन्द्रो विश्वा योऽति शृण्वे । वाजदावा मघोनाम् ३४

प्रभर्ता रथं गव्यन्त—मपाकाच्चिद् यमवति । इनो वसु स हि वोळ्हा ३५ [२३]

सर्निता विषो अर्वन्दि—हन्ता वृत्रं नृभिः शूरः । सत्योऽविता विधन्तम् ३६

यजध्वैनं प्रियमेधा इन्द्रं सुत्राचा मनसा । यो भूत् सोमैः सत्यमद्वा ३७

गाथश्रवसं सत्यति श्रवस्कामं पुरुत्मानम् । कण्वांसो गात वाजिनम् ३८

य ऋते चिद् गास्पदेभ्यो दात सखा नृभ्यः शर्चीवान् । ये अस्मिन् काममश्रियन् ३९

इत्था धीवन्तमद्रिवः काण्वं मेध्यातिथिम् । मेघो भूतोऽभि यन्नयः ४०

शिक्षा विभिन्दो अस्मै चत्वार्ययुता ददत् । अष्टा परः सहस्रा ४१

उत सु त्वे पयोवुधा माकी रणस्य नप्या । जनिव्वनार्य मामहे ४२ [२४] (७६)

(३)

२४ मेध्यातिथिः काण्वः । इन्द्रः, २१-२४ कौरयाणः पाकस्थामा । प्रगाथः = (विषमा बृहती,
समा सतोबृहती), २१ अनुष्टुप्, २२-२३ गायत्री, २४ बृहती ।

पिवा सुतस्य रसिनो मत्स्वा न इन्द्र गोमंतः ।

आपिनो बोधि सधमाद्यो वृधेऽं ऽस्माँ अवन्तु ते धियः १

भूयामं ते सुमतौ वाजिनो वयं मा नः स्तरभिमातये ।

अस्माञ्चित्राभिरवतादुभिष्टिभि—रा नः सुन्नेषु यामय २

इमा उ त्वा पुरुवसो गिरो वर्धन्तु या मम ।

पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितो ऽभि स्तोमैरनूषत ३

अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे ।

सत्यः सो अस्य महिमा गूणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ४

इन्द्रमिदं देवतातय इन्द्रं प्रयत्यध्वरे ।

इन्द्रं समीके वनिनो हवामह इन्द्रं धनस्य सातये ५ [२५] (८१)

इन्द्रो मूहा रोदसी पप्रथच्छव	इन्द्रः सूर्यमरोचयत् ।	
इन्द्रे ह विश्वा भुवनानि येमि	इन्द्रे सुवानास इन्दवः	६
आमि त्वा पूर्वपीतिय	इन्द्र स्तोमैभिरायवः ।	
समीचीनासं क्रभवः समस्वरन्	रुद्रा गृणन्त पूर्व्यम्	७
अस्येदिन्द्रो वावृधे वृष्ण्यं शवो	मर्दे सुतस्य विष्णावि ।	
अद्या तमस्य महिमानमायवो	ऽनु ष्टुवन्ति पूर्वथा	८
तत् त्वा यामि सुवीर्यं	तद् ब्रह्म पूर्वचित्तये ।	
येना यतिभ्यो भृगवे धने हिते	येन प्रस्कण्वमाविथ	९
येना समुद्रमसृजो महीरुप	स्तदिन्द्र वृष्णि ते शवः ।	
सद्यः सो अस्य महिमा न संनशे	यं क्षोणीरनुचक्रदे	१० [२६]
शग्धि न इन्द्र यत् त्वा	रयि यामि सुवीर्यम् ।	
शग्धि वाजाय प्रथमं सिषासते	शग्धि स्तोमाय पूर्व्य	११
शग्धि नो अस्य यन्द्रं पौरमाविथ	धियं इन्द्र सिषासतः ।	
शग्धि यथा रुशमं श्यावर्कं कृप	मिन्द्र प्रावः स्वर्णरम्	१२
कन्नव्यो अतसीनां	तुरो गृणीत मर्त्यः ।	
नही न्वस्य महिमानमिन्द्रियं	स्वर्गृणन्त आनशुः	१३
कर्तुं स्तुवन्त क्रतयन्त वेवत्	ऋषिः को विप्र ओहते ।	
कदा हवै मघवन्निन्द्र सुन्वतः	कर्तुं स्तुवत आ गमः	१४
उदु त्वे मधुमत्तमा	गिरः स्तोमास ईरते ।	
सञ्जाजितो धनसा अक्षितोतयो	वाजयन्तो रथा इव	१५ [२७]
कण्वा इव भृगवः सूर्यो इव	विश्वमिदं धीतमानशुः ।	
इन्द्रं स्तोमैर्मिहयन्त आयवः	प्रियमेधासो अस्वरन्	१६
युक्ष्वा हि वृत्रहन्तम्	हरीं इन्द्र परावतः ।	
अवाचीनो मघवन् त्सोमपीतय	उग्र ऋध्वेभिरा गंहि	१७
इमे हि ते कारवो वावशुर्धिया	विप्रासो मेधसातये ।	
स त्वं नो मघवन्निन्द्र गिर्वणो	वेनो न शृणुषी हवम्	१८
निरिन्द्र बृहतीभ्यो	बुधं धनुभ्यो अस्फुरः ।	
निरबुधस्य मृगयस्य मायिनो	निः पर्वतस्य गा आजः	१९ (२५)

निरग्रयो रुरुचुर्निरु सूर्यो निः सोम इन्द्रियो रसः ।	
निरन्तरिक्षादधमो महामहि कूपे तदिन्द्र पौंस्यम्	२० [२८]
यं मे दुरिन्द्रो मरुतः पाकस्थामा कौरयाणः ।	
विश्वेषां त्मना शोभिष्ठु—मुपेव द्विवि धावमानम्	२१
रोहितं मे पाकस्थामा सुधुरं कक्ष्यग्राम् ।	
अदाद् रायो विबोधनम्	२२
यस्मा अन्ये दश प्रति धुरं वहन्ति वह्नयः ।	
अस्तं वयो न तुग्र्यम्	२३
आत्मा पितुस्तनुर्वास ओजोदा अभ्यञ्जनम् ।	
तुरीयमिद् रोहितस्य पाकस्थामानं भोजं वृतातरमब्रवम्	२४ [२९] (१००)

(४)

२१ देवातिथिः काण्वः । इन्द्रः, १५-१८ पूषा वा, १९-२१ कुरुङ्गः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतो बृहती), २१ पुर उष्णिक् ।

यदिन्द्र प्रागप्रागुतुङ् न्यग्वा हूयसे नृभिः ।	
सिमां पुरु नृषूतो अस्यानवे ऽसिं प्रशार्धं तुर्वशे	१
यद् वा रुमे रुशमे श्यावके कृप इन्द्र मादयसे सचा ।	
कण्वासस्त्वा ब्रह्मभिः स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छ्रुन्त्या गहि	२
यथा गौरो अपा कृतं तुष्यन्नेत्यवेरिणम् ।	
आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमा गहि कण्वेषु सु सचा पिव	३
मन्दन्तु त्वा मघवन्निन्देन्द्वो राधोदेयाय सुन्वते ।	
आमुष्या सोममपिबश्चमू सुतं ज्येष्ठं तद् दधिषे सहः	४
प्र चक्रे सहसा सहो बभञ्ज मन्युमोर्जसा ।	
विश्वे त इन्द्र वृतनायवो यहो नि वृक्षा इव येमिरे	५ [३०]

सहस्रेणेव सचते यवीयुधा यस्तु आनखुपस्तुतिम् ।	
पुत्रं प्रावर्गं कृणुते सुवीर्यं दाश्रोति नमउक्तिभिः	६
मा भेस मा श्रमिष्मो—ग्रस्य सख्ये तव ।	
महत ते वृष्णो अभिचक्ष्यं कृतं पश्येम तुर्वशं यदुम्	७ (१०७)

सुव्यामनु स्फिग्यं वावसे वृषा न वानो अस्य रोषति । मध्वा संपृक्ताः सारधेण धेनवस्तूयमेहि द्रवा पिब	८
अश्वी रथी सुरूप इद गोमौ इदिन्द्र ते सखा । श्वात्रभाजा वयसा सचते सदा चन्द्रो याति सुभामुप	९
क्रश्यो न तृण्यन्नवपानमा गहि पिबा सोमं वशां अनु । निमेघमानो मधवन् दिवेदिव ओजिष्ठं दधिषे सहः	१० [३१]
अध्वर्यो द्वावया त्वं सोममिन्द्रः पिपासति । उप नूनं युयुजे वृषणा हरी आ च जगाम वृत्रहा	११
स्वयं चित् स मन्यते दाश्रिर्जिनो यत्रा सोमस्य तुम्पसि । इदं ते अन्नं युज्यं समुक्षितं तस्येहि प्र द्रवा पिब	१२
रथेष्ठायाध्वर्यवः सोममिन्द्राय सोतन । अधि ब्रध्नस्याद्रयो वि चक्षते सुन्वन्तो दाश्वध्वरम्	१३
उप ब्रध्नं वावाता वृषणा हरी इन्द्रमपसु वक्षतः । अर्वाञ्च त्वा सतयोऽध्वरश्चियो वहन्तु सवनेदुप	१४
प्र पूषणं वृणीमहे युज्याय पुरुवसुम् । स शक्र शिक्ष पुरुहूत नो धिया तुजे राये विमोचन	१५ [३२]
सं नः शिशीहि भुरिजोरिव क्षुरं रास्व रायो विमोचन । त्वे तन्नः सुवेदमुन्नियं वसु यं त्वं हिनोषि मर्त्यम्	१६
वेमि त्वा पूषन्नुजसे वेमि स्तोतव आवृणे । न तस्य वेम्परणं हि तद् वसो स्तुषे पञ्चाय सान्नं	१७
परा गावो यवंसं कच्चिदावृणे नित्यं रेवणोऽमर्त्य । अस्माकं पूषन्नविता शिवो भव महिष्ठो वाजसातये	१८
स्थूरं राधः कृताश्वं कुरुङ्गस्य दिविष्टिषु । राज्ञस्त्वेषस्य सुभगस्य रातिषु तुर्वशेष्वमन्महि	१९
धीभिः सातानि काण्वस्य वाजिनः प्रियमैधिरभिद्युभिः । षाष्टिं सहस्रानु निर्मजामजे निर्युथानि गवामृधिः	२०
वृक्षाश्विन्मे अभिपित्वे अरारणुः । गां भजन्त मेहना ऽश्वं भजन्त मेहना	२१ [३३] (१४१)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३६]

(५)

३१ ब्रह्मातिथिः काण्वः । अश्विनौ, ३७ (उत्तरार्धस्य)-३९ चैद्यः कशुः ।

गायत्री, ३७-३८ बृहती, ३९ अनुष्टुप् ।

दुरादिहेव यत् स-त्यरुणपुराशिवितत् ।	वि भानुं विश्वधातनत्	१
नृवद् दंष्ट्रा मनोयुजा रथेन पृथुपाजसा	सचेथे अश्विनोषसम्	२
युवाभ्यां वाजिनीवसू प्रति स्तोमां अदृक्षत	वाचं द्रुतो यथोहिषे	३
पुरुप्रिया ण ऊतये पुरुमन्द्रा पुरुवसू	स्तुषे कण्वांसो अश्विना	४
मंहिष्ठा वाजसातमे वयन्ता शुभस्पती	गन्तारा द्वाशुषौ गृहम्	५ [१]
ता सुदेवाय द्वाशुषे सुमेधामवितारिणीम्	धृतैर्गव्यमित्सुक्षतम्	६
आ नः स्तोममुप द्रवत् तूयं श्येनोभिर्गशुभिः	यातमश्वैर्भिरश्विना	७
येभिस्तिष्ठः परावतो दिवो विश्वानि रोचना	त्रौरक्तून् परिदीयथः	८
उत नो गोमतीरिष उत सातीरहर्विदा	वि पथः सातये सितम्	९
आ नो गोमन्तमश्विना सुवीरं सुरथं रयिम्	वोळहमश्ववातीरिषः	१० [२]
वावृधाना शुभस्पती दंष्ट्रा हिरण्यवर्तनी	पिबंत सोम्यं मधुं	११
अस्मभ्यं वाजिनीवसू मघवच्चश्च सप्रथः	छर्दियन्तमदाभ्यम्	१२
नि पु ब्रह्म जनानां याविष्टं तूयमा गंतम्	मो ष्वान्यां उपांतम्	१३
अस्य पिबतमश्विना युवं मदस्य चारुणः	मध्वो रातस्य धिष्ण्या	१४
अस्मे आ वहंत रयिं शतवन्तं सहस्रिणम्	पुरुक्षुं विश्वधांसम्	१५ [३]
पुरुत्रा विद्धि वां नरा विह्वयन्ते मनीषिणः	वाघद्विरश्विना गंतम्	१६
जनांसो वृक्तर्वाहिषो हविष्मन्तो अरंकृतः	युवां हवन्ते अश्विना	१७
अस्माकमद्य वामयं स्तोमो वाहिष्ठो अन्तमः	युवाभ्यां भूत्वश्विना	१८
यो ह वां मधुनो हतिराहितो रथचर्षणे	ततः पिबतमश्विना	१९
तेन नो वाजिनीवसू पश्वे तोकाय शं गवे	वहतं पीवरीरिषः	२० [४]
उत नो दिव्या इष उत सिन्धूरहर्विदा	अप द्वारेव वर्षथः	२१
कदा वां तौदयो विधत् समुद्रे जहितो नरा	यद् वां रथो विभिष्पतात्	२२
युवं कण्वाय नासत्याऽपिरिप्ताय हर्म्ये	शश्वद्वृतीदंशस्यथः	२३
तामिरा यातमूतिभिर्नर्व्यसीभिः सुशस्तिभिः	यद् वां वृषणवसू द्वे	२४ (१४५)

यथा चित् कण्वमावतं प्रियमेधमुपस्तुतम् । आत्रिं शिञ्जारमश्विना २५ [५]
 यथोत कृत्वये धने—ऽशुं गोष्वगस्त्यम् । यथा वाजेषु सोमरिम् २६
 एतावद् वां वृषण्वसू अतो वा भूयो अश्विना । गृणन्तः सुन्नमीमहे २७
 रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुमश्विना । आ हि स्थाथो दिविस्पृशम् २८
 हिरण्ययीं वां रभि—रीषा अक्षो हिरण्ययः । उभा चक्रा हिरण्यया २९
 तेन नो वाजिनीवसू परावर्तश्चिदा गतम् । उपेमां सुष्टुतिं मम ३० [६]

आ वहिथे पराकात् पूर्वीरश्वन्तावश्विना । इषो दासीरमर्त्या ३१
 आ नो द्युन्नैरा शवोभि—रा राया यातमश्विना । पुरुश्चन्द्रा नासत्या ३२
 एह वां प्रुषितस्त्वो वयो बहन्तु पर्णिनः । अच्छा स्वध्वरं जन्म ३३
 रथं वामनुगायसं य इषा वर्तते सह । न चक्रमभि बाधते ३४
 हिरण्ययेन रथेन द्रवत्पाणिमिरश्वैः । धीजवना नासत्या ३५ [७]

युवं मृगं जागृवांसं स्वर्द्धो वा वृषण्वसू । ता नः पूङ्गमिषा शयिम् ३६
 ता मे अश्विना सनीनां विद्यातं नवानाम् ।
 यथा चिच्चैद्यः कशुः शतमुष्ट्रानां ददत सहस्रा दश गोनाम् ३७
 यो मे हिरण्यसदृशो दश राज्ञो अमंहत ।

अधस्पदा इच्चैद्यस्य कृष्टय—श्चर्मन्ना अभितो जनाः ३८
 मार्किरेना पथा गाद् येनेमे यन्ति चेदयः ।
 अन्यो नेत सूरिरोहेते भूरिदावर्तरो जनः ३९ [८] (१६०)

(६)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥१॥ सू० ६-१२]

४८ वत्सः काण्वः । इन्द्रः, ४६-४८ तिरिन्द्रिः पार्श्व्यः । गायत्री ।

महौ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ इव । स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे १
 प्रजामृतस्य पिप्रतः प्र यद् भरन्त वह्नयः । विप्रां क्रतस्य वाहसा २
 कण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य साधनम् । जामि ब्रुवत आयुधम् ३
 समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमन्त कृष्टयः । समुद्रायेव सिन्धवः ४
 ओजस्तदस्य तित्विष उभे यत् समवर्तयत् । इन्द्रश्चर्मैव रोदसी ५ [९]
 वि चिद् वृत्रस्य दोधतो वज्रेण शतपर्वणा । शिरो बिभेद वृष्णिना ६ (१६६)

इमा अभि प्र णोन्मो विषामग्रेषु धीतयः । अग्रेः शोचिनं द्रियुतः ७
 गुहां सतीरुप त्मना प्र यच्छोचन्त धीतयः । कण्वा ऋतस्य धारया ८
 प्र तमिन्द्र नशीमहि रयिं गोमन्तमश्विनम् । प्र ब्रह्म पूर्वचिन्तये ९
 अहमिद्धि पितृषपरि मेधामृतस्य जग्रभं । अहं सूर्य इवाजनि १० [१०]

अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुम्भामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुष्ममिद् दुधे ११
 ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवुः—कर्मयो ये च तुष्टुवुः । ममेद् वर्धस्व सुष्ठुतः १२
 यदस्य मन्युरध्वनीद् वि वृत्रं पर्वशो रुजन् । अपः समुद्रमैरयत् १३
 नि शुष्णा इन्द्र धर्णीसि वज्रं जघन्थ दस्यवि । वृषा ह्यग्र शृण्विषे १४
 न द्याव इन्द्रमोजसा नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । न विव्यचन्त भूमयः १५ [११]

यस्त इन्द्र महीरपः स्तभूयमान आशयत् । नि तं पद्यासु शिश्रथः १६
 य इमे रोदसी मही संमीची समजग्रभीत् । तमोभिरिन्द्र तं गुहः १७
 य इन्द्र यतयस्त्वा भृगवो ये च तुष्टुवुः । ममेदुग्र श्रुधी हवम् १८
 इमास्त इन्द्र पृश्नयो घृतं दुहत् आशिरम् । एनामृतस्य पिप्युषीः १९
 या इन्द्र प्रस्वस्त्वा ऽऽसा गर्भमचक्रिरन् । परि धर्मेव सूर्यम् २० [१२]

त्वामिच्छेवसस्पते कण्वा उक्थेन वावृधुः । त्वां सुतास इन्द्रवः २१
 तवेदिन्द्र प्रणीतिषु—त प्रशस्तिरद्रिवः । यज्ञो वितन्तुसाध्यः २२
 आ न इन्द्र महीमिषं पुरं न दीर्षि गोमतीम् । उत प्रजां सुवीर्यम् २३
 उत त्यदाश्वश्वयं यदिन्द्र नाहुषीष्वा । अग्रे विश्व प्रदीदधत् २४
 अभि व्रजं न तल्लिषे सूरं उपाकचक्षसम् । यदिन्द्र मूठयांसि नः २५ [१३]

यदुङ्क्त तविषीयस इन्द्र प्रराजसि क्षितीः । महौ अपार ओजसा २६
 तं त्वा हविष्मतीर्विश उप ब्रुवत ऊतये । उरुज्यसमिन्दुभिः २७
 उपह्वरे गिरीणां संगथे च नदीनाम् । धिया विप्रो अजायत २८
 अतः समुद्रमुद्रत—श्रिकित्वां अवं पश्यति । यतो विपान एजति २९
 आदित प्रत्नस्य रेतसो ज्योतिष्पश्यन्ति वाससम् । परो यद्विध्यते दिवा ३० [१४]

कण्वास इन्द्र ते मतिं विश्वे वर्धन्ति पौंस्यम् । उतो शविष्ठ वृण्यम् ३१
 इमां मं इन्द्र सुष्ठुतिं जुषस्व प्र सु मार्मव । उत प्र वर्धया मतिम् ३२
 उत ब्रह्मण्या वयं तुभ्यं प्रवृद्ध वज्रिवः । विप्रा अतश्म जीवसे ३३
 अभि कण्वा अनूषता—ऽऽपो न प्रवता यतीः । इन्द्रं वरन्वती मतिः ३४ (११४)

इन्द्रमुक्थानि वावृधुः	समुद्रमिव सिन्धवः । अनुत्तमन्युमजरम्	३५ [१५]
आ नो याहि परावतो	हरिभ्यां हयताभ्याम् । इममिन्द्र सुतं पिब	३६
त्वामिदं वृत्रहन्तम्	जनांसो वृक्तवर्हिषः । हवन्ते वाजसातये	३७
अनु त्वा रोदसी उभे	चक्रं न वृत्त्येतशम् । अनु सुवानास इन्दवः	३८
मन्दस्वा सु स्वर्णर	उतेन्द्र शर्यणावति । मत्स्वा विवस्वतो मती	३९
वावृधान उप द्यवि	वृषां वृज्यरोरवीत् । वृत्रहा सोमपातमः	४० [१६]
ऋषिर्हि पूर्वजा अस्येक	ईशान ओजसा । इन्द्रं चोष्क्यसे वसु	४१
अस्माकं त्वा सुतां उप	वीतपृष्ठा अभि प्रयः । शतं बहन्तु हरयः	४२
इमां सु पुण्यां धियं	मधोवृतस्य पिप्युषीम् । कणां उक्थेन वावृधुः	४३
इन्द्रमिदं विमहीनां	मेधे वृणीत मर्त्यः । इन्द्रं सनिप्युरुतये	४४
अर्वाश्वं त्वा पुरुन्दुत	प्रियमेधस्तुता हरी । सोमपेयां वक्षतः	४५
शतमहं तिरिन्दिरे	सहस्रं पर्णावा ददे । राधांसि याद्वानाम्	४६
त्रीणि शतान्यर्धतां	सहस्रा दश गोनाम् । द्रुदुष्पञ्चाय सान्नं	४७
उदानद्र ककुहो दिव	मुष्ट्राश्चतुर्युजो ददत । श्रवसा याद्वं जनम्	४८ [१७] (२०८)

(७)

३६ पुनर्वत्सः काण्वः । मरुतः । गायत्री ।

प्र यद् वंछिष्टुममिषं	मरुतो विप्रो अक्षरत् । वि पर्वतेषु राजथ	१
यदुङ्ग तविषीयवो	यामं शुभ्रा अचिध्वम् । नि पर्वता अहासत	२
उदीरयन्त वायुभिर्वा	श्रासः पृश्निमातरः । धुक्षन्तं पिप्युषीमिषम्	३
वपन्ति मरुतो मिहं	प्र वेपयन्ति पर्वतान् । यद् यामं यान्ति वायुभिः	४
नि यद् यामाय वो गिरि	र्नि सिन्धवो विधर्मणे । महे शुष्माय येमिरे	५ [१८]
युष्मां उ नक्तमूतये	युष्मान् दिवा हवामहे । युष्मान् प्रयत्यध्वरे	६
उदु त्ये अरुणस्व	श्चित्रा यामेभिरीरते । वाश्वा अधि ण्णुनां दिवः	७
सृजन्ति रश्मिमोजसा	पन्थां सूर्याय यातवे । ते भानुभिर्वि तस्थिरे	८
इमां मे मरुतो गिरि	मिमं स्तोममृमुक्षणाः । इमं मे वनता हवम्	९
त्रीणि सरांसि पृश्नयो	दुदुहे वज्रिणे मधु । उत्सं कवन्धमुद्रिणम्	१० [१९]
मरुतो यद्वं वो दिवः	सुम्नायन्तो हवामहे । आ तू न उप गन्तन	११ (२१९)

यूयं हि ष्ठा सुदानवो रुद्रां क्रमुक्षणो दमे । उत प्रचेतसो मदं १२	
आ नो रयिं मनुच्युतं पुरुक्षुं विश्वधांसम् । इयतां मरुतो द्विवः १३	
अधीव यद् गिरीणां यामं शुभ्रा अचिध्वम् । सुवानैर्मन्दध्व इन्दुभिः १४	
एतावतश्चिदेषां सुहृन् मिक्षेत मर्त्यैः । अदाभ्यस्य मन्मभिः १५ [२०]	
ये द्रप्सा इव रोदसी धमन्त्यनु वृष्टिभिः । उत्सं दुहन्तो अक्षितम् १६	
उदु स्वाभेर्मिरीरत् उद रथैरुदु वायुभिः । उत स्तोमैः पृश्निमातरः १७	
येनाव तुर्वशं यदुं येन कण्वं धनस्पृतम् । राये सु तस्य धीमहि १८	
इमा उ वः सुदानवो घृतं न पिप्युषीरिपः । वर्धन् काण्वस्य मन्मभिः १९	
क्व नूनं सुदानवो मदथा वृक्तबर्हिषः । ब्रह्मा को वः सपर्यति २० [२१]	
नहि ष्म यद्ध वः पुरा स्तोमैर्भिवृक्तबर्हिषः । शर्धां ऋतस्य जिन्वथ २१	
समु त्ये मंहतीरपः सं क्षोणी समु सूर्यम् । सं वज्रं पर्वशो दधुः २२	
वि वृजं पर्वशो ययुर्वि पर्वतां अराजिनः । चक्राणा वृष्णि पौंस्यम् २३	
अनु त्रितस्य युध्यतः शुष्ममावन्नत क्रतुम् । अन्विन्द्रं वृत्रतूयै २४	
विद्युद्धस्ता अभिद्यवः शिपोः शीर्षन् हिरण्ययीः । शुभ्रा व्यञ्जत श्रिये २५ [२२]	
उशना यत् परावत उक्षणो रन्ध्रमयातन । द्यौर्न चक्रदद् भिया २६	
आ नो मखस्यं दावने ऽश्वैर्हिरण्यपाणिभिः । देवास उर्प गन्तन २७	
यदेषां पृषती रथे प्रष्टिर्वहति रोहितः । यान्ति शुभ्रा रिणन्नपः २८	
सुषोमै शर्यणावत्यार्जकिं प्रस्त्यावति । ययुर्निचक्रया नरः २९	
क्व गच्छाथ मरुत इत्या विप्रं हवमानम् । मर्डीकिमिर्नाधमानम् ३० [२३]	
कद्ध नूनं कथप्रियो यदिन्द्रमर्जहातन । को वः सखित्व ओहते ३१	
सहो पु णो वज्रहस्तैः कण्वांसो अग्निं मरुद्भिः । स्तुषे हिरण्यवाशीभिः ३२	
ओ वृ वृष्णः प्रयज्युना नव्यसे सुविताय । ववृत्यां चित्रवाजान् ३३	
गिर्यश्चिन्नि जिहते पर्शानासो मन्यमानाः । पर्वताश्चिन्नि येमिरे ३४	
आक्षणावानो वहन्त्यन्तरिक्षेण पततः । धातारः स्तुवते वयः ३५	
अग्निर्हि जानि पूर्वं इच्छन्वो न सूरौ अर्चिषा । ते भानुमिर्वि तस्थिरे ३६ [२४] (२४४)	

(८)

२३ सध्वंसः काणवः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

आ नो विश्वाभिरुतिभि—रश्विना गच्छतं युवम् ।	
दस्त्रा हिरण्यवर्तनी पिबतं सोम्यं मधुं	१
आ नूनं यातमश्विना रथेन सूर्यत्वचा ।	
भुजी हिरण्यपेशसा कवी गम्भीरचेतसा	२
आ यातं नहुषस्पर्या ऽऽन्तरिक्षात् सुवृक्तिभिः ।	
पिबाथो अश्विना मधु कण्वानां सर्वने सुतम्	३
आ नो यातं दिवस्पर्या ऽन्तरिक्षादधपिया ।	
पुत्रः कण्वस्य वामिह सुषाव सोम्यं मधुं	४
आ नो यातमुपश्रुत्यश्विना सोमपीतये ।	
स्वाहा स्तोमस्य वर्धना प्र कवी धीतिभिर्नरा	५ [२५]
यच्चिद्धि वां पुर ऋषयो जुहुरेऽवसे नरा ।	
आ यातमश्विना गतमुपेमां सुष्टुतिं मम	६
दिवश्चिद् रोचनादध्या नो गन्तं स्वर्धिदा ।	
धीभिर्वत्सप्रचेतसा स्तोमैर्भिर्हवनश्रुता	७
किमुन्ये पर्यासते ऽस्मत् स्तोमैर्भिरश्विना ।	
पुत्रः कण्वस्य वामुषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत्	८
आ वां विप्र इहावसे ऽहत् स्तोमैर्भिरश्विना ।	
अरिप्रा वृत्रंहन्तमा ता नो भूतं मयोभुवां	९
आ यद् वां योषणा रथमतिष्ठद् वाजिनीवसू ।	
विश्वान्यश्विना युवं प्र धीतान्यगच्छतम्	१० [२६]
अतः सहस्रनिर्णिजा रथेना यातमश्विना ।	
वत्सो वां मधुमद् वचो ऽशंसीत् काव्यः कविः	११
पुरुमन्द्रा पुरुवसू मनोतरा रयीणाम् ।	
स्तोमं मे अश्विनो विममभि वह्नीं अनूषाताम्	१२
आ नो विश्वान्यश्विना धत्तं राधांस्पह्वया ।	
कृतं न ऋत्विषावतो मा नो रीरधत् निदे	१३ (२५७)

यन्नासत्या परावति यद् वा स्थो अध्यक्षरे ।

अतः सहस्रनिर्णिजा स्थेना यातमश्विना

१४

यो वा नासत्यावृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ।

तस्मै सहस्रनिर्णिजमिषं धत्तं घृतश्रुतम्

१५ [२७]

प्रास्मा ऊर्जं घृतश्रुतमश्विना यच्छतं युवम् ।

यो वा सुम्नाय तुष्टवद् वसूयाद् दानुनस्पती

१६

आ नो गन्तं रिशादसे मं स्तोमं पुरुभुजा ।

कृतं नः सुश्रियो नरे मा दातमभिष्टये

१७

आ वां विश्वामिरूतिभिः प्रियमेधा अहूषत ।

राजन्तावध्वराणामश्विना यामहूतिषु

१८

आ नो गन्तं मयोमुवा ऽश्विना शंभुवा युवम् ।

यो वां विपन्यू धीतिभिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत्

१९

यामिः कण्वं मेधातिथिं यामिर्वशं दशवजम् ।

यामिर्गोश्रियमावर्तं तामिर्नोऽवतं नरा

२० [२८]

यामिर्नरा त्रसदस्युमावर्तं कृत्वये धने ।

तामिः ध्वस्मौ अश्विना प्रावर्तं वाजसातये

२१

प्र वां स्तोमाः सुवृक्तयो गिरो वर्धन्त्वश्विना

पुरुत्रा वृत्रहन्तमा ता नो भूतं पुरुस्पृहा

२२

त्रीणि पदान्यश्विनो राविः सान्ति गुहा परः ।

कवी ऋतस्य पत्नमिर्वाग्जीविभ्यस्परि

२३ [२९] (२६७)

(९)

२१ शशकर्णः काण्वः । अश्विनौ । अनुष्टुप्; १, ४, ६, १४-१५ बृहती; २, ३, २०, २१ गायत्री;

५ ककुप्; १० छिष्टुप्; ११ विराट्; १२ जगती ।

आ नूनमश्विना युवं वत्सस्य गन्तमवसे ।

प्रास्मै यच्छतमवृकं पृथु च्छदि यैयुतं या अरातयः

१

यदन्तरिक्षे यद् दिवि यत् पञ्च मानुषां अनु । नृमणं तद् धत्तमश्विना

२

ये वां दंसांस्यश्विना विप्रांसः परिमामृशुः । एवेत काण्वस्य बोधतम्

३

(२७०)

- अयं वाँ धर्मो अश्विना स्तोमेन परि विच्यते ।
 अयं सोमो मधुमान् वाजिनीवसू येन वृत्रं चिकेतथः ४
 यदुप्तु यद् वनस्पतौ यदोषधीषु पुरुदंससा कृतम् ।
 तेन माविष्टमश्विना ५ [३०]
 यन्नासत्या भुरण्यथो यद् वाँ देव भिषज्यथः ।
 अयं वाँ वत्सो मतिभिर्न विन्धते हविष्मन्तं हि गच्छथः ६
 आ नूनमश्विनोर्ऋषिः स्तोमं चिकेत वामया ।
 आ सोमं मधुमत्तमं धर्मं सिञ्चादर्थवणि ७
 आ नूनं रघुवर्तिनि रथं तिष्ठथो अश्विना ।
 आ वाँ स्तोमा इमे मम नमो न चुच्यवीरत ८
 यदुद्य वाँ नासत्यो कथैराचुच्युवीमहि ।
 यद् वा वाणीभिरश्विने वेत् काण्वस्य बोधतम् ९
 यद् वाँ कक्षीयौ उत यद् व्यश्व ऋषिर्द वाँ वीर्यतमा जुहाव ।
 पृथी यद् वाँ वैन्यः सार्दनेष्वे वेदतो अश्विना चेतयेथाम् १० [३१]
 यातं छर्दिष्वा उत नः परस्पा भूतं जंगत्पा उत नस्तनूपा ।
 वर्तिस्तोकाय तनयाय यातम् ११
 यद्विद्वेण सुरथं याथो अश्विना यद् वाँ वायुना भवथः समोक्सा ।
 यदादित्येभिर्ऋभुभिः सजोषसा यद् वा विष्णोर्विक्रमणेषु तिष्ठथः १२
 यदुद्याश्विनावहं हुवेष्ट वाजसातये ।
 यत् पृत्सु तुर्वणे सह स्तच्छ्रेष्ठमश्विनोर्वः १३
 आ नूनं यातमश्विने मा हव्यानि वाँ हिता ।
 इमे सोमासो अधि तुर्वणे यदा विमे कण्वेषु वामथ १४
 यन्नासत्या पराके अवाके अस्ति भेषजम् ।
 तेन नूनं विमदाय प्रचेतसा छर्दिर्वत्साय यच्छतम् १५ [३२]
 अमुत्स्यु प्र देव्या साकं वाचाहमश्विनोः ।
 व्यावर्देव्या मतिं वि राति मर्त्येभ्यः १६
 प्र बोधयोषो अश्विना प्र देवि सूनुते माहि ।
 प्र यज्ञहोतरानुषक् प्र मदाय श्रवो बृहत् १७ (२८४)

यदुषो यासि भानुना सं सूर्येण रोचसे ।	
आ हायमश्विनो रथो वर्तिर्याति नृपाप्यम्	१८
यदापीतासो अंशवो गावो न दुह ऊर्धभिः ।	
यद् वा वाणीरनूषत् प्र देवयन्तो अश्विना	१९
प्र द्युम्नाय प्र शर्वसे प्र नृपाह्याय शर्मणे । प्र दक्षाय प्रचेतसा	२०
यन्नूनं धीभिरश्विना पितुर्योना निषीदथः । यद् वा सुद्धेभिरुक्थ्या	२१ [३३] (१८८)

(१०)

६ प्रगाथो (घोरः) काण्वः । अश्विनौ । १ बृहती, २ मध्येज्योतिः, ३ अनुष्टुप् (पिंगलमतेन-शंकुमती),
४ आस्तारपंक्तिः, ५-६ प्रगाथः = (५ बृहती, ६ सतोबृहती) ।

यत् स्थो दीर्घप्रसङ्गानि यद् वादो रोचने द्विवः ।	
यद् वा समुद्रे अध्याकृते गृहे ऽत आ यातमश्विना	१
यद् वा यज्ञं मनवे संमिमिक्षथुं रेवेत् काण्वस्य बोधतम् ।	
बृहस्पतिं विश्वान् देवाँ अहं हुव इन्द्राविष्णूँ अश्विनावाशुहेर्षसा	२
त्या न्वँ अश्विना हुवे सुदंससा गृभे कृता ।	
ययोरस्ति प्र णः सूर्यं देवेष्वध्याप्यम्	३
ययोरधि प्र यज्ञा असूरे सन्ति सूरयः ।	
ता यज्ञस्याध्वरस्य प्रचेतसा स्वधाभिर्या पिबतः सोम्यं मधुं	४
यदुद्याश्विनावपाग् यत् प्राक् स्थो वाजिनीवसू ।	
यद् ब्रुहव्यनवि तुर्वशे यदौ हुवे वामथ मा गतम्	५
यदुन्तरिक्षे पतथः पुरुभुजा यद् वेमे रोदसी अनु ।	
यद् वा स्वधाभिरधितिष्ठथो रथ-मत् आ यातमश्विना	६ [३४] (१९४)

(११)

१० वत्सः काण्वः । अग्निः । गायत्री, १ प्रतिष्ठा, २ वर्धमाना, १० त्रिष्टुप् ।

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्व	। त्वं यज्ञेष्वीड्यः	१
त्वमसि प्रज्ञस्यो विदर्थेषु सहन्य	। अग्ने रथीरध्वराणाम्	२
स त्वमस्मदप द्विषो युयोधि जातवेदः	। अदेवीरग्ने अरातीः	३ (१९७)

अन्ति चित् सन्तमहं	यज्ञं मर्त्यस्य रिपोः	। नोप वेपि जातवेदः	४
मर्ता अमर्त्यस्य ते	भूरि नामं मनामहे	। विप्रांसो जातवेदसः	५ [३५]
विपं विप्रासोऽर्वसे	वेवं मर्तांस ऊतये	। अग्निं गीर्भिर्हवामहे	६
आ तं वृत्सो मनो यमत्	परमाञ्चित् सधस्थात्	। अग्ने त्वां कामया गिरा	७
पुरुञ्चा हि सहङ्कुसि	विशो विश्वा अनु प्रभुः	। समत्सु त्वा हवामहे	८
समत्स्वग्निमर्वसे	वाजयन्तो हवामहे	। वाजेषु चित्राधसम्	९

प्रतो हि कमीड्यो अध्वरेणु सनाच्च होता नव्यश्च सत्सि ।

स्वां चाग्ने तन्वं पिप्रयस्वा—ऽस्मभ्यं च सौभगमा यजस्व

१० [३६] (३०४)

[इति पंचमोऽष्टकः ॥५॥]

[अथ षष्ठोऽष्टकः ॥६॥]

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०]

(१२)

३३ पर्वतः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिक्, ३३ शंकुमती (पिण्डमतेन) ।

य इन्द्र सोमपातमो	मदः शविष्ठ चेतति	। येना हंसि न्यत्रिणं तमीमहे	१
येना दशग्वमाग्निं	वेपयन्तं स्वर्णरिम्	। येना समुद्रमाविथा तमीमहे	२
येन सिन्धुं महीरपो	रथौ इव प्रचोदयः	। पन्थायूतस्य यातवे तमीमहे	३
इमं स्तोममभिष्टये	घृतं न पूतमद्विवः	। येना नु सद्य ओजसा ववक्षिथ	४
इमं जुपस्व गर्वणः	समुद्र इव पिन्वते	। इन्द्र विश्वाभिखुतिभिर्ववक्षिथ	५ [१]
यो नो द्वेवः परावतः	सखित्वनायं मामहे	। द्विवो न वृष्टिं प्रथयन् ववक्षिथ	६
ववक्षुरस्य केतव	उत वज्रो गभस्त्वयोः	। यत् सूर्यो न रोदसी अवर्धयत्	७
यदि प्रवृद्ध सत्यते	सहस्रं महिषां अघः	। आदित् तं इन्द्रियं महि प्र वावृधे	८
इन्द्रः सूर्यस्य रुद्रिमभि	न्यैशसानमौषति	। अग्निर्वनैव सासहिः प्र वावृधे	९
इयं तं ऋत्वियावती	धीतिरेति नवीयसी	। सपर्यन्ती पुरुप्रिया मिमीत इत्	१० [२]
गर्भो यज्ञस्य देवयुः	क्रतुं पुनीत आनुषक्	। स्तोमैरिन्द्रस्य वावृधे मिमीत इत्	११
सनिभिर्भस्त्रस्य पप्रथ	इन्द्रः सोमस्य पीतये	। प्राची वाशीव सुन्वते मिमीत इत्	१२
यं विप्रा उक्थवाहसो	ऽभिप्रसन्दुरायवः	। घृतं न पिप्य आसन्यूतस्य यत्	१३
उत स्वराजे अदितिः	स्तोममिन्द्राय जीजनत्	। पुरुप्रशस्तमूतयं क्रतस्य यत्	१४
अभि वह्नय ऊतये	ऽनूषत् प्रशस्तये	। न देव विव्रता हरी क्रतस्य यत्	१५ [३]
यत् सोममिन्द्र विष्णवि	यद् वा घञ्जित आप्ये	। यद् वा मरुत्सु मन्दसे समिन्दुभिः	१६
यद् वा शक्र पशवति	समुद्रे अधि मन्दसे	। अस्माकमित सुते रणा समिन्दुभिः	१७ (३०५)

यद् वासि सुन्वतो वृधो यजमानस्य सत्पते । उक्थ्ये वा यस्य रण्यसि समिन्दुभिः १८	
देवदेवं वोऽवस इन्द्रमिन्द्रं गृणीषणि । अधा यज्ञाय तुर्वणे व्यानशुः १९	
यज्ञेभिर्यज्ञवाहसं सोमैभिः सोमपातमम् । होत्राभिरिन्द्रं वावृधुर्व्यानशुः २० [४]	
महीरस्य प्रणीतयः पूर्वीरुत प्रशस्तयः । विश्वा वसूनि दाशुषे व्यानशुः २१	
इन्द्रं वृत्राय हन्तवि देवासो दधिरे पुरः । इन्द्रं वाणीरनूषता समोजसे २२	
महान्तं महिना वयं स्तोमैभिर्हवनश्रुतम् । अर्कैरभि प्र णोनुमः समोजसे २३	
न यं विविक्तो रोदसी नान्तरिक्षाणि वज्रिणम् । अमादिदस्य तित्विषे समोजसः २४	
यदिन्द्र पृतनाज्यं देवास्त्वा दधिरे पुरः । आदित तं हर्यता हरी ववक्षतुः २५ [५]	
यदा वृत्रं नदीवृतं शवसा वज्रिन्नवधीः । आदित तं हर्यता हरी ववक्षतुः २६	
यदा ते विष्णुरोजसा त्रीणि पदा विचक्रमे । आदित तं हर्यता हरी ववक्षतुः २७	
यदा ते हर्यता हरी वावृधाते द्विवेदिवे । आदित ते विश्वा भुवनानि येमिरे २८	
यदा ते मारुतीर्विश-स्तुभ्यमिन्द्र नियेमिरे । आदित ते विश्वा भुवनानि येमिरे २९	
यदा सूर्यममुं द्विवि शुक्रं ज्योतिरधारयः । आदित ते विश्वा भुवनानि येमिरे ३०	
इमां तं इन्द्र सुष्ठुतिं विप्रं इयति धीतिभिः । जामि पदेव पिप्रतीं प्राध्वरे ३१	
यदस्य धामनि प्रिये समीचीनासो अस्वरेन् । नामा यज्ञस्यं दोहता प्राध्वरे ३२	
सुवीर्यं स्वश्व्यं सुगव्यमिन्द्र दद्वि नः । होतेव पूर्वचित्तये प्राध्वरे ३३ [६] (३३७)	

(१३)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० १३-२०]

३३ नारदः काण्वः । इन्द्रः । उष्णिक् ।

इन्द्रः सुतेषु सोमेषु कतुं पुनीत उक्थ्यम् । विदे वृधस्य दक्षसो महान् हि षः १	
स प्रथमे व्योमनि देवानां सद्ने वृधः । सुपाः सुश्रवस्तमः समन्सुजित् २	
तमहे वाजसातय इन्द्रं भराय शुष्मिणम् । भवां नः सुप्ते अन्तमः सखा वृधे ३	
इयं तं इन्द्रं गिर्वणो रातिः क्षरति सुन्वतः । मन्वानो अस्य बहिषो वि राजसि ४	
नूनं तदिन्द्र दद्वि नो यत् त्वां सुन्वन्त ईमहे । रयिं नश्चित्रमा भरा स्वविदम् ५ [७]	
स्तोता यत् ते विचर्षणि रतिप्रशर्धयद् गिरः । वया इवानुं रोहते जुषन्त यत् ६	
प्रत्नवर्जनया गिरः शृणुधी जरितुर्हवम् । मदेमदे ववक्षिथा सुकृत्वेने ७	
क्रीळन्त्यस्य सूनृता आपो न प्रवता यतीः । अया धिया य उच्यते पतिर्दिवः ८	
उतो पतिर्य उच्यते कृष्टीनामेक इद्र वशी । नमोवृधेरवसुभिः सुते रण ९ (३४६)	

स्तुहि श्रुतं विपश्चितं हरी यस्य प्रसूक्षिणा	। गन्तारा द्वाशुषो गृहं नमस्विनः	१० [८]
तूतुजानो महिमते ऽश्वेभिः प्रुषितप्सुभिः	। आ याहि यज्ञमाशुभिः शमिन्द्रि ते	११
इन्द्रं शविष्ठ सत्पते रथिं गृणत्सु धारय	। श्रवः सूरिभ्यो अमृतं वसुत्वनम्	१२
हवें त्वां सूर उदिते हवें मध्वदिने दिवः	। जुषाण इन्द्र सतिभिर्न आ गंहि	१३
आ तू गंहि प्र तु द्रव मत्स्वा सुतस्य गोमंतः	। तन्तुं तनुष्व पूर्य यथा विदे	१४
यच्छक्रासि परावति यदवावति वृत्रहन्	। यद् वा समुदे अन्धसोऽवितेदसि	१५ [९]
इन्द्रं वर्धन्तु नो गिर इन्द्रं सुतासु इन्द्रवः	। इन्द्रं हविष्मन्तीविंशो अराणिषुः	१६
तमिद् विप्रा अवस्यवः प्रवत्वंतीभिरुतिभिः	। इन्द्रं क्षोणीरवर्धयन् वया हव	१७
त्रिकट्टकेषु चेतनं देवासो यज्ञमन्त	। तमिद् वर्धन्तु नो गिरः सदावृषम्	१८
स्तोता यत् ते अनुवत उक्थान्यृतुथा दुधे	। शुचिः पावक उच्यते सो अद्भुतः	१९
तदिद् रुद्रस्य चेतति यत्नं प्रलेषु धामसु	। मनो यत्रा वि तद् कुधुर्विचेतसः	२० [१०]
यदि मे सख्यमावर इमस्य पाह्यन्धसः	। येन विश्वा अति द्विषो अतारिम	२१
कदा तं इन्द्र गिर्वणः स्तोता भवाति शंतमः	। कदा नो गव्ये अश्व्ये वसो दधः	२२
उत ते सुष्टुता हरी वृषणा वहतो रथम्	। अजुर्यस्य मदन्तं यमीमहे	२३
तमीमहे पुरुष्टुतं यत्नं प्रताभिःरुतिभिः	। नि बर्हिषि प्रिये संकुदधं द्विता	२४
वर्धस्वा सु पुरुष्टुत ऋषिष्टुताभिःरुतिभिः	। धुक्षस्व पिप्युषीमिषमवा च नः	२५ [११]
इन्द्र त्वमवितेदसी—त्वा स्तुवतो अद्रिवः	। ऋतादियमि ते धियं मनोयुजम्	२६
इह त्या सध्रमाद्या युजानः सोमपीतये	। हरीं इन्द्र प्रतद्रसू अभि स्वर	२७
अभि स्वरन्तु ये तव रुद्रासः सक्षत श्रियम्	। उतो मरुत्वंतीविंशो अभि प्रयः	२८
इमा अस्य प्रतृतयः पदं जुषन्त यद् द्विवि	। नामा यज्ञस्य सं दधुर्यथा विदे	२९
अयं द्वीर्वाय चक्षसे प्राचि प्रयत्यध्वरे	। मिमीते यज्ञमानुषग्विचक्षयं	३० [१२]
वृषायमिन्द्र ते रथ उतो ते वृषणा हरी	। वृषा त्वं शतक्रतो वृषा हवः	३१
वृषा प्रावा वृषा मनु वृषा सोमो अयं सुतः	। वृषा यज्ञो यमिन्वसि वृषा हवः	३२
वृषा त्वा वृषणं हुवे वज्रिञ्चित्राभिःरुतिभिः	। वावन्थ हि प्रतिष्टुतिं वृषा हवः	३३ [१३]

(३७०)

(१४)

१५ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । गायत्री ।

यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्तु एक इत् । स्तोता मे गोपस्ता स्यात् १ (३७१)

शिक्षेयमस्मै दित्सेयं शचीपते मनीषिणे । यदुहं गोपतिः स्याम् २
 धेनुष्टं इन्द्र सुनुता यजमानाय सुन्वते । गामश्वं पिप्युषीं वुहे ३
 न ते वर्तास्ति राधस इन्द्र देवो न मर्त्यः । यद् दित्ससि स्तुतो मघम् ४
 यज्ञ इन्द्रमवर्धयद् यद् भूमिं व्यवर्तयत् । चक्राण ओपशं दिवि ५ [१४]

वावुधानस्य ते वयं विश्वा धनानि जिग्युषः । ऊतिमिन्द्रा वृणीमहे ६
 व्यनुन्तरिक्षमतिरन्मदे सोमस्य रोचना । इन्द्रो यदभिनन्द वलम् ७
 उद् गा आजदङ्गिरोभ्य आविष्कृण्वन् गुहां सतीः । अर्वाञ्च नुनुदे वलम् ८
 इन्द्रेण रोचना विवो हृच्छानि हंहितानि च । स्थिराणि न पराणुदे ९
 अपामूर्मिमर्दन्निव स्तोम इन्द्राजिरायते । वि ते मदा अराजिषुः १० [१५]

त्वं हि स्तोमवर्धन इन्द्रास्युक्थवर्धनः । स्तोतृणामुत भद्रकृत ११
 इन्द्रमित् केशिना हरी सोमपेयाय वक्षतः । उप यज्ञं सुरार्धसम् १२
 अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजयः स्पृधः १३
 मायाभिरुत्सिसृप्सत इन्द्र द्यामारुरुक्षतः । अव दस्यूरधूनुथाः १४
 असुन्वामिन्द्र संसद्वं विषूचीं व्यनाशयः । सोमपा उत्तरो भवन् १५ [१६] (३८५)

(१५)

१३ गोबृक्ष्यश्वसूक्तिनौ काण्वायनौ । इन्द्रः । उष्णिक् ।

तम्बामि प्र गायत पुरुदुतं पुरुदुतं । इन्द्रं गीर्भिस्तंविषमा विवासतं १
 यस्य द्विर्हंसो बृहत् सहो दाधार रोदसी । गिरिरञ्जो अपः स्ववृषत्वना २
 स राजसि पुरुदुतं एको वृत्राणि जिघ्रसे । इन्द्र जैत्रां श्रवस्यां च यन्तवे ३
 तं ते मदं गृणीमसि वृषणं पुत्सु सांसहिम् । उ लोककुलुमद्रिवो हरिश्चिरम् ४
 येन ज्योतींष्यायवे मनवे च विवेदिथ । मन्वानो अस्य बहिषो वि राजसि ५ [१७]

तदुद्या चित् त उक्थिनो ऽनुं द्रुवन्ति पूर्वथा । वृषपतीरपो जया विवेदिवे ६
 तव त्यदिन्द्रियं बृहत् तव शुर्मसुत क्रतुम् । वज्रं शिशाति धिषणा वरेण्यम् ७
 तव द्यौरिन्द्र पौंस्यं पृथिवी वर्धति श्रवः । त्वामापः पर्वतासश्च हिन्विरे ८
 त्वां विष्णुर्बृहन् क्षयो मित्रो गृणाति वरुणः । त्वां शर्षो मदृत्यनु मारुतम् ९
 त्वं वृषा जनानां मंहिष्ठ इन्द्र जज्ञिषे । सूत्रा विश्वा स्वपत्यानि दधिषे १० [१८]

सूत्रा त्वं पुरुदुतं एको वृत्राणि तोशसे । नान्य इन्द्रात् करणं भूय इन्वाति ११ (३९६)

यदिन्द्र मन्मशस्त्वा नाना हवैत ऊतये । अस्माकैभिर्नभिरत्रा स्वर्जय १२
अरु क्षयाय नो महे विश्वा रूपपाण्याविशन् । इन्द्रं जैत्राय हर्षया शचीपतिम् १३ [१९] (३९८)

(१६)

१२ हरिस्विटिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र सुभ्राजं चर्षणीना—मिन्द्रं स्तोता नव्यं गीभिः । नरं नृषाहं महिष्ठम् १
यस्मिन्नुक्त्यानि रण्यन्ति विश्वानि च श्रवस्या । अपामवो न संमुद्रे २
तं सुष्टुत्या विवासे ज्येष्ठराजं भरे कृत्तुम् । महो वाजिनं सनिभ्यः ३
यस्यानूना गभीरा मदा उरवस्तरुत्राः । हर्षुमन्तः शूरसातौ ४
तमिद् धनेषु हिते—ज्वधिवाकाय हवन्ते । येषामिन्द्रस्ते जयन्ति ५
तमिच्छयौतैरार्यन्ति तं कृतेभिश्चर्षणयः । एष इन्द्रो वरिवस्कृत ६ [२०]

इन्द्रो ब्रह्मेन्द्र ऋषि—रिन्द्रः पुरु पुरुहूतः । महान् महीभिः शचीभिः ७
स स्तोम्यः स हव्यः सत्यः सत्वा तुविकुर्मिः । एकश्चित् सन्नभिभूतिः ८
तमकैभिस्तं सामभि—स्तं गायत्रैश्चर्षणयः । इन्द्रं वर्धन्ति क्षितयः ९
प्रणेतां वस्यो अच्छा कर्तारं ज्योतिः समत्सु । सासह्रांसं युधामित्रान् १०
स नः पथिः पारयाति स्वस्ति नावा पुरुहूतः । इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ११
स त्वं न इन्द्र वाजेभि—र्दशस्या च गातुया च । अच्छा च नः सुघ्नं नेपि १२ [२१] (४१०)

(१७)

१५ हरिस्विटिः काण्वः । इन्द्रः । १४ वास्तोष्पतिर्वा । गायत्री, प्रगाथः = (१४ बृहती, १५ सतोबृहती) ।

आ याहि सुपुमा हि त इन्द्र सोमं पिबा इमम् । एदं बर्हिः संवो मर्म १
आ त्वा ब्रह्मयुजा हरी बर्हतामिन्द्र केशिना । उप ब्रह्माणि नः शृणु २
ब्रह्माणस्त्वा वयं युजा सोमपामिन्द्र सोमिनः । सुतावन्तो हवामहे ३
आ नो याहि सुतावन्तो ऽस्माकं सुष्टुतीरुप । पिबा सु शिपिन्नधंसः ४
आ ते सिञ्चामि कुक्ष्यो—रनु गात्रा वि धावतु । गृभाय जिह्वया मधु ५ [२२]

स्वातुष्टे अस्तु संसुते मधुमान् तन्वेद तव । सोमः शमस्तु ते हृदे ६
अयमु त्वा विचर्षणे जनीरिवाभि संवृतः । प्र सोम इन्द्र सर्पतु ७
तुविगीवो वपोर्दः सुबाहुर्नधंसो मदे । इन्द्रो वृत्राणि जिघ्रते ८ (४१८)

इन्द्र प्रेहि पुरस्त्वं विश्वस्येशान् ओजसा । वृत्राणि वृत्रहस्तहि ९
वीर्यस्ते अस्त्वङ्कुशो येना वसु प्रयच्छसि । यजमानाय सुन्वते १० [२३]

अयं तं इन्द्र सोमो निपूतो अर्धि बर्हिषि । एहीमस्य द्रवा पिबं ११
शाचिगो शाचिपूजना—ऽयं रणाय ते सुतः । आखण्डल प्र ह्वयसे १२
यस्ते शृङ्गवृषो नपात् प्रणपात् कुण्डपाथ्यः । न्यस्मिन् दध्नु आ मनः १३

वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणां—ऽसत्रं सोम्यानाम् ।

द्रुप्सो भेत्ता पुरां शश्वतीना—मिन्द्रो मुनीनां सखा १४
पृदाकुसानुर्यजतो गवेषण एकः सन्नाभि भूर्यसः ।

भूणीमश्वं नयत् तुजा पुरो गृभे—न्द्रं सोमस्य पीतये १५ [२४] (४२५)

(१८)

१२ इरिस्विष्टिः काण्वः । आदित्याः ४-६, ७, अदितिः ८ अदिवनौ; ९ अग्निसूर्यानिलाः । उष्णिक् ।

इदं ह नूनमेषां सुत्रं मिक्षेत मर्त्यः । आदित्यानामपूव्यं सर्वांमनि १
अनवांणो ह्येषां पन्था आदित्यानाम् । अद्वेधाः सन्ति पायवः सुगेवृधः २
तत् सु नः सविता भगो वरुणो मित्रो अर्यमा । शर्म यच्छन्तु सप्रथो यदीमहे ३
वेवेभिर्दिव्यविते ऽरिष्टभर्मन्ना गंहि । स्मत् सूरिभिः पुरुषिये सुशर्मभिः ४
ते हि पुत्रासो अदिते विदुर्द्वेषांसि योतवे । अंहोश्चिदुरुचक्रयोऽनेहसः ५ [२५]

अदितिर्नो दिवा पशु—मर्दितिनक्तमद्रयाः । अदितिः प्रात्वंहसः सदावृधा ६
उत स्या नो दिवा मति—रदितिरुत्या गमत् । सा शंताति मयस्करदप स्त्रिधः ७
उत त्या देव्या मिषजा शं नः करतो अश्विना । युयुयातामितो रपो अप स्त्रिधः ८
शमगिरिभिः करच्छं नस्तपतु सूर्यः । शं वार्तो वात्वरपा अप स्त्रिधः ९
अपामीवामप स्त्रिध—मप सेधत दुर्मतिम् । आदित्यासो युयोतना नो अंहसः १० [२६]

युयोता शरुम्रमदौ आदित्यास उतामतिम् । ऋग्वेदेषः कृणुत विश्ववेदसः ११
तत् सु नः शर्म यच्छता—ऽऽदित्या यन्मुमोचति । एनेस्वन्तं चिदेनसः सुदानवः १२
यो नः कश्चिद् रिरिक्षति रक्षस्त्वेन मर्त्यः । स्वैः ष एवै रिरिषीष्टु युर्जनः १३
समित तमधर्मश्रवद् दुःशंसं मर्त्यं रिपुम् । यो अस्मन्ना दुर्हणावाँ उप ह्वयुः १४
पाकत्रा स्थन देवा हत्सु जानीथ मर्त्यम् । उप ह्वयुं चाद्वयुं च वसवः १५ [२७]

आ शर्म पर्वतान्ना—मोतापां वृणीमहे । द्यावाक्षामारे अस्मद् रपस्कृतम् १६

(४४१)

ते नो भद्रेण शर्मणा युष्माकं नावा वंसवः । अति विश्वानि दुरिता पिपतन १७
 तुचे तनाय तत सु नो द्राघीय आयुर्जीवसे । आदित्यासः सुमहसः कुणोतन १८
 यज्ञो हीळो वो अन्तर आदित्या अस्ति मूळत । युष्मे इद् वो अपि ष्मसि सजात्ये १९
 बृहद् वरुथं मरुतां देवं ज्ञातारमश्विना । मित्रमीमहे वरुणं स्वस्तये २०
 अनेहो मित्रार्यमन् नृवद् वरुण शंस्यम् । त्रिवरुथं मरुतो यन्त नश्छदिः २१
 ये चिद्धि मृत्युबन्धव आदित्या मनवः स्मसि । प्र सू न आयुर्जीवसे तिरेतन २२ [२८] (४४७)

(१९)

३७ सोमरिः काण्वः । अग्निः, ३४-३५ आदित्याः; ३६-३७ वसदस्युः पौरकुत्स्यः ।

१-२६ प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोवृहती), २७ द्विपदा विराट्,

२८-३३ प्रगाथः = (समा ककुप्, विषमा सतोवृहती), ३४ उष्णिक्,

३५ सतोवृहती, ३६ ककुप्; ३७ पङ्क्तिः ।

तं गूर्धया स्वर्णरं देवासो देवमरतिं दधन्विरे । देवत्रा हव्यमोहिरे १
 विभूतरातिं विप्र चित्रशोचिषमग्निमीळिष्व यन्तुरम् ।
 अस्य मेधस्य सोम्यस्य सोमरे प्रेमध्वराय पूर्यम् २
 यजिष्ठं त्वा ववुमहे देवं देवत्रा होतारममर्त्यम् । अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् ३
 ऊर्जो नपातं सुभगं सुदीदिति मग्निं श्रेष्ठशोचिषम् ।
 स नो मित्रस्य वरुणस्य सो अपा मा सुन्नं यक्षते द्विवि ४
 यः समिधा य आहुती यो वेदेन द्वादश मतो अग्रये । यो नमसा स्वध्वरः ५ [२९]
 तस्येदर्वन्तो रंहयन्त आशवस्तस्य द्युन्नितं यशः ।
 न तमहो देवकृतं कुतश्चन न मर्त्यकृतं नशत् ६
 स्वग्रयो वो अग्निभिः स्याम सूनो सहस ऊर्जा पते । सुवीरस्त्वमस्मयुः ७
 प्रशंसमानो अतिथिर्न मित्रियो ऽग्नी रथो न वेद्यः ।
 त्वे क्षेमासो अपि सन्ति साधवस्त्वं राजा रयीणाम् ८
 सो अन्द्रा द्वाश्वध्वरो ऽग्रे मर्तः सुभग स प्रशंस्यः । स धीभिरस्तु सनिता ९
 यस्य त्वमूर्ध्वो अध्वराय तिष्ठसि क्षयद्वीरः स साधते ।
 सो अवीद्भिः सनिता स विपन्युभिः स शूरैः सनिता कृतम् १० [३०]
 यस्याग्निर्वपुर्गृहे स्तोमं चनो दधीत विश्ववायं । हव्या वा वेविषद् विषः ११ (४५८)

विप्रस्य वा स्तुवतः सहसो यदो मक्षुतमस्य रातिषु ।
 अवोदेवमुपरिमर्त्यं कृषि वसो विविदुषो वचः १२
 यो अग्निं हव्यदातिभिर्नमोभिर्वा सुदक्षमाविवांसति । गिरा वाजिरशोचिषम् १३
 समिधा यो निशित्ती दाशददिति धामभिरस्य मर्त्यैः ।
 विश्वेत् स धीभिः सुभगो जनाँ अति युन्नैरुद्र इव तारिषत् १४
 तदग्ने युन्नमा भर यत् सासहत् सदर्ने कं चिद्विजिणम् । मन्युं जनस्य दृढ्यः १५ [३१]

येन चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमा येन नासत्या भगः ।
 वयं तत् ते शब्सा गातुवित्तमा इन्द्रत्वोता विधेमहि १६
 ते घेदग्ने स्वाध्याँ ये त्वा विप्र निदधिरे नृचक्षसम् । विप्रासो देव सुक्रतुम् १७
 त इद् वेदिं सुभग त आहुतिं ते सोतुं चक्रिरे द्विवि ।
 त इद् वाजेभिर्जिग्युर्महद् धनं ये त्वे कामं न्येरिरे १८
 भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अंध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः १९
 भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्यं येना समत्सु सासहः ।
 अव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धतां वनेमा ते अभिष्टिभिः २० [३२]

ईळे गिरा मनुहिं यं देवा दूतमरतिं न्येरिरे । यजिष्ठं हव्यवाहनम् २१
 तिग्मजम्भाय तरुणाय राजते प्रयो गायस्यग्रये ।
 यः पिंशते सूनृताभिः सुवीर्यमग्निधृतेभिराहुतः २२
 यदीं घृतेभिराहुतो वाशीमग्निभरत उच्चाव च । असुर इव निर्णिजम् २३
 यो हव्यान्येरयता मनुहितो देव आसा सुगन्धिना ।
 विवासते वार्याणि स्वध्वरो होता देवो अमर्त्यः २४
 यदग्ने मर्त्यस्त्वं स्यामहं मित्रमहो अमर्त्यः । सहसः सूनवाहुत २५ [३३]

न त्वा रासीयाभिर्शस्तये वसो न पापत्वार्य सन्त्य ।
 न मे स्तोतामतीवा न दुर्हितः स्यादग्ने न पापया २६
 पितुर्न पुत्रः सुभृतो दुरोण आ देवाँ एतु प्र णो हविः २७
 तवाहमग्न उतिभिर्नैदिष्ठाभिः सचेय जोषमा वसो । सदा देवस्य मर्त्यैः २८
 तव कत्वा सनेयं तव रातिभिर्गग्ने तव प्रशस्तिभिः ।
 त्वामिदाहुः प्रमतिं वसो ममाग्ने हर्षस्व दातवे २९
 प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तिरस्ते वाजभर्मभिः । यस्य त्वं सख्यमावरः ३० [३४] (४७७)

तव हृत्सो नीलवान् वाश ऋत्विष्य इन्धानः सिष्णवा ददे ।

त्वं महीनामुषसामसि प्रियः क्षपो वस्तुषु राजसि ३१

तमागन्म सोमरयः सहस्रमुष्कं स्वमिष्टिमवसे । सप्राजं त्रासदस्यवम् ३२

यस्य ते अग्रे अन्ये अग्रयं उपक्षितौ वया इव ।

विपो न द्युम्ना नि युवे जनानां तव क्षत्राणि वर्धयन् ३३

यमादित्यासो अद्भुहः पारं नयथ मर्त्यम् । मघोनां विश्वेषां सुदानवः ३४

यूयं राजानः कं चिच्चर्षणीसहः क्षयन्तं मानुषौ अनु ।

वयं ते वो वरुण मित्रार्यमन् तस्यामेतृतस्य रथयः ३५

अदान्मे पौरुकुत्स्यः पञ्चाशतं त्रसदस्युर्वधूनाम् । महिष्ठो अयः सत्पतिः ३६

उत मे प्रयियोर्वयियोः सुवास्त्वा अधि तुर्वनि ।

तिसृणां सप्ततीनां श्यावः प्रणेता भुवद् वसुर्वियानां पतिः ३७ [३५] (४८७)

(२०)

२६ सोमरिः काण्वः । मरुतः । प्रगाथः = (विषमा ककुप्, समा सतोबृहती) ; १४ सतो विराट् ।

आ गन्ता मा र्षिषण्यत् प्रस्थावानो मापं स्थाता समन्यवः । स्थिरा चिन्नमयिष्णवः १

वीळुपविर्मिरुत क्रमुक्षण आ रुद्रासः सुद्रीतिभिः ।

इषा नो अद्या गता पुरुस्पृहो यज्ञमा सोमरीयवः २

विद्वा हि रुद्रियाणां शुष्ममुग्रं मरुतां शिमीवताम् । विष्णोरेषस्य मीळ्हुषाम् ३

वि द्वीपानि पापतन् तिष्ठद् दुच्छुनो मे युजन्त रोदसी ।

प्र धन्वान्यैरत शुभ्रखादयो यदेजथ स्वभानवः ४

अच्युता चिद् वो अजमन्ना नानदति पर्वतासो वनस्पतिः । भूमिर्यामेषु रजते ५ [३६]

अमाय वो मरुतो यातवे द्यौर्जिहीति उत्तरा बृहत् ।

यत्रा नरो देदिशते तनूष्वा त्वक्षांसि बाह्वोजसः ६

स्वधामनु श्रियं नरो महि त्वेषा अमवन्तो वृषंप्सवः । वहन्ते अह्नुतप्सवः ७

गोभिर्वाणो अज्यते सोमरीणां रथे कोशे हिरण्यये ।

गोबन्धवः सुजातास इषे भुजे महान्तो नः स्पर्से नु ८

प्रति वो वृषदञ्जयो वृष्णे शर्धौय मारुताय भरध्वम् । हव्या वृषप्रयाणो ९

(४९३)

वृषणश्वेन मरुतो वृषणसुना रथेन वृषणाभिना ।

आ श्येनासो न पक्षिणो वृथा नरो हव्या नो वीतये गत १० [३७]

समानमश्वेषां वि भ्राजन्ते रुक्मासो अर्धि बाहुषु । दर्विद्युतयूष्टयः ११

त उग्रासो वृषण उग्रबाहवो नकिष्टनूषु येतिरे ।

स्थिरा धन्वान्यार्युधा रथेषु वो ऽनीकेष्वधि श्रियः १२

येषामर्णो न सप्रथो नाम त्वेषं शश्वतामेकमिद् भुजे । वयो न पित्र्यं सहः १३

तान् वन्दस्व मरुतस्तौ उप स्तुहि तेषां हि धुनीनाम् ।

अराणां न चरमस्तर्देषां वृना मृहा तर्देषाम् १४

सुभगः स व ऊति ष्वास पूर्वसु मरुतो व्युष्टिषु । यो वा नूनमुतासति १५ [३८]

यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो नर आ हव्या वीतये गथ ।

अभि ष द्युमैरुत वाजसातिभिः सुम्ना वो धूतयो नशत १६

यथा रुद्रस्य सूनवो दिवो वशन्त्यसुरस्य वेधसः । युवानस्तथेदसत १७

ये चाहँन्ति मरुतः सुदानवः स्मन्मीळहुषश्चरन्ति ये ।

अतश्चिदा न उप वस्यसा हृदा युवान् आ ववृध्वम् १८

यून ऊ पु नर्विष्ठया वृष्णाः पावकाँ अभि सोमरे गिरा । गाय गा ईव चक्रेषत १९

साहा ये सन्ति मुष्टिहेव हव्यो विश्वासु पूत्सु होतृषु ।

वृष्णाश्चन्द्रान्न सुश्रवस्तमान् गिरा वन्दस्व मरुतो अहं २० [३९]

गार्वाश्चिद् घा समन्वयः सजात्येन मरुतः सर्वन्धवः । रिहते ककुभो मिथः २१

मर्तीश्चिद् वो नूतवो रुक्मवक्षस उर्प भ्रातृत्वमार्यति ।

अर्धि नो गात मरुतः सद्मा हि व आपित्वमस्ति निधुवि २२

मरुतो मारुतस्य न आ मेघजस्य वहता सुदानवः । यूयं सखायः सप्तयः २३

यामिः सिन्धुमवथ यामिस्तूर्वथ यामिर्दशस्यथा क्रिविम् ।

मयौ नो भूतोतिभिर्मयोमुवः शिवाभिरसचद्वियः २४

यत् सिन्धौ यदसिकन्यां यत् समुद्रेषु मरुतः सुबर्हिषः । यत् पर्वतेषु मेघजम् २५

विश्वं पश्यन्तो बिभृथा तनुष्वा ऽऽ तेना नो अर्धि वोचत ।

क्षमा रपो मरुत आतुरस्य न इष्कर्ता विहृतं पुनः २६ [४०] (५१०)

[द्वितीयोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४०]

(२१)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० २१-३०]

१८ सोमभिः काण्वः । इन्द्र, १७-१८ चित्रः । प्रगाथः = (विषमा ककुप, समा सतोवृद्धती) ।

वयमु त्वामपूर्व्यं स्थूरं न कञ्चिद् भरन्तोऽवस्यवः । वाजं चित्रं हवामहे १

उप त्वा कर्मभूतये स नो युवो ग्रश्चक्राम यो धृषत् ।

त्वामिन्द्रश्चवितारं ववुमहे सखाय इन्द्र सानसिम २

आ याहीम इन्दुवो ऽश्वपते गोपत उर्वरापते । सोमं सोमपते पिब ३

वयं हि त्वा बन्धुमन्तमवन्धवो विप्रांस इन्द्र येमिम ।

या ते धामानि वृषभ तेमिरा गंहि विश्वेमिः सोमपीतये ४

सीदन्तस्ते वयौ यथा गोश्रीति मयौ मङ्गिर विवक्षणे । अभि त्वामिन्द्र नोनुमः ५ [१]

अच्छा च त्वेना नमसा वदामसि किं मुहुश्चिद् वि दीधयः ।

सन्ति कामासो हरिवो वृदिष्टं स्मो वयं सन्ति नो धियः ६

नूत्ना इदिन्द्र ते वय—भूती अभूम नहि नू ते अद्रिवः । विद्या पुरा परीणसः ७

विद्या सखित्वमुत शूर भोज्यः—मा ते ता वञ्जिन्नीमहे ।

उतो समस्मिन्ना शिशीहि नो वसो वाजं सुशिप्र गोमति ८

यो न इदमिदं पुरा प्र वस्य आनिनाय तमु वः स्तुषे । सखाय इन्द्रमूतये ९

हयैश्वं सत्पतिं चर्षणीसहं स हि ष्मा यो अमन्दत ।

आ तु नः स वयति गव्यमश्व्यं स्तोतृभ्यो मधवा ज्ञतम् १० [२]

त्वया ह स्विद् युजा वयं प्रातिं श्वसन्तं वृषभ ब्रुवीमहि । संस्थे जनस्य गोमतः ११

जयेम कारे पुरुहूत कारिणो ऽभि तिष्ठेम दूढ्यः ।

नृमिष्विष्टं हन्याम शूश्याम चा—ऽवैरिन्द्र प्र णो धियः १२

अभ्रातृभ्यो अना त्व—मनापिरिन्द्र जनुषा सनादसि । युधेदापित्वमिच्छसे १३

नकीं रेवन्तं सुख्यार्यं विन्दसे पीर्यन्ति ते सुराश्वः ।

यदा कुणोषि नदुनुं समूहस्या—दित पितेव हूयसे १४

मा ते अमाजुरो यथा मूरास इन्द्र सुख्ये त्वावतः । नि पदाम सचां सुते १५ [३]

मा ते गोदत्र निररास राधंस इन्द्र मा ते गृहामहि ।

हृळ्हा चिदुर्यः प्र मृशाभ्या भरं न ते वामान आदभे १६

इन्द्रो वा वेदियन्मधं सरस्वती वा सुभगा वृदिर्वसु । त्वं वा चित्र वाशुषे १७

चित्र इदं राजा राजका इदंन्यके यके सरस्वतीमनु ।

पर्जन्य इव ततनद्धि वृष्ट्या सहसमयुता ददत

१८ [४] (५२८)

(२२)

१८ सोमरिः काण्वः । अश्विनौ । १-६ प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ११ ककुप्, १२ मध्येज्योतिः, प्रगाथः = (९, १२, १५, १७ ककुप्; १०, १४, १६, १८ सतोबृहती) ।

ओ त्यमह आ रथ—मद्या दंसिष्ठमूतये ।

यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी आ सूर्यार्यै तस्थभुः

१

पूर्वापुषं सुहवं पुरुस्पृहं भुज्युं वाजेषु पूर्व्यम् ।

सचनार्वन्तं सुमतिभिः सोमरे विद्वेषसमनेहसम्

२

इह त्या पुरुभूतमा देवा नमोभिरश्विना ।

अर्वाचीना स्वर्वसे करामहे गन्तारा दाशुषो गृहम्

३

युवो रथस्य परि चुक्रमीयत ईमान्यद् वामिषण्यति ।

अस्मौ अच्छा सुमतिवा शुभस्पती आ धेनुर्वि धावतु

४

रथो यो वा त्रिवन्धुरो हिरण्यामीशुरश्विना ।

परि द्यावापृथिवी भूषति श्रुतस्तेन नासत्या गतम्

५ [५]

वृशस्यन्ता मनवे पूर्व्यं त्रिवि यवं वृकेण कर्षथः ।

ता वामद्य सुमतिभिः शुभस्पती अश्विना प्र स्तुवीमहि

६

उप नो वाजिनविसू यातमृतस्य पृथिभिः ।

येभिस्तुक्षिं वृषणा त्रासदस्यवं महे क्षत्राय जिन्वथः

७

अयं वामर्द्रिभिः सुतः सोमो नरा वृषण्वसू ।

आ यातं सोमपीतये पिबतं दाशुषो गृहे

८

आ हि रुहर्तमश्विना रथे कोशे हिरण्यये वृषण्वसू । युक्त्राथां पीवरीरिषः

९

यामिः पक्थमवथो यामिरध्रिगुं यामिर्बुधुं विजोषसम् ।

तामिर्नो मक्षू तूर्यमश्विना गतं मिषज्यतं यदातुरम्

१० [६]

यदधिगावो अध्रिगू इदा चिदहो अश्विना हवामहे । वयं गीभिर्विपुन्यवः

११

ताभिरा यातं वृषणोप मे हवं विश्वसुं विश्ववार्यम् ।

इषा मंहिष्ठा पुरुभूतमा नरा यामिः क्रिर्वि वावृधुस्ताभिरा गतम्

१२ (५४०)

ताविदा चिदहानां तावश्विना वन्दमान उप ब्रुवे । ता ऊ नमोभिरीमहे १३
 ताविद वृषा ता उपसिं शुभस्पती ता यामन् रुद्रवर्तनी ।
 मा नो मर्ताय रिपवे वाजिनीवसू परो रुद्रावर्ति ख्यतम् १४
 आ सुगम्याय सुगम्यं प्राता रथेनाश्विना वा सक्षणी । ब्रुवे पितेव सोमरी १५ [७]
 मनोजवसा वृषणा मदच्युता मश्रुंगमार्भिरुतिभिः ।
 आरात्ताञ्चिद् भूतमस्मे अवसे पूर्वीभिः पुरुभोजसा १६
 आ नो अश्वविदश्विना वर्तिर्यासिष्टं मधुपातमा नरा । गोमद दत्ता हिरण्यवत् १७
 सुप्रावर्णं सुवीर्यं सुष्टु वार्य—मनाधृष्टं रक्षस्विना ।
 अस्मिन्ना वामायाने वाजिनीवसू विश्वा वामानि धीमहि १८ [८] (५४६)

(२३)

३० विश्वमना वैयश्वः । अग्निः । उष्णिक् ।

ईळिष्वा हि प्रतीव्यं । यजस्व जातवेदसम् । चरिष्णुधूममगृभीतशोचिषम् १
 द्रुमानं विश्वचर्षणे ऽग्निं विश्वमनो गिरा । उत स्तुषे विष्पर्धसो रथानाम् २
 येषामाबाध क्रमियं ब्रुवः पृक्षश्च निग्रमे । उपवित्रा वद्विर्विन्दते वसु ३
 उदस्य शोचिरस्थाद् दीदियुषो व्यज्रम् । तर्पुर्जम्भस्य सुद्युतो गणश्रियः ४
 उदु तिष्ठ स्वध्वर स्तवानो देव्या कृपा । अभिर्याभासा ब्रूहता शुशुक्रनिः ५ [९]

अग्ने याहि सुशस्तिभिर्हव्या जुह्वान आनुषक् । यथा द्रुतो बभूथ हव्यवाहनः ६
 अग्निं वः पूर्व्यं हव्ये होतारं चर्षणीनाम् । तमया वाचा गृणे तमु वः स्तुषे ७
 यज्ञेमिरुद्धतक्रतुं यं कृपा सुदयन्त इत् । मित्रं न जने सुधितमृतावनि ८
 क्रतावानमृतायवो यज्ञस्य साधनं गिरा । उपो एनं जुजुषुर्नमसस्पदे ९
 अच्छा नो अङ्गिरस्तमं यज्ञासो यन्तु संयतः । होता यो अस्ति विश्वा यशस्तमः १० [१०]

अग्ने तव त्वे अजरे न्धानासो ब्रुहद् भाः । अश्वो ब्रुव वृषणस्तविषीयवः ११
 स त्वं न ऊर्जा पते रयि रास्व सुवीर्यम् । प्राव नस्तोके तनये समत्स्वा १२
 यद् वा उ विस्पतिः शितः सुप्रीतो मनुषो विशि । विश्वेदग्निः प्रति रक्षांसि सेधति १३
 श्रुत्वाग्निं नवस्य मे स्तोमस्य वीर विस्पते । नि मायिनस्तपुषा रक्षासो दह १४
 न तस्य मायया चन रिपुर्नीशीत मत्यैः । यो अग्रयं ददाश हव्यदातिभिः १५ [११]

व्यश्वस्त्वा वसुविदं मुक्षण्युरग्रीणादधिः । महो राये तमु त्वा समिधीमहि १६ (५४९)

उशाना काव्यस्त्वा नि होतारमसादयत् । आयजिं त्वा मनवे जातवेदसम् १७
 विश्वे हि त्वा सजोषसो देवासो दूतमकृत । श्रुष्टी देव प्रथमो यज्ञियो भुवः १८
 इमं घा वीरो अमृतं दूतं कृण्वीत मर्त्यः । पावकं कृष्णवर्तनिं विहायसम् १९
 तं हुवेम यतस्रुचः सुभासं शुक्रशोचिषम् । विशामग्निमजरं प्रतमीड्यम् २० [१२]

यो अस्मै हव्यदातिभि—राहुतिं मर्तोऽविधत् । भूरि पोषं स धत्ते वीरवद् यशः २१
 प्रथमं जातवेदस—मग्निं यज्ञेषु पूर्यम् । प्रति सुगेति नमसा हविर्मती २२
 आभिर्विधेमाग्नये ज्येष्ठाभिव्यश्ववत् । मंहिष्ठाभिमेतिभिः शुक्रशोचिषे २३
 नूनमर्चं विहायसे स्तोमेभिः स्थूरयूपवत् । क्रपे वैयश्व दम्यायाग्नये २४
 अतिथिं मानुषाणां सूनुं वनस्पतीनाम् । विषा अग्निमर्चसे प्रतमीळते २५ [१३]

महो विश्वो अभि पतोऽं अभि हव्यानि मानुषा । अग्ने नि पत्सि नमसाधि बहिषिं २६
 वंस्वा नो वार्या पुरु वंस्व रायः पुरुस्पृहः । सुवीर्यस्य प्रजावतो यशस्वतः २७
 त्वं वरो सुषाम्णे अग्ने जनाय चोदय । सदा वसो रातिं यविष्ठ शश्वते २८
 त्वं हि सुप्रतूरसि त्वं नो गोमतीरिपः । महो रायः सातिमग्ने अपा वृधि २९
 अग्ने त्वं यशा अस्या मित्रावरुणा वह । कृतावाना सुम्राजा पूतदक्षसा ३० [१४] (५७६)

(२४)

३० विश्वमना वैयश्वः । इन्द्रः, १८-३० वरुः सौषामिणः । अश्विणक, ३० अनुष्टुप् ।

सखाय आ शिषामहि बहोन्द्राय वज्रिणे । स्तुष ऊ पु वो नृतमाय धृष्णवे १
 शर्वसा ह्यसि श्रुतो वृत्रहत्येन वृत्रहा । मधैर्मवानो अति शूर दाशसि २
 स नः स्तवान आ भर रयिं चित्रश्वस्तमम् । निरेके चिद् यो हरिवो वसुर्वदिः ३
 आ निरेकमुत प्रिय—मिन्द्र दर्षि जनानाम् । धृषता धृष्णो स्तवमान आ भर ४
 न ते सव्यं न दक्षिणं हस्तं वरन्त आमुरः । न परिबाधो हरिवो गर्विष्णिषु ५ [१५]

आ त्वा गोभिरिव व्रजं गीर्भिक्रिणोम्यद्रिवः । आ स्मा कामं जस्तुरा मनः पूण ६
 विश्वानि विश्वमनसो धिया नो वृत्रहन्तम् । उग्रं प्रणेतुरधि पू वसो गहि ७
 वयं ते अस्य वृत्रहन् विद्याम शूर नव्यसः । वसोः स्पर्हस्य पुरुहूत राधसः ८
 इन्द्र यथा ह्यस्ति ते उपरीतं नृतो शर्वः । अमुक्ता रातिः पुरुहूत वाशुपे ९
 आ वृषस्व महामह महे नृतम् राधसे । हृळहश्चिद् वृह मघवन् मघत्तये १० [१६]

नू अन्यत्रा चिददिव—स्त्वन्नो जग्मुराशसः । मधवज्जग्धि तव तन्न ऊतिभिः ११ (५८७)

नह्यः॑ङ्ग नृतो त्व वुन्यं विन्दामि राधसे । राये द्युन्नाय शवसे च गिर्वणाः १२
 एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत पिबति सोम्यं मधु । प्र राधसा चोदयते महित्वना १३
 उपो हरीणां पतिं दक्षं पूञ्चन्तमब्रवम् । नूनं श्रुधि स्तुवतो अश्वस्य १४
 नह्यः॑ङ्ग पुरा चन जज्ञे वीरतरस्वत् । नकीं राया नैवथा न भन्दना १५ [१७]

एतु मध्वो मदितरं सिञ्च वाध्वर्यो अन्धसः । एवा हि वीरः स्तवते सदावृधः १६
 इन्द्रं स्थातर्हरीणां न किञ्चे पुष्यस्तुतिम् । उदानंश शवसा न भन्दना १७
 तं वो वाजानां पतिं महमहि श्रवस्यवः । अप्रायुमिर्यज्ञेभिर्वावृधेन्यम् १८
 एतो न्विद्वं स्तवांस् सखायः स्तोम्यं नरम् । कृष्टीर्यो विश्वा अभ्यस्स्येक इत १९
 अगोरुधाय गविषं द्युक्षाय दस्म्यं वचः । घृतात् स्वादीयो मधुनश्च वोचत २० [१८]

यस्यामितानि वीर्याः॑ न राधः पर्येतवे । ज्योतिर्न विश्वमभ्यस्ति दक्षिणा २१
 स्तुहीन्द्रं व्यश्वव दनूर्मि वाजिनं यमम् । अर्यो गयं महमानं वि वाशुषे २२
 एवा नूनमुप स्तुहि वैर्यश्व दशमं नवम् । सुविद्वांसं चकृत्यं चरणीनाम् २३
 वेत्था हि निर्ऋतीनां वज्रहस्त परिवृजम् । अहरहः शृन्ध्युः परिपदामिव २४
 तद्विन्द्राव आ भर येनां दंसिष्ठ कृत्वने । द्विता कुत्साय शिश्वयो नि चोदय २५ [१९]

तमु त्वा नूनमीमहे नव्यं दंसिष्ठ सन्यसे । स त्वं नो विश्वा अभिमातीः सुक्षणिः २६
 य ऋक्षादंहसो मुचद् यो वार्यात् सप्त सिन्धुषु । वधर्द्वीसस्य तुविनुष्ण नीनमः २७
 यथा वरो सुषाम्णे सनिभ्यु आर्धहो रयिम् । व्यश्वेभ्यः सुभगे वाजिनीवति २८
 आ नार्यस्य दक्षिणा व्यश्वौ एतु सोमिनः । स्थूरं च राधः ज्ञातवत् सहस्रवत् २९
 यत् त्वा पुञ्छादीजानः कुहया कुहयाकृते । एषो अपश्चितो वलो गोमतीमव तिष्ठति ३०
 [२०] (६०६)

(२५)

२४ विश्वमना वैयश्वः । मित्रावरुणौ, १०-१२ विश्वे देवाः । उष्णिक्, २३ उष्णिग्गर्भा ।

ता वां विश्वस्य गोपा देवा देवेषु यज्ञिया । ऋतावाना यजसे पूतदक्षसा १
 मित्रा तना न रथ्याः॑ वरुणो यश्च सुक्रतुः । सनात् सुजाता तनया धृतवता २
 ता माता विश्ववेदसा असुर्याय प्रमहसा । मही जजानादिनिर्ऋतावरी ३
 महान्ता मित्रावरुणा सम्राजा देवावसुरा । ऋतावानावृतमा घोषतो बृहत् ४
 नपाता शवसो महः सूनू दक्षस्य सुक्रतू । सुप्रदानू इषो वास्त्वधि क्षितः ५ [२१]

सं या दानूनि येमथु किंवाः॑ पाथिर्वीरिषः । नभस्वतीरा वां चरन्तु वृष्टयः ६ (६१२)

अधि या बृहतो द्विवोऽ ॥ अभि यूथेव पश्यतः । ऋतावाना सम्राजा नमसे हिता ७
 ऋतावाना नि षेदतुः साम्राज्याय सुकृतू ॥ धृतवता क्षत्रिया क्षत्रमाशतुः ८
 अक्षणाश्चिद् गातुवित्तरा ऽनुत्खणेन चक्षसा ॥ नि चिन्मिषन्ता निचिरा नि चिक्वतुः ९
 उत नो देव्यदिति रुरुष्यतां नास्त्या ॥ उरुष्यन्तु मरुतो वृन्दशवसः १० [२२]

ते नो नावमुरुष्यत दिवा नक्तं सुदानवः ॥ अरिष्यन्तो नि प्रायुभिः सचेमहि ११
 अघ्नते विष्णवे वयं मरिष्यन्तः सुदानवे ॥ श्रुधि स्वयावन् त्सिन्धो पूर्वचित्तये १२
 तद् वार्यं वृणीमहे वरिष्ठं गोपयत्यम् ॥ मित्रो यत् पान्ति वरुणो यदर्थमा १३
 उत नः सिन्धुरपां तन्मरुतस्तदश्विना ॥ इन्द्रो विष्णुर्माद्वांसः सजोषसः १४
 ते हि ष्मा वनुषो नरो ऽभिर्मातिं करस्य चित् ॥ तिग्मं न क्षोदः प्रतिघ्नन्ति भूर्णयः १५ [२३]

अयमेक इत्था पुरु रुरु चष्टे वि विरपतिः ॥ तस्य व्रतान्यनु वश्चरामसि १६
 अनु पूर्वाण्योक्त्या साम्राज्यस्य सश्रिम ॥ मित्रस्य व्रता वरुणस्य दीर्घश्रुत् १७
 परि यो रश्मिना द्विवो ऽन्तान् ममे पृथिव्याः ॥ उभे आ पशौ रोदसी महित्वा १८
 उदु प्य शरणे द्विवो ज्योतिरयस्तु सूर्यः ॥ अग्निं शुक्रः समिधान आहुतः १९
 वचो दीर्घप्रसन्ननीशे वाजस्य गोमतः ॥ ईशे हि पित्वोऽविषस्य दावने २० [२४]

तत् सूर्य रोदसी उभे दोषा वस्तोरुप बुवे ॥ भोजेवस्मौ अभ्युचरा सदा २१
 ऋजमुक्षण्यायने रजतं हरयाणे ॥ रथं युक्तमसनाम सुषामणि २२
 ता मे अश्व्यानां हरीणां नितोशना ॥ उतो नु कृत्व्यानां नृवाहसा २३
 समदभीशू कशावन्ता विप्रा नविष्ठया मती ॥ महो वाजिनावर्न्ता सचासनम् २४ [२५] (६३०)

(२६)

२५ विश्वमना वैयश्वः, व्यश्वो वाङ्मिरसः । अश्विनौ, २०-२५ वायुः । उष्णिक्;
 १६-१९, २१, २५ गायत्री; २० अनुष्टुप् ।

युवोरु पू रथं हुवे सधस्तुत्याय सूरिषु ॥ अतूतदक्षा वृषणा वृषण्वसू १
 युवं वरो सुषाम्णे महे तने नास्त्या ॥ अवोमिर्याथो वृषणा वृषण्वसू २
 ता वामद्य हवामहे हव्येभिर्वाजिनीवसू ॥ पूर्वीरिष इषयन्तावति क्षपः ३
 आवां वाहिष्ठो अश्विना रथो यातु श्रुतो नरा ॥ उप स्तोमान् तुरस्य दर्शथः श्रिये ४
 जुहुराणा चिदश्विना ऽऽ मन्येथां वृषण्वसू ॥ युवं हि रुद्रा पथेथो अति द्विषः ५ [२६]
 वृक्षा हि विश्वमानुषङ् मक्षूभिः परिदीयथः ॥ धियाजिन्वा मधुवर्णा शुभस्पती ६ (६३६)

उप नो यातमश्विना राया विश्वपुषा सह । मघवाना सुवीरावनपच्युता ७
 आ मे अस्य प्रतीव्य । मिन्दनासत्या गतम् । देवा देवेभिर्दध सचनस्तमा ८
 वयं हि वां हवामह उक्षण्यन्तो व्यश्ववत् । सुमतिभिरुप विप्रविहा गतम् ९
 अश्विना स्वृषे स्तुहि कुवित ते श्रवतो हवम् । नेदीयसः कूळयातः पूर्णरुत १० [२७]

वैयश्वस्य श्रुतं नरो तो मे अस्य वेदथः । सजोषसा वरुणो मित्रो अर्यमा ११
 युवादन्तस्य धिष्ण्या युवानीतस्य सूरिभिः । अहरहवृषणा मयं शिक्षतम् १२
 यो वां यजेमिरावृतो अधिवक्षा वधूरिव । सपर्यन्ता शुभे चक्राते अश्विना १३
 यो वामुरुव्यचस्तमं चिक्रेतति नृपाय्यम् । वर्तिरश्विना परि यातमस्मयू १४
 अस्मभ्यं सु वृषणवसू यातं वर्तिनृपाय्यम् । विषुद्वहेव यज्ञमूहयुर्गिरा १५ [२८]

वाहिष्ठा वां हवानां स्तोमो दूतो हुवन्नरा । युवाभ्यां भूत्वश्विना १६
 यद्वदो द्विवो अर्णव इषो वा मदथो गृहे । श्रुतमिन्मे अमर्त्या १७
 उत स्या श्वेतयावरी वाहिष्ठा वां नदीनाम् । सिन्धुर्हिरण्यवर्तनिः १८
 स्मदेतयां सुकीर्त्या अश्विना श्वेतयां धिया । वहथे शुभ्रयावाना १९
 युक्ष्वा हि त्वं रथासहा युवस्व पोष्या वसो ।
 आन्नो वायो मधु पिबा । अस्माकं सवना गहि २० [२९]

तव वायवृतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत । अवांसया वृणीमहे २१
 त्वष्टुर्जामातरं वयं मीशानं राय ईमहे । सुतावन्तो वायुं द्युम्ना जनांसः २२
 वायो याहि शिवा द्विवो वहस्वा सु स्वश्व्यम् । वहस्व महः पृथुपक्षसा रथे २३
 त्वां हि सुप्सरस्तमं नृषदनेषु ह्वमहे । ग्रावाणं नाश्वपृष्ठं मंहना २४
 स त्वं नो देव मनसा वायो मन्दानो अग्रियः । कृधि वाजो अपो धियः २५ [३०] (६५५)

(२७)

२२ मनुवैवस्वतः । विश्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अश्विरुक्थे पुरोहितो ग्रावाणो बर्हिरध्वरे ।

क्रचा यामि मरुतो ब्रह्मणस्पतिं देवाँ अवा वरेण्यम् १

आ पशुं गांसि पृथिवीं वनस्पतीं नृणासा नक्तमोषधीः ।

विश्वे च नो वसवो विश्ववेदसो धीनां भूत प्रावितारः २ (६५७)

प्र सू न एत्वध्वरोऽऽऽ कृवेषु पूर्यः ।

आकृत्येषु प्र वरुणे धृतव्रते मरुत्सु विश्वमानुषु

३

विश्वे हि ष्मा मनवे विश्ववेदसो भुवन् वृधे रिशादंसः ।

अरिष्टेभिः पायुभिर्विश्ववेदसो यन्ता नोऽवृकं हृदिः

४

आ नो अद्य समनसो गन्ता विश्वे सजोषसः ।

ऋचा गिरा मरुतो देव्यदिते सदर्ने परस्ये महि

५ [३१]

अभि प्रिया मरुतो या वो अश्व्या हव्या मित्र प्रयाथन ।

आ बर्हिर्निद्वो वरुणस्तुरा नर आकृत्यासः सदन्तु नः

६

वयं वो वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आनुषक् ।

सुतसोमासो वरुण हवामहे मनुष्वक्विद्वाग्रयः

७

आ प्र यात मरुतो विष्णो अश्विना पूषन् माकीनया धिया ।

इन्द्र आ यातु प्रथमः सनिष्युभिर्वृषा यो वृत्रहा गृणे

८

वि नो देवासो अद्बुहो ऽच्छिद्वं शर्म यच्छत ।

न यद् दूराद् वंसवो नू चिदन्तितो वरूथमादुधर्षति

९

अस्ति हि वः सजात्यं रिशादसो देवासो अस्त्याप्यम् ।

प्र णः पूर्वस्मै सुविताय वोचत मक्षु सुम्नाय नव्यसे

१० [३२]

इदा हि व उपस्तुतिमिदा वामस्य भक्तये ।

उप वो विश्ववेदसो नमस्युराँ असूक्ष्यन्यामिव

११

उदु प्य वः सविता सुप्रणीतयो ऽस्थाद्वर्ध्वो वरेण्यः ।

नि द्विपादुश्चतुष्पादो अर्थिनो ऽविश्वन् पतयिष्णवः

१२

देवदेवं वोऽवसे देवदेवमभिष्टये ।

देवदेवं हुवेम वाजसातये गृणन्तो देव्या धिया

१३

देवासो हि ष्मा मनवे समन्यवो विश्वे साकं सरातयः ।

ते नो अद्य ते अपरं तुचे तु नो भवन्तु वरिवोविदः

१४

प्र वः शंसाम्यद्बुहः संस्थ उपस्तुतीनाम् ।

न तं धूर्तिर्वरुण मित्र मर्त्यं यो वो धामभ्योऽविधत्

१५

प्र स क्षयं तिरते वि महीरिषो यो वो वराय दाशति ।

प्र प्रजाभिर्जायते धर्मणस्पर्यरिष्टः सर्व एधते

१६ [३३] (६७१)

ऋते स विन्दते युधः सुगेभिर्यात्यध्वनः ।

अर्यमा मित्रो वरुणः सरातयो यं त्रार्यन्ते सजोषसः १७

अत्रे चिदस्मै ऋणुथा न्यञ्जनं दुर्गे चिदा सुसरणम् ।

एषा चिदस्मादृशनिः परो नु सास्त्रेधन्ती वि नश्यतु १८

यदृद्य सूर्य उद्यति प्रियक्षत्रा ऋतं दूध ।

यन्निष्ठुचिं प्रबुधि विश्ववेदसो यद् वा मध्यादिने विवः १९

यद् वामिपित्वे असुरा ऋतं यते हृदिर्मम वि दाशुषे ।

वयं तद् वो वसवो विश्ववेदस उप स्थेयाम मध्य आ २०

यदृद्य सूर उदिति यन्मध्यादिन आतुचि ।

वामं धृत्य मनवे विश्ववेदसो जुह्वानाय प्रचेतसे २१

वयं तद् वः सम्राज आ वृणीमहे पुत्रो न बहुपाथ्यम् ।

अश्याम तदादित्या जुह्वतो हविर्येन वस्योऽनशामहे २२ [३४] (६७७)

(२८)

५ मनुर्वैवस्वतः । विश्वे देवाः । गायत्री, ४ पुरउष्णिक् ।

ये त्रिंशति त्रयस्पुरो देवासो बर्हिःसदन् । विदन्नहं द्वितासनन् १

वरुणो मित्रो अर्यमा स्मद्रातिषाचो अग्रयः । पत्नीवन्तो वषट्कृताः २

ते नो गोपा अपाच्यास्त उदुक्त इत्था न्यक् । पुरस्तात् सर्वया विशा ३

यथा वशन्ति देवास्तथेदसत् तदेधां नकिरा मिनत् । अरावा चन मर्त्यः ४

सप्तानां सप्त ऋदयः सप्त द्युघ्नान्वेषाम् । सप्तो अधि श्रियो धिरे ५ [३५] (६८२)

(२९)

१० मनुर्वैवस्वतः, कश्यपो वा मारीचः । विश्वे देवाः । द्विपदा विराट् ।

बभ्रुरेको विषुणः सूनरो युवाञ्ज्यङ्के हिरण्ययम् १

योनिमेक आ संसादु द्योतनो ऽन्तर्वैवेषु मेधिरः ॥१॥ २

वाशीमेको बिभर्ति हस्त आयसीमन्तर्वैवेषु निष्ठुविः ३

वज्रमेको बिभर्ति हस्त आहितं तेन वज्राणि जिघ्रते ॥२॥ ४

तिग्ममेको बिभर्ति हस्त आयुधं शुचिरुग्रो जलापभेषजः ५

(६८७)

पथ एकः पीपाय तस्करो यथौ एष वेद निधीनाम्	॥३॥	६
त्रीण्येकं उरुगायो वि चक्रमे यत्र देवासो मदन्ति		७
विभिर्द्वा चरत एकया सह प्र प्रवासेर्व वसतः	॥४॥	८
सद्वो द्वा चक्राते उपमा द्विवि सम्राजा सपिरीसुती		९
अचन्त एके महि सामं मन्वत तेन सूर्यमरोचयन्	॥५॥	१० [३६] (६९२)

(३०)

४ मनुर्वैवस्वतः । विद्दे देवाः । १ गायत्री, २ पुरउणिक्, ३ बृहती, ४ अनुष्टुप् ।

नहि वो अस्त्यर्धको देवासो न कुमारकः । विश्वे सतोर्महान्त इत्	१
इति स्तुतासो असथा रिशादसो ये स्थ त्रयश्च त्रिंशच्च । मनोर्देवा यज्ञियासः २	
ते नन्वाध्वं तैऽवत् त उ नो अधि वोचत ।	
मा नः पथः पित्र्यान्मानवाध्वि दूरं नैष्ट परावतः	३
ये देवास इह स्थन् विश्वे वैश्वानरा उत ।	
अस्मभ्यं शर्म सप्रथो गवेऽश्वाय यच्छत	४ [३७] (६९६)

(३१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ३१-४२]

१८ मनुर्वैवस्वतः । १-४ यज्ञः यजमानश्च, ५-९ दंपती, १०-१८ दंपत्याशिषः ।

गायत्री, ९, १४ अनुष्टुप्, १० पादनिचृत्, १५-१८ पङ्क्तिः ।

यो यजाति यजात इत् सुनवच्च पचाति च । ब्रह्मेदिन्द्रस्य चाकनत्	१
पुरोळाज्ञं यो अस्मे सोमं ररत आशिरम् । पादित तं शक्रो अंहसः	२
तस्य द्युमौ असद रथो देवजूतः स शशुवत् । विश्वा वन्वन्नमित्रिया	३
अस्य प्रजावती गृहे ऽसश्नन्ति विवेदिवे । इळा धेनुमती दुहे	४
या दंपती समनसा सुनुत आ च धावतः । देवासो नित्ययाशिरा	५ [३८]

प्रति प्राश्रव्यौ इतः सम्यञ्चा बर्हिरीशाते । न ता वाजेषु वायतः	६
न देवानामपि हुतः सुमतिं न जुगुक्षतः । श्रवो बृहद् विवासतः	७
पुत्रिणा ता कुमारिणा विश्वमायुर्व्यश्नुतः । उभा हिरण्यपेशा	८
वीतिहोत्रा कृतद्रसू दशस्पन्तामुताय कम् । समूर्धो रोमशं हतो देवेषु कृणुतो दुवः ९	
आ शर्म पर्वतानां वृणीमहे नदीनाम् । आ विष्णोः सचाभुवः	१० [३९]

ऐतु पुषा रयिर्भगः स्वस्ति सर्वधातमः । उरुरध्वा स्वस्तये ११ (७०७)

अरमन्तिरनर्वणो विश्वो देवस्य मनसा । आवित्यानामनेह इत्	१२
यथा नो मित्रो अयमा वरुणः सन्ति गोपाः । सुगा क्रतस्य पन्थाः	१३
अग्निं वः पूर्वं गिरा देवमीळे वसूनाम् ।	
सपर्यन्तः पुरुषिणं मित्रं न क्षेत्रसाधसम्	१४
मक्षू देववतो रथः शूरो वा पुत्सु कामु चित् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्	१५
न यजमान रिष्यसि न सुन्वान न देवयो ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्	१६
नकिष्टं कर्मणा नशन्न प्र योषन्न योषति ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्	१७
असदन्न सुवीर्यं मुत त्यदाश्वश्च्यम् ।	
देवानां य इन्मनो यजमान इयक्षत्यभीदयज्वनो भुवत्	१८ [४०] (७१४)

— ३३५ —

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-४९]

(३२)

३० मेधातिथिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

प्र कृतान्मृजीषिणः कण्वा इन्द्रस्य गार्थया । मत्रे सोमस्य वोचत	१
यः सुविन्द्वमनर्शनिं पिष्टुं वासमहीशुवम् । वर्धीदुग्रो रिणन्नपः	२
न्यवुदस्य विष्टपं वर्ष्माणं बृहतस्तिर । कृषे तदिन्द्र पौर्यम्	३
प्रति श्रुतार्य वो धूषत् तूर्णां न गिरेरधि । हुवे सुशिप्रमूतये	४
स गोरश्वस्य वि व्रजं मन्दानः सोम्येभ्यः । पुरं न शूरं दर्षसि	५ - [१]
यदि मे रारणः सुत उक्थे वा दधसे चनः । आरादुपं स्वधा गहि	६
वयं धा ते अपि ष्मसि स्तोतारं इन्द्र गिर्वणः । त्वं नो जिन्व सोमपाः	७
उत नः पितुमा भरं संरराणो अविक्षितम् । मध्वन् भूरि ते वसु	८
उत नो गोमंतस्कृधि हिरण्यवतो अश्विनः । इळाभिः सं रभेमहि	९
बुवदुक्थं हवामहे सृपर्करस्मृतये । साधुं कृण्वन्तमवसे	१० [२]
यः संस्थे चिच्छतक्रतुं रादीं कुणोति वृत्रहा । जरितृभ्यः पुरुवसुः	११
स नः शक्रश्चिदा शक्रद दानवौ अन्तराभ्रः । इन्द्रो विश्वाभिरुतिभिः	१२
यो रायोऽवनिर्महान् त्सुपारः सुन्वतः सखा । तमिन्द्रमभि गायत	१३ (७२७)

आयन्तारं महि स्थिरं पृतनासु श्रवोजितम् । भूरेरीशानमोजसा १४	
नकिरस्य शचीनां नियन्ता सुनुतानाम् । नकिर्वक्ता न वृद्धिर्ति १५ [३]	
न नूनं ब्रह्मणामृणं प्राशुनामस्ति सुन्वताम् । न सोमो अप्रता पपे १६	
पन्य इतुपं गायत पन्यं उक्थानि शंसत । ब्रह्मा कृणोत पन्य इत् १७	
पन्य आ दर्दिरच्छता सहस्रा वाज्यवृतः । इन्द्रो यो यज्वनो वृधः १८	
वि षू चर स्वधा अनु कृष्टीनामन्वाहुवः । इन्द्र पिब सुतानाम् १९	
पिब स्वधेनवाना—मुत यस्तुष्टये सचा । उतायमिन्द्र यस्तव २० [४]	

अतीहि मन्युषाविणं सुपुवांसमुपारणे । इमं रातं सुतं पिब २१	
इहि तिस्रः परावत इहि पञ्च जना अति । धेना इन्द्रावचाकशत् २२	
सूर्यो रश्मि यथा सृजा ऽऽ त्वा यच्छन्तु मे गिरः । निम्नमापो न सुध्यक् २३	
अध्वर्यवा तु हि पित्र सोमं वीराय शिप्रिणे । भरा सुतस्य पीतये २४	
य उद्रः फलिंगं भिन—र्यक् सिन्धूरवासृजत् । यो गोपु पक्वं धारयत् २५ [५]	

अहन् वृत्रमृचीषम औणवाभमहीशुवम् । हिमेनाविध्यद्वुदम् २६	
प्र व उग्राय निष्ठुरे ऽवाळ्हाय प्रसक्षिणे । देवतं ब्रह्म गायत २७	
यो विश्वान्यमि व्रता सोमस्य मदे अन्धसः । इन्द्रो देवेषु चेतति २८	
इह त्या सधमाद्या हरी हिरण्यकेश्या । वोळ्हामभि प्रयो हितम् २९	
अर्वाश्च त्वा पुरुष्टुत प्रियमैधस्तुता हरी । सोमपेयाय वक्षतः ३० [६] (७४४)	

(३३)

१९ मेधयातिथिः काण्वः । इन्द्रः । बृहती, १६-१८ गायत्री, १९ अनुष्टुप् ।

वयं घं त्वा सुतावन्त आपो न वृक्तबर्हिषः ।
 पवित्रस्य प्रसवणेषु वृत्रहन् परि स्तोतार आसते
 स्वरन्ति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्थितः ।
 कदा सुतं तृषाण ओक् आ गम् इन्द्रं स्वव्दीव वंसंगः
 कण्वेभिर्धृण्वा धुषद् वाजं दर्षि सहस्रिणम् ।
 पिशङ्करूपं मघवन् विचर्यणे मक्षू गोमन्तमीमहे
 पाहि गायान्धसो मव इन्द्राय मेधयातिथे ।
 यः संमिश्रलो हयोर्धेः सुते सचा वृज्जी रथो हिरण्ययः

१ ✓

२

३

४ (७४८)

यः सुषुप्यः सुदक्षिण इनो यः सुक्रतुर्गुणि ।
य आक्ररः सहस्रा यः शतामघ इन्द्रो यः पूर्मिदारितः ५ [७]

यो धृषितो योऽवृत्तो यो अस्ति श्मश्रुषु श्रितः ।
विभूतद्युम्नश्च्यवनः पुरुष्टुतः कृत्वा गौरिव शाकिनः ६
क ईं वेद सुते सचा पिबन्ते कद् वयो दधे ।
अयं यः पुरो विभिनत्स्योर्जसा मन्दानः शिष्यन्धसः ७
द्वाना मृगो न वारुणः पुरुत्रा चरथं दधे ।
नकिंष्टा नि र्यमदा सुते गमो महौश्वरस्योर्जसा ८
य उग्रः सन्ननिष्ठृतः स्थिरो रणाषु संस्कृतः ।
यदिं स्तोतुर्मघवा शृणवद्भवं नेन्द्रो योषत्या गमत् ९
सत्यमित्था वृषेदसि वृषजूतिर्नोऽवृतः
वृषा ह्युग्र शृणिवृषे परावति वृषो अवावति श्रुतः १० [८]

वृषणस्ते अभीशवो वृषा कशा हिरण्ययी ।
वृषा रथो मघवन् वृषणा हरी वृषा त्वं शतक्रतो ११
वृषा सोता सुनोतु ते वृषन्नृजीपिन्ना भर ।
वृषा दधन्वे वृषणं नदीष्वा तुभ्यं स्थातर्हरीणाम् १२
एन्द्र याहि पीतये मधु शविष्ठ सोम्यम् ।
नायमच्छा मघवा शृणवद् गिरो ब्रह्मोक्था च सुक्रतुः १३
वहन्तु त्वा रथेष्ठा मा हरयो रथयुजः
तिरश्चिद्वर्यं सर्वनानि वृत्रह—न्नयेषां या शतक्रतो १४
अस्माकंमद्यान्तंमं स्तोमं धिष्व महामह ।
अस्माकं ते सर्वना सन्तु शतमा मदाय द्युक्ष सोमपाः १५ [९]

नहि षस्तव नो मम शास्त्रे अन्यस्य रण्यति । यो अस्मान् वीर आनयत् १६
इन्द्रश्चिद् वा तदब्रवीत् स्त्रिया अशास्यं मनः । उतो अहं कर्तुं रघुम् १७
सती चिद् वा मदच्युता मिथुना वहतो रथम् । एवेद् धूर्वृष्णा उत्तरा १८
अधः पश्यस्व मोपरि संतरां पादुको हर ।
मा ते कशप्लकौ हृशन् त्वी हि ब्रह्मा बभूविथ १९ [१०] (७६३)

(३४)

(१८) १-१५ नीपातिथिः काण्वः, १६-१८ सहस्रं वसुरोचिवोऽङ्गिरसः । इन्द्रः ।
अनुष्टुप्, १६-१८ गायत्री ।

एन्द्र याहि हरिभि—रुप कण्वस्य सुष्टुतिम् ।	
द्विवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवावसो	१
आ त्वा यावा वदंश्चिह सोमी घोषेण यच्छतु ।	
द्विवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवावसो	२
अत्रा वि नेमिरेषा—मुरां न धूनुते वृकः ।	
द्विवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवावसो	३
आ त्वा कण्वा इहावसे हवन्ते वाजसातये ।	
द्विवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवावसो	४
दधामि ते सुतानां वृष्णे न पूर्वपाप्यम् ।	
द्विवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवावसो	५ [११]
स्मत्पुंरंधिर्न आ गंहि विश्वतोधीर्न ऊतये ।	
द्विवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवावसो	६
आ नो याहि महेमते सहस्रोते शतामघ ।	
द्विवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवावसो	७
आ त्वा होता मनुर्हितो देवञ्चा वक्षदीड्यः ।	
द्विवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवावसो	८
आ त्वा मदच्युता हरीं श्येनं पक्षेर्व वक्षतः ।	
द्विवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवावसो	९
आ याह्यय आ परि स्वाहा सोमस्य पीतये ।	
द्विवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवावसो	१० [१२]
आ नो याह्युपश्रु—त्युक्थेषु रणया इह ।	
द्विवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवावसो	११
सरूपैरा सु नो गहि संभूतैः संभूताश्वः ।	
द्विवो अमुष्य शासंतो दिवं यय दिवावसो	१२ (७७५)

आ याहि पर्वतेभ्यः समुद्रस्याधे विष्टपः ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१३
आ नो गव्यान्यद्व्या सहस्रा शूर दईहि ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१४
आ नः सहस्रशो भराऽयुतानि शतानि च ।	
द्विवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो	१५
आ यदिन्द्रश्च दद्वहे सहस्रं वसुरोचिषः । ओजिष्ठमद्व्यं पशुम्	१६
य क्रद्धा वातरंहसो रुपासो रघुष्यदः । भ्राजन्ते सूर्या इव	१७
पारावतस्य रातिषु द्रवच्चक्रेष्वराशुषु । तिष्ठं वनस्य मध्य आ	१८ [१३] (७८१)

(३५)

२४ इयावाश्व आत्रेयः । अश्विनौ । उपरिष्टाज्ज्योतिः (त्रिष्टुप्), २२, २४ पङ्क्तिः, २३ महाबृहती ।

अग्निनेन्द्रेण वरुणेन विष्णुना ऽऽदित्यै रुद्रैर्वसुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	१
विश्वामिर्षीभिर्भुवनेन वाजिना द्विवा पृथिव्याद्विभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	२
विश्वैर्दुवैस्त्रिभिरेकादुशैरिहा ऽद्भिर्मरुद्भिर्भृगुभिः सचाभुवा ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	३
जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	४
स्तोमं जुषेथां युवशेवं कन्यनां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	५
गिरो जुषेथामध्वरं जुषेथां विश्वेह देवौ सवनाव गच्छतम् ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं पिबतमश्विना	६ [१४]
हारिद्वरेव पतथो वनेदुप सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना	७
हंसाविं पतथो अध्वगाविं सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना	८ (७८९)

इयेनाविव पतथो हव्यदातये सोमं सुतं महिषेवाव गच्छथः ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च त्रिवर्तिर्यातमश्विना	९
पिबतं च तृण्युतं चा च गच्छतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना	१०
जयतं च प्र स्तुतं च प्र चावतं प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना	११
हतं च शत्रून् यततं च मित्रिणः प्रजां च धत्तं द्रविणं च धत्तम् ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण चो—जं नो धत्तमश्विना	१२ [१५]

मित्रावरुणवन्ता उत धर्मवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना	१३
अङ्गिरस्वन्ता उत विष्णुवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना	१४
ऋभुमन्ता वृषणा वाजवन्ता मरुत्वन्ता जरितुर्गच्छथो हवम् ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽऽदित्यैर्यातमश्विना	१५
ब्रह्म जिन्वतमुत जिन्वतं धियो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना	१६
क्षत्रं जिन्वतमुत जिन्वतं नृन् हतं रक्षांसि सेधतममीवाः ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना	१७
धेनूजिन्वतमुत जिन्वतं विशो हतं रक्षांसि सेधतममीवाः	
सजोषसा उषसा सूर्येण च सोमं सुन्वतो अश्विना	१८ [१६]

अत्रैरिव दृणुतं पूर्यस्तुतिं इयावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्नयम्	१९
सर्गा इव सृजतं सुष्टुतीरुप इयावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्नयम्	२०
रश्मिर्विव यच्छतमध्वरा उप इयावाश्वस्य सुन्वतो मदच्युता ।	
सजोषसा उषसा सूर्येण चा—ऽश्विना तिरोअह्नयम्	२१
अर्वाग् रथं नि यच्छतं पिबतं सोम्यं मधु ।	
आ यातमश्विना गतं मवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि वाशुषे	२२ (८०३)

नमोवाके प्रस्थिते अध्वरे नरा विवर्क्षणस्य पीतये ।

आ यांतमश्विना गंत मवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि दाशुषे

२३

स्वाहाकृतस्य तृप्पतं सुतस्य देवावन्धसः ।

आ यांतमश्विना गंत मवस्युर्वामहं हुवे धत्तं रत्नानि दाशुषे

२४ [१७] (८०५)

(३६)

७ इयावाश्च आज्ञेयः । इन्द्रः । शकरी, ७ महापङ्क्तिः ।

अवितासि सुन्वतो वृक्तवर्हिषः पिबा सोमं मदाय कं शंतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते १

प्राव स्तोतारं मधवन्नव त्वां पिबा सोमं मदाय कं शंतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते २

ऊर्जा देवाँ अवस्यो जसा त्वां पिबा सोमं मदाय कं शंतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ३

जनिता विवो जनिता पृथिव्याः पिबा सोमं मदाय कं शंतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ४

जनिताश्वांनां जनिता गवामसि पिबा सोमं मदाय कं शंतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ५

अत्रीणां स्तोममद्रिवो महस्कृषि पिबा सोमं मदाय कं शंतक्रतो ।

यं ते भागमधारयन् विश्वाः सेहानः पृतना उरु जयः समप्सुजिन्मरुत्वाँ इन्द्र सत्पते ६

इयावाश्वस्य सुन्वतस्तस्थां शृणु यथाशृणोस्त्रेः कर्माणि कृण्वतः ।

प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्द्राहा इन्द्र ब्रह्माणि वर्धयन्

७ [१८] (८१२)

(३७)

७ इयावाश्च आज्ञेयः । इन्द्रः । महापङ्क्तिः, १ अतिजगती ।

प्रेदं ब्रह्म वृत्रतूर्येषाविथ प्र सुन्वतः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः

१

सेहान उग्र पृतना अभि दुहः शचीपत इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।

माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्ननेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः

२

(८१४)

एक०राळस्य भुवनस्य राजसि शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः	३
स०स्था०वा०ना यवयसि त्वमेक इच्छीचीपत् इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः	४
क्षेमस्य च प्रयुजश्च त्वमीशिषे शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः	५
क्षत्राय त्वमवसि न त्वमाविथ शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरूतिभिः ।	
माध्यंदिनस्य सर्वनस्य वृत्रहन्नेद्य पिबा सोमस्य वज्रिवः	६
इयावाश्वस्य रेमेतस्तथा शृणु यथाशृणो रत्रेः कर्माणि कृण्वतः ।	
प्र त्रसदस्युमाविथ त्वमेक इन्द्रापाह्य इन्द्र क्षत्राणि वर्धयन्	७ [१९] (८१९)

(३८)

१० इयावाश्व आश्रेयः । इन्द्राग्नी । गायत्री ।

यज्ञस्य हि स्थ ऋत्विजा सस्नी वाजेषु कर्मसु । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	१
तोशासा रथयावाना वृत्रहणापराजिता । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	२
इदं वां मदिरं मध्वधुक्षन्नाद्रिभिर्नरः । इन्द्राग्नी तस्य बोधतम्	३
जुषेथां यज्ञमिष्टये सुतं सोमं सधस्तुती । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	४
इमा जुषेथां सर्वना येभिर्हव्यान्यूहथुः । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	५
इमां गायत्रवर्तनि जुषेथां सुण्डुति मम । इन्द्राग्नी आ गतं नरा	६ [२०]
प्रातर्यावमिरा गतं द्वेवेभिर्जेन्यावसु । इन्द्राग्नी सोमपीतये	७
इयावाश्वस्य सुन्वतो ऽग्नीणां शृणुतं हवम् । इन्द्राग्नी सोमपीतये	८
एवा वामह्व ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः । इन्द्राग्नी सोमपीतये	९
आहं सरस्वतीवतो रिन्द्राग्न्यो रवो वृणे । याभ्यां गायत्रमुच्यते	१० [२१] (८२९)

(३९)

१० नाभाकः काण्वः । अग्निः । महापङ्क्तिः ।

अग्निमस्तोष्युग्मियं मग्निमीळा यजध्वै ।

अग्निर्वै अनक्तु न उमे हि विदथे कवि रन्तश्चरति दुत्यं । नभन्तामन्यके संमे ? (८३०)

न्यग्ने नव्यसा वचं स्तनषु शंसमेषाम् ।
न्यराती ररावणां विश्वा अर्यो अरातीरितो जुच्छन्त्वामुरो नभन्तामन्यके संमे २
अग्ने नन्मानि तुभ्यं कं घृतं न जुह्व आसनि ।
स देवेषु प्र चिकिद्भि त्वं ह्यसि पूर्व्यः शिवो द्रुतो विवस्वतो नभन्तामन्यके संमे ३
तत्तद्विश्वियो दधे यथायथा कृण्वयति ।
ऊर्जाहुतिर्वसूनां शं च योश्च मयो दधे विश्वस्यै देवहूत्यै नभन्तामन्यके संमे ४
स चिकेत सहीयसा अग्निश्चित्रेण कर्मणा ।
स होता शन्वतीनां दक्षिणाभिरमीवृत इनोति च प्रतीव्यं नभन्तामन्यके संमे ५ [२२]
अग्निर्जाता देवानां मग्निर्वैदु मतीनामपीच्यम् ।
अग्निः स द्रविणोदा अग्निर्द्वारा व्यूणुते स्वाहुतो नवीयसा नभन्तामन्यके संमे ६
अग्निर्देवेषु संवसुः स विश्व यज्ञियास्वा ।
स मुदा काव्या पुरु विश्वं भूमेव पुष्यति देवो देवेषु यज्ञियो नभन्तामन्यके संमे ७
यो अग्निः सप्तमानुषः श्रितो विश्वेषु सिन्धुषु ।
तमागन्म त्रिपुस्यं मन्धातुर्दस्युहन्तमग्निं यज्ञेषु पूर्व्यं नभन्तामन्यके संमे ८
अग्निस्त्रीणि त्रिधातून्या क्षेति विद्वान् कविः ।
स त्रैरेकादुशो इह यक्षच्च पिप्रयच्च नो विप्रो द्रुतः परिष्कृतो नभन्तामन्यके संमे ९
त्वं नो अग्न आयुषु त्वं देवेषु पूर्व्यं वस्व एकं इरज्यसि ।
त्वामार्पः परिस्तुतः परि यन्ति स्वसेतवो नभन्तामन्यके संमे १० [२३] (८३९)

(४०)

१२ नाभाकः काण्वः । इन्द्राग्नी । महापंक्तिः, २ शकरी, १२ विष्टुप ।

इन्द्राग्नी युवं सु नः सहन्ता दासथो रुयिम् ।
येन हृक्का समत्स्वा वीळु चित् साहिषीमह्यग्निर्वनेव वात इन्नभन्तामन्यके संमे १
नहि वां वज्रयाग्रे ऽथेन्द्रमिदं यजामहे शविष्ठं नृणां नरम् ।
स नः कदा चिद्वेता गमदा वाजसातये गमदा मेघसातये नभन्तामन्यके संमे २
ता हि मध्यं भराणां मिन्द्राग्नी अधिक्षितः ।
ता उ कवित्वना कवी पुच्छ्यमाना सखीयते सं धीतमश्नुतं नरा नभन्तामन्यके संमे ३ (८४१)

अभ्यर्चं नभाकव दिन्द्वाग्नी यजसा गिरा ।

ययोर्विश्वमिदं जगं दिव्यं द्यौः पृथिवी मह्युः । पस्थे विभूतो वसु नभन्तामन्यके संमे ४

प्र ब्रह्माणि नभाकव दिन्द्वाग्निभ्यामिरज्यत ।

या सप्तबुधमर्णवं जिह्वावारमपोर्णुत इन्द्र ईशान ओजसा नभन्तामन्यके संमे ५

अपि वृश्च पुराणवद् व्रततेरिव गुष्पितमोजो दासस्य दम्भय ।

वयं तदस्य संभृतं वस्विन्द्रेण वि भजेमहि नभन्तामन्यके संमे ६ [२४]

यदिन्द्वाग्नी जना इमे विह्वयन्ते तना गिरा ।

अस्माकेभिर्नृभिर्वयं सांसह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुयतो नभन्तामन्यके संमे ७

या नु श्वेताव्रवो दिव उच्चरात उप द्युभिः ।

इन्द्राग्न्योरनु व्रतमुहाना यन्ति सिन्धवे यान् त्सीं बन्धादमुञ्चतां नभन्तामन्यके संमे ८

पूर्वाष्ट इन्द्रोपमातयः पूर्वोरुत प्रशस्तयः सुनो ह्रिन्वस्य हरिवः ।

वस्वो वीरस्यापृचो या नु सार्धन्त नो धियो नभन्तामन्यके संमे ९

तं शिशीता सुवृक्तिभिस्त्वेषं सत्वानमृग्यिम् ।

उतो नु चिद् य ओजसा शुष्ण्याण्डानि भेदति जेषत् स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे १०

तं शिशीता स्वध्वरं सत्यं सत्वानमृग्यिम् ।

उतो नु चिद् य ओहत आण्डा शुष्णस्य भेदत्यजैः स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे ११

एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन्नवीयो मन्धातुवदङ्गिरस्वदवाचि ।

त्रिधातुना शर्मेणा पातमस्मान् वयं स्याम पतयो रथीणाम् १२ [२५] (८५१)

(४१)

१० नाभाकः काण्वः । वरुणः । महापङ्क्तिः ।

अस्मा ऊ पु प्रभूतये वरुणाय मरुज्यो ऽचीं विदुष्टरेभ्यः ।

यो धीता मारुवाणां पश्वो गा इव रक्षति नभन्तामन्यके संमे १

तमू षु संमना गिरा पितृणां च मन्मभिः ।

नाभाकस्य प्रशस्तिभिर्धैः सिन्धूनामुपोदये सप्तस्वसा स मध्यमो नभन्तामन्यके संमे २

स क्षपः परि पस्वजे न्युत्सो मायया दधे स विश्वं परि दर्शतः ।

तस्य वेनीरनु व्रतमुषस्तिस्त्रो अवर्धयन् नभन्तामन्यके संमे ३ (८५४)

यः ककुभो निधारयः पृथिव्यामधि दर्शतः ।

स मातां पूर्य पदं तद् वरुणस्य सप्यं स हि गोपा इवेर्यो नभन्तामन्यके समे ४

यो धर्ता भुवनानां य उस्त्राणामपीच्याइ वेदु नामानि गुह्या ।

स कविः काव्यां पुरु रूपं द्यौरिव पुण्यति नभन्तामन्यके समे ५ [२६]

यस्मिन् विश्वानि काव्यां चक्रे नाभिरेव श्रिता ।

त्रितं जूती संपर्यत ब्रजे गावो न संयुजे युजे अश्वान् अयुक्षत नभन्तामन्यके समे ६

य आस्वत्कं आशये विश्वा जातान्येषाम् ।

परि धामानि भर्मृशद् वरुणस्य पुरो गये विश्वे देवा अनु व्रतं नभन्तामन्यके समे ७

स संमुद्रो अपीच्यस्तुरो द्यामिव रोहति नि यदासु यजुर्दधे ।

स माया अर्चिना पदाऽस्तृणान्नाक्रमरुहन्नभन्तामन्यके समे ८

यस्य श्वेता विचक्षणा तिस्रो भूमीरधिक्षितः ।

त्रिरुत्तराणि पप्रतुर्वरुणस्य ध्रुवं सदुः स सप्तानामिरज्यति नभन्तामन्यके समे ९

यः श्वेतां अधिनिर्णिजश्चक्रे कृष्णां अनु व्रता ।

स धाम पूर्य भमे यः स्कम्भेन वि रोदसी अजो न द्यामधारयन्नभन्तामन्यके समे १०

[२७] (८६१)

(४२)

६ नाम्नाकः काण्वः, अर्चनाना आत्रेयो वा । १-३ वरुणः, ४-६ अश्विनौ । १-३ त्रिष्टुप्, ४-६ अनुष्टुप् ।

अस्तम्नाद् द्यामसुरो विश्ववेदा अमिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

आसीदुद् विश्वा भुवनानि सुभ्राड् विश्वे तानि वरुणस्य व्रतानि १

एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तं नमस्या धीरममृतस्य गोपाम् ।

स नः शर्म त्रिवरुणं वि यँसत् पातं नो द्यावापृथिवी उपस्थै २

इमां धियं शिक्षमाणस्य देव क्रतुं दक्षं वरुणं सं शिक्षाधि ।

ययाति विश्वा दुरिता तरेम सुतमीणमधि नावं रुहेम ३

आ वां प्रावाणो अश्विना धीभिर्विप्रा अचुच्यवुः ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ४

यथा वामत्रिरश्विना गीभिर्विप्रा अजोहवीत् ।

नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे ५

(८६६)

एवा वामह ऊतये यथाहुवन्त मेधिराः ।
नासत्या सोमपीतये नभन्तामन्यके समे

६ [२८] (८३७)

(४३)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ४३-४८]

३३ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

इमे विप्रस्य वेधसो	ऽग्नेरस्तृतयज्वनः	। गिरः स्तोमांस ईरते	१
अस्मै ते प्रतिहर्यते	जातवेदो विचर्षणे	। अग्ने जनामि सुष्टुतिम्	२
आरोका इव वेदह	तिग्मा अग्ने तव त्विषः	। बुद्धिर्वनानि बप्सति	३
हरयो धूमकेतवो	वातजूता उप द्यवि	। यतन्ते वृथंग्रयः	४
एते त्वे वृथंग्रय	इन्द्रासः समदक्षत	। उपसामिव केतवः	५ [२९]

कृष्णा रजांसि पत्सुतः	प्रयाणे जातवेदसः	। अग्निर्यद रोधति क्षमि	६
धांसि कृष्णान ओषधी	बप्सदुग्निर्न वायति	। पुनर्यन् तरुणीरपि	७
जिह्वाभिरह नन्नम	दुर्चिषा जञ्जणाभवन्	। अग्निर्वनेषु रोचते	८
अप्स्वग्ने सधिष्ठव	सौषधीरनु रुध्यसे	। गर्भे सञ्जायसे पुनः	९
उदग्ने तव तद धृता	दुर्चा रोचत आहुतम्	। निसान जुहोते मुखे	१० [३०]

उक्षान्नाय वशान्नाय	सोमपृष्ठाय वेधसे	। स्तोमैर्विधेमाग्रये	११
उत त्वा नमसा वयं	होतर्वरेण्यक्रतो	। अग्ने समिद्धिरीमहे	१२
उत त्वा भृगुवच्छुचे	मनुष्वदश्च आहुत	। अङ्गिरस्वद्ध्रवामहे	१३
त्वं हग्ने अग्निना	विप्रो विप्रेण सन् त्सता	। सखा सखा समिध्यसे	१४
स त्वं विप्राय द्वाशुषे	रयि देहि सहस्रिणम्	। अग्ने वीरवतीमिषम्	१५ [३१]

अग्ने भ्रातुः सहस्कृत	रोहिदश्च शुचित्रत	। इमं स्तोमं जुषस्व मे	१६
उत त्वग्नि मम स्तुतो	वाश्रायं प्रतिहर्यते	। गोष्ठं गाव इवाशत	१७
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम	विश्वाः सुक्षितयः पृथक्	। अग्ने कामाय येमिरे	१८
अग्निं धीभिर्मनीषिणो	मेधिरासो विपश्चितः	। अन्नसद्या हिन्विरे	१९
तं त्वामज्येषु वाजिनं	तन्वाना अग्ने अध्वरम्	। वह्निं होतारमीळते	२० [३२]

पुरुत्रा हि सहङ्कुसि	विशो विश्वा अनु प्रभुः	। समस्तु त्वा हवामहे	२१
तमीळिष्व य आहुतो	ऽग्निर्विभ्राजते धृतैः	। इमं नः शृणुवद्धवम्	२२
तं त्वा वयं हवामहे	शृण्वन्तं जातवेदसम्	। अग्ने घ्नन्तमप द्विषः	२३ (८९०)

विशां राजानमद्भुत-मध्यक्षं धर्मणामिमम् । अग्निमीळे स उ श्रवत्	२४
अग्निं विश्वायुवेपसं मयं न वाजिनं हितम् । सप्तिं न वाजयामसि	२५ [३३]
घ्नन् मृधाण्यप द्विषो दहन् रक्षांसि विश्वहा । अग्ने तिग्मेन दीदिहि	२६
यं त्वा जनांस इन्धते मनुष्वदङ्गिरस्तम । अग्ने स बोधि मे वचः	२७
यदग्ने दिविजा अस्य-प्सुजा वा सहस्कृत । तं त्वा गीर्भिर्हवामहे	२८
तुभ्यं घेत ते जना इमे विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । धासिं हिन्वन्त्यसंवे	२९
ते घेदग्ने स्वाध्यो ऽहा विश्वा नृचक्षसः । तरन्तः स्याम दुर्गहा	३० [३४]
अग्निं मन्द्रं पुरुप्रियं शीरं पावकशोचिषम् । हृन्दिर्मन्देभिरीमहे	३१
स त्वमग्ने विभार्वसुः सृजन् त्सूर्यो न श्मिभिः । शर्धन् तमोसि जिघ्रसे	३२
तत् ते सहस्व ईमहे दात्रं यन्नोपदस्यति । त्वदग्ने वार्यं वसु	३३ [३५] (९००)

(४४)

३० विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्वाधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन	१
अग्ने स्तोमं जुषस्व मे वर्धस्वानेन मन्मना । प्रति सुक्तानि हयं नः	२
अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुपं ब्रुवे । देवा आ सादयादिह	३
उत् ते बृहन्तो अर्चयः समिधानस्य दीदिवः । अग्ने शुक्रास ईरते	४
उप त्वा जुहोत मम घृताचीर्यन्तु हर्यत । अग्ने हव्या जुषस्व नः	५ [३६]
मन्द्रं होतारमृत्विजं चित्रभानुं विभार्वसुम् । अग्निमीळे स उ श्रवत्	६
प्रत्नं होतारमीड्यं जुष्टमग्निं कविकृतुम् । अध्वराणामभिध्रियम्	७
जुषाणो अङ्गिरस्तमे मा हव्यान्यानुषक् । अग्ने यज्ञं नय क्रतुथा	८
समिधान उ सन्त्य शुक्रशोच इहा वह । चिकित्वान् दैव्यं जनम्	९
विप्रं होतारमदुहं धूमकेतुं विभार्वसुम् । यज्ञानां केतुमीमहे	१० [३७]
अग्ने नि पाहि नस्त्वं प्रति षम देव रीषतः । भिन्धि द्वेषः सहस्कृत	११
अग्निः प्रत्नेन मन्मना शुम्भानस्तन्वं । स्वाम् । कविर्विप्रेण वावृधे	१२
ऊर्जो नपातमा हुवे ऽग्निं पावकशोचिषम् । अस्मिन् यज्ञे स्वध्वरे	१३
स नो मित्रमहस्त्वमग्ने शुकेण शोचिषा । देवैरा संत्सि बर्हिषि	१४
यो अग्निं तन्वोऽदमे देवं मर्तः सपर्यति । तस्मा इद दीदयद् वसु	१५ [३८] (९१५)

अग्निर्मूर्धा कृबः ककुत् पतिः पृथिव्या अयम् । अपां रेतोसि जिवति १६
उदग्ने शुचयस्तव शुक्रा भ्राजन्त ईरते । तव ज्योतीर्ष्यचर्यः १७
ईशिषे वार्यस्य हि वृत्रस्यग्निं स्वर्पतिः । स्तोता स्यां तव शर्मणि १८
त्वामग्ने मनीषिणस्त्वां हिंन्वन्ति चित्तिभिः । त्वां वर्धन्तु नो गिरः १९
अदब्धस्य स्वधावतो दूतस्य रेमतः सदा । अग्नेः सख्यं वृणीमहे २० [३९]

अग्निः शुचिर्व्रततमः शुचिर्विप्रः शुचिः कविः । शुचीं रोचत आहुतः २१
उत त्वा धीतयो मम गिरो वर्धन्तु विश्वहा । अग्नें सख्यस्य बोधि नः २२
यदग्ने स्यामहं त्वं त्वं वा घा स्या अहम् । स्युष्ये सत्या इहाशिषः २३
वसुर्वसुपतिर्हि क मस्यग्ने विभावसुः । स्याम ते सुमतावपि २४
अग्ने धृतव्रताय ते समुद्रायैव सिन्धवः । गिरो वाश्रास ईरते २५ [४०]

युवानं विरपतिं कविं विश्वादं पुरुवेपसम् । अग्निं शुभामि मन्मभिः २६
यज्ञानां रथ्ये वयं तिग्मजम्भाय वीळ्वे । स्तोमैरिषेमाग्र्ये २७
अयमग्ने त्वे अपि जरिता भूतु सन्त्य । तस्मै पावक मृळ्य २८
धीरो ह्यस्यन्नसद् विप्रो न जागृविः सदा । अग्ने दीदयसि द्यवि २९
पुराग्ने दुरितेभ्यः पुरा मुध्रेभ्यः कवे । प्र ण आरुर्वसो तिर ३० [४१] (१३०)

(४५)

४२ त्रिशोकः काण्वः । इन्द्रः १ अग्निन्द्रौ । गायत्री ।

आ घा ये अग्निमिन्ध्रते स्तुणन्ति बर्हिर्गनुषक् । येषामिन्द्रो युवा सखा १
बृहन्निविध्म एषां भूरि शस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा २
अयुन्द्र हद् युधा वृतं शूर आजति सत्वभिः । येषामिन्द्रो युवा सखा ३
आ बुन्द्रं वृत्रहा वदे जातः पृच्छद् वि मातरम् । क उग्राः के ह शृण्वरे ४
प्रति त्वा शवसी वदद् गिरावप्सो न योषिषत् । यस्ते शत्रुत्वमाचके ५ [४२] ✓

उत त्वं मधवच्छृणु यस्ते वष्टि ववक्षि तत् । यद् वीळ्यासि वीळु तत् ६
यद्वजिं यात्याजिक्व दिन्द्रः स्वश्वयुरप । रथीतमो रथीनाम् ७
वि पु विश्वा अभियुजो वज्रिन् विष्वग्यथा बृह । भवा नः सुश्वस्तमः ८
अस्माकं सु रथं पुर इन्द्रः कृणोतु सातये । न यं धूर्वन्ति धूतयः ९
वृज्याम ते परि द्विषो ऽरिं ते शक्र व्रावने । गुमेमेदिन्द्र गोमतः १० [४३] (१४०)

शनैश्चिद् यन्तो अद्विवो ऽश्वान्तः शतग्विनः । विवक्षणा अनेहसः	११
ऊर्ध्वा हि ते दिवेदिवे सहस्रा सुनुता शता । जरितुभ्यो विमर्हते	१२
विद्वा हि त्वा धनंजय—मिन्द्रं हृळ्हा चिदारुजम् । आद्वारिणं यथा गर्भम्	१३
क्रुक्रुहं चित् त्वा कवे मन्दन्तु धृष्णविन्दवः । आ त्वां पणिं यदीमहे	१४
यस्ते रेवां अदाशुरिः प्रममर्षं मघत्तये । तस्य नो वेदु आ भर	१५ [४४]
इम उ त्वा वि चक्षते सखाय इन्द्र सोमिनः । पुष्टावन्तो यथा पशुम्	१६
उत त्वावधिरं वयं श्रुत्कर्णं सन्तमूतये । दूराद्विह हवामहे	१७
यच्छृश्रुया इमं हवं दुर्मर्षं चक्रिया उत । भवेराणिर्णो अन्तमः	१८
यच्चिन्द्रि ते अपि व्यथि—जगन्वांसो अमन्महि । गोदा इदिन्द्र बोधि नः	१९
आ त्वा रम्भं न जिब्रयो ररम्भा शवस्स्पते । उश्मसि त्वा मधस्थ आ	२० [४५]
स्तोत्रमिन्द्राय गायत पुरुनृम्णाय सत्त्वेन । नक्रियं वृष्वते युधि	२१
अभि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये । तृम्पा व्यश्रुही मदम्	२२
मा त्वा मुरा अविष्यवो मोपहस्वान् आ दम्भन् । मार्कीं ब्रह्मद्विषो वनः	२३
इह त्वा गोपरीणसा महे मन्दन्तु राधसे । सरो गौरो यथा पिब	२४
या वृत्रहा पंगवति सना नवा च चुच्युवे । ता संसत्सु प्र वौचत	२५ [४६]
अपिबत् क्रदुवः सुत—मिन्द्रः सहस्रबाह्वे । अत्रादिदिष्टु पौंस्यम्	२६
सत्यं तत् तुर्वशे यदौ विदानो अहवाप्यम् । व्यानद् तुर्वणे शर्मि	२७
तरणिं वो जनानां त्रदं वार्जस्य गोमंतः । समानमु प्र शंसिषम्	२८
ऋभुक्षणं न वर्तव उक्थेषु तुष्ट्यावृधम् । इन्द्रं सोमे सचा सुते	२९
यः कून्तदिद् वि योन्यं त्रिशोकाय गिरिं पृथुम् । गोभ्यो गातुं निरेतवे	३० [४७]
यद् दधिषे मनुस्यसि मन्द्वानः प्रेदियक्षासि । मा तत् करिन्द्र मूळ्यं	३१
दुधं चिन्द्रि त्वावतः कृतं शृण्वे अधि क्षमि । जिगात्विन्द्र ते मनः	३२
तवेदु ताः सुकीर्तयो ऽसन्नृत प्रशस्तयः । यदिन्द्र मूळयासि नः	३३
मा न एकस्मिन्नागसि मा द्वयोरुत त्रिषु । वधीर्मा शूर भूरिषु	३४
बिभया हि त्वावत उग्रादभिप्रमङ्गिणः । दुस्माद्वहृतीषहः	३५ [४८]
मा सख्युः शूनमा विद्वे मा पुत्रस्य प्रभूवसो । आवृत्त्वद् भूत ते मनः	३६
को नु मर्या अमिथितः सखा सखायमब्रवीत् । जहा को अस्मदीषते	३७
एवारं वृषभा सुते ऽसिन्वन भूर्यावयः । श्वघ्रीवं निवता चरन्	३८

आ त एता वंचोयुजा हरीं गृभ्णे सुमद्रथा । यदीं ब्रह्मभ्य इददः	३९
मिन्धि विश्वा अप द्विषः परि बाधो जही मृधः । वसु स्पार्ह तदा भर	४०
यद्दीळाविन्द्र यत् स्थिरे यत् पर्शानि पराभृतम् । वसु स्पार्ह तदा भर	४१
यस्य ते विश्वमानुषो भूरैकुत्तस्य वेदति । वसु स्पार्ह तदा भर	४२ [४९] (९७२)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-५४]

(४६)

३३ वशोऽङ्गयः । इन्द्रः, २१-२४ कानीतः पृथुश्रवाः, २५-२८, ३२ वायुः । गायत्री, १ पादनिबृत्तः
 ५ ककुप्, ७ बृहती, ८ अनुष्टुप्, ९ सतोबृहती, ११-१२ विपरीतोत्तरः प्रगाथः = (बृहती, विपरीता),
 १३ द्विपदा जगती, १४ बृहती पिपीलिकमध्या, १५ ककुम्भयंकुशिरा, १६ विराट्, १७ जगती,
 १८ उपरिष्ठाद् बृहती, १९ बृहती, २० विषमपदा बृहती; २१, २४ पङ्क्तिः; २२ संस्तरपङ्क्तिः,
 २५-२८ प्रगाथः = (बृहती, सतोबृहती), ३० द्विपदा विराट्, ३१ उष्णिक्, ३२ पङ्क्तिः ।

त्वावतः पुरुवसो वयमिन्द्र प्रणेतः । स्मार्सि स्थातर्हरीणाम्	१
त्वां हि सत्यमाद्रिवो विव्र द्वातारं मिषाम् । विव्र द्वातारं रथीणाम्	२
आ यस्य ते महिमानं शतमूते शतक्रतो । गीर्भिर्युगन्ति कारवः	३
सुनीथो घा स मर्यो यं मरुतो यमर्यमा । मित्रः पान्त्यद्वहः	४
दर्शानो गोमदश्चवत् सुवीर्यमावित्यजूत एधते । सदा राया पुरुस्पृहा	५ [१]

तमिन्द्रं दानमीमहे शवसानमभीर्वम् । ईशानं राय ईमहे ६

तस्मिन् हि सन्त्युतयो विश्वा अभीरवः सचा ।

तमा वहन्तु सतयः पुरुवसुं मदाय हरयः सुतम् ७

यस्ते मवो वरेण्यो य इन्द्र वृत्रहन्तमः ।

य आदुदिः स्वर्नृभिर्-यः पृतनासु दुष्टरः ८

यो दुष्टरो विश्ववार श्रवाय्यो वाजेष्वस्ति तरुता ।

स नः शविष्ट सवना वंसो गहि गुमेम गोमति व्रजे ९

गव्यो पु णो यथा पुरा श्वयौत रथया । वरिवस्य महामह १० [२]

नहि ते शूर राधसो ऽन्तं विन्दामि सुत्रा ।

वृशस्या नो मघवन्नू चिदद्रिवो धियो वाजैभिराविथ ११

य ऋष्वः श्रावयत्सखा विश्वेत् स वेदु जनिमा पुरुषुतः ।

तं विश्वे मानुषा युगेन्द्रं हवन्ते तविषं यतसुचः १२

स नो वाजेष्वविता पुरुवसुः पुरःस्थाता मघवा वृत्रहा भुवत् १३ (९८५)

- अभि वो वीरमन्धसो मदेषु गाय गिरा मुहा विचेतसम् ।
 इन्द्रं नाम श्रुत्यं शाकिनं वचो यथा १४
- दुदी रेकर्णस्तन्वे दुदिवसुं दुदिवाजेषु पुरुहूत वाजिनम् । नूनमथ १५ [३]
- विश्वेषामिरज्यन्तं वसूनां सासह्यांसं चिदस्य वर्षसः । कुपयतो नूनमत्यथ १६
- महः सु वो अरमिषे स्तवामहे मीळहुषे अरंगमाय जग्मये ।
 यज्ञेभिर्गीर्भिर्विश्वमनुषां मरुतामियक्षासि गायं त्वा नमसा गिरा १७
- ये पातर्यन्ते अज्मभिर्गिरीणां स्तुभिरेषाम् ।
 यज्ञं महिष्वणीनां सुज्ञं तुविष्वणीनां प्राध्वरे १८
- प्रभङ्गं दुर्मतीनामिन्द्रं शाविष्ठा भर । रयिमस्मभ्यं युज्यं चोदयन्मते ज्येष्ठं चोदयन्मते १९
- सनितः सुसनितरुग्र चित्र चेतिष्ठ सूनृत ।
 प्रासहां सम्राट् सहुषिं सहन्तं भुज्यं वाजेषु पूर्यम् २० [४]
- आ स एतु य ईवदौ अदेवः पूर्तमावुदे ।
 यथा चिद्वशो अश्वयः पृथुश्रवसि कानीतिः स्या व्युष्यावुदे २१
- षष्टि सहस्राश्वर्यस्यायुतासन्नमुष्मन्नां विशतिं ज्ञाता ।
 दश श्यावीनां ज्ञाता दश व्यरुषीणां दश गवां सहस्रा २२
- दश श्यावा क्रधद्रयो वीतवारास आशवः । मथ्रा नेमि नि वावृतुः २३
- दानासः पृथुश्रवसः कानीतस्य सुरार्धसः ।
 रथं हिरण्यं दनुर्महिष्ठः सूरिरभूद्वर्षिष्ठमकृत श्रवः २४
- आ नो वायो महे तने याहि मखाय पाजसे ।
 वयं हि ते चक्रमा भूरि वावने सद्यश्चिन्महि वावने २५ [५]
- यो अश्वेभिर्वहेते वस्तं उसाञ्जिः सप्त संततीनाम् ।
 एभिः सोमैभिः सोमसुद्धिः सोमपा वानायं शुक्रपूतपाः २६
- यो म इमं चिदु त्मना मन्दच्चित्रं वावने ।
 अरद्धे अक्षे नहुषे सुकृत्वनि सुकृत्तराय सुकृतुः २७
- उचथ्ये वपुषि यः स्वरा व्युत वायो घृतस्नाः ।
 अश्वेषितं रजेषितं शुनेषितं प्राज्म तविदं नु तत् २८ (१०००)

अर्धं प्रियमिषिरायं षष्टिं सहस्रांसनम् । अश्वानामिन्न वृष्णाम्	२९
गावो न यूथमुप यन्ति वध्रय उप मा यन्ति वध्रयः	३०
अध यञ्चारंथे गणे शतमुष्ट्रौ अचिक्रदत् । अध श्विज्ञेषु विंशतिं शता	३१
शतं वृसे बल्वुथे विप्रस्तरुक्ष आ ददे ।	
ते ते वायविमे जना मदन्तीन्द्रगोपा मदन्ति देवगोपाः	३२
अध स्या योषणा मही प्रतीची वशमश्वयम् । अधिरुक्मा वि नीयते	३३ [६] (१००५)

(४७)

१८ वित आप्त्यः । आदित्याः, १४-१८ आदित्योषसः (दुःस्वमज्ञं) । महापङ्क्तिः ।

महि वो महतामवो वरुण मित्रं वृशुषे ।
यमादित्या अमि द्रुहो रक्षथा नेमयं नेश-नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १
विदा देवा अधाना-मादित्यासो अपाकृतिम् ।
पक्षा वयो यथोपरि व्यस्मे शर्म यच्छता-नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः २
व्यस्मे अधि शर्म तत् पक्षा वयो न यन्तन ।
विश्वानि विश्ववेदसो वरुथ्या मनामहे ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ३
यस्मा अरासत् क्षयं जीवातुं च प्रचेतसः ।
मनोर्विश्वस्य घेष्टिम आदित्या राय ईशते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ४
परि णो वृणजन्नघा दुर्गाणि रथ्यो यथा ।
स्यामेदिन्द्रस्य शर्म-ण्यादित्यानामुतावस्य-नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ५ [७]

परिहृतेदना जनो युष्मार्दत्तस्य वायति ।
देवा अर्धभ्रमाश वो यमादित्या अहेतना-नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ६
न तं त्रिमं चन त्यजो न द्रासदुभि तं गुरु ।
यस्मा उ शर्म सुप्रथ आदित्यासो अराध्व-मनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ७
युष्मे देवा अपि प्समि युध्यन्त इव वर्मसु ।
यूयं महो न एनसो यूयमर्भानुरुण्यता-नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ८ (१०१३)

अदितिर्न उरुष्यत्व—दितिः शर्मं यच्छतु ।

माता मित्रस्य रेवतो ऽर्यम्णो वरुणस्य चा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ९

यद्वेवाः शर्मं शरणं यत्नद्रं यदनातुरम् ।

त्रिधातु यद्वरुथ्यं तदस्मासु वि यन्तना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १० [८]

आदित्या अव हि ख्यता—धि कूलादिव स्पशः ।

सुतीर्थमर्वतो यथा नु नो नेषथा सुग—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः ११

नेह भद्रं रक्षस्विने नावयै नोपया उत ।

गवे च भद्रं धेनवे वीराय च श्रवस्यते ऽनेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १२

यदाविर्यदपीच्यं देवासो अस्ति दुष्कृतम् ।

त्रिते तद्विश्वमाप्य आरे अस्मद् दधातना—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १३

यच्च गोषु दुष्ण्वन्त्यं यच्चास्मे दुहितर्दिवः ।

त्रिताय तद्विभावया—प्याय परां वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १४

निष्कं वा वा कृणवति स्रजं वा दुहितर्दिवः ।

त्रिते दुष्ण्वन्त्यं सर्व—माप्ये परि दक्षस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १५ [९]

तदन्नाय तदपसे तं भागमुपसेदुषे ।

त्रिताय च द्विताय चो—षो दुष्ण्वन्त्यं वहा—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १६

यथा कलां यथा शफं यथं क्रुणं संनयामसि ।

एवा दुष्ण्वन्त्यं सर्व—माप्ये सं नयामस्य—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १७

अजैष्माद्यासनाम चा—भूमानांगसो वयम् ।

उषो यस्माद् दुष्ण्वन्त्या दमैष्माप तदुच्छत्व—नेहसो व ऊतयः सुऊतयो व ऊतयः १८ [१०]

(१०२३)

(४८)

१५ प्रगाथो घौरः काणवः । सोमः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

स्वादोरभक्षि वयंसः सुमेधाः स्वाध्यां वरिवोवित्तरस्य ।

विश्वे यं देवा उत मर्त्यासो मधुं ब्रुवन्तो अभि संचरन्ति

१

अन्तश्च प्रागा अदितिर्भवास्य वयाता हरसो दैव्यस्य ।

इन्दुविन्द्रस्य सख्यं जुषाणः श्रौष्टीं व धुरमनु राय क्रध्याः

२

(१०२५)

अपांम सोमममृतां अभूमा गन्म ज्योतिरविदाम देवान् ।
 किं नूनमस्मान् कृणवदरातिः किमु धुतिरिमृत मर्त्यस्य ३
 शं नो भव हृद् आ पीत इन्दो पितेवं सोम सूनवे सुशेवः ।
 सखेवं सख्य उरुशंस धीरः प्र ण आयुर्जीवसे सोम तारीः ४
 इमे मा पीता यशसं उरुष्यवो रथं न गावः समनाह पर्वसु ।
 ते मा रक्षन्तु विस्रसंश्चरित्रा दुत मा सामाद्यवयन्त्वन्दवः ५ [११]

अग्निं न मा मथितं सं दिदीपः प्र चक्षय कृणुहि वस्यसो नः ।
 अथा हि ते मव आ सोम मन्ये रेवां इव प्र चरा पुष्टिमच्छ ६
 इषिरेण ते मनसा सुतस्य भक्षीमहि पित्र्यसेव रायः ।
 सोम राजन् प्र ण आयुषि तारी रहानीव सूर्यो वासराणि ७
 सोम राजन् मूठया नः स्वस्ति तव स्मसि व्रत्यांस्तस्य विद्धि ।
 अलर्तिं दक्ष उत मन्युरिन्दो मा नो अर्यो अनुकामं परा दाः ८
 त्वं हि नस्तन्वः सोम गोपा गात्रेगात्रे निषसत्या नृचक्षाः ।
 यत् ते वयं प्रमिनाम व्रतानि स नो मूठ सुषखा देव वस्यः ९
 ऋदुदरेण सख्या सचेय यो मा न रिष्येन्द्रयंश्च पीतः ।
 अयं यः सोमो न्यधात्यस्मे तस्मा इन्द्रं प्रतिरमिम्यायुः १० [१२]

अप त्या अस्थुरनिरा अमीवा निरत्रसन् तमिषीचीरमैषुः
 आ सोमो अस्मा अरुहद् विहाया अगन्म यत्र प्रतिरन्त आयुः ११
 यो न इन्द्रः पितरो हृत्सु पीतो अमर्त्यो मर्त्या आविवेश ।
 तस्मै सोमाय हविषा विधेम मूळीके अस्य सुमतौ स्याम १२
 त्वं सोम पितृभिः संविद्वानो ऽनु द्यावापृथिवी आ ततन्थ ।
 तस्मै त इन्द्रो हविषा विधेम वयं स्याम पतयो रयीणाम् १३
 ज्ञातारो देवा अर्धे वोचता नो मा नो निद्रा ईशत मोत जल्पिः
 वयं सोमस्य विश्वहं प्रियासः सुवीरांसो विद्वन्मा वदेम । १४
 त्वं नः सोम विश्वतो वयोधा स्त्वं स्वविद्वा विशा नृचक्षाः ।
 त्वं न इन्द्र ऊतिभिः सजोषाः प्राहि पश्वातादुत वा पुरस्तात् १५ [१३] (१०३८)

अथ वालखिल्यम् ।

(४९) [१]

१० प्रस्कण्वः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

- अभि प्र वः सुरार्धसु—मिन्द्रमर्चं यथा विदे ।
 यो ज॑रितृ॒भ्यो म॑घवा॒ पुरु॑वसुः स॒हस्रे॑णैव शिक्षति १
- शतानी॑के॒व प्र जि॑गाति धृ॒ष्णुया॑ हन्ति वृ॒त्राणि॑ द्वा॒शुषे॑ ।
 गिरे॑रिव प्र रसा॒ अस्य॑ पि॒न्विरे॑ द॒त्राणि॑ पुरु॒भोज॑सः २
- आ त्वा॑ सु॒तासु॑ इन्द्र॒वो म॑दा य इन्द्र॒ गिर्व॑णः ।
 आपो॑ न व॒ञ्चिन्न॒वोद॑र्यं । सरः॑ पु॒णन्ति॑ शूर॒ राध॑से ३
- अ॒नेह॑सं प्र॒तर॑णं वि॒वक्ष॑णं मध्वः स्वादि॑शमीं पिब ।
 आ यथा॑ म॒न्दसा॑नः किरा॑सि नः प्र क्षु॒द्रेव॑ त्मना॒ धूष॑त् ४
- आ नः॑ स्तोम॒मुप॑ द्रव—द्वि॒द्यानो॑ अ॒श्वो न॑ सोतृ॒भिः ।
 यं ते॑ स्वधा॒वन् त्व॒दय॑न्ति धे॒नव॑ इन्द्र॒ कण्वे॑षु रा॒तयः॑ ५ [१४]
- उ॒ग्रं न वी॑रं नम॒सोप॑ सेदि॒म् विभू॑तिमक्षि॒ताव॑सुम् ।
 उ॒द्रीव॑ व॒ञ्चिन्न॒वतो॑ न सि॒ञ्चते॑ क्षर॒न्तीन्द्र॑ धी॒तयः॑ ६
- य॒न्द्र नूनं॑ यद्वा॒ यजे॑ यद्वा॒ पृथि॑व्यामा॒र्धं ।
 अतो॑ नो य॒ज्ञमा॑शुभिर्महे॒मत॑ उ॒ग्र उ॒ग्रेभि॑रा ग॒हि ७
- अ॒जिरा॑सो हर॒यो ये त॑ आ॒शवो॑ वा॒ता इ॒व प्र॑सक्षि॒णः ।
 येभि॑रप॒त्यं मनु॑षः प॒रीय॑से येभि॒र्वि॒श्वं स्व॑र्ह॒ंशे ८
- ए॒ताव॑तस्त ई॒मह॑ इन्द्र॒ सु॒न्नस्य॑ गोम॑तः ।
 यथा॑ प्रावो॑ मघ॒वन् मे॒ध्याति॑थिं यथा॑ नीपा॒तिथिं॑ धने॑ ९
- यथा॑ कण्वे॑ मघ॒वन् त्र॑स॒दस्य॑वि यथा॑ एक॒थे द॑श॒वजे॑ ।
 यथा॑ गो॒शरि॑ अ॒स॒नोऽर्क॑जि॒श्वनी॑न्द्र गोम॒द्विर॑ण्यवत् १० [१५] (१०४८)

(५०) [१]

१० शुचिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

प्र सु श्रुतं सुरार्धसु—मर्ची शक्रमभिष्टये ।

यः सुन्वते स्तुवते काम्यं वसु सहस्रेणेषु मंहते १

शतानीका हेतयो अस्य दुष्टरा इन्द्रस्य समिषो महीः ।

गिरिर्न भुज्मा मघवत्सु पिन्वते यदी सुता अमन्दिषुः २

यदी सुतासु इन्द्रवो ऽभि प्रियममन्दिषुः ।

आपो न धायि सर्वन म आ वसो दुषाड्वोषं द्वाशुषे ३

अनेहसं वो हवमानमूतये मध्वः क्षरन्ति धीतयः ।

आ त्वा वसो हवमानासु इन्द्रव उप स्तोत्रेषु दधिरे ४

आ नः सोमे स्वध्वर इयानो अत्यो न तौशते ।

यं ते स्वदावन् त्वदन्ति गूतयः पौरे छन्दयसे हवम् ५ [१६]

प्र वीरमुग्रं विविचिं धनस्पृतं विभूर्ति राधसो महः ।

उद्रीव वज्रिन्नवतो वसुवना सदा पीपेथ द्वाशुषे ६

यद्ध नूनं परावति यद् वा पृथिव्यां द्विवि ।

युजान इन्द्र हरिभिर्महेमत ऋण्व ऋण्वेमिरा गहि ७

रथिरासो हरयो ये ते अस्त्रिध ओजो वातस्य पिप्रति ।

येभिर्नि दस्युं मनुषो निघोषयो येभिः स्वः परीयसे ८

एतावतस्ते वसो विद्यामं शूर नव्यसः ।

यथा प्राव एतंशं कृत्व्ये धने यथा वशं दशवजे ९

यथा कण्वे मघवन् मेधे अध्वरे वीर्यनीथि दमनसि ।

यथा गोशर्यि आसिषासो अद्रिवो मयि गोत्रं हरिथिर्यम् १० [१७] (१०५८)

(५१) [३]

१० शुचिगुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनौ सावर्णौ सोममिन्द्रापिबः सुतम् ।

नीपातिथौ मघवन् मेध्यातिथौ पुष्टिगौ शुष्टिगौ सचा १ (१०५९)

पार्षद्वाणः प्रस्कण्वं समसादयच्छयानं जिबिमुद्धितम् ।

सहस्राण्यासिपासद् गवामृषिस्त्वोतो दस्यवे वृकः

२

य उक्थेभिर्न विन्धते चिकिद्य ऋषिचोदनः ।

इन्द्रं तमच्छा ववु नव्यस्या मृत्यरिष्यन्तं न भोजसे

३

यस्मा अर्कं सप्तशीर्षाणमानुचु खिधातुमुत्तमे पदे ।

स त्विमा विश्वा भुवनानि चिक्रदु दादिर्जनिष्ट पौंस्यम्

४

यो नो कृता वसूनामिन्द्रं तं हूमेहे वयम् ।

विद्मा ह्यस्य सुमतिं नवीयसीं गुमेम गोमति वृजे

५ [१८]

यस्मै त्वं वंसो दानाय शिक्षसि स रायस्पोषमश्रुते ।

तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे

६

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्रं सश्वासि द्वाशुषे ।

उपोपेष्टु मघवन् भूय इच्छु ते दानं देवस्य पृच्यते

७

प्र यो ननक्षे अभ्योजसा क्रिर्वि वधैः शुष्णं निघोषयन् ।

यदेदस्तम्भीत् प्रथयन्मूं दिवमादिर्जनिष्ट पार्थिवः

८

यस्यायं विश्व आर्यो दासः शेषधिपा अरिः ।

तिरश्चिदुर्ये रुशमि पवीरवि तुभ्येत् सो अज्यते रुयिः

९

तुरण्यवो मधुमन्तं घृतश्रुतं विप्रासो अर्कमानुचुः ।

अस्मे रुयिः पंप्रथे वृण्यं शवो ऽस्मे सुवानास इन्द्रवः

१० [१९] (१०६८)

(५२) [४]

१० आयुः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

यथा मनौ विवस्वति सोमं शुक्रापिबः सुतम् ।

यथा त्रिते छन्द इन्द्र जुजोषस्यायौ मादयसे सचा

१

पृषधे मेधये मातरिश्वनीन्द्रं सुवाने अमन्दथाः ।

यथा सोमं दशशिषे दशोण्ये स्यूमरमवृजूनसि

२

य उक्थ्या केवला वृधे यः सोमं धृषितापिबत् ।

यस्मै विष्णुस्त्रीणि पदा विचक्रम उप मित्रस्य धर्मभिः

३

(१०७१)

यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेषु चाकनो वाजे वाजिञ्छतक्रतो ।	
तं त्वा वयं सुदुर्धामिव गोदुहो जुहूमसि श्रवस्यवः	४
यो नो दाता स नः पिता महौ उग्र ईशानकृत ।	
अयामन्नयो मधवा पुरुवसु गोरश्वस्य प्र दातु नः	५ [२०]
यस्मै त्वं वंसो वानाय मंहसे स रायस्पोषमिन्वति ।	
वसूयवो वसुपतिं शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे	६
कृदा चन प्र युच्छस्युभे नि पसि जन्मनी ।	
तुरीयादित्य हवन् त इन्द्रियमा तस्थावमृतं दिवि	७
यस्मै त्वं मधवन्निन्द्र गिर्वणः शिक्षो शिक्षसि दाशुषे ।	
अस्माकं गिर उत सुष्टुतिं वंसो कण्ववच्छृणुधी हवम्	८
अस्तावि मनम पुर्व्यं बह्नेन्द्राय वोचत ।	
पूर्वाकृतस्य बृहतीरनूषत स्तोतुर्मेधा असृक्षत	९
समिन्द्रो रायो बृहतीरधूनत सं क्षोणी समु सूर्यम् ।	
सं शुक्रासः शुचयः सं गवाशिरः सोमा इन्द्रममन्दिषुः	१० [२१] (१०७८)

(५३) [५]

८ मेध्यः काण्वः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

उपमं त्वा मघोनां ज्येष्ठं च वृषभाणाम् ।	
पूर्भिर्त्तमं मधवन्निन्द्र गोविवृमीशानं राय ईमहे	१
य आयुं कुत्समतिथिग्वमर्दथो वावृधानो विवेदिवे ।	
तं त्वा वयं हर्यश्वं शतक्रतुं वाजयन्तो हवामहे	२
आ नो विश्वेषां रसं मध्वः सिञ्चन्वदयः ।	
ये परावति सुन्विरे जनेष्वा ये अर्वावतीन्दवः	३
विश्वा द्वेषांसि जुहि चाव चा कृधि विश्वे सन्वन्त्वा वसु ।	
शीष्टेषु चित्ते मदिरासो अंशवो यज्ञा सोमस्य तृम्पसि	४ [२२]
इन्द्र नेदीय एर्दिहि मितमेधामिभ्रुतिभिः ।	
आ शतम शतमाभिरभिष्टिभि स्वापि स्वापिभिः	५ (१०८३)

आजितुरं सत्पतिं विश्वचर्षणिं कूधि प्रजास्वाभगम् ।
 प्र सू तिरा शचीमिरे तं उक्थिनः क्रतुं पुनत आनुषक्
 यस्ते साधिष्ठोऽवसे ते स्याम भरेषु ते ।
 वयं होत्राभिरुत देवहूतिभिः ससवांसो मनामहे
 अहं हि ते हरिवो ब्रह्म वाजयु—राजिं यामि सद्गोतिभिः ।
 त्वामिदेव तममे समंश्चयु—गन्धुरग्रे मथीनाम्

६

७

८ [२३] (१०८६)

(५४) [६]

८ मातरिश्वा काण्वः । इन्द्रः, ३-४ विश्वे देवाः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

एतत् तं इन्द्र वीर्यं गीर्भिर्गुणान्ति कारवः ।
 ते स्तोभन्त ऊर्जिमावन् घृतश्रुतं पौरासो नक्षन् धीतिभिः
 नक्षन्त इन्द्रमवसे सुकृत्यया येषां सुतेषु मन्दसे ।
 यथा संवर्ते अमवो यथा कृश एवास्मे इन्द्र मत्स्व
 आ नो विश्वे सजोषसो देवांसो गन्तनोषः
 वसवो रुद्रा अवसे न आ गम—ऊष्णवन्तु मरुतो हवम्
 पूषा विष्णुर्हवन् मे सरस्व—त्यवन्तु सप्त सिन्धवः ।
 आपो वातः पर्वतासो वनस्पतिः शृणोतु पृथिवी हवम्

१

२

३

४ [२४]

यदिन्द्र राधो अस्ति ते माघोनं मघवत्तम ।
 तेन नो बोधि सधुमाद्यो वृधे भगो दानाय वृत्रहन्
 आजिपते नृपते त्वमिन्द्रि नो वाज आ वक्षि सुक्रतो ।
 वीती होत्राभिरुत देववीतिभिः ससवांसो वि शृण्वरे
 सन्ति ह्युर्य आशिष इन्द्र आयुर्जनानाम् ।
 अस्मान् नक्षस्व मघवन्नुपावसे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम्
 वयं तं इन्द्र स्तोमैर्भिर्विधेम त्वमस्माकं शतक्रतो ।
 महि स्थूरं शशयं राधो अहयं प्रस्कण्वाय नि तोशय

५

६

७

८ [२५] (१०९४)

(५५) [७]

५ कृदाः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च । गायत्री, ३, ५ अनुष्टुप् ।

भूरीदिन्द्रस्य वीर्यं ।	व्यख्यमभ्यारयति । राधस्ते दस्यवे वृकः	१
शतं श्वेतासं उक्ष्णो	दिवि तारो न रोचन्ते । मुह्य दिवं न तस्तभुः	२
शतं वेणुच्छतं शुनः	शतं चर्माणि म्लातानि ।	
शतं मे बल्वजस्तुका	अरुषीणां चतुःशतम्	३
सुदेवाः स्थ काण्वायना	वयोवयो विचरन्तः । अश्वानो न चङ्क्रमत	४
आदित् सातस्य चकिर-	न्नानूनस्य महि श्रवः ।	
श्यावीरतिध्वसन् पथ-	श्चक्षुषा च न संनशे	५ [२६] (१०९९)

(५६) [८]

५ पृषधः काण्वः । इन्द्रः, प्रस्कण्वश्च ५ अग्निसूर्यौ । गायत्री, ५ पङ्क्तिः ।

प्रति ते दस्यवे वृकः	राधो अदृश्यह्वयम् । द्यौर्न प्रथिना शवः	१
दश मह्यं पौतक्रतः	सहस्रा दस्यवे वृकः । नित्याद्वायो अमंहत	२
शतं मे गर्दभानां	शतमूर्णीवतीनाम् । शतं वृसाँ अति स्रजः	३
तत्रो अपि प्राणीयत	पूतक्रतायै व्यक्ता । अश्वानामिन्न यूथ्याम्	४
अचेत्यग्निश्चिकितु-	ह्वयवाद् स सुमद्रथः ।	
अग्निः शुक्रेण शोचिषा	बृहत् सूरौ अरोचत दिवि सूर्यो अरोचत	५ [२७] (११०४)

(५७) [९]

४ मेध्यः काण्वः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

युवं देवा क्रतुना पूर्व्येण	युक्ता रथेन तविषं यजत्रा ।	
आगच्छतं नासत्या	शर्चीभि—रिदं तृतीयं सर्वं पिबाथः	१
युवां देवास्त्रय एकादृशासः	सत्याः सत्यस्य दृष्टो पुरस्तात् ।	
अस्माकं यज्ञं सर्वं जुषाणा	पातं सोममश्विना दीर्घग्नी	२
पुनाय्यं तदश्विना कृतं वां	वृषभो दिवो रजसः पृथिव्याः ।	
सहस्रं शंसा उत ये गर्विण्यौ	सर्वा इत् ताँ उर्प याता पिबन्धै	३ (११०७)

अयं वां भागो निर्हितो यजत्रे मा गिरो नास्त्योप यातम् ।

पिबतं सोमं मधुमन्तमस्मे प्र दाश्वासमवतं शचीभिः

४ [२८] (११०८)

(५८) [१०]

३ मेध्यः काण्वः । विदेव देवाः, १ ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप् ।

यमुत्विजो बहुधा कल्पयन्तः सचेतसो यज्ञमिमं वहन्ति ।

यो अनूचानो ब्राह्मणो युक्त आसीत् का स्वित्र तत्र यजमानस्य संवित् १

एक एवाग्निर्बहुधा समिद्ध एकः सूर्यो विश्वमनु प्रभूतः ।

एकैवोषाः सर्वमिदं वि भात्येकं वा इदं वि बभूव सर्वम् २

ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं त्रिचक्रं सुखं रथं सुषट् भूरिवारम् ।

चित्रामघा यस्य योगेऽधिजजे तं वां हुवे अति रिकतं पिबध्ये ३ [२९] (११११)

(५९) [११]

७ सुपर्णः काण्वः । इन्द्रावरुणौ । जगती ।

इमानि वां भागधेयानि सिञ्चत इन्द्रावरुणा प्र महे सुतेषु वाम् ।

यज्ञेयज्ञे ह सर्वना भुरण्यथो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षथः १

निष्पिध्वरीरोषधीरार्प आस्तामिन्द्रावरुणा महिमानमाशत ।

या सिञ्चतु रजसः पारे अध्वनो ययोः शत्रुर्नकिरादेव ओहते २

सत्यं तदिन्द्रावरुणा कृशस्य वां मध्व ऊर्मिं दुहते सप्त वाणीः ।

ताभिर्वाश्वासमवतं शुभस्पती यो वामर्दन्धो अभि पाति चित्तिभिः ३

घृतपुषः सौम्या जीरदानवः सप्त स्वसारः सदनं ऋतस्य ।

या ह वामिन्द्रावरुणा घृतश्रुतस्ताभिर्धत्तं यजमानाय शिक्षतम् ४ [३०]

अवोचाम महते सौभगाय सत्यं त्वेषाभ्यां महिमानमिन्द्रियम् ।

अस्मान् स्विन्द्रावरुणा घृतश्रुतस्त्रिभिः साप्तेभिरवतं शुभस्पती ५

इन्द्रावरुणा यद्विष्यो मनीषां वाचो मूर्तिं श्रुतमदत्तमग्ने ।

यानि स्थानान्यसृजन्त धीरा यज्ञं तन्वानास्तपसाभ्यपश्यम् ६

इन्द्रावरुणा सौमनसमदत्तं रायस्पोषं यजमानेषु धत्तम् ।

प्रजां पुष्टिं भूतिमस्मासु धत्तं दीर्घायुत्वाय प्र तिरतं न आयुः ७ [३१] (१११८)

॥ इति बालखिल्यं समाप्तम् ॥

(६०)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० ६०-६९]

२० भर्गः प्रागाथः । अग्निः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

अग्र आ याह्यग्निमि—होतारं त्वा वृणीमहे ।

आ त्वामनक्तु प्रयता हविष्मती यजिष्ठं बर्हिगुप्तदे १

अच्छा हि त्वा सहसः सूनो अङ्गिरः सुचश्चरन्त्यध्वरे ।

ऊर्जो नपातं घृतकेशमीमहे ऽग्निं यज्ञेषु पुर्व्यम् २

अग्ने कविर्विधा असि होता पावक यक्षयः ।

मन्द्रो यजिष्ठो अध्वरेण्वीड्यो विप्रभिः शुक्र मन्मभिः ३

अद्रोघमा वहोशतो यविष्क्य देवाँ अजस्र वीतये ।

अभि प्रयांसि सुधिता वंसो गहि मन्दस्व धीतिर्महितः ४

त्वमित सप्रथा अस्य—घ्रे ज्ञातर्कतस्कविः ।

त्वां विप्रासः समिधान दीदिव आ विवासन्ति वेधसः ५ [३२]

शोचां शोचिष्ठ दीदिवि विशे मयो रास्व स्तोत्रे म्हाँ असि ।

देवानां शर्मन् मम सन्तु सूरयः शत्रूषाहः स्वग्रयः ६

यथां चिद् वृद्धमृतस—मग्ने संजूर्वसि क्षमि ।

एवा दह मित्रमहो यो अस्मधुग् दुर्मन्मा कश्च वेनन्ति ७

मा नो मतीय रिपवै रक्षस्विने माघशसाय रीरधः ।

अस्त्रेधन्द्रिस्तरणिभिर्यविष्क्य शिवेभिः पाहि पायुभिः ८

पाहि नो अग्र एकया पाह्युत द्वितीयया ।

पाहि गीर्भिस्तिमृभिर्रुजां पते पाहि चतसृभिर्वंसो ९

पाहि विश्वस्माद्रक्षसो अराव्णः प्र स्म वाजेषु नोऽव ।

त्वामिन्द्रि नेदिष्ठं देवतातय आपि नक्षामहे वृधे १० [३३]

आ नो अग्ने वयोवृधं रयिं पावक शंस्यम् ।

रास्वा च न उपमाते पुरुस्पृहं सुनीती स्वयंशस्तरम् ११

येन वंसां पृतनासु शर्धत—स्तरन्तो अयं आदिशः ।

स त्वं नो वर्ध प्रयसा शचीवसो जिन्वा धियो वसुविदः १२

शिशानो वृषभो यथा—ग्निः शृङ्गे दर्विध्वत ।

तिग्मा अस्य हनवो न प्रतिधृषे सुजम्भः सहसो युहुः १३

(११३१)

- नहि ते अग्ने वृषभ प्रतिधूषे जम्भासो यद्वित्तिष्ठसे ।
 स त्वं नो होतः सुहुतं हविष्कृधि वंस्वा नो वार्या पुरु १४
- शेषे वनेषु मात्रोः सं त्वा मर्तास इन्धते ।
 अतन्द्रो हव्या बहसि हविष्कृत आदिद् देवेषु राजसि १५ [३४]
- सप्त होतास्तमिदीक्यते त्वा ऽग्ने सुत्यजमह्वयम् ।
 भिनत्स्यद्वि तपसा वि शोचिषा प्राग्ने तिष्ठ जनां अति १६
- अग्निमग्निं वो अधिगुं हुवेम वृक्तबर्हिषः ।
 अग्निं हितप्रयसः शश्वतीष्वा ऽऽ होतां चर्षणीनाम् १७
- केतेन शर्मन् त्सचते सुषामण्य-ष्टे तुभ्यं चिकित्वना ।
 इषण्यया नः पुरुरूपमा भर वाजं नेद्विष्टभूतये १८
- अग्ने जरितविद्वपति-स्तेषानो देव रक्षसः ।
 अप्रोषिवान् गृहपतिर्महौ अंसि द्विवस्पायुर्दुरोणयुः १९
- मा नो रक्ष आ वैशीदाघृणीवसो मा यातुर्यातुमावताम् ।
 परोमव्यत्यनिशमप क्षुध-मग्ने सेध रक्षस्विनः २० [३५] (११३८)

(६१)

१८ भर्गः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा वृद्धती, समा सतोवृद्धती,) १७ शंकुमती ।

- उभयं शृणवच्च न इन्द्रो अर्वागिदं वचः ।
 सत्राच्या मघवा सोमपीतये श्रिया शर्विष्ठ आ गमत् १
- तं हि स्वराजं वृषभं तमोजसे धिषणे निष्ठतक्षतुः ।
 उतोपमानां प्रथमो नि पीदसि सोमकामं हि ते मनः २
- आ वृषस्व पुरुवसो सुतस्येन्द्रान्धसः ।
 विद्वा हि त्वा हरिवः पुंसु सांसहि-मधृष्टं चिद् दधृष्वणिम् ३
- अप्रामिसत्य मघवन् तथेदस-दिन्द्र कत्वा यथा वशः ।
 सनेम वाजं तव शिमिन्नवसा मक्ष चिद्यन्तो अद्रिवः ४
- शग्ध्युङ्क्षु शचीपत् इन्द्र विश्वाभिरुतिभिः ।
 भर्गं न हि त्वा यशसं वसुविद्-मनु शूर चरामसि ५ [३६] (११४३)

- पौरो अश्वस्य पुरुकृद् गवाम्—स्युत्सो देव हिरण्ययः ।
 नकिर्हि दानं परिमर्षिषत् त्वे यद्यद्यामि तदा भर ६
- त्वं होहि चेरवे विदा भगं वसुत्तये ।
 उद् वावृषस्व मघवन् गर्विष्ठय उदिन्द्राश्वमिष्ठये ७
- त्वं पुरु सहस्राणि शतानि च यूथा वृणाय मंहसे ।
 आ पुंरुदुरं चक्रम विप्रवचस इन्द्रं मय्यन्तोऽवसे ८
- अविप्रो वा यदविध—द्विप्रो वेन्द्र ते वचः ।
 स प्र ममन्दत् त्वाया शतक्रतो प्राचांमन्यो अहंसन ९
- उग्रबाहुभ्रक्षकृत्वा पुंरुदुरो यदि मे शृण्वन्ध्वम् ।
 वसूयवो वसुपति शतक्रतुं स्तोमैरिन्द्रं हवामहे १० [३७]
- न पापासो मनामहे नारायासो न जल्हवः ।
 यदिन्निबन्धं वृषणं सचां सुते सखायं कृणवामहे ११
- उग्रं युयुज्म पृतनासु सासहि—मृणकातिमदाभ्यम् ।
 वेदां भूमं चित् सनिता रथीर्तमो वाजिनं यमिदु नशत् १२
- यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।
 मघवच्छुग्धि तव तन्न ऊतिभिर्वि द्विषो वि मुधो जहि १३
- त्वं हि राधस्पते राधसो महः क्षयस्यासि विधतः ।
 तं त्वा वयं मघवन्निन्द्र गिर्वणः सुतावन्तो हवामहे १४
- इन्द्रः स्पलुत वृत्रहा परस्पा नो वरेण्यः ।
 स नो रक्षिषच्चरमं स मध्यमं स पश्चात् पातु नः पुरः १५ [३८]
- त्वं नः पश्चादधरादुत्तरात् पुर इन्द्र नि पाहि विश्वतः ।
 आरे अस्मत् कृणुहि दैव्यं भय—मारे हेतीरदेवीः १६
- अद्याद्या श्वःश्व इन्द्र त्रास्व पुरे च नः ।
 विश्वा च नो जरितृन् त्सत्पते अहा दिवा नक्तं च रक्षिषः १७
- प्रभङ्गी शूरो मघवा तुवीर्मघः संमिश्लो वीयीय कम् ।
 उभा तै ब्राह्म वृषणा शतक्रतो नि या वज्रं मिमिक्षतुः १८ [३९] (११५६)

(६२)

१२ प्रगाथो घौरः काण्वः । इन्द्रः । पङ्क्तिः, ७-९ बृहती ।

प्रो अस्मा उपस्तुतिं भरता यज्जुजोषति ।	
उदथैरिन्द्रस्य माहिर्न वयो वर्धन्ति सोमिनो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१
अयुजो असमो नृभिरेकः कृष्टीरयास्यः ।	
पूर्वीरति प्र वावृधे विश्वा जातान्योजसा भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	२
अहितेन चिद्वेता जीरद्दानुः सिषासति ।	
प्रवाच्यमिन्द्र तत् तव वीर्याणि करिष्यतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	३
आ याहि कृणवाम त इन्द्र ब्रह्माणि वर्धना ।	
येभिः शविष्ठ चाकनो भद्रमिह श्रवस्यते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	४
धूषतश्चिद् धुषन्मनः कृणोषीन्द्र यत् त्वम् ।	
तीव्रे सोमैः सपर्यतो नमोभिः प्रतिभूषतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	५
अव चष्ट ऋचीषमो ऽवताँ इव मानुषः ।	
जुह्वी दक्षस्य सोमिनः सखायं कृणुते युजं भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	६ [४०]

विश्वे त इन्द्र वीर्यं देवा अनु कर्तुं वदुः ।	
भुवो विश्वस्य गोपतिः पुरुषुत भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	७
गृणे तदिन्द्र ते शवं उपमं देवर्तातये ।	
यद्धंसि वृत्रमौजसा शचीपते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	८
समनेव वपुष्यतः कृणवन्मानुषा युगा ।	
विदे तदिन्द्रश्चेतनमर्थं श्रुतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	९
उज्जातमिन्द्र ते शव उव त्वामुत् तव कर्तुम् ।	
भूरिगो भूरि वावृधुर्मववन् तव शर्मणि भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१०
अहं च त्वं च वृत्रहन्तसं युज्याव सनिभ्य आ ।	
अरातीवा चिद्विबो ऽनु नो शूर मंसते भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	११
सत्यमिद वा उ तं वयमिन्द्रं स्तवाम नानृतम् ।	
महौ अमुन्वतो वधो भूरि ज्योतीषि सुन्वतो भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।	१२ [४१] (११६८)

(६३)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः, १२ देवाः । गायत्री, १, ४-५, ७ अनुष्टुप्, १२ त्रिष्टुप् ।

स पूर्वो महानां वेनः क्रतुभिरानजे । यस्य द्वारा मनुष्पिता देवेषु धियं आनजे १
 त्रिवो मानं नोत्सवन् त्सोमपृष्ठासो अद्रयः । उक्था ब्रह्म च शंस्या २
 स विद्राँ अङ्गिरोभ्य इन्द्रो गा अंवृणोदप । स्तुषे तदस्य पौंस्यम् ३
 स प्रत्नथा कविवृध इन्द्रो वाकस्य वक्षणिः । शिवो अर्कस्य होमन्यस्मन्ना गन्त्ववसे ४
 आदू नु ते अनु क्रतुं स्वाहा वरस्य यज्यवः । श्वात्रमर्का अतूषते न्द्रं गोत्रस्य दावने ५
 इन्द्रे विश्वानि वीर्यां कृतानि कर्त्तानि च । यमर्का अध्वरं विदुः ६ [४२]

यत् पाञ्चजन्यया विशेन्द्रे घोषा असृक्षत । अस्तृणाद्बृहणां विपोऽ ७
 इयमु ते अनुष्टुतिश्चकूषे तानि पौंस्या । प्रावश्चक्रस्य वर्तनिम् ८
 अस्य वृष्णो व्योदेन उरु क्रमिष्ट जीवसे । यवं न पृथ्व आ ददे ९
 तदधाना अवस्यवो युष्माभिर्दक्षपितरः । स्याम मरुवतो वृधे १०
 बह्विवियाय धाम्न ऋकभिः शूर नोनुमः । जेषामिन्द्र त्वया युजा ११
 अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भरहृतौ सजोषाः ।
 यः शंसते स्तुवते धार्यि पञ्च इन्द्रज्येष्ठा अस्माँ अवन्तु देवाः १२ [४३] (११८०)

(६४)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

उत् त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्रिवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि १
 पदा पर्णोराधसो नि बाधस्व महौ असि । नहि त्वा कश्चन प्रति २
 त्वमीशिषे सुताना मिन्द्र त्वमसुतानाम् । त्वं राजा जनानाम् ३
 एहि प्रेहि क्षयो वि व्याडधोषश्चर्षणीनाम् । ओमे पृणासि रोदसी ४
 त्यं चित् पर्वतं गिरिं शतवन्तं सहस्रिणाम् । वि स्तोतृभ्यो रुरोजिथ ५
 वयमु त्वा दिवा सुते वयं नक्तं हवामहे । अस्माकं काममा पृण ६ [४४]
 क्र । स्य वृषभो युवा तुविग्रिवो अनानतः । ब्रह्मा कस्तं संपर्यति ७
 कस्य स्थितु सर्वनं वृषां जुजुष्वौ अव गच्छति । इन्द्रं क उ स्विदा चके ८
 कं ते वाना असक्षत वृत्रहन् कं सुवीर्या । उक्थे क उ स्विदन्तमः ९ (११८९)

अयं ते मानुषे जने	सोमः पुरुषं सृयते	। तस्येहि प्र द्रवा पिब	१०
अयं ते शर्यणावति	सुषोमायामधि प्रियः	। अर्जीकीर्ये मदन्तमः	११
तमद्य राधसे महे	चारुं मदाय वृष्वये	। एहीमिन्द्र द्रवा पिब	१२ [४५] (११९२)

(६५)

१२ प्रगाथः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

यविन्द्र प्रागपागुदुङ्	न्यग्वा ह्वसे नृभिः	। आ याहि तूयमाशुभिः	१
यद्वा प्रस्रवणे विवो	मादयांसि स्वर्णरि	। यद्वा समुद्रे अन्धंसः	२
आ त्वां गीर्भिर्महामुहं	हुवे गामिव भोजसे	। इन्द्र सोमस्य पीतये	३
आ तं इन्द्र महिमानं	हरयो देव ते महः	। रथे वहन्तु बिभ्रतः	४
इन्द्रं गृणीष उं स्तुषे	महाँ उग्र ईशानकृत	। एहि नः सुतं पिब	५
सुतावन्तस्त्वा वयं	प्रयस्वन्तो हवामहे	। इदं नो बर्हिणसदे	६ [४६]

यच्चिन्द्रि शश्वतामसीन्द्र	साधारणस्त्वम्	। तं त्वा वयं हवामहे	७
इदं ते सोम्यं मध्व	धुक्षन्नद्विभिन्नरः	। जुषाण इन्द्र तत् पिब	८
विश्वो अर्यो विपश्चितो	उति ख्यस्तूयमा गहि	। अस्मे धेहि श्रवो बृहत्	९
क्राता मे पृषतीनां	राजा हिरण्यवीनाम्	। मा देवा मघवा रिषत्	१०
सहसे पृषतीनामधि	श्चन्द्रं बृहत् पृथु	। शुक्रं हिरण्यमा ददे	११
नपातो दुर्गहस्य मे	सहस्रेण सुरार्धसः	। श्रवो देवेर्ब्रह्मकृत	१२ [४७] (१२०४)

(६६)

१५ कलिः प्रागाथः । इन्द्रः । प्रगाथा= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती), १५ अनुष्टुप् ।

तरोर्भिर्वो विद्वदसु	मिन्द्रं सबाधं कृतये ।	
बृहद्वायन्तः सुतसोमि अध्वरे	हुवे भरं न कारिणम्	१
न यं दुधा वरन्ते न स्थिरा मुरो	मदे सुशिप्रमन्धसः ।	
य आहत्या शशमानार्यं सुन्वते	दाता जरित्र उक्थ्यम्	२
यः शक्रो मृक्षो अश्यो	यो वा कीजो हिरण्यर्यः ।	
स ऊर्वस्य रेजयत्यपावृति	मिन्द्रो गव्यस्य वृत्रहा	३
निखातं चिद्यः पुरुसंभूतं वसू	द्विद्वपति वाशुषे ।	
वज्री सुशिप्रो हयैश्च इत् करदि	न्द्रः क्रत्वा यथा वशत्	४ (१२०८)

यद्वावन्थ पुरुहुत पुरा चिच्छूर नृणाम् ।

वयं तत् तं इन्द्र सं भ्रामसि यज्ञमुक्थं तुरं वचः

५ [४८]

सचा सोमेषु पुरुहुत वज्रिवो मदाय द्युक्ष सोमपाः ।

त्वमिन्द्रि ब्रह्मकृते काम्यं वसु देष्टः सुन्वते भुवः

६

वयमेनमिदा ह्यो ऽपीपेमेह वज्रिणम् ।

तस्मा उ अद्य संमना सुते भ्रा ऽऽ नूनं भूषत श्रुते

७

वृकश्चिदस्य वारुण उरामथि रा वयनेषु भूषति ।

सेमं नः स्तोमं जुजुषाण आ गहीन्द्र प्र चित्रया धिया

८

कद्रु न्वः स्याकृतमिन्द्रस्यास्ति पौंस्यम् ।

केनो नु कं श्रोमतेन न श्श्रुवे जनुषः परि वृत्रहा

९

कद्रु महीरधृष्टा अस्य तविषीः कद्रु वृत्रघ्नो अस्तृतम् ।

इन्द्रो विश्वान् बेकनाटाँ अहर्हश उत कत्वा पूर्णारमि

१० [४९]

वयं घा ते अपूर्व्येन्द्र ब्रह्माणि वृत्रहन् ।

पुरुतमांसः पुरुहुत वज्रिवो भूति न प्र भ्रामसि

११

पूर्वाश्चिन्द्रि त्वे तुविकूर्मिन्नाशसो हवन्त इन्द्रोतयः ।

तिरश्चिद्वर्यः सवना वंसो गहि शचिष्ठ श्रुधि मे हवम्

१२

वयं घा ते त्वे इन्द्रिन्द्रि विषा अपि प्ससि ।

नहि त्वक्वन्त्यः पुरुहुत कश्चन मर्धवन्नस्ति मर्दिता

१३

त्वं नो अस्या अमतेरुत क्षुधोऽ ऽभिशास्तेरव स्पृधि ।

त्वं न ऊती तव चित्रया धिया शिक्षा शचिष्ठ गानुवित

१४

सोम इद्रः सुतो अस्तु कल्यो मा बिभीतन ।

अपेक्षे धवस्मारयति स्वयं घेषो अपायति

१५ [५०] (१२१९)

(६७)

११ मत्स्यः साम्मदः, मैत्रावरुणिमन्थः, बहवो वा मत्स्या जालनद्धाः ।

आदित्याः, १०-१२ अदितिः । गायत्री ।

त्यान् नु क्षत्रियाँ अव आदित्यान् याचिषामहे । सुमूलीकाँ अमिण्डये १

मित्रो नो अत्यंहति वरुणः पर्वद्वयमा । आदित्यासो यथा विदुः २

तेषां हि चित्रमुक्थ्यं वरुथमस्ति वाशुषे । आदित्यानामरुक्ते ३

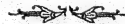
(१२२२)

महिं वो महतामवो वरुण मित्रार्यमन् । अवांस्या वृणीमहे ४
जीवान् नो अभि धेत्नानाऽऽदित्यासः पुरा हथात् । कद्ध स्थ हवनश्रुतः ५ [५१]

यद्वः भ्रान्ताय सुन्वते वरुथमस्ति यच्छुदिः । तेनां नो अर्धि वोचत ६
अस्ति देवा अंहोरुर्वस्ति रत्नमनागसः । आदित्या अद्भुतैनसः ७
मा नः सेतुः सिषेवुयं महे वृणक्तु नस्परि । इन्द्र इद्धि श्रुतो वृशी ८
मा नो मृचा रिपूणां वृजिनानामविष्यवः । देवां अभि प्र मृक्षत ९
उत त्वामदिते म—ह्यहं देव्युप ब्रुवे । सुमृष्टीकामभिष्टये १० [५२]

परिं वृजिने गभीर आँ उग्रपुत्रे जिघांसतः । मार्किस्तोकस्य नो रिषत् ११
अनेहो न उरुव्रज उरुचि वि प्रसर्तवे । कृधि तोकार्य जीवसे १२
ये मूर्धानः क्षितीना मर्दधासुः स्वयंशसः । वृता रक्षन्ते अद्भुहः १३
ते न आम्नो वृकाणां मादित्यासो मुमोचत । स्तेनं बुद्धमिवादिते १४
अपो पु ण इयं शरु—रादित्या अप दुर्मतिः । अस्मदेत्वजघनुषी १५ [५३]

शश्वद्धि वः सुदानव आदित्या ऊतिभिर्वियम् । पुरा नूनं बुमुज्महे १६
शश्वन्तं हि प्रचेतसः प्रतियन्तं चिदेनसः । देवाः कृणुथ जीवसे १७
तत् सु नो नव्यं सन्यस आदित्या यन्मुमोचति । बुन्धाद्वद्धमिवादिते १८
नास्माकमस्ति तत् तत् आदित्यासो अतिष्कदे । यूयमस्मभ्यं मृळत १९
मा नो हेतिर्विवस्वत आदित्याः कुत्रिमा शरुः । पुरा नु ज्रसो वधीत् २०
वि पु द्वेपो व्यंहति—मादित्यासो वि संहितम् । विष्वग्वि बृहता रपः २१ [५४] (१२४०)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-३८]

(६८)

१९ प्रियमेध आक्षिरसः । इन्द्रः १४-१९ ऋक्षाश्वमेधौ । गायत्री, अनुष्टुप्मुखः प्रगाथः= (अनुष्टुप्+गायत्र्यौ) १, ४, ७, १० अनुष्टुप्, १६ शंकुमती ।

आ त्वा रथं यथोतये सुन्नायं वर्तयामसि । तुविकूर्मिमृतीपह—मिन्द्र शर्विष्ठ सत्यंते १
तुर्विशुष्म तुर्विक्रतो शर्चीवो विश्वया मते । आ पंप्राथ महित्वना २
यस्य ते महिना महः परिं ज्मायन्तमीयतुः । हस्ता वज्रं हिरण्ययम् ३
विश्वानरस्य वस्पति—मनानतस्य शवसः । एवैश्च चर्षणीना—मूती हुवे रथानाम् ४
अभिष्टये सदावृधं स्वर्मीळहेषु यं नरः । नाना हवन्त ऊतये ५ [१]

प्रोमात्रमृचीपम—मिन्द्रमुग्रं सुरार्धसम् । ईशानं चिद्वसनाम् ६
तंतुमिद्रार्धसं मह इन्द्रं चोदामि पीतये । यः पूर्यामनुष्टुति—मीशे कृष्टीनां नुतुः ७ (१२४७)

न यस्य ते शवसान सख्यमानंश मर्त्यः । नक्तिः शवांसि ते नशत्	८
त्वोतासस्त्वा युजा ऽप्सु सूर्ये महद्धनम् । जयेम पुत्सु वज्रिवः	९
तं त्वा यज्ञेभिरीमहे तं गीर्भिर्गिर्वणस्तम ।	
इन्द्र यथा चिदाविथ वाजेषु पुरुमाग्यम्	१० [२]
यस्य ते स्वादु सख्यं स्वाद्वी प्रणीतिरद्विवः । यज्ञो वितन्तसाग्यः	११
उरु णस्तन्वेऽ तन उरु क्षयाय नस्कृधि । उरु णो यन्धि जीवसे	१२
उरुं नृभ्य उरुं गव उरुं रथाय पन्थाम् । देववीतिं मनामहे	१३
उप मा षड् द्वाद्वा नरः सोमस्य हर्ष्या । तिष्ठन्ति स्वादुरातयः	१४
ऋज्राविन्दोत आ ददे हरी ऋक्षस्य सूनवि । आश्वमेधस्य रोहिता	१५ [३]
सुरथो आतिथिग्वे स्वमीशूराक्षे । आश्वमेधे सुपेशसः	१६
षलश्वो आतिथिग्व इन्द्रोते वधूमतः । सचा पूतकृतौ सनम्	१७
ऐषु चेतद्वृषण्वत्यन्तऋज्वरुषी । स्वमीशुः कशावती	१८
न युष्मे वाजबन्धवो निनित्सुश्चन मर्त्यः । अवद्यमधि दीधरत्	१९ [४] (१२५९)

(६९)

१८ प्रियमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः, ११ (अर्घ्यस्य) विश्वे देवाः, ११ (उत्तरार्धस्य)- १२ वरुणः ।

अनुष्टुप्, २ उष्णिक्, ४-६ गायत्री, ११, १६ पङ्क्तिः, १७-१८ वृहती ।

प्रप्र वस्त्रिधुममिषं मन्दद्वीरायेन्द्वे । धिया वो मेधसातये पुरंध्या विवासति	१
नदं व ओदतीनां नदं योयुवतीनाम् । पतिं वो अध्वर्यानां धेनूनामिषुध्यसि	२
ता अस्य सूददोहसः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।	
जन्मन् देवानां विशं च्छिप्वा रोचने विवः	३
अभि प्र गोपतिं गिरिन्द्रमर्च यथा विदे । सूनं सत्यस्य सत्यतिम्	४
आ हरयः समृञ्चिरे ऽरुषीरधि बर्हिषि । यत्रामि संनवांमहे	५ [५]
इन्द्राय गाव आशिर् दुदुह्ने वज्रिणे मधु । यत् सीमुपहरे विदत्	६
उद्यद्भस्त्रस्य विष्टपं गृहमिन्द्रश्च गन्वहि ।	
मध्वः पीत्वा संचेवहि त्रिः सप्त सख्युः पदे	७
अर्चत प्रार्चत प्रियमेधासो अर्चत । अर्चन्तु पुत्रका उत पुरं न धृष्णवर्चत	८
अव स्वराति गर्गरो गोधा परि सनिष्वणत् ।	
पिङ्गा परि चनिष्कवृ-दिन्द्राय ब्रह्मोद्यतम्	९ (१२६८)

आ यत् पतन्त्येन्यः सुदुषा अनपस्फुरः । अपस्फुरं गृभायत् सोममिन्द्राय पातवे १० [६]

अपादिन्द्रो अपावृशि—विश्वे देवा अमत्सत ।

वरुण इन्द्रिह क्षयत् तमापो अभ्यनूषत वत्सं संशिश्वरीरिव ११
सुदेवो असि वरुण यस्य ते सप्त सिन्धवः । अनुक्षरन्ति काकुदं सुभ्यं सुषिरामिव १२
यो व्यतीरफाणयत् सुयुक्तौ उप दाशुषे । तको नेता तदिद्वपु—रुपमा यो अमुच्यत १३
अतीदु शक्र ओहत इन्द्रो विश्वा अति द्विषः ।

भिनत् कुनीन ओदुनं पच्यमानं परो गिरा १४
अर्भको न कुमारको अधि तिष्ठन् नवं रथम् । स पक्षन्महिषं मृगं पित्रे मात्रे विभुक्तुम् १५

आ तू सुशिप्र दंपते रथं तिष्ठा हिरण्ययम् ।

अध द्युक्षं संचेवहि सहस्रपादमरुषं स्वस्तिगामनेहसम् १६
तं धेमिन्था नमस्विन उप स्वराजमासते ।

अर्थं चिदस्य सुधितं यदेतव आवर्तयन्ति द्वावने १७

अनु प्रत्नस्योर्कसः प्रियमेधास एषाम् ।

पूर्वामनु प्रयति वृक्तबर्हिषो हितप्रयस आशत

१८ [७] (१२७७)

(७०)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥८॥ सू० ७०-८०]

१५ पुरुहन्मा आङ्गिरसः । इन्द्रः । वृद्धती; १-६ प्रगाथः= (विषमा वृद्धती, समा सतोवृद्धती),

१२ शंकुमती, १३ उष्णिक्, १४ अनुष्टुप्, १५ पुरउष्णिक् ।

यो राजा चर्षणीनां याता रथेभिरध्रिगुः ।

विश्वासां तरुता पृतनानां ज्येष्ठो यो वृत्रहा गूणे १

इन्द्रं तं शुभम् पुरुहन्मन्त्रवसे यस्य द्विता विधुतरि ।

हस्ताय वज्रः प्रति धायि दर्शतो महो विवे न सूर्यः २

नकिष्टं कर्मणा नश—द्यश्चकार सदावृधम् ।

इन्द्रं न यज्ञैर्विश्वगूर्तमुश्वसं मधृष्टं धुण्वोजसम् ३

अषाब्धमुग्रं पृतनासु सासहि यस्मिन् महीरुरुजयः ।

सं धेनवो जायमाने अनोनवु—द्यावः क्षामो अनोनवुः ४

यद्वाव इन्द्र ते शतं शतं भूर्मीरुत स्युः ।

न त्वां वज्रिन् त्सहस्रं सूर्या अनु न जातमप्यु रोदसी ५ [८] (१२८०)

आ पंप्राथ महिना वृष्ण्या वृषन् विश्वा शविष्ठ शर्वसा ।

अस्माँ अव मघवन् गोमति वृजे वज्रिञ्चित्राभिरुतिभिः ।

६

न सीमदैव आप दिषं दीर्घाद्यो मर्त्यः ।

एतग्वा चिद्य एतशा युयोजते हरी इन्द्रो युयोजते

७

तं वो महो महाय्य-मिन्द्रं दानाय सुक्षणिम् ।

यो गाधेषु य आरणेषु हव्यो वाजेष्वस्ति हव्यः

८

उदू षु णो वसो महे मृशस्व शूर राधसे ।

उदू षु मह्यै मघवन् मघत्तय उदिन्द्र शर्वसे महे

९

त्वं न इन्द्र क्रतुयु-स्त्वानिवो नि तृप्ससि ।

मध्ये वसिष्व तुविनृम्णोवो-नि द्वासं शिश्वथो हथैः

१० [९]

अन्यव्रतममानुष मयज्वानमदैवयुम् ।

अव स्वः सखा दुधुवीत पर्वतः सुघ्राय दस्युं पर्वतः

११

त्वं न इन्द्रासां हस्ते शविष्ठ दावने । धानानां न सं गृभायास्मयु-र्द्विः सं गृभायास्मयुः १२

सखायः क्रतुमिच्छत कथा राधाम शरस्य । उपस्तुतिं भोजः सूरियो अह्वयः १३

भूरिभिः समहृ कर्षिभि-र्बर्हिष्मद्भिः स्तविष्यसे ।

यवित्थमेकमेकमि-च्छरं वत्सान् पराददः

१४

कर्णगृह्या मघवा शौरदेव्यो वत्सं नस्त्रिभ्य आनयत् । अजां सूरिर्न धातवे १५ [१०] (१२९२)

(७१)

१५ सुदीति-पुरुमीळहावाङ्गिरसौ, तयोर्वान्यतरः । अग्निः । गायत्री,

१०-१५ प्रगाथाः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वं नो अग्ने महोभिः पाहि विश्वस्या अरतिः । उत द्विषो मर्त्यस्य १

नहि मन्युः पौरुषेय ईशे हि वः प्रियजात । त्वमिदं क्षपावान् २

स नो विश्वेभिर्देवेभि-रूर्जो नपाद्भद्रशोचे । रयिं देहि विश्ववारम् ३

न तमग्ने अरतयो मर्तं युवन्त रायः । यं त्रायसे वृश्वांसम् ४

यं त्वं विप्र मेधसाता-वग्ने हिनोषि धनाय । स तवोती गोषु गन्ता ५ [११]

त्वं रयिं पुरुवीर-मग्ने वृशुषे मर्तीय । प्र णो नय वस्यो अच्छ ६

उरुह्या णो मा परा दा अघायते जातवेदः । दुराध्येई मर्तीय ७ (१२९२)

अग्ने मार्किष्टे देवस्य रातिमदेवो युयोत । त्वर्माशिषे वसूनाम्	८
स नो वस्व उर्प मा—स्यूजो नपान्माहिंसस्य । सखे वसो जरितृभ्यः	९
अच्छा नः शीरशोचिषं गिरो यन्तु दर्शतम् ।	
अच्छा यज्ञासो नमसा पुरुवसुं पुरुप्रज्ञस्तमूतये	१० [१२]
अग्निं सुनुं सहसो जातवेदसं वानाय वार्याणाम् ।	
द्विता यो भूवृमृतो मत्येष्वा होता मन्द्रतमो विशि	११
अग्निं वो देवयज्यया अग्निं प्रयत्यध्वरे ।	
अग्निं धीषु प्रथममग्निमर्व—त्यग्निं क्षेत्राय सार्धसे	१२
अग्निरिषां सख्ये ददातु न ईशे यो वार्याणाम् ।	
अग्निं तोके तनये शश्वदीमहे वसुं सन्तं तनूपां	१३
अग्निमीळिष्वारसे गाथाभिः शीरशोचिषम् ।	
अग्निं राये पुरमीळ्ह श्रुतं नरो अग्निं सुदीतये छविः	१४
अग्निं द्वेषो योतवै नो गुणीम—स्यग्निं शं योश्च दातवै ।	
विश्वासु विश्ववितेव हव्यो भुवद्वस्तुर्कषूणाम्	१५ [१३] (१३०७)

(७९)

१८ हर्यतः प्रागाथः । अग्निः हवींषि वा । गायत्री ।

हविष्कृणुध्वमा गम—दध्वयुर्वनते पुनः । विद्वौ अस्य प्रशासनम्	१
नि तिग्ममभ्यं—शुं सीवृद्धोता मनावधि । जुषाणो अस्य सख्यम्	२
अन्तरिच्छन्ति तं जने रुद्रं परो मनीषया । गृणन्ति जिह्यां ससम्	३
जाम्यतीतपे धनुं र्वयोधा अरुहद्वनम् । हृषदं जिह्यावधीत्	४
चरन् वत्सो रुशश्निह निदातारं न विन्दते । वेति स्तोतव अम्यम्	५ [१४]
उतो न्वस्य यन्मह—दश्वावद्योजनं बृहत् । वामा रथस्य दृष्टो	६
बृहन्ति सतैका—मुप द्वा पञ्च सृजतः । तीर्थे सिन्धोरधि स्वरे	७
आ वृशभिर्विवस्वत् इन्द्रः कोशमचुच्यवीत् । खेदया त्रिवृता विवः	८
परि त्रिधातुं ध्वरं जुषिरेति नवीयसी । मध्वा होतारो अज्जते	९
सिञ्चन्ति नमसावत्—मुच्चाचक्रं परिज्मानम् । नीचीनवारमक्षितम्	१० [१५]
अभ्यारमिदद्रयो निषिक्तं पुष्करे मधु । अवतरस्य विसर्जने	११ (१३१८)

गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा ।	उमा कर्णा हिरण्यया	१२
आ सुते सिञ्चत श्रियं रोदस्योरभिश्रियम् ।	रसा दधीत वृषभम्	१३
ते जानत स्वमोक्ष्यं सं वत्सासो न मातृभिः ।	मिथो नसन्त जामिभिः	१४
उप स्रक्तेषु बर्षतः कृण्वते धरुणं विवि ।	इन्द्रे अग्रा नमः स्वः	१५ [१६]
अधुक्षत पिप्युषीमिष—मूर्जं सप्तपदीमरिः ।	सूर्यस्य सप्त रश्मिभिः	१६
सोमस्य मित्रावरुणो—दिता सूर आ ददे ।	तदातुरस्य भेषजम्	१७
उतो न्वस्य यत् पदं हयैतस्य निधान्यम् ।	परि द्यां जिह्वातनत्	१८ [१७] (१३२५)

(७३)

१८ गोपयन आत्रेयः सप्तवध्विर्वा । अश्विनौ । गायत्री ।

उदीराथामृतायुते युञ्जाथामश्विना रथम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१
निमिषश्चिज्जवीयसा रथेना यातमश्विना ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	२
उप स्तृणीतमत्रये हिमेन धर्ममश्विना ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	३
कुहं स्थः कुहं जग्मथुः कुहं श्येनेव पेतथुः ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	४
यवद्य कर्हि कर्हि चिच्छ्रुथातमिमं हवम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	५ [१८]
अश्विना यामहृतमा नेर्विष्टं याम्याप्यम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	६
अवन्तमत्रये गृहं कृणुतं युवमश्विना ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	७
वरेथे अग्निमातपो वदते वल्बत्रये ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	८
प्र सप्तवध्विराशसा धारामग्नेरशायत ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	९
इहा गंतं वृषण्वसू शृणुतं म इमं हवम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१० [१९]

किमिदं वां पुराणव ज्जरंतोरिव शस्यते ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	११
समानं वां सजात्यं समानो बन्धुरश्विना ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१२
यो वां रजांस्यश्विना रथो वियाति रोदसी ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१३
आ नो गव्यैर्मिरश्व्यैः सहस्रैरुप गच्छतम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१४
मा नो गव्यैर्मिरश्व्यैः सहस्रैर्मिरति ख्यतम् ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१५
अरुणप्सुरुषा अमू दकज्यैति कृतावरी ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१६
अश्विना सु विचाकेश दृक्षं परशुमौ इव ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१७
पुनं न धृष्णावा रुज कृष्णया बाधितो विशा ।	अन्ति षड्भूतु वामवः	१८ [२०] (१३४३)

(७४)

१५ गोपवन आत्रेयः । अग्निः, १३-१५ आर्क्षः श्रुतर्वा । १-१२ अनुष्टुप्मुखः
प्रगाथाः = (अनुष्टुप् + गायत्री), १३-१५ अनुष्टुप् ।

विशोर्विशो वो अतिथिं वाजयन्तः पुरुप्रियम् ।

आग्निं वो दुर्यं वचः स्तुषे शूषस्य मन्मभिः

१

यं जनासो हविर्मन्तो मित्रं न सर्पिरासुतिम् । प्रशंसन्ति प्रशस्तिभिः

२

पन्यासं जातवेदसं यो देवतात्युद्यता । हव्यान्यैरयाद्विवि

३

आगन्म वृत्रहन्तमं ज्येष्ठमग्निमानवम् ।

यस्य श्रुतर्वा बृहन्नाक्षो अनीक एधते

४

अमृतं जातवेदसं तिरस्तमांसि दर्शतम् । घृताहवनमीढ्यम्

५ [२१]

सबाधो यं जना इमेऽग्निं हव्येभिरीळते । जुह्वानासो यतसुचः

६

इयं ते नव्यसी मतिरग्रे अधाय्यस्मदा ।

मन्त्रं सुजातं सुकृतोऽमूरं दस्मातिथे

७

सा ते अग्रे शंतमा चनिष्ठा भवतु प्रिया । तया वर्धस्व सुष्टुतः

८

सा द्युमैद्युस्मिनी बृहदुपोऽश्वंसि श्वः । दधीत वृत्रतूर्यं

९

अश्वमिदां रथप्रां त्वेषमिन्द्रं न सत्पतिम् ।

यस्य श्रवांसि तूर्वथ पन्यंपन्यं च कृष्टयः

१० [२२]

यं त्वा गोपवन्तो गिरा चनिष्ठदग्ने अङ्गिरः । स पावक शुधी हवम्

११

यं त्वा जनास ईळते सबाधो वाजसातये । स बोधि वृत्रतूर्यं

१२

अहं हुवान आर्क्षे श्रुतवैणि मनुच्युतिं ।

शर्धासीव स्तुकाविनां मुक्षा शीर्षां चतुर्णाम्

१३

मां चत्वार आशवः शर्विष्ठस्य द्रविन्नवः ।

सुरथासो अभि प्रयो वक्षन् वयो न तुभ्यम्

१४

सत्यमित् त्वा महेनद्वि परुष्णयव देदिशम् ।

नेमापो अश्वदातरः शर्विष्ठादस्ति मर्त्यः

१५ [२३] (२३५८)

(७५)

१६ विरूप आङ्गिरसः । अग्निः । गायत्री ।

युक्त्वा हि देवहूतमां अश्वान् अग्रे रथीरिव । नि होता पुन्यः सन्दः

१

उत नो देव देवां अच्छा वोचो विदुष्टरः । अद्विश्वा वार्या कृधि

२

(१३६०)

त्वं ह यद्यविष्टय सहस्रः सूनवाहुत ।	ऋतावा यज्ञियो भुवः	३
अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य श्रुतिनस्पतिः ।	मूर्धा कवी रंश्याणाम्	४
तं नेमिमुभवो यथा ऽऽ नमस्व सहतिभिः ।	नेदीयो यज्ञमङ्गिरः	५ [२४]
तस्मै नूनमभिद्ये वाचा विरूप नित्यया ।	वृष्णे चोदस्व सुष्ठुतिम्	६
कमुं धिदस्य सेनया ऽग्नेरपाकचक्षसः ।	पणिं गोषुं स्तरामहे	७
मा नो देवानां विशः प्रसन्नातीरिवोषाः ।	कुशं न हासुरध्याः	८
मा नः समस्य दृढ्यः परिद्विषसो अंहतिः ।	ऊर्मिनं नावुमा वधीत्	९
नमस्ते अग्न ओजसे गुणन्ति देव कृण्वर्यः ।	अमैरमित्रमर्दय	१० [२५]
कुवित सु नो गर्विष्ठये ऽग्ने संवेषिषो रयिम् ।	उरुकृदुरु णस्कृधि	११
मा नो अस्मिन् महाधने परा वर्गमारभृद्यथा ।	संवर्गं सं रयिं जय	१२
अन्यमस्मद्विया इयमग्ने सिष्वक्तु दुच्छुना ।	वधीं नो अमवच्छवः	१३
यस्याजुषन्नमस्विनः शमीमदुर्मखस्य वा ।	तं घेदुग्निर्वृधावति	१४
परस्या अधि संवतो ऽवरो अभ्या तर ।	यन्नाहमस्मि तां अव	१५
विक्रा हि ते पुरा वयमग्ने पितुर्यथावसः ।	अधा ते सुन्नमीमहे	१६ [२६] (१३७४)

(७६)

१२ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

इमं नु मायिनं हव इन्द्रमीशानमोजसा ।	मरुत्वन्तं न वृश्चसे	१
अयमिन्द्रो मरुत्सखा वि वृत्रस्याभिनच्छिरः ।	वज्रेण शतपर्वणा	२
वावृधानो मरुत्सखेन्द्रो वि वृत्रमैरयत् ।	सृजन् त्समुद्रिया अपः	३
अयं ह येन वा इदं स्वमरुत्वता जितम् ।	इन्द्रेण सोमपीतये	४
मरुत्वन्तमृजीषिणमोजस्वन्तं विरिञ्चिनम् ।	इन्द्रं गीर्भीह्वामहे	५
इन्द्रं प्रलेन मन्मना मरुत्वन्तं हवामहे ।	अस्य सोमस्य पीतये	६ [२७]
मरुत्वो इन्द्र मीढः पिबा सोमं शतक्रतो ।	अस्मिन् यज्ञे पुरुष्ठुत	७
तुभ्येदिन्द्र मरुत्वते सुताः सोमासो अद्रिवः ।	हृदा हृपन्त उक्थिनः	८
पिबेदिन्द्र मरुत्सखा सुतं सोमं दिविष्टिषु ।	वज्रं शिशान ओजसा	९
उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिघ्रे अवेषयः ।	सोममिन्द्र वम सुतम्	१०
अनु त्वा रोदसी उभे कक्षमाणमकृपेताम् ।	इन्द्र यदस्पुहामवः	११
वाचममृषापदीमहं नवसक्तिमृतस्पृशम् ।	इन्द्रात् परि तन्वं ममे	१२ [२८] (१३८६)

(७७)

११ कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १०-११ प्रगाथः=(बृहती, सतोबृहती) ।

जज्ञानो नु शतक्रतुर्वि पृच्छदिति मातरम्	। क उग्राः के ह शृण्विरे	१
आदीं शवस्यब्रवी दौर्णवाभर्महीशुवम्	। ते पुत्र सन्तु निन्दुरः	२
समित तान वृत्रहाखिदुत खे अरौ इव खेदया	। प्रवृद्धो दस्युहाभंवत्	३
एकया प्रतिधापिबत् साकं सरांसि त्रिंशतम्	। इन्द्रः सोमस्य काणुका	४
अभि गन्धर्वमृतुण द्रुमुधेषु रजःस्वा	। इन्द्रो ब्रह्मभ्य इदृधे	५ [२९]

निराविध्यद्विरिभ्य आ धारयत् एकमोदुनम्	। इन्द्रो बुन्दं स्वाततम्	६
शतब्रध्न इषुस्तव सहस्रपणी एक इत्	। यमिन्द्र चकृषे युजम्	७
तेन स्तोतृभ्य आ भर् नृभ्यो नारिभ्यो अत्तवे	। सद्यो जात क्रभुष्ठिर	८
एता च्यौलानि ते कुता वर्षिष्ठानि परीणसा	। हृदा वीङ्क्षधारयः	९

विश्वेत् ता विष्णुराभर दुरुक्रमस्त्वेषितः ।

शतं महिषान् क्षीरपाकमोदुनं वराहमिन्द्र एमुषम्	१०
तुविक्षं ते सुकृतं सूमयं धनुः साधुर्बुन्दो हिरण्ययः ।	
उभा ते बाहू रण्या सुसंस्कृत क्रदूषे चिद्वृधुधा	११ [३०] (१३९७)

(७८)

१० कुरुसुतिः काण्वः । इन्द्रः । गायत्री, १० बृहती ।

पुरोळाशं नो अन्धस इन्द्र सहस्रमा भर	। शता च शूर गोनाम्	१
आ नो भर व्यञ्जनं गामश्वमभ्यञ्जनम्	। सचा मना हिरण्यया	२
उत नः कर्णशोभना पुरुणि धृष्णवा भर	। त्वं हि शृण्विषे वंसो	३
नकीं वृथीक इन्द्र ते न सुषा न सुदा उत	। नान्यस्त्वच्छूर वाघतः	४
नकीमिन्द्रो निकर्तवे न शक्रः परिशक्तवे	। विश्वं शृणोति पश्यति	५ [३१]

स मन्युं मर्त्याना मद्वधो नि चिकीषते	। पुरा निदश्चिकीषते	६
क्त्व इत् पूर्णमुदरं तुरस्यास्ति विधतः	। वृत्रघ्नः सोमपात्रः	७
त्वे वसूनि संगता विश्वा च सोम सौमगा	। सुदात्वपरिहृता	८
त्वामिद्वययुर्मम कामो गव्युर्हिरण्ययुः	। त्वामश्वयुषेते	९

तवेदिन्द्राहमाशसा हस्ते दात्रं चना ददे ।

विनस्य वा मघवन् त्संभृतस्य वा पूर्धि यवस्य काशिना	१० [३२] (१४०७)
---	----------------

(७९)

१ कृन्तुर्भागेवः । सोमः । गायत्री, ९ अनुष्टुप् ।

अयं कृन्तुरगृमीतो विश्वजिबुद्धित सोमः । ऋषिर्विभः काव्येन १
 अभ्यूषोति यन्नमं भिषक्ति विश्वं यत् तुरम् । प्रेमन्धः ख्यन्ति श्रोणो भूत २
 त्वं सोम तनूकृद्भयो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्यः । उरु यन्तासि वरूथम् ३
 त्वं चित्ती तव दक्षैर्विष आ पृथिव्या कजीषिन् । यावीरघस्यं चिद् द्वेषः ४
 अर्थिनो यन्ति चेदर्थं गच्छानिदुषो रातिम् । ववृज्युस्तुष्यतः कामम् ५ [३३]

विदधत् पूर्व्यं नष्टमुदीमृतायुमीरयत् । प्रेमायुस्तारीदतीणम् ६
 सुशेवो नो मृळयाकु रक्षतक्रतुरवातः । भवा नः सोम शं हृदे ७
 मा नः सोम सं वीविजो मा वि वीभिषथा राजन् । मा नो हार्दि त्विषा वधीः ८
 अव यत् स्वे सुधस्थे देवानां दुर्मतीरीक्षे ।
 राजन्नप द्विषः सेध मीद्धो अप स्त्रिषः सेध ९ [३४] (१४१६)

(८०)

१० एकधूनौधसः । इन्द्रः, १० देवाः । गायत्री, १० त्रिष्टुप् ।

नह्युन्यं बळाकरं मडितारं शतक्रतो । त्वं न इन्द्र मृळय १
 यो नः शश्वत् पुराविथाऽमृधो वाजसातये । स त्वं न इन्द्र मृळय २
 किमङ्ग रधुचोर्वनः सुन्वानस्यावितेदसि । कुवित स्विन्द्र णः शकः ३
 इन्द्र प्र णो रथमव पश्चाच्चित् सन्तमद्विवः । पुरस्तदिनं मे कृधि ४
 हन्तो नु किमाससे प्रथमं नो रथं कृधि । उपमं वाजयु श्वः ५ [३५]

अवा नो वाजयुं रथं सुकरं ते किमित् परि । अस्मान् त्सु जिग्युषस्कृधि ६
 इन्द्र दृष्टस्व पूरसि भद्रा त एति निष्कृतम् । इयं धीर्कृत्वियावती ७
 मा सीमवद्य आ मांगुर्वी काष्ठा हितं धनम् । अपावृक्ता अरुन्नयः ८
 तुरीयं नाम यजियं यदा कस्तदुश्मसि । आदित् पतिर्न ओहसे ९

अवीवृषद्वो अमृता अमन्दी देक्यूर्वैवा उत याश्च देवीः ।

तस्मा उ राधः कृणुत प्रशस्तं प्रातर्मक्षु धियावर्जुर्गम्यात्

१० [३६] (१४२६)

(८१)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० ८१-९३]

९ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं चित्रं ग्राभं सं गृभाय	। महाहस्ती दक्षिणेन	१
विद्या हि त्वां तुविकूर्मिं तुविदेष्णं तुवीमथम्	। तुविमान्नमवौभिः	२
नहि त्वां शूर देवा न मतांसो दित्सन्तम्	। भीमं न गां वारयन्ते	३
एतो न्विन्द्रं स्तवामे शानं वस्वः स्वराजम्	। न राधंसा मधिषन्नः	४
प्र स्तोषुषुप गासिषु च्छवत् सामं गीयमानम्	। अभि राधंसा जुगुस्त	५ [३७]

आ नो भर दक्षिणेनाऽभि सव्येन प्र मृश	। इन्द्र मा नो वसोर्निमीकृद्	
उप क्रमुस्वा भर धृषता धृष्णो जनानाम्	। अदाशूष्णस्य वेदः	७
इन्द्र य उ नु ते अस्ति वाजो विषेभिः सन्तित्वः	। अस्माभिः सु तं संनुहि	८
सद्योजुर्वस्ते वाजा अस्मभ्यं विश्वश्चन्द्राः	। वशैश्च मधू जर्जन्ते	९ [३८] (१४३५)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-१८]

(८२)

९ कुसीदी काण्वः । इन्द्रः । गायत्री ।

आ प्र द्रव परावतोऽर्वावतश्च वृत्रहन्	। मध्वः प्रति प्रभर्मणि	१
तीवाः सोमांस आ गहि सुतासो मादयिष्णवः	। पिबां वृधृग्यथोचिषे	२
इषा मन्दुस्वाहु ते इरं वराय मन्यवे	। भुवत् त इन्द्र शं हृदे	३
आ त्वंशत्रवा गहि न्युऽक्थानि च हूयसे	। उपमे रोचने द्विवः	४
तुभ्यायमाद्रिभिः सुतो गोभिः श्रीतो मदाय कम्	। प्र सोम इन्द्र हूयते	५ [१]

इन्द्र भ्रुधि सु मे हवः—मस्मे सुतस्य गोमतः	। वि पीतिं तृप्तिमश्नुहि	६
य इन्द्र चमसेष्वा सोमश्चमूषु ते सुतः	। पिबेदस्य त्वमीशिषे	७
यो अप्सु चन्द्रमा इव सोमश्चमूषु ददंशे	। पिबेदस्य त्वमीशिषे	८
यं ते इयेनः पदामरत् तिरो रजांस्यस्पृतम्	। पिबेदस्य त्वमीशिषे	९ [२] (१४४४)

(८३)

९ कुसीदी काण्वः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

देवानामिदवो महत् तदा वृणीमहे वयम्	। वृष्णामस्मभ्यमृतये	१
ते नः सन्तु युजः सदा वरुणो मित्रो अर्यमा	। वृधासंश्च प्रचेतसः	२
अति नो विष्पिता पुरु नौभिरपो न पर्वथ	। यूयमृतस्य रथ्यः	३ (१४४७)

वामं नो अस्त्वयमन् वामं वरुण शंस्यम्	। वामं ह्यावृणीमहे	४
वामस्य हि प्रचेतस ईशानासो रिशादसः	। नेमादित्या अवस्य यत्	५ [३]
वयमिन्द्रः सुदानवः क्षियन्तो यान्तो अध्वन्ना	। देवा वृधाय हूमहे	६
अधि न इन्द्रैषां विष्णो सजात्यानाम्	। इता मरुतो अश्विना	७
प्र भ्रातृत्वं सुदानवो ऽर्धं द्विता संमान्या	। मातुर्गर्भे भरामहे	८
युयं हि ष्ठा सुदानव इन्द्रज्येष्ठा अभिद्यवः	। अथा चिद्र उत बुवे	९ [४] (१४५३)

(८४)

९ उशना काव्यः । अग्निः । गायत्री ।

प्रेष्ठं नो अतिथिं स्तुषे मित्रमिव प्रियम्	। अग्निं रथं न वेद्यम्	१
कविमिव प्रचेतसं यं देवासो अर्धं द्विता	। नि मर्त्येष्वादुधुः	२
त्वं यविष्ठ दाशुषो नूः पाहि शृणुधी गिरः	। रक्षां लोकमुत त्मना	३
कया ते अग्ने अङ्गिर ऊर्जो नपादुपस्तुतिम्	। वराय देव मन्यवे	४
दाशेभ्य कस्य मनसा यज्ञस्य सहसो यहो	। कर्दु वोच इदं नमः	५ [५]

अथा त्वं हि नस्करो विश्वा अस्मभ्यं सुक्षितीः	। वाज्रद्रविणसो गिरः	६
कस्य नूनं परीणसो धियो जिन्वसि दंपते	। गोषांता यस्य ते गिरः	७
तं मर्जयन्त सुक्रतुं पुरोयावानमाजिपुं	। स्वेषु क्षयेषु वाजिनम्	८
क्षेति क्षेमेभिः साधुभिर्नकिर्यं द्रन्ति हन्ति यः	। अग्ने सुवीर एधते	९ [६] (१४६२)

(८५)

९ कृष्ण आङ्गिरसः । अश्विनौ । गायत्री ।

आ मे हवँ नासत्या ऽश्विना गच्छतं युवम्	। मध्वः सोमस्य पीतये	१
इमं मे स्तोममश्विने—मं मे शृणुतं हवम्	। मध्वः सोमस्य पीतये	२
अयं वां कृष्णो अश्विना हवते वाजिनीवसू	। मध्वः सोमस्य पीतये	३
शृणुतं जरितुहवं कृष्णस्य स्तुवतो नरा	। मध्वः सोमस्य पीतये	४
छादिर्यन्तमदाभ्यं विप्राय स्तुवते नरा	। मध्वः सोमस्य पीतये	५ [७]
गच्छतं दाशुषो गृह—मित्रा स्तुवतो अश्विना	। मध्वः सोमस्य पीतये	६
बुद्ध्यां रासं रथं वीरुक्ते वृषणवसू	। मध्वः सोमस्य पीतये	७ (१४६९)

त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेना यातमश्विना । मध्वः सोमस्य पीतये ८
न मे गिरो नास्त्या ऽश्विना प्रावतं युवम् । मध्वः सोमस्य पीतये ९ [८] (१४७१)

(८६)

५ कृष्ण आङ्गिरसः, विरुवको वा कार्णिः । अश्विनौ । जगती ।

उभा हि वृक्षा भिषजा मयोभुवो भा दक्षस्य वचसो बभूवथुः ।
ता वां विश्वको हवते तनूकूथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् १
कथा नूनं वां विमना उप स्तव द्युवं धियं ददथुर्वस्यदृष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकूथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् २
युवं हि ध्या पुरुमुजेममधुतुं विष्णाप्वे ददथुर्वस्यदृष्टये ।
ता वां विश्वको हवते तनूकूथे मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ३
उत त्यं वीरं धनसामृजीषिणं दूरे चित् सन्तमवसे हवामहे ।
यस्य स्वादिष्ठा सुमतिः पितुर्यथा मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ४
ऋतेन देवः संविता शमायत ऋतस्य शृङ्गमुर्विया वि पंपथे ।
ऋतं सासाह महिं चित् प्रतन्यतो मा नो वि यौष्टं सख्या मुमोचतम् ५ [९] (१४७५)

(८७)

६ कृष्ण आङ्गिरसो, वासिष्ठो वा द्युम्नीकः, प्रियमेध आङ्गिरसो वा । अश्विनौ ।
प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोरुहती) ।

द्युम्नी वां स्तोमो अश्विना किर्विर्न सेक आ गतम् ।
मध्वः सुतस्य स त्रिवि प्रियो नरा पातं गौराविवेरिणे १
पिबतं घर्मं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं नरा ।
ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ नि पातं वेदसा वयः २
आ वां विश्वाभिरुतिभिः प्रियमेधा अहूषत ।
ता वर्तिर्यातमुप वृक्तवर्हिषो जुष्टं यज्ञं दिविष्टिषु ३
पिबतं सोमं मधुमन्तमश्विना ऽऽ बर्हिः सीदतं सुमत ।
ता वावृधाना उप सुजुतिं त्रिवो गन्तं गौराविवेरिणम् ४
आ नूनं यातमश्विना ऽश्वेभिः पुषितप्सुभिः ।
वृक्षा हिरण्यवर्तनी शुमस्पती पातं सोममृताबुधा ५ (१४८१)

वयं हि वां हवामहे विपन्यवो विप्रसो वाजसातये ।
ता वृल्लू कुम्भा पुरुर्वससा धिया ऽश्विना श्रुष्ट्या गतम्

६ [१०] (१४८२)

(८८)

६ नोधा गौतमः । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

वो वृस्ममृतीषहं वसोर्मन्वानमन्धसः ।

अभि वृत्सं न स्वसरेषु धेनव इन्द्रं गीर्भिर्नवामहे

१

द्युक्षं सुदानुं तर्विषीभिरावृतं गिरिं न पुरुभोजसम् ।

क्षुमन्तं वाजं श्रुतिनं सहस्रिणं मक्षू गोमन्तमीमहे

२

न त्वा बृहन्तो अद्रयो वरन्त इन्द्र वीळवः ।

यद्वित्ससि स्तुवते मार्वते वसु नक्रिण्डदा मिनाति ते

३

योद्धासि कृत्वा शर्वसोत दुंसना विश्वा जाताभि मज्जमा ।

आ त्वायमर्क ऊतये ववर्तति यं गोतमा अजीजनन्

४

प्र हि रिरिक्ष ओजसा दिवो अन्तेभ्यस्परि ।

न त्वा विव्याच रज इन्द्र पार्थिवमनु स्वधां ववक्षिथ

५

नकिः परिष्टिर्मघवन् मघस्य ते यद्वाशुषे दशस्यसि ।

अस्माकं बोध्युचथस्य चोदिता मंहिष्ठो वाजसातये

६ [११] (१४८८)

(८९)

७ नृमेघ-पुरुमेघावाङ्गिरसौ । इन्द्रः । १-४ प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती),

५-६ अनुष्टुप्, ७ बृहती ।

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम् ।

येन ज्योतिरजनयन्नतावृधो देवं देवाय जागृवि

१

अपाधमदुभिर्शस्तीरशस्तिहा ऽथेन्द्रो द्युह्यामवत् ।

देवास्त इन्द्र सख्याय येमिरे बृहद्भानो मरुद्गण

२

प्र व इन्द्राय बृहते मरुतो ब्रह्मार्चत ।

वृत्रं हनति वृत्रहा शतकृतुर्वज्रेण शतपर्वणा

३

अभि प्र भर धृषता धृषन्मनः श्रवश्चित् ते असद्वहत् ।

अधेन्वापो जवसा वि मातरो हनो वृत्रं जया स्वः

४

(१४९२)

यज्जायथा अपूर्व्यं मघवन् वृत्रहत्याय ।
तत् पृथिवीमप्रथय—स्तदस्तन्ना उत द्याम्
तत् ते यज्ञो अजायत तवर्क उत हस्कृतिः ।
तद्विश्वमभिभूरसि यज्जातं यच्च जन्तवम्
आमासु पक्रमैरय आ सूर्यं रोहयो दिवि ।
धर्मं न सारमन् तपता सुवृक्तिभिर्जुष्टं गिर्वणसे ब्रूहत्

५

६

७ [१२] (१४९५)

(९०)

६ नृमेध-पुरुमेधावाङ्गिरसौ । इन्द्रः । प्रगाथः= (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

आ नो विश्वासु हव्य इन्द्रः समत्सु भूषतु ।
उप ब्रह्माणि सर्वानानि वृत्रहा परमज्या कर्चीषमः
त्वं दाता प्रथमो राधसामस्यसि सत्य ईशानकृत् ।
तुविद्युन्नस्य युज्या वृणीमहे पुत्रस्य शर्वसो महः
ब्रह्मा त इन्द्र गिर्वणः क्रियन्ते अनन्तिद्भुता ।
इमा जुषस्व हर्यश्व योजनेन्द्र या ते अमन्महि
त्वं हि सत्यो मघवन्नानतो वृत्रा भूरि न्युश्रसे ।
स त्वं शविष्ठ वज्रहस्त काशुषे ऽवाञ्चै रयिमा कृधि
त्वमिन्द्र यशा अस्यृजीषी शवसस्पते ।
त्वं वृत्राणि हंस्यप्रतीन्येक इदं नुत्ता चर्षणीधृता
तमु त्वा नूनमसुर प्रचेतसं राधो भागमिवेमहे ।
महीव कृतिः शरणा त इन्द्र प्र ते सुम्ना नो अश्रवन्

१

२

३

४

५

६ [१३] (१५०१)

(९१)

७ आयेयी अपाला । इन्द्रः । अनुष्टुप्, १-२ पङ्क्तिः ।

कन्याऽ वारवायती सोममपि सुताविदत् ।
अस्तं भरन्त्यब्रवी दिन्द्राय सुनवै त्वा शक्राय सुनवै त्वा
असौ य एषि वीरको गृहंगृहं विचारकशत् ।
इमं जम्भसुतं पिव धानावन्तं करम्भिणा मपूपवन्तमुक्थिनम्

१

२

(१५०३)

आ च न त्वा चिकित्सामो ऽधि च न त्वा नेमसि ।

शनैरिव शनकैरिवेन्द्रयिन्वो परि स्रव ३

कुविच्छकत कुवित करत कुविन्नो वस्यसस्करत ।

कुवित पतिद्विषो यतीरिन्द्रेण संगमामहे ४

इमानि त्रीणि विष्टपा तानीन्द्र वि रोहय ।

शिरस्ततस्योर्वरा माद्विदं म उपोदरे ५

असौ च या न उर्वरा दिमां तन्वं मम ।

अथो ततस्य यच्छिरः सर्वा ता रोमशा कृधि ६

खे रथस्य खेऽनसः खे युगस्य शतक्रतो ।

अपालामिन्द्र त्रिष्णूत्यकृणोः सूर्यत्वचम् ७ [१४] (१५०८)

(१२)

३३ श्रुतकक्षः सुकक्षो वा आङ्गिरसः । इन्द्रः । गायत्री, १ अनुष्टुप् ।

पान्तमा वो अन्धस इन्द्रमभि प्र गायत । विश्वासाहं शतक्रतुं मंहिष्ठं चर्षणीनाम् १

पुरुद्वतं पुरुद्वतं गाथान्यं सन्श्रुतम् । इन्द्र इति ब्रवीतन २

इन्द्र इन्नो महानां वाता वाजानां नृतुः । महीं अभिज्ञवा यमत ३

अपातु शिष्यन्धसः सुदक्षस्य प्रहोषिणः । इन्दोरिन्द्रो यवाशिरः ४

तम्बमि प्रार्चते न्हं सोमस्य प्रीतये । तदिन्द्रचस्य वर्धनम् ५ [१५]

अस्य प्रीत्वा मदानां देवो देवस्यौजसा । विश्वाभि भुवना भुवत ६

त्यमु वः सत्रासाहं विश्वासु गीर्णायतम् । आ च्यावयस्युतये ७

युधमं सन्तमनवाणं सोमपामनपच्युतम् । नरमवार्यक्रतुम् ८

शिक्षा ण इन्द्र राय आ पुरु विद्रां क्रंचीषम । अवा नः पार्ये धने ९

अतश्चिदिन्द्र ण उपा ऽऽ याहि शतवाजया । इषा सहस्रवाजया १० [१६]

अयाम धीवतो धियो ऽवीन्द्रिः शक्र गोदरे । जयेम पूतु बज्रिवः ११

व्यमु त्वा शतक्रतो गावो न यवसेष्वा । उक्थेषु रणयामसि १२

विश्वा हि मर्त्यत्वना ऽनुकामा शतक्रतो । अगन्म वज्रिन्नाशसः १३

त्वे सु पुत्र शवसो ऽवृत्रन् कामकातयः । न त्वामिन्द्राति रिच्यते १४

स नो वृषन् त्सनिष्ठया सं घोरया द्रविन्वा । धियावीङ्कि पुरंधया १५ [१७] (१५२३)

यस्ते नूनं शतक्रतुर्विन्द्रं द्युञ्जितमो मदः । तेन नूनं मदं मदः १६
यस्ते चित्रश्रवस्तमो य इन्द्र वृत्रहन्तमः । य ओजोदातमो मदः १७
विष्वा हि यस्ते अद्रिवस्त्वादत्तः सत्य सोमपाः । विश्वासु दस्म कृष्टिषु १८
इन्द्राय मद्धने सुतं परि ष्टोभन्तु नो गिरः । अर्कमवेन्तु कारवः १९
यस्मिन् विश्वा अधि श्रियो रणान्ति सप्त संसदः । इद्रं सुते हवामहे २० [१८]

त्रिकट्वकेषु चेतनं वेवासो यज्ञमलत । तमिद्वर्धन्तु नो गिरः २१
आ त्वा विशान्तिवन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः । न त्वामिन्द्रातिं रिच्यते २२
विव्यक्थं महिना वृषन् भक्षं सोमस्य जागृवे । य इन्द्र जठरेषु ते २३
अरं त इन्द्र कुक्षये सोमो भवतु वृत्रहन् । अरं धामभ्य इन्दवः २४
अरमश्वाय गायति श्रुतकक्षो अरं गवे । अरमिन्द्रस्य धास्ते २५
अरं हि ष्मा सुतेषु णः सोमेष्विन्द्र भूपसि । अरं ते शक्र दावने २६ [१९]

पराकाताच्चिदद्रिवस्त्वां नक्षन्त नो गिरः । अरं गमाम ते वयम् २७
एवा ह्यसि वीर्युरेवा शूर उत स्थिरः । एवा ते राध्यं मनः २८
एवा रातिस्तुवीमश्च विश्वेभिर्धायि धातुभिः । अधा चिदिन्द्र मे सचा २९
मो पु ब्रह्मेवं तन्द्र्युर्भुवो वाजानां पते । मत्स्वा सुतस्य गोमतः ३०
मा न इन्द्राभ्यार्द्धदिशः सूर्यो अक्तुष्वा यमन् । त्वा युजा वनेम तत् ३१
त्वयेदिन्द्र युजा वयं प्रति ब्रुवीमहि स्पृधः । त्वमस्माकं तव स्मासि ३२
त्वामिन्द्रि त्वायवो ऽनुनोनुवत्श्चरान् । सखाय इन्द्र कारवः ३३ [२०] (१५४१)

(९३)

३४ सुकक्ष आङ्गिरसः । इन्द्रः, ३४ इन्द्र-क्रभवश्च । गायत्री ।

उद्धेवुभि श्रुतामघं वृषमं नर्यापसम् । अस्तांरमेपि सूर्य १
नव यो नवतिं पुरो बिभेद बाह्वोजसा । अहिं च वृत्रहावधीत् २
स न इन्द्रः शिवः सखा ऽश्वोवृद्धोमद्यवमत् । उरुधरिच दोहते ३
यद्वद्य कच्च वृत्रह-ब्रुदगा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ४
यद्रा प्रवृद्ध सत्पते न मरा इति मन्यसे । उतो तत् सत्यमित् तव ५ [२१]

ये सोमांसः परावति ये अर्वावतिं सुन्विरे । सर्वोस्तां इन्द्र गच्छासि ६
तामिन्द्रं वाजयामसि महे वृत्राय हन्तवे । स वृषा वृषभो भुवत् ७

(१५४८)

इन्द्रः स दामनि कृत	ओजिष्ठः स मदे हितः । द्युम्नी श्लोकी स सोम्यः	८
गिरा वज्रो न संभृतः	सबलो अनपच्युतः । ववक्ष ऋवो अस्तुतः	९
दुर्गे चिन्नः सुगं कृधिं	गृणान इन्द्र गिर्वणः । त्वं च मघवन् वशः	१० [२२]
यस्य ते नू चिन्वादिशं	न मिनन्ति स्वराज्यम् । न देवो नाधिगुर्जनः	११
अधा ते अप्रतिष्कृतं	देवी शुष्मं सपर्यतः । उभे सुंशिप्र रोदसी	१२
त्वमेतदधारयः	कृष्णासु रोहिणीषु च । परुष्णीषु रुशत् पर्यः	१३
वि यदेहरथ त्विषो	विश्वे देवासो अक्रमुः । विदन्मृगस्य तां अमः	१४
आहु मे निवरो भुव	द्वृत्रहादिष्ट पौंस्यम् । अजातशत्रुरस्तृतः	१५ [२३]
श्रुतं वो वृत्रहन्तमं	प्र शर्धं चर्षणीनाम् । आ शुषि राधसे महे	१६
अथा धिया च गव्यया	पुरुणामन् पुरुष्टुत । यत् सोमैसोम आमवः	१७
बोधिन्मना इदस्तु नो	वृत्रहा भूर्यासुतिः । शृणोतु शक्र आशिषम्	१८
कया त्वं न ऊत्या	ऽभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर	१९
कस्य वृषा सुते सचा	नियुत्वान् वृषभो रणत् । वृत्रहा सोमपीतये	२० [२४]
अभी षु णस्त्वं रयिं	मन्दसानः सहस्रिणम् । प्रयन्ता बोधि द्वाशुषे	२१
पत्नीवन्तः सुता इम	उशन्तो यन्ति वीतये । अपां जग्मिनिचुम्पुणः	२२
इष्टा होत्रा असृक्षते	न्द्रं वृधासो अध्वरे । अच्छावभूथमोजसा	२३
इह त्या सधमाद्या	हरी हिरण्यकेश्या । वोळ्हामभि प्रयो हितम्	२४
तुभ्यं सोमाः सुता इमे	स्तीर्णं बहिर्विभावसो । स्तोतृभ्य इन्द्रमा वह	२५ [२५]
आ ते दक्षं वि रोचना	दधद्रत्ना वि द्वाशुषे । स्तोतृभ्य इन्द्रमर्चत	२६
आ ते दधामीन्द्रिय	मुक्थ्या विश्वा शतक्रतो । स्तोतृभ्य इन्द्र मूळ्य	२७
भद्रंभद्रं न आ भरे	षमूर्जं शतक्रतो । यदिन्द्र मूळयासि नः	२८
स नो विश्वान्या भर	सुवितानि शतक्रतो । यदिन्द्र मूळयासि नः	२९
त्वामिद्वृत्रहन्तम्	सुतावन्तो हवामहे । यदिन्द्र मूळयासि नः	३० [२६]
उप नो हरिभिः सुतं	याहि मदानां पते । उप नो हरिभिः सुतम्	३१
द्विता यो वृत्रहन्तमो	विद इन्द्रः शतक्रतुः । उप नो हरिभिः सुतम्	३२
त्वं हि वृत्रहन्नेषां	पाता सोमानामसि । उप नो हरिभिः सुतम्	३३
इन्द्र इषे ददातु न	कभुक्षणमृमुं रयिम् । वाजी ददातु वाजिनम्	३४ [२७] (१५७५)

(९४)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ९४-१०३]

१२ बिन्दुः पूतदक्षो वा आङ्गिरसः । मरुतः । गायत्री ।

गौर्धयति मरुतां श्रवस्युर्माता मघोनाम्	। युक्ता वह्नी रथानाम्	१
यस्या देवा उपस्थे व्रता विश्वे धारयन्ते	। सूर्यामासा हुशे कम्	२
तत् सु नो विश्वे अर्य आ सदा गृणन्ति कारवः	। मरुतः सोमपीतये	३
अस्ति सोमो अयं सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः	। उत स्वराजो अश्विना	४
पिबन्ति मित्रो अर्यमा तना पूतस्य वरुणः	। त्रिषधस्थस्य जावतः	५
उतो न्वस्य जोषमा इन्द्रः सुतस्य गोमंतः	। प्रातर्होतेव मत्सति	६ [२८]
कदत्विषन्त सूरयस्तिर आप इव सिधः	। अर्षन्ति पूतदक्षसः	७
कद्वो अद्य महानां देवानामवो वृणे	। त्मना च दुस्मर्वर्वसाम्	८
आ ये विश्वा पार्थिवानि पप्रथन् रोचना विवः	। मरुतः सोमपीतये	९
त्यान् नु पूतदक्षसो विवो वो मरुतो हुवे	। अस्य सोमस्य पीतये	१०
त्यान् नु ये वि रोदसी तस्तभुर्मरुतो हुवे	। अस्य सोमस्य पीतये	११
त्यं नु मारुतं गणं गिरिष्ठां वृषणं हुवे	। अस्य सोमस्य पीतये	१२ [२९] (१५८७)

(९५)

९ तिरश्चीराङ्गिरसः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

आ त्वा गिरो रथीरिवाऽस्थुः सुतेषु गिर्वणः ।	
अभि त्वा समनूषतेन्द्र वत्सं न मातरः	१
आ त्वा शुक्रा अचुच्यवुः सुतासं इन्द्र गिर्वणः ।	
पिबा त्वस्यान्धस इन्द्र विश्वासु ते हितम् ।	२
पिबा सोमं मदाय क मिन्द्र श्येनाभूतं सुतम् ।	
त्वं हि शश्वतीनां पती राजा विशामसि	३
श्रुधी हव तिरश्च्या इन्द्र यस्त्वा सपर्यति ।	
सुवीर्यस्य गोमतो रायस्पृधि महौ अंसि	४
इन्द्र यस्ते नवीयसीं गिरं मन्द्रामजीजनत् ।	
चिकित्विन्मनसं धियं प्रतामृतस्य पिप्युषीम्	५ [३०]
तमुं ष्टवाम यं गिर इन्द्रमुक्थानि वावूधुः ।	
पुरुण्यस्य पौर्या सिपासन्तो वनामहे	६ (१५९३)

एतो न्विन्द्रं स्तवाम शुद्धं शुद्धेन सान्ना ।

शुद्धैरुक्थैर्वावृध्वासं शुद्ध आशीर्वान् ममत्तु ७

इन्द्रं शुद्धो न आ गंहि शुद्धः शुद्धभिर्भूतिभिः ।

शुद्धो रयिं नि धारय शुद्धो ममद्वि सोम्यः ८

इन्द्रं शुद्धो हि नो रयिं शुद्धो रत्नानि द्वाशुषे ।

शुद्धो वृत्राणि जिघ्रसे शुद्धो वाजं सिषाससि ९ [३१] (१५९६)

(९६)

२१ तिरिद्वीराक्किरसो, द्युतानो वा मारुतः । इन्द्रः, १४ इन्द्रामरुतः १५ इन्द्रावृहस्पती ।

विष्टुप्, ४ विराट्, २१ पुरस्ताज्ज्योतिः ।

अस्मा उषास आतिरन्त याम—मिन्द्राय नक्तमूर्ध्याः सुवाचः ।

अस्मा आपो मातरः सप्त तस्थु—नृभ्यस्तराय सिन्धवः सुपाराः १

अतिविद्धा विथुरेणा चिदच्छा त्रिः सप्त सानु संहिता गिरीणाम् ।

न तद्देवो न मर्यस्तुतुर्या—द्यानि प्रवृद्धो वृषभश्चकार २

इन्द्रस्य वज्रं आयसो निमिश्ल इन्द्रस्य बाह्वोभयिष्ठमोजः ।

शीर्षन्निन्द्रस्य क्रतवो निरेक आसन्नेपन्त श्रुत्या उपाके ३

मन्ये त्वा यज्ञियं यज्ञियानां मन्ये त्वा च्यवनमच्युतानाम् ।

मन्ये त्वा सत्त्वनामिन्द्र केतुं मन्ये त्वा वृषभं चर्षणीनाम् ४

आ यद्वज्रं बाह्वोरिन्द्र धत्से मदच्युतमहये हन्तवा उ ।

प्र पर्वता अतवन्त प्र गावः प्र ब्रह्माणो अभिनक्षन्त इन्द्रम् ५ [३२]

तमु ष्टवाम य इमा जजान विश्वा ज्ञातान्यवराण्यस्मात् ।

इन्द्रेण मित्रं दिधिधेम गीर्भि—रूपो नमोभिवृषभं विशेम ६

वृत्रस्य त्वा श्वसथादीर्षमाणा विश्वे देवा अंजहुये सखायः ।

मरुद्भिरिन्द्र सरयं ते अस्त्व—थेमा विश्वाः पूतना जयासि ७

त्रिः षष्टिस्त्वा मरुतो वावृधाना उम्ना इव राशयो यज्ञियांसः ।

उप त्वेमः कृधि नो भागधेयं शुष्मं त एना हविषा विधेम ८

तिग्ममायुधं मरुतामनीकं कस्त इन्द्र प्रति वज्रं दधर्ष ।

अनायुधासो अमुरा अदेवा—श्चक्रेण ताँ अपं वप ऋजीषिन् ९

मह उग्राय तवसे सुवृक्तिं प्रेरय शिवतमाय पश्वः ।

गिर्वाहसे गिर इन्द्राय पूर्वी—र्धेहि तन्वे कुविवृद्ध वेदत

१० [३३] (१६०६)

उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां दृणा न पारमीरया नदीनाम् ।	
नि स्पृश धिया तन्वि श्रुतस्य जुष्टतरस्य कुविदुङ्ग वेदत्	११
तद्विविद्धि यत् त इन्द्रो जुजोषत् स्तुहि सुष्टुतिं नमसा विवास ।	
उपं भूष जरितर्मा रवण्यः श्रावया वाचं कुविदुङ्ग वेदत्	१२
अव द्रप्सो अंशुमतींमतिष्ठ दिवानः कृष्णो वृशभिः सहस्रैः ।	
आवत् तमिन्द्रः शच्या धमन्तमप स्नेहितीर्नमणा अधत्त	१३
द्रप्समपश्यं विषुणे चरन्तमुपहृरे नद्यो अंशुमत्याः ।	
नभो न कृष्णमवतस्थिवासमिष्यामि वो वृषणो युध्यताजौ	१४
अथ द्रप्सो अंशुमत्या उपस्थे ऽधारयत् तन्वं तित्विषाणः ।	
विशो अदेवीरभ्यार्चरन्ती बृहस्पतिना युजेन्द्रः ससाहे	१५ [३४]
त्वं ह त्यत् सप्तभ्यो जायमानो ऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुरिन्द्र ।	
गूळहे द्यावापृथिवी अन्वविन्दो विभुमन्द्र्यो भुवनेभ्यो रणं धाः	१६
त्वं ह त्यदप्रतिमानमोजो वज्रेण वज्रिन् धृषितो जघन्थ ।	
त्वं शृष्णस्यावातिरो वधत्रैस्त्वं गा इन्द्र शच्येदविन्दः	१७
त्वं ह त्यद्वृषभ चर्षणीनां घ्नो वृत्राणां तविषो बभूथ ।	
त्वं सिन्धूरसृजस्तस्तभानान् त्वमपो अजयो दासपत्नीः	१८
स मुक्तू रणिता यः सुतेष्वनुत्तमन्युर्यो अहेव रेवान् ।	
य एक इन्नर्यपांसि कर्ता स वृत्रहा प्रतीदुन्यमाहुः	१९
स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत् तं सुष्टुत्या हव्यं हुवेम ।	
स प्राविता मघवा नोऽधिवक्ता स वाजस्य श्रवस्यस्य दाता	२०
स वृत्रहेन्द्रः कमुक्षाः सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूव ।	
कृण्वन्नपांसि नर्यां पुरुणि सोमो न पीतो हव्यः सखिभ्यः	२१ [३५] (१६१७)

(१७)

१५ रेभः काश्यपः । इन्द्रः । बृहती, १०, १३ अतिजगती, ११-१२ उपरिष्ठाद्बृहती,
१४ त्रिष्टुप्, १५ जगती ।

या इन्द्र भुज आभरः स्वर्वा असुरेभ्यः
स्तोतारमिन्मघवन्नस्य वर्धय ये च त्वे वृक्तवर्हिषः

१ (१६३८)

- यमिन्द्र दधिधे त्वमश्वं गां भागमव्ययम् ।
यजमाने सुन्वति दक्षिणावति तस्मिन् तं धेहि मा पुणौ २
- य इन्द्र सस्यं व्रतोऽनुष्वापमदधेयुः ।
स्वेः ष एवैर्मुमुरत् पोष्यं रयिं संनुतर्धेहि तं ततः ३
- यच्छक्रासिं परावति यदवावति वृत्रहन् ।
अतस्त्वा गीर्भिर्युगदिन्द्र केशिभिः सुतावाँ आ विवासति ४
- यद्वासिं रोचने दिवः समुद्रस्याधि विष्टपिं ।
यत् पार्थिवे सदेने वृत्रहन्तम् यदुन्तरिक्ष आ गेहि ५ [३६]
- स नः सोमेषु सोमपाः सुतेषु शवसस्पते ।
मादयस्व राधसा सूनृतावतेन्द्र राया परीणसा ६
- मा न इन्द्र परा वृणग्भवा नः सधमाद्यः ।
त्वं न ऊती त्वमिन्न आप्यं मा न इन्द्र परा वृणक् ७
- अस्मे इन्द्र सचां सुते नि षदा पीतये मधु ।
कृधी जरित्रे मघवन्नवो महदस्मे इन्द्र सचां सुते ८
- न त्वा देवास आशत न मर्त्यासो अद्रिवः ।
विश्वा जातानि शवसाभिभूरसि न त्वा देवास आशत ९
- विश्वाः पृतना अभिभूतं नरं सजुस्ततश्चुरिन्द्रं जजनुश्च राजसे ।
क्रत्वा वरिष्ठं वरं आमुर्मुतो ग्रमोजिष्ठं तवसं तरस्विनम् १० [३७]
- समीं रेभासो अस्वरन्निन्द्रं सोमस्य पीतये ।
स्वर्पतिं यदीं वृधे धृतव्रतो ह्योजसा समूतिभिः ११
- नेमिं नमन्ति चक्षसा मेघं विप्रां अभिस्वरा ।
सुदीतयो वो अद्रुहोऽपि कर्णे तरस्विनः समृक्कभिः १२
- तमिन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रं सत्रा दधानमप्रतिष्कृतं शवांसि ।
मंहिष्ठो गीभिरे च यज्ञियो ववर्तद्वाये नो विश्वा सुपथा कृणोतु वज्री १३
- त्वं पुर इन्द्र चिकिदेना व्योजसा शविष्ठ शक्र नाशयध्वै ।
त्वद्विश्वा नि भुवनानि वज्रिन् द्यावा रेजेते पृथिवी च मीषा १४
- तन्म क्रतुमिन्द्र शूर चित्र पात्वपो न वज्रिन् दुरितातिं पर्षि भूरि ।
कृदा न इन्द्र राय आ दशस्ये विश्वण्यस्य स्पृहयाप्यस्य राजन् १५ [३८] (१६३२)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३९]

(९८)

१२ नृमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः । उष्णिक्; ७, १०-११ ककुप्; ९, १२ पुरउष्णिक् ।

इन्द्राय सामं गायत विप्राय बृहते बृहत् । धर्मकृते विपश्चिते पनस्यवे १
त्वमिन्द्राभिभूरसि त्वं सूर्यमरोचयः । विश्वकर्मा विश्वदेवो महां असि २
विभ्राजश्च्योतिषा स्वर्गच्छो रोचनं दिवः । देवास्त इन्द्र सखायं येमिरे ३
एन्द्रं नो गधि प्रियः सञ्जाजिदगोह्यः । गिरिर्न विश्वतस्पृथुः पतिर्दिवः ४
आभि हि संत्य सोमपा उभे बभूथ रोदसी । इन्द्रासि सुन्वतो बभूधः पतिर्दिवः ५
त्वं हि शश्वतीनामिन्द्रं कृतां पुरामसि । हन्ता दस्योर्मनोर्वृधः पतिर्दिवः ६[१]

अथा हीन्द्र गिर्वण उप त्वा कामान् महः संसृज्महे । उदेव यन्त उदभिः ७
वार्षं त्वा युव्याभिर्वर्धन्ति शूर ब्रह्माणि । वावृध्वासं चिदद्विवो दिवेदिवे ८
युञ्जन्ति हरीं इषिरस्य गार्धयो रौ रथं उरुयुगे । इन्द्रवाहा वचोयुजा ९
त्वं न इन्द्रा भर्तु ओजो नृम्णं शतक्रतो विचर्षणे । आ वीरं पृतनापहम् १०
त्वं हि नः पिता वंसो त्वं माता शतक्रतो बभूविथ । अथा ते सुस्रमीमहे ११
त्वां शुभिन् पुरुहूत वाजयन्तमुप ब्रुवे शतक्रतो । स नो राख सुवीर्यम् १२[२](१६४४)

(९९)

८ नृमेध आङ्गिरसः । इन्द्रः । प्रगाथः = (विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

त्वमिदा ह्यो नरो ऽपीप्यन् वज्रिन् भूर्णयः
स इन्द्र स्तोमवाहसामिह श्रुधुप स्वस्वमा गहि १
मत्स्वा सुक्षिप्र हरिवस्तदीमहे त्वे आ भूषन्ति वेधसः ।
तव श्रवोऽस्युपमान्युक्थ्या सुतेष्विन्द्र गिर्वणः २
शायन्त इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
वसूनि जाते जर्नमान ओजसा प्रति भागं न दीधिम ३
अनर्शराति वसुदामुप स्तुहि भद्रा इन्द्रस्य रातयः ।
सो अस्य कामं विधुतो न रोषति मनो दानाय चोदयन् ४
त्वमिन्द्र प्रतीतिष्वभि विश्वा असि स्पृथः ।
अज्ञास्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुष्यतः ५ (१६४९)

अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरा ।

विश्वास्ते स्पृधः श्रथयन्त मून्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वांसि

६

इत ऊती वो अजरं प्रहेतारमप्रहितम् ।

आशुं जेतारं हेतारं रथीतम् मर्तून् तुष्ट्यावृधम्

७

इष्कतारमनिष्कृतं सहस्कृतं शतयूतिं शतक्रतुम् ।

समानमिन्द्रमर्वसे हवामहे वसवानं वसुजुर्वम्

८ [३] (१६५२)

(१००)

(१२) १-३, ६-११ नेमो भार्गवः, ४-५ इन्द्रः । इन्द्रः, ८ सुपर्णः, ९ वज्रो वा, १०-११ वाक् ।

त्रिष्टुप्, ६ जगती, ७-९ अनुष्टुप् ।

अयं त एमि तन्वा पुरस्ताद्विश्वे देवा अभि मा यन्ति पश्चात् ।

यदा मष्टं दीधरो भागमिन्द्राऽऽदिन्मया कृणवो वीर्याणि

१

दधामि ते मधुनो भक्षमग्रे हितस्ते भागः सुतो अस्तु सोमः ।

असंश्च त्वं दक्षिणतः सखा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव मूर्ति

२

प्र सु स्तोमं भरत वाजयन्त इन्द्राय सत्यं यदि सत्यमस्ति ।

नेन्द्रो अस्तीति नेम उ त्व आह क ई ददर्श कमभि ष्टवाम

३

अयमस्मि जरितः पश्य मेह विश्वा जातान्युभ्यस्मि मृद्धा ।

क्रतस्य मा प्रदिशो वर्धय न्त्यादार्द्रो भुवना ददर्शमि

४

आ यन्मा वेना अरुहन्तस्य एकमासीनं हर्यतस्य पुष्टे ।

मनश्चिन्मे हृद् आ प्रत्यवोच दक्षिणदृष्टिश्चमन्तः सखायः

५

विश्वेत् ता ते सर्वनेषु प्रवाच्या या चकर्थ मघवान्निन्द्र सुन्वते ।

पारावतं यत् पुरुसभूतं वस्वपावृणोः शरभाय ऋषिबन्धवे

६ [४]

प्र नूनं धावता पृथङ् नेह यो वो अवावरीत् ।

नि धी वृत्स्य मर्मेणि वज्रमिन्द्रो अपीपतत्

७

मनोजवा अयमान आयसीमतरत् पुरम् ।

दिवं सुपर्णो गत्वाय सोमं वज्रिण आभरत्

८

समुद्रे अन्तः शयत उद्रा वज्रो अभीवृतः ।

भरन्त्यस्मै संयतः पुरःप्रसवणा बलिम्

९

(१६६१)

यद्वाग्वदन्त्याविचेतनानि राष्ट्रीं देवानां निषसाद मन्द्रा ।
 चतस्र ऊजं वुदुहे पथांसि कं स्वदस्याः परमं जगाम १०
 देवीं वाचमजनयन्त देवास्तां विश्वरूपाः पशवो वदन्ति ।
 सा नो मन्द्रेषमूर्जं दुहाना धेनुर्वागस्मानुष सुष्टुतैतु ११
 सखे विष्णो वितरं वि क्रमस्य द्यौर्दुहि लोकं वज्राय विष्कर्मै ।
 हनाव वृत्रं रिणचाव सिन्धुनिन्द्रस्य यन्तु प्रसवे विसृष्टाः १२ [५] (१६६४)

(१०१)

१६ जमदग्निमार्गवः । मित्रावरुणौ, ५ मित्रावरुणादित्याः, ६ आदित्याः, ७-८ अश्विनौ, ९-१० वायुः,
 ११-१२ सूर्यः, १३ उषाः सूर्यप्रभा वा, १४ पवमानः, १५-१६ गौः । १-२ प्रगाथः =
 (बृहती, सतोबृहती), ३ गायत्री, ४ सतोबृहती, ५-१३ प्रगाथः = (विषमा बृहती,
 समा सतोबृहती), १४-१६ त्रिष्टुप् ।

ऋधंगित्था स मर्त्यः शशमे देवतातये ।
 यो नूनं मित्रावरुणावमिष्टय आचक्रे हव्यदातये १
 वर्षिष्ठक्षत्रा उरुचक्षसा नरा राजाना दीर्घश्चुत्तमा ।
 ता बाहुता न वृंसना रथर्यतः साकं सूर्यस्य रुश्मिभिः २
 प्र यो बां मित्रावरुणा ऽजिरो दूतो अद्रवत् । अयःशीर्षा मदरेषुः ३
 न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतवे न संवादाय रमते ।
 तस्मान्नो अद्य समृतेरुण्यतं बाहुभ्यां न उरुण्यतम् ४
 प्र मित्राय प्रार्थ्यम्णे संचथ्यमृतावसो ।
 वरुथ्यं वरुणे छन्थं वचः स्तोत्रं राजसु गायत ५ [६]

ते हिंन्विरे अरुणं जेन्यं वस्वेकं पुत्रं तिसृणाम् ।
 ते धामान्यमृता मर्त्यानामर्द्धधा अभि चक्षते ६
 आ मे वचांस्युद्यता द्युमत्तमानि कर्त्वी ।
 उभा यातं नासत्या सजोषसा प्रति हव्यानि वीतये ७
 रातिं यद्वाग्भरक्षसं हवामहे युवाभ्यां वाजिनीवसू ।
 प्राचीं होत्रां प्रतिरन्तावितं नरा गृणाना जमदग्निना ८
 आ नो यज्ञं दिविस्पृशं वायो याहि सुमन्मभिः ।
 अन्तः पवित्रं उपरिं श्रीणानोऽं ऽयं शुक्रो अयामि ते ९ (१६७१)

वेत्यध्वर्युः पृथिभी रजिष्ठैः प्रति हव्यानि वीतये ।	
अधा नियुत्व उभयस्य नः पिब शुचिं सोमं गवांशिरम्	१० [७]
वण्महौ असि सूर्य बळादित्य महौ असि ।	
महस्ते सतो महिमा पनस्यते ऽन्द्रा देव महौ असि	११
बद्र सूर्य श्रवसा महौ असि सत्रा देव महौ असि ।	
मह्ना देवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम्	१२
इयं या नीच्यकिर्णी रूपा रोहिण्या कृता ।	
चित्रेव प्रत्यदर्यायत्य १-न्तर्वृशसु बाहुषु	१३
प्रजा ह तिस्रो अत्यायमायु-न्य १-न्या अर्कमभितो विविधे ।	
बृहद्व तस्थौ भुवनेष्वन्तः पर्वमानो हरित आ विवेश	१४
माता रुद्राणां दुहिता वसूनां स्वसादित्यानाममृतस्य नाभिः ।	
प्र नु वोचं चिकितुषे जनाय मा गामनागामर्दिति वषिष्ट	१५
वचोविदं वाचमुकीरयन्ती विश्वाभिर्धीभिरुपतिष्ठमानाम् ।	
देवी देवेभ्यः पर्ययुषी गा-मा मावृक्त मर्त्यो वृध्रचेताः	१६ [८] (१६८०)

(१०२)

२२ मार्गवः प्रयोगः, अग्निर्बाह्वस्पत्यः, पावको वा, सहस्रः पुत्रौ गृहपति-यविष्ठौ
तयोर्वान्यतरः । अग्निः । गायत्री ।

त्वमग्ने बृहद्वयो दधासि देव दाशुषे ।	
कविर्गृहपतिर्गुवा	१
स न ईळानया सह देवाँ अग्ने दुवस्सुवा ।	
चिकिद्विभानवा वह	२
त्वया ह स्विद्युजा वयं चोदिष्ठेन यविष्ठ्य ।	
अभि ष्मो वाजसातये	३
और्वभृगुवच्छुचि-मप्रवानवदा हुवे ।	
अग्निं समुद्रवाससम्	४
हुवे वातस्वनं कविं पर्जन्यकन्धं सहः ।	
अग्निं समुद्रवाससम्	५ [९] (१६८५)

आ सवं सवितुर्यथा भर्गस्येव भुजिं हुवे ।	
अग्निं समुद्रवाससम्	६
अग्निं वो वृधन्तं मध्वराणां पुरुतमम् ।	
अच्छा नष्ट्रे सहस्वते	७
अयं यथा न आभुवत् त्वष्टा रूपेव तक्षया ।	
अस्य क्रत्वा यशस्वतः	८
अयं विश्वा अभि श्रियो ऽग्निर्वैषु पत्यते ।	
आ वाजैरूपं नो गमत्	९
विश्वेषामिह स्तुहि होतृणां यशस्तमम् ।	
अग्निं यज्ञेषु पुर्व्यम्	१० [१०]

शीरं पावकशोचिषं ज्येष्ठो यो दमेष्वा ।	
व्रीदाय दीर्घश्रुतमः	११
तमर्वन्तं न सानसिं गृणीहि विप्र शुष्मिणम् ।	
मित्रं न यातयर्जनम्	१२
उप त्वा जामयो गिरो देदिशतीर्हविष्कृतः ।	
वायोरनीके अस्थिरन्	१३
यस्य त्रिधात्ववृतं बहिस्तृथावसंदिनम् ।	
आपश्चिन्नि दधा पदम्	१४
पदं देवस्य मीळहुषो ऽनाधृष्टाभिरुतिभिः ।	
भद्रा सूर्य इवोपहृक्	१५ [११]

अग्ने घृतस्य धीतिभिस्तेपानो देव शोचिषा ।	
आ देवान् वक्षि यक्षि च	१६
तं त्वाजनन्त मातरः कविं देवासो अङ्गिरः ।	
हव्यवाहममर्त्यम्	१७
प्रचेतसं त्वा कवे ऽग्ने दूतं वरेण्यम् ।	
हव्यवाहं नि वेदिरे	१८
नहि मे अस्त्यद्भ्या न स्वधितिर्वनन्वति ।	
अथैताहर्भरामि ते	१९ (१६९९)

यदग्ने कानि कानि चि—दा ते दारूणि वृध्मसि ।

ता जुषस्व यविष्ण्व

२०

यदच्युपजिह्विका यद्भग्नो अतिसर्पति ।

सर्वं तदस्तु ते घृतम्

२१

अग्निमिन्धानो मनसा धियं सचेत मर्त्यः ।

अग्निमीधे विवस्वभिः

२२ [१२] (१७०२)

(१०३)

१४ सोमरिः काण्वः । अग्निः, १४ अग्रामरुतः । बृहती, ५ विराड् रूपा, ७, ९, ११, १३ सतो बृहती;
८, १२ ककुप्; १० हसीयसी; १४ अनुष्टुप् ।

अदंशि गातुर्वित्तमो यस्मिन् व्रतान्यादृधुः ।

उपो षु जातमार्यस्य वर्धनमग्निं नक्षन्त नो गिरः

१

प्र दैवोदासो अग्नि—र्द्वौ अच्छा न मुज्मना ।

अनु मातरं पृथिवीं वि वावृते तस्थौ नारकस्य सारनवि

२

यस्माद्रेजन्त कृष्टय—श्चकृत्यानि कृण्वतः ।

सहस्रसां मेधसाताविव त्मना अग्निं धीभिः संपर्यत

३

प्र यं राये निनीषसि मर्तो यस्ते वसो दाशत् ।

स वीरं धत्ते अग्र उक्थशंसिनं त्मना सहस्रपोषिणम्

४

स हृळ्हे चिदृभि तृणति वाजमर्वता स धत्ते अक्षिति श्रवः ।

त्वे देवत्रा सदा पुरुवसो विश्वा वामानि धीमहि

५ [१३]

यो विश्वा दयते वसु होता मन्द्रो जनानाम् ।

मधोर्न पात्रा प्रथमान्यस्मै प्र स्तोमा यन्त्यग्रये

६

अश्वं न गीर्भी रथ्यं सुवानवो मर्मुज्यन्ते देवयवः ।

उभे तोके तनये दस्म विरपते पर्षि राधो मघोनाम्

७

प्र मंहिष्ठाय गायत क्रुतात्रे बृहते शुक्रशोचिषे ।

उपस्तुतासो अग्रये

८

आ वंसते मघवा वीरवद्यशः समिन्द्रो द्युमन्याहुतः ।

कुविन्नो अस्य सुमतिर्नवीयस्य च्छा वाजेभिरागमत्

९

(१७११)

प्रेष्ठमु म्रियाणां स्तुह्यासावार्तिथिम् ।

अग्निं स्थानां यमम्

१० [१४]

उदिता यो निदिता वेदिता व—स्वा यज्ञियो ववर्तति ।

दुष्टरा यस्य प्रवणे नोमयो धिया वाजं सिषासतः

११

मा नो हृणीतामतिथि—वसुरग्निः पुरुप्रज्ञस्त एषः ।

यः सुहोता स्वध्वरः

१२

मो ते रिषन्ये अच्छोक्तिभिर्वसो ऽग्ने केभिश्चिदेवैः ।

कीरिश्चिद्धि त्वामीद्वे द्रुत्याय रातहव्यः स्वध्वरः

१३

आग्ने याहि मरुत्सखा रुदेभिः सोमपीतये ।

सोमर्षा उप सुष्टुतिं मादयस्व स्वर्णरे

१४[१५](१७१६)

॥ इत्यष्टमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्र—संख्या

सप्तममण्डलस्यान्तपर्यन्तं

५९७४

अष्टममण्डलस्य (वालखिल्यसहिता)

१७१६

„ (वालखिल्यरहिता)

सर्वयोगः

७६९०

अथ नवमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥ १॥ सू० १-२४]

१० मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स्वर्दिष्ठया मर्दिष्ठया	पर्वस्व सोम धारया	। इन्द्राय पातवे सुतः	१
रक्षोहा विश्वचर्षणि	रभि योनिमयो हतम्	। द्रुणा सधस्थमासदत्	२
वरिवोधातमो भव	मर्हिष्ठो वृत्रहन्तमः	। पर्षि राधो मघोनाम्	३
अभ्यर्ष महानां	देवानां वीतिमन्धसा	। अभि वाजमुत श्रवः	४
त्वामच्छा चरामसि	तदिदर्थं दिवेदिवे	। इन्दो त्वे न आशसः	५ [१६]
पुनाति ते परिभुतं	सोमं सूर्यस्य दुहिता	। वारणे शश्वता तनां	६
तमीमणवीः समर्य आ	गृभ्णन्ति योषणो दश	। स्वसारः पार्यो द्विवि	७
तमीं हिन्वन्त्ययुवो	धमन्ति बाकुरं दृतिम्	। त्रिधातु वारणं मधु	८
अभीष्टममद्रया उत	श्रीणन्ति धेनवः शिशुम्	। सोममिन्द्राय पातवे	९
अस्येदिन्द्रो मदेष्वा	विश्वा वृत्राणि जिघ्रते	। शूरो मवा च मंहते	१० [१७] (१०)

(२)

१० मेधातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पर्वस्व देववीरति	पवित्रं सोम रंहा	। इन्द्रमिन्द्रो वृषा विश	१
आ वच्यस्व महि प्सरो	वृषेन्दो द्युम्रवत्तमः	। आ योनिं धर्णसिः सदः	२
अयुक्षत मियं मधु	धारा सुतस्य वेधसः	। अपो वसिष्ठ सुक्रतुः	३
महान्तं त्वा महीर	न्वापो अर्षन्ति सिन्धवः	। यद्वोर्भिर्वासयिष्यसे	४
समुद्रो अप्सु मामृजे	विष्टम्भो धुरुणो द्विवः	। सोमः पवित्रे अस्मयुः	५ [१८]
अचिक्रुद्वृषा हरिं	महान् मित्रो न दर्शतः	। सं सूर्येण रोचते	६
गिरस्त इन्द्रो ओजसा	मर्मज्यन्ते अप्सयुवः	। यामिर्मदाय शुम्भसे	७
तं त्वा मदाय घृष्वय	उ लोककृत्नुमीमहे	। तव प्रशस्तयो महीः	८
अस्मभ्यमिन्द्रविन्द्रयु	र्मध्वः पवस्व धारया	। पर्जन्यो वृष्टिमा इव	९
गोषा इन्दो नृषा अस्य	श्वसा वाजसा उत	। आत्मा यज्ञस्य पुन्यः	१० [१९] (२०)

(३)

१० आजीगतिः शुनःशेषः, कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष देवो अमर्त्यः	पर्णवीरिव दीयति	। अमि द्रोणान्यासदम्	१
एष देवो विषा कृतो	ऽति ह्वरांसि धावति	। पवमानो अदाभ्यः	२
एष देवो विपन्नुभिः	पवमान क्रतायुभिः	। हरिर्वाजाय मृज्यते	३
एष विश्वानि वार्या	शूरो यन्निव सत्वभिः	। पवमानः सिषासति	४
एष देवो रथर्यति	पवमानो दशस्यति	। आविष्कृणोति वग्वनुम्	५ [२०]
एष विप्रैरभिर्दुतो	ऽपो देवो वि गाहते	। दधद्रत्नानि द्राशुषे	६
एष दिवं वि धावति	तिरो रजांसि धारया	। पवमानः कर्निकदत्	७
एष दिवं व्यासरत्	तिरो रजांस्यस्पृतः	। पवमानः स्वध्वरः	८
एष प्रत्नेन जन्मना	देवो देवेभ्यः सुतः	। हरिः पवित्रे अर्षति	९
एष उ स्य पुरुवतो	जज्ञानो जनयन्निषः	। धारया पवते सुतः	१० [२१] (३०)

(४)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सना च सोम जेषि च	पवमान महि श्रवः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१
सना ज्योतिः सना स्व	विश्वाना च सोम सौमगा	। अथा नो वस्यसस्कृधि	२
सना दक्षमुत कतु	मर्ष सोम मृधो जहि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	३
पवीतारः पुनीतन	सोममिन्द्राय पातवे	। अथा नो वस्यसस्कृधि	४
त्वं सूर्ये न आ भज	तव कत्वा तवोतिभिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	५ [२२]
तव कत्वा तवोतिभि	ज्योक् पश्येम सूर्यम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	६
अभ्यर्ष स्वायुध	सोमं द्विवर्हेसं रयिम्	। अथा नो वस्यसस्कृधि	७
अभ्यर्षानपच्युतो	रयिं समत्सु सासहिः	। अथा नो वस्यसस्कृधि	८
त्वां यज्ञैरवीवृधन्	पवमान विधर्मणि	। अथा नो वस्यसस्कृधि	९
रयिं नश्चित्रमश्विन	मिन्दो विश्वायुमा भर	। अथा नो वस्यसस्कृधि	१० [२३] (४०)

(५)

११ काश्यपोऽसितो देवलो वा । आप्रीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्, ३ इळाः, ४ बर्हिः,
५ देवीर्द्वारः, ६ उपासानकता, ७ दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्या,
९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गायत्री, ८-११ अनुष्टुप् ।

समिद्धो विश्वतस्पतिः	पर्वमानो वि राजति ।	प्रीणन् वृषा कर्निक्रदत्	१
तनूनपात् पर्वमानः	शृङ्गे शिशानो अर्षति ।	अन्तरिक्षेण रारंजत्	२
इँळेन्यः पर्वमानो	रयिर्वि राजति द्युमान् ।	मधोर्धाराभिरोजसा	३
बर्हिः प्राचीनमोजसा	पर्वमानः स्तूणन् हरिः ।	देवेषु देव ईर्यते	४
उदातैर्जिहते बृहद्	द्वारो देवीर्हिरण्ययीः ।	पर्वमानेन सुद्युताः	५ [२४]
सुशिलपे बृहती मही	पर्वमानो वृषण्यति ।	नक्तोपासा न दर्शते	६
उभा देवा नृचक्षसा	होतारा दैव्या हुवे ।	पर्वमान इन्द्रो वृषा	७
भारती पर्वमानस्य	सरस्वतीळा मही ।		८
इमं नो यज्ञमा गमन्	तिस्रो देवीः सुपेशंसः		९
त्वष्टारमग्रजां गोपां	पुरोयावानमा हुवे ।		१०
इन्द्रुरिन्द्रो वृषा हरिः	पर्वमानः प्रजापतिः		११ [२५] (५१)
वनस्पतिं पर्वमान	मध्वा समङ्गिध धारया ।		
सहस्रवल्शं हरितं	भ्राजमानं हिरण्ययम्		
विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं	पर्वमानस्या गत ।		
वायुर्बृहस्पतिः सूर्यो	ऽग्निरिन्द्रः सजोषसः		

(६)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

मन्द्रयां सोम धारया	वृषा पवस्व देवयुः ।	अव्यो वारिष्वस्मयुः	१
अभि त्वं मद्यं मकु	मिन्दुविन्द्र इति क्षर ।	अभि वाजिनो अर्वतः	२
अभि त्वं पूर्य्य मदं	सुवानो अर्ष पवित्र आ ।	अभि वार्जमुत श्रवः	३
अनु द्वन्पास इन्दव	आपो न प्रवतासरन् ।	पुनाना इन्द्रमाशत	४
यमत्यमिव वाजिनं	सृजन्ति योषणो दश ।	वने क्रीळन्तमत्यविम	५ [२६]
तं गोमिर्वृषेणं रसं	मदाय देववीतये ।	सुतं भराय सं सृज	६ (५७)

देवो देवाय धारयेन्द्राय पवते सुतः । पयो यदस्य पीपयत् ७
 आत्मा यज्ञस्य रंहा सुष्वाणः पवते सुतः । प्रत्नं नि पाति काव्यम् ८
 एवा पुनान इन्द्राय मर्दं मदिष्ठ वीतये । गुहा चिद्वधिषे गिरः ९ [२७] (६०)

(७)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृष्टमिन्दवः पथा धर्मद्वृतस्य सुश्रियः । विद्वाना अस्य योजनम् १
 प्र धारा मध्वो अश्रियो महीरपो वि गाहते । हविर्हविष्णु वन्द्यः २
 प्र युजो वाचो अश्रियो वृषाव चक्रद्वन्द्वे । सद्वाभि सत्यो अध्वरः ३
 परि यत् काव्या कवि नृम्णा वसानो अर्षति । स्वर्वाजी सिंघासति ४
 पवमानो अभि स्पृधो विशो राजेव सीदति । यदीमृण्वन्ति वेधसः ५ [२८]

अव्यो वारे परि प्रियो हरिर्वनेषु सीदति । रेभो वनुष्यते मती ६
 स वायुमिन्द्रमश्विना साकं मर्देन गच्छति । रणा यो अस्य धर्मभिः ७
 आ मित्रावरुणा भगं मध्वः पवन्त ऊर्मयः । विद्वाना अस्य शक्मभिः ८
 अस्मभ्यं रोदसी रयिं मध्वो वाजस्य सातये । श्रवो वसूनि सं जितम् ९ [२९] (६१)

(८)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमा अभि प्रियमिन्द्रस्य काममक्षरन् । वर्धन्तो अस्य वीर्यम् १
 पुनानासश्चमूषदो गच्छन्तो वायुमश्विना । ते नो धान्तु सुवीर्यम् २
 इन्द्रस्य सोम राधसे पुनानो हार्दि चोदय । क्रतस्य योनिमासदम् ३
 मुजन्ति त्वा दश क्षिपो हिन्वति सप्त धीतयः । अनु विप्रा अमादिषुः ४
 देवेभ्यस्त्वा मदाय कं सृजानमर्ति मेघ्यः । सं गोर्भिरासयामसि ५ [३०]

पुनानः कलशेष्वा वस्त्राण्यरुषो हरिः । परि गव्यान्पवत्य ६
 मघोन आ पवस्व नो जहि विश्वा अप द्विषः । इन्द्रो सखायमा विश ७
 वृष्टि दिवः परि स्रव शुक्रं पृथिव्या अधि । सहो नः सोम पुन्तु धाः ८
 नृचक्षंसं त्वा वयमिन्द्रपीतं स्वविदम् । मक्षीमहि प्रजामिषम् ९ [३१] (७८)

(९)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रिया विवः कविर्वयांसि नृप्योर्हितः ।	सुवानो याति कविकृतः ।	१
प्रप्र क्षयाय पन्यसे जनाय जुष्टो अद्रुहं ।	वीत्यर्षं चनिष्ठया ।	२
स सुनुमातरा शुचिर्जातो जाते अरोचयत् ।	महान् मही कृतावृधा ।	३
स सप्त धीतिर्मिहितो नद्यो अजिन्वदुद्रुहः ।	या एकमक्षि वावृधुः ।	४
ता अभि सन्तमस्तृतं महे युवानमा दधुः ।	इन्द्रमिन्द्र तव व्रते ।	५ [३२]
अभि वह्निरमर्त्यः सप्त पश्यति वारवहिः ।	किर्विर्वीरतर्पयत् ।	६
अवा कल्पेषु नः पुमस्तमांसि सोम योध्या ।	तानि पुनान जङ्घनः ।	७
नू नव्यसे नवीयसे सूक्ताय साधया पथः ।	प्रत्नवद्रौचया रुचः ।	८
पवमान महि श्रवो गामश्वं रासि वीरवत् ।	सना मेधां सना स्वः ।	९ [३३] (८७)

(१०)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र स्वानासो रथा इवाऽर्वन्तो न श्रवस्यवः ।	सोमासो राये अंकमुः ।	१
हिन्वानासो रथा इव दधन्विरे गर्भस्त्योः ।	भरांसः कारिणामिव ।	२
राजानो न प्रशस्तिभिः सोमांसो गोभिरञ्जते ।	यज्ञो न सप्त धातुभिः ।	३
परि सुवानास इन्द्रवो मदाय वर्हणा गिरा ।	सुता अर्षन्ति धारया ।	४
आपानासो विवस्वतो जनन्त उषसो भगम् ।	सूरा अण्वं वि तन्वते ।	५ [३४]
अप द्वारा मतीनां प्रत्ना कण्वन्ति कारवः ।	वृणो हरंस आयवः ।	६
समीचीनास आसते होतारः सप्तजामयः ।	पदमेकस्य पिप्रतः ।	७
नाभा नाभि न आ दंष्ट्रे चक्षश्चित् सूर्ये सचा ।	कवेरपत्यमा दुहे ।	८
अभि प्रिया विवस्वद मध्वर्युभिर्गुहा हितम् ।	सूरः पश्यति चक्षसा ।	९ [३५] (९६)

(११)

९ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

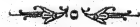
उपास्मे गायता नरः पवमानायेन्द्रवे ।	अभि देवा इयक्षते ।	१
अभि ते मधुना पयोऽथर्वाणो अशिश्रयुः ।	देवं देवार्यं देवयु ।	२
स नः पवस्व शं गवे शं जनाय शमर्षते ।	शं राजन्नोर्षधीभ्यः ।	३ (९९)

बध्नवे नु स्वतवसे	ऽरुणाय दिविस्पृशे	। सोमाय गाथमर्चत	४
हस्तच्युतेभिरद्विभिः	सुतं सोमं पुनीतन	। मधावा धावता मधु	५ [३६]
नमसेदुप सीदत	दुधेदुभि श्रीणीतन	। इन्दुमिन्द्रे दधातन	६
अमित्रहा विचर्षणिः	पर्वस्व सोमं शं गवे	। देवेभ्यो अनुकामकृत	७
इन्द्राय सोमं पातवे	मदाय परि पिच्यसे	। मनश्चिन्मनसुस्पतिः	८
पर्वमान सुवीर्यं	रयिं सोमं रिरिहि नः	। इन्दुविन्द्रेण नो युजा	९ [३७] (१०५)

(१२)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा असृष्टमिन्दवः	सुता ऋतस्य सादने	। इन्द्राय मधुमत्तमाः	१
अभि विप्रां अनूषत	गावो वृत्सं न मातरः	। इन्द्रं सोमस्य पीतये	२
मदृच्युत क्षेति सादने	सिन्धोरुमा विपश्चित्	। सोमो गौरी अर्धि श्रितः	३
द्विवो नामा विचक्षणो	ऽव्यो वारं महीयते	। सोमो यः सुकृतुः कविः	४
यः सोमः कलशेषाँ	अन्तः पवित्र आहितः	। तमिन्दुः परि पर्वजे	५ [३८]
प्र वाचमिन्दुरिष्यति	समुद्रस्याधि विष्टपि	। जिन्वन् कोशं मधुश्रुतम्	६
नित्यंस्तोत्रो वनस्पति	र्थनामन्तः संवर्द्धयः	। हिन्वानो मानुषा युगा	७
अभि प्रिया दिवस्पदा	सोमो हिन्वानो अर्षति	। विप्रस्य धारया कविः	८
आ पर्वमान धारय	रयिं सहस्रवर्चसम्	। अस्मे इन्दो स्वाभुवम्	९ [३९] (११४)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-३३]

(१३)

१ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

सोमः पुनानो अर्षति	सहस्रधारो अत्यविः	। वायोरिन्द्रस्य निष्कृतम्	१
पर्वमानमवस्यद्यो	विप्रमभि प्र गायत	। सुष्वाणं देववीतये	२
पर्वन्ते वाजसातये	सोमाः सहस्रपाजसः	। गुणानां देववीतये	३
उत नो वाजसातये	पर्वस्व बृहतीरिषः	। द्युमर्दिन्दो सुवीर्यम्	४
ते नः सहस्रिणं रयिं	पर्वन्तामा सुवीर्यम्	। सुवाना देवास इन्दवः	५ [१]
अत्यां हियाना न हेतुभि	रसृष्टं वाजसातये	। वि वारमव्यमाशवः	६
वाश्वा अर्षन्तीन्दवो	ऽभि वृत्सं न धेनवः	। दुधन्विरे गभस्त्वोः	७
जुष्ट इन्द्राय मत्सरः	पर्वमान कनिक्कदत्	। विश्वा अप द्विषो जहि	८
अपघ्नन्तो अराव्याः	पर्वमानाः स्वईशः	। योनावृतस्य सीदत	९ [२] (१२३)

(१४)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि प्रासिष्यदत् कविः	सिन्धोरूमावार्धं श्रितः ।	कारं बिभ्रत् पुरुस्पृहम्	१
गिरा यद्वी सबन्धवः	पञ्च व्राता अपस्यवः ।	परिष्कृण्वन्ति धर्णसिम्	२
आदस्य शुष्मिणो रसे	विश्वे देवा अमत्सत ।	यद्वी गोभिर्वसायते	३
निरिणानो वि धावति	जहृच्छर्याणि तान्वा ।	अत्रा सं जिघ्रते युजा	४
नसीभिर्यो विवस्वतः	शुभ्रो न मामृजे युवा ।	गाः कृण्वानो न निर्णिजम्	५ [३]
अति श्रिती तिरश्चता	गव्या जिगात्यण्व्या ।	वग्नुर्मियर्ति यं विदे	६
अभि क्षिपः समगमत	मर्जयन्तीरिषस्पतिम् ।	पृष्ठा गृभ्णत वाजिनः	७
परि दिव्यानि ममृशद्	विश्वानि सोम पार्थिवा ।	वसूनि याह्यस्मयुः	८ [४] (१३१)

(१५)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष धिया यात्यण्व्या	क्षुरो रथेभिराशुभिः ।	गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम्	१
एष पुरु धियायते	बृहते देवतातये ।	यत्रामृतासु आसते	२
एष हितो वि नीयते	ऽन्तः शुभ्रावता पथा ।	यदी तुञ्जन्ति भूर्णयः	३
एष शृङ्गाणि दोधुव	च्छिशीति यूथयोऽ वृषा ।	नृम्णा दधान ओजसा	४
एष रुक्मिभिरीयते	वाजी शुभ्रेभिर्गुभिः ।	पतिः सिन्धूनां भवन्	५
एष वसूनि पिबन्ना	परुषा ययिवाँ अति ।	अव शादेषु गच्छति	६
एतं मृजन्ति मर्ज्य	मुप द्रोणेष्वायवः ।	प्रचक्राणं महीरिषः	७
एतमु त्यं दश क्षिपो	मृजन्ति सप्त धीतयः ।	स्वायुधं मदिन्तमम्	८ [५] (१३२)

(१६)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते सोतार ओणयोऽ रसं	मदाय घृष्वये ।	सर्गो न तुक्त्येतशः	१
क्रत्वा दक्षस्य रथ्य	मुपो वसानमन्धसा ।	गोषामण्वेषु सश्विम	२
अनतमप्सु दुष्टरं	सोमं पवित्र आ सृज ।	पुनीहीन्द्राय पातवे	३
प्र पुनानस्य चेतसा	सोमः पवित्रे अर्षति ।	क्रत्वा सुचस्थमासदत्	४ (१३३)

प्र त्वा नमोभिरिन्द्व	इन्द्र सोमा असृक्षत	। महे भराय कारिणः	५
पुनानो रूपे अव्यये	विश्वा अर्षन्नाभि श्रियः	। शूरो न गोषु तिष्ठति	६
द्विबो न सानु पिप्युषी	धारा सुतस्य वेधसः	। वृथा पवित्रे अर्षति	७
त्वं सोम विपश्चितं	तना पुनान आयुषु	। अव्यो वारं वि धावसि	८ [६] (१४७)

(१७)

८ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र निष्नेनेव सिन्धवो	घ्नन्तो वृत्राणि भूर्णयः	। सोमा असृग्रमाशवः	१
अभि सुवानास इन्द्वो	वृष्टयः पृथिवीमिव	। इन्द्रं सोमासो अक्षरन्	२
अत्यूर्मिर्मत्सरो मधुः	सोमः पवित्रे अर्षति	। विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	३
आ कुलशेषु धावति	पवित्रे परि पिच्यते	। उक्थैर्यज्ञेषु वर्धते	४
अति त्री सोम रोचना	रोहन् न भ्राजसे दिवम्	। इष्णन् त्सूर्यं न चोदयः	५
अभि विप्रा अनूषत	मूर्धन् यज्ञस्य कारवः	। दधानाश्चक्षांसि प्रियम्	६
तमु त्वा वाजिनं नरो	धीभिर्विप्रा अवस्यवः	। मृजन्ति देवतातये	७
मधोर्धारा मनु क्षर	तीव्रः सधस्थमासदः	। चारुर्ऋताय पीतये	८ [७] (१५५)

(१८)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सुवानो गिरिष्ठाः	पवित्रे सोमो अक्षाः	। मदेषु सर्वधा असि	१
त्वं विप्रस्त्वं कविर्मधु	प्र जातमन्धसः	। मदेषु सर्वधा असि	२
तव विश्वे सजोषसो	देवासः पीतिमाशत	। मदेषु सर्वधा असि	३
आ यो विश्वानि वार्या	वसूनि हस्तयोर्दधे	। मदेषु सर्वधा असि	४
य इमे रोदसी मही	सं मातरैव दोहते	। मदेषु सर्वधा असि	५
परि यो रोदसी उभे	सद्यो वाजेभिरर्षति	। मदेषु सर्वधा असि	६
स शुष्मी कुलशेषा	पुनानो अचिक्रदत्	। मदेषु सर्वधा असि	७ [८] (१६२)

(१९)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यत् सोम चित्रमुक्थ्यं	द्विव्यं पार्थिवं वसु	। तन्नः पुनान आ भर	१
युवं हि स्थः स्वपेती	इन्द्रश्च सोम गोपती	। ईशाना पिप्यन्त धियः	२ (१६४)

वृषा पुनान आयुषु	स्तनयज्ञार्धिं बर्हिर्धि	१ हरिः सन् योनिमासदत्	३
अवावशन्त धीतयो	वृषभस्याधि रेतसि	१ सुनोर्वत्सस्य मातरः	४
कुविद्वृषण्यन्तीभ्यः	पुनानो गर्भमादधत्	१ याः शुक्रं दुहते पर्यः	५
उप शिक्षापतस्थुषो	भियसुमा धेहि शत्रुषु	१ पर्वमान विदा रयिम्	६
नि शत्रोः सोम वृष्ण्यं	नि शुष्मं नि वयस्तिर	१ दूरे वा सतो अन्ति वा	७ [९] (१६९)

(२०)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र कुर्विर्वृवीतये	ऽव्यो वारंभिरधति	१ साह्वान विश्वा अभि स्पृधः	१
स हिष्मा जरितुभ्य आ	वाजं गोमन्तमिन्वति	१ पर्वमानः सहस्रिणाम्	२
परि विश्वानि चेतसा	मृशसे पर्वसे मती	१ स नः सोम श्रवो विदः	३
अभ्यर्ष बृहद्यशो	मघर्वन्धो ध्रुवं रयिम्	१ इषं स्तोतृभ्य आ भर	४
त्वं राजेव सुव्रतो	गिरः सोमा विवेशिथ	१ पुनानो बहे अद्भुत	५
स बर्हिरप्सु दुष्टरो	मृज्यमातो गर्भस्त्योः	१ सोमश्चमूषु सीदति	६
क्रीडुर्मसो न मंहयुः	पवित्रं सोम गच्छसि	१ दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	७ [१०] (१७६)

(२१)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते धावन्तीन्दवः	सोमा इन्द्राय वृष्वयः	१ मत्सरासः स्वर्विदः	१
प्रवृष्वन्तो अभियुजः	सुष्वये वरिवोविदः	१ स्वयं स्तोत्रे वयस्कृतः	२
वृथा क्रीळन्त इन्दवः	सधस्थमभ्येकुमित	१ सिन्धोर्हृमा व्यक्षरन्	३
एते विश्वानि वार्या	पर्वमानास आज्ञात	१ हिता न सप्तयो रथे	४
आस्मिन् पिशङ्गमिन्दवो	दधाता वेनमादिशे	१ यो अस्मभ्यमरावा	५
ऋमुर्न रथ्यं नवं	दधाता केतमादिशे	१ शुक्राः पवध्वमर्णसा	६
एत उ त्ये अवीवशन्	काष्ठां वाजिनो अकृत	१ सतः प्रासाविषुर्मतिम्	७ [११] (१८३)

(२२)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एते सोमास आशवो	रथा इव प्र वाजिनः	१ सर्गाः सृष्टा अहिषत	१
एते वाता इवोरवः	पर्जन्यस्येव वृष्टयः	१ अग्नेरिव भ्रमा वृथा	२ (१८५)

एते पूता विपश्चितः सोमांसो दध्याशिरः । विपा व्यानशुभ्रियः ३	
एते मूष्ठा अमर्त्याः ससूवांसो न शश्रमुः । इयक्षन्तः पथो रजः ४	
एते पूष्ठानि रोदसो विप्रियन्तो व्यानशुः । उतेदमुत्तमं रजः ५	
तन्तुं तन्वानमुत्तममनु प्रवत आशत । उतेदमुत्तमाय्यम् ६	
त्वं सोम पुणिभ्य आ वसु गव्यानि धारयः । ततं तन्तुमचिक्रदः ७ [१२] (१९०)	

(२३)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

सोमा असृग्रमाशवो मधोर्मदस्य धारया । अभि विश्वानि काव्या १	
अनु प्रत्तास आयवः पदं नवीयो अक्रमुः । रुचे जनन्त सूर्यम् २	
आ पवमान नो भराऽर्यो अदाशुषो गर्यम् । कृधि प्रजावतीरिषः ३	
अभि सोमास आयवः पवन्ते मद्यं मदम् । अभि कोशं मधुश्रुतम् ४	
सोमो अर्धति धर्णासि र्दधान इन्द्रियं रसम् । सुवीरो अभिशस्तिपाः ५	
इन्द्राय सोम पवसे देवेभ्यः सधमाद्यः । इन्द्रो वाजं सिपाससि ६	
अस्य पीत्वा मदाना मिन्द्रो वृत्राप्यप्रति । जघान जघनच्च नु ७ [१३] (१९७)	

(२४)

७ काश्यपोऽसितो देवलो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो अधन्विषुः पवमानास इन्दवः । श्रीणाना अण्डु मृञ्जत १	
अभि गावो अधन्विषु रापो न प्रवता यतीः । पुनाना इन्द्रमाशत २	
प्र पवमान धन्वसि सोमेन्द्राय पातवे । नुभिर्यतो वि नीयसे ३	
त्वं सोम नूमादन्तः पवस्व चर्षणीसहे । सस्त्रियो अनुमाद्यः ४	
इन्द्रो यद्विभिः सुतः पवित्रं परिधावसि । अरमिन्द्रस्य धात्रे ५	
पवस्व वृत्रहन्तमो कथेमिरेनुमाद्यः । शुचिः पावको अद्भुतः ६	
शुचिः पावक उच्यते सोमः सुतस्य मध्वः । देवावीरघशंसहा ७ [१४] (२०४)	

(२५)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० २५-६०]

६ इळहच्युत आगस्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व दक्षसार्धनो देवेभ्यः पीतये हरे । मरुज्यो वायवे मदः १	
पवमान धिया हितोऽभि योनिं कर्निक्रदत् । धर्मणा वायुमा विश २ (२०६)	

सं देवैः शोभते वृषा	कविर्यानावधि प्रियः । वृत्रहा देववीतमः	३
विश्वा रूपाण्याविशन् पुनानो याति हर्यतः । यत्रामृतं आसते		४
अरुणो जनयन् गिरः सोमः पवत आयुषक् । इन्द्रं गच्छन् कविकृतुः		५
आ पवस्व मदिन्तम पवित्रं धारया कवे । अर्कस्य योनिमासदम्		६ [१५] (२१०)

(२६)

६ इधमवाहो दाढ्युतः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तममृक्षन्त वाजिनं—मुपस्थे अदितेरधि । विप्रासो अण्व्या धिया	१
तं गावो अभ्यनूषत सहस्रधारमक्षितम् । इन्द्रं धतारमा दिवः	२
तं वेधां मेधयाहयन् पवमानमधि दधि । धर्णसि भूरिधायसम्	३
तमह्यन् भुरिजोर्धिया संवसानं विवस्वतः । पतिं वाचो अदाभ्यम्	४
तं सानावधि जामयो हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः । हर्यतं भूरिचक्षसम्	५
तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः पवमान गिरावृधम् । इन्द्रविन्द्राय मत्सुरम्	६ [१६] (२१६)

(२७)

६ नृमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष कविरुमिष्टुतः पवित्रे अधि तोशते । पुनानो ब्रध्नप सिधं:	१
एष इन्द्राय वायवे स्वर्जित् परि पिच्यते । पवित्रे दक्षसाधनः	२
एष नृमिर्वि नीयते दिवो मूर्धा वृषा सुतः । सोमो वनेषु विश्ववित्	३
एष गव्युरचिक्रुत पवमानो हिरण्ययुः । इन्द्रः सत्राजिदस्तुतः	४
एष सूर्येण हासते पवमानो अधि दधि । पवित्रे मत्सुरो मदः	५
एष शुष्मसिष्यद्वन्तरिक्षे वृषा हरिः । पुनान इन्द्रुरिन्द्रमा	६ [१७] (२२२)

(२८)

६ प्रियमेध आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष वाजी हितो नृभिर्विश्वविन्मनसस्पतिः । अग्न्यो वारं वि धावति	१
एष पवित्रे अक्षरत् सोमो देवेभ्यः सुतः । विश्वा धामान्याविशन्	२
एष देवः शुभायते ऽधि योनावमर्त्यः । वृत्रहा देववीतमः	३
एष वृषा कनिकद्वद्दशभिर्जामिभिर्यतः । अभि द्रोणानि धावति	४ (२२६)

एष सूर्यमरोचयत् पर्वमानो विचर्षणिः । विश्वा धामानि विश्ववित ५
एष शुष्म्यदाभ्यः सोमः पुनानो अर्षति । देवावीर्यशंसहा ६ [१८] (२९८)

(२९)

६ नृमेघ आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्रास्य धारां अक्षरन् वृष्णः सुतस्यौजसा । देवाँ अनु प्रभूषतः १
सर्षि मृजन्ति वेधसो गृणन्तः कारवो गिरा । ज्योतिर्जज्ञानमुक्थ्यम् २
सुषहा सोम तानि ते पुनानार्य प्रभूवसो । वर्धा समुद्रमुक्थ्यम् ३
विश्वा वसूनि संजयन् पर्वस्व सोम धारया । इनु द्वेषीसि सध्यक् ४
रक्षा सुनो अररुषः स्वनात् संमस्य कस्य चित् । निदो यत्र मुमुचमहे ५
एन्दो पार्थिवं रयिं त्रिव्यं पर्वस्व धारया । द्युमन्तं शुष्ममा भर ६ [१९] (२३४)

(३०)

६ बिन्दुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र धारां अस्य शुष्मिणो वृथा पवित्रे अक्षरन् । पुनानो वाचमिष्यति १
इन्दुर्हियानः सोतृभिर्मृज्यमानः कनिकदत् । इयति वग्नुमिन्द्रियम् २
आ नः शुष्मं नृषाह्यं वीरवन्तं पुरुस्पृहम् । पर्वस्व सोम धारया ३
प्र सोमो अति धारया पर्वमानो असिष्यदत् । अभि द्रोणान्यासदम् ४
अप्सु त्वा मधुमत्तमं हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः । इन्दुविन्द्राय पीतये ५
सुनोता मधुमत्तमं सोममिन्द्राय वज्रिणे । चारुं शर्षाय मत्सरम् ६ [२०] (२४०)

(३१)

६ गोतमो राह्वगणः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसः स्वाध्यः । पर्वमानासो अक्रमुः । रयिं कृण्वन्ति चेतनम् १
द्विवस्पृथिव्या अधि भवेन्दो द्युमन्वर्धनः । भवा वाजानां पतिः २
तुभ्यं वाता अभिप्रिय स्तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः । सोम वर्धन्ति ते महः ३
आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य संगथे ४
तुभ्यं गावो घृतं पयो बभ्रो दुदुहे अक्षितम् । वर्षिष्ठे अधि सानेवि ५
स्वायुधस्य ते सुतो भुवनस्य पते वयम् । इन्दो सखित्वमुश्मासि ६ [२१] (२४६)

(३२)

६ इयावाश्व आत्रेयः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो मवृच्युतः	शर्वसे नो मघोनः ।	सुता विवर्धे अक्रमुः	१
आदीं त्रितस्य योषणो	हरिं हिन्वन्त्यद्विभिः ।	इन्दुमिन्द्राय पीतये	२
आदीं हंसो यथा गुणं	विश्वस्यावीवशन्मतिम् ।	अत्यो न गोभिरज्यते	३
उभे सोमावचारकशन्	मृगो न तक्तो अर्षसि ।	सीदंश्चूतस्य योनिमा	४
अभि गावो अनूषत	योषां जारमिव प्रियम् ।	अगन्नाजिं यथा हितम्	५
अस्मे धेहि द्युमद्यशो	मघवञ्च्यश्च मह्यं च ।	सनिं मेघामुत श्रवः	६ [२२] (२५२)

(३३)

६ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सोमांसो विपश्चितो	उपां न यन्त्यूर्मयः ।	वनानि महिषा इव	१
अभि द्रोणानि बभ्रवः	शुक्रा ऋतस्य धारया ।	वाजं गोमन्तमक्षरन्	२
सुता इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुद्भ्यः ।	सोमां अर्षन्ति विष्णवे	३
तिस्रो वाच उदीरते	गावो मिमन्ति धेनवः ।	हरिरिति कर्निकदत्त	४
अभि बह्वीरनूषत	यद्वीर्यं मातरः ।	मर्मज्यन्ते विवः शिशुम्	५
रायः समुद्रांश्चतुरो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः ।	आ पवस्व सहस्रिणः	६ [२३] (२५८)

(३४)

६ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र सुवानो धारया तने	न्हुर्हिन्वानो अर्षन्ति ।	रुजद्वल्हा व्योजसा	१
सुत इन्द्राय वायवे	वरुणाय मरुद्भ्यः ।	सोमां अर्षन्ति विष्णवे	२
वृषाणं वृषभिर्यतं	सुन्वन्ति सोममद्विभिः ।	दुहन्ति शकर्मना पयः	३
भुवंत त्रितस्य मर्ज्यो	भुवदिन्द्राय मत्सरः ।	सं रूपैरज्यते हरिः	४
अभीमूतस्य विष्टपं	दुहते पृश्निमातरः ।	चारुं प्रियतमं हविः	५
समेनमहुता इमा	गिरो अर्षन्ति सस्रुतः ।	धेनूवांश्चो अवीवशत	६ [२४] (२६४)

(३५)

६ प्रभूवसुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आ नः पवस्व धारया	पवमान रयिं पृथुम् ।	यया ज्योतिर्विदासि नः	१
इन्द्रो समुद्रमीह्य	पवस्व विश्वमेजय ।	रायो धृती न ओजसा	२ (२६६)

त्वया वीरेण वीरवो	ऽभि प्याम पृतन्यतः ।	क्षरा णो अभि वार्यम्	३
प्र वाजमिन्दुरिष्यति	सिषांसन् वाजसा ऋषिः ।	व्रता विद्वान आयुधा	४
तं गीर्भिर्वीचमीह्वयं	पुनानं वासयामसि ।	सोमं जनस्य गोपतिम्	५
विश्वो यस्य व्रते जनो	वाधार धर्मणरूपतेः ।	पुनानस्य प्रभूवसोः	६ [२५] (२७०)

(३६)

६ प्रभूवलुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असर्जि रथ्यो यथा	पवित्रे चम्बोः सुतः ।	कार्धमन् वाजी न्यक्रमीत्	१
स वह्निः सोम जागृविः	पर्वस्व देववीरतिं ।	अभि कोशं मधुश्रुतम्	२
स नो ज्योतींषि पूर्य	पर्वमान वि रौचय ।	कृत्वे दक्षाय नो हिनु	३
शुम्भमानं क्रतायुभिर्मुज्यमानो	गर्भस्त्योः ।	पर्वते वारं अव्यये	४
स विश्वा द्वाशुषे वसु	सोमो द्विव्यानि पार्थिवा ।	पर्वतामान्तरिक्ष्या	५
आ दिवस्पृष्ठमश्वयुर्गव्ययुः	सोम रोहसि ।	वीर्युः शवसस्पते	६ [२६] (२७६)

(३७)

६ रहृगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

स सुतः पीतये वृषा	सोमः पवित्रे अर्षति ।	विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	१
स पवित्रे विचक्षणो	हरिरर्षति धर्णांसिः ।	अभि योनिं कर्निक्रदत्	२
स वाजी रौचना दिवः	पर्वमानो वि धावति ।	रक्षोहा वारमुव्ययम्	३
स त्रितस्याधि सानवि	पर्वमानो अरोचयत् ।	जामिभिः सूर्यं सह	४
स वृत्रहा वृषा सुतो	वरिवोविददाभ्यः ।	सोमो वाजमिवासरत्	५
स देवः कविर्नेषितोऽ	ऽभि द्रोणानि धावति ।	इन्दुरिन्द्राय मंहना	६ [२७] (२८२)

(३८)

६ रहृगण आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

एष उ स्य वृषा रथो	ऽव्यो वारंभिरर्षति ।	गच्छन् वाजं सहस्रिणम्	१
एतं त्रितस्य योषणो	हरिं हिन्त्रन्त्यद्विभिः ।	इन्दुमिन्द्राय पीतये	२
एतं त्वं हरितो दश	मर्मज्यन्ते अश्रुवः ।	याभिर्मदाय शुम्भते	३
एष स्य मानुषीष्वा	श्येनो न विक्षु सीदति ।	गच्छन्तारो न योषितम्	४
एष स्य मद्यो रसो	ऽव चष्टे दिवः शिशुः ।	य इन्दुर्वारमाविशत्	५
एष स्य पीतये सुतो	हरिरर्षति धर्णांसिः ।	क्रन्वन् योनिमभि प्रियम्	६ [२८] (२८८)

(३९)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

आशुर्षं बृहन्मते	परि प्रियेण धाम्ना	। यत्र देवा इति ब्रवन्	१
परिष्कृण्वन्ननिष्कृतं	जनाय यातयन्निषः	। वृष्टिं द्विवः परि स्रव	२
सुत एति पवित्र आ	त्विषिं दधान ओजसा	। विचक्षाणो विरोचयन्	३
अयं स यो द्विवस्परि	रघुयामां पवित्र आ	। सिन्धोरुर्मा व्यक्षरत्	४
आविवांसन् परावतो	अथो अवावतः सुतः	। इन्द्राय सिच्यते मधुं	५
समीचीना अनूषत	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः	। योनावृतस्य सीदत	६ [२९] (२९४)

(४०)

६ बृहन्मतिराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पुनानो अक्रमीवुमि	विश्वा मृधो विचर्षणिः	। शुम्भन्ति विषं धीतिभिः	१
आ योनिमरुणो रुह-	द्रमदिन्द्रं वृषां सुतः	। ध्रुवे सवसि सीदति	२
नू नो रयिं महामिन्द्रो	ऽस्मभ्यं सोम विश्वतः	। आ पवस्व संहस्रिणाम्	३
विश्वां सोम पवमान	द्युन्मानीन्द्रवा भर	। विदाः संहस्रिणीरिषः	४
स नः पुनान आ भर	रयिं स्तोत्रे सुवीर्यम्	। जरितुर्वर्धया गिरः	५
पुनान इन्द्रवा भर	सोमं द्विबर्हसं रयिम्	। वृषेन्निन्द्रो न उक्थ्यम्	६ [३०] (३००)

(४१)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ये गावो न भूर्णीय-	स्त्वेषा अयासो अक्रमुः	। घ्नन्तः कृष्णामप त्वचम्	१
सुवितस्य मनामहे	ऽति सेतुं दुराव्यम्	। साह्वांसो दस्युमव्रतम्	२
शृण्वे वृष्टेरिव स्वनः	पवमानस्य शुष्मिणः	। चरन्ति विद्युतो द्विवि	३
आ पवस्व महीमिषं	गोमदिन्द्रो हिरण्यवत्	। अश्वावद्वाजवत् सुतः	४
स पवस्व विचर्षण	आ मही रोदसी पूण	। उषाः सूर्यो न रुश्मिभिः	५
परि णः शर्मयन्त्या	धारया सोम विश्वतः	। सरां रसेव विष्टपम्	६ [३१] (३०६)

(४२)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

जनयन् रोचना द्विवो	जनयन्नप्लु सूर्यम्	। वसिनो गा अपो हरिः	१
एष प्रलेन मन्मना	देवो देवेभ्यस्परि	। धारया पवते सुतः	२ (३०८)

वावृधानाय तूर्वये पर्वन्ते वाजसातये । सोमाः सहस्रपाजसः ३
 दुहानः प्रतमिन्त पर्यः पवित्रे परिषिच्यते । क्रन्दन् देवाँ अजीजनत् ४
 अमि विश्वानि वार्या अमि देवाँ कृतावृधः । सोमः पुनानो अर्षति ५
 गोमन्तः सोम वीरवृद्धावृद्धाजवत् सुतः । पर्वस्व बृहतीरिषः ६ [३२] (३२२)

(४३)

६ मेध्यातिथिः काण्वः । पवमानः सोमः । गायत्री ।
 यो अत्यं इव मुज्यते गोभिर्मदाय हर्यतः । तं गीर्भिर्वासयामसि १
 तं नो विश्वा अवस्युवो गिरः शुम्भन्ति पूर्वथा । इन्दुमिन्द्राय पीतये २
 पुनानो याति हर्यतः सोमो गीर्भिः परिष्कृतः । विप्रस्य मेध्यातिथेः ३
 पवमान विदा रयि-मसम्भ्यं सोम सुश्रियम् । इन्दो सहस्रवर्चसम् ४
 इन्दुरत्यो न वाजसृत् कनिक्कन्ति पवित्र आ । यदक्षारति देवयुः ५
 पर्वस्व वाजसातये विप्रस्य गृणतो वृधे । सोम रास्व सुवीर्यम् ६ [३३] (३१८)

॥ इति षष्ठोऽष्टकः ॥६॥

॥ अथ सप्तमोऽष्टकः ॥७॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥१॥ व० १-४१]

(४४)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।
 प्र ण इन्दो महे तन ऊर्मिं न विभ्रदर्षसि । अमि देवाँ अयास्यः १
 मती जुष्टो धिया हितः सोमो हिन्वे परावति । विप्रस्य धारया क्विः २
 अयं देवेषु जागृविः सुत एति पवित्र आ । सोमो याति विचर्षणिः ३
 स नः पवस्व वाज्यु-श्रक्काणश्चारुमध्वरम् । बर्हिष्माँ आ विवासति ४
 स नो भर्गाय वायवे विप्रवीरः सदावृधः । सोमो देवेष्वा यमत् ५
 स नो अद्य वसुतये क्रतुविद्रातुवित्तमः । वाजं जेषि श्रवो बृहत् ६ [१] (३२४)

(४५)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।
 स पवस्व मदाय कं नुचक्षा देववीतये । इन्दुमिन्द्राय पीतये १
 स नो अर्षामि दुत्यं । त्वमिन्द्राय तोशसे । देवान् त्सर्विभ्य आ वरम् २
 उत त्वामरुणं वयं गोभिरेक्ष्मो मदाय कम् । वि नो राये दुरो वृधि ३
 अत्यं पवित्रमक्रमीद् वाजी धुरं न यामनि । इन्दुर्देवेषु पत्यते ४
 समी सखायो अस्वरन् वने क्रीळन्तमर्त्याविम् । इन्दुं नावा अनुषत् ५
 तया पवस्व धारया यया पीतो विचक्षसे । इन्दो स्तोत्रे सुवीर्यम् ६ [२] (३३०)

(४६)

६ अयास्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

असृग्रन् देववीतये	अत्यासः कृत्व्या इव	। क्षरन्तः पर्वतावृधः	१
परिष्कृतास इन्द्वो	योषेव पित्र्यावती	। वायुं सोमा असृक्षत	२
एते सोमास इन्द्वः	प्रयस्वन्तश्चमू सुताः	। इन्द्रं वर्धन्ति कर्मभिः	३
आ धावता सुहस्त्यः	शुक्रा गृष्णीत मन्थिना	। गोभिः श्रीणीत मत्सरम्	४
स पवस्व धनंजय	प्रयन्ता राधसो महः	। अस्मभ्यं सोम गातुवित्	५
एतं मृजन्ति मर्ज्यं	पवमानं दश क्षिपः	। इन्द्राय मत्सरं मदम्	६ [३] (३३६)

(४७)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया सोमः सुकृत्यया	महश्चिद्वर्धयवर्धत	। मन्द्वान उद्धृषायते	१
कृतानीदस्य कर्त्वा	चेतन्ते दस्युतर्हणा	। ऋणा च धृष्णुश्चयते	२
आत् सोम इन्द्रियो रसो	वज्रः सहस्रसा भुवत्	। उक्थं यदस्य जायते	३
स्वयं कविर्विधत्तेरि	विप्राय रत्नमिच्छति	। यदी मर्मज्यते धियः	४
सिषासतू रयीणां	वाजेष्ववतामिव	। भरेषु जिन्युषामसि	५ [४] (३४१)

(४८)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तं त्वा नृम्णानि विभ्रतं	सधस्थेषु महो द्विवः	। चारुं सुकृत्ययेमहे	१
संवृक्तधृष्णुमुक्थ्यं	महामहित्रं मदम्	। शतं पुरो रुरुक्षणिम्	२
अतस्त्वा रयिमभि	राजानं सुक्रतो द्विवः	। सुपर्णो अव्यथिर्भरत्	३
विश्वस्मा इत् स्वर्द्धशे	साधारणं रजस्तुरम्	। गोपामृतस्य विभरत्	४
अधा हिन्वान ईन्द्रियं	ज्यायो महित्वमानशे	। अभिष्टिकृद्विचर्षणिः	५ [५] (३४६)

(४९)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व वृष्टिमा सु नो	ऽपामूर्मिं निवस्परि	। अयक्ष्मा बृहतीरिषः	१
तया पवस्व धारया	यया गाव इहागमन्	। जन्यास उप नो गृहम्	२
घृतं पवस्व धारया	यज्ञेषु देववीतमः	। अस्मभ्यं वृष्टिमा पव	३
स न ऊर्जे व्यय्यं	पवित्रं धाव धारया	। देवासः शृणुवन् हि कम्	४
पवमानो असिष्यदु	द्रक्षांस्यपजङ्घनत्	। प्रतवद्रोचयन् रुचः	५ [६] (३५१)

(५०)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मास ईरते	सिन्धोरुर्मैरिव स्वनः ।	वाणस्य चोदया पविम्	१
प्रसवे त उदीरते	तिस्रो वाचो मखस्युवः ।	यदव्य एषि सार्नवि	२
अव्यो वारे परि प्रियं	हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः ।	पवमानं मधुश्रुतम्	३
आ पवस्व मदिन्तम्	पवित्रं धारया कवे ।	अर्कस्य योनिमासदम्	४
स पवस्व मदिन्तम्	गोभिरञ्जानो अकृतुभिः ।	इन्दुविन्द्राय पीतये	५ [७] (३५६)

(५१)

५ उचथ्य आरि रसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अध्वर्यो अद्रिभिः सुतं	सोमं पवित्र आ सृज ।	पुनीहीन्द्राय पातवे	१
दिवः पीयूषमुत्तमं	सोममिन्द्राय वृजिणे ।	सुनोता मधुमत्तमम्	२
तव त्य इन्दो अन्धसो	वेवा मधोव्यंश्रते ।	पवमानस्य मरुतः	३
त्वं हि सोम वर्धयन्	त्सुतो मदाय भूणये ।	वृषन् त्तोतारमृतये	४
अभ्यर्थे विचक्षण	पवित्रं धारया सुतः ।	अग्नि वाजसुत श्रवः	५ [८] (३५९)

(५२)

५ उचथ्य आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि युक्षः सनद्रयि—भरद्वाजं नो अन्धसा	। सुवानो अर्षे पवित्र आ	१
तवं प्रत्नेभिरध्वमि—रव्यो वारे परि प्रियः	। सहस्रधरो यात तना	२
चरुनं यस्तमीह्वये—न्दो न दानमीह्वय	। वधैर्वधस्रवीह्वय	३
नि शुष्ममिन्दवेपां पुरुहूत जनानाम्	। यो अस्मां आदिदेशति	४
शतं न इन्द ऊतिभिः सहस्रं वा शुचीनाम्	। पवस्व मह्यद्रयिः	५ [९] (३६६)

(५३)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

उत् ते शुष्मासो अस्थू	रक्षो भिन्दन्तो अद्रिवः ।	नुदस्व याः परिस्पृधः	१
अया निजृघ्निरोजसा	रथसङ्गे धने हिते ।	स्तवा अर्विभ्युषा हुदा	२
अस्य व्रतानि नाधूषे	पवमानस्य वृक्ष्या ।	रुज यस्त्वा पृतन्यति	३
तं हिन्वन्ति मवृच्युतं	हरिं नदीषु वाजिनम् ।	इन्दुमिन्द्राय मत्सरम्	४ [१०] (३७०)

(५४)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अस्य प्रत्नामनु द्युतं शुक्रं दुन्दुहे अह्वयः । पयः सहस्रसामृषिम्	१
अयं सूर्य इवोपहृग्यं सरांसि धावति । सप्त प्रवत आ दिवम्	२
अयं विश्वानि तिष्ठति पुनानो भुवन्नोपरि । सोमो देवो न सूर्यः	३
परि णो देववीतये वाजं अर्षसि गोमंतः । पुनान इन्दविन्द्वयुः	४ [११] (३७४)

(५५)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

यव्यव नो अन्धसा पुष्टं पुष्टं परि स्रव । सोम विश्वा च सोमंगा	१
इन्दो यथा तव स्तवो यथा ते जातमन्धसः । नि बार्हिषि प्रिये सन्दः	२
उत नो गोविदंश्चवित् पवस्व सोमान्धसा । मक्षतमिभिरहभिः	३
यो जिनाति न जीयते हन्ति शत्रुमभीत्य । स पवस्व सहस्रजित्	४ [१२] (३७८)

(५६)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

परि सोमं क्रतुं बृहद्वाशुः पवित्रे अर्पति । विघ्नन् रक्षांसि देवयुः	१
यत् सोमो वाजमर्षति ज्ञातं धारा अपस्युर्वः । इन्द्रस्य सख्यमाविशन्	२
अभि त्वा योषणो दशं जारं न कुन्यानुषत । मृज्यसे सोम सातये	३
त्वमिन्द्राय विष्णवे स्वादुरिन्दो परि स्रव । नृन् त्तोतृन् पाह्यंहसः	४ [१३] (३८२)

(५७)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

प्र ते धारा असश्चतो द्विवो न यन्ति वृष्टयः । अच्छा वाजं सहस्रिणाम्	१
अभि प्रियाणि काव्या विश्वा चक्षाणो अर्पति । हरिस्तुञ्जान आयुधा	२
स मर्षजान आयुमि रिभो राजेव सुव्रतः । श्येनो न वंसु पीदति	३
स नो विश्वा द्विवो वसूतो पृथिव्या अर्धि । पुनान इन्दुवा भर	४ [१४] (३८६)

(५८)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

तर्त्त स मन्दी धावति धारा सुतस्यान्धसः । तर्त्त स मन्दी धावति	१
उन्ना वैकु वसूनां मर्तस्य देव्यवसः । तर्त्त स मन्दी धावति	२ (३८८)

ध्वस्त्रयोः पुरुषन्त्यो—रा सहस्राणि ददद्दे । तत् स मन्दी धावति ३
आ ययोश्चिंशतं तना सहस्राणि च ददद्दे । तत् स मन्दी धावति ४ [१५] (३९०)

(५९)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

पवस्व गोजिदश्वजि—द्विश्वजित् सोम रणयजित् । प्रजावद्वत्तुमा भर् १
पवस्वाद्दद्यो अदाभ्युः पवस्वौषधीभ्यः । पवस्व क्षिपणाभ्यः २
त्वं सोम पवमानो विश्वानि दुरिता तर । कविः सीदु नि बर्हिषि ३
पवमान स्वविदो जायमानोऽभवो महान् । इन्द्रो विश्वौ अभीदसि ४ [१६] (३९४)

(६०)

४ अवत्सारः काश्यपः । पवमानः सोमः । गायत्री, ३ पुरउष्णिक् ।

प्र गायत्रेण गायत पवमानं विचर्षणिम् । इन्द्रं सहस्रचक्षसम् १
तं त्वा सहस्रचक्षस—मथो सहस्रभर्णसम् । अति वारमपाविषुः २
अति वारान् पवमानो असिष्यदत् कुलशौ अभि धावति । इन्द्रस्य हाद्यौविशन् ३
इन्द्रस्य सोम राधसे शं पवस्व विचर्षणे । प्रजावद्वत् आ भर् ४ [१७] (३९८)

(६१)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ६१-६७]

३० अमहीयुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

अया वीती परि स्रव यस्त इन्द्रो मदेष्वा । अवाहन् नवतीर्नवं १
पुरः सद्य इत्थाधिषे दिवोदासाय शम्बरम् । अध त्वं तुर्वशं यदुम् २
परि णो अश्वमश्ववि—द्रोमदिन्द्रो हिरण्यवत् । क्षरां सहस्रिणीरिषः ३
पवमानस्य ते वयं पवित्रमभ्युदुतः । सखित्वमा वृणीमहे ४
ये ते पवित्रमूर्मयो ऽभिक्षरन्ति धारया । तेभिर्नः सोम मृलय ५ [१८]
स नः पुनान आ भर् रायं वीरवतीमिषम् । ईशानः सोम विश्वतः ६
एतमु त्वं दश क्षिपो मृजन्ति सिन्धुमातरम् । समीदित्येभिरख्यत ७
समिन्द्रेणोत वायुना सुत एति पवित्र आ । सं सूर्यस्य रश्मिभिः ८
स नो भगाय वायवे पूष्णे पवस्व मधुमान् । चारुर्मित्रे वरुणे च ९
उच्चा ते जातमन्धसो विवि षड्भ्या ददे । उग्रं शर्म महि श्रवः १० [१९]
एना विश्वान्यय्य आ द्युन्नानि मानुषाणाम् । सिपासन्तो वनामहे ११ (४०९)

स न इन्द्राय यज्यवे वरुणाय मरुद्भ्यः । वरिवोवित् परि स्रव १२
 उपो षु जातमपतुरं गोभिर्भङ्गं परिकृतम् । इन्द्रं देवा अयासिषुः १३
 तमिद्वर्धन्तु नो गिरों वत्सं संशिश्वरीरिव । य इन्द्रस्य हवुंसनिः १४
 अर्षी णः सोम शं गवे धुक्षस्व पिप्युषीमिषम् । वर्धा समुद्रमुक्थ्यम् १५ [२०]

पर्वमानो अजीजन द्विवश्चित्रं न तन्यतुम् । ज्योतिर्वैश्वानरं बृहत् १६
 पर्वमानस्य ते रसो मदो राजन्नदुच्छ्रुतः । वि वारमन्यमर्षति १७
 पर्वमान रसस्तव दक्षो वि रजति द्युमान् । ज्योतिर्विश्वं स्वर्दंशे १८
 यस्ते मद्रो वरेण्यस्तेना पवस्वानर्धसा । देवावीरघशंसा १९
 जग्निर्वृत्रममित्रियं सस्निर्वाजं द्विवेदिवे । गोषा उ अश्वसा असि २० [२१]

संमिश्रो अरुषो भव सूपस्थाभिर्न धेनुभिः । सीदच्छ्रेनो न योनिमा २१
 स पवस्व य आविथेन्द्रं वृत्राय हन्तवे । वन्निवांसं महीरपः २२
 सुवीरांसो वयं धना जयेम सोम मीढ्वः । पुनानो वर्ध नो गिरः २३
 त्वोतासस्तवावसा स्याम वन्वन्त आमुरः । सोम व्रतेषु जागृहि २४
 अपन्नं पवते मृधो ऽप सोमो अराव्णः । गच्छन्निन्द्रस्य निष्कृतम् २५ [२२]

महो नो राय आ भर पर्वमान जही मृधः । रास्वेन्दो वीरव्यशः २६
 न त्वा शतं च न हृतो राधो दित्सन्तमा मिनन् । यत् पुनानो मखस्यसे २७
 पर्वस्वेन्दो वृषा सुतः कृधी नो यशसो जने । विश्वा अप द्विषो जहि २८
 अस्य ते सख्ये वयं तवेन्दो द्युम्न उक्तमे । सासह्याम पृतन्यतः २९
 या ते भीमान्यायुधा तिग्मानि सन्ति धूर्वेणे । रक्षां समस्य नो निदः ३० [२३] (४२८)

(६२)

३० जमदग्निर्भार्गवः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

एते असृष्टमिन्द्रवस्तिरः पवित्रमाशवः । विश्वान्यभि सौभगा १
 विघ्नन्तो दुरिता पुरु सुगा तोकार्य वाजिनः । तना कृण्वन्तो अवैते २
 कृण्वन्तो वरिवो गवे ऽभ्यर्षन्ति सुदुतिम् । इळामस्मभ्यं संयतम् ३
 असाव्यं शुर्मदाया ऽप्सु दक्षो गिरिष्ठाः । श्येनो न योनिमासदत् ४
 शुभ्रमन्धो देववात मप्सु धृतो नृभिः सुतः । स्वर्दन्ति गावः पयोभिः ५ [२४]
 आवीमश्वं न हेतारो ऽशूशुभन्नमृताय । मध्वो रसं सध्रमादे ६ (४३४)

यास्ते धारा मधुश्रुतो	ऽसृग्रमिन्द ऊतये । तामिः पवित्रमासदः	७
सो अर्षेन्द्राय प्रीतये	तिरो रोमाण्यव्यया । सीदन् योना वनेष्वा	८
त्वमिन्द्रो परि स्रव	स्वादृष्टो अङ्गिनोभ्यः । वरिवोविन्दृतं पयः	९
अयं विचर्षणिर्हितः	पर्वमानः स चेत्तति । हिन्वान आप्यं ब्रूहत्	१० [२५]
एष वृषा वृषव्रतः	पर्वमानो अशस्तिहा । करद्वसूनि दाशुषे	११
आ पर्वस्व सहस्रिणं	रयिं गोमन्तमश्विनम् । पुरुश्चन्द्रं पुरुस्पृहम्	१२
एष स्य परि पिच्यते	मर्मृज्यमान आयुभिः । उरुगायः कविकृतुः	१३
सहस्रोतिः शतामघो	विमानो रजसः कविः । इन्द्राय पवते मदः	१४
गिरा जात इह स्तुत	इन्दुरिन्द्राय धीयते । वीर्यानां वसुतावि	१५ [२६]
पर्वमानः सुतो नृभिः	सोमो वाजमिवासरत् । चमूषु शक्मनासदम्	१६
तं त्रिपृष्टे त्रिवन्धुरे	रथे युञ्जन्ति यातवे । ऋषीणां सप्त धीतिभिः	१७
तं सौतारो धनस्पृते	माशुं वाजाय यातवे । हरिं हिनोत वाजिनम्	१८
आविशन् कलशं सुतो	विश्वा अर्षेन्नृभि श्रियः । शूरो न गोषु तिष्ठति	१९
आ तं इन्द्रो मदाय कं	पयो दुहन्त्यायवः । देवा देवेभ्यो मधु	२० [२७]
आ नः सोमं पवित्र आ	सृजता मधुमत्तमम् । देवेभ्यो देवश्रुत्तमम्	२१
एते सोमा असृक्षत	गृणानाः श्रवसे महे । मदिन्तमस्य धारया	२२
अभि गव्यानि वीतये	नृग्णा पुनानो अर्षसि । सनद्राजः परि स्रव	२३
उत नो गोमतीरिषो	विश्वा अर्षं परिदुर्भः । गृणानो जमदग्निना	२४
पर्वस्व वाचो अग्रियः	सोमं चित्राभिरूतिभिः । अभि विश्वानि काव्या	२५ [२८]
त्वं समुद्रिया अपो	ऽग्रियो वाच ईरयन् । पर्वस्व विश्वमेजय	२६
तुभ्येमा भुवना कवे	महिम्ने सोम तस्थिरे । तुभ्यमर्षन्ति सिन्धवः	२७
य ते विवो न वृष्टयो	धारा यन्त्यस्रश्चतः । अभि शुक्रामुपस्तिरम्	२८
इन्द्रायेन्दुं पुनीतनो	ग्रं दक्षाय साधनम् । ईशानं वीतिराधसम्	२९
पर्वमान ऊतः कविः	सोमः पवित्रमासदत् । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	३० [२९] (४५८)

(६३)

३० निधुविः काश्यपः । पर्वमानः सोमः । गायत्री ।

आ पर्वस्व सहस्रिणं	रयिं सोम सुवीर्यम् । अस्मे श्रवांसि धारय	१
इषमूर्जं च पिन्वस	इन्द्राय मत्सुरिन्तमः । चमूष्वा नि षीदसि	२ (४६०)

सुत इन्द्राय विष्णवे	सोमः कुलशे अक्षरत् । मधुमौ अस्तु वायवे	३
एते असृग्रमाशवो	ऽति हरांसि बभ्रवः । सोमां क्रतस्य धारया	४
इन्द्रं वर्धन्तो अप्तुरः	कृण्वन्तो विश्वमार्यम् । अपघ्नन्तो अराणः	५ [३०]
सुता अनु स्वमा रजो	ऽभ्यर्षन्ति बभ्रवः । इन्द्रं गच्छन्त इन्द्रवः	६
अया पवस्व धारया	यया सूर्यमरोचयः । हिन्वानो मानुषीरपः	७
अयुक्त सूर एतशं	पर्वमानो मनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे	८
उत त्या हरितो दश	सूरो अयुक्त यातवे । इन्दुरिन्द्र इति ब्रुवन्	९
परीतो वायवे सुतं	गिर इन्द्राय मत्सरम् । अव्यो वारेषु सिञ्चत	१० [३१]
पर्वमान विदा रधि	मस्मभ्यं सोम दुष्टरम् । यो दुणाशो वनुष्यता	११
अभ्यर्षे सहस्रिणं	रयिं गोमन्तमश्विनम् । अभि वाजंमुत श्रवः	१२
सोमो देवो न सूर्यो	ऽद्विभिः पवते सुतः । दधानः कुलशे रसम्	१३
एते धामान्यार्या	शुक्रा क्रतस्य धारया । वाजं गोमन्तमक्षरन्	१४
सुता इन्द्राय वज्रिणे	सोमासो दध्याशिरः । पवित्रमत्यक्षरन्	१५ [३२]
प्र सोम मधुमत्तमो	राये अर्षे पवित्र आ । मद्रो यो देववीतमः	१६
तमीं मृजन्त्यायवो	हरिं नदीषु वाजिनम् । इन्दुमिन्द्राय मत्सरम्	१७
आ पवस्व हिरण्यव	दश्वावत् सोम वीरवत् । वाजं गोमन्तमा भर	१८
परि वाजे न वाजयु	मव्यो वारेषु सिञ्चत । इन्द्राय मधुमत्तमम्	१९
कर्वि मृजन्ति मज्यै	धीभिर्विप्रा अवस्यवः । वृषा कर्निकदर्पति	२० [३३]
वृषणं धीभिरप्तुरं	सोममृतस्य धारया । मती विप्राः समस्वरन्	२१
पवस्व देवायुष	गिन्द्रं गच्छतु ते मदः । वायुमा रोह धर्मणा	२२
पर्वमान नि तोशसे	रयिं सोम श्रवाय्यम् । प्रियः संमुद्रमा विश	२३
अपघ्नन् पवसे मृधः	क्रतुवित् सोम मत्सरः । नुदस्वादेवयुं जनम्	२४
पर्वमाना असृक्षत	सोमाः शुक्रास इन्द्रवः । अभि विश्वानि काव्या	२५ [३४]
पर्वमानास आशवः	शुभ्रा असृग्रमिन्द्रवः । घ्नन्तो विश्वा अप द्विषः	२६
पर्वमाना द्विवस्प	र्यन्तरिक्षादसृक्षत । पृथिव्या अधि सानवि	२७
पुनानः सोम धारये	न्दो विश्वा अप सिधः । जहि रक्षांसि सुक्रतो	२८
अपघ्नन् त्सोम रक्षसो	ऽभ्यर्ष कर्निकदत् । द्युमन्तं शुष्ममुत्तमम्	२९
अस्मे वसूनि धारय	सोमं द्विव्यानि पार्थिवा । इन्दो विश्वानि वार्या	३० [३५] (४८८)

(६४)

३० कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । गायत्री ।

वृषा सोम द्युमाँ अंसि वृषा देव वृषव्रतः । वृषा धर्माणि दधिषे १
वृष्णस्ते वृष्ण्यं शवो वृषा वनं वृषा मदः । सत्यं वृषन् वृषेदसि २
अश्वो न चक्रदो वृषा सं गा इन्दो समवैतः । वि नो राये दुरो वृषि ३
असृक्षत प्र वाजिनो गव्या सोमांसो अश्वया । शुक्रासो वीरयाशवः ४
शुभ्रमाना क्रतायुभिर्मृज्यमाना गर्भस्त्योः । पर्वन्ते वारो अव्यये ५ [३६]

ते विश्वा वृष्टये वसु सोमा द्विव्यानि पार्थिवा । पर्वन्तामान्तरिक्षया ६
पवमानस्य विश्ववित् प्र ते सर्गा असृक्षत । सूर्यस्येव न रुमयः ७
केतुं कृण्वन् द्विवस्परि विश्वा रूपाभ्यर्षसि । समुद्रः सोम पिन्वसे ८
हिन्वानो वाचमिष्यसि पवमान विधर्मणि । अक्रान् देवो न सूर्यः ९
इन्दुः पविष्ट चेतनः प्रियः कवीनां मती । सृजदश्वं रथीरिव १० [३७]

ऊर्मिर्यस्ते पवित्र आ देवावीः पर्यक्षरत् । सीदन्नृतस्य योनिमा ११
स नो अर्ष पवित्र आ मदो यो देववीतमः । इन्द्रविन्द्राय पीतये १२
इवे पवस्व धारया मृज्यमानो मनीषिभिः । इन्दो रुचाभि गा इहि १३
पुनानो वरिवस्कृध्यूँ जनाय गिर्वणः । हरेँ सृजान आशिरम् १४
पुनानो देववीतय इन्द्रस्य याहि निष्कृतम् । द्युतानो वाजिभिर्यतः १५ [३८]

प्र हिन्वानास इन्द्रो ऽच्छा समुद्रमाशवः । धिया जूता असृक्षत १६
मर्मृजानास आयवो वृथा समुद्रमिन्दवः । अगमन्नृतस्य योनिमा १७
परि णो याह्यस्मयु विश्वा वसून् योजसा । पाहि नः शर्म वीरवत् १८
मिमांति वह्निरेतशः पदं युजान क्रकभिः । प्र यत् समुद्र आहितः १९
आ यद्योनिं हिरण्यं माशुर्कृतस्य सीदति । जहात्यप्रचेतसः २० [३९]

अभि वेना अनूषते रक्षन्ति प्रचेतसः । मज्जन्त्याविचेतसः २१
इन्द्रायेन्दो मरुत्वते पवस्व मधुमत्तमः । क्रतस्य योनिमासदम् २२
तं त्वा विप्रा वचोवितुः परिष्कृण्वन्ति वेधसः । सं त्वा मृजन्त्यायवः २३
रसं ते मित्रो अर्यमा पिबन्ति वरुणः कवे । पवमानस्य मरुतः २४
त्वं सोम विपश्चितं पुनानो वाचमिष्यसि । इन्दो सहस्रभर्णसम् २५ [४०] (५१३)

उतो सहस्रभर्गसं वाचं सोम मखस्युर्वम् । पुनान ईन्दुवा भर	२६
पुनान ईन्दवेषां पुरुहूत जनानाम् । प्रियः समुद्रमा विश	२७
दर्विद्युतत्वा रुचा परिष्टोभन्त्या कृपा । सोमाः शुक्रा गवाशिरः	२८
हिन्वानो हेतुर्भिर्युत आ वाजं वाज्यक्रमीत् । सीदन्तो वनुषो यथा	२९
ऋधक् सोम स्वस्तये संजग्मानो विवः कविः । पर्वस्व सूर्यो दृशे	३० [४१] (५१८)

- ७००६ -

[द्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ व० १-३३]

(६५)

३० भृगुर्वाणिर्जमदग्निर्भार्गवो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

हिन्वन्ति सूरमुग्रयः स्वसारो जामयस्पतिम् । महामिन्दुं महीयुदः	१
पवमान रुचारुचा देवो देवेभ्यस्परि । विश्वा वसुन्या विश	२
आ पवमान सुष्टुतिं वृष्टिं देवेभ्यो दुवः । इषे पवस्व संयतम्	३
वृषा ह्यसि भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे । पवमान स्वाध्व्यः	४
आ पवस्व सुवीर्यं मन्दमानः स्वायुध । इहो धिन्दुवा गहि	५ [१]
यवुद्धिः परिषिच्यसे मृज्यमानो गर्भस्तयोः । दुणां सधस्थमश्रुषे	६
प्र सोमाय व्यश्ववत् पवमानाय गायत । महे सहस्रचक्षसे	७
यस्य वर्णं मधुश्रुतं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः । इन्दुमिन्द्राय पीतये	८
तस्य ते वाजिनो वयं विश्वा धनानि जिभ्युषः । सखित्वमा वृणीमहे	९
वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः । विश्वा दधान ओजसा	१० [२]
तं त्वा धर्तारमोण्योऽः पवमान स्वर्दृशम् । हिन्वे वाजेषु वाजिनम्	११
अया चित्तो विपानया हरिः पवस्व धारया । युजं वाजेषु चोदय	१२
आ न इन्दो महीमिषं पवस्व विश्वदर्शतः । अस्मभ्यं सोम गातुवित्	१३
आ कुलशा अनुषतेन्दो धाराभिरोजसा । एन्द्रस्य पीतये विश	१४
यस्य ते मद्यं रसं तीव्रं दुहन्त्यद्रिभिः । स पवस्वाभिमातिहा	१५ [३]
राजा मेधाभिरीयते पवमानो मनावधि । अन्तरिक्षेण यातवे	१६
आ न इन्दो शतग्विनं गवां पोषं स्वर्द्वयम् । बहा भर्गतिमूतये	१७
आ नः सोम सहो जुवो रूपं न वचसे भर । सुष्वाणो देववीतये	१८
अर्षा सोम द्युमन्तो ऽभि द्रोणानि रोर्ववत् । सीदन्त्येनो न योनिमा	१९
अप्ता इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः । सोमो अर्पति विष्णवे	२० [४] (५३८)

इषं तोकाय नो दधे—दुस्मभ्यं सोम विश्वतः ।	आ पवस्व सहस्रिणम्	२१
ये सोमासः परावति ये अवावति सुन्विरे ।	ये वादः शंरुणावति	२२
य अर्जीकेषु कृत्वस्व ये मध्ये प्रस्त्यानाम् ।	ये वा जनेषु पञ्चरुं	२३
ते नो वृष्टिं दिवस्पति पर्वन्तामा सुवीर्यम् ।	सुवाना देवास इन्दवः	२४
पवति हर्यतो हरि—गृणानो जमदग्निना ।	हिन्वानो गोरधि त्वचि	२५ [५]
प्र शुक्रासो वयोजुवो हिन्वानासो न सतयः ।	श्रीणाना अप्सु मृञ्जत	२६
तं त्वा सुतेष्वाभुवो हिन्विरे देवतातये ।	स पवस्वानया रुचा	२७
आ ते दक्षं मयोभुवं वह्निमद्या वृणीमहे ।	पान्तमा पुरुस्पृहम्	२८
आ मन्द्रमा वरेण्य—मा विप्रमा मनीषिणाम् ।	पान्तमा पुरुस्पृहम्	२९
आ रयिमा सुचेतुन्—मा सुक्रतो तनूष्वा ।	पान्तमा पुरुस्पृहम्	३० [६] (५४८)

(६६)

३० शतं वैखानसाः । पवमानः सोमः, १९-२१ अग्निः पवमानः । गायत्री, १८ अनुष्टुप् ।

पवस्व विश्वचर्षणे ऽभि विश्वानि काव्या ।	सखा सखिभ्य ईड्यः	१
ताभ्यां विश्वस्य राजसि ये पवमान धामनी ।	प्रतीची सोम तस्थतुः	२
परि धामानि यानि ते त्वं सोमासि विश्वतः ।	पवमान क्रतुभिः कवे	३
पवस्व जनयन्निषो ऽभि विश्वानि वार्या ।	सखा सखिभ्य ऊतये	४
तवं शुक्रासो अर्चयो दिवस्पृष्टे वि तन्वते ।	पवित्रं सोम धामभिः	५ [७]
तवेमे सप्त सिन्धवः प्रशिषं सोम सिञ्चते ।	तुभ्यं धावन्ति धेनवः	६
प्र सोम याहि धारया सुत इन्द्राय मत्सरः ।	दधानो अक्षिति अश्वः	७
समु त्वा धीमिरस्वरन् हिन्वतीः सप्त जामयः ।	विप्रमाजा विवस्वतः	८
मृजन्ति त्वा समग्रवो ऽव्ये जीरावधि प्वणि ।	रेभो यद्वज्यसे वने	९
पवमानस्य ते कवे वाजिन् त्सर्गो असृक्षत ।	अर्वन्तो न श्रवस्यवः	१० [८]
अच्छा कोशं मधुश्रुत—मसृग्रं वारं अव्यये ।	अवावशन्त धीतयः	११
अच्छा समुद्रमिन्दुवो ऽस्तं गावो न धेनवः ।	अगमञ्चतस्य योनिमा	१२
प्र ण इन्द्रो महे रण आपो अर्षन्ति सिन्धवः ।	यद्रोभिर्वासयिष्यसे	१३
अस्य ते सख्ये वय मिषक्षन्तस्त्वोतयः ।	इन्द्रो सखित्वमुश्मसि	१४
आ पवस्व गर्विष्ठये महे सोम नृचक्षसे ।	एन्द्रस्य जठरं विश	१५ [९] (५६३)

महौ असि सोम ज्येष्ठ उद्याणामिन्नु ओजिष्ठः । युध्वा सच्छ्वजिगेथ १६
य उग्रभ्यश्चिदोर्जीया उग्रभ्यश्चिच्छूरतरः । भूरिदाभ्यश्चिन्महीयान् १७
त्वं सोम सूर एष स्तोकरस्य साता तनूनाम् । वृणीमहे सखाय वृणीमहे युज्याय १८
अग्न आर्यैष पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे वाधस्व दुच्छुनाम् १९
अग्निर्ऋषिः पर्वमानः पाश्र्वजन्यः पुरोहितः । तर्मीमहे महागयम् २० [१०]
अग्रे पर्वस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्वायि मयि पोषम् २१
पर्वमानो अति स्त्रियो ऽभ्यर्षति सुष्टुतिम् । सूरौ न विश्वदर्शतः २२
स मर्मज्ञान आयुभिः प्रयस्वान् प्रयसे हितः । इन्दुरत्यो विचक्षणः २३
पर्वमान ऋतं बृहच्छुक्रं ज्योतिरजीजनत् । कृष्णा तर्मांसि जङ्घनत् २४
पर्वमानस्य जङ्घतो हरिश्चन्द्रा असृक्षत । जीरा अजिरशोचिषः २५ [११]
पर्वमानो रथीतमः शुभ्रेभिः शुभ्रशस्तमः । हरिश्चन्द्रे मरुद्वृणः २६
पर्वमानो व्यश्रवः दृश्मिभिर्वाजसातमः । दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम् २७
प्र सुवान इन्दुरक्षाः पवित्रमत्यव्ययम् । पुनान इन्दुरिन्द्रमा २८
एष सोमो अर्धं त्वचि गवां क्रीळत्यर्द्रिभिः । इन्द्रं मदाय जोहुवत् २९
यस्य ते द्युन्नवत् पयः पर्वमानाभृतं दिवः । तेन नो मृळ जीवसे ३० [१२] (५८८)

(६७)

(१-३२) १-३ मरुद्वाजो बार्हस्पत्यः, ४-६ कश्यपो मारीचः, ७-९ गोतमो राहुराजः, १०-१२
अत्रिर्भौमः, १३-१५ विश्वामित्रो गाथिनः, १६-१८ जमदग्निर्भागवतः, १९-२१ वसिष्ठो
मैत्रावरुणिः, २२-३२ पवित्र आङ्गिरसो वा वसिष्ठो वा उभौ वा । पवमानः सोमः,
१०-१२ पवमानः पूषा वा, २३-२७ पवमानोऽग्निः, २५ पवमानः सविता वा,
२६ पवमानाग्निसवितारः, २७ विश्वे देवा वा, ३१-३२ पावमान्यध्येता । गायत्री,
१६-१८ नित्यद्विपदा गायत्री, ३० पुरोषिणक्, २७, ३१, ३२, अनुष्टुप् ।

त्वं सोमांसि धारयु मन्द्र ओजिष्ठो अध्वरे । पर्वस्व मंहयद्रधिः १
त्वं सुतो नृमादनो दधन्वान् मत्सरिन्तमः । इन्द्राय सूरिरन्धसा २
त्वं सुष्वाणो अर्द्रिभि रभ्यर्ष कर्निकदत् । द्युमन्तं शुभ्रमुत्तमम् ३
इन्दुर्हिन्वानो अर्षति त्रिरो वाराण्यव्यया । हरिर्वाजमचिक्रदत् ४
इन्द्रो व्यव्यमर्षसि वि श्रवांसि वि सौमंगा । वि वाजान् त्सोम गोमतः ५ [१३]
आ न इन्द्रो शतग्विनं रयिं गोमन्तमश्विनम् । भरां सोम सहस्रिणाम् ६
पर्वमानासु इन्द्रव स्तिरः पवित्रमाशवः । इन्द्रं यामेभिराशत ७ (५८५)

ककुहः सोम्यो रस	इन्दुरिन्द्राय पूर्यः	। आयुः पवत आयवे	८
हिन्वन्ति सूरमुस्यः	पर्वमानं मधुश्रुतम्	। अभि गिरा समस्वरन्	९
अविता नो अजाश्वः	पूषा यामनियामनि	। आ भक्षत् कन्यासु नः	१० [१४]
अयं सोमः कपर्दिने	धृतं न पवते मधु	। आ भक्षत् कन्यासु नः	११
अयं तं आवृणे सुतो	धृतं न पवते शुचि	। आ भक्षत् कन्यासु नः	१२
वाचो जन्तुः कबीनां	पर्वस्व सोम धारया	। देवेषु रत्नधा असि	१३
आ कलशेषु धावति	श्येनो वर्म वि गाहते	। अभि द्रोणा कनिकदत्	१४
परि प्र सोम ते रसो	ऽसर्जि कलशे सुतः	। श्येनो न तक्तो अर्धति	१५ [१५]

पर्वस्व सोम मन्द्य	न्निन्द्राय मधुमत्तमः		१६
असृग्रन् देववीतये	वाजयन्तो रथा इव		१७
ते सुतासो मद्विन्ताः	शुक्रा वायुमसृक्षत		१८
ग्राणां तुन्नो अभिष्टुतः	पवित्रं सोम गच्छसि	। दधत् स्तोत्रे सुवीर्यम्	१९
एष तुन्नो अभिष्टुतः	पवित्रमति गाहते	। रक्षोहा वारमव्ययम्	२० [१६]
यदन्ति यच्च दूरके	भयं विन्दति मामिह	। पर्वमान वि तज्जहि	२१
पर्वमानः सो अद्य नः	पवित्रेण विचर्षणिः	। यः पोता स पुनातु नः	२२
यत् ते पवित्रमर्चिष्य	ग्रे विततमन्तरा	। ब्रह्म तेन पुनीहि नः	२३
यत् ते पवित्रमर्चिष्य	दग्ने तेन पुनीहि नः	। ब्रह्मसवैः पुनीहि नः	२४
उमाभ्यां देव सवितः	पवित्रेण सवेन च	। मां पुनीहि विश्वतः	२५ [१७]
त्रिमिष्टं देव सवित	वर्षिष्ठैः सोम धामभिः	। अग्रे दक्षैः पुनीहि नः	२६

पुनन्तु मां देवजनाः	पुनन्तु वसवो धिया ।		
विश्वे देवाः पुनीत मा	जातवेदः पुनीहि मां		२७
प्र प्यायस्व प्र स्यन्दस्व	सोम विश्वेभिरंशुभिः	। देवेभ्य उत्तमं हविः	२८
उप प्रियं पनिप्रतं	युवानमाहुतीवृधम्	। अगन्म बिभ्रतो नमः	२९

अलाप्यस्य परशुर्ननाश	त मा पर्वस्व देव सोम । आखुं चिदेव देव सोम	३०
यः पावमानीरुध्ये	त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।	
सर्वं स पूतमश्नाति	स्वद्वितं मातरिष्वना	३१
पावमानीर्यो अध्ये	त्यृषिभिः संभृतं रसम् ।	
तस्मै सरस्वती दुहे	क्षीरं सर्पिर्मधुवृकम्	३२ [१८] (६१७)

(६८)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ६८-८५]

१० वत्सप्रिर्भालन्दनः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

प्र देवमच्छा मधुमन्त इन्दुवो ऽसिष्यदन्त गाव आ न धेनवः ।
 बहिषदो वचनावन्त ऊर्धभिः परिस्रुतमुस्रिया निर्णिजं धिरे १
 स रोरुवदुभि पूर्वा अचिक्रद दुपारुहः श्रुथयन् त्स्वादते हरिः ।
 तिरः पवित्रं परियन्नुरु ज्रयो नि शयाणि दधते देव आ वरम् २
 वि यो ममे यस्या संयती मदः साकुंवृधा पर्यसा पिन्वदक्षिता ।
 मही अपारे रजसी विवेविद दभिव्रज्जक्षितं पाज आ ददे ३
 स मातरा विचरन् वाजयन्नपः प्र मेधिरः स्वधया पिन्वते पदम् ।
 अंशुर्यवेन पिपिशे यतो नृभिः सं जामिभिर्नसते रक्षते शिरः ४
 सं दक्षेण मनसा जायते कवि ऋतस्य गर्भो निर्हितो यमा पुरः ।
 यूना ह सन्ता प्रथमं वि जज्ञतु गुहा हितं जनिम नेममुद्यतम् ५ [१९]

मन्द्रस्य रूपं विविदुर्मनीषिणः श्येनो यदन्धो अभरत् परावतः ।
 तं मर्जयन्त सुवृधं नदीष्वौ उशान्तंमंशुं परियन्तमुग्मिमम् ६
 त्वां मृजन्ति दश योषणः सुतं सोम ऋषिभिर्मतिभिर्धातिभिर्हितम् ।
 अव्यो वारंभिरुत देवहूतिभिर्नृभिर्यतो वाजमा दधिं सातये ७
 परिप्रयन्तं वय्यं सुषंसदं सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुमः ।
 यो धारया मधुमौ ऊमिणा द्विव इयति वाचं रयिषाळमत्यः ८
 अयं द्विव इयति विश्वमा रजः सोमः पुनानः कलशेषु सीदति ।
 अद्भिर्गोभिर्मृज्यते अद्भिभिः सुतः पुनान इन्दुर्वरिवो विदत् प्रियम् ९
 एवा नः सोम परिषिच्यमानो वयो दधच्छिन्नतमं पवस्व ।
 अद्वेधे द्यावापृथिवी हुविम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् १० [२०] (६२०)

(६९)

१० हिरण्यस्तूप आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती, ९-१० त्रिष्टुप् ।

इषुर्न धन्वन् प्रति धीयते मति-र्वसो न मातुरूपं सज्युधनि ।
 उरुधरिव बुहे अग्र आय-त्यस्य व्रतेष्वपि सोमं इष्यते १
 उपो मतिः पूच्यते सिच्यते मधु मन्द्राजनी चोदते अन्तगसनि ।
 पवमानः संतनिः प्रध्नतामिव मधुमान् ह्रस्वः परि वारंमर्षति २ (६२१)

अव्ये वधूयुः पवते परि त्वचि श्रथनीते नसीरदितेऋतं यते ।
 हरिरकान् यजतः संयतो मदो नृमणा शिशानो महिषो न शोभते ३
 उक्षा मिमाति प्रति यन्ति धेनवो देवस्य देवीरुपं यन्ति निष्कृतम् ।
 अत्यक्रमीदजुं वारमव्ययमत्कं न निकतं परि सोमो अव्यत ४
 अमृक्तेन रुशता वाससा हरिरमर्त्यो निर्णिजानः परि व्यत ।
 दिवस्पृष्ठं बर्हणा निर्णिजे कृतोपस्तरणं चम्वोर्नभस्मयम् । ५ [२१]

सूर्यस्येव रश्मयो द्रावयितवो मत्सरासः प्रसुपः साकमीरते ।
 तन्तुं ततं परि सर्गास आशवो नेन्द्राहिते पवते धाम किं चन ६
 सिन्धोरिव प्रवणे निम्न आशवो वृषच्युता मदासो गातुमाशत ।
 शं नो निवेशे द्विपदे चतुष्पदे ऽस्मे वाजाः सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः ७
 आ नः पवस्व वसुमद्विरण्यवदश्वोवहोमद्यवमत् सुवीर्यम् ।
 यूयं हि सोम पितरो मम स्थनं दिवो मुधीनः प्रस्थिता वयस्कृतः ८
 एते सोमाः पर्वमानास इन्द्रं रथा इव प्र ययुः सातिमच्छ ।
 सुताः पवित्रमतिं युन्यव्यं हिवी वृत्रि हरितो वृष्टिमच्छ ९
 इन्द्रविन्द्राय बृहते पवस्व सुमुळीको अनवद्यो रिशादाः ।
 भरा चन्द्राणि गृणते वसूनि देवैर्यावापृथिवी प्रावतं नः १० [२२] (६३०)

(७०)

१० रेणुर्वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

त्रिरस्मै सप्त धेनवो दुदुह्ने सत्यामाशिरं पूर्व्ये व्योमानि ।
 चत्वार्यन्या भुवनानि निर्णिजे चारुणि चक्रे यद्वैरवर्धत १
 स भिक्षमाणो अमृतस्य चारुण उभे द्यावा काव्येना वि शश्रथे ।
 तेजिष्ठा अपो मंहना परि व्यत यदी देवस्य श्रवसा सदा विदुः २
 ते अस्य सन्तु केतवोऽमृत्यवो ऽदाभ्यासो जनुर्णी उभे अनु ।
 वेभिर्नृमणा च देव्या च पुनत आदिद्राजानं मनना अगृणत ३
 स मूज्यमानो दुशभिः सुकर्मभिः प्र मध्यमासु मातृषु प्रमे सचा ।
 व्रतानि पानो अमृतस्य चारुण उभे नृचक्षा अनु पश्यते विशौ ४
 स मर्मजान इन्द्रियाय धार्यस ओभे अन्ता रोदसी हर्षते हितः ।
 वृषा शुष्मेण बाधते वि दुर्मती रोदेविज्ञानः शर्यहेव शुरुधः ५ [२३] (६३५)

स मातरा न दद्वैशान उस्त्रियो नानददेति मरुतामिव स्वनः ।	
ज्ञानञ्चूतं प्रथमं यत् स्वर्णरं प्रशस्तये कर्मवृणीत सुकृतः	६
रुवति भीमो वृषभस्तविष्यया शृङ्गे शिशानो हरिणी विचक्षणः ।	
आ योनिं सोमः सुकृतं नि धीदति गव्ययी त्वग्भवति निर्णिगव्ययी	७
शुचिः पुनानस्तन्वमरेपस मव्ये हरिर्न्यधाविष्ट सानवि ।	
जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे त्रिधातु मधु क्रियते सुकर्मभिः	८
पवस्व सोम देववीतये वृषे न्द्रस्य हार्दिं सोमधानमा विंश ।	
पुरा नो बाधादुस्तिरिति पारय क्षेत्रविद्धि दिश आहा विपृच्छते	९
हितो न सतिरभि वाजर्मर्षे न्द्रस्येन्दो जठरमा पवस्व ।	
नावा न सिन्धुमर्ति पर्वि विद्रा ङ्छूरो न युध्यन्नव नो निदः स्पः	१० [२४] (६४०)

(७१)

९ ऋषभो वैश्वामित्रः । पवमानः सोमः । जगती, ९ त्रिष्टुप् ।

आ दक्षिणा सृज्यते शुष्म्याऽसदं वेति द्रुहो रक्षसः पाति जागृविः ।	
हरिरोपशं कृणुते नमस्पय उपस्तिरे चम्बोऽर्बह्म निर्णिजं	१
प्र कृष्टिहेव शूप एति रोख दसुर्यं वर्णं नि रिणीते अस्य तम् ।	
जहाति ववि पितुरेति निष्कृत मुष्पुतं कृणुते निर्णिजं तना	२
अद्रिभिः सुतः पवते गर्भस्त्यो वृषायते नमसा वेपते मती ।	
स मोदते नसते साधते गिरा नेनिक्ते अप्सु यजते परीमणि	३
परि द्युक्षं सहसः पर्वतावृधं मध्वः सिञ्चन्ति हर्म्यस्य सुक्षणिम् ।	
आ यस्मिन् गार्वाः सुहुतावृ ऊर्धनि मूर्धच्छीणन्त्यग्रियं वरीमभिः	४
समी रथं न भुरिजोरहेषत दश स्वसारो अदितेरुपस्था आ ।	
जिगादुर्षं ब्रयति गोरपीच्यं पदं यदस्य मतुथा अजीजनन्	५ [२५]

श्येनो न योनिं सवदनं धिया कृतं हिरण्ययमासदं देव एषति ।	
ए रिणन्ति बर्हिषि प्रियं गिरा ऽश्वो न देवा अप्येति यज्ञियः	६
परा व्यक्तो अरुषो द्विवः कवि-वृषा त्रिपृष्ठो अनविष्ट गा अभि ।	
सहस्रणीतियतिः परायती रेभो न पूर्वोरुषसो वि राजति	७
त्वेषं रूपं कृणुते वर्णी अस्य स यत्राशयत् समृता सेधति स्त्रिधः ।	
अप्सा याति स्वधया दैव्यं जने सं सुष्टुती नसते सं गोअग्रया	८ (६४८)

उक्षेवं यूथा परियन्त्रावी दधि त्विषीरधित सूर्यस्य ।
विष्यः सुंपणोऽव चक्षत क्षां सोमः परि क्रतुना पश्यते जाः

९ [२६] (६४२)

(७९)

१ हरिमन्त आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

हरिं मृजन्त्यरुषो न युज्यते सं धेनुभिः कुलशे सोमो अज्यते ।
उद्गाचमीरयति हिन्वते मती पुरुप्सुतस्य कति चित् परिप्रियः
साकं वदन्ति बहवो मनीषिण इन्द्रस्य सोमं जठरे यदाबुहुः ।
यदी मृजन्ति सुगमस्तयो नरः सनीळाभिर्दृशभिः काम्यं मधु
अरममाणो अत्येति गा अभि सूर्यस्य प्रियं दुहितुस्तिरो रवम् ।
अन्वस्मै जोषममराद्विनंगुसः सं द्रयीभिः स्वसुभिः क्षेति जामिभिः
नृधृतो अद्रिषुतो बर्हिषि प्रियः पतिर्गवां प्रदिष्व इन्दुर्कृत्वियः ।
पुरथिवान् मनुषो यज्ञसाधनः शुचिर्धिया पवते सोम इन्द्र ते
नृबाहुभ्यां चोब्रितो धारया सुतो ऽनुष्वधं पवते सोम इन्द्र ते ।
आप्राः क्रतून् तमजैरध्वरे मतीर्वेन द्वुषच्चम्बोऽरासदुन्द्रिः

१

२

३

४

५ [२७]

अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तुमक्षितं कविं कवयोऽपसो मनीषिणः ।
समी गावो मृतयो यन्ति संयतं क्रतस्य योना सद्ने पुनर्भुवः
नाभां पृथिव्या धरुणो महो दिवोऽऽपामूर्धौ सिन्धुष्वन्तरिक्षितः ।
इन्द्रस्य वज्रो वृषभो विभुर्वसुः सोमो दृदे पवते चारु मत्सरः
स तू पवस्व परि पार्थिवं रजः स्तोत्रे शिर्क्षन्नाधून्वते च सुकतो ।
मा नो निर्भागवसुनः सादनस्पृशो रायं पिशङ्गं बहुलं वंसीमहि
आ तू न इन्दो शतवृत्त्वर्ध्वं सहस्रं दातु पशुमन्द्रिरण्यवत् ।
उप मास्व बृहती रेवतीरिषो ऽधि स्तोत्रस्य पवमान नो गहि

६

७

८

९ [२८] (६५८)

(७९)

१ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

सक्रे दृप्सस्य धमतः समस्वरं क्रतस्य योना समरन्तु नाभयः ।
वीन त्स भूर्धो असुरश्चक्र आरभे सत्यस्य नावः सुकृतमपीपरन्

१० [२९] (६५९)

सम्यक् सम्यञ्चो महिषा अहेषत् सिन्धोर्कूर्मावधि वेना अवीविपन् ।	
मधोर्धाराभिर्जनयन्तो अर्कमित् प्रियामिन्द्रस्य तन्वमवीवृधन्	२
पवित्रवन्तः परि वाचमासते पितृषां प्रत्नो अभि रक्षति व्रतम् ।	
महः संमुद्रं वरुणस्तिरो दधे धीरा इच्छेत्कुर्धरुणेष्वारभम्	३
सहस्रधारेऽव ते समस्वरन् द्विवो नाके मधुजिह्वा असुश्रतः ।	
अस्य स्पशो न नि मिषन्ति भूर्णयः पदेपदे पाशिनः सन्ति सेतवः	४
पितुर्मातुरध्या ये समस्वरं ब्रूवा शोचन्तः संदहन्ते अव्रतान् ।	
इन्द्रद्विष्टामप धमन्ति मायया त्वचमसिक्नीं भूर्मनो दिवस्परि	५ [२९]
प्रत्नान्मानादध्या ये समस्वरं ऽष्टोकेयन्त्रासो रभसस्य मन्तवः ।	
अपानक्षासो बधिरा अहासत क्रतस्य पन्थां न तरेन्ति दुष्कृतः	६
सहस्रधारे वितते पवित्र आ वाचं पुनन्ति कवयो मनीषिणः ।	
रुद्रास एषामिषिरासो अद्भुतः स्पशः स्वञ्चः सुहृदो नृचक्षसः	७
क्रतस्य गोपा न दभाय सुक्रतु स्त्री प पवित्रां हृद्यन्तरा दधे ।	
विद्वान् त्स विश्वा भुवनाभि पश्य त्वबाजुंष्टान् विध्यति कुतं अव्रतान्	८
क्रतस्य तन्तुर्विततः पवित्र आ जिह्वाया अग्रे वरुणस्य मायया ।	
धीराश्चित् तत् समिर्नक्षन्त आशताऽत्रा कर्तमव पदात्यप्रभुः	९ [३०] (३६७)

(७४)

९ कक्षीवान् दैर्घतमसः । पवमानः सोमः । जगती, ८ विष्टुप ।

शिशुर्न जातोऽव चक्रद्वन्द्वे स्वयं द्वाज्यरुषः सिधासति ।	
द्विवो रेतसा सचते पयोवृधा तमीमहे सुमती शर्म सुप्रथः	१
द्विवो यः स्कम्भो ध्रुवः स्वातन्त्र आपूर्णी अंशुः पर्यति विश्वतः ।	
सेमे मही रोदसी यक्षदावृता समीचीनि दाधार समिषः कविः	२
महि प्सरः सुक्रतं सोम्यं मधू र्वी गव्यतिरदितेऽर्कतं यते ।	
ईशे यो वृण्डेरित उस्त्रियो वृषाऽर्पा नेता य इत ऊतिर्क्रमियः	३
आत्मन्वन्नभो दुह्यते घृतं पर्य क्रतस्य नाभिरमृतं वि जायते ।	
समीचीनाः सुदानवः प्रीणन्ति तं नरो हितमव मेहन्ति पेरवः	४
अरावीदंशुः सचमान ऊर्मिणा देवाव्ये मनुषे पिन्वति त्वचम् ।	
दधाति गर्भमदितेरुपस्थ आ येन लोकं च तनयं च धामहि	५ [३१] (३७२)

सहस्रधारेऽव ता असुश्रुतं स्तुतीये सन्तु रजसि प्रजावतीः ।	
चतस्रो नामो निहिता अवो द्विवो हविर्भिरन्त्यमृतं घृतश्रुतः	६
श्वेतं रूपं कृणुते यत् सिषासति सोमो मीढ्वौ असुरो वेव भूमनः ।	
धिया शमी सचते सेमभि प्रवद-दिवस्कर्त्तव्यमव दर्षदुद्रिणम्	७
अर्धं श्वेतं कलशं गोभिरक्तं कार्पमन्ना वाज्यक्रमीत ससवान् ।	
आ हिन्विरे मनसा देवयन्तः कक्षीवन्ते शतहिमाय गोनाम्	८
अद्भिः सोमं पपृचानस्य ते रसो ऽध्यो वारं वि पवमान धावति ।	
स मृज्यमानः कविभिर्मदन्तम् स्वदुस्वेन्द्राय पवमान पीतये	९ [३२] (६७६)

(७५)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अभि प्रियाणी पवते चनोहितो नामानि यद्धो अधि येषु वर्धते ।	
आ सूर्यस्य बृहतो बृहन्नधि रथं विष्वश्मरुहद्विचक्षणः	१
ऋतस्य जिह्वा पवते मधु प्रियं वृक्ता पतिर्यियो अस्या अदाभ्यः ।	
दधाति पुत्रः पित्रोरपीच्युः नाम तृतीयमधि रोचने द्विवः	२
अव द्युतानः कलशौ अचिक्रद्वृभिर्मयमानः कोश आ हिरण्यये ।	
अमीमृतस्य द्रोहना अनूषता ऽधि त्रिपृष्ठ उषसो वि राजति	३
अद्भिभिः सुतो मतिभिश्चनोहितः प्ररोचयन् रोदसी मातरा शुचिः ।	
रोमाण्यव्या समया वि धावति मधोर्धारा पिन्वमाना द्विवेदिवे	४
परि सोम प्र धन्वा स्वस्तये नृभिः पुनानो अभि वासयाशिरम् ।	
ये ते मदा आह्वनसो विहायस स्तेभिरिन्द्रं चोदय दातवे मघम्	५ [३३] (६८१)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२६]

(७६)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

धर्ता द्विवः पवते कृत्वो रसो दक्षो देवानामनुमाद्यो नृभिः ।	
हरिः सृजानो अत्यो न सत्त्वमि-वृथा पाजांसि कृणुते नदीष्व	१
शूरो न धत्त आयुधा गभस्त्वोः स्वः सिषासन् रथिरो गविष्ठिषु ।	
इन्द्रस्य शुभ्रमीरयन्नपस्युभि-रिन्दुहिन्वानो अज्यते मनीषिभिः	२ (६८३)

इन्द्रस्य सोमं पवमानं ऊर्मिणां तविव्यमाणो जठरेष्वा विंश ।	
प्र णाः पिन्व विद्युदुभेव रोदसी धिया न वाजौ उप मासि शश्वतः	३
विश्वस्य राजा पवते स्वर्दश ऋतस्य धीतिमृषिषाळवीवशत् ।	
यः सूर्यस्यासिरेण मुज्यते पिता मतीनामसमष्टकाव्यः	४
वृषेव युथा परि कोशमर्षस्युपासुपस्थे वृषभः कनिकदत् ।	
स इन्द्राय पवसे मत्सरिन्तमो यथा जेषाम समिधे त्वेतयः	५ [१] (६८६)

(७७)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

एष प्र कोशे मधुमौ अचिक्रदु—दिन्द्रस्य वज्रो वपुषो वपुष्टरः ।	
अभीमूतस्य सुदुघा घृतश्रुतो वाश्रा अर्षन्ति पयसेव धेनवः	१
स पूर्यः पवते यं द्विस्परि इयेनो मथायदिषितस्तिरो रजः ।	
स मध्व आ युवते वेविजान इत् कृशानोरस्तुर्मनसाहं बिभ्युषां	२
ते नः पूर्वास उपरास इन्द्रो महे वाजाय धन्वन्तु गोमते ।	
ईक्षेण्यासो अह्यो न चारवो बह्मब्रह्म ये जुजुषुर्हविर्विः	३
अयं नो विद्वान् वनवद्वनुष्यत इन्दुः सत्राचा मनसा पुरुषुतः	
इनस्य यः सदेने गर्भमावुधे गवामुरुजामभ्यर्षति व्रजम्	४
चक्रिर्दिवः पवते कृत्यो रसो महौ अर्दधो वरुणो दुरुग्यते ।	
असावि मित्रो वृजनेषु यज्ञियो इत्यो न यूथे वृषयुः कनिकदत्	५ [२] (६९१)

(७८)

५ कविर्भागवः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र राजा वाचं जनयन्नसिष्यदुपो वसानो अभि गा इयक्षति ।	
गृभ्णान्ति रिप्रमर्विरस्य तान्वा शुद्धो देवानामुप याति निष्कृतम्	१
इन्द्राय सोमं परि पिच्यसे नृभिर्नृचक्षा ऊर्मिः कविरज्यसे वने ।	
पूर्वाहिं ते सुतयः सन्ति यातवे सहस्रमश्व हारयश्चमूषदः	२
समुद्रिया अप्सरसो मनीषिण मासीना अन्तरभि सोममक्षरन् ।	
ता ई हिन्वन्ति हर्म्यस्य सक्षणिं याचन्ते सुघ्नं पवमानमक्षितम्	३ (६९४)

गोजिह्वः सोमो रथजिह्विरण्यजित् स्वर्जिह्वजित् पवते सहस्रजित् ।
 यं देवासंश्चक्रिरे पीतये मदं स्वादिष्टं द्रप्समरुणं मयोभुवम्
 एतानि सोम पर्वमानो अस्मयुः सत्यानि कृण्वन् द्रविणान्यर्षसि ।
 जहि शत्रुमन्तिके दूरके च य उर्वी गव्यूतिमर्भयं च नस्कृधि

४

५ [३] (६९६)

(७९)

५ कविर्भार्गवः । पवमानः सोमः । जगती ।

अचोदसो नो धन्वन्तिवन्दवः प्र सुवानासो बृहर्द्विवेषु हरयः ।
 वि च नशन् न इषो अरातयो ऽर्यो नशन्त सनिषन्त नो धियः
 प्र णो धन्वन्तिवन्दवो मदच्युतो धना वा येभिरर्वतो जुनीमसि ।
 तिरो मर्तस्य कस्य चित् परिहृतिं वयं धनानि विश्वधा भरेमहि
 उत स्वस्या अरात्या अरिर्हि ष उतान्यस्या अरात्या वृको हि षः ।
 धन्वन् न तृष्णां समरीत तां अभि सोम जहि पवमान दुराध्यः
 दिवि ते नामा परमो य आदुदे पृथिव्यास्ते रुरुहुः सानवि क्षिपः ।
 अद्र्यस्त्वा वप्सति गोरधि त्वच्यप्सु त्वा हस्तैर्दुदुहमनीषिणः
 एवा त इन्दो सुभवं सुपेशंसं रसं तुञ्जन्ति प्रथमा अभिश्रियः ।
 निदंनिदं पवमान नि तारिष आविस्ते शुभ्रमो भवतु प्रियो मदः

१

२

३

४

५ [४] (७०१)

(८०)

५ वसुभार्द्वाजः । पवमानः सोमः । जगती ।

सोमस्य धारा पवते नृचक्षस ऋतेन देवान् हवते दिवस्परि ।
 बृहस्पते र्वथेना वि दिद्युते समुद्रासो न सर्वनानि विव्यचुः
 यं त्वा वाजिह्वया अभ्यनूषता ऽयोहतं योनिमा रोहसि द्युमान् ।
 मघोनामायुः प्रतिरन् महि श्रव इन्द्राय सोम पवसे वृषा मदः
 एन्द्रस्य कुक्षा पवते मदिन्तम् ऊर्जं वसानः श्रवसे सुमङ्गलः ।
 प्रत्यङ् स विश्वा भुवनामि पप्रथे क्रीळन् हरिरत्यः स्यन्दते वृषा
 तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं नरः सहस्रधारं दुहते दश क्षिपः ।
 नृभिः सोम प्रच्युतो श्रावभिः सुतो विश्वान् देवा आ पवस्वा सहस्रजित्
 तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तमद्रिभिर्दुहन्त्यप्सु वृषभं दश क्षिपः ।
 इन्द्रं सोम मादयन् दैव्यं जन् सिन्धोरिवोमिः पर्वमानो अर्षसि

१

२

३

४

५ [५] (७०६)

(८१)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

प्र सोमस्य पवमानस्योर्मय इन्द्रस्य यन्ति जठरं सुपेशसः ।

दुध्ना यद्वीमुन्नीता यशसा गवां दानाय शूरमुदमन्दिषुः सुताः १

अच्छा हि सोमः कलशौ असिष्यदुदत्यो न वोळ्हा रघुवर्तिनिर्वृषा ।

अथा देवानां मुभयस्य जन्मनो विद्रौ अश्रोत्यमुत इतश्च यत् २

आ नः सोम पवमानः किरा वस्विन्दो भव मघवा राधसो महः ।

शिक्षा वयोधो वसवे सु चेतुना मा नो गर्यमारे अस्मत् परा सिचः ३

आ नः पूषा पवमानः सुरातयो मित्रो गच्छन्तु वरुणः सजोषसः ।

बृहस्पतिं मरुतो वायुरश्विना त्वष्टा सविता सुयमा सरस्वती ४

उभे द्यावापृथिवी विश्वमिन्वे अर्धमा देवो अदितिर्विधाता ।

भगो नृशंस उर्वरान्तरिक्षं विश्वे देवाः पवमानं जुषन्त ५ [६] (७११)

(८२)

५ वसुभारद्वाजः । पवमानः सोमः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

असावि सोमो अरुषो वृषा हरी राजेव दुस्मो अभि गा अचिक्रदत् ।

पुनानो वारं पर्येत्यव्ययं श्येनो न योनिं घृतवन्तमासदम् १

कविर्वैधस्या पर्येषि माहिन् मत्यो न मृष्टो अभि वार्जमर्षसि ।

अपसेधन् दुरिता सोम मृळय घृतं वसानः परि यासि निर्णिजम् २

पर्जन्यः पिता महिषस्य पर्णिनो नाभां पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे ।

स्वसार आपो अभि गा उतासरन् त्सं ग्रावभिर्नसते वीति अध्वरे ३

जायेव पत्यावधि शेव महसे पत्राया गर्भं शृणुहि ब्रवीमि ते ।

अन्तर्वाणीषु प्र चरा सु जीवसे ऽग्निद्यो वृजने सोम जागृहि ४

यथा पूर्वभ्यः शतसा अमृधः सहस्रसाः पर्यया वार्जमिन्दो ।

एवा पवस्व सुविताय नव्यसे तव व्रतमन्वापः सचन्ते ५ [७] (७१२)

(८३)

५ पवित्र आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । जगती ।

पवित्रं ते विततं ब्रह्मणस्पते प्रभुर्गात्राणि पर्येषि विश्वतः ।

अतस्तनूनं तद्वामो अश्रुते शूतास इद्वहन्तस्तत् समाशत १ (७१३)

तपोष्पवित्रं विततं दिवस्पदे शोचन्तो अस्य तन्तवो व्यस्थिरन् ।	
अर्वन्त्यस्य पवीतारं माशवो दिवस्पृष्ठमधि तिष्ठन्ति चेतसा	२
अरुरुचदुषसः पृश्निरग्रिय उक्षा विमर्ति भुवनानि वाजयुः ।	
मायाविनो ममिरे अस्य मायया नृचक्षंसः पितरो गर्भमा दधुः	३
गन्धर्व इत्था पदमस्य रक्षति पाति देवानां जनिमान्यद्भुतः ।	
गृष्णाति रिपुं निधया निधापतिः सुकृत्तमा मधुनो भक्षमाशत	४
हविर्विष्मो महि सन्न दैव्यं नभो वसानः परि यास्यध्वरम् ।	
राजा पवित्ररथो वाजमारुहः सहस्रभृष्टिर्जयसि श्रवो ब्रूहत्	५ [८] (७२१)

(८४)

५ वाच्यः प्रजापतिः । पवमानः सोमः । जगती ।

पर्वस्व देवमार्दनो विचर्षणि रसा इन्द्राय वरुणाय वायवे ।	
कूधी नो अद्य वरिवः स्वस्तिम दुरुक्षितौ गृणीहि दैव्यं जनम्	१
आ यस्तस्थौ भुवनान्यमर्त्यो विश्वानि सोमः परि तान्यर्षति ।	
कृण्वन् त्संचृतं विचृतमभिष्टय इन्दुः सिषक्त्युषसं न सूर्यः	२
आ यो गोभिः सृज्यत ओषधीष्वा देवानां सुम्न इष्यन्नुपावसुः ।	
आ विद्युता पवते धारया सुत इन्द्रं सोमो मादयन् दैव्यं जनम्	३
एष स्य सोमः पवते सहस्रजि द्विन्वानो वाचमिषिरामुष्वधम् ।	
इन्दुः समुद्रमुदिरति वायुभि रेन्द्रस्य हार्दि कलशेषु सीदति	४
अभि त्यं गावः पयसा पयोवृधं सोमं श्रीणन्ति मतिभिः स्वर्दिदम् ।	
धनंजयः पवते कृत्यो रसो विप्रः कविः काव्येना स्वर्चनाः	५ [९] (७२६)

(८५)

१२ वेनो मार्गवः । पवमानः सोमः । जगती, ११-१२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्राय सोम सुषुतः परि स्रवाऽपामीवा भवतु रक्षसा सह ।	
मा ते रसस्य मत्सत द्रवाविनो द्रविणस्वन्त इह सन्त्विन्दवः	१
अस्मान् त्समर्ये पवमान चोदय दक्षो देवानामसि हि प्रियो मद्गः ।	
जहि शत्रूरभ्या भन्दनायतः पिबेन्द्र सोममव नो मृधो जहि	२ (७२८)

अदध इन्दो पवसे मदिन्तम आत्मन्द्रस्य भवसि धासिरुत्तमः ।
 अभि स्वरन्ति बृहवो मनीषिणो राजानस्य भुवनस्य निंसते ३
 सहस्रणीथः शतधारो अन्तुत इन्द्रायेन्दुः पवते काम्यं मधु ।
 जयन् क्षेत्रम्भ्यंषां जयन्नप उरुं नो गातुं कृणु सोम मीढुः ४
 कनिक्कदत् कुलशे गोभिर्ज्यसे व्ययं समया वारंमर्षसि ।
 मर्मज्यमानो अत्यो न सानसि रिन्द्रस्य सोम जठरे समक्षरः ५
 स्वादुः पवस्व विव्याय जन्मने स्वादुरिन्द्राय सुहवीतुनाम्ने ।
 स्वादुर्मित्राय वरुणाय वायवे बृहस्पतये मधुमां अदाभ्यः ६ [१०]

अत्यं मृजन्ति कुलशे दश क्षिपः प्र विप्राणां मृतयो वाच ईरते ।
 पवमाना अभ्यर्षन्ति सुष्टुति मेन्द्रं विशन्ति मदिरास इन्द्रवः ७
 पवमानो अभ्यर्षा सुवीर्यं मुवीं गव्यंति महि शर्म सुप्रथः ।
 माकिर्नो अस्य परिषूतिरीशते न्दो जयेम त्वया धनं धनम् ८
 अधि द्यामस्थाद्वषभो विचक्षणो ऽरुरुचद्वि दिवो रोचना कविः ।
 राजा पवित्रमत्येति रोरुवद दिवः पीयूषं दुहते नृचक्षसः ९
 दिवो नाके मधुजिह्वा असुश्रतो वेना दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठाम् ।
 अप्सु द्वप्सं वावृधानं समुद्र आ सिन्धोरुर्मा मधुमन्तं पवित्र आ १०

नाके सुपर्णमुपपत्तिवांसं गिरौ वेनानामकृपन्त पूर्वीः ।
 शिशुं रिहन्ति मृतयः पर्निप्रतं हिरण्ययं शकुनं क्षामणि स्थाम् ११

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके अस्थाद् विश्वा रूपा प्रतिचक्षाणो अस्य ।
 भानुः शुक्रेण शोचिषा व्यद्यौत् प्रारुरुचद्रोदसी मातरा शुचिः १२ [११] (७३८)

(८६)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ८६-९६]

(१-४८) १-१० अकृष्टा माषाः, ११-२० सिकता निवावरी, २१-३० पृथ्रियोऽजाः, ३१-४० अकृष्टमाषादय-
 ख्यः, ४१-४५ भौमोऽग्निः, ४६-४८ गृत्समदः शौनकः । पवमानः सोमः । जगती ।

प्र ते आशवः पवमान धीजवो मदां अर्षन्ति रघुजा इव त्मना ।
 विव्याः सुपर्णा मधुमन्त इन्द्रवो मदिन्तमासः परि कोशमासते १
 प्र ते मदांसो मदिरास आशवो ऽसुक्षत रथ्यांसो यथा पृथक् ।
 धेनुर्न वत्सं पर्यसामि वज्रिण मिन्द्रमिन्द्रवो मधुमन्त ऊर्मयः २ (७४०)

अत्यो न हिंयानो अभि वाजर्मर्षं स्वर्वित् कोशं द्विवो अदिमातरम् ।
वृषां पवित्रे अधि सानो अव्यये सोमः पुनान इन्द्रियाय धार्यसे ३
प्र त आश्विनीः पवमान धीजुवो विद्या असृगृन् पर्यसा धरीमणि ।
प्रान्तर्कर्मयः स्थाविरीरसृक्षत ये त्वां मृजन्त्यृषिषाण वेधसः ४
विश्वा धामानि विश्वचक्ष ऋभ्वसः प्रभोस्ते सतः परि यन्ति केतवः ।
व्यानशिः पवसे सोम धर्मेभिः पतिर्विश्वस्य भुवनस्य राजसि ५ [१२]

उभयतः पवमानस्य रश्मयो ध्रुवस्य सतः परि यन्ति केतवः ।
यदीं पवित्रे अधि मृज्यते हरिः सत्ता नि योनां कुलशेषु सीदति ६
यज्ञस्य केतुः पवते स्वध्वरः सोमो देवानामुप याति निष्कृतम् ।
सहस्रधारः परि कोशर्मर्षति वृषां पवित्रमत्येति रोरुवत् ७
राजा समुद्रं नद्योर्ध्वं वि गाहते ऽपामूर्मिं संचते सिन्धुषु श्रितः ।
अध्यस्थात् सानु पवमानो अव्ययं नामां पृथिव्या धरुणो महो द्विवः ८
द्विवो न सानु स्तनयन्नाचिकदुद् द्यौश्च यस्य पृथिवी च धर्मेभिः ।
इन्द्रस्य सख्यं पवते विवेविद्वत् सोमः पुनानः कुलशेषु सीदति ९
ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधु प्रियं पिता देवानां जनिता विभूवसुः ।
दधाति रत्नं स्वधयोरपीच्यं मदिन्तमो मत्सर इन्द्रियो रसः १० [१३]

अभिकन्दन् कुलशं वाज्यर्षति पतिर्विवः शतधारो विचक्षणः ।
हरिर्मित्रस्य सदर्नेषु सीदति मर्मज्ञानोऽविभिः सिन्धुभिर्वृषां ११
अग्रे सिन्धूनां पवमानो अर्षत्यग्रे वाचो अग्रियो गोषु गच्छति ।
अग्रे वाजस्य भजते महाधुनं स्वायुधः सोतृभिः पूयते वृषां १२
अयं मतवाञ्छकुनो यथा हितो ऽयं ससार पवमान ऊर्मिणां ।
तव क्रत्वा रोदसी अन्तरा कंच शुचिर्धिया पवते सोम इन्द्र ते १३
द्वारि वसानो यजतो दिविस्पृश मन्तरिक्षा भुवनेष्वर्षितः ।
स्वर्जज्ञानो नभसाभ्यर्कमीत् प्रत्नमस्य पितरमा विवासाति १४
सो अस्य विशे महि शर्म यच्छति यो अस्य धाम प्रथमं व्यानुशे ।
पदं यदस्य परमे व्योमन् यतो विश्वा अभि सं याति संयतः १५ [१४]
प्रो अयासीदिन्दुरिन्द्रस्य निष्कृतं सखा सख्युर्न प्र भिनाति संगिरम् ।
मयं इव युवतिभिः समर्षति सोमः कुलशे शतघाता पथा १६ (७५४)

प्र वो धियो मन्द्रयुवो विपन्युवः पनस्युवः संवसनेष्वक्रमुः ।
 सोमं मनीषा अभ्यनूषत स्तुभो ऽभि धेनवः पर्यसिमशिश्रुः १७
 आ नः सोम संयतं पिप्युषीमिष—मिन्द्रो पर्वस्व पर्वमानो अस्त्रिधम् ।
 या नो दोहेते त्रिरहन्नसंश्रुषी क्षुमद्वाजवन्मधुमत् सुवीर्यम् १८
 वृषा मतीनां पवते विचक्षणः सोमो अह्नः प्रतरीतोषसो द्विवः ।
 क्राणा सिन्धूनां कुलशौ अवीवश—दिन्द्रस्य हाद्याविशन् मनीषिभिः १९
 मनीषिभिः पवते पूर्यः कवि—नृभिर्यतः परि कोशौ अचिक्रदत् ।
 त्रितस्य नाम जनयन् मधु क्षर—दिन्द्रस्य वायोः सख्याय कर्तवे २० [१५]

अयं पुनान उषसो वि रोचय—द्वयं सिन्धुभ्यो अभवदु लोककृत् ।
 अयं त्रिः सप्त दुदुहान आशिरं सोमो हृदे पवते चारु मत्सरः २१
 पर्वस्व सोम द्विवेषु धामसु सृजान इन्दो कुलशौ पवित्र आ ।
 सीदुन्निन्द्रस्य जठरे कर्निकदु—नृभिर्यतः सूर्यमारोहयो द्विवि २२
 अद्रिभिः सुतः पवसे पवित्र औ इन्दुविन्द्रस्य जठरेष्वाविशन् ।
 त्वं नृचक्षा अभवो विचक्षण सोम गोत्रमङ्गिरोभ्योऽवृणोरप २३
 त्वां सोम पर्वमानं स्वाधयो ऽनु विप्रासो अमदन्नवस्यवः ।
 त्वां सुपूर्ण आभरद् द्विवस्परी—न्दो विश्वाभिर्मतिभिः परिष्कृतम् २४
 अव्ये पुनानं परि वार ऊर्मिणा हरिं नवन्ते अभि सप्त धेनवः ।
 अपामुपस्थे अध्यायवः कवि—मृतस्य योनां महिषा अहेषत २५ [१६]

इन्दुः पुनानो अति गाहते मृधो विश्वानि कृण्वन् त्सुपथानि यज्यवे ।
 गाः कृण्वानो निर्णिजं हर्यतः कवि—रत्यो न क्रीळन् परि वारमर्षति २६
 अतश्चतः शतधारा अभिश्रियो हरिं नवन्तेऽव ता उदुन्युवः ।
 क्षिपो मृजन्ति परि गोमिरावृतं तृतीये पृष्ठे अधि रोचने द्विवः २७
 तवेमाः प्रजा द्विव्यस्य रेतसु—स्त्वं विश्वस्य भुवन्स्य राजसि ।
 अथेदं विश्वं पवमान ते वशे त्वमिन्द्रो प्रथमो धामधा असि २८
 त्वं समुद्रो असि विश्वावित् कवे तवेमाः पञ्च प्रदिशो विधर्मणि ।
 त्वं द्या च पृथिवीं चार्ति जग्निषु तव ज्योतीषि पवमान सूर्यः २९
 त्वं पवित्रे रजसो विधर्मणि देवेभ्यः सोम पवमान पूयसे ।
 त्वामुशिजः प्रथमा अगृभ्णत् तुभ्येमा विश्वा भुवन्नानि येमिरे ३० [१७] (७६८)

प्र रेभ एत्यति वारमव्ययं वृषा वनेष्वव चक्रवृद्धिः ।
 सं धीतयो वावशाना अनूषत शिशुं रिहन्ति मतयः पनिमतम् ३१
 स सूर्यस्य रुदिमभिः परि व्यत तन्तुं तन्वानस्त्रिवृतं यथा विदे ।
 नयन्तृतस्य प्राशिषो नवीयसीः पतिर्जनीनामुप याति निष्कृतम् ३२
 राजा सिन्धूनां पवते पतिर्विव कृतस्य याति पथिभिः कनिक्कदत् ।
 सहस्रधारः परि पिच्यते हरिः पुनानो वाचं जनयन्नुपावसुः ३३
 पर्वमान मह्यर्णो वि धावसि सूरौ न चित्रो अव्ययानि पव्यया ।
 गर्भस्तिपूतो नृभिर्द्रिभिः सुतो महे वाजाय धन्याय धन्वसि ३४
 इषमूर्जं पवमानाभ्यर्षसि श्येनो न वंसु कलशेषु सीदसि ।
 इन्द्राय मद्रा मद्यो मदः सुतो द्विवो विष्टम्भ उपमो विचक्षणः ३५ [१८]

सप्त स्वसारो अभि मातरः शिशुं नवं जज्ञानं जेन्यं विपश्चितम् ।
 अपां गन्धर्वं विव्यं नृचक्षंसं सोमं विश्वस्य भुवनस्य राजसे ३६
 ईशान इमा भुवनानि वीर्यसे युजान इन्द्रो हरितः सुप्रणयः ।
 तास्ते क्षरन्तु मधुमद्धृतं पयस्तव वृते सोम तिष्ठन्तु कृष्टयः ३७
 त्वं नृचक्षा असि सोम विश्वतः पर्वमान वृषभ ता वि धावसि ।
 स नः पवस्व वसुमद्भिर्णयवद्वयं स्याम भुवनेषु जीवसे ३८
 गोवित पवस्व वसुविद्भिर्णयविद्वेतोधा इन्द्रो भुवनेष्वर्षितः ।
 त्वं सुवीरो असि सोम विश्ववित तं त्वा विशा उप गिरेम आसते ३९
 उन्मध्व ऊर्मिर्विनना अतिष्ठिष्वपो वसानो महिषो वि गाहते ।
 राजा पवित्ररथो वाजमारुहत् सहस्रभृष्टिर्जयति श्रवो बृहत् ४० [१९]

स भन्दना उदियति प्रजावती विश्वायुर्विश्वाः सुभरा अहर्विवि ।
 बह्वं प्रजावद्वयिमश्वपस्त्यं पीत इन्द्रविन्द्रमस्मभ्यं याचतात् ४१
 सो अग्रे अह्नां हरिर्हर्यतो मदुः प्र चेतसा चेतयते अनु द्युभिः ।
 द्वा जना यातर्यन्नन्तरीयते नरां च शंसं दैव्यं च धर्तरि ४२
 अश्वते व्यश्वते समश्वते कर्तुं रिहन्ति मधुनाभ्यश्वते ।
 सिन्धोरुच्छ्रवासे पतर्यन्तमुक्षणं हिरण्यपावाः पुशुमांसु गृभ्णते ४३
 विपश्चिते पर्वमानाय गायत मही न धारात्यन्धो अर्षति ।
 अहिर्न जुषामर्ति सर्पति त्वचमत्यो न क्रीळन्नसरदृषा हरिः ४४ (७८२)

अग्नेगो राजापर्यस्तविष्यते विमानो अह्नां भुवनेष्वर्पितः ।

हरिर्धृतस्तुः सुहृशीको अर्णवो ज्योतीरथः पवते राय ओम्न्यः

४५ [२०]

असंजिं स्कम्भो द्विव उद्यतो मदुः परि त्रिधातुर्भुवनान्यर्पति ।

अंशुं रिहन्ति मतयुः पर्निप्रतं गिरा यदि निर्णिजमृगिमणो युयुः

प्र ते धारा अत्यणवानि मेध्यः पुनानस्य संयतो यन्ति रंहयः ।

यद्गोभिर्निन्दो चम्बोः समज्यस आ सुवानः सोम कलशेषु सीदसि

पर्वस्व सोम क्रतुविन्न उक्थ्यो ऽव्यो वारे परि धाव मधु प्रियम् ।

जहि विश्वान् रक्षस इन्दो अत्रिणो बृहद्वदेम विदथे सुवीराः

४८ [२१] (७८६)

(८७)

९ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र तु द्रव परि कोशं नि पीव नृभिः पुनानो अभि वाजर्मर्ष ।

अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयन्तो ऽच्छा बर्ही रशनाभिर्नयन्ति

स्वायुधः पवते देव इन्दु रशस्तिहा वृजनं रक्षमाणः ।

पिता देवानां जनिता सुदक्षो विष्टम्भो द्विवो धरुणः पृथिव्याः

ऋषिर्विप्रः पुरस्ता जनानां मृभुर्धरि उशना काव्येन ।

स चिद्विवेदु निहितं यदासा मपीच्यं गुह्यं नाम गोनाम्

एष स्य ते मधुमौ इन्द्र सोमो वृषा वृष्णे परि पवित्रे अक्षाः ।

सहस्रसाः शतसा भूरिदावा शश्वत्तमं बर्हिरा वाज्यस्थात्

एते सोमा अभि गव्या सहस्रा महे वाजायामृताय श्रवांसि ।

पवित्रेभिः पवमाना असृग्र उल्लवस्यवो न धृतनाजो अत्याः

५ [२२]

परि हि ष्मा पुरुहूतो जनानां विश्वासंद्गोर्जना पूयमानः ।

अथा भर इयेनभृत प्रयांसि रथि तुश्रानो अभि वाजर्मर्ष

एष सुवानः परि सोमः पवित्रे सर्गो न सुष्टो अदधावुदवो ।

तिग्मे शिशानो महिषो न शृङ्गे गा गव्यन्नाभि शूरो न सत्वा

एषा ययौ परमादुन्तरद्वेः कूचित् सतीरुर्वे गा विवेद ।

द्विवो न विद्युत् स्तनयन्त्यध्रैः सोमस्य ते पवत इन्द्र धारा

उत स्म राशिं परि यासि गोना मिन्द्रेण सोम सरथं पुनानः ।

पूर्वारिषो बृहतीर्जीरदानो शिक्षा शचीवस्तव ता उपेष्टुत्

९ [२३] (७९५)

(८८)

८ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

- अयं सोमं इन्द्र तुभ्यं सुन्वे तुभ्यं पवते त्वमस्य पाहि ।
 त्वं ह यं चकृषे त्वं ववृष इन्द्रं मदाय युज्याय सोमम् १
- स ह्यथो न भुरिषाळयोजि महः पूरुणि सातये वसूनि ।
 आदौ विश्वा नहुष्याणि जाता स्वर्षाता वन ऊर्ध्वा नवन्त २
- वायुर्न यो नियुत्वौ इष्टयामा नासत्येव हव आ शंभविष्ठः ।
 विश्ववारो द्रविणोदा इव त्वन् पूषेव धीजर्वनोऽसि सोम ३
- इन्द्रो न यो महा कर्माणि चक्रि हन्ता वृत्राणामसि सोम पुभित् ।
 पैद्रे न हि त्वमहिनाम्नां हन्ता विश्वस्यासि सोम दस्योः ४
- अग्निर्न यो वन आ सुज्यमानो वृथा पाजांसि कृणुते नदीषु ।
 जनो न युध्वा महत उपदि रिरिति सोमः पवमान ऊर्मिम् ५
- एते सोमा अति वाराण्यव्या दिव्या न कोशासो अभ्रवर्षाः ।
 वृथा समुद्रं सिन्धवो न नीचीः सुतासो अभि कलशौ असृग्रन् ६
- शुष्मी शर्धो न मारुतं पवस्वाऽनभिश्वास्ता दिव्या यथा विद् ।
 आपो न मक्षु संमतिर्भवा नः सहस्राप्साः पृतनाषाण्ण यज्ञः ७
- राज्ञो नु ते वरुणस्य व्रतानि बृहद्वर्ध्नीरं तव सोम धाम ।
 शुचिष्मसि प्रियो न मित्रो वृक्षार्यो अर्यमेवांसि सोम ८ [२४] (८०३)

(८९)

७ उशना काव्यः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

- प्रो स्य वह्निः पृथ्याभिरस्यान् दिवो न वृष्टिः पवमानो अक्षाः ।
 सहस्रधरो असदृश्यस्मे मातुरुपस्थे वन आ च सोमः १
- राजा सिन्धूनामवसिष्ठ वास क्रतस्य नावमारुहद्रजिष्ठाम् ।
 अण्डु ब्रप्सो वावृधे श्येनजूतो दुह ई पिता दुह ई पितुर्जाम् २
- सिंहं नसन्त मध्वो अयासं हरिर्मरुषं विवो अस्य पतिम् ।
 शूरो युत्सु प्रथमः पृच्छते गा अस्य चक्षसा परि पात्युक्षा ३ (८०६)

मधुपृष्ठं घोरमयासमश्वं रथे युञ्जन्त्युरुचक्र क्रुण्वम् ।	
स्वसारं ईं जामयो मर्जयन्ति सनाभयो वाजिनमर्जयन्ति	४
चतस्र ईं घृतदुहः सचन्ते समाने अन्तर्धरुणे निषत्ताः ।	
ता ईंमर्षन्ति नमसा पुनानास्ता ईं विश्वतः परि षन्ति पूर्वीः	५
विष्टम्भो द्विवो धरुणः पृथिव्या विश्वा उत क्षितयो हस्ते अस्य ।	
असंत त उत्सो गृणते नियुत्वान् मध्वो अंशुः पवत इन्द्रियाय	६
वृन्वन्नवातो अभि देववीति मिन्द्राय सोम वृत्रहा पवस्व ।	
शग्धि महः पुरुश्चन्द्रस्य रायः सुवीर्यस्य पतयः स्याम	७ [२५] (८१०)
(९०)	

६ वसिष्ठो मैत्रावरुणिः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र हिंन्वानो जनिता रोदस्यो रथो न वाजं सनिष्यन्नयासीत् ।	
इदं गच्छन्नायुधा संशिशानो विश्वा वसु हस्तयोरादधानः	१
अभि त्रिपृष्ठं वृषणं वयोधा माङ्गवाणामवावशन्त वाणीः ।	
वना वसानो वरुणो न सिन्धून् वि रत्नधा दयते वायीणि	२
शूरग्रामः सर्ववीरः सहावा अत्रा पवस्व सनिता धनानि ।	
तिग्मायुधः क्षिप्रयन्वा समत्स्व पाळहः साहान् पुतनासु शत्रून्	३
उरुगव्यूतिरभयानि कृण्वन् त्समीचीने आ पवस्वा पुरंधी ।	
अपः सिषासन्नुषसः स्वर्गाः सं चिक्रदो महो अस्मभ्यं वाजान्	४
मत्सि सोम वरुणं मत्सि मित्रं मत्सीन्द्रमिन्द्रो पवमान विष्णुम् ।	
मत्सि शार्धो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि महामिन्द्रमिन्द्रो मदाय	५
एवा राजेव क्रतुर्मा अमेन विश्वा घनिघ्नदुरिता पवस्व ।	
इन्द्रो सुक्ताय वचसे वयो धा युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	६ [२६] (८१६)
[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-२८]	(९१)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

असर्जि वक्त्रा रथ्ये यथाजौ धिया मनोता प्रथमो मनीषी ।	
दश स्वसारो अधि सानो अव्ये ऽजन्ति वह्निं सदनान्यच्छे	१
वीती जनस्य द्विव्यस्य कव्यै राधि सुवानो नहुष्येभिर्गिन्दुः ।	
प्र यो नृभिर्मृतो मर्येभिर्ममृजानोऽविभिर्गोभिर्गिन्द्रिः	२ (८१८)

वृषा वृष्णे रोहवदंशुरस्मै पवमानो रुशदीर्ति पयो गोः ।	
सहस्रमृक्का पथिभिर्वचोवि—दध्वस्मभिः सूरौ अण्वं वि याति	३
रुजा ह्रवहा चिद्वक्षसः सदांसि पुनान ईन्द ऊर्णुहि वि वाजान् ।	
वृश्चोपरिष्ठात तुजता वधेन ये अन्ति दुरादुपनायमेधाम्	४
स प्रतनवन्नव्यसे विश्ववार सूक्तार्य पथः कृणुहि प्राचः ।	
ये दुष्पहासो वनुषा बृहन्तस्तास्ते अश्याम पुरुकृत पुरुक्षो	५
एवा पुनानो अपः स्वर्गा अस्मभ्यं तोका तनयानि भूरि ।	
शं नः क्षेत्रमरु ज्योतीषि सोम ज्योङ्गः सूर्यं दृश्ये रिरिहि	६ [१] (८२२)

(१२)

६ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

परि सुवानो हरिरंशः पवित्रे रथो न सर्जि सनये हियानः ।	
आपच्छोकमिन्द्रियं पूयमानः प्रति देवाँ अजुषत प्रयोभिः	१
अच्छा नृचक्षा असरत पवित्रे नाम दधानः कुविरस्य योनौ ।	
सीवन् होतेव सदर्ने वसूषू पैमग्मृष्यः सप्त विप्राः	२
प्र सुमेधा गातुविद्विष्वदेवः सोमः पुनानः सव एति नित्यम् ।	
भुवद्विष्वेषु काव्येषु रन्ता ऽनु जनान् यतते पञ्च धीरः	३
तव त्ये सोम पवमान निण्ये विश्वे देवास्त्रय एकादशासः ।	
दश स्वधाभिरधि सानो अव्ये मृजन्ति त्वा नद्यः सप्त गृहीः	४
तद्यु सत्यं पवमानस्यास्तु यत्र विश्वे कारवः संनसन्त ।	
ज्योतिर्यदह्ने अकृणोदु लोकं प्रावन्मनुं दस्यवे कर्भीकम्	५
परि सन्नैव पशुमान्ति होता राजा न सत्यः समितीरियानः ।	
सोमः पुनानः कलशौ अयासीत् सीदन् मुगो न मंहियो वनेषु	६ [२] (८२८)

(१३)

५ नोधा गौतमः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

साकमुक्षो मर्जयन्त स्वसारो दश धीरस्य धीतयो धनुत्रीः ।	
हरिः पर्यद्रवजाः सूर्यस्य द्रोणं ननक्षे अत्यो न वाजी	१
सं मातृभिर्न शिशुर्वावशानो वृषा दधन्वे पुरुवारो अद्भिः ।	
मर्यो न योषामभि निष्कृतं यन् त्सं गच्छते कलश उन्मियाभिः	२ (८३०)

उत प्र पिप्य ऊधरध्याया इन्दुधाराभिः सचते सुमेधाः ।
 मूर्धानं गावः पयसा चमू ध्वभि श्रीणन्ति वसुभिर्न निकैः ३
 स नो देवेभिः पवमान रदेन्दो रयिमश्विनं वावशानः ।
 रथिरायतामुशती पुंशधि रस्मद्वा गा वावने वसूनाम् ४
 नू नो रयिमुप मास्व नुवन्तं पुनानो वाताप्यं विश्वश्चन्द्रम् ।
 प्र वन्विदुर्निन्दो तार्यायुः प्रातर्मक्षू धियावसुर्जगम्यात् ५ [३] (८३३)

(९४)

५ कण्वो घौरः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अधि यदस्मिन् वाजिनीव शुभः स्पर्धन्ते धियुः सूर्ये न विशः ।
 अपो वृणानः पवते कवीयन् व्रजं न पशुवर्धनाय मन्म १
 द्विता व्यूणर्वन्नमृतस्य धाम स्वर्विदे भुव्नानि प्रथन्त ।
 धियः पिन्वानाः स्वसरे न गावः ऋतायन्तीरभि वावश्च इन्दुम् २
 परि यत् कविः काव्या भरते शूरो न रथो भुव्नानि विश्वा ।
 देवेषु यशो मतीय भूषन् दक्षाय रायः पुरुभूषु नव्यः ३
 श्रिये जातः श्रिय आ निरियाय श्रियं वयो जरितृभ्यो दधाति ।
 श्रियं वसाना अमृतत्वमायन् भवन्ति सत्या समिथा मितद्वौ ४
 इषमूर्जमभ्यर्षाश्वं गा मुरु ज्योतिः कृणुहि मर्त्ति देवान् ।
 विश्वानि हि सुषहा तानि तुभ्यं पवमान वाधसे सोम शत्रून् ५ [४] (८३८)

(९५)

५ प्रस्कण्वः काण्वः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

कनिक्रान्ति हरिरा सुज्यमानः सीदन् वनस्य जठरे पुनानः ।
 नृमैर्यतः कृणुते निणिजं गा अतो मतीर्जनयत स्वधार्मिः १
 हरिः सृजानः पश्यामृतस्येयंति वाचमरितेव नावम् ।
 देवो देवानां गुह्यानि नामा ऽऽविष्कृणोति बर्हिषि प्रवाचे २
 अपामिवेदुर्मयस्तर्तुराणाः प्र मनीषा ईरते सोममच्छ ।
 नमस्यन्तीरुप च यन्ति सं चा ऽऽ च विशन्त्युशतीरुशन्तम् ३ (८४१)

तं मर्मजानं महिषं न साना—वंशुं दुहन्त्युक्षणं गिरिष्ठाम् ।
तं वावशानं मतयः सचन्ते त्रितो विभर्ति वरुणं समुद्रे
द्वयन् वाचमुपवक्तेव होतुः पुनान इन्द्रो वि ष्या मनीषाम् ।
इन्द्रश्च यत् क्षयथः सौमगाय सुवीर्यस्य पतयः स्याम

४

५ [५] (८४३)

(९६)

२४ दैवोदासिः प्रतर्दनः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

प्र सेनानीः शूरो अग्रे रथानां गव्यन्नोति हर्षते अस्य सेना ।
भद्रान् कृण्वन्निन्द्रहवान् त्सर्विभ्य आ सोमो वस्त्रां रभसानि दत्ते
समस्य हरिं हरयो मृजन्त्य—श्वहयैरनिशितं नमोभिः ।
आ तिष्ठति रथमिन्द्रस्य सखा विद्वौ एना सुमतिं ग्रात्यच्छ
स नो देव देवताति पवस्व महे सोम प्सरस इन्द्रपानः ।
कृण्वन्नपो वर्षयन् द्यामुतेमा—मुरोरा नो वरिवस्या पुनानः
अजीतयेऽहृतये पवस्व स्वस्तये सर्वतातये ब्रूते ।
तदुशान्ति विश्व इमे सखाय—स्तदहं वक्षि पवमान सोम
सोमः पवते जनिता मनीनां जनिता द्विवो जनिता पृथिव्याः
जनिताग्नेजनिता सूर्यस्य जनितेन्द्रस्य जनितोत विष्णोः

१

२

३

४

५ [६]

ब्रह्मा देवानां पदवीः कवीना—मृषिर्विप्राणां महिषो मृगाणाम्
श्येनो गृध्राणां स्वधितिर्वनानां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्
प्रावीविपद्वाच ऊर्मिं न सिन्धु—गिरिः सोमः पवमानो मनीषाः ।
अन्तः पश्यन् वृजनेमावरा—ण्या तिष्ठति वृषभो गोषु जानन्
स मत्सरः पुत्सु वृन्वन्नवातः सहस्रेता अभि वाजर्मर्ष ।
इन्द्रायिन्द्रो पवमानो मनी—ष्यः शोळुर्मिमीरय गा इषण्यन्
परि प्रियः कलशे देववात इन्द्राय सोमो रण्यो मदाय ।
सहस्रधारः शतवाज इन्द्र—वाजी न सप्तिः समना जिगाति
स पूष्यो वसुविज्जार्यमानो मृजानो अप्सु दुदुहानो अद्वौ ।
अभिज्ञस्तिपा भुवनस्य राजा विद्वद्भूतं ब्रह्मणे पूयमानः

६

७

८

९

१० [७]

त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
वृन्वन्नवातः परिधीरपौर्ण वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः

११ (८५४)

यथापवथा मनवे वयोधा अमित्रहा वरिखोविन्द्रविष्मान् ।
 एवा पवस्व द्विषिणं दधानं इन्द्रे सं तिष्ठ जनयार्युधानि १२
 पवस्व सोम मधुमौ क्रतावा ऽपो वसानो अधि सानो अर्घ्ये ।
 अव द्रोणानि घृतवान्ति सीद मदिन्तमो मत्सर इन्द्रपानः १३
 वृष्टिं दिवः शतधारः पवस्व सहस्रसा वाजयुर्वेववीती ।
 सं सिन्धुभिः कुलशे वावशानः समुस्रियाभिः प्रतिरन् न आयुः १४
 एव स्य सोमो मृतिभिः पुनानो ऽत्यो न वाजी तरतीदरातीः ।
 पयो न दुग्धमदितेरिषिर—मुर्विव गातुः सुयमो न वोळ्हा १५ [८]

स्वायुधः सोतृभिः पूयमानो ऽभ्यर्षं गुह्यं चारु नाम ।
 अभि वाजं सतिरिव श्रवस्या ऽभि वायुमभि गा देव सोम १६
 शिशुं जज्ञानं हर्षतं मृजन्ति शुम्भन्ति वह्निं मरुतो गुणेन ।
 कविर्गोभिः काव्येना कविः सन् त्सोमः पवित्रमत्येति रेभन् १७
 ऋषिमना य ऋषिकृत स्वर्षाः सहस्रणीथः पदुवीः कवीनाम् ।
 तृतीयं धाम महिषः सिर्षासन् त्सोमो विराजमानु राजति ष्टुप् १८
 चमूषच्छयेनः शकुनो विभृत्वा गोविन्दुर्द्वप्स आयुधानि बिभ्रत् ।
 अपामूर्मि सचमानः समुद्रं तुरीयं धाम महिषो विवक्ति १९
 मर्यां न शुभ्रस्तन्वं मृजानो ऽत्यो न सृत्वा सनये धनानाम् ।
 वृषेव यूथा परि कोशमर्षन् कर्निकदच्चम्बोऽरा विवेश २० [९]

पवस्वेन्द्रो पवमानो महोभिः कर्निकदत् परि वाराण्यर्ष ।
 क्रीळञ्चम्बोऽरा विश पूयमान इन्द्रं ते रसो मदुरो ममत्तु २१
 प्रास्य धारा बृहतीरसृग्र—नक्तो गोभिः कुलशौ आ विवेश ।
 सामं कृण्वन् त्सामन्यो विपश्चित् कन्दर्नेत्यभि सख्युर्न जामिम् २२
 अपघ्नन्नेषि पवमान शत्रून् प्रियां न जारो अभिगीत इन्दुः ।
 सीदन् वनेषु शकुनो न पत्वा सोमः पुनानः कुलशेषु सत्ता २३
 आ ते रुचः पवमानस्य सोम योषेव यन्ति सुदुघाः सुधाराः ।
 हरिरानीतः पुरुवारो अपस्व—चिक्रदत् कुलशे देवयुनाम् २४ [१०] (८६७)

(१७)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० १७-१०३]

(५८) १-३ मैत्रावरुणिवसिष्ठः, ४-६ वासिष्ठ इन्द्रप्रमतिः, ७-९ वासिष्ठो वृषगणः,
१०-१२ वासिष्ठो मन्युः, १३-१५ वासिष्ठ उपमन्युः, १६-१८ वासिष्ठो व्याघ्रपाद्,
१९-२१ वासिष्ठः शक्तिः, २२-२४ वासिष्ठः कर्णश्रुद्, २५-२७ वासिष्ठो मृळीकः,
२८-३० वासिष्ठो वसुक्रः, ३१-३४ पराशरः शाकत्यः, ४५-५८ कुत्स
आङ्गिरसः । पवमानः सोमः । त्रिष्टुप् ।

अस्य प्रेषा हेमनां पूयमानो देवो देवेभिः समपुक्त रसम् ।

सुतः पवित्रं पर्येति रेभन् मितेव सद्यं पशुमान्ति होता । १

भद्रा वस्त्रा समन्याऽवसानो महान् कविर्निर्वचनानि शंसन् ।

आ वच्यस्व चम्बोः पूयमानो विचक्षणो जागृविर्द्वैवर्चीतो । २

समु प्रियो मृज्यते सानो अच्ये यशस्तरौ यशसां क्षैतो अस्मे ।

अभि स्वरं धन्वा पूयमानो यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः । ३

प्र गायताभ्यर्चामि देवान् त्सोमं हिनोत महते धनाय ।

स्वादुः पवाते अति वारमव्यमा सीदाति कलशं देवयुनः । ४

इन्दुर्देवानामुप सख्यमायन् त्सहस्रधारः पवते मदाय ।

नृभिः स्तवानो अनु धाम पूर्वं मगन्निन्द्रं महते सौभगाय । ५ [११]

स्तोत्रे राये हरिरर्षा पुनान इन्द्रं मदो गच्छतु ते भराय ।

देवैर्योहि सरथं राधो अच्छा यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः । ६

प्र कार्यमृशनेव ब्रुवाणो देवो देवानां जनिमा विवक्ति ।

महिमतः शुचिबन्धुः पावकः पदा वराहो अभ्येति रेभन् । ७

प्र हंसासस्तुपलं मन्युमच्छा मादस्तं वृषगणा अयासुः ।

आङ्गूष्यं पवमानं सखायो दुर्मर्षं साकं प्र वदन्ति वाणम् । ८

स रंहत उरुगायस्य जृतिं वृथा क्रीळन्तं मिमते न गावः ।

परीणसं कृणुते तिग्मशृङ्गो दिवा हरिर्दृष्टो नक्तमृगः । ९

इन्दुर्षाजी पवते गोन्योघा इन्द्रे सोमः सह इन्वन् मदाय ।

हन्ति रक्षो बाधते पर्यरातीर्वरिवः कुण्वन् वृजनस्य राजा । १० [१२]

अधु धारया मध्वा पृचानस्तिरो रोमं पवते अद्रिदुग्धः ।

इन्दुरिन्द्रस्य सख्यं जुषाणो देवो देवस्य मत्सरो मदाय । ११ (८७८)

अभि प्रियाणि पवते पुनानो देवो देवान् त्वेन रसेन पुञ्चन ।
 इन्द्रधर्माण्यृतुथा वसानो दश क्षिपो अव्यत सानो अव्ये १२
 वृषा शोणो अभिकर्निकदुद्रा न दयन्नेति पृथिवीमुत द्याम् ।
 इन्द्रस्येव वग्नुरा शृण्व आजौ प्रचेतयन्नर्पति वाचमेमाम् १३
 रसाय्यः पर्यसा पिन्वमान इरयन्नेषि मधुमन्तमंशुम् ।
 पवमानः संतनिर्मेषि कृण्वन्निन्द्राय सोम परिषिच्यमानः १४
 एवा पवस्व मद्विरो मदायो दद्याभस्य नमयन् वधस्त्रैः ।
 परि वर्ण भरमाणो रुज्ञन्तं गव्युनीं अर्धं परि सोम सिक्तः १५ [१३]

जुष्टी न इन्द्रो सुपथा सुगान्युरौ पवस्व वरिवांसि कृण्वन् ।
 घनेव विष्वग्दुरितानि विघ्नन्नाधि ण्णुना धन्व सानो अव्ये १६
 वृष्टि नो अर्धं द्विष्यां जिगत्सु मिळावतीं शंगयीं जीरदानुम् ।
 स्तुकेव वीता धन्वा विचिन्वन् बन्धूरिमाँ अवराँ इन्द्रो वायून् १७
 ग्रन्थि न वि ध्यं ग्रथितं पुनान क्रजुं च गातुं वृजिनं च सोम ।
 अत्यो न क्रवो हरिरा सृजानो मयीं देव धन्व पुस्त्यावान् १८
 जुष्टो मदाय देवतात इन्द्रो परि ण्णुना धन्व सानो अव्ये ।
 सहस्रधारः सुरभिरदब्धः परि स्रव वार्जसातौ नृपह्ये १९
 अरश्मानो येऽरथा अयुक्ता अत्यासो न संसृजानास आजौ ।
 एते शुक्रासो धन्वन्ति सोमा देवासस्ताँ उप याता पिबध्वे २० [१४]

एवा न इन्द्रो अभि देववीतिं परि स्रव नभो अर्णश्चमूषु ।
 सोमो अस्मभ्यं कास्यं बृहन्तं रथिं ददातु वीरवन्तमुग्रम् २१
 तक्षयद्वी मनसो वेनतो वाग्ज्येष्ठस्य वा धर्मेणि क्षोरनीके ।
 आदीमायन् वरमा वावशाना जुष्टं पतिं कुलशे गाव इन्द्रुम् २२
 प्र दानुदो द्विष्यो दानुपिन्व क्रतमृताय पवते सुमेधाः ।
 धर्मा भुवद्रुजन्यस्य राजा प्र रश्मिभिर्दृशभिर्भारि भूमं २३
 पवित्रेभिः पवमानो नृचक्षा राजा देवानामुत मर्त्यानाम् ।
 द्विता भुवद्रुषिपतीं रथीणा मृतं भरत सुभृतं चार्विन्दुः २४
 अवी इव श्रवसे सातिमच्छेन्द्रस्य वायोरभि वीतिमर्ष ।
 स नः सहस्रा बृहतीरिषो वा भवा सोम द्रविणोवित पुनानः २५ [१५] (८९२)

देवाव्यो नः परिषिच्यमानाः क्षयं सुवीरं धन्वन्तु सोमाः ।
 आयज्यवः सुमतिं विश्ववारा होताशे न दिवियजो मन्द्रतमाः २६
 एवा देव देवतति पवस्व महे सोम प्सरसे देवपानः ।
 महाश्चिद्धिष्मसि हिताः समर्थं कूधि सुष्ठाने रोदसी पुनानः २७
 अश्वो न क्रवो वृषभिर्युजानः सिंहो न भीमो मनसो जवीयान् ।
 अर्वाचीनैः पृथिभिर्धे रजिष्ठा आ पवस्व सौमनसं न इन्दो २८
 शतं धारां देवजाता असृग्रन् त्सहस्रमेनाः कवयो मृजन्ति ।
 इन्दो सनित्रं विव आ पवस्व पुरस्तासि महतो धनस्य २९
 द्विवो न सर्गा अससृग्रमह्ना राजा न मित्रं प्र मिनाति धीरः ।
 पितुर्न पुत्रः क्रतुभिर्यतान आ पवस्व विशे अस्या अजीतिम् ३० [१६]

प्र ते धारा मधुमतीरसृग्रन् वारान् यत् पूतो अत्येव्यवान् ।
 पवमान् पवसे धाम गोनां जज्ञानः सूर्यमपिन्वो अकैः ३१
 कनिक्कवुदनु पन्थामृतस्य शुक्रो वि भास्यमृतस्य धाम ।
 स इन्द्राय पवसे मत्सर्वान् हिन्वानो वाचं मतिभिः कवीनाम् ३२
 दिव्यः सुपर्णोऽव चक्षि सोम पिन्वन् धाराः कर्मणा देववीती ।
 एन्दो विश कलशं सोमधानं कन्दन्निहि सूर्यस्योप रश्मिम् ३३
 तिस्रो वाच ईरयति प्र वह्निं क्रतस्य धीतिं ब्रह्मणो मनीषाम् ।
 गावो यन्ति गोपतिं पूच्छमानाः सोमं यन्ति मतयो वावशानाः ३४
 सोमं गावो धेनवो वावशानाः सोमं विप्रा मतिभिः पूच्छमानाः ।
 सोमः सुतः पूयते अज्यमानः सोमं अर्कोस्त्रिष्टुभः सं नवन्ते ३५ [१७]

एवा नः सोम परिषिच्यमान आ पवस्व पूयमानः स्वास्ति ।
 इन्द्रमा विश बृहता रवेण वर्धया वाचं जनया पुरंधिम् ३६
 आ जागृविर्विप्रं क्रता मतीनां सोमः पुनानो असदच्चमूषु ।
 सपन्ति यं मिथुनासो निकांमा अध्वर्यवो रथिरासः सुहस्ताः ३७
 स पुनान उप सूरै न धातो मे अप्रा रोदसी वि ष आवः ।
 प्रिया चिद्यस्य प्रियसास ऊती स तू धनं कारिणे न प्र यंसत् ३८
 स वर्धिता वर्धनः पूयमानः सोमो मीढ्वो अभि नो ज्योतिषावीत् ।
 येना नः पूर्वे पितरः पदज्ञाः स्वर्विदो अभि गा आद्रिमुष्णन् ३९ (१०६)

अक्रान् त्समुद्रः प्रथमे विधर्म—अनयन् प्रजा भुवनस्य राजा । वृषां पवित्रे अधि सानो अयं बृहत् सोमो वावृधे सुवान इन्द्रः ।	४० [१८]
महत् तत् सोमो महिषश्चकारा—ऽपां यद्गर्भोऽवृणीत देवान् । अर्द्धधादिन्द्रे पर्वमान ओजो ऽर्जनयत् सूर्ये ज्योतिरिन्द्रः ।	४१
मत्सि वायुमिष्टये राधसे च मत्सि मित्रावरुणा पूयमानः । मत्सि शर्धो मारुतं मत्सि देवान् मत्सि द्यावापृथिवी देव सोम	४२
ऋजुः पवस्व वृजिनस्य हुन्ता ऽपामीषां बार्धमानो मृषंश्च । अभिश्चीणन् पयः पर्यसाभि गोन्ता—मिन्द्रस्य त्वं तव वयं सखायः ।	४३
मध्वः सूदं पवस्व वस्व उत्सं वीरं च न आ पवस्वा भगं च । स्वदुस्वेन्द्राय पर्वमान इन्दो रयिं च न आ पवस्वा समुद्रात् ।	४४
सोमः सुतो धारयात्यो न हित्वा सिन्धुर्न निम्नमभि वाज्यक्षाः । आ योनिं वन्यमसदत् पुनानः समिन्दुर्गोभिरसरत् समन्द्रिः ।	४५ [१९]
एष स्य ते पवत इन्द्र सोम—श्चमूषु धीरं उशते तवस्वान् । स्वर्चक्षा रथिरः सत्यशुष्मः कामो न यो देवयतामसर्जि	४६
एष प्रत्नेन वयसा पुनान—स्तिरो वर्षांसि दुहितुर्दधानः । वसानः शर्म त्रिवरुथमप्सु होतेव याति समनेषु रेभन्	४७
नू नस्त्वं रथिरो देव सोम परि स्रव चम्बोः पूयमानः । अप्सु स्वादिष्टो मधुमां ऋतावा देवो न यः संविता सत्यमन्मा	४८
अभि वायुं वीत्यर्षा गृणानोऽहं ऽभि मित्रावरुणा पूयमानः । अमी नरं धीजवं रथेष्ठा—मभीन्द्रं वृषणं वज्रबाहुम्	४९
अभि वज्रां सुवसुनान्यर्षां—ऽभि धेनूः सुदुवाः पूयमानः । अभि चन्द्रा भर्तवे नो हिरण्या ऽभ्यश्वान् रथिनो देव सोम	५० [२०]
अमी नो अर्ष दिव्या वसू—न्यभि विश्वा पार्थिवा पूयमानः अभि येन द्रविणमश्रवांमा—ऽभ्यर्षियं जमदग्निवज्रः	५१
अया पवा पवस्वैना वसूनि माँश्चत्व इन्दो सरसि प्र धन्व । ब्रधश्चिदन्न वातो न जूतः पुरुमेधश्चित् तर्कवे नरं दात्	५२
उत न एना पवया पवस्वा—ऽर्षि श्रुते श्रवात्यस्य तीर्थे । षष्टिं सहस्रा नैगुतो वसूनि वृक्षं न पक्वं धूनवद्गणाय	५३ (१२०)

महीमे अस्य वृषनाम शूषे माँश्चत्वे वा पृशने वा वधत्रे ।	
अस्वापयन्निगुतः सेहयन्वा—ऽपामित्राँ अपाचितो अचेतः	५४
सं त्री पवित्रा विततान्येष्यन्वेकं धावसि पूयमानः ।	
असि भगो असि कृत्त्रस्य कृता असि मघवा मघवन्त्य इन्दो	५५ [२१]
एष विश्ववित पवते मनीषी सोमो विश्वस्य भुवनस्य राजा ।	
द्वप्साँ ईरयन् विदथेऽप्विन्दुर्वि वारमव्यं समयाति याति	५६
इन्दुं रिहन्ति महिषा अदग्धाः पदे रेभन्ति कुवयो न गृध्राः ।	
हिन्वन्ति धीरां कुशभिः क्षिपाभिः समञ्जते रूपमपां रसेन	५७
त्वया वयं पवमानेन सोम भरे कृतं वि चिनुयाम शश्वत ।	
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ता मदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः	५८ [२२] (९१५)

(९८)

१२ अम्बरीषो वर्षागिरः, ऋजिश्वा भारद्वाजश्च । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, ११ बृहती ।

अभि नो वाजसातमं रयिमर्ष पुरुस्पृहम् ।	
इन्दो सहस्रभर्णसं तुविद्युष्टं विश्वासहम्	१
परि प्य सुवानो अव्ययं रथे न वर्मीव्यत ।	
इन्दुरभि दुणां हितो हियानो धाराभिरक्षाः	२
परि प्य सुवानो अक्षा इन्दुरव्ये मदच्युतः ।	
धारा य ऊर्ध्वो अध्वरे भ्राजा नैति गव्ययुः	३
स हि त्वं देव शश्वते वसु मर्ताय दाशुषे ।	
इन्दो सहस्रिणं रयिं शतात्मानं विवाससि	४
वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो वस्वः पुरुस्पृहः ।	
नि नेदिष्ठतमा इषः स्याम सुस्रस्याभिगो	५
द्विर्यं पञ्च स्वयंशसं स्वसरो अद्रिसहतम् ।	
प्रियमिन्द्रस्य काम्यं प्रस्नापर्यन्त्यूर्मिणाम्	६ [२३]
परि त्वं हर्यतं हरिं बभ्रु पुनन्ति वारेण ।	
यो कुवान् विश्वाँ इत् परि मदेन सह गच्छति	७
अस्य वो ह्यवसा पान्तो दक्षसाधनम् ।	
यः सूरिषु श्रवो बृहद् कुधे स्वर्णं हर्यतः	८ (९३३)

स वां यज्ञेषु मानवी इन्दुर्जनिष्ठ रोदसी ।	
देवो देवी गिरिष्ठा असेधन् तं तुविष्वणि	९
इन्द्राय सोम पार्तवे वृत्रघ्ने परि षिच्यसे ।	
नरं च दक्षिणावते देवाय सवनासदे	१०
ते प्रतासो व्युष्मिषु सोमाः पवित्रे अक्षरन् ।	
अपप्रोथन्तः सनुतर्हुरश्चितः प्रातस्ताँ अप्रचेतसः	११
तं संखायः पुरोरुचं यूयं वयं च सूरयः ।	
अयाम् वाजगन्धं सनेम वाजपस्त्यम्	१२ [२४] (९३७)

(९९)

८ रेभसून् काश्यपो । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, १ बृहती ।

आ हर्यताय धूष्णवे धनुस्तन्वन्ति पौंस्यम् ।	
शुक्रां वयन्त्यसुराय निणिजं विपामघ्रे महीयुवः	१
अध क्षपा परिष्कृतो वाजो अभि प्र गाहते ।	
यदी विवस्वतो धियो हरिं ह्रिन्वन्ति यातवे	२
तमस्य मर्जयामसि मवो य इन्द्रपातमः ।	
यं गाव आसमिर्दधुः पुरा नूनं च सूरयः	३
तं गार्थया पुराण्या पुनानमभ्यनूषत ।	
उतो कृपन्त धीतयो देवानां नाम विभ्रंतीः	४
तमुक्षमाणमुच्ये वारं पुनन्ति धर्णसिम् ।	
दूतं न पूर्वचित्तय आ शासते मनीषिणः	५ [२५]
स पुनानो मदिन्तमः सोमश्चमूषु सीदति ।	
पशौ न रेत आदधत् पतिर्वचस्यते धियः	६
स मृज्यते सुकर्मभिर्देवो देवेभ्यः सुतः ।	
विदे यदासु संबुदि महीरपो वि गाहते	७
सुत इन्दो पवित्र आ नृभिर्द्युतो वि नीयसे ।	
इन्द्राय मत्सरिन्तमश्चमूष्वा नि षीदसि	८ [२६] (९४५)

(१००)

९ रेभसूनु काश्यपौ । पवमानः सोमः । अनुष्टुप् ।

अभी नवन्ते अद्भुहः प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् ।

वत्सं न पूर्वं आयुनि जातं रिहन्ति मातरः ।

पुनान इन्वुवा भर सोमं द्विवर्हसं रयिम् ।

त्वं वसूनि पुण्यसि विश्वानि दाशुषो गृहे ।

त्वं धियं मनोयुजं सृजा वृष्टिं न तन्यतुः ।

त्वं वसूनि पार्थिवा द्विव्या च सोम पुण्यसि ।

परि ते जिग्युषो यथा धारा सुतस्य धावति ।

रंहमाणा व्यव्ययं वारं वाजीवं सानसिः ।

क्रत्वे दक्षाय नः कवे पर्वस्व सोम धारया ।

इन्द्राय पातवे सुतो मित्राय वरुणाय च ।

पर्वस्व वाजसार्तमः पवित्रे धारया सुतः ।

इन्द्राय सोम विष्णवे वेवेभ्यो मधुमत्तमः ।

त्वां रिहन्ति मातरो हरिं पवित्रे अद्भुहः ।

वत्सं जातं न धेनुवः पर्वमानं विधर्मणि ।

पर्वमानं महि श्रवं श्रित्रेर्मिर्यासि रश्मिभिः ।

शार्धन् तमांसि जिघ्रसे विश्वानि दाशुषो गृहे ।

त्वं द्यां च महिन्नत पृथिवीं चाति जभिषे ।

प्रति द्वापिममुञ्चथाः पर्वमानं महित्वना ।

[पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ व० १-३३]

(१०१)

(१६) १-३ अन्धीगुः श्यावाश्विः, ४-६ ययातिर्नाहुषः, ७-९ नहुषो मानवः, १०-१२ मनुः सांवरणः,

१३-१६ वैश्वामित्रो वाच्यो वा प्रजापतिः । पवमानः सोमः । अनुष्टुप्, २-३ गायत्री ।

पुरोजिती वो अन्धसः सुताय मादयित्वे ।

अप श्वानं श्रथिष्टन सखायो दीर्घजिह्वम् ।

यो धारया पावकया परिप्रस्यन्दते सुतः । इन्दुरश्वो न कृत्यः ।

तं दुरोधमभी नरः सोमं विश्वाच्या धिया । युजं हिन्वन्त्यद्रिभिः ।

(१५७)

सुतासो मधुमत्तमाः सोमा इन्द्राय मन्दिनः ।

पवित्रवन्तो अक्षरन् देवान् गच्छन्तु वो मदाः

४

इन्द्रुरिन्द्राय पवत इति देवासो अब्रुवन् ।

वाचस्पतिर्मखस्यते विश्वस्येशान् ओजसा

५ [१]

सहस्रधारः पवते समुद्रो वाचमीह्वयः ।

सोमः पती रयीणां सखेन्द्रस्य द्विवेदिवे

६

अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति ।

पतिर्विश्वस्य भूमनो व्यस्यद्रोदसी उभे

७

समु प्रिया अनूषत गावो मदाय घृष्वयः ।

सोमांसः कृण्वते पथः पर्वमानास इन्दवः

८

य ओजिष्ठस्तमा भर पर्वमान श्रवाप्यम् ।

यः पञ्च चर्षणीरभि रयिं येन वनामहै

९

सोमाः पवन्त इन्द्रवो ऽस्मभ्यं गातुवित्तमाः ।

मित्राः सुवाना अरेपसः स्वाध्यः स्वर्विदः

१० [२]

सुध्वाणासो व्यद्विभिश्चितानां गोरधि त्वचि ।

इषमस्मभ्यमभितः समस्वरन् वसुविदः

११

एते पूता विपश्चितः सोमासो दध्याशिरः ।

सूर्यासो न दर्शतासो जिगन्तवो ध्रुवा घृते

१२

प्र सुन्वानस्यान्धसो मतीं न वृत तद्वचः ।

अपु श्वानमराधसं हुता मखं न भृगवः

१३

आ जामिरत्के अव्यत भुजे न पुत्र ओण्योः

सरज्जारो न योषणां वरो न योनिमासदम्

१४

स वीरो दक्षसाधनो वि यस्तस्तम्भ रोदसी ।

हरिः पवित्रे अव्यत वेधा न योनिमासदम्

१५

अव्यो वारोभिः पवते सोमो गव्ये अधि त्वचि ।

कनिकवुद्धृषा हरि-रिन्द्रस्याभ्येति निष्कृतम्

१६ [३] (९७०)

(१०९)

८ त्रित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

क्राणा शिशुर्महीनां हिन्वन्नृतस्य दीधितिम् । विश्वा परि प्रिया भुवदधं द्विता १
उप त्रितस्य पाण्योऽरभक्तं यदुहा पदम् । यज्ञस्य सप्त धामभिरधं प्रियम् २
त्रीणि त्रितस्य धारया पुष्टेष्ट्वेरया रयिम् । मिमीते अस्य योजना वि सुक्रतुः ३
जज्ञानं सप्त मातरौ वेधामशासत श्रिये । अयं ध्रुवो रयीणां चिकेत यत् ४
अस्य व्रते सजोषसो विश्वे देवासो अद्भुहः । स्पार्हा भवन्ति रन्तयो जुषन्त यत् ५ [४]

यमी गर्भमृतावृधौ हृशे चारुमजीजनन् । कविं महिष्ठमध्वरे पुरुस्पृहम् ६
समीचीने अभि त्मना यही ऋतस्य मातरा । तन्वाना यज्ञमानुषग्यदञ्जते ७
कत्वा शुकेभिरक्षभिर्ऋणोरप वृजं द्विवः । हिन्वन्नृतस्य दीधितिं प्राध्वरे ८ [५] (९७८)

(१०३)

६ द्वित आप्त्यः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

प्र पुनानाय वेधसे सोमाय वच्च उद्यतम् । भूतिं न भरा मतिभिर्जुजोषते १
परि वाराण्यव्यया गोभिरश्नानो अर्षति । त्री पृथस्था पुनानः कृणुते हरिः २
परि कोशी मधुश्रुतं मन्वये वारं अर्षति । अभि वाणीर्ऋषीणां सप्त नृपत ३
परि गेता मतीनां विश्वदेवो अदाभ्यः । सोमः पुनानश्चम्बोर्विशिद्धरिः ४
परि देवीरनु स्वधा इन्द्रेण याहि सरथम् । पुनानो वाचद्वाघद्भिरमर्त्यः ५
परि सप्तिर्न वाज्यु देवो देवेभ्यः सुतः । व्यानशिः पवमानो वि धावति ६ [६] (९८४)

(१०४)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥ ७ ॥ सू० १०४-११४]

६ पर्वतनारदौ काण्वौ, काश्यप्यौ शिखण्डिन्यावप्सरसौ वा । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

सखाय आ नि पीदत पुनानाय प्र गायत । शिशुं न यज्ञेः परि भूषत श्रिये १
समी वृत्सं न मातृभिः सृजता गयसाधनम् । देवाव्यं मदमभि द्विशवसम् २
पुनाता दक्षसाधनं यथा शर्धाय वीतये । यथा मित्राय वरुणाय शंतमः ३
अस्मभ्यं त्वा वसुविदमभि वाणीरनूषत । गोभिष्टे वर्णमभि वांसयामसि ४
स नो मदानां पत इन्द्रो देवप्सरा असि । सखेव सख्ये गातुवित्तमो भव ५
सनेमि कृध्यस्मदा रक्षसं कं चिद्वत्रिणम् । अपादेवं द्रुयोधि नः ६ [७] (९९०)

(१०५)

६ पर्वतनारदौ काण्वौ । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

तं वः सखायो मदाय पुनानमभि गायत । शिशुं न यज्ञैः स्वदयन्त गूर्तिभिः १
 सं वत्स इव मातृभिः—रिन्दुर्हिन्वानो अज्यते । देवावीर्मदो मतिभिः परिष्कृतः २
 अयं दक्षाय सार्धनो ऽयं शर्धाय वीतये । अयं देवेभ्यो मधुमत्तमः सुतः ३
 गोमन्त्र इन्दुो अश्ववत् सुतः सुदक्ष धन्व । शुचिं ते वर्णमग्नि गोषु दीधरम् ४
 स नो हरीणां पतु इन्दो देवप्सरस्तमः । सखेव सख्ये नयो रुचे भव ५
 सनेमि त्वमस्मदौ अदेवं कं चिद्विजिगम् । साह्वौ इन्दुो परि बाधो अपद्वयुमद [८] (९९६)

(१०६)

(१४) १-३, १०-१४ अग्निश्चाक्षुषः, ४-६ चक्षुर्मानवः, ७-९ मनुराप्सवः । पवमानः सोमः । उष्णिक् ।

इन्द्रमच्छ सुता इमे वृषणं यन्तु हरयः । श्रुष्टी जातास इन्दवः स्वर्विदः १
 अयं भराय सानुसि—रिन्द्राय पवते सुतः । सोमो जैत्रस्य चेतति यथा विदे २
 अस्येदिन्द्रो मदेष्वा ग्राभं गृभ्णीत सानुसिम् । वज्रं च वृषणं भरतु समणसुजित ३
 प्र धन्वा सोम जागृवि—रिन्द्रायिन्दुो परि स्रव । द्युमन्तं शुष्ममा भरा स्वर्विदम् ४
 इन्द्राय वृषणं मदुं पवस्व विश्वदर्शतः । सहस्रयामा पथिकृद्विचक्षणः ५ [९]

अस्मभ्यं गातुवित्तमो देवेभ्यो मधुमत्तमः । सहस्रं याहि पथिभिः कनिक्रदत् ६
 पवस्व देववीतय इन्दुो धाराभिरोजसा । आ कुलशं मधुमान् त्सोम नः सदः ७
 तव वृप्सा उदुप्रुत इन्द्रं मदाय वावृधुः । त्वां देवासो अमृताय कं पपुः ८
 आ नः सुतास इन्दवः पुनाना धावता रयिम् । वृष्टिद्यावो रित्यापः स्वर्विदः ९
 सोमः पुनान ऊर्मिणा ऽज्यो वारं वि धावति । अग्रे वाचः पवमानः कनिक्रदत् १० [१०]

धीभिर्हिन्वन्ति वाजिनं वने क्रीळन्तमत्यविम । अग्निं त्रिपूठं मतयः समस्वरन् ११
 असर्जि कुलशो अग्नि मीळहे सन्तिनं वाजयुः । पुनानो वाचं जनयन्नसिष्यदत् १२
 पर्वते हर्यतो हरि रति हरांसि गंधा । अभ्यर्पेन् त्तोतुभ्यो वीरवद्यशः १३
 अया पवस्व देवयु—मधोधारा असृक्षत । रेभन् पवित्रं पथेषि विश्वतः १४ [११] (१०१०)

(१०७)

२६ सप्तर्षयः (१ भरद्वाजो बार्हस्पत्यः, २ कश्यपो मारीचः, ३ गोतमो राह्वगणः, ४ भौमोऽत्रिः,

५ विश्वामित्रो गाथिनः, ६ जमदग्निर्भगवः, ७ मैत्रावरुणर्वसिष्ठः) । पवमानः सोमः ।

प्रगाथः= (१, ४, ६, ८, ९, १०, १२, १४, १७ बृहतीः, २, ५, ७, ११, १३,

१५, १८ सतोबृहती,) ३, १६ द्विपदा विराट्; १९-२६ प्रगाथः=

(विषमा बृहती, समा सतोबृहती) ।

परीतो पिञ्चता सुतं सोमो य उत्तमं हविः ।

दधन्वाँ यो नर्यो अप्स्वन्तरा सुपाव सोममद्रिभिः ।

नूनं पुनानोऽविभिः परि स्रवा—ऽदधः सुरभितरः ।

सुते चित् त्वाप्सु मदासो अर्धसा श्रीणन्तो गोभिरुत्तरम् ।

परि सुवानश्चक्षसे देवमार्दनः क्रतुरिन्दुर्विचक्षणः ।

पुनानः सोम धारया ऽपो वसानो अर्धसि ।

आ रत्नधा योनिमुतस्य सीवु—स्युत्सो देव हिरण्ययः ।

दुहान ऊर्ध्वदिव्यं मधु प्रियं प्रलं सुधस्थमासदत् ।

आपृच्छयं धरुणं वाज्यर्षति नृभिर्धूतो विचक्षणः ।

पुनानः सोम जागृवि—रव्यो वारे परि प्रियः ।

त्वं विप्रो अभवोऽङ्गिरस्तमो मध्वा यज्ञं मिमिक्ष नः ।

सोमो मीढ्वान् पवते गातुवित्तम् ऋषिर्विप्रो विचक्षणः ।

त्वं कविरभवो देववीर्यम् आ सूर्यं रोहयो त्रिवि ।

सोम उ षुवाणः सोतुमि—रधि ण्णुभिरवीनाम् ।

अश्वयेव हरिता याति धारया मन्द्रया याति धारया ।

अनूपे गोमान् गोभिरक्षाः सोमो दुग्धाभिरक्षाः ।

समुद्रं न संवरणान्यगमन् मन्दी मदाय तोशते ।

आ सोम सुवानो अद्रिभि—स्तिरो वाराण्युव्यया ।

जनो न पुरि चम्बोर्विशन्द्धरिः स्रवो वनेषु दधिषे ।

स मामृजे तिम्रो अण्वानि मेघ्यो मीळहे सप्तिनं वाजयुः ।

अनुमाद्यः पवमानो मनीषिभिः सोमो विप्रैर्भिक्रकभिः ।

प्र सोम देववीर्ये सिन्धुर्न पिप्ये अर्णसा ।

अंशोः पर्यसा मविरो न जागृवि—रच्छा कोशं मधुश्चुतम् ।

१

२

३

४

५ [१२]

६

७

८

९

१० [१३]

११

१२

(१०२२)

आ ह॑र्यतो अ॒र्जुने॑ अ॒त्के॑ अ॒व्यत॑ प्रियः सु॒नुर्न॑ म॒र्ज्यः ।
तमी॑ हि॒न्वन्त्य॑प॒सो यथा॑ रथं नदी॒ष्वा ग॑म॒स्त्योः

१३

अ॒भि सोमा॑स आ॒यवः॑ प॒र्वन्ते॑ म॒द्यं म॑र्द॒म् ।

स॒मुद्र॑स्याधि॒ वि॒ष्टपि॑ मनी॒षिणो॑ म॒त्स॒रासः॑ स्व॒र्विदः॑

१४

त॒रन्त॑ स॒मुद्रं॑ प॒र्वमा॑न ऊ॒र्मिणा॑ राजा॑ दे॒व ऋ॑तं बृ॒हत् ।

अ॒र्षेन्मि॑त्रस्य वरु॒णस्य॑ ध॒र्मेणा॑ प्र हि॒न्वान॑ ऋ॒तं बृ॒हत्

१५ [१४]

नृ॒भि॒र्ये॒मानो॑ ह॑र्यतो वि॒चक्ष॑णो राजा॑ दे॒वः स॒मुद्रि॑यः

१६

इ॒न्द्राय॑ प॒वते॑ म॒वुः सोमो॑ म॒रुत्व॑ति सु॒तः ।

स॒हस्र॑धा॒रो अ॒त्यव्य॑म॒र्षति॑ तमी॑ मु॒जन्त्या॑यवः

१७

पु॒नान॑श्च॒मू ज॑न॒यन् म॑ति॒ क॒विः सोमो॑ दे॒वेषु॑ रण्यति ।

अ॒पो व॑सानः परि गो॒भिरु॑त्त॒रः सी॒दुन् व॑नेष्व॒व्यत॑

१८

त॒वाहं॑ सोम॑ रा॒रण स॒ख्य इ॒न्द्रो वि॒वेदि॑वे ।

पु॒रूणि॑ ब॒भ्रो नि॑ च॒रन्ति॑ मा॒मव॑ परि॒र्धोर॑ति ताँ इ॒हि

१९

उ॒ताहं॑ न॒क्तमु॑त सोम॑ ते दि॒वा स॒ख्याय॑ ब॒भ्रु ऊ॒र्धनि॑ ।

घृ॒णा त॑प॒न्तम॑ति सूर्ये॑ प॒रः श॒कुना॑ इ॒व प॑तिम

२० [१५]

मु॒ज्यमा॑नः सु॒हस्त्य॑ स॒मुद्रे॑ वा॒चमि॑न्व॒सि ।

र॒यि पि॑शङ्गं ब॒हुलं॑ पु॒रुस्पृ॑हं प॒र्वमा॑नाभ्य॒र्षसि॑

२१

मु॒जानो॑ वा॒रे प॑र्व॒मानो॑ अ॒व्यये॑ वृषा॒व च॑क्र॒वो व॑ने ।

दे॒वानाँ॑ सोम॑ प॒र्वमा॑न निष्कृ॒तं गो॒भि॒र॒ज्ञानो॑ अ॒र्षसि॑

२२

प॒र्वस्व॑ वा॒जसा॑तये ऽभि॒ विश्वा॑नि का॒व्या ।

त्वं स॒मुद्रं॑ प्र॒थमो॑ वि धा॒रयो॑ दे॒वेभ्यः॑ सोम॑ म॒त्स॒रः

२३

स तू॑ प॒र्वस्व॑ परि पा॒र्थिवं॑ र॒जो वि॒व्या च॑ सोम॑ ध॒र्मेभिः॑ ।

त्वां वि॒प्रासो॑ म॒तिमि॑र्विचक्षण॑ शु॒भ्रं हि॒न्वन्ति॑ धी॒तिभिः॑

२४

प॒र्वमा॑ना अ॒सृक्ष॑त प॒वित्र॑म॒ति धा॑र॒या ।

म॒रुत्व॑न्तो म॒त्स॒रा इ॒न्द्रिया॑ ह॒या मे॒धाम॑भि प्र॒यांसि॑ च

२५

अ॒पो व॑सानः परि को॒शम॑र्ष॒ती न्दु॑हि॒यानः॑ सो॒तृभिः॑ ।

ज॒नय॑ञ्चो॒र्तिर्म॑न्दना॒ अवी॑व॒शद् गाः॑ कृ॒ण्वानो॑ न नि॒णिज॑म

२६ [१६] (१०३६)

(१०८)

(१-१६) १-२ गौरिवीतिः शाक्त्यः; ३, १४-१६ शक्तिर्वीसिष्ठः; ४-५ ऊरुराङ्गिरसः,
६-७ ऋजिश्वा भारद्वाजः, ८-९ ऊर्ध्वसवा आङ्गिरसः, १०-११ कृतयशा आङ्गिरसः,
१२-१३ ऋणञ्चयो राजर्षिः । पवमानः सोमः । काकुभः प्रगाथः= (विषमा
ककुप्, समा सतोबृहती), १३ यवमध्या गायत्री ।

पवस्व मधुमत्तम् इन्द्राय सोम क्रतुवित्तमो मदः । महि द्युक्षतमो मदः १
यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायते ऽस्य पीता स्वर्विदः ।
स सुप्रकृतो अभ्यक्रमीदिषो ऽच्छा वाजं नैतशः २
त्वं ह्यङ्ग देव्या पवमान जनिमानि द्युमत्तमः । अमृतुत्वाय घोषयः ३
येना नवगवो दृध्यङ्गुपोर्णते येन विप्रास आपिरे ।
देवानां सुम्ने अमृतस्य चारुणो येन श्रवांस्यानशुः ४
एष स्य धारया सुतो ऽव्यो वारंभिः पवते मदिन्तमः । क्रीळञ्चूर्मिरुपामिव ५ [१७]

य उस्त्रिया अप्या अन्तरश्मनो निर्गा अकृन्तदोर्जसा ।
अभि व्रजं तन्निषे गव्यमश्व्यं वर्मीव धृष्णवा रुज ६
आ सोता परि षिञ्चता—ऽश्वं न स्तोममप्युतं रजस्तुरम् । वनक्रक्षमुदुप्रुतम् ७
सहस्रधारं वृषभं पयोवृधं प्रियं देवाय जन्मते ।
ऋतेन य ऋतजातो विवावृधे राजा देव ऋतं बृहत् ८
अभि द्युम्नं बृहद्यश इषस्पते दिदीहि देव देवयुः । वि कोशं मध्यमं युव ९
आ वच्यस्व सुदक्ष चम्बोः सुतो विशां वह्निर्न विशपतिः ।
वृष्टिं द्विवः पवस्व रीतिमुपां जिन्वा गर्विष्टये धियः १० [१८]

एतमु त्थं मवुच्युतं सहस्रधारं वृषभं द्विवो दुहुः । विश्वा वसूनि बिभ्रतम् ११
वृषा वि जज्ञे जनयन्नमर्त्यः प्रतपञ्ज्योतिषा तमः ।
स सुष्टुतः कविर्भिर्निर्णिजं दधे त्रिधात्वस्य दंससा १२
स सुन्वे यो वसूनां यो रायामानेता य इळांनाम् । सोमो यः सुक्षितीनाम् १३
यस्य न इन्द्रः पिबाद्यस्य मरुतो यस्य वार्यमणा भगः ।
आ येन मित्रावरुणा करामह एन्द्रमवसे महे १४
इन्द्राय सोम पातवे नृभिर्वृतः स्वायुधो मदिन्तमः । पवस्व मधुमत्तमः १५
इन्द्रस्य हार्दि सोमधानमा विश समुद्रमिव सिन्धवः ।
जुष्टो मित्राय वरुणाय वायवे दिवो विष्टम्भ उन्तमः १६ [१९] (१०५२)

(१०९)

२२ अग्नयो धिष्ण्या पेश्वरयः । पवमानः सोमः । द्विपदा विराट् ।

परि प्र धन्वेन्द्राय सोम स्वादुर्मित्राय पूष्णे भगाय	१
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य पेयाः कत्वे दक्षाय विश्वे च देवाः	॥१॥ २
एवामृताय महे क्षयाय स शुक्रो अर्प द्विन्यः पीयूषः	३
पवस्व सोम महान् त्समुद्रः पिता देवानां विश्वाभि धाम	॥२॥ ४
शुक्रः पवस्व देवेभ्यः सोम दिवे पृथिव्यै शं च प्रजार्यै	५
दिवो धर्तासि शुक्रः पीयूषः सत्ये विधर्मन् वाजी पवस्व	॥३॥ ६
पवस्व सोम द्युम्नी सुधारो महामवीनामनु पूर्यः	७
नृभिर्यमानो जज्ञानः पूतः क्षरद्विश्वा नि मन्द्रः स्वर्वित्	॥४॥ ८
इन्दुः पुनानः प्रजामृगणः करद्विश्वा नि द्रविणानि नः	९
पवस्व सोम कत्वे दक्षाय ऽश्वो न निक्तो वाजी धनाय	॥५॥ १० [२०]

तं ते सोतारो रसं मदाय पुनन्ति सोमं महे द्युम्नाय	११
शिर्शुं जज्ञानं हरिं मृजन्ति पवित्रे सोमं देवेभ्य इन्दुम्	॥६॥ १२
इन्दुः पविष्टु चारुर्मदाया ऽपामुपस्थे कविर्भगाय	१३
विर्भर्ति चार्विन्द्रस्य नाम येन विश्वानि वृत्रा जघान	॥७॥ १४
पिबन्त्यस्य विश्वे देवासो गोभिः श्रीतस्य नृभिः सुतस्य	१५
प्र सुवानो अक्षाः सहस्रधार स्तिरः पवित्रं वि वारमव्यम्	॥८॥ १६
स वाज्यक्षाः सहस्ररता अन्द्रिर्भृजानो गोभिः श्रीणानः	१७
प्र सोम याहीन्द्रस्य कुक्षा नृभिर्यमानो अद्रिभिः सुतः	॥९॥ १८
असर्जि वाजी तिरः पवित्र मिन्द्राय सोमः सहस्रधारः	१९
अश्रन्त्येनं मध्वो रसेनेन्द्राय वृष्ण इन्दुं मदाय	॥१०॥ २०
देवेभ्यस्त्वा वृथा पाजसे ऽपो वसानं हरिं मृजन्ति	२१
इन्दुरिन्द्राय तोशते नि तोशते श्रीणन्नुग्रो रिणन्नपः	॥११॥ २२ [२१] (१०७७)

(११०)

१२ त्र्यरुणस्त्रैवृष्णः, असदस्युः पौरुकुत्स्यः । पवमानः सोमः । १-३ पिपीलिकमध्या अनुष्टुप्,
४-९ ऊर्ध्वबृहती, १०-१२ विराट् ।

पर्यु घु प्र धन्व वाजसातये परि वृत्राणि सुक्षणिः ।

द्विषस्तरध्या ऋणया न ईयसे

१

अनु हि त्वा सुतं सोम मदांसि महे समर्थराज्ये ।

वाजा अभि पवमान प्र गाहसे

२

अजीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शक्रमना पयः ।

गोजीरया रहमाणः पुरंध्या

३

अजीजनो अमृत मर्त्येष्वौ ऋतस्य धर्मन्नमृतस्य चारुणः ।

सदासरो वाजमच्छा सनिष्यदत्

४

अभ्यमि हि श्रवसा ततर्द्धिथो त्सं न कं चिज्जनपानमक्षितम् ।

शयीभिर्न भरमाणो गभस्त्योः

५

आर्क्षी के चित् पश्यमानास आप्यं वसुरुचो द्विव्या अभ्यनूषत ।

वारुं न देवः संविता व्यूणुते

६ [२२]

त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिषो महे वाजाय श्रवसे धियं दधुः ।

स त्वं नो वीर वीर्यीय चोदय

७

द्विवः प्रीयूषं पूर्यं यदुक्थ्यं महो गाहाद्विव आ निरंधुक्षत ।

इन्द्रमभि जायमानं समस्वरन्

८

अधु यद्विमे पवमान रोदसी इमा च विश्वा मुर्वनाभि मज्मना ।

युथे न निःष्ठा वृषभो वि तिष्ठसे

९

सोमः पुनानो अव्यये वारे शिशुर्न क्रीळन् पवमानो अक्षाः ।

सहस्रधारः शतवाज इन्दुः

१०

एष पुनानो मधुमौ ऋतावेन्द्रायेन्दुः पवते स्वादुरुभिः ।

वाजसनिर्वरिवोविद्वयोधाः

११

स पवस्व सहमानः पुतन्युन् त्सेधन् रक्षांस्यप दुर्गहाणि ।

स्वायुधः सासहान् त्सोम शत्रून्

१२ [२३] (१०८६)

(१११)

३ अनानतः पारुच्छेपिः । पवमानः सोमः । अत्यष्टिः ।

अया रुचा हरिण्या पुनानो विश्वा द्वेषांसि तरति स्वयुग्वभिः सुरो न स्वयुग्वभिः ।

धारा सुतस्य रोचते पुनानो अरुषो हरिः ।

विश्वा यदूपा परियात्यृक्भिः सप्तास्येभिर्ऋक्भिः १

त्वं त्यत् पणीनां विद्वो वसु सं मातृभिर्मर्जयसि स्व आ दमं ऋतस्य धीतिमिदमे ।

परावतो न साम तद् यत्रा रणन्ति धीतयः ।

त्रिधातुभिररुषीभिर्यो दधे रोचमानो वयो दधे २

पूर्वामनु प्रदिशं याति चेकितत् सं रुश्मिभिर्यते दर्शतो रथो दैव्यो दर्शतो रथः ।

अग्मन्नुक्थानि पौंस्येन्द्रं जैत्राय हर्षयन् ।

वज्रश्च यद्वन्थो अनपच्युता समस्त्वनपच्युता ३ [२४] (१०८९)

(११२)

४ शिशुराङ्गिरसः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

नानानं वा उ नो धियो वि व्रतानि जनानाम् ।

तक्षा रिष्टं रुतं भिषग् ब्रह्मा सुवन्तमिच्छतीन्द्रयिन्वो परि स्रव १

जरतीभिरोषधीभिः पूर्णेभिः शकुनानाम् ।

कामारो अश्मभिर्युभिर्हिरण्यवन्तमिच्छतीन्द्रयिन्वो परि स्रव २

कारुरहं ततो भिषग्गुपलप्राक्षिणीं नना ।

नानाधियो वसूयवो ऽनु गा इव तस्थिमेन्द्रयिन्वो परि स्रव ३

अश्वो वोळ्हा सुखं रथं हसुनामुपमन्त्रिणाः ।

शेषो रोमण्वन्तौ भेदौ वारिन्मण्डूक इच्छतीन्द्रयिन्वो परि स्रव ४ [२५] (१०९३)

(११३)

११ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।

शर्यावावति सोममिन्द्रः पिबतु वृत्रहा ।

बलं दधाना आत्मनि करिष्यन् वीर्यं महदिन्द्रयिन्वो परि स्रव १

आ पवस्व दिशां पत आर्जिकात् सोम मीढुः ।

ऋतवाकेन सत्येन श्रद्धया तपसा सुत इन्द्रयिन्वो परि स्रव २

पर्जन्यवृद्धं महिषं तं सूर्यस्य दुहिताभरत् ।

तं गन्धर्वाः प्रत्यगृभ्णन् तं सोमे रसमादधु-रिन्द्रयिन्वो परि स्रव ३ (१०९६)

- ऋतं वदन्तद्युध्न सत्यं वदन् त्सत्यकर्मन् ।
 ध्रुवां वदन् त्सोम राजन् धात्रा सोमं परिष्कृत इन्द्रायिन्दो परि स्रव ४
 सत्यमुग्रस्य बृहतः सं स्रवन्ति संस्रवाः ।
 सं यन्ति रसिनो रसाः पुनानो बह्वणा हर इन्द्रायिन्दो परि स्रव ५ [२६]
 यत्र ब्रह्मा पवमान छन्दस्यां वाचं वदन् ।
 ग्रावणा सोमं महीयते सोमेनानन्दं जनयन् इन्द्रायिन्दो परि स्रव ६
 यत्र ज्योतिरजस्रं यस्मिन् लोके स्वंर्हितम् ।
 तस्मिन् मां धेहि पवमानाऽमृतं लोके अक्षित इन्द्रायिन्दो परि स्रव ७
 यत्र राजा वैवस्वतो यत्राविरोधनं द्विवः ।
 यत्रामूर्यहृतीरापस्तत्र माममृतं कूधीन्द्रायिन्दो परि स्रव ८
 यत्रानुकामं चरणं त्रिनाके त्रिदिवे द्विवः ।
 लोका यत्र ज्योतिष्मन्तस्तत्र माममृतं कूधीन्द्रायिन्दो परि स्रव ९
 यत्र कामा निकामाश्च यत्र ब्रध्नस्य विष्टपम् ।
 स्वधा च यत्र तृप्तिश्च तत्र माममृतं कूधीन्द्रायिन्दो परि स्रव १०
 यत्रानन्दाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुद आसते ।
 कामस्य यत्राताः कामास्तत्र माममृतं कूधीन्द्रायिन्दो परि स्रव ११ [२७] (११०४)
 (११४)
 ४ कश्यपो मारीचः । पवमानः सोमः । पङ्क्तिः ।
 य इन्दोः पवमानस्याऽनु धामान्यक्रमीत् ।
 तमाहुः सुप्रजा इति यस्ते सोमाविधन्मन् इन्द्रायिन्दो परि स्रव १
 ऋषे मन्त्रकृतां स्तोमैः कश्यपोऽर्धयन् गिरः ।
 सोमं नमस्य राजानं यो जज्ञे वीरुधां पतिरिन्द्रायिन्दो परि स्रव २
 सप्त दिशो नानासूर्याः सप्त होतार ऋत्विजः ।
 देवा आदित्या ये सप्त तेभिः सोमाभि रक्ष न इन्द्रायिन्दो परि स्रव ३
 यत् ते राजच्छ्रुतं हविस्तेन सोमाभि रक्ष नः ।
 अरातीवा मा नस्तारीन्मो च नः किं चनामसु दिन्द्रायिन्दो परि स्रव ४ [२८] (११०८)
 ॥ इति नवमं मण्डलं समाप्तम् ॥

मंत्रसंख्या

अष्टममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ७६९०

नवममण्डलस्य ११०४

सर्वयोगः ८७९८

अथ दशमं मण्डलम् ।

(१)

[प्रथमोऽनुवाकः ॥१॥ सू० १-१६]

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्रे बृहन्नुषसामूर्ध्वो अस्था—न्निर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषागात् ।

अग्निर्मानुना रुशता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सन्नान्यप्राः

१

स जातो गर्भो असि रोदस्यो—रग्ने चारुर्विभूत ओषधीषु ।

चित्रः शिशुः परि तमस्यक्तून् प्र मातृभ्यो अधि कर्निकद्वद्वाः

२

विष्णुरित्था परमस्य विद्वा—ञ्जातो बृहन्नाभि पति तृतीयम् ।

आसा यदस्य पयो अकृत स्वं सचेतसो अभ्यर्चन्त्यत्र

३

अत उ त्वा पितृभूतो जनित्री—रन्नावृधुं प्रति चरन्त्यज्ञैः ।

ता इ प्रत्येषि पुनरन्यरूपा असि त्वं विश्व मानुषीषु होता

४

होतारं चित्ररथमध्वरस्य यज्ञस्ययज्ञस्य केतुं रुशन्तम् ।

प्रत्यर्धं देवस्यदेवस्य मद्वा श्रिया त्वं मिमतिथिं जनानाम्

५

स तु वस्त्राण्यध पेशनानि वसानो अग्निर्नाभा पृथिव्याः ।

अरुषो जातः पद इळायाः पुरोहितो राजन् यक्षीह देवान्

६

आ हि द्यावापृथिवी अग्र उभे सदा पुत्रो न मातरां ततन्थ ।

प्र याह्यच्छोशतो यविष्ठा—ऽथा वह सहस्येह देवान्

७ [२९] (७)

(२)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

पिप्रीहि देवा उशतो यविष्ठ विद्वां ऋतुं ऋतुपते यजेह ।

ये दैव्या ऋत्विजस्तेभिर्ग्रे त्वं होतृणामस्यायं जिष्ठः

१

वेषि होत्रमुत पोत्रं जनानां मन्धातासि द्रविणोदा ऋतावा ।

स्वाहा वयं कृणवामा हवीषि देवो देवान् यजत्वग्निरहेन

२

आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्रवाम तदनु प्रवोळुहुम् ।

अग्निर्विद्वान् त्स यं जात सेदु होता सो अध्वरान् त्स ऋतून् कल्पयाति

३

(१०)

यद्वो वयं प्रमिनाम ब्रतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः ।
 अग्निष्टद्विष्वमा पृणाति विद्वान् येभिर्देवाँ ऋतुभिः कल्पयाति ४
 यत् पाकुत्रा मनसा वीनदक्षा न यज्ञस्य मन्वते मर्त्यासः ।
 अग्निष्टद्वोतां ऋतुविद्विजानन् यजिष्ठो देवाँ ऋतुशो यजाति ५
 विश्वेषां ह्यध्वराणामनीकं चित्रं केतुं जनिता त्वा जजान् ।
 स आ यजस्व नृवतीरनु क्षाः स्पाहाँ इषः क्षुमतीँर्विश्वजन्याः ६
 यं त्वा द्यावापृथिवी यं त्वापस्त्वष्टा यं त्वा सुजनिमा जजान् ।
 पन्थामनु प्रविद्वान् पितृयाणं द्युमदग्ने समिधानो वि भाहि ७ [३०] (१४)

(३)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

इनो राजन्नरतिः समिद्धो रौद्रो दक्षाय सुषुमाँ अदर्शि ।
 चिकिद्धि भाति भासा बृहता ऽसिक्कीमेति रुशतीमपाजन् १
 कृष्णां यदेनीमभि वर्षसा भूज्जनयन् योषाँ बृहतः पितुर्जाम् ।
 ऊर्ध्वं भानुं सूर्यस्य स्तभायन् द्विवो वसुभिरतिर्वि भाति २
 भद्रो भद्रया सचमान आगात् स्वसारं जारो अभ्येति पश्चात् ।
 सुप्रकेतैर्युभिरग्निर्वितिष्ठन् रुशद्भिर्वर्णैरभि राममस्थान् ३
 अस्य यामासो बृहतो न वग्नूनिन्धाना अग्नेः सख्युः शिवस्य ।
 ईज्यस्य वृष्णो बृहतः स्वासो भामासो यामन्नक्तवश्चिकित्रे ४
 स्वनान न यस्य भामासः पवन्ते रोचमानस्य बृहतः सुदिवः ।
 ज्येष्ठेभिर्वस्तेजिष्ठैः क्रीळुमद्भिर्वर्षिष्ठेभिर्भानुभिर्नक्षति द्याम् ५
 अस्य शुष्मासो दृढशानपवे जेहमानस्य स्वनयन् निगुद्भिः ।
 प्रत्नेभिर्यो रुशद्भिर्देवतमो वि रेमद्भिररतिर्भाति विश्वा ६
 स आ वक्षि महिं न आ च सत्सि द्विस्पृथिव्योररतिर्युवत्योः ।
 अग्निः सुतुकैः सुतुकैभिरश्वै रभस्वद्भिरभस्वोँ एह गम्याः ७ [३१] (१५)

(४)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

प्र ते यक्षि प्र त इयमि मन्म भुवो यथा वन्द्यो नो हवेषु ।
 धन्वाँन्निव प्रपा असि त्वमग्न इयक्षवे पुरवे प्रत राजन् १ (१६)

यं त्वा जनासो अभि संचरन्ति गाव उष्णमिव व्रजं यविष्ठ ।	
दूतो देवानामसि मर्याना मन्तमर्ह्याश्चरसि रोचनेन	२
शिशुं न त्वा जेन्यं वर्धयन्ती माता बिभर्ति सचनस्यमाना ।	
धनोराधि प्रवता यासि हयं—स्त्रिगीषसे पशुवावसृष्टः	३
मूरा अमूर न वयं चिकित्वो महित्वमग्ने त्वमङ्ग वित्से ।	
शयं वव्विश्चरति जिह्यादन् रेविह्यते युवतिं विशपतिः सन्	४
कूचिज्जायते सनयासु नव्यो वने तस्थौ पलितो धूमकेतुः ।	
अस्तातापो वृषभो न प्र वेति सचेतसो यं प्रणयन्त मतीः	५
तनूत्यजैव तस्करा वनगू रक्षानाभिर्वृक्षाभिरभ्यधीताम् ।	
इयं ते अग्ने नव्यसी मनीषा युक्त्वा रथं न शुचयन्द्विरङ्गैः	६
ब्रह्म च ते जातवेदो नमश्चे—यं च गीः सदुमिद्वर्धनी भूत् ।	
रक्षा णो अग्ने तनयानि तोका रक्षोत नस्तनवोर्द अप्रयुच्छन्	७ [३२] (२८)

(५)

७ जित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

एकः समुद्रो धरुणो रयीणा मस्मद्भूदो भूरिजन्मा वि चण्डे ।	
सिषक्त्तूधर्निण्योरुपस्थ उत्सस्य मध्ये निहितं पदं वेः	१
समानं नीळे वृषणो वसानाः सं जग्मिरे महिषा अवतीभिः ।	
ऋतस्य पदं कवयो नि पान्ति गुहा नामानि दधिरे पराणि	२
ऋतायिनी मायिनी सं दधाते मित्वा शिशुं जज्ञतुर्वर्धयन्ती ।	
विश्वस्य नाभिं चरतो ध्रुवस्य कुवेश्वित् तन्तुं मनसा वियन्तः	३
ऋतस्य हि वर्तनयः सुजात मिषो वाजाय प्रदिवः सचन्ते ।	
अधीवासं रोदसी वावसाने घृतैरज्ञैर्विवृधाते मधूनाम्	४
सप्त स्वसूररूपीर्वावशानो विद्वान् मध्व उज्जभारा हृशे कम् ।	
अन्तर्यमे अन्तरिक्षे पुराजा इच्छन् वव्विमविदत् पूषणस्य	५
सप्त मर्यादाः कवयस्ततश्च—स्तासामेकामिदुभ्यंहुरो गाव ।	
आयोर्ह स्कम्भ उपमस्य नीळे पथां विसर्गे धरुणेषु तस्थौ	६
असंच्च सच्च परमे व्योमन् दक्षस्य जन्मन्नादितेरुपस्थे ।	
अग्निर्ह नः प्रथमजा ऋतस्य पूर्वं आयुनि वृषमश्च धेनुः	७ [३३] (३५)

[षष्ठोऽध्यायः ॥ ६॥ व० १-२८]

(६)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अयं स यस्य शर्मन्नवोभिर्ग्रेथंते जरिताभिष्टौ ।	
ज्येष्ठेभिर्यो भानुभिर्ऋषूणां पर्येति परिवीतो विभाव ।	१
यो भानुभिर्विभावो विभावो त्यग्निर्वैवभिर्ऋतावाजस्रः ।	
आ यो विवायं सस्य सखिभ्यो ऽपरिहृतो अत्यो न सतिः ।	२
ईशे यो विश्वस्या देववीतेरीशे विश्वायुरुषसो व्युष्टौ ।	
आ यस्मिन् मना हवींष्यग्ना वरिष्ठस्थः स्कुभ्राति शूषैः ।	३
शूषेभिर्वृधो जुषाणो अकैर्देवैर्वा अच्छां रघुपत्वा जिगाति ।	
मुन्द्रो होता स जुह्वायं यजिष्ठः संमिश्रो अग्निरा जिघर्ति देवान् ।	४
तमुन्नामिन्द्रं न रेजमानमग्निं गीर्भिर्नमोभिरा कृणुध्वम् ।	
आ यं विप्रासो मतिभिर्गुणन्ति जातवेदसं जुह्वं सहानाम् ।	५
सं यस्मिन् विश्वा वसूनि जग्मुर्वाजे नाश्वाः सर्वावन्त एवैः ।	
अस्मे ऊतीरिन्द्रं वाततमा अवाचीना अग्र आ कृणुष्व ।	६
अधा ह्यग्ने मत्ता निषद्या सद्यो जज्ञानो हव्यो बभूथ ।	
तं ते देवासो अनु केतमायन्नधावर्धन्त प्रथमास ऊमाः ।	७ [१] (४२)

(७)

७ त्रित आप्त्यः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

स्वस्ति नो विवो अग्ने पृथिव्या विश्वायुर्धेहि यजथाय देव ।	
सचमहि तव दस्म प्रकेते रुरुष्या ण उरुभिर्देव शंसैः ।	१
इमा अग्ने मतयस्तुभ्यं जाता गोभिरश्वैरभि गृणन्ति राधः ।	
यदा ते मर्तो अनु भोगमानङ् वसो दधानो मतिभिः सुजात ।	२
अग्निं मन्ये पितरमग्निमापि मग्निं भ्रातरं सदमित सखायम् ।	
अग्नेरनीकं बृहतः संपर्य विवि शुकं यजतं सूर्यस्य ।	३
सिन्धो अग्ने धियो अस्मे सनुन्त्रीर्यं त्रायसे दम् आ नित्यहोता ।	
कृतावा स रोहिर्दश्वः पुरुषुर्द्युभिरस्मा अहर्भिर्वायमस्तु ।	४ (४६)

द्युर्भिर्हितं मित्रमिव प्रयोगं प्रत्नमृत्विजमध्वरस्य जारम ।
 बाहुभ्यामग्निमायवोऽजनन्त विश्वु होतां न्यसादयन्त ५
 स्वयं यजस्व द्विवि देव देवान् किं ते पाकः कृण्वदप्रचेताः ।
 यथायज ऋतुर्भिर्देव देवा नेवा यजस्व तन्वं सुजात ६
 भवा नो अग्नेऽवितोत गोपा भवा वयस्कृदुत नो वयोधाः ।
 रास्वा च नः सुमहो हव्यदाति त्रास्वोत नस्तन्वोऽप्रयुच्छन् ७ [२] (४९)

(८)

१ अशिरास्त्वाष्टः । अग्निः, ७-९ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र केतुना बृहता यात्यग्निरा रोदसी वृषभो रोरवीति ।
 द्विवश्चिदन्ता उपमाँ उदान लपामुपस्थे महिषो ववर्ध १
 मुमोदु गर्भो वृषभः कुकुद्म नस्रेमा वत्सः शिमीवाँ अरावीत् ।
 स देवतात्युद्यतानि कृण्वन् त्वेषु क्षयेषु प्रथमो जिगाति २
 आ यो मूर्धानं पित्रोरंभु न्यध्वरे दधिरे सूर्यो अर्णः ।
 अस्य पत्नन्नरूपीरश्वबुध्ना ऋतस्य योनौ तन्वो जुषन्त ३
 उषउषो हि वसो अग्रमेषि त्वं यमयोरभवो विभावा ।
 ऋतार्य सप्त दधिषे पदानि जनयन् मित्रं तन्वेऽस्वयै ४
 भुवश्चक्षुर्मह ऋतस्य गोपा भुवो वरुणो यदृताय वेषि ।
 भुवो अपां नपाज्जातवेदो भुवो दूतो यस्य हव्यं जुजोषः ५ [३]

भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवामिः ।
 द्विवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षा जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम् ६
 अस्य त्रितः क्रतुना ववे अन्तरिच्छन् धीतिं पितुरेवैः परस्य ।
 सचस्यमानः पित्रोरुपस्थे जामि ब्रुवाण आयुधानि वेति ७
 स पित्र्याणयायुधानि विद्वा निन्द्रेषित आप्त्यो अभ्ययुध्यत् ।
 त्रिशीर्षाणं सप्तरीश्मि जघन्वान् त्वाष्ट्रस्य चित्रिः संसृजे त्रितो गाः ८
 भूरीदिन्द्र उदितक्षन्तमोजो ऽवाभिन्त सत्यतिर्मन्यमानम् ।
 त्वाष्ट्रस्य चिद्विस्वरूपस्य गोना माचक्राणस्त्रीणि शीर्षा परा वर्क ९ [४] (५८)

(९)

२ त्रिशिरास्त्वाष्टः, सिन्धुद्वीप आम्बरीषो वा । आपः । गायत्री, ५ वर्धमाना गायत्री,
७ प्रतिष्ठा गायत्री, ८-९ अनुष्टुप् ।

आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे	१
यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः	२
तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः	३
शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योरभि स्रवन्तु नः	४
ईशाना वार्याणां क्षयन्तीश्चर्षणीनाम् । अपो याचामि भेषजम्	५
अप्सु मे सोमो अब्रवीदन्तर्विश्वानि भेषजा । अग्निं च विश्वशंभुवम्	६
आपः पूणीत भेषजं वरुथं तन्वेदं मम । ज्योक् च सूर्यं हृशे	७
इदमापः प्र ब्रहत यत् किं च दुरितं मयि ।	
यद्वाहमभिद्रोह यद्वा शेष उतानृतम्	८
आपो अद्यान्वचारिषं रसेन समगस्महि ।	
पर्यस्वानस्र आ गहि तं मा सं सृज वचसा	९ [५] (६७)

(१०)

१४ नवमीवर्ज्यानामयुजां पण्ड्याश्च वैवस्वती यमी ऋषिका । यमः । पण्डीवर्ज्यानां
युजां नवम्याश्च वैवस्वतो यमः ऋषिः । यमी । त्रिष्टुप्, १३ विराट्स्थाना ।

ओ चित् सखायं सखा ववृत्यां तिरः पुरु चिद्वर्णवं जगन्वान् ।	
पितुर्नपातमा दधीत वेधा अधि क्षमि प्रतरं दीध्यानः	१
न ते सखा सख्यं वण्ट्येतत् सलक्ष्मा यद्विपुरुषा भवाति ।	
महस्पृजासो असुरस्य वीरा विवो धृतर उर्विया परि ख्यन्	२
उशन्ति या ते अमृतास एत देकस्य चित् त्यजसं मर्त्यस्य ।	
नि ते मनो मनसि धाव्यस्मे जन्युः पतिस्तन्वमा विविश्याः	३
न यत् पुरा चक्रुमा कद्रू नून मृता वदन्तो अनृतं रेपेम् ।	
गन्धर्वो अप्सवप्या च योषा सा नो नाभिः परमं जामि तन्नौ	४
गर्भे नु नौ जनिता दंपती कर्तुवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः ।	
नकिरस्य प्र भिनन्ति व्रतानि वेदं नावस्य पृथिवी उत द्यौः	५ [६] (७२)

को अस्य वेद प्रथमस्याहः क ई ददर्श क इह प्र वोचत् ।	
बृहन्मित्रस्य वरुणस्य धाम कर्तुं ब्रव आहनो वीच्या नृन्	६
यमस्य मा यम्यं काम आगन् त्समाने योनौ सहशेष्याय ।	
जायेव पत्ये तन्वं रिरिच्यां वि चिद्वहेव रथ्येव चक्रा	७
न तिष्ठन्ति न नि मिषन्त्येते देवानां स्पर्श इह ये चरन्ति ।	
अन्येन मदाहनो याहि तूयं तेन वि बृह रथ्येव चक्रा	८
रात्रीभिरस्मा अहमिदंशस्येत् सूर्यस्य चक्षुर्महुरुन्मिमीयात् ।	
द्विवा पृथिव्या मिथुना सबन्धू यमीर्यमस्य बिभृयादजामि	९
आ घा ता गच्छानुत्तरा युगानि यत्र जामयः कृणवन्नजामि ।	
उप बर्बहि वृषभाय बाहु मन्यमिच्छस्व सुभगे पतिं मत्	१० [७]
किं भ्रातासद्यदनाथं भवति किमु स्वसा यन्निर्कृतिर्निगच्छात् ।	
काममूता बह्वेदतद्रपामि तन्वा मे तन्वं सं पिपृग्धि	११
न वा उ ते तन्वा तन्वं सं पपृच्यां पापमाहुयः स्वसारं निगच्छात् ।	
अन्येन मत् प्रमुदः कल्पयस्व न ते भ्राता सुभगे वञ्चेतत्	१२
ब्रतो ब्रतासि यम नैव ते मनो हृदयं चाविदाम ।	
अन्या किल त्वां कुक्ष्येव युक्तं परिं ध्वजाते लिबुजेव वृक्षम्	१३
अन्यम् धु त्वं यम्यन्य उ त्वां परिं ध्वजाते लिबुजेव वृक्षम् ।	
तस्य वा त्वं मन इच्छा स वा तवाऽधा कृणुष्व संविदं सुभद्राम	१४ [८] (८१)

(११)

९ आङ्गिर्हविर्धानः । अग्निः । जगती, ७-९ त्रिष्टुप् ।

वृषा वृष्णे दुदुहे दोहसा द्विः पयांसि यद्वो अदितेरदाभ्यः ।	
विश्वं स वेद वरुणो यथा धिया स यज्ञियो यजतु यज्ञियो ऋतून्	१
रपद्गन्धर्वीरण्या च योषणा नदस्य नादे परिं पातु मे मनः ।	
इष्टस्य मध्ये अदितिर्नि धातु नो भ्राता नो ज्येष्ठः प्रथमो वि वोचति	२
सो चिन्तु भद्रा क्षुमती यशस्व त्पुषा उवास मनवे स्वर्वती ।	
यदीमुशान्तमुशतामनु कतु मग्निं होतारं विदथाय जीजनन्	३ (८४)

अधु त्वं द्रुप्सं विभ्वं विचक्षणं विराभरदधिपतिः श्येनो अध्वरे ।

यद्वी विशो वृणते दुस्ममार्या अग्निं होतारमधु धीरजायत

४

सदासि रण्वो यवसेव पुण्यते होत्राभिरग्रे मनुषः स्वध्वरः ।

विप्रस्य वा यच्छशमान उक्थयं वाजं सस्रवां उपयासि भूरिभिः

५ [९]

उदीरय पितरां जार आ भग—मियक्षति हयतो हृत् द्रव्यति ।

विवंक्ति वह्निः स्वपस्यते मुख—स्तविष्यते असुग्रे वेपते मती

६

यस्ते अग्रे सुमतिं मर्तो अक्षत सहसः सूनो अति स प्र शृण्वे ।

इषं दधानो वहमानो अश्वै—रा स द्युमां अमवान् भूषति द्यून्

७

यदग्रे एषा समितिर्भवाति देवी देवेषु यजता यजत्र ।

रत्नां च यद्विभजासि स्वधावो भागं नो अत्र वसुमन्तं वीतात

८

श्रुधी नो अग्रे सदेन सुधस्थे युक्षवा रथममृतस्य द्रवितुम् ।

आ नो वह रोदसी देवपुत्रे माकिर्देवानामपि भूरिह स्याः

९ [१०] (१०)

(१२)

९ आङ्गिर्हविर्धानः । अग्निः । विश्वदृष्टः ।

द्यावां ह क्षामां प्रथमे ऋतेना—ऽभिश्वावे भवतः सत्यवाचा ।

देवो यन्मर्तान् यजथाय कृण्वन् त्सीदृद्धोतां प्रत्यङ् स्वमसुं यन्

१

देवो देवान् परिभूकृतेन वहा नो हव्यं प्रथमश्चिन्तित्वान् ।

भूमकेतुः समिधा भाकृजीको मन्द्रो होता नित्यो वाचा यजीयान्

२

स्वावृग्देवस्यामृतं यद्वी गो—स्तो जातासो धारयन्त उर्वी ।

विश्वे देवा अनु तत ते यजुर्गु—र्दहे यदेनीं दिव्यं घृतं वाः

३

अर्चामि वां वर्धयापो घृतस्नू द्यावाभूमी शृणुतं रोदसी मे ।

अहा यद् द्यावोऽसुनीतिमयन् मध्वां नो अत्र पितरां शिशीताम्

४

किं स्विन्नो राजा जगृहे कदस्या—ऽति व्रतं चकृमा को वि वेद ।

मित्रश्चिद्धि र्मा जुहुषाणो देवा—ऽद्धोको न यातामपि वाजो अस्ति

५ [११]

दुर्मन्त्वत्रामृतस्य नाम सलक्ष्मा यद्विषुरुपा भवाति ।

यमस्य यो मनवते सुम—न्त्वग्रे तमृष्व पाह्यप्रयुच्छन्

६

(१६)

यस्मिन् देवा विदथे मादयन्ते विवस्वतः सवने धारयन्ते । सूर्यं ज्योतिरदधुर्मास्यं कतून् परि द्योतुनि चरतो अजस्रा	७
यस्मिन् देवा मन्मनि संचरन्त्यपीच्छेद् न वयमस्य विद्म । मित्रो नो अत्रादितिरनांगान् त्सविता देवो वरुणाय वोचत्	८
भुधी नो अग्रे सवने सधस्थे युक्ष्वा रथममृतस्य द्रवितुम् । आ नो वह रोदसी देवपुत्रे माकिर्देवानामप भूरिह स्याः	९ [१२] (११)

(१२)

५ अङ्गिर्हविर्धानः, विवस्वानादित्यो वा । हविर्धाने । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

युजे वां ब्रह्म पूर्य नमोभिर्वि श्लोकं एतु पृथयेव सूरः । शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि दिव्यानि तस्थुः	१
यमे इव यतमाने यदैतं प्र वां भरन् मानुषा देवयन्तः । आ सीदतं स्वमु लोकां विदन्ति स्वासुस्थे भवतमिन्दवे नः	२
पञ्च पदानि रूपो अन्वरोहं चतुष्पदीमन्वेमि ब्रतेन । अक्षरेण प्रति मिम एतामृतस्य नाभावधि सं पुनामि	३
देवेभ्यः कर्मवृणीत मृत्युं प्रजायै कममृतं नावृणीत । बृहस्पतिं यज्ञमकृण्वत् ऋषिं प्रियां यमस्तन्वं प्रारिरेचीत	४
सप्त क्षरन्ति शिशवे मरुत्वन्ते पित्रे पुत्रासो अप्यवीवतञ्चूतम् । उभे इदस्योभयस्य राजत उभे यतते उभयस्य पुण्यतः	५ [१३] (१०४)

(१४)

१६ वैवस्वतो यमः । यमः, ६ अङ्गिरःपित्रथर्वभृगुसोमाः, ७-९ लिङ्गोक्तदेवताः, पितरो वा,
१०-१२ श्वानौ । त्रिष्टुप्, १३, १४, १६, अनुष्टुप्, १५ बृहती ।

परेयिवासं प्रवतो महीरनु बृहभ्यः पन्थामनुपस्पशानम् । वैवस्वतं संगमनं जनानां यमं राजानं हविषा दुवस्य	१
यमो नो गातुं प्रथमो विवेव नैषा गव्यूतिरपभतवा उ । यत्रा नः पूर्वे पितरः परेयुरेना जज्ञानाः पृथ्याद् अनु स्वाः	२
मातली कव्यैर्यमो अङ्गिरोमि बृहस्पतिर्कक्रभिर्वावृधानः । याँश्च देवा वावृधुर्ये च देवान् त्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति	३ (१०७)

इमं यमं प्रस्तरमा हि सीदा ऽङ्गिरोभिः पितृभिः संविद्वानः ।

आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता बहन्त्वेना राजन् हविषा मादयस्व

४

अङ्गिरोभिरा गंहि यज्ञियेभि र्यमं वैरूपैरिह मादयस्व ।

विबस्वन्तं हुवे यः पिता ते ऽस्मिन् यज्ञे बर्हिष्या निषद्य

५ [१४]

अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो भृगवः सोम्यासः ।

तेषां वयं सुमतौ यज्ञियानां मपि भद्रे सौमनसे स्याम

६

प्रेहि प्रेहि पथिभिः पुर्व्येभि र्यज्ञा नः पूर्वे पितरः परेयुः ।

उभा राजानां स्वधया मदन्ता यमं परयासि वरुणं च देवम्

७

सं गच्छस्व पितृभिः सं यमेने ष्टापूर्तेन परमे व्योमन् ।

हित्वायावद्यं पुनरस्तमेहि सं गच्छस्व तन्वा सुवर्चाः

८

अपेतं वीतं वि चं सर्पतातो ऽस्मा एतं पितरो लोकमक्रन् ।

अहोभिरन्दिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्यवसानमस्मै

९

अतिं द्रव सारमेयौ श्वानौ चतुरक्षौ शबलौ साधुना पथा ।

अथा पितृन् त्सुविद्वान् उपेहि यमेन ये सधुमादुं मदन्ति

१० [१५]

यौ ते श्वानौ यम रक्षितारौ चतुरक्षौ पथिरक्षी नृचक्षसौ ।

ताभ्यामिनं परिं देहि राजन् त्वस्ति चास्मा अनमीवं च धेहि

११

उरुणसार्वसुतृपा उदुम्बलौ यमस्य दूतौ चरतो जनां अनु ।

तावस्मभ्यं हृशये सूर्याय पुनर्दातामसुमद्येह भद्रम्

१२

यमाय सोमं सुनुत यमाय जुहुता हविः ।

यमं ह यज्ञो गच्छत्यग्निदूतो अरंकृतः

१३

यमाय घृतवद्भविर्जुहोत प्र च तिष्ठत ।

स नो देवेष्वा यमद् कीर्यमायुः प्र जीवसे

१४

यमाय मधुमत्तमं राज्ञे हव्यं जुहोतन ।

इदं नम ऋषिभ्यः पूर्वजेभ्यः पूर्वैभ्यः पथिकृज्यः

१५

त्रिकंद्रुकेभिः पतति षड्वीरिकुमिद्वहृत ।

त्रिष्टुब्गायत्री छन्दांसि सर्वा ता यम आर्हिता

१६ [१६] (१३०)

(१५)

१४ राहो यामायनः । पितरः । त्रिष्टुप्, ११ जगती ।

उदीरतामवर् उत् परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।	
असुं य ईयुरवृका क्रतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु	१
इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वीसो य उपरास ईयुः ।	
ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु विश्वु	२
आहं पितृन् सुविदत्राँ अवित्सि नपातं च विक्रमणं च विष्णोः ।	
बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहार्गमिठाः	३
बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वा गिमा वो हव्या चक्रमा जुषध्वम् ।	
त आ गतावसा शंतमेना—ऽथा नः शं योररपो दधात	४
उपहृताः पितरः सोम्यासो बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।	
त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त्वधि ब्रुवन्तु तैऽवन्त्वस्मान्	५ [१७]
आच्या जानु दक्षिणतो निषद्ये—मं यज्ञमभि गृणीत विश्वे ।	
मा हिंसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद्व आर्गः पुरुषता कराम	६
आसीनासो अरुणीनामुपस्थे रयिं धत्त द्वाशुषे मर्त्याय ।	
पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जे दधात	७
ये नः पूर्वे पितरः सोम्यासोऽनूहिरे सोमपीथं वसिष्ठाः ।	
तेभिर्यमः संरणो हवींष्यु—शत्रुशान्तिः प्रतिक्राममन्तु	८
ये तातृषुर्देवत्रा जेहमाना होत्राविदुः स्तोमं तष्टासो अर्केः ।	
आग्नें याहि सुविदत्रेभिरवाङ् सत्यैः कव्यैः पितृभिर्धर्मसज्जिः	९
ये सत्यासो हविरदो हविष्पा इन्द्रेण देवैः सरथं दधानाः ।	
आग्नें याहि सहस्रं देववन्दैः परैः पूर्वैः पितृभिर्धर्मसज्जिः	१० [१८]

अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छन्त सदैःसदः सद्यः सुप्रणीतयः ।

अत्ता हवींषि प्रयतानि बर्हिष्य—था रयिं सर्ववीरं दधातन	११
त्वमग्न ईळितो जातवेदोऽवाङ्मन्यानि सुरभीणि कुत्वी ।	
प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्ष—त्राद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि	१२
ये चेह पितरो ये च नेह यौश्च विद्य यौ उ च न प्रविद्य ।	
त्वं वैत्थ यति ते जातवेदः स्वधाभिर्यज्ञं सुकृतं जुषस्व	१३ (१३३)

ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा मध्ये द्विवः स्वधया मादयन्ते ।
तेभिः स्वराळसुनीतिमेता यथावशं तन्वं कल्पयस्व

१४ [१९] (१३४)

(१६)

१४ दमनो यामायनः । अग्निः । त्रिष्टुप्, ११-१४ अनुष्टुप् ।

मैनमग्ने वि दहो मामि शोचो मास्य त्वचं चिक्षिपो मा शरीरम् ।

यदा शृतं कृणवो जातवेदो ऽथमेनं प्र हिणुतात् पितृभ्यः

१

शृतं यदा करसि जातवेदो ऽथमेनं परि दत्तात् पितृभ्यः ।

यदा गच्छात्यसुनीतिमेता मथा देवानां वशनीर्भवाति

२

सूर्यं चक्षुर्गच्छतु वारतामा द्यां च गच्छ पृथिवीं च धर्मणा ।

अपो वा गच्छ यद्वि तन्न ते हित मोषधीषु प्रति तिष्ठा शरीरैः

३

अजो भागस्तपसा तं तपस्व तं ते शोचिस्तपतु तं ते अर्चिः ।

यास्तै शिवास्तन्वो जातवेदुस्ताभिर्वहैनं सुकृतामु लोकम्

४

अव सृज पुनरग्ने पितृभ्यो यस्त आहुतश्चरति स्वधार्भिः ।

आयुर्वसान उप वेतु शेपः सं गच्छतां तन्वा जातवेदः

५ [२०]

यत् ते कृष्णः शकुन आतुतोद पिपीलः सर्प उत वा श्वापदः ।

अग्निष्टद्विश्वाद्गदं कृणोतु सोमश्च यो ब्राह्मणो आविवेश

६

अग्नेर्वर्मं परि गोभिर्व्ययस्व सं प्रोणुष्व पीवसा मेदसा च ।

नेत् त्वा धृणुर्हरसा जह्मेषाणो दधृग्विधक्ष्यन् पर्यङ्कयति

७

इममग्ने चमसं मा वि जिह्वरः प्रियो देवानामुत सोम्यानाम् ।

एष यश्चमसो देवपानस्तस्मिन् देवा अमृता मादयन्ते

८

क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्ञो गच्छतु रिप्रबाहः ।

इहवायमितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्

९

यो अग्निः क्रव्यात् प्रविवेश वो गृहमिमं पश्यन्तिरं जातवेदसम् ।

तं हरामि पितृयज्ञाय देवं स घर्ममिन्वात् परमे सुधस्थे

१० [२१]

यो अग्निः क्रव्यवाहनः पितृन् यक्षहतावृधः ।

प्रेतु हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आ

११

उशन्तस्त्वा नि धीम ह्युशन्तः समिधीमहि ।

उशच्छ्रुत आ वह पितृन् हविषे अत्तवे

१२

(१४६)

यं त्वमग्ने समर्द्धं—स्तमु निर्वीपया पुनः ।

क्रियाम्ब्वत्र रोहतु पाकदूर्वा व्यल्कशा

१३

शीतिके शीतिकावति ह्लादिके ह्लादिकावति ।

मण्डूक्याडे सु सं गम इमं स्वर्गि हर्षय

१४ [२२] (१४८)

(१७)

[द्वितीयोऽनुवाकः ॥२॥ सू० १७-२९]

१४ देवश्रवा यामायनः । १-२ सरण्यूः, ३-६ पूषा, ७-९ सरस्वती, १०-१४ आपः,

११-१३ सोमो वा । त्रिष्टुप्, १३-१४ अनुष्टुप्, १३ पुरस्ताद्वृहती वा ।

त्वष्टा दुहित्रे बहंतु कृणोती—तीदं विश्वं भुवनं समेति ।

यमस्य माता पर्युह्यमाना महो जाया विवस्वतो ननाश

१

अपांगृहन्नमृतां मर्त्येभ्यः कृत्वी सर्वर्णामददुर्विवस्वते ।

उताश्विनावभरद्यत् तदासी—दर्जहादु द्वा मिथुना सरण्यूः

२

पूषा त्वेतश्च्यावयतु प्र विद्वा—नर्नष्टपशुर्भुवनस्य गोपाः ।

स त्वैतेभ्यः परिर ददत् पितृभ्यो ऽग्निर्द्वैवेभ्यः सुविकृत्रियेभ्यः

३

आयुर्विश्वायुः परिर पासति त्वा पूषा त्वा पातु प्रपथे पुरस्तात् ।

यत्रासंते सुकृतो यत्र ते ययु—स्तत्र त्वा देवः संविता दधातु

४

पूषेमा आशा अनु वेवृ सर्वाः सो अस्माँ अभयतमेन नेषत् ।

स्वस्तिदा आवृणिः सर्ववीरो ऽप्रयुच्छन् पुर एतु प्रजानन्

५ [२३]

प्रपथे पथामजनिष्ट पूषा प्रपथे दिवः प्रपथे पृथिव्याः ।

उभे अभि प्रियतमे सुधस्थे आ च परां च चरति प्रजानन्

६

सरस्वतीं देवयन्तो हवन्ते सरस्वतीमध्वरे तायमानि ।

सरस्वतीं सुकृतो अह्वयन्त सरस्वती द्वाशुषे वार्यं दात

७

सरस्वति या सरथं ययार्थं स्वधामिर्द्वैवि पितुर्मिर्दन्ती ।

आसद्यास्मिन् बर्हिर्षि मादयस्वा—ऽनमीवा इष आ धेह्यस्मे

८

सरस्वतीं यां पितरो हवन्ते दक्षिणा यज्ञमभिनक्षमाणाः ।

सहस्रार्धमिलो अत्र भागं रायस्पोषं यजमानेषु धेहि

९

आपो अस्मान् मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु ।

विश्वं हि रिपं प्रवहन्ति देवी—रुविदाभ्यः शुचिरा पूत एमि

१० [२४] (१५८)

द्वप्सश्चस्कन्द प्रथमौ अनु द्यूनिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।

समानं योनिमनु संचरन्तं द्वप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः

११

यस्ते द्वप्सः स्कन्दति यस्ते अंशुर्बाहुच्युतो धिषणाया उपस्थात् ।

अध्वर्योर्वा परि वा यः प्रवित्रात् तं ते जुहोमि मनसा वर्षद्रुक्ततम्

१२

यस्ते द्वप्सः स्कन्नो यस्ते अंशुर्ववश्च यः परः सुचा ।

अयं देवो बृहस्पतिः सं तं सिञ्चतु राधसे

१३

पर्यस्वतीरोषधयः पर्यस्वन्मामकं वचः ।

अपां पर्यस्वदित पयस्तेन मा सह शुन्धत

१४ [२५] (१६२)

(१८)

१४ संकुसुको यामायनः । १-४ मृत्युः, ५ घाता, ६ त्वष्टा, ७-१४ पितृमेधाः, १४ प्रजापतिर्वा ।

त्रिष्टुप्, ११ प्रस्तारपङ्क्तिः, १३ जगती, १४ अनुष्टुप् ।

परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते स्व इतरो देवयानात् ।

चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीरान्

१

मृत्योः पदं शोपयन्तो यदैत द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः ।

आप्यार्यमानाः प्रजया धनेन शुद्धाः पूता भवत यज्ञियासः

२

इमे जीवा वि मृतैराववृत्रं नमून्ना देवद्वितीर्नो अद्य ।

प्राञ्चो अगाम नूतये हसाय द्राघीय आयुः प्रतरं दधानाः

३

इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमितम् ।

शतं जीवन्तु शरदः पुरुचीरन्तमृत्युं दधतां पर्वतेन

४

यथाहान्यनुपूर्वं भवन्ति यथं क्रतवः क्रतुमिष्यन्ति साधु ।

यथा न पूर्वमपरो जहात्येवा धातराद्यपि कल्पयैषाम्

५ [२६]

आ रोहतायुर्जरसं वृणाना अनुपूर्वं यतमाना यति ष्ठ ।

इह त्वष्टा सुजनिमा सजोषा दीर्घमायुः करति जीवसे वः

६

इमा नारीरविधवाः सुपत्नीराश्रनेन सर्पिषा सं विशन्तु ।

अनश्रवोऽनमीवाः सुत्ना आ रोहन्तु जनयो योनिमग्रे

७

उदीर्ष्व नार्यभि जीवलोकं गतासुमितमुप शेष एहि ।

हस्तग्राभस्य दिधिषोस्तवेदं पत्युर्जनित्वमभि सं बभूथ

८

(१७०)

- धनुर्हस्ताद्वा ददानो मृतस्याऽस्मे क्षत्राय वर्चसे बलाय ।
 अत्रैव त्वमिह वयं सुवीरा विश्वाः स्पृधो अभिमातीजयेम १
 उप सर्प मातरं भूमिभेता—मुरुव्यचंसं पृथिवीं सुशेवाम् ।
 ऊर्णम्रदा युवतिर्दक्षिणावत एषा त्वा पातु निऋतेरुपस्थात् १० [२७]
 उच्छ्वस्त्रस्व पृथिवि मा नि बाधथाः सूपायनास्मै भव सूपवश्चना ।
 माता पुत्रं यथा सिचाऽभ्येनं भूम ऊर्णुहि ११
 उच्छ्वस्त्रमाना पृथिवी सु तिष्ठतु सहस्रं मित उप हि श्रयन्ताम् ।
 ते गृहासो घृतश्रुतो भवन्तु विश्वाहास्मै शरणाः सन्त्वत्र १२
 उत ते स्तभ्रामि पृथिवीं त्वत् परी—मं लोगं निदधन्मो अहं रिषम् ।
 एतां स्थूणां पितरौ धारयन्तु तेऽत्रा युमः सार्दना ते मिनोतु १३
 प्रतीचीने मामहनी—ष्वाः पूर्णमिवा दधुः ।
 प्रतीचीं जग्रभा वाच—मश्वं रजानया यथा १४ [२८] (१७६)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१९)

८ मथितो यामायनः, भृगुर्वाहणिवी, मार्गवस्त्रयवनो वा । आपः, गावो वा,
 १ उत्तरार्धर्चस्य अग्नीषोमौ । अनुष्टुप्, ६ गायत्री ।

- नि वर्तध्वं मानु गाताऽस्मान् त्सिषक्त रेवतीः ।
 अग्नीषोमा पुनर्वसू अस्मे धारयते रयिम् १
 पुनरेता नि वर्तय पुनरेता न्या कुरु ।
 इन्द्र एणा नि यच्छ—त्वग्निरेता उपाजतु २
 पुनरेता नि वर्तन्ता—मस्मिन् पुंयन्तु गोपती ।
 इहैवाग्ने नि धारये—ह तिष्ठतु या रयिः ३
 यन्नियानं न्ययनं संज्ञानं यत् परायणम् ।
 आवर्तनं निवर्तनं यो गोपा अपि तं हुवे ४
 य उदानङ् व्ययनं य उदानद् परायणम् ।
 आवर्तनं निवर्तनं—मपि गोपा नि वर्तताम् ५
 आ निवर्त नि वर्तय पुनर्न इन्द्र गा देहि । जीवामिभुनजामहे ६ (१८९)

परिं वो विश्वतो दध ऊर्जा घृतेन पर्यसा ।

ये देवाः के च युजियास्ते रथ्या सं सृजन्तु नः

७

आ निर्वर्तन वर्तय नि निर्वर्तन वर्तय ।

भूम्याश्चतस्रः प्रदिशस्ताभ्य एना नि वर्तय

८ [१] (१८४)

(२०)

१० ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । गायत्री, १ एकपदा विराट्
(एष मन्त्रः शान्त्यर्थः), २ अनुष्टुप्, ९ विराट् १० त्रिष्टुप् ।

भद्रं नो अपि वातय मनः

१

अग्निमीळे भुजां यविष्ठं शासा मित्रं दुर्धरीतुम् ।

यस्य धर्मन् त्वरेणीः सपर्यन्ति मातुरुधः

२

यमासा कृपनीळं भासाकेतुं वर्धयन्ति । भ्राजते श्रेणिदन्

३

अर्यो विशां गातुरेति प्र यदानं हृद्विवो अन्तान् । कविरभ्रं दीद्यानः

४

जुषन्तृव्या मानुषस्योर्ध्वस्तस्थावृभ्वा युजे । मिन्वन् त्सद्रं पुर एति

५

स हि क्षेमो हविर्युजः श्रुदीदस्य गातुरेति । अग्निं देवा वाशीमन्तम् ६ [२]

यज्ञासाहं दुर्व द्रष्टे ऽग्निं पूर्वस्य शेवस्य । अद्रेः सनुमायुर्माहुः

७

नरो ये के चास्मदा विश्वेत् ते वाम आ स्युः । अग्निं हविषा वर्धन्तः

८

कृष्णः श्वेतोऽरुणो यामो अस्य ब्रध्न क्रध्न उत शोणो यशस्वान् ।

हिरण्यरूपं जनिता जजान

९

एवा ते अग्ने विमदो मनीषा मूर्जो नपादमूर्तेभिः सजोषाः ।

गिर आ वक्षत् सुमतीरियान इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः

१० [३] (१९४)

(२१)

८ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुकृद्वा । अग्निः । आस्तारपङ्क्तिः ।

आग्निं न स्ववृत्तिमिहोतारं त्वा वृणीमहे ।

यज्ञाय स्तीर्णबहिषे वि वो मदे शीरं पावकशोचिषं विवक्षसे

१

त्वामु ते स्वाभुवः शुम्भन्त्यश्वराधसः ।

वेति त्वामुपसेचनी वि वो मदु कर्जीतिरग्न आहुतिर्विवक्षसे

२

त्वे धर्माण आसते जुहूभिः सिञ्चतीरिव ।

कृष्णा रूपाण्यर्जुना वि वो मदे विश्वा अधि भियो धिषे विवक्षसे

३

(१९७)

यमग्रे मन्यसे रयिं सहसावन्नमर्त्य ।	
तमा नो वाजसातये वि वो मदे यज्ञेषु चित्रमा भरा विवक्षसे	४
अग्निर्जातो अथर्वणा विदद्विश्वा नि काव्या ।	
भुवद्भूतो विवस्वतो वि वो मदे प्रियो यमस्य काम्यो विवक्षसे	५ [४]
त्वां यज्ञेष्वीळते ऽग्नें प्रयत्यध्वरे ।	
त्वं वसूनि काम्या वि वो मदे विश्वा दधासि वाशुषे विवक्षसे	६
त्वां यज्ञेष्वुत्विजं चारुमग्रे नि पैदिरे ।	
घृतप्रतीकं मनुषो वि वो मदे शुक्रं चेतिष्ठमक्षमिर्विवक्षसे	७
अग्नें शुक्रेण शोचिषो—रु प्रथयसे बृहत् ।	
अभिकन्दन् वृषायसे वि वो मदे गर्भं दधासि जामिषु विवक्षसे	८ [५] (२०२)

(२२)

१५ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुक्रदा । इन्द्रः । पुरस्ताद्बृहती, ५, ७, ९ अनुष्टुप्, १५ त्रिष्टुप् ।

कुहं श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नय जने मित्रो न श्रूयते ।	
ऋषीणां वा यः क्षये गुहा वा चक्रेषे गिरा	१
इह श्रुत इन्द्रो अस्मे अद्य स्तवे वज्रयूचीषमः ।	
मित्रो न यो जनेष्वा यशश्चके असाभ्या	२
महो यस्पतिः शर्वसो असाभ्या महो नृम्णस्य तूतुजिः ।	
भर्ता वज्रस्य धृष्णोः पिता पुत्रमिव प्रियम्	३
युजानो अश्वा वार्तस्य धुनीं देवो देवस्य वज्रिवः ।	
स्यन्ता पथा विरुक्मता सृजानः स्तोष्यध्वनः	४
त्वं त्या चिद्रातस्याश्वागा ऋज्वा तमना वहध्वै ।	
ययोर्विधो न मर्त्यो यन्ता नकिर्विदार्यः	५ [६]

अधु गमन्तोशानां पृच्छते वां कदर्थान न आ गृहम् ।

आ जग्मथुः पराकाद् दिवश्च गमश्च मर्त्यम्	६
आ न इन्द्र पृक्षसे ऽस्माकं बहोद्यतम् ।	
तत् त्वा याचामहेऽवः शुष्णं यन्द्रन्मानुषम्	७ (२०९)

अकूर्मा दस्युरभि नो अमन्तु रन्यव्रतो अमानुषः ।

त्वं तस्यामित्रहन् वधवृत्तस्य दुग्धभय

त्वं न इन्द्र शूर शूरैरुत त्वोत्तसो ब्रह्मणा ।

पुरुत्रा ते वि पूतयो नवन्त क्षोणयो यथा

त्वं तान् वृत्रहर्त्ये चोदयो नृन् कार्पाणे शूर वज्रिवः ।

गुहा यदी कवीनां विशां नक्षत्रशवसाम्

मक्ष ता त इन्द्र वानाप्रस आक्षाणे शूर वज्रिवः ।

यद्ध शुष्णस्य दुग्धभयो जातं विश्वं सुयवभिः

माकुर्ध्वगिन्द्र शूर वस्वीरस्मे भूवन्नभिष्टयः ।

वयंवयं त आसां सुभ्रे स्याम वज्रिवः

अस्मे ता त इन्द्र सन्तु सत्या ऽहिंसन्तीरुपस्पृशः ।

विद्याम यासां भुजो धेनुनां न वज्रिवः

अहस्ता यदुपवी वर्धत क्षाः शचीभिर्वेद्यानाम् ।

शुष्णं परि प्रदक्षिणिद् विश्वायवे नि शिश्रथः

पिबापिबेदिन्द्र शूर सोमं मा रिषण्यो वसवान वसुः सन् ।

उत त्रायस्व गृणतो मघोनो महश्च रायो रेवतस्कृधी नः

(२३)

७ ऐन्द्रो विमदः प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुकृद्वा । इन्द्रः । जगती; १, ७ त्रिष्टुप्, ५ अभिसारिणी ।

यजामह इन्द्रं वज्रदक्षिणं हरीणां रथ्यं विव्रतानाम् ।

प्र श्मश्रु दोधुवद्वर्धथा भूद् वि सेनाभिर्दयमानो वि राधसा

हरी न्वस्य या वने विदे वस्विन्द्रो मघैर्मघवा वृत्रहा भुवत ।

ऋभुवाजं ऋभुक्षाः पत्यते शवो ऽवं क्षणौमि दासस्य नाम चित्

यदा वज्रं हिरण्यमिदथा रथं हरी यमस्य वहतो वि सूरिभिः ।

आ तिष्ठति मघवा सनश्नुत इन्द्रो वाजस्य कीर्धश्रवसुस्पतिः

सो चिन्नु वृष्टिर्युश्याद् स्वा सचो इन्द्रः श्मश्रूणि हरिताभि पुष्णते ।

अव वेति सुक्षयं सुते मधूदिद्धनोति वातो यथा वनम्

यो वाचा विवाचो मृधवाचः पुरु सहस्राशिवा जघान ।

तत्तदिदस्य पौंस्यं गृणीमसि पितेव यस्तविषीं बावृधे शवः

(२२२)

स्तोमं त इन्द्र विमदा अजीजन—ज्ञपूर्व्यं पुरुतमं सुदानवे ।

विद्या ह्यस्य भोजनमिनस्य य—दा पशुं न गोपाः करामहे

माकिर्न एना सख्या वि यौषु—स्तव चेन्द्र विमदस्य च क्रपेः ।

विद्या हि ते प्रमतिं देव जामिव—दुस्मे ते सन्तु सख्या शिवानि

६

७ [९] (२२४)

(२४)

६ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुकृद्वा । इन्द्रः, ४-६ अश्विनौ ।

आस्तारपङ्क्तिः, ४-६ अनुष्टुप् ।

इन्द्र सोममिमं पिब मधुमन्तं चमू सुतम् ।

अस्मे रयिं नि धारय वि वो मदे सहस्रिणं पुरुवसो विवक्षसे

त्वां यज्ञेभिरुक्थै—रुप हव्येभिरीमहे ।

शचीपते शचीनां वि वो मदे श्रेष्ठं नो धेहि वार्यं विवक्षसे

यस्पतिर्वाच्याणा—मसि रधस्य चोविता ।

इन्द्र स्तोतृणामविता वि वो मदे द्विपो नः पाहंहसो विवक्षसे

युवं शक्रा मायाविना समीची निरमन्थतम् ।

विमदेन यदीक्षिता नासत्या निरमन्थतम्

विश्वे देवा अकृपन्त समीच्योर्निष्पतन्त्योः ।

नासत्यावज्रवन् देवाः पुनरा वहतादिति

मधुमन्मे पुरार्यणं मधुमत् पुनरायनम् ।

ता नो देवा देवतया युवं मधुमत्स्कृतम्

१

२

३

४

५

६ [१०] (२३०)

(२५)

११ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुक्रो वसुकृद्वा । सोमः । आस्तारपङ्क्तिः ।

भद्रं नो अपि वातय मनो दक्षमुत क्रतुम् ।

अधा ते सख्ये अन्धसो वि वो मदे रणन् गावो न यवसे विवक्षसे

हृद्विस्पृशस्त आसते विश्वेषु सोम धामसु ।

अधा कामा इमे मम वि वो मदे वि तिष्ठन्ते वसुयवो विवक्षसे

उत व्रतानि सोम ते प्राहं मिनामि पाक्या ।

अधा पितेव सूनवे वि वो मदे मृळा नो अभि चिद्दधाद्विवक्षसे

१

२

३

(२३३)

ससु प्र यन्ति धीतयः सर्गासोऽवताँ इव ।	
क्रतुं नः सोम जीवसे वि वो मदे धारया चमसौ इव विवक्षसे	४
तव त्वे सोम शक्तिमि निकांमासो व्यृण्विरे ।	
गृत्सस्य धीरास्तवसो वि वो मदे व्रजं गोमन्तमश्विनं विवक्षसे	५ [११]
पशुं नः सोम रक्षसि पुरुत्रा विष्टितं जगत् ।	
समाकृणोषि जीवसे वि वो मदे विश्वा संपश्यन् भुवना विवक्षसे	६
त्वं नः सोम विश्वतो गोपा अदाभ्यो भव ।	
सेध राजन्नप सिधो वि वो मदे मा नो दुःशंस ईशता विवक्षसे	७
त्वं नः सोम सुक्रतुर्वयोधेयां जागृहि ।	
क्षेत्रवित्तरो मनुषो वि वो मदे ब्रह्मो नः प्राह्यंहसो विवक्षसे	८
त्वं नो वृत्रहन्तमेन्द्रस्येन्दो शिवः सखा ।	
यत् सीं हवन्ते समिधे वि वो मदे युध्यमानास्तोकसातौ विवक्षसे	९
अयं घ स तुरो मदु इन्द्रस्य वर्धत प्रियः ।	
अयं कक्षीवतो महो वि वो मदे मतिं विप्रस्य वर्धयद्विवक्षसे	१०
अयं विप्राय दाशुषे वाजौ इयति गोमंतः ।	
अयं सप्तभ्य आ वरं वि वो मदे प्रान्धं श्रोणं च तारिषद्विवक्षसे	११ [१२] (२४१)

(२६)

१ ऐन्द्रो विमदः, प्राजापत्यो वा, वासुको वसुक्रदा । पूषा । अनुष्टुप्; १, ४ उष्णिक् ।

प्र ह्यच्छा मनीषाः स्पर्हा यन्ति नियुतः ।	
प्र वृक्षा नियुद्रथः पूषा अविष्णु माहिर्नः	१
यस्य त्यन्महित्वं वाताप्यमयं जनः ।	
विप्र आ वंसद्वीतिमि श्रिकेत सुष्टुतीनाम्	२
स वेद सुष्टुतीनामिन्दुर्न पूषा वृषा ।	
अभि प्सुरः प्रुषायति व्रजं न आ प्रुषायति	३
मसीमहि त्वा वय मस्माकं देव पूषन् ।	
मतीनां च साधनं विप्राणां चाध्वम्	४
प्रत्यर्धिर्यज्ञानामश्वहयो रथानाम् ।	
ऋषिः स यो मनुर्हितो विप्रस्य यावयत्सुखः	५ [१३] (२४२)

आधीर्षमाणायाः पतिः शुचायाश्च शुचस्य च ।

वासोवायोऽवीनामा वासांसि मर्मजत

६

इनो वाजानां पतिरिनः पुष्टीनां सखा ।

प्र श्मश्रु हर्यतो दूधोद वि वृथा यो अदाभ्यः

७

आ ते रथस्य पूषञ्जजा धुरं ववृत्युः ।

विश्वस्यार्थिनः सखा सनोजा अनपच्युतः

८

अस्माकमूर्जा रथं पूषा अविष्टु माहिनः ।

मुवद्वाजानां वृध इमं नः शृणवद्भवं

९ [१४] (२५०)

(२७)

२४ ऐन्द्रो वसुकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असत् सु मे जरितः साभिवेगो यत् सुन्वते यजमानाय शिक्षम् ।

अनाशीर्दामहर्मस्मि प्रहन्ता संत्यध्वृतं वृजिनायन्तमाभुम्

१

यदीदृहं युधये संनयान्यदेवयून् तन्वाऽऽशूशुजानान् ।

अमा ते तुभ्रं वृषभं पचानि तीव्रं सुतं पञ्चदशं नि पिञ्चम्

२

नाहं तं वैदु य इति ब्रवीत्यदेवयून् त्समरणे जघन्वान् ।

यदावाख्यत् समरणमुवाच दादिन्द्र मे वृषभा प्र कुवन्ति

३

यदज्ञतिषु वृजनेष्वासं विश्वे सुतो मघवानो म आसन् ।

जिनामि वेत क्षेम आ सन्तमाभुं प्र तं क्षिणां पर्वते पादगृहं

४

न वा उ मां वृजने वारयन्ते न पर्वतासो यदृहं मनस्ये ।

मम स्वनात् कृधुकर्णो भयात् एवेदनु द्यून् किरणः समेजात्

५ [१५]

दर्शन्नवत्रं शृतपां अनिन्द्रान् बाहुक्षदुः शरवे पत्यमानान् ।

घृष्टं वा ये निनिदुः सखायमध्यु न्वेषु एवयो ववृत्युः

६

अभूर्वैक्षीव्युः आयुगान्दं दर्शन्तु पूर्वे अपरो नु दर्शत ।

द्वे एवस्ते परि तं न भूतो यो अस्य पारे रजसो विवेष

७

गावो यवं प्रयुता अर्यो अक्षन् ता अपश्यं सहगोपाश्चरन्तीः ।

हवा इवुर्यो अभितः समायन् कियदासु स्वपतिश्छन्द्याते

८ (२५८)

सं यद्वयं यवसादो जनानां महं यवाद उर्वत्रे अन्तः ।

अत्रा युक्तोऽवसातारमिच्छा दथो अयुक्तं युनजद्ववन्वान् ९

अत्रेदुं मे मंससे सत्यमुक्तं द्विपाच्च यच्चतुष्पात् संसृजानिं ।

स्त्रीभिर्यो अत्र वृषणं पृतन्या दयुद्धो अस्य वि मंजानि वेदः १० [१६]

यस्यानक्षा दुहिता जात्वास् कस्तां विद्रां अभि मन्याते अन्धाम् ।

कतरो मोनिं प्रति तं मुचाते य ब्रूवति य ईं वा वरेयात् ११

कियती योषां मर्यतो वंधूयोः परिप्रीता पन्यसा वार्येण ।

भद्रा बधूर्भवति यत् सुपेशाः स्वयं सा मित्रं वनुते जने चित् १२

पुत्तो जंगार प्रत्यश्चमति शीष्णां शिरः प्रति दधौ वरूथम् ।

आसीन ऊर्ध्वामुपासं क्षिणाति न्यदुत्तानामन्वेति भूमिम् १३

बृहन्नच्छायो अपलाशो अवीं तस्थौ माता विषितो अति गर्भः ।

अन्यस्या वत्सं रिहती भिमाय कया भुवा नि दधे धेनुर्बुधः १४

सप्त वीरासो अधरादुदाय झष्टोत्तरात्तात् समजग्मिरन्ते ।

नव पश्चातात् स्थविमन्त आयन् दश प्राक् सानु वि तिरन्त्यश्रः १५ [१७]

दृशानामेकं कपिलं संमानं तं हिन्वन्ति कर्तवे पार्याय ।

गर्भं माता सुधितं वक्षणा स्ववेनन्तं तुषयन्ती बिमर्ति १६

पीवानं मेघमपचन्त वीरा न्युता अक्षा अनु वीव आसन् ।

द्वा धनुं बृहतीमस्वन्तः पवित्रवन्ता चरतः पुनन्ता १७

वि क्रोशनासो विष्वश्च आयन् पचाति नेमो नहि पक्षदुर्धः ।

अयं मे देवः संविता तदाह ब्रून्न इद्वनवत् सर्पिरन्नः १८

अपश्यं ग्रामं वहमानमारा दचक्रा स्वधया वर्तमानम् ।

सिषंक्त्यर्थः प्र युगा जनानां सद्यः शिक्षा प्रमिनानो नवीयान् १९

एतौ मे गावौ प्रमरस्य युक्तौ मो धु प्र संधीर्मुहुर्निर्ममान्धि ।

आपश्चिदस्य वि नशान्त्यर्थं सूरश्च मुकं उपरो बभूवान् २० [१८]

अयं यो वज्रः पुरुधा विवृत्तो ऽवः सूर्यस्य बृहतः पुरीषात् ।

श्रव इद्रेता परो अन्यदस्ति तदव्यथी जग्मिमाणस्तरान्ति २१

वृक्षवृक्षे नियता मीमयद्वी स्ततौ वयः प्र पतान् पूरुषादः ।

अथेदं विश्वं मुवनं भयात् इन्द्राय सुवद्वषे च शिक्षत २२ (२०२)

देवानां माने प्रथमा अतिष्ठन् कुन्तत्रदिषामुपरा उदायन् ।
 त्रयस्तपन्ति पृथिवीमनुपा द्वा वृत्तकं वहतः पुरीषम्
 सा ते जीवातुरुत तस्य विद्धि मा स्मैताद्वगर्प गृहः समये ।
 आविः स्वः कृणुते गूहते ब्रुसं स पादुरस्य निर्णिजो न मुच्यते

२३

२४ [१९] (२७४)

(२८)

(१२) १ इन्द्रस्तुपा वसुकपली ऋषिकाः २, ६, ८, १०, १२ इन्द्र ऋषिः ३, ४, ५, ७, ९, ११ ऐन्द्रो वसुक ऋषिः ।
 २, ६, ८, १०, १२ ऐन्द्रो वसुको देवताः १, ३, ४, ५, ७, ९, ११ इन्द्रो देवता । त्रिष्टुप् ।

विश्वो ह्यन्यो अरिराजगाम ममेदह श्वशुरो ना जगाम ।
 जक्षीयाद्भाना उत सोमं पपीयात् स्वाशितः पुनरस्तं जगायात्
 स रोरुवद्वृषभस्तिग्मशृङ्गो वर्ष्मन् तस्थौ वर्णिमन्ना पृथिव्याः ।
 विश्वेध्वेनं वृजनेषु पामि यो मे कुक्षी सुतसोमः पुणार्तिं
 अद्रिणा ते मन्दिनं इन्द्र तूयान् त्सुन्वन्ति सोमान् पिबंसि त्वमेषाम् ।
 पचन्ति ते वृषभौ अस्मि तेषां पृक्षेण यन्मघवन् हूयमानः
 इदं सु मे जरितरा चिकिद्धि प्रतीपं शापं नद्यो वहन्ति ।
 लोपाशः सिंहं प्रत्यञ्चमत्साः क्रोष्टा वराहं निरतक्त कक्षात्
 कथा त एतद्वहमा चिकेतुं गुत्सस्य पाकस्तवसो मनीषाम् ।
 त्वं नो विद्रो कंतुथा वि वोचो यमर्थं ते मघवन् क्षेम्या धूः
 एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति दिवश्चिन्मे बृहत् उत्तरा धूः ।
 पुरु सहस्रा नि शिशामि साकमश्वं हि मा जानिता जजान

१

२

३

४

५

६ [२०]

एवा हि मां तवसं जजुरुग्रं कर्मन्कर्मन् वृषणमिन्द्र देवाः ।
 वर्धो वृत्रं वज्रेण मन्दसानो ऽप वृजं महिना दाशुषे वम्
 देवास आयन् परशुरविभ्रन् वना वृश्चन्तो अमि विद्धिरायन् ।
 नि सुद्वं दधतो वृक्षणासु यत्रा कृपीटमनु तद्वहन्ति
 शशः क्षुरं प्रत्यञ्चं जगारा ऽद्रिं लोकेन व्यभिदमारात् ।
 बृहन्तं चिद्वहते रन्धयानि वयद्वत्सो वृषभं शूशुवानः
 सुपर्ण इत्था नखमा सिंघाया वरुद्धः परिपुं न सिंहः ।
 निरुद्धश्चिन्महिषस्तर्ष्यावान् गोधा तस्मा अयथं कर्षवेतत्

७

८

९

१०

(२८४)

तेभ्यो गोधा अयथं कर्षदेत—द्ये ब्रह्मणः प्रतिपीयन्त्यन्नैः ।
 सिम उक्ष्णोऽवसृष्टौ अदन्ति स्वयं बलानि तन्वः शृणानाः
 एते शर्माभिः सुशर्मा अभूवन् ये हिंन्विरे तन्वः सोम उक्थैः ।
 नूवद्रुद्रुपं नो माहि वाजान् विवि श्रवो दधिषु नाम वीरः

११

१२ [२१] (२८६)

(२९)

८ ऐन्द्रो वसुकः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वने न वा यो न्यधायि चाक—ज्जुचिर्वा स्तोमो भुरणावजीगः ।
 यस्येदिन्द्रः पुरुदिनेषु होता नृणां नर्यो नृतमः क्षपावान्
 प्र ते अस्या उपसः प्रापरस्या नृतौ स्याम नृतमस्य नृणाम् ।
 अनु त्रिशोकैः शतमावहन्तु कुत्सेन रथो यो असत् ससवान्
 कस्ते मद इन्द्र रन्त्यो भू—दुरो गिरो अभ्युद्यो वि धाव ।
 कद्वाहो अर्वागुपं मा मनीषा आ त्वा शक्यामुपमं राधो अन्नैः
 कर्तुं द्युम्नमिन्द्र त्वावतो नृन् कया धिया कर्से कन्न आगन् ।
 मित्रो न सत्य उरुगाय भृत्या अन्नै समस्य यदसन् मनीषाः
 प्रेरय सरो अर्थं न पारं ये अस्य कामं जनिधा इव गमन् ।
 गिरश्च ये ते तुविजात पूर्वी—नर इन्द्र प्रतिशिष्यन्त्यन्नैः

१

२

३

४

५ [२२]

मात्रे नु ते सुमिंते इन्द्र पूर्वी द्यौर्मज्मना पृथिवी काव्येन ।
 वराय ते घृतवन्तः सुतासः स्वादन् भवन्तु पीतये मधूनि
 आ मध्वो अस्मा असिचन्नमत्र—मिन्द्राय पूर्णं स हि सत्यराधाः ।
 स वावृधे वरिमन्त्रा पृथिव्या अभि कृत्वा नर्यः पौर्यैश्च
 व्यानञ्जिन्द्रः पृतनाः स्वोजा आस्मै यतन्ते सख्यार्य पूर्वीः ।
 आ स्मा रथं न पृतनासु तिष्ठ यं भद्रया सुमत्या चोदयसि

६

७

८ [२३] (२९४)

(३०)

[तृतीयोऽनुवाकः ॥३॥ सू० ३०-४१]

१५ कवष पेलूषः । आपः, अपां न पात् वा । त्रिष्टुप् ।

प्र देवत्रा ब्रह्मणे गातुरे—त्वपो अच्छा मनसो न प्रयुक्ति ।
 मही मित्रस्य वरुणस्य धासिं पृथुज्यसि रीरथा सुवुक्तिम्

१

(२९५)

अध्वर्यवो हविर्धमन्तो हि भूताऽच्छाप इतोशतीरुशन्तः ।
 अव याश्चष्टे अरुणः सुपर्णस्तमास्यध्वमूर्मिमद्या सुहस्ताः २
 अध्वर्यवोऽप इता समुद्रमपां नपातं हविषा यजध्वम् ।
 स वो दददूर्मिमद्या सुपूतं तस्मै सोमं मधुमन्तं सुनोत ३
 यो अनिध्वो दीदयदुप्स्वऽन्तर्यं विप्रास ईळते अध्वरेषु ।
 अपां नपान्मधुमतीरपो वृ याभिरिन्द्रो वावृधे वीर्याय ४
 याभिः सोमो मोदते हर्षते च कल्याणीभिर्धुवृतिभिर्न मयः ।
 ता अध्वर्यो अपो अच्छा परंहि यदसिञ्चा ओषधीभिः पुनीतात ५ [२४]

एवेद्यूनं युवतयो नमन्त यदीमुशच्छुशतीरित्यच्छ ।
 सं जानते मनसा सं चिकित्ते अध्वर्यवो धिषणापश्च वेवीः ६
 यो वो वृताभ्यो अकृणोदु लोकं यो वो मद्या अभिशस्तेरमुश्चत ।
 तस्मा इन्द्राय मधुमन्तमूर्मि देवमादनं प्र हिणोतनापः ७
 प्रास्मै हिनोत मधुमन्तमूर्मि गर्भो यो वः सिन्धवो मध्व उत्सः ।
 घृतप्लुष्टमीड्यमध्वरेष्वाऽऽपो रेवतीः गृणुता हवै मे ८
 तं सिन्धवो मत्सुरमिन्द्रपानमूर्मि प्र हेतु य उभे इर्यात ।
 मद्व्युतमौशानं नभोजां परि त्रितन्तुं विचरन्तमुत्सम् ९
 आववृत्तीरथ नु द्विधारा गोपुयुधो न नियवं चरन्तीः ।
 कषे जनित्रीर्मुवनस्य पत्नीरपो वन्दस्व सवृधः सयोनीः १० [२५]

हिनोता नो अध्वरं देवयज्या हिनोत ब्रह्म सनये धनानाम् ।
 कृतस्य योगे वि ष्यध्वमूधः श्रुष्टीवरीभूतनास्मभ्यमापः ११
 आपो रेवतीः क्षयथा हि वस्वः क्रतुं च मद्रं बिभृथामृतं च ।
 रायश्च स्थ स्वपत्यस्य पत्नीः सरस्वती तदृणते वयो धात् १२
 प्रति यदापो अहंश्रमायतीर्धृतं पर्यासि विध्रतीर्मधूनि ।
 अध्वर्युर्मिर्नसा संविदाना इन्द्राय सोमं सुपूतं भरन्तीः १३
 एमा अगमन् रेवतीर्जीविधन्या अध्वर्यवः सादयता सखायः ।
 नि बहिषि धत्तन सोम्यासो ऽपां नप्त्रां संविदानास एनाः १४
 आगमन्नाप उशतीर्बहिर्दे न्यध्वरे असदन् देवयन्तीः ।
 अध्वर्यवः सुनुतेन्द्राय सोममभूदु वः सुशका देवयज्या १५ [२६] (३०९)

(३१)

११ कवष ऐलूषः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

आ नो देवानामुप वेतु शंसो विश्वेभिस्तुरैर्वसे यजत्रः ।
 तेभिर्वयं सुषखायो भवेम तरन्तो विश्वा दुरिता स्याम १
 परि चिन्मर्तो द्रविणं ममन्या हृतस्य पथा नमसा विवासेत् ।
 उत स्वेन क्रतुना सं वदेत् श्रेयांसं दक्षं मनसा जगृभ्यात् २
 अधायि धीतिरसंसृष्टमंशा स्तीर्थे न दुस्ममुप यन्त्यूमाः ।
 अभ्यानश्म सुवितस्य शूषं नवेदसो अमृतानामभूम ३
 नित्यश्चाकन्यात् स्वर्पतिर्दमूना यस्मा उ देवः सविता जजान् ।
 भगो वा गोभिर्यमेमनज्यात् सो अस्मै चारुश्छदयदुत स्यात् ४
 इयं सा भूया उषसांमिव क्षा यद्ध क्षुमन्तः शर्वसा समायन् ।
 अस्य स्तुतिं जर्तुर्भिक्षमाणा आ नः शग्मास उप यन्तु वाजाः ५ [२७]

अस्येदेषा सुमतिः पप्रथाना ऽभवत् पूर्या भूमना गौः ।
 अस्य सनीला असुरस्य योनौ समान आ भरणे विभ्रमाणाः ६
 किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्ठतृक्षुः ।
 संतस्थाने अजरे इत ऊती अहानि पूर्वीरुषसो जरन्त ७
 नैतावदेना पुरो अन्यदस्त्युक्षा स द्यावापृथिवी विभर्ति ।
 त्वचं पवित्रं कृणुत स्वधावान् यदीं सूर्यं न हरितो वहन्ति ८
 स्तेगो न क्षामत्येति पृथ्वीं मिहं न वातो वि ह वाति भूम ।
 मित्रो यत्र वरुणो अज्यमानो ऽग्निर्वने न व्यसृष्ट शोकम् ९
 स्तरीर्यत् सूत सद्यो अज्यमाना व्यथिरव्यथीः कृणुत स्वगोपा ।
 पुत्रो यत् पूर्वैः पित्रोर्जनिष्ठ शम्भ्यां गौर्जगार यद्ध पुच्छान् १०
 उत कण्वं नृषदः पुत्रमाहु रुत श्यावो धनमादत्त वाजी ।
 प्र कृष्णाय रुशदपिन्वतो धर्कतमत्र नकिरस्मा अपीपेत् ११ [२८] (३२०)

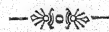
(३२)

१ कवष ऐलूषः । इन्द्रः । जगती, ६-९ त्रिष्टुप् ।

प्र सु गमन्ता धियसानस्यं सुक्षणि वरेभिर्वरौ अभि पु प्रसीदतः ।
 अस्माकमिन्द्र उभयं जुजोषति यत् सोम्यस्यान्यसो बुबोधति १ (३२१)

वीन्द्र यासि विव्यानि रोचना वि पार्थिवानि रजसा पुरुष्टुत ।
 ये त्वा वहन्ति सुहृदध्वराँ उप ते सु वन्वन्तु वग्वनाँ अराधसः २
 तदिन्मे छन्त्सद्वपुषो वपुष्टरं पुत्रो यज्जानं पित्रोरधीयति ।
 जाया पतिं वहति वग्वनुनां सुमत पुंस इन्द्रो वहतुः परिकृतः ३
 तदित् सुधस्थमभि चारु दीधय गावो यच्छासन् वहतुं न धेनवः ।
 माता यन्मन्तुर्गुथस्य पूर्या ऽभि वाणस्य सप्तधातुरिज्जनः ४
 प्र वोऽच्छाँ रिरिचे देव्युपुद—मेको रूद्रेभिर्याति तुर्वणिः ।
 जरा वा येष्वमृतेषु वावने परि व ऊर्मेभ्यः सिञ्चता मधु ५ [२९]

निधीयमानमपगूळहमप्सु प्र मे देवानां व्रतपा उवाच ।
 इन्द्रो विद्वोँ अनु हि त्वा चक्ष तेनाहमग्ने अनुशिष्ट आगाम ६
 अक्षेत्रवित् क्षेत्रविदुँ ह्यप्रात् स प्रैति क्षेत्रविदानुशिष्टः ।
 एतद्वै भद्रमनुशासनस्यो—त स्रुतिं विन्दत्यञ्जसीनाम् ७
 अद्येदु प्राणीदममग्निमाहा ऽपीवृतो अधयन्मातुरुधः ।
 एमेनमाप जरिमा युवान—महेच्छन् वसुः सुमनां बभूव ८
 एतानि भद्रा कलश क्रियाम् कुरुश्रवण दवतो मधानि ।
 वान इद्वोँ मघवानः सो अ—स्त्वयं च सोमो हृदि यं बिभर्भि ९ [३०] (३३९)

[अष्टमोऽध्यायः ॥८॥ व० १-२९]

(३३)

१ कवष पेलूषः । १ विश्वे देवाः, २-३ इन्द्रः, ४-५ कुरुश्रवणस्त्रासदस्यवः, ६-९ उपमश्रवा मैत्रातिथिः ।
 १ त्रिष्टुप्, प्रगाथः= (२ बृहती, ३ सतोबृहती), ४-९ गायत्री ।

प्र मां युयुजे प्रयुजो जनानां वहामि स्म पूषणमन्तरेण ।
 विश्वे देवासो अध मामरक्षन् दुःशासुरागादिति घोष आसीत् १
 सं मां तपन्त्यभितः सपत्नीरिव पशवः ।
 नि बाधते अमतिर्नग्रता जसु—र्वेन वैवीयते मतिः २
 मूषो न शिश्वा व्यदन्ति माध्यः स्तोतारं ते शतक्रतो ।
 सकृत् सु नो मघवन्निन्द्र मृळ्या—ऽधा पितेव नो भव ३
 कुरुश्रवणमावृणि राजानं त्रासदस्यवम् । मंहिष्ठं वाधतामृषिः ४
 यस्य मां हरितो रथे तिस्रो वहन्ति साधुया । स्तवै सहस्रदक्षिणे ५ [१] (३३४)

यस्य प्रस्वादसो गिरं उपमश्रवसः पितुः ।	क्षेत्रं न रण्वमूचुषे	६
अधि पुत्रोपमश्रवो नपांन्मित्रातिथेरिहि ।	पितुष्टे अस्मि वन्दिता	७
यदीशीयामृतानां सुत वा मर्त्यानाम् ।	जीवेदिन्मघवा मम	८
न देवानामर्ति व्रतं शतात्मा च न जीवति ।	तथा युजा वि वावृते	९ [२] (३३८)

(३४)

१४ कचष ऐलूषः, अक्षो मौजवान् वा । १, ७, ९, १२ अक्षाः, १३ कृषिः २-६, ८, १०, ११,
१४ अक्ष-कितव-विन्दा । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

प्रावेपा मां बृहतो मादयन्ति प्रवातेजा इरिणे ववृतानाः ।	
सोमस्येव मौजवतस्य भक्षो विभीर्दको जागृविर्मह्यमच्छान्	१
न मां मिमेष न जिहीळ एषा शिवा सखिभ्य उत मह्यमासीत् ।	
अक्षस्याहमेकपरस्य हेतो रनुवतामप जायामरोधम्	२
द्वेष्टि श्वश्रुरप जाया रुणाद्धि न नाथितो विन्दते मर्हितारम् ।	
अश्वस्येव जर्ततो वस्यस्य नाहं विन्दामि कितवस्य भोगम्	३
अन्ये जायां परि मृशन्त्यस्य यस्यागृध्वेदने वाज्यक्षः ।	
पिता माता भ्रातर एनमाहुर्न जानीमो नयता बद्धमेतम्	४
यदादीध्ये न दविषाण्येभिः परायद्धथोऽर्व हीये सखिभ्यः ।	
न्युताश्च बभ्रवो वाचमकृतं एमीर्देषां निष्कृतं जारिणीव	५ [३]
सभामेति कितवः पृच्छमानो जेप्यामीति तन्वाहं शूशुजानः ।	
अक्षासो अस्य वि तिरन्ति कामं प्रतिदीक्षे दधत् आ कृतानि	६
अक्षास इवङ्कुशिनो नितोदिनो निकृत्वानस्तपनास्तापयिष्णवः ।	
कुमारदेष्णा जयतः पुनर्हणो मध्वा संपृक्ताः कितवस्य बर्हणा	७
त्रिपश्चाशः क्रीळति व्रात एषां देव इव सविता सत्यधर्मा ।	
उग्रस्य चिन्मन्यवे ना नमन्ते राजां चिदेभ्यो नम इत् कृणोति	८
नीचा वर्तन्त उपरि स्फुरन्त्यहस्तासो हस्तवन्तं सहन्ते ।	
दिव्या अङ्गांश्च इरिणे न्युताः शीताः सन्तो हृदयं निर्देहन्ति	९
जाया तप्यते कितवस्य हीना माता पुत्रस्य चरतः क्व स्वित् ।	
कृणावा बिभ्यद्धनमिच्छमानो ऽन्येषामस्तमुप नक्तमेति	१० [४] (३४८)

स्त्रियं हृद्वायं कितवं ततापा—ऽन्येषां जायां सुकृतं च योनिम्	
पूर्वाह्ने अश्वान् युजुजे हि बभूवन् त्सो अग्नेरन्ते वृषलः पपाद	११
यो वः सेनानीर्महतो गणस्य राजा वार्तस्य प्रथमो बभूव ।	
तस्मै कृणोमि न धनां रुणधिमि दशाहं प्राचीस्तद्वत् वदामि	१२
अक्षैर्मा दीन्यः कृषिमित् कृषस्व वित्ते रमस्व बहु मन्यमानः ।	
तत्र गावः कितव तत्र जाया तन्मे वि चंष्टे सवितायमयः	१३
मित्रं कृणुध्वं खलु मूढतां नो मा नो घोरेण चरतामि धृष्टगु ।	
नि वो नुः मन्युर्विशतामराति—रन्यो बभ्रूणां प्रसितौ न्वस्तु	१४ [५] (३५९)

(३५)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती. १३-१४ त्रिष्टुप् ।

अबुधमु त्य इन्द्रवन्तो अग्रयो ज्योतिर्मरन्त उषसो व्युष्टिषु ।	
मही द्यावापृथिवी चैततामपो ऽद्या देवानामव आ वृणीमहे	१
द्विस्वपृथिव्योरव आ वृणीमहे मातृन् त्सिन्धून् पर्वताच्छर्यावातः ।	
अनागास्त्वं सूर्यमुषासमीमहे भद्रं सोमः सुवानो ऽद्या कृणोतु नः	२
द्यावा नो अद्य पृथिवी अनागसो मही त्रयितां सुविताय मातरां ।	
उषा उच्छन्त्यप बाधतामघं स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे	३
इयं न उस्मा प्रथमा सुदुव्यं रेवत् सनिभ्यो रेवती व्युच्छतु ।	
आरे मन्युं दुर्विद्वंस्य धीमहि स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे	४
प्र याः सिन्धते सूर्यस्य रश्मिभि—ज्योतिर्मरन्तीरुषसो व्युष्टिषु ।	
भद्रा नो अद्य श्रवसे व्युच्छत स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे	५ [६]
अनमीवा उषस आ चरन्तु न उदुग्रयो जिहतां ज्योतिषा बृहत् ।	
आयुक्षातामश्विना तूतुजिं रथं स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे	६
श्रेष्ठं नो अद्य सवितर्वरेण्यं भागमा सुव स हि रत्नधा असि ।	
रायो जनित्री धिषणाभुर्षु ब्रुवे स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे	७
पिपर्तु मा तद्वत्स्यं प्रवाचनं देवानां यन्मनुष्याः अमन्महि ।	
विश्वा इदुष्माः स्पृष्ट्वेति सूर्यः स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे	८ (३६०)

अद्वेषो अद्य बर्हिषः स्तरीमणि ग्राव्यां योगे मन्मनः साधं ईमहे ।

आदित्यानां शर्मणि स्था भुरण्यसि स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे

९

आ नो बर्हिः सधमादे बृहद्वि वि देवाँ ईळे सादयां सप्त होतृन् ।

इन्द्रं मित्रं वरुणं सातये भगं स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे

१० [७]

त आदित्या आ गता सर्वतातये वृधे नो यज्ञमवता सजोषसः ।

बृहस्पतिं पूषणमश्विना भगं स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे

११

तन्नो देवा यच्छत सुप्रवाचनं छर्दिरादित्याः सुभरं नृपाय्यम् ।

पश्वे तोकाय तर्जयाय जीवसे स्वस्त्य॥ग्निं समिधानमीमहे

१२

विश्वे अद्य मरुतो विश्व ऊती विश्वे भवन्त्वुग्रयः समिन्द्राः ।

विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे

१३

यं देवासोऽवधु वाजसातौ यं त्रायध्वे यं पिपृथात्यंहः ।

यो वो गोपीथे न भयस्य वेदु ते स्याम देववीतये तुरासः

१४ [८] (३६६)

(३६)

१४ लुशो धानाकः । विश्वे देवाः । जगती, १३-१४ त्रिष्टुप् ।

उषासानक्ता बृहती सुपेशसा द्यावाक्षामा वरुणो मित्रो अर्यमा ।

इन्द्रं हुवे मरुतः पर्वता अप आदित्यान् द्यावापृथिवी अपः स्वः

१

द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतस ऋतावरी रक्षतामंहसो रिषः ।

मा दुर्विद्वद्वा निर्रक्तिर्न ईशत तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

२

विश्वस्माहो अदितिः पात्वंहसो माता मित्रस्य वरुणस्य रेवतः ।

स्वर्वज्ज्योतिरवुक् नशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

३

ग्रावा वनुन्नप रक्षांसि सेधतु दुष्णवयं निर्रक्तिं विश्वमन्त्रिणम् ।

आदित्यं शर्म मरुतामशीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

४

एन्द्रो बर्हिः सीदतु पिन्वतामिच्छा बृहस्पतिः सामभिर्ऋको अर्चतु ।

सुप्रकेतं जीवसे मन्म धीमहि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

५ [९]

द्विस्त्रिपुशं यज्ञमस्माकमश्विना जीराध्वरं कृणुतं सुन्नमिष्टये ।

प्राचीनरश्मिमाहुतं घृतेन तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे

६

(३७६)

उप ह्वये सुहृवं मारुतं गुणं पावकमृष्वं सखायं शंभुर्वम् ।
 रायस्पोषं सौश्रवसायं धीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ७
 अपां पेरुं जीवर्धन्यं भरामहे देवाव्यं सुहृवमध्वरश्रियम् ।
 सुरश्मि सोममिन्द्रियं यमीमहि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ८
 सनेम तत् सुसुनितां सुनिर्त्वंभिर्वयं जीवा जीवपुत्रा अनागसः
 ब्रह्माद्विषो विष्वगेनो भरेरत् तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ९
 ये स्था मनोऽयिज्यास्ते शृणोतन् यद्वो देवा ईमहे तद् दातन् ।
 जैत्रं क्रतुं रयिमद्वीरव्यशस्तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे १० [१०]

महद्व्य महतामा वृणीमहे ऽवो देवानां बृहतामनवर्णाम् ।
 यथा वसु वीरजातं नशामहे तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे ११
 महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।
 श्रेष्ठे स्याम सवितुः सर्वामिनि तद् देवानामवो अद्या वृणीमहे १२
 ये सवितुः सत्यसवस्य विश्वे मित्रस्य व्रते वरुणस्य देवाः ।
 ते सौभगं वीरवद्वेदमदप्नो दधातन् द्रविणं चित्रमस्मे १३
 सविता पश्चात्तात् सविता पुरस्तात् सवितोत्तरात्तात् सविताधरात्तात् ।
 सविता नः सुवतु सर्वताति सविता नो रासतां दीर्घमायुः १४ [११] (३८०)

(३७)

१२ सौर्योऽमितपाः । सूर्यः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तद्गतं संपर्यत ।
 दूरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत १
 सा मां सत्योक्तिः परि पातु विश्वतो द्यावा च यत्र ततन्ब्रह्मानि च ।
 विश्वमन्यन्नि विशते यदेजति विश्वाहापो विश्वाहेदेति सूर्यः २
 न ते अदेवः प्रदिवो नि वासते यदेतशोभिः पतुरै रथुर्यसि ।
 प्राचीनमन्यदनु वर्तते रज उदुन्येन ज्योतिषा यासि सूर्य ३
 येन सूर्य ज्योतिषा बाधसे तमो जगच्च विश्वमुदियर्षि भानुना ।
 तेनास्मद्विश्वामनिरामनाहुतिमपामीवामप दुष्णवर्ण्यं सुव ४
 विश्वस्य हि प्रेषितो रक्षसि व्रत महैल्यन्नुच्चरसि स्वधा अनु ।
 यवद्य त्वा सूर्योपब्रवामहे तं नो देवा अनु मसीरतु क्रतुम् ५ (३८५)

तं नो द्यावापृथिवी तन्न आप इन्द्रः शृण्वन्तु मरुतो हवन् वचः ।
मा झूने भूम सूर्यस्य संदृशि भद्रं जीवन्तो जरुणामशीमहि

६ [१२]

विश्वाहा त्वा सुमनसः सूचक्षसः प्रजावन्तो अनमीवा अनागसः ।
उद्यन्तं त्वा मित्रमहो दिवेदिवे ज्योग्जीवाः प्रति पश्येम सूर्य
महि ज्योतिर्विश्रतं त्वा विचक्षण भास्वन्तं चक्षुषेचक्षुषे मयः ।
आरोहन्तं बृहतः पाजसस्परि वयं जीवाः प्रति पश्येम सूर्य
यस्य ते विश्वा भुव्नानि केतुना प्र चरेते नि च विशन्ते अस्तुभिः ।
अनागास्त्वेन हरिकेश सूर्याऽह्नाह्ना नो वस्यसावस्यसोर्दिहि
शं नो भव चक्षसा शं नो अह्ना शं भानुना शं हिमा शं घृणेन ।

७

८

९

यथा शमध्वञ्छमसं दुरोणे तत् सूर्यं द्रविणं धेहि चित्रम्
अस्माकं देवा उभयाय जन्मने शर्म यच्छत द्विपदे चतुष्पदे ।
अदत् पिबदूर्जयमानमाशितं तदुस्मे शं योररपो दधातन
यद्वो देवाश्चक्रुम जिह्या गुरु मनसो वा प्रयुती देवहेळनम् ।
अरावा यो नो अभि दुच्छुनायते तस्मिन् तदेनो वसवो नि धेतन

१०

११

१२ [१३] (३९५)

(३८)

५ मुष्कवानिन्द्रः । इन्द्रः । जगती ।

अस्मिन् न इन्द्र पृत्सुतो यशस्वति शिमीवति क्रन्दसि प्राव सातर्ये ।
यत्र गोषाता धृषितेषु खादिषु विष्वक् पतन्ति दिद्यवो नृपाहो
स नः क्षुमन्तं सदेन व्यूर्णुहि गोअणसं रयिमिन्द्र श्रवाय्यम् ।
स्याम ते जयतः शक्र मेदिनो यथा वयमुशमसि तद्वसो कृषि
यो नो दास आर्यो वा पुरुषुताऽदेव इन्द्र युधये चिकेतति ।
अस्माभिष्टे सुषहाः सन्तु शत्रवस्त्वया वयं तान् वनयाम संगमे
यो दुभ्रेभिर्हव्यो यश्च भूरिमि-र्यो अभीके वरिवोविन्नृपाहो ।
तं विशादे सल्लिम्य श्रुतं नर-मर्वाअमिन्द्रमवसे करामहे
स्ववृजं हि त्वामहमिन्द्र शृश्रवा नानुदं वृषभ रभ्रचोर्दनम् ।
प्र मुश्रस्व परि कुत्साविहा गंहि किमु त्वावान् मुष्कयोर्बिन्द्र आसते

१

२

३

४

५ [१४] (३९७)

(३९)

१४ काक्षीवती घोषा । अश्विनौ । जगती, १४ त्रिष्टुप् ।

यो वां परिज्मा सुवृद्धिना रथो द्रोषामुवासो हव्यो हविष्मता ।
 अश्वत्तमासस्तमु वामिदं वयं पितुर्न नाम सुहवं हवामहे १
 चोदयतं सूताः पिबन्तं धिय उत पुंशीरीरयतं तदुश्मसि ।
 यशसं भागं कृणुतं नो अश्विना सोमं न चारुं मघवत्सु नस्कृतम् २
 अमाजुर्निश्चिद्वथो युवं भगो ऽनाशोश्चिद्वितारापमस्य चित् ।
 अन्धस्य चिन्नासत्या कृशस्य चिद्युवामिदाहुभिषजा रुतस्य चित् ३
 युवं च्यवानं सनयं यथा रथं पुनर्युवानं चरथाय तक्षथुः ।
 निष्टौड्यमूहथुरन्ध्रचरपरि विश्वेत् ता वां सर्वनेपु प्रवाच्या ४
 पुराणा वां वीर्याः प्र ब्रवा जने ऽथो हासथुभिषजा मयोभुवा ।
 ता वां नु नव्याववसे करामहे ऽयं नासत्या श्रुत्वरिथ्वा दधत् ५ [१५]

इयं वामहे शृणुतं मे अश्विना पुत्रार्थेव पितरा मह्यं शिक्षतम् ।
 अनापिरज्ञा असजात्यामतिः पुरा तस्या अभिशस्तेरव स्पृतम् ६
 युवं रथेन विमदाय शुन्ध्युवं न्यूहथुः पुरुमित्रस्य योषणाम् ।
 युवं हवं वधिमत्या अगच्छतं युवं सुषुतिं चक्रथुः पुरंधये ७
 युवं विप्रस्य जरणामपेयुषः पुनः कलेरकृणुतं युवद्वयः ।
 युवं वन्दनमृशुदाहुद्वपथु—युवं सद्यो विश्पलामेतवे कथः ८
 युवं ह रेभं वृषणा गुहां हित मुदैरयतं ममूवासमश्विना ।
 युवमूवीसमुत तममत्रय ओमन्वन्तं चक्रथुः सुतवध्रये ९
 युवं श्वेतं पेदवेऽश्विनाश्वं नवभिर्वाजैर्नवती च वाजिनम् ।
 चक्रेत्यं ददथुर्दावयत्सखं भगं न नृभ्यो हव्यं मयोभुवम् १० [१६]

न तं राजानावदिते कुतश्चन नाहो अश्रोति दुरितं नकिर्मयम् ।
 यमश्विना सुहवा रुद्रवर्तनी पुरोरथं कृणुथः पत्न्या सह ११
 आ तेन यातं मनसो जवीयसा रथं यं वामुभवंश्चक्रश्विना ।
 यस्य योगे दुहिता जायते दिव उभे अहनी सुदिने विवस्वतः १२
 ता वर्तिर्यातं जयुषा वि पर्वत—मपिन्वतं शयवे धेनुमश्विना ।
 वृकस्य चिद्वर्तिकामन्तरास्या द्युवं शचीभिर्गसिताममुश्वतम् १३ (४१०)

एतं वां स्तोममश्विनावकुर्मा—तक्षाम भृगवो न रथम् ।
न्यमृक्षाम योषणां न मर्यं नित्यं न सूनूं तनयं दधानाः

१४ [१७] (४११)

(४०)

१४ काक्षीवती घोषा । अश्विनौ । जगती ।

रथं यान्तं कुह को ह वां नरा प्रति द्युमन्तं सुविताय भूषति ।
प्रातयावाणं विभ्वं विशोविशे वस्तोर्वस्तोर्वहमानं धिया शमि १
कुह स्विद वृषा कुह वस्तोर्वश्विना कुहामिपित्वं करतः कुहोषतुः ।
को वां शपुत्रा विधवेव देवरं मर्यं न योषा कृणुते सधस्थ आ २
प्रातर्जरेथे जरणेव कार्पया वस्तोर्वस्तोर्यजता गच्छथो गृहम् ।
कस्य ध्वसा भवथः कस्य वा नरा राजपुत्रेव सवनाव गच्छथः ३
युवां मुगेवं वारणा मृगण्यवो वृषा वस्तोर्वश्विना नि ह्वयामहे ।
युवं होत्रामृतथा जुह्वते नरेषु जनाय वहथः शुभस्पती ४
युवां ह घोषा पर्यश्विना यती राज्ञ ऊचे दुहिता पृच्छे वां नरा ।
भूतं मे अहं उत भूतमक्तवे श्वावते रथिने शक्तमवते ५ [१८]

युवं कवी ष्टः पर्यश्विना रथं विशो न कुत्सो जनिर्तुर्नशायथः ।
युवोर्ह मक्षा पर्यश्विना मध्वासा भरत निष्कृतं न योषणा ६
युवं ह भुज्युं युवमश्विना वशं युवं शिञ्जारमुशानामुपाश्रुः ।
युवो ररावा परि सख्यमासते युवोरहमवसा सुम्रमा चके ७
युवं ह कृशं युवमश्विना शपुं युवं विधन्तं विधवाभिरुच्यथः ।
युवं सनिभ्यः स्तनयन्तमश्विना ऽप ब्रजमूर्णुथः सप्तास्यम् ८
जनिष्ट योषा पतयत कनीनुको वि चारुहन् वीरुधो वुंसना अनु ।
आस्मै रीयन्ते निवनेव सिन्धवो ऽस्मा अहं भवति तत् पतित्वनम् ९
जीवं रुदन्ति वि मयन्ते अध्वरे वृधामनु प्राप्तिं दीधियुनरं ।
वामं पितृभ्यो य इदं समिरे मयः पतिभ्यो जनयः परिष्वजे १० [१९]

न तस्य विद्म तदु पु प वोचत युवां ह यद्युवत्याः क्षेति योनिषु ।
प्रियोस्त्रियस्य वृषभस्य रेतिनो गृहं गमिमाश्विना तदुश्मसि ११
आ वामगन् त्सुमतिवीजिनीवसु न्यश्विना हृत्सु कामा अयंसत ।
अभूतं गोपा मिथुना शुभस्पती प्रिया अयम्णो दुर्था अशीमहि १२ (४२३)

ता मन्दसाना मनुषो दुरोण आ धत्तं रयिं सहवीरं वचस्यवे ।
 कृतं तीर्थं सुप्रपाणं शुभस्पती स्थाणुं पथेष्ठामपं दुर्मतिं हतम् १३
 कं स्विदुद्य कतमास्वश्विना विक्षु दूसा मादयेते शुभस्पती ।
 क ई नि येम कतमस्य जग्मतुर्विप्रस्य वा यजमानस्य वा गृहम् १४ [२०] (४२५)

(४१)

३ सुहस्यो घोषेयः । अश्विनौ । जगती ।

समानमु त्वं पुरुहूतमुक्थ्यं रथं त्रिचक्रं सर्वना गनिग्मतम् ।
 परिज्मानं विदुथ्यं सुवृक्तिभिर्वयं व्युष्टा उपसौ हवामहे १
 प्रातर्युजं नासत्याधि तिष्ठथः प्रातर्यावाणं मधुवाहनं रथम् ।
 विशो येन गच्छथो यज्वरीनरा कीरिश्रिद्यज्ञं होतुमन्तमश्विना २
 अध्वर्युं वा मधुपाणिं सुहस्यमग्निधं वा धृतदक्षं दध्नसम्
 विप्रस्य वा यत् सर्वनानि गच्छथो ऽत आ यातं मधुपेयमश्विना ३ [२१] (४२८)

(४२)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

अस्तेव सु प्रतरं लायमस्यन् भूषन्निव प्र भरा स्तोममस्मै ।
 वाचा विप्रास्तरत् वाचमर्यो नि रामय जरितः सोम इन्द्रम् १
 दोहेन गामुपं शिक्षा सखायं प्र बोधय जरितर्जारमिन्द्रम् ।
 कोशं न पूर्णं वसुना नृष्टमा च्यावय मघदेयाय शूरम् २
 किमङ्ग त्वां मघवन् भोजमाहुः शिशिहि मां शिशयं त्वां शृणोमि ।
 अग्रस्वती मम धीरस्तु शक्र वसुविदं भगमिन्द्रा भरा नः ३
 त्वां जना ममसत्येर्विन्द्र संतस्थाना वि ह्वयन्ते समीके ।
 अत्रा युजं कृणुते यो हविष्मान् नासुन्वता सख्यं वष्टि शूरः ४
 धत्तं न स्पन्दं बहूलं यो अस्मै तीवान् त्सोमौ आसुनोति प्रयस्वान् ।
 तस्मै शत्रून् त्सुतुकान् प्रातरहो नि स्वष्टान् युवति हन्ति वृत्रम् ५ [२२]

यस्मिन् वयं दधिमा शंसमिन्द्रे यः शिवाय मघवा काममस्मै ।
 आराचिचत् सन् भयतामस्य शत्रुर्न्यस्मै द्युक्षा जन्या नमन्ताम् ६ (४३४)

आराच्छन्नुमर्ष बाधस्व दूर—मुग्रो यः शम्भः पुरुहूत तेन ।
 अस्मे धेहि सर्वमद्वोमदिन्द्र कुधी धियं जरित्रे वार्जरत्नाम् ७
 प्र यमन्तवृषसवासो अगमन् तीवाः सोमा बहुलान्तांस इन्द्रम् ।
 नाहं वामानं मधवा नि यंस—सि सुन्वते वहति भूरि वामम् ८
 उत प्रहामतिदीव्या जयाति कृतं यच्छुग्नी विचिनोति काले ।
 यो देवकामो न धनां रुणद्धि समित तं राया सृजति स्वधावान् ९
 गोभिष्टरेमामति दुरेवां यथेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वयं राजभिः प्रथमा धना—न्यस्माकेन वृजनेना जयेम १०
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चा—दुतोत्तरस्मादधरादघ्रायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ११ [२३] (४३९)

(४३)

[चतुर्थोऽनुवाकः ॥४॥ सू० ४३-६०]

११ कृष्ण अङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अच्छा म इन्द्रं मतयः स्वर्विदः सध्रीचीर्विश्वा उशतीरनूपत ।
 परि ध्वजन्ते जनयो यथा पतिं मर्थं न शुन्ध्युं मधवानमूतये १
 न वा त्वद्रिगप वेति मे मन—स्त्वे इत् कामं पुरुहूत शिश्य ।
 राजेव दस्म नि षदोऽधि वर्हि—व्यस्मिन् त्सु सोमेऽवपानमस्तु ते २
 विषुवदिन्द्रो अमतेरुत क्षुधः स इन्द्रायो मधवा वस्व ईशते ।
 तस्येद्रिमे प्रवणे सप्त सिन्धवो वयो वर्धन्ति वृषभस्य शृष्मिणः ३
 वयो न वृक्षं सुपलाशमासदुन् त्सोमांस इन्द्रं मन्दिनश्चमूषदः ।
 प्रेषामनीकं शर्वसा दर्विद्युत—द्विदत् स्वर्गमेनवे ज्योतिरायम् ४
 कृतं न श्वग्नी वि चिनोति देवने संवर्गं यन्मधवा सूर्यं जयत् ।
 न तत् ते अन्यो अनु वीर्यं शक्—न्न पुराणो मधवन् नोत नूतनः ५ [२४]

विशंविशं मधवा पर्येशायत् जनानां धेना अवचाकंशदृषा ।
 यस्याहं शक्ः सर्वनेषु रण्यति स तीव्रैः सोमैः सहते पृतन्यतः ६
 आपो न सिन्धुमभि यत् समक्षरन् त्सोमांस इन्द्रं कुत्या इव हृदम् ।
 वर्धन्ति विप्रा महो अस्य सादन्ते यवं न वृष्टिर्दिव्येन दानुना ७ (४४६)

वृषा न कुद्धः पतयद्भजः स्वा यो अर्यपत्नीरकृणोविमा अपः ।
 स सुन्वते मधवा जीरदानवे ऽविन्दुज्ज्योतिर्मनवे हविष्मते ८
 उज्जायतां परशुज्योतिषा सह भूया ऋतस्य सुदुर्वा पुराणवत् ।
 वि रौचतामरुषो भानुना शुचिः स्वर्णं शुक्रं शुशुचीत् सत्पतिः ९
 गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वयं राजभिः प्रथमा धना न्यस्माकेन वृजनेना जयेम १०
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चादुतोत्तरस्मादधरादद्यायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु ११ [२५] (४५०)

(४४)

११ कृष्ण आङ्गिरसः । इन्द्रः । जगती, १-३, १०-११ चिष्टुप् ।

आ यात्विन्द्रः स्वर्पतिर्मदाय यो धर्मणा तूतुजानस्तुविष्मान् ।
 प्रत्वक्ष्माणो अति विश्वा सहांस्य पारेण महता वृष्ण्येन १
 सुष्ठामा रथः सुयमा हरीं ते मिम्यक्ष वज्रो नृपते गर्भस्तौ ।
 शीर्षे राजन् त्सुपथा याद्वर्वाङ् वधीम ते पुपुषो वृष्ण्यानि २
 एन्द्रवाहो नृपतिं वज्रवाहु सुग्रमुग्रासस्तविषास एनम् ।
 प्रत्वक्षसं वृषभं सत्यशुष्म मेमस्मन्ना सधमादो वहन्तु ३
 एवा पतिं द्रोणसाचं सचेतस मूर्जः स्क्रुभं धरुण आ वृषायसे ।
 ओजः कृष्व सं गृभाय त्वे अय सो यथा केनिपानमिनो वृधे ४
 गर्भन्नस्मे वसून्या हि शंसिषं स्वाशिषं भरमा याहि सोमिनः ।
 त्वमीशिषे सास्मिन्ना संत्सि बहिर्ष्य नाधुष्या तव पात्राणि धर्मणा ५ [२६]

पृथक् प्रायन् प्रथमा देवहूतयो ऽकृष्वत श्रवस्यानि वृष्टरां ।
 न ये शोकुर्यज्ञियां नावमारुह मीमेव ते न्यविशन्त केपयः ६
 एवैवापागपरे सन्तु दुह्यो ऽश्वा येषां दुर्यज आयुयुजे ।
 इत्था ये प्रागुपरे सन्ति दावने पुरुणि यत्र वयुनानि भोजना ७
 गिरिरञ्जान् रेजमानां आधारयद् द्यौः क्रन्ददन्तरिक्षाणि कोपयत् ।
 समीचीने धिष्णे वि ष्कभायति वृष्णः पीत्वा मदं लुक्थानिं शंसति ८ (४५८)

इमं बिभर्मि सुकृतं ते अङ्कुशं येनारुजासि मघवच्छफारुजः ।
 अस्मिन् त्सु ते सर्वेन अस्त्वोक्त्यं सुत इष्टौ मघवन् बोध्याभंगः
 गोभिष्टेरमार्मति दुग्वां यवेन क्षुधं पुरुहूत विश्वाम् ।
 वयं राजभिः प्रथमा धना न्यस्माकैन वृजनैना जयेम
 बृहस्पतिर्नः परि पातु पश्चा दुतोत्तरस्मादधरादध्यायोः ।
 इन्द्रः पुरस्तादुत मध्यतो नः सखा सखिभ्यो वरिवः कृणोतु

९

१०

११ [२७] (४६१)

(४५)

१२ वत्सप्रिभालिन्दनः । अग्निः । निष्टुप् ।

त्रिस्परि प्रथमं जज्ञे अग्नि रस्मद् द्वितीयं परि जातवेदाः ।
 तृतीयंमप्सु नृमणा अजस्र मिन्धान एनं जरते स्वाधीः
 विद्वा ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्वा ते धाम विभृता पुरुत्रा ।
 विद्वा ते नाम परमं गुहा यद्विद्वा तमुत्सं यत आजगन्थं
 समुद्रे त्वा नृमणा अपस्वन्त नृचक्षा ईधे विवो अग्र ऊधन् ।
 तृतीयं त्वा रजसि तस्थिवांसं मृपामुपस्थं महिषा अवर्धन्
 अक्रन्ददुग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षासा रेरिहद्वीरुधः समञ्जः ।
 सद्यो जज्ञानो वि हीमिन्द्रो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः
 श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रापणः सोमंगोपाः ।
 वसुः सुनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्र उपसामिधानः
 विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जयमानः ।
 वीळुं चिदद्विमभिनत् परायञ्जना यदुग्निमयजन्त पञ्च

१

२

३

४

५

६ [२८]

उशिक् पावको अतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरमृतो नि धायि ।
 इयति धूममरुषं भरिभ्र दुच्छुकेण शोचिषा यामिनक्षन्
 हुशानो रुक्म उर्विया व्यद्यौद् दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।
 अग्निरमृतो अभवद्वयोभि यदेनं द्यौर्जनयत् सुरताः
 यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचेःऽपूपं देव घृतवन्तमग्ने ।
 प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छाऽभि सुन्नं देवभक्तं यविष्ठ

७

८

९

(४७०)

आ तं भज सौश्रवसेष्वग्ने उक्थउक्थ आ भज शस्यमानि ।

प्रियः सूर्ये प्रियो अग्रा भवा—त्युज्जातेन भिनदुदुज्जानित्वैः

१०

त्वामग्ने यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसुं दधिरे वार्याणि ।

त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमुशिजो वि वदुः

११

अस्ताव्यग्निर्नरा सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः ।

अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धुत रयिमस्मे सुवीरम्

१२ [२९] (४७३)

॥ इति सप्तमोऽष्टकः ॥ ७ ॥

॥ अथाष्टमोऽष्टकः ॥ ८ ॥

[प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ व० १-३०]

(४६)

१० वत्सप्रिर्भालन्दनः । अग्निः । विष्टुप ।

प्र होता जातो महान् नभोवि—भ्रूपट्ठा सीददुपामुपस्थे ।

दधिर्यो धायि स ते वर्यासि युन्ता वसूनि विधुते तनूपाः

१

इमं विधन्तो अपां सुधस्थे पशुं न नष्टं पदैरनु गमन् ।

गुहा चतन्तमुशिजो नमोभि रिच्छन्तो धीरा भृगवोऽविन्दन्

२

इमं त्रितो भूर्यविन्दविच्छन् वैभूवसो मूर्धन्यघ्नयायाः ।

स शेवुधो जात आ हर्म्येषु नामिर्युवा भवति रोचनस्य

३

मन्द्रं होतारमुशिजो नमोभिः प्राञ्चं यज्ञं नेतारमध्वराणाम् ।

विशामकृण्वन्नरतिं पावकं हव्यवाहं दधतो मानुषेषु

४

प्र भूर्जयन्तं मह्यं विपोधां मूरा अमूरं पुरां दुर्माणम् ।

नयन्तो गर्भं वनां धिर्यं धु—हिरिश्मश्रुं नार्याणं धनर्चम्

५ [१]

नि प्रस्त्यासु त्रितः स्तंभूयन् परिवीतो योनौ सीदवुन्तः ।

अतः संगृभ्या विशां दमूना विधर्मणायुन्त्रैरीयते नृन्

६

अस्याजरासो दुमामरित्रा अर्चद्भूमासो अग्नयः पावकाः ।

श्वितीचर्यः श्वात्रासो भुरण्यवो वनर्षदो वायवो न सोमाः

७

प्र जिह्वया भरते वेपो अग्निः प्र वयुनानि चेतसा पृथिव्याः ।

तमायवः शुचयन्तं पावकं मन्द्रं होतारं दधिरे यजिष्ठम्

८

द्यावा यमाग्निं पृथिवी जनिष्ठा—मापस्त्वष्टा भृगवो यं सहोभिः ।

इष्टेन्यं प्रथमं मातरिश्वा देवास्ततश्चुर्मनवे यजत्रम्

९

यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं पुरुस्पृहो मानुषासो यजत्रम् ।

स यामन्नमे स्तुवते वर्यो धाः प्र देवयन् यशसः सं हि पूर्वाः

१० [२] (४८३)

(४७)

८ सप्तगुरांगिरसः । वैकुण्ठ इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जगृभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं वसुयवो वसुपते वसूनाम् ।
विश्रा हि त्वा गोपतिं शूर गोनामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः १
स्वासुधं स्ववसं सुनीथं चतुःसमुद्रे धरुणं रयीणाम् ।
चक्रत्यं शंस्यं भूरिवारमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः २
सुब्रह्माणं देववन्तं बृहन्तं मुरुं गभीरं पृथुबुधमिन्द्र ।
श्रुतकृषिमुग्रमभिमातिषाहमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ३
सनद्वाजं विप्रवीरं तरुत्रं धनस्पतं शूशुवांसं सुदक्षम् ।
दुस्युहनं पूभिर्दमिन्द्र सत्यमस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ४
अश्वावन्तं रथिनं वीरवन्तं सहस्रिणं ज्ञातिनं वाजमिन्द्र ।
भद्रव्रातं विप्रवीरं स्वर्षामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ५ [३]

प्र सप्तगुमृतधीतिं सुमेधां बृहस्पतिं मतिरच्छा जिगाति ।
य आङ्गिरसो नमसोपसद्यो अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ६
वनीवानो मम दुतासु इन्द्रं स्तोमाश्चरन्ति सुमतीरियानाः ।
हृदिस्पृशो मनसा वच्यमाना अस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ७
यत् त्वा यामिं दुद्धि तन्न इन्द्र बृहन्तं क्षयमसमं जनानाम् ।
अभि तद् द्यावापृथिवी गृणीतामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ८ [४] (४९१)

(४८)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती । ७, १०-११ त्रिष्टुप् ।

अहं भुवं वसुनः पूर्यस्पतिं रहं धनानि सं जयामि शश्वतः ।
मां हवन्ते पितरं न जन्तवो अहं वृशुषे वि भजामि भोजनम् १
अहमिन्द्रो रोधो वक्षो अथर्वणं स्त्रिताय गा अंजनयमहेरयि ।
अहं दस्युभ्यः परि नृमणमा ददे गोत्रा शिक्षन् दधीचे मातरिष्वने २
मह्यं त्वष्टा वज्रमतक्षदायसं मयि देवासोऽवृजन्नपि क्रतुम् ।
ममानीकं सूर्यस्येव दुष्टरं मामार्यन्ति कुतेन कर्त्वेन च ३ (४९४)

- अहमेतं गव्ययमश्वयं पशुं पुरीषिणं सार्यकेना हिरण्ययम् ।
 पुरु सहस्रा नि शिंशामि द्वाष्टये यन्मा सोमांस उक्थितो अमन्दिषुः ४
- अहमिन्द्रो न परा जिग्य इन्द्रं न मृत्यवेऽव तस्थे कदा चन ।
 सोममिन्मा सुन्वन्तो याचता वसु न मे पूरवः सख्ये रिषाथन ५ [५]
- अहमेताञ्छाश्वसतो द्वाद्वे—न्धं ये वज्रं युधयेऽकृण्वत ।
 आह्वयमानां अव हन्मनाहनं हुळ्हा वदुन्ननमस्युर्नमस्विनः ६
- अमीदमेकमेको अस्मि निष्पा—लभी द्वा किमु त्रयः करन्ति ।
 खले न पर्षान् प्रति हन्मि भूरि किं मा निन्दन्ति शत्रवोऽनिन्द्राः ७ ५
- अहं गृद्धभ्यो अतिथिग्वमिष्कर—मिषं न वृत्रतुरं विश्व धारयम् ।
 यत् पर्णयग्र उत वा करञ्जहे प्राहं महे वृत्रहत्ये अशुभवि ८
- प्र मे नमी साप्य इषे भुजे भू—द्रवामेषे सख्या कृणुत द्विता ।
 दिद्युं यदस्य समिथेषु मंहय—मादिदेनं शंस्यमुक्थ्यं करम् ९
- प्र नेमस्मिन् ददृशे सोमो अन्त—गोपा नेममाविरस्था कृणोति ।
 स तिग्मशृङ्गं वृषभं युयुत्सन् द्रुहस्तस्थौ बहुले बन्द्रो अन्तः १०
- आदित्यानां वसूनां रुद्रियाणां देवो देवानां न मिनामि धाम ।
 ते मा भद्राय शवसे ततक्षु—रपरजितमस्तृतमषाळहम् ११ [६] (५००)

(४९)

११ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; २, ११ त्रिष्टुप् ।

- अहं दां गृणते पूर्व्यं वस्व—हं ब्रह्म कृणवं मह्यं वर्धनम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य चोद्विता—ऽयज्वनः साक्षि विश्वस्मिन् भरे १
- मां धुरिन्द्रं नाम देवतां दिवश्च गमश्चापां च जन्तवः ।
 अहं हरी वृषणा विव्रता रघू अहं वज्रं शवसे धूष्णवा ददे २
- अहमत्कं कवये शिश्रथं हथै—रहं कुत्समावमाभिरुतिभिः ।
 अहं शुष्णस्य श्रथिता वर्धयमं न यो रर आर्यं नाम दस्यवे ३
- अहं पितेव वेतसूरभिष्टये तुयं कुत्साय स्मदिभं च रन्धयम् ।
 अहं भुवं यजमानस्य राजनि प्र यद्रे तुजये न प्रियाधूषे ४ (५०६)

अहं रन्ध्रं मृगं श्रुतवैणे यन्माजिहीत वयुना चनानुषक् ।

अहं वेशं नम्रमायवेऽकरं—महं सव्याय पङ्कभिमरन्ध्रयम्

५ [७]

अहं स यो नववास्त्वं बृहद्वथं सं वृत्रेव दासं वृत्रहारुजम् ।

यद्वर्धयन्तं प्रथर्यन्तमानुषगू—दूरे पारे रजसा रोचनाकरम्

६

अहं सूर्यस्य परि याम्याशुभिः प्रैतशेभिर्वहमान् ओजसा ।

यन्मा सावो मनुष आहं निर्णिज् ऋधक् कृषे दासं कृत्वयं हयैः

७

अहं सप्तहा नहुषो नहुष्टरः प्राश्नावयं शर्वसा तुर्वशं यदुम्

अहं न्युन्यं सहसा सहस्करं नव वार्धतो नवतिं च वक्षयम्

८

अहं सप्त स्रवतो धारयं वृषां द्रवित्वः पृथिव्यां सीरा अधि ।

अहमणींसि वि तिरामि सुक्रतु—र्युधा विदुं मनवे गातुमिष्टये

९

अहं तदासु धारयं यदासु न देवश्चन त्वष्टाधारयदुशत ।

स्पाहं गवामूधःसु वक्षणास्वा मधोर्मधु श्वात्र्यं सोममाशिरम्

१०

एवा देवा इन्द्रो विद्ये नृन् प्र च्यौत्नेन मघवा सत्यराधाः ।

विश्वेत् ता ते हरिवः शचीवो ऽभि तुरासः स्वयशो गृणन्ति

११ [८] (५१३)

(५०)

७ वैकुण्ठ इन्द्रः । इन्द्रः । जगती; ३, ४ अभिसारिणी, ५ जिह्णुप् ।

प्र वो महे मन्दमानायान्धसो ऽर्ची विश्वानराय विश्वाभुवे ।

इन्द्रस्य यस्य सुमखं सहो महि श्रवो नृम्णं च रोदसी सपर्यतः

१

सो चिच्छु सख्या नयं इनः स्तुत—श्चकृत्य इन्द्रो मावते नरे ।

विश्वासु धूर्षु वाजकृत्येषु सत्पते वृत्रे वाप्स्वभि शूर मन्दसे

२

के ते नर इन्द्र ये त इषे ये ते सुस्रं सधन्यमिष्यक्षान् ।

के ते वाजायामुषाय हिन्विरे के अप्सु स्वासूर्वरासु पौंस्ये

३

भुवस्त्वामिन्द्र ब्रह्मणा महान् भुवो विश्वेषु सर्वेषु यज्ञियः ।

भुवो नृश्च्यौत्तो विश्वस्मिन् भरे ज्येष्ठश्च मन्त्रो विश्वचर्षणे ।

४

अवा नु कं ज्यायान् यज्वनसो महीं त ओमात्रां कृष्टयो विदुः ।

असो नु कं मजरो वधीश्च विश्वेदेता सर्वना तूतमा कृषे

५

(५१८)

एता विश्वा सर्वना तूतुमा कृषे स्वयं सूनो सहस्रो यानि दधिषे ।

वराय ते पात्रं धर्मणे तना यज्ञो मन्त्रो ब्रह्मोद्यतं वचः

६

ये ते विप्र ब्रह्मकृतः सुते सचा वसूनां च वसुनश्च द्वावने ।

प्र ते सुन्नस्य मनसा पथा भुवन् मदं सुतस्य सोम्यस्यान्धसः

७ [९] (५२०)

(५१)

(९) १, ३, ५, ७, ९ देवाः; २, ४, ६, ८ सौचीकोऽग्निः । २, ४, ६, ८ देवाः,
१, ३, ५, ७, ९ अग्निः । त्रिष्टुप् ।

महत तदुल्बं स्थविरं तदासी—द्येनाविष्टितः प्रविवेशिथापः ।

विश्वा अपश्यद्बहुधा ते अग्ने जातवेदस्तन्वो देव एकः

१

को मा ददर्श कतमः स देवो यो मे तन्वो बहुधा पर्यपश्यत् ।

क्राहं मित्रावरुणा क्षियन्त्यग्नेर्विश्वाः समिधो देवयानीः

२

ऐच्छाम त्वा बहुधा जातवेदः प्रविष्टमग्ने अप्स्वोषधीषु ।

तं त्वा यमो अचिकेच्चित्रमानो दशान्तरुण्यदतिरोचमानम्

३

होत्रादहं वरुण बिभ्यदायं नेदेव मा युनजन्नत्र देवाः ।

तस्य मे तन्वो बहुधा निर्विष्टा एतमर्थं न चिकेताहमग्निः

४

एहि मनुर्वेवयुर्यज्ञकामो ऽरंकृत्या तमसि क्षेप्यग्ने ।

सुगान् पथः कृणुहि देवयानान् वहं हव्यानि सुमनस्यमानः

५ [१०]

अग्नेः पूर्वे भ्रातरो अर्थमेतं रथीवाध्वान्मन्वावरीवुः ।

तस्माद्भिया वरुण दूरमायं गौरो न क्षेप्रोरोविजे ज्यायाः

६

कुर्मस्त आयुरजरं यदग्ने यथा युक्तो जातवेदो न रिप्याः ।

अथा वहासि सुमनस्यमानो भागं देवेभ्यो हविषः सुजात

७

प्रयाजान् मे अनुयाजौश्च केवला नूर्जस्वन्तं हविषो दत्त भागम् ।

घृतं चापां पुरुषं चौषधीना मग्नेश्च दूर्ध्वमायुरस्तु देवाः

८

तव प्रयाजा अनुयाजाश्च केवल ऊर्जस्वन्तो हविषः सन्तु भागाः ।

तवाग्नि यज्ञोऽयमस्तु सर्वस्तुभ्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रः

९ [११] (५२९)

(५२)

६ सौचीकोऽग्निः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

विश्वे देवाः ज्ञास्तनं मा यथेह होता वृतो मनवै यज्ञिषद्य ।
 प्र मे ब्रूत भागधेयं यथा वो येन पथा हव्यमा वो वहानि १
 अहं होता न्यसीदुं यजीयान् विश्वे देवा मरुतो मा जुनन्ति ।
 अहरहरश्चिनाध्वयं वां ब्रह्मा समिद्धवति साहुतिर्वाम् २
 अयं यो होता किरु स यमस्य कमण्यूहे यत् समञ्जन्ति देवाः ।
 अहरहरजायते मासिमास्यथा देवा दधिरे हव्यवाहम् ३
 मां देवा दधिरे हव्यवाह मर्पम्लुक्तं बहु कृच्छ्रा चरन्तम् ।
 अग्निर्विद्वान् यज्ञं नः कल्पयाति पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् ४
 आ वो यक्षयमृतत्वं सुवीरं यथा वो देवा वरिवः कराणि ।
 आ बाह्वोर्वज्रमिन्द्रस्य धेया मथेमा विश्वाः पृतेना जयाति ५
 त्रीणि ज्ञाता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नवं चासपर्यन् ।
 औक्षन् घृतैरस्तुणन् बर्हिर्स्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्त ६ [१२] (५३५)

(५३)

११ देवाः, ४-५ सौचीकोऽग्निः । अग्निः, ४-५ देवाः । १-५, ८ त्रिष्टुप्, ६-७, ९-११ जगती ।

यमैच्छाम मनसा सोऽयमागाद्यज्ञस्य विद्वान् परुषश्चिकित्वान् ।
 स नो यक्षद् देवताता यजीयान् नि हि वत्सदन्तरः पूर्वी अस्मत् १
 अराधि होता निषदा यजीया नभि प्रयांसि सुधितानि हि ख्यत ।
 यजामहै यज्ञियान् हन्तं देवा ईळामहा ईड्यौ आज्येन २
 साध्वीमकर्तुर्वीतिं नो अद्य यज्ञस्य जिह्वामविदाम गुह्याम् ।
 स आयुरागात् सुरभिर्वसानो भद्रामकर्तुर्वीतिं नो अद्य ३
 तद्वद्य वाचः प्रथमं मसीय येनासुरौ अभि देवा असाम ।
 ऊर्जाद् उत यज्ञियासः पञ्च जना मम होत्रं जुषध्वम् ४
 पञ्च जना मम होत्रं जुषन्तां गोजाता उत ये यज्ञियासः ।
 पृथिवी नः पार्थिवात् पात्वंहसो ऽन्तरिक्षं दिव्यात् पात्वस्मान् ५ [१३] (५४०)

तन्तुं तन्वन् रजसो भानुमन्बिहि ज्योतिष्मतः पथो रक्ष धिया कृतान् ।	
अनुत्खणं वयत जोगुवामपो मनुर्भव जनया देव्यं जनम्	६
अक्षानहौ नह्यतनोत सौम्या इष्कृणुध्वं रक्षाना ओत पिंशत ।	
अष्टावन्धुरं बहतामितो रथं येन देवासो अनयज्ञमि प्रियम्	७
अश्मन्वती रीयते सं रभध्वमुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः ।	
अत्रा जहाम ये असन्नशेवाः शिवान् वयमुत्तरेमाभि वाजान् ।	८
त्वष्टा माया वेदुपसामपस्तमो बिभ्रत् पात्रा देवपानानि शतमा ।	
शिशीति नूनं परशुं स्वायसं येन वृश्चादेतशो ब्रह्मणस्पतिः	९
सतो नूनं कवयः सं शिशीत वाशीभियांभिरमृताय तक्षथ ।	
विद्रांसः पदा गुह्यानि कर्तन येन देवासो अमृतत्वमानशुः	१०
गर्भे योषामदधुर्वत्समास न्यपीच्येन मनसोत जिह्वया ।	
स विश्वाहा सुमना योग्या अभि सिंघासनिर्वनते कार इज्जितिम्	११ [१४] (५३६)

(५४)

६ बृहदुक्त्यो वामदेव्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तां सु ते कीर्तिं मघवन् महित्वा यत् त्वां भीति रोदसी अह्वयेताम् ।	
प्रावो देवाँ आतिरो दासमोजः प्रजायै त्वस्यै यदशिक्ष इन्द्र	१
यदचरस्तन्वा वावृधानो बलानीन्द्र प्रब्रुवाणो जनेषु ।	
मायेत् सा ते यानि युन्धान्याहुर्नाद्य शन्तु ननु पुरा विवित्से	२
क उ नु ते महिमनः समस्याऽस्मत् पूर्वं ऋषयोऽन्तमापुः ।	
यन्मातरं च पितरं च साकमर्जनयथास्तन्वः स्वायाः	३
चत्वारिं ते असुर्याणि नामाऽदाभ्यानि महिषस्य सन्ति ।	
त्वमङ्ग तानि विश्वानि वित्से येभिः कर्माणि मघवञ्चकथं	४
त्वं विश्वा दधिषे केवलानि यान्याविर्या च गुहा वसूनि ।	
काममिन्मे मघवन् मा वि तारीस्त्वमाज्ञाता त्वमिन्द्रासि दाता	५
यो अदधाज्ज्योतिषि ज्योतिरन्तर्यो अमृजन्मधुना सं मधूनि ।	
अध प्रियं शूषमिन्द्राय मनम ब्रह्मकृतो बृहदुक्थादवाचि	६ [१५] (५५२)

(५५)

८ बृहदुक्तयो वामदेव्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

दूरे तन्नाम गुह्यं पराचैर्यत् त्वा भीते अह्वयेतां वयोधै ।
 उदस्तभ्राः पृथिवीं धामभीके भ्रातुः पुत्रान् मघवन् तित्विषाणः १
 महत् तन्नाम गुह्यं पुरुस्पृग् येन भूतं जनयो येन भव्यम् ।
 प्रत्नं जातं ज्योतिर्यदस्य प्रियं प्रियाः समविशन्त पञ्च २
 आ रोदसी अपृणादोत मध्यं पञ्च देवाँ क्रतुशः सप्तसप्त ।
 चतुस्त्रिंशता पुरुधा वि चष्टे सरूपेण ज्योतिषा विव्रतेन ३
 यदुष औच्छः प्रथमा विभाना मर्जनयो येन पुष्टस्य पुष्टम् ।
 यत् ते जामित्वमवरं परस्या महन्महत्या असुरत्वमेकम् ४
 विधुं दद्व्राणं समने बहूनां युवानं सन्तं पलितो जंगार ।
 देवस्य पश्य काव्यं महित्वा ऽद्या ममार स ह्यः समान ५ [१६]

शाकम्ना शाको अरुणः सुपूर्ण आ यो महः शूरः सनादनीलः ।
 यच्चिकेत सत्यमित् तन्न मोघं वसु स्पर्हसुत जेतोत दाता ६
 ऐभिर्द्वे वृष्ण्या पौस्यानि येभिरौक्षद्वृत्रहत्याय वज्री ।
 ये कर्मेणः क्रियमाणस्य मह्न क्रतेकर्ममुदजायन्त देवाः ७
 युजा कर्माणि जनयन् विश्वौजा अशस्तिहा विश्वमनास्तुराषाद् ।
 पीत्वी सोमस्य द्विव आ वृधानः शूरो निर्युधाधमदस्यून ८ [१७] (५६०)

(५६)

७ बृहदुक्तयो वामदेव्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४-६ जगती ।

इदं त एकं पर ऊं त एकं तूतीयेन ज्योतिषा सं विशास्व ।
 संवेशने तन्वश्चरुरोधि प्रियो देवानां परमे जनित्रे १
 तनुष्टे वाजिन् तन्वं नयन्ती वामसस्मभ्यं धातु शर्म तुभ्यम् ।
 अहृतो महो धरुणां देवान् दिवीव ज्योतिः स्वमा मिमीयाः २
 वाज्यसि वाजिनेना सुवेनीः सुवितः स्तोमं सुवितो दिवं गाः ।
 सुवितो धर्मं प्रथमानु सत्या सुवितो देवान् सुवितोऽनु पत्नं ३
 महिन्न एषां पितरश्चनेशिरे देवा देवेष्वदधुरपि क्रतुम् ।
 समविष्यचुरुत यान्यत्विषुरैषां तनूषु नि विविशुः पुनः ४ (५६४)

सहोमिर्विश्वं परि चक्रमू रजः पूर्वा धामान्यमिता मिमानाः ।
 तनुषु विश्वा भुवना नि येमिरे प्रासारयन्त पुरुष प्रजा अनु ५
 द्विधा सूनवोऽसुरं स्वर्विदु—मास्थापयन्त तृतीयं कर्मणा ।
 स्वां प्रजां पितरः पित्र्यं सह आवरेष्वदधुस्तन्तुमाततम् ६
 नावा न क्षोदः प्रदिशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरिति दुर्गाणि विश्वा ।
 स्वां प्रजां बृहदुक्थो महित्वा ऽऽवरेष्वदधादा परेषु ७ [१८] (५६७)

(५७)

६ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः । विश्वे देवाः । गायत्री ।

मा प्र गाम पथो वयं मा यज्ञादिन्द्र सोमिनः । मान्तः स्थुतो अरातयः १
 यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तर्तुर्विवेवाततः । तमाहुतं नशीमहि २
 मनो न्वा हुवामहे नाराज्ञंसेन सोमेन । पितॄणां च मन्मभिः ३
 आ त एतु मनः पुनः कृत्वे दक्षाय जीवसे । ज्याक् च सूर्यं हृशे ४
 पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः । जीवं व्रातं सचेमहि ५
 वयं सोम व्रते तव मनस्तनुषु विभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि ६ [१९] (५७३)

(५८)

१२ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः । मन आवर्तनम् । अनुष्टुप् ।

यत् ते यमं वैवस्वतं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १
 यत् ते दिवं यत् पृथिवीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे २
 यत् ते भूमिं चतुर्मृष्टिं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ३
 यत् ते चतस्रः प्रदिशो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ४
 यत् ते समुद्रमर्णवं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ५
 यत् ते मरीचीः प्रवतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ६ [२०]
 यत् ते अपो यदोषधीं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ७
 यत् ते सूर्यं यदुषसं मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ८
 यत् ते पर्वतान् बृहतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ९
 यत् ते विश्वमिदं जगन्मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १०
 यत् ते पराः परावतो मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे ११
 यत् ते भूतं च भव्यं च मनो जगाम दूरकम् । तत् त आ वर्तयामसीह क्षयाय जीवसे १२

[२१] (५८५)

(५९)

१० बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः । १-३ निर्रक्तिः, ४ निर्रक्तिः सोमश्च, ५-६ असुनीतिः,
७ पृथिवी-द्रव्यन्तरिक्ष-सोम-पृष-पथ्या-स्वस्तयः, ८-१० द्यावापृथिवी, १० (पूर्वार्धस्य)
इन्द्र-द्यावापृथिव्यः । जिह्दुप्, ८ पङ्क्तिः, ९ महापङ्क्तिः, १० पङ्क्त्युत्तरा ।

प्र तार्यायुः प्रतरं नवीयुः स्थातरिव कृतुमता रथस्य ।

अध च्यवान् उत तवीत्यर्थं परातरं सु निर्रक्तिर्जिहीताम् १

सामन् नु राये निधिमद्रव्यं करामहे सु पुरुध श्रवांसि ।

ता नो विश्वानि जरिता ममत्तु परातरं सु निर्रक्तिर्जिहीताम् २

अभी प्वर्युः पौर्यैर्भवेम द्यौर्न भूमिं गिरयो नाजान् ।

ता नो विश्वानि जरिता चिकेत परातरं सु निर्रक्तिर्जिहीताम् ३

मो षु णः सोम मृत्यवे परा द्वाः पश्येम नु सूर्यमुच्चरन्तम् ।

द्युर्भिर्हितो जरिमा स नो अस्तु परातरं सु निर्रक्तिर्जिहीताम् ४

असुनीते मनो अस्मासु धारय जीवातवे सु प्र तिरा न आयुः

रारन्धि नः सूर्यस्य संहृदि घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व ५ [२२]

असुनीते पुनरस्मासु चक्षुः पुनः प्राणमिह नो धेहि भोगम् ।

ज्योक् पश्येम सूर्यमुच्चरन्तं मनुमते मूढया नः स्वस्ति ६

पुनर्नो असुं पृथिवी ददातु पुनर्द्यौर्वी पुनरन्तरिक्षम् ।

पुनर्नः सोमस्तन्वं ददातु पुनः पूषा पथ्यांश्च या स्वस्तिः ७

शं रोदसी सुबन्धवे गृही कृतस्य मातरां ।

भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् ८

अव ह्रके अव त्रिका विवश्चरन्ति भेषजा ।

क्षमा चरिष्णवैककं भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् ९

समिन्द्रेण्य गामेनङ्गुहं य आवहदुशीनराण्या अनः ।

भरतामप यद्रपो द्यौः पृथिवि क्षमा रपो मो षु ते किं चनाममत् १० [२३] (५९५)

(६०)

१२ बन्धुः श्रुतबन्धुर्विप्रबन्धुर्गौपायनाः, ६ अगस्त्यस्वसा एषां माता ऋषिका । १-४, ६ असमातिः,
५ इन्द्रः, ७-११ जीवः, १२ हस्तः । अनुष्टुप्, १-५ गायत्री, ८-९ पङ्क्तिः ।

आ जनं त्वेषसंहृशं माहीनानामुपस्तुतम् । अगन्म बिभ्रतो नमः १

असमातिं नितोशनं त्वेषं निययिनं रथम् । भुजेरथस्य सत्पतिम् २ (५९७)

यो जनान् महिषाँ ईवा—ऽतितस्थौ पवीरवान् । उतापवीरवान् युधा ३
 यस्यैक्ष्वाकुरूपं व्रते रेवान् मंगय्यधते । विवीव पञ्च कृष्टयः ४
 इन्द्रं क्षत्रासमातिषु रथ्यप्रोष्ठेषु धारय । विवीव सूर्यं हृशे ५
 अगस्त्यस्य नद्भ्यः ससीं पुनक्षि रोहिता ।
 पणीन् न्यक्रमीरभि विश्वान् राजन्नराधसः ६ [२४]

अयं मातायं पिता ऽयं जीवातुरागमत् । इदं तव प्रसर्पणं सुबन्धवेहि निरिहि ७
 यथा युगं वरत्रया नह्यन्ति धरुणाय कम् ।
 एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ८
 यथेयं पृथिवी मही दाधारेमान् वनस्पतीन् ।
 एवा दाधार ते मनो जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये ९
 यमादुहं वैवस्वतात् सुबन्धोर्मन् आभरम् । जीवातवे न मृत्यवे ऽथो अरिष्टतातये १०
 न्यग्वातोऽव वाति न्यक् तपति सूर्यः । नीचीनमघ्न्या दुहे न्यग्भवतु ते रपः ११
 अयं मे हस्तो भगवा—नयं मे भगवत्तरः । अयं मे विश्वभेषजो ऽयं शिवाभिर्मर्शनः १२
 [२५] (६०७)

(६१)

[पञ्चमोऽनुवाकः ॥५॥ सू० ६१-६८]

२७ नामानेदिष्टो मानवः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

इदमित्था रौद्रं गूर्तवचा ब्रह्म क्त्वा शच्यामन्तराजौ ।
 क्राणा यदस्य पितरः मंहनेष्ठाः पर्षत् पक्थे अहन्ना सप्त होतृन् १
 स इद्वानाय दभ्याय वन्व—ञ्च्यवान्ः सूदैरमिमीत् वेदिम् ।
 तूर्वयाणो गूर्तवचस्तमः क्षोद्वो न रेत इतऊति सिञ्चत् २
 मनो न येषु हवनेषु तिगं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।
 आ यः शयीभिस्तुविनुम्णो अस्या—ऽश्रीणीतादिशं गर्भस्तौ ३
 कृष्णा यद्वोष्वरुणीषु सीदद् दिवो नपाताश्विना हुवे वाम् ।
 वीतं मे यज्ञमा गतं मे अन्नं ववन्वासा नेषमस्मृतधू ४
 प्रथिष्ट यस्य वीरकर्ममिष्ण—दनुष्ठितं नु नर्यो अपौहत् ।
 पुनस्तदा वृहति यत् कनाया दुहितुरा अनुभृतमनर्वा ५ [२६]

मध्या यत् कर्त्तव्यमभवदुभीके कामं कृष्णाने पितरि युवत्याम् ।

मनानग्रेतो जहतुर्वियन्ता सानौ निर्विकतं सुकृतस्य योनौ

६

(६१३)

पिता यत् स्वां दुहितरमधिष्कन् क्षमया रेतः संजग्मानो नि विञ्चत् ।

स्वाध्यांजनयन् ब्रह्म देवा वास्तोष्पतिं व्रतपां निरतक्षन्

स वृषा न फेनमस्यदुजौ स्मदा परैर्दपं दुभ्रचेताः ।

सरत् पदा न दक्षिणा परावृद्धं न ता नु मे पृश्नन्यो जगृभ्रे

मक्ष न वह्निः प्रजाया उपब्धि-रग्निं न नग्न उप सीदुवृधः ।

सनितेध्मं सनितोत वाजं स धर्ता जज्ञे सहसा यवीयुत्

मक्ष कनायाः सस्यं नवीवा कृतं वदन्त कृतयुक्तिमगमन् ।

द्विबर्हसो य उप गोपमगु-रदक्षिणासो अच्युता दुदुक्षन्

मक्ष कनायाः सस्यं नवीयो राधो न रेतः कृतमित् तुरण्यन् ।

शुचि यत् ते रेक्ण आयजन्त सबर्दुवायाः पयं उस्त्रियायाः

पश्वा यत् पश्वा विर्युता बुधन्ते-ति ब्रवीति वृक्करी रराणः ।

वसोर्वसुत्वा कारवोऽनेहा विश्वं विवेष्टि द्रविणमुप शु

तदिन्द्रस्य परिषद्दानो अगमन् पुरू सदर्न्तो नार्पदं बिंमिस्सन् ।

वि शुष्णस्य संग्रथितमनर्वा विदत् पुरुप्रजातस्य गुहा यत्

भर्गो ह नामोत यस्य देवाः स्वर्णं ये त्रिषधस्थे निषिद्धः ।

अग्निर्ह नामोत जातवेदाः श्रुधी नो होतकृतस्य होताधुक्

उत त्या मे रौद्रावर्चिमन्ता नासत्याविन्द्र गूर्तये यजध्वै ।

मनुष्वद्वक्तवर्हिषे रराणा मन्द्रू हितप्रयसा विक्षु यज्यू

अयं स्तुतो राजा वन्दि वेधा अपश्च विप्रस्तरति स्वसेतुः ।

स कक्षीर्वन्तं रेजयत् सो अग्निं नेमिं न चक्रमर्वतो रघुदु

स द्विबन्धुर्वैतरणो यष्टा सबर्धु धेनुमस्वं दुहध्वै ।

सं यन्मित्रावरुणा वृञ्ज उक्थै-ज्येष्ठैर्भिरयमणं वरूथैः

तद्वन्धुः सूरिर्द्विवि तै धियंधा नामानेर्दिष्टो रपति प्र वेनन् ।

सा नो नाभिः परमास्य वा घा-ऽहं तत् पश्वा कतिथश्चिदास

इयं मे नाभिर्हि मे सधस्थ-मिमे मे देवा अयमस्मि सर्वः ।

द्विजा अहं प्रथमजा कृतस्ये-दं धेनुरनुहज्जायमाना

अधासु मन्द्रो अरतिर्विभावा ऽव स्पति द्विवर्तनिधेनेषाह ।

ऊर्ध्वा यच्छ्रेणिर्न शिशुर्दन् मक्ष स्थिरं शेवृधं सूत माता

७

८

९

१० [२७]

११

१२

१३

१४

१५ [२८]

१६

१७

१८

१९

२० [२९] (६९७)

अथा गाव उपमातिं कनाया अनु श्वान्तस्य कस्य चित् परेषुः ।	
श्रुधि त्वं सुद्रविणो नस्त्वं या—ळाश्वघ्नस्य वावुधे सुनृताभिः	२१
अध त्वमिन्द्र विन्द्यस्मान् महो राये नृपते वज्रबाहुः ।	
रक्षां च नो मघोनः पाहि सूरि—ननेहसस्ते हरिवो अभिष्टौ	२२
अध यद्राजानां गविष्टौ सरत् सरण्युः कारवे जरण्युः ।	
विप्रः प्रेष्टः स ह्येषां बभूव परां च वक्षदुत पषेदेनान्	२३
अथा न्वस्य जेन्यस्य पुष्टौ वृथा रेभन्त ईमहे तदु नु ।	
सरण्युरस्य सुनुरश्वो विप्रश्चासि श्रवसश्च सातौ	२४
युवोर् यदि सख्यायास्मे शर्धाय स्तोमं जुजुषे नमस्वान् ।	
विश्वत्र यस्मिन्ना गिरः समीचीः पूर्वीव गातुर्दाशत् सुनृतायि	२५
स गृणानो अन्द्रिक्ववा निति सुबन्धुर्नमसा सूक्तैः ।	
वर्धदुधैर्वचोभिरा हि नूनं व्यध्वैति पयस उम्रियायाः	२६
त ऊ पु णो महो र्यजत्रा भूत देवास ऊतये सजोषाः ।	
ये वाजा अनयता विन्यन्तो ये स्था निचेतारो अमूराः	२७ [३०] (६३४)

— ३०५ —

[द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ व० १-२४]

(६२)

११ नामानेदिष्ठो मानवः । विश्वे देवाः, १-६ अङ्गिरसो वा, ८-११ सावर्णेर्दानम् । जगती;

५, ८, ९ अनुष्टुप्; प्रगाथः= (६ बृहती, ७ सतोबृहती); १० गायत्री, ११ त्रिष्टुप् ।

ये यज्ञेन दक्षिणया समक्ता इन्द्रस्य सख्यममृतत्वमानुश ।	
तेभ्यो भद्रमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः	१
य उदार्जन् पितरौ गोमयं वस्व तेनाभिन्दन् परिवत्सुरे वलम् ।	
वीर्यायुत्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः	२
य ऋतेन सूर्यमारोहयन् दिव्यं प्रथयन् पृथिवीं मातरं वि ।	
सुप्रजास्त्वमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः	३
अयं नामा वदति वल्गु वो गृहे देवपुत्रा ऋषयस्तच्छृणोतन ।	
सुब्रह्मण्यमङ्गिरसो वो अस्तु प्रति गृभ्णीत मानवं सुमेधसः	४
विरूपाक्ष इदृषयस्त इदमभीरवेपसः । ते अङ्गिरसः सुनवस्ते अग्नेः परि जङ्गिरे ५ [१]	
ये अग्नेः परि जङ्गिरे विरूपासो विवस्परि ।	
तव्यवो नु दशगवो अङ्गिरस्तमः सचा देवेषु मंहते	६ (६४०)

इन्द्रेण युजा निः सृजन्त वाचतो ब्रजं गोमन्तमश्विनम् ।

सहस्रं मे ददतो अष्टकुर्यः । श्रवो देवेष्वक्रत ७

प्र नूनं जायतामयं मनुस्तोक्मेव रोहतु । यः सहस्रं ज्ञाताश्वं सद्यो वृणाय मंहते ८
न तमश्नोति कश्चन दिव इव सान्वारभम् ।

सावर्ण्यस्य दक्षिणा वि सिन्धुरिव पप्रथे ९

उत वृसा परिविषे स्मद्विष्टी गोपरीणसा । यदुस्तुर्वश्वं मामहे १०

सहस्रदा ग्रामणीर्मा रिषन्मनुः सूर्येणास्य यतमानैतु दक्षिणा

सार्वर्ण्यैर्वाः प्र तिरुन्वायु—र्यस्मिन्नश्रान्ता असनाम वाजम् ११ [२] (६४५)

(६३)

१७ गयः स्नातः । विश्वे देवाः १५-१६ पथ्या स्वस्तिः । जगती, १५ त्रिष्टुप्वा; १६-१७ त्रिष्टुप् ।

परावतो ये दिधिषन्त आप्यं मनुप्रीतासो जनिमा विवस्वतः ।

ययातेर्ये नहुष्यस्य बर्हिषि देवा आसति ते अधि ब्रुवन्तु नः १

विश्वे हि वो नमस्यानि वन्द्या नामानि देवा उत यज्ञियानि वः ।

ये स्थ जाता अदितेरज्यस्परि ये पृथिव्यास्ते म इह श्रुता हवम् २

येभ्यो माता मधुमत् पिबन्ति पयः पीयूषं द्यौरदितिरद्विर्वाहाः ।

उक्थशुष्मान् वृषभरान् त्वप्रसू—स्तौ आदित्यां अनु मदा स्वस्तये ३

नूचक्षसो अनिमिषन्तो अर्हणा बृहद्देवासो अमृतत्वमानशुः ।

ज्योतीरथा अहिमाया अनांगसो द्विवो वर्ष्माणं वसते स्वस्तये ४

सम्राजो ये सुवृधो यज्ञमाययु—रपरिहृता दधिरे द्विवि क्षयम् ।

तौ आ विवास नमसा सुवृक्तिभि—महो आदित्यां अदिति स्वस्तये ५ [३]

को वः स्तोमं राधति यं जुजोषथ विश्वे देवासो मनुषो यति ष्ठन ।

को वोऽध्वरं तुविजाता अरं करद् यो नः पर्षदयंहः स्वस्तये ६

येभ्यो होत्रां प्रथमामायेजे मनुः समिन्द्राग्निर्मनसा सप्त होतृभिः ।

त आदित्या अमयं शर्म यच्छत सुगा नः कर्त सुपथा स्वस्तये ७

य ईशिरे भुवनस्य प्रचेतसो विश्वस्य स्थातुर्जगतश्च मन्तवः ।

ते नः कृतादकृतादेनसुस्पर्य—द्या देवासः पिपृता स्वस्तये ८ (६४३)

भरेष्विन्द्रं सुहवं हवामहे—ऽहोमुचं सुकृतं दैव्यं जनम् ।

अग्निं मित्रं वरुणं सातये भगं द्यावापृथिवी मरुतः स्वस्तये
सुत्रामाणं पृथिवीं धामनेहसं सुशर्माणमर्दिति सुप्रणीतिम् ।
देवीं नावं स्वरित्रामनागस—मर्षवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये

९

१० [४]

विश्वे यजत्रा अधि वोचतोतये त्रायध्वं नो दुरेवाया अभिह्रुतः ।

सत्यया वो देवहृत्या हुवेम शृण्वतो देवा अवसे स्वस्तये

११

अपामीवामप विश्वामनाहुति—मपारतिं दुर्विदत्रामघायतः ।

आरे देवा द्वेषो अस्मद्युयोतनो—रु णः शर्म यच्छता स्वस्तये

१२

अरिष्टः स मर्तो विश्वं एधते प्र प्रजाभिर्जायते धर्मेणस्पर्षि ।

यमादित्यासो नयथा सुनीतिभि—रति विश्वानि दुरिता स्वस्तये

१३

यं देवासोऽवथ वाजसातौ यं शूरसाता मरुतो हिते धर्मे ।

प्रातर्यावाणं रथमिन्द्र सानुसि—मरिष्यन्तुमा रुहेमा स्वस्तये

१४

स्वस्ति नः पुथ्यासु धन्वसु स्वस्त्युप्सु वृजने सर्व्वति ।

स्वस्ति नः पुत्रकृथेषु योनिषु स्वस्ति राये मरुतो दधातन

१५

स्वस्तिरिन्द्रि प्रपथे श्रेष्ठा रेक्णस्वत्यभि या वाममेति ।

सा नो अमा सो अरणे नि पातु स्वावेशा भवतु देवर्गोपा

१६

एवा प्लुतेः सुनुरवीवृधट्टो विश्वं आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अमर्त्येना—ऽस्तावि जनो दिव्यो गर्येन

१७ [५] . (६६२)

(६४)

१७ गयः प्लातः । विश्वे देवाः । जगतीः १२, १६, १७ त्रिष्टुप् ।

कथा देवानां कतमस्य यामनि सुमन्तु नाम शृण्वतां मनामहे ।

को मृळाति कतमो नो मयस्करत् कतम ऊती अभ्या बवर्तति

१

क्रतूयन्ति क्रतवो ह्रुत्सु धीतयो वेनन्ति वेनाः पतयन्त्या दिशः ।

न मर्द्धिता विद्यते अन्य एभ्यो देवेषु मे अधि कामा अयंसत

२

नरा वा शंसं पुषणमर्गोह्य—मग्निं देवेन्द्रमभ्यर्चसे गिरा ।

सूर्यामासा चन्द्रमसा यमं दिवि त्रितं वार्तमुषसंमवतुमश्विनां

३

(६६५)

कथा कविस्तुवीरवान् कया गिरा बृहस्पतिर्वावृधते सुवृक्तिभिः ।

अज एकपात् सुहवैभिर्ऋक्मि—रहिः शृणोत बुधयोऽ हवीमनि ४

दक्षस्य वादिते जन्मनि व्रते राजाना मित्रावरुणा विवाससि ।

अतूर्तपन्थाः पुरुरथो अयमा सप्तहोता विष्णुरूपेषु जन्मसु ५ [६]

ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।

सहस्रसा मेधसाताविव त्मना महो ये धनं समिथेषु जग्निरे ६

प्र वो वायुं रथयुजं पुरंधिं स्तोमैः कृणुध्वं सख्यायं पूषणम् ।

ते हि देवस्य सवितुः सर्वांमनि क्रतुं सचन्ते सूचितः सचेतसः ७

त्रिः सप्त सप्ता नद्यो महीरपो वनस्पतीन् पर्वतां अग्निमूतयै ।

कृशानुमस्तृन् त्रियं सधस्थ आ रुद्रं रुद्रेषु रुद्रियं हवामहे ८

सरस्वती सरयुः सिन्धुर्हर्मिभिर्महो महीरवसा यन्तु वक्षणीः ।

देवीरापो मातरः सूदयित्वो घृतवत् पयो मधुमन्नो अर्चत ९

उत माता बृहद्दिवा शृणोत न—स्त्वष्टा देवेभिर्जनिभिः पिता वचः ।

ऋभुक्षा वाजो रथस्पतिर्भगो रणवः शंसः शशमानस्य पातु नः १० [७]

रणवः संदृष्टौ पितुमां इव क्षयो भद्रा रुद्राणां मरुतामुपस्तुतिः ।

गोभिः घ्याम यशसो जनेष्वा सदा देवास इळया सचेमहि ११

यां मे धियं मरुत इन्द्र देवा अर्ददात वरुण मित्र यूयम् ।

तां पीपयत् पर्यसेव धेनुं कुविद्धिरो अधि रथे वहाथ १२

कुविदुङ्ग प्रति यथा चिदस्य नः सजात्यस्य मरुतो बुबोधथ ।

नाभा यत्र प्रथमं संनसामहे तत्र जामित्वमर्दितिदधातु नः १३

ते हि द्यावापृथिवी मातरा मही देवी देवाश्चन्मना यज्ञियं इतः ।

उभे बिभृत उभयं भरीमभिः पुरू रतांसि पितृभिश्च सिञ्चतः १४

वि वा होत्रा विश्वमश्नोति वार्यं बृहस्पतिररमतिः पर्नीयसी ।

यात्रा यत्र मधुपुबुध्यते बृह—दवीं विशन्त मतिभिर्मनीषिणः १५

एवा कविस्तुवीरवां क्रतुज्ञा द्रविणस्युर्द्रविणसश्चक्रानः ।

उक्थेमिरत्र मतिभिश्च विप्रो ऽपीपयद्भयो दिव्यानि जन्म १६

एवा प्लुतेः सुनुरवीवृधद्भो विश्वं आदित्या अदिते मनीषी ।

ईशानासो नरो अमर्त्येना—ऽस्तावि जनो दिव्यो गयेन १७ [८] (६७९)

(६५)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विद्वे देवाः । जगती, १५ त्रिष्टुप् ।

- अग्निरिन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वायुः पूषा सरस्वती सजोषसः ।
 आवित्या विष्णुर्मरुतः स्वर्बृहत् सोमो रुद्रो अदितिर्ब्रह्मणस्पतिः १
- इन्द्राग्नी वृत्रहर्त्येषु सत्पती मिथो हिंन्वाना तन्वा इ समोकसा ।
 अन्तरिक्षं मह्या पंपुरोजसा सोमो घृतश्रीर्महिमानंभीरयन् २
- तेषां हि मद्वा महतामनर्वणां स्तोमा इयम्यृतज्ञा क्रतावृधाम् ।
 ये अप्सवर्मण्वं चित्रराधसु स्ते नो रासन्ता महये सुमित्र्याः ३
- स्वर्णरभन्तरिक्षाणि रोचना द्यावाभूमी पृथिवी स्कम्भुरोजसा ।
 पूषा इव महयन्तः सुरातयो देवाः स्तवन्ते मनुषाय सुरयः ४
- मित्राय शिक्ष वरुणाय दाशुषे या सम्राजा मनसा न प्रयुच्छतः ।
 ययोरधाम धर्मेणा रोचते बृहद् ययोरुभे रोदसी नार्धसी वृतौ ५ [९]
- या गौर्वतीर्नि पर्येति निष्कृतं पयो दुर्हाना व्रतनीरवारतः ।
 सा प्रब्रुवाणा वरुणाय दाशुषे देवेभ्यो दाशद्भविषा विवस्वते ६
- त्रिवक्षसो अग्निजिह्वा क्रतावृध क्रतस्य योनिं विमुहन्त आसते ।
 द्यां स्कमित्य १ प आ चक्रुरोजसा यज्ञं जन्तिव्यी तन्वी इ नि मांमृजुः ७
- परिक्षिता पितरा पूर्वजावरी क्रतस्य योना क्षयतः समोकसा ।
 द्यावापृथिवी वरुणाय सव्रते घृतवत् पयो महिषाय पिन्वतः ८
- पर्जन्यावाता वृषभा पुरीषिणेन्द्रवायू वरुणो मित्रो अर्यमा ।
 देवा आवित्या अदितिं हवामहे ये पार्थिवासो विव्यासो अप्सु ये ९
- त्वष्टारं वायुमृभवो य ओहते दैव्या होतांरा उषसं स्वस्तये ।
 बृहस्पतिं वृत्रस्त्रादं सुमेधसं मिन्द्रियं सोमं धनसा उ ईमहे १० [१०]
- ब्रह्म गामश्वं जनयन्त ओषधीर्वनस्पतीन् पृथिवीं पर्वता अपः ।
 सूर्यं विवि रोहयन्तः सुदानव आर्या व्रता विसृजन्तो अधि क्षमि ११
- भुज्युर्महसः पिपृथो निरश्विना श्यावं पुत्रं वधिमत्या अजिन्वतम् ।
 कमद्युवं विमदायोहथ्युवं विष्णाप्वं विश्वकायाव सृजथः १२
- पावीरवी तन्यतुरेकपावृजो दिवो धृता सिन्धुरापः समुद्रियः ।
 विश्वे देवास्तः शृणवन् वचांसि मे सरस्वती सह धीभिः पुरंध्या १३ (६९२)

विश्वे देवाः सह धीभिः पुरंध्या मनोर्यजन्वा अमृतां कृतज्ञाः ।

रातिपाचो अभिपाचः स्वविदुः स्वगिरि ब्रह्म सूक्तं जुषेरत १४

देवान् वसिष्ठो अमृतां ववन्दे ये विश्वा भुवन्ताभि प्रतस्थुः ।

ते नो रासन्तामुरुगायमद्य युयं पात स्वस्तिभिः सदा नः १५ [११] (६९४)

(६९)

१५ वसुकर्णो वासुकः । विश्वे देवाः । जगती, १५ विष्टुप् ।

देवान् हुवे बृहच्छ्रवसः स्वस्तये ज्योतिष्कृतो अध्वरस्य प्रचेतसः ।

ये वावुधुः प्रतरं विश्ववेदस इन्द्रज्येष्ठासो अमृतां कृतावुधः १

इन्द्रप्रसूता वरुणप्रशिष्टा ये सूर्यस्य ज्योतिषो भागमानशुः ।

मरुद्गणे वृजने मन्म धीमहि माधेनि यज्ञं जनयन्त सूरयः २

इन्द्रो वसुभिः परि पातु नो गयं मादित्यैर्नो अदितिः शर्म यच्छतु ।

रुद्रो रुद्रेभिर्देवो मृळयाति न स्त्वष्टा नो ग्रामिः सुवितायं जिन्वतु ३

अदितिद्यावापृथिवी क्रतं मह दिन्वाविष्णूं मरुतः स्वर्बुध्नव ।

देवां आदित्यां अवसे हवामहे वसून् रुद्रान् त्सवितारं सुदंससम् ४

सरस्वान् धीभिर्वरुणो धृतव्रतः पूषा विष्णुर्महिमा वायुरश्विना ।

ब्रह्मकृतो अमृता विश्ववेदसः शर्म नो यंसन् त्रिवरुथमहसः ५ [१२]

वृषा यज्ञो वृषणः सन्तु यज्ञिया वृषणो देवा वृषणो हविष्कृतः ।

वृषणा द्यावापृथिवी कृतावरी वृषा पर्जन्यो वृषणो वृषस्तुभः ६

अग्नीषोमा वृषणा वारजसातये पुरुप्रशस्ता वृषणा उपं ब्रुवे ।

यावीजिरे वृषणो देवयज्यया ता नः शर्म त्रिवरुथं वि यंसतः ७

धृतव्रताः क्षत्रिया यज्ञनिष्कृतो बृहद्दिवा अध्वराणामभिधियः ।

अग्निहोतार क्रतुसापो अद्रुहो ऽपो असृजन्ननु वृत्रतूथं ८

द्यावापृथिवी जनयन्नाभि वता ऽऽप ओषधीर्वनिनानि यज्ञिया ।

अन्तरिक्षं स्वरा पयुरुतये वशं देवासस्तन्वीः नि मामृजुः ९

धृतरारो दिव क्रभवः सुहस्ता वातापर्जन्या महिषस्य तन्यतोः ।

आप ओषधीः प्र तिरन्तु नो गिरो भगो रातिवाजिनो यन्तु मे हवम् १० [१३] (७०४)

समुद्रः सिन्धू रजो अन्तरिक्षमज एकपात् तनयितुर्णवः ।	
अर्हिर्बुध्न्यः शृणुवद्वाचांसि मे विश्वे देवास उत सुरयो मम	११
स्याम वो मनवो देवर्षीतये प्राश्नं नो यज्ञं प्र णयत साधुया ।	
आदित्या रुद्रा वसवः सुदानव इमा ब्रह्म शस्यमानानि जिन्वत	१२
दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहित ऋतस्य पन्थामन्वेमि साधुया ।	
क्षेत्रस्य पतिं प्रतिवेशमीमहे विश्वान् देवाँ अमृताँ अपयुच्छतः	१३
वसिष्ठासः पितृवद्वाचमकृत देवाँ ईळांना कषिवत् स्वस्तये ।	
प्रीता इव ज्ञातयः काममेत्याऽस्मे देवासोऽव धूनुता वसु	१४
देवान् वसिष्ठो अमृतान् ववन्ते ये विश्वा भुवनाभि प्रतस्थुः ।	
ते नो रासन्तामुरुगायमद्य यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः	१५ [१४] (७०९)

(६७)

१२ अयास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

इमां धियं सप्तशीर्ष्णीं पिता न ऋतप्रजातां बृहतीमविन्दत् ।	
तुरीयं स्वज्जनयद्विश्वजन्तोऽयास्य उक्थमिन्द्राय शंसन्	१
ऋतं शंसन्त ऋजु दीधाना विवस्वपुत्रासो असुरस्य वीराः ।	
विप्रं पदमङ्गिरसो दधाना यज्ञस्य धाम प्रथमं मनन्त	२
हंसैरिव सखिभिर्विवदद्भि रश्मन्मयानि नहन्ता व्यवसन् ।	
बृहस्पतिरभिकनिक्कद्रुद्रा उत प्रास्तौदुच्च विद्रौ अगायत् ।	३
अवो द्वाभ्यां पुर एकया गा गुहा तिष्ठन्तीरनृतस्य सेतौ ।	
बृहस्पतिस्तमसि ज्योतिरिच्छन्नुदुसा आकुर्वि हि तिस्र आवः	४
विभिद्या पुरं शयथेमपाचीं निस्त्रीणि साकर्मदुधेरकृन्तत् ।	
बृहस्पतिरुषसं सूर्यं गा—मर्कं विवेद स्तनयन्निव द्यौः	५
इन्द्रो बलं रक्षितारं दुधानां करेणव वि चकतां रवेण ।	
स्वेदाश्विभिराशिरभिच्छमानोऽरोदयत् पणिमा गा अमुष्णात्	६ [१५]
स ईं सत्येभिः सखिभिः शुचद्भिर्गंधायसं वि धनसैरददः ।	
ब्रह्मणस्पतिर्वृषाभिर्वराहैर्धर्मस्वेदेभिर्द्विषां दयानद्	७
ते सत्येन मनसा गोपतिं गा ईयानासं द्रवणयन्त धीभिः ।	
बृहस्पतिर्मिथो अवधयेभि रदुस्त्रिया अमृजत स्वयुग्भिः	८ (७१७)

तं वर्धयन्तो मतिभिः शिवाभिः सिंहमिव नानदत्तं सुधस्ये ।	
बृहस्पतिं वृषणं शूरसातौ भेरंभरे अनु मदेम जिष्णुम्	९
यदा वाज्रमसन्नद्विश्वरूपमा द्यामरुक्षदुत्तराणि सद्य ।	
बृहस्पतिं वृषणं वर्धयन्तो नाना सन्तो विभ्रतो ज्योतिरासा	१०
सत्यामाशिषं कृणुता वयोधे कीरिं चिद्वचवथ स्वभिरवैः ।	
पश्चा मृधो अप भवन्तु विश्वास्तद्रौदसी शृणुतं विश्वमिन्वे	११
इन्द्रो महा महतो अर्णवस्य वि मूर्धानमभिनददुदस्य ।	
अहन्नहिमरिणात् सप्त सिन्धून् देवैर्द्यावापृथिवी प्रावतं नः	१२ [१६] (७२१)

(६८)

१२ अयास्य आङ्गिरसः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

उवुपुतो न वयो रक्षमाणो वावदतो अभ्रियस्येव घोषाः ।	
गिरिभ्रजो नोर्मयो मदतो बृहस्पतिमभ्यर्का अनावन् ।	१
सं गोभिराङ्गिरसो नक्षमाणो भगं इवेदयमणं निनाय ।	
जने मित्रो न दंपती अनक्ति बृहस्पते वाजयाशूरिवाजौ	२
साध्वर्या अतिथिनीरिषिराः स्पार्हाः सुवर्णा अनवद्यरूपाः ।	
बृहस्पतिः पर्वतेभ्यो वितूर्या निर्गा ऊपे यवमिव स्थिविभ्यः	३
आप्रुषायन् मधुन ऋतस्य योनिमवक्षिपन्नकं उल्कामिव द्योः ।	
बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनो गा भूम्या उद्रेव वि त्वचं विभेद	४
अप ज्योतिषा तमो अन्तरिक्षा दुद्रः शीपालमिव वात आजत् ।	
बृहस्पतिरनुमुश्या वलस्याऽभ्रमिव वात आ चक्र आ गाः	५
यदा वलस्य पीयतो जसुं भेद बृहस्पतिरग्नितापोभिरकैः ।	
वृद्धिर्न जिह्वा परिविष्टमाद वाविर्निर्धोरकृणोदुक्षियाणाम्	६ [१७]
बृहस्पतिरमेत हि त्यदासां नाम स्वरीणां सद्ये गुहा यत् ।	
आण्डेव भित्वा शकुनस्य गर्भमुदुक्षियाः पर्वतस्य तमनाजत्	७
अभ्रापिनद्धं मधु पर्येषयन्मत्स्यं न वीन उदनि क्षियन्तम् ।	
निष्टज्जभार चमसं न वृक्षाद् बृहस्पतिर्विवेणा विकृत्य	८ (७२१)

सोषामविन्दुत् स स्वः सो अग्निं सो अर्केण वि बंधाधे तमांसि ।
 बृहस्पतिर्गोवपुषो बलस्य निर्मज्जानं न पर्वणो जभार ९
 हिमेव पर्णा मुषिता वनानि बृहस्पतिनाकृपयद्वलो गाः ।
 अनानुकृत्यमपुनश्चकार यात् सूर्यामासा मिथ उच्चरातः १०
 अभि श्यावं न कृशनेभिस्त्वं नक्षत्रेभिः पितरो धामपिशन् ।
 रात्र्यां तमो अदधुर्ज्योतिरहन् बृहस्पतिर्भिन्दद्वि विदद्वाः ११
 इदमकर्म नमो अभियाय यः पूर्वोर्न्वानोर्नवीति ।
 बृहस्पतिः स हि गोभिः सो अश्वैः स वीरभिः स नृभिर्नो वयों धात् १२ [१८] (७३३)

(६९)

[षष्ठोऽनुवाकः ॥६॥ सू० ६९-८४]

१२ सुमित्रो वाध्यश्वः । अग्निः । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

भद्रा अग्नेर्वध्यश्वस्य संहशो वामी प्रणीतिः सुरणा उपेतयः ।
 यदौ सुमित्रा विशो अग्रं इन्धते घृतेनाहुतो जरते दविद्युत् १
 घृतमग्नेर्वध्यश्वस्य वर्धनं घृतमन्नं घृतम्वस्य मेदनम् ।
 घृतेनाहुत उर्विया वि पंपथे सूर्य इव रोचते सर्पिरासुतिः २
 यत् ते मनुयदनीकं सुमित्रः संमीधे अग्ने तद्विदं नवीयः ।
 स रेवच्छोच स गिरो जुषस्व स वाजं दर्षि स इह श्रवो धाः ३
 यं त्वा पूर्वमीळितो वध्यश्वः संमीधे अग्ने स इदं जुषस्व ।
 स नः स्तिपा उत भवा तनूपा द्वात्रं रक्षस्व यद्विदं ते अस्मे ४
 भवां द्युम्नी वाध्यश्वोत गोपा मा त्वा तारीवृभिर्मातिर्जनानाम् ।
 शूर इव धृष्णश्च्यवनः सुमित्रः प्र नु वोचं वाध्यश्वस्य नाम ५
 समज्या पर्वत्या इ वसूनि दासा वृत्राण्यायां जिगेथ ।
 शूर इव धृष्णश्च्यवनो जनानां त्वमग्ने पृतनारूभि ष्याः ६ [१९]
 वीर्यतन्तुर्बृहदुक्षायमाग्निः सहस्रस्तरीः शतनीथ ऋष्या ।
 द्युमान् द्युमत्सु नृभिर्मृज्यमानः सुमित्रेषु दीदयो देवयत्सु ७
 त्वे धेनुः सुदुधा जातवेदो ऽसृश्वतेव समना संबर्धुक् ।
 त्वं नृभिर्दक्षिणावद्भिरग्ने सुमित्रेभिरिध्यसे देवयद्भिः ८
 देवाश्चित् ते अमृता जातवेदो महिमानं वाध्यश्च प्र वोचन् ।
 यत् संपृच्छं मानुषीर्विश आयन् त्वं नृभिरजयस्त्वानृधेभिः ९ (७४२)

पितेव पुत्रमभिभरुपस्थे त्वामग्ने वधयुश्वः सपर्यन् ।
 जुषाणो अस्य समिधं यविष्ठो त पूर्वा अवनोर्बाधतश्चित् १०
 शश्वदुग्निर्वधयुश्वस्य शत्रून् नृभिर्जिगाय सुतसोमवद्भिः ।
 समनं चिददहश्चित्रभानो ऽव ब्राधन्तमभिनदूधश्चित् ११
 अयमग्निर्वधयुश्वस्य वृत्रहा संनकात् प्रेद्धो नमसोपवाक्यः ।
 स नो अजामिंरुत वा विजामी नुभि तिष्ठ शर्धतो वाधयुश्व १२ [२०] (७४५)

(७०)

११ सुमित्रो वाधयुश्वः । आर्षीसूक्तं = (१ इध्मः समिद्धोऽग्निर्वा, २ नराशंसः, ३ इल्लः, ४ बहिः, ५ देवीद्वारः, ६ उवासानका, ७ देव्यो होतारो प्रचेतसो, ८ तिस्रो देव्यः सरस्वतीळाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । गिष्टुप ।

इमां मे अग्ने समिधं जुषस्वे लस्पदे प्रति हर्या घृताचीम् ।
 वर्ष्मन् पृथिव्याः सुदिनत्वे अह्ना मूर्ध्वा भव सुकतो देवयज्या १
 आ देवानामग्रयावेह यातु नराशंसो विश्वरूपेमिरश्वैः ।
 ऋतस्य पथा नमसा मियेधो देवेभ्यो देवतमः सुषुवत् २
 शश्वत्तममीळते दूत्याय हाविष्मन्तो मनुष्यांसो अग्निम् ।
 वहिष्ठैरश्वैः सुवृता रथेना ऽऽ देवान वक्षि नि ष्वेह होता ३
 वि प्रथतां देवजुष्टं तिश्वा वीर्यं द्वाध्मा सुरभि भूत्वस्मे ।
 अहेळता मनसा देव बर्हि रन्द्रज्येष्ठां उशतो यक्षि देवान् ४
 विवो वा सानु स्पृशता वरीयः पृथिव्या वा मात्रया वि श्रयध्वम् ।
 उशतीर्द्वीरो महिना महद्भिर्देवं रथं रथयुधीरयध्वम् ५ [२१]

देवी विवो दुहितरा सुशिल्ये उवासानक्ता सदां नि योनौ ।
 आ वां देवास उशती उशन्तं उरौ सीदन्तु सुभगे उपस्थे ६
 ऊर्ध्वो ग्रावा बृहदुग्निः समिद्धः प्रिया धामान्यदितेरुपस्थे ।
 पुरोहितावृत्विजा युजे अस्मिन् विदुष्टरा द्रविणामा यजिथाम् ७
 तिस्रो देवीर्बर्हिर्दि वरीय आ सीदत चक्रुमा वः स्योनम् ।
 मनुष्ययज्ञं सुधिता हवींषीळा देवी घृतपदी जुषन्त ८
 देव त्वष्टर्यद्ध चारुत्वमान उयदङ्गिरसामभवः सचाभूः ।
 स देवानां पाथ उप प्र विद्वा नुशन् यक्षि द्रविणोदः सुरतः ९ (७४६)

वनस्पते रक्षानया नियूयां देवानां पाथ उप वक्षि विद्वान् ।

स्वदाति देवः कृणवद्भवी व्यवतां द्यावापृथिवी हवँ मे

१०

आग्नें वह वरुणमिष्टये न इन्द्रं दिवो मरुतो अन्तरिक्षात् ।

सीदन्तु बर्हिर्विश्व आ यजत्राः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम्

११ [२२] (७५६)

(७१)

११ बृहस्पतिराङ्गिरसः । ज्ञानम् । जिष्ठपू, ९ जगती ।

बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं यत् प्रैरत नामधेयं दधानाः ।

यदेषां श्रेष्ठं यदैरिप्रमासीत् प्रेणा तदेषां निहितं गुहाविः

१

सक्तुमिव तितउना पुनन्तो यत्र धीरा मनसा वाचमक्रेत ।

अत्रा सखायः सख्यानं जानते भूदेषां लक्ष्मीर्निहिताधि वाचि

२

यज्ञेन वाचः पदवीर्यमायन् तामन्वविन्दुवृषिषु प्रविष्टाम् ।

तामामृत्या व्यदधुः पुरुत्रा तां सप्त रेभा अभि सं नवन्ते

३

उत त्वः पश्यन् न ददर्श वाचमुत त्वः शृण्वन् न शृणोत्येनाम् ।

उतो त्वस्मै तन्वं वि संसे जायेव पत्यं उशती सुवासाः

४

उत त्वं सख्ये स्थिरपीतमाहुर्नैनं हिन्वन्त्यपि वाजिनेषु ।

अधेन्वा चरति माययैष वाचं शुश्रुवाँ अफलामपुष्पाम्

५ [२३]

यस्तित्याज सचिविदुं सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।

यदीं शृणोत्यलकं शृणोति नहि प्रवेदं सुकृतस्य पन्थाम्

६

अक्षण्वन्तः कर्णवन्तः सखायो मनोजवेष्वासमा बभूवुः ।

आवृणासं उपकक्षासं उ त्वे हृदा ईव स्नात्वा उ त्वे दृष्टे

७

हृदा तष्टेषु मनसो ज्वेषु यद्वाह्यणाः संयजन्ते सखायः ।

अत्राहं त्वं वि जहृवेद्यामि रोहब्रह्मणो वि चरन्त्यु त्वे

८

इमे ये नार्वाङ्ग परश्चरन्ति न ब्राह्मणासो न सुतेकरासः ।

त एते वाचमभिपद्य पापया सिरीस्तन्त्रं तन्वते अप्रजज्ञयः

९

सर्वे नन्दन्ति यशसागतेन सभासाहेन सख्या सखायः ।

किंलिखस्पृत् पितृषणिर्होषा मरं हितो भवति वाजिनाय

१०

क्रूचां त्वः पोषमास्ते पुपुष्वान् गांयुधं त्वो गायति शक्तीरिषु ।

ब्रह्मा त्वो वदति जातविद्या यज्ञस्य मात्रां वि मिमीत उ त्वः

११ [२४] (७६७)

[तृतीयोऽध्यायः ॥३॥ व० १-२८]

(७२)

९ लौक्यो बृहस्पतिः, बृहस्पतिराङ्गिरसो वा, दाक्षायणी अदितिर्वा । देवाः । अनुष्टुप् ।

देवानां नु वयं जाना प्र वोचाम विपन्यया ।

उक्थेषु शस्यमानेषु यः पश्यादुत्तरे युगे

१

ब्रह्मणस्पतिरेता सं कुमारं इवाधमत् ।

देवानां पूर्वे युगे ऽसतः सद्जायत

२

देवानां युगे प्रथमे ऽसतः सद्जायत ।

तदाशा अन्वजायन्त तदुत्तानपदुस्परि

३

भूर्जैः उत्तानपदो भुव आशा अजायन्त ।

अदितिर्दक्षो अजायत दक्षाद्वदितिः परि

४

अदितिर्हर्जनिष्ठ दक्ष या दुहिता तवं ।

तां देवा अन्वजायन्त भद्रा अमृतबन्धवः

५ [१]

यद्देवा अदः संलिखे सुसंरब्धा अतिष्ठत ।

अत्रा वो नृत्यतामिव तीव्रो रेणुरपायत

६

यद्देवा यतयो यथा भुवनान्यपिन्वत ।

अत्रा समुद्र आ गूळह मा सूर्यमजभर्तन

७

अष्टौ पुत्रासो अदितिर्ये जातास्तन्वस्परि ।

देवा उप प्रैत् सप्तभिः परा माताण्डमास्यत्

८

सप्तभिः पुत्रैरदिति रूप प्रैत् पूर्वं युगम् ।

प्रजार्यै मृत्यवे त्वत् पुनर्माताण्डमाभरत्

९ [२] (७७३)

(७३)

११ गौरिवातिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

जनिष्ठा उग्रः सहस्रे तुराय मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।

अवर्धन्निन्द्रं मरुतश्चिदत्र माता यद्वीरं कुधनन्दनिष्ठा

१

दुहो निर्घन्ता पृथानी चिद्वैः पुरु शंसेन वावृधुष्ट इन्द्रम् ।

अभीवृतेव ता महापदेन ध्वान्तात् प्रपित्वादुदरन्त गर्भीः

२

कृष्वा ते पात्रा प्र यजिगा स्पर्धन् वार्जा उत ये चिदत्र ।

त्वमिन्द्र सालावुकान् त्सहस्र मासन् दधिषे अश्विना ववृत्याः

३ (७७९)

समना तूर्णिरुप यासि युज्ञ—मा नासत्या सख्याय वक्षि ।
 वसाव्यामिन्द्र धारयः सहस्रा ऽश्विना शूर ददतुर्मघानि ४
 मन्दमान क्रतादधि प्रजायै सखिभिरिन्द्र इषिरभिरथम् ।
 आभिहि माया उप दस्युमागा—न्मिहः प्र तन्ना अवपत् तमांसि ५ [३]

सनामाना चिदध्वसयो न्यस्मा अवाहन्निन्द्र उपसो यथानः ।
 ऋष्वैरगच्छः सखिभिर्निकामैः साकं प्रतिष्ठा हृद्या जघन्थ ६
 त्वं जघन्थ नमुचिं मखस्युं दासं कृण्वान ऋषये विमायम् ।
 त्वं चकर्थ मनवे स्थोनान् पथो देवत्रात्रसेव यानान् ७
 त्वमेतानि पप्रिषे वि नामे—शान इन्द्र दधिषे गर्भस्तौ ।
 अनु त्वा देवाः शर्वसा मदन्त्युपरिबुध्नान् वनिनश्चकर्थ ८
 चक्रे यदस्याप्स्वा निषत्—मुतो तदस्मै मध्विच्चच्छद्यात् ।
 पृथिव्यामतिषितं यदूधः पयो गोध्वदधा ओषधीषु ९
 अश्वादिषायेति यद्वदन्त्योर्जसो जातमुत मन्य एनम् ।
 मन्योरियाय हर्म्येषु तस्थौ यतः प्रजज्ञ इन्द्रो अस्य वेद १०
 वयः सुपर्णा उप सेदुरिन्द्र प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः ।
 अप ध्वान्तमूर्णहि पृथि चक्षु—सुमुरग्यस्मान् निधयेव बुद्धान् ११ [४] (७८७)

(७४)

६ गौरिवीतिः शाक्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

वसूनां वा चकृष इयक्षन् धिया वा युज्ञेवा रोदस्योः ।
 अर्वन्तो वा ये रयिमन्तः सातौ वनुं वा ये सुश्रुणं सुश्रुतो धुः १
 हव एषामसुरो नक्षत द्यां श्रवस्येता मनसा निसत् क्षाम् ।
 चक्षाणा यत्र सुवितार्य देवा द्यौर्न वारिभिः कृणवन्त स्वेः २
 इयमेषाममृतानां गीः सर्वताता ये कृपणन्त रत्नम् ।
 धियं च युज्ञं च साधन्त—स्ते नो धान्तु वसव्यमसामि ३
 आ तत् त इन्द्रायवः पनन्ता—ऽभि य ऊर्व गोमन्तं तितृत्सान् ।
 सकृत्स्वं ये पुरुपुत्रां महीं सहस्रधारां बृहतीं दुदक्षन् ४ (७९१)

शचीव इन्द्रमवसे कृणुध्व—मनानतं द्रमयन्तं पुन्यून ।

ऋभुक्षणं मघवानं सुवृत्तिं भर्ता यो वज्रं नय्यं पुरुक्षुः

५

यद्वावानं पुरुतमं पुराषा—ला वृत्रहेन्द्रो नामान्यथाः ।

अचेति प्रासहस्पतिस्तुविष्मान् यदाभिरमसि कर्तव्यं कर्तुं तत्

६ [५] (७९३)

(७५)

१ सिन्धुक्षित् प्रैयमेधः । नद्यः । जगती ।

प्र सु व आपो महिमानमुत्तमं कारुर्वीचाति सद्ने विवस्वतः ।

१

प्र सप्तसप्त त्रेधा हि चक्रमुः प्र सृत्वीरिणामति सिन्धुरोजसा

प्र तैश्चद्रुद्ररुणो यातवे पथः सिन्धो यद्वाजौ अस्यद्रवस्त्वम् ।

२

भूम्या अधि प्रवता यासि सानुना यदेषामग्रं जगतामिरज्यसि

द्विवि स्वनो यतते भूम्योपर्यनन्तं शुष्ममुर्विदिति भानुना ।

३

अभ्रादिव प्र स्तेनयन्ति वृष्टयः सिन्धुर्यदिति वृषभो न रोरुवत्

अभि त्वा सिन्धो शिशुमित्र मातरो वाश्रा अर्षन्ति पर्यसेव धेनवः ।

४

राजैव युध्वा नयसि त्वमित् सिचौ यदासामग्रं प्रवतामिर्नक्षसि

इमं मे गङ्गे यमुने सरस्वति शतुद्वि स्तोमं सचत्ता परुष्ण्या ।

५ [६]

असिकन्या मरुद्वृधे वितस्तया ऽऽर्जीकीये शृणुह्या सुषोमया

तृष्टामया प्रथमं यातवे सजूः सुसर्त्वा रसया श्वेत्या त्या ।

६

त्वं सिन्धो कुर्मया गोमतीं कुर्मं मेहुत्वा सुरथं याभिरीयसे

ऋजीत्येनी रुशती महित्वा परि ज्रयांसि भरते रजांसि ।

७

अदब्धा सिन्धुरपसामपस्तमा ऽश्वा न चित्रा वपुषीव दर्शता

स्वश्वा सिन्धुः सुरथा सुवासा हिरण्ययी सुकृता वाजिनीवती ।

८

ऊर्णावती युवतिः सीलमावत्युताधि वस्ते सुभगा मधुवृषम्

सुखं रथं युयुजे सिन्धुरश्विनं तेन वाजं सनिषदस्मिन्नाजौ ।

महान् ह्यस्य महिमा पनस्यते ऽदब्धस्य स्वयंशसो विरिदिनः

९ [७] (८०१)

(७६)

८ सर्प पेरावतो जरत्कर्णः । ग्रावाणः । जगती ।

आ व ऋञ्जस ऊर्जा व्युष्टिं प्विन्द्रं मरुतो रोदसी अनक्तन ।	
उभे यथा नो अहनी सचामुवा सद्ःसदो वरिवस्यात उद्भिदा	१
तदु श्रेष्ठं सर्वनं सुनोतनाऽत्यो न हस्तयतो अद्रिः सोतरि ।	
विद्वद्भ्यो यो अभिभूति पौर्यं महो राये चित् तरुते यदवैतः	२
तदिद्वर्चस्य सर्वनं विवेरपो यथा पुरा मनवे गातुमश्वेत् ।	
गोअर्णसि त्वाष्ट्रे अश्वनिणिजि प्रेमध्वरेष्वध्वरो अशिश्नुयः	३
अप हत रक्षसो मङ्गुरावतः स्कभायत् निर्कृतिं सेधतामतिम् ।	
आ नो रयिं सर्ववीरं सुनोतन देवाव्यं भरत् श्लोकमद्रयः	४
विबश्चिदा वोऽमवत्तरेभ्यो विभ्वना चिदाश्वपस्तरेभ्यः ।	
वायोश्चिदा सोमरभस्तरेभ्यो ऽग्नेश्चिदर्व पितृकुत्तरेभ्यः	५ [८]

भुरन्तु नो यज्ञसः सोत्वन्धसो ग्रावाणो वाचा विविता विविर्मता ।	
नरो यत्र दुहते काम्यं मध्वा बोषयन्तो अभितो मिथस्तुरः	६
सुवन्ति सोमं रथिरासो अद्रयो निरस्य रसं गविषो दुहन्ति ते ।	
दुहन्त्यूर्ध्वपसेचनाय कं नरो हव्या न मर्जयन्त आसभिः	७
एते नरः स्वर्पसो अभूतन् य इन्द्राय सुनुथ सोममद्रयः ।	
वामं वामं वो विव्याय धाम्ने वसुवसु वः पार्थिवाय सुन्वते	८ [९] (८१०)

(७७)

८ स्यूमरश्मिर्भार्गवः । महतः । त्रिष्टुप्, ५ जगती ।

अभ्रपुषो न वाचा पुषा वसु हविष्मन्तो न यज्ञा विजानुषः ।	
सुमारुतं न ब्रह्माणमहर्से गणमस्तोष्येषां न शोभसे	१
श्रिये मर्यासो अञ्जीरकृण्वत सुमारुतं न पूर्विरति क्षपः ।	
विबस्पुत्रास एता न येतिर आकित्यासस्ते अक्रा न वावृधुः	२
प्र ये विवः पृथिव्या न बर्हणा त्मना रिरिन्ने अभ्राज्ञ सूर्यः ।	
पाजस्वन्तो न वीराः पनस्यवो रिशादसो न मर्या अभिद्यवः	३ (८१३)

युष्माकं बुध्रे अपां न यामानि विथुर्यति न मही श्रथर्यति ।	
विश्वप्सुर्यज्ञो अवागयं सु वः प्रयस्वन्तो न सन्नाच आ गत	४
यूयं धूर्धु प्रयुजो न रश्मिभिर्ज्योतिष्मन्तो न भासा व्युष्टिषु ।	
श्येनासो न स्वयंशसो निशादंसः प्रवासो न प्रसितासः परिपुषः	५ [१०]
प्र यद्वहध्वे मरुतः पराकाद् यूयं महः सुवरणस्य वस्वः ।	
विद्वानासो वसवो राध्यस्याऽऽराचिद् द्वेषः सनुतयुयोत	६
य उडचि यज्ञे अध्वरेष्ठा मरुद्भ्यो न मानुषो ददाशत ।	
रेवत् स वर्यो दधते सुवीरं स देवानामपि गोपीथे अस्तु	७
ते हि यज्ञेषु यज्ञियांस ऊमा आदित्येन नाम्ना शंभविष्ठाः ।	
ते नोऽवन्तु रथतूर्मनीषां महश्च यामन्नध्वरे चकानाः	८ [११] (८१८)

(७८)

८ स्यूमरश्मिर्मागवः । मरुतः । विष्टुप्, २, ५-७ जगती ।

विप्रासो न मन्मभिः स्वाध्यां देवाभ्योऽं यज्ञैः स्वप्नसः ।	
राजातो न चित्राः सुसंद्दशः क्षितीनां न मर्या अरेपसः	१
अग्निं ये भ्राजसा रुक्मवक्षसो वातासो न स्वयुजः सद्यऊतयः ।	
प्रजातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुशर्माणो न सोमा क्रतु यते	२
वातासो न ये धुनयो जिगत्नवोऽग्नीनां न जिह्वा विरोकिणः ।	
वर्मण्वन्तो न योधाः शिमीवन्तः पितृणां न शंसाः सुरातयः	३
रथानां न येऽराः सनाभयो जिगीवांसो न शूरा अभिद्यवः ।	
वरेयवो न मर्या घृतपुषोऽभिस्वतारो अकं न सुष्टुभः	४
अश्वासो न ये ज्येष्ठांस आशवो विधिषवो न रथयः सुदानवः ।	
आपो न निन्नैरुदभिर्जिगत्नवो विश्वरूपा अङ्गिरसो न सारमभिः	५ [१२]
ग्रावाणो न सूरयः सिन्धुमातर आदर्विरासो अद्रयो न विश्वहा ।	
शिशूला न क्रीळयः सुमातरं महाग्रामो न यामन्नत त्विषा	६
उषसां न केतवोऽध्वरश्रियः शुमंयवो नास्त्रिमिर्व्यश्वितन् ।	
सिन्धवो न यविषो भ्राजहृष्टयः परावतो न योजनानि ममिरे	७
सुभागान्नो देवाः कृणुता सुरता नस्मान् त्स्तोतृन् मरुतो वावृधानाः ।	
अथि स्तोत्रस्य सख्यस्य गात सनाद्धि वो रत्नधेयानि सन्ति	८ [१३] (८१९)

(७९)

७ सौचीकोऽग्निवैश्वानरो वा, सतिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अपश्यमस्य महतो महित्व—ममर्त्यस्य मर्त्यासु विश्व ।	
नाना हनू विभृते सं भरते असिन्वती वप्सती भूर्यतः	१
गुहा शिरो निहितमूर्धगक्षी असिन्वन्नति जिह्वया वनानि ।	
अत्राण्यस्मै पद्भिः सं भरन्त्युत्तानहस्ता नमसाधि विश्व	२
प्र मातुः प्रतरं गुह्यमिच्छन् कुमारो न वीरुधः सर्पदुर्वीः ।	
ससं न एकमविदच्छुचन्तं रिरिह्वांसं रिप उपस्थे अन्तः	३
तद्वाप्तुं रोदसी प्र ब्रवीमि जायमानो मातरा गर्भे अति ।	
नाहं देवस्य मर्त्यश्चिकेता—ऽग्निरङ्ग विचेताः स प्रचेताः	४
यो अस्मा अन्नं तृष्वाद्दधात्याज्यैर्धृतैर्जुहोति पुण्यति ।	
तस्मै सहस्रमक्षमिर्वि चक्षे ऽग्ने विश्वतः प्रत्यङ्मुखि त्वम्	५
किं देवेषु त्यज एनश्चकृथा—ऽग्ने पृच्छामि नु त्वामविद्वान् ।	
अक्रीळन् क्रीळन् हरिरत्तविदन् वि पर्वशश्चकर्त गामिवासिः	६
विषूचो अश्वान् युयुजे वनेजा ऋजीतिभी रशनाभिर्गृभीतान् ।	
चक्षदे मित्रो वसुभिः सुजातः समानृधे पर्वभिर्वावृधानः	७ [१४] (८३३)

(८०)

७ सौचीकोऽग्निः वैश्वानरो वा, सतिर्वाजंभरो वा । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

अग्निः सतिं वाजंभरं ददात्यग्निर्वीरं श्रुत्यं कर्मनिःश्राम ।	
अग्नी रोदसी वि चरत समञ्ज—अग्निनांरीं वीरकुक्षिं पुरंधिम्	१
अग्नेरप्रसः समिदस्तु भद्रा ऽग्निर्मही रोदसी आ विवेश ।	
अग्निरेकं चोदयत सम—त्वमग्निर्वृत्राणि दयते पुरुणि	२
अग्निहं त्यं जरतः कर्णमावा—अग्निरद्भ्यो निरदहज्जकृथम् ।	
अग्निरत्रिं वर्म उरुण्यवन्त—रग्निर्मेधं प्रजयासृजत् सम	३
अग्निर्वाद् द्रविणं वीरपेशा अग्निर्कषिं यः सहस्रां सनोति ।	
अग्निर्दिवि हव्यमा तताना—ऽग्नेर्धामानि विभृता पुरुत्रा	४ (८३७)

अग्निमुक्थैर्कषयो वि ह्वयन्ते ऽग्निं नरो यामनि बाधितासः ।
 अग्निं वयो अन्तरिक्षे पतन्तो ऽग्निः सहस्रा परि याति गोनाम्
 अग्निं विश ईळते मानुषीर्या अग्निं मनुषो नहुषो वि जाताः ।
 अग्निगान्धर्वी पृथ्यामृतस्या ऽग्नेर्गव्यतिर्धृत आ निषत्ता
 अग्नये ब्रह्म ऋभवस्ततश्चुर ऽग्निं महामवाचामा सुवृक्तिम् ।
 अग्ने प्राव जरितारं यविष्ठा ऽग्ने महि द्रविणमा यजस्व

५

६

७ [१५] (८४०)

(८१)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप्, २ विराड् रूपा ।

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वन्तर्हिता न्यसीदत् पिता नः ।
 स आशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छद्वरौ आ विवेश
 किं स्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं कतमत् स्वित् कथासीत् ।
 यतो भूर्मि जनयन् विश्वकर्मा वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः
 विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुत विश्वतस्पात ।
 सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रे द्यावाभूर्मी जनयन् केव एकः
 किं स्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निदतक्षुः ।
 मनीषिणो मनसा पुच्छतेदु तद् यदुध्यतिष्ठद्बुवनानि धारयन्
 या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा ।
 शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः
 विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।
 मुह्यन्त्वन्ये अभितो जनास इहास्माकं मधवा सूरिरस्तु
 वाचस्पतिं विश्वकर्मानमूतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।
 स नो विश्वानि हवनानि जोषद् विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा

१

२

३

४

५

६

७ [१६] (८४७)

(८२)

७ विश्वकर्मा भौवनः । विश्वकर्मा । त्रिष्टुप् ।

चक्षुषः पिता मनसा हि धीरौ घृतमेने अजन्मन्माने ।
 यदेदन्ता अदहन्त पूर्वं आदिद्यावापृथिवी अग्रथेताम्
 विश्वकर्मा विमना आद्विहाया धाता विधाता परमोत संहक् ।
 तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्तऋषीन् पुर एकमाहुः

१

२

(८४९)

यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेदु भुवनानि विश्वा ।	
यो देवानां नामधा एक एव तं संप्रशं भुवना यन्त्यन्या	३
त आर्यजन्त द्रविणं समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना ।	
असूर्ते सूर्ते रजसि निषत्ते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि	४
परो दिवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।	
कं स्विद्वर्भं प्रथमं दध्र आपो यत्र देवाः समपश्यन्त विश्वे	५
तमिद्वर्भं प्रथमं दध्र आपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे ।	
अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः	६
न तं विदाथ य इमा जजाना—ऽन्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।	
नीहारेण प्रावृता जल्प्या चा—ऽसुतृष उक्थशासंश्चरन्ति	७ [१७] (८५४)

(८२)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

यस्ते मन्योऽविधद्वज्र सायक सह ओजः पुष्यति विश्वमानुषक् ।	
साह्याम दासमार्य त्वया युजा सहस्कृतेन सहसा सहस्वता	१
मन्युरिन्द्रो मन्युरेवास देवो मन्युर्होता वरुणो जातवेदाः ।	
मन्युं विश ईळते मानुषीर्याः पाहि नो मन्यो तपसा सजोषाः	२
अभीहि मन्यो तवसस्तवीथान् तपसा युजा वि जहि शत्रून् ।	
अमित्रहा वृत्रहा दस्युहा च विश्वा वसून्या भ्रा त्वं नः	३
त्वं हि मन्यो अभिभूत्योजाः स्वयंभूर्भामो अभिमातिपाहः ।	
विश्वचर्षणिः सहृदिः सहावा—नस्मास्वोजः पुतनासु धेहि	४
अमागः सन्नप परेतो अस्मि तव कृत्वा तविषस्य प्रचेतः ।	
तं त्वा मन्यो अक्रतुर्जिहीळा—हं स्वा तनुर्बलदेशाय मेहि	५
अयं ते अस्म्युप मेह्यर्वाङ् प्रतीचीनः सहुरे विश्वधायः ।	
मन्यो वज्रिन्नामि मामा ववृत्स्व हनाव दस्यूरुत बोध्यापेः	६
अभि प्रेहि दक्षिणतो मवा मे ऽधा वृत्राणि जङ्घनाव भूरि ।	
जुहोमि ते धरुणं मध्वो अग्र—मुभा उपांशु प्रथमा पिबाव	७ [१८] (८६१)

(८४)

७ मन्युस्तापसः । मन्युः । जगती, १-३ त्रिष्टुप् ।

त्वया मन्यो सरथमारुजन्तो हर्षमाणासो धृषिता मरुत्वः ।	
तिग्मेर्षव आयुधा संशिशाना अभि प्र यन्तु नरो अग्निरूपाः	१
अग्निरिव मन्यो त्विषितः सहस्व सेनानीनः सहुरे हूत एधि ।	
हत्वाय शत्रून् वि भजस्व वेद ओजो मिमानो वि मृधो नुदस्व	२
सहस्व मन्यो अभिमातिमस्मे रुजन् मृणन् प्रमृणन् प्रेहि शत्रून् ।	
उग्रं ते पाजो नन्वा रुरुधे वशी वशं नयस एकज त्वम्	३
एको बहूनामसि मन्यवीळितो विशंविशं युधये सं शिशापि ।	
अकूत्तरुक् त्वया युजा वयं द्युमन्तं घोषं विजयाय कृणुमहे	४
विजेषकृदिन्द्र इवानवन्नवोऽऽस्माकं मन्यो अधिपा भवेह ।	
प्रियं ते नाम सहुरे गृणीमसि विद्वा तमुत्सं यत् आवुभूथ	५
आभूत्या सहजा वज्र सायक सहो विभर्ष्यभिभूत उत्तरम् ।	
क्रत्वा नो मन्यो सह मेष्टेधि महाधनस्य पुरुहूत संसृजि	६
संसृष्टं धनमुभयं समाकृत मरुमभ्यं दत्तां वरुणश्च मन्युः ।	
भियं दधाना हृदयेषु शत्रवः पराजितासो अप नि लयन्ताम्	७ [१९] (८६८)

(८५)

[सप्तमोऽनुवाकः ॥७॥ सू० ८५-९०]

४७ सावित्री सूर्या ऋषिका । १-५ सोमः, ६-१६ सूर्याविवाहः, १७ देवाः, १८ सोमाकौ, १९ चन्द्रमाः,
२०-२८ नृणां विवाहमन्त्रा आशीःप्रायाः, २९-३० बधूवासःसंस्पर्शनिन्दा,
३१ दम्पत्योर्यक्षमनाशनं, ३२-४७ सूर्या सावित्री । अनुष्टुप्; १४, १९-२१, २३-२४,
२६, ३६-३७, ४४ त्रिष्टुप्; १८, २७, ४३ जगती; ३४ उरोबृहती ।

सत्येनोत्तमिता भूमिः सूर्येणोत्तमिता द्यौः ।	
ऋतेनावित्यास्तिष्ठन्ति विवि सोमो अधि श्रितः	१
सोमेनावित्या बलिनः सोमेन पृथिवी मही ।	
अथो नक्षत्राणामेषा मुपस्थे सोम आर्हितः	२
सोमं मन्यते पषिवान् यत् संपिषन्त्योषधिम् ।	
सोमं यं ब्रह्माणो विदुर्न तस्याश्नाति कश्चन	३
आच्छद्विधानैर्गुपितो बर्हितैः सोम रक्षितः ।	
प्राणामिच्छुषवन् तिष्ठसि न ते अश्नाति पार्थिवः	४ (८७९)

यत् त्वा देव प्रपिबन्ति तत् आ प्यायसे पुनः ।
वायुः सोमस्य रक्षिता समानां मास आकृतिः

५ [२०]

रैभ्यासीदनुदेयी नाराशंसी न्योचनी । सूर्याया भद्रमिद्वामो गार्थयेति परिष्कृतम् ६
चित्तिरा उपबर्हणं चक्षुरा अभ्यस्त्रनम् । द्यौर्भूमिः कोश आसीद् यदयात् सूर्या पतिम् ७
स्तोमा आसन् प्रतिधयः कुरीरं छन्द ओपशः ।

सूर्याया अश्विना वरा ऽग्निरासीत् पुरोगवः

८

सोमो बधूयुरभव—दश्विनास्तामुभा वरा । सूर्या यत् पत्ये शंसन्तीं मनसा सविताददात् ९
मनो अस्या अन आसीद् द्यौरासीदुत च्छदिः । शुक्रावन्द्वाहावास्तां यदयात् सूर्या गृहम् १० [२१]

ऋक्सामाभ्यामभिहितौ गावौ ते सामनावितः ।

श्रोत्रं ते चक्रे आस्तां द्विवि पन्थाश्चराचुरः

११

शुचीं ते चक्रे यात्या व्यानो अक्ष आहतः । अनो मनस्मयं सूर्या ऽऽरोहत् प्रयती पतिम् १२

सूर्याया बहतुः प्रागात् सविता यमवासृजत् । अघासु हन्यन्ते गावो ऽर्जुन्योः पर्युह्यते १३

यदश्विना पृच्छमानावयात् त्रिचक्रेण बहतुं सूर्यायाः ।

विश्वे देवा अनु तद्गमजानन् पुत्रः पितराववृणीत पूषा

१४

यदयात् शुभस्पती वरेयं सूर्यामुप । कैकं चक्रं वामासीत् कं द्वेष्टाय तस्थथुः १५ [२२]

द्वे ते चक्रे सूर्ये ब्रह्माणं क्रतुथा विदुः । अथैकं चक्रं यदुहा तदद्भुताय इद्विदुः १६

सूर्यायै देवेभ्यो मित्राय वरुणाय च । ये भूतस्य प्रचेतस इदं तेभ्योऽकरं नमः १७

पूर्वापरं चरतो माययैतौ शिशू क्रीळन्तौ परि यातो अध्वरम् ।

विश्वान्यन्यो मुवनामिचष्टं क्रतूरन्यो विदधजायते पुनः

१८

नवोनवो भवति जायमानो ऽह्नां केतुरुषसमित्यग्रम् ।

भागं देवेभ्यो वि दधात्यायन् प्र चन्द्रेमास्तिरते वीर्धमायुः

१९

सुकिंशुकं शल्मलिं विश्वरूपं हिरण्यवर्णं सुवृत्तं सुचक्रम् ।

आ रोह सूर्ये अमृतस्य लोकं स्योनं पत्ये बहतुं कृणुष्व

२० [२३]

उद्वीर्षातः पतिवती ह्येष्टा विश्वावसुं नमसा गीर्भिरिळि ।

अन्यामिच्छ पितृषदं व्यक्तां स ते भागो जनुषा तस्य विद्धि

२१

उद्वीर्षातो विश्वावसो नमसेळामहे त्वा ।

अन्यामिच्छ प्रफुर्व्यं सं जायां पत्यां सृज

२२

(८९०)

अनुक्षरा ऋजवः सन्तु पन्था येभिः सखायो यन्ति नो वरेयम् ।
समर्थमा सं भगो नो निनीयात् सं जास्पत्यं सुयर्ममस्तु देवाः
प्र त्वा मुञ्चामि वरुणस्य पाशाद् येन त्वाबध्नात् सविता सुशेवः ।
ऋतस्य योनौ सुकृतस्य लोके ऽरिष्टां त्वा सह पत्या दधामि
प्रेतो मुञ्चामि नामुतः सुबद्धाममुतस्करम् ।

२३

२४

यथेयमिन्द्र मीढुः सुपुत्रा सुभगासति

२५ [२४]

पूषा त्वेतो नयतु हस्तगृह्या ऽश्विना त्वा प्र वहतां रथेन ।
गृहान् गच्छ गृहपती यथासौ वशिनी त्वं विदथमा वंदासि
इह प्रियं प्रजयां ते समृध्यता मस्मिन् गृहे गार्हपत्याय जागृहि ।

२६

२७

एना पत्या तन्वं सं सृजस्वा ऽधा जिद्री विदथमा वंदाथः

नीललोहितं भवति कृत्यासक्तिर्व्यज्यते ।

एधन्ते अस्या जातयः पतिर्वन्धेषु बध्यते

२८

परां देहि शामुल्यं ब्रह्मभ्यो वि भञ्जा वसु ।

कृत्येषा पद्धती भूत्या जाया विंशते पतिम्

२९

अश्रीरा तनुर्भवति रुशती पापयामुया ।

पतिर्यद्वध्वो वाससा स्वमङ्गमभिधित्सते

३० [२५]

ये बध्वश्चन्द्रं वहतुं यक्ष्मा यन्ति जनादनु ।

पुनस्तान् यज्ञियां देवा नयन्तु यत् आगताः

३१

मा बिदन् परिपन्थिनो य आसीदन्ति दंपती ।

सुगेभिर्दुर्गमतीता मप द्वान्वरातयः

३२

सुमङ्गलीप्रियं बधू रिमां समेत पश्यत ।

सौभाग्यमस्यै दुस्वाया ऽथास्तं वि परेतन

३३

तुष्टमेतत् कटुकमेतद्वाष्पवद्विषवज्ञैतदत्तवे ।

सूर्या यो ब्रह्मा विद्यात् स इन्द्राधृयमर्हति

३४

आशसं विशसन मथो अधिविकर्तनम् ।

सूर्यायाः पश्य रूपाणि तानि ब्रह्मा तु शुन्धति

३५ [२६]

गुणामि ते सौभगत्वाय हस्तं मया पत्या जरदष्टिर्यथासः ।

भगो अर्यमा सविता पुरंषि मर्ह्य त्वादुर्गार्हपत्याय देवाः

३६

(१०४)

तां पूषञ्छिवतमाभेरयस्व यस्यां बीजं मनुष्याः वर्पन्ति ।	
या न ऊरू उशती विश्रयाति यस्यामुशन्तः प्रहराम शोपम्	३७
तुभ्यमग्रे पर्यवहन् त्सूर्यां बहनुना सह ।	
पुनः पतिभ्यो जायां दा अग्रे प्रजया सह	३८
पुनः पत्नीमाग्निरुदा दायुषा सह वर्चसा ।	
वीर्यायुरस्या यः पति—जीवाति शरदः शतम्	३९
सोमः प्रथमो विविदे गन्धर्वो विविदु उत्तरः ।	
तृतीयो अग्निष्ठे पति—स्तुरीर्यस्ते मनुष्यजाः	४० [२७]
सोमो ददद्गन्धर्वाय गन्धर्वो दददुग्रये ।	
रथिं च पुत्रांश्चादा दुग्निर्महामथो इमाम्	४१
इहैव स्तं मा वि यौष्ठं विश्वमायुर्व्यश्रुतम् ।	
क्रीळन्तो पुत्रैर्नप्तृभिर्मोदमानो स्वे गृहे	४२
आ नः प्रजां जनयतु प्रजापति—राजरसाय समनक्त्वयमा ।	
अदुर्मङ्गलीः पतिलोकमा विश शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४३
अधोरचक्षुरपतिष्येधि शिवा पशुभ्यः सुमनाः सुवचीः ।	
वीरसूर्वैवकामा स्योना शं नो भव द्विपदे शं चतुष्पदे	४४
इमां त्वमिन्द्र मीढुः सुपुत्रां सुमगां कृणु ।	
दशास्यां पुत्राना धेहि पतिमेकादशं कृधि	४५
सम्राज्ञी श्वशुरि भव सम्राज्ञी श्वश्र्वां भव ।	
ननान्दरि सम्राज्ञी भव सम्राज्ञी अधि देवेषु	४६
समञ्चन्तु विश्वे देवाः समापो हृदयानि नौ ।	
सं मातरिश्वा सं धाता समु देव्यौ दधातु नौ	४७ [२८] (११५)

[चतुर्थोऽध्यायः ॥४॥ व० १-३१]

(८६)

(२३) इन्द्रः ७, १३, २३ वैन्द्रो वृषाकपिः २-६, ९-१०, १५-१८ इन्द्राणी । इन्द्रः । पञ्चस्तिः ।

वि हि सोतोऽसृक्षत नेन्द्रं देवममसत ।

यत्रामेदवृषाकपि—रयः पुष्टेषु मत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः

१

(११६)

परा हीन्द्र धावसि वृषाकपेरति व्यथिः ।	
नो अह प्र विन्द-स्यन्यत्र सोमपीतये विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	२
किमयं त्वां वृषाकपि-श्चकार हरितो मृगः ।	
यस्मा इरस्यसीदु न्व-यो वा पुष्टिमदसु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	३
यमिमं त्वं वृषाकपिं प्रियमिन्द्राभिरक्षसि ।	
श्वा न्वस्य जस्मिष-दपि कर्णे वराहयु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	४
प्रिया तृष्टानि मे कपि-व्यक्ता व्यदुधत् ।	
शिरो न्वस्य राविषं न सुगं दुष्कृते भुवं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	५ [१]
न मत् स्त्री सुभसत्तरा न सुयाशुतरा भुवत् ।	
न मत् प्रतिच्यवीयसी न सक्थ्युद्यमीयसी विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	६
उवे अम्ब सुलाभिके यथेवाङ्ग भविष्यति ।	
भसन्मे अम्ब सक्थि मे शिरो मे वीव हृष्यति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	७
किं सुबाहो स्वङ्गुरे पृथुष्टो पृथुजाघने ।	
किं शूरपति नस्त्व-मभ्यमीपि वृषाकपिं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	८
अवीरामिव मामयं शरारुरभि मन्यते ।	
उताहमस्मि वीरिणी-न्द्रपत्नी मरुत्सखा विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	९
संहोत्रं स्म पुरा नारी समनं वाव गच्छति ।	
वेधा ऋतस्य वीरिणी-न्द्रपत्नी महीयते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१० [२]
इन्द्राणीमासु नारिषु सुभगाग्रहमश्रवम् ।	
नह्यस्या अपरं चन जरसा मरते पति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	११
नाहमिन्द्राणि राण सस्युर्वृषाकपेक्षते ।	
यस्येदमप्यं हविः प्रियं देवेषु गच्छति विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१२
वृषाकपायि रेवति सुपुत्र आदु सुस्नुषे ।	
यसत् तु इन्द्र उक्षणः प्रियं काचित्करं हवि विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१३
उक्षणो हि मे पञ्चदश साकं पचन्ति विंशतिम् ।	
उताहमग्नि पीव इ-दुभा कुक्षी पूणन्ति मे विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१४
वृषभो न तिग्मशृङ्गो ऽन्तर्युथेषु शेरुवत् ।	
मन्थस्त इन्द्र शं हवे यं त्रे सुनोति मावयु विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः	१५ [३] (९३०)

- न सेशे यस्य रम्भते ऽन्तरा सुक्थ्याङ् कपूत् ।
 सेदींशे यस्य रोमशं निषेदुषो विजृम्भते विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १६
 न सेशे यस्य रोमशं निषेदुषो विजृम्भते ।
 सेदींशे यस्य रम्भते ऽन्तरा सुक्थ्याङ् कपूद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १७
 अयमिन्द्र वृषाकपिः परस्वन्तं हतं विदत् ।
 असिं सूनां नवं चरुमादेधस्यान आचितं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १८
 अयमेमि विचाकशद् विचिन्वन् दासमार्थम् ।
 पिबामि पाकसुवन्तो ऽभि धीरमचाकशं विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः १९
 धन्वं च यत् कृन्तत्रं च कार्तिं स्वित्र ता वि योजना ।
 नेदींयसो वृषाकपे ऽस्तमेहिं गृह्णो उप विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २०
 पुनरोहिं वृषाकपे सुविता कल्पयावहे ।
 य एष स्वप्ननंशानो ऽस्तमेधिं पथा पुनर्विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २१
 यदुदञ्चो वृषाकपे गृहमिन्द्राजगन्तन ।
 कर्तुं स्य पुल्वयो मृगः कर्मगश्चनयोपनो विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २२
 पशुर्हि नाम मानवी साकं संसूव विंशतिम् ।
 भद्रं मलयस्या अमूद् यस्या उदरमामयद् विश्वस्मादिन्द्र उत्तरः २३ [४] (९३८)

(८७)

२५ पायुभरिद्वाजः । रक्षोद्वाग्निः । त्रिष्टुप्, २२-२५ अनुष्टुप् ।

- रक्षोहृणं वाजिनमा जिघमि मित्रं प्रथिष्ठमुप यामि शर्म ।
 शिशानो अग्निः कर्तुमिः समिन्द्रः स नो दिवा स रिषः पातु नक्तम् १
 अयोदंष्ट्रो अचिषा यातुधानानुप स्पृश जातवेदुः समिन्द्रः ।
 आ जिह्वया मूर्देवान् रभस्व क्रव्यादो वृक्त्वयि धत्स्वासन् २
 उभोभयाविब्रुपं धेहि दंष्ट्रा हिंस्रः शिशानोऽवरं परं च ।
 उतान्तारिक्षे परि याहि राजश्चमैः सं धेहमि यातुधानान् ३
 युज्ञैरिषूः संनर्ममानो अग्रे वाचा शल्यैः अशानिभिर्विहानः ।
 तार्भिर्विध्य हृदये यातुधानान् प्रतीचो बाहून् प्रति भङ्ग्येषाम् ४
 अग्रे त्वचं यातुधानस्य भिन्धि हिंसाशनिरहरसा हन्त्वेनम् ।
 प्र पर्वाणि जातवेदः शृणीहि क्रव्यात् क्रविष्णुर्वि चिन्तोतु वृक्णम् ५ [५] (९४९)

यत्रेदानीं पश्यसि जातवेदस्तिष्ठन्तमग्न उत वा चरन्तम् ।
यद्वाग्नतरिक्षे पृथिभिः पतन्तं तमस्तां विध्य शर्वा शिशानः ६
उतालब्धं स्पृणुहि जातवेद आलेभानाहृष्टिर्मर्यातुधानात् ।
अग्ने पूर्वं नि जहि शोशुचान आमादुः क्षिवङ्कास्तर्मदुन्त्वेनीः ७
इह प्र ब्रूहि यतमः सो अग्ने यो यातुधानो य इदं कृणोति ।
तमा रभस्व समिधां यविष्ठ नृचक्षंसश्चक्षुषे रन्धयेनम् ८
तीक्ष्णेनग्निं चक्षुषा रक्ष यज्ञं प्राञ्चं वसुभ्यः प्र णय प्रचेतः ।
हिंघं रक्षांस्यभि शोशुचानं मा त्वा दभन् यातुधानां नृचक्षः ९
नृचक्षा रक्षः परं पश्य विक्षु तस्य त्रीणि प्रति शृणीह्यथा ।
तस्याग्ने पृष्टीर्हरसा शृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च १० [६]

त्रिर्यातुधानः प्रसितिं त ए—त्वत्तं यो अग्ने अनृतेन हन्ति ।
तमर्चिषा स्फूर्जयन्त्रातवेदः समक्षमेनं गृणते नि वृद्धि ११
तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेभे शफारुजं येन पश्यसि यातुधानम् ।
अथर्ववज्ज्योतिषा दैव्येन सत्यं धूर्वन्तमचित्तं न्योष १२
यदग्ने अद्य मिथुना शर्पातो यद्वाचस्तुष्टं जनयन्त रेभाः ।
मन्योर्मनसः शरव्याऽर्जं जायते या तया विध्य हृदये यातुधानान् १३
परां शृणीहि तर्पसा यातुधानान् पराग्ने रक्षो हरसा शृणीहि ।
परार्चिषा मूर्देवाऽऽशृणीहि परासुतृपे अभि शोशुचानः १४
पराद्य देवा वृजिनं शृणन्तु प्रत्यगेनं शपथां यन्तु तुष्टाः ।
वाचास्तेनं शरवं ऋच्छन्तु मर्मन् विश्वस्येतु प्रसितिं यातुधानः १५ [७]

यः पौरुषेयेण कृविषां समङ्के यो अश्व्येन पशुना यातुधानः ।
यो अघ्न्याया भरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हरसापि वृश्च १६
संवत्सराणं पर्य उस्त्रियायां स्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ।
पीयूषमग्ने यतमस्तिनृप्सात् तं प्रत्यञ्चमर्चिषा विध्य मर्मन् १७
विषं गवां यातुधानाः पिबन्त्वा वृश्चयन्तामर्दितये दुरेवाः ।
परैरान् देवः संविता ददातु परां भागमोषधीनां जयन्ताम् १८
सनादग्ने मृणसि यातुधानान् न त्वा रक्षांसि पुतनासु जिग्युः ।
अनु दह सहभूशान् क्रव्यादो मा ते हेत्या मुक्षत दैव्यायाः १९ (१५७)

त्वं नो अग्ने अधुरादुर्दक्तात् त्वं पश्चादुत रक्षा पुरस्तात् ।

प्रति ते ते अजरासुस्तपिष्ठा अघशंसं शोशुचतो दहन्तु

२० [८]

पश्चात् पुरस्तादधुरादुर्दक्तात् कविः काव्येन परि पाति राजन् ।

सखे सखायमजरो जरिष्णे अग्ने मर्ता अमर्त्यस्त्वं नः

२१

परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रं सहस्य धीमहि ।

धृषद्वर्णं द्विवेदिवे हन्तारं भङ्गगुरावताम्

२२

विषेण भङ्गगुरावतः प्रति ष्म रक्षसो दह ।

अग्ने तिग्मेन शोचिषा तपुर्ग्राभिकृष्टिभिः

२३

प्रत्यग्ने मिथुना दह यातुधाना किमीदिना ।

सं त्वां शिशामि जागृह्यदब्धं विप्र मन्मभिः

२४

प्रत्यग्ने हरसा हरः शृणीहि विश्वतः प्रति ।

यातुधानस्य रक्षसो बलं वि रूज वीर्यम्

२५ [९] (९९३)

(८८)

१९ आङ्गिरसो मूर्धन्वान्, वामदेव्यो वा । सूर्य-वैश्वानरोऽग्निः । त्रिष्टुप् ।

हविष्पान्तमजरं स्वविदि दिविस्पृश्याहुतं जुष्टमग्नौ ।

तस्य भर्मेण भुवनाय देवा धर्मेण कं स्वधया पप्रथन्त

१

गीर्णं भुवनं तमसापगूळह माविः स्वरभवज्जाते अग्नौ ।

तस्य देवाः पृथिवी द्यौरुतापो अरण्यन्नोषधीः सख्ये अस्य

२

देवेभिन्विषितो यज्ञियेभिर्गृष्टिं स्तोपाण्युजरं बृहन्तम् ।

यो भानुना पृथिवीं द्यामुतेमा मातृतान् रोदसी अन्तरिक्षम्

३

यो होतासीत् प्रथमो देवजुष्टो यं समाश्नन्नाज्येना वृणानाः ।

स पतन्नीत्वरं स्था जगद्यच्छात्रमग्निरंकुणोज्जातवेदाः

४

यज्जातवेदो भुवनस्य मूर्धन्नतिष्ठो अग्ने सह रोचनेन ।

तं त्वाहिम मतिभिर्गीमिरुक्थैः स यज्ञियो अभवो रोदसिप्राः

५ [१०]

मूर्धा भुवो भवति नक्तमग्निस्ततः सूर्यो जायते प्रातरुद्यन् ।

मायामू तु यज्ञियानाग्नेता मपो यत् तूर्णिश्वरति प्रजानन्

६

हशेन्यो यो महिना समिद्धो अरोचत द्वियोनिरिविभावा ।

तस्मिन्नग्नौ सूक्तवाकेन देवा हविर्विश्व आजुहवुस्तनूपाः

७

(९७०)

सुक्तवाकं प्रथममादिनुग्निं मादिद्भुविरंजनयन्त देवाः ।
 स एषां यज्ञो अभवत् तनुपा स्तं द्यौर्वेदुं तं पृथिवी तमापः ८
 यं देवासोऽजनयन्ताग्निं यस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानि विश्वा ।
 सो अर्चिषां पृथिवीं द्यामुतेमा मृज्यमानो अतपन्महित्वा ९
 स्तोमेन हि द्विवि देवासो अग्निं मर्जीजनच्छक्तिभी रोदसिग्राम् ।
 तमू अकृण्वन् त्रेधा भुवे कं स ओषधीः पचति विश्वरूपाः १० [११]

यदेवेनमर्दधुर्यज्ञियासो द्विवि देवाः सूर्यमादितेयम् ।
 यदा चरिष्णू मिथुनावभूता मादित प्रापद्यन् भुवनानि विश्वा ११
 विश्वस्मा अग्निं भुवनाय देवा वैश्वानरं केतुमह्नामकृण्वन् ।
 आ यस्ततानोषसो विभाती रपो ऊर्णोति तमो अर्चिषा यन् १२
 वैश्वानरं कवयो यज्ञियासो अग्निं देवा अजनयन्नजुर्यम् ।
 नक्षत्रं प्रत्नमर्मिनश्चरिष्णु यक्षस्याध्वक्षं तविषं बृहन्तम् १३
 वैश्वानरं विश्वहा दीद्विवासं मन्त्रैरग्निं कविमच्छा वदामः ।
 यो महिन्ना परिवभूवोर्वी उतावस्तादुत देवः परस्तात् १४
 द्वे सुती अशृणवं पितृणा महं देवानामुत मर्त्यानाम् ।
 ताभ्यामिदं विश्वमेजत् समेति यदन्तरा पितरं मातरं च १५ [१२]

द्वे समीची बिभृतश्चरन्तं शीर्षतो जातं मनसा विमृष्टम् ।
 स प्रत्यङ् विश्वा भुवनानि तस्था वप्रयुच्छन् तरणिभ्राजमानः १६
 यत्रा वदंते अवरः परश्च यज्ञन्योः कतरो नौ वि वेद ।
 आ शैकुरित सध्रमादुं सखायो नक्षन्त यज्ञं क इदं वि वोचत् १७
 कत्युग्रयः कति सूर्यासः कत्युषासः कत्युं स्विदापः ।
 नोपस्पिजं वः पितरो वदामि पृच्छामि वः कवयो विद्वन्ते कम् १८
 यावन्मात्रमुषसो न प्रतीकं सुपण्योऽ वसंते मातरिश्चः ।
 तावद्धात्युप यज्ञमायन् ब्राह्मणो होतुस्वरो निषीदन् १९ [१३] (१८२)

(८९)

१८ रेणुवैश्वामित्रः । इन्द्रः, ५ इन्द्रासोमौ । त्रिष्टुप् ।

इन्द्रं स्तवा नूतनं यस्य महा विबवाधे रोचना वि जमो अन्तान् ।
 आ यः प्रपौ चर्षणीधृद्वरोभिः प्र सिन्धुभ्यो रिरिचानो महित्वा १ (९८३)

स सूर्यः पर्युक्तं वरांस्येन्द्रो ववृत्याद्वश्येव चक्रा ।
 अतिष्ठन्तमपर्युक्तं न सर्गं कृष्णा तमांसि त्विष्या जघान २
 समानमस्मा अर्नपावृद्धं क्षमया दिवो असंसं ब्रह्म नव्यम् ।
 वि यः पृष्ठेव जनिमान्यर्थ इन्द्रश्चिकाय न सखायमीषे ३
 इन्द्राय गिरो अनिशितसर्गा अपः प्रेरयं सर्गरस्य बुध्नात् ।
 यो अक्षेणेव चक्रिया शर्चीभिर्विष्वक् तस्तम्भं पृथिवीमुत द्याम् ४
 आपान्तमन्युस्तुपलप्रभमा धुनिः शिमीवाञ्छरुमां ऋजीषी ।
 सोमो विश्वान्यतसा वनानि नार्वागिन्द्रं प्रतिमानानि देभुः ५ [१४]

न यस्य द्यावापृथिवी न धन्व नान्तरिक्षं नाद्रयः सोमो अक्षाः ।
 यदस्य मन्युरधिनीयमानः शृणोति वीळु रुजति स्थिराणि ६
 जघान वृत्रं स्वधितिर्वनेव रुरोज पुरो अरुवृक्ष सिन्धून् ।
 बिभेद गिरिं नवमित्रं कुम्भमा गा इन्द्रो अकृणुत स्वयुग्भिः ७
 त्वं ह त्यहण्या इन्द्र धीरो ऽसिनं पर्व वृजिना शृणासि ।
 प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जनां मिनन्ति मित्रम् ८
 प्र ये मित्रं प्रार्यमाणं दुरेवाः प्र संगिरः प्र वरुणं मिनन्ति ।
 न्युमित्रेषु वृधर्मिन्द्र तुष्टं वृषन् वृषाणमरुषं शिशीहि ९
 इन्द्रो दिव इन्द्र ईशे पृथिव्या इन्द्रो अपामिन्द्र इत् पर्वतानाम् ।
 इन्द्रो वृधामिन्द्र इन्मेधिराणां मिन्द्रः क्षेमे योगे हव्य इन्द्रः १० [१५]

प्राक्तुभ्य इन्द्रः प्र वृधो अहंभ्यः प्रान्तरिक्षात् प्र संमुद्रस्य धासेः ।
 प्र वातस्य प्रथसः प्र जमो अन्तात् प्र सिन्धुभ्यो रिरिचु प्र क्षितिभ्यः ११
 प्र शोशुचत्या उपसो न केतु रसिन्वा ते वर्ततामिन्द्र हेतिः ।
 अश्नेव विध्य दिव आ सृजान स्तपिष्ठेन हेर्षसा द्रोघमित्रान् १२
 अन्वह मासा अन्विद्वना न्यन्वोर्षधीरनु पर्वतासः ।
 अन्विन्द्रं रोदसी वावशाने अन्वापो अजिहत जायमानम् १३
 कर्हि स्वित् सा त इन्द्र चेत्यास दुधस्य यद्भिन्वो रक्ष एषत् ।
 मित्रकुवो यच्छसने न गावः पृथिव्या आपृगमुया शयन्ते १४
 शत्रूयन्तो अभि ये नस्ततस्त्रे महि ब्राधन्त ओगणास इन्द्र ।
 अन्धेनामित्रास्तमसा सचन्तां सुज्योतिषो अक्तवस्तां अभि प्युः १५ (१९७)

पुरुणि हि त्वा सर्वना जनानां ब्रह्माणि मन्दन् गृणतामृषीणाम् ।
 इमामाघोषन्नर्वसा सद्दतिं तिरो विश्वाँ अर्चतो याह्यर्वाङ् १६
 एवा ते वयमिन्द्र भुञ्जतीनां विद्याम सुमतीनां नवानाम् ।
 विद्याम् वस्तोरर्वसा गृणन्तो विश्वामित्रा उत तं इन्द्र नूनम् १७
 शुनं हुवेम मघवानमिन्द्र—मस्मिन् भरे नृतमं वाजसातो ।
 शृण्वन्तं मुग्रमूतये समत्सु द्रन्तं वुञ्चाणि संजितं धनानाम् १८ [१६] (१०००)

(९०)

१६ नारायणः । पुरुषः । अनुष्टुप्, १६ त्रिष्टुप् ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
 स भूमिं विश्वतो ब्रुत्वा ऽत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् १
 पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यम् ।
 उतामृतत्वस्येशानो यदज्ञेनातिरोहति २
 एतावानस्य महिमा ऽतो ज्यायौश्च पुरुषः ।
 पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं विवि ३
 त्रिपादुर्ध्वं उदैत् पुरुषः पादोऽस्येहाभवत् पुनः ।
 ततो विष्वङ् व्यक्रामत् साशनानशने अमि ४
 तस्माद्विराळजायत विराजो अग्निं पुरुषः ।
 स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिर्था पुरः ५ [१७]

यत् पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमर्तन्वत ।
 वसन्तो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः ६
 तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन् पुरुषं जातमग्रतः ।
 तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये ७
 तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् ।
 पशून् तौश्वके वायव्या नारण्यान् ग्राम्याश्च ये ८
 तस्माद्यज्ञात् सर्वहुतं ऋचः सामानि जज्ञिरे ।
 छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ९
 तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः ।
 गावो ह जज्ञिरे तस्मात् तस्माज्जाता अजावयः १० [१८] (१०१०)

यत् पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।

मुखं किमस्य कौ बाहू का ऊरू पादा उच्येते ११

बाह्वङ्गोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः ।

ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत १२

चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत ।

मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत १३

नाभ्यां आसीदुन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ।

पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात् तथा लोका अकल्पयन् १४

सप्तास्यासन् परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।

देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन् पुरुषं पशुम् १५

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः १६ [१९] (१०१६)

(११)

[अष्टमोऽनुवाकः ॥ ८ ॥ सू० ११-१९]

१५ अरुणो वैतहव्यः । अग्निः । जगती, १५ विष्टुप् ।

सं जागृवन्द्भिर्जरमाण इध्यते दमे दमूना इषयस्त्रिळस्पदे ।

विश्वस्य होता हविषो वरेण्यो विभुर्विभावा सुषसां सखीयते १

स दर्शतश्चीरतिथिर्गृहेर्गृहे वनेवने शिश्रिये तक्ववीरिव ।

जनंजनं जन्यो नाति मन्यते विश आ क्षेति विश्योऽं विशंविशम् २

सुवक्षो दक्षैः क्रतुनासि सुक्रतुरग्ने कविः काव्येनासि विश्ववित् ।

वसुर्वसूनां क्षयसि त्वमेक इद् द्यावा च यानि पृथिवी च पुण्यतः ३

प्रजानन्नग्ने तव योनिर्मृत्विद्यमिळायास्पदे घृतवन्तमासदः ।

आ ते चिकित्त्र उषसामिवेतयो उरेपसुः सूर्यस्येव रश्मयः ४

तव श्रियो वर्ण्यस्येव विद्युतश्चित्रार्थिकित्र उषसां न केतवः ।

यदोषधीरभिसृष्टो वनानि च पारि स्वयं चिन्तुषे अन्नमास्ये ५ [२०]

तमोषधीर्दधिरे गर्भमृत्विद्यं तमापो अग्निं जनयन्त मातरः ।

तमित् समानं वनिनश्च वीरुधो ऽन्तर्वेतीश्च सुवते च विश्वहा ६

वातोपधूत इषितो वशां अनु तृषु यदज्ञा वेविषद्वितिष्ठसे ।

आ ते यतन्ते रथ्योऽं यथा पृथक् शधींस्यग्ने अजराणि धक्षतः ७

(१०१३)

मेधाकारं विदथस्य प्रसाधनं मग्निं होतारं परिभूतमं मतिम् ।	
तमिदमं हविष्या समानमित् तमिन्महे वृणते नान्यं त्वत्	८
त्वामिदन्न वृणते त्वायवो होतारमग्ने विदथेषु वेधसः ।	
यद्वैवयन्तो दधति प्रयांसि ते हविष्मन्तो मनवा वृक्तवर्हिषः	९
तवाग्ने होत्रं तव पोत्रमृत्विष्यं तव नेष्ट्रं त्वमग्निद्वितायतः ।	
तव प्रशस्त्रं त्वमध्वरीयसि ब्रह्मा चासि गृहपतिश्च नो दमं	१० [२१]
यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मर्त्यः समिधा दाश्वतु वा हविष्कृति ।	
तस्य होता भवसि यासि दृत्य—मुषं ब्रूषे यजस्यध्वरीयसि	११
इमा अस्मै मृतयो वाचो अस्मदौ ऋचो गिरः सुष्टुतयः समग्मत ।	
वसूयवो वसवे जातवेदसे वृद्धासु चिद्वर्धनो यामु चाकनत्	१२
इमा प्रतायं सुष्टुतिं नवीयसीं वोचेयमस्मा उशते शृणोतु नः ।	
भूया अन्तरा हृद्यस्य निस्पृशे जायेव पत्यं उशती सुवासाः	१३
यस्मिन्नश्वास ऋषभास उशणो वशा मेषा अवसृष्टास आहुताः ।	
कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हुदा मतिं जनये चारुमग्र्ये	१४
अहाव्यसे हविरास्ये ते सुचीव घृतं चम्बीव सोमः ।	
वाजसानि रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तम्	१५ [२२] (१०११)

(११)

१५ शार्यातो मानवः । विदेवे देवाः । जगती ।

यज्ञस्य वो रथ्यं विशपतिं विशां होतारमक्तोरतिथिं विभावसुम् ।	
शोचच्छुष्कासु हरिणीषु जभृरद् वृषा केतुर्यजतो द्यामशायत	१
इममञ्जस्पासुभये अकृण्वत धर्माणमग्निं विदथस्य साधनम् ।	
अक्तुं न युह्ममुषसः पुरोहितं तनूनपातमरुषस्य निंसते	२
बळस्य नीथा वि पणेश्वं मन्महे वया अस्य प्रहुता आसुरत्तवि ।	
यदा घोरासो अमृतत्वमाश्रता दिज्जनस्य देव्यस्य चर्किरन्	३
ऋतस्य हि प्रसितिद्यौरु व्यचो नमो मह्यं रमतिः पनीयसी ।	
इन्द्रो मित्रो वरुणः सं चिकित्रिरे ऽथो भगः सविता पूतदक्षसः	४
प्र रुद्रेण युधिना यन्ति सिन्धवस्तिरो महीमरमति दधन्विरे ।	
येभिः परिज्मा परियन्तुरु ज्यो वि रोरुवज्जठरे विश्वमुक्षते	५ [२३] (१०३३)

क्राणा रुद्रा मरुतो विश्वकृष्टयो विवः इयेनासो असुरस्य नीळयः ।	
तेभिश्चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमेन्द्रो देवेभिर्वशेभिरवैशः	६
इन्द्रे भुजं शशमानास आशत सूरौ दृशीके वृषणश्च पौर्ये ।	
प्र ये न्वस्यार्हणा ततक्षिरे युजं वज्रं नृपदनेषु कारवः	७
सूरैश्चिदा हरितो अस्य रीरम्—दिन्द्रादा कश्चिन्द्रयते तवीयसः ।	
भीमस्य वृष्णो जठरादभिश्चसो द्विवेदिवे सहुँरिः स्तन्नबाधितः	८
स्तोमं वो अद्य रुद्राय शिकसे क्षयद्वीराय नमसा दिदिष्टन ।	
येभिः शिवः स्ववाँ एवयावभिर्विवः सिपक्ति स्वयशा निकामभिः	९
ते हि प्रजाया अभरन्त वि श्रवो बृहस्पतिर्वृषभः सोमजामयः ।	
यज्ञैरथवा प्रथमो वि धारय—हेवा दक्षैर्भृगवः सं चिकित्रिरे	१० [२४]

ते हि द्यावापृथिवी भूरिरेतसा नराशंसश्चतुरङ्गो यमोऽदितिः ।	
देवस्त्वष्टा द्रविणोदा क्रमुक्षणः प्र रोदसी मरुतो विष्णुरर्हिर	११
उत स्य न उशिजामुर्विया कवि—रहिः शृणोतु बुधयो हवीमनि ।	
सूर्यामासा विचरन्ता दिविक्षिता धिया शमीनहुषी अस्य बोधतम्	१२
प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यो ऽपां नपादवतु वायुमिष्टये ।	
आत्मानं वर्यो अभि वार्तमर्चत तदश्विना सुहवा यामनि श्रुतम्	१३
विशामासामभयानामधिक्षितं गीर्भिरु स्वयंशसं गृणीमसि ।	
ग्रामिर्विश्वाभिरदितिमनर्वण—मुक्तोर्युवानं नृमणा अधा पतिम्	१४
रेभदत्रं जनुषा पूर्वो अङ्गिरा ग्रावाण ऊर्ध्वा अभि चक्षुरध्वरम् ।	
येभिर्विहाया अभवद्विचक्षणः पाथः सुमेकं स्वर्धितिवर्नन्वति	१५ [२५] (१०४६)

(९३)

१५ तान्वः पाथ्यः । विश्वे देवाः । प्रस्तारपंक्तिः; २, ३, १३ अनुष्टुप्; ९ अक्षरैः पंक्तिः;
११ न्यङ्कुसारिणी, १५ पुरस्ताद्बृहती ।

महि द्यावापृथिवी भूतमुर्वी नारीं यद्वा न रोदसी सदै नः ।	
तेभिर्नः पातं सहास एभिर्नः पातं शूषणि	१
यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो देवान् त्सपर्यति । यः सुमैर्द्विभ्रुतम् आविवासात्येनान्	२
विश्वेषामिरज्यवो देवानां वामहः । विश्वे हि विश्वमहसो विश्वे यज्ञेषु यज्ञियाः ३	(१०४९)

ते वा राजानो अमृतस्य मन्द्रा अर्धमा मित्रो वरुणः परिज्मा ।

कद्रुद्रो नृणां स्तुतो मरुतः पूषणो भगः

४

उत नो नक्तमपां वृषणवसू सूर्यामासा सदनय सधुन्या ।

सचा यत् साद्येषा महिषुधेषु बुधयः

५ [२६]

उत नो देवावश्विना शुभस्पती धामभिर्मित्रावरुणा उरुग्यताम् ।

महः स राय एषते ऽति धन्वेव दुरिता

६

उत नो रुद्रा चिन्मृळतामश्विना विश्वे देवासो रथस्पतिर्भगः ।

ऋभुवार्ज ऋभुक्षणः परिज्मा विश्ववेदसः

७

ऋभुर्ऋभुक्षा ऋभुर्विधतो मद आ ते हरी जूजुवानस्य वाजिना ।

दुष्टरं यस्य साम चिद्वधरयज्ञो न मानुषः

८

कूधी नो अह्नयो देव सवितः स च स्तुषे मघोनाम् ।

सहो न इन्द्रो वह्निभिर्न्येषां चषणीनां चक्रं रश्मि न योयुवे

९

ऐषु द्यावापृथिवी धातं महदुस्मे वीरेषु विश्वचर्षणि श्रवः ।

पूक्षं वाजस्य सातये पूक्षं रायोत तुर्धणे

१० [२७]

एतं शंसमिन्द्रास्मयुद्धं कूचित् सन्तं सहसावज्ञमिष्टये सदा पाह्यमिष्टये ।

मेदतां वेदतां वसो

११

एतं मे स्तोमं तना न सूर्ये द्युतद्यामानं वावृधन्त नृणाम् ।

संवर्ननं नाश्व्यं तष्टेवानपच्युतम्

१२

वावर्त येषां राया युक्तेषां हिरण्ययी । नेमर्धिता न पौस्या वृथैव विष्टान्ता १३

प्र तद्वुःशीमे पृथवाने वेने प्र रामे वोचमसुरे मघवन्तु ।

ये युक्त्वाय पञ्च शतास्मयु पथा विश्राज्येषाम्

१४

अधीन्वन्न सप्ततिं च सप्त च ।

सद्यो दिदिष्ट तान्वः सद्यो दिदिष्ट पार्थ्यः सद्यो दिदिष्ट मायवः

१५ [२८] (१०६१)

(१४)

१४ अर्बुदः काद्रवेयः सर्पः । ग्रावाणः । जगती, ५, ७, १४ त्रिष्टुप् ।

प्रीते वदन्तु प्र वयं वदाम् ग्रावभ्यो वाचं वदता वदन्त्यः ।

यवद्रयः पर्वताः साकमाश्वः श्लोकं घोषं भरथेन्द्राय सोमिनः

१

(१०६२)

एते वदन्ति शतवत् सहस्रव दृभि कन्दन्ति हरितेमिरासभिः ।	
विष्नी ग्रावाणः सुकृतः सुकृत्या होतुश्चित् पूर्वे हविरद्यमाशत	२
एते वदन्त्यविदन्नना मधु न्यूह्यन्ते अधि एक आमिषि ।	
वृक्षस्य शाखामरुणस्य बप्सत स्ते सूमर्वा वृषभाः प्रेमराविषुः	३
बृहद्वदन्ति मद्विरेण मन्दिने न्दं क्रोशन्तोऽविदन्नना मधु ।	
संरभ्या धीराः स्वसुभिरनर्तिषु राघोषयन्तः पृथिवीमुपवृद्धिभिः	४
सुपर्णा वाचमक्रतोप द्यव्या खरे कृष्णा इषिरा अनर्तिषुः ।	
न्यः ङ्कि यन्त्युपरस्य निष्कृतं पुरु रेतो दधिरे सूर्यश्चितः	५ [२९]

उग्रा इव प्रवहन्तः समारसुः साकं युक्ता वृषणो बिभ्रतो धुरः ।	
यच्छ्वसन्तो जग्रसाना अराविषुः शृण्व एषां प्रोथथो अर्वतामिव	६
दशावनिभ्यो दशकक्ष्येभ्यो दशयोक्त्रेभ्यो दशयोजनेभ्यः ।	
दशाभीशुभ्यो अर्चताजरेभ्यो दश धुरो दश युक्ता वहद्भ्यः	७
ते अद्र्यो दशयन्त्रास आशव स्तेषामाधानं पर्येति हयतम् ।	
त ऊ सुतस्य सोम्यस्यान्धसोऽशोः प्रीयूषं प्रथमस्य भेजिरे	८
ते सोमाद्रो हरी इन्द्रस्य निसर्तंऽशुं दुहन्तो अध्यासते गर्वि ।	
तेमिदुग्धं पपिवान् त्सोम्यं मध्विन्द्रो वर्धते प्रथते वृषायते	९
वृषा वो अंशुर्न किला रिषाथने लावन्तः सदमित् स्थनाशिताः ।	
रैवत्येव महसा चारवः स्थन यस्य ग्रावाणो अजुषध्वमध्वरम्	१० [३०]

तुविला अतृदिलासो अद्र्योऽश्रमणा अश्रुयिता अमृत्यवः ।	
अनातुरा अजराः स्थामविष्णवः सुपीवसो अतृषिता अतृष्णजः	११
ध्रुवा एव वः पितरो युगेयुगे क्षेमकामासुः सदैसो न युञ्जते ।	
अजुर्यासो हरिषाचो हरिद्रव आ द्यां खेण पृथिवीमश्रवुः	१२
तदिद्वदन्त्यद्र्यो विमोचने यामन्नश्चरुपा इव घेदुपवृद्धिभिः ।	
वर्पन्तो बीजमिव धान्याकृतः पृश्नन्ति सोमं न मिनन्ति बप्सतः	१३
सुते अध्वरे अधि वाचमक्रताऽऽ क्रीळ्यो न मातरं तुदन्तः ।	
वि पू मुञ्चा सुषुवुषो मनीषां वि वर्तन्तामद्र्यश्चायमानाः	१४ [३१] (१०७५)

[पञ्चमोऽध्यायः ॥५॥ व० १-२७]

(९५)

१८ पेलः पुरुरवाः । उर्वशी देवता । २, ४-५, ७, ११, १३, १५-१६, १८,
उर्वशी ऋषिका । पुरुरवा देवता । त्रिष्टुप् ।

हये जाये मनसा तिष्ठ घोरे वचांसि मिथ्रा कृणवावहै नु ।
न नौ मन्त्रा अनुदितास एते मयस्कुरुन् परंतरे चनाहन् १
किमेता वाचा कृणवा तवाहं प्राक्रमिषमुपसामग्रियेव ।
पुरुरवः पुनरस्तं परेहि दुरापना वार्त इवाहमस्मि २
इषुर्न श्रिय इषुधेरसना गोषाः शतसा न रहिः ।
अवीरे क्रतौ वि दविद्युतन्नो रा न मायुं चितयन्त धुनयः ३
सा वसु दर्धती श्वशुराय वय उषो यद्वि वष्ट्यन्तिगृहात् ।
अस्तं ननक्षे यस्मिन्नाकन् दिवा नक्तं श्रथिता वैतसेनं ४
त्रिः स्म माहः श्रथयो वैतसेनो त स्म मेऽव्यत्यै पुणासि ।
पुरुरवोऽनु ते केतमायं राजा मे वीर तन्वःस्तदासीः ५ [१]

या सुजुणिः श्रेणिः सुभ्रजापि हूदेचक्षुर्न ग्रन्थिनीं चरणयुः ।
ता अश्रयोऽरुणयो न संसुः श्रिये गावो न धेनवोऽनवन्त ६
समस्मिन्नायमान आसत् ग्रा उतेमवर्धन् नद्यः स्वर्गुतीः ।
महे यत् त्वां पुरुरवो रणाया ऽवर्धयन् दस्युहत्याय देवाः ७
सचा यदासु जहतीष्वत्क ममानुषीषु मानुषे निषेधे ।
अप स्म मत् तरसन्ती न भुज्युस्ता अत्रसन् रथस्पृशो नाश्वाः ८
यदासु मतो अमृतासु निस्पृक् सं क्षोणीभिः क्रतुभिर्न पृङ्क्ते ।
ता आतयो न तन्वः शुम्भत स्वा अश्वासो न क्रीळयो दन्दशानाः ९
विद्युन्न या पतन्ती दविद्यो न्दरन्ती मे अग्या काम्यानि ।
जनिष्ठो अपो नर्यः सुजातः प्रोवशीं तिरत दीर्धमायुः १० [२]

जजिष इत्था गोपीथ्याय हि दुधाथ तत् पुरुरवो म ओजः ।
अशांसं त्वा विदुषी सस्मिन्नहन् न म आशृणोः किमभुग्वदासि ११
कदा सनुः पितरं जात इच्छा च्चक्रन्नाश्रुं वर्तयद्विजानन् ।
को दर्पती समनसा वि यूयो दध यदग्निः श्वशुरेषु दीर्धयत् १२ (१०८७)

प्रति ब्रवाणि वर्तयते अश्रु चकन् न कन्दुद्वाध्ये शिवायै ।	
प्र तत् ते हिनवा यत् ते अस्मे परेह्यस्तं नहि मूर मापः	१३
सुदेवो अद्य प्रपतेदनावृत् परावर्तं परमां गन्तवा उ ।	
अथा शयीत निष्कैतरुपस्थे ऽधैनं वृकां रभसासो अद्युः	१४
पुरुवरु मा मृथा मा प्र पप्लो मा त्वा वृकासो अशिवास उ क्षन् ।	
न वै स्त्रैणानि सुख्यानि सन्ति सालावृकाणां हृदयान्येता	१५ [३]
यद्विरूपाचरं मर्त्ये—ष्ववसं रात्रीः शरदुश्चतस्रः ।	
घृतस्य स्तोत्रं सकृदहं आश्रां तादेवेदं तातृपाणा चरामि	१६
अन्तरिक्षां रजसो विमानी—मुप शिक्षाम्युर्वशीं वसिष्ठः ।	
उप त्वा रातिः सुकृतस्य तिष्ठा—न्नि वर्तस्व हृदयं तप्यते मे	१७
इति त्वा देवा इम आहुरैळ यथेमेतद्भवसि मृत्युबन्धुः ।	
प्रजा ते देवान् हविषा यजाति स्वर्ग उ त्वमपि मादयासे	१८ [४] (१०९३)

(९६)

१३ बरुराक्षिरसः, सर्वहरिर्वा ऐन्द्रः । हरिः । जगती, १२-१३ त्रिष्टुप् ।

प्र ते महे विदथे शसिषं हरी प्र ते वन्वे वनुषो हयंतं मर्दम् ।	
घृतं न यो हरिर्मिश्रात् सेचत आ त्वां विशन्तु हरिर्वपसं गिरः	१
हरिं हि योनिमाभि ये समस्वरन् हिन्वन्तो हरीं दिव्यं यथा सद्ः ।	
आ यं पूणन्ति हरिर्भिर्न धेनव इन्द्राय शूषं हरिर्वन्तमर्चत	२
सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निकामो हरिरा गभस्त्वोः ।	
द्युम्नी सुशिग्रो हरिर्मन्युसायक इन्द्रे नि रूपा हरिता मिमिक्षिरे	३
द्विवि न केतुरधि धायि हर्यतो विव्यचद्रजो हरितो न रथा ।	
तुददहिं हरिशिश्रो य आयसः सहस्रशोका अभवद्भरिभरः	४
त्वंत्वमहर्यथा उपस्तुतः पूर्वेभिर्निन्द्र हरिकेश यज्वभिः ।	
त्वं हर्यसि तव विश्वमुक्थ्यः—मसामि राधो हरिजात हर्यतम्	५ [५]

ता वज्रिणं मन्दिनं स्तोम्यं मदु इन्द्रं रथे वहतो हर्यता हरी ।
 पुरुण्यस्मै सर्वनानि हर्यत इन्द्राय सोमा हरयो दधन्विरे
 अरं कामाय हरयो दधन्विरे स्थिराय हिन्वन् हरयो हरी तुरा ।
 अर्वद्भिर्यो हरिर्भिर्जोषमीयते सो अस्य कामं हरिर्वन्तमानशे

७ (११००)

हरिश्मशारुहरिकेश आयसस्तुरस्पेये यो हरिपा अवर्धत ।
 अर्धद्विर्यो हरिभिर्वाजिनीवसुरति विश्वा दुरिता पारिषद्वरी
 सुवेव यस्य हरिणी विपेततुः शिप्रे वाजाय हरिणी दर्विध्वतः ।
 प्र यत् कृते चंससे मर्षेज्जद्वरी पीत्वा मदस्य हर्यतस्यान्धसः
 उत स्म सदा हर्यतस्य पुस्त्योदरत्यो न वाजं हरिवाँ अचिक्रदत् ।
 मही चिद्धि धिषणाहर्यदोजसा बृहद्वयो दधिषे हर्यतश्चिदा

८

९

१० [६]

आ रोदसी हर्यमाणो महित्वा नव्यनव्यं हर्यसिं मन्म नु प्रियम् ।
 प्र पुस्त्यमसुर हर्यतं गोराविष्कृधि हर्ये सूर्याय

११

आ त्वा हर्यन्तं प्रयुजो जनानां रथे वहन्तु हरिशिप्रमिन्द्र ।
 पिबा यथा प्रतिभृतस्य मध्वो हर्यन् यज्ञं सधमादे दशोणिम्
 अपाः पूर्वेषां हरिवः सुताना मथो इदं सर्वनं केवलं ते ।
 ममद्वि सोमं मधुमन्तमिन्द्र सुत्रा वृषञ्जठर आ वृषस्व

१२

१३ [७] (११०६)

(९७)

२३ आथर्वणो भिषग् । ओषधयः । अनुष्टुप् ।

या ओषधीः पूर्वी जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा ।
 मनै नु बभ्रूणामहं शतं धामानि सप्त च
 शतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः ।
 अधा शतकत्वो यूयमिमं मे अगदं कृत
 ओषधीः प्रति मोदध्वं पुष्पवतीः प्रसूवरीः ।
 अश्वा इव सजित्वरी वीरुधः पारयिष्णवः
 ओषधीरिति मातरस्तद्वो देवीरुपं ब्रुवे ।
 सनेयमश्वं गां वास आत्मानं तव पूरुष
 अश्वत्थे वो निषदं पणं वो वसतिष्कृता ।
 गोभाज इत किलासथ यत् सनवथ पूरुषम्
 यत्रौषधीः समग्मत राजानः समिताविव ।
 विप्रः स उच्यते भिषग् रक्षोहामीवचातनः

१

२

३

४

५ [८]

६

(११११)

अश्वावतीं सोमावतीं मूर्जयन्तीमुदोजसम् । आवित्सि सर्वा ओषधी रस्मा अरिष्टतां तये ७

उच्छृष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवरेते । धनं सन्निग्यन्तीनां मात्मानं तव पूरुष ८

इष्कृतिनाम वो माता ऽथो यूयं स्थ निष्कृतीः ।

सीराः पतन्निर्णीः स्थन यदामयति निष्कृथ ९

अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इव व्रजमक्रमुः । ओषधीः प्राचुच्यवु यत् किं च तन्वोऽरपः १० [९]

यद्विमा वाजयन्नाह मोषधीर्हस्त आदधे । आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ११

यस्यौषधीः प्रसर्पथा झमझं परुष्परुः । ततो यक्ष्मं वि बाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव १२

साकं यक्ष्म प्र पत चापेण किकिद्रीविना ।

साकं वातस्य धाज्या साकं नश्य निहाकया १३

अन्या वो अन्यामव त्वन्यान्यस्या उपावत ।

ताः सर्वाः संविद्वाना इदं मे प्रावता वचः १४

याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः

बृहस्पतिप्रसूता स्ता नो मुञ्चन्त्वहंसः १५ [१०]

मुञ्चन्तु मा शपथ्याऽर्धो वरुण्यादुत ।

अथो यमस्य पङ्कीशात् सर्वेस्माद्देवकिल्बिषात् १६

अवपतन्तीरवदन् विव ओषधयस्परि । यं जीवमश्रवामहै न स रिग्याति पूरुषः । १७

या ओषधीः सोमराज्ञी बृह्नीः शतविचक्षणाः । तासां त्वमस्युत्तमा रं कामाय शो हृदे १८

या ओषधीः सोमराज्ञी विण्ठिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूता अस्यै सं दत्त वीर्यम् १९

मा वो रिषत खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपञ्चतुष्पदुस्माकं सर्वमस्त्वनातुरम् २०

याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगत्य वीरुधो ऽस्यै सं दत्त वीर्यम् २१

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राजा । यस्मै कुणोति ब्राह्मण स्तं राजन् पारयामसि २२

त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः ।

उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्मां अभिदासति २३ [११] (११२९)

(१८)

१२ अरिष्टिणेणो देवापिः (वृष्टिकामः) । देवाः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पते प्रति मे देवतामिहि मित्रो वा यद्वरुणो वासि पूषा ।

आवित्यैवा यद्वसुभिर्मरुत्वात् तस पञ्जन्यं शतं नवे वृषाय

१ (११३०)

आ देवो द्रुतो अजिरश्चिकित्वान् त्वद्देवापे अमि मारमगच्छत् ।
 प्रतीचीनः प्रति मामा ववृस्व दधामि ते द्युमतीं वाचमासन् २
 अस्मे धेहि द्युमतीं वाचमासन् बृहस्पते अनमीवामिषिराम् ।
 यया वृष्टिं शंतनवे वनाव दिवो द्रुप्तो मधुमौ आ विवेश ३
 आ नो द्रुप्सा मधुमन्तो विशन्तिवन्द्रं देहाधिरथं सहस्रम् ।
 नि षीद होत्रमृतुथा यजस्व देवान् देवापे हविषा सपर्य ४
 आष्टिषेणो होत्रमृषिर्निषीदन् देवापिर्वसुमार्तिं चिकित्वान् ।
 स उत्तरस्मादधरं समुद्रमपो दिव्या असुजद्रुप्यां अमि ५
 अस्मिन् त्समुद्रे अद्युत्तरस्मिन्नापो देवेभिर्निवृता अतिष्ठन् ।
 ता अद्रवन्नाष्टिषेणेन सृष्टा देवापिना प्रेषिता मृक्षिणीषु ६ [१२]

यद्देवापिः शंतनवे पुरोहितो होत्राय वृतः कृपयन्नदीधत् ।
 देवश्रुतं वृष्टिवर्णिं रराणो बृहस्पतिर्वाचमस्मा अयच्छत् ७
 यं त्वा देवापिः शुशुचानो अग्रे आष्टिषेणो मनुष्यः समीधे ।
 विश्वेभिर्देवैरनुमद्यमानः प्र पर्जन्यमीरया वृष्टिमन्तम् ८
 त्वां पूर्वं ऋषयो गीभिरायन् त्वामध्वरेषु पुरुहूत विश्वे ।
 सहस्राण्यधिरथान्यस्मे आ नो यज्ञं रोहिदुश्वोप याहि ९
 एतान्यग्ने नवतिनं त्वे आहुतान्यधिरथा सहस्रा ।
 तेभिर्वधस्व तन्वः शूर पूर्वा दिवो नो वृष्टिर्मिषितो रिरिहि १०
 एतान्यग्ने नवतिं सहस्रा सं प्र यच्छ वृष्ण इन्द्राय भागम् ।
 विद्वान् पथं क्रतुशो देवयाना नृष्यैलानं त्रिवि देवेषु धेहि ११
 अग्ने वाधस्व वि मृधो वि दुर्गहा ऽपामीवामप रक्षांसि सेध ।
 अस्मात् समुद्राद्दृढतो दिवो नो ऽपाम् भूमानमुप नः सृजेह १२ [१३] (११४१)

(९९)

१२ वज्रो वैखानसः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

कं नश्चित्रमिषण्यासि चिकित्वान् पृथुग्मानं वाशं वावृधधै ।
 कत् तस्य दातु शर्वसो व्युष्टौ तक्षद्भजं वृत्रतुरमपिन्वत् १
 स हि द्युता विद्युता वेति सामं पृथुं योनिमसुरत्वा संसाद ।
 स सनीळिभिः प्रसहानो अस्य भ्रातुर्न क्रुते सतथस्य मायाः २ (११४३)

स वाजं यातापदुष्पदा यन् त्वर्षात्ता परि षदत् सनिष्यन् ।
 अनर्वा यच्छतदुरस्य वेदो ब्रजिच्छश्वेदौ अभि वर्षसा भूत् ३
 स यत्तयोऽवनीर्गोष्वर्वा ऽऽ जुहोति प्रधन्यासु सन्निः ।
 अपावो यत्र युज्यासोऽरथा द्रोण्यश्वास ईरति घृतं वाः ४
 स रुद्रेभिरशस्तवार ऋष्वं हित्वी गर्यमरिअवद्य आगात् ।
 वृषस्य मन्ये मिथुना विवव्री अन्नमभीत्यारोदयन्मुषायन् ५
 स इद्वासं तुवीरवं पतिदन् षल्लक्षं त्रिशीर्षाणं दमन्यत् ।
 अस्य त्रितो न्वोजसा वृधानो विपा वराहमयोअग्रया हन् ६ [१४]

स दुहणे मनुष ऊर्ध्वसान आ साविषदर्शसानाय शरुम् ।
 स नृतमो नहुषोऽस्मत् सुजातः पुरोऽभिनदहन् दस्युहव्यं ७
 सो अभ्रियो न यवस उदुन्यन् क्षयाय गातुं विदन्नो अस्मे ।
 उप यत् सीवुदिन्दुं शरिरैः श्येनोऽयोपाष्टिहन्ति दस्यून् ८
 स बाधतः शवसानेभिरस्य कुत्साय शुष्णं कूपणे परादात् ।
 अयं कविर्मनयच्छस्यमानमत्कं यो अस्य सन्नितो नृणाम् ९
 अयं दंशस्यन् नर्योभिरस्य दूस्मो देवेभिर्वरुणो न मायी ।
 अयं कनीनं क्रतुपा अविद्यमिमीतारुं यश्चतुष्पात् १०
 अस्य स्तोमैर्भिरौशिजु ऋजिश्वा व्रजं दूरयद्वृषभेण पित्रोः ।
 सुत्वा यद्यजतो वीदयद्दीः पुर इयानो अभि वर्षसा भूत् ११
 एवा महो असुर वक्षथाय वृषकः पङ्क्तिरूपं सर्पदिन्द्रम् ।
 स इयानः करति स्वस्तिमस्मा इषमूर्जं सुक्षितिं विश्वमाभाः १२ [१५] (११५३)

(१००)

[नवमोऽनुवाकः ॥९॥ सू० १००-११२]

१२ दुवस्युर्वान्दनः । विश्वे देवाः । जगती, १२ त्रिष्टुप् ।

इन्द्र इह मधवन् त्वावदिन्द्रज इह स्तुतः सुतपा वोधि नो वृधे ।
 देवेभिर्नः सविता प्रार्वतु श्रुतमा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे १
 भराय सु भरत भागमृत्वियं प्र वायवे शुचिपे क्रन्दादिष्टये ।
 गौरस्य यः पर्यसः प्रीतिमानश आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे २ (११५५)

आ नो देवः सविता साविषद्वयं ऋजूयते यजमानाय सुन्वते ।
यथा देवान् प्रतिभूषेम पाकवदा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ३
इन्द्रो अस्मे सुमना अस्तु विश्वहा राजा सोमः सुव्रितस्याध्येतु नः ।
यथायथा मित्रार्धितानि संदधु—रा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ४
इन्द्र उक्थेन शर्वसा परुर्दधे बृहस्पते प्रतरीतास्यायुषः ।
यज्ञो मनुः प्रमतिर्नः पिता हि क—मा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ५
इन्द्रस्य नु सुकृतं दैव्यं सहो ऽग्निर्गृहे जरिता मेधिरः कविः ।
यज्ञश्च भूद्विदथे चारुर्नम आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ६ [१६]

न वो गुहा चकृम भूरि दुष्कृतं नाविष्यं वसवो देवहेळनम् ।
मार्किनो देवा अनृतस्य वर्षस आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ७
अपामीवां सविता साविषद्वयं—ग्वरीय इदं सेधन्वद्वयः
ग्रावा यजं मधुषुदुच्यते बृह—दा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ८
ऊर्ध्वो ग्रावा वसवोऽस्तु सोतरि विश्वा द्वेषांसि सनुतर्धुषोत ।
स नो देवः सविता पायुरीडय आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ९
ऊर्जं गावो यवसे पीवो अत्तन ऋतस्य याः सदर्ने कोशे अङ्ध्वे ।
तनूरेव तन्वो अस्तु भेषज—मा सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे १०
क्रतुप्रावा जरिता शश्वतामव इन्द्र इन्द्रदा प्रमतिः सुतावताम् ।
पूर्णमूर्धर्विन्ध्यं यस्य सिक्तय आ सर्वतातिमर्दिति वृणीमहे ११
चित्रस्ते भानुः क्रतुपा अंभिष्टिः सन्ति स्पृधो जरणिषा अधृष्टाः ।
रजिष्ठया रज्या एव आ गो—स्तूर्ध्वं पर्ययं दुवस्युः १२ [१७] (११६५)

(१०१)

१२ बुधः सौम्यः । विश्वे देवा, ऋत्विजो वा । त्रिष्टुप्; ४, ६ गायत्री; ५ बृहती; ३, १२ जगती ।

उद्धृध्यध्वं समनसः सखायः समग्निर्मिन्ध्वं ब्रह्मः सनीलाः ।
वृषिक्रामग्निमुषसं च देवी—मिन्द्रावतोऽवसे नि ह्वये वः १
मन्द्रा कृणुध्वं धिय आ तनुध्वं नार्वमरित्रपरणीं कृणुध्वम् ।
इकृणुध्वमायुधारं कृणुध्वं प्राञ्चं युज्ञं प्र णयता सखायः २ (११६७)

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजम् ।	
गिरा च श्रुष्टिः समरा असंज्ञो नेदीय इत् सुण्यः पक्रमेयात्	३
सीरा युञ्जन्ति कुवयो युगा वि तन्वते पृथक् । धीरा देवेषु सुम्नया	४
निराहावान् कृणोतन् सं वरत्रा दधातन ।	
सिञ्चामहा अवतमुद्विणं वयं सुषेकमनुपक्षितम्	५
इष्कृताहावमवतं सुवरत्रं सुषेचनम् । उद्विणं सिञ्चे अक्षितम्	६ [१८]
प्रीणीताश्वान् हितं जयाथ स्वस्तिवाहं रथमित् कृणुध्वम् ।	
द्रोणाहावमवतमश्मचक्रं मंसत्रकोशं सिञ्चता नृपाणम्	७
व्रजं कृणुध्वं स हि वो नृपाणो वर्म सीव्यध्वं बहुला पृथूनि ।	
पुरः कृणुध्वमार्यसीरधृष्टा मा वः सुस्रोच्चमसो दंढता तम्	८
आ वो धियं यज्ञियां वर्त ऊतये देवा देवी यज्ञतां यज्ञियामिह ।	
सा नो दुहीयद्यवसेव गत्वी सहस्रधारा परसा मही गौः	९
आ तू षिञ्च हरिमीं द्रोणस्थे वाशींभिस्तक्षताश्मन्मयीभिः ।	
परि प्वजध्वं दशं कक्ष्याभिरुभे धुरौ प्रति वह्निं युनक्त	१०
उभे धुरौ वह्निरापिबर्दमानो ऽन्तर्योनेव चरति द्विजानिः ।	
वनस्पतिं वन आस्थापयध्वं नि षू दधिध्वमस्वनन्त उत्सम्	११
कपृन्नरः कपुथमुदधातन चोदर्यत खुदत वाजसातये ।	
निष्ठिद्वयः पुत्रमा च्यावयोतय इन्द्रं सवार्धं इह सोमपीतये	१२ [१९] (११७७)

(१०२)

१२ मुद्रलो भार्ग्यवः । दुघण, इन्द्रो वा । ऋष्टुप्, १, ३, १२ बृहती ।

प्र ते रथं मिथूकृतमिन्द्रोऽवतु धृष्णुया ।	
अस्मिन्नाजौ पुरुहूत श्रवाय्ये धनमक्षेषु नोऽव	१
उत् स्म वातो वहति वासो अस्या अधिरथं यदजयत् सहस्रम् ।	
रथीरभून्मुद्रलानी गविष्टौ भरे कृतं व्यचिद्विन्द्रसेना	२
अन्तर्यच्छ्र जिघांसतो वज्रमिन्द्रामिदासतः ।	
दासस्य वा मघवन्नायस्य वा सनुतर्यवया वृधम्	३ (११८०)

उद्धो हृदमपिबज्जहृषाणः कूटं स्म तृहदुभिमातिमेति ।

प्र मुष्कभारः श्रवं इच्छमानो ऽजिरं बाह्व अमरत् सिषासन्

४

न्यक्रन्दयन्नुपयन्त एनममेहयन् वृषभं मध्यं आजैः ।

तेन सूभवं शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः प्रधने जिगाय

५

ककद्वे वृषभो युक्त आसी दवावचीत् सारथिरस्य केशी ।

दुधैर्युक्तस्य दवंतः सहानस कृच्छन्ति ष्मा निष्पदो मुद्गलानीम्

६ [२०]

उत प्रधिमुदहन्त्यस्य विद्वा नुपायुनग्वंसंगमत्र शिक्षन् ।

इन्द्र उदावत् पतिमघ्याना मरंहत् पद्याभिः ककुद्धान्

७

शुनमघ्नाव्यचरत् कपर्दी वरत्रायां दार्वानह्यमानः ।

नृष्णानि कृण्वन् बहवे जनाय गाः पस्पशानस्तविषीरधत्

८

इमं तं पश्य वृषभस्य युञ्जं काष्ठाया मध्ये दृष्ट्वा शयानम् ।

येन जिगाय शतवत् सहस्रं गवां मुद्गलः पृतनाज्येषु

९

आरे अघा को न्विःस्था ददृश यं युञ्जन्ति तम्वा स्थापयन्ति ।

नास्मै तृणं नोदकमा भरन्त्युत्तरो धुरो बहति प्रदेदिशत्

१०

परिवृक्तेव पतिविद्यमानद् पीप्याना कूर्चक्रेणेव सिञ्चन् ।

एषेण्या चिद्वध्या जयेम सुमद्गलं सिनवदस्तु सातम्

११

त्वं विश्वस्य जगत्-श्चक्षुरिन्द्रासि चक्षुषः ।

वृषा यद्वाजिं वृषणा सिषाससि चोदयन् वधिणा युजा

१२ [२१] (११८९)

(१०३)

१३ ऐन्द्रोऽप्रतिरथः । इन्द्रः, ४ बृहस्पतिः, १२ अन्वा देवी, १३ मरुतो वा । विष्टुप्, १३ अनुष्टुप् ।

आशुः शिशानो वृषभो न भीमो धनाघनः क्षोभणश्रवणीनाम् ।

संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं सेना अजयत् साकमिन्द्रः

१

संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युक्कारेण दुश्चयवनेन धृष्णुना ।

तदिन्द्रेण जयत् तत् सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा

२

स इषुहस्तेः स निषङ्गिभिर्वशी संस्रष्टा स युध इन्द्रो गणेन ।

संस्रष्टजित् सोमपा बाहुशर्ध्वः प्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता

३

(११९२)

बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्रा अपवारधमानः ।	
प्रमञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्त्रस्माकमेध्यविता रथानाम्	४
बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।	
अभिवीरो अभिसत्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित्	५
गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तुमज्म प्रमृणन्तमोजसा ।	
इमं सजाता अनु वीरयध्वमिन्द्र सखायो अनु सं रभध्वम्	६ [२२]
अभि गोत्राणि सहसा गार्हमानो ऽद्वयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।	
दुश्च्यवनः पृतनाषाळयुध्योऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु	७
इन्द्र आसा नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।	
देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम्	८
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आश्रित्यानां मरुतां शर्धे उग्रम् ।	
महार्मनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात्	९
उद्धर्षय मघवन्नायुधा न्युत् सत्त्वनां मामकानां मनांसि ।	
उद्ध्वहन् वाजिनां वाजिना न्युद्धथानां जयतां यन्तु घोषाः	१०
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।	
अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मां उ देवा अवता हवेषु	११
अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यध्वे परेहि ।	
अभि प्रेहि निर्देह हत्सु शोकैरन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम्	१२
प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु ।	
उग्रा वः सन्तु बाहवो ऽनाधुष्या यथासथ	१३ [२३] (१२०२)

(१०४)

११ अष्टको वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

असावि सोमः पुरुहूत तुभ्यं हरिभ्यां यज्ञमुप याहि तूयम् ।	
तुभ्यं गिरो विप्रवीरा इयाना दधन्विर इन्द्र पिबा सुतस्य	१
अप्सु धूतस्य हरिवः पिबेह नृभिः सुतस्य जठरं पृणस्व ।	
मिमिक्षुर्यमर्द्रय इन्द्र तुभ्यं तेभिर्वर्धस्व मर्दमुक्थवाहः	२
प्रोग्रां पीति वृष्ण इयमि सत्यां प्रये सुतस्य हर्यश्च तुभ्यम् ।	
इन्द्र धेनाभिरिह मादयस्व धीभिर्विश्वाभिः शच्या गृणानः	३ (१२०५)

ऊती शचीवस्तव वीर्येण वयो दधाना उशिजं ऋतज्ञाः ।
 प्रजावदिन्द्र मनुषो दुरोणे तस्थुर्गुणन्तः सधमाद्यासः ४
 प्रणीतिभिष्टे हर्षश्च सुष्टोः सुषुम्नस्य पुरुचो जनासः ।
 मंहिष्ठासुतिं वित्तिरे दधानाः स्तोतारं इन्द्र तव सुनृताभिः ५ [२४]

उप ब्रह्माणि हरिवो हरिभ्यां सोमस्य याहि पीतये सुतस्य ।
 इन्द्रं त्वा यज्ञः क्षममाणमानङ् वृश्वो अस्यध्वरस्य प्रकेतः ६
 सहस्रवाजमभिमातिपाहं सुतेरणं मधवानं सुवृक्तिम् ।
 उप भूषन्ति गिरो अप्रतीतमिन्द्रं नमस्या जरितुः पनन्त ७
 सतापो देवीः सुरणा अमृक्ता याभिः सिन्धुमतरं इन्द्र पूभित ।
 नवतिं स्रोत्या नवं च स्रवन्ती देवेभ्यो गातुं मनुषे च विन्दः ८
 अपो महीरमिशस्तेरमुञ्चो ऽजागरास्वर्धि देव एकः
 इन्द्र यास्वं वृत्रतूर्यं चकथ ताभिर्विश्वायुस्तन्वं पुपुष्याः ९
 वीरेण्युः क्रतुरिन्द्रः सुशस्तिरुतापि धेनां पुरुहूतमीहि ।
 आर्द्वयद्भ्रमकृणोतु लोकं ससाहे शक्रः पृतना अभिष्टिः १०
 शुनं हुवम मधवानमिन्द्रमस्मिन् भरे नृतमं वाजसातौ ।
 शृण्वन्तमुग्रमुतये समस्तु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम् ११ [२५] (१२१३)

(१०५)

११ कौत्सो दुर्मित्रः सुमित्रो वा । इन्द्रः । उष्णिक्, १ गायत्री वा, २, ७ । पिपादिकमध्याः, ११ त्रिष्टुप् ।

कदा वसो स्तोत्रं हयंत आव इमंशा रुध्रदाः । वीर्यं सुतं वाताप्याय १
 हरी यस्य सुयुजा विव्रता वे रवन्तानु शेपा । उभा रजी न केशिना पतिदन् २
 अप योरिन्द्रः पापज आ मर्ते न शश्रमाणो विभीवान् । शुभे यद्युजे तविषीवान् ३
 सचायोरिन्द्रश्चकृष आँ उपानसः सपर्यन् । नदयोर्विव्रतयोः शूर इन्द्रः ४
 अधि यस्तुस्थौ केशवन्ता व्यचस्वन्ता न पुष्ट्यै । वनोति शिप्राभ्यां शिप्रिणीवान् ५ [२६]

प्रास्तौहृष्वौजा ऋध्वेभिस्ततश्च शूरः शर्वसा । ऋभुर्न क्रतुभिर्मातरिश्वा ६
 वज्रं यश्चक्रे सुहनाय दस्यवे हिरीमशो हिरीमान् । अरुतहनुरजुतं न रजः ७
 अब नो वृजिना शिशी ह्युचा वनेमानुचः । नाब्रह्मा यज्ञ ऋध्वजोषति त्वे ८
 ऊध्वी यत् ते त्रेतिनी भूद्यज्ञस्य धूर्धु सन्नन । सजूर्नावं स्वयंशसं सचायोः ९ (१२६४)

अथि ते पृथ्क्पुसेचनी भू-चिद्वये दर्विररेपाः । यया स्वे पात्रे सिञ्चस उत १०

शतं वा यदस्युयं प्रति त्वा सुमित्र इत्थास्तौद्विमित्र इत्थास्तौत ।

आवो यदस्युहृत्ये कुत्सपुत्रं प्रावो यदस्युहृत्ये कुत्सवत्सम् ११ [२७] (१२२४)

[षष्ठोऽध्यायः ॥६॥ व० १-२७]

(१०६)

११ भूतांशः काश्यपः । अश्विनौ । त्रिष्टुप् ।

उभा उ नूनं तदिदर्थयेथे वि तन्वाथे धियो वस्त्रापसेव ।

सध्रीचीना यातवे प्रेमजीगः सुदिनेव पृक्ष आ तंसयेथे १

उष्टारेव फर्वरेषु श्रयेथे प्रायोगेव श्वाद्या शासुरेथः ।

दूतेव हि ष्ठो यशसा जनेषु मापं स्थातं महिषिवावपानात् २

साक्युजां शकुनस्येव पक्षा पश्वेव चित्रा यजुरा गमिष्टम् ।

अग्निरिव देवयोर्दीविवांसा परिज्मानेव यजथः पुरुत्रा ३

आपी वो अस्मे पितरेव पुत्रो ग्रेव रुचा नृपतीव तुर्ये ।

इर्येव पुष्ट्यै किरणेव भुज्ये श्रुष्टीवानेव हवमा गमिष्टम् ४

वंसगेव पूषयीं शिम्बाता मित्रेव क्रुता शतरा शातपन्ता ।

वाजेवोच्चा वयसा घर्म्येष्टा मेधेवेषा संपर्याडे पुरीषा ५ [१]

सुण्येव जभरीं तुर्फरीतू नैतोशेव तुर्फरीं पर्फरीका ।

उद्वन्यजेव जेर्मना मदेरु ता मे जराय्वजरं मरायु ६

पजेव चर्चरं जारं मरायु क्षत्रेवार्थेषु तर्तरीथ उग्रा ।

ऋभू नापत खरमजा खरजु वायुर्न पर्फरत क्षयद्वयीणाम् ७

घर्मेव मधु जठरे सुनेरु भगेविता तुर्फरी फारिवारम् ।

पतरेव चचरा चन्द्रनिणि उन्ननक्रङ्गा मनन्याडे न जग्मी ८

बृहन्तेव गम्भरेषु प्रतिष्ठा पादेव गाधं तरते विदाथः ।

कर्णेव शासुरनु हि स्मराथोऽशेव नो भजतं चित्रमग्रः ९

आरङ्गरेव मध्वरेथे सारधेव गर्वि नीचीनबारे ।

कीनारैव स्वेदमासिष्विद्वाना क्षामेवोर्जा स्यवसात् संचेथे १०

ऋध्याम स्तोमं सनुयाम वाजमा नो मन्त्रं सुरथेहोप यातम् ।

यशो न पक्वं मधु गोष्वन्तरा भूतांशो अश्विनोः काममप्राः ११ [२] (१२३५)

(१०७)

११ दिव्य आङ्गिरसः, दक्षिणा वा प्राजापत्या । दक्षिणा, दक्षिणादातारो वा ।
जिष्णुप्, ४ जगती ।

- आविरभून्महि मार्धो न मेघां विश्वं जीवं तमसो निरमोचि ।
महि ज्योतिः पितृभिर्दत्तमार्गा दुरुः पन्था दक्षिणाया अदर्शि १
- उच्चा द्विवि दक्षिणावन्तो अस्थुर्ये अश्वदाः सह ते सूर्येण ।
हिरण्यदा अमृतत्वं भजन्ते वासोदाः सोम प्र तिरन्त आयुः २
- दैवी पूर्तिर्दक्षिणा देवयुज्या न कवारिभ्यो नहि ते पूणन्ति ।
अथा नरः प्रयतदक्षिणासो ऽवद्यभिया बहवः पूणन्ति ३
- शतधारं वायुमर्कं स्वर्विदं नृचक्षसस्ते अभि चक्षते हविः ।
ये पूणन्ति प्र च यच्छन्ति संगमे ते दक्षिणां दुहते सप्तमातरम् ४
- दक्षिणावान् प्रथमो हूत एति दक्षिणावान् ग्रामणीरग्रमेति ।
तमेव मन्ये नृपति जनानां यः प्रथमो दक्षिणामाविवाय ५ [३]
- तमेव कषिं तमु ब्रह्माणमाहु र्यज्ञन्यं सामगामुक्थशासम् ।
स शुक्रस्य तन्वो वेद तिस्रो यः प्रथमो दक्षिणया रराध ६
- दक्षिणाश्वं दक्षिणा गां ददाति दक्षिणा चन्द्रसुत यद्विरण्यम् ।
दक्षिणाघ्नं वनुते यो न आत्मा दक्षिणां वर्म कृणुते विजानन् ७
- न भोजा मधुर्न न्यर्थमीयुर्न रिण्यन्ति न व्यथन्ते ह भोजाः ।
इदं यद्विश्वं भुवनं स्वश्चेतत् सर्वं दक्षिणैभ्यो ददाति ८
- भोजा जिग्युः सुरभिं योनिमग्रे भोजा जिग्युर्वध्वं या सुवासाः ।
भोजा जिग्युरन्तःपेयं सुराया भोजा जिग्युर्ये अहृताः प्रयन्ति ९
- भोजायाश्वं सं मृजन्त्याशुं भोजायास्ते कन्या इ शुभ्रममाना ।
भोजस्येदं पुष्करिणीं वेश्म परिष्कृतं देवमानेव चित्रम् १०
- भोजमश्वाः सुष्टुवाहो वहन्ति सुवृद्धो वर्तते दक्षिणायाः ।
भोजं देवासोऽवता भरेणु भोजः शत्रून्तसमनीकेषु जेता ११ [४] (१२४६)

(१०८)

११ पणयोऽसुराः । सरमा देवता । २, ४, ६, ८, १०-११ सरमा देवशुनी ऋषिका ।
पणयो देवता । त्रिष्टुप् ।

किमिच्छन्तीं सरमा प्रेदमानद् दूरे ह्यध्वा जगुरिः पराचैः ।
कास्मेहिंतिः का परितक्म्यासीत् कथं रसायां अतरः पर्यासि १
इन्द्रस्य दूतीरिषिता चरामि मह इच्छन्तीं पणयो निधीन् वः ।
अतिष्कदो मियसा तन्न आवत् तथा रसायां अतरं पर्यासि २
कीदृङ्किन्द्रः सरमे का हंशीका यस्येदं दूतीरसरः पराकात् ।
आ च गच्छान्मित्रमेना दधामाऽथा गवां गोपतिर्नो भवाति ३
नाहं तं वेदु दभ्यं दभत् स यस्येदं दूतीरसरं पराकात् ।
न तं गूहन्ति स्रवतो गभीरा हता इन्द्रेण पणयः शयध्वे ४
इमा गर्वाः सरमे या ऐच्छुः परिं द्विवो अन्तान् सुभगे पतन्ती ।
कस्तं एना अब सृजादयुध्व्युतास्माकुमार्युधा सन्ति त्रिग्मा ५ [५]

असेन्या वः पणयो वचांस्य निवव्यास्तन्वः सन्तु पापीः ।
अधृष्टो व एतवा अस्तु पन्था बृहस्पतिर्व उभया न मृच्छात् ६
अयं निधिः सरमे अद्रिबुध्नो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्नृपिण्डः ।
रक्षन्ति तं पणयो ये सुगोपा वेकु पदमलंकृमा जगन्थ ७
एह गमन्नृषयः सोमशिता अयास्यो अङ्गिरसो नवग्वाः ।
त एतमूर्ध्वं वि भजन्त गोनामथैतद्वचः पणयो वमञ्जित ८
एवा च त्वं सरम आजगन्थ प्रवाधिता सहसा दैव्येन ।
स्वसारं त्वा कृण्वै मा पुनर्गा अप ते गवां सुभगे भजाम ९
नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्वमिन्द्रो विदुरङ्गिरसश्च घोराः ।
गोकांमा मे अच्छदयन् यदायमपात इत पणयो वरीयः १०
दूरमित पणयो वरीय उद्गारो यन्तु मिनतीर्कृतेन ।
बृहस्पतिर्या अविन्दुन्निगूळ्हाः सोमो प्रावाण ऋषयश्च विप्राः ११ [६] (१२५७)

(१०९)

७ जुह्वर्हजाया, ब्राह्मः ऊर्ध्वनाभा वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ६-७ अनुष्टुप् ।

तेऽवदन् प्रथमा ब्रह्मकिल्बिषे ऽकूपारः सलिलो मातरिश्वा ।

वीळुहंस्तप उग्रो मयोभू—रापो देवीः प्रथमजा क्रतेन १

सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मजाया पुनः प्रार्यच्छदहणीयमानः ।

अन्वर्तिता वरुणो मित्र आसी दृग्निर्होता हस्तगृह्या निनाय २

हस्तेनैव ग्राह्य आधिरस्या ब्रह्मजायेयमिति चेदवोचन् ।

न दूताय प्रह्ये तस्थ एषा तथा राष्ट्रं गुपितं क्षत्रियस्य ३

देवा एतस्यामवदन्त पूर्वे सप्तऋषयस्तपसे ये निषेदुः ।

भीमा जाया ब्राह्मणस्योपनीता दुर्धा दधाति परमे व्योमन् ४

ब्रह्मचारी चरति वेविषद्विषः स देवानां भवत्येकमङ्गम् ।

तेन जायामन्वविन्दुदृहस्पतिः सोमेन नीतां जुह्वं न देवाः ५

पुनर्वै देवा अददुः पुनर्मनुष्या उत ।

राजानः सत्यं कृण्वाना ब्रह्मजायां पुनर्ददुः ६

पुनर्दार्य ब्रह्मजायां कृत्वी देवैर्निकिल्बिषम् ।

ऊर्जं पृथिव्या भक्त्वायो—रुगायमुपासते ७ [७] (१२६४)

(११०)

११ जमदग्निर्भागवः, जामदग्न्यो रामो वा । आग्नीसूक्तं = (१ इधमः समिद्धोऽग्निर्वा, २ तनूनपात्,

३ इन्द्रः, ४ बर्हिः, ५ देवीर्ह्यारः, ६ उषासानका, ७ देव्यो होतारौ प्रचेतसौ, ८ तिस्रो देव्यः

सरस्वतीष्ठाभारत्यः, ९ त्वष्टा, १० वनस्पतिः, ११ स्वाहाकृतयः) । त्रिष्टुप् ।

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान् यजसि जातवेदः ।

आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान् त्वं दूतः क्विरसि प्रचेताः १

तनूनपात् पथ क्रतस्य यानान् मध्वा समञ्जस्त्वदया मुजिह्व ।

मन्मानि धीभिरुत यज्ञमुन्धन् देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः २

आजुह्वान ईड्यो वन्यश्वा ऽऽ याह्ये वसुभिः सजोषाः ।

त्वं देवानामसि यह्य होता स एनान् यक्षीषितो यजीयान् ३

प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्नाम् ।

व्युं प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अर्दितये स्योनम् ४ (१२६८)

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः ।

देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः

५ [८]

आ सुध्वयन्ती यजते उपाके उपासानक्तां सदतां नि योनौ ।

विष्ये योषणे बृहती सुरक्वमे अधि श्रियं शुक्रपिङ्गं दधानि

६

देव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमांसा यज्ञं मनुषो यजध्वे ।

प्रचोदयन्ता विद्वेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्तां

७

आ नो यज्ञं भारती तूयमे—त्वित्वा मनुष्वद्विह चेतयन्ती ।

तिस्रो देवीर्बर्हिरेवं स्योनं सरस्वती स्वर्पसः सदन्तु

८

य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिंशद्भवनानि विश्वा ।

तमद्य होतरिषितो यजीयान् देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान्

९

उपावसृज त्मन्यां समञ्चन् देवानां पार्थ ऋतुथा हवींषि ।

वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन

१०

सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञं—मग्निर्देवानामभवत् पुरोगाः ।

अस्य होतुः प्रदिश्युतस्य वाचि स्वाहाकृतं हविरदन्तु देवाः

११ [९] (१२७५)

(१११)

१० वैरूपोऽष्टादंष्ट्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

मनीषिणः प्र भरध्वं मनीषां यथायथा मृतयुः सन्ति नृणाम् ।

इन्द्रं सत्यैरैरयामा कुतेभिः स हि वीरो गिर्वणस्युर्विदानः

१

ऋतस्य हि सदर्शो धीतिरद्यौ सं गर्ह्यो वृषभो गोभिरानद् ।

उदतिष्ठत् तविषेणा रवेण महान्ति चित् सं विव्याचा रजांसि

२

इन्द्रः किल श्रुत्या अस्य वेदु स हि जिष्णुः पथिकृत् सूर्याय ।

आन्मेनां कृण्वन्नच्युतो मुवद्भोः पतिर्विवः सनजा अप्रतीतः

३

इन्द्रो मत्ता महतो अर्णवस्य व्रतामिनादङ्गिरोभिर्गृणानः ।

पुरुणि चिन्नि तताना रजांसि दाधार यो धरुणं सत्यताता

४

इन्द्रो विवः प्रतिमानं पृथिव्या विश्वा वेदु सर्वना हन्ति शुष्णम् ।

महीं चिद् द्यामातनोत् सूर्येण चास्कम्भ चित् कम्भेन स्कभीयान्

५ [१०]

वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्तु रदेवस्य शूशवानस्य मायाः ।

वि धृष्णो अत्र धृषता जघन्था—ऽथाभवो मघवन् बाह्वोजाः

६

(१२८१)

सचन्त यदुषसः सूर्येण चित्रामस्य केतवो रामविन्दन् ।	
आ यन्नक्षत्रं ददृशे दिवो न पुनर्यतो नकिरन्द्वा नु वेद	७
दूरं किल प्रथमा जग्मुरासां मिन्द्रस्य याः प्रसवे समुरापः ।	
कं स्विदग्रं कं बुध आसां मापो मध्यं कं वो नूनमन्तः	८
सुजः सिन्धूरहिना जग्रसानां आदिदेताः प्र विविजे जवेन ।	
मुमुक्षमाणा उत या मुमुत्रे ऽधेदेता न रमन्ते नितिकाः	९
सध्रीचीः सिन्धुमुशतीर्वायन् त्सनाज्जार आरितः पूर्भिदासाम् ।	
अस्तमा ते पार्थिवा वसू न्यस्मे जग्मुः सुनुता इन्द्र पूर्वीः	१० [११] (११८५)

(११२)

१० वैरूपो नमःप्रभेदनः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

इन्द्र पिब प्रतिकामं सुतस्य प्रातःसावस्तव हि पूर्वपीतिः ।	
हर्षस्व हन्तवे शूर शत्रू नुक्थेभिष्टे वीर्यांश्च प्र ब्रवाम	१
यस्ते रथो मनसो जवीया नेन्द्र तेन सोमपेयाय याहि ।	
तुयमा ते हरयः प्र द्रवन्तु येभिर्यासि वृषभिर्मन्दमानः	२
हरित्वता वर्चसा सूर्यस्य श्रेष्ठं रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व ।	
अस्माभिरिन्द्र सखिभिर्हुवानः सध्रीचीनो मादयस्वा निषद्य	३
यस्य त्यत् ते महिमानं मदे ज्विमे मही रोदसी नाविंक्ताम् ।	
तदोक्त आ हरिभिरिन्द्र युक्तैः प्रियेभिर्याहि प्रियमह्ममच्छ	४
यस्य शश्वत् पपिवा इन्द्र शत्रू ननानुकृत्या रण्यां चकथ ।	
स ते पुरंधिं तविषीमियति स ते मदाय सुत इन्द्र सोमः	५ [१२]
इदं ते पात्रं सनवित्तमिन्द्र पिबा सोममेना शतक्रतो ।	
पूर्ण आहावो मदिरस्य मध्वो यं विश्व इदंभिहर्षन्ति देवाः	६
वि हि त्वामिन्द्र पुरुषा जनांसो हितप्रयसो वृषभ ह्वयन्ते ।	
अस्माकं ते मधुमत्तमानी मा भुवन्त्सर्वाना तेषु हर्य	७
प्र त इन्द्र पूर्वाणि प्र नूनं वीर्यां वोचं प्रथमा कृतानि ।	
सतीनमन्युरश्रथायो अर्दि सुवेदुनामक्रणोर्ब्रह्मणे गाम्	८ (११९३)

नि धु सीद गणपते गणेषु त्वामाहुर्विप्रतमं कवीनाम् ।
 न ऋते त्वत् क्रियते किं चनारे महामर्कं मघवश्चित्रमर्च
 अभिरुष्या नो मघवन् नार्धमानान् तस्खे बोधि वसुपते सखीनाम् ।
 रणे क्वाधि रणकृत् सत्यशुष्मा ऽभक्ते चिदा भंजा राये अस्मान्

१

१० [१३] (१२९५)

(११३)

[दशमोऽनुवाकः ॥१०॥ सू० ११३-१२८]

१० वैरूपः शतप्रभेदनः । इन्द्रः । जगती, १० त्रिष्टुप् ।

तमस्य द्यावापृथिवी सचेतसा विश्वेभिर्वैरुन् शुष्ममावताम् ।
 यदैत् कृण्वानो महिमानमिन्द्रियं पीत्वी सोमस्य क्रतुमाँ अवर्धत
 तमस्य विष्णुर्महिमानमोजसां—ऽशुं दधन्वान् मधुनो वि रंशते ।
 देवेभिरिन्द्रो मघवां सुयवभिर्बुध्नं जघन्वाँ अभवद्भैरण्यः
 वृत्रेण यदहिना बिभ्रदायुधा समस्थिथा युधये शंसमाविदे ।
 विश्वे ते अत्र मरुतः सह तमना ऽवर्धयुध महिमानमिन्द्रियम्
 जज्ञान एव व्यबाधत् स्पृधुः प्रापश्यद्दीरो अभि पौंस्यं रणम् ।
 अवृश्चदद्विमवं सस्यदः सृज—दस्तंभान्नाकाँ स्वपस्ययां पुथुम्
 आदिन्द्रः सृजा तविपीरपत्यत् वरीयो द्यावापृथिवी अबाधत ।
 अवाभरन्द्विषितो वज्रमायसं शेवं मित्राय वरुणाय द्वाशुपे

१

२

३

४

५ [१४]

इन्द्रस्यात्र तविपीभ्यो विरिण्णिनं ऋघायतो अरंहयन्त मुन्यवे ।
 वृत्रं यदुग्रो व्यवृश्चदोजसा ऽपो बिभ्रतं तमसा परीवृतम्
 या वीर्याणि प्रथमानि कर्त्वा महित्वेभिर्यतमानौ समीयतुः ।
 ध्वान्तं तमोऽव दध्वसे हत इन्द्रो मग्ना पुर्वद्वृतावपत्यत
 विश्वे देवासो अध वृण्णयानि ते ऽवर्धयन्त्सोमवत्या वचस्यया ।
 रद्वं वृत्रमहिमिन्द्रस्य हन्मना ऽग्निर्न जम्भैस्तृप्त्वन्नमावयत्
 भूरि दक्षेभिर्वचनेभिर्ऋकभिः सख्येभिः सख्यानि प्र बोचत ।
 इन्द्रो धुनिं च चुमुर्नि च दुम्भय—च्छ्रद्दामनुस्या शृणुते दुभीतये

६

७

८

९

त्वं पुरुण्या भरा स्वश्या येभिर्मसै निवचनानि शंसन् ।
 सुगेभिर्विश्वा दुरिता तरेम विदो धु ण उर्विया गाधमद्य

१० [१५] (१३०५)

(११४)

१० वैरूपः सन्निः, तापसो धर्मो वा । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ४ जगती ।

- धर्मा समन्ता त्रिवृतं व्यापतु—स्तयोर्युष्टिं मातरिश्वां जगाम ।
 विवस्वतो दिधिषाणा अवेपन् विदुर्वेवाः सहसामानमर्कम् १
 तिस्रो वेध्याय निर्रुतीरुपासते दीर्घश्रुतो वि हि जानन्ति वल्लयः ।
 तासां नि चिक्युः कवयो निदानं परेषु या गुह्येषु व्रतेषु २
 चतुष्कपदा युवतिः सुपेशा घृतप्रतीका व्युनानि वस्ते ।
 तस्यां सुपर्णा वृषणा नि वेदतु—यन्त्रं देवा दधिरि भागधेयम् ३
 एकः सुपर्णः स संमुद्रमा विवेश स इदं विश्वं भुवनं वि चण्डे ।
 तं पाकेन मनसापश्यमन्तितु—स्तं माता रेव्हिह स उ रेव्हिह मातरम् ४
 सुपर्ण विप्राः कवयो वचोभि—रेकं सन्तं बहुधा कल्पयन्ति ।
 छन्दांसि च दधतो अध्वरेषु ग्रहान्तसोमस्य मिमते द्वादश ५ [१६]
 पद्मिशांश्च चतुरः कल्पयन्त—दछन्दांसि च दधत आद्वादशम् ।
 यज्ञं विमार्य कवयो मनीष क्रैक्सामाभ्यां प्र रथं वर्तयन्ति ६
 चतुर्वैशान्ये महिमानो अस्य तं धीरां वाचा प्र णयन्ति सप्त ।
 आपानं तीर्थं क इह प्र वोच—द्येन पथा प्रपिबन्ते सुतस्य ७
 सहस्रधा पञ्चदशान्युक्था यावद् द्यावापृथिवी तावदित् तत् ।
 सहस्रधा महिमानः सहस्रं यावद्ब्रह्म विष्ठितं तावती वाक् ८
 कश्छन्दसां योगमा वेदु धीरः को धिण्यां प्रति वाचं पपाद ।
 कमृत्विजामष्टमं शूरमाहु—र्हरी इन्द्रस्य नि चिकाय कः स्वित्र ९
 भूम्या अन्तं पर्येकं चरन्ति रथस्य धूर्षु युक्तासो अस्थुः ।
 श्रमस्य दायं वि भजन्त्येभ्यो यदा यमो भवति हृष्ये हितः १० [१७] (१११५)

(११५)

९ वारिहव्य उपस्तुतः । अग्निः । जगती, ८ त्रिष्टुप्, ९ शकरी ।

- चित्र इच्छिशोस्तरुणस्य वक्षथो न यो मातरावप्येति धातवे ।
 अनुधा यदि जीजनदधा च नु ववक्षं सद्यो महिं हृत्यं चरन् १
 अग्निर्हं नाम धायि दक्षपस्तमः सं यो वनां युवते भस्मना वृता ।
 अग्निप्रमुरा जुह्वां स्वध्वर इनो न प्रोथमानो यवसे वृषा २ (१११७)

तं वो विं न द्रुषदं देवमन्धस इन्दुं प्रोथन्तं प्रवपन्तमर्णवम् ।
 आसा वह्निं न शोचिषा विरप्तिनं महिब्रतं न सरजन्तमर्ध्वनः ३
 वि यस्य ते जयसानस्याजर धक्षोर्न वाताः परि सन्त्यच्युताः ।
 आ रणवासो युयुधयो न संत्वनं त्रितं नशन्त प्र शिषन्तं द्रुष्टये ४
 स इदृशिः कण्वतमः कण्वसखा उर्यः परस्यान्तरस्य तरुषः ।
 अग्निः पातु गृणतो अग्निः सूरि—नग्निर्देदातु तेषामर्वा नः ५ [१८]

वानिन्तमाय सद्यसे सुपिड्य तूषु च्यवानो अनु जातवेदसे ।
 अनुदे चिद्यो धृषता वरं सते महिन्तमाय धन्वनेदविष्यते ६
 एवाग्निर्मर्तैः सह सूरिभिर्वसुः पृथ्वे सहसः सूनरो नृभिः ।
 मित्रासो न ये सुधिता ऋतायवो द्यावो न द्युञ्जैरभि सन्ति मानुषान् ७

ऊर्जो नपात् सहसावन्निति त्वो—पस्तुतस्य वन्दते वृषा वाक् ।
 त्वां स्तोषाम् त्वया सुवीरा द्वाधीय आयुः प्रतरं दर्शानाः ८
 इति त्वाग्ने वृष्टिद्वयस्य पुत्रा उपस्तुतास ऋषयोऽवोचन् ।
 तौश्च पाहि गृणतश्च सूरिन् वषट्कण्डित्युध्वासो अनक्षन् नमो नम इत्युध्वासो अनक्षन् ९ [१९]

(११६)

(१३५४)

९ स्थौरोऽग्निमुतः स्थौरोऽग्नियूपो वा । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

पिबा सोमं महत् इन्द्रियाय पिबा वृत्राय हन्तवे शविष्ठ ।
 पिब राये शर्वसे ह्यमानः पिब मध्वस्तुपदिन्द्रा वृषस्व १
 अस्य पिब क्षुमतः प्रस्थितस्येन्द्र सोमस्य वरमा सुतस्य ।
 स्वस्तिदा मनसा मादयस्वा—स्वाचीनो रेवते सौमगाय २
 ममत्तु त्वा दिव्यः सोम इन्द्र ममत्तु यः सूयते पार्थिवेषु ।
 ममत्तु येन वरिवश्चकथं ममत्तु येन निरिणासि शत्रून् ३
 आ द्विर्बर्ही अमिनो याविन्द्रो वृषा हरिभ्यां परिपिक्तमन्धः ।
 गव्या सुतस्य प्रभृतस्य मध्वः सत्रा खेदामरुशहा वृषस्व ४
 नि तिग्मानि भ्राशयन् भ्राश्या—न्यव स्थिरा तनुहि यातुजूनाम् ।
 उग्रार्थं ते सहो बलं वदामि प्रतीत्या शत्रून् विगदेषु वृश्च ५ [२०] (१३५५)

व्युत्थं हन्द् तनुहि श्रवांस्यो जः स्थिरेव धन्वन्नोऽभिमातीः
 अस्मद्यग्वानुधानः सहोभि रनिभृष्टस्तन्वं वावुधस्व ६
 इदं हविर्मघवन् तुभ्यं रातं प्रति सञ्चाळहणानो गृभाय ।
 तुभ्यं सुतो मघवन् तुभ्यं पक्वोऽं अद्दीन्ध्र पिब च प्रस्थितस्य ७
 अद्दीदिन्ध्र प्रस्थितेमा हवींषि चनो दधिष्व पचतोत सोमम् ।
 प्रयस्वन्तः प्रति हयामसि त्वा सत्याः संन्तु यजमानस्य कामाः ८
 प्रेन्द्वाग्निभ्यां सुवचस्यामियमि सिन्धाविव प्रेरयं नावमर्कैः ।
 अया हव परि चरन्ति देवा ये अस्मभ्यं धनदा उद्भिदश्च ९ [२१] (१३३३)

(११७)

१ मिश्रुराङ्गिरसः । धनान्नदानं । त्रिष्टुप्, १-२ जगती ।

न वा उ देवाः क्षुधमिद्वधं ददु रताशितमुप गच्छन्ति मृत्यवः ।
 उतो रुयिः पृणतो नोप दस्य त्युतापुणन् मर्द्धितारं न विन्दते १
 य आधाय चकमानाय पित्वो अन्नवान्सन् रफितायोपजग्मुषे ।
 स्थिरं मनः कृणुते सेवते पुरो तो चित् स मर्द्धितारं न विन्दते २
 स इन्द्रो जो यो गृह्वे ददा त्यन्नकामाय चरते कुशाय ।
 अरमस्मै भवति यामहता उतापरीषु कृणुते सखायम् ३
 न स सखा यो न ददाति सख्ये सचाभुवे सचमानाय पित्वः ।
 अपास्मात् प्रेयान्न तदोको अस्ति पृणन्तमन्यमरणं चिदिच्छेत् ४
 पूणीयादिन्नार्धमानाय तव्यान् दार्धीयांसमनु पश्येत् पन्थाम् ।
 ओ हि वर्तन्ते रथेव चक्रा अन्यमन्यमुप तिष्ठन्त रायः ५ [२२]

मोघमन्नं विन्दते अप्रचेताः सत्यं ब्रवीमि वृध इत् स तस्य ।
 नार्धमणं पुष्यति नो सखायं केवलाघो भवति केवलदा ६
 कुषन्नित् फाल आशितं कृणोति यन्नध्वानमप वृद्धक्ते चरित्रैः ।
 वर्दन् ब्रह्मावदतो वनीयान् पूणन्नापिरपृणन्तमभि ध्यात् ७
 एकपाङ्क्त्यो द्विपदो वि चक्रमे द्विपात् त्रिपादमभ्येति पश्चात् ।
 चतुष्पादेति द्विपदामभिस्वरे संपश्यन् पृङ्क्तीरुपतिष्ठमानः ८ (१३४१)

समौ चिद्धस्तौ न समं विविष्टः समातरां चिन्न समं दुहाते ।
यमयोश्चिन्न समा वीर्याणि ज्ञाती चित सन्तौ न समं पृणीतः

९ [२३] (१३४२)

(११८)

९ उरुक्षय आमहीयवः । रक्षोहाऽग्निः । गायत्री ।

अग्ने हंसि न्यःत्रिणं दीद्यन्मर्त्येष्व	।	स्वे क्षये शुचिवत्	१
उत्तिष्ठसि स्वाहुतो घृतानि प्रति मोदसे	।	यत् त्वा सुचः समस्थिरन्	२
स आहुतो वि रोचते ऽग्निरीलेन्यो गिरा	।	सुचा प्रतीकमज्यते	३
घृतेनाग्निः समज्यते मधुप्रतीक आहुतः	।	रोचमानो विभावसुः	४
जरमाणः समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन	।	तं त्वा हवन्त मर्त्याः	५ [२४]
तं मर्ता अमर्त्यं घृतेनाग्निं संपर्यत	।	अदाभ्यं गृहपतिम्	६
अदाभ्येन शोचिषा ऽग्ने रक्षस्त्वं देह	।	गोपा क्रतुर्य दीदिहि	७
स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष यातुधान्यः	।	उरुक्षयेषु दीद्यत्	८
तं त्वा गीर्भिरुरुक्षया हव्यवाहं समीधिरे	।	यजिष्ठं मानुषे जने	९ [२५] (१३५१)

(११९)

१३ ऐन्द्रो लवः । आत्मा (इन्द्रः) । गायत्री ।

इति वा इति मे मनो गामश्वं सनुयामिति	।	कुवित् सोमस्यापामिति	१
प्र वाता इव दोधत् उन्मा पीता अयंसत्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	२
उन्मा पीता अयंसत् रथमश्वो इवाश्वः	।	कुवित् सोमस्यापामिति	३
उप मा मतिरस्थित वाश्वा पुत्रमिव प्रियम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	४
अहं तष्टेव वन्धुरं पर्यचामि हृदा मतिम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	५
नहि मे अक्षिपच्छना-च्छान्तसुः पञ्च कृष्टयः	।	कुवित् सोमस्यापामिति	६ [२६]
नहि मे रोदसी उभे अन्यं पक्षं च न प्रति	।	कुवित् सोमस्यापामिति	७
अभि ध्यां महीना भुव-मभीर्दमां पृथिवीं महीम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	८
हन्ताहं पृथिवीमिमां नि दधानीह वेह वा	।	कुवित् सोमस्यापामिति	९
ओषमित् पृथिवीमहं जङ्घनानीह वेह वा	।	कुवित् सोमस्यापामिति	१०
विवि मे अन्यः पक्षोऽहं ऽधो अन्यमचीकृषम्	।	कुवित् सोमस्यापामिति	११ (१३६२)

अहमस्मि महामहो ऽभिनभ्यमुदीषितः । कुवित सोमस्यापामिति १२
गृहो याम्यरंकृतो देवेभ्यो हव्यवाहनः । कुवि३ सोमस्यापामिति १३ [२७] (१३६४)

[सप्तमोऽध्यायः ॥७॥ व० १-३०]

(१२०)

९ आथर्वणो बृहद्विः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तदिदांस भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णः ।
सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रून्नु यं विश्वे मदन्त्यूमाः १
वावुधानः शर्वसा भूर्योजाः शत्रुर्दासाय भियसं दधाति ।
अव्यनञ्च व्यनञ्च सस्ति सं ते नवन्त प्रभृता मदेषु २
त्वे क्रतुमपि वृक्षान्ति विश्वे द्विर्यदेते त्रिभवन्यूमाः ।
स्वादोः स्वादीयः स्वादुनां सृजा स मदः सु मधु मधुनाभि योधीः ३
इति चिद्धि त्वा धना जयन्तं मदमदे अनुमदन्ति विप्राः ।
ओर्जीयो धृष्णो स्थिरमा तनुष्व मा त्वा दभन् यातुधानां दुरेवाः ४
त्वया वयं शाशब्दहे रणेषु प्रपश्यन्तो युधेन्यानि भूरि ।
चोदयामि त् आयुधा वचोभिः सं ते शिशामि ब्रह्मणा वयोसि ५ [१]
स्तुषेय्यं पुरुवपंसमुश्वं मिनतममाप्त्यमाप्त्यानाम् ।
आ दधते शर्वसा सप्त दानून् प्र साक्षते प्रतिमानानि भूरि ६
नि तद्विधेऽर्वं परं च यस्मिन्नाविथावसा दुरोणे ।
आ मातरां स्थापयसे जिगत्नू अत इनोषि कर्वेरा पुरुणि ७
इमा ब्रह्म बृहद्विदो विवृक्तीन्द्राय शूषमग्रियः स्वर्षाः ।
महो गोत्रस्य क्षयति स्वराजो दुरेश्व विश्वा अवृणोदप स्वाः ८
एवा महान् बृहद्विदो अथवा ऽवोचत स्वां तन्वामिन्द्रमिव ।
स्वसारो मातरिभ्वरीररिप्रा हिन्वन्ति च शर्वसा वर्धयन्ति च ९ [२] (१३७३)

(१२१)

१० हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः । कः (प्रजापतिः) । त्रिष्टुप् ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
स दाधार पृथिवीं धामुतेमां कस्मै देवाय हविषां विधेम १
य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।
यस्य द्यायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषां विधेम २ (१३७५)

यः प्राणतो निमिषतो महित्वै	क इद्राजा जगतो बभूव ।	
य ईशो अस्य द्विपदुश्चतुष्पदः	कस्मै देवाय हविषा विधेम	३
यस्येमे हिमवन्तो महित्वा	यस्य समुद्रं रसया सुहाहुः ।	
यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू	कस्मै देवाय हविषा विधेम	४
येन द्यौरुग्रा पृथिवी च हृळहा	येन स्वः स्तमितं येन नाकः ।	
यो अन्तरिक्षि रजसो विमानः	कस्मै देवाय हविषा विधेम	५ [३]
यं क्रन्दसी अवसा तस्तमाने	अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने ।	
यन्नाधि सूर उदितो विभाति	कस्मै देवाय हविषा विधेम	६
आपो ह यद्धृतीर्विश्वमायन्	गर्भं दधाना जनयन्तीरुग्निम् ।	
ततो देवानां समवर्ततासुरेकः	कस्मै देवाय हविषा विधेम	७
यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद्	दक्षं दधाना जनयन्तीर्युग्मम् ।	
यो देवेष्वधि देव एक आसीत्	कस्मै देवाय हविषा विधेम	८
मा नो हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या	यो वा दिवं सत्यधर्मा ज्ञानम् ।	
यश्चापश्चन्द्रा बृहतीर्ज्ञान	कस्मै देवाय हविषा विधेम	९
प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो	विश्वां ज्ञातानि परि ता बभूव ।	
यत् कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु	वयं स्याम परयो रयीणाम्	१० [४] (१३८९)

(१२२)

८ चित्रमहा वासिष्ठः। अग्निः। जगती; १, ५ त्रिष्टुप्।

वसुं न चित्रमहसं गुणीषे	वामं शेषमतिथिमद्विषेण्यम् ।	
स रासते शुरुषो विश्वधायसो	ऽग्निर्होता गृहपतिः सुवीर्यम्	१
जुषाणो अग्निं प्रति हर्य मे वचो	विश्वानि विद्वान् वयुनानि सुक्रतो ।	
धृतनिर्णिग्ब्रह्मणे गातुमेरय	तव देवा अजनयन्ननु धृतम्	२
सप्त धामानि परियन्नमर्त्ये	दाशद्वाष्टुषे सुकृते मामहस्व ।	
सुवीरेण रयिणाग्ने स्वाभुवा	यस्त आनन्द समिधा तं जुषस्व	३
यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं	हविष्मन्त ईळते सप्त वाजिनम् ।	
शूण्वन्तमग्निं धृतपृष्ठमुक्षणं	पुणन्तं देवं पृणते सुवीर्यम्	४ (१३८०)

त्वं द्रुतः प्रथमो वरेण्यः स हूयमानो अमृताय मत्स्व ।
त्वां मर्जयन् मरुतो दाशुषो गृहे त्वां स्तोमेमिधुर्गवो वि रुरुचुः

५ [५]

द्वषं द्रुहन्सुदुषां विश्वधांसं यजुप्रिये यजमानाय सुकतो ।
अग्नें घृतस्नुश्चिर्कृतानि दीद्यं—द्वर्तिर्यज्ञं परियन्सुकतूयसे
त्वामिदस्या उषसो व्युष्टिषु द्रुतं कृण्वाना अयजन्त मानुषाः ।
त्वां देवा महयाप्याय वावृधु—राज्यमग्ने निमृजन्तो अध्वरे
नि त्वा वसिष्ठा अहन्त वाजिनं गुणन्तो अग्ने विदथेषु वेधसः ।
रायस्पोषं यजमानेषु धारय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः

६

७

८ [६] (१३९१)

(१३२)

८ वेनो भार्गवः । वेनः । त्रिष्टुप् ।

अयं वेनश्चोदयत् पृश्निगर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने ।
इममपां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रां मृतिर्भां रिहन्ति
समुद्राद्गर्भमुर्दिषति वेनो नम्रोजाः पुष्टं हर्षतस्यं दर्शि ।
ऋतस्य सानावार्धं विष्टपि भ्रातृ समानं योनिमभ्यनूषत् ब्राः
समानं पूर्वीरभि वावशाना—स्तिष्ठन् वत्सस्य मातरः सनीलाः ।
ऋतस्य सानावार्धं चक्रमाणा रिहन्ति मध्वो अमृतस्य वाणीः
जानन्तो रूपमकृपन्त विप्रां मृगस्य घोषं महिषस्य हि गमन् ।
ऋतेन यन्तो अधि सिन्धुमस्थु—विदद्वन्धर्वो अमृतानि नाम
अप्सरा जारमुपसिष्मियाणा योषां बिभर्ति परमे व्योमन् ।
चरत् प्रियस्य योनिषु प्रियः सन् त्सीदत् पक्षे हिरण्यये स वेनः

१

२

३

४

५ [७]

नाके सुपर्णमुप यत् पतन्तं हृदा वेनन्तो अभ्यचक्षत त्वा ।
हिरण्यपक्षं वरुणस्य द्रुतं यमस्य योनौ शकुनं भुरण्युम्
ऊर्ध्वं गन्धर्वो अधि नाके अस्थात् प्रत्यङ् चित्रा बिभ्रवृसायुधानि ।
वसानो अत्कं सुरभिं हृशे कं स्वर्णं नाम जनत प्रियाणि
व्रत्सः समुद्रमभि यजिगाति पश्यन् गृध्रस्य चक्षसा विधमन् ।
भानुः शुकेण शोचिषा चकान—स्तूतीये चक्रे रजसि प्रियाणि

६

७

८ [८] (१३९९)

(१२४)

१ अग्निः, १, ५-९ अग्नि-वरुण-सोमाः । १ अग्निः; २-४ अग्नेरात्मा; ५, ७-८ वरुणः;
६ सोमः, ९ इन्द्रः । त्रिष्टुप्, ७ जगती ।

इमं नो अमु उप यज्ञमेहि पञ्चयामं त्रिवृतं सप्ततन्तुम् ।
असो हव्यधातुत नः पुरोगा ज्योगेव दीर्यं तम् आशयिष्ठाः १
अर्धेधादेवः प्रचता गुहा यन् प्रपश्यमानो अमृतत्वमेमि ।
शिवं यत् सन्तमशिबो जहामि स्वात् सख्यादरणीं नाभिमेमि २
पश्यन्न्यस्या अतिथिं वयायां ऋतस्य धाम वि मिमे पुरुणि ।
शंसांमि पित्रे असुराय शेव मयजियाद्यज्ञियं भागमेमि ३
बृह्नीः समा अकरमन्तरस्मिन्निन्द्रं वृणानः पितरं जहामि ।
अग्निः सोमो वरुणस्ते च्यवन्ते पर्यावर्द्धां तर्दवाम्यायन् ४
निर्माया उ त्वे असुरा अभूवन् त्वं च मा वरुण कामयासि ।
ऋतेन राजन्नृतं विविञ्चन् मम राष्ट्रस्याधिपत्यमेहि ५ [९]

इदं स्वर्दिदमिदांस वाममयं प्रकाश उर्वान्तरिक्षम् ।
हनाव वृत्रं निरोहि सोम हविष्ठा सन्तं हविषा यजाम ६
कविः कवित्वा विवि रूपमासज्जदप्रभूती वरुणो निरपः सृजत् ।
क्षेमं कृण्वाना जनयो न सिन्धवस्ता अस्य वर्णं शुचयो भरिञ्चति ७
ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं सचन्ते ता ईमा क्षेति स्वधया मदन्तीः ।
ता ई विशो न राजानं वृणाना बीभत्सुवो अप वृत्रादतिष्ठन् ८
बीभत्सूनां सयुजं हंसमाहु रपां दिव्यानां सख्ये चरन्तम् ।
अनुष्टुभमनु चर्चर्यमाणमिन्द्रं नि चिक्युः कवयो मनीषा ९ [१०] (१४०८)

(१२५)

८ घागामृणी । आत्मा । त्रिष्टुप्, २ जगती ।

अहं रुद्रेभिर्वसुभिश्चराभ्यहमादित्यैरुत विश्वेदेवैः ।
अहं मित्रावरुणोभा बिभर्म्यहमिन्द्राग्नी अहमश्विनोभा १
अहं सोममाहनसं बिभर्म्यहं त्वष्टारमुत पूषणं भगम् ।
अहं दधामि द्रविणं हविर्गते सुप्राव्ये यजमानाय सुन्वते २ (१४१०)

अहं राष्ट्रं संगमनी वसनां चिकितुषीं प्रथमा यज्ञियानाम् ।	
तां मां देवा व्यदधुः पुरुत्रा भूरिस्थात्रां भूर्यविशयन्तीम्	३
मया सो अन्नमस्ति यो विपश्यति यः प्राणिति य ईं शृणोत्युक्तम् ।	
अमन्तवो मां त उप क्षियन्ति श्रुधि श्रुत श्रद्धिवं ते वदामि	४
अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवेभिरुत मानुषेभिः ।	
यं कामये तंतमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधाम्	५ [११]
अहं रुद्राय धनुरा तनोमि ब्रह्माद्विषे शरवे हन्तुवा उ ।	
अहं जनाय समदं कृणोम्यहं द्यावापृथिवी आ विवेश	६
अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन मम योनिरप्स्वन्तः संमुद्रे ।	
ततो वि तिष्ठे भुवनानु विश्वोतामूं द्यां वर्ष्मणोप स्पृशामि	७
अहमेव वातं इव प्र वास्या रभमाणा भुवनानि विश्वा ।	
परो दिवा पर एना पृथिव्यै तावती महिना सं बभूव	८ [१२] (१४१९)

(१२६)

८ शैलूषिः कुलमलवर्हिषो, वामदेव्योऽहोमुग्वा । विश्वे देवाः । उपरिष्ठाद्बृहती, ८ त्रिष्टुप् ।

न तमहो न दुरिति देवासो अष्ट मर्त्यम् ।	
सजोषसो यमर्यमा मित्रो नयन्ति वरुणो अति द्विषः	१
तद्धि वयं वृणीमहे वरुण मित्रार्यमन् ।	
येना निरहंसो यूयं पाथ नेथा च मर्त्यमति द्विषः	२
ते नूनं नोऽयमृतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।	
नयिष्ठा उ नो नेषणि पषिष्ठा उ नः पर्षणयति द्विषः	३
यूयं विश्वं परि पाथ वरुणो मित्रो अर्यमा ।	
युष्माकं शर्मणि प्रिये स्याम सुप्रणीतयोऽति द्विषः	४
आदित्यासो अति सिधो वरुणो मित्रो अर्यमा ।	
उग्रं मरुद्भी रुद्रं हुवेमेन्द्रमग्निं स्वस्तयेऽति द्विषः	५
नेतार ऊ षु णस्तिरो वरुणो मित्रो अर्यमा ।	
अति विश्वानि दुरिता राजानश्चर्षणीनामति द्विषः	६
शुनमस्मभ्यमृतये वरुणो मित्रो अर्यमा ।	
शर्म यच्छन्तु सप्रथ आदित्यासो यदीमहे अति द्विषः	७ (१४२३)

यथा ह त्वद्भस्वो गौर्यं चित् पदि पिताममुञ्चता यजत्राः ।

एवो ष्वः स्मन्मुञ्चता व्यंहः प्र तार्यन्ते प्रतरं न आयुः

८ [१३] (१४२४)

(१२७)

८ कुशिकः सौभरः, रात्रिर्वा भारद्वाजी । रात्रिः । गायत्री ।

रात्री व्यरुयदायती पुरुत्रा देव्यः क्षमिः । विश्वा अधि श्रियोऽधित १

ओर्विप्रा अमर्त्या निवतो देव्युः द्रवतः । ज्योतिषा बाधते तमः २

निरु स्वसारमस्कृता पसं देव्यायती । अपेदु हासते तमः ३

सा नो अद्य यस्या व्यं नि ते यामन्नविक्षमहि । वृक्षे न वसति वयः ४

नि ग्रामासो अविक्षत नि पृद्वन्तो नि पक्षिणः । नि श्येनासीश्चिदर्थिनः ५

यावया वृक्ष्यं वृकं यवय स्तेनमूर्ध्न्ये । अथा नः सुतरां भव ६

उप मा पेषिंशत् तमः कृष्णं व्यक्तमस्थित । उप क्रणेव यातय ७

उप ते गा इवाकरं वृणीष्व दुहितर्दिवः । रात्रि स्तोमं न जिग्युषे ८ [१४] (१४३२)

(१२८)

९ विहव्य आङ्गिरसः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप्, ९ जगती ।

ममाग्नि वचो विहवेष्वस्तु व्यं त्वेन्धानास्तन्वं पुषेम ।

मह्यं नमन्तां प्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेण पृतना जयेम १

मम देवा विहवे सन्तु सर्व इन्द्रवन्तो मरुतो विष्णुराग्निः ।

ममान्तरिक्षमुरुलोकमस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन् २

मयि देवा द्रविणमा यजन्तां मध्याशीरस्तु मयि देवहूतिः ।

दैव्या होतारो वनुषन्तू पूर्वे ऽरिष्टाः स्याम तन्वा सुवीराः ३

मह्यं यजन्तु मम यानि हव्या ऽऽकूतिः सत्या मनसो मे अस्तु ।

एनो मा नि गां कतमच्छनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता नः ४

देवीः षड्वीरुरु नः कृणोत विश्वे देवास इह वीरयध्वम् ।

मा हास्महि प्रजया मा तनूभिर्मा रंधाम द्विषते सोम राजन् ५ [१५]

अग्ने मनुं प्रतिनुदन् परेषां मदब्धो गोपाः परि पाहि नस्त्वम् ।

प्रत्यञ्चो यन्तु निगुतः पुनस्ते इमेषां चित्तं प्रबुधां वि नैशत् ६

(१४३८)

धाता धातृणां भुवनस्य यस्पतिर्वैवं ज्ञातारमभिमातिषाहम् ।

इमं यज्ञमश्विनोभा बृहस्पतिर्वैवाः पान्तु यजमानं न्यथ्यात् ७

उरुव्यचा नो महिषः शर्मं यंसदस्मिन् हवै पुरुहुतः पुरुक्षुः ।

स नः प्रजायै हर्यश्व मृळयेन्द्र मा नो रीरिषो मा परा दाः ८

ये नः सपत्ना अप ते भवन्तिवन्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।

वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोघं चेत्तारमधिराजमक्रन् ९ [१६] (१४४१)

(१२९) [एकादशोऽनुवाकः ॥११॥ सू० १२९-१५१]

७ प्रजापतिः परमेष्ठी । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप् ।

नासदासीन्नो सदासीत् तदानीं नासीद्रजो नो व्योमा परो यत् ।

किमावरीवः कुह कस्य शर्मन्नम्भः किमासीद्गहनं गभीरम् १

न मृत्युरासीदमृतं न तर्हि न रात्र्या अह्न आसीत् प्रकेतः ।

आनीदवातं स्वधया तदेकं तस्मान्द्वान्यन्न परः किं चनासं २

तम आसीत् तमसा गूळहमग्रे ऽप्रकेतं सलिलं सर्वमा इदम् ।

तुच्छयेनाभ्वपिहितं यदासीत् तपसस्तन्महिनाजायतैकम् ३

कामस्तदग्रे समवर्तताधि मनसो रेतः प्रथमं यदासीत् ।

सतो बन्धुमसति निरविन्दन् हृदि प्रतीष्या कवयो मनीषा ४

तिरश्चीनो विततो रुश्मिरेषा मधः स्विदासीद्दुपरि स्विदासीत् ।

रेतोधा आसन् महिमान आसन् त्वधा अवस्तात् प्रयतिः परस्तात् ५

को अन्द्रा वैदु क इह प्र वोचत् कुत आजाता कुत इयं विसृष्टिः ।

अवाग्नेवा अस्य विसर्जनेनाऽथा को वैदु यत आबभूव ६

इयं विसृष्टिर्यत आबभूव यदि वा दुधे यदि वा न ।

यो अस्याध्यक्षः परमे व्योमन् त्सो अङ्ग वैदु यदि वा न वेद ७ [१७] (१४४८)

(१३०)

७ यज्ञः प्रजापत्यः । भाववृत्तम् । त्रिष्टुप्, १ जगती ।

यो यज्ञो विश्वतस्तन्तुमिस्तत् एकशतं देवकर्मभिरायतः ।

इमे वयन्ति पितरो य आयुयुः प्र व्याप वृथेत्यासते तृते १ (१४४९)

पुमौ एनं तनुत् उत कृणति पुमान् वि तन्ने अधि नाकं अस्मिन् ।	
इमे मयूखा उप सेदुरु सद्ः सामानि चक्रुस्तसराण्योतेवे	२
कासीत् प्रमा प्रतिमा किं निदानं माज्यं किमासीत् परिधिः क आसीत् ।	
छन्दुः किमासीत् प्रउगं किमुक्थं यद्देवा देवमयजन्त विश्वे	३
अग्नेर्गायत्र्यभवत् सयुग्वो णिहया सविता सं बभूव ।	
अनुष्टुभा सोम उक्थैर्महस्वान् बृहस्पतेर्बृहती वाचमावत्	४
विराणिमत्रावरुणयोर्भिथ्री रिन्द्रस्य त्रिष्टुबिह भागो अहः ।	
विश्वान् देवाञ्जगत्या विवेश तेन चाकल्प ऋषयो मनुष्याः	५
चाकल्पे तेन ऋषयो मनुष्या युजे जाते पितरो नः पुराणे ।	
पश्यन् मन्ये मनसा चक्षसा तान् य इमं यज्ञमयजन्त पूर्वे	६
सहस्तोमाः सहछन्दस आवृतः सहप्रमा ऋषयः सप्त दैव्याः ।	
पूर्वेषां पन्थामनुवृश्य धीरा अन्वालोभिरे स्थ्योडे न रश्मीन्	७ [१८] (१४५५)

(१३१)

७ सुकीर्तिः काक्षीवतः । इन्द्रः, ४-५ अश्विनौ । त्रिष्टुप्, ४ अनुष्टुप् ।

अप प्राच इन्द्र विश्वां अमित्रा नपापाचो अभिभूते नुदस्व ।	
अपोदीचो अप शूराधराच उरौ यथा तव शर्मन् मर्देम	१
कुविदुङ्ग यवमन्तो यवं चि द्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूर्य ।	
इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमोवृत्तिं न जग्मुः	२
नहि स्थूर्युतथा यातमस्ति नोत श्रवो विविदे संगमेपु ।	
गव्यन्त इन्द्रं सखाय विप्रा अश्वायन्तो वृषणं वाजयन्तः	३
युवं सुराममश्विना नमुचावासुरे सचा ।	
विपिपाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम्	४
पुत्रमिव पितराश्विनोभे न्द्रावथुः काव्यैर्दुसनाभिः ।	
यत् सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मधवन्नभिष्णक्	५
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ अवोभिः समृच्छीको भवतु विश्ववेदाः ।	
बाधतां द्वेषो अभयं कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्याम	६

(१४६१)

तस्य वयं सुमतौ यज्ञियस्याऽपि भद्रे सौमनसे स्याम ।

स सुत्रामा स्ववाँ इन्द्रो अस्मे आराच्चिद द्रवः सनुतयुधोतु

७ [१९] (१४६२)

(१३२)

७ शकपूतो नमोऽथः । मित्रावरुणो, १ युभूम्यश्विनः । विराडूपा, १ न्यङ्कुसारिणी,
२, ६ प्रस्तारपङ्क्तिः, ७ महासतोवृहती ।

ईजानमिदं द्यौर्गुतावसु रीजानं भूमिरभि प्रभूषणि ।

ईजानं देवावश्विना वभि सुमैरवर्धताम्

१

ता वाँ मित्रावरुणा धारयत्क्षिती सुषुम्नेषितत्वता यजामसि ।

युवोः क्राणायं सख्यै रभि ध्याम रक्षसः

२

अर्धा चिन्नु यद्दिधिषामहे वा मभि प्रियं रेक्णः पत्यमानाः ।

वृद्धाँ वा यत् पुष्यति रेक्णः सम्वाँरन् नकिरस्य मवानि

३

असावन्यो असुर सुयत् द्यौ स्त्वं विश्वेषां वरुणासि राजा ।

मूर्धा रथस्य चाकून् नैतावतैर्नसान्तकधृक्

४

अस्मिन्त्वेऽतच्छकपूत एनो हिते मित्रे निर्गतान् हन्ति वीरान् ।

अवोवाँ यद्वात तनुष्ववः प्रियासु यज्ञियास्ववाँ

५

युवोहि मातादिति विचेतसा द्यौर्न भूमिः पर्यसा पुपूतनि ।

अव प्रिया दिदिष्टन् सूरौ निनिक्त रश्मिभिः

६

युवं ह्यप्तराजावसीदत तिष्ठद्वथं न धूर्षदं वनर्षदम् ।

ता नः कणूकयन्ती नुमेधस्तत्रे अंहसः सुमेधस्तत्रे अंहसः

७ [२०] (१४६९)

(१३३)

७ सुदाः पैजवनः । इन्द्रः । शकरी, ४-६ महापङ्क्तिः, ७ त्रिष्टुप् ।

प्रो प्वस्मै पुरोऽथ मिन्द्राय शूपमर्चत ।

अभीकै चिदु लोककृत् संगे समत्सु वृत्रहाऽस्माकं बोधि चोविता

नमन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

१

त्वं सिन्धूर्वासृजोऽधराचो अहन्नहिम् ।

अगन्नुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यं तं त्वा परि प्वजामहे

नमन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

२

(१४७१)

वि षु विश्वा अरातयो ऽर्यो नशन्त नो धियः ।

अस्तासि शत्रवे वधं यो न इन्द्र जिघांसति या तं रातिर्वृद्धिर्वसु

नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु

३

यो न इन्द्राभितो जनो वृकायुरादिदेशति ।

अधस्पदं तमीं कृधि विबाधो असि सासहि नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ४

यो न इन्द्राभिदासति सनाभिर्यश्च निष्ठ्वः ।

अव तस्य बलं तिर महीव द्यौरध त्मना नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ५

व्यमिन्द्र त्वायवः सखित्वमा रभामहे ।

ऋतर्यं नः पथा नया ऽति विश्वानि दुरिता नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ६

अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र तां शिक्ष या दोहते प्राति वरं जज्ञे ।

अच्छिद्रोद्ग्री पीपयद्यथा नः सहस्रधारा पर्यसा मही गौः

७ [२१] (१४७६)

(१३४)

७, १-६ (पूर्वार्धस्य) मान्धाता यौवनाश्वः, ६ (उत्तरार्धस्य)- ७ गोधा ऋषिका । इन्द्रः ।
महापशक्तिः, ७ पंक्तिः ।

उभे यदिन्द्र रोदसी आप्राथोषा इव ।

महान्तं त्वा महीनां सम्राजं चर्षणीनां देवी जनित्र्यजीजन इन्द्रा जनित्र्यजीजनत् १

अव स्म दुर्हणायतो मर्तस्य तनुहि स्थिरम् ।

अधस्पदं तमीं कृधि यो अस्माँ आदिदेशति देवी जनित्र्यजीजन इन्द्रा जनित्र्यजीजनत् २

अव त्या बृहतीरिषो विश्वश्चन्द्रा अमित्रहन् ।

शचीभिः शक्र धनुहीन्द्र विश्वाभिरुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजन इन्द्रा जनित्र्यजीजनत् ३

अव यत् त्वं शतक्रतु विन्द्र विश्वानि धनुषे ।

रयिं न सुन्वते सचा सहस्रिणीभिरुतिभिर्देवी जनित्र्यजीजन इन्द्रा जनित्र्यजीजनत् ४

अव स्वेदा इवाभितो विष्वक् पतन्तु दिद्यवः ।

वृवीया इव तन्तवो व्यस्मदेतु दुमेति देवी जनित्र्यजीजन इन्द्रा जनित्र्यजीजनत् ५

वीर्यं ह्यङ्कुशं यथा शक्तिं बिमर्षि मन्तुमः ।

पूर्वेण मघवन् पदा ऽजो व्यां यथा यमो देवी जनित्र्यजीजन इन्द्रा जनित्र्यजीजनत् ६

नकिर्देवा मिनीमसि नकिरा योपयामसि मन्त्रश्रुत्यं चरामसि ।

पक्षेभिरपिकक्षेभि रत्राभि सं रभामहे

७ [२२] (१४८३)

(१३५)

७ कुमारो यामायनः । यमः । अनुष्टुप् ।

यस्मिन् वृक्षे सुपलाशे देवैः संपिबते यमः ।

अत्रा नो विशपतिः पिता पुराणां अनु वेनति

१

पुराणां अनुवेनेनन्तं चरन्तं पापयामुया । असुयन्नभ्यचाकशं तस्मा अस्पृह्यं पुनः

२

यं कुमार नवं रथं मचक्रं मनसाकृणोः । एकैष विश्वतः प्राञ्च मपश्यन्नधि तिष्ठसि

३

यं कुमार प्रार्वतयो रथं विभ्रेभ्यस्परि । तं सामानु प्रार्वतत् समितो नाव्याहितम्

४

कः कुमारमजनय द्रथं को निरवर्तयत् । कः स्वित् तद्वद्य नो ब्रूया दनुवेयी यथाभवत्

५

यथाभवदनुवेयी ततो अग्रमजायत । पुरस्ताद्बुध आततः पश्चान्निरयणं कृतम्

६

इदं यमस्य सार्दनं देवमानं यदुच्यते ।

इयमस्य धम्यते नाली रयं ग्रीभिः परिष्कृतः

७ [२३] (१४९०)

(१३६)

[७] १ जूतिः, २ वातजूतिः, ३ विप्रजूतिः, ४ वृषाणकः, ५ करिकतः, ६ एतशः, ७ ऋष्यशृङ्गः

(एते वातरशना मुनयः) । केशिनः = अग्नि-सूर्य-वायवः । अनुष्टुप् ।

केश्यं शिं केशी विषं केशी बिभर्ति रोदसी ।

केशी विश्वं स्वर्दृशे केशीदं ज्योतिरुच्यते

१

मुनयो वातरशनाः पिशङ्गा वसते मला ।

वातस्यानु धार्जिं यन्ति यद्देवासो अविक्षत

२

उन्मदिता मौनेयेन वातां आ तस्थिमा वयम् ।

शरीरकुस्माकं यूयं मतांसो अभि पश्यथ

३

अन्तरिक्षेण पतति विश्वा रूपावचाकशत् ।

मुनिर्दिवस्यदेवस्य सौकृत्याय सखा हितः

४

वातस्याश्वो वायोः सखा ऽथो देवर्षितो मुनिः ।

उभौ संमुद्रावा क्षेति यश्च पूर्वं उतापरः

५

अप्सरसां गन्धर्वाणां मुगाणां चरणे चरन् ।

केशी केतस्य विद्वान् तसखा स्वादुर्मदन्तमः

६

वायुरस्मा उपामन्थत् पिनष्टि स्मा कुनन्ममा ।

केशी विषस्य पात्रेण यदुद्रेणापिबत् सह

७ [२४] (१४९७)

(१३७)

७, १ भरद्वाजः, २ कश्यपः, ३ गोतमः, ४ अत्रिः, ५ विश्वामिश्रः, ६ जमदग्निः,
७ वसिष्ठः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः ।

उतागश्चकुषं देवा देवा जीवयथा पुनः ।

द्वाविमौ वातौ वात आ सिन्धोरा परावतः ।

दक्षं ते अन्य आ वातु परान्यो वातु यद्रपः ।

आ वात वाहि भेषजं वि वात वाहि यद्रपः ।

त्वं हि विश्वभेषजो देवानां दूत इयसे ।

आ त्वागमं शन्तातिभि—रथो अरिष्टतातिभिः ।

दक्षं ते भद्रमाभार्षं परा यक्षमं सुवामि ते ।

त्रार्यन्तामिह देवा—त्रार्यतां मरुतां गुणः ।

त्रार्यन्तां विश्वा भूतानि यथायमरुपा असत् ।

आप इद्वा उ भेषजी—रापो अमीवचातनीः ।

आपः सर्वस्य भेषजी—स्तास्ते कृण्वन्तु भेषजम् ।

हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरागवी ।

अनामयित्नुभ्यां त्वा ताभ्यां त्वोष स्पृशामसि ।

(१३८)

६ अङ्ग औरवः । इन्द्रः । जगती ।

तव त्य इन्द्र मुख्येषु बह्वय ऋतं मन्वाना व्यदार्दिरुर्वलम् ।

यत्रा दशस्यन्नुषसो गिणन्नपः कुत्साय मन्मन्त्रह्यश्च दुंसयः ।

अवासुजः प्रस्वः श्वश्वयो गिरी—नुदाज उस्त्रा अपिबो मधु प्रियम् ।

अवर्धयो वनिनो अस्य दुंससा शुशोच सूर्यं ऋतजातया गिरा ।

वि सूर्यो मध्ये अमुचद्रथं द्विवो विदद्वासाय प्रतिमानमार्यः ।

द्वळहानि पिप्रोरसुरस्य मायिन इन्द्रो व्यास्यच्चकुवाँ ऋजिश्वना ।

अनाधृष्टानि धृषितो व्यास्य—न्निधीरदेवाँ अमृणव्यास्यः ।

मासेव सूर्यो वसु पुर्यमा ददे गृणानः शङ्खैरशृणाद्विरुक्मता ।

अयुद्धसेनो विश्वा विमिन्वता दार्शद्वृत्रहा तुज्यानि तेजते ।
इन्द्रस्य वज्रादविभेदमिश्रथः प्राक्रामच्छुन्ध्यूरजहादुषा अनः
एता त्या ते श्रुत्यानि केवला यदेक एकमकृणोरयज्ञम् ।
मासां विधानमदधा अधि यवि त्वया विमिन्नं भरति प्रधि पिता

५

६ [२६] (१५१०)

(१३९)

६ देवगन्धर्वो विश्वावसुः । सविता, ४-६ आत्मा । त्रिष्टुप् ।

सूर्यरश्मिहंरकिशः पुरस्तात् सविता ज्योतिरुदयो अर्जसम् ।
तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान् संपश्यन् विश्वा भुवनानि गोपाः
नुचक्षा एष दिवो मध्य आस्त आपप्रिवान् रोदसी अन्तरिक्षम् ।
स विश्वाचीरभि चण्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुम्
रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपाभि चण्टे शचीभिः ।
देव इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे धनानाम्
विश्वावसुं सोम गन्धर्वमापो ददृशुषीस्तद्वृतेना व्यायन् ।
तद्वन्वैदिन्द्रो रारहाण आसां परि सूर्यस्य परिधीरपश्यत्
विश्वावसुरभि तन्नो गृणातु दिव्यो गन्धर्वो रजसो विमानः ।
यद्वा घा सत्यमुत यन्न विन्न धियो हिन्वानो धिय इन्नो अव्याः
सस्त्रिमविन्वुच्चरणे नदीनामपावृणोद्दुरो अश्मन्नजानाम् ।
प्रासां गन्धर्वो अमृतानि वोच दिन्द्रो दक्षं परि जानाद्वहीनाम्

१

२

३

४

५

६ [२७] (१५१३)

(१४०)

६ अग्निः पावकः । अग्निः । सतोवृद्धती, १-२ विष्टारपङ्क्तिः, ६ उपरिष्ठाज्योतिः ।

अग्रे तव श्रवो वयो महिं भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
बृहद्भानो शर्वसा वाजमुक्थ्यं दधासि वाशुषे कवे
पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उर्दियर्षि भानुना ।
पुत्रो मातरां विचरन्नुपावसि पूषाक्षि रोदसी उभे
ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिमिहितः ।
त्वे इषः सं दधुर्भूरिवर्षसश्चित्रोतयो वामजाताः

१

२

३

(१५१९)

इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व जन्तुभिर्—रस्मे रायो अमर्त्य ।	
स दर्शितस्य वर्षुषो वि राजसि पूणाक्षि सानसिं क्रतुम्	४
इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं राधसो महः ।	
रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसिं रयिम्	५
कृतावानं महिषं विश्वदर्शित—मग्निं सुन्नायं दधिरे पुरो जनाः ।	
ध्रुत्कर्णं सप्रथस्तम त्वा गिरा देव्यं मानुषा युगा	६ [२८] (१५२२)

(१४१)

६ अग्निस्तापसः । विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अग्ने अच्छा वद्वेह नः प्रत्यङ् नः सुमना भव ।	
प्र नो यच्छ विशस्पते धनदा असि नस्त्वम्	१
प्र नो यच्छत्वयमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः ।	
प्र देवाः प्रोत सूनृता रायो देवी ददातु नः	२
सोमं राजानमवसे अग्निं गीर्भिर्हवामहे ।	
आकृत्यान् विष्णुं सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम्	३
इन्द्रवायू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे ।	
यथा नः सर्वे इज्जनः संगत्या सुमना असन्त	४
अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय ।	
वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनम्	५
त्वं नो अग्ने अग्निभिर्ब्रह्म यज्ञं च वर्धय ।	
त्वं नो देवतातये रायो दानाय चोदय	६ [२९] (१५२८)

(१४२)

८ शार्ङ्गाः— १-२ जरिता, ३-४ द्रोणः, ५-६ सारिस्तृकः, ७-८ स्तम्भमिश्रः । अग्निः ।

त्रिष्टुप्, १-२ जगती, ७-८ अनुष्टुप् ।

अयमग्ने जरिता त्वे अभूदपि सहसः सूनो नृद्व्यन्यदस्त्याप्यम् ।	
भद्रं हि शर्म त्रिवर्धयमस्ति त आरे हिंसानामपं द्विद्युमा कृधि	१
प्रवत् ते अग्ने जनिमा पितृयतः साचीव विश्वा भुवना न्युत्तसे ।	
प्र सप्तयः प्र सनिषन्त नो धियः पुरश्चरन्ति पशूपा इव त्मना	२ (१५३०)

उत वा उ परि वृणक्षि बप्स—द्वहोरंश्च उलपस्य स्वधावः ।	
उत खिल्या उर्वराणां भवन्ति मा ते हेति तविषीं चुक्रुधाम	३
यदुद्रतो निवतो यासि बप्सत् पृथगेषि प्रगर्धिनीव सेना ।	
यदा ते वारो अनुवार्ति शोचि—र्वसेव श्मश्रु वपसि प्र भूमं	४
प्रत्यस्य श्रेणयो ददृश्च एकं नियानं बहवो रथांसः ।	
बाहू यदग्ने अनुमर्मुजानो न्यदुत्तानामन्वेषि भूमिम्	५
उत ते शुष्मा जिहतामुत ते अर्चि—रुत ते अग्ने शशमानस्य वाजाः ।	
उच्छ्वस्व नि नम वर्धमान आ त्वाद्य विश्वे वसवः सदन्तु	६
अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।	
अन्यं कृणुष्वेतः पन्थां तेन याहि वशां अनु	७
आयने ते पुरायणे दूवीं रोहन्तु पुष्पिणीः ।	
द्वदाश्वं पुण्डरीकाणि समुद्रस्य गृहा जमे	८ [३०] (१५३६)

[अष्टमोऽध्यायः ॥ ८॥ व० १-४९]

(१४३)

६ आशिः सांख्यः । अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

त्यं चिदत्रिमृतञ्जुर्—मर्थमश्वं न यार्तवे ।	
कक्षीवन्तं यदी पुना रथं न कृणुथो नवम्	१
त्यं चिदश्वं न वाजिनं मरेणवो यमन्तत ।	
हृळ्हं ग्रन्थिं न वि प्यत्—मत्रिं यविष्ठमा रजः	२
नरा दंसिष्ठावत्रये शुभ्रा सिषासतं धियः ।	
अथा हि वां विवो नरा पुनः स्तोमो न विशसे	३
चिते तद्वां सुराधसा रातिः सुमतिराश्विना ।	
आ यन्नः सवने पृथौ समने पर्थथो नरा	४
युवं भुज्युं समुद्र आ रजसः पार ईक्षितम् ।	
यातमच्छा पतत्रिभिर्नासत्या सातये कृतम्	५
आ वां सुन्नैः शंगू इव महिष्ठा विश्ववेदसा ।	
समस्मे भूषतं नरो—त्सं न पिप्युषीरिषः	६ [१] (१५४९)

(१४४)

६ ताक्ष्यः सुपर्णः, यामायन ऊर्ध्वकशनो वा । इन्द्रः । गायत्री, २ बृहती,
५ सतोबृहती, ६ विष्टारपङ्क्तिः ।

अयं हि ते अमर्त्य इन्द्रतयो न पत्यते । दक्षो विश्वार्युर्वधसे	१
अयमस्मासु काव्यं क्रभुर्वज्रो दास्वते ।	
अयं विभर्त्यूर्ध्वकृशानं मदं—मभुर्न कृत्यं मदम्	२
घृषुः श्येनाय कृत्वन आसु स्वासु वंसंगः । अव दीधेदहीशुवः	३
यं सुपर्णः परावतः श्येनस्य पुत्र आभरत् । शतचक्रं योऽह्यो वर्तनिः	४
यं ते श्येनश्चारुमवुकं पदाभर—दरुणं मानमन्धसः ।	
एना वयो वि तार्यायुर्जीवस एना जागार बन्धुता	५
एवा तदिन्द्र इन्दुना वेषु चिद्धारयाते महि त्यजः ।	
क्रत्वा वयो वि तार्यायुः सुक्रतो क्रत्वायमस्मदा सुतः	६ [२] (१५४८)

(१४५)

६ इन्द्राणी । सपत्नीवाधनम् (उपनिषत्) । अनुष्टुप्, ६ पङ्क्तिः ।

इमां खनाभ्योर्षधि वीरुधं बलवत्तमाम् ।	
यया सपत्नीं वार्धते यया संविन्दते पतिम्	१
उत्तानपर्णे सुभगे देवजूते सहस्वति ।	
सपत्नीं मे परा धम पतिं मे केवलं कुरु	२
उत्तराहमुत्तर उत्तरेदुत्तराभ्यः ।	
अथा सपत्नी या ममा—ऽधरा सार्धराभ्यः	३
नह्यस्या नाम गृभ्णामि नो अस्मिन् रमते जने ।	
परमिव परावतं सपत्नीं गमयामसि	४
अहमस्मि सहमाना अथ त्वमसि सासहिः ।	
उभे सहस्वती भूत्वी सपत्नीं मे सहावहे	५
उप तेऽधां सहमाना—मभि त्वाधां सहीयसा ।	
मामनु प्र ते मनो वत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु	६ [३] (१५५४)

(१४६)

६ ऐरम्भदो देवमुनिः । अरण्यानी । अनुष्टुप् ।

अरण्यान्यरण्यान्यसौ या प्रेव नश्यसि ।	
कथा ग्रामं न पृच्छसि न त्वा भीरिव विन्दतीऽ	१
वृषारवाय वदेते यदुपावति चिच्चिकः ।	
आघाटिभिरिव धावर्यन्नरण्यानिर्महीयते	२
उत गाव इवादन्युत वेश्मेव दृश्यते ।	
उतो अरण्यानिः सायं शकुटीरिव सर्जति	३
गामङ्गैष आ ह्वयति दार्वङ्गैषो अपावधीत् ।	
वसन्नरण्यान्यां सायमक्रुक्षदिति मन्यते	४
न वा अरण्यानिर्हन्त्यन्यश्चेन्नाभिगच्छति ।	
स्वादोः फलस्य जुग्धवार्य यथाकामं नि पद्यते	५
आश्वनगन्धिं सुरभिं बह्वन्नामकृषीबलाम् ।	
प्राहं मुगाणां मातरं मरण्यानिमंशंसिषम्	६ [४] (१५६०)

(१४७)

५ सुवेदाः शैरीषिः । इन्द्रः । जगती, ५ त्रिष्टुप् ।

अत्ते दधामि प्रथमार्यं मन्यवे ऽह्न्यद्वृत्रं नर्यं विवेरपः ।	
उभे यत्त्वा भवतो रोदसी अनु रेजते शुष्मात् पृथिवी चिद्विषः	१
त्वं मायाभिरनवद्य माचिनं श्रवस्यता मनसा वृत्रमर्दयः ।	
त्वामिन्नरो वृणते गर्विष्टिषु त्वां विश्वासु हव्यास्विष्टिषु	२
ऐषु चाकन्धिं पुरुहूतं सूरिषु वृधासो ये मघवन्नानुर्मघम् ।	
अर्चन्ति तोके तनये परिष्टिषु मेघसाता वाजिनमहये धने	३
स इच्छु रायः सुभृतस्य चाकनन्मदुं यो अर्यं रंह्यं चिकेताति ।	
त्ववृधो मघवन् वृश्वध्वरो मक्ष स वाजं भरते धना नृभिः	४
त्वं शर्धाय महिना गुणान उरु कृधि मघवञ्छन्धि रायः ।	
त्वं नो मित्रो वरुणो न मायी पित्वो न दस्म दयसे विमुक्ता	५ [५] (१५६५)

(१४८)

५ पृथुर्वेन्यः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

सुष्वाणासं इन्द्रं स्तुमसि त्वा सस्रवांसश्च तुविनृमृणं वाजम् । आ नो भर सुवितं यस्य चाकन् त्मना तना सनुयाम त्वोताः ।	१
ऋध्वस्त्वामिन्द्र शूर जातो दासीर्विशः सूर्येण सहाः । गुहां हितं गुह्यं गूळहमधु बिभ्रुमसि प्रस्रवणे न सोमम् अर्यो वा गिरो अभ्यर्च बिद्रा नृषीणां विप्रः सुमतिं चकानः ।	२
ते स्याम ये रणयन्त सोमैरेनोत तुभ्यं रथोळ्ह भक्षैः इमा ब्रह्मेन्द्र तुभ्यं शंसि दा नृभ्यो नृणां शूर शर्वः । तेभिर्मव सक्रतुर्येषु चाकन्नुत त्रायस्व गृणत उत स्तीन् श्रुधी हवमिन्द्र शूर पृथ्वा उत स्तवसे वेन्यस्यार्कैः ।	३
आ यस्ते योनिं धृतवन्तमस्वा रुमिर्न निन्नैर्द्रवयन्त वकाः	४ [६] (१५७०)

(१४९)

५ अर्चन् ह्यैरण्यस्तूपः । सविता । त्रिष्टुप् ।

सविता यन्त्रैः पृथिवीर्मरणा दस्कम्भने सविता द्यामहंहत् । अश्वमिवाधुक्ष्नुर्निमन्तरिक्षं मतूर्ते बद्धं सविता समुद्रम् यत्रा समुद्रः स्कम्भितो व्यौन दपां नपात् सविता तस्य वेद । अतो भूरत आ उत्थितं रजो ऽतो द्यावापृथिवी अप्रथेताम् पृथेदमन्यदभवद्यजन्त्रं मर्मत्यस्य भुवनस्य भूना । सुपर्णो अङ्ग सवितुर्गरुस्मान् पूर्वी जातः स उ अस्यानु धर्मं गार्व इव ग्रामं यूयुधिगिवाश्वान् वाश्वेव वत्सं सुमना दुहाना । पतिरिव जायामभि नो न्येतु धर्ता दिवः सविता विश्ववारः हिरण्यस्तूपः सवितुर्यथा त्वा ऽऽङ्गिरसो जुह्वे वाजं अस्मिन् । एवा त्वार्चन्नवसे वन्दमानः सोमस्येवांशुं प्रति जागराहम्	१
	२
	३
	४
	५ [७] (१५७५)

(१५०)

५ मृत्नीको वासिष्ठः । अग्निः । बृहती, ४-५ उपरिष्टाज्ज्योतिः, ४ जगती वा ।

समिन्द्रश्चित् समिध्यसे देवेभ्यो हव्यवाहन । आदित्यै रुदैवसुमिर्न आ गंहि मृत्नीकार्यं न आ गंहि	१ (१५७६)
--	------------

इमं युजमिदं वचो जुजुषाण उपागहि ।

मतींसस्त्वा समिधान हवामहे मृळीकार्यं हवामहे

२

त्वामु जातवेदसं विश्ववारं गृणे धिया ।

अग्ने देवाँ आ वह नः प्रियव्रतान् मृळीकार्यं प्रियव्रतान्

३

अग्निर्देवो देवानामभवत् पुरोहितो अग्निं मनुष्याः ऋषयः समीधरे ।

अग्निं महो धनसातावहं हुवे मृळीकं धनसातये

४

अग्निरग्निं भरद्वाजं गर्विष्ठिरं प्रावन्नः कण्वं त्रसदस्युमाहुवे ।

अग्निं वसिष्ठो हवते पुरोहितो मृळीकार्यं पुरोहितः

५ [८] (१५८०)

(१५१)

५ अद्वा कामायनी । अद्वा । अनुष्टुप् ।

अद्वायाग्निः समिध्यते अद्वाया हवते हविः ।

अद्वा भगस्य मूर्धनि वच्सा वेदयामसि

१

प्रियं अद्वे ददतः प्रियं अद्वे दिदासतः ।

प्रियं भोजेषु यज्वस्विदं मं उदितं कृधि

२

यथा देवा असुरेषु अद्वामुग्धेषु चक्रिरे ।

एवं भोजेषु यज्वस्वस्माकमुदितं कृधि

३

अद्वा देवा यजमाना वायुगोपा उपासते ।

अद्वा हृदय्ययाकूत्या अद्वाया विन्दते वसु

४

अद्वा प्रातर्हवामहे अद्वा मध्यदिनं परिं ।

अद्वा सूर्यस्य निशुचि अद्वे अद्वापयेह नः

५ [९] (१५८५)

(१५२)

[द्वादशोऽनुवाकः ॥ १२ ॥ सू० १५२-१९१]

५ शासो भारद्वाजः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

शास इत्था महाँ अस्य मित्रखादो अद्भुतः ।

न यस्य हन्यते सखा न जीयते कदा चन

१

स्वस्तिदा विशस्पतिं वृत्रहा विमृधो वशी ।

वृषेन्द्रः पुर एतु नः सोमपा अभयकुरः

२

(१५८७)

वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हनू रुज ।	
वि मन्युमिन्द्र वृत्रह ह्यमित्रस्याभिदासतः	३
वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।	
यो अस्मौ अभिदास त्वर्धं गमया तमः	४
अपेन्द्र द्विषतो मनो ऽप जिज्यासतो वृधम् ।	
वि मन्योः शर्म यच्छ वरीयो यवया वृधम्	५ [१०] (१५९०)

(१५३)

५ देवजामय इन्द्रमातरः । इन्द्रः । गायत्री ।

ईङ्गयन्तीरपस्युव इन्द्रं जातमुपासते । भेजानासः सुवीर्यम्	१
त्वमिन्द्र बलादधि सहस्रो जात ओजसः । त्वं वृषन् वृषेदसि	२
त्वमिन्द्रासि वृत्रहा व्युन्तरिक्षमतिरः । उद् द्यामस्तभ्ना ओजसा	३
त्वमिन्द्र सजोषस मरुं बिभर्षि बाहोः । वज्रं शिशान ओजसा	४
त्वमिन्द्राभिभूरासि विश्वा जातान्योजसा । स विश्वा भुव आभवः	५ [११] (१५९५)

(१५४)

५ यमी वैवस्वती । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

सोम एकैभ्यः पवते घृतमेक उपासते ।	
येभ्यो मधु प्रघावन्ति ताँश्चिदेवापि गच्छतात्	१
तर्पसा ये अनाधृष्यास्तर्पसा ये स्वर्ययुः ।	
तपो ये चक्रिरे महस्ताँश्चिदेवापि गच्छतात्	२
ये युध्यन्ते प्रधनेषु शूरासो ये तन्नृत्यजः ।	
ये वा सहस्रदक्षिणास्ताँश्चिदेवापि गच्छतात्	३
ये चित् पूर्वं क्रतुसाप क्रतावान क्रतावृधः ।	
पितृन् तर्पस्वतो यम ताँश्चिदेवापि गच्छतात्	४
सहस्रणीथाः कुवयो ये गोपायन्ति सूर्यम् ।	
ऋषीन् तर्पस्वतो यम तपोजाँ अपि गच्छतात्	५ [१२] (१६००)

(१५१)

५ शिरिभिषो भारद्वाजः । अलक्ष्मीयम्, २-३ ब्रह्मणस्पतिः, ५ विश्वे देवाः । अनुष्टुप् ।

अरायि काणे विकीट गिरिं गच्छ सदान्वे ।	
शिरिभिषोस्य सत्वमिस्तेभिष्ठा चातयामसि	१
चत्तो इतश्चत्तामुतः सर्वा भूणान्यारुपी ।	
अराय्यं ब्रह्मणस्पते तीक्ष्णशृङ्गोद्वषन्निहि	२
अदो यदारु पूर्वते सिन्धोः परे अपूरुषम् ।	
तदा रभस्व दुर्हणो तेन गच्छ परस्तरम्	३
यन्दु प्राचीरजगन्तोरो मण्डूरधाणिकीः ।	
हता इन्द्रस्य शत्रवः सर्वे बुधुदयाशवः	४
परीमि गामनिपत् पर्यग्निमहधत ।	
देवेष्वक्रतु श्रवः क इमौ आ दधर्षति	५ [१३] (१६०५)

(१५६)

५ केतुराशेयः । अग्निः । गायत्री ।

अग्निं हिन्वन्तु नो धियः सतिमाशुमिवाजिषु	। तेन जेष्म धनं धनम्	१
यया गा आकरामहे सेनयाग्रे तवोत्या	। तां नो हिन्व मधत्तये	२
आग्नें स्थूरं रथिं भर पृथुं गोमन्तमश्विनम्	। अङ्घ्रि खं वर्तयां पणिम्	३
अग्ने नक्षत्रमजरमा सूर्य रोहयो द्विवि	। दधज्ज्योतिर्जनैभ्यः	४
अग्ने केतुर्विशामसि प्रेष्ठः श्रेष्ठ उपस्थसत्	। बोधां स्तोत्रे वयो दधत्	५ [१४] (१६१०)

(१५७)

५ भुवन आप्त्यः, साधनो वा भौवनः । विश्वे देवाः । द्विपदा त्रिष्टुप् ।

इमा नु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः		१
यज्ञं च नस्तुवं च प्रजां चाऽऽदित्यैरिन्द्रः सह चीकलपाति	॥१॥	२
आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भिर्ऽस्माकं भूत्वविता तनूनाम्		३
हत्वार्य देवा असुरान् यदार्यन् देवा देवत्वमभिरक्षमाणाः	॥२॥	४
प्रत्यश्चमकमनयुञ्छन्चीमि रादित स्वधामिषिणं पर्यपश्यन्	॥३॥	५ [१५] (१६१५)

(१५८)

५ चक्षुः सौर्यः । सूर्यः । गायत्री, २ स्वरपद ।

सूर्यो नो विवस्पातु वातो अन्तरिक्षात् । अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः १	
जोषा सवितर्यस्य ते हरः शतं सुवाँ अर्हति । पाहि नो द्विद्युतः पतन्त्याः २	
चक्षुर्नो देवः सविता चक्षुर्न उत पर्वतः । चक्षुर्धाता दधातु नः ३	
चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे चक्षुर्विख्यै तनूभ्यः । सं चेदं वि च पश्येम ४	
सुसंहर्षा त्वा वयं प्रति पश्येम सूर्य । वि पश्येम नृचक्षंसः ५ [१६] (१६२०)	

(१५९)

६ पौलोमी शची । शची (आत्मानं तुष्टाव) । अनुष्टुप् ।

उदसौ सूर्यो अगा दुदयं मामको भगः ।	
अहं तद्विह्वला पाति मभ्यसाक्षि विषासहिः १	
अहं केतुरहं मुधा ऽहमुग्रा विवार्चनी ।	
ममेदनु कर्तुं पातिः सेहानाया उपाचरेत् २	
मम पुत्राः शत्रुहणो ऽथो मे दुहिता विराट् ।	
उताहमस्मि संजया पत्यौ मे श्लोक उत्तमः ३	
येनेन्द्रो हविषा कृत्य मेवद् द्युभ्युत्तमः ।	
इदं तदकि देवा असपत्ना किलाभुवम् ४	
असपत्ना सपत्नघ्नी जयन्त्यभिभूवरी ।	
आवृक्षमन्यासां वर्चो राधो अस्थेयसामिव ५	
समजैषमिमा अहं सपत्नीरभिभूवरी ।	
यथाहमस्य वीरस्य विराजानि जनस्य च ६ [१७] (१६२१)	

(१६०)

५ पूरणो वैश्वामित्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

तीवस्याभिर्वयसो अस्य पाहि सर्वथा वि हरी इह मुञ्च ।	
इन्द्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरमन् तुभ्यमिमे सुतासः १	
तुभ्यं सुतास्तुभ्यमु सोत्वास्त्वां गिरः श्वाज्या आ ह्वयन्ति ।	
इन्द्रेदमद्य सर्वान् जुषाणो विश्वस्य विद्वाँ इह पाहि सोमम् २	
य उशता मनसा सोममस्मै सर्वहृदा देवकामः सुनोति ।	
न गा इन्द्रस्तस्य परा ददाति प्रशस्तमिच्चारुमस्मै कृणोति ३	

(१६२२)

अनुस्पष्टो भवत्येषो अस्य यो अस्यै रेवान् न सुनोति सोमम् ।

निररत्नौ मयवा तं दधाति ब्रह्माद्विषो हन्यनानुदिष्टः

४

अश्वान्तो गव्यन्तो वाजयन्तो हवामहे त्वोपगन्तवा उ ।

आमूषन्तस्ते सुमतौ नवार्या वयमिन्द्र त्वा शुनं हुवेम

५ [१८] (१६३१)

(१६१)

५ प्राजापत्यो यक्ष्मनाशनः । इन्द्राग्नी, राजयक्ष्मन् वा । त्रिष्टुप्, ५ अनुष्टुप् ।

मुञ्चामि त्वा हविषा जीवनाय क मज्जातयक्ष्मादुत राजयक्ष्मात् ।

ग्राहिर्जग्राह यदि वैतवेनं तस्या इन्द्राग्नी प्र मुमुक्तमेनम्

१

यदि क्षितायुर्यदि वा परेतो यदि मृत्योरन्तिकं नीत एव ।

तमा हरामि निक्तेरुपस्था दस्पाधमेनं शतशारदाय

२

सहस्राक्षेण शतशारदेन शतायुषा हविषाहार्धमेनम् ।

शतं यथेमं शरदो नयातीन्द्रो विश्वस्य दुरितस्य पारम्

३

शतं जीव शरदो वर्धमानः शतं हेमन्ताच्छतम् वसन्तान् ।

शतमिन्द्राग्नी संविता बृहस्पतिः शतायुषा हविषेमं पुनर्दुः

४

आहार्धं त्वाविदं त्वा पुनरागाः पुनर्नव ।

सर्वाङ्गः सर्वं ते चक्षुः सर्वमायुश्च तेऽविदम्

५ [१९] (१६३५)

(१६२)

६ ब्राह्मो रक्षोहा । रक्षोहा । अनुष्टुप् ।

ब्रह्मणाग्निः संविदानो रक्षोहा बाधतामितः ।

अमीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये

१

यस्ते गर्भममीवा दुर्णामा योनिमाशये ।

अग्निष्टं ब्रह्मणा सह निष्क्रव्यादमनीनशत्

२

यस्ते हन्ति पतर्यन्तं निषत्सुं यः सरीसृपम् ।

जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

३

यस्त ऊरू विहरं त्यन्तुरा दंपती शये ।

योनिं यो अन्तरुरेळ्हि तमितो नाशयामसि

४

यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा निपद्यते ।

प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

५

(१६४१)

यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहयित्वा निपद्यते ।
प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि

६ [२०] (१६४२)

(१६३)

६ विवृहा काश्यपः । यक्षमनाशनम् । अनुष्टुप् ।

अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां छुबुकादधि ।

यक्ष्मं शीर्षण्यं मस्तिष्कां जिह्वाया वि वृहामि ते

१

ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनुक्यात् ।

यक्ष्मं दोषण्यं मंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते

२

आन्त्रेभ्यस्ते गुदाभ्यो वनिष्ठोर्हृदयादधि ।

यक्ष्मं मत्स्राभ्यां यक्रः प्लाशिभ्यो वि वृहामि ते

३

ऊरुभ्यां ते अष्टीवद्भ्यां पाष्णिभ्यां प्रपदाभ्याम् ।

यक्ष्मं श्रोणिभ्यां भासद्वाङ्गसंज्ञो वि वृहामि ते

४

मेहनाद्वनंकरणां लोमभ्यस्ते नखेभ्यः ।

यक्ष्मं सर्वस्माद्वात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते

५

अङ्गादङ्गां लोमोर्लोमो जातं पर्वणिपर्वणि ।

यक्ष्मं सर्वस्माद्वात्मनस्तमिदं वि वृहामि ते

६ [२१] (१६४८)

(१६४)

५ प्रचेता आङ्गिरसः । दुःस्वप्ननाशनम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप्, ५ पङ्क्तिः ।

अपेहि मनसरूपते ऽपं क्राम पुरश्चर ।

पुरो निर्ऋत्या आ चक्ष्व बहुधा जीवतो मनः

१

भद्रं वै वरं वृणते भद्रं युञ्जन्ति दक्षिणम् ।

भद्रं वैवस्वते चक्षुर्बहुत्रा जीवतो मनः

२

यदाशसा निःशसाभिशासो पारिम जाग्रतो यत् स्वपन्तः ।

अग्निर्विश्वान्यप दुष्कृता न्यजुष्टान्यारे अस्मद् दधातु

३

यद्विन्द्र ब्रह्मणस्पते ऽभिद्वोहं चरामसि ।

प्रचेता न आङ्गिरसो द्विषतां पात्वहंसः

४

अजैष्माद्यासनाम् चाऽभूमानागसो वयम् ।

जाग्रत्स्वप्नः संकल्पः पापो यं द्विगमस्तं स ऋच्छतु यो नो द्वेष्टि तमुच्छतु ५ [२२] (१६५३)

(१६५)

५ नैर्ऋतः कपोतः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

- देवाः कपोतं इषितो यद्विच्छन् द्रुतो निर्ऋत्या इदमाजगाम ।
तस्मा अर्चाम कृण्वाम निष्कृतिं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे १
शिवः कपोतं इषितो नो अस्त्वनागा देवाः शकुनो गृहेषु ।
अग्निहिं विप्रो जुषतां हविर्नः परि हेतिः पक्षिणी नो वृणक्तु २
हेतिः पक्षिणी न दमात्यस्मानाद्र्यां पदं कृणुते अग्निधाने ।
शं नो गोभ्यश्च पुरुषेभ्यश्चास्तु मा नो हिंसीद्विह देवाः कपोतः ३
यदुलूको वदति मोचमेतद्यत कपोतः पदमग्नौ कृणोति ।
यस्य द्रुतः प्रहित एष एतत् तस्मै यमाय नमो अस्तु मृत्यवे ४
ऋचा कपोतं नुदत प्रणोवुमिषं मदन्तः परि गां नयध्वम् ।
संयोपयन्तो दुरितानि विश्वा हित्वा न ऊर्जं प्र पतात पतिष्ठः ५ [२३] (१६५८)

(१६६)

५ ऋषभो वैराजः, ऋषभः शाकरो वा । सपत्न्यम् । अनुष्टुप्, ५ महापङ्क्तिः ।

- ऋषभं मां समानानां सपत्नानां विषासहिम् ।
हन्तारं शत्रूणां कृधि विराजं गोपतिं गवाम् १
अहमस्मि सपत्नहेन्द्र इवारिष्टो अक्षतः ।
अधः सपत्ना मे पदो रिमे सर्वे अभिष्ठिताः २
अत्रैव वोऽपि नद्याभ्युमे आत्नी इव ज्यया ।
वाचस्पते नि षेधेमान् यथा मदधरं वदान् ३
अभिभूहमार्गमं विश्वकर्मण धाम्ना ।
आ वञ्चित्तमा वो व्रतमा वोऽहं समितिं ददे ४
योगक्षेमं व आदायाऽहं भूयासमुत्तम आ वो भूर्धानमक्रमीम् ।
अधस्पदान्म उद्रदत मण्डूका इवोवृका न्मण्डूका उवृकाविव ५ [२४] (१६६३)

(१६७)

४ विश्वामित्र-जमदग्नी । इन्द्रः, ३ सोम-वरुण-बृहस्पति-अनुमति-
मघवत्-घाता-विधातारः । जगती ।

- तुभ्येदमिन्द्र परि पिच्यते मधु त्वं सुतस्य कलशस्य राजसि ।
त्वं रुधिं पुरुवीरामु नस्कृषि त्वं तपः परितप्याजयः स्वः १ (१६६४)

स्वर्जितं महिं मन्वानमन्धसो हवामहे परि शक्रं सुताँ उप ।
 इमं नो यज्ञमिह बोध्या गहि स्पृधो जयन्तं मधवानमीमहे २
 सोमस्य राज्ञो वरुणस्य धर्मणि बृहस्पतेरनुमत्या उ शर्मणि ।
 तवाहमद्य मधवन्नुपस्तुतौ धातुर्विधातः कुलशौ अभक्षयम् ३
 प्रसूतो भूक्षमकरं त्रावणि स्तोमं चेमं प्रथमः सूरिरनुमृजे ।
 सुते सातेन यद्यागमं वां प्रति विश्वामित्रजमदग्री दमे ४ [२५] (१६६७)

(१६८)

४ अनिलो वातायनः । वायुः । त्रिष्टुप् ।

वातस्य नु महिमानं रथस्य रुजन्नोति स्तनयन्नस्य घोषः ।
 द्विविस्पृग्यात्यरुणानि कृण्वन्नुतो एति पृथिव्या रेणुमस्यन् १
 सं प्रेति अनु वातस्य विष्ठा ऐनं गच्छन्ति समनं न योषाः ।
 ताभिः सयुक् सरथं देव ईयते ऽस्य विश्वस्य भुवनस्य राजा २
 अन्तरिक्षे पृथिभिरीयमानो न नि विशते कतमच्चनाहः ।
 अपां सखा प्रथमजा ऋतावा क्रं स्विज्जातः कुत आ बभूव ३
 आत्मा देवानां भुवनस्य गर्भो यथावशं चरति देव एषः ।
 घोषा इदस्य शृण्वरे न रूपं तस्मै वाताय हविषा विधेम ४ [२६] (१६७१)

(१६९)

४ शबरः काक्षीवतः । गावः । त्रिष्टुप् ।

मयोभूवर्तौ अभि वातूसा ऊर्जस्वतीरोषधीरा रिशन्ताम् ।
 पीवस्वतीर्जीविधन्याः पिबन्त्ववसाय पद्भते रुद्र मृळ १
 याः सरूपा विरूपा एकरूपा यासामग्निरिष्ट्या नामानि वेदं ।
 या अङ्गिरसस्तपसेह चक्रुस्ताभ्यः पर्जन्य महि शर्मं यच्छ २
 या देवेषु तन्वामैरयन्त यासां सोमो विश्वा रूपाणि वेदं ।
 ता अस्मभ्यं पर्यसा पिबन्मानाः प्रजावतीरिन्द्र गोष्ठे रिरीहि ३
 प्रजापतिर्मह्यमिता रराणो विश्वैर्वैः पितृभिः संविद्वानः ।
 शिवाः सतीरूप नो गोष्ठमाकृस्तासां वयं प्रजया सं संवेम ४ [२७] (१६७५)

(१७०)

४ विभ्राद् सौर्यः । सूर्यः । जगती, ४ आस्तरपङ्क्तिः ।

विभ्राद् बृहत् पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपतावविहृतम् ।	
वार्तजूतो यो अभिरक्षति त्वनां प्रजाः पुषोष पुरुधा वि राजति	१
विभ्राद् बृहत् सुभृतं वाजसातमं धर्मेन् द्विवो ध्रुवे सत्यमर्पितम् ।	
अमित्रहा वृत्रहा दस्युहंतं ज्योतिर्जज्ञे असुरहा संपत्नहा	२
इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं विश्वजिद्धं नजिदुच्यते बृहत् ।	
विश्वभ्राद् भ्राजो महि सूर्यो वृश उरु पप्रथे सह ओजो अच्युतम्	३
विभ्राजश्रयोतिषा स्वर्गच्छो रोचनं द्विवः ।	
येनेमा विश्वा मुर्वनान्याभृता विश्वकर्मणा विश्वदेव्यावता	४ [२८] (१६७९)

(१७१)

४ इटो भार्गवः । इन्द्रः । गायत्री ।

त्वं त्यमिदतो रथमिन्द्र प्रावः सुतावतः । अशृणोः सोमिनो हवम्	१
त्वं मुखस्य दोधतः शिरोऽव त्वचो भरः । अगच्छः सोमिनो गृहम्	२
त्वं त्यमिन्द्र मर्त्यं मास्त्रबुधाय वेन्यम् । मुहुः श्रश्ना मनस्यवे	३
त्वं त्यमिन्द्र सूर्यं पश्चा सन्तं पुरस्कृधि । देवानां चित्तिरो वशम्	४ [२९] (१६८३)

(१७२)

४ संवर्त आङ्गिरसः । उषाः । द्विपदा विराट् ।

आ याहि वनसा सह गावः सचन्त वर्तन्ति यदूधभिः	१
आ याहि वस्त्र्या धिया मंहिष्ठो जारयन्मखः सुदानुभिः	॥१॥ २
पितृभृतो न तन्तुमित सुदानवः प्रति दध्मो यजामसि	३
उषा अप स्वसुस्तमः सं वर्तयति वर्तन्ति सुजातता	॥२॥ ४ [३०] (१६८७)

(१७३)

६ ध्रुव आङ्गिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

आ त्वाहार्षमन्तरेधि ध्रुवस्तिष्ठारविचाचलिः ।	
विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्वाङ्मरिधं भ्रशत्	१ (१६८८)

इहैवैधि मापं च्योष्ठाः पर्वत इवाविचाचलिः ।

इन्द्र इवेह ध्रुवस्तिष्ठे ह राष्ट्रमु धारय

२

इममिन्द्रो अदीधरद् ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ।

तस्मै सोमो अधि ब्रवत् तस्मा उ ब्रह्मणस्पतिः

३

ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृथिवी ध्रुवासः पर्वतो इमे ।

ध्रुवं विश्वमिदं जगद् ध्रुवो राजा विशामयम्

४

ध्रुवं ते राजा वरुणो ध्रुवं देवो बृहस्पतिः ।

ध्रुवं त इन्द्रश्चाग्निश्च राष्ट्रं धारयतां ध्रुवम्

५

ध्रुवं ध्रुवेण हविषा ऽभि सोमं मुशामसि ।

अथो त इन्द्रः केवली विशो बलिहृतस्करत्

६ [३१] (१६९३)

(१७४)

५ अभीवर्त आङ्गिरसः । राजा । अनुष्टुप् ।

अभीवर्तेन हविषा येनेन्द्रो अभिवावृते ।

तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते ऽभि राष्ट्राय वर्तय

१

अभिवृत्य सपत्ना नभि या नो अरातयः ।

अभि पृतन्यन्तं तिष्ठा ऽभि यो न इरस्याति

२

अभि त्वा देवः सविता ऽभि सोमो अवीवृतत् ।

अभि त्वा विश्वा भूतान्यभीवर्तो यथासंसि

३

येनेन्द्रो हविषा कृत्य भवद् द्युम्युत्तमः ।

इदं तदकि देवा असपत्नः किलाभुवम्

४

असपत्नः सपत्नहा ऽभिराष्ट्रो विषासहिः ।

यथाहमेषां भूतानां विराजानि जनस्य च

५ [३२] (१६९८)

(१७५)

४ ऊर्ध्वग्रावा सर्प आर्धुदिः । प्राघाणः । गायत्री ।

प्र वो ग्रावाणः सविता देवः सुवतु धर्मणा । धूर्षु युज्यध्वं सुनुत

१

ग्रावाणो अपं कुच्छुना मप सेधत दुर्मतिम् । उन्नाः कर्तन भेषजम्

२

(१७००)

ग्रावाण॑ उपरे॒ष्वा म॑हीयन्ते॒ सजो॑र्षसः । वृ॒ष्णे द॑ध॒तो वृ॒ष्ण्यम् ३
ग्रावा॑णः सवि॒ता नु वो॑ दे॒वः सु॒वतु॑ ध॒र्मणा॑ । यज॑मानाय सु॒वते ४ [३३](१७०२)

(१७६)

४ सु॒तुरा॑भवः । १ ऋ॒भवः, २-४ अ॒ग्निः । अनु॒ष्टुप्, २ गाय॒त्री ।

प्र सून॑व॒ ऋभू॑णां बृ॒हन्न॑वन्त वृ॒जना॑ ।
क्षा॒मा ये विश्व॑धा॒यसो॑ ऽश्र॒न् धेनुं॑ न मा॒तरम् १
प्र दे॒वं दे॒व्या धि॒या भर॑ता जा॒तवे॑दसम् ।
ह॒व्या नो॑ वक्ष॒दानु॑षक् २
अ॒यमु॑ ष्य प्र दे॒वयु॑र्हो॒ता य॒ज्ञाय॑ नीयते ।
रथो॑ न यो॒र्भीवृ॑तो वृ॒ष्णीवा॑श्चेत॒ति त्मना॑ ३
अ॒यम॒ग्निरु॑रु॒ण्यत्य॑मु॒तादिव॑ जन्म॒नः ।
सह॑स॒श्चित् स॑ही॒यान् दे॒वो जी॒वाते॑ कृतः ४ [३४](१७०६)

(१७७)

३ प॒तङ्गः॑ प्रा॒जाप॑त्यः । मा॒याभे॑दः । त्रि॒ष्टुप्, १ जग॒ती ।

प॒तङ्ग॒मुक्त॑मसुर॒स्य मा॒यया॑ ह॒दा प॑श्यन्ति म॒नसा॑ वि॒पश्चितः॑ ।
समु॒द्रे अ॒न्तः कु॒वयो॑ वि च॒क्षते॑ म॒रीची॑नां प॒दमि॑च्छन्ति वे॒धसः॑ १
प॒तङ्गो॑ वाचं म॒नसा॑ बिभ॒र्ति तां॑ गन्ध॒र्वोऽव॑वृ॒द्धैर्भे॑ अ॒न्तः ।
तां द्योत॑मानां स्व॒र्यं म॒नीषा॑ मू॒तस्य॑ प॒दे कु॒वयो॑ नि पा॒न्ति २
अप॑श्यं गो॒पाम॑निप॒द्यमा॑न—मा च॒ परा॑ च प॒थिमि॑श्चरन्तम् ।
स स॒धीचीः॑ स वि॒षूची॑र्वसा॒न् आ वी॑रि॒वर्ति॑ भु॒वने॑ष्वन्तः ३ [३५](१७०९)

(१७८)

३ अ॒रिष्ट॑नेमि॒स्ताक्ष॑र्यः । ताक्ष॑र्यः । त्रि॒ष्टुप् ।

त्य॒मू पु॒ वाजि॑नं दे॒वजू॑तं स॒हावा॑नं त॒रुता॑रं रथाना॒म् ।
अ॒रिष्ट॑नेमि॒ पृत॑ना॒र्जमा॑शुं स्व॒स्तये॑ ताक्ष॑र्यमिहा हु॒वेम १
इन्द्र॑स्येव रा॒तिमा॑जोहु॒वानाः॑ स्व॒स्तये॑ ना॒वमि॑वा रु॒हेम ।
उ॒र्वी न पृ॑थ्वी ब॒हुले॑ गभी॒रि मा॑ वा॒मेतो॑ मा प॒रेतो॑ रिषाम २ (१७११)

सद्यश्चिद्यः शर्वसा पञ्च कृष्टीः सूर्य इव ज्योतिषापस्ततान् ।
सहस्रसाः शतसा अस्य रहि—न स्मा वरन्ते युवतिं न शयीम्

३ [३६] (१७१०)

(१७९)

३ क्रमेण— शिविरौशीनरः, काशिराजः प्रतर्दनः, रौहिदश्वो वसुमनाः । इन्द्रः । त्रिष्टुप्, १ अनुष्टुप् ।

उत्तिष्ठताव पश्यते—न्द्रस्य भागमृत्विषम् ।

यदि श्रातो जुहोतन् यद्यश्रातो ममत्तन्

१

श्रातं हविरो विवन्दु प्र याहि जगाम सूरौ अध्वनो विमध्यम् ।

परि त्वासते निधिभिः सखायः कुलपा न बाजपतिं चरन्तम्

२

श्रातं मन्य ऊर्ध्वनि श्रातमग्नौ सुश्रातं मन्ये तद्वतं नवीयः ।

माध्यादिनस्य सर्वनस्य दुधः पिबेन्द्र वज्रिन् पुरुकृज्जुषाणः

३ [३७] (१७१५)

(१८०)

३ जय पेन्द्रः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

प्र संसाहिषे पुरुहूत शत्रू—ज्येष्ठस्ते शुष्म इह रातिरस्तु ।

इन्द्रा भर दक्षिणेना वसूनि पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम्

१

मुगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आ जगन्था परस्याः ।

सुकं संशार्य पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रून् ताळिह वि मृधो नुदस्व

२

इन्द्र क्षत्रमभि वाममोजो ऽजायथा वृषभ चर्षणीनाम् ।

अपानुदो जनममित्रयन्तं मुरुं देवेभ्यो अकृणोरु लोकम्

३ [३८] (१७१८)

(१८१)

३ क्रमेण— प्रथो वासिष्ठः, सप्रथो भारद्वाजः, धर्मः सौर्यः । विश्वे देवाः । त्रिष्टुप् ।

प्रथश्च यस्य सप्रथश्च नामा—ऽऽनुष्टुभस्य हविषो हविर्यत् ।

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो रथन्तरमा जभारा वसिष्ठः

१

अविन्दन्ते अतिहितं यदासीं—द्युजस्य धाम परमं गुहा यत् ।

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो—भरद्वाजो बृहदा चक्र अग्नेः

२

तेऽविन्दन् मनसा दीध्याना यजुः प्लक्षन् प्रथमं देवयानम् ।

धातुर्द्युतानात् सवितुश्च विष्णो—रा सूर्यादभरन् धर्ममेते

३ [३९] (१७२१)

(१८२)

३ तपुर्मूर्धा बार्हस्पत्यः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

बृहस्पतिर्नयतु कुर्गहा तिरः पुनर्नैषद्वधशीसाय मन्म ।
 क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं ह—अथ कर्द्यजमानाय शं योः १
 नराशंसो नोऽवतु प्रयाजे शं नो अस्त्वनुयाजो हवेषु ।
 क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं ह—अथ कर्द्यजमानाय शं योः २
 तपुर्मूर्धा तपतु रक्षसो ये ब्रह्मद्विष्टः शरवे हन्तवा उ ।
 क्षिपदशस्तिमपं दुर्मतिं ह—अथ कर्द्यजमानाय शं योः ३ [४०] (१७२४)

(१८३)

३ प्रजावान् प्राजापत्यः । १ यजमानः, २ यजमानपत्नी, ३ होत्राशिषः । त्रिष्टुप् ।

अपर्श्यं त्वा मनसा चेर्कितानं तपसो जातं तपसो विभूतम् ।
 इह प्रजामिह रयिं रराणः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकाम १
 अपर्श्यं त्वा मनसा दीर्घानां स्वायां तनु ऋत्वे नाधमानाम् ।
 उप मामुच्चा युवतिर्बभूयाः प्र जायस्व प्रजया पुत्रकामे २
 अहं गर्भमदधामोषधी—वृहं विश्वेषु भुवनेष्वन्तः ।
 अहं प्रजा अजनयं पृथिव्या—महं जनिभ्यो अपरीपु पुत्रान् ३ [४१] (१७२७)

(१८४)

३ त्वष्टा गर्भकर्ता, विष्णुर्वा प्राजापत्यः । १ विष्णु-त्वष्ट-प्रजापति-धातारः, २ सिनीवाली-सरस्वत्यश्विनः, ३ अश्विनौ । अनुष्टुप् ।

विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपानि पिंशतु ।
 आ सिञ्चतु प्रजापति—र्धाता गर्भं दधातु ते १
 गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति ।
 गर्भं ते अश्विनौ देवा—वा र्धत्तां पुष्करस्रजा २
 हिरण्ययी अरणी यं निर्मन्थतो अश्विना ।
 तं ते गर्भं हवामहे दशमे मासि सूतवे ३ [४२] (१७३०)

(१८५)

३ सत्यधृतिर्वाणिः । आदित्यः (स्वस्त्ययनम्) । गायत्री ।

महि त्रीणामवोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्याधिष्णः । दुराधर्षं वरुणस्य १

नहि तैषाममा चन नाध्वंसु वारणेषु । ईशे रिपुरघशंसः १
 यस्मै पुत्रासो अदितेः प्र जीवसे मर्त्याय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजस्रम् ३ [४३] (१७३३)

(१८६)

३ वातायन उलः । वायुः । गायत्री ।

वात आ वातु भेषजं शंभु मयोभु नो हृदे । प्र ण आयूषि तारिषत् १
 उत वात पितासि न उत भ्रातोत नः सखा । स नो जीवातवे कृषि २
 यदुदो वात ते गृहेहं ऽमृतस्य निधिर्हितः । ततो नो देहि जीवसे ३ [४४] (१७३६)

(१८७)

५ आग्नेयो वत्सः । अग्निः । गायत्री ।

प्राग्रये वाचमीरय वृषभाय क्षितीनाम् । स नः पर्षदति द्विषः १
 यः परस्याः परावतस्तिरो धन्वातिरोचते । स नः पर्षदति द्विषः २
 यो रक्षांसि निजूर्वति वृषा शुकेण ओचिषा । स नः पर्षदति द्विषः ३
 यो विश्वामि विपश्यति भुवना सं च पश्यति । स नः पर्षदति द्विषः ४
 यो अस्य परे रजसः शुक्रो अग्निरजायत । स नः पर्षदति द्विषः ५ [४५] (१७४१)

(१८८)

३ आग्नेयः इयेनः । जातवेदा अग्निः । गायत्री ।

प्र नूनं जातवेदसमश्वं हिनोत वाजिनम् । इदं नो बर्हिंरासदे १
 अस्य प्र जातवेदसो विप्रवीरस्य मीळहृषः । महीर्मियमि सुष्टुतिम् २
 या रुचो जातवेदसो देवत्रा हव्यवाहनीः । तामिर्नो यज्ञमिन्वतु ३ [४६] (१७४४)

(१८९)

३ सार्षराज्ञी । आत्मा, सूर्यो वा । गायत्री ।

आयं गौः पृश्निरक्रमी दसदन्मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः १
 अन्तश्चरति रोचना ऽस्य प्राणादपानती । व्यख्यन्महिषो दिवम् २
 त्रिंशद्भामि वि राजति वाक् पतङ्गनयं धीयते । प्रति वस्तोरह द्युभिः ३ [४७] (१७४७)

(१९०)

३ माधुच्छन्दसोऽघमर्षणः । भाववृत्तम् । अनुष्टुप् ।

ऋतं च सत्यं चाभीष्टात् तपसोऽध्यजायत । ततो राज्यजायत ततः समुद्रो अर्णवः १
 समुद्रादर्णवादधि संवत्सरो अजायत । अहोरात्राणि विदध—द्विष्वस्य मिषतो वृशी २
 सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत् । दिवं च पृथिवीं चा—ऽन्तरिक्षमथो स्वः ३ [४८] (१७५०)

(१९१)

४ संवनन आङ्गिरसः । १ अग्निः, २-४ संज्ञानम् । अनुष्टुप्, ३ त्रिष्टुप् ।

संसमिष्टुवसे वृष—ऋग्ने विश्वान्युर्य आ ।

इलस्पदे समिध्यसे स नो वसून्वा भर

१

सं गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनांसि जानताम् ।

देवा भागं यथा पूर्वं संजानाना उपासते

२

समानो मन्त्रः समितिः समानी समानं मनः सह चित्तमेषाम् ।

समानं मन्त्रमभि मन्त्रये वः समानेन वो हविषा जुहोमि

३

समानी व आकूतिः समाना हृदयानि वः ।

समानमस्तु वो मनो यथा वः सुसहासति

४ [४९] (१७५४)

॥ इति दशमं मण्डलं समाप्तम् ॥

॥ ऋग्वेदसंहिता समाप्ता ॥

मन्त्रसंख्या

नवममण्डलस्यान्तपर्यन्तं ८७९८

दशममण्डलस्य १७५४

(वालखिल्यसंहितः) सर्वयोगः १०५५२

वालखिल्यमन्त्राः ८०

(वालखिल्यरहितः) सर्वयोगः १०४७२

ऋग्वेदे मण्डलानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

मण्डलानि ।	सूक्तसंख्या ।	मन्त्रसंख्या ।
प्रथममण्डलस्य	१९१	२००६
द्वितीयमण्डलस्य	४३	४२९
तृतीयमण्डलस्य	६२	६१७
चतुर्थमण्डलस्य	५८	५८९
पञ्चममण्डलस्य	८७	७२७
षष्ठमण्डलस्य	७५	७६५
सप्तममण्डलस्य	१०४	८४१
अष्टममण्डलस्य	९२	१६३६
नवममण्डलस्य	११४	११०८
दशममण्डलस्य	१९१	१७५४
	<hr/> १०१७	<hr/> १०४७२
वालखिल्यसूक्तानाम्	११	८०
	<hr/> १०२८	<hr/> १०५५२

अष्टकानुसारेण मन्त्रसंख्या ।

अष्टकानाम् ।	सूक्तानि ।	वर्गाः ।	ऋचः ।	अक्षराणि ।
प्रथमाष्टकस्य	१२१	२६५	१३७०	४८९३१
द्वितीयाष्टकस्य	११९	२२१	११४७	५१७१८
तृतीयाष्टकस्य	१२२	२२५	१२०९	४७६३६
चतुर्थाष्टकस्य	१४०	२५०	१२८९	४९७६२
पञ्चमाष्टकस्य	१२९	२३८	१२६३	४८०२२
षष्ठाष्टकस्य	१२४	३१३	१६५०	४८४१२
सप्तमाष्टकस्य	११६	२४८	१२६३	४७५६२
अष्टमाष्टकस्य	१४६	२४६	१२८१	५२१७८
	<hr/> १०१७	<hr/> २००६	<hr/> १०४७२	<hr/> ३९४२११
वालखिल्यसूक्तानाम्	११	१८	८०	३०४४
	<hr/> १०२८	<hr/> २०२४	<hr/> १०५५२	<hr/> ३९७२६५

ऋग्वेदे गायत्र्यादिछन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	२४४९	५८,७७०
२ उष्णिक्	२८	३९८	११,१४४
३ अनुष्टुप्	३२	८५८	२७,४५६
४ बृहती	३६	३७१	१३,३०६
५ पङ्क्तिः	४०	४९८	१२,९२०
६ त्रिष्टुप्	४४	४२५१	१,८७,००४
७ जगती	४८	१३४६	६४,६०८
८ अतिजगती	५२	१७	८८४
९ शकरी	५६	१९	१,०६४
१० अतिशकरी	६०	१०	६००
११ अष्टिः	६४	७	४४८
१२ अत्यष्टिः	६८	८२	५,५७६
१३ धृतिः	७२	२	१४४
१४ अतिधृतिः	७६	१	७६
१५ द्विपदा गायत्री	१६	३	४८
१६ द्विपदा विराट्	२०	१३९	२,७८०
१७ द्विपदा त्रिष्टुप्	२२	१४	३०८
१८ द्विपदा जगती	२४	१	२४
१९ एकपदा विराट्	१०	५	५०
२० एकपदा त्रिष्टुप्	११	१	११
		<hr/> १०४७२	<hr/> ३,९४,२२१

वाग्विल्यादि सूक्तानां छन्दसां मन्त्रसंख्या ।

छन्दोनामानि ।	अक्षरसंख्या ।	छन्दसां मन्त्रसंख्या ।	अक्षराणि ।
१ गायत्री	२४	७	१६८
२ अनुष्टुप्	३२	२	६४
३ बृहती	३६	५६	२१२८
४ पङ्क्तिः	४०	१	४०
५ त्रिष्टुप्	४४	७	३०८
६ जगती	४८	७	३३६
		<hr/> ८०	<hr/> ३०४४
		सर्वयोगः १०५५२	३९,७२६५

अथ परिशिष्टानि ।

(अथ खिलमुक्तानि ।)

(१) [क्र० अ० १-४-८] [क्र० मं० ११५० सुकस्थानन्तरम्]

शनैश्चिदथ सूर्येणा—ऽऽकृत्येन सहीयसा । अहं यशस्विनां यशो विद्यारूपमुपा ददे १
उद्यन्नद्य वि नो भज पिता पुत्रेभ्यो यथा । दीर्घायुत्वस्य हेर्शिषे तस्य नो धेहि सूर्य २
उद्यन्तं त्वा मित्रमह आरोहन्तं विचक्षण । पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतम् ३

(२) [क्र० अ० २-५-२६] [मरवेदस्य प्रथममण्डलस्यान्ते ।]

मा बिभेनं मरिष्यसि परि त्वा पामि सर्वतः । घनेन हन्मि वृश्चिक—महिं दृण्डेनार्गतम् १
आकृत्यरथवेगेन विष्णुबाहुबलेन च । गुरुडेपक्षनिपातेन भूमिं गच्छ महायशाः २
गुरुडेस्य पातमात्रेण त्रयो लोकाः प्रकंपिताः । प्रकंपिता मही सर्वां सशैलवनकानना ३
गर्गनं नष्टचन्द्रार्कं ज्योतिषं न प्रकाशति ।
वृवता भयभीताश्च मारुतो न प्लवारयति [मारुतो न प्लवारयत्यो नमः] ४
भो सर्प भद्रं भद्रं ते दूरं गच्छ महाविष । जन्मेजयस्य यज्जान्ते आस्तीकवचनं स्मर ५
आस्तीकवचनं श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्ध्नि शिशवृक्षफलं यथा ६
नर्मद्वयै नमः प्रातर्नर्मद्वयै नमो निशि । नमोऽस्तु नर्मदे तुभ्यं त्राहि मां विषसर्पतः ७
यो जरत्कारुणा जातो जरत्कार्वा महायशाः । तस्य स्मरामि भद्रं ते दूरं गच्छ महाविष ८
[असितिं चार्थसिद्धिं च सुनीतिं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि वा रात्रौ नास्ति सर्पभयं भवेत् ९*]
अगस्तिर्माधवश्चैव मुचुकुंदो महामुनिः । कपिलो मुनिरास्तीकः पञ्चैते सुखशार्थिनः १०*]

खिलक्षणः = " परशास्त्रीयं स्वशाखायामपेक्षावशात्पठ्यते तत्खिलमुच्यते । "

[म० भा० शां० ३२३।१० (कुं०) नीलकंठ-टीका]

सू० १ पाठभेदाः— १ शनैश्चिदसूर्येण आ० । ०रूपाण्या ददे । २ । वेहि (तै० ब्रा० ७।६।२२) ।
सू० २ पाठभेदाः— १-०महं दृण्डेना० । [१ घनेन० । अथर्व० १०।४।९] ३ जातमात्रेण । ४ भयविचरता ।
५ महायशाः । जन्मेजयस्य । १० अगस्त्यो माधव० । [* ९-२० बहुषु पुस्तकेषु नोपलभ्यते ।]
(५-६ महाभारते आदि० ५८।२५-२६ कुं०)—

सर्पापसर्पं भद्रं ते गच्छ सर्पं महाविष । जन्मेजयस्य यज्जान्ते आस्तीकवचनं स्मर ॥

आस्तीकस्य वचः श्रुत्वा यः सर्पो न निवर्तते । शतधा भिद्यते मूर्ध्ना शिशवृक्षफलं यथा ॥

८ जरत्कारुणाज्जातो; जरत्कारुणाज्जातो । भूमिं गच्छ । महायशाः ।

(महाभारते आदि० ५८।२४ कुं०) यो जरत्कारुणा जातो जरत्कारौ महायशाः ।

८-९ हरेत् । (महाभारते आदि० ५८।२३ कुं०)

असितं चार्तिमन्तं च सुनीथं चापि यः स्मरेत् । दिवा वा यदि रात्रौ वा नास्य सर्पभयं भवेत् ॥

(३) [अ० अ० १-७-१५] [अ० मं० १-३१ सूक्तस्थानम्बरम् ।]

८ हिरण्यगर्भः । १-२ कुहूः, ३-४ अनुमतिः, ५-८ धाता ।
विन्दुप्, ५ गायत्रीः ३, ४, ७ अनुन्दुप् ।

कुहूमहं सुवृत्तं विद्वानापस—मस्मिन् यज्ञे सुहवां जोहवीमि ।
सा नो ददातु श्रवणं पितॄणां तस्यै ते देवि हविषा विधेम ?
कुहूर्देवानाममृतस्य पत्नी हव्या नो अस्य हविषः शृणोतु ।
सं द्राशुषे किरतु भूरि वामं रायस्पोषं यजमाने दधातु २
अनु नोऽद्यानुमति—यज्ञं देवेषु मन्यताम् ।
अग्निश्च हव्यवाहो भवतं द्राशुषे मयः ३
अन्विदनुमते त्वं मन्यासि शं च नस्कृधि ।
कत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण आर्यैषि तारिषत् ४
धाता दधातु नो रयि—मीशानो जगत्स्वपतिः । सं नः पूर्णेन वावनत् ५
धाता ददातु द्राशुषे वसूनि प्रजाकामाय मीळहुषे दुरोणे ।
तस्मै देवा अमुताः सं व्ययन्तां विश्वे देवासो अर्दितिः सजोषाः ६
धाता ददातु द्राशुषे प्राचीं जीवातुमक्षिताम् ।
वयं देवस्य धीमहि सुमतिं वाजिनीवतः ७
धाता प्रजानामुत राय ईशे धातेदं विश्वं भुवनं जजान ।
धाता कृष्णीरनिमिवाभिचण्डे धात्र इन्द्रव्यं घृतवज्जुहोत ८

(४) [अ० अ० २-८-१२] [ऋग्वेदस्य द्वितीयसण्डलस्थाने ।]

भद्रं वद दक्षिणतो भद्रमुत्तरतो वद । भद्रं पुरस्तान्नो वद भद्रं पश्चात् कपिंजल १
भद्रं वद पुत्रै—भद्रं वद गृहेषु च । भद्रमस्माकं नो वद भद्रं नो अभयं वद २
भद्रमपस्तान्नो वद भद्रमुपरिष्ठान्नो वद । भद्रं भद्रं न आ वद भद्रं नः सर्वतो वद ३
असपन्नः पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतस्कृधि । अभयं सततं पश्चाद् भद्रमुत्तरतो गृहे ४
यौवनानि महयसि जिग्युषामिव दुन्दुभिः । शकुंतक प्रदक्षिणं शतपञ्चाभि नो वद ५
आवकुंस्वं शकुने भद्रमा वद तूष्णीमासीनः सुमतिं चिकिन्द्रि नः ।
यदुत्पतन् वदसि कर्करिथं बृहद्रेम विदथे सुवीराः ६

ख० ४ पाठभेदाः— १ क-पिंजलः (निर० ३/४१८) । २ ०स्माकं वदः ०भयं कृधि । ४ असपन्नं ।
६ (अ० २/४३३) ॥

(५) [क्र० अ० ४-२-२५] [क्र० मं० ५।४४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

जागर्षि त्वं भुवने जातवेदो जागर्षि यन्न यजते हविष्मान् ।
इदं हविः श्रद्धधानो जुहोमि तेन पाप्मि गुह्यं नाम गोनाम्

१

(६) [क्र० अ० ४-३-३] [क्र० मं० ५।४९ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

सुक्तान्तेऽस्येत्तृणान्यग्ना विरिणे वोवृकेऽपि वा । यदुस्तृणैरधीतं तत् तृणानि भवति ध्रुवम् ?
वापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा]

२

(७) [क्र० अ० ४-३-७] [क्र० मं० ५।५१ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

स्वस्त्यथनं ताक्ष्यमरिष्टनेमि महद्भूतं वायुसं देवतानाम् ।
असुरघ्नमिन्द्रसखं समत्सु बृहद्यशो नारामिवा रुहेम
अंहोमूर्चमाङ्गिरसं गयं च स्वस्त्यात्रेयं मनसा च ताक्ष्यम् ।
प्रयतपाणिः शरणं प्र पठे स्वस्ति सैवाधेष्वाभयं नो अस्तु

१

२

(८) [क्र० अ० ४-४-२९] [क्र० ५।८४ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

वर्धन्तु ते विभावरी विवो अभ्रस्य विद्युतः । रोहन्तु सर्वबीजा न्यव ब्रह्मद्विधो जहि ?

(९) [क्र० अ० ४-४-३४] [अथर्ववेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

आ ते गर्भो योनिमैतु पुमान् बाणं इवेधुधिम् ।
आ वीरो जायतां पुत्रस्ते दशमास्यः
करोमि ते प्राजापत्यमा गर्भो योनिमैतु ते
अनूनः पूर्णो जायतामश्लोणोऽपिशाचधीतः
पुमौस्ते पुत्रो नारि तं पुमाननुजायताम् ।
तानि भद्राणि बीजा न्युषभा जनयन्ति नो
यानि भद्राणि बीजा न्युषभा जनयन्ति नः ।
तेस्रुषं पुत्रान् विन्दस्व सा प्रसूयेनुका भव

१

२

३

४

सू० ५।१ (क्र० ५।३।३) ' तेन पाप्मि ' । सू० ६ पाठमेवाः— १ । निक्षिपेत्तत्प्रयत्नेन त्यक्तेऽन्यत्र
भयावहम् । (ऋग्विधाने) । २ तृणं हस्ते धृत्वा उदके निक्षिपेत् । यत् स्तृणैरप्यथनं तदधीतं स्तृणानि
भव ते भव । सू० ७ पाठमेवाः— १ महाद्युतं । २ भयं च नो ।

कामः समृद्धयतां मृद्वामपराजितमेव मे ।
ये कामं कामये देव तं मे वायो समृद्धय

५

(१०) [अ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

अग्रिरैतु प्रथमो देवतानां सोऽस्यै प्रजां मुञ्चतु मृत्युपाशात् ।

१

तदयं राजा वरुणोऽनुमन्यतां यथेयं स्त्री पौत्रमघं न रोदात्

इमामग्निस्त्रायतां गार्हिपत्यः प्रजामस्यै नयतु वीर्यमायुः ।

२

अशून्योपस्था जीवतामस्तु माता पौत्रमानन्दमभि प्रबुद्धयतामियम्

मा ते गृहे निशि घोष उत्था—दन्यत्र त्वदुदत्यः सं विशन्तु ।

मा त्वं विकेंद्रयुर आर्वाधिष्ठा जीवपत्नी पतिलोके विराज

पश्यन्ती प्रजां सुमनस्यमाना

३

अप्रजस्तां पौत्रमृत्युं पाप्मानंमुत वाधम् ।

शीर्ष्णः स्रजमिवान्मुच्य द्विषद्भ्यः प्रतिमुञ्चामि पाशम्

४

देवकृतं ब्राह्मणं कल्पमानं तेन हन्मि योनिषदः पिशाचान् ।

क्रव्यादो मृत्यूनध्रान् पातयामि वीर्यमायुस्त्वर्त जीवन्तु पुत्राः

५

(११) [अ० अ० ४-४-३४] [ऋग्वेदस्य पञ्चममण्डलस्यान्ते ।]

॥ अथ श्रीसूक्तम् ॥

(ऋषयः— आनन्द-कर्वन-श्रीद-चिह्नीताः श्रीपुत्राः । देवता— श्रीरश्मिश्च ।

छन्दः— अनुष्टुप्, ४ बृहती, ५-६ त्रिष्टुप्, १५ आक्षरपंक्तिः)

हिरण्यवर्णां हरिणीं सुवर्णैरजतस्रजाम् । चन्द्रां हिरण्ययीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १

तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् । यस्यां हिरण्यं विन्देयं गामश्च पुरुषानहम् २

अन्धपूर्वा रथमध्यां हस्तिनादप्रमोदिनीम् । श्रियं देवीमुप ह्वये श्रीमां देवी जुषताम् ३

कां सोस्मितां हिरण्यप्राकाराम्नादां ज्वलन्तीं तृतां तृपयन्तीम् ।

पद्मेस्थितां पद्मवर्णां तामिहोप ह्वये श्रियम्

४

चन्द्रां प्रभासां यशसा ज्वलन्तीं श्रियं लोके देवजुष्टामुद्वाराम् ।

तां पद्मिनीमीं शरणं प्र पठेः सलक्ष्मीर्मि नश्यतां त्वां वृणे

५

[१]

सू० ११ पाठभेदाः— १ ० अजम्, ममा वह । ३ अन्धपूर्णा, ० प्रवाधिनीम्, देवीर्जु० । ५ पद्मनेमि, पद्मनेमी, शरणमहं प्र०, वृणोमि ।

आदित्यवर्णे तपसोऽधि जातो वनस्पतिस्तव वृक्षोऽथ बिल्वः ।

तस्य फलानि तपसा नुदन्तु या अन्तरा याश्च बाह्या अलक्ष्मीः

६

उपैतु मां देवसखः—कीर्तिश्च मणिना सह । प्रादुर्भूतोऽस्मि राष्ट्रेऽस्मिन् कीर्तिमृद्धिं वृद्धातु मे

७

क्षुत्पिपासामलां ज्येष्ठा—मलक्ष्मीं नाशयाम्यहम् । अभूतिमसंमृद्धिं च सर्वां निपुणं मे गृहात्

८

गन्धद्वारां दुराधर्षा नित्यपुष्टां करीषिणीम् । ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहापे ह्वये श्रियम्

९

मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीमहि । पशूनां रूपमन्नस्य मयि श्रीः श्रयतां यशः १० [२]

कर्दमेन प्रजा भूता मयि संभवु कर्दम । श्रियं वासय मे कुले मातरं पद्ममालिनीम् ११

आपः सृजन्तु स्निग्धानि चिकूति वस मे गृहे । नि च देवीं मातरं श्रियं वासय मे कुले १२

आर्द्रां पुष्करिणीं पुष्टिं पिङ्गलां पद्ममालिनीम् । चन्द्रां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १३

आर्द्रां यः करिणीं यष्टिं सुवर्णां हेममालिनीम् । सूर्यां हिरण्मयीं लक्ष्मीं जातवेदो म आ वह १४

तां म आ वह जातवेदो लक्ष्मीमनपगामिनीम् ।

यस्यां हिरण्यं प्रभूतं गावो दास्योऽश्वान् विन्देयं पुरुषानहम्

१५ [३]

यः शुचिः प्रयतो भूत्वा जुहुयादाज्यमन्वहम् । सूक्तं पञ्चदशर्चं च श्रीकामः सततं जपेत् १६

पद्मानने पद्मविपद्मपत्रे पद्मप्रिये पद्मदलायताक्षि ।

विश्वप्रिये विष्णुमनोऽनुकुले त्वत्पादपद्मं मयि सं नि धत्स्व

१७

पद्मानने पद्मऊरु पद्माक्षि पद्मसंभवे । तन्मे भजसि पद्माक्षि येन सौख्यं लभाम्यहम् १८

अश्वदायि गोदायि धनदायि महाधने । धनं मे जुषतां देवि सर्वकामांश्च देहि मे १९

पुत्रपौत्रधनं धान्यं हस्त्यश्वाश्वतरी रथम् । प्रजानां भवसि माता आयुष्मन्तं करोतु मे २०

धनमग्निधनं वायु—धनं सूर्यो धनं वसुः । धनमिन्द्रो बृहस्पति—वरुणो धनमश्विना २१ [४]

वैनतेय सोमं पिब सोमं पिबतु वृत्रहा । सोमं धनस्य सोमिनो मह्यं ददातु सोमिनः २२

न क्रोधो न च मात्सर्यं न लोभो नाशुभा मतिः ।

भवन्ति कृतपुण्यानां भक्त्या श्रीसूक्तजापिनाम् ।

२३

६ मा यान्तरा०, ममान्तरा । ७ भूतःसु, ० भूतोऽस्तु, ० भूतोऽसि । ऋद्धि, वृद्धि । ११ मे गृहे । १२ सृजन्तु, सृजन्ति । १३ यः करि० । यष्टीं, पुष्टीं० । पिङ्गलां पद्म०, चन्द्रां हिर० । ममा वह । १४, ० यष्टीं, पुष्करिणीं यष्टीं, यः करिणीं यष्टिं, पुष्करिणीं पुष्टीं, पुष्करिणीं पुष्टि । १५, लक्ष्मी मलप० । प्रभूति । १६ श्रियः पञ्च० । १८ पद्मानने पद्म । पद्मिनि पद्मपात्रे० । १९ अश्वदायै च गोदायै धनदायै, लभतां । २० हस्त्यश्वाविगवैडकम् । करोतु मां । २१ वरुणं धनमस्तु मे, वरुण धनममस्तु ते, ० धनमस्तु ते । २२ मधे । २३ श्रीसूक्तजपकारिणाम्; भक्तानां श्रीसूक्तं जपेत् ॥

सरसिजनिलये सरोजहस्ते धवलतरांशुकगन्धमाल्यशोभे ।
 भगवति हस्तिवल्ग्वे मनोज्ञे त्रिभुवनभूतिकरि प्र सीद मह्यम् २४
 विष्णुपत्नीं क्षमां देवीं माधवीं माधवप्रियाम् । लक्ष्मीं प्रियसखीं भूमिं नमाम्यच्युतवल्लभाम् २५
 महालक्ष्म्यै च विद्महे विष्णुपत्न्यै च धीमहि । तन्नो लक्ष्मीः प्र चोदयात् २६
 आनन्दः कर्दमः श्रीद-श्रिकृती इति विश्रुताः । कर्षयः श्रियः पुत्राश्च श्रीर्देवीर्देवता मताः २७
 ऋणरोगादिदारिद्र्यपापक्षुद्रप्रमृत्त्यवः । भयंशोकमनस्तापा नश्यन्तु मम सर्वदा २८ [५]
 श्रीवर्चस्वमायुर्व्यमारोग्यमार्विधाच्छोभमानं महीयते ।
 धनं धान्यं पशुं बहुपुत्रलाभं शतसंवत्सरं दीर्घमायुः २९

॥ इति श्रीसूक्तम् ॥ x

२४ धवलतरा । शुभगन्धमाल्यशोभे, ०शुकगन्धमाल्यशो(शु)भे । ०भूतिकरी । २५ विष्णोः प्रियः ।
 २६ महादेव्यै । २७ मा विधाच्छुभमानं, ०माविधाच् शुभमानं । २८ आनन्दकर्दमश्रीद्वि० । २९ रोगशोकः ।

x श्रीसूक्तस्यान्ते पठे श्लोकाः केषुचित्पुस्तकेषु दृश्यन्ते—

(१)

विश्वेश्वर विरूपाक्ष विश्वरूप सदाशिव । शरणं भव भूतेश करुणाकर शंकर १
 हर शंभो महादेव विश्वेशामरवल्लभ । शिव शंकर सर्वोत्तमन् नीलकण्ठ नमोऽस्तु ते २
 मृत्युञ्जयाय रुद्राय नीलकण्ठाय शंभवे । अमृतेशाय शर्वाय महादेवाय ते नमः ३
 एतानि शिवनामानि यः पठेन्नियतः सकृत् । नास्ति मृत्युभयं तस्य पापरोगादि किञ्चन ४

(२)

यज्ञेशाच्युत गोविन्द माधवानन्त केशव । कृष्ण विष्णो हृषीकेश वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 कृष्णाय गोपिनाथाय चक्रिणे मुरवैरिणे । अमृतेशाय गोपाय गोविन्दाय नमो नमः २
 एतान्यनन्तनामानि मण्डलान्ते (सदा) पठेत् । ३

(३)

वासनाद् वासुदेवोऽसि वासितं ते जगत्त्रयं । सर्वभूतनिवासोऽसि वासुदेव नमोऽस्तु ते १
 दश सप्त च नामानि मण्डलान्तेषु यः पठेत् । स शिवस्य पदं गत्वा शिवलोके महीयते २
 एतानि शिवनामानि मण्डलान्ते सकृत्पठेत् ।

(१) ३ श्रीमहादेवाय० ।

(१२) [क्र० अ० ४-७-२०] [क्र० सं० ६।४४ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

चक्षुश्च श्रोत्रं च मनश्च वाक् च प्राणापानौ देह इदं शरीरम् ।
 द्वौ प्रत्यश्चावनुलोमौ विसर्गावेतं तं मन्ये दशयन्नुत्सम् १
 नखश्च पूष्ठश्च करौ च बाहू जघे चोरु उदरं शिरश्च ।
 रोमाणि मांसं रुधिरास्थिमज्जमेतच्छरीरं जलबुद्बुदोपमम् २
 भुवौ ललाटे च तथा च कर्णौ हनू कपोलौ ह्रुवुकेस्तथा च ।
 ओष्ठौ च वृन्ताश्च तथैव जिह्वा मे तच्छरीरं मुखरत्नकोशम् ३

(१३) [क्र० अ० ४-८-४] [क्र० सं० ६।४८ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

सूक्तान्तेऽस्येत्तृणान्यग्ना विरिणे वोदुकेऽपि वा । यद्वस्तुणैरधीतं तत् तूणानि भवति ध्रुवम् १
 वापीकूपतडागानां समुद्रं गच्छ स्वाहा [अग्निं गच्छ स्वाहा] २

(१४) [क्र० अ० ५-३-३०] [क्र० सं० ७।३५ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

शर्वतीः पारयन्त्येते तं पृच्छन्ति वचो युजा । अभ्यारं तं युमाकेतुं य एवेदमिति ब्रवन् १
 मासाकेतुं परिसृतं भारतीर्ब्रह्मवर्धनीः । संजानाना मही माता य एवेदमिति ब्रवत् २
 इन्द्रस्तं किं विभुं प्रभुं भानुनेयं सरस्वतीम् । येन सूर्यमरोचय-द्येनेमे रोदसी उभे ३
 जुषस्वग्निं अङ्गिरः काण्वं मेध्यातिथिम् । मा त्वा सोमस्य बर्बहत सुतस्य मधुमत्तमः ४
 त्वमग्ने अङ्गिरः शोचस्व देववीतमः । आ शीतम शीतमाभि-रभिष्टिभिः शान्तिः स्वस्तिमकुर्वत ५
 शं नः कनिक्कदद् देवः पर्जन्यो अभि वर्षतु ।
 शं नो द्यावापृथिवी शं प्रजाभ्यः शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे ६

(१५) [क्र० अ० ५-४-२२] [क्र० सं० ७।५५ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

स्वप्न स्वप्नाधिकरणे सर्वं निष्वापया जनम् । आसूर्यमन्यान् त्वापया व्युपं जगिप्रियामहम् १
 अजंगरो नाम सर्पः सर्पिरविषो महान् । तस्मिन् हि सर्पः सुधीत-स्तेन त्वा स्वापयामसि २
 सर्पः सर्पो अजंगरः सर्पिरविषो महान् । तस्य सर्पात् सिन्धव-स्तस्य गाधमशीमहि ३

सू० १२ पाठभेदाः- २ उरश्च पृष्ठश्च, उरश्च पृष्ठश्च, उरश्च पृष्ठश्च । लोमानि । ३ हनुः ।

सू० १३ पाठभेदाः- १ यस्तृणैरध्ययनं तदधीति ०, यस्तृणैरध्ययनस्तदधीतं स्तृणानि भवते भव ।
 स्तृणान्य ० । यत् स्तृणैरध्ययनं ० । सूक्तान्ते स्तृणान्यग्नौ ० ॥ २ ॥ (पश्य षष्ठं परिशिष्टम्)

सू० १४ पाठभेदाः- १ ०यन्त्येतं तं, यन्त्येतद् । अभ्यारं सं । ब्रवत् । २ पुरुषपृहं । ३ सरस्वती ।
 ५ शान्तिं स्वः, शान्तिं स्वः ।

सू० १५ पाठभेदाः- १ स्वप्नः, यामिनं । ०द्रुषं यद्रुषूळहं । ३ यस्य शुष्कार्तिषध ० ।

काळिको नाम सर्पो नवनागसहस्रबलः । यमुनह्रदे ह सो जातो ३ यो नारायणबाहनः ४
 यदि काळिकद्रुतस्य यदि काःकाळिकाद्रयात् ।
 जन्मभूमिमतिक्रान्तो निर्विषो याति काळिकः ५
 आ याहीन्द्र पृथिवीरिजितेभिर्—युज्जिमिं नो भागधेयं जुषस्व ।
 तृतां जह्नुर्मातुलस्येव योषा भागस्ते पैतृष्वसेयी वपामिव ६
 यशस्करो बलवन्तं प्रभुत्वं तमेव राजाधिपतिर्बभूव ।
 संकीर्णनागाश्वपतिर्नराणां सुमंगल्यं सततं कीर्धमायुः ७
 कर्कोटको नाम सर्पो यो हृष्टीविष उच्यते । तस्य सर्पस्य सर्पत्वं तस्मै सर्पं नमोऽस्तु ते ८
 येऽवो रोचने द्विवो ये वा सूर्यस्य रुदिमपु । येषामप्सु सदस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ९×
 या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीननु । ये वावटेषु शेरते तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः १०
 नमो अस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये द्विवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ११
 उग्रायुधाः प्रमतिनः प्रवीरा मायाविनो बलिनो मिच्छमानाः ।
 ये देवानसुराः पराभवन् तांस्त्वं वज्रेण मघवन् निवारय १२

(१६) [क्र० अ० ५।६।२०] [क्र० सं० ७।९६ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

यस्य ब्रतं पशवो यन्ति सर्वे यस्य ब्रतमुपतिष्ठन्त आपः ।
 यस्य ब्रते पुष्टिपतिर्निविष्टुस्तं सरस्वन्तमवसे हुवेम १

(१७) [क्र० अ० ५।७।८] [क्र० सं० ७।१०३ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

उपपुवत मण्डूकि वर्षमा वद तादुरि । मध्ये ह्रदस्य प्लवस्व निगृह्य चतुरः पदः १

(१८) [क्र० अ० ७।१।१८] [क्र० सं० ९।६७ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

पावमानीः स्वस्त्ययनीः सुदुघा हि घृतश्रुतः । ऋषिभिः संभृतो रसो ब्राह्मणेष्वमृतं हितम् १
 पावमानीर्दिशन्तु न इमं लोकमथो अमुम् । कामान् त्समर्थयन्तु नो देवीर्देवैः समाहिताः २
 येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा । तेन सहस्रधारेण पावमान्यः पुनन्तु माम् । ३

४ यामुनह्रदे संजातो ह । ५ काकाळिकाद्रयात्, काकाळिकाद्रयम्, काःकाळिकाद्रयम् । ० भूमिपरिक्रान्तो ।
 × ९-११ ये वामी (वा० य० १३-८, ७, ६) । (१६) १ [औ० सू० पृ० अ० ३।८]

सू० १७ पाठभेदाः- १ उपप्लवद । मण्डूकी । प्लवस्य । विगृह्य । परः ।

सू० १८ पाठभेदाः- १ म इमं । देवीर्देवीः । ३ सहस्रेण धारेण ।

प्राजापत्यं पवित्रं शतोद्यामं हिरण्मयम् । तेन ब्रह्मविदो वयं पूतं ब्रह्म पुनीमहे	४
इन्द्रः पुनीती सह मां पुनातु सोमः स्वस्त्या वरुणः समीच्या ।	
यमो राजा प्रमृणाभिः पुनातु मा जातवेदा मूर्जयन्त्या पुनातु	५
ऋषयस्तु तपस्तेषुः सर्वे स्वर्गजिगीषवः । तपन्तस्तपसोऽग्रेण पावमानीर्ऋचोऽङ्गवन्	६ [१]
यन्मे गर्भे वसंतः प्रापमुग्रं यज्जायमानस्य च किञ्चिदन्यत् ।	
जातस्य च यच्चापि च वर्धतो मे तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	७
मातापित्रोर्यन्न कृतं वचो मे यत् स्थावरं जङ्गममावभूव ।	
विश्वस्य तत् प्रहृषितं वचो मे तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	८
गोघ्नात् तस्करत्वात् स्त्रीवधाद्यच्च किल्बिषम् ।	
पापकं च चरणेभ्यस् तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	९
ब्रह्मवधात् सुरापानात् स्वर्णस्तेयाद् वृषलिगमनमैथुनसंगमात् ।	
गुरोर्द्वाराधिगमनाच्च तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१०
बालघ्नान्मातृपितृवधान्द्रुमितस्करात् सर्ववर्णगमनमैथुनसंगमात् ।	
पापेभ्यश्च प्रतिग्रहात् सद्यः प्रहरति सर्वदुष्कृतं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	११
क्रयविक्रयाद्योर्निदोषाद् भक्षान्द्रोच्यात् प्रतिग्रहात् ।	
असंभोजनाच्चापि नृशंसं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१२
दुर्यष्टं दुरंधीतं पापं यच्चाज्ञानतो कृतम् ।	
अयाजिताश्वासंयाज्यास् तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१३
अमन्त्रमन्त्रं यत् किञ्चिद्भूयते च हुताग्ने ।	
संवत्सरकृतं पापं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१४
ऋतस्य योनयोऽमृतस्य धाम विश्वा देवेभ्यः पुण्यगन्धाः ।	
ता न आपः प्र वहन्तु पापं शुद्धा गच्छामि सुकृतांस्तु लोकं तत् पावमानीभिर्हं पुनामि	१५ [२]
पावमानीः स्वस्त्ययनीर्याभिर्गच्छति नान्द्रुनम् ।	
पुण्यांश्च भक्षान् भक्षयत्यमृतत्वं च गच्छति	१६
पावमानीः पितृन् देवान् ध्यायेद्यश्च सरस्वतीम् । पितृस्तस्योप वर्तेत क्षीरं सर्पिर्मधूवुकम्	१७

५ सुनीती, पुनीहि । मां । मोर्जयन्त्या, ऊर्जयन्त्या । १० वृषलि(ली)गमन० । १० दारादि ग०, दाराभिग० । १७ पावमानीः, पावमानी, पावमानं । ऋषीस्तस्योप तिष्ठे० ।

पावमानं परं ब्रह्म शुक्रं ज्योतिः सनातनम् । कर्षींस्तस्योप तिष्ठेत क्षीरं सर्षिर्मधुं दुकम् १८
पावमानं परं ब्रह्म ये पठन्ति मनीषिणः । सप्त जन्म भवेद्दिष्टो धनाढ्यो वेदुपारंगः १९
दशोत्तराण्यृचांश्चैव पावमानीः शतानि पठ । एतज्जुह्वन्जपेन् मन्त्रं घोरमृत्युभयं हरेत् २०
एतत्पुण्यं पापहरं रोगमृत्युभयापहम् । पठतां शृण्वतां चैव कुदातिं परमां गतिम् । २१[३]

(१९) [ऋ० अ० ६।७।२०] [ऋ० मं० ९।३।५ मन्त्रस्यानन्तरम्]

इल्लैव वामनु वस्तां धृतेन यस्याः पदे पुनते देवयन्तः ।
धृतपदी शक्ररी सोमपृष्ठो—प यज्ञमस्थित वैश्वदेवी १
वैश्वदेवी पुनती देव्या गा—यस्यामिमा बृहत्तन्वो वीतपृष्ठाः ।
तया मदन्तः सधमादेषु वयं स्याम पतयो रयीणाम् २

(२०) [ऋ० अ० ७।५।२८] [ऋग्वेदस्य नवममण्डलस्यान्ते ।]

यत्र तत् परमं पुदं विष्णोर्लोकं महीयते ।
देवैः सुकृतकर्मभिस्तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायिन्दुो परि स्रव १
यत्र तत् परमाप्यं भूतानामधिपतिम् ।
भावभावी च योगीश्च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायिन्दुो परि स्रव २
यत्र लोकास्तनूत्यजः श्रद्धया तपसा जिताः ।
तेजश्च यत्र ब्रह्म च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायिन्दुो परि स्रव ३
यत्र देवा महात्मानः सेन्द्राश्च समरुद्धणाः ।
ब्रह्मा च यत्र विष्णुश्च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायिन्दुो परि स्रव ४
यत्र गंगा च यमुना च यत्र प्राची सुरस्वती ।
येत्र सोमेश्वरो देवस्तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायिन्दुो परि स्रव ५
यत्र तद्विष्णुर्महीयते नराणामधिपतिम् ।
यत्र शङ्खचक्रगदाधरस्मरणं मुक्तिश्च तत्र माममृतं कृधी—न्द्रायिन्दुो परि स्रव ६

(२१) [ऋ० अ० ७।६।५] [ऋ० मं० १०।९ सूक्तस्यानन्तरम्]

ससुधीस्तदपसो दिवा नक्तं च ससुधीः । वरेण्यक्रतूरहमा देवीरवसे हुवे १

१८ पितृस्तस्योप वते । १९ सप्तजन्मा । २० ऽण्युचश्चैव; घोरं मृ० । सू० १९ पाठभेदाः— १ इल्लैव ।
पदेषु न । ०पृष्ठो । सू० २० पाठभेदाः— २ ऽमाव्यं । भूतानामधिपतिः, देवानामधिपतिः, भूतानामधिपतिः ।
भावभावि । च योगी च, वयो गीश्च । ३ त्यजाः । ब्रह्मा । ४ ब्रह्म च । [१९।२] (वा० य० १९।४४)

(२२) [क्र०अ० ८१३।६] [क्र० सं० १०।७५।५ मन्त्रस्थानान्तरम् ।]

सितासिते सरिते यत्र संग्रथे तत्रापुतासो दिवमुत्पतन्ति ।

ये वै तन्वं । वि सृजन्ति धीरास्ते जनासो अमृतत्वं भजन्ते

१

(२३) [क्र०अ० ८१३।८] [क्र० सं० १०।८५ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

अविधवा भव वर्षाणि शतं सायं तु सुव्रता । तेजस्वी च यशस्वी च धर्मपत्नी पतिव्रता १
जनयद्बहुपुत्राणि मा च दुःखं लभेत क्वचित् । भर्ता ते सोमपा नित्यं भवेद्धर्मपरायणः २
अष्टपुत्रा भव त्वं च सुभगा च पतिव्रता । भर्तुश्चैव पितुश्चातु हृदयानंदिनी सदा ३
इन्द्रस्य तु यथेन्द्राणीं श्रीधरस्य यथा श्रिया । इंकरस्य यथा गौरी तद्भर्तुरपि भर्तारि ४
अत्रैर्यथानुसूया स्याद् वसिष्ठस्याप्यरुन्धती । कौशिकस्य यथा सती तथा त्वमपि भर्तारि ५
ध्रुवैधि पोष्या मयि मह्यं त्वाद्वाद्बृहस्पतिः । मया पत्या प्रजावती संजीव शरदः शतम् ६

(२४) [क्र०अ० ८१५।२३] [क्र० सं० १०।१०३ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

असौ या सेना मरुतः परेषामभ्येति न ओजसा स्पर्धमाना ।

तां गूह्यत तमसापव्रतेन यथामीषामन्यो अन्यं न जानात्

१

अन्धा अमित्रा भवता शीर्षाणा अहय इव ।

तेषां वो अग्निर्वेधाना मग्निर्मूळहानामिन्द्रो हन्तु वरवरम्

२

(२५) [क्र०अ० ८१६।२] [क्र० सं० १०।१०६ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

हविर्भिरैके स्वरितः सचन्ते सुवन्त एके सर्वनेषु सोमान् ।

शचीर्मवन्त उत दक्षिणामि नैजिज्ज्ञायन्त्यो नरके पताम

१

(२६) [क्र०अ० ८१७।१४] [क्र० सं० १०।१२७ सूक्तस्थानान्तरम् ।]

॥ अथ रात्रौ सूक्तम् ॥

आ रात्रि पार्थिवं रजः पितरः प्रायु धामभिः ।

दिवः सदांसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेषं वर्तते तमः

१

ये ते रात्रि नृचक्षसो युक्तासो नवतिर्नव । अशीतिः संत्वष्टा उतो ते सप्त सप्ततीः २

रात्रौ प्र पद्ये जननीं सर्वभूतनिवेशनीम् । भद्रां भगवतीं कृष्णां विश्वस्य जगतो निशाम् ३

सू० २२ पाठभेदाः- १ सरितो । संगते ।

सू० २३ पाठभेदः- ३ ० नंदनी । [सू० २४] १ यथामीषा अन्यो । १ [अथ० ३।२।६; वा० य० १७।४७; साम० १८६०] २ [अथ० ३।६।७२; साम० १८७१] [सू० २५] नरकं । सू० २६ पाठभेदाः- १ पितुरः प्रायि, पितरप्राय, पितुरप्रायि, पितुरः प्रायु, २ सन्त्यष्टा । सप्ततिः, सप्तति । ३ दिशा ।

संवेशिनीं संयमिनीं ग्रहनक्षत्रमालिनीम् ।

प्रपन्नोऽहं शिवां रात्रीं भद्रे पारमशीमहि [भद्रे पारमशीमह्यो नमः]

४

स्तोष्यामि प्रयतो देवीं शरण्यां बह्वचप्रियाम् ।

सहस्रसंमितां दुर्गां जातवेदसे सुनवाम सोमम्

५ [१]

शान्त्यर्थं तद् द्विजातीनां—मूषिभिः सोमपाश्रिताः ।

ऋग्वेदे त्वं समुत्पन्ना—ऽरातीयतो नि दहाति वेदः

६

ये त्वां देवि प्र पद्यन्ति ब्राह्मणां हव्यवाहनीम् ।

अविद्या बहुविद्या वा स नः पषदति दुर्गाणि विश्वा

७

ये अग्निवर्णां शुभां सौम्यां कीर्तयिष्यन्ति ये द्विजाः ।

तांस्तारयति दुर्गाणि नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः

८

दुर्गेषु विषमे चोरे संग्रामे रिपुसंकटे । अग्निचोरनिपातेषु दुष्टग्रहनिवारिणि

९

दुर्गेषु विषमेषु त्वं संग्रामेषु वनेषु च ।

मोहयित्वा प्र पद्यन्ते तेषां मे अभयं कुरु [तेषां मे अभयं कुर्वो नमः]

१० [२]

केशिनीं सर्वभूतानां पञ्चमीति च नाम च ।

सा मां समा निशा देवीं सर्वतः परि रक्षतु [सर्वतः परि रक्षत्वो नमः]

११

तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टां ।

दुर्गां देवीं शरणमहं प्र पद्ये सुतरसि तरसे नमः सुतरसि तरसे नमः

१२

दुर्गां दुर्गेषु स्थानेषु शं नो देवीरभिष्टये । य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं रात्रौरात्रौ सदा पठेत् १३

[रात्रिः कुशिकः सोमरो रात्रिर्वा भारद्वाजो रात्रिस्तवो गायत्री ।]

रात्रीसूक्तं जपेन्नित्यं तत्कालमुपपद्यते ।

न योनिं पुनरायाति सर्वपापिः प्रमुच्यते ।

१४

सू० २६ पाठभेदाः— ४ संवेशिनीं, संयमिनीं । ग्रह० । ६ समुपाश्रिताः । ७ त्वां देव । प्रपद्यन्ते? सा नः । ८ अग्निवर्णां सौम्यां । ९ ऋष्टग्रहनिवारणे, ऽपु सर्वग्रहनिवारणे, अग्निचोरनिपाते च सर्वग्रह-निवारणे (रिणि) सर्वं (दुष्ट) ग्रहनिवार (रि) ण्यो नमः । १० त्वां? कृणु; तेषां मे अभयं कुर्वो (कृण्वो)नमः । ११ नामुत । समां दिशां देवीं देवी । १३ युग्यं । रात्रीसूक्तं जपेत्सदा । १४ रात्रिः कुशिकः सौमरो रात्रिस्तवो गायत्री, रात्रि कुशिकः सौमरो रात्रिर्वा भारद्वाजो रात्रिस्तवं गायत्रं; रात्रिः कुशिकसौमरो रात्रिस्तवो गायत्री । तत्काल उपपद्यते ।

क्षीरेण स्नापिता दुर्गा चन्दनेन विलेपिता	
विल्वपत्रकृतापीडा नमो दुर्गे नमो नमः	१५ [३]
सर्वभूतपिशाचेभ्यः सर्वसर्पसरीसृपैः ।	
दैवेभ्यो मानुषेभ्यश्च उभयेभ्योऽभिरक्ष माम्	१६
या ऋग्वेदे स्तुता देवी काश्यपेन उदाहृता ।	
जातवेदप्रभा गौरी जातवेदसे सुनवाम सोमम्	१७
सुरासुरैर्द्विजवरैः पिशाचोरगराक्षसैः ।	
अरातिभयं उत्पन्ने अरातीयतो नि दहाति वेदः	१८
गजद्वारेऽपथे घोरं संग्रामेषु च गौतमी ।	
सर्वं रक्षतु दुरितं स नः पर्षदाति दुर्गाणि विश्वा	१९
महाभये समुत्पन्ने स्मरन्ति च जपन्ति च ।	
सर्वं तारयते दुर्गा नावेव सिन्धुं दुरितात्यग्निः	२० [४]
य इमं दुर्गास्तवं पुण्यं शृण्वन्ति च जपन्ति च ।	
त्रिषु लोकेषु विख्यातं त्रिषु लोकेषु पूजितम्	२१
अपुत्रो लभते पुत्रान् धनहीनो धनं लभेत् ।	
अचक्षुर्लभते चक्षुर्बन्धो मुच्येत बन्धनात्	२२
व्याधितो मुच्येत रोगादुरोगी श्रियमाप्नुयात् ।	
ददाति कामितं सर्वं कात्यायनि नमोऽस्तु ते	२३ [५]
[उलूकयातुं शुश्रूलूकयातुं जहि श्वयातुमुत कोकयातुम् ।	
सुपर्णयातुमुत गृध्रयातुं हृषदेव प्रमृण रक्ष इन्द्र	[क्र० मं० ७।१०४।२२] १
पिशङ्गभृष्टिमम्भुणं पिशाचिभिन्द्र सं मृण । सर्वं रक्षो निर्हय]	[क्र० मं० १।१३३।५] २
(२७) [क्र० अ० ८।७।१६] [क्र० मं० १०।१२८ सूक्तस्यानन्तरम् ।]	
११ सनक-सनन्दन-सनातनादयः । हिरण्यम् । अनुष्टुप् ; ५, ८-९ त्रिष्टुप्, ७ अतिशकरी, ११ जगती ।	
आयुष्यं वर्चस्यं रायस्पोषमौद्धिदम् । इदं हिरण्यं वर्चस्व-जैत्राया विशताद्विमाम्	१
उच्चैर्वाजि घृतनाषाद् संभासाहं धनंजयम् ।	
सर्वाः समग्रा ऋद्धयो हिरण्येऽस्मिन् समाहिताः	२

[उलूकयातु० १-२ इमौ मन्त्रौ ऋग्वेदस्यौ खिलेषु गणयितुं न योग्यौ ।]

सू० २७ पाठभेदाः- १ विशतादु मा० । (वा० य० ३४।५०) २ त्समाहिताः ।

शुनमहं हिरण्यस्य पितुर्मानेव जगम । तेन मां सूर्यत्वचमकरं पुरुषं प्रियम्	३
सम्राजं च विराजं चाभिष्टिर्या च मे भूवा ।	
लक्ष्मी राष्ट्रस्य या मुखे तया मामिन्द्र सं सृज	४
अग्नेः प्रजातं परि यद्विरण्यममृतं यज्ञे आधि मर्त्येषु ।	
य एनद्वेव स इदेनमर्हति जरामृत्युर्भवति यो बिभर्ति	५ [१]
यद्वेव राजा वरुणो यद्वेव देवी सरस्वती । इन्द्रो यद्वृत्रहा वेदु तन्मे वचंस आयुषे	६
न तद्रक्षसि न पिशाचाश्चरन्ति देवानामोजः प्रथमजं ह्येतत् ।	
यो बिभर्ति दाक्षायणा हिरण्यं स देवेषु कृणुते कीर्धमायुः स मनुष्येषु कृणुते कीर्धमायुः ७	
यदावधन् दाक्षायणा हिरण्यं ज्ञातानीकाय सुमनस्यमाना ।	
तन्न आ बध्नामि ज्ञतशारदाया युष्मान् जरद्विष्यथासत्	८
घृतादुलुप्तं मधुमत्सुवर्णं धनंजयं धरुणं धारयिष्णु ।	
ऋणक् सपत्नादधरांश्च कृण्वदाऽऽरोह मां महते सौभगाय	९
प्रियं मां कुरु देवेषु प्रियं राजसु मा कुरु । प्रियं विश्वेषु गोप्त्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम् १०	
अग्निर्येन विराजति सूर्यो येन विराजति ।	
विराज्येन विराजति तेनास्मान् ब्रह्मणस्पते विराज समिधं कुरु	११ [२]

(१८) [क्र० अ० ८।७।१६] [क्र० मं० १।१२८ सूक्तस्यानन्तरम्]

(विद्वद्य आंगिरसः । इन्द्रः । जगती ।)

अवाश्चमिन्द्रममुतो हवामहे यो गोजिन्द्रनजिदश्वजिद्यः ।

इमं नो हव्यं विहवे जुषस्वाऽस्म कुलमो हरिवो मेदिनं त्वा

१

(२९) [क्र० अ० ८।७।१६] [क्र० मं० १०।१२८ सूक्तस्यानन्तरम्]

यां कल्पयन्ति नोऽरयः कूरां कृत्यां वधूमिव ।

तां ब्रह्मणाप निर्णुद्यः प्रत्यक्कृतारं मुच्छतु

१

शीर्षिवती कर्णवती विषुरुपां भयंकरीम् ।

यः प्राहिणोविहाद्य त्वां वि तं त्वं योजयामुभिः

२

[२७] ३ हिरण्यस्यपितुर्मानेव । ०नामेव । पुरुषप्रियं । ५ इदेयमर्हति, इदेनमर्हति, इवेदमर्हति, इदेनवर्हति । ७ दाक्षायणं हिरण्यं । (वा० य० ३४।५१) ८ ०मानाः । तन्म आ, तत्से, तदा । यथासन्, ०सन्, ०सत् वा, यथासम् । (वा० य० ३४।५२) ९ घृतादुलुप्तं, घृतादुल्लुप्तं । सपत्नानघ० । (अथ० १९।६२।१) १० गोत्रेषु । ११ विराज्येन । [तै० सं० ४।७।१४; तै० ब्रा० २।४।३।३]

येन दिष्टेह बहसि प्रतिकूलमुधारिणि ।
तमेवेतो निर्वर्तस्व मास्मान् मृच्छ्रो अनागसः
अभिवर्तस्वे कर्तारं निरस्तास्मामिरोजसा ।
आयुरस्य निकृन्तस्व प्रजां च पुरुषादिनि
यस्त्वा कृत्ये चकारेह तं त्वं गच्छ पुनर्नवे ।
अरातीः कृत्ये नाशय सर्वाश्च यातुधान्यः

३

४

५ [१]

क्षिप्रं कृत्ये निर्वर्तस्व कर्तुरेव गृहान् प्रति ।
परुषंश्चैवास्य नाशय वीरंश्चास्य नि बर्हय
यस्त्वा कृत्ये प्रजिघाय विद्वान् अविदुषो गृहान् ।
तस्यैवेतः परेत्याद्यु तनुं कृधि परुषपरुः
प्रतीचीं त्वापसेधतु बह्वं रोचिष्णवमित्रहा ।
अग्निश्च कृत्ये रक्षोहा रिपुहा चार्ज एकपात
यथा त्वाङ्गिरसः पूर्वं भृगुश्चत्वार्षं सेधिर ।
अत्रयश्च वसिष्ठाश्च तथैव त्वापं सेधिम
यस्ते परुषि सन्दधी रथस्येव विमुर्धिया ।
तं गच्छ तत्र तेऽयं—मज्ञातस्ते अयं जनः

६

७

८

९

१० [२]

यो नः कश्चिद्वृणस्थो वा कश्चिद्वान्योऽग्निं हिंसति ।
तस्य त्वं द्रोहिर्विद्मोऽग्निस्तनूमुच्छस्व हेळिता
भवांश्चार्वा देवहेळि—मस्यत पापकृत्स्न ।
हरस्वती त्वं च कृत्ये मोच्छिषस्तस्य किंचन
यो नः कश्चिद्वृहाराति र्मनसा प्रतिभूषति ।
दूरस्थो वान्तिकस्थो वा तस्य हृद्यमसृक् पिब
येनासि कृत्ये प्रहिता दुह्येनास्मज्जिघांसया ।
तस्य व्यानच्चाव्यानञ्च हिनस्तु हरंसाशनिः
ये नः शिवासः पन्थानः परायन्ति परावर्तम् ।
तैर्वैवि रात्र्याः कृत्या नो गमयस्वानुकृत्ये
यद्वि वैषि द्विपद्यस्मान् यद्वि वैषि चतुष्पदी ।
निरस्तेतो व्रजास्माभिः कर्तुर्गृष्टापदी गृहान्

११

१२

१३

१४

१५ [३]

१६

यो नः शपादशंपतो यश्च नः शपंतः शपांत ।	
वृक्षमिव विद्युदाशु तमामूलादनु शोषय	१७
यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्ट्यघायुर्यश्च नः शपांत ।	
शुने पिण्डमिव क्षामं तं प्रत्यस्य स्वमृत्यवे	१८
यश्च सापत्नः शपथो यश्च यामी शपाति नः ।	
ब्रह्मा च यत् क्रुद्धः शपात् सर्वं तत् कृध्यधस्पदम्	१९
सर्वन्धुश्चाप्यबन्धुश्च यो अस्मौ अभि दासति ।	
तस्य त्वं भिन्द्यधिष्ठाय पदा विस्फूर्य तच्छिरः	२० [४]

अभि प्रेहि सहस्राक्षं युक्त्वा तु शपथं रथे ।	
शत्रून्विच्छती कृत्ये वृकीवाविमतो गृहान्	२१
परि णो वृद्धि शपथान् दहन्नाग्निर्वि ह्वदम् ।	
शत्रून्वाभितो जहि विव्या वृक्षमिवाग्निः	२२
शत्रून् मे प्रोथ शपथात् कृत्याश्च सुहृदोऽसुहृत् ।	
जिह्वाः श्लक्षणाश्च दुर्हवः सर्भिन्द्रं जातवैदसम्	२३
असपत्नं पुरस्तान्नः शिवं दक्षिणतः कृधि ।	
अभयं सततं पश्चात् भद्रमुत्तरतो गृहे	२४
परेहि कृत्ये मा तिष्ठ विन्द्रस्यैव पदं नय ।	
मृगस्य हि मृगारिप्रो न त्वा नीकर्तुमर्हति	२५ [५]

अघ्न्यास्यैव घोररूपे विपुरुषेऽविनाशिनि ।	
जृम्भिता प्रतिगृणीष्व स्वयमादाय चाद्भुतम्	२६
त्वमिन्द्रो यमो वरुणस्त्वमापोऽग्निमथानिलः ।	
त्वं ब्रह्मा चैव रुद्रश्च त्वष्टा चैव प्रजापतिः	२७
आवर्तध्वं निवर्तध्वमृतवः परिवत्सराः ।	
अहोरात्राश्चाब्दाश्च त्वं दिशः प्रदिशश्च मे	२८
त्वं यमं वरुणं सोमं त्वमापोऽग्निमथानिलम् ।	
अत्राहत्य पशूँश्चैव मुत्पादयसि चाद्भुतम्	२९

ये मे दमे दारुगर्भे शयानं धिया सहितं पुरुषं निजह्नुः ।

कुम्भीपाकं नरकं ग्रीवबन्धं हता एवं पुरुषासो यमस्य ३० [६]

अभ्यक्ताक्ता स्खलङ्कता सर्वं नो दुरितं दह ।	
जानीथाश्चैव कृत्यानां कर्तुन् नृन् पापचेतसः	३१
यथा हन्ति पुरासीनं तथैवैष्वा सुकृन्नरः ।	
तथा त्वया युजा वयं निकृण्म स्थास्तु जङ्गमम्	३२
उत्तिष्ठैव परेहीतो ऽज्ञति किमिहेच्छसि ।	
ग्रीवास्ते कृत्ये पादौ चा—ऽभि कर्त्स्यामि विद्रव	३३
स्वायसाः सन्ति नोऽसयो विद्म चैव पश्यि ते ।	
तैस्ते निकृण्मस्तान्युग्रे यदि नो जीवयस्वरीन्	३४
मास्योच्छिषो द्विपदं मोत किञ्चित्तुष्पदम् ।	
मा ज्ञातीननुजान् पूर्वान् मा वेशि प्रतिवेशिनौ	३५ [७]
शत्रूयता प्रहितासि दूढ्येनाभि यथायतः ।	
ततस्तथा त्वा नुदतु योऽयमन्तर्मयि श्रितः	३६
एवं त्वं निकृतास्माभिर्ब्रह्मणा देवि सर्वशः ।	
यथेतमाश्रिता गत्वा पापधीनिव नो जहि	३७
यथा विद्युद्धतो वृक्ष आमूलादनु शुष्यति ।	
एवं स प्रतिशुष्यतु यो मे पापं चिकीर्षति	३८
यथा प्रतिशुको भूत्वा तमेव प्रतिधावति ।	
पापं तमेवं धावतु यो मे पापं चिकीर्षति	३९
यो नः स्वो अरणो यश्च निष्टयो जिघांसति ।	
देवास्तं सर्वे धूर्वन्तु ब्रह्म वरं ममान्तरम्	+ ४० [८]

उत्त्वा मन्दन्तु स्तोमाः कृणुष्व राधो अद्विवः । अव ब्रह्मद्विषो जहि	४१
कुर्वे ते मुखं रौद्रं नन्दिन्नानन्दुमावह ।	
ज्वरमुत्पुभयं वोरं विश नाशय मे ज्वरम्	४२
यो मे करोति प्रहारे यो गृहे यो निवेशनि ।	
यो मे केशनखे कुर्या दुश्चने दन्तधावने	४३
प्रतिसर् प्रतिधाव कुमारीव पितुर्गृहान् ।	
मूर्धानमेषां स्फोटय प्रदमेषां कुले कृधि	४४

ये नो रयिं दुश्चरितासो अग्रे जह्नुर्मतीसो अनृतं वदन्तः ।	
तेषां वपूँष्यर्चिषा जातवेदः शुष्कं न वृक्षमभि सं दहस्व	४५
कृष्णवर्णे महद्रूपे बृहत्कर्णे महद्भ्ये । देवि देवि महादेवि मम शत्रून् विनाशय	४६
खद्र फद्र जहि महाकृत्ये विधुमाग्निसमप्रभे ।	
जहि शत्रूँश्चिश्चूलेन कुध्यस्व पिब शोणितम्	४७
ये द्रुह्युर्जजवे मह्यमग्रे कदाधियो दुर्मदा अश्मनासः ।	
आबुध्यैतान् शोचिषा विध्य तन्तून् वैवस्वतस्य सदनं नयस्व	४८ [९]

(३०) [ऋ० अ० ८।७।३०] [ऋ० मं० १०।१४२ सूक्तस्यानन्तरम् ।]

हिमस्य त्वा जरायुणा शाले परि व्ययामसि । [उत ह्रदो हिं नो धियो ऽग्निर्देदातु भेषजम्*] १	
शीतह्रदो हिं नो धियो ऽग्निर्देदातु भेषजम् । अन्तिकामग्निसृजनय दूर्वादः शशहागमत	
अजातपुत्रपक्षाया हृदयं मम दूयते । विपुलं वनं ब्रह्माकाशं चर जातवेदः कामाय	३
मां च रक्ष पुत्रांश्च शरणमभूत् तव । पिगाक्ष लोहितग्रीव कृष्णवर्ण नमोऽस्तु ते	४
अस्मान्निवर्हैरस्योनां सागरस्योर्मयो यथा । इन्द्रः क्षत्रं ददातु वरुणमभि पिचतु	५
शत्रवो निधनं यान्तु जय त्वं ब्रह्मतेजसा ।	६ [१]

कपिलजटीं सर्वभक्षं चाग्निं प्रत्यक्षदैवतम् ॥	७
वरुणं च वशाम्यग्रे मम पुत्रांश्च रक्षतु [मम पुत्रांश्च रक्षत्वो नमः ।]	८
साग्रं वर्षशतं जीव पिब खाद च मोद च	९
दुःखितांश्च द्विजांश्चैव प्रजां च पशु पालय	१०
यावदादित्यस्तपति यावद्भाजति चन्द्रमाः । यावद्वायुः प्लवायति तावज्जीव जया जय	११

सू० १०पाठभेदाः- १ जरायुणाम्ने । भुवोऽग्नि०, तुवोऽग्नि०, भवोऽग्नि०, भियोऽग्नि० । २ शीतह्रदो, शीतह्रदा । ०जरदूर्वादः, ० जनयदूर्वासः, ० जनपूर्वादः, ० जनयदूर्वादः ० जनयदूर्वारः । शिशुरागमत । ३ दूयते, दूयते । ४ मांश्च । ५ अस्मान्निवर्हैरस्योनां, अस्यान्निवर्हैरस्योनां, अस्मान्नि वर्हणस्योनां, अस्मान्निवर्हैरस्योनां, अस्मान्नि वर्जय स्थानं । इन्द्रः, इन्द्र शस्त्रं । ६ जयस्त्वं, जय त्वं । १० दुःखितां च, दुःखितांत०, ०तात्त । ११ वायुः प्रवाजति । जय तावज्जीव जया जय ।

× [३०।१] नैष मन्त्रस्य भागः, पाठभेद एषः ।

येन केन प्रकारेण को हि नाम नु जीवति ।

परंपरामुपकारार्थं यज्जीवति स जीवति । एतां वैश्वानरीं सर्वदेवानामोऽस्तु ते

१२

न चोऽरभ्यं न च सर्पभ्यं न च व्याघ्रभ्यं न च मृत्युभयम् ।

यस्यापमृत्युर्न च मृत्युः सर्वं लभते सर्वं जयते

१३ [२]

(३१) [क्र० अ० ८।८।१] [क्र० मं० १०।१५१ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

अथ मेधा-सूक्तम् ।

मेधां मह्यमङ्गिरसो मेधां सप्त ऋषयो ददुः । मेधामिन्द्रश्चाग्निश्च मेधां धाता ददातु ते १

मेधां ते वरुणो राजा मेधां देवी सरस्वती । मेधां ते अश्विनौ देवा वा धत्तां पुष्करस्त्रजा २

या मेधा अप्सरस्सु गन्धर्वेषु च यन्मनः । देवी या मानुषी मेधा सा मामा विशतादिमाम् ३

यन्मे नोक्तं तद्रमतां शक्यं यदनुब्रुवे ।

निशामतं नि शामहै मयि व्रतं सह व्रतेषु भूयासं ब्रह्मणा सं गमिमहि ४

शरीरं मे विचक्षणं वाङ् मे मधुमदं दुहाम् ।

अवृद्धमहमसौ सूर्यो ब्रह्मणानी स्थः श्रुतं मे मा प्र हासीः ५ [१]

मेधां देवीं मनसा रजमानां गन्धर्वजुष्टां प्रति नो जुषस्व ।

मह्यं मेधां वक्त्रं मह्यं श्रियं वद मेधावी भूयासमजराजरिणु ६

सर्दसुस्पतिमज्जुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनि मेधामयासिषम् ७

यां मेधां देवर्गणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्यमेधयाऽग्ने मेधाविनं कुरु ८

मेधाव्यग्रहं सुमनाः सुप्रतीकः श्रद्धामनाः सत्यमतिः सुशेवः ।

महायशा धारयिणुः प्रवृक्ता भूयासमस्मै शरया प्रयोगे ९

सू० ३० पाठभेदाः—१२ विनामनु, हि नाम न, वीनामनु, हीनमनु । वैश्वानरं०, वैश्वानरं देवं सर्वदेव । अग्निं वैश्वानरं वन्दे सर्वदेव नमोऽस्तु ते । १३ यस्यापि मृ० । स सर्वं लभते स सर्वं जयते ।

सू० ३० पाठभेदाः—१ मेधां मह्यं दधातु ते, ददातु मे । २ मेधां मे । ३ अप्सरासु, अप्सरासो, अप्सरेषु । मानुषी युगा । सा माया; मेधा विशतादुमां, मामा विशतादिह । ४ तद्रमतां । यदनुब्रुवे । निशामहै मयि व्रतं सह ब्रह्मणा संगमेमहि, निशामयि मयि... प्रियेण भूयासं ब्र० । ५ विचक्षण, मधुमददुहा, ऽमद्रहा, ऽमद्रहां, मधुमत्तमा । अवृतम० । प्र हासीत् । ६ देवीमनसो, देवीं समनसां । मेधावि । ऽजरिणुः । ८ ऽमेधया मेधा०, ऽमामह्यमेधान् मेधाविनयं ९ ऽसमनाः, मेधाव्यंसगणः, मेधाव्यं सुमनः । ऽमनाः सत्यमुपः सू०, ऽमनास्यप्रमतिं सुवीरः । प्रवृक्ता-भूयासमस्ये, ऽसमयै, स्वधया प्रयोगे ।

३१।७-८ (वा० य० ३२।१३-१४) २ (वा० य० ३२।१५ सदृशः)

नाशाधित्री पलाशस्या रुषसौ पथिकामसु । अथो ततस्य यक्षमाणमपापा रोगनाशिनी १०
ब्रह्मवृक्ष पलाश त्वं श्रद्धां मेधां च देहि मे । वृक्षाधिप नमस्तेऽस्तु अत्र त्वं संनिधौ भव ११ [२]

(३२) [क्र० अ० ८।८।१९] [क्र० सं० १०।१६१ सूक्तस्यानन्तरम्]

ऊर्ध्वरेखा प्र दहन्ते बिष्णुरिममिन्द्राग्नी अमृतं जुषेथाम् ।

मह्यं दधाना उप दीर्घमायुरस्मे धत्तं पुरुभुजा पुरन्धिः ।

(३३) [क्र० अ० ८।८।२४] [क्र० सं० १०।१६६ सूक्तस्यानन्तरम्]

येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत् परिं गृहीतममृतेन सर्वम् ।

येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १

येन कर्माण्युपसौ मनीषिणो यज्ञे कृण्वन्ति विद्वथेषु धीराः ।

यदपूर्वं यक्षमन्तःप्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २

यज्जाग्रतो दूरमुदैति दैवं तदु सुप्तस्य तथैवेति ।

दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकुं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ३

यत् प्रज्ञानमुत चेतो धृतिश्च यज्ज्योतिरन्तरमृतं प्रजासु ।

यस्मान्न कृते किञ्चन कर्म क्रियते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ४

यस्मिन्नृचः साम यजूंषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभाविंवाराः

यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ५

सुषारथिरश्वानिव यन्मनुष्यान् नेनीयतेऽभीशुभिर्वाजिन इव ।

हृत्प्रतिष्ठं यदजिरं यद्विष्टं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ६ [१]

ये पञ्च पञ्चाशतः शतं च सहस्रं च नियुतं चार्बुदं च ।

ते यज्ञचित्तेष्टकाटुं शरीरं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ७

वेदुहमेतं पुरुषं महान्तं मादित्यवर्णं तमसुः परस्तात् ।

तस्य योनिं परिपश्यन्ति धीरास्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ८

येन कर्माणि प्रचरन्ति धीरा विप्रा वाचा मर्नसा कर्मणा वा ।

यत् स्वां दिशमनु संयन्ति प्राणिनस्तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ९

ये मे मनो हृदयं ये च देवा ये अन्तरिक्षं बहुधा कल्पयन्ति ।

ये श्रोत्रं च चक्षुषी संचरन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १०

[३१।१-६] (वा० य० ३४।१-६) । ८ (वा० य० ३१।१८)

यस्येदं धीराः पुनन्ति क्वयो ब्रह्माणमितं व्यावृणत इन्दुम् ।
स्थावरं जङ्गमं च द्यौराकाशं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ११ [२]

येन द्यौरुग्रा पृथिवी चान्तरिक्षं येन पर्वताः प्रदिशो दिशश्च ।
येनेदं सर्वं जगद्व्याप्तं प्रजानत् तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १२

अव्यक्तं चाप्रमेयं च व्यक्ताव्यक्तपरं शिवम् ।
सूक्ष्मात् सूक्ष्मतरं ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १३

कैलासशिखरं रम्ये शंकरस्य गृहालयम् ।
देवतास्तत् प्रमोदन्ते तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १४

आदित्यवर्णं तपसा ज्वलन्तं यत् पश्यसि गुहासु जायमानः ।
शिवरूपं शिवमुदितं शिवालये तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १५

येनेदं सर्वं जगतो बभूव यद्देवा अपि महतो जातवेदाः ।
यदेवाग्र्यं तपसो ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १६ [३]

गोभिर्जुष्टो धनेन ह्यायुषा च बलेन च ।
प्रजया पशुभिः पुष्करार्धं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १७

योऽसौ सर्वेषु वेदेषु पश्यतेऽनन्द ईश्वरः ।
अकार्यो निर्वेणो ह्यात्मा तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १८

यो वेदादिषु गायत्री सर्वव्यापी महेश्वरः ।
तदुक्तं च यदा ज्ञेयं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु १९

प्रयत्नप्राणं ओंकारं प्रणवं च महेश्वरम् ।
यः सर्वं यस्य चित् सर्वं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २०

यो वै वेद महदेवं प्रणवं पुरुषोत्तमम् ।
ओंकारं परमात्मानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २१ [४]

ओंकारं चतुर्भुजं लोकनाथं नारायणम् ।
सर्वस्थितं सर्वगतं सर्वव्याप्तं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २२

तत् परात् परतो ब्रह्मा तत् परात् परतो हरिः ।
परात् परतरं ज्ञानं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २३

य इदं शिवसंकल्पं सदाधीयन्ति ब्राह्मणाः ।
ते परं मोक्षमाप्स्यन्ति तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २४

अस्ति नास्ति शयित्वा सर्वमिदं नास्ति पुनस्तथैव हृष्टं ध्रुवम् ।
 अस्ति नास्ति हितं मध्यमं पदं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २५
 अस्ति नास्ति विपरीतो प्रवादो ऽस्ति नास्ति गुह्यं वा इदं सर्वम् ।
 अस्ति नास्ति परात् परो यत् परं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु २६ [५]

(३४) [क्र० अ० ८।८।४२] [क्र० सं० १०।१८४ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

त्वष्टारूपकर्ता (नेजमेघः) विष्णुः । अनुष्टुप् ।

नेजमेष परां पत् सुपुत्रः पुनरा पत् । अस्यै मे पुत्रकामायै गर्भमा धेहि यः पुमान् १
 यथेयं पृथिवी मध्युत्ताना गर्भमादधे । एवं तं गर्भमा धेहि दशमे मासि सूतवे २
 विष्णोः श्रेष्ठेन रूपेणाऽस्यां नायां गवीन्याम् । पुमांसं पुत्राना धेहि दशमे मासि सूतवे ३

(३५) [क्र० अ० ८।८।४५] [क्र० सं० १०।१८७ सूक्तस्थानन्तरम् ।]

वत्स आग्नेयः । अग्निः । गायत्री ।

अनीकवन्तमूतयेऽग्निं गीर्भिर्हिवामहे । स नः पर्षदति द्विषः १

(३६) [क्र० सं० ८।८।४९] [अग्निवेदस्य दशममण्डलस्यान्ते ।]

संज्ञानमुशनावदत् संज्ञानं वरुणोऽवदत् । संज्ञानमिन्द्रश्चाग्निश्च संज्ञानं सवितावदत् १
 संज्ञानं वः स्वेभ्यः संज्ञानमरणेभ्यः । संज्ञानमश्विना युव मिहास्मासु नि यच्छताम् २
 यत् कक्षीवां संवननं पुत्रो अङ्गिरसां भवेत् । तेन नोऽद्य विश्वे देवाः सं प्रियां समजीजनन् ३
 सं वो मनांसि जानतां समाकूतिर्मनामसि । असौ यो विमना मनः सं समावर्तयामसि ४
 नैर्हस्त्यं सेनादणं परि वत्सेतु यद्धुविः । तेनामित्राणां बाहून् हविषा शोषयामसि ५
 परिवत्मीन्येषामिन्द्रः पूषा च सप्ततुः ।
 तेषां वो अग्निर्गधानाग्निर्मूळहाना मिन्द्रो हन्तु वरवरम् ६
 ऐषु नह्यवृषाजिनं हरिणस्य धियं यथा । परां अमित्रां ऐष त्वर्वाचीं गौरुपाजतु ७
 प्राध्वराणां पते वसो होतर्वरेण्यक्रतो । तुभ्यं गायत्रमृच्यते ८

सू० ३४ पाठभेदः— १ दशास्यां पुत्राना ।

सू० ३६ पाठभेदः— २ वः स्वेभ्यः, वस्वभ्यः, नः स्वेभ्यः । ३ ०वांसंवननो, ०वात्संवननो । ०सामवे, ०सामवेत् समचीवरन् । ४ नमामसि । ५ जनस्तं समावर्तं ।

गोकामो अन्नकामः प्रजाकाम उत कश्यपः ।	
भूतं भविष्यत् प्रस्तौति सह ब्रह्मेकमक्षरं बहुब्रह्मेकमक्षरम्	९
यदक्षरं भूतकृतं विश्वेदेवा उपासति । महं ऋषिमस्य गोप्तारं जमदग्निर्कुर्वतम्	१०
जमदग्निराप्यायते छन्दोभिश्चतुस्तैः । राजा सोमस्य भक्षेण ब्रह्मणा वीर्यावता	११
शिवा नः प्रदिशो दिशः सत्या नः प्रदिशो दिशः ।	
अजो यत् तेजो ददृशे शुक्रं ज्योतिः परो गुहा	१२
यदृषिः कश्यपः स्तौति सत्यं ब्रह्म चराचरं ध्रुवं ब्रह्म चराचरम् ।	
त्रयायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य त्रयायुषम्—ऽगस्त्यस्य त्रयायुषम्	१३
यदेवानां त्रयायुषं तन्मे अस्तु त्रयायुषं सर्वमस्तु शतायुषं बलायुषम् ।	१४
तच्छृङ्गोरा वृणीमहे गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतये ।	
दैवीं स्वस्तिरस्तु नः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ।	
ऊर्ध्वं जिगातु भेषजं शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे	१५

॥ इति परिशिष्टानि ॥

अष्टौ विकृतयः ।

संहितालक्षणम् ।

परः सन्निकर्षः संहिता । (अष्टाध्याय्यां १।४।१०९ पाणिनिः) (वर्णानामतिशयितः सन्निधिः संहितासंज्ञः स्यात्)

[१] संहितामन्त्रः ।

ओषधयः संवदन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ॥

(क्र० अष्टक ८, अ० ५, व० ११; मं० १०, सू० ९७, मं० २२)

(पदच्छेदपूर्वको) मन्त्रपाठः ।

ओषधयः सं वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस् तं राजन् पारयामसि ॥

पदसंहितालक्षणम् ।

पदविच्छेदोऽसंहितः ॥ (प्रातिशाख्यसूत्रे कात्यायनः)

[२] पदपाठः ।

ओषधयः । सं । वदन्ते । सोमेन । सह । राज्ञा ।

१ २ ३ ४ ५ ६

यस्मै । कृणोति । ब्राह्मणः । तं । राजन् । पारयामसि ॥ १ ॥

७ ८ ९ १० ११ १२

क्रमलक्षणम् ।

क्रमेण पदद्वयस्य पाठः । क्रमपाठो 'योगरूढा संहिता' इत्युच्यते । 'क्रमः स्मृतिप्रयोजनः' (प्रा० सू० ४।१८ कात्यायनः)

[३] क्रमपाठः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ॥

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।

७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४

पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥

१५ १६

[४] पञ्चसन्धिः ।

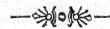
पञ्चसंधिलक्षणम् ।

अनुक्रमश्चोत्क्रमश्च व्युत्क्रमोऽभिक्रमस्तथा । संक्रमश्चेति पञ्चैते जटारां कथिताः क्रमाः ॥

क्रमः= १ + २; २ + ३ । उत्क्रमः= २ + २; ३ + ३ । व्युत्क्रमः= २ + १; ३ + २ ।

अभिक्रमः= १ + १; २ + २ । संक्रमः= १ + २; २ + ३ ।

(क्रमः)	(उत्क्रमः)	(व्युत्क्रमः)	(अभिक्रमः)	(संक्रमः)
१-२	२-२	२-१	१-१	१-२
ओषधयः सं । १ २	सं सं । २ २	समोषधयः । २ १	ओषधय ओषधयः । १ १	ओषधयः सं । १ २
सं वदन्ते । २ ३	वदन्ते वदन्ते । ३ ३	वदन्ते सं । ३ २	सं सं । २ २	सं वदन्ते । २ ३
वदन्ते सोमैन । ३ ४	सोमैन सोमैन । ४ ४	सोमैन वदन्ते । ४ ३	वदन्ते वदन्ते । ३ ३	वदन्ते सोमैन । ३ ४
सोमैन सह । ४ ५	सह सह । ५ ५	सह सोमैन । ५ ४	सोमैन सोमैन । ४ ४	सोमैन सह । ४ ५
सह राज्ञा । ५ ६	राज्ञा राज्ञा । ६ ६	राज्ञा सह । ६ ५	सह सह । ५ ५	सह राज्ञा । ५ ६
राज्ञेति राज्ञा । ६ ६				

' तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । ' (ऋ० अ० ३।४।१०। मं० ३।६१।१०) इत्यस्य—

पञ्चसन्धिः ।

तत्सवितुः ।	सवितुस्सवितुः ।	सवितुस्तत् ।	तत्तत् ।	तत्सवितुः ।
सवितुर्वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं सवितुः ।	सवितुस्सवितुः ।	सवितुर्वरेण्यं ।
वरेण्यं भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो वरेण्यं ।	वरेण्यं वरेण्यं ।	वरेण्यं भर्गः ।
भर्गो देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य भर्गः ।	भर्गो भर्गः ।	भर्गो देवस्य ।
देवस्य धीमहि ।	धीमहि धीमहि ।	धीमहि देवस्य ।	देवस्य देवस्य ।	देवस्य धीमहि ।
धीमहीति धीमहि ।				

(एवमग्रेऽपि)

विकृति-लक्षणानि ।

शैशिरीये समाम्नाये व्यालिनैव महर्षिणा ।

जटाया विकृतीरष्टौ लक्ष्यन्ते नातिविस्तरम् ॥ १ ॥

जटा माला शिखा रेखा ध्वजो दण्डो रथो घनः ।

अष्टौ विकृतयः प्रोक्ताः क्रमपूर्वा महर्षिभिः ॥ २ ॥

अष्टौ विकृतयः क्रमपूर्वा भवन्ति । तासु जटा-दण्डसंज्ञके द्वे विकृती मुख्ये । यत एताभ्यामेवान्या विकृतयः संभवन्ति । तत्र जटा शिखाऽनुसरति । तथा च दण्डं माला-रेखा-ध्वज-रथा अनुसरन्ति । घनस्तु जटादण्डानुसरति ।

[१] जटा ।

प्रथमं जटालक्षणम् ।

अनुलोमविलोमाभ्यां त्रिवारं हि पठेत् क्रमम् । विलोमे पदवत्संधिः अनुलोमे यथाक्रमम् ॥

द्वितीयं जटालक्षणम् ।

क्रमे यथोक्ते पदजातमेव द्विरभ्यसेदुत्तरमेव पूर्वम् ।

अभ्यस्य पूर्वं च तथोत्तरे पदे ऽवसानमेवं हि जटामिधीयते ॥

जटा= अनुलोमः १-२ + विलोमः २-१ + अनुलोमः १-२ ॥ [क्रमः १-२ + व्युत्क्रमः २-१ + संक्रमः १-२]

जटापाठः ।

ओषधयस् सं, समोषधय, ओषधयस् सम् ॥
१ २ २ १ १ २

सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते ॥
२ ३ ३ २ २ ३

वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन ॥
३ ४ ४ ३ ३ ४

सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह ॥
४ ५ ५ ४ ४ ५

सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ॥
५ ६ ६ ५ ५ ६

राज्ञेति राज्ञा ॥
६ ६

यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति ॥
७ ८ ८ ७ ७ ८

कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणः ॥
८ ९ ९ ८ ८ ९

ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं ॥
९ १० १० ९ ९ १०

तं राजन्, राजन्स्तं, तं राजन् ॥
१० ११ ११ १० १० ११

राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन्पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ॥ १ ॥
११ १२ १२ ११ ११ १२ १२ १२

[२] माला ।

मालाया द्वौ भेदौ पुष्पमाला-क्रममाला चेति । तत्र क्रममालायाः लक्षणम्-

क्रम-मालालक्षणम् ।

ब्रूयात्क्रमविपर्यासावर्धचस्यादितोऽन्ततः । अन्तं चादि नयेदेवं क्रममालेति गीयते ॥

(१ क्रम-माला)

ओषधयः सं । राज्ञेति राज्ञा ॥ सं वदन्ते । राज्ञा सह ॥ वदन्ते सोमेन । सह सोमेन ॥
१ २ ३ ४ २ ३ ४ ५ ३ ४ ५ ४

सोमेन सह । सोमेन वदन्ते ॥ सह राज्ञा । वदन्ते सं ॥ राज्ञेति राज्ञा । समोषधयः ॥
४ ५ ४ ३ ५ ४ ३ २ ६ ६ २ १

यस्मै कृणोति । पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति ब्राह्मणः । पारयामसि राजन् ॥
७ ८ १२ १२ ८ ९ १२ ११

ब्राह्मणस्तं । राज्ञस्तं ॥ तं राजन् । तं ब्राह्मणः ॥ राजन्पारयामसि । ब्राह्मणः कृणोति ॥
९ १० ११ १० १० ११ १० ९ ११ १२ ९ ८

पारयामसीति पारयामसि ॥ कृणोति यस्मै ॥
१२ ११

+ क्रम-माला

ओषधयः सं । १ २ राज्ञेति राज्ञा
सं वदन्ते । ३ ४ राज्ञा सह ।
वदन्ते सोमेन । ५ ६ सह सोमेन ।
सोमेन सह । ७ ८ सोमेन वदन्ते ।
सह राज्ञा । ९ १० वदन्ते सं ।
राज्ञेति राज्ञा । ११ १२ समोषधयः ।

यस्मै कृणोति । १३ १४ पारयामसीति पारयामसि ।
कृणोति ब्राह्मणः । १५ १६ पारयामसि राजन् ।
ब्राह्मणस्तं । १७ १८ राज्ञस्तं ।
तं राजन् । १९ २० तं ब्राह्मणः ।
राजन् पारयामसि । २१ २२ ब्राह्मणः कृणोति ।
पारयामसीति पारयामसि । २३ २४ कृणोति यस्मै ।

+ क्रममालायाः पठनक्रमोऽन्तर्द्वैः प्रदर्शितः ।

(क्रम-माला)

[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादि नयेत्]

[१]	१ ओषधयः सं	— राज्ञेति राज्ञा	६
	२ सं वदन्ते	— राज्ञा सह	५
	३ वदन्ते सोमेन	— सह सोमेन	४
	४ सोमेन सह	— सोमेन वदन्ते	३
	५ सह राज्ञा	— वदन्ते सं	२
	६ राज्ञेति राज्ञा	— समोषधयः	१

[आदितोऽन्ततः] = [अन्तं चादि नयेत्]

[२]	७ यस्मै कृणोति	— पारयामसीति पारयामसि	१२
	८ कृणोति ब्राह्मणः	— पारयामसि राजन्	११
	९ ब्राह्मणस् तं	— राज्ञस्तं	१०
	१० तं राजन्	— तं ब्राह्मणः	९
	११ राजन् पारयामसि	— ब्राह्मणः कृणोति	८
	१२ पारयामसीति पारयामसि	— कृणोति यस्मै	७

(२ पुष्पमाला ।)

पुष्पमाला-लक्षणम् ।

माला मालेव पुष्पाणां पदानां ग्रन्थिनी हि सा । आवर्तन्ते त्रयस्तस्यां क्रमव्युत्क्रमसंक्रमाः ॥

जटावदेव पुष्पमाला भवति । तत्र प्रतिपदं विराम इतिकारश्चेति विशेषः । केचिच्च पुष्पमालाया-मितिकारं पदसन्धिस्थानेऽपि वदन्ति । यथा-“समोषधयः” इति ‘सम् ओषधयः’ । “ब्राह्मणस्तं” इति ‘ब्राह्मणः तम्’ । “राज्ञस्तं” इति राजन् तम् । इत्यादिः ।

(क्रमः) विरामः (व्युत्क्रमः) विरामः (संक्रमः)

१ ओषधयः सं	समोषधयः	ओषधयः सं ।	इति । (विराम)
२ सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते	” ”
३ वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन	” ”
४ सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह	” ”
५ सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	” ”
६ राज्ञेति राज्ञा			
७ यस्मै कृणोति	कृणोति यस्मै	यस्मै कृणोति	” ”
८ कृणोति ब्राह्मणः	ब्राह्मणः कृणोति	कृणोति ब्राह्मणः	” ”
९ ब्राह्मणस्तं	तं ब्राह्मणः	ब्राह्मणस्तं	” ”
१० तं राजन्	राज्ञस्तं	तं राजन्	” ”
११ राजन्पारयामसि	पारयामसि राजन्	राजन्पारयामसि	
१२ पारयामसीति पारयामसि ।			

[३] शिखा ।

शिखा-लक्षणम् ।

पदोत्तरां जटामेव शिखामार्याः प्रचक्षते ।

ओषधयः सं, समोषधय, ओषधयः सं, — वदन्ते ।
१ २ २ १ १ २ ३सं वदन्ते, वदन्ते सं, सं वदन्ते, — सोमेन ।
२ ३ ३ २ २ ३ ४वदन्ते सोमेन, सोमेन वदन्ते, वदन्ते सोमेन, — सह ।
३ ४ ४ ३ ३ ४ ५सोमेन सह, सह सोमेन, सोमेन सह, — राज्ञा ।
४ ५ ५ ४ ४ ५ ६सह राज्ञा, राज्ञा सह, सह राज्ञा ।
५ ६ ६ ५ ५ ६राज्ञेति राज्ञा ।
६ ६यस्मै कृणोति, कृणोति यस्मै, यस्मै कृणोति, — ब्राह्मणः ।
७ ८ ८ ७ ७ ८ ९कृणोति ब्राह्मणो, ब्राह्मणः कृणोति, कृणोति ब्राह्मणस्—तम् ।
८ ९ ९ ८ ८ ९ १०ब्राह्मणस्तं, तं ब्राह्मणो, ब्राह्मणस्तं, — राजन् ।
९ १० १० ९ ९ १० ११तं राजन्, राजन्स्तं, तं राजन्, — पारयामसि ।
१० ११ ११ १० १० ११ १२राजन्पारयामसि, पारयामसि राजन्, राजन् पारयामसि ।
११ १२ १२ ११ ११ १२पारयामसीति पारयामसि ।
१२ १२

[४] रेखा ।

रेखा-लक्षणम् ।

क्रमाद् द्वित्रिचतुष्पञ्चपदक्रममुदाहरेत् । पृथक्पृथग्विपर्यस्य लेखामाहुः पुनः क्रमात् ॥

पूर्वार्धस्य—

- २ (पदद्वयं) = ओषधयः सं । समोषधयः । ओषधयः सं ॥
 ३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । राज्ञा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
 सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ॥

उत्तरार्धस्य—

- २ = यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै । यस्मै कृणोति ॥
 ३ = कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥
 ४ = ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि । पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥
 तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ॥

[यद्वा सर्वस्य मन्त्रस्य]

- २ (पदद्वयं) = ओषधयः सं । समोषधयः । ओषधयः सम् ॥
 ३ (पदत्रयं) = सं वदन्ते सोमेन । सोमेन वदन्ते सं । सं वदन्ते ॥
 ४ (पदचतुष्कं) = वदन्ते सोमेन सह राज्ञा । राज्ञा सह सोमेन वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥
 ५ (पदपञ्चकं) = सोमेन सह राज्ञा यस्मै कृणोति । कृणोति यस्मै राज्ञा सह सोमेन । सोमेन सह ।
 ६ (पदषट्कं) = सह राज्ञा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राज्ञा सह ।
 सह राज्ञा ॥

७ (पदसप्तकं) = राज्ञा यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन् पारयामसि ।

पारयामसि राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै राज्ञा । राज्ञा यस्मै ॥
 यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ।
 पारयामसीति पारयामसि ॥

[५] ध्वजः ।

ध्वज-लक्षणम् ।

ब्रूयादादेः क्रमं सम्यगन्तादुत्तारयेद्यदि । वर्गे च क्वचि वा यत्र पठनं स ध्वजः स्मृतः ॥

(आदेः क्रमः)

(अन्तादुत्तारणं)

१ ओषधयः सं ।	२ पारयामसीति पारयामसि ।
३ सं वदन्ते ।	४ राजन् पारयामसि ।
५ वदन्ते सोमेन ।	६ तं राजन् ।
७ सोमेन सह ।	८ ब्राह्मणस्तं ।
९ सह राजा ।	१० कृणोति ब्राह्मणः ।
११ राज्ञेति राजा ।	१२ यस्मै कृणोति ।
१३ यस्मै कृणोति ।	१४ राज्ञेति राजा ।
१५ कृणोति ब्राह्मणः ।	१६ सह राजा ।
१७ ब्राह्मणस्तं ।	१८ सोमेन सह ।
१९ तं राजन् ।	२० वदन्ते सोमेन ।
२१ राजन् पारयामसि ।	२२ सं वदन्ते ।
२३ पारयामसीति पारयामसि ।	२४ ओषधयः सं ।

अत्र विशेषः ।

१ अत्र ध्वजस्य पठनक्रमोऽङ्केः प्रदर्शितः ।

२ यथा मन्त्रस्वैकस्यैवं ध्वजो भवति, तथैव पञ्च-पट्-सप्त-मन्त्रसंख्याकस्य वर्गस्याप्येवमेव ध्वजो भवति ।

तत्र वर्गादिस्थितस्य पट्द्वयस्य वर्गान्तस्थेन पदेन द्विरुक्तेनेतिकारसहितेन च संबद्धो ज्ञातव्यः ।

यथा 'अग्निमीळे...आ गमदिति आ गमत्' इति प्रथमस्य वर्गस्य ऋग्वेदस्य ध्वजो बोद्धव्यः ।

❁ वर्गे वा क्वचि वा यः स्थापयितः स ध्वजः स्मृतः । इति वा पाठः ।

[६] दण्डः ।

दण्ड-लक्षणम् ।

कममुक्त्वा विपर्यस्य पुनश्च कममुत्तरम् । अर्धर्चादेवमुक्तोऽयं कमदण्डोऽभिधीयते ॥

पूर्वार्धस्य—

२ = ओषधयः सं ॥ समोषधयः ।

३ = ओषधयः सं । सं वदन्ते ॥ वदन्ते समोषधयः ।

४ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन ॥ सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

५ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह ॥ सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

६ = ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा ॥

राज्ञा सह सोमेन वदन्ते समोषधयः ।

ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा ॥ राज्ञेति राज्ञा ।

उत्तरार्धस्य—

२ = यस्मै कृणोति ॥ कृणोति यस्मै ।

३ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः ॥ ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

४ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं ॥ तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

५ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् ॥ राजन्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

६ = यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसि राजन्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि ॥

पारयामसीति पारयामसि ।

[७] रथः ।

रथ-लक्षणम् ।

पादशोऽर्धचंशो वापि सहोक्त्या दण्डवद्वथः ।

रथस्त्रिविधः । द्विचक्रस्त्रिचक्रश्चतुश्चक्रश्चेति । तत्र द्विचक्रो रथोऽर्धचंशो भवति । त्रिचक्रस्तु रथः प्रतिपादे समानपद-
संख्यायुतस्य गायत्रीछन्दस्कस्यैव मन्त्रस्य भवति । चतुश्चक्रो रथस्तु पादश एव भवति ।

(१) द्विचक्रो रथः (अर्धचंशः)
(पूर्वार्धः) (उत्तरार्धः)

[१] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
समोषधयः । कृणोति यस्मै ।

(प्रथम एकपात्क्रमः)

(व्युत्क्रमः)

[२] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।
वदन्ते समोषधयः । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(द्वितीयो द्विपात्क्रमः)

”

(व्युत्क्रमः)

[३] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(तृतीयस्त्रिपात्क्रमः)

”

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।
सोमेन वदन्ते समोषधयः । तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(व्युत्क्रमः)

[४] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(चतुर्थश्चतुष्पात्क्रमः)

”

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

”

(४) सोमेन सह । तं राजन् ।

”

सह सोमेन वदन्ते समोषधयः । राजंस्तं ब्राह्मणः कृणोति यस्मै ।

(व्युत्क्रमः)

[५] (१) ओषधयः सं । यस्मै कृणोति ।
(२) सं वदन्ते । कृणोति ब्राह्मणः ।

(पञ्चमः पञ्चपात्क्रमः)

”

(३) वदन्ते सोमेन । ब्राह्मणस्तं ।

”

(४) सोमेन सह । तं राजन् ।

”

(५) सह राज्ञा । राजन् पारयामसि ।

”

राज्ञेति राज्ञा । पारयामसीति पारयामसि ।

(समाप्तिः)

(२) द्विचक्रो रथः ।

अग्निमीळे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम् । होतारं रत्नधातमम् ॥ ऋ० १।१।१
अयं देवाय जन्मने स्तोमो विप्रैर्भिरासया । अकारि रत्नधातमः ॥ ऋ० १।२०।१

मन्त्रद्वयस्य सहोक्त्याऽपि द्विचक्रो रथो भवति । सहोक्तिपाठभेदेन स द्विधा विभज्यते । तत्र प्रथमः—

(ऋ० १।१।१) (ऋ० १।२०।१)

- [१] अग्निमीळे । अयं देवाय ॥
ईळेऽग्निं । देवायाय ॥
- [२] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने ॥
पुरोहितमीळेऽग्निं । जन्मने देवायाय ॥
- [३] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य ॥ अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः ॥
यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं । स्तोमो जन्मने देवायाय ॥
- [४] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ॥
अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रैभिः ॥
देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ विप्रैभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥
- [५] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।
देवमृत्विजं ॥
अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रैभिः । विप्रैर्भिरासया ॥
ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ आसया विप्रैभिः स्तोमो जन्मने देवायाय ॥
- [६] अग्निमीळे । ईळे पुरोहितं । पुरोहितं यज्ञस्य । 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । यज्ञस्य देवं ।
देवमृत्विजं ॥
अयं देवाय । देवाय जन्मने । जन्मने स्तोमः । स्तोमो विप्रैभिः । विप्रैर्भिरासया ।
ऋत्विजमित्युत्विजं । आसयेत्यासया ॥
- [७] होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥
रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारि ॥
होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥
रत्नधातममिति रत्नऽधातमं । रत्नधातम इति रत्नऽधातमः ॥

(३) द्विचक्रो रथः ।

पूर्वोक्तयोर्द्वयोर्मन्त्रयोः सहोक्त्या द्विचक्रो रथो भवति । तस्य द्वितीयः प्रकारो यथा—

(क्र० ११११)	(क्र० ११२०१)	(क्र० ११११)	(क्र० ११२०१)
१ अग्निमीळे । अयं देवाय ॥ ईळेऽग्निं । देवायायं ॥		[५](१) अग्निमीळे । अयं देवाय ॥ (२) ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥ (३) पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥ 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । (४) यज्ञस्य देवं । स्तोमो विप्रेभिः ॥ (५) देवमृत्विजं । विप्रेभिरासया ॥ ऋत्विजं देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं । आसया विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ।	
[२](१) अग्निमीळे । अयं देवाय ॥ (२) ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥ पुरोहितमीळेऽग्निं । जन्मने देवायायं ॥		[६](१) अग्निमीळे । अयं देवाय ॥ (२) ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥ (३) पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥ यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ स्तोमो जन्मने देवायायं ॥	
[३](१) अग्निमीळे । अयं देवाय ॥ (२) ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥ (३) पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥ यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ स्तोमो जन्मने देवायायं ॥		[७](१) होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥ रत्नधातमं होतारं । रत्नधातमोऽकारिः ॥ होतारं रत्नधातमं । अकारि रत्नधातमः ॥ रत्नधातममिति रत्नऽधातमं । रत्नधातमं इति रत्नऽधातमः ॥	
[४](१) अग्निमीळे । अयं देवाय ॥ (२) ईळे पुरोहितं । देवाय जन्मने ॥ (३) पुरोहितं यज्ञस्य । जन्मने स्तोमः ॥ 'पुरोहितमिति पुरःऽहितं' । (४) यज्ञस्य देवं । स्तोमो विप्रेभिः ॥ देवं यज्ञस्य पुरोहितमीळेऽग्निं ॥ विप्रेभिः स्तोमो जन्मने देवायायं ॥			

(४) त्रिचक्रो रथः ।

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ (ऋ० १।१२।१९)

इस्यस्य त्रिपदागायत्रीछन्दस्कस्य मन्त्रस्य प्रतिपादं समानपदसंख्यत्वात्त्रिचक्रो रथो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः) (द्वितीयः पादः) (तृतीयः पादः)

[१] (१) विष्णोः कर्माणि । यतो ब्रतानि । इन्द्रस्य युज्यः । (प्रथमः क्रमः)

कर्माणि विष्णोः । ब्रतानि यतः । युज्य इन्द्रस्य । (व्युत्क्रमः)

[२] (१) विष्णोः कर्माणि । यतो ब्रतानि । इन्द्रस्य युज्यः । (द्वितीयः क्रमः)

(२) कर्माणि पश्यत । ब्रतानि पस्पशे । युज्यः सखा । "

पश्यत कर्माणि विष्णोः । पस्पशे ब्रतानि यतः । सखा युज्य इन्द्रस्य । (व्युत्क्रमः)

(प्रथमः पादः) विष्णोः कर्माणि । कर्माणि पश्यत । पश्यतेति पश्यत । (समासिः)

(द्वितीयः ") यतो ब्रतानि । ब्रतानि पस्पशे । पस्पश इति पस्पशे । "

(तृतीयः ") इन्द्रस्य युज्यः । युज्यः सखा । सखेति सखा । "

(५) चतुश्चक्रो रथः ।

चतुश्चक्रो रथश्चतुष्पान्मन्त्रस्य पादशो भवति, यथा—

(प्रथमः पादः) (द्वितीयः पादः) (तृतीयः पादः) (चतुर्थः पादः)

[१] (१) ओषधयः सं । सोमेन सह । यस्मै कृणोति । तं राजन् । (प्रथमः क्रमः)

समोषधयः । सह सोमेन । कृणोति यस्मै । राजंस्तं । (व्युत्क्रमः)

[२] (१) ओषधयः सं । सोमेन सह । यस्मै कृणोति । तं राजन् । (द्वितीयः क्रमः)

(२) सं वदन्ते । सह राजा । कृणोति ब्राह्मणः । राजन्पारयामसि । "

वदन्ते समोषधयः । राजा सह सोमेन । ब्राह्मणः कृणोति यस्मै । पारयामसि राजंस्तं । (व्युत्क्रमः)

(प्रथमः पादः) ओषधयः सं । सं वदन्ते । वदन्त इति वदन्ते । (समासिः)

(द्वितीयः ") सोमेन सह । सह राजा । राज्ञेति राजा । "

(तृतीयः ") यस्मै कृणोति । कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मण इति ब्राह्मणः । "

(चतुर्थः ") तं राजन् । राजन्पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि । "

[८] धनः ।

धनश्चतुर्विधः । धनो धनबल्लभश्च । तौ च प्रत्येकं द्विधा भवतः ।

[१] प्रथमं धन-लक्षणम् ।

अन्तात्क्रमं पठेत्पूर्वमादिपर्यन्तमानयेत् । आदिक्रमं नयेदन्तं धनमाहुर्मनीषिणः ॥

(१) पूर्वार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[१] राज्ञेति राज्ञा । सह राज्ञा । सोमेन सह । वदन्ते सोमेन । सं वदन्ते । ओषधयः सं-
(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

सं वदन्ते । वदन्ते सोमेन । सोमेन सह । सह राज्ञा । राज्ञेति राज्ञा ।

(२) उत्तरार्धस्य (अन्तादादिपर्यन्तम्)

[२] पारयामसीति पारयामसि । राजन् पारयामसि । तं राजन् । ब्राह्मणस्तं । कृणोति ब्राह्मणः ।
यस्मै कृणोति-

(आदितोऽन्तपर्यन्तम्)

कृणोति ब्राह्मणः । ब्राह्मणस्तं । तं राजन् । राजन् पारयामसि । पारयामसीति पारयामसि ।

[२] द्वितीयं धनलक्षणम् ।

शिखामुक्त्वा विपर्यस्य तत्पदानि पुनः पठेत् । अयं धन इति प्रोक्त [इत्यष्टौ विकृतीः पठेत्] ॥

[१]

←	शिखापाठः	→	←	तस्य विपर्यासः	→	←	तत्पदानां पुनःपाठः	→
ओषधयः सं	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते	वदन्ते	समोषधय	ओषधयः सं वदन्ते ॥			
सं वदन्ते	वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन	सोमेन	वदन्ते सं	सं वदन्ते सोमेन ॥			
वदन्ते सोमेन	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह	सह	सोमेन वदन्ते	वदन्ते सोमेन सह ॥			
सोमेन सह	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा	राज्ञा	सह सोमेन	सोमेन सह राज्ञा ॥			
सह राज्ञा	राज्ञा सह	सह राज्ञा	॥	राज्ञेति राज्ञा ॥				

[२]

यस्मै कृणोति कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति यस्मै यस्मै कृणोति ब्राह्मणः ॥
कृणोति ब्राह्मणो ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणः कृणोति कृणोति ब्राह्मणस्तं ॥
ब्राह्मणस्तं तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् राजस्तं ब्राह्मणो ब्राह्मणस्तं राजन् ॥
तं राजन् राजस्तं तं राजन् पारयामसि पारयामसि राजस्तं तं राजन् पारयामसि ॥
राजन् पारयामसि पारयामसि राजन् । राजन् पारयामसि ॥ पारयामसीति पारयामसि ।

घनपाठः ।

द्वितीयघनलक्षणस्थान्यदुदाहरणम् ।

(१ शिखापाठः, २ तस्यविपर्ययः, ३ तत्पदानां च पुनः पाठो घनः ।)

गारयन्ति त्वा गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ।

ब्रह्माणस्त्वा शतक्रतु उद्वंशमिव येमिरे ।

(क्र० १११०११)

(१) प्रथमोऽर्धः ।

[१] गारयन्ति त्वा, त्वा गारयन्ति, गारयन्ति त्वा, गायत्रिणो; गायत्रिणस्त्वा गारयन्ति । गारयन्ति त्वा
गायत्रिणः ॥

[२] त्वा गायत्रिणो, गायत्रिणस्त्वा, त्वा गायत्रिणो,ऽर्चन्त्यः—ऽर्चन्ति गायत्रिणस्त्वा ।

त्वा गायत्रिणोऽर्चन्ति ॥

[३] गायत्रिणोऽर्चन्त्यः,—ऽर्चन्ति गायत्रिणो, गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कम्—ऽर्कमर्चन्ति गायत्रिणो ।

गायत्रिणोऽर्चन्त्यर्कम् ॥

[४] अर्चन्त्यर्कम्—ऽर्कमर्चन्त्यः—ऽर्चन्त्यर्कम्—ऽर्किणो;ऽर्किणोऽर्कमर्चन्त्यः—ऽर्चन्त्यर्कमर्किणः ॥

[५] अर्कमर्किणो,—ऽर्किणोऽर्कम्—ऽर्कमर्किणः ॥ अर्किण इत्यर्किणः ॥

- (२) द्वितीयोऽर्धः ।

[१] ब्रह्माणस्त्वा, त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा, शतक्रतो; शतक्रतो त्वा ब्रह्माणो, ब्रह्माणस्त्वा
शतक्रतो ॥

[२] त्वा शतक्रतो, शतक्रतो त्वा, त्वा शतक्रतु, उदुच्छतक्रतो त्वा । त्वा शतक्रतु उत् ॥

[३] शतक्रतु उदुच्छतक्रतो, शतक्रतु उद्वंशमिव; वंशमिवोच्छतक्रतो, शतक्रतु उद्वंशमिव ॥

शतक्रतो इति शतऽक्रतो ॥

[४] उद्वंशमिव, वंशमिवोदुद्वंशमिव, येमिरे; येमिरे वंशमिवोदुद्वंशमिव येमिरे ॥

[५] वंशमिव येमिरे, येमिरे वंशमिव, वंशमिव येमिरे ॥

वंशमिवेति वंशम्ऽइव । येमिर इति येमिरे ॥

पञ्चसंयुक्तो घनपाठः ।

(घनवल्लभः)

पद्मस्य क्रमोत्क्रमस्य क्रमाधिक्रमसंक्रमः पञ्चसंयुक्तो भवति । अनुलोमविलोमानुलोमैर्जटापाठो जायते । जटया सहोत्तरपदपाठेन शिखापाठो भवति । क्रममुत्तरा, विपर्यय, पुनश्च क्रमपाठे कृते ध्वजो भवति । जटादण्डाभ्यां घनपाठः सिद्ध्यति । सर्वमैवेतत्पञ्चसंयुक्ते घनपाठे घनवल्लभे समुच्चयेन संगच्छते । पञ्चसंयुक्तेन भन्तादादि-पर्यन्तमादेरन्तपर्यन्तं च पाठेन द्वितीयो घनवल्लभः सिध्यति ।

परां मे यन्ति धीतयो गावो न गव्यूतीरनु ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

(ऋ० १।२।५।१६)

[१] परां मे । मे मे । मे परां । परा परां । परां मे ॥

परां मे, मे परा, परां मे, यन्ति; यन्ति मे परा, परां मे यन्ति ॥

[२] मे यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति मे । मे मे । मे यन्ति ॥

मे यन्ति, यन्ति मे, मे यन्ति, धीतयो; धीतयो यन्ति मे, मे यन्ति धीतयः ॥

[३] यन्ति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यन्ति । यन्ति यन्ति । यन्ति धीतयः ॥

यन्ति धीतयो, धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो, गावो; गावो धीतयो यन्ति, यन्ति धीतयो गावः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ।

धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावो; न; न गावो धीतयो, धीतयो गावो न ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥

गावो न, न गावो, गावो न, गव्यूती; गव्यूतीर्न गावो, गावो न गव्यूतीः ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ।

न गव्यूती, गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरऽन्वः; ऽनु गव्यूतीर्न, न गव्यूतीरनु ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ।

गव्यूतीरन्वऽनु गव्यूतीर्गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छन्तीरुरुचक्षसं । उरुचक्षसमुरुचक्षसं । उरुचक्षसमिच्छन्तीः । इच्छन्तीरिच्छन्तीः ।

इच्छन्तीरुरुचक्षसं ॥

इच्छन्तीरुरुचक्षसं मुरुचक्षसमिच्छन्ती र्निच्छन्तीरुरुचक्षसम् ॥

उरुचक्षसमित्युरुचक्षसं ॥

पञ्चसन्धियुक्तो जटापाठः ।

◀ पञ्चसन्धिपाठः ▶ ▶ जटापाठः ▶

[१] परां मे । मे मे । मे परां । परा परां । परां मे ॥ परां मे, मे परा, परां मे ॥

[२] मे यंति । यंति यंति । यंति मे । मे मे । मे यंति ॥ मे यंति, यंति मे, मे यंति ॥

[३] यंति धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो यंति । यंति यंति । यंति धीतयः ॥

यंति धीतयो, धीतयो यंति, यंति धीतयः ॥

[४] धीतयो गावः । गावो गावः । गावो धीतयः । धीतयो धीतयः । धीतयो गावः ॥

धीतयो गावो, गावो धीतयो, धीतयो गावः ॥

[५] गावो न । न न । न गावः । गावो गावः । गावो न ॥ गावो न, न गावो, गावो न ॥

[६] न गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीर्न । न न । न गव्यूतीः ॥ न गव्यूतीर्गव्यूतीर्न न गव्यूतीः ॥

[७] गव्यूतीरनु । अन्वनु । अनु गव्यूतीः । गव्यूतीर्गव्यूतीः । गव्यूतीरनु ॥

गव्यूतीरन्वनु गव्यूतीर्गव्यूतीरनु ॥ अन्वित्यनु ॥

[८] इच्छंतीरुरुचक्षंसं । उरुचक्षंसमुरुचक्षंसं । उरुचक्षंसमिच्छंतीः । इच्छंतीरिच्छंतीः ।

इच्छंतीरुरुचक्षंसं ॥

इच्छंतीरुरुचक्षंसमुरुचक्षंसमिच्छंतीरिच्छंतीरुरुचक्षंसं ।

उरुचक्षंसमित्युरुचक्षंसं ॥

[एवमेव पञ्चसन्धियुक्ताः सर्वा अपि विकृतयः पठ्यन्ते वेदविद्भिः ।]

पदक्रमविशेषज्ञो वर्णक्रमविचक्षणः ।

स्वरमात्राविशेषज्ञो गच्छेदाचार्यसंपदम् ॥

संहितापाठतः पुण्यं द्विगुणं पदपाठतः ।

त्रिगुणं क्रमपाठेन जटापाठेन षड्गुणम् ॥ (बराहपुराणे)

ऋग्वेद-सर्वानुक्रमणी ।

अथ क्रवेदाग्नाये शाकलके सूक्तप्रतीकक्रकसंख्यक्रपिदैवतचळम्दांसुक्तमिष्यामो यथोपदेशं । न ह्येतज्ज्ञानसृते
श्रौतस्मर्याकर्मप्रसिद्धिः । संत्राणां ब्राह्मणार्थेयचळोदैवतविद् याज्ञनाध्यापनाभ्यां श्रेयोऽभिगच्छतीति । एताभ्यामेवानेवंविदो
यातयामाणि चळदांसि भवन्ति । इथाणं वञ्छेति, गते वा पास्वते, प्रमीयते वा, पापीयान्भवतीति विज्ञायते ॥१॥ [१]

अथ ऋषयः ॥१॥ शतचिन् आद्ये मंडले, अथे शुद्धसूक्तमहासूक्ता, मध्यमेषु माध्यमाः ॥२॥ कवित्कर्णचिद्विशेषितं ब्राह्मिर्मन्त्रियमनुकृताग्रमंगिरस्तं विद्यात् ॥३॥ यस्य वाक्यं स ऋषिः ॥४॥ या तेनोच्यते सा देवता ॥५॥ बहद्वशपरिमार्ण तच्छब्दः ॥६॥ अर्थस्त्व ऋषयो देवताच्छब्दोभिरुपाधावत् ॥७॥ तिस्र एव देवताः क्षिर्यंतस्त्रिस्तुथाना, अक्षिरांतुः सूर्य इति ॥८॥ एवं व्याहृतयः प्रोक्ता व्यस्ताः ॥९॥ समस्तानां प्रजापतिः ॥१०॥ ओंकाराः सर्वदेवत्व, पारमेष्ठ्यो वा ब्राह्मो, दैव, आध्यात्मिकः ॥११॥ तत्स्थाना अन्यदेवतास्तद्भिस्तुतयः ॥१२॥ कर्मप्रथक्त्वादि प्रथगभिधानस्तुतयो भवंति ॥१३॥ एकैव वा महानासा देवता ॥१४॥ सूर्य इत्याचक्षते ॥१५॥ स हि सर्वभूतारामा ॥१६॥ तदुक्तमृषिणा 'सूर्य आत्मा जगतस्तत्स्थ-
पश्चेति' ॥१७॥ तद्भिस्तुतयोऽप्येवा देवताः ॥१८॥ तदप्येतदचोचते ॥१९॥ 'इदं मित्रं वरुणमग्निमाहु रिति' ॥२०॥ यथाभिधानं त्वलुक्तमिष्टानाः ॥२१॥ प्रायेणैवै मरुतः ॥२२॥ राज्ञां च दानस्तुतयः ॥२३॥ [२]

अथ च्छंदांसि ॥१॥ गायत्र्युपनिगनुष्टुब्हत्वीर्यं क्विप्रिष्टुजगत्स्थितजगतीशकर्मैतशकर्मैष्यः स्थीरीष्यतिष्ठतयः ॥२॥
चतुर्विंशत्यक्षरादीनि चतुरसराणि ॥३॥ अनाधिकैरेकेन निचतुर्विंशजो ॥४॥ द्वाभ्यां विराट्स्वराजो ॥५॥ पादद्वयग्यां तु
क्षैप्रसंयोगैकाक्षरीभावाग्न्युद्देत् ॥६॥ आद्ये तु सप्तयंत्रं पादविशेषास्तंशविशेषः ॥७॥ ताननुक्रामंत एवोदाहरिष्यामः ॥८॥
विशारद्व्यां विराट्स्थानात् बह्वना अपि त्रिष्टुभ पत्युद्देशः ॥९॥ तत्र द्वैकाक्षद्वद्वाट्शक्षराणां वैराज्यैष्टुभजगता इति
संज्ञाः ॥१०॥ अनादेशोऽष्टाक्षराः पादाः ॥११॥ चतुर्पादार्थः ॥१२॥ त्रैकाक्षः ॥१३॥

प्रथमं छंदस्त्रिपदा गायत्री ॥१॥ पंचकाश्वत्वारः षट्कश्वेत्रशुभ्रशुक्रो वा पदपंक्तिः ॥२॥ षट्सप्तैकादशा उष्णिगर्गाः ॥३॥ त्रयः सप्तकाः पादनिचूर्त्तः ॥४॥ मध्यमः षट्कश्वेत्रनिचूर्त्तः ॥५॥ दशकश्वेत्रमध्या ॥६॥ यस्यास्तु षट्सप्तकाष्टकाः सा वर्धमाना ॥७॥ त्रिपरीता प्रतिष्ठा ॥८॥ द्वौ षट्कौ सप्तकश्च ह्रस्वीयसी ॥९॥ [४]

द्वितीयमुष्णिकं त्रिपदाद्यो द्वादशकः ॥१॥ आश्वत्थेपुरउष्णिक ॥२॥ मध्येमश्वत्थकुकु ॥३॥ त्रैलुभजगतचतुष्काः
ककुम्भ्यंकुशिरा ॥४॥ एकादशिनोः परः पटुकस्तुशिरा ॥५॥ मध्ये चेत्पिपीलिकमश्या ॥६॥ आद्याः पंचकस्तयोऽष्टकाः
अनुष्टुभगर्भा ॥७॥ चतुःसप्तकोणिगेव ॥८॥ [५]

तृतीयमनुष्टुप् ॥१॥ पंच पंचकाः षट्कश्चको महापदपङ्क्तिः ॥२॥ जागतावष्टकश्च कृतिः ॥३॥ मध्ये चेदष्टकः पिपीलिकमध्या ॥४॥ नवकयोर्मध्ये जागतः कविराट् ॥५॥ नवचैराजत्रयोदशैर्नष्टरूपी ॥६॥ दशकास्त्रयो विराट् ॥७॥ एकादशका वा ॥८॥ [६]

चतुर्थं बृहती तृतीयो द्वादशकः ॥१॥ आद्यश्चेत्पुरस्ताद्बृहती ॥२॥ द्वितीयश्चेन्न्यंकुसारिण्युरोबृहती वा स्कंधोद्गीवी वा

[१] ब्राह्मण आर्षेयः । स श्रेयोऽभिगच्छतीत्येताभ्या० । अभिगच्छति । भवंत्यधस्तु विपरीते । स्थानुमृच्छति ।

[२] (२) क्षुद्रसूक्ता । (३) ब्रह्म ऋषिः । (७) देवताऋदोभिर्भयभावन् । (१०) आर्षं तु प्रजापतिः । (११) आध्यात्मिकः । पारमेष्ठ्यो वा । (१२) तत्तत्स्थाना अन्यास्तद्विभूतयः । (१७) क्र० १११५१ । (२०) क्र० ११६४१६

[३] (२) अस्य सूत्रस्यानन्तरमेव मंत्रौ दृश्यते । 'कृतिः प्रकृतिराकृतिर्विकृतिः संकृतिस्तथा । षष्ठी चाभिकृतिर्नाम सप्तम्युत्कृतिरुच्यते ॥' (ऋ० प्राति०) (४) एकेनोपाधिकेन । [४] (९) सप्तकश्चेति । [५] (१) द्वादश ।

॥३॥ अंश्वेदुपरिष्ठाद्बृहती ॥४॥ अष्टिनोर्मध्ये दशको विष्टारबृहती ॥५॥ त्रिजागतोर्ध्वबृहती ॥६॥ त्रयोदशिनोर्मध्येऽष्टकः पिपीलिकमध्या ॥७॥ युजावष्टकयुजौ नवैकादशिनौ बृहती विषमपदा ॥८॥ चतुर्नवका बृहत्वेय ॥९॥ [७]

पंचमं पंक्तिः पंचपदा ॥१॥ अथ चतुष्पदा ॥२॥ विराड् दशकैः ॥३॥ अयुजौ जागतौ सतोबृहती ॥४॥ युजौ चेद्विपरीता ॥५॥ आद्यौ चेष्टारस्तारपंक्तिः ॥६॥ अंशौ चेदास्तारपंक्तिः ॥७॥ आद्यांशौ चेष्टस्तारपंक्तिः ॥८॥ मध्यमौ चेद्विष्टारपंक्तिः ॥९॥ [८]
षष्ठं त्रिष्टुप् त्रैष्टुभपदा ॥१॥ द्वौ तु जागतौ यस्याः सा जागते जगती ॥२॥ त्रैष्टुभे त्रिष्टुप् ॥३॥ वैराजौ जागतौ चाभि-
सारिणी ॥४॥ नवकौ वैराजस्त्रैष्टुभश्च द्वौ वा वैराजौ नवकस्त्रैष्टुभश्च विराट्स्थाना ॥५॥ एकादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च विराड्स्था ॥६॥ द्वादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च त्रयोविंशतिर्मातृ ॥७॥ यतोऽष्टकस्ततो ज्योतिः ॥८॥ चत्वारोऽष्टका जागतश्च महाबृहती ॥९॥ मध्ये
चेष्टावमध्या ॥१०॥ आद्यौ दशकावष्टकाश्च पंचयुत्तरा विराट्पूर्वा वा ॥११॥ [९]

सप्तमं जगती जागतपदा ॥१॥ अष्टिनस्त्रयः स्रौ च द्वौ महासतोबृहती ॥२॥ अष्टकौ सप्तकः षट्को दशको नवकश्च षष्ठका वा महापंक्तिः ॥३॥ [१०]

अथ प्रगाथाः ॥१॥ बृहतीसतोबृहत्तौ बार्हताः ॥२॥ ककुप् चेष्टुर्वा काकुमः ॥३॥ महाबृहतीमहासतोबृहत्तौ महा-
बार्हताः ॥४॥ बृहतीविपरीते विपरीतोत्तरः ॥५॥ अनुष्टुप्गान्यथौ चातुष्टुभोऽनुष्टुप्सुखास्तुचा इत्युक्ते ॥६॥ [११]

सूक्तसंख्यानुवर्तते आन्यस्याः सूक्तसंख्यायाः ॥१॥ ऋषिश्चान्यस्मादपेरवाविशिष्टः ॥२॥ तु-हि-ह-वै-तच्छब्दविशिष्टा-
नृषिदैवतच्छंदसि द्वि-त्रि-चतु-पंच-षट्-सूक्तभाजि यथासंख्ये ॥३॥ अनिरुक्ता संख्या विंशतिः ॥४॥ अनादेशो विंशो
देवता ॥५॥ त्रिष्टुप् छंदः ॥६॥ प्रगाथा बार्हताः ॥७॥ विंशतिका द्विपदा विराजः ॥८॥ तदधेमेकपदा ॥९॥ द्विद्विपदास्तुचः
समामन्ति ॥१०॥ अयुक्षंत्या द्विपदैव ॥११॥ मंडलादिप्राप्तेयमैन्द्रात् ॥१२॥ त्रिष्टुवंतस्य सूक्तस्य शिष्टा जगत्यः ॥१३॥ आदौ
गायत्रं प्राग्वैरण्यस्तुपीयात् ॥१४॥ [१२]

॥ इति द्वादशकांडी तु परिभाषा प्रवर्णिता ॥

१ अग्निं नव मधुच्छंदा वैश्वामित्रः । २ वायो वायव्यैन्द्रवायवमैत्रावरुणास्तुचाः । ३ अश्विना द्वादशाश्विनैन्द्र-
वैश्वदेवसारस्वतास्तुचाः । सतिताः प्रउददेवताः । ४ सुरूपकृतं दशैन्द्रं । ५ आ तु । ६ मुंजंस्यादहेत्येताः षण्मास्यो
धीक्षु चिद्विद्वेगैर्यैष्टौ च । ७ इन्द्रमिह । ८ ऐन्द्र सानसि । ९ इन्द्रेहि । १० गायंति द्वादशातुष्टुभं तु । ११ इन्द्रमष्टौ
जेता माधुच्छंदसः । १२ अग्निं द्वादश मेधातिथिः काण्व आग्नेयमग्निनेति पादो अग्निदैवतो निर्मेध्याहवनीयौ । १३
सुसमिद्ध हतीधमः समिद्धो वाश्विस्तनूनपात्रराशंस इत्यो बर्हिर्देवीर्द्वार उपासानका दैव्यौ होतारौ प्रचेतसौ तिष्ठो देव्यः
सरस्वतीळाभारत्यस्वष्टा वनस्पतिः स्वाहाकृतय इति प्रत्युचं देवताः । एतदामीसूक्तं । एतेनान्यान्युक्तदैवतानि । एकादशकानि
तु नाराशंसान्याप्रशस्त्रोक्तान्यतनूनपाति । १४ ऐमिवैश्वदेवं । १५ इन्द्र सोमस्तुतव्यं । तत्रैद्री माहती त्वाष्ट्याग्नेयैद्री
मैत्रावरुणी चतस्रो द्रविणोदस आश्विन्याग्नेरीत्युतदेवताः सर्वत्र । १६ आ त्वा नव । १७ इन्द्रावरुणयोरैन्द्रावरुणं युवाकु
पादनिचूतौ इन्द्रो हूतीयसी वा । १८ सोमावमिति पंच ब्राह्मणस्पत्याश्चतुर्धर्माभिन्द्रा सोमश्च पंचम्यो दक्षिणा चान्याः
सादस्यस्या नाराशंसी वांस्या । १९ प्रति त्यमाग्निमाहृतं ॥ [१] (मन्त्राः १९४)

२० अयमष्टावर्गं । २१ इह वैज्रं दामं । २२ प्रातयुजा तैका चतस्र आश्विन्यस्तथा सावित्र्य आग्नेय्यौ द्वे देवीनामे-
कैर्देवाणीवरुणान्यश्वानीं द्यावापृथिव्ये पार्थिवी षड्वैष्णव्योऽतो देवा देवी वा । २३ तीव्राश्चतुर्विंशतिर्वायव्यैर्देववायव्यो
मैत्रावरुणमस्त्वतीयवैश्वदेवपौष्णास्तुचाः शिष्टा अप्योऽस्याध्यर्धाभिष्टयन्तः पुरउत्तिग् पुरातुष्टुसिन्धुश्चांस्या एकविंशो प्रतिष्ठा ।

[७] (३) ०बृहती स्कंधोमीवी वा । (८) नवकाष्टकैकादशाष्टिनो विषमपदा; नवकाष्टयेकादश्यष्टिनो विषमपदा ।

[८] चतुष्पदा । (३) दशकाः । वैराजैर्विराट् ।

[१२] (८) विंशिका । (१०) तुचः; ०वा ऋचः । (१३) शेषा । (१४) प्राग्वैरण्यस्तुपात् ।

(१२) निर्मेध्यः; निर्मेध्यः; निर्मेध्यः आहवनीयश्च । निर्मेध्याहवनीयाभ्याम् ।

(१३) देवता । (१४) ०नेत्रयुतदेवताः । (१८) वा; चांस्या । (२२) देवीनामेकैर्देवाणीवरुणाणि । (२३) शेषा ।

२४ कस्य पंचोनाजीगतिः शुनःशेषः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातो वारुणं तु त्रैष्टुभमादौ काययाज्ञेय्यां
सावित्रस्तृचो गायत्रोऽस्यांत्वा भागी वा । २५ यच्चित्तिका । २६ वसिष्ठ दशाज्ञेयं तु । २७ अथं ससोना गायत्रंऽत्या
दैवी त्रिष्टुप् । २८ यत्र प्रावा नव पठनुष्टुपादि यच्चिद्वयौल्लस्यौ परे मौसल्यौ च प्रजापतेर्हृश्वंद्रस्यांत्वा चर्मप्रसांसा वा ।
२९ यच्चित्सप्त पाकं । ३० आ नो अथिकास्माकं पादनिचुच्छश्चित्रिष्टुप्परो तुचावाशिनोपस्यौ । ३१ स्वमग्ने ह्यूना
हिरण्यस्तुप आग्नेयं त्रिष्टुवंत्याष्टमीपोलद्वयौ च । ३२ इन्द्रस्य पंचोना ॥ [३] (मन्त्राः १८९)

३३ एत । ३४ त्रिष्टुद्वाद्वादाश्विनं नवम्यंत्वे त्रिष्टुभौ । ३५ ह्यवाम्येकादश सावित्रं नवमी जगत्याद्या च सा लिङो-
क्तदेवतपादा । ३६ प्र वो विंशतिः कण्वो घोर आग्नेयं प्रागाथमूर्ध्वं ऊ पु यौष्यौ । ३७ क्रीळं पंचोना मारुतं हि गायत्रं
तु । ३८ कद्ध । ३९ प्र यद्दश प्रागाथं तु । ४० उत्तिष्ठाष्टी ब्राह्मणस्पत्यं । ४१ यं रक्षति नव वरुणमित्रार्यंग्नां मध्ये तृच
आदित्येभ्यो गायत्रं हि । ४२ सं पूषदस्य पौष्णं । ४३ कहुद्राथ नव रौद्रं तृतीया मैत्रावरुणी चांत्स्यतुचः सोम्योऽस्यानुष्टुप् ।
४४ अग्ने पठना प्रसकणवः काण्व आग्नेयं तु प्रागाथमाष्टौ द्वचोऽभ्युपसां वा । ४५ स्वमग्ने दशानुष्टुभमर्धचोऽभ्यो देवः ।
४६ एवो पंचोनाश्विनं तु गायत्रं ॥ [३] (मन्त्राः १७३)

४७ अयं दश प्रागाथं तु । ४८ सह षोडशोपस्यं तु । ४९ उपश्रुत्कमानुष्टुभं तु । ५० उदु त्वं ससोना सौर्यं
नवाद्या गायत्र्योऽभ्यस्तृचो रोगक्ष उपनिषत् । ५१ अभि त्वं पंचोना सव्यो द्वित्रिष्टुवंतं । अंगिरा इन्द्रतुल्यं पुत्रमिच्छन्नभ्य-
श्वायस्त्वभ्य इतीन्द्र एवाभ्य पुत्रोऽजायत । ५२ त्वं सु त्रयोदशरथ्ये त्रिष्टुभौ । ५३ न्यू ध्वेकादशांत्वे त्रिष्टुभौ । ५४ मा
नोऽस्या त्रिष्टुप् षष्ट्यष्टमी नवमी च । ५५ दिवश्चिदष्टी जागतं हि । ५६ एष प्र षट् । ५७ प्र मंहिषाय । ५८ नू चित्राव
नोधा गौतम आग्नेयं हि चतुस्त्रिष्टुवंतं । ५९ वया हस्तस वैश्वानरीयं । ६० वक्षि पंच । ६१ अस्मा इदु षोडश ॥ [४]
(मन्त्राः १५२)

६२ प्र ससोना । ६३ त्वं नव । ६४ वृष्णे पंचोना मारुतं त्रिष्टुवंतं । परमाग्नेयमैन्द्रात् । ६५ पश्वा दश पराशरः
शाकल्यो द्वैपदं तद् । ६६ रथिः । ६७ वनेषु । ६८ श्रीगन् । ६९ शुक्राः । ७० वनेमैकादश । ७१ उप प्र दश ।
७२ नि काव्या । ७३ रथिनं । ७४ उपप्रयतो नव गोतमो राहूगणो गायत्रं तु । ७५ नृपस्व पंच । ७६ का ते ।
७७ कथा । ७८ अभि त्वा गायत्रं तु । ७९ हिरण्यकेशो द्वादशाथौ तृचौ त्रैष्टुभौगिहौ पूर्वोऽग्नेयं वा मध्यमाय । ८०
इत्या षोडशैर्दं पाकं हि यासित्यस्यां निपातिनो दध्यह्नमनुरथर्वा चेति ॥ [५] (मन्त्राः १८५)

८१ इन्द्रो नव । ८२ उपो बुध्ज जगत्यंतं । ८३ अथावति जागतं । ८४ अतावि विंशतिः पठनुष्टुभ औगिहर्पाकत
गायत्रैष्टुभानुष्टुभाः प्रागाथः । ८५ प्र ये द्वादश मारुतं ह पंचम्यंत्वे त्रिष्टुभौ । ८६ मरुतो दश गायत्रं । ८७ प्रवक्षसः
षड् जागतं । ८८ आ त्रिष्टुभमहिाराथांत्वे प्रस्तारपंक्ती पंचमी विराड्भूपा । ८९ आ नो दश वैश्वदेवं तु पंचाद्याः सप्तमी
च जगत्यः षष्ठी विराट्स्थाना । ९० ऋजुनीती नव गायत्रमत्यानुष्टुप् । ९१ त्वं सोम अथिका सौम्यं पंचम्यादि
गायत्र्यो द्वादशोष्णिक् च । ९२ एता उ त्या ह्यनोपस्यं चतुर्जगत्यादि षडुष्णिगंतं तृचोऽभ्य आश्विनः । ९३ अष्टीयोमी
द्वादशाष्टीयोमीयमाचास्तिस्रोऽनुष्टुभ उपोऽयास्तिस्रो गायत्र्योऽष्टमी जगती वा । ९४ इमं षोडश कुत्स आग्नेयं तद्वित्रिष्टुवंतं
पूर्वो देवास्त्वयः पादा देवास्तस्मिन्मित्रोऽध्वेचो लिङोक्तदेवतो यद्वैतत्वं वा सूक्तं ॥ [६] (मन्त्राः १६३)

९५ द्वे एकादशोपसाय वाम्नये । ९६ स प्रलथा नव द्रविणोदसे । ९७ अप नोऽष्टो जुचवे गायत्रं । ९८ वैश्वानरस्य
तृचं वैश्वानरीयं । ९९ जातवेदस एका जातवेदस्यमेतदानीम्येकभूयांसि सूक्तसहस्रमेतत्कश्यपार्थ । १०० स यो वृषेकोना
वापांगिरा क्रज्राश्वावरीषसहदेवभयमानसुराघसः । १०१ प्र मंदिन एकादश कुत्स आद्या गभेक्षाविपयुपनिषत्तुस्त्रिष्टुवंतं ।

(२४) अस्यांता । (२६) वसिष्ठा । (२९) यच्चिद्वि । (३०) तुचावाशिनोपस्यं । (३३) नवम्यंतं । (३५) लिङोक्तदेवताः
पाराश्रवः; दैवतपादाः । (३६) घोर । (५०) उपनिषद् अत्योऽध्वेचः; शत्रुघ्नश्च । द्विपत्रः । (८५) पंचम्यंतं । (९४) देवतयोः
दैवतो । यदैवत्यं । (९५) एकादशोपसाय । (९९) सूक्तसहस्रमेतत्तु कश्यपार्थ । (१०१) कुत्सश्चतुस्त्रिष्टुवंतमाद्या
गभेक्षाविपयुपनिषत् ।

१०२ इमां तेषां त्रिष्टुप् । १०३ तत्तेऽष्टौ । १०४ योनिर्नव । १०५ चंद्रमा एकोनाष्टस्थितो वा वैश्वदेवं हि पांक्तमस्या त्रिष्टुब्धमी महाबृहती यवमस्या । १०६ इंद्र मित्रं सप्त त्रिष्टुब्धं । १०७ यज्ञस्तुचं । १०८ य इन्द्रासी सप्तोर्नैत्राप्रं तु । १०९ वि षष्टौ । ११० तत् नवार्भवं तु पंचम्यंसे त्रिष्टुभौ । १११ तक्षम्यं चोत्था त्रिष्टुप् । ११२ ईक्षे पंचा-
धिकान्धिनमासी पादौ लिङ्गोक्तदेवतात्वे त्रिष्टुभौ ॥ [७] (मन्त्राः १७९)

११३ इदं विंशतिरूपस्य द्वितीयोऽर्धेर्चो रात्रेश्च । ११४ इमा एकादश रौद्रं द्वित्रिष्टुब्धं । ११५ चित्रं षट् सौर्यं । ११६ नासत्याभ्यां पंचाधिका कक्षीवान्दैर्घतमस उशिकप्रसृत आश्विनं वै । ११७ मध्वः । ११८ आ वामेकादश । ११९ आ वां रथं दश जागतं । १२० का राघवद्वादशांया दुःस्वप्ननाशिन्याद्या गायत्री द्वितीया ककुप्तृतीयाचतुर्थ्यौ काविराण-
ष्टरूप्यौ पंचमी तनुशिरा षष्ठ्यक्षरैरुष्णिगविष्टारबृहती कृतिर्विराट् तिष्ठो गायत्र्यः । १२१ कदित्था पंचोना वैश्वदेवं वा । [८]
(मन्त्राः १३५) [इति प्रथमोऽष्टकः । मन्त्राः १३७०]

१२२ प्र वो वैश्वदेवमा वो विराड्रूपे । १२३ पृथुः सप्तोषस्यं तु । १२४ उषा उच्छन्ती । १२५ प्राता रत्नं सप्त स्ववयस्य दानस्तुतिरुपजगत्यौ । १२६ अमं दानिति कक्षीवान्दानतुष्टः पंचभिर्भावयस्यं तुष्टावांसे अनुष्टुभौ भावय-
व्यरोमज्ञयोर्दपत्योः संवादः । १२७ अग्निमेकादश परुच्छेपो दैवोदासिरासेतुं य पारुच्छेपं सर्वमायष्टं तन्नातिष्ठतिः षष्ठी । १२८ अयं जायताष्टौ । १२९ यं त्वमेकादश षष्ठ्येदवी प्रमा वोऽतिशक्तयोर्वष्टिरत्या । १३० पंद्र याहि दशांया त्रिष्टुप् । १३१ इन्द्राय सप्त । १३२ त्वया पञ्चयुवंतं मैत्रापावैतोऽर्धेचः । १३३ उभे सप्तौ त्रिष्टुप्तिष्ठोऽनुष्टुभो गायत्री धृतिरहिः । १३४ आ त्वा षड्वायस्यं त्वंस्याष्टिः । १३५ स्तीर्णं नव चतुर्थाद्याः पंचैत्रादचोपांसे अष्टी । १३६ प्र सु सप्त मैत्रावरुणं त्वंसे लिङ्गोक्तदेवत्ये अस्या त्रिष्टुप् ॥ [९] (मन्त्राः १३७)

१३७ सुसुप्त तूचमतिशक्तिः । १३८ प्र चतुष्कं पीष्णं । १३९ अस्तु श्रीषलेकादश वैश्वदेवी मैत्रावरुण्याश्विन-
स्तित्तं पृथ्वासेयी मारुत्यैन्द्रासी वार्हस्पत्या वैश्वदेव्यस्या त्रिष्टुप्पंचमी बृहती वैश्वदेवमेतदेवमन्यासामपि सूक्तप्रयोगे वैश्वदेवत्वं सूक्तभेदप्रयोगे यष्टिं सा देवता । १४० वेदिपदे सप्तोना दीर्घतमा औचथ्य अप्रोयं तु द्वित्रिष्टुब्धं तु त्रिष्टुब्धशी वा । १४१ बलिस्था । १४२ समिद्ध आग्रिय आनुष्टुभमल्लैद्री । १४३ प्र तव्यसीमष्टावानेयं तु तस्त्रिष्टुब्धं । १४४ एति प्र सप्त जागतं । १४५ तं पृच्छत पंचांया त्रिष्टुप् । १४६ त्रिमूर्धनं । १४७ कथा । १४८ मथीघट् । १४९ महः स वैराजं । १५० पुरु तूचमौष्णिहं । १५१ मित्रं नव मैत्रावरुणं हि जागतं मैत्र्याद्या । १५२ युवं सप्त । १५३ यजामहे चतुष्कं । १५४ विष्णोः षड्वैष्णवं हि । १५५ प्र वो जागतं त्वैत्रश्चाद्यस्तुचः । १५६ भव पंच । १५७ अबोधि पञ्चाश्विनं त्वंसे त्रिष्टुभौ ॥ [१०] (मन्त्राः १४३)

१५८ वसू अस्यानुष्टुप् । १५९ प्र यावा पंच द्यावापृथिवीयं तु जागतं तु । १६० ते हि । १६१ किमु अष्टः षड्नाभवं त्रिष्टुब्धं । १६२ मा नो द्व्यधिकोऽश्वस्तुतिस्तु तृतीयाषष्ट्यौ जगत्यौ । १६३ यद्वक्रंदः सप्तोना । १६४ अस्य द्विपंचाशदप्यस्त्वं त्वेतस्संशयोत्थापनप्रश्नप्रतिवाक्याभ्यान् यत्र प्रायेण ज्ञानमोक्षाक्षरप्रशंसा च पंचपादं साकं जानां यद्वाप्येऽयं स शिक्षते सप्ताधर्गमां गौरिगिति जगल्यः । एतदंतं वैश्वदेवं तस्याः समुद्रा इति वाचः समुद्रा आपोऽश्वरं सा प्रस्तार-
पंकितः शकमयमिति शकधूम उक्षाणं पृथिमिति सोमस्त्रयः केशिन इत्यग्निः सूर्यो वायुश्च केशिनश्चत्वारि वाग्वाच इंद्रं मित्रं सौर्यौ द्वादशेति संवत्सरसंस्थं कालचक्रवर्णनं यस्ते सरस्वत्यै यज्ञेन साध्येभ्यः परानुष्टुप्सौरी पञ्जंन्याग्निदेवता वांस्या सरस्वते सूर्याय वा । १६५ कथा पंचोना संवादोऽगस्त्येन्द्रमरुतां तृतीयाद्युजो मरुतां वाक्चमं त्यस्तुचोऽगस्त्यस्य शिक्षा इन्द्रस्यैकादशी च मरुत्वास्वित्रो देवता ॥ [११] (मन्त्राः १३२)

(१०५) त्रिष्टुब्धं । (११०) पंचम्यंते । (१२०) पंचम्यौ । का राघवद्वादशांया दुःस्वप्ननाशिनी गायत्रानुष्टुभौष्णिहा दृचा विष्टारबृहती कृतिर्विराट् तिष्ठो गायत्र्यो द्वितीयोष्णिगवा तृतीयाचतुर्थ्यौ काविराणष्टरूप्यौ पंचमी तनुशिरा वा । (१२५) उप चरति । (१२९) अतिशक्तयोर्वष्टिरत्या । (१३२) त्वया चयं । (१३३) देवते । (१४८) मथीत् । (१५९) द्यावापृथिव्यं । (१६४) ऽपुतदंतं तु । (१६५) ऽसंवादसूक्तीयाद्याऽगं । ऽसंवादस्तृतीयां । च शिक्षां ।

१६६ तन्मन्त्राण्यो मारुतं हि द्वित्रिष्टुभं मित्रावरुणयोर्दक्षितयोर्बर्षीमन्त्रसं दृष्ट्वा वासतीवरे कुंभे रेतोऽपतत्ततोऽ-
गस्य-वसिष्ठावजायेतां । १६७ सहस्रमेकादशचैद्री । १६८ यज्ञायज्ञा दश त्रिष्टुभं । १६९ महोऽष्टौ द्वितीया
विराद् । १७० न नूनं पंचागस्यैवेन्द्रे हविषि मरुतामुद्यत इन्द्रागस्ययोः संवाद ऐन्द्रस्तत्राद्या तृतीया चैन्द्रवाक्यं चतुर्थी
चादौ बृहती तिस्रोऽनुष्टुभः । १७१ प्रति चः षण्मारुतं तु चतस्रोऽस्या मरुत्वतीयाः । १७२ चित्रस्तुचं गायत्रं ।
१७३ गायत्ससोना । १७४ एवं राजा दश । १७५ मसि षडानुष्टुभं तु त्रिष्टुभं त्वाया स्कंधोभीवा । १७६ मसि नः ।
१७७ आ चर्षणि प्राः पंच । १७८ यद्ध स्या । १७९ पूर्वीः षड् जाया-पत्योर्लोपासुद्राया अगस्यस्य च द्रुचाभ्यां स्यथं
संवादं श्रुत्वातेवासी ब्रह्मचार्यस्ये बृहत्यादी अपश्यत् । १८० युवोर्दत्ताश्विनं वै । १८१ कटु नव । १८२ अभूदिदमष्टौ
षष्ठ्यस्ये त्रिष्टुभौ । १८३ ते युंजाथो षड् ॥ [१२] (मन्त्राः १४२)

१८४ ता वा । १८५ कतरैकादश धावापृथिवीयं । १८६ आ नो वैश्वदेवं । १८७ पितुं न्वन्नस्तुतिर्गायत्रं त्वाया-
नुष्टुभानां तृतीया पंचम्याश्च तिस्रोऽनुष्टुभोऽस्या च बृहती वा । १८८ समिद्ध आभिष्यः । १८९ अग्ने नयाष्टावानग्नेयं ।
१९० अनवीर्णं बार्हस्पत्यं । १९१ कंकतः षोडशोपनिषदानुष्टुभमपृणसौत्रं विपशंकावानागस्यः प्राश्रवीदशम्याद्यास्तिस्रो
महापंकयो महाबृहती च ॥

॥ शतर्चिनां मण्डलं तु समाप्तं प्रथमं त्विति ॥ [प्रथममण्डलस्य मन्त्राः २००६]

य आंगिरसः शौनहोत्रो भूत्वा आर्गवः शौनकोऽभवत्स गुत्समदो द्वितीयं मंडलमपश्यत् । १ स्वमज्ञे जागतं तु ।
२ यजेन ससोना । ३ समिद्ध एकादशां ससमी जगती । ४ हुवे नव सोमाहुतिर्मांगवो ह । ५ होताष्टावानुष्टुभं ।
६ इमां मे गायत्रं हि । ७ श्रेष्ठं षड् । ८ वाजयन्त्रिवास्यानुष्टुभ ॥ [१३] (मन्त्राः १५९)

९ नि होता । १० जोहूतः । ११ श्रुषि सैकैर्द्रं विराटस्थानमृतेऽस्यां । १२ यो जातः पंचोना । १३ क्रतुः
ससोनास्या त्रिष्टुभं । १४ अध्वर्यवो द्वादश । १५ प्र व दश । १६ प्र वो नवास्या त्रिष्टुभं । १७ तदस्मै द्वित्रिष्टुभं ।
१८ प्रातः । १९ अपायि । २० वयं ते स नो विराड्रूपा । २१ विश्वजिते षड् त्रिष्टुभं । २२ त्रिकतुकेषु चतुष्क-
मष्ट्याद्यतिशारक्रमस्याष्टिवा । २३ गणानामेकोना ब्राह्मणस्पत्यं ह बार्हस्पत्यास्तु दृष्टलिंगाः पंचदश्यस्ये त्रिष्टुभौ ॥ [१४]

(मन्त्राः १५७)

२४ सेमां षोडशांस्या त्रिष्टुब्बादशी च सैद्री च । २५ हूधानः पंच जागतं तु । २६ क्रतुश्चतुष्कं । २७ इमा-
स्थूना कूर्मो गार्ग्यमदो हि वादित्येभ्यः । २८ इदमेकादश वार्यं । २९ धृतत्रताः सप्त वैश्वदेवं । ३० क्रतमेकादश
जगस्यंते षष्ठ्यैद्रासौमी सरस्वति स्वमिति सारस्वतोऽध्वर्यवो नो बार्हस्पत्या तं वो मारुती । ३१ अस्माकं सप्त वैश्वदेवं
त्रिष्टुभं । ३२ अस्य मेऽष्टौ जागतं न्यनष्टुभं धावापृथिव्यैका द्वे पेंद्रयौ स्वाष्टयौ वा द्वे द्वे राकासिनीवात्योरस्या लिंगोक्त
देवता । ३३ आते पंचोना रौद्रं । ३४ धारावरा मारुतं त्रिष्टुभं । ३५ उपेमपोनप्रीयं । ३६ तुभ्यं षडृतस्यं तु
जागतं तु ॥ [१५] (मन्त्राः १३७)

३७ मंदस्व । ३८ उडु ष्य एकादश सावित्रं । ३९ प्रावाणेवाष्टाश्विनं । ४० सोमापूषणा षड् सोमापूषणमंशोऽ-
ध्वर्यवोऽप्यदितेः । ४१ वायो सैका गायत्रमुक्ता देवताः प्रउगेणाथे तु तृचैऽथैन्द्रवाची धावापृथिव्योऽस्यस्तुचो हविधानो
वा तृतीयः पादो वाश्वेयोऽवितमेऽनुष्टुभौ बृहती च । ४२ कनिकदत्तं । ४३ प्रदक्षिणिज्जागतं मध्येऽतिशारक्रमेष्टिवा ।
प्रातःप्रातृमृषिध्वनि वाश्यमानं शकुंतं तुष्टाव ॥

॥ इति गार्ग्यमदं द्वितीयं मंडलं समाप्तम् ॥ [द्वितीयमण्डलस्य मन्त्राः ४२९]

(१६९) ० विराट्पंक्तिः । (१७०) वादौ च बृहती । (१८०) क्रमिध्वाने, १२९।१॥ तृतीयांशे । ० अंशः बृहती-
वानुष्टुभा । (१९१) ० दशम्याद्याश्च तिस्रो ० । ० निषदपृणसौत्रेमानुष्टुभं ।

(३) षष्ठ्यादि जगस्यः जगत्यौ । (२३) ब्राह्मणस्पत्यं ह । (२७) इमा गिरः वादित्यं । (२८) वारुणमुपांशः
दुःस्वप्ननाशिनी । (३०) षष्ठ्यैद्रासौमी..... नो बृहस्पतिस्तत्त्वोऽस्या । (३५) ० नत्रियं, ० नत्थ्यं ।

कुशिकस्वैषीरथिर्द्वितुष्यं पुत्रमिच्छन्मन्त्रार्थं चचार तस्येन्द्र एव गाथी पुत्रो जज्ञे गाथिनो विश्वामित्रः स तृतीयं मंडलम-
पश्यत् । १ सोमस्य व्यधिका । २ वैश्वानराय पंचोना वैश्वानरीयं तु जागत्तं तु । ३ वैश्वानरायैकादश । ४ समिध-
मिद्राग्रिः । ५ प्रत्यग्निः । ६ प्र कारवः । इत्याग्नेययोरन्यासामपि निपातो दृश्यते ॥ [१६] (मन्त्राः १४०)

[द्वितीयोऽष्टकः । मन्त्राः ११४७]

७ प्रये । ८ अंजंति यूपस्तुतिः षष्ठ्याद्याभिर्बहवोऽस्या ब्रह्मिन्पृथमी वैश्वदेवी वा तृतीयासम्भावनुष्टुभौ । ९ सखायो
नव बाह्वंतं त्रिष्टुवंतं । १० त्वामग्न ओष्णिहं । ११ अग्निहोता गायत्रं तु । १२ इंद्राग्नी पेंद्राग्नं । १३ प्र वः सस
अपमस्वानुष्टुभं । १४ आ होता । १५ वि पाजसा काव्य उत्कीलस्तु । १६ अयमग्निः षट् प्रागार्थं । १७ समिध-
मानः पंच कतो वैश्वामित्रस्तु । १८ भवा नः । १९ अग्निं होतारं गाथी ह । २० अग्निमुपसमाधाव्ये वैश्वदेव्यौ । २१
इमं न उपाये अनुष्टुभौ विराड्रूपा सतोबृहती चोत्था । २२ अयं स उपात्यंनुष्टुपुरीष्येभ्योऽग्निभ्यः । २३ निर्मेयितो
देवश्वा देववातश्च भारतो तृतीया सतोबृहती । २४ अग्ने सहस्र गायत्रमाद्यानुष्टुप् । २५ अग्ने दिवो वैराजमुपाया-
रंनेद्री । २६ वैश्वानरं नव तृचौ वैश्वानरीयमास्तौ जागतौ ह्रव आत्मस्तुतिवो पूरांमगीतात्योपाध्यायस्तुतिः । २७ प्र
वः पंचोना गायत्रं त्वृतव्या बाधा । २८ अग्ने जुवस्व षट् तृतीयाखुण्णिकं त्रिष्टुभजगत्सः । २९ अस्वीदं षोडशाद्याचतुर्थी-
दशमीद्वादश्योऽनुष्टुभः षष्ठ्येकादश्युपाये च जगत्सः पंचभ्युत्विभ्यो वा ॥ [१७] (मन्त्राः १७६)

३० इच्छंति अथिकैर्दं । ३१ शासत्कुशिको विश्वामित्र एव वा श्रुतेः । ३२ इंद्र सोमं न्यूना । ३३ प्र पर्वतानां
ससोना संवादो नदीमिर्विश्वामित्रस्योत्तितीर्षोत्तत्र नदीवाक्यं चतुर्थीषष्ठ्यष्टमीदशभ्यः षष्ठीसप्तम्योस्त्विन्द्रस्तुतिरंस्यानुष्टुप् ।
३४ इंद्रः पुर्मिदेकादश । ३५ तिष्ठा हरी । ३६ इमाम् पूपांसां घोरोऽपश्यत्सा निर्द्वेहस्यमानेति श्रूयते । ३७
वाग्नेहव्याय गायत्रमंस्यानुष्टुप् । ३८ अभि तष्टेव दश प्रजापतिः स वैश्वामित्रो वाच्यो वा द्वौ वा तौ न वैकोऽपि । ३९
इन्द्रं मतिर्नैव ॥ [१८] (मन्त्राः १२७)

४० इंद्र त्वा गायत्रं हि । ४१ आ तू नः । ४२ उप नः । ४३ आ याष्ट्यौ । ४४ अयं ते पंच बाह्वंतं तु । ४५
आ मद्रैः । ४६ युधमस्य । ४७ मरुवान् । ४८ सद्यो ह । ४९ शंसा महां । ५० इंद्रः स्वाहा । ५१ चर्वणी-
द्यंतं द्वादशाष्टांशौ तृचौ जागतगायत्री । ५२ धानावंतमष्टौ पूर्वाधं गायत्रं षष्ठी जगती । ५३ इंद्रापर्वता चतुर्विंशति-
राष्ट्रैर्द्रापावर्ती पंचदश्याविद्धे वाचे सप्तपैथे चतस्रो रथांगस्तुतयोऽस्या अभिशपास्ता वसिष्ठदेविण्यो न वसिष्ठाः शृण्वंति ।
दशमीषोडश्यौ जगत्सौ त्रयोदशी गायत्री द्वादशीविंशीद्वाविंश्योऽनुष्टुभोऽष्टादशी बृहती । ५४ इमं महे अथिकोक्तगोत्रः
प्रजापतिर्हि वैश्वदेव ह । ५५ उपसः ॥ [१९] (मन्त्राः १५८)

५६ न ताष्टी । ५७ प्र मे षट् । ५८ धेनुर्नैवाश्विनं । ५९ मित्रो मैत्रं चतुर्गायत्र्यंतं । ६० इहेह वः ससामवं जागत्
तृचोऽस्य पेंद्रश्च । ६१ उप उपस्यं । ६२ इमा उ द्र्यूनैर्द्रावरुणबाह्वस्त्वपौष्णसावित्रसौम्यमैत्रावरुणास्तृचा अंशो
जमदग्न्यार्षो वा चतुर्थ्याद्या गायत्र्यः ॥

॥ इति वैश्वामित्रं तृतीयं मंडलं समाप्तम् ॥ [तृतीयमण्डलस्य मन्त्राः ६१७]

× वामदेवो गौतमश्चतुर्थं मंडलमपश्यत् । १ त्वां ह्यग्ने विंशतिरष्टयतिजगतीद्यतय आद्या उपाद्याश्चतस्रो वारुण्यश्च
वा । २ यो मर्येषु । ३ आ वः षोडशाद्या रौद्री । ४ कृण्वन् पंचोना राक्षोहं ॥ [२०] (मन्त्राः १३५)

५ वैश्वानराय वैश्वानरीयं । ६ ऊर्ध्व ऊर्ध्वेकादश । ७ अयमिहादौ जगती पंचानुष्टुभः । ८ दूतं वोऽष्टौ गायत्रं तु ।
९ अग्ने मृळ । १० अग्ने तमस्य पदपाकंतं पंचमी महापदपंक्तिरंशोष्णिक् चतुर्थी षष्ठ्युपांसा वा सप्तम्याः पंचकौ मुख्यौ
तृतीयाः सप्तको नवकश्चाष्टम्याः पंचकः षोडशतुकः सप्तकस्त्रैष्टुभश्च । ११ भद्रं षट् । १२ यस्त्वा । १३ प्रत्यग्निः
पंच किंकोक्तदैवतं त्वेके । १४ प्रत्यग्निः । १५ अग्निहोता दश गायत्रमृषिर्बोधदित्याभ्यां सोमकं साहदेव्यमभ्यवदत्पराभ्या-

(१५) कात्योत्की० (५१) अभिशपाध्यास्ता । (६०) इहेह ससामवं । (६१) उप औषस्यं ।

(१५) गायत्रमृषिर्बोधदिति द्वाभ्यां । × यः पूजयितुं देवपितृमनुष्यान् पेचे आम्नाणि शुनः इयेनरूपेणन्द्रो बृहत्-
थंसाहरन्मधु यस्य स वामदेवो० ।

मस्याश्विनावायुरयाचत । १६ आ सत्यः सैकंदं । १७ त्वं महौ असिक्म्यामेकपदा । १८ अयं पंथाः ससोना संवाद
इंद्रादितिवामदेवानां ॥ [२१] (मन्त्राः १४८)

१९ एवैकदश । २० आ नः । २१ आ यातु । २२ यन्नः । २३ कथोपांसास्तिस्र ऋतवेभ्यो वा । २४ का
सुष्टुतिरुपांत्यानुष्टुप् । २५ को अथाष्टौ । २६ अहं मनुः सप्ताध्यामित्सिद्धिभिर्दिग्भिरात्मानमृषिस्तुष्टावेन्द्रो वारमानं
परा नवाष्टौ वा इधेनस्तुतिः । २७ गर्भे तु पंचोत्सा शकरी । २८ त्वा जुजैद्रासोमं वा । २९ आ नः स्तुतः । ३०
नकिश्नुविंशतिर्दिवाश्चित्तृच उपस्यश्च गायत्रं द्वाष्टम्यंते अनुष्टुभौ । ३१ कया पंचोनामी पु पादनिनृत् । ३२ आ त् नश्च-
तुर्विंशतिरंस्याभ्यामिन्द्राश्वौ स्तुतौ ॥ [२२] (मन्त्राः १५९)

३३ प्र ऋभुस्य एकादशार्भवं वै । ३४ ऋभुर्विभवा । ३५ ह्रोप नव । ३६ अनश्वोऽस्या त्रिष्टुप् । ३७ उप नोऽष्टौ
चतुरनुष्टुभंतं । ३८ उतो हि दश दाधिकं हि द्वावापृथिव्याद्या । ३९ आशुं षडंस्यानुष्टुप् । ४० दशिकाणां पंच चतस्रो-
स्या जगत्स्योऽस्या सौरी । ४१ इंद्रा को वामेकादशेन्द्रावरुणं तु । ४२ मम द्विवा दश त्रसदस्त्वुः पौरुक्लस्यः षडाद्या
आत्मस्तवः । ४३ क उ श्रवस्तस पुरुमीळहाजमीळहौ सौहोत्रौ त्वाश्विनं हि । ४४ तं वा । ४५ एष स्य त्रिष्टुभंतं ।
४६ अग्रं वायव्यैर्द्विवायवं तु गायत्रं । ४७ वायो चतुष्कमाद्या वायव्यानुष्टुभं तु । ४८ विहि पंच वायव्यं । ४९ इदं
वा षडैन्द्रावार्हस्पत्यं गायत्रं । ५० यस्तस्तंभैकादश वार्हस्पत्यमंते ऐश्वौ चोपांत्या जगती ॥ [२३] (मन्त्राः १६४)

५१ इदमुषस्यं तु । ५२ प्रति ण्या सप्त गायत्रं । ५३ तद्देवस्य सावित्रं तु जागत् । ५४ अभूदेवः षट् त्रिष्टुभंतं ।
५५ को वा दश वैश्वदेवं त्रिगायव्यंतं तु । ५६ महौ सप्त द्वावापृथिवीयं । ५७ क्षेत्रस्याष्टौ तिस्रः क्षेत्रपत्याः शुना-
यैका परा पुरछणिक् सात्या च शुनासीराभ्यामुपांत्ये सीतायै ते चानुष्टुभावाद्याचतुर्थ्यौ च । ५८ समुद्रादिकादशाम्नेयं
जगत्स्यंतं सौर्यं वापं वा गव्यं वा द्युतस्तुतिर्वा ॥

॥ इति वामदेव्यं चतुर्थं मंडलं समाप्तम् ॥ [चतुर्थमण्डलस्य मन्त्राः ५८९]

नमोऽग्निभ्यो भौमोऽग्निः पंचमे मंडलेऽनुक्तगोत्रमात्रेयं विद्यात्पंक्त्यंतस्य च सूक्तस्य शेषमानुष्टुभं । १ अबोधि द्वादश
बुधगविष्टिरौ । २ कुमारं कुमारो वृशो वा जान उभौ वा शक्यंतं कु वीत्यृचोस्तु वृश एव । ३ त्वमग्ने वसुश्रुतः + । ४
त्वामग्न एकादश । ५ सुसमिद्धायामं गायत्रं । ६ अग्निं तं दश पांक्तं । ७ सखाय इषः पंक्त्यंतं । ८ त्वामग्ने सप्त
जागत् ॥ [२४] (मन्त्राः १५२) [इति तृतीयोऽष्टकः । मन्त्राः १२०९]

९ त्वामग्ने गयोऽस्यापंचम्यौ पंक्ती । १० अग्न ओजिष्ठमस्याचतुर्थ्यौ च । ११ जनस्य षट् सुतंभरो जागत् । १२
प्रागनये । १३ अचैतो गायत्रं तु । १४ अग्निं स्तोमेन । १५ प्र वेधसे पंचाग्निरसो धरुणः । १६ बृहत्पुसः पंक्त्यंतं
हि । १७ आ यज्ञैः । १८ प्रातर्ह्यंक्तवाहा द्वितः । १९ अभ्यवस्था वज्रिर्गायव्यावतुष्टुभौ विराड्दृष्या । २० यमग्ने
चतुष्कं प्रयस्वतः पंक्त्यंतं ह । २१ मनुष्यत्वसः । २२ प्र विश्वसामान्विशसामा । २३ अग्ने शुश्रो विश्वकर्षणिः ।
२४ अग्ने त्वं गोपायना औपायना वा बंधुः सुबंधुः श्रुतबंधुर्विप्रबंधुश्चैको द्वैपदं । २५ अष्टा घो नव वसूयव आनु-
ष्टुभं । २६ अग्ने गायत्रमस्या लिंगोक्तदेवता । २७ अनस्वता षट् त्रैवृष्णपौरुक्लस्यौ द्वौ त्र्यरुणत्रसदस्यू राजानौ भारत-
आश्वमेधेऽस्यास्तिस्रोऽनुष्टुभौ नारमात्मने दद्यादिति सर्वास्वस्त्रिं केचिद्वैत्यं द्रागनी । २८ समिद्धो विश्ववारात्रेयो त्रिष्टुब्जगती
त्रिष्टुब्जनुष्टुगायत्र्यौ । २९ त्र्ययं पंचोना गौरिवीतिः शाक्य ऐंद्रमुशचा यदैशानसो वा पादः । ३० क स्य बभूवर्केण-

(२८) जुजैद्रासोमं । (३०) द्वाष्टम्यंतं । (४२) आत्मसंस्तवः । (४७) ० मानुष्टुभं त्वाद्या वायव्या ।

(५७) आद्या चतुर्थी च; ते अनुष्टुभावाद्या च चतुर्थी च ।

+ (३) आद्या विराट् तृतीया मास्तुद्रावैष्णवी ।

(२०) अस्या चतुर्थी च । (२१) मनुष्यच्छसः । (२२) प्र विश्वसामा । (२६) अस्या वैश्वदेवी; अस्या
वैश्वदेवी वा । (२७) वृष्णिपौरुक्लस्यौ । त्रैवृष्णः पौरुक्लस्यो ० ।

चयोऽप्यत्र राजा स्तुतः । ३१ इन्द्रो रथाय ससोनावस्युस्प्रमिति कौत्स्यौशनसौ वा पादौ परैर्द्वौ दश गातुः ॥ २५ ॥ (मन्त्राः १६८)

३३ महि दश प्राजापत्याः संवरणः । ३४ अजातशत्रुं नव त्रिष्टुवंतं । ३५ यस्तेऽष्टौ प्रभूवसुरागिरसः पंक्यंतं । ३६ स आ गमत् षट् तृतीया जगती । ३७ सं भानुना पंचात्रिः । ३८ उरोग्राणुष्टुभं । ३९ यद्विद्रं पंक्यंतं । ४० आ याहि नव शुष्णिगास्त्यानुष्टुभमध्ये च सा सौरी तदादीतिहासः स्तुतिकर्मत्वादग्निदेवतैव । ४१ को जु विंशतिर्वैश्वदेवं वै तत् षोडश्याद्यतिजगत्यावलैकपदा । ४२ प्र शंतमा हूयन्तेकादशी रौद्री । ४३ आ धेनवस्स्यूना । एतयोर्षांल्यैकपदा । ४४ तं प्रनथा पंचोना काश्यपोऽवत्सरोऽज्ये च ऋषयोऽत्र दृष्टिर्लिंगा द्वित्रिष्टुवंतं । ४५ विदा एकादश सदापृणः । ४६ हयोऽष्टौ प्रतिक्षत्रोऽस्यो हृचो देवपत्नीस्तत्रोऽस्या त्रिष्टुष्टितीया च ॥ [२६] (मन्त्राः १६६)

४७ प्रयुजती सप्त प्रतियः । ४८ कटु पंच प्रतिभानुजागतं । ४९ देवं वः प्रतिप्रमोऽस्या तृणपाणिः । ५० विश्वः स्वस्यान्नेयः पंक्यंतं । ५१ अग्ने पंचोना चतस्रो गायत्र्यः षष्ठ्यङ्गिहस्तिहो जगत्यस्त्रिष्टुभो वांल्ये अनुष्टुभौ । ५२ प्र श्यावाश्च श्यूना श्यावाश्चो मास्तं ह तस्यंतिः षष्ठ्यङ्ग्ये च । ५३ को वेद षोडश ककुब्धह्यनुष्टुपुष्टुपुष्टुङ्गिणक् ककुप्सतो-बृहदसौ गायत्री सतोबृहती ककुभौ गायत्री सतोबृहदौ ककुप्सतोबृहती । ५४ प्र शर्वाय पंचोना जागतमुषांत्या त्रिष्टुप् । ५५ प्रयज्यो दशास्या त्रिष्टुप् । ५६ अग्ने नव बार्हतं तृतीयासम्यौ सतोबृहदौ । ५७ आ रुद्रासोऽष्टौ द्वित्रिष्टुवंतं । ५८ तमु । ५९ प्र वस्तिष्टुवंतं । ६० ईळे द्विजगत्यंतमाग्नेयं च वा । ६१ के षैकोना गायत्रं श्यावाश्चोऽत्र वैददश्वी तरंतपुरुगीळहौ दाक्ष्म्यं रथवीति मरुतश्च दानतुष्टः प्रशशंस बुद्ध्वा च तरंतमहिर्वी शशीयसौ पंचम्यनुष्टुभवनी सतोबृहती । ६२ ऋतेन नव श्रुतविन्मैत्रावरुणं वै तत् ॥ २७ ॥ (मन्त्राः १६४)

६३ ऋतस्य सप्तार्चिना जागतं । ६४ वरुणं पंक्यंतं तु । ६५ यक्षिकेत षड्रातह्वयः । ६६ आ चिकितानानुष्टुभं तु । ६७ बलिस्था पंच यजतः । ६८ प्र वो गायत्रे । ६९ त्री रोचना चतुष्कसुरुचक्रिः । ७० पुरुषा गायत्रं तु । ७१ आ नस्तुचं बाहुवृक्तः । ७२ आ मित्र औणिहं । ७३ यदध दश पौर आश्विनं तदानुष्टुभं तु । ७४ कृष्टः । ७५ प्रति नवावस्तुः पांक्तं । ७६ आ भाति पंचात्रिः । ७७ प्रातर्वाणि । ७८ अश्विनौ नव सप्तवस्त्रिष्टुष्णिगादि चतुर्थी त्रिष्टुष्पंचानुष्टुभोऽस्याः पंच गर्भेष्ठाविष्णुपतिषत् । ७९ महे दश सत्यश्रवा उषसं तु पांक्तं । ८० सुतधामानं षट् । ८१ युजते पंच श्यावाश्चः सावित्रं तु जागतं । ८२ तत्सवितुर्नव गायत्रमाद्यानुष्टुप् । ८३ अष्ट दशात्रिः पार्जन्य-मुषापास्तिहो जगत्य उपांत्यानुष्टुप् । ८४ बलिस्था तृचं पार्थिवमानुष्टुभं । ८५ प्र सन्नजोऽष्टौ वारुणं । ८६ इन्द्राग्नी षळैर्द्राभनमानुष्टुभं विराट्पूर्वांतं । ८७ प्र धो नवैषयामरुमाहृतमतिजागतं ।

॥ इति आत्रेयं पंचमं मंडलं समाप्तम् ॥ [पञ्चममण्डलस्य मन्त्राः ७२७]

बाहस्पत्यो भरद्वाजः षष्ठं मंडलमपश्यत् । १ एवं ब्रूयन् ससोना ॥ [२८] (मन्त्राः १७७)

२ एवं षोकादशानुष्टुभं शक्यंतं । ३ अग्नेऽष्टौ । ४ यथा होतः । ५ हुवे सप्त । ६ प्र नयसा । ७ मूर्धोनं वैश्वानरीयं हि द्विजगत्यंतं । ८ पृक्षस्यांत्या त्रिष्टुप् । ९ अहश्च । १० पुरो वो द्विपदांतं । ११ यजस्व षट् । १२ मध्ये । १३ त्वद्विधा । १४ अग्ना य आनुष्टुभं शक्यंतं । १५ इमम् ष्वैकोना वीतहव्य ऋषिर्वा जागतं प्राग्दशम्या-स्तृतीयापंचदश्या शक्यौ षष्ठ्यतिशक्येनुष्टुबृहत्या उपांत्ये । १६ त्वमग्नेऽष्टाचत्वारिंशद्गायत्रं वर्धमानाद्या षष्ठी च सप्त-विंशत्यनुष्टुष्टिष्टुपूर्वं वांल्ये ॥ [२९] (मन्त्राः १६०)

(४०) तदादीतिहासः सं० । अत्रिरेव देवः । (५१) ० पंचोना चतुर्थ्येन्द्रवायवो वायव्यैकेन्द्रवायव्यौ गा० । (५२) षष्ठ्यंतं च; अंत्या च । (६१) दाम्यं । (७८) त्रिष्टुष्पंचास्या अनुष्टुभो गर्भेष्ठाविषयः; त्रिष्टुष्पंचानुष्टुभः ।

(७) वैश्वानरं ।

१७ पिब पंचोर्ध्वं श्रेष्ठं द्विपदांतं । १८ तसु वृद्धि । १९ महास्ससोना । २० धौनं वि पिप्रोर्विराट् । २१ इमा उ द्वादश नवम्येकादशौ वैश्वदेवौ । २२ य एक एकादश । २३ सुत इहस । २४ वृषा । २५ या ते नव । २६ शुधी नोऽष्टौ । २७ किमस्याया चायमानस्याभ्यावर्तिनो दानस्तुतिः । २८ आ गावो गव्यं द्वितीयैर्द्वौ चांशश्च पादौऽस्यानुष्टुब्जागतस्तुचो द्वितीयादिः ॥ [३०] (मन्त्राः १३२)

२९ इन्द्रं वट् । ३० भूयः पंच । ३१ अभूरेकः सुहोत्रस्तु चतुर्थी शकरी । ३२ अपृथ्या । ३३ य ओजिष्ठः क्षुन-होत्रस्तु । ३४ सं च खे । ३५ कदा नरस्तु । ३६ सत्रा । ३७ अर्वाक् । ३८ अपात् । ३९ मंद्रस्य । ४० इन्द्र पिब । ४१ अहेकमानः । ४२ प्रत्यस्मै चतुष्कमानुष्टुभं बृहस्पतं । ४३ यस्वीणिहं । ४४ यो रयिवश्चतुर्विंशतिः शंयुर्बाह्विस्त्यो ह्यादौ षडनुष्टुभस्तिस्रश्च विराजो मध्यमैव वासो । ४५ य आनयत्रयस्त्रिंशद्वायत्रं प्रकृतममचितिचू-दधि ब्रुवः पादनिचूर्ण्यानुष्टुप्त्वंत्ये ब्रुवस्तथा दैवतं । ४६ स्वामिद्धि षड्ना प्रागाथं । ४७ स्वादुरेकत्रिंशद्गोः पंचादौ सौम्योऽगव्यूयर्ध्वचो लिङ्गोक्तदेवतः प्रस्तोक इति त्रिष्टुबनुष्टुब्जायत्री द्विपदा सार्जयस्य प्रस्तोकस्य दानस्तुतिः परौ तुचौ रथतुंडभिवेदव्यावैर्द्वौऽस्त्योऽर्ध्वचो युजानो बृहती त्रिष्टुभमहि द्विपदा दिवस्पृथिव्या जगती ॥ [३१] (मन्त्राः १७६)

४८ यज्ञाया अथिका शंयुस्तुणपाणिक् पृथिसुक्लं प्रगाथौ बृहती महासतोबृहती महाबाह्वंतबाह्वती प्रगाथात्रिंशद्वायत्रः काकुभः प्रगाथः पुरजणिम्वृहत्यतिजगतीति मारुयोऽस्यास्तिस्रो वासां लिङ्गोक्तदेवताः काकुभः प्रगाथः पुरजणिम्वृहतीति पौर्ण्यो बृहती महाबृहती यवमथ्यानानुष्टुम्मारुयोऽया धावाभूयोर्वा पृथेर्वा । ४९ स्तुपे पंचोन फ्रजिष्ठा ह वैश्वदेवं ह शक्यते । ५० हुवे वः । ५१ उदुत्यत्कोशं श्युः शिगानुष्टुवंतं । ५२ न तन्मूना ससम्पाद्याः षड्वायथ्यश्चतुर्दशी जगती । सुहोत्राद्वोऽनुक्तगोत्रा भारद्वाजाः पौशा बृहस्पतेर्दोःपतेर्वा भरतस्य । ५३ वयं दश पौर्ण तद्वायत्रं वै यां पूषन्ननुष्टुप् । ५४ सं पूषन् । ५५ एहि वां वट् । ५६ य एनमस्यानुष्टुप् । ५७ इन्द्रा न्वेदं च । ५८ कुक् चतुष्कं द्वितीया जगती । ५९ प्र नु दशैर्द्वानं तु बाह्वंतं चतुरनुष्टुवंतं । ६० अथत्पंचोना गायत्रं तु त्रिष्टुब्बादि त्रिष्टुब्बहस्यनुष्टुवंतं । ६१ हयं षड्ना सारस्वतं त्रिजगत्यादि जगती त्रिष्टुवंतं ॥ [३२] (मन्त्राः १६६) [इति चतुर्थोऽष्टकः । मन्त्राः १२८९]

६२ स्तुप एकादशाश्विनं तु । ६३ व व त्वैकपदांतं श्रेष्ठुभं । ६४ उदु श्रिये षडुपस्यं तु । ६५ एषा स्या । ६६ वपुर्न्येकादश मारुतं । ६७ विश्वेषां मैत्रावरुणं । ६८ शुष्ठी वामैर्द्वावरुणसुपत्ये जगत्यौ । ६९ सं वामष्टावैर्द्वावैष्णवं । ७० घृतवती वट् धावापृथिवीर्यं जागतं । ७१ उदु प्य सावित्रं त्रिष्टुवंतं । ७२ इन्द्रासोमा पंचैर्द्वासोमं । ७३ यो अद्रिभिश्च बार्हस्पत्यं । ७४ सोमारुद्रा चतुष्कं सोमारौद्रं । ७५ जीमूतस्यैवैकोना पायुर्भारद्वाजः संग्रामांगान्मृकशोऽ-भितुष्टाव वमं धनुर्ग्यामार्त्वा इषुषि जगत्यर्थे सारथिमर्थे रश्मीनश्चात्र रथं रथगोपाञ्जगत्याद्या लिङ्गोक्तदेवता द्वाभ्यामिष्टु-प्रतोदं हस्तत्रं द्वाभ्यामिष्टु पराः पंक्त्यादयो लिङ्गोक्तदेवताः संग्रामाशिर्षोऽत्यनुष्टुब्जीत आलाकतेति च द्वे द्वे ॥

॥ इति भारद्वाजं षष्ठं मंडलं समाप्तम् ॥ (षष्ठमष्टकस्य मन्त्राः ७६५)

सप्तमं मंडलं × वसिष्ठोऽपश्यत् । १ अग्निं पंचाधिका विराजोऽष्टादशाथाः ॥ [३३] (मन्त्राः १४३)

२ जुषस्वैकादशाम् । ३ अग्निं वो दश । ४ प्र वः । ५ प्राग्नये नव वैधानरीर्यं तु । ६ प्र सत्राजः सप्त । ७ प्र वो देवं । ८ हवे । ९ अर्वाधि वट् । १० उषो न पंच । ११ महान् । १२ अगन्म तृचं । १३ प्राग्नये वैश्वानरीर्यं । १४ सतिधा बृहत्यादि । १५ उपसद्याय पंचोना गायत्रं । १६ एना वो द्वादश प्रागाथं । १७ अग्ने भव सप्त द्वैपदं श्रेष्ठुभं । १८ खे ह पंचाधिकैर्द्वं सुदासः वैजवनस्याथाश्वतसो दानस्तुतिः । १९ यस्तिगमश्वं एका-दश ॥ [३४] (मन्त्राः १६६)

(२८) द्वितीयैर्द्वौ चांशश्च । (४७) बृहती त्रिष्टुब्जिष्टपदा । (६३) श्रेष्ठुभं आथा विराट् । (७४) सोमारौद्रं । (७५) गोपाञ्जगत्यादि । ताभ्यामिष्टुः । × योऽद्र्यः संभूतो वसतीवरीषु गृह्यमाणसु पुष्करे स्थितवान्सर्वतः पुष्करं तर्षं विश्वेदेवा अधारयन्नुद्यापयन्तो महत्पशुकारादष्टमिन्द्रमन्यैर्ऋषिभिर्गो इष्ट्वांस्तस्य पूर्वं स्तोमभागान्परितुष्टः शकः प्रज्जते यस्य स गुणतो नाम जज्ञे वसन्तः श्रेष्ठयकर्मणः स ।

२० उग्रो दश । २१ असावि । २२ पिब नव वैराजस्येऽस्यां । २३ उदु षड् । २४ यानिः । २५ आ ते । २६ न सोमः पंच । २७ इंद्रं नरः । २८ ब्रह्माणः । २९ अयं सोमः । ३० आ नः । ३१ प्र वो द्वादश गायत्रि विराजते । ३२ सो पु ससाधिका प्रागर्थं तृतीया द्विपदा सोदासिरनी प्रक्षिप्यमाणः शक्तिरस्यं प्रगाथमालेभे सोऽध्वेर् उक्तऽदृष्टत् । तं पुत्रोक्तं वसिष्ठः समापयतेति शास्त्रायनकं वसिष्ठस्यैव हवपुत्रस्यापमिति तदिक्तं । ३३ श्रित्यं चः षड्ना संस्तवो वसिष्ठस्य सपुत्रस्येद्रेण वा संवादः । ३४ प्र शुका पंचाधिका वैश्वदेवं हाथा एकविंशतिर्द्विपदा अग्रामहेरध्वे चरारोऽहिर्बुध्न्याय । ३५ शं नः पंचोना शान्तिः ॥ [३५] (मन्त्राः १५५)

३६ प्र ब्रह्म नव । ३७ आ वोऽष्टौ । ३८ उदु ष्य सावित्रमंश्ये वाजिन्यौ भगमिति भागो वार्ध्वः । ३९ ऊर्ध्वः सप्त वैश्वदेवं तु । ४० ओ शुद्धिः । ४१ प्रातर्भागं जगत्याद्या लिङ्गोक्तदेवतालोपस्या । ४२ प्र ब्रह्माणः पञ्चैश्वदेवं तु । ४३ प्र वः पंच । ४४ दधिकां दाधिकं जगत्याद्या लिङ्गोक्तदेवता । ४५ आ देवश्चतुष्कं सावित्रं । ४६ इमा रौद्रं त्रिष्टुवंतं । ४७ आपो यमापं । ४८ ऋभुश्चण आभेवमंस्या वैश्वदेवी वा । ४९ सपुत्रस्येष्टा आपं । ५० आ मां मैत्रावरुणयामेयौ वैश्वदेवी नदीस्तुतिर्जागतमंस्यातिजगती शक्ती वा । ५१ आदित्यानां तुचमादित्यं तु । ५२ आदित्यासः । ५३ प्र द्यावा द्यावापृथिवीयं । ५४ वास्तोष्पते वास्तोष्पस्यं । ५५ अमीवहाष्टौ वास्तोष्पस्याद्या गायत्री शेषाः स्युपरिधाद्वृहत्यादयोऽनुष्टुभः प्रस्वापिन्ध्य उपनिषत् । ५६ क ई पंचाधिका मास्तं हाथा एकादश द्विपदाः । ५७ मध्वः सप्त । ५८ प्र साक्षुक्षे षड् । ५९ यं गायथ्ये द्वादश त्रिप्रगाथादि नवम्याद्या गायथ्योऽस्यानुष्टुभौद्वौ स्युविमोचनी ॥ [३६] (मन्त्राः १५६)

६० षड्ध मैत्रावरुणं तु वै सोम्या । ६१ उद्रां सप्त । ६२ उत्सूर्यः षड्वास्तित्तः सौर्यः । ६३ उद्वेतीति चार्ध-पंचमाः । ६४ दिवि पंच । ६५ प्रति वा । ६६ प्र मित्रयोरेकोना गायत्रं दशम्यादयस्त्रयः प्रगाथाः पुरउणिक् चतु-र्योद्या दशादित्यास्तित्तः सौर्यः । ६७ प्रति वां दशाधिनं तु तत् । ६८ आ शुभ्रा नव ससाधा विराजः । ६९ आ वां रथोऽती । ७० आ विश्ववारा सप्त । ७१ अप स्वसुः षड् । ७२ आ गोमता पंच । ७३ अतास्मिन् । ७४ इमा उ वां षट् प्रागार्थं । ७५ ऋषा अष्टा उपस्यं तु वै । ७६ उदु सप्त । ७७ उपो रुहचे षड् । ७८ प्रति पंच । ७९ वृषाः । ८० प्रति तुचं ॥ [३७] (मन्त्राः १५७)

८१ प्रसु षट् प्रागार्थं । ८२ इंद्रावरुण दशैद्रावरुणं ह जागतं तु । ८३ युवां नरा । ८४ आ वां पंच । ८५ पुनीचे । ८६ भीराष्टौ वारुणं ह । ८७ रदसप्त । ८८ प्र शुंध्युवमंस्या पाशविमोचनी । ८९ सो मु पंच गायत्रं जग-त्यंतं । ९० प्र वीरया सप्त वायथ्यं षड्वास्तित्तः वा द्विपदाः । ९१ कुविदंग । ९२ आ वायो पंच । ९३ शुचिं न्वष्टा-वैन्द्रागं तु । ९४ इयं वां द्वादश गायत्रमंस्यानुष्टुप् । ९५ प्र श्रोदसा षट् सारस्वतं तु तृतीया सरस्वते । ९६ वृहदु प्रगाथः प्रस्तारपंक्तिः परास्तित्तो गायत्र्यः सरस्वते । ९७ यज्ञे दशैष्टादि बार्हस्पत्यमंथैद्री च तृतीयानवम्यावैन्द्रावाहणस्पले । ९८ अध्वर्यवः सप्तोक्तदेवतास्या । ९९ परो वैष्णवं तृक्षमिलैष्टाश्च तित्तः । १०० नू मरुतः ॥ [३८] (मन्त्राः १५८)

१०१ तित्तः षट् पार्जन्यं तु । १०२ पर्जन्याय तुचं गायत्रं । एते कुमार आग्नेयोऽपश्यद्वसिष्ठ एव वा वृष्टिकामः । १०३ संवत्सरं दश पर्जन्यस्तुतिं संहृष्टान्मंडूकास्तुष्ट्यावाद्यानुष्टुप् । १०४ इंद्रासोमा पंचाधिकैन्द्रासौमं राक्षोभं शापाभि-शापप्रार्थं षट् सप्त वाद्या जगत्य एकविंशतिप्रयोविंशौ चाष्टादशी मासूती च दशमी चतुर्दश्यावाग्नेयौ दैव्येकादश्यानुष्टु-अवमी द्वादशी त्रयोदशी सौम्यः सप्तदशी प्राण्यष्टमीषोडश्यावैश्वौ प्र वर्तयेति चतस्रं ऐंशो मा नो रक्ष हस्युपेरात्मन आसी-रुत्तरोऽध्वेर्चः पृथिव्यंतरिक्षदेवता ॥

॥ इति वसिष्ठं सप्तमं मंडलं समाप्तं ॥ (सप्तममण्डलस्य मन्त्राः ८४१)

परं गायत्रं प्राग्वत्सप्तमः । ऋषिश्चानुक्तोत्रः प्राज्ञात्स्यात्काण्वः । १ मा चिच्छतुर्निश्रान्मेषातिथिमेष्यातिथी ऐंद्रं बाहेतं

(३२) प्रगाथमरंभे । (५४) वास्तोवास्तोष्पस्यम् । (१०२) गायत्रं द्वितया पादनिचुत् । (१०३) पर्जन्यस्तुतिः । (१०४) पंचाधिकैन्द्रासोमं । (१) प्रायोगिद्व्यासो ।

द्विप्रगाथादि द्वित्रिष्टुबंतमांश्च द्रुवचं प्रगाथोऽपश्यत्स वौरः सन्भ्रातुः कण्ठस्य पुत्रतामगात् हावोगिदं चासंगो यः स्त्रीभूत्वा पुमानभूत्स मेध्यातिथये दानं दत्त्वा स्तुहि स्तुहीति चतसुभिरात्मानं तुष्टाव पत्नी चास्यांगिरसी शश्वती पुंस्त्वमुपलभ्यैनं प्रीतांत्यया तुष्टाव । २ इदं वसो द्विचत्वारिंशन्मेधातिथिरांगिरसश्च प्रियमेघः स्वादवोऽनुष्टुबंत्याभ्यां मेधातिथिर्विभिदोर्दानं तुष्टाव । ३ रिये चतुर्विंशतिर्मेधातिथिः प्रागाथं त्वनुष्टुप् गायत्र्यौ बृहती चोद्याः कौरयाणस्य पाकस्त्राज्ञो दानस्तुतिः । ४ यद्विद्म सैका देवातिथिस्तुचोऽस्यः पुरउणिगंतः कुरुंगस्य दानस्तुतिस्तत्पूर्वादिचतस्रः पौण्यो वा ॥ [३९] (मन्त्राः १६५)

५ दूरादेकोनचत्वारिंशद् ब्रह्मातिथिराश्विने द्विवृहत्यनुष्टुबंतोऽस्याः पंचार्चचोद्वैद्यस्य कशोर्दानस्तुतिः । ६ महौ ह्रद्वोऽष्टाचत्वारिंशद्वसस्तुचोऽस्य स्तिरिदिरस्य पारश्वस्य दानस्तुतिः । ७ प्र यद्मः षट्त्रिंशत्पुनर्वसो मारुतं । ८ आ नस्यधिकं संप्वंस आश्विनं ह्यानुष्टुबं तु । ९ आ नूनं सैका शशकणोऽस्ये गायत्र्या उपारो चाद्या चतुर्थी षष्ठी चतुर्वैद्यस्ये च बृहत्सः पंचमी ककुब्दशम्याष्टास्त्रिष्टुडिविवाद् जगत्सः । १० यस्यः पद् प्रगाथोऽपश्यद् बृहती मध्येष्वोतिरनुष्टुबास्तातर्पांतिः प्रागाथः । ११ त्वमने दश वत्स आग्नेये गायत्रंस्या वैवी त्रिष्टुबाद्या प्रतिष्ठोपाद्या वर्षमाना ॥ [४०] (मन्त्राः १८३) [इति पञ्चमोऽष्टकः । मन्त्राः १२६३]

१२ य इन्द्र त्रयस्त्रिंशत्सर्वत ओष्णिहं तु । १३ इन्द्रः सुतेषु नारदः । १४ यद्विद्म पंचोना गोपूस्त्वयश्चूक्तौ काण्व्या-यनौ । १५ तमवभि सप्तोर्नौष्णिहं । १६ प्र सन्नाजं द्वाड्योरिभिदिः । १७ आ याहि पंचोना प्रागाथांतं । १८ इदं ह ब्रह्मचिक्रादित्यमौष्णिहमष्टम्यश्विभ्यां पराग्निस्त्र्योनिनिकानां देवेभिरित्यदितरदितिनं इति च द्वे द्वे । १९ तं गृध्रय ससत्रिंशत्सौभ-रिरानेयं काकुभं प्रागाथं ह पितुर्न द्विपदास्ये ककुप्पेकी त्रसदस्योर्दानस्तुतिस्तत्पूर्वं उणिगलसतोवृहत्वावाविरेभ्यः । २० आ गता षड्विंशतिमारुतं ॥ [४१] (मन्त्राः २०६)

२१ वयसु द्व्यूनास्ये द्रुवचे चित्रस्य दानस्तुतिः । २२ ओ त्वमाश्विनं त्रिप्रगाथादि बृहत्यनुष्टुबेकादशस्य ककुम्भस्ये-ष्वोतिषी । २३ हैलिव त्रिंशद्विंशमना वैद्यश्च आग्नेयमौष्णिहं ह । २४ सखायस्तुचोऽस्यः सौपाण्यस्य वरोर्दानस्तुतिरंस्या-नुष्टुप् । २५ ता वां चतुर्विंशतिर्मेघावरुणं दशम्याष्टास्त्रिष्टुबं वैश्वदेवं उपांत्योणिगमाभौ । २६ सुवोः पंचाधिका षड्वो वांगिरस आश्विनं विद्वयाद्या वायव्यास्तत्पूर्वादिचतस्रो गायत्र्योऽथैकविंशौ च विद्वपनुष्टुप् । २७ अग्निरुक्थे ब्रह्मचिक्रा मनुवैवस्वतो वैश्वदेवं ह प्रागाथं । २८ ये त्रिंशति पंचोपांस्या पुरउणिगत् । २९ वमर्हैश कश्यपो वा मारीचो द्वेपदं । ३० नहि वद्वचतुष्कं पुरउणिगवृहत्यनुष्टुबंतं । ३१ यो यजाति द्व्यूनात्रेष्ट्यास्तवो यजमानप्रसंता च वेत्यदि पंच त्वंस्वोः शिष्टास्तदाशिपोऽनुष्टुप् चतुष्पंकयंतं नवम्यनुष्टुबदशमी पादनिचृत् ॥ [४२] (मन्त्राः २०४)

३२ प्र कृतानि त्रिंशन्मेधातिथिः । ३३ वयं वैकोना मेध्यातिथिर्बोर्हंतं त्रिगायत्र्यनुष्टुबंतं । ३४ एन्द्र याहि द्व्यूना नीपतिधिरानुष्टुबं तुचोऽस्यो गायत्रस्तं सहस्रं वसुरोचिषोऽंगिरतोऽपश्यत् । ३५ अग्निना चतुर्विंशतिः श्यावाश्च आश्विन-मुपरिष्टाज्योतिषं पंक्तिमहावृहतीपंकयंतं । ३६ अविता सप्त शाकरं महापंकयंतं । ३७ प्रेदं महापांक्तमाद्यातिजगती । ३८ यज्ञस्य दशैद्राग्नं । ३९ अग्निमस्तोपि नायाक आग्नेयं महापांक्तं हि । ४० इंद्राग्नी द्वादशैद्राग्नं त्रिष्टुबंतं द्वितीया शकरी । ४१ अस्मा ऊ पु दश वारुणं तु । ४२ अस्तन्नास्वळर्चैनावा वा त्रैष्टुभमंर्य वा तुचमादिवनमानुष्टुभ-मपश्यत् । ४३ इमे त्रयस्त्रिंशद्विरूप आंगिरस आग्नेयं तु । ४४ समिचारिणं त्रिंशत् । ४५ आ च द्विचत्वारिंशत्त्रिंशो ह आद्यार्मेद्वी ॥ [४३] (मन्त्राः २५८)

(५) ब्रह्मातिथिराश्विने द्विवृहत्यनुष्टुबंतं । (६) अन्यस्तिरिदिरस्य पारश्वस्य । (१८) द्व्यधिकादित्यमौष्णिहं चतुर्थीपंचमीषष्ठीसप्तमीष्वदितिः अष्टम्यश्विभ्यां । (१९) ससत्रिंशत्सौभरिरानेयं ; ससत्रिंशत्सौभरमानेयं ; काकुभप्रागाथं ; काकुभः प्रागाथः । (२२) ऽस्यमदिवनौ । (२५) वैश्वदेवो वोपास्तोष्णिगमाभौ ; वैश्वदेव । (३५) आश्विनमुपरिष्टाज्योतिषं । (३७-३९) साहापांक्तं ।

४६ स्वावतस्त्रयस्त्रिंशद्दशोऽश्व्य आ स आदि कानीतस्य प्रयुश्रवसो दानस्तुतिराद्यां पादनिचूर्त्तं पंचम्यादि ककुब्धगायत्री बृहत्स्वतुष्टुप सतोबृहती गायत्री विपरीतोत्तरः प्रगाथो द्विपदा चतुर्विंशिका बृहती पिपीलिकमध्या ककुब्धकुशिरा विराड्जगत्सु-
परिष्ठाद्बृहतीबृहत्स्यो विषमपदोत्तरं पंक्ती गायत्री पंक्तिः प्रगाथौ च वायव्यौ गायत्री द्विपदोष्णिक् पंक्तिर्वायव्या गायत्री ।
४७ महि वो द्वयूना त्रित आप्य आदिष्वैर्म्योऽश्याः दुःस्वमग्नः पंचोषसेऽपि महापांक्तं । ४८ स्वादोः पंचोना प्रगाथः सौम्यं
त्रैष्टुभं पंचमी जगती । ४९ अभि प्र दश प्रस्कण्वः प्रगाथं तत् । ५० प्र सुसुत्तं पुष्टिगुः । ५१ यथा मनो शुष्टिगुः ।
५२ यथा मनावायुः । ५३ उपमं स्वाष्टौ मेध्यः । ५४ एतत्ते मातरिश्वा नो विश्व इति वैश्वदेवः प्रगाथः । ५५ भूरीत्वं कृशः
प्रस्कण्वस्य दानस्तुतिर्गायत्रं तृतीयापंचम्यावनुष्टुभौ । ५६ प्रति ते पुष्षोऽश्याग्निः सौरी पंक्तिः । ५७ युवं देवा चतुष्कं मेध्य
आश्विनं त्रैष्टुभं । ५८ यस्त्विवजस्तृचं वैश्वदेवमाध ऋत्विक्स्तुतिर्वा । ५९ इमानि वां सप्त सुपर्णं पंद्रावरुणं जागतं । ६० अग्न
आ विंशतिर्भगः प्रगाथ आग्नेयं प्रगाथं तु । ६१ उभयं द्वयूना । ६२ प्रो अस्मै द्वादश प्रगाथः पांक्तिं सप्तम्याद्या
स्तित्तो बृहत्स्यः । ६३ स पृथ्वीं गायत्रमाद्या चतुर्थ्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभौत्वा दैवी गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । ६४ उरवा ।
६५ यदिद्र । ६६ तरोभिः पंचोना कलिः प्रगाथः प्रगाथमंथानुष्टुप् । ६७ त्वात्तु सैका मत्स्यः सांमदो मैत्रावरुणिमोऽन्यो
वा वहवो वा मत्स्यः जाळनद्धा आदित्यानस्तुवन् दशम्याद्यास्तित्तोऽप्यदितेः ॥ [४४] (मन्त्राः २६८)

६८ आ र्वैकोना प्रियमेध आदावनुष्टुभ्मास्तुचाश्चत्वारोऽश्याः षड्दशमेधयोदानस्तुतिः । ६९ प्रम द्वयूनानुष्टुभं
द्विबृहत्वंतं द्वितीयोष्णिक् चतुर्थ्याद्यास्तित्तो गायत्र्यः षोडश्याकादश्यौ पंक्ती अपाद्वैश्वदेवोऽध्वैस्त्रयो वारुणाः । ७० यो
राजा पंचोना पुरुहन्मा बाह्वंतं त्रिप्रगाथाद्युष्णिगनुष्टुप्पुरउष्णिगतं । ७१ एवं नः सुदीतिपुरुमीळद्वौ तयोवाभ्यतर आग्नेयं
तु त्रिप्रगाथातं । ७२ हविर्द्वयूता हव्यतः प्रगाथो हविषां स्तुतिर्वा । ७३ उदीराथां गोपवन आत्रेयः सप्तवज्रिवांशिवनं ।
तु त्रिप्रगाथातं । ७४ विशो विशो वः पंचोनाग्नेयं त्वनुष्टुभ्मास्तुचाश्चत्वारोऽश्यास्तित्तोऽनुष्टुभ आर्क्षस्य श्रुतवैणो दानस्तुतिः । ७५ युष्वा
हि षोडश विरूपः । ७६ इमं नु द्वादश कुरुतिः काण्वः । ७७ जजान एकादश प्रगाथातं । ७८ पुरोळांशं दश
बृहत्स्यः । ७९ अयं कुरुतेनैव कुरुतांमैवः सौम्यमंथानुष्टुप् । ८० न ह्यन्यं दशैकधूर्त्तौषसो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् ।
८१ आ तू नो नव कुसीदी काण्वः ॥ [४५] (मन्त्राः १९५)

८२ आ प्र । ८३ देवानां वैश्वदेवं । ८४ प्रेष्ठसुशना काण्व आग्नेयं । ८५ आ मे कृष्ण आश्विनं हि । ८६
उभा हि पंच विद्वको वा कार्णिजौगतं । ८७ सुस्त्री षड्वासिष्ठो वा सुस्त्रीकः प्रियमेधो वा प्रगाथं ह । ८८ तं वो
दस्मं नोधाः । ८९ बृहद्विद्राय सप्त नृमेधपुरुमेधौ द्वयनुष्टुब्बृहत्वंतं । ९० आ नो विद्वानुष्टु षट् । ९१ कन्या वाः
सप्तान्नेष्यपालेतिहास एदं आनुष्टुभं द्विपंक्त्यादि । ९२ पातं त्रयस्त्रिंशत् श्रुतकक्षः सुकक्षो वाद्यानुष्टुप् । ९३ उद चतु-
स्त्रिंशत्सुकक्षोऽप्येवमंथौ । ९४ गौधेयति द्वादश बिंदुः पूतदक्षो वा मारुतः । ९५ आ र्वा नव तिरश्चरीरागिरस आनुष्टुभं ।
९६ अस्मै सैका युवानो वा मारुतैष्टुभं चतुर्थी विराडित्यामीति मारुतः पादः पंद्रावाहैरस्या । ९७ या इद्रं पंचोना रंभः
काश्यपो बाह्वंतं त्रिजगत्सुपरिष्ठाद्बृहत्स्यावतिजगती त्रिष्टुब्जगतीत्यंततः ॥ [४६] (मन्त्राः १९७)

९८ इंद्राय द्वादश नृमेध औष्णिहं सप्तम्युपांशे च ककुब्धोऽश्यानवम्यौ पुरउष्णिहौ । ९९ स्वाभिदाष्टौ प्रगाथं । १००
अयं तं द्वादश नेमो भार्गवकैष्टुभं षष्ठी जगती परास्तित्तोऽनुष्टुभोऽयमिति दृष्ट्वेनेद्र आत्मानमस्तौदुपांशे वाच्यौ ।

(४६) एकाविंशो पंक्तिः । द्वाविंशो संस्तारपंक्तिः माहापांक्तिः । विषमपदोत्तरा पंक्तिः संस्तारपंक्तिः ; विषमपदोत्तरा
पंक्तिः संस्तारपंक्तिः । प्रगाथौ वायव्यौ । वायव्यौ बृहत्स्यौ च । (५६) अंथा सौरी । (६३) स पृथ्वीं आद्या
चतुर्थ्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभो गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । स पृथ्वीं गायत्रमाद्या चतुर्थ्यादिद्वे सप्तमी चानुष्टुभो
गायत्रेऽस्या दैवी त्रिष्टुप् । (६७) आदित्यानस्तुवन् दशम्याद्यास्तित्तोऽप्यदितेः । (७१) एवं न सुदीतिः पुरुमीळद्वयो
राज्ञोर्गुहपतियविष्टयोवाभ्यतर आयं तु त्रिप्रगाथातं । (७४) आर्क्षस्य । (७४) द्वादश बिंदुः । (९५) तिरश्ची-
रानुष्टुभं । (९६) मारुतकैष्टुभं । (१००) आत्मानमस्तौदृष्टमी सौपर्णी (सौवर्णी) नवमी बज्रसंस्तुतिरुपांशे वाच्यौ ।

१०१ ऋषक् षोडश जमदग्निर्भागवो मैत्रावरुणं प्रागाथं त्रिजिह्वुर्बतं तृतीयादि गायत्री परां सद्योबृहती स्तोत्रं राजस्वकसपादादि-
त्याश्विन्यौ वायव्ये सौर्वौ बृहत्पुस्य सूर्यप्रभास्तुतिर्वा पावमानी गण्ये । १०२ त्वमग्ने द्रवाधिका भार्गवः प्रयोगो बार्ह-
स्पत्यो वासिः पावकः सहस्रः सुतयोर्वाग्न्योर्युहपतियविष्ठयोर्वाग्न्यतर आग्नेयं तु । १०३ अदर्शि षड्ना लोभरिर्बाह्वं
पंचमी विराड्रूपा सप्तम्याद्ययुजः सतोबृहत्योऽष्टम्यादि युजः ककुब्जसीयसी ककुब्जनुष्टुब्ध्याप्तिमास्ती ।

॥ ह्यष्टमं मंडलं समाप्तं ॥ [अष्टममण्डलस्य मन्त्राः १७१६]

नवमं मंडलं पावमानं सौम्यं । १ स्वादिष्ठया दश मधुच्छंदाः । २ पवस्व मेघातिथिः । ३ एष छुनाशेषः । ४
सन हिरण्यस्तूपः । ५ समिद्ध एकादश काश्यपोऽसितो देवलो वा विंशतिः सूक्तान्याद्यमाश्रित्यातुरनुष्टुब्धं । ६ मद्रया
नव । ७ असुम्रं । ८ एते सोमाः । ९ परि प्रिया । १० प्र स्वानासः । ११ उपास्मै । १२ सोमा असुम्रं ॥ [४७]

(मन्त्राः १९८)

१३ सोमः । १४ परि प्राण्यौ । १५ एष प्रिया । १६ प्र ते । १७ प्र निज्जनेव । १८ परि सुवानः सप्त
१९ यत्सोम । २० प्र कविः । २१ एते धावन्ति । २२ एते सोमासः । २३ सोमा असुम्रं । २४ प्र सोमासः ।
२५ पवस्व षड् इहोद्युत आगस्त्यः । २६ तममृक्षतेधमवाहो दावेद्युतः । २७ एष कविर्नुमेघः । २८ एष वाजी
प्रियमेघः । २९ प्रास्य नृमेघः । ३० प्र धारा बिहुः । ३१ प्र सोमासो गोतमः । ३२ प्र सोमासः इयावाश्वः ।
३३ प्र सोमासस्त्रिः । ३४ प्र सुवानः । ३५ आ नः पवस्व प्रभूवसुः । ३६ असजिः । ३७ स सुतो रह्मणः ।
३८ एष उ स्यः । ३९ आश्रुर्षं बृहन्मतिः । ४० पुनानः । ४१ प्र ये गावो मेध्यातिथिः । ४२ जनयन् । ४३ यो
अस इव ॥ [४८] (मन्त्राः २०४) [इति षष्ठोऽष्टकः । मन्त्राः १७१७]

४४ प्र णोऽवात्यः । ४५ स पवस्व । ४६ असुम्रन् । ४७ अया सोमः पंच कविर्भोगवः । ४८ तं त्वा । ४९
पवस्व । ५० उक्ते छुण्मास उचथ्यः । ५१ अध्वर्यो । ५२ परि युक्षः । ५३ उक्ते चतुष्कमवत्सारः । ५४ अस्य
प्रस्ता । ५५ यवयवं । ५६ परि सोमः । ५७ प्र ते धाराः । ५८ तरस्त्यः । ५९ पवस्व । ६० प्र गायत्रेणोपात्या
पुरउणिक् । ६१ अया वीती त्रिंशदमहीयुः । ६२ एते शसुम्रं जमदग्निः । ६३ आ पवस्व निधुविः काश्यपः । ६४
वृषा सोम कश्यपः ॥ [४९] (मन्त्राः २००)

६५ हिन्वंति ऋगुर्वारुणिर्जमदग्निर्वी । ६६ पवस्व शतं वैखानसा अष्टादश्यनुष्टुप्परास्तित्त आग्नेरयः । ६७ त्वं
सोमासि द्वात्रिंशद्भ्राजः कश्यपो गोतमोऽत्रिंविंशामित्रो जमदग्निर्वैसिष्ठ इतीह तृचाः सप्त ऋषयः शेषे पवित्रो वसिष्ठो
बोभौ वा पवस्व सोम तिस्रो नित्यद्विपदा गायत्र्योऽसित नस्तिष्ठः पौण्यो वा यत्ते पवित्रं पंचास्रेत्यः सावित्र्यसित्वावित्री
वैश्वदेवौ वासामत्याश्विनी पुरउणिक् सप्तविंश्यनुष्टुब्धे च ते पावमान्यध्येतृस्तुती । जागतमूर्ध्वं प्रागुशनसः । ६८ प्र देवं
दश वत्सप्रिभालंदनस्त्रिष्टुब्धं ह । ६९ इष्टुर्न हिरण्यस्तूपोऽस्ये त्रिष्टुभौ । ७० त्रिरस्मै रेणुः । ७१ आ दक्षिणा नव
ऋषमः । तौ वैश्वामित्रौ । ७२ हरिं हरिमंतः । ७३ स्रक्ते पवित्रः । ७४ शिष्टुर्न कक्षीर्वास्त्रिष्टुब्धमी । ७५ अभि
प्रियाणि पंच कविः ॥ [५०] (मन्त्राः १६३)

७६ धर्ता । ७७ एषः । ७८ प्र राजा । ७९ अचोदसः । ८० सोमस्य वसुभारहाजः । ८१ प्र सोमस्य । ८२
असावीति त्रिष्टुब्धं । ८३ पवित्रं ते पवित्रः । ८४ पवस्व वाच्यः प्रजापतिः । ८५ इन्द्राय द्वादश वेनो भार्गवो
द्विष्टुब्धं । ८६ प्र तेऽष्टाचत्वारिंशद्विगणा दशर्चा अकृष्टा माषाः प्रथमे सिकता निवावरी द्वितीये पृथग्योऽजास्तृतीयेऽ-

(१०२) गृहपतियविष्ठयः । (१०३) पंचम्याद्ययुजः । ककुब्जसीयसी; ककुब्ज गायत्री ।

(५८) तरस्त्यः । (६८) वत्सप्रिभालंदनस्त्रिष्टुब्धं । (६९) हिरण्यस्तूपोऽस्ये । (८६) अजास्तृतीये त्रयः ।
पंचास्या तिस्रः ।

अथश्रुतुर्ध्वं त्रिः पंचास्या गुप्तसमदः । ८७ प्र तु नवोशना । ८८ अयं सोमोऽष्टौ । ८९ प्रो स्य सप्त । ९० प्र हिंशानः पद्मसिद्धः ॥ [५१] (मन्त्राः १३५)

९१ असर्जि कश्यपः । ९२ परि सुवानः । ९३ साकमुक्षः पंच नोधाः । ९४ अषि यक्षपवः । ९५ कनिक्रति प्रक्षयवः । ९६ प्र सेनानीश्रुतुर्विशतिर्द्वयोदासिः प्रतर्दनः । ९७ अस्य प्रेषाष्टापंचाशदाधं तुचं वसिष्ठोऽपश्यत्तुत्तराक्षव पृथग्वासिष्ठा इन्द्रप्रमतिवृषणो मन्थुरुपमन्थुर्ग्राप्रपाच्छक्तिः कर्णश्रुन्मुखीको वसुक इति चतुर्दश पराशरोंऽस्याः कुत्सः । ९८ अभि नो द्वादशांवरीष ऋजिश्वा चातुष्टुभं ह बृहस्पताया । ९९ आ हर्यतायाष्टौ रेभसून् काश्यपौ बृहस्पताया । १०० अभी नवंते नव ॥ [५२] (मन्त्राः १३८)

१०१ पुरोजिति पोळशाधीपुः श्यावाश्विर्यथातिर्नहुषो नहुषो मानवो मनुः सांवरण इति तृचाः शेषे प्रजापतिरूपाद्ये गायत्र्यौ । १०२ क्राणाष्टौ त्रित औणिहं वै । १०३ प्र पुतानाय षड् द्वित आप्ययः । १०४ सखायः पर्वतनारदौ काश्यपौ द्वे शिखंडिन्यौ वात्सलौ । १०५ तं वः । १०६ इन्द्रसच्छ षड्नाभिश्वाधुवश्चक्षुर्मानवो मनुराप्सव इति तृचाः पंचाभिः । १०७ परीतः षड्विंशतिः सप्त ऋषयः प्रागाथं तृतीयापोळश्यौ द्विपदे अष्टम्याद्ये बृहस्पतौ । १०८ पवस्व पोळश गौरिवीतिद्वृष्टं शक्तिरेकामूरुर्कं जिश्वोध्वैसत्रा कृतयशा ऋणंचय इत्यृषयो दृचास्तिस्रः शक्तिः काकुभाः प्रगाथाः स सुन्ने गायत्री यवमध्या । १०९ परि प्र व्याधिकाभयो विण्यया ऐश्वर्यो द्वैपदं । ११० पर्युं पु द्वादश ष्यरुणप्रसदस्यु राजानौ तिस्रोऽनुष्टुभः पिपीलिकमध्याः षड्ध्वैवुहस्पतिस्तिस्रश्च विराजः । १११ अथा रुचा तुचमनानतः पारुच्छेपिरात्यष्टं । ११२ नानां चतुष्कं शिशुः पांक्तं हि । ११३ शर्यणावत्येकादश कश्यपः । ११४ य इंदोश्रुतुष्कं ॥

॥ इति नवमं मंडलं समाप्तं ॥ (नवममण्डलस्य मन्त्राः ११०८)

१ अग्ने सप्त त्रितः । २ पिप्रीहि । ३ इतः । ४ प्र ते । ५ एकः ॥ [५३] (मन्त्राः १८९)

६ अयं । ७ स्वस्ति । ८ प्र केतुना नव त्रिगिरास्वाधुस्तुर्वोऽस्य ऐंद्रः । ९ आपो हि सिंधुद्वीपो वांवरीष आपं गायत्रं इत्यनुष्टुबंतं पंचमी वर्षमाना सप्तमी प्रतिष्ठा । १० ओ चित्पद्मना वैवस्वतयोर्यमयम्योः संवादः षष्ठ्यनुगिभयंभी मिथुनार्थं यमं प्रोवाच स तां नवमीयुगिभरनिच्छन् प्रत्याचष्टे । ११ वृषा नवांगिर्हविषान् आग्नेयं तु त्रिभिष्टुबंतं । १२ धावा । १३ युजे पंच विवस्वान्वादित्यो हाविषानं जगत्यंतं । १४ परेविषांतं पोळश यमो यामं षष्ठी लिङ्गोक्तदेवता पराद्व तिस्रः पित्र्या वा तिस्रः इवभ्यां परा अनुष्टुभो बृहस्पताया । यामायनाः परे पंच । १५ उदीरतो षड्ना शंखः पित्र्यं जगत्येकादशी । १६ मैत्रं दमन आग्नेयं चतुरनुष्टुबंतं । १७ त्वष्टा देवश्रवा द्वे सरण्युदेवते पोण्यइवतः सारस्वत्यस्तिस्रः पंचाप्यो द्रप्सस्तिस्रः सौम्यो वांये अनुष्टुभा उपात्या पुरस्ताद्बृहती वा । १८ परं सृत्यो संकुसुकइवतस्त्रो मृत्युदेवताः परा धात्री परा स्वाष्टी पराः पितृमेधा एकादशी प्रस्तारपंक्तिर्जगत्युपात्यानुष्टुप् प्राजापत्या वा सानिरुक्ता ॥

[५४] (मन्त्राः १४१)

१९ नि वर्तष्वमष्टौ मथितो मृगुवांरणिभर्गवश्च्यवनो वापं गश्यं वातुष्टुमस्त्रीधोमीयो द्वितीयोऽध्वैः षष्ठी गायत्री । सप्तोत्तराण्यैद्रो विमदः प्राजापत्यो वा वासुको वसुकृद्वा । २० भद्रं दशमेयं तु गायत्रमाचैकवदा पाद एव वा शांत्यर्थः परानुष्टुबंत्ये विशदं त्रिष्टुभौ । २१ आर्तिन नाष्टावास्तारपांक्तं । २२ ऊह पंचोना पुरस्ताद्वाहंतं त्रिष्टुबंतं त्वं स्या चिदा नृस्वं नोऽनुष्टुभः । २३ यजामहे ससाधारण्ये त्रिष्टुभौ पंचम्यभिसारिणी । २४ इंद्र सोमं षळास्तारपांक्तं त्वाश्विन्योऽत्यास्तिस्रोऽनुष्टुभः । २५ भद्रमेकादश सौम्यं । २६ प्र हि नव पोण्यमानुष्टुभमाद्याचतुर्थ्या उणिहौ । २७ असस्यु

(१०१) श्यावाश्विर्यधीपुः । (१०८) यवमध्या परा सतोबृहती । (१०९) ऐश्वरा द्वैपदं ।

(११) तु त्रिभिष्टुबंतं । (१३) विवस्वान्वादित्यो । हाविषानं, हविषानं । (१७) वांते । (१९) वातुष्टुभम-
गिनधोमीयो वा । द्वितीयोऽध्वैः आनुष्टुभं षष्ठी । षष्ठी गायत्र्यैद्री च । प्राजापत्यो वासुकपुत्रो वा । (२६) आद्या
चतुर्थी च ।

चतुर्विंशतिरैदौ वसुक्तः । २८ विश्वो हि द्वादशैन्द्रवसुक्तयोः संवाद एन्द्रः सूक्तस्य प्रथमयेंद्रस्य स्तुषा परोक्षवदिन्द्रस्य युजः शिष्टा ऋषेश्वर्युधौ च । २९ वने नाथौ । ३० प्र देवत्रा पंचोना कवप ऐल्य आपमपोनप्रीय वा । ३१ आ न एकादश वैश्वदेवं । ३२ प्र सु गंता नव पंचाद्या जगल्यः ॥ [५५] (मन्त्राः १५३)

३३ प्र भाषा वैश्वदेवैन्द्रः प्रागाथः परा गायत्र्यो द्वे कुलश्रवणस्य त्रासदस्यवस्य दानस्तुतिः परामिर्भुते मित्रातिथौ राशि तस्त्रेहाद्विरुपमश्रवसं पुत्रमस्य व्यशोकयत् । ३४ प्रावेपाः षक्तना मौजवान्वाक्षोऽक्षकृषियशसा चाक्षकितवर्निदा च सप्तमी जगती । ३५ अत्रुधं लुधो धानाको वैश्वदेवं तु द्वित्रिष्टुबंतं तु । ३६ उषासानक्ता । ३७ नमो द्वादश सौयोऽभितपाः सौयं जागतं वै त्रिष्टुद्वशमी । ३८ अस्मिन्नः पंच मुक्तवानिन्द्रः । ३९ यो वां षक्तना काक्षीवती घोषाश्विनं हि त्रिष्टुबंतं । ४० रथं यांतं । ४१ सप्तानं तृचं सुहस्यो घोषेयः । ४२ अस्तेवैकादश कृण्वः । ४३ अच्छा मे द्वित्रिष्टुबंतं तु । ४४ आ यातु त्रिष्टुबादि । ४५ दिवस्परि द्वादश वत्सप्रीरानेयं तु ॥ [५६] (मन्त्राः १४४) [इति सप्तमोऽष्टकः । मन्त्राः १२६३]

४६ प्र होता दश । ४७ जगुममाथौ सप्तयुवैकुलमिन्द्रं तुष्याव । विकुंडा नामासुरीन्द्रतुष्यं पुत्रमिच्छंती महत्प्रस्तेपे तस्याः स्वयमेवंदः पुत्रो जज्ञे । स सप्तयुस्तुतिसंहृष्ट आत्मानमुत्तरैक्षिमिस्तुष्याव । ४८ अहं भुवमेकादशांते त्रिष्टुभौ सप्तमी च । ४९ अहं दामत्योपाये च त्रिष्टुभौ । ५० प्र वो महे सस द्विजगत्याद्यंतं के तेऽभितारिण्यौ । वषट्कारेण वृक्केषु आनुतु सौचीकोऽग्निरपः प्रविश्य देवैः समवदुत्तरैक्षिभिः । ५१ महत्तत्रात्र युजोऽग्निरवाक्यं । ५२ विश्व इत्युत्तरं च षट्कम-युजो देवानां । ५३ यमैच्छामेत्युत्तरं चैकादशकं तदद्येति तु द्वृचोऽग्नेस्तंतुमाद्या जगत्याऽष्टमीवर्जं । ५४ तां सु षड् बृहदुक्तो वामदेव्यः । ५५ दूरेऽष्टौ । ५६ इदं ते सस वैश्वदेवं तु चतुर्ध्यास्तित्तो जगल्यः । प्राणि चत्वारि सुक्वान्युक्ता ऋषयो द्वैपदे त्वत्रिमंडले । अथ हैहवाको राजासमातिगौपायान्ब्रध्वादीनुरोदितोऽस्यक्वान्यो मायाविनौ श्रेष्ठतमौ मत्वा पुनर्दधे । तमितरे कृद्धा अभिचेतः । अथ तौ मायाविनौ सुबंभोः प्राणानाचक्षिपतुरथ हास्य आतस्त्रयः । ५७ मा प्र गामेति षट्कं गायत्रं स्वस्ययनं जप्त्वा । ५८ यत्ते यममिति द्वादशर्चमानुष्टुभं मनभावर्तनं जेषुः । ५९ प्र तारीति दशर्चं चतस्रो निर्रेत्यपनोदार्थं जेषुद्वतुर्ध्यां सोमं चास्तुवन्मुत्थोरपगमायोत्तराभ्यां देवीमसुनीतिं सप्तम्यां किंगोक्तदेवताः शिष्टाभिः पंक्तिमहापंक्तिपंक्युत्तराभिर्ध्यावापृथिव्यौ समिद्वेतीन्द्रं चार्धचैनं । ६० आ जनमिति द्वादशर्चं आनुष्टुभे चतस्र-भिरसमातिमस्तुवन् पंचमैन्द्रं पथ्यागस्यस्य स्वसा मातिपां राजानमस्तौत्तराभिः सुबंभोर्जीवमाह्वयस्तमत्यया लब्धसंज्ञमस्पृशन् पंचाद्या गायत्र्योऽष्टम्याथे पंक्ती । ६१ इदमित्वा ससाधिका नाभानेदिष्टो मानवो वैश्वदेवं तत् ॥ [५७] (मन्त्राः १६१)

६२ ये यज्ञेवैकादशाद्याः षळंगिरसां स्तुतिर्वीत्या त्रिष्टुपंचम्यनुष्टुपगाथोऽनुष्टुभौ गायत्री चतस्रोऽस्याः सावर्णेदौन-स्तुतिः । ६३ परावतस्मूना गयः श्रौतो द्वित्रिष्टुबंतं तु स्वति नस्त्रिष्टुवा सा सहोत्तरया पथ्यास्वस्तिदेवत्या । ६४ कथा यां मे त्रिष्टुप । ६५ अमिरिन्द्रः पंचोना वसुक्तणौ वासुक्तस्त्रिष्टुबंतं तु । ६६ देवान्हुवे । ६७ इमां धियं द्वादशास्यो बाहैस्त्वयं तु । ६८ उदमुत्रः । ६९ मद्राः सुमित्रो वाध्यस्य आग्नेयं द्विजगत्यादि । ७० इमां म एकादशार्धं । ७१ बृहस्पते बृहस्पतिर्ज्ञानं तुष्याव नवमी जगती ॥ [५८] (मन्त्राः १३३)

७२ देवानां नव लौक्यो वा बृहस्पतिर्दक्षायण्यदितिवौ दैवमानुष्टुभं । ७३ जनिष्ठा एकादश गौरिवीतिः । ७४ वसुनां षट् । ७५ प्र सु नव सिधुक्षिष्येयमेधो नदीस्तुतिर्जोगते तु । ७६ आ वोऽष्टौ सर्पे रेरावतो जरत्कर्णां ब्राह्मोऽ-स्तौत् । ७७ अन्नमुषः स्यूमरदिमभीर्गवो मास्तं तु पंचमी जगती । ७८ विप्रासो द्वितीया पंचम्याश्च तिस्रो जगल्यः ।

(२८) युजः सेवाः । (४१) सुहस्तो । (४५) वत्सभिः । (४७) पुत्रमिच्छन्ति सप्तस्तेपे तस्याः । (४९) दामत्योपाये च, दामत्योपाये च त्रिष्टुभौ । (५१) महत्तत्रात्र तत्र । (५४) वामदेव्यः वा । (५६) प्राणाना-चक्षिपतुतथ अस्य आतरः । (५९) चार्धचैनं । (६०) द्वादशर्चमानुष्टुभं । (६३) सा सहोत्तरयाः जोत्तरया, सहोत्तरया । (७१) ज्ञानं तु शिष्ट्या ।

७९ अपश्यं सप्त सौवीकोऽग्निर्वैश्वानरो वा ससिवो वाजंभर आग्नेयं तु । ८० अग्निः ससिः । ८१ य इमा विश्वकर्मा भौवो वैश्वकर्माणं तु द्वितीया विराड्रूपा । ८२ चक्षुषः । ८३ यस्ते मन्यो मन्युस्तापसो मान्यवं स्वाद्या जगवी । ८४ स्वया मन्यो चतुर्जगत्यंतं । ८५ सत्येन सप्तचवारिंशत्सावित्री सूर्यामदैवतमानुष्टुभं पंचभिः सोममस्तौत्पराभिः स्वविवाहं सप्तदश्या देवान्परया सोमाकौ परया चंद्रमसं परा नृणां विवाहमंत्रा आसीः प्रायाः परा देहीति द्वे वधूवासः संस्पर्शमोचन्यौ परा यक्षमनाशिनी दंपत्योर्नवोनवस्तित्वोऽनुक्षरा गुण्यामीति द्वे द्वे यदश्विना एवाचोरचक्षुरिति त्रिष्टुभस्त्रिष्टुभसुबृहती पूर्वा-परसिंह प्रियमा नः प्रजां जगत्वः ॥ [५९] (मन्त्राः १४८)

८६ वि हि न्यधिकैर्द्रो वृषाकपिरिंद्राणींद्रश्च समुद्विरे पाकतं । ८७ रक्षोहणं पंचाधिका पायुराग्नेयं रक्षोघ्नं चतुरनुष्टुवंतं । ८८ हविरेकोनागिरसो मूर्धन्यान्वावदेव्यो वा सौर्यवैश्वानरीयं । ८९ इंद्रं स्तव द्यूना रेणुः पंचम्यैद्रासौमी । ९० सहस्ररीषां षोडश नारायणः पौषमानुष्टुभं त्रिष्टुवंतं तु । ९१ सं जागुवद्भिः पंचोनारुणो वैतहव्य आग्नेयं । ९२ यक्षस्य शार्वातो मानवो वैश्वदेवं तु जागतं । ९३ महि तान्वः पार्थः प्रास्तारपाकतं पुरस्ताद्बृहत्यंतं त्रयोदश्यापद्ये चानु-ष्टुभो नवम्यक्षैः पंक्तिरेकादशी न्यंकुसारिणी । ९४ प्रैते वक्ष्णा सर्पोऽर्जुदः काद्रवेयो प्राणोऽस्तौत्पंचम्यं त्रिष्टुभौ सप्तमी च ॥ [६०] (मन्त्राः १६०)

९५ हवे द्यूनोर्वैशीमैकः पुरुरवाः पूर्वोषितां कामास्तुरासाद्यावरोक्षुमैच्छत्सा तमनिच्छंती प्रत्याचष्टे हव इयुयां कदा नुदेवोऽतरिक्षपां सचेति तिस्रश्चैकवाक्यं सिष्टा उर्वेश्याः । ९६ प्र ते ससोना वरुः सर्वहरिवैद्रो हरिस्तुतिर्द्विष्टुवंतं । ९७ या ओषधीरुपधिकाथर्वणो भिषगोषधिस्तुतिरानुष्टुभं । ९८ बृहस्पते द्वादशार्धिषणो देवापिर्द्विष्टिकामो देवोस्तु-ष्टाव । ९९ कं नो वज्रो वैश्वानसः । १०० इंद्रं दुवस्युवादनो वैश्वदेवं तु त्रिष्टुवंतं । १०१ उद्बुधध्वं वृषः सौम्य ऋषिस्तुतिर्वा नवम्यंरये जगद्यौ पंचमी बृहती गायत्र्योर्मध्ये । १०२ प्र ते मुद्रलो भाग्यंरयो वृषणेन ऋषभेन चाजि जिगोमति द्वौघणं वाद्या नृतीयांत्या च बृहत्सः । १०३ आशुः ससोर्नैद्रोऽप्रतिथदचतुर्थी बाहैस्पत्योपांत्वादेव्यंत्यानुष्टु-म्मारुती वा । १०४ असाग्येकादशाधको वैश्वामित्रः । १०५ कदा कौत्सो दुर्मित्रो नाज्ञा सुमित्रो गुणतः सुमित्रो वा नाज्ञा दुर्मित्रो गुणत औणिहं हरी वज्रं पिपीलिकमध्ये त्रिष्टुवंत्याद्या गायत्री वा ॥ [६१] (मन्त्राः १४९)

१०६ उभौ भूतारः काश्यप आश्विनं । १०७ आविर्विष्यो दक्षिणा वा प्राजापत्या दक्षिणां तद्वातृवास्तौचतुर्थीं जगती । १०८ किमिच्छंती पणिभिरसुरैर्वैरुज्जहा गा अन्वेष्टुं सरमां देवश्रुतीमिद्रेण प्रहितासयुतिभः पणयो मित्रीयन्तः प्रोक्षुः सा तान्युग्मांत्वाभिरनिच्छंती प्रत्याचष्टे । १०९ तेऽवदंसस जुहूमैहजाया ब्राह्मो वोध्वनाभा वैश्वदेवं द्यूनुष्टुवंतं । ११० समिद्ध एकादश जमदग्निस्तस्तुतो वा राम आभियः । परे चत्वारो वैरूपाः । १११ मनीषिणो दृशाप्टादंष्ट्रः । ११२ इंद्रं पिब नभःप्रभेदनः । ११३ तमस्य शतप्रभेदोऽज्या त्रिष्टुभः । ११४ चर्मा सप्रिस्तापसो वा चर्मो वैश्वदेवं चतुर्थी जगती । ११५ चित्र इक्षव वाहिहव्य उपस्तुत आग्नेयं जागतं त्रिष्टुप्कार्यतं । ११६ पिब स्थौरोऽग्निन्यूतोऽ-ग्निन्यूरो वा । ११७ न वा उ मिश्रुर्धनाज्ञदानप्रसंसाधे जगद्यौ । ११८ अग्ने हंस्युरुक्षयभामहीयव आग्नेयं राक्षोघ्नं गायत्रं तु । ११९ इति वै ससोर्नैद्रो कव आत्मानं तुष्टाव ॥ [६२] (मन्त्राः १४०)

१२० तद्विषयवध्वनो बृहद्विः । १२१ हिरण्यगर्भो दश हिरण्यगर्भः प्राजापत्यः कायं । १२२ वसुं नाष्टौ चित्रमहा वासिष्ठ आग्नेयं जागतमाणां पंचमीं चर्ते । १२३ अयं वेनो वैर्यं । १२४ इमं नो नवैद्र्युत्तमा निहवोऽग्निवरुणसोमाना-

(८५) विवाहमंत्राक्षीः प्रायाः । विवाहमंत्राक्षीः प्रायाः । संस्पर्शनिर्दार्यः । संस्पर्शमोचिन्यौ । परा देहीत्युक्तये वधूवासः स्पर्शनिर्दा । यक्षमनाशिनी परा । (८९) पंचम्यैद्रासौमी । (९१) वीतहव्य । (९३) पार्थः । चानुष्टुमी । (९५) पूर्वोषिताव । (१००) त्वंत्या त्रिष्टुभः । (१०२) वृषणेन वृषभेन । नृतीयांत्या बृहत्सः । (१०७) दक्षिणाः दक्षिणाः । (१०८) निगूढाः । प्रेषिता अयुतिभः । प्रोक्षुः सा । तान्युग्मांताभिः । (१११) दृशाप्टादंष्ट्रः । (११३) त्रिष्टुवंतं । (११६) स्थौलः । स्थौलः । अग्निन्यूतो । (११७) मिश्रुर्धनाज्ञादानप्रसंसा चाधे । (११९) ससोर्नैद्रो कव ।

आद्यामेयी तिष्ठश्चाशेरात्मस्त्वः शिष्टा यथाविपातं ससमी जगती । १२५ अहमष्टौ वागांभृगौ आत्मानं तुष्टाव द्वितीया जगती । १२६ न तं शैलुषिः कुलमलबहिर्षो वामदेव्यो बाहोमुखैश्चदेवसुपरिष्टाद्बाह्वैतमस्या त्रिष्टुप् । १२७ रात्री कुशिकः सौभरो रात्रिर्वा भारद्वाजी रात्रिस्त्वत्वं गायत्रं । १२८ ममाग्ने नव विह्वयो वैश्वदेवं जगत्स्यत्वं । १२९ नासस्स प्रजापतिः परमेष्ठी भाववृत्तं तु । १३० यो यज्ञो यज्ञः प्राजापत्यो जगत्याद्या । १३१ अप प्राचः सुकीर्तिः काशीवतो मध्येऽनुष्टुप्सोत्तरा चाश्विनौ । १३२ ईजानं शकपुनो वामेभ्यो मैत्रावरुणमाद्या लिंगोक्तदेवता न्यकुसारिण्येया महासतो बृहद्युपाद्योपत्ये प्रस्तारपंक्ती सेवा विराड्रूपाः । १३३ प्रो पु सुदाः पैजवनः शाकरमहापांक्तावाद्यौ तृचौ त्रिष्टुबंस्या । १३४ उभे यन्माधाता यौवनाश्वो महापांक्तं पंक्तिर्या तामध्यर्था गोधाऽपश्यत् । १३५ यस्मिन्कुमारो यामायनो यामानुष्टुभं हि । १३६ केशी सुनयो वातराजा जूतिर्वातजूतिर्विप्रजूतिर्बुधाणकः कश्चित् एतश्च ऋष्यशृंगश्चैकचोः केशिनं । १३७ उत देवाः सप्त ऋषय एकचो वैश्वदेवं । १३८ तव त्ये षडङ्गं और्वो जागतं । १३९ सूर्यरश्मिर्देवगंधर्वो विश्वा-वसुरात्मानमस्तौत्पूर्वां सवितारं । १४० अग्ने तवाग्निः पावक आग्नेयं विष्टारपंक्तिस्त्वः सतोबृहत्य उपरिष्टाज्ज्योतिः । १४१ अग्ने अच्छाग्निस्तापसो वैश्वदेवमानुष्टुभं हि । १४२ अयमष्टौ दृवृचाः शार्ङ्गा जरिता ढ्योणः सारिस्तुकः स्तब्धमित्र-श्चाग्नेयमाद्ये जगत्यौ चतस्रश्च त्रिष्टुभः ॥ [६३] (मन्त्राः १७९)

१४३ त्वं षट् सत्त्वयोऽग्निराश्विनं । १४४ अयं हि ताक्ष्येपुत्रः सुपर्णो यामायनो वोध्वं कृतानो गायत्री बृहती गायत्र्यौ सतोबृहती विष्टारपंक्तिः । १४५ इमामिन्द्राण्युपनिषत्सपत्नीद्याधनमानुष्टुभं तु पंक्त्यन्तः । १४६ अरण्यान्धैरमदो देवमुनि-रण्योनीं तुष्टाव । १४७ अत्रे पंच सुवेदाः सौर्योपिस्त्रिष्टुभं । १४८ सुष्वाणासः पृथुर्देव्यः । १४९ सविताचैर्नैरण्य-स्तूपः सावित्रं । १५० समिद्धो वासिष्ठो मृजीक आग्नेयं बाह्वैतमस्ये उपरिष्टाज्ज्योतिषी जगत्सुपांस्या वा । १५१ श्रद्धया श्रद्धा कामायनी श्रद्धमानुष्टुभं तु । १५२ शासः शासो भारद्वाजः । १५३ ईक्ष्वंतीर्देवजामय इन्द्रमातरो गायत्रं । १५४ सोमो यमी भाववृत्तमानुष्टुभं तु । १५५ अरायि शिरिर्विदो भारद्वाजोऽलक्ष्मीर्न द्वितीयातृतीयैः ब्राह्मणस्पत्ये अंत्या वैश्वदेवी । १५६ अग्निं केतुराग्नेय आग्नेयं गायत्रं । १५७ इमा तु कं भुवन आत्यः साधनो वा भौवनो वैश्वदेवं द्वैपदं त्रैष्टुभं । १५८ सूर्यो नश्रुः सौर्यः सौर्यं गायत्रं । १५९ उदसौ षट् पौलोमी षण्मात्मानं तुष्टावानुष्टुभं । १६० तीव्रस्य पंच पूरणो वैशाभिः । १६१ सुं चाभि प्राजापत्यो यक्ष्मनाज्ञानो राज्यक्षममंत्रयानुष्टुप् । १६२ ब्रह्मा षड् ब्राह्मो रक्षोहा गर्भसेक्षावे-प्रायश्चित्तमानुष्टुभं हि । १६३ अक्षीभ्यो विवृहा काश्यपो यक्षमंत्रं । १६४ अपेहि पंच प्रचेता दुःस्वमंत्रं पंक्त्यन्तं त्रिष्टुभमध्यं । १६५ देवा नैर्ऋतः कपीतः कपोतः कपोतोपहतौ प्रायश्चित्तं वैश्वदेवं । १६६ ऋषभसुषभो वैराजः शाकरो वा सपत्नमन्वानुष्टुभं महापंक्त्यन्तं । १६७ तुभ्येदं चतुष्टकं विश्वामित्रजमदग्नी जागतं तृतीया लिंगोक्तदेवता । १६८ वातस्यानिली वातायनो वायव्यं । १६९ मयोभूः शबरः काशीवतो गव्यं । १७० विश्वाविष्टाद सौर्यः सौर्यं जागत्रमास्तारपंक्त्यन्तं । १७१ त्वं त्यमिदो भार्गवो गायत्रं । १७२ आ याहि संवत् उषस्यं द्वैपदं । १७३ आ एवा षट् भुवो राज्ञः स्तुतिस्त्वानुष्टुभं तु । १७४ अमीवर्तेन पंचाभीवर्तः । १७५ प वचतुष्टकमूष्माद्या सर्पोऽऽद्विप्रांगोऽस्तौ-द्वायत्रं । १७६ प सूनवः सुनुराग्नेव आग्नेयमानुष्टुभं द्वितीया गायत्र्याद्यार्भवी । १७७ पतंगं तृचं पतंगः प्राजापत्यो मायाभेदं जगत्यादि । १७८ त्यम् पविरष्टनेमिस्ताक्ष्यैस्ताक्ष्यं । १७९ उतिष्ठत्वैकचोः शिविरौबीनरः काशिराजः प्रत-र्वनो रौहिदश्चो वसुमना आद्यानुष्टुप् । १८० प्र ससाहिषे जय ऐन्द्रः । १८१ प्रथमैकचोः प्रथो वासिष्ठः सप्रथो भार-द्वाजो घर्मः सौर्यो वैश्वदेवं । १८२ बृहस्पतिस्तपुर्मूर्धो बाह्वैतमस्यो बाह्वैतस्यं । १८३ अपश्यं प्रजावाम्याजापत्योऽन्वृचं यजमानपत्नी-होत्राशिषः । १८४ विष्णुस्त्वष्टा गर्भकर्ता विष्णुर्वा प्राजापत्यो गर्भाधीशौलिंगोक्तदेवतमानुष्टुभं ।

(१२६) न तं शैलुषः । कुलमलबहिर्षो । (१२७) रात्रिः भारद्वाजो । (१३३) त्रिष्टुभमस्य । (१३५) याममानुष्टुभं हि । (१३९) पूरां । (१४०) आद्ये विष्टारपंक्तीः, आद्या विष्टारपंक्तिः । (१४२) सारिस्तुकः । (१४४) वोध्वं कृतानो । (१४९) सविताचैर्नैरण्यः । सविताचैर्नैः । सविताचैर्नैः । (१५०) मृजीको वासिष्ठः । (१५५) द्वितीया तृतीया । (१६५) प्रायश्चित्तमिदं वैश्वदेवं । (१६७) लिंगोक्तदेवता वा । (१६९) शंबरः । (१७६) द्वितीयं गायत्र्यार्भवी । (१७९) शिविरौबीनरः । रौहिदश्चो । (१८४) लिंगोक्तदेवतमानुष्टुभं ।

१८५ मङ्गि सत्यश्रुतिवांशगिरादित्य स्वस्वयनं गायत्रं वै । १८६ वातो वातायन उलो वायव्यं । १८७ प्राग्रेयं पंचान्वेयो वस्स आग्नेयं तु । १८८ प्र नूनं तृचमाग्नेयः इवेनो जातवेदस्यं । १८९ आर्यं गोः सारं राह्यास्मद्वैतं सौर्यं वा । १९० ऋतं च माधुच्छंदसोऽवमर्षणो भाववृत्तमातुष्टुभं तु । १९१ संसं चतुष्कं संवननः संज्ञानमाद्यान्वेयी तृतीया त्रिष्टुप्, तृतीया त्रिष्टुप् । [६४] (मन्त्राः २१८) (इत्यष्टमाष्टकः । मन्त्राः १२८१)

इति दशमं मण्डलम् । (दशममण्डलस्य मन्त्राः १७५४)

॥ इति काव्यायनमुनिकृता सर्वानुक्रमणी समाप्ता ॥

॥ अथ शौनकाचार्यकृतानुवाकानुक्रमणी ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

सर्वं कर्म सफलं यत्र तुष्टेऽतुष्टे न किञ्चित्तमहं नमामि ।	
विनायकं गिरिराजं द्रुपुश्रीमहेश्वरप्रियसूनुं षण्माशं च	१
ब्रह्मचानां जनानां तु शौनकस्य प्रसादतः । अनुवाकानुक्रमणीरूपं किञ्चित्प्रवर्णयते	२
पितृदेवर्षिश्राद्धेभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च सर्वथा । आचार्येभ्यो गुरुभ्यश्च प्रणम्य प्रथतः शुचिः	३
मधुच्छंदः प्रभृतिभिर्कपिभिर्हि तपोबलात् । दृष्टानामनुवाकानामृष्टु वक्ष्याम्यतद्व्रितः	४
सूक्तादिपरिमाणं तु संख्यां च क्रममेव च । मंडले मंडले चैव यावंतो हि समीरिताः	५
सूक्तसंख्यानुवाकानां सूक्तानामृक्तसमाहिता । पदाक्षरसमाज्ञायं छंदस्येव प्रतिष्ठितं	६
एकैकमनुवाकं तु खिलानि ब्राह्मणानि च । संवत्सरे संवत्सरे पदेद्वहरहः शुचिः	७
श्रावणस्य तु मासस्य पौर्णमास्यामुपक्रमः । समाप्य तर्पयेद्देवानृषीन्पितृन्नुक्रमत्	८
ऋग्वेदे शैशिरीयायां संहितायां यथाक्रमं । प्रमाणमनुवाकानां सूक्तैः शृणुत शाकलाः	९

आग्नीद्रुघारः ।

कण्वाऽगिरोऽगस्त्यश्चुनका विश्वामित्रोऽग्निरेव च । वसिष्ठकश्यपवाध्वन्या जमदग्निरथोत्तरं	१०
--	----

आग्नीसूक्तानि ।

श्लोकस्यास्य यथासंख्यं सूक्तानि दश वै विदुः । न आ बहा, १० अ बहा, ३ राजसी, ३ शशिर्नि, च ११	
समिस्ससिम्भु, ६ शोचिषे, ७ उपस्व, १ विश्वतस्तथा । इमां मे, अथ मन्त्रिमा यथर्षिपक्ष आग्रियः	१२
वसिष्ठश्चुनकौ विना समिद्धसर्वपक्षता । उपस्वादितितीयया तन्नूनं पाद्विरोधिता ।	
यजुः श्रुतौ तथाश्रुतेः समिद्धसूक्तमध्यतः	१३
प्रजापतेः पशोः सदा भवेद्युरथ मन्त्रिमाः । हृतीरितं हि बह्वृचैर्वैथर्धि वेति सूत्रतः	१४

(१) कर्मफलं । (२) पितृदेवर्षिश्राद्धेभ्यो, पितृदेवर्षिसिद्धेभ्यो । (३) मधुच्छंदप्रभृ-
तिभिर्कपिभिर्हि, दृष्टानामनुवाकानामृष्टु । दृष्टानामनुवाकानां संख्यां । (४) आदिं सूक्तपरिमाणं संख्यां च क्रममेव च ।
(११) यथासंख्यं राजसीत्यग्निर्निहितः । [१०-१२] (१) ऋ० १।१३; (२) ऋ० १।१४२ (दीर्घतमा); (३)
ऋ० १।१८८; (४) ऋ० १।३; (५) ऋ० ३।४; (६) ऋ० ५।५; (७) ऋ० ७।२; (८) ऋ० ९।५; (९)
ऋ० १०।७०; (१०) ऋ० १०।११०; (१३) उपस्व द्वितीयया यजू द्वाविरोधिनां, उपस्व द्वितीयया यजू द्वाविरोधिनां
यजुः श्रुतोः । (१४) यथो, यथो, यथाः । यदा ।

अथानुवाकाः ।

(१) अग्निमीळे त्रिसूक्तस्तु (२) सुरुषै (३) द्र चतुःसूक्तौ । (४) अग्निं (५) सोमानमित्येतौ षट्को (६) कस्येति सप्तकः १५
 (७) स्वमसे पंचकं विद्यात् (८) प्र वो यद्गमथाष्टकं । (९) अग्ने विवस्वद (१०) मि त्वं (११) द्र चित्ते सप्तकाष्टयः १६
 (१२) पश्चा न नवकं विद्यात् (१३) परम्यतो दशैकं च । खैलिकानामनादेशोऽस्मिन्प्रथेऽनुवाकानां १७
 यस्तु चर्चायते वेदे तस्य संख्येति नः श्रुतिः । (१४) प्र ये शुभंते नवक (१५) मिमं द्वादशकं विद्यात् १८
 (१६) इदं मिमं दशैवाथ (१७) नास्त्याभ्यां तु पंचकं । (१८) कवित्वा षट् परः सप्त (१९) सिमा (२०) त्वा जुवः षट्कं १९
 (२१) वेदिष्वे सप्तदशा (२२) बोधीत्यष्टौ सूक्तानि । (२३) कया त्रिपंचसूक्तस्तु (२४) युवोद्वादशकं विद्यात् २०
 इत्याद्ये मण्डले दृष्टाश्रवणो विंशतिश्चैव ।

प्रथमे मण्डले बाष्कलसंहिताक्रमः ।

गौतमादौशिजः कुःसः परुरुषेराहवेः परः । कुःसादीर्घतमा इत्येव तु बाष्कलकः क्रमः २१

द्वितीयादिमण्डलानामनुवाकाः ।

(२५) त्वं (२६) यो (२७) गणानामा (२८) ते दश तृतीय एकादशाष्टयः परे ।
 (२९) सोमस्य मा तवसं द्वादशोक्तं (३०) प्र वो देवायेति सप्तदशकं तु विद्यात् २२
 (३१) इच्छन्ति त्वा नवं (३२) द्रं मतिस्त्रिपंचको नवक (३३) इमं महे ।
 (३४) त्वां ह्यग्ने दश (३५) भद्रं (३६) यन्नस्वेकादशकायुभाविमौ २३
 त्रयोदशायं (३७) प्र क्रमुष्य ईरितो (३८) अं पिबेत्तेष चापि त्रयोदश ।
 (३९) अबोधयग्निः समिधा चतुर्दशावः परोऽष्टादशकः (४०) प्र वेधसे २४
 (४१) महि महे द्वादशको (४२) विदास्तथा (४३) ऽऽरुद्रासः षोडश (४४) यत्त्रिपंचकः ।
 (४५) त्वं ह्यग्ने पंचदश (४६) स्वमष्टौ (४७) वृषा महो विंशति (४८) यौ रागिवस्तु षट्कः २५
 द्विषद् (४९) हुवे (५०) स्तुपेऽथ द्विसप्तकः षष्ठः षष्ठे मंडले योऽनुवाकः ।
 (५१) अग्निं नरः सप्तदशाय षोडश (५२) त्वे ह (५३) प्र शुक्रा अघिका तु विंशतिः २६
 (५४) क इं षक्तः पंचदशोना विंशतिर (५५) प स्वस्तुः पंचदश (५६) प्र वीरया ।
 (५७) मा चिन् (५८) महौ इन्द्र (५९) इन्द्रः सुतेषु पंचाय सप्ताष्ट (६०) वयं द्विपंचकः २७
 (६१) यो यजाति द्वादशे (६२) मे ह पदको (६३) अग्ने दशैकादशको (६४) य इत्युत् ।
 त्रयोदशा (६५) तू न इन्द्रं क्षुमंतमतः परो दशको (६६) गौर्धर्यथयं २८
 (६७) स्वादिष्ठया त्र्यष्टसूक्तः (६८) पवस्व त्रिंशत्सप्तकः परः सप्तको (६९) ऽया ।
 (७०) प्राष्टादशैकादशकः (७१) प्र ते (७२) ऽस्य प्रेषा-सप्तैकादशकः (७३) सखायः २९
 (७४) अग्ने बृहन् षोडशकस्त्रयोदश (७५) त्वष्टा (७६) प्र देवमेति चाष्टादशा (७७) च्छ ।
 अष्टा (७८) विदं षोडशकस्तु (७९) भद्राः (८०) सत्येन षट् (८१) सं नवं (८२) द्र त्रयोदश ३०
 (८३) तमस्य थावाष्टयिवी अष्टकः परस्त्रयोविंशति (८४) नांसदासीत् ।

(१५) चतुष्कको । (१७) उपप्रयतो दशैवं च, विद्यादुपैकादशकं तथा । अस्मिन्प्रथेऽनुवाकानामिह स्मृतः ।
 (१८) न श्रुति । नवकमिदं । द्वादशकं विदुः द्वादशके विदुः । (१९) जुवस्वपदकं, जुवश्च षट् । (२०) सप्त-
 दशाबोधीत्येषोऽष्टसूक्तः । विदुः । (२१) विंशतिस्त्वैव, विंशतिस्तथा । (२१) बाष्कलकः क्रमात् । (२५)
 षोडश । यत्त्रिपंचकः यत् पंचकः । रागिवः षट् । (२६) द्विषद् हुवे । द्विषद् हुवे । द्विः षडस्तु य । षोडशा । त्वे ह यत् ।
 (२७) पंचदश ऊना विंशतिरप । पंचदशैकोनविंशतिरप, पंचदशको तु विंशतिरप । (२८) इत्यथ इत्य । इन्द्र ...
 अतः । (२९) सप्तकोऽयाः । प्राष्टादशैकादश । (३०) षोडशकस्त्रयोदश । चाष्टादशाष्ट । चाष्टादशाथ । चाष्टादश ।

अग्नेवदास्यो द्वादशकोऽनुवाकश्चत्वारिंशत् (८५) छास इत्येति चास्मिन् ३१
मण्डलेष्वनुवाकसंख्या ।

[१] आद्ये चतुर्विंशतिर्हानुवाका [२] अतः परं मंडलं यच्चतुष्टकं । ३२
[३-४] द्वे पंचके [५-६-७] त्रीणि षट्कानि चैव [८] दशाष्टमं [९] सप्त नवमं [१०] द्वादशाष्टमं
मण्डलेषु सूक्तसंख्या ।

एकाधिका स्यान्नवतिः शतं [११] च वदंति वै मण्डलमादितो यत् । ३३
चत्वारिंशत्त्रीणि [४३] चाहुर्विंतीयं सूक्ते [६२] च षष्टिं च तृतीयमाहुः
अष्टापंचाशदपि [५८] यच्चतुर्थं सप्ताधिकाशीतिरतः [८७] परं स्यात् । ३४
पंचाधिका [७५] सप्ततिरुत्तरं तु चत्वारि वासिष्ठमथो शतं [१०४] च
द्वे चैव सूक्ते नवति [९२] च विद्यादशाष्टमं नवमं वै शतं [११४] स्यात् । ३५
अतुर्दश त्वाहुरथाधिकान्यप्याद्ये यदुक्तं दशमे [१११] तथैव

अग्नेवदस्य सूक्तसंख्या ।

एतत्सहस्रं दश सप्त [१०१७] चैवाष्टावतो बाष्कलकेऽधिकानि [१०२५] ।

वेदपारायणफलम् ।

तान्पारणे शाकले शैशिरीये वदंति शिष्टा न खिलेषु विप्राः ३६
पंचाशीति [८५] द्वादशतयेऽनुवाका इष्टाः पुराणैर्ऋषिभिर्महात्मभिः ।
यस्तानुविद्वेद् चैवाप्यधीते स नाकष्टुष्टं भजते ह शश्वत् ३७
अध्यायानां (६४) चतुः षष्टिर्मंडलानि दशैव (१०) तु । वर्गाणां (२००६) तु सहस्रे द्वे संख्याते च षड्भुक्ते ३८
सहस्रमेतत्सुक्तानां निश्चितं खैलिकैर्विना । दश सप्त च पठ्यते संख्यातं वै पदक्रमं ३९

अग्नेवदस्य वर्गाः ।

एकचं एकवर्गः (१) स्यादेकश्च (१) नवकस्तथा । द्वौ (२) वर्गौ तु द्वौ ज्ञेयौ, त्र्यनं तृचशतं (९७) स्मृतं ४०
चतुष्टकं शतमेकं (१७४) च चत्वारः सप्ततिस्तथा । पंचकानां सहस्रं तु द्वे च सप्तोत्तरे शते (१२०७) ४१
त्रीणि शतानि (३४६) षट्कानां, चत्वारिंशत् षट् च वर्गाः ।
शतमूनर्विंशतिः (११९) सप्तकानां न्यूना षष्टिरष्टकानां (५९) ४२
ऋचां दश सहस्राणि ऋचां पंचशतानि च । ऋचामशीतिः पादश्च पारणं संप्रकीर्तितं ॥ (ऋचः १०५८०) ४३
अर्धचानां सहस्राणामेकविंशतिकं तथा । शतद्वयं तु द्वात्रिंशत्सपादं मुनिभिः पुरा ॥ (अर्धचः २१२३२) ४४
शाकल्यदृष्टे पदलक्षमेकं सार्धं च वेदे त्रिसहस्रयुक्तं ।

शतानि चाष्टौ दशकद्वयं च पदानि षट् चेति हि चर्चितानि ॥ (चर्चितानि पदानि १५३८२६) ४५
एकं च शतसहस्रं दश च सहस्राणि सप्त शतानि चर्चापदानि ज्ञेयानि, पदानि चान्यानि चत्वारि (चर्चापदानि ११०७०४) ।
चत्वारि वाच शतसहस्राणि द्वात्रिंशत्चाक्षरसहस्राणि द्वात्रिंशत्चाक्षरसहस्राणि । (अक्षराणि ४३१०००)

॥ इत्यनुवाकाद्यनुक्रमणी समाप्ता ॥

(३१) छास इत्या चास्मिन् । चत्वारिंशच्छास इत्येति चास्मिन् अग्नेवदान्ते द्वादशकोऽनुवाकः । (३२) आद्यं ।
चतुर्विंशतिरिहानुवाका अतः । यत् ... अतः परं मंडलं चतुष्टकं । द्वादशाष्टं च । (३५) त्वाहुरथाधिकानि त्वाधौ ।
(३६) बाष्कलकोऽधिकारो । बाष्कलाधिकारो । पारण्ये शाकले शैशिरीया तान्पारणे शाकले शैशिरीये वदंति
शिष्टान् खिलेषु विप्रा इति पठ्यन्त्ये । (३७) पंचाशीतिर्द्वादशतये । भजते ह । (४०) एकवर्गं स्यात् । वर्गौ ...
द्वौ च । (४१) षट्कवर्गाः । षट्कवर्गाः । शतमूनर्विंशकं । त्र्यनं द्विषष्टिरष्टकानां । (४३) पादश्चेतत्पारायणमुच्यते ।
(४५) सार्धं ... वेदे ।

॥ अथ छन्दःसंख्या ॥

एकपंचाशद्वेदे गायत्र्यः शाकलेयके । सहस्रद्वितयं चैव चत्वार्येव शतानि तु	॥ १ ॥
ग्रीणि शतानि सैकानि चत्वारिंशत्तयोष्णिहः । अनुष्टुभां शतान्यष्टौ पंचाशत्पंचसंयुता	॥ २ ॥
बृहतीनां शतं त्रैयमेकाशीत्यधिकं तुष्टैः । शतानि ग्रीणि पंक्तीनां द्वादशाभ्यधिकानि तु	॥ ३ ॥
पंचाशत्त्रिष्टुभः प्रोक्तास्तिस्रश्चैव ततोऽधिकाः । सहस्राण्येव चत्वारि विज्ञेयं तु शतद्वयं	॥ ४ ॥
चत्वारिंशत्तथाष्टौ च तथा चापि शतत्रयं । जगतीनामिदं संख्या सहस्रं तु प्रकीर्तितं	॥ ५ ॥
दशैवातिजगत्तोऽपि तथा सप्त न संशयः । शक्योऽपि तथैवोक्तास्तथा नव विचक्षणैः	॥ ६ ॥
नव चैवातिशक्यैः षष्ठ्यः प्रकीर्तिताः । अशीतिश्च चतस्रश्च तथात्यष्टिक्चः स्मृताः	॥ ७ ॥
धृतिद्वयं विनिर्दिष्टमेकातिधृतिरेव च । एकपादस्तु षट् प्रोक्ता द्विपादा दश सप्त च	॥ ८ ॥
प्रगाथा बार्हता येऽत्र तेषां शतमुदाहृतं । चतुर्नवतिरेवोक्तास्तद्वद् द्वाचास्त्वसंशयः	॥ ९ ॥
काकुभानां तु पंचाशद्विज्ञेया पंचसंयुता । महाबार्हत एवैक एवं सार्धं शतद्वयं	॥ १० ॥
एवं दश सहस्रानि शतानां तु चतुष्टयं । ऋचां व्यधिकमाख्यातमृषिभिस्तत्त्वदर्शिभिः	॥ ११ ॥

॥ इति छन्दः संख्या समाप्ता ॥

परिभाषा-खण्डौ ।

(१३)

गोषा घोषा विश्ववारा, ऽपालोपनिषक्षिष्व ॥ ब्रह्मजाया जुहुर्नामागस्त्यस्य स्वसादितिः ॥
 इद्राणी चेंद्रमासा च सरमा रोमशोर्वशी ॥ लोपामुद्रा च नद्यश्च यमी नारी च शश्वती ॥
 श्रीकांक्षा सार्वराज्ञी वाक् श्रद्धा मेधा च दक्षिणा ॥ रात्री सूर्या च सावित्री ब्रह्मवादिन्य ईरिताः ॥ १३ ॥

(१४)

पादा अतिजगत्यां तु त्रयो द्वादशकाः परौ ॥ अष्टकौ शकरीपादाः ससैवाष्टाश्राः स्मृताः ॥
 अतिशाकरपादौ द्वावादितः षोडशाक्षरौ + ॥ जागतश्चाष्टकावष्टिपादाः षोडशकाक्षयः ॥
 अष्टकौ चाष्ट्यष्टिपादौ जागतौ चाष्टकाक्षयः ॥ जागतश्चाष्टकश्चाथ धृतिपादौ तु जागतौ ॥
 पादास्त्रयोऽष्टकाश्चाथ षोडशाक्षर एव च ॥ अष्टकश्चाथातिधृतौ द्वौ पादौ जागतौ ततः ॥
 त्रयोऽष्टका जागतश्च तथैवाष्टक इत्यपि ॥ परः सप्तकपादास्तु प्रसंगास्त्वयमीरिताः ॥ १४ ॥

श्रीः लाक्षा मेधा चेति तिसृणां मन्त्राः संहितायां न दृश्यन्ते । तथा च (१) काश्यप्यौ शिखण्डिन्यौ
 अप्सरसौ (१।१०४) (२) इन्द्रस्तुषा वसुकपली (१०।१८।१), (३) पौलोमी शची (१०।१५९),
 (४) नीचावरी सिकता (१।८६।११-२०, पृष्ठयोऽजाः ३१-४०) अत्र संग्रहीता न दृश्यन्ते ।

(७) ० क्षराश्च ते । (+) ० पादौ द्वौ कर्तव्यौ षोडशाक्षरौ । (५) जागत षोडशाक्षरः ।
 तथैवाष्टाक्षरावपि ।

अथ छन्दसामुदाहरणानि ।

अयं देवाया, —ऽऽमिष्टे अद्या, —ऽम्रे तमद्य, ता मे अद्वयानां, त्वावतः, पुरुतमं,
स सुन्वे य, ईशाना, आपः पृणीत, प्रेष्टं दश ॥ ४ ॥ (१)

य इन्द्र, युजंति हरी, शर्षशर्ष वो, वृदी रेक्णः, प्र या घोषे, हरी यस्य, पितुं
नु, मसीमह्यष्टौ ॥ ५ ॥ (२)

छंदोभेदः	अक्षर- संख्या	वर्णा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म० सू० मं०
----------	------------------	-------------------	--------	----------------------	---------------------------

१ (४) गायत्री

गायत्री +	२४	८।८।८	(प्रथमं छंदः) त्रिपदा गायत्री ।	अयं देवाय० ।	१ २० ७
पदपंक्तिः ॐ	२६	५।५।५।५।६	पंचकाश्चत्वारः षट्कश्चैकः पदपंक्तिः ।	आमिष्टे अद्य० ।	४ १० ४
पदपंक्तिः	२५	५।५।५।४।६	(वा) चतुर्थेऽवतुष्कः पदपंक्तिः ।	अग्ने तमद्य० ।	४ १० १
उष्णिग्गर्भा	२४	६।७।११	षट्सप्तकादशा उष्णिग्गर्भा ।	ता मे अद्वयानां० ।	८ २५ २६
पादनिचृत्	२१	७।७।७	त्रयः सप्तकाः पादनिचृत् ।	त्वावतः पुरुवसो० ।	८ ४६ १
अतिनिचृत्	२०	७।६।७	मध्यमः षट्कश्चेत् अतिनिचृत् ।	पुरुतमं पुरुणां० ।	६ ४५ २९
यवमध्या	२४	७।१०।७	दशकाश्चेत् यवमध्या ।	स सुन्वे यो वसूनां० ।	९ १०८ १३
वर्धमाना	२१	६।७।८	यस्यास्तु षट्सप्तकाष्टकाः सा वर्धमाना ।	ईशाना वार्याणां० ।	१० ९ ५
प्रतिष्ठा	२१	८।७।६	विपरीता प्रतिष्ठा ।	आपः पृणीत मेघजं० ।	१० ९ ७
वृहतीयसी	१९	६।६।७	द्वौ षट्कौ सप्तकाश्च वृहतीयसी ।	प्रेष्टमु प्रियाणां० ।	८ १०३ १०
[विपरीता वृहतीयसी ,]	७।६।६			इन्द्रः सहस्रदातां० ।	१ १७ ५]

२ (५) उष्णिक्

उष्णिक्	२८	८।८।१२	(द्वितीयम्) उष्णिक् त्रिपदास्यो द्वादश ।	य इन्द्र सोम पातमः ।	८ १२ १
पुरउष्णिक्	२८	११।८।८	आद्यश्चेत् पुरउष्णिक् ।	युजंति हरी इषिर० ।	८ ९८ ९
ककुप्	२८	८।१२।८	मध्यमश्चेत् ककुप् ।	शर्षशर्ष व पर्षां० ।	५ ५३ ११
ककुब्धं कुशिरा	२७	११।१२।४	त्रैष्टुभजागतचतुष्काः ककुब्धं न्यं कुशिरा ।	वृदी रेक्णस्तन्वे० ।	८ ४६ १५
तनुशिरा	२८	११।११।६	एकादशिनोः परः षट्कस्त्वनुशिरा ।	प्र या घोषे भृगवां० ।	१ १२० ५
पिपीलिकमध्या	२८	११।६।११	मध्ये चेत् पिपीलिकमध्या ।	हरी यस्य सुयुजां० ।	१० १०५ २
अनुष्टुब् गर्भा	२९	५।८।८।८	आद्यः पंचकश्चोष्टका अनुष्टुब्गर्भा ।	पितुं नु स्तोषं० ।	१ १८७ १
उष्णिक् x	२८	७।७।७।७	चतुः सप्तकोष्णिगेव ।	मसीमहि त्वा वयं० ।	१० २६ ४

+ ओमास्रक्षर्यणी० (म० १, सू० ३, मं० ७) । ॐ षुते न पूतं० । (म० ४, सू० १०, मं० ६) । [उष्णिग्वा]
x नव्वं व ओदतीनां० । (म० ८, सू० ६९, मं० २) ।

अ॒ग्न ओजि॑ष्ठं, त॒व स्वा॑दिष्ठं, मा॒ कस्मै॑, प॒र्यु॑षु, ता॒ वि द्वां॑सा, वि॒ पृच्छा॑मि,
प्रे॒द्धो अ॒ग्ने, अ॒ग्निं नरो॑ऽष्टौ ॥ ६ ॥ (३)

मा॒ चि॒द्व्यन॑न्, म॒हो य॑स्पति॑, री॒जान॑मिद॒द्यौ, र्ये॒ पात॑यन्ते, यु॒वं ह्या॑स्त, म॒धु
य॒क्षिमे॑, अ॒ग्निं वो॑ वी॒रं, स॒नितु॑स्, तं त्वा॒ वयं॑ पि॒तो न॒व ॥ ७ ॥ (४)

छन्दोभेदः	अक्षर- संख्या	चरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म०सू०म०
-----------	------------------	------------------	--------	----------------------	------------------------

३ (६) अनुष्टुप्

अनुष्टुप्	३२	८।८।८।८	(तृतीयम्) अनुष्टुप् ।	अ॒ग्न ओजि॑ष्ठमा भ॒र० ।	५ १० १
महापदपङ्क्तिः	३१	५।५।५।५।५	पञ्चपञ्चकाः षट्कद्वैको महापदपङ्क्तिः ।	त॒व स्वा॑दिष्टा० ।	४ १० ५
कृतिः	३२	१२।१२।८	जागतावष्टकद्वय कृतिः ।	मा कस्मै॑ धातमभ्य० ।	१ १२० ८
पिपीलिकमध्या	३२	१२।८।१२	मध्ये चेदष्टकः पिपीलिकमध्या ।	प॒र्यु॑ष प्र धन्व वाजसा० ।	९ ११० १
काविराट्	३०	९।१२।९	नवकयोर्मध्ये जागतः काविराट्	ता वि॒द्वांसा॑ हवामहे० ।	१ १२० ३
नष्टरूपी	३२	९।१०।१३	नव वैराजस्त्रयोदशो नष्टरूपी ।	वि पृच्छा॑मि पाक्या० ।	१ १२० ४
विराट्	३०	१०।१०।१०	दशकास्त्रयो विराट् ।	प्रे॒द्धो अ॒ग्ने दी॑दिहि० ।	७ १ ३
विराट्	३३	११।११।११	एकादशका (वा) ।	अ॒ग्निं नरो॑ दी॒धिति॑० ।	७ १ १

४ (७) बृहती

बृहती	३६	८।८।१२।८	(चतुर्थं) बृहती तृतीयो द्वादशकः ।	मा चि॒द्व्यन॑दि शं० ।	८ १ १
पुरस्ताद्बृहती	३६	१२।८।८।८	आद्यश्चेत्पुरस्ताद्बृहती ।	म॒हो य॑स्पतिः शव० ।	१० २२ ३
१ न्यंकुसारिणी	३६	८।१२।८।८	द्वितीयश्चेत् (१) न्यंकुसारिणी	ई॒जान॑मिद॒द्यौ० ।	१० १३३ १
२ उरोबृहती वा + ,	,,	,,	(२) उरोबृहती वा	,,	,,
३ स्कंधोद्गीवी वा ,	,,	,,	(३) स्कंधोद्गीवी वा ।	,,	,,
उपरिष्टाद्बृहती	३६	८।८।८।१२	अन्त्यश्चेत् उपरिष्टाद्बृहती ।	ये पात॑यन्ते अ॒जम० ।	८ ४६ १८
विष्टारबृहती	३६	८।१०।१०।८	अष्टिनोर्मध्ये दशको विष्टारबृहती ।	यु॒वं ह्या॑स्तं म॒हो र॑न् ।	१ १२० ७
ऊर्ध्वबृहती	३६	१२।१२।१२	त्रिजागलोर्ध्वबृहती ।	अ॒द्य य॑दिमे प॒वमा० ।	९ ११० ९
पिपीलिकमध्या	३४	१३।८।१३	त्रयोदशिनोर्मध्येऽष्टकः पिपीलिकमध्या ।	अ॒ग्निं वो॑ वी॒रम॑न्ध॒सो० ।	८ ४६ १४
विषमपदा	३६	९।८।११।८	नवकाष्ट्येकादश्यष्टिनो विषमपदा ।	स॒नितः॑ सु॒स॒नित० ।	८ ४६ २०
बृहती	३६	९।९।९।९	चतुर्नवका बृहती एव ।	तं त्वा॒ वयं॑ पि॒तो व॒चो०	१ १८७ ११

+ एतं मंसमिन्द्रास्मयुः० । (मं० १०, सू० ९३, मं० ११)

,, नृष्टमेतत्कुक्कमेतत्० । (मं० १०, सू० ८५, मं० ३४)

,, मत्स्यपाणि मे महः । (मं० १, सू० १७५, मं० १)

० शुनमस्मभ्यमृतये० । (मं० १०, सू० १२६, मं० ७)

दानासो, वि पिप्रो, रायं नरो, य ऋषवस्, तस्याः समुद्रा, आग्निं न, षष्टिं
सहस्रा, — उतीयाम निदोऽष्टौ ॥ ८ ॥ (५)

कस्य नूनं, यूपव्रस्का, ये वाजिनं, यो वाचा, स्वस्ति न इन्द्रः, शुधी हवै, भुतं
मे, अग्निनेद्रेण, ताभिरा यातं, नवानां, सं मा तपन्त्ये, वेद्वामिभ्यां द्वादश ॥ ९ ॥ (६)

छंदोभेदः	अक्षर- संख्या	चरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म० सू० मं०
----------	------------------	------------------	--------	----------------------	---------------------------

५ (८) पंक्तिः

पंक्तिः ॐ	४०	८।८।८।८।८	(पंचमं) पंक्तिः पंचपदा ।	दानासः पृथुश्रवसः ।	८ ४६ २४
विराट्	४०	१०।१०।१०।१०	अथ चतुष्पदा विराट् दशकैः ।	वि पिप्रोरहिमायस्य० ।	६ २० ७
सतोबृहती	४०	१२।८।१२।८	अयुजौ जागतौ सतोबृहती ।	आ यं नरः सुदानवो० ।	५ ५३ ६
विपरीता	४०	८।१२।८।१२	युजौ चेत् विपरीता ।	य ऋषवः श्रावयत्स० ।	८ ४६ १२
प्रस्तारपंक्तिः	४०	१२।१२।८।८	आद्यौ चेत् प्रस्तारपंक्तिः ।	तस्याः समुद्रा अग्नि० ।	१ १६४ ४२
आस्तारपंक्तिः	४०	८।८।१२।१२	अंत्यौ चेत् आस्तारपंक्तिः ।	आग्निं न स्ववु० ।	१० २१ १
संस्तारपंक्तिः	४०	१२।८।८।१२	आद्यांत्यौ चेत् संस्तारपंक्तिः ।	षष्टिं सहस्रा० ।	८ ४६ २२
विष्टारपंक्तिः +	४०	८।१२।१२।८	मध्यमौ चेत् विष्टारपंक्तिः ।	अतीयाम निदस्तिरः ।	५ ५३ २४

६ (९) त्रिष्टुप्

त्रिष्टुप् *	४४	११।११।११।११	(षष्ठं) त्रिष्टुप् त्रैष्टुभपदा ।	कस्य नूनं कतमस्या० ।	१ २४ १
जगती	४६	११।१२।११।१२	द्वौ तु जागतौ यस्याः सा जागते जगती ।	यूपव्रस्का उत ये यू० ।	१ १६२ ६
त्रिष्टुप्	४६	१२।११।१२।११	त्रैष्टुभे त्रिष्टुप् ।	(सनेमि चक्रमजरं० ।	१ १६४ १४)
		११।११।१२।१२	वा ,, ,,	ये वाजिनं परिप० ।	१ १६२ १२
अभिसारिणी	४४	१०।१०।१२।१२	वैराजौ जागतौ च अभिसारिणी ।	यो वाचा विवाचो० ।	१० २३ ५
	३९	९।९।१०।११	विराट्स्थाना ।	स्वस्ति न इन्द्रः ।	१ ८९ ६
वैराजत्रिष्टुप्	३९	१०।९।११।१२	नवकौ वैराजस्त्रैष्टुभश्च ।	शुभ्रं नु ते शुभ्रं व० ।	२ ११ ४]
विराट्स्थाना	४०	१०।९।१०।११	द्वौ वा वैराजौ नवकः त्रैष्टुभश्च विराट्स्थाना ।	शुधी हवमिद्र मा रि० ।	२ ११ १

[विपरीता विराट्पदा ४१	८।११।११।११	क्रीलजो रदम आ० ।	५ १९ ५]
विराट्स्था	४१ ११।११।११।८	एकादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च विराट्स्था ।	भुतं मे मिश्रावरुणा० ।
ज्योतिष्मती	४४ १२।१२।१२।८	द्वादशिनस्त्रयोऽष्टकश्च ज्योतिष्मती ।	अग्निनेद्रेण वरुणेन० ।

* इत्या हि सोम इन्मदे । (मं० १, सू० ८०, मं० १

+ अग्ने तव श्रवो वयः । १०।१४०।१

* सो चिन्तु वृष्टिर्धृत्वा० । (मं० १०, सू० २३, मं० ४)

प्र देवमच्छा, ऽऽयः प्रपा, विंयत्तिका, तर्दन्नाय चत्वारि ॥ १० ॥

अयं वा, मा संखायो, बृहद्भिरे, न हि ते शूरा, ऽऽत्वा रथं पञ्च ॥ ११ ॥

छन्दोभेदः	अक्षर- संख्या	चरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म० सू० म०
ज्योतिः ×	४४	१२।८।१२।१२	यतोऽष्टकस्ततो ज्योतिः ।	ताभिरा यातं वृषणो० ।	८ २२ १२
महाबृहती	४४	८।८।८।८।१२	चत्वारोऽष्टका जागतश्च महाबृहती ।	नवानां नवतीनां० ।	१ १९१ १३
यवमध्या	४४	८।८।१२।८।८	मध्ये चेत् यवमध्या ।	सं मा तपन्यमितः ।	१ १०५ ८
पञ्चयुत्तरा	४४	१०।१०।८।८।८	आद्यौ दशकावष्टकास्त्रयः पञ्चयुत्तरा	पर्वेद्वाग्निभ्यामहा० ।	५ ८६ ६
विराट्पूर्वा			विराट्पूर्वा वा ।		

(१०) जगती

जगती	४८	१२।१२।१२।१२	(सप्तमं) जगती जागतेपदा ।	प्र देवमच्छा मधुमं० ।	९ ६८ १
महासतोबृहती	४८	१२।८।१२।८।८	अष्टिनस्त्रयः स्वौ च द्वौ महासतोबृहती ।	आ यः पशौ भानुना० ।	६ ४८ ६
महापंक्तिः	४८	८।८।७।६।१०।९	अष्टकौ सप्तकः षट्को दशको नवकश्च ।	इयत्तिका शकुन्ति० ।	१ १९१ ११
„	„	८।८।८।८।८।८	षष्ठका वा महापंक्तिः ।	तर्दन्नाय तदपसे० ।	८ ४७ १६

(११) प्रगाथाः

बार्हतः प्रगाथः	७६	८।८।१२।८= ३६	अथ प्रगाथा बृहतीसतोबृहत्यौ बार्हतः ।	अयं वां मधुमत्तमः० ।	१ ४७ १
		(३६+४०) १२।८।१२।८=४०		त्रिविधधुरण विवृता० ।	२)
काकुभः प्रगाथः	६८	८।१२।८= २८	ककुप् चेत्पूर्वा काकुभः ।	आ सखायः सवर्तु० ।	६ ४८ ११
		(२८+४०) १२।८।१२।८=४०		या शार्घ्या मास्तय० ।	१२)
महाबार्हतः प्रगाथः	९२	८।८।१२।८।८=४४	महाबृहतीमहासतोबृहत्यौ महाबार्हतः ।	बृहद्भिरे अर्चि० ।	६ ४८ ७
		(४४+४८) १२।८।१२।८।८=४८		विश्वासां गृहपतिः० ।	८)
विपरीतोत्तरः	७६	८।८।१२।८= ३६	बृहतीविपरीते विपरीतोत्तरः ।	नहि त शूर राधसः० ।	८ ४६ ११
प्रगाथः	((३६+४०)	८।१२।८।१२= ४०		य ऋग्वः श्रावयत्० ।	१२)
आनुष्टुभः	८०	८।८।८।८= ३२	अनुष्टुब्गायम्यौ चानुष्टुभः ।	आ त्वा रथं यथोत० ।	८ ६८ १
(गायत्र्यौ)	((३२+२४)	८।८।८= २४		तुविशम् त्विक्रतो० ।	२)
प्रगाथः	(+२४)	„ २४		यस्य ते महिना महः ।	३)

× पुरस्ताज्ज्योतिः, मध्येज्योतिः, उपरिष्टाज्ज्योतिः ।

प्र वो महे, प्रोष्वस्मै, साकं जात, श्रिकद्रुके, प्वग्निं होतार, मवर्मह ईद्व, स हि शर्धो न सप्त ॥ १२ ॥

छंदोभेदः	अक्षर- संख्या	चरणा- क्षराणि	सूत्रं	उदाहरणमंत्रप्रतीकं ।	मंत्रस्थानं म०सू०मं०
----------	------------------	------------------	--------	----------------------	-------------------------

(१२) संकीर्णम्

१ अतिजगती	५२	१२।१२।१२।८।८	पादा अतिजगत्यां तु त्रयो- द्वादशकाः परौ अष्टकौ ।	प्र वो महे मतथो यंतु० । ५ ८७ १	
२ शकरी	५६	८।८।८।८।८।८	शकरीपादाः सप्तषष्टाक्षराश्च ते ।	प्रो ष्वस्मै पुरोरथं० । १० १३३ १	
३ अतिशकरी	६०	१६।१६।१२।८।८	अतिशकरपादौ द्वौ आदितः कर्तव्यौ	साकं जातः क्रतुना० । २ २२ ३	
			षोडशाक्षरौ जागतश्चाष्टकौ ।		
४ अष्टिः	६४	१६।१६।१६।८।८	अष्टिपादाः षोडशकास्त्रयः अष्टकौ च ।	त्रिकद्रुकेषु मर्हिषो० । २ २२ १	
५ अत्यष्टिः	६८	१२।१२।८।८।८।१२।८	अत्यष्टिपादौ जागतौ	अग्निं होतारं मन्येदा० । १ १२७ १	
			चाष्टकास्त्रयः जागतश्चाष्टकश्च ।		
६ छतिः	७२	१२।१२।८।८।८।१६।८	छतिपादौ तु जागतौ ।		
			पादास्त्रयोष्टकाश्चाथ षोडशाक्षर एव च अष्टकश्च ॥	अवर्मह ईद्व दाद्वि० । १ १३३ ६	
७ अतिछतिः	७६	१२।१२।८।८।८।१२।८।८	अथातिछतौ जागतौ ।		
			त्रयोऽष्टका जागतश्च तथैवाष्टकौ इत्यपि ।	स हि शर्धो न मारुतं तु० । १ १२७ ६	

१ कृतिः-	(त्रिगुणधर्मो विभातु मे० । तै० आ० ४।२१।१)	[८० अक्षराणि]
२ प्रकृतिः-	(भगो अनुप्रयुक्तां० ।)	[८४ "]
३ आकृतिः-	(तच्चक्षुर्देवहितं० । तै० आ० ४।३५।३२; वा० सं० ३४।२४)	[८८ "]
४ विकृतिः-	(इमे सोमाः सुरामाणः० । वा० सं० २१।४२)	[९२ "]
५ संकृतिः-	(देवो अग्निः सिवष्टकृत्० । तै० ब्रा० ३।५।११)	[९६ "]
६ अभिकृतिः-	(देवो अग्निः सिवष्टकृद्देवान्यक्षत्० । वा० सं० २१।५८)	[१०० "]
७ उत्कृतिः-	(छागस्य हविष आत्तामघ । वा० सं० २१।४३)	[१०४ "]

ऋग्वेद-मन्त्राणां वर्णानुक्रमसूची ।

अंशुं दुहन्ति स्तनयन्तं ९, ७२, ६
 अंसेषु व ऋषयः ५, ५४, ११
 अंसेष्वा मरुतः खादयो ७, ५६, १३; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५
 अंहोयुवस्तन्वस्तन्वते वि वयः ५, १५, ३
 अकर्म ते स्वपसो अभ्युम ४, २, १९, अथर्व. १८, ३, २४
 अकर्मो दस्युरभि नो भमन्तु १०, २२, ८
 अकारि त इन्द्र गोतमेभिः १, ६३, ९
 अकारि ब्रह्म समिधान तुभ्यं ४, ६, ११
 अकारि वामन्धसो ६, ६३, ३
 अक्रन्ददक्षिस्तनयन् १०, ४५, ४; वा. य. १२, ६; तै. सं. १, ३, १४, २; ४, २, १; २, २, २
 अक्रविहस्ता सुकृते ५, ६३, ६
 अक्रान्तसमुद्रः प्रथमे ९, ९७, ४०; साम. ५२९; १२५३;
 तैत्ति. आर. १०, १, १५; नि. १४, १६
 अक्रो न बभ्रिः समिये ३, १, १२; नि. ६, १७
 अक्षयन्तः कर्णवन्तः सखायो १०, ७१, ७; नि. १, ९
 अक्षक्षमीमदंत द्याव १, ८२, २; साम. ४१५; वा. य. ३, ५१; तै. सं. १, ८, ५, २
 अक्षानहो नह्यतनोत १०, ५३, ७
 अक्षास इदं कुशिनः १०, ३४, ७
 अक्षितोति सनेदिमं १, ५, ९; अथर्व. २०, ६९, ७
 अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां १०, १६३, १; अथर्व. २, ३३, १;
 २०, ९६, १७
 अक्षेत्रविश्वेन्नविदं १०, ३२, ७
 अक्षेमां दीभ्यः कृषिमित् १०, ३४, १३
 अक्षोदयच्छवसा क्षाम ४, १९, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
 अक्षो न चक्रयोः शूर ६, २४, ३; नि. १, ४
 अक्ष्णश्चिद्रातुवित्तरा ८, २५, ९
 अगच्छतं कृपमाणं परावति १, ११९, ८
 अगच्छदु विप्रतमः सखीयन् ३, ३१, ७
 अगच्छिन्द्र श्रवो बृहत्तरे ३७, १०; अथर्व. २०, २०, ३; २०, ५७, ६
 अगन्म महा नमसा ७, १२, १; साम. १३०४; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
 अगन्धूति क्षेत्रमागन्म ६, ४७, २०
 अगस्थयः खनमानः खनित्रैः १, १७९, ६
 अगस्थस्य नक्षयः १०, ६०, ६

अगोरुधाय गविवे ८, २४, २०; अथर्व. २०, ६५, २
 अग्न आ याहि वीतये ६, १६, १०; साम. १; ६६०; तै. सं. २, ५, ७, ३; ८, १; तै. ब्रा. ३, ५, २, १
 अग्न आ याह्यक्षिभिः ८, ६०, १; साम. १५५२; अथर्व. २०, १०३, २
 अग्न आयूषि पवसे ९, ६६, १९; साम. ६२७; १४६४; १५१८;
 वा. य. १९, ३८; ३५, १६; तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ. २, ५, १, १. सं. १, ३, १४, ७, २, ९, १; ५, ५, १, ६, ६, २
 अग्न इह्या समिध्यसे ३, २४, २
 अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः ५, ४६, २; वा. य. ३३, ४८
 अग्न इन्द्रश्च दातृयो ३, २५, ४
 अग्न ओजिष्ठमा भर ५, १०, १; साम. ८१
 अग्नये ब्रह्म ऋग्वन् १०, ८०, ७
 अग्नो यो मर्यो हुवो ६, १४, १
 अग्निं यंतुरममृतं ३, २७, ११
 अग्निं वः पूर्य हुवे ८, २३, ७
 अग्निं वः पूर्य गिरा ८, ३१, १४; तै. सं. १, ८, २२, ३
 अग्निं वर्षन्तु नो गिरः ३, १०, ६
 अग्निं विश ईळते १०, ८०, ६
 अग्निं विश्वा अभि वृक्षः १, ७१, ७
 अग्निं विश्वातुवेपसं ८, ४३, २५
 अग्निं वो देवमग्निभिः ७, ३, १; साम. १२१९
 अग्निं वो देवयज्यया ८, ७१, १२
 अग्निं वो वृषन्तं अध्वराणाम् ८, १०२, ७; साम. २१; २४६
 अग्निं सुदीतिं सुदंतं ३, १७, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 अग्निं सुम्नाव दधिरे पुरो जतः ३, २, ५
 अग्निं सुतं सनक्षतं ३, ११, ४
 अग्निं सुतं सहसो जातवेदसं ८, ७१, ११; साम. १५५५
 अग्निं स्तोमेन बोधय ५, १४, १; वा. य. २२, १५;
 तै. सं. ४, १, ११, ४
 अग्निं हिन्वंतु नो धियः १०, १५६, १; साम. १५२७
 अग्निं होतारमीळते वसुधितिं १, १२८, ८
 अग्निं होतारं प्र वृणे ३, १९, १
 अग्निं होतारं मन्ये दास्यंतं १, १२७, १; साम. ४६५;
 १८१३; अथर्व. २०, ६७, ३; वा. य. १५, ४७;
 तै. सं. ४, ४, ४, ८; निहत्तं ६, ८

अग्निः पूर्वैर्भिक्षिभिः १, १, २; नि. ७, १६
 अग्निः प्रतयेन मन्मना ८, ४४, १२; साम. १७११ तै. ब्रा.
 ३, ५, ६, १
 अग्निः सुचिन्नतमः ८ ४४, २१, तै. सं. १, ३, १४, ८;
 ५, ५, ३
 अग्निः सनोति वीर्याणि ३, २५, २
 अग्निः ससिं वाजंभरं १०, ८०, १
 अग्निं घृतेन वावृषुः ५, १४, ६
 अग्निनाभिः समिधये १, १२, ६; साम. ८४४; तै. सं.
 १, ४ ४६, ३; ३, ५, ११, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
 अग्निना तुर्वश यदुं १, ३६, १८
 अग्निना रयिमन्नवत् १, १, ३; तै. सं. ३, १, ११, १;
 ४, ३, १३, ५
 अग्निमेन्द्रेण वरुणेन ८, ३५, १; नि. ५, ५
 अग्निं तं मन्वे यो वसुः ५, ६, १; साम. ४२५; १७३७;
 वा. य. १५, ४१
 अग्निं दत्तं वृणीमहे १, १२, १; साम. ३, ७९०; अथर्व.
 २०, १०१, १; तै. सं. २, ५, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 अग्निं दत्तं पुरो दधे ८, ४४, ३
 अग्निं दत्तं प्रति यद्वज्रवीत न १, १६१, ३
 अग्निं देवासो अग्रियं ६, १६, ४८
 अग्निं देवासो मानुषीषु विष्णु १, ४, ३
 अग्निं द्वेषो योतवै नो गृणीमसि ८, ७१, १५
 अग्निं धीभिर्मनीषिणः ८, ४३, १९
 अग्निं न मा मथितं सं दिदीपः ८, ४८, ६
 अग्निं नरो दीधितिभिः ७, १, १; साम. ७२; १३७३;
 नि. ५, १०
 अग्निमाग्निं वः समिधा ६, १५, ६
 अग्निमाग्निं वो अग्रिणं ८, ६०, १७
 अग्निमग्निं हवीमग्निः १, १२, २; साम. ७९१; अथर्व.
 २०, १०१, २; तै. सं. ४, ३, १३, ८
 अग्निमच्छा देवयतां ५, १, ४
 अग्निमस्तोष्युग्मियं ८, ३९, १; नि. ५, २३
 अग्निमिधानो मनसा ८, १०२, २२; साम. १९
 अग्निमोक्षिष्वावसे ८, ७१, १४; साम. ४९; अथर्व.
 २०, १०२, १
 अग्निमोक्ष्यं कवि ५, १४, ५
 अग्निमोक्षं पुरोहितं १, १, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३;
 नि. ७, १५
 अग्निमीळे सुजां यविष्ठं १०, २०, २
 अग्निमुक्थैः ऋषयः १०, ८०, ५

अग्निमुषसमन्विता ३, २०, १
 अग्निं मंत्रं पुरुषियं ८, ४३, ३१
 अग्निं मन्वे पितरमग्निमपि १०, ७, २
 अग्निरग्निं भरद्वाजं १०, १५०, ५
 अग्निरग्निमृषीषं ६, १४, ४
 अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा २, २६, ७; वा. य. १८, ६६;
 नि. १४, २
 अग्निरिद्धिं प्रवेता ६, १४, २
 अग्निरिद्धो वरुणो मित्रः १०, ६५, १
 अग्निरिव मन्वो स्विषितः १०, ८४, २; अथर्व० ४, ३१, २;
 नि. १, १७
 अग्निरिषो सख्ये ददातु नः ८, ७१, १३
 अग्निरिषो ब्रुवतः अत्रियस्य १, २२, ३
 अग्निरिषो ब्रुवतो अध्वरस्य ७, ११, ४
 अग्निरिषो वसवस्य ४, ५५, ८
 अग्निरुक्थे पुरोहितः ८, २७, १; साम. ४८
 अग्निरुक्थिः पवमानः ९, ६६, २०; साम. १५१९; वा. य.
 २, ६, २; तै. आ. २, ५, २
 अग्निज्जे जुह्वा रेजमानः ३, ३१, ३
 अग्निर्जागार तस्युचः कामवन्ते ५ ४४, १५; साम. १८२७
 अग्निर्जाता देवानां अग्निः ८ ३९, ६
 अग्निर्जातो अथर्वणः १०, २१, ५
 अग्निर्जातो अरोचत ५ १४, ४
 अग्निर्जुषत नो गिरः ५, १३, ३; साम. १४०६
 अग्निर्देवाति सपति ५, २५, ६
 अग्निर्देवः ऋषिर्ण १०, ८०, ४; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्निर्देवैर्भूमिर्लुषश्च जंतुभिः ३, ३, ६
 अग्निर्देवेषु राजति ५, २५, ४
 अग्निर्देवेषु संवसुः ८, ३९, ७
 अग्निर्देवो देवानामभवत् १०, १५०, ४
 अग्निर्यावाष्ट्रिणी ३, २५, ३
 अग्निर्यासा चेतति ३, ११, ३
 अग्निर्न ये आजसा १०, ७८, २; नि. ३, १५
 अग्निर्न यो वन आ ९, ८८, ५
 अग्निर्न सुष्कं वनं ६, १८, १०
 अग्निर्नता भग इव ३, २०, ४
 अग्निर्नो यजसुष वेतु साधुया ५, ११, ४
 अग्निर्मूर्धो दिवः ककुत् ८, ४४, १६; साम. २७; १५३२;
 वा. य. ३, १२; १३, १४; १५, २०; तै. सं.
 १, ५, ५, १; ४, ४, १, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 अग्निर्वंजं सुवीर्यमग्निः १, ३६, १७

अग्निहोत्राणि जंचनत् ६, १६, ३४; साम. ४: १३९६;
 वा. य. ३३, ९; तै. सं. ४, ३, १३, १; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 अग्निहोत्रं जतः कर्णस्य १०, ८०, ३
 अग्निहोत्रं नाम धावि १०, ११५, २
 अग्निहोत्रं जानि पुर्यः ८, ७, ३६
 अग्निहोत्रं वाजिनं विषो ५, ६, ३; साम. १७३८; तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, ४
 अग्निहोत्रं विषना निदः ६, १४, ५
 अग्निहोत्रं कविऋतुः १, १, ५
 अग्निहोत्रं गृहपतिः ६, १५, १३; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
 अग्निहोत्रं दास्वतः ५, २, २
 अग्निहोत्रं नो अध्वरे ४, १५, १; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 अग्निहोत्रं न्यसीदत् ५, १, ६; तै. ब्रा. १, ३, १४, १
 अग्निहोत्रं पुरोहितो ३, ११, १
 अग्निश्च यन्मरुतो ५, ६०, ७
 अग्निश्चियो मरुतो ३, २६, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ३
 अग्निश्चायोः पितरः १०, १५, ११; अथर्व. १८, ३, ४४;
 वा. य. १९, ५९; तै. सं. २, ६, १२, २
 अग्निस्तित्यमेन शोचिषा ६, १६, १८; साम. २२; वा. य.
 १७, १६; तै. सं. ४, ६, १, ५
 अग्निस्तुविश्रवस्तमं ५, २५, ५
 अग्निस्त्रीणि त्रिधातुं ८, १६९, ९; तै. सं. ३, २, ११, ३
 अग्नीपलैर्ग्यावतं ६, ५२, १
 अग्नी रक्षांसि सेधति ७, १५, १०; अथर्व. ८, ३, २६;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ६
 अग्नीषोमा चेति तद् १, ९३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीषोमा पिपुलं १, ९३, १२
 अग्नीषोमा य आहुतिं १, ९३, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, १०
 अग्नीषोमा यो अष्ट वां १, ९३, ९; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
 अग्नीषोमावनेन वां १, ९३, १०
 अग्नीषोमाविमं सु मे १, ९३, १; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्नीषोमाविमनि नो १, ९३, ११
 अग्नीषोमा वृषणा वाजं १०, ६६, ७
 अग्नीषोमा सवेदसा १, ९३, ९; तै. सं. २, ३, १४, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
 अग्नीषोमा हविषः पस्थितस्य १, ९३, ७; तै. सं. २, ३, १४, २
 अग्ने अच्छा वदेह नः १०, १४१, १; अथर्व. ३, २०, २;
 वा. य. १, २८; तै. सं. १, ७, १०, २
 अग्ने अपां समिध्यसे ३, २५, ५
 अग्नेः पूर्वं आतरो १०, ५१, ६
 अग्ने इळा समिध्यसे ३, २४, २

अग्ने कदा त आनुषक् ४, ७, २
 अग्ने कविर्वेधा आसि ८, ६०, ३
 अग्ने केतुर्विशामसि १०, १५६, ५; साम. १५३१
 अग्ने घृतस्य धीतिभिः ८, १०२, १६
 अग्ने चिकिद्धवस्य नः ५, २२, ४
 अग्ने जरस्व स्वपत्य आयुनि ३, ३, ७
 अग्ने जरितविष्पतिः ८, ६०, १९; साम. ३९
 अग्ने जुषस्व नो हविः ३, २८, १
 अग्ने जुषस्व प्रति हव्यं तद्वचः १, १४४, ७
 अग्ने तमद्यान् न स्तोमैः ४, १०, १; साम. ४३४; १७७७;
 वा. य. १५, ४४; १७, ७७; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अग्ने तव त्वदुक्थ्यं १, १०५, १३
 अग्ने तव त्वे अजर ८, २३, ११
 अग्ने तव श्रवो वयः १०, १४०, १; साम. १८१६; वा. य.
 १२, १०६; तै. सं. ४, २, ७, २
 अग्ने तृतीयो सवने हि ३, २८, ५
 अग्ने त्री ते वाजिना ३, २०, २; तै. सं. ३, २, ११, १
 अग्ने त्वं यथा अस्या ८, २३, ३०
 अग्ने त्वचं यातुधानस्य १०, ८७, ५; अथर्व. ८, ३, ४
 अग्ने त्वं नो अंतमः ५, २४, १; साम. ४४८; ११०७;
 वा. य. ३, २५; १५, ४८; २५, ४७; तै. सं.
 १, ५, ६, २; ४, ४, ४, ८
 अग्ने त्वमस्सुयोधि १, १८९, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
 अग्ने त्वं पारया नव्यः १, १८९, २; तै. सं. १, १, १४, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ५; तै. आ. १०, २, १
 अग्ने दा दाक्षुषे रयिं ३, २४, ५; तै. सं. २, २, १२, ६
 अग्ने दिवः सुनुसि ३, २५, १
 अग्ने दिवो अणमच्छा ३, २२, ३; वा. य. १२, ४९;
 तै. सं. ४, २, ४, २
 अग्ने देवां इहा वह जज्ञानः १, १२, ३; साम. ७९२;
 अथर्व. २०, १०१, ३; तै. ब्रा. ३, ११, ६, २
 अग्ने देवां इहा वह सादया १, १५, ४
 अग्ने शुम्नेन जागृवे ३, २४, ३
 अग्ने घृतव्रताय ते ८, ४४, २५
 अग्ने नक्षत्रमजरं १०, १५६, ४; साम. १५३०
 अग्ने नय सुपथा राये १, १८९, १; वा. य. ३, ३६; ७, ४३
 ४०, १६; तै. सं. १, १, १४, ३; ४, ४३, १;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ३; तै. आ. १, ८, ८; शत. ब्रा.
 १४, ८, ३, १
 अग्ने नि पाहि नस्त्वं ८, ४४, ११
 अग्ने नेमिररं इव ५, १३, ६; तै. सं. २, ५, ९, ३

अग्ने पत्नीरिहा वह १, २२, ९; वा. य. २६, २०
 अग्ने पवस्व स्वपाः २, ६६, २१; साम. १५२०; वा. य.
 ८, ३८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, २; ६, ६, २;
 तै. ब्रा. २, ६, ३, ४; तै. आ. २, ५, १
 अग्ने पावक रोचिषा ५, २६, १; साम. १५२१; वा. य.
 १७, ८; तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, २
 अग्ने पूर्वां अनुषसो १, ४४, १०
 अग्ने बाधस्व वि सृधो १०, ९८, १२; तै. ब्रा. २, ५, ८, ११
 अग्ने भव सुषमिषा ७, १७, १
 अग्ने भूरीणि तव ३, २०, ३; तै. सं. ३, १, ११, ६
 अग्ने आतः सहस्क्रुत ८, ४३, १६
 अग्ने मन्मानि तुभ्यं कं ८, ३९, ३
 अग्ने मन्तुं प्रतिनुदन् १०, १२८, ६; अथर्व. ५, ३, २;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 अग्ने मरुद्भिः क्षुभयद्भिः ५, ६०, ८
 अग्ने माकिष्टे देवस्व ८, ७१, ८
 अग्ने मृळ महीं अलि ४, ९, १; साम. २३
 अग्ने यं यजमध्वरं १, १, ४; तै. सं. ४, १, ११, १
 अग्ने यजस्व हविषा २, ९, ४
 अग्ने याजिष्ठो अध्वरे ३, १०, ७; साम. १००
 अग्ने यत्ते दिवि वचः ३, २२, २; वा. य. १२, ४८; तै. ब्रा.
 ४, २, ४, २
 अग्ने यद्वय विशो ६, १५, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ४;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, ६; ६, १२, २
 अग्ने याहि दूत्यं ७, ९, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
 अग्ने याहि सुवास्तिभिः ८, २३, ६
 अग्ने युक्ष्वा हि ये तवा ६, १६, ४३; साम. २५, १३८३;
 वा. य. १३, ३६; तै. सं. ४, २, ९, ५
 अग्ने रक्षा गो अंहसः ७, १५, १३; साम. २४; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६
 अग्ने रमसः समिदस्तु १०, ८०, २
 अग्ने रिन्द्रस्य सोमस्य २, ८, ६
 अग्ने गायत्र्यभवत् १०, १३०, ४
 अग्ने वैर्यं प्रथमस्यामृतानां १, २४, २
 अग्ने वैर्यं परि गोभिः १०, १६, ७; अथर्व. १८, २, ५८;
 तै. आ. ६, १, ४
 अग्ने वाजस्य गोमतः १, ७९, ४; साम. ९९; १५६१;
 वा. य. १५, ३५; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 अग्ने विवस्वदुषलः १, ४४, १; साम. ४०; १७८०
 अग्ने विश्वानि वार्यां ३, ११, २
 अग्ने विश्वेभिः स्वनीक ६, १५, १६; तै. सं. ३, ५, ११, २

अग्ने विश्वेभिरग्निभिः ३, २४, ४
 अग्ने विश्वेमिरा गहि ५, २६, ४
 अग्ने वीहि पुरोकाशं ३, २८, ३
 अग्ने वीहि हविषा ७, १७, १
 अग्ने वृधान आहुतिं ३, २८, ६
 अग्ने शकेम ते वयं ३, २७, ३; तै. ब्रा. २, ४, २, ५
 अग्ने शर्वतमा गणं ५, ५६, १
 अग्ने शर्वं महते सौभगाय ५, २८, ३; अथर्व. ७, ७३, १०;
 वा. य. ३३, १२; तै. ब्रा. २, ४, १, १; ५, २, ४
 अग्ने शुक्रेण शोचिषा विश्वाभिः १, १२, १२
 अग्ने शुक्रेण शोचिषोऽ १०, २१, ८
 अग्ने स क्षेषद्वतपा ३, ३, १
 अग्ने सहन्तमा भर ५, २३, १; तै. सं. १, ३, १४, ६
 अग्ने सहस्व घृतना ३, २४, १; वा. य. ९, ३७
 अग्ने सुखतमे रथे १, १३, ४; साम. १३५०
 अग्ने सुतस्य पीतये ५, ५१, १
 अग्ने स्तोमं क्षुपस्व मे ८, ४४, २
 अग्ने स्तोमं मनामहे ५, १३, २; साम. १४०५
 अग्ने हंसि न्यऽत्रिणं १०, ११८, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ७
 अग्ने पिवा मधूनां सुतं ४, ४६, १
 अग्ने गो रावाप्यस्तविष्य २, ८६, ४५; साम. १६१६
 अग्ने बृहन्नुपसामुध्वो १०, १, १; वा. य. १२, १३;
 तै. सं. ४, २, १, ४
 अग्ने सिंधूनां पवमानः २, ८६, १२; साम. १०३३
 अग्ने रचक्षुरपतिष्येधि १०, ८५, ४४; अथर्व. १४, २, १७
 अग्ने विष्णवे वयं ८, २५, १२
 अग्नादेगाहोहोहोहोहः १०, १६३, ६; अथर्व. २, २३, ७;
 २०, ९६, २२
 अग्निरसो नः पितरः १०, १४, ६; अथर्व. १८, १, ५८;
 वा. य. १९, ५०; तै. सं. २, ६, १२, ३; नि. ११, १९
 अग्निरस्मन्ता उत विष्णुवता ८, ३५, १४
 अग्निरोगिरा गहि १०, ११, ५; अथर्व. १८, १, ५९;
 तै. सं. २, ६, १२, ६
 अचिकिवाञ्जिकितुषः १, १६४, ६; अथर्व. ९, २, ७
 अचिकिद्व वृषा हरिः ९, २, ६; साम. ४२७; १०४२; वा. य.
 ३८, २२; तै. आ. ४, ११, ६
 अचिती यच्चक्रमा ४, ५४, ३; तै. सं. ४, १, ११, १
 अचेति दत्ता न्युनाकमृगवयः १, १३९, ४
 अचेति दिवो दुहिता मघोनि ७, ७८, ४
 अचेत्यसिञ्जिकितुः ८, ५६, ५; साम. ४४७
 अचोदसो नो अग्नन्तु ९, ७९, १; साम. ५५५

अच्युता चिह्नो अवमत्ता ८, २०, ५
 अच्छ ऋषे मारुतं गणं ५, ५२, १४
 अच्छा कवि नृमणो गा ४, १६, ९
 अच्छा कोशं मधुश्च्युतं ९, ६६, ११; साम. ६५८
 अच्छा गिरो मतयो ७, १०, ३; तै. ब्रा. २, ८, २, ४
 अच्छा च त्वैना नमसा ८, २१, ६
 अच्छा नः शीरशोचिषं ८, ७१, १०; साम. १५५४
 अच्छा नृचक्षा असरन् ९, ९२, २
 अच्छा नो अंगिरस्तमं ८, २३, १०
 अच्छा नो मित्रमहो देव ६, २, ११
 अच्छा नो मित्रमहो देव देवान् ६, १४, ६
 अच्छा नो याज्ञा वह ६, १६, ४४; साम. १३८४
 अच्छा म इन्द्रं मतयः १०, ४३, १; अथर्व. २०, १७, १
 अच्छा मही बृहती शंतमा ५, ४३, ८
 अच्छायं वो मरुतः ७, २६, ९
 अच्छा यो गंता नाधमान ४, २९, ४
 अच्छा वदा तना गिरा १, ३८, १३
 अच्छा वद तवसं गीभिः ५, ८३, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५
 अच्छा विवकिम रोदसी ३, ५७, ४
 अच्छा वो अग्निमवसे ५, २५, १
 अच्छा वोच्य शुश्रूचानं ४, १, १९
 अच्छा वो देवीमुपसं ३, ६१, ५
 अच्छा समुद्रमिदवः ९, ६६, १२; साम. ६५९
 अच्छा सिंधुं मानुतमां ३, ३३, ३
 अच्छा हि त्वा सहस्रः सुनो ८, ६०, २; साम. १५५३;
 अथर्व. २०, १०३, ३
 अच्छा हि सोमः कलशान् ९, ८१, २
 अच्छिद्रा शर्मं जरितः ३, १५, ५
 अच्छिद्रा सुनो सहसो नो १, ५८, ८
 अजा अन्यद्वय वह्नयः ६, ५७, ३
 अजातशत्रुमजरा स्वर्ती ५, ३४, १
 अजा वृत्त इन्द्रं शूरपत्नीः १, १७४, ३
 अजाश्वः पशुषा वाजपस्यो ६, ५८, २; तै. ब्रा. २, ८, ५, ४
 अजिरासस्तदप ईयमाना ५, ४७, २
 अजिरासो हरयो येत आशव ८, ४९, ८
 अजीजनस्मृतं मर्यासः ३, २९, १३; तै. ब्रा. १, २, १, १९
 अजीजनो अमृतं ९, ११०, ४; साम. १५०८
 अजीजनो हि पवमान ९, ११०, ३; साम. १३६५;
 वा. य. २२, १८
 अजीतयेऽहृतये ९, ९६, ४
 अजैष्माद्यासनाम च ८, ४७, १८; १०, १६४, ५

अजैष्माद्यासनाम च १०, १६४, ५
 अजो न क्षां दाधार पृथिवीं १, ६७, ५
 अजो भागस्तपसा तं १०, १६, ४; अथर्व. १८, २, ८;
 तै. आ. ६, १, ४
 अजोहवीदक्षिना वीग्न्यो १, ११७, १५
 अजोहवीदक्षिना वर्तिका १, ११७, १६; नि. ५, २१
 अजोहवीक्षासत्या करा वां १, ११६, १३
 अज्येष्ठासो अकनिष्ठासः ५, ६०, ५
 अज्जे चिदस्मै कृणुया न्यंचनं ८, २७, १८
 अंजते व्यंजते ९, ८६, ४३; साम. ५६४; १६१४; अथर्व.
 १८, ३, १८
 अंजति त्वामध्वरे ३, ८, १; तै. ब्रा. ३, ६, १, १; नि. ८, १८
 अंजति यं प्रथयतो न विप्राः ५, ४३, ७; तै. आ. ४, ५, २
 अंजत्येनं मध्वो रसेन ९, १०९, २०
 अत उ त्वा पितृभृतः १०, १, ४
 अतः परिमन्त्रा गहि १, ६, ९; अथर्व. २०, ७०, ५
 अतः समुद्रमुद्भूतः ८, ६, २९
 अतः सहस्रनिर्णिजा ८, ८, ११
 अतप्यमाने अवसावती १, १८५, ४
 अतश्चिद्भिद्रं ण उपा ८, ९२, १०; साम. २१५
 अतस्त्वा रथिमभि ९, ४८, ३; साम. ८३८
 अतारिष्मता गव्यवः सं ३, ३३, १२
 अतारिष्म तमसस्पाारमस्य प्रति १, १८३, ६; १, १८४, ६
 अतारिष्म तमसस्पाारमस्य प्रति स्तोमं ७, ७३, १
 अतारिष्म तमसस्पाारमस्योपा १, ९२, ६
 अतिगृष्टं ववक्षिया ३, ९, ३
 अति श्री सोम रोचना ९, १७, ५
 अतिथिं मानुषाणां ८, २३, २५
 अति द्रव सारस्यौ १०, १४, १०; अथर्व. १८, २, ११;
 तै. आ. ६, ३, १
 अति नः सश्रतो नय १, ४२, ७
 अति नो विषिवा पुरु ८, ८२, ३
 अति वा यो मरुतो ६, ५२, २; अथर्व. २, १२, ६
 अति वायो ससतो याहि १, १३५, ७
 अति वारान्पवमानो अस्मिन्वय ९, ६०, ३
 अतिविद्वा विश्रुतेणा चिद्वक्ता ८, ९६, २
 अति विश्वाः परिष्ठाः १०, ९७, १०; वा. य. १२, ८४;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अति श्रिती तिरश्चता ९, १४, ६
 अतिष्ठवीनामतिवेशानां १, ३२, १०; नि. २, १६
 अतीतु शुक्र ओहत ८, ६९, १४; अथर्व. २०, ९२, ११

अतीयाम निदस्त्रिः ५, ५३, १४
 अतीति मन्नुषाविणं ८, ३२, २१; साम. २२३
 अतृप्णुवंतं वियतम ४, १८, ३
 अतो देवा अवन्तु नः १, २२, १६; साम. १६७४
 अतो न आ नूनतिथी ५, ५०, ३
 अतो वयमंतमभियुजानाः १, १६५, ५
 अतो विश्वान्यजुता १, २५, ११
 अत्यं हविः सचते सच्च धातुः ५, ४४, ३
 अत्यं सृजति कलशे ९, ८५, ७
 अत्यायातमग्निना ५, ७५, २; साम. १७४४
 अत्या वृधस्त् रोहिता ४, २, ३
 अत्यासो न ये मरुतः ७, ५६, १६; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 अत्या हियाता न हेतुभिः १, १३, ६; साम. ११९१
 अत्यू पवित्रमकमीत् ९, ४५, ४
 अत्यूमिर्मत्सरो मदः ९, १७, ३
 अत्यो न हियातो अभि ९, ८६, ३
 अत्यो नाजमन्सगंग्रतक्तः १, ६५, ६
 अत्रा ते रूपमुत्तमं १, १६३, ७; वा. य. २९, १८;
 तै. सं. ४, ३, ७, ३; नि. ५, ८
 अत्रा वि नेमिरेषां ८, ३४, ३; साम. १८०८
 अत्राह गोरमन्वत १, ८४, १५; साम. १४७; ९१५
 अथर्व. २०, ४१, ३; तै. ब्रा. १, ५, ८, १; नि. ४, २५
 अत्राह तद्दृष्टे मध्व आहुतिं १, १३५, ८
 अत्राह ते हरिवस्ता उ ४, २२, ७
 अत्रिमनु स्वराज्यं २, ८, ५
 अत्रियद्गामवरोहन् ५, ७८, ४
 अत्रीणां स्तोममद्रिवो मह ८, ३६, ६
 अत्रेदु मे संससे सत्यमुक्तं १०, २७, १०
 अत्रेतिव शृणुतं पूर्वस्तुतिं ८, ३५, १९
 अत्रैव वोपि नह्यामि १०, १६६, ३
 अथा ते अंगिरस्तमः १, ७५, २
 अथा ते अन्तमानाम् १, ४, ३; साम. १०८९; अथर्व.
 २०, ५७, ३; ६८, ३
 अथा न उभयेषां १, २६, ९
 अद्वयया द्यते वार्याणि ५, ४९, ३
 अद्वदा अर्भा महते वचस्त्वये १, ५१, १३
 अद्वय ह्यदो पवसे ९, ८५, ३
 अद्वयस्त्व स्त्रधावतः ८, ४४, २०
 अद्वयधेभिः सवितः ६, ७१, ३; वा. य. ३३, ६९, ८४;
 तै. सं. १, ४, २४, १; तै. ब्रा. २, ४, ४, ७
 अद्वयोभिस्तव गोपाभिः ६, ८, ७

अद्वैतस्त्वमसृजो वि खानि ५, ३२, १; साम. ३१५;
 नि. १०, ९
 अदर्शि गातुस्त्वये वरीयसी १, १३६, २
 अदर्शि गातुवित्तमः ८, १०३, १; साम. ४७; १५१५
 अदान्मे पौरुकस्त्वः ८, १९, ३६
 अदान्यः पुरपुता ३, ११, ५; साम. १५५६; तै. ब्रा.
 २, ४, ८, १
 अदान्येन शोचिषा १०, ११८, ७
 अदान्यो सुवनानि ४, ५३, ४
 अदितिर्द्यावापृथिवी कृतं १०, ६६, ४
 अदितिर्द्यौरदितिरंगरिक्षं १, ८९, १०; अथर्व. ७, ६, १;
 वा. य. २५, २३; तै. ब्रा. १, १३, २; नि. ४, २३
 अदितिर्न उरुष्यतु ८, ४७, ९; तै. सं. १, ५, ११, ५
 अदितिर्नो दिवा ८, १८, ६
 अदितिर्ह्यजनिष्ट १०, ७२, ५
 अदिते मित्र वरुणोत २, २७, १४
 अदित्संतं चिदाद्युगे ६, ५३, ३
 अदित्युतस्त्वपाको ६, ११, ४; अथर्व. ३, ३, १
 अदशमस्य केतवः १, ५०, ३; अथर्व. १३, २, १८;
 २०, ४७, १५; वा. य. ४०, ४, ४०
 अदष्टान्हंस्यायती १, १९१, २
 अदेदिष्ट वृत्रहा गोपतिगाः ३, ३१, २१
 अदेवाद्देवः प्रचता १०, १२४, २
 अदेवेन मनसा २, २३, १२
 अदो यद्वाह लुवते १०, १५५, ३
 अद्विदिन्द् प्रस्थितेमा १०, ११६, ८; नि. ६, १६
 अद्भिः सोम पृष्ठचानस्य ९, ७४, ९
 अद्या चिन्नु चित्तद्वयो ६, ३०, ३; नि. ४, १७
 अद्या दूतं वृणीमहे १, ४४, ३
 अद्या देवा उदिता सूर्यस्य १, ११५, ६; वा. य. ३३, ४२;
 तै. ब्रा. २, ८, ७, २
 अद्याद्या श्वाः हन्तः ८, ६१, १७; साम. १४५८
 अद्या नो देव सवितः ५, ८२, ४; साम. १४१; तै. ब्रा.
 २, १४, ६, ३; तै. आ. १०, १०, २
 अद्या सुरीय यदि यातुधानः ७, १०४, १५; अथर्व. ८, ४, १५;
 नि. ७, ३
 अद्येदु प्राणीदममग्निमा १०, ३२, ८
 अद्रिणा ते मन्विनः १०, २८, ३
 अद्रिभिः सुतः पवते गमस्योः ९, ७१, ३
 अद्रिभिः सुतः पवसे पवित्र ९, ८६, २३
 अद्रिभिः सुतो मतिभिः ९, ७५, ४

अद्रोघमा वहोसतो यविष्ण्व ८, ६०, ४
 अद्रोघ सख्यं तव तन्महित्वं ३, ३२, ९
 अद्रौ चिदस्मा अन्तर्दुरोणे १, ७०, ४
 अद्रूपो अध बर्हिषः १०, २५, ९
 अद्रूपो नो मरुतो गातु ५, ८७, ८
 अधः पश्यस्व सोपरी ८, ३३, १९
 अध कृत्वा मघवन्तुभ्यं देवाः ५, २९, ५
 अध क्षपा परिष्कृतः ९, ९९, २; साम. १६३१
 अध रमता नहुषो हवं सूरः १, १२२, ११
 अध रमंतोशना पृच्छतेवां १०, २२, ६
 अध जिह्वा पापतीति ६, ६, ५; नि. ४, १७
 अध उमो अध वा दिवः ८, १, १८; साम. ५२
 अध ते विश्वमनु हासदित् १, ५७, २; अथर्व. २०, १५, २
 अध त्वं द्रुपं विश्वं विचक्षणं १०, ११, ४; अथर्व. १८, १, २१
 अध त्वमिन्द्र विद्धि १०, ६१, २२
 अधैश्वर्या ते महः ६, १७, १०
 अध त्वा विश्वे पुरः ६, १७, ८
 अध त्विपीमौ अभ्योजसा २, २२, २; साम. १४८८
 अध घुतानः पित्रोः ४, ५, १०
 अध द्यौश्चिते अपसा ६, १७, ९
 अध द्रुपसो अङ्गुमत्या उपस्थे ८, ९६, १५; अथर्व. २०, १३७, ९
 अध धारया मध्वा ९, ९७, ११; साम. १०२०
 अध प्र जज्ञे तरणिर्ममनु १, १२१, ६
 अध प्रियमिषिराय ८, ४६, २९
 अध द्वायोगिरति दासदन्त्या ८, १, ३३
 अध यन्त्रारये गणे ८, ४६, ३१
 अध यद्विमे पवमान ९, ११०, ९; साम. १४९६
 अध यद्वाजाना गविष्ठो १०, ६१, २३
 अध श्रुतं कवचं वृद्धं ७, १८, १२
 अध श्वेतं कलशं ९, ७४, ८
 अध श्वेतं कलशं गोमिरक्तम् ४, २७, ५
 अध स्म यस्यार्चयः ५, ९, ५
 अध स्मा ते चर्षणयो ६, २५, ७
 अध स्मा न उदवता २, ३१, २
 अध स्मा नो बुधे भव ६, ४६, ११
 अध स्मास्य पनयन्ति ६, १२, ५
 अध स्या योषणा मही ८, ४६, ३३
 अध स्वनादुत बिभ्युः १, ९४, ११
 अध स्वनामरुतां विश्व १, ३८, ११०
 अध स्वमस्य निर्विदे १, १२०, १२
 अधाकृणोः पृथिवीं २, १३, ५

अधाकृणोः प्रथमं वीर्यं २, १७, ३
 अधा गाव उपमाति १०, ६१, २१
 अधा चिन्नु यद्विषियामहे १०, १३२, ३
 अधा ते अप्रतिष्कृतं ८, ९३, १२
 अधा त्वं हि नस्करः ८, ८४, ६; साम. १५५१
 अधा नरो न्योहतेऽधा ५, ५२, ११
 अधा नो विश्वसौमग १, ४२, ६
 अधा न्वस्य जेन्यस्य १०, ६१, २४
 अधा न्वस्य संदशं जगन्वा ७, ८८, २
 अधा मन्ये बृहवसुर्यम् ६, ३०, २
 अधा मन्ये श्रुते असा अधा १, १०४, ७
 अधा मही न आदस्यना ७, १५, १४
 अधा मातुरुषसः सप्त विप्रा ४, २, १५
 अधा यथा नः पितरः परासः ४, २, १६; अथर्व. १८, ३, २१;
 वा. य. १९, ६९; तै. सं. २, ६, १२, ४
 अधाधि धीतिरसस्य १०, ३१, ३
 अधा यो विश्वा भुवनाभिः २, १७, ४
 अधाध्यमिनमांसीषीषु विष्णु ३, ५, ३
 अधारयतं पृथिवीं ५, ६२, ३
 अधारयतं वल्लयः १, २०, ८
 अधासु मन्द्रो अरतिः १०, ६१, २०
 अधा ह यद्वयममे स्वया ४, २, १४
 अधा ह यन्तो अधिना ७, ७४, ५
 अधा हि काठ्या युवं ५, ६६, ४
 अधा हिन्वान इन्द्रियं ९, ४८, ५; साम. ८३९
 अधा हि विश्वीकृषोऽसि ६, २, ७
 अधा हीन्द्र निर्वैणः ८, २८, ७; साम. ४०६; ७१०; अथर्व.
 २०, १००, १
 अधा होतान्यसीदो ६, १, २; तै. आ. ३, ६, १०, १
 अधा ह्यम एषां ५, १६, ४
 अधा ह्यमे क्रतोर्भद्रस्य ४, १०, २; साम. १७७८; वा. य.
 १५, ४५; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 अधा ह्यमे मङ्गा निषया १०, ६, ७
 अधि घामस्याद् वृषभो ९, ८५, ९
 अधि द्वयोरुद्धा उक्थ्यं वचः १, ८३, ३; अथर्व. २०, २५, ३
 अधि न हन्वैषो ८, ८३, ७; वा. य. ३३, ४७
 अधि पुत्रोपमश्रवः १०, ३३, ७
 अधि पेशांसि वपते नृत्वरिव १, ९२, ४
 अधि वृषः पणीनां ६, ४५, ३१
 अधि यद्विमन्वाजिनीव ९, ९४, १; साम. ५३९; तै. सं.
 ७, १, २०, १

अधि यस्तस्यै केशवन्ता १०, १०५, ५
 अधि या बृहतो दिवः ८, २५, ७
 अधि श्रियं नि दधुश्वास् १, ७२, १०
 अधि श्रिये दुहिता ६, ६३, ५
 अधि सानौ नि शिश्वे १, ८०, ६
 अधीन्वन्न सहाति च सस च १०, ९३, १५
 अधीव यद्विरीणां ८, ७, १४
 अधीवासं परि मातु १, १४०, ९
 अधुक्षत प्रियं मधु ९, २, ३; साम. १०३९
 अधुक्षपिप्युषीमिषं ८, ७२, १६
 अधेतुं दत्ता स्तयं नि पत्ताम् १, ११७, २०
 अध्वर्यवः कर्तना २, १४, ९
 अध्वर्यवः पयसोरं २, १४, १०
 अध्वर्यवश्चक्रुवांसो मधुनि ५, ४३, ३
 अध्वर्यवा तु हि पिञ्ज ८, ३२, २४
 अध्वर्यवोऽप इता समुद्रं १०, ३०, ३
 अध्वर्यवो भरतेन्द्राय २, १४, १; नि. ५, १
 अध्वर्यवो य उरणं २, १४, ७
 अध्वर्यवो यः शतं शंवरस्य २, १४, ६
 अध्वर्यवो यः शतं २, १४, ७
 अध्वर्यवो यः स्वर्धनं २, १४, ५
 अध्वर्यवो यं नरः २, १४, ८
 अध्वर्यवो यो अपो वज्रिवांसं २, १४, २
 अध्वर्यवो यो दिव्यस्य २, १४, ११; नि. ३, २०
 अध्वर्यवो यो दुमीकम् २, १४, ३
 अध्वर्यवोऽरुणं दुग्धमंशु ७, ९८, १; अधर्व. २०, ८७, १
 अध्वर्यवो हविष्मन्तो हि १०, ३०, २
 अध्वर्यु वा मधुपाणिं १०, ४१, ३
 अध्वर्युभिः पंचभिः ३, ७, ७
 अध्वर्यो अद्रिभिः सुतं ९, ५१, १; साम. ४९९; १२२५;
 वा. य. २०, ३१
 अध्वर्यो द्रावया त्वं ८, ४, ११; साम. ३०८
 अध्वर्यो वीर प्र महे ६, ४४, १३
 अनच्छवे तुरागु जीवं १, १६४, ३०; अधर्व. ९, १०, ८
 अनसमन्तु दुष्टुरं ९, १६, ३
 अनमीवा उषस आ १०, ३५, ६
 अनमीवास इच्छया मदन्तो ३, ५९, ३; तै. सं. २, ८, ७, ५
 अनवीणं वृषभं मद्रजिह्वं १, १९०, १; नि. ६, २३
 अनवीणो ह्येषा पन्था ८, १८, २
 अनशीरति वसुदासुप स्तुहि ८, ९९, ४; साम. १३२०;
 अधर्व. २०, ५८, २; नि. ६, २३

अनवचैरिभु लुभिः १, ६, ८; अधर्व. २०, ४०, २, ७०, ४
 अनवस्ते रथमश्वाय तक्षन् ५, ३१, ४; सा. ४३९, ४४०;
 तै. सं. १, ६, १२, ६
 अनश्वो जातो अगमीशुरवा १, १५२, ५
 अनश्वो जातो अनमीशु ४, ३६, १
 अनस्वन्ता सप्ततिर्मांमहेमं ५, २७, १
 अनागसो अदितये ५, ८२, ६
 अनापृष्टानि धुषितः १०, १३८, ४
 अनानुदो वृषभो जग्मिः २, २३, ११
 अनानुदो वृषभो दोषतः २, २१, ४
 अनायतो अनिबद्धः कथायं ४, १३, ५; ४, १४, ५
 अनारम्भणे तद्वीरयेथा १, ११६, ५
 अनिरेण वचसा कल्वेन ४, ५, १४
 अनुकामं तर्पयेथां १, १७, ३
 अनु कृष्णे वसुधितौ जिह्वाते ३, ३१, १७
 अनु कृष्णे वसुधितौ येमाते ४, ४८, ३
 अनु तदुर्वी रोदसी ७, ३४, ३
 अनु तक्षो जास्पतिः ७, ३८, ६
 अनु ते दायि मह इन्द्रियाय ६, २५, ८; तै. सं. १, ६, १२, १;
 तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 अनु ते शुभ्रं तुरयतमीयतुः ८, ९९, ६; साम. १६३८;
 अधर्व. २०, १०५, २; वा. य. ३३, ६७
 अनुत्तमा ते मघवन्नक्तिर्नु १, १६५, ९; वा. य. ३३, ७९
 अनु त्रितस्य युध्यतः ८, ७, २४
 अनु त्वा मही पाजसी अचके १, १२१, ११
 अनु त्वा रथो अनु मर्यो अवैन् १, १६३, ८; वा. य. २९, १९;
 तै. सं. ४, ६, ७, ३
 अनु त्वा रोदसी उभे क्रभसां ८, ७६, ११; साम. १८९;
 अधर्व. २०, ४२, २
 अनु त्वा रोदसी उभे चकं ८, ६, ३८
 अनु त्वाहिमे अश देव ६, १८, १४
 अनु चावापृथिवी ६, १८, १५
 अनु द्रप्तास इंदवः ९, ६, ४
 अनु द्वा जहिता नयः ४, ३०, १९
 अनु पूर्वोण्योक्त्वा ८, २५, १७
 अनु प्रनस्यौकसः ८, ६९, १८; अधर्व. २०, ९२, १५
 अनु प्रनस्यौकसः १, ३०, ९; साम. ७४४; अधर्व. २०, ९६, ३
 अनु प्रन्तास आयवः ९, २३, २; साम. ५०२
 अनु प्र येजे जन आजो ६, ३६, २
 अनु यदीं मरुतो मन्दसानं ५, २९, २
 अनु व्रताय रन्धयन्नपमता १, ५१, ९

अनु श्रुताममतिं वधेत् ५, ६२, ५
 अनुष्टोभो भवत्येषः १०, १६०, ४; अथर्व. २०, ९६, ४
 अनु स्वधामक्षरज्ञापौ १, ३३, ११; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
 अनु हि त्वा सुतं सोम ९, ११०, २; साम. ४३२; १३६६
 अनूनेदत्र हस्तयो अद्रि ५, ४५, ७
 अनूपे गोमान्गोभिरक्षाः ९, १०७, ९; साम. ९९८; नि. ५, ३
 अनुक्षरा ऋजवः १०, ८५, २३; अथर्व. १४, १, ३४
 अनेनो वो महतः ६, ६६, ७
 अनेहसं वो हवमानमूतये ८, ५०, ४
 अनेहसं प्रतरणं वि वक्ष्णं ८, ४९, ४
 अनेहो दात्रमदितेरनवं १, १८५, ३
 अनेहो न उरुक्षजे ८, ६७, १२
 अनेहो मित्रार्यमन् १, १८, २१
 अन्तरिक्षमां रजसो १०, ९५, १७
 अन्तरिक्षेण पतति १०, १३६, ४; अथर्व. ६, ८०, १
 अन्तरिक्षे पथिभिः १०, १६८, ३
 अन्तरिक्षंति तं जने ८, ७२, ३
 अन्तरिक्षैस्तनयाय ६, ६२, १०
 अन्तर्दूतो रोदसी दुर्म इयति ३, ३, २
 अन्तर्यं च जिघांसतः १०, १०२, ३
 अन्तर्होम इयसे २, ६, ७
 अन्तश्च प्रागा अदितिरैवा ८, ४८, २
 अन्तश्चरति रोचना १०, १८९, २; साम. १३७७; अथर्व.
 ६, ३१, २; २०, ४८, ५; वा. य. ३, ७; तै. सं.
 १, ५, ३, १
 अमि चित् संतमह ८, ११, ४
 अमित्रवामा दूरे अमित्रमुच्छ ७, ७७, ४
 अन्यद्वय कर्त्तरमन्दु ६, २४, ५
 अन्यमस्तद्विधा इयम् ८, ७५, १३; तै. सं. २, ६, ११, ३
 अन्यम् पु त्वं यन्मन्यः १०, १०, १४; अथर्व. १८, १, १६;
 नि. ११, ३४
 अन्यमतममानुषं ८, ७०, ११
 अन्यस्या वस्सं रिहती ३, ५५, १३
 अन्या वो अन्यामवतु १०, ९७, १४; वा. य. १२, ८८;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 अन्ये जायां परिसृजालस्य १०, ३४, ४
 अन्योऽन्यमनु गुष्णाति ७, १०३, ४
 अन्यपां स्वयवृत्तमोजसा ७, ८२, ३
 अन्यस्य स्थूरं दद्वो पुरस्तात् ८, १, ३४
 अन्यह मासा अन्विह्वानि १०, ८९, १३; तै. सं. १, ७, १३, १
 अन्येको वदति यद्वाति २, १३, ३

अपह्नतो अराजः ९, १३, ९; साम. ११९५
 अपह्नजेति पवमान ९, ९६, २३
 अपह्नन्ववते सृधा ९, ६१, २५; साम. ५१०; १२१३
 अपह्नन्ववसे सृधा ९, ६३, २४; साम. ४२२; १२३७
 अपह्नन्सोम रक्षसः ९, ६३, २९
 अप उयोतिषा तमो १०, ६८, ५; अथर्व. २०, १६, ५
 अप त्वं वृजिनं रिपुं ६, ५१, १३; साम. १०५
 अप त्वं परिपथिनं १, ४२, ३
 अप त्या अस्थुरनिरा ८, ४८, ११
 अप त्वे तायवो यथा १, ५०, २; अथर्व. १३, २, १७;
 २०, ४७, १४
 अप द्वारा मतीनां ९, १०, ६; साम. ११२४
 अप नाः शोशुचद्वं १, ९७, १-८; अथर्व. ४, ३३, १; तै. ब्रा.
 ६, १०, १, ११, १
 अप प्राच ईद विधान् १०, १३१, १; अथर्व. २०, १२५, १;
 तै. ब्रा. २, ४, १, २
 अप योरिन्द्रः पापजे १०, १०५, ३
 अपश्चिदेव विभ्वो दम्भताः ३, ३१, १६
 अपश्य गोपामनिपद्यमानं १, १६४, ३१; १०, १७७, ३;
 ऐ. आ. २, ६; अथर्व. ९, १०, ११; वा. य. ३७, १७;
 तै. आ. ४, ७, १; नि. १४, ३
 अपश्यं ग्रामं बहमानं १०, २७, १९
 अपश्यं त्वा मनसा चेकितानं १०, १८३, १
 अपश्यं त्वा मनसादीध्यानां १०, १८३, २
 अपश्यमस्य महतः १०, ७९, १; नि. ६, ४
 अप स्वसुखसो नमिजहीते ७, ७१, १
 अप हत रक्षसो भंगुरावतः १०, ७६, ४
 अपाः पूर्वेषां हरिवः १०, ९६, १३; अथर्व. १०, ३२, ३
 अपाः सोममस्तमिन्द्र ३, ५३, ६
 अपागाहसमृतां १०, १७, २; अथर्व. १८, २, ३३;
 नि. १२, १०
 अपां गर्भं दर्शतम् ३, १, १३
 अपाङ् प्राहेति स्वधया १, १६४, ३८; ऐ. आ. २, ८; अथर्व.
 ९, १०, १६; नि. १४, २३
 अपादहस्तो अष्टतन्वत् १, ३२, ७
 अपादित उडु नश्चित्तमः ६, ६८, १
 अपादिन्द्रो अपादग्निः ८, ६९, ११; अथर्व. २०, ९२, ८
 अपादुशिष्यं घसः ८, ९२, ४; साम. १४५
 अपादेति प्रथमापह्वतीनां १, १५२, ३; अथर्व. ९, १०, २३
 अपादोत्रादुत पोत्रादमत्र २, ३७, ४
 अपाधमदमिहस्त्रीः ८, ८९, २; वा. य. ३३, ९५

अपां नपातमवसे १, २२, ६
 अपां नपादा ह्यस्यादुपस्थं २, ३५, ९; तै. सं. २, ५, १२, १
 अपान्मदेत्यभ्याः न्यदेति १, १२३, ७
 अपामतिष्ठद्वृणङ्कानं तमः १, ५४, १०
 अपाम सोमममृता अभूम ८, ४८, ३; तै. सं. ३, २, ५, ४
 अपामिदं न्ययनं १०, १४२, ७; अथर्व. ६, १०६, २; तै. सं.
 ४, ६, १, ३; वा. य. १७, ७
 अपामिवेदुर्मयस्तुं राणाः ९, २५, ३; साम. ५४४
 अपामीदां सविता १०, १००, ८
 अपामीवामप विश्वां १०, ६३, १२
 अपामीवाप विश्वं ८, १८, १०; साम. १०४७
 अपामुपस्थे महिषा ६, ८, ४; नि. ७, २६
 अपामूर्मिर्मदक्षिण ८, १४, १०; अथर्व. २०, २८, ४; ३९, ५
 अपां पेरं जीवधन्यं १०, ३६, ८
 अपां फेनेन नमुचेः ८, १४, १३; साम. २११; अथर्व.
 २०, २९, ३; वा. य. १९, ७१
 अपां मध्ये तस्मिन्वासे ७, ८९, ४
 अपाव्यस्यान्धसः ८, १८, १; साम. ३२२
 अपारो वो महिमा ५, ८७, ६
 अपि पंथामगन्महि ६, ५१, १६; वा. य. ४, २९; तै. सं.
 १, २, ९, १
 अपिबकद्रुवाः सुतम् ८, ४५, २६; साम. १३१
 अपि वृश्च पुराणवत् ८, ४०, ६; अथर्व. ७, ९०, १
 अपि धुतः सविता ७, ३८, ३
 अपुष्यां पुरुतमानि ६, ३२, १; साम. ३२२
 अपेत वीत वि च सपेतातः १०, १४, ९; अथर्व. १८, १, ५५;
 वा. य. १२, ४५; तै. सं. ४, २, ४, १; तै. ब्रा.
 १, २, १, १६; तै. आ. १, २७, ५; ६, ६, १
 अपेद्र द्विषतो मनः १०, १५२, ५; अथर्व. १, २१, ४
 अपेहि मनसस्पते १०, १६४, १; अथर्व. २०, ९६, २३;
 नि. १, १७
 अपो देवीरुपह्वये १, २३, १८; अथर्व. १, ४, ३
 अपो महीरभिस्तोः १०, १०४, ९
 अपो यदाद्रिं पुरुहूत ४, १६, ८; अथर्व. २०, ७७, ८
 अपो वसानः परिकोशमर्षति ९, १०७, २६
 अपो वृत्रं वाग्निवासे ४, १६, ७; अथर्व. २०, ७७, ७
 अपोषा अनसः सरस्तं ४, ३०, १०; नि. ११, ४७
 अपो पुण ह्ययं शरः ८, ६७, १५
 अपो सुम्यक्ष वरुण २, २८, ६; नि. १३, १
 अपो ह्यपामुपेत देवाः ४, ३३, ९
 अपूर्वै मरुत आपिः ३, ५१, ९

अम्रस्वतीमश्विना वाचम् १, ११२, २४; वा. य. ३४, २९
 अमृशितं वसु विभर्षिं हस्तयो १, ५५, ८
 अमृतीतो जयति सं धनानि ४, ५०, ९
 अमृयुच्छत्र प्रयुच्छद्भिरे १, १४३, ८
 अप्राप्तिसत्य मघवन् ८, ६१, ४
 अप्सरसां गंधवाणां १०, १३६, ६
 अप्सरा जारमुपसिप्तिमयाणां १०, १२३, ५
 अप्सा इन्द्राय वायवे ९, ६५, २०; साम. ९९५
 अप्सु त्वा मधुमत्तमं ९, ३०, ५
 अप्सु धूतस्य हरिवः १०, १०४, २; अथर्व. २०, ३३, १
 अप्सु मे सोमो अमृवीत् १, २३, २०; १०, ९, ६; अथर्व.
 १, ६, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ६
 अप्सवने सधिष्ठव ८, ४३, ९; वा. य. १२, ३६; तै. सं.
 ४, २, ३, २; ११, ३
 अप्सवन्तरमृतामप्सु भेषजं १, २३, १९; अथर्व. १, ४, ४;
 वा. य. ९, ६; तै. सं. १, ७, ७, १
 अबुध्रे राजा वरुणो वनस्य १, २४, ७
 अबुध्रसु त्व इन्द्रवतः १०, ३५, १
 अबोधि जार उषसां ७, ९, १
 अबोधि होता यजथाय ५, १, २; साम. १७४७; नि. ६, १३
 अबोध्यसिः सभिधा ५, १, १; साम. ७३; १७४६; अथर्व.
 १३, २, ४६; वा. य. १५, २४; तै. सं.
 ४, ४, ४, १
 अबोध्यमिन्दमं उदेति सूर्यः १, १५७, १; साम. १७५८
 अब्रजामुक्थैरहिं ७, ३४, १६; नि. १०, ४४
 अभागः सन्नप परेतः १०, ८३, ५; अथर्व. ४, ३२, ५
 अभि कण्वा अनुवत ८, ६, ३४
 अभि क्रव्येन्द्र भूरध ७, २१, ६; तै. सं. ७, ४, १५, १
 अभि क्रदन्कलशं ९, ८६, ११; साम. १०३२
 अभि क्रदं स्तनयं ५, ८३, ७; तै. सं. ३, १, ११, ६;
 अथर्व. ४, १५, ६
 अभि क्षिपः समगमत ९, १४, ७
 अभिख्या नो मघवन् १०, १११, १०
 अभि गंधर्वेसन्तुणत् ८, ७७, ५
 अभि गण्वाणि वीतये ९, ६२, २३; साम. १०६२
 अभि गावो अधन्विषुः ९, २४, २; साम. ९६२
 अभि गावो अनुवत योषा ९, ३२, ५
 अभि गोत्राणि सहसा १०, १०३, ७; साम. १८५५; अथर्व.
 १९, १३, ७; वा. य. १७, ३९; तै. सं. ४, ६, ४, २
 अभि जैत्रीरसचतं स्पृधानं ३, ३१, ४
 अभि तष्टेव दीधया मनीषां ३, ३८, १

अभि ते मञ्जुना पयः ९, ११, २; साम. ६५२
 अभि त्वं वीरं निर्वैणसं ६, ५०, ६
 अभि त्वं गावः पयसा ९, ८४, ५
 अभि त्वं पूर्यं मदं ९, ६, ३
 अभि त्वं मर्षं मदं ९, ६, २
 अभि त्वं मेघं पुरुषूतमुत्तमं १, ५१, १; साम. ३७६
 अभि त्रिपृष्ठं वृषणं ९, २०, २; साम. ५२८; १४०८
 अभि त्वा गोतमा गिरा जातवेदः १, ७८, १
 अभि त्वा गोतमा गिरानूषत ४, ३२, ९
 अभि त्वा देवः सवितामिः १०, १७४, ३; अथर्व. १, २९, ३
 अभि त्वा देव सवितः १, २४, ३; तै. सं. ३, ५, ११, ३
 अभि त्वा नक्तोरूपसः २, २, १, २
 अभि त्वा पाजो रक्षसः ६, २१, ७
 अभि त्वा पूर्वपीतये ८, ३, ७; साम. २५६; १५७३;
 अथर्व. २०, ९९, १
 अभि त्वा पूर्वपीतये १, १९, ९; नि. १०, ३७
 अभि त्वा योषणो वृषा ९, ५६, ३
 अभि त्वा वृषभा सुते ८, ४५, २२; साम. १६१; ७३८;
 अथर्व. २०, २२, १
 अभि त्वा झर नोडुमः ७, ३२, २२; साम. २३३; ६८०;
 अथर्व. २०, १२१, १; वा. य. २७, ३५; तै. सं.
 २, ४, १४, २
 अभि त्वा सिंधो शिञ्जित् १०, ७५, ४
 अभि द्यां महिना भुवं १०, ११९, ८
 अभि धुम्नं बृहद्यः ९, १०८, ९; साम. ५७९; १०११
 अभि धुम्नानि वनिनः ३, ४०, ७; अथर्व. २०, ६, ७
 अभि द्रोणानि बभ्रवः ९, ३३, २; साम. ७६५
 अभि द्विजन्मा त्रिवृद् १, १४०, २
 अभि द्विजन्मा ग्री रोचनानि १, १४९, ४; साम. १७७५
 अभि न ह्वा यूथस्य माता ५, ४१, १९; नि. ११, ४४
 अभि नक्षतो अभि ये तं २, २४, ६
 अभि नो देवीरवसा १, २२, ११
 अभि नो नयं वसु ६, ५३, २
 अभि नो वाजसातमं ९, ९८, १; साम. ५४९; १२३८
 अभि प्र गोपतिं गिरा ८, ६९, ४; साम. १६८; १४८९;
 अथर्व. २०, २२, ४; १२, १
 अभि प्र द्रुज्जनयो न ४, १९, ५
 अभि प्र भर वृषता वृषव ८, ८९, ४
 अभि प्रयांसि बाहसा ३, ११, ७; साम. १५५७
 अभि प्रयांसि सुषितानि ६, १५, १५

अभि प्र वः सुराघसः ८, ४९, १; साम. २३५; ८११;
 अथर्व. २०, ५१, १
 अभि प्रवंत समनेव ४, ५८, ८; वा. य. १७, ९६; नि. ७, १७
 अभि प्र स्थाताहेव ७, ३४, ५
 अभि प्रियाणि काव्या ९, ५७, २; साम. १७६२
 अभि प्रियाणि पवते ९, ७५, १; साम. ५५४; ७००
 अभि प्रियाणि पवते पुनानः ९, ९७, १२; साम. १०२१
 अभि प्रिया दिवस्पदं ९, १०, ९; साम. ११२७
 अभि प्रिया दिवस्पदा ९, १२, ८; साम. १२०४
 अभि प्रिया मरुतो या ८, २७, ६
 अभि प्रेहि दक्षिणतः १०, ८३, ७; अथर्व. ४, ३२, ७
 अभि ब्रह्मीरनूषत ९, ३३, ५; साम. ८७०
 अभि सुवेदमिर्भगाय २, २१, २
 अभिभूरहमागमं १०, १६६, ४
 अभि यज्ञं गृणीहि नः १, १५, ३; वा. य. २६, २१
 अभि यं देवीं निर्रक्तिः ७, ३७, ७
 अभि यं देव्यदितिः ७, ३८, ४
 अभि ये त्वा विभावति ५, ७९, ४
 अभि ये मिथो वसुषः ७, ३८, ५
 अभि यो महिना दिवं ३, ५९, ७; वा. य. ३८, १७; तै. सं.
 ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, १
 अभि वक्त्रा सुवसनानि ९, २७, ५०; साम. १४२७
 अभि वह्मय ऊतये ८, १२, १५
 अभि वह्निर्मल्यैः ९, ९, ६
 अभि वां नूनमग्निना ७, ६७, २
 अभि वायुं वीर्यपां ९, ९७, ४५; साम. १४२६
 अभि विप्रा अनूषत गावः ९, १२, २; साम. ११९७
 अभि विप्रा अनूषत सूच्यं ९, १७, ६
 अभि विद्यानि वार्या ९, ४२, ५
 अभिवृत्त्य सप्तस्तान् १०, १७४, २; अथर्व. १, २९, २
 अभि वेना अनूषत ९, ६४, २१
 अभि वो अर्चं पोष्यावतो ५, ४१, ८
 अभि वो देवीं धियं ७, ३४, ९
 अभि वो वीरमन्त्रसो मदेधु ८, ४६, १४; साम. ९१५
 अभि व्ययस्य खदिरस्य ३, ५३, १९
 अभि व्रजं न तक्षिषे ८, ६, २५
 अभिबल्लग्या चिदद्रिवः १, १३३, २
 अभि इयावं न कृशनेभिः १०, ६८, ११; अथर्व. २०, १६, ११
 अभिहने ते अद्रिवः १, ८०, १४
 अभिहये सदावृषं ८, ६८, ५

अभि सिध्नी अजिगात १, ३३, १३; तै. ब्रा. २, ८, ४, ४;
नि. ६, १६

अभि सुवानास इंदवः ९, १७, २

अभि सूयवसं नय १, ४२, ८

अभि सोमास आयवः ९, २३, ४

अभि सोमास आयवः ९, १०७, १४; साम. ५२८, ८५६

अभि स्वर्षाभिर्मिथः ७, ५६, ३

अभि स्वरं तु ये तव ८, १३, २८

अभि स्ववृद्धिं मदे अस्य युध १, ५२, ५

अभि हि सत्य सोमपाः ८, ९८, ५; साम. १२४८; अथर्व.
२०, ६४, २

अभीक आसां पदवीः ३, ५६, ४

अभीशुमेकमेकः १०, ४८, ७; नि. ३, १०

अभी न आ वयुस्व ४, ३१, ४

अभी नवंते अहुहः ९, १००, १; साम. ५५०

अभी नो अग्न उक्थस् १, १४०, १३

अभी नो अर्षा दिव्या ९, ९७, ५१; साम. १४२८

अभीश्ममध्या उत ९, १, ९

अभीमवन्वस्त्वभिष्टिभूतयः १, ५१, २

अभीमृतस्य दोहना अनुषत १, १४४, २

अभीमृतस्य विष्टं ९, ३४, ५

अभीवर्तेन हविषा १०, १७४, १; अथर्व. १, २९, १

अभीवृत्तं कुशतैविश्वरूपं १, ३५, ४; तै. ब्रा. २, ८, ६, १

अभी षतस्तदाभार ७, ३२, २४; साम. ३०९

अभी युगः सखीनां ४, ३१, ३; साम. ६८४; अथर्व.
२०, १२४, ३; वा. य. २७, ४१; ३६, ६; तै. आ.
४, ४२, ३

अभी युगस्त्वं रथि ८, ९३, २१

अभीध्वः पौर्यैः १०, ५२, ३

अभीहि सन्धो तवसः १०, ८३, ३; अथर्व. ४, ३२, ३

असुस्तु प्र देव्या ८, ९, १६; अथर्व. २०, १४२, १

अभूदिदं वयुनमो तु भूषत १, १८२, १

अभूदु पारमेतवे १, ४६, ११

अभूदु मा उ अंशवे १, ४६, १०

अभूदु वो विद्यते रत्नधेयं ४, ३४, ४

अभूदुषा इन्द्रतमा मघोनी ७, ७९, ३

अभूदुषा रुशतपुः ५, ७५, ९

अभूदुवः सविता वंशः ४, ५४, १; तै. ब्रा. ३, ७, १३, ४

अभूदु वीर गिवेणः ६, ४५, १३

अभूदुको रथिपते ६, ३१, १

अभूदुक्षीव्युः आयुः १०, २७, ७

अभ्याभि हि श्रवसा ९, ११०, ५; साम. १५०७; नि. ५, ४

अभ्यर्चं नभाकवत् ८, ४०, ४

अभ्यर्चत सुष्टुतिं गव्यम् ४, ५८, १०; अथर्व. ७, ८२, १;

वा. य. १७, ९८

अभ्यर्चं बृहद्यसः ९, २०, ४; साम. ९७१

अभ्यर्चं महानां ९, १, ४

अभ्यर्चं विचक्षण ९, ५१, ५

अभ्यर्चं सहस्रिणं ९, ६३, १२

अभ्यर्चं स्वायुध ९, ४, ७; साम. १०५३

अभ्यर्चं पानपच्युतः ९, ४, ८; साम. १०५४

अभ्यवस्थाः प्रजायंते ५, १९, १

अभ्यारमिद्वयः ८, ७२, ११; साम. १६०३

अभ्युणोति यज्ञग्नं ८, ७९, २

अभ्युणो न वाचा १०, ७७, १

अभ्राजि शार्धो मरुतः ५, ५४, ६; नि. ६, ४

अभ्रातरो न योषणः ४, ५, ५

अभ्रातुव्यो अना त्वं ८, २१, १३; साम. ३९९; १३८९;

अथर्व. २०, ११४, १

अभ्रातेव पुंस एति १, १२४, ७; नि. ३, ५

अभ्रं विष्टां भारता ३, २३, २

अभ्रं दन्मा मरुत स्तोमः १, १६५, ११

अभ्रं दान्मस्तोमान्म भरेम १, १२६, १; नि. ९, १०

अभ्रं महीदनाशवः ८, १, १४; अथर्व. २०, ११६, १;

तांक्षमा. ९, १०, १

अमासुरश्चिद्वययो युवं १०, ३९, ३

अमासुरि वित्तोः १, १७, ७

अमादेषां भियसा ५, ५९, २

अमाय वो मरुतः ८, २०, ६

अमित्रहा विचर्षणिः ९, ११, ७; साम. १४४७

अमित्रायुधो मरुतामिव ३, २९, १५

अमिनती देव्यानि व्रताति १, १२४, २

अमी य क्रक्षानि हितासः १, २४, १०; तै. आ. १, ११, २;

नि. ३, २०

अमी ये देवा स्थान १, १०५, ५; साम. ३६८

अमी ये पंचोक्षणः १, १०५, १०

अमी ये सप्त रश्मयः १, १०५, ९

अमीवहा वास्तोष्यते ७, ५५, १; नि. १०, १७

अमीषो वित्तं प्रति १०, १०३, १२; साम. १८६१; अथर्व.

३, २, ५; वा. य. १७, ४४; नि. ६, १२; ९, ३३

अमूरः कबिरदितिः ७, ९, ३

अमूरा विश्वा वृषणाविमा ७, ६१, ५

अमूरो होतान्यसादि ४, ६, २
 अमूया उप सूर्ये १, २३, १७; अथर्व. १, ४, २; वा. य. ६, २४
 अमूकैत रुशता ९, ६९, ५
 अमृतं जातवेदसं ८, ७४, ५
 अमेव नः सुहवा २, ३६, ३; वा. य. २६, २४
 अम्ययो यम्यध्वनिः १, २३, १६; अथर्व. १, ४, १
 अम्बितमे नदीतमे २, ४१, १६
 अम्यक्ता त इन्द्र कविरस्मे १, १६९, ३; नि. ६, १५
 अयं यः संजये पुरः ४, १५, ४
 अयं यज्ञो देवया अयं १, १७७, ४
 अयं यथा न आ भुवत् ८, १०२, ८; साम. ९४७
 अयं यो निश्चक्रमायं वयन्ते ४, ३, २
 अयं यो वज्रः पुरुषा १०, २७, २१
 अयं यो होता किं स १०, ५२, ३; नि. ६, ३५
 अयं रोचयद्दृचः ६, ३९, ४
 अयं वां कृष्णो अग्निना ८, ८५, ३
 अयं वां वमो अग्निना ८, ९, ४; अथर्व. २०, १३९, ४
 अयं वामद्विभिः सुतः ८, २२, ८
 अयं वां परि पिच्यते ४, ४९, २; तै. आ. ३, ३, ११, १
 अयं वां भागो निहितः ८, ५७, ४
 अयं वां मनुमत्तमः १, ४७, १; साम. ३०६
 अयं वां मित्रावरुणा २, ४१, ४; साम. ९१०; वा. य. ७, १९;
 तै. सं. १, ४, ५, १
 अयं विचर्षणिर्हितः ९, ६२, १०; साम. ५०८
 अयं विद्विन्नद्वीकं ६, ४७, ५
 अयं विप्राय दाक्षुषे १०, २५, ११
 अयं विश्वा अग्नि अयः ८, १०२, ९; साम. ९४८
 अयं विश्वानि विष्टति ९, ५४, ३; साम. ७५७
 अयं वृत्तश्चातयते ४, १७, ९
 अयं वेनश्चोदयत् १०, १२३, १; वा. य. ७, १६; तै. सं.
 १, ४, ८, १; नि. १०, ३९
 अयं यो वज्र ऋभवः ४, ३४, ३
 अयं ऋषवे अधजयन्तुत ४, १७, १०; तै. आ. २, ८, ३, ३
 अयं समह मा तन् १, १२०, ११
 अयं स यस्व शर्मन् १०, ६, १
 अयं स यो दिवस्पति ९, ३९, ४; साम. ९००
 अयं स यो वरिमाणं ६, ४७, ४
 अयं स शिक्ते १, १६४, २९; अथर्व. ९, १०, ७; नि. २, ९
 अयं सहस्रमृषिभिः ८, ३, ४; साम. १६०८; अथर्व.
 २०, १०४, २; वा. य. ३३, ८३
 अयं स होता यो द्विजन्मा १, १४९, ५; साम. १७७६

अयं सु तुभ्यं वरुण स्वधावः ७, ८६, ८
 अयं सूर्यं द्वयोपदक् ९, ५४, २; साम. ७५६
 अयं सो अग्निराहुतः ७, १, १६
 अयं सो अग्निर्यमिन् ३, २२, १; वा. य. १२, ४७; तै. सं.
 ४, २, ४, २
 अयं सोम इन्द्र तुभ्यं सुन्वे ७, २९, १
 अयं सोम इन्द्र तुभ्यं ९, ८८, १; साम. १४७१
 अयं सोमः कपर्दिने ९, ६७, ११
 अयं सोमश्चमू सुतो ५, ५१, ४
 अयं स्तुतो राजा वंदि १०, ६१, १६
 अयं स्वादुरिह मदिष्टः ६, ४७, २
 अयं ह यद्वा देवया उ ७, ६८, ४
 अयं ह येन वा ह्वं ८, ७६, ४
 अयं हि ते अमर्त्यः १०, १४४, १
 अयं हि नेता वरुणः ७, ४०, ४
 अयं होता प्रथमः ६, ९, ४
 अयं कविरकविपु ७, ४, ४
 अयं कस्तुरगृभीतः ८, ७९, १; तै. आ. २, ४, ७, ६
 अयं व स तुरो सद् १०, २५, १०
 अयं चक्रमिषणत्सूर्यस्य ४, १७, १४
 अयं जायत मनुषो धरीमणि १, १२८, १
 अयं त आ घृणे सुतः ९, ६७, १२
 अयं त इन्द्र सोमः ८, १७, ११; साम. १५९; ७२५;
 अथर्व. २०, ५, ५
 अयं त एमि तन्मा ८, १००, १
 अयं ते अस्तु हयैतः ३, ४४, १
 अयं ते अस्त्युपमेह्यवोक् १०, ८३, ६; अथर्व. ४, ३२, ६
 अयं ते मानुषे जने ८, ६४, १०
 अयं ते योनिर्ऋत्विगः ३, २९, १०; अथर्व. ३, २०, १; वा. य.
 ३, १४; १२, ५२; १५, ५६; तै. सं. १, ५, ५, १;
 ४, २, ३, १; ७, १३, ५; तै. आ. १, २, १, १६;
 २, ५, ८, ८
 अयं ते शर्यणावति ८, ६४, ११
 अयं ते स्तोमो अग्निः १, १६, ७
 अयं दक्षाय साधनः ९, १०५, ३; साम. ११००
 अयं दशस्यस्त्रयैभिः १०, ९९, १०
 अयं दिव ह्यति विश्वं ९, ६८, ९
 अयं दीर्घाय चक्षसे ८, १३, ३०
 अयं देवः सहसा ६, ४४, २२
 अयं देवानामपसामपस १, १६०, ४
 अयं देवाय जन्मने १, २०, १

अयं देवेषु जागृविः ९, ४४, ३
 अयं द्यावापृथिवी ९, ४४, २४
 अयं द्योतयदयुतः ९, ३९, ३
 अहं नामा वदति वल्लु वः १०, ६२, ४
 अयं निधिः सरमे १०, १०८, ७
 अयं नो विद्वान् ९, ७७, ४
 अयमकृणोदुषसः ९, ४४, २३
 अयमग्निः सहस्रिणः ८, ७५, ४; वा. य. १५, २१; तै. सं. २, ६, ११, १; ४, ४, ४, १
 अयमग्निः सुवीर्यस्येवो ३, १६, १; साम. ६०
 अयमग्निरुपयति १०, १७६, ४; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयमग्निर्विप्रयश्च १०, ६९, १२
 अयमग्ने जरिता स्वे १०, १४२, १
 अयमग्ने स्वे अपि ८, ४४, २८
 अयमस्मान्वनस्पतिः ३, ५३, २०
 अयमस्मासु काश्यः १०, १४४, २
 अयमस्मि जरितः पश्य ८, १००, ४
 अयमिन्द्र वृषाकपिः १०, ८६, १८; अथर्व. २०, १२६, १८
 अयमिन्द्रो मरुत्सखा ८, ७६, २
 अयमिह प्रथमो धायि ४, ७, १; वा. य. ३, १५, १५, २६; ३३, ६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अयसु ते समतसि १, ३०, ४; साम. १८३; १५९९, अथर्व. २०, ४५, १; नि. १, १०
 अयसु ते सरस्वति वसिष्ठः ७, ९५, ६
 अयसु त्वा विचर्वणे ८, १७, ७; अथर्व. २०, ५, १
 अयसु वां पुरुतमो रथीणां ३, ६२, २
 अयसुशानः पर्यङ्गि ६, ३९, २
 अयसु ह्य प्र देवयुः १०, १७६, ३; तै. सं. ३, ५, ११, १
 अयसु ह्य सुमहौ ७, ८, २
 अयमेक इत्या पुरुक ८, २५, १६
 अयमेमि विचाकशा १०, ८६, १९; अथर्व. २०, १२६, १९
 अयं पथा अनुविताः ४, १८, १
 अयं पुनान उपसः ९, ८६, २१; साम. ८२३
 अयं पूषा रथिभ्यः ९, १०१, ७; साम. ५४६; ८१८
 अयं भराय सानसिः ९, १०६, ३; साम. ६९५
 अयं मतवान्छकुनः ९, ८६, १३
 अयं मातायं पिता १०, ६०, ७
 अयं मित्रस्य वरुणस्य १, ९४, १२
 अयं मित्राय वरुणाय शंतमः १, १३६, ४
 अयं मिश्रो नमस्यः ३, ५९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ५
 अयं मे पीत उदियति ६, ४७, ३

अयं मे हस्तो भगवान् १०, ६०, १२; अथर्व. ४, १३, ६
 अयांसमग्ने सुक्षितिं २, ३५, १५
 अया बिचो विपानया ९, ६५, १२; साम. ८०५
 अया ते अग्ने विधेमोर्जे २, ६, २
 अया ते अग्ने सामिधा ४, ४, १५; तै. सं. १, २, १४, ६; नि. ३, २१
 अया धिया च गव्यया ८, ९३, १७; साम. १८८
 अया निजमिरोजसा ९, ५३, २; साम. १७१५
 अया पवस्व देवयुः ९, १०६, १४; साम. ७७२
 अया पवस्व धारया ९, ६३, ७; साम. ४९३; १२१६
 अया पवा पवस्वेना ९, ९७, ५२; साम. ५४१; ११०४
 अयाम धीवतो धियः ८, ९२, ११
 अयामि घोष इन्द्र ७, २३, २; अथर्व. १०, १२, २
 अयामि ते नमउक्तिं ३, १४, २
 अया रुचा हरिण्या ९, १११, १; साम. ४६३; १५९०
 अया वाजं देवहितं ६, १७, १५; साम. ४५४; अथर्व. १९, १२, १; २०, ६३, ३; १२४४, ६
 अया वीति परि स्त्राय ९, ६१, १; साम. ४९५; १२१०
 अया सोमः सुकृतया ९, ४७, १; साम. ५०७
 अया ह्र संसायया वावृथानं ६, २२, ६; अथर्व. २०, ३६, ६; अयुक्त सप्त शुंभुवः १, ५०, ९; अथर्व. १३, २, २४ २०, ४७, २१; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
 अयुक्तं सप्त हरितः ७, ६०, ३
 अयुक्तं सूर एतवां ९, ६३, ८; साम. १२१७
 अयुजो असमो नृभिः ८, ६२, २
 अयुजंत इन्द्र विश्वकृष्टीः १, १६९, २
 अयुद्ध इष्टुषा वृतं ८, ४५, ३; साम. १३४०
 अयुद्धसेनो विभ्वा १०, १३८, ५
 अयुयुत्सज्जनवद्यस्य सेनां १, ३३, ६
 अयो दंष्ट्रो अर्षिषा १०, ८७, २; अथर्व. ८, ३, २
 अयोद्धेव तुमैद आ हि जुह्वे १, ३२, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३; नि. ६, ४
 अरं हि व्मा सुवेधु नः ८, ९२, २६
 अरं कामाय हरयः १०, ९६, ७; अथर्व. २०, ३१, २
 अरं कृण्वन्तु वेदिं १, १७०, ४
 अरं क्षयाय नो महै ८, १५, १३
 अरण्यान्यरण्यानि १०, १४६, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६; नि. ९, ३०
 अरण्योर्निहितो जातवेदाः ३, २९, २; साम. ७९
 अरंत इन्द्र कुश्रये ८, ९२, २४; साम. १६६२
 अरं दासो न मीकृष्ये कराणि ७, ८६, ७

अरमतिरनवर्णो ८, ११, १२
 अरममाणो अत्येति ९, ७२, ३
 अरमयः सरपसः २, १३, १२
 अरमश्चाय गायति ८, २२, २५, साम. ११८
 अरं म उक्तयाग्न ४, ३२, २४
 अरं मे गन्तं हवनायास्मै ६, ६३, २
 अरइमानो येऽरया ९, ९७, २०
 अरा हवेदचरमा ५, ५८, ५; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 अराधि होता निषदा १०, ५३, २
 अराधि होता स्वर्निषत् १, ७०, ८
 अराधि काणे विकटे १०, १५५, १; नि. ६, ३०
 अरावीदंशुः सचमानः १, ७४, ५
 अरिन्त्रं वां दिवस्पृष्ट १, ४६, ८
 अरिष्टः स मर्तो विधि १०, ६३, १३
 अरुणप्सुरुषा अभूत् ८, ७३, १६
 अरुणो मा सकृद् ब्रूकः १, १०५, १८; नि. ५, २१
 अरुषस्य दुहितरा ६, ४२, ३
 अरुषो जनयगिरो ९, २५, ५
 अरुरुचतुपसः गृभिः ९, ८३, ३; साम. ८७७
 अरोरवीद् वृष्णो अस्य २, ११ १०
 अर्चेत् प्राचेत् ८, ६९, ८; साम. ३६२; अथर्व. २०, ९२, ५
 अर्चद् वृषा वृषभिः १, १७३, २
 अर्चत् एके महि साम मन्वत् ८, २९, १०
 अर्चेतस्वा हवामहे ५, १३, १
 अर्चन्ति नारीरपसो न विष्टिभिः १, ९२, ३; साम. १७५७
 अर्चां दिवे बृहते श्रूयं १, ५४, ३; नि. ६, १८
 अर्चांमि ते सुमतिं ४, ४, ८; तै. सं. १, २, १४, ३
 अर्चांमि वां वर्धायामो १०, १२, ४; अथर्व. १८, १, ३१
 अर्चां शक्राय श्वाकिने शची १, ५४, २
 अर्णांसि चित्प्राधाना ७, १८, ५
 अर्थमिद्धा उ अर्थिन १, १०५, २
 अर्थिनो यंति चेदर्थं ८, ७९, ५
 अर्थं वीरस्य श्रुतपां ७, १८, १६
 अर्थको न कुमारकः ८, ६९, १५; अथर्व. २०, ९२, १२
 अर्थमणं वरुण मिश्रमेणां ४, २, ४
 अर्थमणं बृहस्पतिं १०, १४१, ५; अथर्व. ३, २०, ७;
 वा. य. ९, २७; तै. सं. १, ७, १०, २
 अर्थमा जो अदितिः ३, ५४, १८
 अर्थम्यं वरुण मिश्रं वा ५, ८५, ७
 अर्थो वा गिरो अभ्यर्च १०, १४८, ३
 अर्थो विर्वा गाहुरेति १०, २०, ४

अर्वाक्षिरो अर्वातो नृभिः १, ७३, ९
 अर्वातो न श्रवसो भिक्षमाणा ७, ९०, ७; ९१, ७
 अर्वाग्रथं विश्वनारं ते ६, ३७, १
 अर्वाग्रथं नि यच्छतं ८, ३५, २२
 अर्वांछेहि सोमकामं स्वाहुः १, १०४, ९; अथर्व. २०, ८, २
 अर्वाङ् मिचक्रो मधुवाहनो १, १५७, ३; साम. १७६०
 अर्वाङ्गनरा दैत्येनावसा ७, ८२, ८
 अर्वाचीनं सु ते मनः ३, ३७, २; अथर्व. २०, १९, २
 अर्वाचीनो वसो भव ४, ३२, १४
 अर्वाची सुमगे भव ४, ५७, ६; अथर्व. ३, १७, ८; तै. आ.
 ६, ६, २
 अर्वाचं स्वा पुरुष्ठत् ८, ६, ४५; ३९, ३०
 अर्वाचं स्वा सुखे रथे ३, ४१, ९; अथर्व. २०, २३, ९
 अर्वाचं देव्यं जन् १, ४५, १०
 अर्वाचमया यथ्यं नृवाहणं २, ३७, ५
 अर्वाचा वां सस्यो १, ४७, ८
 अर्वाच्यो अद्या भवता २, २९, ६; वा. य. ३३, ५१
 अर्वा हव श्रवसे साति ९, ९७, २५
 अर्वावतो न आ गहि परा ३, ४०, ८; अथर्व. २०, ६, ८
 अर्वावतो न आ गह्यथो शक्र ३, ३७, ११; अथर्व. २०, २०, ४;
 ५७, ७
 अर्वा णः सोम शं गवे ९, ६१, १५; साम. १३३७
 अर्वां सोम शुमत्तमो ९, ६५, १९; साम. ५०३; ९९४
 अर्हन्तो ये सुदानवः ५, ५२, ५
 अर्हन्तिभर्षि सायकानि २, ३३, १०; तै. आ. ४, ५, ७
 अलातृणो वल इन्द्र ३, ३०, १०; नि. ६, २
 अलायस्य परशुर्ननाश ९, ६७, ३०
 अवंशे घामस्तभायद् २, १५, २
 अवः परेण पर एवा १, १६४. १७; अथर्व. ९, ९, १७
 अवः परेण पितरं ये १, १६४, १८; अथर्व. ९, ९, १८
 अवक्रक्षिणं वृषभं यथारं ८, १, २; साम. १३६१; अथर्व.
 २०, ८५, २
 अव क्रन्द क्षिणतो गृहाणां २, ४२, ३
 अव क्षिप दिवो अहमानं २, ३०, ५
 अव चक्ष ऋचीयमो ८, ६२, ६
 अव ते हेळो वरुण नमोभिः १, २४, १४; तै. सं. १, ५, ११, ३
 अव त्मना भरते केतवेदाः १, १०४, ३
 अव त्या बृहतीरिषो १०, १३४, ३
 अव स्वे इन्द्र प्रवतो ६, ४७, १४
 अवद्यामिव मन्यमाना ४, १८, ५
 अव धुतानः कलशां ९, ७५, ३; साम. ७०२

अव द्रष्टो अंशुमतीमतिष्ठ ८, ९६, १३; साम. ३२३;
अथर्व. २०, १३७, ७; तै. आ. १, ६, ३
अव दृग्धानि पिश्या सृजानो ७, ८६, ५
अव द्रक् अव त्रिका १०, ५९, ९
अव नो वृजिना शिशीहि १०, १०५, ८
अवन्तसन्नये गृहं ८, ७३, ७
अवन्तु नः पितरः सुप्रवाच १, १०६, ३
अवन्तु मासुषसो ६, ५२, ४
अवपतन्तीरवदन् १०, ९७, १७; वा. य. १२, ९१; तै. सं.
४, २, ६, ५
अव यच्छयेनो अस्मनीद् ४, २७, ३
अव यस्वं शतकतव १०, १३४, ४
अव यस्वे सदस्ये ८, ७९, ९
अवत्यां शुन आन्नाणि ४, १८, १३
अवर्धयन् सुभगं सस यज्ञीः ३, १, ४
अवर्मह इन्द्र दादहि भुधी नः १, १३३, ६
अवर्षीर्वर्षसुहु ५, ८६, १०
अवविद्धं तोग्यमप्सु १, १८२, ६
अव वेदिं होत्रामिर्व्रजेत ७, ६०, ९
अव सिंधुं वरुणो द्यौरिव ७, ८७, ६
अवसृजन्तुप स्मना १, १४२, ११
अवसृज पुनश्चे १०, १६, ५; अथर्व. १८, २, १०; तै. आ.
६, ४, २
अव सृजा वनस्पते १, १३, ११
अवसृष्टा परा पत ६, ७५, १६; साम. १८६३; अथर्व. ३, १९, ८;
वा. य. १७, ४५; तै. सं. ४, ६, ४, ४; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २३
अव स्पृधि पितरं योधि ५, ३, ९
अव स्र दुर्हणायतः १०, १३४, २; साम. १०९२
अव स्र यस्य वेषणे ५, ७, ५
अवस्तते स्तुवते कृष्णिषाय १, ११६, २३
अव स्य द्युराध्वनो नाम्ने ४, १६, २; अथर्व. २०, ७७, २
अव स्यमेव चिन्वती ३, ६१, ४
अव स्वयुक्ता दिव आ वृथा १, १६८, ४
अव स्वराति गरीरो ८, ६९, ९; अथर्व. २०, ९२, ६
अव स्वेदा ह्वाभितो १०, १३४, ५
अवा कल्पेपु नः पुमः १, ९, ७
अवा चचक्षे पद्मस्य सरवः ५, ३०, २
अवा नु कल्पयायान् १०, ५०, ५
अवा नो अग्न ऊतिभिः १, ७९, ७; साम. १५२४
अवा नो वाजयुं रथं ८, ८०, ६
अवावशंत धीतो ९, १९, ४

अवासां मववज्जहि १, १३३, ३
अवासृजः प्रथः श्वचयः १०, १३८, २
अवासृजंत जिन्नयो न ४, १९, २
अविता नो अजाश्वः ९, ६७, १०
अवितासि सुन्वतो ८, ३६, १
अविदृक्षं मित्रो ६, ४४, ७
अविन्ददिवो निहितं १, १३०, ३
अविन्दं ते अतिहितं १०, १८१, २
अविप्रे चिद्वयो दधन् ६, ४५, २
अविमो वा यदविधत् ८, ६१, ९
अविष्टं धीश्वश्विना ७, ६७, ६; तै. ब्रा. २, ४, २, ७
अविष्टो अस्मान्विश्वासु ७, ३४, १२
अवीश्रो अग्निहृद्वयान् ७, ३४, १४
अवीरामिव सामय १०, ८६, ९; अथर्व. २०, १२६, ९;
नि. ६, ३१
अवीवृध्नो अमृता ८, ८०, १०
अवीवृधन्त गोतमा ४, ३२, १२
अवेयमश्वैरुवतिः १, १२४, ११
अवोचाम कवये ५, १, १२; वा. य. १५, २५; तै. सं. ४, ४, ४, २
अवोचाम नमो अस्मा १, ११४, ११
अवोचाम निवचनानि १, १८९, ८
अवोचाम महते सौभगाय ८, ५९, ५
अवोचाम रङ्गाणा १, ७८, ५
अवो द्वाभ्यां पर एकया १०, ६७, ४; अथर्व. २०, ९१, ४
अवोरिस्था वां छर्दिषः ६, ६७, ११
अवोर्वा नूनमश्विना युवाङ्कः ७, ६७, ४
अव्ये पुनानं परि वार ९, ८६, २५
अव्ये वधुयुः पवते ९, ६९, ३
अव्यो वारे परि प्रियं ९, ५०, ३; साम. १२०७
अव्यो वारे परि प्रियो ९, ५, ६; साम. ११३३
अव्यो वारेभिः पवते ९, १०१, १६
अशोच्यगिनः समिधानो ७, ६७, २
अश्रापिनद्धं मनु १०, ६८, ८; अथर्व. २०, १६, ८; नि. १०, १२
अश्रमन्वती रीयते १०, ५३, ८; अथर्व. १२, २, २६; वा. य.
३५, १०; तै. आ. ६, ३, २
अश्रमास्यमवतं ब्रह्मणः २, २४, ४; नि. १०, १३
अश्रयाम तं काममग्ने ६, ५, ७; वा. य. १८, ७४; तै. सं.
१, ३, १४, ३
अश्रयाम ते सुमतिं देव १, ११४, ३
अश्रवं हि सूरिदावत्तरा वां १, १०२, २; तै. सं. १, १, १४, १;
नि. ६, ९

अश्वीरा तनूभैवति १०, ८५, ३०; अथर्व. १४, १, २७
 अश्वत्थे वो निषदन्ति १०, ९७, ५; वा. य. १२, ७९; ३५, ४;
 तै. सं. ४, २, ६, २
 अश्वं न गीर्भी रथ्यं ८, १०३, ७; साम. १५८४
 अश्वं न गूळहमश्विना १, ११७, ४
 अश्वं न त्वा वारवन्तं १, २७, १; साम. १७; १६३४;
 नि. १, २०
 अश्वमिर्द्धां रथप्रां ८, ७४, १०
 अश्वस्यात्र जनिमास्य २, ३५, ६
 अश्वा इवेदरुषालः ५, ५९, ५
 अश्वादिषायति यद्वदन्ति १०, ७३, १०
 अश्वान् या वाजिना ६, ६७, ४
 अश्वायन्तो गव्यन्तो १०, १६०, ५; अथर्व. २०, ९६, ५;
 तै. ब्रा. २, ५, ८, १२
 अश्वावति प्रथमो गोषु १, ८३, १; अथर्व. २०, २५, १
 अश्वज्वतीं सोमावतीं १०, ९७, ७; वा. य. १२, ८१; तै. सं.
 ४, २, ६, ४
 अश्वावतीगोमतीनं ७, ४१, ७; ८०, ३; अथर्व. ३, १६, ७;
 वा. य. ३४, ४०; तै. ब्रा. २, ८, ९, ९
 अश्वावतीगोमतीविश्ववारा १, १२३, १२
 अश्वावतीगोमतीविश्वसुविदो १, ४८, २
 अश्वावन्तं रथिनं वीरा १०, ४७, ५
 अश्वालो न ये ज्येष्ठास १०, ७८, ५
 अश्वालो ये वासुप ७, ७४, ४
 अश्विना परि वामिषः ३, ५८, ८
 अश्विना पिबतं मधु १, १५, ११; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
 अश्विना पुषदंससा १, ३, २
 अश्विना मधुसत्तमं १, ४७, ३
 अश्विना मधुपुत्तमो १, ५८, ९
 अश्विना यज्वरीरिषः १, ३, १
 अश्विना यद्व कर्हिचित् ५, ७४, १०
 अश्विना यामहूतमा ८, ७३, ६
 अश्विना वर्तिरस्मा १, ९२, १६; साम. १७३४
 अश्विना वाजिनीवसु ५, ७८, ३
 अश्विना वायुना युवं ३, ५८, ७
 अश्विनावेह गच्छतं ५, ७५, ७; नि. ३, २०
 अश्विनावेह गच्छतं ५, ७८, १
 अश्विना सु विचाकशत् ८, ७३, १७
 अश्विना स्वपे स्तुहि ८, २६, १०
 अश्विना हरिणावि ५, ७८, २
 अश्विनोरसनं रथं १, १२०, १०

अश्वी रथी सुरुष इत् ८, ४, २; साम. २७७
 अश्वेन चित्रास्वी ४, ५२, २; साम. १७२६
 अश्वो न क्रदो वृषभिः ९, ९७, २८
 अश्वो न क्रदन्जनिभिः ३, २६, ३
 अश्वो न चक्रदो वृषा ९, ६४, ३
 अश्वो वोळ्हा सुखं ९, ११२, ४; नि. ९, २
 अश्वस्य त्मना रथ्यस्य ४, ४१, १०
 अश्वयो वारो अभवः १, ३२, १२
 अषाळई युत्सु घृतना १, ९१, २१; वा. य. ३४, २०; तै. ब्रा.
 २, ४, ३, ८; ७, ४, १
 अषाळइसुप्तं घृतनासु ८, ७०, ४; साम. ११५६; अथर्व.
 २०, ९२, १९
 अषाळइो अग्ने वृषभो ३, १५, ४
 अष्टा महो दिवो १, १२१, ८
 अष्टौ पुत्रासो अदितेः १०, ७२, ८; तै. ब्रा. १, १३, २;
 तांज्य ब्रा. २४, १२, ६
 अष्टौ व्यकथत् ककुभः १, ३५, ८; वा. य. ३४, २४
 असच्च सच्च परमे व्योमन् १०, ५, ७
 असत्सु मे जरितः १०, २७, १
 असद्व्र सुवीर्यं ८, ३१, १८
 असन्धित्वे आहवनाणि ७, ८, ५
 असपत्नः सपत्नहा १०, १७४, ५; अथर्व. १, २९, ६
 असपरन सपत्नवती १०, १५९, ५
 असमं क्षत्रमसमा मनीषा १, ५४, ८
 असमार्तिं नितोशनं १०, ६०, २
 असंसृष्टो जायसे माधोः ५, ११, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ३
 असर्जि कलशां अभि ९, १०६, १२; साम. ९४२
 असर्जि रथ्यो यथा ९, ३६, १; साम. ४९०
 असर्जि वक्त्रा रथ्ये ९, ९१, १; साम. ५४३
 असर्जि वां स्थविरा वेधसा १, १८१, ७
 असर्जि वाजी तिरः पवित्रं ९, १०९, १९
 असर्जि रक्ष्मो दिव ९, ८६, ४६
 असश्रवः शतधारा ९, ८६, २७
 असश्रवा मघवद्भयो हि ७, ६७, ९
 असश्रवन्ती भूरिचारे ६, ७०, २; नि. ५, २
 असादि वृत्रो वद्धिः ७, ७, ५
 असाम यथा सुवखाय १, १७३, ९
 असामि हि प्रयज्यवः १, ३९, ९
 असाम्योजो विमृथा १, ३९, १०; नि. ६, २३
 असावन्वो असुर १०, १२२, ४

असावि ते जुजुषाणाय ५, ४२, १
 असावि देवं गोक्षजीकं ७, २१, १; साम. ३१३
 असावि सोम इन्द्र ते १, ८४, १; साम. ३४७, १०२८;
 तै. सं. १, ४, ३९, १
 असावि सोमः पुरुहूत १०, १०४, १
 असावि सोमो अरुषो ९, ८२, १; साम. ५६२; १३१६
 असाव्यं जुर्मदायासु ५, ६२, ४; साम. ४७३; १००८
 असिक्न्यां यजमानो ४, १७, १५
 असि यमो अस्यादित्यः १, १६३, ३; वा. य. २९, १४;
 तै. सं. ४, ६, ७, १
 असि हि वीर सेन्यो १, ८१, २; साम. १००३; अथर्व.
 २०, ५६, २
 असुनीते पुनरस्मासु १०, ५९, ६
 असुनीते मनो अस्मासु १०, ५९, ५; नि. १०, ४०
 असुमन्त्रं समं जहि १, १७६, ४
 असुमन्त्रमिन्द्र संसर्वं ८, १४, १५; अथर्व. २०, २९, ५
 असुत पूर्वो वृषभो ३, ३८, ५
 असुत वृश्निमहेते १, १६८, ९
 असुत प्र वाजिनो ९, ६४, ४; साम. ४८२; १०३४
 असुमन्देववीतये ९, ४६, १
 असुमन्देववीतये वाजयन्तो ९, ६७, १७; साम. १८१२
 असुमन्मन्त्रः पथा ९, ७, १; साम. ११२८
 असुमन्मन्त्र ते गिरः १, ९, ४; साम. २०५; अथर्व.
 २०, ७१, १०
 असेन्या वः पणयो १०, १०८, ६
 असौ च या न उर्वराद् ८, ९१, ६
 असौ य एषि वीरको ८, ९१, २
 असौ यः पंथा आदित्यो १, १०५, १६
 अस्त्राद्यामसुरो ८, ४२, १; वा. य. ४, ३०; तै. सं.
 १, २, ८, १
 अस्त्राभो मन्म पृथ्वी ८, ५२, ९; साम. १६७७; अथर्व.
 २०, ११९, १
 अस्त्राभ्यग्निः शिमीवज्जिः १, १४१, १३
 अस्त्राभ्यग्निरनरां सुलोको १०, ४५, १२; वा. य. १२, २९
 अस्ति देवा अंहोसः ८, ६७, ७
 अस्ति सोमो अयं सुतः ८, ९४, ४; साम. १७४; १७८५
 अस्ति हि वः सजात्यं ८, २७, १०; नि. ६, १४
 अस्ति हि वामिह स्तोता ५, ७४, ६
 अस्ति हि पमा मदाय १, ३७, १५
 अस्तीदमधिमन्थनं ३, २९, १
 अस्तु औषद् पुरो १, १३९, १; साम. ४६१

अस्तेव सु प्रतरं १०, ४२, १; अथर्व. २०, ८९, १
 अस्तोद्वं सोम्या १, १२४, १३
 अस्थुश्चित्रा उषसः ४, ५१, २
 अस्मभ्यं रोदसी रथिं ९, ७, ९; साम. ११३६
 अस्मभ्यं वाजिनीवसु ८, ५, १२
 अस्मभ्यं सु त्वमिन्द्र १०, १३३, ७
 अस्मभ्यं सु वृषण्वसु ८, २६, १५
 अस्मभ्यं गातुवित्तमः ९, १०६, ६
 अस्मभ्यं तद्विवो अन्नवः २, ३८, ११
 अस्मभ्यं तद्वसो वानाय २, १३, १३; १४, १२
 अस्मभ्यं तौ अपा वृषि ४, ३१, १३
 अस्मभ्यं त्वा वसुविदं ९, १०४, ४; साम. ५७५
 अस्मभ्यमिद्विद्वद्युः ९, २, ९; साम. १०४६
 अस्मा-अस्मा इद्वन्वसो ६, ४२, ४; साम. १४४३
 अस्मा इत्काव्यं वचः ५, ३९, ५
 अस्मा इदु रनाभिद् १, ६१, ८; अथर्व. २०, ३५, ८
 अस्मा इदु व्यदसु १, ६१, १५; अथर्व. २०, ३५, १५
 अस्मा इदु व्यसुपमं १, ६१, ३; अथर्व. २०, ३५, ३
 अस्मा इदु त्वष्टा तक्षत्र १, ६१, ६; अथर्व. २०, ३५, ६
 अस्मा इदु प्र तवसे तुराय १, ६१, १; अथर्व. २०, ३५, १;
 नि. ५, ११
 अस्मा इदु प्र भरा १, ६१, १२; अथर्व. २०, ३५, १२;
 नि. ६, २०
 अस्मा इदु प्रय इव १, ६१, २; अथर्व. २०, ३५, २
 अस्मा इदु ससिमिव १, ६१, ५; अथर्व. २०, ३५, ५
 अस्मा इदु स्तोमं १, ६१, ४; अथर्व. २०, ३५, ४
 अस्मा उक्थाय पर्वतरथ ५, ४५, ३
 अस्मा उ ते महि महे ६, १, १०; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ४
 अस्मा उपाल आतिरंतं ८, ९६, १
 अस्मा ऊ पु प्रभूतये ८, ४१, १
 अस्मा एतद्विष्यः चैव ६, ३४, ४
 अस्मा एतन्मह्यागूषं ६, ३४, ५
 अस्माकं व इन्द्रसुवमसि १, १२९, ४
 अस्माकं शिषिणीनां १, ३०, ११
 अस्माकं सु रथं उर ८, ४५, ९
 अस्माकं जोषध्वरं ४, ९, ७
 अस्माकं रवा मतीनां ४, ३२, १५
 अस्माकं त्वा सुतौ उप ८, ६, ४२
 अस्माकं देवा उभयाय १०, ३७, ११
 अस्माकं धृष्ण्याय रथो ४, ३१, १४
 अस्माकमसं अध्वरं ५, ४, ८

अस्माकमश्रे मधवस्तु दीदिह्यध १, १४०, १०
 अस्माकमश्रे मधवस्तु धास्या ६, ८, ६; तै. सं. १, ५, ११, २
 अस्माकमश्रे पितरः ४, ४२, ८
 अस्माकमश्रे पितरो मनुष्या ४, १, १३
 अस्माकमश्रे वामयं ८, ५, १८
 अस्माकमद्यान्तमं ८, ३३, १५
 अस्माकमातुर्वर्धय ३, ६२, १५
 अस्माकमित्सु शृणुहि ४, २२, १०
 अस्माकमिन्द्रः ससृतेषु १०, १०३, ११; साम. १८५९;
 अधर्व. १९, १३, ११; वा. य. १७, ४३; तै. सं. ४, ६, ४, ३
 अस्माकमिन्द्र दुष्टरं ५, ३५, ७
 अस्माकमिन्द्र भूतु ते ६, ४५, ३०
 अस्माकमिन्द्रावरुणा भरे ७, ८२, ९
 अस्माकमिन्द्रेहि नो ५, ३५, ८
 अस्माकमुत्तमं कृधि ४, ३१, १५
 अस्माकमूर्जो रथं १०, २६, ९
 अस्माकं मित्रावरुणावतम् २, ३१, १
 अस्माकैभिः सत्वभिः २, ३०, १०
 अस्मादहं तविषादीषमाणाः १, १७१, ४
 अस्माँ अवतु ते शतं ४, ३१, १०
 अस्माँ अविद्धि विश्वेन्द्र ४, ३१, १२
 अस्माँ इहा वृणीष्व ४, ३१, ११
 अस्मान्समर्थं पवमान ९, ८५, २
 अस्मान्सु तत्र चोदय १, ९, ६; अधर्व. २०, ७१, १२
 अस्मिन्न हन्द्रं पृथुसुतौ १०, ३८, १
 अस्मिन्पदे परमे २, ३५, १४
 अस्मिन्पदे अदाभ्या ५, ७५, ८
 अस्मिन्समुद्रे अध्युत्तर १०, ९८, ६
 अस्मिन्स्त्वैतच्छकपूत १०, १३२, ५
 अस्मै आ वहतं रथिं ८, ५, १५
 अस्मै ह्यं सचा सुते ८, ९७, ८
 अस्मै इन्द्रावृहस्पती ४, ४९, ४; तै. सं. ३, २, ११, १
 अस्मै इन्द्रावरुणा विश्ववारं ७, ८४, ४
 अस्मै इन्द्रो वरुणो ७, ८२, १०; ८३, १०
 अस्मै ऊ तु वृषणा १, १८४, २
 अस्मै तदिन्द्रावरुणा ३, ६२, ३
 अस्मै ता त इन्द्रं सन्तु १०, २२, १३
 अस्मै धेहि शुमतीं १०, ९८, ३
 अस्मै धेहि शुमद्यो ९, ३२, ६
 अस्मै धेहि अत्रो बृहत् १, ९, ८; अधर्व. २०, ७१, १४

अस्मै प्र यंधि मधवम् ३, ३६, १०; ति. ६, ७
 अस्मै रथिं न स्वयं १, १४१, ११
 अस्मै राधो दिवेदिवे ४, ८, ७
 अस्मै रुद्रा मेहना ८, ६३, १२; वा. य. ३३, ५०
 अस्मै वत्सं परि पंतं १, ७२, २
 अस्मै वर्षिष्ठा कृणुहि ४, २२, ९
 अस्मै वसूनि धाय ९, ६३, ३०
 अस्मै वीरो मरुतः ७, ५६, २४
 अस्मै श्रेष्ठेभिर्भौतुभिः ७, ७७, ५
 अस्मै सा वां माध्वी रातिः १, १८४, ४
 अस्मै सोम श्रियमधि १, ४३, ७
 अस्मै तित्तो अव्यध्याय २, ३५, ५
 अस्मै ते प्रतिहर्षते ८, ४३, २
 अस्मै बहूनामवसाय २, ३५, १२
 अस्मै भीमाय नमसा १, ५७, ३; अधर्व. २०, १५, ३
 अस्मै वयं यद्वावान ६, २३, ५
 अस्य क्रवा विचेतसो ५, १७, ४
 अस्य धा वीर ईवतो ४, १५, ५
 अस्य ते सख्ये वयं ९, ६१, २९; साम. ७७९
 अस्य ते सख्ये वयमियक्षंतः ९, ६६, १४
 अस्य त्रितः क्रतुना १०, ८, ७
 अस्य त्वेषा अजरा अस्य १, १४३, ३
 अस्य देवस्य मीळहुषः ७, ४०, ५
 अस्य देवस्य संसदि ७, ४, ३
 अस्य पिब छुमतः १०, ११६, २
 अस्य पिबतमश्विना ८, ५, १४
 अस्य पिब यस्य जज्जान ६, ४०, २
 अस्य पीत्वा मदानां देवो ८, ९२, ६
 अस्य पीत्वा मदानामिन्द्रो ९, २३, ७
 अस्य पीत्वा शतक्रवो १, ४, ८; अधर्व. २०, ६८, ८
 अस्य प्र जातवेदसो १०, १८८, २
 अस्य प्रजावतो गृहे ८, ३१, ४
 अस्य प्रतामनु सुतं ९, ५४, १; साम. ७५५; वा. य. ३, १६; तै. सं. १, ५, ५, १
 अस्य प्रेषा हेमना ९, ९७, १; साम. ५२६; १३९९
 अस्य मदे पुरु वर्षासि ६, ४४, १४
 अस्य मदे स्वयं दा क्रताय १, १२१, ४
 अस्य मदानो मध्वो २, १९, २
 अस्य मे छावापृथिवी २, ३२, १
 अस्य यामासो बृहतो १०, ३, ४
 अस्य रण्णा स्वस्वपव पुहिः २, ४, ४

अस्य वामस्य पलितस्य १, १६४, १; अथर्व. ९, ९, १;
नि. ४, २६

अस्य वासा उ अर्धेषा ५, १७, ३

अस्य वीरस्य बर्हिषि १, ८६, ४

अस्य वृष्णो व्योदन ८, ६३, ९

अस्य वो ह्यवसा ९, ९८, ८

अस्य व्रताति नाष्टये ९, ५३, ३; साम. १७१६

अस्य व्रते सजोषतो ९, १०२, ५

अस्य शासुरुभयासः १, ६०, २

अस्य शुष्मासो दृष्टानपवे १०, ३, ६

अस्य श्रवो नद्यः सप्त १, १०२, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, २

अस्य श्रिये समिधानस्य ४, ५, १५

अस्य श्रेष्ठा सुभगस्य ४, १, ६

अस्य श्रोणत्वा भुवः १, ८६, ५

अस्य श्लोको दिवीयते १, १९०, ४

अस्य सुवानस्य मन्दिनः २, ११, २०

अस्य स्तुषे महिमघस्य राघः १, १२२, ८

अस्य स्तोमेभिरौशजः १०, ९९, ११

अस्य स्तोमे मवोनः ५, १६, ३

अस्य हि स्वयशस्तरः ५, १७, २

अस्य हि स्वयशस्तरं ५, ८२, २

अस्या ऊ पु ण उप सातये १, १३८, ४; नि. ४, २५

अस्याजरासो दमां १०, ४६, ७; वा. य. ३३, १; तै. ब्रा. २, ७, १२, १

अस्येदिन्द्रो मदेष्वा अमे ९, १०६, ३; साम. ६९६

अस्येदिन्द्रो मुदेष्वा विश्वा ९, १, १०

अस्येदिन्द्रो वाहुषे वृष्णंश ८, ३, ८; साम. १५७४;
अथर्व. २०, ९९, २; वा. य. ३३, ९७

अस्येदु त्वेषसा १, ६१, ११; अथर्व. २०, ३५, ११

अस्येदु प्र ब्रहि पूर्व्याणि १, ६१, १३; अथर्व. २०, ३५, १३

अस्येदु भिषा गिरयश्च १, ६१, १४; अथर्व. २०, ३५, १४

अस्येदु मातुः सवनेषु १, ६१, ७; अथर्व. २०, ३५, ७;
नि. ५, ४

अस्येदेव प्र रिरिचे १, ६१, ९; अथर्व. २०, ३५, ९; तै. सं. २, ४, १४, २

अस्येदेव शवसा शुषन्तं १, ६१, १०; अथर्व. २०, ३५, १०

अस्येदेवा सुमतिः पप्रथाना १०, ३१, ६

अस्त्रमजस्तारणयः ४, ४, १२; तै. सं. १, २, १४, ५

अस्त्रापयद्भीतये ४, ३०, २१

अहं रन्धयं सृगवं १०, ४९, ५

अहं राजा वरुणो मर्द्ध ४, ४२, २

अहं राष्ट्री संगमनी १०, १२५, ३, अथर्व. ४, ३०, २

अहं रुद्राय चतुरा १०, १२५, ६; अथर्व. ४, ३०, ५

अहं रुद्रेभिर्वसुभिः १०, १२५, १; अथर्व. ४, ३०, १

अहं सप्त स्रवतो १०, ४९, ९

अहं सप्तहा नहुषो १०, ४९, ८

अहं स यो नववास्वं १०, ४९, ६

अहं सुवे पितरमस्य १०, १२५, ७; अथर्व. ४, ३०, ७

अहं सूर्यस्य परि यामि १०, ४९, ७

अहं सो अस्मि यः पुरा १, १०५, ७

अहं सोममाहनसं १०, १२५, २; अथर्व. ४, ३०, ६

अहं हि ते हरिवो ब्रह्म ८, ५३, ८

अहं हुवान आर्षे ८, ७४, १३

अहं होता न्यसीदं १०, ५२, २

अहं केतुरहं सूर्या १०, १२५, २

अहं गर्भमदधां १०, १८३, ३

अहं गुह्यगुह्यो अतिथिगवं १०, ४८, ८

अहं च त्वं च वृत्रहन् ८, ६२, ११; तै. सं. ७, ४, १५, १;
नि. १, ४

अहं चन तत्सूरिभिः ६, २६, ७

अहं तदासु चारयं १०, ४९, १०

अहं तष्टेव वन्धुरं १०, ११२, ५

अहं ता विश्वा चकरं ४, ४२, ६

अहं दां गृणते पूर्व्यं १०, ४९, १

अहन्नाहिं परिशयानं ३, ३२, ११; शत. ब्रा. ४, ५, ३, ३

अहन्नाहिं पर्वते शिश्रियाणं १, ३२, २; अथर्व. २, ५, ६;
तै. ब्रा. २, ५, ४, २

अहन्निन्द्रो अदहदमि ४, २८, ३

अहन्वृत्रं वृत्रतरं व्यंसं १, ३२, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३;
नि. ६, ४

अहन्वृत्रस्य चोषमः ८, ३२, २६

अहमत्कं कचये १०, ४९, ३

अहमपो अपिन्वसुक्षमाणा ४, ४२, ४

अहमस्मि महामहो १०, ११९, १२

अहमस्मि सपत्नहेन्द्र १०, १६६, २

अहमस्मि सहमाना १०, १४५, ५; अथर्व. ३, १८, ५

अहमिद्धि पितृष्यपरि ८, ६, १०; साम. १५२, १५००;
अथर्व. २०, ११५, १

अहमिन्द्रो न परा जिघ्र्य १०, ४८, ५

अहमिन्द्रो रोधो वक्षो १०, ४८, २

अहमिन्द्रो वरुणस्ते महि ४, ४२, ३

अहमेतं गन्धयमश्न्यं १०, ४८, ४
 अहमेताच्छाश्वसतो १०, ४८, ६
 अहमेव वात इव १०, १२५, ८; अथर्व. ४, ३०, ८
 अहमेव स्वयमिदं १०, १२५, ५; अथर्व. ४, ३०, ३
 अहं पितेव वेतसूँ १०, ४९, ४
 अहं पुरो मंदसानो ४, २६, ३
 अहं प्रत्नेन मन्मना ८, ६, ११; साम. १५०१; अथर्व.
 २०, ११५, २
 अहं शुवं वसुनः १०, ४८, १
 अहं भूमिमददामार्याय ४, २६, २
 अहं मनुभवं सूर्यश्चाहं ४, २६, १
 अहश्च कृष्णमहर्जुनं ६, ९, १; नि. २, २१
 अहस्ता यदपदी १०, २२, १४
 अहानि गुप्ताः पथाव १, ८८, ४
 अहा यद्विन्द सुदिना ७, ३०, ३
 अह्नाभ्यग्ने हविरास्ये १०, ९१, १५; वा. य. २०, ७९;
 तै. ब्रा. १, ४, २, १
 अहितेन चिद्वैता ८, ६२, ३
 अहिरिव भोगेः पर्येति ६, ७५, १४; वा. य. २९, ५१;
 तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. ९, १५
 अहेलता मनसा श्रुष्टि २, २३, ३
 अहेलमान उप याहि ६, ४१, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
 अहेम यज्ञं पथामुराणा ७, ७३, ३
 अहेयातारं कमपश्यदूँ १, ३२, १४
 आकरे वसोर्जरिता ३, ५१, ३
 आ कलशा अनुषत ९, ६५, १४
 आ कलशेषु धावति पवित्रे ९, १७, ४
 आ कलशेषु धावति श्येनः ९, ६७, १४
 आर्की सूर्यस्य रोचनात् १, १४, ९
 आ कृष्णेन रजसा वर्तमानः १, ३५, २; वा. य. ३३, ४३;
 ३४, ३१; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आकेनिपासो अहभिः ४, ४५, ६
 आ क्रन्दय बलमोजो ६, ४७, ३०; अथर्व. ६, १२६, २;
 वा. य. २९, ५६; तै. सं. ४, ६, ७, ७
 आक्षिप्स्वस्वपरा ३, ५५, ५
 आ क्षोदो महि वृत्तं ६, १७, १२
 आक्षण्यावानो वहन्ति ८, ७, ३५
 आगधिता परिगधिता १, १२६, ६; नि. ५, १५
 आ गन्ता मा रिषण्यत ८, २०, १; साम. ४०१
 आगन्देव ऋतुभिर्वर्धतु ४, ५३, ७
 आगान्त्भूणामिह ४, ३५, २

आगन्म वृत्रहन्तमं ८, ७४, ४; साम. ८९
 आ गावो अगमन्तु ६, २८, १; अथर्व. ४, २१, १;
 तै. ब्रा. २, ८, ८, ११
 आ गोमता नासत्या रथेन ७, ७२, १
 आ ग्ना अग्न ह्वावसे १, २२, १०
 आग्निं न स्ववृत्तिभिः १०, २१, १; साम. ४२०
 आग्निरगामि भारतो ६, १६, १९
 आग्ने गिरो दिव आ ७, ३९, ५
 आग्ने याहि मस्तसत्ता ८, १०३, १४
 अग्ने वह वरुणं १०, ७०, ११
 आग्ने वह हविरायाय ७, ११, ५
 आग्ने स्थूरं रथिं अर १०, १५६, ३; साम. १५२९
 आग्नेस्त्राय उक्षतीर्वहिः १०, ३०, १५
 आ प्रावभिरह्नयेभिः ५, ४८, ३
 आ च त्वावीं त्मना १, ३०, १४; साम. १०८५; अथर्व.
 २०, १२२, २
 आ वा गमद्यादि श्रवत् १, ३०, ८; साम. ७४५; अथर्व.
 २०, २६, २
 आ वा ता गच्छानुत्तरा १०, १०, १०; अथर्व. १८, १, ११;
 नि. ४, २०
 आ वा ये अग्निमिन्धवे ८, ४५, १; साम. १३३; १३३८;
 वा. य. ७, ३२; तै. ब्रा. २, ४, ५, ७; नि. ६, १४
 आ वा योवेव सूतरी १, ४८, ५
 आ च त्वामेता वृषणा ३, ४३, ४
 आ चन त्वा चिकित्सामो ८, ९१, ३
 आ च नो बहिः सदता ७, ५९, ६
 आ चर्षणिमा वृषभो १, १७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 आ च वहासि ताँ इह १, ७४, ६
 आ चष्ट आसां पाथो ७, ३४, १०; नि. ६, ७
 आ चिकित्तान सुकृत् ५, ६६, १
 आच्या जानु दक्षिणतो १०, १५, ६; अथर्व. १८, १, ५२;
 वा. य. १९, ६२
 आच्छद्दिधानैर्गुपितः १०, ८५, ४; अथर्व. १४, १, ५
 आ जिह्वन्ति साम्बेषां ६, ७५, १३; वा. य. २९, ५०;
 तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. ९, २०
 आ जने त्वेषसंस्त १०, ६०, १
 आ जनाय हृहणे ६, २२, ८; अथर्व. २०, ३६, ८
 आ जागृविर्विप्र ऋता ९, ९७, ३७; साम. १३५७
 आ जातं जातवेदसि ६, १६, ४२; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ जामित्येके अव्यत ९, १०१, १४; साम. १३८७
 आज्ञासः पृषणं रथे ६, ५५, ६
 आजितुरं सपतिं विश्व ८, ५३, ६

आतिपते नृपते स्वमिदि ८, ५४, ६
 आ जुहोता दुवस्वता ५, २८, ६; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 आ जुहोता स्वध्वरं ३, ९, ८; नि. ४, १४
 आ जुहान ईक्षो वंशः १०, ११०, ३; अथर्व. ५, १२, ३;
 वा. य. २९, २८; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ८
 आ जुहानो न ईक्षो देवो १, १८८, ३
 आजनगन्धि सुगन्धि १०, १४६, ६; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 आ त इन्द्रो मदाय कं ९, ६२, २०
 आ त इन्द्र महिमानं ८, ६५, ४
 आ त एता वचोयुजा ८, ४५, ३९
 आ त एत मनः पुनः १०, ५७, ४; वा. य. ३, ५४; तै. सं.
 १, ८, ५, २
 आ तक्षत सातिमस्मयं १, १११, ३
 आ तत्त इन्द्रायवः १०, ७४, ४; वा. य. ३३, २८
 आ तत्ते वस्त्रमंतुमः १, ४२, ५
 आ ते भज सौश्रवे १०, ४५, १०; वा. य. १२, २७;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 आ तिष्ठतं सुवृत्तं यो रथः १, १८३, ३
 आतिष्ठन्ते परि विश्वे ३, ३८, ४; अथर्व. ४, ८, ३; वा. य.
 ३३, २२; तै. ब्रा. २, ७, ८, १
 आ तिष्ठ रथं वृषणं १, १७७, ३
 आ तिष्ठ वृत्रहन्त्रं १, ८४, ३; वा. य. ८, ३३; तै. सं.
 १, ४, ३७, १
 आ तू गहि प्र तु द्रव ८, १३, १४
 आ तू न इन्द्रो शतदातु ७, ७२, ९
 आ तू न इन्द्र कौशिक १, १०, ११
 आ तू न इन्द्र क्षुमन्तं ८, ८१, १; साम. १६७, ७२८
 आ तू न इन्द्र मग्न ३, ४१, १; अथर्व. २०, २३, १
 आ तू न इन्द्र वृत्रहन् ४, ३२, १; साम. १८१; वा. य.
 ३३, ६५
 आ तू भर साकिरेत ३, ३६, २; तै. सं. १, ७, १३, ३
 आ तू पिच्छ कण्वमत् ८, २, २२
 आ तू विज्ज हरिमिन्द्रो १०, १०१, १०; नि. ४, १९
 आ तू सुमित्र दम्पते ८, ६९, १६; अथर्व. २०, ९२, १३
 आ ते अग्न इधीमहि ५, ६, ४; साम. ४१९; १०२२; अथर्व.
 १८, ४, ८८; तै. सं. ४, ४, ४, ६
 आ ते अग्न ऋचा हविः ५, ६, ५; साम. १०२३; तै. सं.
 ४, ४, ४, ६
 आ ते अग्न ऋचा हविः ६, १६, ४७
 आ ते कारो शुण्वामा ३, ३३, १०; नि. २, २७
 आ ते दक्षं वि रोचना ८, ९३, २६

आ ते दक्षं मयोयुवं ९, ६५, २८; साम. ४९८; ११३७
 आ ते दधामिद्रियं ८, ९३, २७
 आ तेन यावं मनसो १०, ३२०, १२
 आ ते पितमंरुतां सुन्न २, ३३, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 आ ते मह इन्द्रोत्पुत्र ७, २५, १; तै. सं. १, ७, १३, २
 आ ते रथस्य पूषन् १०, २६, ८
 आ ते रुचः पवमानस्य ९, २६, २४
 आ ते वसो मनो यमत् ८, ११, ७; साम. ८; ११६६;
 वा. य. १२, ११५
 आ ते वृषन् वृषणो ६, ४४, २०
 आ तेऽवो वरेण्यं ५, ३५, ३
 आ ते शुष्मो वृषम एतु ६, १९, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १;
 ८, ५, ९
 आ ते सपथं जवसे ३, ५०, २
 आ ते सिद्धामि कुक्ष्योः ८, १७, ५; अथर्व. २०, ४, २
 आ ते सुवर्णा अभिनन्तं एवैः १, ७९, २; तै. सं. ३, १, ११, ५
 आ ते स्वस्तिमीमह ६, ५६, ६
 आ ते हन् हरिवः क्षुरसिमे ५, ३६, २
 आत्मन्वन्नो दुहते ९, ७४, ४
 आत्मा ते वातो रज ७, ८७, २
 आत्मा देवानां भुवनस्य १०, १६८, ४
 आत्मानं ते मनसा रादजा १, १६३, ६; वा. य. २९, १७;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 आत्मा पितृस्तृवांसः ८, ३, २४
 आत्मा यज्ञस्य रक्षा ९, ६, ८
 आ स्वश्च सधस्तुतिं ८, १, १६
 आ स्वश्च सधस्तुतिं ८, १, १०; साम. २९५
 आ स्वशत्रवा गहि ८, ८२, ४
 आ स्वा कण्वा अहूयत १, १४, २
 आ स्वा कण्वा इहावसे ८, ३४, ४
 आ स्वागमं शान्तातिभिः ८, ३३७, ४; अथर्व. ४, १३, ५
 आ स्वा गिरोरधीरिवास्तुः ८, ९५, १; साम. ३४९
 आ स्वा गीर्भिमैहायुर्गं ८, ६५, ३
 आ स्वा गोभिरिव भजं ८, २४, ६
 आ स्वा प्रावा वदन्तिह ८, ३४, २; साम. १८०९
 आ स्वा जुवो रारहाणा अभि १, १३४, १
 आ स्वा नृहन्तो हरयो ३, ४३, ६
 आ स्वा नृहयुजा हरी ८, १७, २; साम. ६६७; अथर्व.
 २०, ३, २; २८, २; ४७, ८
 आ स्वा मवक्षुता हरी ८, ३४, ९

आ त्वा रथं यथोतये ८, ६८, १; साम. ३५४; १७७१;
नि. ५, ३
आ त्वा रथे हिरण्यये ८, १, २५; साम. १३६२
आ त्वा रम्भं न जिघ्र्यो ८, ४५, २०; नि. ३, २१
आ त्वा वहन्तु हरयो १, १६, १
आ त्वा विप्रा अनुच्ययुः १, ४५, ८
आ त्वा विशन्वाशवः १, ५, ७; अथर्व. २०, ६९, ५
आ त्वा विशन्विन्दवः ८, ९२. २२; साम. १९७; १६६०
आ त्वा शुक्रा अनुच्ययुः ८, ९५, २
आ त्वा सहस्रमा शतम् ८, १, २४; साम. २४५; १३९१
आ त्वा सुतास इन्द्वो ८, ४९, ३
आ त्वा हरयो वृषणो ६, ४४, १९
आ त्वा हयंतं प्रयुजो १०, ९६, १२; अथर्व. २०, ३२, २
आ त्वाहार्षमंतरेषि १०, १७३, १; अथर्व. ६, ८७, १;
वा. य. १२, ११; तै. सं. ४, २, १, ४; तै. ब्रा.
२, ४, २, ८
आ त्वा होता मनुर्हितो ८, ३४, ८
आ त्वेता नि धीदत् १, ५, १; साम. १६४, ७४०; अथर्व.
२०, ६८, ११
आत्सोम इन्द्रियो रसो ९, ४७, ३
आथर्वणायाश्विना दधीचे १, ११७, २२
आ दक्षिणा सृजते ९, ७१, १
आदक्षिणः प्रथमं दधिरे १, ८३, ४; अथर्व. २०, २५, ४
आ दधिक्राः शवसा ४, ३८, १०; तै. सं. १, ५, ११, ४;
नि. १०, ३१
आ दशभिर्विचस्वत ८, ७२, ८
आदस्य ते धवसयंतो १, १४०, ५
आदस्य शुष्मिणो रसे ९, १४, ३
आ दस्युष्टा मनसा ४, १६, १०
आदह स्वधामनु १, ६, ४; साम. ८५१; अथर्व. २०, ४०, ३;
६२, १२
आदाय द्येनो अभरव ४, २६, ७; नि. ११, १
आदारो वां मत्तीनां १, ४६, ५
आदिचे अस्य वीर्यस्य १, १३१, ५; अथर्व. २०, ७५, ३
आदिचे विश्वे क्रतुं १, ६८, ३
आदित्यश्चा बुधधाना ४, १, १८
आदिष्मन्स्य रेतसो ८, ६, ३०; साम. २०
आदित्या अव हिष्यता ८, ४७, ११
आदित्यानां वसूनां १०, ४८, ११
आदित्यानामवसा ७, ५१, १; तै. सं. २, १, ११, ६
आदित्या रुद्रा वसवः सुनीथा ३, ८, ८

आदित्या रुद्रा वसवो ७, ३५, १४; अथर्व. १९, ११, ४
आदित्या विश्वे मरुतश्च ७, ५१, ३
आदित्यासो अति क्षिप्रो १०, १२६, ५
आदित्यासो अदितयः ७, ५२, १
आदित्यासो अदितिः ७, ५१, २
आदित्यैरिन्द्रः सगणो १०, १५७, ३; साम. १११२; अथर्व.
२०, ६३, २; १२४, ५; तै. आ. १, २७, १
आदित्यासस्य चकिरन् ८, ५५, ५
आदिद्ध नेम इन्द्रियं ४, २४, ५
आदिद्धोत्तरं वृणते १, १४१, ६
आदिन्द्रः सत्रा तविधीर १०, ११३, ५
आदिन्मातृराविशद् १, १४१, ५
आ दिवस्पृष्टमश्वयुः ३, ३६, ६
आदीं शवस्यश्ववीद् ८, ७७, २
आदीं हंसो यथा गणम् ९, ३२, ३; साम. ७७०
आदीं के क्षिप्र्यमानास ९, ११०, ६; साम. १४९५
आदीं त्रितस्य योषणो ९, ३२, २; साम. ७७१
आदीमश्वं न हवितरो ९, ६२, ६; साम. १०१०
आदू मे निचरो युवत् ८, ९३, १५
आदू तु ते अनु क्रतुं ८, ६३, ५
आहध्नोति हविष्कृतिं १, १८, ८
आ देवानामग्रयावेह १०, ७०, २
आ देवानामपि पन्थां १०, २, ३; अथर्व. १९, ५९, ३;
तै. सं. १, १, १४, ३
आ देवानामभवः केतुस्ते ३, १, १७
आ देवो ददे बुध्या ७, ६, ७
आ देवो दूतो अजिरः १०, ९८, २
आ देवो यातु सविता ७, ४५, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
आ देव्यानि पार्थिवानि ५, ११३, १४
आ देव्यानि अवा चिकित्वा १, ७०, २
आ देव्या वृणीमहे ७, ९७, २
आथ रथं भानुमो ५, १, ११
आ चां तनोषि रश्मिभिः ४, ५२, ७
आद्रोदसी वितरं विष्कंभा ५, २९, ४
आ द्वाभ्यां हरिभ्यां २, १८, ४; नि. ७, ६
आ द्विर्वा अमिनो १०, ११६, ७
आ घर्णसिद्धं हविषो ५, ४३, १३
आ घावता सुहस्यः ९, ४६, ४; नि. २, ५
आधीषमाणायाः पतिः १०, २६, ६
आ धृष्वंस्मे दधाता ७, ३४, ४
आ धेनवः पयसा ५, ४३, १

आ धेनवो धुनयंताम् ३, ५५, १६
 आ धेनवो मामतेयं १, १५२, ६
 आध्रेण चिच्छेत् ७, १८, १७
 आ न ह्वाभिर्बिन्द्ये १, १८६, १; वा. य. ३३, ३४; ४७
 आ न ह्न्दो महीमिषं ९, ६५, १३
 आ न ह्न्दो शतमिवनं ९, ६७, ६
 आ न ह्न्दो शतमिवनं गवां ९, ६५, १७; साम. ८३५
 आ न ह्न्द प्रक्षसे १०, २२, ७
 आ न ह्न्द महीमिषं ८, ६, २३
 आ न ह्न्दो बृहस्पती ४, ३९, ३
 आ न ह्न्दो दूरादा ४, २०, १; वा. य. २०, ४८
 आ न ह्न्दो हरिमिषां ४, २०, २; वा. य. २०, ४९
 आ न ऊर्जं वहतमधिना युवं १, १५७, ४
 आ नः पवस्व धारया ९, ३५, १
 आ नः पवस्व पवमानः ९, ६९, ८
 आ नः पूषा पवमानः ९, ८१, ४
 आ नः प्रजां जनयतु १०, ८५, ४३
 आ नः शुष्मं नृपाक्षं ९, ३०, ३
 आ नः सहस्रशो भरा ८, ३४, १५
 आ नः सुतास ह्न्दवः ९, १०६, ९; साम. १३२८
 आ नः सोम पवमानः किं ९, ८१, ३
 आ नः सोमं पवित्रा ९, ६२, २१
 आ नः सोम संयतं ९, ८६, १८; साम. ११५४
 आ नः सोम सहो जुवो ९, ६५, १८; साम. ८३४
 आ नः सोमे स्वध्वर ८, ५०, ५
 आ नपातः शवसो ४, ३४, ६
 आ नस्तुजं रथिं ३, ४५, ४
 आ नस्तो गन्तु मत्सरः १, १७५, २; साम. १४३३
 आ नस्तुत उप वाजेभिः ४, २९, १
 आ नस्तोमसुप द्रवत् ८, ५, ७
 आ नस्तोमसुप द्रविष्यानो ८, ४९, ५
 आ नामभिर्मरुतो वक्षि ५, ४३, १०
 आ नार्थस्य दक्षिणा ८, २४, २९
 आ नासत्या गच्छतं द्यूते १, ३४, १०
 आ नासत्या शिभिः १, ३४, ११; वा. य. ३४, ४७
 आ निरेकमुत प्रियं ८, २४, ४
 आ निवर्तनं वर्तय १०, १९, ८; तै. सं. ३, ३, १०, १
 आ निवर्तं नि वर्तय पुनः १०, १९, ६
 आ नूनं यातमधिना रथेन ८, ८, २
 आ नूनं यातमधिनाश्वभिः ८, ८७, ५
 आ नूनं यातमधिनेमा ८, ९, १४; अथर्व. २०, १४१, ४

आ नूनं रघुवर्तमि ८, ९, ८; अथर्व. २०, १४०, ३
 आ नूनमधिना युवं ८, ९, १; अथर्व. २०, १३९, १
 आ नूनमधिनीर्द्वेभिः ८, ९, ७; अथर्व. २०, १४०, २
 आ नो अग्रे रथिं भर १, ७९, ८; साम. १५२५
 आ नो अग्रे वयोवृधं ८, ६०, ११; साम. ४३
 आ नो अग्रे सुचेतना १, ७९, ९; साम. १५२६; तै. ब्रा. २, ४, ५, ३
 आ नो अद्य समनसो ८, २७, ५
 आ नो अध्यावदधिना ८, २२, १७
 आ नो अधिना त्रिवृता १, ३४, १२
 आ नो गन्तं रिशादसा ५, ७१, १
 आ नो गन्तं रिशादसेमां ८, ८, १७
 आ नो गन्तं मयोयुवा ८, ८, १९
 आ नो गव्यान्वश्वया ८, ३४, १४
 आ नो गव्येभिरश्वैः ८, ७३, १४
 आ नो गव्येभिरश्वैर्वसवैः १, ६०, १४
 आ नो गहि सख्येभिः शिवे ३, १, १२
 आ नो गोत्रा दहंदि गोपते ३, ३०, २१
 आ नो गोमन्तमधिना ८, ५, १०
 आ नो दधिक्काः पथ्यां ७, ४४, ५
 आ नो दिव आ पृथिव्या ७, २४, ३
 आ नो दिवो बृहत् ५, ४३, ११; तै. सं. १, ८, २२, १
 आ नो देवः सविता त्रायमाणो ६, ५०, ८
 आ नो देवः सविता सावित्राद् १०, १००, ३
 आ नो देव शवसा ७, ३०, १
 आ नो देवानामुप वेतु १०, ३१, १
 आ नो देवेभिरुप देवहृति ७, १४, ३
 आ नो देवेभिरुप यातं ७, ७२, २
 आ नो शुम्भेरा श्रवोभिः ८, ५, ३१
 आ नो द्रप्सा मधुमन्तो १०, ९८, ४
 आ नो नावा मतीनां १, ४६, ७
 आ नो नियुद्धिः शतिनीभिः ७, २२, ५; वा. य. २७, २८; तै. ब्रा. २, ८, १, २
 आ नो नियुद्धिः शतिनीभिः १, १३५, ३
 आ नो बर्हिः सधमादे १०, ३५, १०
 आ नो बर्हिं रिशादसो १, २६, ४
 आ नो बृहन्ता बृहतीभिः ४, ४१, ११
 आ नो ब्रह्माणि मरुतः २, ३४, ६
 आ नो भज परमेष्ठु १, २७, ५; साम. १४९९
 आ नो भद्राः क्रतवो यंतु १, ८९, १; वा. य. २५, १४; तै. ४, १९

आ नो भर दक्षिणेनाभि ८, ८१, ६
 आ नो भर अगमिद्व ३, ३०, ११; तै. ब्रा. २, ५, ४, १;
 नि. ६, ७
 आ नो भर वृषणं शुभं ६, १९, ८
 आ नो भर व्यंजनं ८, ७८, २
 आ नो मखस्य दावने ८, ७, २७
 आ नो महीमरमति ५, ४३, ६
 आ नो मित्र सुदीतिभिः ५, ६४, ५
 आ नो मित्रावरुणा वृत्तेः ३, ६२, १६; साम. २२०; ६६३;
 वा. य. २१, ८; तै. सं. १, ८, २२, ३
 आ नो मित्रावरुणा हव्यजुष्टिं ७, ६५, ४; तै. ब्रा. २, ८, ६, ७
 आ नो यज्ञं दिविस्वशं ८, १०१, ९; वा. य. ३३, ८५
 आ नो यज्ञं नमोवृषं ३, ४३, ३
 आ नो यज्ञं भारती १०, ११०, ८; अथर्व. ५, १२, ८;
 वा. य. २९, ३३; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १३
 आ नो यज्ञाय तक्षत १, १११, २
 आ नो यातं दिवस्परि ८, ८, ४
 आ नो यातं दिवो अचष्टा ४, ४४, ५; अथर्व. २०, १४३, ५
 आ नो यातमुपश्रुति ८, ८, ५
 आ नो याहि परावतो ८, ६, ३६
 आ नो याहि महेमते ८, ३४, ७
 आ नो याहि सुतावतो ८, १७, ४; अथर्व. २०, ४, १
 आ नो याह्युपश्रुति ८, ३४, ११
 आ नो रत्नानि विभ्रता ५, ७५, ३; साम. १७४५
 आ नो रथि मद्च्युतं ८, ७, १३
 आ नो राधांसि सवित ७, ३७, ८
 आ नो रुद्रस्य स्तनवो ६, ५०, ४
 आ नो वायो महे तने ८, ४६, २५
 आ नो विश्व आस्कां १, १८६, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
 आ नो विश्वान्यश्विना ८, ८, १३
 आ नो विश्वामिरुतिभिः सजोषा ७, २४, ४; तै. ब्रा.
 २, ४, ३, ६; ७, १३, ४
 आ नो विश्वामिरुतिभिरश्विना ८, ८, १
 आ नो विश्वासु हव्य ८, ९०, १; साम. २६९; १४९२;
 अथर्व. २०, १०४, ३
 आ नो विश्वेषां रसं ८, ५३, ३
 आ नो विश्वे सजोषसो ८, ५४, ३
 आ नोऽनोभिर्मरुतो १, १६७, २
 आग्नेभ्यस्ते १०, १६३, ३; अथर्व. २, ३३, ४; २०, ९६, २०
 आन्यं दिवो मातरिश्वा १, ९३, ६; तै. सं. २, ३, १४, २
 आप इहा उ मेघजी १०, १३७, ६; अथर्व. ३, ७, ५; ६, ९१, ३

आपः धृणीत मेघजं १, २३, २१; १०, ९, ७; अथर्व.
 १, ६, ३
 आ पक्थासो मलानसो ७, १८, ७
 आपथयो विपथयो ५, ५२, १०
 आ प्रमाथ महिना ८, ७०, ६; साम. ८६३; अथर्व.
 २०, ८१, २; ९२, २१
 आपमुषी पार्थिवान्मुसु ६, ६१, ११
 आपमुषी विभावरी ४, ५२, ६
 आ प्रमौ पार्थिवं १, ८१, ५
 आ परमाभिरुत ६, ६२, ११
 आ पर्वतस्य मरुतो ४, ५५, ५
 आ पवमान धारय ९, १२, ९; साम. १२०३
 आ पवमान नो भरायो ९, २३, ३
 आ पवमान सुद्युतिं ९, ६५, ३; साम. ९०६
 आ पवस्व गविष्टये ९, ६६, १५
 आ पवस्व दिशो पत ९, ११३, २
 आ पवस्व मदिन्तम ९, २५, ६; ५०, ४; साम. १२०८
 आ पवस्व महीमिषं ९, ४१, ४; साम. ८९५
 आ पवस्व सहस्रिणं रथि सोम ९, ६३, १; साम. ५०१
 आ पवस्व सहस्रिणं रथि गोमन्तं ९, ६२, १२
 आ पवस्व सुवीर्य ९, ६५, ५; साम. ७८६
 आ पवस्व हिरण्यवद् ९, ६३, १८; वा. य. ८, ६३
 आ पशुं गांसि प्रथिवीं ८, २७, ७
 आ पश्वाताज्ञासत्या ७, ७२, ५; ७३, ५
 आपश्चित्पिप्यु स्रयो ७, २३, ४; अथर्व. २०, १२, ४;
 वा. य. ३३, १८
 आपश्चिद्र्मै पिन्वन्त ७, ३४, ३
 आपश्चिद्धि स्वयंशसः ७, ८५, ३
 आपानासो विवस्वतो ९, १०, ५; साम. ११२३
 आपान्तमन्युः १०, ८९, ५; तै. सं. २, २, १२, ३;
 तै. आ. १०, १, ९; नि. ५, १२
 आपी नो अस्मे पितरेव १०, १०६, ४
 आ पुत्रासो न मातरं ७, ४३, ३
 आपूर्णो अस्य कलशः ३, ३२, १५; अथर्व. २०, ८, ३
 आ पूषञ्चित्रवर्हिषं १, २३, १३
 आपो अद्यान्वचारियं १, २३, २३; १०, ९, ९; वा. य.
 २०, २२; तै. सं. १, ४, ४५, ३; ४६, २; तै. ब्रा.
 २, ६, ६, ५
 आपो अस्मान्मातरः १०, १७, १०; अथर्व. ६, ५१, २;
 वा. य. ४, २; तै. सं. १, २, १, १
 आपो न देवीरुप यंति १, ८३, २; अथर्व. २०, २५, २

आपो न सिंभुमभि यत् १०, ४३, ७; अथर्व. २०, १७, ७
 आपो भूयिष्ठा इत्येको १, १६१, ९
 आपो यं वाः प्रथमं ७, ७७, १
 आपो रेवतीः क्षयथा १०, ३०, १२
 आपो ह यद् वृहतीविंश १०, १२१, ७; अथर्व. ४, २, ६;
 वा. य. २७, २५, ३२, ७; तै. सं. २, २, १२, १;
 ४, १, ८, ५; तै. आ. १, २३, ८
 आपो हि छा मनोभुवः १०, ९, १; साम. १८३७; अथर्व.
 १, ५, १; वा. य. ११, ५०; ३६, १४; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. आ.
 ४, ४२, ४; १०, १, ११; नि. ९, २७
 आ प्यायस्व मविन्तम १, ९१, १७; वा. य. १२, ११४;
 तै. सं. १, ४, ३२, १; तै. आ. ३, १७, १
 आ प्यायस्व समेतु १, ९१, १६; ९, ३१, ४; वा. य.
 १२, ११२; तै. सं. ३, २, ५, ३; ४, २, ७, ४;
 ताज्य ब्रा. १, ५, ८
 आ प्र द्रव परावतो ८, ८२, १
 आ प्र द्रव हरिचो ५, ३१, २; नि. ३, २१
 आ प्र यात मरुतो ८, २७, ८
 आप्रा रजांसि दिव्यानि ४, ५३, ३
 आपुषायन्मभुन १०, ६८, ४; अथर्व. २०, १६, ४
 आ हुनं वृत्रहा ८, ४५, ४; साम. २१६
 आ भंदमाने उपके १, १४२, ७
 आ भन्दमाने उपसा ३, ४, ६
 आ भरतं शिक्षतं वज्रबाहू १, १०९, ७; तै. ब्रा. ३, ६, ११, १
 आ भात्यग्निरुषसां ५, ७६, १; साम. १७५२
 आ भानुना पार्थिवानि ६, ६, ६
 आ भारती सारतीभिः ३, ४, ८; ७, २, ८
 आभिर्विधेमाग्नये ८, २३, २३
 आभिष्टे अद्य गीर्भिः ४, १०, ४; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 आभि रघुषो मिथतीः ६, २५, २; तै. ब्रा. २, ८, ३, ३
 आभूत्वा सहजा वज्र १०, ८४, ६; अथर्व. ४, ३१, ६
 आभूषण्यं वो मरुतो ५, ५५, ४
 आभोगायं प्र १, ११०, २
 आ मध्वो अस्मा असिचन् १०, २९, ७; अथर्व. २०, ७६, ७
 आ मनीषामन्तरिक्षस्य १, ११०, ६
 आ मन्द्रमा वरेण्यं ९, ६५, २९; साम. ११३८
 आ मन्द्रस्य सनिष्यतो ३, २, ४
 आ मंत्रैरिद्र हरिभिः ३, ४५, १; साम. २४६; १७१८;
 अथर्व. ७, ११७, १; वा. य. २०, ५३; तै. आ.
 १, १२, २

आ मन्येथामा गतं ३, ५८, ४
 आ मा पृषन्नुप द्रव ६, ४८, १६
 आ मा मित्रावरुणेह ७, ५०, १
 आमास्तु पकैरय ८, ८९, ७; साम. १४३१; तै. सं.
 १, ६, १२, २; नि. ६, १४
 आ मित्रावरुणा भगं ९, ७, ८; साम. ११३५
 आ मित्रे वरुणे वयं ५, ७२, १
 आमूरज प्रलावतये ६, ४७, ३१; अथर्व. ६, १२६, ३;
 वा. य. २९, ५७; तै. सं. ४, ६, ६, ७
 आ मे अस्य प्रतीव्यं ८, २६, ८
 आ मे वचांस्युद्यता ८, १०१, ७
 आ मे हवं नासत्माश्विना ८, ८५, १
 आ यं हस्ते न खादिनं ६, १६, ४०; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 आ यः पप्रौ जायमान ६, १०, ४
 आ यः पप्रौ भानुना ६, ४८, ६
 आ यः पुरे नामिणीम् १, १४९, ३; साम. १७७४
 आ यः सोमेन जडरं ५, ३४, २
 आ यः स्वर्णं भानुना २, ८, ४
 आयं गौः पृश्नीरकमीत् १०, १८९, १; साम. ६३०; १३७६;
 अथर्व. ६, ३१, १; २०, ४८, ४; वा. य. ३, ६;
 तै. सं. १, ५, ३, १
 आयजी वाजसात्मा १, २८, ७; नि. ९, ३६
 आ यज्ञैर्देव मर्त्य ५, १७, १
 आयं जना अभिचक्षे ५, ३१, १२
 आ यत्पतत्येन्यः ८, ६९, १०; अथर्व. २०, ९२, ७
 आ यत्साकं यशसो ७, ३६, ६
 आ यदधान्वनन्वतः ८, १, ३१
 आ यद्विद्रश्च दृढदे ८, ३४, १६
 आ यद्विदे नृपतिं तेज आनद १, ७१, ८; वा. य. ३३, ११;
 तै. सं. १, ३, १४, ६
 आ यद् दुवः शतक्रव १, ३०, १५; साम. १०८६; अथर्व.
 २०, १२२, ३
 आ यद् दुवस्याद् दुवसे न कारः १, १६५, १४
 आ यद्वीर्यं हन्द्र विव्रता १, ६३, २
 आ यद्योनिं हिरण्यं वरुण ५, ६७, २
 आ यद्योनिं हिरण्यं आशुः ९, ६४, २०
 आ यदुहाव वरुणश्च नावं ७, ८८, ३
 आ यद्वज्रं हन्द्र धत्से ८, ९६, ५
 आ यद्वो योषणा रथं ८, ८, १०
 आ यद्वो सूर्या रथं ५, ७३, ५
 आ यद्वामीयचक्षसा ५, ६६, ६

आयने ते परायणे १०, १४२, ८; अथर्व. ६, १०६, १
 आयन्तारं महि स्थिरं ८, ३२, १४
 आ यज्ञः पत्नीर्गमन् ७, ३४, २०
 आ यं नरः सदानवो ५, ५३, ६; तै. सं. २, ४, ८, १
 आ यन्मा वेना अरुहन्तुतस्य ८, १००, ५
 आ यन्मे अश्वं २, ४, ५; नि. ६, १७
 आयमद्य सुकृतं प्रातरिच्छ १, १२५, ३
 आ यं धृगन्ति दिवि १, ५२, ४
 आ ययोस्त्रिंशत् तना ९, ५८, ४; साम. १०६०
 आ यस्ततन्ध रोदसी ६, १, ११; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
 आ यस्तस्यो भुवनानि ९, ८४, २
 आ यस्ते अग्न इधते ७, १, ८
 आ यस्ते सर्पिरासुते ५, ७, ९
 आ यस्मिन्ते स्वपाके ६, १२, २
 आ यस्मिन्सस रश्मयः २, ५, २
 आ यस्मिन्हस्ते नर्या ६, २९, २
 आ यस्य ते महिमानं ८, ४६, ३
 आ यातं नहुषस्परि ८, ८, ३
 आ यात मरुतो दिव ५, ५३, ८
 आ यातस्य भूषतं ७, ७४, ३; वा. य. ३३, १८
 आ यातं मित्रावरुणा जुषाणा ७, ६६, १९
 आ यातं मित्रावरुणा सुशस्ति ६, ६७, ३
 आ यास्वित्रः स्वपतिः १०, ४४, १; अथर्व. २०, ९४, १
 आ यास्वित्रो दिव आ ४, २१, ३
 आ यास्वित्रोऽवस उप ४, २१, १; वा. य. २०, ४७
 आ याहि कृण्वाम त ८, ६२, ४
 आ याहि पर्वतेभ्यः ८, ३४, १३
 आ याहि पूर्वैरति ३, ४३, २
 आ याहि वनसा सह १०, १७२, १; साम. ४४३
 आ याहि वस्या धिया १०, १७२, २
 आ याहि शश्वदुशत ६, ४०, ४
 आ याहि सुधुमा हि ते ८, १७, १; साम. १९१; ६६६; अथर्व.
 २०, ३, १; ३८, १; ४७, ७
 आ याहीम इन्द्रवो ८, २१, ३; साम. ४०२
 आ याहमे पथ्या अनु ७, ७, २
 आ याहमे समिधानो अवां ३, ४, ११; ७, २, ११
 आ याहद्विभिः सुतं ५, ४०, १
 आ याह्यर्थ आ परि ८, ३४, १०
 आ याह्यवाङ् उप ३, ४३, १
 आयुर्विंशायुः परि १०, १७, ४; अथर्व. १८, २, ५५;
 तै. अ. ६, १, २

आ युवानः कवयो ६, ४२, ११
 आ यूथेव क्षुमति पथां ४, २, १८; अथर्व. १८, ३, २३
 आ ये तन्वन्ति राशिमभिः १, १९, ८
 आ ये तस्थुः पृथतीषु ५, ६०, २
 आ ये रजांसि तथिषीभिः १, १६६, ४
 आ ये विश्वा पार्थिवानि ८, ९४, ९
 आ ये विश्वा स्वपत्यानि तस्थुः १, ७२, ९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०
 आ यो गोभिः सुजयत ९, ८४, ३
 आ योनिमग्निष्ठैतवन्तम ३, ५, ७
 आ योनिमरुणो रुहत् ९, ४०, २; साम. ९२५
 आ यो मूर्धानं पित्रोः १०, ८, ३
 आ यो योनिं देवकृतं ७, ४, ५
 आ यो वना तातृषाणो २, ४, ६
 आ यो विवाथ सचथाय १, १५६, ५
 आ यो विश्वानि वार्या ९, १८, ४
 आरुह्येव मध्वे १०, १०६, १०
 आ रयिमा सुचेतुनं ९, ६५, ३०; साम. ११३९
 आराच्छुमप बाधस्व १०, ४२, ७; अथर्व. २०, ८९, ७;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ७; नि. ५, २४
 आ राजाना मह ऋतस्य ७, ६४, २
 आ रिख किकिरा कृणु ६, ५३, ७
 आ रुक्मैरा युधा ५, ५२, ६; नि. ६, १६
 आ रुद्रास इन्द्रवन्तः ५, ५७, १; नि. ११, १५
 आरे अघा को न्वित्था १०, १०२, १०
 आरे अस्मदमतिमारे ४, ११, ६
 आरे ते गोष्ठसुत १, ११४, १०; तै. सं. ४, ५, १०, ३
 आरे सा वः सुदानवो १, १७२, २
 आरोका इव घेदहो ८, ४३, ३
 आ रोदसी अपृणदा स्वः ३, २, ७; वा. य. ३३, ७५
 आ रोदसी अपृणा जायमान ३, ६, २
 आ रोदसी अपृणादोत १०, ५५, ३
 आ रोदसी वृहती वेविदानः १, ७२, ४
 आ रोदसी हर्यमाणो १०, २६, ११; अथर्व. २०, ३२, १
 आ रोहत्यायुः १०, १८, ६; अथर्व. १२, २, २४; तै. आ.
 ६, १० १
 आर्चस्य मरुतः १, ५२, १५
 आर्द्धिषेणो होत्रम् १०, २८, ५; नि. २, ११
 आकाका या रुहसीर्णी ६, ७५, १५
 आ व इन्द्रं किंवि यथा १, ३०, १; साम. २१४
 आ व ऋजस ऊजां १०, ७६, १; नि. ६, २१

आ वंसते मचवा वीरवधश ८, १०३, ९; साम. ८७९
 आवः कुलमिन्द्र बरिमन् १, ३३, १४
 आवः शमं वृषभं तुम्बा १, ३३, १५
 आ वक्षि देवाँ इह विप्र २, ३६, ४; अथर्व. २०, ६७, ५
 आ वच्यस्व महि प्तरो ९, २, २; साम. १०३८
 आ वच्यस्व सुदक्ष ९, १०८, १०; साम. १०१२
 आवर्त्तस्व शकुने अग्रमा २, ४३, ३
 आवर्द्धिर् यमुना ७, १८, १९
 आवर्त्ततीरध तु १०, ३०, १०
 आवहन्ती पोष्या वायाणि १, ११३, १५
 आवहन्त्यरुणीजैतिषा ४, १४, ३
 आ वहये पराकात् ८, ५, ३१
 आ वां वेष्टाश्विना ५, ४१, ३
 आ वां रथं युवतिः १, ११८, ५
 आ वां रथं दुहिता सूर्यस्य १, ११६, १७
 आ वां रथमवस्थां व्युष्टौ ७, ७१, ३
 आ वां रथं पुरुमायं मनोजुवं १, ११९, १
 आ वां रथो अश्विना १, ११८, १
 आ वां रथो नियुस्वानक्षद १, १३५, ४
 आ वां रथो रथानां ५, ७४, ८
 आ वां रथो रोदसी ७, ६२, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 आ वां रथोऽवनिर्न १, १८१, ३
 आ वां राजानावध्वरे ७, ८४, १
 आ वां वयोऽथासो ६, ६३, ७
 आ वां वहिष्ठा इह ते ४, १४, ४
 आ वां वाहिष्ठो अश्विना ८, २६, ४
 आ वां विप्र इहावसे ८, ८, ९
 आ वां विश्वाभिरुतिभिः ८, ८७, ३
 आ वां विश्वाभिरुतिभिः ८, ८, १८
 आ वां श्वेनासो अश्विना वह १, ११८, ४
 आ वां सहस्रं हरय ४, ४६, ३
 आ वां सुम्ने वरिमन् ७, ६३, १
 आ वां सुम्नैः शंयू इव १०, १४३, ६
 आ वां प्रावणिो अश्विना ८, ४२, ४
 आ वाजा यातोप न क्रुस्तः ४, ३४, ५
 आ वात वाहि भेषजं १०, १३७, ३; अथर्व. ४, १३, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै. ब्रा. ४, ४२, १
 आ वातस्य ध्रजतो ७, ३६, ३
 आ वां दानाय ववृतीय दक्षा १, १८०, ५
 आ वां धियो ववृत्पुश्वान् १, १३५, ५
 आ वां नरा मनोजुषो ५, ७५, ६

आ वामगन्तुसतिर्वा १०, ४०, १२; अथर्व. १४, २, ५
 आ वामश्वातः शुचयः १, १८१, २
 आ वामश्वातः सुयुजो ५, ६२, ४
 आ वामश्वातो अभिमातिषाह ६, ६९, ४
 आ वामुपस्थमद्रुहा २, ४१, २१; नि. ९, ३७
 आ वामुताय केशिनीरनुष १, १५१, ६
 आ वां भूपन्क्षितयो जन्म १, १५१, ३
 आ वां मित्रावरुणा हव्य १, १५२, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
 आ वायो भूष शुचिषा ७, २२, १; वा. य. ७, ७; तै. सं.
 १, ४, ४, १; ३, ४, २, १
 आ विशाला मिशता २, १८, ५
 आ विष्णुमन्त्रिमरुतः १, ८८, १; नि. ११, १४
 आ विवाध्या परिपः २, २३, ३
 आविरभून्महि माघोने १०, १०७, १
 आ विवासम्परावतो ९, ३९, ५; साम. ९०२
 आविषान्कलशं सुतो ९, ६२, १९; साम. ४८९
 आ विश्वतः प्रत्यज्जा २, १०, ५; वा. य. ११, २४; तै. सं.
 ४, १, २, ५
 आ विश्वदेवं सत्पति ५, ८२, ७; तै. सं. ३, ४, ११, २
 आ विश्ववाराश्विना गतं नः ७, ७०, १
 आ विष्णो वधते चारुसा १, १५५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४;
 नि. ८, १५
 आ वृत्रहणा वृत्रहभिः ६, ६०, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १
 आ वृषस्व पुरुवलो ८, ६१, ३
 आ वृषस्व महामह ८, २४, १०
 आ वेधसं नीलपृष्ठं वृहन्तं ५, ४३, १२; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 आ वो भियं यत्थिां १०, १०१, ९
 आ वो मक्षू तनाय कं १, ३९, ७
 आ वो यक्ष्यमृतत्वं १०, ५२, ५
 आ वो यन्तुद्वाहासो ५, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ३
 आ वो यस्व द्विर्बहो १, १७६, ५
 आ वो राजानं अध्वरस्य ४, ३, १; साम. ६९; तै. सं.
 १, ३, १४, १
 आ वो रुक्मयुमौशिनो १, १२२, ५
 आ वो वहंतु सप्तयो रघुप्यदः १, ८५, ६; अथर्व. २०, १३, २
 आ वो वाहिष्ठो वहतु ७, ३७, १
 आ वो होता जोहवीति ७, ५६, १८
 आ शर्मं पर्वतानां वृणीमहे ८, ३१, १०
 आ शर्मं पर्वतानामोतापां ८, १८, १६
 आशसनं विशसनं १०, ८५, ३५; अथर्व. १४, १, २८
 आशीत्या नवत्याया २, १८, ६

आशुः शिशानो वृषभो १०, १०३, १; साम. १८४९;
अथर्व. १९, १३, २; वा. य. १७, ३३; तै. सं.
४, ६, ४, १; नि. १, १५
आशुं दधिकां तसु लु ४, ३९, १
आशुं दूतं विवस्वतो ४, ७, ४
आशुभिश्चिद्यान्वि २, ३८, ३
आ शुभा यातमग्निना ७, ६८, १
आशुरर्षे बृहन्मते ९, ३९, १; साम. ८९८
आ शृण्वते अद्विषता ४, ३, ३
आ ह्येनस्य जवसा १, ११८, ११; नि. ६, ७
आशुत्कर्णे श्रुधी हवं १, १०, ९; नि. ७, ६
आश्विनावश्वावलेषा १, ३०, १७
आ शैत्रेयस्य जंतवो ५, १९, ३
आ स एतु य ईषद ८, ४६, २१
आ संयतमिन्द्र नः ६, २२, १०; अथर्व. २०, ३६, १०
आ सैखायः सबर्हुवां ६, ४८, ११
आ सत्यो यातु मघवां ४, १६, १; अथर्व. २०, ७७, १
आ सवं सविशुष्या ८, १०२, ६; तै. सं. ३, १, ११, ८
आसन्नाणासः शवसानं ६, ३७, ३; नि. १०, ३
आ सहस्रं पथिमिरिन्द्र ६, १८, ११
आसां पूर्वासामहसु १, ११४, ९
आसीनासो अरुणीनां १०, १५, ७; अथर्व. १८, ३, ४३;
वा. य. १९, ६३
आ सीमरोहस्तुयमा ३, ७, ३
आ सुगम्याय सुगम्यं ८, २२, १५
आ सुते सिचत श्रियं ८, ७२, १३; साम. १४८०; वा. य.
३३, २१
आ सुष्ठुती नमसा वर्तयध्वै ५, ४३, २
आसु ध्मा णो मघवन् ६, ४४, १८
आ सुव्ययन्ती यजते १०, ११०, ६; अथर्व. ५, १२, ६; वा. य.
२९, ३१; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, ११
आ सूर्यं न रश्मयो ध्रुवासः १, ५२, ३
आ सूर्यो अरुहच्छुक्रं ५, ४५, १०
आ सूर्यो न आनुमग्निः ६, ४, ६
आ सूर्यो यातु सप्तमः ५, ४५, ९
आ सोता परि शिचता ९, १०८, ७; साम. ५८०; १३९४
आ सोम सुवानो आग्निभिः ९, १०७, १०; साम.
५१३; १६८९
आ स्तुतासो मरुतो ७, ५७, ७
आस्थापयन्त युवति युवानः १, १६७, ६
आज्ञो वृकस्य वर्तिकां १, ११६, १४

आ स्मा रथं वृषपाणेसु १, ५१, १२
आस्मिन्पिशंगमिन्द्रो ९, २१, ५
आ स्वमघ युवमानो अजरः १, ५८, २
आहं सरस्वतीवतोः ८, ३८, १०
आहं पितृन्सुविद्वद्गो १०, १५, ३; अथर्व. १८, १, ४५;
वा. य. १९, ५६; तै. सं. २, ६, १२, ३
आ हरयः ससृजिरे ८, ६९, ५; साम. १४९०; अथर्व.
२०, २२, ५, ९२, २
आ हर्यताय छृण्वे ९, ९९, १; साम. ५५१
आ हर्यतो अर्जुने अत्के ९, १०७, १३; साम. ७६८
आहार्यं त्वाविदं त्वा १०, १६१, ५; अथर्व. ८, १, २०;
२०, ९६, १०
आ हि धावागृथिवी अन्न १०, १, ७
आ हि रश्मतमग्निना ८, २२, ९
आ हि ध्मा याति नर्यः ४, २९, २
आ हि ध्मा सूतवे पिता १, २६, ३
आ होता मन्द्रो विद्वधानि ३, १४, १
इच्छन्त रेतो मिथस्तानुषु १, ६८, ८
इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखा ३, ३०, १; वा. य. ३४, १८
इच्छन्ति देवाः सुन्वतं ८, २, १८; साम. ७२१; अथर्व.
२०, १८, ३
इच्छन्तस्य यच्छिरः १, ८४, १४; साम. ९१४; अथर्व.
२०, २१, २; तै. ब्रा. १, ५, ८, १
इत्थामग्ने पुरुदंसं ३, १, २३; ५, ११; ६, ११; ७, ११;
१५, ७; २२, ५; २३, ५; साम. ७६; वा. य.
१२, ५१; तै. सं. ४, २, ४, ३
इळायास्त्वा पदे वयं ३, २९, ४; वा. य. ३४, १५; तै. सं.
३, ५, ११, १
इळा सरस्वती मही १, १३, ९; ५, ५, ८
इत जती वो अजरं ८, २९, ७; साम. २८३; अथर्व.
२०, १०५, ३
इति विद्धि त्वा धना १०, १२०, ४; अथर्व. ५, २, ४
इति चिन्तु प्रजायै ५, ४१, १७
इति चिन्मन्धुमग्निजः ५, ७, १०
इति त्वाग्ने वृष्टिहव्यस्य १०, ११५, ९
इति त्वा देवा इम १०, २५, १८
इति वा इति मे मनो १०, ११९, १
इति स्तुतासो असया ८, ३०, २
इतो वा साति १, ६, १०; अथर्व. २०, ७०, ६
इथा धीवन्तमदिवः ८, २, ४०; नि. ३, १६

इत्था यथा त ऊतये ५, २०, ४
 इत्था हि सोम इन्मदे १, ८०, १; साम. ४१०
 इदं यमस्य सादनं १०, १३५, ७
 इदं वचः पज्जनाय ७, १०१, ५; तै. आ. १, २९, १
 इदं वचः शतसाः ७, ८, ६
 इदं वपुर्निवचनं ५, ४७, ५
 इदं वसो सुतमंघः ८, २, १; साम. १२४; ७३४
 इदं वामास्ये हविः ४, ४९, १; तै. सं. ३, ३, ११, १
 इदं वां महिरं मधु ८, ३८, ३; साम. १०७५
 इदं विष्णुं चक्रमे १, २२, १७; साम. २२२; १६६९;
 अथर्व. ७, २६, ४; वा. य. ५, १५; तै. सं.
 १, २, १३, १; नि. १२, १९
 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागाच्च १, ११३, १; साम. १७४९;
 नि. २, १९
 इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं १०, १७०, ३; साम. १४५५
 इदं सु मे जरिताः १०, २८, ४; नि. ५, ३
 इदं स्वरिदमिदं १०, १२४, ६
 इदं ह नूनमेषां ८, १८, १
 इदं हविर्मवन्न १०, ११६, ७; नि. ७, ६
 इदं हि वां प्रदिधि ५, ७६, ४
 इदं ह्यनवोजसा ३, ५१, १०; साम. १६५; ७३७
 इदं कवेरादित्यस्य २, २८, १
 इदं त एकं पर ऊत १०, ५६, १; साम. ६५; अथर्व.
 १८, ३, ७; तै. आ. ३, ७, १, ३; तै. आ. ६, ३, १, ४, २
 इदं ते पात्रं सनवित्तं १०, ११२, ६
 इदं ते सोम्यं मधु ८, ६५, ८
 इदं ह्यपात्रमिन्द्रपानं ६, ४४, १६
 इदं धावाप्रथिवी सख्यं १, १८५, ११; तै. आ. २, ८, ४, ८
 इदं नमो वृषभाय १, ५१, १५
 इदमकर्म नमो १०, ६८, १२; अथर्व. २०, १६, १२
 इदमग्ने सुभितं १, १४०, ११
 इदमापः प्र वहत १, २३, २२; १०, ९, ८; अथर्व. ७, ८९, ३;
 वा. य. ६, १७
 इदमित्था सौत्रं १०, ६१, १
 इदमु व्यस्युत्तमं ४, ५१, १; नि. ४, २५
 इदमु व्यन्महि महान् ४, ५, ९
 इदमुदकं पिबतेति १, १६१, ८
 इदं पितृभ्यो नमो अस्तु १०, १५, २; अथर्व. १८, १, ४६;
 वा. य. १९, ६८; तै. सं. २, ६, १२, ४
 इदं पित्रे महतां १, ११४, ६
 इदं मे अग्ने कियते ४, ५, ६

इदा हि त उषो अग्निसानो ६, ६५, ५
 इदा हि ते वेविषतः ६, २१, ५
 इदा हि व उपस्तुतिं ८, २७, ११
 इदा हि वो विधते ६, ६५, ४
 इदाहः पीतिं ४, ३३, १११
 इधमं यस्ते जमर ४, १२, २
 इध्मेनाग्न इच्छमानो ३, १८, ३; अथर्व. ३, १५, ३
 इनोत पृच्छ ३, ३८, २
 इनो राजन्नरतिः १०, ३, १; साम. १५४६
 इनो वाजानां पतिः १०, २६, ७
 इन्दुर्दिवाय ब्रुहते ९, ६९, १०
 इन्दुं रिहंति महिषा ९, ९७, ५७
 इन्दुः पविष्ट चारुमंदाय ९, १०९, १३; साम. ४३१
 इन्दुः पविष्ट चेतनः ९, ६४, १०; साम. ४८१
 इन्दुः पुनानः प्रजां ९, १०९, ९
 इन्दुः पुनानो अति ९, ८६, २६
 इन्दुरासो न वाजसू ९, ४३, ५
 इन्दुरिद्राय तोषते ९, १०९, २२
 इन्दुरिद्राय पवत ९, १०१, ५; साम. ८७३; अथर्व.
 २०, १३७, ५
 इन्दुर्देवानासुपसख्यं ९, ९७, ५
 इन्दुर्वाजी पवते ९, ९७, १०; साम. ५४०, १०१९
 इन्दुर्हिन्वानो अपति ९, ६७, ४
 इन्दुर्हिन्वानः सोतृभिः ९, ३०, २
 इन्दो यथा तव स्ववो ९, ५५, २; साम. ९७६
 इन्दो यवर्दिभिः सुतः ९, २४, ५; साम. ९६४
 इन्दो व्यव्यमर्षसि ९, ६७, ५
 इन्दो ससुद्रमील्य ९, ३५, २
 इन्द्र आशाभ्यस्परि २, ४१, १२; अथर्व. २०, २०, ७;
 ५७, १०; तै. आ. २, ५, ३, १; नि. ६, १
 इन्द्र आसां नेता १०, १०३, ८; साम. १८५६; अथर्व.
 १९, १३, ९; वा. य. १७, ४०; तै. सं. ४, ६, ४, ३
 इन्द्र इत्योमपा एक ८, २, ४
 इन्द्र इक्ष्योः १, ७, २; साम. ५९७; ७९७ अथर्व.
 २०, ३८, ५; ४७, ५; ७०, ८; तै. आ. १, ५, ८, २
 इन्द्र इक्षो महानां ८, ९२, ३; साम. ७१५
 इन्द्र इषे वदातु नः ८, २३, ३४; साम. १९९
 इन्द्र उक्थेन शवसा १०, १००, ५
 इन्द्र ऋसुभिर्वाजवद्भिः ३, ६०, ५
 इन्द्र ऋसुभिर्वाजिभिः ३, ६०, ७
 इन्द्र ऋसुमान्वाजवा ३, ६०, ६

हृन्द् ओषधीरसनो ३, ३४, १०; अथर्व. २०, ११, १०
 हृन्द् वयं महाधन १, ७, ५; साम. १३०; अथर्व.
 २०, ७०, ११; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
 हृन्द् वर्षतु नो गिर ८, १३, १६
 हृन्द् वर्षतो अच्युतः ९, ६३, ५
 हृन्द् वाणीरनुत्तमन्युमेव ७, ३१, १२; साम. १७५५
 हृन्द् विश्वा अवीवृषन् १, ११, १; साम. ३४३; ८२७;
 वा. य. १२, ५६; १५, ६१; १७, ६१; तै. सं.
 ४, ६, ३, ४; तै. ब्रा. २, ७, १५, ५
 हृन्द् वृत्राय हन्तवे देवसो ८, १२, २२
 हृन्द् वृत्राय हन्तवे पुरुहूतं ३, ३७, ५; अथर्व. २०, १९, ५
 हृन्द् वो नरः सखाय ६, २९, १
 हृन्द् वो विश्रतः परि १, ७, १०; साम. १६२०; अथर्व.
 २०, ३९, १; ७०, १६; तै. सं. १, ६, १२, १
 हृन्द् सोमस्य पीतये ३, ४२, ४; अथर्व. २०, २४, ४
 हृन्द् सवा नुतमं १०, ८९, १
 हृन्द्ः किल भुव्या अस्य १०, १११, ३
 हृन्द्ः पृथिवीतिरिद् ३, ३४, १; अथर्व. २०, ११, १; नि. ४, १७
 हृन्द्ः स दामने कृत ८, ९३, ८; साम. १२२३; अथर्व.
 २०, ४७, २; १३७, १३; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
 हृन्द्ः समस्तु यजमानं १, १२०, ८
 हृन्द्ः सहस्रदात्रां १, १७, ५
 हृन्द्ः सीतां नि ४, ५७, ७; अथर्व. ३, १७, ४
 हृन्द्ः सुतेषु सोमेषु ८, १३, १; साम. ३८१; ७४६
 हृन्द्ः सुत्रामा स्वर्वां ६, ४७, १२; १०, १२१, ६; अथर्व.
 ७, ९१, १; २०, १२५, ६; वा. य. २०, ५१;
 तै. सं. १, ७, १३, ४
 हृन्द्ः सु पृषा वृषणा ३, ५७, २
 हृन्द्ः सुशिप्रो मधवा ३, ३०, ३
 हृन्द्ः सूर्यस्य राशिमिः ८, १२, ९
 हृन्द्ः स्वर्षा जनयन् ३, ३४, ४; अथर्व. २०, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ३, ६
 हृन्द्ः स्वाहा पिबतु ३, ५०, १
 हृन्द्ः कर्तुं न आ मर ७, ३२, २६; साम. २५९; १४५६;
 अथर्व. १८, ३, ६७; २०, ७९, १; तै. सं. ७, ५, ७, ४
 हृन्द्ः कर्तुविद् सुतं ३, ४०, २; अथर्व. २०, ६, २; ७, ४
 हृन्द्ः क्षत्रमभि वामं १०, १८०, ३; अथर्व. ७, ८४, २;
 तै. सं. १, ६, १२, ४
 हृन्द्ः क्षत्रासमातिषु १०, ६०, ५
 हृन्द्ः गृणीष उ स्तुपे ८, ६५, ५
 हृन्द्ः कामा वसुयन्तो ४, १६, १५

हृन्द्ः कुत्सो वृत्रहणं १, १०६, ६
 हृन्द्ः जहि पुमांसं ७, १०४, २४; अथर्व. ८, ४, २४
 हृन्द्ः जामय उत ये ६, २५, ३
 हृन्द्ः ज्येष्ठं न आ अर्धं ४, ४६, ५; अथर्व. २०, ८०, १
 हृन्द्ः ज्येष्ठान्बृहन्नयः ४, ५४, ५
 हृन्द्ः ज्येष्ठा मरुतणा १, २३, ८; २, ४१, १५
 हृन्द्ः तमा हि विष्ण्या १, १८२, २
 हृन्द्ः तुभ्यमिद्विद्विषो १, ८०, ७; साम. ४१२
 हृन्द्ः तुभ्यमिन्मचवन् ६, ४४, १०
 हृन्द्ः त्रिधातु शरणं ६, ४६, ९; साम. २६६; अथर्व. २०, ८३, १
 हृन्द्ः स्वमवितेदसी ८, १३, २६
 हृन्द्ः स्वा वृषसं वयं ३, ४०, १; अथर्व. २०, १, १; ६, १
 हृन्द्ः स्वोतास आ वयं १, ८, ३; अथर्व. २०, ७०, १९
 हृन्द्ः दद्या मधवन् १०, १००, १
 हृन्द्ः दद्या यामकोशा ३, ३०, १५
 हृन्द्ः दद्यास्व पूरसि ८, ८०, ७
 हृन्द्ः नेदीय पृदिहि ८, ५३, ५; साम. २८२
 हृन्द्ः तं श्रुंभ ८, ७०, २; साम. ९३४; अथर्व. २०, ९२, १७;
 १०५, ५
 हृन्द्ः नरो नेमथिता ७, २७, १; साम. ३१८; तै. सं. १, ६, १२, १
 हृन्द्ः नो अग्ने वसुभिः ७, १०, ४
 हृन्द्ः पिब तुभ्यं सुतो ६, ४०, १
 हृन्द्ः पिब प्रतिकामं १०, ११२, १
 हृन्द्ः पिब वृषधूतस्य ३, ४३, ७
 हृन्द्ः पिब स्वधया विसुतस्य ३, ३५, १०
 हृन्द्ः प्र णः पुरयतेव ६, ४७, ७
 हृन्द्ः प्र णो धितावानं ३, ४०, ३; अथर्व. २०, ६, ३
 हृन्द्ः प्र णो रथमव ८, ८०, ४
 हृन्द्ः प्रसुता नरुणप्रशिष्टा १०, ६६, २
 हृन्द्ः मेहि पुरस्वं ८, १७, ९; अथर्व. २०, ५, ३
 हृन्द्ः ब्रह्मा क्रियमाणा जुषस्व ५, २९, १५
 हृन्द्ः मर्मि कविच्छदा ३, १२, ३; साम. ६७१
 हृन्द्ः मच्छ सुता इमे २, १०६, १; साम. ५६६; ६९४
 हृन्द्ः मरुत्स इह पाहि ३, ५१, ७; वा. य. ७, ३५, १; तै. सं.
 १, ४, १८, १
 हृन्द्ः मिक्केशिना हरी ८, १४, १२; अथर्व. २०, २९, २
 हृन्द्ः मिथ्या गिरो ३, ४२, ३; अथर्व. २०, २४, ३
 हृन्द्ः मित्राथिनो बृहत् १, ७, १; साम. १९८, ७९६; अथर्व.
 २०, ३८, ४; ४७, ४; ७०, ७; तै. सं. १, ६, १२, २;
 तै. ब्रा. १, ५, ८, ३; नि. ७, २

इन्द्रासिद्धेवतातय ८, ३, ५; साम. २४९; १५८७; अथर्व.
२०, ११८, ३
इन्द्रमिहरी वहतो १, ८४, २; साम. १०३०; वा. य. ८, ३५;
तै. सं. १, ४, ३८, १
इन्द्रमिहरीनां ८, ६, ४४
इन्द्रमिवेदुभये ४, ३९, ५
इन्द्रमीशानमोजसामि १, ११, ८; साम. १२५२
इन्द्रसुवथानि वावृषुः ८, ६, ३५
इन्द्र मल्ल मल्लं ३, ४७, १०
इन्द्रमेव धिषणा ६, १९, २
इन्द्र परेऽवरे ४, २५, ८
इन्द्रं प्रत्नेन मन्मना ८, ७६, ६
इन्द्रं प्रातर्हवामह १, १६, ३
इन्द्रं मतिर्हृद आ ३, ३९, १
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमाहुः १, १६४, ४६; अथर्व.
९, १०, २८; नि. ७, १८
इन्द्रं मित्रं वरुणमग्निमृतये १, १०६, १
इन्द्र य उ नु ते अस्ति ८, ८१, ८
इन्द्र यथा ह्यस्ति ते ८, २४, २
इन्द्र यस्ते नवीयसीं ८, ९५, ५; साम. ८८४
इन्द्र बाणेषु नोऽव १, ७, ४; साम. ५९८; ७९८;
अथर्व. २०, ७०, १०; तै. ब्रा. १, ५, ८, २
इन्द्रवायू अयं सुतः ४, ४६, ६
इन्द्रवायू इमे सुता १, २, ४; वा. य. ७, ८; ३३, ५६;
तै. सं. १, ४, ४, १
इन्द्रवायू बृहस्पति सुहवेह १०, १४१, ४; अथर्व. ३, २०, ६;
वा. य. २३, ८६
इन्द्रवायू बृहस्पति मित्राग्निश्च १, १४, ३; वा. य. ३३, ४५
इन्द्रवायू मनोजुवा १, २३, ३
इन्द्र शविष्ठ सत्यते ८, १३, १२
इन्द्र शुद्धो न आ गहि ८, ९५, ८; साम. १४०३
इन्द्र शुद्धो हि नो रयि ८, ९५, ९; साम. १४०४
इन्द्रश्च मृतयाति नः २, ४१, ११; अथर्व. २०, २०, ६; ५७, ९
इन्द्रश्च वायवेपां सुतानां ५, ५१, ६
इन्द्रश्च वायवेपां सोमनां ४, ४७, २; साम. १६२९
इन्द्रश्च सोमं पिबतं ४, ५०, १०; अथर्व. २०, १३, १
इन्द्रश्चिदातद्वज्रवीट ८, ३३, १७
इन्द्र क्षुधि सु मे हवं ८, ८२, ६
इन्द्र भेषानि द्रविणानि २, २१, ६
इन्द्र सोमं सोमपते ३, ३२, १
इन्द्र सोममिमं पिब १०, २४, १

इन्द्र सोमं पिब क्रतुना १, १५, १
इन्द्र सोमाः सुता इमे तव ३, ४०, ४; अथर्व. २०, ६, ४
इन्द्र सोमाः सुता इमे सान् ३, ४२, ५; अथर्व. २०, २४, ५
इन्द्रस्तुजो बर्हणा आ ३, ३४, ५; अथर्व. २०, ११, ५
इन्द्रस्ते सोम सुतस्य ९, १०९, २; साम. १३६९
इन्द्र स्थातर्हरीणां ८, २४, १७; साम. १६८५; अथर्व.
२०, ६४, ५
इन्द्रः स्पृक्षत वृत्रहा ८, ६१, १५
इन्द्रस्य कर्म सुकृता पुरुणि ३, ३२, ८
इन्द्रस्य वृत्तीरिषिता १०, १०८, २
इन्द्रस्य नु वीर्याणि प्रवोचं १, ३२, १; साम. ६१२; अथर्व.
२, ५, ५; तै. ब्रा. २, ५, ४, १; नि. ७, २
इन्द्रस्य नु सुकृतं देव्यं १०, १००, ६
इन्द्रस्य वज्र आयसो निमि ८, ९६, ३
इन्द्रस्य वज्रो मरुतां ६, ४७, २८; अथर्व. ६, १२५, ३;
वा. य. २९, ५४; तै. सं. ४, ६, ६, ६
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य १०, १०३, ९; साम. १८५७; अथर्व.
१९, १३, १०; वा. य. १७, ४१, १; तै. सं. ४, ६, ४, ३
इन्द्रस्य सख्यसुभवाः ३, ६०, ३
इन्द्रस्य सोम पवमानं ७, ७६, ३; साम. १२३०
इन्द्रस्य सोम राधसे पुनातो ९, ८, ३; साम. ११८०
इन्द्रस्य सोम राधसे ९, ६०, ४
इन्द्रस्य हादिं सोमधानं ९, १०८, १६
इन्द्रस्यागिरसां चैष्टौ १, ६२, ३
इन्द्रस्यात्र तविषीभ्यः १०, ११३, ६
इन्द्रस्येव रातिमा १०, १७८, २
इन्द्राकुत्सा वहमाना रथेन ५, ३१, ९
इन्द्रा को वां वरुणा ४, ४१, १
इन्द्राग्नी अपसस्यथुं ३, १२, ७; साम. १५७७; १६९४
इन्द्राग्नी अपादियं ६, ५९, ४; साम. २८१; वा. य. ३३, ९३
इन्द्राग्नी अवसागतं ७, २४, ७
इन्द्राग्नी आगतं सुतं ३, १२, १; साम. ६६९; वा. य. ७, ३१;
तै. सं. १, ४, १५, १
इन्द्राग्नी आहि तन्वते ६, ५९, ७
इन्द्राग्नी उक्थवाहसा ६, ५९, १०
इन्द्राग्नी को अस्य वां ६, ५९, ५
इन्द्राग्नी जरितुः सचा ३, १२, २; साम. ६७०
इन्द्राग्नी तपति माषा ६, ५९, ८
इन्द्राग्नी तविषाणि वां ३, १२, १; साम. १५७८; १६९५
इन्द्राग्नी नवतिं पुरो ३, १२, ६; साम. १५७६; १७०४;
तै. सं. १, १, १४, १

इन्द्राक्षी मित्रावरुणादिति ५, ४६, ३; वा. य. ३३, ४९
 इन्द्राक्षी यमवथ उभा ५, ८६, १
 इन्द्राक्षी युवं सु नः ८, ४०, १
 इन्द्राक्षी युवामिमे ६, ६०, ७; साम. ९९१
 इन्द्राक्षी युवोरपि ६, ५९, ९
 इन्द्राक्षी रोचना दिवः ३, १२, ९; साम. १६९३; तै. सं. ४, २, ११, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 इन्द्राक्षी वृत्रहलेषु १०, ६५, २
 इन्द्राक्षी शतदात्रि ५, २७, ६
 इन्द्राक्षी शृणुतं हवं ६, ६०, १५
 इन्द्राक्षीमासु नारिषु १०, ८६, ११; अथर्व. २०, १२६, ११; तै. सं. १, ७, १३, १; नि. ११, ३८
 इन्द्राक्षु पृषणा वयस् ६, ५७, १; साम. २०२
 इन्द्रापर्वता बृहता रथेन ३, ५३, १; साम. ३३८
 इन्द्राबृहस्पती वयं ४, ४९, ५
 इन्द्राय गाव आशिरं ८, ६९, ६; साम. १४९१; अथर्व. २०, २२, ६; ९२, ३; तै. ब्रा. २, ७, १३, ४; नि. ६, ८
 इन्द्राय गिरी अशित १०, ८९, ४; साम. ३३९; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
 इन्द्राय नूनमचैतो १, ८४, ५; साम. ९५१
 इन्द्राय पवते मदः ९, १०७, १७; साम. ५२०
 इन्द्राय मद्भवे सुतं ८, ९२, १९; साम. १५८; ७२२; अथर्व. २०, ११०, १
 इन्द्राय वृषणं मदं ९, १०६, ५
 इन्द्राय साम गायत ८, ९८, १; साम. ३८८; १०२५; अथर्व. २०, ६२, ५; नि. ७, २
 इन्द्राय सु मर्दितमं ८, १, १९
 इन्द्राय सोमः परि पिच्यसे ९, ७८, २
 इन्द्राय सोम पवसे ९, २३, ६
 इन्द्राय सोम पातवे नृमिः ९, १०८, १५
 इन्द्राय सोम पातवे मदाय ९, ११, ८; साम. १४४८
 इन्द्राय सोम पातवे वृत्रघ्ने ९, ९८, १०; साम. १३३१; १६७९
 इन्द्राय सोम सुषुतः ९, ८५, १; साम. ५६१
 इन्द्राय सोमाः प्र दिवो ३, ३६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
 इन्द्राय हि धौरसुरो अनम्रत १, १३१, १
 इन्द्रा याहि चित्रभानो १, ३, ४; साम. ११४६; अथर्व. २०, ८४, १; वा. य. २०, ८७
 इन्द्रा याहि तनुजानः १, ३, ६; साम. ११४८; अथर्व. २०, ८४, ३; वा. य. २०, ८९
 इन्द्रा याहि धियेपितो १, ३, ५; साम. ११४७; अथर्व. २०, ८४, २; वा. य. २०, ८८

इन्द्रा युवं वरुणा ४, ४१, ४
 इन्द्रा युवं वरुणा भूतं ४, ४१, ५
 इन्द्रायैतु पुनीतनो ९, ६२, २९
 इन्द्रायैवो मरुवते ९, ६४, २२; साम. ४७२; १०७६
 इन्द्रावरुण नृ सु वां १, १७, ८
 इन्द्रावरुणयोरहं १, १७, १; तै. सं. २, ५, १२, २
 इन्द्रावरुण वामहं १, १७, ७
 इन्द्रावरुणा मधुमत्तमस्य ६, ६८, ११; अथर्व. ७, ५८, २
 इन्द्रावरुणा यदिसानि चक्रधुः ७, ८२, ५
 इन्द्रावरुणा वटविभ्यो ८, ५९, ६
 इन्द्रावरुणा युवमध्वरायो नः ७, ८२, १; तै. सं. २, ५, १२, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ५; नि. ५, २
 इन्द्रावरुणा वधनाभिरप्रति ७, ८३, ४
 इन्द्रावरुणावभ्या तपति ७, ८३, ५
 इन्द्रावरुणा सुतपाविमं ६, ६८, १०; अथर्व. ७, ५८, १
 इन्द्रावरुणा सौमनसं ८, ५९, ७
 इन्द्राविष्णु तपनयायवं ६, ६९, ५
 इन्द्राविष्णू दंडिताः शंबरस्य ७, ९९, ५; तै. सं. ३, २, ११, ३
 इन्द्राविष्णु पिबतं ६, ६९, ७
 इन्द्राविष्णु मदपती ६, ६९, ३
 इन्द्राविष्णू हविषा ६, ६९, ६
 इन्द्रासोमा तपतं रक्ष उज्जतं ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, १
 इन्द्रासोमा दुष्कृतो ७, १०४, ३; अथर्व. ८, ४, ३
 इन्द्रासोमा पक्कामासु ६, ७२, ४
 इन्द्रासोमा परि वां भूतु वि ७, १०४, ६; अथर्व. ८, ४, ६
 इन्द्रासोमा महि तद्वा ६, ७२, १
 इन्द्रासोमा युवमंग ६, ७२, ५
 इन्द्रासोमा वतैवतं दिवस्पति ७, १०४, ५; अथर्व. ८, ४, ५
 इन्द्रासोमा वतैवतं दिवो ७, १०४, ४; अथर्व. ८, ४, ४
 इन्द्रासोमावहिमपः ६, ७२, ३
 इन्द्रासोमा वासयथ ६, ७२, २
 इन्द्रासोमा समवर्षसं ७, १०४, २; अथर्व. ८, ४, २; नि. ६, ११
 इन्द्रा ह यो वरुणा ४, ४१, २
 इन्द्रा ह रते वरुणा ४, ४१, ३
 इन्द्रियाणि शतक्रतो ३, ३७, ९; अथर्व. २०, २०, २; ५७, ५; तै. सं. १, ६, १२, १
 इन्द्रे अग्ना नमो बृहत् ७, ९४, ४; साम. ८००
 इन्द्रेण याथ सरथं सुते ३, ६०, ४
 इन्द्रेण युजा निःसृजत १०, ६२, ७
 इन्द्रेण रोचना दिवो ८, १४, ९; अथर्व. २०, २८, ३; ३९, ४

इमं त्रितो भूर्यविदत् १०, ४६, ३
 इमं नराः पर्वतास्तुभ्यमापः ३, ३५, ८
 इमं वरो मरुतः सञ्चतानु ७, १८, २५
 इमं नरो मरुतः सञ्चता वृधं ३, १६, २
 इमं नु मायिनं हुव ८, ७६, १
 इमं नु सोममंतितो १, १७९, ५; नि. ६, ४
 इमं नो अस्म उप यज्ञं १०, १२४, १
 इमं नो अस्म अध्वरं होतः ६, ५२, १२
 इमं नो अस्म अध्वरं जुषस्व ७, ४२, ५
 इमं नो यज्ञममृतैषु ३, २१, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 इममस्म चमसं मा वि १०, १६, ८; अथर्व. १८, ३, ५३;
 तै. आ. ६, १, ४
 इममंजस्पासुभये १०, ९२, २
 इममिन्द्र गवाशिरं ३, ४२, ७; अथर्व. २०, २४, ७
 इममिन्द्र सुते पिब १, ८४, ४; साम. ३४४; ९४९
 इममिन्द्रो अदीधरत् १०, १७३, ३; अथर्व. ६, ८७, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, २, ९
 इमसु त्वमथर्ववद् ६, १५, १७
 इमसु तु ध्वमस्माकं १, २७, ४; साम. २८; १४९७;
 तै. आ. ४, ११, ८
 इमसु पु वो अतिथिं ६, १५, १
 इमं विभामिं सुकृतं ते १०, ४४, ९; अथर्व. २०, ९४, ९
 इमं महे विदध्याय ३, ५४, १
 इमं मे गंगे १०, ७५, ५; तै. आ. १०, १, १३; नि. ९, २६
 इमं मे वरुण क्षुधि १, २५, १९; साम. १५८५; वा. य.
 २१, १; तै. ब्रा. २, १, ११, ६
 इमं मे स्तोममग्निना ८, ८५, २
 इमा अस्म मतयस्तुभ्यं १०, ७, २
 इमा अभि प्र णोलुमो ८, ६, ७
 इमा अस्म मतयो वाचो १०, ९१, १२
 इमा अस्य प्रतृत्यः ८, १३, २९
 इमा इन्द्रं वरुणं मे ४, ४१, ९
 इमा उ त्वा पस्पृधाना ७, १८, ३
 इमा उ त्वा पुरुतमस्य ६, २१, १
 इमा उ त्वा पुरुशाक ६, २१, १०
 इमा उ त्वा पुरुवसो ८, ३, ३; साम. २५०; १६०७;
 अथर्व. २०, १०४, १; वा. य. ३३, ८१
 इमा उ त्वा शतक्रतो ६, ४५, २५; साम. १४६
 इमा उ त्वा सुतेसुते ६, ४५, २८
 इमा उ वः सुदानवो ८, ७, १९
 इमा उ वां दिविष्टयः ७, ७४, १; साम. ३०४; ७५३
 इमा उ वां भूमयो मन्धसा ३, ६२, १; नि. ५, ५

इमां वा मित्रावरुणा ७, ३६, २
 इमां सुपूर्या धियं ८, ६, ४३
 इमां गावः सरमेयाः १०, १०८, ५
 इमा गिर आदिष्टेभ्यो २, २७, १; नि. १२, ३६
 इमा गिरः सवितारं ७, ४५, ४
 इमां खनाम्भोषधिं १०, १४५, १; अथर्व. ३, १८, १
 इमां गायत्रवर्तनिं ८, ३८, ६
 इमा जुषेयां सवना ८, ३८, ५
 इमा जुह्वाना युष्मदावनो ७, ९५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 इमां च नः पृथिवीं ३, ५५, २१
 इमा ते वाजिज्ञव माजैनानि १, १६३, ५; वा. य. २९, १६;
 तै. सं. ४, ६, ७, २
 इमा धाना घृतस्तुवो १, १६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १०
 इमा नारीरविधवाः १०, १८, ७; अथर्व. १२, २, ३१;
 १८, ३, ५७; तै. आ. ६, १०, २
 इमानि व्रीणि विष्टपा ८, ९१, ५
 इमानि वां भागधेयानि ८, ५९, १
 इमा नु कं सुवना १०, १५७, १; साम. ४५२; १११०
 अथर्व. २०, ६३, १; १२४, ४; वा. य. २५, ४६;
 तै. आ. १, २७, १
 इमां त इन्द्र सुष्टुतिं ८, १२, ३१
 इमां ते धियं प्र भरे महोमहीम् १, १०२, १; वा. य. ३३, २९;
 तै. ब्रा. २, ७, १३, ४
 इमां ते वाचं वस्यंत आयवो १, १३०, ६
 इमां त्वमिन्द्र मीदवः १०, ८५, ४५
 इमां धियं शिक्षमाणस्य देव ८, ४२, ३; तै. सं. १, २, २, २
 इमां धियं सप्तशीर्ष्णीम् १०, ६७, १; अथर्व. २०, ९१, १
 इमा ब्रह्म बृहद्विदो १०, १२०, ८; अथर्व. ५, २, ८;
 २०, १०७, ११
 इमा ब्रह्म ब्रह्मवाहः ३, ४१, ३; अथर्व. २०, २३, ३
 तै. ब्रा. २, ४, ६, २; नि. ४, १९
 इमा ब्रह्म सरस्वति २, ४१, १८
 इमा ब्रह्माणि वर्धना ५, ७३, १०
 इमा ब्रह्मैन्द्रं तुभ्यं शंसि १०, १४८, ४
 इमामस्म शरणिं मीष्टवः १, ३१, १६; अथर्व. ३, १५, ४;
 नि. ६, २०
 इमा सु तु सोमसुतिमुप नः ७, ९३, ६
 इमाम् नु कवितमस्य ५, ८५, ६; नि. ६, १३
 इमाम् नु प्रभृतिं सातये धाः ३, ३६, १
 इमाम् न्वासुरस्य ५, ८५, ५
 इमां प्रानाय सुष्टुतिं १०, ९१, १३

इमां म इन्द्र सुष्टुतिं ८, ६, ३२
 इमां मे अग्ने सामिधं जुषस्व १०, ७०, १
 इमां मे अग्ने सामिधमिमां २, ६, १
 इमां मे मरुतो गिरं ८, ७, ९
 इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने १, ११४, १; वा. य. १६, ४८;
 तै. सं. ४, ५, १०, १
 इमा रुद्राय स्थिरधन्वने ७, ४६, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ८;
 नि. १०, ६
 इमास्त इन्द्र पृथ्वी ८, ६, १९; साम. १८७
 इमे चित्तव मन्यवे १, ८०, ११
 इमे चेतारो अमृतस्य भूरे ७, ६०, ५
 इमे जीवा वि सृतेः १०, १८, १; अथर्व. १२, २, २२; तै. आ.
 ६, १०, २
 इमे त इन्द्र ते वयं पुरुष्टुत १, ५७, ४; साम. ३७३;
 अथर्व. २०, १५, ४
 इमे त इन्द्र सोमाः ८, २, १०
 इमे हव्यं मरुतो ७, ५६, १९; तै. ब्रा. २, ८, ५, ६
 इमे दिवो अनिमिषा ७, ६०, ७; नि. ६, २०
 इमे नरो बृहद्वहो ७, १, १०
 इमे भोजा अंगिरसो ३, ५३, ७
 इमे मा पीता वशस उरुध्वयः ८, ४८, ५
 इमे मित्रो वरुणो ब्रूभासो ७, ६०; ६
 इमे यामासस्वद्विगभूवन् ५, ३, १२
 इमे ये ते सु वायो बाह्वेजसः १, १३५, ९
 इमे ये नावाङ् न परः १०, ७१ ९
 इमे रधं चिन्मस्तो ७, ५६, २०
 इमे वां सोमा अप्ला सुता १, १३५, ६
 इमे विप्रस्य वेधसो ८, ४३, १
 इमे सोमास इद्वः १, १६, ६
 इमे हि ते कारवो वावशुधिं ८, ३, १८
 इमे हि ते ब्रह्मकृतः ७, ३२, २; साम. १६७६
 इमे अग्ने वीततमानि ७, १, १८; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 इमो देवो जायमानो ज्येष्ठ २, ४०, २; तै. सं. १, ८, २२, ५
 इयं या नीच्यकिंणी ८, १०१, १३
 इयं वामस्य मन्मन ७, ९४, १; साम. ९१६
 इयं वामह्ने शृणुतं १०, ३२, ६
 इयं वां ब्रह्मणस्पते सुवृत्तिः ७, ९७, ९
 इयं विसृष्टिर्धत आ १०, १२२, ७; तै. ब्रा. २, ८, ९, ६
 इयं वेदिः परो अंतः १, १६४, २५; अथर्व. ९, १०, १४;
 वा. य. २३, ६२
 इयं शुभेभिर्धिसखा ६, ६१, २; तै. ब्रा. २, ८, २, ८; नि. २, २४

इयं सा भूया उषसामिव क्षाः १०, ३१, ५
 इयं सा वो अस्मे दीधिनिः १, १८६, ११
 इयसकः कुपुंसकः १, १९१, १५
 इयसिका वकुंतिका १, १९१, ११
 इयं त इन्द्र गिर्वयो ८, १३, ४
 इयं त ऋग्वियावती ८, १२, १०
 इयं ते नव्यसी मतिः ८, ७४, ७
 इयं ते पूषन्ना घृणे ३, ६२, ७
 इयं देव पुरोहितियुवन्धां ७, ६०, १२; ६१, ७
 इयं न उक्षा प्रथमासु १०, ३५, ४
 इयमवदाद्रभसं ६, ६१, १
 इयमिन्द्रं वरुणमष्टमे गीः ७, ८४, ५; ८५, ५
 इयसु ते अनुष्टुतिः ८, ६३, ८
 इयमेवा सृतानाम् १०, ७४, ३
 इयं मद्रां प्र स्तुणीते ६, ६७, २
 इयं मनीषा इयमभिना गीः ७, ७०, ७; ७१, ६
 इयं मनीषा बृहती बृहंतः ७, ९९, ६
 इयं मे नाभिर्हि मे १०, ६१, १२
 इरज्यन्तसे प्रथयस्व १०, १४०, ४; साम. १८१९;
 वा. य. १२, १०९; तै. सं. ४, २, ७, २
 इरावती धेनुमती ७, ९९, ३; वा. य. ५, १६; तै. सं.
 १, २, १३, १; तै. आ. १, ८, २
 इरावतीवरुण धेनवो वां ५, ६९, २
 इयं तोकाय नो दधत् ९, ६५, २१; साम. ९९६
 इयं दुहन्सुदुघां १०, १२२, ६
 इषमूर्जे च पिब्वस्व ९, ६३, २
 इषमूर्जेमभ्यर्षां ९, ९४, ५
 इषमूर्जे पवमान ९, ८६, ३५
 इषा मंदस्वादु ते ८, ८२, ३
 इषिरेण ते मनसा सुतस्य ८, ४८, ७; नि. ४, ७
 इषुर्न धन्वन्प्रति ९, ६३, १
 इषुर्न श्रिय इषुषेः १०, ९५, ३
 इषे पवस्व धारया ९, ६४, १३; साम. ५०५; ८४१
 इष्कतारमध्वरस्य १०, १४०, ५; साम. १८२०; वा. य.
 १२, ११०; तै. सं. ४, २, ७, ३
 इष्कतारमनिष्कृतं सहस्कृत ८, ९९, ८
 इष्कृताहावमवतं १०, १०१, ६; तै. सं. ४, २, ५, ५
 इष्कृतिनाम वो माता १०, ९७, ९; वा. य. १२, ८३;
 तै. सं. ४, ५, ६, २
 इष्टा होत्रा अस्तुस्त ८, ९३, २३; साम. १५१
 इष्यन्वाचसुप वक्तव ९, ९५, ५

इह त्वा पुत्रभूतमा देवा ८, २२, ३
 इह त्वा पुत्रभूतमा पुरु ५, ७३, २
 इह त्वा सधमाद्या युजानः ८, १३, २७; नि. ६, २१
 इह त्वा सधमाद्या हरी ८, ३२, २९; ९३, २४
 इह त्वं सुनो सहसो नो ४, २, २
 इह त्वष्टारमग्रियं १, १३, १०; तै. सं. ३, १, ११, १
 इह त्वा गोपरीणसा ८, ४५, २४; साम. ७३३; अथर्व.
 २०, २२, ३

इह त्वा भूर्यं चरेदुप ४, ४, ९; तै. सं. १, २, १४, ४
 इह प्रजामिह रथि ४, ३६, ९
 इह प्रवृत्ति यतमः १०, ८७, ८; अथर्व. ८, ३, ८
 इह प्रयाणमस्तु वां ४, ४६, ७
 इह प्रियं प्रजया ते १०, ८५, २७; अथर्व. १४, १, २१;
 नि. ३, २१

इह ध्रुवीतु य ईर्मंग वेद १, १६४, ७; अथर्व. ९, ९, ५
 इह श्रुत इन्द्रो अस्मे १०, २२, २; नि. ६, २३
 इहागतं वृषण्वसू ८, ७३, १०
 इह विष्णुः परावतः ८, ३२, २२
 इहेंद्राणी उप ह्वये १, २१, १
 इहेंद्राणीसुष ह्वये १, २२, १२; नि. ९, ३४
 इहव ऋण्व एषां १, ३७, ३; साम. १३५
 इहेह जाता समवावसीतां १, १८१, ४; नि. १२, ३
 इहेह यद्वां समना ४, ४३, ७; ४४, ७; अथर्व. २०, १४३, ७
 इहेह वः स्वतवसः ५, ५९, ११; तै. आ. १, ४, ३
 इहेह वो मनसा बंधुता ३, ६०, १
 इहेव सं मा वि योद्धं १०, ८५, ४२; अथर्व. १४, १, २२;
 नि. १, १६

इहैवैधि साप ज्योष्ठाः १०, १७३, २; अथर्व. ६, ८७, २;
 तै. आ. २, ४, २, ८

इहोप यात शवसो नपातः ४, ३५, १
 ईश्रे रायः क्षयस्य ४, २०, ८
 ईश्वर्यंतीरपस्तुनो १०, १५३, १; साम. १७५; अथर्व.
 २०, ९३, ४

ईजानमिह्योर्गतां वसुः १०, १३२, १
 ईजे यज्ञेभिः शशमे ६, ३, २
 ईकते स्वामवस्यवः १, १४, ५
 ईळानायावस्यवे २, ६, ६
 ईळितो अन्न आ वह १, १४२, ४
 ईळितो अन्न आ वह ५, ५, ३
 ईळितो अस्मे मनसा नः २, ३, ३

ईळिष्वा हि प्रतीव्यं ८, २३, १; साम. १०३
 ईळे अग्निं विपश्चितं ३, २७, २; तै. आ. २, ४, २, ४
 ईळे अग्निं स्ववसं ५, ६०, १ अथर्व. ७, ५०, ३; तै. आ.
 २, ७, १२, ४

ईळे गिरा मनुहिंतं ८, १९, २१
 ईळे च त्वा यजमानो हविर्भिः ३, १, १५
 ईळे धावापृथिवी पूर्वचित्तये १, ११२, १
 ईलेन्यं वो असुरं ७, २, ३
 ईलेन्यः पवमानो ९, ५, ३
 ईलेन्यो नमस्यः ३, २७, १३; साम. १५३८; अथर्व.
 २०, १०२, १; तै. आ. ३, ५, २, २

ईलेन्यो वो मनुषो ७, ९, ४
 ईथिर्वासमति स्त्रियः ३, ९, ४
 ईयुरथं न न्यर्थं ७, १८, २
 ईयुगीवो न यवसाद् ७, १८, १०
 ईयुष्टे ये पूर्वतरामपश्यन् १, ११३, ११; तै. सं. १, ४, ३३, १;
 तै. आ. ३, १८, १

ईमोन्तासः सिलिकमध्यमा १, १६३, १०; वा. य. २९, २१;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४; नि. ४, १३

ईमोन्त्यद्रुषे धावि ५, ७३, ३
 ईशान इमा सुवनाति १, ८६, ३७; साम. ९५७
 ईशानकृतो धुनयो १, ६४, ४
 ईशानाय प्रहुतिं यस्तु आ न ७, ९०, २
 ईशाना वायोणां १०, ९, ५; अथर्व. १, ५, ४; तै. आ.
 २, ५, ८, ५; तै. आ. ४, ४२, ४

ईशानासो ये दधते स्वर्गाः ७, ९०, ६
 ईशिषे वायस्य हि ८, ४४, १८; साम. १५३३
 ईशो यो विश्वस्या देववीते १०, ६, ३
 ईशो ह्यग्निरस्तुतस्य ७, ४, ६

उक्थ उक्थे सोम इन्वं ७, २६, २; तै. सं. १, ४, ४६, १
 उक्थं चन शस्यमानं ८, २, १४; साम. २२५; १८०५
 उक्थभूतं सामभूतं ७, ३३, १४
 उक्थमिन्द्राय शंस्यं १, १०, ५; साम. ३६३
 उक्थवाहसे विभ्वे मनीषां ८, ९६, ११
 उक्थेभिरवांगवसे १, ४७, १०
 उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा ७, ९४, ११; वा. य. ३३, ७६
 उक्थेस्विन्नु शूर वेधु २, ११, ३
 उक्षंते अर्धो अर्धो हव २, ३४, ३
 उक्षाक्षाय वक्षाक्षाय ८, ४३, १३; अथर्व. ३, २१, ६;
 २०, १, ३; तै. सं. १, ३, १४, ७

उक्षा सहाँ अभि ववक्ष एने १, १४६, २
 उक्षा मिमाति प्रति ९, ६९, ४; साम. १३७२
 उक्षा ससुद्रो अरुवः ५, ४७, ३; वा. य. १७, ६०; तै. सं.
 ४, ६, ३, ३
 उक्षेव यूथा परियन् ९, ७१, ९
 उक्षो हि मे पंच दश १०, ८६, १४; अथर्व. २०, १२६, १४
 उग्रं युयुज्म घृतनासु सास ८, ६१, १२
 उग्रं व ओजः स्थिरा ७, ५६, ७
 उग्रं न वीरं नमसोप सेदिम ८, ४९, ६
 उग्रबाहुर्ग्रह कृत्वा पुरंदर ८, ६१, १०
 उग्रस्तुरापाळभि भूलोका ३, ४८, ४
 उग्रा हव प्रवहंतः समा यमुः १०, ९४, ६
 उग्रा विघनिना मृष ६, ६०, ५; साम. ८५४; वा. य. ३२, ६१
 उग्रा संता हवामह १, २१, ४
 उग्रेष्व शूर इन्तु २, ११, १७
 उग्रो जज्ञे वीर्याय ७, २०, १
 उग्रो वां ककुहो ययिः ५, ७३, ७
 उच्ये वपुषि यः स्वराद् ८, ४६, २८
 उच्चा ते जातमंघसो ९, ६१, १०; साम. ४६७; ६७२;
 वा. य. २६, १६
 उच्चा दिवि दक्षिणावतो १०, १०७, २
 उच्छिष्टं चम्बोर्भर १, २८, ९
 उच्छुष्मा ओषधीनां १०, ९७, ८; वा. य. १२, ८२;
 तै. सं. ४, २, ६, ३
 उच्छोचिषा सहसस्पुत्र ३, १८, ४
 उच्छुष्यस्व वनस्पते ३, ८, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
 उच्छुर्वचमाना पुषिवी १०, १८, १२; अथर्व. १८, ३, ५१;
 तै. आ. ६, ७, १
 उच्छुर्वचस्व प्रथिवि १०, १८, ११; अथर्व. १८, ३, ५०;
 तै. आ. ६, ७, १
 उच्छंती या कृणोति मंहना ७, ८१, ४
 उच्छंतीरथ चित्तयंत ४, ५१, ३
 उच्छंत्वां मे यजता ५, ६४, ७
 उच्छन्नुपसः सुदिना अग्निः ७, ९०, ४
 उच्छा दिवो दुहितः ६, ६५, ६
 उज्जातमिद्र ते शव ८, ६२, १०
 उज्जायतां परशुः १०, ४३, ९; अथर्व. २०, १७, ९
 उत ऋतुमिक्तुपाः ३, ४७, ३
 उत कण्वं नृषदः १०, ३१, ११
 उत गाव हवावति १०, १४६, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
 उत मा अभिरध्वर ४, ९, ४

उत मा व्यंतु देवपत्नीः ५, ४६, ८; अथर्व. ७, ४९, २; तै. ब्रा.
 ३, ५, १२, १; नि. १२, ४६
 उत वा नेमो अस्तुतः ५, ६१, ८
 उत वा स रथीतमः ६, ५६, २
 उत ते सुष्टुता हरी ८, १२, २३
 उत त्वं वीरं धनसामृजीषिणं ८, ८६, ४
 उत त्वं चमसं नवं १, २०, ६
 उत त्वदा स्वर्ग्यं ८, ६, २४; तै. ब्रा. २, ७, १३, २
 उत त्वदां चुरते ७, ६८, ६
 उत त्वन्नो मारुतं शर्ध ५, ४६, ५
 उत त्वं पुत्रममुवः ४, ३०, १६
 उत त्वं पुत्र्युमश्विना सखा ७, ६८, ७
 उत त्वा सुवशायकू ४, ३०, १७
 उत त्वा वैश्या भिषजा ८, १८, ८; तै. ब्रा. ३, ७, १०, ५
 उत त्वा मे यशसाश्वतनयै १, १२२, ४; नि. ६, २१
 उत त्वा मे रौद्रावर्चिमन्ता १०, ६१, १५
 उत त्वा मे हवमा जग्म्यातं ६, ५०, १०
 उत त्वा यजता हरी ४, १५, ८
 उत त्वा सद्य आर्या ४, ३०, १८
 उत त्वा हरितो दश ९, ६३, ९; साम. १२१८
 उत त्वे देवी सुमंगे २, ३१, ५
 उत त्वे नः पर्वतासः सुशस्त ५, ४६, ६
 उत त्वे नो मरुतो ७, ३६, ७
 उत त्वे मा ध्वन्यस्य जुष्टाः ५, ३३, १०
 उत त्वे मा पौरकुत्सस्य सुरेः ५, ३३, ८
 उत त्वे मा मारुताश्वस्य ५, ३३, ९
 उत त्वं सख्ये स्थिरपीतं १०, ७१, ५; नि. १, ८, २०
 उत त्वं सुतो सहसो ६, ५०, ९
 उत त्वः पश्यस्व ददर्श १०७१, ४; नि. १, ८, १९
 उत त्वं मघवज्जुष्टु ८, ४५, ६
 उत त्वाम्ने मम स्तुतो ८, ४३, १७
 उत त्वा धीतयो मम ८, ४४, २२
 उत त्वा नमसा वयं ८, ४३, १२
 उत त्वा बधिरे वयं ८, ४५, १७
 उत त्वा भृगुवज्जुचे ८, ४३, १३
 उत त्वा मदिते महि ८, ६७, १०
 उत त्वामरुणं वयं ९, ४५, ३
 उत त्वा श्री शशीयसो ५, ६१, ६
 उत दासं कौलितरं ४, ३०, १४
 उत दासस्य वचिनः ४, ३०, १५
 उत दासा परिनिषे १०, ६२, २

उत देवा अवहितं १०, १३७, १; अथर्व. ४, १३, १
 उत छावापृथिवी क्षत्र ६, ५० ३
 उत शुमस्तुवीर्यं १, ७४, ९
 उत द्वार उवासीः ७, १७, २
 उत न हं स्वष्टा गन्त्वच्छास्त्र १, १८६, ६
 उत न हं मतयोऽश्वयोगाः १, १८६, ७
 उत न हं मरुतो वृद्धसेना १, १८६, ८
 उत न एना पवया १, ९७, ५३; साम. ११०५
 उत न एषु नृषु ७, ३४, १८
 उत नः कर्णशोभमाना ८, ७८, ३
 उत नः पितुमा भर ८, ३२, ८
 उत नः प्रिया प्रियास्तु ६, ६१, १०; साम. १४६१; तै. ब्रा.
 २, ४, ६, १

उत नः सिंधुरपां ८, २५, १४
 उत नः सुशान्नो देव गोपाः ६, ६८, ७
 उत नः सुयोत्सा जीराश्वः १, १४१, १२
 उत नः सुभर्गो अरिः १, ४, ६; अथर्व. २०, ६८, ६
 उत नूनं यद्विद्विषं ४, ३०, २३
 उत नो गोमतस्कृधि ८, ३२, ९
 उत नो गोमतीरिष आ वहा ५, ७९, ८
 उत नो गोमतीरिष उत ८, ५, ९
 उत नो गोमतीरिषो विश्वा ९, ६२, २४; साम. १०६३
 उत नो गोविदश्ववित् ९, ५५, ३; साम. ९७७
 उत नो गोषणिं धियं ६, ५३, १०; साम. १५९३
 उत नो दिव्या इष ८, ५, २१
 उत नो देव देवान् ८, ७५, २; तै. सं. २, ६, ११, १
 उत नो देवावाशिना १०, ९३, ६
 उत नो देव्यदितिः ८, २५, १०
 उत नो धियो गोअग्राः १, ९०, ५
 उत नो नक्तमपां १०, ९३, ५
 उत नो ब्रह्मन्नविष ३, १३, ६
 उत नो रुद्रा चिन्मूळत १०, ९३, ७
 उत नो वाजसातये ९, १३, ४, साम. ११९०
 उत नो विष्णुस्त वातो अस्मि ५, ४६, ४
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोतु ६, ५०, १४; वा. य. ३४, ५३;
 नि. १२, ३३
 उत नोऽहिर्बुध्न्योऽमयस्कः १, १८६, ५
 उत प्रथिमुद्रहस्तस्य १०, १०२, ७
 उत प्र पिप्य ऊधरज्यायाः ९, ९३, ३; साम. १४२०
 उत प्रहामतिदीव्या १०, ४२, ९; अथर्व. ७, ५०, ६; २०, ८९, ९
 उत ब्रह्मण्या वयं ८, ६, ३३

क्र० ११०

उत ब्रह्माणो मरुतो मे अस्व ५, २९, ३
 उत भुवंतु जंतव १, ७४, ३; साम. १३८२; तै. सं.
 ३, ५, ११, ४
 उत भुवंतु नो निदो १, ४, ५; अथर्व. २०, ६८, ५
 उत म ऋत्रे पुर यस्व ६, ६३, ९
 उत मन्ये पितुरदुहो १, १५२, २
 उत माता बृहद्विवा १०, ६४, १०
 उत माता महिषमन्ववेन ४, १८, ११; तै. सं. ३, २, ११, ३
 उत मे प्रथियोर्वैयियोः ८, १९, ३७; नि. ४, १५
 उत मे रपद्युवतिः ५, ६१, ९
 उत मे वोचतादिति ५, ६१, १८
 उत यासि सवितस्त्रीणि ५, ८१, ४
 उत यो मानुषेष्वा १, २५, १५
 उत योषणे दिव्ये मही ७, २, ६
 उत वः शंसमुशिजा २, ३१, ६
 उत वा उ परि वृणक्षि १०, १४२, ३
 उत वां विश्व मध्यास्वधो १, १५३, ४; नि. ४, १९
 उत वाजिनं पुरुनिष्विध्वानं ३, ३८, २
 उत वात पितासि न १०, १८६, २
 उत वा यः सहस्य प्र विद्वान् १, १४७, ५
 उत वा यस्व वाजिनो १, ८६, ३
 उत वा यो नो मर्चयाद् २, २३, ७
 उत व्रतानि सोम ते १०, २५, ३
 उत क्षुण्णस्य धृष्णया ४, ३०, १३
 उत सखास्यश्चिनोस्त ४, ५२, ३; साम. १७२७
 उत सिधुं विबालयं ४, ३०, १२
 उत सु खे पयोवृधा ८, २, ४२
 उत स्तुतासो मरुतो ७, ५७, ६
 उत स ते परुष्ण्यां ५, ५२, ९; नि. ५, ५
 उत स ते वनस्पते १, २८, ६
 उत स हुंशुभीयसे ५, ९, ४
 उत स यं शिष्टं यथा ५, ९, ३
 उत स राशिं परि ९, ८७, ९
 उत स सभा हवैतस्य १०, ९६, १०; अथर्व. २०, ३१, ५
 उत सा सद्य इत्यरि ४, ३१, ८
 उत सासु प्रथमः सविध्व ४, ३८, ६
 उत सास्य तन्यतोर्वि ४, ३८, ८
 उत सास्य द्रवतस्तुर ४, ४०, ३; वा. य. ९, १५, तै. सं.
 १, ७, ८, ३
 उत सास्य पनयति ४, ३८, ९
 उत सा हि स्वामाहुः ४, ३१, ७

उत स्मै न वस्त्रमथि नता ४, ३८, ५; नि. ४, २४
 उत स्य देवः सविता ६, ५०, १३
 उत स्य देवो भुवनस्य २, ३१, ४
 उत स्य न इद्वो विश्व २, ३१, ३
 उत स्य न उशिजासुर्विधा १०, ९२, १२
 उत स्य वाजी क्षिपणि ४, ४०, ४; वा. य. ९, १४; तै. सं.
 १, ७, ८, ३; नि. २, २८
 उत स्य वाजी सहुस्मिता ४, ३८, ७
 उत स्य वाउयस्यः ५, ५६, ७
 उत स्या नः सरस्वती घोरा ६, ६१, ७
 उत स्या नः सरस्वती जुषाणो ७, ९५, ४
 उत स्या नो दिवा ८, १८, ७; साम. १०२; तै. ब्रा.
 ३, ७, १०, ४
 उत स्या वां रशतो वपससो १, १८१, ८
 उत स्या वां मधुमन्मक्षिकार १, ११९, ९
 उत स्या श्वेतावरी ८, २६, १८
 उत स्वया तम्बा ३ सं वदे तत् ७, ८६, २
 उत स्वराजे अदितिः क्षोमं ८, १२, १४
 उत स्वराजो अदितिः ७, ६६, ६; साम. १३५३
 उत स्वस्य अरास्यः ९, ७९, ३
 उत स्वानासो दिवि ५, २, १०; तै. सं. १, २, १४, ७
 उतादः परुषे गवि ६, ५६, ३; नि. २, ६
 उतामये पुरुहूत श्रवोभिः ३, ३०, ५; नि. ६, १, ७, ६
 उतायातं संगवे प्रातः ५, ७६, ३; साम. १७५४
 उतालब्धं हृद्युहि १०, ८७, ७; अथर्व. ८, ३, ७
 उताशिष्टा अनु शृण्वंति २, २४, १३
 उतासि मैत्रावरुणो ७, ३३, ११; नि. ५, १४
 उताहं नक्तमुत सोम ते दिवा ९, १०७, २०; साम. ९२३
 उतेदानीं भगवंतः ७, ४१, ४; अथर्व. ३, १६, ४; वा. य.
 ३४, ३७; तै. ब्रा. २, ८, ९, ८
 उतोशिषे प्रसवस्य ५, ८१, ५
 उतो वा ते पुरुषा ७, २९, ४
 उतो नो अस्य कस्यचित् ५, १८, ४
 उतो नो अस्या उषसो जुषेत १, १११, ६; अथर्व. २०, ७२, ३
 उतो न्वस्य जोषमौ ८, ९४, ६; साम. १७८७
 उतो न्वस्य यस्पदं ८, ७१, १८
 उतो न्वस्य यन्महत् ८, ७२, ६
 उतो पतिर्ये उच्यते ८, १३, ९
 उतो पितृभ्यां प्रविदातु ३, ७, ६
 उतो स मह्यमिन्दुमिः १, २३, १५
 उतो सहजमर्गसं ९, ६४, २६

उतो हि वां रसनेध्यानि ७, ५३, ३
 उतो हि वां दान्ना संति ४, ३८, १
 उतो हि वां पूष्यां आ विविद्व ३, ५४, ४
 उत्तराहमुत्तरः १०, १४५, ३; अथर्व. ३, १८, ४
 उत्तानपर्णे सुभगे १०, १४५, २; अथर्व. ३, १८, २
 उत्तानायामजनयन् २, १०, ३
 उत्तानायामव भरा ३, २९, ३; वा. य. ३४, १४
 उत्तिष्ठाय पश्यते १०, १७९, १; अथर्व. ७, ७२, १
 उत्तिष्ठ नूनमेघां ५, ५६, ५
 उत्तिष्ठोजसा सह ८, ७६, १०; साम. ९८८; अथर्व.
 २०, ४२, ३; वा. य. ८, ३९; तै. सं. १, ४, ३०, १
 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते १, ४०, १; वा. य. ३४, ५६; तै. आ.
 ४, २, २
 उत्तिष्ठसि स्वाहुतो १०, ११८, २
 उत्ते बृहन्तो अर्चयः ८, ४४, ४; साम. १५४१
 उत्ते वयश्चिद्रसतेरपसन् १, १२४, १२; ६, ६४, ६
 उत्ते शतान्मघवन्नुक्ष भूय १, १०२, ७
 उत्ते शुष्मा जिह्वतो १०, १४२, ६
 उत्ते शुष्मास हूरते ९, ५०, १; साम. १२०५
 उत्ते शुष्मासो अस्थुः ९, ५३, १; साम. १७१४
 उत्ते स्रज्जग्मि धृतिर्वी १०, १८, १३; अथर्व. १८, ३, ५२;
 तै. आ. ६, ७, १
 उ त्वा मर्दतु क्षोमाः ८, ६४, १; साम. १९४, १३५४;
 अथर्व. २०, ९३, १
 उत्सुरस्तासूर्य १, १९१, ८; अथर्व. ५, २३, ६
 उत्सृपणं युवामहे ६, ५७, ६
 उत्सूर्यो बृहदचीष्यश्रुत् ७, ६२, १
 उत्स्य वातो बहति १०, १०२, २
 उदगादयमादित्यो १, ५०, १३; तै. ब्रा. ३, ७, ६, २३
 उदग्ने तव तद् घृतात् ८, ४३, १०
 उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातनुष्व ४, ४, ४; वा. य. १३, १२; तै. सं.
 १, २, १४, २
 उदग्ने भारत धुमत् ६, १६, ४५; साम. १३८५
 उदग्ने शुचयस्तव ८, ४४, १७; साम. १५३४; तै. सं.
 १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; २, ४, १४, ४
 उदपत्तदसौ सूर्यः १, १९१, ९; अथर्व. ६, ५२, १
 उदपत्तन्नगा मानवो ब्रूया १, ९२, २; साम. १७५६
 उदग्रतो न वयो १०, ६८, १; अथर्व. २०, १६, १; तै. सं.
 ३, ४, ११, ३
 उदग्नाग्राय स्तनयन् ६, ४४, १२
 उदसौ सूर्यो भगात् १०, १५९, १; अथर्व. १, २९, ५

उदस्तंभीलसमिधा ३, ५, १०
 उदस्य बाहू विथिरा ७, ४५, २
 उदस्य शुष्माज्ञातुः ७, ३४, ७
 उदस्य शोचिरस्यादाशुद्धा ७, १६, ३; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 उदस्य शोचिरस्यादा दीदियुषो ८, २३, ४
 उदातैर्निहते बृहद् ९, ५, ५
 उदान्तककुहो दिवं ८, ६, ४८
 उदावता त्वक्षसा ६, १८, ९
 उदिता यो निदिता वेदिता ८, १०३, ११
 उदिन्मवस्य रिच्यते ७, ३२, १२; अथर्व. २०, ५९, ३
 उदीरतां सुनुता उत १, १२३, ६
 उदीरतामवर उत १०, १५, १; अथर्व. १८, १, ४४;
 वा. य. १९, ४९; तै. ब्रा. २, ६, १२, ३; नि. ११, १८
 उदीरय कवितमं ५, ४२, ३
 उदीरयथा मरुतः ५, ५५, ५; तै. सं. २, ४, ८, २
 उदीरयन्व वायुभिः ८, ७, ३
 उदीरय पितरा १०, ११, ६; अथर्व. १८, १, २३; नि. ३, १६
 उदीरायामृताय ते ८, ७३, १
 उदीरध्वं जिवो अयुः १, ११३, १६
 उदीरध्वं नार्यभि १०, १८८; अथर्व. १८, ३, २; तै. आ. ६, १, ३
 उदीरध्वोतः पतिषती १०, ८५, २१; अथर्व. १४, २, ३३
 उदीरध्वोतो विश्वावसो १०, ८२, २२; अथर्व. १४, २, ३३;
 वा. ब्रा. १४, ९, ४, १८
 उदु ज्योतिरमृतं ७, ७३, १; नि. ११, ३०
 उदु तिष्ठ सविताः क्षुधि ७, ३८, २
 उदु तिष्ठ स्वधावर ८, २३, ५; वा. य. ११, ४१; तै. सं.
 ४, १, ४, १
 उदुत्तमं वरुण १, २४, १५; अथर्व. ७, ८३, ३; १८, ४, ६९;
 वा. य. १२, १२; तै. सं. १, ५, ११, ३; ४, २, ३;
 नि. २, १३
 उदुत्तमं सुसुमिध नो १, २५, २१; तै. ब्रा. २, ४, २, ६
 उदु त्यच्चक्षुर्मही ६, ५१, १
 उदु त्यं जातवेदसं १, ५०, १; साम. ३१; अथर्व. १३, २, १६;
 २०, ४७, १३; वा. य. ७, ४१; ८, ४१, ३३, ३१;
 तै. सं. १, २, ८, २; ४, ४३, १; नि. १२, १५
 उदु त्यद्दशैर्न वपुः ७, ६६, १४
 उदु त्ये अरुणत्तव ८, ७, ७
 उदु त्ये मधुमत्तमा गिरा ८, ३, १५; साम. २५१, १३६२;
 अथर्व. २०, १०, १, ५९, १
 उदु त्ये सुनवो गिराः १, ३७, १०; साम. २२१
 उदु ब्रह्माण्यैरत ७, २३, १; साम. ३३०; अथर्व. २० १२, १

उदु श्रिय उषसो ६, ६४, १
 उदु षुतः समिधा ३, ५, ९
 उदु ष्य देवः सविता दमृता ६, ७१, ४
 उदु ष्य देवः सविता ययाम ७, ३८, १
 उदु ष्य देवः सविता सवाय २, ३८, १
 उदु ष्य देवः सविता हिरण्यया ६, ७१, १
 उदु ष्य वः सविता ८, २७, १२
 उदु ष्य वारणे दिवो ८, २५, १९
 उदु स्तोमासो अधिनोः ७, ७२, ३
 उदु स्याताः स्रजते सूर्याः ७, ८१, २; साम. ७५२; तै. ब्रा.
 ३, १, ३, २
 उदु स्वानेभिरीरत ८, ७, १७
 उदु अर्यो उपक्तेव ६, ७१, ५
 उदु पु णो वसो महे ८, ७०, ९
 उद्गा आजदङ्गिरीम्य ८, १४, ८; साम. १६४१; अथर्व.
 २०, २८, १; ३९, ३
 उद्गातेव शकुने २, ४३, २
 उद्देदभि श्रुतामव ८, ९३, १; साम. १२५; १४५०;
 अथर्व. २०, ७, १
 उद् घामिवेत् तृण्यो ७, ३३, ५
 उद्घर्षय मचवन् १०, १०३, १०; साम. १८५८; वा. य.
 १७, ४२; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 उद्गो हृदमपिवज्रहृवाणः १०, १०२, ४
 उद् बुध्यध्वम् १०, १०१, १
 उद्यत् सहः सहस ५, ३१, ३
 उद्यदिन्द्रो महते दाववाय ५, ३२, ७
 उद्यद् ब्रह्मस्य विष्टपं ८, ६९, ७; अथर्व. २०, ९२, ४
 उद्यन्नम मित्रमह १, ५०, ११; तै. ब्रा. २, ७, ६, २२
 उद्यम्यमीति १, ९५, ७
 उद्यस्य ते नवजातस्य ७, ३, ३; साम. १२२१
 उद्गर्जिः शम्भ्या ३, ३३, १३; अथर्व. १४, २, १६
 उद्गस्त्रस्मा अकृणोतना १, १६१, ११; नि. ११, १६
 उद्गन्धन्मैरतस्म १, ११८, ६
 उद्गयं तमस्परि १, ५०, १०; अथर्व. ७, ५३, ७; वा. य.
 २०, २१; २७, १०; ३५, १४; ३८, २४; तै. सं. ४, १, ७, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ९; ६, ६, ४; तै. आ. ६, ३, २
 उद्गां चक्षुर्वरुण ७, ६१, १
 उद्गां पृक्षालो मधुमन्त ईरते ४, ४५, २
 उद्गां पृक्षालो मधुमन्तो अस्थुः ७, ६०, ४
 उद्बृहदा रक्षः सह ३, ३०, १७; नि. ६, ३
 उद्देति प्रसवीता जनानां ७, ६३, २

उद्वेति सुभगो विश्वचक्षाः ७, ६३, १
 उन्नति भूमिं पृथिवीं ५, ८५, ४
 उन्मदिता मौनेयेन १०, १३६, ३
 उन्मध्व ऊर्मिर्वचना ९, ८६, ४०
 उन्मा पीता अयंसत १०, ११२, ३
 उन्मा ममन्द वृषभो २, ३३, ६
 उप क्रमस्वा भर ८, ८१, ७
 उप क्षत्रं पृथ्वीत हंति १, ४०, ८
 उप क्षरंति सिंधवो मयोधुवः १, १२५, ४; तै. सं. १, ८, २२, ४
 उपक्षेतास्तव सुप्रणीते ३, १, १६
 उप च्छायासिन्धुः ६, १६, ३८; तै. ब्रा. २, ४, ४, ६
 उप ते गा इवाकरं १०, १२७, ८; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 उप तेऽथां सहमाना १०, १४५, ६; अथर्व. ३, १८, ६
 उप ते स्तोमान्पशुषा इवाकरं १, ११४, ९
 उप त्मन्या वनस्पते १, १८८, १०
 उप त्या वह्नी गमतो विश्वः ७, ७३, ४
 उप त्रितस्य पाप्योः ९, १०२, २; साम. १०१४
 उप त्वा कर्मन्तये ८, २१, २; साम. ७०९; अथर्व.
 २०, १४, २; ६२, २
 उप त्वाप्ते दिवेदिवे १, १, ७; साम. १४; वा. य. ३, २२;
 तै. सं. १, ५, ६, २
 उप त्वा जामयो गिरो ८, १०२, १३; साम. १३; १५७०;
 तै. ब्रा. १, ८, ८, १
 उप त्वा जुहोते मम ८, ४४, ५; साम. १५४२
 उप त्वा रण्वसंक्षं ६, १६, ३७; साम. १७०५
 उप त्वा सातये नरो ७, १५, ९
 उप नः पितृवा चर १, १८७, ३
 उप नः सवना गहि १, ४, २; साम. १०८८; अथर्व.
 २०, ५७, २; ६८, २
 उप नः सुतमागतम् ५, ७१, ३
 उप नः सुतमा गहि सोमं ३, ४२, १; अथर्व. २०, २४, १
 उप नः सुतमा गहि हरिभिः १, १६, ४
 उप नः सुतवो गिरः ६, ५२, ९; साम. १५९५; वा. य.
 ३३, ७७; तै. सं. २, ४, १४, ५
 उप नो देवा अवसा गमंतु १, १०७, २
 उप नो यावमग्निना ८, २६, ७
 उप नो वाजा अध्वर ४, ३७, १
 उप नो वाजिनीवस्तु ८, २२, ७
 उप नो हरिभिः सुतं ८, ९३, ३१; साम. १५०; १७९०
 उप प्र जिन्वन्मुसतीः १, ७१, १

उपप्रयंतो अध्वरं १, ७४, १; साम. १३७९; वा. य. ३, ११,
 तै. सं. १, ५, ५, १
 उप प्रागाच्छसनं वाज्यवो १, १६३, १२; वा. य. २९, २३;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४
 उप प्रागात्परमं यस्तस्यस्थं १, १६३, १३; वा. य. २९, २४
 तै. सं. ४, ६, ७, ५
 उप प्रागात्सुमन्मे धावि म १, १६२, ७; वा. य. २५, ३०
 तै. सं. ४, ६, ८, ३; नि. ६, २२
 उप प्रियं पतिपन्नं ९, ६७, २९; अथर्व. ७, ३२, १
 उप प्रेत कुशिकाश्रितय ३, ५३, ११; नि. ७, २
 उप ब्रह्मं वावाता वृषणा हरी ८, ४, १४
 उप ब्रह्मणि हरिवो १०, १०४, ६
 उपमं त्वा मघोनां ८, ५३, १
 उप मा पेपिपुत्तमः १०, १२७, ७
 उप मा मतिरस्थित १०, ११९, ४
 उप मा श्यावाः स्वनयेन १, १२६, ३
 उप मा षड् द्वा द्वा ८, ६८, १४
 उप यमेति युवतिः ७, १, ६; तै. सं. ४, ३, १४, ६
 उप यो नमो नमसि ४, २१, ५
 उप न एषे नमसा जिगीषा १, १८६, ४
 उप न एषे वंशोभिः शूयैः ५, ४१, ७
 उप शिक्षाप तस्थुषः ९, १२, ६; साम. ७६१
 उप श्वास्य पृथिवीं ६, ४७, २९; अथर्व. ६, १२६, १;
 वा. य. २९, ५५; तै. सं. ४, ६, ६, ६; नि. ९, १३
 उपसद्याय मीळहुपः ७, १५, १
 उप सर्पं मातरं भूमिं १०, १८, १०; अथर्व. १८, ३, ४९;
 तै. आ. ६, ७, १
 उपस्तुतिं नमस उद्याति च १, १९०, ३
 उपस्तुतिरौचध्यसुरये १, १५८, ४
 उपस्तुहि प्रथमं रत्नधेयं ५, ४२, ७
 उपस्तुणीतमध्वे ८, ७३, ३
 उपस्थायं चरति यत्समारत १, १४५, ४
 उपस्थाय मातरमज्ञं ३, ४८, ३
 उपस्रक्षु वपसतः ८, ७२, १५; साम. १४८२
 उपहृताः पितरः सोम्यासः १०, १५, ५; अथर्व. १८, ३, ४५;
 वा. य. १९, ५७; तै. सं. २, ६, १२, ३
 उप ह्वये सुदुर्वां येजुमेतां १, १६४, २६; अथर्व. ७, ७३, ७;
 ९, १०, ४; नि. ११, ४३
 उप ह्वये सुहवं माहृतं १०, ३६, ७
 उपह्वरे गिरीणां ८, ६, २८; साम. १४३; वा. य. २६, १५
 उपह्वरेषु यदाधिष्वं १, ८७, २; तै. सं. ४, ३, १३, ७

उपाजिरा पुरुङ्कुताय सतिः ३, ३५, २
 उपायात्तं दाशुषे मर्याय ७, ७१, २
 उपावसृज समन्या १०, ११०, १०; अथर्व. ५, १२, १०;
 वा. य. २९, ३५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १७
 उपासौ गायता नरः ९, ११, १; साम. ६५१; ७६३; वा. य.
 ३३, ६२; तै. ब्रा. १, ५, ९, ७
 उपेदसुपपचनं ६, २८, ८; अथर्व. ९, ४, २३; तै. ब्रा.
 २, ८, ८, १२
 उपेदहं धनदामप्रतीत १, ३३, २
 उपेम सृक्षि वाजयुः २, ३५, १
 उपो अदक्षि शुन्ध्युवो न वक्षः १, १२४, ४; नि. ४, १६
 उपो नयस्व वृषणा तपुष्पोतेमव ३, ३५, ३
 उपोप मे परा मृश मा मे १, १२६, ७; नि. ३, २०
 उपो मतिः घृष्यते ९, ६९, २; साम. १३७१
 उपो रथेषु वृषतीरयुग्धं १, ३९, ६
 उपो रुरुचे युवतिर्न योषा ७, ७७, १
 उपोषु क्षातमस्तुरं ९, ६१, १३; साम. ४८७; ७६२,
 १३३५
 उपोषु शृणुही गिरः १, ८२, १; साम. ४१६
 उपो ह यद्विदथं वाजिनो गुः ७, ९३, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १२, १
 उपो हरीणां पतिं ८, २४, १४; साम. १५१०
 उभयं शृणवच्च नो ८, ६१, १; साम. २९०; १२३३; अथर्व.
 २०, ११३, १
 उभयतः पवमानस्य ९, ८६, ६; साम. ८८७
 उभयं ते न क्षीयते २, ९, ५
 उभयासो जातवेदः स्वाम २, २, १२
 उभा उ नूनं तद्विदथं १०, १०६, १
 उभा जिरयथुर्न परा ६, ६९, ८; अथर्व. ७, ४४, १; तै. सं.
 ३, २, ११, २; ७, १, ६, ७
 उभा देवा दिवि स्पृशा १, २३, २
 उभा देवा नृचक्षसा ९, ५, ७
 उभा पिबतमश्विना १, ४६, १५; वा. य. ३४, २८
 उभाभ्यां देव सवितः ९, ६७, २५; वा. य. १२, ४३;
 तै. ब्रा. १, ४, ८, २; २, ६, ३, ४
 उभा वामिन्द्रासौ आहुवध्या ६, ६०, १३; वा. य. ३, १३;
 तै. सं. १, १, १४, १; ५, ५, १
 उभा शंसा नयामामविष्टा १, १८५, ९
 उभा हि दक्षा भियनामयो ८, ८६, १
 उभे अस्मै पीपयतः २, २७, १५
 उभे चिदिन्द्र रोदसी ७, २०, ४
 उभे धावापृथिवी विश्वमिन्वे ९, ८१, ५

उभे धुरी वह्निरा पिबमानः १०, १०१, ११
 उभे पुनामि रोदसी ऋतेन १, १३३, १
 उभे भद्रं जेष्येते न मेने १, १५, ६
 उभे यत्ते महिना शुभे अंध ७, ९६, २
 उभे यदिन्द्र रोदसी १०, १३४, १; साम. ३७९; १०९०
 उभे सुश्रंत्र सपिबो ५, ६, ९; साम. १०२४; वा. य. १५, ४३;
 तै. सं. २, २, १२, ७; ४, ४, ४, ६
 उभे सोमावचाकशन् ९, ३२, ४
 उभोभयाविन्नुपचेहि १०, ८७, ३; अथर्व. ८, ३, ३
 उरं यन्मय चक्रयुहिं ७, ९९, ४
 उरं हि राजा वरुणश्चकार १, २४, ८; वा. य. ८, २३;
 तै. सं. १, ४, ४५, १
 उरं गायूतिरभयानि ९, ९०, ४; साम. १४१०
 उरं गभीरं जनुषा ३, ४६, ४
 उरं गस्तन्वे ३ तने ८, ६८, १२
 उरं ते जयः पर्येति ब्रुम १, ९५, ९
 उरं नृम्य उरं गव ८, ६८, १३
 उरं नो लोकमनु नेषि ६, ४७, ८; अथर्व. १२, १५, ४;
 तै. सं. २, ७, १३, ३; नि. ७, ६
 उरं वां रथः परि नक्षति ४, ४३, ५
 उरुव्यचसा महिनी असक्ष १, १६०, २
 उरुव्यचसे महिने ७, ३१, ११; साम. १७९४
 उरुव्यचा नो महिषः १०, १२८, ८; अथर्व. ५, ३, ८;
 तै. सं. ४, ७, १४, ३
 उरुशंसा नमोवृषा ३, ६२, १७; साम. ६६४
 उरुव्या णो अभिनास्तेः १, ९१, १५
 उरुव्या णो मा पसा दाः ८, ७१, ७
 उरुणसावसुतुषा १०, १४, ११; अथर्व. १८, २, १३;
 तै. आ. ६, ३, १
 उरोष्ट हन्त्र राधसो ५, ३८, १; साम. ३६६
 उरौ देवा अनिबाधे स्वाम ५, ४२, १७; ४३, १६
 उरौ महौ अनिबाधे ववर्ध ३, १, ११
 उरौ वा ये अंतरिक्षे मवति ३, ६, ८
 उर्वी पृथिवी बहुले वृरे १, १८५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 उर्वी सघनी वृहती ऋतेन १, १८५, ६
 उल्लूक्यातुं शुशुल्लूक्यातुं ७, १०४, २२; अथर्व. ८, ४, २२
 उवाच मे वरुणो मेधिराय ७, ८७, ४
 उवासोषा उच्छाच्च तु १, ४८, ८
 उवे अम्ब मुलामिके १०, ८६, ७; अथर्व. २०, १२६, ७
 उवोचिय हि मघवन् ७, ३७, ३
 उशना काव्यस्त्वा ८, २३, १७

उशाना यस्पावत ८, ७, २६

उशाना यस्सहस्यैः ५, २९, ९

उशतस्त्वा नि भीमहि १०, १६, १२; अथर्व. १८, १, ५६;
वा. य. १९, ७०; तै. सं. २, ६, १२, १

उशता वृता न दभाय गोपा ७, ९१, २

उशति वा ते अमुतास १०, १०, ३; अथर्व. १८, १, ३

उशन्तु पु णः सुमना उपाके ४, २०, ४

उशिकावको अरतिः १०, ४५, ७; वा. य. १२, २४;
तै. सं. ४, २, २, २

उशिकावको वसुमां तु १, ६०, ४

उष आ भाहि भानुना १, ४८, ९

उष उषो हि वसो अग्रं १०, ८, ४

उषः प्रतीची भुवनानि ३, ६१, ३

उषसः पूर्वा अध यत् ३, ५५, १

उषसां न केतवो १०, ७८, ७

उषस्तुचित्रमा भरा १, ९२, १३; साम. १७३१; वा. य.
३४, ३३; नि. १२, ६

उषस्तमस्यां यशसं सुवीरं १, ९२, ८

उषा अप स्तुस्तमः १०, १७२, ४; साम. ४५१; अथर्व.
१९, १२, १

उषा उच्छन्ती समिधाने १, १२४, १

उषासानका बृहती १०, ३६, १

उषो अघेह गोमति १, ९२, १४; साम. १७३२

उषो देव्यमस्यां वि भाहि ३, ६१, २

उषो न जारः प्रधुपाजो ७, १०, १

उषो न जारो विभावो १, ६९, ९

उषो भद्रेभिरा गहि १, ४९, १

उषो मघोन्या वह सुवते ४, ५५, ९

उषो यदग्निं समिधे चकर्थ १, ११३, ३

उषो यदद्य भानुना १, ४८, १५

उषो ये ते प्र यामेषु १, ४८, ४

उषो वाजं हि वंस्त्र १, ४८, ११

उषो वाजेन वाजिनी प्रवेता ३, ६१, १

उषारेव फर्वरेषु १०, १०६, २

उषा वेद वसुनां ९, ५८, १; साम. १०५८

ऊती देवानां वयमिन्द्रवतः १, १३६, ७

ऊती शचीवस्तव १०, १०४, ४; अथर्व. २०, ३३, ३

ऊरुस्यां ते अष्टीवज्रयां १०, १६३, ४; अथर्व. २, ३३, ५;
२०, ९६, २०

ऊर्ज गावो यवसे १०, १००, १०

ऊर्जं नो द्यौश्च पृथिवी ६, ७०, ६

ऊर्जा देवां अवस्योजसा स्वां ८, ३६, ३

ऊर्जो नपाजातवेदः १०, १४०, ३; साम. १८१८; वा. य.
१२, १०८; तै. सं. ४, २, ७, २

ऊर्जो नपातं स हिनायं ६, ४८, २; साम. ७०४; वा. य.
२७, ४४

ऊर्जो नपातं सुभगं ८, १९, ४; साम. १४१४

ऊर्जो नपातमध्वरे ३, २७, १२

ऊर्जो नपातमा हुवे ८, ४४, १३; साम. १७१२

ऊर्जो नपासहसावन् १०, ११५, ८

ऊर्णन्नदा वि प्रथस्वाभ्य ५, ५, ४

ऊर्ध्व ऊषु ण ऊतये १, ३६, १३; साम. ५७; वा. य.
११, ४२; तै. सं. ४, १, ४, २; तै. ब्रा. ३, ६, १, २

ऊर्ध्व ऊषु णो अध्वरस्य ४, ६, १

ऊर्ध्व केतुं सविता देवो ४, १४, २

ऊर्ध्व मुमुदैवतं त ओजसा १, ८५, १०

ऊर्ध्व भानुं सविता देवो ४, १३, २

ऊर्ध्वस्तिष्ठान ऊतये १, ३०, ६; साम. १६०१; अथर्व.
२०, ४५, ३

ऊर्ध्वो धीतिः प्रत्यस्य प्रयाम १, ११९, २

ऊर्ध्वो यत्ते त्रेतिनी भूत् १०, १०५, ९

ऊर्ध्वोसस्त्वान्विबन्धुवः ७, ३१, ९

ऊर्ध्वो हि ते दिवेदिवो ८, ४५, १२

ऊर्ध्वो अग्निः सुमतिं ७, ३९, १

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि १०, १२३, ७; साम. १८४४

ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके ९, ८५, १२

ऊर्ध्वो ग्रावा बृहदग्निः १०, ७०, ७

ऊर्ध्वो ग्रावा वसवो १०, १००, ९

ऊर्ध्वो नः पाद्मं हसो १, ३६, १४; तै. ब्रा. ३, ६, १, २

ऊर्ध्वो भव प्रति विध्या ४, ४, ५; वा. य. १३, १३;
तै. सं. १, २, १४, २

ऊर्ध्वो वां गातुरध्वरे अकारि ३, ४, ४

ऊर्ध्वो वामगिरध्वरेषु ६, ६३, ४

ऊर्ध्वो ह्यस्यादध्यन्तरिक्षे २, ३०, ३

ऊर्मिर्ध्वस्ते पवित्र वा ९, ६४, ११

ऊरुसामाभ्यामभिहितौ १०, ८५, ११; अथर्व. १४, १, ११

ऊचा कपोतं जुहत् १०, १६५, ५; अथर्व. ६, २८, १

ऊचां त्वः पोषमासे १०, ७१, ११; नि. १, ८

ऊचो अक्षरे परमे व्योमन् १, १६४, ३९; अथर्व. ९, १०, १८;
तै. ब्रा. ३, १०, ९, १४; तै. आ. २, ११, १;
नि. १३, १०

ऋजिप्य ईमिन्द्रावतो ४, २७, ४
 ऋजीते परि वृद्धि ६, ७५, १२; वा. य. २९, ४९, तै. सं.
 ४, ६, ६, ४
 ऋजीत्येनी रुशती १०, ७५, ७
 ऋजीषी श्येनो द्दमानो ४, २६, ६
 ऋजीषी वज्री वृषभस्तुरापाद् ५, ४०, ४; अथर्व. २०, १२, ७
 ऋजुः पवस्व वृजिनस्य ९, ९७, ४३
 ऋजुनीती नो वरुणो १, ९०, १; साम. २१८; नि. ६, २१
 ऋजुरिच्छतो वनवत् २, २६, १
 ऋज्रमुक्षणयायने ८, २५, २२; नि. ५, १५
 ऋज्राविन्द्रोत आ वदे ८, ६८, १५
 ऋतं येमान ऋतामिन्द्रो ४, २३, १०
 ऋतं वदन्मृतयुष्मन् ९, ११३, ४
 ऋतं वोचै नमसा पृच्छय ४, ५, ११
 ऋतं शंसन्त ऋजुदीध्यानाः १०, ६७, २; अथर्व. २०, ९१, २
 ऋतज्येन क्षिप्रेण २, २४, ८
 ऋतं च सत्यं चाभीजाद् १०, १९०, १; तै. आ. १०, १, १३
 ऋतं चिकित्स्व ऋतमि ५, १२, २
 ऋतधीतय आ गत ५, ५१, २
 ऋतं दिवे तद्वोचं पृथिव्यै १, १८५, १०
 ऋतं देवाय कृण्वते २, ३०, १
 ऋतमृतेन सपन्तेषिरं ५, ६८, ४; साम. १४६६
 ऋतस्य गोपा न दुभाय ९, ७३, ८
 ऋतस्य गोपावधि ५, ६३, १
 ऋतस्य जिह्वा पवते मधु ९, ७५, २; साम. ७०१
 ऋतस्य तन्तुर्विततः ९, ७३, ९
 ऋतस्य इच्छा धरुणानि ४, २३, ९
 ऋतस्य देवा धनु व्रता १, ६५, ३
 ऋतस्य पथि वेधा ६, ४४, ८
 ऋतस्य प्रेषा ऋतस्य धीतिः १, ६८, ५
 ऋतस्य बुध्न उषसामिषण्य ३, ६१, ७
 ऋतस्य रश्मिमनुयच्छमाना १, १२३, १३
 ऋतस्य वा केशिना योग्यामि ३, ६, ६
 ऋतस्य वो रथ्यः पूत ६, ५१, ९
 ऋतस्य हि धेनवो वावशानः १, ७३, ६
 ऋतस्य हि प्रसितिर्धौः १०, ९२, ४
 ऋतस्य हि वर्तनयः १०, ५, ४
 ऋतस्य हि शुरुषः सन्ति ४, २३, ८; नि. ६, १६; १०, ४१
 ऋतस्य हि सदसो १०, १११, २
 ऋतायिनी मायिनी १०, ५, ३
 ऋतावरी दिवो अर्कबोध्या ३, ६१, ६

ऋतावान ऋतजाता ऋतावृधो ७, ६६, १२
 ऋतावानं यज्ञियं विप्रमुक्यं ३, २, १३
 ऋतावानं वितेतसं ४, ७, ३
 ऋतावानः प्रतिचक्ष्वा २, २४, ७
 ऋतावानमृतायवो ८, २३, ९
 ऋतावानं महिषं १०, १४०, ६; साम. १८२१; वा. य.
 १२, १११; तै. सं. ४, २, ७, ३
 ऋतावाना नि वेदतुः ८, २५, ८
 ऋतावा यस्य रोदसी ३, १३, २
 ऋतुर्जनित्री तस्या २, १३, १
 ऋतेन ऋतं धरुणं धारयन्त ५, १५, २
 ऋतेन ऋतं नियतमीळ ४, ३, ९
 ऋतेन ऋतमपिहितं ५, ६२, १
 ऋतेन देवः सविता सामायत ८, ८६, ५
 ऋतेन देवीरमृता ४, ३, १२
 ऋतेन मित्रावरुणा १, २, ८; साम. ८४८
 ऋतेन यावृतावृथा १, २३, ५; साम. ७९४
 ऋतेन हि ष्मा वृषभश्चिद्वक्तः ४, ३, १०
 ऋतेनाग्निं व्यसन्मिदन्तः ४, ३, ११
 ऋते स विन्दते युधः ८, २७, १७
 ऋदूदण सख्या सचेय ८, ४८, १०; तै. सं. २, २, १२, ३;
 नि. ६, ४
 ऋधक्सा वो मरुतो ७, ५७, ४
 ऋधक्सोम स्खल्ये ९, ६४, ३०; साम. ६५६
 ऋधगित्था स मर्त्यः ८, १०१, १; वा. य. ३३, ८७
 ऋधयसे सुदानवे ६, २, ४; साम. ३६५
 ऋध्याम स्तोमं सनुयाम १०, १०६, ११
 ऋमुक्षणं न वतैव ८, ४५, २९
 ऋमुक्षणमिन्द्रमा हुव ऋतये १, १११, ४
 ऋमुक्षणो वाजा ७, ४८, १
 ऋमुतो रयिः प्रथमश्च ३, ३६, ५
 ऋमुमन्ता वृषणा वाजवन्ता ८, ३५, १५
 ऋमुमुमुक्षणो रयिं ३, ३७, ५
 ऋमुर्कमुक्षा ऋमुर्विधतः १०, ९३, ८
 ऋमुर्कमुभिरभि वा ७, ४८, २; नि. ५, २
 ऋमुर्न इन्द्रः शवसान १, ११०, ७
 ऋमुर्न रथ्यं नवं ९, २१, ६
 ऋमुर्भराय सं शिश्रातु सातिं १, १११, ५
 ऋमुर्विम्बा वाज इन्द्रो ४, ३४, १
 ऋमुथक् इक्ष्वा चारु नाम ३, ५, ६
 ऋयो न तुष्यन्व ८, ४, १०

अथं मा समानानां १०, १६६, १
 ऋषिं नरावंहसः पांचजन्यं १, ११७, ३
 ऋषिमना य ऋषिभूत ९, ९६, १८; साम. ११७६
 ऋषिर्न स्तुभ्या विष्णु प्रशस्तः १, ६६, ४
 ऋषिर्विप्रः पुरस्ता ९, ८७, ३; साम. ६७९
 ऋषिर्हि पूर्वजा असि ८, ६, ४१
 ऋषे मंत्रकृतां स्तोमैः ९, ११४, २
 ऋष्टयो वो मरुतो ५, ५७, ६
 ऋष्वस्वमिन्द्र सूर जातः १०, १४८, २
 ऋष्या ते पादा प्र यजिमासी १०, ७३, ३
 एक एवाग्निर्वहुधा ८, ५८, २
 एकं वि चक्र चमसं चतुर्वयम् ४, ३६, ४
 एकः समुद्रो धरुणः १०, ५, १
 एकः सुपर्णः स समुद्रं १०, ११४, ४; ऐ. आ. ३, ६;
 नि. १०, ४६
 एकं चमसं चतुरः कृणोतन १, १६१, २
 एकं च यो विशति ७, १८, ११
 एकं तु स्वा सत्यति पांचजन्यं ५, ३२, ११
 एकपाद्भ्यो द्विपदो १०, ११७, ८; अथर्व. १३, २, २७; ३, २५
 एकया प्रतिधापिषत् ८, ७७, ४; नि. ५, १०
 एकराजस्य भुवनस्य राजसि ८, ३७, ३
 एकस्वपुत्रस्यैवाविशस्ता १, १६२, १९; वा. य. २५, ४२;
 तै. सं. ४, ६, ९, ३
 एकस्मिन्योगे भुरणा समाने ७, ६७, ८
 एकस्य चिन्मे विन्वस्त्वोजः १, १६५, १०
 एकस्या वस्तोरावतं रणाव १, ११६, २१
 एकाचेतस्तरस्वती नदीनां ७, ९५, २
 एको द्वे वसुमती समीची ३, ३०, ११
 एको बहुनामसि मन्वीकी १०, ८४, ४; अथर्व. ४, ३१, ४
 एत उ खे अवीवशन् ९, २१, ७
 एत उ खे पतयन्ति श्यातवः ७, १०४, २०; अथर्व. ८, ४, २०
 एत उ खे प्रत्यद्वन् १, १९१, ५
 एतं वां स्तोममध्विना १०, ३९, १४
 एतं संसमिद्रामस्मयुष्टं १०, ९३, ११
 एतं शर्ष धाम यस्य सुरैः १, १२२, १२
 एतच्चन त्वो विचिकेतवेधाम् १, १५२, २
 एतच्च इन्द्र वीर्यम् ८, ५४, १
 एतस्यत्त इन्द्र वृष्ण उक्थं १, १००, १७
 एतस्यत्त इन्द्रियं ६, २७, ४
 एतस्यत्त योजनमचेति १, ८८, ५; नि. ५, ४

एतदस्या अनः शयै ४, ३०, ११; नि. ११, ४८
 एतद्वेदुत् वीर्यं ४, ३०, ८
 एतद्वचो जरितमीषि मृष्टाः ३, ३३, ८
 एतं ते स्तोतं तुविजात ५, २, ११; तै. भा. २, ४, ७, ४
 एतं त्वं हरितो दश ९, ३८, ३; साम. १२७९
 एतं त्रितस्य धोषणो ९, ३८, २; साम. १२७५
 एतस्य त्वं दश क्षिपो ९, १५, ८; साम. १२७३
 एतस्य त्वं दश क्षिपः ९, ६१, ७; साम. १०८१
 एतस्य त्वं मद्व्युतं सहजा ९, १०८, ११; साम. ५८१
 एतं मृजन्ति मर्ज्यं पवमानं ९, ४६, ६
 एतं मृजन्ति मर्ज्यसुप द्रोणे ९, १५, ७; साम. १२६८
 एतं मे स्तोमं तना १०, ९३, १२
 एतं मे स्तोममूर्धन्यं ५, ६१, १७
 एता अश आमुषाणास इष्टीः ७, ९३, ८
 एता अर्धन्ति हृषात् ४, ५८, ५; वा. य. १७, ९३;
 १३, ३८
 एता अर्धन्त्यलला भवन्ती ४, १८, ६
 एता उ त्या उषसः १, ९२, १; साम. १७५५; नि. १२, ७
 एता उ त्याः प्रत्यद्वन् ७, ७८, ३
 एता चिकित्वा भूमा १, ७०, ६
 एता चोत्तानि ते कृता ८, ७७, ९
 एता ते अश उचथानि वेधो जुष्टानि १, ७३, १०
 एता ते अश उचथानि वेधोऽवोचम ४, २, २०
 एता ते अशे जनिमा ३, १, २०
 एता त्यां ते श्रुत्यानि १०, १३८, ६
 एता धियं कृणवामा ५, ४५, ६
 एतानि धीरो निष्ठा चिकेत ७, ५६, ४
 एतानि भद्रा कलश १०, ३२, ९
 एतानि वां श्रवसा १, ११७, १०
 एतानि वामध्विना वधेनानि २, ३९, ८
 एतानि वामध्विना वीर्याणि १, ११७, २५
 एतानि सोम पवमानो ९, ७८, ५
 एता नो अशे सौभगा ७, ३, १०; ४, १०
 एतान्यग्ने नवति सहजा १०, ९८, ११
 एतान्यग्ने नवतिर्वव १०, ९८, १०
 एतायामोप गम्यन्त १, ३३, १
 एतावताश्विदेवां सुभं ८, ७, १५
 एतावतस इमह इन्द्र ८, ४९, ९
 एतावतस्ते वसो विशाम ८, ५०, ९
 एतावद्वा वृषणवस् ८, ५, २७
 एतावद्वेदुषस् ५, ७९, १०

एतावानस्य महिमा १०, ९०, ३; अथर्व. १९, ६, ३;
 वा. य. ३१, ३; तै. आ. ३, १२, १
 एता विश्वा चक्रवर्त्त ५, २९, १४
 एता विश्वा विदुषे ४, ३, १६
 एता विश्वा सवना तनुता १०, ५०, ६; नि. ५, २५
 एता वो वक्ष्युद्यता २, ३१, ७
 एति प्र होता व्रतमस्य १, १४४, १
 एते अक्षप्रमाशवो ९, ६३, ४
 एते अक्षप्रमिन्दवः ९, ६२, १; साम. ८३०
 एते त इन्द्र जन्तवो १, ८१, ९; अथर्व. २०, ५६, ६
 एते स्ये भानवो दर्शतायाः ७, ७५, ३
 एते स्ये बृथगश्रय ८, ४३, ५
 एते क्षुन्नेभिविंशं ७, ७, ६
 एते धामान्यायां ९, ६३, १४
 एते धावन्तीन्दवः ९, २१, १
 एते जरः क्षपसो १०, ७६, ८
 एतेनाक्षे ब्रह्मणा १, ३१, १८
 एते पूता विपश्चितः (०) विपा ९, २२, ३
 एते पूता विपश्चितः (०) सुखीसो ९, १०१, १२; साम. ११०२
 एते पृष्ठानि रोदस्यो ९, २२, ५
 एते पृष्टा अमर्याः ९, २२, ४
 एते वदन्ति शतवत् १०, ९४, २
 एते वदन्त्यविद्वज्जना १०, ९४, ३
 एते वाता हवोरवः ९, २२, २
 एते विश्वानि वार्या ९, २१, ४
 एते शमीभिः सुशमी १०, २८, १२
 एते सोमा अति वाराण्यव्या ९, ८८, ६
 एते सोमा अभि गव्या ९, ८७, ५
 एते सोमा अभि प्रियं ९, ८, १; साम. ११७८
 एते सोमा अक्षत ९, ६२, २२; साम. १०६१
 एते सोमाः पवमानास ९, ६२, ९
 एते सोमास आशवो ९, २२, १
 एते सोमास इन्दवः ९, ४६, ३
 एते स्तोमा नरो वृत्तम ७, १९, १०; अथर्व. २०, ३७, १०
 एतो न्वथ सुध्यो ५, ४५, ५
 एतोन्विन्द्रं स्वाम शुद्धं ८, ९५, ७; साम. ३५०; १४०२
 एतो न्विन्द्रं स्वाम सख्यायः ८, २४, १९; अथर्व.
 २०, ६५, १
 एतो न्विन्द्रं स्वाममेधानं ८, ८१, ४
 एतो मे गावो प्रमरस्य १०, २७, २०
 एदं मरुतो अश्विना ५, २६, ९

एदु मन्वो मदित्वरं ८, २४, १६; साम. ३८५; १६८४;
 अथर्व. २०, ६४, ४
 एनाङ्गुपेण वयमिन्द्रवन्तो १, १०५, १२; नि. ५, ११
 एना मन्दानो जहि शूर ६, ४४, १७
 एना वयं पयसा ३, ३३, ४
 एना विश्वान्यथै आ ९, ६१, ११; साम. ५२४; ६७४;
 वा. य. २६, १८
 एना वो अग्निं नमसो ७, १६, १; साम. ४५; ७४९;
 वा. य. १५, ३२; तै. सं. ४, ४, ४, ४; नि. ३, २१
 एन्दुमिन्द्राय सिञ्चत ८, २४, १३; साम. ३८६; १५०९
 एन्दो पारिथं रथि ९, २९, ६
 एन्द्रो नो गधि प्रियः ८, ९८, ४; साम. ३९३; १२४७;
 अथर्व. २०, ६४, १
 एन्द्र याहि पीतये ८, ३३, १३
 एन्द्र याहि मरुत ८, १, २३
 एन्द्र याहि हरिभिः ८, ३४, १; साम. ३४८; १८०७
 एन्द्र याक्षुप नः १, १३०, १; साम. ४५९
 एन्द्रवाहो नृपति १०, ४४, ३; अथर्व. २०, ९४, ३
 एन्द्र सानसि रथि १, ८९, १; साम. १२९; अथर्व. २०, ७०, १७;
 तै. सं. ३, ४, ११, ३; तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 एन्द्रस्य कृक्षा पवते ९, ८०, ३
 एन्द्रो बहिः सीदतु १०, ३६, ५
 एभिर्भुभिः सुमना १, ५३, ४; अथर्व. २०, २१, ४
 एभिर्न इन्द्राहभिः ७, २८, ४
 एभिर्नुमिन्द्र त्वायुभिः ४, १६, १९
 एभिर्नो अकैमेवा ४, १०, ३; साम. १७७३; वा. य.
 १५, ४६; तै. सं. ४, ४, ४, ७
 एभिर्भव सुमना अग्ने ४, ३, १५
 एमा अमश्रेवतीः १०, ३०, १४
 एमाङ्गुमाशवे १, ४, ७; अथर्व. २०, ६८, ७
 एमेनं सृजता १, ९, २; अथर्व. २०, ७१, ८; नि. १, १०
 एमेनं प्रत्येतन ६, ४२, २; साम. १४४१
 एवो अग्निं वसुधवः ५, २५, ९
 एवो अग्निमजुष्यसुः ५, ६, १०
 एवा कविस्तुवीरवो १०, ६४, १६
 एवाग्निं सहस्रं ७, ४२, ६
 एवाग्निगोमैभिर्कृतावा १, ७७, ५
 एवाग्निमैतैः सह १०, ११५, ७
 एवा च त्वं सरम १०, १०८, ९
 एवा जज्ञानं सहसे ६, ३८, ५
 एवा त इन्द्रो सुस्वम् ९, ७९, ५

एवा त इन्द्रोचयमहेम २, १९, ७
 एवा तदिन्द्रं इन्दुना १०, १४४, ६
 एवा तमाहुस्त ७, २६, ४
 एवा ता विश्वा चक्रवांसं ६, १७, १३
 एवा ते अग्ने विमदो १०, २०, १०
 एवा ते अग्ने सुमतिं ५, २७, ३
 एवा ते गुत्समदाः २, १९, ८
 एवा ते वयामिन्द्र मुंजतीनां १०, ८९, १७
 एवा ते हारियोजना १, ६१, १६; अथर्व. २०, ३५, १६
 एवा ध्वामिन्द्र वज्रिहव ४, १९, १
 एवा देव देवताते ९, ९७, २७
 एवा देवा इन्द्रो विव्ये १०, ४९, ११
 एवा न इन्द्रो अभि ९, ९७, २१
 एवा न इन्द्र वार्यस्य ७, २४, ६; २५, ६
 एवा न इन्द्रोतिभिरव ५, ३३, ७
 एवा न इन्द्रो मघवा ४, १७, २०
 एवा नः सोम परिपिच्यमान आ पवस्व ९, ९७, ३६;
 साम. ८६१
 एवा नः सोम परिपिच्यमानो वयो ९, ६८, १०
 एवा नपातो मम तस्व ६, ५०, १५
 एवा नस्वधः सम ६, २५, ९
 एवा नूतसुप स्तुहि ८, २४, २३; अथर्व. २०, ६६, २
 एवा नृभिनिन्द्रः सुहवस्वा १, १७८, ४
 एवा नो अग्ने अमृतोपु २, ९
 एवा नो अग्ने विक्ष्वा ७, ४३, ५
 एवा नो अग्ने समिधा १, ९५, ११; ९६, ९
 एवा पतिं द्रोणसाचं १०, ४४, ४; अथर्व. २०, ९४, ४
 एवा पवस्व मदिरा ९, ९७, १५; साम. ८०८
 एवा पाहि प्रतया ६, १७, ३; अथर्व. २०, ८, १; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, ११
 एवा पित्रे विश्वदेवाय ४, ५०, ६; अथर्व. २०, ८८, ६;
 तै. सं. १, ८, २२, २
 एवा पुनान इन्द्रयुः ९, ६, ९
 एवा पुनानो अपः स्त्रः ९, ९१, ६
 एवा रुतेः सुतुर्वीवृधदः १०, ६३, १७; ६४, १७
 एवा बभ्रो वृषभ २, ३३, १५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ९
 एवा महस्तुविजातः १, १९०, ८
 एवा महान्वृहद्विहो १०, १२०, ९; अथर्व. ५, २, ९;
 २०, १०७, १२
 एवा महो असुर १०, ९९, १२; नि. ५, ३
 एवास्तुताय मह क्षयाय ९, १०९, ३; साम. १३६८

एवा राजेव ऋतुमौ ९, ९०, ६
 एवा रातिस्तुवीमघ ८, ९२, २९; साम. ८२५; अथर्व.
 २०, ६०, २
 एवारे वृषभा सुते ८, ४५, ३८
 एवा वन्दस्व वरुणं वृहन्तं ८, ४२, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, ४
 एवा वसिष्ठ इन्द्रं ७, २६, ५
 एवा वस्वः इन्द्रः सत्यः ४, २१, १०
 एवा वामङ्ग ऊतये (०१ इन्द्राग्नी) ८, ३८, ९
 एवा वामङ्ग ऊतये (०१ नास्त्या) ८, ४२, ६
 एवा ससं मघवाना युवं ४, २८, ५
 एवा हि ते विभूतय १, ८, ९; अथर्व. २०, ६०, ५; ७१, ५
 एवा हि ते वा सवना १, १७३, ८
 एवा हि ध्वास्तुता यातयन्त ५, ३२, १२
 एवा हि मां तवसं वर्धयन्ति १०, २८, ६
 एवा हि मां तवसं जङ्घुः १०, २८, ७
 एवा ह्यसि वीरयुः ८, ९२, २८; साम. २३२५, ८४४;
 अथर्व. २०, ६०, १
 एवा ह्यस्य काम्या १, ८, १०; अथर्व. २०, ६०, ६; ७१, ६
 एवा ह्यस्य सन्तो १, ८, ८; अथर्व. २०, ६०, ४; ७१, ४
 एवेदिन्द्रं वृषणं ७, २३, ६; अथर्व. २०, १२, ६; वा. य.
 २०, ५४
 एवेदिन्द्रः सुते अस्तावि ६, २३, १०
 एवेदिन्द्रः सुहव ६, २९, ६
 एवेदिन्द्राय वृषभाय ४, १६, २०
 एवेदेते प्रति मा १, १६५, १२
 एवेदेव सुविकृमिः ८, २, ३१
 एवेदेवा पुरुता दशोकं १, १२४, ६
 एवेष्टूने युवतयो नमन्त १०, ३०, ६
 एवेन सवाः पर्येति १, १२८, ३
 एवेन्द्राग्निभ्यामहावि ५, ८६, ६
 एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन् ८, ४०, १२
 एवेन्द्राग्नी पविवासा १, १०८, १३
 एवेन्तु कं सिंधुमेभिः ७, ३३, २
 एवैवापागपरे १०, ४४, ७; अथर्व. २०, ९४, ७
 एष इन्द्राय वायवे ९, २७, २; साम. १२८७
 एष उ स्य पुरुवतो ९, ३, १०; साम. १२६५
 एष उ स्य वृषा रथो ९, ३८, १; साम. १२७४
 एष एतानि चकारेन्द्रो ८, २, ३४
 एष कविरभिष्टुतः ९, २७, १; साम. १२८६
 एष क्षेति रथवीतिः ५, ६१, १९
 एष गन्धुरचक्रद ९, २७, ४; साम. १२८९

एष आवेव जरिता ५, ३६, ४
 एष च्छागः पुरो १, १६२, ३; वा. व. २५, २६; तै. सं.
 ४, ६, ८, १
 एष तुष्टो अभिष्टुतः ९, ६७, २०
 एष ते देव नेता ५, ५०, ५
 एष दिवं वि धावति ९, ३, ७; साम. १२६२
 एष दिवं व्यासरत् ९, ३, ८; साम. १२६३
 एष देवः शुभायते ९, २८, ३; साम. १२८२
 एष देवो अमर्त्यः ९, ३, १; साम. १२५६
 एष देवो रथयति ९, ३, ५; साम. १२५९; नि. ६, २८
 एष देवो विपन्सुभिः ९, ३, ३; साम. १२६०
 एष देवो विपा कृतो ९, ३, २; साम. १२६१
 एष द्रष्टो वृषभो ६, ४१, ३
 एष धिया याल्पव्या ९, १५, १; साम. १२६६
 एष नृभिर्वि नीयते ९, २७, ३; साम. १२८८
 एष पवित्रेभ्यश्चरत् ९, २८, २; साम. १२८१
 एष पुनानो मधुमाँ ९, ११०, ११
 एष पुरु धियायते ९, १५, २; साम. १२६७
 एष प्र कोशे मधुमाँ ९, ७७, १; साम. ५५६
 एष प्रलेन जन्मना ९, ३, ९; साम. ७५८; १२६४
 एष प्रलेन मन्मना ९, ४२, २; साम. ७५९
 एष प्रलेन वयसा ९, ९७, ४७
 एष प्र पूर्वारव १, ५६, १
 एष रुक्मिभिरियते ९, १५, ५; साम. १२७०
 एष वसूनि पिबन्ता ९, १५, ६; साम. १२७२
 एष व स्तोमो मरुत ह्यं १, १६५, १५; १६६, १५;
 १६७, ११; १६८, १०
 एष वः स्तोमो मरुतो नमस्वान् १, १७१, २
 एष वां स्तोमो अश्विनावकारि १, १८४, ५
 एष वाजी हितो नृभिः ९, २८, १; साम. १२८०
 एष वां देवावश्विता ४, १५, ९
 एष विप्रैरभिष्टुतो ९, ३, ६; साम. १२५७
 एष विश्ववित्पवते ९, ९७, ५६
 एष विश्वानि वायाँ ९, ३, ४; साम. १२५८
 एष वृषा कनिक्रदत् ९, २८, ४; साम. १२८३
 एष वृषा वृषवतः ९, ६२, ११
 एष शुभ्यद्राभ्यः ९, २८, ६; साम. १२९१
 एष शुभ्यसिष्यदत् ९, २७, ६ साम. १२९०
 एष शृङ्गाणि दोषुवत् ९, १५, ४; साम. १२७१
 एष सुवानः परि सोमः ९, ८७, ७
 एष सूर्यमरोचयत् ९, २८, ५; साम. १२८४

एष सूर्येण हासते ९, २७, ५; साम. १२८५
 एष सोमो अधि त्वचि ९, ६६, २९
 एष स्तोम इन्द्र तुभ्य १, १७३, १३
 एष स्तोमो अचिक्रदत् ७, २०, ९
 एष स्तोमो मह उग्राय ७, २४, ५; ऐ. आ. १, २१
 एष स्तोमो सारुतं दार्षो अच्छ ५, ४२, १५
 एष स्तोमो वरुण मित्र ७, ६४, ५; ६५, ५
 एष स्य कारुर्जरते ७, ६८, ९
 एष स्य ते तन्त्रो २, ३६, ५; अथर्व. २०, ६७, ६
 एष स्य ते पवत ९, ९७, ४६
 एष स्य ते मधुमाँ ९, ८७, ४; साम. ५३१
 एष स्य धारया सुतो ९, १०८, ५; साम. ५८४
 एष स्य परि पिच्यते ९, ६२, १३
 एष स्य पीतवे सुतो ९, ३८, ६; साम. १२७८
 एष स्य भानुरुदियति ४, ४५, १
 एष स्य मघो रसो ९, ३८, ५; साम. १२७७
 एष स्य भानुपीत्वा ९, ३८, ४; साम. १२७६
 एष स्य भिन्नावरुणा नृचक्ष्वाः ७, ६०, २
 एष स्य वां पूर्वगत्वेव सख्ये ७, ६७, ७
 एष स्य सोमः पवते ९, ८४, ४
 एष स्य सोमो मतिभिः ९, ९६, १५
 एष हितो वि नीयते ९, १५, ३; साम. १२६२
 एषा गोभिररुणेभिः ५, ८०, ३
 एषा जनं दर्शता बोधयन्ती ५, ८०, २
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि ज्योतिः १, १२४, ३
 एषा दिवो दुहिता प्रत्यदर्शि व्युच्छन्ती १, ११३, ७
 एषा नेत्री राधनः ७, ७६, ७
 एषा प्रतीची दुहिता ५, ८०, ६
 एषा ययौ परमादन्तः ९, ८७, ८
 एषायुक्त परावतः १, ४८, ७
 एषा व्येनी भवति ५, ८०, ४
 एषा शुभ्रा न तन्त्रो ५, ८०, ५
 एषा स्या नव्यमायुर्दधाना ७, ८०, २
 एषा स्या नो दुहिता दिवोजाः ६, ६५, १
 एषा स्या युजाना ७, ७५, ४
 एषा स्या वो मरुतोऽनुमर्त्री १, ८८, ६
 एषो उषा अपूर्याँ १, ४६, १; साम. १७८; १७२८
 एह गमन्नुयः सोम १०, १०८, ८
 एह देवा मयोभुवा १, ९२, १८; साम. १७३५
 एह वां मुषितत्त्वतो ८, ५, ३३

एह हरी ब्रह्मयुजा ८, २, २७; साम. १६५८
 एहि मेहि श्रयो दिवीवि ८, ६४, ४
 एहि मजुदैवयुः १०, ५१, ५
 एहि वां विमुक्तो ८, ५५, १; नि. ५, ९
 एहि स्तोमो अभि स्वराभिः १, १०, ४
 एह्यम हह होता नि १, ७६, २
 एह्यु पु अवाणि ६, १६, १६; साम. ७, ७०५; वा. य. २६, १३
 ऐच्छाम त्वा बहुधा १०, ५१, ३;
 ऐतात्रथेषु तत्स्थुपः ५, ५३, २
 ऐतु पूषा रथिर्भगः ८, ३१, ११
 ऐभिरग्ने दुवो गिरो १, १४, १
 ऐभिरग्ने सरथं ३, ६, ९; अथर्व. २०, १३, ४
 ऐभिर्देवे वृण्वया पौंस्यानि १०, ५५, ७; साम. १७८४
 ऐषु चाकन्धि पुरुहूत १०, १४७, ३
 ऐषु चेतद् वृषण्वती ८, ६८, १८
 ऐषु धावापृथिवी १०, ९३, १०
 ऐषु धा वीरवधशः ५, ७९, ६
 ओकिवांसा सुते सर्वो ६, ५९, ३
 ओ चित्सखायं सख्या १९, १०, १; साम. ३४०;
 अथर्व. १८, १, १
 ओजस्तदस्य तितिविषे ८, ६, ५; साम. १८२; १६५३; अथर्व.
 २०, १०७, २
 ओजिष्ठं ते मध्यतो ३, २१, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
 ओ त्यमह आ रथं ८, २२, १
 ओ त्ये नर इन्द्र मृतये १, १०४, २
 ओमानमापो मान्सी ६, ५०, ७
 ओमासश्रवणीष्ठतो १, ३, ७; ऐ. आ. १, ४; वा. य.
 ७, ३३; तै. सं. १, ४, १६, १; नि. १२, ४०
 ओर्वेप्रा असत्या १०, १२७, २
 ओ श्रुतिर्विद्व्या ७, ४०, १
 ओषधयः सं वदन्ते १०, ९७, २२; वा. य. १२, ९६;
 तै. सं. ४, २, ६, ५
 ओषधीः प्रति मोदध्वं १०, ९७, ३; वा. य. १२, ७७;
 तै. सं. ४, २, ६, १
 ओषधीरिति सातरः १०, ९७, ४; वा. य. १२, ७८; तै. सं.
 ४, २, ६, १; नि. ६, ३
 ओषमिष्टृथिवीमहं १०, ११९, १०
 ओ पु वृष्विराधसो ७, ५९, ७
 ओ पु प्र याहि वाजिभिः ८, १, १९; साम. २२७
 ओ पु वृणः प्रयज्युन् ८, ७, ३३

ओ पु स्वसारः कारवे शृणोत ३, ३३, ९
 ओ पू णो अग्ने शृणुहि त्वं १, १३९, ७
 ओष्ठाविव मध्वाक्षे वदन्ता २, ३९, ६
 ओ सुषुत इन्द्र याहि १, १७७, ५
 औच्छत्सा रात्री परितक्म्या ५, ३०, १४
 औवैश्वपुवच्छुचिं ८, १०२, ४; साम. १८; तै. सं.
 ३, १, ११, ८
 क इमं वो निण्यमा चिकेत १, ९५, ४
 क इमं दशभिर्मम ४, २४, १०
 क ई वेद सुते सचा ८, ३३, ७; साम. २९७; १६९६;
 अथर्व. २०, ५३, १; ५७, ११
 क ई व्यक्ता नरः सनीलाः ७, ५६, १; साम. ४३३
 क ई स्तवकः पुषाको वजाते ६, ४७, १५
 क ईषते तुज्यते १, ८४, १७; नि. १४, २६
 क उ तु ते महिमनः समस्या १०, ५४, ३
 क उ श्रवक्तमो यज्ञियानां ४, ४३, १
 कं याथः क ह राच्छयः कः ५, ७४, ३
 कः कुमारजनयत् १०, १३५, ५
 कः स्विद वृक्षो निष्ठितो मध्ये १, १८२, ७
 ककद्वेने वृषभो युक्त आसीत् १०, १०२, ६
 ककुहः सोम्यो रस ९, ६७, ८
 ककुहं चित्वा कवे ८, ४५, १४
 कंकतो न कङ्कतो १, १९१, १
 कण्वा इन्द्रं यदक्रत ८, ६, ३; साम. १३०८; अथर्व.
 २०, १३८, ३
 कण्वा हव भृगवः सूर्या हव ८, ३, १६; साम. १३६३;
 अथर्व. २०, १०, २; ५९, २
 कण्वास इन्द्रं ते मतिं ८, ६, ३१
 कण्वेभिर्गुणवा धृषत् ८, ३३, ३; ८६६; अथर्व. २०, ५२, ३;
 ५७, १६
 कतरा पूर्वा कतरा परायोः १, १८५, १; नि. ३, २२
 कल्पप्रयः कति सूर्यासः १०, ८८, १८
 कथा कदस्या उपसो ४, २३, ५
 कथा कविस्तुवीरवान्कया १०, ६४, ४
 कथा त एतदहमा चिकेतं १०, २८, ५
 कथा ते अग्ने श्रुचयन्त आधोः १, १४७, १
 कथा दाशेम नमसा सुदानून् ५, ४१, १६
 कथा दाशेमाशये १, ७७, १
 कथा देवानां कतमस्य याम १०, ६४, १
 कथा नूनं वां विमना उपपत्त ८, ८६, २

कथा महामधुसूक्तस्य होतुः ४, २२, १
 कथामहे बुद्धि भराय वृष्णे ४, ३, ७
 कथामहे रुद्रियाय प्रवाम ५, ४१, ११
 कथा राधाम सखाय १, ४१, ७
 कथा शर्धाय मरुतामृताय ४, ३, ८
 कथा शृणोति हूयमानमिन्द्र ४, २३, ३
 कथा सबाधः शासमानो अस्य ४, २३, ४
 कथा ह तद्वह्णाय त्वमग्ने ४, ३, ५
 कथो नु ते परिचराणि विद्वान् ५, २९, १३
 कदस्विपन्त सुरयः ८, ९४, ७
 कदा क्षत्रश्रियं नरं १, २५, ५
 कदा गच्छाथ मरुतः ८, ७, ३०
 कदा चन प्रयुच्छस्य ८, ५२, ७; वा. य. ८, ३; तै. सं. १, ४, २२, १
 कदा चन स्तरीरसि ८, ५१, ७; साम. ३००; वा. य. ३, ३४, ८, २; तै. सं. १, ४, २२, १; ५, ६, ४
 कदा त हेन्द्र गिर्वेण ८, १३, २२
 कदा भुवन्नयक्षयाणि ब्रह्म ६, ३५, १
 कदा मरुमराधसं १, ८४, ८; साम. १३४३; अथर्व. २०, ६३, ५; नि. ५, १७
 कदा वसो स्तोत्रं हयैतः १०, १०५, १; साम. २२८; नि. ५, १२
 कदा वां तौग्यो विवत् ८, ५, २२
 कदा सनुः पितरं जात इच्छात् १०, ९५, १२
 कदित्था नूः पात्रं देवयतो १, १२१, १
 कदु शुन्नमिन्द्र स्वावतो नूनं १०, २९, ४; अथर्व. २०, ७६, ४
 कदु भियाय धाम्ने मनामहे ५, ४८, १; नि. ५, ५
 कदु प्रेष्टा विषां रयीनां १, १८१, १
 कदु स्तुवंत ऋतयन्त देवता ८, ३, १४; अथर्व. २०, ५०, २
 कदु न्वारस्याकृतं ८, ६६, ९; अथर्व. २०, ९७, ३
 कदु महीरघ्ना अस्य तविषीः ८, ६६, १०; नि. ६, २६
 कदु नूनं कथप्रियोः पिता १, ३८, १
 कदु नूनं कथप्रियो यद् ८, ७, ३१
 कद्विष्ण्यासु वृषसानो अग्ने ४, ३, ६
 कदुद्राय प्रचेतसे १, ४३, १; तै. आ. १०, १७, १
 कदु ऋतस्य धर्णसि १, १०५, ६
 कद्वो अथ महानां ८, ९४, ८
 कनिकद्वजनुवं प्रज्जवाणः २, ४२, १, नि. ९, ४
 कनिकद्वकलो गोभिरय ९, ८५, ५
 कनिकद्वनु पन्थामृतस्य ९, ९७, ३२
 कनिक्रमित हरिरा स्यमानः ९, ९५, १; साम. ५३०

कनीनकेव विद्वधे ४, ३२, २३; नि. ४, १५
 कं ते दाना असक्षत ८, ६४, ९
 कन्ध्वो अतसीनां ८, ३, १३; अथर्व. २०, ५०, १
 कं नश्चित्रमिषण्यसि १०, ९९, १
 कन्या इव वहतु मे तवा उ ४, ५८, ९; वा. य. १७, ९७
 कन्याश्च वारवायवी ८, ९१, १
 कन्येव तन्वाश्च शासदाना १, १२३, १०
 कपुन्नरः कपुथमुद्घातन १०, १०१, १२; अथर्व. २०, १३७, २
 कसु शिदस्य सेनयाभिः ८, ७५, ७; तै. सं. २, ६, ११, २
 कमेतं त्वं युतते कुमारं ५, २, २
 कया तच्छृण्वे शक्या शक्ति ४, २०, ९
 कया ते अग्ने अक्षिरः ८, ८४, ४; साम. १५४२
 कया त्वं न ऊत्याभि ८, ९३, १९; साम. १५८६; वा. य. ३६, ७
 कया नश्चित्र आ भवद्वि ४, ३१, १; साम. १६९; ६८२, अथर्व. २०, १२४, १; वा. य. २७, ३९; ३६, ४; तै. सं. ४, २, ११, २; तै. आ. ४, ४२, २
 कया नो अग्ने ऋतयन्तुतेन ५, १२, ३
 कया नो अग्ने वि वसः ७, ८, ३
 कया शुभा सवयसः १, १६५, १
 करंम ओषधे भव १, १८७, ३
 कर्णगुह्या मघवा शौरदेव्यः ८, ७०, १५
 कर्हिस्त्रितदिन्द्र यज्जग्निरे ६, ३५, ३
 कर्हिस्त्रितदिन्द्र यन्तुभिर्नृन् ६, ३५, २
 कर्हिस्त्रिता त इन्द्र चेत्यासत् १०, ८९, १४
 कविं शाशानुः कवयो वृधा ४, २, १२
 कविः कविस्वा दिवि रूपमास १०, १२४, ७
 कविं केतुं धासि भानुमग्रे ७, १, २
 कविमग्निमुप स्तुहि १, १२, ७; साम. ३२
 कविमिव प्रचेतसं ८, ८४, २; साम. १२४५
 कविं सृजन्ति मर्य ९, ६३, २०
 कविर्न निष्णय ४, १६, ३; अथर्व. २०, ७७, ३
 कविर्नृचक्षा अभि पीमचक्ष ३, ५४, ६
 कविर्वेधस्था पर्थेयि ९, ८२, २; साम. १३१८
 कवी नो मित्रावरुणा १, २, ९; साम. ८४९
 कश्छन्दसां योगं १०, ११४, ९
 कस्त उषः कथप्रियो १, ३०, २०
 कस्तमिन्द्र स्वावसुं ७, ३२, १४; साम. २८०; १६८२
 कस्ते जामिर्जनानां १, ७५, ३; साम. १५३५
 कस्ते मद इन्द्र रम्यो १०, २९, ३; अथर्व. २०, ७६, ३
 कस्ते मातरं विषवामचिक्व ४, १८, १२

कस्वा सस्यो मदानां ४, ३१, २; साम. ६८३; अथर्व. २०, १२४, २; वा. य. १७, ४०; ३६, ५; तै. आ. ४, ४२, ३

कस्मा अथ सुजाताय ५, ५३, १२
कस्य नूनं कतमस्यामृतानां १, २४, १
कस्य नूनं परीणसो ८, ८४, ७; साम. ३४
कस्य बह्माणि सुसुषुप्त्या १, १६५, २
कस्य वृषा सुते सचा ८, ९३, २०; तै. ब्रा. २, ४, ५, १; ७, १३, १

कस्य स्विस्ववनं वृषा ८, ६४, ८
का त उपेतिमैनसो १, ७६, १
का ते अस्वरं कृतिः सूक्तः ७, २९, ३
का मर्यादा वयुना कद्ध वामं ४, ५, १३
कामस्तदग्रे समवर्तेताधि १०, १२९, ४; तै. ब्रा. २, ४, १, १०; ८, ९, ४; तै. आ. १, २३, १

कायमानो वनात्वां ३, ९, २; साम. ५३; नि. ४, १४
का राधद्वोत्राधिना १, १२०, १
कादरहं तवोऽभिषक् ९, ११२, ३; नि. ६, ६
का वां भृदुपमातिः कवानः ४, ४३, ४
काव्येऽभिरदाभ्या ७, ६६, १७
कासीतमा प्रतिमा १०, १३०, ३
का सुष्टुतिः शवसः सुसुमिन्द्रः ४, २४, १
किं स ऋधक् कृणवथ सहस्रं ४, १८, ४
किं सुबाहो स्वंगुरे १०, ८६, ८; अथर्व. २०, १२६, ८
किं सिवासीदधिष्ठानमारभ १०, ८१, २; वा. य. १७, १८; तै. सं. ४, ६, २, ४

किं सिद्धनं क उ स वृक्ष आस (०) मनीषिणो १०, ८१, ४; वा. य. १७, २०; तै. सं. ४, ६, २, ५; तै. ब्रा. २, ८, ९, ६
किं सिद्धनं क उ स वृक्ष आस (०) संतस्थाने १०, ३१, ७
किं सिद्धो राजा जगृहे १०, १२, ५; अथर्व. १८, १, ३३
कितवासो यद्विरिपुनं ५, ८५, ८; तै. सं. ३, ४, ११, ६
किं ते कृणवन्ति कीकटेषु गावः ३, ५३, १४; नि. ६, ३२
किं देवेषु त्यज एतश्चकथं १०, ७९, ६
किं न इन्द्र जिवांसि १, १७०, २
किं नो अस्य द्रविणं कद्ध रत्नं ४, ५, १२
किं नो आतरास्य १, १७०, ३
किमंग त्वा ब्रह्मणः सोम ६, ५२, ३
किमंग त्वा मघवन्भोजमाहुः १०, ४२, ३; अथर्व. २०, ८९, ३
किमङ्ग रश्मिचोदनः ८, ८०, ३
किमत्र दक्षा कृणुयः १, १८२, ३
किमन्ये पर्यासते ८, ८, ८

किमयं त्वां वृषाकपिः १०, ८६, ३; अथर्व. २०, १२६, २
किमस्य मदे किम्वस्य ६, २७, १
किमाग आस वरुण ज्येष्ठ ७, ८६, ४
किमादमन्नं सस्यं ससिभ्यः ४, २२, ६
किमाहुताति वृत्रहन् ४, ३०, ७
किमिच्छती सरमा प्रेदमान १०, १०८, १; नि. ११, २५
किमित्ते विष्णो परि चक्ष्यं भूत ७, १००, ६; साम. १६२५, १
तै. सं. २, २, १२, ५; नि. ५, ८
किमिदं वां पुराणवत् ८, ७३, १
किमु अष्टः किं यविष्ठाण आ १, १६१, १
किमु श्विदसौ निविदो ४, १८, ७
किमु नु वः कृणवामा २, २९, ३
किमेता वाचा कृणवा तवाहं १०, ९५, २; शत. ब्रा. ११, ५, १, ७

किं आतासद्यदनाथं भवाति १०, १०, ११; अथर्व. १८, १, १२
किमयः शिञ्जमस एष आस ४, ३५, ४
कियती बोवा मयतो वधूयो १०, २७, १२
कियस्विदिन्द्रो अध्येति ४, १७, १२
कियात्या यस्समया भवाति १, १२३, २०
कीदङ्छिन्द्रः सरमे का दसीका १०, १०८, ६
कीरिश्चिद्वि त्वामवसे जुहाव ७, ११, ८
कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः १, १६५, ३; वा. य. ३३, २७
कुत्राचिद्यस्य समुत्तौ ५, ७, २; तै. सं. २, १, ११, ३
कुत्सा एते हयैश्चाय शूयं ७, २५, ५
कुत्साय छुण्णमशुयं निवर्हो ४, १६, १२
कुमारं माता युवतिः समुत्थं ५, २, १
कुमारश्चित्तरं २, ३३, १२
कुरुश्रवणमावृणु १०, ३३, ४
कुर्मस्त आयुरजरं यद्यमे १०, ५१, ७
कुविच्छककुविकरत् ८, ९१, ४
कुविस्स देवीः सनयो नवो ४, ५१, ४
कुविस्सस्य प्र हि व्रजं ६; ४५, २४; साम. १६६८; अथर्व. २०, ७८, ३
कुविस्सु नो गविष्ठये ८, ७५, ११; साम. १६४९; तै. सं. २, ६, ११, ३
कुविदङ्ग नमसा ये वृषासः ७, ९१, १
कुविदङ्ग प्रति यथा चिदस्थन १०, ६४, १३
कुविदङ्ग यवमन्तो यवंचित् १०, १३१, २; अथर्व. २०, १२५, २; वा. य. १०, ३२; १९, ६; २३, ८; तै. सं. १, ८, २१, १; ५, २, ११, २; तै. ब्रा. २, ६, १, ३
कुविद्व वृषण्यन्तीभ्यः ९, १९, ५

कुविज्ञो अमित्रस्यस्य १, १४३, ६
 कुविन्मा गोपां करसे जनस्य ३, ४३, ५
 कुपुंभक्तस्तद्वधीत् १, १११, १६
 कुह स्या कुह न श्रुता ५, ७४, २
 कुह यान्ता सुद्युति कान्यस्य १, ११७, १२
 कुह श्रुत इन्द्रः कस्मिन्नद १०, २२, १
 कुह स्थः कुह जग्मथुः ८, ७३, ४
 कुह स्विदोषा कुह वस्तोरस्थि १०, ४०, २; नि. ३, १५
 कृचिज्जायते सनयासु नव्यः १०, ४, ५
 कृष्टो देवावस्थिनाथा ५, ७४, १
 कृणुथ पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं ४, ४, १; वा. य. १३, ९;
 तै. सं. १, २, १४, १; नि. ६, १२
 कृणोत धूमं वृषणं ३, २९, ९
 कृणोत्यसं वरिवो य इथा ४, २४, ६
 कृण्वतो वरिवो गवे ९, ६२, ३; साम. ८२२
 कृतं पृथिवीं यमा सनेमि द्वेषः ४, १०, ७
 कृतं न श्वधी वि चिनोति देवने १०, ४३, ५; अथर्व.
 २०, १७, ५; नि. ५, २२
 कृतं नो यज्ञं विदधेयु चाहं ७, ८४, ३
 कृतानीदस्य कर्त्वा ९, ४७, २
 कृते चिदन्न मरुतो रणन्त ७, ५७, ५
 कृधि रत्नं यजमानाय ७, १६, ६
 कृधि रत्नं सुसन्तितः ३, १८, ५
 कृधी नो अहयो देव १०, ९३, ९
 कृषस्त्रिफाल १०, ११७, ७
 कृष्णः श्वेतोऽस्यो १०, २०, ९
 कृष्णं त एम रुशताः ४, ७, ९
 कृष्णं निधानं हरयः सुपर्णा १, १६४, ४७; अथर्व. ६, २२, १;
 ९, १०, २२; १३, ३, ९; तै. सं. ३, १, ११, ४; नि. ७, २४
 कृष्णपृत्तौ वेविजे अस्य १, १४०, ३
 कृष्णां यदेनीममि १०, ३, २; साम. १५४७
 कृष्णा यद्वोष्वरणीषु सोत्त १०, ६१, ४
 कृष्णा रजांसि पस्तुतः ८, ४३, ६
 केतुं यज्ञानां विदधस्य साधनं ३, ३, ३
 केतुं कृण्वन्दिद्वरपरि ९, ६४, ८; साम. ९५९
 केतुं कृण्वन्केतवे १, ६, ३; साम. १४७०; अथर्व. २०, २६, ६;
 ४७, १२; ६९, ११; वा. य. २९, ३७; तै. सं.
 ७, ४, २०, १; तै. ब्रा. ३, ९, ४, ३
 के ते अग्ने रिपवे ५, १२, ४
 के ते नर इन्द्र १०, ५०, ३
 केतेन शर्मन्सचते ८, ६०, १८

के मे मर्यकं वि यवन्त ५, २, ५
 केद्वयशस्त्रिं केशी १०, १३६, १; नि. १२, २६
 के द्या नरः अष्टतमा ५, ६१, १
 को अविननीष्टे हविषा १, ८४, १८; नि. १४, २७
 को अद्वा वेद क इह प्र वोचत् कुत १०, १२९, ६; तै. ब्रा.
 २, ८, ९, ५
 को अद्वा वेद क इह प्र वोचद्वाँ ३, ५४, ५
 को अद्य नर्यो देवकामः ४, २५, १
 को अद्य युङ्क्ते १, ८४, १६; साम. ३४१; अथर्व. १८, १, ६;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; नि. १४, २५
 को अस्य वीरः सधमादमाप ४, २३, २
 को अस्य वेद प्रथमस्याहः १०, १०, ६; अथर्व. १८, १, ७
 को अस्य शुष्मं तविधीं ५, ३२, ९
 को ददर्श प्रथमं १, १६४, ४; अथर्व. ९, ९, ४
 को देवयन्तमश्वत् १, ४०, ७
 को देवानामवो अथा ४, २५, ३
 को नानाम वचसा ४, २५, २
 को तु मर्या अमिथितः ८, ४५, ३७; तै. आ. १, ३, १; नि. ४, २
 को तु वां मित्रावरुणावुतायन् ५, ४१, १
 को तु वां मित्रास्तुतो ५, ६७, ५
 को म्वत्र मरुतो १, १६५, १३
 को मा ददर्श कतमः १०, ५१, २
 को मृळाति कतम ४, ४३, २
 को व स्तोमं राधति १०, ६३, ६
 को वखाता वसवः ४, ५५, १
 को वां दाशस्तुमतवे १, १५८, २
 को वामद्या पुरुणां ५, ७४, ७
 को वामद्या करते ४, ४४, ३; अथर्व. २०, १४३, ३
 को वेद जानमेपां ५, ५३, १
 को वेद नूनमेपां ५, ६१, १४
 को वोऽन्तमेत १, १६८, ५
 को वो महान्ति महता ५, ५९, ४
 को वो वर्षिष्ठ आ नरो १, ३७, ६
 क्रतुप्रावा जरिता १०, १००, ११
 क्रतूयन्ति क्रतवो १०, ६४, २
 क्रतूयन्ति क्षितयो ४, २४, ४
 क्रत्व हृष्युमुदरं ८, ७८, ७
 क्रत्वः समह दीनता ७, ८९, ३
 क्रत्वा दक्षस्य तरुषो ३, २, ३
 क्रत्वा दक्षस्य रथ्यं ९, १६, २
 क्रत्वा दा अस्तु श्रेष्ठः ६, १६, २६; तै. ब्रा. २, ४, ६, २

कृत्वा महाँ अनुवचं १, ८१, ४; साम. ४२३
 कृत्वा यदस्य तविषीषु १, १२८, ५
 कृत्वा शुक्रमिरक्षसिः ९, १०२, ८
 कृत्वा हि द्रोणे अज्यसे ६, २, ८
 कृत्वे दक्षाय नः कवे ९, १००, ५
 कव्यादमक्षिं प्र हिणोमि १०, १६, ९; अथर्व. १२, २, ८;
 वा. य. ३५, १९
 क्राणा रुद्रा मरुतो १०, ९२, ६
 क्राणा रुद्रेभिर्वसुभिः १, ५८, ३
 क्राणा शिशुर्महीना ९, १०२, १; साम. ५७०; १०१३
 क्रीळं वः गार्धो १, ३७, १; तै. सं. ४, ३, १३, ६; नि. ७, २
 क्रीळस्य सनुता ८, १३, ८
 क्रीळस्रो रश्म ५, १९, ५
 क्रीळुर्मखो ९, २०, ७; साम. ९७४
 क१ स्यानि नौ सख्या ७, ८८, ५
 कव१ स्या वरुणं पुण्ड्रताय ६, ६३, १
 कव१ त्री चक्रा त्रिभुतो १, ३४, ९
 कव नूनं सुदानवो ८, ७, २०
 कव नूनं कद्रो अर्थ १, ३८, २
 कव वः सुस्ता नव्योसि १, ३८, ३
 कव१ वोऽश्वाः कवा३ मीशवः ५, ६१, २
 कव१ स्य ते रुद्र मृळयाकुः २, ३३, ७
 कव१ स्य वीरः को अपश्यत् ५, ३०, १
 कव१ स्य वृषभे युवा ८, ६४, ७; साम. १४२
 कव१ स्या वो महतः १, १६५, ६; तै. ब्रा. २, ८, ३, ५
 कव सिद्धय कतमास्त्वभिनो १०, ४०, १४
 कव स्विदस्य रजसो महः १, १६८, ६
 कव स्विदासां कतमा पुराणी ४, ५१, ६
 कवेयथ कवेदसि ८, १, ७; साम. २७१
 क्षुप्रं जिन्वतसुत ८, ३५, १७
 क्षत्राय त्वं श्रवसे १, ११३, ६
 क्षत्राय त्वमवति ८, ३७, ६
 क्षप उरश्च दीहि ७, १५, ८
 क्षपो राजन्नुत १, ७९, ६; साम. १५६३; वा. य. १५, ३७;
 तै. सं. ४, ४, ४, ५
 क्षियन्तं त्वमक्षियन्तं ४, १७, १३
 क्षेति क्षेमेभिः साधुभिः ८, ८४, ९
 क्षेप्रमिव वि मयुः १, ११०, ५
 क्षेप्रस्य पतिना वयं ४, ५७, १; तै. सं. १, १, १४, २;
 नि. १०, १५

क्षेत्रस्य पते मधुमन्तं ४, ५७, २; तै. सं. १, १, १४, ३;
 नि. १०, १६
 क्षेत्रादपश्यं सनुतः ५, २, ४
 क्षेमस्य च प्रयुजश्च ८, ३७, ५
 क्षेमो न साधुः १, ६७, २
 स्वे रथस्य खेऽनसः ८, ९१, ७; अथर्व. १४, १, ४१
 गच्छतं दाशुषो गृहं ८, ८५, ६
 गणानो त्वा गणपतिं २, २३, १; तै. सं. २, ३, १४, ३
 गंता नो यज्ञं यज्ञियाः ५, ८७, ९
 गन्तारा हि स्थोऽवसे १, १७, २
 गंतेयान्ति सवना हरिम्यां ६, २३, ४
 गन्धर्व इत्या पदमस्य रक्षति ९, ८३, ४
 गमद्वाजं वाजयन्तिन्द्र मर्यः ७, ३२, ११
 गमन्नस्मे वसुन्या हि शंसिषं १०, ४४, ५; अथर्व. २०, ९४, ५
 गंभीरी उदधीरिव ३, ४५, ३; साम. १७२०
 गंभीरेण न उरुणामन्निमेषः ६, २४, ९
 गयस्कानो अभीवहा १, ९१, १२; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गर्भं धेहि सिनीवालि १, ९८४, २; अथर्व. ५, २५, ३;
 शत. ब्रा. १४, ९, ४, २०
 गर्भे नु नौ जनिता वंपती कः १०, १०, ५; अथर्व. १८, १, ५
 गर्भे नु सं नन्वेषामवेद ४, २७, १; ऐ. आ. २, २४
 गर्भे मातुः पितृष्विता ८, १६, ३५; साम. १३२७
 गर्भे योषामदधुवैत्समासनि १०, ५३, ११
 गर्भो यज्ञस्य देवयुः ८, १२, ११
 गर्भो यो अपां गर्भः १, ७०, ३
 गवामिव श्रियसे श्वगमुत्तमं ५, ५९, ३
 गवाशिरं मन्थिनमिन्द्र शुक्रं ३, ३२, २
 गव्यन्त इन्द्रं सख्याय विप्राः ४, १७, १६
 गव्यो घु णो यथा पुरा ८, ४६, १०; साम. १८६
 गायपतिं मेधपतिं १, ४३, ४
 गायश्रवसं सत्यति ८, २, ३८
 गामज्जैव आ ह्वयति १०, १४६, ४; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कं १, १६४, २४; अथर्व. ९, १०, २
 गायत्समा नभन्मं १, १७३, १
 गायन्ति त्वा गायत्रिणो १, २०, १; साम. ३४२; १३४४;
 तै. सं. १, ६, १२, २; नि. ५, ५
 गार्हपत्येन संत्य १, १५, १२
 गाव इव ग्रामं युधुधिरिवाश्वा १०, १४२, ४
 गाव उपावतावतं ८, ७२, १२; साम. ११७; १६०२;
 वा. य. १३, १९, ७१

गावशिक्षा समन्वयः ८, २०, २१; साम. ४०४
 गावो न युथसुप यन्ति ८, ४६, ३०
 गावो भगो गाव इन्द्रो मे अच्छा ६, २८, ५; अथर्व.
 ४, २१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
 गावो यव प्रभुता अयौ अक्षन् १०, २७, ८
 गिरयश्चिन्ति जिहते ८, ७, ३४
 गिरश्च यास्ते गिर्वाहः ८, २, ३०
 गिरस्त इंद ओजसा ९, २, ७; साम. १०४३
 गिरा जात इह स्तुत ९, ६२, १५
 गिरा य पृता युनजद्धरी ते ७, ३६, ४
 गिरा यदी सबंधवः ९, १४, २
 गिरा ब्रजो न संभृतः ८, ९३, ९; साम. १२२४; अथर्व.
 २०, ४७, ३; १३७, १४; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३
 गिरिर्न यः स्वतर्वां कृत्व इन्द्रः ४, २०, ६
 गिरारज्जांजमानां अधारय १०, ४४, ८; अथर्व. २०, १४, ८
 गिरां जुषेभामध्वरं जुषेयां ८, ३५, ६
 गिर्वेणः पाहि नः सुतरे, ४०, ६; साम. १९५; अथर्व. २०, ६, ६
 गीर्णं सुवनं तमसापगूळं १०, ८८, २
 गीर्भिर्विप्रः प्रमतिमिच्छमान ७, ९३, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १
 गुहा शिरो निहितमृचगक्षी १०, ७९, २
 गुहा सतीरुप स्मना ८, ६, ८
 गुहा हितं गुह्यं गूळं २, ११, ५
 गूहता गुह्यं तमो १, ८६, १०
 गुणानां जसदग्निना ३, ६२, १८; साम. ६६५
 गुणानो अङ्गिरोभिर्दस १, ६२, ५
 गुणे तदिन्द्र ते शव ८, ६२, ८; साम. ३९१
 गृभीतं ते मन इन्द्र द्वियहोः ७, २४, २
 गृभ्णामि ते सौमगास्त्राय हस्तं १०, ८५, ३६; अथर्व. १४, १, ५०
 गृष्टिः ससूवः स्थविरं तवागां ४, १८, १०
 गृहं गृहमहना यात्य १, १२३, ४
 गृहमेवास आगत ७, ५९, १०; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 गृहो याम्यरंकुतो १०, ११९, १३
 गोजिता बाहू अभितक्रुः १, १०२, ६
 गोविधः सोमो रथजिद ९, ७८, ४
 गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं १०, १०२, ६; साम. १८५४;
 अथर्व. ६, ९७, ३; १९, १३, ६; वा. य. १७, ३८;
 तै. सं. ४, ६, ४, २
 गोभिर्मिभिर्भुक् द्विरे सुपारं ३, ५०, ३
 गोभिर्वेदीमन्ये अस्त्य ८, २, ६; नि. ५, ३
 गोभिर्वाणो अज्यते सोमरी ८, २०, ८

गोभिष्टरेमामतिं दुरेवां १०, ४२, १०; ४३, १०; ४४, १०;
 अथर्व. ७, ५०, ७; २०, १७, १०; ८९, १०; ९४, १०
 गोमदश्चावद्वथवत्सुवीरं ५, ५७, ७
 गोमदू सु नासत्या २, ४१, ७; वा. य. २०, ८१
 गोमद्विरण्यवद्वसु ७, ९४, ९
 गोमन् इन्द्रो अश्ववत् २, १०५, ४; साम. ५७४; १६११
 गोमन्त्रः सोम वीरवद् ९, ४२, ६
 गोमातरो यच्छुभयन्ते १, ८५, ३
 गोमां अग्नेर्विमां अश्वी यज्ञः ४, २, ५; तै. सं. १, ६, ६, ४;
 ३, १, ११, १
 गोमायुरदादजमायुरदाद् ७, १०३, १०
 गोमायुरेको अजमायुरेकः ७, १०३, ६
 गोविस्ववक्ष वसुविद्विरण्य ९, ८६, ३९; साम. ९५५
 गोपा इन्द्रो नृषा ९, २, १०; साम. १०४५
 गोषु प्रशस्ति वनेषु धिषे १, ७०, ९
 गौरमीमेदनु वत्सं मिषंतं १, १६४, २८; अथर्व. ९, १०, ६;
 १, ८; नि. ११, ४२
 गौरीर्मिमाय सलिलानि १, १६४, ४१; अथर्व. ९, १०, २१;
 १३, १, ४२; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११; तै. आ. १, ९, ४;
 नि. ११, ४०
 गौर्धयति मरुतां ८, ९४, १; साम. १४९
 ग्राश्च यक्षश्च वायुधन्त ६, ६८, ४
 ग्रन्थि न वि ह्य ग्रथितं ९, ९७, १८
 ग्रावाण उपरेष्वा १०, १७५, ३
 ग्रावाणः सविता नु वो १०, १७५, ४
 ग्रावाणः सोम नो हिं कं ६, ५१, १४
 ग्रावाणेव तदिदं जरेथे २, ३९, १
 ग्रावाणो अप हुच्छुनां १०, १७५, २
 ग्रावाणो न सूरयः सिन्धुमात १०, ७८, ६
 ग्रावा वदक्षप रक्षांसि सैषतुः १०, ३६, ४
 ग्राव्णा तुस्रो अभि द्रुतः ९, ६७, १९
 ग्राव्णो ब्रह्मा युयुजानः सपथे ५, ४०, ८
 ग्रीवाम्यस्त उल्लिहाभ्यः १०, १६३, २; अथर्व. २, ३३, २;
 २०, ९६, १८
 घृनेव विष्णुवि जज्ञ १, ३६, १६
 घर्मां समन्ता त्रिभुतं व्यापतुः १०, ११४, १
 घर्मेव मधु जउरे सनेरू १०, १०६, ८
 घृतं न घृतं तनूरेयाः ४, १०, ६; तै. सं. २, २, १२, ७
 घृतपृष्ठा मनोयुनो १, १४, ६
 घृतप्रतीकं व ऋतस्य १, १४३, ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 घृतपृष्ठः सोम्या ८, ५९, ४

घृतमन्त्रैर्वैद्यस्य वर्षेन १०, ६९, २
 घृतं पक्वस्य धारया ९, ४९, ३; साम. १४३७
 घृतं मिमिक्षे घृतस्य २, ३, ११; वा. य. १७, ८८; तै. आ.
 १०, १०, २
 घृतवती शुवनानामभिधि ६, ७०, १; साम. ३७८;
 वा. य. ३४, ४५
 घृतवन्तः पावक ते ३, २१, २; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १
 घृतवन्तमुप मासि १, १४२, २
 घृताहवन दीदिवः १, १२, ५
 घृताहवन संख्यमा १, ४५, ५
 घृतेन थावापृथिवी अभीवृते ६, ७०, ४
 घृतेनाग्निः समज्यते १०, ११८, ४
 घृपुः इधेनाय कृत्वने १०, १४४, ३
 घृपुं पावकं वानिनं १, ६४, १२
 हतो घृन्नमतप्रोदसी १, ३६, ८
 हन्मृध्राण्यप द्विपो ८, ४३, २६
 चकार ता कृणवन्तु नमन्या ७, २६, ३
 चक्रवांस क्रमवस्तद्वृच्छत १, १६१, ४
 चक्रं यदस्याप्त्वा निषत् १०, ७३, ९; साम. ३३१
 चक्रं न वृत्तं पुरुहुत वेपते ५, ३६, ३
 चक्राणासः परीणहं पृथिव्या १, ३३, ८
 चक्राये हि सप्रयङ् नाम भद्रं १, १०८, ३
 चाक्रिर्दिवः पवते कृत्वो रसः ९, ७७, ५
 चाक्रियो विश्वा भुवना ३, १६, ४
 चक्षुर्नो देवः सविता १०, १५८, ३
 चक्षुर्नो येहि चक्षुषे १०, १५८, ४
 चक्षुषः पिता मनसा हि धीरः १०, ८२, १; वा. य. १७, १५;
 तै. सं. ४, ६, २, ४
 चतस्र ई घृतदुहः सचते ९, ८९, ५
 चतुःसहस्रं गन्धस्य ५, ३०, १५
 चतुरश्रिदमानात् १, ४१, ९; नि. ३, १६
 चतुर्दशान्ये महिमानो अस्य १०, ११४, ७
 चतुर्भिः साकं नवति च नाम १, १५५, ६
 चतुष्कपदी युवतिः सुपेक्षाः १०, ११४, ३; तै. ब्रा.
 १, २, १, २७; ३, ७, ६, ५; ७, १४
 चतुर्लिंगाजिनो देव १, १६२, १८; वा. य. २५, ४१;
 तै. सं. ४, ६, २, ३
 चतो हतश्रतामुतः १०, १५५, २
 चत्वार ई विभ्रति क्षेमयन्तः ५, ४७, ४
 चत्वारिंशद्दशरथस्य १, १२६, ४
 चत्वारि ते असुर्याणि नाम १०, ५४, ४

चत्वारि वाक्परिमिता पदानि १, १६४, ४५; अथर्व.
 ९, १०, २७; तै. ब्रा. २, ८, ८, ५; शत. ब्रा.
 ४, १, ३, १७; नि. १३, २
 चत्वारि श्लेष्मा त्रयो अस्य पादा ४, ५८, ३; वा. य. १७, ९१;
 तै. आ. १०, १०, २; नि. १३, ७
 चत्वारो मा पैजवनस्य दानाः ७, १८, २३
 चत्वारो मा महाशीरस्य १, १२२, १५
 चनिष्टं देवा ओषधीषु ७, ७०, ४
 चन्द्रमग्निं चन्द्रार्थं हरिन्नतं ३, ३, ५
 चन्द्रमा अप्स्रवता १, १०५, १; साम. ४१७; अथर्व.
 १८, ४, ८९; वा. य. ३३, २०
 चन्द्रमा मनसो जातः १०, ९०, १३; अथर्व. १९, ६, ७;
 वा. य. ३१, १२; तै. आ. ३, १२, ६
 चमूपच्छेयनः शकुनो १, ९६, १९; साम. ११७७
 चरन्वत्सो रुवाञ्जिह ८, ७२, ५
 चरित्रं हि वेरिवाच्छेदियं १, ११६, १५
 चरुनं यस्तर्मीत्यय ९, ५२, ३
 चर्कृत्यं मरुतः द्युस्तु १, ६४, १४
 चर्षणीष्टं मधवानमुक्थ्यं ३, ५१, १; साम. ३७४
 चाकल्ये तेन ऋषयो मनुर्याः १०, १३०, ६
 चिकित्स्विमन्नसं ५, २२, ३
 चिते तद्वा सुराधसा १०, १४३, ४
 चितिमचितिं चिनवद् ४, २, ११; तै. सं. ५, ५, ४, ४
 चित्तिरपां दमे विश्वायुः १, ६७, १०
 चित्तिरा उपबर्हेन १०, ८५, ७; अथर्व. १४, १, ६
 चित्र हच्छिशोस्तरणस्य १०, ११५, १; साम. ६४
 चित्र इन्द्राजा राजका इदम्यके ८, २१, १८
 चित्रं ह यद्वा भोजनं न्वस्ति ७, ६८, ५
 चित्रं तद्वा मरुतो याम २, ३४, १०
 चित्रं देवानास्तुदगावनीकं १, ११५, १; ऐ. आ. ३, ९; अथर्व.
 १३, २, ३५; २०, १०७, १४; वा. य. ७, ४२;
 १३, ४६; तै. सं. १, ४, ४३, १; २, ४, १४, ४; तै. ब्रा.
 २, ८, ७, ३; तै. आ. १, ७, ६; २, १३, १; नि. १२, १६
 चित्रस्ते भातुः क्रतुप्रा अभि १०, १००, १२
 चित्रा वा येषु दीधितिः ५, १८, ४
 चित्रैरंजिभिर्वपुषे १, ६४, ४
 चित्रो यदभ्राद् वेतो न विश्व १, ६६, ६
 चित्रो वोऽस्तु यामः १, १७२, १
 चोदयतं सूनृताः पिन्वते धिय १०, ३२, २
 चोदयित्री सूनृतानां १, ३, ११; वा. य. २०, ८५; तै. सं.
 ४, १, ११, २

हृन्द्स्तुभः कुम्भनयः ५, ५२, १२

छर्दिर्द्युतसदाभ्यं ८, ८५, ५

जृगता सिन्धुं दिव्यस्तभाय १, १६४, २५; अथर्व. ९, १०, ३

जगृभ्मा ते दक्षिणमिन्द्र हस्तं १०, ४७, १; साम. ३१७;

तै. ब्रा. २, ८, २, ५

जघने चोद एषां ५, ६१, ३

जघन्या इन्द्र मित्ररुद्रोद० १, १७४, ६

जघन्या उ हरिभिः संभृत १, ५२, ८

जघान वृत्रं स्वधितिर्वनेव १०, ८९, ७

जघिर्वृत्रममित्रियं ९, ६१, २०; साम. ८१६

जज्ञान एव व्यबाधत रघुधः १०, ११३, ४

जज्ञानं संसमातरो ९, १०२, ४; साम. १०१

जज्ञानः सोमं सहसे पपाय ७, ९८, ३; अथर्व. २०, ८७, ३

जज्ञानो नु शतक्रतुः ८, ७७, १

जज्ञानो हरितो वृषा ३, ४४, ४

जज्ञिष इथा गोपीध्याय हि १०, २५, ११

जन् वज्रिन्महि चिन् ६, १९, १२

जनयप्रोचना दिवो ९, ४२, १

जनस्य गोपा अजनिष्ट ५, ११, १; साम. ९०७; वा. य. १५, २७; तै. सं. ४, ४, ४, २

जनाय चिष्ट ईवत उ लोकं ६, ७३, २; अथर्व. २०, ९०, २

जनासो अग्निं दधिरे सहः १, ३६, २

जनासो वृक्तवर्हिषो ८, ५, १७

जनिता दिवो जनिता पृथिव्या ८, ३६, ४

जनिताश्चानां जनिता गवां ८, ३६, ५

जनिष्ट योपा पतयत्कनीनक १०, ४०, ९

जनिष्ट हि जेन्यो अग्ने अह्ना ५, १, ५; तै. सं. ४, १, ३, ४

जनिष्ठा उग्रः सहसे तुराय १०, ७३, १; वा. य. ३३, ६४; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४

जनिष्वा देववीतये ६, १५, १८

जनीयन्तो न्वग्रवः ७, ९६, ४; साम. १४६०; अथर्व. १४, २, ७२

जनींश्चिद्वो मरुतस्वेण्ये ७, ५८, २

जने न शेष आहूयः १, ६९, ४

जनो यो मिश्रावरुणा १, १२२, ९

जन्मजन्मक्षिद्वो जातवेदा ३, १, २१

जम्भयतममिती १, १८२, ४

जयतं च प्र स्तुतं च ८, ३५, ११

जयतामिव तम्यतुः १, २३, ११

जयेम कारे पुरुहूत कारिणः ८, २१, १२

जरतीमिरोवधीभिः ९, ११२, २

जरमाणः समिध्यसे १०, ११८, ५

जराबोध तद्विद्विदि १, २७, १०; साम. १५; १६६३; नि. १०, ८

जातवेदसे सुनवाम सोममराति १, ९२, १; तै. आ. १०, २, १; नि. १४, ३३

जातो अग्नी रोचते ३, २९, ७

जातो जायते सुदिनत्वे ३, ८, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३

जातो यदग्ने भुवना व्यरूपः ७, १३, ३; तै. सं. १, ५, ११, २

जानस्यहः प्रथमस्य १, १२३, ९

जानन्ति वृष्णो अरुषस्य ३, ७, ५

जानन्तो रूपमकृण्वत विप्राः १०, १२३, ४

जामिः सिंधूनां आतवे १, ६५, ७

जाम्यतीतये धनुः ८, ७२, ४

जाया तप्यते कितवस्य हीना १०, ३४, १०

जायेदस्तं मघवन्स्ते द्यौः निः ३, ५३, ४

जायेव पत्यावधि शोव मंहसे ९, ८२, ४

जिघर्स्याग्निं हविषा २, १०, ४; वा. य. ११, २३; तै. सं. ४, १, २, ४

जिह्वां जुजुवेऽवतं तया १, ८५, ११

जिह्वाश्च चरितवे मघोनी १, ११३, ५

जिह्वाभिरह नक्षमद् ८, ४३, ८

जीमूतस्येव भवति प्रतीकं ६, ७५, १; वा. य. २९, ३८; तै. सं. ४, ६, ६, १

जीवं रुद्रं वि मयन्ते १०, ४०, १०; अथर्व. १४, १, ४६

जीवास्तो अभि धेतना ८, ६७, ५; नि. ६, २७

जुजुषो नासत्यो वग्निं १, ११६, १०

जुषद्भ्या माजुषस्य १०, २०, ५

जुषस्व नः समिधमग्ने अद्य ७, २, १

जुषस्व सप्रथस्तमं १, ७५, १; तै. ब्रा. ३, ६, ७, १

जुषस्वाग्ने इत्या सजोपाः ५, ४, ४

जुषाणो अग्ने प्रति हव्यमेव १०, १२२, २

जुषाणो अक्षिरस्तमेमा ८, ४४, ८

जुषेथां यज्ञमिष्टये ८, ३८, ४

जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे विश्वेह ८, ३५, ४

जुषेथां यज्ञं बोधतं हवस्य मे सत्यो २, ३६, ६

जुष्ट इन्द्राय मस्तारः ९, १३, ८; साम. ११९४

जुष्टो नरो ब्रह्मणा वः पितृणां ७, ३३, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १

जुष्टो द्यूना अतिथिर्दुरीणे ५, ४, ५; अथर्व. ७, ७३, ९; तै. ब्रा. २, ४, १, १; नि. ४, ५

जुष्टो मदाय देवतात इन्द्रो ९, ९७, १९

जुष्टो हि वृत्तो अस्ति १, ४४, २; साम. १७८१
जुष्टवी न इन्दो सुपथा सुगति ९, ९७, १६
जुष्टुराणां चिद्विना ८, २६, ५
जुष्टुरे वि चितयन्तो ५, १९, २; नि. ४, १९
जेतान्मिनिन्द्रः पृथुः १, १७८, ३
जोषद्यदीमसूयां सचध्वै १, १६७, ५
जोषा सवितरैस्त्य ते १०, १५८, २
जोष्यन्ते समिधं जोष्याहुति २, ३७, ६
जोहूत्रो अग्निः प्रथमः २, १०, १
ज्ञेया भागं सहसा नो २, १०, ६
जमया अन्न वसवो रन्त देवा ७, ३९, ३; नि. १२, ४३
जयायांसमस्य यतुनस्य केतु ५, ४४, ८; नि. ६, १५
ज्येष्ठ आह चमसाद्वाक्रेति ४, ३३, ५
ज्येष्ठेन सोतस्मिन्नाय सोमं ८, २, २३
ज्योतिर्यज्ञस्य पवते मधुप्रियं ९, ८६, १०; साम. १०३१
ज्योतिर्यज्ञाय रोदसी अनु ३, ३९, ८
ज्योतिर्वृणीत तमसो विज्ञान ३, ३९, ७
ज्योतिष्मतीमदिति धारयश् १, १३६, ३
ज्योतिष्मन्तं केतुमन्तं ८, ५८, ३

त आदिष्या आ गता सर्वतातये भूत १, १०६, २
त आदिष्या आ गता सर्वतातये वृधे नो १०, ३५, ११
त आदिष्यास उरवो २, २७, ३
त आयजन्त द्विविणं समस्या १०, ८२, ४; वा. य. १७, २८
तै. सं. ४, ६, २, २; नि. ६, १५
त इतुप्राः शवसा धृष्णुषेणाः ६, ६६, ६
त इवेवानां सधमाद आसन् ७, ७६, ४
त इद्वेदिं सुभगा त आहुति ८, १९, १८
त इक्षिण्यं हृदयस्य पक्तेः ७, ३३, ९
त इन्ववस्य मधुमद्भि विप्र ३, ३२, ४
त उक्षितासो महिमानं १, ८५, २
त उम्रास वृषण ८, २०, १२
त ऊ पु णो महो यजन्ताः १०, ६१, २७
तं यज्ञं बर्हिषि १०, २०, ७; अथर्व. १९, ६, ११; वा. य.
३१, ९, तै. आ. ३, १२, ३
तं यज्ञसाधमपि १, १२८, २
तं युजायां मनसो यो १, १८३, १
तं युवं देवावक्षिना ४, १५, १०
तं व इन्द्रं चतितं ६, १९, ४
तं व इन्द्रं न सुक्रतुम् ६, ४८, १४
तं वः शर्षं रथानाम् ५, ५३, १०

तं वः शर्षं रथेभ्यस्म ५, ५६, ९
तं वः शर्षं मरुतं २, ३०, ११
तं वः सखायः सं ६, २३, ९
तं वः सखायो मदाय ९, १०५, १; साम. ५६९; १०९८
तं वर्धयन्तो मतिभिः १०, ६७, ९; अथर्व. २०, ९१, ९
तं वश्चराया १, ६६, ९; नि. १०, २१
तं वां रथं वयमद्या हुवेम पृथुजयम् ४, ४४, १; अथर्व.
२०, १४३, १
तं वां रथं वयमद्या हुवेम सोमैः १, १८०, १०
तं वृषन्तं मारुतं ६, ६६, ११
तं वेषां मेधयाह्वन् ९, २६, ३
तं वो दसमृतीषह्य ८, ८८, १; साम. २३६; ६८५;
अथर्व. २०, ९, १, १४९, ४; वा. य. २६, ११
तं वो दीर्घायुशोचिषं ५, १८, ३
तं वो धिया नव्यस्या ६, २२, ७; अथर्व. २०, ३६, ७
तं वो धिया परमया ६, ३८, ३
तं वो महो महाव्यम् ८, ७०, ८
तं वो वाजानां पति ८, २४, १८; साम. १६८६; अथर्व.
२०, ६४, ६
तं वो विं न द्रुषदम् १०, ११५, ३
तं शग्मासो अरुपासो ७, ९७, ६
तं शश्वतीषु मानुष ७, ७, ६
तं शिशीता सुवृक्षिभिः ८, ४०, १०
तं शिशीता स्वध्वरम् ८, ४०, ११
तं शुभ्रमग्निमवसे ३, २६, २
तं सखायः पुरोहवम् ९, ९८, १२; साम. १६८०; नि. ५, १५
तं सघ्नीचीरुतयो ६, ३६, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, २
तं सबाधो यतस्तुच ३, २७, ६; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
तं सानावधि जामयो ९, २६, ५
तं सिन्धवो मत्सरं १०, ३०, ९
तं सुप्रतीकं सुदशम् ६, १५, १०; तै. सं. २, ५, १२, ५
तं सुहुत्या विवासे ८, १६, ३; अथर्व. २०, ४४, ३
तं सोतारो धनस्पतं ९, ६२, १८
तं स्मा रथं मवन् १, १०२, ३
तं हिन्वमिन्त मद्व्युतं ९, ५३, ४; साम. १७१७
तं हि शश्वन्त ईहते ५, १४, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ८
तं हि स्त्राजं वृषमं ८, ६१, २; साम. १२३३; अथर्व.
२०, ११३, २
तं हुवेम यतस्तुचः ८, २३, २०
तं होतारमध्वरयम् ७, १६, १२; साम. १५१४
तन्ना न भूर्णिः १, ६६, २

तक्षकत उशना १, ५१, १०
 तक्षकदी मनसो १, ९७, २२; साम. ५३७
 तक्षकासत्याभ्यां १, २०, ३
 तक्षत्रयं सुवृत्तं १, १११, १
 तं गाथया पुराण्या ९, ९९, ९; साम. १६३३
 तं गावो अभ्यन्वत ९, २६, २
 तं गीर्भिर्वाचमीङ्गयम् ९, ३५, ५
 तं गृत्तयो नेमक्षिपः १, ५६, २
 तं गृध्रया ८, १९, १; साम. १०९; १६८७
 तं गोभिर्वृषणं रसं ९, ६, ६
 तं वेमिस्था (०। अर्थं चिह्नं) ८, ६९, १७; अथर्व. २०, ९२, १४
 तं वेमिस्था (०। होत्राभिः) १, ३६, ७
 तच्छब्दैर्वहितं ७, ६६, १६; वा. य. ३६, २४; तै. आ. ४, ४२, ५
 तच्चित्रं राघ आ मरोपो ७, ८१, ५
 तत् मे अपः १, ११०, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, २
 तत्तु चिह्नं नयो विचिताः ६, २४, २
 तत्तुदानाः सिन्धवः ५, ५३, ७
 तत्तु हृन्निद्रं परमं पराचैः १, १०३, १
 तत्तद्विधिवो दधे ८, ३९, ४
 तत्तद्विद्विधिनोः १, ४६, १२
 तत्तद्विद्वस्य पौंस्यं १, १५५, ४
 तत्तु ते वंसो १, ६९, ८
 तत्तु प्रयः प्रत्यथा ते १, १३२, ३
 तत्तु भद्रं यत् १, ९४, १४
 तत्ते यज्ञो अजायत ८, ८९, ६; साम. १४३०
 तत्ते सङ्गस्व ईमहे ८, ४३, ३३
 तत्त्वा यामि ब्रह्मणा १, २४, ११; वा. य. १८, ४९; २१, २;
 तै. सं. २, १, ११, ६
 तत्त्वा यामि सुवीर्यम् ८, ३, ९; अथर्व. २०, ९, ३; ४९, ६
 तत्त्रो अपि प्राणीयत ८, ५६, ४
 तत्सविता वोऽमुत्तत्वं १, ११०, ३
 तत्सवितुर्वरेण्यम् ३, ६२, १०; साम. १४६२; वा. य. ३, ३५;
 २२, ९; ३०, २; ३६, ३; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, ११, १; तै. आ. १, ११, २
 तत्सवितुर्वर्णमहे वयं ५, ८२, १; तै. आ. १, ११, ३
 तत्सु नः शर्म यच्छता ८, १८, १२
 तत्सु नः सविता भगो (०। इन्द्रो) ४, ५५, १०
 तत्सु नः सविता भगो (०। शर्म) ८, १८, ३
 तत्सु नो नभ्यं सन्यस ८, ६७, १८
 तत्सु नो निधे (०। वृद्धम्) ६, ४५, ३३
 तत्सु नो निधे (०। मरुतः) ८, ९४, ३

तत्सु वां मित्रावरुणा ५, ६२, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ६
 तत्सूर्यं रोदसी उमे ८, २५, २१
 तत्सूर्येभ्य देवत्वं १, ११५, ४; अथर्व. २०, १२३, १;
 वा. य. ३३, ३७; तै. ब्रा. २, ८, ७, १; नि. ४, ११
 तथा तदस्तु सोमपाः १, ३०, १२
 तदग्नें चक्षुः प्रति १०, ८७, १२; अथर्व. ८, ३, २१
 तदग्नें युञ्जता भर ८, १९, १५; साम. ११३
 तदद्य वाचः प्रथमं १०, ५३, ४; नि. ३, ८
 तदद्या चित्तं उक्थिनो ८, १५, ६; साम. ८८२; अथर्व.
 २०, ६१, ३
 तदज्ञाय तदपसे ८, ४७, १६
 तदस्तु मित्रावरुणा ५, ४७, ७; अथर्व. १९, ११, ६
 तदस्मै नभ्यमङ्गिरस्व २, १७, १
 तदस्य प्रियमभि १, १५४, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, २
 तदस्यानीकमुत चारु २, ३५, ११
 तदस्येदं पश्यता १, १०३, ५
 तदित्सवस्वमभि चारु १०, ३२, ४
 तदित्समानमाशाते १, २५, ६
 तदिदास सुवनेषु १०, १२०, १; ऐ. आ. १, १२, अथर्व.
 ५, २, १; २०, १०७, ४; नि. १४, २४
 तदिद्वयस्य सवनं विवरपः १०, ७६, ३
 तदिद्वयस्य चेतति ८, १३, २०
 तदिद्वयस्य विमोचने १०, ९४, १३
 तदिन्द्रं प्रेव वीर्यं १, १०३, ७
 तदिन्द्राव आ भर ८, २४, २५
 तदिन्द्रां तदिवा सङ्गमाहुः १, २४, १२
 तदिन्नु ते कर्णं ५, ३१, ७
 तदिन्वस्य परिषद्धानो १०, ६१, १३
 तदिन्वस्य वृषभस्य ३, ३८, ७
 तदिन्वस्य सवितुः ३, ३८, ८
 तदिन्मे षष्ठसङ्गुपुषो १०, ६२, ३
 तदु प्रयश्चतस्रस्य १, ६२, २
 तदु श्रेष्ठं सवनं १०, ७६, २
 तदु सुषे मानुषेमा १, १०३, ४
 तदु वु वामेना कृतं ५, ७३, ४
 तद्वत् प्रथिवि वृद्धत् ५, ६६, ५
 तद्धाना अवस्यो ८, ६३, १०
 तद्देवस्य सवितुर्वार्यं ४, ५३, १
 तद्देवानां देवतमाय २, २४, ३
 तद्वि वयं वृणीमहे १०, १२६, १
 तद्वन्धुः सृष्टिर्वि १०, ६१, १८

तद्भद्रं तव वंसवा ३, ९, ७
 तद्भाषो अथ सवितुर्वेण्यं ३, १५९, ५
 तद् उक्त्यस्य बर्हणे ६, ४४, ६
 तद्भः सुजाता महतो १, १६६, १२
 तद्भां नरा नासत्यावसुध्यात् १, १८२, ८
 तद्भां नरा शंस्यं राध्वं १, ११६, ११
 तद्भां नरा शंस्यं पञ्जियेण १, ११७, ६
 तद्भां नरा सनये १, ११६, १२
 तद्भाष्टृतं रोदसी प्र ऋवीमि १०, ७९, ४
 तद्भायं धृणीमहे ८, २५, १३; नि. ५, १
 तद्विप्रासो विपन्यवो १, २२, २१; साम. १६७३; वा. य. ३४, ४४
 तद्विबिड्वि यत् हृन्द्रो जुजोषत् ८, ९६, १२
 तद्विष्णोः परमं पदं १, २२, २०; साम. १६७२; अथर्व.
 ७, २६, ७; वा. य. ६, ५; तै. सं. १, ३, ६, २; ४, २, ९, ३
 तद्वीर्यं वो महतो ५, ५४, ५
 तद्भो अथ मन्यामहे ७, ६६, १२
 तद्भो गाय सुते सचा ६, ४५, २२; साम. ११५; १६६६;
 अथर्व. २०, ७८, १
 तद्भो जामिस्वं महतः १, १६६, १३
 तद्भो दिवो द्युहितरो विमालीः ८, ५१, ११
 तद्भो यामि द्रविणं ५, ५४, १५
 तद्भो बाजा ऋभवः ४, २६, ३
 तन्मूलेव तस्करा १०, ४, ६; नि. ३, १४
 तन्मूतपात्यथ ऋतस्य १०, ११०, २; अथर्व. ५, १२२, २; वा. य.
 २९, २६; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ६
 तन्मूतपात्यवमानः ९, ५, १
 तन्मूतपातुच्यते ३, २९, ११
 तन्मूतपादतं यते १, १८८, २
 तन्मूढे वाजिन्तव्यं १०, ५६, २
 तं तमिद्राधसे मह ८, ६८, ७
 तन्तुं तन्वन्नजसो १०, ५३, ६; तै. सं. ३, ४, २, २
 तन्तुं तन्वानमुत्तमं ९, २२, ६
 तं ते सर्वं गुणीमसि ८, १५, ४; साम. ३८३; ८८०; अथर्व.
 २०, ६१, १
 तं ते यवं यथा गोभिः ८, २, ३; साम. ७३६
 तं ते सोतारो रसं मदाय ९, १०९, ११; साम. १३३३
 तं त्रिष्टुभे त्रिवंशुरो ९, ६२, १७
 तं त्वा गीर्भिरुक्षया १०, ११८, ९
 तं त्वा गीर्भिरिर्वणसं २, ६, ३
 तं त्वा घृतज्ञ वीमहे ५, २६, २; साम. १५२२
 तं त्वाजनन्त मातरः ८, १०२, १७

तं त्वा दूतं कृण्महे ७, १६, ४
 तं त्वा देवेभ्यो मधुमत्तमं ९, ८०, ४
 तं त्वा धतारोमयोः ९, ६५, ११; साम. ८०४
 तं त्वा नरो दम आ १, ७३, ४
 तं त्वा नृगानि विश्रतं ९, ४८, १; साम. ८३६
 तं त्वा मग्नेषु ८, ४३, २०
 तं त्वा मदाय घृण्वय ९, २, ८; साम. १०४४
 तं त्वा मरुत्वती परि ७, ३१, ८
 तं त्वा मतां अगृह्णत ३, ९, ६
 तं त्वा यज्ञेभिरिरीमहे ८, ६८, १०
 तं त्वा वयं विश्ववारा १, ३०, १०
 तं त्वा वयं सुधयो ६, १, ७; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ३
 तं त्वा वयं हवामहे ८, ४३, २३
 तं त्वा वयं पतिं १, ६०, ५
 तं त्वा वयं पित्रो १, १८७, ११
 तं त्वा वाजेषु वाजिनम् १, ४, ९; अथर्व. २०, ६७, २
 तं त्वा विप्रा वचोविदः ९, ६४, २३; साम. १०७७
 तं त्वा विप्रा विपन्यवो ३, १०, ९
 तं त्वा शोचिष्ठा दीदिवः ५, २४, ४; साम. ११०९; वा. य.
 ३, २६; १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८
 तं त्वा समिज्जिह्विरो ९, १६, ११; साम. ६६१; वा. य. ३, ३;
 तै. सं. २, ५, ८, १; तै. ब्रा. १, २, २, १०; ३, ५, २, १
 तं त्वा सहस्रचक्षसं ९, ६०, २
 तं त्वा सुतेष्वायुवो ९, ६५, २७
 तं त्वा हविष्मतीः ८, ६, २७
 तं त्वा हस्तिनो मधुमन्तं ९, ८०, ५
 तं त्वा हिन्वन्ति वेधसः ९, २६, ६
 तं दुरोधमभी नराः ९, १०१, ३; साम. ६९९
 तं देवा क्षुप्ते रजसः २, २, ३
 तन्न इंद्रसाद्वरणः १, १०७, ३
 तन्न इंद्रो वरुणो ७, ३४, २५; ५६, २५
 तन्न प्रानं सख्यं ६, १८, ५
 तं नव्यसी हृद् आ १, ६०, ३
 तन्नस्तुरीपमजुतं १, १४२, १०; वा. य. २७, २०; तै. सं.
 ४, १, ८, ३; नि. ६, २१
 तन्नस्तुरीपमथ ३, ४, ९; ७, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, १
 तं नाकमयीं ५, ५४, १२
 तन्नु वोचाम रभसाय १, १६६, १
 तन्नु सख्यं पचमानस्थास्तु ९, २२, ५
 तं नेमिष्टभवो यथा ८, ७५, ५; तै. सं. २, ६, ११, १
 तं नो अग्ने अभि नरो ५, ९, ७

तं नो अग्ने मववद्भयः ७, ५, ९
 तन्नो अनर्वा सविता ५, ४९, ४
 तं नो दात मरुतो २, ३४, ७
 तन्नो देवा यच्छत १०, ३५, १२
 तं नो द्यावापृथिवी १०, ३७, ६
 तन्नो रायः पर्वताः ७, ३४, २३
 तं नो वाजा क्रमुभय ४, ३७, ८
 तन्नो वातो मयोधु १, ८९, ४; वा. य. २५, १७
 तन्नो वि वोचो यदि ६, २२, ४; अथर्व. २०, ३६, ४
 तं नो विश्वा अवस्थुवो ९, ४३, २
 तन्नोऽहिर्बुध्न्यो अग्निः ६, ४९, १४
 तन्म क्रतुमिन्द्र ऋत ८, ९७, १५
 तन्मित्राय वरुणस्याभि १, ११५, ५; अथर्व. २०, १२३, २
 वा. य. ३२, ३८; तै. ब्रा. २, ८, ७, २
 तपन्ति वायुं स्वर्ग ७, ३४, १९
 तपसा ये अनाष्टव्याः १०, १५४, २; अथर्व. १८, २, १६;
 तै. आ. ६, ३, २
 तपुर्जुम्भो वन आ १, ५८, ५
 तपुर्भूयो तपत रक्षसो १०, १८२, ३
 तपोषवित्रं विततं ९, ८३, २; साम. ८७६
 तपोषवर्षं अंतरा ३, १८, २; तै. आ. ४, ५, ५
 तम आसीत्तमसा १०, १२९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४; नि. ७, ३
 तमग्निमस्ते ७, १, २; साम. १३७४
 तमग्ने पाशयुत ६, १५, ११
 तमग्ने वृतनावहं ५, २३, २; तै. सं. १, ३, १४, ७
 तमयुवः केशिनी १, १४०, ८
 तमङ्गिरस्वज्जमसा ३, ३१, १९
 तमद्य राघसे महे ८, ६४, १२
 तमध्वरेष्वीकते ५, १४, २
 तमप्सन्त शवस उरुवेधु १, १००, ८
 तमष्टशन्त वाजिनं ९, २६, १
 तमर्कमिस्तं सामभिः ८, १६, ९
 तमर्वन्तं न सानसि गृणीहि ८, १०२, १२
 तमर्वन्तं न सानसिमरुहं १, १५, ६
 तमस्मेरा युवतयो २, ३५, ४; तै. सं. २, ५, १२, २
 तमस्य द्यावापृथिवी सचेत १०, ११३, १
 तमस्य पृथुमुपरासु १, १२७, ५
 तमस्य मज्जयामसि ९, ९९, ३; साम. १६३२
 तमस्य राजा वरुणः १, १५६, ४
 तमस्य विष्णुर्महिमानमोज १०, ११३, २
 तमह्यन्तु रिजोर्धिया ९, २६, ४

तमह्ये वाजसातय ८, १३, ३; साम. ७४८
 तमागन्म सोभरयः ८, १९, ३२
 तमानूतं व्रजनमभ्यथा ६, ३५, ५
 तमा नो अर्कममृताय ७, ९७, ५
 तमिच्छ्योत्तरायन्ति ८, १६, ६
 तमिष्टृच्छन्ति न सिमो १, १४५, २
 तमिस्सलित्व १, १०, ६
 तमिस्तुह्यमङ्गिरः १, ७४, ५
 तमिष्टृच्छन्ति जुह्वस्वर्म १, १४५, ३
 तमिद्धर्मे प्रथमं दध्न आपः १०, ८२, ६; वा. य. १७, ३०;
 तै. सं. ४, ६, २, ३
 तमिहोषा तमुपसि यविष्ठं ७, ३, ५
 तमिद्धनेषु हितेषु ८, १६, ५
 तमिद्ध हन्तं सुहवं हुवेम ४, १६, १६
 तमिद्धर्धन्तु नो गिरो ९, ६१, १४; साम. १३३६
 तमिद्धिमा अवस्थवः ८, १३, १७
 तमिद्धोचेम विदधेषु १, ४०, ६
 तमिन्द्रं वाजयामसि ८, ९३, ७; साम. ११९, १२२२; अथर्व.
 २०, ४७, १; १३७, १२; तै. ब्रा. १, ५, ८, ३; २, ४, १, ३
 तमिन्द्रं जोहवीमि ८, ९७, १३; साम. ४६०; अथर्व.
 २०, ५५, १; तै. ब्रा. २, ५, ८, ९
 तमिन्द्रं दानमीमहे ८, ४६, ६
 तमिन्द्र मद्मा गहि ३, ४२, २; अथर्व. २०, २४, २
 तमिन्नरो वि ह्रवन्ते समीके ४, २४, ३
 तमिन्वेऽव समना समान ४, ५, ७; नि. ६, १७
 तमीं हिन्वन्ति धीतयो १, १४४, ५
 तमीं हिन्वत्ययुनो ९, १, ८
 तमीं होतारमानुषक् ४, ७, ५
 तमीकत प्रथमं यज्ञसाधं १, ९६, ३
 तमीक्षिष्व य आहुतो ८, ४३, २२
 तमीक्षिष्व यो अविषा ६, ६०, १०; साम. ११४९
 तमीमण्वीः समर्थ आ ९, १, ७
 तमीमहे हन्न्द्रमस्य रायः ६, २२, ३; अथर्व. २०, ३६, ३;
 नि. ६, ३
 तमीमहे पुष्टुतं ८, १३, २४
 तमीं मुञ्जत्यायवो ९, ६३, १७
 तमीशानं जगतः १, ८९, ५; वा. य. २५, १८
 तमुक्षमाणं राजसि २, २, ४
 तमुक्षमाणमभ्यवे ९, ९९, ५
 तमु ज्येष्ठं नमसा हविर्भिः ९, ९७, ३
 तमु स्वा गोतमा गिरा १, ७८, २

तसु स्वा दध्यङ्गः ऋषिः ६, १६, १४; वा. य. ११, ३३; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २
तसु स्वा नूनमसुर ८, ९०, ६; साम. १४१२; नि. ५, २२
तसु स्वा नूनमीमहे ८, २४, २६
तसु स्वा पाथ्यो वृषा ६, १६, १५; वा. य. ११, ३४;
तै. सं. ३, ५, ११, ४; ४, १, ३, ३
तसु स्वा यः पुरासिथ ६, ४५, ११
तसु स्वा बाजसातमं १, ७८, ३
तसु स्वा बाजिनं तरो ९, १७, ७
तसु स्वा वृद्धन्तमं १, ७८, ४
तसु स्वा सत्य सोमपा ६, ४५, १०
तसु घुमः ६, १०, २
तसु नः पूर्वं पितरो ९, २२, २; अथर्व. २०, ३६, २
तसु नूनं तविषीमन्तमेषां ५, ५८, १
तसु हवाम य हमा जजान ८, ९६, ५
तसु हवाम यं गिर ८, ९५, ६; साम. ८८५
तसु हृदि यः स्विषुः सुधन्वा ५, ४२, ११
तसु हृदि यो अभिमुख्यो जाः ९, १८, १; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८
तसु हृदीन्द्रं यो ह १, १७३, ५
तसु स्तुष ह्यन्द्रं यो विद्वानः ६, २१, २
तसु स्तुष ह्यन्द्रं तं गृणीषे २, २०, ४
तसु स्तोतारः पूर्व्यं १, १५६, ३; तै. ब्रा. २, ४, ३, ९
तसुस्त्रामिन्द्रं न १०, ६, ५
तसुतयो रणयन्च्छूरसातो १, १००, ७
तसुर्मिमापो ७, ४७, २
तसु पु समना गिरा ८, ४१, २; नि. १०, ५
तसुत्विषया उप वाचः १, १९०, २
तमेव ऋषिं तसु १०, १०७, ६
तमोषधीर्दधिरे गर्भसृत्विषं १०, ९१, ६; साम. १८२४
तं पृच्छता स १, १४५, १
तं पृच्छन्ति वज्रहन्तं ६, २२, ५; अथर्व. २०, ३६, ५
तं पृच्छन्तोऽवरासः ६, २१, ६
तं प्रक्षया पूर्व्या ५, ४४, १; वा. य. ७, १२; तै. सं. १, ४, ९, १; नि. ३, १६
तं मर्जयन्ता सुक्रतुस् ८, ८४, ८; तै. सं. ३, ५, ११, ५
तं मतो अमल्यं १०, ११८, ६
तं मर्जुजानं महिषं ९, ९५, ४
तम्भमि प्र गायत ८, १५, १; साम. ३८२, अथर्व. २०, ६१, ४;
६२, ८
तम्भमि प्राचैतेन्द्रं ८, ९२, ५
तया पवस्व धारया यया गाव ९, ४९, २; साम. १४३६

तया पवस्व धारया यया पितो ९, ४५, ६
तयोरिदमवच्छवः ५, ८६, ३
तयोरिदवसा वयं १, १७, ६
तयोरिदं घृतवत्पयः १, २२, १४
तरणिं वो जनानां ८, ४५, २८; साम. २०४
तरणिरिषिषासति ७, ३२, २०; साम. २३८, ८६७
तरणिर्विश्वदर्शतो १, ५०, ४; अथर्व. १३, २, १९;
२०, ४७, १६; वा. य. ३३, ३६; तै. सं. १, ४, ३१, १;
तै. आ. ३, १६, १
तरस्स मन्दी धावति १, ५८, १; साम. ५००; १०५७; नि.
१३, ६
तरस्समुद्रं पवमान ऊर्मिणा ९, १०७, १५; साम. ८५७
तरोभिर्वा विद्वद्भुं ८, ६६, १; साम. २३७; ६८७
तव कृत्वा तव तद्भुसनाभिः ६, १७, ६
तव कृत्वा तवोतिभिः ९, ४, ६; साम. १०५२
तव कृत्वा सनेयं ८, १९, २९
तव व्योत्पानि वज्रहस्त ७, १९, ५; अथर्व. २०, ३७, ५
तव स्य ह्यन्दो अन्धलो ९, ५१, ३; साम. १२२६
तव स्य ह्यन्द्रं सत्येषु वह्नयः १०, १३८, १; नि. ४, २५
तव स्यदिन्द्रं बृहत् ८, १५, ७; साम. १६४५, अथर्व.
२०, १०६, १
तव स्यध्वं २, २२, ४, साम. ४६६
तव स्ये अमे अर्च्यो आजन्तो ५, १०, ५
तव स्ये अमे अर्च्यो महि ५, ६, ७
तव स्ये अमे हरितो ४, ६, ९
तव स्ये पितो ददतः १, १८७, ५
तव स्ये पितो रसा १, १८७, ४
तव स्ये सोम पवमान ९, ९२, ४
तव स्ये सोम शक्तिभिः १०, २५, ५
तव त्रिधातु पृथिवी ७, ५, ४
तव त्विषो जनिम ४, १७, २
तव घुमन्तो अर्च्यो ५, २५, ८
तव घोरिन्द्रं पौष्ट्यं ८, १५, ८; साम. १६४६, अथर्व.
२०, १०६, २
तव द्रप्सा बद्धुत ९, १०६, ८; साम. १३२७
तव द्रप्सो नीलवाक् ८, १९, ३१; साम. १८२३
तव प्रणीतीन्द्र जोडुवानाक् ७, २८, ३
तव प्रलेभिरध्वभिः ९, ५२, २
तव प्र यक्षि संहसं ६, १६, ८
तव प्रयाजा अनुयाजाश्च १०, ५१, ९; नि. ८, २२

तव अमास आश्रया ४, ४, २; वा. य. १३, १०; तै. सं. १, २, १४, १
 तव वायव्यतस्य ८, २६, २१; वा. य. २७, ३४
 तव विश्वे सजोषसो ९, १८, ३; साम. १०९५
 तव मते सुभगासः २, २८, २
 तव शरीरं पतयिष्यवेत् १, १६३, ११; वा. य. २९, २२;
 तै. सं. ४, ६, ७, ४
 तव शुक्रासो अर्चयो दिवः २, ६६, ५
 तव श्रिया सुदृशो ५, ३, ४
 तव श्रिये महतो मर्जयन्त ५, ३, ३
 तव श्रिये व्यजिहीत २, २३, १८
 तव श्रियो वर्णस्येव १०, ९१, ५; साम. ९८२
 तव स्याम पुरुषीरस्य २, २८, ३
 तव स्वादिष्टाभे ४, १०, ५
 तव ह स्वदिन्द्र विश्वमाजो ६, २०, १३
 तवाग्ने होतं तव २, १, २; १०, ९१, १०
 तवार्यं सोमस्त्वमेष्टवोक्तं ३, ३५, ६; वा. य. २६, २३
 तवाहं शूर रातिभिः १, ११, ६
 तवाहं सोम रारण ९, १०७, १९; साम. ५१६; ९२२;
 तांश्च आ, १२, ९, ३
 तवाहमग्न कतिभिर्निदिष्टाभिः ८, १९, २६
 तवाहमग्न कतिभिर्निग्रस्य ५, २, ६
 तवेदं विश्वमभितः पशस्यं ७, ९८, ६; अथर्व. २०, ८७, ६;
 तै. मा. २, ८, २, ६
 तवेदिन्द्र प्रणीतिषुत ८, ६, २२
 तवेदिन्द्रावमं वसु ७, ३२, १६; साम. २७०
 तवेदिन्द्राहमाणास ८, ७८, १०
 तवेदु ताः सुकीर्तयो ८, ४५, ३३
 तवेमाः प्रजा दिव्यस्य रेतसः ९, ८६, २८
 तवेमे सप्त सिन्धवः ९, ६६, ६
 तवोतिभिः सचमाना ५, ४२, ८
 तस्मा अभिभोरत ४, २५, ४
 तस्मा अरं गमाम वो १०, ९, ३; साम. १८३९; अथर्व.
 १, ५, ३; वा. य. ११, ५२; ३६, १६; तै. सं. ४, १,
 ५, १; ५, ६, १, ४; ७, ४, १९, ४; तै. मा. ४, ४२, ४,
 १०, १, १२
 तस्मा अर्षति दिव्या २, २५, ४
 तस्मा हृदास्ये हविः ७, १०२, ३; तै. मा. २, ४, ५, ६
 तस्मा हृदिष्ये धुतयंत २, २५, ५
 तस्मादुक्ता अजायन्त १०, ९०, १०; अथर्व. १९, ६, १२;
 वा. य. ३१, ८; तै. मा. ३, १२, ५
 ऋ० ११३

तस्माद्यज्ञासर्वहुत क्रवः १०, ९०, ९; अथर्व. १९, ६, १३;
 वा. य. ३१, ७, तै. मा. ३, १२, ४
 तस्माद्यज्ञासर्वहुतः संभृतं १०, ९०, ८; अथर्व. १९, ६, १४;
 वा. य. ३१, ६, तै. मा. ३, १२, ४
 तस्माद्विराज्जायत १०, ९०, ५; अथर्व. १९, ६, ९; वा. य.
 ३१, ५; तै. मा. ३, १२, २
 तस्मिन्ना वेशया गिरो १, १७६, २
 तस्मिन्निह सन्त्युतयो ८, ४६, ७
 तस्यै तवस्यमनु २, २०, ८
 तस्यै नूनमभिधवे ८, ७५, ६; तै. सं. २, ६, ११, २
 तस्य ते वाजिनो वयं ९, ६५, ९
 तस्य धुमौ असद्रथो ८, ३१, ३
 तस्य वज्रः क्रंदति १, १००, १३
 तस्य वयं सुमतो ६, ४७, १३; १०, १३१, ७; अथर्व.
 ७, १२, १; २०, १२५, ७; वा. य. २०, ५२; तै. सं.
 १, ७, १३, ५; नि. ६, ७
 तस्याः समुद्रा १, १६४, ४२; तै. मा. २, ४, ६, ११; नि. ११, ४१
 तस्वेदन्तो रंहयंत ८, १९, ६
 तस्येदिह स्रवथ वृणयानि ४, २१, २
 ता अतत वयुनं ५, ४८, २
 ता अभि सन्तमस्तुतं ९, ९, ५
 ता अस्य ज्येष्ठमिन्द्रियं १०, १२४, ८
 ता अस्य नमसा सहः १, ८४, १२; साम. १००७; अथर्व.
 २०, १०९, ३
 ता अस्य पुशानयुवः १, ८४, ११; साम. १००६; अथर्व.
 २०, १०९, २
 ता अस्य वर्णेमायुवो २, ५, ५
 ता अस्य सुददोहसः ८, ६९, ३; वा. य. १२, ५५; १५, ६०;
 तै. सं. ४, २, ४, ४; तै. मा. ३, ११, ६, २
 ता आ चरंति समना ४, ५१, ८
 ता हन्वेव समना ४, ५१, ९
 ता ई वर्षति मद्यस्य १, १५५, ३
 तां वो धेनुं न १, १३७, ३
 तां वो देवाः सुमतिं ५, ४१, १८
 तां सु ते कीर्तिय १०, ५४, १
 ता कर्मापतराक्षी १, १७३, ४
 ता गृणीहि नमस्येभिः ६, ६८, ३
 ता वा ता भद्रा उपसः ४, ५१, ७
 ता जिह्वा सद्भेदं ६, ६७, ८
 तां क्षुपस्य गिरं मम ३, ६२, ८
 ता त्वं हन्म महतो ४, २२, ५

ता तू ते सत्या तुवि ४, २२, ६
 ता ते गुणमित वेचसो ४, ३२, ११
 ता न आ वोहमश्मिता २, ४१, ९; वा. य. २०, ८३
 ता नः शक्तं पार्थिवस्य ५, ६८, ३; साम. ११४५; १४६५
 ता नः क्षिपा तनूपा ७, ६६, ३
 ता नम्यसो जरमाणस्य ६, ६२, ४
 ताँ आ रुद्रस्य मीळुषो ७, ५८, ५; नि. ४, १५
 ताँ आशिरं पुरोळाशं ८, २, ११
 ताँ हयानो महि २, ३४, १४
 तानीदृहानि बहुलान्यासन् ७, ७६, ३
 ताँ उशतो वि बोधय १, १२, ४
 ता नृष्य आ सौश्रवसा ६, १३, ५
 ता नो अद्य वनस्पती १, २८, ८
 ता नो रासन्नातिषाचो ७, ३४, २२; नि. ६, १४
 ता नो वाजवतीरिय ६, ६०, १२; साम. ११५१
 तान्पूर्वया निविदा १, ८९, ३; वा. य. २५, १६
 तान्यजत्रो ऋतावृषो १, १४, ७
 तान्वन्दस्व मरुतस्ताँ ८, २०, १४
 तान्वो महो मरुत २, ३४, ११
 ता बाहवा सुचेतुना ५, ६४, २
 तामिरा गच्छन्तं नरो ६, ६०, ९; साम. ९९३
 तामिरायात् वृषणो ८, २२, १२
 तामिरायात्सूतिभिः ८, ५, २४
 ता सुश्रुं विभिरज्यः ६, ६२, ६
 ता भूरिपाशावन्तः ७, ६५, ३
 ताभ्यां विश्वस्य राजसि ९, ६६, २
 तामग्ने अस्मे हवं ७, ५, ८
 ता मन्दसाना मनुजो १०, ४०, १३; अथर्व. १४, २, ६
 तामस्य रीति ५, ४८, ४
 ता महान्ता सदस्पती १, २१, ५
 ता माता विश्ववेदसा ८, २५, ३
 ता मित्रस्य प्रशस्तये १, २१, ३
 ता मे अश्विना सनीनां ८, ५, ३७
 ता मे अश्विन्यानां ८, २५, २३
 ताँ पूर्णच्छिवतमाम् १०, ८५, ३७; अथर्व. १४, २, ३८
 नि. ३, २१
 ताँ पूर्णः सुमतिं वयं ६, ५७, ६
 ता यज्ञमा शुचिभिश्चक्रमा ६, ६२, २
 ता यज्ञेषु प्र शंसते १, २१, २
 ता योधिष्टमभि गा ६, ६०, २
 ता राजाना शुचित्रता ६, १६, २४

ता वाज्रिणं मन्दिनं १०, ९६, ६; अथर्व. २०, ३१, १
 तावदुषो राधो अस्मभ्यं ७, ७९, ४
 ता वर्तिषातं जयुषा १०, ३९, १३
 ता वरुगू दक्षा पुरु ६, ६२, ५
 ता वाँ वास्तुयुक्मसि १, १५४, ६; वा. य. ६, ३; तै. सं. १, ३, ६, १; नि. २, ७
 ता वाँ विश्वस्य गोपा ८, २५, १
 ता वाँ सम्यगदुह्मणे ५, ७०, २; साम. ९८६
 ता वाँ गीर्भिविपन्यवः ७, ९४, ६; साम ८०२
 ता वाँ थियोऽवसे ४, ४१, ८
 ता वाँ नरा स्ववसे १, १८८, २०
 ता वामस्य तावपरं १, १८४, १
 ता वामस्य हवामहे ८, २६, ३
 ता वामियानोऽवसे ५, ६५, ३
 ता वामिषे रथानां हन्मन्त्राय ५, ८६, ४
 ता वामिषे रथानां डवीम् ५, ६६, ३
 ता वाँ मिश्रावरुणा १०, १३२, २
 ता विज्रं धैये ६, ६७, ७
 ताविदा चिद्वहानो ८, २२, १३
 ताविदुशंसं मर्यं ७, ९४, १२
 ताविहोषा ता उपसि ८, २२, १४
 ता विद्वांसा हवामहे वाँ १, १२०, ३
 ता वृषन्तावपु श्रून् ५, ८६, ५
 ता सम्राजा वृतासुती २, ४१, ६; साम. ९१२; नि. २, १३
 ता सानसी शवसाना ७, ९३, २
 ता सुजिह्वा उप ह्वये १, १३, ८
 ता सुदेवाय दाशुषे ८, ५, ६
 ता ह त्यहर्तिर्विद् ६, ६२, ३
 ता हि क्षत्रं धारयेथे ६, ६७, ६
 ता हि क्षत्रमविहुतं ५, ६६, २
 ता हि देवानामसुगं ता ७, ६५, २
 ता हि मय्ये भराणां ८, ४०, ३
 ता हि शश्वत ईकत ७, ९४, ५; साम. ८०१
 ता हि श्रेष्ठवर्चसा ५, ६५, २
 ता हि श्रेष्ठा देवताता ६, ६८, २
 ता हुवे ययोरिवं ६, ६०, ४; साम. ८५३
 तिममजम्भाय तरुणाय ८, १९, २२
 तिमं चिदेम ६, ३, ४
 तिममायुधं मरुतां ८, ९६, ९
 तिममेको विमतिं ८, २९, ५
 तिममा यद्वन्तश्चानिः ४, २६, १७

तिग्मायुधौ तिग्महेती ६, ७४, ४
तिरः पुरु चिद्विना ३, ५८, ५
तिरक्षीनो विततो १०, १२९, ५; वा. य. ३३, ७४; तै. ब्रा.
२, ८, ९, ५

तिष्ठा सुं कं मघवन् ३, ५३, २
तिष्ठा हरी रथ आ ३, ३५, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, १
तिष्ठः क्षपाक्षिः १, ११६, ४; तै. आ. १, १०, ३
तिष्ठो देवीर्बर्हिर्दि वरीय १०, ७०, ८
तिष्ठो देष्टाय १०, ११४, २
तिष्ठो धावः सवितुः १, ३५, ६
तिष्ठो धावो निहिता ७, ८७, ५
तिष्ठो भूमिधोरयन् २, २७, ८; तै. सं. २, १, ११, ५
तिष्ठो मातृक्षीमिवृत् १, १६४, १०; अथर्व. ९, ९, १०
तिष्ठो यदस्य शरदः १, ७२, ३; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६
तिष्ठो यक्षस्य समिधः ३, २, ९
तिष्ठो वाच ईरयति प्र वह्निः ९, ९७, ३४; साम. ५२५;
८५९; नि. १४, १४

तिष्ठो वाच उदीरते ९, ३३, ४; साम. ४७१; ८६९
तिष्ठो वाचः प्र वद ७, १०१, १
तीक्ष्णेनाने चक्षुषा १०, ८७, ९; अथर्व. ८, ३, ९
तीक्ष्णायामिचयसो १०, १६०, १; अथर्व. २०, ९६, १
तीक्ष्णः सोमास आ गहि सुतासो ८, ८२, ८
तीक्ष्णः सोमास आ गह्माशीर्वतः १, २३, १
तीक्ष्णोवायान्कृण्वते ६, ७५, ७; वा. य. २९, ४४; तै. सं.
४, ६, ६, ३

तीक्ष्णो वो मधुमौ अयं २, ४१, १४
तुभ्यो ह सुज्युमन्विनो १, ११६, ३; तै. आ. १, १०, २
तुभे तनाय तस्य नो ८, १८, १८; साम. ३९५
तुजे नक्तने पर्वताः ५, ४१, ९
तुजेंतुजें य १, ७, ७; अथर्व. २०, ७०, १३; नि. ६, १८
तुभ्यं वाता अभिप्रियः ९, ३१, ३
तुभ्यं शुक्लाः शुचयस्तु १, १३४, ५
तुभ्यं श्रोतम्यप्रिगो ३, २१, ४; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
तुभ्यं सुतास्तुभ्यस्तु १०, १६०, २; अथर्व. २०, ९६, २
तुभ्यं सोमाः सुता इमे ८, ९३, २५; साम. २१३
तुभ्यं स्तोका घृत ३, २१, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ७, २
तुभ्यं हिन्वानो वसिष्ठ २, ३६, १
तुभ्यं गावो घृतं ९, ३१, ५
तुभ्यं घेते जना ८, ४३, २९
तुभ्यं ता अङ्गिरस्साम ८, ४३, १८; वा. य. १२, ११६;
तै. सं. १, ३, १४, ३; तै. ब्रा. ३, ७, १, १

तुभ्यं दक्ष कविक्रतो ३, १४, ७
तुभ्यमग्ने पर्यवहन् १०, ८५, ३८; अथर्व. १४, २, १
तुभ्यमुवातः शुचयः १, १३४, ४
तुभ्यं पयो यत् १, १२१, ५
तुभ्यं ब्रह्माणि गिर ३, ५१, ६
तुभ्यं भगन्ति क्षितयो ५, १, १०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
तुभ्यायं सोमाः पतिष्ठतो १, १३५, २
तुभ्यायमग्निभिः सुतो ८, ८२, ५
तुभ्येदमग्ने मधुमत्तमं ५, ११, ५
तुभ्येदमिन्द्र परि विच्यते १०, १६७, १
तुभ्येदिन्द्र मरुत्वते ८, ७६, ८
तुभ्येदिन्द्र स्व ओक्थे ३, ४२, ८; अथर्व. २०, २४, ८
तुभ्येदिमा सवना ७, २२, ७; अथर्व. २०, ७३, १
तुभ्येदेते बहुला १, ५४, ९
तुभ्येदेते मस्तः ५, ३०, ६
तुभ्येमा सुवना कवे ९, ६२, २७; साम. ७७७
तुरग्यवोऽङ्गिरसो ७, ५२, ३
तुरग्यवो मधुमत्तं ८, ५१, १०; साम. १६१०; अथर्व.
२०, ११९, २

तुरीयं नाम वज्रियं ८, ८०, ९
तुविक्षं ते सुकृतं ८, ७७, ११; नि. ६, ३३
तुविमीवो वपोदरः १, ७७, ८; अथर्व. २०, ५, २
तुविमीवो वृषभो वावृषातो ५, २, १२
तुविष्णुम तुविक्रतो ८, ६८, २; साम. १७७२
तुतुजानो महेमते ८, १३, ११
तुर्वन्नो जीयान् ६, २०, ३
तुणरकंदस्य तु विताः १, १७२, ३
तुर्वीये धानाः सवने ३, ५२, ६
तुदिळा अतुदिळासो १०, ९४, ११
तुष्टु यदन्ना तुष्टुणा ४, ७, ११
तुष्टमेतत्कटुकमेतत् १०, ८५, ३४; अथर्व. १४, १, २९
तुष्टामया प्रथमं १०, ७५, ६
ते अज्येष्टा अकनिष्ठास ५, ५९, ६
ते अद्रयो दशयंत्रास १०, ९४, ८
ते असम्भ्यं शर्म १, ९०, ३
ते अस्य सन्तु केतवो ९, ७०, ३; साम. १४२५
ते आचान्ती समनेव ६, ७५, ४; वा. य. २९, ४१;
तै. सं. ४, ६, ६, २; नि. ९, ४०
ते क्षोणीभिररुणेभिः २, ३४, १३
ते गन्धता मन्वा ४, १, १५
ते घा राजानो अमृतस्य १०, ९३, ४

ते वेदस्मै स्वाध्यायो ये स्वा ८, १९, १७
 ते वेदस्मै स्वाध्यायोऽह्ना विश्वा ८, ४३, ३०
 ते चिद्धि पूर्व्यरिभिः ७, ४८, ३
 ते जज्ञिरे दिव ऋष्यास १, ६४, २
 ते जानत स्वसोक्यं ८, ७२, १४; साम. १४८१
 तेजिष्ठया तपनी २, २३, १४
 तेजिष्ठा यस्यारतिः ६, १२, ३
 ते ते अग्ने स्वोता ६, १६, २७
 ते ते देव नेतः ५, ५०, २
 ते ते देवाय दातातः ७, १७, ७
 ते स्वा मदा अमदन् १, ५३, ६; अथर्व. २०, २१, ६
 ते स्वा मदा इन्द्र मादवन्तु ७, २३, ५; अथर्व. २०, १२, ५
 ते स्वा मदा बृहद्विद् ६, १७, ४
 ते दशगवाः प्रथमा २, ३४, १२
 ते न आस्नो वृकाणां ८, ६७, १४
 ते न इन्द्रः पृथिवी ६, ५१, ११
 ते नः पूर्वोस उपरास ९, ७७, ३
 ते नः सन्तु युजः सदा ८, ८३, २
 ते नः सहस्रिणं रथिं ९, १३, ५; साम. ११९२
 तेन नासत्या गतं १, ४७, ५
 तेन नो वाजिनीवसू परावतः ८, ५, ३०
 तेन नो वाजिनीवसू पश्चे ८, ५, २०
 तेन सत्येन जागृतम् १, २१, ६
 तेन स्तोतृभ्य आ भर ८, ७७, ८
 ते नक्षाध्वं ते ८, ३०, ३
 ते नूनं नोऽयमृतये १०, १२६, ३
 ते नो अर्वतो हवनश्रुतो १०, ६४, ६; वा. य. १, १७;
 ते. सं. १, ७, ८, २
 ते नो गुणाने महिनी १, १६०, ५
 ते नो गोपा अघाच्यः ८, २८, ३
 ते नो नावसुरुष्यत ८, २५, ११
 ते नो भद्रेण शर्मणा ८, १८, १७
 ते नो मित्रो वरुणो अयमा ५, ४१, २
 ते नो रक्षानि वचन १, २०, ७
 ते नो रायो धुमतो वाजवतः ६, ५०, ११
 ते नो रुद्रः सरस्वती ६, ५०, १२
 ते नो वसुनि कान्या ५, ६१, १६
 ते नो बृष्टि दिवस्परि १, ६५, २४; साम. ११६५
 ते प्रत्नासो व्युष्टिषु ९, ९८, ११
 तेभ्यो गोधा अयथं १०, २८, ११
 तेभ्यो धुम्नं बृहदशः ५, ७९, ७

ते म आहुर्व्य आययुः ५, ५३, ३
 ते मन्वत प्रथमं नाम धेनोः ४, १, १६
 ते मरुजत दृढांसो आदि ४, १, १४
 ते मायिनो ममिरे १, १५९, ४
 ते राया ते सुवीर्यैः ४, ८, ६
 तेऽरुणेमिवरमागैः १, ८८, २
 ते रुद्रासः सुमखा ५, ८७, ७
 तेऽवदन् प्रथमा १०, १०९, १; अथर्व. ५, १७, १
 तेऽवधेन्त स्वतवसो १, ८५, ७; ते. सं. ४, १, ११, ३
 तेऽविदन्मनसा १०, १८१, ३
 ते विश्वा दाक्षुषे वसु ९, ६४, ६; साम. १०३६
 ते वो हृदे मनसे ४, ३७, २
 तेषां हि चित्रमुक्थ्यं ८, ६७, ३
 तेषां हि मङ्गा महतां १०, ६५, ३
 ते सत्येन मनसा गोपतिं १०, ६७, ८; अथर्व. २०, ९१, ८
 ते सत्येन मनसा दीध्यानाः ७, ९०, ५
 ते सीधपन्त जोषम् ७, ४३, ४
 ते सुतासो महिन्तमाः ९, ६७, १८; साम. १८११
 ते सूनवः स्वपसः १, १५९, ३
 ते सोमादो हरी १०, ९४, ९; नि. २, ५
 ते स्पंदासो नोक्षणो ५, ५२, ३
 ते स्याम देव वरुण ७, ६६, ९; साम. १०६९
 ते स्याम ये अग्रनये ४, ८, ५
 ते हि छावापृथिवी मूरिरेतसः १०, ९२, ११
 ते हि छावापृथिवी मातरा १०, ६४, १४
 ते हि छावापृथिवी विश्व १, १६०, १
 ते हि निवरे अरुणं ८, १०१, ६
 ते हि पुत्रासो अदितेः ८, १८, ५
 ते हि प्रजाया अभरन्त १०, ९२, १०
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमा आदिष्वेन १०, ७७, ८
 ते हि यज्ञेषु यज्ञियास ऊमाः सधस्यम् ७, ३९, ४; नि. ६, १३
 ते हि वस्वो वसवानाः १, ९०, २
 ते हि श्रेष्ठवर्चसः ६, ५१, १०
 ते हि व्मा वज्रो मरो ८, २५, १५
 ते हि सत्या ऋतस्पृश ५, ६७, ४
 ते हि स्थिरस्य शवसः ५, ५२, २
 तोके हिते तनय ४, ४१, ६
 तोशा वृत्रहणा हुवे ३, १२, ४; साम. १७०२
 तोशासा रथयावाना ८, ३८, २; साम. १०७४
 त्मना वहन्तो १, ६२, १०
 त्मना समस्यु हिनोत ७, ३४, ६

त्वं सु मेघं १, ५२, १; साम. ३७७
 त्वं चिपर्वतं गिरिं ८, ६४, ५
 त्वं चिदत्रिमुत्तुं १०, १४३, १
 त्वं चिदर्ण ५, ३२, ८
 त्वं चिदश्वं १०, १४३, २
 त्वं चिदस्य क्रतुभिः ५, ३२, ५
 त्वं चिदिस्था कल्पयं ५, ३२, ६; नि. ६, ३
 त्वं चिदेषां स्वधया ५, ३२, ४
 त्वं चिद्धा दीर्घं १, ३७, ११
 त्वं तु मातुर्वं गणं ८, १४, १२
 त्वमु वः सत्रसाहं ८, २१, ७; साम. १७०; १६४२
 त्वमु वो अग्रहणं ६, ४४, ४; साम. ३५७
 त्वमूषु वाजिनं १०, १७८, १; साम. ३३२; अथर्व. ७, ८५, १;
 नि. १०, २८
 त्वस्य चिन्महतो निर्मुक्तस्य ५, ३२, ३
 त्वान्मु चित्रिर्गो ८, ६७, १; तै. सं. २, १, ११, ५
 त्वान्मु एतदैश्वसो ८, ६७, १०
 त्वान्मु ये वि रोदसी ८, ६४, ११
 त्वा न्वधिना हुवे ८, १०, ३
 त्रय इन्द्रस्य सोमाः ८, २, ७
 त्रयः कृण्वन्ति सुवनेषु ७, ३३, ७
 त्रयः केशिन १, १६४, ४४; अथर्व. ९, १०, २६; नि.
 १२, २७
 त्रयः कोशासश्चोतन्नि ८, २, ८
 त्रयः पवयो मधुवाहने १, ३४, २
 त्राता नो बोधि ददशान ४, १७, १७
 त्रातारं त्वा तन्मो २, २३, ८
 त्रातारामिन्द्रमवितारामिन्द्रं ६, ४७, ११; साम. ३३३; अथर्व.
 ७, ८६, १; वा. य. २०, ५०; तै. सं. १, ६, १२, ५
 त्रातारो देवा अधि वोचता ८, ४८, १४
 त्रायन्तामिह देवाः १०, १३७, ५; अथर्व. ४, १३, ४
 त्रिंशच्छतं वर्मिणं ६, २७, ६
 त्रिंशद्धाम वि राजति १०, १८९, ३; साम. ६३२; १३७८;
 अथर्व. ६, ३१, ३; २०, ४८, ६; वा. य. ३, ८;
 तै. सं. १, ५, ३, १
 त्रिः षष्टिस्त्वा सस्तो ८, ९६, ८
 त्रिः सप्त मधुर्यः १, १९१, १४
 त्रिः सप्त यदुद्धानि १, ७२, ६
 त्रिः सप्त विष्पुल्लिङ्गा १, १९१, १२
 त्रिः सप्त सप्ता नद्यो १०, ६४, ८
 त्रिः स्मा माह्वः १०, ९५, ५; नि. ३, २१

त्रिकतुकेभिः पतति १०, १४३, १६; अथर्व १८, २, ६;
 तै. आ. ६, ५, ३
 त्रिकतुकेषु चेतनं १० नो गिरः ८, ९२, २२; साम. ७२४;
 अथर्व. २०, ११०, ३
 त्रिकतुकेषु १० नो गिरः सदावृषम् ८, १३, १८; नि. १, १०
 त्रिकतुकेषु महिषो २, २२, १; साम. ४५७; १४८६;
 अथर्व. २०, ९५, १; तै. आ. २, ५, ८, ९
 त्रितः कूपे १, १०५, १७; नि. ६, २७
 त्रिवा हितं पणिभिः ४, ५८, ४; वा. य. १७, २२; तै. आ.
 १०, १०, २
 त्रिषञ्ज्ञासः क्रीळति १०, ३४, ८
 त्रिषाजस्यो वृषभो ३, ५६, ३
 त्रिषावृध्वं १०, ९०, ४; अथर्व. १९, ६, २; वा. य.
 ३१, ४; तै. आ. ३, १२, २
 त्रिभिः पवित्रैरुषोद् ३, २६ ८
 त्रिभिश्च देव सवितः ९, ६७, २६
 त्रिमूर्धानं ससराईम १, १४६, १
 त्रिरन्तरिक्षं सविता ४, ५३, ५
 त्रिरध्वना सिंधुभिः १, ३४, ८
 त्रिरसौ सप्तधनवो ९, ७०, १; साम. ५६०; १४२३
 त्रिरस्य ता परमा ४, १, ७
 त्रिरा दिवः सवितर्वायाणि ३, ५६, ६
 त्रिरा दिवः सविता सोषवीति ३, ५६, ७
 त्रिरुत्तमा दूणशा ३, ५६, ८
 त्रिर्देवः पृथिवी ७, १००, ३; तै. आ. २, ४, ३, ५
 त्रिनो अध्विना दिव्यानी १, ३४, ६
 त्रिनो अध्विना यजता १, ३४, ७
 त्रिनो रथि बहतमध्विना १, ३४, ५
 त्रिर्वातुधानः प्रसिति १०, ८७, १४; अथर्व. ८, ३, ११
 त्रिर्वतिर्वातं त्रिरुमते १, ३४, १
 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन त्रिचक्रेण १, ११८, २
 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता रथेन वातं ८, ५८, ८
 त्रिवन्धुरेण त्रिवृता सुपेसा १, ४७, २
 त्रिविष्टिधातु प्रतिमानं १, १०२, ८
 त्रिश्चिद्वक्तोः प्र चिकितुः ७, ११, ३
 त्रिश्चिद्वक्तो अथा १, ३४, १
 त्रिषधस्थे सप्तधातुः ६, ६१, २२
 त्रिषधस्थे बर्हिषि १, ४७, ४
 त्रीणि जाना परि १, ९५, ३
 त्रीणि स आहुर्विनि १, १६३, ४; वा. य. २९, १५; तै. सं.
 ४, ६, ७, २

श्रीणि त्रितस्य धारया ९, १०२, ३; साम. १०१५
 श्रीणि पदान्यधिनोः ८, ८, २३
 श्रीणि पदा वि चक्रमे १, २२, १८; साम. १६७०; अथर्व.
 ७, २६, ५; वा. य. ३४, ४३; तै. ब्रा. २, ४, ६, १
 श्रीणि राजाना विद्ये ३, ३८, ६
 श्रीणि शता श्री सहस्राणि ३, ९, ९; १०, ५२, ६; वा. य.
 ३३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, २
 श्रीणि शतान्यर्वतां ८, ६, ४७
 श्रीणि सर्गासि पृथग्यो ८, ७, १०
 श्रीण्यायुषि तव ३, १७, ३; तै. सं. ३, २, ११, २
 श्रीण्येक उरुगायो ८, २९, ७
 श्री यच्छता महिषाणाम् ५, २९, ८
 श्री रोचना दिव्या धारयंत २, २७, ९
 श्री रोचना वरुण ५, ६९, १
 श्री पथस्था सिंघवः ३, ५६, ५
 श्वयंकं यजामहे ७, ५९, १२; अथर्व. १४, १, १७; वा. य.
 ३, ६०; तै. सं. १, ८, ६, २; नि. १४, ३५
 श्वयंमा मनुष्यो ५, २९, १
 श्युदायं देवहितं ४, ३७, ३
 श्वं यविष्ठ दाक्ष्यो ८, ८४, ३; साम. १२४६; वा. य.
 १३, ५२; १८, ७७
 श्वं रथं प्र अरो ६, २६, ४
 श्वं रथिं पुरुवीरं ८, ७१, ६
 श्वं राजेन्द्र ये च १, १७४, १
 श्वं राजेव सुव्रतो ९, २०, ५; साम. ९७२
 श्वं वरुण उत मित्रो ७, १२, ३; साम. १३०६; तै. ब्रा.
 ३, ५, २, ३; ६, १, ३
 श्वं वरो सुषाम्णे ८, २३, २८
 श्वं वर्मासि सप्रयः ७, ३१, ६; अथर्व. २०, १८, ६
 श्वं वलस्य गोमतो १, ११, ५; साम. १२५१
 श्वं विश्वु प्रदिवः सीद ६, ५, ३
 श्वं विप्रस्त्वं कविः ९, १८, २; साम. १०९४
 श्वं विश्वस्य जगतश्चक्षुः १०, १०२, १२
 श्वं विश्वस्य घनदा ७, ३२, १७
 श्वं विश्वस्य मेधिरः १, २५, २०
 श्वं विश्वा दधिषे १०, ५४, ५
 श्वं विश्वेषां वरुणासि २, २७, १०
 श्वं विष्णो सुमतिं विश्व ७, १००, २
 श्वं बृथा नद्य इन्द्र १, १३०, ५
 श्वं बृथ इन्द्र पृथ्वीं ६, २०, ११
 श्वं बृथा जनानां ८, १५, १०

श्वं शतान्यव शम्बरस्य ६, ३१, ४
 श्वं शर्षाय महिना १०, १४७, ५
 श्वं श्रद्धाभिर्मन्दसानः ६, २६, ६
 श्वं सत्य इन्द्र छन्दुरेता १, ६३, ३
 श्वं सद्यो अपिबो जात ३, ३२, १०
 श्वं समुद्रिया अगो ९, ६२, २६; साम. ७७६
 श्वं समुद्रो असि विश्ववित् ९, ८६, २९
 श्वं सिधुर्वासुजो १०, १३३, २; साम. १८०२; अथर्व.
 २०, ९५, ३; नि. १, १५
 श्वं सुतस्य पीतये १, ५, ६; अथर्व. २०, ६९, ४; तै. सं.
 ३, ४, ११, ४
 श्वं सुतो नृमादनो ९, ६७, २; साम. १३२४
 श्वं सुवृणा अद्रिभिः ९, ६७, ३; साम. १३२५
 श्वं सुकरस्य दूर्वहि ७, ५५, ४
 श्वं सूर्यो हरितो रामयो १, १२१, १३
 श्वं सूर्ये न आ भज ९, ४, ५; साम. १०५१
 श्वं सोम क्रतुभिः १, ९१, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 श्वं सोम तनुक्रुद्धयो ८, ७९, ३; वा. य. ५, ३५; तै. सं.
 १, ३, ४, १
 श्वं सोम नृमादनः ९, २४, ४; साम. ९६५
 श्वं सोम पणिभ्य आ ९, २२, ७
 श्वं सोम पवमानो ९, ५९, ३
 श्वं सोम पिबुभिः संविदानो ८, ४८, १३; वा. य. १९, ५४;
 तै. सं. २, ६, १२, २
 श्वं सोम प्र चिकितो १, ९१, १; वा. य. १९, ५२; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 श्वं सोम महे १, ९१, ७; तै. ब्रा. २, ४, ५, ३
 श्वं सोम विपश्चितं तना ९, १६, ८
 श्वं सोम विपश्चितं पुनानो ९, ६४, २५
 श्वं सोम सुर एषस्तोक्तस्य ९, ६६, १८
 श्वं सोमासि धारयुः ९, ६७, १; साम. १३२३
 श्वं सोमासि सत्यतिः १, ९१, ५; तै. सं. ४, ३, १३, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ६, १
 श्वं ह त्वसस्तभ्यो जायमानो ८, ९६, १६; साम. ३२६;
 अथर्व. २०, १३७, १०
 श्वं ह त्वप्रतिमानमोजः ८, ९६, १७; अथर्व. २०, १३७, ११
 श्वं ह त्वदिन्द्र कुलमावः ७, १९, २; अथर्व. २०, ३७, २
 श्वं ह त्वदिन्द्र चोदीः १, ६३, ४
 श्वं ह त्वदिन्द्र सप्त १, ६३, ७
 श्वं ह त्वदिन्द्रा रिषण्यन् १, ६३, ५
 श्वं ह त्वारण्या इन्द्र १०, ८९, ८

एवं ह त्वद्बुधस्य ८, ९६, १८
 एवं ह तु त्वद्दमायो ६, १८, ३
 एवं ह यथाविष्टय ८, ७५, ३; तै. सं. २, ६, ११, १
 एवं हि श्वैतवधयो ६, २, १; साम. ८४
 एवं हि नः पिता वसो ८, ९८, ११; साम. ११७०, अथर्व.
 २०, १०८, २
 एवं हि नस्तन्वः सोमगोपाः ८, ४८, ९
 एवं हि मन्यो अभिभूत्योजा १०, ८३, ४; अथर्व. ४, ३२, ४
 एवं हि मानुषे जने ५, २१, २
 एवं हि राघस्पते ८, ६१, १४; साम. १३२२
 एवं हि विश्वतोमुख १, ९७, ६; अथर्व. ४, ३३, ६;
 तै. आ. ६, ११, २
 एवं हि वृत्रहक्षपां ८, ९३, ३३; साम. १७९२
 एवं हि शश्वतीनामिन्द्र ८, ९८, ६; साम. १२४९, अथर्व.
 २०, ६४, ३
 एवं हि सतिता १, १७५, ३; साम. १४३४
 एवं हि धर्मा च्यावयन्नच्युता ३, ३०, ४
 एवं हि सत्यो मघवन्नानताः ८, ९०, ४
 एवं हि सुयत्तराणि ८, २३, २९
 एवं हि सोम वर्षयन् ९, ५१, ४
 एवं हि स्तोमवर्धन ८, १४, ११; अथर्व. २०, २९, १
 एवं होता मनुर्हितोऽग्रे १, १४, ११
 एवं होता मनुर्हितो वह्निः ६, १६, ९
 एवं होता मन्द्रतमो ६, ११, २
 एवं ह्यग्ने अग्निना ८, ४३, १४; तै. सं. १, ४, ४६, ३;
 ३, ५, ११, ५
 एवं ह्यग्ने दिव्यस्य १, १४४, ६
 एवं ह्यग्ने प्रथमो ६, १, १; तै. आ. ३, ६, १०, १
 एवं ह्यक्ष दैव्या ९, १०८, ३; साम. ५८३; ९३८
 एवं ह्येक ईशिय ४, ३२, ७
 एवं ह्यहि चेरवे ८, ६१, ७; साम. २४०, १५८१
 एवं करजसुत १, ५३, ८; अथर्व. २०, २१, ८
 एवं कविं चोद्ध्यो ६, २६, ३
 एवं कुरसं क्षुण्णहृत्पु १, ५१, ६
 एवं कुक्षेनाभि क्षुण्णं ६, ३१, ३
 एवं गोत्रमङ्गिरोभ्यो १, ५१, ३
 एवं च सोम नो वयो १, ९१, ६; तै. सं. ३, ४, ११, १
 एवं चित्ती तव वृक्षः ८, ७९, ४
 एवं चित्रः शम्वा ४, ३, ४
 एवं जघन्य नमुचिं १०, ७३, ७
 एवं जामिजिनानां १, ७५, ४; साम. १५३६

एवं जिगेथ न धना १, १०२, १०
 रवदग्ने काव्या ४, ११, ३
 रवद्वि पुत्र सहस्रो ३, १४, ६
 रवद्विषा विषा आयन्नसि ७, ५, ३
 रवद्विषेन्द्र पार्थिवानि ६, ३१, २
 रवद्विषाजी वाजभरो ४, ११, ४
 रवद्विषो जायते ६, ७, ३
 रवद्विषा सुभगा ६, १३, १
 एवं तदुक्तं इन्द्र ६, २६, ५
 एवं तं देव जिह्वा ६, १६, ३२
 एवं तमग्ने अमृतत्वं १, ३१, ७
 एवं तमिन्द्र पर्वतं न १ ५५, ३
 एवं तमिन्द्र पर्वतं महो १, ५७, ६; अथर्व. २०, १५, ६
 एवं तमिन्द्रमर्थं ५, ३५, ५
 एवं तमिन्द्र वावृयानो १, १३१, ७
 एवं तं मन्त्राणस्पते १, १८, ५
 एवं तस्य द्वयाविनो १, ४२, ४
 एवं तौ अग्न उभयाग्नि १, १८९, ७
 एवं तौ इन्द्रोभयौ ६, ३३, ३
 एवं तान्मृगहृत्वे १०, २२, १०
 एवं तान्मसं च प्रति चासि २, १, १५,
 एवं तु न इन्द्र तं १, १६९, ४
 एवं त्वास्पणीनां विदो ९, १११, २; साम. १५९२
 एवं त्वमिदतो रथं १०, १७१, १
 एवं त्वमिन्द्र मर्त्यैश्च १०, १७१, ३
 एवं त्वमिन्द्र सूर्यं १० १७१, ४
 एवं त्वा चिद्व्युताग्ने ६, २, ९; तै. सं. ३, १, ११, ६
 एवं त्वा चिद्वातस्याग्ना १०, २२, ५
 एवं त्वां न इन्द्र देव १, ६३, ८
 एवं त्र्योभिरा गहि १, ३०, २२
 एवं त्वमहर्हया १०, २६, ५; अथर्व. २०, ३०, ५
 एवं दाता प्रथमो ८, ९०, १; साम. १४९३; अथर्व.
 २०, १०४, ४
 एवं दिवो धरुणं धिय १, ५६, ६
 एवं दिवो वृहतः सानु १, ५४, ४
 एवं दूतः प्रथमो १०, १२२, ५
 एवं दूतस्वसु नः २, ९, २; तै. सं. ३, ५, ११, २
 एवं दूतो अमर्त्य आ ६, १६, ६
 एवं देवि सरस्वत्या ६, ६१, ६
 एवं धां च महिमत ९, १००, ९; साम. १०१८
 एवं धियं मनोयुजं ९, १००, ३

एवं धुनिर्दिष्ट १, १७४, ९; ६, २०, १२
 एवं छण्णो छषता ७, १९, ३; अथर्व. २०, ३७, ३
 एवं न इन्द्र कृतयुः ८, ७०, १०
 एवं न इन्द्र स्वाभिरुली २, २०, २
 एवं न इन्द्र राया तरुषसो १, १२९, १०
 एवं न इन्द्र राया परीणसा १, १२९, ९
 एवं न इन्द्र वाजयुः ७, ३१, ३; साम. ७१८
 एवं न इन्द्र वार १०, २२, ९
 एवं न इन्द्र भरं ओजो ८, ९८, १०; साम. ४०५; ११६९;
 अथर्व. २०, १०८, १
 एवं न इन्द्रासां हस्ते ८, ७०, १२
 एवं नः पश्चाद्वराद् ८, ६१, १६
 एवं नः पाङ्कहसो जातवेदो ६, १६, ३०
 एवं नः पाङ्कहसो दोषावस्ताः ७, १५, १५
 एवं नः सोम विश्वतो गोपा १०, २५, ७
 एवं नः सोम विश्वतो रक्षा १, ९१, ८; तै. सं. २, ३, १४, १
 एवं नः सोम विश्वतो वयोधाः ८, ४८, १५
 एवं नः सोम सुक्रतुः १०, २५, ८
 एवं नमिन्न ऊत्था ६, ४८, ९; साम. ४१; १६२३
 एवं नृचक्षा असि सोम ९, ८६, ३८; साम. ९५६
 एवं नृचक्षा वृषभासु ३, १५, ३
 एवं नृमिर्दृग्गो ७, १९, ४; अथर्व. २०, ३७, ४; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, १०
 एवं नो अग्न आयुषु ८, ३९, १०
 एवं नो अग्न एषां ५, १०, ३
 एवं नो अग्ने अग्निभिः १०, १४१, ६; साम. १५०५; अथर्व.
 ३, २०, ५
 एवं नो अग्ने अग्नि स्तुतः ५, १०, ७
 एवं नो अग्ने अजुत ५, १०, २
 एवं नो अग्ने अधराद् १०, ८७, २०; अथर्व. ८, ३, १९
 एवं नो अग्ने तव देव १, ३१, १२; वा. य. ३४, १३
 एवं नो अग्ने पित्रोरुपस्थे १, ३१, ९
 एवं नो अग्ने महोभिः ८, ७१, १; साम. ६
 एवं नो अग्ने वरुणस्य ४, १, ४; वा. य. २१, ३; तै. सं.
 २, ५, १२, ३
 एवं नो अग्ने सनवे १, ३१, ८
 एवं नो असि भारताम् २, ७, ५
 एवं नो अस्या अमतेरुत ८, ६६, १४
 एवं नो अस्या इन्द्र दुर्हणायाः १, १२१, १४
 एवं नो अस्या उषसो ३, १५, २
 एवं नो गोपाः पथिकृद् २, २३, ६

एवं नो वायवेधामपूर्वः १, १३४, ६
 एवं नो वृत्रहन्तमे १०, २५, ९
 स्वमग्न इन्द्रो वृषभः २, १, ३
 स्वमग्न इन्द्रो जातवेदो १०, १५, १२; अथर्व. १८, ३, ४२;
 वा. य. १९, ६६; तै. सं. २, ६, १२, ५
 स्वमग्न उरुशसाय १, ३१, १४
 स्वमग्न ऋशुराके २, १, १०
 स्वमग्न अदितिर्देव २, १, ११
 स्वमग्न गृहपतिः ७, १६, ५; साम. ६१
 स्वमग्न त्वष्टा २, १, ५
 स्वमग्न धुमिस्त्वमा २, १, १; वा. य. ११, २७; तै. सं.
 ४, १, २, ५; तै. आ. १०, ७६, १; नि. ६, १, १३, १
 स्वमग्न द्रविणोदा २, १, ७
 स्वमग्न पुरुषो ५, ८, ५
 स्वमग्न प्रथमो अग्निस्तमः १, ३१, २
 स्वमग्न प्रथमो अग्निरा १, ३१, १; वा. य. ३४, १३
 स्वमग्न प्रथमो मातरिश्चन १, ३१, ३
 स्वमग्न प्रमतिस्त्वं १, ३१, १०
 स्वमग्न प्रयतदक्षिणं १, ३१, १५
 स्वमग्न बृहद्वयो ८, १०२, १; तै. सं. ३, ४, ११, १
 स्वमग्न मनवे धाम् १, ३१, ४
 स्वमग्न यज्ञानां ६, १६, १; साम. २; १४७४
 स्वमग्न यज्यवे पायुः १, ३१, १३
 स्वमग्न राजा वरुणो २, १, ४
 स्वमग्न रुद्रो असुरो २, १, ६; तै. सं. १, ३, १४, १; तै. ब्रा.
 ३, ११, २, १
 स्वमग्न वसुष्वतो ६, १५, १२; ७, ४, ९
 स्वमग्न वरुणो जायसे ५, ३, १
 स्वमग्न वरुणिरिह १, ४५, १; साम. ९६
 स्वमग्न वायवे ४, २, १३
 स्वमग्न वीरवधसो ७, १५, १२
 स्वमग्न वृजिनवर्तनिं १, ३१, ६
 स्वमग्न वृषभः १, ३१, ५
 स्वमग्न व्रतपा असि ८, ११, १; अथर्व. १९, ५९, १; वा. य.
 ४, १६; तै. सं. १, १, १४, ४; २, ३, १
 स्वमग्न शशमानाय १, १४१, १०
 स्वमग्न शोचिषा चानः ७, १३, २; तै. सं. १, ५, ११, २
 स्वमग्न सप्रथा असि ५, १३, ४; साम. १४०७; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ६; नि. ६, ७
 स्वमग्न सहसा १, १२७, ९
 स्वमग्न सुधुत २, १, १२

स्वमक्ष सुहो ७, १, २१
 स्वमक्ष जरितारं ५, ३, ११
 स्वमक्ष प्र संसिपो १, ८४, १९; साम. १४७; १७२३;
 वा. य. ६, ३७; नि. १४, २८
 स्वमक्ष प्रथमं जायमानः ४, १७, ७
 स्वमक्षवर्तुस्त होतासि १, ९४, ४
 स्वमक्षपामपिधाना वृणोरप १, ५१, ४
 स्वमपो यद्वे तुर्वशायां ५, ३१, ८
 स्वमपो यद्वे वृत्तं जघन्वान् ३, ३२, ६
 स्वमपो वि वुरो ६, ३०, ५
 स्वमर्षमा भवसि यत् ५, ३, २
 स्वमसि प्रसक्तो ८, ११, २
 स्वमक्षामिन्द्र विश्व १, १७४, १०
 स्वमस्य पारे रजसो १, ५२, १२
 स्वमायसं प्रति १, १२१, ९
 स्वमाश्रिण नर्थं तुर्वशां १, ५४, ६
 स्वमाविध सुश्रवसं १, ५३, १०; अथर्व. २०, २१, १०
 स्वमिस्तप्रया अस्य ८, ६०, ५; साम. ४२
 स्वमिन्दो परि ख्व ४, ६२, ९; साम. ९८१
 स्वमिन्द्र नयो वौ १, १२१, १२
 स्वमिन्द्र प्रतुर्वि ८. ९९, ५; साम. ३११; १६३७; अथर्व.
 २०, १०५, १; वा. य. ३३, ६६
 स्वमिन्द्र बलादधि १०, १५३, २; साम. १२०; अथर्व.
 २०, ९३, ५; नि. ७, २
 स्वमिन्द्र यथा भसि ८, ९०, ५; साम. २४८; १४११
 स्वमिन्द्र सजोषसं १०, १५३, ४; अथर्व. २०, ९३, ७
 स्वमिन्द्र खविवा अपस्कः ७, २१, ३
 स्वमिन्द्र स्वयशा क्रमुक्षाः ७, ३७, ४
 स्वमिन्द्राभिभूरसि एवं सुयं ८, ९८, २; साम. १०२६;
 अथर्व. २०, ६२, ६
 स्वमिन्द्राभिभूरसि विश्वा १०, १५३, ५; अथर्व. २०, ९३, ८
 स्वमिन्द्राव विष्णवे ९, ५६, ४
 स्वमिन्द्रासि वृत्रहा १०, १५३, ३; अथर्व. २०, ९३, ६
 स्वमिमा ओषधीः सोम १, ९१, २२; वा. य. ३४, २२;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, १
 स्वमिमा वार्यां पुरु ६, १६, ५
 स्वमीशिषे वसुपते वसुतां १, १७०, ५
 स्वमीशिषे सुतानां ८, ६४, ३; साम. १३५६; अथर्व.
 २०, ९३, ३
 स्वसुतमास्योषधे १०, ९७, २३; अथर्व. ३, १५, १; वा. य.
 १२, १०१
 क्र० ११४

स्वसुतो कृतुमिन्द्रधानां ५, ३२, २
 स्वमेकस्य वृत्रहन् ६, ४५, ५
 स्वमेतदधारयः ८, ९३, १३
 स्वमेताअनराज्ञो द्विर्धा १, ५३, ९; अथर्व. २०, २१, ९
 स्वमेतानि प्रपिषे १०, ७३, ८
 स्वमेतान्दृष्टो जक्षतः १, ३३, ७
 एवं पवित्रे रजसो विधर्मणि ९, ८६, ३०
 एवं पाहीन्द्र सहीयसो नृन् १, १७१, ६
 एवं पिमुं मृगयं ४, १६, १३
 एवं पुर इन्द्र चिकिद् ८, ९७, १४
 एवं पुरं चरिष्व ८, १, २८
 एवं पुरुष्या मरा १०, ११३, १०
 एवं पुरु सहजाणि शतानि च ८, ६१, ८; साम. १५८२
 एवं भगो न आ हि ६, १३, २
 एवं भुवः प्रतिमानं पृथिव्या १, ५२, १३
 एवं मन्त्रस्य दोषतः १०, १७१, २
 एवं महौ इन्द्र तुभ्यं ४, १७, १
 एवं महौ इन्द्र यो १, ६३, १
 एवं महीमवर्ति विश्ववेतां ४, १२, ६
 एवं मानेभ्य इन्द्र विश्वजन्म्या १, १६९, ८
 एवं मायाभिरनवध १०, १४७, २
 एवं मायाभिरप १, ५१, ५
 स्वया मन्यो सरथं १०, ८४, १; अथर्व. ४, ३१, १ तै. ब्रा.
 २, ४, १, १०; नि. १०, ३०
 स्वया यथा गृत्समदासो २, ४, ९
 स्वया वयं शाश्वतहे १०, १२०, ५; अथर्व. ५, २, ५;
 २०, १०७, ८
 स्वया वयं सधन्यस्त्वोताः ४, ४, १४; तै. सं. १, २, १४, ६;
 नि. ५, १५
 स्वया वयं सुष्टुवा २, २३, ९; नि. ३, ११
 स्वया वयमुत्तमं २, २३, १०
 स्वया वयं पवमानेन सोम ९, २७, ५८
 स्वया वयं मघवन्निद्र १, १७८, ५
 स्वया वयं मघवन्मूर्ध्ने १, १३२, १; नि. ५, २
 स्वया वीरेण वीरवो ९, ३५, ३
 स्वया ह स्विष्टुजा वयं चोदिष्टन ८, १०२, ३
 स्वया ह स्विष्टुजा वयं प्रति ८, २१, ११; साम. ४०३
 स्वया हितमप्यमप्यु २, ३८, ७
 स्वया हि नः पितरः ९, ९६, ११; वा. य. १९, ५३; तै. सं.
 २, ६, १२, १
 स्वया ह्यसि वरुणो वृत्रजतो १, १४१, ९

स्वयेदिन्द्र युजा वयं ८, ९२, ३२
 स्वष्टा दुहित्रे वहतुं १०, १७, १; अथर्व. १८, १, ५३;
 ३, ३१, ५; नि. १२, ११
 स्वष्टा माया वेदपसा १०, ५३, ९
 स्वष्टा यद्वज्रं सुकृतं १, ८५, ९
 स्वष्टारं वायुसुभवो १०, ६५, १०
 स्वष्टारं अग्रजां गोपां ९, ५, ९
 स्वष्टा रूपाणि हि प्रभुः १, १८८, ९
 स्वष्टुर्जामातरं वयं ८, २६, २२
 स्वां यज्ञेभिरुष्यैः १०, २४, २
 स्वां यज्ञेष्वालीकते १०, २१, ६
 स्वां यज्ञेष्वास्विजं चारुं १०, २१, ७
 स्वां यज्ञेष्वास्विजं अग्ने ३, ६५, १
 स्वां यज्ञैरवीवृधन् ९, ४, ९; साम. १०५५
 स्वां रिहन्ति मातरो ९, १००, ७; साम. १०१७
 स्वां वर्षति क्षितयः पृथिव्या ६, १५, १; तै. ब्रा. ३, ६, १०, २
 स्वां वाजीं हवते वाजिनेयो ६, २६, २
 स्वां विश्वे अभृत जायमानं ६, ७, ४; साम. ११४१
 स्वां विश्वे सजोषसो ५, २१, ३
 स्वां निष्पुवृहच्छ्वो ८, १५, ९; साम. १६४७; अथर्व.
 २०, १०६, ३
 स्वां क्षुधिमपुरुहृत वाजयं ८, ९८, १२; साम. ११७१; अथर्व.
 २०, १०८, ३
 स्वां सुतस्य पीतये ३, ४२, ९; अथर्व. २०, २४, ९
 स्वां सोम पवमानं स्वाध्वः ९, ८६, २४
 स्वां स्तोमा अवीवृधन् १, ५, ८; अथर्व. २०, ६९, ६
 स्वां ह स्वदिन्द्राणीसवी १, ६३, ६
 स्वां हि मन्द्रतममर्कशोकैः ६, ४, ७; वा. य. ३३, १३; नि. १, १७
 स्वां हि यमा चर्षणयो ६, २, २
 स्वां हि सत्यमद्विषो ८, ४६, २
 स्वां हि सुप्सरस्तमं ८, २६, २४
 स्वां हीन्द्रावसे विवाचो ६, ३३, २
 स्वां ह्यसे सदमित्समन्धवः ४, १, १
 स्वां चित्रश्रवस्तम १, ४५, ६; वा. य. १५, ३१; तै. सं.
 ४, ४, ४, ३
 स्वां जना मसस्येष्विन्द्र १०, ४२, ४; अथर्व. २०, ८९, ४
 स्वादत्तेभी रुद्र शंसतेभिः २, ३३, २; तै. ब्रा. २, ८, ६, ८
 स्वां वृतमग्ने अभृतं युगयुगे ६, १५, ८; साम. १५६८
 स्वां देवेषु प्रथमं हवामहे १, १०२, ९
 स्वामग्न आदित्यासः २, १, १३; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
 स्वामग्न ऋतायवः समीधि ५, ८, १

स्वामग्ने अक्षिरसो गुहा हितं ५, ११, ६; साम. ९०८;
 वा. य. १५, २८; तै. सं. ४, ४, ४, २
 स्वामग्ने अतिथिं पृथ्वि विशाः ५, ८, २
 स्वामग्ने दम आ विश्वपतिं २, १, ८
 स्वामग्ने धर्णसि विश्वधा वयं ५, ८, ४
 स्वामग्ने पितरमिष्टिभिः २, १, ९
 स्वामग्ने पुष्करादधि ६, १६, १३; साम. ९; वा. य. ११, ३२;
 १५, २२; तै. सं. ३, ५, ११, ३; ४, १, ३, २;
 ४, ४, १
 स्वामग्ने प्रथमं देवयन्तो ४, ११, ५
 स्वामग्ने प्रथममायुम् १, ३१, ११
 स्वामग्ने प्रदिव आहुतं ५, ८, ७; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 स्वामग्ने मनीषिणः सन्नाजं ३, १०, १
 स्वामग्ने मनीषिणस्वम् ८, ४४, १९
 स्वामग्ने मानुषीरीकते ५, ८, ३; तै. सं. ३, ३, ११, २
 स्वामग्ने यजमाना अनुयून् १०, ४५, ११; वा. य. १२, २८
 तै. सं. ४, २, २, ४
 स्वामग्ने वसुपतिं वसूनां ५, ४, १; तै. सं. १, ४, ४६, २
 स्वामग्ने वाजसातमं ५, १३, ५; तै. सं. १, ४, ४६, ३
 स्वामग्ने समिधानं यविष्ठय ५, ८, ६; तै. ब्रा. १, २, १, १२
 स्वामग्ने समिधानो वसिष्ठो ७, ९, ६; नि. ६, १७
 स्वामग्ने स्वाध्वो ६, १६, ७
 स्वामग्ने हरितो वावशाना ७, ५, ५
 स्वामग्ने हविष्मन्तो ५, ९, १; तै. ब्रा. २, ४, १, ४
 स्वामग्ने चरामसि ९, १, ५
 स्वामस्या व्युधि देव पुर्वं ५, ३, ८
 स्वामिच्छवसस्पते ८, ६, २१
 स्वामिद्वज्र दृगते स्वायवः १०, ९१, ९
 स्वामिद्वस्या लषसो व्युष्टिषु १०, १२२, ७
 स्वामिदा ह्यो नरो ८, ९९, १; साम. ३०२; ८१३
 स्वामिद्वि स्वायवो ८, ९२, ३३
 स्वामिद्वि सहसस्पृत्र १, ४०, २
 स्वामिद्वि हवामहे साता ६, ४६, १; साम. २३४; ८०९;
 अथर्व. २०, ९८, १; वा. य. २७, ३७; तै. सं.
 २, ४, १४, ३
 स्वामिद्वज्रयुर्मम ८, ७८, ९
 स्वामिद् वृत्रहन्तम (०) उग्रम् ५, ३५, ६
 स्वामिद् वृत्रहन्तम (०) हवन्ते ८, ६, ३७
 स्वामिद् वृत्रहन्तम सुतावन्तो ८, ९३, ३०
 स्वामीकते अजिरं ७, ११, २; तै. ब्रा. ३, ६, ८, २
 स्वामीके अथ द्विता ६, १६, ४

स्वामुग्रमवसे चर्षणी सह ६, ४६, ६; अथर्व. २०, ८०, २
 स्वासु जातवेदं १०, १५०, ३
 स्वासु ते दधिरे हव्यवाहं ७, १७, ६
 स्वासु ते स्वाधुवा १०, २१, २
 स्वां पूर्वो ऋषयो १०, ९८, ९
 स्वां सृजन्ति दश ९, ६८, ७
 स्वा युजा तव तत्सोम सव्यः ४, २८, १
 स्वा युजा नि सिद्धसूर्यस्य ४, २८, २
 स्वायेन्द्र सोमं सुषुभा सुदक्ष १, १०१, ९
 स्वावतः पुरुवसो ८, ४६, १; साम. १९३
 स्वावतो ह्रीन्द्र ऋषे अस्मि ७, २५, ४
 स्विषीमन्तो अथवरस्वेष हि ६, ६६, १०
 स्वे अग्न आहवनाति ७, १, १७
 स्वे अग्ने विश्वे अस्तुतातो २, १, १४
 स्वे अग्ने सुमतिं भिक्ष १, ७३, ७; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 स्वे अग्ने स्वाहुत मियासः ७, १६, ७; साम. ३८; वा. य.
 ३३, १४
 स्वे असुर्य वसवो न्युगवन् ७, ५, ६
 स्वे इदग्ने सुभगे १, ३६, ६
 स्वे इन्द्रायभूम विप्रा २, ११, १२
 स्वे क्रतुमपि वृजन्ति विश्वे १०, १२०, ३; साम. १४८५,
 अथर्व. ५, २, ३, २०, १०७, ६; ऐ. आ. १, १२,
 तै. सं. ३, ५, १०, १
 स्वे धर्मोण आसवे १०, २१, ३
 स्वे धेनुः सुदुवा जातवेदः १०, ६९, ८
 स्वे पितो महानां देवानां १, १८७, ६
 स्वे राध इन्द्र तोषतमाः १, १६९, ५
 स्वे वसुनि पुर्वीणिक ६, ५, २; तै. सं. १, ३, १४, २
 स्वे वसुनि संगता ८, ७८, ८
 स्वे विश्वा तविषी सप्रयवि १, ५१, ७
 स्वे विश्वा सरस्वती २, ४१, १७
 स्वेर्ष रूपं कृणुत उत्तरं यत् १, ९५, ८
 स्वेर्ष रूपं कृणुते वर्णो अत्य ९, ७१, ८
 स्वेर्ष वयं रुद्रं यज्ञसाधं १, ११४, ४
 स्वेर्ष शार्धो न साहते तुविष्य ६, ४८, १५
 स्वेर्ष गणं तवसं ५, ५८, २
 स्वेर्षमित्था समरणं शिमी १, १५५, २; नि. ११, ७
 स्वेर्षस्ते धूम ऋणवति ६, २, ६; साम. ८३; अथर्व.
 १८, ४, ५९
 स्वेर्षासो अग्नेरमवन्तो १, ३६, २०
 स्वे सु पुत्र शवसो ८, ९२, १४; तै. सं. १, ४, ४६, १

स्वे सोम प्रथमा वृकवर्हिषः ९, ११०, ७; साम. १५०६
 स्वे ह यषितरश्मिन् ७, १८, १
 स्वेतासस्तवावसा ९, ६१, २४
 स्वेतामस्तवा पुजाम्बु ८, ६८, ९
 स्वेतासो मघवस्त्रिंश विप्राः ४, २९, ५
 स्वेतो वाज्यहयो १, ७४, ८
 दुक्षस्य वादिते जन्मनि १०, ६४, ५; नि. ११, २३
 दक्षिणावतामिदिमानि १, १२५, ६
 दक्षिणावानप्रथमो १०, १०७, ५
 दक्षिणाश्च दक्षिणा १०, १०७, ७
 दण्डा द्वेद्वीभजनास ७, ३३, ६
 ददानमिन्न ददमन्त १, १४८, २
 ददि रेकणस्तन्वे ददिवेसु ८, ४६, १५
 दधन्तुं धनयज्ञस्य १, ७१, ३
 दधन्वे वा यवीमनु २, ५, २; साम. ९४; तै. सं. ३, ३, ३, ३
 दधानो गोमदधवत् ८, ४६, ५
 दधामि ते मधुनो ८, १००, २
 दधामि ते सुतानां ८, ३४, ५
 दधिकां वः प्रथम ७, ४४, १
 दधिकामग्निस्त्वयं ३, २०, ५
 दधिकामु नमसा बोधयन्तः ७, ४४, २
 दधिकावाणं जुहुधानो ७, ४४, ३
 दधिकावा प्रथमो वाज्यवां ७, ४४, ४
 दधिकाण्य इदु सु ४, ४०, १
 दधिकाण्य इष ऊर्जो ४, ३९, ४
 दधिकाण्यो अकारिषं ४, ३९, ६; साम. ३५८; अथर्व.
 २०, १३७, ३; वा. य. २३, ३२; तै. सं. १, ५, ११, ४;
 ७, ४, १९, ४; तांश्च ब्रा. १, ६, १७
 दधिषा जठरे सुतं ३, ४०, ५; अथर्व. २०, ६, ५
 दधुष्ट्वा भृगवो मानुषे वा १, ५८, ६
 दध्यङ्क् ह मे जनुषं पूर्वो १, १३९, ९
 दनो विश इन्द्र १, १७४, २; नि. ६, ३१
 दन्नं चिद्धि स्वावतः ८, ४५, ३२
 दन्नमिच्छिच्छशीयांसं ४, ३२, ३
 दमूनसो अपसो ये सुहृताः ५, ४२, १२
 दसं सु विश्वदत्तं १, २५, १८
 दशैग्न्यश्च श्रतर्षा अनिन्द्रा १०, २७, ६
 दविद्युतत्वा रुचा ९, ६४, २८; साम. ६५४
 दशक्षिपः पूर्य सीष ३, २२, ३
 दशक्षिपो युजते बाहू ५, ४३, ४
 दश ते कलशानां ४, ३२, १९

दश मङ्गल पौतकृतः ८, ५६, २
 दश मासान्छशयानः ५, ७८, ९
 दश रथान् प्रष्टिमतः ६, ४७, २४
 दश राजानः समिता अयज्य ७, ८३, ७
 दश रात्रीरक्षितेनानवद्युः १, ११६, २४
 दश इयावा क्रधद्रयो ८, ४६, २३
 दशस्यन्ता मनवे पुर्य ८, २२, ६
 दशस्यन्तो नो मरुतो मृळन्तु ७, ५६, १७
 दशास्या नः पुर्वणीक होतः ६, ११२, ६
 दशानामेकं कपिलं समानं १०, २७, १६
 दशावनिभ्यो दश कक्षेभ्यः १०, ९४, ७; नि. ३, ९
 दशाश्वान्दश कोशान् ६, ४७, २३
 दशोमं स्वधुर्जनयन्त गर्भं १, ९५, २; तै. ब्रा. २, ८, ७, ४
 दशो हि द्वा वृषणं १, १२९, ३
 दशून्निष्ठैश्च पुरुहूत एवैः १, १००, १८
 दशो युवाकवः सुता १, ३, ३; वा. य. ३३, ५८
 दश हि विश्वमाजुषद् ८, २६, ६
 दाता मे पृथतीनां ८, ६५, १०
 दाहणाणो वज्रमिन्द्रो १, १३०, ४
 दाधार क्षेमं १, ६६, ३
 दाना मृगो न वारणः ८, ३३, ८; साम. १६९७; अथर्व.
 २०, ५३, २; ५७, १२
 दानाय मनः सोमपावज १, ५५, ७
 दानासः प्रधुषवसः ८, ४६, २४
 दा नो अग्ने धिया रयिं ७, १, ५
 दा नो अग्ने बृहतो दाः २, २, ७; तै. सं. २, २, १२, ६
 दामानं विश्वचर्षणे ८, २३, २
 दाशराज्ञे परियत्ताय विश्व ७, ८३, ८
 दाशेम कस्य मनसा ८, ८४, ५; साम. १५५०
 दासपत्नीरहिगोपा १, ३२, ११; नि. २, १७
 दिदृक्षन्त उपलो ३, ३०, १३
 दिदृक्षेण्यः परि काष्ठासु १, १४६, ५
 दिवः पीयूषसुचमं २, ५१, २; साम. १२२७
 दिवः पीयूषं पृथ्वं ९, ११०, ८; साम. १४९४
 दिवक्षसो आग्निजिह्वा १०, ६५, ७
 दिवक्षसो धेनवो ३, ७, २
 दिवक्षिते बृहतो जातवेदः १, ५९, ५
 दिवक्षिदस्य वरिमा १, ५५, १
 दिवक्षिदा ते रुचयन्त ३, ६, ७
 दिवक्षिदा पृथ्वी ३, ३९, २
 दिवक्षिदा धोऽमवक्ष्तेभ्यो १०, ७६, ५

दिवक्षिद् वा दुहितरं ३, ३०, ९
 दिवक्षिद्गोचनादधि ८, ८, ७
 दिवक्षणास इन्द्रवो १, ४६, ९
 दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निः १०, ४५, १; वा. य. १२, १८;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, २, १, १; नि. ४, २४
 दिवस्पृथिव्या अभि भवेन्वो ९, ३१, २
 दिवस्पृथिव्या पर्योज ६, ४७, २७; अथर्व. ६, १२५, २;
 वा. य. २९, ५३; तै. सं. ४, ६, ६, ५
 दिवस्पृथिव्योरव आ १०, ३५, २
 दिवा चित्तमः कृण्वन्ति १, ३८, ९; तै. सं. २, ४, ८, १
 दिवा यान्ति मरुतो भूम्याग्नि १, १६१, १४
 दिवि क्षयन्ता रजसः पृथिव्यां ७, ६४, १
 दिवि ते नाभा परमो य ९, ७९, ४
 दिवि न केतुरधि १०, ९६, ४; अथर्व. २०, ३०, ४
 दिवि मे अभ्यः पक्षो १०, ११९, ११
 दिविस्पृष्टं यज्ञमस्माकं १०, ३६, ६
 दिवि स्वनो यतते भूम्योप १०, ७५, ३
 दिवेदिवे सदशीरम्यमर्थं ६, ४७, २१
 दिवो धर्ता भुवनस्य ४, ५३, २
 दिवो धर्तासि शुक्रः पीयूषः ९, १०९, ६; साम. १२४३
 दिवो धामनिर्वरुण ७, ६६, १८
 दिवो न तुभ्यमन्विन्द्र ६, २०, २
 दिवो न यस्य रेतसो दुधानाः १, १००, ३
 दिवो न यस्य विधतो ६, ३, ७
 दिवो न सर्गा अससृग्मह्नां २, ९७, ३०
 दिवो न सातु पिप्पुषी ९, १६, ७
 दिवो न सातु स्तनयज्ञचिह्न ९, ८६, ९
 दिवो नाके मजुजिह्वा ९, ८५, १०
 दिवो नामा विचक्षणो ९, १२, ४; साम. ११९९
 दिवो नो वृष्टिं मरुतो ५, ८३, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 दिवो मानं नोस्सदन् ८, ६३, २
 दिवो य स्कम्भो धरुणः ९, ७४, २
 दिवो रुक्म उरुचक्षा ७, ६३, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
 दिवो वराहरुषं १, ११४, ५
 दिवो वा सातु स्पृष्टता १०, ७०, ५
 दिव्यं सुपर्णं वायवं १, १६४, ५२; अथर्व. ७, ३९, १;
 तै. सं. ३, १, ११, ३
 दिव्यः सुपर्णोऽव चाग्नि ९, ९७, ३३
 दिव्यम्यः सदनं २, ४०, ४; तै. ब्रा. २, ८, १, ५
 दिव्या आप अभि यदेनम् ७, १०३, २
 दिवा सूर्यो न मिनाति ३, ३०, १२

दीदिवांसमपूर्व ३, १३, ५
 दीर्घ ब्रह्मकुर्व १०, १३४, ५; साम. १०९१
 दीर्घतन्तुहृद्बुधायमग्निः १०, ६९, ७
 दीर्घतमा मामेतयो १, १५८, ६
 दीर्घसे अस्ववृकुतो ८, १७, १०; अथर्व. २०, ५, ४
 दुर्गाभ्यो अदितिं स्त्रियन्तो ७, १८, ८
 दुरो अश्वस्य १, ५३, २; अथर्व. २०, २१, २
 दुरोकशोचिः क्रतुर्ध १, ६६, ५
 दुर्गे चित्राः सुगं कृचि ८, ९३, १०
 दुर्मन्वन्नामृतस्य नाम १०, १२, ६; अथर्व. १८, १, ३४
 दुहन्ति ससैकाशुप ८, ७२, ७
 दुहान ऊर्ध्वर्ध्व ९, १०७, ५; साम. ६७६
 दुहानः प्रत्यमित्य ९, ४२, ४; साम. ७६०
 दुहीयन्मिमात्रचितये युवाकुः १, १२०, ९
 दृणां सत्यं तव ६, ४५, २६
 दूर्तं विश्ववेदसं ४, ८, १; साम. १२
 दूरं किल प्रियमा १०, १११, ८
 दूरमित पणयो वरीयः १०, १०८, ११
 दूराधिदा वसतो ६, ३८, २
 दूरादिन्द्रमनयन्ना ७, ३३, २
 दूरादिदेव यसतो ८, ५, १; साम. २१९
 दूरे तन्नाम गुह्यं परार्थः १०, ५५, १
 दृढदा चिदस्मा अनु दुः १, १२७, ४
 दृढदा चिदा वनस्पतीन् ५, ८४, ३
 दृतेरिव तेऽवुकमस्तु ६, ४८, १८
 दृष्टान रुक्म उर्विया १०, ४५, ८; वा. य. १२, १; २५;
 तै. सं. १, ३, १४, ५; ४, १, १०, ४, २, २, ४
 द्रुतोभ्यो यो महिना १०, ८८, ७
 द्रुवं वो अथ सवितारमेय ५, ४९, १
 द्रुवं वो देवयज्या ५, २१, ४
 देव त्वष्टर्यङ् १०, ७०, २
 देवंदेवं रावसे चोद्यन्ति ७, ७९, ५
 देवंदेवं वोऽवस इन्द्रंन्द्रं ८, १२, १९
 देवंदेवं वोऽवसे देवंदेवं ८, २७, १३; वा. य. ३३, ९१
 देवं नराः सवितारं ३, ६२, १२
 देवं बहिवर्धमानं २, ३, ४
 देवयन्तो यथा मति १, ६, ५; अथर्व. २०, ७०, २
 देवस्त्वष्टा सविता विश्वरूपः ३, ५५, १९; नि. १०, ३४
 देवस्य वयं सवितुः सवीमनि ६, ७१, १; नि. ६, ७
 देवस्य सवितुर्वयं ३, ६२, ११
 देवदितिं अगुगुह्यंवाच्य ७, १०३, ९

देवा एतस्यामवदन्त पूर्वं १०, १०९, ४; अथर्व. ५, १७, ६
 देवाः कपोत इषितो १०, १६५, १; अथर्व. ६, २७, १;
 नि. १, १७
 देवानां युगे प्रथमे १०, ७२, ३
 देवानां चक्षुः सुभगा वहन्ति ७, ७७, ३
 देवानां दूतः पुरुष ३, ५४, १९
 देवानां नु वयं जाना १०, ७२, १
 देवानामिद्वौ महत् ८, ८३, १; साम. १३८
 देवानां पत्नीरुसतीरवन्तु ५, ४६, ७; अथर्व. ७, ४९, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, १२, १; नि. १२, ४५
 देवानां भद्रा सुमतिर्भू १, ८९, २; वा. य. २५, १५;
 नि. १२, ३९
 देवानां माने प्रथमातिष्ठ १०, २७, २३; नि. २, २२
 देवान्वसिष्ठो अमृतान् १०, ६५, १५; ६६, १५
 देवान्वा यच्चक्रमा १, १८५, ८
 देवान्मृते ब्रह्मवसः १०, ६६, १
 देवाभ्यो नः परिषिष्यमानाः ९, ९७, २६
 देवाश्चित्ते अमृता जातवेदः १०, ६९, ९
 देवाश्चित्ते असुर्यं २, २३, २
 देवाश्चित्ते असुर्याय पूर्वं ७, २१, ७
 देवास आयय परस्मैरिन्द्रं १०, २८, ८
 देवास्त्वा वरुण मिश्रो १, ३६, ४
 देवासो हि ष्मा मनवे ८, २७, १४; वा. य. ३३, ९४
 देवीं वाचमजनयन्त देवाः ८, १००, ११; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०;
 नि. ११, २९
 देवीः पञ्चरीकुरु नाः कृणोत १०, १२८, ५; अथर्व. ५, ३, ६;
 तै. सं. ४, ७, १४, २
 देवी दिवो दुहितरा सुशि १०, ७०, ६
 देवी देवस्य रोदसी जनित्री ७, ९७, ८
 देवी देवेभिर्धन्यजते यज्ञैः ४, ५६, २
 देवी यदि तविषी १, ५६, ४
 देवीर्होति वि अयध्वम् ५, ५, ५
 देवेन नो मनसा देव १, ९१, २३; वा. य. ३४, २३
 देवेभिर्धन्यदिते ८, १८, ४
 देवेभिर्धन्यितो यज्ञियेभिः १०, ८८, ३
 देवेभ्यः कमवृणीत मृत्युं १०, १३, ४; अथर्व. १८, ३, ४१
 देवेभ्यस्त्वा मदाय कं ९, ८, ५; साम. ११८२
 देवेभ्यस्त्वा ब्रुथा पाजसे ९, १०९, २२
 देवेभ्यो हि प्रथमं ४, ५४, २; वा. य. ३३, ५४
 देवेनो देव्यदितिनिं पातु (०। तन) १, १०६, ७
 देवेनो देव्यदितिनिं पातु (०। तन) ४, ५५, ७

देवो देवानामसि मित्रो १, ९४, १३

देवो देवान्परिशृङ्गतेन १०, १२, २; अथर्व. १८, १, ३०;
नि. ६, ४

देवो देवाय धारयेन्द्वाय ५, ६, ७

देवो न यः पृथिवीं १, ७३, ३

देवो न यः सविता १, ७३, २

देवो भगः सविता रायो ५, ४२, ५

देवो वो द्रविणोदाः ७, १६, ११; साम. ५५; १५१३

देवी पूर्तिर्दक्षणा देवयज्ञा १०, १०७, ३

देव्या होतारा प्रथमा न्यूजे ३, ४, ७, ८

देव्या होतारा प्रथमा पुरोहित १०, ६६, १३

देव्या होतारा प्रथमा विदुष्टा २, ३, ७

देव्या होतारा प्रथमा सुवावा १०, ११०, ७; अथर्व. ५, १२, ७;
वा. य. २९, ३२; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १२

दोहेन गासुप शिक्षा सखायं १०, ४२, २; अथर्व. २०, ८९, २

शामिन्द्रो हस्तिधायसं ३, ४४, ३

द्यावा चिदस्मै पृथिवी २, १२, १३; अथर्व. २०, ३४, १४

द्यावा नः पृथिवी हंसं २, ४१, २०; तै. सं. ४, १, ११, ४;
नि. ९, ३८

द्यावा नो अथ पृथिवी १०, ३५, ३

द्यावापृथिवी जनयन्नसि १०, ६६, ७

द्यावाभूमी अदिते ७, ६२, ४

द्यावाऽसमसि पृथिवी १०, ४६, ९

द्यावा ह क्षामा प्रथमे १०, १२, १; अथर्व. १८, १, २९

द्यावो न यस्य पनयन्ति ६, ४, ३

द्यावो न स्तृमिश्चित २, ३४, २

द्युश्च सुदासु तविधीमिरावृत् ८, ८८, २; साम. ६८६; अथर्व.
१०, ९, २; ४९, ५

द्युतद्यामानं बृहतीमृतेन ५, ८०, १

द्युतानं वो अतिथिं स्वर्णं ६, १५, ४

द्युमिरवसुभिः परिपातम १, ११२, २५; वा. य. ३४, ३०;
तै. आ. ४, ४२, ३

द्युमिहितं मिश्रमिव प्रयोगं १०, ७, ५

द्युमत्तमं दक्षं धेह्यस्मे ६, ४४, ९

द्युम्नी वां स्तोमो अश्विना ८, ८७, १

द्युम्नेषु पृतनाज्ये ३, ३७, ७; अथर्व. २०, १२, ७

द्यौर्न य इन्द्राभि भूमार्यः ६, २०, १

द्यौर्मै पिता जनिता नाभि १, १६४, ३३; अथर्व. ९, १०, १२;
नि. ४, २१

द्यौर्वै पिता पृथिवी १, १९१, ६

द्यौश्च स्वा पृथिवी यज्ञियासः ३, ६, ३

द्यौश्च नः पृथिवी च प्रचेतसा १०, ३६, २

द्यौश्चिदस्यामर्वा अहेः १, ५२, १०

द्यौष्पितः पृथिवीमातर ६, ५१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५

द्रव्यः समुद्रमभि यजिगा १०, १२३, ८; साम. १८४८

द्रव्यमपश्यं विष्णुं चरन्तं ८, ९६, १४; अथर्व. २०, १३७, ८

द्रव्यश्चस्कन्द प्रथमो १०, १७, ११; अथर्व. १८, ४, २८;
वा. य. १३, ५; तै. सं. ३, १, ८, ३; ४, २, ८, २;
९, ५; तै. आ. ६, ६, १

द्रवतान्त उषसा ३, १४, ३

द्रविणोदाः पिपीपति १, १५, ९; वा. य. २६, २२

द्रविणोदा ददातु नो १, १५, ८

द्रविणोदा द्रविणस्तुरस्य १, २६, ८

द्रविणोदा द्रविणसो द्यावा १, १५, ७; नि. ८, २

द्राधि वसानो यज्ञतो दिवि ९, ८६, १४

द्रुहं जिघांसं ध्वरसमं ४, २३, ७

द्रुहो निषत्ताष्टमनीचिदेवैः १०, ७३, २

द्रव्यः सर्पिरासुतिः २, ७, ६; वा. य. ११, ७०; तै. सं.
४, १, ९, २

द्रव्यो अहो रथिनो विशतिं ६, २७, ८

द्वादश धूम्यदगोहस्य ४, ३३, ७

द्वादश प्रथमश्चक्र १, १६४, ४८; अथर्व. १०, ८४; नि. ४, २७

द्वादशारं नहि तज्जराय १, १६४, ११; अथर्व. ९, ९, १३;
नि. ४, २७

द्वाविमौ वातो वातः १०, १३७, २; अथर्व. ४, १३, २;

तै. ब्रा. २, ४, १, ७; तै. आ. ४, ४२, १

द्वा सुपर्णां सयुजा सखाया १, १६४, २०; अथर्व. ९, ९, २०;
नि. १४, ३०

द्विता यर्दी कीस्तासो १, १२७, ७

द्विताय मृकवाहसे ५, १८, २

द्विता वो वृत्रहतमो ८, ९३, ३२; साम. १७९१; तै. ब्रा.
२, ७, १२, २

द्विता वि वज्रं सनजा १, ६२, ७

द्विता व्यूषवेचमृतस्य ९, ९४, २

द्विधा सूनवोऽसुरं स्वविदे १०, ५६, ६

द्विमाता होता विद्वेषु ३, ५५, ७

द्विर्य पञ्च जीजनमसंवसा ४, ६, ८

द्विर्य पञ्च स्वयशासं ९, ९८, ६; साम. १३३०

द्विपो नो विश्वतोमुखा १, ९७, ७; अथर्व. ४, ३३, ७;
तै. आ. ६, ११, २

द्वे हृदस्य क्रमणे स्वर्गशो १, १५५, ५

द्वे ते चक्रे सूर्ये १०, ८५, १६; अथर्व. १४, १, १६

द्वे नन्दुर्देववतः ७, १८, २२

द्वे विरूपे चरतः स्वर्ग १, ९५, १; वा. य. ३३, ५; तै. ब्रा. २, ७, १२, २

द्वेष्टि श्वशुरप जाया १०, ३४, ३

द्वे समीची निभृतश्रवर्त १० ८८, १६

द्वे सुती अश्वर्ध पितृणां १०, ८८, १५; वा. य. १९, ४७; तै. ब्रा. १, ४, २, ३; २, ६, २, ५; श. ब्रा. १४, २, १, ४

ध्वनं न स्पन्दं बहुलं यो अस्ते १०, ४२, ५; अथर्व. २०, ८९, ५

धनुर्हस्तादाददानो १०, १८, ९; अथर्व. १८, २, ५९-६०; तै. आ. ६, १, ३

धन्या चिद्धि त्वे भिषणाव ६, ११, ३

धन्व च परकृन्तत्रं च १०, ८६, २०; अथर्व. २०, १२६, २०

धन्वना गा धन्वनाजि जये ६, ७५, २; वा. य. २९, ३९; तै. सं. ४, ६, ६, १; नि. ९, १७

धन्वन्स्रोतः कृणुते गातुं १, ९५, १०

धर्ता दिक् पवते कृत्योरसः ९, ७६, १; साम. ५५८, १२२८

धर्ता दिवो रजसस्पृष्ट ऊ ३, ४९, ४

धर्तारो दिव ऋभवः १०, ६६, १०

धर्मणा मित्रावरुणा ५, ६३, ७

धाता धातृणां सुवनस्य १०, १२८, ७; अथर्व. ५, ३, ९; तै. सं. ४, ७, १४, ३

धानावन्तं करम्भिणे ३, ५२, १; साम. २१०; वा. य. २०, २९

धामन्ते विश्वं सुवनमधि ४, ५८, ११; वा. य. १७, ९९

धायोभिर्वा यो युज्येभिरर्के ६, ३, ८

धारयन्त आदित्यासो २, २७, ४; तै. सं. २, १, ११, ४

धारावरा मरुतो २, ३४, १; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४

धांसि कृण्वान ओषधीः ८, ४३, ७

धिषं वो अश्वु दधिषे स्वर्षा ५, ४५, ११

धियं एवा जिवन्तु २, ४०, ६; तै. ब्रा. २, ८, १, ६

धिषा चक्रे वरेण्यो ३, २७, ९; साम. १४७९

धिषा यदि धिषण्यन्तः ४, २१, ६

धिष्व वज्रं गमस्त्यो ६, ४५, १८

धिष्वा दावः झर ये नः २, ११, १८

धीभिः सातानि काण्वस्य ८, ४, २०

धीभिरवज्रिरवतो ६, ४५, १२

धीभिर्हिनवन्ति वाजिनं ९, १०६, ११; साम. ९४१

धीरा त्वस्य महिना जर्जूषि ७, ८६, १

धीरासः पदं कवयो नयन्ति १, १४६, ४

धीरो ह्यस्यसद् ८, ४४, २९

धुनेतयः सुमकेतं ४, ५०, २; अथर्व. २०, ८८, २

धृष्य चां पर्वतां दागुषे ५, ५७, ३

धृतप्रता आदित्या हविषा २, २९, १

धृतप्रताः क्षत्रिया १०, ६६, ८

धृतप्रतो धनदाः सोमबुद्धः ६, १९, ५

धृषपतिश्चिदृषमनः ८, ६२, ५

धृषपिच कलशो ६, ४७, ६; अथर्व. ७, ७६, ६

धेनुः प्रत्यस्य काम्यं ३, ५८, १

धेनुं न त्वा सुयवसे दुदुक्षन् ७, १८, ४

धेनुष्ट इन्द्रं सूनुवा ८, १४, ३; साम. १८३६; अथर्व. २०, २७, ३

धेनुर्जिन्वतसुत ८, ३५, १८

धुनं ज्योतिर्निहितं ६, ९, ५

धुनं ते राजा वरुणो १०, १७३, ५; अथर्व. ६, ८८, २

धुनं धुवन् हविषा १०, १७३, ६; अथर्व. ७, २४, १; वा. य. ७, २५, १; तै. सं. ३, २, ८, ६

धुवा एव वा पितरो युगेयुगे १०, ९४, १२

धुवा योधुवा पृथिवी १०, १७३, ४; अथर्व. ६, ८८, १; तै. ब्रा. २, ४, २, ८

धुवासु स्वासु क्षितिषु ७, ८८, ७

ध्वस्तयोः पुरुषन्त्योः ९, ५८, ३; साम. १०५९

नकिः परिष्टिमेववन् ८, ८८, ६

नकिः सुदासो रथं ७, ३२, १०

नकिरस्य शचीनां ८, ३२, १५

नकिरस्य सहस्य १, २७, ८; साम. १४१६

नकिरिन्द्रं स्वदुत्तरो ३, ३०, १; साम. २०३

नकिरेषां निदिता मल्लेषु ३, ३९, ४

नकिर्देवा मनीमसि १०, १३४, ७; साम. १७६

नकिर्ह्येषां जर्जूषि ७, ५६, २

नकिष्ट एता व्रता १, ६२, ७

नकिष्टं कर्मणा नशद्यत् ८, ७०, ३; साम. २४३; ११५५; अथर्व. २०, १२२, १८

नकिष्टं कर्मणा नशद्यत् ८, ३१, १७; तै. सं. १, ८, २२, ४

नकिष्टवद्गृहीतो १, ८४, ६; साम. २५०

नकीं वृषीक इन्द्रं ते ८, ७८, ४

नकीमिद्रो निकर्तवे ८, ७८, ५

नकीरेवन्तं सख्याय विन्दसे ८, २१, १४; साम. १३९०; अथर्व. २०, ११४, २

नकोषासा वगैरामेभ्याने १९६५; वा. य. १२, २, १७, ७; तै. सं. ४, १, १०, ४; ६, ५, २, ७, १२, ३

नकोषासा सुपेक्षसामिन् १, १३, ७

नक्षद्वयमरुणीः पुर्य राद १, १२१, ३

नक्षत्रोत्ता परि सद्य १, १७३, ३
 नक्षत्र हृन्मसवसे ८, ५७, १
 न क्षोणीभ्यां परिभवे १, १६, ३
 न वा त्वद्विगप १०, ४३, २; अथर्व. १०, १७, १
 न वा राजेन्द्र आ दमन्तः १, १७८, २
 न वा वसुनि यमते ६, ४५, २३; साम. १६६७; अथर्व.
 १०, ७८, २
 न वा स मामप जोषं जभार ७, १७, २
 न घेमम्यवा पपन ८, १, १७; साम. ७२०; अथर्व. १०, १८, १
 न जामये ताम्यो दिक्थमा ३, ३१, २; नि. ३, ६
 न त हृन्म सुमतयो न रायः ७, १८, १०
 न तं राजानावदिते कुतश्चन १०, ३९, ११
 न तं विदाथ य द्वासा जजान १०, ८२, ७; वा. य. १७, ३१;
 तै. सं. ४, ६, २, २; नि. १४, १०
 न तं जिनन्ति बहवो न दधा ४, २५, ५
 न तद्विवा न पृथिव्या ६, ५२, १
 न तं विगमं चन त्यजो ८, ४७, ७
 न तमहो न दुरितां कुतः २, २३, ५
 न तमहो न दुरितं देवासो १०, १२६, १; साम. ४२६
 न तमहो न दुरितानि ७, ८२, ७
 न तमम्र भरातयो ८, ७१, ४
 न तमश्रोति कश्चन १०, ६२, ९
 न तस्य मायया चन ८, २३, १५; साम. १०४
 न तस्य विद्म तदु १०, ४०, ११
 न ता अर्वा रेणुककाटो अहनुते ६, १८, ४; अथर्व. ४, २१, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता नशन्ति न दधाति ६, २८, ३; अथर्व. ४, २१, ३;
 तै. ब्रा. २, ४, ६, ९
 न ता भिनन्ति मायिनो ३, ५६, १
 न तद्विन्ति न नि १०, १०, ८; अथर्व. १८, १, २; नि. ५, २
 न ते अदेवाः प्रदिवो निवासते १०, ३७, ३
 न ते अम्यः शवसो धावत्यस्य ६, २९, ५
 न ते गिरो अपि मृष्टे तुरस्य ७, २२, ५; साम. १७९९
 न ते त हृन्मभ्यस्महूचन ५, ३३, ३; वा. य. १०, २२
 न ते दूरे परमा चिद्वजसि ३, ३०, २; वा. य. ३४, १९
 न ते वत्सस्ति राक्षस ८, १४, ४; अथर्व. १०, २७, ४
 न ते विष्णो जायमानो ७, ९९, २
 न ते सखा सख्यं वदधेतत् १०, १०, २; अथर्व. १८, १, २
 न ते सख्यं न दक्षिण ८, २४, ५
 न त्वद्वोता पूर्वो अग्ने ५, ३, ५
 न त्वा गभीराः पुष्टवृत् सिन्धुः ३, ३२, १६

न त्वा देवास आनात ८, ९७, ९
 न त्वा बृहन्तो अद्रयो ८, ८८, ३; साम. २९६
 न त्वा राक्षीयामिशस्तयो ८, १९, २६
 न त्वा वरन्ते अम्यथा ४, ३२, ८
 न त्वावो अम्यो दिव्यो ७, ३२, २३; साम. ६८१; अथर्व.
 १०, १२१, २; वा. य. २७, ३६
 न त्वा शतं चन हवो ९, ६१, २७; साम. १२१५
 नदं न ओद्वतीनां ८, ६९, २; साम. १५१२; ऐ. वा. १.१३;
 न दक्षिणा वि चिकिते २, २७, ११; तै. सं. २, १, ११, ५
 नदं न भिक्षममुया १, ३२, ८
 नदस्य मा रुधतः काम १, १७९, ४; नि. ५, २
 न दुष्टुवी मर्यो विन्दते ७, ३२, २१; साम. ८६८
 न देवानामति जतं १०, ३३, ७
 न देवानामपिद्धतः ८, ३१, ९
 न द्याव हृन्मोजसा ८, ६, १५
 न नूनमस्ति नोऽधः १, १७०, १; नि. १, ६
 न दूनं श्रद्धाणाश्रुणं ८, ३२, १६
 न पञ्चभिर्दन्तः ५, ३४, ५
 न पर्वता न नद्यो ५, ५५, ७
 नपाता शवसो महः ८, २५, ५
 नपातो दुर्गहस्य मे ८, ६५, १२
 न पापासो ननामदे ८, ६१, ११; नि. ६, २५
 न पुषणं मेधामसि १, ४२, १०
 नक्षीभिर्यो विवस्वतः ९, १४, ५
 न प्रमिये सवितुर्देवस्य ४, ५४, ४
 न भोजा मरुर्न १०, १०७, ८
 नम ह्रुमं नम आ विवासे ६, ५१, ८
 न म हृन्मेण सख्यं २, १८, ८
 नमः पुरा ते वरुणोत २, २८, ८
 न मरुतो सुभसत्तरा १०, ८६, ६; अथर्व. १०, १२६, ६
 नमस्तेदुप लीदत ९, ११, ६; साम. १४४६
 नमस्ते अग्न ओजसे ८, ७५, १०; साम. ११; १६४८;
 तै. सं. २, ६, ११, २
 नमस्यत हव्यदातिं स्वध्वं ३, ८, ८
 न मा गरुद्यो मास्तुमा १, १५८, ५
 न मा तमस्र अमश्रोत २, ३०, ७
 न मा मिमेथ १०, ३४, २
 न मृगुरासीदमृतं न १०, १२९, २; तै. ब्रा. २, ८, ९, ४;
 नि. ७, ३
 न मृषा आन्तं यद्वन्ति देवाः १, १७९, ३
 नमो दिवे बृहते रोदसीभ्यां १, १३६, ६

नमो महज्जयो नमो १, २७, १३; नि. ३, २०
 नमो भिन्नस्य वरुणस्य १०, ३७, १; वा. य. ४, ३५;
 तै. सं. १, २, ९, १
 नमो वाके प्रस्थिते ८, ३५, २३
 न य ह्यन्ते जनुषोऽया ६, ६६, ४
 न यं रिपवो न रिषण्यवो १, १४८, ५
 न यं विविक्तो रोदसी ८, १२, २४
 न यं क्षुको न दुरासी ८, २, ५
 न यं हिसन्ति धीतयो ६, १४, ३
 न यः संपृच्छे न पुनर्हवीतव ८, १०१, ४
 न यजमान रिष्यमि ८, ३१, १६; तै. सं. १, ८, २२, ४
 न यं जरन्ति शरवो ६, २४, ७
 न यत्परो नाम्तर २, ४१, ८; वा. य. २०, ८१
 न यत्परा चक्रमा कब्ध नूनं १०, १०, ४; अथर्व. १८, १, ४
 न यं दिप्सन्ति १, २५, १४
 न यं दुष्टा वरन्ते ८, ६६, २; साम. ६८८
 नयसीद्वाति द्विषः ६, ४५, ६
 न यस्य ते शवसान ८, ६८, ८
 न यस्य देवा देवता १, १००, १५
 न यस्य द्वावापृथिवी अनु १, ५२, १४
 न यस्य द्वावापृथिवी न धनव १०, ८९, ६; नि. ५, ३
 न यस्य वर्ता जनुषा न्विति ४, २०, ७
 न यस्य सातुर्जनितो ४, ६, ७
 न यस्येन्द्रो वरुणो २, ३८, ९
 न यातव इन्द्र जलुदुर्नः ७, २१, ५; नि. ४, १९
 न युष्मे वाजवन्धवो ८, ६८, १९
 न ये दिवः पृथिव्या १, ३३, १०
 न योरुषदिदृश्वयः १, ७४, ७
 न यो वराय मरुतां १, १४३, ५
 नरा गौरवे विष्णुं तृषाणा ७, ६९, ६
 नरा दंष्टिष्ठावन्नये १०, १४३, ३
 नरा वा शंसं पृषणमगोष्ठा १०, ६४, ३
 नराशंसं वाजिनं वाजयन्ति १, १०६, ४
 नराशंसं सुधृष्टमं १, १८, ९
 नराशंसः प्रतिधामानि २, ३, २
 नराशंसः सुधृदति ५, ५, २
 नराशंसमिह मियं १, १३, ३; साम. १३४९
 नराशंसस्य महिमानमेघां ७, २, १; वा. य. २९, २७; तै. ब्रा.
 ३, ६, ३, १; नि. ८, ७
 नराशंसो नोऽवतु १०, १८२, २
 न रेवता पणिना सख्यमिन्द्रः ४, २५, ७

नरो ये के चाखदा १०, २०, ८
 नवरवासः सुतसोमास इन्द्रं ५, २९, १२
 नवं तु रक्षोममन्त्रये ७, १५, ४; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
 नव यदस्य नवति च भोगात् ५, २९, ६
 नव नवति पुरो ८, ९३, २; साम. १४५१; अथर्व. २०, ७, २
 न वा अरण्यानिर्हन्ति १०, १४६, ५; तै. ब्रा. २, ५, ५, ७
 न वा उ एतन्मित्रसे १, १६२, २१; वा. य. २३, १६;
 २५, ४४; तै. सं. ४, ६, ९, ४; तै. ब्रा. ३, ७, ७, १४
 न वा उ ते तन्वा तन्वं १०, १०, १२; अथर्व. १८, १, १३-१४
 न वा उ देवाः क्षुवमिद्वयं १०, ११७, १
 न वा उ मां वृजने वारयन्ते १०, २७, ५
 न वा उ सोमो वृजिनं ७, १०४, १३; अथर्व. ८, ४, १३
 नवानां नवतीनां १, १९१, १३
 नवा नो अरन आ भर ५, ६, ८
 न वि जानामि १, १६४, ३७; अथर्व. ९, १०, १५; नि.
 ७, ३; १४, २२
 न वीलवे नमते न स्थिराय ६, २४, ८
 न वेपसा न तन्मतेन्द्रम् १, ८०, १२
 न वो गुहा चक्रम् १०, १००, ७
 नवोनवो भवति जायमानो १०, ८५, १९; अथर्व.
 ७, ८१, २; १४, १, २४१; तै. सं. २, ३, ५, ३;
 ४, १४, १; नि. ११, ६
 नन्यं तदुक्थ्यं हितं १, १०५, १२
 न संस्कृतं प्र मिमीतो ५, ७६, २; साम. १७५३
 न स जीयते मरुतो ५, ५४, ७
 न स राजा व्यथते यस्मिन् ५, ३७, ४
 न स सखा यो न ददाति सख्ये १०, ११७, ४
 न स स्वो दक्षो वरुण भुतिः ७, ८६, ६
 न सायकस्य चिकिते जनासः ३, ५३, २३; नि. ४, १४
 न सीमदेव आपदिषं ८, ७०, ५; साम. २६८
 न सेरो यस्य रम्बते १०, ८६, १६; अथर्व. २०, १२६, १६
 स सेरो यस्य रोमतां १०, ८६, १७; अथर्व. २०, १२६, १७
 न सोम इन्द्रमसुतो ७, २६, १
 नहि प्रभायारणः सुतोवः ७, ४, ८; नि. ३, ३
 नहि ते अग्ने वृषभ ८, ७०, १४
 नहि ते क्षत्रं न सहो १, २४, ६
 नहि ते पूर्वमक्षिप ६, १६, १८; साम. ७०७
 नहि ते शूर राषतो ८, ४६, ११
 नहि तेषाममा चन १०, १८५, २; वा. य. ३, ३२
 नहि त्वा रोदसी उमे १, १०, ८
 नहि त्वा शूर देवा ८, ८१, ३; साम. ७३०

नहि त्वा क्षुरो न तुरो ६, २५, ५
 नहि देवो न मर्यो १, १९, २
 नहि जु ते महिमानः समस्या ६, २७, ३
 नहि जु यादधीमसि १, ८०, १५
 नहि मन्धुः पौरुषेय ८, ७१, २
 नहि मे अक्षिपन्न १०, ११९, ६
 नहि मे अस्त्यन्ध्या ८, १०२, १९
 नहि मे रोदसी उभे १०, ११९, ७
 नहि व ऊतिः पृतनासु ७, ५९, ४
 नहि वः शत्रुर्विदिदे १, ३९, ४
 नहि वक्षरमं चन ७, ५९, ३; साम. २४१
 नहि वो वध्रयामहे ८, ४०, २
 नहि वामस्ति दूरके १, २२, ४
 नहि वो अस्त्यभंको ८, ३०, १
 नहि पस्तव नो मम ८, ३३, १६
 नहि णम यद्ध वः पुरा ८, ७, २१
 नहि णमा ते शतं चन ४, ३१, ९
 नहि स्थर्युतुथा यातमस्ति १०, १३१, ३; अथर्व. २०, १२५, ३
 नही जु वो मरुतो अन्त्यसे १, १६७, ९
 नद्यङ्गं नृतो त्वत् ८, २४, २२
 नद्यङ्गं पुरा चन ८, २४, १५; साम. १५११
 नद्यन्त्यं बलाकरं ८, ८०, १
 नद्यस्या नाम गृष्णामि १०, १४५, ४; अथर्व. ३, १८, ३
 नाकस्य वृष्टे अधि १, १२५, ५
 नाके सुपर्णसुपपत्तिनां ९, ८५, ११
 नाके सुपर्णसुप यत्पतन्तं १०, १२३, ६; साम. ३२०, १८४६;
 अथर्व. १८, ३, ६६; तै. ब्रा. २, ५, ८, ५; तै. आ. ६, ३, १
 नाना चक्रते यस्या ३, ५५, ११
 नानानं वा उ नो धियो ९, ११२, १
 नाना हि त्वा हवमाना १, १०२, ५
 नाना ह्यमोऽवसे ६, १४, ३
 नानोर्कासि दुर्यो २, ३८, ५
 नापाभूत न वो ४, ३४, ११
 नाभा नाभिं न आ वदे ९, १०, ८; साम. १११६
 नाभा पृथिव्या धरुणे ९, ७२, ७
 नाभिं यज्ञानां सदनं ६, ७, २; साम. ११४२
 नाभ्या आसीदन्तर्क्षि १०, ९०, १४; अथर्व. १९, ६, ८;
 वा. य. ३१, १३; तै. आ. ३, १२, ६
 नासानि ते शतक्रतो ३, ३७, ३; अथर्व. २०, १९, ३
 नावा न क्षोदः प्रदिशः १०, ५६, ७
 नावेष नः पारयन्तं २, ३९, ४

नासत्याभ्यां बर्हिषि १, ११६, १
 नासत्या मे पितरा बन्धुपुच्छा ३, ५४, १६
 नासदासीन्नो १०, १२९, १; तै. ब्रा. २, ८, ९, ३; वा. ब्रा.
 १०, ५, ३, २
 नास्माकमस्ति तत्तरः ८, ६७, १९
 नास्मै विशुष्य तन्मृतः १, ३२, १३
 नास्य वतो न तरता ३, ६६, ८
 नाहं वेद आतृत्वं नो १०, १०८, १०
 नाहं सं वेद दुभ्यं दभस्सः १०, १०८, ४
 नाहं सं वेद य इति ब्रवीति १०, २७, ३
 नाहं तन्तुं न वि जानाम्येतुं ६, ९, २
 नाहमवो निरया ४, १८, २
 नाहमिन्द्राणि रारण १०, ८६, १२; अथर्व. २०, १२६, १२;
 तै. सं. १, ७, १३, २; नि. ११, ३९
 नि काश्या वेधसः शश्वत् १, ७२, १; तै. सं. २, २, १२, १
 निक्रमणं निषदं विवर्तनं १, १६२, १४; वा. य. २५, ३८;
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 निखातं चित्राः पुरुर्मथुतं ८, ६६, ४
 नि गड्यता मनसा सेतुराकैः ३, ३१, ९
 नि गड्यवोऽनवो ह्युद्धवश्च ७, १८, १४
 नि गावो गोष्ठे असदन् १, १९१, ४; अथर्व. ६, ५२, २
 नि ग्रामालो अविश्वत १०, १२७, ५
 निचेतारो हि मरुतो गृणन्तं ७, ५७, २
 नि तद्दधिषेऽवरं परं च १०, १२०, ७; अथर्व. ५, २, ६;
 २०, १०७, २
 निक्ति यो वारणमश्वत् ४, ४, ५
 नि तिग्ममभ्यंशुं ८, ७२, २
 नि तिरमानि आशयन् १०, ११६, ५
 नित्यं न सृजं मधु विभ्रत १, १६६, २
 नित्यश्चाकन्यास्त्वपतिर्द्यू १०, ३१, ४
 नित्यस्तोत्रो वनस्पतिः ९, १२, ७; साम. १२०२
 नित्ये चिन्तु यं सदनं १, १४८, ३
 नि त्वा दधे वर आ ३, २३, ४
 नि त्वा दधे वरेण्यं ३, २७, १०
 नि त्वा नक्ष्य विस्पते ७, १५, ७; साम. २६
 नि त्वाममं मनुर्दधे १, २६, १९; साम. ५४
 नि त्वा यज्ञस्य साधनं १, ४४, ११; तै. ब्रा. २, ७, १२, ६
 नि त्वा वसिष्ठा अहन्त १०, १२२, ८
 नि त्वा होतासृत्विजं १, ४५, ७
 नि तुरोगे अमृतो मर्यानां ३, १, १८
 नि दुर्गं हन्म अथिहमित्रान् ७, २५, २

निधीयमानसपगृहसम्पु १०, ३२, ६
 नि नो होता वरेण्यः १, २६, २
 नि पर्वतः साधप्रयुच्छन् २, ११, ८
 नि पस्यासु त्रित स्तभूयन् १०, ४६, ६
 निमिषश्चिज्जबीयसा ८, ७३, २
 नि यद्यामाय वो गिरिः ८, ७, ५
 नि यद्युवेधे नियुतः सुदान् १, १८०, ६
 नि यद् वृणक्षि श्वसनस्य मूर्ध्नि १, ५४, ५; नि. ५, १६
 नियुत्स्वन्तो ग्रामजितो यथा ५, ५४, ८
 नियुत्वान्वायवा गहि २, ४१, २; वा. य. २७, २९
 नियुवाना नि युतः स्वाह्वी ७, २१, ५
 नि येन सुहिहस्यया १, ८, २; अथर्व. २०, ७९, १८
 नि ये रिणस्योजसा ५, ५६, ४
 निरग्नयो रुद्रुर्निरुसूर्यः ८, ३, २०
 निराविद्धयद्विरिम्भ आ ८, ७७, ६; नि. ६, ३४
 निराह्वावाङ्मणोतन १०, १०१, ५; तै. सं. ४, २, ५, ५
 निरिणानो वि धावति २, १४, ४
 निरिन्द्र दृढतोभ्यो ८, ३, १२
 निरिन्द्र भूम्या अधि १, ८०, ७
 निरु स्वसारमस्कृतोषत् १०, १२७, ३
 निर्मथितः सुषित आ ३, २३, १
 निर्माया उ स्ये असुरा अभूवन् १०, १२४, ५
 निर्यत्पूतेन स्वधितिः कुचि ७, ३, ९
 निर्यदीं बुध्नामहिषस्य १, १४१, ३
 निर्युवाणो अशस्तीः ४, ४८, २
 नि वर्तध्वं मानु गाता १०, १९, १
 नि वेवेति पलितो दूत ३, ५५, ९
 नि वो यामाय मानुषो १, ३७, ७
 नि क्षात्रोः सोम वृष्य १, १९, ७
 नि कुष्ण इन्द्र धर्मेति ८, ६, १४
 नि शुधमिन्द्रवेषां ९, ५२, ४
 निशर्मण क्रभवो गामयिषा १, ११०, ८
 निशर्मणो गामरिणीत १, १६१, ७
 नि पसाद् षुतव्रतो १.२५.१०; वा. य. १०, २७, २०, २;
 तै. सं. १, ८, १६, १; तै. ब्रा. १. ७, १०, २;
 २, ६, ५, १
 नि पीमिदत्र गुह्या ३, ३८, ३
 नि पु ब्रह्मा जनानां ८, ५, १३
 नि पु सीद् गणपते गणेषु १०, ११२, ९
 नि पू नमातिप्रति १, १२९, ५
 निष्कं वा हा कृणवते ८, ४७, १५

नि द्वापया मिथुदसा १, २९, ३; अथर्व. २०, ७४, ३
 निषिध्वरीरोषधीराप ८, ५९, २
 निषिध्वरीस्त ओषधीस्ता ३, ५५, २२
 नि सर्वसेन इषुधी १, ३३, ३
 नि सामनामिषिरामिन्द्र ३, ३०, ९
 नि होता होतृषदने २, ९, १; वा. य. ११, ३६; तै. सं.
 ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३
 नीचावया अभवद् वृत्रपुत्र १, ३२, ९
 नीचा वर्तत उपरि १०, ३४, ९
 नीचीनवारं वरुणः कवन्धं ५, ८५, ३; नि. १०, ४
 नीलकोहितं भवति १०, ८५, २८; अथर्व. १४, १, २६
 नू अन्धश्चा चिद्विजः ८, २४, ११
 नू इथा ते पूर्वथा च १, १३२, ४
 नू इन्द्र राये वरिवरुक्षी नः ७, २७, ५
 नू इन्द्र क्षार स्वमान ७, १९, ११; अथर्व. २०, ३७, ११
 नू गुणानो गुणते प्रनराजन् ६, ३९, ५
 नू च पुरा च सदनं रवीणास् १, ९६, ७; नि. ४, १७
 नू चित्स अेषते जनो नरेषन् ७, २०, ६
 नू चित्सहोजा अस्तुतो १, ५८, ८
 नू चित्र इन्द्रो मघवा ७, २७, ४
 नू चिन्तु ते मन्त्रमावस्य ७, २२, ८; अथर्व. २०, ७३, २
 नू त आमिरमिष्टिमिः ५, ३८, ५
 नू ते पूर्वस्यावसो २, ४, ८
 नूना इदिन्द्र ते वयं ८, २१, ७
 नू त्वामग्न ईमहे वसिष्ठाः ७, ७, ७; ८, ७
 नू देवासो वरिवः कर्तना नः ७, ४८, ४
 नू न इक्षि वार्यमासा ५, १७, ५
 नू न इन्द्रा वरुणा गृणाना ६, ६८, ८
 नू न एहि वार्यमग्रे ५, १६, ५
 नूनं सा ते प्रति वरं जग्निरे २, ११, २१; १५.१०; १६, ९;
 १७, ९; १८, ९; १९, ९; २०, ९; नि. १, ७
 नूनं तदिन्द्र दक्षि नो ८, १३, ५
 नूनं न इन्द्रापराय च ६, ३३, ५
 नूनमचै विहायसे ८, २३, २४
 नूनं पुनानो विमिः परि स्त्रव ९, १०७, २; साम. १३१४
 नू नद्यसे नवीयसे ९, ९, ८
 नू नश्चिग्रं पुरुवाजामिहृती ६, १०, ५
 नू नस्त्वं रथिरो देवसोम ९, ९७, ४८
 नू नो अग्न ऊनये सवाचसाः ५, १०, ६
 नू नो अग्नः ऊनयेः स्वस्ति ६, ४, ८
 नू नो गोमद्वीरवद्धेहि ७, ७५, ८

नू नो रयिं रथं चर्षणिमां ६, ४९, १५
 नू नो रयिं उप मास्त्र ९, ९३, ५; नि. ६, २८
 नू नो रयिं पुरुषीरं बृहन्तं ४, ४४, ६; अथर्व. २०, १४३, ६
 नू नो रयिं महाभिन्नी ९, ४०, ३; साम. ९२६
 नू नो रास्त्र सहस्रवत् ३, १७, ७
 नू म आ वाचमुप याहि ६, २१, ११
 नू मन्वान एषां ५, ५२, १५
 नू मतो द्यते सनिध्यन् ७, १००, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ४
 नू मित्रो वरुणो अर्यमा नः ७, ६२, ६; ६३, ६
 नू मे गिरो नास्तयाक्षिता ८, ८५, ९
 नू मे अक्षाप्य उच्छशाधि ९, १, २०; २५
 नू मे हवमा श्रुणुं युवाना ७, ६७, १०; ६९, ८
 नू रोदसी अभिष्टुते वसिष्ठे ७, ३९, ७; ४०, ७
 नू रोदसी अहिना बुध्येत ४, ५५, ६
 नू रोदसी बृहज्जिनो ४, ५६, ४
 नू ह्युत इन्द्र नू युगानः ४, १६, २१; १७, २१; १९, ११;
 २०, ११; २१, ११; २२, ११; २३, ११; २४, ११
 नू छिरं मरुतो वीरवन्त १, ६४, १५
 नू सप्तानं दिव्यं ६, ५१, २२
 नृचक्षसं स्वा वयं ९, ८, ९; साम. ११८५
 नृचक्षसो अभिमिषन्तो १०, ६३, ४
 नृचक्षा एष दिवो मध्य १०, १३९, २; वा. य. १७, ५९;
 तै. सं. ४, ६, ३, ३
 नृचक्षा रक्षः परि पश्य १०, ८७, १०; अथर्व. ८, ३, १०
 नृणामु स्वा नृतमं गीभिः ३, ५१, ४
 नृयूतो अद्रिपुतो बर्हिषि ९, ७२, ४
 नृबाहुभ्यां चोदितो धारया ९, ७२, ५
 नृभिर्भूतः सुतो ८, २, २; साम. ७३५
 नृभिर्यमानो जज्ञानः पूतः ९, १०९, ८
 नृभिर्यमानो हर्यतो विचक्ष ९, १०७, १६; साम. ८५८
 नृवत इन्द्र नृतमाभिस्त्वो ६, १९, १०; नि. ६, ६
 नृवदक्षा मनोयुवा ८, ५, २
 नृवदसो सदमिद्धास्मे ६, १, १२; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
 नेतार क पु णस्त्रिो १०, १२६, ६
 नेमिं नमन्ति चक्षसा ८, ९७, १२; साम. ९३१; अथर्व.
 २०, ५४, ३
 नेशक्तमो दुधित ४, १, १७
 नेह भद्रं रक्षस्त्रिने ८, ४७, १२
 नेतावदस्ये मरुतो यथेमे ७, ५७, ३
 नेतावदेना परो अन्यदस्ति १०, ३१, ८
 न्यक्रतुम्यिनो ७, ३, ३

न्यक्रतुम्यनुपयन्त १०, १०२, ५; नि. ९, २३
 न्यभिं जातवेदसं होत्रवा ५, २६, ७
 न्यभिं जातवेदसं दधाता ५, २२, २
 न्यग्ने नव्यसा वचः ८, ३९, २
 न्यग्वातोऽव वाति १०, ६०, ११; अथर्व. ६, ९१, २
 न्यग्न्यस्य मूर्धनि १, ३०, १९
 न्यबुदस्य विष्टपं ८, ३२, ३
 न्यस्मै देवी स्वधितिजिहीत ५, ३२, १०
 न्याविध्यदिलीविनास १, ३३, १२; नि. ६, १९
 न्यु प्रियो मनुषः ७, ७३, २
 न्यु वु चाव १, ५३, १; अथर्व. २०, २१, १
 एज्रेव चर्चरं जारं १०, १०६, ७
 पञ्च जना मम होत्रं सुपन्तां १०, ५३, ५;
 पञ्च पदानि स्यो अन्वरोहस्य १०, १३, ३; अथर्व. १८, ३, ४०
 पञ्चपादं पितरं द्वादशाकृतिं १, १६४, १२; अथर्व. ९, ९, १२
 पञ्चारे चक्रे परिवर्तमाने १, १६४, १३; अथर्व. ९, ९, ११;
 नि. ४, २७
 पतङ्गमकमसुरस्य १०, १७७, १; तै. ब्रा. ३, ११, १०
 पतङ्गो वाचं मनसा १०, १७७, २; तै. ब्रा. ३, ११, ११
 पताति कुण्डूणाक्या १, २९, ६; अथर्व. २०, ७४, ६
 पतिर्भव बृहदन्सुतानां ३, ३१, १८
 पतिर्ब्रह्मवागां १, ४४, ९
 पतो जगार प्रत्यन्तं १०, २७, १३; नि. ६, ६
 पत्नीवन्तः सुता इम ८, ९३, २२; नि. ५, १८
 पत्नीव पूर्वहृतिं १, १२२, २
 पथ एकः पीपाय तस्क्रो ८, २९, ६
 पथस्यः परिपतिं ६, ४९, ८; वा. य. ३४, ४२; तै. सं.
 १, १, १४, २; नि. १२, १८
 पदं देवस्य नमसा ६, १, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १०, २;
 नि. ४, १९
 पदं देवस्य मीळुषो ८, १०२, १५; साम. १५७२
 पदापणोरराधसो ८, ६४, २; साम. १३५५; अथर्व. २०, ९३, २
 पदे हव निहिते दसं ३, ५५, १५
 पदेपदे मे जरिमा निबायि ५, ४१, १५
 पद्या वसे पुरुषाः ३, ५५, १४
 पनायं तदक्षिना ८, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ९
 पन्थ आ दर्विरच्छता ८, ३२, १८
 पन्थ इनुप गायत ८, ३२, १७
 पन्थं पन्थमिस्तोतारः ८, २, २५; साम. १२३; १६५७
 पन्थांसं जातवेदसं ८, ७४, ३; साम. १५६६

पृष्ठशेषविमिद्ग्नं स्वे ह्योऽजः ५, ३३, ६
 प्रमाथ क्षां महि ६, १७, ७
 पयस्वतीरोषधयः १०, १७, १४; अथर्व. ३, २४, १;
 १८, ३, ५६; तै. सं. १, ५, १०, २
 पर ऋणा सावी २, २८, ९
 परः सो अस्तु तन्वा ७, १०४, ११; अथर्व. ८, ४, ११
 परं मृत्यो अनु १०, १८, १; अथर्व. १२, २, २१; वा. य. ३५, ७; तै. ब्रा. ३, ७, १४, ५; तै. आ. ३, १५, २;
 ६, ७, ३; नि. ११, ८
 परञ्चुं चिद्धि तपति ३, ५३, २२
 परस्या अघि संवतो ८, ७५, १५; वा. य. ११, ७१; तै. सं.
 २, ६, ११, ३; ४, १, ९, २
 पराकासाच्चिद्विजः ८, ७२, २७
 परा गावो यवसं कश्चिद् ८, ४, १८
 परा चिच्छीषां वष्टुसुल इन्द्र १, ३३, ५
 परा षुदसुल मघवज्जिज्ञान् ७, ३२, २५
 परा देहि सोमसुखं १०, ८५, २९; अथर्व. १४, १, २५
 पराथ देवा बुजिनं १०, ८७, १५; अथर्व. ८, ३, १४
 परा पूर्वेषां सख्या वृणक्ति ६, ४७, १७
 परा मे यन्ति धीतयो १, २५, १६
 परायतीनामन्वेति याथा १, ११३, ८
 परायतीं मातरं ४, १८, ३
 परा याहि मघवन् ३, ५३, ५
 परावर्तं नासत्या २, ११६, ९
 परावतो ये दिधिषन्तं १०, ६३, १
 परा वीराल एतन ५, ६१, ४
 परा व्यक्तो अरुषो ९, ७१, ७
 परा शुभ्रा अयासो १, १६७, ४
 परा शृगीहि तपसा १०, ८७, १४; अथर्व. ८, ३, १३
 परा ह यस्त्विह १, ३९, ३
 परा हि मे विमन्यवः १, २५, ४
 परा हीन्द्र भावसि १०, ८६, २; अथर्व. २०, १२६, २
 परि कोशं मधुश्च्युतं ९, १०३, ३; साम. ५७७
 परिक्षिता पितरा १०, ३५, ८
 परि चिन्मतो द्रविणं १०, ३१, २
 परि णः शर्मयन्त्या ९, ४१, ६; साम. ८९७
 परि णेता मतीनां ९, १०३, २
 परि णो अश्वमश्ववित् ९, ६१, ३; साम. १२१२
 परि णो देववीतये ९, ५४, ४
 परि णो याज्ञस्युः ९, ६४, १८
 परि णो वृणजज्ञया ८, ४७, ५

परि णो हेती रुद्रस्य वृजयाः २, ३३, १४; वा. य. १६, ५०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ४
 परि वृजिव पणीनां ६, ५३, ५
 परि ते जिगृषो यथा ९, १००, ४
 परि ते वृळभो रभो ४, ९, ८; वा. य. ३, ३६
 परि धमना मितहुरेति ४, ६, ५
 परि त्वं हर्यतं हरिं ९, ९८७; साम. ५५२; १३२९; १६८१
 परि त्रिधानुरध्वरं ८, ७२, ९
 परि त्रिषिष्टयध्वरं ४, १५, २; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि त्वा मिर्वणो गिर १, १०, १२; वा. य. ५, २९; तै. सं.
 १, ३, १, २
 परि स्वाक्षं पुरं वयं १०, ८७, २२; अथर्व. ७, ७१, १;
 ८, ३, २२; वा. य. ११, २६; तै. सं. १, ५, ६, ४;
 ४, १, २, ५
 परि दिव्यानि मर्त्येण ९, १४, ८
 परि दैवीरनु स्वधा ९, १०३, ५
 परि युशं सहसः ९, ७१, ४
 परि युक्षः सनद्रथिः ९, ५२, १; साम. ४९६
 परि धामानि यानि ते ९, ६६, ३
 परि पूवा पुरस्तात् ६, ५४, १०; अथर्व. ७, २, ४
 परि प्रजातः ऋत्वा १, ६९, २
 परि प्र धन्वेन्द्राय सोम ९, १०९, १; साम. ४२७; १३६७
 परिप्रयन्तं वयं सुपंसदं ९, ६८, ८
 परि प्र सोम ते रसो ९, ६७, १५
 परि प्रासिष्यत्कविः ९, १४, १; साम. ४८६
 परि प्रियः कलशे ९, ९६, ९
 परि प्रिया दिवः कविः ९, ९, १; साम. ४७६; ९३५
 परि यत्कविः काव्या ९, ९४, ३
 परि यत्काव्या कविः ९, ७, ४; साम. ११३१
 परि यद्विन्द्र रोदसी उभे १, ३३, ९
 परि यदेवामेको १, ६८, २
 परि यो रश्मिना दिवो ८, २५, १८
 परि यो रोदसी उभे ९, १८, ६
 परि वाजपतिः कविः ४, १५, ३; साम. ३०; वा. य. ११, २५;
 तै. सं. ४, १, २, ५; तै. ब्रा. ३, ६, ४, १
 परि वाजे न वाजयुं ९, ६३, १९
 परि वाराण्यव्यया ९, १०३, २
 परि विश्वानि चेतसा ९, २०, ३; साम. ९७०
 परि विश्वानि सुधिताग्नेः ३, ११, ८
 परि विष्टं जाह्नवं विश्वतः १, ११६, २०
 परि वृक्षेव पतिविशं १०, १०२, ११

परि वो विश्वतो दध १०, १९, ७
 परिषदं ह्यरणस्य ७, ४, ७; नि. ३, २
 परिष्कृष्वन्नित्कृतं ९, ३९, २; साम. ८९९
 परिष्कृतास हन्द्वा योषेय ९, ४६, २
 परि ष्य सुवानो अक्ष हन्द्वा ९, ९८, ३; साम. १२४०
 परि ष्य सुवानो अव्ययं ९, ९८, २
 परि समेव पञ्चमान्ति ९, ९२, ६
 परि ससिर्न वाजयुः ९, १०३, ६
 परि सुवानश्चक्षे ९, १०७, ३; साम. १३१५
 परि सुवानास हन्द्वा ९, १०, ४; साम. ४८५; ११२२
 परि सुवानो निरिष्ठाः ९, १८, १; साम. ४७५; १०९३
 परि सुवानो हरिर्गुः ९, ९२, १
 परि सोम ऋतं बृहत् ९, ५६, १
 परि सोम प्र धन्वा ९, ७५, ५; नि. ४, १५
 परि रूपशो वरुणस्य ७, ८७, ३
 परि हि ष्मा पुच्छतो ९, ८७, ६
 परिष्कृतेदना जनो ८, ४७, ६
 परीं छुणा चरति १, ५२, ६
 परीतो वायवे सुतं ९, ६३, १०
 परीतो विष्चता सुतं सोमो ९, १०७, १; साम. ५१२;
 १३१३; वा. य. १९, २; तै. ब्रा. २, ६, १, १
 परीमे गामनेवत १०, १५५, ५; अथर्व. ६, १८, २; वा. य.
 ३५, १८
 परोविर्वाँलं प्रवतो १०, १४, १; अथर्व. १८, १, ४९; तै. आ.
 ६, १, १; नि. १०, २०
 परेहि विप्रमस्तुतं १, ४, ४; अथर्व. १०, ६८, ४
 परो दिवा पर एना १०, ८२, ५; वा. य. १७, २९; तै. सं.
 ४, ६, २, २
 परो मात्रसृचीषमं ८, ६८, ६
 परो मात्रया तन्वा ७, ९९, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, २
 परो यश्च परम आ जनिष्ठाः ५, ३०, ५
 परो हि सत्यैरसि ६, ४८, १९
 पर्जन्यः पिता महिषस्य ९, ८२, ३; साम. १३१७
 पर्जन्यवाता वृषभा ६, ४९, ६
 पर्जन्यधृक् महिषं ९, ११३, ३
 पर्जन्याय प्र गायत ७, १०२, १; तै. ब्रा. २, ४, ५, ५;
 तै. आ. १, ९९, १
 पर्जन्यावाता वृषभा १०, ६५, ९
 पयूं ध्रु प्र धन्व वाजसातये ९, ११०, १; साम. ४२८, १३६४;
 अथर्व. ५, ६, ४
 पयंतस्मिहदि वृद्धो बिभाय ५, ६०, १; तै. सं. १, १, ११, ५;

पयूंर्हं नाम मानवी १०, ८६, २३; अथर्व. २०, १२६ २३
 पयिं लोकं तनयं पतुं निष्ट्वं ६, ४८, १०; साम. १६१४
 पयिं दीने गमीर औ ८, ६७, ११
 पवते हवैतो हरिरति ९, १०६, १३; साम. ५७६; ७७३
 पवते हवैतो हरिर्गुणातो ९, ६५, २५
 पवन्ते वाजसातये ९, १३, ३; साम. ११८९; तांछ्य ब्रा. ४, २, १५
 पवमान ऋतः कविः ९, ६२, ३०
 पवमान ऋतं बृहत् ९, ६६, २४
 पवमानः सुतो नृभिः ९, ६२, १६
 पवमानः तो अक्ष नः ९, ६७, २२; वा. य. १९, ४२
 पवमान थिया हितो ९, २५, २; साम. ९२१
 पवमान नि तोशसे ९, ६३, २३; साम. १३३६
 पवमानमवस्यवो ९, १३, २; साम. ११८८
 पवमान महि श्रवश्चित्रेभिः ९, १००, ८
 पवमान महि श्रवो गाम् ९, ९, ९
 पवमान मन्त्राणो ९, ८६, ३४; नि. ५, ६
 पवमान रत्नस्य ९, ६१, १८; साम. ८९०
 पवमान रुचाहवा ९, ६५, २; साम. ९०५
 पवमान विदा रयिमस्यभ्यं सोम दुष्टरम् ९, ६३, ११
 पवमान विदा रयिमस्यभ्यं सोम सुधियम् ९, ४३, ४
 पवमान सुवीर्यं ९, ११, ९; साम. १४४९
 पवमानस्य जङ्घतो ९, ६६, २५; साम. १३१०
 पवमानस्य ते कवे ९, ६६, १५; साम. ६५७
 पवमानस्य ते रसो ९, ६१, १७; साम. ८९१
 पवमानस्य ते वयं ९, ६१, ४; साम. ७८७
 पवमानस्य विश्ववित् ९, ६४, ७; साम. ९५८
 पवमाना स्वर्विदो ९, ५९, ४
 पवमाना अक्षत पवित्रमति ९, १०७, २५; साम. ५२२
 पवमाना अक्षत सोमा ९, ६३, २५; साम. १६९९
 पवमाना दिवस्पति ९, ६३, २७; साम. १७००
 पवमानास आशवः ९, ६३, २६; साम. १७०१
 पवमानास हन्द्वा ९, ६७, ७
 पवमानो अजीजनत् ९, ६१, १६; साम. ४८४; ८८९
 पवमानो अति स्त्रियो ९, ६६, २२
 पवमानो अभि स्थो ९, ७, ५; साम. ११३२
 पवमानो अभ्यर्षा सुवीर्यम् ९, ८५, ८
 पवमानो असिष्यद्रक्षांसि ९, ४९, ५; साम. १४३९
 पवमानो रथीतमा ९, ६६, २६; साम. १३११
 पवमानो वयश्चवत् ९, ६६, २७; साम. १३१२
 पवस्य गोविदश्चवि ९, ५९, १
 पवस्य जनयन्धियो ९, ६६, ४

पवस्व दक्षसाधनो ९, २५, १; साम. ४७४; ९१९
 पवस्व देवमादुनो ९, ८४, १
 पवस्व देववीतय इन्द्रो ९, १०६, ७; साम. ५७१; १३२६
 पवस्व देववीरति ९, २, १; साम. १०३७
 पवस्व देवायुष्य ९, ६३, २२; साम. ४८३; १२३५
 पवस्व मधुमत्तम इन्द्राय ९, १०८, १; साम. ५७८; ६९२
 पवस्व वाचो अग्निः ९, ६२, २५; साम. ७७५
 पवस्व वाजसातमः ९, १००, ६; साम. १०१६
 पवस्व वाजसातयेऽभिविश्वानि ९, १०७, २३; साम. ५२१
 पवस्व वाजसातये विप्रस्य ९, ४३, ६
 पवस्व विश्वचर्षणे ९, ६६, १
 पवस्व वृत्रहन्तमोषधेभिः ९, २४, ६; साम. ९६६
 पवस्व वृष्टिमा सु नो ९, ४९, १; साम. १४३५
 पवस्व सोम ऋतुविन् ९, ८६, ४८
 पवस्व सोम ऋतवे दक्षाय ९, १०९, १०; साम. ४३०; १३३२
 पवस्व सोम दिव्येषु ९, ८६, २२
 पवस्व सोम देववीतये ९, ७०, ९
 पवस्व सोम धुनी सुधारो ९, १०९, ७; साम. ४३६
 पवस्व सोम मधुमत्तं ९, ९६, १३; साम. ५३२
 पवस्व सोम मन्दयन् ९, ६७, १६; साम. १८१०
 पवस्व सोम महान्ससुद्रः ९, १०९, ४; साम. ४२९; १२४१
 पवस्वाम्यो अदाम्यः ९, ५९, २
 पवस्वन्दो पवमानो ९, ९६, २१
 पवस्वन्दो वृषा सुतः ९, ६१, २८; साम. ४७९; ७७८
 पवित्रं ते विततं ९, ८३, १; साम. ५६५; ८७५; तै. आ.
 १, ११, १; ताण्ड्य ब्रा. १, २, ८
 पवित्रवन्तः परि वाचं ९, ७३, ३; तै. आ. १, ११, १; नि.
 १२, ३२
 पवित्रेभिः पवमानो ९, ९७, २४
 पवीतारः पुनीतन ९, ४, ४; साम. १०५०
 पशुं नः सोम रक्षसि १०, २५, ६
 पशुश्च चित्रा सुभगा १, ९२, १२
 पश्चादुत्सादधरात् १०, ८७, २१; अथर्व. ८, ३, २०
 पश्चेदमन्यदभवत् १०, १४७, ३
 पश्यन्नन्यस्या अतिथिः १०, १२४, ३
 पश्वा न तार्युं गुहा १, ६५, १
 पश्वा यत्पश्वा वियुता १०, ६१, १२
 पाकः पृच्छामि मनसा १, १६४, ५; अथर्व. ९, ९, ६
 पाकत्रा स्थन देवा ८, १८, १५
 पातं नो रुद्रा पायुभिः ५, ७०, ३; साम. ९८७
 पाता वृत्रहा सुतं ८, २, २६; साम. १६५९

पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं हन्ता ६, ४४, १५
 पाता सुतमिन्द्रो अस्तु सोमं प्रणेनीः ६, २३, ३
 पाति प्रियं रिपो अग्रं पदं ३, ५, ५
 पान्तं आ वो अन्धस ८, ९२, १; साम. १५५; ७१३
 पान्ति मिश्रावरुणावघात् १, १६७, ८
 पारावतस्य रातिपु ८, ३४, १८
 पार्षद्वाणः प्रस्कण्वं ८, ५१, २
 पावकया यश्चिन्वया ६, १५, ५; वा. य. १७, १०; तै. सं.
 ४, ६, १, २
 पावकवचोः शुकवचोः १०, १४०, २; साम. १८१७; वा. य.
 १२, १०७; तै. सं. ४, २, ७, ३
 पावकशोचै तव हि क्षयं ३, २, ६
 पावका नः सरस्वती १, ३, १०; साम. १८९; वा. य.
 २०, ८४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १; नि. ११, २६
 पावमानीयो अध्येति ९, ६७, ३२; साम. १२९९
 पावीरवी कन्या चित्रायुः ६, ४९, ७; तै. सं. ४, १, ११, २
 पावीरवी तम्यतुरेकपादया १०, ६५, १३; नि. १२, ३०
 पाहि गायान्वसो मदे ८, ३३, ४; साम. २८९
 पाहि न इन्द्र सुद्युत १, १२९, ११
 पाहि नो अग्र एकया ८, ६०, ९; साम. ३६; १५४४;
 वा. य. २७, ४३
 पाहि नो अग्र पायुभिः १, १८९, ४
 पाहि नो अग्रे रक्षसः पाहि १, ३६, १५
 पाहि नो अग्रे रक्षसो अजुघात् ७, १, १३
 पाहि विश्वस्माद्रक्षसो ८, ६०, १०; साम. १५४५
 पिता यज्ञानामसुरो ३, ३, ४; नि. ५, २
 पिता यस्वां दुहितरं १०, ६१, ७
 पितुः प्रहस्य जन्मना १, ८७, ५
 पितुं तु स्तोत्रं महो १, १८७, १; वा. य. ३४, ७; नि.
 ९, २५
 पितुश्चतु न तन्तुमिह १०, १७२, ३
 पितुर्न पुत्रः सुभृतो ८, १२, २७
 पितुर्न पुत्राः क्रतुं १, ६८, ९
 पितुर्मातुरध्या ये ९, ७३, ५
 पितुश्च गर्भं जनितुश्च ३, १, १०
 पितुश्चिद्रुचर्जनुषा ३, १, ९
 पितेव पुत्रमभिभः १०, ६९, १०
 पित्रे चिचकुः सदनं समस्ये ३, ३१, १२
 पित्रन्वयपो मरुतः सुदान १, ६४, ६; तै. सं. ३, १, ११, ७
 पिपतुं नो अद्विती राजपुत्रा २, २७, ७
 पिपतुं मा तदतस्य १०, ३५, ८

पिपीले अङ्गुमैद्यो न ४, २२, ८
 पिपीहि देवाँ उशानो १०, २, १; तै. सं. ४, ३, १३, ४; तै. ब्रा.
 ३, ५, ७, ५; ६, ११, ४
 पिबतं सोमं मधुमन्त् ८, ८७, ४
 पिबतं घर्मं मधुमन्त् ८, ८७, २
 पिबतं च नृण्युतं च ८, ३५, १०
 पिबन्ति मित्रो अर्यमा ८, ९४, ५; साम. १७८६
 पिबन्त्यस्य विश्वे देवास्तो ९, १०९, १५
 पिब स्वधेनवानां ८, ३२, २०
 पिबा स्वस्य गिर्वेणः ८, १, २६; साम. १३९३
 पिबापिबेदिन्द्र क्षूर सोमं मन्दन्तु २, ११, ११
 पिबापिबेदिन्द्र क्षूर सोमं मा पिषण्यो १०, २२, १५
 पिबा वधेस्व तव वा सुतासः ३, ३६, ३
 पिबा सुतस्य रासिनो ८, ३, १; साम. २३९; १४२१
 पिबा सोममभि ग्रस्युमतः ३, १७, १
 पिबा सोममिन्द्र मन्तु ७, २२, १; साम. ३९८; ९२७;
 अथर्व. २०, ११७, १; तै. सं. २, ४, १४, ३
 पिबा सोममिन्द्र सुवानम् १, १३०, २
 पिबा सोमं मदाय कं ८, १५, ३
 पिबा सोमं महत् १०, ११६, १
 पिबेदिन्द्र मरुत्सला ८, ७६, ९
 पिशङ्गभृष्टिमम्भृणं १, १३३, ५
 पिशङ्गरूपः सुभगो २, ३, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीपाय धेनुर्दितिः १, १५३, ३
 पीपाय स श्रवसा मस्यु ६, १०, ३
 पीपिवांसं सरस्वत ७, ९६, ६; तै. सं. ३, १, ११, २
 पीवानं मेघमपचन्त १०, २७, १७
 पीवोअङ्गां रयिबृधः ७, ९१, ३; वा. य. २७, ३३; तै. ब्रा.
 २, ८, १, १
 पीवोअङ्गाः शुचद्रवा ४, ३७, ४
 पुत्रमिव पितरा १०, १३१, ५; अथर्व. २०, १२५, ५; वा. य.
 १०, ३४; २०, ७७; तै. ब्रा. १, ४, २, १
 पुत्रिणा ता कुमरिणा ८, ३१, ८
 पुत्रो न जातो रण्यो १, ६९, ५
 पुनः पत्नीमक्षिरदाद् १०, ८५, ३९; अथर्व. १४, २, २;
 नि. ४, २५
 पुनः पुनर्जायमाना १, ९२, १०
 पुनः सम्यद्विततं २, ३८, ४; नि. ४, ११
 पुनन्तु मां देवजनाः ९, ६७, २७; वा. य. १९, ३९; तै. ब्रा.
 १, ४, ८, १; २, ६, ३, ४
 पुनरेता नि वर्तन्त्यास् १०, १९, ३

पुनरेता नि वर्तय १०, १९, २
 पुनरेहि वृषाकपे १०, ८६, २१; अथर्व. २०, १२६, २१;
 नि. १२, २८
 पुनर्दीय ब्रह्मजायां १०, १०९, ७; अथर्व. ५, १७, ११
 पुनर्नः पितरो मनो १०, ५७, ५; वा. य. ३, ५५; तै. सं.
 १, ८, ५, ३
 पुनर्नो अंसुं पृथिवी १०, ५९, ७
 पुनर्नं चक्रुः पितरा सुवाना ४, ३३, ३
 पुनर्वै देवा अद्भुः १०, १०९, ६; अथर्व. ५, १७, १०
 पुनस्ता दक्षसाधनं ९, १०४, ३; साम. ११५९
 पुनाति ते पयिस्तुतं ९, १, ६; वा. य. १९, ४; तै. सं.
 १, ८, २१, १; तै. ब्रा. २, ६, १, २
 पुनाम हृन्द्वा भर (०) एवं वसुनि ९, १००, २
 पुनाम हृन्द्वा भर (०) वृषन् ९, ४०, ६
 पुनाम हृन्द्वाषां पुरुहूत ९, ६४, २७
 पुनामः कलशेषा ९, ८, ६; साम. ११८३
 पुनामः सोम जायुभिः ९, १०७, ६; साम. ५१९
 पुनामः सोम धारयापो ९, १०७, ४; साम. ५११; ६७५
 पुनामः सोम धारयेन्दो ९, ६३, २८
 पुनामश्चम जनयम् ९, १०७, १८
 पुनामासश्चमृषदो ९, ८, २; साम. ११७९
 पुनाते तन्वा मिधः ४, ५६, ६; साम. १५९७
 पुनानो अकमीदमि ९, ४०, १; साम. ४८८; ९२४
 पुनानो देववीतय ९, ६४, १५; साम. ८४३
 पुनानो याति हवैतः ९, ४३, ३
 पुनानो रूपे अय्ये ९, १६, ६
 पुनानो वरिवस्क्रुधि ९, ६४, १४; साम. ८४२
 पुनीषे वामरक्षसं मनीषां ७, ८५, १
 पुमौ पुनं तनुत उत् १०, १३०, २; अथर्व. १०, ७; ४३-४४
 पुरः सद्य ह्याधिये ९, ६१, २; साम. १२११
 पुरंदरा शिक्षतं वज्रहस्ता १, १०९, ८
 पुरं न धृणवा रुज ८, ७३, १८
 पुराप्ते हुतिरेभ्यः ८, ४४, ३०
 पुराणमोकः सख्यम् ३, ५८, ६
 पुराणां अनुवेनन्तं १०, १३५, २
 पुराणा वां वीर्यां १०, ३९, ५
 पुरां भिन्दुर्द्युवा कविः १, ११, ४; साम. ३५९; १२५०;
 तांश्व ब्रा. १४, १२, ३
 पुरा यस्मूरस्तमसो अपीतेः १, १२१, १०
 पुरा संवापादभ्यावहृत्स्व २, १६, ८

पुरीध्यासो अक्षयः ३, २२, ४; वा. य. १२, ५०; तै. सं.
 ४, २, ४, ३
 पुरुक्षसानी हि वामदाशत् ४, ४२, ९
 पुरुषा चिद्धि वां नरा ८, ५, १६
 पुरुषा हि सट्कृति ८, ११, ८; ४३, २१; साम. ११६७;
 तै. ब्रा. २, ४, ४ ४
 पुरु स्वा दाक्षान्वोचे १, १५०, १; साम. ९७; नि. ५, ७
 पुरुद्रप्सा अक्षिमन्तः ५, ५७, ५
 पुरुप्रिया ण ऊतये ८, ५, ४
 पुरुमन्द्रा पुरुवस् ८, ८, १२
 पुरुष एवेदं सर्वं १०, ९०, २; साम. ६१९, अथर्व. १९, ६, ४;
 वा. य. ३१, २; तै. आ. ३, १२, १
 पुरुष्टुतस्य धामनिः ३, ३७, ४; अथर्व. २०, १९, ४
 पुरु हि वां पुरुमुजा ६, ६३, ८; नि. ६, २९
 पुरुहृतं पुरुष्टुतं ८, ९२, २; साम. ७१४
 पुरुष्टुतो यः पुरुष्टुतः ६, ३४, २
 पुरुणि दक्षो नि रिणाति १, १४८, ४
 पुरुणि हि स्वा सवना १०, ८९, १६
 पुरुषमे पुरुषा स्वाया ६, १, १३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, ५
 पुरुतमं पुरुणां स्तोतृणां ६, ४५, २९
 पुरुतमं पुरुणामीशानं १, ५, २; साम. ७४१; अथर्व.
 २०, ६८, १२
 पुरु यत्त इन्द्र सन्त्युक्था ५, ३३, ४
 पुरुवो मा मृथा १०, ९५, १५; शत. ब्रा. ११, ५, १, ९
 पुरुषा चिद्धयस्ति ५, ७०, १; साम. ९८५
 पुरु वपांस्त्यध्वना दधाना १, ११७, ९
 पुरोगा अग्निदेवानां १, १८८, ११
 पुरोजिती वो अन्धसः ९, १०१, १; साम. ५४५; ६९७
 पुरोका अमे पचतः ३, २८, २; नि. ६, १६
 पुरोका इतुर्वशो ७, १८, ६
 पुरोकाशं यो अस्मै सोमं ८, ३१, २
 पुरोकाशं सनधुत ३, ५२, ४
 पुरोकाशं च नो वसो ३, ५२, ३; ४, ३२, १६
 पुरोकाशं नो अन्धस ८, ७८, १
 पुरोकाशं पचत्वं ३, ५२, २
 पुरो वो मन्द्रं दिव्यं सुहृति ६, १०, १
 पुष्टिं रषवा क्षितिर्न १, ६५, ५
 पुष्याक्षमे अमियोगे ५, ३७, ५
 पूर्वोपरं चरतो १०, ८५, १८; अथर्व. ७, ८१, १; १३, २, ११;
 १४, १, २३; तै. ब्रा. २, ७, १२, २; ८, ९, ३
 पूर्वायुषं सुहवं पुरुष्टुतं ८, २२, २

पूर्वामनु प्रदिशं याति ९, १११, ३; साम. १५९१
 पूर्वामनु प्रयातिस् १, १२६, ५
 पूर्वा विश्वमाहुवनाद् १, १२३, २
 पूर्वोभिर्हि वदाशिम १, ८६, ६; तै. सं. ४, ३, १३, ५
 पूर्वोरस्य निष्पद्यो ३, ५१, ५
 पूर्वोर्हं शरदः काश्रमाणा १, १७९, १
 पूर्वोर्हिद्वस् रातयो १, ११, ३; साम. ८२९
 पूर्वोरुषसः शरदश्च ३, १९, ८
 पूर्वोश्चिद्धि त्वे तुविकृमि ८, ६६, १२
 पूर्वोष्ट इन्द्रोपमातयः ८, ४०, ९
 पूर्वं अर्थं रजसो १, १२४, ५
 पूर्वो देवा भवतु १, ९४, ८
 पूर्व्वं होतरस्य नो १, २६, ५
 पूषणं न्वजाश्वं ६, ५५, ४
 पूषणवते ते चक्रमा ३, ५२, ७
 पूषणवते मरुवते १, १४२, १२
 पूषणवत व्रते वयं ६, ५४, ९; अथर्व. ७, ९, ३; वा. य.
 ३४, ४१; तै. ब्रा. २, ५, ५, ५
 पूषणतु प्र गा इहि ६, ५४, ६
 पूषा गा अन्वेतु नः ६, ५४, ५; तै. सं. ४, १, ११, २;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ५
 पूषा स्वेतश्वावायतु १०, १७, ३; अथर्व. १८, २, ५४;
 तै. आ. ६, १, १; नि. ७, ९
 पूषा स्वेतो नयतु १०, ८५, २६; अथर्व. १४, १, २०
 पूषा राजानमाहुणिः १, २३, १४
 पूषा विष्णुर्हवन् मे ८, ५४, ४
 पूषा सुवन्तुर्दिवं ६, ५८, ४; तै. ब्रा. २, ८, ५, ४
 पूषेमा आशा अनु वेद १०, १७, ५; अथर्व. ७, ९, २;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ५; तै. आ. ६, १, १
 पूषणश्चक्रं न रिष्यति ६, ५४, ३
 पूषप्रयजो द्रविणः ३, ७, १०
 पूषस्य वृष्णे अरुषस्य ६, ८, १
 पूषे वा विश्वा भुवना २, ३४, ४
 पूषो वपुः पितृमान् १, १४१, १
 पूषास्मिन् स्वा परमन्तं १, १६४, ३४; अथर्व. ९, १०, १३;
 वा. य. २३, ६१
 पूषे तदेवो वरुण ७, ८६, ३
 पूषीयादिब्राधमानाय १०, ११७, ५
 पूषकपायन्यप्रमा १०, ४४, ६; अथर्व. २०, २४, ६; नि.
 ५, २५
 पूषपाजा अमस्यो ३, २७, ५; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३

पृथु करस्त्रा बहुला ६, १९, ३
 पृथु रथो दक्षिणाया १, १२३, १
 पृदाकुसालुर्बजतो गवेषणः ८, १७, १५
 पृषदश्वा मरुतः पृश्नि १, ८९, ७; वा. य. २५, २०
 पृषध्रे मेध्ये मातरिश्वानि ८, ५२, २
 पृष्टो दिवि धार्यसिः ७, ५, २
 पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः १, ९८, २; वा. य. १८, ७३; तै. सं.
 १, ५, ११, १; तै. ब्रा. ३, ११, ६, ४
 पौरं चिह्नयुद्धयुतं ५, ७४, ४
 पोरो अक्षस्य पुरुकृद् ८, ६१, ६; साम. १५८०; अथर्व.
 २०, ११८, २
 प्र ऋतुभ्यो दत्तमिव ४, ३३, १
 प्र कविदेववीतवे ९, २०, १; साम. ९६८
 प्र कारवो मन्त्रा ३, ६, १; तै. ब्रा. २, ८, २, ५
 प्र कावयमुशनेव ९, ९७, ७; साम. ५२४; १११६
 प्र कृतान्युज्योपिणः ८, ३२, १
 प्र कृष्टिहेव शूय एति ९, ७१, २
 प्र केतुना ब्रह्मता यात्यसिः १०, ८, १; साम. ७१; अथर्व.
 १८, ३, ६५; तै. ब्रा. ६, ३, १
 प्र क्षोदसा धायसा ७, ९५, १
 प्र गायताभ्यर्चाम् ९, ९७, ४; साम. ५३५
 प्र गायत्रेण गायत ९, ६०, १
 प्र वा न्वस्य महतो २, १५, १
 प्र चक्रे सहसा सहो ८, ४, ५
 प्र चर्वाणिभ्यः प्रवना १, १०९, ६; तै. सं. ४, २, ११, १
 प्र चित्रमर्कं गुणते ६, ६६, ९; तै. सं. ४, १, ११, ३; तै. ब्रा.
 २, ८, ५, ५; नि. ३, २१
 प्रचेतसं त्वा कवे ८, १०२, १८
 प्र च्यवानाजुलुषो ५, ७४, ५
 प्रजानश्च तव योनिं १०, ९१, ४
 प्रजापतिर्महमेता १०, १६९, ४; तै. सं. ७, ४, १७, २
 प्रजापते न त्वदेतानि १०, १२१, १०; अथर्व. ७, ७९, ४;
 ८०, ३; वा. य. १०, २०; २३, ६५; तै. सं.
 १, ८, १४, १; ३, २, ५, ६; तै. ब्रा. २, ८, १, २;
 ३, ५, ७, १; नि. १०, ४३
 प्रजाभ्यः पुष्टिं विमर्जत २, १३, ४
 प्रजामृतस्य पिप्रतः ८, ६, १; साम. १३०९; अथर्व.
 २०, १३८, २
 प्रजावता वचसा १, ७६, ४
 प्रजावतीः स्यवसं १, २८, ७; अथर्व. ४, २१, ७; तै. ब्रा.
 २, ८, ८, १२

प्रजा हविषो अस्यायस् ८, १०१, १४; ऐ. आ. २, १; अथर्व.
 १०, ८, ३
 प्र जिह्वा मरते वेपो १०, ४६, ८
 प्र ण इन्द्रो महे तन ९, ४४, १; साम. ५०९
 प्र ण इन्द्रो महे ण ९, ६६, १३
 प्रणीतिभिष्टे हर्षश्च १०, १०४, ५
 प्र णु स्यं विप्रमन्त्रेषु साजुं ५, १, ७
 प्रणेतारं वस्यो अच्छा ८, १६, १०; अथर्व. २०, ४६, १
 प्र णो देवी सरस्वती ६, ६१, ४; तै. सं. १, ८, २२, १
 प्र णो धन्वस्विन्द्रवो ९, ७९, २
 प्र त आशवः पवमान ९, ८६, १
 प्र त आश्विनीः पवमान ९, ८६, ४; साम. ८८६
 प्र त इन्द्र पृथ्वीणि १०, ११२, ८
 प्र तं विविक्किम १, १६७, ७
 प्र तच्च अद्य शिपिविष्ट ७, १००, ५; साम. १६२६; तै. सं.
 २, २, १२, ५; नि. ५, ९
 प्र तत्ते अद्या कारणं कृतं भूत् ६, १८, १३
 प्र तद्बहुःशीमे पृथवाने १०, ९३, १४
 प्र तद्विष्णु स्तवते १, १५४, २; अथर्व. ७, २६, २-३;
 तै. ब्रा. २, ४, ३, ४; नि. १, २०
 प्र तद्भोच्यं मध्याये १, १२९, ६; नि. १०, ४२
 प्र तमिन्द्र नशीमहि ८, ६, ९
 प्र तव्यसीं नव्यसीं १, १४३, १
 प्र तव्यसो नमठञ्जितं तुरस्य ५, ४३, ९
 प्र ताँ अग्निर्बसत् ४, ५, ४
 प्र तार्थोयुः प्रवरं १०, ५९, १
 प्रति केतवः प्रथमा अहश्च ७, ७८, १
 प्रति घोराणामेतानाम् १, १६९, ७
 प्रति चक्ष्व वि चक्ष्वे ७, १०४, २५; अथर्व. ८, ४, २५
 प्रति ते दृश्यवे वृक ८, ५६, १
 प्रति त्वं चारुमध्वरं १, १९, १; साम. १६; नि. १०, ३६
 प्रति त्वा दुहितृदिवः ७, ८१, ३
 प्रति त्वाद्य सुमनसो ७, ७८, ५
 प्रति त्वा शवसी वदत् ८, ४५, ५
 प्रति त्वा स्तोमैरीकते ७, ७६, ६
 प्रति सुवानामरुपासो ७, ७५, ६
 प्रति धाना मरत ३, ५२, ८
 प्रति न स्तोमं त्वष्टा जुषेत ७, ३४, २१
 प्रति प्रयाणमसुरस्य विद्वान् ५, ४९, १
 प्रति प्र याहीन्द्र मीकहुषो नृक् १, १६९, ६
 प्रति प्राशव्यां हतः ८, ३१, ६

प्रति प्रियतमं रथं ५, ७५, १; साम. ४१८; १७४३
 प्रति प्रवाणि वर्तयते १०, ९५, १३
 प्रति भद्रा अटक्षत ४, ५२, ५
 प्रति मे स्तोममदितिजगृ ५, ४२, २
 प्रति यस्या नीथा दशि १, १०४, ५; नि. ५, १६
 प्रति यदापो अटक्ष १०, ३०, १३
 प्रति वा एता नमसाहमेमि १, १७१, १
 प्रति वां रथं नृपती जरथ्ये ७, ६७, १
 प्रति वां सूर उदिते मित्रं ७, ६६, ७; साम. १०६७
 प्रति वां सूर उदिते सूक्तः ७, ६५, १
 प्रति वो वृषदक्षवे ८, २०, ९
 प्रति श्रुताय वो ध्रुवत् ८, ३२, ४; नि. ५, १६
 प्रति भीमभिर्जैरते समिद्धः ७, ७८, २
 प्रति द्योमन्ति सिंधवः १, १६८, ८
 प्रति ध्या सूनरी जनी ४, ५२, १; साम. १७२५
 प्रतिभ्योभिरुपसं वसिष्ठाः ७, ८०, १
 प्रति स्वर्षो वि सृज ४, ४, ३; वा. य. १३, ११; तै. सं.
 १, २, १४, १
 प्रति स्मरेथां तुजयद्विरेवैः ७, १०४, ७; अथर्व. ८, ४, ७
 प्रतीचीने मामहनी १०, १८, १४
 प्र तु द्वव परि कोष्ठे ९, ८७, १; साम. ५२३; ६७७
 प्र तुविशुन्नस्य स्थविरस्य ६, १८, १२
 प्र ते अन्नयोऽग्निभ्यो वरं ७, १, ४
 प्र ते अग्ने हविष्मतीं ३, १९, २
 प्र ते अक्षोतु कुक्षयोः ३, ५१, १२; साम. ७३९
 प्र ते अस्या उपसः १०, २९, २; अथर्व. १०, ७६, २
 प्र ते दिवो न वृष्टयो २, ६२, २८
 प्र ते धारा अत्यग्वानि ९, ८६, ४७
 प्र ते धारा असश्चतो ९, ५७, १; साम. १७६१
 प्र ते धारा मधुमतीः ९, ९७, ३१; साम. ५३४
 प्र ते नावं न समने २, १६, ७
 प्र ते पूर्वाणि करणानि विप्रा ४, १९, १०
 प्र ते पूर्वाणि करणानि वोचं ५, ३१, ६
 प्र ते बभू विचक्षण ४, ३२, २२
 प्र ते मदासो मदिरास ९, ८६, २
 प्र ते महे विदधे कोसिर्ब १०, ९६, १; अथर्व. १०, ३०, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ३, १०; ३, ७, ९, ६
 प्र ते यक्षि प्र त ह्यसि १०, ४, १; तै. सं. २, ५, १२, ४
 प्र ते रथं सिधुकृतं १०, १०२, १
 प्र तेऽदद्वहृणो यातवे १०, ७५, २
 प्र ते वोचाम वीर्यां ४, ३२, १०

प्र ते सोतार ओण्योः ९, १६, १
 प्रत्नं रथीणां तुजं ६, ४५, १९
 प्रत्नं होतारमीक्ष्वं ८, ४४, ७
 प्रत्नवज्रजना गिरः ८, १३, ७
 प्रत्नान्मानादध्या ये ९, ७३, ६
 प्रत्नो हि कमीक्ष्वो अध्वरोषु ८, ११, १०; तै. ब्रा. १०, ६, १
 प्रत्यग्निरुपसंश्रितानो ३, ५, १
 प्रत्यग्निरुपसामग्रसु ४, १२, १
 प्रत्यग्निरुपसो जातवेदा ४, १४, १
 प्रत्यग्ने मिथुना १०, ८७, २४
 प्रत्यग्ने हरसा हरः १०, ८७, २५; साम. ९५; नि. ४, १९
 प्रत्यङ् देवानां वित्तः १, ५०, ५; अथर्व. १३, २, २०;
 २०, ४७, १७; नि. १२, २४
 प्रत्यङ्गमर्कमनयन् १०, १५७, ५; अथर्व. २०, ६३, ३;
 १२४, ६
 प्रत्यर्चिस्त्रादस्या १, ९२, ५
 प्रत्यर्थिर्ज्ञानां १०, २६, ५
 प्रत्यस्य पिपीवते ६, ४२, १; साम. ३५२; १४४०; तै. ब्रा.
 ३, ७, १०, ६
 प्रत्यस्य श्रेणयो दृष्ट १०, १४२, ५
 प्रत्यु अद्वर्षायती ७, ८१, १; साम. ३०३; ७५१; तै. ब्रा.
 ३, १, ३, १
 प्रत्यक्षतः प्रतवसो १, ८७, १
 प्र त्वा दूतं वृणीमहे १, ३६, ३
 प्र त्वा नमोभिरिन्दव ९, १६, ५
 प्र त्वा मुष्कामि वरुणस्य १०, ८५, २४; अथर्व. १४, १, १९, ५८
 प्रथमं जातवेदसमग्निं ८, २३, २२
 प्रथममाजं यज्ञसं वयोवां ६, ४९, ९
 प्रथमा हि सुवाचसा १, १८८, ७
 प्रथश्च यस्य समथश्च १०, १८१, १
 प्रथिष्ट यस्य वीरकर्म १०, ६१, ५
 प्रथिष्ट यामन्वृषिवी विदेपां ५, ५८, ७
 प्रदक्षिणिदग्निं गुणन्ति २, ४३, १
 प्र दासुदो दिव्यो दासु १, ७७, २३
 प्र दीधितिर्विधवा ३, ४, ३
 प्र देवत्रा ब्रह्मणे १०, ३०, १
 प्र देवं देववीतये ६, १६, ४१; तै. सं. ३, ५, ११, ४
 प्र देवं देव्या धिया १०, १७६, २; तै. सं. ३, ५, ११, १
 प्र देवमच्छा मधुमन्त ९, ६८, १; साम. ५६३
 प्र देवोदासो अग्निः ८, १०३, २; साम. ५१; १५१७
 प्र द्यावा यज्ञैः पृथिवी ऋतावृषा १, १५९, १

प्र छावा यज्ञैः पृथिवी नमोभिः ७, ५३, १
 प्र बुध्नाय प्र ऋषे ८, ९, २०; अथर्व. २०, १४२, ५
 प्र धन्वा सोम जागृभिः ९, १०६, ४; साम. ५६७
 प्र धारा अस्य शुष्मिणो ९, ३०, १
 प्र धारा मध्वो अग्रियो ९, ७, २; साम. ११२९
 प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्यः १०, ९२, १३
 प्र नव्यसा सहस्रः सुतुं ६, ६, १
 प्र निस्त्रेनेध सिन्धवो ९, १७, १
 प्र नु यदेषां महिना १, १८६, ९
 प्र नु वयं सुते या ५, ३०, ३
 प्र नु घोषा सुतेषु वां ६, ५९, १
 प्र नूनं जातवेदसं १०, १८८, १; नि. ७, २०
 प्र नूनं जायतामयं १०, ६२, ८
 प्र नूनं धावता पृथक् ८, १००, ७
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ५; वा. य. ३४, ५७
 प्र नू महिषं वृषभस्य १, ५९, ६. नि. ७, २३
 प्र नू स मर्तः शवसा १, ६४, १३
 प्र नेमस्मिन्ददृशो १०, ४८, १०
 प्र नो यच्छत्वर्थमा १०, १४१, २; अथर्व. ३, २०, ३;
 वा. य. ९, २९; तै. सं. १, ७, १०, २
 प्र पथे पथामजनिष्ठ १०, १७, ६; अथर्व. ७, ९, १; तै. ब्रा.
 २, ८, ५, ३
 प्र पवतानामुसती उपस्था ३, ३३, १; नि. ९, ३९
 प्र पवमान धन्वसि ९, २४, ३; साम. ९६३
 प्र पस्त्यामदिति सिन्धुश्च ४, ५५, ३
 प्र पीपय वृषभ जिन्व वाजानमे ३, १५, ६
 प्र पुनानस्य चेतसा ९, १६, ४
 प्र पुनानाय वेधसे ९, १०३, १; साम. ५७३
 प्र पूतास्त्रिमशोचिषे १, ७९, १०
 प्र पूर्वजे पितरा नव्यस्त्रीभिः ७, ५३, २; तै. सं. ४, १, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
 प्र पूषणं वृणीमहे ८, ४, १५
 प्र पूषास्त्र प्र स्यन्दस्त्र ९, ६७, २८
 प्रप्र क्षयाय पण्यसे ९, ९, २; साम. ९३७
 प्रप्र पूषणस्तुविजातस्य १, १३८, १
 प्रप्र वक्षिष्टुमं ८, ६९, १; साम. ३६०
 प्रप्रायमग्निर्भरतस्य ७, ८, ४; वा. य. १२, ३४; तै. सं.
 २, ५, १२, ४; ४, २, ३, २
 प्रप्रा वो अस्मे १, १२९, ८; नि. ६, ४
 प्र वज्रवे वृषभाय २, ३३, ८

प्र बाहवा सिन्धुतं ७, ६२, ५; वा. य. २१, ९; तै. सं.
 १, ८, २२, ३; तै. ब्रा. २, ७, १५, ६; ८, ६, ७
 प्र बुध्न्या व हूरते ७, ५६, १४; तै. सं. ४, ३, १३, ६
 प्र बोधयोषोः पुणतो १, १२४, १०
 प्र बोधयोषो अग्निना ८, ९, १७; अथर्व. २०, १४२, २
 प्र ब्रह्माणि नभाकवत् ८, ४०, ५
 प्र ब्रह्माणो अङ्गिरसो नक्षन्त ७, ४२, १
 प्र ब्रह्मैतु सद्नादृतस्य ७, ३६, १
 प्रमङ्ग्यं दुर्मतीनां ८, ४६, १९
 प्रमङ्ग्यी शूरो मघवा तुवीमयः ८, ६१, १८; साम. १४५९
 प्रमतां रथं गद्यन्त ८, २, ३५
 प्र भूजयन्तं महां १०, ४६, ५; साम. ७४
 प्र आतृत्वं सुदानवो ८, ८३, ८
 प्र मंहिष्ठाय गायत ८, १०३, ८; साम. १०७, ८७८
 प्र मंहिष्ठाय बृहते त १, ५७, १; अथर्व. २०, १५, १
 प्र मन्दिने पितुमदर्चता १, १०१, १; साम. ३८०; नि.
 ४, २४
 प्र मन्महे शवसानाय १, ६२, १; वा. य. ३४, १६
 प्र मातुः प्रतरं गुह्यं १०, ७९, ३; नि. ५, ३
 प्र मात्राभी रितिचे ३, ४६, ३
 प्र मा युजुषे प्रयुजो १०, ३३, १
 प्र मित्रयोर्वह्मणो ७, ६६, १
 प्र मित्राय प्रार्थम्ये ८, १०१, ५; साम. २५५
 प्र मे नमी साप्य १०, ४८, ९
 प्र मे पथा देवयाना अहश्च ७, ७६, २
 प्र मे विविक्तो अविदन् ३, ५७, १
 प्र य आरुः सितिष्टस्य ३, ७, १
 प्र यं राये निनीषति ८, १०३, ४; साम. ५८
 प्र यज्ञ एतु हेत्वो न ससिः ७, ४३, २
 प्र यज्ञ एत्वावुषक् ५, २६, ८
 प्रयज्यवो मरुतो आजहदस्यः ५, ५५, १
 प्र यत्ते अग्ने सुरयो १, ९७, ४; अथर्व. ४, ३३, ४; तै. आ.
 ६, ११, १
 प्र यत्पितुः परमान् १, १४१, ४
 प्र यत्सिन्धवः प्रसवं ३, ३६, ६; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 प्र यद्भग्नेः सहस्रतो १, ९७, ५; अथर्व. ४, ३३, ५; तै. आ.
 ६, ११, १
 प्र यद्विस्था परावतः १, ३९, १
 प्र यद्विस्था महिना नृभ्यो १, १७३, ६
 प्र यज्ञन्दिष्ट एषां १, ९७, ३; अथर्व. ४, ३३, ३; तै. आ.
 ६, ११, १

प्र यद्वथेषु पृथ्वीरयुग्मं १, ८५, ५
 प्र यद्वक्षिणमभिप ८, ७, १
 प्र यद्वहध्वे मरुतः १०, ७७, ६
 प्र यद्वहध्वे महिना रथस्य १, १८०, ९
 प्र यद्वां मित्रावरुणा ६, ६७, ९
 प्र यन्तमित्परि जारं १, १५२, ४
 प्र यन्ति यज्ञं विपयन्ति बर्हिः ७, २१, २
 प्र यन्तु वाजास्तविषीभिः ३, २६, ४
 प्र यमन्तवृषसवालो १०, ४२, ८; अथर्व. २०, ८९, ८
 प्र याः सिस्तये सूर्यस्य १०, ३५, ५
 प्र या वोषे ऋगवाणे १, १२०, ५
 प्र याजान्मे अनुयाजान् १०, ५१, ८; नि. ८, २२
 प्र या जिगाति स्वर्गैलेव ७, १०४, १७; अथर्व. ८, ४, १७
 प्र यात श्रीभमाश्रुभिः १, ३७, १४
 प्र याभिर्यासि दाक्षसम् ७, ९२, ३; वा. य. २७, २७;
 • तै. सं. २, २, १२, ७
 प्र या महिज्ञा महिनासु ७, ६१, १३
 प्र युजो वाचो अग्निमो ९, ७, ३; साम. ११३०
 प्र युजती दिव एति भुवाया ५, ४७, १
 प्र ये गावो न भूयैः ९, ४१, १; साम. ४९१; ८९२
 प्र ये गृहादममदुसवाया ७, १८, २१; नि. ६, ३०
 प्र ये जाता महिना ५, ८७, २
 प्र ये दिवः पृथिव्या न १०, ७७, ३
 प्र ये दिवो बृहतः ऋषिर्वे ५, ८७, ३
 प्र ये धामानि पूर्वार्ण्यचो ४, ५५, २
 प्र ये मित्रं प्रार्थमणं १०, ८९, ९
 प्र ये मे बन्ध्वे ५, ५२, १६
 प्र ये ययुरवुकासो रथा इव ७, ७४, ६
 प्र ये वसुभ्य ईव नानमोदुः ५, ४९, ५
 प्र ये शुम्भन्ते जनयो १, ८५, १
 प्र यो ननक्षे अभ्योजसा ८, ५१, ८
 प्र यो वां मित्रावरुणाजितो ८, १०१, ३
 प्र राजा वाचं जनयन् ९, ७८, १
 प्र रुद्रेण यथिना यति १०, ९२, ५
 प्र रभ एषति वारं ९, ८६, ३१
 प्र व हन्नाय बृहते ८, ८९, ३; साम. १५७; वा. य. ३३, ९६
 प्र व हन्नाय सादनं ७, ३१, १; साम. १५६; ७१६
 प्र व उग्राय त्रिष्टु ८, ३२, २७
 प्र व एको मिमय २, २९, ५
 प्र व एते सुयुजो ५, ४४, ४
 प्र वः पान्तं रक्षमन्थयो १, १२२, १

प्र वः पान्तमन्थयो १, १५५, १
 प्र वः शंसाय्यदुहः ८, २७, १५
 प्र वः शार्पाय वृषवे १, ३७, ४
 प्र वः शृङ्गाय भानवे ७, ४, १; तै. ब्रा. २, ८, २, ३
 प्र वः सखायो अग्नये ६, १६, २२
 प्र वः सतां ज्येष्ठतमाय २, १६, १
 प्रवता हि क्रतूनां ४, ३१, ५
 प्रवते अग्ने जनिमा १०, १४२, २
 प्रवत्सवीयं पृथिवी मरुद्भ्याः ५, ५४, ९
 प्रवद्यामना सुवृता रथेन १, ११८, ३
 प्र वर्तय दिवो अदमानमिदं ७, १०४, १९; अथर्व. ८, ४, १९
 प्र वः स्पलक्रन्तुवि ५, ५९, १
 प्र वां रथो मनोजवा हृषति ७, ६८, ३
 प्र वां शारहान्वृषभो १, १८१, ६
 प्र वां स मित्रावरुणावृतावा ७, ६१, २
 प्र वां सोमाः सुवृक्तयो ८, ८, २२
 प्र वाचमिन्दुरिष्यति ९, १२, ६; साम. १२०१
 प्र वाच्यं वचसः ४, ५, ८
 प्र वाच्यं शशधा वीर्यं तत् ३, ३३, ७
 प्र वाजमिन्दुरिष्यति ९, ३५, ४
 प्र वाता इव दोधत १०, ११९, २
 प्र वाता वान्ति पतयति ५, ८३, ४; तै. ब्रा. ६, ६, २
 प्र वां दंसांस्त्रिनाववोचं १, ११६, २५
 प्र वां निचेरः कुकुहो वशो १, १८१, ५
 प्र वामन्धांसि मद्यान्यस्थुः ७, ६८, २
 प्र वामर्चन्त्युविधनो ३, १२, ५; साम. १५७५; १७०३
 प्र वामवोचमथिना ४, ४५, ७
 प्र वामश्रोतु सुवृतिः १, १७, ९
 प्र वां महि शवि ४, ५६, ५; साम. १५९६
 प्र वायुमच्छा बृहती ६, ४९, ४; वा. य. ३३, ५५; तै. ब्रा.
 २, ८, १, १
 प्र वायुजे सुप्रया बर्हिरेवां ७, ३९, २; वा. य. ३३, ४४;
 नि. ५, २८
 प्र विषसामन् ५, २२, १
 प्र विष्णवे शृषमेतु १, १५४, ३
 प्र वीरसुप्रं विविचि ८, ५०, ६
 प्र वीरया श्रुचयो दग्निरे ७, ९०, १; वा. य. ३३, ७०
 प्र वीरया प्र तवसे तुराय ६, ४९, १९
 प्र वृषवन्तो अभिमुजः ९, २१, २
 प्र वेधसे कवये वेद्याय ५, १५, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
 प्र वेपयन्ति पर्वतात् १, ३९, ५; तै. ब्रा. २, ४, ४, ३

प्र वो प्रावाणः सविता १०, १७५, १
 प्र वोऽच्छा रिचिचे देवयुः १०, ३२, ५
 प्र वो देवं चित्सहसानमसि ७, ७, १
 प्र वो देवायामये ३, १३, १; आश्व. औ. ५, ९, २१
 प्र वो धियो मन्द्रयुवो ९, ८६, १७; साम. ११५३
 प्र वो अयन्त इन्द्रवो १, १४, ४
 प्र वो मरुतस्त्विया ५, ५४, २
 प्र वो महीमरमतिं कृणुष्वं ७, ३६, ८
 प्र वो महे मतयो यन्तु ५, ८७, १; साम. ४६२
 प्र वो महे मन्द्रमानायाम्नसः १०, ५०, १; वा. य. ३३, २३;
 नि. ११, ९
 प्र वो महे महि नमो १, ६२, २; वा. य. ३४, १७
 प्र वो महे महिबुधे अरध्वं ७, ३१, २०; साम. ३२८, १७९३;
 अथर्व. २०, ७३, ३
 प्र वो महे सहसा १, १२७, १०
 प्र वो मिश्राय गायत ५, ६८, १; साम. ११४३
 प्र वो यज्ञेषु देवयन्तो अर्चन् ७, ४३, १
 प्र वो बह्वं पुरुषां १, ३६, १; साम. ५९
 प्र वो रयि युक्ताश्च अरध्वं ५, ४१, ५
 प्र वो वाजा अभिघवो ३, २७, १; तै. सं. २, ५, ७, २;
 तै. ब्रा. ३, ५, २, १
 प्र वो वार्यु रथयुजं कृणुष्वं ५, ४१, ६
 प्र वो वार्यु रथयुजं पुरंधिम १०, ६४, ७
 प्र शंसमानो अतिथिर्न ८, ११, ८
 प्र संसा गोष्वध्वं १, ३७, ५
 प्र शन्तमा वरुणं ५, ४२, १
 प्र शर्धे आर्तं प्रथमं ४, १, १२
 प्र शर्धाय मारुताय ५, ५४, १
 प्र शुक्रालो वयोयुवो ९, ६५, २६
 प्र शुक्रैत देवी मनीषा ७, ३४, १; तै. आ. ४, १७, १;
 तांछ्य ब्रा. १, २, ९
 प्र शुन्ध्युजं वरुणाय ७, ८८, १
 प्र शोभुचत्या उषसो १०, ८९, १२
 प्र इयावाश्च छण्डयुया ५, ५२, १
 प्र इयेनो न मदिर्न ६, २०, ६
 प्र सक्ष्णो दिव्यः ५, ४१, ४
 प्र स क्षयं तिरते ८, २७, १६
 प्र सद्यो अग्ने अत्येष्यन्मा ५, १, ९; तै. ब्रा. २, ४, ७, १०
 प्र सप्तगुहृतधीतिं १०, ४७, ६
 प्र सप्तवधिराशसा ८, ७३, ९
 प्र सप्तहोता सनकाद्वोचंद् ३, २९, १४

प्र स मित्र मर्तो अस्तु ३, ५९, २; तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 नि. २, १३
 प्र सन्नाजं चर्षणीनां ८, १६, १; साम. १४४; अथर्व. २०, ४४, १
 प्र सन्नाजे बृहते मम्मनु ६, ६८, ९
 प्र सन्नाजे बृहद्वचो गभीरं ५, ८५, १
 प्र सन्नाजो असुरस्य प्रशस्ति ७, ६, १; साम. ७८
 प्र सवे त उदीरते ९, ५०, २; साम. १२०६
 प्र ससाहिषे पुरुहूत १०, १८०, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४;
 तै. ब्रा. २, ६, ९, १; ३, ५, ७, ४
 प्र साकृमुशे अचंता गणाय ७, ५८, १
 प्र सा क्षितिरसुर १, १५१, ४
 प्र सा वाचि सुष्टुतिर्मघोनां ७, ५८, ६
 प्र सीमादिलो असृजत् २, २८, ४; नि. १, ७
 प्र सु रमन्ता धियसानस्य १०, ३२, १
 प्र सु ज्येष्ठं निचिराम्भ्यां १, १३६, १
 प्र सुन्वानस्यान्धसो ९, १०१, १३; साम. ५५३; ७७४;
 १३८६
 प्र सुमेधा गातुवित् ९, ९२, ३
 प्र सु व आपो महिमानं १०, ७५, १
 प्र सुवान इन्द्ररक्षाः ९, ६६, २८
 प्र सुवानो अक्षः सहस्र ९, १०९, १६; साम. ११६०
 प्र सुवानो धारया ९, ४४, १
 प्र सु विश्वात्रक्षसो १, ७४, ३
 प्र सु क्षुतं सुराघसं ८, ५०, १; अथर्व. २०, ५१, ३
 प्र सु ष विश्वो मरुतो ४, २६, ४
 प्र सुष्टुतिः सतयन्तं रुवंतं ५, ४२, १४
 प्र सु स्तोमं भरत वाजयंतः ८, १००, ३
 प्र सू त इन्द्र प्रवता हरिभ्यां ३, ३०, ६; अथर्व. ३, १, ४
 प्रसूतो भक्षमकरं १०, १६७, ४
 प्र सू न एत्वध्वरो ८, २७, ३
 प्र सूनव कभ्यूनां १०, १७६, १
 प्र सू महे सुशरणाय ५, ४२, १३
 प्र सेनानीः शूरो अग्ने ९, ९६, १; साम. ५३३
 प्र सो अग्ने तवोतिमिः ८, १९, २०; साम. १०८; १८२२;
 तै. सं. ३, २, ११, १
 प्र सोता जिर्रो अश्वरेषु ७, ९२, २
 प्र सोम देववीतये ९, १०७, १२; साम. ५१४; ७६७
 प्र सोम मधुमत्तमो ९, ६३, १६
 प्र सोम याहि धारया ९, ६६, ७
 प्र सोम वाहीन्द्रस्य कुक्षा ९, १०९, १८; साम. ११६२
 प्र सोमस्य पवमानयोर्मया ९, ८१, १

प्र सोमाय व्यश्वत् ९, ६५, ७
 प्र सोमासः स्वाध्वः ९, ३१, १
 प्र सोमासो अधन्विषुः ९, २४, १, साम. ९६१
 प्र सोमासो मद्ध्युतः ९, ३२, १, साम. ४७७; ७६९
 प्र सोमासो विपश्चितो ९, ३३, १, साम. ४७८; ७६४
 प्र सोमो अति धारया ९, ३०, ४
 प्र स्कम्भदेष्णा अनवञ्च १, १६६, ७
 प्रस्तुतिर्वा धाम १, १५३, २
 प्रस्तोक इन्नु राधसस् इन्द्र ६, ४७, २२
 प्र स्तोषदुष गासिषत् ८, ८१, ५
 प्र स्वानासो रथा ह्वावन्तो ९, १०, १, साम. १११९
 प्र ह्वासस्तुपलं मन्व्यं ९, ९७, ८; साम. १११७
 प्र हि ऋतुं बृहथो २, ३०, ६
 प्र हि त्वा पूषन् १, १३८, २
 प्र हिन्वानास इन्द्रो ९, ६४, १६
 प्र हिन्वानो जनिता ९, ९०, १, साम. ५३६
 प्र हि रिश्व ओजसा ८, ८८, ५; साम. ३१२
 प्र होता जातो महान् १०, ४६, १; साम. ७७
 प्र होत्रे पूष्यं वचो ३, १०, ५; साम. ९८; तै. सं. ३, २, ११, १
 प्र ह्यच्छा मनीषा १०, २६, १
 प्राक्तुभ्य इन्द्रः प्र १०, ८९, ११
 प्राग्रये तवसे भरध्वं ७, ५, १
 प्राग्रये बृहते यज्ञियाय ५, १२, १
 प्राग्रये वाचमीरय १०, १८७, १; अथर्व. ६, ३४, १
 प्राग्रये विश्वशुचे धियं ७, १३, १
 प्रायुवो नमन्वो ४, १९, ७
 प्राचीनां बहिः प्रदिशा १०, ११०, ४; अथर्व. ५, १२, ४;
 वा. य. २९, २९, १; तै. ब्रा. ३, ६, ३, २; नि. ८, ९
 प्राचीनं बहिरोजसा १, १८८, ४
 प्राचीनो यज्ञः सुधितं ७, ७, ३
 प्राचीसु देवाग्निना धियं ७, ६७, ५
 प्राञ्चं यज्ञं चक्रम वर्षतां गीः ३, १, २
 प्रातः सुतमपिबो ४, ३५, ७
 प्रातरग्निः पुरुषियो ५, १८, १, साम. ८५
 प्रातरग्निं प्रातरिन्द्रं ७, ४१, १; अथर्व. ३, १६, १; वा. य. ३४, ३४; तै. ब्रा. २, ८, ९, ७
 प्रातर्जैरेये जरणेव १०, ४०, ३
 प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम ७, ४१, २; अथर्व. ३, १६, २;
 वा. य. ३४, ३५; तै. ब्रा. २, ८, ९, ७; नि. १२, १४
 प्रातर्दशोमदिति जोहवीमि ५, ६९, ३

प्रातर्यन्ध्रमग्निना ५, ७७, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३; नि. १२, ५
 प्रातर्यावभिरागतं ८, ३८, ७
 प्रातर्यावाणा प्रथमा यजध्वं ५, ७७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३
 प्रातर्यावाणा रथेव २, ३९, २
 प्रातर्याग्नः सहस्रकृत १, ४५, ९
 प्रातर्युजं नासत्याधि तिष्ठतः १०, ४१, २
 प्रातर्युजा वि बोधय १, २२, १; तै. सं. १, ४, ७, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, १३; नि. १२, ४
 प्राता रत्नं प्रातरित्वा १, २२५, १
 प्राता रथो नवो २, १८, १
 प्रान्यश्चक्रमवृहः सूर्यस्य ५, २९, १०
 प्राव स्तोतारं मघवन्वा ८, ३६, २
 प्रावीविपद्वाच ऊर्मिं ५, ९६, ७; साम. ९४५
 प्रावेपा मा बृहतो १०, ३४, १; नि. ९, ८
 प्रास्ताह्वीजा ऋषेभिः १०, १०५, ६
 प्रास्ता ऊर्जं घृतश्चुतं ८, ८, १६
 प्रास्ते गायत्रमर्चत ८, १, ८
 प्रास्ते हिनांत मधुमन्तं २, ३०, ८
 प्रास्व धारा अक्षरन् ९, २९, १; साम. १७६५
 प्रास्य धारा बृहतीः ९, ९६, २२
 प्रियं श्रद्धे वदतः १०, १५१, २; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 प्रियं दुरधं न काम्यं ५, १९, ४
 प्रियमेधवद भिवत् १, ४५, ३; नि. ३, १७
 प्रिया तष्टानि मे कपिः १०, ८६, ५; अथर्व. २०, १२६, ५
 प्रिया पदानि पश्वो १, ६७, ६
 प्रिया वो नाम हुवे तुराणां ७, ५६, १०; तै. सं. २, १, ११, १
 प्रियास इत्ते मघवन्नाभिष्टौ ७, १९, ८; अथर्व. २०, ३७, ८
 प्रियो नो अस्तु विद्वतिः १, २६, ७; साम. १६१९
 प्रीणीताश्वान्हितं जयाय १०, १०२, ७; नि. ५, २६
 प्रेतां यज्ञस्य शम्भुस्य २, ४१, १९
 प्रेता जयता नराः १०, १०३, १३; साम. १८६२; अथर्व. ३, १९, ७; वा. य. १७, ४६; तै. सं. ४, ६, ४, ४
 प्रेतो मुचामि नामुतः १०, ८५, २५; अथर्व. १४, १, १८
 प्रेदं ब्रह्म वृत्रघ्नैरेवाविष ८, ३७, १
 प्रेक्षो अग्ने दीदिहि पुरो ७, १, ३; साम. १३७५; वा. य. १७, ७६; तै. सं. ४, ६, ५, ४
 प्रेक्षश्रिर्वावृषे सोमेभिः ३, ५, २
 प्रेन्द्रस्व वोचं प्रथमा कृताति ७, ९८, ५; अथर्व. २०, ८७, ५
 प्रेन्द्राग्निर्वा सुवचस्यां १०, ११६, ९
 प्रेरय सरो अर्थं न १०, २९, ५; अथर्व. २०, ७६, ५
 प्रेष्ठ वो अतिथिं स्तुषे ८, ८४, १, साम. ५, १२४४

प्रेष्ठ वो अतिथिं गुणीये १, १८६, ३
 मेष्ठसु प्रियाणां ८, १०३, १०
 मेष्टि मेष्टि पथिभिः १०, १४, ७; अथर्व. १८, १, ५४
 ग्रेष्ठमीहि छण्डहि १, ८०, ३; साम. ४१३
 प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः १, ४०, ३; साम. ५६; वा. य. ३३, ८९;
 ३७, ७; तै. आ. ४, २, २
 प्रेते वदन्तु प्र वयं १०, ९४, १; नि. ९, ९
 प्रेष स्तोमः पृथिवीमन्तरि ५, ४२, १६
 प्रेषामजमेषु विधुरेव १, ८७, ३; तै. सं. ४, ३, १३, ७
 प्रो अयासीदिन्तु रिन्दस्य ९, ८६, १६; साम. ५५७; ११५२;
 अथर्व. १८, ४, ६०
 प्रो अधिनाववसे १, १८६, १०
 प्रो अस्मा उपस्तुतिं ८, ६२, १
 प्रोमां पीतिं वृष्ण ह्यमि १०, १०४, ३ अथर्व. २०, २५, ७;
 ३३, २
 प्रोत्ये वरुणं मित्रमिन्द्रं ६, २१, ९
 प्रो ले अन्नयोऽग्निषु ५, ६, ६
 प्रोथदथो न यवसे ७, ३, २; साम. १२२०; वा. य.
 १५, ६२; तै. सं. ४, ४, ३, ३
 प्रो द्रोणे हरयः ६, ३७, २
 प्रोरोमिन्नावरुणा ७, ६१, ३
 प्रोष्ठेयाया वष्टेयाया ७, ५५, ८; अथर्व. ४, ५, ३
 प्रो वृक्षस्य पुरोरथं १०, १३३, १; साम. १८०१; अथर्व.
 २०, ९५, २; तै. सं. १, ७, १३, ५; तै. ब्रा. २, ५, ८, १
 प्रो ह्य वह्निः पथ्याभिः ९, ८९, १
 ३३२
 ३३२
 ब्रह्मस्यै अथवा ८, १०१, १२; साम. १७८९; अथर्व.
 २०, ५८, ४; वा. य. ३३, ४०
 बळस्य नीथा वि १०, ९२, ३
 बळिस्था तद्वपुषे १, १४१, १
 बळिस्था देव निष्कृते ५, ६७, १
 बळिस्था पर्वतानां ५, ८४, १; तै. सं. २, २, १२, २; नि. ११, ३७
 बळिस्था महिमा वां ६, ५९, २
 बळ् कृत्विषया धाज्ञ ८, ६३, ११
 बण्महो अंसि सुर्व ८, १०१, ११; साम. २७६; १७८८;
 अथर्व. १३, २, २९; २०, ५८, ३; तै. ब्रा. १, ४, ५, ३
 बतो बतासि १०, १०, १३; अथर्व. १८, १, १५; नि. ६, २८
 बभूवे नु स्वतवसे ९, ११, ४; साम. १४४४
 बभ्राणः सुनो सहसो ३, १, ८
 बभूव्रेको विपुणः ८, २९, १
 बर्हिः प्राचीनमोजसा ९, ५, ४

बर्हिर्वा यत्स्वपत्याय १, ८३, ६; अथर्व. २०, २५, ६
 बर्हिषदः पितर ऊति १०, १५, ४; अथर्व. १८, १, ५१; वा. य.
 १९, ५५; तै. सं. २, ३, १२, २; नि. ४, २१
 बलं धेहि तनूषु नो ३, ५३, १८
 बलविज्ञाय स्थविरः १०, १०३, ५; साम. १८५३; अथर्व.
 १९, ३, ५; वा. य. १७, ३७; तै. सं. ४, ६, ४, २
 बहवः सूरचक्षसो ७, ६६, १०
 बह्वीः समा अकरमंतः १०, १२४, ४
 बह्वीनां पिवा ६, ७५, ५; वा. य. २९, ४२; तै. सं. ४, ६, ६, २;
 नि. ९, १४
 बाधसे जनान्पृषभेव मन्तु ६, ४६, ४
 बिभया हि श्वावतः ८, ४५, ३५
 बिभर्ति चाविद्वस्य ९, १०९, १४
 बिभ्रद्वापि हिरण्यं १, २५, १३
 बीभत्सुनां सयुजं हंसं १०, १२४, ९
 बृहदुक्तं हवामहे ८, ३२, १०; साम. २१७; नि. ६, ४, १७
 बृहती ह्य सूनवे रोदसी १, ५९, ४
 बृहत्सुभः प्रसवीता निवेश ४, ५३, ६
 बृहत्स्वश्चन्द्रममवध १, ५२, ९
 बृहदिन्द्राय गायत ८, ८९, १; साम. २५८; वा. य.
 २०, २०; तै. ब्रा. २, ५, ८, ३
 बृहदु गायिषे वचो स्यां ७, ९६, १
 बृहन्निरसे अग्निभिः ६, ४८, ७; साम. ३७
 बृहद्वदन्ति मदिरेण १०, ९४, ४
 बृहद्वयो बृहते तुभ्यमग्ने ५, ४३, १५
 बृहद्वयो मधवज्रयो ७, ५८, ३
 बृहद्वयो हि भानवे ५, १६, १; साम. ८८
 बृहद्वरूयं मरुतां ८, १८, २०
 बृहन्त इज्जानवो ३, १, १४
 बृहन्त इन्तु ये ते २, ११, २६
 बृहन्तेव गम्भेषु १०, १०६, ९
 बृहन्नच्छायो अपलासाः १०, २७, १४
 बृहत्किदिष्म एषां ८, ४५, २; साम. १३३९; वा. य.
 ३३, २४
 बृहस्पत इन्द्र वषेत् ४, ५०, ११
 बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो ४, ५०, ४; अथर्व. २०, ८८, ४;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ७
 बृहस्पतिः समजयद्वस्यि ६, ७३, ३; अथर्व. २०, ९०, ३;
 तै. ब्रा. २, ८, २, ८
 बृहस्पतिरमत हि त्वत् १०, ६८, ७; अथर्व. २०, १६, ७

भरद्वाजाय सप्रथः ६, १६, ३३
 भरद्वाजायाव शुक्लत द्विता ६, ४८, १३
 भरामेधं कृणवा १, ९४, ४; साम. १०६५
 भराय सु भरत भागं १०, १००, २
 भरेषु हव्यो नमसोप २, २३, १३
 भरेष्विन्द्रं सुहवं १०, ६३, ९; तै. सं. २, १, ११, १; तै. ब्रा. २, ७, १३, ३
 भर्गो ह नामोत यस्य १०, ६१, १४
 भवा सुम्नी वाङ्मयश्चोत १०, ६९, ५
 भवा नो अग्नेऽवितोत १०, ७, ७
 भवा नो अग्ने सुमना उपेतौ ३, १८, १
 भवा मित्रो न दोष्यो १, १५६, १; तै. ब्रा. २, ४, ३, ८
 भवा वरुथं गुणते १, ५८, ९
 भवा वरुथं मघवन्मघोनां ७, ३२, ७
 भारतीये सरस्वति १, १८८, ८
 भारती पवमानस्य १, ५, ८
 भारवती नेत्री सुवृतानां दिव १, १२, ७
 भारवती नेत्री सुवृतानामचेति १, ११३, ४
 भिनत्युरो नवति इन्द्र १, १३०, ७
 भिनद्विर्नि शवसा ४, १७, ३
 भिनद्वल्लमङ्गिरोभिः २, १५, ८; तै. सं. २, ३, १४, ५
 भिषि विश्वा अपद्विषिः ८, ४५, ४०; साम. १३४; १०७०,
 अथर्व. २०, ४३, १
 भीताय नाधमानाय ५, ७८, ६
 भीमो विवेषायुषेभिरेषां ७, २१, ४
 सुज्युसंहसः पिष्टुथो १०, ६५, १२
 सुगन्तु नो यशसः १०, ७६, ६
 सुवत्तिव्रतस्य मध्यो ९, ३४, ४
 सुवनस्य पितरं गीर्भिराभिः ६, ४९, १०
 सुवध्वक्षुर्महं क्रतस्य १०, ८, ५
 सुवस्वमिन्द्रं ब्रह्मणा १०, ५०, ४; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 सुवो जनस्य दिव्यस्य राजा ६, २२, ९; अथर्व. २०, ३६, ९
 सुवो यज्ञस्य रजसश्च १०, ८, ६; वा. य. १३, १५;
 १५, २३; तै. सं. ४, ४, ४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, १
 सुवोऽविता वामदेवस्य ४, १६, १८
 भूम्या अन्तं पर्येकं चरन्ति १०, ११४, १०
 भूय इन्द्रावृषे वीर्या ६, २०, १
 भूयसा वसन्मचरन् ४, २४, ९
 भूयाम ते सुमती ८, ३, २; साम. १४२२
 भूयामो यु स्वावतः ४, ३२, ६
 भूरिकर्षणे वृषभाय १, १०३, ६

भूरि चकर्थं युज्येभिः १, १६५, ७; नि. ६, ७
 भूरि चक्र महतः पित्र्याणि ७, ५६, २३
 भूरि त इन्द्र वीर्यं १, ५७, ५; अथर्व. २०, १५, ५
 भूरि दक्षोभिर्वचनेभिः १०, ११३, ९
 भूरिदा भूरि देहि ४, ३२, २०
 भूरिदा ऋषि श्रुतः पुरुवा ४, ३२, २१
 भूरि नाम वन्दमानो दधाति ५, ३, १०
 भूरि द्वे अचरंती चरंतं १, १८५, २; तै. ब्रा. २, ८, ४, ८
 भूरिभिः समह ऋषिभिः ८, ७०, १४
 भूरि हि ते सवना मातुषेण ७, २२, ६; साम. १८००
 भूरीणि भद्रा नयेंषु १, १६६, १०
 भूरीणि हि त्वे दधिरे ३, १९, ४
 भूरीदिन्द्र उदिनक्षंतं १०, ८, ९
 भूरिदिन्द्रस्य वीर्यं ८, ५५, १
 भूजैज उक्तानपदः १०, ७२, ४
 भूषश्च योऽधि बभूवु १, १४०, ६
 भूमिश्चिद्वासि तृपुजिः ४, ३२, २
 भोजं त्वामिन्द्र २, १७, ८
 भोजमथाः सुषुवाहः १०, १०७, ११
 भोजा जिम्बुः सुर्गभिः १०, १०७, ९
 भोजायाश्च सवृजन्ति १०, १०७, १०; नि. ७, ३
 भंसीमहि त्वा वयं १०, २६, ४; नि. ६, २९
 मंहिष्ठं वो मघोनां ५, ३९, ४
 मंहिष्ठा वाजसातमेषा ८, ५, ५
 मक्षू कनायाः सख्यं नवग्वा १०, ६१, १०
 मक्षू कनायाः सख्यं नवीयो १०, ६१, ११
 मक्षू ता त इन्द्र दानामस १०, २२, ११
 मक्षू देववतो रथः ८, ३१, १५; तै. सं. १, ८, २२, ३
 मक्षू न येषु दोहसे चिद्वया ६, ६६, ५
 मक्षू न वक्षिः प्रजाया १०, ६१, ९
 मक्षू हि ध्मा गच्छय ईवतोषु ४, ४३, ३
 मखस्य ते तविषस्य प्रजृति ३, ३४, २; अथर्व. २०, ११, २
 मघोन आ पवस्व नो २, ८, ७; साम. ११८४
 मघोनः स्म वृत्रहत्येषु चोदय ७, ३२, १५; साम. १६८३
 मतयः सोमपासुरं ३, ४१, ५; अथर्व. २०, २३, ५
 मती जुष्टो धिया हितः ९, ४४, २
 मत्सि नो वस्य इष्टये १, १७६, १
 मत्सि वायुमिष्टये ९, ७७, ४२; साम. १२५४
 मत्सि सोम वरुणं ९, ९०, ५
 मत्स्यपावि ते माणः १, १७५, १; साम. १४३२
 मत्स्या सुनिप्र मंदिभिः १, ९, ३; अथर्व. २०, ७१, ९

मत्स्वा सुशिप्र हरिवस्तदीम ८, ९९, २; साम. ८१४
 मथीषर्दी विभृतो १, ७१, ४
 मथीषर्दी विष्टो मा १, १४८, १
 मद्ध्युक्तेति सादने ९, १२, ३; साम. ११९८
 मदेनेषितं मद् ८, १, २१
 मदेमेदे हि नो दधिः १, ८१, ७; अथर्व. २०, ५६, ४;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ७
 मधु नक्तमुतोषसो १, ९०, ७; वा. य. १३, २८; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ३, १२
 मधु नो छावापृथिवी ६, ७०, ५
 मधुपृष्ठं चोरमयासं ९, ८९, ४
 मधुमतीरोषधीर्वाव आपः ४, ५७, ३; अथर्व. २०, १४३, ८
 मधुमन्तं तन्नृपाद् १, १३, २; साम. १३४८
 मधुमन्मे परायणं १०, २४, ६
 मधुमाज्ञो वनस्पतिः १, ९० ८; वा. य. १३, २९; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ३, १३
 मधु वाता ऋतायते १, ९०, ६; वा. य. १३, २७; तै. सं.
 ४, २, ९, ३; तै. आ. १०, १०, २; श. ब्रा.
 १४, ९, ३, १३
 मधोघोरामनु क्षर ९, १७, ८
 मध्या यत्कर्वमभवत् १०, ६१, ६
 मध्ये होता दुर्गो बर्हिषोरा ६, १२, १
 मध्व ऊं वु मधूयुवा ५, ७३, ८
 मध्वः पिबन्तं मधुपेभिरास ४, ४५, ३
 मध्वः सूदं पवस्व ९, ९७, ४४
 मध्वः सोमस्याभिवना १, ११७, १
 मध्वो वो नाम मास्तं ७, ५७, १
 मनीषिणः प्र भरध्वं १०, १११, १
 मनीषिभिः पवते पृथ्वीः ९, ८६, २०; साम. ८२२
 मनुष्यत्वा नि धीमहि ५, २१, १; तै. ब्रा. ३, ११, ६, ३
 मनुष्यदग्ने अङ्गीरस्वदङ्गिः १, ३१, १७
 मनुष्यदिन्द्र सवन्तं जुषाणः ३, ३२, ५
 मनो अस्मा अन आसीत् १०, ८५, १०; अथर्व. १४, १, १०
 मनोजवसा वृषणा मद्ध्यु ८, २२, १६
 मनोजवा अयमान ८, १००, ८
 मनो न येवु हवनेषु १०, ६१, ३; वा. य. ७, १७
 मनो न योऽध्वनः १, ७१, ९
 मनो न्वा हुवामहे १०, ५७, ३; वा. य. ३, ५३; तै. सं.
 १, ८, ५, २

मन्त्रमखर्वं सुषितं सुपेशत् ७, ३२, १३; अथर्व. २०, ५९, ४
 मंथता नरः कविमद्ध्यन्तं ३, २९, ५
 मन्दन्तु त्वा मघवन्निन्दन्तुः ८, ४, ४; साम. १७२२
 मन्दन्तु त्वा मन्दिनो १, १३४, २
 मन्दमान ऋतादधि १०, ७३, ५
 मन्दस्व होत्राद्वु जोषमन्धसः २, ३७, १
 मन्दस्वा सु स्वर्णर ८, ६, ३९
 मन्दामहे दशतयस्व १, १२२, १३
 मन्दिष्ठ यदुशने काव्ये १, ५१, ११
 मन्दं होतारं ह्युचिमद्वा ३, २, १५
 मन्दं होतारसुमिजो नमोभिः १०, ४६, ४
 मन्दं होतारसुमिजो यविष्ठ ७, १०, ५
 मन्दं होतारसुमिजं ८, ४४, ६; साम. १५४३
 मन्दजिह्वा जुगुर्वणिः १, १४२, ८
 मन्द्रया सोम धारया ९, ६, १; साम. ५०६
 मन्द्रस्य कवेर्हिंस्यस्य ६, ३३, १
 मन्द्रस्य रूपं विविदुः ९, ६८, ६
 मन्द्रा कृणुध्वं धिय १०, १०१, २
 मन्द्रो होता गृहपतिः १, ३६, ५
 मन्थुरिन्धो मन्थुरेवास १०, ८६, २; अथर्व. ४, ३२, २;
 तै. ब्रा. २, ४, १, ११
 मन्थे त्वा यज्ञियं यज्ञियातां ८, ९६, ४
 ममच्चन ते मघवन् ४, १८, ९
 ममच्चन त्वा युवतिः ४, १८, ८
 ममत्तु त्वा दिव्यः सोमः १०, ११६, ३
 ममत्तु नः परिजमा १, १२२, ३; तै. सं. २, १, ११, १
 मम त्वा सूर उदिते ८, १, २९
 मम देवा विह्वे सन्तु १०, १२८, २; अथर्व. ५, ३, ३;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मम द्विवा राष्ट्रं क्षत्रियस्य ४, ४२, १
 मम पुत्राः शत्रुघ्नो १०, ११५, ३
 मम ब्रह्मेन्द्र याज्ञच्छ २, १८, ७
 ममामो वषो विह्वेषु १०, १२८, १; अथर्व. ५, ३, १;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मया सो अन्नमसि १०, १२५, ४; अथर्व. ४, ३०, ४
 मयि देवा द्रविणम् १०, १२८, ३; अथर्व. ५, ३, ५;
 तै. सं. ४, ७, १४, १
 मयो दूषे मेधिरः पूतदक्षः ३, १, ३
 मयोभूयोतो अभि वातु १०, १६९, १; तै. सं. ७, ४, १७, १;
 नि. १, १७
 मरुतः पिबन्तं ऋतुना १, १५, २

मस्तो मास्तस्य न ८, २०, २३
 मस्तो यद्ध वो विवः ८, ७, ११; तै. सं. १, ५, ११, ४
 मस्तो यद्ध वो बलं १, ३७, १२
 मस्तो यस्य हि क्षये १, ८६, १; अथर्व. २०, १, २; वा. य. ८, ३१; तै. सं. ४, २, ११, १
 मस्तो वीक्षुपाणिभिः १, ३८, ११
 मस्तवतो अप्रतीतस्य ५, ४२, ६
 मस्तवन्तं वृषभं ३, ४७, ५; दै. १९, ११; वा. य. ७, ३६; तै. सं. १, ४, १७, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, ४
 मस्तवन्तं हवामह १, २३, ७
 मस्तवन्तमुज्जीषिणं ८, ७६, ५
 मस्तवौ इन्द्रमीद्वः ८, ७६, ७
 मस्तवौ इन्द्र वृषभो ३, ४७, १; वा. य. ७, ३८; तै. सं. १, ४, १९, १; नि. ४, ९
 मस्तु वो दधीमहि ५, ५२, ४
 मस्तोत्रस्य वृजनस्य १, १०१, ११
 मवेक्षितो नृतवो रुक्मवक्ष ८, २०, २२
 मर्ता अमर्त्यस्य ते ८, ११, ५
 मर्माणि ते वर्माणां ६, ७५, १८; साम. १८७०; अथर्व. ७, ११८, १; वा. य. १७, ४९; तै. सं. ४, ६, ४, ५
 मर्त्यजानास आयवो ९, ६४, १७
 मर्यो न शुभ्रस्तम्बं ९, ९६, २०
 मह उग्राय तवसे सुवृक्षितं ८, ९६, १०
 महः स राय एवते १, १४९, १
 महः सु वो अरमिषे स्त्रवाम ८, ४६, १७
 महत्तरलोमो महिषः ९, ९७, ४१; साम. ५४२; १२५५; नि. १४, १७
 महत्तदुल्लं स्थविरे १०, ५१, १; नि. ६, ३५
 महत्तद्वः कवयः ३, ५४, १७
 महत्तन्नाम गुह्यं पुरुषकृ १०, ५५, २
 महद्वध महतामावृणीमहे १०, ३६, ११
 महश्चकर्म्यवैतः क्रतुप्राः ३, ३९, २
 महश्चिस्वमिन्द्र गत एतात् १, १६९, १
 महश्चिदन्न एनसो ४, १२, ५
 महौ अमत्रो वृजने विरयौ ३, ३६, ४; नि. ६, २३
 महौ असि महिष ३, ४६, २
 महौ असि सोम ज्येष्ठ ९, ६६, १६
 महौ अस्यध्वरस्य ७, ११, १
 महौ आदिलो नमसोप ३, ५९, ५; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 महौ इन्द्रः परश्वत् १८, ५; साम. १६६; अथर्व. २०, ७१, १

महौ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा ६, १९, १; वा. य. ७, ३९; तै. सं. १, ४, २१, १; तै. ब्रा. २, ५, ७, ४; नि. ६, १६-१७
 महौ इन्द्रो य ओजसा ८, ६, १; साम. १३०७; अथर्व. २०, १३८, १; वा. य. ७, ४०; तै. सं. १, ४, २०, १; तै. ब्रा. २, ५, ७, ४
 महौ उग्रो वावृषे वीर्याय ३, ३६, ५
 महौ उतासि यस्य ते ७, ३१, ७
 महौ ऋषिर्देवजा ३, ५३, ९
 महान्तं कोशमुदचा ५, ८३, ८; अथर्व. ४, १५, १६
 महान्तं त्वा महीरुतु ९, २, ४; साम. १०४०
 महान्तं महिता वयं ८, १२, २३
 महान्त्वा मित्रावरुणा ८, २५, ४
 महान्तो मङ्गा विभ्रो १, १६६, ११
 महान्सधस्थे ध्रुव आनिष ३, ६, ४
 महिकेरव जतये १, ४५, ४
 महि क्षेत्रं पुरुषं विविद्वात् ३, ३१, १५; तै. ब्रा. २, ९, १३, ३
 महि ज्योतिर्विहितं वक्षणा ३, ३०, १४
 महि ज्योतिर्विभ्रतं त्वा १०, ३७, ८
 महि ज्ञोणामवोऽस्तु १०, १८५, १; साम. १९२; वा. य. ३, ३१
 महि त्वाष्टमूर्जयन्तीरज्यं ३, ७, ४
 महि धावागृथिवी भूतं १०, ९३, १
 महि पतरः सुकृतं सौम्यं ९, ७४, ३
 महि महे तवसे दीध्ये नृत् ५, ३३, १
 महि महे दिवे अर्चा ३, ५४, १
 महिन्न एषां पितरः १०, ५६, ४
 महि रावो विश्वजन्यं ६, ४७, २५
 महि वो महतामवो वरुण मित्र दाक्षिणे ८, ४७, १
 महि वो महतामवो वरुण मित्रार्थमन् ८, ६७, ४
 महिषालो मायिनश्चिन्न १, ६४, ७
 मही अन्न महिता १, १५१, ५
 मही धावागृथिवी इह ज्येष्ठे ४, ५६, १
 मही धौः पृथिवी चतः १.२२ १३; वा. य. ८, ३२; १३, ३२; तै. सं. ३, ३, १०, २; ५, ११, ३; ४, २, १, ३
 मही मित्रस्य साधयः ४, ५६, ७; साम. १५९८
 महीमे अस्य वृषनाम १, ९७, ५४; साम. ११०६
 मही यदि धिषणा शिक्षये ३, ३१, १३
 महीरस्य प्रणीतयः (०।नास्य) ६, ४५, ३
 महीरस्य प्रणीतयः (०।विश्वा वसुनि) ८, १२, २१
 मही वामूतिराश्विना मयोस्तु १, ११७, १९

मही समैरचम्बा ३, ५५, २०

महे चन त्वामद्विजः ८, १, ५; साम. २९१

महे नो अद्य बोधयोयो ५, ७९, १; साम. ४२१; १७४०

महे नो अद्य सुविताय बोधि ७, ७५, २

महे यत्पित्र ई रसं १, ७१, ५

महे शुल्काय वरुणस्य ७, ८२, ६

महो अग्नेः समिधानस्य १०, ३६, १२; वा. य ३३, १७

महो अग्नेः सरस्वती १, ३, १२; वा. य. २०, ८६; नि. ११, २७

महो देवान्यजसि यक्ष्यातु ६, ४८, ४

महो दुहो अप विश्वायु ६, २०, ५

महो नो अग्ने सुवितस्य ७, १, २४

महो नो राय आ मर ९, ६१, २६; साम. १२१४

महो महानि पनयन्त्यस्य ३, ३४, ६; अथर्व. २०, ११, ६

महो यस्पतिः शवसो १०, २२, ३

महो रुजामि बन्धुता ४, ४, ११; तै. सं. १, २, १४, ४

महो विश्वां अभि वतो ८, २३, २६

मह्यं यजन्तु मम १०, १२८, ४; अथर्व. ५, ३, ४; तै. सं. ४, ७, १४, २

मह्यं त्वष्टा वज्रमतश्चर १०, ४८, ३

मह्या ते सख्यं ३, ३१, १४

मा कस्यै धातमभ्यमित्रिणे १, १२०, ८

मा कस्य नो भरुवो ७, ९४, ८

मा कस्य यक्षं सद्मिन् ४, २, १३

मा कस्याहुतक्रतु ५, ७०, ४

मा काम्भीरमुदहो ६, ४८, १७

माकिरेना पथा गात् ८, ५, ३९

माकिरे एना सख्या १०, २३, ७

माकिरेणामार्की ६, ५४, ७

माक्रुधयगिन्द्र शूर वस्वीः १०, २२, १२

मा चिद्वन्यद्वि शंसत ८, १, १; साम. १४२; १३६०; अथर्व. २०, ८५, १; नि. ७, २

मा ऋषेण रश्मीरिति १, १०९, ३; तै. ब्रा. ३, ६, ९, १

मा जस्वने वृषभ ६, ४४, ११

मां चत्वार आशवः ८, ७४, १४

मातली कस्यैर्यमो १०, १४, ३; अथर्व. १८, १, ४७; तै. सं. २, ६, १२, ५

माता च यत्र दुहिता ३, ५५, १२

माता देवानामदितेः १, ११३, १९

माता पितरमृत आ भज १, १६४, ८; अथर्व. ९, ९, ८

माता रुद्राणां दुहिता ८, १०१, १५; तै. आ. ६, १२, १

मातुर्दिधिषुम् ६, ५५, ५; नि. ३, १६

मातुष्यदे परमे ५, ४३, १४

मा ते अमाङ्गुरो यथा ८, २१, १५

मा ते अस्यां सहसावन्परि ७, १९, ७; अथर्व. २०, ३७, ७; तै. सं. १, ६, १२, ५

मा ते गोदध्न निरराम राधसः ८, २१, १६

मा ते राधांसि मा त ऊतयो १, ८४, २०; साम. १७२४; नि. १४, ३७

मातेव यद्भरसे प्रप्रथानः ५, १५, ४

मा ते हरि वृषणा वीतघृष्टा ३, ३५, ५

मात्र पृषन्माष्टुण इरस्यः ७, ४०, ६

मात्रे तु ते सुमिते १०, २९, ६; अथर्व. २०, ७६, ६

मा त्वाभिध्वन्यथीहूमगंधिः १, १६२, १५; वा. य. २५, ३७; तै. सं. ४, ६, ९, २

मा त्वा तपम्विय आत्मापि १, १६२, २०; वा. य. २५, ४३; तै. सं. ४, ६, ९, ३

मा त्वा मुरा अविष्यवो ८, ४५, २३; साम. ७३२; अथर्व. २०, २२, २

मा त्वा रुद्र जुहुधामा नमो २, ३३, ४

मा त्वा द्येन उद्धधीन् २, ४२, २

मा त्वा सोमस्य गल्दथा ८, १, २०; साम. ३०७; नि. ६, २४

मादयस्व सुते सचा १, ८१, ८; अथर्व. २०, ५६, ५

मादयस्व हरिमिः १, १०१, १०; नि. ६, १७

माध्यन्दिनस्य सवनस्य धानाः ३, ५२, ५

माध्यन्दिने सवने जातवेदः ३, २८, ४

मा न इन्द्र परा वृणक्त ८, ९७, ७; साम. २६०

मा न इन्द्र पीयलवे ८, २, १५; साम. १८०६

मा न इन्द्राभ्यादिशः ८, ९२, ३१; साम. १२८

मा न एकस्मिन्नागसि ८, ४५, ३४

मानः शंसो भरुवो १, १८, ३; वा. य. ३, ३०

मानः समस्त दुह्यः ८, ७५, ९; तै. सं. २, ६, ११, २; नि. ५, २३

मा नः सेतुः सिषेद्वं ८, ६७, ८

मा नः सोमपरिधाधो १, ४३, ८

मा नः सोम सं वीविजो ८, ७९, ८; तै. सं. ३, २, ५, २

मा नः स्तेनेभ्यो ये अभि २, २३, १६

मा नस्तोके तनये १, ११४, ८; वा. य. १६, १६; तै. सं. ३, ४, ११, २; ४, ५, १०, ३

मा निन्दत य इमां ४, ५, २

मा नो अग्ने दुह्यते ७, १, २२

मा नो अग्नेऽमतये ३, १६, ५
 मा नो अग्नेऽवसृजो १, १८९, ५
 मा नो अग्नेऽवीरते परादा ७, १, १९
 मा नो अग्ने सख्या १, ७१, १०
 मा नो अज्ञाता वृजना ७, ३२, २७; साम. १४५७; अथर्व. २०, ७९, २; तांब्य ब्रा. ४, ७, ५, ६
 मा नो अरातिरीशत २, ७, २
 मा नो अस्मिन्मघवन् १, ५४, १
 मा नो अस्मिन्महाधने ८, ७५, १२; साम. १६५०; तै. सं. २, ६, ११, ३
 मा नो गण्येभिरभ्यैः ८, ७३, १५
 मा नो गुह्या रिप आयोऽरुहन् २, ३२, २
 मा नो देवानां विशः ८, ७५, ८; तै. सं. २, ६, ११, २
 मा नो निदे च वक्तवे ७, ३१, ५; अथर्व. २०, १८, ५
 मा नो मर्ता अभि हुहन् १, ५, १०; अथर्व. २०, ६९, ८
 मा नो मर्ताय रिपवे ८, ६०, ८
 मा नो मर्धारा भरा ४, २०, १०; तै. सं. १, ७, १३, ३
 मा नो महात्मसुत १, १४४, ७; वा. य. १६, १५; तै. सं. ४, ५, १०, २
 मा नो मित्रो वरुणो अयमायुः १, १६२, १; वा. य. २५, २४; तै. सं. ४, ६, ८, १; नि. ९, ३
 मा नो सृचा रिपुणां ८, ६७, ९
 मा नो रक्ष आ वेशीदावृणीव ८, ६०, २०
 मा नो रक्षो अभि नख्यातु ७, १०४, २३; अथर्व. ८, ४, २३
 मा नो वधाय हस्नवे १, २५, २
 मा नो वधोऽरिन्द्र मा १, १०४, ८
 मा नो वधो रुद्र मा ७, ४६, ४
 मा नो वधेर्वरुण २, २८, ७
 मा नो वृकायं वृक्ये समसै ६, ५१, ६
 मा नो हिंसीजनिता १०, १२१, २; वा. य. १२, १०२; तै. सं. ४, २, ७, १
 मा नोऽहिर्बुध्न्यो रिषेधात् ७, ३४, १७; नि. १०, ४५
 मा नो हृणीतामतिथिर्वसु ८, १०३, १२; साम. ११०
 मा नो हेतिर्विवस्वत ८, ६७, २०
 मां देव दधिरे हव्यवाहं १०, ५२, ४
 मां धुविन्द्रं नाम देवता १०, ४९, २
 मां नरः स्वधा वाजयन्तः ४, ४२, ५
 मा पापस्वाय नो नरेन्द्राक्षी ७, ९४, ३; साम. ९१८
 मां पृणन्तो दुरितम् १, १२५, ७
 मा प्र राम पथो वयं १०, ५७, १; अथर्व. १३, १, ५९

मा भूम निष्क्या हवे ८, १, १३; अथर्व. २०, ११६, १;
 तांब्य ब्रा. ९, १०, १
 मा भेम मा अग्निष्मो ८, ४, ७; साम. १६०५
 मा मामिं तव ५, ४०, ७
 मायाभिरिन्द्र मायिनं १, ११, ७
 मायाभिरिन्द्रिष्ठस्त ८, १४, १४; अथर्व. २०, २९, ४
 माया वां मित्रावरुणा दिवि ५, ६३, ४
 मारे असाद्रि सुसुचो ३, ४१, ८; अथर्व. २०, २३, ८
 माजीक्यो सृज्यते स्वे ५, १, ८
 मा व एनो अन्यकृतं सुजेम ६, ५१, ७
 मा वां वृको १, १८३, ४
 मा विदम्परिपथिनो १०, ८५, ३२; अथर्व. १४, २, ११
 मा वो ब्रन्तं मा शपंतं १, ४१, ८
 मा वो दात्राग्मरुतो ७, ५६, २१
 मा वो मृगो न यवसे १, ३८, ५
 मा वो रसानितभा ५, ५३, ९
 मा वो रिषस्त्वानिता १०, ७७, २०; वा. य. १२, ९५; तै. सं. ४, २, ६, ५
 मा शूने अग्ने नि पदाम नृणां ७, १, १२
 मा सख्युः शूनमा विदे ८, ४५, ३६
 मा सा ते असांसुमतिर्विदं १, १२१, १५
 मा सीमवध आ भाग ८, ८०, ८
 मा खेधत सोमिनो दक्षता ७, ३२, ९
 माहं मघोनो वरुण २, २७, १७; २८, ११; २९, ७
 मित्रं वयं हवामहे १, २३, ४; साम. ७९३
 मित्रं हुवे पुतक्षं १, २, ७; साम. ८४७; वा. य. ३३, ५७
 मित्रं कृणुध्वं खलु १०, ३४, १४
 मित्रं न यं शिम्वा गोषु १, १५१, १; तै. ब्रा. २, ८, ७, ६
 मित्रं न यं सुचितं ६, १५, २
 मित्रश्च तुभ्यं वरुणः ३, १४, ४
 मित्रश्च नो वरुणश्च ५, ७२, ३
 मित्रस्तन्नो वरुणो देवो अयं ७, ६४, ३
 मित्रस्तन्नो वरुणो मामहन्त ७, ५२, २
 मित्रस्तन्नो वरुणो रोदसी ७, ४०, २
 मित्रश्च वर्षणीष्ठतो ३, ५९, ६; वा. य. ११, ६२; तै. सं. ३, ४, ११, ५; ४, १, ६, ३; तै. आ. ४, ३, २
 मित्रा तना न रथा ८, २५, २
 मित्राय पञ्च येमिरे ३, ५९, ८
 मित्राय शिक्ष वरुणाय १०, ६५, ५
 मित्रावरुणवन्ता उत ८, ३५, १३
 मित्रो अंहोभिदादुह ५, ६५, ४

मिश्रो अग्निर्भवति यत् ३, ५, ४
 मिश्रो जगान्यातयति ३, ५९, १; तै. सं. ३, ४, ११, ५;
 तै. ब्रा. ३, ७, २, ३; नि. १०, २२
 मिश्रो देवेष्वामुषु ३, ५९, ९
 मिश्रो नो अल्लहति ८, ६७, २
 मिमाति वह्निरेतथाः ९, ६४, १९
 मिमातु घोरदितिर्वीतये नः ५, ५९, ८
 मिमीहि श्लोकमाख्ये १, ३८, १४
 मिम्यक्ष येषु रोदसी ६, ५०, ५; नि. ६, ६
 मिम्यक्ष येषु सुषिता १, १६७, ३
 मिहः पावकाः प्रतता अभूव ३, ३१, २०
 मीळुष्मतीव पृथिवी ५, ५६, ३
 मुखन्तु मा शपथ्याद् १०, ९७, १६; अथर्व. ६, ९६, २;
 ७, ११२, २; वा. य. १२, ९०
 मुञ्जामि त्वा हविषा जीवनाय १०, १६१, १; अथर्व.
 ३, ११, १; २०, ९६, ६
 मुनयो वातरेशनाः १०, १३६, २
 मुसुङ्खो मनवे १, १४०, ४
 मुमोद गर्भो वृषभः १०, ८, २
 मुषाय सूर्यं कवे १, १७५, ४
 मूरा अमूरा न वयं १०, ४, ४; नि. ६, ८
 मूर्धो दिवो नाभिराग्निः १, ५९, २
 मूर्धानं दिवो अरतिं ६, ७, १; साम. ६७; ११४०; वा. य.
 ७, २४; ३३, ८; तै. सं. १, ४, १३. १
 मूर्धो भुवो भवति नक्तं १०, ८८, ६; नि. ७, २७
 मूर्धो न शिश्वा व्यदन्ति १०, ३३, ३
 मृगो न भीमः कुचरो गिरि १०, १८०, २; साम. १८७३;
 अथर्व. ७, ८४, ३; वा. य. १८, ७१; तै. सं.
 १, ६, १२, ४
 मृजन्ति त्वा दश शिपो ९, ८, ४; साम. ११८१
 मृजन्ति त्वा सममुषो ९, ६६, ९
 मृजानो वारे पवमानो ९, १०७, २२; साम. १०८०
 मृग्यमानः सुहस्य ९, १०७, २१; साम. ५१७; १०७९
 मृलत नो मरुतो मा वधि ५, ५५, ९
 मृळा नो रुद्रोत् १, ११४, २; तै. सं. ४, ५, १०, २
 मृत्योः पदं योषयन्तो १०, १८, २, अथर्व. १२, २, ३०;
 तै. आ. ६, १०, २
 मेघन्तु ते वह्नयो १, ३७, ३; नि. ८, ३
 मेघाकारं विदधत्य १०, ९१, ८; साम. ९८४; तै. ब्रा.
 ३, ११, ६, ३
 मेहनाह्ननकरणात् १०, १६३, ५; अथर्व. २०, ९६, २१

मैनमश्रे वि दृहो १०, १६, १; अथर्व. १८, २, ४; तै. आ.
 ६, १, ४
 मोघमर्षं विन्दते १०, ११७, ६; तै. ब्रा. २, ८, ८, ३;
 नि. ७, ३
 मो ते रिपव्ये अच्छोक्तिभिः ८, १०३, १३
 मो पु णः परापरा १, ३८, ६
 मो पु णः सोमं मृत्यवे १०, ५९, ४
 मो पु त्वा वायवश्चनारे ७, ३२, १; साम. २८४; १६७५
 मो पु देवा अदः स्वर १, १०५, ३
 मो पु मङ्गेव ८, ९२, ३०; साम. ८२६; अथर्व. २०, ६०, ३
 मो पु वरुणं मृण्मयं ७, ८९, १
 मो पु वो अस्मदग्निं तानि १, १३९, ८; अथर्व. २०, ६७, २
 मो पु ण इन्द्रात्र घृत्सु १, १७३, १२; वा. य. ३, ४६
 मो पु वो अत्र जुह्वन्त ३, ५५, २
 मो पृथग दुर्हृणावान् ८, २, २०
 य आत्मदा बलदा यत्स १०, १२१, २; अथर्व. ४, २, १;
 १३, ३, २४; वा. य. २५, १३; तै. सं. ४, १, ८, ४;
 ७, ५, १७, १
 य आश्राय चकमानाय १०, ११७, २
 य आनयत्परावतः ६, ४५, १; साम. १२७
 य आपिर्निलो वरुण प्रियः ७, ८८, ६
 य आसुं कृत्समतिथिग्व ८, ५३, २
 य आर्जकिषु कृत्स्व ९, ६५, २३; साम. ११६४
 य आस्येयश्च चरति ७, ५५, ६; अथर्व. ४, ५, ५
 य आस्वत्क आशये ८, ४१, ७
 य इक्ष्वा विवासाति ६, ६०, ११; साम. ११५०
 य इन्द्रोः पवमानस्यानु ९, ११४, १
 य इन्द्रं चमसेषवा ८, ८२, ७; साम. १६२
 य इन्द्रं यतयस्त्वा ८, ६, १८
 य इन्द्रं क्षुण्मो मधवन्ते अस्ति ७, २७, २; तै. ब्रा. २, ८, ५, ७
 य इन्द्रं सत्यमनो ८, ९७, ३
 य इन्द्रं सोमपातमो ८, १२, १; साम. ३९४; अथर्व.
 २०, ६३, ७
 य इन्द्राग्नौ श्वित्तमो रथे १, १०८, १
 य इन्द्राग्नौ सुतेषु वां ६, ५९, ४; नि. ५, २२
 य इन्द्राय वचोयुजा १, २०, २
 य इन्द्राय सुतवत् सोमं ४, २४, ७
 य इमा विश्वा जातानि ५, ८२, ९
 य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वन् १०, ८१, १; वा. य. १७, १७;
 तै. सं. ४, ६, १, १

य इमे उभे अहनी ५, ८२, ८
य इमे धावापृथिवी जनित्री १०, ११०, ९; अथर्व. ५, १२, ९; वा. य. २९, ३४; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, १४
य इमे रोदसी उभे अहं ३, ५३, १२
य इमे रोदसी मही समीची ८, ६, १७
य इमे रोदसी मही सं मातरेव ९, १८, ५
य इ राजानावृत्तया ६, ६२, ९
य इ वहन्त आशुभिः ५, ६१, ११
य इत्ययन्ति पर्वतान् १, १९, ७
य इ च कार न सो अस्व १, १६४, ३२; अथर्व. ९, १०, १०; नि. २, ८
य इ चिकेत गुहा १, ६७, ७
य इशिरे सुवनस्य १०, ६३, ८
य उक्थो केवला दधे ८, ५२, ३
य उक्थेभिर्न विन्धते ८, ५१, ३
य उग्र इव शर्यद्वा ६, १६, ३९; साम. १७०७; तै. सं. २, ६, ११, ४
य उग्रः सखिष्टुतः ८, ३३, ९; साम. १६९८; अथर्व. २०, ५३, ३; ५७, १३
य उग्रा अकमानुषुः १, १९, ४
य उग्रेभ्यश्चिदोजियाम् ९, ६६, १७
य उदाजम्पितरो १०, ६२, २
य उदानवु व्ययनं १०, १९, ५; अथर्व. ६, ७७, २
य उहचि यज्ञे अध्वरेष्ठा १०, ७७, ७
य उहचीन्द्र देवगोपाः १, ५३, ११; अथर्व. २०, २१, ११
य उद्रः कलिंगं भिनत् ८, ३२, २५
य उदाता मनसा सोमं १०, १६०, ३; अथर्व. २०, २६, ३
य उ श्रिया वमेष्या २, ८, ३
य उल्लिया अप्या अन्तः ९, १०८, ६; साम ५८५
य ऋक्षादहसो सुचत् ८, २४, २७
य ऋक्षामहं मामहे ८, १, ३२
य ऋक्षा वातरहसो ८, ३४, १७
य ऋते चिदमिश्रिपः ८, १, १२; साम. २४४; अथर्व. १४, २, ४७; तै. आ. ४, २०, १; कात्या. श्रौ. सू. २५, ५, ३०; ताण्ड्य. ब्रा. ९, १०, १
य ऋते चिद्रास्पदेभ्यः ८, १, ३९
य ऋतेव सूर्यमारोहन् १०, ६२, ३
य ऋध्वः आवयत्सला ८, ४६, १२
य ऋध्वा निदिधिवुवः ५, ५२, १३
य एक इक्ष्वाक्यतो ४, १७, ५

य एक इक्षुष्टु हृदि ६, ४५, १६
य एक इक्ष्वाक्यश्रवणीनां ६, २२, १; अथर्व. २०, ३६, १
य एक इक्ष्वाक्यते १, ८४, ७; साम. ३८९; १३४१; अथर्व. २०, ६३, ४; नि. ४, १७
य एकश्चक्षणीनाम् १, ७, ९; अथर्व. २०, ७०, १५
य एको अस्ति दंसना ८, १, २७
य पुनमादिदेशति ६, ५६, १
य ओजिष्ठ इन्द्र तं ६, ३३, १
य ओजिष्ठस्तमा भर ९, १०१, ९; साम. ८२०
य ओहते रक्षसो देववीतो ५, ४२, १०
यं यज्ञं नयथा नरः १, ४१, ५
यं युवं दाश्वध्वराय देवा ६, ६८, ६
यं रक्षन्ति प्रचेतसो १, ४१, १; साम. १८५
यं वर्षयन्तीद्विरः ६, ४४, ५
यं विप्रा उक्थवाहसो ८, १२, १३
यं वै सूर्यं स्वभानुः ५, ४०, ९
यं सीमकृष्णन्तमसे ४, १३, ३
यं सीमनु प्रवतेव द्रवन्तं ४, १३, ३
यं सुपर्णः परावतः १०, १४४, ४
यं सोममिन्द्र पृथिवीं ३, ४६, ५
यं सा प्रच्छन्ति कुह २, १२, ५; अथर्व. २०, ३४, ५
यः ककुभो निधारयः ८, ४१, ४
यः कुक्षिः सोमपातमः १, ८, ७; अथर्व. २०, ७१, ३
यः कृन्तदिद्धि योन्यं ८, ४५, ३०
यः पंचचर्षणीरभि ७, १५, २
यः परस्याः परावतः १०, १८७, २; अथर्व. ६, ३४, ३; नि. ५, ५
यः पावमानीरध्वेति २, ६७, ३१; साम. १२९८
यः पुष्पिणीश्च २, १३, ७
यः पूर्व्याय वेचसे १, १५६, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, ९
यः पृथिवीं व्ययमानाम् २, १२, २; अथर्व. २०, ३४, २
यः पौक्येयण क्रविषा १०, ८७, १६; अथर्व. ८, ३, १५
यः प्राणतो निमिषतो १०, १२१, ३; अथर्व. ४, २, २; वा. य. २३, ३; २५, ११; तै. सं. ४, १, ८, ४; ७, ५, १६, १
यः शक्रो सुक्षो अह्वयः ८, ६६, ३
यः शग्मस्तुविशग्म ते ६, ४४, २
यः शम्बरं पर्वतेषु २, १२, ११; अथर्व. २०, ३४, ११
यः शम्भतो महानो २, १२, १०; अथर्व. २०, ३४, १०
यः शुक्र इव सूर्यो १, ४३, ५
यः शूरेभिर्ह्यभौ १, १०१, ६

यः श्वेतो अधिनिर्गणः ८, ४१, १०
 यः संख्ये चिच्छतक्रतुः ८, ३२, ११
 यः सत्राहा विचर्षणिः ६, ४६, ३; साम. २८६
 यः ससरदिमवृषभः २, १२, १२; अथर्व. २०, ३४, १३
 यः समिधा य आहुती ८, १९, ५
 यः सुनीथो ददाशुषे २, ८, २
 यः सुन्वते पचते २, १२, १५; अथर्व. २०, ३४, १८
 यः सुन्वतमवति यः २, १२, १४; अथर्व. २०, ३४, १५
 यः सुषव्यः सुदक्षिणः ८, ३३, ५
 यः सुविन्दमनर्षीनि ८, ३२, २
 यः सोमः कलशेषां ९, १२, ५; साम. १२००
 यः सोम संख्ये तव १, ९१, १४
 यः स्नीहितीषु पृथ्वीः १, ७४, २; साम. १३८०
 यः स्मारुधानो गध्यासम ४, ३८, ४
 यं कुमार नवं रथं १, १३५, ३
 यै कुमार प्रावर्तयो १०, १३५, ४
 यं क्रन्दसी अवसा १०, १२१, ६; अथर्व. ४, २, ३; वा. य.
 ३२, ७; तै. सं. ४, १, ८, ५
 यं क्रन्दसी संयती २, १२, ८; अथर्व. २०, ३४, ८
 यच्च गोषु दुष्वक्पयं ८, ४७, १४
 यच्चित्रमपन उषसो वहन्ती १, ११३, २०
 यच्चिद्धि ते अपि व्यभिः ८, ४५, १९
 यच्चिद्धि ते गणा इमे ५, ७९, ५
 यच्चिद्धि ते पुरुषत्रा १, १२, ४; तै. सं. ४, ७, १५, ६
 यच्चिद्धि ते विशो यथा १, २५, १; तै. सं. ३, ४, ११, ४
 यच्चिद्धि त्वं गृहेगृह १, २८, ५; ति. ९, २१
 यच्चिद्धि त्वा जना इमे ८, १, ३; अथर्व. २०, ८५, ३
 यच्चिद्धि वां पुर ऋषयो ८, ८, ६
 यच्चिद्धि शश्वता तना १, २६, ६; साम. १६१८
 यच्चिद्धि शश्वतामसीन् ४, ३२, १३; ८, ६५, ७
 यच्चिद्धि सख्य सोमपा १, २९, १; अथर्व. २०, ७४, १
 यच्छक्रासि परावति (०१ अतस्त्वा) ८, ९७, ४;
 साम. २६४
 यच्छक्रासि परावति (०१ यद्वा) ८, १३, १५
 यच्छलमलौ भवति ७, ५०, ३
 यच्छुश्रूषा इमं हवं ८, ४५, १८
 यजध्वनं म्रियमेधा ८, २, ३७
 यजन्ते अस्य सख्यम् ७, ३६, ५
 यजमानाय सुन्वत आज्ञे ५, २६, ५
 यजस्व वीर प्र विहि २, २६, २
 यजस्व होतसिषितो ६, ११, १

यज्ञा नो मित्रावरुणा १, ७५, ५; साम. १५३७; वा. य.
 ३३, ३; तै. ब्रा. २, ७, १२, १
 यज्ञाम ह्वमसा वृद्धमिन्द्रं ३, ३२, ७
 यज्ञामह इन्द्रं वज्रं १०, २३, १; साम. ३३४
 यज्ञामहे वां महः १, १५३, १
 यजिष्ठं त्वा यजमाना १, १२७, २; साम. १८१४
 यजिष्ठं त्वा ववृमहे ८, १९, ३; साम. ११२; १४१३
 यज्ञातवेदो भुवनस्य १०, ८८, ५
 यज्ञायथा अपूर्व्यं ८, ८९, ५; साम. ६०१; १४२९
 यज्ञायथास्तदहरस्य ३, ४८, २
 यज्ञ इन्द्रमवर्चयत् ८, १४, ५; साम. १११; १६३९; अथर्व.
 २०, २७, ५
 यज्ञं च नस्तन्वं च १०, १५७, २; साम. ११११; अथर्व.
 २०, ६३, १; १२४, ४
 यज्ञं पृच्छामि १, १०५, ४
 यज्ञस्य केतुः पवते ९, ८६, ७
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितं हविष्मन्त १०, १२२, ४
 यज्ञस्य केतुं प्रथमं पुरोहितमग्निम् ५, ११, २; साम. ९०९;
 तै. सं. ४, ४, ४, ३
 यज्ञस्य वो रथ्यं विदधति १०, ९२, १
 यज्ञस्य हि स्य ऋषिजा ८, ३८, १; साम. १०७३
 यज्ञानां रथ्ये वयं ८, ४४, २७
 यज्ञायज्ञा वाः समना तुतुर्वणिः १, १६८, १
 यज्ञायज्ञा वो अग्नये ६, ४८, १; साम. ३५; ७०३; वा. य.
 २७, ४२
 यज्ञासाहं दुव ह्वे १०, २०, ७
 यज्ञे दिवो सृषदने पृथिव्या ७, ९७, १
 यज्ञेन गातुमप्सुरो २, २१, ५
 यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः १, १६४, ५०; १०, ९०, १६;
 अथर्व. ७, ५, १; वा. य. ३१, १६; तै. सं. ३, ५, ११, ५;
 तै. आ. ३, २, ७; सा. ब्रा. १०, २, २, २
 यज्ञेन वर्धत जातवेदसम् २, २, १
 यज्ञेन वाचः पदवीयं १०, ७१, ३
 यज्ञेनेन्द्रमवसा चक्रे अवाक् ३, ३२, १३
 यज्ञेभिर्गुतक्रतुं ८, २३, ८
 यज्ञेभिर्गुतवाहसं ८, १२, २०
 यज्ञेयज्ञे स मर्त्यो १०, ९३, २
 यज्ञैः सविमृष्टाः पृथ्वीभिः २, ३६, २; अथर्व. २०, ६७, ४
 यज्ञैरथर्वा प्रथमः १, ८३, ५; अथर्व. २०, २५, ५
 यज्ञैरिवः संनममानः १०, ८७, ४; अथर्व. ८, ३, ६
 यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो १, ८६, २; तै. सं. ४, २, ११, २

यज्ञो देवानां प्रवेति सुप्तं १, १०७, १; वा. य. ८, ४;
३३, ६८; तै. सं. १, ४, २२, १; २, १, ११, ४
यज्ञो हि त इन्द्र वर्धनो भूत् ३, ३२, १२
यज्ञो हि व्सेन्द्रं १, १७३, ११
यज्ञो हीको वो अन्तर ८, १८, १९
यं जनासो हविष्मन्तो ८, ७४, २; साम. १५६५
यत् इन्द्र भयासहे ८, ६१, १३; साम. २७४; १३२१,
अथर्व. १९, १५, १; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ.
१०, १, १; तौ. ब्रा. १५, ४, ३
यता सुज्जर्णा रातिनी ४, ६, ३
यत्ति चेदं वरुण ७, ८९, ५; अथर्व. ६, ५१, ३; तै. सं.
३, ४, ११, ६
यत्तुदसूर पृतसो ८, १, ११
यत्ततीयं सवर्नं रत्नधेयं ४, ३५, ९
यत्तं अपो यदोषधीः १०, ५८, ७
यत्ते कृष्णः शकुन १०, १६, ६; अथर्व. १८, ३, ५५; तै. आ.
६, ४, २
यत्ते गात्रादग्निना १, १६२, ११; वा. य. २५, ३४; तै. सं.
४, ६, ८, ४
यत्ते चतस्रः प्रविशो १०, ५८, ४
यत्ते दिव्यु प्रार्थय ५, ३९, ३; साम. ११७४
यत्ते दिवं यष्टुधिर्वी १०, ५८, २
यत्ते पराः परावतो १०, ५८, ११
यत्ते पर्वताम्बुहवो १०, ५८, ९
यत्ते पवित्रमर्चिवत् ९, ६७, २४
यत्ते पवित्रमर्चिषि ९, ६७, २३; वा. य. १९, ४१; तै. ब्रा.
१, ४, ८, २
यत्ते भूतं च अम्यं च १०, ५८, १२
यत्ते भूमिं चतुष्टिं १०, ५८, ३
यत्ते मनुष्यैर्दनीकं १०, ६९, ३
यत्ते मरीचीः प्रवतो १०, ५८, ६
यत्ते यमं वैवस्वतं १०, ५८, १
यत्ते राजज्जुतं हविः ९, ११४, ४
यत्ते विश्वमिदं जगत् १०, ५८, १०
यत्ते समुद्रमर्णवम् १०, ५८, ५
यत्ते सादे महसा १, १६२, १७; वा. य. २५, ४०; तै. सं.
४, ६, ९, २
यत्ते सूर्यं यदुषसं १०, ५८, ८
यत्ते सोमं गवाभिरो १, १८७, ९
यत्त्वा तुरीयस्तुभिः १, १५, १०

यत्त्वा देवा प्रयिवन्ति १०, ८५, ५; अथर्व. १४, १, ४; नि.
११, ५

यत्त्वा पुच्छादीजानः ८, २४, ३०
यत्त्वा यामि दक्षि तन्नः १०, ४७, ८
यत्त्वा सूर्यं स्वमीतुः ५, ४०, ५
यत्त्वा होतारमनजन् ३, १९, ५
यत्त्वेषया मा नदयन्त १, १६६, ५
यत्पजन्त्य कनिष्कदत् ५, ८३, ९
यत्पाकत्रा मनसा १०, २, ५; तै. ब्रा. ३, ७, ११, ५
यत्पाञ्चजन्यया विसेन्द्रे ८, ६३, ७; नि. ३, ८
यत्पुष्यं व्यदधुः १०, ९०, ११; अथर्व. १९, ६, ५; वा. य.
३१, १०; तै. आ. ३, १२, ५
यत्पुरुषेण हविषा १०, ९०, ६; अथर्व. १९, ६, १०; वा. य.
३१, १४; तै. आ. ३, १२, ३
यत्पुष्यं मरुतो यच्च नूतन ५, ५५, ८
यत्पायासिष्ठं पृथ्वीभिरक्षैः ५, ५८, ६
यत्र कामा निकामाश्च ९, ११३, १०
यत्र क च ते मनो ६, १६, १७; साम. ७०६
यत्र प्रावा पृथुवुष १, २८, १
यत्र ज्योतिरजन् ९, ११३, ७
यत्र देवो ऋचायतो ४, ३०, ५
यत्र ह्राविव जवना १, २८, २
यत्र नार्यपच्यवं १, २८, ३
यत्र बाणाः संपतन्ति ६, ७५, १७; साम. १८६६; वा. य.
१७, ४८; तै. सं. ४, ६, ४, ४
यत्र ब्रह्मा पवमान ९, ११३, ६
यत्र मंथा वि बल्लते १, २८, ४
यत्र राजा वैवस्वतो ९, ११३, ८
यत्र वह्निरभिहितो ५, ५०, ४
यत्र वेत्थ वनस्पते ५, ५, १०; तै. ब्रा. ३, ७, २, ५
यत्र शूरासस्तन्वो वितन्वते ६, ४६, १२
यत्रा चक्रुरमृता गातुमस्यै ७, ६३, ५; नि. ६, ७
यत्रानन्दाश्च मोदाश्च ९, ११३, ११
यत्रा नरः समयन्ते कृतध्वजो ७, ८३, २
यत्रानुकामं चरणं ९, ११३, ९
यत्रा वदेते अवरः १०, ८८, १७; नि. ७, ३०
यत्रा समुद्रः स्कभितो १०, १४२, २
यत्रा सुपर्णा अस्तस्य १, १६४, २१; अथर्व. ९, ९, २२;
नि. ३, १२
यत्रेदानीं पश्यसि १०, ८७, ६; अथर्व. ८, ३, ५

यत्रोत बाधितेभ्यः ४, ३०, ४
 यत्रोत मर्त्याय कं ४, ३०, ६
 यत्रोषधीः समरगत १०, ९७, ६; वा. य. १२, ८०, तै. सं.
 ४, २, ६, २
 यत्संवत्ससृभवो गामरक्षन् ४, ३३, ४
 यत्सानोः सायुमारुहत् १, १०, २; साम. १३४५
 यत्सिन्धो यदासिक्न्यां ८, २०, २५
 यत्सोम आ सुते नर ७, ९४, १०
 यत्सोम चित्रसुक्थं १, १९, ९; साम. ९९९
 यत्सोममिन्द्र विष्णवि ८, १२, १६; साम. ३८४; अथर्व.
 २०, १११, १
 यत्सोमो वाजमर्षति ९, ५६, २
 यत्सो यदीर्घप्रसन्ननि ८, १०, १
 यथा कण्वे मघवन्प्रसदस्यत्वि ८, ४९, १०
 यथा कण्वे मघवन्मेषे ८, ५०, १०
 यथा कदां यथा शकं ८, ४७, १७; अथर्व. ६, ४६, ३;
 १९, ५७, १
 यथा गौरो अपा कृतं ८, ४, ३; साम. २५२; १७२१; नि.
 ३, २०
 यथा चिक्कण्वमावतं ८, ५, २५
 यथा चिद्वृद्धमतसं ८, ६०, ७
 यथा चिन्मन्थसे हृदा ५, ५६, २
 यथा देवा असुरेषु १०, १५१, ३; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
 यथा नो अदितिः करत् १, ४३, २; तै. सं. ३, ४, ११, २
 यथा नो मित्रो अयमा ८, ३१, १३
 यथा नो मित्रो वरुणो १, ४३, ३
 यथापवथा मनवे ९, ९६, १२
 यथा पूर्वैभ्यः क्षतसा ९, ८२, ५
 यथा पूर्वैभ्यो जतिभ्यः १, १७५, ६; १७६, ६
 यथामवदनुदेयो १०, १३५, ६
 यथा मनौ विवस्वति ८, ५२, १
 यथा मनौ सावरणौ ८, ५१, १
 यथायजो होत्रमग्ने प्रथिव्या ३, १७, २
 यथा युगं वरत्रया १०, ६०, ८
 यथा रुद्रस्य सुनवो ८, २०, १७
 यथा वः स्वाहा अग्नये दाक्षो ७, ३, ७
 यथा वरो सुषाक्षं ८, २४, २८
 यथा वशन्ति देवास्त्वधेदसत् ८, २८, ४
 यथा वातः पुष्करिणीं ५, ७८, ७; श. ब्रा. १४, ९, ४, २२
 यथा वातो यथा वनं ५, ७८, ८; वा. य. ८, २८; नि. ३, १५
 यथा वामनिरधिना ८, ४२, ५

यथा विद्वाँ अरं करत् २, ५, ८
 यथा विप्रस्य मनुषो १, ७६, ५
 यथा ह त्वद्वसवो ४, १२, ६; १०, १२६, ८; तै. सं.
 ४, ७, १५, ७
 यथाहान्यनुपूर्वं १०, १८, ५; अथर्व. १२, २, २५; तै. आ.
 ६, १०, १
 यथा होतमनुषो देवताता ६, ४, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
 यथेयं पृथिवी मही १०, ६०, ९
 यथोत कृत्स्ने धने ८, ५, २६
 यदकन्दः प्रथमं जायमानः १, १६३, १; वा. य. २९, १२;
 तै. सं. ४, २, ८, १; ६, ७, १
 यदग्न एषा समितिः १०, ११, ८; अथर्व. १८, १, २६
 यदग्ने अथ मिथुना १०, ८७, १३; अथर्व. ८, ३, १२
 यदग्ने कानि कानि चित् ८, १०२, २०; अथर्व. १९, ६४, ३;
 वा. य. ११, ७३; तै. सं. ४, १, १०, १
 यदग्ने दिविजा असि ८, ४३, २८
 यदग्ने मर्त्यस्त्वं ८, १९, २५
 यदग्ने स्यामहं त्वं ८, ४४, २३
 यदङ्गा तविषीयवो ८, ७, २
 यदङ्गा तविषीयस ८, ६, २६
 यदङ्गा त्वा भरताः सं तरेषु ३, ३३, ११
 यदङ्गा दाक्षुषे त्वं १, १, ६
 यदचरस्तन्वा वावृजानो १०, ५४, २; श. ब्रा. ११, १, ६, १०
 यदज्ञातेषु वृजनेषु १०, २७, ४
 यदस्युपजिह्विका ८, १०२, २१; वा. य. ११, ७४; तै. सं.
 ४, १, १०, १; नि. ३, २०
 यददो दिवो अणव ८, २६, १७
 यददो पितो अजगन् १, १८७, ७
 यददो वात ते गुहे १०, १८६, ३; साम. १८४२; तै. ब्रा.
 २, ४, १, ८; तै. आ. २, ४२, २
 यदग्निः परिचिष्यसे ९, ६५, ६; साम. ७८५
 यदध कश्च वृत्रहन् ८, ९३, ४; साम. १२६; अथर्व. २०, ११२, १;
 वा. य. ३३, ३५
 यदध कर्हि कर्हि चित् ८, ७३, ५
 यदध त्वा पुरुहुत ६, ५६, ४
 यदध त्वा प्रपति यत्ने अस्मिन् ३, २९, १६; अथर्व. ७, ९७, १;
 वा. य. ८, २०; तै. सं. १, ४, ४४, २
 यदध भागं विभजसि १, १२३, ३
 यदध वां वासवोऽयं ८, ९, ९; अथर्व. २०, १४०, ४
 यदध सूर उदितेऽनागा ७, ६३, ४; साम. १३५१; वा. य. ३३, २०
 यदध सूर उदिते यन् ८, २७, २१

यद्य सूर्य उद्यति ८, २७, १९
यद्य सूर्य ब्रवो नागाः ७, ६०, १
यद्य स्थः परावति ५, ७३, १
यद्यध्विनावपाक ८, १०, ५
यद्यध्विनावहस् ८, २, १३; अथर्व. २०, १४१, ३
यद्यध्विनावो अध्विना ८, २२, ११
यदंतरा परावतम् ३, ४०, २; अथर्व. २०, ६, ९
यदन्तरिक्षे पतयः पुरुषुजा ८, १०, ६
यदन्तरिक्षे यद्विह्वि ८, ९, २; अथर्व. २०, १३९, २
यदन्ति यच्च दूरगे २, ६७, २१
यदन्यासु वृषभो ३, ५५, १७
यदपामोषधीनां १, १८७, ८
यदप्सु यद्वनस्पतौ ८, ९, ५; अथर्व. २०, १३९, ५
यदब्रवं प्रथमं वां वृणानः १, १०८, ६
यद्यातां शुभस्पती १०, ८५, १५; अथर्व. १४, १, १५
यद्यातां द्विवोदासाय वतिः १, ११६, १८
यद्युक्था अरुषा १, ९४, १०
यद्युजं सारमेय ७, ५५, २
यदश्वस्य ऋषिषो मक्षिका १, १६२, ९; वा. य. २५, ३२;
तै. सं. ४, ६, ८, ३
यदश्वानध्वं पृषतीरयुग्धं ५, ५५, ६
यदश्वाय वास उपस्तृणति १, १६२, १६; वा. य. २५, ३९;
तै. सं. ४, ६, ९, २
यदध्विना पुच्छमानाव १०, ८५, १४; अथर्व. १४, १, १४
यदस्य धामनि प्रिये ८, १२, ३२
यदस्य मनुयुष्वनीत् ८, ६, १३
यदाजिं यात्याजिह्वत् ८, ४५, ७
यदा ते मारुतीर्विदाः ८, १२, २९
यदा ते विष्णुरोजसा ८, १२, २७
यदा ते हव्यता हरी ८, १२, २८
यदादीध्ये नदविषाणि १०, ३४, ५; ति. १२, ७
यदापीतासो अंशवो ८, ९, १९; अथर्व. २०, १४२, ४
यदारसकम्पुभवः पितृभ्यां ४, ३३, २
यदा वज्रं हिरण्यमित् १०, २३, ३; अथर्व. २०, ७३, ४
यदा वलस्य पीयतो १०, ६८, ६; अथर्व. २०, १६, ६
यदा वाजमसन्त १०, ६७, १०; अथर्व. २०, ९१, १०
यदा वीर्यदपीच्यं ८, ४७, १३
यदा वीरस्य रेवतो दुरोगे ७, ४२, ४
यदा वृषे नदीवृत् ८, १२, २६
यदाशसा निःशसा १०, १६४, ३; अथर्व. ६, ४५, २;
तै. ब्रा. ३, ७, १२, ४

यदा समर्थं व्यचेदु ४, २४, ८
यदासु मर्तो अमृतासु १०, ९५, ९
यदा सूर्यमसुं दिवि ८, १२, ३०
यदि क्षितायुर्वेदि वा १०, १६१, २; अथर्व. ३, ११, २;
२०, ९६, ७
यदिन्द्र चित्र मेहनास्ति ५, ३९, १; साम. ३४५, ११७२;
तांढ्य ब्रा. १४, ६, ४; ति. ४, ४
यदिन्द्र ते चतस्रो ५, ३५, २
यदिन्द्र दिवि पार्थे यदघक् ६, ४०, ५
यदिन्द्र नाहुवीर्यां ६, ४६, ७; साम. २६२
यदिन्द्र पूर्वा अपराय शिक्षन् ७, २०, ७
यदिन्द्र घृतनाज्ये ८, १२, २५
यदिन्द्र प्रागपागुदक् (० आ याहि) ८, ६५, १
यदिन्द्र प्रागपागुदक् (० सिमा) ८, ४, १; साम. २७९;
१२३१; अथर्व. २०, १२०, १
यदिन्द्र ब्रह्मणस्पते १०, १६४, ४; अथर्व. ६, ४५, ३
यदिन्द्र मन्मशस्वा ८, १५, १२
यदिन्द्र यावतस्वं ७, ३२, १८; साम. ३१०; १७९६;
अथर्व. २०, ८२, १
यदिन्द्र राधो अस्ति ८, ५४, ५
यदिन्द्र सर्गे अवेतः ६, ४६, ३३
यदिन्द्राक्षी अवमस्यां १, १०८, ९
यदिन्द्राक्षी उदिता सूर्यस्य १, १०८, १२
यदिन्द्राक्षी जना इमे ८, ४०, ७
यदिन्द्राक्षी दिवि श्रो १, १०८, ११
यदिन्द्राक्षी परमस्यां १, १०८, १०; ति. १२, ३१
यदिन्द्राक्षी मदयः स्वे १, १०८, ७
यदिन्द्राक्षी यदुषु १, १०८, ८
यदिन्द्राहं यथा त्वं ८, १४, १; साम. १२२; १८३४; अथर्व.
२०, २७, १
यदिन्द्राहन्मथमजामहीनां १, ३२, ४; तै. ब्रा. २, ५, ४, ३
यदिन्द्रेण सरथं यायो ८, ९, १२; अथर्व. २०, १४१, २
यदिन्द्रो अनयद्वितो ६, ५७, ४; साम. १४८
यदिन्विन्द्र धृथिवी १, ५२, ११
यदि प्रबुद्ध सप्तते ८, १२, ८
यदिमा वाजयन्तं १०, ९७, ११; वा. य. १२, ८५; तै. सं.
४, २, ६, २; ति. ३, १५
यदि मे रारणः सुत ८, ३२, ६
यदि मे सख्यमावर ८, १३, २१
यदि वाहमनुतदेव ७, १०४, १४; अथर्व. ८, ४, १४
यदि स्तुतस्य मरुतो अवि ७, ५६, १५
यदि स्तोमं मम अववत् ८, १, १५

यदी सुतास इन्दवोऽभि ८, ५०, ३
 यदी सोमा बन्धुता ५, ३०, ११
 यदी वृतेभिराहुतो ८, १९, २३
 यदी गणस्य रक्षानमजीगः ५, १, ३; साम. १७४८
 यदीदहं युधये १०, २७, २
 यदी मञ्जन्ति बाहुभिः ३, २९, ६
 यदी मातुरूप स्वसा २, ५, ६
 यदीमिन्द्र श्रवाय ५, ३८, २
 यदीमृतस्य पयसा १, ७९, ३
 यदीमेनौ उशतो ७, १०३, ३
 यदीसीयामृतानां १०, ३३, ८
 यदी सुतेभिरिन्द्रुभिः ६, ४२, ३; साम. १४४२
 यदुत्तमे मरुतो ५, ६०, ६; तै. ब्रा. २, ७, १२, ४
 यदुदञ्जो वृषाकपे १०, ८६, २२; अथर्व. २०, १२६, २२;
 नि. १३, ३
 यदुवीरत आजयो १, ८१, ३; साम. ४१४; १००४;
 अथर्व. २०, ५६, ३
 यदुहृतो निवतो यासि १०, १४२, ४
 यदुल्लो वदति मोघं १०, १६५, ४
 यदुष औच्छः प्रथमा १०, ५५, ४
 यदुषो यासि भासुना ८, ९, १८; अथर्व. २०, १४२, ३
 यद्वध्वमुदरस्यापवाति १, १६२, १०; वा. य. २५, ३३;
 तै. सं. ४, ६, ८, ४
 यदेवेनमदधुर्यज्ञियासो १०, ८८, ११; नि. ७, २९
 यदेमि प्रस्फुराश्वि ७, ८९, २
 यदेवामन्यो अन्यस्य वाचं ७, १०३, ५
 यदेषां पृथवी रथे ८, ७, २८; अथर्व. १३, १, २१
 यद्वायसे अग्नि गायत्रे १, १६४, २३; अथर्व. ९, १०, १
 यद्गोपावददितिः ७, ६०, ८
 यद्दधिषे प्रदिधि चावैष्ठं ७, ९८, २; अथर्व. २०, ८७, २
 यद्दधिषे मनस्यसि ८, ४५, ३१
 यद्देवा अद्ः सलिले १०, ७२, ६
 यद्देवाः शर्म शरणं ८, ४७, १०
 यद्देवानां मित्रमहः पुरोहित १, ४४, १२
 यद्देवापिः क्षांतनवे १०, ९८, ७; नि. २, १२
 यद्देवा यतयो यथा १०, ७२, ७
 यद्दथाव इन्द्र ते शतसू ८, ७०, ५; साम. २७८; ८६२;
 अथर्व. २०, ८१, १; ९२, २०; तै. सं. २, ४, १४, ३;
 तै. ब्रा. १, ७, ५; नि. १३, १
 यद्द त्यद्वा पुरुमीकहस्य १, १५१, २
 यद्द त्यग्निमन्त्रावरुणा १, १३९, २

यद्द नूनं यद्वा यज्ञे ८, ४९, ७
 यद्द नूनं परावति ८, ५० ७
 यद्द प्राचीरजगन्तो १०, १५५, ४; अथर्व. २०, १३७, १
 यद्द यान्ति मरुतः १, ३७, १३
 यद्दविष्यमृतुशो देवयानं १, १६२, ४; वा. य. २५, २७;
 तै. सं. ४, ६, ८, २
 यद्द स्या त इन्द्र श्रुष्टिरस्ति १, १७८, १
 यद्दहिष्ठि नातिविधे सुदान् ५, ६२, ९; तै. ब्रा. २, ८, ६, ७
 यद्दुक्षते मरुतो रुक्मवक्षसः २, ३४, ८
 यद्दुक्षायै वृषणमधिना १, १५७, २; साम. १७५९
 यद्दुष्यं पृथ्वीमातरो १, ३८, ४
 यद्दोधया महतो मन्वमानः ७, ९८, ४; अथर्व. २०, ८७, ४
 यद्दोदसी प्रदिवो अस्ति ६, ६२, ८
 यद्दः श्रान्ताय सुन्वते ८, ६७, ६
 यद्वा उ विष्पतिः शितः ८, २३, १३; साम. ११४
 यद्वागवद्वन्धविचेतनानि ८, १००, १०; तै. ब्रा. २, ४, ६, ११;
 नि. ११, २८
 यद्वा कक्षीवां उत ८, २, १०; अथर्व. २०, १४०, ५
 यद्वाजिनो दाम १, १६२, ८; वा. य. २५, ३१; तै. सं.
 ४, ६, ८, ३
 यद्वातवृत्तो वना १, ६५, ८
 यद्वा तुक्षो मघवं दुष्खावाज ६, ४६, ८
 यद्वा दिवि पार्ये सुध्विमिन्द्र ६, २३, २
 यद्वा प्रवृद्ध सत्यते ८, ९३, ५; अथर्व. २०, ११२, २
 यद्वा प्रसवणे दिवो ८, ६५, २
 यद्वाभिपित्वे असुरा ८, २७, २०
 यद्वा मरुतः परमे सधस्ये १, १०१, ८
 यद्वा यज्ञं मनवे संमिषिष ८, १०, २
 यद्वा रुने रुसमे ८, ४२, २; साम. १२३२; अथर्व. २०, १२०, २
 यद्वावन्ध पुरुषुत ८, ६६, ५
 यद्वावान पुरुतमं १०, ७४, ६
 यद्वा शक्र परावति ८, १२, १७; अथर्व. २०, १११, २
 यद्वासि रोचने दिवः ८, ९७, ५
 यद्वासि सुन्वतो वृषो ८, १२, १८; अथर्व. २०, १११, ३
 यद्वाहिष्ठ तद्वन्धये ५, २५, ७; साम. ८६; वा. य. २६, १२;
 तै. सं. १, १, १४, ४
 यद्वाजिमन्परुषि ७, ५०, २
 यद्दिरूपाचरं मर्त्येषु १०, ९५, १६; वा. ब्रा. ११, ५, १, १०
 यद्दीक्षाविन्द्र यस्थिरे ८, ४५, ४१; साम. २०७; १०७२;
 अथर्व. २०, ४३, २
 यद्द वृत्रं तव चाशनि १, ८०, १३

यद्वा देवाश्चक्रम जिह्वा १०, ३७, १२
यद्वा वयं ममिनाम १०, २, ४; अथर्व. १९, ५९, २; तै. सं.
१, १, १४, ४
यं ते इयेनः पदाभरत् ८, ८२, ९
यं ते इयेनश्चास्मिन् १०, १४४, ५
यं त्रायध्व इदमिदं ७, ५९, १
यं त्वं रथमिन्द्र मेधसा १, १२९, १
यं त्वं विप्र मेधसातो ८, ७१, ५
यं त्वमग्ने समदहः १०, १६, १३; अथर्व. १८, ३, ६;
तै. आ. ६, ४, १
यं त्वा गोपवतो गिरा ८, ७४, ११; साम. २९
यं त्वा जनास इन्धवे ८, ४३, २७
यं त्वा जनास हूळते ८, ७४, १२
यं त्वा जनासो अभि संचरन्ति १०, ४, २; नि. ५, १
यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं १०, ४६, १०
यं त्वा देवापि छुच्छुचानो १०, १८, ८
यं त्वा देवासो मनवे दुधरिह १, ३६, १०
यं त्वा धावापृथिवी यं १०, २, ७
यं त्वा पूर्वमीळितो १०, ६९, ४; नि. ६, १७
यं त्वा वाजिह्वन्या अभि ९, ८०, २
यं देवासश्चिरहर् ३, ४, २
यं देवासोऽजनयन्ताभि १०, ८८, ९
यं देवासोऽवथ वाजसातो यं शूरसाता १०, ६३, १४
यं देवासोऽवथ वाजसातो यं त्रायध्वे १०, ३५, १४
यज्ञ इन्द्रो जुजुवे ४, २२, १
यज्ञासत्या पराके अलोके ८, ९, १५; अथर्व. २०, १४१, ५
यज्ञासत्या परावति यद्वा स्यो अपि तुर्वते १, ४७, ७
यज्ञासत्या परावति यद्वा स्यो अध्यम्बरे ८, ८, १४
यज्ञासत्या भुरण्यथो ८, ९, ६; अथर्व. २०, १४०, १
यज्ञियानं न्ययनं १०, १९, ४
यज्ञिर्गिजा रेक्णा १, १६२, २; वा. य. २५, २५, तै. सं.
४, ६, ८, १
यज्ञीक्षणं मां स्पचन्या १, १६२, १३; वा. य. २५, २६;
तै. सं. ४, ६, २, १
यं नु नकिः घृतनासु ३, ४९, २; नि. ५, ९
यन्मूतं धीभिरभिन ८, ९, २१; अथर्व. २०, १४२, ६
यन्मूतमश्यां गतिं ५, ६४, ३
यन्मन्यसे वरेण्यं ५, ३९, २; साम. ११७३; नि. ४, १८
यन्मरुतः सरससः स्वर्णः ५, ५४, १०
यमभि मेधयातिथिः १, ३६, ११

यमग्ने घृस्तु मर्त्यं १, २७, ७; साम. १४१५; वा. य. ६, २९;
तै. सं. १, ३, १३, २
यमग्ने मन्यसे रथिं १०, २१, ४
यमग्ने वाजसातम ५, २०, १; वा. य. १९, ६४
यमलमिव वाजिनं ९, ६, ५
यमभिना ददधुः श्वेतमश्वं १, ११६, ६
यमश्वी नित्यमुपयाति य ७, १, १२
यमस्य मा यम्यं कामः १०, १०, ७; अथर्व. १८, १, ८
यमाचिद्वय यमसुरसुत ३, ३९, ३
यमादहं वैवस्वतात् १०, ६०, १०
यमादित्यालो अद्भुतः ८, १९, ३४
यमापो अद्भ्यो वना ६, ४८, ५
यमाय घृतवद्विः १०, १४, १४; अथर्व. १८, २, ३; तै. आ.
६, ५, १
यमाय मधुमत्तमं १०, १४, १५; अथर्व. १८, २, २; तै. आ.
६, ५, १
यमाय सोमं सुनुत १०, १४, १३; अथर्व. १८, २, १; तै. आ.
६, ५, १
यमासा कृपनीळं १०, २०, ३
यमिन्द्र दुधिरे त्वं ८, ९७, २; अथर्व. २०, ५५, ३
यमिमं त्वं वृषाकपि १०, ८६, ४; अथर्व. २०, १२६, ४
यमी गर्भमृतावृषो ९, १०२, ६
यमीं द्वा सवयसा १, १४४, ४
यसु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे २, ३७, २; अथर्व. २०, ६७, ७
यसुर्विजो बहुधा ८, ५८, १
यमे हव यतमाने १०, १३, २; अथर्व. १८, ३, ३८; तै. आ.
६, ५, १
यमेन दत्तं त्रित एनमायुन १, १६३, २; वा. य. २९, १३;
तै. सं. ४, ६, ७, १; नि. ४, १३
यमेरिरे भृगवो १, १४३, ४; नि. ४, २३
यमैच्छाम मनसा सो १०, ५३, १
यमो नो गातुं प्रथमो १०, १४, २; अथर्व. १८, १, ५०
यमो ह जातो यमो १, ६६, ८; नि. १०, २१
यं बहुतेव पिप्रती १, ४१, २
यं मर्त्यः पुरुष्टुहं ५, ७, ६
यं मे दुरिन्द्रो मरुतः ८, ३, २१; नि. ५, १५
यया गा आकारमहे १०, १५६, २; साम. १५२८
यया रथं पारयथाखंहो २, ३४, १५
ययोरभि प्र यज्ञा ८, १०, ४
यवयवं नो अन्धसा ९, ५५, १; साम. ६७५
यवं वृकेणाभिना वपन्ता १, ११७, २१; नि. ६, २६

अश्विकेत स सुकृतः ५, ६५, १
 यस्मिन्वापो महिना १०, १२१, ८; वा. य. १७, २६; ३२, ७;
 तै. सं. ४, १, ८, ६
 यस्मिद्धि त इत्या भगः १, २४, ४
 यस्मिद्धि स्वा बहुभ्यः १, ८४, ९; साम. १३४२, अथर्व.
 २०, ६३, ६
 यस्म इधमं जभरस्सि ४, २, ६; तै. आ. ६, २, १
 यस्म इन्द्र प्रियो जनो ७, २०, ८
 यस्म इन्द्र महीरप ८, ६, १६
 यस्त ऊरु विहरति १०, १६२, ४; अथर्व. २०, २६, १४
 यस्तस्तम्भ सहसा विजम्भः ४, ५०, १; अथर्व. २०, ८८, १
 यस्ता चकार स ऊरु ६, २१, ४
 यस्तिरमश्रुतो वृषभो ७, १९, १; अथर्व. २०, ३७, १
 यस्तिरव्याज सविविदं १०, ७१, ६; वे. आ. ३, १०; तै. आ.
 १२, ३, १; २, १५, १
 यस्तुभ्यं दाशौघो १, ६८, ६
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय दाशद् ४, २, ९
 यस्तुभ्यमग्ने अमृताय मलयः १०, ९१, ११
 यस्ते अग्ने नमसा यज्ञमीष्टे ५, १२, ६
 यस्ते अग्ने सुमतिं मतो १०, ११, ७; अथर्व. १८, १, २४
 यस्ते अग्न कृणवन्नृशोच १०, ४५, ९; वा. य. १२, २६;
 तै. सं. ४, २, २, ३
 यस्ते अनु स्वधामसत् ३, ५१, ११; साम. ७३८
 यस्ते गर्भममीवा १०, १६२, २; अथर्व. २०, २६, १२;
 नि. ६, १२
 यस्ते विश्वश्रवस्तमो ८, ९२, १७
 यस्ते द्रव्य स्कन्दति ५, १०, १७, १२; वा. य. ७, २६;
 तै. सं. ३, १, १०, १
 यस्ते द्रव्य स्कन्तो यस्ते १०, १७, १३
 यस्ते नूनं शतकृतव ८, २२, १६; साम. ११६
 यस्ते भरादक्षियते ४, २, ७
 यस्ते मदः पृतनापाळ ६, १९, ७
 यस्ते मदो युज्यश्वाः ७, २२, १; साम. २१८; अथर्व.
 २०, ११७, २
 यस्ते मदो वरेण्यस्तेना ९, ६१, १९; साम. ४७०, ८१५
 यस्ते मदो वरेण्यो य ८, ४६, ८
 यस्ते मन्योऽविधद्वज्र १०, ८३, १; अथर्व. ४, ३२, १
 यस्ते यज्ञेन समिधा ६, ५, ५
 यस्ते रथो मनसा १०, ११२, २
 यस्ते रथो अवाङ्मुतिः ८, ४५, १५

यस्ते शङ्खावृषो नपात् ८, १७, १३; साम. ७२७; अथर्व.
 २०, ५, ७; तै. आ. २, ४, ५, १
 यस्ते साधिष्टोऽवसे इन्द्र ५, ३५, १
 यस्ते साधिष्टोऽवसे ते स्वा ८, ५३, ७
 यस्ते सुनो सहस्रो गीभिः ६, १३, ४
 यस्ते स्नानः शशयो १, १६४, ४९; अथर्व. ७, १०, १;
 वा. य. ३८, ५; तै. आ. ४, ८, २; श. आ.
 १४, ९, ४, २८
 यस्ते हन्ति पतयन्त १०, १६२, ३; अथर्व. २०, २६, १३
 यस्त्वद्धोता पूर्वो ३, १७, ५; नि. ५, ३
 यस्त्वा देवि सरस्वति ६, ६१, ५
 यस्त्वा दोषा य उषसि ४, २, ८
 यस्त्वा आता पतिभृत्वा १०, १६२, ५; अथर्व. २०, २६, १५
 यस्त्वामग्ने इनधते ४, १२, १
 यस्त्वामग्ने हविष्पतिः १, १२, ८; साम. ८४५
 यस्त्वा स्वमेन तमसा १०, १६२, ६; अथर्व. २०, २६, १६
 यस्त्वा स्वश्चः सुहिरण्यो ४, ४, १०; तै. सं. १, २, १४, ४
 यस्त्वा हृदा कीरिणा मन्यमानः ५, ४, १०; तै. सं.
 १, ४, ४६, १
 यस्त्वतिर्वीर्याणामसि १०, २४, ३
 यस्मा अन्ये दश प्रति ८, ३, २३
 यस्मा अरासत क्षयं ८, ४७, ४
 यस्मा अकं सप्तशीर्षाणाम् ८, ५१, ४
 यस्मा ऊमासो अमृता १, १६६, ३
 यस्मादिन्द्राव् बृहतः २, १६, २
 यस्मादते न सिध्यति १, १८, ७
 यस्माद्रेजन्त कृष्टयः ८, १०३, ३; साम. १५१६
 यस्मात्त कृते विजयन्ते २, १२, ९; अथर्व. २०, ३४, ९
 यस्मिन्देवा मन्मनि १०, १२, ८; अथर्व. १८, १, ३६
 यस्मिन्देवा विदये १०, १२, ७; अथर्व. १८, १, ३५
 यस्मिन्निश्वा ऋषभासः १०, ९१, १४; वा. य. २०, ७८;
 तै. आ. १, ४, २, २
 यस्मिन्नुक्थानि रण्यति ८, १६, २; अथर्व. २०, ४४, २
 यस्मिन्वयं दक्षिमा १०, ४२, ६; अथर्व. २०, ८९, ६
 यस्मिन्निश्वा अधि श्रियो ८, ९२, २०; साम. ७२३; अथर्व.
 २०, ११०, २
 यस्मिन्निश्वाणि कात्या चक्रे ८, ४१, ६
 यस्मिन्निश्वाणि सुवनानि ७, १०१, ४
 यस्मिन्निश्वाश्चर्यणयः ८, २, ३३
 यस्मिन्नुक्ते मध्वदः सुपर्णा १, १६४, २२; अथर्व. ९, ९, २१
 यस्मिन्नुक्ते सुपर्णा १०, १३५, १; तै. आ. ६, ५, ३

यस्यै त्वं वसो दानाय मंहसे ८, ५२, ६
 यस्यै त्वं वसो दानाय विश्वसि ८, ५१, ६
 यस्यै त्वं सुकृते जातवेदः ५, ४, ११; तै. सं. १, ४, ४६, १
 यस्यै त्वं सुव्रतविणो १, ९४, १५; नि. ११, २४
 यस्यै त्वमायजसे १, ९४, २; नि. ४, २५
 यस्यै त्वं मघवस्मिन् ८, ५२, ८
 यस्यै धातुयुद्धा मत्वाय ३, ३०, ७
 यस्यै पुत्रासो अद्विते १०, १८५, ३; वा. य. ३, ३३
 यस्य गा अन्तरदमनो ६, ४३, ३
 यस्य गावावक्षा ६, २७, ७
 यस्य तीव्रसूतं मदं ६, ४३, २
 यस्य ते अग्ने अन्ये अग्नय ८, १९, ३३
 यस्य ते युक्त्वपयः ९, ६६, ३०
 यस्य ते नृ चिदादिशं ८, ९३, ११
 यस्य ते पीत्वा वृषभो ९, १०८, २; साम. ६९३
 यस्य ते वृषन्तस्त्रये १, १३८, ३
 यस्य ते मर्था रसं ९, ६५, १५
 यस्य ते महिना महः ८, ६८, ३; साम. १७७३
 यस्य ते विश्वमानुषो ८, ४५, ४२; साम. १०७१, अथर्व.
 २०, ४३, ३
 यस्य ते विश्वा सुवनानि केतुना १०, ३७, ९
 यस्य ते स्वाहु सख्यं ८, ६८, ११
 यस्य त्वच्छम्बरं मदे ६, ४३, १; साम. ३९२
 यस्य त्वत्ते महिमानं १०, ११२, ४
 यस्य त्वन्महिषं वाताग्न्यम् १०, २६, २
 यस्य त्रिधात्ववृत्तं ८, १०२, १४; साम. १५७१
 यस्य त्री पूर्णा मधुना १, १५४, ४
 यस्य त्वमग्ने अघ्वरम् ४, २, १०
 यस्य त्वमिन्द्र स्तोमेभु ८, ५२, ४
 यस्य त्वसूध्वो अघ्वराय ८, १९, १०
 यस्य दूतो असि क्षवे १, ७४, ४
 यस्य द्यावापृथिवी पौंस्यं १, १०१, ३
 यस्य द्विर्हंसो बृहत् ८, १५, २; अथर्व. २०, ६१, ५; ६२, ९
 यस्य न इन्द्रः पिबाद्यस्य ९, १०८, १४; साम. १०९७
 यस्य प्रयागमन्वन्य ५, ८१, ३; वा. य. ११, ६; तै. सं.
 ४, १, १, २
 यस्य प्रसादसो गिर १०, ३३, ६
 यस्य मन्दातो अन्धसो ६, ४३, ४
 यस्य मा परुषाः शतं ५, २७, ५
 यस्य मा हरितो रये १०, ३३, ५
 यस्य वर्णं मधुञ्जुतं ९, ६५, ८

यस्य वा यूयं प्रति वाजिनो ८, २०, १६
 यस्य वायोसि व्रतवत् ६, ४५, ३२
 यस्य विश्वानि हस्तयोः पञ्च १, १७६, ३
 यस्य विश्वानि हस्तयोः ६, ४५, ८
 यस्य व्रते पृथिवी नज्जमीति ५, ८३, ५
 यस्य शर्मन्तुषु विश्वे जनासः ७, ६, ६
 यस्य शश्वत्पविर्वा इन्द्र १०, ११२, ५
 यस्य श्रवो रोदसी ७, १८, २४
 यस्य श्वेता विचक्षणा ८, ४१, ९
 यस्य संस्थं न वृषवते १, ५, ४; अथर्व. २०, ६९, २
 यस्या अनन्तो अहतः ६, ६१, ८
 यस्यामिर्वपुर्गृहे ८, १९, ११
 यस्याजज्ञं शवसा १, १००, १४
 यस्याजुषमस्त्रिनः ८, ७५, १४; तै. सं. २, ६, ११, ३
 यस्या देवा उपस्थं व्रता ८, ९४, २
 यस्यानक्षा दुहिता १०, २७, ११
 यस्यानासः सूर्यस्येव यामः १, १००, २
 यस्यानुना गभीरा ८, १६, ४
 यस्यामितानि वीर्या ८, २४, २१; अथर्व. २०, ६५, ३
 यस्यायं विश्व आयो ८, ५१, १; साम. १६०९; वा. य. ३३, ८९
 यस्या रुहन्तो अर्चयः १, ४८, १३
 यस्यावधीत्पितरं ५, ३४, ४
 यस्याश्वासः प्रदिशि २, १२, ७; अथर्व. २०, ३४, ७
 यस्याक्ष्वाकुरुष व्रते १०, ६०, ४
 यस्यामे हिमवन्तो १०, १२१, ४; अथर्व. २, ५; वा. य.
 २५, १२; तै. सं. ४, १, ८, ४
 यस्याौषधीः प्रसर्पेया १०, ९७, १२; वा. य. १२, ८६
 या आपो दिव्या उत वा ७, ४९, २
 या इन्द्र प्रस्वस्वासा ८, ६, २०
 या इन्द्र सुज आभरः ८, ९७, १; साम. २५४; अथर्व.
 २०, ५५, २
 या ओषधीः पूर्वा जाताः १०, ९७, १; वा. य. १२, ७५;
 तै. सं. ४, २, ६, १; नि. ९, २८
 या ओषधीः सोमराज्ञीर्विन्दिताः १०, ९७, १८; अथर्व.
 ६, ९६, १; वा. य. १२, ९२; तै. सं. ४, २, ६, ४
 या ओषधीः सोमराज्ञीर्विन्दिताः १०, ९७, १९; वा. य.
 १२, ९३; तै. सं. ४, २, ६, ४
 याः प्रवतो निवता ७, ५०, ४
 याः फलिनीर्या १०, ९७, १५; वा. य. १२, ८९; तै. सं.
 ४, २, ६, ४
 याः सरूपा विरूपाः १०, १६९, २; तै. सं. ७, ४, १७, १

याः सूर्यो रश्मिभिरातवान् ७, ४७, ४
 या गुह्यार्थां सिनीवाली २, ३२, ८
 या गोमतीरूपसः सर्ववीरा १, १३३, १८
 या गौर्वर्तनि पर्येति १०, ६५, ६
 या जामयो वृष्ण इच्छन्ति ३, ५७, ३
 या त ऊतिरभिवहन् ६, ४५, १४
 या त ऊतिरवमा ६, २५, १
 या तं च्छर्दिष्या उत नः परः ८, ९, ११; अथर्व
 २०, १४१, १
 याति देवः प्रवता १, ३५, ३
 या ते अग्ने पर्वतस्येव ३, ५७, ६
 या ते अष्टा गोओपशा ६, ५२, ९
 या ते काकुत्सुकृता यावरि ६, ४१, २; तै. ब्रा. २, ४, ३, १२
 या ते जिह्वा मधुमती ३, ५७, ५
 या ते दिष्टुद्वसृष्टा ७, ४६, ३; नि. १०, ७
 या ते धामानि दिवि १, ९१, ४; तै. सं. २, ३, १४, १;
 तै. ब्रा. २, ८, ३, २
 या ते धामानि परमाणि १०, ८१, ५; वा. य. १७, २१;
 तै. सं. ४, ६, २, ५
 या ते धामानि हविषा १, ९१, १९; वा. य. ४, ३७; तै. सं.
 १, २, १०, १
 या ते भीमान्यायुधा ९, ६१, ३०; साम. ७८०
 या दम्पती समनसा ८, ३२, ५
 या दृक्षा सिन्धुमातरा १, ४६, २; साम. १७२९
 यादगेव ददते तारुच्यते ५, ४४, ६
 या देवेषु तन्वमैरयन्त १०, १६९, ३; तै. सं. ७, ४, १७, १
 याद्राध्यं वरुणो २, ३८, ८
 या धर्तारा रजसो रोचनस्यो ५, ६९, ४
 या धारयन्त देवाः ७, ६६, २; तै. ब्रा. २, ४, ६, ४
 या नः पीपरवक्षिना १, ४६, ६
 याँ आभजो मरुत ३, ३५, ९
 यानि स्थानानि अश्विना ७, ७०, ३
 यानीन्द्राक्षी चक्रधुर्योधि १, १०८, ५
 या नु श्वेताववो दिव ८, ४०, ८
 याँ स्वा दिवो दुहितवर्धय ७, ७७, ६
 यात्रायै मर्तोन्सुषुद्रो १, ७३, ८
 यान्वो नरो देवयन्तो ३, ८, ६
 या घृतनासु दुष्टरा ५, ८६, ८
 याभिः कण्वमभिष्टिभिः १, ४७, ५
 याभिः कण्वं मेधातिथिं ८, ८, २०
 याभिः कृत्स्माकुलेवं १, ११२, २३

॥ ११९

याभिः कृशानुमसने १, ११२, २१
 याभिः पक्थमवथो ८, २२, २०
 याभिः पठवो जठरस्य १, ११२, १७
 याभिः पक्षीर्विमदाय १, ११२, १९
 याभिः परिष्मा तनवस्य १, ११२, ४
 याभिः शचीभिर्वृषणा १, ११२, ८
 याभिः शचीभिश्चमसौ ३, ६०, २
 याभिः शताती भवथो १, ११२, २०
 याभिः शुचन्ति घनसां १, ११२, ७
 याभिः सिन्धुमवथ याभिः ८, २०, २४
 याभिः सिन्धुं मधुमन्तं १, ११२, ९
 याभिः सुदानू औशिजाय १, ११२, ११
 याभिः सूर्यं परियाथः १, ११२, १३
 याभिः सोमो मोदते १०, ३०, ५
 याभिरंगिरो मनसा १, ११२, १८
 याभिरन्तकं जलमानस्य १, ११२, ६
 याभिरंगिरो गोषुयुधं १, ११२, २२
 याभिरनरा व्रसदस्युं ८, ८, २१
 याभिरनरा शयवे याभिः १, ११२, १६
 याभिरमहामतिथिन् १, ११२, १४
 याभिरवन्न विपिपानं १, ११२, १५
 याभिरिद्विपलां घनसां १, ११२, २०
 याभीरसां क्षोदसो १, ११२, १२
 याभी रेभं निवृत्तं १, ११२, ५
 यामं वेष्टाः शुभाशोभिष्ठाः ७, ५३, ६
 यामयवो मनुष्यिता १, ८०, १६; नि. १२, ३४
 यां पृथग्ग्राह्योदनीम् ६, ५३, ८
 यां मे धियं मरुत १०, ६४, १२
 या रुचो जातवेदसो १०, १८८, ३
 या वः शर्म १, ८५, १२; तै. सं. १, ५, ११, ५; तै. ब्रा.
 २, ८, ५, ६
 यावत्तरस्तन्यो ७, ९१, ४
 यावदिदं शुचनं विश्व १, १०८, २
 यावन्मातरमुषसो १०, ८८, १९; नि. ७, ३१
 यावच्चद्वेष्टस त्वा ४, ५२, ४
 यावच्चद्वेष्टाः श्रुतपा श्रुतेजाः १, ११३, १२
 यावथा वृक्षं वृक्षं १०, १२७, ६
 या वां शानं नियुतो याः ७, ९१, ६
 या वां सन्ति पुरुष्युदः (० अस्ते ता) ४, ४७, ४
 या वां सन्ति पुरुष्युदः (० इन्द्राग्नी) ६, ६०, ८;
 साम. ९९२

या वां कवा मधुमति १, २२, ३; वा. य. ७, ११; तै. सं.
१, ४, ६, १
या वा ते सन्ति दाक्षुषे ७, ३, ८
याविस्था श्लोकमदिव १, ९३, १७; साम. १७३६
या विश्वातो जनितारा ६, ६९, २
या वीर्याणि प्रथममि १०, ११३, ७
या वृत्रहा परावति ८, ४५, २५
या वो मेघजा मरुतः २, ३३, १३
या वो माया अभिमुहे २, ९७, १६
या भार्वाय माहवाय ६, ४८, १०
याश्चेदं उपशृण्वन्ति १०, ९७, २१; वा. य. १२, ९४; तै. सं.
४, २, ६, ५
यासां राजा वरुणो याति ७, ४९, ३; अथर्व. १, ३३, २;
तै. सं. ५, ६, १, १
यासां तिलः पंचाशतो १, १३३, ४
यासि कुत्सेन सरथं ४, १६, ११; नि. ५, १५
या सुजुग्मिः श्रेणिः सुहो १०, ९५, ६
या सुनीये शौचद्वये ५, ७९, २; साम. १७४१
या सुवाहुः सांगुरिः २, ३२, ७; अथर्व. ७, ४६, २; तै. सं.
३, १, ११, ४
या सुरथा रथीतमोभा १, २२, २
यासु राजा वरुणो यासु ५, ४९, ७
यास्ते धारा मधुस्युतो ९, ६२, ७; साम. २७९
यास्ते पूषन्नावो ६, ५८, ३; तै. ब्रा. २, ५, ५, ५
यास्ते प्रजा अमृतस्य १, ४३, ९
यास्ते राके सुमत्तयः २, ३२, ५; अथर्व. ७, ४८, २; तै. सं.
३, ३, ११, ५
युक्ते अस्तु दक्षिण १, ८२, ५
युक्ता मातासीदुरि दक्षिणाया १, १६४, ९; अथर्व. ९, ९, २
युक्ते ह यद्वां लौग्याय १, १५८, ३
युक्त्वा हि केशिना हरी १, १०, ३; साम. १३४६; वा. य. ८, ३४
युक्त्वा हि त्वं रथासहा ८, २६, २०
युक्त्वा हि देवहूतमो अर्धो ८, ७५, १; वा. य. १३, ३७;
३३, ४; तै. सं. २, ६, ११, १
युक्त्वा हि वाजिनीवती १, ९२, १५; साम. १७३३
युक्त्वा हि वृत्रहन्तम ८, ३, १७; साम. ३०१
युक्त्वा हारुषी रथे १, १४, १२
युगेयुगे विदध्वं युगज्यः ६, ८, ५
युद्ध्वं हारुषी रथे ५, ५६, ६
युजं हि मामकृया आदिवि ५, ३०, ८
युजा कर्मणि जनयन् १०, ५५, ८

युजानो अश्वा वातस्य १०, २२, ४
युजानो हरिता रथे ६, ४७, १९
युजे रथं गवेर्षणं हरिभ्यां ७, २३, ३; अथर्व. २०, १२, ३;
तै. ब्रा. २, ४, १, ३
युजे वां ब्रह्म पूर्णं १०, १३, १; अथर्व. १८, ३, ३९; वा. य.
११, ५; तै. सं. ४, १, १, २
युजते मन उत युजते धियः ५, ८२, १; वा. य. ५, १४;
११, ४; ३७, २; तै. सं. १, २, १३, १; ४, १, १, १;
तै. आ. ४, १, १
युजन्ति मध्वमरुष १, ६, १; साम. १४६८; अथर्व. २०, २६, ४;
४७, १०; ६९, १; वा. य. २३, ५; तै. सं. ७, ४, २०, १
युजन्ति हरी हिरिस्त ८, ९८, ९; साम. ७१२; अथर्व.
२०, १००, ३
युजन्त्यस्य काम्या १, ६, २; साम. १४६९; अथर्व. २०, २६, ५;
४७, ११; ६९, १०; वा. य. २३, ६; तै. सं. ७, ४, २०, १
युजायां रासवं रथे ८, ८५, ७; वा. य. ११, १३
युजा युचसुष वेदेति १, ५३, ७; अथर्व. २०, २१, ७
युधेन्द्रो मङ्गा वरिचक्रार ३, ३४, ७; अथर्व. २०, ११, ७
युध्म सन्तमनवांश्च ८, ९२, ८; साम. १६४३
युध्मस्य ते वृषभस्य ३, ४६, १
युध्मो अनर्वा खजकुत्सम ७, २०, ३
युवक सीरा वि युगा १०, १०१, ३; अथर्व. ३, १७, २;
वा. य. १२, ६८; तै. सं. ४, २, ५, ५; नि. ५, २८
युनसि ते ब्रह्मणा १, ८२, ६
युयूतः सवयसा १, १४४, ३
युयोता शरुमस्मदौ ८, १८, ११
युयोप नामिहपरस्यायो १, १०४, ४
युवं रथेन विमदाय १०, ३९, ७
युवं रथेन विमदाय १०, ३९, ७
युवं रथेन विमदाय १०, ३९, ७
युवं वन्दनं निर्गतं जरण्याया १, ११९, ७
युवं वरो सुवाग्णे ८, २६, २
युवं वज्राणि पीवसा १, १५२, १; तै. ब्रा. २, ८, ६, ६
युवं विप्रस्य जरणां १०, ३९, ८
युवं शक्रा मायाविना १०, २४, ४
युवं श्वायाय रुसतीमदन्तं १, ११७, ८; नि. ६, ६
युवं श्रियमभिरा देवताता ४, ४४, २; अथर्व. २०, १४३, २
युवं श्रीमिदंशिताभिः ६, ६३, ६
युवं श्वेतं पद्व हन्तृजुतं १, ११८, २
युवं श्वेतं पद्वेश्विता १०, ३९, १०
युवं सुरामभिरा १०, १३३, ४; अथर्व. २०, १२५, ४;
वा. य. १०, ३३; २०, ७६; तै. ब्रा. १, ४, २, १

युवं ह कर्म युवमश्विना १०, ४०, ८
 युवं ह गर्भं जगतीषु १, १५७, ५
 युवं ह वर्मं मधुमन्तमन्त्रे १, १८०, ४
 युवं ह सुज्यं युवमश्विना १०, ४०, ७
 युवं ह रंभं वृषणा १०, ३९, ९
 युवं ह स्थो भिषजा १, १५७, ६
 युवं हि ध्मा पुरुषुजेममेघत् ८, ८६, ३
 युवं हि स्थः स्वपेती ९, १९, २; साम. १००१
 युवं ह्यप्तराजाव सीदत् १०, १३२, ७
 युवं ह्यास्त्रं महो रम्युवं १, १२०, ७
 युवं कण्वाय नासत्या ८, ५, २३
 युवं कवी षः पर्यश्विनारयं १०, ४०, ६
 युवं चित्रं ददधुर्मोजनं ७, ७४, २; साम. ७५४
 युवं व्यवानं सनयं १०, ३९, ४; नि. ४, १९
 युवं व्यवानं जरसो मुमुक्तं ७, ७१, ५
 युवं व्यवानमश्विना जरस्तं १, ११७, १३
 युवं तमिन्द्रापवैता १, १३२, ६; वा.य. ८, ५३
 युवं तासां दिव्यस्य १, ११२, ३
 युवं त्रिष्य पर्व्यभिजैः १, ११७, १४
 युवं दक्षं ष्वतत्रता १, १५, ६
 युवं देवा ऋतुना ८, ५७, १
 युवं धेनुं दायवे १, ११८, ८
 युवं नरा स्तुवते ऋणिषाय १, ११७, ७
 युवं नरा स्तुवते पञ्चिषाय १, ११६, ७
 युवं नो येषु वरुणा ५, ६४, ६
 युवमत्यस्याव नक्षथो १, १८०, २
 युवमन्त्रेऽवनीताय तसं १, ११८, ७
 युवमेतं चक्रधुः सिंघुषु छवं १, १८२, ५
 युवमेतानि दिवि १, ९३, ५; तै. सं. २, ३, १४, १; तै. ब्रा. ३, ५, ७, २
 युवं पय उश्वियायामचत् १, १८०, ३
 युवं पेदवे पुरुवारमश्विना १, ११९, १०
 युवं प्रनस्य साधथो महो यत् ३, ३८, ९
 युवं सुज्यं समुद्र आ १०, १४३, ५
 युवं सुज्युमवविद्धं समुद्र ७, ६९, ७; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८
 युवं सुज्यं सुरमाणं १, ११९, ४
 युवं मित्रेयं जनं ५, ६५, ६
 युवं सृगं जागृवांसं ८, ५, ३६
 युवां यज्ञैः प्रथमा १, १५१, ८
 युवां सोमेभिर्देवयन्तो १, १३९, ३
 युवां ह घोषा पर्यश्विनायती १०, ४०, ५

युवां हवन्त उभयास ७, ८३, ६
 युवाकु हि शचीनां १, १७, ४
 युवां गोतमः पुरुमीकहो १, १८३, ५
 युवां चिद्धि ध्माश्विनावतु १, १८०, ८
 युवादत्तस्य धिष्यया ८, २६, १२
 युवानं विश्पतिं कवि ८, ४४, २६
 युवाना पितरा पुनः १, २०, ४
 युवानो रुद्रा अजरा १, ६४, ३
 युवां देवास्त्रय ८, ५७, २
 युवां नरा पश्यमानास ७, ८३, १
 युवाभ्यां वाशिनीवसु ८, ५, ३
 युवाभ्यां देवी धिषणा १, १०९, ४
 युवाभ्यां मित्रावरुणोपमां ५, ६४, ४
 युवामिद्वयवसे पृथ्याय ४, ४१, ७
 युवामिधुसु पृतनासु ७, ८२, ४
 युवामिन्द्राप्ती वसुतो १, १०२, ५
 युवां पूषेवाश्विना १, १८१, ९
 युवां सृगेव वारणा १०, ४०, ४
 युवा स मारुतो गणः ५, ६१, १३
 युवा सुवासाः परिवीत ३, ८, ४; तै. ब्रा. ३, ६, १, ३
 युवो श्रियं परि योषामृणीत ७, ६९, ४; तै. ब्रा. २, ८, ७, ८; नि. ६, ४
 युवो राजांसि सुयमासो १, १८०, १
 युवोरश्विक्केतति ५, ७३, ६
 युवो रथस्य परि चक्रमीयते ८, २२, ४
 युवोरश्विना वपुषे युवा युजं १, ११९, ५
 युवो राष्ट्रं बृहदिन्वतिथौः ७, ८४, २
 युवोरुषा अतु श्रियं १, ४६, १४
 युवोरुषू स्थं हुवे ८, २६, १
 युवोर्कृतं रोदसी ३, ५४, ३
 युवोर्दानाय सुभरा १, ११२, २
 युवोर्गतिं सख्यायास्ते १०, ६१, २५
 युवोर्हि मातादितिः १०, १३२, ६
 युष्माकं स्मा रथौ अलु ५, ५३, ५
 युष्माकं देवा अवसाहनि ७, ५९, २
 युष्माकं बुध्ने अयां १०, ७७, ४
 युष्मादत्तस्य मरुतो विचेत ५, ५४, १३
 युष्मौ उ नक्तं ८, ७, ६
 युष्मे देवा अपि धमसि ८, ४७, ८
 युष्मेधितो मरुतो १, ३९, ८
 युष्मोतो विप्रो मरुतः ७, ५८, ४

युज ऊपु नविष्यथा ८, २०, १९
यूपव्रक्षा उत ये १, १६२, ६; वा. य. २५, २९; तै. सं.
४, ६, ८, २
यूयं रयिं मरुत ५, ५४, १४
यूयं राजानः कञ्चिषणी ८, १९, ३५
यूयं राजानमियं जनाय ५, ५८, ४
यूयं विश्वं परि पाय १०, १२६, ४
यूयं ह रत्नं मघवत्सु धत्थ ७, ३७, २
यूयं हि दधीर्नतुगुग्मिरथैः ४, ५१, ५
यूयं हि हा सुदानव (० अथा चिद्) ८, ८३, ९
यूयं हि हा सुदानव (० कर्ता) ६, ५१, १५
यूयं हि हा सुदानवो रुद्रा ८, ७, १२
यूयं गावो मेदयथा कृतं ६, २८, ६; अथर्व. ४, २१, ६;
तै. ब्रा. २, ८, ८, १२
यूयं तत्सत्यशक्न १, ८६, ९
यूयं देवाः प्रमतिर्युयं २, २९, २
यूयं धृष्टं प्रयुजो न १०, ७७, ५
यूयं न उम्ना मरुतः १, १६६, ६; ६, ३०
यूयमस्मभ्यं धिषणाभ्यः ४, ३६, ८
यूयमस्मान्नयत वर्यो ५, ५५, १०
यूयं मर्तं विपन्यवः ५, ६१, १५
ये अंस्या ये अहुर्याः १, १९१, ७
ये अग्रयो न शोऽशुचिधाना ६, ६६, २
ये अग्निदग्धा ये अनग्निदग्धा १०, १५, १४; अथर्व.
१८, २, ३५; वा. य. १९, ६०
ये अग्नेः परि जहिरे १०, ६२, ६
ये अग्ने चन्द्र ते गिरः ५, १०, ४
ये अग्ने नेरयन्ति ते ५, २०, २
ये अग्निषु ये वाशीषु ५, ५३, ४
ये अवाचरतां १, १६४, १९; अथर्व. ९, ९, १९
ये अश्विना ये पितरा ४, ३४, ९
ये के च उता महिनो ६, ५२, १५
ये राक्षसा मनसा शत्रुमाद ६, ४६, २०; अथर्व. २०, ८३, २
ये गोमन्तं वाजवन्तं सुवीरं ४, ३४, १०
ये च पूर्वं ऋषयो ये ७, २२, ९
ये चाकनन्त चाकनन्त नू ते ५, ३१, १३
ये चार्हन्ति मरुतः सुदानवः ८, २०, १८
ये चित्पूर्वं ऋतसाप १०, १५४, ४; अथर्व. १८, २, १५
ये चिद्धि त्वाष्टवयः पूर्वं १, ४८, १४
ये चिद्धि पूर्वं ऋतसाप १, ७९, २
ये चिद्धि सृष्टुवन्धव ८, १८, २२

ये चेह पितरो ये च १०, १५, १३; वा. य. १९, ६७
ये तामृषुर्देवता १०, १५, ९; अथर्व. १८, ३, ४७;
तै. ब्रा. २, ६, १६, २; नि. ६, १४
ये ते त्रिरहन्सवितः ४, ५४, ६
ये ते पन्थाः सवितः पूषांसः १, ३५, ११; वा. य. ३४, २७;
तै. सं. ७, ५, २४, १
ये ते पवित्रमूर्त्यो २, ६१, ५; साम. ७८८
ये ते विप्र ब्रह्मकृतः १०, ५०, ७
ये ते वृषणो वृषभास इन्द्र १, १७७, २
ये ते शुक्रासः शुचयः शुचि ६, ६, ४
ये ते शुष्मं ये त्रिषीमवधैर्न ३, ३२, ३
ये ते सन्ति दशमिनः ८, १, ९
ये ते सरस्य ऊर्मयो ७, ९६, ५; तै. सं. ३, १, ११, ३; नि. १०, २४
ये त्रिशति त्रयस्परो ८, २८, १
ये त्वा देवोश्चिकं मन्ये १, १९०, ५; नि. ४, २५
ये त्वाभिन्द न तुष्टुः ८, ६, १२; साम. १५०२; अथर्व.
२०, ११५, ३
ये त्वाहिह्वे मघवन् ३, ४७, ४; वा. य. ३३, ६३; तै. ब्रा.
३, २०
ये देवानां यज्ञिया यज्ञिया ७, ३५, १५; अथर्व. १९, ११, ५
ये देवास इह स्थन विश्वे ८, ३०, ४
ये देवासो अभवता सुकृता ४, ३५, ८
ये देवासो दिव्येकादश १, १३९, ११; वा. य. ७, १९;
तै. सं. १, ४, १०, १
ये द्रप्सा हव रोदसी ८, ७, १६
ये नः पूर्वं पितरः सोम्यासो १०, १५, ८; अथर्व. १८, ३, ४६;
वा. य. १९, ५१
ये नः सपत्ना अप ते १०, १२८, ९; अथर्व. ५, ३, १०;
वा. य. ३४, ४६; तै. सं. ४, ७, १४, ४
येन चष्टे वरुणो मित्रो अर्यमा ८, १९, १६
येन ज्योतीष्यायवे ८, १५, ५; साम. ८८१; अथर्व. २०, ६१, २
येन तोकाय तनयाय धाम्यं ५, ५३, १३
येन दीर्घं मरुतः १, १६६, १४
येन द्यौरुषा पृथिवी १०, १२१, ५; अथर्व. ४, २, ४;
वा. य. ३२, ६; तै. सं. ४, १, ८, ५
येन मानासश्चितयन्त उक्षाः १, १७१, ५
येन वंसा मृतनासु शर्धतः ८, ६०, १२
येन वृद्धो न शक्न ६, ४४, ३
येन सिन्धुं महारियो ८, १२, ३; अथर्व. २०, ६३, ९
येन सूर्यं ज्योतिषा १०, ३७, ४
ये नाकस्यापि रोचने १, १९, ६

- येना दशगवमश्रिणु ८, १२, २; अथर्व. २०, ६३, ८
 येना नवगवो दध्यङ्कु ९, १०८, ४; साम. १३९
 येना पावक चक्षसा १, ५०, ६; साम. ६३७; अथर्व.
 १३, २, २१; २०, ४७, १८; वा. य. ३३, ३२;
 नि. १२, २२-२५
 येनाव तुर्वशं यहुं ८, ७, १८
 येना समुद्रमसृजो ८, ३, १०; अथर्व. २०, ९, ४; ४९, ७
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (१० ... असपत्नः ।) १०, १७४, ४
 येनेन्द्रो हविषा कृत्वी (१० असपत्नः ।) १०, १५९, ४
 येनेमा विश्वा चयवना २, १२, ४; अथर्व. २०, ३४, ४
 ये पाकशालं विहरन्त पृवेः ७, १०४, ९; अथर्व. ८, ४, ९
 ये पातयन्ते अग्रमभिर्गिरी ८, ४६, १८
 ये पायवो मामतेयं १, १४७, ३; ४, ४, १३; तै. सं.
 १, २, १४, ५
 ये प्रवर्तोभिर्कृष्टिभिः १, ३७, २
 येभिः सूर्यसुषसं भन्दसानः ६, १७, ५
 येमिलिभेः परावतो ८, ५, ८
 येभ्यो माता मधुमत् १०, ६३, ३
 येभ्यो होत्रां प्रथमां १०, ६३, ७
 ये महो रजसो विदुः १, १९, ३
 ये मूर्धनः क्षितीनां ८, ६७, १३
 ये मे पञ्चाशत् ददुः ५, १८, ५; तै. ब्रा. २, ७, ५, २
 ये यजत्रा य ईक्ष्वाः १, १४, ८
 ये यज्ञेन दक्षिण्या समक्ताः १०, ६२, १
 ये युध्यन्ते प्रधनेषु १०, १५४, ३; अथर्व. १८, २, १७;
 तै. आ. ६, ३, २
 ये राधांसि ददत्यश्वा ७, १६, १०
 ये वधश्चन्द्रं वहतुं १०, ८५, ३१; अथर्व. १४, २, १०
 ये वालिनं परिपश्यन्ति १, १६२, १२; वा. य. २५, ३५,
 तै. सं. ४, ६, ९, १
 ये वां दंशस्यन्धिना ८, ९, ३; अथर्व. २०, १३९, ३
 ये वायव इन्द्रमादनास ७, ९२, ४
 ये वाङ्मघन्त पार्थिवा ५, ५२, ७
 ये वृक्णासो अधि क्षमि ३, ८, ७
 ये ह्युआ गोरवर्षसः १, १९, ५
 येषां श्रियाधि रोदसी ५, ६१, १२
 येषामग्नेषु वृथिवी १, ३७, ८
 येषामर्णो न सप्रथो ८, २०, १३
 येषामावाध क्रमिमय ८, २३, ३
 येषामिला घृतहस्ता ७, १६, ८
 ये सत्यासो हविरवो १०, १५, १०; अथर्व. १८, ३, ४८

- ये सवितुः सत्यसवस्य १०, ३६, १३; तै. ब्रा. २, ८, ६, ४
 ये सोमासः परावति (०) ये वावः ९, ६५, २२; साम. ११६३
 ये सोमासः परावति (०) सर्वास्मां ८, ९३, ६; अथर्व.
 २०, ११२, ३
 ये स्तोत्रभ्यो गोअमाय २, १, १६; २, १३
 ये स्या मनोर्यज्ञियास्ते १०, ३६, १०
 ये ह स्ये ते सहमाना ४, ६, १०
 ये हरी मेघयोक्था मदन्तः ४, ३३, १०
 यो अग्निं हव्यदातिभिः ८, १९, १३
 यो अग्निः कव्यवाहनः १०, १६, ११; वा. य. १९, ६५
 यो अग्निः सस्यास्त्रविशे १०, १६, १०; अथर्व. १२, २, ७
 यो अग्निः ससमानुषः ८, ३९, ८
 यो अग्निं तन्वो दमे ८, ४४, १५
 यो अग्निं देववीतये १, १२, ९; साम. ८४६
 यो अग्नीषोमा हविषा १, ९३, ८; तै. ब्रा. २, ८, ७, ९
 यो अत्य ह्य सृज्यते १, ४३, १
 यो अदधाज्योतिषि १०, ५४, ६
 यो अद्विभित्थयमा कृता ६, ७३, १; अथर्व. २०, ९०, १
 यो अश्वरेषु शन्तम १, ७७, २
 यो अनिधमो दीदयत् १०, ३०, ४; अथर्व. १४, १, ३७;
 नि. १०, १९
 यो अपाचीते तमसि ७, ६, ४
 यो अप्सु चन्द्रमा हव ८, ८२, ८
 यो अप्सा शुचिना दैव्येन २, ३५, ८
 यो अर्यो मर्तमोजनं १, ८१, ६
 यो अश्वस्य दक्षिणाग्नो ४, ३९, ३
 यो अश्वानां यो गवां गोपति १, १०१, ४; नि. ५, १५
 यो अश्वेभिवैहते ८, ४६, २६
 यो अर्यमा अन्नं तुषु १०, ७९, ५
 यो अर्ये भ्रंस उत वाय ५, ३४, ३; नि. ६, १९
 यो अर्ये हविषाविधन् ६, ५४, ४
 यो अर्ये हव्यदातिभिः ८, २३, २१
 यो अर्ये हव्यैर्वृत २, २६, ४
 यो अस्य पारे रजसः १०, १८७, ५; अथर्व. ६, ३४, ५
 योगक्षेमं व आदायाहं १०, १६६, ५
 यो गर्भमोषवीनां ७, १०२, २; तै. ब्रा. २, ४, ५, ६;
 तै. आ. १, २९, १
 यो गुणवामिदासिथापिः ६, ४५, १७
 योगे-योगे तवस्तरं १, ३०, ७; साम. १६३; ७४३; अथर्व.
 २०, २६, १; वा. य. ११, १४; तै. सं. ४, १, २, १
 यो जनात्मद्विषां हवा १०, ६०, ३

यो जागार तमृचः ५, ४४, १४; साम. १८२६
 यो जात एव प्रथमो २, १२, १; अथर्व. २०, ३४, १;
 तै. सं. १. ७, १३, २; नि. ३, २१; १०, १०
 यो जिनाति न जीयते ९, ५५, ४; साम. ९७८
 यो दध्नेभिर्दधो यश्च १०, ३८, ४
 यो दुष्टो विश्ववारः श्रवाय ८, ४६, ९
 यो देवो देवतमो ४, २२, ३
 यो देहो अनमयदधत्तैः ७, ६, ५; तै. ब्रा. २, ४, ७, ९
 योद्धासि क्रन्वा शवसो ८, ८८, ४
 यो धर्ता सुवनानां ८, ४१, ५
 यो धारवा पावकया २, १०१, २; साम. ६९८
 यो घृषितो योऽबुधो ८, ३३, ६
 यो न आगो अभ्येनो मराति ५, ३, ७
 यो न हवमिदं पुरा ८, २१, ९; साम. ४००; अथर्व.
 २०, १४, ३; ६२, ३
 यो न इन्द्रः पितरो ह्यसुपीतः ८, ४८, १२
 यो न इन्द्राभितो जनो १०, १३३, ४
 यो न इन्द्राभिदासति १०, १३३, ५; अथर्व. ६, ६, ३
 यो नः कश्चिद्विषति ८, १८, १३
 यो नः पिता जनिता यो १०, ८२, ३; अथर्व. २, १, ३;
 वा. य. १७, २७; तै. सं. ४, ६, २, १; तै. आ.
 १०, १, ४
 यो नः पूषन्नवो वृकः १, ४२, २
 यो नः शश्वत्पुराविधा ८, ८० २
 यो नः समुत्थ उत २, ३०, ९
 यो नः समुत्थो अभिदासति ६, ५, ४
 यो नः स्त्रो अरणो यश्च ६, ७५, १९; साम. १८७२
 यो नस्त्वान्यनमन् २, २४, २
 यो नार्मरं सहवसुं २, १३, ८
 योनिमेक आ ससाद् ८, २९, २
 योनिष्ठ इन्द्र निषदे १, १०४, १; नि. १, १७
 योनिष्ठ इन्द्र सवने ७, २४, १; साम. ३१४
 यो नो अग्ने अरिवाँ १, १४७, ४
 यो नो अग्ने हुरेव आ ६, १६, ३१
 यो नो अग्नेऽभिदासति १, ७९, ११
 यो नो दाता वसुनां ८, ५१, ५
 यो नो दाता स नः पिता ८, ५२, ५
 यो नो दास आर्यो वा १०, ३८, ३
 यो नो देवः परावतः ८, १२, ६
 यो नो मरुतो अभि दुर्हणायुः ७, ५९, ८; अथर्व. ७, ७७, २;
 तै. सं. ४, ३, १३, ३

यो नो मरुतो वृकताति २, ३४, ९
 यो नो रसं दिपसति पित्वो ७, १०४, १०; अथर्व. ८, ४, १०
 यो ब्रह्मणे सुमतिमायजाते ७, ६०, ११
 यो आमुभिर्विभावा १०, ६, २
 यो भूयिष्ठे नासत्याभ्यां ५, ७७, ४
 यो भोजनं च दधसे २, १३३, ६
 यो म इति प्रवोचति ५, २७, ४
 यो म इमं चिदु स्मना ८, ४६, २७
 यो मत्स्येष्वमृत ऋतावा ४, २, १
 यो मा पाकेन मनसा चरन्तं ७, १०४, ८; अथर्व. ८, ४, ८
 यो मायातुं यातुयानेत्याह ७, १०४, १६; अथर्व. ८, ४, १६
 यो मित्राय वरुणायोविधत् १, १३६, ५
 यो मृळ्याति चक्रुषे चिदा ७, ८७, ७
 यो मे घेनूनां शतं ५, ६१, १०
 यो मे राजन्युज्यो वा २, २८, १०
 यो मे शता च विंशति च ५, २७, २
 यो मे हिरण्यसंघसो ८, ५, ३८
 यो यज्ञाति यजात इह ८, ३१, १
 यो यज्ञस्य प्रसाधनः १०, ५७, २; अथर्व. १३, १, ६०
 यो यज्ञो विश्वतस्तनुभिः १०, १३०, १
 यो रक्षांसि निजुर्वति १०, १८७, ३; अथर्व. ६, ३४, २
 यो रक्षांसि विममे पार्थिवानि ६, ४९, १३
 यो रक्षस्य चोदिता २, १२, ६; अथर्व. २०, ३४, ६
 यो रथिवो रथिन्तमो ६, ४४, १; साम. ३५१
 यो राजस्य ऋतविभ्यो २, २७, १२
 यो राजा चर्षणीनां याता ८, ७०, १; साम. १७३; ९३३;
 अथर्व. २०, ९२, १६; १०५, ४
 यो रायो अवनिर्महान् (०। तमिन्द्रम्) ८, ३२, १३
 यो रायो अवनिर्महान् (०। तस्मा इन्द्राय) १, ४, १०
 अथर्व. २०, ६८, १०
 यो रेवान्यो अमीवहा १, १८, २; वा. य. ३, २९;
 नि. ३, २१
 यो रोहितो वाजिनो ५, ३६, ६
 यो वः शिवतमो रसः १०, ९, २; साम. १८३८; अथर्व.
 १, ५, २; वा. य. ११, ५१; ३६, १५; तै. सं.
 ४, १, ५, १; ७, ४, १९, ४; तै. आ. ४, ४२, ४;
 १०, १, ११
 यो वः सुनोत्यभिपित्वे ४, ३५, ६
 यो वः सेनानीर्महतो १०, ३४, २२
 योऽवरे वृजने विश्वयाविस्तु २, २४, ११
 यो वधेन ओषधीनां यो अपाः ७, १०१, २

यो वां यज्ञेभिरावृतो ८, २६, १३
 यो वां यज्ञैः शशमानो १, १५१, ७; नि. ६, ८
 यो वां यज्ञो नासत्या ७, ७०, ६
 यो वां रजोऽस्यस्थिना ८, २६, १३
 यो वां रथो नृपती अस्ति वो ७, ७१, ४
 यो वाघते ददाति सुवृत् १, ४०, ४
 यो वां गतं मनसा ७, ६४, ४
 यो वाचा विवाचो १०, २३, ५; अथर्व. २०, ७३, ६
 यो वां नासत्याष्टुपि ८, ८, १५
 यो वामश्विना मनसो १, ११७, २
 यो वामुरुव्यचक्ष्मं ८, २६, १४
 यो वामुजवे कमणाया ७, ७०, ३
 यो वां परिष्मा सुवृत् १०, ३९, १
 यो विश्वतः सुप्रतीकः १, १४, ७; नि. ३, ११
 यो विश्वस्य जगतः १, १०१, ५
 यो विश्वा दयते वसु ८, १०३, ६; साम. ४४, १५८३
 यो विश्वान्यभि व्रता ८, ३२, २८
 यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पर्वद्) १०, १८७, ४;
 अथर्व. ६, ३४, ४
 यो विश्वाभि विपश्यति (०। स नः पूषा) ३, ६२, ९
 यो वृत्राय सिनमन्ना २, ३०, २
 यो वेदिष्ठो अव्यथिषु ८, २, २४
 यो वो देवा घृतस्तुना ६, ५२, ८
 यो वो वृताभ्यो अकृणोद् १०, ३०, ७
 यो व्यसं जाह्नवाणेन १, १०१, २
 यो व्यतीरफाणयत् ८, ६२, १३; अथर्व. २०, ९२, १०
 यो हत्वाहिमरिणात् २, १२, ३; अथर्व. २०, ३४, ३
 यो ह वां मधुनो दतिः ८, ५, १२
 यो हव्यान्यैरयता मनुहितः ८, १९, २४
 यो ह स्य वां रथिरा ७, ६९, ५; तै. सं. २, ८, ७, ८
 यो होता सीतप्रथमो १०, ८८, ४; नि. ५, ३
 यो ते श्वानो यम रक्षितारो १०, १४, ११; अथर्व. १८, २, १२;
 तै. आ. ६, ३, १

रक्षा णो अग्ने तव ४, ३, १४
 रक्षा सु नो अरुह्यः २, २९, ५
 रक्षोहणं वाजिनमा जिघमिं १०, ८७, १; अथर्व. ८, ३, १;
 तै. सं. १, २, १४, ६
 रक्षोहा विश्वचर्षणिः ९, १, २; साम. ६९०; वा. य. २६, २६
 रण्वः संदष्टौ पितृभ्याम् १०, ६४, ११
 रथं यान्तं कुह १०, ४०, १

रथं युजते मरुतः जुमे ५, ६३, ५; तै. आ. २, ४, ५, ३;
 नि. ४, १९
 रथं ये चक्रुः सुवृत् नरोष्ठ ४, ३३, ८
 रथं ये चक्रुः सुवृत् सुचेतसो ४, ३६, २
 रथं वामनुगायसं ८, ५, ३४
 रथं हिरण्यवन्धुरं हिरण्याभीशुम् ८, ५, २८
 रथं हिरण्यवन्धुरं हृन्द्वायू ४, ४६, ४
 रथं तु माहृतं वयं ५, ५६, ८; नि. ११, ५०
 रथवाहनं हविरस्य ६, ७५, ८; वा. य. २९, ४५; तै. सं.
 ४, ६, ६, ३
 रथानां न येऽराः १०, ७८, ४
 रथाय नावसुतनो १, १४०, १२
 रथिरासो हरथो ये ते अस्ति ८, ५०, ८
 रथीतमं कपर्दिनं ६, ५५, २
 रथीव कलायाश्वाँ ५, ८३, ३
 रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः ६, ७५, ६; वा. य. २९, ४३; तै. सं.
 ४, ६, ६, २; नि. ९, १६

रथेन पृथुपाजसा ४, ४६, ५
 रथेष्टायाध्वयेवः ८, ४, १३
 रथो न यातः शिक्किभिः १, १४१, ८
 रथो यो वां त्रिवन्धुरो ८, २२, ५
 रदत्यथो वरुणः सूर्याय ७, ८७, १
 रपक्कविनिन्द्राकंसातो १, १७४, ७
 रपद्वन्धवीरण्या १०, ११, २; अथर्व. १८, १, १२
 रमध्वं मे वचसे सोम्याय ३, ३३, ५; नि. २, २५
 रथिं सुक्षत्रं स्वपत्यं १, ११६, १९
 रथिं दिवो दुहितरो ४, ५१, १०
 रथिं नक्षित्रमश्विनं ९, ४, १०; साम. १०५६
 रथिनं चित्रा स्रो १, ६६, १
 रथिनं यः पितृवित्तो १, ७३, १
 ररे हव्यं मतिभिर्नयिष्यानां ७, ३९, ६
 रदमीरिव यच्छतमध्वरौ ८, ३५, २१
 रसं ते मित्रो अर्थमा ९, ६४, २४; साम. १०७८
 रसाद्यः पयसा पिबन्मान २, ९७, १४; साम. ८०७
 राकामहं सुहवां सुष्टुती हुवे २, ३२, ४; अथर्व. ७, ४८, १;
 तै. सं. ३, ३, ११, ५; नि. ११, ३१
 राजन्तमध्वराणां १, १, ८; वा. य. ३, २३; तै. सं.
 १, ५, ६, २
 राजानावनभिद्रुहा २, ४१, ५; साम. ९११
 राजानो न प्रवास्तितभिः ९, १०, ३; साम. ११२१
 राजा मेघाभिरियते २, ६५, १६; साम. ८३३

राजा राष्ट्रानां पेशो नदीनां ७, ३४, ११
 राजा समुद्रं नद्यो ९, ८६, ८
 राजा सिन्धूनामवालिष्ठ ९, ८९, २
 राजा सिन्धूनां पवते पतिः ९, ८६, ३३
 राजेव हि जनिभिः ७, १८, २
 राजो जु ते वरुणस्य १, ९१, ३; ९, ८८, ८
 रातिं यद्दामरक्षसं हवामहे ८, १०१, ८
 रात्रीभिररुमा अहभिः १०, १०, ९; अथर्व. १८, १, १०
 रात्री व्यस्यदायी १०, १२७, १; तै. ब्रा. २, ४, ६, १०
 रायः समुद्रांश्चतुरो ९, ३३, ६; साम. ८७१
 रायस्कामो वज्रहस्तं ७, ३२, ३
 रायस्सुधिं स्वधावो १, २६, १२
 राया वयं ससवांसो ४, ४२, १०; वा. य. ७, १०
 राया हिरण्यथा मतिः ७, ६६, ८; साम. १०६८
 राये जु यं जज्ञतु रोदसी मे ७, ९०, ३; वा. य. २७, २४;
 तै. ब्रा. २, ८, १, १
 रायो धारास्थाघ्णे ६, ५५, ३
 रायो बुध्नः संगमनो वसूनां यज्ञस्य १, ९६, ६
 रायो बुध्नः संगमनो वसूनां विश्वा रूपामिः १०, १३९, ३;
 अथर्व. १०, ८, ४२; वा. य. १२, ६६; तै. सं.
 ४, २, ५, ४
 रारन्धि सवनेषु ७, ४१, ४; अथर्व. २०, २३, ४
 रासि क्षयं रासि मित्र २, ११, १४
 रिशादसः सत्यतीरद्वया ६, ५१, ४
 रुजा दृक्का चिद्रक्षसः ९, ९१, ४
 रुद्रस्य ये मीळ्हुचः सन्ति ७, ६६, ३
 रुद्राणामिति प्रदिवा १, १०१, ७
 रुवति भीमो वृषभः ९, ७०, ७
 रुद्राह्ता रुशती १, ११३, २; साम. १७५०; नि. २, २०
 रूपं रूपं प्रतिरूपो बभूव ६, ४७, १८
 रूपं रूपं भववा बोभवीति ३, ५३, ८
 रैभद्वज्जनुषा पूर्वः १०, ९२, १५
 रेवतीर्नः सयमाद् १, ३०, १३; साम. १५३; १०८४; अथर्व.
 २०, १२२, १; तै. सं. १, ७, १३, ५; २, २, १२, ८;
 ४, १४, ४
 रेवत्यो वधाये १, १५१, ९
 रेवां द्वेदेवत स्तोता ८, १२, ३; साम. १८०४; तै. सं.
 २, २, १२, ८
 रेव्यासीदनुदेयी १०, ८५, ६; अथर्व. १४, १, ७
 रोदसी आ वदता १, ६४, ९
 रोहिण्यावा १, १००, १६

रोहितं मे पाकस्थामा ८, ३, २२
 र्वसगेव पृथयां १०, १०६, ५
 र्वस्व विश्वा वार्याणि ७, १७, ५
 र्वस्वा नो वार्यां पुरु ८, २३, २७
 वक्ष्यन्तीवेदा ६, ७५, ३; वा. य. २९, ४०; तै. सं. ४, ६, ६, १;
 नि. ९, १८
 वचो दीर्घप्रसङ्गानीशे ८, २५, २०
 वचोविद् वाचमुदीरयन्ती ८, १०२, १६
 वच्यन्ते वां ककुहासो १, ४६, ३; साम. १७३०
 वज्रं यश्चक्रे सुहनाय १०, १०५, ७
 वज्रमेको विभक्तिं ८, २९, ४
 वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रं १०, १११, ६
 वज्रा सुनो सहसो ६, १३, ६
 वज्रा हि सुनो अस्य प्रसङ्गा ६, ४, ४; तै. सं. १, ३, १४, ७
 वर्धो वृत्तं भरत १, १६५, ८; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
 वधीदिन्द्रो वरसिखस्य ६, २७, ५
 वधीहिं दस्युं धनिनं धनेन १, ३३, ४
 वधूरियं पतिमिच्छन्त्येति ५, ३७, ३
 वधेन दस्युं प्र हि ५, ४, ६
 वधैर्दुःखांसो अप १, ९४, ९
 वनस्पतिं पवमान ९, ५, १०
 वनस्पतिरवसृजन्मुप २, ३, १०
 वनस्पते रशानया नियुयः १०, ७०, १०; नि. ६, ७
 वनस्पतेऽवसृजोप देवान् ३, ४, १०; ७, २, १०; वा. य.
 २७, २१; तै. सं. ४, १, ८, ३
 वनस्पते वीद्वंगो हि भूयाः ६, ४७, २६; अथर्व. ६, १२५, १;
 वा. य. २९, ५२; तै. सं. ४, ६, ६, ५; नि. २, ५; ९, १२
 वनस्पते शतवहसो ३, ८, ११; तै. सं. १, ३, ५, १
 वनीवानो मम दूतास १०, ४७, ७
 वने न वा यो न्यधापि १०, २९, १; अथर्व. २०, ७६, १;
 नि. ६, २८
 वनेम तद्धोत्रया १, १३२, ७
 वनेम पूर्वोरियो १, ७०, १
 वनेषु जातुर्मतेषु १, ६७, १
 वनेषु व्यंतरिक्षं ततान ५, ८५, २; वा. य. ३१, ३; तै. सं.
 १, २, ८, १
 वनोति हि सुमन् १, १३३, ७; अथर्व. २०, ६७, १
 वन्दस्व मारुतं गणस्य १, ३८, १५
 वन्वत्तवातो अभि ९, ८९, ७
 वपन्ति मरुतो मिह ८, ७, ४
 वपुर्जुं तापिकितुषे ६, ६६, १

वज्रोभिः पुत्रमश्रुवो ४, १९, ९; नि. ३, २०
 वयं वो वृक्षवर्हिषो ८, २७, ७
 वयं शूरभिरस्तुभिः १, ८, ४; अथर्व. २०, ७०, २०
 वयं सोम ज्ञते तव १०, ५७, ६; वा. य. ३, ५६; तै. ब्रा.
 २, ४, २, ७; ३, ७, १४, ३
 वयं हि ते अमममहि १, ३०, २१
 वयं हि त्वा वन्धुममं ८, २१, ४
 वयं हि वां हवामह उक्षपयन्तो ८, २६, ९
 वयं हि वां हवामहे विपन्यवो ८, ८७, ६
 वयः सुपर्णा उप सेदुः १०, ७३, ११; साम. ३१९; तै. ब्रा.
 २, ५, ८, ३; तै. आ. ४, ४२, ३; नि. ४, ३
 वयं व त्वा सुतावन्त ८, ३३, १; साम. २६१; ८६४;
 अथर्व. २०, ५२, १; ५७, १४
 वयं घा ते अपि वमसि ८, ३२, ७; साम. २३०
 वयं घा ते अपूर्व्येन्द्र ८, ६६, ११
 वयं घा ते त्वे हव ८, ६६, १३
 वयं चिद्धि वां जरितारः १, १८०, ७
 वयं जयेम त्वया युजा हृतं १, १०२, ४; अथर्व. ७, ५०, ४
 वयं त इन्द्र स्तोमैः ८, ५४, ८
 वयं त युभिः पुरुहुत सव्यैः ६, १९, १३
 वयं तद्वः सन्नाज ८, २७, २२
 वयं ते अग्न उक्थैर्विधेम ५, ४, ७
 वयं ते अग्न समिधा विधेम ७, १४, २
 वयं ते अथ रमिमा ३, १४, ५; वा. य. १८, ७५
 वयं ते अस्य वृत्रहन् वसो ९, ९८, ५; साम. १२३९
 वयं ते अस्य वृत्रहन् विद्याम ८, २४, ८
 वयं ते अस्यामिन्द्र शुम्भहृत् ६, २६, ८
 वयं ते त इन्द्र ये च देव ७, ३०, ४
 वयं ते त इन्द्र ये च नरः ५, ३३, ५
 वयं ते वय इन्द्र विद्धि २, २०, १
 वयं नाम प्र ब्रवामा वृत्रस्य ४, ५८, २; वा. य. १७, ९०;
 तै. आ. १०, १०, २
 वयमग्ने अर्वाता २, २, १०
 वयमग्ने वज्रयाम त्वोता ५, ३, ६
 वयमद्येन्द्रस्य मेष्टा १, १६७, १०
 वयमिहः सुदानवः ८, ८३, ६
 वयमिन्द्र स्वायवः सखित्वं १०, १३३, ६
 वयमिन्द्र स्वायवोऽभि प्र णोभुमो ७, ३१, ४; साम. १३२;
 अथर्व. २०, १८, ४
 वयमिन्द्र स्वायवो हविष्मन्तो ३, ४१, ७; अथर्व. २०, २३, ७
 वयमिन्द्र त्वे सचा ४, ३२, ४

वयमु त्वा गृहपते जनानां ६, १५, १९; तै. ब्रा. ३, ५, १२, १
 वयमु त्वा तदिदृषो ८, २, १६; साम. १५७, ७१९;
 अथर्व. २०, १८, १
 वयमु त्वा दिवा सुते ८, ६४, ६
 वयमु त्वा पश्यते ६, ५३, १; तै. सं. १, १, १४, २
 वयमु त्वा मपूर्य ८, २१, १; साम. ४०८, ७०८; अथर्व.
 २०, १४, १; ६२, १
 वयमु त्वा शतक्रतो ८, ९२, १२
 वयमेनमिवा शो ८, ६६, ७; साम. २७२; १६९१; अथर्व.
 २०, ९७, १
 वयं मित्रस्यावसि ५, ६५, ५
 वयश्चित्ते पतत्रिणो १, ४९, ३; साम. ३६७
 वया इदमे अमयस्ते १, ५९, १
 वयो न ये श्रेणीः ५, ५९, ७
 वयो न वृक्षं सुपलाशं १०, ४३, ४; अथर्व. २०, १७, ४
 वरा हवेद्वैवतासो हिरण्यैः ५, ६०, ४
 वरिवो धातमो भव ९, १, ३; साम. ६९१
 वरिष्ठे न इन्द्र वन्धुरे ६, ४७, ९
 वरिष्ठो अस्य दक्षिणां ६, ३७, ४
 वरुण वो रिशादसं ५, ६४, १
 वरुणः प्राविता सुवन् १, २३, ६; साम. ७२५; वा. य.
 ३३, ४६
 वरुणो मित्रो अर्थमा ८, २८, २
 वरेये अग्निमातपो ८, ७३, ८
 वर्धन्तीमापः पन्वा १, ६५, ४
 वर्धस्वा सु पुरुहुत ८, १३, २५
 वर्धोग्यं यज्ञ उत ६, २८, ४
 वर्धोग्यं विश्वं मरुतः ६, १७, ११
 वर्धोग्यं पूर्वीः क्षपो १, ७०, ७
 वर्धिष्ठ क्षत्रा उरुचक्षसा ८, १०१, २
 ववक्ष इन्द्रो अभितं ४, १६, ५; अथर्व. २०, ७७, ५
 ववक्षुरस्य केतवो ८, १२, ७
 वव्राजा सीमनवतीः ३, १, ६
 वव्रासो नये स्वजास्तवसः १, १६८, २
 वपद् ते विष्णवासा ७, ९९, ७; १००, ७; साम. १६२७;
 तै. सं. २, २, १२, ४
 वसां राजानं वसतिं ५, २, ६
 वसिष्ठ ह वरुणो ७, ८८, ४
 वसिष्ठामः पितृवत् १०, ६६, १४
 वसिष्ठा हि मियेध्य १, २६, १
 वसुं न चित्रमहसं १०, १२२, १

दसुरजिह्वसुश्रवा ५, २४, २; साम. ११०८; वा. य.
३, २५; १५, ४८; तै. सं. १, ५, ६, ३; ४, ४, ४, ८
वसुर्वसुपतिर्हि कं ८, ४४, २४; तै. सं. १, ४, ४, ६, २
वसुनां वा ऋक्षं १०, ७४, १
वसु रुद्रा पुरुमन्तु १, १५८, १
वसोरिन्द्रं वसुपतिं १, ९, ९; अथर्व. २०, ७२, १५
वसूयां हन्द्वांसि मे पितुः ८, १, ६; साम. २९२
वसूयै ते अक्षे संदृष्टिः ६, १६, २५
वह कृतसिन्द्र यस्मिन् १, १७४, ५
वहन्ति सीमरुणासो ६, ६४, ३
वहन्तु त्वा मनोयुजो ४, ४८, ४
वहन्तु त्वा रथेष्टां ८, ३३, १४
वहिष्ठाभिर्विहरन् ४, १३, ४; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
वाह्निं यथासं विदथस्य १, ६०, १
वाचं सु मिश्रावरुणाविराज ५, ६३, ६; तै. ब्रा. २, ४, ५, ४
वाचमष्टापदीमदं ८, ७६, १२; साम. ९९०; अथर्व.
२०, ४२, १
वाचस्पतिं विश्वकर्माणं १०, ८२, ७; वा. य. ८, ४५; १७, २३;
तै. सं ४, ६, २, ५
वाचो जन्तुः कवीनां ९, ६७, १३
वाजयज्ञिन् नू रथान् २, ८, १
वाजिनीवती सूर्यस्य यो ७, ७५, ५
वाजिन्वमाय सख्ये १०, ११५, ६
वाजी वाजेषु धीयते ३, २७, ८; साम. १४७८
वालेभिर्नां वाजसातां १, ११०, ९
वालेवाजेऽवत वाजिनो नः ७, ३८, ८; वा. य. ९, १८;
२१, ११; तै. सं. १, ७, ८, २; ४, ७, १२, १
वाजेषु सासहिर्भेव ३, ३७, ६; अथर्व. २०, १९, ६
वाजो नु ते शवसस्पत्यन्तं ५, १५, ५
वाजसि वाजिनेना १०, ५६, ३
वात आ वातु मेपजं १०, १८६, १; साम. १८४; १८४०;
तै. ब्रा. २, ४, १, ८; तै. आ. ४, ४२, २; नि.
१०, ३५
वातविषयो मरुतो वर्षनि ५, ५७, ४
वातस्य नु महिमानं १०, १६८, १
वातस्य परमशीलित्वा ५, ५, ७
वातस्य युक्तान्सुषुजश्चिद् ५, ३१, १०
वातस्याश्वो वायोः सखा १०, १३३, ५
वातासो न ये ध्रुवो १०, ७८, ८
वातेवाज्यो नक्षत्रोतिः २, ३९, ५
वातोपधृत इषितो १०, ९१, ७; साम. ९८३

वामं वामं त आदुरे ४, ३०, २४; नि. ६, ३१
वामं नो अस्वयमन् ८, ८३, ४
वाममथ सनितवामस्य ६, ७१, ६; वा. य. ८, ६; तै. सं.
१, ४, २३, १; २, २, १२, २
वामस्य हि प्रचेतसो ८, ८३, ५
वामी वामस्य धृतयः ६, ४८, २०
वाय उक्येभिर्जग्मते १, २, २
वायवा याहि दशैतेमे १, २, १; नि. १०, २
वायवा याहि वीतये ५, ५१, ५
वायविन्द्रश्च चेतथः १, ५१, ५
वायविन्द्रश्च क्षुत्पिणा ४, ४७, ३; साम. १६३०
वायविन्द्रश्च सुन्वत १, २, ६
वायुरसमा उपामन्यत १०, १३६, ७
वायुर्न यो नियुत्वां १, ८८, ३
वायुर्बुद्धं रोहित्वा १, १३४, ३
वायो तव प्रयुचती १, २, ३
वायो याहि शिवा द्विभो ८, २६, ३३
वायो ये ते सहस्रिणो २, ४१, १; वा. य. २७, ३२
वायो शतं हरीणां ४, ४८, ५; तै. सं. २, २, १२, ७
वायो शुक्रो अयासि ते ४, ४७, १; साम. १६२८; वा. य.
२७, ३०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ६
वाणं त्वा यव्याभिः ८, ९८, ८; साम. ७११; अथर्व.
२०, १००, २
वाश्रहत्याय शवसे ३, ३७, १; अथर्व. २०, १९, १; वा. य.
१८, ६८; तै. आ. २, ५, ६, १
वावर्त. एषां राधा १०, ९३, १३
वावसाना विवस्वती १, ४६, १३
वावृधान उप धवि ८, ६, ४०
वावृधानः शवसा भूयांजाः १०, १२०, २; ऐ. आ. १, १२;
साम. १४८४; अथर्व. ५, २, १; २०, १०७, ५
वावृधानस्य ते वयं ८, १४, ६; अथर्व. २०, २७, ६
वावृधानाय त्वयै ७, ४२, ३
वावृधाना क्षुसस्पती ८, ५, ११
वावृधानो मरुतस्तेन्द्रो ८, ७६, ३
वाशीमेत ऋषिमेतो ५, ५७, २
वाशीमेको विभर्ति ८, २९, ३
वाश्रा अपेन्तीन्द्रो ९, १३, ७; साम. ११९३
वाश्वे विष्णुभिर्माति १, ३८, ८; तै. सं. ३, १, ११, ५
वासवसीव वेधसस्त्वं नः ७, ३७, ६
वास्लोपते भुवा स्थूणा ८, १७, १४; साम. २७५
वास्लोपते प्रतरणो ७, ५४, २

वासोऽप्येते प्रति जानीहि ७, ५४, १; तै. सं. ३, ४, १०, १
 वासोऽप्येते रागमया संसदा ७, ५४, ३; तै. सं. ३, ४, १०, १
 वाहिष्ठो वा इहानां ८, २६, १६; नि. ५, १
 वि क्रोडनासो १०, २७, १८
 वि ध त्वावो ऋतजात १, १८३, ६
 विज्ञानो दुरितो पुरु ९, ६२, २; साम. ८३१
 वि चक्रमे पृथिवीमेध ७, १००, ४; तै. ब्रा. २, ४, ३, ५
 वि चिद् वृत्रस्य दोषतो ८, ६, ६; साम. १६५२; अथर्व. २०, १०७, ३

वि चेदुच्छन्त्यध्वना ७, ७२, ४
 वि जनाञ्छयावाः १, ३५, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, २
 वि जयुषा रथ्या या ६, ६२, ७
 वि जानीह्यावां १, ५१, ८
 वि जिहीष्व वनस्पते ५, ७८, ५

विशेषकृदिन्द्र इव १०, ८४, ५; अथर्व. ४, ३१, ५; नि. ६, २९
 विज्योतिषा वृद्धता भाति ५, २, ९; अथर्व. ८, ३, २४;
 तै. सं. १, २, १४, ७; नि. ४, १८

वि तद्युररुण्युमिमरसैः ६, ६५, २
 वि तन्त्रते धियो अस्मा अपां ५, ४७, ६
 वि तर्ज्यन्ते मघवन् ८, १, ४; अथर्व. २०, ८५, ४
 वि तिष्ठध्वं मरुतो ७, १०४, १८; अथर्व. ८, ४, १८
 वि ते वज्रासो अस्थिरन् १, ८०, ८
 वि ते विस्ववातजूतासो ६, ६, ३; तै. सं. ३, ३, ११, १
 विस्वक्षणः सस्यौ चक्रमास ५, ३४, ६
 वि त्वदापो न पर्वतस्य ६, २४, ६; साम. ६८
 वि त्वा ततस्ते मिथुना १, १३१, ३; अथर्व. २०, ७२, २; ७५, १
 वि त्वा नरः पुरुषा १, ७०, १०
 विद्यद्यत्पुर्वं नष्ट ८, ७९, ६
 विद्यद्यमी सरमा ३, ३१, ६; वा. य. ३३, ५९; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०

विद्यन्तीमत्र नरो १, ६७, ४
 विद्या चिन्तु महान्तो ५, ४१, १३
 विद्या दिवो विष्यन्नद्रिमुक्थैः ५, ४५, १
 विद्या देवा अवानां ८, ४७, २
 विद्यानासो जन्मनो ४, ३४, २
 विदुः पृथिव्या दिवो ७, ३४, २; तांज्य ब्रा. १, २, ९
 वि दुर्गा वि द्विषः पुरा १, ४१, ३
 विदुष्टे अस्य वीर्यस्य १, १३१, ४; अथर्व. २०, ७५, २
 विदुष्टे विद्या भुवनानि ४, ४२, ७
 विद्वज्जानि चिद्विदो ६, ४५, २

विद्या ते अमे त्रेवा १०, ४५, २; वा. य. १२, १९; तै. सं. ४, २, २, १

विद्या सखिरस्युष ८, २१, ८; नि. ६, १७
 विद्या हि ते पुरा वयं ८, ७५, १६; तै. सं. २, ६, ११, ४
 विद्या हि त्वा तुविक्रमि ८, ८३, २; साम. ७२९
 विद्या हि त्वा धनंजयं वाजेषु ३, ४२, ६; अथर्व. २०, २४, ६
 विद्या हि त्वा धनंजयमिन्द्र ८, ४५, १३
 विद्या हि त्वा वृषन्तमं १, १०, १०
 विद्या हि यस्ते अद्विवः ८, ९२, १८
 विद्या हि रुद्रियाणां ८, २०, ३
 विद्या ह्यस्य वीरस्य ८, २, २१
 विद्यामादिष्या अवनो २, २७, ५
 वि द्यामेधि रजस्पृष्ट १, ५०, ७; अथर्व. १३, २, २२;
 २०, ४७, १९; नि. १२, २३

विद्युतो ज्योतिः परि ७, ३३, १०
 विद्युदस्ता अभिघातः ८, ७, २५
 विद्युद्व्या मरुत ३, ५४, १३
 विद्युद्व्या पतन्ती १०, ९५, १०; नि. ११, ६६
 विद्युन्महसो नरो ५, ५४, ३
 विद्वां अमे वयुनानि १, ७२, ७
 विद्वांसाविद्वदुरः पृच्छेत् ३, १२०, २
 वि द्वीपानि पापतन् ८, २०, ४
 वि द्वेषांसीनुहि यथेयं ६, १०, ७
 विधुं दद्याण समने १०, ५५, ५; साम. ३२५; १७८२;
 अथर्व. ९, १०, ९; तै. ब्रा. ४, २०, १; नि. १४, १८
 विधेन ते परमे जन्मन्मने २, ९, ३; वा. य. १७, ७५;
 तै. सं. ४, ६, ५, ४
 वि न इन्द्रस्यो जहि १०, १५२, ४; साम. १८६८;
 अथर्व. १, १२, २; वा. य. ८, ४४; १८, ७०;
 तै. सं. १, ६, १२, ४; नि. ७, २

वि नः पथः सुविताय १, ९०, ४
 वि नः तदस्त्वं शुरुषो ७, ६२, ३
 वि नो देवासो अद्भुतो ८, २७, ९
 वि नो वाजा ऋसुक्षणः ४, ३७, ७
 वि पथो वाजसातये ६, ५३, ४
 विपश्चिन्ने पवमानाय ९, ८६, ४४; साम. १६१५; तै. ब्रा. ३, १०, ८, १
 वि पाजसा तद, १५, १; वा. य. ११, ४९; तै. सं. ४, १, ५, १
 वि पिमोरहिमायस्य दह्महाः ६, २०, ७
 वि पृषन्नारया ५, ५३, ६

वि प्रक्षो अग्ने मघवानो १ ७३, ५
 वि प्रच्छामि पाश्यां न देवाः १. १२०, ४
 विप्रं विप्रालोचसे ८, ११, ६; नि. १४, ३२
 विप्रं होतारमदुहं ८, ४४, १०
 वि प्रथतां देवजुष्टं १०, ७०, ४
 विप्रस्य वा स्तुतः सहस्रो ८, १९, १२
 विप्रा यज्ञेषु मानुषेषु ७, २, ७
 विप्रालो न मन्मभिः १०, ७८, १
 विप्रेभिर्विप्र सस्य ५, ५१, ३
 विभक्तारं हवामहे १, २२, ७; वा. य. ३०, ४; तै. आ.
 १०, १०, २
 विभक्त्यासि चित्रभानो १, २७, ६; साम. १४९८
 विभावा देवः सुरणः ३, ३, ९
 विभिन्ना पुरं शयथा १०, ६७, ५; अथर्व. २०, ९१, ५
 विभिर्द्वां चरत ८, २९, ८
 विश्व प्रभु प्रथमं मेहनां २, २४, १०
 विश्वतराति विप्र ८, १९, २; साम. १६८८
 विश्ववज्रम उभयोर् १, १५, ९; साम. १५६९
 विश्राजोतिषा स्तः (० देवास्त) ८, ९८, ३; साम.
 १०२७; अथर्व. २०, ६२, ७
 विश्राजोतिषा स्तः (० येनेमा) १०, १७०, ४
 विश्राजमान उषसामुपस्थाः ७, ६३, ३
 विश्राद् वृहस्पिबतु सोम्यं १०, १७०, १; साम. ६२८;
 १४५३, वा. य. ३२, ३०
 विश्राद् वृहस्पिबतु १०, १७०, २; साम. १४५४
 वि मच्छूयाय रक्षामा २, २८, ५
 वि मृळीकाय ते मनो १, २५, ३
 वि मे कर्णा पतयतो विचक्षुः ६, ९, ६
 वि मे पुरुषा पतयन्ति ३, ५५, ३
 वि यत्तिरो धरुणमच्युतं १, ५६, ५
 वि यदृक्षाचजतो १, १४१, ७
 वि यद्वरेष विषो ८, ९३, १४
 वि यद्वरांसि पर्वतस्य ४, ११, ८
 वि यद्वाचं कीक्षासो भरन्ते ६, ६७, १०
 वि यस्य ते प्रयसानस्यां १०, ११५, ४
 वि यस्य ते पृथिव्यां पाजो ७, ३, ४
 वि या जानाति जसुरि ५, ६१, ७
 वि या सृजति समनं १, ४८, ६
 वि ये चतुस्त्युता सपन्त १, ६७, ८
 वि ये ते अग्ने भेजिरे अनिकं ७, १, ९
 वि ये दधुः शरदं मासमादहः ७, ६६, ११

वि ये आजन्ते सुमन्त्रास १, ८५, ४
 वि यो ममे यस्या संघती ९, ६८, ३
 वि यो रजांस्वामीत ६, ७, ८
 वि यो ररप्ता ऋषिभिः ४, २०, ५
 वि यो वीरुस्तु रोष १, ६७, ९
 वि रक्षो वि मृषो जहि १०, १५२, ३; साम. १८६७;
 अथर्व. १, २१, ३
 विराट् सम्राड्विष्वाः १, १८८, ५
 विराणिमविरुणयोः १०, १३०, ५
 वि राय और्णोदुरः १, ६८, १०
 विरूपास इष्टयः १० ६२, ५; नि. ११, १७
 वि वातजृनो अतसेषु तिष्ठते १, ५८, ४
 वि वृक्षान्दह्युत हस्ति ५. ८३, २; नि. १०, ११
 वि वृषं पर्वतो ययुः ८, ७, २३
 विवेष यन्मा विषणा जजान ३, ३२, १४; तै. सं.
 १, ६, १२, ३
 विषयकथ महिना वृषन् ८, ९२, २३; साम. १६६१
 विशांविशो मघवा पति १०, ४३, ६; अथर्व. २०, १७, ६
 विशां राजानमनुतं ८, ४३, २४
 विशां कवि विद्वति शश्वतीनां ६, १, ८; तै. आ.
 ३, ६, १०, ३
 विशां कवि विद्वति मानुषीणां ५, ४, ३
 विशां कवि विद्वति मानुषीः ३, २, १०
 विशां गोपा अस्य चरन्ति १, ९४, ५
 विशामासामभयानां १०, ९२, १४
 विशो यदहे नृभिः १, ६९, ६
 विशोविश ईक्ष्यमध्वरेषु ६, ४९, २
 विशोविशो वो अतिथि ८, ७४, १; साम. ८७, १५६४
 विद्वति यज्ञमतिथि नरः ३, ३, ८
 वि श्रयन्तासुर्विया २, ३, ५
 वि श्रयन्तासुतावृषोः प्रये १, १४२, ६
 वि श्रयन्तासुतावृषो हारो १, १३, ६
 विश्वं सत्यं मघवाना २, २४, १२
 विश्वकर्मन् हविषा वावृषानः १०, ८१, ६; साम. १५८९;
 वा. य. १७, २२; तै. सं. ४, ६, २, ६; नि. १०, २७
 विश्वकर्मो विमना १०, ८२, २; वा. य. १७, २६; तै. सं.
 ४, ६, २, १; नि. १०, २६
 विश्वजिते धनजिते २, २१, १
 विश्वतश्चक्षुस्त १०, ८१, ३; अथर्व. १३, २, २६; वा. य.
 १७, १९; तै. सं. ४, ६, २, ४; तै. आ. १०, १, ३

विश्वदानीं सुमनसः स्वाम ६, ५२, ५
विश्वमस्या नानाम चक्षसे १, ४८, ८
विश्वमिरसवनं सुतं १, १६, ८
विश्वं पश्यतो विश्वया ८, २०, २६
विश्वं प्रतीची सप्रथा ७, ७७, २
विश्ववेदसो रयिभिः १, ६४, १०
विश्वस्या अग्निं भुवनाय १०, ८८, १२
विश्वस्या इत्यहो ९, ४८, ४; साम. ८४०
विश्वस्यास्मीमधमौ ४, २८, ४
विश्वस्याहो अदितिः १०, ३६, ३
विश्वस्य केतुमुवनस्य १०, ४५, ६; वा. य. १२, २३;
तै. सं. ४, २, ७
विश्वस्य राजा पवते ९, ७६, ४
विश्वस्य हि प्रचेतसा ५, ७१, २
विश्वस्य हि प्राणनं जीवनं १, ४८, १०
विश्वस्य हि मेवितो १०, ३७, ५
विश्वस्य हि भ्रष्टये देव ऊर्ध्वः २, ३८, २
विश्वो अग्नेऽप दशरातो ७, १, ७
विश्वो उत स्वया वयं २, ७, ३
विश्वोः घृतना अभिभूतं ८, १७, १०; साम. ३७०; ९३०;
अथर्व. २०, ५४, १
विश्वो द्वेषांसि जहि ८, ५३, ४
विश्वो घामानि विश्ववक्ष ९, ८६, ५; साम. ८८८
विश्वानरस्य वरुपतिं ८, ६८, ४; साम. ३६४; नि. १२, २१
विश्वो अयो विपश्चितो ८, ६५, ९
विश्वानि देव सवितर्दुर्गितानि ५, ८२, ५; वा. य. ३०, ३;
तै. ब्रा. २, ४, ६, ३; तै. आ. १०, १०, २
विश्वानि देवी भुवना १, ९२, ९
विश्वानि नो दुर्गेहा जातवेदा ५, ४, ९; तै. ब्रा. २, ४, १, ५;
तै. आ. १०, २, १
विश्वानि भद्रा मरुतो १, १६६, ९
विश्वानि विश्वमनसो ८, २४, ७
विश्वानि हुक्को नर्याणि ४, १६, ६; अथर्व. २०, ७७, ६
विश्वान्देवा आ वह १, ४८, १२
विश्वान्देवान्हवामहे १, २३, १०
विश्वान्यव्यो भुवना २, ४०, ५; तै. ब्रा. २, ८, १, ६
विश्वामिधीभिर्भुवनेन ८, ३५, २
विश्वामित्रा अरासत ३, ५३, १३
विश्वो रूपानि प्रति युञ्जते ५, ८१, २; वा. य. १२, ३;
तै. सं. ४, १, १०, ४; नि. १२, १३
विश्वो रूपान्याविशम् ९, २५, ४

विश्वो रोषांसि प्रवतश्च ४, २२, ४
विश्वान्वसुं सोमगन्धर्वम् १०, १३९, ४; तै. आ. ४, ११, ७
विश्वान्वसुभि तन्नो १०, १३९, ५; तै. आ. ४, ११, ७
विश्वो वसुनि संजयन् ९, २९, ४
विश्वसो गृहपतिर्विशाम् ६, ४८, ८
विश्वानां स्वा विशां १, १२७, ८
विश्वो सोम पवमान ९, ४०, ४
विश्वोहा स्वा सुमनसः १०, ३७, ७
विश्वो हि मरुत्वना ८, ९२, १३
विश्वो हि नो नमस्यानि १०, ६३, २
विश्वोऽहो अविष्का नो १, १००, १९; १०२, ११
विश्वे अथ मरुतो विश्वे १०, ३५, १३; वा. य. १८, ३१;
३३, ५२; तै. सं. ४, ७, १२, १
विश्वे अस्या स्युषि माहिना ५, ४५, ८
विश्वे चनेदना स्वा ४, ३०, ३
विश्वे त इन्द्र वीर्यं ८, ६२, ७
विश्वेता ते सवनेषु ८, १००, ६
विश्वेता विश्वेनामरत् ८, ७७, १०; नि. ५, ४
विश्वेदनु रोषना २, १३, १३
विश्वेदेते जनिमा ३, ५४, ८
विश्वे देवा अकूपन्त १०, २४, ५
विश्वे देवा अनमस्यन् ६, ९, ५
विश्वे देवा ऋतावृष ६, ५२, १०; तै. सं. २, ४, १४, ५
विश्वे देवाः शास्त्रन मा १०, ५२, १; वा. ब्रा. १, ५, १, २६
विश्वे देवाः शृणुतेमम् ६, ५२, १३; वा. य. ३३, ५३;
तै. सं. २, ४, १४, ५; तै. ब्रा. २, ८, ६, ५
विश्वे देवाः सह धीभिः १०, ६५, १४
विश्वे देवाः स्वाहाकृतिं २, ५, ११
विश्वे देवा नो अथा स्वस्वये ५, ५१, १३
विश्वे देवा मम शृण्वन्तु ६, ५२, १४
विश्वे देवास आ गवर, ४१, १३; ६, ५२, ७; वा. य. ७, ३४
विश्वे देवासो अथ वृष्ण्यानि १०, ११३, ८
विश्वे देवासो अप्सुरः १, ३, ८; नि. ५, ४
विश्वे देवासो अजिघ १, ३, ९
विश्वेभिः सोम्यं १, १४, १०; वा. य. ३३, १०
विश्वेभिरग्ने अग्निभिः १, २६, १०; साम. १६१७
विश्वेभ्यो हि स्वा भुवनेभ्यः २, २३, १७
विश्वे यज्ञा अवि १०, ६३, ११
विश्वे यज्ञा मन्त्रमाताः ६, ६७, ५
विश्वेषां वः सतां ज्येष्ठतमा ६, ६७, १
विश्वेषां ह्यपराणामनीकं १०, २, ६

विश्वयामदितिर्यज्ञियानां ४, १, २०; वा. य. ३३, १६;

तै. ब्रा. २, ७, १२, ५

विश्वेयामिरप्यन्तं वसुतां ८, ४६, १६

विश्वेयामिरप्यवो १०, ९३, ३

विश्वेयामिह स्तुहि ८, १०२, १०

विश्वेषु हि त्वा सवनेषु १, १३१, २; अथर्व. २०, ७२, १

विश्वे हि त्वा सजोषसो जनासो ५, २३, ३

विश्वे हि त्वा सजोषसो देवासो ८, २३, १८

विश्वे हि विश्वेदेवसो ५, ६७, ३

विश्वे हि द्याम मनवे ८, २७, ४

विश्वे ह्यस्य यजताय २, १६, ४

विश्वेदेवैस्त्रिभिरेकादशैः ८, ३५, ३

विश्वो देवस्य नेतुः ५, ५०, १; वा. य. ४, ८; ११, ६७;

२२, २१; तै. सं. १, २, २, १; ४, १, ९, १

विश्वो यस्य व्रते जनो ९, ३५, ६

विश्वो विहाया अरतिः १, १२८, ६; तै. ब्रा. २, ५, ४, ४

विश्वो ह्यन्यो अरिः १०, २८, १

विषं गवां यातुधानाः १०, ८७, १८; अथर्व. ८, ३, १६

वि वा होत्रा विश्वमश्नोति १०, ६४, १५

वि पाहासे गुणते ४, ११, २

वि पु द्वेषो व्यंङ्गति ८, ६७, २१

वि पु विश्वा अभियुजो ८, ४५, ८

वि पु विश्वा अरातयो १०, १३३, ३; साम. १८०३; अथर्व.

२०, २५, ४

वि पू चर स्वधा अलु ८, ३२, १९

विष्वसो अश्वाण्युयुजे १०, ७९, ७

वि पू सुधो जनुषा ५, ३०, ७

विष्वद्विन्द्रो अमतेः १०, ४३, ३; अथर्व. २०, १७, ३

विषेण अहुरारावतः १०, ८७, २३; अथर्व. ८, ३, २३

विष्टमो दिवो धरुणः ९, ८९, ६

विष्ट्वो शमो तरणित्वेन १, ११०, ४; नि. ११, १६

विष्णुं स्तोमासः पुरुवसं ३, ५४, १४

विष्णुस्थि परममस्य १०, १, ३

विष्णुर्गोपाः परमं ३, ५५, १०

विष्णुर्वाणि कल्पयतु १०, १८४, १; अथर्व. ५, २५, ५;

श. ब्रा. १४, ९, ४, २०

विष्णोः कर्माणि पश्यत १, २२, १९; साम. १६७१; अथर्व.

७, २६, ६; वा. य. ६, ४; १३, ३३; तै. सं. १, ३, ६, २

विष्णोर्नु कं वीर्याणि १, १५४, १; अथर्व. ७, २६, १; वा. य.

५, १८; तै. सं. १, १, १३, २

विष्वर्षसो नरा न शसिः १, १७३, १०

वि सद्यो विश्वा दंष्टितानि ७, १८, १३

विसर्माणं कृणुहि वित्तमेवां ५, ४२, ९

वि सुपर्णो अन्तरिक्षायय १, ३५, ७; तै. ब्रा. २, ८, ६, २

वि सूर्यो अमर्ति न श्रियं ५, ४५, २

वि सूर्यो मध्ये अमुचत् १०, १३८, ३

वि हि त्वामिन्द्र पुरुषा १०, ११२, ७

वि हि सोतोसुशत १०, ८६, १; अथर्व. २०, १२६, १;

नि. १, ४; १३, ४

विहि होत्रा अवीता ४, ४८, १

वि ह्यस्य मनसा १, १०९, १; तै. ब्रा. ३, ६, ८, १

वीळु विदारुजस्तुभिः १, ६, ५; साम. ८५२; अथर्व. २०, ७०, १

वीळु चिद् ऋडाः पितरो १, ७१, २

वीळुपत्नमिराष्ट्रहर्मभिर्वा १, ११६, २

वीळुपविर्मिमरुत ८, २०, २

वीळी सतीरभि धीरा ३, ३१, ५

वीतिहोत्रं त्वा कवे ५, २६, ३; साम. १५२३

वीतिहोत्रा कृतद्वस्तु ८, ३१, ९

वीती जनस्य दिव्यस्य ९, २१, २

वीती यो देवं मर्तो दुवस्थेत् १, १६, ४६

वीन्द्र यासि दिव्यानि १०, ३२, २

वीरस्य नु स्वभ्यं ३, ५५, १८

वीरेण्यः ऋतुरिन्द्रः १०, २०४, १०

वीरेभिर्वासान्वनवद् २, २५, २

वृकश्चिदस्य चारण ८, ६६, ८; साम. १६९२; अथर्व.

२०, ९७, २; नि. ५, २१

वृकाय चिउजसमालाय ७, ६८, ८

वृक्षाश्रिन्मे अभिविष्टे ८, ४, २१

वृक्षेवृक्षे नियता १०, २७, २२; नि. २, ६

वृक्षयाम ते परि द्विषो ८, ४५, १०

वृक्षे ह यज्ञमसा वहिर्गमो ६, ११, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, २

वृक्षेव यन्तं बहुमिर्वस्यैः ६, १, ३; तै. ब्रा. ३, ६, १०, १

वृक्षन्नादो वल्लम्बजः ३, ४५, २; साम. १७१९

वृक्षस्य त्वा इवतथादीपमाणा ८, ९६, ७; साम. ३२४;

तै. ब्रा. २, ८, ३, ५; वे. ब्रा. ३, २०

वृक्षाययन्मः समिधेषु ७, ८३, ९

वृक्षेण यद्वहिना बिभ्रत् १०, ११३, ३

वृष्या ऋकित इन्द्रवः ३, २१, ३

वृषणं त्वा वयं वृषन् ३, २७, १५; साम. १५४०; अथर्व.

२०, १०२, ३; तै. ब्रा. ३, ५, २, २

वृषणं धीमिरष्टुर ९, ६३, २१

वृषणवदेन मरुतो ८, २०, १०

वृषणस्ते अभीशवो ८, ३३, ११
 वृषणिन्द्र वृषपाणास १, १३९, ६
 वृषभं चर्षणीनां ३, ६२, ६
 वृषभो न तिग्मशृङ्गो १०, ८६, १५; अथर्व. २०, १२६, १५
 वृषाकपायि रेवति १०, ८६, १३; अथर्व. २०, १२६, १३;
 नि. १२, ९

वृषा ग्रावा वृषा मदो (०। वृषणिन्द्र) ५, ४०, ३
 वृषा ग्रावा वृषा मदो (०। वृषा यज्ञो) ८, १३, ३२
 वृषा जजान वृषणं रणाय ७, २०, ५
 वृषाणं वृषभिर्यत् ९, ३४, ३
 वृषा ते वज्र उत ते २, १६, ६
 वृषा त्वा वृषणं चर्षतु ५, ३६, ५
 वृषा त्वा वृषणं हुवे (०। वावन्थ) ८, १३, ३३
 वृषा त्वा वृषणं हुवे (०। वृषणिन्द्र) ५, ४०, ३
 वृषा न क्रुद्धः पतयत् १०, ४३, ८; अथर्व. २०, १७, ८
 वृषा पवस्व धारया २, ६५, १०; साम. ४६९; ८०३
 वृषा पुनान आयुषु ९, १९, ३; साम. १०००
 वृषा मतीनां पवते ९, ८६, १९; साम. ५५९; ८२१; अथर्व.
 १८, ४, ५८

वृषा मद इन्द्रे श्लोक उक्त्वा ६, २४, १
 वृषा यज्ञो वृषणः १०, ६६, ६
 वृषायन्ते महं अत्याय पूर्वीः ३, ७, ९
 वृषावमाणाऽपुणीत सोमं १, ३२, ३; अथर्व. २, ५, ७;
 तै. ब्रा. २, ५, ४, २
 वृषायमिन्द्र ते रथ ८, १३, ३१
 वृषा यूथेय वंसगाः १, ७, ८; साम. १६२२; अथर्व.
 २०, ७०, १४

वृषा रवाय वदते १०, १४६, २; तै. ब्रा. २, ५, ५, ६
 वृषा वि जज्ञे जनयन् ९, १०८, १२
 वृषा वृषभिर्ब चतुरः ४, २२, २
 वृषा वृष्णे वृद्धे वोहसा १०, ११, १; अथर्व. १८, १, १८
 वृषा वृष्णे रोहवद् ९, ९१, ३
 वृषा वो अञ्जुनं किला १०, २४, १०
 वृषा शोणो अभिकनिक्वद् ९, ९७, १३; साम. ८०६
 वृषासि दिवो वृषभो ६, ४४, २१; नि. ६, १७
 वृषा सोता सुनोतु ते ८, ३३, १२
 वृषा सोम धुमौ असि ९, ६४, १; साम. ५०४, ७८१;
 तै. सं. ४, २, ११, ३; ३, १३, ३

वृषा हस्ते अजरो ६, ४८, ३
 वृषा ह्वासि भानुना ९, ६५, ४; साम. ४८०, ७८४
 वृषा ह्वासि राघसे ५, ३५, ४

वृषेय यूथा परि कोशं ९, ७६, ५
 वृषो अग्निः समिध्यते ३, २७, १४; साम. १५३९; अथर्व.
 २०, १०२, २; तै. ब्रा. ३, ५, २, २
 वृष्टिद्यावा रीत्यापेयः ५, ६८, ५; साम. १४६७
 वृष्टिं दिवः परि ज्व ९, ८, ८; साम. ११८६
 वृष्टिं दिवः सतधाराः ९, ९६, १४
 वृष्टिं नो अर्ष दिव्यां ९, ९७, १७
 वृष्णः कोशः पवते २, १६, ५
 वृष्णस्ते वृष्णयंशवो ९, ६४, २; साम. ७८२
 वृष्णे यत्ते वृषणो अकर्मचा ५, ३१, ५; तै. सं. १, ६, १२, ६
 वृष्णे राधोय सुमखाय १, ६४, १
 वृष्णे अस्तोपि भूम्यस्य ५, ४१, १०
 वेरथा हि निष्कृतीनां ८, २४, २४; साम. ३९६; अथर्व.
 २०, ६६, ३

वेरथा हि वेधो अध्वनः ६, १६, ३; साम. १४७६
 वेत्युमुर्जनिवाग्वा ५, ४४, ७
 वेत्यध्वयुः पथिभी रजिष्ठिः ८, १०१, १०
 वेद मासो ध्रुवगतो १, २५, ८
 वेद यज्ञीणि विद्वथान्येषां ६, ५१, २
 वेद वातस्य वर्तनिं १, २५, ९
 वेदा यो वीनां पदं १, २५, ७
 वेदिवदे प्रियधामाय १, १४०, १
 वेधा अद्वतो अग्निः १, ६९, ३
 वेमि त्वा पूषन्तुजसे ८, ४, १७
 वेरध्वरस्य कृत्यानि ४, ७, ८; नि. ६, १७
 वेषि होत्रमुत पोत्रं जनानां १०, २, २
 वेषि ह्यध्वरीयतामुपवक्ता ४, ९, ५
 वेषीद्वस्य कृत्यं ४, ९, ६
 वैयद्वस्य श्रुतं नरोतो ८, २६, ११
 वैश्वानरं विश्वहा १०, ८८, १४
 वैश्वानरः प्रसथा नाकम् ३, २, १२; तांभ्य ब्रा. १, ७, ६
 वैश्वानरं कवयो यज्ञियासो १०, ८८, १३
 वैश्वानर तव तत्सत्यमस्तु १, ९८, ३
 वैश्वानर तव तानि अतानि ६, ७, ५
 वैश्वानर तव धामान्था ३, ३, १०
 वैश्वानरं मनसाग्निं ३, २६, १
 वैश्वानरस्य दंसनाभ्यो ३, ३, ११; तै. सं. १, ५, ११, १
 वैश्वानरस्य विमिताति ६, ७, ६; नि. ६, ३
 वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम १, ९८, १; वा. य. २६, ७; तै. सं.
 १, ५, ११, ३; नि. ७, २२

वैश्वानराय धिषण्या ३, २, १
 वैश्वानराय पृथुपाजसे ३, ३, १
 वैश्वानराय मीककृषे ४, ५, १
 वैश्वानरो महिम्ना १, ५९, ७
 वोचेमेदिन्द्रं मघवानमेनं ७, २८, ५; २९, ५; ३०, ५
 व्यकृणोत चमसं चतुर्धा ३, ३५, ३
 व्यक्त्स्नुद्वा व्यहानि ५, ५४, ४
 व्यचस्ववितुर्विया १०, ११०, ५; अथर्व. ५, १२, ५; वा. य.
 २९, ३० तै. ब्रा. ३, ६, ३, ३; नि. ८, १०
 व्यञ्जते दिवो अंतेष्वक्तु ७, ७९, २
 व्यञ्जिभिर्विवा आतास्व १, ११३, १४
 व्यमिनस्य धमिनः १, १५०, २
 व्यन्तरीक्षमतिरन् ८, १४, ७; साम. १६४०; अथर्व. २०, २८, १;
 ३९, २
 व्यन्तिवन्तु येषु मन्दसानः २, ११, १५
 व्यर्यं इन्द्र तनुहि श्रवांसि १०, ११६, ६
 व्यर्यमा वरुणश्चेति पन्थां ४, ५५, ४
 व्यशस्वा वसुविदस्य ८, २३, १६
 व्यस्तद्वाद्दोसी मित्रो ६, ८, ३
 व्यस्यो अग्नि शमं तत् ८, ४७, ३
 व्यानकिन्द्रः घृतनाः १०, २२, ८; अथर्व. २०, ७६, ८
 व्युच्छन्ती हि रदिमभिः १, ४९, ४
 व्युच्छा दुहितर्विवो ७, ७९, ९
 व्युषा आवः पथ्या जनां ७, ७९, १
 व्युषा आवो दिविजा ऋते ७, ७५, १
 व्युषर्वती दिवो अन्तां १, ९२, ११
 व्येतु दिष्टु द्विषास्व ७, ३४, १३
 ब्रजं कृणुष्वं १०, १०१, ८
 ब्रता ते अग्ने महतो ३, ६, ५
 ब्रतेन स्थो ध्रुवक्षेमा ५, ७२, १
 ब्रात-ब्रातं गणं-गणं सुसासि ३, २६, ६
 २३
 द्वां रोदसी सुबन्धवे १०, ५९, ८
 शंसा महामिन्द्र ३, ४९, १
 शंसा मिश्रस्य वरुणस्य ७, ६१, ४
 शंसावाधवयो ३, ५३, ३; नि. ४, १६
 शंसेदुष्यं सुदानव ७, ३१, २; साम. ७१७
 शकमयं घूममारादपथ्यं १, १६४, ४३; अथर्व. ९, १०, २५
 शकमे त्वा समिधं १, ९४, ३; साम. १०६६
 शग्धि पृथिं प्र यंसि १, ४२, ९
 शग्धि वाजस्य सुभग प्रजा ३, १६, ६

शग्धी न इन्द्र यस्वा ८, ३, ११
 शग्धी नो अस्य यद्ध ८, ३, १२
 शग्ध्यु शु शचीपत ८, ६१, ५; साम. २५३; १५७९; अथर्व.
 २०, ११८, १
 शचीभिर्नः शचीवस्व १, १३९, ५; साम. २८७
 शचीव इन्द्र पुरुकुव् घुमत्तम १, ५३, ३; अथर्व. २०, २१, ३
 शचीव इन्द्रमवसे १०, ७४, ५
 शचीवस्तस्ते पुरुशाक ६, २४, ४
 शच्याकर्तं पितरा युवाना ४, ३५, ५
 शतं राज्ञो नाधमानस्य १, १२६, २
 शतं वा यः शुचीनां १, ३०, २
 शतं वा यवसुयं १०, १०५, ११
 शतं वा यस्य दश साकं २, १३, ९
 शतं वेणुच्छतं शुनः ८, ५५, ३
 शतं वो अश्व धामानि १०, ९७, २; वा. य. १२, ७६; तै. सं.
 ४, २, ६, १
 शतं श्वेतास उक्ष्णो ८, ५५, २
 शतक्रतुमर्णवं शाकिनं ३, ५१, २
 शतं जीव शरदो १०, १६१, ४; अथर्व. ३, ११, ४;
 २०, ९६, ९; नि. १४, ३६
 शतधारं वायुमर्कं १०, १०७, ४; अथर्व. १८, ४, २९
 शनधारस्तुत्समक्षीयमाणं ३, २६, ९
 शतं ते राजन् मिषजः सहस्रम् १, २४, ९; तै. सं. १, ४, ४५, १
 शतं ते शिमिन्मृतयः सुदासे ७, २५, ३
 शतं दासे बह्वृषे ८, ४६, ३२
 शतं धारा देवजाताः ९, ९७, २९
 शतं न इन्द्र कतिभिः ९, ५२, ५
 शतपवित्राः स्वधया मदं ७, ४७, ३; नि. ५, ६
 शतश्रद्धं ह्युस्तव ८, ७७, ७
 शतशुजिभिस्समभिहृते १, १६६, ८
 शतमश्ममयीनां ३, ३०, २०
 शतमहं तितिन्द्रे ८, ६, ४६
 शतमिन्नु शरदो १, ८९, ९; वा. य. २५, २२
 शतं मे गर्दभानां ८, ५६, ३
 शतं मेपाश्वक्ये चक्षदानं १, ११६, १६; नि. ५, ११
 शतं मेपाश्वक्ये मामहानं १, ११७, १७
 शतानीका हेतयो अस्य ८, ५०, २; अथर्व. २०, ५१, ४
 शतानीकेव प्र जिगाति ८, ४९, २; साम. ८१२; अथर्व.
 २०, ५१, २
 शतेना नो अभिष्टिभिः ४, ४६, २
 शतैरपद्रव्यण्य ६, २०, ४

- शत्रुयन्त्रो अभि ये नः १०, ८९, १५
 शनैश्चिन्तो अत्रिबो ८, ४५, ११
 शं न हन्दासी भवतामबो ७, ३५, १; अथर्व. १९, १०, १;
 वा. य. ३६, ११
 शं न हन्दा वसुभिर्देवो ७, ३५, ६; अथर्व. १९, १०, ६
 शं नः करत्यर्वते १, ४३, ६
 शं नः सत्यस्य पतयो भवन्तु ७, ३५, १२; अथर्व. १९, ११, १
 शं नः सूर्य उरुचक्षा ७, ३५, ८; अथर्व. १९, १०, ८
 शं नः सोमो भवतु ७, ३५, ७; अथर्व. १९, १०, ७
 शं नो अग्निर्गोतिरनीको ७ ३५, ४; अथर्व. १९, ११, ४
 शं नो अज एकपाद्देवो ७, ३५, १३; अथर्व. १९, ११, ३
 शं नो अदितिर्भवतु व्रतेभिः ७, ३५, ९; अथर्व. १९, १०, ९
 शं नो देवाः सविता त्रायमाण ७, ३५, १०; अथर्व. १९, १०, १०
 शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु ७, ३५, ११; अथर्व. १९, ११, १;
 तै. ब्रा. २, ८, ६, ३
 शं नो देवीरभीष्टय १०, ९, ४; साम. ३३, अथर्व. १६, १;
 वा. य. ३६, १२; तै. ब्रा. १, २, ११; २, ५, ८, ५;
 तै. आ. ४, ४२, ४
 शं नो धावापृथिवी ७, ३५, ५; अथर्व. १९, १०, ५
 शं नो धाता शसु धर्ता ७, ३५, ३; अथर्व. १९, १०, ३
 शं नो भगः शसु नः ७, ३५, २; अथर्व. १९, १०, २
 शं नो भव चक्षसा १०, ३७, १०; तै. ब्रा. २, ८, ७, ३
 शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु ७, ३८, ७; वा. य. ९, १६;
 ११, १०; तै. सं. १, ७, ८, २; नि. १२, ४४
 शं नो भव हृद ८, ४८, ४
 शं नो मित्रः शं वरुणः १, ९०, ९; अथर्व. १९, ९, ६;
 वा. य. ३६, ९
 शसस्मिन्निभिः करत् ८, १८, ९; तै. ब्रा. ३, ७, १०, ५
 शसु पु वां मधुपुवा ५, ७४, ९
 शसुः परस्मादध जु ३, ५५, ६
 शस्य चिदाचैस्कस्या १, ११६, २२
 शरासः कुशरासो १, १११, ३
 शर्षेणार्धं पृथां ५, ५३, ११
 शर्षो मारुतमुच्छंस ५, ५२, ८
 शर्षणावति सोमं हन्तः ९, ११३, १
 शवसा ह्यसि श्रुतो ८, २४, २; अथर्व. १८, १, ३८
 शविष्ठं न आ भर ३, १९, ६
 शवाः क्षुरं प्रत्यञ्ज १०, २८, ९
 शशमानस्य वा नरः १, ८६, ८; साम. १५९४
 शशत्समसीढते तूत्याय १०, ७०, ३
 शशस्युरोया न्युवास देव्य १, ११३, १३

- शश्वदस्मिन्धयश्चस्य शत्रु १०, ६९, ११
 शश्वदिन्द्रः पोषुयन्तिः १, ३०, १६
 शश्वदि वः सुदानव ८, ६७, १६
 शश्वन्त हि प्रचेतसः ८, ६७, १७
 शश्वन्तो हि शत्रवो ७, १८, १८
 शाकमना शाको अरुणः १०, ५५, ६; साम. १७८३
 शाचिगो शाचिपुजना ८, १७, ११; साम. ७९६; अथर्व.
 २०, ५, ६; नि. ३, १०
 शास इत्या महीं असि १०, १५२, १; अथर्व. १, २०, ४
 शासद्वहिर्द्विहितुर्नप्यङ्गात् ३, ३१, १; नि. ३, ४
 शिक्षा ण हन्म राय ८, ९२, ९; साम. १६४४
 शिक्षा विभिन्नो अस्य ८, २, ४१
 शिक्षेयमस्यै दिस्सेयं ८, १४, २; साम. १८३५; अथर्व.
 २०, २७, २
 शिक्षेयमिन् महयते दिवेदिवे ७, ३२, १९; साम. १७९७;
 अथर्व. २०, ८२, २
 शिप्रिन्नाजानां पते १, २९, २; अथर्व. २०, ७४, २; तै. ब्रा.
 २, ४, ८
 शिवः कपोत इवितो नो १०, १६५, २; अथर्व. ६, २७, २
 शिवस्त्वग्रिहा गहि ५, ५, ९; तै. सं. ३, १, ११, २
 शिवा नः सख्या सन्तु ४, १०, ८
 शिशानो वृषभो यथाग्निः ८, ६०, १३
 शिशुं जज्ञानं हरिं ९, १०९, १२; साम. १३३४
 शिशुं जज्ञानं हव्यं ९, ९६, १७; साम. ११७५
 शिशुं न स्वा जेम्हं वर्षयन्ति १०, ४, ३
 शिशुर्न जातोऽव चक्रद्व ९, ७४, १
 शीतिके शीतिकावति १०, १६, १४; अथर्व. १८, ३, ६०;
 तै. आ. ६, ४, १
 शीरं पावकशोचिपस् ८, १०२, ११
 शीर्ष्णः शीर्ष्णो जगतः ७, ६६, १५
 शुकेषु मे हरिमाणं १, ५०, १२; अथर्व. १, २२, ४; तै. ब्रा.
 ३, ७, ६, २२
 शुकः पवस्व देवेभ्यः ९, १०२, ५; साम. १२४२
 शुकः शुशुको उपो न १, ६९, १
 शुकं ते अन्यथजन्ते ६, ५८, १; साम. ७५; तै. सं.
 ४, १, ११, १; तै. आ. १, २, ४; १०, १; ४, ५, ६;
 नि. १२, १७
 शुक्रस्याध गवाशिर २, ४१, ३
 शुक्रभिरङ्गै रज आ ततन्वा ३, १, ५
 शुचिः पावक उच्यते ९, १४, ७; साम. ९६७
 शुचिः पावक वन्द्योऽसि २, ७, ४; तै. सं. १, ३, १४, ५
 शुचिः पावको अद्भुतो १, १४२, ३

शुचिः पुनानस्तम्बं १, ७०, ८
 शुचिः धम यस्या अत्रिवत् ५, ७, ८
 शुचि न यामक्षिणिरं ३, २, १४
 शुचि तु खोमं नवजातम ७, ९३, १; तै. सं. १, १४, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ८, ३
 शुचिमर्हैर्बृहस्पति ३, ६२, ५; तै. ब्रा. २, ४, ६, ३
 शुचिरपः स्यवसा २, २७, १३; तै. सं. २, १, ११, ४
 शुचिरसि पुरुमिष्टाः ८, २, ९
 शुचिर्देवेषु अर्पिता १, १४२, ९
 शुची ते चक्रे १०, ८५, १२; अथर्व. १४, १, १२
 शुची वो हव्या मरुतः ७, ५६, १२; तै. ब्रा. २, ८, ५, ५
 शुनं वाहाः शुनं नरः ४, ५७, ४; अथर्व. ३, १७, ६; तै. आ.
 ६, ६, २
 शुनं हवेम मघवानमिन्द्रं ३, २०, २२; ३१, २२; ३२, १७;
 ३४, ११; ३५, ११; ३६, ११; ३८, १०;
 ३९, ९; ४३, ८; ४८, ५; ४९, ५; ५०, ५;
 १०, ८९, १८; १०४, ११; साम. ३२९, अथर्व.
 २०, ११, ११; तै. ब्रा. २, ४, ४, ३
 शुनःशेषो ह्यह्मद् शुभीतः १, २४, १३
 शुनं नः फाला ४, ५७, ८; अथर्व. ३, १७, ५; वा. य. १२, ६९;
 तै. सं. ४, २, ५, ६
 शुनमन्धाय भरमह्वस्ता १, ११७, १८
 शुनमष्टा व्यचरत् १०, १०१, ८
 शुनमस्यभ्यसूतये ७, १२६, ७
 शुनश्चिच्छेपं ५, २, ७
 शुनासीराविमां वाचं जुषे ४, ५७, ५; तै. आ. ६, ६, २;
 नि. ९, ४१
 शुभ्रं तु ते शुभ्रं वर्धयन्तः २, ११, ४
 शुभ्रमन्यो देववातं २, ६२, १; साम. १००९
 शुभ्रो वः शुभ्रः कुध्मी ७, ५६, ८
 शुभ्रमान ऋतायुभिः ९, ३६, ४
 शुभ्रमाना ऋतायुभिः ९, ६४, ५; साम. १०३५
 शुभ्रवांसाचिद्विमा ७, ७०, ५
 शुष्णं पिमं कुयवं वृषमिन्द्र १, १०३, ८
 शुष्मासो ये ते अद्रिनो ५, ३८, ३
 शुष्मिन्मम न ऊत्रये ३, ७७, ८; अथर्व. २०, २०, १; ५७, ४
 शुष्मिन्ममो हि ते मदो १, १७५, ५
 शुष्मी क्षधो न मारुतं २, ८८, ७; साम. १४७३
 शूरग्रामः सर्ववीरः ९, ९०, ३; साम. १४०९
 शूरस्थेव युध्यतो ३, ५५, ८
 शूरा हवेद्युधयो १, ८५, ८

शूरो न धत्त आयुधा ९, ७६, २; साम. १२२९
 शूरो वा शूरं वनते शरीरैः ६, २५, ४
 शूरोभिर्बुधो जुषाणो १०, ६, ४
 शृङ्गाणीवेच्छृङ्गिणं ३, ८, १०; तै. ब्रा. २, ४, ७, ११
 शृङ्गव नः प्रथमा २, ३९, ३
 शृणुतं जरितुर्नवं कृष्णस्थ ८, ८५, ४
 शृणुतं जरितुर्हवमिन्द्राभी ७, ९४, २; साम. ९१७
 शृणोतु न ऊर्जा पतिगिरः ५, ४१, १२
 शृण्वन्तं वृषणं वयं ६, ५४, ८
 शृण्वन्तु नो वृषणः ३, ५४, २०
 शृण्वन्तु खोमं मरुतः १, ४४, १४
 शृष्वे वीर उग्रमुग्रं दमायन् ६, ४७, १६; नि. ६, २२
 शृष्वे वृष्टेरिव स्वनः ९, ४१, ३; साम. ८९४
 शृतं यदा करसि १०, १६, २; अथर्व. १८, २, ५; तै. आ. ६, १, ४
 शेवारे वायो ८, १, २२
 शेपन्तु त ह्मद् सस्मिन्मनो १, १७४, ४
 शेपे वनेषु मात्रोः ८, ६०, १५; साम. ४६
 शोचा शोषिष्ठ दीदिहि ८, ६०, ६
 शनथद्वृत्रमुत सनोति वा ६, ६०, १; तै. सं. ४, २, ११, १;
 तै. ब्रा. ३, ५, ७, ३
 श्यावाश्वस्य रेभतस्तथा ८, ३७, ७
 श्यावाश्वस्य सुन्वतस्तथा ८, ३६, ७
 श्यावाश्वस्य सुन्वतोऽग्नीणां ८, ३८, ८
 श्येन आसामदितिः कक्षो ५, ४४, ११
 श्येनाविव पतयो ८, ३५, ९
 श्येनो न योनिं सद्वत् ९, ७१, ६
 श्ने दयामि प्रथमाय १०, १४७, १; साम. ३९१
 श्वद्व्यामिः समिध्यते १०, १५१, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६;
 नि. ९, ३१
 श्वदां देवा यजमाना १०, १५१, ४; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
 श्वदां प्रातर्हवामहे १०, १५१, ५; तै. ब्रा. २, ८, ८, ७
 श्वः सुरिभ्यो अमृतं ७, ८१, ६
 श्वच्छुक्कणं ह्यथे वसूनां ७, ३२, ५
 श्वो वाजसिपसूजं वहन्ती ६, ६५, ३
 श्रातं हविरोष्विन्द्र प्र याहि १०, १७९, २; अथर्व. ७, ७२, २
 श्रातं मम्य ऊचति १०, १७९, २; अथर्व. ७, ७२, ३
 श्रायन्त इव सूर्यं ८, ९९, ३; साम. २६७; १३१९;
 अथर्व. २०, ५८, १; वा. य. ३३, ४१; नि. ६, ८
 श्रायथेदस्य कणां ४, २९, ३
 श्रियसे कं भायुभिः १, ८७, ६; तै. सं. २, १, ११, २;
 ४, २, ११, २; नि. ४, १६

श्रिये कं वो अधि तन्नु १, ८८, ३
 श्रिये जातः श्रिय आ ९, ९४, ४
 श्रिये ते पादा हुव आ ६, २९, ३
 श्रिये ते वृक्षिरुपेक्षनी १०, १०५, १०
 श्रिये पृथग्विपुङ्गुतेव देवाः १, १८४, ३
 श्रिये मयांसो अज्जी १०, ७७, २
 श्रिये सुदृशीरुपरस्य यास्वः ५, ४४, २
 श्रीगन्नुप स्थादिवं १, ६८, १
 श्रीणामुदारी १०, ४५, ५; वा. य. १२, २२; तै. सं. ४, २, २, ३
 श्रुतं वो वृत्रहन्तमं ८, ९३, १६; साम. २०८
 श्रुतं गायत्रं तद्वानत्स्याहं १, १२०, ६
 श्रुतं मे मिश्रावरुणा १, १२२, ६
 श्रुधि श्रुत्कर्णं वक्षिभिः १, ४४, १३; साम. ५०; वा. य. ३३, १५; तै. ब्रा. २, ७, १२, ५
 श्रुधी न इन्द्रं ह्वयामसि ६, २६, १
 श्रुधी नो अमे सवने १०, ११, ९, १२, ९; अथर्व. १८, १, २५
 श्रुधी हवं विपिपानस्याद्ने ७, २२, ४; साम. १७९८
 श्रुधी हवं तिरश्चया ८, ९५, ४; साम. ३४६; ८८३
 श्रुधी हवमिन्द्र मा रिषयः २, ११, १
 श्रुधी हवमिन्द्र शूर १०, १४८, ५
 श्रुष्टी वां यज्ञ उद्यतः सजोषा ६, ६८, १
 श्रुष्टीवानो हि दाशुषे १, ४५, २
 श्रुष्यसे नचस्य मे ८, २३, १४; साम. १०६
 श्रुषा अशिश्निभानुः २, १०, २
 श्रेष्ठं यविष्ठ भारतासे २, ७, १; तै. सं. १, ३, १४, ३
 श्रेष्ठं यविष्ठमतिथि १, ४४, ४
 श्रेष्ठं वः पेशो अधि धाधि दर्शतं ४, ३६, ७
 श्रेष्ठं नो अद्य सवितः १०, ३५, ७
 श्रेष्ठो जातस्य रुद्रा श्रियांसि २, ३३, ३
 श्रोणामेक उदकं गामवाज १, १६१, १०
 शसित्यप्सु हंसो न १, ६५, ९
 शिवश्चो मा दक्षिणत ७, ३३, १
 श्वेतं रूपं कृणुते यत् ९, ७४, ७
 श्वर्गिशाश्च चतुरः १०, ११४, ६
 श्वभारां एको अचरन् ३, ५६, २
 श्वर्वा आतिथिर्व ८, ६८, १७
 शर्ष्टिं सहजाश्वस्य ८, ४६, २२
 स आगमदिन्द्रो यो वसूनां ५, ३६, १
 स आ नो योमिं सदतु मेष्ठो ७, ९७, ४
 स आ वशि मदि न आ च १०, ३, ७; नि. ४, १८

स आहुतो विरोचते १०, ११८, ३
 स इज्जनेन स विशा २, २६, ३; तै. सं. २, ३, १४, ३;
 तै. ब्रा. २, ८, ५, ३
 स इक्ष्वेति सुधित ४, ५०, ८; तै. ब्रा. २, ४, ६, ४
 स इत्तन्तुं स वि जानात्येतुं ६, ९, ३
 स इत्तमोऽवयुनं ततमवत् ६, २१, ३; नि. ५, १५
 स इत्सुदानुः स्वर्वां ६, ६८, ५
 स इत्सुपा सुवनेऽवास ४, ५३, ३; तै. ब्रा. २, ८, ४, ७
 स इदमिः कण्वतमः १०, ११५, ५
 स इदस्तेव प्रति धाद् ६, ३, ५
 स इदनाय दम्बाय १०, ६१, २
 स इदांसं तुवीरवं १०, ९९, ६
 स इमोजो यो गृहवे १०, ११७, ३
 स इदाजा प्रतिजन्त्यामि ४, ५०, ७
 स इदने नमस्तुमिर्वचसते १, ५५, ४
 स इधान उषसो राभ्या २, २, ८
 स इधान वसुष्कविः १, ७९, ५; साम. १५६२; वा. य. १५, ३६; तै. सं. ४, ४, ४, ५
 स इन्नु रायः सुभृतस्य १०, १४७, ४
 स इन्महानि समिधानि १, ५५, ५
 स इपुहस्यो सनिषङ्गिमिः १०, १०३, ३; साम. १८५१;
 अथर्व. १९, १३, ४; वा. य. १७, ३५; तै. सं. ४, ६, ४, १
 स इं रथो न सुरिषाळ ९, ८८, २; साम. १४७२
 स इं रेभो न प्रति वस्त उक्ताः ६, ३, ६
 स इं वृषा जनयत्तासु गर्मं २, ३५, १३
 स इं वृषा न केनमस्य १०, ६१, ८
 स इं सत्येभिः सक्षिभिः १०, ६७, ७; अथर्व. २०, ९१, ७;
 तै. ब्रा. २, ८, ५, १; नि. ५, ४
 स इं सृष्टो वनते अप्रतीतः ६, २०, ९
 स इं पाहि य ऋजोषी ६, १७, २; तै. ब्रा. २, ५, ८, १
 स इं महीं धुमि २, १५, ५
 स इं मृगो अण्यो १, १४५, ५
 सं यं स्तुभोऽवनयो न १, १९०, ७
 सं यजानन् क्रतुमि १, १३२, ५
 सं यजन्तो सुघनो विश्वार्वा ५, ३४, ८
 सं यत् इन्द्र मन्यवः ४, ३१, ६
 सं यदिवो वनामहे ५, ७, ३; तै. सं. २, १, ११, ३
 सं यद्वनन्तं मन्थुभिज्जा ७, ५६, २२
 सं यद्वयं यवसादो १०, २७, ९
 सं यन्मदाय जुष्टिमणः १, ३०, ३
 सं यन्मही मिथती ७, ९३, ५
 सं यन्मिधः पश्यन्नासो १, ११९, ३

सं यस्मिन्निश्चा वसुनि १०, ६, ६
 सं वा दाम्नि येमथुः ८, २५, ६
 सं वस्व हव मातुभिः ९, १०५, २, साम. १०९९
 संवत्सरं शशयानाः ७, १०३, १; अथर्व. ४, १५, १३;
 नि. ९, ६
 संवत्सरीणं पय उस्त्रियायाः १०, ८७, १७; अथर्व. ८, ३, १७
 सं वां क्षतानासत्या सहस्रा ६, ६३, १०
 सं वां कर्मणा समिधा ६, ६९, १; तै. सं. ३, २, ११, १
 संवृकष्टण्युक्थ्यं ९, ४८, २, साम. ८३७
 सं वो मदासो अगमते १, २०, ५
 संसमिधुवसे वृषन् १०, १९१, १; अथर्व. ६, ६३, ४;
 वा. य. १५, ३०; तै. सं. २, ६, ११, ४; ४, ४, ४
 सं सीदस्व महौं अस्मि १, ३६, १; वा. य. ११, ३७; तै. सं.
 ४, १, ३, ३; तै. आ. ४, ५, २
 संसृष्टं घनमुभयं १०, ८४, ७; अथर्व. ४, ११, ७
 संहोत्रं स्म पुराणारीः १०, ८६, १०; अथर्व. २०, १२६, १०
 सङ्कष्टं यौरजायत ६, ४८, २२
 स केतुस्ध्वराणां ३, १०, ४
 सक्तुमिव तितडना १०, ४१, १; नि. ४, १०
 स क्षपः परि वस्वजे ८, ४१, ३
 सखाय आ नि षीदत पुराणाय ९, १०४, १; साम. ५६८,
 ११५७
 सखाय आ नि षीदत सविता १, २२, ८
 सखाय आ शिषामहि ८, २४, १; साम. ३९०; अथर्व.
 १८, १, ३७
 सखायः क्रतुमिच्छत ८, ७०, १३
 सखायः सं वः सम्यञ्च ५, ७, १, वा. य. १५, २९; तै. सं.
 २, ६, ११, ४; ४, ४, ४, ३
 सखायस्त हन्द् विश्वह स्याम ७, २१, ९
 सखायस्ते विभुण ५, १२, ५
 सखायस्त्वा वनुमहे ३, ९, १; साम. ६२
 सखायो ब्रह्मवाहसे ६, ४५, ४
 सखा सख्ये अपचक्षुयमग्निः ५, २९, ७
 सखा ह यत्र सखिभिर्नवग्नै ३, ३९, ५
 सखीयतामविता बोधि ४, १७, १८
 सखे विष्णो वितरं ८, १००, १२
 सखे सखायमभ्या ४, १, ३
 सख्ये त हन्द् वाजिनो १, ११, २; साम. ८२८
 स गृणानो अग्निर्देववान् १०, ६१, २६
 स गृहो अग्निस्तृणश्चिद् ७, ४, २
 स गोमघा जरित्रे ६, ३५, ४

स गोरधस्य नि व्रजं ८, ३२, ५
 स ग्रामिभिः समिता रथे १, १००, १०
 स घा तं वृषणं रथमधि १, ८२, ४; साम. ४२४
 स घा नाः सुतुः शवसा १, १७, २; साम. १६३५
 स घा नो देवः सविता सहा ७, ४५, ३; तै. ब्रा. २, ८, ६, १
 स घा नो योग आ भुवत् १, ५, ३; साम. ७४२; अथर्व.
 २०, ६९, १
 स घा यस्ते दंदाशति ३, १०, ३
 स वा राजा सत्यतिः १, ५४, ७
 स घा वीरो न रिष्यति १, १८, ४
 स वेदुतासि वृत्रहन् ४, ३०, २२
 संकटनेनानिमिषेण १०, १०३, २; साम. १८५०;
 अथर्व. १९, १३, ३; वा. य. १७, ३४; तै. सं.
 ४, ६, ४, १
 सं गच्छध्वं सं वद्ध्वं १०, १९१, २; अथर्व. ६, ६४, १;
 तै. ब्रा. २, ४, ४, ४
 संगच्छमाने युवति १, १८५, ५
 सं गच्छस्व ण्वतुभिः १०, १४, ८; अथर्व. १८, ३, ५८;
 तै. आ. ६, ४, ४
 सं गोमिग्निरसो १०, ६८, २; अथर्व. २०, १६, २
 सं गोमदिन्द्र वाजवद् १ ९, ७; अथर्व. २०, ७१, १३
 सं घोषः शृण्वे वसेरमित्रे ३, ३०, १६
 स चक्रमे महतो निरुः ५, ८७, ४
 सचन्त यदुषतः सूर्येण १०, १११, ७
 स चन्द्रो विप्र मर्यो १, १५०, ३
 सचस्व नायमवसे अमीके ६, २४, १०
 सचा यदासु जहतीषु १०, ९५, ८
 सचायोरिन्द्रश्चक्षुषे १०, १०५, ४
 सचा सोमेषु पुरुहूत ८, ६६, ६
 स चिकेत सहीयसासि ८, ३९, ५
 स चित्रचित्रं चितयन्तमग्ने ६, ६, ७
 स चेतयन्मनुजो ४, १, ९
 स जातुर्भर्मा श्रद्धाने १, १०३, ३
 स जातेभिर्बृहद्वा ३, ३१, ११
 स जातो गर्भो अस्मि १०, १, २; वा. य. ११, ४३; तै. सं.
 ४, १, ४, २
 स जामिभिर्यत्समजाति १, १००, ११
 स जायत प्रथमः पत्न्यासु ४, १, ११
 स जायमानः परमे व्योमनि ब्रवानि ६, ८, २
 स जायमानः परमे व्योमन्यासिः १, १४३, २
 स जायमानः परमे व्योमन् वायुने ७, ५, ७

स जिम्बते जठरेषु प्रजलि ३, २, ११
 स जिह्वा चतुरनीक ५, ४८, ५
 सज्जगदित्यैवसुभिः ५, ५१, १०
 सज्जैवेभिरपि नपातं ७, ३४, १५
 सज्जिन्नावरुणाभ्यां ५, ५१, ९
 सज्जिन्नेभिर्देवेभिः ५, ५१, ८
 सज्जोषम आदित्यैर्माद्य ४, ३४, ८
 सज्जोषस्वा दिवो नरो ६, २, ३
 सज्जोषा ह्यन्द्र वरुणेन सोमं ४, ३४, ७
 सज्जोषा ह्यन्द्र सगणो ३, ४७, २; वा. य. ७, ३७; तै. सं.
 १, ४, ४२, १; तै. आ. १०, १, ११
 सज्जोषा धीराः पदैरनु १, ६५, २
 सं च खे जग्मुर्गिर ह्यन्द्र ६, ३४, १
 सं चोदय चित्रमवौक् १. ९, ५; अथर्व. २०, ७१, ११
 सं जमुगणस्वरुभिः सुते ५, ४४, ५
 संजागृवन्नर्जैरमाण १०, ९१, १
 संजानानां उप सीदन्न १, ७२, ८
 सतः सतः प्रतिमानं ३, ३१, ८
 स तत्कृषीषितस्तुयमग्रे ६, ५, ६
 स तुर्वणिर्महौ अरेणु १, ५६, ३; नि. ६, १४
 स तु वस्त्राण्यधपेक्षानानि १०, १, ६
 स तु क्षुधि क्षुध्या यो ६, ३६, ५
 स तु क्षुधीन्द्र नूतनस्य ६, २१, ८
 स तु नो अग्निर्मयतु ४, १, १०
 स तु पवस्व परि पार्थिवं राजा स्तोत्रे ९, ७२, ८
 स तु पवस्व परि पार्थिवं राजो दिव्या च ९, १०७, २४
 स ते जानाति सुमतिं यविष्ठ ४, ४, ६; तै. सं. १.२, १४, २
 स तेजीयसा मनसा त्वोतः ३, १९, ३; तै. सं. १, ३, १४, ६
 सतो नूनं कवयः सं १०, ५३, १०
 सतो होता न कृत्विष्यः ३, ४१, २; अथर्व. २०, २३, २
 सतो होता मनुष्यवदा १, १०५, १४
 सत्यं तत्पुर्वशे यदौ ८, ४५, २७
 सत्यं तदिन्द्रा वरुणा ८, ५२, ३
 सत्यं त्वेषा अमवन्तो १, ३८, ७
 सत्यमित्तन्न त्वावौ ६, ३०, ४; तै. आ. २, ६, ९, १
 सत्यमिश्वा महेन्द्रि ६, ७४, १५
 सत्यामिस्था बृधेदसि ८, ३३, १०; साम. २६३
 सत्यमिद्धा उ अधिना ५, ७३, ९
 सत्यमिद्धा उ तं वयं ८, ६२, १२
 सत्यमुग्रस्य बृहतः ९, ११३, ५

सत्यमुत्तुर्वैर एवा हि चक्रुः ४, ३३, ६
 सत्यामाशिषं कृणुता १०, ६७, ११; अथर्व. २०, ९१, ११
 सत्या सत्येभिर्महवी ७, ७५, ७
 सत्येनोचमिता भूमिः १०, ८५, १; अथर्व. १४, १, १
 सत्रा ते अनु कृष्टयो ४, ३०, २
 सत्रा त्वं पुरुषुतं ८, १५, ११
 सत्रा मदासस्तन ६, ३६, १
 सत्रा यदौ भार्वरस्य ४, २१, ७
 सत्रासाहं वरेण्यं सहोदां ३, ३४, ८; अथर्व. २०, ११, ८
 सत्रासाहो जनमग्नौ २, २१, ३
 सत्रा सोमा अभवन् ४, १७, ६
 सत्राहणं दाष्टुषि ४, १७, ८; साम. ३३५
 स त्रितस्याधि सानधि ९, ३७, ४; साम. १२५
 सत्रे ह जाताविषिता नमो ७, ३३, १३
 स त्वं विप्राय दाक्षुषे ८, ४३, १५
 स त्वं वक्षस्यावृको ६, १५, ३
 स त्वं न ह्यन्द्र धियसानो अकं ५, ३३, २
 स त्वं न ह्यन्द्र वाजेभिः ८, १६, १२; अथर्व. २०, ४६, ३
 स त्वं न ह्यन्द्र सूर्यं सो अप्सु १. १०४, ६
 स त्वं न ह्यन्द्राकवाभिः ६, ३३, ४
 स त्वं न ऊर्जां पते ८, २३, १२
 स त्वं नश्चिन्न वज्रस्य छण्डु ६, ४६, १; साम. ८१०; अथर्व.
 २०, ९८, २; वा. य. २७, ३८
 स त्वं नो अग्नेऽवमो ४, १, ५; वा. य. २१, ४; तै. सं.
 १, ५, १२, ३
 स त्वं नो अर्वाक्षिदाया ६, १२, ६
 स त्वं नो देव मनसा ८, २६, २५
 स त्वं नो रायः शिशिहि ३, १६, ३
 स त्वमग्रे प्रतीकेन १०, ११८, ८; तै. सं. २, ५, १२, ५
 स त्वमग्रे विभावसु ८, ४३, ३२
 स त्वमग्रे सौमगावस्य १, ९४, १६
 स त्वमस्यदप द्विषो ८, ११, ३
 सत्वा मरिषो गविषो दुव ४, ४०, २
 स त्वामदद् वृषा मदः १, ८०, २
 स दर्शतधीरातिथिः १०, ९१, २
 सदसस्पतिमनुतं १, १८, ६; साम. १७१, वा. य. ३२, १३;
 तै. आ. १०, १, ४
 सदस्य मदे सदस्य ६, २७, २
 सदा कवी सुमतिमाचके १, ११७, २३
 सदाशूणो यजतो विद्विषो ५, ४४, २२
 सदासि रण्वो ययसेव १०, ११, ५; अथर्व. १८, १, २२

सदा सुगः पितृमां ३, ५४, २१
 सविद्धि ते तुविजातस्य ६, १८, ४
 स दूतो विधेद्विषि वधि ४, १, ८
 स दृढे चिद्विषि तृणत्ति ८, १०३, ५
 सदधीरथ सदधी १, १२३, ८
 स देवः कविनेषितो ३, ३७, ६; साम. १२९७
 सद्यो द्वा चक्राते उप ८, २९, ९
 सद्यो प्राप्ते विमिमाय २, १५, ३; तै. सं. २, ३, १४, ५
 सद्यश्चिधः शवसा पञ्च १०, १७८, ३; नि. १०, २९
 सद्यश्चिधस्य चकृतिः ६, ४८, २१
 सद्यश्चिन्तु ते मयवन्नमि ७, १९, ९; अथर्व. २०, ३७, ९
 सद्यो अथर्वे रथिर्जनन्त ७, ७, ४
 सद्यो जात ओषधीभिः ३, ५, ८
 सद्यो जातस्य दृढशानं ४, ७, १०
 सद्यो जातो व्यमिमीत १०, ११०, ११; अथर्व. ५, १२, ११;
 वा. य. २९, ३६; तै. ब्रा. ३, ६, ३, ४; नि. ८, २१
 सद्योऽनुवसे बाजा ८, ८१, २
 सद्यो ह जातो वृषभः ३, ७८, १
 स दृष्टुणे मनुष १०, ९९, ७
 स द्विबन्धुवैतरणो १०, ६१, १७
 स धारयष्टुविषीं प्रपथ १, १०३, २
 सधीचीः सिन्धुसुखासीरिवा १०, १११, १०
 सधीमा यन्ति परि २, १३, २
 स न इन्द्रः शिवः सत्ता ८, ९३, ३; साम. १४५२;
 अथर्व. २०, ७, ३
 स न इन्द्र त्वयताया इषेधाः ७, २०, १०; २१, १०
 स न इन्द्र यज्यवे ९, ६१, १२; साम. ५९२, ६७३;
 वा. य. २६, १७
 स न ह्रैकानया सह ८, १०२, २
 स न ऊर्जे व्यग्रयं ९, ४९, ४; साम. १४३८
 सं नः क्षुमन्तं सद्ने १०, ३८, २
 स नः प्रमिः पारयाति ८, १६, ११; अथर्व. २०, ४६, २
 स नः पवस्व बाजयुः ९, ४४, ४
 स नः पवस्व शं गवे ९, ११, ३; साम. ६५३
 स नः पावक दीविधि १, १२, १०; वा. य. १७, ९;
 तै. सं. १, ३, १४, ८; ५, ५, ३; ४, ६, १, ३
 स नः पावक दीविधि ३, १०, ८
 स नः पितेव सूत्रवे १, १, ९; वा. य. ३, २४; तै. सं.
 १, ५, ६, २; नि. ३, २१
 स नः पुनान आ भर रथिं धीरवतीम् ९, ६१, ६; साम.
 ७८९

स नः पुनान आ भर रथिं स्तोत्रे ९, ४०, ५
 स नः वृष्टु अवाच्यं ६, १६, १२; साम. ६६२; तै. ब्रा.
 ३, ५, २, १
 स नः शक्रश्चिदाशकृत् ८, ३२, १२
 स नः शर्माणि वीतये ३, १३, ४
 स नः शिष्टुमिव नावयाति १, ७७, ८; अथर्व. ४, ३३, ८;
 तै. आ. ६, ११, २
 स नः सोमेधु सोमपाः ८, ९७, ६
 सनस्मान्ध्वं पण्डु ५, ६१, ५
 सनद्वाजं विप्रवीरं १०, ४७, ४
 स नश्चित्राभिरद्विषो ४, ३२, ५
 स न स्त्रवान आ भर गायत्रेण १, १२, ११
 स न स्त्रवान आ भर रथिं ८, २४, ३
 सना च सोम जेषि च ९, ४, १; साम. १०४७
 सना ज्योतिः सना स्वः ९, ४, २; साम. १०४८
 सना ता का चिन्नुवा २, २४, ५
 सना ता त इन्द्र नव्या १, १७४, ८
 सना ता त इन्द्र भोजनानि ७, १९, ६; अथर्व. २०, ३७, ६
 सनास्सनीका भवनीरवा १, ६२, १०
 सना दक्षमुत ऋतुं ९, ४, ३; साम. १०४९
 सनादग्ने मृणसि बाहुधानान् १०, ८७, १९; साम. ८०;
 अथर्व. ५, २९, ११; ८, ३, १८
 सनादेव तव रायो १, ६२, १२
 सनादिवं परि भूमा १, ६२, ८
 सना पुराणमथ्येभि ३, ५४, ९
 सनामाना चिद् ध्वसयो १०, ७३, ६
 सनायेत गोतम इन्द्र १, ६२, १३
 सनायुवो नमसा नव्यो १, ६२, ११
 सनितः सुसनितरुम् ८, ४६, २०
 सनिता विप्रो भवोजिः ८, २, ३६
 सनितासि प्रवतो दाक्षुषे ७, ३७, ५
 सनिमित्रस्य प्रपथः ८, १२, १२
 स नीव्याभिर्नरितारः ६, ३२, ४
 सनेम तस्सुसनिता १०, ३६, ९
 सनेम तेजसा नव्य इन्द्र ६, २०, १०
 सनेम ये त ऊतिभिः २, ११, १९
 सनेमि कृष्यास्त्रा ९, १०४, ६
 सनेमि चक्रमजरं १, १६४, १४; अथर्व. ९, ९, १४
 सनेमि स्वमस्त्रां अदेवं ९, १०५, ६; साम. १६१३
 सनेमि सव्यं स्वपस्यमानः १, ६२, ९
 सनेम्यस्त्रायते दिष्टुं ७, ५६, ९

स नो अद्य वसुत्तये ९, ४४, ६
 स नो अर्ष पवित्र आ ९, ६४, १२
 सनो अर्षाभि वृत् ९, ४५, २
 स नो ज्योतींषि पृथ्वी ९, ३६, ३
 स नो दूराक्षासाध १, २७, ३; साम. १६३६
 स नो देव देवताते ९, ९६, ३
 स नो देवेभिः पवमान ९, ९३, ४
 स नो धीवी वरिष्ठया ५, २५, ३
 स नो नव्येभिर्बुधकर्मन् १, १३०, १०
 * स नो निबुद्धिः पुरुहूत ६, २२, ११; अथर्व. २०, ३६, ११
 स नो निबुद्धिरा पृण ६, ४५, २१
 स नो नृणां नृतमो १, ७७, ४
 स नो नेदिष्ठं वृद्धान १, १२७, ११
 स नो बोधि पुराणा सुगेधूत ६, २१, १२
 स नो बोधि पुरोळांश्च ६, २३, ७
 स नो बोधि श्रुषी हवं ५, २४, ३; वा. य. ३, २६
 स नो बौधि सहस्य २, २, ११
 स नो भगाय वायवे पूषे ९, ६१, ९; साम. १०८३
 स नो भगाय वायवे विप्रवीरः ९, ४४, ५
 स नो मदानां पत ९, ४४, ५
 स नो मन्त्राभिरध्वे ६, १६, २; साम. १४७५
 स नो महौ अनिमानो १, २७, ११; साम. १६६४
 स नो मित्रमहस्त्वं ८, ४४, १४; साम. १७१३
 स नो युवेन्द्रो जोहूत्रः २, २०, ३
 स नो राधांस्या भरे ७, १५, ११
 स नो रेवत्समिधानः २, १, ६
 स नो वस्व उप मासि ८, ७१, ९
 स नो वाजाय श्रवस हवे च ६, १७, १४
 स नो वाजेध्वविता पुरुव ८, ४६, १३
 स नो विभावा चक्षणिनैव ६, ४, २
 स नो विश्वा दिवो वसुतो ९, ५७, ४; साम. १७६४
 स नो विश्वान्या भर सुवितानि ८, ९३, २९
 स नो विश्वाहा सुकृतः १, २५, १२
 स नो विश्वेभिर्देविभिः ८, ७१, ३
 * स नो वृषजम् चर्च १, ७, ६; साम. १६२१; अथर्व.
 २०, ७०, १२; नि. ६, १६
 स नो वृषन्तनिष्ठया ८, ९२, १५
 स नो वृष्टि दिवस्पति २, ६, ५
 स नो वेदो अमात्यं ७, १५, ३; साम. १३८१
 स नो हरीणां पत ९, १०५, ५; साम. १६१२
 सन्ति ह्यर्ष आशिप ८, ५४, ७

सं ते पयोसि ससु १, ९१, १८; जा. य. १२, ११३; तै.सं.
 ४, २, ७, ४
 सं श्री पवित्रा विततानि ९, ९७, ५५
 सं दक्षेण मनसा जायते ९, ६८, ५
 सं देवैः शोभते वृषा ९, २५, ३; साम. ९२०
 सं नः शिशीहि सुरिजो ८, ४, १६
 सं तु वोचावहै पुनः १, २५, १७
 सं नो राया बृहता विश्वपेश १, ४८, १६
 सं पत्यत उभयोर्नृगमयोः ६, २५, ६
 सं प्रथानो अभि पञ्च ७, ६९, २; तै. जा. २, ८, ७, ७
 सपर्यवो भरमाणा अभिजु ७, २, ४
 सपर्येण्यः स प्रियो विश्व ६, १, ६; तै. जा. ३, ६, १०, ३
 सं पर्वतो न धरुणेध्वस्युतः १, ५२, २
 सं पवस्व धनंजय ९, ४६, ५
 सं पवस्व मदाय कं ९, ४५, १
 सं पवस्व मदन्तम ९, ५०, ५; साम. १२०९
 सं पवस्व य अविधेन्द्रं ९, ६१, २२; साम. ४९४
 सं पवस्व विचर्यण ९, ४१, ५; साम. ८९६
 सं पवस्व सहमानः ९, ११०, १२
 सं पवित्रे विचक्षणो ९, ३७, २; साम. १२९३
 सं पित्र्याण्यायुधानि १०, ८, ८
 सं पुनान उप स्रे न ९, ९७, ३८; साम. १३५८
 सं पुनानो मदन्तमः ९, ९९, ६
 सं पूर्वया निविदा १, ९६, २
 सं पूर्व्यः पवते ९, ७७, २
 सं पूर्व्यो महानां ८, ६३, १; साम. ३५५
 सं पूर्व्यो वसुज्जायमानो ९, ९६, १०
 * सं सं शरन्ति शिवावे १०, १३, ५; अथर्व. ७, ५७, २
 * सं सं स्वा हरितो रये १, ५०, ८; अथर्व. १३, २, २३;
 २०, ४७, २०; तै. सं. १, ४, १४, ४
 सं सं दिवो नानासूयाः ९, ११४, ३; तै. आ. १, ७, ४
 सं सं धामानि परियन् १०, १२२, ३
 * सं संभिः पुनैरदिति १०, ७२, ९; तै. आ. १, १३, ३
 सं सं योताः कवयः १०, ५, ६; अथर्व. ५, १, ६; नि. ६, २७
 सं सं मे सं सं शाकिनः ५, ५२, १७
 सं सं पुजन्ति रथमेकचक्रं १, १६४, २; अथर्व. ९, ९, २;
 १३, ३, १८; तै. आ. ३, ११, ८; नि. ४, २७
 सं सं वीरासो अधारा १०, २७, १५
 सं सं स्वसारो अभि मातरः ९, ८६, ३६
 सं सं स्वसारो बौधसानः १०, ५, ५; नि. ५, १
 सं सं होतारस्तमिदीकते ८, ६०, १६

सप्त होत्राणि मनसा ३, ४, ५
 सप्तानां सप्त ऋषयः ८, २८, ५
 सप्तयो देवीः सुरणा १०, १०४, ८
 सप्ताध्यागमां भुवनस्य रेतः १, १६४, ३६; अथर्व १, १०, १७;
 नि. १४, २१
 सप्तास्यासम्प्रदायः १०, ९०, १५; अथर्व. १९, ६, १५;
 वा. य. ३१, १५; तै. आ. ३, १२, ३
 सप्तं सृजन्ति वेधसो ९, २९, २; साम. १७६६
 सप्तौ चिद्धा मन्त्रयुता ८, ३३, १८
 स प्रकेत उभयस्य प्रविद्वान् ७, ३३, १२
 स प्रत्यथा कविबृह ८, ६३, ४
 स प्रत्यथा सहसा जायमानः १, ९६, १
 स प्रत्यवन्नवीयसा ६, १६, २१; तै. सं. २, २, १२, १;
 तै. आ. २, ४, ८, १
 स प्रत्यवन्नव्यसे ९, ९१, ५
 स प्रथमे द्योमनि ८, १३, २; साम. ७४७
 स प्रवोक्तृन्परागिह्या २, १५, ४
 स प्राचीनाम्पर्वतान् २, १७, ५
 सबाधो यं जना इमे ८, ७४, ६
 स बोधिं सुरिर्मधवा २, ६, ४; वा. य. १२, ४३; तै. सं.
 ४, २, ३, ४
 स भन्वना उदियति ९, ८६, ४१; नि. ५, २
 सभामेति कितवः १०, ३४, ६
 स भिक्षमाणो अमृतस्य ९, ७०, २; साम. १४२४
 स भूत यो प्रथमाय २, १७, २
 स आतरं वरुणमग्न ४, १, २
 समजैषमिमा अहं १०, १५९, ६
 समज्मना जनिम मानुषाणाम् ६, १८, ७
 समज्जया परैव्या वसुनि १०, ६९, ६
 समज्जन्तु विधे देवाः १०, ८५, ४७
 समज्ज गावोऽजितो ५, ३०, १०
 स मत्सरः पुरुषु बन्धव ९, ९६, ८
 समस्तु त्वा ह्यस्तसामुग्रां १, १७३, ७
 समस्तमिमवसे ८, ११९, १; साम. ११६८; तै. आ. २, ४, ४, ४
 समध्वरायोषतो ७, ४१, ६; अथर्व. ३, १६, ६; वा. य.
 ३४, ३९; तै. आ. २, ८, ९, ९
 समना तूष्णीरूप यासि १०, ७३, ४
 समनेव वपुष्यतः ८, ६२, ९
 स मन्दस्वा ह्यनु जोषम् ६, २३, ८
 स मन्दस्वा ह्यन्धसो ३, ४१, ६; ६, ४५, २७; अथर्व.
 २०, २३, ६

स मन्त्रया च जिह्वा ७, १६, ९
 समन्या यन्त्रयुप यन्त्रि २, ३५, ३; साम. ६०७; तै. सं.
 २, ५, १२, १
 स मन्त्रयोः समवनस्यक १, १००, ६
 स मन्त्रु मर्यानां ८, ७८, ६
 स मर्तो अग्ने स्वनीकरवान् ७, १, २३
 स मर्त्यजान आयुभिः प्रयस्वान् ९, ६६, २३
 स मर्त्यजान आयुभिरिभो ९, ५७, ३; साम. १७६३
 स मर्त्यजान इन्द्रियाय ९, ७०, ५
 समन्धिनोरवसा ५, ४२, १८; ४३, १७; ७६, ५; ७७, ५
 समस्मिन्नायमान आसत १०, ९५, ७; नि. १०, ४७
 समस्य मन्त्र्ये विश्वो ८, ६, ४; साम. १३७; १६५१;
 अथर्व. २०, १०७, १
 समस्य हरिं हरयो ९, ९६, २
 स मद्धा विश्वा दुरितानि ७, १२, २; साम. १३०५
 स मातरा न दृष्टवान् ९, ७०, ६
 स मातरा विचरन् वाज्रयन् ३, ६८, ४
 स मातरा सूर्येणा ६, ३२, २
 स मातरिश्वा पुरुवार १, ९६, ४
 समान कर्त्तुं अधि संगतातः ७, ७६, ५
 समानं वत्समभि १, १४६, ३
 समानं वां सजात्यं ८, ७३, १२
 समानं नीळं बृधणो १०, ५, २
 समानमन्त्र्येषां ८, २०, ११
 समानमस्या अनपाङ्क्तु १०, ८९, ३
 समानमु त्वं पुरुहूतं १०, ४१, १
 समानमेतदुदकं १, १६४, ५१; तै. आ. १, ९, ५; नि.
 ६, २२; ७, २३
 समानं पूर्वारभि वावशाना १०, १२३, ३
 समानयोजनो हि वां १, ३०, १८
 समानी व आकृतिः १०, १९१, ४; अथर्व. ६, ६४, ३;
 तै. आ. २, ४, ४, ५
 स मानुषीषु दृढभो ४, ९, २
 स मानुषे वृजने वान्तमो १, १२८, ७
 समाने अहन्नित्रवद्यगोहना १, ३४, ३
 समानो अध्वा स्वक्षोरान्त १, ११३, ३; साम. १७५१
 समानो मन्त्रः समितिः १०, १९१, ३; अथर्व. ६, ६४, २;
 तै. आ. २, ४, ४, ५
 समानो राजा विश्रुतः ३, ५५, ४
 समान्या विद्युते दूरे ३, ५४, ७; नि. ४, २५
 स माञ्जवे तिम्रो अण्वानि ९, १०७, ११; साम. १६९०

समावर्तति विष्टितो २, ३८, ६
 स माहिने इन्द्रो अणो २, १९, ३
 समित्तमघमश्चवत् ८, १८, १४
 समित्तान्मुत्रहास्त्रिवद् ८, ७७, ३
 समित्समित्सुमना ३, ४, १
 समिद्धमग्निं समिधा गिरा ६, १५, ७; साम. १५६७
 समिद्धश्चित्समिध्यसे १०, १५०, १
 समिद्धस्य प्रमहसो ५, २८, ४
 समिद्धस्य अयमाणः ३, ८, २; तै. ब्रा. ३, ६, १, १
 समिद्धाग्निर्वेनवस्तीर्णो ५, ३७, २
 समिद्धे अग्नौ सुत इन्द्र ६, ४०, ३
 समिद्धेष्वग्निष्वातजाना १, १०८, ४
 समिद्धो अग्न आ वह १, १४२, १
 समिद्धो अग्न आहूत देवान् ५, २८, ५; तै. सं. २, ५, ८, ६;
 तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समिद्धो अग्निर्विनि ५, २८, १
 समिद्धो अग्निर्निहितः पृथिव्यां २, ३, १
 समिद्धो अग्न मनुषो दुरोगे १०, ११०, १; अथर्व. ५. १२, १;
 वा. य. २९, २५; तै. ब्रा. ३, ६, ३, १; नि. ८, ५
 समिद्धो अग्न राजसि १, १८८, १
 समिद्धो विश्वतस्पतिः ९, ५, १
 समिधाग्निं तुवस्यत् ८, ४४, १; वा. य. ३, १; १२, २०;
 तै. सं. ४, २, ३, १; तै. ब्रा. १, २, १, ९
 समिधा जातवेदसे ७, १४, १
 समिधान उ सन्त्य ८, ४४, ९
 समिधानः सहस्रजित् ५, २६, ६
 समिधा यस्त आहुतिं निशितं ६, २, ५
 समिधा यो निशिली दाशत् ८, १९, १४
 समिध्यमानः प्रथमानु ३, १७, १; तै. ब्रा. १, २, १, १०
 समिध्यमानो अश्ववेदग्निः ३, २७, ४; तै. ब्रा. ३, ५, २, ३
 समिध्यमानो अमृतस्य ५, २८, २
 समिन्द्र गर्दभं १, २२, ५; अथर्व. २०, ७४, ५
 समिन्द्र गो मनसा नेषिगो ५, ४२, ४; अथर्व. ७, ७७, २;
 वा. य. ८, १५; तै. सं. १, ४, ४४, १; तै. ब्रा. २, ८, ८, ६
 समिन्द्र राया समिधा १, ५३, ५; अथर्व. २०, २३, ५
 समिन्द्रेणोत वायुना ९, ६१, ८; साम. १६७८
 समिन्द्रेय गामनद्वाहं १०, ५९, १०
 समिन्द्रो गा अजयत् ४, १७, ११
 समिन्द्रो रायो बृहती ८, ५२, १०; साम. १७३२
 समीं रेभसो अस्वरन् ८, ९७, ११; साम. ९३२; अथर्व.
 २०, ५४, २
 क्र० १२२

समीचीना अनुषत् ९, ३९, ६; साम. ९०३
 समीचीनास आसते ९, १०, ७; साम. ११२५
 समीचीने अग्नि त्मना यज्ञी ९, १०२, ७
 समीं पणेरजति ५, ३४, ७
 समी रथं न सुरिजो ९, ७३, ५
 समी वसं न मातृभिः ९, १०४, २; साम. ११५८
 समी सखायो अस्वरन् ९, ४५, ५
 समु स्ते महतीरपः ८, ७, २२
 समु त्वा धीभिरस्वरन् ९, ६६, ८
 समुद्रः सिन्धू रजो १०, ६६, ११
 समुद्रज्येष्ठाः सलिलस्य ७, ४९, १
 समुद्रमासासामव तस्ये अग्निः ५, ४४, ९
 समुद्रादग्नेवाद्धि १०, १९०, २; तै. आ. १०, १, १४
 समुद्रादूर्ध्वसुद्विपति १०, १२३, २
 समुद्रादूर्ध्वमिधूमो ४, ५८, १; वा. य. १७, ८९; तै. आ.
 १०, १०, २
 समुद्रिया अप्सरसो ९, ७८, ३
 समुद्रे अन्तः क्षयत् ८, १००, २
 समुद्रेण सिन्धवो ३, ३६, ७
 समुद्रे त्वा नुमणा १०, ४५, ३; वा. य. १२, २०; तै. सं.
 ४, २, २, १
 समुद्रो अप्सु मासृजे ९, २, ५; साम. १०४१
 समु ष्णा गमेमहि ६, ५४, २
 समु प्रयन्ति धीतयः १०, २५, ४
 समु मिया अनुषत् ९, १०१, ८; साम. ८१९
 समु मियो सृज्यते ९, ९७, ३; साम. १४०१
 समु वां यज्ञं महयज्ञमोभिः ७, ६१, ६
 समु वो यज्ञं महयज्ञमोभिः ७, ४२, ३
 स सृज्यते सुकर्मभिः ९, ९९, ७
 स सृज्यमानो दशभिः ९, ७०, ४
 समेनमहुता इमा ९, २४, ६
 स मे व पुष्टद्वयदग्निनोर्वः ६, ४२, ५
 समोहे वा य आशत १, ८, ६; अथर्व. २०, ७१, २
 समौ चिद्धस्तौ १०, ११७, ९
 सं पश्यमाना अमदन्नभि ३, ३१, १०
 सं पृषन्नध्वनस्तिर १, ४२, १
 सं पृषन्विबुधा नय ६, ५४, १
 सं प्रेरते अनु वातस्य १०, १६८, २
 सं भानुना यतते सूर्यस्य ५, ३७, १; नि. ५, ७
 सं भूय्या अन्ता ७, ८३, ३

सं माने वचसा १, २३, २४; अथर्व. ७, ८९, २;
९, १, १५; तै. सं. १०, ५, ४७
सं मा तपस्यभितः (०) नि बाधते १०, ३३, २
सं मा तपस्यभितः (०) सुयो १, १०५, ८; नि. ४, ६
सं मातृभिर्न शिष्टः ९, ९३, २; साम. १४१९
संमिक्षो अरुषो भव ९, ६१, २१; साम. ८१७
संमील्य यद्वचना १, १६१, १२
सम्यक्सम्यज्जो महिषा ९, ७३, २
सम्यक्सवन्ति सरितो न ४, ५८, ६; वा. य. १३, ३८;
१७, ९४; तै. सं. ४, २, ९, ६
सं यजजानाकतुभिः १, १३२, ५
सम्राजा उमा वृषभादिव ५, ६३, ३
सम्राजा या वृतयोनी ५, ६८, २; साम. ११४४
सम्राजावस्य सुवनस्य ५, ६३, २
सम्राजो ये सुवृषो यज्ञं १०, ६३, ५
सम्राज्ञी शशुरे भव १०, ८५, ४६; अथर्व. १४, १, ४४
सम्राजान्यः स्वराजान्य ७, ८२, २
स यन्ता विप्र एषां ३, १३, ३
स यद्भयोऽवनीर्गोष्ववां १०, ९९, ४
स युध्मः सत्वा खजकूसमं ६, १८, २
स योजते अहषा विश्वभोज ७, १६, २; साम. ७५०; वा. य.
१५, ३३; तै. सं. ४, ४, ४, ४
स यो न मुहे न मिथू ६, १८, ८
स यो वृषा नरां न १, १४९, २
स यो वृषा वृष्ण्येभिः १, १००, १; तै. ब्रा. २, ८, ३, ६
स यो व्यस्थाद्वि २, ४, ७
स रंहत ङरुगायत्य ९, ९७, ९; साम. १११८
स रत्नं मर्यां वसु १, ४१, ६
स रथेन रथीतमो ६, ४५, १५
स रन्धयरसादिवः २, १९, ६
सरस्वति त्वमर्यां २, ३०, ८
सरस्वति देवनिदो नि ६, ६१, ३
सरस्वति या सरयं १०, १७, ८; अथर्व. १८, १, ४३
सरस्वती यां पितरो १०, १७, ९; अथर्व. १८, १, ४२
सरस्वती देवयन्तो हवन्ते १०, १७, ७; अथर्व. १८, १, ४१
सरस्वती सरयुः सिन्धुः १०, ६४, ९
सरस्वती साधयन्ती २, ३, ८
सरस्वत्याभि ने नेषि ६, ६१, १४; तै. ब्रा. २, ४, ३, १
सरस्वान्धीभिर्वरुणः १०, ६६, ५
स राजसि पुरुहुर्व एको ८, १५, ३; अथर्व. २०, ६१, ५; ६२, १०
स रायस्वासुप सृजा ६, ३६, ४

स रुद्रेभिरसास्वार १०, ९९, ५
सरूपैरा सु नो गहि ८, ३४, १२
स रेतोषा वृषभः ७, १०१, ६
स रेवां हव विश्वपतिः १, २७, १२; साम. १६६५
स रोचयज्जनुषा रोदसी ३, २, २
स रोहवद्विपूर्वा ९, ६८, २
स रोहवद् वृषभः १०, २८, २
सर्गा हव स्रजतं सुष्टुतीरुप ८, ३५, २०
सर्वे परिक्रोशो जहि १, २९, ७; अथर्व. २०, ७४, ७
सर्वे नन्दन्ति यशसा १०, ७१, १०
स वज्रभृहस्तुहा १, १००, १२
स वर्धिता वर्धनः ९, ९७, ३९; साम. १३५९
स वह्निः पुत्रः पित्रोः १, १६०, ३
स वह्निः सोम जागृभिः ९, ३६, २
स वह्निभिर्भैरवभिः ६, ३२, ३
स वह्निरप्सु दुष्टो ९, २०, ६; साम. ९७३
स वां यज्ञेषु मानवी ९, ९८, ९
स वाजं यातापदुष्यदायन् १०, ९९, ३
स वाजं विश्वचर्षणिः १, २७, ९; साम. १४१७
स वाजी रोचना दिवः ९, ३७, ३; साम. १२९४
स वाज्यक्षाः सहस्रंताः ९, १०९, १७; साम. ११६१
स वाज्यवां स ऋषिर्वचस्य ४, ३६, ६
स वावृथे नर्यो शोषणासु ७, ९५, ३
सविता पश्चातासविता १०, ३६, १४
सविता यन्त्रैः पृथिवीं १०, १४९, १; नि. १०, ३२
सवितारमुषसमश्विना १, ४४, ८
स विद्वौ अङ्गिरोभ्य हन्त्रो ८, ६३, ३
स विद्वौ अपगोहं २, १५, ७
स विद्वौ आ च विप्रयो २, ६, ८
स विप्रश्रवणीनां ४, ८, ८
स निश्वा दाशुषे वसु ९, ३६, ५
स वीरो अप्रतिष्कृत ७, ३२, ६
स वीरो दक्षसाधनो ९, १०१, १५; साम. १३८८
स वृत्रहस्ते हव्यः स ४, २४, २
स वृत्रहा वृषा सुतो ९, ३७, ५; साम. १२९६
स वृत्रहेन्द्रः कसुधाः ८, ९६, २१
स वृत्रहेन्द्रः कृष्णयोनीः २, २०, ७
स वृत्रहेन्द्रश्चर्षणीधृत् ८, ९६, २०
स वेतस्तुं दशामां दशार्णिं ६, २०, ८
स वेद देव आनमं ४, ८, ३
स वेद सुष्टुतीनां १०, २६, ३

स वायुमिन्द्रमश्विना ९, ७, ७; साम. ११३४
 स वावशान इह पाहि ३, ५१, ८
 सव्यामनु रिकर्यं वावते ८, ४, ८; साम. १६०६
 स ब्राधतः शवसानेभिः १०, ९९, ९
 स ब्राधतो नहुषो १, १२२, १०
 स शुष्मी कलशेषा ६, १८, ७
 स शेषधमधि धा शुष्मास्मा १, ५४, ११; तै. ब्रा. २, ६, ९, १
 स श्रुवि यः स्मा घृतवासु १, १२९, २
 स श्रितानस्तन्यतु ६, ६, २; तै. सं. १, ३, १४, ४
 सं संश्रितो विष्टरः १, १४०, ७
 स सत्यतिः शवसा हन्ति ६, १३, ३
 स सत्यसत्त्वमहते ६, ३१, ५
 स सश परि गीयते ४, ९, ३
 ससन्तु त्या अरातो १, २९, ४; अथर्व. २०, ७४, ४
 स संनयः स त्रिनयः २, २४, ९
 स स धीतिमिहितो ९, ९, ४
 स समुद्रो अपीच्यः ८, ४१, ८
 स सर्गेण शवसा तक्तो ६, ३२, ५
 ससर्परीरभरत् ३, ५३, १६
 ससर्परीरमतिं ३, ५३, १५
 स सव्येन यमति ब्राधतः १, १००, ९
 ससव्य बह्विद्युता ४, ७, ७
 ससानायाँ उत सूर्यं ससान ३, ३४, ९; अथर्व. २०, ११, ९
 स सुक्रतुः पुरोहितो १, १२८, ४
 स सुक्रतुर्कृतचिदस्तु ७, ८५, ४
 स सुक्रतुर्यो वि दुरः पणीनां ७, ९, २
 स सुक्रत् रणिता यः सुतेषु ८, ९६, १९
 स सुतः पीतये वृषा ९, ३७, १; साम. १२९२
 स सुन्वत इन्द्रः सूर्य २, १९, ५
 स सुन्वे यो वसूनां ९, १०८, १३; साम. ५८२; १०९६
 स सुष्टुभा स ऋकना गणेन ४, ५०, ५; अथर्व. २०, ८८, ५;
 तै. सं. २, ३, १४, ४
 स सुष्टुभा स स्तुभा १, ६२, ४
 स सुनुमिर्न रुद्रेभिर्कम्वा १, १००, ५
 स सुनुमोतरा सुचिः ९, ९, ३; साम. ९३६
 स सूर्यः पथुरु वरांसि १०, ८९, २
 स सूर्यं प्रति पुरो न उक्ताः ७, ६२, २
 स सूर्यस्य रश्मिभिः परि व्यत ९, ८६, ३२
 सस्र्वांसमिव रमना ३, ९, ५
 स सोम आमिष्ठतमः ६, २९, ४
 सस्तु माता सस्तु पिता ७, ५५, ५; अथर्व. ४, ५, ६

स स्तोम्यः स हव्यः ८, १६, ८
 सस्थावाना यवयसि ८, ३७, ४
 सस्त्रिमविन्दक्षणे १०, १३९, ६; तै. आ. ४, ११, ८;
 नि. ५, १
 स स्मा कृणोति केतुमा ५, ७, ४
 सस्वश्चिद्धि तम्यः ७, ५९, ७
 सस्वश्चिद्धि ममृतिस्त्वेष्वे ७, ६०, १०
 सहदासुं पुरुहूत क्षियन्ते ३, ३०, ८; वा. य. १८, ६९;
 नि. ६, १
 सह वामेन न उयो १, ४८, १
 स हव्यवाकमर्त्यः ३, ११, २; वा. य. २२, १६; तै. सं.
 ४, १, ११, ४
 स ह श्रुत इन्द्रो नाम २, २०, ६
 सहस्तोमाः सहच्छन्द्रस १०, १३०, ७; वा. य. ३४, ४९
 सहस्रं व्यतीनाम् ४, ३२, १७
 सहस्रं सत्कमर्चत १, ८०, ९
 सहस्रणीयः शतधारो ९, ८५, ४
 सहस्रणीयाः कवयो १०, १५४, ५; अथर्व. १८, २, १८
 सहस्रदा प्रामणीः १०, ६२, ११
 सहस्रधा पञ्चदशानि १०, ११४, ८; ऐ. आ. १, १६
 सहस्रधारां वृषभं ९, १०८, ८; साम. १३९५
 सहस्रधाराः पवते समुद्रो ९, १०१, ६; साम. ८७४;
 अथर्व. २०, १३७, ६
 सहस्रधारेऽव ता असश्रवः ९, ७४, ६
 सहस्रधारेऽव ते सं ९, ७३, ४; अथर्व. ५, ६, ३
 सहस्रधारे वितते पवित्र ९, ७३, ७
 सः सं त इन्द्रोतयो १, १६७, १
 सहस्रशतमभिमातिपाहस्य १०, १०४, ७
 सहस्रशीर्षा पुरुषः १०, ९०, १; साम. ६१७; अथर्व.
 १९, ६, १; वा. य. ३१, १; तै. आ. ३, १२, १
 सहस्रशृङ्गो वृषभो यः ७, ५५, ७; अथर्व. ४, ५, १
 सहस्रक्षेत्रेण शतशारदेन १०, १६१, ३; अथर्व. ३, ११, ३;
 २०, ९६, ८
 सहस्रक्षेत्रेण विचर्षणिः १, ७९, १२
 सहस्रा ते शता वयं ४, ३२, १८
 सहस्रक्षेत्रेण सचते यवीयुषा ८, ४, ६
 सहस्रं घृततीनां ८, ६५, ११
 सहस्रोतिः शतामघो ९, ६२, १४
 सहस्र मन्यो अभिमार्ति १०, ८४, ३; अथर्व. ४, ३१, ३
 सहसा पृथु तरणिः ३, ४९, ३

स हि क्रतुः स मयैः १, ७७, ३
 स हि क्षत्रस्य मनसस्य ५, ४४, १०
 स हि क्षपावाँ अग्नी १, ७०, ५
 स हि क्षयेण क्षम्यस्य ७, ४६, २
 स हि क्षेमो हविर्धनः १०, २०, ६
 स हि त्वं देव शश्वते १, ९८, ४
 स हि क्षुता विक्षुता १०, ९९, २
 स हि क्षुमिर्जनानां ५, १६, २
 स हि द्वरो द्वनि १, ५२, ३
 स हि धीभिर्हृष्यो अस्त्युग्र ६, १८, ६
 स हि पुरु चिदोजसा १, १२७, ३; साम. १८१५
 स हि यो मानुषा युगा ६, १६, २३
 स हि रत्नाणि दाक्षणे ५, ८२, ३
 स हि विश्वाति पार्थिवा ६, १६, २०
 स हि विश्वानि पार्थिवौ एको ६, ४५, २०
 स हि वेदा वसुधिति ४, ८, २
 स हि शशो न मारुते १, १२७, ६
 स हि क्षुचिः क्षतपत्रः ७, ९७, ७; तै. ब्रा. २, ५, ५, ४
 स हि श्रवस्युः सद्मानि १, ५५, ६
 स हि घ्मा जरितुभ्य आ १, २०, २; साम. ९६९
 स हि घ्मा धन्वाक्षितं ५, ७, ७
 स हि घ्मा विश्वचर्षणिः ५, १२, ४
 स हि सत्यो यं पूर्व ५, २५, २
 स हि स्वद्युपपदयो १, ८७, ४
 स होता यस्य रोदसी २, ६, १०
 स होता विश्वं परि २, २, ५
 स होता सेदु ४, ८, ४
 सहोभिर्विश्वं परि चक्रम् १०, ५६, ५
 सहो पु णो वज्रहस्तैः ८, ७, ३२
 साकं यक्ष्म प्र पत १०, ९७, १३; वा. य. १२, ८७; तै. सं. ४, २, ६, ४
 साकंयुजा शकुनस्त्वेव १०, १०६, ३
 साकं वदन्ति बहवो १, ७२, २
 साकं हि क्षुचिना क्षुचिः २, ५, ४
 साकं जातः कतुना १, २२, ३; साम. १४८७
 साकं जाताः सुभ्यः ५, ५५, ३
 साकंजानां सप्तमहादुः १, १६४, १५; अथर्व. २, १, १६;
 तै. आ. १, ३, १; ति. १४, १९
 साकसुक्षो मर्जयन्त २, ९३, १; साम. ५३८; १४१८
 सातिर्न बोऽमवती १, १६८, ७
 सा ते अग्ने शतमा ८, ७४, ८

सा ते जीवातुरुत तस्य १०, २७, २४; नि. ५, १२
 सा युष्मैर्गुणिनी बुहव ८, ७४, ९
 साधुर्न गृध्नुस्त्वेव १, ७०, ११
 साध्वपाति सन्तार २, ३, ६
 साध्वया अतिथिनीः १०, ६८, ३; अथर्व. २०, १६, ३
 साध्वीमकद्वैवीति १०, ५३, ३; तै. सं. १, ३, १४, २
 सा नो अथा यस्या वयं १०, १२७, ४
 सा नो अथा भरद्वासुः ५, ७९, ३; साम. १७४२
 सा नो विश्वा अति द्विषः ६, ६१, ९
 सातपना इदं हविः ७, ५९, ९; अथर्व. ७, ७७, १; तै. सं. ४, ३, १३, ३
 साम द्विषाँ महि ४, ५, ३
 सामन्तु राये निधिमत १०, ५९, २
 सा मा सत्योक्तिः परि पातु १०, ३७, २
 सा वसु दधती शत्रुराय १०, ९५, ४
 सा वह योक्षभिः ६, ६४, ५
 सा विदुः सुवीरा मरुक्षिरस्तु ७, ५६, ५
 सास्या अरं प्रथमं २, १८, २
 सास्या अरं बाहुभ्यां २, १७, ६
 सास्याकेभिरेतरी न श्रूयैः ६, १२, ४; नि. ६, १५
 साहा ये सन्ति मुष्टिर्देव हव्यः ८, २०, २०
 साह्वान्विश्वा अभियुजः ३, ११, ६; साम. १५५८
 सिंहं नसन्त मध्वो १, ८९, ३
 सिंहा इव नानदति १, ६४, ८
 सिद्धाग्नि नमसावतं ८, ७२, १०; साम. १६०४
 सिद्धा अग्ने धियो अस्मे १०, ७, ४
 सिनीवालिं पृथुष्टुके २, ३२, ६; अथर्व. ७, ४६, १; वा. य. ३४, १०; तै. सं. ३, १, ११, ३; ति. ११, ३२
 सिंशुर्न क्षोदः १, ६६, १०
 सिंशुर्न क्षोदः शिमीवाँ २, २५, ३
 सिंशुर्न वां रसया ४, ४३, ६
 सिंशुर्विव प्रवण आक्षुया ६, ४६, १४
 सिंशोर्विव प्रवण निज्ञ १, ६९, ७
 सिंशोर्विव प्राध्वने ४, ५८, ७; वा. य. १७, ९५
 सिषक्ति सा वां सुमतिश्चनि ७, ७०, २
 सिषक्त्तु न ऊर्जयस्त्व पुष्टेः ५, ४१, २०; नि. ११, ४९
 सिषासत् रयीणां ९, ४७, ५
 सीवन्तस्ते वयो यथा ८, २१, ५; साम. ४०७
 सीद होतः स्व उ लोके ३, २९, ८; वा. य. ११, ३५; तै. सं. ३, ५, ११, २; ४, १, ३, ३

सीरां सुअन्ति कवयो १०, १०१, ४; अथर्व. ३, १७, १;
वा. य. १२, ६७; तै. सं. ४.२, ५, ५
सुकर्माणः सुखो ४, २, १७; अथर्व. १८, ३, २२
सुकिञ्चकं शल्मलि १०, ८५, २०; अथर्व. १४, १, ६१;
नि. १२, ८
सुकुसुपाणिः स्वर्वा ३, ५४, १२
सुक्षेत्रिया सुगातुवा १, ९७, २; अथर्व. ४, ३३, २; तै. आ.
६, ११, १
सुखं रथं सुयुजे सिन्धुः १०, ७५, ९
सुगः पन्था अनुक्षरः १, ४१, ४
सुगन्धं नो वाजी स्वध्वं पुंसः १, १६२, २२; वा. य. २५, ४२;
तै. सं. ४, ६, ९, ४
सुगले अमे सनचित्तो ७, ४२, २
सुगुरसस्तुहिरण्यः १, १२५, २; नि. ५, १९
सुगोत ते सुपथा पर्वते ६, ६४, ४
श्रुगो द्वि वो अयमन् २, २७, ६
सुज्योतिषः सूर्यं दक्षपितृन् ६, ५०, २
सुत इत्वं निमिस्तु इन्द्र ६, २३, १
सुत इन्द्रो पवित्र आ ९, ९९, ८
सुत इन्द्राय वायवे ९, ३४, २
सुत इन्द्राय विष्णवे ९, ६३, ३
सुत एति पवित्र आ ९, ३९, ३; साम. ९०१
सुतः सोमो असुतादिन्द्र ६, ४१, ४
सुतपाज्ञे सुता इमे १, ५, ५; अथर्व. २०, ६९, ३
सुतंमरो यजमानस्य सप्त ५, ४४, १३
सुता अनु स्वमारजो ९, ६३, ६
सुता इन्द्राय वज्रिणे ९, ६३, १५
सुता इन्द्राय वायवे वरुणाय ९, ३३, ३; साम. ७६६
सुता इन्द्राय वायवे सोमासो ५, ५१, ७
सुतावन्तस्त्वा वयं ८, ६५, ६
सुतासो मधुमत्तमाः ९, १०१, ४; साम. ५४७; ८७२;
अथर्व. २०, १२७, ४
सुते अश्वरे अधि वाचं १०, ९४, १४
सुतेसुते न्योक्तसे १, ९, १०; अथर्व. २०, ७१, १६
सुत्राणां पृथिवीं धां १०, ६३, १०; अथर्व. ७, ६, ३; वा. य.
२१, ६; तै. सं. १, ५, ११, ५
सुदक्षो दक्षैः क्रतुता १०, ९१, ३
सुदाले दत्ता वसु विभ्रता १, ४७, ६
सुदेवः समहासति ५, ५३, १५
सुदेवा स्थ काणवायुता ८, ५५, ४

सुदेवो अद्य प्रपतेद् १०, ९५, १४; ज्ञा. ब्रा. ११, ५, १, ८;
नि. ७, ३
सुदेवो असि वक्रण ८, ६९, १२; अथर्व. २०, ९२, २;
नि. ५, २७
सुनिर्मथा निर्मेयितः ३, २९, १२
सुनीतिभिर्नयसि त्रायसे २, २३, ४
सुनीथो वा स मर्त्यो ८, ४६, ४; साम. २०६
सुनोता मधुमन्तमं सोमं ९, ३०, ६
सुनोता सोमपाज्ञे सोमं ७, ३२, ८; साम. २८५; अथर्व.
६, २, ३
सुन्वन्ति सोमं रथिरासो १०, ७६, ७
सुपर्णं इत्था नखमालि १०, २८, १०
सुपर्णं वस्ते श्रुगो ६, ७५, ११; वा. य. २९, ४८; तै. सं.
४, ६, ६, ४; नि. १, ५, ९, १९
सुपर्णं विप्राः कवयो १०, ११४, ५
सुपर्णा एत आसते १, १०५, ११
सुपर्णा वाचमक्रतोप १०, ९४, ५; अथर्व. ६, ४९, ३
सुपेशसं सुखं रथं १, ४९, २
सुपेशसं माव सृजन्त्यस्वं ५, ३०, १३
सुप्रतीके वयोवृद्धा ५, ५, ६
सुप्रवाचनं तव वीर २, १३, ११
सुप्रवागं सुवीर्यं ८, २२, १८
सुप्रवीरस्तु स क्षयः ७, ६६, ५; साम. १३५२
सुप्रवयः प्राञ्चपाल ४, २५, ६
सुप्रैतुः सूयवसो १, १९०, ६
सुप्रहाणं देववन्तं १०, ४७, ३; तै. ब्रा. २, ५, ६, १
सुभगः स प्रयज्यवो १, ८६, ७
सुभगः स व ऊतिसु ८, २०, १५
सुभगाज्ञो देवाः कृणुत १०, ७८, ८
सुभङ्गालीरियं वधः १०, ८५, ३३; अथर्व. १४, २, २८
सुयुगिभरयैः सुवृता ३, ५८, ३
सुयुगवहन्ति प्रति ३, ५८, २
सुरथो आतिथिर्वे ८, ६८, १६
सुरुक्मे हि सुपेशसाधि १, १८८, ६
सुरूक्कुरुमृतये १, ४, १; साम. १६०; १०८७; अथर्व.
२०, ५७, १; ६८, १
सुविज्ञानं चिकित्से ७, १०४, १२; अथर्व. ८, ४, १२
सुवितस्य मनोमहेति ९, ४१, २; साम. ८९३
सुविकृतं सुनिरजं १, १०, ७
सुवीरं रथिसा भर ६, १६, २९
सुवीरस्ते जनिता मन्यत ४, १७, ४

सुवीरासो वयं धना ९, ६१, २३
 सुवीर्यं सः स्वयं सुगव्य ८, १२, ३३
 सुवृद्धो वतंते वन १, १८३, २
 सुशंसो बोधि गृणते १, ४४, ६
 सुशिखे वृद्धी मही १, ५, ६
 सुशेवो नो सुजयाङ्गः ८, ७९, ७
 सुवहा सोम तानि ९, २९, ३; साम. १७६७
 सुषुप्तासं क्रमवस्वदपुच्छ १, १६१, १३
 सुषुप्तासं न निर्मलरूपस्थे १, ११७, ५
 सुषुमा यातमद्रिभिः १, १३७, १
 सुषोमे शर्याणावति ८, ७, २९
 सुष्टुभो वां वृषण्वसु ५, ७५, ४
 सुष्टामा रथः सुयमा १०, ४४, २; अथर्व. २०, ९४, २
 सुष्टाणास इन्द्र स्तुमसि १०, १४८, १; साम. ३१६
 सुष्टाणासो व्यद्रिभिः ९, १०१, ११; साम. ११०३
 सुयंकाशा मादृष्टयेव १, १२३, ११
 सुयंस्तं स्वनीक प्रतीकं ७, ३, ६
 सुयंस्तं त्वा वयं प्रति पश्येम १०, १५८, ५
 सुयंस्तं त्वा वयं मघवन् १, ८२, ३; वा. य. ३, ५२, तै. सं. १, ८, ५, १
 सुयमिन्द्राय शोचिवे ५, ५, १; वा. य. ३, २
 सुयमिन्द्रो न आ वह १, १३, १; साम. १३४७
 सुक्तवाकं प्रथमम् १०, ८८, ८
 सुक्तेभिर्वो वचोभिः ५, ४५, ४
 सुनोर्मानेनाश्विना गुणाना १, ११७, ११
 सुयवसाङ्गवती १, १६४, ४०; अथर्व. ७, ७३, ११;
 ९, १०, २०; नि. ११, ४४
 सुर षणाके तन्वं दधानो ४, १६, १४
 सुरश्चक्रं प्र वृहत् १, १३०, २
 सुरश्चिदा हरितो अश्व १०, ९२, ८
 सुरश्चिद्रथ परितक्मया ५, ३१, ११
 सुरो न यस्य दशतिररेयाः ६, ३, ३
 सूर्यं चक्षुर्गच्छतु १०, १६, ३; अथर्व. १८, २, ७; तै. आ. ६, १, ४, ७, ३
 सूर्यश्चिद्विद्विक्तेषाः १०, १३९, १; वा. य. १७, ५८; तै. सं. ४, ६, ३, ३
 सूर्यस्येव रश्मयो द्राववित्तवो ९, ६९, ६; साम. १३७०;
 नि. ७, २
 सूर्यस्येव वक्षथो ज्योतिरेयां ७, ३३, ८; नि. ११, २०
 सूर्याचन्द्रमसौ धाता १०, १९०, ३; तै. आ. १०, १, १४
 सूर्याया वहतुः प्रागात् १०, ८५, १३; अथर्व. १४, १, १३

सूर्याके देवेभ्यो १०, ८५, १७; अथर्व. १४, २, ४६
 सूर्यं विषमा सजामि १, १९१, १०
 सूर्यो देवीसुषसं रोचमानो १, ११५, २; अथर्व. २०, १०७, १५,
 तै. आ. २, ८, ७, १
 सूर्यो नो दिवस्पातु १०, १५८, १
 सूर्यो रश्मि यथा सृजा ८, ३२, ३
 सृजः सिद्धिहिना १०, १११, ९
 सृजन्ति रश्मिमोजसा ८, ७, ८
 सृजो महीरिन्द्र या २, ११, २
 सूर्येव जग्मेति १०, १०६, ६; नि. १३, ५
 सेदग्निशौर्यस्ववन्धा ७, १, १४; तै. आ. २, ५, ३, ३
 सेदग्निशो वसुव्यतो ७, १, १५
 सेदग्ने अस्तु सुगमः ४, ४, ७; तै. सं. १, २, १४, ३
 सेदुग्रो अस्तु महतः ७, ४०, ३
 सेदभवो यमवथ ३, ७, ६
 सेनेव सुष्टामं दधा १, ६६, ७; नि. १०, २१
 सेमं नः काममा पुण १, १६, ९
 सेमं नः स्तोममागहि १, १६, ५
 सेमां वेतु वषट्कृत्स्मि ७, १५, ६
 सेमामविद्धि प्रभृति २, १४, १
 सेहान उग्र पृतना ८, ३७, २
 सेनानीकेन सुविद्वो २, ९, ६; तै. सं. ४, ३, १३, २
 सो अग्न ईजे शशमे च मर्तः ६, १, ९; तै. आ. ३, ६, १०, ४
 सो अग्न एता नमसा ७, ९३, ७
 सो अग्निर्वा वसुर्गो ५, ६, २; साम. १७३९; वा. य. १५, ४२
 सो अग्ने अह्ना हरिः ९, ८६, ४२
 सो अङ्गिरसां उचथा २, २०, ५
 सो अङ्गिरोभिः १, १००, ४
 सो अह्ना द्वाध्वरो ८, १९, ९
 सो अग्रतीनि मन्वे २, १९, ४
 सो अग्रियो न यवस १०, ९९, ८
 सो अर्णवो न नद्यः १, ५५, २
 सो अर्धेन्द्राय पीतये ९, ६२, ८; साम. ९८०
 सो अश्व वज्रो हरितो १०, ९६, ३; अथर्व. २०, ३०, ३
 सो अश्व विशे महि शर्म ९, ८६, १५
 सो चिन्तु भद्रा क्षुमवी १०, ११, ३; अथर्व. १८, १, २०
 सो चिन्तु वृष्टिर्यथा १०, २३, ४; अथर्व. २०, ७३, ५
 सो चिन्तु सख्या नर्य इतः १०, ५०, २
 सोता हि सोममद्रिभिः ८, १, १७
 सोदृष्ट सिन्धुमरिणा २, १५, ६
 सोम इन्द्रः सुगो अस्तु ८, ६६, १५

सोम उ बुवाणः सोमभिः ९, १०७, ८; साम. ५१५; ९९७
 सोम एकैभ्यः पवते १०, १५४, १; अथर्व. १८, २, १४;
 तै. आ. ६, ३, २
 सोमं राजानमवसे १०, १४१, ३; साम. ९१; अथर्व.
 ३, २०, ४; वा. य. ९, २६; तै. सं. १, १०, ३
 सोमः पवते जनिता ९, ९६, ५; साम. ५२७; ९४३;
 नि. १४, १२
 सोमः पुनान ऊर्मिणाभ्यो ९, १०६, १०; साम. ५७२; ९४०
 सोमः पुनानो अर्षति ९, १३, १; साम. ११८७
 सोमः पुनानो अय्य ९, ११०, १०
 सोमः प्रथमो विविदे १०, ८५, ४०; अथर्व. १४, २, ३
 सोमः सुतो धारयास्ये ९, ९७, ४५
 सोम गीर्मिष्टा ववं १, ९१, ११; तै. ब्रा. ३, ५, ६, १;
 तांळ्य ब्रा. १, ५, ७
 सोमं गावो घेनवो ९, ९७, ३५; साम. ८६०; नि. १४, १५
 सोममन्य उपासदत् ६, ५७, २
 सोममिन्द्रा वृत्स्पती ४, ४९, ६
 सोमं मन्यते पपिवात् १०, ८५, ३; अथर्व. १४, १, ३;
 नि. ११, ४
 सोम यास्ते मयोभुव १, ९१, ९; तै. सं. ४, १, ११, १
 सोम राजन्मृच्छया नः ८, ४८, ८
 सोम रारन्धि नो हृदि १, ९१, १३; तांळ्य ब्रा. १, ५, ६
 सोमस्य धारा पवते ९, ८०, १
 सोमस्य मा तवसं वक्ष्यमं ३, १, १
 सोमस्य मिश्रावरुणादिता ८, ७२, १७
 सोमस्य राज्ञो वरुणस्य १०, १६७, ३; नि. ११, १२
 सोमा असृग्रनाशवो ९, २३, १
 सोमा असृग्रमिन्द्रवः ९, १२, १; साम. ११९६
 सोमाः पवन्त इन्द्रवो ९, १०१, १०; साम. ५४८; ११०१
 सोमानं स्वाणं १, १८, १; साम. १३९; १४६३; वा. य.
 ३, २८; तै. सं. १, ५, ६, ४; तै. आ. १०, १, ११; नि. ६, १०
 सोमापूषणा जनना रथीणां २, ४०, १; तै. सं. १, ८, २२, ५
 सोमापूषणा रजसो विमानं २, ४०, ३; तै. सं. १, ८, २२, ५;
 तै. ब्रा. २, ८, १, ५
 सोमारुद्रा धारयेथाम् ६, ७४, १
 सोमारुद्रा युवमेतान्यसं ६, ७४, ३; अथर्व. ७, ४२, २;
 तै. सं. १, ८, २२, ५
 सोमारुद्रा वि वृद्धं ६, ७४, २; अथर्व. ७, ४२, १; तै. सं.
 १, ८, २२, १
 सोमासो न ये सुताः १, १६८, ३
 सोमेनादित्वा बलिनः १०, ८५, २; अथर्व. १४, १, २

सोमो अर्षति घर्णसिः ९, २३, ५
 सोमो अरुमभ्यं द्विपदे ३, ६२, १४
 सोमो जिगाति गातुवित् ३, ६२, १३; तै. सं. १, ३, ४, १
 सोमो वदद्भ्यन्धवांय १०, ८५, ४१; अथर्व. १४, २, ४
 सोमो देवो न सूर्यो ९, ६३, १३
 सोमा धेनुं सोमो १, ९१, २०; वा. य. ३४, २१; तै. ब्रा.
 २, ८, ३, १
 सोमो न वेधा ऋतं १, ६५, १०
 सोमो मीढ्वान्पवते ९, १०७, ७
 सोमो राजा प्रथमो ब्रह्मं १०, १०९, २; अथर्व. ५, १७, २
 सोमो वधुयुरभवत् १०, ८५, ९; अथर्व. १४, १, ९
 सोषामभिन्दस्व स्वः १०, ६८, ९; अथर्व. २०, १६, ९
 स्वमिन्द्रां चां १, १२१, २
 स्वरीह स्वज्ञवति ७, १०१, ३
 स्वरीयस्सुत १०, ३१, १०
 स्ववा नु त इन्द्र पृथ्वी २, ११, ६
 स्वविष्यामि स्वामहं १, ४४, ५
 स्तीर्णं ते बर्हिः सुत ३, ३५, ७
 स्तीर्णं बर्हिरुप नो याहि १, १३५, १
 स्तीर्णो अस्य संहतो ३, १, ९
 स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्रा ऊर्ध्वो ४, ६, ४
 स्तीर्णे बर्हिषि समिधाने अग्रां सूक्तेन ६, ५२, १७
 स्तुत इन्द्रो मघवा यद् ४, १७, १९
 स्तुतश्च यास्त्वा वर्धन्ति ८, २, २९
 स्तुतासो नो मरुतो १, १७१, ३
 स्तुष उ वो मह ऋतस्य ६, ५१, ३
 स्तुषे जनं सुव्रतं नव्यसीभिः ६, ४९, १
 स्तुषे नरा दिवो अस्य प्रसन्ता ६, ६२, १
 स्तुषेयं पुरुवर्षं १०, १२०, ६; अथर्व. ५, २, ७;
 २०, १०७, ९; नि. ११, २१
 स्तुषे सा वां वरुण मिश्र १, १२२, ७
 स्तुहि भोजान्स्तुवतो अस्य ५, ५३, १६
 स्तुहि श्रुतं विपश्चित् ८, १३, १०
 स्तुहि श्रुतं गर्तसदं युवानं २, ३३, ११; अथर्व. १८, १, ४०;
 तै. सं. ४, ५, १०, ३
 स्तुहि स्तुवीदेते वा ते ८, १, ३०
 स्तुहीन्द्रं व्यथवद् ८, २४, २२; अथर्व. २०, ६६, १
 स्तृणानासो यतसुवो १, १४२, ५
 स्तृणीत बर्हिरानुपक् १, १३, ५
 स्तंगो न क्षामत्येति १०, ३१, ९; अथर्व. १८, १, ३९
 स्तेनं राय सारमेय ७, ५५, ३

स्तोता यत्ने अनुव्रत ८, १३, १९
 स्तोता यत्ने विचर्षणिः ८, १३, ६
 स्तोत्रं राधानां पते १, ३०, ५; साम. १६००, अथर्व.
 २०, ४५; २
 स्तोत्रमिन्द्राय गायत ८, ४५, २१
 स्तोत्रमिन्द्रो मरुद्वृणः ६, ५२, ११
 स्तोत्रे राये हरिर्पा ९, ९७, ६
 स्तोमं वो अथ रुद्राय १०, ९२, ९
 स्तोमं जुषेथां युवशेव कन्ये ८, ३५, ५
 स्तोमं त इन्द्र विमदा १०, २३, ६
 स्तोमा आसन् प्रतिययः १०, ८५, ८; अथर्व. १४, १, ८
 स्तोमासस्वा गौरीवीतेरवर्धन् ५, २९, ११
 स्तोमासस्वा विचारिणी ५, ८४, २; तै. सं. २, २, १२, ३
 स्तोमेन हि दिवि देवासो १०, ८८, १०; नि. ७, २८
 स्त्रियः सतीर्त्वा १, १६४, १६; अथर्व. ९, ९. १५; तै. आ.
 १, ११, ४; नि. ५, १; १४, २०
 स्त्रियं दृष्ट्वाय कितवं १०, ३४, ११
 स्त्रियो हि दास आयुधानि ५, ३०, ९
 स्थिरं हि जानमेपां १, ३७, ९
 स्थिरं मनश्चकृषे ५, ३०, ४
 स्थिरा वः सन्तु नेमयो १, ३८, १२
 स्थिरा वः सन्त्वायुधा १, ३९, २
 स्थिरेभिरङ्गैः पुरुरूप २, ३३, ९
 स्थिरा गावो भवतां ३, ५३, १७
 स्थूरं राधः क्षाताश्च ८, ४, १९; नि. ६, २२
 स्थूरस्व रागो वृहतो ४, २१, ४; तै. ब्रा. २, ८, ५, ८
 स्पधेन्ते वा उ देवहूये ७, ८५, २
 स्वाहा यस्व श्रियो हस्ते ७, १५, ५; तै. ब्रा. २, ४, ८, १
 स्वायपुरंधिनं आ गहि ८, ३४, ६
 स्वादभीशू कशावन्ता ८, २५, २४
 स्वादेतया सुकीर्त्वा ८, २६, १९
 स्वाम ते त इन्द्र ये त २, ११, १३
 स्वाम वो मनवो देववीतये १०, ६६, १२
 स्थूमना वाच उदियति १, ११३, १७
 स्थोना वृथिवि भवा १, २२, १५; अथर्व. १८, २, १९;
 वा. य. ३५, २१; ३६, १३; तै. आ. १०, १, १०;
 नि. ९, ३२
 स्वाके द्रप्तस्य धमत ९, ७३, १
 सुवेव यस्य हरिणी १०, ९६, ९; अथर्व. २०, ३१, ४
 स्व आ दमे सुदुवा यस्य २, ३५, ७
 स्व आ यस्तुभ्यं दम १, ७१, ६

स्वः स्वाय धायसे २, ५, ७
 स्वग्रयो वो अग्निभिः ८, १९, ७
 स्वग्रयो हि वार्यं १, २६, ८
 स्वदस्व हव्या समिपो ३, ५४, २२
 स्वधामसु श्रियं नरो ८, २०, ७
 स्वध्वरा करति जातवेदा ७, १७, ४
 स्वध्वरासो मधुमन्तो ४, ४५, ५
 स्वना न यस्य भामासः १०, ३, ५
 स्वनो न वोऽमवाज्ञेजयद्वृषा ५, ८७, ५
 स्वजेनाभ्युप्या सुसुरि २, १५, ९
 स्वयं यजस्व दिवि देव १०, ७, ६
 स्वयं कविर्विधत्ते ९, ४७, ४
 स्वयं चित्स मन्वते ८, ४, १२
 स्वयं दक्षिणे तविषीं यथा ५, ५५, २
 स्वसुरिन्द्र स्वराळसि ३, ४५, ५
 स्वर्न्ति त्वा सुते नरो ८, ३३, २; साम. ८६५; अथर्व.
 २०, ५२, २; ५७, १५
 स्वर्जितं महि मन्दानं १०, १६७, २
 स्वर्जेषे भर आमस्व १, १३२, २
 स्वर्णरमन्तरिक्षाणि १०, ६५, ४
 स्वर्णवस्तोहवसाम् ७, १०, २
 स्वर्भानोरध यदिन्द्रमायाः ५, ४०, ६
 स्वर्ध्वेदि सुदशीकं ४, १६, ४; अथर्व. २०, ७७, ४
 स्ववृजं हि श्वामहमिन्द्र १०, ३८, ५
 स्वदेवा यशसा यातमवाङ् ७, ६९, ३; तै. ब्रा. २, ८, ७, ७
 स्वश्वा सिन्धुः सुरथा १०, ७५, ८
 स्वसा स्वस्ते ज्यायस्ये १, १२४, ८
 स्वस्तये वाजिभिश्च ३, ३०, १८
 स्वस्तये वायुसुप ब्रवामहे ५, ५१, १२
 स्वस्तिदा विहास्यतिः १०, १५२, २; अथर्व. १, २१, १;
 तै. ब्रा. ३, ७, ११, ४; तै. आ. १०, १, ९
 स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः १, ८९, ६; साम. १८७५,
 वा. य. २५, १९; तै. आ. १, १, १; २१, ३;
 १०, १, ९
 स्वस्ति नः पन्थासु १०, ६३, १५
 स्वस्ति नो दिवो अग्ने १०, ७, १; तै. सं. ४, ३, १३, २
 स्वस्ति नो मिमीतामश्विना ५, ५१, ११
 स्वस्ति पन्थामसु चरेम ५, ५१, १५
 स्वस्ति मिश्रावरुणा स्वस्ति ५, ५१, १४
 स्वस्तिरिद्धि प्रपथे अष्टा १०, ६३, १६; नि. ११, ४६
 स्वादवः सोमा आ गाहि ८, २, २८

स्वादिष्ट्या मदिष्ट्या ९, १, १; साम. ४६८; ६८९; वा. य.
२६, २५; नि. ११, ३

स्वादुः पवस्व दिव्याय ९, ८५, ६

स्वादुषसदः पितरो वयो ६, ७५, ९; वा. य. २९, ४६;
तै. सं. ४, ६, ६, ३

स्वादुष्टिकार्यं मधुमौ ४, ४७, १; अथर्व. १८, १, ४८

स्वादुष्टे अस्तु संसुदे ८, १७, ६; अथर्व. २०, ४, ३

स्वादो पितो मधो पितो १, १८७, २

स्वादोरभक्षि वयसः ८, ४८, १

स्वादोरित्था विष्वतो १, ८४, १०; साम. ४०९; १००५;
अथर्व. २०, १०९, १

स्वाध्वो दिव आ सस १, ७२, ८; तै. ब्रा. २, ५, ८, १०

स्वाध्वो वि दुरो देवयन्तो ७, २, ५

स्वाधुषं स्ववसं सुनीयं १०, ४७, २

स्वाधुधः पवते देव इन्द्रः ९, ८७, २; साम. ६७८

स्वाधुधः स्युनुभिः पूयमानो ९, ९६, १६

स्वाधुधस्य ते सतो ९, ३१, ६

स्वाधुधास इमिणाः ७, ५६, ११

स्वाधुदेवस्यास्युतं यदी १०, १२, ३; अथर्व. १८, १, ३२

स्वाहा कृतस्य तुम्पतं ८, ३५, २४

स्वाहा कृतान्या गङ्गुप १, १४२, १३

स्वाहाप्रये वरुणाय ५, ५, ११

स्वाहा यज्ञं कृणोतने १, १३, १२

स्विध्मा यद्वनाधितिः १, १२१, ७

हंसः क्षुचिषद्वसु ४, ४०, ५; वा. य. १०, २४; १२; १४;
तै. सं. १, ८, १५, २; ४, २, १, ५; तै. आ.
१०, १०, २

हंसा हव कृणुथ श्लोकं ३, ५३, १०

हंसा हव अणिशो ३, ८, ९

हंसाविष पतयो ८, ३५, ८

हंसातो वे वां मधुमन्तो ४, ४५, ४

हंसेरिव सखिभिः १०, ६७, ३; अथर्व. २०, ९१, ३;
तै. सं. ३, ४, ११, ३

हतं च शत्रून्यतं च ८, ३५, १२

हत वृक्षं सुदानव १, २३, ९

हतो वृत्राण्यायां ६, ६०, ६; साम. ८५५

हत्वाय देवा असुरान्यदाय १०, १५७, ४; अथर्व. २०, ६३, २

हनामेनो इति त्वष्टा १, १६१, ५

हन्ता वृक्षं दक्षिणेनेन्द्रः ८, २, ३२

हन्ता वृत्रमिन्द्रः ७, २०, २

हन्ताहं पृथिवीमिमां १०, ११९, ९; नि. १, ४

हन्तो नु किमाससे ८, ८०, ५

हयो जाये मनसा १०, ९५, १; वा. ब्रा. ११, ५, १, ६

हयो देवा ध्रुवमिदं २, २९, ४

हयो नरो महतो मृळता ५, ५७, ८; ५८, ८

हयो न विद्वौ अयुति ५, ४६, १

हरयो भूमकेतवो ८, ४३, ४

हरिं हि योनिरामि १०, ९६, २; अथर्व. २०, ३०, २

हरिः सृजनः पथ्याम् ९, ९५, २

हरित्वा वर्चसा सूर्यस्य १०, ११२, ३

हरिं मृजन्त्यरुषो न ९, ७२, १

इन्द्रिमशारुहरि १०, ९६, ८; अथर्व. २०, ३१, ३

हरी नु कं रथ इन्द्रस्य २, १८, ३

हरी नु त इन्द्रं वाजयन्ता २, ११, ७

हरी न्वस्य या वने १०, २३, २

हरी यस्य सुयुजा विव्रता १०, १०५, २

हर्यन्सुवसमचैव ३, ४४, २

हर्यंश्च सप्ततिं ८, २१, १०; अथर्व. २०, १४, ४; ६२, ४

हव एषामसुरो १०, ७४, २

हवं त इन्द्रं महिमा ७, २८, २

हवन्त उ त्वा हव्यं ७, ३०, २

हविर्हविष्मो महि ९, ८२, ५

हविषा जारो अपां १, ४६, ४; नि. ५, २४

हविष्कृणुध्वमा गमत् ८, ७२, १

हविष्पान्तमजरं १०, ८८, १; नि. ७, २५

हवीममिहवते यो हविर्भिः २, ३३, ५

हवे त्वा सूर उदिते ९, १३, १३

हव्यवाल्गिरजरः ५, ४, २; तै. सं. ३, ४, ११, १

हस्काराद्विद्युतस्पर्धतो १, २३, १२

हस्त्युतेभिरद्विभिः ९, ११, ५; साम. १४४५

हस्ताभ्यां दशशालाभ्यां १०, १३७, ७; अथर्व. ४, १३, ७

हस्ते दधानो मृग्या १, ६७, ३

हस्तेनैव ग्राह्य १०, १०९, ३; अथर्व. ५, १७, ३

हस्तो व शक्तिमभि २, ३९, ७

हारिद्रिवेव पतथो वनेदुप ८, ३५, ७

हिङ्कृण्वतो वसुपत्नी १, १६४, २७; अथर्व. ७, ७३, ८;
९, १०, ५; नि. ११, ४५

हितो न सप्तिभि ९, ७०, १०

हिनीता नो अध्वरं १०, ३०, ११; नि. ६, २२

हिन्वन्ति सूरमुखयः पवमानं १, ६७, ९

हिन्वन्ति सूरमुखयः स्वरातो ९, ६५, १; साम. ९०४

हिन्वानो रथा ह्य १. १०, २; साम. ११२०
 हिन्वानो वाचमिद्वयसि १. ६४, ९; साम. ९६०
 हिन्वानो हेतुमिर्यत १. ६४, २९; साम. ६५५
 हिमेनाग्निं प्रवमवारयेथां १. ११६, ८; नि. ६, ३६
 हिमेव पर्णो मुखिता वनानि १०, ६८, १०; अथर्व. २०, १६, १०
 हिरण्यकर्णं मणिश्रीवं १. १२२, १४
 हिरण्यकेशो रजसो १. ७९, १; तै. सं. ३, १, ११, ४
 हिरण्यगर्भः समवर्ततामे १०, १२१, १; अथर्व. ४, २, ७; वा. य.
 १३, ४; २३, १; २५, १०; तै. सं. ४, १, ८, ३; २, ८, २;
 ताण्ड्य ब्रा. १. ९, १२; नि. १०, २३
 हिरण्यवल्गुमधुवर्णो ५, ७७, ३
 हिरण्यदन्तं शुचिर्वर्णं ५, २, ३
 हिरण्यनिर्णिगयो अस्य ५, ६२, ७
 हिरण्यपाणिः सविता विचर्यणिः १, ३५, ९; वा. य. ३४, २५
 हिरण्यपाणिः सविता सुजिह्वः ३, ५४, ११
 हिरण्यपाणिमृतये १, २२, ५; वा. य. २२, १०; तै. सं.
 १, ४, २५, १; २, २, १२, २
 हिरण्ययी अरणी १०, १८४, ३; वा. ब्रा. १४, ९, ४, २१
 हिरण्ययी वां रभिः ८, ५, २९
 हिरण्ययेन पुरुष ४, ४४, ४; अथर्व. २०, १४३, ४
 हिरण्ययेन रथेन द्रवत् ८, ५, ३५
 हिरण्ययेभिः पविभिः १, ६४, ११
 हिरण्यरूपः स हिरण्यसंहर् २, ३५, १०; नि. ३, १६
 हिरण्यरूपमुयसो व्युद्यो ५, ६२, ८; वा. य. १०, १६; तै. सं.
 १, ८, १२, ३; नि. ३, ५
 हिरण्यशृङ्गो अस्य १, १६३, ०; वा. य. २९, २०; तै. सं.
 ४, ६, ७, ४

हिरण्यस्तूपः सवितर्यथा १०, १४९, ५; नि. १०, ३३
 हिरण्यहस्तमश्मिता रराणा १. ११७, २४
 हिरण्यहस्तो असुरः १, ३५, १०; वा. य. ३४, २६
 हुवे वः सुयोत्मानं २, ४, १
 हुवे वः सुतु सहसो ६, ५, १
 हुवे घातस्वनं कथि ८, १०२, ५; तै. सं. ३, १, ११, ८
 हुवे वो देवीमदिति ६, ५०, १
 हृणीयमानो अप हि मद् ५, २, ८
 हृन्सु पीतालो युध्यन्ते ८, २, १२; नि. १, ४
 हृदा तष्टु मनसो १०, ७१, ८; नि. १३, १३
 हृदिस्पृशस्त आसते १०, २५, २
 हेतिः पक्षिणी १०, १६५, ३; अथर्व. ६, २७, ३
 होताजनिष्ठ चेतनः २, ५, १
 होता देवो अमसः ३, २७, ७; साम. १४७७; नि. ६, ७
 होताध्वर्गुरावया १, १६२, ५; वा. य. २५, २८; तै. सं. ४, ६, ८, २
 होता निषत्तो मनोरपत्ये १, ६८, ७
 होताश्वद्विनो १, १३९, १०
 होतारं विश्वेदसं १, ४४, ७
 होतारं ससज्जो यजिष्ठं १, ५८, ७
 होतारं चित्ररथं १०, १, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, ६
 होतारं त्वा वृणीमहे ५, २०, ३
 होत्रादहं वरुण विश्वदाय १०, ५१, ४
 हृदं न हि त्वान्युचन्त्यूर्मयः १, ५२, ७
 हृदा ह्य कुश्रयः सोमधानाः ३, ३६, ८
 ह्वयामसि खेन्द्र याहि ६, ४१, ५; तै. ब्रा. २, ४, ३, ११
 ह्वयामि देवो अयातुः ७, ३४, ८
 ह्वयाम्यग्निं प्रथमं स्वस्तये १, ३५, १

10472
 1133
 9339